This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

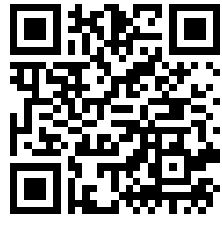

Digitized by Google

82-2

86-2-31
693

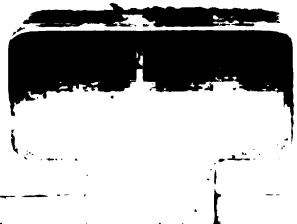

Digitized by Google

bark
N°. 2293

Digitized by Google

Digitized by Google

ENCHIRIDION, SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET POENITENTIVM.

265
A 7 m

COMPLECTENS PENE RESOLVTIONEM Omnium dubiorum, quæ communiter in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras, & irregularitates.

Authore MARTINO *ab Azpilcueta Doctore Navarro.*

Quartò ab eodem, dum viueret, in Romana Curia Gregorij XIII. in foro Pœnitentiariæ obsequijs interuiente recognitum, & innumeris pene locis emendatum, multisque locupletatum,

Et nunc denuo aliquot eiusdem additionibus auctum.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM F. STEPHANVM BONVCIVM S.R.E. Cardinalem Ampliss.

Es de la Biblioteca del muy ilustre Colegio de SANTA CATALINA Mártyr de los Verdes de la Universidad de Alcalá.
CAJON NUM.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMÆ, Ex Typographia Iacobi Tornerij. M. D. LXXXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

F. STEPHANO BONVCIO
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO

IACOBVS TORNERIVS
Bibliopola felicitatem.

PRODIT, vt nominis tui ſplendore illuſtretur, Martini ab Azpilcueta Nauarri, viri Doctiſſimi, Religioſiſſimiq; Manuale Confeſſariorum, tibi viro doctrina inſigni, ac religione præſtantiſſimo conſecratum. ſine te exorem, vt hoc obſeruantiæ, qua te colimus, teſtimonium grato animo ſumas, & vt augurari liceat integritatem, prudentiam, pietatem, ſapientiam, cæteras q́ue virtutes tuas penè innumeras; quibus ducibus in ampliſſimum [illegible]rdinalium collegium es adſcitus; eaſdem te ad ſummum, feliciſſimumq́ue dignitatis, atque maieſtatis faſtigium euecturas. Romæ ex Bibliotheca noſtra kal. Iunij. M. D. LXXXVIII.

Digitized by Google

PIO LECTORI S.

NVMQVAM Adeo noui, candide lector, illud omnibus notum, *Curæ posteriores meliores*, vt in hac huius nostri Enchiridij, siue Manualis recognitione vltima. Siquidem cum illud antehac ter recognouerim, emendauerim, reformauerim, atque auxerim: nihilominus nunc tot loca emendanda, reformanda, elucidanda & ordinanda inueni; quòd cogor memoria repetere illud, quod Ecclesia Catholica Spiritu Sancto illi Deo nostro æterno, donorumque omnium largitori cantat, & psallit; *Sine tuo numine nihil est in homine, nihil est innoxium, nihil sincerum, nihil limpidum, nihil integrum.* Cuius opem quàm humillime implorando, & quæcunq; dixerim Sacrosanctę Ecclesię Romanę, quæ vna, vt suprema omnium est magistra, cēsuræ, & cuiusuis alius melius sentientis iudicio summittēdo, conabor, vt hoc opus omni nationi orthodoxæ hactenus gratum, posthac sit longe gratius. Ob quod etiam omittimus multa, quæ ad te prędati fuimus in primis tribus edictionibus, eo quorundam piorum, & prudentium consilio, ne quæ tunc ob aliquas causas erant opportuna, nunc eis cessantibus tibi videantur importuna. Omittimus etiā asteriscos hactanus additos, & in hac recognitione addendos; ne frequentia eorum Lectorem remoretur, & eius attentionem impediat. Nomina item eorum, ob quorum interrogata, & monita multa addidimus & addimus; quia nonnulli eorum nolunt nominari; & nonnullis aliorum nominatio displicet; & modestia prudentia, quæ maxima est, Romana id quadamtenus fastidit. Vale in Christo Iesu, qui nos omnes saluet. Amen.

Digitized by Google

EPIGRAMMA
AD AVCTOREM.

MACTE animi, venerande senex, qui pectore sancto
Abdita secreti reseras penetralia Iuris,
Et veras recludis opes; vitijq; rebellis
Sæpe renascentem resecas rationibus herbam.
Non tu Dictæo mandacia callidus antro,
Authoremq; Iouem fingis, lucoue Capeno
Auia nocturnæ simulas commertia nymphæ,
Nec tripodas Phœbi mentita oracula fundis:
Sed liquidas veri puris de fontibus vnda
Pectora nostra rigas; moresque in praua fluentes
Corrigis, & iustis legum compescis habenis.
Spes nimias; animosque feros moderamine flectis.
Pontifices tu per sacros, dominosque potentis
Ausoniæ, Regesque doces discrimine certo
Nosse modum iuris; flexuque obliqua doloso
Exigis ad Canones interpres commodus æquos.
Erga velut dubijs Phœbæa oracula rebus,
Aut libycas sortes, aut Dodonea petebant
Tempta inopes veri, trepidoque instante tumultu:
Sic cum perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris sinuoso tramite fallit
Semita; tu dubios regis errantesque reducis,
Confirmas trepidos, reuocasque in cæca ruentes:
Et mala ne serpant rabiosæ semina litis,
Ante caues: & iustitiæ præceptor inermis
Aurea compositis instauras secula bellis.

Digitized by Google

AD LECTOREM.

Opera omnia Auctoris, eoque ordine, quo compaginari solent.

TOM. I.

Enchiridion, siue Manuale confessariorum, & pœnitentium.

TOM. II.

Commentaria in septem distinctiones de Pœnitentia.
Commentarius de anno Iobælęo, & indulgentijs omnibus.

TOM. III.

Enchiridion, siue Manuale de Oratione, & horis Canonicis.
Miscellanea centum de Oratione.
Commentarius de finibus humanorum actuum.
Commentarius in cap. inter verba 11. q. 3.
Commentarius in cap. humanę aures. 22. q. 5.
Commentarius de silentio in diuinis officijs, pręsertim in choro seruando.

TOM. IV.

Relectiones duæ in cap. si quando. & in capit. cum contingat. de rescript.
Commentarius vtilis in rubric. de iudicijs.
Relectio cap. accepta. de restitut. Spol.
Relectio cap. ita quorundam. de Iudęis.
Commentarius de vsuris resolutorius aliquot dubiorum Manualis confessariorum.
Commentarius de Datis, & promissis pro iustitia, vel gratia obtinendis.

TOM. V.

De regularibus Commentarij quatuor, &c.
Tractatus de reditibus Beneficiorum Ecclesiasticorum.
Commentarius de alienatione rerum Ecclesiarum in principium & glos. summæ 12. q. 2. Et de spolijs Clericorum super cap. nõ liceat Papę. ead. caus. & q.
Index copiosus præcipuarum rerum, quæ omnib. Auctoris operibus continentur.

QVO-

Digitized by Google

QVONIAM ELENCHVS PRAELVDIORVM INSERITVR,

INFRA INITIO PRAELVDIORVM, ideo hic tantùm inſerimus Elenchum capitum in hanc, quæ ſequitur, formam.

Elenchus capitum.

DE Contritione, prima parte ſacramanti Pœnitentiæ. cap. 1
De Confeſſione, ſecunda parte Pœnitentiæ. cap. 2
De Satisfactione, tertia parte Pœnitentiæ. cap. 3
De poteſtate, ſcientia, & bonitate Confeſſarij. cap. 4
De interrogationibus pœnitentis, & qua prudentia faciendæ. cap. 5
De peccatorum circumſtantijs. cap. 6
De conſeruanda fama proximi in confeſſione. cap. 7
De ſigillo confeſſionis. cap. 8
In quibus caſibus confeſſio iteranda. cap. 9
Quomodo confeſſarius excipiet confitentem. cap. 10
De primo præcepto Decalogi, De colendo Deo. cap. 11
De ſecundo præcepto, De non vane iurando. cap. 12
De tertio præcepto ſeruandi feſta. cap. 13
De præcepto honorandi patrem, & matrem. cap. 14
De quinto præcepto, De non occidendo. cap. 15
De ſexto præcepto, De non mœchando. cap. 16
De ſeptimo præcepto, De non furando. cap. 17
De octauo præcepto, De non falſe teſtando. cap. 18
De nono præcepto, De non concupiſcendo vxorem proximi, cap. 19
De decimo præcepto, & conſilijs euangelicis. cap. 20
De quinque præceptis Eccleſiæ. cap. 21
De ſeptem ſacramentis Eccleſiæ. cap. 22
De ſuperbia, & ſeptem peccatis capitalibus. cap. 23
De operibus miſericordiæ, & ſenſibus exterioribus. cap. 24
De peccatis diuerſorum ſtatuum. cap. 25
Quomodo ſe geret confeſſarius erga confeſſum. cap. 26
De cenſuris eccleſiaſticis, caſibus reſeruatis, irregularitate, & alijs. cap. 27

IN-

Digitized by Google

Insignis forma, doctrina insignior vnus.
At superat summi cultus vtrunque Dei.

SIXTI V. Pont. Max. Motu proprio sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola, vel alius vendere, venialiaue habere, donare, aut permutare audeat. MARTINI ab Azpilcueta Doctoris Nauarri opera omnia, vel illorum partem aliquam, ante decem annos absque IACOBI Tornerij Bibliopolæ consensu; sub pœna sententiæ excommunicationis, et aliarum in præfato proprio motu contentarum.

Digitized by Google

ENCHIRIDION,

SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET PÆNITENTIVM,

Complectens resolutionem omnium pene dubiorum, quæ in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras, & irregularitates,

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

Nunc quartò ab eodem auctore recognitum, & innumeris pene locis emendatum, & multis locupletatum, & auctum.

QVONIAM Totus hic liber de peccatoris anima per pænitentiam a peccato liberanda tractat, præludemus pauca, quæ considerata, & perpensa facile possunt nos peccantes vrgere ad agnoscendam aliquorum nostrorum erga Deum optimum maximum ingratitudinẽ, imprudentiam, & impudentiam, qua maiora minoribus, immo & mala bonis, & pessima optimis præponimus. Ea vero duximus contrahenda in decem præludia, nihil plane, quod nõ sit vtile, & necessarium fere omnibus, etiam vtrũque ius callentibus, continentia.

ELENCHVS PRAELVDIORVM.

Primum ob oculos proponet nobis peccantibus animæ nostræ dignitatẽ.
Secundum, eius vires, & potentias sensitiuas.
Tertium, eius vires, & potentias intellectiuas.
Quartum, finem vltimum, & beatitudinem, in quam creati, & redempti sumus, & miseriam æternam, quam cauere debemus.
Quintum, animæ passiones, & habitus, quibus in merita, vel demerita mouemur.

Digitized by Google

Sextum, animæ actus humanos, quibus in æternam beatitudinem, vel miseriam itur.

Septimum, quæ sint merita, & demerita.

Octauum, membra demeriti in peccatum originale, & actuale.

Nonum, peccati actualis varia genera, & quid sit peccatum mortale: & quid veniale: & quibus notis peccatum mortale à veniali discernatur.

Decimum, pœnitentiæ sacramentum, & eius partes.

De essentia animæ rationalis. Prælud. I.

SVMMARIVM.

1 ANima quid sit definitur.
2 Definitio genere & differentia constare debet.
3 Animam qui dixere corpoream, aut mortalem hæretici.
4 Animam vnam tantum esse in homine contra glossam.
5 Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse.
6 Anima rationalis quem in finem creata.
7 Gratia & operibus, & non sola fide hominem saluari.
7 Iustus sit nullus, nisi per merita Christi; nec per illa, lege priuata, nisi sic & sic communicata.
7 Gratiam primam nemo de condigno meretur
8 Christi anima quo tempore iusta & beata effecta.
9 Mariæ, Ioannis, & Ieremiæ animę quando iustæ factæ
10 Animam humanam imaginari paruulis membris distinctam error.
10 Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.
11 Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte.
11 Christi corpus totum in tota hostia, & totum in qualibet eius parte.
12 Animam asserere non esse formam substantialem hominis hæreticum.
13 Intellectus dicti Pauli de interiore, & exteriore homine.
14 Animæ sedem esse cor, & illam in sanguine habitare & crescere, vt intelligendū.
15 Scientia hæc potius discenda, quam alię.
15 Animam, Deum, & Angelos putans corporeos an peccet, & sit hæreticus.
16 Peccatur quibus modis circa credenda de anima. & nu. 17.

DE præfata essentia animæ rationalis dicimus sequētia. Primo, quod multi, qui corpori magis, quam animæ indulgemus, parum auscultamus illud psal. 65. *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.* quandoquidem nimium occupati in curando corpore parū de bene-

Digitized by Google

beneficijs illi a Deo collatis curamus. Ob quod ait B. Bern. in princ. Meditationum, *Multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt, alios inspiciunt, & seipsos deserit, Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est Deus.* Et illud, *O anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, heres bonitatis, rationis capax, quid tibi cum carne, vnde tanta mala pateris?*

1 Secundo, quod animæ nostræ rationalis perfecta cognitio nulli umquam sine sacrarum litterarum, aut fidei orthodoxæ cognitione plene patuit. Quapropter, omissa definitione animæ, quam tradit Arist. lib. 3. de anima. text. 4. & 5. quamq. explicat Angelicus, & omniscius ille Tho. 1. par. quæst. 76. art. 4. scilicet, *Anima rationalis est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis.* definiamus eam nostro proposito sic aptius: *Anima rationalis est substantia, per se subsistens incorporea, immortalis, creata a Deo ex nihilo, vbi & quando infunditur corpori, vt sit forma substantialis eius, per se, ad beatitudinem per gratiam, & bona opera consequendam apta.*

2 *Dixi*, Substantia, ne definitio careat genere, quo & differentia debet constare omnis optima definitio. quod docuit per theoriam Arist. libro 6. Topicor. cap. 1. & 2. & per praxim & vsum iurisconsultus Vlpianus in l. 1. ff. de dolo malo. & l. 1. ff. de testamen. vbi Bart. & alij hoc explicant: & constat, verbũ, Substantia, esse genus ad animam humanam: omnis etenim anima humana est substantia, vt probat diuinus Thom. 2. lib. sent. dist. 3. quæst. 1. art. 6. nõ tamen econtrario omnis substantia est anima humana.

Dixi, per se subsistens, vt differat ab anima vegetatiua plantarum, & a sensitiua ceterorum animalium, quæ non possunt per se subsistere, vt probat idem sanctus Thom. 1. part. quæst. 75. art. 3. & 6. & quæst. 76. art. 3.

3 *Dixi*, Incorporea, ad differentiam substantiæ corporeæ, & ad damnationẽ Diogenis, & aliorum ethnicorum philosophorum, qui dixerunt, animam esse ventum, vel aerem, vt refert B. Isidorus lib. 11. originum, siue etymologiarũ cap. 1. de homine, & partibus eius: & S. Antoni. par. 1. tit. 1. capit. 4. in princ. quos appellat hæreticos Tertullianistas Isidorus vbi supra lib. 8. cap. 5. relatus in cap. penult. 24. quæst. 3.

Dixi, Immortalis. tum ad retundendã hæresim, quæ, vt ait Isidorus in eod. cap. 5. Arabicorum est, dicentium, animam simul corpore interire: quod hæreticum esse declarauit conc. Lateranen. sess. 8. cap. 1. in princ. & antea proba-
4 uit S. Thom. 1. par. quæst. 61. art. 2. ad 3. & 2. 2. quæst. 164. art. 1. ad 1. tum ad differentiam aliarum animarum, quæ cum suis corporibus moriuntur, vt ait ibidem S. Thom. & glo. clem. 1. §. porro. verb. intellectiuæ. de sum. Trinit. & fid. catho. quæ tamen innuit vnum falsum (quod etiam male affirmat Ioan. Brunus de sponsalib. concluſ. 14. num. 4.) quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & sensitiua, qua sentimus: significat etenim in nobis esse tres animas, videlicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, & morientibus nobis mori duas. quod vtique falsum est: quoniam nulla est in homine alia anima præter rationalem, vt habetur in libro de eccles. dogmat. cap. 15. in princip. tom. 3. inter opera August. & late probat S. Thom. in 1. par. quæst. 76. art. 3. & lib. 2. contr. Gent. cap. 58.

Digitized by Google

& de anima art. 11. & quolibet. 1. quæst. 4. art. 1. Et ita ipsamet est vegetatrix, siue vegetatiua; & sentiens, siue sensitiua; & intelligens, siue intellectiua.

Dixi, Creata a Deo, ad damnandam hæresim Tertulliani, asserentis animas ab Angelis creari, vt tradit B. August. in lib. de hæresib. ad Quoduultdeum. cap. 86. contra Symbolum Athanasij, & cap. firmiter. de sum. Trinit. & fid. catho. quibus docemur, Deum esse creatorem omnium, visibilium, & inuisibilium.

Dixi, Ex nihilo, ad fugiendum hæresim Gnosticorum, qui, vt ait Isidorus in dicto cap. 5. & refert August. vbi supra cap. 6. ob altitudinem scientiæ, quã sibi arrogabant, se ita appellare voluerunt: & dixerunt ex natura Dei creatas animas, & non ex nihilo. quæ hæresis fuit etiam Manichæorum, damnata per primum concilium Braccharen. cap. 5. in hæc verba: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit substantia exstitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt; anathema sit.*

Dixi, vbi, & quãdo infunditur corpori, ad fugiendum errorem Origenianorum, asserentium animas hominum iam inde a principio mundi fuisse simul cum angelis creatas in cælo: & inde postea mitti in corpora, vt ait Isidorus vbi supra, & refert S. Thom. in 1. par. quæst. 118. ar. 4. Contra item illos, qui asserunt, prius creari animas, quam in corpora mittantur. quod videtur sensisse gloss. cap. siquis obiecerit. 1. quæst. 3. dum ait, animam prius viuere, quam sit in corpore. quod tamen hæreticum esse dicit glos. Ioan. in cap. quod vero non formatum. 32. quæst. 2. in hæc verba memoratu dignissima, quæ decerpere potuit ex Magistro sententiar. lib. 2. dist. 17. *Fides nostra est, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creando infundit* Cui consonat S. Tho. communiter receptus in dicto lib. 2. sententiar. dist. 3. quæst. 1. art. 4. ad 1. & dist. 17. quæst. 2. art. 2. & 1. par. quæst. 90. art. 4. Ita quod anima non creatur in cælo, sed intra corpus: & non antequam infundatur, sed cum infunditur, vt infra eodem nu. 11. dicetur.

5 Dixi, Vt sit forma substantialis eius per se. Primum ad declinandam hæresim eorum, qui dixerunt animam non esse formam substantialem corporis. Deinde contra eos, qui dixerunt, non esse talem formam, saltem in quantũ est rationalis. quos damnauit concilium Viennense in clem. 1. §. porro. de sum. Trinit, & fide catho. in hæc verba: *Porro doctrinam omnem, seu positionem, temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectiuæ vere, ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus.* & tradit S. Tho. Opusc. 24.

6 Dixi, Ad obtinendam beatitudinem, quo monstraremus finem illum vltimum & felicissimum, ad quem habendum creatæ sunt animæ nostræ, ac subinde nos ipsi, iuxta illud B. Augustini in Enchirid. cap. 9. citatum a Magistro in 2. lib. sententiar. dist. 1. *Fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo frueretur*

7 Dixi. Per gratiam, ad excludendum errorẽ Pelagianorũ, tradentiũ (vt refert B. Augustinus in præcitato lib. de hæresibus ad Quoduultdeũ, cap. 88.)

posse

Digitized by Google

posse nos per solam potentiam naturalem cum concursu generali Dei, sine ulla ope speciali gratiæ, iustificari, & glorificari, (quos appellat hæreticos Isidorus in cap. penul. 23. quæst. 3. qui damnati fuerunt olim in concilio Milevitano, cap. 5. & conc. Africano, cap. 80. relatis in tribus capitibus vltimis de consecrat. dist. 4. & nouissime in Concilio Trid. sess. 6. c. 1. & can. 1. 2. & 3. vt dicemus in prælud. 3. nu. 11.

8 Dixi: Et per bona opera, ad significandum, quod licet primam gratiam, qua per baptismum, vel pœnitentiã iustificamur, nemo suis operibus de cõdigno mereri possit, vt definit præfatum concilium Trid. vbi supra cap. 5. & can. 1. & 3. & docet S. Thom. 1. 2. quæst. 112. art. 1. & 114. art. 2. nullus tamẽ adultus iudicio rationis fungens lege communi iustificatur, nisi præuio aliquo actu moraliter bono, à libero arbitrio suo producto, etiã si fide perpolleat, iuxta illud August. in cap. omnis. de cõsecrat. dist. 4. *Omnis, qui iam suæ vitæ arbiter constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidei, non, nisi eum pœnitet veteris vitæ, nouam non poterit inchoare. ab hac pœnitentia cum baptizantur soli parvuli immunes sunt: nondum enim vti possunt libero arbitrio.* quod ipsum ait. in c. firmissime. 15. q. 1. & iuxta ea, quæ tradit S. Thom. 1. 2. quæst. 113. per totam. Adultus, inquam, iudicio rationis fungens: quia infantes, pueri, & adulti carentes iam a natiuitate ratione, ob merita Iesu Christi domini nostri per baptismũ communicata eam nunc sub lege gratiæ consequuntur, cap. maiores. de baptis. & olim sub lege naturali, & scripta ob eadem merita applicata per circumcisionem, & alia sacrificia & oblationes, in id instituta, consequebantur, non tamẽ ex opere operato, sicuti nunc per sacramẽta, cap. q autem.

9 & cap. ex quo. de consec. dist. 4. Domini autem nostri Iesu Christi anima illa glorioßissima, & semper benedicta, lege priuata, sine vllo eius actu & merito præcedente, in primo suæ conceptionis instanti, non solum fuit iustificata, sed etiam beatificata, quoad beatitudinẽ animæ propriã, vt ante & post alios declarat S. Thom. 3. part. q. 19. art. 3. & 3. lib. sent. dist. 18. art. 2. 4. & seq. & opusc. 3. c. 238. Eadem item lege priuata beata & immaculata virgo Maria, Dei mater in primo suæ conceptionis instanti, B. item Ioannes Baptista, & Ieremias antequam nascerentur, sine vllo sacramento & sacrificio fuerũt iustificati, iuxta ea, quæ leguntur, & notantur, Luc. 1. & Iere. 1. & tradit S. Tho. in d. 3. part. q. 17. ar. 2. & 6. & q. 27. per tot. & 3. lib. sent. d. 3. q. 1. art. 1. & 2.

10 Tertio dicimus, q ex hac definitione sic explicata infertur primo, errare illos, qui imaginantur animas humanas esse diuisibiles, quales sunt animæ aliorũ animantiũ, habereque capitula, seu parua capita, brachiola, manuscu las, & alia mẽbra, quæ respondẽt corporis partibus, quas animãt & informãt. Quoniã anima rationalis est res incorporea, & indiuisibilis, neque habet vlla talia mẽbra: immo tota est in toto corpore, & tota in qualibet eius parte quoad ipsam animæ substantiã, & essentiã. q docet S. Thom. ab omnibus receptus in 1. par. quæst. 8. art. 2. ad 3. & in 3. par. quæst. 46. art. 7. & in 1. lib. sent. dist. 8. quæst. 5. art. 3. post beatum Augustinum lib. 6. de Trinit. cap. 6.

11 quemadmodum Deus optimus maximus est totus in toto mundo, & totus in qualibet eius parte: quia est vbique secundum Magistrum & alios in dicto 1. lib. sententiar. distinct. 37. & S. Thom. in præcitata 1. part. quæst. 8.

Digitized by Google

art. 2. & 3. lib. contra gent. cap. 68. & sicut sanctissimum Christi corpus in almo & admirabili Eucharistiæ sacramento totum atque integrum est sub tota panis & vini specie, & totum sub altera tantum ac qualibet eius parte, cap. singuli. & cap. vbi pars. de consecrat. distinct. 2. & definiuit nuperrime sacrosanctum Conc. Trid. sess. 13. cap. 3. declarando in can. 3. hæreticum eum, qui negat totum Christi corpus contineri sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus, separatione facta.

12 Secundo infertur, animam non esse hominem. tum quia anima, vt diximus supra nu. 2. & 3. est substantia incorporea, & immortalis, cap. firmiter. de sum. Trin. & fide catho. & tradit sanctus Thom. opus. 23. tum quia homo duabus partibus constat; anima nempe rationali & corpore. Id quod tradit grauissimus auctor Innoc. tertius in cap. in quadam. §. sed aduersus. de celebrat. missar. in hæc verba, *Ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum coniunctione verus homo subsistit.* quod ipsum antea docuit sanctissimus ille pater noster Augustinus in lib. 19. de ciuit. Dei. cap. 3. per totum, & in cap. Moyses. 32. quæst. 2. & latius expressit diuinus Thom. 1. par. quæst. 75. ar. 4. & quæst. 79. art. 1. post Arist. 2. lib. de anima tex. 3.

13 Tertio infertur, cauendum esse, ne quis ex illis verbis eiusdē Augustini in præcitato cap. Moyses. *Oportet primum domum compaginari, & sic habitatorē induci*, colligat id, quod vtinam nemo collegerit; nempe perinde animam rationalem esse in corpore, ac motor nauis est in naui, & habitator domus in domo, quod non sit vera, & essentialis forma humani corporis. quoniam hoc est hæreticum, & damnatum per clem. 1. §. porro. de sum. Trinit. & fid. cath. vt prædiximus supra nu. 5.

14 Quarto infertur, quod Paulus cum in epist. 2. ad Cor. c. 4. appellat hominē interiorem partē intellectiuā, & hominē exteriorē partē sensitiuā, noluit dicere, ꝙ aliqua illarū pars separata sit homo, vt quidā hæreticus Tertulianus nomine inde collegit, auctore sancto Tho. ibid. lect. 5. sed ꝙ secūdū rei veritatē pars intellectiua est principalior pars hominis: & secundū aliquorū falsam æstimationē pars sensitiua est pars principalior eius: & totū solet interdū nominari a parte principaliori, vt declarat idē sanctus Thom. 1. part. qst. 75. art. 4. ad 1. & latius in dicta lect. 5. super præfatum cap. 4. epist. 2. ad Cor.

Quinto infertur, gloss. illā cap. 1. de sacra vnction. in princ. quæ inquit, cor esse animæ sedē, nō esse ita intelligendā, ꝙ anima soli cordi inhideat, indeque reliquū corpus gubernet: sed ꝙ licet p se totā immediate oēs eius partes animet & informet: in corde tamen operatur quāplurima eorū, quæ ad vitā pertinent, quæ non operatur in alijs partibus, iuxta illud Parthenices Marianæ.

Cor prius ex illo, quoniam descendit in artus
Vitalis calor a pleno ceu flumina fonte.
Illic prima domus uitæ, postrema per illud
Discedens terris animus vestigia ponit.

Neque tamen ex hoc eleganti elogio colligas, prius tempore cor ipsū animari, quā cetera alia corporis mēbra; nec posterius tēpore, quam illa destitui ab anima. Quoniā vno & eodē tēpore creatur a Deo ex nihilo intra corpuscu lū iā ad id organice fabricatum & paratum, & simul ei toti, & cuilibet parti coniun-

Digitized by Google

cōiūgitur tanquam forma eius ſubſtantialis,& eſſentialis,ex qua & illo corpuſculo conſtituitur verus homo,vt colligitur ex ſancto Thom.communiter recepto 1.par.quæſt.90.art.2. 3. & 4. & quæſt.118.art.2.& ex Magiſtro, Scoto,& alijs in 2.lib.ſententiar.diſt.17.

Sexto infertur,ad eūdē itē modū intelligēdū eſſe illud B.Auguſtini in prę-citato cap.Moyſes.32.quæſt.2.*Anima,quia ſpiritus eſt,in ſicco habitare nō poteſt, ideo in ſanguine fertur habitare.* Infertur item,quod in illo dicto beati Hieronymi in cap.nec tales.de conſecrat.diſt.5. *Nec poteſt viuere anima, niſi creſcendi capax ſit*, per verbum,anima,intelligendum eſſe hominem animatum,vt ibidem gloſſ. *intellexit* per figuram Synedochen, capiendo partem pro toto (quamuis recentior editio aptius pro anima habeat animal). anima enim humana nec augeri,nec minui poteſt: ſed ſemper manet eadem, & incorruptibilis,vt ſupra dictum eſt,& probat ſanctus Thom.1.par.queſt.75. ar.6. & Scotus,Bonauentura,& alij in 2.lib.ſent.diſt.17.

Septimo infertur,illud Vergilij, *Igneus ollis eſt vigor,& cæleſtis origo.* quod gloſſ.in §.fi.inſtitut.de iur.nat.gen.& ciu. intelligit de hominibus, eſſe quidē verū in eo sēſu,q̄ origo hominū quoad animā eſt immediate a Deo per creationem ex nihilo intra corpuſculū, quod embrio dicitur: non autem in illo, quod de aliqua parte cæleſti ſit illa facta. hoc enim eſt,vt diximus,erroneū.

15 Octauo infertur, longe magis e re noſtra eſſe per ſe,& ſimpliciter ſcire prędicta,eademque ruminare,quam alias ſcientias (etiā iuris) cognitioni fidei catholicæ minime neceſſarias. tum per illud dictū Bernardi relatum ſupra initio huius præludij. tum quia hæc pertinēt ad cognitionem fidei orthodoxæ,cuius ſtudium eſſe vtilius & melius,quam aliarū ſcientiarum, (etiā iuris, etiā laicis) ſingulariter definiuit Innoc.receptus in cap.firmiter.n.6. de ſum. Trin.& fid.catho.tum quia oportet omnes credere,ſaltem implicite, omnia, quæ ſunt catholicæ fidei. hoc eſt credere in genere eſſe vera omnia, quæ credit ſacroſancta catholica Romana eccleſia: & etiam explicite articulos fidei ſecundum S.Thom.2. 2.quæſt.2.art.5.& 6.ſaltem eos, quos illa ſollennizat, ſecundum eundem,quoad hoc ab omnibus receptum ibid.art.7.

Nono infertur,quæſtionis eſſe quotidianæ,An,& quantū peccēt circa p̄dicta errātes?immo An ſint hæretici,adeo vt incurrāt cenſuras cōtra eos latas?

Ad quam quidem quæſtionem dicēdum videtur primo, quod peccant,niſi ſimplicitas,vel ignorantia iuſta eos excuſet: & quod ſunt hæretici, ſi pertinaciter id teneāt,arg.clem.1.de ſum.Trinit.& fid.catho.§.porro. iūcta gloſſ. in verb. pertinaciter. & clem. 1.§.penult. iuncta gloſſ. eod. verb. de vſur. & tradit ſanctus Thom.vbi ſupra.

Secundo,quod non ſunt hæretici,ſi pertinaciter non errant, hoc eſt, ſi habent præparationem animi actualem,vel virtualem reſipiſcendi,& credendi contrarium, cumprimum mouerint, id teneri pro fide ab Eccleſia Romana: quales arbitror innumeros,qui ſimpliciter, & bona fide ſine pertinacia imaginantur animas humanas, exutas corpore paruulas quaſi infantes: eo quod frequenter audiunt, vel legunt, animam ſancti Pauli, primi eremitæ viſam ſuiſſe *in huiuſmodi figura* a ſancto Antonio per angelos in cælū deferri,vt in eius vita deſcribit diuinus Hieronymus: & animam ſanctæ Scholaſtice a bea-

Digitized by Google

to Benedicto eius fratre, vt in 2. lib. Dialogorum capit. 33. scribit B. Gregorius: & alias ab alijs. Sicut & imaginãtur angelos infantulos. & (quod peius est) imaginantur etiam ipsum Deum patrem omnipotentem figuræ cuiusdam viri grauis & senescentis: & Spiritum sanctum columbam. eoquod passim vident angelos pictos puerili figura in tabulis representationis Natiuitatis, & Adscensionis domini nostri Iesu Christi, & Assumptionis Deiparæ Virginis, & alibi sæpe. & eoquod vident Deum patrem representatum in figura grauis, senioriisque hominis. & Spiritum sanctum in specie columbæ. quas imaginationes falsas concipiunt, eoquod nõ satis docentur a parochis, & concionatoribus, animas, & angelos non esse corporeos: & longe minus infinite Deum ipsum optimum maximum, licet per species corporeas repręsẽtetur. & quod huiusmodi representatio ideo fit, quia spiritalia, & incorporea nequeunt oculis corporeis repręsentari talia, qualia vere sunt: & ita repręsentantur in figuris, quæ significent nobis, non quidem ea esse talis figuræ: sed aliquas eorum virtutes, & proprietates habere. Figura etenim infantilis animæ, quæ in cælum defertur, significat eius innocentiam. & quod eiusmodi figura angeli ornantis Christi Natiuitatem, & Adscensionem, & eius Mariæ matris Assumptionem, significat simplicem, & promptam deuotionem ad eis ministrandum. Senilis verò ætas in Deo patre summam eius auctoritatem, & prouidentiam designat. Columbæ vero, quæ simplex & amans est figura summam simplicitatem, & amorẽ Spiritus sancti, qui est summus & simplex amor patris, & filij eis consubstantialis. Nam si satis hæc docerentur, libẽter deponerent huiusmodi falsas imaginationes; crederẽtque firmiter, quod nec anima, nec angelus, & longe minus Deus ipse pater, nec filius, qua parte est Deus, nec Spiritus sanctus vllatenus visu corporeo cerni possunt.

16 Tertio, quod cum, vt plurimum, nulli orthodoxorum concipiant prædictas imaginationes cum credulitate pertinaci, quod Deus, angeli, & animæ habeant corpora, siue quod sint corporea, non solum non sunt censendi hæretici, immo nec regulariter peccare, saltem mortaliter, si simpliciter & bona fide id faciãt: per id quod in simili singulariter dixit Innocent. in præcitato cap. firmiter. de summa Trinit. & fid. catho. num. 7. cui nemo hucusque quem viderim, contradicit. & adsistit Panor. in ead. rubr. nu. 4. & seq. communiter receptus; videlicet, non esse hæreticum, immo neque peccare eum, qui naturali ratione motus falso opinaretur, patrem in diuinis seniorem & antiquiorem esse filio: & filium Spiritu sancto, modo paratus sit corrigi ab Ecclesia, iuxta Aug. in cap. dixit apostolus. 24. quæst. 3. quod ipsum tenet Castren. lib. 1. aduersus omnes hæreses cap. 9. de omni alia hæresi, quam quis sine pertinacia credit, vel asserit, nesciens contrarium teneri a sancta catholica Romana ecclesia.

17 Quarto, quod hoc limitandum est primo, ne procedat quoad forum exterius, in quo præsumentur hæretici, licet vere tales non sint. & ideo, vt plurimum, aliqua pœna maiore pro qualitate personarum plectuntur qui probantur, vel confitentur asseruisse talia, arg. cap. accusatus. in princ. & §. 1. & 3. de hæretic. lib. 6. Secundo, ne procedat quoad forum conscientiæ quoad peccatum in ijs, qui tenentur scire, illa esse de fide, licet id sua culpa ignorent, vel non

Digitized by Google

non animaduertant, nec considerent. Tales enim, & si coram Deo, & in foro cõscientiæ non sint censendi hæretici, vt præcitati asserunt, nec consequenter in illo foro incurrant censuras, & alias pœnas contra hæreticos statutas: censendi sunt tamen grauiter peccare; cum ignorantia iuris, quod quis tenetur scire, non excuset. §. notandum. posito sub cap. si quem pœnituerit. 1. quæst. 4. cum glos. & omnibus alijs scribentibus, & cap. ignorantia. cum glos. & ei adnotatis de reg. iur. lib. 6. & tradit S. Thom. in 1. 2. quæst. 76. art. 2. & 4. & quæst. 90. art. 4. & 2. 2. quæst. 53. art. 2. quod satis sentit Innoc. in dicto cap. firmiter. de sum. Trin. & fid. catholic. nu. 2. dum sentit differe clericos a laicis in materia credendi fidei articulos, & clarius Panorm. vbi supra: quamuis nec ipsi, nec alij, quod sciam, hoc satis declarent. Sed probatur ratione illa irrefragabili, quod paria sunt scire, vel scire debere. l. qđ te mihi dare oportet. ff. de reb. cred. cũ multis ibi à recẽtioribus allatis. & cõstat grauissime peccare illos, qui scientes, cõtrariũ esse de fide, affirmant talia. ergo ẽt qui nesciũt, si scire deberent, grauiter peccãt, licet illa qualis qualis ignorantia & incogitantia cum fidei implicita, & proposito, saltem virtuali, credendi quidquid nouerint, & aduerterint esse de fide, a pertinacia, censura, & alijs pœnis excusset. in quod faciunt cap. hæc est fides. 24. quæst. 1. & cap. dixit apostolus. ead. caus. quæst. 3. & quæ latius tradit B. Antoninus. 2. par. tit. 12. cap. 5. §. 1.

Quinto, quod nullus prædictorum errorum, nec alius, si tantum mentalis fuerit, inducit excommunicationem, nec alias pœnas a iure statutas, licet vere sit hæresis, & peccatũ mortale grauissimũ, vt dicetur infra cap. 11. nu. 22.

Circa Prædicta ergo alij peccant mortaliter, & sunt hæretici: alij peccant mortaliter, & non sunt hæretici; alij non peccant, vel solum venialiter.

Primi ordinis est primo, qui sciens, & aduertens cõtrarium teneri a sancta catholica Romana ecclesia, credit animam non esse substantiam, quæ per se subsistere possit, differentem a corpore, quod informat. supra num. 2. 3. & 10.

Secundo, qui cum eadem scientia credit, eam esse corpoream, vel habere formam humanam in parua membra digestam. nu. 3. & 10.

Tertio, qui cum eadem scientia credit, eam simul cum corpore interire. num. 3.

Quarto, qui cum eadem scientia credit animas creari ab angelis, vel esse de substantia, vel parte Dei. nu. 4.

Quinto, qui cum eadem scientia credit, omnes animas creari antequam infundantur corpusculis. nu. 4.

Sexto, qui cum eadem scientia credit, animam non esse formam substantialem humani corporis. num. 5.

Septimo, qui cum eadem scientia credit, posse nos saluari solis viribus naturalibus & nostro libero arbitrio sine gratia speciali supernaturali. nu. 7.

Secundi ordinis sunt, qui prædicta credunt ignorantes, vel non aduertentes, contrarium teneri a sancta ecclesia catholica Romana: quod si scirent, & aduerterent nõ crederent illa: sed sunt personæ, quæ id scire, & aduertere debent. nu. 16. & 17.

Tertij ordinis sunt, qui credunt prædicta nescientes, nec scire debentes cõtrarium teneri ab ecclesia. ibid.

De

Digitized by Google

De animæ potentijs, quatenus est vegetatrix, & sentiens. Prælud. II.

1 *Animæ potentia quid, & quotuplex.*
2 *Potentiæ sentiendi exteriores quinque, interiores quattuor.* 3.
4 *Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ sensitiuæ.*
5 *Sensualitas appellatur vis appetens sensibilis irrascibilis, & concupiscibilis.*
6 *Anima rationalis distinguitur a potentijs sensitiuis.*

1 DE potentijs animæ, quatenus est vegetatrix, & sentiens, dicimus pauca. Primo, quod potentia, seu virtus, siue vis animæ, de qua hic agimus, est proximum principium operationis eius, vt satis colligitur ex sancto Thom. 1. par. quest. 67. art. 1. & 4. & quæst. 79. per totam.

Secundo dicimus, quod diuina bonitas eam ornauit omnibus potentijs, virtutibus, & viribus, quas habet anima vegetans, siue vegetatiua, qua plantæ viuunt. adeo quidem, quod merito anima rationalis posset appellari vegetatrix, siue vegetatiua, vt resolute ait Ioan. Maior in 2. lib. sentent. dist. 16. quæst. 2. Siquidem cum in homine, vt dictum est supra, prælud. 1. nu. 4. vna sola sit anima: & videamus eum nutriri, augeri, & perfici: & nutritum, auctum, & perfectum similem sibi generare, consequens plane est, eius animam habere omnes vegetatiuæ animæ potentias, vires, & facultates, quæ sunt tres. Nutritiua, quæ conseruat corpus, Augmentatiua, quæ auget & perficit illud: & Generatiua, quæ sibi simile producit, iuxta illud Arist. 2. lib. de anima, tex. 13. *Opera animæ vegetatiuæ sunt tria, generare, alimento vti, & augmentum facere*, vt declarat sanctus Thom. 1. part. quæst. 78. art. 1. & de anima art. 13.

2 Tertio dicimus, quod eadem illa bonitas ornauit eam etiam potentijs, viribus, & facultatibus omnibus animæ sensitiuæ. adeo quidem vt merito anima rationalis appellari possit sentiens, siue sensitiua, vt recte dicit Ioan. Maior in dicto 2. lib. sent. dist. 16. q. 2. Cum enim videamus, hominem mouere se se, efficitur eum habere potentiam motiuam animæ sensitiuæ. Cum item perspiciamus, eum sentire & cognoscere, consequitur, eum habere potentiam animæ sensitiuæ cognoscitiuam, quæ diuiditur in interiorem, & exteriorem. Exteriorem exercet per potentias exteriores, quæ sunt quinque, Visus videlicet, Auditus, Odoratus, Gustus, & Tactus, quos recensuit etiam gloss. l. quod meo. ff. de adqu. possess. interiorem autē cognitionem sensitiuam exercet per potentias sensitiuas interiores, quæ sunt quat-
3 uor. Prima est Sensus communis, cuius munus & officiū est recipere interius cognitiones omniū, quę prędicti quinque sensus exterius cognoscunt, & de illis iudicare. Secunda est Imaginatiua, seu Cogitatiua, cuius muneris est seruare omnia, quæ recipit Sensus communis. Tertia Aestimatiua, ad quam spectat recipere intentiones, quas animal naturaliter percipit, sed aliter quā per sensus exteriores: vt est illa, qua ouis æstimat lupum esse suum inimicū. Quarta est Memoratiua, cuius officium est conseruare tamquam in thesauro intentiones, quas æstimatiua recipit, secundum sanctum Thom. 1. part.

quæst.

Digitized by Google

quæſt. 79. art. 6. in corpore quæſt. qui in quæſt. 78. art. 4. ait, Auicennam addidiſſe his quintam, videlicet phantaſiam: ſed ſuperuacanee; cum eius officium efficiat Imaginatiua.

4 Quarto dicimus, q hæc eadem anima noſtra habet potentiam appetẽdi, qua pollet anima ſenſitiua, quia poteſt appetere ac renuere, quæ per ſenſus prædictos cognoſcit. Quæ quidem potentia appetitiua ſenſualitas vocatur a ſancto Thom. 1. part. quæſt. 81. art. 1. & a Ioan. vigeſimo ſecundo in proœmio clementinar. & ab Innocentio tertio in cap. 1. §. in vertice. de ſacra vnctione. quæ vox, quamuis non videatur latina, ea tamen vtitur etiã Magiſter in 2. lib. ſententiar. diſt. 24. vbi eam definit.

5 Quinto dicimus, quod hæc ſenſualitas, ſiue potentia, ſiue vis appetitiua ſenſitiua diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem. Concupiſcibilis eſt illa, per quam anima humana, quatenus conuenit cum ſenſitiua, poteſt appetere, ſiue velle, vel renuere, ſiue nolle illa, quæ apprehendit conuenire, vel non conuenire per prædictos ſenſus, ea ratione quod conueniant, vel nõ conueniant. Iraſcibilis vero eſt illa, per quam audet reſiſtere illis, per quæ impugnantur, vel per quæ impediuntur illa, quæ ſibi conuenire videntur. Itaque potentia iraſcibilis propugnatrix eſt potentiæ concupiſcibilis, vt dixit ſanctus Thom. in dicta quæſt. 81. art. 2. qui in ſeq. art. probat, prædictas duas potentias ſubdi rationi, eique obedire: licet quoad aliquid ei repugnent, & ſubmurmurent. Quoniam dictante ratione, non eſſe expetendũ, vel cupiendum, aut renuendum illud, aut illud, aut non eſſe reſiſtendum illi, aut illi, aut omnino obediunt, aut certe refrenantur. Quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte ſedamur, conſiderando aliqua a nobis, vel ab alijs propoſita rationi conſentanea: ſicuti 1. Reg. cap. 25. Dauidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iuſtiſſimas. Amor item effrenatus, & furens Mariæ Magdalenæ, repreſſus & extinctus fuit per prædicationem domini noſtri Ieſu Chriſti, diuinæ & humanæ rationi conſentaneam, Luc. c. 7.

6 Sexto, quod ſatis grauis quæſtionis eſt, An quælibet prædictarum potẽtiarum vegetatiuæ ac ſenſitiuæ ſit re ipſa idem quod anima? In qua quidẽ quæſtione illa videtur verior, facilior, & commodior ſententia, quæ habet, nullam harum potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus eſt vegetatiua, vel ſenſitiua, cognoſcitiua, aut appetitiua, eſſe idẽ quod ipſamet anima; eo quod omnes prædictæ potentiæ conſtant & ſunt compoſitæ ex aliqua parte corporis & ipſamet anima: ſicut totus homo conſtat ex anima, & toto corpore. Et ita ſicut totus homo non eſt ſola anima ipſius, vt prædictum eſt prælud. 1. num. 12. ita partes illæ hominis, quæ ſunt potentiæ ſenſitiuæ, & organa ſenſuum ipſius non ſunt ſola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis conſtant. quia eadem ratio, quæ eſt de toto ad totum, eſt de parte ad partem, l. quæ de tota. ff. de rei vendicat. & cap. paſtoralis. §. itẽ cum totum. de offic. delegat. quod longe dilucidius, quam alij omnes tradit Ioan. Maior in 2. lib. ſententiar. diſt. 16. quæſt. 2.

Circa potentias animæ humanæ nullus fere peccat, credendo illud, aut illud, niſi qui ſcit, vel ſcire debet, vnam tantum animam (rationalem ſcilicet

cet) esse in homine, iuxta dicta supra in prælud. 1. nu. 4. & nihilominus credit, animam rationalem non sentire, sed solum intelligere: quia consequenter videtur confiteri, plures animas esse in homine, quod est erroneum. An autem id sentiens sit hereticus, vel peccet mortaliter? facile colligitur prælud. 1. nu. 16. & 17.

De potentiis animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua.

Prælud. III.

1 *Anima rationalis quas potentias habeat: & an sint ipsa. 2.*
2 *Anima & memoria non differunt: sicut nec intellectus & ratio. 3.*
4 *Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus possibilis, & ratio, tum superior, tum inferior.*
5 *Anima appetitus, & intellectus variè appellatur.*
6 *Appetendi & noscendi vis intellectiua, vt differt à sensitiua.*
7 *Intellectus an potior voluntate.*
7 *Voluntas & intellectus vario modo animam mouent.*
8 *Appetendi vis diuiditur vt sensualis.*
9 *Anima sola rationalis habet liberum arbitrium.*
10 *Liberum arbitrium non esse homini hæresis.*
11 *Liberum arbitrium, vt sufficit ad cadendum, & non ad surgendum.*
11 *Gratiam gratum facientem primam nemo de condigno meretur.*
12 *Gratia Dei quæsita sine dono perseuerantiæ non perdurat.*
13 *Anima plura noscit vi rationali, quam sensitiua.*
14 *Anima vt noscit se, & angelos, & vtriusque actus.*
15 *Anima & angelus non cognoscunt per suas essentias, vt Deus per suam.*
16 *Homo imago Dei est quoad mentem, non quoad corpus.*
17 *Imago Dei vt est mulier sicut vir.*
18 *Homo imago Dei quoad naturam, potentias, & actus.*
19 *Homo qua via Deum vnum & trinum melius cognoscit.*
20 *Generatio, & processio in diuinis spiritualissimæ*

1 DE potentiis animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua dicimus sequentia. Primo, quod Deus Opt. Max. donauit animam rationalem humanam nõ solum prætatis potentijs, quibus decorauit animam vegetatiuam, & sensitiuam: sed etiã alijs duabus longe nobilioribus, videlicet potẽtia intelligendi, quam scholæ intellectum appellant, & potentia appetitiua, siue appetendi quam eædem voluntatem nominant.

2 Secundo dicimus, quod sanctus Thom. cum suis assectis 1. part. quæst. 77. art. 1. & lib. 1. sentent. distin. 3. quæst. 4. art. 2. & de anima. art. 12. & alibi sæpe ait, illas non esse animam: sed ab ea, & inter se re ipsa differentes, ita vt anima sit substantia: intellectus vero & voluntas duo accidentia diuersa inseparabiliter ab ea emanantia. Scotus autem contra tenet in 2. lib. sententia. dist. 16. cum suis sequacibus, & omnibus Parisiensibus, exceptis Dominicanis,

Digitized by Google

canis, vt testatur ibidem Ioan. Maior quæst. 1. qui eam per multas propositiones dilucidius, quam alij omnes ibi explicat: sicut ecõtrario Gabriel diffusius alijs obumbrasse videri potest. Equidem Scoto magis accedo. tum ob eius rationes. tum quia cum parum, immo nihil referat quoad salutem animæ, de qua tractamus, vtrum harum teneamus, per hanc vitamus multas difficultates, quæ multum laboris, & parum vtilitatis ingerunt. tum quia ipse
3 met S. Thom. in dicta 1. part. quæst. 79. art. 7. ait, memoriam non esse potentiam separatam ab intellectu: & ante in eadem quæst. art. 1. 3. & 4. affirmat, intellectum possibilem non separari ab intellectu agente, nec speculatiuum a practico ibidem art. 11. nec rationem ab intellectu: nec rationem superiorem ab inferiori, art. 8. & 9. Ad quæ omnia dicenda vir sanctissimus, itidemque doctissimus eo mouetur, quod absque necessitate nõ sunt res multiplicandæ, iuxta illud Arist. 1. Physicor. cap. 5. *Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora.* Id quod non latuit glossam in princ. & in fin. clemen. 1. de sum. Trinit. & fid. catho. & æque fere facile sustineri potest, quod hę duę potentiæ, intellectus scilicet, & voluntas sint vna & eadem res inter se & cum anima ipsa, & quod memoria & intellectus sint vna, & eadem potentia. tum denique, quod clarissimus ille iuxta ac sanctissimus rerum vtilium doctor Isidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione 11. lib. originum, siue etymologiarum cap. 1. eamque declarauit quam breuissime per hæc verba, *hę* (videlicet potentiæ) *ita adiunctę sunt animę, vt vna res sit: pro efficientijs enim causarum diuersa nomina sortita est anima nam & memoria mens est: vnde & immemores dicuntur amentes. dum ergo viuificet corpus anima est: dum vult animus est: dum scit, mens est: dum recolit, memoria est: dum rectum iudicat, ratio est: dum spirat, spiritus est* Quæ quidem verba aperte sonant, animam pro varietate officiorum varijs appellari nominibus. nõ quidem eo quod illæ vires & potentiæ sint ab ea, vel inter se re distinctæ: sed eo quod diuersos, & distinctos effectus operatur per illas. quemadmodum Deus ipse, cum sit vna res simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina: cum tamen nihil sit in eo, quod non sit ipsiusmet substantia, iuxta cap. firmiter. de sum. Trin. & fid. catho. adiuncta gloss. in verb. simplex omnino, & tradit Aquinas 1. part. quęst. 3. & quęst. 9. art. 1. & sicut vnus & idem homo propter varia officia, varia sortitur nomina: dicitur etenim pater, quia filium habet, rex, quia regnum, & comes, quia comitatum.

4 Tertio dicimus, quod anima humana, quatenus habet vim intelligendi, varie appellatur. Nam appellatur intellectus, qua ratione intelligere potest: & Intellectus agens, qua ratione agnoscit & agit congnitiones & notitias: intellectus vero possibilis, quatenus recipit eas: memoria vero, quatenus eas recolit, secundum Arist. lib. 3. de anima. ratio autem dicitur secundum August. lib. 3. super Genes. ad litteram, cap. 20. quatenus aliud ex alio deducit. quod pulchre declarat S. Thom. in 1. part. quęst. 79. art. 8. pars vero superior rationis secundum eundem August. ibid. cap. 13. eo ꝙ intendit ęternis concupiscendis, & considerandis. pars vero inferior rationis, quatenus intendit temporalibus gubernandis, ꝙ latius declarat idem Thom. in dicta quęst. 79. art. 9. & Magister, & alij in 2. lib. sententiar. dist. 24. intel-

lectus

Digitized by Google

lectus vero speculatiuus quatenus id, quod intelligit, non ordinat ad opus: practicus autem, quatenus id, quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat in præcitata quæst. 79. art. 11. iuxta illud Aristo. 3. lib. de anima, tex. 49. *Intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus.*

5 Quarto dicimus, quod eadem anima varie appellatur, quatenus habet vim volendi, vel nolendi rationalem. appellatur enim proprie animus, vt Isidorus ait vbi supra. appellatur item a vulgo voluntas: quamuis a nullo auctore linguæ latinæ idoneo, quem legerim, sic appelletur. Nam ille actus volendi, vel nollendi, qui barbare dicitur volitio, vel nolitio, est latine voluntas, vt docet Marcus Tullius 4. lib. Tusculanar. ibi: *Appetitionem, quam Græci βούλησιν appellant, nos voluntatem vocamus.* Quod ipsum sentit August. §. 1. 15. quæst. 5. Ibi, *Voluntas est animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum.* Appellatur etiam spiritus a Paulo ad Galat. 5. ibi, *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem.* vbi spiritus significat concupiscentiam spiritualium, vt colligitur ex S. Thom. ibidem lect. 4. & 1. 2. quæst. 70. art. 4. in corpor. quæst. Appellatur item appetitus intellectiuus vulgariter. Verumtamen quia loquendum est vt plures, vim, seu potentiam intelligendi appellabimus intellectum: vim vero, seu potentiam volendi, aut nolendi voluntatem, vt vterque, tam Scotus, quam S. Thom. appellat.

6 Quinto dicimus, quod ex ijs infertur, quod voluntas, quæ est vis, & potentia volendi, & appetendi intellectiua longe differt a vi, seu potentia volendi, seu appetendi sensitiua. tum quod illa, vt infra in 8. dicto. nu. 13. dicetur ad plura extenditur. tum quod hæc appellatur sensualitas, vt in proxime præcedenti prælud. diximus, iuxta illa, quæ tradit Arist. 3. de anima. quæ subtiliter tractat vterque Thom. in 1. part. quæst. 80. art. 2. illa vero a vulgo appellatur voluntas, seu potentia, vel vis appetitiua, siue rationalis. tum ob illud Pauli ad Galat. 5. supra relatum, *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem*, vbi per, carnem, significatur sensualitas: per spiritum autem voluntas superior. tum quia experimur, nos velle aliqua per sensualitatem, a quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam, iuxta illud eiusdem Pauli ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* tum quia potentia appetitiua sensitiua, siue sensualitas, non est ipsa anima: sed pars quædam hominis composita ex anima, & materia, siue corpore, in qua est vis appetitiua sensitiua. Voluntas autem est secundum opinionem, quam sequimur, ipsa anima pura: secundum vero sanctum Thom. est accidens quoddã inseparabiliter ab essentia animæ fluẽs,

7 vt dictum est. Quibus quidem omnibus addo asseri ab omnibus, quod alia ratione volũtas, siue anima velle potens mouet intellectũ, siue seipsam intelligere potentem: & alia anima, quatenus est intellectus, voluntatem. Voluntas enim mouet intellectum veluti volendo, & imperando, vt agat illud, aut illud: intellectus autem mouet voluntatem præsentando, ei obiectum, & rationem, qua illud velle, aut nolle debeat, vt declarat sanctus Thom. 1. 2. quæst. 9. art. 1.

8 Sexto dicimus, quod sicut sensualitas, & potentia appetitiua animæ humanæ sensitiuæ comprehendit vim irascibilem, & concupiscibilem, quæ non re,

sed

Digitized by Google

sed tantum ratione differunt: sic potentia, & vis appetitiua animę intellectiuę continet sub se irascibilem, & concupiscibilem eiusdem partis intellectiuę, per quas non solum potest facere id, quod faciunt concupiscibilis, & irascibilis sensualitas circa sensilia: sed etiam circa ea, quę tantum sunt intelligibilia, & potest concupiscere ea omnia, quę cognouit per sensum, vel rationem conuenire, & renuere contraria: quod est officium partis concupiscibilis. Potest item renuendo resistere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impedientibus, quę cognoscit esse talia, siue per sensum, siue per intellectū: ꝙ est officium irascibilis, vt colligitur ex S. Tho. in dicta q. 82. art. 3.

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua est sensitiua non habeat liberum arbitrium: habet tamen illud qua ratione est intellectiua. tum per illud Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem & reliquit eum in manu consilij sui* id est, libertate arbitrij sui, secundum glo. eiusdē. & S. Tho. 1. parte quęst. 21. art. 2. & 2. 2. quęst. 140. art. 1. tum quia libere eligit, & refutat per potentiam, siue vim appetendi ea quę sibi representantur a potentia, siue vi intelligendi, & iudicandi, ratiocinando, quod sufficienter docet Magister 2. lib. sent. dist. 24. cum alijs in eum commentantibus, & S. Thom. in dicta 1. part. quęst. 83. per quattuor articulos. tum quia hoc distat inter inanima, & animata sola anima vegetatiua tantum ex vna parte, & animalia bruta ex altera, & hominē ex tertia, ꝙ prima agunt sine iudicio proprio: alia cum iudicio proprio sed naturali, nō libero: homo vero ex iudicio proprio libero, potenti diuersa eligere. Nec ideo putet quis, liberum arbitriū esse actum, vel habitū naturalē infusum, vel adquisitū alicuius potentię: quia immo est ipsa potentia animi, vt concludit S. Tho. 1. part. quęst. 83. art. 2. post Magistrū in 2. lib. sent. dist. 24. vbi idem S. Thom. & alij idem affirmant. & cum per supra dicta nu. 8. non distinguantur re ab anima, secundum eos, quos in hoc sequimur, sed solum ratione, consequitur, liberum arbitrium esse ipsammet animam ea ratione, quod cognoscendo aliquid per vim intelligendi potest libere illud velle, vel nolle per uim apetendi. & ideo non abs re definitur a prædictis esse facultas voluntatis & rationis; quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoscendi. & ratiocinandi, seu consultandi, qui pertinet ad intellectum, seu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, seu vim appetendi. Itaque anima est, & dicitur liberum arbitrium ratione prędicta.

10 Ceterum circa liberum hominis arbitrium duę sunt hęreses. Altera est Luteranorum, vel potius antiqua Albanensium per impium Luterum renouata, quę omnino negat inesse homini liberum arbitrium. Altera est Pelagianorum, quę habet (vt testatur B. Aug. in lib. de hęresib. ad Quod vult deum cap. 88. tantū esse illi liberi arbitrij, vt per illud solū sine speciali gratia possit iustificationē mereri. Quarū prior reprobatur non solū a S. Tho. vbi supra, & latissime a Castrēsi in lib. 9. aduersus omnes hęreses, verbo libertas. in princ. & a quāplurimis alijs alibi: sed etiā a sacrosancto Conc. Trid. sess. 6. de iustificat. can. 4. 5. & 6. quorū quartus sic habet, *Si quis dixerit, liberū hominis arbitriū a Deo motū, & excitatū nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocāti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque possit dissentire, si velit,*

Digitized by Google

si velit, sed veluti inanime quoddā nihil omnino agere, mereque passiue se habere; anathema sit Quintus vero sic inquit, *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine re, figmentum denique a Sathana inuentum in ecclesiam; anathema sit.* Sextus demum sic: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera ita, vt bona Deum operari, non permissiue solum, sed etiam propriè, & per se: adeo, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudę, quam vocatio Paulli; anathe-*
11 *ma sit.* Cuius rei consideratio valde nobis profuerit. multum etenim nos ad eius gratiam petendam, & flagitandam submittet reputare nobiscum, posse quidem nos mala facere per solum nostrum liberum arbitrium: bona vero, quæ sufficiant ad vitam æternam consequendam nequaquam. Posterior vero hæresis prædicta Pelagianorum, damnata olim in conc. Meleuitano can. 3. & cap. 4. & 5. relatis in tribus cap. vltimis, de consecrat. dist. 4. nuper iterū damnata fuit a sacro Conc. Trid. præcitata sess. 6. de iustificat. per tres canones 1. 2. & 3. Primus sic habet: *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ uel per legis doctrinam fiunt, absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo; anathema sit.* Secundus vero sic: *Si quis dixerit, ad hoc solum diuinam gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iuste viuere, ac vitam æternam promereri possit; quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrumque, sed ægre tamen, & difficulter possit, anathema sit* Canon vero tertius sic ait: *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur; anathema sit.*

12 Quibus addendum, quod etiam ad perstandum in gratia iam quæsita, & perseuerandum in ea ad finem vsque, egemus auxilio Dei speciali, vt probat Aquinas communiter receptus 1. 2. quæst. 109. ar. 10. & quæst. 114. ar. 2. & in 2. lib. sent. quæst. 38. art. 4. Immo & Conc. Trid. declarauit in dicta sess. 6. cap. 13. & can. 22. contrarium esse hæresim. Quare summo studio nitamur eā quærere, & quæsitam conseruare, ne Deus noster non minus iustus, quam misericors, videns nostram in ea quærenda oscitantiam, & in eadem conseruanda negligentiam obijciat nobis illud Deuter. 32. *Abscōdam faciem meam a vobis, generatio enim peruersa estis & infideles filij.* a qua nos indignatione misericordia eius infinita liberet. Amen.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & si qua, & quæ, etiā quoad bene operandum moraliter tantum, dicemus infra cap. 27. n. 290.

13 Octauo, quod longe plura potest anima nostra cognoscere, & appetere, quatenus est rationalis, quam quatenus est sensitiua. Nam quatenus est sensitiua nihil aliud cognoscere, vel appetere potest (vt prædiximus) quam corporea, & sensilia: quatenus vero est rationalis potest cognoscere, ac appetere primum omnia sensilia. etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia, & singularia prædictæ illius potentiæ se extendunt per notitias, & appetitus immateriales, secundum omnes: licet de modo, qui parum facit ad conscientias, inter eos omnes non conueniat, vt videre est per vtrumque Thom.
14 1. par. quæst. 86. ar. 1. Deinde potest etiam cognoscere & appetere omnia vniuersalia insensilia, incorporalia, & spiritualia; puta se ipsam, & suos actus interiores: angelos item, & eorum actus, immo & Deum ipsum aliquo modo,

& in

Digitized by Google

& in eius simplicissima, individuaque substantia trinitatem personarum (licet non naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei festi. *Qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei, æternę Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia mæ estatis adorare vnitatem.* Non tamen dicimus, Deum esse primum, quod cognoscimus, cum communiter per cognitionem creaturarum (quæ sunt eius vestigia) in illius, qui est causa earum, agnitionem veniamus, iuxta illud Paulli ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur:* vel per doctrinam, seu prædicationem magistrorum ad Rom. 10. & cap. cum ex iniuncto. de hæretic. quæ omnia latius fundari possunt per ea, quæ tradit Angelicus doctor 1. part. quæst. 88. art. 1. 2. & 3.

Nopo dicimus, quod anima nostra cognoscit se per intellectus sui actum, suam naturam considerando. quæ consideratio tam vtilis erit ea vtentibus, quam eius negligentia nocens ea non vtentibus, iuxta S. Thom. in dicta 1. part. quæst. 87. art. 1. qui in art. 3. & 4. concludit, animam nostram per vim intellectus cognoscere proprium actum intelligendi iuxta illud B. August. 9. de Trinit. cap. 3. *Intelligo me intelligere.* Immo & proprium actum volendi iuxta illud eiusdem ibidem, *Intelligo me velle.* per quem modum, etiam in statu præsenti, possumus intelligere angelos, saltem imperfecte, & per similitudinem, etiã affirmatiue aliquid cognoscere de illis, vt declarat diuinus Tho. 1. part. quæst. 88. art. 1.

19 Decimo dicimus, quod inter cognitionem Dei, & cognitionem angeli, & animæ nostræ plurimum interest. Deus enim sua simplicissima essentia, sine vlla alia qualitate, vel accidente, & sine vllo discursu se, cunctaque alia simul intelligit: angelus vero, & anima nostra nihil cognoscunt, per suas ipsorum essentias; sed per qualitates sibi inhærentes. Siquidem omnis tam angeli, quam animæ nostræ intelligentia, notitia, & cognitio est quædam qualitas, & accidens reale distinctum ab eis, & eorum potentijs, inhærens illis. quę colliguntur ex S. Thom. vbi supra art. 2. & 4. de anima art. 16. Inter angelum autem, & animam nostram hoc interest, quod hęc intelligit componendo, & diuidendo ea, quæ actu simplici apprehendit, & ratiocinando, seu aliud ex alio ex eis deducendo: angelus vero sine vllo discursu simulat quidditatem rei cognoscit, omnia, quę illam consequuntur, apprehendit.

16 Vndecimo dicimus, debere nos quãmaximas gratias Deo agere, eo quod non solum dederit nobis esse, vt alijs creaturis suis inanimis: & viuere, vt plãtis: & sentire, vt bestijs; sed etiam sapere, & intelligere, vt angelis: & ita effecerit nos imagines sui ipsius, iuxta illud Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginẽ, & similitudinem nostram.* quæ imago Dei non consistit in corporali figura, neque in esse, vel sentire: sed in esse intellectuali, quo præstat ceteris animantibus, secundum D. August. in lib. octuagintatrium quæstionum quæst. 51. & in sapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoscendum & amandum eum, vt inquit S. Thom. 1. part. quæst. 93. art. 2. & 4. quod quidem beneficium nullis alijs creaturis concessit, præterquam angelis. qui eo maiorem eius imaginem, quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neque homo quoad alias partes, quam quo ad mentem gerit prædictam Dei imaginem. sed solum vestigium, sicut & aliæ creaturæ, vt de-

Digitized by Google

clarat idem S.Thom.vbi supra.

Nec obstat l.si quis in metallum. C. de pœn. quatenus habet; faciem hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ, eo quod ad imaginem pulchritudinis cælestis est figurata. Quia non significat,vt aliqui putant, imaginem Dei,quę est in homine,esse secundum faciem corporalem,& ideo non esse maculandam: sed solum insinuat, corpus hominis erecta facie longe aptius esse ad contemplandum cælum, & ad significandum imaginem Dei, eius in mente reconditã,quam cęterorum animalium: & propterea maius vestigium relucere. in eius corpore (præsertim facie) quam in alijs, vt ait August.in prędicato lib.octuagintatrium quæstionũ,quæst.51.& declarat S.Tho. in dicta quæst.93.art.6.ad 3.& ideo non esse maculandam.

17 Duodecimo dicimus,quod hæc imago Dei ita est in muliere, ac in viro,vt post,& ante alios concludit S.Tho.vbi supra,art.4.quia vterque habet animã rationalẽ,& intellectualem naturam.Nec obstat illud 1. Cor.11. *Vir est imago Dei. mulier vero imago* (alias gloria) *viri.* Nec illud August. lib. quæstionũ veteris testamenti,quæst.45.relatum in cap.hæc imago. 33.quæst.5. *Mulier ad imaginem Dei non est facta.* Non,inquam,hæc obstant,quia non agunt de imagine Dei principali,quę consistit in essentia hominis:sed de alia minus principali,quæ consistit in productione,& processione. Nam quo ad hanc vir dicitur similis Deo;eo quod sicut ille a nullo alio est,ita vir ex nullo alio homine processit: mulier autem processit à Deo assumente illam ex homine, vt sentit S. Thom. vbi supra.

18 Decimotertio dicimus,quod anima nostra non solum est imago Dei,secũdum suam naturam intellectualem; sed etiam secundum suas potentias, & actus. quia non solum,quatenus est apta ad cognoscendum,& amandũ Deũ, est illi similis: sed etiam quatenus habet vim memorandi,intelligendi,& volendi. Primo, quia sicut Deus ille summus, habens in se simplicissimam substantiam potest meminisse, intelligere, ac velle sine vlla materiali qualitate: ita & anima nostra habens immortalẽ substantiã potest meminisse, intelligere,ac velle sine aliqua materiali qualitate; licet nõ sine immateriali,vti Deus. Secũdo,ꝙ sicut in illa sũma,vna diuina,& indiuidua essẽtia sũt tres personę, pater,& filius,& Spiritus sãctus.ita & in aĩa nostra vna, & indiuidua sunt tres potẽtię,memoria,intellectus,& volũtas.Tertio,ꝙ sicut in illa sũma,& indiuidua substãtia est pater,ꝙ cognoscẽdo se generat notitiam & imaginẽ sui,ꝙ est verbũ,& filius eius ei cõsubstãtialis & rursus pater,& notitia illa, & verbũ supremũ,quod est filius,amãdo se se ꝓducũt sũmũ illũ mutuũ amorẽ sui cõsubstãtialẽ,qui est Spiritus sanctus: ita in essentia animæ nostræ ipsa se se intelligẽdo per suũ intellectũ generat notitiã sui,quæ est eius imago: & per illã notitiã,quæ eius est imago, & voluntatẽ generat sui amorẽ. Quarto, quod sicut filius genitus a patre nõ est pater, neque Spiritussanctus: nec Spiritus sanctus productus a patre & filio est pater,aut filius, aut vterque: ita neque imago illa, quæ est filia quædam animæ est ipsa anima, siue intellectus, nec amor sui productus ab ea,& a notitia sui,qui est quidam filius eius,est ipsa, nec intellectus,nec voluntas. Est tamen immensa differentia:quia notitia illa,imago, & verbum a patre productum est substantia, & consubstantialis eius imago

coæ-

Digitized by Google

coæterna: amor item ille ſummus a patre, & filio productus eſt ſubſtantia, & conſubſtantialis coæterna vtrique: at verbum, & imago, & notitia noſtræ animæ, intelligendo ſe genitam eſt accidens, & accidentaria forma: ſimiliter & amor a notitia, & voluntate productus eſt accidens, & non ſubſtantia, & recētior ea. quæ omnia ſunt ex mente omniū in 1. lib. ſententiar. diſt. 2. & S. Tho. 1. part. quæſt. 93. art. 7. & eiuſdem in 1. lib. ſententiar. diſt. 3. quæſt. 4. ar. 1. & quæſt. 5.

19 Decimoquartō dicimus ſemper memorandum eſſe id, quod ſentiūt B. Auguſt. in cap. 31. Soliloquiorum, & Bernardus in cap. 1. Meditationum. optimā nempe viam perueniendi in Dei cognitionem eſſe per cognitionem exteriorem vagam introire in cognitionem noſtræ animæ ſtabilem; & per eam ſatis ruminatam adſcendere ad cognitionem eius diuinæ maieſtatis. Quibus addo, quod omnium excellentiſſima via perueniendi ad qualem qualem illius ſummi ſummæ Trinitatis myſterij, & perſonarum diuinarum emanationis cognitionem eſt conſideratio eorum, quæ proxime ſuperiori Corollario cōtinentur. per quam ſtolida illa, & pudenda imaginatio eorum, quæ generationem filij Dei, & proceſſionem Spiritus ſancti imaginantur veluti corporalem exploditur & longe abigitur. qua in re, multos multum errare, nouimus: & in ijs quendam gente Iudæum, & profeſſione Chriſtianum, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in hac alma vrbe valuit, & maximis largitionibus, & aſtutijs Officio Sanctæ Inquiſitionis in Luſitaniæ regna introducendo fruſtra obſtitit. Is enim omnes leges, & ſectas ad ſpurciſſimam Mahometis ſectam tandem tranſfugit, eam, quæ Iudæorum eſt, eo exoſus, quod diceret, nullum Iudæum, qui ſibi vir bonus videretur, vmquam inueniſſe. Chriſtianam vero, quam dicebat ſibi ex omni alia parte placere, eo reſpuēs, quod firmiter doceret, & crederet, Deum habere filium: quod ei videbatur impoſſibile. quale profecto, immo impoſſibilium impoſſibiliſſimum videri debet, ſtolide, nefande, ac hæretice imaginanti (vt ille imaginabatur) generationē filij Dei eſſe corporalem: poſſibile vero, immo & infinita Dei omnipotentia digniſſimum contemplanti, generationem illam eſſe ter ſpiritualiſſimam, vt ſancta mater catholica Eccleſia Romana ſancte contemplatur. contemplāti, 20 inquā, & quam ſubmiſſiſſime ſuſpicienti, & adoranti. Scio item, multos multum ſe profuturos, ſi ſæpe memoria voluerint generationem illam filij Dei, qua pater æternus, vti memoria fęcunda, generat filium, qui eſt ſumma notitia, & imago eius, & productionem illam, qua pater & filius producunt Spiritum ſanctum, ſummum vtriuſque amorem eſſe ſpirituales, & quadamtenus ſimiles generationi ſpirituali, qua in eſſentia animæ noſtræ memoria fęcunda generat ipſius notitiam, & imaginem: & rurſus illa, & voluntas eiuſdem amorem producunt.

Contra dicta errat. Primo qui credit non eſſe homini liberum arbitriū. n. 10.

Secundo, qui credit liberum arbitrium ſufficere ad benemerendum gratiā de condigno. nu. 11.

Tertio, qui credit angelos, vel animas ſe ſolis ſine accidentibus cognoſcere. num. 15.

Quarto, qui credit, hominem eſſe imaginem Dei quoad corpus. nu. 16.

Digitized by Google

Quinto, qui credit generationem in diuinis esse corporalem. num. 19.

Quis autem horum

Peccet mortaliter, & sit hereticus, & excommunicatus: & quis tantum peccet mortaliter, & non sit hæreticus: & quis non peccet saltem mortaliter, colligitur ex præludio 1. nu. 16. & 17.

De summa beatitudine, & summa miseria. Prælud. IIII.

1 *Beatitudinis & miseriæ æternæ notio magnum ad pœnitentiam calcar.*
2 *Finis quid; duplex, vltimus, & medius, & quid vterque.*
3 *Finis multiplex, verus, falsus, cuius, & quo, & quid sint.*
4 *Finis vltimus & beatitudo idem.*
5 *Beatitudo essentialis est actus intellectus S. Thomę, voluntatis Scoto.*
6 *Beatitudo quid sit, & quotuplex.*
7 *Deus est quidquid in eo est.*
8 *Beatitudo est actus, & non habitus, neque potentia.*
9 *Beatitudo sine cognitione, & amore Dei esse non potest.*
10 *Beatitudo uera duplex perfecta, & imperfecta.*
11 *Beatos non videre Dei essentiam asserere hæreticum.*
11 *Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata, neque fidei, sed intuitiua.*
12 *Beatitudo perfecta vt secura: & quid imperfecta.*
12 *Paullum & Moysem non fecit beatos visio Dei transitoria.*
13 *Dei visio intuitiua inseparabilis a gaudio, & delectatione.*
14 *Beatitudo ab omnibus intenta paucis est nota.*
15 *Beatitudo creaturæ obiectiua increata, sed formalis creata.*
16 *Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quæri, asserere hæreticum.*
17 *Beatitudo humana duplex, perfecta & imperfecta.*
18 *Beatitudo imperfecta, quæ magis ad perfectam accedat.*
19 *Beatitudo perfecta satiat animum cunctis cupitis, quæ sunt hæc.*
20 *Miseria quid, & quotuplex, & eius partium definitio nu. 21.*
21 *Miseriam inferni esse interminabilem, est de fide.*
23 *Miseriæ summæ quattuor gradus.*
24 *Pœna summe miserorum supremi gradus septuplex.*
25 *Beatitudo summa, & miseria ei contraria sunt explicite credenda.*
26 *Peccata ad plangenda hæc præcipuè mouent.*

DE summa beatitudine, & summa miseria dicimus sequentia. Primo, quod quia vix aliquid aliud magis nos ad vere pœnitendum mouere potest, quam earum frequens consideratio, ideo expedit eas ob oculos hoc in loco proponere. præsertim cum etiam ethnicus Persius carpserit illum, qui vltimum finem, in quem est creatus, non sibi proponit, vti scopum, in quem suas actiones dirigat, per illa verba:

Est

Est ne aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos, testaq. lutoq.
Securus quò pes ferat, & ex tempore vivis?

Cuius quidem finis scopi definitio, & inquisitio quamplurimorum philosophorum ingenia frustra exercuit. Nec enim plene satisfecit operosa illa hac de re Aristotelis inquisitio in lib. 1. & 10. Ethicor. & longe minus verbosa illa Marci Tullij in quinque lib. de finib. bonor. & malor. quæ profecto non sunt tanti facienda, quanti ego ea olim adolescens faciebam; imitatus gloripetas illos, qui malunt veritatem discere per ambages ex ethnicorum Philosophia obscura & nubila, quam recta ex Euangelio claro & sereno, a sacris doctoribus exposito.

2 Secundo, quod nuper in Commentario de finib. humanor. actuum super cap. cum minister. 23. quæst. 5. definiuimus ex mente Aristot. 2. Physicorum cap. 3. & S. Thom. & aliorum in 2. lib. sententiar. dist. 8. finem esse bonum, verum vel apparens, quod propter se appetitum facit, vt aliud propter ipsum appetatur. Cuius definitionis declaratione breuitatis studio hic non repetita, ad memoriam reuocamus quod ibi, num. 4. diuisimus finem in vltimũ & medium. Vltimus est, qui propter se ipsum solum amatur. & hic est duplex. Alter est vere vltimus, & omnium creatorum scopus, qui propter se tantum, & non propter aliud est amabilis; qualis est solus Deus, vt probat S. Thom 1. 2. quæst. 1. art. 2. & quæst. 27. art. 1. quippe qui super omnia est diligendus, Deuter. 6. Matth. 22. Marc. 12. & Luc. 10. Alter est falsus, quem falsi homines pro sua falsa imaginatione impudentissime, stolidissimeq. tacite, vel expresse fingunt, & adorant, iuxta illud Apostoli ad Philip. 3. *Quorum Deus venter est* qualis erat voluptas Epicureo, in quem Marcus Tullius duos libros prædictorum quinque de finib. bonor. & malor. fere prodegit. Finis medius est, qui propter se, & propter aliud amatur. qui etiam est duplex. Alter vere medius; ille scilicet, qui vere est propter se, ac propter aliud amabilis: quales sunt virtutes, & honesta omnia, secundum Ambrosium lib. 1. offici. Alter falsè medius; ille scilicet, qui non potest esse amabilis propter se: qualis est pecunia. vel non est amabilis propter aliud: qualis est Deus.

3 Tertio dicimus, quod etiam ibidem, nu. 6. diuisimus finem, in finem cuius, & in finem quo (licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur). Finis cuius est id, in quo est ratio boni: finis autem quo adeptio & possessio, siue vsus, vel fruitio eius. vt auari finis cuius est pecunia, in qua est ratio boni: finis vero quo est adeptio, possessio, & vsus eius, vt declarat S. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 8. & quæst. 2. art. 7. & ita finis, & scopus cuius totius humanæ vitæ est ipse Deus optimus maximus semperque benedictus, in quo est summa & infinita ratio boni: finis vero quo eius adeptio, & possessio, siue fruitio. Et cõsequẽter alius est finis vltimus noster cui', & alius finis vltimus noster quo.

4 & quia vltimus finis noster cuius, & obiectũ beatitudinis nostræ, siue beatitudo obiectiua, idem sunt: & finis vltimus noster quo, & adeptio finis cuius, siue beatitudo essentialis nostra, etiam idem sunt: consequitur aliud esse beatitudinẽ nostram essentialem, & aliud eiusdem obiectum, secundum omnes

Digitized by Google

catholicos in locis prædictis, præſertim S. Thom. in dicta 1. 2. quæſt. 3. art. 1. vbi definit beatitudinem eſſentialem eſſe rem creatam, & factam: obiectū autem eius eſſe Deum ipſum, increatum, & rerum omnium creatorem.

Quarto dicimus, quod (vt aliorum opiniones prætermittam) ſanctus Tho. cum ſuis aſſeclis, & Scotus cum ſuis diuerſimode definiunt beatitudinem, ſiue finem vltimum verum quo noſtrum, quoniam S. Thom. cenſet eam eſſentialiter eſſe actum intellectus ſpeculatiui: Scotus autem eſſe actū voluntatis. Vterque namque ait, eam eſſe actum potentiæ maximæ intellectiuarū: & S. Thom. eam putat eſſe intellectum: Scotus autem voluntatem. de qua tamen differentia, quę ſolam theoriam reſpicit, & non praxim, quò nos animum in hoc opere intendimus; cuiuſque nihil refert, an hoc, vel illud teneamus, parum curandum cenſentes ſequimur in definiēda beatitudine opinionem S. Thom. quæ receptior videtur. Quibus addimus, quod beatitudo, & beatitas tempore Marci Tullij Ciceronis videbantur nomina duriuſcula: ſed ea vſus emolliuit, & generaliter ſumpta videntur ſignificare omnem rei vo-
6 litæ poſſeſſionem, iuxta illud vulgo iactatum, *Beatus qui poſſidet.* Et quia non ſolum res verè bonas, ſed etiam malas, quæ aliqua ratione apparent bonæ, velle ſolemus, beatitudo diuidi poteſt in veram, quæ definiri poteſt eſſe poſſeſſio veri boni: & in falſam, quæ communiter definitur eſſe poſſeſſio boni tātum apparentis, iuxta illud Regij Prophetæ Pſal. 143. *Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt: Beatus populus cuius dominus Deus eius.* quorum quidem prius ad falſam: poſterius vero ad verā pertinere ait S. Antoninus in 4. part. tit. 7. capit. 4. §. 1.

Quinto dicimus, quod beatitudo vera diuidi poteſt in ſummam, quæ eſt ſummum bonum, ſiue vltimus finis verus, vel poſſeſſio eius, & in non ſummā, quæ eſt poſſeſſio boni non ſummi. Beatitudo rurſum ſumma in increatam, & creatam. Beatitudo increata eſt ipſemet Deus optimus maximus, qua ra-
7 tione eſt infinita ſui ipſius cognitio, & fruitio. Cum omnis operatio Dei, & quidquid eſt in Deo, ſit ipſemet Deus, qui ſe ipſo ſolo ſimpliciſſimo cognoſcit & amat ſe, & omnia alia, vt probat S. Thom. cōmuniter receptus 1. part. quæſt. 3. per totam, & de ſimplicitate Dei ar. 5. & 6. & in quæſt. 14. de ſcientia Dei. art. 4. & quæſt. 20. de amore Dei, art. 1. Beatitudo vero ſumma creata generaliter ſumpta definiri poteſt iuxta mentem prædicti S. Thom. eſſe cognitio intellectiua Dei cum fruitione eiuſdem.

8 Dixi, Cognitio, pro genere ad inſinuandum, quod beatitudo eſſentialis creata eſt operatio, ſiue actio, vel actus: & non potentia, non habitus, neque alia vlla virtus animæ partis intellectiuæ, vel ſenſitiuæ, vt probat S. Tho. 1. 2. quæſt. 3. ar. 2. aſſerente philoſopho 1. & 7. Ethicor. felicitatem, ſiue beatitudinem eſſe operationem ſecundum virtutem perfectam.

Dixi, Intellectiua, ad inſinuandum, quod beatitudo eſt operatio præſtantiſſimæ potentiarum animæ, quæ eſt intellectus, ſecundum S. Thom. quem ſequimur: & ad ſignificandum, quod beatitudo non poteſt eſſe in parte ſenſitiua, vt luculenter demonſtrat idem lib. 3. contra gent. capit. 33. Contrarium enim eſt hæreſis, de qua Alfonſus Caſtrenſis lib. 3. aduerſus omnes hæreſes verbo, beatitudo.

Dixi

Digitized by Google

9 Dixi, Dei, ad excludẽdas omnes cognitiones aliarũ rerum, etiam eas, quibus diriguntur actus omnium virtutum moralium. actus item, & cognitiones pertinentes ad prudentiam, & ad cognitionem omnium aliarum artium, in quibus non consistere beatitudinem non solum probat, sed etiam demõstrat angelicus Doctor vbi supra, cap. 34. 35. & 36. Immo neque in vlla cognitione, quamlibet ampla, omnium substantiarum separatarum, seu angelorum. siue quia illa non potest haberi sine Dei cognitione, vt idem Angelicus Doctor vbi supra, & mirabiliter in lib. 4. cap. 4. 42. & 43. demonstrat: siue quia etiam si absque illa haberi posset, tamẽ sine illa non sufficeret ad hoc, vt esset beatitudo, per ea, quæ idem auctor ibidem cap. 44. adducit.

Dixi, Cum fruitione eiusdem: quia cognitio, quæ Dei fruitione caret, non potest esse beatitudo, quæ vtramque comprehendit, vt infra patebit. quare cognitiones illæ, quas multi theorice (sine vllo amoris affectu) differentes, concipiunt de Deo, non sunt beatitudo: quippe quibus non inest fruitio, quæ est inhæsio rei per amorem propter ipsam solam conceptum, vt tradit S. Thom. communiter receptus 1. 2. quæst. 11. art. 1. & 3. & quest. 12. art. 2.

10 Sexto dicimus, quod beatitudo summa creata est duplex. altera perfecta: imperfecta altera. Perfecta est cognitio Dei intellectiua, intuitiua, perpetua cum fruitione eiusdem, producente summum gaudium ac delectationem, & satietatem omnium desiderabilium.

Dixi, Cognitio Dei intellectiua, eadem ratione, qua in definitione beatitudinis in genere.

11 Dixi, Intuitiua, siue visiua. tum ad confutandum errorem Armeniorum, asserentium beatos non intueri Dei essentiam. quod hæreticum est per ea, quæ tradit Alfonsus Castren. lib. 3. aduersus omnes hæreses, verbo beatitudo. in princ. tum ad confutandum errorem Beguinorum, dicentium posse quem in hac vita esse perfecte beatum, & ab exercitio virtutum absolutum. qui damnatur in clem. ad nostrum. de hæretic. tum quia nulla cognitio citerior illa potest dici beatitudo perfecta essentialis. Non quidem illa confusa, & cõmunis, quæ fere communiter omnibus hominibus inest: siue quia Deum esse sit per se notum, sicut alia demonstrationis principia: siue, quod verius existimat S. Thom. 1. par. q. 2. art. 1. & 2. & 1. lib. sent. dist. 3. quæst. 1. art. 2. quia euidenti ratione demonstratur: præsertim illa, qua homo videns res naturales certum ordinem seruare (cum ordo absque ordinatore non consistat) percipit aliquem esse ordinatorem earum, vt pulchre deducit S. Thom. vbi supra. & lib. 1. cont. gent. cap. 12. 13. & 14. Non etiam illa, quę per demonstrationẽ habetur, licet altior sit prędicta communi. tum quia licet per eam ostendatur Deus esse immortalis, æternus, incorporeus, omnino simplex, vnicus, & alia huiusmodi, vt prefatus auctor in prędicto lib. cõtra gent. multis capp. dilucide ostendit: per eam tamen non peruenitur ad cognoscẽdũ, Deũ esse cõmune bonũ, possibile cõmunicatu omnibus hominibus, quibus insitũ est beatitudinis desideriũ: neque ad cognoscendũ multa alia prędicata de Deo. tũ quia perfecta beatitudo omnem miseriã excludit: & cognitioni prędictę multiplex miseria, & horror adiungi potest, vt palam est. tum per alia, quę prędictus tradit S. Tho. vbi supra c. 37. Non item sufficit illa cognitio, quę per eadem

Digitized by Google

habetur, licet sit longe certior, purior, & amplior, quã prędicta, quę per demõ strationem contingit. tum quia beatitudo est perfecta humani intellectus cognitio: & cognitio fidei ex parte intellectus est imperfecta: quia per eam non capit perfecte id, cui credendo assentitur. tum quia beatitudo (cum sit vltimus finis) tranquillat, siue quietat naturale desiderium: & cognitio fidei nõ tranquillat, immo accendit, & inflammat eam habentem ad videndum illud, quod credit, & amat. cum quisque, quod credit, & optat, desideret videre. tum per alia, quibus idem auctor id concludit vbi supra, cap. 44.

12 Dixi, Perpetua: quia trãsitoria, de qua qui eam habet, nõ est certus perpetuo esse duraturam, non sufficit: qualis fuit illa Paulli, qua in raptu vidit Deũ, 2. Cor. cap. 12. vbi hoc lectione 2. declarat S. Thom. & qua etiam Moyses vidit eum, secundum August. cap. 12. super Gen. ad litteram. quæ non fecerunt eos beatos: immo remanserunt viatores, vt Ioan. Maior post alios dixit in proœmio 1. lib. sent. quæst. 1. Est enim de necessitate beatitudinis certitudo perpetuitatis eius, ut late probat S. Thom. 1. 2. quæst. 5. art. 4. & lib. 3. contra Gentiles, cap. 61. & 62. & 4. cont. gent. cap. 92.

13 Dixi, Producente summum gaudium, & delectationẽ, ad significandum, hoc esse inseparabile ab illa cognitione, siue intuitione Dei beatifica. Nemo enim potest habere summum bonum, quod est intuito Dei, absque summa delectatione, ut tradit idem S. Tho. 1. 2. quæst. 4. art. 1. & 2. ex visione enim Dei causatur tanta delectatio, ut qui Deum videt, nulla delectatione indigere possit, vt ipse ait vbi supra. art. 1.

Dixi, Satietatem omnium desiderabilium, ad maiorem declarationẽ præfati gaudij, & delectationis: & ad significandum, quod nulli beatorum deest aliquod bonum desiderandum; cum habeat ipsum bonum infinitum, quod est bonum omnis boni, secundum August. epist. 56. & 13. de Trinit. cap. 7. relatum vbi supra à S. Thom. quæst. 5. art. 2.

Beatitudo uero imperfecta est cognitio Dei intellectiua, non intuitiua, perpetua, cum fruitione eiusdem.

Dixi, Non intuitiua perpetua, ad differentiam perfectæ beatitudinis, quæ requirit, ut proxime dictum fuit, illud vtrumque: & quia donec ad illã perueniat semper crescere potest, contra alium errorem, damnatum in clemen. ad nostrum. de hæretic.

14 Septimo dicimus, quod iure quis mirari potest, ut inquit B. August. in lib. 13. de Trinitate, cap. 4. quod cum omnes homines naturaliter desideremus consequi beatitudinem illam & felicitatẽ ęternam; cumque omnes ob oculos eam habere debeamus, vti scopum, in quem nostras actiones tamquã sagittantes sagittas in metam dirigamus, vt ait philosophus a Catholicis receptus, in 1. Ethicor. pauci tamen collatione aliorum satis eam explicite nouerunt, & noscunt. Siquidem cum illa (præsertim perfecta) nequeat satis cognosci, nec percipi absque catholicæ fidei lumine, pauciſſimi gentilium, etiã philosophorum, ad iustam & perfectam cognitionem peruenerunt, & peruenium: pauci quoque christianorum collatione aliorum eam saltem satis explicite noscunt: & pauciores iustam nauant operam ad eam cognoscendam, & ob oculos habendam perfectam, & exercendam imperfectam: per quam

tandem

Digitized by Google

tandē peruenia mus ad perfectam illam omnibus votis ſemper deſiderandā.

15 Octauo dicimus, quod licet obiectum beatitudinis, ſiue beatitudo obiectiua, & vltimus finis cuius beatitudinis, qui ipſemet Deus eſt, ſit res increata, iuxta illud Symboli Athanaſij, *Increatus pater, increatus filius, increatus ſpiritus ſanctus*: beatitudo tamen ipſa, qua quis formaliter eſt beatus, res creata eſt, vt poſt, & ante alios concludit S. Thom. 1.2. quæſt. 3. art. 1. & quæſt. 26. art. 3. eſt enim qualitas quædam creata in potentia intellectiua, qua Deus clare, & facie ad faciem cognoſcitur, ſi eſt perfecta: per ſpeculum vero, in ænigmate, ſi eſt imperfecta, vt ait Paullus 1. ad Cor. 13.

Nono dicimus, quod neque beatitudo formalis perfecta, neque imperfecta eſt ipſa anima beata: neque vlla eius potentia: neque vllus habitus; vel virtus eius, etiam charitas, etiam conſummata in patria: ſed neque eſt gratia ipſa gratum faciens (ſiue teneamus cum S. Thom. eſſe aliam a charitate, quod ſignificat clem. 1. §. fi. de ſum. Trin. & fid. catho. ſiue cum Scoto eſſe eandem) ſed neque eſt aliquod aliud bonum, vel opus operatum, manens extra operantem: ſed eſt operatio, non quidem tranſiens in exteriorem materiam; qualis eſt ſectio, & vſtio, quæ non perficit agentem, vt ait philoſophus 9. Metaphyſicor. ſed manens intra ipſum; qualis eſt intellectio, & (vt ita dicam) volitio, ſeu voluntas; quæ perficit agentem ſecundum eundem.

16 Decimo dicimus, quod inter productionem beatitudinis perfectæ, & imperfectæ plurimum intereſt. Perfecta enim nullatenus poteſt produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus, neque gratuitis, quamlibet magnis, ſine illo admirabili gloriæ lumine, iuxta illud Pſal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*. quod Deus ipſe ſua infinita bonitate indit intellectui beati, quo eleuatur, & augetur virtute ad illam admirandam operationem clare videndi Deum, immenſo lumine reſplendentem, vt probat S. Thom. vbi ſupra cap. 55. cum Magiſtro & omnibus alijs in 4. lib. ſententiar. diſt. 49. quin & in dicta clem. ad noſtrum. de hæretic. declaratum eſt, hæreticum eſſe dicere contrarium, vbi gloſſ. in verb. non indiget. aſſignat rationem deſumptam ad litteram ex S. Tho. vbi ſupra. Imperfecta vero poteſt produci abſque illo gloriæ lumine. in gradu quidem infimo viribus naturalibus animæ, quibus peruenit ad cognitionem, & fruitionem Dei confuſam, vel claram per demonſtrationem eius exiſtentiæ & bonitatis: in altiore vero grado addito dono fidei, & ſpei informis: in maximo autem addito dono mirabili charitatis & gratiæ ſuperna bonitate infuſæ, qua anima fit Deo grata, & ad perfectā beatitudinem accepta. & de hac quidem imperfecta beatitudine, quæ eſt principium, vel via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ, intelligendæ sūt omnes ſcripturæ vtriuſque teſtamenti, appellantes aliquos viatores beatos, ſecundum mentem omnium catholicorum in locis præcitatis. Cuiusmodi ſunt pſal. 1. *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum.* 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini et* 127. *Beati omnes qui timent Dominū, qui ambulant in vijs eius* & octo beatitudines euangelicæ Matth. 5. Luc. 6. & aliæ innumeræ.

Vndecimo dicimus, quod Euangelia, & Epiſtolæ catholicæ, & Symbola

appellantia

appellantia beatitudinem vitam æternam, non significant, illam esse substantiam, & esse viuentis: sed prædictam beatificam, & æternam operationem viuentis. sola enim beatitudo Dei est ipsius esse. Boetius item dicens, lib. 3. de consolat. Philosoph. prosa 2. in princ. quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. non definit beatitudinē per genus, sed per effectum; scilicet, quod beatitudo perfecta causat statum nullius bonis egētem, vt sentit Sanctus Thom. 1. part. q. 26. art. 1. & 1. 2. q. 3. art. 2. & 3. in dicta dist. 49. quæst. 2.

17 Duodecimo, quod licet beatitudo Dei sit ipsemet Deus; quia eius esse, vt prædictum est, sua est operatio: beatitudo tamen perfecta creata, siue angelorum, siue hominum, est operatio ab eorum substantijs, & esse distincta, contra hæresim, de qua Alfonsus Castren. vbi supra verbo, beatitudo. in princ. non tamen est interrupta, sed sempiterna, qua semper, & æternum vnientur ei, vt supra num. 11. est declaratum, quo confutatur hæresis Origeniana, de qua Alfonsus vbi supra post August. in lib. de hæresib. ad Quodvultdeum, cap. 42. & 43. & 52. de ciuit. Dei cap. 20.

Decimotertio, quod humana beatitudo est duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta est, quæ supra eod. num. 11. definitur: quæque nulli potest contingere in hac vita, vt declaratum est per concilium Viennen. clem. ad nostrum. vers. quarto. de hæretic. quoniam, vt ait Arist. 10. Ethicor. & vltimo Metaphysicor. non potest esse perpetua, & sine interruptione, tum esus & potus,
18 tum somni, & aliarum actionum necessariarum. Imperfecta vero est, qua homo in hac vita per cognitionem, & contemplationem Dei, adiuncto amore, coniugitur eidem: quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur. quo nomine vita contemplatiua plurimum superat actiuam, quæ multo magis interrumpitur, iuxta illud testimonium Christi Luc. 10. *Mariam optimam partem elegit.* nulla tamen cognitio Dei, quantumlibet intensa, & quantalibet fide, spe, & charitate comitata, & continuata, in hac vita potest dici perfecta, vt prædictum est. Cui consonat illud Phathenices Marianæ.

Felices quicumque istis a Syrtibus altam
Visuri pacem sunt in loca tuta recepti.
Nam neque mens vllam secus est habitura quietem,
Neglectos sensura dies, nec dulcia sæcla.

Et illud Iob. cap. 13. *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs.* at nemo potest esse simul miser, & beatus, vt supra dictum est.

19 Decimoquarto, quod hæc beatitudo summa & perfecta, quæ est intuitio, & visio Dei, implet cumulatissime etiam ante iudiciū finale (vt definit conc. Floren. sub Eugenio IIII. de quo per Alfonsum vbi supra) omne desideriū cuiuslibet generis omnium bonorum homini a natura insitum, iuxta illud psal. 102. *Qui replet bonis desiderium tuum.* Et illud psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua* Omnia enim, quæ homo naturaliter desiderat, reducuntur ad scientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris sublimitatem, aut ad famæ celebritatem, aut ad sui conseruationem. at omnia prædicta cumulatissime affluentissimeque confert prædicta, quam credimus & speramus, visio

Digitized by Google

sio beatifica. Siquidem, vt egregie deducit sanctissimus, qui ea nunc fruitur Aquinas, in præallegato lib. 3. contra Gentiles, cap. 63. confert primo omnium generum, & specierum & virtutum, & totius ordinis vniuersi, & omniū, quæ sunt in rerum natura scientiam. Secundo, vt in omnibus, & per omnia voluntas sit recta, & per omnia pars hominis inferior, parti superiori subijciatur, & omnia ratio gubernet. Tertio, honoris sublimitatem, quatenus beatus Deo, sæculorum summo regi vnitus, ipse quoque merito rex dicitur, iuxta illud Apoc. 20. *Regnabunt cum Christo.* Quarto nominis, & famæ celebritatem non solum apud homines, quorum opinio falli potest: sed etiam apud ipsummet Deum, angelos, & sanctos eius, ita vt in sacra scriptura merito dicatur gloria, iuxta illud psal. 83. *Gratiam & gloriam dabit dominus.* Quinto, diuitias, iuxta illud psal. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Sexto summam voluptatem, iuxta illud psal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Septimo sui conseruationem, iuxta illud Isaiæ 25. *Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, nec sol.* & illud Apoc. 21. *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt.* Quæ quidem omnia confirmantur, eo quod (vt Isaias cap. 64. & Paulus 1. Cor. cap. 2. inquiunt) *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis adscendit quæ præparauit Deus diligentibus se.* Quod paullo magis explicans B. Augustin. in vlt. lib. de ciuit. Dei c. vlt. in princ. relatus a S. Anton. in 4. parte sum. tit. 7. cap. 7. §. 10. sic ait. *Quanta illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum? uacuabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.* & paulo post. *Quid est enim aliud quod per prophetam dixit: Ego ero illorum Deus & ipsi erunt mihi plebs: nisi ego ero, vnde satientur, ego ero quæcunque ab omnibus honeste desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona?* & paullo inferius in fine *Ibi vacabimus, & videbimus: videbimus & amabimus: amabimus, & laudabimus, iuxta illud* (addit B. Anton.) *psal. 83. Beati qui habitāt in domo tua, in sæcula sæculorū laudabunt te.* Et quamquū non omnes erunt pares in gloria, sicut nec fuerūt pares in merito: quia alius alio clarius Deum videbit, & Deo copiosius fruetur, iuxta illud Ioan. 14. *In domo patris mei mansiones multæ sunt.* & illud Pauli *Sicut stella a stella in claritate differt.* quo confutatur error Iouiniani contrarius vt tradit Alfonsus Castren. præcitato lib 3. aduersus omnes hæreses, verbo Beatitudo, hæresi 7. post conc. Florentin. supra citatum, ante quod clarius S. Tho. receptus 1. 2. quæst. 5. art. 2. omnes tamen omnino omnibus concupitis replebuntur, satiabuntur, & tranquillabuntur.

20 Decimoquinto dicimus, q sicut malum est duplex, verum, & apparens: ita miseria est duplex, vera, & apparens. Vera est passio veri mali: apparens vero passio mali apparentis tantum; qualis est passio vinculorum phrenetico, & fames esurienti, otioso, quæ ipsum ad bene operandum incitāt, cap. non omnis. 5. quæst. 5.

21 Decimosexto dicimus, quod miseria vera diuiditur in summam, & non summā. Summa miseria est passio carentiæ uisionis, & fruitionis Dei, quæ diuiditur in perfecte summam, & imperfecte summam: sicut & beatitudo summa, vt supra diximus. Miseria perfecte summa est miseria carentiæ visionis

sionis, & fruitionis diuinæ, commitata æterno sensus cruciatu, & omnium malorum genere.

Dixi, Miseria pro genere. Dixi, Carentiæ visionis ac fruitionis, ad differentiam aliarum mille miseriarum, quas in hac misera vita patimur. Dixi, Cũ
22 cruciatu, ad excludendam carentiam visionis Dei, quam sæpe patimur in hac vita sine cruciatu; immo aliquando cum voluptate, iuxta illud Pro. 2. *Lætantur cum malefecerint: & exultant in rebus pessimis.* relatum in cap. quã sit graue. de excessib. prælator.

Dixi, Aeterno, ad excludendam miseriam existentium in Purgatorio, quorum cruciatus est temporarius. cap. cum Marthæ. §. tertio loco. de celebrat. missar. & cap. animæ. & cap. pro obeuntibus. 13. quæst. 2. & ad damnãdum errorem Origenianorum, & aliorum asserentium, præfatam miseriam aliquando terminandam. de quo post August. in lib. de hæresib. ad Quod vultdeũ cap. 43. Alfonsus Castren. lib. 3. aduersus omnes hæreses verbo, beatitudo. hæresi 3. & lib. 8. verbo, Infernus, hæresi. 2.

Dixi, Sensus, ad excludendam miseriam decedentium cum solo peccato originali, qui pœnam quidẽ patiuntur damni, hoc est carentiæ visionis Dei: sine tamen aliquo cruciatu. cap. maiores. §. verum quidẽ. de baptismo. & cap. firmissime. de consecrat. dist. 4. & tradit S. Tho. in 3. lib. sententiar. dist. 23. q. 2. art. 1. quæstiuncula 2. & in 4. dist. 45. quæst. 1. art. 3.

Dixi, Omni omnium malorum, ad explicandum illam ter horrendam
23 pœnam, quam patiuntur decedentes in peccato mortali, qui perfectè summã miseriam patiuntur: & ad confutandam hæresim, quę habet, verũ infernũ esse in hac vita, & nõ in alia. de qua per Alfonsum vbi supra, verbo, infernus. nullus enim cruciatus in hac vita est eiusmodi, vt palam est.

Miseria imperfectè sũma est miseria carentiæ visionis, & fruitionis Dei, sine cruciatu, saltem sensus. qualis est miseria decedentiũ cum solo peccato originali. qualis est item existentium in Purgatorio: immo & illa viuentiũ, qui nullam cognitionem. Dei coniunctam cum fruitione eiusdem habẽt, qui ore, vel opere sunt de numero insipientium, qui dicunt in corde suo (vt inquit Regius Propheta psal. 52.) non est Deus.

Decimoquinto dixi mus, quod ex prædictis infertur, eos solos, qui locati sunt in inferno illo loco in quo, testante Iob. cap. 10. nulla est redemptio, esse in supremo gradu miseriæ perfectè summæ: qui vero in loco, quem Limbũ puerorum vocant, in gradu eis proximo: qui autem in Purgatorio, in tertio: qui autem adhuc viuentes nullam Dei optimi maximi cognitionem & fruitionem habent, in quarto. Porro miser & infelix quiuis supremi gradus iure dicere potuit, cum infectus mortifero peccato decederet, illud Iob. 10.
24 *Vadam (& non reuertar) ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat.*

Ex quo elogio prolixe colligit B. Antoninus in 2. part. tit. 5. cap. 3. septuplicem pœnam. quarum summa, paucis additis, & multis detractis est, quod prima est carcer æternus, situs in loco infimo turpissimo, & obscurissimo, in quem omnis fæx elementorum effundetur, quem non potest nõ summe hor-

rere

Digitized by Google

rere anima nobiliſſima, ad altiſſimum idemque nitidiſſimum, & ſplendidiſſimum cęli empyrei palatium creata; vt rex delicatiſſimus carcerem ſqualoré, & pædore ſordentem non poteſt non maxime horrere.

Secunda eſt priuatio viſionis intuitiuę Dei parientis omnigenam miſeriã, quam S. Chryſoſtomus tanti faciebat, vt diceret, malle ſe mille alias pœnas infernales pati, quam ea ęternum priuari.

Tertia ignis ille ardentiſſimus, quo adeo infelices ardebunt, vt illi ſoli pœnæ nulla martyrum tormenta ęquari poſſint, teſte Auguſt. in §. fi. de pęnit. diſt. 7.

Quarta, deſperatio, nulla vmquam, dum Deus erit Deus, conſolatione, refrigerio, nec redemptione leuanda. Sicut enim ſummè perfecta beatieudo omnem excludit miſeriam, ſic ſummè perfecta miſeria nullam conſolationẽ admittit. Quia quod operatur oppoſitum in oppoſito, operatur propoſitum in propoſito. cap. ſciendum. 8. quęſt. 1. l. & ſi contra tabulas. ff. de vulgari, & pupill. & tradit S. Tho. de malo. quæſt. 6. art. 6. & quæſt. 13. art. 4.

Quinta, tenebrę, tum exteriores denſiſſimę, quę nullo ſolis radio, nulloque ſplendore ignis, qui licet ibi plurimus ſit, eſt tamen obſcuriſſimus, attenuantur, tum interiores, quibus adeo cæcantur, vt Deum putent iniuſtum. & ſcientia hic quæſita, & per mortem plurimum aucta, quæ beatis eſt ſolatio, eis ſit maiori ſupplicio, dum per eam clarius cognoſcunt, quantæ beatitudinis dãnum ſua culpa patiantur: vnde vermis ille ſæuè corda eorum corrodens & lanians numquam intermoriturus oritur, Iſa. 66.

Sexta, ſocietas cacodæmonum, & cuntinua cum eis cunuerſatio, quorum aſpectus adeo eſt terribilis, vt quidã vir ſanctus, taſtante B. Antonino, vbi ſupra, vnus ſolius aſpectu fere exanimatus, poſtea in ſe reuerſus teſtaretur, malle ſe fornacem ignis ardentem ingredi, quam iterum eum videre.

Septima, confuſio. vt enim habet prædictum elogium, ibi nullus otdo, ſed ſempiternus horror inhabitat. horror, inquam, clamorum blaſphemiarum, lamentorum, eiulatuum Deo, ſibi ipſis, & ſocijs, tam cacodæmonibus, quam alijs infelicibus maledicentium, maleque precantium, quibus confunditur illud innumeris nominibus lamentabile regnum.

25 Decimoſexto dicimus, quod omnes orthodoxi debemus ſub pœna peccati mortiferi credere non ſolum impliciter, ſed etiam expliciter vitam æternã, & mortem æternam. Quoniam omnes ſub prædicta pæna tenemur explicite credere articulos fidei, vt ait S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 5. & 6. quẽ omnes probant, eos, quos ſancta catholica Romana eccleſia ſollenniter celebrat, ſecundum eundem vbi ſupra art. 7. & hunc articulum de vita æterna, & morte æterna illi contraria non ſolum celebrat per finem ſymboli Apoſtolorum, quo illa vtitur, & Nicæni & Athanaſij: ſed etiam per feſtum particulare omnium defunctorum, poſtridie feſti omnium ſanctorum, & per miſſas defunctorum, & alia multa diuina officia.

26 Decimoſeptimo dicimus, expertos aſſerere, nihil fere magis mouere homines ad peccata præterita plangenda, & alia in poſterum non committenda, quam frequens, & intenſa beatitudinis, & miſeriæ prædictarum, earumquæ æternitatis meditatio. quod ſatis probat illud Eccl. 7. *Memorare nouiſſima*

tua,

Digitized by Google

tua, & in æternum non peccabis. Duæ enim illę sunt bona pars illorum nouissimorum, & earundem eiusmodi meditatio pars non minima exercitij cuiusdam illustrissimæ Religionis, quo breui eius nouitij perducuntur ad iustum voluptatum, vanitatum, & cupiditatum contemptum: & ad pium amorem & cultum Dei, angelorum, sanctorum, & sanctarum, præsertim principis omnium glorioſissimę virginis matris Marię, quę nobis ea impetret, semperque conseruet. Amen.

De passionibus, habitibus, virtutibus, & vitijs animæ rationalis. Prælud. V.

1 *Passio animę quid, & nulla proprie in appetitu intellectiuo.*
2 *Passiones principales quattuor: & aliæ quot, & quę.*
3 *Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitiuo:*
3 *& quinque in irascibili. & earum subordinatio. nu. 4.*
4 *Bonum absolute consideratum obiectum potentiæ concupiscibilis: & consideratum vt arduum potentiæ irascibilis.*
5 *Passionum alia bona, alia mala suapte natura.*
6 *& quę bona, & quæ mala in se, & suo genere. & 7.*
7 *Passiones animæ omnes esse morbos falsum.*
8 *Auctorum dicta de passionibus animæ vt interpretanda.*
9 *Dubijs, & non claris esse locum coniecturis.*
10 *Passionum sacra confessio qualis esse debeat.*
11 *Confessarius confitentem passiones quid monebit.*
12 *Habitus quid & quotuplex. num. 13.*
14 *Virtus quid, & vt non repugnat peccato.*
14 *Vitium quid, & vt non repugnat merito.*
15 *Peccatum mortale vt solum charitati repugnat.*

1 DE passionibus, habitibus, virtutibus, & vitijs animæ rationalis dicimus sequentia. Primo, quod passio animę est motus appetitiuæ virtutis, sensibilis, in imaginatione boni, vel mali, secundum Damascenum lib. 2. cap. 22. circa principium, relatum & declaratú a S. Thom. 1. 2. quæst. 22. art. 3. Ex quo infertur, quod passiones proprie non sunt in appetitu intellectiuo, & voluntate superiori, quatenus distinguitur ab appetitu sensitiuo, & inferiori eiusdem; licet inueniantur in eo motus præuenientes deliberationem conformes motibus appetitiuæ virtutis sensibilis, iuxta mentem S. Thom. in dicta. 1. 2. quæst. 17. art. 7.

Secundo dicimus, quod passiones principales sunt quattuor. duæ potentiæ concupiscibilis; scilicet gaudium, & tristitia: & duæ potentiæ irascibilis; spes scilicet & timor, iuxta illud Seuerini Boetij 1. de consolat. Philosoph. metro vltimo.

Gaudia pelle,
Pelle timorem.
Spemque fugato,

Nec

Nec dolor adsit;
Nubila mens est;
Vinctaque frenis,
Hæc vbi regnant.

Et iuxta illud Parthenices Marianæ, lib. 4.

Quattuor aduersis miscentur vt æquora ventis:
Heoc, Zephyro, Libyco, gelidoque Aquilone;
Sic totidem nostras ingenti turbine mentes.
Subuerti furijs, pectusque in prælia mitti.
Spes leuat arrectos, metus alto a vertice fluctus
Deijcit: hinc animum pulsat furibunda voluptas:
Inde dolor, fluctus ceu fracti fluctibus altum
Clamore ingeminat, piceis abscondita nimbis
Nec radios fundit ratio, nec vela gubernat.

3 Tertio dicimus, quod gaudium est de bono præsenti: tristitia de malo præsenti: spes de bono futuro arduo: timor de futuro malo arduo, vt exprimit S. Thom. 1.2. quæst. 25. art. 4. Est autem vna passio, quæ non habet contrariã, nisi priuatiue, vel per cessationem ab ea, puta ira: irasci enim non est aliud contrarium proprie, quam mitescere, & ab ira cessare, secundum philosophũ, 2. Rhetoricor. cap. 3. declaratum a S. Thom. vbi supra quæst. 23. art. 4. in cor. quæst.

Dixi autem, quattuor esse principales passiones, significando, esse alias minus principales. sunt enim omnes vndecim, vt tradit S. Antoninus, 2. part. tit. 6. cap. 2. in princ. Sex quidem in potentia concupiscibili; amor scilicet, & odium, desiderium, seu concupiscentia, & fuga, siue rectius renutus, aut refutatio, & gaudium, siue delectatio, & tristitia, siue dolor. In irascibili autem quinque; spes scilicet, & desperatio: timor, & audacia, & ira, cui, vt paulo superius diximus, nulla alia passio opponitur. Illæ vero supra dictæ quattuor ea ratione dicũtur principales quia sunt fines & scopi aliarum passionum. quod cum ordine, & sufficientia illorum colligitur, præsuppositio, quod obiectum potentiæ appetitiuę concupiscibilis est bonum, vel malum absolute consideratum: obiectum vero irascibilis bonum, vel malum arduum, siue difficile, consideratum sub ratione arduitatis, vel difficultatis, vt tradit S. Thom. 2.2. quæst. 23. art. 1. quem subtiliter defendit ibi Caiet. contra subtilem Scotum: quamuis quoad animæ salutem parum referat, vtrum illorum sequamur.

4 Quarto dicimus, quod ex prædictis, colligitur præfatarũ vndecim passionum ordo: & quod quattuor prædictę sunt principaliores, sic, bonum absolute consideratum causat in potentia appetitiua quandam complacentiam ob conformitatẽ & aptitudinem, quam habet ad illam, quæ est amor, siue prima passio amoris: bonum autem amatum, & nondum habitum causat desideriũ adipiscendi illud, quod est secunda passio desiderij, seu concupiscentiæ, bonum vero desideratum iam adeptum, siue obtentũ parit in appetitu quietem quandam ex ipso bono adepto: quæ est tertia passio, videlicet delectatio. E contario autem malum cognitum causat displicentiã ob ineptitudinẽ, vel cõtrarietatem, quam habet ad appetitũ, quæ est passio quarta odij, contraria

passioni

Digitized by Google

passioni amoris: malum vero cognitum, & exosum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventum generat fugam, vel (vt clarius loquar) respuitionem, vel latinius renutum, ne eueniat, quæ est quinta passio, contraria desiderio: malum autem iam acceptum, siue ventum causat tristitiam, vel dolorem, quæ est sexta passio, contraria gaudio, & lætitiæ. quæ sunt sex passiones potentiæ appetitiuæ concubiscibilis. In potentia vero irascibili sunt quinque. nam bonum apprehensum, vt arduum & difficile propter bonitatẽ, quæ habet aptitudinem, & conformitatem ad appetitum generat spem, quæ est prima passio irascibilis. Idem autem speratum vt quæsibile nondum adeptum generat fiduciam, vel audaciam, quæ est secunda passio irascibilis: & econtrario malum apprehensum, vt ineuitabile generat desperationem, quæ est tertia passio potentiæ irascibilis, contraria spei, secundum S. Tho. 1. 2. q. 23. art. 2. in cor. q. & q. 40. art. 4. Malum autem futurum apprehensum, vt euitatu difficile generat timorem, quartam irascibilis potentiæ passionem, contrariam fiduciæ, & audaciæ, secundum eundem S. Thom. dicta q. 35. art. 1. Quinta vero passio potentiæ irascibilis est ira, quæ generatur frequenter ex malo iam accepto, quæ non habet contrarium, secundum Aquinatem, prę citata 1. 2. quæst. 23. art. 3. quia bonum arduum iam adeptum non parit passionem vllam in irascibili: sed gaudium in potentia concupiscibili: quia desinit habere rationem ardui. Dixi autem, frequenter iram nasci ex malo accepto: quoniam frequenter nascitur tristitia sola, quæ pertinet ad potentiã concupiscibilem.

5 Quarto dicimus, ꝙ præfatarum passionum aliquot etiam per se in genere consideratæ dicuntur bonæ, & aliquot malæ. Bonæ quidem, quia vt beatus Augustinus in lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5. ait, misericordia ad virtutem pertinet: & misericordia, quatenus est dolor, siue tristitia de aliena miseria est passio, vt declarat S. Thom. 2. 2. quæst. 30. art. 3. Aristoteles item in 2. Ethic. ait, verecũdiam esse passionem laudabilem, quæ species quædam timoris est, vt belle
6 declarat Angelicus doctor 1. 2. quæst. 42. art. 4. Et quia sicut quidam actus exteriores considerati in suo genere, siue ex obiecto suo dicuntur boni, vt dare eleemosynã; & subuenire proximo. cap. venerabilibus. §. fi. de sent. excom. & tradit late idem Angelicus doctor in præcitata 1. 2. quæst. 18. art. 2. ita passiones quædam, quæ sunt de obiecto suo genere bono, quales sunt misericordia, quę est quædam tristitia de malo proximi, & verecundia, quæ retrahit a turpitudine, merito in se, & suo genere sunt bonæ. Malæ autem sunt in se, & suo genere quædam passiones; illæ scilicet, quæ sunt de obiecto suo genere malo; cuiusmodi est gaudium de malo alieno, & tristitia de bono alieno. Sicut etiam quidam actus exteriores in se, & suo obiecto sunt mali; vt capere alienum, & percutere proximum, iuxta doctrinam S. Thom. in dicta quæst. 18. art. 8. quæ autem sint bonæ, & quæ malæ mox dicetur. Neque obstat opinio Stoicorũ, quæ habet, omnes passiones esse malas, & animæ morbos, & perturbationes. quoniam illa opinio est falsa, aut certe intelligenda, de passionibus rectę rationi dissonantibus, aut eam præuenientibus, vt declarat S. Tho. in dicta quæst. 24. art. 2. in corpor. quæst.

7 Quinto dicimus, ꝙ ex ijs infertur. Primo, non omnes passiones esse bonas; neque

Digitized by Google

neque omnes malas, vt Stoici docuerunt: sed alias esse bonas; illas scilicet, quæ rectæ rationi consonant: & alias malas; illas scilicet, quæ illi dissonant. De amore bono est illud Prouerb. 29. *Qui amat sapientiam lætificat patrem suũ.* De malo autem illud Eccl. 10. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam.* De desiderio bono est illud psal. 118. *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.* De malo autem illud psal. 111. *Desiderium peccatorum peribit* De bono gaudio, siue lætitia illud Matt. 23. *Intra in gaudium domini Dei tui.* De malo autem illud Iob. 20. *Gaudium hypocritæ est instar puncti.* De bono odio est illud psal. 118. *Iniquos odio habui.* De malo illud psal. 108. *Odiũ pro dilectione mea.* De desperatione bona est illud 1. Reg. 23. *Desperauit Dauid posse euadere.* De mala autem illud Eccl. 27. *Denudare amici mysteria desperatio est animæ infidelis* De tristitia bona est illud Marc. 14. *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* De mala autem illud Eccl. 14. *Felix vir, qui non habuit animi tristitiam.* De bona spe, siue fiducia est illud psal. 13. *Quoniam Dominus spes eius est.* Et illud Prouer. 3. *Habe fiduciam in Domino.* De mala autem illud Prouer. 15. *Spes impiorum peribit.* Et illud 47. *Fiduciam habuisti in malitia.* De timore bono est illud Eccl. 1. *Initium sapientiæ timor Domini.* De malo illud psal. 13. *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* De ira bona illud psal. 4. *Irascimini, & nolite peccare.* De mala autem est illud psal. 36. *Desine ab ira & derelinque furorem.* Quibus addo, quod malarum aliæ sunt mortaliter malæ; illæ scilicet quibus frangitur lex, cuius fractio est mortalis; & aliæ venialiter tantum; illæ scilicet, quibus frangitur lex, cuius fractio est venialis tantum.

8 Secũdo infertur, omnes textus, tam Bibliorũ, quam canonũ, & legũ, omnia item dicta sacrorum doctorũ, & etiã Ethnicorũ generatim significatiũ, nõ esse amãda, neque desideranda temporaria, neque de illis adeptis gaudendum, intelligi debere de amore, desiderio, & gaudio inordinatis, seu rectæ rationi dissonis. Illa autem, quæ habent nõ esse odio habendũ proximum, nec fugiendũ, nec de morte, alijsue malis acceptis contristãdũ, numquam irascendũ, intelligẽda sunt de odio, fuga, & tristitia inordinatis, seu rectę rationi dissonis.

Ex quo subinfertur, procul dubio excusari posse a nota hæreseos eos, qui generaliter asserunt, non esse timendum, aut non esse sperandum in homine: sine timore seruiendum domino Deo nostro: non esse timendũ Diabolũ: procurandã esse mentis securitatẽ, & id genus alia. quoniã hęc omnia possunt esse aliquo respectu ordinata, siue rectæ rationi consona, & consequenter bo-

9 na, & catholica. & in dubio generale verbũ, quod ad bonũ sensũ, & malũ trahi põt, interpretandũ est in bonũ. l. in ambigua. ff. de legib. cap. 2. de reg. iur. cap. 1. de iureiur. lib. 6. l. merito. ff. pro socio. & l. si procurator. ff. de condict. indeb. Dixi supra, generaliter, nullatenus declarando se loqui de inordinato: nã si id faciat, in illo sensu malo sunt accipienda. quia in claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbor. obligatio.

10 Tertio infertur quiddã cõfessarijs quotidianũ; videlicet, q̃ pœnitentes multi cõfitentur, se habuisse præfatas passiones, amoris, odij, spei, desperationis, gaudij, tristitię, timoris, & irę; &c. & nõ declarant satis, an habuerint eas bene, vel male ordinatas: neque qui declarant habuisse illas inordinatas, satis declarant, quanta fuerit earum inordinatio, vt iudicari possit, an peruenerint

Digitized by Google

11 ad culpam mortiferam,& conſequenter admoneri poſſint,& debeant,vt de illis tanquam de mortalibus doleant,ideſt,vt ita doleant,quod proponant firmiter nunquam ſe admiſſuros ſimiles,iuxta ea,quæ infra cap.1. nu. 2. & cap. 2.nu.5. notantur. Quare pœnitens qui ſic generatim & confuſe confitetur huiuſmodi paſſiones,interrogandus eſt,num omnes illæ,vel quę illarum fuerint tantæ,vt mouiſſent eum, ad volendum potius tranſgredi legē ad peccati mortiferi pœnam obligantem,quam deſiſtere proſecutionē huiuſmodi paſſionis, amoris,odij,gaudij,lętitiæ,triſtitiæ,vel ſpei,& fiduciæ,timoris,& iræ:niſi cōfeſſarius ex qualitate perſonæ, vel modo confitendi tacite conijciat paruitatem,vel magnitudinem malitiæ,vel vanitatis earum,vt frequenter cōijciunt.

12 Sexto dicimus,quod habitus animæ eſt qualitas ſtabilis,inhærens eſſentiæ ipſius,vel alicui potentiæ eius,inclinans eam ad aliquid agēdum. Dixi, qualitas,pro genere: quia omnis habitus eſt qualitas : nō tamen econtrario omnis qualitas eſt habitus,vt docet Ariſt.in prædicamen.qualit.

Dixi,Stabilis,ad differentiam actus,qui eſt tranſitorius,vt infra præl.6.nu. 1.dicetur. Dixi, Inhærens,ad ſignificandum, quod non eſt anima, neque aliqua ſubſtantia per ſe ſubſiſtens : ſed quoddam accidens, quod poteſt ſubiecto adeſſe,& abeſſe,ſine illius corruptione, ſecundum Porphyrium in prædicabilib. Per quod reprobatur opinio Magiſtri,dicentis in 1.lib. ſentent. diſt. 17.& lib.2.diſt. 26.gratiam eſſe ipſummet Spiritūſanctum. & hæreſis Lutherana quæ habet,gratiā non eſſe inhærentem cōtra clem.1.§.fi.de ſumma Trinit.& fid.catho.& tradita per S. Thom.communiter receptum in 1. 2. quæſt. 110.art.1.& eundem & Scotum,& alios omnes in dicta diſt.17. & 26. & contra Conc.Trid.ſeſſ.6.can 11.

Dixi, Eſſentiæ ipſius. ad includendum gratiam gratum facientem,quæ ſecundum opinionem S.Thom.inhæret eſſentiæ animæ, qua regeneratur, & fit conſors diuinæ naturæ iuxta illud 2.Pet.1. *vt ſimus conſortes naturæ diuinæ.* declaratum per eundem S.Thom.1.2.quæſt.50. art.2.

Dixi, Vel alicui potentiæ,inclinans eam ad aliquid agendum,ad includēdum omnes habitus alios a prædicta gratia, qui ſecundum eundem non inhærent eſſentiæ animæ: ſed potentijs eius,quas diſponunt,inclināt, & impellunt ad aliquid bene,vel male agendum.quod colligitur ex cod. S.Thom. in 1.2.quæſt.49.ar.2.& ex Ariſt.2.Ethic.

An autē habitus gratiæ,& habitus charitatis diſtinguātur re, vt ait S. Tho. cum ſuis aſſeclis in dicta 1.2.quæſt.110.art.3.& in 3.part.quæſt. 7. art. 1. an vero ratione tantum, vt ſentit Magiſter, & affirmat Scotus cum ſuis in 2. lib. ſentent.diſt. 26. & an charitas inhæreat plus animæ potentiæ differenti re ab ea,ſed inſeperabili,vt ait S. Thom. an ipſi animæ, vt alij, de quibus eſt Ioan. Maior.3.lib.ſententiar.dicta diſt. 26. quæſt. 1. non tracto. quoniam quoad animæ ſalutem nihil refert,an hoc,vel illud teneamus.

13 Septimo dicimus,quod habitus eſt duplex, infuſus, & adquiſitus. Infuſus eſt,quem benigniſſimus Deus ſolus infundit,vt probatur in d. clem. 1.§. fi.& in cap.maiores.in fi.princ. de baptiſm. & tradit S. Thom. communiter receptus 1.2. quæſt.51.art.4.Adquiſitus autem eſt,qui producitur ab actibus frequentatis. ita quod actus eſt cauſſa partialis habitus adquiſiti, vel aucti : &

è contrario,

Digitized by Google

è contrario, habitus est causa partialis producendi nouos actus similes illis, per quos est genitus, vel auctus, vt colligitur ex S. Tho. in 1.2. quæst. fi. art. 4. & quæst. 49. ar. 2. & 3. qui in ar. 4. probat necessitatem habituum.

Octauo, quod duplex est habitus adquisitus. bonus, & malus. Bonus est qui producitur ab actibus bonis: malus autem, qui ab actibus malis.

14 Nono dicimus, quod virtus est habitus animæ bonus: vitiũ autem habitus animæ malus. tum per illud August. lib. de perfect. iust. circa finem 4. ratiocinationis. relatum a S. Tho. 1.2. quæst. 71. art. 1. *Virtus est qualitas, quæ facit bonum habentem: vitium autem qualitas, secundum quam malus est animus.* tum quia vitium est contra naturam hominis quatenus homo est, vt probat Angelicus doctor in præcitata quæst. 71. art. 2. qui in art. 3. concludit, actum malum peiorem esse simpliciter habitu malo, quamuis secundum quid (eoquod vitiũ est diuturnius) sit peius actu malo, & vitioso. & in art. 4. concludit, actum malum, qui est peccatum compati sibi virtutem, sicut & actus bonus compatitur sibi vitium. quamquam peccatum mortale non potest esse simul cum charitate regina virtutum, quæ est gratia gratum faciens, vel ab ea inseparabilis; quæque est habitus omnium longe nobilissimus a Deo supernaturaliter infusus; licet possit esse cum fide, & spe informibus, vt ibidem S. Thom. tradit, & Conc. Trid. nuper definiuit, sess. 6. cap. 14. & can. 28.

De actu humano, siue morali animæ humanæ. Prælud. VI.

1 *Actus humanus & moralis idem: & quid sint.*
2 *Voluntarium simpliciter, & secundum quid.*
3 *Omissio pura quid.*
3 *Violentum quid, & in quo a metu differat.*
4 *Metu facta regulariter valere sed rescindi posse: nisi, & c. nu. 5.*
5 *Sacramenta quæ metu facta valent.*
6 *Violentus nullus est actus elicitus, siue interior.*
6 *Voluntas etiam a Deo, non cogitur violenter.*
7 *Metu factum rescinditur, non autem blanditijs extortum.*
8 *Ignorantia, quæ facit actum non esse humanum.*

DE actu humano, siue morali dicimus sequentia. Primo, quod ea, quibus in beatam vitam, vel mortem æternam ab adultis mentis compotibus itur, sunt actus humani, siue morales, secundum S. Thom. receptum in 1.2. quæst. 6. art. 1. & alios in 2. lib. sententiar. dist. 24. & 25. Definitur autem actus humanus, siue moralis esse actus hominis trãsitorius, & voluntarius perfecte, ac simpliciter, vel omissio eius.

Dixi, Transitorius, ad differentiam habituum, qui sunt qualitates stabiles, & permanentes, iuxta Arist. in præd. qualitat.

Dixi, Voluntarius, ad excludendum actus hominis omnino violentos: qui sunt illi, quorum principiũ est ab extrinseco, passo non conferente vim, ideſt, eo qui patitur, non opitulante, neque iuuante, qualis est is, quo homo per vim absolutam facit; vt oblatio thuris, quæ per manum violenter ab alio ad id adactam idolo fit, cap. presbyteros. 50. dist.

Digitized by Google

Dixi, Perfecte, ad excludendum actus puerorum, amentium, & subito ex solâ imaginatione absque deliberatione more brutorum agentium; quorum actus, & si ea parte sint voluntarij, qua propter finem (saltem imperfecte cognitum) aguntur: non tamen sunt perfecte voluntarij: quia non agûtur propter finem satis perfecte cognitum; eoquod non aguntur ob finem cognitum propter rationem, & proportionem quam habet finis ad id, quod propter illû agitur: quod solius iudicio, & ratione vtêtis est, vt pulchre de more docet Angelicus doctor in 1.2. quæst. 6. art 2.

3 Dixi, Simpliciter, ad includendos actus factos metu, qui licet non sint secundum quid voluntarij: sunt tamen simpliciter tales, secundum eundem S. Thom. in eadem quæst. 6. art. 6. & probatur per cap. sacris. de his quæ vi. quatenus ponit differentiam inter communicationem violenter incussam, & metu siue vi conditionali factam. Dixi, Vel omissio, ad comprehendendam omissionem, per quam id, quod quis potest, & debet agere, agit, iuxta eundem vbi supra, art. 3. ex quo, & altero Thoma ibidem colligas, tria requiri ad hoc, vt omissio cuiuspiam sit pure voluntaria; videlicet, quod possit, & debeat facere, & non velit, negatiue tantum, ideſt, quod neque velit, neque nolit: nam si nollet agere, ideſt, haberet nolitionem, siue voluntatem non agendi, nõ esset tam actus omissionis, quam commissionis.

Secudo dicimus, quod ex ijs infertur. Primo ratio decidendi principij 32. q. 5. quatenus habet, nihil peccare illam, cuius omnino renitentis virginitas violatur, quia immo, vt beata Lucia, relata ibi a Gratiano dixit, eam duplicatur ad coronam.

4 Infertur secundo, quod actus (etiam metu factus) est actus humanus, quia est voluntarius simpliciter, licet sit inuoluntarius, secũdum quid, vt ait Aquinas in 1.2. quæst. 6. art. 6. & probatur in cap. merito. 15. quæst. 1. quatenus habet, eum, qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet non propter se, sed propter aliud. In qua re insignis quidam Theologus in quadam epistola ad me scripta, & insignissimus Decius in l. velle. ff. de reg. iur. lapsi fuerunt, quatenus dixerunt, metu facta non esse simpliciter voluntaria: sed secundum quid tantum. Ratio siquidem diuersitatis inter violenter, & metu factũ, illa est, quod violenter dicitur, cuius principium est ab extrinseco, passo non conferente vim, siue non adiuuante, l. 1. ff. quod metus caus. quæ habet, vim esse rei maioris impetum, cui resisti non potest, vt tradit Angelicus doctor. 2. 2. quæst. 175. ar. 1. ad 1. qualis est thurificatio supradicta: q autem metu fit, licet ab extrinseco impulsionem habeat: passũ tamẽ, ideſt, qui cõpellitur, confert vim, & adiuuat: quia consentit, dicto cap. merito. & l. 2. ff. q met. caus. Et ita factum per vim purã, nec meritũ, nec peccatũ est: neque prodest, neque nocet quoad vllũ forũ: quia non est actus humanus; factũ autẽ metu, quia est actus human' põt aliquãdo esse meritu, & (vt plurimu) prodest, & nocet quoad vtrũque forum: quãuis regulariter rescindi possit, vt resoluit gloss. recepta in cap. abbas. de his, quæ vi met. nisi quoad sacramãta characterem imprimentia, quoad quæ non potest rescindi, cap. maiores. §. item quæritur. de baptis. & eius. eff. & nisi quo ad ea, quæ liberam & spontaneam voluntatem requirunt, vt matrimonium. cap. cum locum. de spons. & votum. cap. 1. de ijs,

5

quæ

quæ vi met. quia illa metu facta nihil valent, & sine vlla rescissione sunt inualida, siue nulla.

6 Infertur tertio, quod nullus actus voluntarius elicitus, siue interior potest esse violentus: nam nullus talis fit, passo non conferente vim. Voluntas enim, siue anima velle potens, non potest absolute cogi, siue per vim præcisam ad actum a se ipsa eliciendum, idest, ad volendum, aut nolendum, vt pulchre probat S. Thom. 1.2. quæst. 6. art. 4. Nam, vt ibi ad 4. ait, etiam si moueatur, & cogatur à Deo ad volendum, non patitur violentiam: quia ipsa confert vim, & adiuuat, dum vult: & ita non fit, passo nõ conferente vim. & consequenter nõ est violentum per supra dicta.

7 Infertur quarto, quod nullus actus, neque interior, neque exterior definit esse voluntarius, eo quod producatur per concupiscentiam plurimum impellentem animum ad volendum: immo est magis voluntarius, secundum S. Thom. in dicta quæst. 6. art. 7. Quæ potest esse recta & noua ratio, quare blãditiæ faciunt, vt actus per eas factus rescindi possit, sicut metus. & quod licet testamentum metu factum non valeat, l. fi. ff. si quis aliquem test. prohib. testamentum tamen vxoris blando sermone mariti procuratum valet. l. fi. C. eod. & dicta l. fi. ff. si quis aliq.

8 Infertur quinto, ꝙ actus factus per ignorãtiam aliquando est actus humanus, & aliquando non. & quidem est actus humanus, regulariter: nõ est autem humanus quando tria concurrunt. Quorũ primũ est ignorantia illius rei, quã quis non tenetur scire. Secundum, quod non sit affectata, seu desiderata, vel procurata. Tertium, quod sit talis, sine qua non fieret actus. quia hæc tria efficiunt inuoluntarium. Quæ pulchre determinat Angelicus Doctor in dicta quæst. 6. ar. 1. & probatur in cap. 2. de constit. & cap. ignorantia. de reg. iur lib. 6. & cap. fi. 37. dist. & melius. §. notandum. 1. quæst. 4. sub cap. turbat. cum eis adnotatis per gloss. & doctores.

Infertur denique sexto, actum humanum nõ esse habitum: quia hic est stabilis, ille autem, vt dictum est, transitorius. hic impellit eum, cui hæret ad actus sibi conuenientes: ille vero non: vt satis colligitur ex clemen. 1. §. fi. de summa Trinit. & fid. cath. & Card. Imolen. ibidem.

De actu humano, siue morali bono, qui est meritum, & malo, qui est peccatum. Prælud. VII.

1 *Meritum quid & quotuplex.*
2 *Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris nu.* 3.
3 *Bona in peccato mortali facta quantum prosunt.*
4 *Actus humanus malus, & peccatum morale idem.*
5 *Peccatum mortale quid, late.*
6 *Lex æterna quid, & quid ei contrarium,*
6 *Omissio pura cur dicitur factum negatiue.*
7 *Verba illa, dictum, factum, & concupitum quomodo accipiantur.*

Digitized by Google

8 *Definitio hæc peccati cur eligitur.*
9 *Peccatum & delictum in proposito idem.*
10 *Peccatum originale quomodo voluntarium.*
11 *Peccatum veniale qua ratione vere peccatum.*
12 *Peccata omnia esse mala quia prohibita, vt defendatur.*
13 *Peccatum non est vitium: & quibus constat. nu. 14.*
15 *Peccatum ut aliud est in genere entis, & aliud in genere moris.*
16 *Actus manens idem in genere entis nunc bonus nunc malus.*
17 *Actus nullus simul bonus & malus etiam diuersa ratione.*
18 *Bonis in agendis ne sint mala magna cura adhibenda.*
19 *Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris vnum tantum esse.*
20 *Confiteri peccatum mentis sine operis non sufficit: sed contra sic.*
21 *Peccatum non esse reatum, licet aliquando sic vocetur.*
21 *Reatus quid proprie & ad quid transfertur.*
22 *Reatum pro obligatione ad pœnam esse filium peccati: & triplicem. nu. 23.*
23 *Actionis mater obligatio.*
24 *Otiosum omne malum.*
24 *Circunstantiæ cuius defectu omnis actus sit malus.*
25 *Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem.*

1 DE præfatis membris actu moralis dicimus multa. Primo, quod actus humanus, siue moralis diuiditur in bonũ, & malum: & quod bonus est, qui nulla lege ob se, neque ob suas circũstantias prohibetur, & appellatur meritũ secundum mentẽ S. Thomæ communiter recepti 1.2. quæst. 114. ar. 6.

2 Secundo, quod meritum est duplex. Alterum simpliciter seu de condigno. Alterum secundum quid, seu de congruo. Meritum simplex, siue de condigno est, quod meretur gratiam, & gloriam, & vitam æternam. Quod definiri potest esse actus humanus bonus, factus ab eo, qui habet gratiam Dei gratũ facientem. Cuius meminit gloss. in §. fi. clemen. 2. de sum. Trinit. & fid. catholi verbo, omnibus. Quæ gratia gratum faciens definiri potest, esse donum Dei supernaturale, infusum a Deo creaturæ rationali, quo est illi ad vitam æternã accepta, ex mente S. Tho. 1.2. quæst. 110. & 111. & Scoti, & aliorum in 2. lib. sententiar. dist. 26. & 27.

3 Meritum autem de congruo, vt S. Tho. in dicta quæst. 114. ar. 6. & alij multi loquuntur, siue meritum secundum quid, vt ipsemet S. Thom. ibidem nominat, est actus humanus bonus, factus ab aliquo extra gratiam Dei existente, cui de quadam congruitate, & secundum quid debetur aliqua merces spiritualis, vel temporalis, ut sentit gloss. cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. quæ ponit illos duos senarios:

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.

Cui est alia similis in cap. quærat. §. quod autem. de pœnit. dist. 3. vbi nuper, nu. 2. addidimus aliquos fructus vltra eos, quos scripsimus infra in cap. 27. nu. 267. qui fructus licet magnæ sint in se vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum facięte, & gloria æterna, ei respondẽte, adeo paruæ sunt, vt cap. nihil.

de

Digitized by Google

de conſecrat.diſt.5. dicantur, nihil prodeſſe: cum tamen de fide ſit, prodeſſe ad multa, vt dictum eſt, & ſatis definit Conc. Trid. ſeſſ.6.cap.7.& can.7.

4 Tertio dicimus, quod licet verbum, peccatum, generaliter acceptum, vt docet S. Thom. in 1.part.quæſt.63.art.1. ſignificet omnem deuiationem, vel declinationem a rectitudine operi debita, ſiue in naturalibus, ſiue moralibus, iuxta Ariſt.2.Phyſicor. vbi monſtra naturæ vocat peccata: in propoſito tamē ſolum accipitur pro deuiatione in moralibus; qualis eſt omnis actus moralis malus, ſiue peccatum morale. Definitur autem peccatum morale a varijs. ex omnibus autem definitionib. quas poſt veteres auctores tradit Magiſt. cū S.Tho. & alijs recentioribus in 2.lib.ſententiar.diſt. 35. & in 1. 2. quæſt. 71. art.6.& alij alibi.illam eligimus, quam magnus ille Auguſt. tradit in 2. lib. contra Fauſtum, cap.27.quæ non latuit gloſſ.in cap.ille rex. de pænit. diſt. 3.

5 Videlicet peccatum eſt dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei æternam. tum quia clarior, & vſitatior eſt: tum quia conuertitur cum ſuo definitio. Nam cuicunque conuenit definitum, ideſt, peccatum, conuenit etiam definitio: & è cōtrario, vt per infra dicenda patebit. Nam lex æterna, vt idem Aug.ait in lib.1.de libero arbitrio cap.6. & poſt eum Angelicus doctor.2. 2.

6 q.91.art.1.eſt ſumma ratio Dei, quæ iam inde ab æterno cuncta ordinauit, & poſt mundum creatum omnia gubernat, iuxta illud Poetæ:

Quidquid habet Phlegeton, quidquid caua viſcera terræ,
Quidquid habet pelagus, quidquid ſecat aera pennis,
Feciſti ſolus, totumque opus ipſe gubernas.

Et ita quidquid eſt contra legem, & rationem naturalem, eſt contra legem æternam: licet non econtrario, quidquid eſt contra legem æternam, ſit contra legem & rationem naturalem: qualia ſunt quæ ſupernaturalibus obuiant, & fere omnis hæreſis, blaſfemia, & ſimilia. quod docet Angelicus doctor in dicta quæſt.91.art.fin.& late iuxta ac ſubtiliter enucleat alter Tho. ibidem.

Non obſtat primo, quod prædicta peccati definitio non videtur conuenire puræ omiſſioni, quæ, vt prædictum eſt ſupra prælud.6.num.3. ſaltem tribus concurrentibus eſt actus humanus malus, & peccatum: & tamen non eſt dictum, factum, aut concupitum. nam licet illa omiſſio non ſit dictum, factū, aut concupitum affirmantiuum eſt tamen negatiuum. eſt namque non dictū, quod debebat dici: non factum, quod debebat fieri: vel non concupitū, quod debebat concupiſci. quoniam affirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus, vt in hac ſpecie tradit Aquinas in 1.2.quæſt.71.art.6. & probatur per l.ſi mora.ff.ſolut.matrimonio. quæ non factum, quod debebat fieri, vocat factū, vt ibi adnotauit gloſſ. Ibi enim iuriſconſultus appellat factum omiſſionem traditionis dotis faciendæ mulieri. Et gloſſ. recepta ibi per Bar. Alexan. & alios in l.2.ff.de verbor.obligationib. ait, diuiſionem illam iuriſconſulti, qua diuidit ſtipulationem in ſtipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam ſtipulationem de non faciendo, & non dando.

7 Non item obſtat ſecundo, quod res dictæ, factę, aut concupitę nō ſunt peccata: quia illa verba definitionis, dictum, factum, & concupitū, non accipiuntur pro illis rebus: ſed pro ipſis actibus dicendi, faciendi, & concupiſcēdi, ſeu

Digitized by Google

volendi eas, hoc est, pro ipsa dictione, factione, & vt ita dixerim, concupitione, seu volitione, vel latinius voluntate: quod post alios Gabriel recte intelexit in dicta quæst. 35. quæst. 1.

8 Non obstat tertio, quod illa definitio August. relata a Gratiano in §. 1. 15. quæst. 1. videlicet, *Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat* nullam facit mentionem de dicto, vel facto: cum enim mentionem fecerit de concupito, & voluntate, quæ radix est malitiæ dicti, seu dictionis, facti, seu factionis vel actionis, adeo quidem vt vnum tantum peccatum constituatur ex illis, vt in prælud. sequen. dicemus, faciendo mentionem de voluntate, satis videri potest feciſſe mētionē de illis, quorū malitia pendet ab ea.

9 Non obstat quarto, quod secundum hanc definitionem delictum esset peccatum: & tamen August. in quæstionib. Leuit. significat, quod peccatum est perpetratio mali, & ita commissio: delictum autem defectio boni, & ita omissio. quod adnotauit gloss. in reg. peccatum. & reg. delictum. de reg. iur. lib. 6. & ante illam Magist. in 4. lib. sententiar. dist. 42. quia ibidem ipsemet Magist. dixit, indifferenter apud auctores, omne peccatum nomine delicti intelligi: & econtrario omne delictum nomine peccati, per cap. ille rex. de pœnit. dist. 3. & cap. si peccatum. de pœnit. dist. 1.

10 Non obstat quinto, quod peccatum originale infantis, immo & nondum nati est peccatum: & tamen non videtur esse dictum, factum, aut concupitū: quia licet non sit factum, aut concupitum personale ipsius actuale: est tamē suæ naturæ humanæ, iuxta dicenda in princ. prælud. seq.

11 Quarto dicimus, quod ex prædictis infertur primo, omne veniale peccatū esse peccatum: quia ei præfata definitio cōuenit. tum quia illud appellat peccatum Aug. in cap. vnum. §. fi. dist. 25. & Ioan. Chrysostomus in cap. de quotidianis. de pœnit. dist. 3. tum quia S. Thom. 1. 2. quæst. 61. ar. 1. omnem actū inordinatum, & vitiosum appellat peccatum. at inter omnes conuenit, omne peccatum veniale esse actum inordinatum. tum quia Magist. cū eod. S. Tho. & alijs in 2. lib. sententiar. dist. 35. & 42. præsupponit veniale peccatum comprehendi sub verbo, peccatum, quod ab August. vbi supra definitur esse dictus, factum. &cet. Contrarium vero ait S. Bonauentura cum aliquot alijs in dicta dist. 42. videlicet peccatum veniale non esse contra legem, sed præter legem. Cui consonat etiam Angelicus Doctor ibid. quæst. 1. art. 4. & 1. 2. quæst. 88. art. 1. & contra gent. cap. 139. dicēs, quod diuisio peccati in mortale & veniale non est diuisio generis in species, quæ æqualiter participant rationem generis: sed est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur secundum prius & posterius. non enim, inquit, est contra legem, sed præter legem. vbi Caietanus nihil nō facit, quo illum a telis Durandi lib. 2. sententiar. dist. 43. vbi nostram illationem tuetur, defendat. Quin & ipse Caietanus 1. 2. quæst. 72. art. 5. carpit Scotum, eo quod in dist. 22. eiusdem 2. lib. sententiar. dixisset, peccatum veniale non esse contra legem: quia negari non potest esse contra legem æternam & virtutis. Quæ quidem contentio dirimi posse videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis, sufficienti ad assequutionem æternæ vitæ impediendam: altera vero de contrarietate secundū quid, quæ solum sufficit ad eam differendam.

Infertur

Digitized by Google

12 Infertur secundo illud celebre elogium, quod non omne peccatum ideo est malum, quia prohibitum, iuxta gloss. celebrem cap. ex parte 1. de offic. deleg. intelligendum esse de prohibitione humana: non autem de prohibitione legis æternę, per quam omne peccatum prohibetur, vt ex hac definitione colligitur, & adnotauit S. Tho. in dicto art. 5. ad 4.

13 Infertur tertio, peccatum non esse vitium: quoniam peccatum est dictum, factum, aut concupitum, & ità actus, vt supra dictum est: vitium autem est habitus, secundum Marcum Tullium in 4. lib. Tusculanar. relatum a S. Tho. in 12. 2. quæst. 71. art. 1. ad 3. quod etiam colligitur ex Ambrosio in cap. ille rex. de pœnit. dist. 3. vbi gloss. Ioan. singularis.

14 Infertur quarto, peccatum constare ex duobus; videlicet ex ipso actu, qui est quædam res naturalis, & ex tortuositate, (vt ita dixerim) & defectu rectitudinis, qua caret, ex eo, quod deuiat, & est contra legem, & regulam æternã: quæ carentia appellatur priuatio, inordinatio, tortuositas, & deformitas. & quod, quatenus est actus, & res, merito dicitur quoddam bonum naturale: quia omnis res, quatenus est aliquid, est bonum naturale: iuxta illud Gen. 1. *Omnia quæ fecerat, erant valde bona.* Sed quatenus est defectus, & priuatio boni dicitur malum, & nihil ab August. super Ioan. qui verbum, nihil, positum in illo celebri dicto Ioan. 1. *Sine ipso factum est nihil*, exponit de peccato. quod non est intelligendum de peccato quoad ipsum actum, quatenus est quædam res: sed de peccato, quatenus est inordinatio, & deest ei rectitudo, vt post, & ante alios declarat S. Thom. in 2. lib. sententiar. dist. 37. quæst. 1. art. 2. vbi cõcludit, non debere dici peccatum esse a Deo, nisi cum illa additione, in quantum est actus, & in quantum est quædam res.

15 Infertur quinto, aliud esse peccatum in genere naturæ, & prout est quoddã ens naturale: & aliud in genere moris, & prout est quoddam ens morale. Nã, vt in illatione præcedenti est dictum, peccatum est aliquid & bonum prout est ens naturale, & prout est ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo subinfertur fieri posse, quod actus, qui sit vnus & idem numero in genere entis, vel naturæ, nunc sit bonus, & paulo post malus in genere moris, idest, quatenus est ens morale. Nam ambulatio, qua quis vadit ad ecclesiã est vna, & eadem res in genere naturæ. at si eam cupit facere ob inanem gloriam, erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauerit. & si mutata voluntate continuat eam ad Dei obsequium, erit bona, dum ei de alijs requisitis nihil desit, vt tradit Aquinas 1. 2. quæst. 20. art. 6.

16 Ex quo subinfertur, q vnus actus, qui est simplex, & idẽ numero secundũ genus entis, & naturæ, potest esse duplex, & diuersus in genere moris; puta bonus & malus, peccatũ & meritũ. id quod idẽ Aquinas probat vbi supra. Et quãuis ille de actu solo exteriori formet & prosequatur quæstionem, non tamẽ ob id intelligas, cõtrariũ sensisse de actu interiori, quod ibidẽ adnotauit Caiet. cuius quottidianũ exẽplum accipe in actu volendi comedere carnes, continuato ab hora, qua licet eas comedere vsque ad horam, qua non licet: quod non raro contingit apud infimates in carnispriuio, & apud summantes passim in noctibus quæ præcedunt dies, quibus esus carnium vetatur, qualis est dies Iouis, & quicunque præcedit Quattuor tempora, & festorum vigilias.

Ani-

17 Animaduertendū tamen est, quod nullus actus pro eodem tempore ade-
quato potest esse bonus simul, & malus, peccatum, & meritum, etiam diuer-
sa ratione: quia implicat contradictionem. nam si est malus, aliqua rectitu-
do ad bonitatem necessaria ei deest: & si est bonus, nulla: quia bonum con-
stat ex integra causa, secundum Dionysium, cap. 4. de diuinis nominib. id,
quod affirmat S. Thom. 1.2. quæst. 2. art. 6. & clarius in 2. lib. sententiar. d.
40. quæst. 1. art. 4. & Ioan. Maior ibid. quęst. 7. & Caiet. super Matthę. cap. 6.

18 Quibus (pro dolor) consequens est, bonam operum aliquorum nostrorū
partem esse malam. minor enim pars est eorum, quibus nulla deest rectitu-
do, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circumstantiæ. Quamobrem magna cu-
ra, & studio est opus, vt quæcunque agimus, circumspecte agamus: ne bona,
quæ labore magno ad bene merendum perficimus, parua incuria perdamus:
vel (quod peius est) fiant nobis mala, ob quæ puniamur.

19 Infertur sexto, quod peccatum interius, quo quis peccat, volendo aliquid
dicere, aut facere, dictum, & factum ipsum exterius sunt quidem plura entia,
& plures res, quo ad essentiam rei naturalis. Si quidem alia res est exterior
actus, & alia interior: sunt tamen vnum peccatum in genere moris. quid-
quid voluat, & reuoluat satis leuiter & inutiliter Ioan. Maior in dicta dist.
42. quæst. 2. quoniam, vt eleganter de more ait Aquinas. 1.2. quæst. 20. art.
3. actus interior, & exterior ei respondens, licet sint duo in genere, & esse na-
turæ: in genere tamen & esse morali sunt vnus. Neque tamen ex hoc infera
sufficere pœnitenti confiteri omne peccat interius solum sine exteriori.
quoniam oportet confiteri omnia peccata mortifera, cap. omnis. de pœnit.
& remiss. & clarius in cap. 5. & can. 6. sess. 14. Conc. Trid. & constat, pec-
catum exterius esse peccatum mortiferum, quando interius est huiusmodi,
& licet peccatum interius, & exterius sint vnum peccatum in genere moris:
20 sunt tamen duo in genere naturæ. vt prædictum est. Neque obstat, quod
sufficit confiteri exterius: quia qui confitetur exterius, implicite confitetur in
terius, arg. l. Labeo. §. Tuberoiff. de suppellect. leg. arg. item cap. præterea. de
offic. delegat. cum sine illo non esset peccatum. Non autem contra, qui cō-
fitetur interius, videtur cōfiteri exterius: cum interius passim inueniatur sine
exteriori: & non concludit hoc adesse quod contingit abesse. l. neque natales
C. de probationib. & cap. in præsentia. eod. tit.

21 Infertur sexto, peccatum esse aliud a reatu peccati. tum quia peccatum per
prædicta est dictum, factum, &c. reatus autem peccati est obligatio nata ex
peccato ad pœnam subeundam. tum quia Magist. in 2. lib. sententiar. dist.
42. ait, quod licet aliquando in scripturis auctorum verbum, reatus, signifi-
cet culpam, & aliquando pœnam: id tamen non contigit ex originaria verbi
significatione: sed quia, cum reatus sit quoddam medium inter illa, nomen
eius transfertur ad significandum extrema. tum quod verbum, reatus, est ver-
bum nouum & incognitum Marci Tullij ætati, & a Messala sub Augusto
Cæsare vsurpatum, vt docet Quinctilianus lib. 8. institutionum, cap. 3.
Vsurpatum, inquam, pro statu rei criminis. quod colligitur ex l. si quis diu-
tino. ff. de pœn. quidquid ibi reuoluat Accur. Vbi adnotauit Budæus, errore
22 nimio apud Iurisconsultos ætatis nostræ pro crimine reatum accipi. Et quā-

uis

lis iuxta sensum Budæi, etiam obligatio ad pœnam non dicatur proprie reatus, sed ipse status rei, qui accusatus est, & inter reos receptus: Gregorius tamen in cap. si peccatum. de pœnit. dist. 1. & Magister cum Aquinate, & alijs vbi supra pro illa obligatione accipiunt. At quia duplex est peccatum: alterum mortale, alterum veniale, cap. vnum. §. criminis. 25. dist. sic duplex est reatus. Alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam. Alter, quo quis obligatur ad pœnam temporalem, secundum omnes. Itaque peccatum est mater reatus: reatus vero filius peccati: sicut obligatio est mater actionis, l. licet. §.

23 ea obligatio. ff. de procuratorib. & actio filia eius, gloss. in rub. de actionib. Instit. Reatus autem siue obligatio ad pœnam est triplex: quia peccatum eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pœnam obligat. Quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorsus conscientiæ, iuxta illud August. lib. 1. Confess. cap. 12. *Omnis inordinatus animus sibi ipsi est pœna* quam conscientię remorsum esse dixit S. Thom. 1. 2. q. 87. art. 2. Quatenus autem offendit ordinem Dei, obligat ad pœnam æternam, vel temporariam ab eo infligendam. Quatenus vero offendit legem humanam, obligat ad pœnam illius legis per hominem statutam. Quo fit, vt qui peccamus, considerare deberemus, quod licet possimus effugere frequenter hominis legislatoris pœnam, errata nostra ingnorantis, nequaquam tamen possumus vitare pœnam Dei, omnia cernentis: nec conscientiæ nostræ, omnia nostra videntis: nisi per pœnitentiam legitimam, & peccato accommodam.

24. Infertur septimo, quod actus deliberatus, qui non est bonus, est peccatū; quoniam multi sunt actus, qui iuxta suum genus, vel suam speciem, id est, ex obiecto suo neque boni sunt, neque mali; qualis est deãbulatio in campum, & leuatio festucæ, vt S. Thom. communiter receptus habet 1. 2. quæst. 18. art. 8. nullus tamen inuenitur in indiuiduo, qui non sit malus, si non est bonus: quoniam nullus talis inuenitur, cui non desit bonitas vel obiecti, vel finis, vel alicuius circumstantiæ: & quamuis olim contrarium visum fuerit mihi verius sequuto Scotum in 2. lib. sent. dist. 7. & 41. & quodlib. 18. eo quod videbatur dari posse actus indifferens sine vlla circumstantia in nullum finem bonum, vel malum ordinatus: postquam tamen legi Caiet. super S. Thom. in dict. art. 8. sequutus sum hoc. quia omnis actus deliberatus otiosus est malus, iuxta illud Matth. 12. *Omne verbum otiosum; & cet.* Sed redij postea ad eam illa firma ratione, quod omnis actio, quæ non fit ad aliquem finem est otiosa: & ita deest ei circumstantia finis, siue ordinatio ad bonum finem: & consequenter est contra legem æternam; quæ ad bonitatem actus exigit omnium circumstantiarum concursum rationabilem; quęque habet hominem agere propter finem. iuxta Arist. in 2. Phys. cor. cap. 3. relatum a S. Tho. 1. 2. quæst. 1. art. 1. & 2.

25. Infertur octauo, quam vane, & stulte errauerint multi super peccato actuali. Alij quidem, vt Valerius, quod peccatum non est à libera arbitrio, sed a Dæmone tantum. Alij, vt Lutherus, quod omne opus, quamlibet recte factū, est peccatum. Alij, vt Aetius, & Armenij, quod aliqua sunt peccata omnino irremissibilia. Alij, vt Vualdenses, quod nullum peccatum mortale est tollerandum,

Digitized by Google

randum, etiam ad vitandum maius malum. Alij, vt Iouinianus, quod semel iustificatus non potest amplius peccare. de quibus late Castren. lib. 11. aduersus omnes hæreses, verb. peccatum hæresi, 3. & sequ. Alij, vt Vualdenses, quod per peccatum mortale perditur omnis potestas, tam laica, quam ecclesiastica, vt per eundem Alfonsum vbi supra verb. potestas. hæresi. 1.

De peccati vna specie, quæ est peccatum originale. Prælud. VIII.

1 *Peccatum duplex originale & actuale: & quid originale.*
2 *Peccatum aptius genus ad originale quam carentia iustitiæ originalis.*
3 *Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia.*
4 *Peccatum quod primi parentis, & vt transfertur in descendentes.*
5 *Iustitiam originalem sibi, & omnibus perdidit Adam.*
6 *Peccatum originale non est reatus, & cum eo omnes nascimur.*
7 *Peccatum originale non est multa, quorum nomine appellatur.*
8 *Peccatum originale excludit omnes a vita æterna.*
9 *Peccato originali vt caruit Christus, & mater eius.*
10 *Peccatum circa originale qui sic, & sic errant, hæretici.*

1 DE præfata peccati originalis specie dicimus primo, quod peccatum dividitur in peccatum originale, & peccatum actuale: & quod peccatum originale, attenta magis mente, quam verbis Anselmi de conceptu virginali, cap. 2. & 3. & Magistri, & aliorum in 2. lib. sententiarum dist. 30. & S. Thom. 1. 2. quæst. 81. & 82. & 3. part. quæst. 77. art. 1. & melius ad Rom. 5. lect. 2. col. 2. & 3. & aliorum catholicorum alibi; præcipue trium §§. 1. 2. & 3. Decreti de peccato originali. sess. 5. Conc. Trid. potest definiri esse peccatum primi primi parentis, quatenus fuit naturæ, transfusum per virtutem seminalem in omnes, immediate, vel mediate ab eo genitos, quo sibi, & illis perdidit iustitiam originalem quoad hoc sæculum, & beatitudinem æternam quoad alterum.

2 Dixi, Peccatum, pro genere, quia licet Anselmus frequentius receptus pro nat vbi supra pro eo, carentia iustitiæ originalis, & alij concupiscentia, vel habitus improprius, vel fomes, vel lex membrorum, vel tyrannus, & alij reatus, vel pœna: aptius tamen ponitur peccatum. Tum per hæc verba circumspectissima S. Thom. ad Rom. 5. lect. 3. col. 2. *Sicut peccatum actuale est peccatum personæ, quia per voluntatem personæ peccantis committitur: ita peccatum originale est peccatum naturæ eoquod per voluntatem principij humanæ naturæ commissum est; sicut peccatum actuale, quod est peccatum personæ trahitur ad singula membra per aliquem actum personalem: ita peccatum originale trahitur ad singulos homines per actum naturæ, qui est generatio.* Tum per præfatum Conc. Trid. quatenus vbi supra §. 2. declarat hæreticum esse, qui dixerit, Adamum inquinatum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse: non autem & peccatum, quod mors est animæ. Et quatenus §. 5. definit, hæreticum esse negare, quod per baptismum remittatur omnis reatus originalis peccati: aut asserere non tolli totum id, quod veram

&

Digitized by Google

& propriam peccati rationem habet. At per baptiſmum non tollitur caren-
3 tia originalis iuſtitiæ, nec concupiſcentia, nec habitus ille improprius, neque fomes, neque lex membrorum, neque tyrannus, licet aliquantú refrenetur, ſecundum omnes. Ergo nullum illorum eſt de vera, & propria ratione peccati originalis: ac conſequenter neque verum genus definiti, quod eſt de quidditate & ratione ſpeciei iuxta Porphyrium in Prædicabilib. Et quamuis reatus omnis tollatur per baptiſmum: tamen ſecundum Magiſtrum ſentent. communiter receptum, peccatum originale, non eſt reatus, neque pœna, ſed culpa, vt infra dicemus. Ergo aptius genus eſt peccatum, quam aliquod illorum.

4 Dixi, Primum primi parentis: quoniam alia peccata, quæ ipſe fecit, vel poſteri eius faciunt, nõ ſunt peccata originalia, neque tranſierunt, neque trãſeunt in poſteros, vt probat S. Tho. receptus in hoc ab alijs 1.2. quæſt. 82. art. 2. & melius in prælegata lect. 3. cap. 5. ad Rom.

Dixi, Quatenus fuit naturæ: quia quatenus perſonale, ac ſola perſonali voluntate commiſſum fuit, non fuit neque eſt originale, neque transfuſum: ſed quatenus fuit peccatum naturæ, & voluntate poſterorum eius commiſsũ, ea ratione, & modo, qui ex prædictis verbis S. Tho. colligitur.

Dixi, Per virtutem ſeminalem, ad ſignificandum quomodo, & a quo, & in quos deriuatur. Nam homo, qui in puris naturalibus crearetur miraculoſe alia de materia, quam humana carne non haberet hoc peccatum originale: quia ille non eſſet ex Adami poſteris. Immo nec ſi crearetur de carne humana ratione alia, quam per virtutem ſeminalem, iuxta ſententiam eiuſdem S. Tho. 1.2. quæſt. 81. art. 4. & 2. lib. ſentent. diſt. 31. quæſt. 1. art. 2. & alior. preſertim Durandi in dict. diſt. 30. quæſt. 2. & tamen careret iuſtitia originali, & fomite ac concupiſcentiam, quam baptizati habent, haberet, vt ſatis colligitur ex eodem S. Thom. quæſt. 82. art. 4.

5 Dixi, Quo ſibi & poſteris, perdidit iuſtitiam originalem quoad hoc ſæculum, ad inſinuandum illud grande, irreparabileque damnũ, quod ſibi, & nobis intulit prothoplaſtus. Illa enim iuſtitia erat quoddam donum ſupernaturale, inditum a Deo Adamo pro ipſo, & pro poſteris eius, quo vires inferiores ſubijciebat ſuperioribus, & ſuperiores Deo, armoniam quandam miram conſtituens: cui per peccatum amiſſæ ſucceſſit diſcordia, & rebellio deploranda, & potentia concupiſcendi tam ſenſualitatis, quam voluntatis ſuperioris effrenata, ſecundum omnes. De qua Poeta quidam celebris, poſtquam graphice conſcripſit mortem, & alia, quę perditio hæc iuſtitiæ attulit, concludit.

Hæc fuga iuſtitię noſtris mala cuncta diebus
Intulit; & cet.

Dixi, Et beatitudinem, quo ad alterum ſæculum, ad oſtendendum terribilem effectum, quem hoc peccatum operatur; ſcilicet quod facit æternum vita carere beata. cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4.

6 Secundo dicimus, quod ex præfata definitione infertur primo, peccatum originale non eſſe reatum, vt probat Magiſter 2. lib. ſentent. diſt. 30. quia, vt ſupra in præludio præcedenti, nu. 22. diximus, peccatum non eſt reatus.

Infertur

Infertur secundo, hæreticos esse, qui dicunt, non nasci homines cum vero peccato: quia est contra prædicta, fundata in illo Apostoli, Rom. 5. *Per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* & in illo eiusdem ad Eph. 2. *Omnes filij iræ nascimur.* Et in definitione cap. firmissime crede, & cet. de consecrat. dist. 4. & Conc. Trid. vbi supra §. 1.

7 Tertio dicimus, quod peccatum originale non est actus personalis, neque potentia, vt palam est, neque habitus, vt distinguitur ab actu: quia est peccatum: & nulla peccata sunt habitus, vt dictum est supra prælud. præcedenti, num. 14. quamuis late accepto vocabulo metaphoricos dici queat habitus, eoquod, vt ille inclinat ad suos actus, ita originalis peccati fomes inclinat ad suos, iuxta S. Tho. 1.2. quæst. 82. art. 1. ad 1. & Durandum & alios in 2. lib. sententiar. distin. 30. quæst. 2. Neque est vere concupiscentia, seu, vt Magister in dicta dist. 30. declarando ait, concupiscibilitas. Neque fomes peccati, licet materia eius æliquo modo dici queat, iuxta S. Thom. in dicta quæst. 82. art. 3. & licet quandoque vocetur peccatum, nominando effectum per causam, iuxta illud Apost. Ram. 6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* adiuncta expositione S. Thom. ibid. lect. 3. dum ait, non iubere Apostolum, ne peccatum, hoc est fomes peccati, sit in nobis: sed quod non regnet in nobis, qui debemus, & possumus cum gratia Christi ei resistere. Quoniam vt supra, nu. 2. dictum est, per baptismum tollitur totum id, quod est de vera ratione peccati originalis, vt determinat Conc. Trid. vbi supra; & tamen experimur baptizati post baptismum motus iræ, amoris, & voluptatis, præuenientes rationem, qui ex fomite illo monant. Et idem est dicendum de carẽtia iustitiæ originalis, quæ per baptismum non restituitur.

8 Quarto, quod peccatum originale proprie est peccatum, seu culpa, siue deformitas, & defectus rectitudinis, qua caruit ille actus primi peccati primi parentis, quatenus fuit actus voluntarius totius naturę, omniumque ab illo deriuandorum per virtutem seminalem, eo modo, quo initio huius preludij monstratum est.

Quinto, quod in vno homine non est, nisi vnum peccatum originale, vt idem S. Thom. receptus, in 1.2. quæst. 82. art. 2. docet. qui in 3. & 4. concludit inesse id omnibus hominibus, & æqualiter. Cui consequens est, omnes homines mundi, natos iam, & nondum natos, mares, & feminas, adultos, & paruos, discretos, & fatuos, qui manentes in originali peccato moriuntur & morientur, damnari, saltem pœna damni, per quam excluduntur a vita æterna beata æternum, per finem prædictæ definitionis, & cap. firmissime. de consecrat. dist. 4. quod Gratianus attribuit August. licet bonam eius partẽ tribuat Magist. sententiar. in 2. lib. dist. 30. libro de Dogmaticis ecclesiasticis.

9 Sexto, quod hoc peccato originali caruerunt dominus noster Iesus Christus, secundum Aquinatem 1.2. q. 81. art. 3. & 3. par. q. 27. art. 2. quia non descendit ab Adamo per virtutem seminalẽ, & gloriosissima Virgo eius mater, secundũ plerosque catholicos, eo quod fuit præseruata priuilegio particulari: quamuis plerique grauissimi & sanctissimi viri contra sentiãt. Vnde neutra opinio est damnanda, iuxta iussa Papæ Sixti in extrauag. 1. de reliq. & venerat.

Digitized by Google

nerat. sanctor. renouata nuperrime per Conc. Trid. vbi supra, §. vlt.

10 Septimo, quod contra prædicta errat, & est hæreticus qui non confitetur, Adamum statim ac peccauit, sanctitatẽ, & iustitiam, in qua cõstitutus fuerat, amisisse, incurrisseque iram, & indignationem Dei, atque mortem sibi comminatam, totumque Adamum per illam offensam secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse, vt habet Conc. Trid. sess. 5. cap. 1.

De peccati altera specie, quæ est peccatum actuale, & de speciebus eius, præsertim mortali. Prælud. IX.

1 *Peccatum actuale quid, & quæ eius species noscendæ confessario.*
2 *Peccatum diuiditur septem modis, in cordis, oris, & operis. numero 2.*
3 *Et in facti, cordis, & consuetudinis.*
4 *Et in septem capitalia.*
5 *Et in Deum, proximum, & seipsum.*
6 *Et in peccatum per excessum, & defectum.*
7 *Et in peccatum mortale, & veniale.*
2 *Peccati diuisiones in quod prosunt confessarijs.*
3 *Mors animę triplex, signata per tres suscitatos.*
7 *Peccatum mortale & veniale specie differunt.*
8 *Peccatum ad mortale possunt obligare leges humanę.*
9 *Conscientiæ contra legem quis dicitur peccare.*
10 *Ignorantia quę excusat.*
11 *Subreptio quæ excusat.*
12 *Paruitas rei vt excusat: & quid sit illa remissiue.*
13 *Dispensatio quæ excusat a mortali.*
14 *Dispensatio alia iusta, alia iniusta, alia nulla.*
14 *Dispensatio sine causa quæ non mortalis.*
15 *Dispensatio inferioris circa legem superioris quæ valet.*
16 *Causa quæ iusta excusat circa legem humanam.*
17 *Peccatum mortale est contemptus consilij diuini, & salutis proximi.* 18.
19 *Finem vltimum non ponit in creatura quisquis mortaliter peccat.*
20 *Peccatum quoddam duplex, quoddam simplex, quoddam multiplex.*

1 DE hac re dicimus primo, quod peccatũ actuale definiri potest, esse peccatum, quod non est originale. Dixi, Peccatum pro genere, & reliquum pro differentia.

Secundo, quod quia erroneum, & hæreticum est illud paradoxum Marci Tullij *Omnia peccata sunt æqualia*, vt tradit S Thom. receptus ab omnibus ca-
2 tholicis 1.2.quæst.73. art.2. & quæst. 2.art.9. de Malo. & non sufficit pœnitẽti confiteri peccata sua in genere, neque confessario ea sic audire: sed oportet confiteri, & audire illa in specie, vt infra cap.2. latius tradetur: ideo peccati actualis diuisiones sunt considerandæ.

Prima est Anselmi in lib. de similit. cap.24. relati ab eod. S. Thom. 2.2.q. 162.

Digitized by Google

162.art.4.& in cap. super tribus. de pænit. dist.2. in peccatum cordis, oris, & operis: quæ per tria verba prædictæ definitionis clare probantur. Quæ tamē diuisio non est generis in suas species, sed eiusdē peccati in diuersos gradus vt supra prælud.7. num.11.diximus, admonendo confessarium quiddā quotidianum.

3 Secunda diuisio est August. in lib. de sermone Domini in monte relat. in cap. sicut tribus.de pænit.dist.2.in peccatum cordis, facti, & consuetudinis: quę etiam non est diuisio peccati in membra diuersę speciei: sed in tria membra diuersorum graduum eiusdem peccati. Quod eleganter de more ait ibi August. significari per tria genera mortuorum, quos Dominus resuscitasse ait Euangelium, Matth.9.Luc.7.Ioan.11.cui gloss.d.cap.sicut tribus adtexuit illa carmina, magna pietate parique arte composita:

Mens mala mors intus, malus actus, mors foris; vsus
Tumba puella puer, Lazarus ista notant.
Hanc verbo, hunc motu, lacrymando suscitat illum
Christus & in modico nascitur æger homo.

4 Tertia diuisio est S. Gregorij in lib. 33. Moralium, cap. 31. relata a Magistro in 2. lib. sententiar. dist. 42. in septem capitalia. Et rursus septem capitalia in quinque spiritualia; videlicet Inanem gloriam, Iram, Inuidiam, Auaritiam, & Accidiam: & in duo carnalia Luxuriam scilicet, & Gulam. Quæ est diuisio peccati in membra specierum diuersarum, seu diuersorum generum subalternorum: quia singula illorum septem a se inuicem differunt specie; cum eorum omnia obiecta specie differant, vt erudite declarat S. Tho. in dicta quæst. 72. art.2. Id autem, quod in alia editione hoc in loco subiecimus de differentia confitendi aliquam circumstantiam necessario confitendam non confesso ipso peccato, omittimus: quia satis exprimitur in cap. 6. sub finem infra eod.

5 Quarta diuisio est Isidori in lib.de sum.bono, in peccatū in Deum, & proximum, & se ipsum, quam refert S. Thom. vbi supra art.4. quæ tamen diuisio parum est confessarijs necessaria.

6 Quinta diuisio colligitur ex S. Thom. vbi supra art. 8. in peccatum per excessum, & in peccatum per defectum. de qua idem dicendum est, quod de duabus proxime præcedentibus.

7 Sexta diuisio peccati est in peccatum lethale, seu mortale, siue mortiferū, & in peccatum veniale. quæ diuisio an sit generis in suas species, nec ne? satis colligitur ex præludio 7.num.11.

Tertio dicimus, quod longe vtilissimum fuerit pænitenti, confessarioque nosse notas, quibus veniale a mortali discernatur. quod non satis discernitur dicēdo, quod mortale sit contra legem: veniale verò præter eam. Quia supra prælud. 7. nu.11. probatum est, etiam peccatum veniale esse contra legem: & per infra scripta patebit, non omnia contra legem facta esse mortalia. Notæ autem præfatæ satis colliguntur ex definitione infra scripta peccati mortalis, & sua declaratione.

8 Quarto, quod peccatum mortale est peccatum contra præceptum diuinū, vel humanum, promulgatum, receptum, & non derogatum, æterna pœna mu

nitum

Digitized by Google

nitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, quod ignorantia, subreptio, vel paruitas rei, aut dispensatio iusta, vel causa iusta, quo ad legem humanam ab ea non excusat, vel contra diuinum consiliū contemptum, vel contra salutem animæ proximi spretam, vel ob finem malum, vel in quo finis vltimus ponitur.

Dixi, Peccatum, pro genere: quia omne peccatum mortale est peccatum: non tamen contra omne peccatum est mortale. quandoquidem innumera sunt venialia, cap. de quottidianis. de pænit. dist. 3.

Dixi, Contra præceptum: quia factum contra consilium, etiam diuinum, regulariter non est peccatum, etiam veniale. §. fi. 4. dist. & cap. pen. 14. quæst. 1.

Dixi, Contra præceptum diuinum, vel humanum, vt comprehenderē præcepta naturalia diuina, diuina positiua, & humana, quæ tria possunt obligare ad mortale. Diuina quidem, siue naturalia, siue positiua, iuxta illud psal. 118. octonario 2. versic. 5. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis*. Et illud psal. 88.
8 versic. 31. *Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint*. Lex vero humana iuxta cap. 2. de maiorit. & obedien. si modo sit promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte, contra quam agitur, §. leges. 4. dist. vt late trademus in Commentario prædicti cap. fraternitas. 12. quæst. 2.

Dixi, Aeterna pœna munitum, ad excludendum peccata, quæ fiunt contra præcepta legum, quæ non infligunt pœnam æternam. Qualia sunt etiam aliquot diuina; puta de non iocose, nec officiose mentiendo, cap. primum. 22. q. 2. & latius tradimus infra cap. 23. nu. 47. post Caietanum tomo 1. Opuscul. Opusculo 25. quæst. 1. & 2. 2. quæst. 72. art. 5. Qualia sunt etiam illa, quorum auctor non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt sunt statuta Dominicanorum, secundum S. Thom. 1. 2. quæst. 106. art. 9. ad 1. quem sequuntur Ioan. Andre. & alij in cap. relatum. ne cler. vel monach. Qualia item sunt statuta complurium aliorum ordinum, & collegiorum, facta instar Dominicanorum. Qualia item sunt, quæ non continent verba præcipientia, sed tantum ordinantia, vel statuentia, vt sunt multæ leges sæculares, vt latius traditur infra dicto cap. 23. nu. 43. & seqq. & in prælegato Commentario cap. fraternitas. 12. quæst. 2.

Dixi, Vel contra aliquid pro tali habitum, ad comprehendendum pecca-
9 ta facta contra conscientias dictantes, vel dubitantes ea esse mortalia, quamuis non vere sint talia, per cap. per tuas. 2. de simon. Quibus addo, quod ad hoc, vt peccatum sit mortale, non sufficit quod fiat contra conscientiam, quæ dictat, id esse peccatum simpliciter, sed oportet, vt dictet esse peccatum mortale. Vnde peccata, quę fiunt contra conscientiam dictantem illa esse venialia, vel esse simpliciter peccata, solū erunt venialia, si ex se alioqui nō sunt mortalia. Quia, vt ait Bald. l. 1. ff. de senator. in causato nō potest esse plus virtutis, quā in id potentia causæ infundat. Pro quo facit cap. licet ex quadā. de testib. & cap. 1. §. hoc notandū. qui feud. dar. poss. Et cōscientia, quod aliquid sit veniale, vel simpliciter peccatum, non infundit in id grauitatem letalem, quam non habet. Addo item, quod non sufficit, nec requiritur ad hoc cōsciētia, vel dubietas generalis: sed requiritur & sufficit specialis, vt post Thom. a Vio dicto 1. tom. Opuscul. Opusc. 31. respōsione 13. vers. septimum dubiū.

Digitized by Google

tradidimus in cap. si quis autem. nu. 61. & seq. de pæn. dist. 7. verbi gratia, Si iurisperitus dubitaret in genere, an iurisconsultis liceat die festo consulere: nulla tamen eum teneret dubitatio, an hoc die festo hoc consilium huic a se dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis conscientiæ peccatum: econtrario autem, si quis arbitretur licere generaliter iurisperitis, diebus festis consulere: dubitet autem, an nunc, & huic, & hoc consilium sibi liceat dare, peccatum esset ex capite dubitationis. Addo denique, quod non sufficit ad hoc scrupulus in genere, nec in particulari. nam si quis facit opus licitū, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur scrupulo generali, vel particulari in contrarium, vt late probamus in præcitato cap. si quis autem. nu. 63.

10 Dixi, Quod ignorantia non excusat: quoniam illa quando est facti, immo & frequenter, quando est iuris, excusat eomodo, quo reddit actum involuntarium, vt supra prælud. 6. nu. 8. declaratum fuit.

11 Dixi, Subreptio non excusat: ea enim in omni materia excusat a peccato mortali, vt dicemus infra cap. 11. nu. 4. & tradidimus in cap. inter verba. 11. q. 3. post alios ibi citatos, præsertim S. Thom. quæst. 88. art. 5. & 2. 2. quæst. 33. art. 5. & quæst. 58. art. 3. Qualis frequenter inuenitur in Accidiæ materia, dū quis habet displicētias quasdam bonorum diuinorum non satis deliberatas. Cui addi potest paruitas iudicij, qualem habent semidormientes, vel semiebrij, vel adeo turbati, quod licet sufficiat ad veniale, non tamen ad mortale, vt pulchre determinat Ioan. Maior in 3. lib. sententiar. dist. 37. quæst. 14.

12 Dixi, Vel paruitas rei: quia etiam hæc in omni materia excusat, secundum S. Thom. in locis proxime citatis. Quę autem quantitas dicatur magna & notabilis ad efficiendum furtum mortale, latius, quam alij, tractauimus in Cōment. cap. fi. 14. quæst. 6. cuius sūma inseritur infra, cap. 17. post principium.

13 Dixi, Vel dispensatio iusta: quia hæc quoque semper excusat. Per iustam autem intelligo eam, quæ valet ipso iure, licet non fuerit iuste facta, quales multæ fiunt circa leges humanas: quamuis nulla earum, quæ circa legem diuinam, & naturalem sine iusta causa fiunt, inuenitur talis: nulla enim earum valet ipso iure. quia nullus Princeps id faciendi facultatē habet, iuxta gloss. sollennē cap. non est. de voto. quæ agit de dispensatione super voto: & gloss. cap. quanto. de iureiuran. quæ agit de dispensatione super iuramento. Arbitror autem, quod licet dispensator peccet: tamen dispensatus, si bona fide, nixus superioris auctoritate putat, eam sibi iusta de causa esse datam excusatur, donec satis nouerit, eam non fuisse sic datam, arg. cap. quid culpatur. 23. q. 145. Tales etiam sunt, quæ fiūt circa legem diuinam, & naturalem iusta de causa ab eis, qui potestatem habent, secundum prædictas gloss. Tales item sunt, quæ fiunt a Principibus, qui non recognoscunt superiores, circa suas leges, etiam sine iusta causa, modo sine subreptione fiant. nam iustæ dicentur quoad hoc, etiam si dispensans, & dispensatus ambo sciant, nō inesse iustam causam. quia licet Princeps dispensans circa suam legem sine causa peccet, iuxta mētem vtriusque Thom. 1. 2. quæst. 96. art. 5. quam latius explicauimus in prædicto c. si quando de rescript. except. 8. nu. 12. & licet dispensatus peccet, nolēdo sine causa se conformare moribus honestis illorum, quibus conuiuit contra cap. quæ contra. dist. 8. nō tamen peccat ob transgressionē legis per dispē-

sationem

sationem ei relaxatę: quia illa dispensatio, & relaxatio (licet iniusta) valida est ipso iure, vt absolutio excōicationis iniusta. cap. venerabilibus. §. sane. de senten. excomm. lib. 6. Aduertendum autem, quod peccatum, quod admittit superior in relaxando sine iusta causa suam legem erga aliquem, per cap. iustum est. 9. dist. & peccatum quod dispensatus committit, petendo eam sine dicta iusta causa, solum sunt venialia, si scandalum & damnum notabile alterius cessant, secundum Caietanum 1. 2. quæst. 96. ar. 5.

15 Magna tamen quæstio est, an dispensatio inferioris circa legem superioris, ēt in casu, in quo ei conceditur potestas dispensandi, sine iusta causa facta valeat? Et verius puto non valere. tum quia dispensatio definitur esse relaxatio legis, causa cognita, iuxta gloss. solennem. §. nisi rigor. 1. quæst. 7. quia sic se habet inferior ad legem superioris principis: sicut ille ad legē Dei, cap. cum inferior. de maior. & obedien. & cap. inferior. 21. dist. Et dispensatio principis superioris circa legē Dei sine iusta causa nihil valet, nec excusat, vt prædictū est. tum quod Innoc. singulariter dicit, in cap. dudū. 2. de elect. quod dispensatio à Legato facta, etiam auctoritate Papæ sibi commissa, sine iusta causa non valet.

Quibus omnibus addo primo, inferiorem non censeri dispensare circa legem superioris, nisi id exprimat, ēt si iubeat, aut permittat fieri aliquid, & sine ipsius dispensatione iuste fieri nequiret, iuxta duo dicta Innoc. relata, & concordata ab Ostien. & Panor. in cap. diuersis fallacijs. de cler. coniug.

Addo secundo, quod non creditur ei dicenti, se facere illam aliqua iusta causa, nisi illa probetur, si non est facta cum causæ cognitione, per ea, quæ latius adduximus in Comment. cap. non liceat. §. 4. 12. quæst. 2. Immo neque si fiat cum illa, si sciretur, causam esse falsam quoad forum conscientiæ: quamquam dispensatus credens bona fide, secum dispensatum, excusari posset ob superioris auctoritatem.

Addo tertio, quod dispensatio ab inferiore circa suam, vel prædecessoris, vel inferioris sui legem facta valet in vtroque foro, ēt si pro solo voluntatis libito eam fecerit. Immo ēt arbitror, cum tacite dispensare circa illam, quoties prudens & sciens iubet, aut concedit fieri aliquid contra cā, nulla de dispensatione mentione acta, quæ breuitatis causa latius præsentia non in confirmo.

16 Dixi, Vel iusta causa: quia (vt dicemus in cap. 23. infra. num. 42.) causa rationabilis semper excusat, saltem à mortali transgressorem legis humanæ, secundum mentem S. Thom. 1. 2. quæst. 96. ar. 6. & aliorum, in dicto num. 42. citatorum. Eam vero causam equidem dixerim iustam, ob quam legislator, si adesset eum pro excusato haberet, argum. gloss. singularis, & communiter receptæ in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. Quin & causa, quam quis bona fide putat iustam, etiam si omnino iusta non sit, excusat à mortali, licet non à veniali, vt eleganter dixit Caietan. in 2. 2. quæst. 143. artic. 3. post alios non citatos ab eo, quos ibidem citauimus.

17 Dixi, Aut contra diuinum consilium contemptum: nam licet consilia diuina non obligent, etiam ad veniale, vt prædictum est: tamen qui ea per contemptum transgrediuntur, vel non implent, mortaliter peccant, iuxta gloss. singularem, & receptam in cap. quis autem. 10. dist.

Digitized by Google

18 Dixi, Vel contra ſalutem animæ proximi ſpretam; nam qui facit aliquid, quod ex ſe non eſt mortale, nec forte illicitum, qualis eſt exornatio mulieris, vel viri per contemptum ſalutis animæ proximi, quem credit ſpiritualiter per eam periturum, mortaliter peccat: quãuis non ita peccaret, ſi huiuſmodi contemptus abeſſet, vt late dicetur infra cap. 13. nu. 23.

Dixi, Vel ob finem mortalẽ: quia omnis actus in finem mortalẽ relatus eſt mortalis, etiã ſi ſuo genere mortalis nõ ſit cap. cum miniſter. 23. q. 5. vbi poſt S. Thom. 1. 2. quæſt. 18. art. 4. id late tractauimus, nu. 23.

19 Dixi, Vel in quo finis vltimus conſtituitur: quia per hoc efficitur mortale, vt tradit vterque Thomas in dicta 1. 2. quæſt. 88. art. 4. Conſtituere autem videri poteſt quis alicui vltimum finem in aliquo, quando ſic afficitur ei, vt malit auerti a Deo, ſiue mortaliter peccare, quod cõtinet auerſionem ab eo, quã omittere illud, per dicta vtriuſque Thom. in dicto art. 4. & art. ſeq. Sed cõtrarium eſſe verius diximus in Commentario prędicti cap. cum miniſter. nu. 21. tum quia hoc non exprimitur a præfatis. tum quia alioqui bis peccarent omnes, qui ſemel ſcienter peccarent mortaliter: quia tranſgrederentur legem, quod eſt vnum peccatum: & ponerẽt finem vltimum in eo, quod eſt alterum. tum quod multi peccant mortaliter, cognoſcentes ſe minime in eo finem vltimum conſtituere.

Quinto dicimus, quod peccatum veniale poteſt definiri eſſe peccatum actuale, quod non eſt mortale.

20 Sexto, quod poteſt addi alia diuiſio peccati in ſimplex, & multiplex. Peccatum ſimplex eſt, quod vna ſola ratione eſt peccatum; vt furari, & fornicari ſine alio malo fine, vel alia mala circumſtantia. Multiplex autem eſt, quod multiplici ratione eſt tale: vt furari ad mœchãdum, & percutere religioſum. Vnde oportet confeſſarium & pœnitentem circumſpicere non ſolum, an actus ſit peccatum ratione ſui obiecti tantum: ſed etiam, an ſit tale ratione alterius mali finis, vel malæ circumſtantiæ. Totuplex eſt enim peccatum, & totuplicis ſpeciei, quotuplici ratione diuerſa eſt tale. Furtum enim factũ ad mœchandum eſt peccatum iniuſtitiæ ratione obiecti, quatenus eſt cõtrectatio rei alienæ: & peccatum luxuriæ ratione finis, quatenus fit ad mœchandum: & ſi fieret in loco ſacro, eſſet ſacrilegium: & ſi ad emendum gladium ad occidendũ hominem, diceretur homicidium. Dixi, Mali finis, & malæ circumſtantiæ: quia non omnes circumſtantiæ multiplicant peccatum, vel ſpeciem peccati. vt dicitur in cap. 1. in prin. nu. 48. de pœnit. diſt. 5.

Septimo, dicimus quod hæc diuiſio confirmatur eo, quod etiam bonus actus, qui eſt contrarius peccato eſt multiplex. Simplex, qui vna ſola ratione eſt bonus. Multiplex autẽ, q. multiplici ratione eſt talis. Verbi gratia, ieiuniũ paſſum ea ſola ratione, quod eſt præceptũ, eſt actus bonus ſimplex, & aptus ad ſolam virtutem obedientiæ, & eius præmium quærendũ: paſſum autem ad caſtigandum corpus eſt duplex, & aptum ad quærendum etiam virtutem caſtitatis & præmium eius: paſſum vero ad placendum Deo eſt triplex, & aptum etiam ad quærendum charitatem, & eius præmium: paſſum autem ad ſacrificandum carnem ſuam Deo quadruplex, & aptum etiam ad quærendum latriæ, ſiue religionis virtutem, & præmium eius, & ſic de ſingulis.

Quod

Digitized by Google

Quod maxime olim in cap. fratres. de pæn. dist. 5. commendauimus pro via compendiaria ad virtutes, & earum præmia cumulanda.

De pænitentia, & eius partibus. Pralud. X.

1 *Pænitentia quid generaliter, & aliqua sine dolore, & aliqua cum dolore.*
2 *Pænitentia verbum latinum quid proprie, & quid improprie significat.*
3 *Pœnitentia alia bona, & alia mala.*
4 *Pœnitentiæ Sacramenta Christo instituti tres actus, de fide est.*

1 DE pœnitentia, & eius partibus dicimus pauca. Primo, quod pœnitere dicitur generaliter, qui nollet fecisse aliquid iam a se factum. Quod dupliciter contingit. Vel sine dolore, vt in beatis, quos sine dolore suorum erratorum pœnitet, vt tradit Angelicus doctor in 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 3. & 4. Vel cum dolore; vt in viatoribus, qui nō solum nolunt: sed etiam dolent peccasse, iuxta illud August. in cap. pœnitentia. 2. de pœnit. dist. 3. *Pœnitere est pœnam tenere.*

2 Secundo, quod verbum, pœnitentia, minime latinum esse, & vtendum esse loco eius verbo Græco μετάνοια plerisque visum est: sed eo vtitur Plinius iunior in illo Epist. 130. *Supereſt vt agat pœnitentiam pœnitentiæ ſuæ.* Et senior lib. 17. cap. 12. *Nihil est fœdius agricolis, quam gestire pœnitentia.* Et quod verb. pœnitudo, vtitur Sacra Scriptura in eadem significatione, Deu. 30. & 1. Reg. 15. & vtrumque proprie significat actum pœnitendi, hoc est nolendi fecisse aliquid a se factum. Transfertur tamen ad significandum sacramentum pœnitentiæ, vt in cap. quod in te. de pœnit. & remiss. & etiam ad significandum pœnam a sacerdote in satisfactionem impositā cap. falsus. de pœn. dist. 5. & proprius ad significandum, habitum, qui est virtus inclinans ad prædictum pœnitendi actum immediate, vel mediate, iuxta S. Tho. & præfatos, diuidentes pœnitentiam in pœnitentiam virtutem, & pœnitentiam sacramentum. In hoc autem libro, vt plurimum, vtemur eo ad significandum habitum pœnitendi, quæ est pœnitentia virtus, vel eius actum, vel sacramentum pœnitentiæ, vel pœnam, quæ a confessario iniungitur confesso.

3 Tertio dicimus, quod verbum pœnitentia generaliter acceptum includit malam, qualis est, quæ de opere bono habetur: & bonam, qualis est quæ de opere malo cōcipitur, de qua in proposito agendū est. Porro pœnitētia bona priori modo accepta, videlicet pro actu, siue habitu bene dolendi iam inde ab Adamo protoplasto incœpit: fuitque semper ad salutem necessaria ijs qui peccatum mortale incurrerunt, vt declarauit nuper sacrosanctum Conc.
4 Trid. sess. 6. cap. 14. & sess. 14. cap. 1. Pœnitentia vero, prout est sacramētum, cœpit a passo Christo, qui omnia sacramenta nouæ legis, & in ijs pœnitentiæ instituit, vt nouissime clarius, quam vmquam declarauit prædictum Conc. sess. 7. can. 1. quod in dicta sess. 14. cap. 3. ait, quod licet vis præcipua sacramenti pœnitentiæ sit forma, & illa ponatur in illis ministri verbis. *Ego te absoluo.* & cet. tamen quasi materia eius sunt illi tres pœnitentis actus Contritio, Confessio, & Satisfactio. Et adeo quidē quod in can. 4. eiusdē sess.

Digitized by Google

declarauit hæreticum, qui contradixerit per ista verba: *Si quis negauerit, ad integram, & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitẽte, quasi materiam sacramenti pœnitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem, & satisfactionẽ, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur; anathema sit.* Et quia in ijs tribus actibus rectè proponendis, iustificatio eius, qui gratiam baptismalem perdidit, præcipue consistit, vt declarauit idem Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. ideo ab illis incipimus, fauore diuino tamen iterum prius implorato, submittendo quæcumque dixero Sanctiss. D. Nostri, eiusque Sacrosanctæ, & Catholicæ Ecclesiæ Romanæ iudicio (exoptata cuiusuis alterius melius me sentientis censura).

Finis Præludiorum.

ENCHI-

Digitized by Google

ENCHIRIDION,

SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET PÆNITENTIVM,

Complectens resolutionem omnium pene dubiorum, quæ in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras, & irregularitates,

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

De Contritione prima parte Sacramenti Pœnitentiæ. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Contritio quid, & vt non est essentialiter dolor. nu. 3. & nu. 4.*
2 *Pœnitudo peccati est nolle illud admisisse.*
3 *Amor Dei debet esse firmissimus, & vt non intensissimus, nu. 4.*
5 *Amor Dei super omnia, & obedientialis est virtualis contritio.*
6 *Contritio quem, de quo, & quantum dolorem requirat. & nu. 7. & 8.*
7 *Contritio non necessaria de futuris, sed propositum ea cauendi.*
9 *Pœnitens non tenetur credere, se mortaliter non peccaturum.*
10 *Peccatum licet contritum, est tamen confitendum,*
11 *Contritus virtute vt tenetur conteri actu.*
12 *Propositum virtuale vitandi futura quando sat pœnitenti.*
13 *Et quod satis est oranti, sacrificanti, & bona in Deum referenti.*
14 *Contritionem esse dolorem, & detestationem vt intelligitur.*
15 *Contritio in finem vitæ dilata quo ad quæ dubia.*
16 *Contritus non est qui non odit peccatum plusquam alia mala. nu. 17.*
18 *Contritus ut est, qui conatur esse contritus, & non est.*
19 *Pœnitens volens peccare data certa occasione non absoluendus*
20 *Dolor pœnitentis vt non debet esse nimius. & nu. 21.*
22 *Contritio quæ singularis requiritur de singulis peccatis. & nu. 23.*
24 *Contritio singularis non necessaria de venialibus.*

1 ANTIQVORVM & recentiorum, quos in cap. perfecta. de pœn. dist. 1. citauimus, secuti sententiam, definimus, quod, Contritio est pœnitudo voluntaria, cum dolore maximo actuali, vel virtuali, peccati proprij, iam commissi, quatenus est offensa Dei, super omnia dilecti, cum spe veniæ, & proposito non peccandi amplius (saltem mortaliter) & confitendi,

fiendi,& satisfaciendi,vt minimum virtuali.

2 Dixi, Pœnitudo:tum pro genere, quia omnis contritio est pœnitudo,sumpto verbo, pœnitudo, pro actu pœnitendi, vt supra prælud. 10. num. 2. & 3. diximus: non tamen contra, omnis pœnitudo est contritio: tum quia licet alij asserant, contritionem esse dolorem, alij pudorem, alij aliud: ipsa tamen quoad suam essentiam proprie est pœnitentia, seu pœnitudo, & actus pœnitẽdi, seu nolendi peccasse, vt clarius alijs exprimit Card. ille doctissimus Caietan. in 1. Tom. Opusculor. Opusc. 4. quæst. 1. quod antea senserat Palud. in 4. lib. sententiar. distinct. 19. quæst. 1. & subtilis doctor, quem ipsi tacent in eod. 4. lib. sententiar. dist. 14. in fi. qui admodum subtiliter ait, quod hęc quattuor inter se distinguntur. Pœnitentia virtus, quę est habitus, inclinans nos ad volendum vltionem nostri peccati. Voluntas puniendi, seu velle punire, quod ex ea oritur. Pœnitudo peccati, seu non velle peccasse: quę est pars punitionis. Et susceptio ac toleratio punitionis, quę est satisfactio, vel pars eius. Quorum discrimen ex eo constat, quod singula illorum sine tribus reperiuntur: quamuis tertium sub quarto quademtenus continetur: quę breuitatis gratia, quia parum praxi sunt vtilia, non explicamus: quod tamen ipse Scotus vbi supra facit. Tertium autẽ horũ, scilicet nolle peccasse, est essentialiter, vt ita dixerim, contritio.

3 Dixi, Voluntaria. tum quia pœnitentia violenta, qualis est damnatorum secundum Scotum in 4. lib. sententiar. dist. 17. art. 3. non sufficit; neque illa, quę repente, ac naturaliter sine vlla deliberatione prouenit, quia non est voluntaria, per ea, que supra prælud. 6. num. 2. & seqq. post S. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 1. posuimus. Dixi, Cum dolore, ad differentiam pœnitentię dolore carentis; qualis est illa beatorum, qui sine vllo dolere meminerunt peccatorũ olim admissorum, & nollent illa admisisse, vt tradit S. Thom. in 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 3. qualis item reperitur in eo viatore, qui nollet peccasse sine actuali consideratione, quod ipse id perpetrauit, sine qua non nascitur dolor, secundum Scotum in 4. lib. sententiar. dist. 14. art. 3. quod etiã Adrianus in 4. de pœnit. quæst. 1. col. 4. affirmat. Nõ curo hic tractare illam opinionẽ subtilem doctoris subtilis in prædicta dist. 14. art. 3. quem late sequitur Andręas a Vega in lib. 14. cap. 5. & cap. 18. de iustificat. videlicet, quod pœnitentia ornata ijs, quę in proposita nostra definitione continẽtur, sufficit ad delenda peccata, etiam si absque dolore contingat, vt hic dicitur cõtingere posse: quia id de rarissime contingentibus est, de quibus lex parum curat, l. nam ad ea. ff. de legib.

4 Dixi, Maximo, non quidem ideo, quod dolor ille debeat esse summè intensus: rarus enim, aut nullus dolor est, qui non possit magis intendi, vt omnes sentiunt, & experientia (quę rerũ est magistra, cap. quã sit. de elect. lib. 6.) docet. Neque ideo, q̃ omnes alios dolores superare debeat: non enim opus est, vt damnatorum dolorem excedat, qui omnes huius sæculi dolores facile vincit, cap. fi. de pœnit. dist. 7. Neque q̃ æquari debeat illi acerbissimo, quem saluator noster Iesus Christus pro nobis miseris patiẽs sustinuit, qui fuit maior omni alio huius sęculi dolore, secundum S. Thom. 3. part. quæst. 46. art. 6. ad 4. & quæst. 48. art. 2. in cor. quæst. Immo nec debet esse intensior quolibet

Digitized by Google

quolibet alio dolore cuiuſuis mali: ſed debet eſſe maximus, quoad æſtimationem, id eſt, quod malit perpeti, perpaſſumque fuiſſe omnia mala, quàm mortiſere peccaſſe, ſecundum eundem S. Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 15. quæſt. 2. ar. 3. quæſtiuncula 3. & quolib. 1. q. 5. art. 9. Sicut etiam dicimus, timorem Dei maximum eſſe debere, non quidem neceſſario quoad intenſionẽ, ſed quoad firmitatem, hoc eſt, quod dilectio eius præferenda eſt omni dilectioni cuiuſcunque creaturæ, nec propter vllam aliam deſerenda: non tamen eſt neceſſum, vt intenſior ſit ea, qua parẽtes noſtros, vel filios diligimus, vt diximus, ſequuti S. Tho. 1. 2. quæſt. 109. art. 3. in addit. cap. quando. de conſacrat. diſt. 1. nu. 10.

5 Dixi, Actuali vel virtuali: quia ſufficit actus, qui licet non ſit pœnitentia talis formaliter: eſt tamen virtualiter, ſecundum Scotum communiter receptum in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quæſt. 1. ar. 10. Qualis eſt actus peccatoris, quo amore Dei vult ſubire martyrium ſibi oblatũ repente, ſine peccatorum memoria. Immo quilibet amor Dei, quo plus, quam omnia alia diligitur, videtur virtualis peccatorum pœnitentia, ſecundum communem, cui aſſentit Gabriel in præcitato 4. lib. ſententiar. diſtin. 14. quæſt. 1. concl. 12. & 13. & in 3. diſt. 27. quæſt. 1. quam ſequitur ille doctiſſimus & perſpicacis ingenij vir Ioan. Medina in Codic. de pœnit. quæſt. 2. Et merito, cum ille hoc intelligendum eſſe exiſtimet de amore, quem obedientialem vocauit, qui virtualiter continet voluntatem efficacem adimplendi quidquid Deus præcipit. Veruntamen eruditiſſimus iuxta ac pius frater Dominicus Sotus, ſoli martyrio hoc tribuendum eſſe exiſtimauit, lib. 1. cap. 18. de nat. & grat. Sed prior ſentẽtia confirmatur primo eo, quod in hoc plus operatur amor, quo quis martyrium patitur, quam pœna eius ſubita, arg. 1. ad Cor. cap. 13. Secõdo, quod fieri poteſt, vt quis plus amet, deſideretue martyrium, non patiendo illud, quam alius patiendo, præſertim momentanee. Poſſet item contingere, vt ex duobus, qui ſeſe martyrio obtulerunt, alter, qui plus diligit, & deſiderat, non patiatur, alter vero ſic. Tertio, quod eiuſmodi amor extenditur ad recipiendum martyriũ debitũ: immo & ad volendã concipiendãque formalẽ contritionẽ tẽpore, & loco debito, ſicuti recte vbi ſupra probat Medina. Quãobrẽ aperte conſtat, quãtũ hæc ſententia a Lutherana diſſideat: eſt enim limitanda procedere tãtũ, quãdo defectus tẽporis, aut inculpata inconſideratio peccatorum fuit in cauſſa, quominus formaliter pœniteret; cũ tamẽ Lutherus, nec actuale, nec virtuale propoſitũ huiuſmodi requirat, dicens ſufficere reſipiſcentiã, & nouã vitam. quod damnatum eſt a ſacro Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. & can. 5.

6 Interrogatus autẽ, An id, quod fertur dixiſſe quidã inſignis doctor Academiæ Cõplutenſis aſſumptus poſtea in Epiſcopũ Legionẽ. meritiſſimũ, videatur tenẽdũ; nẽpe cõtritionẽ ſuapte natura requirere formale propoſitũ de nõ vlterius peccando, ſed per accidens, tẽporis, vel conſiderationis defectu, ſufficere virtualẽ? reſpõdi affirmatiue: modo ita eũ peccatorũ pœniteat, quod ſi aduerteret ad futura, proponeret de nunquã iterando ea, nec admittẽdo futura. Et ad hũc modũ intelligẽda videtur ea, quæ de ſufficentia propoſiti virtualis erudite ac magnifice nuper ſcripſit prædictus Andrœas a Vega. lib. 13. cap. 21. de iuſtificat. Et hinc cõfirmari videtur illud Silueſtri verb. Contritio: quæſt. 1.

Qui

Digitized by Google

Qui mauult mori, quam peccare contritus est. Et illud Paludani in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. concl. 5. Cui displicet, quod huiusmodi formalẽ contritionem sibi comparare non potest, contritus est. de quo mox plura.

7 Dixi, proprij iam commissi, ad differentiam de pœnitente de peccato alieno, & ad significandum, quod non est opus, vt sit de peccato futuro: licet, vt statim subijciam, intentio, seu propositum non peccandi amplius, vtrumque debeat cõplecti. Præteritum quidem ad hoc, quod non repetat illud denuo. Futurum vero ad hoc, vt illud non admittat.

Dixi, Quatenus est offensa Dei: quia ob id principaliter debet pœnitere: nam quem alio respectu (puta metu pœnæ, infamiæ, aut alio simili) principaliter pœnitet, vt proditorem Iudam, & Antiochum pœnituit, non concipit eam, de qua loquimur, pœnitudinem & contritionem. cap. Iudas. cap. sceleratior. de pœnit. dist. 3. & tradit S. Tho. in 3. part. q. 86. art. 1. & alij in 4. lib. sententiar. dist. 14. & 16. & Adria. de pœnit. quæst. 1. col. 4. Plus enim pœnitere ac dolere oportet de peccato, eo quod sit offensa Dei, quam quod incõmodet sibi, vt aperuit Angelicus doctor in dicto 4. lib. sententiar. dist. 17. q. 2. art. 3. quæst. 1. ad 4.

8 Addo, quod ex ijs, quæ in hoc num. 7. diximus, & infra num. 33. dicemus, infertur, non esse veram illam opinionem, quam nuper vidimus defendi in selectis quibusdam commitijs. Videlicet, sufficere ad condonationem peccati per sacramentum pœnitentiæ attritionem, qua pœnitens dolet de peccato, etiam si sciat, eam non esse contritionem, nec doleat propter Deum, vel quia eum offendit: sed propter infamiam, vel alia mala temporalia. Oportet enim in primis, vt pœniteat ob amorem Dei, vel eoquod est eius offensa, saltem virtualiter, & quod videatur ei sufficere illa pœnitentia: aut saltem quod non videatur ei non sufficere ad petendam absolutionem, arg. cap. firmissime. 15. quæst. 1. & eorum, quæ supra allata sunt. Quamquam pœnitere minus principaliter de peccato ob prædictos respectus non obuiat contritioni, modo principalius id fiat, eoquod est Dei offensa: sicut m amare Deum minus principaliter ob eius in nos collata, vel conferenda beneficia nõ obuiat merito diligendi eum principaliter ob semetipsum, iuxta illud psal. 118. *Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem*; id est, propter repositam mercedem, quam promisisti his, qui tibi placuerũt. Quinimmo minime malum est pœnitere solum metu pœnæ, infamiæ vel alterius mali: modo voluntatem peccandi excludat, vt luculenter declarat Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. §. illa vero. Cuius illa verba, *Si voluntatem peccãdi excludat*, perinde significant, ac illa: Modo non ea mente pœniteat, & eis respectibus, quod si illi non intercederent, non pœniteret, immo peccare pergeret.

Dixi, super omnia dilecti: quoniam amor Dei, nisi maior sit, quam quiuis alius cuiuscumque rei (saltem quoad firmitatem) non sufficit: imm o est peccatum, si magis aliud, quam Deus, vel æque ac ille diligitur, vt post Angelicũ doctorem 1. 2. quæst. 109. art. 3. iandudum in additione cap. quando. de cõsecrat. distinct. 1. dicebamus. Quod intelligendum est de amore, quo diligitur Deus comparatiue, minus quam aliud, vel æque ac ille: non autem de

amore.

Digitized by Google

amore, quo simpliciter diligitur Deus, sine comparatione ad illud minus, licet amor ille vere non sit amor super omnia, vt facile colligat quis ex dicto Conc. Trid. præcitato cap. 4. sess. 14. Dixi, Cum spe veniæ: quia sine illa saltē virtuali non contingit venia, cap. sceleratior. de pænit. dist. 3.

9 Dixi, Cum proposito non peccandi amplius (saltem mortaliter) quia sine eo non sufficit, vt sentit Ambrosius in cap. pænitentia. 1. de pænit. dist. 3. & Conc. Florentinum coactum sub Eugenio IIII. exponit. Licet enim pænitudo non se extendat ad peccata nondum perpetrata: non tamen fiet contritio, nisi eam comitetur propositum vitandi in posterum omnia, & singula peccata mortifera, tam præterita, & præsentia quo ad effectum non committēdi ea denuo, quam futura, teste Adriano de pænitentia. quæst. 1. col. 3. post Palud. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. col. 5. Non tamen est necessariū, vt credat pænitens se amplius non peccaturum mortifere: quinimmo id quādam superbiam saperet, vt oppositum humilitatem. quod testatur Innoc. receptus in cap. omnis. de pænit. & remiss. quia satis est, vt nolit amplius peccare, & proponat id efficere ope diuina.

10 Dixi, Cum proposito confitendi: quia licet contritio dimittat peccata, quoad culpam: non tamen tollit obligationem confitendi ea proprio sacerdoti, iuxta illud saluatoris N. Iesu Christi Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* hoc est, non sunt remissæ quoad obligationem confitendi ea Ecclesiæ, vt innuit Adrianus in 4. de cōfess. quæst. 1. & tradit S. Thomas in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 2. art. 1. quæstiuncula 1. in cor. quæst. & innuit Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. Neque cū ratione pugnat, eum, qui restituitur in Dei gratiam per contritionem, teneri ad confitendum offensam: cum & is, cui crimen in foro laico ea lege condonatur, vt vnum annum in bello militet, a die quidem condonationis in gratiam Regis redit: tenetur tamen militare illum annum. Dixi, Saltem mortaliter: quia non est necessum habere propositum numquam peccandi venialiter, arg. cap. septies. de pænit. dist. 3.

11 Dixi, Et satisfaciendi, propter ea, quæ infertius cap. 3. dicentur. Et adieci, Vt minimum virtuali: eo quod sicut actus, qui est pænitentia virtualis sufficit, ita eadem ratione sufficere videtur, quod eam comitetur id, quod est propositum virtuale confitendi, satisfaciendi, & amplius non peccandi. quod Ioan. Maior in 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 1. affirmat. Et licet Caietanus lib. 1. Opusculor. Opusc. 4. quæst. 1. sentiat, tale propositum debere esse expressum: in summa tamen verb. confessionis, conditio 12. & verbo confessionis iteratio. idem sentit. & merito, cum nihil referat, quid ex æquipollentibus fiat, l. fin. ff. mand. & cap. licet ex quadam. de testib. & tacitum, & expressum, siue virtuale, & formale exæquantur, l. cum quid. ff. de reb. cred. quod tamen intelligo procedere, quando defectus temporis, vel quædam inculpabilis inconsideratio pænitentis fuit in causa, quominus haberet formale propositum.

12 Neque obstat, quod quidam dicitur tenuisse mordicus cōtrarium: scilicet semper requiri propositum formale mutandæ vitæ, & non peccandi de cætero. Tum per rationes hic a nobis insinuatas, quæ si satis explicentur probant,

Probabilis est sed probabilior contraria ut tenet S. Th. ... Albertini ... Caiet. ... Sot. in 4. d. 17. q. 2. art. 1. ad finem, ubi contritio ... est dolor et detestatio ... cum proposito non peccandi ... ratio ... non minus requiritur propositum vitæ futuræ ad rationem pœnitentiæ quam detestatio præteritæ vitæ, sed requiritur formalis detestatio peccatorum ... imo forte magis cum sit finis ipsius pœnitentiæ!

Digitized by Google

bant, ſufficere propoſitum virtuale, quando (vt limitauimus) defectus temporis, vel inculpabilis conſideratio pœnitentis eſt cauſa non habendi formale. Tum, quod etiam contritio virtualis ſufficit, q̃ eſt plus, vt ſupra num. 5. diximus. Tum q̃ Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. requirit quidem propoſitum non peccandi de cetero in genere, & non in ſpecie formale: & ita ſatisfit ei per virtuale, quod eſt vna ſpecies propoſiti generaliter concepti, vt nuper ſcripſimus in gloſſ. ſum. num. 6. & cap. ecce. num. 1. de pœnit. diſt. 1. Tum, quod
13 etiam ad horas canonicas recte pronunciandas requiritur propoſitum intẽdendi, & attendendi: at ſufficit virtuale, vt probauimus in Enchirid. de orat. & horis can. cap. 13. num. 17. Tum quod ad conficienda ſacramenta, præſertim Euchariſtiæ, maximum propoſitum, & maxima intentio. & attentio, conficiendi ea requiruntur: at ſufficiunt propoſitum, intentio, & attentio virtualia. Ita quod licet qui confirmat, vngit, abſoluit, & conſecrat nullum propoſitum actuale, ſiue formale, neque vllam intentionem, neque attentionẽ actualem, ſiue formalem habeat qnando id facit, conficit verum ſacramentum, modo ea virtualiter habeat, ſecundum omnes. Tum denique quod, vt opera ſint bona, debẽt in aliquem bonum finem referri: attamen ſufficit, vt virtualiter referantur. Quin, & vt ſint meritoria, oportet ea referri in Deum: at ſufficit relatio virtualis, etiam illa, quæ fit tacite per gratiam habitualem, vt poſt S. Tho. 2. lib. ſententiar. diſt. 4. quæſt. 1. art. 4. & 5. & alios alibi, diximus in cap. charitas. 2. de pœnit. diſt. 2. nu. 22.

COROLLARIA.

14 EX hac definitione ſic explicata multa inferuntur. Primo, quod communis modus loquendi probatus a Conc. Florentino, & Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. per quem contritio definitur eſſe animi dolor, ac deteſtatio de peccato cõmiſſo, intelligẽdus eſt cauſatiue, hoc eſt, quod eſt cauſa doloris, & deteſtationis: cum per ſupradicta hoc eodem cap. nu. 2. conſtet, non eſſe dolorem eſſentialiter: ſed cauſam, ex qua, & alijs ad id neceſſarijs naſcitur dolor, ſi aliũ de non impediatur, ſecundum Scotum in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. & 16.

15 Secundo infertur, quod plurimum decipiuntur quidam putantes, quemlibet dolorem, & quamlibet pectoris tunſionem, & quamlibet prolationem Miſerere mei, eſſe contritionem, & ſufficere ad lethalium peccatorum condonationem impetrandam: cum ad id ſit neceſſaria talis pœnitentia, qualem ſuperius depinximus, nobili ac generoſo animo digna. Neque obſtat, quod quilibet peccator quamlibet magnus, præſumitur mori contritus, ſiqua contrionis ſigna oſtenderit, cap. a nobis. de ſent. excomm. puta ſi petierit confeſſionem, ſi iurauerit parere mandatis Eccleſiæ: ſi cum loqui non poſſit, ſubleuat oculos, aut palmas in cælum, aut tundit pectus, vt exprimit Hoſtien. cõmuniter receptus in dicto cap. a nobis. Non, inquam, hoc obſtat: quoniam id ſolum procedit quo ad effectum, vt Eccleſia præſumat, eum habere pœnitentiam, prædictis qualitatibus ornatam ad effectum non denegandi ei eccleſiaſticam ſepulturam: non autem ad effectum aſtruendi, quod per id impetret a Deo veniam peccatorum mortiferorum: niſi veram concipiat pœnitentiam,

Digitized by Google

tentiam, quam concepisse præsumitur.

Tertio infertur, quod merito B. August. dubitabat in cap. siquis autem. & cap. fi. de pœnit. dist. 7. de salute illorum, quos non ante, sed post ægritudinem pœnitebat peccasse. Nam, vt eius dictum ibi declarantes diximus, æger pressus ægritudine, metu mortis, & alijs curis, vix erigit animum ad descriptam contritionem concipiendam. & ita ibi August. dubitabat de vera salute, non autem de præsumpta ad concedendam absolutionem, & ecclesiasticam sepulturam. quod omnes debemus animaduertere, & concionatores frequẽter prædicare.

16 Quarto infertur, quod vt pœnitudo peccati perueniat ad gradum contritioni necessarium, oportet, pœnitentem plus odisse peccatum, quam quoduis aliud malum pœnæ, odio dignum, simul & velle vitare idẽ plus, quam quodlibet aliud malum vitatu dignum, vt sentit S. Thom. quolibet. 1. art. 9. & omnes in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 2. art. 4. quæstiuncula 1. ad 4. & in dist. 14. & 17. & recte declarauit Tho. a Vio. Tomo 1. Opusculor. Opusc. 4. quæst. 1. & Opusc. 17. quæst. vnic.

17 Quinto infertur, non esse contritum eum, qui actu, aut virtute non est eo animo, vt malit generatim pati quamlibet pœnam, quam mortifere peccare, aut peccasse, quidquid Innoc. in cap. omnis. de pœnit. & remiss. senserit. Quoniam, vt S. Thom. dicto quodlib. 1. art. 9. sensit, omnis, qui est contritus, habet charitatem: & omnis, qui charitatem habet, Deum plus quam se amat: & omnis, qui Deũ ita amat, mauult perdere se, & suam vitã, quã Deum: & cũ per peccatũ mortiferum perdatur sibi Deus, consequens est, vt malit (saltem generatim) omnia mala pati, quam sic peccare. Dixi autem, generatim: quia nemo, vt idem S. Thom. in dicto quolib. 1. art. 9. ait, & ante illum censuit Innoc. in præcitato cap. omnis. de pœnit. & remiss. tenetur ad conferendũ speciatim, reputando secum, quod malit illud, & illud, mortis genus & pœnarum pati, quam peccare, peccasseue. Immo id esse imprudentiæ: sicut & imprudens foret confessarius, qui interrogaret pœnitentẽ, malletne potius filios suos, vel se mortem obijsse, quam peccasse: aut sitne paratus potius mori, perdereue filios, quam mortiferum peccatum admittere? Quoniam nimia est huiusmodi tentatio, &, vt perite ait idem Angelicus doctor dicto art. 9. sicut delectabilia plus mouent animum ad delectandum, si speciatim recogitentur, quam si generatim: ita terribilia multo plus terrent, si speciatim cogitentur, quam si generatim. & fieri potest, vt qui generaliter malit omnia mala pati, quam mortifere peccare, nolit hoc, aut illud malum speciatim cõsideratum. quocirca satis est confessario, vt videatur ei pœnitens sufficientem
18 peccatorum pœnitudinem habere. Si vero intellexerit, eum minime eam habere, laboret quantum poterit addere ei animum ad eam habendam, & ad malendum perdere in genere alia omnia sua bona, quam Deum, qui est summum bonum eius, & omnium, sine quo nihil est bonum. Quod si forte non possit eius animum ad tam excelsum contritionis gradum attollere, conẽdat eum eleuare saltem ad hoc, quod vere ipsum pœniteat, quod talem nõ habeat, per ea quæ breuiter infra cap. 10. num. 4. tanguntur, & hoc sufficit, vt sit contritus, vel saltem ita attritus, vt possit absolui, iuxta Paludanum in

lib.

Digitized by Google

lib. 4. sententiar. dist. 17. quæst. 1. art. 5. Quæ conclusio non parum consolationis secum adfert, & est communis apud S. Thom. & S. Bonauen. & omnes Theologos. Diximus, Saltem ita attritus, vt possit absolui, quò tollamus scrupulum, quem vir quidam valde doctus, & pius sanctissimæ Societatis Iesu nobis contra hoc insinuat. Eo quod pœnitere, ac dolere quod aliquid non habeam, non est illud habere: sicut nec dolere eo, quod non communicauerim, est communicare, neque perinde valet, vt probamus in cap. vt quid paras. de consecrat. dist. 2. post Ioan. Turrecrem. contra gloss. ibid. Neque animo discrutiari eo quod non sim confessus, est confiteri: sicut nec velle arborem conscendere, est ipsam conscendere, vt ait gloss. in l. in vendentis. C. de contrahen. emption. Dicimus itaque re vera pœnitere quem, eo quod non habeat contritionem, non esse illam habbre (saltem formaliter) neque pœnitere me, quod non valeo pœnitere, quantum mihi expedit ad contritionẽ habendam, sufficit ad ipsam hebendam: nisi alias iam ipsam habeam: sufficere tamen ad credendum, me habere iustam attritionem, quo possim a confessario absolui, & à Deo veniam obtinere, media sacramentali absolutione. Quin & dici posset, esto talis dolor non sit contritio formalis: desiderium tamen habendi eam, adiuncto iusto dolore, quo dolet se non posse peruenire ad contritionis perfectionem (saltem virtualiter) esse ipsam contritionem in voluntate partis intellectiuæ sita, fomento Dei auxilij bona desideria fouentis, etiam si pars sensitiua recalcitraret. Vtilis, & desiderata breuitas, quã liber expostulat, negat locum alijs replicationibus, & triplicationibus, potius subtilibus, quam fructuosis. quod autem hucusque dictum est, nobis videtur sufficere ad scopum, quem proposuimus.

19 Porro bonum signum est, quod pœnitẽs sua sponte affirmet, se malle mortuum esse, aut quid aliud simile pati, quam peccasse, iuxta sententiam doctissimi Card. Ioan. a Turrecrem. in Sum. de pœnit. dist. 3. qui secutus S. Bonauenturam tenet, peccatorem, qui secum statuit, potius peccare mortaliter, quam mori, non esse absoluendum: illi vero, qui nihil circa hoc secum deliberauit; etiam si dubitet, quid faceret, dum se in tali articulo constitutum adspiceret, non esse denegandam absolutionem: dummodo habeat propositum nũ peccandi, & nollet offendere Deum, etiã si talis illi occurreret occasio. Quocirca valde deplorandi sunt, qui ad confessionem, & communionem accedunt cum proposito vindicandi se auctoritate sua propria de illis, qui eos alapis, aut plagis cæderent, aut fustibus percuterent, vel proditores, latrones, meretrices, Iudæos, Sarracenos, Hæreticos, vel alijs huiusmodi nominibus compellarent, aliaue simili iniuria afficerent. Eodem item modo deplorandi sunt illi, qui ad prædicta sacramenta accedunt antequam exuant suam deprauatam voluntatem vtendi hac, vel illa illicita voluptate, si ea, vel illa occasio eam percipiendi cum aliqua muliere, vel viro eis occurreret. Illi etiã, qui antequam ab animo depellant propositum perpetrandi quidquid rex, pater, dominus, amicus, aut socius ipsis præciperet, aut rogaret, etiam si letale crimen illud esset, præfata sacramenta sumunt. Horum profecto misereri debemus, ipsosque cũ lacrymis compassionis rogare, vt attẽdant, se in quodã diabolico statu, quę dãnatio ęterna est, delitescere, qui tali confessione, & cõmunione magis ac magis excrescit, arg. c. si propterea. & ca. sicut de pœnit. d. 1.

Sexto

Digitized by Google

10 Sexto infertur, dolorem sensus, singultus, planctus, lacrymas, & id genus alia non esse ad contritionem necessaria: quoniam sufficit dolor voluntatis rationalis ex pœnitudine manans: tum per supra dicta: tum quia, vt S. Thom. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 2. art 1. quæst. 1. & art. 2. quæst. 1. & 2. ait, hic dolor non est in manu nostra, licet vtile sit illũ habere, & desiderare, flereque largius eo, quod peccauerit, quam quod alia damna ei acciderint, secundum omnium mentem. Cui consequens est illud Paludani in dicto 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. art. 5. approbatum a recentioribus, scilicet pœnitentem debere hoc desiderare, nõ esse intelligendum de debito obligationis: sed decentiæ tantum & vtilitatis. Parique ratione non inconueniens fuerit, vt pœnitens maiore dolore sensus afficiatur ob mortem patris, aut alterius cognati, vel plagam propriam, quam ob peccatum admissum: quod passim contingit. Immo neque oportet, vt is dolor voluntatis rationalis sit intensior alio quouis dolore rationalis volũtatis ob alia multa concepto, per dicta supra hoc cap. nu. 4. Sufficit enim, vt pluris faciat malum peccati & ob id perdere, vel perdidisse Deum, quam quoduis aliud malum generatim ad finem euitandi illud, dolendique non euitasse, iuxta Maior. in 4. lib. sentent. dist. 14. quæst. 2. Quinimo satis est, vt velit, coneturque ita dolere, & non possit; doleatque ex animo se non posse id facere per dicta supra nu. 18. & nu. 19. & subinde quamuis intensius persentiat, & deflcat, mortem patris, quã peccatum admissum: satisfacit tamen, si modo malit Deum non offendere, vel offendisse, quam patrem suum viuere.

21 Septimo infertur, quod dolor sensilis ex pœnitentia nascens, & alia corpus affligentia, qualia sunt ieiunare, cilicia vestire, humi accubare, & aliæ similes austeritates non debent adeo modum excedere, vt humani corporis habitudinem corrumpãt, efficiantque pœnitentem inhabilem ad faciendum ea, quæ secundum suum statum facere tenetur. Dolor enim ille nititur amore Dei, super omnia dilecti, qui huiusmodi nimietatem reijcit, cap. non mediocriter. de consecrat. dist. 5. & tradit S. Thom. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 2. art. 3. & Opusc. 1. art. 9.

22 Octauo, q licet aliqui sentire videri possint, videlicet Raym. sũma, & Angel. verb. cõtritio. §. 3. Ludolph. 1. part. vitæ Christi, cap. 20. de singulis peccatis mortalibus singulas pœnitudines esse habendas: contrarium tamen est tenendum cum Ioan. Maior. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 5. & Card. S. Sixti eruditissimo Tomo 1. Cpusculor. Opusc. 4. quæst. 2. & supe 3. part. S. Tho. quæst. 87. art. 1. scilicet sufficere, quod peccatorum pœnitudo adeo sit extensa, vt saltem virtualiter protendatur ad vniuersa mortifera, tam ea, quæ meminit, quam quæ non meminit. Non enim est necesse, vt pœnitens recogitãs, confitendaque sua peccata de vnoquoque peccato mortifero specialem, & singularem eius pœnitudinem concipiat: sed satis est, vt concipiat generalẽ eiusmodi pœnitudinem, quę virtute se extendat ad omnia mortifera: siue id faciat ab initio, cum incipit reuocare in memoriam peccata confitenda: siue inter reuocandum: siue quouis alio tempore, vel tẽporis momẽto; qualis est pœnitudo, qua pœnitent Deũ tam mortifere offendisse quouis modo cũ proposito, saltẽ virtuali, confitendi, & satisfaciendi quando, & vt necessũ fuerit, & nũquam amplius

Digitized by Google

amplius sic offendendi, eo quod eum super omnia diligit; capitalemque eiusdem offensam plus, quam quiduis aliud odio dignum odit, vt supra hoc eo-
23 dem cap. num. 19. tradidimus. De hoc intelligitur illud Ezech. cap. 33. relatum in cap. ponderet. 50. dist. *in quacumque hora conuersus fuerit, & ingemuerit peccator*; & cet. Nam, vt alia omittam, si de singulis peccatis singulæ pœnitudines concipiendæ essent, contingeret casus, in quo quis adhuc viuens priuaretur potentia consequendi salutem æternam, contra expressa canonum sacrorum testimonia in cap. 3. de pœnit. dist. 7. & d. cap. ponderet. 50. dist. & contra prædictum Ezechielis locum. Nam qui mille peccata letalia commisisset, & solam quartam horæ partem victurus ægrotaret, aut ad suspendiū duceretur, non posset viuens concipere de illis mille peccatis mille pœnitudines ad id necessarias, quò saluaretur. Nolumus tamen dicere, quod sicut eiusmodi pœnitentia generalis sufficit ad remissionem omnium peccatorum obtinendam: ita etiam sufficiat ad eximendum pœnitentem ab obligatione reuocandi in memoriam, & detestandi tempore debito omnia genera, & species illorum, quæ peccauit, enumerando illa numero certo, vel verisimili confessario.

Dixi, Genera, & species: quia non tenetur singulorum criminum cuiuscūque speciei in particulari reminisci, neque etiam in indiuiduo singula detestari id, quod etiam sentit Medina vbi supra.

24 Nono, non esse necessariam pœnitudinem supra definitam ad condonationem venialium consequendam: neque consequenter oportet, vt pœnitudo vnius venialis ad aliud extendatur. tum quia sufficit ad remissionem venialis quicumque dolor, siue actualis, siue virtualis: quamuis non sit tam magnus, quam exigitur ad delenda peccata mortalia, iuxta S. Thom. receptum in 3. part. quæst. 87. art. 1. ad 1. & in 4. lib. sententiar. dist. 16. quæstiuncula 2. tum quia, vnum veniale potest remitti sine alio, vt idem vbi supra tradit. Quia illa venialia tantummodo remittuntur, ad quæ dolor ille, siue actualis, siue virtualis extenditur, iuxta eundem S. Tho. in dicta 3. part. quæst. 87. art. 4. Ceterum qui dubitat, an peccatum sit mortale, vel veniale, debet ita illius pœnitere, ac si esset mortale, vel saltem cum conditione, Si, & Quatenus esset mortale, secundum illud Augustin. cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. *Tene certum, & relinque incertum.*

24 *Contritio delet omne peccatum etiam ante confessionem.*
25 *Quæ semper fuit necessaria sed non statim post peccatum. & num. 26.*
26 *Pœnitudo quæ sufficiat ad condonanda peccata.*
27 *Contritio quando, & in quibus casibus necessario habenda. & nu. 28.*
29 *Contritio vt habetur sine memoria peccati nondum remissi. & nu. 30.*
31 *Pœnitudo maior de maiori peccato bona, sed non necessaria.*
32 *Contritio carens debitis circumstantijs non est contritio.*
33 *Attritio duplex, & quæ non sufficit ad absoluendum confitentem. & 34. & 35.*
36 *Pœnitentia minor sufficit baptizando, quam absoluendo.*
37 *Attritio quæ cognoscitur non esse contritio non sufficit baptizando.*
38 *Attritus vt fit contritus, & non attritio contritio.*

39 Contri-

Digitized by Google

39 *Contritio perficitur gratia, & ad eam mouent sex.*
40 *Contritionis effectus qui sint.*
41 *Contritio quod non sit pars pœnitentiæ, & attritio sit mala, hæresis.*
42 *Contritio quæ sufficit, & quæ non ad absoluendum. & nu. 45.*
43 *Sacramentum baptismi per se tendit in peccatum, Eucharistiæ per accidens.*
44 *Attritio quæ sufficit ad Eucharistiam non valenti confiteri, & quæ ad absoluendum valenti confiteri.*

24 DEcimo infertur, verum esse id, quod fere omnes asserunt; nempe frequẽter per solam contritionem, etiam ante confessionem, & pœnitentiæ sacramentum actu susceptum condonari mortifera peccata, iuxta cap. dixi. & cap. magna. de pœnit. dist. 1. & S. Thom. 3. par. quæst. 86. ar. 2. & in 2. lib. sententiar. dist. 17. ar. 5. quæstinncula 2. a Palud. & alijs receptum, & a Panor. in cap. Deus, qui. de pœnit. & remiss. quod & nos in gloss. sum. & in cap. ecce. de pœnit. dist. 1. latius nuper tradidimus: licet Magister Gratianus in cap. penul. §. quibus. præfatæ dist. cum aliquot antiquioribus dubitasset. de quo tamẽ hodie non licet dubitare post declarationem Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. quod tamen addit, huiusmodi condonationem, & reconciliationem non esse adscribendam Contritioni sine sacramento, ideſt, confessionis voto, quod in illa includitur. quia talis condonatio non est credenda fieri per solam pœnitudinẽ, & dolorem inde natum: sed potius per gratiã, quam ita pœnitenti donat Deus, quaque illa pœnitudo fit contritio, iuxta gloss. receptam in cap. conuertimini. de pœnit. dist. 1. Gratia enim causa est formalis condonationis peccatorum, secundum S. Thom. 1. 2. quæst. 113. ar. 8. & in 4. sententiar. dist. 1. ar. 4. quæstiuncula 1. & tradidimus latius in cap. conuertimini. nu. 5. & in dicto cap. ecce. nu. 4. & 5. de pœnit. dist. 1.

25 Vndecimo infertur, quod sicut nunc in lege gratiæ contingit, sola pœnitẽtia peccata dimitti; sic etiam ante eam in lege naturæ scripta, vera pœnitentia remittebantur. id, quod euidentiore ratione dicendum est. certum etenim est, quod tunc nondum erat sacramentum pœnitentiæ institutum, nec sacramentalis confessio. Certum item, quod etiam tunc erat remissio peccatorũ, etiam mortaliũ: & ita nisi per pœnitentiã virtutis actum, & contritionem illa contigisset, nullatenus alias contingere poterat. Facit, quod licet, vt prædictũ est, sine sacramento pœnitentiæ, actu suscepto, contingat aliquando remissio peccatorũ: nũquã tamen contingit sine pœnitentia. Hæc enim pœnitentia sẽper fuit, est, & erit iure naturæ ad salutem necessaria. sicuti late in gloss. Sũmæ de pœnit. dist. 1. & dist. 5. probauimus: nullaque necessitas excusat a hea. Etenim, qui post letale crimen admissum ante mortem non est vere contritus, licet non detur ei spacium ad recolendum, & detestandum peccata sua, ob id potissimum, quod in ipsa peccati perpetratione moritur, vel subitane morte corripitur, absque dubio damnabitur: licèt ille, qui confiteri ea nõ potuit, si contritionem habuit, excusetur ab obligatione confitendi, vt post, & ante alios exprimit S. Anton. in 3. par. tit. 13. cap. 18. §. 2. Dixi, pœnitentia vera: non autem pœnitentia qualificata, modo supra dicto: nam hæc est vna ex tribus sacramenti pœnitentiæ partibus, & includit in se propositum confitendi,

Digitized by Google

vt inquit S. Thom. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 1. quod nunquam fuit necessarium ante legem gratiæ, nec lege naturali præcipitur plus, quàm ipsa confessio, sicut postea dicemus in capit. seq. nu. 2. neque plusquam sacramentum pœnitentiæ, quod est legis nouæ tãtum, secundum omnes.

26 Duodecimo infertur, quæstionis non mediocris esse, An possit inueniri pœnitudo, cui tota hæc nostra definitio conueniat, per quam peccata mortalia non condonentur? Scotus enim in 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 2. ar. 2. & Card. S. Sixti, & Caietanus Tomo 1. Opusculor. Opusc. 5. quæst. 2. & quæst. 4. aiunt posse. Tum quia iuxta eos pœnitudo prædicta diuiditur in eam, quę appellatur formata, hoc est, quam gratia Dei iustificans, & condonans peccata format, & ornat: & in eam, quæ informis dicitur, hoc est, quam prædicta gratia non ornat. Tum quia peccator non potest sibi suo solo libero arbitrio, sine gratia gratum faciente quærere veniam, iuxta tria postrema capp. de cõsecrat. dist. 4. & Conc. Trid. cap. 1. & can. 2. & gloss. in cap. magna. & cap. conuertimini. de pœnit. dist. 1. & secundum prædictos potest præiatam pœnitudinem concipere viribus suis naturalibus, quibus Deum super omnia diligere possumus, iuxta Scotum in 2. lib. sententiar. dist. 28. & in 3. distin. 37. quæst. 1. Tum quia eiusmodi pœnitudo nõ est vltima, & immediata dispositio ad gratiam: quoniam alioquin scire posset quis, se esse in statu gratiæ sine vlla reuelatione; quippe qui scire posset, se habere eiusmodi pœnitudinem: quod est contra expressa Sacræ Scripturæ, & iuris testimonia; videlicet Eccl. 3. & cap. fi. de purgat. can. & Conc. Trid. sess. 6. cap. 9. contra inanem hæreticorum fiduciam. & can. 12.

Contrarium tamen nobis videtur verius, quod etiam concedit eruditissimus Catharinus lib. 5. adnotationum in Caietan. adnotat. de sacramento pœnitentiæ: quia eiusmodi pœnitudo non potest haberi sine amore Dei super omnia, qui solis viribus naturalibus sine gratia haberi nequit post Adami peccatum, vt docet S. Thom. declaratus ibidem a Caietano 1. 2. quæst. 109. art. 3. tum quia licet Scotus vbi supra & Gabriel, qui eum sequitur in dicto 3. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. teneat, posse nos post Adæ peccatum nostris proprijs viribus diligere Deum super omnia: addunt tamen, neminem ad eũ gradum peruenire, qui gratiam Dei non assequatur. Quinimmo subijciunt, non solum prædictam actualem pœnitudinem, sed etiam virtualem, quæ ex amore Dei super omnia resultat, sufficere, esseque vltimam, & immediatam dispositionem ad gratiam Dei gratum facientem quærendam; ita vt nemo ad eam perueniat, quem misericordissimus Deus sua gratia non donet.

Neque obstat fundamentum alterius opinionis; videlicet, quod hanc opinionẽ sequitur, posse nos scire Deo esse gratos sine reuelatione speciali: quia negamus, nos posse scire, quod pœnitudinem omnibus prædictis qualitatibus ornatam habeamus: tametsi frequenter iuste id credere possimus.

27 Decimotertio infertur, quod licet sic toto tempore, quo quis se agnoscit letali peccato mortuum de bono consilio debeat curare, vt a tam graui morbo resurgat, periculumque mortis subitæ, ac æternæ effugiat, iuxta illud Eccli. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* & iuxta S. Thom.

&

Digitized by Google

& communem in 4.lib.sententiar.dist.17. & Caiet. Quolib. 7. non tamen ad id tenetur præcepto, ad nouum peccatum mortiferum obligante: nisi ea temporis parte, qua memoriæ occurrit quoad vsum, idest, cupiendum, vel renuendum, comittendum, vel omittendum, secundum communem opinionem. Immo neque tunc ob ea, per quæ id affirmauit Adrianus in 4. de Confess. q. 3. & Card. S. Sixti Quolib. 7. & ob ea, quæ nos addimus in 3. part. gloss. Summæ de pœnit. dist. 5. nu. 10. & seq. quidquid Catharinus vbi supra dicat de Caietano, qui secum pugnat in eo, quod facile potuit eum excusare, si voluisset. Et hoc est tenendum. quoniam sicut alia præcepta affirmatiua de baptismo suscipiendo, & confessione facienda non obligant sub pœna noui peccati, nisi pro tempore necessitatis: ita per consequutionem præceptum affirmatiuum de se conuertendo non obligat sub pœna noui peccati lethalis: nisi in articulo necessitatis; in illo vero sic. Quamobrem ad prædictam pœnitudinem concipiendam tenebimur imminente articulo mortis naturalis, vel violentæ, vel administrandi, suscipiendiue aliquod sacramentum, secundum omnes. Immo etiam instante populi necessitate aliqua grandi, cui absque orationis feruore prouideri non posset, secundum Adrianum vbi supra.

28 Decimoquarto infertur, quod licet salutare ac frugiferum consilium sit, vt toties concipiamus pœnitudines omnium peccatorum mortalium, tam iam alias contritorum, quam aliorum, quoties ea nobis memoriæ occurrerint: nõ tamen est præceptum, quod nos obliget ad eam habendam bis speciatim de eodem. quia Deus non iudicat bis in idipsum. Naum. 1. & cap. atsi clerici. §. de adulterijs. vero. de iudic. tametsi teneamur, ne vn. quã illud nobis placeat actu, vel virtute: quoniam licet illa noua (vt ita dicam) complacentia non suscitet illam priorem culpam, quæ iam extincta fuit: producit tamẽ nouam ei similem, arg. cap. notum. 2. quæst. 1. & cap. 1. de offic. delegat. cap. sicut tribus. de pœnit. dist. 1. & cap. sed pensandum. 6. dist. Vnde licet illud aliquorum consilium, vt peccata præterita, etiam bene confessa, frequenter ad memoriã reuocemus, quo melius illa iterum atque iterum detestemur, & veluti quendã myrrhæ manipulum, id est, sanctæ tristitiæ de illis faciamus, vehemẽter probem quo ad peccata, quæ suapte natura tristitiam, metum, aut terrorem incutiunt: non tamen crediderim, eos intellexisse de illis, quorum refricata memoria ad illicitam delectationem instigat. Cuiusmodi sunt peccata carnis, magni cuiusdam honoris, & lucri temporalis: quinimmo consultius existimarem, eorum nunquam amplius in particulari meminisse: nisi quando opus est semel illa confiteri cum debita contritione, vt recte insinuat Frater Ludouicus a Granata Dominicanus, vir vita, & doctrina cõcionator omnibus numeris absolutus, in eo libro admodum sancto & celebri, quem de oratione composuit: vel quando appetitus carnis sunt probe mortificati per vehementem aliquam contemplationem, aut orationem, siue per eximiam quandam abstinentiam, siue per morbos, aut dolores. Quoniam omne delectabile in particulari cõsideratum ad sui desiderium allicit, iuxta Arist. 3. Ethic. & S. Tho. quolib. 1. q. 5. art. 9. & dicemus infra cap. 9. & hoc in specie sensit idem S. Tho. in Opuscul. 6.

29 Decimoquinto infertur, magnæ prudentiæ, sanctique consilij esse curare,

Digitized by Google

vt post peccatum admissum, quàm citissime nos eius pœniteat: cum per id, etiam ante cõfessionem in Dei gratiam redeamus. adeo quidem vt fieri possit, vt qui centies mortaliter peccauit per totum anni ab vltima confessione spacium, non manserit quattuor horis sine Dei gratia: eo quòd statim ac peccauit, singulorum peccatorum legitime pœnituerit. Quocirca multi simplices sunt merito instituendi, existimantes eos, qui mortaliter deliquerunt, semper esse in crimine quousque confiteantur. Nam, vt supra declarauimus, ad hoc, vt a peccatis retiliant, satis est eis habere excellentem illum dolorem, supra definitum: quamuis remaneant obligati adhuc ad confessionem. ceterum, cum huiusmodi homines raro, vt pote rudiores, doleant, vt dolere conuenit, nisi quando confessarium adeunt, vti nos in Repet. §. in Leuitico. de pœnit. dist. 1. notab. 18. num. 5. diximus, ideo consilium optimum & sanctissimum esset eos inducere ad frequenter confitendum. & saltem in tribus festis Paschalibus, & in festo Assumptionis Deiparæ virginis. Eo item respectu conducit, maxime subito post peccatum contritionẽ habere, ne videlicet bonorum operum, quæ ante confessionem fiunt, iactura faciamus: quæ quidem perirent, nisi adesset confessio. Nam opera quantumcunque mortaliter bona, si fiunt extra charitatem in statu peccati mortiferi, absque dubio pereũt, & mortua reputantur, quantum attinet ad gratiam & gloriam promerendam (1. ad Cor. 13. & cap. nihil. de consecrat. dist. 5. licet quoad alia prosint, iuxta gloss. cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. in quibus tribus locis alias late id tradidimus, & in Repet. cap. quando. de consecrat. dist. 1. cum in multis locis, tum in additione. Tradit etiam post alios Ioan. Maior. in 4. lib. sentent. dist. 14. quæ. 2. vt inferius cap. 27. nu. 269. explicatur.

30 Decimosexto infertur, quod (quidquid dicat B. Antoninus in 3. part. tit. 14. cap. 18. in principio) tenendum est, quod peccator licet neque speciatim, neque particulatim meminisset alicuius peccati mortalis nondum condonati: posset tamen de illo contritionem habere, concipiendo pœnitudinem modo supra dicto qualificata. Aliter enim sequeretur, eum qui alicuius peccati mortalis nondum remissi recordari non posset, esse extra statum salutis, contra cap. 1. de pœnit. dist. 7. & cap. ponderet. 50. dist. & quamuis responderi possit in tali casu, amorem, quo diligitur Deus super omnia, sufficere, vt Gabriel insinuauit in 3. lib. sententiar. dist. 27. quæst. 1. replicari tamen posset, quod iam supra nu. 5. dictum est, eiusmodi amorem esse contritionem virtualem.

31 Decimoseptimo infertur, quod licet de grauiori peccato, grauior requiratur pœnitentia, siue pœnitudo: hoc tamen est intelligendum de consilio, & honestate, arg. cap. tempora. 26. quæst. 7. secundum S. Thom. in 4. lib. sententiar. dist. 17. quæst. 1. art. 1. & 2. non autẽ de necessitate, argum. cap. talis. de pœnit. dist. 3. quoniam definitio supra tradita nihil tale requirit. Et quia secundum mentem communem doctorum, quam explicat Ioan. Maior in præcitato 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 1. & dist. 17. quæst. 1. Pœnitudo circumamicta debitis circumstantijs, & supradictis, quantumcunque sit remissa, & breuissimo tempore, etiam in instanti concepta, satis est ad crimina diluenda quantum ad culpam, & ad commutandum pœnam æternam Inferni

in

Digitized by Google

in temporalem Purgatorij, contra sententiam Scoti in dicta dist. 14. quæst. 2., art. 1. quæ hodie communiter non probatur.

32 Dixi, Debitis circumstantijs: quoniam si ego alienum retineo, & potens restituere non restituo: vel habeo odium mortale, quod ab animo non expello: vel non relinquo sodalitia, & occasiones valde propinquas peccādi mortaliter: vel non peruenio ad concipiendum propositum actuale, quo mallem potius mori, quam mortifere peccare, non habeo veram talem pœnitentiam, neque proinde consequor remissionem.

33 Decimooctauo infertur, quod pœnitentia de peccatis imperfecta, quā neque debitæ circumstantię, neque qualitates prædictæ ornant, poterit nuncupari attritio: non autem contritio, quę secundum Cajet. Tomo 1. Opusculor. Opusc. 4. quæst. 1. & Opusc. 5. quæst. 5. est duplex. Altera eorum, quos pœnitet mortaliter peccasse, vellentque non peccasse: sed non omnino statuunt a peccatis suis abstinere. Altera eorum, quos pœnitet quidem peccasse, & statuunt amplius non peccare, non concipiendo peccatum, vt rem supra omnia detestabilia detestandam, neque reputando ipsum vitādum supra omne vitabile. Quinimmo etiam pœnitudo illa, a nobis supra definita, quam habent illi, qui detestantur peccatum supra omne detestabile, ipsumque vitare proponunt supra omne aliud merito vitandum, est attritio, vt ipse arbitror, quoadusque Deus propter suam misericordiam, & gratiam suam impartitus fuerit: sed est alterius speciei, secundum eundem, appellaturque contritio informis. At secundum opinionem communem, quam supra sequuti sumus, cuicumque habenti eiusmodi pœnitentiam Deus pro sua misericordia statim elargitur gratiam: & subinde non invenitur sine gratia.

34 Prima species prædictarum attritionum non sufficit, vt per eam solum remittatur peccatum, immo neque per eam, & absolutionem sacramentalem simul: quinimmo peccat, qui cum ea petit, aut accipit absolutionem. Id quod etiam est dicendum de illa pœnitudine, quam quis concipit ob id solum, aut saltem principaliter propter detrimentum honoris, quietis, aut vtilitatis tēporalis, aut propter metum infamiæ, laborum, aut pœnæ temporalis, vel ęternæ: quamuis talis pœnitudo non sit peccatum, neque malum opus (vti quidam dixerunt) immo potius est laudanda: nisi quando eo animo cōcipitur, quod peccaret, vel a peccato non cessaret, nisi eiusmodi malum, vel metus intercederet. Quoniam hoc iam esset novum peccatum adiungere, cap. si propterea. & cap. si cui. de pœnit. dist. 1. vt supra diximus.

Secunda item species attritionis non sufficit, secundum eūdem, vt propter illam remittantur peccata, etiam absolutione sacramentali adiuncta: licet sufficiat ad ipsam absolutionem licite petendam ac recipiendam absque vlla culpa: & ad hoc, vt illa ita sit valida, vt non teneatur reiterare confessionem: immo etiam ad obtinendum effectum sacramenti, quando pœnitens prædictam pœnitudinem fuerit consequutus.

35 Ab hac opinione propter summam eius auctoritatem, & quia ei a nemine contradicitur, hucusque nunquam fui ausus discedere: sed nunc, sub debita censura, videtur, eum, quem iure, & ex animo pœnitet mortaliter peccasse, & statuit in posterum nūquam amplius peccare, ob id principaliter, qđ peccatū

Digitized by Google

est offensa Dei, & credens sine crassa ignorantia, suum dolorem esse in id sufficientem, confitetur sacerdoti, recipitque sacramentalem absolutionem, non solum satisfecere præcepto confessionis, sicut ille dicit: sed etiam consequi gratiam, & misericordiam a patre gratiarum, & misericordiarum. quoniam nulla Scripturæ sacræ loca habent expresse, necessarium esse cõcipere peccatum tanquam quid maxime omnium vitabile, & detestabile. Solum enim habent, *Pœnitentiam agite*. Matth. 3. & Luc. 3. *Pœnitemini*. Marc. 1. & Actor. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Luc. 3. & cap. consideret. §. fi. de pœnit. distin. 5. *In quacunque hora conuersus fuerit peccator, iniquitatum suarum omnium non recordabor*. Ezech. 33. & cap. ponderet. 50. dist. *Convertimini ad me*. Ioel. 2. & cap. cõuertimini. de pœnit. dist. 1. *Scindite corda vestra*. Ioel. 2. & cap. scindite. de pœnit. dist. 1. *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei*. psal. 31. & cap. 1. de pœnit. dist. 1. Nullum præterea cõcilium, neque summus Pontifex, neque quisquam ex tot sacris doctoribus, in Decreto citatis, eo modo interpretatus est, quòd iamdiu conc. Florentin. sub Eugenio IIII. in decreto de sacramentis, & denuo Tridentinum in sess. 14. cap. 5. clarius, & explicatius dixerunt, nempe, necessarium esse dolere de peccatis cum firmo proposito non peccandi de cetero, & cum spe veniæ. neque requirunt huiusmodi reflexiones, comparationesque difficiles, paucissimis cognitas, & paucioribus vsitatis. Quinimmo B. August. in cap. nullus. §. quod quamuis. de pœnit. dist. 7. constituens differentiam inter conuersum, & versum, dicit, versum esse, qui timore pœnæ compulsus abstinet a peccatoe conuersum vero, qui solummodo, vel saltem principaliter, propter Dei amorem a peccato supersedet, & quia ipsum pœnitet offendisse Deum. Et accedit ad hoc, quod pauci (collatione aliorum) confitentes ab institutione cõfessionis in nostra tempora fecerunt, & faciunt hoc, quod ille requirit: & pauciores confessarij id suaserunt, & suadent. Immo nostro iudicio Conc. Trid. præcitata sess. 14. cap. 4. satis aperte hoc, quod dicimus, intelligit. Quocirca recreat nos audiuisse, fratrem Franciscum a Victoria, virum profecto pijssimum, clarissimumque doctorem, qui Hispanias rara illa sua Theologica eruditione (sacramẽtali præsertim, & morali) præ suis antecessoribus illustrauit, idipsum asseruisse. quin etiam, quantum intelligo, idem sensit Dominicus Sotus lib. 2. de nat. & grat. cap. 15. asserens illud, quod in sequenti corollario continetur, quod hoc confirmat. Ex quibus omnibus constat, quàm vtilis, & secura sit homini pœnitenti confessio.

36 Decimonono infertur, ad illam magnam differentiam, quam idem Magister Sotus ponit inter pœnitentiam peccatorum ad suscipiendum baptismum necessariam, & inter eam, quæ necessaria est ad sacramentum pœnitentiæ: videlicet quod ad suscipiendum baptismum sufficit quecunque pœnitudo & detestatio peccati cum cessatione a peccando, ita quod sit extra propositũ peccandi, & quod non placeat ei peccasse. id, quod, ait sentire Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. quinimmo addit vbi supra volenti baptizari sufficere quantulamcunque attritionem, vt baptismi sacramentum illi possit conferri: quãuis manifestum sit, illam non esse contritionem: ad sacramentum tamen pœnitentiæ requiri pœnitentiam de peccatis propter amorem Dei, & eo quod

pecca-

Digitized by Google

peccatum est eius offensa: & quod a pœnitente putetur esse contritio, vel saltē non credatur non esse contritio, aitque sibi videri Conc. Trid. prælegata sess. 14. cap. 4. & sess. 6. cap. 14. id sensisse. per quod plurimum præcedens corollarium corroboratur.

Hæc tamē doctrina, licet satis bona videatur, quantū pertinet ad sacramē-tum pœnitentiæ: quantum tamen pertinet ad sacramentum baptismi admodum noua mihi visa est. quatenus habet, qualemcunque pœnitudinem, etiāsi agnoscatur non esse contritio, adiuncta cessatione a peccatis, satis esse ad baptismi sacramentum suscipiendum. quoniam B. Augustin. relatus in aliquot decretis expresse ait, hominem peccati mortalis reatu implicitum numquam Dei gratiā assequuturū, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Nam in. c. firmissime. 15. quæst. 1. ait, nullum hominem vitam æternam accepturum, qui nō fuerit hic a malo per pœnitentiam, fidemque conuersus & per sacramentum, si dei & pœnitentię, id est, per baptismum liberatus & paulo inferius, *Maioribus opus est, inquit, de malis suis pœnitentiam agere*: & loquitur de pœnitentia ante Baptismum. & cap. omnis. de consecrat. dist. 4. ibi, *Nisi eum pœniteat veteris vitę, nonam non poterit inchoare. ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli paruuli immunes sunt.* & in cap. seq. ibi, *Agant homines ante baptismum pœnitentiam.* & cet. Idipsum eisdē pene verbis affirmat Ambrosius in cap. 1. & 2. de pœnit. dist. 3. Quin & alij omnes in alijs locis asserere solent, his, qui post baptismum in peccatum prolapsi sunt, necessariā esse pœnitentiam. Diuinus etiam Petrus apostolus, Act. 2. sic ait, *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum.* Vbi non videtur de quacunque pœnitudine intellexisse: sed de illa, quæ concipitur propter Dei amorem, & eo quod peccatum est eius offensa. & quāuis almum Conc. Trid. præcitata sess. 6, cap. 6. & cap. 14. dicat sufficere aliquod odium, & detestationem: addit tamen esse necessarium, vt talis sit pœnitentia, qualis ante baptismum exigitur: non tamen explicat qualis illa sit: & consequenter id reliquit antiquæ interpretationi.

37 Quapropter equidem sub debita correctione semper consulerem illis, qui infideles adultos aliquos baptizant, siue apud nos, siue apud Indos, vt prius illos inducant ad pœnitudinem peccatorum mortiferorum, eoquod illis offēderunt Deum, quem super omnia amare, & honorare debuissent. Nec auderem asserere, eis licere baptizare illos, quamuis videant, pœnitere eos non ob amorem Dei: sed ob alias causas. Quin affirmo, perperam agere illos, qui, vt fama est, baptizant Indos antequam videāt, eos habere pœnitudinem, quæ videatur contritio: eoquod petunt baptismum, eo respectu principaliter quo pileus, vel alia ludtica illis donantur: licet aliquam pœnitudinem suæ malæ vitæ leuem, & imbecillem conceperint ob aliquas causas, quæ amore Dei nequaquam nituntur. Videtur tamen nobis posse aliam assignari differentiam inter pœnitentiam ad baptismum suscipiendum necessariam, & illam, quæ ad sacramentum pœnitentiæ necessario requiritur: videlicet quod ad baptismum sufficit pœnitentia, seu pœnitudo generalis omnium peccatorum mortalium, totiusque vitę malæ transactæ, adducendo ad summum aliqua in memoriam, non descendendo particulariter ad omnes eorū species: qua praxi videtur vsus fuisse diuinus Petrus in baptizando eos, quos primos in festo

Digitized by Google

ſancto Pentecoſtes, Act. 2. legimus baptizaſſe: ad recipiendum vero ſacramentalem abſolutionem vltra hoc etiam opus eſt recolere omnes ſpecies peccatorum, & de illis omnibus ſpeciatim pœnitere: licet in individuo non teneatur ſigillatim, ſiue particulatim de ſingulis cuiuſlibet ſpeciei pœnitere, dolereque, vt ſupra num. 22. dictum eſt.

38 Vigeſimo infertur, quod quamuis virtute ſacramenti attritus fiat contritus: ipſa tamen attritio non efficitur contritio, ſecundum S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. q. 2. art. 2. licet iuxta Scotum in eodem 4. quæſt. 2. art. 1. quem ex parte ſequitur Caiet. Tomo 1. Opuſculor. Opuſ. 4. quæſt. 1. ſuperueniente Dei gratia, fiat contritio. Poſſunt tamen conſiliari, intelligendo S. Thom. de attritione, quæ non eſt cõtritio propter deffectum intrinſecum ex parte ſubiecti, & ſcopi, qui eſſe debet Deus ipſe, vel amor eiuſdem: quia videlicet ille dolor non cõcipitur ſolum, nec principaliter propter amorem Dei, vel eo quod peccatum eſt eius offenſa, vel iniuria: ſed ſolum, vel tantum, aut principalius propter damnum, quod ipſi ex eo contigit, vel timet ſibi hac in vita, vel in futura euenturum: huiuſmodi enim attritio numquam efficitur cõtritio, licet ad eam ducat: Scotum vero, eiuſque ſequaces, qui contrariũ opinantur, de illa pœnitudine, quæ eſt attritio, & non contritio, non ob defectum iſtum intrinſecum ex parte obiecti: ſed ob aliam cauſam extrinſecam; qualis eſt defectus gratiæ, vel propoſiti de abſtinendo.

39 Vigeſimo primo infertur, non eſſe nimis firmum illud Ioan. Maioris in præfato 4. lib. ſententiar. diſt. 17. quæſt. 3. videlicet, neminem eſſe adeo imprudentem, qui tempore, quo peccata ſua confeſſario confitetur, non illa deteſtetur formaliter, aut virtualiter. Non eſſe, inquam, nimis firmum: quia inde ſequeretur, quemlibet confitentem habere iuſtam contritionem: quod eſt contra duo præcedentia corollaria, & dicta in principio huius capitis. Scotus autem in dicto 4. lib. ſenten. diſt. 14. quæſt. 2. art. 2. non ita laxe loquitur circa hoc, ac quidam aiunt: immo ſecundum eum, nulla pœnitudo momentanea ſufficit ad remiſſionem peccati: quamuis iuxta communem, quam ſequuti ſumus ſupra, ſufficiat.

40 Vigeſimo ſecundo infertur, quod cauſa contritionis ex parte Dei eſt eius gratia, & miſericordia: ex parte vero noſtra ſunt ſex, quę ſecundum Raymundum, relatum a S. Antonino in 3. parte tit. 14. cap. 18. §. 5. diſponunt ad gratiam obtinendam. Memoria, ſcilicet, peccati: Pudor ex peccato proueniens: Vtilitas eius: Timor iudicij diuini: Meditari quod per illud cæleſtem gloriã amittimus, noſtrumque creatorem offendimus: Spes veniam conſequendi, & gratiam amiſſam recuperãdi, peruenièndique ad felicitatem æternam. Conducit etiam maxime ad hoc conſiderare (vt in cap. fratres. de pœnit. diſt. 5. num. 96. diximus) quod qui mortaliter delinquit, in effectu Deum a ſe proijcit; ſicque illum tractat, ac ſi non eſſet vltimus finis, & ſubinde ac ſi non eſſet ſummus Deus: reputareque ſecum, & ruminare, quidnam faceret, vt a Rege veniã impetraret, ſi eum negaſſet eſſe ſuum Regem: & quod, ſi ſemel Rex illi veniã concederet, quãtum ſibi caueret in poſterum, ne iterum in eandem rebellionem prolaberetur. certo ſciens a Regis voluntate & nutu pendere vitam ſuam, ſicuti noſtra pendet a Deo.

Vigeſimo-

Digitized by Google

40 Vigesimotertio infertur, quod effectus contritionis est, non solum dolere peccatum quantum ad totam culpam, vt ex supra dictis nu. 24. & nu. 31. constat, per cap. dixi. & cap. magna. de pæn. dist. 1. verum etiam extenditur ad remittendam aliquam pœnæ temporalis portionem, in quam æterna commutatur, secundum S. Thom. in 3. par. quæst. 86. art. 4. & in 4. sententiar. distin. 17. quæst. 3. art. 1. non tamen abolet, vt plurimum, totam pœnam. quod nos in extrauagante vnigenitus. de pænit. & remiss. in tractatu de indulgentijs super §. in Leuitico. de pænit. distinct. 1. notab. 12. abunde satis superque collegimus, vbi de culpa & pœna disputauimus.

Dixi, Vt plurimum: quia nonnunquam tanta est contritio, vt deleat omnem culpam, & remittat omnem pœnam, iuxta gloss. cap. mensuram. de pænit. dist. 1. & gloss. in cap. Deus, qui. de pænit. & remiss. & gloss. extrauagan. 1. de pænit. & remiss. & tradit. S. Thom. in 3. lib. sentent. dist. 19. art. 3. quæst. 2. & in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. q. 3. & dist. 17. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. numquam tamen ob id tollitur obligatio confitendi peccatum, secundum omnium sententiam.

41 Vigesimoquarto infertur, quod sanctissime a sacrosancto Conc. Trid. sess. 14. cap. 3. & 4. definitum est, hæresim esse dicere, pœnitudinem, siue pœnitentiæ, non fuisse quouis tempore necessariam ad impetrandam culpæ mortalis cõdonationem. Dicere item contritionem non esse vnã ex tribus partibus, quas sibi tãquam materiam substituit pœnitentiæ sacramentum. Dicere item, esse malum examinare conscientiam ad faciendum peccatorum memoriam cum ipsorum detestatione, & emendationis proposito: quamuis ad gradum integræ contritionis non perueniat. Dicere item, non esse de fide, contritionem non solum includere in se cessationem a peccato, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, & propositum illud cõfitendi tempore debito cum spe obtinendi veniam, & misericordiam: licet, vt supra nu. 11. & 12. diximus, sufficiat propositum virtuale, quando defectus tẽporis, vel inculpata consideratio pœnitentis fuit in causa, vt non habeatur formale. Dicere item, contritionem iustã non esse necessariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis post baptismum admissæ deletionem.

42 Vigesimoquinto infertur, quod cuidam erudito visum est, dixisse nos supra nu. 36. attritionem cognitam, id est, quæ cognoscitur nõ esse cõtritio, non sufficere ad absolutionẽ. Cõtra quod opponit multa, quę alias hic scripsimus: cui nunc breuius respondemus. Primo, nos id non dixisse ibi: licet ex eo tacite colligatur, multas esse attritiones, quæ non sufficiunt ad iustam absolutionem. Qualis est pœnitudo præteriti sine proposito actuali, vel virtuali vitandi futura, vel restituendi male parta, per cap. pœnitentia. de pænit. dist. 3. & cap. falsas. de pænit. dist. 5. cum multis, quæ ibi adduximus. Fateor tamẽ, ne secutum fuisse Sotum, quatenus ait in lib. 2. de nat. & grat. quod ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ requiritur attritio, quam putet pœnitens esse contritionem: vel non putet non esse contritionem.

Secundo, quod licet ex prædicto Soti dicto videatur inferri, non sufficere ad absolutionem attritionem illam, quæ cognoscitur non esse contritio: intelligendũ tamẽ est illud necessario de attritione, quę putatur non esse contritio,

nec

Digitized by Google

nec futura talis, etiam munita calore absolutionis sacramentalis. Cum Sotus sequatur opinionem S. Thomæ, communiter receptam, aientis, sufficere ad deletionem peccati attritionem illam, quæ accedente sacramento fit contritio.

Tertio, quod eius tria priora argumenta vrgent quidem contra sententiã Gratiani in cap. conuertimini. vertic. leprosi. & cap. omnis. de pœnit. dist. 1. & Ioan. Maioris, & eorum, quos ipse sequitur in 4. lib. sententiar. dist. 14. q. 2. quę habet, per sacramentum pœnitentiæ non remitti cuipiam culpã: quia remittitur per contritionem precedentem. a qua quidem sententia nos semper discessimus secuti S. Thomam communiter receptum in eod. 4. lib. sent. dist. 17. q. 2. art. 1. vt est videre supra eodem cap. num. 36. & in Summa de pœnit. dist. 1. num. 4. & 5. & latius & neruosius in cap. conuertimini. num. 5. ead. dist. Vrgent, inquam, eius argumenta contra præfatam opinionem: nihil tamen faciunt contra Sotum, neque contra nos, qui fatemur, quamplurimos confiteri cum attritione, quæ sola non facit eos contritos; sed accessione sacramenti fiunt contriti. quorum de numero maiorem partem plebis esse putauimus in dicto cap. conuertimini. nu. 5.

43 Quarto, quod differentia inter sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ quoad hoc propositum non consistit in hoc, quod illud (vt ipse ait) solis infirmis, & mortuis datur: hoc autem solis sanis: sed quod illud per se ordinatur ad sanandum, & per accidens ad sanitatem conseruandam, & augendam: & contra hoc principaliter ad sanitatem conseruandam & augendam, & per accidens ad sanandum. Siquidem sacramentum pœnitentiæ iuste datur secundum omnes eis, qui sola peccata venialia, vel sola mortalia iampridem confessa, & remissa confitentur, qui creduntur esse sani: cum neque venialia, neque mortalia iam confessa & condonata repugnent charitati, vt tradit S. Thomas in 4. lib. sententiar. dist. 22. q. 1. art. 3. quæst. 1. ad 1. & frequentissima praxis selectorum presbyterorum; præsertim monachorum, habet confiteri, quoties celebrant: quos tamen certum est non semper confiteri mortalia noua: 44 sed venialia, vel mortalia antiqua iam confessa. Cuius rei ratio est, quia omnia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, vt post receptam sententiam dist. 1. lib. 4. sententiar. definitur a Conc. Trid. sess. 7. de sacramentis in genere. can. 6. 7. & 8. ita frequenter auget charitatem, & non sanat: & contra sacramentum pœnitentiæ frequenter per accidens sanat: cum scilicet aliquis credens probabiliter, se esse in statu gratiæ, in quo tamen non est, sumit illud, vt docet S. Thom. communiter receptus in 3. par. quæst. 79. ar. 3.

Quinto negamus, ex prædicto Soti dicto sequi, quod tanta dispositio requiratur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, quanta requiritur ad sacramentum Eucharistię. Tum quia ad sacramentum Eucharistię non solum requiritur contritio: sed etiam confessio, secundum gloss. receptam in cap. de homine. de celebrat. missar. approbatam a Conc. Trid. sess. 13. can. vlt. Tum quia ad Eucharistiam oportet, putare se esse in statu gratiæ: ad absolutionem autem sufficit putare, se ita esse attritum, quod, mediante illa, fiet contritus.

45 Sexto negamus, sufficere ad absolutionem sacramentalem attritionem, siue

sue pœnitudinem, qua peccator cessat a peccato propter solam pœnam inferni, quatenus pœna est, si nullus actualis, vel virtualis Dei amor, vel odiū peccati, quatenus est ipsius offensa eum committetur, per dicta supra, præsertim, num. 34. & 35.

De Confessione sacramentalis, secunda parte sacramenti pœnitentiæ. Cap. II.

1 *Confessio sacramentalis quid.*
2 *Confessio non fuit inducta iure naturæ.*
3 *Sed diuino Iesu Christi domini nostri.*
4 *Confessio facta laico non est sacramentalis.*
5 *Confessio sacramentalis exigit multa: & 6. 7. & 8.*
6 *In quibus multi errant.*
9 *Confessio, quo tempore facienda, lege diuina.*
9 *Quo humana. & quo extra illa. & nu. 10.*
11 *Confessio sacramentalis fuit instituta a Christo.*
11 *de omni mortali, & eius circumstantijs.*

SEcunda pars sacramenti pœnitentiæ est Confessio sacramentalis (quam vocalem, & auricularem appellamus, eoquod voce, & in aurem secreto fiat) quam addentes aliquid recentiorum definitioni, præsertim Gabrielis in 4. lib. sentent. dist. 17. q. 1. in hunc modum possumus definire. Confessio sacramentalis est peccatoris accusatio, secreta, de suis peccatis, coram proprio sacerdote, vt ab illis sacramentaliter absoluatur.

Dixi, Accusatio, pro genere, ex quo & differentia debet constare omnis definitio, vt dictum est supra prælud. 1. nu. 2. & ad differentiam accusationum, & confessionum iudicialium, uel quæ accidunt extra iudiciū: quę quidem non gratia seipsos accusandi, sed propter alios fines fieri solent. vt tot tit. de Cōfessis, Digestis, Codice, Decretalibus, & libro sexto.

Dixi, secreta; tum ad excludendum generalem illam, publicamque confessionem, quę fit in principio, aut medio Missę, vel alias sæpissime; tum ad insinuandum non esse necessarium, vt fiat publicè, vel aliquo tertio audiente: quamuis etiam alijs audientibus facta valere possit, vt infra eodem, nu. 6. & 7. trademus.

Dixi, De suis peccatis, ad reijciendum illam, qua quidam se de virtutibus, quidam vero de peccatis alienis accusant, cap. omnis. de pœnit. & remiss. ibi. *Peccata*: & ibi, *Sua*.

Dixi, Coram sacerdote, ad excludendam illam, quę fit alij: quoniam illa non est sacramētalis. dicto cap. omnis. ibi, *Sacerdoti*, & clarius in Conc. Trid. sess. 14. cap. 6.

Dixi, Proprio, id est, habenti iurisdictionem in foro conscientię supra illū, qui seipsum accusat, dicto cap. omnis. ibi, *Proprio*. Nam illa, quę fit alij, qui a proprio sacerdoti non est sacramentalis: siquidem absolutio facta ab illo, qui

qui non est sacerdos: vel a sacerdote, qui non est proprius, non est sacramentalis, vt infra cap. 22. nu. 11. trademus.

Dixi, Vt ab illis absoluatur: quoniam quę fit propter alium finem, non est sacramentalis: cum essentia sacramenti pœnitentiæ in absolutione consistat, vt diximus in cap. sacrificium. de consecrat. dist. 2.

2 Ex qua definitione infertur primo, illam confessionem Domini nostri Iesu Christi, Matth. 11. *Confiteor tibi, pater cæli, & terræ.* & alias multas huiusmodi confessiones, quarum in multis psalmis fit mentio, non fuisse sacramentales: sed potius Dei laudes.

Infertur secundo, hanc confessionem sacramentalem non fuisse iure naturali inductam, cum post aduentum redemptoris nostri omnia sacramenta nouæ legis initium habuerint, iuxta sententiam omnium in 4. lib. sent. distin. 1. & nuper expressit Cõc. Trid. sess. 7. cano. 1. de sacramentis in genere: & ita cõsequenter post Christi Domini aduentum incœpit sacramentalis confessio, quæ est vna pars sacramenti pœnitentię, vt prædictum est supra cap. 1. nu. 25. & prælud. 10. num. 4.

3 Infertur tertio, quod sacramentalis confessio, vt in gloss. sũmę de pœnit. dist. 5. num. 2. diximus, non fuit inuenta, neque instituta in paradiso terrestri, vt quidam relati ab eadem gloss. dixerunt: neque a Iosue, vt alij, quos eadem gloss. refert, asseruerunt: neq; a Iacobo Apostolo, vt alij ibidem relati affirmarunt: neq; ab Ecclesiæ consuetudine, vt ipsamet glossa a Canonistis, ibi & in cap. omnis. de pœnit. & remiss. communiter recepta videtur innuere: sed immediate a Christo domino nostro, vt tradit Aquinas in 4. lib. senten. dist. 16. & dist. 17. etenim ex præfata definitione colligitur, hanc confessionem sacramentalem esse partem substantialem eius, iuxta S. Tho. in 3. part. q. 64. art. 2. & in dicto 4. lib. senten. dist. 2. q. 1. art. 2. & dist. 5. q. 1. art. 1. & communem opinionem in eodem 4. lib. senten. dist. 17. vt latius diximus in 1. parte gloss. Summę, de pœnit. dist. 5. nu. 14. Id quod etiam explicuit Cõc. Trid. vbi supra & in sess. 14. cap. 5. & can. 3. declarans id fundari irrefragabiliter in illo Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.*

4 Infertur quarto, confessionem factam homini laico non esse sacramentalem, ob idque suo loco & tempore repetendam esse, secũdum omnes in 4. lib. senten. dist. 17. & cap. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. vbi nuperrime multa de confessione scripsimus.

5 Infertur quinto, huiusmodi confessionem sacramentalem, & auricularem, vt legitima sit, requirere sexdecim conditiones, quæ iis versibus continentur.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens verecunda,
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Quę quidem sexdecim conditiones explicantur a S. Tho. in 4. lib. senten. distinct. 17. quæst. 3. artic. 3. & a S. Antonino in 3. par. tit. 14. & cap. 1. & 2. nosque etiam in cap. fratres. de pœnit. distinc. 5. nu 2. & seqq. copiosius & vtilius explicauimus, dicentes in Summa, quod Simplex, insinuat, quod sit sine plica

gene-

Digitized by Google

generalitatis, vel disiunctionis verborum, sic vt confessarius peccatum ita intelligat, vt possit discernere, an sit mortale, vel veniale.

6 Circa quod multi grauiter errant, qui mortaliter peccarunt nimis comedendo, nimis bibendo, loquendo, ridendo, murmurando, irridendo, iocãdo, & alia similia faciendo: quæ cum possint esse, immo frequenter sint venialia, confessarius intelliget, illa esse venialia. Quare oportet diligenter explicare circumstantias, per quas facta fuerunt mortalia: puta quod fuerunt facta cũ notabili Dei, vel sanctorum, vel ecclesiæ, vel sacramentorũ, aut religionum irreuerentia: aut cum notabili aliquo nocumento salutis spiritualis, aut corporalis, honoris, famæ, vel alterius rei, siue ad se, siue ad proximum pertinentis; vt ita cõstet, an grauitas culpæ peruenerit ad mortalem, nec ne? nisi ex qualitate personæ, vel modo confitendi confessarius talem conijciat paruitatem vel grauitatem malitiæ, vt diximus supra prælud. 5. num. 11. per ea, quæ infra super vnoquoque præcepto, ab 11. cap. vsque ad 21. & super vtroque vitio cap. 23. tradentur.

7 Humilis, id est, cum signis animi submissi, modestique. Pura, id est, sine mistione rerum impertinentium. Fidelis, id est, sine mendacio; maxime in his quorum veritatem confessio necessario requirit. Frequens, id est, quod fiat sæpe. quæ conditio apponitur propter illum, qui sæpe cadit, quæ quidem est secundum cõsilium. præterquam in illis tantum casibus, & temporibus, quibus ea præcipitur fieri a iure, vel statuto. Nuda, quod iocis, aut alia re peccati grauitas non occultetur. Discreta, quod fiat verbis honestis, sitque debitis circumstantijs explicata. Libens, hoc est, voluntaria; nempe vt fiat (saltem principaliter) propter Deum: licet alioquin minus principaliter ex verecundia, vel quacunque alia humana causa is, qui confitetur, moueatur. Verecunda, videlicet, ne sicuti fabula, vel historia impudenter narretur: sed cum pudore cordis, quem facies ipsa præseferat. Integra, quod nullum crimen (saltem letale) cuius adhibita debita diligentia recordatur, taceat. Secreta, quo significatur primo, quod ab eodem pœnitente, non autem per alium facienda sit. deinde, quod nullus teneatur confiteri, tertio alio audiente, immo neque licet regulariter, saltem de peccatis occultis.

Ceterum, quia ex prædicto verbo, Regulariter, intulerunt aliqui viri pij, me sensisse hoc loco, licere aliquando publice confiteri, quod videbatur esse contra hanc conditionem secreti omnibus probatam: & quod ipse post S. Antoninũ 2. par. tit. 8. cap. 4. §. 1. & post Caietanum, 2. 2. q. 73. art. 3. & in cap. inter verba. 11. q. 3. dixi, esse peccatum infamare seipsum, constituendum est, quod confiteri publice non est illicitum, eo quod speciatim id prohibuerit dominus noster Iesus Christus: sed quia regulariter non licet publicare propria peccata: veruntamen quia nonnumquam licet publicare illa in aliquem finem bonum, prout in dicto c. inter verba. rationibus & exemplis sanctorum Ambrosij, & Anselmi probauimus, ideo etiam licet aliquando facere dictam confessionem, audientibus alijs, vt scite declarauit sanctum Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. subdens, quod Christus non præcepit, quod peccator confiteatur publice: sed quod non vetuit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humilitatem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem

Digitized by Google

cationem delicta sua publice confiteri possit. Propter quod tollitur scrupulus de valore, ac iustitia illarum confessionum, quæ fiunt in mari a periclitantibus, & a peste infectis, remotis a confessario, & a vulneratis in prælijs inter medendum, audientibus chirurgis, & alijs opitulantibus. Illarum item quæ fiunt per interpretem ab ignorante idioma confessarij: quia non desinũt valere, & esse legitimæ, eo quod alij eas audiant.

Lacrymabilis, id est, quæ secum gerat contritionem, supra cap. 1. num. 1. & seqq. definitam: vel saltem attritionem illam secundam, quam supra cap. 1. num. 34. & seq. memorauimus. Accelerata, id est, vt simul atque peccatũ commissum est, fiat. quod quidem est consilium, vt dicetur infra nu. 11. Fortis, vt præ timore, aut pudore, vel verecundia, vel ex necessario dicendis omittatur. Accusans, se ipsum: non autem carnem, mundum, aut dæmonem, vel saltem non æque, aut ita principaliter, sicut seipsum. Parere demum parata, nempe confessario, ita vt pœnitens habeat in animo exequi quod confessarius ei præceperit: quod quidem partim est de consilio, partim vero de præcepto, vt inferius, cap. sequenti explicabitur.

9 Infertur sexto, per solam legem diuinam non esse definitum tempus, quo homo confiteri teneatur: esse autem definitum iure canonico humano, omnes peccatores semel in anno obligari ad confitendum, cap. omnis. de pœnit. & remiss. Religiosus autem S. Benedicti, & alij saltem de honestate duodecies in anno, semel scilicet singulis mensibus, ad confessionem adstringuntur, clemen. ne in agro. §. sane. iuncta gloss. de stat. monach. omnes item sanctimoniales cap. 10. sess. 25. de reg. & monialib. Conc. Trid. Vnde, secundum communem opinionem, non tenetur peccator simul ac mortifere peccat, statim confiteri; etiam si fuerit sacerdos, aut monachus, vel peccatum sit notoriũ, secundum Panorm. in præcitato cap. omnis. de pœnit. & remiss. nu. 20. & S. Tho. communiter receptum in 4. lib. sentent. dist. 17. q. 3. art. 1. id, quod nos etiam in cap. fratres. de pœnit. dist. 5. a num. 9. copiosius disputauimus; quidquid dicat Innoc. in dicto cap. omnis. & gloss. in summa. de pœnit. ead. dist. 5. in cuius tertia parte, num. 27. & seqq. id diximus, præterquam quando vult sacram communionem accipere, aut sacrum facere, & habet copiam confessarij, iuxta glossam singularem in cap. de homine. de celebrat. missar. per argumentum a contrario sensu omnium calculis approbatam: & nunc denuo a S. Conc. Trid. dist. 13. cap. 7. confirmatã. contra nouã Caietani opinionem in 3. part. q. 80. art. 9. & in cap. 11. epist. 1. ad Cor. & in summa, verbo. communio. vt inferius, cap. 21. num. 49. dicemus. Quocirca qui accedit ad quemcumque ordinem sacrum recipiendum, quoniam sacram Eucharistiam accipere debet, vti communi opinione receptum est, debet confessus accedere, secundum B. Thom. Quodlib. 1. art. 11. vel etiam quando instat verisimilis mortis articulus, quem definit esse Panor. in cap. pastoralis. §. 1. num. 5. de offic. ord. illum, in quo homines communiter moriuntur, qualem facit probabile naufragium, imminens prœlium, & grauis, & accuta febris, cap. cum infirmitas. de pœnit. & remiss. tempus item pariendi, argum. l. 2. §. si nõ propter. ff. si quis cautionib. vt post Ostien. Panor. vbi supra cõcludit, saltem quo ad mulierem, quæ numquam peperit, vel experta est partus difficiles.

Digitized by Google

10 difficiles. Debet item cum probabiliter credit, se per totum annum non habiturum opportunitatem confitendi: vel etiam quando conscientia dictat, illum ad confessionem teneri, argu. cap. finalis. de præscrip. quamuis ad hoc satis esset, illam deponere, si fuerit erronea, argum. cap. inquisitioni. de sentent. excom. vel quando vouisset pluries confiteri, arg. cap. magnæ. de voto. vel etiam, secundum aliquos, quando statim post confessionem, & communionem in Paschate recordaretur, se fuisse oblitum alicuius culpæ mortiferæ in confessione. quod tamen nullus tenet, nec ratio concludit necessario faciendum: & ita non est asserendum, argu. cap. legatur. 24. q. 2. nisi forte in illo, qui iam ad sacræ Eucharistiæ perceptionem accinctus, antequã eam sumat, recordatur alicuius mortalis culpæ nondum confessæ, & ne alijs sit scandalo, aut impedimento, aut quia eius confessarius non est præsens, communicat, proponens eam statim a communione confiteri, nolens in sequentem annum confessionem illius peccati differre. quod licet secundum rigorem iuris antiqui non possit probari esse necessarium, si propositum illud non peruenit ad votum. siquidem cum eo non peruenerit, non habuit vim obligandi, secundum Arch. in cap. 1. 17. quæst. 1. & ea, quæ tradimus in cap. fratres. num. 19. de pænit. dist. 5. videtur tamen probari de iure nouo Conc. Trid. sess. 13. cap. 7. quatenus præcipit, vt qui necessitate vrgente absque præuia confessione celebrauerit, quam citissime postea confiteatur. & videtur, quod si concilium interrogatum fuisset de laicis, qui licite interdum communicant absque præuia confessione; veluti in prædicto casu, vel alijs huiusmodi, in quibus deest copia confessarij, idem, & de illis definisset: & ita videtur definisse, iuxta gloss. singularem in l. tale pactum. §. fi. ff. de pactis. An autem propter obliuionis periculum quis ante tempus statutum confiteri teneatur? dicemus infra, cap. 21. num. 35.

11 Sexto dicimus, quod post primam huius libri editionem sanctum Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. & can. 6. excommunicauit eum, qui dixerit, confessionem sacramentalem non esse vel institutam, vel ad salutem necessariam iure diuino ei, qui post baptismum in culpam letalem inciderit: aut non fuisse a Christo Domino institutam, & præceptam. Eum item, qui dixerit, nos non obligari iure diuino ad confitendum omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoriam cum debita, & diligenti præmeditatione habemus, etiam occulta, & interna, solo voluntatis consensu absque verbis, & operibus consummata, & circumstantias, quę speciem peccati ex vna specie in aliam mutant cap. 5. & can. 7. Eum item, qui asseruerit, hanc confessionem omnium peccatorum, quam Ecclesia seruat, esse impossibilem: vel illam habuisse originem a consuetudine, vel ordinatione ecclesiastica: vel ad eam non teneri omnes, & singulos vtriusque sexus Christi fideles, & ob id suadendum esse eis, vt non confiteantur tempore Quadragesimæ cap. 5. & can. 8. & sess. 13. can. 9. de sac. euch. Vel quod non est bonum confiteri peccata venialia cod. cap. 5. & can. 7. Quo fit, vt temerariũ sit aliquorum laicorum iudicium, qui iudicant, clericos, & religiosos toties peccasse mortaliter, quoties vident, eos confiteri. quod sæpe prædicari deberet ad seruandam famam illorum, qui frequentant confessionem, etiam cum

eis

eis non est necessaria, & ad eos in id animandum, ne tam pium, & salutare opus omittant; quod vidi omitti ab aliquibus, ne dicerentur, vel crederẽtur ab eis, qui viderent, eos tam frequenter confiteri, peccata mortalia confessos fuisse: & consequenter tam frequenter peccasse mortaliter. Quando autem, aut in quibus casibus confessio, quæ nulla est, debeat iterari, dicetur infra cap. 9. uu. 3. & sequentibus.

De satisfactione, tertia parte sacramenti penitentiæ. Cap. III.

1 *Satisfactio quid. Et est necessaria etiam post restitutionem. 2.*
3 *Satisfactio triplex non est necessaria ob triplex genus peccati.*
4 *Satisfactio fit opere alias debito. Et cur melior imposita 5.*
6 *Satisfactio sacramentalis in mortali facta quid prodest.*
7 *Pœna peccati temporaria, in quam æterna mutatur, an per bona opera in malo statu facta tollatur.*
8 *Bona in malo statu facta prosunt etiam ad præuia gratiæ.*
9 *Satisfactio vna pensat offensam factam, altera cauet futuram.*
10 *Occasio peccandi propinqua cauenda, non remota.*
11 *Miles & mercator non tenentur necessario abstinere ab arte sua.*
12 *Occasio, quę est propinqua peccandi vni, non semper est alteri.*
13 *Pœnitens non tenetur credere, se non peccaturum in arte sua.*
14 *Occasio propinqua studiosè definita.*
15 *Occasione, de qua credendum, quod raro inducet ad mortale.*
16 *Matrimonio inualido cuiuncti vt possunt licite cohabitare.*
17 *Absoluendus quando quis, licet peccandi occasionem non vitet.*
18 *Miles volens redire ad bellum, quod credit iniustum, non absoluendus.*
19 *Concubinarij qui non possint absolui, & qui possint.*
20 *Hospita solita polui cum hospite quomodo potest absolui.*
21 *Absoluenda quæ familiares peccantes cum cognatis, & heris. & nu. 22.*
23 *Absoluendi, qui aulici non sunt reginarum mensis præsentes. & num. 24.*
24 *Absoluendus non est miscens se cœtui lasciuo. & nu. 26.*
25 *Absoluendus non est qui comedit ad mortale incitantia.*
26 *Clystere quis fundens non absoluendus.*
27 *Feminam quis manuducens non absoluendus.*

DE satisfactione dicimus multa. Primo, quod satisfactio secundum Scotum in 4. lib. sentent. distin. 15. quæst. 1. art. 1. bifariam sumitur; large videlicet, siue in genere, vt in l. 1. ff. qui satisd. cogan. & in l. si rem. § omnis. ff. de pignorat. act. & stricte, siue in specie, vt in cap. perfecta. de pœnit. dist. 1. & in cap. satisfactio. de pœnit. dist. 3. Et large quidem accepta comprehendit restitutionem; quippe quę est genus ad illam, vt innuit glo. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. & diximus in rub. de restit. spoliator. Accepta vero stricte differt ab illa: quoniam restitutio est redditio rei acceptæ, vel damni illati compensatio, secundum omnes in 4. lib. sent. dist. 15. & toto tit. de restit. spoliator. vel repositio rei in eum statum, quem habuit, l. restituere. ff. de

ff.de verbor. signif. & cap.si quem.§.fi. 2. q. 3. & diximus latius in dicta rub. Neque enim est solutio ratione culpæ contra Deum commissæ, immo potius est a peccato cessatio, iuxta communem sententiam in dicta dist. 15. quam probat cap.sæpe.de restit.spoliator. Satisfactio verò in specie accepta, nempe pro tertia parte sacramenti pœnitentiæ definiri potest, vt nuperrime definiuimus in cap. satisfactio.de pœnit.dist.3.num.2 / passio voluntaria pœnæ pro peccato, ad placandum Deum, cum proposito non offendendi eum amplius.

Dixi, Passio, pro genere, & non, vt in alia editione, Compensatio: quia cõpensatio proprie non est simplex solutio: sed debiti, & crediti inuicem inter se contributio.l.1.ff.de compensat. qualis non videtur proprie omnis, de qua loquimur, satisfactio.

Dixi, Voluntaria: quia debet esse actus virtutis, vt probat S.Tho. communiter receptus in 4.lib.sent.dist.15.q.1.art.1. & omnis actus virtutis debet esse voluntarius, iuxta illud psal.118. *Voluntaria oris mei beneplacita fac, domine.*

a Ex qua definitione infertur id, quod catholica doctrina contra execrandã Lutheranorum temeritatem nos docet; videlicet, eum, qui peccauit, non solũ teneri ad restituendum damnum illatum alteri, si quod intulit, cap. si res. 14. q.6. & reg.peccatum. de reg. iur. lib. 6. verum etiam ad satisfaciendum Deo pro offensa, & iniuria ei per rebellem transgressionem eius præceptorum facta, siue alteri noceat, siue non: sicut resolute diximus in cap.1.§. ponat se.de pœnit.dist.5. & in dicto cap. satisfactio. de pœnit.dist.3. & dicemus infra cap. 26. nempe fore necessarium pœnitenti propositum satisfaciendi Deo in hac vita per pœnitentiam, aut indulgentiam: vel in Purgatorio per pœnam. An vero teneatur sub pœna peccati acceptare pœnitentiam a sacerdote iniunctã, & ad habendum propositum satisfaciendi in hac vita dicemus infra in dicto cap.26.nu.1. & 20.vbi contrarias opiniones referemus.

3 Secundo dicimus, satisfactionem tripliciter fieri; videlicet ieiunijs, orationibus, & eleemosynis, secũdum omnes in 4.lib.sentẽt.dist.16. & facit cap. animæ.13.q.2.ad quas, omnes aliæ satisfactiones reducuntur: quoniam vigiliæ, peregrinationes, & alia huiusmodi, quæ carnem affligunt, ieiunio adnumerantur. opera verò misericordiæ corporalia eleemosynis: spiritualia verò orationi, secundum Scotum in præcitato 4.lib.senten.dist.15.q.1.

Tertio dicimus, non esse satis limatum illud, quod multi dicunt; scilicet, quod sicut tribus modis contingit peccare; corde videlicet, ore, & opere: ita tribus modis oportet satisfacere; nempe corde per contritionem, ore per cõfessionem, & opere per satisfactionem. quoniam hic non agimus de contritione, & confessione, quæ sunt aliæ partes sacramenti pœnitentiæ: sed solũ de satisfactione, quæ est tertia pars ab illis distincta. Et si responderis, contritionem, & confessionem, quatenus sunt duo opera pœnalia, posse nuncupari species huius tertiæ partis, licet alioqui sint duæ partes eiusdem sacramenti propter diuersas rationes, replicabo, esse multa peccata, quæ non perueniunt ad os, & plurima, quæ non perueniunt ad opus: pro quibus tamen omnibus est satisfaciendum.

4 Quarto dicimus, quod hæc satisfactio fieri potest per bona opera alterius habita, vt copiose deducit Caiet. Tom.1.Opuic.Opusc.6.q.1. [illegible]

Digitized by Google

non solum ad debitum persoluendum; verum etiam ad satisfaciendum pro peccato. quin etiam potest fieri per ærumnas, tribulationes, & flagella a Deo nobis inflicta, & patienter tolerata, offerendo ea in recõpensationem nostrarum offensarum, iuxta S. Thom. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. art. 4. quod postea Conc. Trid. redegit in articulum fidei, sess. 14. cap. 8. & 9. & can. 13.

5 Quinto dicimus, quod satisfactio a confessario iniuncta, & a penitente accepta duplici ex causa est præstantior illa, quam quisque sponte sua suscipit. Primo, quia est illa magis satisfactoria; nã ex definitione colligitur esse quid sacramentale, quod ceteris paribus ob sacramenti fomentum maiorem habet effectum, iuxta ea, quæ diximus in cap. 1. in principio, de penit. dist. 6. nu.

6 36. Deinde quia, secundum omnes, satisfactoria est, licet fiat in peccato mortali, saltem pro tempore, quo peccator ab eo surrexerit: altera vero minime, nixta S. Tho. & alios in 4. lib. sentent. dist. 16. q. 1. art. 1. licet nos in præcitato cap. 1. in princ. num. 46. opinionem magis communem Scoti, & Ioan. Maioris in dicto 4. lib. sententiar. distin. 15. quæst. 1. tenuerimus, dicentes, eam nõ solum valere quoad militantem Ecclesiam: sed etiam quoad triumphãtem cõtra distinctionem Cardinalis Caietani in dicto Tom. 1. Opusc. Opusc. 6. quæst. 1.

7 Neque obstat, quod quidam dicitur opponere, quòd secundum S. Thom. & quosdam alios, nullum opus in statu peccati mortalis factũ est satisfactorium pro pœna peccato debita, ea ratione, quod opera nostra bona nõ sunt satisfactoria, nisi virtute passionis domini nostri Iesu Christi: & quòd illa nõ communicatur, nisi eius amicis, sibique gratis. non, inquam, hoc obstat. Tũ quia etiam ipse affirmo in cap. 1. in princ. num. 46. de pænit. dist. 6. id tenere S. Thom. in 4. lib. sentent. distinct. 15. quæstio. 1. art. 3. Bonauenturam, Richardum, & Durandum in ead. distinct. 15. & Caietanum in præcitato Tomo 1. Opusc. Opusc. 6. q. 1. quorum sententiam appello communẽ ibi, & in eod. cap. 1. §. sacerdos. num. 27. & seqq. Tum quod non est pro communi òpinione auctoritas aliqua, cui necessariò sit standum: nec ratio, quæ necessariò eã euincat. Tum quod omnes sentiunt, pœnitentiam a sacerdote iniunctam, & in peccato mortali adimpletam prodesse pro tempore, quo peccator ad gratiam surrexerit. Tum quod etiam idem S. Thom. post Magistrũ in 4. lib. sententiar. distinct. 45. tenet in 2. lib. sententiar. distinct. 41. quæst. 1. art. 4. quæst. 4. ad 5. suffragia facta pro defunctis ab existente in peccato mortali prodesse His, qui sunt in Purgatorio. quod etiam Augustinus Triumphus Anconitanus asseruit in summa de potestate Papæ 1. par. quæst. 32. art. 2. quem retulimus in tractatu de Iobelæo, notab. 22. num. 3. & in cap. fi. num. 5. de pœnit. distinct. 4. Tum quod multi tenẽt, peccatum veniale posse remitti absque mortali, quorum sententiam validis argumentis muniuimus in præcitato §. sacerdos. num. 25. & cap. de quotidianis. num. 11. de pœnit. distin. 3. Tum quod ipsemet Christus, & Apostoli eius ad preces aliquorum peccatorum sanarunt

8 multos ægrotos, etiam antequam iustificarentur. Tum quod rationi eorum noue responderi potest, cõcedendo quidem, opera nostra non esse satisfactoria pro pœna peccato debita, nisi per virtutem, quam accipiunt ex passione Christi, vt declarat sacrum Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & 9. & can. 13. & 14.

&

Digitized by Google

& quod illa non communicatur, nisi suis amicis, sibique gratis quoad gratiã & gloriam æternam; nec consequenter quoad remissionem æternæ pœnæ, vt sentit idem Conc. Trid. sess. 6. cap. 8. negando tamen, quod non communicetur bene operantibus quoad pœnam temporalem, in quam, remissa culpa, cõmutatur æterna, vt satis sentit idem Conc. quatenus habet; eam communicari quoad præparationem necessariam ad consequendam gratiam iustificantẽ, quod est maius, quàm remissio pœnæ temporalis, in quam iam commutata est per remissionem culpæ. Tum quod bona in statu peccati mortiferi facta prosunt ad multa, iuxta gloss. cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. & cap. quærat. §. quod autem. de pœnit. distinct. 3. & nos quoque post alios vtrobique tradidimus: & in hoc Enchirid. supra prælud. 7. nu. 3. & latius infra cap. 27. num. 270. etiam tangentia iustificationem, qualis est præparatio ad gratiam: auxilium item speciale ad illam faciendam, vt prædictum Conc. satis probat in dicta sess. 6. cap. 7. Tum quod maior ratio suadet, vt communicetur quoad pœnam temporariam, quàm quoad pœnam æternam, quæ commutata est in temporalem: & communicato principali videtur communicatum accessoriũ, argum. l. cum principalis. & l. nihil. §. cum principalis. ff. de reg. iur. & cap. accessorium. de reg. iur. lib. 6. Tum denique, quòd communis opinio non facit ius; immo vnius sententia meliore ratione fundata debet ei præferri l. 2. §. sed nec. C. de veter. iur. enuclean. vnde hoc Panor. receptus colligit. Quare non damnantes communem credimus, hanc esse veriorem, & eam cupimus esse omnibus persuasam ad effectum implendi pœnitentiam, & faciendi multa bona opera in malo statu peccati. Cupimus autẽ alteram credi ad effectum magis abominandi peccata mortifera, vti horrenda monstra, eo quod secundum illam, non solum auferunt gratiam, sed etiam facultatem satisfaciendi pro pœna temporaria peccatis iam condonatis, & venialibus debita. quod etiam insinuamus sub finem præcitati §. sacerdos.

Sexto dicimus, quod post primam editionem huius libri Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & 9. & can. 12. excommunicauit eum, qui dixerit totam pœnam simul cum culpa remitti sempera Deo; ita vt non sit opus amplius quã credere Christum dominum pro omnibus satisfeciſſe. Excommunicat item affirmantem, non satisfacere nos Deo pro peccatis per pœnam temporalem, in quam commutatur æterna: nec per veniã culpæ, mediantibus meritis Domini nostri Iesu Christi: nec sufferendo mala pœnæ nobis a Deo inflicta, vel a confessario iniuncta, vel a nobis sponte susceptа can. 13. Excommunicauit item asserentem, satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Iesum peccata redimunt, non esse veros Dei cultus, sed traditiones hominum, & doctrinam humanitus adinuentam, gratisque conflictam can. 14. Est tamen notandum, quod, vt dictum Conc. in prædicto cap. 8. definit, nostræ satisfactiones non habẽt vim, neque efficaciam, nisi nitantur meritis Domini nostri Iesu Christi, qui eam eis tribuit.

9 Septimo dicimus, quod cum in exordio huius capitis dicitur, quod satisfactiõ hæc, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, habet duas partes, quarum vna est passio voluntaria pœnæ pro peccato, seu offensa facta: & altera abstinentia à facienda: & quod hæc secunda pars requirit, vt B. Augustinus

Digitized by Google

ait in cap. satisfactio. de pœnit. dist. 3. vt excindantur causæ peccandi, quærũt nõnulli grauissimi & peritissimi confessarij grauissimas, & quottidianas quæstiones; quarum decisio pendet ex duabus generalibus. Altera est, An ad absoluendum pœnitentem sit necessarium, vt ille statuat, se non vsurum amplius occasione aliqua, quæ illum ad peccandum impulit? Altera, An sit opus, vt statuat, numquam se præbiturum alteri occasionem peccandi, quam antea præbuerit.

10 Ad quarum priorem respondebimus in hac additione: ad posteriorem vero in ea, quam faciemus infra ad cap. 14. num. 32. Respondemus itaque primo, non teneri statuere nunquam se vsurum occasionibus remotis. Nam alioquin, sicut ad aliud propositum inquit Paullus 1. ad Corint. 5. esset necesse migrare ab hoc mundo: siquidem quidquid fere in eo est potest esse occasio peccandi; quia potest esse talis occasio bona valetudo, & morbus, diuitiæ, & paupertas: habere, & non habere vxorem, parentes, liberos, consanguineos, amicos: pax item, & bellum, prospera, & aduersa: & quid non? iuxta capit. de occidendis. sub fin. 23. quæst. 5. & ea, quæ notãtur a S. Tho. 2. 2. q. 43. art. 1. Nec etiam tenetur statuere, se perpetuo abstẽturum ab occasionibus propinquis peccati venialis; quia cum ad sui absolutionem non sit necessariũ propositum numquam venialiter peccandi: ita neque erit necessarium propositum nunquam vtendi occasionibus sic peccandi, argumento a maiori, iuxta clemen. 1. de reliq. & venerat. sanctor. & cap. cum in cunctis. de elect.

Respondemus secundo, necessariũ esse abstinere a propinquis. sed quales dicuntur huiusmodi? Respondeo, quod mallem audire alium optime respõdentem, quàm respondere: quia nemo, quem viderim, id pro dignitate definit, & sufficiens eius determinatio est difficilis.

11 Primo quidem, quia non videtur satisfacere illa Gregorij in cap. negotiũ. de pœnit. distinct. 5. licet sit omnium optima; scilicet, quòd est illa, qua non possumus, aut non sine magna difficultate vti sine peccato: quoniam S. Leo in capit. qualitas. & in cap. contrarium. de pœnit. distinct. 5. dicit difficile esse militi, & negotiatori abstinere se a peccato, suam artem exercendo. & certum est, quod licet sit bonum consilium pœnitenti militi, aut negotiatori, ne ad artem suam reuertatur, vt cap. consideret. §. in his omnibus. de pœnit. dist. 5. non tamen est necesse, vt probauimus in præcitatis cap. qualitas. & cap. contrarium. de pœnit. dist. 5. quod illius dicta continẽt. Deinde, quia id,

12 quod vni est occasio propinqua huiusmodi, non est alteri; nam adolescẽti & puellæ est occasio propinqua huiusmodi degere solos in eadem domo, arg. gloss. cap. absit. 11. q. 3. qualis tamen non est seni, & puellæ, neque vetulæ & adolescenti. Præterea non est, vt plurimum, talis occasio cohabitatio cũ matre sua, filia, nepte aut sorore, cap. volumus. & cap. cũ omnibus. 81. dist. quãdoque tamen sic, cap. 1. de cohabitat. clericor. & mulier. Adire itẽ conspectũ tyranni principis Turcarum est occasio propinqua huiusmodi deficiẽdi a fide homini pusillanimo, & inconstanti: non tamẽ forti, & constanti, immo est occasio martyrij, cap. presbyteros. 50. dist. Denique nulla occasio est, quæ nos possit cogere ad peccandum: quia, vt inquit Augustinus in §. 1. 15. q. 1.

peccatum

Digitized by Google

peccatum adeo est voluntarium, vt nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium. faciunt cap. tollerabilius. & cap. ita ne. 32. q. 5. & tradit Aquinas 1. 2. quæst. 71. art. 5. & quæst. 73. art. 6. & alibi sæpe. & nulla occasio est, quæ aliquãdo non faciat peccare aliquem: & quod peius est, nullum est officium, in quo qui in eo versantur, interdum non peccent, iuxta illud cap. de occidendis. 23. q. 5. *Quid est in hominum vsu bono ac licito, vnde non possit pernicies irrogari?*

13 Respondemus tertio, quòd, vt aliqua occasio sit huiusmodi, non satis est, vt pænitens & confessarius credant, quod nisi pęnitens se abstineat ab ea, nonnumquam ob eam peccaturus est, etiã mortifere in suis officijs; neque oportet id credere, vt pænitens absoluatur, iuxta Innoc. receptum in cap. omnis. de pęnit. & remiss. quamquam teneatur proponere numquam se amplius ope diuina mortaliter peccaturum: & paucorum militum, & negotiatorum confessarij credunt, illos in posterum non peccaturos mortaliter in illis suæ vitæ artibus: attamen, vt dictum est, non debet eis præcipere, ne ad eas redeant. cũ neque B. Ioannes Baptista præceperit, Luc. 3. militibus ab eo quærentibus, quid facto opus esset, vt salui fierent, deserere militiam. neque Ecclesia præcipit militi, aut negotiatori, ne perseuerent in suis officijs: quamuis id consulat, iuxta cap. consideret. §. in ijs. de pænit. dist. 5. immo numerat illa inter licita, tametsi periculosa, cap. noli. cap. militare. 23. quæst. 1. cap. quoniam. 88. dist. & tradit S. Tho. in 4. lib. sentent. dist. 16. q. 4. art. 2. q. 3.

14 Quarto respondemus, quod occasio propinqua huiusmodi, a qua pænitẽs necessariò debet abstinere, atque statuere, se numquam ea vsurum, vt a cõfessario absolui possit, est omnis illa, & sola, quæ est peccatum mortale: aut talis occasio peculiaris, qua credit, vel debet credere confessarius, vel pænitens, nunquam, vel raro, se vsurum ea sine peccato mortali, bene perpensis eius circumstantijs. Dixi, Quod in se est peccatum mortale, vt includerem officium, & artem Necromantiæ, & fænerandi, & alias artes, & officia, quæ non possunt exerceri sine peccato mortali. Dixi, Peculiaris, ad excludendam occasionem generalem, quam præbet officium, ars, aut exercitium, quo possumus vti licite, credimus tamen nos aliquando in eo peccaturos mortaliter. hæc etenim non est talis occasio: siquidem illum, qui dixerit, eam esse talem, oportet dicere deserenda esse a pænitente omnia officia, & omnes artes, in quibus aliquando peccauit, vt possit absolui: quia omnia præbent occasionem generalẽ peccandi, de qua credendum est, quod nonnunquam in peccatum mortale nos inducet, per proximum superius dictum: cuius contrarium ibi probatum est. Dixi, Confessarius, aut pænitens: quia satis est, vt alter eorum credat, aut debeat credere. Dixi, Numquam, aut raro, vt excluderem eas, quibus frequenter vtimur sine peccato mortali, & includerem eas, quibus rarissime vtimur sine illo. Dixi, Perpensis circumstantijs, vt significarem, quod hæ possunt esse causa, vt eadem occasio sit talis vni pænitenti, & non alteri: quia possunt facere, vt confessarius, vel pænitens credat, quod numquam, aut raro per eam est peccaturus. Huius autem definitionis probatio nititur eo, quod nemo potest absolui, nisi statuat (saltem virtualiter) numquam se in posterum mortaliter peccaturum: & consequenter euitaturum occasionem, quæ ex se sit mortifera, aut peculiaris huiusmodi, quam

Digitized by Google

probabiliter credit peccati mortalis causam sibi fore, iuxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* de quo late diximus in cap. si quis autem. nu. 4. & 5. de pœnit. distin. 7. quippe non vitare huiusmodi occasionem est peccatum mortale: at talis est occasio, qua credit, se fere semper ad sic peccandum impulsum iri.

Ex qua definitione colligitur peculiaris responsio ad grauissimas & quotidianas quæstiones nobis propositas. Prima est, quod confessarius nõ debet regulariter absoluere pœnitentem, qui non vult relinquere occasionem, quæ fere omnes, qui sunt ei similes, facit quasi semper mortaliter peccare. Quoniam confessarius, & pœnitens debent credere, quòd id, quod efficit aliqua causa in vno subiecto, efficiet alia ei similis in alio subiecto simili: a pari enim causa in pari subiecto par producitur effectus, secundum doctrinam Aristotelicam lib. 3. Physicor.

15 Dixi, Regulariter: quia bene poterit, quando tales occurrunt circumstantiæ, quæ persuadent, quod numquam, aut raro peccabit propter eam: quamuis non se abstineat ab ea. & re multum ruminata, Spirituique sancto commendata, videtur, quod tunc possunt hoc credere confessarius, & pœnitẽs, quando quattuor concurrunt. Primum, vera pœnitudo præteritorum. Secũdum, verum propositum non peccandi, cum se inuenerit in ea. Tertium, credulitas, quod, Deo iuuante, non peccabit, cum in ea se inuenerit. Quartum, quod subsit aliqua rationabilis causa non se separandi ab ea.

16 Ad quod me mouet. Primo, quod occurrit mihi casus, in quo duo, quorum matrimonium ob certum occultum impedimẽtum erat inualidum, post susceptos liberos quattuor annis simul cohabitarunt in eadem domo expectantes dispensationem, separati tantum a toro, continentes se a venereis, nõ secus ac frater, & soror. Deinde, quod Papa Lucius tertius in cap. consultationi. de frigid. & malef. definit, posse duos matrimonio iunctos viuere coniunctim, vt frater & soror: licet nõ valeat eorum matrimonium ob coeundi impotentiam. Cuius argumenti vim non tollet, qui responderit, quòd ea impotentia eos a peccato præseruabat; tum quia poterat alter esse potens; tũ quod experientia constat, multa eaque turpissima esse peccata inter multos, qui tametsi non sint ad copulam apti: sunt tamen ad se polluendum, & sordidæ ac fœdæ delectationi indulgendum: & de ijs quidem loquitur prædictus Papa, si satis eius verba expendantur. Tertio, quod non expedit nimis adstringere pœnitentem: quia qui nimis emungit, elicit sanguinem, Prouerb. cap. 30. & cap. denique. 4. dist. Quarto, quod multum interest inter peccatum, & occasionem peccandi; quippe non licet vmquam ad peccatum redire: ad occasionem autem licet ob multas causas, quattuor prædictis cõcurrentibus. Quinto, quod non est opus credere, nunquam in posterum se mortaliter peccaturos per dictum Innoc. approbatum, & superius adductum, in cap. omnis. de pœnit. & remiss.

Secunda responsio, quæ ex prædicta definitione colligitur, est, quod rectè
17 faciunt confessarij, absoluendo multos adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione illarum in eadem domo: licet non proponant, perpetuò abstinere ab occasione

Digitized by Google

ne peccandi, quam id illis præbet, quamuis sæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copula. quia occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, non est ex se peccatum mortiferum: neque huiusmodi, vt fere semper faciat mortaliter peccare eos, qui ea vtuntur: & consequenter prædicta definitio occasionis propinquæ non conuenit illi.

18 Tertia, quod nō potest absolui miles, qui vult redire ad bellum, quod credit esse iniustum: neque qui vult redire ad suam Necromantiam, vel Superstitionem, aut exercitium vsurarum, aut cambiorum vsurariorum, aut contractuum iniustorum, & alia similia: quæ exerceri sine peccato mortali nō possunt, iuxta mentem S. Tho. 2.2. quæst. 169. art. 2. ad 4. & 4. lib. sentent. dist. 16. q. 4. art. 2. quæst. 3. in corpore q.

19 Quarta responsio, quod non possunt absolui concubinarij publici, iuxta Angelum in verb. concubinatus. neque etiam hi, de quibus id scitur ab aliquibus, iuxta Siluestr. eod. verb. quia est occasio, quæ in se est peccatum mortale ob scandalum, quod scientibus præbet. vnde conuenit ei prima pars propositæ definitionis.

Quinta, quod regulariter non possunt absolui concubinarij, quantumuis occulti, vt dicemus infra cap. 16. nu. 20. & seqq. quia confessarius, vel penitēs debet credere, quod numquam, aut raro, si simul viuant, omittent peccare mortaliter voluntate, verbis, vel opere. Dixi, Regulariter: quia recte poterunt absolui concurrentibus quattuor prædictis, quæ sufficiunt, & sunt necessaria, vt confessarius & pœnitens credant nunquam, aut raro futurum relapsū per rationes in secunda responsione adductas.

Sexta, quod non potuit absolui, quędam concubina, nolens omittere occasionem & voluntatem vitandi suum concubinum ægrotantem, & tenendi, aut porrigendi ei candelam in agone mortis, si sciebatur, eius esse concubina: quia est occasio, quæ in se est peccatum ob scandalum, quod datur. immo neque si nesciebatur, nisi concurrerent illa quattuor, quæ diximus debere concurrere, supra num. 15. quem concursum equidem non crederem interuenire: nisi illa conciperet propositum adhortandi eum, saltem generatim, & sincere ad pœnitentiam peccatorum præteritorum; vt eorum memoria per præsentiā renouata sit potius theriaca, quàm aconitum. Nam tunc, quia cessaret ratio prohibitionis, cessaret quoque prohibitio, cap. cū cessante. de appellat.

20 Septima, quod cōfessarius potest iustè absoluere illam hospitam, quę hospites excipiens, quoties quendam certum excipit, habet rem occulte cū illo: modo statuat, & polliceatur numquam in posterum se recepturam eum, etiā non data alia cautione. quia nullus est textus, neque ratio, quæ probet, aliam cautionem esse præstandam. Immo, concurrentibus prædictis quattuor, posset eam absoluere sine huiusmodi proposito, & promissione, quando absque magno detrimento, & scandalo non posset eum ab hospitio suo prohibere: modo proponeret, ac promitteret, numquam se solam cum eo solo in aliquo cubiculo separato versaturam, & dicturam, se præteriti ex animo pœnitere, & iam confessam fuisse, proposuisseque, numquam se amplius cum eo peccaturam.

21 Octaua responsio, quod possunt absolui, sine separatione, cognatæ, ancillę,

Digitized by Google

ac familiæ, quæ rem habuerunt cum suis consanguineis, dominis, vel heris, in quorum domo degunt, concurrentibus quattuor prædictis: quorum quartũ, scilicet causa notabilis, est, quod non possunt sine magno incommodo, & detrimento separari.

Est tamen quæstio notabilis, An possint absolui prædictæ iterum absque separatione si reciderint? & videtur nobis posse, concurrentibus prædictis quattuor. Et idem dicendum arbitror de tertia, & quarta vice. quia non solũ semel aut bis, vel septies: sed etiam septuagies septies est parcendum, Matth. 18. & Luc. 17. & cap. septies. de pœn. dist. 3. & quia quottidie absoluimus multos, qui quotannis recidunt: & quia recidere non est necessarium argumentũ ad iudicandum pœnitentiam præsentem, vel præteritam non fuisse, aut nõ esse veram: quod probat Gratianus, dist. 3. de pœnit. per totam. Veruntamen ipse, si essem confessarius, non absoluerem eas, si viderem, quod vicibus præteritis nulla emendatio, neque inchoatio eius extitisset: neque si circumstantiæ infirmitatis, pusillanimitatis, & magna propensio earum ad peccandum, & diffidentia, quam habent illæ de pœnitudine alterius partis mihi persuaderent, quod nisi separarentur, nulla consequeretur emendatio. Et facilius negarem absolutionem famulæ, quàm cognatæ: & cognatæ, quæ nõ esset in primo gradu, quàm ancillæ: quia facilius possunt separari aliæ, quàm aliæ. Et ante absolutionem præciperem eis, vt forti, & Christiano animo dicerent personis, quibus cum degunt, & peccant, negari sibi absolutionem, nisi separentur, obsecrareque vehementer per Deum, vt ineant rationem, qua honeste ab illis separentur, alioqui se confessario obedituras. quo pacto absoluerem eas: quia mihi viderentur satis quattuor prædicta concurrere. & postea quamuis non sequeretur separatio: si tamen consequeretur notabilis emendatio, eas iterum absoluerem spe maioris correctionis futuræ, commendata re Iesu Christo domino nostro, & vtendo prudentia, & varia circumspectione, quæ ob varietatem circunstantiarum adhiberi deberet, proposito ante oculos primum remedio spirituali animarum: deinde etiam honoris, & bonorum temporalium, quantum fieri posset. & nonnunquam vterer erga ancillam eo remedio nouo, quod ponimus infra, capit. 16. numero. 22.

22 Nona responsio, quod idem dicendum est de illo, qui occultè rem, aut impudicos tactus habet cum aliqua consanguinea, aut alia sibi amica in alia domo degente; scilicet, eum absolui posse sine proposito numquam ingrediendi eam. quamuis ego adigerem eum, vt proponeret, se numquam solum cum illa sola sine maxima causa in eadem camera versaturum: & vt admoneret eam, se pœnitere peccati cum ea commissi, & confessum esse: rogaretque eam, vt idem faceret; persuasumque sibi haberet, frustra eam cogitaturam, se amplius rediturum ad illud peccatum; vel se solum cum ea in aliqua secretiore parte conuersaturum.

23 Decima, iuste fuisse responsum cuidam aulico, qui adsistens de more curiæ Reginæ mensæ, adeo blande cũ quadam nobili eidẽ mensæ adsistenti colloquebatur, vt nõ solũ se oblectaret sermone, & cogitatione sordidis; sed etiã turpi se pollutione interdum fædaret. Fuit enim responsum, ipsum non posse absolui;

Digitized by Google

absolui: nisi statueret, numquam se in posterum sic conuersaturum cum ea, etiam si versaretur animo ducendi eam in vxorem, & pares ad id essent: quoniam illa occasio est in se peccatum mortale, & consequenter propinqua, quę necessario euitari debet per primam definitionis partem.

24 Quinimmo addo, non satis esse, vt proponat, se cum illa in posterum non sic versaturum: quia necesse est, vt proponat, se non versaturum, etiam alio modo ex se licito: de quo tamen crederet, suam imbecillitatem & amorem erga illam eiusmodi esse, qui quasi semper eum induceret ad peccandum, quoties cum ea sic versaretur. Id quod etiam est dicendum de puellis nobilibus adstantibus Reginarum mensis: & de adolescentibus, & adolescentulis nobilium, & rusticorum, qui in aliquibus partibus conueniunt, & mutuo se se miscent, & contingũt: & dum choreæ ducuntur, & alia spectacula fiunt, illi in illarum gremijs recumbunt, fingentes id facere, quo illæ capita eorum verniculis purgẽt: interdu impudice se se tangentes, & amplectentes, & facientes id genus alia, dignissima, quæ à concionatoribus publice reprehenderentur.

Vndecima, quod possunt absolui, concurrentibus prędictis quattuor, qui sunt in facie Ecclesiæ coniugati, & propter legitimum aliquod occultum impedimentum non valet eorum matrimonium; expectantque dispensationem; vt denuo contrahant; & ex seperatione sequeretur notabile incommodũ per supradicta nu. 16.

Duodecima, quod etiam absolui potest ille, qui ob esum rerum calidarũ
25 incidit in adeo graues carnis tentationes, vt eum aliquando impulerint ad consentiendum pollutioni, vel fornicationi, sine proposito numquam in posterum sic edendi, concurrentibus quattuor prædictis. Immo credo, quod in hoc casu sufficeret concursus tritum priorum. quia occasio non est propinqua: quippe quæ non est in se peccatum mortale: neque facit quasi semper mortaliter peccare illos, qui ea vtuntur. quod tamen intelligendum est de illo, qui non comedit sic in hunc malum finem; nam si comederet in eum, illud esset in se peccatum mortale: & consequenter esset necesse statuere, numquam se illa vsurum.

Decimatertia, quod etiam potest absolui, concurrentibus prædictis quat-
26 tuor, qui ob sermonem, vel confabulationem, choream, vel amplexum alterius iuxta honestam patrię consuetudinem, sæpe per delectationẽ morosam, & deprauatam voluntatem peccauit, absque proposito numquam ea occasione vtendi: quo etiam in casu credo sufficere concursum trium priorum. quoniam hæc occasio non est ex ijs, quæ sunt in se mortiferæ: neque ex ijs, quæ fere semper ad mortifere peccandum nos inducunt.

Decimaquarta responsio, quod idem est dicendum de viro fundente clysteres mulieribus, & de femina eosdem fundente viris: & de chirurgo, & medico, qui medendis pulchris feminis in locis secretioribus sępe peccarunt, saltẽ morosis delectationibus, & libidinosis ac deprauatis voluptatibus.

Decimaquinta, quod idem item est dicendum de confessario, qui, quoties audit confessionem certæ cuiusdam personæ, peccat: & de pœnitente, qui idẽ facit, quoties confitetur certo cuidam confessario consueto: & non possunt commutare sine aliqua magna nota: poterunt etenim absolui sine mutatione,

Digitized by Google

tione, concurrentibus quattuor prædictis.

Decimasexta responsio, quod idem est dicendum de persona, quę ex eo,
27 quod ducat aliam manu, aut ducatur ab alia: vel quia videt lauantes feminas in flumine, aut viros natantes, aut ex aspectu pedũ, crurium, pectorum, cinctuum, bracharum, perizomatum, aut aliorum eiusdem generis sæpe peccauit. Quamquam optimum esset cauere ob ijs omnibus, quando ex eo non sequeretur notabile damnum.

De potestate, scientia, & bonitate Confessarij. Cap. IIII.

1 *Confessarius debet habere potestatem, scientiam, & bonitatem.*
2 *Sacerdos non omnis potest audire confessiones.*
3 *Sacerdos non omnis habet iurisdictionem actualem.*
4 *Sacerdos in articulo mortis quoslibet absoluit:*
5 *Et quem extra illum num. 6. & 7.*
8 *Confessarius quis perfectus, & quis sufficiens.*
9 *Confessarius audiens ex præcepto minori scientia indiget, quam audiens sponte. & num 10.*
11 *Confessarius potest esse quis indoneus vni loco, & non alij.*
12 *Confessarius non est sufficiens absque iusta scientia, & soluendi potestate.*
13 *Confessarius imperitus qui excusetur a culpa.*
14 *Prælato præcipienti audire confessiones quis subditus non paret.*
15 *Confessarius absoluens in peccato peccat; sed valet absolutio.*
16 *Absolutio sacramentalis quod sit actus iudicialis est de fide.*

1 CIrca hoc caput de potestate, scientia, & bonitate confessarij dicimus, primo, Confessarium debere pollere potestate, cap. 1. in princ. de pœnit. dist. 6. & quæ ibi diximus. Item scientia, dicto cap. 1. §. caueat. & quæ ibi tradidimus. Item bonitate, vt recte suo munere perfungatur, dicto cap. 1. §. laboret. & §. sacerdos. & quæ ibi scripsimus. Et potestas quidem consistit
2 in hoc, quod sit presbyter habens iurisdictionem actualem, ordinariam, vel delegatam, quæ ad peccata sibi confessa extendatur, cap. adijcimus. §. ecce. & cap. generaliter. §. ecce. 16. q. 1. & Conc. Trid. sess. 14. cap. 6. & 7. & tradit S. Thom. in. 4. lib. sentent. dist. 17. quæst. 3. art. 3. q. 4. & Quolib. 12. & 31. Opusc. 19. cap. 4.

3 Quo efficitur, vt non omnis sacerdos eo ipso, quod sacerdos est, ad id idoneus sit: quia licet per sacerdotalem characterem acipiat potestatem, & iurisdictionem habitualem ad absoluendum (quidquid aliqui Neoterici contra prædicta iura perperam dixerint:) actualem tamen, quæ ad id necessaria est, non recipit; puta ordinariam, vel delegatam a summo Pontifice, seu Vicario, vel a Parocho: vel saltem vt ratione bullarum, vel propter alias concessiones possit a pœnitente eligi tamquam proprius sacerdos. Nam aliter neque in Quadragesima, neque alio tempore potest valide, & efficaciter absoluere, iuxta Panorm. communiter receptum in cap. omnis. de pœnit. & remi. num. 7. & Andrian. de confess. dub. 8. & nos latius in cap. placuit. num.

Digitized by Google

4 num.8.de pœnit.dist.6.tradidimus (circa quod aliqui, etiam docti, decipiũtur:) præterquam in mortis articulo, in quo quilibet simplex sacerdos potest audire confessiones,& a quacunque censura, & quibuscunque casibus absoluere,arg.cap.quod de ijs. de sentent.excom. cap.pastoralis.§. præterea.de offic.ordin.& cap.si quis suadente. 17.q.4.& ea, quæ latius scripsimus in cap. 1.num.73.de pœnit.distinct.6.& tradit S. Thom. vbi supra, & nuper declaratum est,& optime a Conc. Trid.sess.14. cap. 7. adiecta tamen modificatione inferius apposita in princ.cap.26.num.4.

5 Ab hac etiam regula excipiuntur illi,qui nõ habent,nisi venialia,aut mortalia alias rite ac legitime confessa; quos quilibet sacerdos audire potest, secundum Caiet.in summa, verb.absolutio. quod quidem nõ ea de causa licet, quod ad id non opus sit iurisdictione ordinaria, vel delegata, vt ille ait: sed propter aliam rationem, quam nos, illius confutata,dedimus in cap.placuit. num.22.de pœnit.dist.5.

6 Porro in primo horum duorum casuum,quos excipimus; puta in articulo mortis,poterit etiam religiosus sine licentia superioris valide, & licite absoluere: quoniam tunc ab ipso Papa habet eam,saltem tacitam. At in secundo casu; nempe quando non sunt,nisi venialia,aut mortalia iam rite & legitime confessa non potest licite absoluere: quamuis valeat absolutio, secundũ doctrinam Palud.in 4.lib.sentent.dist.17.quæst.3.a S. Antonino 3. par. tit. 17. cap.7.Angelo,in verbo confessio.§.4.& alijs receptam;nempe religiosum nõ posse audire confessionem aliquam,nisi ad hoc a prælato suo fuerit tamquam idoneus expositus: etiamsi pœnitẽs aliàs ex priuilegio Summi Pontificis possit quemcumque sacerdotem, siue sæcularẽ, siue regularem eligere: eo quod religiosus non habet velle,neque nolle,cap. nullus. cap. quorundã. de elect. lib.6.Quod sane,iudicio meo,debet intelligi de illo religioso, cui aliquo statuto suæ religionis, vel mandato sui superioris est negata facultas audiendi confessiones: non autem de alijs. Tum quia nullus textus, neque ratio efficax reperitur, quæ opinionem Paludani contra illos fundare valeat. Tũ quia religiosus in multis habet velle,& nolle,iuxta S.Thom. communiter receptũ 2.2. quæst.104.art.5.& Dominic.in prædicto cap. quorumdam. Tum etiam, quia audire cõfessiones est opus charitatis: & quemadmodum religiosus absque alia superioris sui licentia, dummodo sibi præceptis nõ desit,neque prohibita transgrediatur,potest pacem componere inter duos inimicos, & bonũ consilium dare consulenti ipsum: ita etiam poterit, & fortiori ratione, componere pacem inter Deum,& proximum;vt saluetur. Tum denique quia hoc obseruant communiter regulares, alijque plurimi religiosi, quibus nullum est statutum,aut præceptum contrarium.

7 Secundo dicimus,quod quamuis clerici sæculares non possint alij aliorum audire confessiones post Conc. Trid.sess.25.cap.15.sicut poterant antea: possunt tamen alij religiosi, qui ante illud poterant virtute suarum bullarũ confiteri clericis sæcularibus idoneis. De quo tamen dubitat quidam vir doctissimus. Cuius dubium auferri potest ea consideratione, quod per dictum Cõcilium, vt ex eius contextu facile apparet, nihil mutatur quo ad illos. Sic enim habet, *Quamuis presbyteri in sua ordinatione a peccatis audiendi potestatem acci-*

Digitized by Google

accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullũ, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur obtineat: priuilegijs, & consuet. cuiuscunque, etiam immemoriabili, non obstantibus. Per quæ verba non prohibentur regulares audire confessiones: & a iure antiquo non est recedẽdum, nisi quatenus inuenitur expressum, l. præcipimus. C. de appellat. & cap. 2. de translat. præla. Illa item consideratione, quod ratio, quæ mouit mutare illud in sæcularibus, qui regulariter sunt in hoc distractiores, & negligentiores, non habet locum in religiosis, qui regulariter sunt in eo circunspectiores, & diligentiores. & ita cessant verba, & ratio, qua sola cessante, lex quoque cessat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. & cap. cum cessante. de appellat. etiam si verba non cassarent: quæ tamen in hoc casu cessant.

8 Tertio dicimus, quod confessarius, vt sit perfectus, & vt solus possit de omnibus discernere, debet probe tenere, atque callere sacramentalem & moralem Theologiam, vtriusque iuris peritiam, & constitutiones Synodales illius regionis, in qua audit confessiones: vti nos probauimus in dicto §. caueat. num. 9. verumtamen, vt sit sufficiens muneri suo obeundo, satis, & necessarium est, vt libros, siue Græcos, siue Latinos, siue vulgares relegens, diligẽterque secum considerans intelligat, quæ peccata ex ijs, quæ illi, quos audit, communiter perpetrant, sint mortalia, quæue venialia; & quæ circumstantiæ sint necessario confitendæ; quibusque criminibus annexa sit excommunicatio; quæ sint peccata reseruata; quæque restitutionem exposcolant: vt saltẽ sciat dubitare in ijs, quæ alij mediocriter eruditi intelligunt; vt nouerit consulere peritiores quo modo, & quando agendum sit id, de quo dubitat. Quod si auditurus sit clericos debet etiam scire illos casus, in quibus irregularitas incurritur: aut saltem nosse dubitare circa illos, vt nos probauimus in dicto §. caueat. nu. 27. Quæ quidem resolutio fundatur, partim in dictis S. Thom. lib. 4. sent. dist. 17. in expositione textus, siue litteræ, & in cap. omnis. versic. sacerdos. de pœnit' & remiss. & Caiet. in summa, verb. confessori necessaria. & aliorum doctorum. Partim in eo, quod vnusquisque nosse debet id, quod illi necessarium est ad suum munus & officium recte exercendum, cap. non est sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & l. illicitas. §. penult. ff. de offic. præsid. cum eis adnotatis. etiam lege naturali, iuxta illud Persij.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus,

Partim, eo quod scientia eminens non est necessaria: quoniam satis est illa, quæ dicitur sufficiens, iuxta Innoc. receptum in cap. cum in cunctis. de elect. Partim quod Ecclesiæ primitiuæ presbyteri nihil amplius, quam quod dictum est, sciebant. Partim, quod satis est in iudicio exteriori mediocrem quandam causarum peritiam habere, vel saltem aliquem adsessorem, vt sit iudex, l. certi. C. de iudic. & cap. statutum. §. adsessorem. de rescript. lib. 6. Partim, quod mille ab hinc annis in tota Ecclesia Christiana ita cõmuniter obseruatum esse videtur.

9 Ex qua resolutione sequitur primum, non esse valde iuri consonam illam differen-

Digitized by Google

differẽtiam Durandi receptam a S. Antonino in 3.part. tit.17.cap.16. alijſque doctoribus, & a nobis etiam in præcitato §. caueat. quam conſtituit inter confeſſarios, qui ex obedientia,& charitate onus confitendi aſſumunt,& inter eos, qui ſua ſponte ad id faciendum ſeſe offerunt. Videlicet, quod ij, iuxta illos, tenentur de omnibus ſibi a pœnitente propoſitis iudicare, An illud ſit mortale, nec ne? An habeat reſtitutionem, aut excommunicationẽ annexam? An contractus ſit licitus,vel illicitus? An impediat communionẽ nec ne? Ille autem, qui ex obedientia, & charitate id oneris ſuis humeris imponit,non obligatur ad amplius, quam ad id, quod dictum eſt: quoniam hæc differentia nullo canone compobatur: & quoniam ſi vera eſſet, pauci, aut nulli ex confeſſarijs ſæcularibus ſalui fierent: & quia obedientia non liberat a peccato illum confeſſarium,qui cognoſcens ſe non intelligere, quod opus eſt ad audiendum confeſſiones, eas audit, ſicut aſſerit idem diuus Anton. vbi ſupra. Solum enim excuſat illum, qui dubitat, an ipſe ſciat, quod ſufficit, an non, argum. cap. quid culpatur. 23.q. 1. Tum quia §.ſæpe.l.1.ff. depoſiti. ad hanc ſententiam allegatus a remotis agit, & nihil concludit. Primum quia agit de illo, qui ſe gratis offert ad depoſitum cuſtodiendum.
10 Deinde quia,quamuis dicat, huiuſmodi depoſitarium teneri ad reſarciendũ damnum,quod ſua culpa contigit, ad quod alias nullatenus teneretur,cap.1. de depoſit. non tamen dicit (vt quidam illi falſo imponunt) teneri ad illud damnum,quod culpa ſua leuiſſima acciderit:& conſequenter debet intelligi de leui culpa,vt recte annotauit Dec. in l. contractus. col. 1.ff.de regu. iur. Quibus accidit, quod qui gtatis ſe offert ad cuſtodiam depoſiti non debet ad amplius obligari,quam ille, qui propter ſtipendium idem facit, vt ſentit Gregorius ix. in præcitato cap. 1. de depoſito. Eum autem,qui ratione ſtipendij aliquid cuſtodiendum recipit, non obligat culpa leuiſſima,licet obliget leuis,dicto cap.1. & qui tunc huic oneri ſponte ſua ſe offert (vt plurimum) propter aliquod ſtipendium, quo vitam ſuam ſubſtentare veleat,facit. Denique, quod Panor. & Imolen. qui tenent cum communi ſententia, depoſitarium ſponte ſe offerentem obligari ad culpam leuiſſimam,fundantur in eo, ꝙ huiuſmodi depoſitarius præſumitur accipere depoſitum propriæ tantum vtilitatis intuitu: & conſequenter videntur ſentire,quod ſi conſtaret illum ſe ſe huic labori obtuliſſe intuitu Illius,qui deponit,nõ eſſet tunc obligatus,niſi ex dolo,vel lata culpa,quod ſi intuitu vtriuſque id fecerit, tunc teneretur ex lata culpa & leui. Manifeſtum eſt autem, confeſſarium onus audiendæ confeſſionis aſſumere principalius, aut æque principaliter propter pœnitentem,& in eius gratiam, quam propter ſe: & conſequenter non tenetur,eo quod ſe obtulit,ad amplius,quam ad vitandum culpam latam,aut leuem:& id, quod communiter eidem officio operam nauantes euitare ſolent, & ſibi cauere ab eo,ad quod iuxta talis muneris naturã videntur obligari. Et hoc in toto orbe videmus communiter obſeruari.

Secundo ſequitur, quod non quicunque eſt idoneus ad audiendam confeſſionem alicuius certæ perſonæ, vel in aliquo certo loco eſt, idoneus ad audiendam confeſſionem quorumuis aliorum, & in quocunque loco. Pro quo facit illud Pragmaticæ ſanctionis Gallicanæ, tit.de collationib. §. in

ecclesijs.

Digitized by Google

ecclesijs. adiuncta gloss. in verbo mutatis. quatenus sentit, in opidis muro cinctis habiliores rectores, seu parochos poni debere. id quod multis errandi occasionem tollit.

11 Tertio sequitur, quod qui audit confessionem in aliquo vico, aut pago rusticorum & simplicium hominum non tanta eget scientia, quanta ille, qui audit in ciuitate: neque qui audit in ciuitate mediterranea tanta, quanta qui in ciuitate maritima: nec qui in maritima tanta, quanta qui in vniuerso quodã Regno, vel India: nec qui audit vbi sunt multi viri litterati, quos possit consulere, vt vbi nullus est talis.

12 Quarto sequitur, quod confessarius, qui nescit discernere, in quibus casibus possit, aut non possit absoluere: neque differẽt iam inter maiorem & minorem excommunicationem: vel ignorat peccata mortalia communia, aut simplicem fornicationem, aut voluntatem deliberatam ad peccandum mortaliter esse peccatum mortale: vel quamcumque superbiam, iram, inuidiam, aut gulam existimat esse mortalem: vel circa dubios contractus, saltem dubitare minime nouit, non excusatur a culpa, quantalibet bona vita, conscientia, subtilitate, & ingenio naturali præfulgeat ad alia munera obeunda, arg. cap. non est putanda. 1. q. 1. Et quod ille, qui eiusmodi confessarios ad audiendum confessiones præfecit, vel præfectos tolerat, multo grauius peccat, arg. notatorum in gloss. cap. 1. de offic. delegat. & affirmant Albertus Magister S. Thomæ, Bonauen. & alij in 4. lib. sent. dist. 17. & distinctius B. Anto. 3. part. tit. 17. cap. 6. §. 1.

13 Quinto dicimus, veram esse illam sententiam S. Anton. vbi supra; videlicet, huiusmodi confessarium imperitum in tribus casibus excusari posse. Primus est, quando is, qui confitetur, est valde sibi ipsi sufficiens ad suorum peccatorum grauitatem confessario exponendam, & reputatur habere rectã conscientiam. Secundus casus est, quando confitentes sunt personæ spirituales solitæ sæpe confiteri: & perinde communiter non alijs, quam peccatis venialibus tenentur. Tertius est, quando pœnitens est in articulo mortis, & non adest alius, qui possit eum audire præter illum. Qua eadem ratione idem videtur dicendum de confessario, qui est apud Infideles, Sarracenos, vel Gentiles, penes quos sunt Christani liberi, vel serui catenis vincti, vel soluti, quibus non est copia confessarij peritioris, arg. cap. 1. §. fi. ne sed. vacan. lib. 6. & l. generaliter. §. spurios. ff. de Decurionib.

14 Sexto dicimus, quod etiam qui obedientiæ præcepto confessiones audit, iudicando se ad id non esse indoneum, peccat. nam neque prælatus id ei debet præcipere, argum. 1. ad Timoth. cap. 1. & cap. nihil. de elect. & cap. fi. eod. tit. lib. 6. neque subditus, si non est idoneus, debet id acceptare, cap. non est putanda. 1. q. 1. At si dubitat de sua sufficientia, poterit prælati sese præcepto conformare, argu. cap. quid culpatur. 23. quæst. 1. & eorum, quæ tradit diuinus Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. & 1. lib. sententiar. dist. 29. art. vlt. ad. 3. saltem si nouerit, prælatum id muneris ei non iniunxisse ira, odio, amore, vel cupiditate permotum. Superior autem cum secura conscientiã poterit hoc illi præcipere, si iudicat, illum idoneum audiendis confessionibus, quibus eum præfecit, iuxta id, quod dictum est, arg. cap. apostolicæ. de cleric. excom.

Digitized by Google

com.minist.& cap. innotuit.de elect.

15 Septimo dicimus, quod bonitas confessarij ad minus debet esse tanta, vt sit,vel probabiliter credat,se esse extra statum letiferæ culpæ,cap. 1.§.caueat. & §.laboret.de pœnit.dist.6.nam si in eo statu audiret confessiones, & absolueret mortalis culpæ reatum incurreret. quia omnis,qui recipit,vel administrat sacramentum in peccato mortali,mortaliter peccat, cap.illud.95.dist. & cap.per Isaiam.1.q.1.& tradidimus nos post S.Thom.3.part.quæst.64.art. 6.& 4.lib.sentent.dist.5.quæst.2.art.2.quæst.1.in cap.quando. de consecrat. dist.1.cap.6. nu. 43.& seqq.licet eius absolutio communiter valeat,arg.cap. maledicam.& dicti cap.per Isaiam.1.quæst.1.

16 Octauo dicimus, quod postquam hæc fuerunt typis excusa,declarauit S. Conc. Trid.sess. 14. can.9. & 10. hæreticum eum,qui dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi, remissa esse peccata confitenti; modo tãtum credat, se esse absolutum; aut sacerdos non serio, sed ioco absoluat.Eũ item, qui dixerit,non requiri confessionem pœnitentis, vt sacerdos eum absoluere possit. Eum item, qui dixerit, sacerdotem,qui in peccato mortali est, potestatem ligandi, & soluendi nõ habere; & ita absolutionem ab eo impertiam non esse validam. vel eum, qui non est presbyter, posse sacramentum absolutionis conferre.

De his,quæ confessarius debet pœnitentem interrogare, & qua prudentia id facere debet. Cap. V.

1 C *Confessarius quæ debet interrogare sub pœna culpæ mortalis. nu.2.*
3 *Confessarius interrogando seruet hæc tria: Et circa peccata carnis hoc.4.*

1 DIcturi de ijs, quæ Confessarius tenetur pœnitentem interrogare, & qua prudentia id agere debet,præsupponimus primo,quod is, cui iniunctũ est aliquod onus, debet illud rectè subire, cap. non est putanda. 1.q.1.& cap. iudicantem.30.quæst.5.

Secundum præsupponimus, hoc esse præcipuum confessarij munus,ideoque prudenter exercendum, ac subinde interrogandum pœnitentem id,quod expedit,& non amplius, iuxta illud Augustini relatum a Gratiano in cap. 1. de pœnit.dist.6. §. diligens. & a Magistro in 4.dist.19. *Diligens confessarius sapienter interroget peccatorem, quod forsan ignorat, vel verecundia vult occultare.* quibus verbis addit B.Thom.in 4.dist.19.in expositione litteræ,Confessariũ teneri scrutari conscientiam peccatoris,sicut solet medicus ægritudinẽ ægroti, & iudex causam litigantis.

2 Ex quibus infertur. Primo,verum esse illud Angeli in Summa verb. interrogationes.in principio, quod nos latius tractauimus in dicto §.diligẽs.nempe, Cõfessarium teneri sub pœna peccati mortiferi ad interrogãdũ omnia, quę ipse videt,animaduertit,& credit esse necessaria ad hoc,vt cõfessio sit integra & fructuosa;cuiusmodi est quod ipse existimat,pœnitentẽ velle silere ob

ignoran-

Digitized by Google

ignorantiam, incõsiderationem, aut obliuionem, argum.cap. si rector. 43. dist. nam ad suum munus pertinet, cap. omnis.de pœnit. & remiss. sed non est eiusmodi, quod(suo iudicio) pœnitens, aut intelligit,aut aduertit,neque præ obliuione,verecundiaue prætermittit. tunc enim potest sibi persuadere, pœnitentem id nõ perpetrasse, vel iam alias fuisse confessum.quamuis omittere aliquam interrogationem per inaduertentiam, aut obliuionem non videatur esse mortiferum.argum.dicti cap. sit rector. & eorum,quæ in prælud. 7.& in Repet. cap. inter verba.11.q. 3.diximus. Equidem ex confessionibus, quas audiui, intelligo, duas interrogationes esse maxime necessarias. Alteram de numero peccatorum, cuius expressio est necessaria,vt dicetur infra in cap. 6.quia video paucos exprimere, Toties peccaui in hoc,& toties in illo: immo sibi satisfecisse videntur,dicendo, Sæpesepius, aut, Infinitis vicibus. quod non sufficit. Alteram de specie particulari eius, quod generaliter confitentur. q uoniã adeo generaliter confitentur nõnulli,vt nequeat satis intelligere confessarius, an sit peccatum veniale, an mortale, vt declaratur supra cap. 2. num.6.

3 Infertur secundo, quod confessarius debet obseruare illa tria,quæ nos in d. §. diligens. num. 2. & sequen. comprobauimus. Primum est,vt non interroget omnia, quæ pœnitens poterat commisisse: sed tantum illa, quæ homines eiusdem qualitatis efficere solent.argu m. cap. de testibus. de testib. cum his, quæ in dicto §. diligens. citamus. Vnde nec nobilem laicum debet interrogare illa,quę communiter soli ecclesiastici solent facere.Secundum est, vt solum interroget consueta peccata, quæ fere omnes nouerunt:qualia sunt transgressiones visitatiores præceptorum Decalogi, & septem crimina capitalia,& omissiones circa quattuordecim articulos fidei, & circa septẽ Ecclesiæ sacramenta, & opera misericordiæ,& circa custodiam quinque sensuum, & alia huiusmodi. Non autem interroget peccata occultiora,quæ perditissimi homines inuenerunt: vel si forsan de his verbum fecerit, ita caute & dissimulanter faciat, talibusque circumloquijs vtatur, vt si pœnitens illa commiserit, proferat.sin minus ea non ediscat. Tertium, vt in peccatis carnalibus non descadat nimium ad peculiares circumstantias, singulas quasque minutatim interrogando, ne seipsum, aut pœnitentem ad aliquam delectationem alliciat. etenim quemadmodum docet Philoph. 3. Ethic. & S. Tho. quolib. 1. q. 5.art.9.delectabilia tanto magis mouent,quanto particularius considerantur. Quocirca cum de pollutione voluntaria, & extraordinaria, vel de fornicatione interrogat,nihil de modo perpetrandi disquirat:satis est enim dicere,quoties id commiserit: modo id explicet, quod necessarium est ad ipsius peccati naturam & speciem dignoscendam,citra descensum ad aliquas turpes circumstantias peccati. Quod adeo verum est, vt nullatenus pœnitenti permittere debeat, nimis distincte illas exprimere, vti post alios in dicto §. diligens. diximus. & consequenter summatim tantum debet interrogare de osculis,amplexibus, alijsque tactibus impudicis eos,qui non sunt obstricti matrimonio:illos autem,qui obstricti sunt, magis perfunctorie,vel nihil prorsus, vel solum ad intelligendum, an aliqua extraordinaria pollutio fuerit subsequuta: vel an illi tactus fuerint cum probabilis pollutionis

4 periculo.

Digitized by Google

periculo. quoniam alia, aut non sunt peccata, aut non sunt nisi venialia, vti recte Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 1. explicuit, & inferius dicetur. Immo & cum circa hoc aliquid confessarius interrogauerit, honestis vocabulis vti debet, neque turpiter nominet, quod est turpe auditu, arg. principij proœmij Decretalium.

De circumstantijs peccati. Cap. VI.

1 *Circumstantia quid: & quæ sint eius species. num. 2.*
3 *Circumstantia mutans speciem necessario confitenda.*
4 *Circumstantia prohibita alia lege, quam ipsum peccatum, vt confitenda.*
5 *Circumstantia extenuans peccatum quando confitenda.*
6 *Circumstantiæ, quæ necessario confitendæ. num. 7. 8. & seqq.*
13 *Circumstantiæ personæ, & religionis quando confitenda.*
14 *Circumstantia conscientiæ contrariæ quando confitenda.*
15 *Circumstantia numeri non est proprie circumstantia.*
16 *Peccati numerus ut augetur iterando, cõtinuando, & interrumpendo. n. 17. et 18.*
19 *Pœnitens potest vno verbo mille peccata confiteri.*
20 *Circumstantia oblita potest confiteri, peccato non confesso.*

1 DE peccati circumstantijs dicimus, primo, quod peccati circumstantia iuxta mentem iuris, cap. consideret. de pœnit. dist. 5. l. aut facta. ff. de pœn. cap. sicut dignum. de homicid. Panor. & aliorum interpretum ibidé, sancti Thomæ 1. 2. q. 7. & in 4. lib. sentent. dist. 16. & omnium aliorum ibidem, & Anton. 3. par. tit. 17. cap. 17. §. 4. Gerson. 2. par. fol. 170. quos retulimus in principio dicti cap. consideret. & alibi, est quoddam accidens actus humani, qui peccatum est. Dixi, Accidens: quoniam nulla circumstantia actus est eiusdem substantia. Dixi, Actus humani, qui peccatum est: quoniam sæpe fit, vt actus, qui secundum se non est peccatum, sit tale ob adiunctam circũstantiam. Cum enim tunc ipsamet circumstantia sit illud, in quo peccatum consistit, non est accidens peccati: sed illius rei, quæ peccatum est: sicut nos in d. cap. consideret. num. 3. elucidauimus, sequentes Alex. Halensem in 4. par. q. 77. ar. 2. col. 2.

2 Secundo dicimus, quod circumstantiæ actus moralis sunt septem, quæ cõtinentur in illo versiculo, *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomod, quando.* relato à S. Thom. in d. q. 7. ar. 3. in corpore quæst. qui magis nobis placet, quàm ille Palud. in 4. dist. 16. q. 3. art. 1. vti nos diximus in princ. dicti cap. consideret. nu. 4. quoniam in illo Palud. ponitur verbum, Quoties, quod numerũ denotat, loco, Quibus auxilijs: & numerus non est circumstantia: sed potius peccati multiplicatio, vt ibidem tradidimus.

3 Tertio dicimus, quod harum circumstantiarum omnes illæ, & solæ in sacramentali confessione necessariò exponi debent, quæ efficiunt opera, quorũ sunt circumstantiæ, peccata mortalia: vel quod illa, quæ sunt mortalia vnius speciei, fiant etiam, vt sint alterius: vel quod est mortale ob vnam causam, fit etiam propter aliam: siue mutent opera ipsa ex vna in alteram speciẽ, siue

Digitized by Google

secus, iuxta communem opinionem, quam copiose ibidem, nu. 5. pertractauimus. & solæ illæ; & omnes sunt huius generis, quæ secundum S. Tho. in dicta dist. 16. q. 6. art. 2. q. 3. vltra malitiam eiusdem operis habent specialē repugnantiam cum ratione. Secundum Scotum verò illæ sunt in confessione aperiendæ, quæ diuersis, specialibusque præceptis prohibentur.

Diximus, Specialibus: quoniam non sufficit esse talia, quod vnum in altero includatur: qualia sunt lex prohibens omne malum, & prohibens homicidium, quod etiam in dicto principio, num. 74. ptobauimus, & in corollarijs sequentibus speciatim explicabimus. Ante quorum explicationem admonemus, quod postquam hæc fuerunt Hispane excusa, Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. & can. 7. definiuit, hæreticum esse, qui dixerit, nos non teneri ad confitendū circumstantias, quæ peccati speciem mutant. quod quidem est intelligendū de circumstantia, quæ speciem peccati venialis mutat in mortale, vel speciē vnius mortalis in aliud mortale: non autem de illa, quæ mutat speciem vnius venialis in aliud veniale, quod non est necessario confitendū iuxta gloss. cap. omnis. de pœnit. & remiss. receptam ibi, & in 4. lib. sent. dist. 17. Et quamuis prædictum Conc. non loquatur expresse, nisi de illa circumstantia, quæ mutat speciem peccati: intelligēdum tamen est etiam de illa, quæ opus alioquin ex se bonum, vel saltēm non malum, facit mortiferum: immo etiam de illa, quæ facit, vt opus, quod ob vnum respectum est mortiferū, sit tale ob alterū: quamuis species operis quantum ad suam essentiam minime mutetur. quoniam, circumstantia, quæ facit de bono malum, vel de veniale mortale, vel de mortali vno respectu, vt sit tale altero, dici potest mutare speciem, vt multo post dicetur infra in illat. 4. nu. 5. & seqq. Ratio enim, quæ ad hoc definiendū Concilium mouit, est, quod confessarius est iudex qui in causa pœnitētis non posset æquam ferre sententiam absque manifestatione circumstantiæ, quæ mutat speciem peccati: quæ quidem ratio militat etiam in tribus prædictis circumstantijs: quare idem iuris debet esse de omnibus, l. illud. ff. ad l. Aquil.

Ex prædictis infertur primo, non esse confitendas illas circumstantias, scilicet esse peccatum commissum in secunda, vel tertia feria; aut in prato, vel vinea, manu dextra, vel sinistra: quoniam per has nullum prædictorum triū fit. siquidem non fit mortale, quod sine illis non esset tale, neque etiam fit letale alterius speciei, neque alio respectu.

Infertur secundo, quod peccans ob fiduciam, quod postea per confessionē veniam obtinebit, non tenetur de necessitate id confiteri: quia nō est circumstantia adeo peccatum aggrauans: immo potius minuit, vt inquit Caiet. 2. 2. quæst. 121. art. 2. quidquid Bonauent. in Apolog. insinuauerit.

4 Infertur tertio, quod is qui furatus est aliquid sacrum, vel ex loco sacro, nō satisfacit dicendo, se id furtum fecisse: sed oportet exprimere, esse rem sacrā, vel de loco sacro surreptam. nam hæc circumstantia efficit, vt quod est mortale vnius speciei, aut vno respectu, fiat etiam alterius, vel altero respectu: eo quod specialiter prohibetur lege particulari alia distincta ab illa, quæ furtū prohibet, quæ quidem præcipit, ne quid sacrum, aut de loco sacro surripiatur, cap. quisquis. 17. quæst. 4. Id quod etiam est dicendum de homicidio, & fornicatione

fornicatione in loco sacro perpetratis: per hanc enim circumstantiam fiunt mortalia alterius speciei, eo quod ob alium respectum, quam legis diuinæ; lege scilicet humana speciali prohibentur cap. proposuisti. de consec. eccl. vel altar. & cap. ecclesijs. de consecr. dist. 1.

Infertur quarto, eum, qui cum coniugata, vel religiosa, vel cognata tē habuit, non satisfacere confitendo, se cum femina concubuisse: quoniam debet exprimere, fuisse coniugatam, religiosam, vel consanguineam. nam in primo casu est proprie adulterium: in secundo vero sacrilegium: in tertio autem incestus. & consequenter, quod erat mortale vnius generis, efficitur alterius. Item, qui deliberauerit furari, vt possit rem habere cum religiosa, & coniugata, tenebitur confiteri furtum, sacrilegium, & adulterium: nam & si tria hæc sint vnus interior actus voluntatis: ille tamen ex triplici causa, eaque diuersa est crimen mortale. Siquidem trifariam rationi pugnat, & tribus etiam distinctis, & specialibus legibus prohibetur.

Ex quibus facile colligas responsum ad quæstionem, nuper nobis propositam; An scilicet coniugatus, qui rem habuit cum vxore aliena, teneatur declarare non solum se esse coniugatum: sed etiam illam, cum qua rem habuit? Resoluenda est enim affirmatiue: quia est circumstantia, quæ per se sola mutat speciem peccati, & ita est confitenda per prædicta.

Infertur quinto, quod omnis circumstantia finis, prohibita per aliam legē specialem. & diuersam ab illa, qua principalis actus prohibetur, debet in cōfessione explicari: cuiusmodi est circumstantia furantis ad fornicandum, occidendum, vel percutiendum alterum.

Infertur sexto, eum, qui mentitur, vt alios delectet sine alterius detrimēto (quod est mendacium iocosum, & veniale tantum) hac intentione, vt etiam si intelligeret esse mortale, nihilominus mentiretur, teneri illam circumstantiā confiteri: quoniam per illam efficitur mortale, quod sine illa nō esset tale.

Septimo, quod non tenetur illas circumstantias confiteri, quæ peccatū extenuant. Vnde qui peccauit cum muliere quadam ab ea prouocatus, non tenetur confiteri se esse prouocatum ab illa: siquidem id peccatum extenuat, per cap. significauit. de pœnit. & remiss. quod in hoc dixit singulare Feli. in cap. dilecti. de except. & per l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. ad l. Iuliam de adult. quem ad hoc aiebat singularē Iason. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. aptissimus tamen ad hoc propositum textus in dicto cap. consideret, verb. tentatione. de pœnit. dist. 1. Immo opinio communis, quam sequebamur in dicto cap. consideret. num. 5. videlicet, quod pœnitens illam circumstantiā subticere debet: quia in confessione seipsū excusare nō debet, nūc displicet. tū quia nulla lege, aut ratione fulcitur, qua id possit efficaciter cōprobari. tum quia, quocunque modo illā exprimat, se ipsū sufficienter accusat, imputando sibi culpam, quam habet nihil illi detrahens, neque adijciens. Tū quia secundum Bonauenturā, in 4. lib. sent. dist. 16. & cōmunem, quam vbi supra sequuti fuimus tenetur manifestare illas circumstantias extenuantes, quæ ita extenuant, vt efficiant non esse peccatum, vel ad summum veniale tantum, quod alias fuerat mortale: qualis est circumstantia grauis morbi, quæ nullum, vel veniale tantum peccatum facit esum carnium in Quadragesima. & etiam

Digitized by Google

quando eas confessarius pænitentem interrogat: vel quando ex earum occultatione occasionem alicuius mali idem confessarius apprehenderet, arg. cap. nihil. de præscript.

6 Infertur octauo, quòd quamuis sit laudabile confiteri circumstantias, quæ ita peccatum adaugent, vt illud ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: opinio tamen communior & probabilior habet, hoc non esse necessarium, quando augmentum illud non est in causa, vt veniale mortale fiat, vel alterius speciei mortalis, vel alio respectu; quod nos vbi supra copiose confirmauimus, & satis declaratum est nunc per Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. & 5. & can. 7. a contrario sensu; licet Marsilius in lib. 4. sentent. q. 12. art. 1. communem istam sententiam restringat, ne sit ei locus in circumstantia, quæ clare & manifeste peccatum adauget: a quo ibi discessimus ob multas variasque cõsiderationes. Et quamuis post hęc Dominicus Sotus asseruerit idẽ, quod Marsilius contra communem: non tamen debemus ab ea discedere. Tum quia confessarij tam magnam inueniunt difficultatẽ in perquirendis omnibus circumstantijs mutantibus speciem, etiam sine perquisitione non mutantiũ, sed notabiliter aggrauãtium, vt putent quasi impossibile perquirere has, & illas: & Deus nõ obligat ad impossibile, neque ad nimis difficile, iuxta mẽtẽ S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. ar. 2. & Cõcil. Trid. sess. 6. cap. 11. & can. 18. Tũ quia multi pænitẽtes remanent cum magnis scrupulis, an confessi fuerint bene, aut male, videntes pauca peccata esse vnius speciei, quæ non sint maiora, vel minora notabiliter, quã alia eiusdem, ratione personæ, loci, moræ, modi, præludiorũ, aut consequentiũ: & ita fiũt importunissimi confessarijs, redeũtes ad se recõciliandũ, & dicentes, cõfessi fuimus, Peierauimus, Percussimus, Fornicati fuimus: sed nõ diximus tẽpus, quod in eo cõsũpsimus, neque quod paullo ante, aut post diximus, aut fecimus hoc, vel illud, quod augebat peccatũ. Et vix est vlla via alia sedandi & tranquillandi eos, quã docẽdo, illas circũstãtias nõ esse necessariò confitendas: quia non mutant speciẽ saltem in genere moris. Itẽ quia peccator nõ tenetur, vt asserit cõmunis, & idem Sotus in 4. dist. 18. q. 2. ar. 4. cõfiteri mala verba, signa, & gestus, quæ antecedũt homicidiũ, aut percussionẽ: sufficit enim dicere, Interfeci, Percussi, neque oscula, & alia multa turpia, quæ præcedũt fornicationẽ: sufficit enim dicere, Fornicatus sũ. Neque cogitationes & volũtates apparatuũ ad furandũ, vel cõmittendũ alia delicta: immo satisfacit vltimũ actũ confitendo, vt dixit Sotus post alios in dicto art. 2. dicẽdo, Percussi, Interfeci. Decies, fornicatus, Furatus fui toties, &cęt. Tum quia sanctũ Cõc. Trid. præcitata sess. 14. cap. 5. & can. 7. cui interfuerunt uiri doctissimi, & sanctissimi, qui de his opinionibus in scholis disseruerunt, declarauit circumstantias, quæ mutant speciẽ, esse confitendas, arg. l. 1. ff. de offi. eius cui. & cap. cũ apostolica. de his, quæ fiunt a præl. Tum denique, quod interest plurimũ ad salutẽ animarũ, vt amemus, & non horreamus cõfessionẽ. in quod iuuabit alleuiatio eius ab omnibus illis oneribus & difficultatibus, a quibus potest leuari, iuxta eius institutionẽ diuinã, & declarationẽ sanctę matris Ecclesiæ: Iugum enim Domini suaue est, & onus eius leue, Matth. 11. Neque obstat, quod quidã dicitur dubitare de hac nostra sententia, quã nobiscũ fertur esse cõmunem, allegans pro ea multos, quos nos non citamus, eoquod legit

Digitized by Google

legit aliquos graues auctores contrarium tenere, quos nos etiam legimus: sed intrepide hanc partem elegimus. Tum per fundamenta, quę hic, & in alijs locis a nobis citatis traduntur. Tum quia, puto eos, qui dubitant cauere sibi debere, ne fere semper eos post auditas, vel factas confessiones conscientia mordeat, dictans, se non satis inquisijsse, vel expressisse grauitatem peccatorũ, quam circumstantia intentionis, & extensionis actus, aut irreuerentiæ, contemptus, temporis, loci, personæ, & alię inducunt.

8 Quibus addo, quod quamuis hæc nostra, quæ, vt diximus, communis est opinio, videatur facere pro alia conclusione prædicti Soti in dicta dist. 18. q. 2. art. 4. de qua nuper interrogati fuimus: non tamen videtur nobis vera. Illa enim conclusio habet, non esse necesse confiteri virginitatis circumstantiã, idest, quò, is qui confitetur, est virgo, si voluntas fornicandi non peruenit ad actum, quamuis secus sit, quando peruenit. Non inquam, videtur vera. Tum quia peccata voluntatis, oris, & operis sunt eiusdem specie, & non differunt, nisi quod alia sunt magis perfecta quam alia, vt dicemus infra in cap. 16. nu. 9. post. S. Tho. 1. 2. q. 52. art. 7. & consequenter stuprum mentale, quod est voluntas habendi copulam cum virgine, aut cum sit virgo, erit eiusdem speciei, cuius stuprum reale, quod est ipsa copula: & si quis eam habuit, debet cõfiteri illam circumstantiã, vt ipsemet ait, etiam debet confiteri, qui eã voluit habere, licet nõ habuerit: cũ alia species luxuriæ sit velle fornicari cũ virgine, vel cũ sit corruptus, vel corrupta. Tũ quia Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. can. 7. declarauit circumstantiã, quę mutat peccati speciem ex vna in aliã, necessario esse cõfitendã; qualis est hęc, de qua loquimur, vt prædictum est. Tum denique quia, non facit pro eo prædicta opinio cõmunis: quia loquitur de circumstantia non mutante speciem peccati: conclusio vero eius, de circũstãtia illam mutante. Videtur tamen nobis hæc communis opinio restringenda.

Primo, ne procedat in circumstantia, quæ sic auget peccatum, vt ratione ipsius fiat reseruatum, saltem ex vi constitutionum synodalium, quę solent aliquando furta aliqua, & damna certæ cuiusdam quantitatis Episcopo reseruare, vel addere, quod absolutio, siue restitutio fiat certo quodam modo.

9 Secundo posset etiam restringi, ne procedat in ea circumstantia, quę habet annexam excommunicationem, vel efficit, vt ea sit Papalis, quemadmodũ leuis percussio clerici est episcopalis, cap. peruenit. de sent. excom. vbi text. singularis: grauis vero est Papalis, cap. si quis suadente. 17. q. 4.

Tertio limitatur in ea circumstantia, quam confessarius interrogat, & non potest sileri absque periculo alicuius spiritualis incommodi, vt recte asseruit Siluest. in summa, verb. confessio. 1. quæst. 9. quamuis Ioannes de Friburgo, qui fuit auctor summæ confessorum, id non dicat in loco citato ab eo, lib. 3. tit. 33. quæst. 11. neque etiam vbi de hac materia tractat, lib. 3. tit. 34. q. 81.

10 Quarto dicimus, quod circumstatia diei festi non est necessario confitenda: quoniam non facit esse letale, quod sine illa non esset tale: neque alterius speciei talis, neq; alio respectu: nisi esset opus seruile in festis prohibitũ, quale nõ est peccatum iuxta S. Tho. in 3. lib. sent. dist. 37. art. 5. q. 2. Quam assertionem confirmauimus in dicto cap. consideret. nu. 1. & seqq. multis fundamentis,

Digitized by Google

mentis respondendo totidem alijs oppositis, sequuti in eo Cardinalem Caietanum 1.2.q.7.& 2.2.q.122.ar.4.& in quolib.10.& in summa verb.dies festus. resolutumque Siluestrum, verb.circumstantia.q.3.& verb. dies Dominica,q. 5.& in Aurea rosa casu 63. vbi testatur, doctissimos quosque ordinis Dominicani conuenisse, & hanc opinionem suscepisse; & Iacobum Almaynũ in 4. lib.sent.dist.17.col.24. Quãuis cõmunis opinio posset in duobus casibus obseruari, sicut diximus ibidem, nu. 40. nempe quando eo fine peccatum committitur, vt in eo fiat aliquod opus manuale prohibitum in illo die, & quando intentione & proposito violandi festum letale crimen admittitur.

11 Quinto dicimus, quòd circunstantia diei ieiunio, vel orationi consecrati, licet videatur aliquantulum augere peccatum: non est de necessitate confitenda, nisi peccatum perpetretur cum proposito violandi per illud huiusmodi diem. Quoniã non efficit mortale, quod alias non esset tale, nec mutat in speciẽ mortalis, nec facit, vt nouo respectu sit tale: quorũ aliquod requiritur ad hoc, vt circumstantiæ confessio sit necessaria, vt supra dictum est, & probauimus in princ.dicti cap.consideret.nu.32.versic.ad primum.

Sexto dicimus, quòd quamuis circumstantia loci sacri omne peccatũ grauius reddat secundum accidens: tamen non est necessariò confitenda, nisi quando ipsum opus peccati sanctitati, vel immunitati eiusdem loci directè contrarietur: qualis est humani sanguinis, vel seminis effusio, vel violẽta abstractio eorum, qui ad loca sacra cõfugiunt. Quoniam in his, quod erat mortale propter vnam causam, fit etiam mortale propter alteram, argumẽto cap. ecclesijs. de consec.dist.1.& cap.proposuisti.de consec. eccl.& cap.1.eod.tit. lib.6. vel quod peccatũ non erat, aut solum veniale ex genere suo ratione talis circumstantiæ fit mortale, vt est actus coniugalis inter virum & vxorẽ ibidẽ sine causa iusta exercitus, qui quidẽ in alijs locis peccatum non esset.

12 Septimo, quod qui in Ecclesia committit peccatum aliquod superbiæ, periurij, aut gulæ, &cæt. non tenetur necessariò confiteri circumstantiam loci sacri: neque qui existens in eodem loco desiderat occidere, ferire, vel fornicari extra illum, dummodo non cupiat id committere in eodem. Nam qui tale desiderium conciperet, etiam si extra locum sacrum existeret, circũstantiam sacrilegij, quod in eo admittit, confiteri teneretur, vt in principio dicti cap.consideret.num.22.diximus.

13 Octauo dicimus, quòd quamuis circumstantia propriæ personæ aliquãdo peccatum augeat, quia ceteris paribus, plus peccat dignitate aliqua præditus, quàm priuatus, cap.homo.40.dist. & prælatus plus, quam subditus. cap. præcipue.11.quæst.3.& sapiens plus, quam ignorãs, cap.sicut dignum.de homicid.& multo plus ille, qui affectat ignorãtiã, vt liberius peccet, quàm peccaret sciens, cap.penul.37.dist.& bonus plus, quã malus: & melior, quàm minus bonus: & licet propterea vtile sit, huiusmodi circumstantiam cõfiteri: nõ tamen communiter necessarium est. quoniam illa, vt plurimum, neque ex veniali facit mortale: neque ex mortali vnius speciei mortale alterius: neque ex mortali vno respectu, mortale alio propter alium finem. At verò quando hoc fieret, puta cũ agitur contra votum, vel contra statum voto firmatum, vt cum religiosus fornicatur, circumstantia personæ confitenda est: quoniam túc aliquod

quod ex illis tribus prædictis efficitur. Quod quidem non ita fit, quando religiosus blasfemat, vel quoduis aliud crimen, quod non est contra sua vota, vel regulam, quam est professus, admittit, vt post Caietanum 1.2.quæst.7.art. 1. diximus in dicto principio cap. consideret. num. 50. Circumstantia enim religionis communiter non facit esse mortale, quod suapte natura non erat tale: neque etiam facit esse alterius speciei, quod ex se erat alterius. Et ita patet responsio ad id, quod nuper quæsitum fuit, An scilicet religiosus, qui fornicatus est, teneatur confiteri, se esse religiosum: nã per prædicta est palam, eum ad id teneri.

14 Nono dicimus, q; tunc demum, & non alias, est necessarium confiteri circũstantiam, q; peccauerit contra conscientiam, quando opus effectũ ob nullã aliam legem; sed solum propter conscientiam erroneam tantum fit peccatũ: tunc enim solummodo vnum ex tribus illis prædictis, & non alia efficere manifestum est, sicut nos vbi supra, num. 58. & 65. noue declarauimus.

Decimo, quòd numerus peccatorum non est circumstantia: sed additio peccati ad peccatum. Quoniam frequentatio peccati non circumstat prius peccatum: sed constituit nouum & separatũ à priori. Circa quod quattuor diximus in dicto cap. consideret. num. 41. Quorum primum est, non esse satis dicere, Peccaui sæpe in hoc genere peccati: quoniam verbum illud, Sæpe, ita verificatur in numero denario, immo & in binario, sicut in centenario, iuxta gloss. 1. cap. monasteria. de vita, & honest. cleri. late Georg. in principio Clem. sæpe. de verb. signifi. quamuis Archidiacon. in cap. imitare. 6. q. 1. & in princ. d. cap. consideret. partem affirmatiuam defendat, quem licet Angelus verb. confessio. 1. §. 23. noluerit reprobare: merito tamen eum reprobauit Cardinalis Alexandrinus in d. cap. imitare.

15 Secundum, peccatorem teneri ad dicendum certum numerum peccatorũ, si eum nouerit exprimere, dicendo, Hoc peccatum commisi toties. quòd si certum numerum minime nouit, debet secum rationem ponere, quoties in die, vel hebdomada, aut mense, plus minusue illud peccatum admiserit, & exponere numerum verisimiliorem. Peccaret enim mortaliter, qui præ pudore vel hypocrisi aliquod ex numero, cuius meminit, subticeret. immò etiam si per culpã suã latã fiat, quo minus recordetur, eoquod ea de re nihil antea secũ præcogitarat, cũ tamen id facere potuisset, & proinde confessio nihil valet.

Tertium, satis esse absque aliquo numero suum statum sufficienter manifestare: veluti si qua publica meretrix per decennium parata & exposita ad fornicandum, tam cum clericis, religiosis, quam laicis & coniugatis, aut solutis: & post conuersionem confiteretur, exprimeretque se toto illo temporis spatio in eo statu fuisse. hoc, inquam, satis esset, vt post Cardinalẽ Caiet. Tomo 1. Opusculorum, Opusc. 18. quæst. 3. concluſimus in dicto cap. consideret. põderantes illa verba. *Quantum perseueranter, & defleat quod perseueranter peccauit.* Per quæ prædictam sententiam singulariter probauimus, vt ibi diximus, & addidimus, eum, qui annum integrum omisit dicere horas canonicas, satisfacere, dicendo, Anno integro omisi diuinum officium.

16 Quartum, quod toties numerus peccatorũ augetur, quoties peccatũ ipsũ, vel voluntas peccandi, quæ fuerat interciſa, renouatur, secundum Io. And. in

Digitized by Google

reg.delictum,col.pen.de reg. iur. lib. 6. in Mercurial. quod planè verum est in peccatis internis,quæ solo animo consumantur,vt odium,& hæresis:nõ autem idem est in illis, quæ opere exteriori consumantur. nam illa voluntas non dicitur iterari, donec opere exteriori perficiatur, vel interrumpatur: vt euenire solet, quando quis vadit in longinquum ad homicidium perpetrandum,& in ipso itinere,quod vno die conficit, nunc de illo, nunc de alijs meditatur. hic enim non peccat in hoc amplius, quàm vnum peccatum, licet multo grauius,iuxta Caiet.in dicto 1.Tomo Opusculor. Opusculo 17.quæst. 3. quem in dicto principio num. 48. sequimur, ponderantes textum ad hoc singularem in cap.cum pro causa.de sentent.excommun.

Ex quo inferimus primo, peccatum non iterari, aut multiplicari etiamsi durante opere exteriori multoties voluntas interior interrumpatur, & renouetur:neque etiam econtrario,si manente eadem voluntate opus multiplicetur exterius, anteaquam delictum finiatur, vti copiosius in dicto principio, num.48.comprobauimus.

Infertur secundo,quòd omnes actus interiores & exteriores, qui tantummodo sunt veluti quædam via ad vnicum peccatum perpetrandum, vnicum tantum efficiunt peccatum, etiam si illi actus fuerint interrupti: quales sunt passus itineris, præparatio æqui, lanceæ, aliorumque armorum vna cum desiderijs, varijs vicibus interruptis, verbo, esu, & somno renouatis, eius, qui vadit ad occidendum alium triginta, vel quadraginta miliaribus distantem. nam licet illi actus in genere entis considerati, singulatim sint multæ & variæ res: tamen considerati tamquam via & partes ipsius peccati, quibus totũ peccatum est consumandum, non amplius,quàm vnum peccatum efficiũt: sicut lapides, columnæ, ligna, reliquaque materia vnius domus multa sunt secundum se sumpta: ceterum omnia simul considerata tamquam partes vnius domus,non amplius,quam vnicam domum conficiunt, l.eum qui. ff. de vsucapion.& l.qui vniuersa.ff.de adquir.possess.

17. Nunc autem ad soluendas sex quæstiones ab hinc aliquibus mensibus nobis propositas addimus primo, quod non solum plures actus exteriores, tendentes in vnum peccatum principale,qui diuersi sunt in genere entis,censentur constituere vnum peccatum in genere moris, saltem quoad effectũ confitendi numerum peccatorum, quando vnus est in alium via: sed etiam quando quis vno impetu fertur in illos omnes. Tum argu. præfati cap. cum pro causa.de sent.excom. quatenus probat, cum, qui vno impetu pluries percutit clericum,semel tantum excommunicari. Tum argumento aliorum iurijũ, per quæ Ioan.Andræ. in dicto Mercur.cap.delictum.de reg.iur.lib.6.cõcludit,quendam Anglicum,qui tres ictus vno impetu intulit clerico, semel tantum excommunicatum fuisse. Tum quod ille vnicus impetus videtur includere quamdam vnitatem in genere moris, & efficere, vt quadamtenus vnus, eorum sit ad alium via, vel consequens: licet suapte natura in genere entis per se subsistat. Tum,quod qui vnico impetu bis, vel ter appellat, semel tantum appellasse dicitur, cap.Lotharius.adiuncta gloss.verb. appellauit.31.q. 2.& qui bis, vel ter eandem rem in testamento,vel codicillis legauit, videtur semel legasse.l.cum quæstio.C.de legat.

Addimus secundo, quod sicut actus præambuli ad actum principalẽ peccati

Digitized by Google

uel non augent numerum peccatorum, nec essariò confitendum: ita eadem ratione nec consequentes, nec subsequētes actum principalem peccati: quales videntur esse actus, quibus quis fecit aliquod peccatum principale: & postea inordinate gaudet, lætatur, tristatur, dolet, vel loquitur de illo, vel accessorijs eius, Tum quod eadem ratio videtur, & sic idem est de vtrisque iudicandum l. illud. ff. ad leg. Aquil. cap. dudum. 2. de elect. Tum quod qui furatus est infantem, qui apud eum adoleuit, vnum furtum fecisse dicitur, l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. Tum quod pauci, collatione aliorum, inueniuntur, qui post vindicatam iniuriam; post fornicationem in domo sua secure habitam; post furtum & dolum admissum, non velint, dicant, vel faciant aliqua inordinata, gaudendo, comedendo, bibendo, & ridendo, iuxta illud Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint*. attamen nemo dicet, eorum omnium numerum nominatim esse confitendum. Tum quia totus Ecclesiæ Christianæ vsus videtur habere, quod sicut sufficit homicidæ confiteri, se occidisse talem hominem, non confitendo numerum voluntatum, & aliorum actuum inordinatorum præambulorum illius homicidij, ita sufficit confiteri illud, non confitendo numerum actuum consequentium, quibus id ei placuit, & monstrauit alijs, verbis, vel factis placuisse sibi. Et quod sicut fornicanti sufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum volūtatum, dictorū, & factorum præambulorum inordinatorum: ita sufficit confiteri principalē actum, non confitendo numerum voluntatum dictorum, & factorum inordinatorum consequentium. Tum quia, licet singuli præfatorum actuum sint per se ipsos peccata mortifera quoad iudicium Dei exactum: & licet oporteat vt contritio, per quam sunt remittenda, formaliter, vel virtualiter perueniat ad omnia illa, quoad tamen iudicium salutare pœnitentiæ, & huius vitæ, quod facere debet confessarius, satis est, vt numerus eorum sic patefiat ei, vt status pœnitentis satis pateat confessario ad iudicandum qualem ei debeat exhibere medicinam, vt pulchre declarauit Caietan. Tomo 1. Opusculor. Opusculo. 5. quæst. 3. Cum ergo communiter post, & ante actum principalem multa cogitata, dicta, & facta inordinata soleant haberi, satis constat cōfessario quoad iudicium suum salutare ferendum status pœnitentis quoad illam speciem peccati. Arbitramur autem, quod licet, qui rem habuit cum aliqua, non teneatur confiteri colloquia, oscula, & alios huiusmodi actus antecedētes, & consequentes propinquos ad coitum: tenetur tamen qui bis coiuit, etiamsi vnus actus sit propinquus alteri, dicere se bis coiuisse, illa ratione diuersitatis, quod vnus coitus istorum non est communiter via, neque præambulum ordinatum ad alterum, neque consequens illum, neque quis vno impetu fertur in vtrumque: colloquia vero, oscula, & amplexus sunt communiter præambula, & consequentia coitum, quem præcedunt, vel consequuntur. Non autem sine causa adiecimus supra, Tendentes ad vnum peccatum principale; quoniam si actus illi sunt peccata separata secundum se, vel ordinantur ad alia peccata, tot peccata committūntur, quot sunt illi ex natura sua, vel quot sunt fines deprauati, ad quos diriguntur: nam qui pergit ad homicidium perpetrandum, & in via furatur, rapit, peierat, blasphemat, vel suum esum, potum, iter, & colloquia non solum dirigit in homicidium conceptum.

verum

verum etiam in adulterium, infamiam, & sacrilegia perpetranda, tot pec-
ta diuersa committit, quot sunt ibi actus in se mali, & quot fines diuersi ma-
li, in quos diriguntur. quod ipsum est dicendum de actibus consequentibus,
& de illis, in quos vno impetu fertur.

Ex quibus infertur primo, quod licet quando inter præambula, & conse-
quentia, & actum principalem fit aliqua notabilis interruptio, illa sint pec-
cata diuersa, etiam in genere moris, etiam ad effectum, vt contritio forma-
liter, vel virtualiter debeat peruenire ad illa: non tamen videntur diuersa
quoad effectum necessariò confitendi numerum eorum: eoquod sine illa spe-
cificatione satis videtur constare status confitentis quoad iudicium salutare
sacerdotis.

18 Infertur secundo decisio primæ prædictarum sex quæstionum; scilicet
quod qui eodem impetu dicit alteri quattuor, vel quinque iniuriosa verba
significantia diuersas iniurias; puta quod sit fur, falsarius, hæreticus, cen-
sendus est peccare diuersa peccata. Tum quia non sunt antecedentia, ne-
que consequentia ad vnum principale peccatum: neque sunt vnum, neque
vnius speciei. Tum quia, licet qui vno impetu infert clerico tres ictus non sit
nisi semel excommunicatus: si autem vno impetu, etiam vnico ictu tres fe-
rit clericos, ter est excommunicatus, secundum Ioan. Andræ. in dicto Mer-
cur. cap. delictum. de rogu. iur. lib. 6. Tum quia eadem ratione qui ferit, &
blasphemat, & hæresim asserit, tria peccata committit cum numero necessa-
rio confitenda, argu. l. prætor. §. fin. ff. de iniur. qui vero dicit totidem verba
iniuriosa, significantia tantum vnam iniuriam; vt quia appellat aliquem
quater, vel quinquies furem, hæreticum, vel latronem, vnum tantum pecca-
tum admittit quoad necessitatem confitendi numerum instar bis; vel ter vni-
co centextu appellantis, dicto cap. Lotharius. adiuncta gloss. verb. appella-
uit. 31. q. 2.

Infertur tertio decisio secundæ quæstionis; scilicet, quod qui dicit alicui
vnum verbum iniuriosum: & ille respondet, vnde prouocator replicat, eidem
dicens tria verba iniuriosa, peccat tria peccata, si tres diuersas iniurias signi-
ficant: vnum autem solum, si tantum vnam.

Infertur quarto decisio tertiæ quæstionis; scilicet, quod qui imprecatur
mortem alicui, & toti familiæ eius, duo tantum peccata committit: non tot,
quot sunt personæ familiæ. Tum quod tota familia pro vna persona ficta ac-
cipitur. l. 1. ff. si fam. furt. fecisse dicatur. Tum, quod familia, licet significet
multos: eos tamen collectiue tamquam vnum corpus fictum significat. Tú
quod qui vnam domum vult inflammare, vel exurere, non videtur peccare
tot peccata, quod partes habet, sed vnum: quia vnum corpus compositum
ex multis vult inflammare, vel exurere, argu. l. eum qui. ff. de vsucap. Et qui
vult furari vnam milliadem ducatorum, vel vnum acerum tritici, vnum
solum peccatum videtur peccare, argum. l. vulgaris. ff. de furtis. & cap. vulga-
ris. de pœnit. dist. 1.

Infertur quinto decisio quartæ quæstionis; scilicet quod qui blasphemando
maledicit diuo Petro, & vndecim Apostolis, duo tantum peccata videtur
admittere, eisdem rationibus.

Infertur

Digitized by Google

Infertur sexto decisio quintæ quæstionis; scilicet quod sex peccata peccat, qui peccans mollitiei peccatum inducit sibi successiue in memoriam, vt magis delectetur, virginem, viduam, nuptam, cognatam, & monialem: quia sunt quinque peccat diuersarum specierum: cum virtualiter prædictis quinque commisceatur, vel eis mortifere delectetur, & nulla illorum sint antecedentia, vel consequentia alterius.

Infertur septimo decisio sextæ quæstionis; scilicet, quod semel tantum videtur peccare quoad necessitatem confitendi numerum, qui post vnam fornicationem cum amica habitam, eam vigesies osculatur non ad iterandam fornicationem, sed ad maiorem delectationem: quia illa omnia oscula videtur consequentia fornicationis, & rei iam habitæ.

Infertur octauo solutio illius quæstionis; quot nempe peccata committeret ille, qui longo tempore illicitis amoribus irretitus, mulierem persequitur sed non potitur ea? dicimus enim, vt minimum toties illum peccare, quoties interrumpit malam illam voluntatem peccandi conceptam cessando ab impendenda opera exteriore pro illo tempore, & iterum postea illam cõtinuat. Ita quod si diem integrum, vel noctem, aut partem eorum insumpsit musicis cantilenis, quo mulierem alliceret, vel opportunitati captandæ, qua ipsam alloqueretur, vel alijs officijs, quibus in illum finem pessimum eam flecteret, quamdiu talis voluntas & opera exterior non interrumpitur, vnum tantum peccatum erit, licet tanto grauius, quanto diuturnius. At vero si opera illa exteriore, quam tunc adhibet, finita, vacat alijs negotijs, quæ non sunt via, neque præludia ad prædictum opus, & iterum redit ad eandem illam malam voluntatem solam, vel ad aliam faciendi aliud opus exterius simile, vel dissimile precedentibus ad prauum illum finem consequendum, peccatum aliud cõmittet, & tot subinde peccata tenebitur confiteri, quot interruptiones, aut renouationes huiusmodi interuenerint, præter multas alias voluntates, seu volitiones absolutas, quas habuit absque operis cõsummatione: & confitendo numerum verisimilem eorum satisfaciet.

19 Decimo dicimus, quod pœnitens potest vnico verbo mille peccata mortalia confiteri: veluti dicendo, Millies blasphemaui; Millies peieraui; Millies fornicatus sum; Millies occidere statui; Millies feci contra meum votum, vel iuramentum. Decies cõsului alicui, vt in peccato mortali perseueraret: Illud aut illud toties feci ad finem fornicandi: quoniam huiusmodi confessioni nihil deest ad ipsius integritatem, etiam si tot peccata paucis, sed claris verbis expresserit, vt nos in principio dicti cap. consideret. num. 110. post Caiet. diximus.

Vndecimo, quod circumstantia scandali in duobus casibus est necessario confitenda, secundum omnes, vti nos in cap. 1. §. animaduertere. num. 5. de pœnit. dist. 5. diximus. Quoniam in his vnum ex tribus illis supradictis efficitur. Prior casus est, quando scandalum est formale, hoc est, quando aliquid dictum, aut factum fuit, animo prouocandi alium ad peccatum mortale, & non solum tenetur confiteri id, quod prædicto animo dixit, aut fecit: sed etiã tenetur explicare illam peccati speciem, ad quam prouocare intendebat, per dicta supra in cap. præcedenti, num. 2. Posterior casus est, cum per opus suo

genere

Digitized by Google

genere bonum aut indifferens, secundum speciem tamen, & apparentiam malam præbetur occasio peccandi mortiferè. Super alio verò tertio casu diuersa est auctorum sententia: videlicet cum quis mortiferè coram alijs peccat absque proposito prouocandi eos ad mortiferè peccandum. nam Adria. in 4. de sacram. confess. q. 4. Ioan. Maior in 4. dist. 38. q. 3. & Siluest. in summa verb. scandalum. quæst. 3. sentiunt partem affirmatiuam: beatus autem Tho. 2.2.q.43. art. 3. negatiuam, quatenus ait, quod licet grauius peccet, qui peccat publice, quam qui peccat occulte: non tamen ob hoc dicitur communiter peccatum scandali speciale. quod ipsum affirmat Caiet. in summa, verb. scandalum. Nobis idem nunc videtur, quod vbi supra, §. animaduertere. visum fuit: nempe quod priori opinioni sit locus, quando eiusmodi peccatum per eiusmodi personam, vel in conspectu eiusmodi hominum admittitur, quod verisimiliter id videntes, peccati occasionem accipient: opinioni vero posteriori S. Thomæ sit locus, quando non fit per talem personam, nec corã talibus, vt ibidem latius extendimus.

20 Duodecimo dicimus, notandum esse, eum, qui obliuiscitur confiteri circumstantiam necessario confitendam, non obligari ad iterum confitendum peccatum, quod iam est confessus: sed satis est ei, vt solam circunstantiam cõfiteatur; verbi gratia. Iurauit quis se non iecturum manus violentas in clericum, non furaturum, non blasphematurum: deinde percussit clericum, furatus est, blasphemauit: post quod confessus est, se illa fecisse, oblitus dicere quod antea iurauerat, se illa non commissurum, non tenetur ad iterum cõfitendum illa: sed satis est confiteri, quod semel, bis, ter, vel toties, licita iuramenta fuit transgressus: vel confiteri se fecisse aliqua opera in se mala, quæ se non facturum antea iurauerat: quod in dicto cap. confideret. num. 204. latius tradidimus.

Neque obstat, quod, vt quidam opponit, si vt nos approbamus, non est necesse confiteri illas circumstantias, quæ notabiliter aggrauant non mutando speciem, sequeretur, quod sufficeret fornicanti corde & opere confiteri peccasse corde, non exprimendo, quod opere compleuerit. Et quod qui ter solamente peccauit, & bis mente & opere, satisfaceret cofitendo se quinquies decreuisse fornicari. Sequeretur item posse confitentem respondere confessario interroganti, an opere peccauerit, quod non: quia potest negare illa, quæ non tenetur necessario confiteri, qualia sunt venialia, & etiam mortalia iam legitime confessa. Ad quæ respondetur negando eiusmodi consequentias: quia conclusio nostra, quam ipse quoque probat, loquitur de circumstantia peccati, & non de peccato, neque de ipsius perfectione, ad quæ fiunt consequẽtię, nam peccatum operis non est circumstantia peccati mentis, sed peccatum & perfectio peccati cordis: & a diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audientiam. de decim. & peccata operis oportet confiteri: quia tenemur confiteri omnia peccata. cap. omnis. de pœnit. & remiss. vt supra in præludio 7. num. 19. & 20. post S. Thom. ibi citatum declarauimus, addentes rationem, quare sufficiat confiteri peccatum operis sine confessione peccati cordis, & non econtrario, peccatum cordis sine peccato operis.

Quod

Digitized by Google

Quod pænitens debeat famam proximi conseruare, non manifestando complices delicti. Cap. VII.

1 *Manifestare aliena peccata qua lege probibitum.*
1 *Confessio sacramentalis qua lege debet esse integra.*
1 *Legum duarum contrariarum vtra potior.*
2 *Pænitens non debet nominare personam, cum qua peccauit.*
3 *Circumstantia alioqui necessario confitenda quo casu tacenda.*
4 *Confessor vt scandalizari potest ratione circumstantia.*
5 *Pænitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.*
5 *Pænitens quando mutato babitu confitebitur.*
6 *Communicari potest absque confessione inopia confessarij.*
7 *Confessarius quis prodesse possit, & non obesse.*
8 *Verecundia non est iusta causa adeundi extraneum confessarium.*

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præsupponimus primo, infamare alterum iniuste, & reuelare aliena peccata ea ignoranti, esse peccatum, lege diuina naturali prohibitum, vt diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. in cuius repetitione id pro sexta conclusione collegimus, éamque 71. corollarijs ornauimus, & infra cap. 18. in breue compendium contraximus.

Secundo præsupponimus, quod lex præcipiens, vt confessio sacramentalis sit integra, est lex diuina positiua a Christo Domino nostro instituta, vt in gloss. summæ de pœnit. dist. 5. & supra cap. 2. docuimus.

Tertio præsupponimus, quod quando duæ leges contrariæ in aliquo casu concurrunt, in quo alterius obseruatio est omittenda, tunc temporis illa quæ maior est, minori debet anteferri, & hæc illi cedere, argu. cap. Iulianus. & cap. si Dominus. 11. q. 3. & cap. sicut. adiuncta gloss. verb. necessitate, de consecr. dist. 1. vbi late diximus, & aliquid in cap. sacerdos. num. 25. de pænit. distinct. 6.

2 Ex quibus infertur primo, pænitentem non debere nominare personam cum qua peccauit: quoniam supradicta lex naturalis diuina hoc prohibet.

Secundo infertur, quod confessarius præuidens pænitentem velle nominare personas delicti consortes, vel per quas ipse induxit, vel a quibus fuit ad peccandum inductus, debet statim ei occurrere, ipsumque admonere, ne illas nominet, ne ipse confessarius pariter peccet infamiæ peccato consentiendo, vt ait S. Bonauent. in 4. lib. sent. dist. 21. art. 1. q. 3. & facit cap. notum. 2. q. 1. & cap. 1. de offi. delegat.

3 Tertio infertur, quod quamuis opinio communior in 4. lib. sent. dist. 16. affirmet, quod quando circumstantia necessario confitenda non potest manifestari absque reuelatione tertiæ personæ, tunc potest licite illa reuelari: opposita nihilominus est verior, quam tenet Innoc. in cap. omnis. de pænit. & remiss. & Ostien. ibid. & nos latius asseruimus in dicto cap. sacerdos. nu. 95. & 96. nempe quod potius debet circumstantiam tacere, quam proximum diffamare,

Tenet contrariũ Pedraza et Cordoua in 6. precepto decalogi. et quia semper complicũ est exprimere vbi quando ali. circumstantia nõ potest explicari, nisi grauedãni aut periculũ imminent complici qui tunc tacendũ est peccatũ sed desit copia confessarii vel aliud remedium [illegible]

diffamare, quando alterum de duobus neceſſario fieri oportet. Exemplum de pœnitente, qui commiſit inceſtum cum propria matre, vel filia, vel extitit mediator, vt ab alio committeretur: ſed quia pœnitens, vel mater, vel filia cõfeſſario ſunt noti, non poteſt cognationis gradum exprimere abſque mulieris infamia: in hoc enim caſu tenetur circumſtantiam tacere, & eam non infamare. Primum, quia lex de non infamando proximo, diuina naturalis eſt: Lex autem, quæ iubet confeſſionis integritatem, eſt diuina poſitiua, & ita hæc debet illi cedere, per dicta in §. fina. 6. diſt. cum non ſit locus vtrique. Deinde, quia ſecundum opinionem communem, pœnitens debet tacere peccatum quod in cõfeſſione detectum, ſibi, vel confeſſario probabile damnum animę, vel corporis, vel famæ adferret. Veluti, ſi penitens confeſſarij fratrem occidiſſet, & ſi cõfiteretur ſe aliquem occidiſſe, ſtatim ſacerdos putaret ſuum fratrem ab illo occiſum: aut ſi cognatam ſuam, quæ filia eſſet confeſſarij, carnaliter cognouiſſet, & circumſtantiam cognationis exprimeret, confeſſarius uam eſſe filiam ſuſpicaretur. quibus caſibus pœnitens debet curare concedi ſibi facultatem confitendi alteri: quam ſi impetrare non poteſt, tunc omnia alia peccata debet exponere, & vnum illud tacere, cum propoſito illud eidem confitendi, quando prędictum ceſſauerit impedimentum, ſecundum S. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3. art. 4. & Altiſiod. probatum a Ioann. Maiore in 4. lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 5. Denique, quia communis habet opinio, quod ſi pœnitens ob id quod fœmina eſt, vel ob peccati enormitatem, vel propter alias cauſas probabiliter credit, ſi ſuum peccatum, vel eius circumſtantiam proderet in confeſſione, ſcandalum magnum, vel grandem occaſionem peccandi mortaliter confeſſario præberet, tunc nullo modo debet illam confeſſario detegere ſecundum Adrian. in. 4. de confeſſ. q. 4. verſ. ad argumenta quæ contra hoc eo quod lex quæ ſcandalum prohibet, eſt diuina & naturalis, Matthę. 18. & Marc. 9. & cap. 2. de oper. nou. nuntia. Quæ autem obligat ad confitendum omnia peccata, & omnes eorum circumſtantias eſt quidem diuina, ſed poſitiua, vt ſupra diximus: & conſequenter patet, illam eſſe fortiorẽ iſta: & quando concurrunt ſimul, hęc illi cedere debet, per prædicta nu. 1. Quod quidem eſt verum, ſaltem quando ſcandalum illud paſſiuum, quod ex tali confeſſione inferretur, ex ingnorantia, vel infirmitate, non autem ex malitia proueniret, vt ſentit Ioan. Maior, in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 5.

Neque obſtat, quod quidam contrariam teneant ſententiam. Tum quia fundamenta noſtra longe fortiora ſunt, quam fundamenta contrariæ. Tum, quia fundamentum principale contrarię eſt, quod communis tenet oppoſitũ. quod ipſum etiam nos aſſerimus. Sed non obſtat, quia a communi recedendum eſt, quando pro contraria eſt textus, vel ratio, cui non poteſt ſatis bene reſponderi, vt diximus infra cap. 27. num. 286. per textum, cum gloſſ. & communi in cap. capellanus. de ferijs. & l. 1. §. ſed neque. C. de vete. iur. enucl. & rationibus prædictis non poteſt bene reſponderi a communi, neque ille ibi eis reſpondet. Tum quia preſupponunt, me eſſe auctorẽ huius opinionis, quod admiratus ſum, cum citauerim duos grauiſſimos auctores illius, ſcilicet, Innocen. & Oſtien. Tum quia prædictum dictum S. Thom. quod in hoc allegaui, eſt communiter receptum, nec ille illud negabit, cum ſit eiuſdem ordinis,

& ex

Digitized by Google

& ex eo efficaciter infertur opinio noſtra, a qua nõ eſt diſcedendum: quamuis etiam Sotus immemor noſtrarum rationum, ſequatur communem in 4. lib. ſent. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. Tum denique, quia omnium fere ſententia, vt in cap. ſeq. num. 5. dicemus, habet, quod confeſſarius, qui non poteſt cõfiteri peccatum aliquod ſine reuelatione confeſſionis, debet tacere illud, & reliqua confiteri. Quæſitum eſt autem nuper a nobis; An qui commiſit inceſtum, teneatur confiteri circumſtantiam graduum cognationis, & affinitatis. Cui reſpondimus teneri: quoniam aggrauat peccatum, mutando ſpeciem. Alia enim ſpecies inceſtus eſt copula cum cognata in primo gradu, & alia cum cognata in ſecundo, & alia cum cognata in tertio, & alia cum cognata in quarto, & circumſtantia, quæ mutat ſpeciem, confitenda eſt per Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.

5 Quarto infertur, quod pœnitens in caſibus, in quibus non poteſt cofiteri circumſtantiam neceſſario confitendam ſine alterius infamia, debet ſecundũ omnes doctores in 4. lib. ſentent. diſt. 17. q. 3. procurare facultatem cofitẽdi alteri, qui eum minime noſcat: & ſi talem non inueniat, debet mutato habitu confiteri illi, qui alias ipſum agnoſceret, ita, vt neque ex voce, aut alio ſigno deprehendatur, & nomen proprium, patriam, & profeſſionem taceat. quod licite facere poteſt: quia hæc non tenetur manifeſtare, niſi quando ex illis oritur aliqua circumſtantia neceſſario confitenda: qualis eſt eſſe coniugatum, quoad illam culpam, qua matrimonium læditur: vel eſſe religioſum quoad culpam, qua votum religionis infringitur. Confeſſario autem ſatis eſt, vt pœnitens eum certiorem faciat, ſe poſſe ab illo audiri & abſolui. Noluſario, nõ habenti in hoc priuilegiũ confiteri, abſque ſui parochi, vel alterius licentia: hoc enim non eſt verum, ſecundũ Palud. receptum in 4. lib. ſent. diſt. 16. quæſt. 3. quod & nos, in cap. ſacerdos. & in cap. fi. de pœn. d. 6. tradidimus.

6 Quinto infertur, quod quamuis aliqui ſentire videantur, quod quandò nullum ex prædictis remedium inuenitur, huiuſmodi pœnitentem videri non habere copiam confeſſarij, & ſubinde poſſe ſine præuia confeſſione communicare. argu. gloſſ. fi. receptæ cap. de homine. de celeb. miſſ. nihilominus tamen verius arbitramur in tali caſu debere reliqua omnia peccata confiteri omiſſo illo, aut eius circumſtantia, quæ non poteſt abſque dicto periculo exprimi, cum propoſito tamen id confitendi, cum primum occurrerit confeſſarius, cui abſque tali periculo poſſit illud manifeſtare, per prædicta ſupra eod. nu. 3. vt Maior ſentit in 4. diſt. 17. q. 5.

7 Sexto infertur, q̃ quando proprius confeſſarius huiuſmodi eſt, vt probabile ſit, confeſſionẽ talis peccati, & circũſtantię illi factã profuturã, & nullatenus obfuturã, põt & dẽt pœnitens illã ei cõfiteri, arg. cap. hoc videtur. 22. q. 5. hoc enim nõ eſt infamare: quia nihil cõtra ius reuelatur. Nã iure fieri poteſt reuelatio criminis alterius ei, quem ſcit profuturum, & non obfuturũ iuxta S. Auguſt. in dicto cap. hoc videtur. dummodo prius eum per ſe corripiat, vel nulla ſit ei ſpes correctionis, per ſuam correctionem, per eã, quæ in rẽpe. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6. diceba mus.

8 Septimò infertur, non eſſe iuſtam cauſam adeundi extraneum confeſſariũ,

non

Digitized by Google

non habita facultate proprij, timorem, quod post confessionem parochus magis sollicite, & accurate illius curam sit habiturus, nec adeo bene vt primum de ipso opinaturus, secundum Siluest. verb. confessio. 1. q. 6. tũ quia nulla est lex, neque ratio, quę id conuincat: tum quià pudor solus ad hoc non est legitima causa, nisi quando adeo magnus foret, vt pœnitentem constitueret in periculo tacendi aliquod peccatum, vel circumstantiam necessariò cõfitendam, vt in cap. placuit. num. 150. de pœnit. dist. 6. diximus.

De sigillo confessionis. Cap. VIII.

1 *Sigillum confessionis quid, & quare sic vocetur.*
2 *Sigillum secreti duobus modis sumitur, & quid sit.*
3 *Sigillum confessionis quę includat; & quos obliget. 4. & 7.*
5 *Sigillum omne confessionis est sigillum secreti, non econtrario.*
6 *Confessor non potens confiteri suum peccatum, nisi reuelando confessum, taceat taceat illud.*
7 *Sigillum confessionis etiam post mortem durat.*
8 *Confessarius vt sępe confessionem detegit nu. 9. & 10.*
11 *Sigillum confessionis quando non violatur. num. 12. & 14.*
13 *Confessor audiēs multos peccare vt peccat.*
15 *Confessor deponens de sibi confessis quis frangit sigillum.*
16 *Confessor dicens in tali loco admittuntur grauia peccata, male facit.*
17 *Confessor quas pœnitentias imponit prudenter.*
18 *Confessio similitudinaria non inducit sigillum.*
19 *Confessor vt iuste negat, adulteram non esse sibi confessam adulterium.*

1 PRo fundamento dicendorum decurrantes ea, quæ tradidimus in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. num. 35. post S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 21. quest. 3. art. 1. quęst. 3. ad 3. & communem opinionem, dicimus primo, sigillum nihil aliud esse, quam obligationem, vel debitum occultandi aliquid: dicique sigillum per metaphoram: nam sicut sigillum continet occultam rem obsignatam in charta, vel tabula, l. 1. §. fi. & l. cum ab initio. & l. si quis signatoribus. ff. quemad. test. aper. ita obligatio seruandi aliquod secretum efficit, ne illud fiat manifestum.

2 Secundo dicimus, quod sigillum secreti diuiditur in sigillum legis diuinę naturalis, quod est obligatiò iure ipso naturali inducta ad occultandum aliquid; & in sigillum confessionis, quod nihil aliud est, quam obligatio a lege diuina positiua per Redemptorem nostrum inducta, ad occultandum, quod in sacramentali confessione reuelatur. qui quidem propter multas causas, quas in dicto cap. sacerdos. num. 33. adduximus, voluit, vt quamuis alia secreta regulariter obseruanda, cap. qui ambulat. 5. q. 5. quod cum alijs citauimus in dicto cap. sacerdos. in princ. num. 3. cum seqq. sæpe possint, & debeant reuelari; videlicet quando iubet superior, cap. intimauit. de testib. cum ei annotatis per Panor. & Feli. & per Innoc. & Panor. in cap. omnis. de pœnit. & remiss. & Panor. in cap. qualiter. 1. §. si vero. sub finem. de accusat. vel

quando

Digitized by Google

quando occultatio talis ſecreti nocet animæ, corpori, honori, aut rei familia
ri alterius, vti diximus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. cõcl. 6. tamẽ cõfeſſio-
nis ſigillum numquam eſt reſerandum, præterquam in vno caſu: nempe quã-
do qui confeſſus eſt, ad id facultatem dederit quibuſdam conditionibus affe-
ctam, vt infra nu. 10. & ſeqq. dicetur. quinimmo cõfeſſarius, qui directe, vel
indirecte confeſſionem detegit, ſiue abſoluat pẽitentẽ, ſiue non, ſemper pec-
cat mortaliter, ſiue id faciat prę timore, etiam ipſius mortis, ſiue gratia vitã-
di ſcãdalum, aut commodum aliquod reportandi, vel propter quemcumque
alium finem rectum, aut prauum. cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6.

3 Tertio dicimus, quod idem redemptor noſter Ieſus Chriſtus voluit, vt ſub
iſta obligatione non ſolum includerentur peccata mortalia & venialia, verũ
etiam eorum circumſtantiæ neceſſario, vel voluntarie confeſſæ, & quæcunque
alia; quæ licet peccata non ſint: ſunt tamen talia, per quæ detecta, detegi po-
teſt, directe vel indirecte, in genere vel in ſpecie, eum qui confeſſus eſt, cõfeſ-
ſum fuiſſe, ſe admiſiſſe aliquod mortale, vel aliquod particulare veniale, etiã
ſi leuiſſimum foret, vt diximus in cap. ſacerdos. nu. 68. per dictũ cap. omnis de
pænit. & remiſs. in illis verbis, *caueat ſacerdos, ne uerbo, uel ſigno, uel alio quouis
modo aliquatenus prodat peccatorem.*

4 Quarto dicimus, quod hoc ſigillo & obligatione ſecreti confeſſionis non
ſolum ipſe confeſſarius remanet obligatus, verum etiam, vt diximus in cap.
1. in princ. num. 77. de pænit. diſt. 6. omnes illi, qui confeſſionem ſacramẽ-
talem audierunt, vel intellexerunt licite, vel illicite, mediate, vel immediate,
ſiue ſint clerici ſiue laici, ſiue viri, ſiue fœminæ, iuxta S. Tho. Palud. & omnes
alios in 4. diſt. 21.

5 Ex quibus infertur primo, quod omne ſigillum confeſſionis eſt etiam ſe-
creti naturalis: non autem e contrario omne ſigillum ſecreti naturalis eſt ſi-
gillum confeſſionis.

Secundo infertur, quod ſigillum confeſſionis eſt fortius altero; quoniam
alterum ſolum introductum eſt a lege diuina naturali: hoc autem, de quo in
præſenti agimus, a lege diuina naturali, & poſitiua.

Tertio infertur, quod quamuis qui aliquod horum ſigillorum infregerit,
peccet mortaliter: grauius tamen peccat, qui frangit confeſsionis ſigillum,
quam qui alterius ſecreti naturalis: quoniam ille peccat contra duas diui-
nas leges: hic autem contra legem naturæ tãtum. Sicuti etiam grauius offen-
dit, qui reſerat ſecretum, quod iurauit ſeruare, quam ille qui ſolum idẽ pro-
miſit. cap. 1. 22. q. 1. & gloſſ. in cap. iuramenti. ead. cauſ. q. 5. vti copioſius in d.
cap. ſacerdos. nu. 36. & ſeqq. diximus.

6 Quarto infertur, quod confeſſarius, qui commiſit aliquod mortale, quod
non poteſt confiteri abſque confeſſionis ſibi factæ reuelatione, tenetur illud
tacere, & reliqua confiteri cum propoſito illud etiam cõfitendi, quando abſ-
que prędicti ſigilli præiudicio facere poterit, ſecundum omnes in 4. ſent. diſt.
21. quatenus tenent, quod, vt dictum eſt, non eſt niſi vnus caſus, in quo illud
licet reuelare, qui quidem non eſt hic.

7 Quinto infertur, quod ſicut in dicto cap. ſacerdos. diximus, non ſolum ſa-
cerdos, & laicus, cui propter aliquam neceſſitatem fit confeſſio, iuxta cap. 1. in

Digitized by Google

principio, de pœnit. dist. 6. & etiã interpres, qui partes pœnitentis, qui linguã ignorat, agit, hoc secretum obseruare tenentur: verum etiam qui casu vel dolo, licite vel illicite alicuius confessionem audit: immo & is, cui causa consilij petendi ab eo, vel detrahendi reuelatur. quoniam res cum onere suo transeũt. cap. ex litteris. de pig. cap. pastoralis. de decim. l. 2. & 3. C. quib. caus. pig. vel hipoth. tacit. cõtrah. & trad. S. Tho. receptus a Palud. & alijs in 4. lib. sent. dist. 21. quæst. 3. art. 1. & 2. & confessio simul ac fit in forma sacramentali, annexam habet obligationem secreti: adeo quidem, quòd iudex nihil deberet agere, aut aggredi ob famam, vel indicium, quod inde oriretur.

Sexto infertur, quod hoc sigillum & obligatio durat etiam post mortem: quoniam nascitur ex præcepto negatiuo, cuius vis quoad semper, & pro semper obligat, vt ait S. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 2. in corpore q. Panor. & alij in cap. nouit. de iudic. Archid. in princ. de pœnit. dist. 5. & in cap. si peccauerit. 2.
8 q. 1. & cap. præcepta. de consecr. dist. 1.

Septimo infertur, quod hoc sigillum violauit, veluti in dicto cap. sacerdos. nu. 53. diximus, quidam parochus, qui suo parochiano publice conquerenti, quod sibi Eucharistiæ sacramentum denegabat, publice etiam in hunc modũ respondit. Ne queraris, amice, quod tibi denegem sacramentum: quia habes casum reseruatum, a quo ego non possum te absoluere. Nam perinde est, ac si diceret, ille confessus est mihi aliquod mortale: siquidem venialia reseruari
9 non solent. arg. glo. cap. 2. de penit. & remiss. lib. 6.

Octauo infertur, quod confessarius in hunc modum loquens, Ille mihi confessus est multa, & valde grauia peccata, confessionem detegit, vt nos post Palud. in 4. lib. sent. dist. 21. q. 3. in dicto cap. sacerdos. num. 54. diximus: & etiam ille, qui duarum aut trium personarum confessionibus auditis, de vna illarum sic loquitur, Hic nullum peccatum mortale habuit: quoniam indirecte videtur significare, alios duos mortalia fuisse confessos; sicut in dicto cap. sacerdos. num. 57. & 59. diximus, adijcientes idem facere illum, qui confessione pœnitentis audita, statim consulit virum doctum præsentem, a quo quid agendum sit in aliquo casu confessionis quærit, & accepto consilio illico redit, vt eum absoluat.

Nono infertur, quod hoc etiam sigillum infringit sacerdos, qui cum ipse alteri confitetur, accusat se absoluisse aliquem a peccato simoniæ, eo modo vt alter sciens a quo fuisset in confessarium electus, facile poterat conijcere, quisnam fuisset absolutus, vt in dicto cap. sacerdos. nu. 58. diximus.

10 Decimo infertur, quod grauiter errabant quidam cõfessarij, quos Ostiensis in summa de pœnit. & remiss. §. in quo tenetur. narrat, se vidisse ridentes & iocantes, qui sibi inuicem confessiones auditas referebant, dicentes in hunc modum: Quidam miles, vel quædam mulier venit ad me hodie; & illud, aut illud mihi confessi sunt. qui quidem quamuis illorum nomina non exprimerent: per coniecturas tamen facile fuerat deprehendere. quo in loco etiam reprehendit eos, qui dicunt, Ille confessus est admodum bene. Confessio illius non mihi satisfecit, vt in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. nu. 59. diximus.

Neque obstat, quod Conc. Trid. sess. 24. cap. 8. de reform. iussit, vt confessarij imponant pœnitentias publicas ijs, qui publice peccarunt cum scandalo

aliorum

Digitized by Google

aliorum manifesto, vt quos ad malum inuitarunt, eosdem ad bonum incitent: tum quia noluit statuere, vt confessarij hoc facerent eo modo, quo sciatur eas ab illis fuisse impositas: tum quia non loquitur de confessarijs: tum quia illud esset rumpere indirecte sigillum illud; tum quia etiam erat sancitu antea in cap. 1. de pœnit. & remiss. vt peccatis publicis imponatur publica pœnitentia: sed illud, vt in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. num. 87. & seqq. probauimus, intelligitur in foro misto exteriori, in quo posset intelligi hoc dictum Concilij: & non in mero interiori, quod significat dictum Concilium in tribuendo potestatem episcopis mutandi pœnitentiam publicam, de qua loquitur: tum quia non est recedendum ab antiquo iure, quando nouum ad id nos nõ compellit. Itaque credo, confessarium non debere palam facere indirecte, quod pœnitens sibi confessus fuit aliquod peccatum publicum scandalosum, imponendo ei pœnitentiam publicam sic, vt credatur ab illo fuisse data: quãquam bene potest imponere ita, vt crederetur, pœnitentem a se illud facere ad ædificationem eorum, quos scandalizauit, & etiam posset ei suadere, vt hoc significaret illis, quos scandalizauit, dicendo se id facere, quo sciant se ex animo pœnitere, percupereque, ne quis eius exemplo peccet.

Vndecimo infertur, quod contra hoc sigillum etiam facit, qui de concubinarijs, vel alijs publicis peccatoribus asseuerat, illos peccata illa publica fuisse sibi confessos: quamuis enim non reuelet peccata; siquidem iam publica erant: ea tamen ratione visus est reuelare, quia dicit illos talia peccata in cõfessione explicuisse, vt in dicto cap. sacerdos. num. 62. comprobauimus. Ille item reuelat confessionem, qui dicit, Ille confessus est mihi: sed ego eum nõ absolui. constat enim eum, qui huiusmodi verba audierit coniecturum, pœnitentem confessum esse aliquod peccatum mortale: quamuis Caietanus, cuius argumentis ibidem num. 64. respondimus, oppositum teneat. Præterea secũdum omnes ille etiam infringit sigillum, qui dicit, Ego illum non absolui, quia non vult restituere, vel relinquere concubinam, aut alia peccata.

11 Duodecimo infertur, quod non frangit hoc sigillum parochus ille, qui accersitus ad sacram Eucharistiam ministrandam publicis vsurarijs, vel alijs similibus peccatoribus, quorum confessionem vel ipse, vel alius audierat, cum illis ita se gerit, ac si nihil per confessionem accepisset, & in hunc modum loquitur, Hi homines quantum apparet hucusque in peccato publico permanserunt & permanent; & publico peccatori, quousque etiam publice constet, quod desunt esse tales, nõ debet Eucharistię sacramentum publice ministrari. Nam istiusmodi verbis non reuelatur confessio, neque quidquam falsè dicitur, sicuti post Palud. in 4. dist. 9. q. 4. col. 2. diximus in princ. cap. 1. nu. 91. & 92. & in cap. sacerdos. nu. 65. de pœnit. dist. 6. At vero si diceret, Ego non possum, vel non potui illos absoluere, quia publicam illorum pœnitentiam non video, iã tunc violat sigillũ: quod nos multis rõnibus cõtra Caiet. in princ. dicti cap. sacerdos. nu. 65. cõfirmauimus. Ille autẽ qui dicit, Ego audiui confessionẽ Petri, vel, Audiui peccata Petri, vel, Petrũ a suis peccatis absolui, nõ est sigilli violator. tũ quia per hoc nõ asserit aliqua mortalia peccata generatim vel speciatim sibi fuisse confessa, nec aliqua venialia in specie. tum quia in summa nihil amplius dicit, quam si dixisset, Confessus est mihi, & ego ipsum

Digitized by Google

absolui, quibus verbis nullus confessionem reuelare videtur, vt in dicto cap. sacerdos. num. 68. diximus: nisi quando aliquis adeo clam est confessus, vt nolit alium scire se tali sacerdoti fuisse confessum. quod quidem contingit, quando vxor fratris ipsius confessarij contra maritum peccauit, confiteturque alteri omnia sua peccata, vt postea reliqua præter illud vnum, mariti fratri vel consanguinei confiteatur, qui quidem si nosset, illam alteri fuisse cõfessam, aliquid mali suspicaretur.

12 Decimotertio infertur, quod non rumpit sigillum, qui dicit, Eo ad audiẽdam reconciliationem Petri, qui suis minutissimis peccatis, vt solet, caput mihi obtundet: nam hic solum in genere peccata venialia alterius manifestat. Non est item violator sigilli, qui sine expressione causæ denegat alicui suffragium in electione prælati, eo quod eius peccata per confessionem cognouerat. Neque ille, qui dicit, Tale peccatum mortale in confessione audiui; dummodo adeo circumspecte & caute hoc dixerit, vt nullo modo possit cognosci persona, quæ tale peccatum fuerat confessa, secundum Palud. & cõmunem opinionem in 4. lib. sententiar. distin. 21. & Adrian. in dicto dub. 10. quamuis Panormita. in cap. omnis. num. 8. de pœnit. & remiss. oppositum sentiat, cuius argumenta satis aperte & sufficienter in dicto cap. sacerdos. num. 78. dissoluimus: ibi tamen num. 81. adiecimus, satius esse talia verba numquam proferre, nisi propter magnam proximi vtilitatem, & quod viri grauissimi raro ita loqui deberent, & rarius minus graues, & rarissime leues; quoniam hi facilius, quam illi incidunt in suspicionem criminis de violato sigillo confessionis.

13 Decimoquarto infertur, quod sacrilega est illa porochorum quorundã cõsuetudo audiendi simul multos pueros in vnum congregatos, iã rationis vsũ habentes sine vlla necessitate. tum quia pœnitentiæ sacramento iniuriam faciunt, ipso ad risum & iocum abutentes, arg. l. Mimæ. C. de episc. aud. & §. fin. authen. de sanct. episc. & gloss. cap. cum decorem. de vita & honest. cleric. Tũ etiã, quia ipsi pueri postea suorum sodalium confessiones alijs pueris manifestãt, in quo contra multa præcepta delinquitur, quæ in cap. omnis. de pœnit. & remiss. & in 4. dist. 21. habentur, vt in dicto cup. sacerdos. nu. 119. diximus.

14 Decimoquinto infertur, quod confessarius interrogatus, quid egerit circa pœnitentem, quem non absoluit, respondere debet se suo munere fuisse perfunctum: at vero si diceret, se non absoluisse, iam sigillum perfringeret: nam tunc probabilẽ ingerit suspicionem, aliquod peccatum graue confessum esse pœnitentem, vel aliquam excommunicationem incurrisse, vel nolle emendari: quantumuis Caietanus hoc defendere contendat, vt in præallegato cap. sacerdos. num. 93. diximus.

Decimosexto infertur, quod non rumpit sigillum istud cõfessarius, qui circa peccatũ, quod audiuit in cõfessione, cõsilio alterius indigẽs, eo modo postulat illud sibi dari, vt ex eius verbis nullo mõ possit intelligi quis fuerit auctor sceleris, cap. officij. de pœn. & remiss. & diximus supra eod. cap. illat. 11.

15 Decimoseptimo infertur, quod confessarius, qui vocatus in testẽ ante iudicem exponit, q̃ in cõfessione acceperat, quia alio modo idipsũ intellexerat, non dicitur sigillũ confessionis dissoluere: dũmodo ita prudenter deponat,

ac

Digitized by Google

ac si numquam quidpiam tale in confessione percepisset, secundum S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 21. q. 3. art. 2. ab omnibus receptum, vt nos id etiã in dicto cap. sacerdos. nu. 61. diximus. Nam si aliquid aliud adderet, ex his, quæ nouit in confessione supra id, quod ante cognouerat, siue rem ipsam, siue rei certitudinem augendo, iam fit sigilli violator, secundum mentem omnium doctorũ, quam Siluest. verb. confessio. 3. q. 5. expressit.

Decimooctauo infertur, quod nec ille infringit hoc sigillum, qui ex licentia pœnitentis libere & sponte, & ex iusta causa sibi concessa confessionem detegit secundum S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 21. quæst. 4. art. 2. & multos alios quorum opinionem multis textibus, & rationibus comprobauimus in dicto cap. sacerdos. num. 151. & seqq. nouam aliam rationem antiquæ definitioni reddentes.

16 Decimonono infertur, quod male facit confessarius, licet non dicatur cõfessionis reuelator, ita loquendo, in tali loco (expresso nomine loci, in quo audit confessiones) grauia crimina perpetrantur. Nam simplices scandalizãtur, existimantes his, & alijs similibus verbis confessiones reuelari, atque subinde speciem mali præseferunt: & idcirco ab illis abstinere debemus, sicut diximus in d. c. sacerdos. nu. 54. iuxta illud Apostol. 1. ad Thess. 5. relatũ in cap. cum ab omni. de vit. & honest. cleri. *Ab omni specie mali abstinete vos.*

17 Vigesimo infertur, q nõ est prudentis confessarij iniungere pœnitenti multa ieiunia, & graues alias pœnitentias, quas ille teneatur statim a confessione vel paulo post eam perficere, quando pœnitentiæ fuerint huiusmodi, vt commode & secreto fieri non possint, absque eo quod ab aliquibus videantur, qui subinde suspicentur propter grauia aliqua crimina illas fuisse iunctas a cõfessario, sicut in præcitato cap. sacerdos. nu. 103. diximus: quamuis aliqui affirment, propter grauia peccata graues quoque imponi posse pœnitentias. dummodo ex eo nulla specialis suspicio exoriri possit propter ista, vel alia crimina confessa fuisse imposita. ceterum quia confessarius nullo modo, nec in genere, nec in specie potest reuelare aliqua peccata mortalia sibi esse confessa, hoc non esse secutum arbitramur, nisi consẽsus pœnitentis iusta de causa datus id iustificet.

Vigesimoprimo infertur, quod non facit contra sigillum confessarius, qui ex Petri confessione intelligens, Ioannem fuisse illius complicem in delicto, postea Ioannem de illo crimine interrogat: dummodo non exprimat, quod rem a Petro acceperit, secundum Siluest. verb. confessio. 3. q. 16. immo nec in particulari interrogãdo sigillum aperit, quando Ioannes verisimiliter suspicari non potest illud expressisse Petrum in confessione: quia nimirum peccatum eiusmodi erat, vt circa illud confessarij soleant interrogare. Caueat tamen, ne tunc quidquam de Petro suscitetur, iuxta Siluest. dicta. quæst. 16.

18 Vigesimosecundo infertur, quod qui reuelat secretum reuelatum sibi sub sigillo confessionis, vt vulgo fit, sine sacramentali peccatorũ suorum confessione, nõ frangit sigillũ confessionis, secundũ Innoc. Panor. & cõmunẽ in cap. omnis. de pœnit. & remiss. quos retulimus in cap. sacerdos. nu. 39. de pœn. dist. 6. etiã si genuflexo, & præuio signo crucis in fronte reuelauit, vt diximus in repe. cap. inter verb. 11. q. 3. citãtes in hoc Sotũ, & Caietanũ, quẽ ille nõ citat.

Digitized by Google

19 Ad illud vero dubium, quid faciet confessarius alicuius mulieris ductus in aliquod desertum a marito eius nobili, vel a tyranno, & interrogante, an sua vxor confessa fuerit ei, se adulteratam esse, intentando ei mortem, si veritatem non dixerit; respondeo, quòd potest absolute dicere, & si opus est, iurare, eam sibi non esse confessam vllum adulterium, adijciendo mente, eo modo quo dicere obligetur.

In quibus casibus confessio debeat iterari. Cap. IX.

1 *Peccatum recte confessum semel non est necesse iterum confiteri.*
2 *Absolutio etiam iniusta valet, si sit defectus substantialis.*
3 *Sacramenta collata excommunicato regulariter valent.*
4 *Absolutio a peccatis etiam iniusta excommunicati communiter valet. num. 5.*
6 *Absolutio carentis iurisdictione non valet. nu. 7.*
8 *Confessio facta excommunicato, suspenso, vel interdicto, quæ valet. nu. 9. & 10.*
11 *Confessio facta curato carenti omni titulo inualida.*
12 *Confessio facta nescienti, aut nolenti absoluere, vt conuenit, nulla.*
13 *Confessio sine proposito vitandi futura, vel non integra nulla.*
14 *Confessio omittentis aliquid confiteri iusta de causa valet. num. 15.*
16 *Confessio sine debita cura reminiscendi quæ non valet.*
17 *Confessio non iteranda ob pœnitentiam non impletam, neque, &c. nu. 18.*
19 *Confitens ei, cui male confessus est, vt non tenetur confessa reconfiteri.*

1 CIrca hoc dicimus primo, cõclusionem esse ab omnibus Catholicis receptam in 4. dist. 17. peccatum semel rite ac legitime confessum non esse necessario iterum confitendum, attenta sola lege diuina & canonica. Immo neque lex vlla humana sanciri potest, quæ ad id faciendum obliget absque pœnitentis consensu, iuxta veriorem sententiam S. Tho. quolib. 1. art. 12. & aliorum complurium, scilicet Gersoni, in lectio. 2. super Marc. Palud. in 4. lib. sent. dist. 17. quæst. 5. & Iacob. Almaini ibi, & Dionys. quem Ioan. Maior, & Iacob. sequuntur, & Adrian. in 4. de sacramen. confes. quæst. 5. quos in cap. fratres. num. 30. de pœnit. dist. 5. & in cap. fi. num. 112. & seqq. de pœnit. dist. 6. sequuti fuimus.

2 Secundo dicimus, quòd sicut aliæ iudicum sententiæ communiter valent, etiam si sint iniustæ. cap. 1. 11. quæst. 3. cap. cum inter. de re iudic. nisi quando defectus est substantialis. cap. 1. eod. & l. 1. & tot. tit. C. quando prouoc. non est necesse. ita eadem omnino ratione absolutio sacerdotis regulariter valet, etiam si fuerit iniusta, quando nihil ex substantialibus deest, secundum mentem omnium in dicto 4. lib. sent. dist. 17. argumen. l. illud. ff. ad leg. Aqu. & cap. 2. de translat. prælator.

3 Tertio dicimus, quod quamuis peccatum sit excommunicato ministrare sacramenta, si tamen illi conferantur, vera sunt & valida, vt in cap. 1. §. cautus. num. 25. & seqq. de pœn. dist. 5. affirmauimus. siquidem professio facta ab excommunicato valet, cap. cum illorum. de sent. excommun. Matrimonium itè ab illo contractum. cap. significasti. de eo, qui dux. in matri. Sacramenta item

Eucharistiæ,

Digitized by Google

Eucharistiæ, Confirmationis,& Ordinis ab eo administrata, vel susceptа valent propter rationes vbi supra adductas.

4 Quarto dicimus,quòd ex præmissis diducitur,primo absolutionem a peccatis, quæ confertur maiore, aut minore excommunicatione ligato communiter valere: quia excommunicatio non inducit defectum substantialem absolutionis a peccatis, quamuis excommunicatus, qui dat & accipit eam sciéter,sacrilegium committat,arg.cap.si celebrat. de cleric. excomm. minist. & cap.sacris.de his quæ vi met.caus.fiu.vt in cap.fratres.num.40. de pœnit.dist. 5.contra Angelũ in verb.confessio.1.§.4.& verb.confessio. 5. §. 10.probauimus.qui quidem incaute pro se adduxit Richard.in 4.lib.sent.dist. 28. art.9. quæst.4.quem constat nobiscum sentire, & consequenter illum ad iterandam confessionem non teneri,vt in præcitato cap.fratres.nu.45. probauimus, post Caiet. verb. absolutionis impedimenta. & verb. confessionis iteratio. & Tom.1.Opusculor.Opusc.5.quest.2.& facit cap.Apostolicę.de cleric.excõm. ministr.& ea,quæ ait Card.cons.40. & Feli. in cap. sicut tuis.col.1.de sim.& maxime prædicta absolutio valet quando excommunicatus nesciebat,vel nõ aduertebat,se esse excommunicatum,siue ignorantia, aut inconsideratio fuerit iusta, siue secus:dummodo quando absoluebatur, neque crederet, neque aduerteret,se peccare recipiẽdo absolutionem : vt cum aliquis est excommunicatus,& nesciens id,vel non aduertens,se excommunicatum esse, bona fide peccata sua confitetur, & petit absolutionem. sicut solent multi facere, qui ignorãt se propter percussionem clerici in minoribus constituti, vel prima tõsura initiati excommunicationem incurrere : aut etiam ignorant, vel nõ aduertunt sententiam excommunicationis generalem esse promulgatam cõtra eos,qui fructus arborum,vel quid aliud surripuerint : hi etenim quamuis remaneant obligati ad impetrandam absolutionem ab excommunicatione, nõ tamen tenentur iterare confessionem.

Et si excommunicatio esset iniusta, multo potiori iure valeret absolutio. Quemadmodum enim qui excommunicatur excommunicatione inualida, siue nulla potest iuste absolui,secundum omnes,arg.cap.solet.de sen. excommun.lib.6. & per multa a nobis citata, in prælect. cap. cum contingat. de rescript. sic etiam excommunicatus per excommunicationem validam, sed iniustam in foro conscientiæ, & coram Deo potest a suis peccatis absolui. quoniam in illo foro non est excommunicatus,vt sentit Richar.in 4. dist. 18. art. 3.quæst.4.& Adrian.in 4.de confes.quæst.4.col.10.expressit, & ex Felino, & alijs ab eodem in cap.fina.de testib.cog.colligitur.Non obstat, quod Siluest. in verb.confessio.1.quæst. 5. sequutus Palud. tenuit contra prædicta, scilicet absolutionem impensam excommunicato non valere, quia in cap. fratres.de pœn.dist.5.nu.50. admonui tenendũ esse circa hoc in multis cõtra Palud. ibi relatũ per multas rõnes efficaces Caietani,quẽ in c.fratres.de pœn. dist. 5. nu. 50.cõtra Palud.cito & sequor.Et si quod Manuale alicuius Episcopatus generaliter habet,cõfessionem excõmunicati maiori excõmunicatione reiterandã esse,limitandum est ad casus ibi expressos,& infra insinuatos. Neque etiã obstat, collationem beneficij excommunicato factam nihil valere, cap. postulastis. de cleri. excom. ministran. quia ius humanum circa ea, quæ sunt iuris

Digitized by Google

humani sancire potuit: quod non fecit, nec potuit facere circa substantialia sacramentorum, quæ sunt iuris diuini ab ipso Iesu Christo Domino nostro instituta, vt apertius quàm vnquam Conc. Triden. sess. 7. can. 1. dixit.

5 Secundo diducitur, inanem esse absolutionem concessam illi excommunicato, qui non solum intelligit se esse excommunicatum: sed etiam nouit esse letalem culpam recipere, vel procurare sibi dari absolutionem a peccatis antequam ab excommunicatione absoluatur: quoniam huiusmodi defectus est substantialis, non quia absolutio excommunicato impenditur scienti se talem esse: sed potius quia integram confessionem non facit: siquidem non confitetur peccatum illud, quod perpetrat petendo sibi absolutionem cõferri, sciens se peccare petendo & accipiendo eam, & sacerdotem impendendo. Et quamuis integra fuisset confessio; puta si ipse confiteretur illud peccatum, quod in expetenda absolutione committit: tamen adhuc nihil valeret, quia deficit contritio vel attritio debita, quæ confessionem commitari debuisset, vt constat ex supradictis, in cap. 1. num. 37. & seq.

6 Tertio deducitur, quod absolutio confessarij non habentis iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, nulla est, & debet iterari. quoniam defectus potestatis est essentialis non solum quoad hoc, sed etiam quoad alia omnia, secundum omnes in 4. lib. sententiar. distin. 17. & tactum fuit supra, in cap. 4. facit l. fin. ff. de iurisd. omni. iud. & cap. 2. de constit. lib. 6. & est expressum in Conc. Trid. sess. 14. cap. 6. & 7. Nec sufficit ratificatio facta a proprio ordinario confessario, quamuis pœnitens hac fiducia fretus confiteretur, quod id gratum & ratum ille habiturus esset. Quoniam nulla ratificatio efficere potest, vt sit sacramentum, quod ab initio non fuit tale, secundum Palud. in 4. lib. sent. dist. 17. quæst. 3.

Nec hoc est contrarium sententiæ Ostien. in summa de pœnit. & remiss. §. cui confitendum. num. 14. vers. octauo. dicentis sufficere ratificationem: non enim dicere voluit, confessionem extraneo confessario factam cum spe futurę ratificationis a proprio faciendæ per eam fieri validã: sed quod confessio facta extraneo credenti probabiliter, quod id est gratum de præsenti proprio, valet, vt recte docuit Siluest. in verb. cõfessor. 1. §. 6. versic. octauo si sacerdos. Cuius rei exemplum, vt in cap. placuit. de pœnit. dist. 6. num. 105. diximus, inuenitur in parochianis duorum parochorum, seu curatorũ, qui adeo sunt familiares, & amici, quod vterque illorũ tam vult, vt alteri confiteantur ac sibi: nam eo casu confessio & absolutio impensæ parochianis vnius, qui alteri parocho confitentur, absque alia licentia validæ reputantur; non quidem vi ratificationis futuræ: sed cuiusdam præsentis ratificationis, & licentiæ tacitæ.

7 Quarto diducitur, quod sicut absolutio confessarij potestate carentis ad absoluendum pœnitentem nihil valet, ita absolutio illius, qui eam habet ad absoluẽdum de aliquibus peccatis, & non de alijs, eo quod alia sunt reseruata, alia vero non, vel ob aliam rationem, valet quo ad illa, quo ad quæ nõ est defectus potestatis, qui est substantialis, quoad alia vero, quoad quæ est talis defectus, minime. Quamobrem pœnitens, cum id ei constiterit, non tenebitur omnia peccata iterum confiteri: sed solum illa, a quibus eum cõfessarius non valuit absoluere, secundum omnes in 4. lib. sent. dist. 17.

Quinto

Digitized by Google

8 Quinto deducitur, quod confessio eius, qui cõfitetur excommunicato, suspenso, vel interdicto, publiceque denunciato, & declarato nihil valet, & est iteranda: quoniam eiusmodi excommunicatus non habet potestatem sufficiẽtem ad sententiam validam proferendam, cap. ad probandum. de re iudic. & cap. veritatis. de dolo & contu. id quod item est asserẽdum de illo, qui ita publice manus violẽtas in clericũ iniecit, vt nulla possit tergiuersatione celari, etiam si denunciatus non fuerit, vt patet ex fine extrauagan. ad euitanda scandala. Martini V. cuius verum tenorem transcribimus infra cap. 27. nu. 35. & prius in cap. 1. §. laboret. nu. 10. de pœnit. dist. 6. decerptum ex statutis Ecclesiæ Gallicanæ. quem S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. vers. sextum. & Felin. in cap. Rodulphus. de rescript. & aliquot alij nõ fuerũt assequuti, quæque innouata fuit per Conc. Lateranen. sub Leone X. vt infra dicetur. Quamuis maius dubium sit de illo, qui est notorie suspensus, vel interdictus, vel excõmunicatus propter aliam causam, quam propter notoriam clerici percussionem: sed idem omnino iudicandum esse de illo, sicut de notorie excommunicato propter clerici percussionem, iam in dicto §. laboret. a num. 14. multis fundamentis, & contrariorum argumentorum aptis solutionibus asseruimus: quamuis cõtrarium passim seruari audiamus in Germania, Gallia, & aliquot alijs Regnis; vbi catholici non vitant eos, qui notorie sunt hæretici, ac consequẽter excommunicati cap. excommunicamus. de hæret. & per bullam Cœnæ Domini, quæ quotãnis in vrbe fertur: & consuetudo dicitur optima legum interpres. cap. cum dilectus. de consuet. & l. minime. ff. de leg. quę consuetudo quoniam scitur, & toleratur a summis Pontificibus, qui eam nequeunt de facto extirpare, satis potest dici excusare catholicos ea vtentes. quod etiam tangitur infra cap. 27. num. 35. & post illa latius resoluimus in Miscell. de or[illegible], Miscel. 47. quòd hæretico notorio, si non est denunciatus excommunicatus, licitè cõmunicatur. & ita recedimus a parificatione denũtiati, & notorie excommunicati, suspensi, vel interdicti, quam hic antea fecimus per illa multa, quibus idem fecimus in præcitato §. laboret.

9 Sexto deducitur, quod valida est confessio, & absolutio illi pœnitenti concessa, qui præ ignorantia cõfessus est sacerdoti, vinculo excommunicationis, vel interdicti, vel suspensionis irretito: qui quidem non est publice denunciatus; sed solum est excommunicatus, vel supensus per sententiam a iure, vel ab homine, vel statuto latam; vt patet ex dicta extrauagan. Martini V. quoniam censurę occultæ in pręterito tempore, & etiam aliæ in præsenti, nisi fuerint in publico denunciatæ, non impediunt valorem actus, qui ratione publici officij exercetur, cap. ad probandum. de re iudic. vbi Panor. & Feli. cum cõmuni sic resoluunt. Facit l. Barbarius. ff. de offic. præto. & cap. 1. 3. quæst. 7. §. verum.

10 Est tamen dubium, an idem sit dicendum de confessione facta alicui excõmunicato, qui quamuis non sit notorie talis, neque denunciatus vt talis, tamẽ hoc ipse pœnitens non ignorat. Et quamuis aliqui partem negatiuam amplecterentur, quia Calderinus affirmat in dicto cap. ad probandum. de re iudic. receptus per Panormitan. & communem ibidem, & alios, quos ibi col. penul. Feli. refert, omnes actus ab excõmunicato, etiam occulto, ratione publici officij

Digitized by Google

cij exercitos in fauorē illius, qui eiusdem excommunicati operam exposcit, esse inanes, & nullius effectus: verumtamen opposita est tenenda sententia. quoniam licet opinio Calderini eius ætate ante dictam extrauagan. Martini V. tamquam vera defenderetur, erat enim talis: post tamen amplius non est tenenda, vt in cap. dilectus. 2. de præb. diximus, ante quam legeremus Feli. in dicto cap. ad probandum: qui & si subdubitans tenet illam definitionem non habere locum post illius extrauagan. editionem: quoniam fundabatur in eo, quod qui nouit aliquem ministrum publicum esse excommunicatum, peccat participando cum eo: & post illam extrauagantem non peccat, nisi denuntiatus, vel sit notorie excommunicatus, quamuis excommunicatio sit specialis, sicut nos post Cosmam in gloss. statutorum Ecclesiæ Gallicanæ. tit. de excommunic. non vitan. verb. generaliter. defendimus in §. laboret. num. 25. de pœnit. dist. 6. Verum tamen est, quod si confitens peccaret mortaliter inducendo hunc confessarium excommunicatum ad audiendam suam confessionem, sciens illum tali vinculo detineri, & se non posse illi cōfiteri absque reatu letalis culpæ; idque aduertens tale peccatum non confiteretur, huiusmodi confessio & absolutio nullius essent momenti. non eo quod confessio fieret excommunicato, vel quia absolutio impenderetur a tali: sed quia confessio non esset integra; quippe quod in ea non exprimeretur peccatum in confitendo ei, & ab eo sacramentalem absolutionem accipiendo admissum. Vnde infertur, idem omnino dicendum esse de illo, qui confitetur sacerdoti mortali peccato irretito etiam non excommunicato, quando ob id quod illum ad se audiendum & absoluendum inducit, peccat mortaliter, & aduertens se in hoc peccare, illud tamen peccatum non confitetur. Huiusmodi autem inductio siue persuasio tunc est peccatum mortale, quando absque vlla necessitate, vel debito quo alius teneretur, illum induxit ad faciendum sacrum, vel ministrandum aliquod sacramentum, quem scit mortali crimine infectum. quia non solum qui faciūt, sed etiam qui consentiunt facientibus, & cet. ad Rom. 1. & cap. notum. 2. quæst. [illegible]

11 Septimo deducitur, quod confessio facta parocho, qui nullum titulum bonum, aut malum habuit à superiori, & absolutio ab eodem impensa nil valet: & ideo sunt reiterandæ, secundum Panorm. in cap. nihil. de elect. col. 6. & in cap. dudū. 2. eod. tit. & summa Rosella, verb. confessor. 1. §. 41. & Siuest. eod. quæst. 19. vers. ex his concluditur. & Caiet. verb. absolutionis impedimenta. vers. & propterea. & verb. confessionis iteratio. vers. memento tamen, propter potestatis defectum, qui est essentialis. Non diximus frustra, Titulum bonum, aut malum: quoniam absolutio data ab eo, qui titulum habet, licet malum, a superiori, & virtute eius possessionem accepit, non est irrita secundum Innoc. in dicto cap. dūdum. 2. argum. cap. nonne. 8. quæst. 4. quem Panorm. & communis ibi sequuntur, & idem dico de absolutione data ab eo, qui aliqua de causa bonum titulum, quo fruebatur, amisit: dummodo amissio illa non esset notoria. Cui quidem casui quadrare potest quoddam dictum Gregorij ix. in dicto cap. dudum. adiuncta gloss. verb. deceptæ. secundum Panorm. ibidem col. 7. Immo & ille, qui bona fide confitetur ei, qui nullum titulum, neque bonum, neque malum habuit: vel illi, qui

notorie

Digitized by Google

notorie amisit eum, quamdiu in sua bona fide perseuerat, saluabitur. Si tamē postea eam amiserit, confessio iteranda erit, secundum Panor. in dicto cap. ni-
12 hil. & d. cap. dudum 2. & supradictos.

Octauo diducitur, quod confessio facta sacerdoti, qui vel nesciuit, vel noluit vti circa absolutionem forma eius substantiali ad id necessaria, nihil prorsus valet: quoniam habet defectum essentialem, argu. cap. de homine. de celebr. miss. quamuis crediderim, raro aut numquam hac sola de causa confessionem inanem fieri. quoniam fere omnes nouerunt formam substātialem absoluendi, de qua cum suis antecedentibus & consequentibus postea summatim infra cap. 26. agemus, & expressimus copiosius in princ. cap 1. de pœnit. dist. 6. a num. 7. & seqq. & communiter loquendo nemini deest intētio & animus absoluendi. Illud etiam addiderim, duobus modis posse prudentem confessarium dignoscere, quando pœnitentis confessio, ob id quod imperito confessario facta fuerit, debeat iterari, videlicet, quādo ipsum ipsiusque omnimodam ignorantiam nouit. & quando ex discursu confessionis sibi factę, id colligit, eoq; in rebus grauibus, quas minime ignorare debuisset, nullū remorsum conscientiæ, aut scrupulū iniecit ipsi pœnitenti. Veluti si simplicem fornicationem, vel omissionē sacrę cōmunionis in paschate, vel semel in anno, esse peccata mortalia diiudicare nō nouit, ex supradictis in c. 5. nu. 2.

13 Nono, vt attingamus defectus, qui ex parte contritionis cōtingunt, diducitur, quod confessio sine proposito vitandi peccata mortalia in posterum, quāuis secum gerat quale quale desiderium vitandi, nihil valet, & iteranda est: qualis est confessio illius, quem pœnitet alienum vsurpasse, & non habet restituendi animum: qualis item est confessio eius, qui dolet se fornicatum fuisse, sed non statuit relinquere concubinam, nam pœnitens, qui non confitetur propositum non vitandi illud, quo mortaliter offendit, non integre confitetur, & si illud simul cum alijs peccatis confiteatur, se ipsum inhabilem & incapacem absolutionis efficit, arg. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. cap. legatur. 24. q. 2. & cap. illud. 95. dist. & cap. per Esaiam. 1. q. 1. At vero si de peccatis præteritis dolet, proponitque futura vitare, quamuis non adeo doleat, neque ita perfecte illa vitare proponat, vt perueniat ad sufficientem cōtritionem, neque ad eam attritionem, quæ adiuncta sacramento in contritionem trahseat, non tamen tenebitur iterare confessionem, vt in cap. fratres. num. 33. de pœnit. dist. 5. probauimus. nam alioqui nemo sciret se recte fuisse confessum, siquidem nulli constare potest, an sit in statu gratiæ, iuxta illud Eccl. 9. *Nemo scit, an sit odio, vel amore dignus.* cap. fi. de purg. can. & ex cōsequēti nemo scit, an fuerit contritus: nā si hoc scire posset, posset etiā illud, arg. cap. dixi. c. magna. de pœnit. dist. 1. & quia cōfessio iterari non debet eo solo, q; sit informis, qualis est illa per quā gratia & charitas non obtinentur, secundū S. Tho. in 4. d. 17. q. 3. art. 4. & late tradit alter Tho. q. 5. in materia confessionis. quāuis Gratianus in cap. fi. de pœnit. dist. 3. cū suo magno interprete in gloss. fi. eiusdē cap. fi. & alijs auctōribus oppositam sententiā tueantur, Sed, q; prædiximus, haud dubie tenendum est, vt in d. cap. fratres. nūm. 30. tradidimus.

14 Decimo deducitur, quod quoad effectum ex parte confessionis nihil valet confessio, quę non est integra, eo quod pœnitens prudens & sciens prę pudore,

aut

Digitized by Google

aut hypochrisi, vel alia iniusta causa omiserit cõfiteri aliquod peccatum mortale, vel quod probabiliter ipse dubitabat, an esset tale, vel aliquam circumstantiam necessario confitendam, vel etiam eo quod data opera & studiose confessus est letalem culpam alicui sacerdoti, a quo non bene intelligebatur; vel confessio non fuit aperta & clara ob verba obscura; vel quia confessarius dormitabat, vel quia confessionem diuisit, dum vni sacerdoti partem vnam peccatorum suorum, alteri vero partem alteram confitetur. cum omnia peccata siue cordis, siue linguæ, siue operis, siue occulta, siue manifesta, vni eidēque sacerdoti dicenda & confitenda sint: quamuis ille non possit ab omnibus absoluere: & propterea necessarium sit ad superiorem recurrere, secūdum S. Tho. in 4. lib. sentent. dist. 17. q. 3. art. 4. quem Scotus, & communis sequitur, & est textus in cap. omnis. de pœnit. & remiss. & in cap. 1. §. cautus. de pœnit. dist. 5. in Conc. Florent. in decret. Eugen. §. quartum.

15 Vndecimo, quod non tenetur pœnitens iterare confessionem, in qua aliquid ex his omiserit confiteri propter aliquam causam, quę iusta sit, qualis est verisimiliter credere, quod confessio peccati ipsum confessarium ad peccandum alliceret, vel induceret in notitiam alicuius peccati & peccātis, quorum notitiam ipse habuit per confessionem propter illa, quæ supra in cap. 8. nu. 6. diximus. Neque etiam tenebitur confessionem iterare, si omittit aliquid confiteri, nesciens illud esse letale. Nam quamuis ignorantia legis diuinæ aliquando non excuset a peccato, excusat tamen, ne peccet id non confitendo, sicut post Ioan. Gersonum, Adrianum, & Siluest. definiuimus in cap. fratres. de pœnit. dist. 5. nu. 82. nouam huius rei rationem afferentes. Et consequenter pueri vel puellę, qui grandiores facti noue agnoscūt esse peccatum mortale, quod alias omiserunt confiteri, ignorantes illud esse tale, nō tenentur iterare confessionem eorum, quæ confessi fuerunt, vt etiam tenet Siluest. verb. confessio. 1. q. 3. versic. qui ex nescientia.

16 Duodecimo deducitur, quod qui confessus est non adhibita debita diligētia, qua peccata comissa in memoriam reuocaret, & ob id aliquod peccatum omisit, debet confessionem repetere: quoniam patitur defectum essentialem ex parte confessionis, siquidem culpa sua non extitit integra. Quanta vero debeat esse huiusmodi diligentia nos in dicto cap. fratres. num. 66. & seqq. radicitus pertractauimus, vbi in summa diximus, tantam debere esse ac sufficere, quanta viro prudenti & æstimatori humano videbitur necessaria hominibus eiusdem qualitatis & conditionis, cuius est pœnitens ille, attenta salte ipsius voluntate, qua cupit interrogari a confessario, & de interrogatis respōdere, quę sicut ibidem, nu. 80. diximus, magnam partem diligentiæ requilitæ supplet. Confessarius autē, qui defectum notabilem circa hanc debitam diligentiam agnoscit in pœnitēte, debet illi imperare, vt eam adhibeat, & postea redeat: nisi articulus mortis, vel belli, vel scandali, vel alia similis causa persuaserit contrarium, vt etiam ait Adrian. in 4. de sacram. confessionis.

17 Decimotertio deducitur, confessionem quoad defectum ex parte satisfactionis non esse necessario iterandam, ob id quod pœnitens pœnitentiam sibi iniunctam adimpleuerit extra statum gratiæ: immo neque ob id, quod eam nullatenus impleuerit, neque in bono, neque in malo statu, siue id per oblionem,

Digitized by Google

uionem, siue per negligentiam, vel contemptum contigerit, vt in cap. contrarium. num. 20. & seqq. de pœnit. dist. 5. absque scrupulo asseuerauimus post S. Tho. qui hoc sentit quolib. 1. art. 12. de quo nihil dubitat Caiet. in summa verb. confessionis iteratio. versic. ex satisfactionis autem. neque Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 17. q. 6. neque etiam Palud. in eadem dist. 17. q. 5. oppositum dicit, si satis eius verba expendantur: quamuis aliquam errandi ansam B. Antonino præbuerit, qui Angelum, & Siluest. labi fecit. Cumque id sæpe consuluissemus, & affirmaremus numquam Paludanum id tenuisse, valde gratum fuit postea vidisse Adrianum in 4. de confess. col. penult. in fine. de conclusione nostra, & de mente Paludani idem quod nos sensisse: quæ quidē sententia proculdubio tenenda est, quidquid aliquot Confessionalia contineant, nisi quando pœnitenti ante absolutionem iniungitur pœnitentia: & ille cum imponitur ipsi contemnit, aut iustam curam non adhibet, quo postea iniunctæ pœnitentiæ recordetur, ut eam possit adimplere. quod optime tetigit Caietan. vbi supra: tunc enim nihil valeret, etiam si postea eam iniunctam exequeretur, non quia illam nō adimplet, sed quia quando illa iniungebatur, peccauit, & de illo peccato non se accusauit: atque ideo non fuit integra confessio.

18. Decimoquarto deducitur, quod confessio illius, qui credit, se non habere tantam virtutem, qua de cetero a peccatis abstineat, valida est, immo etiam si credat se ante mortem peccaturum mortaliter: quoniam hic defectus non est essentialis, neque accidentarius, vt supra in cap. 1. num. 9. post Innoc. in cap. omnis. de pœnit. & remiss. communiter receptum affirmamus. Non valeret tamen confessio illius, qui crederet se non posse a Deo sufficiens auxiliū ad non peccandum mortaliter impetrare. Siquidem hic non solum non doleret de omnibus peccatis præteritis: verum etiam peccatum infidelitatis committeret, non credens, Deum cuicunque facienti, quod in se est, gratiam concedere, vt recte dixit Adrian. in 4. de sacramen. confess. q. 4. col. pen.

19 Decimoquinto deducitur, quod quando pœnitens propter iterandam cōfessionem adit eundem sacerdotem, qui meminit peccatorum, vel saltem pœnitentiæ, quam injunxerat, non tenetur iterum confiteri in particulari peccata iam semel confessa: sed satis erit illi dicere in genere in hunc modum, De omnibus peccatis, quæ tibi pater alias fui confessus, dico Deo meam culpam, & tibi, & cet. & deinde declarare peccatum, quod scienter omisit, cum simulatione, fictione, & mala intentione, qua id fecit. Si vero eidem sacerdoti non confitetur, vel confessarius neque peccatorum, neque pœnitentiæ, quā ratione eorum iniuxerat, recordatur, debet tunc pœnitens repetere confessionem, perinde ac si antea non fuisset confessus, iuxta opinionem communē S. Antonini 3. part. tit. 14. cap. 19. §. 4. & Siluest. verb. confessio. 1. q. 3. versic. si tamen confiteretur. qui alios citant.

Diximus, Neque recordatur pœnitentiæ; nam si memoriam illius haberet, satis esset, immo etiam meo iudicio, si recordaretur status, quem habebat pœnitens, saltem in confuso, quo casu opinio Medinæ in Codice de confessione fol. 75. obseruari posset, qui quidem aliorum vestigijs adhærens absolute tenet, prædictam memoriam necessariam non esse. At vero quando nihil

Digitized by Google

ex hisce tribus concurreret, esset confessio noua, & subinde oporteret eam esse integram.

De modo, quo Confessarius erga pœnitentem se gerere debet. Cap. X.

1 *Confessarius sic recipiat pœnitentem, Et hæc interroget.* 2.
3 *Confessor quæ dicet in principio, medio, & fine.*
4 *Confessor quid monebit confessum non satis contritum.*
5 *Pœnitens quomodo confessionem inchoabit.*
6 *Confessor non ostendat pauorem nec sinat nominare complices.* 6.
7 *Confessor pœnitentem volentem palliare peccata quid monebit.*
8 *Confessor interrogando pœnitentem vnde incipit.*

1 CIrca hoc dicimus primo, quod confessarius rogatus audire confessionẽ, primum (saltem de consilio) quatenus vacauerit, debet mentem suam ad Deum eleuare, & formaliter vel virtualiter, saltẽ corde, dicere illud psal. 50. *Cor mũdũ crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* id est, infunde mihi mentem puram, & intentionem rectam, vt ad hoc tam sanctum negotium non me moueat, saltem principaliter, cupiditas glorię, vel lucri, aut voluptatis, vel studium placẽdi hominibus, aut res nouas discendi: & pro iua infinita bonitate fac, vt vterque nostrũ, ego quidem audiẽdo, hic vero dicendo tuę Maiestati placeamus. Amen.

Secũdo debet pœnitentem suscipiendo exhibere, se talem qualem eum esse debere significant illi versus, quos retulimus in cap. 1. §. quibus cognitis. nu. 1. de pœnit. dist. 6. relatos a S. Tho. in 4. lib. sententiar. dist. 17. in expositione text. in fine.

Confessor dulcis, affabilis, atque suauis.
Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus.

Ipsumque animare ad sua vulnera detegenda, & ad spem de ipsorum vulnerum sanitate concipiendam.

Tertio debet inducere pœnitentem, si nouit, ad faciendum actus exteriores confessioni conuenientes, qui sunt genua flectere, signo crucis se præmunire, & cet. & si ignorat, eum eos doceat, admonendo ipsum, vt intelligat se potius Deo, quam homini confiteri: ideoque cum maxima reuerentia id facere debere: iubeatque ei vtrumque genu in terram deflectere, & faciem ad vnũ latus inclinare. Quod si eum nõ satis agnouit, de eius statu & conditione interroget, vt quod expedit possit illum rectius interrogare. Si autẽ ipsum satis nouit, ab his supersedeat, vt diximus in cap. consideret. in principio nu. 60. de pœnit. dist. 5. arg. l. 1. ff. de actio. empt. cap. eum qui. de reg. iur. lib. 6.

2 Quarto interroget eum, an aliquo detineatur impedimento, ob quod non debeat eum absoluere: quale est habere concubinam, quam nolit domo eijcere; quale est esse vsurarium, & nolit desistere: quale odium capitale contra aliquem conceptum, quod nolit ab animo expellere: ne postea de illo queratur dicendo,

Digitized by Google

dicendo, Voluisti primum mea audire peccata, & postea mihi absolutionem denegas? Eodem item modo se gerat erga ecclesiasticum multis incompatibilibus beneficijs sine iusta dispensatione oneratum: ipsumque admoneat, vt ante omnia sibi consulat, quo pacto habeat securam conscientiam, & deinde eius audiet confessionem, Caiet. in summa verb. interrogationes confessionis. §. scito secūdo. versic. secunda si est impeditus. arg. cap. nihil. de præscript. & cap. 2. de oper. nou. nunciat. Quod quidem consilium licet hucusque nobis placuerit, nunc tamen valde damnosum videtur. Tum quia hoc est pertrahere pænitentem ad suos defectus manifestandos extra confessionem. tum quia fieri potest, vt postquam fuerit confessus, pariterque admonitus a confessario nouum animum induat exeundi a peccato, in quo prius residere destinabat. Nō est etiam necessarium interrogare, an sit excommunicatus in hunc finem, vt confessarius vitet excommunicationem minorem, quam incurrunt qui excommunicato communicant: quia non incurrunt illam communicando in his, quę ad eius animæ salutem conducunt. cap. cum voluntate. de sent. excom. talis autem est confessarij cum pænitente colloquutio, & communicatio circa peccatorum confessionem. Neque clem. 1. de priuil. neque Innoc. post quam facta fuit illa, citatus male a summa Rosella verb. confessus. 1. §. 10. aliud senserunt. quoniā satis est, vt absoluta iam cōfessione prius pænitēs ab excōicatione, quā a peccatis absoluatur, vt in cap. precedēti nu. 4. dictū est.

3 Quinto, cōsideret attente a principio vsque ad medium, & a medio vsque ad finem confessionis, an propter aliquam causam ex supradictis in cap. precedenti. nu. 4. teneatur pænitens iterare confessionem, vel confessiones alias præcedentes: & si inuenerit ipsum teneri ad eas repetendas, & id pænitens nō aduerterat, debet ipsum admonere, vt iterum conscientiam examinet, si per tempus licuerit, maxime si multorum retro annorum confessiones repetere debeat. Si autem nulla adsit causa iterandi confessionem, roget, an debitam adhibuerit diligentiā ad recolenda sua peccata, per quam excusatur a cōfessione oblitorum. quo casu satisfacit cenfitendo ea, quę occurrerint, cum proposito confitendi alia, cum ea in memoriam venerint. Vtileque fuerit accusare se ad cautelam de negligentia, si, & quatenus eam admiserit.

4 Sexto prudenter etiā consideret, an pænitens debitam contritionē gerat: caueat tamē ne ipsum in tentationes damnosas & superuacaneas conijciat, vt in cap. 1. nu. 17. dictū est. & si videtur ei nō habere sufficientē contritionē, cohortetur eū ad maiorē concipiendā illis considerationibus in eod. cap. 1. nu. 39. tactis, quę sunt priuatio gratię, mors animę, amissio felicitatis eternæ, recessus a patrocinio diuino, & accessus ad subiectionē diaboli. Deinde inducat illū ad Dei amorē, propter quem dolorē & detestationē de peccatis preteritis, & propositum firmum cauendi sibi in futurū concipere debet. Quod si adhuc his omnibus ad dolorē non sufficienter eum moueri consideret, interroget, an doleat, quod nō doleat tantum, quantum deberet, & an vellet huiusmodi dolorē sufficientem concipere. Quod si annuat, satis erit per supradicta in dicto cap. 1. nu. 18. At vero si eius dolor nō eo vsque perueniat, vel quia nō proponit in posterū se a peccatis abstinere, licet id quadāten* desideret, vel nolit restituere, vel cōcubinā relinquere, vel odiū a se repellere, vel dicit, se nō posse,

vel

Digitized by Google

vel nolle caſte viuere, vel officio, quod ſine peccato mortali exercere non poteſt, renunciare, vel alia huiuſmodi, nullo modo eum debet abſoluere per cap. quod quidam. de pœnit. & remiſſ. Poterit tamen ſacerdos aliquam iniungere pœnitentiam, iuxta idem cap. eum tamen admonendo, non remanere abſolutum, neque ſatisfeciſſe Eccleſiæ præcepto de confeſſione ſemel in anno ad minus peragenda, quidquid dicat Silueſt. verb. confeſſor. 4. q. 2. verſic. & hoc quidem, vt ſenſit Adrian. in 4. de confeſſ. q. 4. §. ſed quid ſi craſſa ignorantia. & late probat Medina in Codice de confeſſio. de confeſſ. ſine pœnitentia. Nihil enim valet talis confeſſio. tum propter eſſentialem defectum ex parte contritionis, vt ſupra in cap. præcedenti, num. 13. dictum eſt. tum quia conciliũ generale Romanũ in cap. omnis vtriuſque. de pœnit. & remiſſ. & Florentinum in decreto Eugenij IIII. aperte oppoſitam ſententiam expreſſerunt. Præterea debet illum admonere, vt quotcunque bona opera poſſit facere, non omittat, quo Deus cor eius illuminare, & emollire ad agendam pœnitentiam dignetur, iuxta dictum cap. quod quidam. & cap. falſas. d. pœnit. diſt. 1. ſed non debet illi abſolutionem impendere, etiam ſi eam importune ſatagat extorquere, aliquod ſcandalum aut deſperationem præſeferens. Quoniam abſque dubio ſacrilegij peccatum committeret abſoluendo. neque talis ſcandali aliquam rationem habere debet: quoniam ipſe ſibi illud accipit, nemine ei dante, ideoque ſcandalum phariſaicum eſt, & ſubinde negligendum, arg. Matth. 15. iuxta S. Tho. 2. 2. q. 43. art. 7. ad. 2. & in 3. part. q. 42. art. 2. in cor. q. & eundem in 4. lib. ſent. diſt. 38. q. 2. art. 3. q. 2. ad 1. & omnes alios dicta diſt. 38. An vero qui tacet aliquod peccatum in confeſſione, incurrat excommunicationem ſynodalium conſtitutionum, inferius in cap. 27. nu. 269. dicetur.

5 Septimo, vtile eſt, quamuis non neceſſarium, vt pœnitens iubeatur a confeſſario hoc modo ſuam confeſſionem exordiri; Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ ſemper virgini, & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, & omnibus ſanctis cæleſtis curiæ, & tibi pater, quia peccaui nimis cogitatione, verbo, opere, & cet. Deinde vero, ſi pœnitens non ſtatim id facere incœperit, ipſum admoneat, vt omnia peccata, quorum memoriam habet, & de quibus conſcientia magis ſtimulatur, ſtatim exponat, imputando culpam ſibi ſoli, vel potius principalius, quam cælo, dæmoni, mundo, carni, ſodalibus, vel corporis conſtitutioni, ſiue complexioni, & circumſtantias neceſſarias declarando.

6 Cum vero aliquod graue, vel turpe peccatum ab ipſo audierit, nulla ſigna admirationis, abominationis, aut pauoris oſtendat, veluti ſpuendo, vel ſe cruce ſignando, vel ſeipſum commouendo: quin potius ac ſi nihil audiret, vſque ad finem confeſſionis diſſimulet, & tunc cum iam velit pœnitentiam imponere, peccatorum grauitatem & deformitatem exponat, ſecundum omnes, arg. cap. 1. §. cautus. §. diligens. & §. quibus. de penit. diſt. 6. Porro ſi viderit pœnitentem velle aliquam perſonam nominare, etiam propter aliquam circumſtantiam neceſſario explicandam, nullatenus id patiatur, iuxta ſupradicta in cap. 7. num. 2. Et ſi viderit ſe ipſum excuſantem in hunc modũ, Ego non occido, Alienum non rapio, Nulli male volo, manſuete & benigne reprehendat,

Digitized by Google

prehendat, insinuans locum illum non esse excusationis, sed accusationis potius: subindeque verbis suauibus eum animet ad accusandum se, timore prorsus relegato. Et si pœnitens per se ipsum peccata recenseat, patiatur pro libito suo ipsum dicere quantumcumque rudi & crassa, vt dicunt, Minerua, & sine ordine rem exponat: sic enim agnoscet quibus peccatis magnis implicatus extiterit, & de quibus debeat eum amplius interrogare, vt diximus in dicto §. diligens. num. 6. At qui, si maluerit de illis interrogari, quam solus eadem referre, dummodo propositum habeat ad omnia mortalia crimina referandum (etiam si de illis non interrogaretur) non esset ea de causa condemnandus, sed potius adiuuandus. Si tamen deliberaret aliquod mortale non confiteri, nisi de illo confessarius interrogaret, peccaret mortaliter, & tunc confessarius, si forsan hoc intelligeret, ad detestandum hoc peccatum ipsum instigare deberet.

7 Octauo, si confessarius viderit pœnitentem peccata sua occultare velle, vel probabiliter credit ea obliuisci, vel putare non esse peccata mortalia, debet caute & prudenter illũ pertrahere ad dicendum ea, ipsumque docere illa esse lethifera, persuadendo vt ea, de quibus dubitat, an commiserit nec ne, confiteatur tamquam dubia, & non tamquam certa, & indubitanter commissa referantur, neque etiam tamquam non admissa relinquantur: & denique talem se ore & lingua manifestet exterius, qualem se in corde agnoscit interius, in hũc modum se ipsum incusans, Videor mihi in hoc, vel illud peccatum consensisse, atqui non sum omnino certus. Id quod etiam facere debet, si dubitat circa aliquod peccatum, an sit mortale vel veniale. Ceterum si ambo dubitauerint, tunc pœnitens sub conditione, peccatum in hunc modum detestetur, Si hoc est mortale, me pœnitet de illo tamquam de mortali. Similiter si de aliquo actu dubitaret, an bonus esset aut malus, sub eadem cõditione ipsum detestetur, scilicet, Si & quatenus est malus: quoniam si bonus est, nullo pacto eum detestari debet, Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 17. q. 3. Si vero recordatur se letale crimen admisisse, non tamen occurrit in specie, quod fuerit, tunc fateatur se deliquisse mortaliter, etiam si de eo in specie memoriam non habet. Idem Maior vbi supra.

8 Nono, postquam pœnitens explicauit quidquid circa sua peccata dicendum recordatur, si sacerdoti visum fuerit, illum non absolute & perfecte illa manifestasse, vt non raro contingit, debet tunc sacerdos ipsum interrogare circa id, quod sibi necessarium videbitur a decem præceptis Decalogi initium faciendo.

Circa quod raro, vt puto, mortaliter peccat confessarius, nisi cum principaliter acceptat officium audiendi confessiones ob lucrum, fauorem, curiositatem, vel carnalem voluptatem. Dixi, Principaliter: quia qui minus principaliter tria prædicta horum quæreret, non peccaret, etiam si non acceptaret illud officium, nisi aliquod eorum respiceret tamquam causam, sine qua id non faceret, per ea quæ latius tradidimus in Comment. capit. cum minister. 23. quæst. 5.

Digitized by Google

De primo præcepto Decalogi, nempe de colendo Deo, & alijs duobus præceptis, scilicet de diligendo Deum, & credendo in eum. Cap. XI.

1 *Symbolum Apostolorum est summa christianis credendorum.*
1 *Oratio dominica continet summam a Deo petendorum.*
2 *Decalogus etiam nunc durat, & est speculum baptizatis.*
3 *Decalogus continet summam eorum, quæ agere & vitare tenemur.*
4 *Præcepti transgressio omnis mortalis, nisi, &c.*
4 *Præceptorum multorum transgressio quæ vnicum peccatum.*
5 *Præceptum de diligendo Deum super omnia, & proximum sicut seipsum cur non sit de decem Decalogi.*

1 CIrca hoc dicimus primo cum S.Tho.in princ. Opuscul.4. & 2. 2. quæst. 83.art. 9.& Conc. Colonien. in Enchirid. Christianæ institutionis in princ. quod quemadmodum summa omnium, quæ quilibet Christianus tenetur credere in Symbolo Apostolorum comprehenditur, & in oratione dominica omnium, quæ a Deo petenda sunt: ita in Decalogo, quem Deus per manus magni illius serui sui Moysis electæ plebi suę tradidit Exodo 20.summa omnium,quæ facienda sunt, exprimitur. Noluerunt tamen hi patres innuere nihil,quod non contineatur in Symbolo, esse necessario credendum: neque quidquam, quod non comprehendatur in Decalogo, esse faciendum. siquidem omnes tenemur credere mysterium sanctissimæ Eucharistiæ,cap.1. §.fin.de sum.Trinit. & fide cath.& clem.si dominum.de reliq.& vener. sanct. quod tamen non continetur in Symbolo. Omnes item obligamur Deum diligere super omne aliud, quod tamen in Decalogo non habetur, vt dicitur infra eod.cap.nu.6.

2 Secundo dicimus,quod Decalogus,siue decem præcepta legis antiquæ adhuc in noua & Euangelica perseuerant: quoniam licet vetus illa lex quantũ ad cærimonialia & iudicialia,expirauerit,§.fina.6.dist.& capit. 1. de purific. post part.non tamen quoad moralia, quæ pertinent ad legem naturæ, cuiusmodi sunt decem præcepta, excepto tertio, quantum ad Sabbathi obseruationem,secundum Gratian. in dicto §.fina.& S.Tho.1.2.q.100.art. 4. & omnes alios in 3.lib.sent.dist.17.

3 Tertio dicimus,quod hæc decem præcepta, vt recte dicitur in dicto Colonienſi concilio,sunt veluti quoddam speculum, quod traditur baptizato, vt intueatur, quantum per fidem acceptam vitã suam renouauerit, & ordinauerit: vel quantum a via illa declinauerit, per quam Spiritussanctus in baptismo acceptus ipsum deducebat: & qua in re, vel quantum cãdidam illam vestem,quam ibi induerat,transgrediendo,quod ibi promiserat,maculauerit:& vt postquam maculas & vulnera probe conspexerit,de illis doleat,& cum integra fiducia redeat ad medicum, qui nullum ægrotum (etiam in eundem morbum sæpissime relapsum) a se repellit,& reijcit,Matthę.9.& 11.

4 Quarto dicimus, quod quidquid est contra aliquod ex decem præceptis, regulariter est mortale,nisi vna ex tribus causis ipsum excusauerit. Prima est defectus

Digitized by Google

defectus deliberationis, vt contingit in accidia, siue tædio circa spiritualia, subito nos surripiente. Secunda est paruitas, siue exiguitas rei in his, quæ sunt contra ipsa præcepta; cuiusmodi est paruum & exiguum furtum, iuxta S. Thom. 1.2.q.88.art.5.&6.& 2.2.q.66.art.4.& q.59.art.4.& nos latius tradidimus in repet.cap.inter verba.11.quæst.3.post S. Antonin. 2.par. tit.4. cap. 5.§.7.& 8.& Adrian. quolib.8. communiter receptos, & vt colligitur ex quadam Augustini sententia a Gratiano relata in §.fin.cap.vnum.25. dist. ibi, *Ebrietas si assidua sit*, & ibi, *si plus proximum exasperauerit*. Tertia est defectus iudicij sufficientis, qui contingit in semidormientibus, aut semiebrijs, vel adeo perturbatis, quod quamuis tale iudicium ad peccatum veniale sufficiat, tamen ad completam rationem mortalis non sufficit, iuxta Ioan. Maiorem in 3.lib.sent.dist.37.q.14.

Quinto dicimus, quod peccatum commissum contra plura præcepta, quorum vnum est generale, alterum speciale in generali comprehensum, non est nisi vnum; exempli causa, Homicidium est contra præceptum speciale de nõ occidendo, & cõtra generale de obsequendo & obediendo Deo in omnibus, quæ præcipit, & contra præceptum de gratia & amore diuino conseruandis: non est tamen nisi vnicum peccatum, sicut tactum est in cap. 6. nu. 3. cum de circumstantijs necessario confitendis ageremus.

Ex quo colligitur responsio illius quæstionis, nuper nobis propositæ, An qui non ieiunat vigiliam S. Matthæi, quando in quattuor tempora incidit, aut missam in die Dominico, cum quo concurrit aliud festum obseruandum, non audit, aut monachus Franciscanus, qui non ieiunat die Veneris, in quo aliqua vigilia incidit, satisfaciat confitendo, se non ieiunasse, aut non audisse missam in vno die, in quo ad id præcepto tenebatur? Respondendum enim est, quod non. quia dicere debet se eo die ad id duobus diuersis præceptis specialibus obligatum fuisse per dicta supra in prælud. 9. nu. 20. Quamquã qui vnum peccatum, ex quo alia sequuntur, committit, vt qui aliquem indignum eligit, ex quo malæ gubernationes oriuntur, non nisi vnum peccat secundum Alexan. Alensem 2. par. de accept. person. & sentit S. Bonauent. in 4. lib. sent. dist. 38. super littera Magistri, quæst. 2. Quod autem non solum peccet mortaliter qui facit opus: sed etiam qui vult deliberate id facere, aut delectatur in eo, & qui consentit aliquo nouem modorum, qui explicantur infra num. 11. traditur infra nu. 12. & 15.

5 Sexto dicimus, quod præcepta de diligendo Deum super omnia, & proximũ sicut seipsum non numerantur inter ista decẽ: quod docuit S. Tho. 1.2.q. 100. quoniã in Decalogo nõ fuerunt hominibus tradita prima principia, quę vnusquisque per seipsum, natura magistra, vel per fidem intelligit; qualia sũt hæc, quæ fons & origo Decalogi, & decem præceptorum in eo contentorum existunt. neque etiam in eodem Decalogo traduntur ea præcepta, quæ difficile, vel per maximam industriam ingenij ex his decerpuntur: sed tantum illa, quæ ab omnibus possunt facile deduci. Vnde infertur, præcepta de fide, & charitate non contineri in Decalogo: sed præsupponi ad illum. quod multi graues doctores adnotarunt: & præsertim S. Thom. 1.2. quæst. 100. art. 4. & 2.2. quęst. 44. art. 4. & q. 79. ar. 2. Caiet. 2.2. quæst. 64. art. 8. & S. Ant. 4. par tit.

Digitized by Google

4. cap. 1. §. 1. Et consequenter errant, qui dicunt primũ Decalogi præceptum esse de diligendo Deo. est enim contra prædicta, & contra textum ipsius Decalogi, Exod. 20. Cuius primum præceptum est illud, *Non habebis Deos alienos coram me.* quibus verbis solum peccatum Superstitionis, & Idololatriæ, quæ sunt contraria virtuti Religionis & Latriæ, prohibentur. Quæ quidem virtus non est theologica, sed moralis secundum S. Tho. receptum 2. 2. quæst. 81. art. 5. & nulla ibi fit mentio de dilectione Dei & proximi, quæ pertinet ad virtutem charitatis 2. 2. quæst. 27. art. 1. quæ theologica est, 1. 2. quæst. 62. & 2. 2. quæst. 23. art. 6. Errant etiam, qui putant præceptum de credendo in Deum esse primum Decalogi eadem ratione; cum fides sit virtus theologa, & non moralis.

De præcepto de diligendo Deum, quod non est Decalogi.

6 *Præcepta de diligendo Deum, & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi, & quando adimplenda. nu. 7. 8. 9. & 10.*
11 *Præcepti transgressio, etiam mentalis tantum, quæ mortalis. & nu. 12.*
13 *Delectatio quæ morosa, & concurrentibus quattuor mortalis.*
14 *Delectationi malæ resistere virtus, consentire peccatum.*
15 *Censuræ non incurruntur per solum consensum.*
16 *Restituendi obligatio non contrahitur solo consensu.*
17 *Præcepta Dei non impleri posse in statu malo in quo sensu est de fide.*

6 SEptimo, quod necessarium videtur hic tractare de præcepto amandi Deum, & credendi in eum, quæ duo, hoc præceptum primum, & omnia alia Decalogi præsupponunt, vt satisfiat his, qui peccata, quæ fiunt contra hæc duo præcepta, reducunt ad primum Decalogi. Et ita primo ponemus ea quæ pertinẽt ad præceptum de amando Deum. Secundo, ea quæ pertinent ad præceptum de credendo in eum. Tertio, ea quæ pertinent ad præceptum de colendo illum, quod verè & proprie est primum præceptum Decalogi.

Circa quod dicimus primo, quod hoc præceptum de amando Deũ non est quidem primum Decalogi: sed maximum omnium præceptorum tam Decalogi, quam aliorum, iuxta Domini nostri Iesu Christi doctrinam Matthæ. 22. quæ diuersis verbis habetur in scriptura. Nã in Deuteronomio cap. 6. sic habetur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.* Et in Euangelio Matthæ. cap. 22. sic, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & ex tota mente tua.* & apud Marc. cap. 12. sic, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Apud Lucam vero cap. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis. & ex omni mente tua.* Omnes tamen in sensu conueniunt, & in summa hoc sibi volunt, Deum præcipere, vt eum plene & integre diligamus, non quidem quoad hanc vitam, eo modo, vt omnibus horis & momentis id actu faciamus: hoc enim fieri non potest in ea, in qua cibo, somno, labore, & negotijs necessarijs

Digitized by Google

necessarijs id interrumpitur: sed vt explicat S. Thom. 2.2. q. 44. art. 3. vt scilicet in omnibus totam intentionem nostram, quę per cor exprimitur, in eius amorem & obsequium dirigamus, totumque nostrum intellectum (qui per mentem significatur) illi subijciamus: omnesque appetitus (qui per animam notantur) ad normam suę sanctissimę legis componamus: & denique omnia nostra opera exteriora, quę nomine fortitudinis, virtutis, & virium significantur, eidem conformemus. In summa vero hoc totum nihil aliud significat, quam Deum nobis præcipere, vt se propter se ipsum, & magis quam cetera omnia diligamus, eidemque inseruiamus tam interiori quam exteriori obsequio. magis, inquam, non quoad intensionem & feruorem: sed quoad æstimationem & appretiationem, vt explicuimus in additione cap. quando. de consec. di. 2. 1. & supra cap. 1. num. 2. post S. Thom. 1. 2. quæst. 109. art. 3. & 2. 2. quæst. 184. art. 3. & alios Neotericos, inter quos est Ioan. Maior in 1. dist. 1. quæst. 2. & in 4. distin. 14. quęst. 1. Caiet. 2. 2. quæst. 49. art. 4. Hoc est, vt eum, eiusque amorem pluris, quam aliquam creaturam, immo & quam vniuersas æstimemus & faciamus: & propter amorem eius potius eligamus mortem oppetere, quam ipsum vel corde, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare.

7 Secundo dicimus, quod hoc magnum præceptum de diligendo Deo super alia omnia post peccatum Adæ non potest, nisi in statu gratiæ adimpleri secundum aliquos, inter quos videtur esse S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 10. & 2. 2. quæst. 40. art. 1. & 6. & melius q. 109. art. 3. Contra quod tamen facit, quod homo sola virtute naturali, etiam existens in peccato mortali, potest concipere, immo concipit partim Deum esse super omnia diligibilem, & finem omnium vltimum, & consequenter eum vt talem diligere potest. Deinde, quod datur dilectio Dei super omnia sine gratia, vt probat Caiet. 1. Tomo Opusculor. Opusc. 4. q. 1. Præterea, quod ipsemet S. Tho. in 2. lib. sen. dist. 28. q. 1. art. 3. affirmat, posse quem sine gratia implere præceptum diligendi Deũ, quoad substantiam actus, licet non quoad meritum beatitudinis, quoad quod potest intelligi prædicta prior eius opinio, quod satis sentit concordia S. Thomæ 1548. quæ distinctio fit etiam in alijs præceptis infra hoc eod. cap. nu. 17.

Tertio dicimus, quod est quęstio difficilis, nõ tam bene tractata, quam necessaria & quottidie occurrens, videlicet, quando teneamur ad hoc præceptum actu adimplendum sub pœna noui peccati mortalis, eo modo, quo in hac misera vita expleri potest: nam perfecte non nisi in alia adimpletur, secũdũ Aug. in lib. de perfecta iustit. in responsione ratiocinat. 16. & S. Tho. 2. 2. q. 44. art. 6. & in 3. lib. sentent. dist. 27. q. 3. art. 4. Difficultatem enim ingerit, primum, quod sit affirmatiuum præceptum, & consequenter non obligat pro quocunque tempore, S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. & Archid. in cap. si peccauerit. 2. q. 1. & in summa de pœnit. dist. 5. ab omnibus recepti: & non videtur præfinitum tempus, quo id fieri debeat. Deinde, quod dura videtur Scoti sententia dicto lib. 3. sent. dist. 17. quęst. 3. a quo recedit Adrian. q. 4. de confess. nempe, nos omnibus festiuis diebus teneri ad illud: quia nullus est textus, nec vlla ratio, quæ id necessario concludat, & ita non videtur asserendum, cap.

Digitized by Google

consuluisti.2.quæst.5.9.consideremus. Auth. de trient. & semiss. colla. 3. nã missa,quam illis diebus præcipimur audire,per cap. missas. de consecrat. distinct.1.recte audiri potest sine tali amore actu concepto. vnde rari vel nulli sc.huius omissionis accusant. Præterea, quod nimis laxa videtur opinio dicentium, non obligari nos ad implendum illud præceptum amplius, quam semel in vita.quod meo iudicio Sotus lib.2.de iust.& iure quæst.3.artic.10.& lib.de natur.& grat.cap. 19. recte confutat. Denique,quod dicta Soti non videntur satisfacere.tum quia,dicit aliquando non obligari nos amplius,quam ad opus exterius in quocunque statu exhibitum; puta ad increpandum blasphemum, & S. Thom. vbi supra dicit hoc præceptum non impleri,nisi in statu gratiæ:tum quod idem Sotus vbi supra tenet obligare pro tempore baptismi,& idem lib.2.de nat. & grat.cap. 15. docuit, ad recipiẽdum baptismũ nõ esse necessarium tantum efficere, quantum requiritur ad recipiendum pœnitentiæ sacramentum: quoniam ad hoc non sufficit attritio, quæ noscitur non esse contritio: ad baptismum autem sic, secundum ipsum. tum etiam, quia idem affirmat, vnumquemque quoties insigne aliquod beneficium a Deo consequitur,teneri ad illud explendum: quod tamen nulla lege neque ratione efficaci euinci posse videtur: & ita non est asserendum, iuxta dictum cap. consuluisti.

8 Quarto dicimus (saluo tamen meliori iudicio) sanctissimum quidẽ consilium esse, vt non solum diebus festiuis; verumetiam quotiescumque cõmode poterimus,nitamur implere prædictum mandatum,premissa (si opus fuerit) debita nostrorum criminum detestatione: sed non præceptum,quod nos sub reatu nouæ culpæ mortalis obliget, nisi primo, cũ ad vsum rationis peruenimus, & iam habemus vel habere debemus cognitionem, referẽdi & dirigendi nos ipsos,nostraque omnia opera in Deum ipsum tamquam in nostrũ vltimum finem,saltem in confuso,& eo modo, quo id pueri præstare possunt, vt sensit subtiliter S.Tho.1.2.quęst.89.art.6.quem (licet in alium finem) retulimus in Enchirid.de Oratione cap.2.nu.15.

Secundo, cum tenemur ad habendam contritionem de peccatis mortalibus,iuxta dicta in cap.1.nu.31.vt explicuit Caiet.in dicto articu.6. quoniam contritio sine hoc amore haberi non potest,vt ibi dictum est. Non tamen ad id tenemur,quoties ministramus, vel accipimus sacramenta: quoniã sufficit nobis habere tunc gratiam,vel charitatem habitualem, quamuis non habeamus amorem præfatum actualem: quia non tenemur tunc habere contritionem; nam sufficit habuisse antea, & non perdidisse gratiam habitualem. Ex quo sequitur, non esse necessarium hunc amorem actualem, quando baptismus est ab adulto recipiendus, licet illud dicat Sotus præcitato lib. 1. de natura & grat.cap.32.

9 Cõtra quem facit,quod ipsemet d.lib.2.de natura & grat. cap.15.asseruit, ad baptismum non esse necessariam contritionem; sed satis esse attritionem, etiam illã, quæ scitur non esse contritio, licet id nobis non videatur verum, per ea quę in dicto cap.1.nu.37.diximus. Facit etiam contra eundẽ,quod eadem ratione teneremur implere hoc mandatum, quotiescunque aliquod sacramentum recipimus,& consequenter cum contrahimus matrimoniũ,quod falsum

Digitized by Google

falsum est. Satis enim est, vt non simus in peccato mortali, aut probabiliter credamus: quamuis huiusmodi adeo excelsum amorem actualem animo nō concipiamus. Facit item, quod nullus peccati mortalis reum diceret esse illū, qui octo dies ante baptismum rectam contritionem de peccatis concipiens, & se ipsum probabiliter constituens in statu gratiæ, postea ante noui peccati mortalis admissionem sine hoc amore actuali baptismum susciperet. quare hic tertius casus est restringendus ad eos, qui ante baptismum non habuerūt contritionem.

Tertio quotiescūque tenemur proximum ex charitate diligere: nam tunc pariter eodem amore Deum diligere tenemur. siquidem hi duo amores sunt eiusdem generis & naturæ: & in amore proximi amor Dei tamquam finis includitur, vt colligitur ex vtroque Tho. 2.2. quæst. 44. ar. 2. & 2.2. quæst. 25. ar. 1. vt infra cap. 14. nu. 4. dicemus.

10 Quibus addo primo, eum, qui diligit Deum, probabiliter credens se esse in statu gratiæ, subindeque suū amorem esse amorem Dei super omne aliud, quamuis in rei veritate non sit huiusmodi, neque sit in eodem statu, nihilominus tamen adimplere hoc præceptum, quoad effectum euitandi nouum peccatum, quod admitteretur ob omissionem implementi eius: quoniam sine speciali reuelatione scire non potest quis, quando est in statu gratiæ, Eccl. 9. & Iob. 9. relati in cap. fi. de purga. canoni. & tradit S. Thom. 1.2. q. 112. art. 5. & definit Conc. Trid. sess. 6. capit. 9. & can. 12. 13. & 14. Et ita nisi hoc teneamus, nequiremus scire, quando hoc præceptum impleremus.

Addo secundo, quod posset (nostro iudicio) affirmari, quod hoc supremū mandatum, licet præcipue & principaliter excelsum illum amorem a charitate profectum nobis præcipiat, minus principaliter tamen etiam obligat aliquando ad diligendum Deum hoc eodem amore, vel alio bono & naturali, non obligando nos ad præfatum sublimē charitatis, vel saltem quamuis hoc præceptum ad id non obliget: obligat tamen nos naturę, quę habetur in l. veluti. ibi, *Vt patriæ, parentibusque pareamus*. ff. de iust. & iur. quæ satis iubet amare patriam, reges, parentes, & dominos, quin etiam omnes proximos, in quibusdam casibus, & etiam Deum ipsum, tamquam Regem, parentem, dominū, gubernatorem, & protectorem, saltem aliquo bono amore naturali, & propterea, vt docuit bene prædictus Sotus vbi supra, quādo Deum audimus blasphemari, aut inhonorari, tunc tenemur ad actum diuinū amoris, saltem naturalis boni, quo impulsi, eum, qui in Deū blasphemus, vel contumelios⁹ extiterit increpemus. Quod quidem ita faciendum esse Conc. Lateranen. sess. 9. §. ad abolendam. in specie præcepit. Nec obstat his dicere, quod amor Dei debet esse talis, quo ille super omnia diligatur: & quod nisi talis sit, nō est bonus, vt videtur sentire S. Tho. 1.2. q. 109. art. 3. respondetur etenim, quod licet diligere Deum comparatiue minus quam illum, vel æque ac illum, sit malū: diligere tamen eum absolute æque, vel minus absque vlla comparatione, nō est malum, vt alij dicunt. quæ quidem omnia tamquam quottidiana, & parū specificata debitæ correctioni subiicimus.

11 Quinto dicimus, quod non solum est peccatum mortale transgressio præcepti sub eius pęna obligantis; sed etiam propositum trāsgrediendi, immo &

Digitized by Google

(desiderium deliberatum id faciendi, immo & (quod maius est) ipse consen-
(sus, ipsa volitio, seu voluntas vera, & expressa delectandi se illa transgressio-
(ne cogitata: licet nec faciat, nec proponat, nec desideret facere. Qualis est
(cõsensus illius, qui de antiquo peccato mortali cogitat absque proposito &
(desiderio id faciendi, eo tamen animo, vt ex eo nascatur & crescat ei aliquæ
(delectatio, qua fruatur. Quinimmo (quod maius est) consensus, & volũtas
(interpretatiua vel tacita illius est culpa letalis. Quæ plane omnia consonant
communi opinioni, quæ colligitur ex B. Augustino lib. 10. de Trinit. & Ma-
gist. sent. in 2. distin. 24. cum suis commentatoribus, & ex S. Tho. 1. 2. q. 74. &
B. Anton. 3. par. tit. 5. cap. 1. §. 5. & Io. Maiore in 2. dist. 24. q. 18. & Caiet. in
summa verb. delectatio morosa. in princ. & tomo 1. Opusculor. Opusc. 14. q.
1. & ex eis, quæ nos clarius, & copiosius, quam alij resoluimus in cap. cogita-
tionis. de pœnit. dist. 1. & in cap. sed pensandum. dist. 6. vbi in summa diximus,
consensum verum & expressum, quem Caietanus positiuum vocat, ipsius de-
lectationis esse illum, quem supra docuimus.

12 At vero tacitus consensus, quẽ alij interpretatiuũ, alij morosã delectatio-
(nẽ dixere; Caietanus autem negatiuũ non positiuum appellauit, tunc demum
(est peccatum mortale, quãdo quattuor concurrunt. Primum vt id, de quo su-
(mitur delectatio sit letalis culpa, vt ait S. Tho. 2. 2. q. 74. art. 8.

(Secundum, vt qui delectatur aduertat se delectari; nam si circa id non ad-
(uerteret, quamuis diem integrum delectatio perduraret, non peccaret mor-
(taliter, iuxta textum mihi singularem, in cap. sed pẽsandum. dist. 6. ibi, Ex de-
(liberatione consentit. Neque satis est aduertere: nisi integre aduertat secun-
(dum Caietanum vbi supra.

(Tertiũ, vt non obsistat delectationi, eam a se depellere contendendo: quo-
(niam si id conaretur, iam potius virtuti, quam vitio esset tribuendum; quam-
(uis eam a se non omnino repelleret, dicto cap. sed pensandum.

Quartum, vt absque rationabili causa omitteret eam a se reijcere: etenim si omitteret eam depellere, quia nouit se ea vi & virtute animi pollere, vt certus sit, se non ita victum, vel flexum iri ab ea, vt actum, de quo est, velit: neque ita vt voluntas eius superior, seu rationalis, velit ea sensuali delectatione frui, non esset culpa, saltem letalis, dummodo expresse non consentiret in illam. Id quod item dicendum est, si ideo delectationi non resisteret, eãque à se nõ repelleret, eo quod crederet quo magis velit tentationi obsistere, & contra ipsam pugnare eo illa magis augeretur, quã minueretur: sicut erga carnis illecebras contingere solet, quæ quidem fugiendo potius, quam resistendo superantur, secundum S. Tho. 2. 2. quæst. 35. art. 1. & Ioan. Gersonum de pollutione not. 7. & alios alibi. Idem esset, si delectationem illam omisisset expellere, ne suam occupationem honestam, & necessariam, aut vtilem, derelinqueret. quale est studium & lectio rerum impudicarum, ad huiusmodi delectationes prouocantium, necessaria ad prælegendum scholasticis, vel concionãdum populo. Quale item audire confessiones de rebus impudicis, & alia huiusmodi, argumento eorum, quæ singulariter scripsit Caiet. in dicto Opusculo 14. q. 1. 2. & 3. & consequenter, vt hoc sit mortale, oportet illũ, cui eiusmodi delectatio oritur, esse talem, vt suæ imbecillitatis & consuetudinis præteritæ

Digitized by Google

teritæ ratione habita merito credere teneatur, se nisi illam reprimeret, in ipsum opus malum, vnde nascitur delectatio, vel saltem in delectationem eiusdem operis, vere & realiter consensurum.

Ex qua quidem resolutione intulimus in cap. cogitationis. de pœnit. distin. 1. decisionem multorum casuum, qui quottidie contingunt, quos hic breuitatis gratia tacemus.

13 Infertur item ex eadem resolutione, delectationem, quæ morosa nuncupatur (a mora videlicet deducto vocabulo) non esse ita nominatam ratione tẽporaneæ durationis, sed propter moram, quam facit ipsa ratio in ea non expellenda: quia nimirum eam non repellit quam citissime potest, & debet: vel (quod deterius est) quia eam deliberate acceptat. quod quidẽ vel in instanti fieri potest, secundum omnes. In his autem duobus casibus peccatum mortale committitur, licet opus exterius numquam fiat, neque adsit propositum faciendi. Quod quidem verissimum est, non solum in peccatis carnalibus, verum etiam in reliquis, iuxta mentem omnium, quod expresse S. Bonauent. in 2. lib. sententiar. dist. 24. in expositione litteræ adnotauit.

14 Itaque resistere delectationi, quæ nascitur ex cogitatione alicuius peccati mortalis virtus est: adsistere autem, & assentiri expresse letalis est culpa: non resistere vero neque adsistere aliquando est peccatum veniale, & aliquando mortale; scilicet quando quattuor illa supradicta concurrunt: quoniam omnis voluntas deliberata de peccato mortali, vel (proprius loquendo) omnis voluntas deliberata se delectandi de actu, qui est peccatum mortale, est mortifera, cap. 1. §. ponderosus. 49. dist. & S. Thom. 1. 2. quæst. 74. art. 8.

At quoniam in huiusmodi delectationibus, maxime si carnales sunt, semper inest aliquid periculi ratione naturę humanę corruptę, expedit vt qui huiusmodi delectationes habuit, & non est certus, an ipsis consenserit, neque an sufficienter resisterit, de illis in confessione se ipsum incuset, dicens se dubitare, an quantum debuit illis resistere contenderit. Nam si credit se consensisse, vel non restitisse, vt eis frueretur, vel admodum negligenter se gessit in eis depellendis, cum probabili consentiendi periculo in eaidem delectationes, vel in opera, ex quorum cogitatione illæ nascuntur, tunc necessarium esset confiteri, quod circa hoc credit & sentit.

15 Sexto dicimus, quod non solum peccat, qui aliquod peccatum committit, & in eo perpetrando est præcipuus exequutor; verumetiam omnes alij, qui eidem culpæ consentiunt, iuxta illud ad Rom. 1. *Non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus* .cap. 1. de offic. delegat. vbi glo. & omnes cap. notũ. 2. q. 1. cap. sicut dignũ. per totum de homic. consentiunt, inquam, aliquo nouem modorum cõtentorum in duobus senarijs, quos posuit S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp. q. & in 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. art. 5. q. 3. scilicet.

Iussio, consilium, consensus, palpo recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

16 Quibus significatur illum consentire delicto, qui iubet, consulit, consentit, laudat, recipit principalem delinquentem, vel adiuuat, vel nõ impedit verbo, aut opere, vel nõ manifestat, cum teneatur & possit. quorum modorum interpretatio & dilatatio, inferius cap. 17. nu. 17. & nu. 130. & seqq. fiet. Interim

aute a

autem dicimus, peccare mortaliter eum, qui aliquo istorum nouem modorum, principali auctori delicti consentit: quamuis non semper incurrat easdem censuras & irregularitatem, neque eandem restituendi obligationem, quas ille, cap. cum quis. de sent. excommuni. lib. 6. & cap. felicis. §. illud. de pœn. eod. lib. Osti. in summa de pœn. §. quibus. & Caiet. in summa verb. restitutio. §. consensus. & Felin. in tractat. Quando conatus. & alij alibi.

Diximus autem in tribus vltimis modis, Cum teneretur & posset: non enim potestas sine obligatione satis est, secundum S. Tho. 2. 2. q. 44. art. 4. & quæst. 72. art. 6. & melius 1. 2. quæst. 6. art. 3. & vtrobique Caiet. & melius in 2. 2. q. 64. art. 7. & diximus supra prælud. 6. nu. 3.

Vnde infertur, quod cuilibet modorum peccandi, faciendo vel volendo facere aliquod peccatum possunt adiungi alij nouem, iuxta nouem modos illi consentiendi, quos & si non semper infra expresserimus, aliquando tamē insinuabimus. Illud tamen nunc admonentes, tunc aliquem consilio suo, verbis, aut operibus teneri impedire, quando ex officio, quod habet, vel alio titulo ad id faciēdum obligatur. Tunc etiam, quando proximus circa id extremam patitur indigentiam, & ipse potest id ipsum præstare, non se in consimilem necessitatem conijciendo, etiam si ob id rei familiaris, aut honoris iacturam aliquem faciat: immo etiam cum proximus re illa maxime indiget, & ipse sine vitæ suæ, salutis, honoris & rei familiaris detrimento potest commode id facere: per id, quod in cap. 1. de restitu. spol. & cap. 24. & 25. infra, & cap. inter verba. 11. quęst. 3. & profundius in Commen. cap. non in inferenda. 24. quęst. 3. diximus.

17 Septimo dicimus, quod vniuersa ista decem præcepta, & alia omnia possunt impleri ab illo, qui est in peccato mortali, quoad substantiam actus & præcepti, & effectum euitandi nouum peccatum, quod incurreret, si non adimpleret illud iuxta definitionem Aquinatis in 1. 2. q. 100. art. 10. & 2. 2. quæst. 44. art. 1. & 6. communiter recepti. quod Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. sensit. declarans hæreticum esse illum, qui dixerit, opera nostra ob id solum quod fiant extra statum gratiæ, esse peccata, quidquid dixerit Dion. Carthusianus lib. 2. sent. dist. 17. quem aliquot alij sequuti fuerunt. Est enim hoc vnum inter alia commoda, quæ opera facta etiam in peccato mortali secum afferunt (de quibus gloss. in cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. licet ad promerendam gratiam in hac vita, & gloriam in futura nihil valeant) implementum præcepti in illo statu. cap. nihil de consecra. dist. 5. vbi latius diximus, & in §. fi. de pœnit. dist. 4. sub qua regula includitur etiam præceptū de diligendo Deo iuxta declarationem nunc additam supra, nu. 6. Per quod tollitur ratio, qua insanus Lutherus insane docuit, Deum dedisse nobis duo præcepta, quæ in hac vita non possumus implere, nempe præceptum de diligendo Deo, & de non concupiscendo. quod efficacissime post alios confutat Castrensis in lib. aduersus omnes hæreses verb. præceptum. in principio, & damnauit Conc. Trid. sess. 6. cap. 11. & can. 18.

Contra

Digitized by Google

Contra præceptum de diligendo Deum, quod non est Decalogi, vt peccatur.

18 *Odium Dei vt genere suo maximum peccatorum,*
18 *Præceptum diligendi Deum quis frangit.*
19 *Amat qui firmius aliquid quam Deum peccat, non qui feruentius.*
20 *Amat quisnam Deum ob alia, quam ob ipsum; & quando amandus.*
20 *Viuere qui vult semper hanc vitam peccat.*

18 CONtra hoc præceptum de bene diligendo Deo peccat mortaliter primo, qui deliberate odit Deum, quod quidem ex genere suo est maximum omnium peccatorum, vt probat S. Thom. 2.2.q.34.art.2.& q.39.art.2. & 1.2.q. 73.art. 4. Tum quia actus, qui opponitur actui summe bono, summe malus est, secundum Arist. Ethic. 8. Actus autem maxime bonus est Dei amor, cap. charitas. 2. de pœnit. dist. 2. cui odium Dei est contrarium. Tum quia maximo præcepto omnium contrarium est, Matth. 22. Tum quia directe separat a Deo, quod alia peccata communiter non faciunt, sicut explicuit S. Tho. 1.2.q.34.art.2. Dixi, Deliberate: quoniam subreptio iudicium præueniens in quacunque materia excusat a mortali, vt diximus supra prælud. 9. num. 11.& eod. cap. num. 4.

Secundo peccat mortaliter, qui omittit amare Deum super omne aliud amabile quo tempore id tenetur facere, de quo supra nu. 6.& seqq.

Tertio peccat mortaliter, qui omittit referre ac dirigere se, suaque omnia in Deum tamquam in primum principium,& ultimum finem suum, tempore quo ad id tenetur. Quando autem ad id teneatur, etiam ibidem dictum est.

Quarto peccat mortaliter, qui amat Deum, sed minus, vel non plus quam alia comparatiue, hoc est actu, vel virtute, expresse aut tacite gerens in animo, quod tantum, vel æque æstimat vel amat alium ac ipsum Deum: secus autem si absolute sine comparatione id faceret, iuxta declarationem superius positam.

19 Quinto peccat, qui se ipsum, vel suam vxorem, filium, aut Regem suum,& dominum, vel quamcumque aliam creaturam firmius diligit, quam ipsum Deum. Dixi, Firmius: quia non debet peccato imputari diligere seipsum, vel alium intensius, aut feruentius, quam Deum; dummodo Deus firmius & fortius diligatur, vt in additione cap. quando. de consecrat. dist. 1. enucleauimus, & supra eod. cap. nu. 6.& seq. etiam tetigimus.

Admonemus item, indirecte diligere creaturam amplius, quam Deum, nõ esse contra hoc præceptum: quoniam quicunque peccat mortaliter, indirecte plus diligit aliud, quam Deum, in quantum aliquid vult contra eius præcepta: attamen huiusmodi delinquens non ideo peccat contra istud præceptum, quoniam directe non facit contra ipsum, neque aliquid operatur, q̃ secundum se,& suam naturam seperata Deo, sed secundum accidens, iuxta S. Tho. 2.2.q.34.art.2.& Scotum in 1. lib. sent. dist. 1. quæst. 5. sub fi.

Sexto

Digitized by Google

20 Sexto peccat mortaliter, qui diligit Deum eo solo, vel præcipue & principaliter, quod ab eo accipit, aut sperat accipere spiritualia, vel temporalia bona, iuxta Franciscum Mayronem in 1. lib. sent. dist. 1. & Silvest. verb. charitas. q. 7. vti in dicta additione post S. Tho. 1. 2. quæst. 199. art. 3. sub finem diximus. Vnde infertur, Conc. Trid. sess. 6. can. 26. & 31. quatenus declarat esse hæreticum asserentem, esse peccatum operari bene ob remunerationem obtinendam, esse intelligēdum de eo, qui tacite vel expresse minoris estimat præmium, quod sperat, quam ipsum largitorem, vel saltem absque consideratione aliqua vnius, vel alterius, & absque eo quod finem vltimum & principalem constituat, recte operatur.

Septimo peccat mortaliter, qui eo tempore Deum amare negligit, quo sub peccati mortalis reatu tenetur; veluti quando mortis periculum, vel necessitas recipiēdi, vel administrandi aliquod sacramentum sese obtulit, Ioan. Tabien. verb. charitas, §. 30. & sensérat antea Maior in 3. lib. sent. dist. 37. quæst. 13. nisi probabiliter crederet se gratiam, vel charitatem habere.

Octauo peccat mortaliter, qui deliberate vult in hoc misero seculo perpetuo viuere, quia bonis eiusdem, nempe diuitijs, gaudijs etiam licitis, scientia, & alijs huiusmodi delectatur, vel propter alias causas, secundum Adrian. in 3. de confess. quæst. 4. sub fin. quamuis peccatum non sit longam vitam exoptare, etiam aduertendo, quod ob id æterna gaudia differuntur secundum eundem.

Nono peccat qui festiuis diebus omisit producere actum de diligendo Deo super omnia alia, secundum Ioan. Tab. verb. charitas. §. 20. sed oppositum cum Adriano in 4. de confess. q. 3. col. 2. sub fin. verius supra num. 7. existimauimus.

De præcepto de credendo in Deum, quod non est Decalogi.

21 *PRæceptum credendi, & præceptum diligendi differunt vt fides, & charitas.*

21 *Infidelis duplex, positiue, & negatiue: hic non peccat, ille vero sic.*

21 CIrca hoc præsupponimus primo, quod præceptum de recte credendo in Deum, quod pertinet ad virtutem fidei, tam differt a præcepto de diligendo, quod pertinet ad virtutem charitatis, quam virtus fidei, quę inclinat ad credendum a virtute charitatis, quæ inclinat ad diligendum, quæ longe alia & maior est, quam illa, 1. Corint. 13. & cap. charitas. in 2. de pœnit. dist. 2. & monstrat S. Tho. 1. 2-q. 23. art. 6.

Secundo præsupponimus, quod licet S. Thom. 2. 2. q. 16. art. 1. a Caietano declaratus dicat, quod licet in multis locis veteris & noui testamenti, supra num. 6. citatis, fuerint data præcepta de diligendo Deo: in veteri tamen non fuerunt data de fide: quamquam certum est, neminem vmquam saluum factum esse, neque placuisse Deo sine fide. Heb. 11. cui consonat principium symboli Athanasij, *Quicunque vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat catholicam fidem, quam nisi quisque integram inuiolatamque seruauerit, absque dubio in*

æternum

Digitized by Google

æternum peribit. & cap. firmiter. de sum. Trinit. & fide catho. nam infidelis positiue, qui est omnis, qui non vult credere post fidem sibi satis notificatam, peccat peccatum infidelitatis, per quod demnatur: & infidelis negatiue, qualis est omnis, qui non credit, eo quod non est sibi satis notificata fides, licet non peccet non credendo, nec ob hoc damnetur, damnabitur tamen propter alia peccata, vt eleganter declarat vterque. Tho. 2. 2. quæst. 10. art. 1.

Contra præceptum de rectè credendo in Deum, quod non est Decalogi vt peccatur.

22 *Præceptum credendi frangit, qui credit non esse catholicum, quod tenetur credere esse tale.*
22 *Excommunicatus qui dicto, vel scripto affirmat contrarium fidei.*
22 *Hæresis, & hæreticus quid, & vt excommunicatus.*
22 *Pertinax quis nam sit.*
22 *Dubium de fide non facit scrupulus, neque subreptio.*
22 *Credens quemlibet saluari in sua lege vt peccat.*
22 *Fidei articulos expresse, & in particulari non credens quando peccat.*
22 *Articuli fidei qui sint explicite credendi.*
22 *Credens patrem in diuinis maiorem esse filio vt peccat.*

22 CONtra hoc præceptum peccant mortaliter. Primo omnes infideles, quibus satis notificatum est Christi Euangelium; & non credunt ei: & omnes fideles, qui credunt quidem ei, sed peruerse intelligunt illud, vel alia loca sacræ scripturæ contra sensum ab Ecclesia catholica definitum, vel ignorant aliquod tale, quod explicite scire tenentur.

Secundo, qui pertinaciter credit aliquam hæresim; qualis est, quidquid sanctæ fidei catholicæ contrarium est, cap. a recta. & cap. hæc est fides. 24. q. 1. & est hæreticus, si est baptizatus secundum communem in rub. de hæret. & trad. Alfonsus Castrensis libro primo aduersus omnes hæreses, cap. 9. & nos in cap. noult. de iudic. notab. 3. num. 4. & subinde sunt excommunicati cap. excommunicamus. de hæret. & cap. audiuimus. 24. q. 1. per bullam Cenæ Domini, vt in ea videre est, Anton. 3. part. tit. 23. cap. 72. & latius infra cap. 27. num. 56. dummodo errorem illum, verbo, vel scripto, vel opere (etiam sibi soli) expresserit: alioquin vere non est excommunicatus. quoniam ob solum actum interiorem non incurritur excommunicatio, vt post Caiet. in summa verb. hæresis. diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. & nuper latius in cap. cogitationis. de pænit. dist. 1. Addimus autem, Pertinaciter: quoniam si præ simplicitate vel ignorantia id credit, quia sibi videtur Ecclesia ita tenere, & est paratus errorem deponere, quandocunque veritatem fuerit edoctus, ille non est hæreticus, neque excommuni catus, vt etiam post Innoc. in cap. firmiter. de summa Trinit. & fide catho. communiter receptũ nos in addit. cap. quando. de consecrat. dist. 1. nu. 72. & supra prælud. 1. nu. 15. & seqq. diximus, addendo, quod nec peccat mortaliter regulariter. Ille autem

autem dicitur pertinax, qui credit animo non discedendi a sua persuasione, etiam monitus, contrarium ab Ecclesia teneri, argum. gloss. fin. clem. 1. §. porro. de summa Trinit. & fide. catho. Immo & qui credit aliquid, quod scit esse contra fidem, vel contra catholicę Ecclesię definitionem: licet affirmet, se esse paratum ad corrigendum seipsum, vti post Caiet. 2. 2. q. 11. art. 4. diximus in repet. cap. nouit. de iudic. not. 3. num. 41. & in dicto prælud. 1. num. 15. repetimus. Porro verum est, quod quamuis Ecclesia iudicaret esse hæreticum illum, qui aliquid credit, quod manifeste fidei catholicæ, & articulis eiusdem est contrarium (esto quod assereret se esse paratum ad correctionē suscipiendam) coram Deo tamen, neque hæreticus, neque excommunicatus est, si vere ignoranter id facit, & quidquid sancta Mater ecclesia docet, vere & implicite credit, iuxta tradita in prædicto prælud. 1. dicto nu. 15. & seqq.

Tertio peccat mortaliter, qui de rebus fidei pertinaciter dubitat, cap. dubius. de hæret. At vero subreptitia dubietas, & non deliberata, maxime illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & contra voluntatem habentis illam perdurat, vel non est peccatum, aut solum veniale, Ioan. And. receptus in dicto cap. dubius. & multo minus scrupuli, qui contra fidem exoriri solent, & contra voluntatem habiti molestę perdurant, vt post Ioannem Maiorem in 3. lib. sententiar. dist. 25. q. 4. nos in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. diximus.

Quarto peccat mortaliter, qui deliberate credit, quamcumque infidelem, si bene moraliter vixerit, posse in sua secta saluari, cap. 1. §. fi. de summa Trinit. & fide catho. & princ. & fi. Symoli Athanasij.

Quinto peccat mortaliter, qui iam discretione pollēs negligit scire explicite, & in particulari esse vnum Deum solum, qui mundum vniuersum creauit, & iustissime regit, ipsumque esse vnicum solum in essentia, & trinum in personis, scilicet Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, in quo ineffabile sanctissimæ Trinitatis mysterium continetur, iuxta mentem S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 8. communiter recepti. nam licet ante aduentum Christi redemptoris nostri satis esset credere vnum Deum, qui remunerat bonos, & malos punit, iuxta Apost. Heb. 11. post sancti tamen fui euangelij promulgationem, non satis est illud credere: quāuis in genere, vel implicite credat quidquid sancta mater Ecclesia tenet, & credit secundum eumdem, & communem.

Sexto peccat mortaliter, qui prædictam discretionem habens, negligit scire explicite, & in particulari secundam personam Trinit. scilicet filium Dei patris, qui est idem Deus, qui pater, propter nostram salutem factum esse hominem, natum & mortuum, iuxta mentem eiusdem, ibidem art. 7. quidquid Rosella dicat, quem iuste Silvest. confutat. Immo & qui ignorat illos alios articulos prædicti Simboli, saltem quos Ecclesia sollennizat, vt prædictos, secundum eumdem S. Thom. ibidem, & diximus supra prælud. 4. num. 25. Quocirca omnes parochos, patrinos, parentes, & confessarios (præsertim plebeiorum) & etiam concionatores obsecramus, vt fidem istā articulorum explicitam, & in particulari, ceterorumque, qui in Symbolo Apostolorum, quo sancta Romana Ecclesia vtitur, continentur, sæpissime commendare, & inculcare non desinant. quoniam in vniuersa Christiana re-

publica

Digitized by Google

publica circa hæc tanta est socordia, vt multos passim inuenias nihil magis in particulari, & explicite de hisce rebus credere, quam ethnicum quendam philosophum, sola vnius veri Dei naturali cognitione prædictu: quamuis modo non auderem ceterorum articulorum, quos nō adeo sollennizat Ecclesia, ignorantiam, tamquam letalem & mortiferam condemnare: dummodo saltem implicite, & in genere credatur, quidquid sancta Mater ecclesia Romana credendum præcipit.

Septimo peccat, qui non ediscit, & memoriæ mandat Symbolum Apostolicum, & Orationem dominicam, latina, vel alia lingua, quod saltem est veniale graue, per cap. vos. de consecr. dist. 4. & diximus in repet. cap. quando. de consecr. dist. 1. c. 20. nu. 20. post Palud. in 4. lib. sentent. dist. 15. q. 5. col. 2 vt etiam inferius in cap. 13. dicemus.

Octauo peccat, qui circa Trinitatis mysteriū credit, Patrem Filio, aut Filium Spiritusancto antiquiorem, vel Patrem, aut Spiritumsanctum humanā, vel aliam corpoream formam habere, vt Filius in quantum est homo habet: vel diuinam generationem aut processionem Spiritussancti esse instar generationis humanæ, vel alterius corporeæ, vt diximus supra prælud. 3. num. 19. & seqq. nisi ignorantia, aut rudis simplicitas ipsum excusent: quæ quidem ipsum excusare possunt: immo & quasi semper excusant ad hoc, vt non sit hereticus, nec excommunicatus, licet non semper excusent a peccato, vt supra prælud. 1. nu. 17. post Innoc. & alios ibi citatos, tradimus. Et in dicto prælud. 3. nu. 18. explicauimus, generationē filij in diuinis esse instar productionis notitiæ ab intellectu: emanationē autē Spiritussancti esse similem processioni amoris ab intellectu & voluntate: nullo autem modo per modū corporeę generationis. id q̄ aliqui temere ac stulte cōminiscuntur, vt ibi admonuimus.

Nono peccat mortaliter, qui contra sacrum Conc. Trid. sess. 4. in decreto de editione, & vsu sacrorum librorum asserit veterem, & vulgatam editionē sacre scripturę nō esse pro authentica habendam: vel qui eam contra vniuersalis Ecclesię Dei declarationem, & contra concordem sanctorum patrum sensum interpretatur: quamuis eius interpretatio numquam sit edenda.

De præcepto de colendo, siue honorando Deum, quod est primum Decalogi.

23 *Præceptum colendi Deum, vt differt a præcepto diligendi, & credendi.*
23 *Superstitio est maximum vitiorum moralium.*
24 *Superstitio quadruplex, & quælibet præter primam letalis.*
25 *Dæmones bifariam inuocantur, expresse & tacite.*
25 *Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis.*

DE præcepto de colēdo, siue honorando Deū, q̄ est primū Decalogi, dicimus primo, q̄ hoc præceptū tam differt a prędictis duobus præceptis de diligēdo deū & credendo in eū, quā differt virtus religionis, quę est moralis, licet omnium suprema, secundum S. Tho. receptum 2. 2. q. 81. art. 2. & 6. a virtutibus fidei & charitatis, quæ sunt theologicæ, & lōge omnibus moralibus maiores, secundum eundem receptum 1. 2. quæst. 62.

Secundo,

Digitized by Google

Secundo dicimus, quod nemini debet videri præceptum hoc non fuisse cõuenienter datum, Exod. 20. eo q datum fuit negatiue, & non affirmatiue, sicut præceptum quartum de honorando parentes. Tum quia id factum fuit ea ratione, quam alte declarat S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 2. Tum quia, dum vbi vetatur cultus falsorum deorum, præcipitur cultus veri Dei, argumento a contrario sensu, quod est fortissimum l. 1. ff. de offi. eius, cui mand. est iur. & cap. cum Apostolica. de his, quæ fiunt a prælat. sine consen. capituli. præterquam quod in secundo præcepto directe iubentur sabbatha sanctificari.

Tertio dicimus, quod sicut virtus latriæ, seu veræ religionis, ad quam pertinet hoc præceptum, est maxima inter omnes morales virtutes, vt probat S. Tho. 2. 2. q. 81. art. 2. receptus, ita vitium superstitionis, & falsæ religionis, quod quidem hoc primo mandato prohibetur, ex genere suo est maximum omnium peccatorum, quæ actibus virtutum moralium opponuntur. Quod S. Tho. 2. 2. q. 92. art. 1. adiũctis quę ait q. 94. art. 3. sensit, & nititur ea ratione quod contraria de contrarijs dicũtur, cap. sciendum. 8. q. 1. & l. et si contra tabulas. ff. de vulg. & pupill. Vnde quemadmodum virtus religionis & latriæ inclinat & ordinat nos ad Deum ipsum debito modo colendum & honorãdum, tamquam primum principium, supremumque gubernatorem nostrum, qui nos creauit, & regit. 2. 2. q. 81. art. 2. & 3. Sic etiam e contrario vitium hoc superstitionis & falsæ religionis inclinat ad reddẽdum Deo cultum perniciose aut superflue, vel etiam ipsi creaturæ tacite, vel expresse, 2. 2. quęst. 92. art. 1. & 2.

Quarto dicimus, quod quattuor sunt falsæ religionis, vel superstitionis
24 species, vt ex B. Augustino in lib. 2. de doctr. Christiana relato in cap. illud. 26. q. 2. & ab vtroque Thoma 2. 2. q. 92. art. 2. colligitur. Prima est, qua pernitiosus vel supefluus cultus exhibetur Deo. Est autem pernicios cultus, qui cæremonijs mendacibus, falsitatem aliquam præseferentibus, redditur: quales sunt Iudaicæ cæremoniæ: significant enim Messiam esse venturum secundum S. Tho. 2. 2. q. 93. art. 1. Superfluus vero cultus est, qui illis cæremonijs exhibetur, quæ neque ad Dei gloriam, neque ad subijciendum carnem spiritui, & spiritum Deo ipsi, quidquam conferunt, iuxta S. Tho. dicta quęst. 92. art. 2. & facit cap. quisquis. 41. dist. qualis est cęremonia quædam orandi ante solis ortum, vel audiendi sacrum a sacerdote, qui vocetur Ioannes, vel dicendi bis halleluia, vel Pater noster &c. quando semel tantum est dicendũ. Secunda species est, qua cultus diuinus alicui creaturę redditur, gratia ipsam honorãdi: & hęc dicitur Idololatria. Tertia species est, qua cultus diuin⁹ redditur creaturæ ad assequendam aliquam scientiam vel instructionem: & hæc dicitur Diuinatio. Quarta species est, qua idem cultus tribuitur creaturæ vt ab ipsa opera nostra dirigantur.

Quinto dicimus, omnes istas superstitiones ex genere suo esse letalia crimina valde grauia, excepta prima specie, qua parte continet cultum superfluum: sed non contrarium diuinæ, aut humanæ legi: sicut ieiunare in die dominica, vel dicere Pater noster adeo priuate, & sibi soli, ac si non esset pars & membrum Ecclesię, secundum Caiet. 2. 2. q. 92. art. 1. Quarta etiam species non est peccatum mortale, quando bona fide, vel præ ignorantia ea aliquis

vtitur

Digitized by Google

vtitur, antea quam veritatem edoceatur, vt ex mente S. Thomæ, vbi supra, & S. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 12. & Caieta. 2. 2. q. 95. art. 2. colligitur, secundū quos in istis duobus casibus non est communiter amplius, quam veniale peccatum, vt inferius explicabimus.

25 Sexto dicimus, quod duplex est modus inuocandi dæmonem. Vnus est expressus: alter vero tacitus. Expressus est, quo aperte vocatur, vel inuocatur dæmon, vel fit aliquid, quod creditur opera ipsius dæmonis fore perficiendum, secundum mentem S. Tho. quam Caiet. 2. 2. q. 95. ar. 3. expressit. nam priore modo, verbo: posteriore autem opere, auxilium dæmonis imploratur. Tacita autem inuocatio dæmonis toties fit, quoties aliquis enititur efficere aliquid per causas, quæ nec virtute sua naturali, neque ex diuina, aut ecclesiastica dispositione possunt illud efficere, vel quando huiusmodi causæ tamquam necessariæ adiunguntur alijs, quæ possunt talem effectum producere, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. quæst. 96. art. 1, & in multis art. quæst. 95. eiusdem 2. 2. cuius definitionis exempla possunt esse quidam rami ab ista radice procedentes, quos posuit Caietan. in summa verb. incantatio. Quorum primus est vti verbis sacris hac conditione, vt sint scripta in illa, vel illa materia: vel tali tempore, aut hora: & alijs huiusmodi, quæ neque ad diuinum cultum, neque eius honorem, neque ad rectam rationem pertinent. Secundus est, adiungere causis naturalibus aliquos characteres, vim significandi habentes, qui quidem ad dæmones illos probe intelligentes referuntur, vel sunt nomina ignota, quæ ipso quod sunt talia tacite ad eos referuntur. Tertius est, vti causis naturalibus ad effectum supernaturalem, veluti ad agnoscendas hominum arcanas cogitationes, vel ad subito medendum. Quartus vti verbis sacris ad inanem effectum, sicut ad mouendum anulum supra filiū, vel ad voluendum cribrum; quæ quidem non verba sacra, sed ipse diabolus mouet, vt illis verbis honorem sibi faciat exhiberi. Quintus est, miscere falsa, veluti dicendo Christum habuisse febres. Qua quidem in re iure quis miretur illorum hominum imprudentiam, qui his & alijs similibus superstitionibus credunt, quod Deus tam frequenter impartitus fuerit vetulis quibusdā deliris, & hominibus ignorantibus, & (vt plurimum) corruptis moribus, vitaque reprehensibili ea, quæ non est elargitus sanctis, quibus in gradu adeo alto profunda suæ diuinæ sapientię arcana, virtutemque suæ infinitæ potentię, qua tot miracula fecerunt, communicauit: quamuis malis interdum concedat, quod aliquot bonis non concedit, vt infra nu. 36. tangitur.

Septimo dicimus, quod Conc. Trid. sess. 23. in decreto de inuocatione sanctorum declarat hæreticum eum, qui dixerit a nobis sanctos inuocandos non esse: aut eorum preces nobis apud Deum non prodesse: aut eorum reliquias & imagines non esse nobis venerandas. simul declarando, quod vt sanctissimum est, imagines honestas sanctorum, maxime domini nostri Iesu Christi, & eius matris habere & colere, sic peccatum est imagines ornare, & habere, quę sua venustate, nuditate, forma aut habitu, ad libidinem, & alia vitia alliciant. In quo multos (etiam religiosos) errare video, vestientes dominam nostram, & B. Mariam Magdalenam, & alias sanctas ornamentis profanis, & vanis quibus etiam honestæ feminæ sese vestire verentur. Item declarauit vbi supra,

Digitized by Google

esse idolatriam credere illis aliquam diuinitatem, aut virtutem inesse, præterquam ad ea, quarum sunt imagines repræsentanda. Item declarauit ibidē, neminem debere in ecclesia collocare, nec domi habere imagines insolitas, & inusitatas sine approbatione episcopi.

Circa præceptum maximum de colendo Deum, quod est Decalogi, vt peccatur.

26 *Præceptum de colendo Deum frangitur trigintaocto modis præter participantes. vsque in finem cap.*
27 *Excommunicatus an sit exterius faciens opus infidelitatis.*
27 *Disputare de fide laico illicitum.*
28 *Ars Magica vetita.*
29 *Maleficium an maleficio tolli possit.*
30 *Sortes quæ prohibitę, & quæ licitæ.*
31 *Incantatio prohibita, & fide indigna.*
32 *Philtra quæ illicita.*
32 *Adoratio imaginum quæ illicita.*
33 *Somnijs quibus non credendum.*
34 *Reliquias, nomina, & breuia vt gestanda. & nu. 35. & 36.*
37 *Augurijs non credendum.*
38 *Dæmoni herbam, & musicam nihil resistere.*
38 *Ars notoria illicita, & quæ sit illa.*
38 *Striges, & Sagas reprobatas.*
39 *Duella illicita, exceptis duobus, & quæ prohibita per Conc. Trid.*
40 *Tentare Deum illicitum, etiam per Martyrium. &* 41.
40 *Martyrium pati quando crimen mortale.*
41 *Dijs, Deabusque gentilium, aut planetis aliquid diuinitatis tribuere impium.*
41 *Magi ster Poetas gentiles prælegens vt peccat.*

CONtra hoc præceptum de colendo Deum peccat mortaliter primo, qui seipsum, vel alium circumcidit, vel vtitur aliqua cæremonia Iudaica, vel Mahometica, quæ aliquam falsitatem nostræ sanctæ Catholicæque fidei contrariam significat, etiam si minime veram esse credat, per supradicta, nu. 22. & seqq.

26 Secundo peccat mortaliter, qui expresse dæmonem, Solem, Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam, tamquam Deum adorat, etiam solo cultu exteriori, supra nu. 19. Vel habuit dæmonem, seu spiritum, quem vocant familiarem, vt ipsum admoneret, vel ei ostenderet, renuntiaretue, quæ in locis remotis, aut secretis gerūtur, sicuti copiose probauimus in cap. nouit. de iudic. not. 1. Circa quod nullatenus excusamus Reges, qui non puniunt eos, qui huiusmodi dæmonibus familiaribus vtuntur, sed potius expetunt ab eis certiores fieri, de his, quæ in hostium castris geruntur, aut quæ aduersarij moliūtur.

27 Tertio peccat mortaliter qui ex metu, vel aliam ob causam dicit ex animo aliquid contra fidem, vel consensit in aliquod opus infidelitatis exterius, etiā si intra

Digitized by Google

si intra se, & in corde suo oppositum crederet: sicut Marcellino Papæ legimus contigisse cap. nũc autem. 21. dist. qui non solum est excommunicatus in foro exteriori, sed etiam in foro conscientiæ, secundum Caiet. 2.2. quæst. 94. ar. 1. Sed huius oppositam sententiam olim pro responso dedimus interrogati de certis casibus, qui cuidam religioso Societatis Iesu apud Sarracenos agenti occurrerunt erga Christianos quosdam, qui timore perculsi, & propter alias causas, se esse Sarracenos finxerunt, & sequuti sumus eum, qui Repertorium Inquisitorum composuit, in verb. hæreticus. quod nunc quoque verius arbitramur, quam quod Caiet. asseruit. sic enim Silvest. verb. hæresis. quæst. 9. & Io. Tabiensis verb. hæreticus. nu. 2. & verb. Apostasia. num. 3. visum est. & profecto etiamsi hoc nullus assereret, nos eandem sententiam teneremus: quoniam huiusmodi non est vere hæreticus: quamuis grauissime peccet, secundum Alex. Halensem 2. par. tit. 53. memb. 2. id quod ex hæretici, hæresisque definitione, quam in repe. cap. nouit. de iudic. notab. 3. nu. 42. adduximus, comprobatur. Et excommunicatio illa iuris, quæ continetur in bulla Cenæ Domini, solum fertur contra hæreticos credentes, vel contra fautores, & receptatores hæreticorum, quorum de numero non est censendus is, de quo modo loquimur: nisi quando aliquod opus exterius hæreticum commisisset, alicui hæresi vel hæretico auxilium præstando: in quo casu, excõmunicatus remaneret, non quia hæreticus, sed quia fautor hæreticorum est.

Quarto peccat mortaliter, qui aliquem habitum, vel signum Iudæi, vel Sarraceni defert in loco, vbi in veste, vel quouis alio charactere vnusquisque suę legis professionẽ indicat, ita Ang. verb. infidelitas. §. 9. Silvester eod. verb. & Caieta. in summa verb. habitus omissio. Id enim facere perinde est, ac præ timore se Iudæum esse, aut Sarracenum confiteri. nõ autem peccaret propter solam omissionem signi vel habitus Christianismi: dummodo signa Iudæorum, aut Sarracenorum non acciperet, sicut recte docuit idem Caiet. 2.2. q. 3. artic. 2.

Quinto peccat mortaliter, qui disputat de fide, cum sit laicus, sciens laicis esse prohibitum sub excommunicationis pœna de illa disputare, cap. quicunque. de hæret. lib. 6. & l. penul. C. de summa Trin. & Caietanus in summa verb. disputatio. qui in 2.2. q. 18. art. 7. limitat hoc in disputante, gratia exercitij: licet dici possit talem nõ includi hic: quia nescit, neque debet scire id esse sibi tali pœna prohibitum.

Sexto peccat mortaliter, qui aliquas reliquias falsas, tamquam si vere sanctorũ essent, adorãdas proponit, vel votiuas imagines pro miraculis falsis obtulit imagini crucifixi, vel beatissimæ Virginis, aut aliorũ sanctorũ: vt alij simili exemplo prouocati aliquid templo offerant, vel alia similia ad offerendum comparent, vt inde aliquid accedat lucri. quoniam magna diuino cultui infertur irreuerentia, mendacia circa res sacras persuadendo, Caiet. vbi supra in verb. superstitio. & quia est primæ speciei superstitionis per dicta supra num. 23.

28 Septimo peccat mortaliter, qui dæmonem expresse, corde, vel verbo inuocat, quo sibi sit auxilio, consilio, vel fauori: quia est tertia species superstitionis, de qua supra, dicto. nu. 23.

Digitized by Google

Octauo peccat mortaliter, qui dæmonem per modum obsecrationis adiurat, vt ab eo aliquid discat, vel vt auxilium ab eo accipiat, cap. illud, 26. q. 2. & supra eodem dicto num. 23. Quamquam licitum sit dæmones adiurare per modũ coactionis, obstringẽdo eos ecclesiasticis exorcismis, vel quando sine inuocatione ipsi adsunt, vt solent in arreptitijs adesse. nã licet tũc eos interrogare, sine prece tamẽ, & sine aliquo societatis pacto ad aliquorũ vtilitatẽ, secũdũ B. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 5. Quin etiã colloqui cũ ipsis dæmonibus corpora hominum obsidentibus, ob curiositatem, vel vanitatem tantũ, non est plusquam veniale: quoniam nullo pacto illis couti licet, nisi tamquã inimicis, Caiet. verb. interrogatio primi præcepti.

Nono peccat mortaliter, qui Necromantiam, vel aliquã aliam magicam artẽ discit, vel ea vtitur, vel deliberato animo eã vult edisce re, vel ea vti. quoniã iuxta Richard. in 2. lib. sent. dist. 17. nõ est scientia: sed potius superstitio. l. culpa. C. de malef. & mat. Quod si libros huiusce facultatis habet, & nolit eos comburere, nõ est absoluendus, secundũ Angel. verb. curiositas. §. 10. nam tertia species est superstitionis, de qua supra eod. nu. 23. & 24.

Decimo peccat mortaliter, qui vult dæmonis opera, vel alijs illicitis modis thesaurũ inuestigare, arg. cap. illud. 26. q. 2. vel si consulit, aut consulti suadet maleficos, aut eos in domũ suam accersit causa percontandi aliquid, Leuit. 20. *Anima, quæ declinauerit ad magos & ariolos & cet.* & l. nemo. C. de malef. & mat. Vel veneficia aliqua composuit, vt incantationibus, aut inuocationibus dæmonum tacitis vel expressis noceret alicui, Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* l. multi. C. de malef. & mat.

29 Vndecimo peccat mortaliter, qui aliquod maleficiũ, aut incantationem alio maleficio, aut incantatione dissoluit, aut precatur alium, vt dissoluat: quã uis ille esset ad id agendum paratus, secundũ S. Tho. in 4. dist. 34. q. 1. art. 3. & Io. Maiorẽ ibidem, q. 2. communiter receptos. Id q etiam Siluest. verb. maleficiũ. q. 8. arg. l. nullus. & l. nemo. C. de malef. & mat. & cap. nõ obseruetis. 26. q. 7. cõprobat: quidquid dicat Angelus verb. superstitio. §. 13. numquã enim est licitũ alium ad peccandũ inducere, quamuis ille sit ad id paratus. quia nõ licet consentire peccãti, arg. cap. 1. ad Rom. & cap. notum. 2. q. 1. quamuis liceat alieno peccato vti, dummodo res ipsa, quæ petitur, nõ sit peccatum. cap. mouet. 22. q. 1. Quod latius tradidimus in Repet. cap. inter verba. 11. q. 3. At qui fas est maleficiũ licitis modis dissoluere: puta exorcismis approbatis, aqua benedicta, sanctorũ precibus, vera pœnitentia, deuota Eucharistię perceptione, secundum omnium doctorum sententiã, præcipue Ioan. Maioris in 4. lib. sent. dist. 35. q. 2. & etiam sine vlla inuocatione soluendo vinculum capillorum, vel aliarum rerum, quibus incantatio continetur.

30 Duodecimo peccat mortaliter, qui interrogat, vel vult interrogare diuinos siue diuinatores circa aliquod furtum, vel quidpiam aliud secretũ; vel idipsum sortibus, aleis, chartis, libris, cribro, astrolabio tentat cognoscere, Deuter. cap. 17. *Non inueniatur in te qui Pythones, ac diuinos consulat.* dicta l. nemo. C. de malefic. & mat.

Decimotertio peccat mortaliter, qui adhibuit incantationes ad animalia seruanda, vel inuenienda, &cet. vtendo verbis sacris, aut prophanis, vel aliqua

Digitized by Google

aliqua alia vana obseruatione, S. Thomas 2.2. quæst. 96. art. 4. ad 2.

31 Decimoquarto, qui credit effectum illum, qui ex operibus magorum diuinantium, & incantatorum procedit, etiam si ad sanitatem perueniatur, virtute verborum, vel rerum, quas applicant effici, cum huiusmodi res iuxta naturam suam ad similem effectum producendum tali virtute careant: quoniam talem effectum dæmon efficit per alias causas naturales, quas ad id ob pactum expresse, vel tacite cum incantatore conuentum applicat, secundum S. Tho. d. q. 96. art. 2. & S. Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. & reliquos omnes in lib. 2. sent. dist. 7.

Decimoquinto, qui aliquem peregrinum, quem Hispani Gittanum, Itali vero Cingarum, & Galli Aegyptum vulgo vocant, de fortuna sua percõtatur, animo credendi id quod ille responderit: quamuis si ex curiositate, vel ridẽdi gratia id faceret, non esset letalis culpa, nisi persona talis esset conditionis, vt ex illa interrogatione alij grauiter offenderentur: tunc enim ratione scandali grauius peccatum esset. cap. 2. de nou. oper. nunciat.

32 Decimosexto peccat mortaliter, qui alicui philtrũ, siue poculũ amatoriũ propinat, vt ab ipso ametur, Angel. verb. interrogatio primi præcepti.

Decimoseptimo, qui rebus sacris & ecclesiasticis aliquam incantationem, aut maleficium facit, aut fieri procurat: veluti aqua baptismali, oleo sancto, ara consecrata, verbis consecrationis, & cet. vel aliquid horum secum ob malum finem gestat, Anton. part. 2. tit. 12. cap. 1. §. 12. Cui casui in plurimis diœcesibus excommunicatio synodalis annexa esse solet.

Decimooctauo, qui ob sanitatem alicui restituendam aliquid applicat, & nulla virtute pollebat ad sanandum: veluti cingulo metiri, vimen findere, aperire arborem, vrinam supra certam herbam emittere, lienis morbos secare; nisi propter ignorantiam excusetur.

Decimonono peccat mortaliter, qui sanctorum imagines solum propter ipsasmet adorat, sine vlla in ipsos sanctos tacita, vel expressa relatione, & sine respectu, quod representent ipsos sanctos in cælo degentes, aut ipsum Deum, de consecrat. dist. 3. cap. perlatum. & cap. venerabilis.

Item qui fingit, parat, aut habet fictas aliquas imagines sanctorũ, vel alias ita nudas, lasciuas, & inhonestas, vt probabiliter credi possit, motũ iri aliquos per eas ad concipiendũ, & volendum turpia, vt supra nu. 23. diximus.

Item qui fingit, parat, aut habet imagines aliquas probrosas virgini matri, Sanctis, summo Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, alijsue Prelatis ecclesiasticis, aut iniurias orthodoxæ, catholicæ que fidei.

33 Vigesimo peccat mortaliter, qui aliquid futurũ, vel arcanum credit ob id maxime, quia aliquid somniauit propter expressam, aut tacitã dęmonis inuocationẽ; videlicet, quia propter insomnium credidit illud, ad quod vis somni extendi nõ potest: veluti se numquã fore interficendũ, vel ꝙ thesaurum inueniet, vel scire quã sit vxorem ducturus, secundũ S. Tho. 2.2. q. 92. ar. 6. Deuter. 18. cap. sciendũ. 26. q. 4. Quãuis credere aliquid, ꝙ in somnijs accepit, dũ existimat esse reuelationem diuinam, vel causam, aut signum naturale sufficiens ad significandum, quod portẽdit, non est peccatum, iuxta eundẽ S. Tho. in d. art. 6. & Caiet. in summa verb. somniorum obseruatio.

Digitized by Google

Vigesimoprimo peccat mortaliter, qui propter ea, quæ somniauit, omittit facere aliquid ad salutem animæ necessarium, vel operatur aliquid eiusdem saluti contrarium: licet si non est tale, solum venialiter peccet, vt Caiet. ibidem tradit.

34 Vigesimosecundo peccat mortaliter, qui certam spem constituit in deferendis aliquot nominibus scriptis, firmiter credens propterea fore, vt numquam in bello vulneraretur, feriretur, vel repetina morte raperetur, aut quod neque aqua, neque igne periret, vel quod erga principes omnia sint illi prospere cessura. quoniam huiusmodi nomina neque virtute naturali, neque ordinatione diuina, vel ecclesiastica vllam vim habent ad tales effectus producendos, & consequenter vana est eorum obseruatio, per dicta supra, num. 22. Quocirca talia breuia vel nomina sunt reprobata, & peccant mortaliter, qui ea confingunt, vel qui illis vtuntur, vel qui consulunt, vt alij eisdē vtantur, iuxta B. Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 13. nisi adeo ignorātes & rudes fuerint, vt eos ignorantia excuset.

35 Vigesimotertio peccat, qui breuia aliqua (vt vulgo vocant) vel coniurationes, vel nomina, collo appensa gestant, nisi hæc quattuor conditiones concurrant. Prima est, quod sint nomina cognita, & intellecta & sancta: veluti ex euangelio & scriptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secunda, quod in eis nullus alius character aut signum, præter Christi crucem, aut aliud sacrum contineatur. Tertia, quod in eis nihil sit falsi, aut vani, aut ad inuocationem dæmonum pertinens. Quarta, quod nullam constituat spem in modo scribendi, vel ligandi, neque in eo, quod in membrana, vt vocant virgine, aut cum sol oritur, vel quando legitur euangelium, conscribantur, vel quod debeant tot sigillis ligari, & a puella virgine, aut quod a nemine videatur, & alia similia, quæ neque ad laudem Dei, neque ad alium effectum naturalem, vel institutum deseruiunt, secundū S. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 13. arg. capit. non licet. 26. quæst. 6. & Martinum ab Arles, conterraneum nostrum, de superstitionibus, num. 4. vol. decem Tractatuum. & satis colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 96. art. 4.

Vigesimoquarto, qui facit, aut defert aliquos versus scriptos in die Ascensionis, credens minorem virtutē habituros, si ante Euangelium decantatum, vel post sacra peracta, vel in alio die, in quo talia verba Euangelij in eiusmodi schedulis contenta decantari non solent, fuissent descripti. Rosell. verb. sortilegium. §. 2.

Vigesimoquinto, qui defert aliquas reliquias superstitiosa quadam, & vana obseruatione ductus: veluti si vas vbi sunt gestandæ, sit trigonum, vel rotundum, &cet. quæ nimirum, & alia huiusmodi ad diuinum cultum nihil attinent. S. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 4. neque ad alium effectum naturalem, vel alium institutum deseruiunt. Veruntamen religiosum est cum decenti veneratione reliquias portare, absque aliarum vanitatum interpositione, iuxta eundem S. Thomam vbi supra.

36 Vigesimosexto, qui in die B. Ioannis Baptistæ herbas colligit, credens in tali die collectas maiori virtute pollere, quā si in alio die, vel post ortum solis colligerentur, vel in die S. Petri, vel alterius sancti iumentis venam pertūdit,

id

Digitized by Google

id vtilius fore credens: nam id illicitum est, iuxta Martinum de Arles in d. tract. de superstitionibus, num. 8. quoniam quamuis peccatum non sit herbam medicinalem colligere simul cum oratione dominica, vel symbolo, si ex deuotione fiat, & absque superstitione, vel etiam eadem herba vti, arg. capit. non licet. 26. q. 5. attamen si aliqua vanitatis species inseritur, peccati rationem habet, licet aliquando propter ignorantiam aut simplicitatem, letale nō sit, per dicta supra nu. 22. & seqq.

Quibus addo, quod mulieres vtētes quibusdam signis, & benedictionibus sine superstitione & vanitate, licitis orationibus & exorcismis, obtestantes per passionem Christi, & alia huiusmodi, non peccant mortaliter. Veruntamen, horum vsus debet illis merito interdici: quoniam sępissime multa vana & superstitiosa intermiscent, nisi alias sint personæ honestæ, & prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo existimatio, nisi ex hoc aliæ simplices personæ ansam arriperent ad quidpiam simile faciendum: si enim ea illis pręberetur occasio, deberent huiusmodi personæ honestæ ab his protinus abstinere, iuxta verbum Apostol. ad Thessa. 5. *Ab omni specie mali* (alias mala) *abstinere vos.* cap. cum ab omni. de vit. & honest. cleric. vt sensit B. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 11. Porro, illi, qui vulgo salutatores vocantur (quantumcūque alias sint perditissimi homines) licite possunt suo munere perfungi: quoniā gratia illa gratis data, huiusmodi hominibus a Deo solo conceditur in vtilitatem aliorum. Margarita confess.

37 Vigesimoseptimo peccat mortaliter, qui eo quod audit aues garrire, vlulare lupos, mugire boues, & rugire leones, & alia animalia &c. vel quia obuiauit lepori, aut mulieri grauidæ, certo credit sibi mali quidquam imminere, cap. illos. 26. q. 2. & seq.

Vigesimooctauo, qui certo credit aliquem, quia sub tali sidere vel constellatione natus fuerit, vel propter complexionem, aut phisionomiam, cogi ad bene vel male operandum, cap. illud. 26. q. 2.

38 Vigesimonono, qui obseruat illū dié potius, quam illū ad exeundū domo, vel ad iter agendum, vel quo pede statim a somno terrā contingat, vel quē pedem primū calcet: vel quod domo egrediens in limine impingat, & ob id retrocedit: vel quia simulatque excitatur a somno, statim sternutauit, & ob id in lectum reuertitur. qui has & similes vanitates obseruant, vt plurimum venialiter peccant, antequam a suis curatis, vel concionatoribus, vel cōfessarijs admoneantur. Post admonitionem autem, secundum B. Anton. 2. par. tit. 12. & citata sup. eod. cap. nu. 24. iam mortalia crimina inducuntur.

Trigesimo, qui discit vel vult discere artem, quam notoriam vocant, quæ certis ieiunijs, & varijs quibusdam obseruationibus, sapientiam infusam pollicetur S. Thom. 2. 2. quæst. 96. art. 1.

Trigesimoprimo, qui credit herbas, vel musicam contra dæmones aliquid posse: quamuis verum sit contra passiones & humores corporeos vim habere, quæ si ad quamdam temperiem reducantur, non adeo potest vexare dæmon, Angel. verb. superstitio. §. 6.

Trigesimosecundo peccat mortaliter, qui credit veneficos, aut veneficas, vel striges corporaliter per aera vehi ad diuersa loca (vt illi existimant) cap.

Digitized by Google

episcopi. 22. quæst. 5. Quamuis credere, quod aliquando, licet raro, dæmon aliquos de loco in locum Deo permittente transportet, non est peccatũ, Caiet. 2.2. quæst. 95. art. 3. & experientia iudicum compertum est in Germania, vti traditur in Malleo maleficarum, 2. part. cap. 3. & probatur rationibus late deductis in 1. par. q. 1. eiusdem libri.

Trigesimotertio, qui vult sortes experiri, aut expertus est, vt per eas dęmõ, vel cęli constellatio ipsum admoneret, quid facto opus esset, vel aliquid arcani, aut futuri reuelaret, vel sortes iacit ad electionem ecclesiastici beneficij, nullo prius facto bonorum & idoneorum delectu S. Thom. 2. 2. q. 95. ar. 8. cap. 1. 2. & 3. de sortileg. quamuis sortes mittere ad rei alicuius partitionem, vel ad capiendum consilium, ingruente necessitate, submittendo se fortunę, quatenus diuina prouidentia est, non est illicitum. Verbi grat. tempore pestis, aut belli quinam clerici, aut monachi, etiam cum periculo vitæ remansuri sint ad ministerium Ecclesiæ, & quinam discessuri; ne omnes periclitentur, neque Ecclesia deserta relinquatur, secundum eundem auctorem.

39 Trigesimoquarto peccat mortaliter, qui alium prouocat ad duellum, vel prouocatus acceptat: quod inter sortium species potest numerari, secundum vtrumque Thomam 2.2.q.95.ar.fi.cap. 2. de purg. vulg. cap. monomachiam. 2.q.5. duobus dumtaxat casibus exceptis. Primus est, quando Rex quispiam iniuste impugnatus videt se viribus inferiorem alio ad descendẽdum in prælium. Secundus est, quando aliquis falso accusatus, se interimendum præuidet, vel iniuste sibi membrum aliquod amputandum, nisi duellum acceptauerit, secundum Caieta. ibidem: quamuis Lyranus 1. Reg. 17. laxius de hoc loquatur. quod idem est dicendum de eo, qui vult, consulit, delectatur, copiam ve ad id peragendum alijs concedit, vt in addit. cap. quando. de consecr. dist. 1. diximus. Et quamuis ex vrgente aliqua causa rex ipse tolerare possit: nullatenus tamen id concedere valet, secundum eundem Caietan. vbi supra. Nũc autem sacrosanctum Conc. Trid. sess. 25. cap. 19. excommunicat eos, qui in terris suis permittunt duellum, siue singulare certamen aliquod, quamuis sit Imperator, & priuat iurisdictione territorij, in quo id permittit, si illud obtinet ab Ecclesia, & etiam dominio directo, si est feudum: & facientes, & eos, quos vocant patrinos, excommunicat, notat infamia, bonis priuat, & reputat homicidas, & morientem in eo priuat sacra sepultura, & eum qui consuluerit, aut spectauerit illud, excommunicat.

Trigesimoquinto peccat mortaliter, qui sumit, vel cogit, aut vult sumere, vel cogere ad sumendum feruentem aquam, ferrum candens, vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentem ingredi, vel quid aliud simile tentat, vt a suspicione criminis, quod sibi imponitur, seipsũ expurget, cap. fin. de purgat. vulg. & cap. consuluisti. 2. quæst. 5. Thom. 2.2. quæst. 95. art. 8. ad 3.

40 Trigesimosexto peccat mortaliter, qui Deum tentat, se martyrio temere offerens, ipsosque infideles irritans, & occasionem illis suggerens ad eum occidendũ sine aliqua causa, quæ vi præcepti, aut consilij ad id ipsum obliget, & dirigat, arg. cap. fina. de iniur. S. Tho. 2.2.q.124. art. 1. ad 3. Est autem martyrium in prçcepto primo quantum ad animi præparationẽ: tenemur enim potius velle mori, quam fidem deserere, aut peccare mortaliter, secundũ S. Tho. com-

Digitized by Google

communiter receptum in quolib.4.art. 20. Deinde quantum ad effectum, id est, ad ipsum actualiter perferendum, quando subire ipsum est necessarium ad fidem, aut bonitatem multorũ conseruãdam, vel ad vitãdas blasphemias. Est autem solum in consilio, quando ex eo nihil amplius, quam Dei gloria, vel fidei exaltatio consequitur, secundum mentem eiusdem doctoris 2. 2. q. 126. art. 3. ad 1. Neque ad perferendum martyrium est necessaria perfecta charitas, quamuis huiusmodi charitas exigatur, quo cum voluptate, & gaudio toleretur, secundum eundem S. Tho. in d. quolib. 4. ar. 19. quoniam etiã in statu peccati mortalis potest subiri, iuxta Apost. 1. Corint. 13. & S. Thom. sententiam in dicto quolib.

Trigesimoseptimo peccat mortaliter, qui Deum tentat, dicendo aliquid, aut faciendo intentione expressa experiendi diuinam potentiam, sapientiam vel pietatem, vel tacite faciendo aliquid, quod tantum ad hanc experientiam faciendum conducit. Verbi gratia, concionari nulla præuia meditatione (cum eam posset adhibere) secum reputans per interiorem inspirationem a Deo sibi necessaria subsidia præstitum iri, secundum Rodolphum 1. part. vitę Christi, cap. 32.

41 Trigesimooctauo peccat mortaliter, qui se probabili periculo mortis, aut mutilationis obiecit sine necessitate, aut vtilitate; veluti ęgrotus, qui respuẽs humanum remedium, quod facile haberi potest, soli se diuinæ prouidentiæ committit. S. Tho. 2. 2. q. 97. ar. 1. Quamuis nolle vti medicina tempore martyrij, vel alio propter commodum spirituale; puta propter carnem domandã, passionesque efferuescentes conprimendas, vel vt melius Christi passionẽ sentiret, perferendo vulnera, vel cauteria, morbum ilyacum, aliasque huiusmodi corporum ægritudines, quę mortis periculum secum non adferunt, nullum esset peccatum, sed potius meritum, vt recte docuit Caiet. in dicto art. 1.

42 Trigesimonono peccat mortaliter, qui credit habere aliquid diuinitatis cæli planetas, Saturnum, Iouem, Martem, Solem, Mercurium, Venerem, & Lunam. Qui item credit, cęlicolas homines illos idololatras, & facinorosos Herculem, Bacchum, Iouem, & id genus alios, vel feminas inhonestas, vt Venerem, Iunonem, & id genus alias, quos, & quas Gentiles suis in libris celebrant, & stolidissime extollunt.

Quadragesimo peccant magistri, qui prælegentes libros & fabulas gentilium poetarum, & aduertentes, vel aduertere debentes, & discipuli incipiunt credere, illos, vel illas habuisse, habereue aliquam diuinitatem, non monent eos veritatem catholicam: vt scilicet firmiter sibi persuadeant, illos fuisse homines puros, & vitijs magis, quam virtutibus deditos, cruciarique in inferno, cruciatumque iri ęterum: quia nisi hoc fecerint, videntur eorum errori consentire, & quos possunt ab eo non reuocare contra cap. 1. Pauli ad Roma. & cap. 1. de offic. delegat. & cap. notum. 2. quæst. 1. & cap. qui potest. & multa alia 23. quæst. 3. In quo, vt scio, magistros meos olim peccasse, ita credo, plurimos nunc quoque peccare, quos a concionatoribus frequenter moneri e re Christiana arbitror.

Quadragesimoprimo peccat mortaliter, qui consentit supradictis aliquo ex illis nouem modis, eod. cap. nu. 16. relatis.

De

De secundo præcepto Decalogi de non assumendo nomen Dei in vanum. Cap. XII.

1 PRæceptum secundum Decalogi quid per nomen Dei comprehendat.
1 Iurare quid sit. Et est actus latriæ & religionis. nu. 2.
3 Iuramentum sine tribus comitibus peccatum: & est duplex.
4 Iurare numquam licere dicens est hæreticus.
5 Iurare per creaturas quando blasphemia.
8 Iurans falsa vt peccat. & seq.
8 Iurare secundum suam intentionem, & non illius, cui iuratur, vt peccatum. nu. 9.
10 Iuramentum rei paruæ an obliget ad mortale.
11 Iuramentum conditionale quod ligat. num. 12. & quod factum sine animo adimplēdi, nu. 13 & quod factum contra consilia. nu. 15. & 6. & quod dolosum. nu. 13. 14. & quod factum de re, vana. nu. 17.
18 Iuramentum de redeundo in carcerem quod ligat. & quando factum secundum intentionem remotam eius, cui iuratur. nu 19.
20 Peccat, qui talem ad iurandum inducit, & qui sic famulos. nu 21.
22 Iuramentum de secreto seruando quando ligat. & nu. 23.

1 PRo fundamento dicendorum, præsupponimus primo, non solum illum assumere nomen Dei in vanum, qui per eum male iurat, vel bene iuratū male adimplet, iuxta glossas, & opinionem communem, Exod. 20. sed etiam eum, qui male vouet, vel male adimplet, quod bene vouit: vel qui effutit blasphemias, aut iniurioſa verba cōtra Deum & Sanctos. quod recte sensit conc. Colonien. in explicatione secūdi præcepti, & alij, in quibus est Angelus in verb. interrogatio secundi præcepti. Dicemus autem primo de hoc præcepto, quatenus agit de iuramento: & mox de eodem, quatenus comprehendit votum. Demum de eodem, quatenus vetat blasphemiam.

Secundo præsupponimus, quod iurare est affirmare, vel negare aliquid adducendo expresse vel tacite Deum in testem tam quam infallibilem veritatē, iuxta ea, quæ in rub. de iureiuran. diximus sequentes sensum gloss. in summa 21. quæst. 1. & mentem S. Thomæ 2. 2. q. 79. art. 2. & in 3. dist. 49. quæst. 1. & aliorum ibidem, & Goff. & aliorum in rub. de iureiuran. & S. Antoninum 2. part. tit. 10. cap. 3.

Dixi, Expresse, ad includendum iuramenta, quę fiunt huiusmodi verbis, Allego, vel facio Deum testem huiusce rei; tacite autem cum dicimus, Viuit Deus, per Deum, & cet. Vel nominando aliquam creaturam, in quantum in ea resplendet diuina veritas: vt quando quis iurat per euangelia, per sanctos, per cælum, vel per salutem domini sui: quod perinde est, ac si iuraret per Deum, cui veritas est in Euangelio, vel per veritatem, quam sancti crediderunt, vel per Deum, a quo pendet salus Domini sui, arg. Iacob. cap. 5. & cap. & si Christus. de iureiuran. & gloss. sing. cap. quoties. 1. q. 7. & cet. Idem facit, qui nominat creaturam aliquam a se dilectam, vt in ea diuina exerceatur iustitia, si verum non sit, quod iurat. Et qui iurat per vitam suam, aut patris, aut filiorum,

Digitized by Google

filiorum, vel iurat adiuncta execratione, nisi quod iurauerit verum fuerit: quod appellatur iuramentum per execrationem, vt sentit S. Thom. in dicta quæst. 89. art. 1. & Caietanus declarauit; singulariter interim adnotans, non committere duplex peccatum, nempe execrationis & periurij, qui asserens aliquid falsi, insuper adiungit, Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat; nisi verū sit, quod affirmo. Cum enim ea execratio prolata sit sola causa aduocandi Deum in testem, non erit amplius quam periurium. nam actus agentium nō extenduntur vltra intentionem eorum, l. non omnis. ff. de reb. cred. & cap. ad audientiam. de decim.

2 Ex quibus infertur primo, iurare esse actum suapte natura bonum: quia est actus latriæ, siue religionis, quo diuinum honorem illi, per quem iuratur, exhibemus: allegatur enim tamquam infallibilis testis, & prima veritas, quæ Deus est. cap. a nobis 2. de sent. excomm. secundum S. Tho. 2.2. quæst. 89. art. 4. & probat dictum cap. & si Christus.

Infertur secundo eum, qui aliquid affirmat, vel negat, dicendo, Per fidem meam, vel, In fide mea, vel, In veritate, nihil iurare, si nomine fidei, aut veritatis nihil amplius, quam fidem & humanam veritatem intelligat, iuxta illam loquendi normam, qua principes & nobiles communiter vti solent dicentes, Per fidem meam regalē. vel, Per fidem gentilis, siue nobilis hominis. Neque etiam iurat, qui dicit, Deus scit, an ego verum dicam. Neque qui dicit, Hoc dixerim coram Domino, si careat intētione iurandi. non enim inuocat Deū, tamquam testem eorum, quæ dicit: sed tamquam spectatorem, secundum Caietan. 2.2. q. 89. art. 2. quem tamen non sequimur in eo, quod asserit, non iurare illum, qui dixerit, Deus scit, me verum dicere. qui enim huiusmodi verbis vtitur, Deum vt testem adducit, secundum sanum & communem intellectum. *contra caietanū*

3 Infertur tertio, quod omne iuramentum, ad hoc vt licitum sit, requirit tres comites: nempe veritatem, iudicium, & iustitiam: hoc est, quod verum sit quod iuratur: & quod sit iustum: & quod cum reuerentia debita Deo fiat. Et si aliquod ex his tribus ei desit, peccatū est, per illud Ierem. 4. *Et iurabunt in veritate, & iudicio, & iustitia.* relatum in cap. & iurabunt. 22. q. 1. & dicto cap. & si Christus. & S. Tho. 2.2. q. 89. art. 2. & 3. Peccatum, inquam, mortale regulariter, cum ei veritas deest, vel tanta iustitia, vt sit mortale, id quod iuramento confirmatur. Veniale vero, cum non deest nisi iudicium, siue reuerentia, vel iustitia leuis: vt cum iurat quis, se facturum aliquid, quod solum est illicitum venialiter: non enim erit tunc amplius, quam veniale, secundum communem sententiam, a Caietano ibidem optime, & a nobis in dicto cap. & si Christus. explicitam.

Infertur quarto, quod duo sunt genera iuramenti. Alterum assertorium, quo vel præterita, vel præsentia asseruntur. Alterum vero promissorium, quo futura promittuntur, secundum Goffred. in summa de iureiuran. ab omnibus receptum. & ideo duobus etiam modis peccari potest ratione iuramenti; scilicet, aut perperam iurando, vel male adimplendo, quod recte iuratum est.

4 Infertur quinto, quod peccat mortaliter contra hoc præceptum, quatenus agit

Digitized by Google

agit de iuramento. Primo, qui credit iurare suapte natura esse malum, & nũquam licitum. & non solum mortaliter peccat, sed etiam est hæreticus, si pertinaciter id facit: quia id est contrarium contextui cap. 6. Deuter. & cap. & si Christus. de iureiur. S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 2. & in 3. lib. sent. dist. 39. art. 2. Castren. lib. 2. contra omnes hæreses. verb. iuramentum. Est enim ex se, vt supra dictum est, nu. 2. actus latrię, & religionis, quæ inter virtutes morales supremum obtinet principatum, secundum eundem S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 4. adiunctis quę ait q. 81. art. 2.

1 Hereticus affirmans esse malũ iurare

Secundo, qui iurat per dæmonem, vel Mahometũ, vel per Idolum aliquod, aut Deum falsum, cap. mouet. 22. q. 1. simulque blasphemat. quoniam id, quod Dei proprium est, scilicet, esse infallibilem veritatem, tribuit creaturæ: quod est blasphemia, iuxta notata a S. Tho. 2. 2. q. 13. art. 1. & 3. lib. sent. dist. 14. in expos. litteræ.

Tertio, qui iurat per aliquam creaturam, nulla habita Dei ratione, aut respectu tacito vel expresso, eam adducens tamquam testem infallibilem suæ sententiæ, subindeque diuinum honorem, & reuerentiam ei tribuens, secundum omnium mentem, & ea quæ diximus supra eodem num. 2. & per cap. clericum. 22. q. 1. & S. Thomam 2. 2. q. 89. art. 6. & dicto 3. lib. sent. d. 39. in expos. litter.

5 Diximus, Eam adducens veluti testem, & cet. quoniam iurare per creaturam absque respectu tacito vel expresso bonitatis diuinæ in ea resplendentis, & sine tacita vel expressa intentione adducendi eam in testem infallibilem, sed in talem, qualis ipsa est in se, & non designando ipsam tamquam obiectum, in quo diuina iustitia exerceatur, non esset meo quidem iudicio iuramentum: non enim tunc adducitur Deus tamquam testis. neque etiam esse peccatum existimarem: quoniam non exhibetur diuinus honor creaturæ coram Deo, vt patet ex supradictis, num. 1. & 2. & ex mente S. Thom. dicta dist. 39. q. 1. art. 1. ad 4. & ad vltim. communiter receptum. Verum est tamẽ quod Christiani, quando iurant per creaturam aliquam sacram, vel in qua valde notabiliter relucet bonitas diuina, qualia sunt, Cælum, Sol, Luna, Stellæ, Lumen, & alia id genus, per Deum ipsum, qui eorum est Dominus, communiter iurare videntur, & saltem in foro exteriori excusabuntur a peccato grauissimo deferendi honorem diuinum creaturæ, sed iudicabuntur obstricti vinculo iuramenti: in foro autem interiori, & coram Deo peccatum grauissimæ superstitionis admittunt, si prædictas creaturas tamquam testes infallibiles infallibilis veritatis allegarent, etiam si per Deiparam Virginẽ iurarent: attamen nullo iuramenti vinculo obligarentur, si neque actu, siue actualiter, neque virtute, seu virtualiter Deum in testem, sed potius ipsam creaturam, vt talis est, aduocare vellent, argum. cap. & si Christus. in principio de iureiuran. cap. consideret. cap. clericum. cap. si quis per caput. 22. q. 1. & S. Thom. vbi sup. quod quidem facere videntur, qui iurant per suam veritatem, aut fidem: vel per fidem, quam suo generi vel dignitati debẽt; per has barbas, per has vestes, per hos capillos, per has paleas, & per alia vilia, in quibus nihil diuinę bonitatis speciatim relucet. quos arbitror non iurare bene, neque male, neque intentionem id faciendi habere, per supradicta.

Quarto

Digitized by Google

6 Quarto peccat mortaliter, qui iurat falsum, sciens aut existimans esse falsum, & aduertens se iurare, quod quidam docti appellare solent, aduertere de dicto, & iuramento, cap. animaduertendum. 22. q. 2. siue fuerit maior natu, siue puer: dummodo annos discretionis attigerit, cap. 1. de delict. pueror. siue ob vtilitatem suam, siue alienam, siue ex leuitate, siue iocandi, vel excusandi, & se purgandi gratia, siue ob timorem mortis, siue ob alias quascunque causas iurauerit: quamuis id iræ furore percitus faceret, iurando non solum per Deum, per sacrosancta euangelia, per beatam Virginem, per sanctos: sed etiã per vitam ptopriam, & per conscientiam: vel dicendo, Ita Deus me adiuuet. S. Bonauen. in 3 lib. sent. dist 39. q. 3. & Gabr. ead. dist. Neque obstat sollennis gloss. cap. veniens. de iureiur. quæ dixit, non esse amplius quam veniale iurare falsum iocandi gratia: nam cõmuniter & merito reprobatur, vt & nos eam prælegentes reprobauimus.

* Quinto peccat mortaliter, qui iurat falsum, non aduertens esse tale: verũtamen ita dispositus iurat, vt etiam si aduerteret esse falsum, nihilominus iuraret propter peruersam consuetudinem, qua tertio quoque verbo tam falsa, quam vera iuramento confirmat, quod etiam tenuit Caiet. 2. 2. q. 89. art. 3. quoniam inconsideratio illa non fuit causa, sed potius comes iuramẽti. Quamquam cõmuniter iurare falsum, nõ cõsiderando, an illud sit falsum, vel an iuret, non est amplius quam veniale secundum S. Tho. dicto art. 3. & communem opinionem.

7 Sexto, qui per ignorantiam, quam crassam, vel supinã vocant, iurat falsũ credens se iurare verum, Ioan. Andr. in cap. tua. de iureiur. Ang. & Siluest. verb. periurium. quãuis si debitam adhibet diligentiam, nihil peccat, cap. homines. 22. q. 1. si tamen aliquam adhibet, sed non quantam debet, nõ amplius quam venialiter delinquit, secundum eosdem.

Septimo peccat, qui iurat veritatem, credens esse falsum, quod iurat, & cõsiderãs id quod iuramento firmat, & aduertens se iurare, quamuis iocãdi gratia id faciat, dicto cap. homines. secundum omnes. Ceterum si quod iurat, aduertit, nõ aduertendo se iurare illud, vel contra aduertit, se iurare, non aduertendo quid iurat, non peccat mortaliter, licet graue veniale peccet. Si autem neque hoc, neque illud aduertit, immo vtrumque sine deliberatione, & consideratione facit, peccat quidem, sed tantum veniale leue. S. Bonauent. in 3. dist. 39. q. 3. art. 1. nisi forsan ipsa inconsideratio ex voluntate deliberata, & ex contemptu oriretur: tunc enim esset mortale ratione contemptus. Ang. verb. periurium. ante §. 1.

Octauo peccat, qui iurat aliquid, affirmans illud esse verum, nesciens an ita sit, Aureol. in 3. dist. 39. Ang. verb. periurium. §. 4. nisi affirmet eo solum modo, quo illud nouit, ad normam videlicet illam, qua Archidiaconus respondet Episcopo super eo, qui sacros ordines suscipit: respondet enim, cum esse bonum & dignum; cum tamen id non recte percalleat: quoniam id non simpliciter asseuerat, sed hoc interim adijciens, Quantum humana fragilitas nosse permittit, cap. 1. de scrut. in ord. faci. & omnes ibi, & Angel. verb. periurium. §. 3.

8 Nono, qui iurat id, quod est verum secundum mentem suam, non autem secundum

Digitized by Google

secundum intentionem illius, cui iurat: cum esset iussus iurare à iudice competente seruato ordine iuris, vel se offerēdo sponte ad iurandum, cap. quacunque arte. 22. quæst. 5. S. Thom. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. Dixi, Iudice competente, & cet. quoniam si iudex iuramentum exigens talis non fuerit, vel esto quod sit competens, interrogat tamen contra iuris ordinem, vel est alius homo priuatus, qui per metum aut importunitatem iuramentum extorquet, tunc iurare poterit id, quod secundum suam mentem est verum. falsum autem secundum mentem alterius, cui exhibet iuramentum. capit. humanæ aures. 22. quæst. 5. in cuius Commen. late de hoc disseruimus. Sicuti B. Franciscum fecisse ferunt, qui rogatus, qua perrexisset quidam homicida, qui iuxta eum transierat, manus per manicas immittens respondit, non transisse illac, intelligens nō transisse per illas manicas, vt referunt Angelus de Perusio in l. idem. §. si tibi. ff. de condic. ob turpē causam. & Ioannes de Anan. in capit. qui cum fure. col. fin. de fur. quamuis idem Angelus dicat in l. quibus. §. qui ex voluntate. ff. de fur. eum manu aurem tetigisse, de quo nos in capit. inter verba. 11. quæst. 3. conclu. 6. mentionem fecimus, addentes illud cum Adria. in 4. de confes. dub. 10. col. 3. & in quolib. 11. littera C. quod qui sic inique interrogatur, potest optime respondere, quod
9 nescit, intelligendo, non eo modo se scire, quo illud dicere teneatur. Vnde infertur, quod quando iudex interrogat de aliquo delicto, quod notorium non est, neque de eo habetur semiplena probatio, neque eius infamia præcessit, neque iudic. approbata intercedunt, neque ex eius occultatione alteri euenit notabile præiudicium, quamuis indirecte in damnum accusatoris redundet, non tenetur ille iudici respondere secundum eius intentionem, rei veritatem manifestando: satis enim est eum, qui iurat dicere veritatem iuxta intentionem suam, vti diximus in dicto cap. inter veba. 11. q. 3. conclu. 6. post S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. vbi Caiet. & Maior in 4. dist. 15. quæst. 18. Et consequenter mulier, quæ secretum habet impedimentum, ratione cuius neque velit, neque possit habitare cum viro, & propterea excommunicationis sententiam patiatur, cum postea eam in articulo mortis constitutam oporteat iurare, se cum marito vitam facturam, vt possit absolui, tūc temporis potest & debet iurare, se id facturam, concipiendo intra se conditionem illam, si id sine peccato fieri possit: & ob hoc si postea conualuerit ex infirmitate, & ad maritum nequaquam redierit, periurij rea nullatenus erit, arg. eorum quæ notat Panorm. post Ostien. & communem in cap. litteras. nu. 20. de rest. spol. iuncto dicto cap. humanæ aures.

10 Decimo peccat, qui iurat se aliquid licitum effecturum, quod postea non facit, secundum omnes in 3. lib. sent. dist. 39. & cap. si vero. de iureiur. quamuis ira percitus iuret, modo non esset tanta, quæ iuranti iudicium ad mortalē culpam sufficiens adimeret, iuxta not. in simili de voto per Ioan. Andræ. & communem in cap. dudum. de conuers. coniug. de quo infra eod. num. 24. An autem idem sit de illo, qui iurat rem leuem licitam, est dubium. nam Caiet. 2. 2. quæst. 89. art. 7. tenet quod sic. Cuius sententia alias magis placuit, quam contraria, quam tenuerunt B. Anton. 2. part. tit. 10. cap. 4. §. 1. col. 4. & Siluest. verb. iuramentum. 1. & post eos Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. &

lib.

Digitized by Google

lib. 8. quæst. 1. art. 7. & quæst. 2. art. 3. de iust. & iur. Nunc autem magis placet prædicta opinio S. Antonini. Tum quia videtur esse receptior, a qua non soleo recedere sine textu, vel efficaci ratione ad id cogente, per cap. de quibus. 20. dist. & doctrinam Ioann. Andræ. receptam in cap. 1. de constit. Tum quia paruitas rei in omnium præceptorum materia excusat a culpa mortali, per §. nunc autem. sub fin. 25. distin. & alia late citata supra cap. 11. num. 4. ergo etiam in materia præcepti de implendo iuramentum paruitas & leuitas rei excusabit a culpa mortali. Tum quia, lex Dei de non furando, vel non iniuriando, non minus ligat, quam lex iuramenti: at paruitas furti, & iniuriæ excusat a mortali secundum omnes, vt in dicto. num. 4. diximus. Tum quia, qui præcepto Ecclesię, vel iuramento tenetur recitare diuinum officium, & qui sine contemptu vnum vel alterum versiculum omittit, non peccat mortaliter, secundum omnes. Tum quia, non obstat consideratio illa Caietani, qui me alias in eius opinionem flexit; videlicet, quod versiculus vnius psalmi relatus ad totum officium, quod est quid magnum, quia est pars eius exigua & reputatur pro modico & nihil, idem tamen versiculus per se ab aliquo omissus, non est pars alterius magni, sed est quoddam totum per se. Non, inquam, obstat illa consideratio, eo quod non omne totum est quid magnum, immo paruum, & cuius furtum non inducit culpam mortalem, nec actionem de dolo, secundum eundem & alios omnes, quamuis ad actionem furti pro eo dandam de rigore iuris sufficiat, iuxta gloss. receptam in §. gallinarum, Instit. de rerum diuis. verb. animo. Tum quia, ipsemet fatetur iuramenta matrum de dando filijs plorantibus pomo, vel castigando eos non impleta non facere eas reas culpæ mortalis, secundum communem. & difficile est excusare illas alia ratione, quam paruitatis: quamuis alias fategimus eas fortiore ratione excusare, quam ipse Caieta. Tum quia iuramentum de faciendo peccato veniali non est plusquam peccatum veniale, vt supra dictum est, & fractio iuramenti de facienda re leui & parua, non videtur esse peior fractione iuramenti de faciendo aliquid, quod est peccatum veniale. Tum denique, quod par est credere Christum misericordissimum non condemnaturum morte æterna illum, qui iurauit vni, vel alteri se salutaturum salute parui momenti nomine illius vnum, vel alterum, vel dicturum aliquid minimi momenti. Quare tenendum videtur cum communi, peccare quidem venialiter qui iuramentū de re parua & leui non implet: non autem mortaliter, quod ipsum de voto rei leuis dicemus, infra num. 40.

in manuali Hispano. in eodem numero tenuit Nauarrus contrariam, et Couarruu. Lib. 1. resolut. c. 1. n. 2 et Pedraza in sua 2a parte ...

11 Ex quibus infertur responsio ad illam quęstionem, nuper nobis propositā; An qui dixit, Deus male mihi vertat, & me non adiuuet, si amplius lusero, ab hoc iuramento absolui possit nulla alia de causa, quam quod ipse magnum ludendi desiderium & tentationem patiatur? Responderi enim debet, quod non: quia est verū iuramentum per id ꝙ supra nu. 1. & 4. dicitur, & de re graui factū: & sine iusta causa a iuramento iusto de re graui absolui nemo potest, gloss. sollennis. & recepta cap. quando. de iureiuran. quamuis in rem meliorem, aut æque bonam, aut alia iuramenta commutari posset, quod tamen interroganti, ne faceret consului & persuasi, quia illud iuramentum

de

de ludo illicito in magna quantitate intelligebatur, quod e republica est etiã e castris militum exulare, & non de ludo licito in parua quantitate, qui animi causa etiam togatis licet, & ita nuper sanctissimus D.N.Pius V. renuit in simili casu dispensare.

Vndecimo, qui iurat aliquid facere, & postea id non facit, eo quod aliquid euenit, quod si euenisset à principio nullatenus se id facturũ iurasset, aliquando peccat mortaliter, aliquando vero minime, sicut inferius cap. 18. num. 19. dicemus.

12 Duodecimo, qui iurat se non iturum, aut non transiturum per illum, aut illum locum, ne libidinis aut illiciti ludi occasione tentetur, & post eadem occasione permanente, pertransit: quamuis qui hoc iuraret absque alicuius finis boni & honesti, aut vtilis intuitu, non peccaret mortaliter contrafaciẽdo: quia iuramentum esset vanum, iuxta Caiet. in summa verb. periurium, & mentem S. Antonini vbi supra.

13 Decimotertio, qui iurat deliberate se aliquid facturum sine animo adimplendi, cap. 1. & 2. 22. quæst. 2. quoniam qui iurat aliquid, tenetur habere animum id adimplendi sub pœna letalis culpæ. Vnde qui iurat aliquid illicitum facere cum animo faciendi, bis peccat; scilicet volendo illicitum admittere: deinde iurando se id facturum. quoniam contra iustitiam iurauit. Qui vero iurat se aliquid illicitum perpetraturum sine animo adimplendi, vno tantum modo peccat, secundum mentem Caiet. 2. 2. quæst. 89. art. 7. iuxta quem etiam rationabilis timor mortis in casu simili nullatenus excusat.

Decimoquarto peccat, qui sophistice, & dolose aliquid iurat, aliter intelligens, quam ille cui iurat intelligit, nulla intercedente causa, aut iusta ratione vtendi tali duplicitate, non solum peccat mortaliter (vt dictum est) verum etiam postea non adimplens illud, secundum sanum & communem intellectum illius, cui prastitit iuramentum. quoniam quando iurans vtitur dolo, alter vero minime, iuramentum adimpleri debet, secundum sanam & communem intentionem illius, cui iuratum est, cap. quacunque arte. 22. quæst. 5. & omnes ibidem, Innoc. & communis in cap. veniens. de iureiur. quamuis quando qui iurat est in bona fide, alter vero vtitur dolo, debet tũc promissum adimpleri secundum intentionem iurantis. cap. humanæ aures. 22. quæst. 5. Innoc. cum communi in dicto cap. veniens. S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Quare nõ peccat non adimplendo, quod iurauit, qui dolo aliquo circumuentus iurauit, si dolus est eiusmodi, vt si a principio rem præuidisset, nullatenus iurasset: quoniam iuramentum non obligat extra intentionem illius, qui bona fide iurat, siue in genere, siue in particulari iurauerit se hoc, vel illud facturum, quod sibi ab alio fuerat iniunctum, cap. Quinta vallis. cap. veniens. de iureiur. Neque Deus tale iuramentum bona fide emissum alio modo acceptat, quam illo, secundũ quem ex corde processit, d. cap. humanæ aures. 22. q. 5.

14 Decimoquinto peccat, qui ob metum iurat aliquid licitum facere absque intentione obligandi se ad implendum illud, vel cum intentione adimplendi, quod tamen minime facit, S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. & Anton. 2. part.

Digitized by Google

par. tit. 10. capit. 6. §. quintus casus. quoniam redimere propriam, vel alienam vexationem virtutis opus est, l. nec timorem. §. fin. & l. isti quidem. ff. quod met. cau. & cap. dilectus. 1. de simon. Et omne opus virtutis iuramento promissum est faciendum, cap. si vero. de iureiuran. & cap. quamuis pactum. de pact. libr. 6. vt nos in cap. verum. de iureiuran. respondendo cum communi illi textui, post Caietan. in dicto art. 7. diffuse probauimus. Verũ est tamen secundum prædictos, quod si quando iurauit ob metum, habuit intentionem perficiendi quod iurauit in aliquo sensu vero, licet diuerso ab illius mente, qui ipsum iurare compulit, tunc neque peccaret iurando, neque etiam non adimplendo amplius quam ipse intellexit. quoniam non tenetur aliquis iurare secundum intentionem illius, qui perperam ipsum ad iurandũ cogit, iuxta ea, quæ dicta sunt supra, num. 13. Quapropter qui iurat latroni, se centum aureos illi daturum sub conditione intra se concepta, si forsan illi debet, non tenetur illos persoluere, si alias non debet, secundum Siluest. verb. iuramentum. 4. quæst. 7. versic. secundum. Et quamuis hoc exemplum nõ placeat Caietano in dicto art. 7. ad 3. recte tamen potest defendi: quoniam nihil falsi in eo iurari liquido constat.

15 Decimosexto, qui iurat aliquid facere contra diuinum aliquod præceptũ: puta furari aliquid notabile, aut non deponere odium, vel alteri auxilio esse in opere peccati mortalis: veluti si cum alijs coniurauit ad defendendum vel perpetrandum aliquod scelus, vel agendum aliquid contra obedientiã. cap. in malis. cap. qui sacramento. & cap. necesse. 22. quæst. 4. Diximus, in opere peccati mortalis: quoniam qui iurat aliquid facere, quod non est amplius quam veniale, solum venialiter peccat iurando & adimplendo, secundum S. Anton. 2. par. tit. 3. cap. 4. §. 1. col. 4. quamuis ea potissimum ratione compleret, quia videlicet iuramentum apposuit, sicut recte insinuauit Siluest. verb. iuramentum. 4. quæst. 1. Etiam si oppositum Angelus verbo iuramentum 5. §. 2. asseueret. quoniam circumstantia illa committendi veniale ob id, quod iurauerat, potius extenuat, quam exaggerat culpam, quia in eo aliqua reuerentia erga Deum habetur.

16. Decimoseptimo peccat, qui iurat se non facturum aliquid, ad quod non tenetur, est tamen secundum se melius id facere, quam non facere, si forsan erat aliquid ad consilia euangelica pertinens: veluti si iuraret, se nõ mutuo daturum, aut non crediturum rem suam, vel non collaturum eleemosynam ei, qui grauem non pateretur indigentiam, vel non ingressurum religionem, vel non accepturum sacros ordines, vel episcopatum, & alia similia, secundũ Angel. verb. iuramentum. 5. §. 3. & Siluest. verb. iuramentum. 2. q. 7. Sed nobis oppositum magis placet: quoniam neque S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 1. neque S. Ant. 2. par. tit. 10. cap. 6. §. tertius casus. dicunt hoc esse mortale, vt aliqui existimarunt. Caietanus etiam in dicto art. 7. ad 6. & Ioan. Tabien. verb. iurare. §. 10. & gloss. communiter recepta in cap. 1. 35. dist. sed a nemine in hoc adducta, tenent non esse letale. Et ratio est, quoniam deterius videtur iurare se aliquid facturum, vel facere omissurum, quod quidem factum uel omissum est veniale, quam iurare se facturum aut omissurum, quod ex genere suo non est peccatum, licet contrarium eius sit melius eo. Iuramentum autem pec-

L candi

Digitized by Google

candi venialiter, non est amplius, quam veniale, vt supra dictum est, quod quidem intelligendum est, quando non iurauit animo non adimplendi, etiam in casu in quo id non faciendo peccaret mortaliter: quoniam hoc perinde iam esset, ac iurare se scelus letale commissurum, quod quidem semper esset mortale, vt in præcedentibus dictum est. Et quamuis huiusmodi iuramenta sine peccato obseruari possint, tamen ad sui obseruationem obligant. quoniam vt docuit S. Tho. dicto art. 7. ad 3. huiusmodi iuramẽtis Spiritui sancto apponitur obstaculum, cuius est proprium sancta desideria animis instillare. Quocirca talia iuramenta propria etiam auctoritate iurantis possunt infringi, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 6. §. tertius casus. per cap. si aliquid. 1. & 2. 22. q. 4. quidquid Archid. in dicto cap. si aliquid. Ioan. Andræ. & Panor. in
17 cap. si vero. de iureiur. dixerint. Quin etiam addimus fore melius frangere, quam seruare iuramentum de re, quæ suapte natura sit otiosa, vel ad malum & bonum pariter indifferens: vt verbi gratia, qui iuraret se non habiturum in suum ministerium illum auxilium, vel se non alloquuturum aliquem de hac vel illa re: vel non aditurum alterius domum: vel non missurum panes coquendos ad furnum illius: vel eius apothecam non adire, vt aliquid emat, &cet. nisi huiusmodi iuramenta proximo fierent ex aliquo pacto, Angel. verb. iuramentum. 4. §. 5. vel soli Deo propter vitandam aliquam occasionem peccandi, quæ inde sibi subministratur, sicut supra num. 12. dictum est.

18 Decimooctauo, qui iurat se in carcerem rediturum, & non reuertitur, quamuis sciat se ob id mortem obiturum, eamque sibi inferendam iniuste secundum Caiet. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. licet Ioan. Tabien. in verb. iurare. §. 10. nitatur Caietano respondere: verum non satis sufficienter id facit. Hoc tamen est intelligendum, dummodo carcer non sit iniuriosus; qualis esset si foret priuatus alicuius latronis, vel tyranni, Panor. in dicto cap. si vero. gloss. communiter recepta. clem. pastoralis. de sent. & re iud. verb. per violentiã. & Ioan. And. in specie, in rub. de iureiur. vel iudicis non competentis, siue etiam competentis, absque tamen iuris ordine procedentis: & quamuis cum iurat se rediturum, non habeat animum reuertendi, secundũ Angelum, verb. iuramentum. 1. §. 37.

Decimonono peccat vxor, quæ marito iurat se adulterij crimine carere, hac ratione persuasa, quia videlicet poterat id iuramento confirmare: quoniam egerat pœnitentiam, fueratque iam adulterium sacerdoti confessa, arg. cap. fin. de purg. canon. Siluest. verb. iuramentum. 2. §. 8. quamuis si maritus eam circa hoc ad iurandum compellit, tunc quia id iniuste agit, potest illa iurare, quod secundum suam intẽtionem verum est, falsum autem iuxta mariti mentem, vt constat ex supradictis nu. 8. Ang. verb. iuramentum. 4. §. 1. quod nos latius, & profundius confirmamus in Commentario prædicti cap. humanæ aures. 22. q. 5.

Ex quo infertur responsio ad interrogationem nuper factam; An qui iurat se non habere rem aliquam ab alio petitam, vt ab ea danda, vel commodanda se excuset, peccet? Responderi enim debet, peccare, si mens eius verbis consonat: sed non, si non tenetur ad dandam vel commodandam, neque re-

sponden-

Digitized by Google

spondendum iuxta mentem petentis, & ea mente iuret, quod non habeat illam, ad eam illi dandam aut commodandam, per prædicta.

19 Vigesimo peccat, qui tempore pestis iurat verum ad portas ciuitatis, sed dolose contra intentionem interrogantium. Siluest. verb. iuramentum. 3. q. 2. quoniam ad ingrediendum ciuitatem sua sponte se offert: nisi forte custodes ciuitatis crederent aliquam vrbem esse infectam a peste, quæ re vera non erat: vel ingressurus rationabiliter credit, neque se, neque aliquid suũ esse peste cõtaminatũ, & subinde verũ iurat, se nõ transisse per talẽ locũ secundũ precipuã intentionẽ, licet remotam ipsorũ custodũ. Eadẽ est ratio de scholasticis vniuersitatũ, qui cathedrarum candidatos, siue oppositores (vt vocant) extra scholas alloquuntur de illis rebus, quæ ad subornandũ minime faciũt, quod tamen si postea cũ suffragaturi sunt confiterentur, exinde redderentur inhabiles ad suum suffragium conferendum, & ea de causa iurati respondent, se nulli candidatorum quidquam fuisse loquutos, intra se intelligentes nihil egisse de illis rebus, quæ contra statutorum mentem fuisse videbantur.

Vigesimoprimo, qui iurat se rationem habiturum boni, vel vtilitatis alicuius communitatem pertinentis, vel ad munus, quo fungitur, quam tamen postea non habet, arg. cap. si vero. cap. ego. & cap. veritatis. de iureiur.

20 Vigesimosecundo peccat mortaliter, qui inducit ad iurandum eum, quem falso iuraturum arbitratur, cap. ille. 22. q. 3. nisi cum inducit iuris ordinẽm sequutus, sicut iudex ad alterius partis instantiam, secundum Richardum in 3. dist. 38. quocirca rationi consonum videtur, non esse defferendum iuramentum illi, de quo magna habetur præsumptio, quod illud nõ obseruabit. quod sentit Alexander IIII. in cap. clericis. de cohabit. cleri. & mulier. quatenus asserit ob hoc non esse recipiendum iuramentum a clericis se non redituros ad suas concubinas, vbi Panorm. inquit, recte fuisse consultum, si scholastici vniuersitatum non abstringerentur iuramento se Rectori parituros; esset enim præstantius, vt alijs pœnis ad id agendum stimularentur. Vnde infertur, perperam agere confessarios cum pertrahunt pœnitentes ad vouendum, vel ad iurãdum se ab aliquo carnali peccato, vel alijs, quod perinde ac illud allicit, abstenturos, Angel. verb. iuramentum. 3. §. 11. & Siluest. eod. verb. q. 9. Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 2. col. 3.

Diximus, inducit: quia textus de tali loquitur. Vnde videtur inferri, quod si alter sponte se offert ad iurandum, adsitque rationabilis causa ad recipiendum iuramentum, non peccat ille qui recipit secundum Siluest. vbi supra.

21 Vigesimotertio, qui expostulat iuramentum a famulis, vel seruis suis, vel quibuscunque alijs, vt declarent auctorem alicuius furti ei facti, ea intentione, vt furem in omnibus casibus prodant: quoniam id licite fieri nequit, nisi in illis, quibus alij exteri possent furtum reuelare: ipse autem vult obligare suos ad id faciẽdũ in omnibus casibus: quod minime fas est, vt latius inferius in cap. 18. dicemus. Petere tamen ab eis iuramentum, quo adstringerentur vera dicere in illis casibus, in quibus exteri etiam veritatem detegere licite possent, non esset peccatum iuxta mentem B. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 5. §. 6. & etiam Ang. Siluest. & Tabiẽs. verb. familia. licet paullo aliter loquãtur, & diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. cõcl. 6. Neque et liceret simpliciter exposcere

Digitized by Google

iuramentum, vt verum exprimant, etiam si non addatur, vt in quolibet casu id faciant, vt patet ex eis, quæ nos in dicta concl. 6. diximus.

22 Vigesimoquarto, qui iurat facere, vel implere aliquid, credens se non posse illud præstare; veluti si iurat se ad certum tempus persoluturum debita, probabiliter credens non futuram ei facultatem id eo tempore faciendi, Siluest. verb. iuramentum. 3. q. 25. Ceterum si iurat credens se posse persoluere, & facit quod in se est vt soluat, quamuis non satisfaciat, non peccat. cap. querelam. de iureiur. Si tamen transacto tempore ad id definito, quam citissime poterit non persoluerit, peccabit argum. cap. cum dilecti. de dolo, & contum. l. Celsus. ff. de recept. arbit.

23 Vigesimoquinto peccat, qui iurat sub sigillo secreti, se aliquid habiturum, quod in Concilio, Senatu ue pertractatum est, vel suæ fidei commissum fuit, & non occultat, & manifestat casibus, in quibus nō debet. arg. cap. qui ambulat. 5. q. 5. idem est de illo, qui alterum inducit ad violandum eiusmodi secretum, secundum S. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 8. §. 3.

De præcepto secundo, quatenus continet, non male vouendum, & bene votum bene adimplendum.

24 *Votum quid. De re mala non valet, sed de præcepta sic. & nu. 25.*
26 *Votum obligat ad implementum sui sub reatu mortalis culpæ.*
26 *Votum non fit per propositum solum.*
26 *Votum mentale quid sit. & qualem deliberationem requirat.*
27 *Votum absque animo adimplendi quo modo obligat ad sui complementum.*
28 *Votum de re necessario futura, & de re illicita, & de indifferenti, vt indifferēs est, & de eo, quod est contra consilium Christi, non valet. & seq.*
30 *Votum in finem malum non valet, sed sic in bonum ex illo exortum. & nu. 31.*
32 *Finis malus, & bonum ex malo natum differunt.*
32 *Votum proprie non est malorum renunciatio, quæ fit in baptismo.*
32 *Votum est duplex, nempe sollenne & simplex.*
32 *Votum plus obligat quam iuramentum, cum concordia contradicentium.*
32 *Voti opus melius, quam voluntarium. quod sic est limandum.*
33 *Confessarius sic admoneat pœnitentem, qui votum violauit, & cet.*

24 DEclarato iam hoc præcepto, quatenus habet non male iurandum, declaremus nunc idem, quatenus includit non male vouendum. Pro quo præsupponimus primo, quod secundum mentem Magistri, S. Thomæ, & aliorum in 4. lib. sent. dist. 38. & S. Tho. 2. 2. quæst. 88. ar. 1. & 2. & aliorum alibi B. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. in princ. Archid. in cap. qui bona. 17. q. 1. & Pan. & aliorū in cap. litteraturam. de voto, & cōmunem opinionem, Votum est promissio, deliberate Deo facta, de aliquo bono maiori, a superiori non irritata.

Dixi, Promissio pro genere, & ad insinuandum, quod non sufficit desideriū, neque propositum etiam valde deliberatum faciendi, nisi simul adsit animus seipsum obligandi, secundum eandem communem vbi supra.

Dixi, Promissio in genere, ad significandum, quod vt aliqua promissio sit votum,

Digitized by Google

votum, sufficit, vt solum sit mentalis, etiam si nihil dicatur, aut scribatur, modo fiat animo, vel mente obligandi secundum communem vbi supra.

Dixi, Deliberate: quoniam promissio subita, & absque consideratione facta non sufficeret. Sufficit autem tanta deliberatio & consideratio, quanta ad peccandum mortaliter, vel meredum sufficeret, secundum Palud. in 4. lib. sententiar. dist. 38. 1. col. 2. communiter receptum. nam, vt ait gloss. singularis in cap. mulier. 32. q. 2. quę habet similem 20. quæst. 1. in summa, iudiciū quod sufficit ad obligandum diabolo, sufficit ad obligandum Deo. Vnde infertur, votum factum ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non absorbet adeo, vt tunc posset mortaliter delinquere, validum esse, vt ex Ioan. Andrę. & ex communi opinione in cap. dudum. de conuers. coniug. colligitur, etiam si multi graues auctores, Ludouicus Roma. sing. 408. & Iason in l. si filiam. C. de inoffic. testam. oppositum senserint. quod ipsum est dicendum de iuramento, vt tactum est supra eodem num. 10.

25 Dixi, Facta Deo: quoniam omne votum tacite, vel expresse, mediate, vel immediate fit Deo, secūdum S. Tho. in dicta quęst. 88. art. 5. ad 3. Ex quo colligitur responsio ad quæstionem nuper nobis propositam, An voueat qui dicit alteri, Ego promitto tibi, me cum illo, aut illo amplius non lusurum. responderi enim debet, quod non. quia non est promissio facta Deo, & ita illi definitio voti supra posita non conuenit.

Dixi, De aliquo bono: ad significandum, quod promissio de re illicita, quæ vel veniale, vel mortale peccatum est, non est votum. cap. si aliquid. & cap. in malis. 22. quæst. 4. Dixi, Maiori bono: non quidem vt Richard. Maior, & aliquot alij in 4. lib. sent. dist. 38. dicunt, quia votum necessario fieri debeat de his, quæ sunt de consilio, non autem de præcepto: satis enim est, vt sit maius bonum, siue sit de consilio, siue de præcepto, secundum eundem S. Tho. in 2. 2. quæst. 88. art. 2. Quamobrem qui vouit non fornicari, neque adulterari, & non furari, per huiusmodi votum ita obligatur, vt si fregerit illud, non solum censeatur transgredi ptæceptum de non fornicando, vel non adulterando, aut non furando: sed etiam præceptum hoc de adimplendo voto, & subinde non sufficeret tali transgressori culpam sine huiusmodi circumstantia confiteri, vt bene adnotauit S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 1. & melius Caiet. in dicta quæst. 88. art. 1. licet oppositum, sed male teneat Ioan. Tabien. verb. votum. 1. §. 2.

Dixi etiam, De bono maiori: ad significandum, quod votum faciendi vel omittendi aliquid facere, cuius contrarium secundum se melius est, nihil valet; cuiusmodi esset votum non ingrediendi religionem, non mutuandi pecuniam, & alia huiusmodi, secundum S. Anton. in dicto cap. 2. §. 1.

Dixi, A superiori non irritata: quoniam vota filiorumfamilias, religiosorum, & aliorum, qui alterius potestati subduntur, legitime a suis parentibus, prælatis, alijsque superioribus irritata non obligant, cap. puella. & cap. fi. 20. q. 2. secundum S. Tho. in d. q. 88. art. 9. & omnes alios.

26 Secūdo præsupponimus, quod ex hac definitione infertur primo, omne votū ad sui obseruantiā obligare sub pœna peccati mortalis, Eccl. 5. & cap. licet

Digitized by Google

cap. magnæ, de voto. S. Tho. 2.2.q.88.art.3.& omnes in dicta dist. 38. lib. 4.

Secundo infertur, solum propositum faciendi aliquid boni, absque promissione & animo se ipsum obligandi, non obligare communiter sub reatu mortalis culpæ, neque venialis: quia non obligat secundum S. Tho. receptū 2.2.q.88.art.1. quem sequitur Archid. in cap. qui bona. 17.q. 1. & Panor. in cap. litteraturā. de voto. quidquid videatur asserere gloss. celebris d. cap. qui bona. 17.q.1.

Tertio infertur, votum fieri posse absque verbis expressis, arg. capit. cum apud. de sponsal.

Quarto, quod deliberatio, quæ satis est ad obligandū nos diabolo per peccatum mortiferum, eadem sufficit ad obligandum nos Deo per votum ad vitam eternam conducens, vt supra dictum est, per gloss. sing. in cap. mulier. 32. quæst. 2. quæ id ante Palud. & Caietan. vbi supra, & alios dixit.

Quinto infertur, quod huiusmodi deliberatio in momento temporis fieri potest: & satis est quod actu vel virtute fiat. Quapropter illud Panor. in dicto cap. litteraturā. de voto. col. 2. quod deliberatio, & propositum debent promissionem præcedere, intelligendum est, de præcedentia vt philosophi aiūt, naturæ, seu causæ, & non tēporis, ideſt, quod non est opus, vt per aliquod spacium temporis deliberatio præcedat votum, sed vt ad merendum, vel peccādum mortaliter sufficit facta in eodem momento temporis, in quo bonum opus aut peccatum admittitur: sic etiam, vt votum sit validum satis est, vt in eodem momēto temporis fiat deliberatio, quo fit votum ipsum. nam quamuis vtrumque simul in eodem tempore efficiatur: semper tamen deliberatio precedit votum natura, quemadmodum substantia solis præcedit suam lucem, & ignis calorem suum. Est tamen valde magna differentia inter votum, quod magna præcedente deliberatione fit, & illud quod subitaneo, & repētino motu, vel passione aliqua intercedente, cuiusmodi sunt illa quæ passim a quibusdam, & ex quacunque leui cupiditate fiunt: quoniam huiusmodi vota facile dispensantur, commutantur, vel redimuntur. cap. 1. de voto. alia vero non sic. quod etiam Caietan. vbi supra art. 1. probat.

Sexto infertur, quod solum propositum ingrediendi religionem sine promissione tacita vel expressa, etiam si induat quis habitum religionis, non efficit votum: quia aliud est vouere, & aliud proponere vouere, iuxta glossam l. in vendentis. C. de contrah. emptio. & iuxta cap. ex parte de sponsalib. quamuis Palud. in dicta. q. 1. art. 1. & Anton. in dicto cap. 2. §. 1. & aliquot alij per cap. consulti. de regul. oppositum tueantur. quoniam in casu illius capitis fuerat promissio, saltem implicita, aut virtualis, vt declarat optime Panor. in dicto capit. litteraturam. & Caiet. in dicta quæst. 88. art. 1. & alij etiam alibi.

27 Septimo infertur, quod qui Deo aliquid promittit, quamuis sine animo adimplendi promittat, re vera vouet, & tenetur adimplere: secus autem esset, si verbotenus absque animo se obligandi promitteret, vt eleganter prædictus Cardinalis in dicto articu. 1. confirmat, vbi subdit quod quemadmodum Ecclesia, ei qui vouit, si postea dicat non habuisse intentionem

seipsum

Digitized by Google

seipsum obligandi, non credit: sic etiam perperam agunt religiosorum prælati, sine alijs coniecturis, suis subditis iurantibus se non habuisse intentionem profitendi, cum professi sunt, facile credunt,

28 Octauo infertur, quod non est votum promissio, quæ de rebus necessario euenturis fit, quale est votum de moriendo, arg. l. 1. ff. de condit. & demonst. neque etiam votum de re, quæ in se sit culpa letalis, aut venialis: quoniam illud non est bonum, & multo minus erit maius bonum. Immo promissio facta de faciendo aliquid, quod est peccatum mortale, est mortalis: & promissio de faciēdo veniale, est venialis, vt supra num. 15. dictum est de iuramento.

Nono infertur, quod promissio de re indifferenti, quatenus indifferens est, non est votum: quoniam res indifferens non est quid bonum secundum se, nisi aliqua circumstantia apponatur, quæ rem alioqui indifferentem bonam efficiat. exempli causa, Votū de nō nendo, vel non filando die sabbathi, etiam in honorem beatissimæ Virginis matris, vel votum eundi in ciuitatem Genuensem, vel non adeundi talem domum, absolute & simpliciter emissum, non est dicendum votum: quoniam nihil horum secundum se est malū, aut bonum. Neque enim in die sabbathi nere vel filare ex natura sua deputari potest inter obsequia beatæ Virginis. Licet votum de non nendo die sabbathi, vt aliquoties Virginis Rosarium recitetur, vel de ciuitate Genuensi adeūda ob videndam adorādamque Christi imaginem, quam Veronicam appellant, vel non ingrediendo talem domum, ne quam personam impudicam inspectet, quæ se ad libidinem vel, ad ludos illicitos prouocaret, sint valida. quoniam per has circumstantias, quæ alioquin erant indifferentia, fiunt bona, arg. cap. paratus. 23. q. 1. cap. disciplina. & cap. & qui emendat. 45. distin. Quamobrem circumstantijs istis deficientibus, voti vinculum cessaret, vt Caiet. in dicta q. 88. art. 2. singulariter definiuit.

29 Decimo infertur, quod vota de non faciendo aliqua, quæ Redemptor noster consulit: vt vouere non seruare castitatem, paupertatem, & alia huiusmodi, quamuis licite valeant obseruari, minime tamen obligant, cap. fi. 5. fi. 22. quæst. 4. & Palud. cum communi in 4. lib. sent. dist. 38. quæst. 1. col. 4. quin potius ita vouens peccat, licet vt plurimum non grauius, quam venialiter, quod satis diffuse idem Caietanus in dicta quæst. 88. ar. 2. confirmat, præterquam si huiusmodi vota fierent gratia displicendi talium consiliorum diuino auctori, vel animo non adimplendi talia consilia, quamuis occurreret casus, in quo vim præcepti obtineret.

30 Vndecimo infertur, quod votum maioris boni ob malum finem emissum non obligat, siue finis ille malus sit finis illius boni, quod vouetur, quale est votum faciēdi eleemosynam ob inanem gloriam aucupādam, vel ob aliquā voluptatem illicitam: siue sit finis ipsiusmet voti, quale est votum, quo dux ad bellum iniustum proficiscens, promittit se alicui operi pio mille ducatos oblaturum, vt victoriam, licet iniquam, consequatur, ea intentione vt illud votum sit medium ad talem victoriam assequendam, vel in gratiarum actionem victoriæ iniquæ. quoniam omne opus cuius finis est malus, ipsum quoque malum est. cap. cum minister. 23. quæst. 5. in cuius Commentario latius hoc

Digitized by Google

diximus,& cap.non est putanda.1.quæst.1.Et consequenter quamuis id quod vouetur,bonum sit:votum tamen de illo propter malum finem malũ est: & ita non est conueniens materia voti.

31 Dixi, Inique: quoniam si quis voueret aliquod bonum in gratiarũ actionem euentus victoriæ absolute sine iniquitate & iniustitia consideratæ, quatenus est quoddam donum Dei, valeret votum: sicut valet votum de faciendo aliquid pium in gratiarum actionem pro filio, quem dederit Deus ex cõcubina,attenta illa datione filij absolute sine iniustitia fornicationis,tamquã quodam Dei dono, vt mox dicetur. At vero, si neque finis boni quod vouet, neque eiusdem voti esset malus,licet causa quæ impellit ad vouendum, mala esset,non ideo votum desineret esse bonum. Exemplum de eo, qui aliquam religionem profitetur, non collimando, neque dirigendo suam professionẽ,

32 & sua vota in finem luxuriandi, licet ad id impellatur spẽ ibi reperiendi occasionem luxuriandi. Idem est omnino dicendum de eo, qui aliquid vouet anteaquam in duellum siue singulare certamen descendat, hac intentione, vt a morte, vel vulnere liber a certamine egrediatur. Idem quoque de eo, qui vouet aliquid, si Deus illi concedat filium generare ex muliere, quæ sua non est. Etenim quamuis velle vincere,vulnerare, occidere in duello iniusto malum sit: velle tamen sine vulnere sanum & incolumen euadere,non est tale.Et quamuis rem habere cum illa, quæ non est propria vxor, scelus sit, suscipere tamen filium ex illa dono Dei, non est tale. Idem dicendum de illo,qui huiusmodi votum fecerit, Si a Deo illa,aut illã temporalia bona per fas,aut nefas consequar,illud aut illud opus bonum faciam: quoniam huiusmodi votũ nõ adhibetur tamquam medium ad peccatum, neque vt gratiarum actio pro peccato, sed vt gratiarum actio pro re in se bona, & dono Dei data, & a fortiori validius erit votum, quod fit in vltionem proprij peccati. verbi gratia, Aliquis vouet illam aut illam pœnitentiam vel pœnam subire, vel petere Hierosolymam,vel summam aliquam pecuniæ erogare pijs operibus,si tale, vel tale scelus admiserit, vt subtiliter & late post alios Card. Caiet. in dicta q. 88. ar.2.confirmat.

Duodecimo infertur, quod abrenũciatio illa malorũ,quæ fit in baptismo, non est proprie votum,vt dixit Palud.in 4.distin.38. quæst. 2. & neruose probat Caiet.in dicta quæst.88.art.2. quamuis Magister, & alij multi oppositum docuerint. quorum opinio vera est intellecta de voto improprio.

Decimotertio infertur, quod duplex est voti genus. Alterum sollenne. Alterum simplex. Votum sollenne est, quod professione tacita, vel expressa religionis approbatæ, vel ex sacrorum ordinum susceptione celebratur,cap.1.de voto & voti red.lib.6.Simplex autem est quodcunque aliud,siue occultum, siue publicum fuerit, vt ait Palud. cõmuniter receptus in dicto 4. lib. dist. 38. quæst. 2. & B. Ant. 2. par. tit. 11. cap.2.§. 1. Et quamuis mortale peccatum admittat, qui violauerit votum simplex, & nonnumquam etiã scandalum præferat: maius tamen crimen est, grauiusque scandalum communiter sequitur ex voti sollennis transgressione, arg. cap. homo. 40.distin. & cap. præcipue.11.quæst.3.

Tertio

Digitized by Google

Tertio præsupponimus, votum maiorem vim obligandi habere, quam iuramentum, secundum S. Thom. 2.2. quæst. 89. art. 8. quamuis Ioan. Maior in prædicto 4. lib. dist. 38. quæst. 5. oppositum tueatur. Cuius quidem opinio vera est, quando vtrumque principaliter fit in honorem Dei, vel vtrumque principaliter in vtilitatem proximi. Opinio autē S. Tho. procedit cum votum principaliter fit in honorem Dei: iuramentum autem principaliter fit in vtilitatem proximi, vt communiter fieri solet, quod nos in capit. quanto. de iureiur. vtramque opinionem conciliantes, definiuimus. & postea Michael a Medina libr. 5. capit. 22. & 23. de continentia sacerdotū egregie probat, quod obligatio iuramenti est firmior, quam voti, licet hæc sanctior sit illa, cum per illam promittamus proximo, & per hanc Deo.

Quarto præsupponimus, bonum opus factum ex voto plus meriti habere, quam aliud non ex vi voti factum, secundum doctrinā S. Tho. 2.2. quæst. 88. artic. 6. & Opusculo 17. capit. 12. & Opusc. 18. capit. 3. & Richardus & alios omnes in 4. lib. sent. dist. 38. & gloss. singularem in clem. 1. de reliq. & veneratione sanct. qui quidem omnes sequentes B. Anselmum in lib. de similit. asseuerant, cum qui aliquod bonum facit ex vi voti, similem esse illi, qui arborem cum fructu suo donat: eum vero qui facit opus sine voto, offerenti fructum sine arbore: quamuis opus consilij plus meriti habeat, ceteris paribus, quam opus præcepti, cap. cum in officijs. de testamentis, iuxta communem opinionem, quam declarat præcitatus Medina in Codice de
33 pœnit. quæst. 43.

Quinto præsupponimus, confessarium teneri admonere pœnitentem, qui non adimpleuit votum tempore, quo debebat, non liberari ab obligatione postea adimplendi illud propter pœnitentiam, quam iniungit, eo quod votum non adimpleuit tempore debito, nisi aliqua impossibilitas iuris, vel facti superuenerit, vel eiusmodi erat, quod debito tempore transeunte, eiusdem obligatio transibat, iuxta mentem omnium, quam explicat Caiet. in summa de materia voti.

Modi visitatiores, quibus peccatur male vouendo, vel male votum implendo.

34 *Vouens rem mortalem, vel venialem vt peccat.*
34 *Vouens item id quod est præceptum, vel contra consilium. & nu. 35. & 36.*
37 *Vouens stulta vota, vt non pectendi se, non lauandi.*
38 *Vouens illud, quod sciebat, se non posse præstare.*
39 *Votum, vel partem eius quis recte frangit ob causam. & 40.*
41 *Vouens quis tenetur statim implere, vel ad certum tempus, & cet.*
42 *Vouens sub conditione, & satagens ne adimpleatur illa.*
43 *Vouens si perpetrauerit illud, aut illud crimen.*

Vouens

Digitized by Google

43 *Vouens ob malum finem, vel ob bonum, qui nascitur ex malo.*
43 *Vouens virginitatem, & eam postquam violauit, non obseruat.*
43 *Vouens se vxorem ducturum, & postea non ducit.*
44 *Votum religionis impediens, vel ab illa abstrahens ad quid tenetur. nu* 54.
46 *Votum religionis suadens, vel ingressum ordinis dissoluti, & cet.*
46 *Vouens religionem, & quia non recipitur vt ipse vult, & cet.*
46 *Vouentem religionem an statim ligent onera eius.*
47 *Vouens ingredi & profiteri, & postea exit.*
48 *Vouens religionem strictiorem, & intrat laxiorem, & cet.*
49 *Religionis de ingressu an consulendum.*
50 *Religiotem relaxatam ingrediens, vel in eam filios intrudens. nu.* 51.
52 *Vouens præ timore mortis spiritualis, aut corporalis, vel alterius mali & cet.*
53 *Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum excludit.*
54 *Vouens non bibere vinum, & crebro id violat. vel facere aliquid in tempore certo, quo transacto illud non adimplet. nu.* 54.
54 *Vxi quem pœnitet, vel dubitando de voto an valeat, ipsum violat.*
55 *Votum qui non adimplet per alium, quod per se ipsum non potest.*
56 *Vota defuncti qui non adimplet. adiunctis exemplis. &* 57.
57 *Dispensat super voto per falsam aut iniustam causam.*
58 *Vouere qui pertinaciter tetet esse malam.*
58 *Votum coniugum de abstinendo, & pactum an pariat. &* 60.
60 *Votum mariti & vxoris sine licentia quod valet. &* 61.
62 *Votum de ingressu religionis generale an tollat refutatio vnius superioris.*

34 EX præmissis infertur, multos peccare contra hoc secundum præceptum, quatenus præcipit non male vouendum, & bene votum recte adimplendum. Et primo peccat, qui vouet aliquod peccatũ mortale, vt occidere, Odisse, seu odio habere, &cet. per supradicta, nu. 28.

Dixi, Mortale: quoniam votum de re, quæ in se solum est peccatum veniale, non est pluspquam veniale, nisi vouens ea mente votum emitteret, etiam si esset peccatum mortale, nihilominus id se facturum voueret.

Secundo, qui vouet se facturum id, ad quod sub pœna mortalis culpæ tenetur; vt non fornicari, vel confiteri in Quadragesima, & non implet, & peccat non solum quia fornicatur, vel non confitetur; sed etiam quia transgreditur votum. quo fit, vt huiusmodi peccatum cum hac circumstantia confiteri teneatur, per supradicta cap. 6. nu. 3. & 4. quidquid dixerit. Ioan. Tabien. in verb. votum. §. 2. cuius opinio non habet locum etiam in illo, qui vouet in genere se nõ amplius peccaturum, quidquid Ioan. Maior in 4. lib. sent. d. 39. q. 1. insinuauerit.

35 Tertio peccat, qui id, ad quod solum de consilio tenebatur, vouet se nõ facturum, etiam si occurrerẽt casus, ad quos ex vi præcepti obligaretur, vt qui vouet non mutuare, aut non facere eleemosynam, etiam in casu extremæ necessitatis, non solum quia huiusmodi voluntas secundum se talis erat, verum etiam quia eam voto firmat. Idem dicendum est de illo, qui vouet se non facturum

Digitized by Google

dum id, quod est de consilio, eo animo, vt displiceat Deo tantum, quantū mortalia crimina ei displicere solent: secus tamen esset, si voueret Deo, vt displiceret ei eo gradu, quo venialia ipsi displicent; tunc enim non amplius quā venialiter delinqueret, quod ipsum leuius esset, quādo quis votum emitteret non aduertens se in eo diuinæ bonitati rem ingratam admittere, vt Card. Caiet. egregie docet 2.2. q.88.art.2.& tactum est supra, nu.3.

46 Quarto, qui vouet aliquid quod suapte quidem natura est contra consiliū euangelicum, aut malum, vel non ita bonum sicut oppositum, vel indifferens, sed id facit cum aliqua circumstantia vel respectu, quo sit bonum & honestū, & postea non adimplet: vt si vouet ingredi aliquod monasterium quandiu in eo regularis obseruantia non viget: vel vouet non facere eleemosynam: vel non fideiubere, aut non mutuare aliquid illi vel illi extra tempus cuiusdam eximiæ aut extremæ necessitatis; ne aliquam exinde occasionem peccandi caperet. nam sicut multa sunt ex genere suo mala, vel non adeo bona, sicut eorū opposita, vel indifferentia, quæ ratione alicuius circumstantiæ redduntur bona vel meliora, quam eorum opposita, arg. textus singul. cap. venerabilibus. S. potest. de sentent. excommu. lib. 6. cap. nequis. 22. quæst. 2. cap. noli. 23. q. 1. & cap. cum minister. 23. quæst. 5.

37 Quinto, qui emittit aliqua vota stulta, vel temeraria: qualia sunt non pectere capillos in die sabbathi, non filare, non lauare caput, non edere animalium capita in honorem B. Ioannis Baptistæ, non immittere ossa in ignem in honorem S. Laurentij, & alia huiusmodi, quæ neque ad honorem Dei aut suam proximi vtilitatem videntur spectare, & ea absque vlla dispensatione & licentia sui cōfessarij transgreditur, secundum Siluest. verb. votum. 1. q. 3. Quod verum est intelligendo de illo vouente, qui credit eiusmodi vota valere, vel dubitat de eorum valore, & ante depositionem conscientiæ erroneæ illa transgreditur: non autem de eo, qui scit, vel credit ea nō valere, quāuis possent licite obseruari, vt Gratianus in cap. fi. 22. q. 4. docuit. quoniam propria vouentis auctoritate possunt dissolui: quippe quę secundum S. Tho. 2.2.q.88.art.2. ridicula sunt, & magnam superstitionis speciem præseferunt, secundum Raymundum, in summa huius tituli, & Albertum in 4. dist. 38. q. ipsum fere dici potest de illo, qui vouet se nudum peregri naturum: quoniam id inhonestum est, & posset valetudini corporis maxime officere, presertim in hyeme: quamuis S. Antonino 2. part. tit. 11. cap. 1. §. 3. videatur huiusmodi votum in aliud fore commutandum.

38 Sexto peccat, qui vouet aliquid sciens, & animaduertens, se non posse illud adimplere. Angel. verb. votum 2. §. 9. Dixi, Animaduertens. quia secus esset si non aduertere illam impotentiam. *Nam ream linguam non facit, nisi rea mens.* cap. homines. 22. quæst. 2.

Septimo, qui vouet se animo obligandi: & non adimplendi, secundū Caiet. 2.2. quæst. 88. artic. 1. & recte quidem quia habet animum nō soluendi Deo, quod ei debet.

Dixi, Animo se obligandi: quia qui vouet animo non se obligandi, non tenetur voto in foro conscientiæ. nam id non est vere votum per supradicta

num.

Digitized by Google

nu. 26. ita quod ille teneatur voto, qui uouet animo se obligandi, & adimplẽdi, vel saltem animo obligandi: non autem qui vouet sine animo saltem se obligandi per prædicta ibidem: & quia actus agentium non operantur vltra intentiones eorum. Quare apte responsum fuit nuper, bis peccasse illum nõ implendo suum votum factum animo vouendi, & non implendi, primo vouendo, secundo non implendo.

39 Octauo peccat, qui vouet votum licitum, ipsumque postea violat: peccat inquam, mortaliter toties, quoties ipsum violat, cap. licet. & cap. magnæ. de uot. secundum omnes: nisi id fecerit per obliuionem tolerabilem, vel ægritudinem, vel ob aliam iustam impotentiam: vt qui vouet templum aliquod, siue pauperum xenodochium ædificare, vel certam eleemosynam facere, & postea fit inops, aut vouet ieiunare, & postea ægrotat. Ang. verb. votum. 3. q. 1. Porro si postea redit ad pinguiorem fortunam, vel sanitati restituitur, totum, vel partem, quam possit, tenebitur adimplere: sicut illa, quæ vouet castitatem, & postea nupsit, consummauitque matrimonium, non tenetur ad plene perfecteque castitatem seruandam: quoniam debitum coniugale viro suo tenetur persoluere, cum ille ab ipsa expostularit: tenetur tamen obseruare secundum partem sibi possibilem, scilicet ad non exigendum debitum. Quinimmo debet etiam voluntatem habere seruandi castitatem perfecte & integre, quando sibi fuerit licitum & possibile; puta marito vita iam defuncto; Caiet. in Summa, de materia voti. Vnde infertur, q̃ non liberatur quis a voti obligatione propter omnia illa, quæ voto iam emisso superueniunt, quæ si a principio accideren, ille qui vouit, a vouendo desisteret, vt inferius in cap. 18. num. 9. apertius dicemus.

40 Nono, qui vouet aliquid etiam minimum: puta dicere vnum tantum Psalterij versiculum, vel Aue Maria: postea vero nõ dicit. vel dare poculum aquę frigidæ amore Christi, & non dat, secundum Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. Cuius opinio licet alias placuerit, nunc tamen contraria, quam tenet Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. de iust. & iur. magis placet, per ea quæ supra, num. 10. de iuramento rei leuis & paruæ diximus.

41 Decimo peccat, qui vouet aliquid se statim facturum, vel intra certum tẽpus, siue votum esset tacitum siue expressum, quod tamen non statim, vel intra tempus præfinitum implet, secundum S. Tho. communiter receprum 2. 2. q. 88. art. 9. ad 3. & in 4. lib. sent. dist. 38. q. 1. art. 1. per textum Deut. cap. 23. Quod si certo nouit, se non vouisse animo statim adimplendi, neque tempori terminum præfinisse tacite vel expresse, intra quod votum adimplere teneretur, non peccat mortaliter non adimplendo, quandiu conscientia nõ remordet, se esse in mora circa eius implementum. Hoc enim est signum, quod non est transactum tempus, intra quod teneatur implere illud, iuxta mentem prędicti Cardinalis 2. 2. q. 88. art. 2. & summa de materia voti. Et si culpa sua factum esset, vt iam non posset implere, iam peccauit, eo quod ad voti exequutionem se ipsum reddidit impotentem: vt quæ vouit virginitatem, si se corrumpi pateretur, non solum teneretur obseruare, quod superat ad implendum, verumetiam dignam agere pœnitentiam: quia culpa sua effecta sit impotens

Digitized by Google

potens ad integre virgitatem obseruandam, argu. l.in toto iure.ff.de reg.iur. & cap.commissa.de elect.lib.6.

42 Vndecimo, qui facit votum adiecta tamen aliqua coditione,cuius implementum ipse impedit, & postea non implet votum,secundum Richard. in 4. lib.sent.dist.38.art. 3. q.3. Vnde infert, non esse liberũ ab obligatione voti, eum,qui vouit Deo aliquid cum conditione,Si Deus ipsum ab aliquo peccato præseruaret, postea vero non facit id quod feciſſet,aut deliberabat facere ad se præseruandum ab illo peccato, quando promisit, si non promisisset,vel se in illud peccatum præcipitem dedit, ne ad implendum remaneret adstrictus:quamuis Angelus,verb.votum.1.§.10.& alij non adeo bene sententiam Richardi referre videantur.

43 Duodecimo peccat mortaliter, qui vouet ingredi religionem,si fornicationem,vel adulterium, aliudve scelus admitteret hac intentione, vt huiusmodi peccata vitaret, vel gratia imponendi sibi aliquam pœnitentiam, vel absolute se obligat,si hoc vel illud sibi accideret:quod quidem postea etiam completa conditione non implet: quoniam huiusmodi vota conditionalia sunt, & ideo conditione adimpleta obligant, arg.l.cedere diem.ff.de verbo. significat.cap.si pro te.de rescript.lib.6. quamuis si contentum in conditione poneretur pro fine, non valerent, vt dictum est supra num. 30. nec facta sub conditione obligarent ante adimpletam conditionem, nisi vouens ipse esset in causa, quo minus adimplerentur: vt mater, quæ vouet ieiunare, si filius recuperet sanitatem,non tenebitur ad ieiunium, si filius moriatur, Ang. verb.votum.3.§.1.

Præsuppositio igitur, quod vota huiusmodi conditionalia,etiam pœnalia, quibus quis vouet ingressum monasterij, vel peregrinationem in terram sanctam, vel Vrbem, &cet. si illud, aut illud euenerit, aut illud peccatum admiserit,valeãt, quæsitum est nuper,quis in eiusmodi dispenset? Ad quod Sotus respondet lib.7.quęst.4.art.3.de iustit.& iure.antequam peccetur,episcopum posse, & postea non nisi Papam. Sed nobis videtur discrimen esse inter casum,quo quis vouet ingredi religionem,vel peregrinari in terram sanctam vel Vrbem, & cet. si tale, vel tale peccatum commiserit.& inter casum, quo quis vouet non admittere tale peccatum sub pœna eundi Hierosolymam,aut ingrediendi religionem,& c.quia in priori casu,solum est vnum votum conditionale religionis, in quo neque ante,neque post adimpletam conditionẽ episcopus dispensare potest,vt dicetur infra,nu.75.in secundo vero duo vota sunt Alterum absolutum tale peccatum non committendi: alterum conditionale & pœnale ingrediendi religionem, & cet. si peccauerit, & cet. quorum prius est principale,& posterius accessorium. & certum est in priori voto principali episcopum dispensare posse, per notata in præfato nume.75. cum non sit votum perpetuæ castitatis, neque religionis, neque aliud ex quinque Papæ reseruatis. & ita videtur antequam prius absolutum violetur, & per illius violationem posterius conditionale purificetur, episcopum in vtroque dispensare posse.tum quia accessorium sequitur principale, cap. accessoriũ. de reg. iur.lib.6.l.cum principalis.ff.eod.tum quia, sublato priori principali per

li per episcopi dispensationem, tollitur secundum conditionale, quum per violationem prioris, quod non est, non possit purificari.

Ex quibus infertur solutio quæstionis nuper propositæ; An valeat iuramẽtum, aut votum non ludendi, aut non ingrediendi talem domum, quæ illi occasionem peccãdi præbet, sub pœna eundi genibus Hierosolymam, ore bufonem ferendo? Respõderi enim debet, valere quidem quoad ipsam profectionem: sed non quoad circumstantiam ferendi bufonem: quia id inhonestum est, & nullius erga Deum reuerentiæ. Neque quoad circumstantiam eundi genibus: quia est impossibile, saltem moraliter, quod sub votum non cadit, arg. l. Nepos Proculo. ff. de verbo. signifi. & cap. faciet. 22. quæst. 3. Profectio vero ipsa est honesta & possibilis: & ita merito quoad ipsam valet, licet non quoad circumstantias, arg. cap. vtile per inutile non vitiatur. de reg. iur. lib. 6. quando sunt separabilia, vt hæc.

Decimotertio peccat mortaliter, qui vouet aliquid propter malum finem, veluti ieiunare, vel eleemosynam facere, vt consequatur iniustam vindictam, vel voluptatem illicitam, Richar. in 4. dist. 38. quæst. 1. & latius Caietanus, 2. 2. q. 88. art. 2. & dictum est supra eodem, nu. 30. & seqq. Vbi tamen diximus, quod qui concubinam habens, promittit Deo aliqua pia, si dederit ipsi filiũ ex ea, non vouere propter malum finem; & ideo teneri ad implendum illud, adimpleta conditione, per rationem ibidem allatam.

Decimoquarto peccat mortaliter, qui vouet virginitatem animo perpetuo eam seruandi, & post votum semel, vel pluries violatum proponit non continere, secundum S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 2. cõmuniter receptum in 4. lib. sent. dist. 38. Secus autem esset, si eo animo eam voueret, vt eam semel amissam seruandam non teneretur: quia actus agentium non operantur vltra fines eorum. l. non omnis. ff. si cert. pet. cap. ad audientiã. de decim. Porro, qui vouet non ducere vxorem, non censetur vouere continentiam, & ideo fornicando non peccaret plus, quam si illud non vouisset, Rosel. verb. Impedimẽtum. 4. cap. 12. licet qui vouet continentiam, ducendo postea vxorem peccet mortaliter secundum omnes. Verum est item, quod votum absolute ducendi vxorem non valet: siquidem vxorem ducere est a statu perfectiori ad minus perfectum descendere, scilicet a statu continentium, ad statum coniugatorũ, arg. cap. nuptiæ. 32. quæst. 1.

Dixi, Absolutè: quoniam si voueret ea de causa, quod se imbecillem, & vix sufficientem ad resistendum peccato fornicationis agnosceret: & quod, nisi vxorem duceret carni succũberet, obligaretur, vt recte adnotauit Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. quoniam illa circumstantia de adhibendo remedio propriæ carnis imbecillitati facit, vt quod alioquin erat minus bonum, efficiatur maius bonum. Per quod ante tres annos respondimus teneri ad ducendum vxorem quendam, qui vouit vxorem ducere, dum periculum mortis nauigando incurrisset, vt vitio carnis, quo maxime laborabat, commodius resisteret.

Decimoquinto peccat mortaliter, qui aliquẽ retrahit a proposito religionis, quod volebat exequi oblata iam opportunitate, & alijs circumstantijs ad id necessarijs, secundum Palud. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. & S. Anton. 1. part. tit. 2.

Digitized by Google

tit. 2. cap. 1. §. 1. Angel. Siluest. Tabien. & communem, verb. restitutio. Grauius tamen peccaret, si post ingressum religionis, in qua animo stabili, perseuerabat, egressum ei persuasit: grauissime vero, si post professionem, sine iusta dispensatione fecit eum apostatare, iuxta mentem prædictorum. Quinimmo in tertio casu tenetur eundem ipsum restituere religioni, si potest, vel si non potest alium similem, vel se ipsum religioni tradere, secundum Scotum in 4. dist. 15. quæst. 3. in respon. ad 2. quæst. quod etiam in præcedentibus casibus esse faciendum tradunt B. Anton. vbi supra, & Adrian. in 4. de restit. quæst. 3. nobis tamen post Caietan. videtur sufficere in illis casibus suadere alteri æque bono, vt ingrediatur religionem, etiam si hoc illi omnino non persuadeat, quod etiam idem Scotus vbi supra videtur sentire, & ex vtroque Thom. 2.2. q. 62. art. 2. potest facile deduci. Quinimmo credimus in nullo casu teneri se ipsum religioni tradere, quod Ioan. Maior in 4. dist. 15. quæst. 17. non exiguis argumentis persuasus, & horum contraria dissoluens tenet, & Sotus lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iure. Illud vero cum opinione communi persuasum habemus, illum qui retrahit alium ab ingrediendi, vel profitẽdi religionem proposito aliqua bona intentione, iustisque de causis non peccare, neque incidere in canonem cap. 18. de regu. sess. 25. Conc. Trid. cuius tenor refertur infra, cap. 14. num. 17. in quibus iustis causis sunt, quod volens ingredi est coniugatus, & sine consensu coniugis vult id facere: vel quia credit ipsum nullatenus religioni conuenire, ipsique fore vtilem, vel propter suũ spirituale commodum, quod ex ipsius ingressus consilijs percipit sibi ad honeste viuẽdum conducens. præsertim ea de causa, quod in monasterio, in quod ingredi destinat, male contra disciplinam regularem viuitur. nam inducere ad talem religionem & eandem ingredi, & in ea recipi peccatum est: siue sit virorum, siue feminarum, non obstante, quod ab Ecclesia toleretur, secundum opinionem communem, quam recte explicat Caiet. 2. 2. q. 189. ar. 9. Præterea in ea sumus sententia, quod etiam si laude dignum sit, aliquem ad religionem inducere, secundum S. Tho. præcitata 2.2.q.189.art.9. nõ esse tamen valde laudandum illum, qui persuadet alteri vouere religionis ingressum: quoniam: vt recte tetigit Caiet. vbi supra, art. 2. & idẽ experiẽtia ipsa nos docet, minus alacri animo perferunt onera religionis, minusque perseuerant, qui votis ipsis quasi coacti ingrediuntur, quam qui libera, spontaneaque voluntate id faciunt, etiã si vtrumque ex genere suo rectum & licitum sit, secundum S. Tho. 2.2.q.189.art.2. Præterea hoc etiam addimus, quod sicut qui inducit alium ad religionem, vbi perfecte regula obseruatur, laudabiliter facit, iuxta eundem S. Thom. vbi supra art. 9. sic e contrario qui alteri suadet ingredi religionem adeo laxatam, qualem modo dicemus, & vbi regula perperam obseruatur, peccat. Adijcimus etiam, eum, qui vouet ingredi religionem, non satisfacere ingrediendo, vbi regula non seruatur, & vbi cum dissolutione viuitur: & si quando vouet, non intendit ingredi aliam religionem præter illã, & nulla sit spes breui post modum tempore illam suæ pristinæ sinceritati restitutum iri, non tenebitur ingredi illam, neque aliam: quoniam eius votum quodammodo ratione euentus iam factũ est illicitum, vt subtiliter adnotauit Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 38. quæst. 20. Quod idem dicimus de illo,

qui

qui monasterium reformatum, vbi recipiatur, non inuenit: quamuis inueniat aliquod, quod vocatur reformatum; sed re vera constat non esse tale: quoniã ibi vnusquisque pro sua voluntate vitam agit, & fere omnes putantur esse malæ conscientiæ. at vero contrarium esset dicendum de illo, qui inueniret monasterium, quod non diceretur reformatum, nihilominus tamen re vera in timore Domini, & votorum essentialium obseruantia, & sub regimine obedietiaque sui prælati ibi communiter viuitur, etiam si non adeo stricte sicut regularis disciplina exigit quoad ea, quæ accidentaria sunt ibidem viueretur. Caiet. 2.2.q.189.art.3.

Decimosexto peccat, qui vouet religionem in genere & absolute, neque saltem animo suo votum restringit ad hanc, vel illam religionem, hoc vel illud monasterium: & quia eum nolunt recipere, vbi ipse vellet, non vult intrare aliam, quæ ipsum reciperet, arg. cap. non est. & cap. magnæ. de vot.

Dixi, Non restringit: quia si restringeret, saltem animo, ad certam aliquã religionẽ, vel certum monasterium, & ibi nolent ipsum recipere, non teneretur aliam ingredi, etiam si eum ibi libenter reciperent. quia limitata causa limitatum producit effectum, l. non omnis. ff. si cert. petat. cap. super litteris. de rescrip. quamuis prefatus Sotus lib. 8. de iustit. & iur. q. 2. art. 1. absque sufficienti fundamento dicat, debere eum prius curare ingressum in illam, & si eum illa non receperit, teneri intrare aliam. quod tamen nullo iure, nullaque efficaci ratione probatur, & ita non est tenendum, cap. consuluisti. 2. quæst. 4. §. consideremus. auth. de trient. & semiss. collat. 3. sicut statim infra num. 48. dicemus.

47 Decimoseptimo peccat, qui vouet ingredi certum aliquod monasterium, vel certam religionem intentione se ipsum obligandi ad obseruandam continentiam, etiam si non admittatur neque ad habitum, neque ad professionem, & non vult eam, dum vixerit, seruare, eo quod non fuit admissus.

Dixi, Vouet intẽtione se ipsum obligandi, & cet. quoniam si ea caruit intentione, sed absolute vouet tale monasterium, vel religionem intrare, quin etiam (quod amplius est) perseuerare, vel professionem emittere, ad nihil eorum erit obligatus, & poterit vxorem ducere, si non admittatur. Immo etiã si fuerit admissus ad habitum, si postea contraxerit matrimonium, licet peccet contrahendo, non tamen obligatur ad continentiam obseruandam, & quandiu matrimonij vinculum durat, poterit coniugale debitum postulare. nam quemadmodum, qui promisit Deo intra annum sacros ordines suscipere, si eo tempore non suscipiat, peccati quidem reus erit, sed non erit adstrictus ad diuinum officium recitandum, ad quod ordo sacer, si ipsum suscepisset, obligabat, iuxta late tradita per nos cap. quando. de consecr. distin. 1. cap. 7. nu. 2. neque si in peccatum fornicationis prolabatur faciet contra votum vel continentiam, quam ordo sacer sibi habet annexam: sic etiam qui vouet ingredi religionem, & in ea permanere, si postea duxit vxorem, tenebitur quidem ratione peccati non exiguam agere pœnitentiam, & etiam retinere voluntatem adimplendi votum, si aliquando potuerit: at quandiu matrimonij vinculum durat, non tenebitur ad continentiam obseruandam, vt copioſe

Digitized by Google

pioſe & ſubtiliter Card. Caiet.2.2.q.189. art. 4. comprobat. Ceterum ei Sotus lib.8.q.2.art.1. de iuſtit. & iur.contradicit circa differentiam, quam aſſignat inter illum,qui voto ſimplici ſe obligauit ad religionem,& inter eũ, qui vouet ingredi,& profiteri. Sed nobis opinio prædicti Cardin. magis adridet. Primo quia,ſicut longe diſtant inter ſe votum de ingrediendo religionem ad eam probandam, & de ingrediendo eam ad eam profitẽdam, eamque perpetuo retinendam.cap.ad apoſtolicam.de regul.cap.1. & cap. non ſolum. eodẽ tit.lib.6. ſic etiam votum obligandi ſe ad vnum ex his duobus erit valde diuerſum a voto,quo ſe quis obſtringit ad alterum.

Secundo,quia nullus iurisperitus (meo quidem iudicio) inuenietur, qui non iudicaret,diſpenſationẽ illam eſſe ſubreptitiam,quam qui vouit ingredi ſimul & profiteri impetraret,exprimendo tantum, quod vouit ingredi, & tacendo,quod vouit etiam profiteri, arg.cap.poſtulaſti. de reſcript.

Tertio,quod qui vouet tantum ingredi religionem, eamque ingreditur, & poſt ingreſſum vouet profiteri,multo amplius obligabitur ad profeſſionem faciendam,quã alter,qui poſtquam ingreditur, non emiſit votum de profitẽdo in ea,arg.cap.1.de treug.& pac.& auth.itaque.C. communia de ſucceſſ.

Quarto,quod ius commune non adeo obligat ad perſeuerandum eum,qui vouet ingredi ad probandum,ſicut obligat votum,quod quis facit perſeuerãdi & profitendi,ſiue id ante ingreſſum,ſiue poſt faciat.quoniam iuri communi ſatisfacit ingrediendo bona fide & ſine dolo,vt probet,vireſque ſuas experiatur: quamuis ſi talis vitæ ratio diſpliceat,poterit,ſi libeat,exire, dicto cap. ad Apoſtolicam.& dicto cap.non ſolum.ibi *Pro voluntate*, & cap.1.ibi, *libere*. At vero ſi emiſit votũ profitendi, nihil tale efficere licebit, niſi iuſta cauſa in id eum iuuet, argum. cap. non eſt. & cap. magnæ. de voto. Quocirca mihi perſuaſum habeo, eum qui prius horum vororum emiſerit, poſſe intra annum probationis religionem, quam elegit,relinquere eo ſolo, quod modus ille viuendi diſpliceat: non autem ille, qui poſterius emiſit, niſi poſt diſpenſationem impetratam ex cauſa, quæ viro prudenti videatur iuſta, argum. dicti cap. non eſt. iuncta gloſſ. qui autem vouit fieri religioſus nihilo alio expreſſo ſolum ingreſſum videtur vouere, ſecundum vtrumque Tho.2.2. quæſt. 189. arg. 4.

48 Decimooctauo peccat, qui vouet ſtrictiorem ingredi religionem, & poſtea ingreditur laxiorem,ſecundum S.Tho.2.2.quæſt.fin. art. penult. ſed iam non tenebitur illam ſtrictiorem intrare, ſi profeſſionem emiſit in ea, vbi laxius viuitur,cap. qui poſt votum.de reg.lib.6. alias vero ſic, ſecundũ Archid. communiter ibi receptum. Adijcimus etiam eum,qui vouet religionẽ,ſi nulla eum velit admittere, poſſe in ſeculo remanere & vxorem ducere, ſecundũ Angel.verb.votum.3.§.11.& Card.Caiet.2.2.quæſt. 189. art. 3. quamuis Innoc.IIII. in cap.porrectum.de regul.oppoſitum ſentire videatur.At vero qui vouet aliquam intrare religionem, ſine expreſſa tamen vel tacita limitatione huius aut illius monaſterij, ſi in finitimis & propinquis cœnobijs non admittatur,tenebitur ad remotiora,externaque proficiſci, vbi ſit aliqua ſpes, quod eum recipient. at vero ſi ſaltem tacite ſecum intellexit de monaſterijs tãtum ſuæ regionis, aut regni, vel linguæ, ſi in his non inueniat receptores, non

Digitized by Google

tenebitur ad alia monasteria tentanda. quod etiam placuit prædicto Cardi-
49 nali in dicta q.88.art.3. Dicimus tamen, quod quamuis S.Tho.2.2.q.189.ar.
10.affirmet, non esse opus nimio consilio, longaque deliberatione ad statuendum propositum ingrediendi religionem propter rationes & auctoritates, quas ibidem adducit, & propter alias, quas nos etiam in additione cap. quando.de consecrat.distinct.1.scripsimus: nihilominus tamen hoc esset intelligẽdum de illo, cui specialia non obstant impedimenta; puta morbus, debita, ceteraque huiusmodi: sicut in eodem loco exprimit, & de illo, qui adeo bene sit ad ingressum religionis dispositus, ita vt in Deo totam suam collocarit fiduciam, quod eius auxilio quodcunque onus religionis valebit sustinere secundum peædictum Cardinalem, qui ait hoc adeo esse necessarium, quod qui huiusmodi fiduciam non habet, eam debet procurare multa oratione, sacra confessione, sacræ Eucharistiæ assidua perceptione, & sacræ scripturæ lectione. neque prius ingrediatur, quam saltem speret huiusmodi voluntatem fiduciamque post ingressum sibi a Deo præstitum iri. quæ quidem conclusio singularis & quottidiana est. Gerson vero in regul. mortal. & Ioan. Maior in 4. distinct. 38. quæst. 16. sub finem aliquid amplius videntur exigere. quibus omnibus adde quæ hac de re diximus in Commen. cap. non dicatis. 12. quæst. 1. num. 2. & quod S. Thom. in dicta quæst. art. 4. concludit, quod vouens ingredi religionem non tenetur ad perpetuo perseuerandum in ea, nisi specialiter id intenderit. cui addit singulariter Caiet. quod voues ingredi, & fieri religiosus sunt paria, si expresse non intendatur fieri religiosus irreuocabiliter, & in esse perfecto.

50 Decimonono, qui ingreditur & profitetur religionem aliquam, & quia ibi regularis obseruantia nequaquam viget, non obseruat illa religionis præcepta, quæ sub reatũ culpæ mortalis obligant: neque excusabitur, eo quod non intendat obligare se ad viuendum arctius, quam in tali monasterio viuitur eadem ratione, qua non excusatur a continentia obseruanda, qui sacros ordines suscepit absque intentione obligandi se ad eam seruandam. quocirca qui huiusmodi religionem, vel monasterium ingreditur, & profitetur, si tunc non omnia, quæ ibi sub reatu mortalis delicti obligant, præmeditatur, vel si ea præmeditatus non intendit se ad illa obligare, tenetur huiusmodi intentionẽ mutare in illam, qua intendat talia religionis præcepta in posterum obseruare, vel eam noue profiteri, vt recte adnotauit prædictus Maior in 4. dist. 38. q. 20. quod quidem verum est quoad essentialia vota, non autem quoad alias accidentarias obseruationes, quæ sunt iam sublatæ, vel mitigatæ apostolicis priuilegijs veris, vel tempore immemoriali præscriptis: vel ex licentia tacita vel expressa proprij prælati ad hoc facultatem habentis: vel ex consuetudine, quæ licet non sit immemorialis, est tamen adeo rationabilis, & tot annorum, adeoque vetus & antiqua, quæ ad ita emolliendas prædictas obseruationes sufficeret. quoad quas obseruationes recte poterit defendi opinio Panor. in cap. super eo. de regularib. & cap. Deus qui. de vit. & honest. cleric. quẽ prædictus Ioan. Maior licentiosius, liberiusque quam par erat, carpsit: cum cõstet etiam Card. Florentin. in cap. cum ad monasterium. de stat. monac. & post eum multos alios (in quibus sunt Feli. in cap. nam concupiscentiam. de

constit

constit. & Aufrerius decis. Tholos. 448.) immo & S. Anton. 3. par. tit. 16. cap. 1. §. 11. & 12. idem tenuisse. Cumque constet totius orbis Christiani maximam partem idem obseruare ipso summo Pontifice sciente & tolerante, & consequenter ipsum aliquatenus dispensante iuxta glos. singularem cap. qui circa. de consang. quamuis capitulum illud, cuius est illa glossa, non probat id quod illa dicit, sed aliud singularius, vt in cap. si quis autem. nu. 67. de pœnit. dist. 7. diximus.

51 Vigesimo peccat, qui filios, vel filias offert monasterijs religiosis, vbi nimia cum libertate & licentia viuitur, & promissa secundum regulam suam & religionem non obseruantur, iuxta mentem Card. Caieta. 2. 2. q. 189. art. 5. quod tamen limitandum est procedere, quando filiæ, vel filij traduntur monasterijs in eisdem educandi instituendique, quo in eis fiant monachi, vel monachæ, & ibi tam licentiose viuitur, ac supra eodem cap. num. 46. dictum est: alias non esset peccatum, saltem mortale, vt patet ex his, quæ ibi, & in præcedenti casu diximus.

52 Vigesimoprimo, qui vouet præ timore mortis animæ, vel corporalis naturalis, vel casualis concepto in periculo infirmitatis, maris, partus, naufragij, belli, hostium, alijsue similibus, & non implet, etiam conditione, sub qua forte vouit, completa. quoniam timor, quo mors animæ timetur, qui a Deo proficiscitur, neque ille, quo timetur mors corporis naturalis, casualis, vel accidentaria, immo neque timor mortis violentæ, qui non infertur ad extorquendum votum, infirmat illud, cap. Gonsaldus. 17. q. 2. cap. sicut nobis. de règ. nisi tantus sit, vt hominem ab vsu rationis alienet. cap. sicut tenor. eodem tit. Impediret autem timor mortis violentæ, qui dicitur iustus, vel alterius mali ad id sufficientis ordinati ad extorquendum votum, cap. 1. de his, quæ vi. per quod id tradunt Panor. & alij ibi, & in dicto cap. sicut nobis. adiunctis quæ aiunt glos. idē Panor. & communis in cap. abbas. de his, quæ vi. & Fortun. de vltimo fine, illat. 21. nu. 342. & nos etiam in cap. verum. de iureiuran. diximus. quidquid dixerit Siluest. verb. metus. q. 8. post Card. in dicto cap. abbas. dum loco eius vitio librarij, vel impressoris Panormitanum allegat.

53 Vigesimosecundo peccat, qui vouet aliquid dignum, quod voueatur, sed est huiusmodi naturæ, quod se aliud maius bonum excludit: vt qui vouet perseuerare in religione aliqua de laxioribus, quod de se excludit aliam arctiorem, & neque hoc, neque illud adimplet: quoniam illud votum ad alterū ex duobus supradictis obligat: non autem ad perseuerandum in minus bono, si ad alterum perfectius transire voluerit, iuxta sententiam omnium, quā Ioan. Tabien. in verb. votum. 1. §. fin. explicuit.

Vigesimotertio peccat, qui vouet se numquam, dum viuet, vinum, vel quid aliud simile bibiturum: postea tamen bibit, quotiescunque id facit: etiamsi in eadem die multoties biberet. quin etiam quamuis non promittat, se non bibiturum, nisi quodam die certo, puta die Veneris, aut Sabbathi. nam licet Palud. in 4. distinct. 15. quæst. 4. innuere videatur, quod tunc tantum prima vice est peccatum mortale, non autem secunda, vel vlteriori, nisi id ex contemptu faceret: oppositum tamen, scilicet quod qualibet vice mortale peccatum admittatur, verius apparet, in quod etiam tandem ipse Palud. ibi, & in

Digitized by Google

alio loco magis propendet, & Ioan. Maior in eadem dist. q. 6. id asseuerat.

54 Vigesimoquarto, qui vouet aliquid facere aliquo certo tempore; veluti orare, ieiunare aliquo certo die, & non facit illud præscripto tempore, immo & si post illud non fecerit, quantocius commode poterit. quoniam qui tenetur debitum aliquod persoluere suo creditori ad præstitutum diem, si eo non soluerit, tenetur postea sõluere. l. Celsus. ff. de recept. arbit. cap. cum dilecti. de dolo, & contum. Quod tamen limitandum est procedere, quando qui vouet non respexit principaliter diem vel tempus, quo promisit explere votum, vt communiter non respiciunt confessarij in diebus, quos imponunt ieiunãdos pœnitentibus, iubentes, vt diebus Veneris & Sabbathi vnius mensis, vel anni ieiunent: pœnitens enim, qui aliquo illorum dierum non ieiunaret, teneretur alio postea ieiunare. Quo quidem casu, sententia Siluestri in verb. votum. 2. q. 4. poterit defendi: secus esset tamen, quando principaliter respexit tempus, rem autem quam vouit, veluti onus, aut quid adiacens ipsius temporis sibi præfixit. qualis est mens & intentio sanctæ matris Ecclesiæ circa ieiunia, quæ in honorem huius vel illius sancti, vel alijs statutis diebus anni fidelibus proponit obseruanda: ex quibus, si aliqua omittimus, quamuis in eo peccemus, & ob id pœnitentiam agere teneamur, nihilominus tamen nulla deinde remanet obligatio ad totidem alijs diebus, quot omissimus, ieiunandum, vt luculenter Card. q. 88. art. 12. sub finem explicuit: sicut neque qui diuinum officium vno die dicere omittit, illud idem alio die tenetur persoluere, sed solũ ad pœnitentiam agendam pro delicto tenetur, sicut diffusius in repet. cap. quãdo. de consecr. dist. 1. cap. 10. nu. 53. diximus.

Vigesimoquinto, qui vouet, & pœnitudine ductus, non vult illud adimplere, arg. cap. vouentibus. 17. q. 2. Non tamen peccaret, saltem mortaliter, ob hoc tantum, quod pœnituerit vouisse, modo postea adimpleat, & propositum non adimplendi non concipiat, Ang. verb. votum. 3. §. 13. Siluest. verb. votũ. 2. q. 20. licet additio ad prædictum Ang. oppositum teneat, præsupponẽs, paria esse, quem pœnitere se vouisse, & nolle adimplere votum, quod falsum est.

Vigesimosexto, qui vouet aliquam abstinentiam, aut quid aliud simile, & dubitans postea an debeat implere, nec ne absque superioris dispensatione, quem facile poterat adire, votum violat. Rosel. verb. votum. 5. §. 7.

55 Vigesimoseptimo, qui vouet aliquid, quod per se ipsum adimplere non valet, nec per alium curat adimpleri, illis casibus, quibus id agere tenetur, secundum mentem Innoc. in cap. scripturæ. de voto. & Panor. in cap. licet. eod. tit. S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 5. Angel. verb. votum. 3. §. 7. & Siluest. verb. uotum. 2. q. 12. Casus autem, in quibus aliquis tenetur aliũ sibi substituere ad complendum uotum, quando per se ipsum id minime ualet, sunt qui sequũtur. Primus, quando uotum ipsum, saltem tacite, ad id uidetur extendi, ut uotum opitulandi his, qui in terra sancta pugnant, extenditur ad opem per aliũ ferendam. Secundus, quando aliquis uouet id, quod nullatenus per se ipsum poterit exequutioni mandare, secundum eosdem auctores, ubi supra. Tertius quando sua culpa effectus est impotens ad uotum implendum, secundũ maiorem prędictorum doctorum partem. id quod sine solido fundamento dicitur, quocirca oppositum cum Siluestro ubi supra uerius arbitramur.

Vigesimo-

Digitized by Google

56 Vigesimooctauo peccat hæres, qui vota realia defuncti non ædimplet: sunt autem illa, quæ ad rem familiarem illius pertinere uidentur; vtpote si vouisset templum struere, vel pro amore Dei eleemosynam aliquã elargiri: quoniam ita tenetur eiusmodi votis satisfacere, ac alia debita persoluere, l. 2. ff. de pollicit. notant Panor. & alij in cap. licet. de voto. secus tamen est de personalibus, cuiusmodi sunt vota ieiunandi, macerandi corpus, cõtinendi, & alia similia, gloss. in dicta l. 2. ff. de pollicit. Quæ procedunt siue heres sit filius, siue extraneus quispiam alius, nisi ipse sponte sua se ad id voluit obligare, secundum Palud. communiter receptum in 4. lib. sent. dist. 38. q. 3. art. 3. qui addit, quod quando ille, qui defunctus est, emiserat votum, partim reale, partim vero personale, & expressit vtrumque; puta votum pergere ad D. Iacobum, ibique calicem aureum offerre, vel monasterium ædificare, & ipsum ingredi, heres non tenebitur ad id quatenus est personale: sed sic quatenus est reale. & ita in duobus exemplis modo positis non tenebitur adire D. Iacobum, neque monasterium intrare: tenebitur tamen ipsum ædificare, & calicem offerre. At vero, quando expressit solum votum personale, non autem reale, quod erat accessorium, ad nihil tenebitur: verbi gratia. Heres illius, qui vouit adire D. Iocobum, non tenebitur ipse illuc pergere, neque tenebitur illa persoluere, quæ defunctus eo accedens expendisset. Item heres illius, qui vouit religionẽ, non tenetur in demortui locum, se ipsum religioni dicare, neque monasterio conferre illa bona, quę morruus secum disportasset si illud ingressus fuisset, arg. l. cum principalis. ff. de reg. iur. & cap. accessorium. eodem tit. lib. 6.

57 Vigesimonono peccat, qui ob falsam, vel iniustã causã voti dispẽsationẽ impetrat, vel dispensat in ipso, gloss. sing. in cap. nõ est cõmuniter recepta, de vot. & S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 13. quoniã dispensatio, quę falsę causę innititur, subreptitia est, & inanis. cap. super litteris. & cap. ad audientiã. de rescript. & l. & si legibus. C. si cõtra ius vel vtilit: quæ autẽ sine causa iusta fit, nõ tollit diuini legis obligationẽ, iuxta glossas cõmuniter receptas, in cap. nõ est. de voto. & cap. quando. de iureiur. arg. cap. sunt quidã. 25. q. 1. Et quamuis Adrian. in 4. de restit. teneat, q̃ ille cui conceditur dispensatio sine causa, & cõtra legẽ penitus humanam, nihil peccet, licet dispensator sic: oppositũ tamẽ, q̃ tenuit Cai. 2. 2. q. 96. art. 5. nobis verius esse videtur, videlicet vtrũque peccare, propter rationes, quas ille ibi adfert, & quas nos in cap. quę contra mores. 8. dist. adiecimus. Occurrit tamen nunc concordia prædictorum auctorum, videlicet ponendo differentiã inter actum dispensandi, & inter actum vtendi dispensatione iam impetrata sine subreptione, & dicendo, q̃ opinio Caietani procedat in priori: opinio vero Adriani in posteriori. quo multa dubia quotidiana solui possunt. Addo tamẽ, illũ qui dispensat grauius peccare, quam eum, qui petit & impetrat: nihilominus tamen neutrum eorum mortaliter: nisi quando ex tali dispensatione notabile aliquod scandalum exeritur. Addo item, quod multo minor causa sufficit ad dispensandum sine peccato circa legem omnino humanam, quam circa legem naturalem & diuinam.

58 Trigesimo peccat, qui credit pertinaciter esse malum vouere, etiam cum debitis circumstantijs, sicut aliqui hæretici tenent, secundum mentem

S.Tho.2.2.quæst.88.art.4.& lib. 2. contra Gent.cap.238.quod esse hæreticũ late probat Castren.lib. aduersus omnes hæreses.verbo,votum.

59 Trigesimoprimo peccat, qui, vel quæ ex consensu coniugis emittit votum continentiæ: postea vero debitum coniugale poscit,secundum omnes.Id etiã est dicendum si debitum soluit ei, qui de ipsius consensu votum emisit, secũdum S.Tho.in 4.dist.38. quoniam consentit peccato mortali,quod alter admittit coniugale debitũ exigendo, & subinde peccat, ad Rom.1.& cap. 1, de offic. delegat. Attamen non peccaret, si peteret, secundum Innoc.a Panor.& alijs in cap.1. de conuers.coniug. & Siluest. verb.votum.5. q.2.receptum.

Trigesimosecundo peccat,qui, vel quæ coniux postquã ambo votum simplex continentiæ fecerunt,alter illorum debitum ab altero petit,cap. quod Deo.33.q.1.quamuis alter illorum votum suum violauerit fornicando,secũ dum omnes;quoniam non debet frangere suum votum ob id,quod alter suũ violauerit. Verum est tamen, quod si timeant sibi incontinentiam,deberent a summo Pontifice dispensationem obtinere: quoniam episcopus id facere nequit, nisi forsan quando illud ex aliquo magno timore originem duceret, qui tamen non erat satis ad voti obligationem impediendam, secundum communem opinionem in cap.veniens.qui cleric.vel vouent.vbi text.singularis, quidquid dixerit Ioan.Maior in 4.dist. 32.quæst.2.Cuius opinio posset habere locum, quando ad sedem Apostolicam non pateret recursus, vti Siluest.verb.matrimonium.7.§.5. & verb.dispensatio. §. 9.insinuauit.Cuius rei radicẽ nos in cap. at si clerici. §. de adulterijs vero.de iudi.expressimus,vt inferius.num.76.dicemus.

Dixi, Postquam votum fecerunt; quoniam si tantummodo pepegerunt inter se ad certum vsque tempus abstinere,veluti vsque ad Pascha,bene possunt ambo postea mutare sententiam,arg.cap.præterea.de sponsal.Immo etiam si alterum illorum soluni pœnituit pacti, & alter intelligit,eum quem pœnitet pepigisse, propensum esse ad incontinentiam,& facile in eam lapsurum, tunc deberet ei debitum coniugale persoluere, secundum Hugonem Card. 1. ad Cor.6.nam quamuis pactum præcesserit inter eos,non tamen vouerunt,& ita sibi inuicem possunt remittere pactum.

60 Est tamen notandum, quod votum alterius coniugum sine alterius cõsensu de non soluendo debitum,immo etiam de non petendo,est illicitum,secũdum S.Tho.in 4.lib.sent. dist. 32.quæst. 2. & Palud.ibidem,quæst.2.quoniã est graue onus alteri, eo quod in eam necessitatem adigitur,vt pudorem petendi debitum semper subire cogatur.Quocirca non solum episcopus huiusmodi votum potest dissoluere, immo & alter coniugum potest omnino illud irritare; quippe quod in suum præiudicium vergat. Neque duo capita videlicet cap.quidam. & cap. placet.de conuer.coniugat.quæ contrarium significare videntur, aliquid obstant:non enim innuunt, eum,qui professus est religionem absque coniugis consensu, non posse petere debitum,sed potius nõ posse exigere, hoc est,ad ipsum persoluendum compellare l.exigere.ff.de iudic.& l.si constante.ff.solut.matri. cum eis adnot. At vero votum non habẽdi copulam, nisi quando mos gerendus sit alteri coniugum, licitum est,vimque habet obligandi:quoniam qui tale vouet,sibi soli & non alteri præiudicium

cium facit, Silueſt. verb. votum. 5. §. 2. & quia qui profitetur religionem, vouet non habere copulam carnalem, alter coniugum, qui ſine alterius conſenſu profitetur, non ſolum vouet non exigere debitum, ſed etiam neque petere, neque ſoluere: ideo eius votum, quamuis nihil valeat quoad non ſoluendum & non petendum debitum coniugale, quatenus alteri coniugi præiudicat, valet tamen quoad non exigendum, & non petendum, quatenus ſibi tantum præiudicat. Quo fit vt altero mortuo, huiuſmodi coniux ad caſtitatem ſeruãdam teneatur: quamuis ſi poſtea vxorem duxerit matrimonium ſit validũ, vt probe docuit Silueſt. verb. votum. 4. quæſt. 2.

61 Trigeſimotertio peccat, qui, vel quæ coniux vouet rem, quæ non tendit in præiudicium alterius, veluti ieiunare, vel facere aliquid, ad quod ex vi legis diuinæ, aut humanæ tenebatur: vel dare eleemoſynam ex his, quæ vltra dotẽ poſſidet: poſtea autem illud non adimplet, ſecundum mentem omniũ doctorum, quã Angel. verb. votum. 2. §. 8. & Silueſt. verb. votum. 3. q. 1. expreſſit.

Dixi, Quod non vergit in præiudicium alterius: quoniam ſi aliquo modo præiudicat, nullam vim habet obligandi. Vnde mulier, quæ vouet abſtinentiam, vel peregrinationem ſine mariti licentia, nõ tenetur eas adimplere, cap. manifeſtum. & cap. noluit. 33. quæſt. 5. ſi maritus repugnauerit. Immo etiã ſi, ipſo conſentiente, talia emiſerit vota, & poſtea ille contradixerit, vxor non adimplens voti non peccabit: maritus vero peccat, quando ſine cauſa, q̃ primum conceſſerat poſtea reuocat, Richar. in 4. diſt. 32. quæſt. 2. art. 2. quamuis conſenſum, quem adhibuit in votum cõtinentiæ, reuocare nõ valeat, Silueſt. vbi ſupra. Neque maritus in iniuriã, præiudicium ve vxoris, quantum attinet ad coniugale debitum, quidquam vouere poteſt. nam quoad hoc æqualis cõditionis eſſe iudicantur, cap. gaudemus. de diuort. & cap. ſi quis vxorem. 32. q. 1. Mulier vero, quę antequam nuberet, aliqua vota vouit, & poſtquam nupſit non poteſt abſque mariti præiudicio ea implere, excuſabitur ab eorum executione, ſi maritus numquam præbeat aſſenſum: quo tamen mortuo tenebitur eadem implere, cap. manifeſtum. 33. q. 5. Roſ. verb. votum. 2. §. 8.

62 Trigeſimoquarto, qui vouet terrę ſanctę ſuccurrere ex licentia vxoris ſuę, vel etiam abſque licentia, & poſtea non implet, cap. ex multa. de voto. quamuis conſultius eſſet nihil tale vouere, ſi vxor non poteſt virum comitari, neque etiam abſque periculo incontinentiæ remanere, ſecundum S. Tho. in 4. lib. ſententiar. diſt. 32. quæſt. 2. art. 4. Vxor etiam, ſecundum Oſtien. Panor. & communem in dicto cap. ex multa. poteſt huiuſmodi votum ſine licentia mariti facere, & tenebitur illud adimplere, quando ſine periculo incontinẽtiæ id poſſet efficere, & haberet talem facultatem, quæ poſſet milites ſecum ducere, qui auxilio eſſe poſſent: quamuis S. Tho. in dicto art. 4. & Silueſt. verb. votum. 5. q. 1. oppoſitum tueantur. Sed primum verius apparet, etiam ſi nullus ipſorũ abſque alterius licentia poſſit habitum ſuũ in habitũ religioſorũ quos tertij ordinis vocãt, vel cuiuſcũque alterius religionis mutare: quoniã id præiudiciũ ac nõ nihil horroris, ac faſtidij affert.

Adde hic dictis ſupra nu. 48. quod vouẽs generaliter ingredi religionẽ, vel ſpecialiter aliquã religionem non reſtringens ſe, ſãltem tacite, ad certũ monaſteriũ nõ cenſetur ſatisfacere uoto, eo q̃ refutetur ab vno, vel altero Prælato,

Digitized by Google

illius religionis, licet sit Prouincialis vel Generalis; nisi causa cognita iudicaret, illum esse ineptum religioni, vt nuper latius probauimus.

De irritatione, commutatione, dispensatione, & ratificatione votorum,

63 Dispensare, commutare, & irritare votum differunt.
64 Dispensant & commutant soli prælati: sed quidam irritant, sed non æque.
65 Votum de numquam peccando venialiter non valet.
65 Votum de non peccando mortaliter valet, sed facile soluitur.
65 Votum de non peccando hoc, vel illud ueniale, ut ualet.
65 Votum religiosi de non peccando irritat superior.
65 Vota nouitij non irritat superior; licet ei quoad iurisdictionem subsit.
65 Vota secularis per professionem tolluntur.
66 Votum irritatum non resurgit per mortem irritantis.
67 Vota religiosorum, quæ valida, & quæ a nutu pendent superioris.
68 Vouere potest qui potest peccare, vel mereri.
69 Vota religiosorum, & minorum quomodo differant, & conueniant.
70 Votum potentium ad matrimonium quæ irritari possunt.
71 Vota inualida ratificantur, nisi &c.
72 Dispensans super uoto, uel commutans illud qui peccat.
72 Religiosus dispensatus per hanc subreptionem.
73 Votum qui superior post approbatum irritat.
74 Votum ab alio factum, & a se ratum non implet, &c.

63 PRo luce dicendorum præsupponimus primo, dispensationem commutationem, & irritationem, inter se differre. Nam irritatio non aliam causã expostulat, quam uoluntatem illius, qui ad irritandum habet facultatẽ, cap. puella. 20. quæst. 2. cap. manifestum. 33. quæst. 5. tradit Palud. in 4. dist. 38. q. 4. & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. Dispensatio vero causam iustam & rationabilem requirit. quia qui habet auctoritatem dispensandi, poterit omnino votum relaxare absque eo, quod loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens, quam qui dispensat, manent in conscientia securi. Commutatio autem, vel redemptio voti exigit, vt id in quod votum est commutandum, redimendum ve æque bonum sit aut melius, quam id quod vouit. tũc autem æque bonum exigitur, quando ex aliqua causa rationabili commutatur. tunc vero melius requiritur, quando sine aliqua causa, sed solum ex mera voluntate est facienda commutatio, iuxta mentem omnium, quam optime Card. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. explicuit. Vnde infertur id, quod nos eundem Card. vbi supra sequuti in gloss. 2. cap. quanto. de iureiur. diximus. nempe, eũ qui habet potestatem ad dispensandum & commutandum, posse partim dispensando, partim vero commutando relaxare votum sine causa omnino iusta ad votum ipsum omnino relaxandum, imponendo aliquid loco eiusdem vouenti, licet minus sit eo, quod vouit.

Secundo

Digitized by Google

64 Secundo præsupponimus, prælatos tantum ecclesiasticos habere potestatē dispensandi, vel commutandi vota, secundum S. Tho. 2.2.q.88.ar.12. & alios in 4.lib.sent.dist.38.& omnium sententiam. Multi autem alij habent potestatem irritandi vota; puta pater, & eo deficiente, mater quæ tutelam filiorum susceptit, & ipsi tutores, vel curatores pupillorum, vel minorum. Maritus etiam potest vxoris vota, & dominus vota seruorum, & Abbas vel alius prælatus vota religiosorum irrita facere, cap. illud. 20. q.1.cap. mulier. 32.q. 2.& cap.puella.20.q.2.& cap.manifesta.& cap.noluit. 33.q.5. cum suis glos., nam, vt recte definit S. Thom.2.2.q.88.ar.8. nullus, qui alterius subditur potestati, potest emittere votum, quod validum sit in eis, in quibus ille subijcitur, absque eius consensu.

Tertio præsupponimus, non omnes præfatos æqualem irritandi potestatē sortiri: quoniam pater, & mater, quæ deficiente patre illi succedit, vel tutor possunt omnia vota irritare, tam realia, quæ ad rem familiarem pertinent, quam personalia, quę fiunt ab illis, qui pro ætatis defectu non possunt matrimonium contrahere. adeo vt qui vouerunt, numquam amplius illa vota implere teneantur, etiamsi ipsimet, qui ea irritarunt, in ea denuo consentirent: nisi vouens eadem vota iterum ratificaret. Idem omnino dicendum est de prælatis, quoad vota religiosorum. at vero neque pater, neque mater, neque curator vllo modo possunt irritare uota illius, qui ad iustam peruenit ætatē, in qua matrimonium posset contrahere, si vota sint personalia, & iuri illorū non præiudicant, qualia sunt votum religionis, & votum castitatis, arg. cap. fi annum. de iud. libr. 6. Possent tamen irritare vota realia ad rem familiarem pertinentia, & etiam personalia, quæ illis præiudicant. Neque quidquam ad rem facit, vt vota illa sint pure personalia, vel principaliter personalia, & accessorie realia: quale est votum ingrediendi religionem, cap. in præsentia. de probat. auth. ingressi. C. de sacrof. eccles. cum ei adnot. quoniam de his omnibus perinde iudicandum est, ac si pure personalia essent, argum. cap. accessorium. de reg. iur. lib. 6. cum suis concord.

Maritus autē nullo modo potest vxoris vota irritare, & nulla facere, neque rursus vxor vota mariti, nisi in quantum alter alteri præiudicium facit, quidquid dicat & affirmet Panor. in cap. scripturæ. de voto. secundum Angel. & Siluest. verb. votum. 5.q.1. propter rationem S. Tho. 2.2.q.88.art.8. quam adduximus supra, præterquam in casu, quando alter coniugum notoriam fornicationem, siue carnalem siue spiritualem admitteret, cap. Agathosa. 27.q.2. secundum Panormitanum in cap. fina. de conuers. coniugat. qua de causa alter illorum poterit nullum reddere votum alterius, quo se obstrinxerat ad nūquam coniugale debitum exposcendum, vt constat ex supradictis. Dominus item potest serui sui vota, quæ in suum præiudicium vergunt, omnino abolere, reliqua vero nequaquam, secundum omnes.

65 Pro solutione autem quæstionum, quæ mihi de hac re proponuntur, dico, quod votum numquam venialiter peccandi, & numquam peccandi non valent: quia sunt de re homini in hac vita impossibili, iuxta illud Ioan. 1.cap. 1. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*. Item uotum numquam mortaliter peccandi, videtur esse de re tam difficili, quamuis non impossibili,

Digitized by Google

impossibili, vt non obliget, aut certe facile per ordinarium relaxari debeat. Item votum non committendi tale, vel tale peccatum veniale, valet. Credo tamen eius transgressionem non esse, nisi veniale communiter, sicut nec alia transgressio voti de re leui esse videtur. quia votum quod est quædam lex, quã sibi vouens tulit, non magis eum obligare videtur, quam lex a Deo, & Ecclesia ei lata, cuius leuis transgressio non est mortifera, cap. vnum. §. fin. 25. dist, S. Tho. 2.2. quæst. 88. art. 5. & alijs locis citatis in cap. 11. nu. 4. diximus. Et votum non committendi tale, vel tale peccatum mortale, validum est, eiusque transgressio duplex peccatum est, & transgressor circumstantiam voti confiteri tenetur: quoniam pro certo habeo opinionem, quæ asserit materiam esse satis conuenientem ad vouendum eam, quæ præcepta est, vt dictum est supra num. 25. quamuis quæ solum consilij est, magis propria sit. Item, quod verior mihi videtur Soti opinio, in lib. 7. quæst. 3. ar. 3. de iust. & iur. quam Caiet. 2.2. q. 88. scilicet, quod superior religioli, omnia eius vota, quamuis sint de non peccando tali vel tali veniali peccato, aut tali vel tali mortali, irritare possit: quia quamuis prælatus tollere non possit obligationem, qua subditus ad illa peccata non committenda alijs legibus tenetur: nouam tamen obligationem, quam sibi sufficientem ad id libertatem non habens imposuit, tollere potest. Item quod superior non potest irritare vota nouitiorum, sicut professorum: quia illorum voluntas adhuc a superioris voluntate non pendet; arg. c. 1. & c. beneficiũ de reg. lib. 6. licet ei subiaceat quoad iurisdictionẽ, & superioritatem, saltem commutabiliter & reuocabiliter, licet non irreuocabiliter pro tempore, quo sunt nouitij, sicut professi: & ita cognitio, & animaduersio de delicto nouitij ad superiorem ecclesiasticũ pertinebit, arg. c. religioso. §. 1. de sent. excõmuni. lib. 6. quatenus probat nouitium religionis approbatę gaudere priuilegio can. si quis suadente diabolo. & censeri ecclesiastica personã arg. cap. duo sunt. 12. q. 1. & quod cognitio de delicto nouitij pertineat ad ecclesiasticum iudicem, expresse determinat Ioan. And. Dom. & Francus in d. cap. beneficium. de regularib. lib. 6. quod ipsum tenet idẽ Dom. & communis in d. cap. religioso. §. 1. & tradit latissime Panor. post Ioan. de ligna. in cap. cum contingat. de iudic. n. 21. & seq. Itẽ votũ quod religiosus, cũ esset secularis fecit, ipso facto commutatur in votum solẽne religionis, cap. scripturæ. de vot. cum ei adnotat.

Interrogatus autem; An maritus vota, quæ sua vxor antequam nuberet fecit, irrita & nulla facere posset? Respondi posse, si marito præiudicant, prout est textus singul. in cap. noluit. 33. q. 5. quem ad hoc a paucis citari credo, in quo S. Augustinus ait, *vt si adhuc innuptæ concesserat pater vota persoluere, si antequã perseuerit nupserit, & viro eius non placuerit, non persoluat.* Interrogatus item; An maritus omnia vota, quæ vxor sub eius potestate facit, irritare possit; & qualia possit? & qualia non? Respondi non posse, nisi ea quæ sibi præiudicãt, vt supra dictum est.

66 Quarto supponimus, fuisse opinionem Innocentij in cap. scripturæ. de vot. quod vota eius, qui habet ætatem nubendi, aut ducendi vxorem, a maritis, vel vxoribus, dominis, parentibus, curatoribus irritata, sicut obligant quoad ea, quæ non sunt in præiudicium irritantiũ, iuxta communem opinionem: ita quoque

Digitized by Google

quoque incipiunt obligare simulatque ipsi vouentes liberantur a subiectione irritantium. Sed profecto contrarium verius, & rationi conformius nobis apparet, per cap. quidam. & cap. placet. de conuers. coniugatorum, vt tenent Panor. in dicto cap. scripturæ. Angel. & Silu. verb. votũ. 4. quæst. 2. & Caiet. 2. 2. quæst. 88. ar. 8. nisi quando expresse, se aliquid facturos vouerunt, postea quam ab alterius subiectione se liberos inuenirent, secundum omnes.

67 Quinto supponimus, vota religiosorum, quorum materia, neque in genere neque in specie est eis prohibita, & proinde secundum se sunt valida, nõ ideo nullius vigoris existimari; quia sunt irritabilia, quinimmo ad sui obseruantiam obligant, quousque ab illis, qui id possunt facere, irritẽtur, etiam si prius ea numquam approbassent. quoniam sub ea conditione semper fieri videtur, si superior non contradixerit; quæ quidem conditio semper impleta manet, donec superior contradixerit. At vero vota, quæ fiũt in rebus prohibitis a suo superiori, alioquin tamen licitis, non obligant, donec prælatus ea probauerit. quoniam sub hac conditione semper fieri creduntur, si videlicet superior annuerit, vt Card. Caiet. vbi supra recte definiuit. Et hoc modo debet limitari & interpretari quoddam dictum concilij Agathensis cap. monacho. 20. q. 4. scilicet monacho non esse licitum vouere.

68 Sexto supponimus, quod licet qui carent ætate sufficienti ad contrahendũ matrimonium, si eo iudicio polleãt, vt possint iam & mereri, & peccare, quecunque vota, siue personalia, siue realia, regulariter emittere possunt; quibus obligentur, iuxta glossam insignem, ab omnibus receptam in cap. mulier. 32. quæst. 2. Panor. cum communi in cap. 2. de voto. nihilominus parentes illorũ vel tutores omnia illa recte possũt irritare. cap. puella. 20. quæst. 2. & cap. mulier. 32. quæst. 2. desumptum ex cap. 30. Numeror.

Dixi, Regulariter: quoniã voto sollenni religionis se non possunt obstringere, etiam cum consensu patris, aut tutoris, cap. 1. de Regul. lib. 6. bene tamẽ voto simplici, quidquid aliud insinuent Angelus, & Rosella, male percipientes, quid sibi voluerit S. Thom. 2. 2. quæst. 88. ar. 9. vt optime declarat Siluest. verb. votum. 3. q. 5.

69 Septimo supponimus, illud quod definitum est de pueris, qui nondum ætatem nubendi, vel ducendi vxores attigerunt, statuendum esse de religiosis, quantum attinet ad votorum irritationem, quam ipsorum superiores facere possunt; scilicet, eorum vota, quæ de rebus bonis honestisque fiunt, quæ neque suæ regulæ, neque præceptis diuinis, neque superiorum statutis repugnãt, valida esse, quandiu sibi a suis superioribus non obsistitur. Verumtamen illi pro mera voluntate sua, sine alia ratione & causa possunt illa irritare, & nulla reddere, sicut sensit Innoc. communiter receptus, in cap. scripturæ. de vot. & S. Thom. iuxta Card. Caiet. interpretationem 2. 2. quæst. 88. art. 8. & Palud. in 4. dist. 38. quæst. 2. & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. & sic venit intelligendum prælegatum illud concilium Agathense in cap. monacho. 20. quæst. 4. Est tamen circa hoc adnotandum, quod licet recte possimus affirmare quoad effectum, ne monachus teneatur adimplere votum, satis esse quod superior iubeat ei, ne faciat id, quod vouit, vel nolit ad id agendum facultatem concedere, esto prius non sit effectus certior de voto: quoad effectum tamen, vt votum ir-

Digitized by Google

tum irritum, & inane fiat, non satis est hoc, sed præterea necessarium est, vt prælatus de voto ipso iam præmonitus, voluntate & auctoritate sua illud omnino irritet, & nullum faciat, quod optime docuit Caiet. in dicto art. 2.

70 Octauo dicimus, quod illi quibus satis ætatis est, vt possint contrahere matrimonium, possunt etiã quæcunque vota personalia facere, eademque adimplere tenentur, etiam renitentibus patribus, aut eorum curam gerentibus; eiusmodi sunt vota continentiæ, religionis, dicendi aliquas orationes, & alia similia: dummodo regimini & gubernationi domus paternæ, aut parentum potestati, siue rei familiari, nihil nocumenti, aut iniuriæ inferant. Talia enim vota nihil valerent, nisi essent in subsidium terræ sanctæ, vel fierent ex rebus castrensibus, hoc est in bello vel quasi in bello partis, de quibus infra cap. 17. num. 141. agemus, vel cum expresso tacitove consensu parentis, vt optime collegit Siluest. verb. votum. 3. q. 6. At vero vota realia, quę principaliter ad rem familiarem pertinent, si ab illis fiant, qui possunt nubere, vel vxorem ducere, licet valida sint, possunt tamen penitus aboleri, aut irritari a parentibus vel curatoribus, donec ad vigesimumquintum annum peruenerint: quemadmodum tam personalia puerorũ, qui ad 14. annũ, & puellarũ quæ ad duodecimũ non peruenerunt, secundũ B. Antoninum 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 16.

Dixi, Principaliter, quæ ad rem familiarem pertinent: quoniam vota, quæ accessorie illam tangunt, non possunt irritare, quando adiunguntur personalibus, quæ ab eis irritari non possunt: cuiusmodi est votum professionis, quod quidem ex consequenti bona professi transfert in monasterium cum ipsa persona, cap. in præsentia. de probat.

71 Nono supponimus, patrem & tutorem posse votum solenne reuocare, si factum fuerit ab eo, qui non habet ætatem, vt possit contrahere matrimoniũ. Irritandum est autem antea quam ad prædictam ætatem peruenerit: quoniã post eam irritari non potest, cap. puella. & ibi Cardina. S. Sixti. 20. quæst. 5. Cuius contrarium accidit circa votum simplex, quod etiam postquam ad legitimam ætatem peruenerit, poterunt irritare: dum tamen filius adhuc in illa ætate ratum non fecerit votum. quod egregie Caietan. 2. 2. q. 89. art. 5. adnotauit.

Decimo supponimus, quod vt aliquis votum suum inualidum ratificasse censeatur, non satis est credere votum, quod emisit validum fuisse, & ideo proponere illud adimplere, vel ratione illius in monasterio permanere, putans professionem esse validam: sed oportet, vt resciat illius nullitatem, & velit illud noue validare, vt singulariter tradit Caiet. vbi supra. quem sequimur; tum per rationem eius; tum quia errans non consentit, l. si per errorem. ff. de iurisd. omni. iudic. tum quia etiam nouo consensu opus est ad validandum matrimonium nulliter contractum, vt dicemus infra cap. 22. nu. 47. & 86. quin potius necessarium est, vt ita gratum habeat, vt velit quod votum antea factum ab ipsa ratificatione sit validum, etiam si prius non valuisset, q præclare etiam idem Cardinalis vbi supra explicuit.

72 Vndecimo, quod hæc consequitur peccare primo, qui carens potestate ad dispensandum, cummutandum, redimendum, vel irritandum votum aliquid horum fecit.

Secundo

Digitized by Google

Secundo, qui habens tantum poteſtatem ad redimendum, vel commutandum, qualem habent multi confeſſarij virtute bullarum', aut Iubileorum electi, diſpenſat ſuper voto, vel ipſum irritat, & nullum facit, argum. cap. 2. de coſt. lib. 6. & l. fin. ff. de iuriſd. omni. iudic. quatenus habent, male facere eum, qui extra territorium ſuum, vel poteſtatem ſibi conceſsã aliquid facit: immo & actus ab eo factus non valet, vt ſenſit Caiet. 2.2.q.88.art.12.quod etiam in cap. quando. de iureiur. diximus, præſertim quod vti iuriſdictione, quam quis non hæbet, peccatum eſt letale, ſecundum S. Tho. receptum. 2. 2. quæſt. 60. art. 6.

Tertio peccat, qui ex ordine Mendicantium ad Cananicos regulares vult tranſire ex diſpenſatione Papæ; & quia intellexit illam obtinere non poſſe, niſi prius habitum dimittat, ob id eum dimiſit, & aliquando ſeculari veſte indutus inceſſit, & poſtea eam diſpenſationem impetrãs, huiusmodi diabolicam aſtutiam ſubticet, vt in prælect. cap. ſi quando. de reſcript. excep. 6. nu. 4, comprobauimus. Quocirca huiusmodi religioſo conſulendum eſt id quod ſæpe complures admonuimus, vt videlicet ad priſtinam illã ſuam religionem reuertatur, vel iterum ſupplicet ſummo Pontifici, vt ea taciturnitate non obſtante, diſpenſationem ratam & validam eſſe velit.

Quarto, qui cum eſſet ſuperior, poteſtatemque haberet irritandi, vel obli-
73 terãdi aliquod uotũ, in ipſum conſenſit: poſtea vero ſine rationabili cauſa, ipſum ex mera malitia, vel proprio impulſus affectu, vel fingens illud votum in maximum vergere præiudicium, irritat & annullat, cum parum, aut nihil inde emanaret nocumenti, ſecundum prædictum Card. Caiet. 2.2.q.88.art, 8. Qui temen adijcit, ſubditos non peccare, ſi non adimpleant votum, quod ſuit ita perperam irritatum, ſicut etiam ſuperiores nihil peccant, dum legitime irritant ſubditorum vota ſolum pro libera voluntate ſua, ſine cauſa aliqua & malitia, antequam illa approbentur: quoniam in hoc ſuo iure vtuntur, cap. puella cap. illud. 20. quæſt. 2. cap. noluit. & cap. manifeſtum. 33. quæſt. 5.

Quinto qui votum a parentibus ſuis, vel alijs factum & a ſe ratificatum
74 non implet: non autem ſi non ratificauit, niſi animo ſe ipſum obligandi ad uihil aliud amplius, quam ipſe voluerit, cap. licet, cum ei adnotat. per omnes de vot.

Quis ſuper voto diſpenſare, aut illud commutare valeat

75 *Diſpenſant ſoli Prælati Eccleſiaſtici circa vota.*
75 *Papa ſolus diſpenſat ſuper voto ſollenni, & alijs quinque.*
75 *Epiſcopalem iuriſdictionem habens an in hoc æquetur Epiſcopo.*
76 *Epiſcopus vt diſpenſat in voto continentię perpetuę.*
76 *Diſpenſans & diſpenſatus ſuper voto abſque iuſta cauſa vt peccant.*
77 *Diſpenſandi vna cauſa ſuper voto eſt leuitas vouendi. &c.*
78 *Voto res oblata cui debeatur facta diſpenſatione.*
78 *Votum omne tollit profeſſio religionis: ſed non iuramentum qua parte proximum tangit.*

Votum

Digitized by Google

79 *Votum qui commutare potest an possit dispensare.*
80 *Voti commutatio vi Cruciatæ faciendæ est in eius vtilitatem.*
80 *Votum castitatis bis frangit, quæ nubit, & cosummat.*
80 *Vota futura includit potestas dispensandi.*
80 *Peccata futura includit potestas absoluendi.*

75 CIrca hoc dicimus primo, quod soli prælati Ecclesiastici habent potestatem dispensandi & commutandi vota propter rationem, quam S. Tho. communiter receptus reddit 2.2.q.88.art.12.per illud 2. ad Corinth.2. *Nam & ego quod donaui*, &c. Dixi, Et commutandi: quia non potest quis auctoritate propria commutare votum, etiam in melius, nisi manifestum sit, illud esse gratius Deo, vt pulchre declarat Caiet in præfato art.12.neque consequenter confessarius, neque alius, cui non sit data facultas commutandi vota.

Secundo dicimus, quod solus Papa, vel qui potestatem ab ipso peculiarem habet, potest super quinque votis dispensare, scilicet super voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hierusalem, vel Romam, vel ad S. Iacobum Compostellæ. Etenim quamuis nullus textus reperiatur, qui omnia ista vota soli Papę reseruet, præter votum in Hierusalem, per cap. ex multa. de voto. adiuncta gloss. singul. verb. incumbit; quinimmo neque hoc quando ex deuotione, & non in subsidium terræ sanctæ fit, secundum Panorm. in dicto cap. ex multa. quem ibi sequitur Rauennas: iuxta tamen Romanæ curiæ stilum, qui satis colligitur ex extrauaganti Sixti IIII. et si dominici. de pœnit. & remiss. omnia hæc sunt summo Pontifici reseruata. Vnde secundum aliquos, quicunque inferior ab aliquo istorum quinque tentaret absoluere, præterquam quod peccaret mortaliter, pœnam etiam excommunicationis incurreret, per dictam extrauag. quod tamen non est verũ nisi de illo, qui ex facultate vel concessione eiusdem Pœpæ Sixti IIII. absolueret: quoniam de tali tantum ipsa loquitur, vti post Siluest. verb. excommunicatio. 7. casu 32. & Angel. verb. excommunicatio. 5. §. 31. nos super eandem extrauagantem expressimus. In ceteris autem votis alij Prælati inferiores poterunt dispensare. Episcopi, vel qui iurisdictionem episcopalem sortiti sunt. quamuis Panor. cap. proposuit. de concess. præb. solam commutandi potestatem illis concedat; sed non est verum propter ea; quæ ipse in cap. 1. de voto docuit.

Tertio, quod prælati inferiores episcopis, non habentes iurisdictionem quasi episcopalẽ, nihil tale possunt, secundum Innoc. in dicto cap. 1. de voto. ab Hostien. reliquisque omnibus communiter receptum, & a Panor. in dicto cap. 1. explicatum, nisi ad hoc præscriptione, vel priuilegio peculiari muniãtur. Verum est tamen, prælatos regulares posse religiosorum suorum vota irritare, sicut dictum est supra, nu. 63. id quod etiam Siluest. verb. votum. 4. q. 3. asseruit. immo & dispensare si sunt exempti. quoniã eorum iurisdictio quasi episcopalis reputatur, iuxta gloss. sing. & receptam, clem. 1. de reb. eccles. nõ alienan. alias vero minime, quidquid aliqui sensisse videantur.

Quarto dicimus, quod nullus præter summum Pontificem potest dispensare super voto continentiæ sollenniter emisso per sacri ordinis susceptionẽ iuxta communem omnium doctorum sententiam affirmantium, illum posse

dispensare

Digitized by Google

dispensate in voto sollenni per professionem facto, si grauissima aliqua adsit necessitas, secundum Innoc. & gloss. communiter receptam in cap. cum ad monasterium. de stat. monachor. quam nos in cap. litteras. de restit. spoliat. copiose roborauimus.

76 Quinto dicimus, quod communis doctorum consensus habet, quod quãuis episcopi non possint dispensare in voto etiam simplici perpetuæ continẽtiæ, nisi sit magnum periculum incontinentiæ, & non possit adiri Papa, iuxta Siluest. verb. votum 4. q. 4. vti inferius dicemus: possent tamen dispensare in voto continentiæ non perpetuo, sed ad tempus seruandæ; veluti per annum, secundum Palud. in 4. dist. 38. quæst. 4. Immo, & secundum Anton. & alios idem facere possent circa votum de numquam contrahendo matrimonio, Angel. verb. votum. 4. §. 9. & Siluest. quęst. 4. In hoc vltimo tamen contrarium tenet Caietan. tomo 2. Opusculorum, Opusculo 11. quæst. 1. cuius opinio licet alias mihi placuerit, nunc tamen magis placet opinio Angeli, & Siluestri. Tum quia illa seruatur in sacro Pœnitentiariæ prætorio. Tum quia præsupposita opinione communi, quam ipse quoque Caietanus tenet; scilicet, materiam voti sufficientem esse opus, quod non est supererogationis, sed præceptum, non potest vere dici æquiualere votum de non nubendo, & votum castitatis, per quod corruit eius fundamentum, vna cum responsionibus ad duo argumenta neruosa, quæ ipse contra se proponit, quæ nimia subtilitate potius, quam æquitate niti videntur.

Sexto dicimus, neminem sibi persuadere debere, summum Pontificem pro mera voluntate sua sine iusta causa posse dispensare, aut commutare vota, neque omnem dispensatum sine iusta causa posse esse securum, per gloss. sing. cap. non est. de vot. Neque obstat cap. veniens. de iureiur. quatenus habet, in quocunque iuramento esse superioris ius exceptum: quod etiam in votis asserendum est. quoniam illa verba non significant excipi voluntatem Papæ, vt recte ponderauit S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 12. sed nullo iuramento, aut voto iuri & auctoritati summi Pontificis derogari, aut detrahi posse, quominus cum rationabili causa in illis possit sanctè dispensare. Quamuis in religiosorum votis & iuramentis intelligendum sit (Salua sui superioris voluntate) & ex consequenti, salua voluntate summi Pontificis, qui est supremus omnium Antistes. Non enim est quoad hoc Papæ tanta potestas super alios omnes orbis Christianos, quanta eidẽ, & alijs religiosorum prelatis super religiosis, vt explicuit optime doctissimus Caietanus in dicto ar. 12. Est tamen notandum, quod quæuis causa reddens complementum ipsius voti malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, est satis iusta & rationabilis ad dispensaudũ, secundum omnes post S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 10. Immo etiam ad hoc, vt sine dispensatione implementum eius omittatur, si manifestum sit vnum ex tribus supra explicatis efficere, vt patet ex his quæ in superioribus, nu. 24. & seqq. post. S. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 10. & 12. diximus.

77 Septimo dicimus, quod vna ex iustis causis ad dispensandum est leuitas, vel facilitas in vouendo, secundum Panor. in cap. 1. de voto. per illum textum, & S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 1. in principio. Imbecillitas itẽ eius, qui vouit ad exequendum, quod vouit, scilicet, ad ieiunandum, vel peregrinandũ. Habere

item

Digitized by Google

item numerosam familiam, quæ absque notabili nocumento, patroni absentiam tolerare non potest: & alia similia, de quibus certa omnino regula afferri non potest, & subinde arbitrio superioris definiri debent, iuxta Panor. in cap. 1. de vot. iuxta quem, per finem cap. ex multa. de voto. sufficit necessitas, vel vtilitas publica, quæ tamen non requiritur, sicut quidam senserunt; satis est enim, vt sit vtilitas priuata, arg. cap. 1. & 2. de voto.

Octauo, quod superior, qui votum commutat, debet perpendere vouentis qualitatem, & expensas, quas facturus esset in explendo voto peregrinationis, vel aliorum similium vltra illas, quas domi suæ facturus esset, illasque omnes in alia pia opera conuertere, laborem autem itineris in ieiunia, & orationes mutare secundum Angel. verb. votum. 4. §. 12. iuxta quem votum ieiunandi a paupere emissum minoris redimi potest, quam votum diuitis. Item si impedimentum sit temporarium, tunc solum dilationem aliquam temporis concedere potest.

78 Nono, quod quamuis aliqui crediderint, munus voto promissum dandum esse illi, cui promissum est, etiam consequuta voti dispensatione, aut commutatione: oppositum tamen verius arbitramur, iuxta mentem S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 38. quæst. 1. art. 3. & 2. 2. q. vltima, art. 3. Angel. verb. votum. 3. §. 26. & Siluest. verb. votum. 4. q. 1. Id quod Caietanus efficaciter probat tomo 2. Opusculo 11. quæst. 1. de voto non nubendi, & nos efficacius in Tracta: de reditib. ecclesiastic. quæst. 1. monit. 71. nu. 1. Potest enim dispensari in tali voto sine consensu eius, cui vouetur, vt ibi efficaciter probamus. Porro quemadmodum vna ex legitimis causis ad votum castitatis commutandum est magna fragilitas, quam vouens in se ipso experitur ad obseruandum votum, & ob quam se credit non adimpleturum, quod vouit, Angelus verb. votum. 4. §. 6. ita etiam certissimum est, quodcunque aliud votum posse in religionis votum permutari, Caietanus in summa, verb. voti commutatio. etiam si sit Hierosolymitanum, cap. scripturę, de voto.

79 Decimo dicimus, quod licet quilibet simplex sacerdos possit a quocunque peccato, & quacunque excommunicatione & fractione voti in articulo mortis absoluere: non tamen potest aut in votis dispensare, aut aliquod illorum commutare. Etenim sola peccatorum absolutio, non autem votorum dispensatio vel commutatio illis conceditur, secundum mentem omnium doctorũ. quod etiam explicuit Siluester verb. votum. 4. q. 13. Quod quidem etiam in multis lubileis videmus accidere, nosque etiam in §. in Leuitico. not. 27. nu. 1. & seqq. comprobauimus, cum qui non habet ampliorem auctoritatem, quam commutandi, non posse dispensare: & qui non habet potestatem nisi ad dispensandum, non posse commutare, cum ista inter se sint valde diuersa: & potestas & priuilegium dispensandi possit aliquid operari, absque eo quod ad commutationem extendatur.

Illud autem, quod Sotus lib. 7. q. 4. art. 3. de iust. & iur. asseruit, forte rem non adeo perpendens; scilicet, eum qui habet potestatem ad dispensandum, quod amplius est, habare etiam ad commutandum, quod minus est, forsan verum est in illis, qui sunt huiusmodi auctoritatem sortiti iure communi, & tamquam ordinarij: non autem in his, qui priuilegiorum vi, & tamquam delegati

Digitized by Google

delegati eamdem adepti sunt, arg.cap.priuilegia. 3. dist. & cap. sane. & cap. porro.de priuileg. & notatur in cap.1. de rescript. vbi post alios resoluit Decius, priuilegium ita interpretandum, vt aliquid operetur contra ius: sed dato aliquo tali, in reliquis est restringendum: quia priuilegia sunt restringenda, d. cap.porro.de priuil.

Vndecimo dicimus, quod Papa Innocentius VII. concessit confessarijs rite præsentatis ex Ordine fratrum Minorum, vt possint in omnibus votis dispensare in quibus possunt Episcopi, præterquam in voto peregrinationis vltra duas dietas, in concessione 115. quod etiam commemorat Compendium priuileg. relig. Idem etiam possunt confessarij Ordinis Dominicani, & aliorum, qui priuilegiorum Ordinis S. Francisci sunt participes.

Duodecimo dicimus, quod aliqui simplices in eo sunt errore, vt simul atque diploma siue bullam acceperunt, in qua Papa concedit, vt confessarius possit certa illorum vota vel cõmutare, vel dispensare, credant se statim a suis votis liberari. Etenim aliud est committere potestatem dispensandi, vel cõmutandi, aliud vero dispensare & cõmutare, cap.gratũ.& cap. relatũ. de offic. delegat. adiuncto cap.si cui nulla. de præb.libr.6. & cap. si super gratiam. de offic. delegat. eodem lib. quocirca ab ipso confessario petere debent, vt sua debita in alia opera pietatis incõmutet, aut dispenset. Enimuero nisi confessarius fuerit requisitus, immo etiã si fuerit, nisi dispensauerit, aut commutauerit, licet alias ab omnibus peccatis absoluat, & plenariam indulgentiam illis concedat, vota adhuc sicut antea in suo vigore perseuerant.

Decimotertio, quod etiam si votum neminem alium, etiam si sit hęres, quã ipsum vouentem obliget quoad obligationem personalem, sicut dictum est, neque quoad realem ex vi voti: obligat tamen eum ex vi pacti contractus & promissionis eo modo, quo obligaret eum iuramentum alterius, cap. ex parte.de censib. & notatur in cap.2. de pact.libr.6.& in cap.cum C.laicus. de foro compet. & Feli. in cap. cum sit. num. 9. eod. tit. quamobrem populus, qui nunc est, tenetur ad implenda vota de obseruatione festorum, aut aliarũ rerum eiusdem populi, qui centum ab hinc annis præcessit: quandoquidem est vnus idemque populus, cap.denique.7.quæst.1.vbi gloss. & l. proponebatur.ff. de iudic. aut ex vi voti, quia est idem populus, aut saltem ex vi contractus & promissionis, quæ in successorem vniuersalem pertransit, l.1.& 2.C.de hęredit.action.

80 Admonemus insuper confessarios, qui vota per bullas Cruciatæ commutant, quod commutatio in vtilitatem ipsius Cruciatæ fieri debet: in quo multi errant cõmutantes ea in ieiunia, orationes, peregrinationes, missas, & eleemosynas pauperum: quia tenor bullæ habet, vt huiusmodi commutatio fiat in vtilitatem Cruciatæ. & idem dicendum est de his, qui commutant virtute Iubileorum, aut aliarum gratiarum, quæ præcipiunt hoc facere in vtilitatem aliquorum locorum particularium, arg.l.illud.ad l.Aquil.

Decimoquarto, quod quæsitum est nuper a nobis; An qui contra simplex castitatis votum contraxit matrimonium, teneatur ingredi religionem antequam illud consumet; cum illo modo suum votum persoluere possit, & nõ alio.& Siluest.verb.matrimonium.7.q.5. visum fuit, quod sic: & Soto quod nõ

Digitized by Google

in 4. lib. sent. dist. 38. q. 2. art. 1. & nobis prima fronte opinio Soti verior visa fuit; quia votum ingrediendi religionem non fecit, & quia videtur sufficere, vt suum votum non petendo debitum impleat, quamuis reddendo petitum, matrimonium consummat. Sed postea, omnibus satis perpensis, Siluestri verior visa est: tum propter eius rationem: tum quia omne votū oblata opportunitate persoluendum est, & opportunitatem in id adesse, negari non potest, antequam matrimonium consumetur, cap. commissum. de sponsalib. tum quia S. Thom. & Richar. in 4. dist. 18. tenent, quod qui contra votum castitatis matrimonium contraxit, consumando illud peccat. quod verum nō esset, si post contractum & non consumatum ad seruandum votum castitatis non teneretur, quod seruari sine ingressu religionis nequit. Neque obstat, quod ingressum religionis formalem non vouit, quia sufficit aliud illi propinquum feciſſe, ex quo & eius transgressione vna virtualis ad illud obligatio nascitur. Tum quia idem Sotus fatetur, quod votum religionis post contractum, & nondum consumatum, ad sui ingressum obligat: & non alia ratione, quam quod adhuc persolui potest, & eadem ratio voto castitatis conuenire videtur.

Ex quo sequitur, quod votum religionis, quoad hoc non est firmius, quam simplex castitatis: & quoad alios effectus infirmius est; quia qui religionis ingressum vouit, fornicando nec ante, nec post matrimoniū contra illud peccat, & qui castitatem vouit, sic. quia votum religionis ante professionem non magis ad seruandam castitatem, quam ad ieiunium & alias ceremonias & statuta religionis seruanda obligat. Vnde sequitur, quod qui contraxit matrimonium & consumauit contra solum simplex religionis votum, postea reddere & petere debitum sine alia dispensatione potest: quamuis qui contraxit contra votum castitatis, iusta dispensatione ad id indiget, quæ est quottidiana & singularis conclusio. Quibus omnibus est consequens, quod qui castitatem vouit, & matrimonium contraxit, & postea consumauit, duo peccata commisit. Vnum in contrahendo, alterum in consumando: quamquam Sotus tenet non nisi vnum committere. & verum esset, si vera esset eius altera opinio superius refutata.

Quibus omnibus adde, quod Sotus lib. 7. q. 4. ar. 3. de iustit. & iure. tenet, quod per Cruciatam potest quis absolui a peccatis post eam concessam commissis, non tamen dispensari in voto post eam facto. sed non recte. Tum quia omnes rationes, quæ adducuntur ad probandum Iubilea, & alia indulta ad absoluendum a peccatis concessa, includere peccata futura, nisi excipiantur, concludunt etiam vota futura, quorum relaxandi potestas in eis fit, vt videri potest per rationes, quas nos in tractatu de indulgentijs super §. in Leuit. de pœnit. dist. 1. not. 34. num. 4. asseruimus contra gloss. extrauagan. 1. de pœn. & remiss. quæ tenuit includere futura peccata. Tum quia facultas, quam sancta Sedes Apostolica facit suis Legatis ad dispensandum super votis, extenditur ab eis ad futura. Tum quia commissarij Cruciatarum passim relaxant, vel commutant vota facta post illas concessas.

De

De præcepto secundo, quoad blasfemiam.

81 *Blasfemia quid? & est duplex, mentalis & uocalis.*
82 *Blasfemia est contraria confessioni fidei. num.* 83. *Et secundo præcepto, &c.*
83 *Blasfemus quomodo absoluendus.*
85 *Blasfemus qui iocando, aut turpiter nominando, ut peccat.*
86 *Maledicens creaturis quis blasfemus.*
87 *Blasfemus an sit, qui cantilenas profanas diuinis admiscet.*
88 *Interrogatus quod scit qui, & ut iuste negat.*
89 *Iuramentum quod ligat post, ad quod non ligat cum fit.*

81 DE blasfemia, quæ etiam per hoc secundum præceptum vetatur, dicimus primo, quod secundum Ambrosium in lib. de Paradiso, Alex. Halensē par. 2. summæ, quæst. 148. & S. Tho. 2. 2. quæst. 13. communiter receptos, Blasfemare est dicere tacite, vel expresse, verbo, vel scripto contra Deū, aut eius sanctos quidpiam contumelioſum, & quod quidem fit vel tribuendo Deo quod illi non conuenit, vel auferendo quod conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod solius Dei proprium est: quod si sola mente dicitur, est blasfemia mentalis: si verbo, vocalis: si autem scripto, scripta.

82 Secundo dicimus, quod blasfemia est confessioni fidei, & charitati diuinæ contraria, & diuino honori videtur derogare, & propterea peccatum est mortale grauissimum, secundum S. Tho. communiter receptum 2. 2. q. 13. art. 1. 2. & 3. Quamuis neque blasfemia exterior, neque interior, secundum se tantum sit dicenda hæresis: aliud est enim credere, aliud dicere, etiā si sola mente dicatur, & blasfemia in dicendo, hæresis autem in credendo consistit secūdum vtrumque Tho. dicta quæst. 13. vbi adiecit iunior tribus modis contingere aliquid dicere; scilicet desiderando, præcipiendo, affirmando.

83 Tertio dicimus, quod nullus blasfemus debet absolui, etiā in foro conscientiæ, absque eo, quod arbitrio seueri cuiusdam confessarij grauissima illi pœnitentia imponatur: quod statuit concilium Lateranense vltimum, sess. 9. §. ad abolendam, sub Leo X. quod nos in cap. inter verb. 11. q. 3. concluſ. 6. transtulimus, & elucidauimus.

Quarto, quod interrogatus; An teneatur quis corrigere alterum, quem blastemantem audiuit, quamuis emendatio non speretur? Respondi, quod sic, & quod id acriter facere tenetur, si sine suo periculo facere potest, vt sācitum est a præcitato concilio Lateranen.

84 Quinto, quod contra hoc secundum præceptum, quatenus blasfemiā vetat, peccat mortaliter, primo, qui blasfemat contra Deum, vel Sanctos his vtens loquendi modis, Pigeat Deū, vel, Doleat Deus, Non credo in Deū, vel denego, aut maledico Deū, &cæt. vel dicens, Deum non esse misericordē, non seruare iustitiam, esse acceptatorem personarum, non videre quæ aguntur in mundo, aut non curare humana, aut illum iniuste punire, vel hoc aut illud nō posse efficere: vel tribuit homini, quod soli Deo conuenit; quale est, hominem beatum facere, vel posse ventura prænoscere, secundum prædicta: quamuis iocose ista diceret, si attendit quid verba significant, & cum delibe-

Digitized by Google

ratione illa protulit, secundum Bernard. de Busto 1. part. sermone 17. Is enim, si tantum iræ furore correptus, & passione excæcatus in similia verba prorupit, vt quid diceret, quid ve verba significarent minime aduerteret, tantum venialiter peccat, S. Tho. 2. 2. quæst. 13. ar. 2. Si vero attendit esse verba blasphemiæ, mortaliter delinquit, etiã si repentina correptus ira, verba protulerit, ipsumque statim pœnituerit illa dixisse, secundum eundem vbi supra. Neque quidquam ad rem facit, an subitanea illa ira ex iniusta causa originẽ habeat, vel ex ludo, ebrietate, vel aliqua occupatione circa rem illicitam, secundum Angelum, verb. blasphemia. §. 6. etiam si contrarium teneat Panor. in cap. statuimus. de maled. cuius dictum est verum, quantum attinet ad forũ exterius. Neque satis est ad peccandum mortaliter, quod talis inconsideratio ex deprauata quadam consuetudine cum proprię salutis contemptu coniuncta, vel ex culpa lata procedat, iuxta Siluest. verb. blasphemia. q. 4. dummodo illa inconsideratio prolationi talis blasphemiæ causam dederit, hoc est, quod si animaduerteret id quod pronunciat, non pronunciaret illud, secundũ Caiet. in summa verb. blasphemia.

85 Secundo peccat mortaliter, qui Deum, vel Sanctos iniurioſe nominat, pudenda ipsorum membra proprijs nominibus explicans, & aduertẽs quod dicit, etiam si iocandi gratia id faceret, Angel. in interrogatione 1. præcepti. quamuis vti istis modis loquendi, puta, Per corpus Domini, Per sanguinem eius, siue iurando, siue cum alio contendendo, non est blasphemia, Caiet. vbi supra. quoniam post Christi incarnationem Deus dicitur habere corpus & sanguinem, in quantum homo, non autem in quantum Deus, de quo in additione cap. quando. de consecr. dist. 1. copiosius diximus.

86 Tertio, qui maledicit alicui creaturæ ratione carenti, in quantum est creatura Dei: est enim blasphemia perinde ac maledicere Deum: si tamen simpliciter maledicit, nõ intendẽdo aliquid amplius, tunc solum erit verbum otiosum & vanum, ac consequenter veniale tantum. quod etiam placuit Caietano 2. 2. q. 13. art. 1.

87 Quarto, qui diuino cultũi cãtilenas seculares profanas & turpes admiscet, siue illa voce humana, siue alio organo proferantur: patitur, aut procurat, vt misceãtur. quoniam in hoc cultui eccl eſiastico, & Deo ipsi irrogatur iniuria, iuxta Caiet. 2. 2. q. 91. & summa verb. organum vsus. quem nos etiam in Enchirid. de Orat. cap. 16. nu. 42. & 48. sequuti sumus (quod ipsum decreuit nũc Conc. Trid. sess. 22. in decreto de obseruãdis, & euitãdis in celebratione missę) vbi etiam cum eodem Caietano adiecimus, quod si aliqui præ rustica simplicitate existimarent ista licere recreandi animi gratia, quoniam vident communiter in his vsum, & consuetudinem inualuisse, si tamen intelligerent id esse illicitum, & scelus esse mortale, nullatenus id facerent, excusarentur quidem a tanto, sed nõ a toto. Nunc autẽ dicimus nobis non videri letale crimẽ nisi cũ cantilena est turpis & lasciua, vana & profana, & cantatur durãte diuino officio ab his, qui iam sunt præmoniti id non licere. Idem asserimus de his qui in nocte Natalis Domini turpes rythmos, vel scommata sibi inuicem occinunt, vel execrationes quasdam interserunt, tempore quo dicturi lectiones petunt benedictiones, vt diximus in dicto cap. 16. nu. 42.

Rogatus

Digitized by Google

88 Rogatus autem, An ille, qui furatus aliquid interrogatur a iudice incompetente, vel alio fine iuris ordine legitimo, vtrum tale quid sit furatus, possit secura conscientia respondere verbo absolute & simpliciter, se id non esse furatum, intelligendo intra mentem & tacite penes se, quod non est furatus illo die, mense, vel anno; puta anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo, vel secundo &cet. respondi affirmatiue per fundamenta solida, & irrefragabilia, quæ pro Paludan. Gabriele, & Adrian. & alijs plerisque tenentibus, & affirmantibus præfato modo respondentem non mentiri, adduximus infra cap. 25. nu. 43.

89 Rogatus item, An iuramentum de actu, qui tempore iuramenti est illicitus, liget iurantem pro tempore in quo fuerit licitus; puta iurauit numquam ingredi talem domum odio matris meæ, quæ eam inhabitat, qua mortua, incipit habitari ab alia, quæ potest esse mihi occasio peccati? Respondi partem affirmantem esse veram in iuramento generali, & apto comprehendere eundē actum, tam tempore, quo est illicitus quam quo est licitus: partem vero negatiuam in iuramento speciali, vel restricto ex natura verborum, vel ex causa, ob quam fit, vel alijs circumstantis, ad actum illicitum pro tempore, quo est illicitus. Exemplum primi, Iurauit quis generaliter seruare omnia statuta Ecclesiæ N. inter quæ tempore iuramenti inuenitur vnum factum contra canones ab episcopo & capitulo, cuius obseruantia est illicita, ar. cap. quod super ijs. & eorum, quæ ibi citat Felin. de maiorit. & obedien. postea vero confirmatur illud ex certa scientia a S. Sed. Apostolica, quo eius obseruantia fit licita, is tenebitur seruare illud statutum post confirmationem Papæ vi iuramenti, cum comprehendatur sub illo, & possit seruari sine interitu vel dispendio salutis æternæ, arg. cap. si vero. de iureiuran. & cap. quāuis. de pact. eod. lib. Item iurauit quis generaliter, numquam intrare talem domum nulla adiecta causa speciali. quod per prædicta supra nu. 16. & seqq. temerarium, siue vanum est, si tamen postea incipit inhabitari ab aliqua, cuius consortium teneatur ille vitare, pro tempore inhabitationis illius ligabit eum iuramentū. quia nec ex natura verborum, neque ex causa, vel alia circumstantia restringitur ad solum tempus, quo illicitum, vel temerarium, aut vanum est. Exemplū secundi: iurat quis numquā intrare talē domū, donec mater eius eam inhabitauerit, vel ob causam finalem euitandi eius bonā conuersationē, q illicitū est, si postea alio migrauerit mater, & eā inhabitare ceperit alia, cuius conuersatio esset magna peccādi occasio tali iuranti, poterit quidē intrare illam sine violatione iuramēti; quāquam alia de causa deberet id euitare; quia iuramentū illud fuit restrictum ex natura verborum, vel ex causa finali ad tēpus, quo erat temerarium vel illicitum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum l. non omnis. ff. si certum pet. & cap. fin. de præb.

De obseruatione festorū, quod pertinet ad tertium præceptū Decalogi, Sabbatha sanctifices, Cap. XIII.

1 *Festi dies omnes Christianorum sunt lege humana inducti.*
2 *Festi obseruatio nunc non tam stricta ac olim.*

Digitized by Google

2 *Festis diebus præcipimur audire missam, & vetamur opus seruile facere.*
2 *Finis præcepti alius ab eo non est in præcepto.*
3 *Seruilia opera quæ sunt.*
3 *Seruilia septem opera permittuntur, quinque non seruilia prohibentur.*
4 *Festa ut potius relaxantur ob necessitatem, quam ob pietatem.*
5 *Festis quod licet gratis, licet ob mercedem.*
5 *Festa inducunt, tollunt, & moderantur lex & consuetudo.*
5 *Festa sua omnis regio, & morantes in ea debent obseruare.*
5 *Festos dies quos viator seruare teneatur.*

1 CIrca hoc dicimus primo, omnia Christianorum festa, etiam dies dominicos, solo humano iure, nulla vero iure diuino naturali, aut supernaturali esse in Ecclesiam introducta, vt in cap. licet. de ferijs. & in cap. 1. de consecr. dist. 3. comprobauimus. Id quod etiam sentit Ioannes Turrecrem. in dicto cap. 1. & clarius Archidiaconus in cap. ieiunia. ead. dist. 3. & S. Thom. 2. 2. quæst. 122. ar. 4. & 5. S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 7. §. antepenul. & Ioan. Maior in 3. lib. sent. dist. 27. q. 23. supra omnes tamen Thom. Vualdensis, de sacramental. cap. 14. vbi ad hoc adducit B. Hieronymum, & Remigium: quamuis Panor. cap. licet. de ferijs, cum multis alijs, & Angel. verb. feriæ. §. 43. teneant, saltem dies dominicos iure diuino festiuos esse, quam sententiam Siluest. in verb. dominica. q. 1. vers. 7. communem esse asseruit. Veruntamen quod modo definiuimus est tenendum. Etenim quamuis ius naturale, & diuinum præcipiant nobis, Deum ipsum honorare & reuereri, non tamen definiunt tempus, quo in nouo testamento id facere teneamur: solum autem ius humanum decernit statuitque certos dies, in quibus ab operibus seruilibus cessare oportet, vt id faciamus. Nec obstat cap. licet. de ferijs. quo ipsi nitũtur, quatenus habet, quod tam veteris, quam noui testamenti pagina septimum diem humanæ quieti deputauerit: quoniam potest noue, & singulari modo responderi ad summum probare, quod in vtroque tam nouo, quam veteri testamento inuenitur, quod vnus de septem diebus debet obseruari: non tamen quod hoc Deus præceperit in vtroque; nam licet id præceperit in veteri testamento præcepto cæremoniali: in nouo tamen testamento, in quo illud cessauit, a principio Apostoli auctoritate sua, & non lege diuina cœperunt diem Dominicum obseruare, idemque facere fidelibus præceperũt. Vnde infertur, quanta sit consuetudinis vis circa custodiam & obseruationem festorum, arg. cap. fin. de consuet. & l. 2. C. quæ sit longa consuetudo.

2 Secundo dicimus, quod ius humanum Christianorum non adeo stricte præcipit, suos dies festos obseruari, ac ius diuinum antiquum suum illud sabbathum tradidit obseruandum, secundum S. Thom. in dicta quæst. 122. art. 4. ad 4. communiter receptum. Quapropter multa nobis in diebus dominicis fieri permittuntur, vt præparare cibos, & alia huiusmodi, quæ nullatenus in sabbathis veteris legis fieri poterant. Vnde etiam consequitur, vt circa prohibita in nostris festis nobis sit facilior dispensatio, quam in rebus prohibitis in sabbatho illo antiquo, secundũ eundẽ S. Tho. in d. art. 4.

Tertio dicimus, quod hoc præcepto de colendis festis nõ præcipitur cultus

diuinus

Digitized by Google

diuinus interior, qui in meditando & colendo Deo consistit: sed tantum exterior, qui consistit in audienda missa. cap. missas. de consecr. dist. 1. & in abstinendo ab operibus seruilibus exterioribus. cap. ieiunia. cū gloss. & Archid: de consecr. dist. 3. quæ ministerio corporis sunt exercenda, sicut eleganter docuit Caiet. 2.2.q. 122. ar. 4. in princ. quoniam quamuis finis huius præcepti sit, vt homo Deo vacet, ipsoque fruatur, & in eo quiescat, vt docuit S. Thom. ibidem: quando tamen finis præcepti est aliud a re præcepta, tunc non cadit sub præceptum, sicut idem S. Tho. communiter receptus 1.2.q.100. ar. 9. asseruit. Verum est tamen, quod sunt necessaria propositum & attentio interiora ad recte audiendum sacrum, quo sit religionis opus.

3 Quarto dicimus, in diebus festiuis non omnia opera prohiberi, sed tantum seruilia, quæ sunt illa, quæ propriæ seruientibus conueniunt, iuxta tex. Leuit. 23. cap. *Omne opus seruile non facias in eo.* Non autem illa, quæ communia sūt tam ijs, qui seruiunt, quam illis, quibus seruitur, secundum eundem S. Thom. in d.q.122.ar.4.ad 3.

Quinto dicimus, quod ex supradictis infertur, septem generum opera notata a S. Tho. in dicto art.4. in diebus festis licite exerceri. Prima illa, quibus in diuino cultu Deo seruimus, Ioan.cap.3. Secunda, quibus spiritualia exercemus, quale est docere verbo, vel scripto, iuxta gloss. mirabilem cap.28.numerorum. Tertia, quæ sunt ad salutem propriam necessaria 1. Machab. 4. & cap. discipulos. de consecr. dist. 5. Quarta, quæ ad salutem corporalem proximi sunt necessaria, Prouerb. 4. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem.* cap. non in inferenda. 23.quæst.3. Quinta, quæ sunt necessaria ad vitandum damnum sibi, vel proximo imminens. Deut.22. *Non uidebis bouem fratris tui* &cet. Sexta, quibus parantur cibi per consuetudinem Ecclesiæ. Septima, piscari quādoque per consuetudinem eiusdem Ecclesiæ, cap. licet. de ferijs.

Sexto dicimus, quod quinque sunt opera non seruilia, quæ prohibentur in festis iure canonico: nam in cap.1. de ferijs. prohibentur mercatus, iudicium ciuile, vel criminale, & iuramentum: nisi pro pace, vel alia necessitate præstetur. & in cap. fin. de ferijs. omnis processus & strepitus iudicialis, nisi pietas suadeat, & necessitas vrgeat.

4 Septimo, quod non omnia, quæ possunt fieri gratia necessitatis, possunt fieri ratione pietatis: nam propter necessitatem omnia opera tam seruilia, quā non seruilia, exerceri possunt: sed non omnia permittuntur causa pietatis, si per pietatem intelligamus virtutem illam, qua patriam & parentes veneramur, sicut accepit Marcus Tullius 3. Rhetoric. ad Herenn. & August. cap.1. 22.q.2. Neque si pietatem pro misericordia accipiamus. Etenim, quamuis opera, quæ ex natura sua ad misericordiam pertinent (vt vestire nudum, alere pauperem, cap. tria. 45. dist.) in omnibus diebus festis possint licite fieri, iuxta gloss. cap. fin. de ferijs. immo & opera iudicialia, dicto cap. fin. alia tamen opera seruilia, quæ ex sola intentione operantis ad misericordiam diriguntur, fieri nequeunt. quamobrem qui sub misericordię & pietatis prætextu, absque alia vrgente necessitate in diebus festiuis ædificāt, vel reficiūt pontes, sternūt vias, tota errant via, iuxta Caietan. 2.2.q.122. ar. 4 At vero si per pietatē cultum Dei intelligamus, tunc dicimus, omnia illa opera, quæ suapte natura

Digitized by Google

tura immediate tendunt in honorē Dei, veluti portare crucē, & reliquias sanctorum, licite fieri posse. Immo & alia, quæ sunt veluti præambula & præparatoria horum, quæ simul vel paullo ante solent fieri: veluti pulsare cymbala ante missam, vel vesperas. Diuersa tamen ratio est de alijs operibus, quæ licet sint præparatoria in supradicta, ante tamen festum ipsum commode possunt fieri: qualia sunt formas (quas hostias vocamus) consecrandas effingere, verrere ecclesiam, tapetibus ornare: & multo minus illa opera, quæ secūdum se non deseruiunt diuino cultui, neque sunt præparatoria in illū; qualia sunt arare, serere, & metere ad aliquod subsidiū ecclesiæ præstandū, quo diuinus cultus ibi fiat; nā ista non sunt licita, nisi iusta intercedat necessitas: vt si Ecclesia adeo esset tenuis & pauper, quod necessarijs ad cultum careret.

5 Octauo dicimus, quod tam licite ac principaliter potest fieri in diebus festis ob pecuniam, quod gratis licite fieri potest in eis, quam licite & principaliter ob eam quouis alio tempore id fieri potest; & quod propositum & intentio lucrandi, non facit vt opus, quod alias ex suo genere non est seruile, ob hoc fiat tale formaliter vel materialiter. Quod post Card. Caietan. 2. 2. quæst. 122. art. 4. & in summa, verb. festos. pagina penultima validissimis rationibus in cap. ieiunia. de consec. dist. 3. comprobauimus, quamuis Richard. libr. 3. dist. 37. & Angelus verb. feriæ. §. 9. & Ioan. Tabien. verb. feriæ. nu. 17. & Siluest. verb. dominica. quæst. 4. non satis rem perpendentes, contrariū teneant. Quibus addo, quod nouissime Conc. Trid. sess. 25. cap. 12. declarauit, dies festos in suo episcopatu seruari ab episcopo præceptos a religiosis quamuis exemptis seruandos esse.

Nono dicimus, quod quamuis festa, quæ iure communi sunt omnibus obseruanda, sint iam expressa & determinata in cap. pronunciandum. de consec. dist. 3 & cap. conquestus. de ferijs, & alibi: multa tamen ex eis abstulit consuetudo, & alia induxit. quapropter in singulis regionibus illa festa obseruanda sunt, quæ lex, aut constitutio synodalis recepta, & nō abrogata, vel consuetudo præscripta, ibi præcepit obseruari, per prædicta capit. & cap. fin. de consuetud. quandoquidem, vt dictum est supra, eod. cap. nu. 1. omnia ex lege humana inducta sunt.

Ex quo infertur primo, quod si consuetudo præscripta præcipit id, quod passim fieri videmus, vt a media nocte vsque ad mediam noctem festa seruētur, neutiquam seruanda sunt a primis vesperis vsque ad secundas vesperas, quamuis ius ipsum commune id præcipere videatur, cap. 1. de ferijs. & quod si vsus haberet, vt solum seruentur vsque ad meridiem, vel vsque ad sollennia missarum peracta, postea possent opera seruilia fieri.

Infertur secundo, quod vna quæque prouincia, aut ciuitas obseruare tenetur illa, eo modo, & tantum, quæ, quomodo, & quantum consuetudo ipsius præcipit obseruari

Infertur tertio, quod qui degit in aliquo loco, tenetur obseruare festa illius loci vbi tunc degit: non autē illa festa, quæ in eius propria patria obseruātur, arg. cap. illa. adiuncta gloss. 12. dist. ibi, *Dum fueris Romæ. Romano uiuito more. dum fueris alibi. uiuito sicut ibi* Vt de ieiunijs, & de facultate non edendi, vel edendi oua, lacticinia, aut animalium intestina in diebus veneris, sabbathi,

&

Digitized by Google

& alijs diebus vigiliarum, ieiuniorum, & abstinentiarũ dicetur inferius, cap. 23. nu. 119. post Cardin. & Panor. ibi citatos.

Infertur quarto, quod operarij, qui ad locãdas operas suas vadunt in alias regiones, non tenentur obseruare dies festos suorum locorum, sed illorum, vbi ad tempus commorantur.

Infertur quinto, quod perperam agunt parochi suis parochianis pœnitentias, aut publicas pœnas imponentes; eo quod in festis illis, quæ in propria sua parochia obseruantur, in alijs vbi illa non seruabantur, operas suas conducti præstiterunt.

Infertur sexto, posse rationabiliter teneri eos, qui in festi vigilia, & etiam in ipso die festo, a suo proprio loco in alium laborandi gratia commeant, vbi festum illud non obseruatur, iuxta rigorem iuris nullatenus peccare: siquidem non violant festa, vbi obseruari debent, dum tamen si eodem die egrediantur; missam audiant. quoniam dies festus vbi ipsum deprehendit, ad id ipsum obligauit; vt ego iter faciens, non semel putaui me ad audiendam missam, vel faciendam obligatum; eo quod ante meridiem transibam, egrediebar, & ingrediebar aliquẽ locum, vbi obseruabatur aliquod festum, quod alijs in locis non erat obseruandum: quamuis crediderim solum transitum non adeo obligare.

Modi peccandi mortaliter vsitatiores contra hoc tertium præceptum de colendis festis.

6 *Festum, qui violat, peccat mortaliter, nisi aliquod horum excuset.*
7 *Festum qui violat iter agendo, deferendo onera, & cet.*
7 *Festum qui violat vi, metu, præcepto, vel coactiene vt peccat.*
8 *Festum vt violat, qui vendit, emit, permutat, & cet.*
9 *Festum an violat tonsor, piscator, molitor.*
10 *Festum an violet laborans pro pauperibus, pontibus, & vijs. nu. 11.*
11 *Venator quis violat festum.*
12 *Festum an violet mulio, qui in eius vigilia mittit iumenta operatura.*
12 *Consulere pro lucro an liceat festis.*
13 *Festum an violet ob pietatem, vel necessitatem, vel sine illa transcribens librum, pulsans lyram, canens, & cet. nu. 14.*
15 *Festum an violet laborans ob necessitatem, qui ludit, saltat, venatur, & otiose tota die vagatur.*
15 *Festis Crucis, Michaelis, Innocentium, & S. Siluestri licite quis laborat.*
16 *Festo de violato, quædam accusandi consuetudo mala.*
17 *Festis contritio bona, sed non necessaria.*
17 *Festum an violet, qui omittit in eo opera præcepta.*
19 *Oblatio in Missa quando necessaria.*

6 CIrca hęc peccat primo, qui diebus dominicis, vel alijs festis sub præcepto obseruãdis, aliq; op⁹ seruile, vel ex alijs quinq; prohibitis facit: nisi excuset exiguitas, vel licita cõsuetudo, vel necessitas aliqua spiritualis vel corporalis

lis salutis suæ, vel proximi, vel detrimentū imminēs rebus suis, vel proximi, quod non potest differri, neque præueniri, vt patet ex supradictis, nu. 3. & ex Hostien. in summa de ferijs. §. 4. ob quā necessitatem, aut consuetudinem excusantur, qui frumentū ex area deferunt in horrea, vel vuas ex vinea, quando imbres, & pluuiæ timentur, & quicunque alij, qui similia faciunt. Sic etiam fabriferrarij, qui equos iter agentium ferrant, & macellarij, qui vendunt carnes in festis, easque præparant ad vendendum, quando antea non potuerunt parare, & tabernarij, hospitumque susceptores, qui in suis tabernis aut hospitijs propter ementium necessitatem cibos & necessaria vendunt: non autē, qui vt ludant, aut inebrientur, id faciunt, Angel. vbi supra, §. 12. Cuius tamen opinio duriuscula nobis videtur, nec tenenda, vbi consuetudo contrarium præscripsit. Excusantur etiam, qui cibos & edulia, & alia necessaria vendunt,
7 puta panem, vinum, fructus, herbas, & cetera, quæ diei festo conducunt, Caiet. vbi supra. Excusantur etiam Agasones, qui iumentis oneratis diebus festis suum iter non intermittunt: non autem qui de domibus suis proficiscuntur diebus festis, cum se continere potuissent, iuxta Caietanum vbi supra, aut in aliud tempus differre, nisi ante, aut post audiant missam.

Dixi, Oneratis: quia conducere deonerata non est aliud, quam iter facere, & iter facientes excusantur: quamuis conducant mulos onustos suis lectis, vestibus, & viaticis, modo missam audiant, licet longius & toto die iter faciāt. nam aliquantulum itineris facere, non est opus seruile, neque prohibitum in festis, & sine vlla excusatione consuetudinis, aut aut necessitatis fas est, secundum omnes. Et idem dicendum videtur de longiori, & totius diei itinere. & licet secundum aliquos hoc sub genere operis seruilis ponatur: consuetudo tamen effecit, vt liceret, modo missa audiatur.

Similiter excusantur, qui diebus festis excoquūt vitrum, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio intermitti in alium diem non potest, Angel. verb. feriæ. §. 19. Caietan. vbi supra. & tonsores, qui diebus festis infirmis venas aperiunt, & subditi, & serui iussi, & compulsi a suis heris ad opus agendum festis diebus non ob contemptum festorum, sed alterius rei gratia, qui nisi morem gererent, in magnum aliquod damnum personale, vel reale inciderent, maxime si ob id missa prætermissa non fuit. Idem dicendum est de vxoribus & liberis, qui in potestate sunt maritorum, & fratrum, & de agricolis ad id iusto metu compulsis, qui laboris sui mercedem accipere possunt, Rosel. vbi supra casu. 23. & 24. Siluest. vbi supra, quæst. 5. id quod supra diximus eod. cap. nu. 5. Et si sunt famuli stipendiarij finito tempore, in quod se astrinxerunt, discedant ab eis, nec intra tempus debent parere suis hæris, nisi aliqua de causa iusta. Si quis tamen iuberetur, vt operaretur in contemptum festorum, & ecclesiæ, quę illa sanxit, nō debet obedire, etiam si ob oculos certam ab eis propositam mortem videat, arg. cap. sacri. de his quæ vi. & cap. itane. 32. q. 5. Hoc enim iam non solum esset contra ius humanum; in quo necessitatis excusatio communiter locum habet: sed etiam contra diuinum & naturale, quo superiorum obseruantia imperatur, l. veluti. ff. de iust. & iur. & Luc. cap. 10.

8 Secundo peccat, qui vendit, aut emit die festo, multum temporis in eo cō-

sumendo,

Digitized by Google

sumendo. cap. 1. de ferijs. non tamen si parum, vt fieri solet in emendis aut vendendis candelis, & alijs similibus, quibus de pretio non est conueniendum: quia iam æstimata sunt, aut cito fit, iuxta omnium sententiam, & præsertim Silvest. verb. Dominica. quæsti 3. quod temperandum videtur iuxta sequens.

Tertio peccat, qui nundinas adit, aut in eis negotiatur, non audita missa, cum possit: aut facit contra iussum episcopi: nisi exiguitas excuset: aut in eiusmodi negotio magnum susciperet damnum, nisi eo die tractaretur, aut alia iusta causa excusaret, Silvest. vbi supra. Nec refert, an nundinæ agantur die Dominico, aut festo maiori, aut minori: quia si consuetudine præscriptū est, nulla est prohibitio noua eius, qui prohibere potest, licet audita missa, negotiari eo die. Cum enim omnes dies festi lege humana constituti sint, vt dictum est supra eod. nu. 1. consuetudo poterit moderari festum diei nundinarum; quia etiam omnino tollere posset, arg. cap. fi. de consuetud. Quemadmodum iam modificati sunt, quantum ad res, quæ in auctione venduntur, auctoritate iudicis, vel alia secundum Caietanum, in summa, verb. in festo licita. & etiam vigiliæ sollennium festorum, quantum ad tonsuram, quam tonsores exercere possunt ad duas horas post noctis ingressum, secundum dispensationem Eugenij Papæ iiij. Quod intelligi debet in his regionibus, in quibus cultus sit a vespera in vesperam, vt iure cōmuni fieri debet, cap. 1. de ferijs. nam vbi cultus festi incipit a media nocte, & ad mediam noctem perdurat, vt apud nos vsu receptum est, hoc priuilegium non est vsu: quandoquidem absque priuilegio tondere potest vsque ad mediam noctem, arg. l. more Romano. ff. de ferijs.

9 Addimus item cum Caietan. 2. 2. q. 122. art. 4. quod neque tondere barbam, neque in id consentire vno, aut alio die festo, est peccatum mortale, ob paruitatem operis: neque etiam veniale, si aliqua in id adsit causa, licet contrarium senserit Archid. in cap. peruenit. de consecr. dist. 3. cuius sententia locum habet in tonsore, qui multis barbam detondet, vel aliter parat. Neque peccant, qui piscantur die festo certum piscium genus, quod tantum certis diebus aduenit, vel conspicitur, & illico discedit, nisi tunc capiatur. Cuius generis sunt Thuni, Halecia, & Sardæ: aliquam tamen eleemosynam debēt erogare in ecclesias viciniores, aut in pauperes, iuxta cap. licet. de ferijs cum ei adnotat. per Panorm. & alios, & per Angelum, verb. feriæ. §. 34. & 35. Caiet. vbi supra. quia licet cap. non loquatur, nisi de Halecibus, siue Aringuis: eadem tamen ratio idem suadet in reliquos nominatos pisces. Licitum etiam videtur molere molendinis fluminum, vel ventorum, quæ sine magna occupatione molunt, maxime si adsit consuetudo, & a prælatis non prohibeatur. Contrarium tamen dicendum est de molitura pistrinorum, quæ magnam occupationem, & laborem requirit, excepta magna necessitate, secundum Rosel. verb. feriæ. §. 9.

10 Quarto, qui laborat etiam pro pauperibus diebus festis, etiam audita missa, principalius propter aliquod commodum, vel amicitiam, aut cognationem, quam ob eleemosynam, aut etiam principalius propter paupertatē: verum non vsque adeo magnam, aut vsque ad vltimam eius potentiam laborat,

Digitized by Google

rat, secundum mentem Monaldi in summa verbo. feriæ. Neque discrimen statuendum est inter dominicos, aut alios dies festos maiores, aut minores, secundum eundem: nisi quod maius festum maiorem causam requirit, quod ipsa vulgi consuetudo seruat.

11 Quinto, qui laborat diebus festis in extruendis, aut reficiendis pontibus aut vijs: quamquam sit pietas, & misericordia erga viatores, tamen absque magna, quæ vrgeat necessitate id facit, secundum Caietan. 1. 2. q. 122. ar. 4. & in summa verb. festos dies. contra alios plerosque ob dicta supra eodem cap. num. 4. secundum quem & omnes licet facere opus diebus festis ijs, qui aliter se sustentare nequeunt, modo id occulte faciant, vt vitetur scandalum, & audiatur missa.

Sexto peccat mortaliter, qui venatur festis diebus non audita missa, secũdum omnes: non tamen si eam audiret, etiam si venaretur quæstus causa per superius dicta, nu. 8. ex Caiet. in summa in verb. festos. quia non est seruile opus, neque de numero quinque non seruilium prohibitorum, neque lucrandi finis efficit, vt tale sit, quidquid dicant Rosella verb. ferię §. 11. & Siluest. verb. Dominica. q. 5.

12 Septimo peccat, qui iumenta sua festo die, aut eius vespera mittit aliquo, vt alterius diei festi vtilitatem, in quo essent impedita, lucretur, secundũ Rosellam vbi supra. §. 22. Nisi mittat propter res necessarias eiusdem diei, vel sequentis, quę antea deuehi non potuerunt, & nisi qui conducit, missã audiat, ac breui itinere vtatur, aut consuetudine excusetur, per superius dicta eodem cap. nu. 8. quod tamen intelligendum est de iumentis oneratis: nam vacua mittere potest, ob superius dicta eodem cap. nu. 6.

Octauo peccat mortaliter doctor, aut litteratus, qui dat consilium principaliter ob quæstum, etiam illi, qui e longinquo venit, secundum Siluest. vbi supra quæst. 5. concluſ. 3. & communem sententiam. Cuius tamen contraria est longe verior: tum quia consilium non est opus seruile, neque aliquod ex alijs quinque prohibitis: tum quia quod licitum est facere diebus festis, perinde fieri potest ob lucrum, ac in profestis, vt supra eod. cap. num. 5. diximus. Quare non est peccatum instruere, siue informare iudicem, etiam cum procuratore & aduocato, verbo, aut scripto, etiam ob pecuniam, & minus prælegere aliquam facultatem honestam: quia est exercitatio operis spiritualis, vt late probatur a Caiet. in dicta quęst. 122. ar. 4. & in summa, verb. festos dies.

13 Nono peccat mortaliter iudex, qui audit litigatores diebus festis, cap. fin. de ferijs. quamuis enim non sit opus seruile, est tamen vnum, de quinque nõ seruilibus prohibitis: nisi ob pietatem, & misericordiam id faciat: quia quæ non sunt seruilia, licet sint prohibita, conceduntur fieri ob solam misericordiam absque alia necessitate, & ob hanc rationem licent multo magis, quam seruilia, vt supra eodem cap. num. 3. & 4. diximus. Satisque iusta necessitas videtur, si alio tempore, aut ad iudicem accedi non potest, aut testes haberi nequeunt, Caietanus vbi supra. Quamobrem excusantur iudices rusticorũ, qui diebus festis, secundum consuetudinem aliquarum regionum, ius dicunt rusticis; eoquod alijs diebus neque iudices, neque testes suppetunt, aut ne

pauperes

Digitized by Google

pauperes amittant suos dies operarios, quibus ad vitam sustentandam maxime indigent.

14 Decimo, qui transcribit librum, aut instrumentum ob quæstum, secundum Rosellam verb. feriæ. §. 12. & Angel. eodem verb. §. 31. non tamen propter rationem ab eis allatam: sed quia quamuis scribere de se non sit opus seruile, etiam si ob lucrum fiat: sed seruile est transcribere, & transcribendo cumponere libros, vt lucretur. quia hoc mechanicum, & corporale est.

Ex quo sequitur, non esse peccatum scribere litteras, consilia, neque instrumenta, de ijs rebus, quæ licite fiunt diebus festis, etiã si ob lucrũ fiant, per supradicta eod. cap. nu. 5. quod idem est iudicium de eo, qui pulsat organa, vel alia instrumenta, aut cantat die festo, siue principaliter id faciat ob diuinum cultum, siue ob honestam animi recreationem, siue ob aliquem alium finem pium & necessarium, siue ob quæstum, quidquid dicant Angel. & Silu. quia non sunt opera seruilia, neque talia ex fine lucrandi efficiuntur, vt supra eod. cap. nu. 5. dictum est.

15 Admonemus autem hoc loco quattuor. Primum, quod licet episcopus sub pœna excommunicationis iuberet, vt nemo diebus festis operaretur, qui tamen ex necessitate id faceret, eiusmodi pœnæ non esset reus: quia sententia eius generalis, iuridice interpretanda est; nempe quod nemo efficiat opus, nisi lege concessum, argum. l. si procurator. ff. de condict. indebit. cap. Quintavallis. de iureiuran. vt in cap. inter verba. 11. quæst. 3. concluſ. 6. diximus. At cuilibet conceditur opus vitæ necessarium, cap. discipulos. de consecr. dist. 5. vt supra dictum est. Et si in excommunicatione iuberetur, quod neque necessitatis causa, neque pietatis laboretur, contineret errorem intollerabilem contra legem, cap. fina. de ferijs. & consequenter irritum esset, arg. cap. 1. de re iudic. & cap. per tuas. de sent. excomm. Rosel. vbi supra, §. 27. & Siluest. vbi supra quæst. 7.

Secundum, quod Papa Eugenius IIII. vt habetur in Compendio priuilegiorum fol. 69. constituit, vt laici qui operarentur in festis S. Crucis, & S. Michaelis mensis Septembris, & in festis Innocentium, & S. Siluestri non peccẽt mortaliter, nisi huiusmodi dies dominicis incidant. Item qui audita missa, reliquum tempus diei festi consumunt in venationibus, in bellorum simulachris, siue iustris & torneamẽtis, in lusibus, in choreis, aut otiose vagantur, nõ peccant mortaliter: quia non faciunt opus seruile, licet sic grauiter venialiter secundum Caietanum in summa, verb. in festo licita. quia tempus diuino cultui consecratum Deo non tribuunt: & quia in huiusmodi occupationibus multa occurrunt peccata mortalia, secundum S. Anton. 2. part. tit. 9. cap. 7. §. 5. vbi ait, omnium lacrymis deflendam esse Christianorum cæcitatem, qui grauius Deum offendunt diebus festis eiusdẽ diuino cultui dedicatis, quam tota hebdomada ad vitam parandam instituta.

16 Ex quibus infertur responsio ad interrogationẽ nuper factam; An necessitas sola sine licẽtia superioris excuset à peccato festo die operantem? Respõdeo, quod sic, si necessitas est indubia, adeo vt quamuis episcopus præciperet, ne operaretur, posset operari, vt supra dicitur, cessante tamen scandalo:

quoniam

Digitized by Google

quoniam cum eo nihil agi debet, cap. nihil de præscript. quemadmodum etiã qui iustam causam & claram nõ ieiunandi habet, sine tali facultate excusatur, iuxta S. Tho. 2.2.q.147.

Tertium, quod reprehensione dignissima est multorum parochorum consuetudo, qui suos parochianos, qui festum violauerunt, aut die quo præcipitur ieiunium nõ ieiunarunt, cogunt ad petendum publice veniam, die sequẽti inter missarum sollennia cum eorum infamia, præsertim si huiusmodi trãsgressiones sunt occultæ, & non nisi ex confessione cognoscuntur; amentiaque maxima est credere, illum, qui sic publice confessus est, liberum esse a secreta confessione eiusdem peccati, quam confessario tenetur facere, vt probauimus in cap. sacerdos. nu. 107. de pænit. dist. 6.

17 Quartum, quod quamuis contritio, aut compunctio peccatorum optima sit in diebus festis; præsertim his, qui intelligunt se peccato mortali teneri, nõ tamen præcepta est sub pœna peccati, secundum Rosel. verb. feriæ. §. 2. Caie. in summa verb. contritio. & 2. 2. quæst. 122. art. 4. & Siluest. verb. dominica, quæst. 6. num 4. quos in hoc sequimur.

Vndecimo peccat mortaliter, qui diebus festis missam non audit, vel audit distrahendo se sponte ad cogitationem rerum attentionis missæ debitæ impatibilium. Quia audire missam diebus festis cum mediocri attentione est præceptum, in cap. missas. de consecr. dist. 1. secundum Angel. verb. feriæ. §. 2. & Caietan. in summa verb. violatio festorum, & nos late diximus in repet. cap. quando. de consecr. dist. 1. cap. 3. num. 19. & cap. 2. num. 5.

18 Duodecimo peccat mortaliter, qui alijs temporibus nõ vacauit orationi, ad quam tenebatur ex priuata obligatione: quales sunt preces canonicæ horariæ; & quas sacerdos imposuit pro pœnitentia, & a proprio prælato spirituali est iussa, ex communi omnium sententia. Et idem est dicendum de illo, qui preces ad Deum facere pretermisit eo tempore, in quo nullum aliud remedium suæ salutis, aut proximi esse videbatur. Tunc enim lex diuina naturalis ad id nos obligat, vt probauimus in dicta repet. cap. quãdo. cap. 3. nu. 13. sequuti mentem Paludan. in 4. dist. 15. quæst. 1. & Silues. verb. oratio. §. 8. vbi posuimus exemplum de illo, qui in grauissimam tentationem impatientiæ, aut libidinis iniectus, iudicat nullum aliud remedium ad victoriam superesse, præterquam speciale auxilium Dei, oratione impetrandum, & de illo, qui eminus intuens duos in duello conserturos manus, existimat nullum aliud esse remedium, nisi speciale auxilium Dei oratione impetrandum, ad dirimendum illud duellum iniustum. in his enim casibus id a Deo petere tenetur, de quo in seqq.

Contra hoc opponit quidam, quod ex hoc sequeretur teneri quem de præcepto ad orandum pro ijs, qui auctoritate iudicum comburuntur, vel suspẽduntur, quod est falsum. Cui respondemus negando illationem; quoniam ij iuste occiduntur, illi iniuste se occidere conantur: & ita in ijs non licet ponere obicem contra iustitiam, iuxta notata in l. vt vim. ff. de iust. & iur. & latius traditur a nobis in comment. cap. non in inferenda. 23. q. 3. in illis autem sic, iuxta predictum cap. non in inferenda. cum suis concordantibus.

19 Decimotertio peccat, qui nil inter missarum sollennia offert die festo, cum haberet

Digitized by Google

haberet vnde posset,& cum eo ex antiqua cõsuetudine offerendum esset, cum notabili scandalo, aut præbendo, occasionem,ne maior pars populi offerat; argum.cap.omnis.de consecr.dist. 1. quia licet communi lege nemo ad offerendum diebus festis obligetur, secundum S. Thom.2.2.q. 86. art.1.& Ioan. Turrecrem.in dicto cap. omnis. & S. Anton. 3. part. tit. 2.& Ioan. And.Panor. & commu.in rubri. de parochis.tenetur tamen consuetudine,vbi a decẽ annis recepta est, secundum Panorm. in cap. suam. de simon. cui satisfit communiter,quando maior pars populi, capituli, aut collegij offert. Neque eam infringit, qui eo quod tunc non habeat, non offert, satisque est offere, quod libitum cuique fuerit, secundum Silvest. verb.decima.§.1.nisi præscriptum sit, vt offeratur certa & definita quantitas, iuxta sententiam præcitatorum,& Silvest.verb. dominica.§.1.

De quarto præcepto honorandi patrem,& matrem,& amandi proximum. Cap. XIIII.

1 *Religio est virtus annexa iustitiæ.*
1 *Pietas, quæ est virtus annexa iustitiæ,non est misericordia.*
1 *Misericordia, quæ est virtus coniuncta charitati,non est pietas.*
2 *Obseruantia virtus coniuncta iustitiæ.*
2 *Religio aliquando vocatur pietas,immo & obseruantia.*
2 *Religionem spectant tria præcepta; quattuor pietatem,& obseruantiam.*
3 *Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto.*
3 *Proximi quoniam pacto comprehendantur in quarto præcepto.*
4 *Patres in tribus honorantur, sed minus, quam Deus.*
5 *Præceptum diligendi proximum non est ex decem:& vt ex eo septem nascuntur*
6 *Amor proximi charitatiuus,& naturalis, qui etiam est duplex.*
7 *Præceptum de diligendo proximo ad quid pro semper obligat.*
8 *Amandi proximi præceptum in malo statu vt impletur.nu.9.& 10.*
10 *Consuetudo dicendi, Dæmon te arripiat diabolica.*
10 *Amor honestus inter virum & vxorem per quid conseruatur.*

PRo fundamento dicendorum præsupponimus primo,quod inter virtutes iustitiæ annexas,quemadmodum est vna, quæ nuncupatur religio, quæ iuxta Marcum Tullium in 3. Rethoric. ad Herenniũ,& S.Tho.2.2.quæst. 82. est virtus, impellens hominem ad honorandũ colendumque Deum, tamquã primum principium nostrum,a quo sumus,& in quo viuimus:ita est alia quæ dicitur pietas,quę secundum eundem Tullium vbi supra,& S.Tho.2.2.quęst. 101.est virtus, quæ impellit homines ad colendum parentes, cognatos,patriam, & amicos tamquam principia quædam secundaria, quibus subsistimus,& conseruamur. Et quamuis vulgus in communi vsu loquendi pietatem, & misericordiam pro eadem re accipiat: tamen re vera diuersa sunt. tum quia misericordia est virtus annexa charitati, secundum S. Thomam receptum. 2. 2. quæst. 30. art. 1. pietas autem annexa iustitiæ,

secundum

Digitized by Google

secundum eundem 2.2.quæst. 101.art. 1.tum quod pietas impellit ad reuerentiam præstandam personis prædictis: misericordia autem, vt aliorum necessitatibus opitulemur, vt docuit Card. Caiet. in dicta quæst. 101. art. 1. frequenter tamen a viris doctis altera alterius nomine nuncupatur. Quibus addimus, quod licet prædicta virtus pietatis præcipue animum inclinet ad honorem exhibendum supradictis personis, tamquã principijs nostris secundarijs, a quibus nostrum esse accipimus, & in eo conseruamur: tamen secundario & minus principaliter, etiam inuitat parentes ad honorãdum proprios filios, & maritum & vxorem ad mutuo se honorandum.

2. Secundo præsupponimus, quod est alia tertia virtus, adiuncta etiam iustitiæ, quæ dicitur obseruantia; quæ secundum Marcum Tullium 3. Rhethor. & S. Tho. receptum 2.2.quæst. 102. art. 1. est, qua viros in dignitate constitutos veneramur tamquam principia, non quidem existentiæ nostræ, sed gubernationis. & vt religio antecellit pietatem: ita pietas obseruãtiam. & quemadmodum religio sępissime pietatis nomine significatur, iuxta B. August. lib. 10. de ciuitate Dei, & S. Tho. 2.2. quæst. 101. art. 3. sic etiam obseruantia sæpissime nomine pietatis exprimitur, secundum eundem in dicta quæst. 101. art. 1. Item quemadmodum tria præcepta prima primæ tabulæ, quæ supra memorauimus, pertinent ad religionẽ, quæ est annexa iustitiæ, sic etiam hoc, quod est quartum, secundum ordinem Decalogi, & primum inter præcepta secundæ tabulæ, datur precipue de operibus spectantibus ad pietatem: secundario vero de operibus obseruantiæ. Immo iudicio meo, ad omnia opera charitatis, quæ proximo debentur, potest facile extendi, iuxta dictum quoddam S. Bonauenturę in 3. dist. 3. in expositione litteræ, quod statim in mediũ proferemus.

Tertio præsupponimus, quod pater potest præcepto suo filium obligare ad peccatum mortale: immo & re vera obligat, quoties rem alicuius magni momenti, quæ sub eius potestate posita est, ipsi præcipit, vt post Alexan. de Ales 3. part. super 4. præcepto colligunt Angelus verb. filius. §. 30. & Siluest. eod. verb. quæst. 22. pro quibus est text. Deut. cap. 21. & ad Eph. cap. 6.

3. Quarto præsupponimus, quod in hoc præcepto sub nomine parentum iuxta concilium Colonienſe, quo loco de hoc agit, præcipue intelligimus eos, qui nos genuerunt, cognatos item, patriam, & amicos eius, quæ nos conseruat Eccles. 3. secundario autem intelligimus gubernatores ecclesiasticos. 1. ad Cor. 4. & seculares. 4. Regum . & qui nostri curam gerunt, quales sunt tutores & curatores. ff. de auctorit. tutor. & curat. per totum titulum, magistri, pedagogi, immo & omnes proximi iuxta B. Bonauenturam in 3. dist. 37. in expositione literæ: nam quodammodo cognati nostri sunt, l. vt vim. ff. de iust. & iure: quandoquidem omnes ab eodem parente Adamo originem ducimus, iuxta glossam dictæ l. vt vim. Quæ licet vera sint, quatenus hoc præceptum extenditur ad actus virtutis pietatis, & obseruantiæ, & charitatis erga proximos: non tamen quoad effectum confitendi necessario circumstantiam personæ offensæ; quoad id enim non videntur intelligi omnes proximi, nec cognati; sed solum veri parentes, & superiores quoad ea, in quibus illi habent potestatem super nos.

Quinto

Digitized by Google

4 Quinto præsupponimus, quod honor, de quo præceptum hoc loquitur, in tribus consistit, videlicet in amando, obediendo, & honorando, tam corde, quam verbo & opere. Neque est contrarium illud Euangelij, Luc. 4. *Qui non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, & cæt. non potest meus esse discipulus.* nihil enim aliud sibi vult, quã quod idẽ Dominus dixit, Matth. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus.* idest, quod Deus vult, vt diligamus quidem, amemus, audiamus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, sicut eum. & quod quando ille præceperit aliquid, quod parentum imperio repugnet, tunc ipse præferatur.

5 Sexto, quod præceptum illud de diligendo proximo, sicut se ipsum, Matth. 22. non numeratur inter præcepta Decalogi, sicut nec etiam præceptum de diligendo Deo super omnia inter illa numerari diximus, supra eodẽ cap. 11. num. 5. & 6. post S. Thom. Quemadmodum enim præceptum dilectionis Dei super omnia est origo, vnde immediate deriuantur tria prima præcepta Decalogi: sic etiam hoc de diligendo proximo est principium, vnde quartũ præceptum, & sex alia, quæ sequuntur originem ducunt; quæ quidem præcepta secundæ tabulæ nuncupantur, sicut tria prima præcepta dicuntur primæ tabulæ, Exod. 20. de quibus pulchre S. Thom. 1. 2. quæst. 122. art. 4. ad 6. & gloss. sing. cap. quid in omnibus. 32. quæst. 7. Diximus, immediate: quoniam mediate vel immediate, omnia præcepta ab illo primo de diligẽdo Deo super omnia, tamquam a primo principio deducuntur; ab ipso enim statim pullulat præceptum de diligendo proximo sicut se ipsum, iuxta declarationẽ S. Thom. 2. 2. quæst. 44. art. 2. ab omnibus receptam.

6 Septimo præsupponimus, quod duæ sunt species honesti amoris proximi, quod facile colligas ex vtroque Tho. 2. 2. q. 23. art. 1. & 24. art. 1. & 1. 2. q. 26. ar. 1. ad 6. Alter naturalis & humanus. Alter supernaturalis & diuinus, qui charitas, vel charitatiuus appellatur. Amor naturalis, siue humanus ille est, quo proximum diligimus ea ratione, quod est homo, cognatus, vicinus, vel quocunque alio respectu; qui neque Deum ipsum supra omnia dilectum, neque æternam felicitatem, neque capacitatem ad illam in se continet. Amor autem humanus in duos alios amores subdiuiditur, iuxta eundem S. Tho. 1. 2. quæst. 26. art. 4. non obstante illa subtilitate, quam ibi Caietanus tetigit. Alterum vocant amorem concupiscentiæ, quo proximum ipsum principaliter ad aliquod bonum nostrum voluptuarium, commodum, vel vtile amamus. Alterum vocant amicitiæ, quo principaliter proximum ad bonum eius voluptuarium, commodum, vel vtile amamus. Et vterque eorum potest esse bonus, & honestus, si fuerit bene ordinatus: & vterque malus & inhonestus, si fuerit male ordinatus. Alter autem est amor supernaturalis & diuinus, seu charitatiuus, vel charitas infusa, qua proximum amamus, & est eiusdem generis, & naturæ, cuius est amor Dei charitatiuus, seu charitas, secundum S. Tho. 2. 2. quæst. 23. art. 5. Nam licet obiectum materiale amoris charitatiui proximi sit idem proximus, obiectum tamen formale, siue ratio, vel causa amoris, est ipsa diuina & infinita bonitas, quæ nihil aliud est quam ipse Deus super omnia benedictus, vt ait idem sanctus Thomas explicatus ibi a Caietano,

Digitized by Google

2.2. quæſt. 25. art. 1. Etenim neque amor ille concupiſcentiæ, quo pròximum ad noſtram voluptatem, aut vtilitatem amamus, neque etiam amor amicitiæ naturalis, quo ipſum diligimus ad bonum illius; eo quod ſit cognatus, ſocius, vicinus, vel amicus, vel propter quamcunque aliam communicationem temporalem eſt charitas, ſeu charitatiuus, ſalem in quantum talis eſt, iuxta mentem eorundem, quod in dicta additione cap. quando. de conſecr. diſt. 1. latius dicebamus, quod parum a multis aduertitur. Solus
7 enim ille amor proximi eſt charitas, ſeu charitatiuus, quo ipſum diligimus, eo quod eſt capax & aptus, ſicut nos, ad participandum nobiſcum illam æternam beatitudinem, quam diuina bonitas nobis dare & communicare dignatur; gratiſſima ſui viſione & gaudio æterno, & inexplicabili, & optare illam ei tamquam illius capaci. Sic etiam ad hoc, vt amor quo noſmetipſos diligimus, ſit charitatiuus, ſeu charitas, oportet, vt ea nos ratione diligamus, quod Deus propter ſuam infinitam bonitatem nos fecit capaces æternæ felicitatis, quæ intuendo eo ſemper pariter & amando & fruendo conſiſtit, vt ſupra in prælud. 4. late diximus. Verum eſt tamen, quod quemadmodum omnis actus cuiuſcunque virtutis poteſt fieri actus charitatis imperatus, quando fit intuitu charitatis: ſic etiam amor concupiſcentiæ vel amicitiæ honeſtus fit actus charitatis imperatus, ſi ob eam habeatur. Sicut enim ſoluere debitum, eo ſolo, quod iuſtum eſt, eſt actus virtutis iuſtitię, & actus charitatis imperatus, ſi fiat etiam ob finem Deo placendi: ſic actus amandi patrem eo ſolo, quod pater eſt, eſt actus virtutis pietatis, & non charitatis: fit tamen actus charitatis imperatus, ſi habetur etiam ob finem Deo placendi. Vnde facile infertur, quã rarus & parcus huius amoris charitatis vſus ſit inter Chriſtianos vulgares; cum licet omnes aliquos ament, eo quod ſint cognati, vicini, conterranei, placidi, iucundi, aut vtiles: rari tamen ſunt, qui (niſi raro) ament alios ea ratione, quod sũt capaces beatitudinis ęternę, & quod niſi culpa mortalis obſiſtat, ea ſimul fruentur, videndo & diligendo cum ineffabilli gaudio Deum infinite bonum, & quem miſit filium ſuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt experientia, quæ rerum magiſtra eſt. cap. quam ſit. de elect. lib. 6. pluſquam oportet, atteſtatur; cum raro hoc veniat in mentem altioris ordinis hominibus erga minoris ordinis proximos: adeo quidẽ quod vix reputent infimates ſordidos, & ſqualidos tantæ rei fore ſecum participes, & ſatis ſuperque putent facere, ſi eos aliquo amore dignentur; ſi eos non contẽnant; vel ſaltem ſi amore aliquo naturali dignentur, parum conſiderantes, quod de hoc ſupremo amore præcepit Chriſtus in illis verbis Ioãn. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicem*, & Paul. ad Coloſſen. 3. in illis verbis. *Super omnia tamen mutuam charitatem habete, quæ eſt uinculum perfectionis.*

8 Octauo præſupponimus, quod circa hanc materiam eſt dubium, a nemine (quod ſciam) pro dignitate reſolutum, quo videlicet tempore teneamur ad præceptum de diligendo proximum, ſicut nos, ſub pœna noui peccati mortalis non adimplẽdo tunc illud? Ad quod breuiter (ſalua debita cenſura) reſpõdeo primo, quod nos obligat ſemper, & pro ſemper; ne vnquam ab amore, & dilectione, qua Deum & proximum in genere ex charitate diligimus, vllum etiam inimicum noſtrum, vel Dei excludamus, niſi iam in æternis fuerit ſup-

plicijs

plicijs in infermo condemnatus, iuxta mentem vtriusque Tho. 2.2. q.25.ar. 6. 8. & 9. & quæst. 83. ar. 8. iuxta quam quod de damnatis dixi, intelligo.

9 Respondeo secũdo, quod nos obligat, vt quotiescunque inimicus, qui nos offendit, veniam a nobis postulat, ipsum diligamus, & specialia amoris signa illi ostendamus, iuxta mentem eorundem in dicta quæst. 83. ar. 8. Sed crediderim, satis esse ipsum diligere amore aliquo naturali, & huius amoris aliqua signa exhibere; etiam si amorem illum excellentem, & sublimem charitatis, seu charitatiuum minime corde concipiamus; ad hoc ne in nouam aliquam culpam mortalem, propterea incidamus. tum quia contrarium nullo iure, nec vlla efficaci ratione concluditur. tũ quia licet hoc primo aspectu cõtrarium videatur ei, quod ipsi dicunt in dicta quæst. 83. ar. 8. introspecti tamen forte hoc sentiunt.

Respondeo tertio, quod nos obligat etiam hoc præceptum, quando proximus est cõstitutus in extrema necessitate nostri auxilij ad salutem animæ suę; qualis esset infans aliquis, aut mente captus, aut etiam cordatus, qui sine baptismi Sacramento iam iam esset moriturus; qualis esset etiam, qui deposceret aliquod consilium, vel solamen, vel auxilium aliquod spirituale a nobis, sine quo verisimile esset eum condemnatum iri. Dixi, quando ad salutem animæ nostro indiget auxilio: quoniam putamus non peccaturum eũ, qui hunc amorem charitatiuum non conciperet erga eum, qui eam pateretur extremã necessitatẽ vitæ corporeæ, si modo alio amore naturali inferiore diuino, quo cognatum, amicum, socium, vel vicinum diligere solet, ipsum prosequendo, ei opitularetur, argumen. notator. in cap. pasce. 86. dist. & in l. necare. ff. de liber. agnoscend. & eorũ, quæ Caiet. 2.2. quæst. 25. ar. 1. tradidit. Nec quidquã obstat dicere, eandem esse rationem illius, qui absque amore charitatis, solo amore naturali impulsus, subuenit proximo in periculo spirituali constituto; quoniam rarissime poterit euenire, vt huiusmodi necessitati spirituali occurri possit absq; desiderio spiritualis salutis, quod formaliter, aut virtualiter amorem charitatis includit.

Quarto, quod vt supra c. 11. num. 7. diximus, videtur nobis non peccare noue illum, qui bona fide credens se esse in statu gratiæ, cum tamen non sit, adimplet præceptum, de diligendo Deum ex charitate, quando ad id est obligatus: ita a fortiori satisfacere videtur præcepto de diligẽdo proximo, ex charitate, qui extra statum gratiæ illud implet, putans verisimiliter se in eo esse.

Quinto, quod posset etiã defendi, nũquã obligari ad implendũ hoc præceptũ de dilectiõe proximi i statu gratię ex speciali amore charitatis; nisi cũ necessitas administrãdi Sacramẽ. ei, q̃ extrema necessitate spirituali laborat, vel alia similis causa ad id cõpellit, & obligat. q̃ oĩa tãq̃ quotidiana cõmẽdamus.

10 Sexto, quod ex his infertur, quã diabolica sit illa consuetudo maledicendi proximo, dicẽdo, Diabolus te arripiat, Commendo te dęmoni: & e cõtrario, quã Angelica, q̃ vtilis & cõsolãs illa, corde ac voce dicẽdi, Dominus te sanctũ faciat, Deus te perducat ad paradisum, &cæt. Vtinam illic nos aliquãdo conueniamus, & aliæ similes, præsertim viri feminis; & feminę viris. Etenim tale desiderium vere in animo cõceptum valde refrenat, cohibetque, ne amor humanus, & honestus degeneret in libidinẽ, quod frequẽs ait esse Hieronymus.

Digitized by Google

Septimo, quod obseruanda est regula, quam in Commentario cap. non in inferenda. 23. q. 3. num. 25. a nemine alio traditam ex eis, quæ ibi præmissa fuerunt, intulimus; & postea transtulimus infra cap. 25. num. 15. nempe quod quoties quis videt proximum in periculo patiēdi aliquod notabile dānum, a quo non potest, vel creditur non posse liberari, nisi ipse illi subueniat, toties obligatur ad eum liberandum sub pœna noui peccati, modo id præstare possit absque damno, quod vir prudens iudicaret sufficere ad excusandum.

De peccato filiorum contra parentes circa hoc præceptum.

11 *Filius vt peccat mortaliter odiendo parentes, aut eis malum cupiendo, aut eis amoris signa non monstrando.*

12 *Filius qui non obedit patri, quoad regimen, & bonos mores.*

13 *Filius parentes feriens, ad iram prouocans, eos accusans, execrans, contemnens, mortem exoptans, vel non liberans e carcere.*

14 *Filius, qui parentibus in magna necessitate constitutis non succurrit.*

15 *Filius, qui ob parentum subuentionem non egreditur religionem.*

16 *Filius, qui non ducit vxorem, quam pater vult.*

17 *Filius, qui parentum male parta non restituit, neque legata implet.*

11 EX prædictis infertur, quod peccat contra hoc præceptum de honorādo parentes primo filius, qui grauiter odit, vel aliquod graue damnum desiderat parentibus; si enim graue & iniustum odium, & desiderium deliberatū inferendi cuiquam, etiam extraneo, aliquod damnum notabile est peccatum mortale; multo magis odium in parētes naturales grauius erit, geretque secū circumstantiam necessario confitendam, per supradicta cap. 6. nu. 3. & seqq.

Secundo filius, qui esto, quod non odit parentes (immo potius diligit) nūquam tamen, vel raro signa amoris illis ostendit; quin potius semper illos toruo intuetur aspectu: & ita aspere alloquitur, ac si eos odio haberet, secundū Angel. verb. filius. §. 30. & Silu. verb. filius. q. 22. & Tabiē. verb. filij. §. 16. quoniā tenemur eos diligere, reuereri, ipsisque obedire tam corde, quam verbis, & operibus, vt expositum est num. 4. supra eod.

12 Tertio peccat filius, qui in rebus pertinentibus ad regimen & gubernationem domus, & rei familiaris non vult parere parentibus, Angel. Siluest. & Io. Tabien. vbi supra; nisi quando ex incogitantia, siue inaduertentia, absque cōtemptu, & obstinatione omittit obedire; tunc enim venialiter tantum delinquit. Si vero in alijs, quæ non pertinent ad ipsorum parentum gubernationem & curam obedire noluerit, non peccat mortaliter, Angelus & Siluestr. vbi supra.

Quarto, filius qui non obedit in his, quę pertinent ad bonos mores, & ad salutem animæ; vtpote fugere noxia sodalium contubernia, ludos prohibitos, meretrices, aliaque huiusmodi vitia, quibus tempus infeliciter absumitur, secundum auctores supra allegatos.

Quinto peccat, qui filius parētes, etiā leuiter percutit, secūdū Richar. in 3. dist. 37. vel cōtumelijs verbis ipsos cū animi deliberatione īcessit; vt merito illos

Digitized by Google

illos ad iracundiam notabilem prouocet, Alex. in 3. part. de 4. præcepto, & Richard. vbi supra.

Sexto, filius qui ex animo ipsis maledicit, siue viuis, siue iam sæculo defunctis. Exod. 21. & Alex. vbi supra: si tamen ore tenus tantum maledixit, nō amplius, quam venialiter offendit.

Septimo, filius qui alicuius criminis eos accusat secundum Richar. vbi supra, nisi esset proditionis crimen in Regem, vel in Rempublicam. nā in hoc casu quamuis non obligetur, vt Decius in cap. 1. nu. 7. de offic. deleg. asseruit nihilominus liceret, arg. l. minime. ff. de relig. & sumpt. funer. immo sæpissime obligatur, vt nos in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 6. diximus.

Octauo filius, qui ita parentes contemnit, vt sibi dedecori & contumeliæ futurū esse existimaret se pro filio illorum haberi, Alex. vbi supra. Diximus, Contemnit: nam si absque contemptu id facit ad vitandum aliquod incommodum siniſtræ opinionis, vel ob aliam huiusmodi causam, non peccaret mortaliter, maxime si parentes tacite, vel expresse in eo consentirent, ad fugiē dum suum incommodum, quod ex incommodo filij eis proueniret. Contra tamen hęc opponit quidam, quod licite quis potest se inhonoratum iudicare; eoquod patre Iudæo, vel hæretico, vel perduelione sit natus, arg. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiest. & cap. 2. & cap. statutum. & cap. cum secundum. de hæret. lib. 6. Cui respondetur, non dicere nos hic peccare illum, qui se abiectū, vel infamem putat; eoquod sit talibus parentibus natus: sed longe aliud; scilicet peccare illum, qui adeo despicit parentes suos, vt se putet, & cet. Ita quod ratio peccati nō est sita in eo, quod se vilem putet, sed in eo quod despicit indebite parentes inculpatos, quos etiam si sint pauperes, & abiecti, & ipse diues & sublimis tenetur honorare per hoc quartum præceptum.

Nono peccat mortaliter filius, qui parentibus mortem desiderat, quo citius ipsorum bona ad se perueniant: vel non dat operam, quo ipsos a captiuitate liberet. vel ab insano furore, quo sunt mēte capti & iudicij expertes, arg. cap. 2. de conces. præb. & l. fi. C. de pact. hac enim de causa potest exhæredari. authen. vt cum de appellat. cog. §. causas. vel si forsan prohibuit, ne testarentur: vel a restituendis alienis bonis ipsorum animos auertit, arg. l. 1. C. de testam. & l. 2. C. si quis aliq. testar. prohib.

13. Decimo peccat filius, qui parentibus magna necessitate oppressis non subuenit, maxime circa victum & vestitum, vel grauibus morbis detentis; cum id commode facere potest, arg. cap. inter cetera. 22. q. 4. cap. non satis. 6. dist. & Angel. verb. filius. §. 30. nisi sciat, patrem ex propriis bonis, vel officio, quo fungitur, sibi posse consulere: tunc enim non teneretur ex bonis suis quidquam conferre; nisi munus illud, aut ars, quā pater callebat, suo statui esset dedecori, arg. l. si quis a liberis. §. idem rescripsit. ff. de lib. agnosc. adiuncta gloss.

14. Vndecimo, qui filius parentibus in extrema necessitate constitutis, eiusque auxilio & ope indigentibus, ingreditur religionem, vel ab ea non egreditur, etiam si sit professus, quando verisimile est egrediendo, ipsis posse subuenire, aliter vero minime, argu. cap. pasce. 8. dist. vel quando parentes ita grauis premit necessitas, quæ licet non sit extrema, est tamen talis, quæ filiū obligat ex præcepto ad eorum inopiam subleuandā: alias vero minime, & eo non obstante ingreditur religionē, S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. quamuis in hoc casu,

Digitized by Google

si iam est professus, non teneatur exire: debet tamen pro viribus in statu suo perseuerando eis subuenire, secundum Caietanum in dicto art. 4. Per quam resolutionem duæ opiniones contraria sentientes; videlicet S. Thom. in dicto art. 4. Nicolai Lyrani, Matthæi 15. & Ioan. Maioris in 4. lib. sent. dist. 38. quæst. 16. possunt ad concordiam reduci. Illud autem addimus, quod ille non tetigit; nempe, quod si parentes sunt in tali necessitate constituti, quãdo filius ingreditur religionem, tunc tenetur egredi, quando non egrediendo tali necessitati subuenire non posset, egrediendo vero posset. quoniam huiusmodi debitum præcessit ipsum religionis ingressum; id quod optime Ioã. Maior vbi supra videtur intellexisse. quæ quidem omnia post hæc scripsimus in Commen. 3. de regu. super cap. nullam. 18. quæst. 2. num. 48.

15 Duodecimo peccat filius, qui ducturus vxorem, non vult ducere in vxorem, quam pater præcepit, vt illo matrimonio inimicitiæ periculosæ sopiantur, vel contra præceptum paternum se minime dignam vxorem ducit, argu. cap. aliter. 30. quæst. 5. & cap. honorantur. 32. quæst. 1. & cap. 1. de despons. impub. secundum S. Bonauẽt. licet enim iuxta insignes glosas cap. de raptoribus. 36. quæst. 2. & authen. sed si post. C. de inoff. test. pater non possit filiã exhęredare; eo quod contra ipsius voluntatem maritum eligit non indignum se; immo neque etiam si indignum, iuxta communem opinionem, quam sequuntur Felin. & Decius in cap. ecclesia. de constit. & Ioan. Lupus. in repet. cap. per vestras. de dona. int. virum. §. 9. & S. Tho. 2. 2. q. 104. ar. 5. & q. 189. ar. 6. Nihilominus tamen filia male facit, & patri iniuriam irrogat, & ex consequenti, peccat mortaliter, quando saltem contrauenit voluntati patriæ sine rationabili causa, vel tali, quæ coram Deo iusta ei videatur, & iuxta hunc modum limitãdum est, quod in huius casus initio dicitur. Ex quo potest colligi nouus & singularis intellectus cap. 1. de despons. impub. circa id, quatenus habet, filium teneri ducere vxorem illam, de qua assumenda pacisci tur pater; videlicet, quod non solum debet de honestate, sed etiam de necessitate, quo ad effectũ non peccandi; licet non quo ad effectũ, vt ad id cogi possit.

16 Decimotertio peccat, qui filius, cui ex hereditate paterna aliqua bona obueniunt, quæ scit iniuste, vt per vsuras, parta fuisse; & ea, vt par est, non restituit, cap. Michael. de vsur. cum gloss. & notat. ibi per omnes.

Decimoquarto peccat, qui filius ex negligẽtia, vel auaritia, diu differt debita patris defuncti persoluere, vel legata testamenti adimplere, maxime illa, quæ ad pia opera pertinent, iuxta beatum Antonin. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3. & cap. 8. Diximus, Diu differt; quoniam exigui temporis procrastinatio circa hæc non videtur crimen letale, argumen. l. si debitori. ff. de iudic. immo nec veniale, si ea de causa potissimum rem produxit, vt bona defuncti melius venderentur, ad copiosiores eleemosynas erogandas. quamuis huiusmodi intẽtio nõ sufficeret ad rem diutius differendã, secũdũ S. Th. quolib. 6. ar. 14.

De peccatis parentum erga filios contra hoc præceptum.

1 Pater & mater peccant non succurrendo filijs.

17 Mater, quæ filios non lactat proprijs vberibus, vt peccet.

17 Pa-

Digitized by Google

17 *Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, vel Xænodochiorum.*
17 *Patres, qui irritant vota filiorum, in quæ iam consenserant.*
17 *Patres, qui dolo, aut timore filios inducunt, aut extrahunt a religione.*
17 *Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota.*
18 *Patres, qui sinunt filias suas amare, vel amari ob malum finem, vel iam desponsatas habere tactus impudicos.*

17 DEcimoquinto contra hoc præceptum peccant pater & mater, qui notabiliter negligunt exhibere illa, quæ ad filij necessitatem spiritualem, aut corporalem pertinent, si nulla est eis excusatio paupertatis, vel alterius rationabilis causæ, cap. duo ista. & cap. non putes. 34. q. 4. 1. ad Thim. 5. text. sing. in cap. si quis reliquerit. 30. dist.

Decimosexto peccat mater, quæ filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter deligere nutricem bonam, vel gerere curam circa bonam pueri educationem, vel vsque ad triennium ei non ministrauit necessaria, per ea, quæ diximus in cap. ad eius. 5. dist. & argum. cap. fina. de conuers. infidel. & l. nec filium. C. de patr. potest. quāuis nolle filium proprijs vberibus lactare sine causa iusta, nō sit amplius, quam veniale, & cū causa neq; veniale.

Diximus, vsque ad triennium: quoniam deinceps pater ipse tenetur omnia necessaria filio exhibere, nisi sit pauper, & filio nulla sint bona, neque ars, aut officium decens, quo possit se ipsum alere: neque sit alias adeo ingratus & criminosus, vt secundum iura exheredari mereatur, arg. l. necare. & l. si quis a liberis. ff. de liber. agnos. quod recte notauit Sil. verb. filij. §. 21.

Decimoseptimo peccat mortaliter pater, qui ob auaritiam exponit filios ad hospitalia pauperum, vel ad ianuas ciuitatis, aut ad alia loca publica, vel priuata. l. necare. ff. de liber. agnos. & cap. 1. & 2. de infant. exposit. cum gloss. ibi adnotatis: vel non vult filias, etiam spurias, dotare, cum possit, cap. cum haberet. de eo, qui duxit in matrimon. secundum Panormitanum ibidem, & Vualdell. de succes. ab intest. & Dec. in cap. clerici. de iudic.

Decimooctauo peccant parentes, qui absque causa votum aliquod, siue peregrinationis, siue abstinentiæ, quod filij cum eorum bona venia fecerant, reuocant, iuxta prædicta in cap. 12. num. 61. & 63.

Decimonono parentes, qui filium ab aliqua religione, quam fuerat ingressus, cum iam esset in ætate ad ingrediendum sufficiente, vi, vel dolo reuocant, cap. puella. 20. q. 2. vel si filio, vel filiæ, qui vel quæ votum continentiæ, aut religionis emiserat, postquam ad ætatem deliberādi peruenerāt, cōsulunt, vel cogunt ad coniugium eligēdū, arg. cap. 1. & ei adnotat. de offi. deleg.

Vigesimo, qui parētes, dolis, aut minis, alijsque huiusmodi medijs filiā cogunt religionem intrare, argum. cap. 1. de his quæ vi. & cap. requisiuit. de spōsal. quod est quidam magnus ætatis nostræ abusus, & causa ruinæ religionibus, & vt in illis maledicantur perpetuo, qui eas in id compulerunt. Ob quod nuper sanctū Conc. Trid. sess. 25. cap. 18. de regul. in hæc verba statuit, *Anathemati sancta Synodus subijcit omnes, & singulas personas cuiuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam clericos, quam laicos sæculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocunque coegerint aliquam virginem,*

Digitized by Google

uel uiduam, aut aliam quamcunque mulierem inuitam, præterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, uel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis; uel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium, uel fauorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quoquo modo eidem actui uel præsentiam, uel consensum, uel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subiecit eos, qui sanctam uirginum uel aliarum mulierum uoluntatem ueli accipiendi, uel uoti emittendi, quoquomodo sine iusta causa impedierint.

18 Vigesimoprimo, qui parentes patiũtur filias suas habere amatores ob malum finem, vel eas a suspectis sodalitijs non separant; qualia sunt aliquarum feminarum consortia; quas verisimile est ipsas ad peccandum impulsuras.

Vigesimosecundo peccant mortaliter parentes, qui noscũt filiam turpem vitam agere, vel vti fucis & irritamentis ad inducendum aliquem in peccatum mortale, & ipsam neque reprehendunt, neque corrigunt, argu. cap. duo ista nomina. 23. q. 4. Verumtamẽ illa eo solo, quod se ornet cultius, quam statui suo conueniat absque fine malo, saltem mortali, uõ peccat amplius quam venialiter; nec consequenter parentes amplius, quam venialiter peccarent, non reprehendẽdo eam. Siquidem qui consentit in crimen alterius, non grauius peccat communiter, quam auctor illius, cap. 1. de offic. deleg.

Vigesimotertio peccant parentes, qui consentiunt, vt cum filia sua sponsa vtatur sponsus tactibus impudicis, & enormibus, vt sentit S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. id quod eiusdem commẽtator amplificat ibidem. Quamuis oscula & amplexus videntur licita talibus Sponsis, etiam ob solam delectationem indẽ percipiendam, tamquam principium nuptiarum promissarum, quę alijs essent illicita: & multo magis quando absque fine delectationis, sed honesti amoris & beneuolentiæ, & necessitudinis intuitu, id faciunt: ita & parentes licite eis possunt ea permittere: sed quia communiter sponsi cum soli absque arbitris conuersantur, huiusmodi tactibus impudicis vti solent, non deberet eis permitti, vt soli secreto conuersentur.

De peccatis coniugum contra hoc præceptum.

19 *Coniux ut peccat, uetando coniugi missam, & ieiunium.*
19 *Coniux percutiens, uel uerbis infamans coniugem.*
20 *Vxor notabiliter tollens obedientiam marito, &c.*
20 *Vxor nolens migrare cum marito.*
20 *Coniux prouocans coniugem ad magnam iram, uel ad blasphemandum.*
20 *Coniux notabiliter contemnens coniugem.*

VIgesimoquarto peccat contra hoc quartum præceptum coniux, qui, vel quæ absque causa prohibet coniugi, ne diebus festis audiat missam, aut cogit violare aliquod præceptum diuinum, aut Ecclesiasticum, obligans sub pœna peccati mortalis; puta ne ieiunet ieiunia præcepta, iuxta mentem Beati Antonini 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 2.

Vigesimoquinto peccat, qui vel quæ coniux immoderate percutit, aut verberat

Digitized by Google

berat coniugem; siquidem: neque ierunim ita cædere debet, l. 1. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. §. fina. Inst. eodem tit.

Vigesimosexto, qui causa conuitiandi, vel infamandi notabiliter, deliberate aliquod verbum, licet ex suapte natura minime iniurium, in coniugem profert, vel e contrario sine animo diffamandi, iniuriamue irrogãdi, aliquid dicit, quod suapte natura est aptum ad infamandum, & inde infamia subsequitur: vel saltem adest periculum eius infamiæ probabile, iuxta sententiam S. Thom. 2.2. q. 73. art. 2. Quod nos etiam in cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 3. comprobauimus.

20 Vigesimoseptimo peccat mortaliter vxor, quæ marito est notabiliter inobediens, in his, quæ ad regimen domus, & familiæ, bonosque mores pertinent, capit. est ordo. & cap. hæc inigo. 33. quæst. 5. Richardi. vbi supra, distin. 37. Peccat etiam vxor, quæ non vult sequi maritum aliò migrantem, etenim, sub reatu culpæ mortalis eum tenetur comitari, cap. vnaquæque. 13. q. 2. nisi pactum præcesserit inter eos, ne maritus aliò migraret; tũc enim minime teneretur, nisi viro aliqua iusta necessitas illinc discedendi superueniret; vt morbus, vel capitalis inimicitia. Neque etiam teneretur sequi maritum vagabundum, si eo tempore, quo matrimonium contraxerunt, ille non solebat vagari, vel vxor eiusmodi mariti morem non intellexerat, gloss. in dicto cap. vnaquæque. & cap. si quis necessitate. 34. q. 1. Etenim si id prænouisset a principio, tenetur eum sequi, quandiu ex honesta causa ille vagaretur: non tamen si ob turpem causam id faceret, vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis periculo; quia tunc nullatenus ipsum sequi teneretur: Qui enim ita vagatur, absque dubio peccat, & proinde non est illi cõsentiendum, argu. cap. non semper. 11. q. 3. & Siluest. verb. vxor. q. 8.

Vigesimooctauo qui, vel quæ coniux per iram, & rixam ad blasphemiam pronocat coniugem, & sciens, aut scire debens, illum, vel illam ad blasphemiam, vel ad aliam mortalem culpam prouocatum iri, non se reprimit, argumen. cap. fin. de iniur.

Vigesimonono peccat mortaliter vxor, quæ contemnit marito debitã subiectionem præstare, vel illi aliquid notabile imperat, aut eius iustum præceptum non implet; quale est præceptum, vt superflua & vana, moresque incompositos exuat, arg. cap. cum caput. 33. q. 5.

Dixi, Contemnit: quoniam cum præceptum mariti non sit maius, quam Ecclesiæ, argum. eorum, quæ supra eodem cap. num. 12. diximus, & illud non obliget semper sub mortali, si desit contemptus, iuxta S. Tho. 2.2. quæst. 186. art. 9. & late per nos in rub. de pœn. & communem opinionem; non etiã eius præceptum semper obligat; si contemptus absit, licet aliquando sic.

De peccatis dominorum, & Superiorum erga seruos, & famulos, & subditos: & e contrario.

21 *Dominus ut uiolat quartum præceptum erga subditos suos,*
22 *Subditus ut uiolat quartum præceptum erga superiorum.*

Tri-

Digitized by Google

21 TRigesimo peccat Dominus, vel hærus, qui notabiliter negligit ea, quæ pertinent ad seruorum, famulorumve suorum conscientiam, non curando ne assuescant male iurare, vel præcepto Dei, aut Ecclesiæ violare: aut non monent eos confiteri & communicare, & missam audire diebus ad id statutis: vel negligit notabiliter procurare illis sacramẽta Confirmationis, & Vnctionis extremæ suo tempore, & alias christiane viuire, arg. cap. duo sunt. 23. q. 4. & 1. ad Thimot. cap. 5.

Trigesimoprimo Dominus, vel hærus, qui habet seruum neophytum, seu nouc ad fidem conuersum, & non curat per se, neque per alium Christianam doctrinam ipsum docere: & quid sit esse Christianum, & subinde qualem vitã agere teneatur.

Trigesimosecundo herus, vel Dominus, qui notabiliter negligit nosse peccata manifesta seruorum, & semulorum suorum, vt possit eos corrigere, secundum S. Antoninum 2. part. tit. 5. cap. 9. §. 2. & cum, qui ex familia sua neque verbis, neque alia iusta pœna emendatur, debet ab ea eijcere, vel ei necessaria denegare; si verisimiliter credit hac ratione ad bonam mentem illum reuocatum iri, argum. regu. S. Augustini cap. 3. At si verisimile est, eum a domo expulsum deteriorem fore, melius erit eum domi retinere, adhibendo ei remedia, quæ commode poterit, argum. cap. quantumlibet: 47. distinct.

Trigesimotertio peccat Dominus, vel hærus, qui prohibuit seruis suis, maxime quos sciebat concubinis alligatos, ne vxores ducerent, cap. 1. & per totũ titulum, de coniug. seruor. Dixi; Prohibuit: quoniam non tenetur præbere cõsensum, facultatemque illis facere ad contrahendum matrimonium: sed tantum ad non prohibendum; eo quod valde distant præbere consensum, & non impedire, vt inferius, cap. 22. de matrim. nu. 34. dicemus: quamuis neutro casu libertatem assequantur, iuxta mentem gloss. Panor. & commun. in cap. 1. de coniug. seru.

22 Trigesimoquarto peccat mortaliter subditus, qui notabiliter contemnit superiores, vel illis honorem notabilem, & debitum denegat; etiam si sint discoli, & mali, 1. Petri cap. 2. & ad Rom. 13. cap. solitæ. de maio. & obed. cap. omnis. de censib.

Trigesimoquinto peccat mortaliter subditus, qui leges, & præcepta iusta superiorum violat; eo quod putat, in hac vita neminem in alium potestatem habere: & non solum peccat mortaliter, contra cap. ad hæc. 89. distinct. sed etiam est hæreticus, Extrauagan. vnam sanctam. de maiorit. & obedien. & gloss. singul. recepta in cap. generali. de elect. lib. 6. verbo inhibemus.

Trigesimosexto peccat mortaliter subditus, qui iusta superiorũ præcepta, aut leges omittit obseruare; quod nõ vult se illis submittere: quamuis credat illos esse vere suos superiores; quod est proprie peccatum inobedientiæ, iuxta S. Thom. 2. 2. quæst. 105. artic. 1. Etenim si alijs de causis id omittit, aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter, aliquando nullo modo, iuxta causarum varietatem, qua de re latius in cap. 23. num. 36. tractabimus.

Qui

Digitized by Google

Qui peccant contra quartum præceptum, quatenus extenditur ad honorandum proximum.

23 PRoximum non honorans quis violat hoc quartum præceptum.
23 Proximus qui non diligit se, aut proximum charitate, cum tenetur.
23 Proximus, qui alium excipit a suis orationibus generalibus.
23 Proximus, qui non diligit proximum, cum tenetur.
23 Amat qui plus se, aut corpus, quam animam suam.
24 Amat qui se ipsum, vel proximum cum offensa mortali Dei.
24 Proximus, qui desiderat, vt alius mortaliter peccet, vel condemnetur.
24 Excommunicationem qui procurat in finem, vt proximus condemnetur.
25 Accusare qui aut denuntiare recusat, quando debet, & cet.
25 Odium, & rancor duplex.
25 Odium aut rancorem malum quis dicitur habere.
25 Inimico an quis debeat amoris signa ostendere.
25 Iniuria non omnis affectus eam remittere potest.
25 Iniuriæ veniam vter offensorum petere debeat.
26 Periculo peccandi se exponens, vel agens contra conscientiam.
27 Peccatum mortale alterius, qui non impedit, cum possit absque suo nocumento.
27 Peccati alterius qui est causa, nisi, & cet.
28 Peccat qui mortaliter, vel speciem eius rei præstat, vt alius ita peccet.
29 Peccat qui venialiter, vt alium sic peccare faciat, solum veni aliter peccat,
30 Proximus, qui facit aliquid, ob quod credit alium mortaliter peccaturum.
30 Proximus familiaris alicuius cum scandalo alterius.
31 Proximus qui rancorem, aut odium non deponit, ne sibi detrahatur.
31 Proximus, qui scandalum præbet edendo carnes, vel non ieiunans.
32 Occasio quæ necessario vitanda pœnitenti, vt absolui possit.
33 Finis principalis operis boni licet non possit esse bonum minus illo; potest tamen esse minus principalis, modo non sit malum culpæ, seu peccatum.
34 Occasionem dare ad veniale, veniale tantum est.
35 Occasio peccandi per actus de se bonos, quæ vitanda.
36 Synagogas, Mezchitas, & Idola, qui facit, aut reficit.
36 Missæ præceptæ tempore canens, saltans, & cet.
36 Membra pudenda nuda ostendens, vel videns.
37 Ornans se ornatu ad peccandum prouocante.
37 Scurra, vel alius peccans causa nimis ridendi, bibendi, & cet.
37 Peccatum veniale peius omni malo pœna, & disponit ad mortale.
38 Peccati causam qui dat arma, uel alia commodando
38 Peccat suadens alij peccatum, licet nolit ut faciat illud, & 42.
39 Peccat petens, quod peccatum est, etiam ad id parato, & alioqui bonum. num. 40
39 Iuret ut per falsum Deum ethnicus uelle malum, sed non ut iuret, licet sciat iuraturum per falsum Deum.
40 Vsurario carenti pecunia commendans illam ut peccat.

Digitized by Google

40 *Peccatum per minus arcere a maiori vt bonum,*
40 *Peccat quando petens bonum ab eo qui dando peccabit.*
41 *Sacerdotis mali ad missandum inductio quæ peccatum.*
41 *Tyr annum rogare pro iustitia, aut gratia non est peccatum.*
42 *Peccata an sint vrbane dicta, in peccata mouentia.*
42 *Tactus mamillarum & quidam alij qualis occasio peccandi.*
43 *Scholarum gradus, & præmia Minerualia cur licita.*
43 *Scientię licet ob eas dentur gradus, & cathedræ licitę.*
43 *Ars mechanica, licet sit occasio malorum, vt bona.*
43 *Scientiæ malus vsus non efficit eam malam.*
43 *Legem non arguit malam malus eius vsus.*
44 *Publici conuentus in bonum finem instituti, & boni,*
44 *Scandalum ob quod non omittenda præcepta, vel consilia.*
44 *Bona quæ non omittenda ob scandalum.*
44 *Bonum spem mali habens omittendum, aut excussandum.*

23 TRigesimoseptimo peccat qui quando tenetur, non amat se, vel proximũ charitate, siue amore charitatiuo, id est, propter Deum, & quia sunt capaces æternæ beatitudinis, exoptando eam sibi ipsis, vt in addit. repet. cap. quando. de consecr. distinct. 1. latius diximus, & supra eodem cap. 7. & 9. breuiter repetiuimus: vel amore naturali tempore quo id facere tenetur sub pœna mortalis peccati; & quod tempus sit ad id aptum supra eodem cap. nu. 8. insinuauimus.

Trigesimooctauo qui aliquos a participatione, & cummunione generalium orationum, in quibus pro alijs orare solet, excludit; quales sunt illæ petitionis orationis Dominicæ, *Panem nostrum da nobis hodie; & dimitte nobis debita nostra*, & cet. iuxta mentem S. Thom. 2. 2. quæst. 25. art. 4. 6. 8. & 9.

Trigesimonono; qui habuit animum non diligendi, vel non subueniendi cuipiam proximo, eo quod ille sit peccator, vel eum offenderit, vel ob aliam causam, casu quo illud esset ei ad salutem necessarium, secundum vtrumque Thomam in dicto art. 8. & 9.

Quadragesimo peccat, qui amat, aliquam aliam creaturam firmius, quam animam suam, vel corpus suum firmius, quam animam proximi, vel honorẽ, aut fortunas suas, quam corpus proprium, aut proximi; adeo quod omittit, vel statuit non opitulari extreme necessitati illius, cui tunc plus deberet, vt nõ desit ei cui minus deberet, S. Bonauentura & Richardus in 3. dist. 29. Etenim non satis est diligere, quod oportet, nisi etiam debitus diligendi ordo seruetur; puta primo firmius Deum, quam alia omnia. Secundo, nos ipsos quo ad animas nostras Tertio, animam proximi. Quarto, proprium corpus, iuxta August. lib. 1. de doct. Christiana. & S. Tho. receptum, 2. 2. quæst. 26. per totam. Dixi; Firmius, non autem intensius, aut feruentius: quoniam non tenemur ad id, vt in dicta additione, & supra cap. 1. num. 4. declarauimus, vbi probauimus, satis esse quod firmius diligamus, hoc est, vt pluris faciamus & æstimemus id, quod magis amare debemus, & eius amorẽ, quam id quod minus debemus & eius amorem.

Quadra-

Digitized by Google

Quadragesimoprimo, qui tantum amat seipsum, vel filium, vel amicum, vel delitias, diuitias, honores, dominum suum tẽporalem; vt sit paratus proijs animo, vel opere Deum mortaliter offendere, secundum Scotum, & Franciſc. Mayronem in lib. 1. sent. dist. 1.

24 Quadragesimosecundo peccat, qui desiderat, vt aliquis mortaliter delinquat, vel damnationem æternam incurrat, vel (quod grauius est) Deum orauit, vt aliquid horum proximo eueniat, vel ex animo maledixit; vt ille aut ille perpetuis Inferni flammis crucietur: vel sententiam excommunicationis cõtra proximum facit pronunciari hoc animo, vt qui rem ipsi ablatam non restituat, animæ suæ iacturam faciat, vel alia huiusmodi admittat, vt in dicta additione diximus.

25 Quadragesimotertio, qui non reprehendit proximum, aut non denunciat, cum debet, vel reprehendit, aut denũciat aliter quam debet, & cet. vt inferius cap. 24. a nu. 17. & seqq. dicetur.

Quadragesimoquarto peccat, qui eo quod est iniuria affectus, vel alia de causa aliquem odio & rancore prosequitur, cap. si quis contristatus. 90. dist. cap. fina. de pæni. dist. 5. Etenim quilibet offensus tenetur emittere ex animo odium & rancorem malum: immo & ad non concipiendum illum contra suum offensorem, quantalibet fuerit iniuria, iuxta sententiam diui Gregorij dicto cap. fin.

Dixi, Odium & rancorem malum, qui est vna ex filiabus accidiæ; non enim obligatur ad ejiciendum illum rancorem bonum, qui nascitur ex ira, qua quis appetit, vt per iudicem castigetur delictum: immo aliquando tenetur illum concipere, conseruare, & ostendere, cap. si is qui. cap. est iniusta misericordia. cap. displicet. 23. q. 4. Siluest. verb. charitas. quæst. 4. puta quãdo ad salutem spiritualem offensoris, vel ad Dei obsequium, aut ad Reipub. vtilitatem conducit, sicut in dicta additione diximus. Non tenetur etiam eũ alloqui, neque ei signa amoris ostendere, nisi tempore necessitatis: satis est enim habere animum ad talia signa ostendenda in prædicto tempore, iuxta S. Thom. receptum 2. 2. quæst. 25. art. 9. maxime quando offensor satisfacere renuit, aut non vult sufficienter id facere. immo nec tunc tenebitur sub reatu peccati illum in suam conuersationem, & amicitiam peculiarem admittere; quamuis aliquod signum speciale amicitiæ teneatur ostendere, vt tactum est supra eod. num. 9. Quocirca confessarij aduertere debent, quando, & quomodo ob hoc offensis absolutionem negent, vel concedant, vt docuit Caiet. in dicta quæst. 25. art. 9. Multominus item tenetur condonare satisfactionem iniuriæ, quæ in iudicio peti potest, iuxta gloss. fin g. in dicto cap. si quis contristatus. immo aliqui sunt, qui etiam si velint, nõ possunt id facere; quales sunt vxor, filius familias nondum emancipatus, seruus, & religiosus, iuxta gloss. receptam in cap. parochianos. de sent. excomm. quoniam actio contra iniuriãtem ad superiores pertinet; scilicet ad maritum, patrem, dominum, & prælatum, secundum glossam præallegatam. Addimusque, quod quando duo se mutuo offendunt, & amborum offensio est æque grauis, qui prius offendit, debet prius reconciliationem petere: at vero si posterior iniuria sit maior, posterior debet prius eam petere, Siluest. in rosa aurea casu. 56.

Quadra-

Digitized by Google

26 Quadrageſimoquinto, qui periculo peccandi mortaliter ſe exponit; vt qui dubitans de aliquo, an ſit mortale nec ne, facit illud, aut omittit confiteri, argum. cap. ſi quis autem. de pœnit. diſt. 7. vt in num. 57. & 81. copioſius diximus, & S. Bonauent. in . diſt. 7. & Caiet. in ſumma verb. periculo peccandi ſe exponere. tenent: & fortiori ratione letale crimen incurrit, qui agit contra conſcientiam, dum facit aliquid, aut omittit facere, quod illa in particulari & indiuiduo dictat eſſe peccatum mortale: tenetur enim eam deponere, aut quod illa dictat facere, cap. per tuas. 2. de ſimon. vt in dicto cap. ſi quis autem. num. 120. copioſius diximus.

Dixi, In particulari: quoniam quando cõſcientia generaliter dubitat, aut dictat contrarium illius, quod in particulari & in diuiduo rectum iudicat, nõ eſt mortale, vt in præallegato cap. ſi quis autem. nu. 61. diximus.

27 Quadrageſimoſexto peccat mortaliter, qui potens impedire, ne alius mortale crimen admittat, non impedit, cap. qui alios. de hæret. cap. error. 83. diſt. cap. negligere. 2. q. 7. & alia in gloſſis eorum citata. Hanc concluſionem, quam ſignificant multi textus, nos in alia huius operis editione limitauimus, ſolum procedere in eo, qui ſine verecundia, incommodo, & dedecore id poterat impedire, ſecundum Felin. in dicto cap. qui alios. vt in repet. cap. ſi peccauerit. 2. quaſt. 1. latius diximus, & in repet. cap. inter verba. & infra cap. 24. nu. 20. Neque obſtat id quod numero ſequenti dicitur, videlicet, quod nõ peccat mortaliter is, qui ab vſurario mutuo pecunias expoſcit, quem credit ſine vſura & peccato non mutuo daturum. Nec etiam qui petit a curato ſuo, vt baptizet ſibi filium, credens eum eſſe in peccato mortali, & quod abſque contritione illius peccati baptizabit, & videtur vtrumque horum poſſe ab huiuſmodi petitione abſtinere abſque incommodo, verecundia, & dedecore ſaltem in caſu, quo qui petit ad vſuram non graui premeretur neceſſitate, & inuenirentur ſacerdotes, qui cum licentia proprij curati, quæ facile ſolet cõcedi, id baptiſma miniſtrare vellent: & certum eſt, quod illa peccata mortalia quæ creduntur conſequuturæ præfatas petitiones, illis omiſſis, impedirentur. Accedit etiam, quod non peccat mortaliter ob hoc ſolum mulier, quæ gloriæ vanæ & venialis deſiderio tacta, abſque alio fine mortali ſe fucat, & ornat, licet credat aliquos, qui ipſam ſic fucatam, & ornatam videbunt, in eius concupiſcentiam mortalem exarſuros, vt infra, cap. 23. num. 23. dicitur: attamen certum eſt, eam abſque incommodo verecundiæ, & dedecore ſuo poſſe ab huiusmodi ornatu temperare. Addo his fundamentis, quod etiam inferius, cap. 27. num. 78. opponitur, eum qui omittit clericum defendere, ne ab alio percutiatur, cum poſſit ſine ſuo detrimento auxiliari, non incurrere excommunicationem, de qua in cap. quantæ. de ſent. excomm. ſaltem in foro conſcientiæ, ſi abſque dolo malo & conſenſu omiſerit defendere. Item, quod inferius cap. 24. num. 11. & ſeq. etiam definiuimus, neminem teneri alteri ſpiritualem eleemoſynam elargiri ſub reatu mortalis culpæ: niſi ei, qui eius extremam patitur indigẽtiam: & manifeſtum eſt, eum, qui voluntarie crimen letale committit, ſciens & aduertens illud eſſe tale, potenſque per ſe illud excuſare, non eſſe in extrema neceſſitate ſpirituali, vt ei ab alio ad id auxilium præſtetur. Sed horum (quæ ſunt egregia)

dubiorum

Digitized by Google

dubiorum exactam solutionem ponemus infra cap. 21. nu. 16. & in cap. 24. nu. 16. quoniam id illi loco est aptius.

28 Quadragesimoseptimo peccat, qui cõsilio suo, fauore, vel ope alij est causa peccandi mortaliter, cap. noli. de pœnit. dist. 1. Nolumus autem dicere, ꝙ quicunque ab alio aliquid petit, credens, petitionem illam futuram esse alteri occasionem peccandi mortaliter, est causa illius peccati; non enim est quũ iusta causa id petit; est autem quum sine illa id facit: nam qui necessitate oppressus mutuum poscit ab vsurario, sciens illum sine vsura nullatenus mutuo daturum, non peccat: quamuis peccet qui dat. Peccaret autem qui absque necessitate id peteret, vt etiam in cap. 1. §. sacerdos. nu. 6. de pœnit. dist. 6. declarauimus, iuxta Ioannis Maioris definitionem, in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 1. qua definit, eum, qui curatum scelere aliquo mortali irretitum obsecrat, vt filium suum baptizet, non propterea peccare, etiã si sciat illum non præuia pœnitentia peccati baptismatis sacramentum puero administraturum, & per consequens ea de causa reatum mortalis culpæ incursurum, cap. præter. adiũcta gloss. verb. agentibus. & verb. communio. 32. dist. quæ quidem doctrina tunc procedit, quando id quod petitur, ex se non est peccatum, vt in exemplo prædicto in administratione baptismatis, & in petitione mutui. nã si tale esset, numquam liceret; vt si peteret dari sibi baptisma absque contritione, vel mutuo dari sibi sub vsura, vt optime tradit Caietan. 2. 2. q. 78. artic. 4. & part. 3. quæst. 64. art. 6.

Quadragesimooctauo peccat, qui facit, aut dicit aliquid, quod de se nõ est mortale, cum intentione tamen alterum ad illud inducendi, vel absque tali intentione facit aliquid, quod præ se fert speciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram talibus est sufficiens impulsus ad peccadum mortaliter arbitrio boni viri, & prudentis, secundũ S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 3, & 4. & S. Anto. 2. par. tit. 7. cap. 4. §. ante. quod etiã post ipsum nos in cap. 6. supra eod. & in cap. 1. §. animaduertere. nu. 6. de pœnit. dist. 5. tta didimus.

Dixi, Quod de se non est mortale: quoniam si esset tale de se, essent duo peccata effectu, vel vnum cum circumstãtia scandali necessariò confitenda ob ea, quæ in duobus locis prædictis tradidimus.

29 Dixi etiam, Et quia fit in tali loco, & coram talibus: quoniam quod ex se nõ est peccatũ mortale, licet habeat speciem eius, factum coram alio sine intentione inducendi ad peccatum non est mortale: immo etiam quod de se est mortale, commissum coram alijs absque tali intentione, & absque periculo probabili impellendi alios in peccatum non adfert secum circumstantiã necessariò confitendã, vt in dicto §. animaduertere. nu. 8. & cap. consideret. in principio. nu. 115. noua quadam distinctione duas oppositas opiniones ad concordiã redegimus. Item neque veniale peccatum fit amplius quã veniale eo ꝙ fiat animo alliciendi alterum ad peccandum venialiter, secũdũ omnes.

30 Quadragesimonono, qui tam parui ęstimat salutẽ spiritualem proximi, vt absque necessitate, vel vtilitate, sed ex mera libertate suę voluntatis aliquid agit, ꝙ credit proximum ad mortaliter peccandum illectarũ, est exemplũ in femina, quę sine causa exhibet se, conspiciendam illi; quem credit simulatque perspexerit, peruersum aliquod desiderium peccandi mortaliter concepturũ

etiam

Digitized by Google

etiam si illa non intendat ad huiusmodi desiderium allicere, vt in dicto§ animaduertere.nu.6.post B.Anton.2.part.tit.7.cap.4.defendimus.facit cap. nihil.de præscript.& cap.2.de oper.nou.nunciat.

Dixi, Absque necessitate, vel vtilitate, sed ex mera voluntate: quoniam si alioquin non potest congruo quodam modo talia loca non adire, aut tunc temporis illis non adesse, vbi ab alio solet videri: quia verbi gratia, eundum est illi ad ecclesiam, vel aliò, vel sedere oportet ad ianuam cum vicinis & affinibus, ne inurbanitatis possit argui, nullatenus peccat, secundum eundem. Hic occurrit scrupulus non contemnendus, qui ex alio notabili postea dicêdo nascitur, circa mulierem, quæ propter appetitum inanis gloriæ (in quo solum venialiter delinquit) fuco faciem depingit, an peccet in hoc mortaliter? sed inferius in cap.16.nu.23. ad hoc dubium respondebimus, illi enim loco melius quadrabit.

31 Quinquagesimo, qui absque causa necessaria, vel vtili, alicuius mulieris suspectæ consuetudine familiari vtitur, & aduertens se scandalum præbere alijs, qui male de illa iudicant: tamen ab ea non discedit; eo quod nihil facit scandalum aliorum. Eodem modo peccat, qui frequenter moniales, debitam clausuram non obseruantes inuisit; & inde populus occasionem accipit detrahendi & murmurandi; etiam si alioquin caste viuat, & recta intentione loca illa frequentet. Ille item, qui domi suæ habet aliquam mulierem, de qua populus sinistri aliquid suspicatur, siue sit cognata, siue extranea, quandiu eã a se nõ reijcit, Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. quęst. 30. Idẽ dico de eo, qui habitat cum femina, cum qua tum rem habere populus suspicatur; etiam si alioquin, neque cogitatione cum ea peccet, vt in cap. inter verba. 11. q. 3. cũcluſ. 5. etiam diximus.

32 Altera duarum quæstionum supra cap. 3. num. 9. propositarum, quam remisimus huc terminandam, est; An qui occasionem peccandi alteri præbet sine proposito numquam amplius eam præbendi, absolui possit? Ad quam respondi, quod occasio faciens alterum peccare, a qua pœnitens abstinere, & numquam amplius se eam daturum statuere debet, quo absolui possit, definiri potest esse omnis & sola illa, quæ est scandalum actiuum mortiferum, hoc est, quod qui eam dat mortaliter dando peccat. Et si roges, quæ est illa, quam qui dat, mortaliter peccat? Respõdeo, quod omnis & sola illa, quæ datur per peccatum mortale, aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo salutem spiritualem proximi, aut in id, saltem interpretatiue, consentiendo.

Dixi, Per peccatum mortale, vt omnis illa occasio, quæ per opera mortaliter mala datur, includatur in prædicta definitione. De qua occasione agit S.Tho.2.2.q.43.art.4. quoniam licet omne peccatum mortale, quo scandalizamus, non habeat circumstantiã necessario confitendam, vt supra in cap. 6.nu.19. dictum est; cum tamen numquam liceat peccare mortaliter, clarum est, quod non est absoluendus qui non proponit, se numquam daturum occasionem peccandi per peccatum mortale: quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad consequens necessarium, argu.l.illud.ff. de adquiren.heredit.& cap.præterea.de offic.deleg.

Dixi,

Digitized by Google

33 Dixi, aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad peccatum mortale, ad includendum omnes occasiones, quæ cũ hac intentione dantur, siue opera ex se bona sint siue mala, siue ad malum, siue ad bonum inuitent: quia simul ac cum huiusmodi intentione dantur, tales sunt, iuxta Sanctum Tho. 2. 2. q. 43. ar. 2. ad 4. Nec huic obstat, quod in cap. inter verba. 11. q. 3. & in cap. quando. de consec. dist. 1. & in additione eius, & latius nuper in commentario cap. cum minister. 23. q. 5. nu. 39. dixi, scilicet, quod opus non desinit esse bonum, si principaliter propter Deum fiat, aut quia est bonum, quamuis minus principaliter, ob aliquod bonum temporale fiat, propter quod si principaliter fieret, malum esset. Non, inquam, hoc obstat: quia intelligendum est, quando quod minus principaliter intenditur, non est malum culpæ, seu peccatum: sed res bene appetibilis, quamuis non possit esse finis principalis virtutis, quæ præstantior ea est. Id autem, quod in hac definitione dixi, intelligendum est de eo, quod est malum culpæ, seu peccatum, quod nullatenus desiderare, nec velle, nec nobis finem principalem, nec minus principalem proponere possumus. Cuius enim finis malus est, ipsum quoque malum est, dicto cap. cum minister. 23. q. 5. vbi num. 36. diximus, hoc distare inter finem malum, quia est malum culpæ, & inter finem malum, quia est ineptus; eo quod sit medio minus bonus, quod hic potest esse finis minus principalis boni operis: ille vero non.

Dixi, Aut ad id iuuando; ad includendum eas, quibus quis dat opem ad peccandum; opem enim ferens peccat, cap. sicut diguum. §. illi autem. & §. hi quoque. de homicid. qualis est, quam præbet is, qui aliquam synagogam Iudæorum ædificat, aut reficit: quamuis sine aliqua intentione mouendi ad peccandum id faciat.

Dixi, Aut contemnendo salutem spiritualem proximi; ad includendũ eas, quæ dantur ob proximi salutis contemptum; qualis est, quam dat is, qui ideo transit per ianuam domus alterius, quem ob illum transitum mortaliter ira, aut amore inordinato peccaturũ credit, quod nihili pendat, aut parui faciat, quod alter ad id moueatur; cõtemptus enim huiusmodi efficit, vt mortale sit, quod alias non esset, Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 186. ar. 9. & ante illum glos. cap. quis autem. 10. dist. putata singularis a nostris.

Dixi, Aut cõsentiendo: quia consentiens peccat, sicut principalis, ad Rom. 1. cap. notum. 2. q. 1. cap. 1. de offic. deleg.

Dixi, Aut saltem interpretatiue, ad includendum eas, quæ dantur per eum, qui aliquid facit, quod ex sua natura & circumstantijs, cum quibus facit, adeo ad peccatum mortale incitat; vt maiorem partem eorum, qui sunt eiusdem qualitatis, cuius sunt hi, quibus datur illa occasio, in peccatum mortale deijcere soleat: aut facit aliquid, quod quamuis ex sua natura, & circumstantijs tale non sit: tamen credit & aduertit, ob illud certam aliquam personam, ex sua infirmitate, aut ignorantia mortaliter peccaturam, & antequam huic rei prouideat, id facit: aut credit & aduertit, ex malitia peccaturam, sine tamen vlla causa, & sine vtilitate sua, nec aliena illud facit: aut prætermittit aliquid facere contra legem iustitiæ, aut charitatis præceptum, ob quod alius mortaliter peccat. Addidi tamen, Certam aliquam personam: quia

Digitized by Google

non sufficit credere aliquam generaliter peccaturam; vt qui ad animi recreationem aliquem ludum instituit, non peccat, eo quod aliquem in eo peccaturum credat: sicut nec ille, qui credit, aliquem malum esse in aliquo opido, aut in aliquo magno conuentu, peccat, vt colligitur ex textu singulari, cap. Osius. de elect. quamuis ea de re nulla sit præsumptio particularis, licet peccaret, si crederet illum, aut illum illius oppidi, vel conuentus esse malũ.

34 Dixi, faciendi mortaliter peccare: quia non sufficit illa, quę venialiter peccare facit; cum, vt absoluatur, non sit opus proposito numquam amplius ad veniale redeundi, quod confessus est, iuxta Sanctum Thom. 3. par. q. 87. ar. 1. & supra cap. 1. dictum fuit: & occasionem venialiter peccandi per opus, quod non est mortale, dare, ad summum est peccatum veniale, & nihil amplius, iuxta eundem Sanctum Tho. 2. 2. q. 43. ar. 4.

Ex qua generali, & resoluta definitione, multorum dubiorum, quæ a nobis postquam ad sexagesimum annum peruenimus, quæsita sæpius fuerunt, peculiaris responsio colligitur. Primo quidem, quod talem occasionem dat, quisquis coram alio mortaliter peccat, per primam partem dictæ definitionis; licet eam tali modo non dederit, vt circumstantiæ necessario confitendæ causa esset, quod quando contingat in cap. 6. nu. 9. & seqq. dictum fuit.

35 Secundo, quod talis est occasio, quam dat quælibet persona, quæ cum intentione principali inducẽdi ad amorem inhonestum & mortiferum aliquã eleemosynam præbet, aut alloquitur, inuisit, docet, consulit: & a fortiori erit talis ea, quæ datur visu, nutu, blanda & amatoria loquutione, aut blandimentis, tactibus, muneribus, aut obsequijs in hunc finem directis: quia harum cuilibet secunda pars dictæ definitionis cõuenit. Nec obstat dicere, quod fortassis ex ea finis mortifer, qui prætendebatur, non sequitur; cum omnis voluntas, vt alius mortaliter peccet, mortifera sit, vt supra cap. 11. num. 11. & nu. 15. & 16. post S. Tho. 1. 2. q. 74. & S. Anton. 3. par. tit. 5. cap. 1. §. 5. & Magistrum in 2. dist. 24. & Ioan. Maiorem dicta dist. 24. q. 18. dicitur. & sic qui aliquam harum occasionum dedit, nisi statuat numquam amplius eam se taliter daturum absolui non debet.

36 Tertio, quod est talis, vt colligitur ex Caiet. 2. 2. q. 169. ar. 2. ad 4. quã dat, qui etiam sine alia praua intẽtione facit, aut reficit Idola apud Indos: aut Synagogas, apud Iudæos: aut Mezchitas apud Mahumetanos: aut Pagana templa apud Paganos: aut Hæretica apud Hæreticos; aut facit aliquid aliud, cuius principalis vsus est peccatum mortale: quia occasionem ad illud dat cum auxilio, & sic in tertia parte dictæ definitionis comprehenditur.

Quarto, quod etiam talis est, quam aliqui diebus festis, missa ab ipsis audita alijs, qui eam non audierunt, præbent, canendo, pulsando, choreas ducendo, saltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus præsentes tempore, quo audire missam ex præcepto tenentur, detinent, eo solo, quod eorum salutem spiritualem parui pendunt, respondentes dicentibus eos occasionem peccandi prębere nihil sua referre, cum ipsi eam audierint: quia eis quarta particula dictæ definitionis conuenit. Quapropter gubernatores, qui hæc fieri publice tempore diuinorum officiorum, saltem præceptorum, prohibẽt, laude digni sunt.

Quin-

Digitized by Google

Quinto, quod est talis illa occasio lasciuia,& inciuilis, quam præbent, qui pudenda ostendunt, aut vident nuda, aut operata vestibus tenuissimis, sine circumstantia iustificante; quamuis id sine intentione inducendi ad culpā mortiferam faciant, per primam definitionis partem: quia talis occasio est peccatum mortale; cum ex sua natura communiter ad culpam mortiferam, saltem voluntatis, aut delectationis mortiferæ morosæ inducat. Vnde legitur, Barnabam maledixisse nudis viris,& mulieribus nudis: & sine proposito nūquam amplius se eam daturos non sunt absoluendi. Dixi, Sine circumstantia iustificante, ad excludendum ex hoc numero aspectus, & tactus, quos infirmi talium membrorum medicis, chyrurgis, & clysteriferis permittunt.

Sexto, quod etiam est talis, quam dat, qui credit aliam certam personam obuiam sibi factam in concupiscentiam, aut iram mortiferam ex sua infirmitate, aut ignorantia casuram, & hoc aduertens obuiam illi fit, non prouidendo eius infirmitati, aut ignorantiæ, quamuis sine intentione, vt illa peccet, id faciat: quia illi conuenit sexta prædictæ definitionis particula; videlicet, Consensus interpretatiui.

37 Septimo, quod talem occasionem non dat, qui sine intentione & contemptu mortifero ita se ornat, vt credat quidē se ab aliqua persona totius populi, aut circi, vel Ecclesiæ odio, vel concupiscentia mortifera habendum, si illò ierit: nescit tamen a quo, aut id non aduertit: nec etiam si sciat quis, si intelligat quod ex malitia, praua consuetudine, & habitu quem habet, peccabit; quales sunt hi, qui non solum tales occasiones fugiunt: sed etiam aucupantur, immo se de eo iactant: quia eiusmodi occasioni nec dicta sexta particula, nec alia dictæ definitionis conuenit, & per hanc & præcedentem decisionem, id quod Caietan. dicit 2.2. q. 186. art. 9. versic. ad 4. & id quod Siluest. verb. ornatus. quæst. 4. & alij affirmant, conciliari potest.

Octauo, quod nec etiam est talis occasio illa, quam dant scurra & alij, qui præbent occasionem nimiam ridendi, comedendi, bibendi, vestiendi, aut loquendi; modo nimietas illa non perueniat ad culpę mortalis excessum. Per septimam enim dictæ definitionis partem, ex numero dictarum occasionum excluditur; quia solum venialiter peccare facit: quamquam magnopere illis est consulendum, vt ab eo abstineant. Tum quia ob nullam omnino rem peccatum veniale cōmittendum est, vt sentit gloss. in cap. si aliquid. 22. quęst. 4. & probat cap. 1. cum seqq. 22. q. 2. quantominus tot sunt committenda? Tū quia etiam vnum tātum peccatum veniale disponit ad mortale, iuxta S. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 3. Idem dicendum est de eo, qui dicit aliquid, aut facit, vt ad amorem vanum, aut veniale tantum malum alliciat; qualis est illa, qua quis videt, alloquitur, vel obsequio aliquam feminam prosequitur, non quidem quo moueat eam in copulam carnalem, neque in tactus inhonestos, neque de lectationem morosam: sed quo illa delectetur eius aspectu, alloquio, pulchritudine, ac ornatu, & eum beneuole intueatur, complacentiam de bene constituta & culta persona significando, sine alia delectatione, aut fine mortiferè malis: quamquam magna circumspectione opus est; ne hoc aliqua mortali culpa inficiatur.

38 Nono, quod interdum absolui potest, qui occasionē interficiendi dedit ob

Digitized by Google

commodatam baliſtam abſq; malo fine, licet numquam ſe amplius ſic commodaturum non ſtatuat, & interdum non: quia commodare ex ſua natura talem occaſionem non efficit: circumſtantię tamē eam efficere poſſent. Proinde, ſi quis alicui, qui cum alio rixatus eſt, irato animo baliſtam petenti commodauerit eam, talem præbet occaſionem: quia interuenit auxilium, aut cōceptus ſalutis ſpiritualis, aut conſenſus ſaltē interpretatiuus, quod per quintam & ſextam dictæ definitionis partem ſufficit ad efficiendum, vt aliquid ſit eiuſmodi occaſio. Idem dicendum de eo, qui commodat, aut vendit lanceam, ſclopettum, enſem, aut alia arma, aut pigmenta, aut chartas luſorias, talos, orbiculos, aut aliquid aliud; quod bene & male alteri tradi poteſt.

Decimo, quod talis eſt illa occaſio quotidiana, quam dat, qui imperat, conſulit, aut rogat alium, vt falſo iuret, iniuriam inferat, percutiat, fornicetur, aut aliud opus manifeſte malum faciat, ad tentandam virtutem eius tantum, licet non intendat eum, ad id inducere: immo introrſum deſideret, ne illud faciat: quia eſt peccatum mortale. nam eſt actus ſuapte natura, ad culpam mortiferam inducens ſine circumſtantia iuſtificante: & ſic illi prima dictæ definitionis pars conuenit.

39 Vndecimo, quod talem occaſionem non præbet, qui ab eo, qui ex ſua malitia eſt ad peccandum paratus, petit aliquam rem ex ſe bonam: quæ tamen eſt materia exercendi peccatum ab ipſo conceptum; quamuis talis ſit ea, quā dat illæ, qui petit aliquid, quod eſt peccatum ab eo, qui ad id accinctus ſiue paratus eſt. Ex quo colligitur ratio, quam quidam perdoctus quærebat, cur qui mutuatur ab vſurario, ad dandum ſub vſuris parato ob neceſſitatem petit, non peccat: qui vero petit ab eodem ad vſuram peccat? Eſt enim ratio, quod qui primum petit non ab eo rem malam, quamuis materiam peccandi offerat: qui autem petit poſterius, ſic, vt recte declarauit, & probauit Caietan. vbi ſupra, cui concordat Dominicus Sotus, tacito eo, de iuſtitia & iure. lib. 6. q. 1. ar. 5. Pro quo facit decretum S. Auguſtini cap. mouet. 22. q. 1. quo probatur, non eſſe peccatum, petere ab infideli, vt ſe promiſſis ſtaturum iuret, licet illum per ſuum falſum Deum iuraturum ſciat; quamquam petere, vt per illum ſuum falſum Deum iuraret, peccatum eſſet. Facit etiam ratio ſuperius tacta; ſcilicet non eſſe peccatum occaſionem peccandi ſine mala intentione cum neceſſitate, aut vtilitate præbere ei, qui ex ſua malitia peccat: quamquam petere, vt peccet, aut vt rem, quæ peccatum eſt, faciat, ſic. Facit etiam, quod ſicut illud decretum cap. mouet. 22. q. 1. probat, & S. Thom. dixit 2. 2. q. 78. ar. 4. alieno peccato ſine conſenſu in illud vti licitum eſt; quēadmodū ipſemet Deus pro ſua bonitate noſtris peccatis in bonos fines vtitur.

40 Duodecimo, quod non eſt talis occaſio illa vſu frequentiſſima, quam aliquis dat deponendo ſuos nummos apud nummularios vſurarios, aut contractus vſurarios exercentes, qui proprios habent ad illas exercendas, vt dixit S. Thom. in dicto art. 4. quia nulla particula dictæ definitionis illi conuenit. Eſt autem talis illa, quam dat, qui deponit apud talem nummularium, qui proprios nummos non habet, quibus ſuas vſuras exerceat, ſicut idem S. Tho. ſentire videtur. quod verius videtur, quam quod Caietanus ſuper ipſū, in dicta quæſt. 78. ar. 4. inſinuauit. Idēque quod nobis, viſum fuit Soto lib. 6. q. 1.

ſub

Digitized by Google

sub finem, de iust. & iur. quia differentia, quam S. Tho. inter illos duos ponit, non satis bene verificatur, intelligendo eam, vt Caietanus quo ad peccatu m veniale, quod vnus incurrit: quia suam pecuniam non deposuit prudenter, ed committendo ei, quem credebat eam impensurum, cum propriam non haberet. & alius non: quia prudenter deposuit apud eum, quem credit eam nō impensurum, cum propriam habeat: nam is intellectus a mente S. Tho. est maxime alienus: quæ est conclusio notabilis pro mille apud cābia vsuraria exercentes deponentibus.

Decimotertio, quod talem occasionem non præbet, qui alium ad committendum aliquod peccatum minus inducit, videns eum ad maius committendum deliberatum, nec valens alio modo illud ei dissuadere, vt etiā infra cap. 17. nu. 263. dicemus, quamuis Caiet. vbi supra oppositum tenuerit. quia licitum & etiā sanctum est precari, & persuadere ei, qui proponit interficere, aut adulterari, vt satis esse ducat percutere, aut fornicari, vt clare S. Augu. in cap. si quod verius. 33. q. 2. dixit, & Adrian. quolib. 1. q. 2. & etiā Sotus super cap. 3. ad Rom. & Caiet. in summa verb. tyrannus.

Decimoquarto, quod per prædicta declarari potest illa conclusio Soti lib. 6. q. 1. art. 5. de iust. & iure. scilicet, quod non peccat qui aliquid, quod in se bonum est, petit ab eo, qui dare aut facere bene potest; eo quod scit, alium dando, aut faciendo petitum peccaturum: quoniam per prædicta vera videtur, quando sine contemptu salutis spiritualis proximi, & non præbito ad illud auxilio, nec cōsensu in illud etiam interpretatiuo, petitur, & alius per malitiam, & non per solam ignorātiam, aut infirmitatem peccat. at quando aliquid horum concurrit, non videtur vera.

41 Decimoquinto, quod illa conclusio, quam post S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 24. q. 1. ar. 5. ad 3. & Silvest. verb. clericus. §. 8. q. 1. asserimus infra cap. 25. nu. 78. scilicet mortaliter peccare, qui credens, sacerdotem esse in peccato mortali, & quod eius non pœnitebit ante missam, quam faciet, inducit ipsum ad eam celebrandam, est intelligenda de sacerdote ab ecclesia per excommunicationem, aut suspensionem notoriam pulso, aut non præperato, nec ad missam obligato, aut per ignorantiam, aut infirmitatem, & non per malitiā peccante: aut eum cum mala intentione, aut cōsensu, aut cōtemptu salutis spiritualis eius inducit, & nō alias, vt colligitur ex prædictis, & his, quę in cap. 1. §. sacerdos. nu. 3. & seq. de pœnit. dist. 6. post vtr ūque Tho. in 3. par. q. 64. ar. 6. co pioſius diximus. Propter quę omnia credo, homines rogātes sacerdotes, vt p illis missas faciant, aut vt illis sacramenta administrent, raro ob id peccare.

Decimo sexto, quod nec etiam est talis ea, quam subditus alicuius tyranni, qui dominium & iurisdictionem alicuius status vsurpauit, eidem dat, petens iustitiæ administrationem, aut beneficium, seu gratiam aliquam honestam. quia dicta definitio illi non conuenit; cum ipse per malitiam peccet, & subditus non petat opus ex se malum: quamuis materiam peccandi offerat, immo ad minus peccandum inducat. Siquidem dat operam, vt qui peccat alienam potestatem vsurpando, non peccet etiam iustitiæ administrationem & beneficiorum, seu gretiarum distributionem prætermittēdo, vt recte Caiet. in summa verb. tyrannus. declarauit.

Digitized by Google

42 Decimoseptimo, quod talis fuit illa, quam quidam nobilis religioso cuidam iuueni ab eodem hospitio excepto dedit, introducens ei in cubiculum noctu puellam sine intentione inducendi illum, aut illam ad peccandum: sed tantum tentandi eius castitatis virtutem: quia prima dictæ definitionis pars ei conuenire videtur, cum illud opus peccatum sit mortale; quippe quod sua natura est inductiuum ad culpam mortiferam: nisi illius magna religio, & puellæ magna honestas circumstantiam iustificantem produceret. Idem item dicendum de ea, quam dedit is, qui amatorie quandam mulierem solicitauit nolens, vt illa in id consentiret: sed vt intelligeret, quid responderet. Idē item dicendum de ea, quam alius dedit alteri, cum soli essent, studiose dicens sine mala intentione, vt eam experiretur; Si te multum deprecarer, dormires ne mecum?

Decimooctauo, quod non erant tales, quas sibi mutuo dederunt duo Hispaniæ magnates, cum alter alteram super mulam suam retro se ferret, qui cū transirent cum suo comitatu per locum quendam secretum, absque fine mortali, aulice dixit illi; Qualis locus erat hic, domina, ad voluptati indulgendum, si tu alia fuisses, & illa respondit; Erat quidem valde aptus, si tu alius fuisses, eum impotentiæ insimulans. Nec etiam illa, quam grauis quidam vir dedit, dicens sine alio malo fine vrbano sermone honoratæ cuidam feminæ; Vis vt in eodem lecto nos metiamur? quia quamuis hæc verba per se ad peccatum mortale dirigantur: ex qualitate tamen personarum, fine, & modo dicendi colligebatur circumstantia quædam, moderans vim eorum, quam ad inducendum ad peccatum mortale habent: de quo casu & alijs similibus, qui occurrunt inter aulicos vrbane iocantes ego satis hucusque dubitaui.

Decimonono, quod diu, multumque dubitaui, an esset talis illa, quam quidam sacerdos ante triginta annos mihi confessus fuit, se dedisse, admouēdo, iocoso honestoque amore absque mala intentione manus honestæ cuiusdam mulieris pectori, & eiusdem mamillas tangendo; cuius decisionem nūquam hactenus affirmare sum ausus: nunc autem dico mihi videri eam non esse talem; quia nulla pars prædictæ definitionis eam comprehendit, quando tactus ille ex sua natura non tātum incitat ad peccatum mortale, vt quasi sēper mortaliter peccare faciat personas, quæ sunt eiusmodi qualitatis, quando, vt dixi, iocose fit: quamuis si serio fieret, aliud dici deberet. Idem dicendum est de eo, qui absque mortali fine & intentione, aliquam feminam per manum, aut brachium ducit: quamuis vterque sit iuuenis. Et etiam de eo, qui manum premit, Caiet. 2.2. q. 154. ar. 4. aut vellicat, aut brachium torquet, aut eius pedem suo contingit. Et etiam de eo, qui amplectitur, & osculatur, vbi talis est consuetudo, modo partium obscœnarum aspectus & tactus absit, de quibus iam dictum est, & modo non sit alius finis & intentio mortalis, vt solet fieri in choreis, iocis, saltationibus, & aliquibus ludis ad recreationem adhibitis; maxime inter cognatos, & familiares, in quibusdam regionibus plus quam in alijs.

43 Vigesimo, quod nec etiā est talis occasio illa peccandi, quam dāt Vniuersitates, Studia, Collegia, gradus, magisteria, doctoratus ad docēdum scientias licitas instituta: licet multi propter illa peccent, docendo, discendo, gradus

Digitized by Google

dus conferendo, suffragia ferendo, & male rem gerendo, per superbiam, ambitionem, vanamgloriam, inuidiam, auaritiam, technas, mendacia, subornationes, & etiam periuria. Ob quæ huius contrarium dixit ille Hæresiarcha Vuicleffus damnatus per Conc. Constantien. sess. 8. cuius articulus damnatus ibidem est, Vniuersitates, Studia, Collegia, graduationes, & magisteria, in eisdem, sunt vana gentilitate introducta: & tantum prosunt Ecclesiæ, sicut diabolus. Sed longe verior est nostra hæc responsio: quia prefatam occasionem non comprehendit prædicta resolutio. Optimum tamen esset, vt considerarent Rectores, & Gubernatores scholarum & collegiorum, tanta esse peccata, quæ in illis committuntur, vt occasionem dederint illi hæretico, & suis sequacibus ad illud de ipsis affirmandum. Ideoque omnibus artibus, & viribus nauarent operam diminuendis illis, etiam si omnino exinanire non possent.

Vigesimoprimo, quod nec etiam est talis occasio, quam dat peccandi scientiæ licitę Theologiæ, Legum, & Medicinæ: quamuis quidam scripsit, quod animæ peribant ob sacram Theologiam ad earum salutem inuentam: & corpora ob Medicinam ad eorum valetudinem inuentam: & bona per leges, ad eorum conseruationem latas; quia culpa non est earum, nec suorum auctorum: sed eorum, qui eis abutuntur. Idem item dicendum de alijs scientijs & artibus, quas infamia notare infamis Cornelius Agrippa, & damnare damnatus Lutherus voluerunt; quos eorum debellator Castrensis refert in lib. 6. aduersus omnes hæreses, verb. scientia.

Vigesimosecundo, quod nec etiam talem occasionem dant, qui illas artes mechanicas exercent, quarum operum vsus bonus & malus esse potest: quāquam plures illis male venialiter vtantur, vt in cap. negotium. de pœnit. dist. 5. num. 5. & 19. & 27. probauimus: quia per septimam particulam dictæ resolutionis excipiuntur: quandoquidem peccatum veniale non adimit gratiam diuinam, nec illius dimissio ad illam consequendam est necessaria, secundum sanctum Thom. 3. par. quæst. 87. ar. 1. & dictum fuit supra, cap. 1. num. 26. Ob quod mihi videtur, absolutionem non esse denegandam personis, quæ componunt pigmenta, indusia, collaria, sudaria, mammillaria, & alia valde operosa, quibus communiter homines male venialiter vtuntur, licet confessarij ab hoc eas abducere deberent; præsertim moniales, quæ cum sint professæ statum perfectionis illustrem, a dandis, & accipiendis vanitatum occasionibus, multum cauere debent; licet non sint nisi veniales. quia quamuis maculam nō inspergant, tollunt tamen decoris lucem & obscurant, vt declarauit Sanctus Thom. 1. 2. quæst. 87. ar. 1. post S. August. qui in lib. de pœnit. dixit, *Peccata venialia, si multiplicentur, decorem nostrum ita exterminant, vt a cælestis sponsi amplexibus nos seiungant.*

Vigesimotertio, quod nec etiam dat talem occasionem, qui habet artem faciendi opera, quæ ex se sunt talia, vt illis homines bene, & male vti possint: quamuis maior pars male etiam mortaliter vtatur, vt efficaciter in præcitato cap. negotium. num. 8. de pœnit. dist. 5. probauimus, sequuti mentem diui Thom. & Caietani, 2. 2. quæst. 69. art. 2. & præcipue per istam rationem, quod aliqua ars, aut alia res non est mala, eo quod plures male etiam

Digitized by Google

mortaliter ea vtantur. Bona enim est lex illa naturalis & diuina, de vno solo Deo recte colendo; quamuis maior hominum pars, immo & nouem ex decem, qui sunt Pagani, Iudæi, Mauri, Hæretici, & multi Catholici male etiam mortaliter ea vtantur. Bona etiam est lex de non iurando irreligiose: sed maxima hominum pars recensendo in ea Gentiles, Iudæos, Mauros, & Hæreticos, & Catholicos, quos omnes illæ obligant, iurant, aut habent voluntatem iurandi per falsos Deos, aut irreligiose per verum. Sancta est item lex sexti, & noni præcepti Decalogi, de non fornicando, nec concupiscendo: maior tamen pars in illam mortaliter peccat, opere, ore, voluntate deliberata; aut morosa delectatione carnali contra naturam, aut præter illam.

44 Vigesimoquarto, quod nec etiam talem occasionem peccandi dat, qui ad bonum finem permittit, aut instituit cum moderatione debita supplicationes, congregationes publicas, & sollennes orationes, mercatus, nuptias, primas missas, belli simulachra, publica conuiuia, & exercitationes currendi; aut choreas, & tripudia faciendi: quia prædicta resolutio eam non comprehendit: & quia sunt opera suapte natura talia, quibus homines & bene, & male vti possunt. Et quamuis multi ex illis occasionem peccandi capiant: multi tamen illis bene vtuntur, & ex his, qui male vtuntur quamuis aliqui mortaliter peccent: maior tamen pars sine comparatione non peccat amplius, quã venialiter.

Vigesimoquinto, an occasio peccandi, quæ ex agitatione taurorum datur sit talis, vel non, infra in cap. seq. num. 9. dicetur.

Vigesimosexto, an sit talis occasio, quæ ex permissione lupanarium publicorum datur, infra in cap. 17. nu. 195. dicetur.

Vigesimoseptimo, quod talis est occasio, quam dat ille, qui ne scandalizet alium, qui iniuste offenditur, omisit aliquid facere, quod sub reatu mortalis culpæ efficere tenebatur; puta rancorem in inimicum conceptum deponere, vel opitulari proximo extrema necessitate laboranti, secundũ Sãctum Thom. 2.2. quæst. 43. ar. 7. Richar. in 4. lib. sẽt. dist. 38. & tex. in cap. vtilius. de reg. iur. S. Anton. 3. par. tit. 7. cap. 4. §. 5. Neque etiam opera, quę nõ sunt præcepti, sed consilij; puta dare eleemosynam, ieiunare, & id genus alia omittenda sunt ob malitiam, inuidiam, vel male dispositam voluntatem illorum, qui propterea scandalizantur. est enim scandalum Pharisæorum Matth. 15. & cap. inter verba. 11. quæst. 3. Immo nec quando scandalum ex ignorantia, vel infirmitate animi oritur, quod pusillorum, aut ignorantium, seu imbecillium nuncupatur, debent bona opera in totum relinqui: sed occultari, aut differri quousque moneatur proximus, bonitatem eius, quod facit. Quod si post huiusmodi admonitionem adhuc scandalizatur, nihili est habendum tale scandalum; tunc enim iam fit pharisaicum iuxta præallegatos doctores, & beatum Gregorium in dicto cap. inter verba: nisi quando illi admoniti non intelligunt rationem, quæ illis redditur: aut antiqua consuetudo, vel alia ratio, qua ipsi nituntur, persuadet eis non esse iustam illam rationem, quæ ipsis redditur: tunc enim, quia scandalum non ex malitia, sed ex ignorantia oritur, talia opera, etiam secundum se bona; cum non sint de necessitate salutis spiritualis; dimittenda sunt, vt Card. Caiet. 2. 2. quæst. 54. ar. 7. docuit. Nemo tamen

Digitized by Google

men subinde cogitet, in gratiam proximi, aut propter euitandum scandalum, licere alicui nec vnicum peccatum veniale committere, secundum Sanctum Thom. in 3. dist. 43. ar. 7. ad 5. immo neque propter impediendam mortem alterius, mentiri vllo modo licet, cap. super eo. de vsur. & cap. primum. 22. quæst. 2. facit gloss. singularis cap. si aliquid. 22. q. 4.

Vigesimooctauo, quod talis est occasio, quam dat is, qui ex aliqua causa occulta vescitur carnibus i diebus ab Ecclesia prohibitis, vel qui ieiunijs præceptis non ieiunat, & eos qui propter ignorantiam scandalizari videntur, certiores non facit, vt patet ex prædictis.

Quid restituet animæ proximi bona lædens.

RESTituet quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ.

45. CIrca hoc dicimus, quod, qui proximo nocuit in bonis animæ; eo quod ad peccandum mortaliter ipsum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonum quod sua opera amisit, ipsi restituatur: nam si rerum corporalium restitutio est necessaria, multo certe amplius spiritualium; quæ ad animam pertinent, arg. cap. cum in cunctis. de elect. & auth. multo magis. C. de sacro-Sanct. Eccles. Siquidem hæc nobiliora bona sunt illis, cap. deteriores. 6. quæst. 1. Proinde modo, quo nocuit restituere debet, inducendo eum, quem decepit ad peccandum, ad pœnitentiam; & opera meritoria consulendo, exhortando, & pro Deum precibus, tum proprijs, tum alienis si opus est, interpellando, eiusque conuersionem impetrando, reuocare contendat; absque tamen peccati occulti manifestatione. Vnde constat, quantum oneris contrahat, qui alium ad peccandum inducit; quoniam vix dignam restitutionē facere potest: siquidem voluntas, quæ semel corruit in peccatum, vix multis etiam admonitionibus, consilijsque ad virtutem resurgit, secundum Scot. in 4. lib. sent. dist. 16. q. 3. in hoc communiter ibi receptum, & Adrian. in 4. de restit. q. 31. & alios alibi. Sed hæc omnia videntur intelligenda de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccandum induxit; vt si pater, dominus, aut paterfamilias auctoritate sua induceret filiū suum, aut clientem, vt cum alio inimicitias exerceret, aut litteris præditus, aut hæreticus quispiam, alteri persuaderet, illum, aut illum contractum non esse vsurarium: vel illam, aut illam doctrinam esse veram; cum contrarium esset verum: vel qui susurrando & falsa renunciando inter duos inimicitias disseminat. Non est autem intelligendum hoc de illo, qui ad peccādum impulit alium, qui scit illud esse peccatum, & potest liberare, & absque vllo timore, aut erubescentia illius, qui induxit illum ad peccandum, abstinere ab illo peccato, & ab illo resilire: nā hic ad nullam tenetur restitutionem a iustitia præceptam, de qua hic loquimur; siquidem nihil commisit contra iustitiam: quamquam debet illum ex charitate, sicut alios peccatores, & aliquando plus corrigere, id quod erudite insinuauit, & meo iudicio, efficaciter probauit Sotus lib. 4. q. 4. art. 3. de iust. & iure. & latius nos nuper tradidimus in cap. noli. de pœniten. distinctione prima.

De quin-

Digitized by Google

De quinto præcepto Decalogi, Non occides. Cap. XV.

1 *Præceptum quintum vetat mortem corporis, non animæ.*
2 *Occidunt iuste bellans iuste, & se, vel alium defendens.*
3 *Mors aliena pro medio defensionis propriæ an sit licita.*
3 *Vita proximi quando plus æstimanda, quam res propria.*
3 *Defensio iusta inculpatæ tutelæ.*
4 *Fugere quis an teneatur.*
4 *Honorem ob tuendum vt licet alium percutere.*

1 PRo fundamento dicendorum dicimus primo sequentes Conc. Colonie. in declaratione huius præcepti, hoc præceptum fuisse interpretatum ab eodem, qui illud tradidit, vt patet Matth. 5. scilicet, quod per illud non solũ prohibetur homicidium, aut quæuis percussio: verum etiam voluntas id faciendi. Etenim vt docuit S. Tho. receptus 1.2.q.72.art.7. quem nos sequimur in additione cap. quando. de consec. dist. 1. & supra in prælud. 9. nu. 2. peccata cordis, oris, & operis eiusdem sunt speciei.

Secundo dicimus, hoc præceptum tanto melius custodiri debere, quanto potiores ob fines latum fuit, quos in dicta additione congessimus: & quod ille infringit illud, qui ob vindictam, vel aliquem alium respectum publicum, vel priuatum iniustum, vult, procurat, aut operatur, aliquod detrimentũ personale, aut corporale notabile proximi, non autem qui vult, procurat, aut operatur detrimentum animæ; vt ipsummet Concilium sensit.

2 Tertio, quod sepe quis licite alterum occidit. Primo, vt iudex publica auctoritate, cap. ille. 23.q.4. Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere super terram.* secũdum S. Tho. 2.2.q.64.art.2. etiam ob furum, iuxta alterum Tho. in dicto ar. 2. quę est cõmunis opinio in 4. lib. sent. d. 15. cõtra Scotũ. Secũdo in bello iusto, quod etiam auctoritate publica geritur, cap. nisi. cap. noli. cap. quid culpatur. & cap. militare. 23.q.1. Tertio ob vitæ propriæ defensionem, clem. 1. de homicid. Quarto, quãdo aliter rem suam tueri nõ potest, quod post Caiet. in dicta q.64.art.7. & Anto. 3. par. tit. 4. cap. 3. sub finem, & Siluest. verbi bellum. quæst. 2. probauimus in cap. olim. 1. de restit. spoliat. quod opportune pro hoc facit, vbi respondimus ad cap. 2. de homicid. quod secundum Panor. ibidem contrarium probat, in illis verbis, *Te tua que liberando.* Respondemus etiam ad rationem, quæ pro illo facit; videlicet quod, vt supra cap. præcedẽti dictum est, tenemur ad magis diligendũ vitam proximi, quam nostras fortunas. Respondemur, inquam, quod illud est verum in casu necessitatis: extra tamen illum, maiorem curam habere quis debet rerum suarum ad suam suorumque vitam tuendam, & ad virtutem exercendam, quam vitæ alienæ, iuxta S. Tho. receptum in dicto art. 7. pro quo facit l. vt vim. ff. de iust. & iur. At qui capit aliena titulo alio, quam necessitatis, non est positus in illa. Quarto, propter defensionem proximi, gloss. penul. clem. 1. de homicid. & in summa. 15. q.8. Innoc. Panorm. & Commun. in cap. si vero. 1. de sent. excom. Panorm. in cap. penul. de cler. percuss. quidquid dicat Fortun. præcitata l. vt vim. ff. de iust. & iur. nu. 24. Omnes autem hi casus vna in re conueniunt; scilicet, quod

in

Digitized by Google

in omnibus eis peccat occisor, qui ob odium, aut vindictam priuatam occidit, cap. cum minister. 23. quæst. 5. differunt autem in alijs: etenim in tertio casu, qui hominem necat, neque peccat, neque est irregularis: in ceteris autē licet non peccet, fit irregularis, iuxta glos. singul. ab omnibus fere receptam, quæ est penul. clem. 1 de homic. Item, qui in duobus primis casibus, scilicet, iudicis auctoritate, aut in bello iusto occidit, aut iubet occidere, potest quidē habere propositum, & animum occidendi, nec apprehēdere mortem alterius tamquam medium ad se defendendum: solum enim debet intendere in defensionem sui, rerum suarum, aut proximi, licet exinde mors aggressoris fuerit subsequuta, vt videtur sentire S. Thom. 2. 2. quæst. 64. ar. 7. & expressit latè ibi Caiet. & Card. S. Sixti in cap. de occidendis. 23. quæst. 5. & Abulen. super Matth. cap. 5. quæst. 46. Pro quibus faciunt aliqua dicta S. Augustini; quorum præcipuum est in dicto cap. de occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles aut publica functione fungantur.

Contrarium tamen tenuimus nos in dicto cap. olim. quod etiam postea late asseruit Sotus in lib. 5. quæst. 1. art. 8. de iust. & iur. Primum, quod hæc subtilis limitatio videtur noua, & nouitates, qua parte fieri potest, sunt fugiendæ, cap. ex parte. de consuet. tum quia vim vi repellere licere, omnia iura clamant; vt habet prædictum cap. olim. & l. scientiam. §. qui cum aliter. fl. ad l. Aquil. & l. 1. ff. de vi, & vi armat. & l. 1. C. unde vi. & ibi citata in eis per glossas. Tum quia licet cuiuis ferro se petētem occidere, l. sed etsi quemcunque. ff. ad leg. Aquil. Tum quia, nisi S. Tho. vbi supra hoc insinuasset, nullus præfatorum id tenuisset, & S. Thomam id noluisse dicere, satis probat Sotus vbi supra. Tum quia præfatum Augustini dictū intelligendum est de volente occidere alium, quam aggressorem, vel aggressorem sine præcisa necessitate vt iura iuribus concordent, quod expedit, cap. cum expediat. de elect. lib. 6. & l. 1. C. de inoffic. dotib. Tum quod alioqui vix vllus vmquam occideret aggressorem sine peccato; quoniam omnis inuasus, vt plurimum, cōcipit voluntatem occidendi, si alias se, suaque tueri nequeat. Tum quod metus mortis, quæ est secundum Philosophum omnium terribilium maximum, non permittit, vt fragilitas humana tam æquo animo sit, vt percutiendo aggressorem, solum velit se defendere, & non occidere: & ita qui se defendit, etiam vibrando ensem, non peccat, secundum gloss. clem. 1. de homicid. etiam si spiculum dirigat in guttur aggressoris; vt rectè explicat Sotus. Quare non licet occidere alium antequam aggredietur, ne occidatur ab eo, habita opportunitate id faciendi, licet sciatur id eum velle facere: quia nulla iura naturalia, nec humana hoc permittunt in alium, quam aggressorem, vt præfatus Augustinus videtur innuere.

Credimus autem dici posse, quoad hoc illum tantum aggressorem, qui decreuit occidere alium, nulla mora interposita, qua vllo modo possit effugere mortem, nisi præueniat eum antequam aggrediatur; qualis videtur esse vxor, quę certo nouit se occidendam a marito pugione, quem supposuit ceruicali ad occidendam eam dormientem, & non potest fugere concluſa claue ianua. Non tamen videtur talis, qui occidit insidiatorem suum, nondum aggrediē-

tem a

tem a quo tandem certo credit se occidendum, nisi præueniat, de quo me quidam eruditus interrogauit; quia hoc casu interponitur magna mora diei, mensis, vel anni, qua posset liberare absentando, continendo se domi, vel aliquo tuto loco, morte, morbo, aut pœnitentia insidiantis. quod, vt puto, esse verum quoad forum interius, ita videtur in foro exteriori excusatum iri, si occisus minatus fuit mortem occidenti; & erat consuetus suas minas exequi; quod Castrensis annotauit in l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iud. se vendicare.

Item, vt quis in tribus vltimis casibus iuste occidat, opportet, vt circa defensionem obseruet moderamen incolpatæ tutelæ; vt id solum faciat, sine quo iniuria non posset vitari, vt in gloss. fin. dicti cap. olim. plusquam alij declarauimus. Proinde non liceret, se defendere maiori vi, quam sit ad propulsandam iniuriam necessaria, per dictum cap. olim. & per dictam l. 1. C. vnde. vi, & per tradita a S. Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 1. nec consequenter armis, ab eo, qui sine illis inuaditur, iuxta prædictam glossam, nisi quando pugnus inuasoris est ita, aut paulo minus fortis, quam ensis inuasi, iuxta eandem glossam singul. communiter receptam, dictæ l. 1. Idem nobis videtur, quando nisi se armis defenderet, iniuriam maximam honoris, aut personæ pateretur: siquidem iuxta prædicta in 4. casu supra eodem cap. num. 2. recte quis potest ob suarum rerum custodiam alterum occidere: at honor pluris valet, quam alia bona fortunæ, cap. suam. iuncta gloss. verb. modestiæ. de pœnis. Prouerb. 22. Arist. 4. Ethic. & gloss. extrauag. ad conditorem. §. rursus. verb. honori. de verb. signific. & iniuria personæ maior est, quam fortunarum, l. in seruorum. ff. de pœn.

4 Ex quo, in dicto cap. olim. extra gloss. cum Panorm. inferebamus, quod si ille, quem alius aggreditur, non potest absque suo dedecore fugere, non tenetur id facere: & si non potest vitare vulnus, aut alapam, quam sibi alter molitur impingere, nisi ipsum occidendo, poterit occidere, Bal. in repet. l. 1. C. vnde vi. Contra vero, qui iam est vulneratus, vel quem aggressor iam reliquit & fugit, non potest absque peccato illum occidere: quoniam iam illud est vindictam sumere, & limites defensionis transgredi, secundum Richard. in 3. lib. sent. dist. 37. Quod limitandum existimo, quando affectus iniuria vulneris, aut alapæ, vel alia, magnam sui honoris iacturam faceret; si fugientem non persequeretur, vt tenet Victo. de iure bel. cap. 2. & 5. nam talis posset eum persequi, & percutere tantum, quantum ad sui honoris defensionem opus esset: nam licet illud nō esset defendere personam, neque fortunas: esset tamen defendere honorem, quem licet, vt prædictum est, defendere, etiam occidendo, si eo ad id opus esset. Addimus item, quia multis videtur id expedire, licet res manifesta sit; scilicet, maritum occidentem, aut cupientem occidere vxorem in adulterio deprehensam, peccare mortaliter, cap. inter hęc. 33. q. 2. vbi gloss. sing. & celeb. quamuis in foro exteriori minime puniatur. An autem inuasus potens se defendere fuga excusetur ab irregularitate. tradi tur inf. cap. 27. num. 211.

Peccat

Peccat mortaliter quis contra hoc quintum præceptum.

5 *Occidens feriens, procurans, & eo gaudens: nisi id faciat, se, vel alium, vel sua bona defendendo, vel sit latro.*
6 *Latro diurnus & nocturnus in quo differunt.*
6 *Occidens casu, & exponens se periculo mortis corporalis.*
7 *Irregularis est occidens maritum alicuius feminæ ob sui defensionem.*
8 *Occidens, aut feriens ministros iustitiæ, etiam se defendendo.*
9 *Duella mala, vel torneamenta iniens, vel eis adsistens.*
9 *Torneamenta quædam sunt licita.*
10 *Mortem alienam desiderans, vel ea se delectans.*
10 *Delectari potest quis bono nascente de alterius morte.*
11 *Mortem propriam iratus exoptans, aut vitam abbreuians.*
11 *Excommunicatus qui clericus seipsum percutiens.*
12 *Martyrio se ob tædium vitæ offerens, aut optans se non fuisse natum.*
13 *Comedens, uel propinans notabiliter noxia.*
13 *Infante cum tenero in eodem lecto dormiens.*
13 *Mater quæ filium suum tenerum admittit in lecto.*
14 *Abortiens, vel abortiendi periculum subiens, vel procurans.*
14 *Irregularis sit quis propter abortum procuratum.*
15 *Bellum ad iniustum pergens, vel in eo militans.*
15 *Restitutio rei lucrifactę in bello iniusto.*
16 *Mortem ad iniustam pergens, vel ab ea non liberans. nu. 17.*
17 *Vindictam non vetans, consentiens illi, vel morti aliquo ex nouem modis.*
17 *Testem ad condemnandum nemo tenetur se offerre.*
18 *Taurorum agitatio quando auctori visa valde crudelis.*
18 *Taurorum agitatio Gallis, & olim Nauarris inconsueta.*
19 *Taurorum agitatio per Pium V. prohibita vt intelligenda. nu. 20.*
19 *Taurorum agitationi duellis æquatæ qui prohibentur interesse.*
20 *Festa sanctorum non tauris, sed ijs exhilaranda.*
20 *Taurorum agitatio torneamentis æquata, vt moderata licet.*

5 EX præfatis infertur peccare mortaliter contra hoc quintum ptæceptum primo, qui iniuste occidit, aut mutilat, aut fuste, vel aliter notabiliter ferit alium, aut quidpiã horum vult, procurat, aut delectatur ea fecisse. 23. q. 5. in fine summę. Id autem q̃ Ioan. Maior in 4. lib. sent dist. 17. q. 4. amonet, vt cõfessarius interroget homicidã, quid impulerit ipsum ad occidendu, & quãtu tẽporis in proposito perseuerauerit, & quoties decreuerit id facere, & postquã perfecit, quoties meminit, & factũ placuit. illa, inquã, admonitio pertinet ad peccatorum circumstantiã, quã numeri vocant, & nõ pertinet plus ad hoc peccatum, quã ad alia. Et q̃ dicit, toties hominem illum peccare mortaliter, quoties id voluit, debet limitari iuxta illa, quæ in cap. 1. de pœnit. dist. 5. nu. 48. & supra cap. 6. num. 14. & seqq. definita sunt; scilicet, vt non procedat quando absque interruptione operis exterioris actus interior continuatur,

vel

vel absque interruptione actus interioris apparatus exteriores, & præludia maleficij multiplicantur.

Dixi supra, Iniuste: quoniam, qui iuste occidit propter iustam defensionē proximi, vel sui honoris, & rei familiaris, etiam si aliter propriam vitam defendere posset, non peccat; licet irregularitatem contrahat, iuxta glossam singularem, quę penultima est, clem. 1. de homicidio, receptam per omnes ibi, & Siluest. verb. homicida. 1. q. 9. Quamuis postquam hæc scripsissemus, cōtrarium tenuerit ibidem Reuerendissimus Segobiensis Didacus a Leyua, sequutus Fortunium in l. vt vim. ff. de iust. & iur. eo quod eiusmodi defensor nō peccat. quæ ratio fragilis est; cum iudices, aduocati, & testes, & alij sine peccato cooperantes ad iuste damnandum morte delinquentem, non peccēt, immo mereantur: attamen irregulares fiunt, secundum omnes, vt dicemus infra cap. 27. num. 209. & seruat Curiæ Rom. stilus, qui ius facit, cap. quam graui. de crimine falsi. & cap. ex litteris. de constit. Quare a communi non est recedendum.

5 Secundo peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit, cum posset illum apprehendere, & se, suaque defensare, non occidendo eum, per resolutionem communem, in cap. si persodiens. de homicid. etenim quamuis magna intercedat differentia, quātum attinet ad forum exterius, inter latronem diurnum & nocturnum, quod hic præsumitur occidere velle, non autem ille, quo ad forum tamen conscientiæ nihil est discriminis; quia occisor scit veritatem, cui in hoc foro cedit præsumptio, argum. cap. tua. & cap. is qui. cum eis adnot. de spon.

Tertio, qui occidit aliquem, etiam propter tuendam suam castitatem, quā adhuc salūo omni honore suo poterat bene defendere fugiendo, vociferando, vel alio modo, iuxta cōmunem opinionem, quam S. Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 2. optime declarauit. Nec interest, an sit vir, aut femina sic se defendens.

6 Quarto, qui casu occidit, percutitve aliquem præter intentionem: sed in culpa fuit in non aduertendo, vel non adhibendo eam diligentiam, quam homines mediocriter prudētes in similibus actibus adhibere solent; ne mors aliqua, vel noxa personalis consequatur; vt si deijciens tegulas ex aliquo tecto, antequam deorsum eas mitteret, non præmonuit transeuntes, nec vllum eius rei signum posuit: aut castigaturus aliquē puerum, nō abstulit gladium a cingulo, quo erat eum castigaturus, per quem postea e vagina elapsum, illum occidit, aut lædit, cap. ad audientiam. cap. lator. cap. presbyterum. de homicid. l. si putator. ff. ad l. Aquil. Et addimus, quod ad hoc, vt homicidium casuale sit peccatum mortale, nec ne, parum facit ad rem, an opus vnde mors consequitur, licitum sit, vel illicitum; nam in vtroque casu crimen erit letale, si præcessit culpa in non adhibendo debitam diligentiam ad periculum mortis vitandum, & in neutro, si ea fuerit adhibita: quamuis quātum ad irregularitatem plurimum referat, vt Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. sufficiēter probauit.

7 Vnde infertur, illud S. Antonini 3. par. tit. 5. cap. 8. §. 1. qui illicite aliquid aggreditur, quod est causa, vt alium occideret propter sui necessariam defensionem, non solum peccat id aggrediendo, sed etiam est homicida. quod est intelli-

Digitized by Google

intelligendum, quando opus illud illicitum erat quædam via ad homicidiũ perpetrandum, iuxta mentem Caietani in dicto art. 8. Vt si intendens tantum percutere hominem interimit, & probatur efficaciter per cap. fi. de homic. lib 6. Per quod defendi potest aliud eiusdem S. Antonini dictum, in dicto §. 1. scilicet, quod qui ad mulierem alienam ingreditur, eiusque maritum interficit, vt se defenderet ab eo, qui eum inuentum cum illa volebat occidere, est homicida quoad irregularitatem. Talis enim ingressus iure dici potest esse via ad tale homicidium, & subinde præuideri debuisse ab eo illius consequutionem. de quo latius infra cap. 27. nu. 238.

8 Sexto peccat, qui damnatus ad mortem, occidit, aut percutit ministrum iustitiæ, quo se eripiat; quoniam quoties vis est iusta, resistentia est iniusta, iuxta gloss. l. vt vim. ff. de iust. & iur. & Scotum communiter receptum in 4. lib. sent. dist. 15. q. 3.

Septimo, qui ne timidus, pusillanimis, aut ignauus habeatur, vel per audaciam nimiam decernit deliberate amittere, aut amittendi periculo exponere vitã, aut membrum aliquod, vel partem eius notabilẽ, aut inferendi notabile damnum in proximi personam, loco, tempore, vel modo indebito, iuxta mẽtem S. Thomæ 2. 2. quæst. 126. art. 1. receptã, & per Caietan. in summa verb. timiditas. Dixi, Deliberate: quia subreptio & incõsideratio eius, quod aggrediebatur, ipsum excusare posset a mortali, Caiet. ibidẽ, & probatur per dicta in cap. 11. supra eod. num. 4. Neque obstat, quod ex hoc videtur inferri vnum falsum; scilicet latronem, qui furatur peccare bis; videlicet furando, & se exponendo periculo suspensionis, quia hic agitur de illo, qui per intimiditatem, ne habeatur timidus, stulte & directe per se, se exponit periculo perdẽdi vitam, & cet. latro autem non se exponit per se, & directe, nec per intimiditatem eiusmodi periculo, sed per accidens, & per quandam consequutionẽ, quod diuersificat, nec multiplicat speciem peccati, argum. l. si quis ne causam. ff. de reb. cred. cum multis ibi citatis per recentiores, & S. Thom. 1. 2. quæst. 18. artic. 11. Et ideo concedo, quod latro, qui furaretur, ne a sociis iudicaretur timidus mortis, quam propter furtum incurrere posset, bis peccaret.

Octauo peccat, qui aliquo ioco vtitur cum periculo suæ vitæ probabili, puta funambulus super funes in altissimis locis corpus volutans, iuxta Siluest. verb. ars. q. 8. quod, meo iudicio, non procedit quando prudentis arbitrio ille funambulus eis viribus & velocitate pollebat, locusque sic erat appositus, vt sine periculo verisimili talem iocum exercere posset, arg. extrauag. 1. Ioan. xxii. de torneamen.

Ex quo infertur responsio ad quæstionem; An qui hauriunt, vel dant venenum ad experiendam theriacam mortaliter peccent? Et alijs quidem videtur non peccare, concurrentibus his: scilicet, quod qui composuit illam pro homine legali habeatur: & quod eam de consilio insignium medicorum solito de more iuxta præcepta medicinæ composuerit: & quod iam facto in aliquo bruto animali periculo, virtus eius comprobata sit: quodque tam qui dat, quam qui sumit venenum, credit theriacam esse talem, qualis esse debet prędicto modo composita: & nullum subesse mortis, nec alterius notabilis damni

ni corporalis periculum. Alijs tamen aliud visum est, quibus libenter accedo ante periculum, vel experimentum factum; eo quod satis experimenti, potest accipi in brutis, post tamen factum non audirem damnare aliorum opinione visum.

9 Nono peccat mortaliter, qui aliquod duellum, siue singulare certamen illicitum aggreditur, vel procedit ad torneamenta, alia ve huiusmodi exercitia prohibita; vnde vt plurimum cædes, vel grauia vulnera reportantur: vel ad id alium induxit: vel non impediuit, cum posset, cap. monomachiam. 2. quæst. 5. cap. 1. & 2. de cleric. pugn. in duello, & cap. 1. de torneamen.

Dixi, Vt plurimum, vnde cædes, vel grauia vulnera reportantur: quoniam multa torneamenta, hastiludia, ludus Troianus, siue cannarum, vel virgarum quibus equites tecti clypeis ludere solent, aliaque huiusmodi, exercentur, eo adhibito moderamine, quo cædes & alia pericula caueantur, non sunt illicita: sed potius permittũtur, per extrauag. 1. de torneamen. quod probat Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist 15. quæst. 5. licet quandoque, sed raro mors & vulnera notabilia consequantur. Dixi, Duellum illicitum: quoniam qui iustum duellum ingreditur, non peccat: quale est illud eius, cui per sententiam iniustam, vita vel membrum eripiendum est, n isi cum accusatore in ærenam, & illud duellum descendat: quale est etiam illud Regis, vel Ducis, qui videns se souere iustitiam, & ab aduersario multo maiori potẽtia præcelli, quo credit se in vniuersali prælio ab eo superandum; & ideo eligit duellũ & singulare certamen, iuxta sententiam Caietani 2. 2. quæst. 95. art. 8. Nuper autem Conc. Trid. sess. 25. cap. 19. de reformat. addit multa quoad duelli materiam, quæ supra cap. 11. nu. 39. posita fuerunt.

Decimo peccat, qui interfuit huiusmodi torneamentis, aut duellis illicitis cum magna sui animi voluptate, consensuque deliberato; quod fierent, vel tali intentione spectat eos, vt licet foret sibi interdictum spectare illos sub reatu mortalis culpæ, nihilominus tamen spectaret eos, vel eius præsentia fuit in causa, vt tales ludi fierent, Silues t. verb. duellum. 3. quamuis extra hos tres casus non erit amplius, quam veniale: nisi ratione scandali fiat mortale eo quod spectator sit sacerdos, aut monachus, Angel. in interrog. 5. præcepti. Dubio autem quotidiano, quod circa hæc mouet quidam respondetur infra in fine nu. 27.

10 Vndecimo peccat. qui deliberate alicuius mortem optat, vt in eius munus, aut officium succedat, vel ne reprehendatur, aut castigetur ab illo secundum omnes: vel etiam si quamuis mortem nemini desideret, neque ex alterius cæde voluptatem capiat: sed animaduertens deliberate delectatur cogitatione peruersi operis homicidij, quia inde sibi aliquod bonum, vel vtilitas prouenire posset, vt sentiut S. Bonauent. in 2. dist. 24. in exposit. litteræ post q. 4. Alex. Alens. 2. part. tractatus de peccato veniali. & Caiet. in summa, verb. delectatio morosa. quamuis delectari propter bonũ vel vtilitatem, quæ ex illa morte sibi orirentur, non autem propter ipsam mortem, non esset peccatum, propter ea, que in rep. cap. inter verba. 11. q. 3. & in addit. cap. quando. de consec. dist. 1. diximus. Quin etiam optare licet alterius mortem, aut morbum,

aut

Digitized by Google

aut rei familiaris iacturam, in finem vt conuertatur ad dominum : vel ne tot tantaque facinora perpetret, vel in alium finem honestum & sanctum, iuxta Alex. in tract. de maledic. & S. Tho. 2.2.q.36. ar. 2. vt multi sancte deliderãt mortem Turcarum Principi, si non se conuertat, vt Deus Christianismum liberet ab eius tyrannide : immo & inimicis Christianis iniuste nos persequentibus, quando aliud non adesset commodius remedium, possemus ob hunc finem deliderare eam, vt speciatim tradidit Sotus lib. 5. q. 12. ar. 1. de iustitia & iure.

11 Duodecimo peccat mortaliter, qui deliberato animo sibi mortẽ, aut mẽbri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut pro quouis alio infortunio exoptat, cap. si non licet. 23. q. 5. iuxta B. August. lib. 1. de ciuit. Dei, & S. Thom. receptum 2.2. q. 64. ar. 5. & Oliuerium Malhart. de triplici tædio. in sermone 8. Aduentus : quoniam nemo est dominus, saltem quo ad hoc, suæ vitæ, aut suorum membrorum, l. liber homo. ff. ad l. Aqu. cap. contingit. 1. de senten. excomm. & ob alias rationes, quas B. Thom. in dicto art. 5. adducit. Proinde si ea de causa, cum esset clericus, aut monachus, sibi ipsi manus iniecit, excommunicationem incurrit, iuxta Io. And. Panor. Feli. & alios omnes in d. cap. cõtingit. 1. de sent. excomm. Nõ autem illam incurrit, qui zelo deuotionis pectus pugno facié palma, vel corpus vt cohiberet disciplina percutit. Neque etiam, iudicio nostro, si talis est percussio, vt sibi licite posset inferre : licet nõ consentire, vt sibi ab alio inferretur; qualis est capillos, aut barbam vellere, se alapis cædere ob mortem parentum, aut amicorum, iuxta mentem omnium doctorum in dicto cap. contingit : quamuis nullus eorum hoc expresserit.

12 Decimotertio peccat, qui se ipsũ offert, vel habet animũ offerendi ad martyrium principalius ob vitæ suæ tædium, vel alium finem indebitum, quam ob sanctæ fidei Catholicæ amorem, Silu. verb. martyrium.

Decimoquarto, qui vult vitam decurtare, aut decurtat per abstinentias, quas scit, & aduertit esse indiscretas, etiam si absque intentione abbreuiandi eam, id faciat : sed aduertit quod eam decurtat, iuxta senten. B. Hieronymi in cap. non mediocriter. de consect. dist. 5. & vtrumque Thom. 2.2. quæst. 147. ar. 2. quãuis id velit, aut faciat, quo melius Deo pro peccatis suis satisfaciat.

Dixi, quas scit, & aduertit esse indiscretas : quia non videtur esse mortale, si se bonum opus facere existimat : immo neque veniale, si faciat id existimans probabiliter eas non esse indiscretas secundum Caietanum dicto art. 2. Id quod etiam Gerson in 4. par. in serm. Dominicæ 2. Quadragesimæ, videtur sentire.

Decimoquinto, qui propter aliquod infortunium cupit deliberate se numquam natum fuisse. Alex. tit. de Accidia.

Decimosexto, qui coniecit, aut fuit causa conijciẽdi aliquem in carcerem, iniuste : siue sit iudex siue non, cap. nõ sane. 14. quæst. 5. versi. fin. l. 1. C. de priuat. carce. & insuper tenetur totũ damnum, & iniuriam, quã intulit cõpẽsare.

13 Decimoseptimo peccat, qui ægrotans, aut sanus comedit, aut bibit aliquid aut dedit alteri sano vel ægroto comedendum, aut bibendum, probe intelligens, vel intelligere debens, sibi vel alteri inde graue aliquod nocumentũ sa-

Digitized by Google

lutis euentúrum, Innoc. recept. in cap.tua.de homicid.arg. cap.fin.de iniur. & l.qui occidit.ff.ad l. Aqu. maxime si illa medicus interdixerat:atqui si dãnum sit exiguum, non erit amplius, quam veniale, secundum eundem.

Decimooctauo, mater vel nutrix, quæ tenellum infantem, ne eiulet, aut ne ipsa surgens e lectulo frigoris intemperiem patiatur, in suo lecto noctu ita collocat, vt periculum immineat inter dormiendum puerum suffocandi, siue suffocet eum, siue non,arg. cap. consuluisti.2.q.5.& cap.fin.de his, qui fil. occid. Atqui non peccat, saltem mortaliter, si non est tale periculum verisimile, etiam si casu eum suffocet; puta, quia cubile est amplum, & puerum a se longe posuit, neque dormiens subinde locum solet mutare, immo vbi semel se collocat, ibidem solet se persistere, iuxta mentem Panor. in dict.cap. fina. & Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8.

14 Decimonono peccat, qui mulierem grauidam,cum nosset illam vterũ gestare, ita grauiter afficit, siue sit maritus,siue alius,vt in probabile periculum abortus ipsam conijciat, etiam si postea non abortiatur: sicut e contrario, si in tale periculum probabile illam non impulit,etiam si postea abortiatur, nõ ideo peccat mortaliter, arg. cap.sicut ex litterarum. de homicid. adiunctis, quæ ibi ait Panor.num. 6.& Anton.2.par.tit. 7. cap. 8. §. 1. quamuis non fiat irregularis, si fœtus caret anima rationali, cap.aliquando. cum seq. 32. q.2. neque ea de re dubitatur,gloss.in cap.si aliquis.de homic.Fœtui autem,si masculinus sit, ad diem 40.infunditur anima, si vero femineus ad diem 80.iuxta gloss.receptam in summa.5. dist.per illum text.

Vigesimo peccat mulier grauida, quæ procurat abortũ. sumẽdo pharmaca in eũ finẽ confecta,vel nimio labore corpus defatigdoã,vel quocũq; alio modo,etiam si effectus nõ sequatur: nam vt quis letaliter delinquat,satis est malum animum habere, vel culpam,quam latam appellant,admittere cap.1.de præsumption.cap.si quis per negligentiam.de consec. dist.2.Immo etiã absq; proposito abortiendi facit aliquid, quo tali periculo probabiliter se exponit: vt cum graui oneri humeros supponit, vel immoderatis laboribus corpus vexat, vel tripudijs, aut choreis nimijs exultat, iuxta mentem B. Anton. 2. par.tit.7. cap.8.§.1. Atqui si iocus est leuis, & moderatus,& periculo carens, non peccat mortaliter,etiam si postea eam consequatur abortus,iuxta Panor. in dict. cap. sicut.

15 Vigesimoprimo peccat,qui proficiscitur,aut vult in bellũ proficisci,sciens illud esse iniustum, saltem ex parte illius,cui vult opem ferre,23.q.1.in principio.Immo etiam si eo pergit stipendij solius intuitu, nihil attendens,an iustum sit vel iniustum,siue sit subditus siue non, Caiet.in summa.verb.duellũ. par.2. Quin etiam si scit,bellum esse iustum,vadit tamen cum intentione deprauata principaliter inimicos occidendi,aut prædia,& rem omnẽ deuastandi, quamuis in hoc casu non obligetur restitutioni, iuxta sententiam Caiet. 2.2.q. 40. ar. 1.Neque etiam in 2. casu,si bellum est vere iustum,propter eandem rationem. Verum est tamen,subditum posse iuste ad bellum proficisci(si imperio domini sui admonitus pergat) etiam si non secum præmeditetur,an sit iustum, dum tamen credat esse tale, cap. quid culpatur.23.quæst.1. Neq; vlla est differẽtia inter subditum & externum; qui ante belli exordium eidem

Prin-

Digitized by Google

Principi inseruiebat, secundum Caiet. in summa. verb. bellum. par. 2.

16 Vigesimo secundo, qui fert, aut vult ferre iniuste mortis sententiam, aut alterius nocumenti corporalis contra aliquem, cap. omnis. 45. dist. cap. 2. de re iudi. lib. 6. Vel si iniuste morti damnatum non liberat cum id facere possit. Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*. vel inuaso ab inimicis suis, cum possit, non subuenit, secundum B. Ambros. in cap. non in inferenda. 23. q. 3. si tamen commode verbis, aut opere, absque suo periculo, potest suppetias ferre, alioqui minime tenetur, nisi esset officiarius publicus, qui etiam armata mann debet defendere eum, quem sibi videtur defendere posse, secundum S. Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 2.

17 Vigesimotertio, qui suo testimonio aliquem ab iniusta morte, pœna damni, vel infamia, potest liberare, & non vult testificari id, quod nouit, etiam si non iubeatur id facere: neque saltem facit, quod in se est, denuncians veritatem ei, qui potest prodesse, arg. cap. 1. de crimin. falsi. S. Thom. 2. 2. q. 70. ar. 1. Gabriel in 4. lib. sent. dist. 15. q. 6. ar. 2. conclus. 7. nisi per confessionem sacramentalem tantum id nosset; tunc enim tenetur tacere, & non intromittere se ad liberandum eum, etiam si statim esset suspendēdus, ac si nihil penitus audiuisset: non enim nouit, an reus data opera delictum illud in ea confessione subticuerit, Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 31. q. 1. Nullus tamen se tenetur offerre ad testimonium ferendum, quo aliquis condemnetur, nisi quādo iuxta iuris formam esset a iudice cōstrictus, etiam si accusatori exinde periculum immineret: quia ille sponte sua se in id periculum ingessit: reus autem inuitus, secundum eundem S. Tho. dicta quæst. 70. ar. 1. nisi quando accusator, quia obligatur ad id in conscientia, accusat, vt in cap. inter verba. 11. q. 3. copiosius diximus: qui vero contra aliquem falsum protulit testimonium, ob quod ille est in periculo perdendæ vitæ, debet suum testimoniū reuocare, & omnem suam operam adhibere, vt illum eripiat, etiam si ob id oporteat eum perdere vitam. Quamuis qui alium occidit, ob quod alius cum periculo vitę suę est in carcere, non videtur obligatus se ipsū prodere, seq; periculo propriam vitam amittēdi exponere. quod Scotus videtur insinuare lib. 4. q. 6. ar. 3. de iust. & iur. cuius sententia iuri conformior videtur illa, quā habuit Medina in Codice de pœnitentia, oppositam præcedenti, fundans se magis in charitate, quam in iustitia.

Vigesimoquarto, q cū aliqua affectus esset iniuria, sciretq; cognatos suos, vel amicos vindictā sumere velle nō vetuit eis id expresse. c. Petrus de homic.

Vigesimoquinto, qui esto, quod nihil facit, nec vult facere ex supradictis, tamen consentit in eo aliquo modo ex nouē illis supra a nobis in cap. 11. nu. 15. expositis, puta imperando, consulendo, præbendo consensum, laudando, malefactorem recipiendo, vel ipsum adiuuando, vel non impediendo verbis, operibus, aut monitu; cum id posset, & teneatur facere, vt ibidem dictum est.

18 Vigesimosexto peccat, qui agitat, vel facit agitare tauros. Circa quod interrogatus Madritij, vbi Curia Regia residet; An ludus agitationis taurorum sit peccatum mortale? Respondi sequentia. Primum, ante septuaginta annos me corā cōfessario Cōpluti accusasse, quod cū essem adhuc puer illius academiæ scholasticus, taurorum agitationis spectaculo interfuissem, Secundum, quod

Digitized by Google

quia tunc vidi duos aut tres homines, a quodam tauro feroci immaniter dilaniari, ſtatui nũquam amplius eorum agitationis ſpectaculo intereſſe; & ita numquam amplius interfui; niſi ſemel Salmanticæ ad id coactus vi muneris decanatus & patronatus, quo in quodam viro doctiſſimo ad doctoratum proue hendo de more fungebar, vbi Dei gratia nullum detrimentum acceptum fuit.

Tertium, quod ab hinc 20. & 30. annis libenter ſubſcripſiſſem, prædictam agitationem eſſe peccatum mortale. Tum quia ſic audiuerã a præceptoribus meis Pariſienſibus, qui celeberrimæ illius academiæ Complutenſis fundamenta iecerunt. Tum, quod in Gallia non ſolent ſic agitari; cuius rei cauſa non eſt, quam aliqui exiſtimant; ſcilicet, quod ſint cicures & manſueti: noſtra enim ętate, Tholoſæ quædam Vacca, quam prædiues quidam Burgenſis Hiſpanico more in amplo ſuę domus pauimento agitare fecit, ipſummet, aſcenſis aliquot ſcalarum gradibus, interfecit. Tum, quod eiuſmodi agitationis ſpectaculum multorum peccatorum Superbiæ, Vanagloriæ, Luxuriæ, Gulæ, Iræ, & aliarum ſpecierum occaſionem præbet. Tum, quod, vt antea in hoc ipſo loco diximus, illiciti ſunt ludi, in quibus vt plurimum occiſiones & magna vulnera contingunt: qualia in hac agitatione contingere videntur. Tum, quia vt ille Capitaneus Ioannes ab Azpilcueta, & Xabier (qui fuit frater illius celeberrimi Franciſci a Xabier, vnius e tredecim, qui ordini Societatis Ieſu longe illuſtri & frugifero initium fecerunt, tam fortis gladio corporali, quã ille ſpiritali) dicere ſolebat, in his taurorum agitationis ludis, viros magis ad fugiendum hoſtem, quam ad aſpectandum ſeſe aſſuefacere; ob idq; nũquam huiuſmodi ludis intererat. Tum quod torneamenta iure canonico prohibentur, cap. 1. & 2. de torneamen. adeo vt qui in illis moritur, quamuis confeſſus, & ſacra communione munitus decedat, non ſit in ſacro loco ſepeliendus: & agitatio taurorum torneamentis ſimilis videtur. Ergo de ea idem erit ius, l. illud. ff. ad l. Aquil.

Sed poſt ab hinc decem annis & citra, non ſum auſus id aſſerere, immo, vt id facerẽ a multis ſeruis Dei ſelectis opportune & importune rogatus, reſpõdi, quod agitatio taurorum cum moderamine, & debita cautela de ſe non eſt peccatum: ſanctiſſimam tamen fore legem, quæ illam prohiberet: quoniam raro debita cautela, & moderamine exercetur; quam legem, nunc poſtea quã ego in Vrbem appuli, fœli. record. Pius V. Pontifex maximus mira pietate, prudentia, & in viam Domini oues ſuas dirigendi deſiderio ardens tulit, & promulgauit; Kal. Nouembris anni 1567. in hæc verba.

PIVS Epiſcopus Seruus Seruorum Dei
Ad perpetuam rei memoriam.

19 *DE ſalute gregis Dominici noſtræ curę diuina diſpoſitione crediti, prout ex debito paſtoralis officij adſtringimur, ſollicite cogitantes, fideles cuncti gregis eiusdem ab imminentibus corporum periculis, etiam ab animarum pernicie, perpetuo arcere ſtudemus. Sane licet deteſtabilis duellorum vſus a diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum, etiam perniciem lucretur, ex decreto*

Con-

Digitized by Google

Concilij Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus adhuc in plerisque ciuitabus & alijs locis quamplurimi ad ostentationem virium suarum, & audaciæ, & in publicis priuatisque spectaculis cum tauris & alijs feris bestijs congredi non cessant, vnde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur, & cetera.

Nos igitur considerantes hæc spectacula, vbi tauri & feræ in circo, vel foro agitantur a pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta, turpiaque dæmonum, & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti quantum cum Deo possumus prouidere, omnibus & singulis Principibus Christianis, quacumque tã ecclesiastica, quam mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgentibus, quonis nomine nuncupentur, vel quibusuis Communitatibus, & Rebus publicis hac perpetuo nostra constitutione valitura sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis prohibemus, & interdicimus, ne in suis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiusmodi spectacula, vbi taurorum, ferarũve agitationes exercentur, fieri permittant.

Militibus quoque, ceterisque alijs personis, ne cum tauris, & alijs bestijs in præfatis spectaculis ipsi tam pedestres, quam equestres congredi audeant, interdicimus. quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, ecclesiastica careat sepultura.

20 Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficia ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, ne eisdem spectaculis interfint, similiter prohibemus. Omnesque obligationes, iuramenta, & vota, a quibusuis personis, uniuersitate, vel collegio de huiusmodi taurorum agitatione, etiam vt ipsi falso arbitrantur, in honorem sanctorum seu quarumuis ecclesiasticarum sollennitatum, & festiuitatum, quæ diuinis laudibus, spiritualibus gaudijs, pijsque operibus, non huiusmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas, & facta, seu in futurum fienda, quæ & quas omnino prohibemus, cassamus, & annullamus, ac pro cassis, nullis, & irritis haberi perpetuo decernimus, atque declaramus.

Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus S. R. E. feudatarijs sub pœna priuationis feudorum, quę ab ipsa Romana Ecclesia obtinent; reliquos vero principes Christianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in Domino, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia & honore præmissa omnia in suis dominijs ac terris huiusmodi exactissime seruari faciant, vberrimam ab ipso Deo mercedem tam boni operis recepturi. Ac uniuersis uenerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque locorum ordinarijs in uirtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione diuini iudicij, & in terminatione maledictionis æternæ, præcipimus, quatenus in ciuitatibus, & diœcesibus proprijs præsentes nostras litteras sufficienter publicari faciant, & premissa etiam sub pœnis, & censuris ecclesiasticis obseruari procurent. Non obstantibus constitutionibus, & cet. Datum Romę apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1567. kal. Nouemb. Pontific. nostri anno secundo.

21 Huius extrauagantis definitionẽ limitarem, salua sanctæ Sed. Apostolicæ censura, ne procederet in agitatione taurorũ, vel aliarum ferarum ita moderata, vt probabiliter credi possit, eam non consequutura notabilia nocumẽta

personalia; puta mortes, vulnera, ossium rupturas, & id genus alia. Tum quia ratio & finis, quæ mouerunt eius latorem ad eam edendam, fuit, quia frequenter ex huiusmodi agitatione consequebantur talia, vt colligitur ex proœmio eius, vnde solet causa finalis legis conijci, l. fin. ff. de hæred. iustit. & cap. quia propter. de elect. cum eis adnotat. quæ cessant in agitatione, vt supra dictum est, sic moderata, & ita cessare debet etiam eius dispositio in ea, & iuxta limites rationis legis debet restringi, vel extendi lex, argum. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. cap. suggestum. cap. meminimus. cum adnotatis eis a Panor. ab alijs recepto de appellat. cap. quoniam contra falsam. de probat. Tum quia licet prohibita sint absolute torneamenta, per cap. 1. de torneamen. permittuntur tamen illa, quę cum moderatione prædicta fiunt; quia in eis cessat ratio illius prohibitionis absolute vt supra num. 9. dictum est, & probatur in extrauag. 1. de torneamen. & vsus totius Christiani orbis obseruat. Tum quia videmus vbique, etiã in Vrbe, passim agitari tauros, boues, & bufalos chordis longis pedes vel cornua ligatos, etiam per medios calles transitu hominum frequentes: quod tamen nemo, etiam post prædictam extrauag. damnat, quamuis aliquando cõtingat aliquod notabile nocumentum. Immo quotannis in carnispriuio sollennis cursus equorum, bufalorum, equarum, & asinorum, brauijs præuertenti propositis in vrbe celebratur: quamuis casu insidentium, & occursu eorundem nonnumquam prædicta mala contingant. Tum quia multi viri, eruditione, pietate & religione clari, qui damnabant agitationes taurorũ eo modo, quo communiter fiebant, approbarunt agitationes illas, quas ter maxima illa domina Isabella huius nominis prima, Regina Catholica permittebat, cornuum cuspidibus præcisis, & nimia agitantium temeritate coercita, tutisque refugijs opportune constitutis.

Ex quo infertur, quod etiam ante hanc constitutionem damnandum erat studium illud, quo multi magnates Hispani quærebant, & conseruabant ferocissimos tauros, qui ante in circis agitati aliquos occidissent, & iudicium illud crudele, quo ijdem, & alij fere omnes iudicabant spectacula taurorum prædicta; in quibus nulli occiderentur, vel vulnerarentur, esse frigida, & insipida, & vituperio digna. Et quamquam agitationes, vt præfertur, moderatas non auderem damnare, etiam post hanc extrauag. longe tamen melius arbitrarer, loco illarum vti alijs ludis, quibus Gallia, quæ hylarior videtur vtraque Hesperia, ad hylarandum populum & publicam lætitiam significandam, tempore meo vti solebat; puta supplicationibus publicis, hastiludijs, equitum, vel peditum pugnis vmbratilibus aduersus dracones fictos, vel effigies hominum armatas, quæ se percutientes in vno brachio repercutiunt altero, exercitijs arcuum, balistarum, sclopotum, pilæ, luctæ, cursus, globorum ligneorum tum manu, tum claua, vel malleo impulsorũ, chorearum honestarum cum vulgarium, tum noue inuentarum, & pelis & folijs Lusitanis, & alijs id genus exercitijs, quibus homines non solum recreantur: sed etiam ad bella, & alias artes honestas habiliores redduntur. Sunt autem pelæ puellę paruę ditissime ornatæ, quæ virorum agilium, & saltantium humeris insidentes, manuum, & brachiorum, ac totius corporis gesticulatione plurimum, ac ho-

Digitized by Google

ac honestè spectantes delectant. Foliæ vero sunt manus iuuenum circa grande tympanum saltantium, canentium, & sistrarum sonorarum agitatione mire populum exhylarantium sine vlla vllius iactura.

Ad quid teneatur qui alium occidit, aut percutit.

22 *Homicida liberi, vel serui quid restituere debeat.*
23 *Homicida quas impensas restituere tenetur.*
23 *Homicida an teneatur se carceri offerre.*
24 *Homicida quid teneatur soluere cognatis.*
25 *Fur, & alij rei etiam puniti publica pœna restituant damna.*
26 *Occidens defendendo se sine moderata tutela punietur mitius, quam aggrediens, sed restituat quantum ille.*
27 *Duella, quæ inter particulares milites exercituum licent.*

22 VIgesimoseptimo peccat mortaliter, qui alium iniuste occidit, & nō vult satisfacere. Circa quod dicimus primo, quod Scotus in 4. lib. sent. dist. 15. q. 3. cui satis consonat Adrian. in 4. de restitut. quæst. fin. & Ioan. Maior in eodem 4. lib. dist. 15. quæst. 14. ait primo, esse stultum putare, eum, qui bouem proximi necat, teneri ad restitutionem: non autem, qui proximum ipsum occidit. Contra quos tamen faciut multę leges, videlicet l. liber homo. ff. ad l. Aqu. quæ habet, hominem liberum nullo pretio æstimari posse. & l. fin. de his, qui deiec. vel effud. quæ sic habet, *illi homini libero, qui præteriens per uiā publicam percutitur, re aliqua protecta, aut cadente ex aliqua fenestra, deberi medicationis impensam, & stipendia, quę sanus lucrifeciſſet: non autem quidquam pro deformitate, aut cicatrice inde relicta; corpus enim liberum nullam recipit æstimationem.* & l. ex hac. ff. si quadrup. pauper. fec. dic. quę statuit, quod quamuis cōtra dominum alicuius animalis, quod occidit aliquem seruum, vel aliud animal, eius dominus habet actionem, & ius petendi medicationis impensas, & stipēdia, quæ alioqui lucrifeciſſet; nihil tamen potest petere pro cicatrice, & deformitate, neque etiam si occidatur, iuxta glosl. dictæ l. ex hac, & l. qua actione. §. si quis. ff. ad l. Aquil. quod etiam dixit Azo in summa ad l. Aqu. & clarius asseruit Hostiē. in summa de iniur. Itaque sit resolutio, eum, qui occidit, aut percutit aliquod animal brutum proximi, vel seruum teneri illi restituere tātum, quanti valet id, quod occidit. immo & quanto minoris valet ob deformitatē, ex vulnere relictam: & quod etiam, qui percutit hominem liberum, tenetur ei restituere medicationis impensas, & stipendia, quæ sanus lucrifeciſſet tēpore medicationis, & tempore totius vitæ, quatenus ob illam percussionem ad illa lucrifaciēda inhabilis esset effectus: deformitatem autem ex vulnere relictam, nullatenus tenebitur compēsare. Qui vero liberum hominem occidit, non tenetur ad soluēdum quidquam pro vita, quam abstulit: quamuis sic pro eo, quod in se medicando impendit antequam obiret, & pro damno, quod filij, & hæredes eius perpessi sunt, vt statim dicemus. immo etiā id, quod in eius funere moderato iuxta consuetudinem personarum eiusmodi conditionis expensum est: quia causa fuerit eiusmodi sumptus, arg. cap. fin. de iniur. & l. qui

Digitized by Google

occidit. ff. ad l. Aqu. quamquam hoc vltimum nemo vsque ad nos expressit.

83 Secundo dicimus, quod idem Scotus ait, huiusmodi hominem debere patienter perferre mortis pœnam sibi iuxta legem inflictam, etiam si suis proprijs manibus non teneatur sibi illam consciscere: quod quidem recte dictū est, argum. gloss. singul. cap. fraternitas. 12. quæst. 2. & eorum, quæ diximus in rub. de pœnis. Neque etiam, iudicio meo, tenetur vinculis & carceribus, aut morti inferendæ se ipsum offerre, etiam si hoc facere saluti suæ animę valde conduceret.

Tertio, quod idem ait, quod si pœnam mortis non subeat, saltem expediret reliquum vitæ tempus c ntra infideles transigere; quod si hoc non placet, debet aliqua restitutione ad iudicium boni viri homicidium compensare, satisfaciendo operibus spiritualibus, quæ tanti esse videantur, quanti vita hominis interfecti æstimanda erat, secundum æquipollentiam, seu æqualitatem, quæ in hac re inueniri potest: veruntamen hoc non arbitramur esse necessarium per supradicta.

84 Quarto, quod ipsemet dicit, quod vltra hæc tenetur resarcire parentibus, filijs, aut cognatis occisi quamcunque iacturam, quam illi ratione necis perpessi sunt, quod quidem iustū est. Vnde Panor. in cap. 1. de iniur. post Specul. tit. de iniur. §. sequitur. nu. 26. apertius rem totam explicans dicit, tantum hæredibus defuncti restituendum esse, quantum ille viuens suo labore, aut arte lucrari poterat; quod quidem videtur iure quinquaginta aureis æstimatū esse, l. 1. §. 1. ff. de ijs, qui deiec. vel effud. vt itellexit singulariter Hostie. vbi sup.

Quinto dicimus, quod ex his infertur id, quod Ioānes. Maior in 4. dist 15. quæst. 19. in fine asseruit; nempe eum vinculo maioris restitutionis astringi, qui sutorem, aut quemuis alium artificem mechanicum, quam qui nobilem aliquem occidit, etiam si grauius crimen admittat, qui hunc occidit, quam qui illum, arg. l. aut facta. ff. de pœnis. & cap. aut facta. de pœnit. dist. 1.

85 Interrogatus, An homicida, latro, aut aliquis alius reus, quem iudex puniuit ad soluendum damnum, quod parti intulit, teneatur? Respondeo, quod est quæstio quotidiana, & a paucis declarata, quam ter, cum tres glossas sollennes, scilicet regul. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. sicut dignum. §. eos. de homicid. & cap. si res aliena. 14. quæst. 6. prælegeremus, tetigimus, & postea obsequentes voluntati Reuerendi admodū domini simul & amici mei P. Pradani Illustrissimi ordinis Societatis Iesu determinauimus, concludētes, quod sic: quia lex naturalis & diuina obligat eos ad restituendum damnum parti, antequam a iudice puniantur, & illa punitio, quę in vindictam publicam irrogatur, est compensatio iniuriæ Reipublicæ illatæ, l. ita vulneratus. ff. ad l. Aqu. & cap. vt famæ. de senten. excomm. quæ non liberat a debito, quo parti tenetur: cū qui duobus diuersas res debet, nō liberatur soluendo vni, quod ei debet, nec soluēdo vni, quod alteri debet, cap. ca te. de iureiur. cap. sicut dignum. §. eos. de homicid. & consequenter, qui publicam pœnā passus, habuerit, quo priuato damno id satisfaciat, soluere debebit. & hoc sentit Inno. si bene pōderetur in cap. Odoardus. de solut. Nec obstat, quod Felin. in cap. ad liberandam. de Iudæis. & alij multi ex glossis prædictis colligunt; scilicet, eum qui ob delictum luit corpore; eo quod, non habet in ære, ad pœnam pecuniariam

stam non teneri: quamuis postea satis bonorum ad soluẽdam eam adquirat; quia aliud est dicere, quem propter pœnam corporalem a pecuniaria excusari, quod illæ gloss. probant, & aliud dicere, quem propter pœnam corporalem a soluendo interesse parti excusari, quod illæ non dicunt, & nos asseruimus, id quod etiam sensit Iason in §. penul. num. 45. de act. quod tamen nobis limitandum videtur, quando pars læsa vellet, vt delinquens per pœnam corporalem, non solum Reip. sed etiam sibi satisfaceret, argum. l. 1. ff. qui satisd. cog. & l. si rem. §. omnis. ff. de pignor. act. Ex quo sequitur; quod hæredes eius, qui decollatus, vel suspensus est per sententiam, obligantur ad resarciẽdum damnum, quod intulerat parti, sicut ad soluendum alia debita, l. 1. C. ex delict. defunct. immo & Fiscus, si eius bona confiscata fuerint, l. non possunt. & l. in summa. ff. de iure fisci.

26 Sexto dicimus, inter Scotum & Communem vbi supra conuenire, quod nõ solum homicida, sed etiam percussor tenetur omnes expensas restituere, quas percussus in se medicando fecit, & insuper quidquid lucrifeciſſet ex arte, vel officio suo, quamdiu male habuit; immo & quidquid magis in reliquo vitæ tempore suo labore, ob id lucrifacere poterat. Vnde confessarius non debet eum, qui occidit, aut qui percussit absoluere, nisi prius illatum damnum cõpenset, aut re vera proponat restituere, iuxta omnium sententiam: quod quidem totum intelligendum est de eo, qui iniuste percutit, aut occidit: nam qui secundum ius simile aliquid facit, nulli restitutioni tenetur obnoxius, clem. 1. de homicid. cap. olim. de restit. spoliat. cum eis adnotat.

Non est tamen connumerandus inter eos, qui iuste hominem occidunt, ille, qui debitum modum defensionis excedit, quinimmo (nostro iudicio, quidquid alij opinentur) quamuis multo minus peccet, & subinde minorem pœnitentiam in foro interiori, & leuiorem pœnam in foro exteriori mereatur, quam ille, qui voluntarie alterum occidit, per textus valde singulares, in cap. significauit. de pœnit. & remiss. & l. si adulterium. §. Imperatores. ff. de adult. nihilominus tamen tantę restitutioni, ac alter tenetur obnoxius, saltem si culpa letalis existat, iuxta l. si ex plagis. §. fina. ff. ad l. Aquil. siquidem huiusmodi mors non solum iniusta est ex mala intentione: sed etiam ex ipsomet opere exteriori. Quod addimus ad excludendum responsum, quod nostro argumẽto dari poterat, desumptum ex illo dicto Caietani 2.2. quæst. 44. art. 1. scilicet, eum, qui alterum occidit in bello iusto, vel ex iusto præcepto, iniquo animo & intentione, licet propter intentionem iniquam peccet: non tamen teneri ad vllam restitutionem.

Neque obstat, quod quidam dicit, tenere me hic homicidam aggressoris, qui per inaduertentiam non seruauit modum inculpatæ tutelæ, & eò accessit, vt peccaret mortaliter, ad tantam teneri restitutionem, ad quantam homicida voluntarius. Contra quod ait tenere Siluestrum in verbo, restitutio. 3. q. 2. & pro eo facere, quod minor culpa minorem inducit restitutionem. Non, inquam, hoc obstat. Primo, quia Siluester agit de sõlutione pœnæ, & nõ de restitutione damni, & interesse; de quo nos loquimur. Ait enim, occidẽtem ob ineuitabilem necessitatem ad nullam pœnam teneri, niſi det causam aggressuræ; quo casu tenetur ad restitutionem arbitrio boni viri: nos vero loquimur de

resti-

Digitized by Google

restitutione damni dari, vel interesse ob illud contingentis. Secundo per incogitantiam videtur ab eo dici, quod minor culpa minorem restitutionem meretur, videtur enim dixisse hoc; Minor culpa minorem pœnam meretur. Tum quia quodlibet furtum notabile obligat ad restitutionem, non autem odium Dei; quod est suo genere maximum. Tum quia culpa seiuncta a dolo obligat ad tantam restitutionem, ad quantam ei coniuncta. Tum quia etiam sine culpa interdum quis tenetur restituere: ut cum animal alicuius non assuetum nocere, nocet alicui sine vlla culpa domini; dicto cap. fin. de iniurijs.

27 Dubium remissum huc supra num. 9. est; An videatur nobis vera sententia Caiet. in summa verb. duellum. 5. qua damnat milites, qui tempore belli acceptant singularia certamina vnius contra vnum, duorum contra duos, 10. contra 10. &cet. ad quæ prouocatur ab hostibus, quæ dubium proponenti displicet, eo quod exercitus prouocantium animosior fieret, si prouocati ea nõ acceptarent. Pro quo ipse cito, quod prim. Reg. cap. 27. Goliæ prouocatio a Dauide fuit accepta: & quod milites debent honori suo consulere, iuxta ea, quæ Panorm. & alij tradunt in cap. olim. de restit. spoliator. quæ supra eod. cap. nu. 4. extendimus ad eum honorem, quem renuendo talia perderent. Sed arbitror vtriusque sententiam teneri posse. Caietani quidem in certaminibus quæ offeruntur & acceptantur causa ostentandarum virium, & artis pugnandi, & gloriæ vanæ quærendæ sine respectu, saltem principali belli victoriæ commodandi, quod ipsius verba significant: proponentis autem sententia, cũ acceptantur principaliter ad commodandum belli victoriæ & honori, ac reputationi fortitudinis, sine exercitus (quæ plurimũ ad victoriam conducit) seruatis seruandis; quod eius ratio significat.

De sexto præcepto, Non mœchaberis, vel non fornicaberis. Cap. XVI.

1 *Præceptum sextum de non fornicando, & decimum de non concupiscendo quæ vetant 1. & 3.*
1 *Luxuriam an ignorantia, vis, aut metus excusent.*
3 *Luxuria omnis reducitur ad has sex species. & an sint plures: & admissa cum monialibus vt est varia ob varias causas.*
3 *Sponsa Dei est anima viri sicut & fœmina.*
3 *Luxuria loci & personæ sacræ est sacrilegium.*
3 *Sacrilegium cur non sit violatio dormitorij, & ecclesiæ sic.*
3 *Consecrare quæ monacha non possit.*
3 *Ineptus gradum cur necessario a confesso exprimendum.*
4 *Confessarius quantum debet interrogare circa peccatum luxuriæ.*

1 PRo fundamento dignoscendi, qui peccant mortaliter contra hoc sextum, & decimum præceptum, præsupponimus primo id, quod iam in additione cap. quando. de consec. dist. 1. diximus; scilicet, hoc præcepto nobis esse a Domino

Domino interdictam quamcunque carnalem copulam extra legitimum matrimonium. Proinde quæcunque talis copula est peccatum mortale, quamuis sit soluti cum soluta, quæ simplex fornicatio appellatur: adeo quidem, vt cõtrarium asseuerare sit hæresis, vt determinauit concilium Vienneñse, clem. ad nostrum. de hæret. Neque ignorantia ab hoc excusat; neque etiam existimare non esse peccatum rem habere cum publica meretrice: est enim hæc ignorãtia iuris naturalis, & diuini adeo manifesti, quæ nullatenus excusat, 1. quæst. 4. §. notandum. & cap. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. Neque metus, aut minæ mortis, vel infamiæ, neque pudor vociferandi, neque timor infamiæ, quæ vociferationem consequeretur, ab hac culpa excusat: sufficit enim voluntas, aut consensus etiam coactus, vt culpæ mortalis macula contrahatur, cap. merito. 15. q. 1. nam potius debet quis vniuersa mundi mala perpeti, quam illi consentire, cap. itane. 32. quæst. 5. cap. sacris. de his quæ vi. & Anton. 3. par. tit. 5. cap. 6. sub finem. Excusaret tamen vis absoluta, qua sine vllo consensu cogeretur adulterari, aut fornicari, adeo quod si virgo existeret, quę semper animo huiusmodi obscænæ voluptati contradiceret, non perderet virginitatem, saltem quo ad Deum, vt gloriosissima Lucia virgo & martyr, relata a Gratiano 32. quæst. 5. in Summa, & a S. Tho. 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 3. respondit Paschasio in hæc verba, *Si me feceris inuitam violari, castitas mihi dupplicabitur ad coronam.* Quod procedit etiam si de actu ipso delectationem aliquam perciperet: modo neque in ipsum actum, neque delectationem voluntate deliberata consentiret: nam talis delectatio nõ esset voluntaria; sed naturalis, & est esse in medio ignis, & nõ ardere, vt dixit S. Gregorius in cap. vir cum propria. 33. q. 4. neque tenetur manus iratas inijcere in eum, qui vim inferre nititur; neque clamore se defendere: satis est enim non consentire ad hoc, vt non peccet coram Deo mortaliter, vt singulariter dixit Sotus lib. 5. quæst. 1. art. 5. de Iust. & iure. quamuis quo ad forum exterius præsumeretur consensisse (si contingeret id ei intra ciuitatem) quæ neque clamauit, neque petijt opem ad sui defensionem, cum posset, vt habetur Deuter. cap. 22. Illud vero, quod idem Sotus addit; non teneri scilicet huiusmodi feminam, etiam suis proprijs membris resistere, & quod satis sit non se componere, aut præparare ad obscænum illum actum, dummodo animo non consenserit, difficile profecto poterit contingere. Quare credo paucas honestas repertum iri, quæ aliquo modo non resistant, saltem sine clamore, & sine manuum iniectione in eos, qui eas tãta iniuria afficere nituntur. quæ opinio Soti sic limitata magis placet, quam opinio Caietani infra nu. 12. tacta, dicentis debere clamare non obstante infamia, quę inde sequi posset. Interrogatus autem; An sentiam peccare mortaliter, quæ saltem suis membris sine clamore, & percussione non resistit: & quod si ob metum aptat in id sua membra, vel tibias aperit, vel vestẽ eleuat? Respondi se mensisse non peccare solũ non resistendo: sed sic alia in quæstione contenta faciendo; quia ea faciens licet non consentiat ipsimet actui obscæno: participat tamen cooperando ad illum. quod sufficit, vt peccet iuxta tradita supra cap. 11. nu. 12. & susius in cap. 17. nu. 20. quæ autem solum non resistit, non cooperatur, sed solum patitur. quæ etiam sensit Sot. vbi supra, licet rationem non reddat.

Secundo

Digitized by Google

2 Secundò præsupponimus, quod simul ac vetatur aliquid, censetur vetitum desiderium, & propositum faciendi illud: immò & consensus deliberatus, delectandi se in eo, visu, tactu, aut cogitatu; etiam sine opere alio, actu, nec proposito, aut desiderio committendi illud, vt colligitur ex S. Thom. in hoc probato, 1.2. q.74. art. 3. & 2.2.q. 45. art. 1. & 5. Ac consequenter quamuis decimum præceptum, quo vetatur desiderium copulæ illicitæ, non fuisset datum, per hoc tamen sextum fuisset vetitum, quod in addit. cap. quando. de cõsec. dist. 1. diximus, & probatur efficaciter per cap. 5. Matth. & cap. meretrices. 32.q.4. & cap. nec. solo & cap. qui viderit. 32.q.5. At Dominus noster in hac, & furti materia speciatim per nonum & decimum præceptum, vetuit desideria & proposita; eo quod in eis delectatio, quę ex cogitatione sola nascitur, est quiddam bonum apparens, ad sui desiderium inuitans, secundum S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 5.

3 Tertio præsupponimus, quod omnis luxuriæ peccata tam cogitationum & delectationum, quam verborum & operum, vt plurimum, sunt ex vna sex specierum, aut generum, vt ait Gratia. in c. 1. §. cum ergo. 36. q. 1. adiuncto cap. mulier. 15. q. 1. & cap. extraordinaria. 35. q. 2. & S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. id quod recte defendit & declarat Caiet. ibid. art. 7. Quarum prima est fornicatio simplex, quæ est inter solutos, solutos, inquam, non solum a vinculo matrimoniali, sed etiam a cognatione & affinitate, ordine sacro, religione, voto, & infidelitate. Si enim alter esset vinctus aliquo prædictorum vinculorum, non esset simplex fornicatio, Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 1. & 2. Secunda species est adulterium; scilicet, cum alter vel vterque est coniugatus. Tertia est incestus, quando scilicet, ambo sunt consanguinei, vel affines, ad quam reduci potest sacrilegium, quod admittitur quando alter vel est persona religiosa, professa, aut ordine sacro insignita, aut cognatione spirituali coniuncta, cap. si. 30. quæst. 1. aut admissa in loco sacro. Quarta stuprum; quando scilicet, femina est virgo: est enim peccatum speciale ratione fractionis sigilli virginalis, vt docet S. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 6. Non sufficit autem quo ad hoc, vt vir sit virgo, quod notauit Caietanus in dicto art. 6. Quinta est raptus; quando scilicet violenter aliqua cõtra volũtatem ipsius, vel partis eius extrahitur a domo sua, quamuis id fiat ad ducendam eam in vxorem post habitam copulam: & etiam quando violenter extorquetur copula, siue sit virgo, siue non, cap. raptores. 36. q. 2. licet illa vim passa, si nullatenus consentit, nõ peccet, vt dictum est. Sexta est contra naturam, quando non solum peccatur contra rationem naturalem, vt in speciebus sit prædictis, sed etiam contra ordinem, quem natura ad habendam copulam carnalem ordinauit, iuxta vtrũque Tho. 2. 2. q. 154. art. 1. vt contingit cum peccat vir cum viro; femina cum femina; aut vir cum femina extra vas naturale: quod grauissimum, & abominabile, & indignum, quod nominetur peccatum est; quamuis contingat inter maritum & vxorem. Eiusdem speciei est etiam cum peccatur cum animali bruto, quod bestiale dicitur. & est omnium, quæ sunt contra naturam maximum, iuxta S. Tho. 2. 2. quæst. 154. art. 12.

Aduertendum tamen nõ ideo nos dixisse supra, quod omnia Luxuriæ peccata sunt prædictarum sex specierum, quod non sint plures species: sed quia

hæ

Digitized by Google

hæ sunt celebriores, seu quia directe, vel indirecte omnes reducuntur ad eam & luxuria, quæ admittitur cum religiosa, vocari potest adulterium, vel incestus, iuxta gloss. cap. virginibus. 27. q. 1. quia illa est sponsa spiritualis Dei, qui est omnium pater, & consequenter, qui violat eam, violat sponsam alienam, affinemque suam: quamuis etiam eadem gloss. vocat eam sacrilegiũ, eo quod rem sacram violat, iuxta illud S. Tho. 2.2. quæst. 154. art. 10. videlicet, aliquod sacrilegium est species luxuriæ, & aliqua species luxuriæ sacrilegium, licet in eadem quæst. art. 1. solas prædictas sex species posuisset, quod Caietanus super dicta quæst. 154. ar. 1. defendit per quosdam respectus, quos cum alijs quæstionibus, quæ non sunt tantæ vtilitatis, quam subtilitatis prudens omitto. Nec refert, an peccans sit religiosa, vel religiosus; siquidẽ Deus tam verus sponsus est animarum virorum, qui suam castitatem diuino cultui dedicant, quam feminarum, quę idem faciunt. Et tam sacrilega est, cęteris paribus, sæcularis cum qua rem habet religiosus, quam sacrilegus sæcularis, qui rem habet cum religiosa, & sacrilegiores ille & illa, qui cum sint ambo religiosi, se sibi mutuo commiscent. Sacrilega quoque dici potest omnis copula etiam ipsorum coniugum, quando ratione loci sacri est illicita. Quæ omnia hinc satis perpensa, & illinc audacia illa impudẽs, temeraria, & infernalis, qua quidam cum irreuerentia effrenata & diabolica audent monachas violare; immo etiam de eo gloriari. quin & habere eas in suas concubinas, mouerunt admodum Reuerendum, pium iuxta ac doctum virum, Priorem Ecclesię sanctæ Mariæ del Pilar Cæsaraugustanæ, ad exhortandum nos, vt hoc loco id execraremur. quod adeo de se fœdum est, adeo ambominabile, & execrandum coram Deo Opt. Maxim. & Angelis eius, adeoque iram Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa, quæ immensa est diuina, ob hoc, & ob diluuium tam effrenatæ luxuriæ, etiam inter cognatos, adeo propinquos & affines, vt non audeamus exprimere, & inter coniugatas, & virgines tam sacratas, quam non sacratas vt nõ immittat in nos horrendum diluuium aliquod tribulationum, nõ solum corporalium, quibus corpora, honores, & fortunę pereant, sed etiam spiritualium, quibus animæ nostræ periclitentur. Amen.

Interrogatus autem, An monasterium & dormitorium religiosorum sint eiusmodi loca sacra, quæ peccatum carnis ibi commissum faciant esse sacrilegium? Respondi, non esse; quoniam sunt quartæ speciei rerum sacrarum, secundum S. Thom. 2.2. quæst. 99. art. 3. etsi ad sacrilegium satis esset eiusmodi peccatum committi in loco sacro quartæ speciei sacrilegium esset quodcunque in quibuslibet agris, prædijs, aut domibus ecclesiæ committeretur; quippe quæ omnia sunt sacra eiusdem speciei, cap. sacrilegium. cap. qui rapit. cap. quisquis. 17. quæst. 4. iuxta S. Thom. vbi supra. Non obstat quod ecclesia & cœmeteria sunt loca sacra, quæ faciunt, carnis peccatum esse sacrilegium, quia illa sunt tertiæ speciei rerum sacrarum, iuxta eundem Sanctum Thomam.

Interrogatus item; An sanctimonialis, quæ cum esset sæcularis, aut antequam professionem faceret, occulte fornicata est, suæ congregationis velum suscipiens peccet? Respondi, peccare, nisi cum dispẽsatione, saltem episcopi, aut cum alia honesta cautela suscipiat, vt Siluest. verb. consecratio virg-

quæst.

Digitized by Google

quæst. 1. perbelle declarat. Quod ipsum arbitror etiam de illa quæ voluntariè sese poluit, vt colligitur ex S. Tho. communiter recepto 2. 2. q. 152. art. 1. ad 4. ob q forsitan paucæ grandiorũ, sine cautela licite consecrari possunt.

Aduertandum item, quod non dixi, prædictas sex species luxuriæ esse species specialissimas, sed potius genera subalterna continentia sub se alias species. nam sub specie incestus continetur incestus congnatorum diuersorum graduum, quę sunt diuersæ speciei specialissimæ: & ita non sufficit confiteri habuisse rem cum cognata, si habuit cum cognata 1. 2. vel 3. gradus: sed oportet exprimere gradum, quia circumstantia illa, licet non mutet speciem generalem, siue genus incestus, mutat tamen speciem specialissimam. quod sufficit ad hoc, vt sit necessario cõfitẽda iuxta tradita in cap. 7. supra nu. 4. & seqq.

4 Quarto principaliter præsupponimus, periculosum esse tam confessario quam pœnitenti immorari nimis in huius materiæ interrogationibus; proinde debet se quamcitissime ab eis expedire, interrogando sola necessaria, non descendendo nimis ad particularia & minutiora, per dicta supra in cap. 6. & tradita a Ceiet.

Quinto, quod, quidquid Angel. & aliquot alij contra suammet rationẽ dicant, satius est, vt confessarius circa hoc præceptum percuntetur coniunctim omnia, quæ pertinent ad ipsum, vna cum eis, quæ pertinent ad decimum, quã diuisim alia circa illud.

Præceptum de non mœchando quis frangit.

5 *PRæceptum sextum de non fornicando, vel decimum quis frangit.*
6 *Pollutio voluntaria, & inuoluntaria variorum casuum. & 7.*
6 *Pollutionis incurrendæ periculo consentiens.*
7 *Pollutio dormienti aduenies, &c. an possit placere ob finem bonum. nu. 8.*
7 *Referri potest in Deum quidquid non est peccatum.*
8 *Pollutio præterita, & futura in quo differant.*
9 *Generationem matrimonialis copulæ qui impedit.*
9 *Fornicandi desiderium, & delectatio morosa quando peccatum.*
9 *Peccata cordis, oris, & operis eiusdem speciei.*
10 *Delectatione, quam cogitando percipit, si lætatur.*
10 *Delectatio præsens de copula præterita, vel futura quando peccatum.*
11 *Oscula quæ peccata.*
12 *Sponsalia hæc, faciunt licita quæ alias non sunt.*
13 *Tactus qui peccata.*
14 *Ornans se, & insidens fenestris, cantans, audiens aut videns qui peccat.*
14 *Comedit, qui finem, vt magis luxuriæ peccato delectetur.*
15 *Amans insequens amatam vt peccat.*
14 *Locans domum meretrici vt peccat.*

5 HOc præceptum de non mœchando, vel non fornicando frangit, primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimonium, & tenetur dicere, quoties illam habuit, & cum qualibus personis; quo sciat cõfessa-

rius

Digitized by Google

ius cuius ſpeciei eſt : puta ſi eſt ſimplex fornicatio, vel adulterium, inceſtus, ſtuprum, ſacrilegium, raptus, aut contra naturam, iuxta dicta ſupra hoc cap. nu. 3. Et aduertendū, quod tantum quis peccat per copulam cum vna eademque perſona decies habitam, quantum peccaret, ſi eam cum diuerſis decem eiuſdem qualitatis, haberet: quod Ioan. Maior in 4. diſt. 17. q. 4. expreſſit.

6 Secundo frangit præceptum qui procurat, vt cōtingat ei pollutio, aut placuit ſibi deliberate contingentia illius non procurato : aut cum poſſit & debeat eam impedire, non impedit: probabili periculo, vt eueniat ſe exponit, voluendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo voluntatem carnali delectatione: aut immiſcendo ſe conuerſationibus, vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant, a quibus poteſt, & debet ſe auertere: aut in finem, vt ſibi eueniret pollutio, comedit aliquid, aut bibit; quamuis ad exonerandum naturam id faciat. Quod genus peccati vocatur mollicies, eſtque de genere peccatorum contra naturam, de quo Apoſtol. 2. ad Corinth. 5. ait. *Molles non poſſidebunt regnum Dei*. quod licet maius ſit, quando cum altetius opera contingit, propter participationem in alterius peccato : non tamen ob id fit alterius ſpeciei, niſi copula Sodomitica accederet, iuxta ſententiam Caietan. 2. 2. q. 154. art. 11. & niſi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: proinde ſi præter id intercederet perſonæ alicuius memoria, & voluntas, ſiue deſiderium eam libidinem explendi cum illa, non ſolum eſſet mollities, ſed etiam alia luxuriæ ſpecies, cuius eſt copula re habita cum illa perſona : puta adulterium ſi eſſet nupta: inceſtus, ſi cognata: ſodomia, ſi alterius ſexus, ſecundum eundem Card. vbi ſupra.

7 Dixi, Qui procurat & cet. quoniam pollutio, quæ inuito contra voluntatem euenit, non eſt peccatum: qualis eſt, quæ euenit dormienti, & ſeminis fluxum patienti, & violento alterius tactu ei, qui non conſentit in eo. Dixi, Cum poſſit, & debeat impedire & non impedit: quoniam non ſufficit potentia impediendi, niſi adſit obligatio id faciendi. Nam qui operi alicui incumbens poteſt eiuſmodi pollutionis euentum impedire, ceſſando ab opere illo, & ſe in alia diuertendo; ſed quia non tenetur opus illud intermittere, non ceſſat ab eo, & ob id polluitur, non peccat, ſi nullatenus pollutioni aduenienti conſentit. Exemplum proponi poteſt in eis, qui ad prædicandum, docendum, diſputandum, audiendum confeſſiones, aut alloquendum feminas ex cauſa honeſta, cum ſint ipſi viri, vel contra viros, cum ſint ipſæ feminæ, vident, legunt, audiunt, aut dicunt aliqua turpia, aut talia, quæ illam prouocant. Ij enim quamuis poſſint; non ſunt tamen obligati ad omittendum id, quod faciunt, quo pollutionis euentum impediant. Quare ſi ea illis eueniat, non peccant, modo nullatenus, vt ſupra dictum eſt, ei aduenienti conſentiat. Quæ omnia colliguntur ex his, quæ ſentit S. Thom. 3. part. quæſt. 80. & expreſſit S. Antoninus 2. part. titu. 6. cap. 5. & Card. Ioan. de Turrecrem. in cap. teſtamentum. & cap. ſed penſandum. diſt. 6. & Card. Caietan. tomo. 1. Opuſculorum, Opuſculo 14. quæſt. 1. & 3. quęſt. 16. & in ſumma verbo pollutio. Quod ipſum reſpondimus & nos cuidam Veredario, ſeu curſori vtēti diplomate, qui non poterat aliter impedire, quam ab equo deſcendendo & pedibus incedendo. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, de illis ſolis,

qui

Digitized by Google

qui probabiliter credunt, voluntatem eorum superiorem siue intellectiuam in huiusmodi pollutionem non consensuram. Alij enim, qui credunt contrarium, potius debent omittere confessiones, prædicationes, cursum veredariorum festinatum, & quiduis aliud ob ea, quę Caietan. vbi supra dicit, & nos in cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. tractantes illud Ecclesiastici cap. 3. *Qui amat periculum peribit in illo.* tradidimus. Non est item peccatum mortale, cupere vt sibi dormienti contingat pollutio (quo leuetur natura) per solam viam naturalem, nullam ad id causam præbendo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in hac parte sequi Caiet. 2.2. q.154.art.5. & Siluest. verb. pollutio. & alios, præsertim glorioſum illum Anton.2.part. tit. 6.cap.5.non tantum ob eius auctoritatem (quamquam mihi semper maxima est) sed etiã ob has rationes.

Prima est, quod hæc, de qua loquimur, pollutio non est in se peccatum, secundum omnes: & quidquid non est peccatum in obsequium Dei est referibile, iuxta omnium sententiam; quam sentit Caiet. 1. 2. q. 8. art. 3. & exprimit quæst. 100. ar. 10.

Secundo, quod sermo est de desiderio, siue cupiditate, quæ nullatenus est pollutionis causa; quale est desiderium eius qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat quandoque in somnis eo modo, quo solet euenire sudor in leuamentum naturæ.

Tertia, quod eiusmodi pollutio non adęquatur peccato quoad hoc. nam etiam S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 9. q. 1. Palud. in eadem dist. q. 3. & communis asserunt, non esse peccatum, complacere sibi de præterita pollutione ob sanctum finem & purum, & ab omni malo defęcatum; cum tamen peccatum propter nullum finem euentum, vel effectum quamlibet sanctum, possit vlli iuste placere, vt in cap. inter verba. 11. quæst. 3. & supra in cap. 13. nu. 10. & in addit. cap. quando. de consecrat. dist. 1. probauimus.

Quarta, quod inter complacentiam de futura pollutione, & de pręterita nulla est, quãtum ad hoc, alia differentia, quam quod complacentia de futura posset esse causa illius. At nos expressim agimus de complacentia, quę nullatenus sit causa illius, vt etiam hi, quos sequimur, loquuntur.

Quinta, quod doctores, qui contrarium affirmant, intelligendi sunt de desiderio, & cupiditate, quæ aliqua via est pollutionis, vel aliquid prouocationis eius, licet in bonum finem, & non de illa, de qua nos agimus, quæ nullatenus est causa, nec quid prouocatiuum eius, neque ad malum, neque ad bonum finem.

Sexta, quod falsum est dicere, quod omnes, qui desiderant aliquid, procurent illud habere: & quod quidquid licet desiderare, licet & procurare; possũ enim desiderare mortem propriam meam: immo & alienam in multis casibus: immo eam rogare Deum: at non est mihi licitum procurare illam opere, quod recte elucidat Sotus lib. 5. quæst. 12. artic. 1. de iust. & iure, & docte ac erudite docuit Caietan. 2.2. quæst. 154. artic. 5. per illa verba, *Aliud est volitum, aliud voluntarium: illud respicit obiectum, hoc voluntatem. Et potest quis nonnumquam recte desiderare, vt eueniat ei mors iussu Regio, aut Reipub. contra suam voluntatem facienti quidquid potest, ne illa eueniat ei, & se defendat ab ea.*

Septima,

Digitized by Google

Septima, quod medicus potest desiderare, vt ei, cui medetur contra ipsius voluntatem, eueniat pollutio (quam credit saluti eius plurimum condutum iri) sine vlla culpa ægrotantis, & sine vlla illicita procuratione: quas ob rationes, quibus in præsentia respondere nescimus, & ob prædictorum, quos sequimur auctoritatem, hanc partem sine vlla contentione peruicaci, & præiudicio eius, qui contra contenderit, sub correctione debita tenemus.

8 Addimus, non esse peccatum mortale, comedere nimis, aut calida edulia, ob quod pollutio euenit, dummodo non comedat ea eo fine, vt ei eueniat, sed solum, vt suæ gulæ satisfaciat. Ex quibus infertur, pollutionem, quę dormienti accidit, non esse in se peccatum, licet esset in causa, iuxta gloss. receptam verb. rei. dicti cap. testamentum. & S. Thom. 2.2. quæst. 154. art. 5. & Ioan. Maiorem in 4. lib. sentent. dist. 9. q. 2. quia non est voluntaria, & quia, vt in additione cap. quando. de consecrat. dist. 1. diximus, nemo, dum dormit, potest benemereri, neque peccare, etiam venialiter, nisi exequendo peccatum, vt si somnum acciperet pro instrumento peccandi, S. Thom. in dicto art. 5. & Caiet. tomo 1. Opusculorum, Opusculo 14. quæst. 1. vt acciperet, qui se somno dederit, eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat; tunc enim esset peccatum, vel saltem exequutio eius eo modo, quo percussio facta sagitta est peccatum, seu exequutio peccati, quod perpetrat is, qui eam ad percutiendum emittit. Non est item peccatum, saltem mortale, pollutio illa, quę incipit euenire alicui, dum dormit, & finitur postquam est experrectus, si voluntas superior, siue rationalis deliberata in illam non consentiat, quamuis sensualitas ea delectetur, iuxta communem sententiam in 4. lib. sentent. dist. 9. & Ioan. de Turrecrem. in cap. sed pensandum. art. 5. dist. 6. immo neque si incipiatur, postea quam est semi excitatus, siue experrectus, antequam plene expergiscatur, modo absque eam patientis consensu deliberato voluntatis rationalis perficiatur postea quam esset plene experrectus, iuxta mentem Card. a Turrecr. vbi supra. quia ad constituendum peccatum mortale iudicium integrum requiritur, cap. omnis. de pœnit. & remiss. & cap. 1. de delict. pueror. & cap. inebriauerunt. 15. quæst. 1.

Tertio frangit hoc præceptum is, cui pollutio dormienti eueniens, postea quam plene expergiscitur, placet deliberate ob delectationem, quam inde cepit, præsertim si desiderat, vt iterum ei ad se delectandum eueniat, Siluest. verb. pollutio. Dixi, Ob delectationem, &cet. quoniam si placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationes carnis sedandas, nõ procurando, vt eueniat, non est peccatum, Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 5. & Anton. 2. par. tit. 6. cap. 3. Siluest. verb. pollutio. etiam si comedat aliquid, vnde putat eam euenturam, modo hoc in hunc finem non faciat, licet ad satisfactionem gulæ id comedat, Anton. & Siluest. vbi supra. Facit cap. de occidendis. 23. q. 5. & l. si quis nec causam. ff. de reb. credit.

9 Quarto peccat, qui habens rem cum aliqua dat operam, ne illa concipiat, procurando, vt tali modo coeat, vt inde nequeat fieri conceptio, quod peccatum est contra naturam, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 11. & Caiet. in cõment. quo ad ambos quidem, si ambo consentiant, sin autem, quo ad consentientem tantum, qui est reus culpæ.

Digitized by Google

Quinto peccat, qui habet propositum, vel desiderium deliberatum copulæ carnalis extra legitimum matrimonium, vel delectatur de illa morose expressim vel tacite. Expressim quidem fruendo, vel consentiendo expresse, & deliberate in delectationē, quæ ex turpi cogitatu illius nascitur in sensualitate, siue appetitu sensitiuo. Tacite vero, si aduertens se illa teneri, & duci in periculum consentiendi, non expellit, nec nititur expellere sine iusta causa, quæ ab expellendo eam excusat. Quod probatur per regulam superius, cap. 11. nu. 13. positam. Toties autem peccat, quoties habuit eiusmodi propositum, aut delectationem morosam, siue circa vnā interrumpendo sæpius, siue circa multas simul, aut separatim, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 6. & omnes alios, secundum superius dicta in cap. 11. supra eodem nu. 13. & 14. quia peccata cordis, oris, & operis eiusdem sunt speciei, & solum differunt secundum maiorem, vel minorem perfectionem, secundum S. Tho. 1. 2. q. 52. ar. 7. Proinde iuxta varias circumstantias variarum personarum, quas sic concupiuit, sunt etiam variæ species horum malorum propositorum, & desideriorum, & peccati speciem mutant: nam quæ sunt erga coniugatas, sunt adulteria; quæ erga cognatas, incestus; quæ erga virgines stupra, de quibus supra dictum est. Et ideo hæ circumstantiæ necessario sunt confitendæ cum numero illorum propositorum, & desideriorum, siue concupiscentiarum, Silvest. verb. luxuria. §. 3. & dicta in cap. 6. sup. eod.

Sexto is cui deliberate placet delectatio, quæ sibi nascitur ex cogitatione copulæ carnalis, quam habiturus est cum illa, vel illa, quando sibi facta fuerit vxor, aut si alioquin liceret, iuxta sententiam Caiet. dicto 1. Tomo Opusculorum, Opusculo 14. quæst. 2. quoniam quamuis licita sit voluntas conditionalis habendi copulam cum illa, vel illa, si, vel quādo sua vxor fuerit: quāuis item liceat ei gaudere de spe, quam concipit habendi aliquando illam; nō est tamen licitum ei admittere deliberate delectationem carnalem, quæ inde nasceretur: nam quamuis voluntas conditionalis copulæ futuræ, nil ponat in esse; illa tamen delectatio, quæ inde nascitur, non est conditionalis, nec futura: immo præsens, & absoluta, quæ est conclusio singularis, ratione singularis sulta, de qua latius scripsimus nuper in cap. is, cui. nu. 1. & seqq. de pæn. dist. 1.

10 Septimo, qui, vel quæ coniux mortua vel mortuo coniuge meminit copulam carnalem in matrimonio tempore præterito habitam, & delectationem carnalem, ex eius memoria ortam admittit, & ea deliberate gaudet, vel aduertens sensualitati suæ eam inesse, ac exponi se periculo pollutionis incurrēdæ, vel consentiēdi in eam, non expellit, nec nititur eam expellere cogitatum suum in aliud per disciplinam, vel alio modo, diuertendo, per regulā superius cap. 11. nu. 14. ad dinoscendum, quę morosa delectatio sit peccatum mortale, traditam. Verum tamen est, viduum & viduam licite posse, & meminisse copularum carnalium temporis præteriti, & gaudere, quod eas habuerint, & quod in eis delectati fuerint; immo & velle illas habere, si qua ratione fieri posset: nō tamē est licitum illis habere nūc actu, & in præsentia delectationē, quæ ex illa recordatione, seu memoria nasceretur, iuxta omnium doctrinam, & mente m, quam dilucidius ceteris omnibus declarauit Caiet. in prælegato Tomo 1. Opusculorum, Opusculo 14. quæst. 1. & 2. Quod ipsum per eas-

dem

Digitized by Google

dem rationes videtur etiam nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulæ licitæ præteritæ, aut futuræ coniugis absentis nascitur, atque excrescit delectatio in sua sensualitate: quantumuis nemo, quod sciam, illud exprimat, argum. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de translatione prælat. de quo latius nuper diximus in prælegato cap. si cui. & cap. si forte. de pœnit. distinct. 1.

11 Octauo, qui deliberato & stabili animo vult amplecti, exosculari, aut tangere, aut amplectitur, exosculatur, aut tangit feminam, cum sit mas, vel marem cum sit femina, animo fruendi delectatione carnali, quæ ex huiusmodi actu nascitur (esto quod tactus ille non sit de se impudicus, esto etiam quod tangeret personam, quam desiderabat, atque sperabat in coniugem accipere, si nondum acceperit) iuxta sententiam vtriusque Tho. 2. 2. q. 154. ar. 4. & S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 7. 8. & 9.

Dixi, deliberato animo; quoniam appetitus ille, qui in sensualitate nascitur, aut ex voluntate anteaquam intellectus id animaduertat, & volũtas ei deliberate consentiat, aut etiam omittat eum expellere cũ periculo consentiendi, saltem in illam delectationem, non est peccatum mortiferum, per regulam supradictam, in cap. 11. nu. 13. & in hoc ipso cap. num. 9. Dixi, Ad fruẽdum delectatione carnali; quoniam facere, vel velle facere illa ad se delectãdum honeste, vt faciunt multi, qui tangunt, osculantur, & amplectuntur pueros, puellas, cognatos, vel cognatas, nihil peccant, vt diximus nuper in cap. si cui. de pœnit. dist. 1. nu. 11. & seqq.

Dixi item, Osculari, tangere, & amplecti; non autem dixi videre, & alloqui. quia hæc cum fiunt honeste in finem honestum; puta ad vrbanitatẽ debitam, ad se recognoscendum postea cum iterum conuenerint, vel ad reprehendendam illius vanitatem, vel ad de rebus honestis admonendũ, vel ad laudandum Deum, quod adeo pulchra opera efficiat, aut ob honestum amorem; immo, & ad se delectandum caste, honesteque amando, non est peccatum: immo est virtutis actus, modo non faciat ea tali loco, tempore, & modo, quo se periculo concipiendi mali propositi operis, vel delectationis luxuriosæ se exponat. Nec est pluſquam veniale facere prædicta, ob solam curiositatem cognoscendi, qua pulchritudine, aut quo incessu, aut gestu sit: immo nec oblectare se etiam deliberate, videndo, & alloquendo eiusmodi creaturam formosam, & perspiciendo res eius nouas, & pomposas, modo nulla intentio mala illam comitetur, nec alia mala delectatio carnalis, suapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum, vt subtiliter Caiet. in Tomo 1. Opusculorum, Opusculo 14. quæst. 3. probat, ponendo magnum discrimen inter visum, & alloquium ex vna parte, & tactum ex altera. Nec obstat his, quod Hieron. in Epistola ad Eustoch. de virginitate scribit paullo ante, & post illa verba, *Claude ostium tuum, abscondere: Foris vagentur virgines stultæ, &c.* siquidẽ ille hortatur ad optima, & ad fugienda etiam minus bona, quæ ipsis possunt esse impedimenta; qualia sunt illa: nos vero dehortamur a malis, discernendo illa a bonis, & quo gradu sint talia.

12 Dixi etiam, nec desponsati; quia illi quamuis sponsalia tantum de futuro contraxerint, quãuis non liceat eis copula, sine proposito saltẽ antea in matrimoniũ cõsentiẽdi, neq; hodie post Cõc. Trid. sess. 24. i decreto de matrimonio

Digitized by Google

cum tali proposito: licite tamen possunt non solum se cernere, & alloqui, & frui gaudio & voluptate, quæ inde nascitur: sed etiam osculari se mutuo, amplecti, & tangere se tactibus, qui de se non sint impudici, & frui voluptate, quæ oritur ex eis, sine voluntate tamen ampliori. Sponsalia enim, quæ initium matrimonij sunt, faciunt facultatem fruendi voluptate præambula voluptati matrimoniali, quæ singularis est eiusdem Caietani determinatio, in 2.2.quæst. 154. art. 4. Quæ tamen intelligenda venit, quando id fit cum cautela, ne contingat pollutio, nec periculum probabile illius incurrendæ, aut consentiendi in eam, vel in copulam matrimonialem, antequam expresse, vel tacite matrimonium contrahant; licet post Conc. Trident. vbi supra non sufficiat tacitus contractus: quod quiararo cõtingit, cũ soli secreto sese oscularentur, amplectuntur, & tangunt, plurimum expediret, ne opportunitates eiusmodi, donec coniuges fierent, eis consentirentur.

13 Diximus item, tactibus, qui suapte natura non sunt impudici: nam si tales essent, quales sunt tactus verendorum, nullatenus debent consentiri: immo si ad euitandos eos esset necessarium, petendum esset cum clamore auxilium, non obstante infamia, quæ alteri partium, vel vtrique inde nasceretur, secundum Caiet. in 2.2.quæst. 154. art. 4. sub fin. cui hac in re contrarius est Sotus, relatus supra eod. nu. 1. & ei accedimus cũ moderatione, de qua ibidẽ.

Nono peccat, qui vadit ad aliquem locum, præsertim Ecclesiam, quo videat, & concupiscat inordinate letaliterque feminas, iuxta gloss. cap. odi. 24. q. 1. ob intentionem mortiferam. quod idem dicendum de illo, qui mittit, aut tradit, recipit, vel promittit epistolas, aut aliqua dona, quamlibet parua eiusmodi cum intentione, Siluest. verb. donatio. §. 2.

Decimo peccat, qui quærit mediatrices, aut maleficas, ad consequendũ suę concupiscentiæ effectum, Alex. Halen. tract. de luxuria.

Vndecimo peccat, qui, vel quæ se in fenestra, vel alio loco exhibet, animo, vt cerneretur ab aliquo, vel aliqua, a quo vel qua scit se carnaliter amari, & eo conspectu mortaliter peccatum iri, licet in opus peccati non consentiat, in quo toties letaliter peccat, quoties id facit, secundum S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 7.

14 Duodecimo, qui se vestit, vel ornat eo animo, vt videatur alicui eius pulchritudo, ob quam carnaliter, & mortaliter ametur: non autem si facit illud, vt ametur honeste, licet carnaliter in finem contrahendi matrimonium, vel alium honestum: immo neque si id facit, quo ametur inhoneste, sed non mortaliter; ad luxuriam videlicet tantum venialem.

Decimotertio, qui animo deliberato delectatur, loquẽdo, canendo, vel audiẽdo verba luxuriæ turpia, ẽt sine male operãdi proposito, per superius dicta in cap. 11. nu. 8. & per alios alibi, & omnis qui verbo tactu, vel scripto dat causã alteri peccãdi, licet ipse nolit peccare, neq; vt alter peccet, arg. cap. fi. de iniur.

Decimoquarto, qui nutu oculorum, verbis, musico cantu, aut alijs similibus nititur prouocare ad consentiendum huic luxurię peccato: aut curauit, vt se comitarentur aliqui in aliquem actum mortiferum; qualis est cãtus musicus; qualia hastiludia, & alia similia ad prouocandum aliquam in eiusmodi peccatum mortale collimata, & directa, Alex. Halen. tract. de Luxuria.

Deci-

Digitized by Google

Decimoquinto, qui falso gloriatur, se cum illo, vel illa rem habuisse, qui nõ solum peccat: sed & tenetur restituere famam, quam per id ausert, arg. reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

15 Decimosexto, qui comedit, aut bibit plusquam oportet, aut quærit aromata, vel aliqua calida, quo magis hoc Luxuriæ peccato delectetur: nisi sit cõiux, qui si faciat id ad debitum matrimoniale commode soluendum, nihil peccat: & si facit quo magis in eo soluẽdo delectetur, tantum veniale admittit, Angel. in interrogat. circa gulam. §. 17.

Decimoseptimo is, quem piget impotentiæ coeundi luxuriose: quamuis pigere impotentiæ ad copulam matrimonialem non sit peccatum, secundum omnes.

Decimooctauo peccat, qui aliquã mulierẽ mala cũ intentione insequitur, quod peccatum eo grauius est, quo maior mora fit in ea insequenda. Immo si mulier est honesta, obligatur ad ei sarciendam iniuriam, contumeliam, aut in famiam, quæ ob hoc eam cõsequitur, l. itẽ apud Labeonem. §. appellare. ff. de iniur. modo honesto habitu ipsa incedat: alioqui vero minime, vt in ead. l. §. si quis virginem. An autem si eam ad peccandum inducit, obligetur ad suadendam ei pœnitentiam, dictum est supra in cap. 15. nu. 45. & latius nuper in cap. noli. de pœnit. dist. 1.

Decimonono peccat, qui locat domum, vel aliquam eius partẽ alicui meretrici, quam scit vel probabiliter credit in ea meretricaturam, seu suo corpore turpem quæstũ facturã; is enim videtur peccato consentire; & ad id admittendum iuuare, ac consequenter peccat; arg. cap. 1. de offic. deleg. cum similib.

Quid restituere oporteat, qui rem habet cum virgine vel ea quæ putatur virgo, & non est.

16 *Virginẽ qui deflorat, quid restituere si dolo. aut importunitate, & cet, & 17.*
18 *Virgini qui promittit se eam ducturum in vxorem.*
19 *Virgini corruptæ, quæ putatu virgo æque bene nubit, ut restituetur.*
19 *Restitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam defloravit.*

16 Vigesimo peccat, qui rem habet cũ ea, quę putatur esse virgo & non est, & nõ vult facere illa, quæ debet. Circa quod dicendũ primo, q̃ qui rem habet cum ea, quę putatur virgo; sine dolo, & deceptione ipsius, quia illa se ad id offert, vel leniter rogata consentit, nil tenetur restituere in conscientiæ foro, etiam si vere virgo esset. tum quia scienti & sponte cõsentienti non fit iniuria nec dolus, cap. scienti. de reg. iu. lib. 6. tum, quia lex, quę obligat ad soluendũ aliquid ei, quam defloravit, agit de decipiente, cap. 1. de adult. Exo. 22. Diximus; Leuiter: nam si grauiter importune fuit rogata, satis dicitur coacta, quo ad hunc effectum, arg. l. 1. C. de rapt. virg. & glo. dicti. cap. scienti.

Secundo dicendum, q̃ in foro exteriori huiusmodi deflorator iubebitur eã dotare, in vxorẽque sibi ducere, d. cap. 1. de adulter. aut dotare, & fustibus cẽdi, cap. 2. eod. tit. quamuis eam incorruptam nõ inueniisset, & neget eam fuisse

Digitized by Google

talem, nec ipsa se virginem probet; satis enim est ei, quod ipse non probet cõtrarium; iure namque præsumitur illam fuisse tunc virginem, & deceptam, vt asserunt Antonius, Panor. & Communis in dicto cap. 1. & 2. de adul. & S. Anton. receptus 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1.

17 Neque obstat hoc, quod hic dicimus (nempe illum, qui virginem defloravit, si ea tam bene nupsit, ac si virgo esset, marito corruptionẽ minime percipiente, ad nullam restitutionem teneri) non placere cuidam religioso; eo quod contrarium asseruit Victoria: quia respondetur primo, laudare me infra multum præfatum Victoriam, defendereque eius dictum, quod ille contra me citat.

Secundo, quod Victoria loquitur de satisfactione: ego autem de restitutione; quas differre, vt genus & species diximus in princ. cap. 3. supra eodem. Et ita certum est, corruptorem virginis, etiam si nihil damni restituibilis per hoc ei eueniat, teneri actione iniuriarum ad satisfaciendum pro illa per pœnam impositam, vel imponendam; licet æque bene nubat, vt recte ait Victoria per l. apud Labeonem §. si quis virginem. ff. de iniurijs, & per cap. si quis eam. de pœnit. dist. 1. sed non ad restitutionẽ, vt ego dico: quia pœna pro iniuria imponenda, vel etiam ipso iure imposita non debetur in foro conscientiæ, per §. in hoc. sub cap. siue. 33. quæst. 2. Restitutio enim respicit damnum pretio, æstimabile ablatum, vel impeditum, reddendum, etiam in foro conscientiæ, per definitionem eius, quam tradimus infra cap. 17. nu. 6.

Tertio respondetur, quod ad saluandum dictum præfati Victoriæ, quod alias certe de rigore iuris saluari non potest, adiecimus, intelligendum esse illud quoad restitutionem in foro conscientiæ faciendam, quando virgo corrupta, licet bene nubat, ac si fuisset incorrupta; tamen post nuptias, & notitiam corruptionis a marito habitam tractatur male signis, verbis, absentia, & alijs factis, quod est magnum damnum, aut interesse ex illa corruptione consequutum, & restituibile.

Tertio dicendum, quod qui importunis precibus, & appellationibus, aut falsis promissionibus sine pollicitatione eam ducendi decepit, in vtroque foro tenetur. In exteriori quidem ad id, quod supra dictum est: in interiori vero ad ducendam, vel ad faciendum id, quo illa maneat contenta, vel ad resarciendum ei damnum omne, quod inde illi euenerit; scilicet, quanto maioris eget, quo talem adipiscatur maritum, qualem manens virgo adipisceretur, iuxta boni viri arbitrium, quod sensit S. Anton. vbi supra, & aliquid amplius, ob verecundiam, quam tota vita sua passura est, & ob contumelias, quas ob id a suo marito est acceptura, vt nos in dicto cap. 1. diximus, addẽtes non obligari ad eam omnino dotandam; quoniam id pœna est, quæ in foro interiore omnino nõ debetur, donec a iudice imponatur d. §. in hoc. 33. q. 2. & gloss. singularis cap. fraternitas. 12. q. 2. in cuius Cõmet. id late tractamus.

18 Quarto dicendum, quod si promittit se ducturum eam, siue promittat, ex animo vero, siue ad decipiendam eam ficto, obligatur ad explenda promissa, tam in interiori, quam exteriori foro; & multo magis si iuramento id firmauit, cap. 1. & cap. qualiter. de pactis. adiuncto cap. quacunque arte. 22. q. 5. nisi essent valde inæquales genere, potẽtia, vel diuitijs; puta si ille esset nobilis

Digitized by Google

lis, & illa agricolę cuiuſpiã, vel artificis mechanici filia; eo enim caſu preſumi poteſt, illam fingere, ſe deceptam, ſed non eſſe. Vel quia huic rationi preſumptionis non eſt locus in foro conſcientiæ, ratio aptior fuerit, quod illa nõ poteſt allegare iuſte ſe deceptam eſſe. quia non eſt decepta, vel nõ debuit decipi: quia paria ſunt ſcire, vel debere ſcire, l. quod te. ff. de reb. cred. & S. Antõ. vbi ſupra, & Silueſt. verb. luxuria. q. 5. ob quod iudicio noſtro non obligatur ad amplius, quam ad dandum ei tantum, quantum magis opus habet ad talẽ adipiſcendum maritum, qualem ſi nõ eſſet infamata adipiſceretur, vel ad reponendam eam in aliquo ſtatu honeſto, in quo Dei obſequio viuat, ſecũdum S. Anton. vbi ſupra ab alijs probatum. Ad alterum tamẽ horum tenetur: quia licet non præſumatur decepta ad effectum ducendi eam, tamen tenebitur ad reſarciendum damnum; eo quod promiſſio ducendi, vim habet ſaltem precum importunarum. idem dicendum de eo caſu, quo promiſſio fuit vera, & ex animo facta, ſed eſſet probabile, quod ex matrimonio eam conſequuturo, grande aliquod ſcandalum naſceretur; & in eo, qui promittit, & eſt ſacris iniatus, aut aliam habuit vxorem, aut pater renuit omnino illam ei tradere.

19 Dicendum quinto, quod vltra prædicta obligatur ad placandum illius patrem, & ad ſatisfaciendum ei pro iniuria illata, ſecundum S. Thom. 2. 2. quęſt. 154. art. 6. & Caiet. ibidem, & S. Antonin. vbi ſupra, & alios.

Dicendum ſexto, quod iuſtum & rationi conſonum videtur nobis id, quod dicitur aſſeueraſſe ille celeberrimus iuxta ac doctiſſimus, pientiſſimuſque doctor P. Frater Frãtiſcus a Victoria Gymnaſta primę functionis ĩ ſacra Theologia reſolutiſſimus, Academiæ Salmãticenſis; cum nos etiam in eadem functionis eiusdem eſſemus in ſacris canonibus; nempe illum, qui virginem dolo, aut importunis precibus corrumpit, obligari ad ſatisfaciendum ei detrimẽtum ex ſigilli virginitatis fractione illatum, etiam ſi illa æque bene nuberet, ac ſi præfatum ſigillum non amiſiſſet, quod facile infertur ex dicto tertio ſupra poſito, & rationibus in eo allegatis ad eos ſaltem caſus, in quibus nos ibidem reſpondimus; ſcilicet, quando defectum huiuſmodi deprehendit illius maritus, & propter hoc eam relinquens, ab eaque diſcedens, peregre proficiſcitur, aut eam aſpere, nimiumque ſeuere tractat: quãmuis (iudicio noſtro) illa determinatio, ſeu reſolutio limitari debet; ne procedat, locũue habeat, quando maritus eiuſmodi defectum non deprehendit: immo exiſtimat ſe illam inueniſſe virginem; quales permultos eſſe plurimis in locis audimus.

Dicendum ſeptimo, quod is, qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuit rem cum aliqua iam ab alio corrupta, ſed pro virgine reputata, ac habita, & per hoc eam infamauit, licet in nihilum in foro conſcientiæ ob virginitatem ereptam teneatur, ob famam tamen ereptam tenetur, ſecundũ Ioã. Maiorem in 3. lib. ſent. diſt 37. q. 33. quæ omnia ſunt intelligenda de illo, qui peruenit ad copulam carnalem.

Concubinarius quis non debet abſolui.

20 *Concubinarius uerus, aut pro tali habitus, quis non debet abſolui. &* 21.
22 *Ancilla, qua dominus abutitur, ut eſt ab eo ſeparanda.*

Digitized by Google

23 *Concubinarij ut plurimum excommunicati.*

20 CIrca hoc dicimus primo, quod concubinarius cohabitans concubinæ adeo peccat, vt non debeat absolui antequam ab ea separetur, cum proposito numquam amplius ad eam redeundi. tum quia nō potest vere pœnitere, non abscindendo occasionem & oportunitatem peccandi, adeo propinquam, ac est hæc cohabitatio, vt latius diximus in cap. satisfactio. de pœnit. dist. 3. post S. Thom. in 4. dist. 15. q. 1. ar. 1. quæst. 3. a Paludano, & ab alijs ibi receptum, & a S. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 26. & Siluest. verb. cōfessio. q. 25. & ab alijs Summistis. tum ob ea, quæ supra cap. 1. diximus esse ad veram pœnitentiam necessaria. tum per ea, quæ profunde dicta fuerunt de peccādi occasione, supra cap. 14. nu. 32. cum non possint sine grandi periculo habitare insimul, quin alteruter, vel vterque ipsorum opere, verbis, voluntate, aut delectatione peccet. Nil tamen aliud dicimus, quid faciendum sit eo casu, quo possint ipsi absque peccandi periculo cohabitare, quam quod rarissime id cōtinget: & quod non debent absolui absque proposito deliberato numquā cōuersandi opere, animo, aut voluntate. Idem quod dicimus de concubinarijs, dicendum credimus de his, quos populus credit esse tales, licet non sint, donec veritas publicetur. quoniam non solum ab omni malo, sed etiam ab omni mali specie cauendum est, iuxta Apostol. 1. ad Thessalon. 5. & cap. cum ab omni. de vita, & honest. clericor.

21 Secundo, quod idem, quod diximus de concubinario, dicendum est de illa persona, quæ cuidam alteri cohabitando, non potest ob suam fragilitatem vitare, ac (vt rectius dicamus) videtur ei quod non vitabit peccatum mortale, nisi separetur ab ea: debet enim separare se ab ea, quamuis sit pater, mater, filius, filia, maritus, aut vxor, ob eandem rationem, etiam si sit ancilla, qua dominus eius luxurioſe abutitur, si nequaquam potest ei resistere, aut putat, quod ob suam fragilitatem ei non resistet, nisi fugiendo, quod iuste posset fugere; quemadmodum vxor potest discedere a marito, qui eam ad peccandum attrahit, cap. si infidelis. & cap. Idololatria. & cap. seq. 28. q. 1. immo, iudicio nostro, posset dominum compellere, quo eam vendat alteri, qui ea non sic abutatur: tametsi hoc nemo alius exprimit; siquidem ob asperum & crudelem corporis cruciatum, qui longe minor est animæ cruciatu, l. iustissime. ff. de edeli. edict. & cap. precipimus. 12. q. 1. potest ad illud compellere, §. sed maior. instit. de his, qui sunt sui vel ali. iur. cuius rei rationem, quæ fundatur in occasione peccandi altius, quam alij tractamus in hac postrema editione, supra. cap. 14. num. 32. & seqq.

23 Tertio, quod concubinarij nō solum peccant, sed etiam communiter excōmunicentur per constitutiones synodales, vt in Episcopatu Conimbricensi. & hodie vbiq; gentium legitime prius moniti sunt excōmunicandi, & concubinæ in exilium mittendæ, iuxta id, quod statuit Concilium Triden. sess. 24. cap. 8. de reformat. matrimonij, in hæc verba, *Statuit huiusmodi concubinarios tam solutos, quam uxoratos cuiuscunque status, dignitatis, & conditionis existant, si postquā ab Ordinario, et ex officio ter admoniti ea de re fuerint, cōcubinas nō eiecerint, seq; ab earū cōsuetudine nō seiunxerint, excōmunicatione feriēdos esse, a qua non absoluātur donec re ip-*

re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum censuris neglectis permanserint, contra eos ab Ordinario seuere pro qualitate criminis procedatur. Mulieres siue coniugatę, siue solutæ, quę cum adulteris, seu concubinarijs publice viuunt, si ter admonitę non paruerint, ab Ordinarijs locorum nullo etiam requirente ex officio graviter pro modo culpę puniantur, & extra oppidum, vel diœcesim, si id eisdē Ordinarijs videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio seculari, eijciantur, alijs pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis in suo robore permanentibus.

De coniugum luxuriæ peccatis.

24 Coniux cognoscens suam vt non suam, vt peccat.
25 Coniux negans sine iusta causa coniugi debitum petitum. & 26.
27 Debitum negandi coniugi quæ iusta causa.
28 Coniux non discedens a coniuge adulterante vt peccat.
29 Maritus vxorem adulteram, quibus casibus accusare non potest.
30 Matrimonium contra simplex votum castitatis contrahens, vel consumans.
31 Voto castitatis de consensu coniugis adstrictus coniux, qui petit, vel reddit debitum; secus si absque coniugis consensu uouit.
32 Debitum ut negatur ob menstruum, aut locum sacrum.
33 Coniux conceptionem impediens, & ob id semen extra uas fundens.
34 Coniux qui sit patrinus filij per ignorantiam, uel malitiam.
34 Coniux recte reddit debitum male petenti, interdum non.
34 Cognatio spiritualis spontanea ut maior coacte contracta.
35 Coniux cognatam noscens, uel coniugi adulterandi licentiam dans.
36 Matrimonium clandestinum contrahens sine iusta causa, & quæ sit illa. & 37.
37 Lex non cessat cessante fine, sed sic cessante inconueniente legis.
38 Matrimonio qui occulto ante benedictionem vtitur.
38 Matrimonium nolle publicare cur peccatum.
39 Matrimonium, qui cum duabus contrahit, quid faciet.
40 Matrimonium contrahens ante scitam coniugis mortem, quid faciet. nu. 41.
42 Coniuges se impudice tangentes, & extra ordinem polluentes.

24 CIrca hoc dicimus multa. Primo, quod quamuis peccatum mariti adulterantis ceteris paribus sit maius, quam vxoris adulteræ, secundum Augustinum cap. indignantur. 32. quæst. 6. quia maioris vigoris ratione vtitur, & melius potest resistere, debetque vxorem suam virtute vincere, & suo exemplo regere: attamen maius est peccatum vxoris, arg. gloss. l. illud. C. ad l. Iuliam de adult. & trad. Caietan. 2. 2. q. 154. ar. 8. ea ratione, quod facit prolem de suo patre incertam, & maius scandalum generat.

Secundo dicimus, quod peccat coniux, qui, vel quæ cum coniuge eo animo rem habet, quod haberet, vel vellet habere illam, etiam si non esset sibi coniux: aut qui, vel quæ tam velit habere cum alio, vel alia ac coniuge, cap. origo. adiuncta gloss. verb. amator. 32. quæst. 4. secundum Palud. in 4. dist. 32. quæst. 3. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 1.

Tertio,

Digitized by Google

25 Tertio, qui, vel quæ coniux sine causa legitima negat coniugi debitum loco & tempore idoneis petitum, secũdum omnes in 4. lib. sent. dist. 32. nisi petenti precibus contrarium suadeat; quæ tamen non debent esse nimium importunæ. Nec ab eo excusat Quadragesima, nec alius dies quamlibet festus, etiam Paschatis, neque voluntas se à pluribus liberis habẽdis excusandi, arg. cap. 7. 1. ad Cor. cap. 1. & cap. 2. de coniug. lepr. Multoque plus peccat, quando ira, odio, aut malo aliquo fine id negat.

Dixi, Tempore & loco idoneis: quia non tenetur reddere in locis publicis, aut sacris, nec quando probabiliter timeret incurrere ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortiendi periculum. qua cum moderatione sunt intelligenda, cap. 1. & 2. de coniug. leprof. quæ iubent, vt leprosi coniuges coniuncti viuant, vt colligitur ex Palud. in dist. 32. lib. 4. quæst. 1. & Caietan. in summa verb. matrimonium. par. 2. & alijs. & S. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 6. & alijs Rapsodis in verb. debitum coniugale.

26 Dixi, Petitum; quia non obligatur offerre, nisi petatur: verum sufficit quod petatur verbis, nutibus, vel operibus, arg. l. de quibus. ff. de leg. & cap. dilecti. 3. de appellat. Proinde Augustinus de Ancona relatus a S. Antonino in dicto §. 6. ait, quod tribus modis debitum cõiugale petit vxor, scilicet, verbis, signis, & suo ingenio, siue conditione, per quam maritus conijcit eam id desiderare: sed prę verecundia dissimulare; eo quod feminæ naturaliter sunt in hac re verecundiores viris. Id ipsum tamẽ dicendum est de marito illo, qui ob pusillanimitatem suam, vel ob vxoris duram conditionem, aut insignem auctoritatem, nõ audet expresse sine metu aliquo petere ob eãdemmet rationem: quãuis nemo id exprimat.

27 Quarto, quod iustam etiam causam denegandi debitum habet coniux ante cõsummatũ matrimonium; si vũlt intrare religionem, ad quod & ad professionem debet dari ei tẽpus bimestre, vel quod vir bonus arbitrabitur, iuxta Panor. in cap. ex publico. de conuers. coniug. & communem. Non est tamen talis causa stultitia, vel furor petentis, si ei reddi potest absque periculo notabilis damni personę, a qua petitur, Richard. in 4. lib. sent. dist. 32. Et quãuis qũo ad copulam maritus & vxor sint omnino pares; differunt tamen in eo quod illa non fit bigama vel irregularis ob copulam carnalem, etiam si scit eum adulteratum fuisse: ille vero sic ob copulam habitã cum ea, etiam ignorans eam adulteratam fuisse, cap. si cuius. 34. dist. etiam si iudice iubente id sub censuris faceret: nec refert, an possit probare nec ne, quo ad forum cõscientiæ, quo ad quod loquimur, quidquid aliqui absque ratione ac lege dicant, contra cap. consuluisti. 2. q. 5.

28 Quinto peccat; qui maritus, sciens suam vxorem adulterari, non se separat ab ea, immo petit, & soluit ei debitum coniugale, cap. 1. & cap. si quis. 32. q. 1. secundum omnes, nisi quando adulterium est occultum, aut illa se iam emendauit, aut eo fine debitum petit, quo ipsemet non incidat in adulterium, nec alijs præbeat occasionem credendi se vxoris esse lenonem, secundum Paludanum vbi supra in 4. lib. sent. dist. 32. & S. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 9. Quamobrem vxor communiter non peccat, non recedendo a marito, nec petendo, nec reddendo ei debitum, esto sit publicus adulter. Tum quia non est

eius

Digitized by Google

eius corrigere maritum, vt est mariti corrigere illam, cap. duo ista. 23. q. 4. Tum quia numquam, aut raro putabitur a populo in mariti adulterium cõsentire, vt recte S. Anto. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 9. expressit, post Palud. in dicto lib. sent. dist. 32. & probat Caiet. Tomo 1. Opusculorum Opusc. 12. q. 13. & Opusc. 31. resp. 14.

29 Aduertendum tamen, non posse maritum accusare adulterij vxorem, si etiam ipse adulteratus est, cap. nihil iniquius. 32. q. 6. neque quando vxor fuit vim passa, cap. itane. ead. caus. q. 5. neque quando probabiliter credebat suum maritum mortem obijsse, cap. cum per bellicam. 34. q. 1. neque si quis cum ea sub mariti specie rem habuisset, cap. in lectum. ead. caus. & q. neque si maritus adulterandi occasionem ei præbet, cap. discretionem. de eo, qui congno. consang. neque si maritus tolerat, & passus est eam, posteaquam scimit eam adulteratam fuisse, cap. siquis vxorem. 32. q. 1. neque si ante baptismum id fecit, cap. gaudemus. de diuor.

30 Sexto peccat qui, vel quæ coniux vouet continentiam, aut numquam contrahere matrimonium, & postea contrahit, etiam si non consummet: & iterũ si postea consummat prima vice ad suam petitionem, secundum omnes, immo & quoties id petit, secundum fere omnes. gloss. cap. quodam. cap. placet. cum quibus Panor. transit, de conuer. coniug. & Ioan. And. & commun. in cap. rursus. qui cler. vel vouen. & Palud. communis, & Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 32. Angel. verb. matrimonium 3. impedimentum 5. §. 3. & melius Rosel. verb. impedimentum 4. §. 7. quamuis aliqui contradicant, & minus bene, quidquid Angelus dicat vbi supra. Verum tamen est, quod quia (secundum omnes) qui eiusmodi votum emisit, potest habere copulam quando eius coniux id petierit expresse, poterit etiam habere quoties petierit tacite, aut signis, aut ingenio, & conditione, vt supra dictum est eod. cap. num. 25. potest etiam qui sic vouet, obtinere ab episcopo dispensationem ad debitum petendum ob grande peccandi periculum, & difficultatem continendi, quæ est similis ei, quam habet sitiens a potu aquæ præsentis oblatæ se abstinedi, iuxta Angel. Rosel. & Maior.

Quæsiuit quidam doctissimus confessarius, cur hoc loco diximus omnes affirmare eum, qui post votum simplex castitatis factum, vxorem ducit, peccare, cum Calderinus in cap. rursus. qui cleric. vel vouen. & Angelus verb. matrimonium. 3. §. 1. in contraria sint sententia? Respõdi, me hic loquutum de illo, qui ducit vxorem animo cõsumandi matrimonij, vt communiter matrimonium contrahi solet, in quo omnes consentiunt: prædicti autem duo auctores de illo, qui animo suscipiendæ religionis ante matrimonij consummationem loquuntur; de quo ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico, eum peccare non tantum, eo quod frangat votum, quam eo quod sponsam decepit, vt Sotus in 4. dist. 38. q. 2. art. 1. recte dixit, & ante ipsum Siluest. verb. matrimonium 7. q. 5. & quia magnum damnum infert ei; quippe quæ non ita facile alij nubet, ob suspicionẽ copulæ cum illo habitæ: credo tamen, quod si aliqua causa vrgeret eum ad matrimonium contrahendum cum ea simulato eiusmodi proposito, qualis esset notabilis mortis, aut infamiæ metus, quãuis non esset satis iusta ad matrimonium impediendum, & dirimendum, non

peccaret;

Digitized by Google

peccaret; modo daret operam, ne quid detrimenti sua culpa ei eueniret, quo casu opinio Calderini, & Angeli intelligi posset.

31 Septimo peccat, qui vel quæ coniux cum alterius consensu vouet castitatē, & post debitum petit secundum omnes: & etiā qui, vel quæ consentit voto, & etiam si non vouit, reddit debitum ad petitionem eius, qui vouit; quia in eius peccatum consentit. non tamen est idem dicendum, si ipsemet, qui non vouit, sed consensit alterius voto id petit; quia nec ipse peccat, contraueniendo voto, quod non emisit: nec alter reddendo debitum, a quo votum quod fecit non absoluit. Quandoquidem coniux faciens alteri facultatem vouendi non videtur renuntiare ius, quod habet petendi, secundum Innocen. in cap. 1. de conuers. coniug. communiter per Panormitanum, & alios merito receptum. Quod si ambo communi consensu continentiam vouerunt, ambo peccant mortaliter, cap. quod Deo pari. 33. quæst. 5. vt supra cap. 12. num. 60. dictum est, vna cum alijs quibusdam ad coniugum vota pertinentibus: quam uis si ambo pacti essent, ne a se mutuo debitum peterent, & ambo cognoscentes quod vterque id peteret, si posset, haberent copulam, non peccarent, secundum Angel. verb. matrimonium 3. impedimentum 5. §. 1. quod melius docet Rosel. verb. impedimentum 4. §. 7.

Neque obstat, quod quidam ait, me asserere hic, vxorem si reddat debitū marito voto castitatis adstricto peccare mortaliter, etiam si matrimonium sit consummatum, quod ei non placet; cum eius contrarium probabilius teneat Couarru. 2. parte. de sponsalib. cap. 3. §. 1. nu. 6.

Cui respondeo primo, me non dicere, quod ille imponit; quia loquor de vxore, quæ reddit debitum marito adstricto voto de consensu eius: & ipse opponit de marito adstricto voto sine ipsius consensu, de quo etiam Couarru. loquitur.

Secundo, quod pro nostra parte videtur esse Augustinus in cap. quod Deo pari. 33. q. 5. in illis verbis, *Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consensit.* per quæ significat cōiugem, de cuius consensu maritus vouit castitatem non posse iuste reddere illi debitum.

Tertio, quod ratio cur vxor non debet reddere debitum marito sine ipsius consensu voto adstricto est, quia sine ipsius consensu vouit: quæ cessat cum illa consentiente maritus id facit. & merito: quia quæ adiuuat ad vouendum, non debet iuuare ad contrarium, & ad votum infringendum, arg. l. rem legatam. ff. de adimen. lega. & cap. fi. de verbor. signifi.

32 Octauo, qui vel quæ coniux debitum petit, aut reddit tempore mēstrui, secundum S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 32. & aliquot alios. pro quibus videtur cap. ad eius. 5. dist. Contrarium tamen asserendum est cum Palud. in 4. dist. 32. q. 1. nempe, quod non peccat (etiam venialiter) si eo fine petit, aut reddit; ne consorti sit odio, vel vt fornicationem eius, vel propriam euitet, mortaliter autem numquam, etiam si credat ex huiusmodi complexu monstrum aliquod conceptum iri, vt affirmat Palud. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 5. & ante multos annos rradidimus in dicto cap. ad eius. & ante paucos asseruit vir doctissimus Alfonsus Castrensis de lege pœnali lib. 1. cap. 12.

Nono, qui, vel quæ coniux in loco sacro, siue consecrato, siue tantum benedicto

Digitized by Google

nedicto cum coniuge rem habuit, secundum Palud. in dicta dist. 32. & S. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 2. & alios, Caiet. verb. matrimonialis vsus. Ioan. Turrecremat. in §. sed cum naturale. art. 4. dist. 5. siue eam habeat, vt voluptate fruatur, siue vt fornicationem vitet: & siue ad modicum tempus existat in ecclesia, siue ad multum, vt tempore belli, quidquid alij dicant, Angel. verb. debitum. §. 32. & relati per eum.

Neque obstat, quod quidem dicit contrarium esse probabilius; quia id tenet Sotus in 4. lib. sent. dist. 32. q. 1. art. 3. post Angelum a Clauasio. Non, inquam, obstat. Primo quia S. Antoninus, Paludanus, & Caietanus, quos hic, cito, & Cardinalis Turrecremata, quem etiam cum illis cito maioris sit auctoritatis, quam Angelus, & Sotus, quos ipse citat; licet ego nullius essem: & ideo non deberet praetatam meam opinionem damnare, sola eorum auctoritate, nulla alia ratione id muniendo.

Secundo, quod Sotus non est contrarius huic meae opinioni, immo consentit ei per omnia, nisi qua parte dubitando per dictionem, Forte, limitat in copula occulta: quae tamen ait non esse occultam, si eam habeant iacentes in eodem lecto, & ideo non debere id eis permitti.

Tertio quod, vt ait Caietanus, non inconuenit, vt ob reuerentiam Dei, & loci sacri teneantur multo tempore abstinere, cum id teneantur frequenter facere, etiam ob reuerentiam Regis, cum maritus occupatur in rebus militaribus. Cui addo idem esse, cum occupatur in alijs negotijs ipsi regi, vel reipub. vel suis priuatis necessarijs.

Quarto, quia talis copula est illicita, eo quod per eam polluitur ecclesia, cap. fi. de consecra. eccle. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. etiam si haberetur post multã temporis in ea mansionem, secundum omnes, & etiam Sotum, qui addit eam haberi posse in campanili, aut in aliquo alio loco ecclesiae contiguo. Addo, quod etiam dubitatio illa Soti de copula occulta non potest sustineri: quia licet per talem copulam non polluatur ecclesia, vt ipse ait, & est verum dum manet occulta: incipit autem censeri polluta simul ac fit nota, quod fieri potest per confessionem coniugum, vel per famam, & alia indicia postea obortа, vt ante circiter quinquaginta annos diximus Salmanticae praelegendo dictũ cap. 1. de consecra. eccle. vel alteris. lib. 6.

33 Decimo peccat, qui, vel quę coniux potionem, vel quid vis aliud assumit, vel praebet consorti, quo prolis conceptio impediatur, vel ne sibi fiant plures liberi, quam quos educare potest, vel ob alium finẽ quamlibet bonum. Quod si ob hoc semẽ extra vas effundatur, grauius peccatum, & alterius speciei; nẽper contra naturam erit, secundum eundem S. Anton. 3. part. §. 20. cap. 6. Sed quia coniuges non obligantur ad petendum a se mutuo debitum, secundum omnes, & licitum est eis desiderare, ne sint sibi plures filij, quam quos alere possunt, vt asserit S. Anton. vbi supra, iuste possunt de communi consensu abstinere se a copula carnali, secundum eundem ab omnibus receptum; nisi quando alteri esset probabile consortem fornicatum iri, nisi debitum petierit, secundum Angel. cuius determinatio tantum procedere videtur, quando alter videt consortem ob verecundiam non petere verbo: sed tacite satis opere petere.

Vndecimo

34 Vndecimo qui, vel quæ coniux fuit patrinus filij sui, cum baptizaretur, vel confirmaretur, malitiosè, quo coniugem debito coniugali fraudaret, & ideo non reddit illud; eo enim casu non potest petere, sed tenetur reddere. Quod si ambo malitiosè fiant huiusmodi patrini, non possunt a se mutuo debitum absque peccato petere: quamuis alteri petenti alter reddere teneatur. Si autē errore, necessitate, aut ignorantia facti, vel iuris fiat, huiusmodi patrinus ius petendi debitum nullatenus perdit. quæ omnia satis colliguntur ex quodam Alex. iij. responso in cap. si vir. de cognat. spirit. & eius glossis, simul adincta, quam super eo addidimus iampridem opinionum, concordia, ob ea, quæ Palud. in 4. dist. 32. q. 1. ar. 1. conclus. 7. scribit, cui concordant Vuendelinus ibi, & Silvest. verb. matrimonium. 8. q. 7.

Interrogatus autem a quodam solutionem argumenti, quod fieri potest ex eo, quod diximus supra cap. 12. num. 59. scilicet, coniugem, qui reddit debitum coniugi, qui vel quæ de consensu eius vouit continentiam, peccare ea ratione, quod consentit peccato? Respondi argumētum quidem esse nervosum, & torsisse ingenia Hostien. Ioan. Andr. Anto. Card. Panorm. & aliorum in dicto cap. si vir. alijs alia docentibus: nec video vllum, qui omnino solverit, sed puto solui posse, negando, quod eadem ratio consensus inueniatur in vtroque casu; quoniam in dicto cap. si vir. agitur de impedimento, quod sanē inducit citra consensum coniugis reddere debitum debentis: in illo autem nostro dicto de impedimento, quod nascitur de consensu coniugis debitum reddere debentis, sine quo non poterat nasci; & ita minus tenetur impedimēto, quod sola lege sine illius consensu inducitur, quam impedimento, quod lege, & consensu suo inducitur, argum. cap. 1. de treug. & pac. Ceterum sanū consilium est, quod si ambo, vel alter nequeunt se abstinere, petant dispensationem ab episcopo, quem in hoc dispensare posse, S. Antonino. 3. part. tit. 1. cap. 15. §. 3. sub. fin. & Silvest. vbi supra aiunt, arg. eorum, quæ adnotant Panorm. & alij in cap. 1. de eo, qui cogno. consang. vxoris suæ. Rosella verbo impedimentum. 6.

Interrogatus Romæ, an qui infantem semestrem filium suum, quem abortiuit amica eius, baptizauit iam iā moriturū absente clerico, posset ducere in vxorem sine dispensatione illam amicam? Respondi, non posse. quia licet necessitas, efficiat, vt possit compater cum vxore sua iam nupta, eademque commatre licite rem habere, vt hic dicitur; non tamen efficit, ne nascatur compaternitas, quæ ante matrimonium nata illud impediat & dirimat, per cap. ad limina. iuncta glossa vltima 30. q. 1.

35 Duodecimo, qui vel quę coniux habuit rem cum coniugis cognata, vel cognato, & postea debitum petit, cap. qui dormierit. 27. q. 2. quamuis ad reddendum teneatur, & an impediat a petendo debitum post copulam cum cognata vel cognato suo proprio habitam, colligendum est ex his, quæ dicētur infra, cap. 22. num. 42.

Decimotertio peccat, quæ coniux facit marito peregre proficiscenti facultatē habendi rē cū alijs mulieribus, vel consentit vt se cum alijs domi manentibus misceat, aut cum commode posset nō impedit eiusmodi commistionē, secundum B. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 9. §. 1. sub. fi.

Decimo-

Digitized by Google

36 Decimoquarto, qui vel quæ coniux clandestine matrimonium sine iusta causa contrahit, cap. cum inhibitio. de clandest. despon. etiam si contrahat coram parocho,& testibus;quia licet id sufficiat ad hoc vt matrimoniũ valeat iuxta cap. 1.de refor. sess. 24.Conc. Triden. non tamen ad hoc,vt desinat esse clandestinum per alia iura, quibus præfatum concilium non derogat. Iusta
37 autem causa id faciendi visa est Caietano tomo 1. Opusculorum, Opusculo 12.q.2. quando cessant omnia incõuenientia, ad quæ vitanda iure vetantur contrahi clandestina matrimonia. Contra quem facit doctrina eiusdem 1.2. q.120. & 186. artic. 3. nempe,quod lex non desinit obligare subditos ad id, quod præcepit,etiam si absque illo habeatur finis,in quem id præcipit: esto, quod responderi posset,aliud esse dicere, quod lex præcipiens aliquid ob aliqua inconuenientia,illis cessantibus,non obligat,quod dicit Caiet.vbi supra, & antea dixit Panorm.in cap. quoniam contra.de probat. & aliud dicere id, quod in aliquem bonum finem præcipitur, cessare si finis ille alia via habeatur, quod ipsemet in dicta q.120. & in dicto art.3.ait, & nos etiam in cap.ad hæc. de præb. tradidimus. Iusta proculdubio tamen esset causa, quam ipse ibidem exprimit;scilicet contraxisse antea matrimonium publice,sed inualide ob aliquod impedimentum:habita enim dispensatione ad id conuenienti possunt clandestine contrahere, neque ob id in aliquas pœnas incidunt. quæ res quotidiana est, & in sacro pœnitentiariæ prætorio probata,quatenus etiã post Conc. Trid. qui publice semel contraxerunt, tenentur denuo cotrahere, ob dispensationem noue obtentam quoad forum conscientiæ tantum, iuxta ea,quæ habentur infra cap.22. num. 70. Iusta item est causa minoris nubendi clandestine alicui sibi multum conuenienti, quando prospicit se a suo curatore traditum iri nuptui alicui parum conuenienti. Nos quoque respondimus in nullas censuras, nec alias pœnas incidisse confessarium, & testes, qui curauerunt, vt quidam gladio grauiter ictus, & iam iam moriturus duceret in vxorem concubinam suam, ex qua liberos susceperat, quo illos faceret legitimos, & quo ad transeundum ex hoc seculo, iter melius adornaret.

38 Decimoquinto peccat,qui, vel quæ coniux matrimonio clandestine sine testibus contracto, vtitur; quia eiusmodi vsus,non solum est vetitus per cap. aliter.30.q.5.sed etiam malus, secundum Card. Caiet. dicta q. 2. quod pallam verum est post præfatum Conc. Triden. post quod nihil valet matrimonium sine parocho,& testibus contractum:sed quod etiam hodie id sit verum videtur probare id,quod supra diximus; nempe matrimonium dici clandestinum etiam si contrahatur coram parocho,& testibus,extra faciem Ecclesiæ. Porro præfatus Caietanus dicto Opusculo 12. q. 3. ait matrimonij vsum nũquam esse mortiferum,eo quod benedictionẽ nuptialem antecedat, id quod antea dixit Angel. verb. debitum.§.1.& Siluest. eod.verb.q.9.Caiet. in summa verb. matrimonij peccata. Non quia non inueniatur textus, qui hoc significare videatur,vt quidam neotericus dixit;si quidem in cap. aliter. 30.q. 5. inuenitur; neque ob rationes, quas prædicti formant: sed quia nulla fere transgressio eorũ,quæ dicto cap. aliter. prohibentur est mortifera,iuxta omnium sententiam,nisi ex contemptu,vel magno cum scandalo,ea fieret. Quã-

uis

Digitized by Google

uis Ioan. Tabien. verb. matrimonium. §. 3. (pulchre monstrans, S. Thomam non sentire id quod Angel. & Siluest. aiunt) absque iusta ratione affirmet prima vice peccare. quod ipsum ante illum prædixerat D. Anton. 3. part. tit. 1. cap. 12. quod tamen non videtur tenendum: quia nullo iure, vel ratione talis differentia inter primam vicē, & alias probatur. Et adde, quod pro Caietano videtur hodie textus in dicto cap. 1. de reformat. sess. 24. Conc. Trid. vers. prę-terea. quatenus hortatur, & non præcipit, vt contrahentes non cohabitent in eadem domo donec benedictionem sacerdotalem in templo recipiant.

Interrogatus autem, An qui matrimonium clandestinum contrahit, eo solo, quod nō vult illud publicare, mortaliter peccet, quamuis matrimonio nō vtatur? Respondi peccare, si altera pars poscit, vt publicetur, aut periculum incontinentiæ imminet, & nulla est iusta causa, qua differatur: quia officio suo non satisfacit. immo etiam, licet vterque consentiat, & nullum sit incontinentiæ periculum, si ex eo quod nō publicatur, ea damna & pericula timeā-tur, quæ eius vsu clandestino orirentur, arg. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure-patro. alias vero non, arg. cap. cum cessante. de appella.

39 Decimosexto, qui vel quæ coniux primum clandestine cōtrahit cum priore, & postea publice cum posteriore, & habet rem cum posteriore, etiam si iussu Ecclesiæ sub excommunicatione præcipientis eam haberet, iuxta sententiā communem, quidquid Magist. sent. communiter refutatus tn 4. dist. 38. dixirit. Peccat etiam si habet rem cum priore, offendendo eos, qui putant, eam nō esse ipsius coniugem, per dicta in §. præcedenti. Non tamen peccaret, si absque scandalo eam haberet; tenetur autem posteriori conuiuere, Ecclesia id iubente, si absque periculo habendi rem cum ea, vel eo, id facere potest, alioquin minime, etiam si ob id excommunicaretur, arg. cap. inquisitioni. de sent. excom. Silu. ver. debitum coniugale. q. 6. quod tamen hodie post cap. 1. de reformat. matrimo. sess. 24. Conc. Trid. non procedit, nisi in terris, in quibus illud non est receptum. Vel nisi quando matrimonium fuisset coram parocho & testibus, clam tamē alias contractum, si per mortem parochi & testium, vel alia de causa probatio prioris matrimonij deesset.

40 Decimoseptimo peccat qui, vel quæ coniux antequam satis certior fiat de prioris coniugis morte, matrimonium cōtrahit iterum, cap. dominus. de secun. nupt. & etiam si post cōtractum habet rē cum posteriori subsistente causa probabili ad dubitandum de morte prioris (esto non sit euidens & manifesta) debitū petit, dicto cap. dominus. & dicto cap. inquisitioni. Immo & si reddit petitum, etiam iubente superiore, antequam illam animi dubietatem deponat, ad effectum saltem reddendi illud. probauimus enim in cap. si quis autē. num. 81. de pœnit. distinct. 7. non solum peccare mortaliter eum, qui facit aliquid, quod credit esse mortale: sed etiam eum, qui facit aliquid, de quo dubitat, an sit mortale nec ne. Proinde coniux probabiliter de prioris coniugis morte dubitans, antequam rem habeat cum posteriore, debet expellere ab animo suo illam dubietatem, & credere mortem prioris, ad effectum saltem reddendi debitum; quamuis non credat, neque credere possit, nec debeat ad effectum illud petendi. quod latissime in dicto cap. si quis autem. a num. 86. vsque ad 118. monstrauimus, aperientes iustum intellectum,

&

Digitized by Google

& verã concordiã inter dicta duo celebria cap. dominus. & cap. inquisitioni.

41 Et quod differentia inter scientem ex vna parte, & credentem aut probabiliter dubitantem ex altera, & inter eum, qui ex leui causa credit, aut dubitat ex tertia, non est sita in eo, quod vnus peccat reddendo debitum, & alius non: quia omnes peccant tam reddendo, quam petendo (si illa scientia credulitate, vel dubietate durante petant vel reddant) sed consistit in eo; quod primus horum non potest illam scientiam iuste deponere, neque ad petendũ debitum, neque ad reddendum. Secundus autem potest deponere suam credulitatem, vel dubietatem, præcipiente saltem iudice, ad effectum soluendi. Tertius vero potest ad vtrunque effectum. quæ est singularis resolutio a nobis in dicto cap. si quis autem. scripta.

42 Decimooctauo qui, vel quæ coniux impudicis tactibus se polluit, aut habet tactus huiusmodi intendens habere illam, vel cum periculo probabili habendi, iuxta sententiã Card. Caiet. ver. matrimonialis vsus. pag. penul. matrimonium enim eiusmodi tactus non efficit licitos.

Decimonono qui, vel quæ coniux habet copulam cũ coniuge alia via, quã naturali extra vas naturale, vel tali modo, quo vxor non potest suscipere semen, aut retinere, secundum omnes: qui autem habet copulam intra vas naturale, ita vt vxor possit suscipere semen & retinere, non peccat mortaliter, quamuis fœdus sit modus eam habendi; quamquam graue peccatum veniale admittit, & dignus est, qui eo modo vtitur, magna reprehensione, peiorque animali bruto, quod in eiusmodi actu modum naturalem seruat.

Vigesimo qui, vel quæ coniux nullum prædictorum facit, nec vult facere, sed consentit in eo aliquo modo ex illis nouem, quos supra cap. 11. nu. 16. & in cap. præcedenti num. 17. declarauimus; scilicet mandando, consulendo, consentiendo, laudando, tacendo, auctorem receptando, participando, vel opitulando, aut non impediendo, verbis, opere, aut admonitione, cum posset & deberet id facere, vt ibi diximus. quędã alia tradẽtur inf. cap. 25. nu. 144.

De muliere fingente se habere filium.

43 *Mulier fingens se prægnantem, vt absoluitur.*
44 *Vxor quid faciet vt non se infamet, & iusto filio non noceat.*
45 *Restitui non debet res familiaris cum famæ propriæ iactura. & seqq.*
48 *Restituat damnum, qui tradidit filium suum ad partum supponendum.*
48 *Infantis hospitali expositi impensas quis soluet.*
48 *Mulier taciens vt iuste potest spurium filium appellare.*
49 *Adulter potest non credere esse filium suum.*
49 *Causa etiam remota, quæ obligat restituere.*
50 *Restituetur quantum iusto filio læso ob spurium ignotum.*
50 *Legitima filiorum varia in varijs regnis.*

43 VIgesimoprimo dicimus peccare primo, mulier coniugata, quæ supponit sibi partum fingendo se prægnantem, & parere filium alienum, quem secreto accepit ab alio; illa item, quæ suscepit filium ex adulterio.

Digitized by Google

Secundo, quod absolui potest, id non reuelando; quamuis per id noceat patri putatiuo, efficiendo vt filium alienum pro suo enutriat, etiã hæredi eius, quatenus filius putatiuus, & spurius habitus pro vero & legitimo, adiuit hæreditatem patris putatiui, aut partem eius, vt respõdit Innocentius iij. in cap. officij. de pæniten. & remiss.

44 Tertio dicimus id, quod supra dictum est, proculdubio procedere quando maritus indubie credit esse suum filium, & ipsa timet mortem sibi ab eo inferendam, vel mortali odio peccaturum, si resciret, vt habet textus illius cap. & Panormitan. & communis ibi declarant. Immo sufficit timor propriam famam perdendi, secundum Caietanum Tomo 1. Opusculorum, Opusculo 31. respon. 14. ante quem id dixit subtilissimus doctor Scotus, in 4. dist. 15. quæst. 2. post art. 4. in responsione articuli, & S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 18. §. 8. in fine, & melius tit. 2. cap. 7. §. 4. quia vt præfatus Cardinalis 2. 2. q. 62. ar. 6. & in dicta responsione 14. ait, non tenetur restituere bona ordinis inferioris cum iactura bonorum ordinis altioris, saltem communiter, & vt diximus in repet. cap. inter verba 11. quæst. 3. bona famæ, altioris ordinis sunt, quã bona rei familiaris; quia melius est bonum nomen, &c. Prouerb. cap. 22. vt etiã bona vitæ ac salutis, sunt altioris, quam bona famæ, l. in seruorum. ff. de pœn.

45 Nec obstat dicere, quod Panormit. in dicto cap. officij. & communis videntur præsupponere, quod si reuelare potest absque animæ, & corporis periculo, & putaret sibi fidem habendam, debet reuelare: quia Innoc. cuius mentem ibi omnes sequuntur, ait eam ad id non teneri, si quod grande malum consequeretur. Et quamuis postea ponat exemplum in malo corporis & animæ: non tamen negat, illud esse dicendum de malo famæ, iuxta illud prædictum Prouerb. *Melius est bonum nomen, quam diuitiæ multæ.* quod constat esse grande malum, vt ratio prædicti Caietan. probat. Nec obstat, quod Ioannes Maior in 4. lib. senten. dist. 15. quæst. 17. affirmat cõtrariũ; quia id fecit sine iusta supradictorum perpensione.

46 Quarto dicimus, quod si mulier illa iam erat de adulterio infamata, & credit probabiliter absque periculo corporis & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides, tam a patre, quam a filio, debet reuelare, quæ communis est conclusio Innocentij, in dicto cap. officij. & aliorum.

Quinto, quod si crederet ipsa, filium suum spurium & fictum esse tanto virtutis studio, adeoq; matri credẽtem, quod reuelãdo ei casum secrete crederet, & totã hæreditatem alijs fratribus vterinis relinqueret, teneretur ei reuelare.

47 Sexto, quod quando eiusmodi mulier nõ est ad reuelandum huiusmodi casum obligata, aut quando per suam reuelationem non potest consulere damno, quod suo marito, vel eius hæredibus iam euenit, aut est euenturum, obligatur ad competenter satisfaciendum eis confessarij discreti arbitrio, vt contextus ipse præfati cap. officij. in fine habet: qui confessarius tali mulieri suadere debet secundum Scotum vbi supra, vt tata gat inducere filium illum ad intrandam religionem, vel vt sacris initietur, & accipiat beneficium aliquod Ecclesiasticum, quo contentus hæreditatem alijs renunciet: quod si hoc ei nõ potest persuadere, debet tam marito, quam eius hæredibus resarcire damnũ, ex bonis parafernalibus, id est, quæ vltra dotem habet; qualia si non habeat,

non

Digitized by Google

non obligatur amplius, quam ad sui peccati pœnitentiam, & ad concipiedam voluntatem satisfaciendi quando poterit, secundum Scotum vbi supra. Cui duo addimus. Alterum, quod religio, cuius ingressus est ei persuadendus, debet esse hæreditatis incapax (qualis nulla est hodie post Conc. Triden. sess. 25. cap. 3. de Regularib. præter Franciscanam, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de obseruantia vocantur) aut quod ante ingressum & professionem renunciet hæreditatem patris putatiui: alioquin enim nil prodesset huic proposito ingressus ille; cum monasterium posset hæreditatem illi obuenientem adire, argu. cap. in præsentia. cum ei adnot. de proba. Alterum, quod quando non poterit ei prædictum ingressum persuadere, nec satisfacere pro bonis, in quæ filius est successurus, debet bona mariti augere, tanto plus laborando, vltra quam per matrimonium obligatur, & tanto minus expendendo in vestitum & victum de his, quæ honeste impendere potest, vt quod per hanc parcimoniam residuum fecerit, adæquetur damno per filium illato, vel inferendo. At si nec hoc ad id fuerit satis, debet donare in vita, vel relinquere in morte tantum, quanto in id opus fuerit, filijs legitimis ex parte illa bonorum suorũ, quæ liberę, in animæ suæ, vel extraneorum gratiam relinquere potest, iuxta authent. nouissima. & authen. vnde si parens. C. de inoffic. testa. Demumque quando hæc omnia non fuerint satis, sufficiet ei contritio, & voluntas illa, quia Scotus dixit sufficere.

48. Septimo, quod etiam obligatur ad resarciendum damnum prædictum is, qui tradidit ei filium suum ad supponendum partum, & fingendum eiusmodi figmentum. Adulter item, ex quo illum concepit, si credit, aut credere debet esse filium suum; quia illius damni causam dedit: & qui causam dãni dat, damnum dedisse videtur l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. & vt alterius eorũ restitutio & resartio vtrumque liberat, sic altero non potente, aut nolente resarcire alter obligatur, per ea, quæ in cap. seq. scribentur. Quin etsi infans fuit expositus hospitali alicui, vt ibi nutriretur, obligati sunt ad soluendas impensas, quas in eo nutriendo fecit, si eos paupertas non excusaret, ob id quod hospitalia in pauperes subueniendos instituuntur, cap. de xenodochijs. & per ea, quæ ibi late trad. Lapus in repet. de religi. domib.

Interrogatus; An mulier, quæ de adulterio filium suscepit, testari possit; cum id facere posse non videatur, nisi affirmando eos legitimos esse, quod est mendacium propter nullam rem dicendum, cap. primum. 22. q. 2. cap. super eos. de vsur. Respondi posse: tum quia potest eos appellare filios absque aliqua legitimi intentione: tum quia sine mendacio potest legitimos appellare, intelligendo apud se, tales esse communi existimatione, iuxta late per nos adnotata in cap. humanæ aures. 22. q. 5. tum quia plurimum interest legitimorum, eam testari, quo exoneret conscientiam, quantum plus poterit eis relinquendo, iuxta supra dicta.

49. Octauo, q̃ cõfessarius non debet huiusmodi resartionẽ imperare adultero nõ credẽti, nec debẽti credere, eiusmodi filiũ esse suũ; siue quod mater est leuis, & solita cũ alijs adulterari; siue quod ipsa quoq; dubitat, an sit filius adulteri, vel mariti sui; siue quod reputat eã, ad se obligandũ, mentiri, secundum S. Anton. in 2. par. tit. 2. cap. 7. sub fin. Nec ipse adulter facile debet credere se ad id

Digitized by Google

obligatum, argu. cap. Dominus. de secun. nupt. Si autem adulter credit, eum esse suum filium, restituere debet patri putatiuo impensas, quas in eo nutriendo fecit, & etiã hospitali, si apud illud expositus fuit. Insuper & præfato patri restituere debet dotem, aut sponsalitiam largitatem, si quam dedit ei; immo & filijs eius id quod de patris hereditate habuit, vt S. Anton. vbi supra, ait, quem Siluest. & communis probant. Quamquam D. Sotus. lib. 4. q. 7. art. 2. de iu +. & iur. contrarium teneat, motus eo, quod non videtur ei causa propinqua illius damni. At communis opinio videtur nobis longe verior. Primum quod est communis: deinde, quod ipsemet fatetur adulteram ad id teneri, quę tamen non est propinquior causa damni, quam adulter: quandoquidem non consequitur illud immediate ex adulterio, neque ex partu; sed ex vita eius, quem peperit. Tertio, quod adulter est causa satis propinqua, licet non proxima, & non oportet esse proximam, quo de damno teneatur, iuxta notata in cap. si egressus. & cap. fi. de iniur. Quarto, quod adulterium, suapte natura ordinatur ad generandum, & est via & medium in illud damnum, quod genitus eo ipso, quod genitus est, infert: & cum sit res illicita, obligat in id quod ipsum consequitur, tamquam effectus eius; quo casu etiam causa remota nocet. cap. fi. de homi. lib. 6.

50 Nono, quod addit idem Scotus vbi supra, quod filijs patris putatiui heredibus non debet restitui tantum, quanti valet hereditas: nec quantum restituendum esset, si post adquisitionem illa eis tolleretur: sed multo minus; iuxta prudentis & boni viri arbitrium, quæ singularis conclusio est, confirmariq; potest, per id quod vterque Thom. ait, 2. 2. q. 62. art. 2. Id tamen, nostra sententia, limitandum est, tunc tantum procedere, quando restitutio faciẽda est filijs successuris, antequam succedant, idest, quando pater cui successuri sunt viuit, & dubitatur, an filius putatiuus victurus sit eo tempore, quo de diuidenda hereditate paterna tractabitur. nam post patris putatiui mortẽ, & aditam eius hereditatem, videtur iam tractari de bonis quæsitis, & ita restituendum est illis tantum, quantum valet id, quod filio putatiuo obuenit, argum. l. cum heredes. ff. de adqui. poss. quamuis Scot. (nostro iudicio) in vtroque casu loquatur.

Itaque omnia resoluendo dicendum, quod si persona obligata ad hoc restituendum, accesserit ad confessarium prius, quam pater putatiuus moriatur, debet se informare quantum expenderit in filio putatiuo educando, vel forsan dotem, aut sponsalitiam largitatem ei tradendo, vel in litterarum studijs sustentando: & sic quam, & quantam meretedem meruerit filius putatiuus a suo patre putatiuo. & habita horum ratione, præcipiat illi personæ; vt id residuum, quod patri debetur, ei restituat, persuadeatque illi, vt concipiat propositum restituendi, cui oportuerit id, quod præfatus filius putatiuus de bonis patris putatiui adquisiturus est, si superuixerit illi. Quod si persona præfata pœnitens est mortis periculo propinqua, relinquat alijs filijs, vt dixit Scot. nõ tantum quantũ deberetur eis, si iam hereditatẽ adquisisset, vna cum illis filius putatiuus: sed tanto minus, quanto minoris æstimari debent bona post patris putatiui mortem, illi quærenda, ob illam dubietatem, an ad quisiturus sit, nec ne? Idque poterit facere meliorando, vt iurisconsultorum

vulgus

Digitized by Google

vulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte, quam, cuicunque volet, libere potest relinquere, iuxta varias variorum Regnorum leges: in his quidē Castellæ de tertia & quinta, l 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri: in Regnis vero Portugalliæ de tertia, lib. 4. Ordinat. tit. 70. in illis vero Nauarræ de omnibus, excepta minima re. In illis vero terris, in quibus ius commune seruatur, de semisse aut triente, authen. nouissima. & authen. vnde si parens. C. de inoffic. testa. Si autem præfata persona pœnitens accesserit ad confessarium priusquam patri putatiuo successerit, & fratribus suis damnum iam intulerit, præcipiat ei confessarius, vt restituat fratribus, quos filius putatiuus læsit, omne damnum, quod eis intulit, quam optimo modo poterit; quidquid & Scotus, & qui eum sequuntur, dixerint.

De septimo præcepto Decalogi, Non furtum facies.
Cap. XVII.

1 *Furtum quid, & diuiditur in mentale, & reale.*
1 *Præceptum non furandi, quæ, & quot prohibet.*
2 *Furtum genere suo mortale, sed excusant ab eo paruitas, & alia.*
2 *Furtum ad causandum mortale, quanta quantitas requiratur.*
2 *Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens differunt.*
2 *Furtum pauperi & diuiti factum qualiter metiendum.*
3 *Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio vbique.*
3 *Doli actio non datur ob omnem quantitatem, quæ mortalem culpam facit.*
4 *Furtum mortale hæc quantitas facit.*
4 *Furtum a mortali culpa septem excusant.*
5 *Metus minor iusto attenditur in foro conscientiæ.*
5 *Finis vtilis animæ, & bonis domini excusat a furto.*

1 QVia hic locus est oportunus, in quo ponatur summa Commētarij nostri cap. fi. 14. q. 6. iuxta iā alias promissa, ideo cōiungendo ea, quę hoc loco tradita fuerūt in Hispano, cum illis, ad quę fiebat remissio, dicimus primo, q furtum definitur a iurisconsulto in l. 1. ff. de furt. esse dolosa cōtrectatio rei alienę, inuito domino suo, ad proprietatem eius, aut possessionem, aut vsum adquirendum. quæ repetitur in §. 1. Instit. de obliga. quæ ex delict. nascun.

Dixit, Contrectatio, per quod intelligimus etiā voluntatem contrectandi, quę est mortale furtum. Dixit, Alienę: quia suæ contrectatio, quatenus est, aut merito creditur sua esse, non est furtum, l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. Dixit, Inuito domino suo; quia quod eo volente fit, non est furtum, eod. §. recte. Dixit, Dolosa: quoniam iocosa, & officiosa, ad reddendū cautiorē dominū, nō est furtū, vt recte ait Maior, in 4. lib. sent. dist. 15. q. 18. Dixit, Ad adquirendum proprietatem, aut possessionē, &c. quia ad hoc, vt sit furtum, sufficit vt cōtrectans velit aliquod horū adquirere, secendū omnes. Ex quibus sequitur furtum esse duplex, reale, quod est contrectatio realis; & mentale, quod

Digitized by Google

est voluntas sic contrectandi: quæ est definitio iurisconsultorum vsui loquẽdi proximior, quam illa Ioan. Maior. vbi supra.

Secundo dicimus, quod hoc præcepto, vt diximus in addit. cap. quando. de consecra. dist. 1. non solum prohibetur contrectatio occulta, vel voluntas eam faciendi, quæ proprie furtum dicitur: sed etiam omnis illa, qua aliquid ab aliquo iniuste accipitur, & iniuste retinetur, & omnis iniusta damni illatio, & per consequens violenta; & denique omnium rerum alienarum vsurpatio illicita, cap. pœnale. 14. q. 5. & consequenter omnis voluntas deliberata faciendi aliquod prædictorum: quoniam vt supra diximus in Prælud. 7. nu. 19. & cap. 11. nu. 11. post S. Tho. 1. 2. q. 72. ar. 7. peccata voluntatis, oris, & operis eiusdem sunt speciei, immo vnum: quamquam quæ sunt solius voluntatis, ad restitutionem non obligant, vt in dicto cap. 11. nu. 16. est dictum.

2 Tertio, quod omne furtum ex suo genere est mortale secũdum S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 6. & probatur in dicto cap. fina. 14. q. 6. & cap. fures. cum tribus seqq. de furt. Excusat autem furtum a culpa mortali. Primo quidẽ paruitas rei; quia in omni materia peccati, illa & alia duo excusant a peccato mortali, vt dicimus supra in cap. 11. nu. 4. post S. Tho. 1. 2. q. 88. art. 5. & 6. & 2. 2. q. 3. art. 5. & q. 59. art. 4. & Ant. 2. par. tit. 4. cap. 5. §. 7. & 8. & Adrian. Quolib. 8. Ex quo sequitur, quod saltem in genere moris furtum paruum, quod non attingit culpam mortalem, differt specie a furto magno, quod attingit illam; quia supra cap. 6. nu. 3. & seqq. diximus, circumstãtiam, quæ facit actum esse mortalem, sine qua ille non esset talis, mutare speciem in genere moris.

Quarto dicimus, quod magnæ quæstionis est, quæ paruitas excuset a mortali; quia id nullo iure naturali, diuino, aut humano definitum est? communiter tamen tenetur, & quidem recte, id boni viri arbitrio relinqui. quoniam, quæ indefinita relinquuntur a lege arbitrio boni viri sunt definienda, l. 1. ff. de iure delib. & cap. de causis. de offi. deleg.

Quinto dicimus, quod sæpe confessarij nos molestarunt, interrogantes, quæ quantitas sit ad hoc mutabilis: aut quam nos talẽ arbitraremur? quibus conati fuimus satisfacere per sequentia posita in præfato Commentario cap. fin. 14. q. 6. Primum, quod qui parum furatur, volens multum furari, mortaliter peccat, vt S. Hier. in d. cap. fin. 14. q. 6. clare sentit. nam voluntas faciendi, & ipsum factum eiusdem sunt malitiæ, iuxta S. Thom. receptum 1. 2. q. 20. art. 3. qui autem rem paruulam furatur sine animo aliam maiorem furandi, & maius damnum proximo faciendi, quam paruula illa res valet, furtum mortale non committit; etiam si sciat dominum, id moleste laturum, si ei denuntiaretur, neque eam a se petitam, daturum fuisse, secundum Caiet. 2. 2. q. 66. art. 6. quamuis S. Tho. ibi de hac re aliquantum obscure loquatur.

Secundo, quod qui furatur aliquam paruulam rem; veluti subulam a sutore, aut acum a sartore, ob quod, & quia aliam subulam, vel acum non habet a labore cessat, non furatur rem notabilem; quamuis ex eo notabile damnum in dominum redundet, licet contrariũ sentiat Silu. verb. furtum. cui cõsentit Sotus lib. 5. q. 2. art. 3. de iust. & iur. quia qui paruam illam rem furatur, quamuis ob eam damnum decem ducatorum inferret, non tamen duplo, aut quadruplo illius damni condemnaretur, sed duplo, aut quadruplo rei illius,

Digitized by Google

lius paruæ furto subtractæ, quatenus esset furtum manifestum, aut non manifestum, §. in duplum. & §. quadrupli. institu. de actio. Illa tamen paruæ rei subreptio esset mortalis, si qui furripit, scit, aut scire, aut credere debet, ex furto illo paruulo eiusmodi damnum notabile domino euenturum, non quia res illa furrepta notabilis sit, vel quod voluntas illam furripiendi sit voluntas furripiēdi rem notabilem: sed quia damni notabilis causam dat, & consequēter id dare videtur, cap. fina. de iniur. l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. quæ sunt diuersa, vt ex diuersitate titulorum, de furtis, & de iniurijs, facile colligitur. Quod ipsum est dicendum de eo, qui paruulam rem furatur, credens ex eo dominum magna molestia & perturbatione afficiendum: quale fecit quidam famulus suo hero diuiti nobis noto furripiendo magnum quoddam malū cydonium, quod in horto suo ille habebat, & magni æstimabat, ad ostendendum amicis: & monuerat suos famulos, notabili se molestia afficiendum, si illud furarentur. Is enim famulus non admisit furtum notabile, quamuis ob molestiam notabilem, quam attulit, mortaliter peccare potuisset; si quidem credebat, aut credere debebat, illa molestia dominum afficiendum esse.

Ex quibus infertur, quod aliquando qui rem paruam pauperi aufert, mortaliter peccat, non autem qui opulento similem aufert, & aliquando e contrario, qui aliquam rem paruam aufert diuiti, peccat mortaliter, & non qui similem aufert pauperi: nam qui furripit subulam sutori, vel acum sartori, credens, vel debens credere, eos non habere alias, quibus operentur, & ideo damnum notabile eis euenturum, peccat mortaliter: non autem qui diuitibus easdem auferret: & e contrario, qui diuiti furripit rem paruā ab ipso magni æstimatam, quale erat pomum, de quo supra diximus, credens, vel credere debens, eum ob id notabili molestia affectum iri, mortaliter peccaret, non autem qui idem faceret pauperi rem illam non maioris, quā valet facienti: quia ille dat causam notabili molestiæ, hic vero minime.

3 Tertio, quod licet in aliquibus Episcopatibus per constitutiones Synodales declaratum sit, ne quis excommunicetur pro re, quæ minoris centum dipondijs valeat: & in alijs ne pro re, quæ minoris duobus regalibus, seu iulijs valeat; non tamen idcirco censetur definitum illam esse quantitatem necessariam, vt sit mortale; siquidem quamuis non debeat, nisi pro peccato mortali excommunicatio ferri, cap. nemo. & cap. nullus. 11. quæst. 3. vt latius tradimus infra cap. 27. nu. 9. non tamen pro quolibet mortali fertur ipso iure: & sic præfatæ constitutiones interpretandę sunt, quod quamuis propter quantitatem minorem, quam duorum regalium, aut pondiorum, mortaliter peccetur; nemo tamen pro minori est excommunicandus.

Quarto, quod aliqui collegerunt ex Soto lib. 5. quæst. 2. art. 3. de iust. & iur. summam duorum, aut trium ducatorum non esse notabilem quantitatem, sine consideratione personæ, cui furtum fit: sed nobis, neque videtur prędictum Sotum id sensisse; neque esse verum: tum quia S. Thom. 2.2. quæst. 66. art. 6. ad 3. a culpa mortali non eximit furtum, nisi quando est de re minima; nemini autem videtur esse talis in hac regione ducatus in se consideratus: tum quia idem S. Thom. sensit, ideo furtum de re minima non esse mortale; quia præsumi potest, id non displiciturum domino, significans secus esse, si putaretur

retur domino id displiciturum. Et quamuis Caiet. magno conatu, & recte nostro iudicio, eius sententiam extendat ad furtum minimæ rei, etiam si domino displiceat, nullatenus tamē extendisset ad furtum duorum ducatorum; quippe quod longe alienum fuisset a mente S. Thomæ: tum quia in aliquibus Episcopatibus, ex consilio virorum doctorum & prudentum statuitur, vt excommunicatio pro furto centum dipondiorum, & duorum regalium, siue iuliorum concedatur, vt prædictum est, & vt infra cap. 27. nu. 9. dicemus. Excommunicatio maior nō nisi ob peccatum mortale ferri debet, dicto cap. nemo. & cap. nullus. 11. q. 3.

Non obstant in contrarium citata. Non primum; quia aliud est denegare actionem doli contra eum, qui citra quantitatem duorum ducatorum decipit: & aliud dicere, non peccare mortaliter, qui in minori decipit; quia lex actionem denegat contra emptorem & vēditorem, qui in minus quam dimidio iusti pretij decipit, l. 2. C. de rescin. vendi. & cap. cum dilecti. de empt. & vend. tamen ille mortaliter peccat, si notabiliter decipit, iuxta doctrinam S. Thom. receptam 2.2. quæst. 77. art. 7.

4 Quinto, quod consulerem confitenti mihi, vel me consulenti, vt reputaret pro notabili quantitate, quo ad effectum constituendi culpam mortalem. Primo summam duorum regalium, vel iuliorum; immo & vnius, etiam dimidij: & quod non haberet pro tali minorem quarta parte regalis, vel iulij, in hac regione, nec in alia, quæ pecunia æque atque hæc abūdaret. Nec damnarem eum, qui teneret mediam inter 4. & dimidiam, non esse notabilem. Sed neque nunc quando pecunia numerata minoris pretij est, quam numquā fuit, dissentirem ei, qui asserere, non esse notabilem ad hoc quantitatem, quę vnum iulium, siue Regale, aut tres partes eius non contineret, sequutus in hoc mentem cuiusdam statuti Illustrissimi Ordinis Carthusiani.

Secundo consulerem, quod pro tali haberet vnum hædum, caponem, & etiam vnam gallinam mediocrem, etiā in regione vbi illa solum dimidio regali, vel iulio non valeret, etiam duodecim ouorum ablationem: & idem dicerem de quarta rubij tritici, & quarta vini: tum quia vnaquæque istarum rerum communiter pro re maiori minima habeatur: tum quia licet olim in publica disputatione, quam super dicto cap. fin. 14. quæst. 6. nihil horum attingentes habuimus, defenderimus non esse concedendam actionem furti, nec aliam propter ablationem, aut retentionem tam exiguæ rei, quæ non pertingeret ad culpam mortalem: asseruimus tamen propter acceptionem, aut retentionem vnius gallinæ dari posse, quod nobis irrefragabiliter probat §. gallinarum. Insti. de rerum diuis.

Tertio, quod furtum minoris quātitatis dimidio regali, est peccatum mortale, illi qui credit, vel credere debet datum iri per illud damnum maius dimidio regali; quale est furtum vnius acus, aut fibulæ, aut alterius instrumenti, factum ab eo, qui credit, vel credere debet, quod ob defectum eius, is, a quo subtracta est, damnum maius dimidio regali patietur, ex diaria mercede. Notandum tamen est, quod si daretur excommunicatio propter solum furtum, quæ alia damna non comprehenderet, qui eiusmodi furtum commisisset, excommunicatus non esset; quia, vt supra diximus, aliud est furtum instrumenti tam

Digitized by Google

ti tam parui pretij, & aliud damnum, quod eius ablatione, aut retentione fit: quia si duplo, aut quadruplo furti condemnaretur, prout manifestum, aut non manifestum esset, non damnum, sed solum pretium surrepti instrumenti duplicaretur, vel quadruplicaretur, iuxta omnium sententiam, in dicto §. in duplum. & §. quadrupli. Insti. de actio. vt supra dictum est.

Quarto, quod excommunicatio generalis contra eos, qui furantur, aut male ablatum non restituunt, omnes iniuste auferentes, aut retinentes tantam quantitatem, quanta ad peccandum mortaliter satis est, comprehendit; quia comprehenduntur sub proferentis verbis & mente, quæ est animas a peccato mortali abducere, & ne in illud prolabantur cauere, argu. cap. 1. de sent. excommu. lib. 6. & cap. 2. de constit. eod. lib. nisi per constitutionem Episcopatus, vel intentionem excommunicantis, aut aliam viam excipiantur, qui ad aliam certam vsque quantitatem maiorem non auferunt; qui enim exciperentur non comprehenderentur; quia excommunicatio non ligat, nisi quos, & quot qui excommunicat, aut qui eam petit, vult, vt infra. cap. 27. num. 14. dicimus.

Quinto, quod de illo, qui multa minima sæpe suo hero, aut alij, aut multis aufert, teneret id, quod infra eodem cap. nu. 139. & 140. dicetur.

5 Secundo, & tertio principaliter excusant furta a mortali indeliberatio, seu surreptio, & defectus iudicij idonei ad culpam mortalem; quæ duo, sicut paruitas rei, in omni materia peccati, excusant ab illa, per supradicta capitolo 11. numero 4.

Quarto excusat etiam a veniali ignorantia probabilis, quod res esset aliena, & extrema necessitas, vel adeo grauis, quæ iudicio boni viri, ad id sufficiat, cap. si quis propter necessitatem. de furt. vbi Panor. & alij, & etiam præsumptio probabilis dominum rei æquo animo id laturum, l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. non autem dubitatio, aut temeraria præsumptio, dicto §. recte. quamuis vere dominus æquo animo ferret: nam qui facit id, de quo dubitat, an sit mortale, vel credit esse tale mortaliter peccat, per ea quæ diximus in cap. si quis autem. nu. 57. & seqq. de pænit. dist. 7. quamquam in hoc casu postremo ad restitutionem non teneretur, dicto §. recte. & Siluest. verb. furtū. q. 7. Neque excusaret præsentia, & patientia domini patientis, id præ timore, aut pudore, secundum Siluest. vbi supra, & probatur per illam conclusionem Adrian. in 4. de restit. q. 2. vers. ex quibus. videlicet, quod in foro conscientiæ transactio, & donatio non valent, quoties non fiunt animo libero, etiam si non intercedat tantus metus, quantum forum exterius, ad inualidandum illas requirit, iuxta ea, quæ leguntur & notantur in l. interpositas. C. de transact. & l. metum 1. & 2. ff. quod metus causa. Excusat etiam a culpa mortali conditio iustificans; vt cum quis vult surripere, si Deus id non vetuisset, arg. cap. si pro te. de rescript. lib. 6. l. credere diem. ff. de verbor. signifi. Caiet. verbo. cogitatio.

Quinto excusat impotentia recuperandi suum sine scandalo; quia tunc clā capere potest, per glo. memorabilem. cap. ius gentium. 1. dist. & dictum singulare Innoc. cap. olim. 1. de resti. spol.

Sexto excusat propositū restituēdi, qui accipit domino proprio; vt qui a fure, aut

Digitized by Google

re, aut latrone viliſſimè emit, quod ille furatus eſt, aut rapuit; vt domino ſuo reſtituat.

Octauo excuſat iuſta voluntas proficiendi domino ſpiritualiter, vel temporaliter; vt cũ quis occulte furatur pigmẽta aut fucos alicui mulieri eis male vtenti, & alios ad peccandum prouocanti: aut gladium furioſo; ne ſe vel alium occidat: aut pecuniã, aut folia luſoria, vel aleas luſori, ne ludat; modo ex hoc magnum ſcandalum non ſequatur, iuxta S. Anton. in 1. part. tit. 1. cap. 14. §. 2. quia nulla harum eſt contrectatio, aut acceptio fraudulenta, quę ad furtum requiritur per prædicta ſupra eodem cap. nu. 1.

Reſtitutio quid.

6 *Reſtitutio quid, cum definitionis declaratione.*
6 *Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ veræ. nu. 7.*
7 *Reſtituenda res aliena etiam non reſtituto pretio. 8. & 9.*
10 *Reſtituenda ipſamet res aliena ſurrepta.*
11 *Reſtitutio duplex, formalis & virtualis, qualis eſt remiſſio.*
11 *Reſtituendi neceſſitas ex qua lege naſcitur.*

6 QVoniam autem non ſolum acceptio alieni, ſed etiam reſtituendi retentio eſt contra hoc ſeptimum præceptum, cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. & cap. ſi res. 14. q. 6. neceſſariũ fuerit dicere de reſtitutione. Primo quid ſit. Secũdo, quis ad eam teneatur. Tertio, quid ſit reſtituendum. Quarto, quantum. Quinto, cui. Sexto, vbi. Septimo, quomodo. Octauo, quo ordine. Nono, quando.

Reſtitutio igitur, vt ad primum veniamus, apertius & breuius, quã hactenus, definiri poteſt eſſe actus iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ, quo redditur alteri, quod ſuum eſt, vel quod ei debetur lege veræ iuſtitię, formaliter, vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris, vel pecuniæ.

Dixi, Iuſtitiæ, quo differat ab actibus virtutum Theologarum, Fidei, Spei, & Charitatis; quibus redditur Deo cultus debitus interior: & ab actibus Prudentiæ, Fortitudinis, & Temperantiæ, & aliarum virtutum eis attributarum, ſeu potẽtialium, quibus animis noſtris potius, ſiue principalius, quam noſtris rebus exterioribus medemur, & proficimus, vt poſt S. Tho. diximus latius, & vtilius, infra eodem nu. 11.

Dixi, Specialis, quo differat ab actibus Iuſtitiæ generalis, quæ verſatur in referendo omnium virtutum moralium actus ad bonum commune humanũ: ſicut charitas in referendo eoſdem ad bonum commune diuinum, quod eſt Deus, vt poſt S. Tho. in 2. 2. q. 25. art. 4. diximus in Tractatu de reditib. eccleſiaſ. q. 2. monito 1.

Dixi, Commutatiuæ: quia vt S. Tho. 2. 2. q. 61. art. 1. & q. 62. art. 1. receptus eſt, requiritur æqualitas inter id, quod reſtituitur ex vna parte, & inter id quod debet reſtitui ex altera: & quia non eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, quæ cõmune priuatis diuidit.

7 Dixi, Quod ſuum eſt, ad ſignificandum, quod per cap. ſi res. 14. q. 6. & cap. ſæpe.

Digitized by Google

sæpe. de restit. spol. & mentem omnium doctorum in illa comminiscentium, & Caietan. in vtroque loco supra citato quisquis rem alienam contra voluntatem domini habet, tenetur restituere illam: quamquam alio modo si eam bona fide habuit, & retinet, & alio si mala: quia si bona fide accepit & retinet, si eam amittit, aut absque ipsius culpa perijt, satisfacit restituendo id, quo factus est locupletior, l. sed etsi. §. 1. & l. item veniunt. §. 1. ff. de petit. hered. Itaque qui bona fide emit aliquid a non domino, tenetur suo domino illud restituere, simul ac eius esse scierit, etiam non reddito pretio pro eo dato, l. mater. & l. mancipium. C. de rei vendi. & si iam illud non habet, tenebitur ad id, in quo factus est locupletior; puta, pretium, quod pro illo habuit, per d. l. sed si
8 possessor. §. 1. Quod si in nihilo factus est locupletior, ad nihil tenetur domino, neque alteri, cui bona fide venderet illud eodem, vel minori pretio, quo emerat, l. in creditore. & l. cum ea. ff. de euictio. quia nihil amplius, quam suum habet. licet si pluris venderet, quam emisset, illud plus restituere teneretur; quia quo ad illud alienum retinet, aut aliud pro eo, vt recte dixit Caietan. 2.2. q. 62. art. 6. & in summa verb. restitutio. §. 2. radix. pro quo sunt dictæ l. sed & si. & l. item veniunt.

Contra quæ facit primo, quod is bonæ fidei venditor tenetur emptori de euictione. cap. fi. de empt. l. 1. & toto tit. ff. de euict. Sed respondetur, quod liberabitur cedendo actionem de euictione, quam contra eum, a quo bona fide emit, habet, l. in creditore. ff. de euict. quia ea factus est locupletior, ad quod etiam in conscientia tenebitur.

Secundo facit contra hæc argumentum cuiusdam eruditi, fundantis se primo, quod infra eodem cap. nu. 167. diximus, eum, qui pecuniam adulterinam ab alio bona fide receptam tertio tradit, postea quam id rescierit, teneri ei restituere legitimam. Secundo, quod qui bona fide vendit, auricalchum pro auro, postquam rescierit, tenetur tantundem veri auri restituere. Tertio, quod pretium datum a se bona fide, recuperare potest per euictionem, & non potest iuste vtrumque retinere.

Sed responderi potest ad duo prima, quod non est eadem ratio de tradente pecuniam adulterinam, vel auricalchum pro auro, & de tradente rem alienã, sed verã; quia ille tradit rem intrinsecus defectuosam: & ita falsam, & cõmuniter est in aliqua culpa accipiendo, vel dando. hic autem rem intrinsecus veram iusti valoris, & ita communiter non est in culpa, accipiendo neque dando. Et vrgenti, quid si vterque esset in culpa, vel neuter in ea? concedi posset idem de vtroque iudicandum, arg. cap. dudum. in 2. de elect.

9 Ad tertium vero, quod solum concludit bonæ fidei venditorem teneri ad cedendam actionem de euictione, quod non negamus, & proxime concessimus. Supradicta ratione qui ad cenam inuitatus ex vitulo alieno edit; quãuis restituere teneatur id, quod mala fide comedit: si tamen id bona fide fecit, solum tenetur ad illud, quod ob illam cenam domestico sumptui subtraxit. & si nihil subtraxit, ad nihil tenetur: quia solum quod subtraxit est apud eum ex illo vitulo alieno. Idem dicendum est de vsu alienæ vestis, quam quis suã esse arbitratur: si enim ob id, quod eam gestauit, suam seruauit, tenetur soluere vsum, aut quantum ob illum propriæ pepercit.

Tertio

Digitized by Google

Tertio facit, quod iure dubitari potest; an qui emit bona fide rem alienam a non Domino, de hoc certior factus, illam reddere venditori possit, & suam pecuniam recuperare? Ad quod respondetur posse, vt respondet Alexan. Halen. doctor irrefragabilis, 4. par. q. 86. memb. 3. quem Gabriel in 4. libro sent. dist. 15. & alij sequuntur.

Quarto, quod videtur cooperari venditori ad peccandum in retinendo alieno; quod Medina contra tenet in eo, qui credit venditorem numquam restituturum eam Domino.

Ad quorum prius respondetur, negando, quod qui rem emptam a non Domino, reddit ei, vt pretium datum pro ea recuperet, cooperetur ad peccandum: tum quia actus ille non domini recipiendi rem alienam a se venditam, non est de se peccatum; quia id non est de se accipere alienum dolose; quia potest facere sancte ad finem restituendi eam domino: tum quia ille tenetur restituere illam domino: & ita qui emptor eam restituit illi, videtur iuuare eum, ad exeundum a peccato, & non ad peccandum. Ad posterius autem, negando illud Medinæ dictum: tum quia id non satis probat: tum quia emptor plus tenetur sibi prouidere, quam domino rei, argu. l. si præses. C. de seru. & aq. & cap. non licet. 23. quæst. 5. Et reddendo rem non domino recuperato pretio sibi prouidet, faciendo actum iustum, & si ob id per accidens culpa non domini, & non sua, contingat damnum domino, non est imputandum ei, qui reponit rem penes eum, a quo accepit; quum nulla lege iustitiæ obligetur ad aliud, & quod per accidens contingit, non est adeo attendendum, l. si quis nec causam. ff. de reb. cred.

10 Qui autem mala fide recipit, aut retinet rem alienam, tenetur restituere eandem rem si potest: sin minus tantum quanto pluris valuit a tempore iniustæ acceptionis, vel retentionis, quamuis sine sua culpa perierit: quia qui mala fide contrectat, & retinet rem alienam, semper est in mora, & suo damno perit. l. in re furtiua. ff. de cond. furt. cap. mora. cum ei adnot. de regu. iur. lib. 6. & ille dicitur habere bonam fidem in hac materia, qui probabiliter credit rē suam esse, aut eius, qui sibi eam dedit, aut illum qui sibi dedit, ius habuisse ad eam dandam, cap. si virgo. 34. q. 2. glo. in cap. si diligenti. de prescrip.

Dixi, vel quod ei debetur, ad includendum redditionem qualiscunq; debiti, siue id oriatur ex contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto, vel lege, statuto, vel sententia obligante, ad id conscientiam, vel testamēto, aut alia vltima voluntate, iuxta varias leges variorū titulorū. ff. & C.

Dixi, lege verę iustitiæ, ad excludendos actus religionis, & aliarum virtutum attributarum, vel potentialium iustitiæ, quibus redditur quidem debitum, sed non lege veræ iustitiæ, quæ versatur in reddendo debitum rei exterioris secundum æqualitatem; cum tamen religio, & aliæ virtutes iustitiæ potentiales versentur in reddendo debitum honestatis tantum, vt liberalitas: vel non secundum æqualitatem; vt religio, pietas, &c. non obstat, quod actus restituendi debitum propter transgressionem legis iustitiæ distributiuæ, est restitutio vera & debita, vt dicitur infra eodem cap. nu. 96. quia iustitia distributiua vera iustitia est, & non similitudinaria: est enim altera species iustitiæ, iuxta S. Thom. recept. 2. 2. quæst. 61. art. 1.

Dixi,

Digitized by Google

Dixi, formaliter, vel virtualiter, ad includendas condonationes, & alias
11 satisfactiones, quæ virtualiter sunt restitutiones, & solutiones, l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. actio. & l. 1. ff. qui satisd. cogan. & glo. verbo restituatur cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

Dixi, de bonis animi, &c. ad significandum, quod non solum ad restitutionem tenetur, qui debet pecuniam: sed etiam alia tria genera bonorum animæ, & corporis, & honoris, iuxta dicta in cap. 14. num. 26. & cap. 15. num. 16. cum seq. & infra cap. 18. num. 33.

Necessitas autem restituendi nascitur ex omni transgressione legum veræ, & specialis iustitiæ, per quam aliquod damnum alteri cuipiam infertur, prout statim dicetur: non autem inducitur ex transgressione legum charitatis & misericordiæ, etiam illa, qua alius damnificatur, vt affirmauit Alex. Halen. 3. par. q. 87. & Altissiod. in 4. par. quos sequitur Adrian. in 4. de restit. q. 1. §. de currentibus cum fure. quem pridem sequuti fuimus in repet. cap. inter verba. 11. quæst. 3. conclus. 6. & infra cap. 24. num. 5. & nuper in Tracta. de reditib. quæst. 2. monit. 2. & 7. quod etiam affirmat Sotus tamquam communiter receptum lib. 5. quæst. 3. art. 4. & lib. 4. quæst. 7. art. 3. col. 4. & alibi sæpe, de iust. & iure: quod latius alijs fundat, & propugnat prædictus Adrian. qui tamen non videtur reddere rationem diuersitatis; quam noue putamus esse, quod transgressio legum charitatis, & misericordiæ, immo & ceterarum virtutum aliarum a vera & speciali iustitia, non ordinatur per se, & directe ad ablationem alicuius rei exterioris alterius, sed solum per accidens, & indirecte: quia immediate, & principaliter versantur circa actus interiores, secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 58. art. 7. ad 1. & art. 8. Trāsgressio autem legum iustitiæ, quæ principaliter versatur circa actus exteriores secundum eundē, per se & directe ordinatur, ad auferendum aliquid ab alio, quod causat restituendi obligationem. Ob quod diximus pridem in prædicta repet. cap. inter verba. multum referre inter testem obligatum ad dicendum verum lege iustitiæ, & inter obligatum lege charitatis, vt etiam infra cap. 24. num. 7. ponetur differentia inter obligatum ex contractu ad alendum, quæ est obligatio iustitiæ, & inter obligatum ad idem per viam eleemosynæ, quæ est actus charitatis, vel misericordiæ illius filiæ.

Quis restituere teneatur.

12 *Restituere quis teneatur, late. & 13. & 14.*
14 *Peccare faciens qui, & quid restituat.*
15 *Metus minor iusto cogit restituere in foro animæ.*
16 *Libertas animi non tam minuitur blanditijs, ac metu.*
17 *Restituere plus tenetur delinquens, quam contrahens, & consentiens. & 18.*
19 *Minister a restituendo, non excusat iussus domini.*
20 *Delinquens non excusatur eo quod alius id fecisset.*
20 *Opitulans damnum danti, qui totum, qui partem, qui nihil restituet.*
20 *Borbonium, qui ducem vrbem vastaquem iuuit, quantum restituet.*
21 *Furantem non impediens: quis restituet, & quis non.*

Digitized by Google

21 *Damnum impedire cum periculo qui etiam iudex non tenetur.*
22 *Restituet quis confessarius negligens,*
23 *Confessor potest dicere hæredi restituenda mortui.*

12 EX prædictis colligitur vna regula breuis, scilicet, quod omnis & solus ille ad restitutionem tenetur, qui aliquã rem alienam tenet, vel aliquid lege iustitiæ specialis veræ debet. Quæ regula continet illas viginti manus, scilicet, fæneratoriam, raptoriam, & c. quas S. Anto. in 2. par. tit. 2. cap. 2. a §. 2. grauiter & late tractauit, & decem & septem dicta, quæ adiunxit Siluest. verb. restitutio. 2. & duas regulas, aut radices Caietan. in summa verb. restitutio. & 2. 2. quæst. 62.

Ex qua regula infertur, quod tenetur ad restituendum primo, tenens rem alienam, de quo supra num. 7. Secundo, obligatus ex contract. l. 1. ff. de pact. & cap. 1. eodem tit. cum eis adnot. Tertio, obligatus ex quasi contractu, vt tutor pupillo, &c. Inst. de oblig. quæ ex quasi contractu. §. 1. §. tutores. & §. hę-
13 redes. Quarto, obligatus lege aliqua iustitiæ, aut statuto conscientiam obligante, quod addo propter pœnas debitas multarum legum pœnalium, quæ non debentur in foro conscientiæ, ante condemnationem iudicis; iuxta gloss. sing. cap. fraternitas. 12. q. 2. in cuius Commentario vtiliter & breuiter diximus, quæ sint illæ, contrahendo, addendo, tollendo, ac declarando plurima, quæ prolixissime scripsit in duobus libris de lege pœnali eruditissimus Alfon. Castrensis Illustrissimi ordinis Franciscani maximum decus. Quinto, obliga-
14 tus ex testamento, vel alia vltima voluntate ff. & C. de legiti. here. de testa. de legat. & fideicommiss. & alijs titul. Sexto, obligatus ex sententia iusta. de qua in tit. de re iudic. etiam condemnante ad pænam iuxta D. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 3. Septimo, obligatus ex delicto damnificante bona aliena animæ; qualis est persuasio vitiorum vi, dolo, vel metu facta, de quo supra cap. 14. nu. 45. Aut Bona corporis; quale est homicidium, vulnus, & c. de quo supra cap. 15. nu. 26. Aut bona honoris, gloriæ, & famæ; quale est contumelia, detractio, & c. de quo infra cap. 18. num. 33. Aut bona pecuniaria; qualia sunt furtum, rapina, & alia quorum quædam sunt sine vllo consensu damnificati, vt furtum, rapina, & c. C. ff. de furt. vi bono. rapt. vnde vi, & quod vi, aut clam: quædam cum consensu eius, sed coacto per metum, siue vim conditionalem.
15 Quod verum est secundum omnes de timore, qui iniuste inijcitur, & est tam magnus, vt in constantem virum cadere possit, quamuis sua culpa in illum incidat, cap. veniens. de sponsal. non tamen de eo, qui iuste inijcitur per iudicem, l. 3. ff. quod met. cau. aut alium, qui iure damnum, quod timebat, inferre potest, l. nec timorem. & l. si mulier, ff. quod met. cau.

Per quod soluitur quæsitum; An datum ab aliquo timore, ne accusetur, ei, qui cum iure accusare potest, repeti possit, tamquam metus causa datũ? Respõdi nõ posse, per citata hic, & per textũ iuncta glo. & doctrina Bart. cõmuniter recepta, in l. accusationes. C. de his quæ vi. Nec etiam de eo, qui iniuste inijcitur, si talis non est vt in virum constantem cadere possit, quo ad iudiciũ exterius, in quo paria cẽsentur cõsentire sponte, & per eiusmodi metum; qui nõ cadit in constantem virum, l. metum. 2. ff. quod metus causa. & Panor. adiun-

cta gloss.verb.coactus. de his quæ vi.non tamen quo ad forum conscientiæ, in quo idem censetur, quod quis iusto metu consentiat, vel eo minore, dummodo coram Deo ille fuerit causa principalis illius consensus, vt recte dixit Andrian.in 4.de restitu. quæst.2.

16 Non est tamen verum id, quod Caietanus his addidit in summa verb. restitutio.§.quia vero. scilicet paria reputari quo ad forum conscientiæ consentire metu, aut blanditijs: quia, vt ille ait, his non minus quam metu animi libertas adimitur: tum, quia id est contra expressam l.fi.C.si quis aliq.test.prohib. tum quia S.Tho.1.2. q.6.art.6. determ. nat, quod passio amoris non inducit inuoluntarium sicut passio timoris: tum quia est contra rationem, qua idem ad id mouetur: scilicet, quod metus consensum diminuit: amor vero & blanditiæ eundem augent: tum quia est noua doctrina nullo iure fundata, quamquam locum habere posset, quando precibus & blanditijs minæ, saltem tacitæ, inessent; quales solent inesse precibus nonnullorum dominorum solitorum male tractare eos, qui precibus suis non parent; cui consequens est, mulieres perditas non teneri ad restituendum ea, quæ suis blanditijs absque dolo, mendacio, & fraude obtinuerunt ab amicis suis, qui donare, aut gratis dare poterant, vi infra dicemus. Quamquam oppositum Caiet. vbi supra sine textu, & ratione necessaria tenet.

17 Octauo tenetur restituere obligatus ex quasi delicto, vt Iudex qui iniquam sententiam tulit ob ignorantiam iuris vel imperitiam, Insti. de obligat. quæ ex quasi delict. nascun. in princ. Et is, ex cuius domo aliquid eiectum damnificauit alium §. 1. Instit. eodem tit. & tabernarius, & institor tabernæ, aut magister nauis, & eius exercitor, de furto, & maleficio in naui per alium facto. Et Caupo, vel stabularius, de re sibi ab hospite commendata, §. item is. & §. item exercitor. Institu. eodem tit.

Nono, qui consentit deliquenti, siue facienti, aliquo nouem modorum relatorum supra cap.11.nu.15. puta simpliciter consentiendo, vel iubendo, cõsulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, aut nõ manifestando: hi namque omnes & singuli peccat, vt deliquens, & faciens delictum; licet nulli teneantur ad restituendum tantum, quantum ille; quia faciens semper, & in totum tenetur: alij vero sex; puta iubens, consulens, cõsentiens simplicites, recipiens, laudans, aut participans, non nisi ad restitutionem eius, quod ad eos peruenit, & cuius fuerunt causa sine qua delictum non fuisset factum. Alij vero tres; scilicet, tacens, non obstans & non manifestãs solum tenẽtur, quando ad id ex officio obligãtur, quamuis fraudulenter & mala voluntate tacuissent, aut obstare, vel manifestare prætermisissent, iũxta omnium fere communẽ opinionem, vt recte tradit Adria.in 4.de restit.q.1.col.12.& Siluest. verb.restitutio.3.q.6. & Sotus lib.4.q.7.art.3.de iust.& iure. quamquam Angel. Richardum secutus contrarium teneat, & idẽ etiam sentiat eruditissimus Card.Caiet.verbo, restitutio. 18

19 Ex quibus infertur primo, q quemadmodum qui percutit, aut occidit proximũ iussu alieno ob solam vtilitatẽ precipientis tenetur satisfacere percusso, aut mortui hęredibus, sic famulus vsurarij, qui domini sui iussu ob eius solam vtilitatem pecuniam ad vsuram dedit, restituere tenetur, vt Caiet. in summa verb.

verb. restitutio. & 2.2.q.62.art.7. singulariter dixit, & infra eod. cap. num. 268. declarabitur; quia ille est, qui facit delictum, & dominus consentiens illi iubendo, quidquid contra innuat Palud. in 4. lib. sent. dist. 15. q.2. Nec excusatur, eo quod si ille famulus non dedisset, alius eam dedisset, sicut nec excusatur percussor, quod si ipse illum non percussisset, alius percussisset; quia si aliquis dominus suis famulis diceret, vt occiderent N. & cum quisque eorum vellet, & posset illum occidere, vnus anteiret, non excusaretur a restitutione; nec etiam ab extremo supplicio per ipsum Iudicem infligando, ob id, quod vel dominus id fieri præceperit, vel quod etiam si homicidiū illud ipse non perpetrasset, alius iussu eiusdem, vel omnes simul illud erant perpetraturi. 20

Secundo infertur, quod iuuās facientem delictum, cooperando, qui includitur sub verb. participans, ex mente S. Tho. vbi supra, & communis, aliquando tenebitur ad restitutionem totius damni per facientem illati; puta, quum fuit causa, sine qua nihil damni fuisset illatum: aliquando vero non nisi ad restitutionem partis; eius scilicet cuius est causa, sine qua non fuisset illa pars damni illata, licet reliquum sic: & aliquando non tenebitur, nisi ad restituendum illud, quod ad ipsum peruenit; puta, cum non fuit causa sine qua non fuisset totum damnum illatum: & aliquando ad nihil; puta, quando sine illius ope totum damnum inferretur, & nihil ad eum perueniret.

Tertio infertur, iuste nos nuper consuluisse eum, qui ita iuuit Borbonium Ducem in capienda & diripienda Vrbe, anno 1527. quod sine eius ope id nō feciſſet, teneri ad restitutionem omnium damnorum: eum vero, sine cuius ope id factum fuisset, non teneri nisi ad id, quod ad se peruenisset; vel eius partis, quæ sine ipso non fuisset illata: & ad nihil, si nihil ad eum peruenit, nec fuit causa, sine qua non totius, vel partis illius. Concludimus, inquam, secuti sententiam Innoc. in cap. sicut dignum. de homicid. quam probat ibi Hostien. & nemo contradicit, quamque Richar. in 4. lib. sent. dist. 15. & Siluest. verb. restitutio. 3. q. 6. cum citatis ab eo, sequuntur; immo & Adrian. grauis auctor in 4. de restitu. §. de currentibus cum fure. tenet, auxiliatorem, & opē maleficio, & damno præstantem solum teneri ad restituendum id, quod ad eum peruenit, & non plus, si delictum factum fuisset, vel damnum datum, etiā si ille, eam opem non tulisset: quamque septem argumentis validis muniuimus, respondendo totidem, quæ pro Caiet. & Soto contrarium tenentibus adduximus.

21 Quarto infertur, quod si aliquis inueniret furem, qui a suo vicino furaretur, acciperetque aliquid quo taceret, non tenebitur restituere, quod alius furatus fuisset, neque quod accepit, si furis erat, dummodo esset persona, quæ ex officio ad clamandum, aut manifestandum non teneretur. qui idem addit, quod restituere non tenebitur, quamuis eidem vicino, cui res subrepta fuit, se interroganti, num aliquid vidisset? responderet, se non vidisse. Secus autē si ex suo officio ad hoc teneretur, vt iudices, & domini, qui ob id stipendia capiunt, vt iustitiam custodiri faciant, & etiam, nostro iudicio, patres, tutores, & curatores, quo ad bona filiorum suorum, pupillorum, aut minorum, argum. l. cum non solum. §. vbi autem. & alijs sequentibus. C. de bonis quæ lib. & cap-

duo.

Digitized by Google

duo. 23. q. 4. Nolumus tamen dicere, quod iudex semper teneatur non obstante quolibet periculo mortis, aut vulnerum, impedire quodlibet damnum, sed solum quando id sine temeritate facere potest, vt (nostro iudicio) sensit S. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 6. ad 3. per illa verba, *Non multum imminet periculum*. quia, vt recte Siluest. ait in Rosa aurea, casu 50. non tenetur officialis cum periculo probabili suæ vitæ & status seruare personam, aut statū alterius particularis, quamuis sic (nostra sententia) Rempub. quando ratio postularet, arg. um. l. minime. ff. de relig. & sumpt. fun. & l. vt patriæ. ff. de iust. & iure.

Ex quibus sequitur, quod qui in Capitulo, Consistorio, aut alia vniuersitate, vbi maiori parti statur, iuxta l. quod maior. ff. ad municipa. cap. 1. de his, quæ fiunt a maiori parte cap. & vbi publice suffragia feruntur, & pauciores maioris partis sententiam sequuntur, quamuis peccet consentiens in delicto secundum Innoc. in dicto cap. 1. tamen non tenetur ad restitutionem dāni, quod illam malam sententiam consequitur, quia eius causa non fuit, cum & si contradixisset ipse, id consequeretur, vt Caiet. verb. restitutio. cap. 1. par. 5. dixit, & recte, id procedere, quando qui suffragantur non possunt data suffragia reuocare, & quando qui suffragatur, credit propter suum suffragium maiorem partem non mutaturam, quod suffragijs concluſit: nam si crederet, quod propter suam cōtradictionē alij suā sententiā mutarēt, & nō cōtradiceret, cum id facere deberet, diceretur cōsentire, & eius consensus causa illius partialis diceretur: & ita teneretur, cū ex suo officio ad id obligaretur per prædicta.

22 Decimo infertur, quod confessarius, qui per ignorantiam crassam, aut affectatam absoluit ante restitutionem, vel antequam præcipiat eam confitenti ad id parato, remanet obligatus ad restituendum; quia fuit in causa ne damnificatus, quod suum erat, vel ei debebatur, reciperet, Rosel. verb. restitutio 2. §. 5. Angel. verb. restitutio. vlt. §. 5. Quod procedit in confessario videnti, aut credenti, quod nisi restitutionem præciperet confesso, non restitueret, & si præciperet, sic: non autem in eo, qui solum credit confessum esse obligatum ad restituendum, & id non præcipit ob incogitantiam: aut quia existimat, id ipsi confesso curæ fore; nam is non est causa non restituendi.

Nec obstat, quod quidam contradicat. Primo, quia nullo auctore, nec vlla ratione probabili contradicit: ego autem hic cito graues auctores, scilicet Angelum, & Rosellam. Secundo, quod ratione friuola nititur; scilicet confessarium non teneri ex officio procurare vtilitatem creditoris: sed solum consulere pœnitentes, quod videtur dixisse pro consulere pœnitenti, per id quod subdit, Et iuuare animam eius; quæ ratio facit contra ipsum: cum præcipere pœnitenti restitutionem, ad quam tenetur, sit consulere illi, & iuuare animam eius. Tertio, quod ego non affirmo dictum præfatorum auctorum esse vniuersaliter verum: sed restrinxi illud ad casum, in quo negligentia præcepti de restitutione est causa, cur confessus non restituat; quo casu palam est eum peccare cum obligatione restituendi: quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil.

23 Addo etiam, quod Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 21. q. 3. difficile esse cēset, quod confessarius iuste dicere possit heredibus eius, cuius ipse confessionē audiuit, sibique mandauit, vt post eius obitum diceret eis, vt restitueret illud, ad

quod obligatus remanebat; quia per hoc videtur reuelare cõfessionem sibi factã. Nec mirum est, eum id tenere; quia ipse sequitur opinionem Scoti, tenẽtis in ead. dist. 21. quod confessarius non potest reuelare confessionem confessi, etiam de ipsius licentia & facultate, etiam iusta de causa data. Nobis tamen, qui sequimur, & probamus opinionem contrariam S. Thom. & communem in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. a nu. 116. vsque ad 120. & supra eod. cap. 8. non videtur difficile; cũ ptale mãdatũ, expressa, aut tacita facultas ad reuelãdũ iusta de causa cõcedatur, arg. l. 2. ff. de iurisd. oĩũ iudic. cap. præterea. de offic. deleg.

Quæritur hic, quid debeat confessarius iubere pœnitenti, qui ex India diues redit? Respon. idipsum, quod alijs, qui similia in bellis iustis, vel iniustis, vel in pace, tyrannice, vel fortiter commiserũt, iuxta ius naturale & diuinum, quod nulla recta Monarchia, nec vlla tortuosa Tyrãnis euerterepotest. Super quo quidam Nostrates pij, & eruditi ediderunt aliqua, quæ timorem quendã futurorum malorum præsentis & futuræ vitæ incutiunt, digna decisione summæ potestatis Apostolicæ audita summa Laicæ.

Quid restituendum.

24 *Restituatur alienum, idem ipsum, & fructus, vel interesse. num. 25.*
26 *Aliena res male retenta cui perit.*

24 REstituendum autem est regulariter idipsum, quod acceptum est, vel debetur, si fieri potest: nisi creditor sit alia re contentus, l. cum a quo. & l. manifesti. C. de solu. si autem non potest, eius æstimatio, auth. hoc nisi. eodem titulo, si est æstimabile; qualia tamen non sunt vita, salus, libertas, honor, & fama, l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap. cõtingit. de sent. excom. l. in seruorum. ff. de pœn. & ideo pro eis restituẽdum est, quod vir bonus arbitrabitur, argu. cap. de causis. de offic. deleg. l. 1. ff. de iure deliberan.

25 Dixi, Regulariter; quia fallit, quando per restitutionem eiusdem rei, peccator occultus manifestaretur, aut aliquod aliud magnum incommodum sequeretur, per infra dicenda. Et si res retenta iniuste est fructifera, restituendi sunt domino omnes fructus, & emolumenta, cap. graui. cũ ei adnotat. de resti. spol. l. cum prætor. ff. de verb. signifi. & 3. q. 1. per totam. quæ sunt ea, quæ deductis necessarijs impensis in illis adquirendis, colligendis, & conseruãdis factis supersunt, l. fructus. ff. solu. matr. l. si a domino. §. fructus. & l. plane. in fi. ff. de petit. hered. habita tamen ratione bonæ, vel malę fidei iuxta supra dicta num. 7. & 8. Sed si res non est fructifera, non est restituendũ, quod ex eius vsu, & industria eius, qui occupatam eam tenet lucrifactum est.

Per quod soluitur dubium de illo, qui torquem aureum a non domino emptum sæpius locauit, an pretium locationis restituere teneatur? Respondendum enim est negatiue: nam & vsurarius & latro nõ tenentur restituere, quod lucrati sunt pecunia ad vsuram accepta, aut furtiua, negociationi eã applicãtes: immo qui illud accipere vellet, vsuram committeret, cap. plerique. & cap. fin. 14. q. 3. secundum Scotum in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. nisi quando acciperet pro suo iusto interesse, aut acciperet is, cui surripitur pecunia, quã collectam habeat

Digitized by Google

habeat ad ſoluendum ſuo creditori, & ob eius furtum cogitur ad vſuram accipere, aut vẽdere ſuum prædium minoris, quo ei debitum ſoluat: quia talis accipere poſſet a latrone, & etiam hic deberet reſtituere omne illud, quod ob id amiſit cum omnibus impenſis, & dãnis ob id acceptis. Et qui aliquam mulã, aut equum meritorium, ſeu locari ſolitum, furatur, & retinet aliquãto tempore, quod in cauſa fuit ne dominus ſolitam mercedem lucraretur, nõ ſatisfacit, etiam in foro conſcientiæ, reſtituẽdo ſolum equum, aut mulam ſine vlla mercede deductis impẽſis debitis, & deduci ſolitis, vt ait Ioan. Maior in 4. lib. ſen-
26 ten. diſt. 15. q. 27. & 28. Quin etiam, ſi fuit vi raptus, furto ſublatus, aut retentus, & perijt in poteſtate eius, qui rapuit, ſuſtulit, aut retinuit, tenetur ſoluere, quanto maioris valuit a tempore, quo male accepit, donec illum domino, loco, & tẽpore ad recipiẽdũ conueniẽtibus obtulit: & ſi dominus legitime oblatũ noluit accipere, ſatisfacit, reſtituendo tãtũ, quãti valuit tẽpore quo accepit.

Quantum reſtituetur.

27 *Reſtituatur quanti æſtimatur damnum certum, aut arbitrarium.*
27 *Reſtituenda rei, ſi valor incertus eſt, quid fiet.*

27 REſtituendum vero eſt tantum, quantum ſatis eſt ad æqualitatem debiti, aut damni illati; ita vt ſi quantitas debiti, aut damni eſt certa, neceſſe eſt vt tantundem reſtituatur: ſed ſi quantitas eſt incerta, cuiuſmodi eſt damni honoris, famæ, vulnerum, fructuum ſperatorum, ſeminum ſatorum, damni emergentis, aut lucri ceſſantis, & aliorum ſimilium, reſtituendum eſt, quantum bonus vir conſideratis omnibus, rei, temporis, loci, & perſonæ, &c. circumſtantijs arbitrabitur, l. certi condictio. ff. de reb. cred. & in princip. Inſtit. de verb. oblig. & l. 1. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. Et vir bonus tantum arbitrari debet, quantum ad æqualitatem requiritur, ſi poterit, ſin minus, quod proprius ad eam accedat, argu. l. fideicommiſſa. §. quamquam. ff. de legat. 3. & cap. Quintauallis. & cap. veniens. de iureiu. habita ratione bonæ, vel malæ fidei iuxta poſita ſupra num. 7.

Cui reſtituendum.

28 *Dominus, cui ſua res eſt reſtituenda, quis dicatur.*
28 *Domino reſtituendum quando cuſtos eſt ſuſpectus.*
29 *Domino ſuo reſtituenda res regulariter, ſed fallit.*
29 *Prælato diſſipanti quæ res Eccleſiaſtica reſtituenda.*
26 *Furi cui non reſtituenda res furtiua.*
30 *Metus qualis excuſat, quo ad forum conſcientiæ.*
30 *Reſtituendum an regulariter malè datum, & male acceptum.*
30 *Reſtitutio pauperibus facienda quando de præcepto.*
31 *Meretrix, nec aliæ mulieres ſolutæ, coniugatæ, vel ſacræ tenentur de præcepto ad reſtitutionem. & 34.*
31 *Reſtituere cur magis tenetur, qui accipit, pro eo quod tenetur facere, quam quod*

Digitized by Google

accipit pro eo, quod tenetur non facere.
32 Datum ob maleficium, quo titulo retineri potest.
32 Intellectus cap. de hoc. de simon.
32 Restituendum, quod male accipitur, sed non quod male datur. & 34.
33 Restituendum omne quod accipitur pro eo, quod gratis tenetur dari, vel fieri.
33 Exempla non restringunt legem.
34 Restituant testis, aut iudex acceptum pro testimonio, aut sententia.
34 Gratis, qui debet facere, turpiter pro illo accipit.
34 Intellectus l. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau.
35 Meretricis opera an aliquid valeat in genere entis, sed non moris.
36 Opera meretricis, & aliorum delinquentium in foro Dei æqualis. & 39.
37 Et permissa in foro exteriori tantum quoad hoc æquantur.
38 Meretrices peccant accipiendo. sed non tenentur restituere.
40 Vendibile per se, vt sit invendibile ratione admisti.
41 Meretrici, & impudicæ confessarij consulant circa eis promissa.

HOc in loco, Christiane Lector, in editione vulgari considerati quinq; casus occurrentes in hoc articulo, quo quæritur, Cui est restituendum? in quibus non sine cura & studio vigili discessimus a communi sententia, quo ad quædam, quæ etiam nunc perplacent, licet nonnulla, quæ sequutus cõmunẽ vemi, merito displiceant. Alia igitur methodo, & clariore, ac vtiliore omnia resoluturus simul ac digesturus ea, quæ Didacus a Leyua, & Couarruuias, meus olim in Academia Salmanticensi feruentissimus auditor, ac pro dilectissimo filio habitus, & postea eruditissimus doctor, & Gymnasta, ac celeberrimus scriptor, ac demum insignis Episcopus Segobiensis, dignitate perillustris, & Reuerendissimus, scripsit in §. 2. par. 2. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. quod
28 a nobis ieiunius eidem prælectum, erudite, curiose, ac copiose ditauit. Protestatus igitur nullum vnquã scriptorem, nec ipsum, qui omnes alios in hac re superauit, nec hactenus penitus in ea mihi satisfeciisse, & sperans nunc omnibus & mihi satisfacere, precibus gloriosissimæ Mariæ Magdalenæ, cui dies hic sacer est, fretus, dico primo, distinguẽdum esse, an agatur de restitutione rei alienę male acceptę, vel male retentę, eo tantum quod est aliena: aut de restitutione damni dati, intelligendo per damnum tam iniustam acceptionem, quã iniusti detrimenti illationem: ac in priori quidem membro definiendũ, quod res aliena regulariter domino est restituenda, siue sit absolutus dominus, siue dispensator dumtaxat; quales sunt prælati Ecclesiarum, cap. fi. 16. q. 1. & cap. pastoralis. de donat. vt olim copiose probauimus in cap. 1. & cap. cum secundum. de præben. & nuper in Tractatu de redit. Eccles. super dicto cap. fin. 16. quæst. 1. & in Comment. cap. non liceat Papæ. 12. q. 2. Per dominum autem intelligimus etiam illum, cuius custodię est commissa res accepta, aut dãnificata; quamuis ea sit dominij alterius: & consequenter, quo ad hoc censetur dominus pignoris creditor, & depositi depositarius, in cuius potestate, aut custodia est illud, & vestis fingendæ sartor, & vestimenti lauandi fullo, seu lotor, & rei commodatæ commodaterius: nam eis restituendum est, quod ab eis acceptum fuerit, & non ijs, quorum sunt, argumen. l. cuius. & l. sui. & l. ita-

Digitized by Google

& l. itaque fullo. in princ. §. sed etsi res pignori. ff. de furt. Verum est tamen, quod in foro conscientiæ veris dominis restitui possunt, argu. dictæ l. bona fides. & notat. in cap. in litteris. de rest. spol. adhibita necessaria cautione, ne prædicti custodes damno denuo restituendi afficiantur, aut alia molestia, neue incurrant in iacturam existimationis fidelitatis, diligentiæ, aut probitatis; & modo illud sine scandalo, & sine alterius iniuria fiat: maxime autem hoc fieri potest, quando aliquis prædictorum habetur suspectus, quod nō restituet domino, aut non sine magna difficultate, aut damno; quia est fur, aut versutus, aut opulentus, aut prodigus, aut alia simili praua qualitate affectus, iuxta omnium sententiam. Immo istis casibus domino restituendum esse videtur, nisi timeatur aliquod damnum personæ, honoris, aut alia molestia, vt recte sentit Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. de iusti. & iure.

89 Dixi, Regulariter; quia nonnumquam alteri est facienda. Primo, cū dominus est furiosus, prodigus, aut habet tutorem, aut curatorem, l. nupillo. ff. de solu. §. furiosos. §. pupillos. Instit. de inutil. stipul. l. obligari. ff. de auct. tuto.

Secundo, quādo prælatus est dissipator, qui disperdit bona ecclesiæ secundū Caietanum in summa verb. restitutio. cap. 4. & alios recentiores, iuxta quos non est ei restituendū: sed in vtilitatem ecclesiæ conuertendum. Nobis tamen videtur, quod si prælatus nō est suspensus, nec ei coadiutor datus, & quod restituendum est, sunt fructus & prouentus, quorum ille est legitimus dispēsator, illi esse restituendum, argu. notat. in cap. veritatis. de dolo, & contu. & in cap. venerabili, de offi. deleg. & cap. fin. de accusa. & cap. peruenit. de fide iuss. quia nullibi contrarium statuitur: & etiam quando id quod est restituēdum, ad ipsa bona ecclesiæ pertinet, quæ ipse non potest, nec debet sine causa alienare; quia nō est textus, qui ad aliud obliget, quamuis ex hoc casu melius esset eorum sententia facere, adhibita tamen cautela; ne alia incōuenientia consequerentur.

Tertio, quando ingnoratur dominus rei restituendæ, adhibita debita diligentia, de qua infra, eod. cap. nu. 170.

Quarto, quando est longinquus, aut in tali loco, vt ad eum mitti non possit, aut non sine magno periculo aut scandalo, tunc restituendū est Iesu Christo Domino nostro, heredi omnium incertorū vniuersali, cap. 1. ad Hebræos. cap. quo iure. 8. dist. vt diximus in cap. nouit. de iudic. nu. 3. & 8. dispertiēdo illud pauperibus eius, aut alijs pijs operibus: quia hoc consentaneū legi naturali videtur, & significat cap. cum tu. de vsur. cap. qui habetis. 14. q. 5. cuius autem impensis mittendū sit, quādo poterit, ex dictis infra, nu. 43. colligitur.

Quinto, acceptum a fure, quamuis ipsius non sit, restitui potest & debet eidem, quo ipse possit, vt debet restituere illa domino, cui furatus fuit, nisi cessātibus alijs incommodis, præstaret domino, aut cui fur tenetur restituere, iuxta S. Anton. 2. par tit. 2. cap. 1. §. 4. pro quo l. bona fides. ff. depos. & Siluest. ver. restitutio. 4. q. 1. vt proxime diximus.

Per quod respondetur affirmatiue ad quęsitum, An satisfiat reddendo acceptum a fure ei, cui ipse mandauit? quia paria sunt reddere alicui, vel de eius mandato alteri, arg. l. 1. & l. inter causas. ff. manda.

90 Hactenus de priori membro, id est, quo ad obligationem restituendi rem

Digitized by Google

alienam. Quo ad posterius vero membrum, id est obligationem restituendi damnum datum dico quattuor. Primum, quod damnum datum alicui contra suam voluntatem, vt datum per furtum, rapinam, vim, aut metum, saltem reuerentialem, ad id sufficientem per astutiam dolum, vel accipiendo, ne faceret aliquod damnum iniustum, restitui debet damnificato per tales malos actus, secundum Innoc. Panor. & commu. in cap. quia plerique. de immunita. Eccle. Per metum autem intelligo, quo ad forum conscientiæ, non solum illum, quem iurisconsulti appellant iustum, & cadentem in virum constantem, in l. metum. ff. quod met. causa. sed etiam minorem; talem tamen, qui sic fuit causa dandi vel accipiendi, quod nisi interueniisset, non fuisset datum, vel acceptum: quoniam tam canones, quam leges requirentes prædictum iustum metum respiciunt forum exterius, in quo si daretur rescissio actuum ob leuem metum, omnium fere peteretur rescissio: & ita Respub. litibus redundaret, contra intentionem iuris in l. properandum. C. de iudic. & cap. finem litibus. de dolo, & contu. Quæ desumuntur ex mente Hostiē. & Ioan. And. ex cap. verum. de iureiur. & ex verbis Adrian. in 4. de resti. cap. aggredior. vers. ex quibus omnibus. & ex Soto quæst. 7. de iust. & iur. lib. 4.

Addidi tamen vltra alios, Talem tamen &c. quia eatenus tantum erit inualidus actus per metum leuem factus in foro conscientiæ, quatenus ille fuit causa, saltem sine qua actus factus non fuisset, argu. cap. fin. & ibi notat. de iniur. & in c. fœicis. §. illud. de pœnis. lib. 6. & p glos. in verb. simplici fauore.

Secundo dico, quod acceptum iniuste de voluntate dantis, ita quod turpitudo versetur ex vtraque parte, non est restituendum, saltem regulariter vlli de præcepto: quod etiam in editione vulgari affirmauimus contra communem; quæ vsque ad illam nobis semper placuit; sed tunc re altius perpensa, sequuti fuimus S. Anton. par. 2. cap. 5. in princ. Monald. verb. restitutio. 2. Angel. verb. restitutio. ver. turpe. & Siluest. verb. restitutio. 2. & verb. eleemosyna. q. 4. Pro qua facit primo, quod nulla est lex diuina, nec humana sæcularis, neque canonica, qua hoc iubeatur: & ita non est dicendum l. illam. C. de colla. cap. legatur. 13. q. 2.

Secundo, quod l. vbi. cum l. sequen. ff. de condict. ob turp. cau. cap. in pari delicto. de regu. iur. lib. 6. l. iuris gentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. & canones huius materiæ statuunt quidem id, quod propter delictum datur, repeti non posse, neque quod ob delictum promittitur, peti: sed non præcipiunt acceptum ob delictum esse alicui reddendum.

Tertio, quod est regula Veruercelli, recepta a S. Anton. vbi supra, Angel. verb. restitutio. 1. vers. turpe. & Siluest. restitutio. 2. quæst. 2. et ab alijs quamplurimis, quod restitutio, quæ nō est facienda alicui certæ personæ, sed pauperibus, non debetur ex præcepto, sed solum ex consilio: quod recte limitat Silu est. vbi supra, vt procedat in eo, quod numquā alicui personæ, nec alicui collegio debitum fuit, cuius defectu pauperibus erogari præcipitur, nec his relictum, nec donatum fuit, nec per legem præcipientem, nec sententiam specialem adiudicatum. Cum igitur iuxta communem in hoc casu restitutio pauperibus, & non parti facienda sit, consequens est, quod non est de præcepto.

Quarto, quod quando malum, ob quod datum fuit, non consequitur, vt

si datum

Digitized by Google

si datum est iudici, quo inique iudicaret, & recte iudicauit, & Episcopo quo ordinaret, aut beneficium conferret, & nec ordinauit, nec beneficium contulit, datori & non pauperibus restituendum est, vt doctissimus Medina in Codice de restit. efficaciter probat.

31 Quinto, quod vt mox dicemus, meretrix non tenetur de præcepto restituere id, quod pro mercede prostibuli accipit, & neque aliæ mulieres solutę, cõiugatæ, vel sacræ: & tamen, saltem quo ad forũ conscientiæ, in omnibus eis turpitudo versatur ex vtraque parte, vt statim efficaciter probabimus. ergo &c.

Non obstat primo argu. Adriani, quo sic in effectu argumentatur, qui accipit aliquid, vt faciat bonum, quod præcipitur facere, tenetur ad restitutionem, vt iudex qui accipit aliquid, vt recte iudicet, & fur ne furetur amplius, & depositarius, vt reddat depositum, l. 2. 3. 4. & vlt. ff. de condict. ob turp. cau. Ergo a fortiori qui accipit aliquid, vt faciat malum, quod tenetur non facere, argu. auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccle. cap. cum in cunctis. de elect. Non, inquam, hoc argumentum obstat; quia solui potest negando, maiorem esse necessitatem restituendi acceptum ob malum patrãdum, quam acceptum ob bonum debitum faciendum; quia non est etiam tanta. Tum quia, qui dat alteri, vt bene suo officio fungatur, non peccat, & dat quasi coactus: quia videt, aut timet, quod nisi dederit, accipiens non est bene officio suo functurus. At qui ob maleficium patrandum dat, peccat, & sine simili timore dat, & ideo non est ei restituendum. Tum quia, qui accipit, vt quod debet faciat, accipit aliam mercedem vltra illam, quam habet ad officio suo fungendum: & ideo nõ debet illud retinere tamquam indebite datum, in quo restitutio fit danti per prædictas leges, & l. 1. & totum titu. ff. de condict. indeb. Tum quia qui accipit, vt quod debet faciat, nõ remanet in cõscientia obligatus ad aliud: qui autem accipit ob maleficium, eo sequuto, communiter tenetur ad resarciendum damnum per illud datum. Tum quia communis fatetur, eum, qui ob maleficium accipit, non teneri ad restituendum danti, sed pauperibus, & alijs pijs operibus: & ita debet fateri, quod hæc obligatio restituendi degeneret a propria restituendi ratione, qua res in primo statu reponitur: & consequenter debet fateri, non reperiri in hoc casu tantam rationẽ restituendi, quãtam in altero, in quo restitutio fit ipsi danti per prædictas leges. Tum quia idẽ Adrianus, vbi supra quæst. 19. sub finem, post Angel. verb. restitutio. 2. §. 4. fatetur, quod ex mente S. August. in cap. non sane. 14. q. 5. is, qui ob maleficium accipit, satisfacit restituendo pauperibus, aut ei, qui dedit, aut cui maluerit, saltem antequam qui male dedit, facultate recipiendi in sui peccati pœnam, priuetur: qui tamen asserit id, quod accipit, vt fiat quod debetur, soli danti esse restituendum: & per consequens debet fateri strictiorem esse obligationem restituendi acceptum ob bonum, quod debet facere, quam obligationem restituẽdi acceptum ob maleficium patrandum. Per quæ omnia & singula argumentum Adriani clare dissoluitur.

Non obstat secundo illud, quod plurimum vrgere videtur; nempe quod ti-
32 tulus, quo aliquid ob maleficium datur, est ipso iure nullus, l. iuris gentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. l. generaliter. ff. de verb. oblig. cum vtrobiq; per glo. & doct. citatis. in cap. fin. de pact. ergo qui accipit ob maleficium, sine

Digitized by Google

vllo iure tenet, & consequenter iniuste, & tenetur restituere, vt fur vel raptor; quia tenet alienum inuito domino, argum.cap. sæpe. de restit. spol. & cap. si res. 14. q. 6. Non, inquam, hoc obstat: tum quia licet pactum, vel conuentio, qua quid ob maleficium datur, non valeat in illa forma, quam partes sibi prætendunt facere; valet tamen vt donatio quædam virtualis, vel vt quidam actus habendi pro derelicto, quod lex in pœnam male dantis interpretatur taliter male dantem habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc, vt ei non debeat necessario reddi, vt alta mente dixit Anton. relatus ibi a Panor. in cap. quia plerique. de immuni. Eccle. & probatur per l. 2. 3. & 4. ff. de condi. ob turp. cau. Ex quibus colligitur non esse paria, quod huiusmodi accipiens, nullo penitus titulo præcedente accipiat, & quod accipiat prædicto qualiquali & turpi titulo præcedente: nam in priori daretur condictio sine causa, vel indebiti, vel rei vendicatio, iuxta titulos de condict. sine causa, & condict. indeb. & de rei vendica. In secundo autem nulla condictio habet locum per præfatas leges, & per leges tit. ff. pro derelicto.

Non obstat tertio, quod acceptum per simoniam non potest iuste retineri, cap. d hoc. de simonia. cum tamen ex vtraque parte versetur turpitudo, iuxta Extrauag. 2. de simonia. responderi enim potest primo, secundum aliquos, quod illud cap. non agit de vera restitutione rei acceptæ; quia non iubet restitui danti, sed Ecclesiæ iniuriam passæ, vt Felin. post alios ibi tradit. Nec videtur necessario restituendum esse Ecclesiæ: nam S. Thom. quem ibi alij nõ citant, vbi supra determinat, satis esse, quod restituatur pauperibus. Sed contra solutionem hanc faciunt verba illius cap. quibus adstruitur, non posse illud sine graui salutis periculo retineri; & ita concludit necessario esse restituẽdum proprie, vel improprie aliquibus. Alij respondent, quod dispositio illius cap. continet pœnam, quæ non debetur in foro conscientiæ ante iudicis condemnationem, iuxta glo. sollennem in cap. fraternitas. 12. q. 2. Sed & hęc responsio eodem modo refellitur, quo prior: quare respondendum est, cap. illud continere quiddam speciale in illo crimine propter ea, quæ ibi notantur, & melius colligi possunt ex vtroque Tho. 2. 2. quæst. 32. art. 7. & Medina C. de restit. quæst. 20. & Soto libro 4. quæst. 7. art. 1. de iust. & iure scilicet, quod ibi acceptum fuit pro spiritualibus, quæ nullam æstimationem habent, vt ait Medina; aut quia necessario gratis dari debent, vt ait Sotus. nam etiam continet speciale in eo, quod mandat restitui Ecclesiæ iniuriam passæ; quamuis dicant aliter S. Thom. & Sotus vbi supra, quod an fecerint per inaduertentiam, dicam infra cap. 23. num. 111.

33 Tertio principaliter dico, quod damnum iniuste datum per acceptionem iniustam ab eo, qui iuste dedit, ita vt turpitudo sit ex parte accipientis tantum, restituendum est danti, siue damnificato, cap. non sane. 14. q. 5. quod Adria; vbi supra q. 19. col. 4. copiose probat. De hoc numero sunt iudex, lictor, Notarius, Milites, & eorum Duces, & alij, qui ratione sui muneris publici plus suis stipendijs decretis accipiunt, & omnes alij, qui ad faciendum id, quod debent; aliquid accipiunt; puta, qui accipit quo non furetur, iniuriam non inferat, quo recte iudicet, aut recta testificetur, aut suum domino suo reddat; aut quo faciat, vel facere prætermittat alia similia, ad quæ tenetur per l. 2. ff. de condi.

Digitized by Google

de condi. ob turp. cau. & alia, quæ affert Adrian. vbi supra. Hoc tamen moderatur Sotus lib. 4. quæst. 7. art. 1. de iust. & iure. vt solum procedat in his, qui accipiunt ad faciendum illa, ad quæ iustitiæ legibus obligantur, non autem in accipientibus ea, ad quę legibus aliarum virtutum tenentur; qualis est, qui aliquid accipit, quo non fornicetur, quo missam audiat, quando tenetur.

Sed contra moderationem hanc facit. Primo, quod videtur esse noua, & quod nullo textu iuris, neque vlla efficaci ratione necessario probatur. Deinde, quod l. 2. ff. de condict. ob turp. cau. habet, repeti posse id, quod datur alicui, ne sacrilegium faciat: & constat legem, quæ vetat sacrilegium, esse legem pertinentem ad religionem, vt S. Thom. receptus docet in 2. 2. q. 99. ar. 1. & 3. secundum quem eundem vbi supra, q. 81. art. 4. religio est diuersa virtus a virtute iustitiæ. Tertio, quod glo. cum qua transeunt omnes in l. 4. eiusdem tit. ait, repeti posse id, quod datur alicui, ne fiat meretrix, & constat meretricium esse contra legem Castitatis & Temperantiæ, & non contra leges Iustitiæ. Quarto, quod eadem lege §. fin. cauetur repeti posse id, quod datur furi, vt indicet socium furem, ad quod potius videtur teneri lege Charitatis, quam Iustitiæ. Quinto, quod datur ab eo, qui est ineptus militiæ deligenti milites, vt eum excusaret a tyrocinio, repeti potest, l. quod euitandi. C. de cond. ob turp. cau. & tamen delecturus milites tenetur ad bene deligendum legibus militaribus, quæ potius pertinēt ad fortitudinem, quam ad Iustitiam specialem, saltem commutatiuam. Sexto, quod eadem ratio turpitudinis videtur militare in eo, qui capit aliquid, vt faciat quod tenetur facere legibus aliarum virtutum, sicut in eo, qui accipit, vt faciat quod tenetur facere lege Iustitiæ. Turpitudo enim consistit in eo, quod accipit mercedem pro eo, quod sine mercede tenetur facere, quæ ratio perę que militat in omnibus, qui debito legali tenentur. Septimo, quod qua ratione repeti potest datum alicui, ne sacrilegium faciat, eadem videtur repeti posse datum alicui, ne parentes despiciat, ne impediat, siue rebellet magistratibus, & superioribus, & ne sit mendax, & ne vindicet se indebite, aut ne alia id genus delicta perpetret, cum omnia hæc sint debita proximo legibus virtutum potentialium Iustitiæ, sicut sacrilegium per leges Religionis. Quare moderationem Soti arbitror solum tenendam in his, quæ accipiunt, vt faciant id, ad quod tenentur solo debito honestatis morali, & non debito legali; quale est, debitum virtutis Liberalitatis, & virtutis Gratiæ, vt plurimum. Arbitror autem esse verum, quod prędictus Sotus ait vbi supra; videlicet, eum qui accipit aliquid, ne male faciat, siue vt faciat, quod tenetur facere, non teneri ad restituendum in foro conscientiæ, donec qui dedit repetat illud; quia potest tenere illud ex quodam dantis consensu, donec repetierit saltem extra iudicium. Pro quo facit, quod lex non prohibet translationem dominij rei datæ, ne maleficium fiat, sed tantum concedit condictionem, quæ est actio personalis; quales sunt omnes condictiones, vt notatur in rubr. de condi. indeb. & alibi sæpe. Per quam rationem facile responderi potest, etiam eis, quibus contrarium tenet Fortunius in l. iurisgentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. quem sequitur prædictus Didacus, vbi supra.

34 Ex quibus infertur, quod testis restituere tenetur acceptū ob testimoniū, q ferre

ferre tenebatur, sicut & iudex, qui capit, vt ferat sententiam, vt diximus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. Secundo infertur, quod hæc consequẽtia regulariter valet, is tenetur aliquid gratis facere. Ergo turpiter accipit aliquid quo faciat illud, iuxta gloss. l. 4. §. fi. ff. de condi. ob turp. cau. putat. singul. ibi a Iaſ. cui similis gloss. in cap. qui cum fure. de fur. vbi late Anan. Eadem ratione, valebit illa argumentatio. Is potest accipere pecuniam, quo hoc agat in mercedem illius actionis. Ergo non tenetur id gratis facere.

Dico quarto principaliter, quod acceptum a meretrice ob turpem causam fornicationis, non est necessario restituendum, etiam in foro conscientiæ. In qua conclusione fere omnes tam Theologi, quam Canonistæ & Legistæ conueniũt, vt videre est apud scribentes in l. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de cõdi. ob turp. cau. & S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. Paludan. & alios in 4. lib. sent. dist. 15. & super gloss. communiter receptam in summa, 14. q. 5. & eos, quos latius citat prædictus Reuerendissimus Segobiensis in dicto cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. part. 2. §. 2. sed ratio nulla redditarum a prædictis satisfacit. Non quidem prima Iurisconsul. in l. 4. §. sed & quod meretric. ff. de cõdict. ob turp. cau. quam etiam ad litteram sequitur S. Tho. vbi supra, & omnes alij post eũ; videlicet, q meretrix licet turpiter faciat eo, quod sit meretrix: non tamẽ turpiter accipit, cũ sit meretrix. Nõ, inquam, satisfacit illa ratio. Tũ quia videtur sibi repugnare, cum præsupponat turpe esse meretricari, & nõ esse turpe mercedem pro meretricio capere: cum l. 2. eiusdem titu. probet ideo turpiter accipere quem aliquid, vt hominẽ occidat; quia turpe est hominem occidere; & turpe esse accipere vt sacrilegium faciat; quia turpe est sacrilegium facere. Et l. 3. habet turpiter accipere iudicẽ, vt inique iudicet, quia turpe est inique iudicare. Et l. 4. turpe accipere, vt stuprum faciat: quia turpe est stuprum facere. Cum igitur dicat esse turpe meretricari, cogetur etiam dicere esse turpe propter meretricium accipere. Nec credo Iurisconsul. posse defendi, nisi per æquiuocationem, dicendo quod cum sentit turpe esse meretricari, intelligit de turpitudine vera iuris naturalis, quód ipse nouit, licet diuinum, contra q etiam est, ignorauerit, secundum communem doctrinam gloss. in clem. ad nostrũ. 1. de hæret. & S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 4. & Ioan. Maior in 3. lib. sent. dist. 27. q. 29. Cum autem ait non turpiter accipere, sentit de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari. Quod si quis ita defenderit Iurisconsul. vt defendendus est, cogetur dicere, quod iure naturali & diuino, sicut turpe est meretricari, ita etiam erit turpe pro meretricio aliquid accipere. Et cum in foro conscientiæ ius naturale & diuinum sint necessario seruanda, cap. sunt quidam. 25. q. 1. cogetur consequenter fateri, quod in illo foro vtrumque est turpe, & meretricari, & ob meretricium aliquid capere: & ita ratio illa non satisfacit quo ad forum conscientiæ, licet satisfaciat quo ad forum exterius, in quo impune licet meretricari.

Secundo ideo non satisfacit præfata ratio, quia concludit necessario vnum falsum; scilicet, esse veram opinionem Cyni, & Angel. in l. 2. C. de condi. ob turp. cau. Anton. Panorm. & communis in cap. quia plerique. de immu. eccles. videlicet, quod acceptũ ob fornicationem a mulieribus solutis cum fornicantibus, est necessario restituendum: & magis id, quod accipitur a cõiugatis

Digitized by Google

iugatis, & monachis ob eandem causam, non minus, quod accipiunt mares, præsertim clerici & religiosi a feminis, eo quod libidini earum inseruiunt. quia ratio prædicta, quæ nititur permissione legis humanæ, cessat in illis omnibus, præsertim coniugatis, monachis vtriusque sexus, & clericis. quoniam etiã in exteriori foro hi omnes puniuntur per leges tit. ad l. Iul. de adult. ff. & C. & cap. 1. & 2. de adult. & l. vnica. C. de raptu virg. & 17. q. 2. per totam. Cuius tamen contrarium est verum, vt tenet Henricus Boic in cap. peruenit. de adult. Cui consonat vsus confessariorum, vt in editione vulgari tenuimus hic, & in d. cap. peccatum. & in cap. 1. & 2. de adult. quibus in locis numquã fuerunt mihi copiæ sufficientes ad respondendum huic argumento. & ita nec proposui illud, nec respondi, & miror quod cum illud grauiter proposuissent Cyn. Anton. Panorm. & qui sequuntur eos: nemo tamen nostrum, qui contrarium tenemus, ei iuste satisfieri potest, nisi alia ratio addatur rationi prædictæ Iurisconsul.

Non etiam satisfacit ratio Adriani; videlicet, quod meretrix nil accipit a-
35 lienum inuito domino. Tum quia illi tam est locus in omnibus alijs delictis, in quibus alicui datur sponte aliquid, vt delinquat, quam in meretricio. Cuius tamen contrarium tenet ipsemet Adrianus & communis, quæ contrarium nostri prædicti tertij dicti tenet. Tum quia Iuriscons. significat hoc esse speciale in meretricio, per illa verba, *Nuua ratione*. Ratio item Caiet. in 2.2.q. 32.art. 7. videlicet, quod vsus meretricis est materia vendibilis, & non rei sacræ: quam Sotus & recentiores magni facere videntur, licet aliqua ex parte satisfaciat, quo ad ponendum differentiam inter acceptum ratione criminis simoniæ, & acceptum ratione meretricij, quo ad quam astruendam, eam ille seddit: non tamen satisfacit, quo ad alia. nam æque, immo magis vendibilis est opera eius, qui se locat ad militandum in bello iniusto, ad duellum committendum, & ad fuste cædendum, vel occidendum alium, quam opera meretricis ad explendum libidinem, volentis cum ea rem habere. siquidem palã & passim conducuntur, vel emuntur operæ lictorum, quos vulgus Hispanum borreros, vel verdugos, & Italum, boia, si manigoldo appellant. & l. 1. §. remouet. ff. de postul. redicit de locantibus operas ad pugnãdum cum bestijs, & idem facit l. in arenam. C. de inoffi. testa. At ipsemet Caiet. & prædicti, qui eũ sequuntur, negant idem esse in alijs delictis, in quibus ex vtraque parte versatur turpitudo: ergo illa non satisfacit.

Ratio vero, quam prædictus Segobiensis, sequutus aliquot alios sentit; videlicet, quod lex permittit & facit iustam operam meretricis, nõ tamen alias prædictorum operas, non potest defendi: tum quia ipsimet affirmant acceptum a mulieribus, quæ non sunt meretrices, licet sint coniugatæ & monachæ, non esse restituendum; & constat, nulla lege etiam humana, earum in hac re operas iustas fieri: tum quia lex naturalis & diuina, quæ necessario est seruanda in foro conscientiæ, damnat illam: nec vlla lex humana eam potest quo ad illud forum iustificare, arg. cap. erit autem lex. 4. dist. & cap. fin. de prescrip. tum quia sequeretur, quod acceptum ob operam pugnandi aduersus feras, cum probabili vitę periculo, non diceretur turpiter acceptum, secundum leges humanas, & alias, aliarum gentium, quæ id probant, aut certe permittunt,

Digitized by Google

mittunt, iuxta prædicta in l. 1. §. remouet. ff. de postul. & l. in arenam. cum ei adnotat. C. de inoffi. testa. quod tamen videtur esse cõtra mentem eorundem. quod idem esset dicendum de opera conductorum ad duella, vbi permittuntur, & ad furta, vbi ea puniuntur: quod tamen est contra l. 2. & 3. ff. de condi. ob tur. cau.

36 Quare omnibus omnium dictis ruminatis, asserenda arbitror tria. Primũ, quod nulla est differentia quo ad forum conscientiæ, in quo lex naturalis & diuina necessario seruanda est, inter acceptum ob operam meretriciam ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtrinque turpitudo versatur, ab altera: quia in omnibus datur, & accipitur, contemplatione maleficij damnati & punibilis in illo foro, & in omnibus æque voluntarie datur, & in omnibus æque admittitur turpitudo ab vtraque parte, quo ad illud forum.

Secundum, quod ratio solida & vera, quare acceptum ob operam meretriciam, nõ est restituendũ, est, quod acceptum voluntarie ab alio ita vt ab vtraque parte admittatur turpitudo, nulli est de præcepto restituendum, iuxta cõclusa sup. in 2. dicto contra Palud. Adri. & alios multos pro D. Anto. Monal. Ang. & Silu. ibi citatis.

Tertium, quod verus intellectus §. supra citati, sed & quod meretrici. colligitur ex supradictis in confutatione primæ rationis, videlicet; turpe esse meretricari iure naturæ, non tamen iure humano: ideo licet meretrix turpe faciat, attento iure naturali, quod est meretrix: non tamen turpiter accipit mercedem, attento iure humano, quod permittit, eam esse meretricem: & ita ille §. solum habet locum quo ad forum & territorium, in quibus opera meretricis est permissa, & non quo ad forum & territorium, in quo illa est damnata, & punitur; quale est forum conscientiæ: & consequenter meretrix quo ad forum cõscientiæ, in quo eius status damnatur, non minus peccat accipiendo mercedem, pro illa opera fœda, quam præstat, quam qui accipiunt mercedem pro operis locatis ad occidendum, ad (vt ita dicam) duellandum & iniuste bellandum, ac alia huiusmodi: nec consequenter in illo foro tenetur minus ad restituendum, quam illi. Sed quia illi per conclusa in præfato dicto secundo non tenentur de præcepto, sed de consilio tantum restituere. quæ est conclusio communis & antiqua speciali & noua ratione efficaciter, fundata.

37 Ex quibus tribus dictis, & eorum fundamentis infertur primo, quod prædictus §. sed & quod meretrici. habet locum non solum in meretrice, sed etiã in omnibus alijs, qui operas suas locant, aut accomodant eis rebus, quæ permittuntur in foro exteriori, licet damnentur in interiori; qualia sunt multa quæ permittuntur, iuxta cap. denique. 4. dist. in spectaculis carnispriuij, & aliorum festorum, & in hastiludijs, torneamentis, choreis, &c. Quales item erant pugnæ, quas Romani permittebant cum feris, ad quas qui locabant operas, licet fierent infames, vt sunt meretrices: tamen permittebantur, & non puniebantur plus quam illę, & accipiebant suarum operatum pretium, non secus quam illę; iuxta prædictam l. 1. §. remouet. cum seq. ff. de postul. & l. in arenam. C. de inoffi. testam. quæ est conclusio quotidiana comprehendens innumeros,

numeros, qui conducunt operas ad multa ludicra, quæ sunt saltem peccata venialia, & ita damnata in foro, interiori: sed quia non sunt damnata in exteriori, quo ad mercedem accipiendam, & retinendam, æquantur meretricum operis.

78 Secundo infertur, opinionem doctissimi Ioan. a Medina in Codice de restit. q. 20. quam prædicti Didacus, & Sotus penitus carpunt, esse veram, qua parte ait peccare meretrices accipiendo mercedem tamquam debitum operę suæ fornicariæ: tum quia accipere mercedem pro opera occidendi aliquem iniuste, vel furandi, vel infamandi, vel aliquod aliud delictum faciendi, est peccatum, secundum omnes, & non alia ratione, quam quia occidere, & alia prædicta facere, est peccatum. Ergo & accipere mercedem pro fornicandi opera est peccatum, cum illa opera sit talis in foro conscientiæ: tum quia in cõfesso est, quod assassinus, & quiuis alius locans operas suas ad committendum peccata, & accipiens mercedem obe eas peccat: tum quia licet non concludat quod opera meretricis sit inuendibilis, eo quod est peccatum, & peccata nullius pretij sint, immo nihil, iuxta illud Ioann. 1. expositum ab Augustino, *Sine ipso factum est nihil*. ideſt, peccatum, eo quod, vt respondet Sotus, licet opera illa fœda meretricis, quatenus est pectatum, nullius sit prætij; quatenus tamen est res quædam humano vsui accommodata, pretio æstimari potest. Licet, inquam, argumentum Medinæ non concludat, operam illam de se, & in genere entis esse inuendibilem, concludit tamen esse inuendibilem in genere moris, & actus intrinsece mali, pro quo nihil iuste posse promitti, dari, vel accipi, sancitum est ab omnibus iuris vtriusque auctoribus, vt videre est in l. iuniſgentium. §. si ob meleficium. ff. de pact. l. 1. 2. & per totum. ff. de condi. ob turp. cau. & l. generaliter. ff. de verb. oblig. & l. 1. ff. de receptat. & C. de condi. ob turp. causam. per totum tit. & cap. 1. de homicid. lib. 6. & in alijs innumeris locis. Nec vsquam inuenies textum, qui significet licere accipere pretium pro opera peccandi, vel peccato cooperandi, excepta vna meretrice,

39 quo ad forum exterius: quia quo ad illud non peccat, nec punitur, & eius opera pro impunita reputatur. tum quia non est bona cõsequentia, qua Sotus vtitur; scilicet opera meretricis, quatenus est opera & quidam actus vsui humano accõmodus, est alicuius pretij & æstimabilis: ergo pro ea aliquid accipi potest: quoniam omnis opera exterior, qua peccator operatur peccatum, vt plurimum est talis, & tamẽ nullus vnquam Catholicorum, quod sciam, dixit licite posse pro ea saltem quãdo est intrinsece mala, qualis est opera meretricia, capi aliquam mercedem,

40 Non obstat, quod actus peccati consideratus in genere entis est quoddam ens, & consequentur quiddã bonum, & a Deo, vt diximus in Prælu. 7. nu. 17. & 16. licet idẽ cosideratus in genere moris sit nihil, & nullius pretij. quia omnia iura diuina, & humana respiciunt in eo magis id quod est in genere moris, quam qd est de genere entis, quæ sunt inseparabilia: & ita vetant absolute, ne pro tali actu accipiatur, detur, vel promittatur aliquid, excepta, vt dixi, vna fornicatione, & alijs similibus actibus, qui licet sint peccata in foro interiori, permittuntur tamen in exteriori, vt prædictũ est: sic in simili Caietanus ait, in 2. 2. q. 100. art. 2. ad secundum dubium, q. licet actus conficiendi sacramenta.

&

Digitized by Google

& ministrandi illa sit res temporalis: non tamen potest vendi; quia magis attenditur spirituale, quod sine illo non potest esse, quam substantia illius. Per quod ipsum dictum Caietani ob omnibus receptum probatur, quod licet aliquid sit in se vendibile: non tamen potest licite vendi, cum miscetur inuendibili. Sic ergo actus delinquendi, licet sit in se vendibilis, coniunctus tamen peccato, quod est inuendibile inuisibiliter, non potest licite vendi.

Tertio infertur, opinionem prædicti Medinæ non esse veram; qua parte ait, acceptum a meretrice in operæ suæ fœdæ mercedem, esse in foro conscientiæ restituendum: quia per concluſa efficaciter supra in dicto secundo, nō est restituendum de præcepto id quod turpiter acceptum est a turpiter dante: at per prædicta, quo ad forum conscientiæ non solum datur meretrici turpiter; sed etiam turpiter accipitur ab ea: quia datur & accipitur pro opera & actu, qui est peccatum, & non qualequale; sed mortale,, secundum fidem catholicam, vt prædictum est. Ergo non est necessario restituendum: sed retineri potest tamquam donatum, vel derelictum ab eo, qui dat, vt dixit Anton. in cap. quia plerique. de immunit. eccle. supra in dicto secūdo relatus, & declaratus.

Quarto infertur, necessario idem dicendum esse quo ad forum conscientiæ, de alijs feminis, & maribus, cuiuscunque ordinis, qui ob fornicariam operam aliquid accipiunt, quod dictum est de meretricibus, & e contrario: quia sicut illarum fornicatio est vetita, & peccatū mortiferum, vt plurimum in vtroque foro, sic harum fornicatio est vetita, & peccatum mortale in altero scilicet conscientiæ, secundum fidem catholicam, iuxta prædictam clem. ad nostrum. de hæret. & eo magis, quod meretrix non solum peccat infringendo non solum præceptum sextum & nonum: sed etiam vt plurimum infrigendo octauum, quatenus vetat iactantiam, & actum gloriandi, & laudandi se de vita, de statu, vestitu, & artibus ad alliciendum alios in malum turpibus, quod graue crimen esse pronunciatur in cap. quam graue. de excess. prelat.

Quinto infertur, partim verum, & partim falsum esse, quod communiter aiunt glossæ a multis receptæ in l. 4. ff. de condi. ob tup. cau. & in l. 2. C. eod. & in l. affectionis. ff. de donat. quatenus tenent, promissionem de dando meretrici ob operam meretriciam non valere, nec ex ea posse agi. Per prædicta enim constat id esse verum quo ad forum conscientiæ: falsum autem quo ad forum exterius: & e contrario partim esse verum, & partim falsum, quod ait Barth. in dicta l. 4. ff. de condi. ob turp. cau. a multis receptus, scilicet promissionem prædictā valere: quia verum est quo ad forum exterius: falsum autem quo ad forum interius.

Neque obstant illa tria, quæ quidam hic opponit. Primum tenuisse me in Manuali Hispano, feminas coniugatas, & Deo sacratas peccare accipiendo turpe lucrum pro causa turpis cōcubitus. Secundum, quod nunc omissa priore opinione teneo, posse quidem illas petere, & sibi retinere: sed non tamquā debitum legale, sed tamquam debitum ex animo grato. Tertium, contrariū tenuisse Sotum, Caietanum, & Couarruuiam. quia respondetur primo, superuacaneum fuisse notare primum, & tertium; cum ipsemet asseuerem ore pleno præfatam mutationem feciſſe, & discedere ab opinione præfati Soti, Caietani, & Couarruuiæ. Secundo, quod ipse non videtur satis intellexisse mea diligen-

ter

Digitized by Google

ter scripta, nec ego sua negligenter notata: quoniam confundit petitionem, & restitutionem; promissum, & acceptum; forum interius, & exterius; ius naturale male cognitum ab ethnicis, & idem bene cognitum a catholicis; obscurat debitum legale, & morale; & causam finalem, & impulsiuam, quæ omnia ego distincte & dilucide, & fortasse (absit iactantia) altius, & resolutius, quam alius numquam distinctius declaraui, vt ex eorum contextu omnium aliorum temporum collato, facile diligens, & eruditus quisque lector colligat.

41. Sexto infertur, confessarios prædictarum mulierum, & virorum impudicorum, quibus ob impudicitiam aliquid promissum est, & nondum traditum, debere illis consulere, quod nos cõsuluimus cuidam, qui precepto cuiusdam Magnatis, magnis promissis eius illectus, accepta parte eorum, occidit quendam, & ob id vertit solum in aliud Regnũ, quærebatur, quod ille Magnas nõ soluit omnia promissa, & petebat illa. Consuluimus enim, caueret ne peteret illa tamquam sibi debita iustitia legali; quia non erant talia propter promissionis nullitatẽ: & quia per talem petitionem approbaret peccatum, quod ante fecerat, & ita noue peccaret mortaliter: sed quod in litteris, quas ei scriberet, & mandatis, quæ ad eum daret, confiteretur primum, agnoscere se nihil sibi propter illam operam illicitam præter ipsum infernum, de iustitia deberi: & ita nil se petere ob eam, tamquã debitũ legale: sed supplicare illi, vt misereretur eius necessitatis & indigentię, & dignaretur mittere illi promissa, in eleemosynã: nõ quidẽ propter eius factũ, quod erat abominandũ: sed propter affectũ illum magnũ obsequẽdi ei, qui fuit potens, vt præceptis Dei præferret eius præcepta. Ita, quod nullatenus placeret ei suum factũ illicitũ, nec approbaret illud dicẽdo, ob id esse ipsi aliquid debitũ: sed solũ probaret affectũ magnum atque desideriũ obsequendi, quo in ipsum fuit, cum eius iussa compleuit, & erat obsequendi ei in licitis & honestis, quando ea scriberet, & mandaret. Ita quod delictum non sit causa principalis petendi promissa: sed causa impulsiua & occasio, sine qua non poteret. Quod ipsum, mutatis mutandis, debet consulere confessarius ei, qui promisit dare aliquid ob delictũ, post quod perpetratum vult dare, quod ob id promisit: nempe, quod perpetratio delicti nõ sit causa finalis: sed solũ causa, sine qua non daret, & quod det principaliter, vt necessitati eius subueniat, vel honori suo satisfaciat. Quod vtiliter dixit Caiet. 2.2.q.62.art.5. Sic igitur præfatæ impudicæ vtriusque sexus personæ debent coram Deo, & confessario agnoscere, nil sibi deberi in foro cõscientiæ ob illa turpia facta damnata in illo foro: & ita nihil velle, nec desiderare, vt quidquam ob ea promissorum eis tamquam debitum soluatur, ne noue peccent ea noue approbando: sed cupere & rogare, vt sibi subueniatur soluendo promissa tamquã mortaliter debita magno illi amori, quo fuerunt in promissorem extra operam illam illicitam, & quo sunt quando hęc petunt, ad inseruiendum tantum in licitis & honestis: quod ipsum seruare debent in dando eis promissa, qui promiserunt. Et arbitror, quod, vt prædictus homicida per viam iustam plura obtinuit, quam obtinuisset per iniustam: ita hæ quoque personæ impudicæ plura consequentur per hac viam Deo placidam, quam per contrarium.

Septimo infertur, omnia supradicta intelligenda esse de his, siue feminis

siue

Digitized by Google

siue maribus, qui sine fraudibus notabilibus a suis amicis aliquid extorquẽt: sed non de his, quę cum fraudibus notabilibus id faciunt. Verbi gratia, dicendo se esse virgines, cum non essent, aut non fuisse cognitas, nisi a magnatibus N. N. longe maiora extorserunt: quia eiusmodi, sicut alij fraudatores, ff. & C. de dolo. restituere tenentur, iuxta ea, quæ dicemus infra, nu. 78. post Gerard. & Adrian. Non sunt etiam intelligenda de his, qui accipiunt quidẽ sine dolo: sed ab his qui non possunt dare, l. 2. & 3. C. de aucto. præstan. & l. 1. & 2. C. de præd. minor. cap. si quis presbyterorum. de reb. eccles. non alie.

Vbi restitutio facienda.

42 *Restitutio rei alienæ fiat ubi sita est, si bona fide possidetur.*
42 *Debitum ex contractu, uel quasi soluatur ubi dictum est, uel petitur.*
43 *Debitum ex delicto, aut quasi soluatur ubi damnum passi fiat satis.*
43 *Debitum in India petitum an cambijs minuendum.*

42 RESTITUTIO autem facienda est vbi solutio fieri debet: & ita vbi est sita res, quando restitutio est facienda eo solo, quod est res aliena: cum qui bona fide, & sine sua culpa possidet, nihil perdere debeat, cap. 2. de constit. & l. si possessor. ff. de petit. hæred. Si tamẽ restitutio ex contractu, aut quasi debetur fieri debet in loco expresse, vel tacite solutioni destinato, aut vbi petitur, hac lege, vt extra locum præstitutũ solutio nec creditori nec debitori damno sit; l. 1. ff. de eo quod certo loco. cap. P. & G. de offi. deleg. & cap. dilecti. de foro compet. §. præterea. Insti. de actio. & si locus præstitutus non fuit, restituendũ est, vbi coram iudice competenti petetur, arg. cap. fi. de foro competen. & ad-
43 nota. in iuribus prædictis. Sed si restitutio ob delictum, aut quasi delictum debetur, facienda est in loco, in quo ipsa facta nullum damnum is, cui fieri debet, accipiat, siue restituatur vbi acceptum fuit, siue vbi est dominus, siue in alio loco, ad quem dominus transtulisset: ita v t damnificatus nulla impensa vel alio onere grauetur, quam si damnum datum non fuisset; quia restituere est in primo statu reponere, & reddere rẽ integre in statu eo, in quo dominus seruasset, si ab eo ablata nõ fuisset, l. restituere. 1. & 2. ff. de verb. signi. & l. 1. C. de sent. pass. & restit. & 2. quæst. 3. §. fi. sentit D. Tho. & explicat Caiet. 2. 2. q. 62. art. 5. quamuis semper sufficit restituere vbi creditori placet, l. 1. ff. qui satisda. congan. & per dicta supra eod. cap. nu. 11. Ex quo colligitur cuius impensis suo domino sit suum mittendum.

Quæstionis magnæ fuit nuper in Vrbe; An is, qui mutuo dedit mille in India, ea lege & conditione, vt certo tempore lapso, posset ea petere a mutuatario vbicunque terrarum inueniretur, an postea inuentus in Vrbe teneatur soluere integra illa mille, an vero possit deducere cambia; quibus cõsistat traductio illorum ab India in Vrbem? Et quidem videtur liberandus soluendo illa integra mille in India, aut etiam in Vrbe deductis cambijs; quoniam l. 1. & totus titulus ff. de eo, quod certo loco, nõ solum habet locũ in debitis aliarum specierum; sed etiam in pecunia numerata, textus est in l. 4. ff. de eo quod certo loco.

Quomodo

Digitized by Google

Quomodo restituendum.

44 *Restitutio facienda est eo modo, quem causa cur debetur postulat.*
44 *Remissio sine rei soluendæ præsentia sufficit ad restitutionem.*
45 *Debiti remissio solutio quædam est.* & 46.
46 *Debitum facilius remittitur, dum res soluenda præsens non est.*

44 RESTituendum autem est eo modo, quem natura contractus, delicti, aut vltimę voluntatis requirit, & sufficit quod obligatus per se, vel per alium restituat, argu. cap. qui per alium. de regu. iur. lib. 6. Et si delictum occultum est, etiam restitutio occulta debet esse, argu. cap. si peccauerit. 2. q. 1. §. non tibi dico. de pœnit. dist. 1. Sed cauendum est, ne quando per alium occulte fit, internũcius quod restituẽdũ est, retineat, & restituere debẽs in sua obligatione pmaneat, vt dicetur infra eod. cap. nu. 67. Et quidquid S. Anton. 2. part. tit. 2. cap. 4. & Din. in regula. peccatũ de reg. iur. lib. 6. & alij alibi dicant, sufficit
45 etiam quo ad forum conscientiæ, vt is cui restitui debet, liberaliter & voluntarie remittat, & condonet, iuxta gloss. in d. cap. peccatum. verb. restituatur. & Host. in summa de vsur. §. quæ pœna. ver. quid si. siue realiter ei offeratur, & coram constituatur, quo accipiat, aut condonet: siue solum verbo offeratur, siue absq; vlla reali, vel verbali oblatione, creditor precibus partis, aut alterius alicuius internuntij, confessarij, aut alterius remittat & condonet, modo vere & ex animo remittat, & ea sit talis quæ donari possit, vt recte Caietan. in summa verb. restitutio. resoluit, & Adria. in. 4. de restit. q. 2. col. 4. sensit. Et
46 credendum est, eum ex animo remittere, si ipse id affirmat, cum vt æquiter. Caiet. vbi supra aduertit, nemo alius sit suæ voluntatis se aptior testis. Quod verum est, si contrarium non arguunt coniecturæ; quales respondimus interuenisse quodam casu, in quo austerus quidam dominus, qui suos subditos precibus suis non obtemperantes, per se aut alios vexabat, a quibus certam conditionem petijt, argu. l. 1. §. quę onerandæ. ff. quarum rer. actio non det. & glo. l. 1. ff. quod iussu. Et videtur nobis cautum, quod Caieta. singulariter addidit scilicet, quod pauper diuiti debens non fecat ad eum, aut ostendat id quod est soluẽdum, sed deprecetur per se vel alium, quo ipsi condonetur, ne rei debitæ præsentia difficilior efficiatur ad condonandum: cum multo facilius, quod habemus, quam quod possidemus, remittamus & condonemus. l. cum hi. ff. de transact. facit l. sed & si ego. ff. ad Valleia. Neque id obstat condonandi liberalitati, sed ad illiberalitatis tentationem reprimendam valet.

Quis ordo in restitutione seruandus.

47 *Debitum omne soluendum si potest: sin minus, prius certum quam incertum.* & 48, *Et prius res sua Domino, num.* 49. *quam illud; & illud, num* 50, & 51. *Et prius talium, & talium contractuum, quam vsurarum, num* 53.
52 *Restituere contra ordinem prædictum non sufficit.* & 53.

Digitized by Google

53 *Debitor creditori posteriori prius petenti cur prius soluit.*

47 IN restituendo seruetur ordo, quem ius diuinum, & humanum præscribunt, scilicet quod nullus ordo seruetur, quando suppetit vnde omnibus soluatur, cum omnibus, quod debetur sit soluendum, iuxta illud S. Paul. ad Rom. 13. *Cui honorem, honorem, cui debitum, debitum, & cui tributum tribu-*
48 *cum.* & §. 1. Insti. de iust. & iur. & quando nõ suppetit ad omnia soluẽda priu debita certa, quorum creditores sciuntur, soluantur, quam incerta, quorun creditores ignorantur, propter quattuor rationes S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7 Vnde sequitur, vt bene adnotarũt Siluest. verb. restitutio. 6. q. 5. & Caiet. verb restitutio. cap. 8. multos errare, qui cum non possunt omne debitum restituere, componunt se super incertis cum prælatis Ecclesiæ, vt id quod eis remittitur tamquam proprium possideant, certos creditores defraudando. verum est tamen, quod si res incerta adhuc in eadem specie permanet; puta quidam calix consecratus, repertus, aut ablatus, & adhuc integer, & non potest haberi eius dominus nec inueniri, potest dari prius Christo erogãdo in eius pauperes, & pia opera: quia per id nulli creditori præiudicatur: siquidem debitor non tenetur ex alieno creditori satisfacere: & constat, quod ille numquam eius fuit, immo semper alienus, §. sacræ. Instit. de rerum diuisione.

49 In debitis certis seruandus est ordo Baldi communiter recepti in l. pro debito. C. de bon. aucto. iud. poss. scilicet, quod primum suo domino suum restituatur, vt commodatum, depositum, furto subtractum, aut raptum, quod adhuc in sua forma & specie reperitur: quia hoc in eius, qui restituere debet, bonis non numeratur, cum eius dominium numquam ad illum translatũ sit, immo semper penes eum, cuius erat remansit. Et ideo ante omnia alia illi restituendum est, l. si ventri. ver. si tamen. ff. de priuil. cred. Secundo loco venditori soluendum est pretium eius, quod vendidit emptori, penes quem res empta est: quia quamuis illius dominium in emptorem transierit, l. traditionibus. C. de pact. illud tamen remãsit obligatum solutioni quãdiu in sua forma & specie penes emptorem inuenitur, iuxta dictum Bal. & eos qui eum referunt vbi supra. Pro quibus facit primo l. 2. ff. quib. cau. pig. vel hypoth. tac. cont. per argumentum a fortiori. Deinde, quod hoc videtur valde equũ, & rationi consentaneum, saltem ad hunc effectum, quo in hoc ceteris creditoribus præferatur, quando omnium solutioni debitoris bona non sufficiunt.

50 Et idem eadem ratione videtur de omni eo, quod titulo oneroso datũ fuit. verum est tamen, quod si res empta pluris valeat, quam pretium pro ea promissum, eo soluto, residuum cederet alijs debitis soluendis. Verũ est item, quod venditor non habet hoc priuilegium in pecunia habita ex re vendita; nec emptor in pecunia habita ex nona eiusdem rei venditione, nec in eo, quod permutatione illius habuit; quia nec pretium, nec habitum per permutationem in singularibus actionibus in eius locum succedit, iuxta glo. Bar. & communem in l. Labeo. ff. de verb. sign.

Tertio loco seruanda sunt statuta regionis, si quæ inueniuntur specialia, super ordine restituendi, vt dicuntur esse in aliquibus regionibus de nũmularijs fraudatoribus: & si non sunt, seruetur ius commune, iuxta quod ij, quibus bona fue-

Digitized by Google

na fuerunt expresse obligata, alijs præferuntur, & postea in sua dote vxor, & fiscus alijs creditoribus, quibus non sunt bona prius expresse hyppothecata, quãuis tacite sint, l. assiduis. C. qui potio. in pig. ha. & l. quãuis. de priu. fisci.

51 Quarto loco sequuntur ij, quibus sunt tacite hyppothecata suo ordine, postea depositarij, nisi quando depositа fuit pecunia ad negotiandum, & vt soluerentur vsuræ, aut interesse, l. si hominem. §. fin. ff. depos. & l. si ventri. ff. de priuil. cred. quia tale depositum vim mutui habet, l. certi condictio. §. fin. ff. de rebus credit.

Quinto loco subsequuntur, qui habent priuilegium personale, quo præferantur alijs sine obligatione reali. Postremum locum tenent alij creditores, qui nõ habent hyppothecam, nec obligationem bonorum expressam, nec tacitam, nec priuilegium personale, sine consideratione, quis eorum sit prior, aut posterior: ita vt quod prædictis satisfactis supererit, pro rata parte nominum inter hos diuidetur recipiendo, & amittendo solidum pro libra, vt dici solet: deductis tamen ante omnia impensis necessarijs, sed non pomposis, ac superfluis funeris & exequiarum debitoris mortui, & publicationis, & copiæ testamenti, & alijs ad aditionem hereditatis necessarijs, iuxta Palud. communiter receptum in 4. lib. sent. dist. 15. q. 3. & S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3.

52 Aduertendum tamen, quod qui alteri mutuum dedit pro reficiẽda domo, naui, aut alia re simili præfertur omnibus, qui habent hyppothecam bonorum domini illius in solutione ex pretio eius consequenda, l. 2. ff. qui potio. in pig. habe. Addo præterea, quod qui debitor soluendo hunc ordinem non seruat, suę conscientiæ non satisfacit, iuxta Hostien. Monal. & Siluest. verb. restitutio. 6. q. 7. si ignorantia iuris, aut facti eum non excusat, argu. cap. ea te. de

53 iureiur. nisi quãdo creditor aliquis in petendis suis creditis in iudicio, aut extra illud fuit alijs diligentior: quia tunc non solum potest, sed etiam debet prius illi, quam alijs soluere, l. pupillus. ff. quæ in fraud. cred. Siluest. vbi supra, q. 8. modo alij non sint magis priuilegiati. Et idem, quod hic diximus de debitore soluente, est dicendum de creditore petente; nempe quod non peccat accipiendo suum debitum, quod diligentius petijt, si alij non sunt magis priuilegiati, alioqui sic, violando iustitiam, quæ habet, vt illis priusquam ipsi satisfiat per prædicta. Vnde infertur peccare generos, & natus recipiẽtes, aut retinẽtes de bonis socerorum, quod eis debetur, scientes eorũ bona alijs magis priuilegiatis deberi. Aequum etiam nobis videtur, quod Caietanus verb. restitutio. cap. 8. dicit, quod vsurarius prius debet soluere, quod debet per cõtractus licitos, quibus non est pauperior factus; quales sunt emptionis, & mutui, quam vsuras inique extortas, etiam si ante illos contractus fuissent extortæ. Per quod soluitur, quod hic noue quærebatur: debet tamen prius eas soluere, quam quod debet per contractus gratuitos, quibus pauperior est factus. Non obstat, quod Medina teneat oppositum, dicens vsuras esse magis iniustas, magisque prohibitas a iure diuino naturali, & humano, quam sit retẽtio debitorũ ex alijs contractibus: quia id non est verum: magis. n. indubie debeo tibi quod mihi mutuasti, quã quod per vsuram tibi ademi: cum in mutuo nemo vnquã dubitarit, & in vsuris multi: quãuis male, vt colligitur ex cap. quoniã in oĩbus. de vsur. & clem. 1. eo. tit. tũ ob alia, quę breuitatis gratia, omitto.

Neque obstant illa tria, quæ quidam hic notat. Primum me dicere, quod quando bona, quę sunt restituenda, nõ sufficiũt omnibus creditis persoluẽdis, & creditores sunt æquales, restitutio est facienda pro rata. Secundũ, teneri debitorẽ ad restituendũ, quando posterior creditor debitum suum exigit. Tertiũ vtriusq; dicti cõtrariũ esse ꝓbabilius; quia qui prior est tẽpore potior est iure.

Cui respondetur primo, me non dicere prædicta verba, quæ ipse dicit, sed hæc. Si prædictis, scilicet priuilegiatis satisfactis, aliquid supererit, pro rata parte nominum inter hos, scilicet nullatenus priuilegiatos, diuidetur: nisi aliqua statuta sint contraria, vt dicit S. Antoninus, & est verissimum, & quotidiana praxi receptum.

Secundo, quod ego expresse assentior dicentibus, quod debitor potest, & debet soluere prius creditori posteriori prius petenti, & exigenti debitum, in iudicio, vel extra illud, quam priori nullatenus priuilegiato, propter diligentiam, quam in petendo adhibet, l. pupillus. ff. quæ in fraud. cred. Et ita falsum est, quod ille ait in secunda nota me dicere; scilicet debitorem teneri ad restitutionem priori creditori, quando posterior prius suum debitum exigit. quoniam expresse contrariũ asserо: quia vt ait lex prædicta diligentia posterioris in petendo suũ debitũ fecit eũ potiorẽ, sicuti hyppotheca, & aliud priuilegiũ.

Tertio, verum esse non, quod ille ait, me dicere, sed debitorem, qui sciens se debere creditoribus chirographarijs nullatenus priuilegiatis, & sua sponte non coactus, neque exactus, neque requisitus soluit posteriori fraudans priorem ea parte, quæ illum contingeret, si bona venirent, secundum communem sententiam peccare grauiter, & teneri ad restitutionem: eo quod soluit, quod alteri debetur, iuxta cap. ea te. de iureiuran. Per quod damnantur multi, qui volentes gratificari quibusdam, & videntes, sua bona esse diuidenda per iudicem ob suam mortem, vel ob fugam, vel aliam absentiam inter creditores non priuilegiatos, diminuenda credita pro rata, soluunt eis integra; quorum, de numero ne sit caueat præfatus religiosus, si consuluerit hoc talibus debitoribus.

Quarto, quod incogitanter videtur allegare pro suo proposito cap. præfatum, qui prior est tempore, potior est iure: quia magis probat antiquiorem creditorem debere præferri posteriori, quam suum propositum; cum palam sit creditorem maius ius quærere sibi credendo, quam petendo, cum ex illo, & non ex hoc nascatur obligatio contra debitorem. Nec potest huic inductioni responderi a defendente, quod posteriori diligentius petenti possit iuste solui; nisi id, quod iurisconsultus in præcitata lege pupillus. sentit; nempe non esse cętera paria, cum posterior creditor est diligentior in petendo. Et præfata regula, qui prior. intelligitur quando cetera sunt paria, vt super ea adnotauit gloss. per l. quoties, vtriusque est par causa potior. vnde sumpta fuit illa regula. ff. de reg. iur.

Quando est restituendum.

54 R*Estitutio statim facienda.*
54 *Præcepta affirmatiua, & negatiua non æque ligant.*

55 Debitor

Digitized by Google

55 *Debitor quoties noue peccat non restituendo.*
56 *Restituere quis non posse commode dicitur.*
57 *Restitui non debent bona minoris ordinis cum damno maioris.*
58 *Debitum ex delicto, & contractu quo ad quæ paria.*
59 *Damnum proprij boni, & lucri non restituere alienum.*
59 *Instrumenta ad viuendum necessaria quando non restituenda.*
59 *Confessarius an absoluet cum. qui semel iussus non restituit.*
60 *Necessitas extrema differt. sed non tollit restitutionem.*
61 *Necessitas extrema non tollit restitutionem etiam eius, quod in ea capitur, & ea minor minus.*
61 *Commune fieri, & communicandum longe differre.*
61 *Extreme patienti satisfit etiam non donando.*
62 *Dominus non sit rei, quæ vsu consumitur, eo quod iure illam consumat.*
62 *Dominus consumans suam rem interdum restituere tenetur.*
62 *Causa limitata limitatum producit effectum.*
62 *Necessitas decentis status differt restitutionem.*
63 *Damnum debitoris, & creditoris quod differt restitutionem.*
63 *Damnum quod formidatum reipublicæ excusat a restitutione.*
63 *Restitutionem excusat metus probabilis peccatorum.*
64 *Debitor sciens se talem, antequam damnetur, restituat.*
65 *Confessarius quando iuste differt debitori solutionem.*
66 *Debitor differre non potest soluendo paulatim.*
67 *Restituet quis per alium quando, & per quem faciet.*
68 *Testanti qui potest statim restituere non sufficit legare.*

54 REstitutio aũt facienda est statim iuxta S. Tho. 1.2.q.62.art fi. ab omnibus receptum. Pro quo est cap. sæpe. de restit. spol. quatenus habet, tantum fere peccare qui alienum retinet, quam qui accipit. Et quod præceptum restituendi, quamuis sit affirmatiuum, quatenus expresse iubet restituere: est tamẽ negatiuum, quatenus tacite precipit non retinere alienum, inuito suo domino. Et præcepta negatiua semper, & ad semper obligant, quãuis affirmatiua non nisi ad certum tempus, iuxta eundem S. Tho. 2.2.q.33.art.2. & Arch. cap. si peccauerit. 2. q. 1. & in summa de pænit. dist. 5. Panor. & omnes in cap. nouit. de iudic.

55 Ex quo infertur primo, decisio dubij quando, & quoties quis ob retentionem alieni noue peccet? nam omnes tenent, quod non peccat noue singulis momentis: & quod pluries quam semel peccat communiter, qui illud multo tempore retinet: & quod peccat, quoties proponit non restituere illud. Et etiã credo, quod quotiescunque vtitur alieno, quod restituere tenetur, quamuis de restitutione nõ cogitaret, Caiet. 2.2.q.66.art.3. & secundum aliquos quoties commode restituere valens non restituit: quod tamẽ intelligendum est, si id animaduertit, quamuis non statuat illud non restituere: nõ autem alias, siquidem illud potius est status peccati quam peccare.

Secũdo infertur, q; quãuis q; nocte in lecto, aut in ecclesia recordatur, se alienũ habere, & posse cõmode restituere, statim debeat proponere actualiter vel virtualiter restituere: nõ tamẽ statim a lecto surgere, aut ecclesiã egredi;

Digitized by Google

quo id restituat: quia id non potest commode, & satis est, id facere, quum cõmode poterit, boni viri arbitrio. Ad id autem quod hic quæritur; An hæc cõmoditas arbitraria referatur ad tempus, vel ad facultatem restituendi? Respõdetur, quod ad vtrunque: ad tempus quidem, per prædicta; ad facultatem autem, per statim dicenda, seruando ea.

Tertio infertur, quod sicut ignorantia probabilis iuris, aut facti quandiu durat a restitutione excusat l. quod te. ff. de reb. cred. cũ ei adnot. sic etiã multo magis ab statim restituendo excusabit. Et vt condonatio creditoris pro sẽper a restitutione excusat, sic ab statim restituendo eius voluntaria dilatio excusabit: siquidem permanente hac, inuito domino alienum non retinet. Et vt perpetua restituendi impotentia perpetuo excusat, sic impotentia restituẽ-
56 di statim ab statim restituendo excusat. Et dicitur non posse, nõ solum qui est in extrema necessitate, aut nullo modo potest: sed etiam qui commode non potest, l. Nepos Proculo. ff. de verb. signi. cap. faciat. 22. q. 2. Ille autem dicitur commode non posse, qui non potest sine damno suorum bonorum altioris ordinis, qualia sunt vitæ, & salutis, respectu famæ, & rei familiaris: & qualia famæ respectu rei familiaris, vt supra dictum est: aut non sine magno dãno eorum quę sunt eiusdem ordinis, quod aliqua dilatio parum creditori no-
57 cens excusare potest, vt accurate S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 8. prosequitur. Et ita qui statim aliena bona fortunæ restituere sine amissione propriorũ suæ vitæ, salutis, aut famæ non potest, ad statim restituendum non tenetur: nam quemadmodum iuxta prædicta, in cap. 16. num. 44. nemo tenetur regulariter ad bona aliena inferioris ordinis restituenda, cum damno suorum altioris ordinis, sic & multo minus tenetur ad aliena inferioris ordinis, & qualitatis, cum amissione propriorum altioris ordinis statim restituenda, argu. cap. cum in cunctis. de elect. & auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccles. Sic eadem ratione, qui debet centum aureos statim soluendos, si non potest statim soluere sine magno damno suæ rei familiaris, puta non nisi domum suam, aut aliquod prædium multo minoris vendat, quam valeat, ad statim restituendũ
58 non tenetur. Quod (nostro iudicio) non solum locum habet in debito, quod ex contractu, aut vltima voluntate, sed etiam in eo, quod ex furto, aut alio delicto nascitur, vt sentit B. Anton. vbi supra, quidquid Caiet. vbi supra dicat. quia quamuis hæc duo debita, quo ad suam originem differant (quia in vnius origine peccatum est; & in alterius non) quo ad hunc effectum tamen, saltem in foro conscientiæ, similia sunt: siquidem vtrunque restituere tenetur, & in vtroque totalis impotentia omnino excusat, & sic in vtroque mediocris impotentia, mediocriter excusare debet, argu. de toto ad partem, l. quæ de tota. ff. de rei vendi. & cap. pastoralis. §. item si totum. de offi. deleg.

Nec obstat, quod quidam religiosus hic ait, asserere me excusari a restitutione eum, qui si statim restituat, amittet bona, vel statum adquisitum per vsuras, vel latrocinium, vel aliam iniustitiam: cuius contrarium ait esse tenendum. Cui respõdeo primo, mirari me, quod vir alioqui pius, & religiosus imponat mihi, etiam religioso, quamuis indigno, quod ego, nec hic, nec alibi dixi; scilicet excusari quem a restitutione ob conseruandum statum adquisitũ per vsuras, vel latrocinium, vel aliam iniustitiam. Immo in hoc ipso loco, nu.

seq.

Digitized by Google

seq. dico non posse quidem excusari a restituendo aliena, eo quod per illud sibi videretur euenire sibi magnum damnum, ea ratione quod restitutio alienorum non est damnum restitutionis; cum per id nihil proprium pereat. Et quod paulo post dico nu. 62. eum, scilicet, qui non potest decenter viuere secundum statum suum, si totum quod debet, statim restitueret, intelligitur de statu nobilitatis, vel alio iuste quæsito.

Secundo, quod quidquid dicat Sotus, & teneat Couarruuias, vt puto pro grandi obseruantia, quæ erat in Sotum multis, & irrefragabilibus argumentis probamus nos contra Sotum, & quasdam suas nouas imaginationes, infra nu. 8. esse veram illam præcellentem doctrinam, quam explicatius alijs tradit eruditissimus Caietanus in locis ibi citatis, quem etiam satis tacite videtur sequi Couarruuias in regu. peccatum. de reg. iur. lib. 6. par. 1. col. antepenult. nempe regulariter nō esse faciendam restitutionem bonorum inferioris ordinis cum iactura bonorum superioris, quam præfatus religiosus mordere velle videtur, licet aperte id non faciat.

Tertio, quod ego in nihilo recedo a Couarruuia, nec Couarruuias a me, quo ad propositum, si serena mente omnia dicta perpendantur, quod facile, si vacaret, & breuitas in hoc libro affectata, id permitteret monstrarem: nam & ipse Couarruuias, licet me tacito, tenet vbi supra col. 4. idē esse iudicādū de dilatione dāda debitori ex delicto, & debitore ex contractu; & ipse hic dico.

59 Aduertendum tamen, quod non dicitur magnum damnum propriorū bonorum; eo quod sint magnæ res alienæ restituendæ: quia vt recte Caiet. verb. restitutio. dixit illud non est suorum bonorum iacturam facere: sed aliena relinquere. Nec etiam dicitur magnum damnum propriorum bonorum, nō lucrari; eo quod restituturus est; quia vt idem dicit vbi supra, illud non est amittere suum, sed alieno non vti: quod (mea sententia) non habet locum in instrumentis artis, quibus victū sibi parat, qui restituere tenetur, iuxta S. Anton. nec etiam damnū propriorū bonorū ab statim restituēdo excusat, quē do restitutionis dilatio etiā magnum damnū, cui est restituendū, infert iuxta omnes.

Quarto infertur, quod quamuis æquum nobis videatur dictum Caiet. verb. restitutio. cap. 6. quod ante ipsum S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 8. sensit; scilicet quod confessarius non debet absoluere eum, qui statim restituere tenetur, nisi prius actualiter restituat, si antea a confessario iussus, restituere prætermisit: quia quamuis fides pœnitenti in his, quæ pro se, & contra se dicit, habenda sit: prouideri tamen etiam debet, ne qui semel defecit, iterum deficiat: licet, inquam, hoc dictum videatur aquum: talis tamen pœnitens occurrere posset, & tales circumstantiæ temporis, loci, & causæ, vt confessarius solo restituendi proposito contentus esse debeat: cum etiam Deus tunc eo (sua benignitate) contentus sit, argu. cap. dixi. & cap. magna. de pœnit. dist. 1. quia non est ad amplius faciendum opportunitas, argu. cap. si quid inueniſti. 14. quæst. 5. per quæ respondetur affirmatiue, ad noue quæsitum; An qui subtrahit decimas, aut impedit solutionem earum, possit absolui ante realem restitutionem, si ab ea aliquo supradictorum modorum excusatur legitime, non obstante Conc. Trid. quod sess. 25. cap. 12. prohibet absolui ante satisfactionē eiusmodi subtrahentem, vel impedientem.

Digitized by Google

60 Quinto infertur, quod in necessitate extrema cõstitutus, non habens aliud, quam quod ad suam, suorumque vitam est necessarium, restituere nõ tenetur, nisi creditor eadem necessitate præmatur; immo neque si eadem prę̃matur, argum. cap. si non licet. 23. q. 5. & l. si præses. C. de aqua quot. nisi dominiũ eius, quod restituendum est, semper penes creditorem remanserit, quidquid Ioan. Tabien. verb. restitutio. §. 4. dicat

61 Magna tamen circa hoc quę̃stio incidit; An sit vera communis opinio in 4. lib. sent. dist. 15. quam recẽtiores sequuntur in Armilla aurea; videlicet, eum, qui in extrema necessitate, quo ea se liberet, aliquid accipit, ad restituẽdum illud non teneri, licet ad pinguiorem fortunam euadat. Ad quam breuiter respondeo, oppositum eius, quod rectissime Adrian. vbi supra, quæst. 33. defendit, verius & iustius esse: nam efficaciter probamus in tractatu de redit. Eccle. q. 2. monit. 4. quod nemo sit verus dominus rei, qua eget, ad liberandum se ab extrema necessitate, licet posset iuste eam accipere etiã auctoritate propria, & ea vti, quatenus esset ad id necessaria. tum quia contraria sententia, non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, sine quibus non est affirmãdum aliquid contra ius regulare, cap. legatur. 24. q. 2. §. consideremus. in authen. de trien. & semiss. col. 3. cap. consuluisti. 2. q. 4. & cap. 2. de transla. prę̃la. & ius regulare habet, id, quod est vnius sine consensu eius non effici alterius, l. id quod nostrum est. ff. de reg. iur. tum quia lex illa celebris, quæ est secunda in §. cum in eadem. ff. ad l. Rhod. de iact. nõ habet, res fieri communes per necessitatem, sed esse communicandas. tum quia non patiuntur iura, vt eiusdem rei dominium sit penes plures insolidum, l. 3. §. ex pluribus. ff. de adquir. poss. Tum quia legi charitatis, misericordiæ, ac pietatis, & cuiuscunque alterius virtutis satisfit, succurrendo necessitatem extremam patienti sufficienter ad hoc, vt ab ea liberetur, vt palam est: at frequentissime succurri potest, & abunde quidem extrema patienti, commodando, vel locando ei rem illam, qua eget, non tradendo ei dominium illius; verbi gratia. Aliquis, alioqui saltem alibi dives, in mõtibus, Alpibus, vel Pyrenęi niue canis, necessitatem extremam alicuius vestis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens vestes pretiosissimas, holosericas, pellibus Herminiorum carissimis duplicatas, siue suffultas, obuiat illi, tenetur quidem ei vnam, vel duas, vel plures, & quotquot ille, ad illam necessitatem subleuandam eget, commodare, vel locare: sed non dare & transferre in illum illarum dominium: immo, cum se in aliquem locum, vbi necessitas illa cessaret, reciperent, posset illam, vel illas, quas cõmodauit, repetere; quod nemo negabit. tum quia nemo diceret, quod si quis alioqui dives aliquo in loco famę̃ moriẽs obuiaret alicui pistori, viginti mulos panibus coctis onustos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panum; cum tamen qua ratione fieret dominus vnius, eadem quoq; fieret omnium, antequam vllo illorum ad sedandam famem vteretur. Neq; quisquam diceret, pistorem obligatum esse ad dandum dominium omnium illorum illi: neque illum auctoritate propria posse omnes eos sibi occupare. immo quilibet eruditus dicet, satisfacere pistorem communicando illi esurienti panes necessarios ad illam esuriem sedandam. tum quia ridiculum videtur & grauitati legum cõtrarium dicere, extremam famem patienti quæri dominiũ

omnium

Digitized by Google

omnium panum, qui in foro venduntur, & ilico sedata per vnum panem fame, illud ei perdi, & rursus iterata fame fieri eius, & propulsata ea, desinere esse illius. tum quia glossæ receptæ in d.§.cum in eadem.& d.cap.sicut hi.47. dist.asserunt, verbum Communia in loco dicto, *Necessitas omnia facit communia*. exponendum esse, per Communicanda.

62 Concludo igitur, per extremam necessitatem proximi, obligare quidem proximos eius ad subueniendum ei tantum, quanto est opus ad liberandum eum ab ea, facereque sibi ius capiendi illud, etiam propria auctoritate: non tamen efficere eum ipso iure dominum illius necessarij: & consequenter teneri regulariter ad restituendum, cum ad pinguiorem fortunam peruenit. Dixi, Regulariter; quoniam nonnumquam, vt infra, num. 118. dicemus, ex paruitate rei, & alijs coniecturis, iuste credi potest, eum ad id non teneri.

Non obstat, quod Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. de iust. & iur. noue distinxit inter eum, qui non habet bona aliqua, vbi extrema necessitate vrgetur, nec alibi, & inter eum, qui alibi ea habet, & inter illud, quod tempore talis necessitatis insumptum fuit, quales sunt res ad esum pertinentes, & inter illud quod insumptum non fuit; qualis est vestis, aut equus, quo vsus est. & concludit, quod qui alibi habet bona, ad restitutionem expensi tenetur, & etiam qui non habet ad restituendum id, quod insumptum in illa necessitate non fuit: sed nō ad id, quod in ea impensum, & consumptum fuit. Non inquam, obstat. tum quia ipse fatetur, quod qui bona alibi habet, restituere tenetur etiam insumptum: & cum vnius regionis bona non adimāt necessitatem extremam, in quā in alia incidit, fateri debet, quod extrema necessitas sola non facit dominum rei alienæ, vt ea vtatur sine obligatione restituendi. tum quod præsupponit falsum, significans, quod omnis, qui licite vti potest eo, quod vsu consumitur, illius dominus efficitur: quia ipsemet lib. 4. q. 1. de iust. & iur. loquens, de extrauag. ad conditorem. de verb. sign. tenet, quod Franciscanus eius, quod licite comedit, & consumit dominus non est, iuxta cap. exijt. de verb. sign. lib. 6. quod nos latius cōfirmauimus in d. Tractatu prædicta. q. 1. Mon. 14. num. 1. tū quod etiam præsupponit falsum, quatenus significat, quod nemo, qui consumit aliquid tamquam illius dominus, si est verus dominus illius, ad illud restituendum tenetur: nam qui consumit panem & vinum mutuo acceptum, tāquam dominus & existens verus illius dominus consumit, l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. tamen soluere illud & restituere tenetur. Et ita quamuis extrema necessitas aliquē dominū faceret, quo ad effectū illū ab ea liberādi, non ob id eundē ab obligatione restituēdi liberaret, argu. cap. cū cessante. cū ei adnot. de appell. Siquidē ad se liberādum ab ea, sufficit dominiū, q̄ per mutuū, vel alisū iustū cōtractū, absq; donatione adquiritur. tū q̄ necessitas solū tribuit ius ad accipiēdū, & cogēdū, vt illi detur, q̄ sufficit, vt liberetur ab ea, & nō āplius, & ad hoc sufficit mutuo, vel cōmodato, vel alio contractu iuste accipere, aut illi dare: quia limitata cā limitatū producit effectū, l. non omnis. ff. de reb. cred.

Cōcludo igitur, q̄ qui aliquid in extrema necessitate accipit, post modū cū potuerit ad restituendū tenebitur, siue alibi bona habeat, siue nō, siue illud totum consumat, siue non; nisi per coniecturas probabiles iuste præsumeretur donatio, vt supra tactum est, & latius dicetur infra, nu. 118. & 119. quoniam

vltra

vltra prædicta sequeretur ex contraria opinione, quod si aliquis mille militum dux in extrema necessitate mille ducatorum aureorum alimenta alicuius priuati hominis, vel villæ comederet, soluere ei non teneretur; quamuis altero die direptione aliqua licita ditues euaderet, quod est absurdum, & ita non dicendum, l. nam quod absurdum. ff. de bonis liber.

Infertur sexto, eum, qui totum statim restituendo, non posset decenter pro dignitate sui status viuere, ad illud non teneri, quamuis id facere perfectionis esset, vt ait S. Anton. 2. part. tit. 21. cap. 8. col. 7. modo ei sit animus restituendi illi quam primum poterit, & modo curet, ne quid in alios vsus, quam necessarios & decentes impendat, quo reliquare aliquid, & paulatim restituere possit.

63 Infertur septimo, quod quando ex restitutione statim facta redundaret dānum corporis, aut animæ eius, cui debetur, non est statim facienda. quia nec furioso, nec irato ensis depositus, quo creditur, se aut alium percussurū, reddēdus est, cap. ne quis. 22. q. 2. Neque eadem ratione volenti bellum facere, aut litigare iniuste, sua pecunia, qua id faciat, & fortiori ratione, si ex ea magnū damnum reipub. obueniret: siquidem eius bonum priuato præponitur, cap. licet. de regul. & auth. de restit. & ea quæ par. §. licet. colat. 5. Et consequēter nemo debet facile cōdemnare Reges, alios q; Principes, qui aliqua iudicio eius, aliena retinent, credentes probabiliter ex eorum restitutione, sua regna passura magna incōmoda & bella iniusta, arg. l. si quis fumo. ff. ad lag. Aquil. Quæ tamen non procedunt, quando æqualia, vel multo maiora mala probabiliter crederentur euentura ex retentione, quam ex restitutione. Depositarius enim, qui sicut putat ex redditione gladij furentis, vel alius penes se depositi secuturam percussionem alicuius iniustam, ita credit ex retentione secutura esse maiora mala, puta, furentem, vel alium cum cognatorum, & amicorum turba, se & suam domum cum his, quæ in ea sunt incensurum, restituere tenetur, argu. a cessante ratione iurium prædictorum, quæ illa fundant, quod aliquando scimus euenisse. Et idem dicendum videtur, quando probabiliter creditur, quod ex restitutione statim facta, sequerentur adulteria, fornicationes, aut alia peccata mortalia, quę indigentia restituenti, aut eius filijs, aut filiabus suaderet: quia, vt dicit S. Anton. vbi supra, hæc mala sine conparatione sunt maiora, quam damnum, quod creditor ex dilatione sui debiti patitur, immo sunt bona altioris ordinis, quam fortunæ, quæ creditori debentur.

64 Infertur octauo, quod multi damnantur ob non solutionem debitorum, nullum sibi de ea scrupulum conscientiæ incutiendo, credentes se antequam per sententiam condemnentur, non teneri: quia quoties qui alienum iniuste retinet, & considerare debet, se illud debere, & proponit formaliter, vel virtualiter non restituere sine vlla iusta causa, quę eum excuset, toties mortaliter peccat, iuxta Ioan. Maior. in 4. dist. 15. q. 26. vt supra eod. cap. nu. 55. declarauimus. nam quemadmodum qui concubinam retinet, non est pænitens, sed pænitentiæ illusor, & confitendo peccatum peccato apponit; sic qui opere & voluntate, sine iusta causa alienum retinet, non est vere pænitens, iuxta Scotum in d. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.

65 Infertur nono, quod confessarius non potest pænitenti dilationem concedere,

Digitized by Google

dere,quando certo scit,eum soluere posse, nisi concurrat aliqua causa prædictarum supra eod.num.62. & seq. quæ ab statim restituendo excuset. Quibus adnumerarem casum, in quo videret confessarius, debitorem nolle se resoluere ad totum debitum statim restituendum,ob aliquod emolumentum inde sibi proueniens,& creditorem nolle concedere dilationem,parum sibi nocuã, & nũmquam,aut non tam cito,nec tam vtiliter, atque dilationem concedendo,suum recuperaturum, & ea concessa debitor suam fidem obstringit se ad certum tempus soluturum. His enim concurrentibus confessarius dilationem & absolutionem concedere posset, iuxta mentem Angeli in verb. restitutio. vlt.§. 5. post Directorium. nam tunc confessarius verisimiliter credere potest, quod creditor illo contentus foret, si sciret, vt ipse secretum intimum conscientiæ debitoris.

66 Infertur decimo, quod qui debet,& statim totum restituere potest, & non vult nisi certam partem in singulos menses vel annos, quousque solutionem finierit, non est absoluendus, quidquid dicant Hostien.& alij Sũmistæ, iuxta Adrian.in 4. de restit.col.17.dicẽtem,quod confessarius, qui talem absoluit, eum magnopere decipit; quia qui debet & potest commode restituere, & non restituit, est in peccato mortali,per prædicta. quod Ioannes Maior in 4. dist. 15.quæst. 28.ait non solum procedere in debitis ex delicto,& furto, sed,etiã in alijs mutuo,aut alio iusto modo contractis.

67 Vndecimo,quod qui non potest furtum, aut aliud damnum datum restituere per se,sine sui manifestatione,non debet per se,sed per aliam personam secretam & fidelem id facere, ad quod confessarius cui reseratum est peccatum aptior alijs videtur, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia si persona media non restitueret,non liberaretur debitor ab obligatione,vt exprimit S.Anto.p.2.cap. 4.§ 1. etiam quando pro fideli haberetur,si dominiũ rei restituendæ in eum, qui restituit translatum fuit: quamuis non, quando translatum non fuit, & iuste acceptum fuit, iuxta notata in cap. significante. de pigno. Et idem S. Anton. addit, ne multum fidant prædicatoribus.& confessarijs pecuniam potius, quam salutem animarum quærentibus, & consultum fuerit syngraphã a creditore accipere, in qua confiteatur, se accepisse tantam summam, per N. pro solutione eius, quod alius sibi debebat, sine nominis expressione, & eam pœnitenti tradere. Et in hoc casu restitutio differri potest, quousque inueniatur persona, per quam fideliter, & secreto fieri possit.

68 Infertur duodecimo,quod qui statim restituere potest,& non restituit,quãuis testamento relinquat,vt restituatur,securus non discedit,si aliquid ex prędictis eum non excusat:nisi quando id fecit, quia probabiliter credit, quod suus hęres melius præstabit, & nisi hoc persuasum haberet, statim ipse per se restitueret, Angel. verb.restitutio. 3. §. 2. Addo tamen, quod qui non potest statim restituere, debet remissionis schedam, aut dilationem a suo creditore petere,iuxta S.Tho.2.2.quæst.62. art.8.ad 2.receptum, nisi tali petitione peccatum manifestaretur per supradicta eodem cap.nu.31. aut aliquod scandalum sequeretur, arg.cap.nihil.de præscript.

Quæsitum est autem a multis; An defunctus detineatur in Purgatorio do-

nec

Digitized by Google

nec eius debita soluantur? Resoluo negatiue, iuxta S. Tho. in Quolibet. 6. art. 13. & Adrian. in Quolibet. 8. quia fieri potest, vt moriatur martyr, vel statim post baptismum, quem recta ire in cælum docet fides catholica, cap. baptismi vicem. de consecr. dist. 4. cap. cum Marthæ. de celeb. miss. & cap. debitum. de baptis. vel cum contritione ad omnem pœnam delendam sufficiēti, iuxta cap. mensuram. adiuncta gloss. de pœnit. dist. 1. vel absolutus virtute Iubilęi ad id efficacis, extrauag. 1. de pœnit. & rem. Non obstat, quod Angel. dixit contrarium per cap. in litteris. de rapt. in illis verbis, *Vt a peccatis suis valeat liberari:* quia, vt olim prælegendo illud Salmanticæ, diximus, loco verbi, *Valeat*, quod refertur ad defunctum, debet legi, *Valeant*, quod referatur ad hęredes: ita quod significat per restitutionem debitorum defuncti hęredes liberari a peccato suo negligentiæ: aut germanius, quod intelligatur de ope tribuenda mortuo, accidentaliter per preces creditorum, vel pauperū bene satisfactorum: nam vt ait S. Tho. vbi supra solutio debiti parum prodest defuncto, nisi accidentaliter, modo prædicto. Quare risu, aut potius commiseratione digni sunt filij, & alij hæredes, qui miserentes plurimum defunctis, & propter debita teneantur in purgatorio, nō miserentur sibi, quod tenētur in statu infernali notabiliter eorum solutionem negligentes, aut differentes. quod plus satis frequenter contingit.

De impediente bonum alienum.

69 *Impediens a consequendo aliquo bono quis tenetur restituere. 70. & 73.*
69 *Restitio præsupponit debitum legale.*
69 *Priuatio præsupponit habitum.*
70 *Testamentum, vel legatum qui facit mutari tenetur restituere.*
71 *Intellectus l. 1 §. denique. ff. de aqua plu. arcen.*
71 *Argumentum a contrario quando validum.*
72 *Iustitia distribuendi beneficia, & officia publica multum differt a iustitia distribuendi communes pecunias communitatis singularibus.*
73 *Beneficiariorum malus electo, vel collator, cui restituet.*
73 *Impediens malo animo cur non restituit, & impediens metu sic.*
74 *Restituent qui suffragantes siue uotantes.*

69 DVbitatur hic, An qui alium a cōsequutione officij, beneficij, aut alter ius boni impedit, restituere teneatur? In quo quamuis multum dissentiant doctores, vt patet per Adrian. in 4. de restit. quæst. 10. & quæstio sit difficilis, eamque Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. ad nubes efferat, omnibus tamē perpensis, nobis placet, quod Adriano non displicuit, quamuis illud non asseruerit, scilicet quod omnis & solus ille impediens regulariter restituere impedito, & damnū passo tenetur, qui impedit illum a consequendo officio, aut beneficio, aut alio bono ita ei debito, vt haberet iam in eo ius perfectū, quod appellant *ius in re* adquisitum per dispositionem inter viuos, aut vltimam voluntatem, collationem, confirmationem, aut alium modum legitimum, aut erat ei de iustitia debitum. ita quod habebat adquisitum aliquod ius imperfectum, quod appellant

Digitized by Google

pellant ad rem per iustam promissionem, emptionem, stipulationem, electionem, præsentationem, oppositionem siue concursum, expectatiuam, regressum, coadiutoriam, primogenium, legitimam, aut alium titulum, qui nō dat ius perfectum, per quod adquiritur bonum, sed quoddam imperfectum, per quod illi conuenit, & adquiritur aliqua actio, vel officium iudcis ad iure petendum: nisi impediat per modos iustitiæ contrarios; videlicet vim, metum, dolum, mendacium, aut aliam fraudem, etiam si alias odio, vel mala intentione impediat.

Mouet nos ad id primum; quia ex definitione restitutionis posita supra nu. 6. colligitur, quod vbi non est debitum legale, non est quod restituatur, quod etiam affirmat Caietan. in d. quæst. 62. art. 2. & etiam Sotus vbi supra. At nomini, cui non est ius in re, vel ad rem, vel officium iudicis ad petendum est debitum legale, licet forte sit debitum morale, & antidorale, vt colligitur ex glo. & alijs Inst. de actio. in princ. & in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Ergo non debetur eius restitutio.

Secundo, quod restitutio, siue redditio præsupponit ablationem, secundū mentem omnium, quam Sotus vbi supra exprimit. At cui nihil iuris est, nihil iuris auferur: quia priuatio præsupponit habitum, l. decem. ff. de verb. oblig. cap. ad dissoluendum. de desponsi. impub. Ergo &c.

7° Tertio, quod qui blanditijs, sine vi, metu, mendacijs, & dolo, facit testamētum mutari, aut legatum in alium transferri, restituere non tenetur, l. fi. C. si quis aliq. test. prohib. Ergo neque qui impedit, ne collator, præsentator, aut elector conferat, præsenter, aut eligat illum: vel Rex, vel alius, qui potest conferre aliquod officium, vel aliud ius illi vel illi, tenebitur illi aut illi restituere arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Dixi, Qui mala intentione, & c. quia intentio nocendi, aut malum iniustū inferendi, necessitatem restituendi non inducit, quamuis in foro conscientiæ peccatum inducat, nisi adijciatur ei opus aliquod exterius iniurium, & contrarium legibus iustitiæ; vt lictor mala intentione suspendens iuste damnatum, licet peccet; non tamen tenetur restituere quidquam, & miles in bello iusto occidens hostem, vel diripiens ciuitatem malo animo & fine, peccat quidem, sed non tenetur restituere: quia licet transgrediatur leges charitatis, vel aliarum virtutum, non tamen transgreditur leges iustitiæ specialis, quarū transgressio sola est iniuria, & obligat ad restituendum, vt probamus cum communi, in tracta. de redit. prædict. q. 2. monit 4. Qua ratione etiam Sotus, quem post hęc scripta legimus, discedit a Scoto, Palud. & communi in 4. q. 6. art. 3. a col. 17. quatenus aiūt, intentionem malam sine opere iniurioso inducere obligationem restituendi.

Per quę resoluitur negatiue illud noue quæsitum, An qui odio alicuius, famulum prosequitur, & efficit, vt herus eius dimittat eū, qui nō potest inuenire alium, qui tantum salarij ei soluat, quantum dimittens, teneatur restituere? Respondendum enim est quod non: nisi efficeret, vt herus contra iustitiæ legē ante lapsum temporis conuenti, eum dimitteret. Non obstat l. Proculus. ff. de dam. infec. quam Caiet. vbi supra citat: quia illa, & d. fluminū. §. si. eod. tit. pro nobis faciunt; habent enim eum, qui fodit puteū in suo, nō teneri vicino, licet

incideri

inciderit venas, per quas fluebat aqua in eius puteum. Neque obst. l. 2. ff. de noui oper. nun. quam citat Scotus; quia vitiosa est allegatio, & videtur voluisse citare l. 1. §. denique. 1. ff. de aq. plu. arc. quatenus significare videtur, eum qui puteum effodit, aut aliud opus in suo facit, vnde damnum vicinus accipit non teneri de damno, si non facit animo nocendi; significans a contrario sensu, quod tenetur, si eo animo faceret. Responderi enim potest primo, quod argumentum a contrario sensu, licet alioqui sit validissimum in iure l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iur. & cap. Apostolica. de his quæ fiunt a præla. sine cõsen. cap. nil tamen valet, quo ad ea, quibus contrarium exprimitur in iure, iuxta gloss. celeb. & receptam, vt tradit ibi late Felin. in cap. significasti. de foro competen. pro qua textus optimus in cap. a nobis 2. de sent. excom. & secundum omnes communiter intentio mala sine opere iniurioso non obligat ad restituendum damnum, vt prædictum est. Quę solutio roboratur ex eo, quod Vlpianus ibi noluit innuere obligationem restituendi propter malum animum induci, sed vt clarius confimaret dictum Marcelli, negantis eo casu actionem de dolo dari, dixit, non esse locum actioni de dolo sine malo animo, sine quo dolus non datur, l. dolum. C. de dolo. facit pro hoc, quod prædictæ leges fluminum. & Proculus. quæ sunt ipsiusmet Vlpiani, neque alia lex ponderat bonum vel malum animum: sed solum an quis iure, vel iniuria in suo faciat opus, quo nocetur proximo.

Non obstat, quod etiam S. Thom. in d. q. 62. art. 2. significat actum, malo animo factum inducere restitutionem aliquo casu, quo bono animo factus non induceret. tum quia S. Tho. non loquitur de actu solo animo malo facto, sed malo animo iniuste facto: & ita intelligendus est de actu iniurioso alteri, vel modo iniurioso facto; puta per vim, metum, dolum, vel fraudem, de quo statim dicemus. tum quia etiam idem S. Tho. videtur legisse prædictum §. denique. & quia non occurrit sufficiens responsio, tentauit aliqua parum firma. De quibus vnum est, quod ait teneri quem aliquo casu ad restitutionem, sed non secundum æqualitatem: cum restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quæ obligat ad æquale, secundum eundem ibidem, art. 1. Alterum, quod æquiparat in hoc collationem beneficij cum proposito firmo conferendi, quod nullo iure vel ratione necessario probari potest; & reprobatur ea manifesta, quod qui proposuit firmiter conferre alicui beneficium, si mutata voluntate alteri contulerit, valet collatio, & non tenetur restituere, nec peccat si æque dignus est. At qui iam contulit vni, si mutata voluntate conferat alteri, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur restituere, etiam si secundus esset longe dignior. Tertio, quod odium, vel malus animus sine opere iniurioso obligat ad restitutionem, quod cum saluare nititur Sotus, parum sibi cõstat, vt videre est vbi supra. Quare dicta S. Thomæ in illa responsione ad 4. reducenda videntur ad ea, quæ firma ratione probantur, & tribuenda obseruantiæ, qua solet esse in sacros canones & sacras leges adeo magna, vt nec latum vnguem ab eorum verbis recedere sit solitus; quod quia non aduerterũt Scotus, Palud. Caiet. & alij, putauerunt S. Thomam sensisse cõtrarium, in quo etiam Sotus se satis inuoluit.

72 Non obstat etiam ratio Caiet. vbi supra; scilicet, q officia, & beneficia sunt bona

Digitized by Google

bona cõmunia, quę ſunt ſingularibus diuidẽda; & ideo qui ea male diſtribuit aut male impedit, contra iuſtitiam diſtributiuam facit, vt qui male diſtribuit, vel impedit bene diſtribuere centum aureos cõmunes ſingularibus plebis, & conſequenter quemadmodum hic reſtituere tenetur, iuxta omnes, ita & ille tenebitur. Non, inquam, hæc ratio obſtat: tum quia illa ſolum militat in beneficijs, & officijs publicis; & ita quo ad alia nihil probat: tum quia non eſt eadem ratio de diſtributione centum aureorum communium faciẽda alicuius communitatis in ſingulos eius, & de diſtributione beneficiorum, & publicorum officiorum communium Eccleſiæ, vel Reipublicæ in ſingulos eius: nam vt perſpicaciter ait Sotus vbi ſupra, non ſunt beneficia, & munera publica communitatis, ita debita ijs, inter quos ſunt diuidenda, vt cẽtum aurei Communitatis diuidendi ſingulis eius ſunt debiti eis; eo quod beneficia, & officia publica ſunt inſtituta principaliter propter ſeruitium Eccleſiæ, vel Reipub. & non propter eos, qui ſeruituri ſunt. Et collatores eorum non diſtribuunt, tamquam debita eis, quibus diſtribuuntur, ſed tamquam debita ſeruitio Eccleſiarum, & tamquam electores miniſtrorum earum: ita quod, per bonam, vel malam electionem eorum, non fit principaliter commodum, vel damnum eligendis: ſed Eccleſijs, vel rebuſpub. quibus ſunt eligendi: ſicut præfectus ab aliquo domino ædificio alicui conſtruendo, deligendo artifices idoneos, vel minus idoneos, non facit commodum, vel damnum principaliter idoneis, vel magis idoneis, quos ad illud opus deligere omittit: ſed domino: & ſi quid damni dat, non tenetur reſtituere illis, quos omittit deligere, ſed ipſi domino, cuius ędificiũ eſt male, vel non adeo bene, conſtructũ.

73 Confirmantur hæc, eo quod licet iuſtitia diſtributiua illud, aut illud officium, vel beneficium, aliquibus dare obliget; regulariter tamen nemini ius perfectum, quod appellant in re, quo ſuum fiat, concedit, nec imperfectum, quod appellant ad rem, quo debitum illi ſit, & poſſit illud iure petere; quamuis ſit dignior, nec vmquam talis vſus in Eccleſia, aut Republica Chriſtiana fuit, etſi ſæpeſepius diuiſor non dando digniori, aut dando indigno peccet. Sed quando centum aurei communes ſunt particularibus plebis diſtribuẽdi, vnuſquiſque eorum ius aliquod habet, ob quod illis debetur, & ſuam partem, aut ſaltem quãtum debetur ex ea petere poteſt. Dixi ſupra in concluſione nõ eſſe reſtitutionem faciẽdam impedito; quia reipub. vel alij iniuſte læſo, faciẽda eſſet, vt ex proxime dictis colligitur.

Dixi, niſi impediat per modos iuſtitiæ contrarios, videlicet vim, metum, dolum, mendacium, &c. quia ſi per hos modos impediret, teneretur. Vnde ſi mentiens me eſſe mortuum, aut non eſſe eius conſanguineum, aut eſſe ſpurium, aut ignarum, aut malum, aut per alias fraudes, aut per vim faceret mutari teſtamentum, aut legatum, aut collationem, aut præſentationem beneficij, officij, aut alterius boni, & commodi factam, aut iam decretam, reſtituere mihi tenetur, iuxta omnes per l. 1. & 2. C. ſi quis aliq. teſta. proh. & l. fi. ff. de hæred. inſti. etiam iuxta Gerardum, relatum per Adrian. vbi ſupra, licet ipſe plus cęteris in hoc ſe extendat. Ratio vero, cur mala intentio damnificãdi hanc neceſſitatem reſtituendi non inducit, mendatium autem, fraus, aut comminatio, & alij modi iniuſti ſic, eſt quod intentio ſola damnificandi eſt

contra

contra charitatem, sed non contra iustitiam commutatiuam, cuius actus est restitutio, & mendacium, fraus, & comminatio sunt contra iustitiam; quia per hæc iustus modus adquirendi, qui impedito competit, impeditur. Non tamen tenetur restituere, quantum impedit, nec quantum soluere deberet, si eripuisset iam penitus adquisitum, aut debitum: sed quantū consideratis circumstantijs, iudicio boni viri videbitur, vt communis dicit in alijs casibus, saltem iuxta æquitatem, & consuetudinem in his semper seruari solitam.

74 Ex quo sequitur, quod quando beneficia, officia, & cathedræ dantur per oppositionem, seu concursum digniori, extante statuto, quod necessario debeant conferri candidatis tempore præstituto concurrentibus, & competentibus, si satis sunt in id qualificati, & aliquis impediuit, ne darentur legitimis oppositoribus, seu concurrentibus candidatis, sed alijs, restituere tenetur. quia illi iam ius quoddam perfectum adquisierant, ad petendum, vt alicui ex ipsis darentur. Quemadmodum etiam, qui iniuste ab opere agricolam, a scribēdo scribam, &c. impedit, tenetur restituere: quia impedit ab eo, quod ipsi iure conuenit, scilicet laborare, aut scribere.

Nec obstat, quod Sotus vbi supra colun. penult. significare videtur: quia non loquitur de scholasticis suffragantibus alijs, quam condidatis, sed de suffragantibus minus dignis candidatorum, de quibus etiam nos in hoc loco antequam eum videremus, diximus eos ad restitutionem non teneri: quamuis peccent eo modo, quo collatores, & electores beneficiorum, per supradicta. Sequitur etiam, quod non tenebitur restituere, qui sine vi, mendacio, aut fraude, mihi prohibuit profectionem ad Episcopum, cui erat propositum, beneficium alicui digno conferendi, ne me cognosceret, qui si me cognouisset, mihi illud contulisset; quia illud beneficium adhuc non erat meum, nec mihi debebatur, nec ab eo per modos iustitiæ contrarios prohibitus fui.

Quæ causæ non restituentem a peccato excusant.

75 *Restitutione a debita excusant hęc nouem. & seqq.*
78 *Debitor non omnis securus per remissionem, quoad peccatum.*
79 *Debitor non excusatur, licet debitum non petatur.*
80 *Debitor non liberatur specie perempta.*
81 *Beneficij collatio, vel procuratio non est debiti restitutio.*
81 *Officium per profanum quando fit restitutio.*
82 *Restitutione ob qualem ignorantiam, quis excusatur. & 83.*
84 *Emens rem ab eo quem suspicari debet furem, caueat sibi.*
85 *Præscriptio, quę a restitutione excusat.*
86 *Cessio qualis bonorum excusat a restituendo.*
87 *Bona vitæ, salutis, libertatis, & famę esse inæstimabilia.*
87 *Quę non est necesse reddere pro æstimabilibus, licet sit interdum vtile.*
88 *Liber homo quis possit vendi a se, licet non possit ab alio.*
89 *Bona trium ordinum vitæ, famæ, & pecuniæ multum differre.*
89 *Fama, vita, & libertas, & conueniunt, & æstimari non possunt.*
90 *Compensatio, quæ fit pro vita, & fama, non facit eas æstimabiles.*

Digitized by Google

90 *Fama non æstimatur plus quam vita, licet sic, vt illa compensetur.*
90 *Famam mulier proba pluris, quam libertatem æstimat.*
90 *Metus infamiæ, vt excusat adulteram, vel partum supponentem.*
90 *Intellectus, & inductio cap. officij. de pœnit. & remiss.*
91 *Vita non est amittenda propter famam illustris familiæ.*
91 *Æstimabile aurum etiam maximum, fama non etiam minima.*
91 *Adultera de Ecclesia non extrahitur sine debita cautione.*
91 *Fama per æquiualens nequit restitui secundum S. Thom.*
91 *Fama bonitatis sola inæstimabilis, non alia.*

75 POrro multa a restituendi obligatione excusant. Primum necessitas, de qua supra eod. nu. 60. Secundum, remissio, condonatio, aut alia satisfactio, qua creditor fiat contentus: quæ si est perpetua perpetuo excusat, & si temporalis, pro tempore quo durauerit, cap. peccatum. adiuncta glo. recepta, verb. restituatur. de reg. iur. lib. 6. & l. . ff. qui satisd. cog. concurrentibus duobus. Prius est, quod fiat per eum, qui donare potest, & liberam suorum bonorum administrationem habeat, arg. cap. veniens. de resti. adiunctis ijs, quæ supra eod. cap. nu. 45. diximus. Posterius, quod scienter, & sponte fiat sine vi, metu, dolo, aut fraude aliqua.

Ex quibus infertur primo, quod non prodest illa quottidiana satisfactio, qua creditor sit, contentus parte debiti propter diffidentiam recuperãdi debitum, natam ex eo, quod ei debitor minatur, quod si pro centum, quæ debet, nolit esse contentus quinquaginta pro integra solutione, nihil vmquam habiturus sit, secundum Caiet. in d. art. 8. & antea Siluest. verb. restitutio. 7. q. 1. & 2. quia deest ei secunda conditio. Secus tamen est de diffidentia recuperãdi, quam concipit ob alias causas, vt recte Siluest. vbi supra insinuauit.

76 Secundo infertur, non esse opus tertia conditione, quam aliqui desiderant in dicta reg. peccatum. lib. 6. scilicet, quod sit parata solutio, nec illa, quam quidam theologi relati a S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 6. scilicet, quod pecunia ponatur realiter coram creditore, sed neque, vt verbis offeratur, quod requirunt alij relati per Perusinum in dicta regula peccatum. & Anton. vbi supra; quia satis est, vt creditor scienter, & sponte id faciat, vt sentit gloss. in d. reg. peccatum. immo, vt bene insinuauit Caiet. 2. 2. q. 62. art. 6. quando restitutioni obnoxius est pauper, & creditor ita diues, vt remissio, vel dilatio debiti foret opus misericordiæ, consulendum illi est, vt antequam pecunia realiter,
77 vel totaliter præsentetur, remissio petatur: quia quemadmodum actus castitatis liberius in absentia fœminarum, & obiectorum venereorum exercentur; & abstinentiæ in absentia suauiũ epularum: sic etiam liberalitates condonandi, & remittendi debita liberius in absentia solutionis, & ante oblatam, præsentatam, & receptam pecuniam, quam post exercentur.

78 Tertio infertur, quod non est necesse, quod debitor habeat propositum debitum soluendi, si ei non remittatur, ad hoc vt remissio, & condonatio creditoris valeat; quamuis sic ad hoc vt peccatum dimittatur.

Quarto infertur, quod debitor, qui dicit creditori, se ad soluẽdũ quãtũ sua facultas fert paratum esse, & simul rogat, vt erga se vtatur mia, & liberalitate

Digitized by Google

consecuta totius vel partis remissione, fiet liber a peccato, & restituendi necessitate, si soluendi voluntatem habebat, esto quod non fieret remissio: si vero talem voluntatem non habebat, liberatur quidem a restituendi necessitate: non autem a peccato, quod peccabat nolendo soluere, etiam non secuta remissione: quod etiam insinuauit Siluest. verb. restitutio. 7. q. 2. nam debitor, qui etiam post condonatum debitum, eo animo esset, quod nollet soluere, etiam si posset, licet non esset ei condonatum, manifeste peccat voluntate inordinata interiori contra septimū p̄ceptū, arg. cap. si res. 14. q. 6. & cap. sæpe. de resti. spol. in quod vtinā multi, qui cōpositiones quærūt nō incidēret.

Quinto infertur, quod si aliqua persona proba tractat cum creditore, & dixit, Egō curabo vt N. soluat tibi tantum, si tu liberali voluntate reliquum remiseris, idque faciat sine fraude, nullo iniecto metu, aut diffidentia numquam debitum recuperandi, & debitor paratus sit facere, quidquid potest, si creditor illi remittit, immunis est a peccato, & restituendi necessitate. Si autem non habet voluntatem soluendi quantum posset, manet quidem a restitutione immunis: sed non a peccato.

Sexto infertur, quod si persona internuntia dicit remissionem libere esse factam, & non ita res se habet a restitutione debitor immunis non fit; immo si de eo dubitat, de veritate certior fieri debet: quamquam si internuntius est fidedignus, eius dicto excusatur, quoad contrarium rescierit. Quod cum rescierit, soluere tenebitur, aut soluendi voluntate proposita, remissionē petere, argu. cap. cū cessante. de appell. adiūcto cap. significāte. de pign.

79 Septimo infertur, quod non excusatur debitor a peccato, eo quod creditor non petat ab eo debitum, ob timorem etiam reuerentialem, aut ob ignorantiam debiti, si iudicio boni viri soluendo erat: quia eo casu creditor scienter, & sponte non remittit, aut dat dilationem; quamuis excusaretur, si creditor scit sibi deberi, & non petit sine aliquo metu, aut sine alio respectu, qui eum inuoluntarium faciat; quia probabiliter credere potest, sibi ab eo dilationē dari, vt vtiliter adnotarut Angel. verb. mora. §. 1. & Siluest. eo verb. q. 1.

80 Octauo infertur, quod qui aliquid debet in genere; puta hominem, bouē, aut equum, aut tot modios frumenti, aut amphoram vini, a solutione, aut restitutione non excusatur, quamuis species, quas ad soluendum destinatas haberet, incendio, aut alio quouis casu fortuito perirent: immo neque si omnia eius bona disperirent; quia debitor in genere non liberatur speciei peremptione, l. incēdium. C. si certum peta. not. in l. quod te mihi. ff. de reb. cred. quamquam debitor speciei, puta illius, vel illius hominis, bouis, equi, vestis, &c. regulariter excusatur illius speciei peremptione, si absque dolo, fraude, & culpa, & ante morā perierit. Nec ēt post morā, saltē in foro conscientiæ, si sciretur, quod perinde peritura erat apud creditorē, ac apud eū, l. fi. §. fi. ff. ad l. Rhod. de iact. siue ex cōtractu, siue ex delicto deberetur, l. si ex legati causa. ff. de verbo. oblig. cū ei adnot. Siluest. verb. restitutio. 7. q. 5. Secus tamē si cōstaret, aut dubitaretur, quod antequā res perijsset, dominus vēdidisset, aut ea vsus fuisset l. cū res. §. fi. ff. de lega. 1. & declarat Siluest. verb. restitutio. 7. q. 5. Ille aūt dicitur esse in mora restituēdi, q tenetur ex delicto l. 1. ff. de condict. furt. & ēt, qui ex cōtractu, & non restituit ad diem præfixū, vel non statim, atque scit, vel scire de-

Digitized by Google

re debet, rem esse alienã d. l. quod te. & argu. cap. fin. de præscript. idque facit sine iusta causa eam retinendi: nam si eam retineret ratione aliquarum impẽsarum, quas bona fide circa eam fecisset, aut credendo iusto errore suam esse, nõ cẽseretur in mora, l. illud. ff. de peti. hęred. & l. is, q rẽ cõmodasset. ff. de furt.

81 Tertia causa principalis a restitutione excusans, secundum aliquos iurisperitos, est dedisse, aut procurasse creditori aliquod beneficium Ecclesiasticum, quod falsum est; quia per spirituale non potest solui temporale, cap. quã pio. 1. q. 2. vt probamus in cap. cum secundum. de præb. Et ideo neque a soluendo eo, quod propter obsequia debetur, id excusat. quamuis si post datum, aut procuratum beneficium gratis, creditor ille causa gratitudinis debitum remiserit, debitor a restitutione liber erit. Et idem per eandem rationem dicendum est de officijs, quæ sine simonia, aut peccato emi, & vendi non possunt, quamuis non de alijs, quæ licite venduntur, & emũtur; quia horũ datio, aut procuratio impẽsa debitoris facta, idonea solutio est, arg. cap. totũ. 1. q. 3.

Quæritur autem hic, an sit locus prædictis in officijs sæcularibus, quæ sine peccato vendi non possunt? Respon. non esse, quum titulus est validus; licet in eo peccetur, quales sunt multæ venditiones factæ a regibus, vel alijs facultate ad id regia munitis, in quibus faciendis, solet nonnumquam interuenire peccatum, saltem veniale. Esse vero, quando in eo non solum peccat, sed etiam titulus est nullus, eadem ratione.

82 Quarta causa principalis est probabilis ignorãtia facti, qua credit id, quod restituendum erat, suum esse; quia forte hæreditate obuenerat, aut illud non debere; quia erat debitum a patre contractum. Et etiam ignorantia iuris obscuri iuxta gloss. in cap. 1. de postula. præla. lib. 6. verb. de cetero. præsertim, quando viri scientia, & conscientia præditi consulunt ei, quod ad restituendum non tenetur, arg. gloss. singul. & receptæ in cap. capellanus. de ferijs, Secus tamen esset de eo, qui consuluit eos, quos credit sibi placita responsuros,

83 & nisi hoc crederet, eos non consuleret. Et minus qui consulunt multos, qui dicunt illi, ipsum ad restituendum teneri, & ab alijs consulendis non desistit, donec aliquem reperiat, qui ei respondeat, ipsum non teneri, & huic potius, quam reliquis fidem adhibet, iuxta Adrian. in 4. de restitu. quæst. 88.

84 Dixi supra, ignorantia probabilis: quia non excusat crassa, & supina, qualis est illa, qua quis emit a milite Missale, aut Calicem, aut a famulo orbem, aut salinum argenteum, aut ab aliquo iuuene pannoso sericum, aut alterius generis pannum, quem credere, aut certe dubitare debebat habuisse illum, per furtum, rapinam, aut bellum iniustum, non adhibita diligentia debita, ad veritatem sciendam. Nec etiam excusat ignorantia iuris clari, qualis est ea, qua ignorat iniustum esse, rem furto ablatam emere, vt eam sibi retineat, arg. cap. Apostolicæ. de cler. excõmun. minist. & cap. ignorantia. de reg. iuris, lib. 6. Siluest. ver. restitutio. 3. q. 7. Quamquam, quia quisque sibi arctius est obligatus quam alteri, potest illud tale venditori reddere, aut permutatori, & pretium recuperare, aut quod pro illo dedit deprecatus eũ, qui male accepit, & male dederat, vt illud suo domino restituat, per dicta supra eod. cap. nu. 9.

85 Quinta causa est canonica præscriptio, aut vsucapio, qui est vnus modus adquirendi dominium vtile, aut directum alicuius rei, aut exceptionẽ ad retinẽ-

dum eam, quæ com petit, ex eo, quod eam legitimo tempore, modo ad id legitimo, bona fide possederit, l. 1. ff. de vsucap. & toto titu. de præscript. l. 1. C. de vsucap. transfor. & gloss. 16. q. 3. in summa. Et vt nemini videamur per incuriam præscriptionem immobilium bonorũ vsucapionem appellasse, monemus, quod quamuis modus adquirendi rem mobilem per possessionem appelletur vsucapio, & modus adquirendi rem immobilem præscriptio, iuxta vulgarem opinionem commentatorum vtriusque iuris: verius tamen videtur, quod omnis talis modus appelletur vsucapio, & exceptio, quæ ex ea nascitur, præscriptio, vt colligit ex multis legibus ff. de vsucap. doctissimus, ac omni iuga disciplinarũ omniũ encyclopædia toti orbi vsq; ad miraculũ Illustris Andreas Alciatus in l. vt sunt. ff. de verb. sig. & alij recẽtiores in alijs locis mõstrãt.

Non sine causa diximus, quod præscriptio canonica excusat: quia legalis iuris ciuilis, quæ sacris canonibus non consentit, non excusat. Et ideo nulla præscriptio, quæ inchoata fuit, & continuata mala fide, seu a sciente rem esse alienam, excusat: nec etiam, quæ cœpta bona fide, si postea antequam finiretur, mala successit, cap. vigilanti. cap. fin. de præscrip. cap. possessor. de regu. iuris. lib. 6. Vnde nec leges particulares Regnorum, vel statuta Ciuitatum, quibus statuitur, ne post aliquot annorum lapsum, debitum peti possit, debitorem scientem se debere, & non soluentem in foro conscientiæ excusat, iuxta communem, quam tenet Ancha. in cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

36 Sexta causa, quæ excusat est cessio bonorum, qua debitor ea relinquit creditoribus, ff. de cess. bono. & C. de his, qui bonis ced. quæ in foro exteriori excusat, quoad debita ex contractibus orta, quatenus lex ciuilis statuit, ne debitor cedens in plus teneatur, quam commode soluere possit, de ijs, quæ postea quæsierit. Quod ipsum est dicendum de debitis, quæ ex delicto nascuntur, quo ad interesse priuatum partis, non autem quo ad interesse publicum: nam quo ad illud, qui non habet in ære, debet luere corpore, l. 1. §. & generaliter. ff. de pœn. & glo. cap. nõ satis. 86. dist. & cap. si res. 14. q. 6. Dixi, in foro exteriori: nã i foro cõsciẽtię nõ excusat, nisi quatenus necessitas eũ sine cessione excusaret, de qua supra eo. cap. nu. 60. cũ seq. diximus. hoc est, ita quod ei suæ artis instrumenta, & ad victũ necessaria iudicio boni viri dũtaxat relinquãtur.

37 Septima causa est impotentia restituendi sine vitæ, & salutis periculo, per cap. officij. de pœnit. & remiss. cum declaratione, quam super illam Innocen. iiij. communiter receptus fecit. Cuius ratio videtur esse, quod vita, & salus sũt bona altioris ordinis, quam bona fortunæ, & pecunia æstimari non possunt, argumen. l. in seruorum. §. fin. ff. de pœn. Et ideo restitutio, quæ est actus iustitiæ commutatiuæ, vt dictum est supra eodem cap. num. 6. quæ ad æqualitatem partes reducit, non obligat ad danda bona altioris ordinis, & inæstimabilia pro bonis fortunæ, quę inferioris sunt ordinis. Qui autem bona proximo debita cũ periculo vitæ, & salutis restitueret, nõ male faceret, si magna essent, quin laudem promereretur, ob rationes & auctoritates, quibus pulchre Sotus, lib. 5. quæst. 1. art. 6. de iust. & iure. probat, licitum est vitam cordare, & prudenter pro defensione sui amici & proximi, & etiam suæ rei familiaris, & pro quolibet actu virtutis effundere. Vnde inferimus, veram rationem huius septimæ causæ, & excusationis non esse, quod homo suæ vitæ, & salu-

& salutis dominus nō sit l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & cap. contingit. 2. de sent. excom. cum saltē eius custos sit, cū potestate ponēdi eam pro Deo, pro republica, pro amico, pro suis bonis, etiam pro quolibet actu virtutis.

88 Octaua causa est impotentia restituendi sine amissione libertatis, & sui ipsius venditione: quia quamuis lex vetus Exod. 22. statueret, vt qui furto sublatum reddere nō posset, vanderetur, & etiam vt debitor seipsum aut suos filios pro debito ciuili traderet, Leuit. 25. & 4. Reg. 4. & quamuis idem nunc sanciri possit: numquam tamen in republica Romana, post quam Christiana effecta est, decretum fuit, vt aliquis pro debito ciuili seruus efficeretur: immo in l. ob æs alienum. & auth. sed hodie. C. de actio. & obliga. & in cap. 2. & ibi gloss. de pigno. sancitum est, ne quisquā ad id compellatur. Ratio huius octauę cauſę videtur esse eadem, quę septimæ, videlicet, quod libertas sit altioris ordinis bonum, quam bona fortunæ, & sua natura inęstimabile, sicut vita, & salus, l. libertas. ff. de regu. iur. & ideo non est danda pro bonis fortunæ, quæ sunt inferioris ordinis, & sua natura ęstimabilia. Quamquam non male faceret, qui pro facienda restitutione, se quasi seruum creditori traderet, aut se alteri venderet: nulla enim lex diuina vetus, vel noua id vetat, immo neque vlla Romana, immo statuit ne quis ad id compellatur, & quamuis l. & liberi hominis. cum 2. seq. ff. de contrahen. emp. tprobet emptionem liberi hominis ſcienter factā non valere, non tamē probat vendentem se ob grandem necessitatem peccare. Et l. 2. C. de patr. qui fil. distr. habet, posse patrem vendere filium etiam inuitū propter necessitatem. & hodie possim Christiani in Aethiopia multos emunt, qui se ipsos vendunt, aut se vendi consentiunt. Quod licitū permissumque esse etiam prædictus Sotus lib. 4. quæst. 2. art. 2. de iustitia & iure. scripsit. Vnde sequitur, q ratio huius octauę causæ excusandi, non est q homo liber suæ libertatis dominus nequaquam sit, sed prædicta.

89 Nona causa est impotentia restituēdi bona sine famę amissione, secundum doctissimum Card. Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2. dicentem, quod quemadmodū bona vitæ & salutis sunt altioris ordinis quam famæ: sic bona famę altioris ordinis sunt, quam pecuniaria: & quod nemo ad restitutionem bonorum inferioris ordinis tenetur, cum iactura bonorum altioris.

Contra tamen hoc tenet Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 17. & Adrian. in 4. de restitu. & postea prædictus Sotus resolutionem prædictam Caietani refutat, lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iure. & q. 7. art. 2. sentit non esse horum ordinum rationem habendam, sed potius æstimationem famæ cum æstimatione debiti esse conferendam: & quod æstimatio famæ tantum posset æstimationem debiti superare, quod non teneatur restituere: & e contrario si debitum superaret æstimationem famæ teneretur restituere cum illius iactura. Mouetur ad id primo, quod doctrina Caietani videtur ei magis Metaphisicæ, quam Philosophiæ morali niti. Secundo, quamuis fama ex se maioris sit æstimationis, quam aliqua res pecuniaria: magna tamen pecuniaria pluris quam exigua fama æstimatur: sicut quamuis pretiosius ex se sit aurum, quā plumbum, cap. duo sunt. 96. dist. tamen plumbum viginti pondo pluris æstimatur, quā vnum granum auri. Tertio, q qui læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ illustrem aliquam familiam infamauit, restituere suo iudicio teneretur

Digitized by Google

ei famam, etiam si ipsi ob id mors subeunda foret.

His tamen non obstãtibus Caietano eruditissimo hærẽdum censeo. Primo, quia eius doctrina non tam Metaphysicæ nititur, quam Philosophię morali, quæ neminem compellit ad dandam suam vitam pro debito ciuili, & non alia ratione, quam quia hæc est inæstimabilis, & altioris ordinis debitum, vt dictum est. quæ eadem ratio militat in fama respectu boni pecuniarij: siquidem etiam fama sua natura bonum est inæstimabile, sicut salus & vita, & superat bonum pecuniarium, iuxta illud Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni.* & Prouer. 22. *Melius est bonum nomen, quam diuitiæ multæ.* & Arist. 4. Ethic. ait, Honorem esse maximum bonorum exteriorum; quem probat S. Thom. 2. 2. q. 129. art. 1. Cui & alter Tho. ibi consentit, & in q. 31. art. 1. ad 2. & q. 103. art. 2. ad 1. & gloss. cap. suam. de pœnis. & in Extrauag. ad conditorem. Ioan. xxij. §. rursus. verb. honori, de verbor. signifi.

90 Nec obstat quod, quando fama restitui non potest aliqua pecunia est compensanda: tum quia id non fit, eo quod fama suapte natura æstimabilis sit, sed quia alia compensatio fieri nequit: tum quia etiam pro vita, & salute, idem fieri iubetur, in l. 1. §. 1. & l. fin. ff. de his, qui deie. vel effud. & l. ex hac. ff. si quadru. paup. quæ tamen ob hoc nõ dicuntur æstimabilia: tum quia id nõ datur pro pretio famæ, quæ nullum habet; sed pro compensatione damni, quod ob eius iacturam obuenit, sicut etiam mutilato aliquo membro, datur aliquid non pro pretio deperditæ integritatis, quæ nullum habet, sed pro dãno, quod ex eius defectu euenit per leges prædictas, & ea quæ supra cap. 1 §. num. 19. citata fuerunt, quorum consideratio ad hæc maxime facit.

Secundo, quod S. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 1. & 2. eodem modo loquitur de restitutione famæ, quo de restitutione vitæ, aut membri, quæ restitui nequeunt: nam in vtroque dicit par rependi non posse, & in vtroque dicit compensandum esse. Et in respon. ad 2. vbi de compensatione famæ loquitur, se remittit ad prædictum vers. ad 1. vbi loquitur de compensatione vitę, aut membri abscissi, dicens in famę restitutione idem esse faciendum, quod de vita ablata, & membro abscisso dixerat, per quod aperte significat famam æstimari non posse. Et quod id, quod pro ea rependitur, non datur magis pro solutione, quam quod redditur pro vita erepta, aut membro abscisso. Et quod altioris ordinis sunt bona famæ, quam pecuniaria. & quod non potest conferri pretium boni pecuniarij cum pretio famæ, quod nullum est, sed cum dãno ex eius iactura sequuto.

Tertio, quod libertas, fama, & honor, eiusdem ordinis esse videntur, & vt dictum est, nemo pro solutione debiti se vendere tenetur. Ergo nec pari ratione se infamare, argu. l. illud. ad l. Aquil.

Quarto, quod mulier quæ pro honesta habetur, potius seruitutem cum bona fama, quam libertatem cum infamia eligere debet, argumen. l. isti quidem. §. fin. ff. quod metus causa. At pro restituendis bonis se in seruitutem tradere non tenetur. Ergo minus tenebitur, quando ob id pro inhonesta haberetur.

Quinto, quod restitutio, vt dictum est supra eod. cap. nu. 6. est actus iustitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatem inter accipientem, & eum, a quo accipitur

pitur constituit, & restituere debitum cum iactura famæ, esset reddere debitum, & perdere famam pro solo debito, quæ magna inæqualitas foret.

Sexto, quod Innoc. iij. in cap. officij. de panit. & remiss. aperte dicit, quod metus indicandi suum adulterium marito, vxorem a restituenda hæreditate, excusat; non distinguendo inter hæreditatem magnam vel paruam, & inter famã magnatũ & infimatũ. Nec vnquã S. Tho. neq; aliquis alius classicus auctor istas distinctiones parũ (iudicio nostro) fundatas induxit. Ergo neq; nos eas faciamus, arg. l. de pretio. ff. de publ. in rẽ a ct. cap. solitæ. de maio. & obed.

Septimo, quod non potest dici, quod Innoc. iij. in d. cap. officij. non sensit aperte, quod metus amittendi bona altioris ordinis excusat a restitutione bonorum inferioris ordinis; quia clare dicit, quod metus mali maioris consequendi ex indicatione adulterij marito facta excusat vxorem a restitutione hæreditatis, quam spurius pro legitimo habitus obtinebit: & cum textus de metu generaliter loquatur, de quolibet iusto intelligendus est; cumque metus infamiæ talis sit, d. l. isti quidẽ. cũ gloss. etiã de infamię metu intelligetur.

91. Octauo, quod durum, & nouum videtur id, quod prædictus Sotus sine aliquo auctore asserit; scilicet, eum, qui Illustrem aliquam familiam infamauit, ad restitutionem famæ cum iactura vitæ teneri.

Nono, quod similitudo auri & plumbi non concludit; quia vtrumque sua natura pecunia est æstimabile: & ideo maior quantitas vnius potest pretio superare minorem alterius: sed fama non est res pecunia æstimabilis, sicut nec etiam vita, salus, & libertas.

Decimo, quod rarissime continget casus, in quo bona cito, aut tarde restitui non possint sine iactura famæ, facilliori ratione, quam in casu prædicti cap. officij. in quo mulier supposuit sibi partum, aut ex adulterio occulto filium suscepit; in quo tamen habetur, quod non tenetur id reuelare marito, si timet eum: cum tamen sine metu amissionis vitæ se in monasterium tutum recipiens reuelare posset; quãdoquidẽ Ecclesia eã suo marito restitui, absque idonea cautione non permittet, arg. cap. litteras. sub fin. de restit. spol. & cap. inter alia. de immu. Eccle.

Denique facit, quod si contraria opinio vera esset, sequeretur, nullum inter restitutionem debiti famæ, & pecuniæ discrimẽ fore; cum iuxta illam in vtraque magnum damnum eius, qui restituere tenetur excuset, & in nulla paruum, & in vtraque pretium pecuniarium magnũ, vel paruum reperiatur. Sequeretur etiam, quod semper fama per æquiualens restitui posset, contra sententiam S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 2. ad 2. communiter receptum.

Cõcludimus ergo, quod restitutio debiti bonorũ omni via possibili procuranda est; sed si nõ inueniatur ad id idonea, sine amissione vitæ, aut libertatis, aut famæ, nõ est necessario faciẽda. Moderamur tamẽ opinionẽ p̃dicti Caiet. vt solũ procedat in fama bonitatis virtutẽ theologã, & moralẽ cõsequente, & non in fama ex alijs rebus præclaris parta; qualis est fama ingenij, scientię, virtũ, solertiæ, artiũ, diuitiarũ, & aliarũ rerũ similiũ; in qua opinioni cõtrarię sit locus; quia fama harũ nõ videtur inæstimabilis, vt est fama bonitatis, iuxta ea quæ ex Eccles. & Prouer. supra citamus. quas duas species famæ, & infamiæ esse. & in vtrisque locum esse detractioni, probabimus infra cap. 18. nu. 20.

Digitized by Google

De restitutione bonorum incertorum.

92 *Bona incerta quæ dicantur.*
92 *Restitutio bonorum incertorum, vt reseruata Episcopo.*
92 *Bonorum incertorum restitutio, vt fieri potest a tenente ea.*
92 *Neque id Episcopus vetare potest, nisi in quattuor casibus.*
92 *Episcopi absolutionem eius, qui bona incerta habet, vt reseruare possunt.*
93 *Pauperibus restituendum, vt potest tenenti restitui.*
93 *Pauperem dici omnia pia opera, & pro suo statu egentem.*
93 *Compositio de incertis, quæ iusta.*

92 BOna incerta sunt bona debita alicui homini, qui, vel quorum quantitas ignoratur, etiam post inquisitionem debitam, iuxta communem sentẽtiam in cap. cum sit. de Iudæis. quam ibi explicauimus. Dixi, Bona, pro genere: dixi, alicui debita, ad excludendum ea, quæ in nullius bonis sunt, & habita pro derelictis, quæ occupantis fiunt, l. 1. ff. de adquir. rerum domi. & §. nullius. Insti. de rer. diuis. dixi, homini, ad excludenda sacra & religiosa, quæ licet nullius in bonis hominis sint: sunt tamen Dei, non solum illo titulo generali, quo omnia sunt eius, Psal. 13. & cap. quo iure. 8. dist. sed etiam alio speciali humano, iuxta gloss. in dicta l. 1. & dicto §. nullius. dixi, qui ignoratur, ad differentiam aliorum, quorum domini sciuntur, vel iusta inquisitione sciri possunt. dixi, vel quantitas ignoratur, ad significandum dupliciter aliqua dici incerta: quamuis gloss. cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6. sola illa, quorum quantitas ignoratur, appellet incerta. dixi, etiam post inquisitionem debitam: quia ante illam non contingit iuxta ignorantia cap. innotuit. iuncta glo. de elect. si per eam saltem hæredes cognosci possent, S. Thom. recept. 2. 2. q. 62. art. 5. Quorum restitutio pauperibus est facienda, cap. cum tu. de vsur. Et secundum multos Episcopis est reseruata, & per eos tãtum facienda, secũdum Hostien. in dicto cap. cum tu. & in summa de pœn. §. fin. sed communis contra, cuius veritatem copiose in Comment. dicti cap. cum sit. probauimus, vbi concluſimus, eum, qui restitutioni est obligatus, per se ipsum sine Episcopo, & etiam sine confessario, restituere posse. immo, quod Episcopus contrarium iubere non potest, nec regulariter in eo contra voluntatem debitoris se interponere, secundum Angel. verb. restitutio. 2. §. 14. Rosel. eod. verbo. §. 2. Pisan. restitutio. 6. Gabriel in 4. dist. 15. q. 2. col. 18. & Ioan. de Lign. & Cald. in dicto cap. cum sit. de Iudæ. & alios, quos refert Siluest. verb. restitutio. 8. q. 5. quod adeo quidem verum videtur, quod consuetudo cõtraria nõ valeret, siue quia contra legem naturalem esset, siue quia irrationabilis, eo quod Episcopis communiter non magnæ curæ sunt pauperes, iuxta Siluestr. vbi supra. Quamquam consuetudo Episcoporum, qui sibi ipsis restitutionem horum bonorum reseruant, de qua gloss. cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 4. mẽtionem fecit, defendi posset intelligendo de absolutione peccati commissi, ob illorum non restitutionem, & de restitutione, & ordine confessariorum, hoc est prohibere confessarijs, ne absque consilio Episcopi absoluant, aut distribuant, sed non prohibere parti, vt si per se velit, non restituat, nec suam con-

Digitized by Google

conſcientiam prout debet exoneret. Et hac noua diſtinctione aduerſę opiniones omnes inter ſe cõciliari poſſunt ſimul & conſtitutiones ſynodales multorũm epiſcopatuum defendi.

Dixi ſupra, Regulariter. quia epiſcopus interponere ſe poteſt quattuor caſibus. Primus, cum reſtitutioni obligatus moritur abſque hærede & exequutore. Secundus, cum qui reſtituere tenetur, non vult id facere, & contra illum in iudicio proceditur. Tertius, cum qui reſtituere debet, non recte diſtribuit. Quartus, cum huiuſmodi res ab eo, qui eſt, aut fuit manifeſtus vſurarius poſſidentur, ſecundum communem vbi ſupra.

93 Addimus tamen, quod propter omnes rationes, ob quas confeſſarius debitorem rerum certarum non ſtatim reſtituentem, aut ad certum tempus abſoluere poteſt, a fortiori debitorem incertarum poterit. Et quod ſi reſtitutioni obnoxius eſt pauper, poteſt ſibi totum aut aliquam partem capere, maxime de conſilio epiſcopi, aut confeſſarij, tamquam vnus ex pauperibus per ea, quæ infra eod. cap. nu. 181. dicemus. & latius in tracta. de redit. eccleſi. q. 3. moni. 25. nu. 3. Neque eſt neceſſe iniungere ei onus orandi, vel alia pia faciẽdi pro animabus eorum, quibus reſtitutio debebatur, quæ neceſſe non eſſet alijs pauperibus iniungere, quia non eſt textus nec ratio, quę id probet, quã ad ea, quibus alij obligarẽtur, arg. l. illud. ff. ad leg. Aqu. & cap. inter ceteras. de reſcript. Addimus etiam, quod licet pientius eſſet, pauperiores eligere, & ex his ceteris paribus meliores, cap. eſt probanda. & cap. non ſatis. 86. diſt. nõ tamen eſt neceſſe; quia nulla lege aut ratione id conuincitur, vt in eodẽ tract. q. 1. mon. 27. nu. 1. concludimus.

Per pauperes vero intelligimus non ſolum perſonas pauperes, ſed etiam eccleſias, xenodochia, & monaſteria, ornamentis, luminaribus, ędificijs, & alijs ſimilibus indigentia, ſecundum Ioan. And. communiter receptũ, in cap. 1. de teſta. lib. 6. aut alia opera pia. quia reditus eccleſiaſtici, æque aut magis, quam hæc incerta pauperibus debentur, cap. aurum. 12. q. 2. & cap. fi. 16. q. 1. Et certum eſt illos in alia opera pia inſumi poſſe, quod latius probamus in d. tract. q. 1. mon. 26. nu. 2. quidquid dicat Petrus Peruſinus in tract. de cano. port. epiſcop. cap. 7. Cuius opinioni in legatis pauperibus factis locus eſſe poſſet. Immo & pauperes intelliguntur nõ ſolum mendicantes, ſed etiam alij egentes ijs, quæ ſunt eis ad decentiam neceſſaria, vt diximus in d. Tract. q. 1. mon. 27. nu. 3. & ſubtiliter Caiet. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

Per quæ reſoluo affirmatiue illud noue quæſitum; An iuſte retineat quis illud, ꝙ per cõpoſitionem factã cum Camera Apoſtolica ſuper incertis retinet? modo vere ſint incerta, iuxta definitionem datam ſupra eod. nu. 92. & modo compoſitio non ſit indiſcreta: vt quia 20. millia pro 3. vel 4. millibus remittuntur, vt dicit Caiet. ibidem. quia Papa habet adminiſtrationem generalem omnium quæ debentur pauperibus, per ea quæ tradimus in Comment. cap. nõ liceat Papæ. 12. q. 2. §. 12. nu. 2. Et ita poteſt iuſta de cauſa applicare in alia pia, arg. clemen. quia contingit. de relig. domi. & condonare aliqua iuſta de cauſa, qualis eſt recuperandi pro illis, ꝙ alias non recuperarentur, vel tarde. Aduertant tamẽ procuratores huiuſmodi cõpoſitionũ, ꝙ ſunt in peccato, donec eas adipiſcantur, ſi eũ poſſint, non reſtituant ea pauperibus. Immo

&

Digitized by Google

& post compositionem, si est eis animus non restituendi sibi condonata, etiã si non fuissent condonata, sicut fur cui remissum est furtum, peccaret, si esset animo non restituendi illud, etiam si non esset remissum, argum. dictorum supra, num. 78.

De fructibus beneficiorum male impensis.

94 *Confessarius quid de impensis beneficiarij iudicabit resolute.*
94 *Impensa omnis inordinata peccatum, sed magis clerici, quam laici.*
94 *Regularis beneficiarij impensa quæ iusta, & quæ non.*
94 *Beneficiarij regularis, & secularis quæ impensa recta.*
94 *Beneficiarius quæ profane impensa non restituet.*

94 Communis & vera opinio habet, Beneficiarios impẽdentes fructus suorum beneficiorum in prauos, vanos, vel profanos vsus, & ab eisdem accipientes, non solum peccare, sed etiam ad restituendum teneri, vt late probamus, declaramus, & limitamus in Tracta. de redit. ecclesiast. q. 1. 2. & 3. Summam quorum huc spectantium in monito vltimo dictæ. q. 2. quamplurima continentem pro paucis, quę hoc in loco in vulgari posueramus, in gratiã confessariorum de verbo ad verbum reponimus.

Nempe, quod admonendi sunt cõfessarij, & consultores beneficiariorum, ne facile peccati mortalis & restitutionis damnent, vel absoluant beneficiarũ confitentem malam bonorum suorum impensam, immo mature considerent. Primum, omnem impensam quorumcunque bonorum a quibuscunque, quocunque modo factam, si est inordinata, hoc est contra rectam rationem naturalem, diuinam, vel humanam, omnem item retentionem inordinatam esse peccatum saltem veniale; quia illa est prodigalitas, hęc auaritia; hæc est cõtra virtutem liberalitatis per defectum, illa contra eandem per excessum: & ita vtraque mala, & peccatũ saltem veniale, quod probat S. Tho. 2. 2. q. 118. ar. 1. & 119. ar. 2. Inter impensam autem prodigã, & retentionẽ auaram beneficiariorum de reditibus ecclesiasticis ex vna parte, & similem de reditibus laicis ex altera, hoc distare, quod hæc regulariter est venialis: illa vero mortifera, vt diximus in dicto Tracta. q. 3. monito 34. post. S. Tho. in dicta q. 119. art. 2.

Deinde animaduertant; An sit regularis, vel secularis. Et si est regularis eadem censura censeant impensam factam ex alijs bonis, quoquo modo quęsitis ante vel post professionem, ac de reditibus ecclesiasticis; quia illa omnia sunt ecclesiastica, eo quod quidquid habebat ante professionem, fit per eam monasterij, vel ordinis, auth. ingressi. C. de sacros. eccl. cap. in præsentia. de proba. & quidquid post eam quærit, adquirit eisdem, cap. cum olim. 2. de priuil. & dictum est in dicto Tract. q. 1. monit. 8. & tribus sequentibus, & 56. & 91. & modum restituendi male impensa pono ibidem q. 2. monito 20. Si autem est secularis, consideret cuius speciei sint bona illa, quæ impendit, & non censeat eum mortaliter peccare magis quã laicum, si bona illa erãt patrimonialia, vel quasi per posita in monit. 19. Quorũ in numero sunt etiam ea, quæ

ratione

Digitized by Google

ratione dignitatis clericalis, missando, prædicando, confessiones audiendo, & alia sacra ministrando, quæsierit, vt ibidem probatur. Idem si erant ecclesiastica, sed reliquata ex illa eorum parte, quæ illi ad decentem vitam erat conueniens, per monitum 26. & duo sequentia q. 1. & monitum 44. eadem q. etiam si auare fuerint reliquata, siue residua facta, prædicto mon. 26. & seq. Idem si ea beneficiarius ipse sit commeritus ex obsequijs ecclesiæ præstitis vltra ea, quæ tenebatur præstare inseruiendo mediocriter suo beneficio, per posita in q. 1. mon. 29. vel si tantundem dederit ecclesiæ suæ, vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, quantum de reditibus ecclesiasticis impenderit, monito 27. Ita quod tantundem potest pro patrimonialibus habere de reditibus beneficij quantum in eleemosynas, & alia opera pia impenderit, post quam beneficium fuit adeptus, per idem monitum, quod est maxime notandum. Iudicet etiam bene impensum, quod datum fuit pauperibus quibuscunque etiam alienigenis, & locis pijs extra suam parochiam, vel episcopatum sitis, per dictum monit. 27. etiam si non fuerint data in necessitatem naturæ, sed tantum decentiæ personæ, per idem monit. Idem faciat si fuerit impensum in decentiam, aut vtilitatem ecclesiæ immediatam, vel mediatam, hospitio suscipiendo regem, proceres, & iudices eius: litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tempore opportunis prosint, vel non noceat ecclesiæ, vel iuribus eius: vel litigando pro iuribus ecclesiæ, vel pro sua electione vel prouisione, per ibidem dicta, & moni. 28. Idem si fuerit impensum in remunerationem obsequiorum a cognatis, amicis, vel famulis ei præstitorum, per mon. 36. ead. quæst. 1. Idem iudicet de vere irreuocabiliterque donatis ad quæuis opera pia, etiam in articulo mortis, per d. mon. 34. 81. & seq. d. q. 1. Idem etiam de illo superfluo beneficiarij, quod seruat in pia opera etiam futura, modo probabiliter sperentur, per moni. 25. Nec putet male impensum, eo quod beneficiarius male viuat, ob id perdat fructus, modo alias canonice possideat, per moni. 2. Idem item iudicet, de quæsitis per distributiones quotidianas, quod de alijs reditibus, per d. moni. 29. & de quæsitis per pensiones, per monit. 32. Pro male vero impenso iudicet retentionem superfluorum sine iusta causa, & sine proposito impendendi pijs operibus, saltem futuris probabiliter speratis, per moni. 25. Beneficiarium autē, qui fuerit confessus se impendisse notabilem quantitatem de reditibus ecclesiasticis male, vane, aut profane extra casus & modos sub prædictis comprehensos iudicet peccasse mortaliter, tenerique ad restituendum, qua parte poterit illam, pijs operibus. Iudicet item diuitem, qui gratuito contractu recipit a beneficiario aliqua, sciens non esse patrimonialia, vel quasi patrimonialia, neque ob causas prædictas largita, peccare mortaliter, tenetique ad procurandum, quod donans restituat, & restituere, si ille id non fecerit, iuxta monit. 61. q. 1. & q. 2. mon. 26. De restitutione autem lucri, quod in ludis fit, dicetur in cap. 20. & de restitutione famæ in cap. 18.

Præceptum

Digitized by Google

Præceptum contra septimum peccant hi.

95 108 Præceptum contra septimum peccat mortaliter, qui accipit alienum, & seqq. Mercenario & famulo male soluens. vsque ad nu. 114.
114 Excommunicatio non ligat eum, qui clam sua recuperat.
114 Debitum tantum legale recuperationem occultam iustificat. & seq.
117 Legatum pium qui male soluit.
118 Necessitas extrema excusat a peccato. sed non a restitutione. & nu. 119.
120 Venatus, & piscatus prohibitus, & an restitutio excuset. 125.
121 Restituere qui domini iubent inutiliter.
122 Custos pascui, venatus, & piscatus & c. 123. & 124.
126 Columbarium quod licitum 127.
126 Animalia aliena qui ferit, occidit; vel includit. & nu. 128.
129 Apes, & examina earum capiens.

95 PEccat primo contra septimum præceptum, qui rem alienam notabilem furatur, vel vult furari, vt supra, nu. 1.

Secundo, qui rem suam propriam, credens esse alienam, accipit; quamuis quo ad forum exterius pœnam non incurrit, si per id nemini nocet, argum. l. inter. S. penul. ff. de fur. nec quo ad forum interius ad restitutionem obligatur, vt ibi num. 2.

Tertio, qui rem suam, in quam aliquod ius alius habebat, contra eius voluntatem contrectat, vt pignus traditum, aut equum locatum vel commodatum supra, num. 26.

Quarto, qui ui accipit, aut vult accipere aliquid, quod peius est, quam furari: est enim rapina, cap. pœnale. 14. q. 5. & est alterius, & peioris speciei secũdum S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 9. ideoque habet circumstantiam necessario constendam, per prædicta supra, cap. 6. nu. 3. & non solum de accepto, sed etiam de honore, quem per iniustam vim abstulit, satisfacere tenetur, vt alij, qui sine rei ablatione iniuriam faciunt, iuxta sententiam eiusdem S. Tho. vbi sup. & aliorum: & eadem videntur dicẽda de illo qui cogit, vel cogere vult ad dãdum, vel faciendum aliquid, argumento totius tit. ff. quod metus causa. & de his, quæ vi in volum. Gregoriano, & libro sexto.

Quinto, qui rem sacram ex loco sacro, aut non sacro: aut rem non sacram ex loco sacro furatus est: quin & plus peccat, quam fur simplex, & alterius speciei peccatum, nempe sacrilegium admittit, cap. quisquis. 17. q. 4. Et si id commisit effringendo fores, fenestras, seras, tectum, aut parietem ecclesiæ, est excommunicatus ipso iure, cap. conquesti. de sent. excom. de quo infra cap. 27. num. 94. quamuis non ob solam effractionem, quam furtum non sequitur, nec ob solum furtum sine effractione, licet vtrumque sit peccatum graue, & propter iniuriam, quę per vtrumque infertur ecclesiæ, puniri debeat, vt post Panorm. Felin. & communem in dicto cap. conquesti. diximus. Cui consequens est id, quod Ioan. Maior in 4. dist. 15. dixit, scilicet, quod qui effracto sacrario sanctissimum Eucharistiæ sacramentum furaretur, excommunicatus

Digitized by Google

tus esset. Locus autem sacer, quò ad hoc dicitur quælibet Ecclesia, xenodochiũm, basilica, eremitorium auctoritate Papę, aut episcopi ædificata, cap. constitutus. de relig. domi. aut cœmeterium per illos sacratum, cap. 1. de cõsecr. eccle. lib. 6.

96 Sexto peccat, qui recipit aliquid notabile, vt faceret quod facere tenebatur, vt iudex, pro ferenda iusta sententia, aut testis pro dicenda veritate, aut accusator pro accusatione iusta, ad quã tenetur, aut vt desistat ab ea iniuste, ca. non sane. 14. q. 5. cap. militare. 23. q. 1. l. 1. & 2. ff. de condi. ob turp. cau. & obligatur restituere, q̃ accepit ei, qui dedit, vt dictũ est supra eod. cap. nu. 34. Et quãuis grauius peccet, qui capit, vt faciat quod facere non debet, aut omittat quod facere debet: non tamen tenetur ex præcepto restituere, quod accepit: quamuis ad damnum, quod fecit tenetur, per dicta supra eod. cap. nu. 33.

Septimo, qui alterius iussu aliquid emit, & dixit pluris emisse, quo sibi illud plus retineret, iuxta S. Anton. nisi pro impensis necessarijs acceperit, aut venditor donauit ipsi, & non pro quo emit, arg. cap. requisisti. de testa.

Octauo peccat, qui distributor onerum, & cõmodorũ alicuius communitatis vel alius nõ distribuit iuste, alijs plus oneris, quã debet imponendo, & alijs minus cõmodi, quã par est tribuendo, secundũ Anto. & omnes: quãuis nec odio, nec alio malo animo id faciat, nisi ignorantia probabilis iuris, aut facti eum excuset; quia iustitiam distributiuam violat & restituere tenetur grauato id, in quo grauauit, secundum omnes, præsertim Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2.

Nono peccat, qui prælatus, aut dominus, cui est ius conferendi beneficium ecclesiasticũ, aut officium publicum, confert illud indigno secundum omnes, vt in cap. graue. de præben. diximus, & restituere tenetur, etiam si sit Papa secundum omnes, non quidem digno, vel digniori, vt aliqui dicunt, sed reipub. vel ecclesiæ, cui damnum intulit per supra dicta eod. nu. 72.

97 Decimo, qui impediunt aliquẽ etiã sine malo animo, a consequutione alicuius boni, officij, aut beneficij, in quo erat ei quæsitũ ius in re, vel ad rem, vel malo animo a consecutione alius, in quo nondum erat tale ius quæsitum. Sed in priore illo casu tenetur ad restitutionem. in hoc vero non, nisi vi, metu, mẽdacio, aut minis id faceret, per dicta supra eod. cap. nu. 79. & seq.

Vndecimo, qui pœnã, vel multum iniustam imponit, vel est causa, vt alius id faciat, aut ne suum ius consequatur, cum restituendi obligatione, iuxta omnes, arg. cap. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad le. Aquil.

98 Duodecimo peccat, qui sibi capit aliqua eorum, quæ in mari amittuntur, neque sunt piratarum, nec infidelium, siue ex naui, siue ex mari, siue ex litore accipiat, cum restituendi obligatione, cap. excommunicationi. de raptorib. l. si quis. ff. de incend. rui. & naufra. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. quamuis ea perirent nisi ille occuparet; qualia sunt farina, saccarum, papyrus: cum ex charitate opem suis proximis ferre teneatur, d. cap. excommunicationi. & si fuerit in mora restituendi, etiam ante monitionem ipso facto est excommunicatus quo ad Deum, licet quo ad Ecclesiam debeat præcedere monitio, vt ibi declarat Panor. Quod locum habet, nisi periculo mortis etiam non adeo probabili se obijciat, quo ea seruaret; quia tunc sibi retinere posset, eo quod ad opem ferendam cũ tali periculo nõ teneatur. Quãuis etiã tunc si dominus

iuste

Digitized by Google

iuste speraꝝ se recuperaturum suum per aliud medium, scilicet, quia mare ad litus eijceret, aut inueniret alios qui mercede illud periculum subirent, restituere tenetur, soluta sui laboris mercede iudicio boni viri, iuxta S. Anto. 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 2. Angel. verb. naufragium. §. 3. & Siluest. eod. ver. q. 2.

99 Quamquam simplex qui crederet illud accipere sibi licitum esse per statuta regionis, aut per aliquam aliam rationem, mortaliter non peccaret, nec ipso iure excommunicatus esset, licet respondere teneretur, si iudex sub excommunicationis pœna moneret scientes ad manifestandum. Inter omnes autem conuenit, capta omnino derelicta, vel pro derelictis habita, nõ esse restituẽda, per ea quæ infra eod. num. 170. de rebus inuentis dicentur. Non tamen putatur habitum pro derelicto, quod in mare ob procellam ad nauim onere leuandam iacitur, secundum gloss. Panorm. & communem in cap. cum dilecti. de accusa. quamuis sic illud, quod dominus deserit; eo quod existimat, quod licet recuperari sine probabili periculo vitæ posset: neminem tamen illud subiturum, l. si quis merces. ff. pro dereli. Idem dicendum de accipientibus ab ijs, quorum domus & bona igni deflagrant, qui grauius peccant, quã qui simpliciter furantur, Gab. in 4. dist. 15. q. 3.

Neque obstat, quod quidam ait me affirmare hic, posse quemquam capere, & seruare sibi bona Christianorum piraticam exercentium per naufragiũ amissa. Non, inquam, obstat; quia respondetur primo, me neque affirmare, neque dicere illud: sed longe aliud; scilicet quod peccat, qui capit aliqua eorum, quæ in mari amittuntur, neque sunt piratarum, nec infidelium, & cet. quod est aliud ab eo, quod ipse imponit. Item quod in meo dicto nulla mentio fit de Christiano exercente piraticam. Tum quod solum dãno capientem, bona in mari amissa, si non sunt piratarum, & infidelium, & hoc est verissimũ. Quod autem idem sit de bonis piratarum, & infidelium omitto dicere, & casus omissus habetur pro omisso, & relinquitur iuri cõmuni; l. commodissime. ff. de liber. & postu. Secundo, quod non debuit per subaudictionem, & per argumentum a contrario sensu corrigere meum dictum; cum huiusmodi argumenta nõ debeãt sumi ad probandum id, quod est contrarium iuri, cap. a nobis 2. de sent. excom. & traditur in alijs mille locis, quorum aliqua referunt Panor. & Feli. in cap. cum Apostolica. de ijs, quæ fiunt a præla. & Feli. in cap. significasti. de foro compet. Et consequenter si est verum iure communi, vt ipse colligit contra me, male profecto colligit per subauditionem, & a contrario sensu. Tertio, quod asserit esse verũ etiam id quod colligitur a cõtrario de infidelibus, cum quibus est nobis bellum iustum: & quilibet pius debuit credere, non intellixisse me de alijs, cap. estote misericordes. de regu. iuris. Quarto, quod nec per somnium vmquam intellexi res a piratis raptas non debere dominis eorum restitui, si cognoscantur: quamuis de receptis ab hostibus iustis, & postea recuperatis distinguatur in l. 2. & aliquot alijs. ff. de captiuis, & postli. reuer. Quinto, quod non tam facile debuit damnare sine vllo auctore id, quod ego sequutus S. Antoninũ, Angel. & Siluest. æque videor mihi dixisse; nempe quod qui cepit aliquid amissum in mari potest sibi retinere, tribus concurrentibus. Primum, quod illud omnino erat perditum, si non saluasset ipse. Secundum, quod perdiderit spem recuperandi. Tertium,

quod

Digitized by Google

quod saluans illud maxime vite periculo ob id se obijceret.

Nec obstat ratio illa generalis, quod res aliena vbicunque reperiatur, est domino restituenda; quoniam id non est perpetuo verum: fallit enim cum iusta causa contrarium suadet, vt in cap. ne quis. 22.q. 2. Et in re vsucapta, tot. tit. ff. de vsucap. Et in re pro derelicto habita, tot. tit. ff. pro derelict. Et in clā accepta pro legali debito, iuxta supradicta, cap. eod. nu. 5. & in ea, quā Princeps iusta de causa militi concedit, l. item si verberatum. ff. de rei vēd. & l. Lucius. ff. de euict. & in casu proposito videtur intervenire iusta causa conflata ex eo, quod dominus satis presumi potest habuisse pro derelicto: & quod capiens non tenebatur tam grande periculum subire: & quod alioquin illud omnino periisset. Et quod sicut vsucapio iustificat adquisitionem rei alienę, ne incerta sint rerum dominia, l. 1. ff. de vsucap. a fortiori videtur iustificare causam retinendi huiusmodi acceptum, ne omnino periret, cum longe peius sit rem omnino perire, quam eius dominium penes quem incertum esse adiuncta præfata spei revocandi amissione, & præsumptione derelictionis: & quod fortuna, quæ est ipsa prouidentia diuina insperatam rei recuperationē ei concessit.

100 Decimotertio peccat, qui non casu, sed de industria in aliquam domum, aut locum, aut segetes ignem immittit, cum restituēdi obligatione, cap. pessimam. 23.q. vlt. & cap. si quis. de iniur. Et si locus erat sacer, puta ecclesia, aut cœmeterium, aut xenodochium, &c. ipso facto est excommunicatus, & quamuis antequam denuntietur ab episcopo, absolui possit, non tamen postea, Panor. & communis in cap. conquesti. & cap. tua. de sent. excom. Sed si locus non est sacer, non est ipso facto excommunicatus, quamquam excōmunicari debeat. Et tales quando dicantur denūtiati aut non, dicetur in cap. 27. num. 94. Auctor vero incendij, aut alterius delicti manifesti, occultus, non potest pœna excommunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendam sic, cap. quidam. 5. q. 1. & Caiet. in Opuscu. lib. 17. Respon. 14. responsione.

101 Decimoquarto peccat, qui soluit, aut solui facit iniuste, ob debita in carcerem iuste coniectum, cum obligatione restituendi debitum creditori: quāuis misericordia motus id faciat, Ioan. de Platea in l. quoties. de exact. lib. 10. nisi sit adeo pauper, vt neque per se, neque per alium probabiliter soluere posset: quia tunc quemadmodum ipse se soluendo, & fugiendo non peccat, ita nec alius, qui fugę auctor esset, nec restituere creditori tenetur, secundum communem: quamuis secundum aliquos sic ad compesandum damnum, quod inde carceris custodi eueniet. Contra quos tenet Caiet. quem sequimur 2.2. q. 66. art. 4. eo quod, qui e carcere licite fugit, ad damna custodis non tenetur; quia illud damnum per accidens sine intentione eius, qui se carcere liberat contingit.

102 Dixi, Coniectum in carcerem ob debita; carceratus enim ob delictum, morte, aut obscissione membri dignum, licite fugere potest, iuxta S. Thom. 2.2. q. 66. art. 4. ad 2. siue peccatum occultum sit, siue publicum, siue condemnatus sit, siue non, Sil. verb. fugere. quidquid dicat Cardinalis in clem. pastoralis. de re iudi. etiam effringendo, aut limando compedes, & etiam carcerem

carcerem rumpendo, modo vim carceris custodi non inferat, aut alteri iustitiæ ministro, quidquid dicat Henri. Quoli. 9. art. 25. & Siluest. vbi supra, vt optime Caiet. in d. art. 4. defendit. & a fortiori ratione, fugere potest is qui quæritur, vt capiatur iuste aut iniuste, cum voluntate satisfaciendi tantum quantum conscientia recta dictat. Qua eadem ratione potest quis alterius fugam sine peccato iuuare, vt antequam capiatur a iustitiæ ministris, liberetur, quando nec ex obligatione sui officij, nec ex mandato Regis, nec alterius superioris, nec ex qualitate delicti, nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quod suo iudicio, sine carcere, & sine pœna temporaria resipiscet a peccato, vt in cap. inter verba. 11. quæst. 3. conclus. 6. diximus, & infra cap. 25. nu. 38. repetemus, addendo quædam Caiet. in d. art. 4.

103 Decimoquinto peccat, qui captiuus fugit, aut fuit causa vt alius captiuus a suo domino fugeret, cum obligatione restituendi eundem captiuum, si potest, sin minus æque bonum, aut pretium, & præterea omnia, quæ ille fugiens furatus est. quia quemadmodum fuit causa fugæ, ita & omnium, quæ fugam adornans surripuit, argu. cap. fin. de iniur. secundum dicta supra in cap. 11. nu. 15. quamquam Christianus captiuus apud Infideles, fugiendo non peccet, nec qui ei auxiliatur, argum. l. 1. C. ne Christia. mancipium. si tempore pacis, aut iniusti belli ex parte Infidelium captus fuit, argum. cap. dominus. 23. q. 2. & q. 8. cap. vt pridem. Idem est, si Christianus iniuste ab alio Christiano detinetur: sed si captus fuit in bello iusto ex parte Infidelium, quale esset, si Christiani tempore inducirarum, aut pace cum illis constituta, Infideles adorirentur, restituere honestam redemptionis mercedem tenetur, arg. cap. noli. 23. quæst. 1. quamuis non personam propter animæ periculum. Ad nullam etiam restitutionem teneretur in casu aliquo, si Infidelis ad circumcisionem, aut idololatriã Christianum compelleret. quia ipso facto omnino liberatur. cap. nulla. 54. dist. & ita qui liberauit, non peccat, quin bene meretur Siluest. verb. furtum. q. 6.

104 Neque obstat, quod quidam ait, me dicere hic, captiuum in bello captum non posse fugere, & ad suos redire; quod ea ratione damnat, quod non distinguo inter seruum emptum, & bello captum, vt Sotus distinguit lib. 4. q. 2. art. 2. de iust. & iur. Non, inquam, hoc obstat; quia respondetur primo, non dicere me id, quod mihi imponit: quia non loquor in specie de captiuo fugiente ab hostibus ad suos, sed in genere de captiuo fugiente a domino suo. Secundo, quod citat gloss. cap. ius gentium. 1. dist. qua sine vlla distinctione definit, seruum in bello iusto captum peccare fugiendo a suo domino. Tertio, quod Sotus non firme asseuerat distinctionem inter seruum emptum, & bello captum: sed eam sine vllo auctore allegato facit per verbum, reor, & paulo post defert iudicium iurisprudentibus, miscendo aliqua, quæ iusta dolabra indigent. In quibus est, quod cap. si quis seruum. 17. q. 4. non probat conclusionem præfatæ gloss. in quam ipsam citat. & quod non loquitur de seruo fugiente, sed de sollicitante eum ad fugiendum. & quod potest intelligi de emptitio. quæ responsio confutatur. Tum eo, quod si peccatum est sollicitare seruum ad fugiendum, a fortiori peccatum erit seruo fugere; cum plus delinquat regulariter faciens actum, quam consulens illum, per cap. 1. cum ei adnot.

Digitized by Google

not. de offic. deleg. & per dicta supra eod. cap. nu. 14. Tum quod, ex nulla parte illius cap. nec cap. præcedentis, quod ei concordat, potest colligi conciliũ Gãgrense, vnde fuerunt illa excerpta agere de seruo emptitio magis, quam de bello capto. Tum quod nullum iurisconsultorum responsum in ff. nec vlla Imperatorum constitutio in C. nec vllus Commentator eorum classicus eius nouam distinctionem, quod meminerim, fecit. Tum quod ius gentium publicã tantam, vel maiorem auctoritatem potuit dare dominis super captos in bello quantam consensus priuatus: cum auctoritas publica. præsertim omnium gẽtium maiorem potestatem habeat in personas hominũ, quam vllus priuatus, argu. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & cap. contingit. de sent. excommu. cum adnotatis eis, & alibi sæpe. Præsertim, quod causa publica inducendi seruitutem bello captorum multo iustior fuit, quam causa priuata, ob quam se quis vendit, quia fuit conseruatio publica vitæ innumerorum bello captorum; & causa seruitutis per emptionem fuit priuata, & pauciſſimorũ. Tum quod Couarruuias in locis per opponentem citatis, scilicet cap. peccatum. 2. par. §. 11. nu. 6. & cap. 10. nu. 10. lib. 1. variar. resol. nihil de hac dist. meminit. & expresse in dicto cap. nu. 10. approbando præfatam gloss. affirmat, peccare seruum fugientem a domino, si fugeret extra limites hostium redeundo ad suos, etiam si sit Christianus ab infidelibus iusto bello captus. Quarto, quod praxis totius fere Ecclesiæ Christianæ cogit seruos redire ad dominos suos, nisi sint Christiani, & inueniantur in regnis, quæ de more antiquissimo non ferunt, vt in illis vllus Christianus sit seruus; qualia sunt regna Francorum, & patria communis Roma, quę donat libertate Christianos seruos sese certo modo sibi subdentes. A quibus tamen absoluendis sine concepto proposito redeũdi ad dominos suos audiui abstinuisse multos eruditos confessarios.

105 Decimosexto, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, nisi ignorantia probabilis excuset, & ad restitutionem tenetur, Monal. in summa. Donare autem non possunt Abbates, religiosi, moniales, cap. non dicatis. 12. q. 1. serui, & alij, qui non habent aliquid suum proprium, & filij, qui sũt in potestate patris, l. filiusfamilias. ff. de dona. Licet hi cognatis donare bene possint, si liberam administrationem haberent, & etiam alijs, ex suis bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, d. l. filius. cum gloss. & communi. Possunt etiam illi omnes, cum expressa, vel tacita facultate superioris donare. Quam habere creduntur, qui cum eorum facultate student, peregrinantur, ad largiendas eleemosynas pauperibus, iuxta id quod alij scholastici suæ conditionis regulariter faciunt, argu. l. si longius. ff. de iudic. gloss. dicti cap. non dicatis. & l. 2. ff. de iurisd. omn. iudi. Et etiam in casu extremæ necessitatis, & etiam magnæ, si ad superiorem non pateat confugium, iuxta Panormitanum receptum, in cap. si quis. de fur. & gloss. d. cap. non dicatis. Neque etiam vxor, quæ preter dotem non habet alia bona, quę Paraphernalia vocantur, donare regulariter potest, sine expresso, aut tacito cõsẽsu mariti, nisi quãdo ipse, ad id
106 tenetur, iuxta gloss. cap. q Deo pari. 33. q. 5. sub qua limitatione ĩcludi possunt octo casus, quibus vxori donare est licitũ, quos post alios in 4. dist. 15. Sil. verb. eleemosyna. q. 5. scripsit. Neq; furiosus, q nõ habet certa ĩtervalla, in quibus ad mentẽ redire solet, l. Iulian. ff. de minor. Neq; pupillus absq; tutoris sui

Digitized by Google

auctoritate, l. pupillus. ff. de adquir. rerum domi. Neque prodigus, qui habet curatorem, aut est ei bonis interdictum, l. is cui. ff. de verb. obliga. cum notat. per Bart. & alios. Neque minor 25. annis: quamuis eius donatio valebit, si post illos eam ratam habuerit, l. fin. C. si maior factus. Neque personę Ecclesiasticæ de reditibus Ecclesiasticis, nisi ad pia, vel modis tactis, supra eodem num. 94. neque hæretici, nec rebelles, nec alij similes, quos lex ob sua delicta suis bonis ipso facto priuat, cap. vergentis. de hæret. cap. cum secundum. eod. titu. lib. 6. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiest. Quamquam illi, quibus donata ab illis sunt, vsque ad sententiam declaratoriam retinere possunt, Ang. ver. donatio. 1. §. 4. Silvest. eod. q. 1. §. 8.

Decimoseptimo, qui recipit aliquid notabile pro se sciens non esse illius, a quo accipit per contractum, siue onerosum, siue gratuitum, Alex. 4. par. q. 86. cum restituendi obligatione, vt dictum est supra eodem cap. nu. 10.

107 Decimooctauo, qui se sãctum, deuotum, pauperem, infirmum, aut religiosum, cum non esset, simulauit, vt hac simulatione eleemosynam ab eo, qui parefacta sibi veritate non dedisset, obtineret, cum obligatione restituẽdi, quod datum ei fuit non illis a quibus accepit: quia iam apud Deum mercedẽ suã consequuti sunt, sed pauperibus, iuxta Scotum communiter receptum, in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. & copiosius Adrian. in 4. de restit. q. 15. Sotus tamen postea lib. 9. q. 7. art. 1. de iusti. & iure. tenuit, quod huiusmodi hypocrita ad restitutionem non tenetur, nisi eleemosyna magna esset: sed communis videtur verior, quia quod eleemosyna sit magna vel parua non refert, quo ad forum interius, de quo agimus: quia non refert nisi quo ad præsumendum; An erogans habuerit, aut non habuerit animum absolute erogandi, argu. cap. & si quæstiones. de simon. & præsumptio cessat in foro interiori, vbi sola veritas valet, cap. tua. & cap. is, qui. de spons. Quam tamen communem limitamus, ne procedat, quando simulatio non est causa finalis, sed tantum impulsiua, arg. tex. optimi in l. 2. §. fin. ff. de donat. qualis videtur esse simulatio, qua paruæ eleemõsynæ adquiruntur. Et quoties sic quæsitum fuerit restituendum, nõ est ei, qui dedit restituendum, vt videtur significare Sotus, sed pauperibus, vt ait communis, per quos omnia opera pia intelliguntur, iuxta ea, quæ citauimus supra eodem, num. 91. quia causæ finales illius eleemosynæ duæ fuisse videntur; scilicet, amor Dei, & necessitas proximi habiti pro seruo Dei: & ideo quamuis hæc secunda cesset, & ita quo ad pauperem simulantem erogatio nõ valet, quo ad Deum tamen valet: quia cessante vna ex duabus causis finalibus, non cessat dispositio, §. affinitatis. Insti. de nupt. & in ipsum Deum dominium transijt, eo modo, quo eius, quod diuinæ suæ maiestati donatur, transit, arg. l. si quis, ad declinandum. iuncta glo. verb. minui. C. de Episc. & cler. & §. si quis in nomine. auth. de Eccle. tit. colla. 9. & not. per Innoc. in cap cum super. de caus. possess. & ideo impendẽdum est in ea, quæ ad ipsum Deum speciaIiter pertinent, sed non necessario in solas pauperum personas.

Nec obstat, quod quidam damnet hanc meam sententiam, qua teneo eleemosynam factam simulanti se pauperem, cum non esset, non esse restituendam facienti eam, etiamsi esset magna: quia Sotus contrarium tenet. Non, inquam, obstat; quia respondetur primo, me allegato Soto, & perpensa eius ratione tenuisse,

Digitized by Google

nuisse, quod nunc teneo. tum quia ipse fundatur in præsumptione, quæ nõ habet locum in foro conscientiæ, de quo loquimur, contra veritatem, quę in eo respondet. Tum quod datum principaliter amore Dei, licet non adquiratur ei, cui datur; adquiritur tamen Deo, & operibus pijs, quæ sunt ipsius, vt antea respondi. Tum quod causę principalis eleemosynæ, quæ legitime datur, principalior est Deus ipse, quam is, cui ob eius amorem datur. Et quod causa finalis est potius attendenda, quam impulsiua. Et quod cum sunt duæ causæ finales alicuius actus, cessante altera non cessat ille; sed conseruatur ab altera, vt probo in contextu. Et quod opinio Soti procedit non solum in eleemosyna magna, sed etiam in parua, quando constat largitorem eius noluisse dare Deo, nec operibus pijs alijs, si non esset quærenda ei, cui datur per multa, quę breuitas Enchiridij, & occupationes maximę nõ patiũtur scribere.

108 Decimonono, qui mercenario diarium suum statim non soluit, contra cap. 19. Leuit. *Non morabitur opus mercenarij, &c.* Vel soluit quidem, sed non in ea re, quam debet, sed alia; puta panno, aut esculento contra eius voluntatem, cum possit soluere in re conuenta: & si in ea non poterit soluere, id in quo soluet æstimandum erit, iuxta pretium commune. Et si mercenarius eo non indigens illud vendit, & non inuenit pretium, quo accepit, ad damnum tenetur, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 17. §. 8. & communem. Quod meminisse deberent cõfessarij, & admonere concionatores in eis terris, in quibus Duces, & alij ministri Regum soluunt stipendia militibus in pannis, quibus illi non indigent, quosque longe viliori pretio statim vendere coguntur. Ad soluendum tamen diarium temporis, quo seruus ægrotauit, non tenetur herus, glo. in l. si vno. §. cum quidam. ff. locat. Et si mercenarium, vel quemlibet alium famulum, qui suas operas locare consueuit, nullo pretio statuto suscepit, tenetur ei soluere tantum, quanti alium similem conduceret. Et si pretium statuendum est arbitrio heri, taxandum est boni viri arbitrio, Feder. cõs. 18. Angel. & Siluest. verb. familia.

Huic loco congruit quæstio illa iam pridem nobis proposita; An qui donauit sua, aut renũciauit beneficio suo, vt posset iuste cooptari in aliquod collegium, in quod soli pauperes cooptantur, sit habilis ad illud? Ad quam nũquam antea fui ausus respondere, licet sæpe rogatus, præsertim Salmanticæ. Tunc autem adduxi multa pro vtraque parte, quorum summa omissis allegationibus breuitatis gratia, est. Pro parte negatiua vrgere, quod paupertas prędicta videtur culpabilis, procurata, & affectata, quæ non debet prodesse. Pro parte vero affirmatiua, quod is est vere pauper tempore cooptationis, quod solum statuta requirunt: & quod non est factus talis culpa sua: & quod nemo diceret eum inhabilem, si id propter amorem Dei fecisset: & quod studiose, siue virtuose, & meritorie, ac satis propter Deum relinquit bona, qui ea relinquit eo fine, vt adipiscatur locum opportunũ studijs, & virtutibus, quo aptius maiore cum auctoritate Deo, Ecclesiæ, & Reipub. inseruiat: quoque muniatur qualitatibus, & opinione necessarijs ad consequenda loca, in quibus id præstare valeat. Per quæ tenuimus hanc partem, modo donatio esset irreuocabilis sine vllo pacto de retrodonando, & renunciatio beneficij sine vllo pacto, & confidentia illicita de rettocedendo; quoniam alioqui cessio esset fraudulenta,

Digitized by Google

dulenta, & ipso iure nulla, per quam non vocaret beneficium, secundum Innocen. in cap. cum vniuersorum. de rerum permuta. & Rot. in antinq. 7. de renun. & probat extrauag. 1. de simon. & extrauag. Pij iiij. & melius noua Pij V. de confidentia. relata infra cap. 23. num. 110.

Vigesimo, qui non vult soluere famulis debitum tacite, aut expresse conuentum cum illis, cum obligatione restituendi per proxime dicta: vel soluere quidem vult pretium conuentum, sed illud est longe minus iusto.

109 Vnde sequitur primo, quod maior pars magistrorum artiũ mechanicarũ; quales sunt sartores, sutores, carpentarij, &cet. qui accipiũt famulos, quos tyrones vocant, vt eos doceant suas artes, ob idque nullam eis mercedẽ tribuũt, aut exiguam, & interdum etiam pro victu, quẽ illis præbent, aliquid accipiũt. Et scholastici Salmanticenses, qui accipiunt famulos, ex conuentione expressa, vel tacita, se illis certum tempus ad studendum concessuros, & panem, & duos denariolos pro obsonio, & singulis in singulos menses, singula paria calceorum: & postea occupant eos in alijs rebus contra ipsorum voluntatẽ, adeo, vt non possint discere illas artes, aut studere, peccant cum magna obligatione restituendi damnum, quod illi accipiunt propter tempus discendi, & studendi illis ereptum. Et si eos volentes occupant, tenentur illis dare quantum dediſſent alijs, qui absque tempore studendi, & discedi ipsis seruissent.

Sequitur secundo, peccare cũ obligatione restitutionis eos, qui accipiunt famulos, conuentione facta, quod non vacabunt litteris, & illis amplius stipendium non tribuunt, quam alijs, quibus facultatem studendi faciunt: quia notabiliter est minus ea mercede, quam eorum obsequia merentur.

Sequitur tertio, quod nobiles, qui absque cõuentione expressa pueros precibus parentum accipiunt, & præbent illis victum, & vestitum; quale gestabãt quando eos acceperunt: & per se, aut alios eos elegãtia morum, & artibus honestorum hominum instituunt, quo ad viri fiant, & tandem eos honeste cultos dimittunt, obligationi iustitiæ, qua erga eos tenentur satisfaciunt: quia illis, ex conuentione expressa, aut tacita plus non debetur, nec plus illa ætas, nec illud obsequij genus meretur, nisi intercederet lex, promissio, aut consuetudo particularis ad plura obligans.

110 Sequitur quarto, quod qui accipiũt œconomos, emptores, a secretis, architriclinos, pueros, satellites, a pedibus, & alios similes famulos, cũ obligatione, vt sint parati ad illis omnibus diebus, & horis, quibus eis placuerit seruiendũ, & nõ p̃bẽt illis victũ, nec vestitũ, sed certã pecuniã, quæ ipsorũ victui nõ sufficit, tenẽtur soluere reliquũ, q̃ ad eorũ victu, & vestitu honestũ, necessariũ fuerit, & præterea honestam aliquam mercedem, pro merito obsequiorũ. Dixi, cũ obligatione, vt sint parati ad seruiendum illis omnibus diebus, & horis; quia si non accipiũt nisi vt tres, aut quattuor menses illis seruiant, nõ tenebũtur ad aliud, quam quod obsequia illorum mensium merebuntur, nec si eos accipiunt ad aliquas horas diei, quẽadmodũ aliqui doctores Salmãticenses aliquos accipiũt in comites, qui eos comitẽtur, eũtes ad prælegendũ, & inde redeũtes, & diebus festis quando proficiscuntur ad rẽ sacrã, aut ab eadem reuertũtur ipsi, aut ipsorum coniuges, non tenebuntur ad soluendum plus, quam obsequiũ illarũ horarũ, cũ obligatione paratos se p̃standi ad seruiẽdũ illis horis meretur.

Sequi-

Digitized by Google

111 Sequitur quinto, quod magnates, qui ſuis famulis dant certam portionẽ ad victum & veſtitum moderatum non ſufficientem, non obligando tamen eos ad continuum obſequium; ſed ſolum, vt habitent, aut reſideant certum tempus, vbi reſederint ipſi, & compareant coram eis ſaltem ſingulo quindecimo quoque die ſemel, non tenentur ad ſoluendum plus, quam illam pecuniam, ſi illis plus quam dictum eſt non ſeruiant: quia nec conuentio expreſſa, nec obſequia facta eos ad amplius obligant. Sed ſi pluribus, quam conuentis eorum opera vtantur, tanto plus tenebuntur, quanto plus eos ſibi ſeruiẽdo occupauerint, & minus tẽporis ad agenda ſua negotia eis relinquent. quia, illorum meritorum iuſtitia eos ad id obligat per ius naturale, & diurnũ *Dignus eſt enim, mercenarius mercede ſua.* Luc. 10. cap. 1. 13. q. 2.

Vigeſimoprimo peccat, qui clam recipit, quod ſibi deberi prætendit pro vſuris dolo, aut alio delicto a ſe admiſſo: licet enim ſponte data propter delictum regulariter retineri poſſint: non tamen iuſte peti; & minus tamquam debita legalia recipi, per dicta ſupra eod. cap. nu. 41.

112 Vigeſimoſecundo, qui occulte recipit, quod ſuum eſt, vel ſibi iuſte debetur, cum commode iure recuperare poſſet, aut qui (etſi commode iure recuperare nõ poſſit) ſe ob id periculo mortis, aut amiſſionis alicuius mẽbri, qua iudex propter furtum condemnare poſſet, obijcit; & qui id facit contra conſcientiam ſibi dictantem, q̃ ita recuperare peccatum eſt mortale. & qui admittit vel aduertere debet, q̃ ex tali occulta recuperatione redundaret magnum ſcandalum, aut damnum ei, qui habebat eam rem, quam ſic ille recuperauit penes ſe depoſita, aut pignoratam, aut commodatam, licet ad reſtitutionem non teneatur, Gab. in 4. diſt. 15. q. 3. Non eſt tamen peccatum occulte recipere, q̃ ſibi vere debetur, quando alias illud recuperari non poſſet propter defectum, iniuſtitiam, ignorantiam vel affectũ iudicis alteri parti fauentis. Et qui quamuis recuperare poſſit, non tamen commode propter rei paruitatem, & magnitudinem ſumptus in recuperatione faciendi, aut quia ex tali lite ſimultates orirentur, aut licite ſine lite recuperare poſſet: nõ tamẽ ſine amiſſione gratiæ, & amicitiæ illius, qui debet, iuxta gloſſ. ſing. in cap. ius gentium. 1. diſt. modo in tali recuperatione eæ conditiones concurrant.

113 Prima, ne aliquod ex prædictis inconuenientibus ſequatur. Secũda, ne plus debito ſuo accipiat. Tertia, vt reſtituat damnũ aut corporale ſpirituale, q̃ ex eo in aliquem redundaret, Gab. vbi ſupra, Silu. in Roſa aurea caſu 37. Quarta, vt res quam accipit, non ſit aliena, nec furto, nec latrocinio ablata, nec inualide ab eo, qui debet adquiſita. Quinta, vt caueat, ne iterum tale debitum ſibi ſoluatur, eo quod debitor recordatus illius debiti, vel pœnitens voluntatis non ſoluendi illud ei ſatisfacere velit. Cauebit autem ſatis, ſi quo modo honeſto debitori, aut eius heredibus ſignificet, nihil eos illo nomine vlli debere, ſecundum S. Ant. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 1. Sexta, vt illud vere & de iuſtitia ſit ei debitũ. multi enim decipiuntur, noſtro iudicio, vſurpãtes ex bonis ſuorũ dominorum pro ſuorum obſequiorum ſatisfactione, quibus quamuis aliqua compenſatio remuneratoria debeatur debito gratitudinis & antidoralis: nõ tamen debetur de iuſtitia vera & legali: obligatio enim gratitudinis, quã antidoralẽ appellãt, nõ parit actionem, neq; ius petendi, ſicut obligatio legalis

per notata a S. Thom. 2. 2. q. 58. & 106. & ab alijs in l. ex hoc iure. ff. dē iust. & iure. & l. sed & si. §. consuluit. ff. de pet. hæred.

114 Ad noue autem quæsitum hic respondetur affirmatiue, quod Martinus, qui rem depositam apud Ioannem clam accipit pro debito, quod Ioannes ei debet, tenetur reddere, vel manifestare oblata excommunicatione contra id accipientem, vel scientem: quia nullo iure conceditur, vt creditor accipiat in compensationem rem a debitore detentam, si non est sua: & ita est prohibitū per hoc septimum præceptum. Credimus etiam decipi eos, qui putant sibi licere auctoritate propria vlcisci iniurias, quas per iustitiæ ministros non possunt: quamuis glo. l. nullus. C. de Iudæ. (quam Paulus Castren. consulēdo sequutus fuit in consilio mihi 203. in impressione antiqua, quod non licuit mihi nunc inuenire,) dixit posse. Et etiam qui accipiunt aliquid occulte ob pœnam, quæ illis non debetur ante condemnationem, per glo. cap. fraternitas. 12. q. 2. & alia, quæ in eius commento diximus.

Notanda tamen sunt sequentia. Primum, quod excommunicatio generalis Episcopi, qua monitione præmissa excommunicaret scientes, & non reuelantes res subtractas alicui nescienti, qui eas subtraxit, non obligaret eum, qui sic recuperauerit: neque etiam id scientes, modo pro comperto haberent, eas pro debito legali fuisse subtractas: secus tamen si dubitarent, licet recuperans eis dicat, quod ad recuperandum suum, tantum, quod iustum erat accepit: nisi tanta fide, & virtute apud eos esset, vt merito propter eius dictum dubietatem ab animis suis depellere deberent, argu. glo. sing. in l. Titio fundus. ff. de condict. & demonst. & eorum, quæ addit ei Feli. in cap. cum contingat. de rescrip. Quæ procedunt, etiam si Episcopus iuberet reuelari eos, qui rem

115 illam pro recuperatione rerum suarum acceperint, vt recte probat Sil. verb. furtum. 1. q. 5. quidquid Rosel. dicat. quod ipsum nobis videtur, quando datur excommunicatio specialis ob illam rem, quid quid dicat Silu. vbi supra. tum quia quamuis specialis sit quo ad rem, tamen, quo ad personas generalis est. tum quia excommunicatio maior generalis non ligat eum, qui moraliter non peccat, cap. nullus. cap. nemo. 11. q. 3. vt in cap. inter verba. concluſ. 6. 11. quæst. 3. dicimus: tum quia nemo se, nec alium innocentem tenetur prodere, præsertim ad damnum, & præiudicium, cap. quis aliquando. vers. non tibi dico. de pœnit. dist. 1. Tum quia, vt idem Silu. ait, si intentio iudicis est, vt manifestaretur, quamuis acceperit iniustam compensationem, intolerabilem errorem cōtineret, & ita non valeret, cap. 1. de re iudicata. Tum quia clausula huiusmodi poni solita in litteris Apostolicis sub forma significauit, intelligenda est, quando scitur non fuisse acceptum pro iusta compensatione, aut dubitatur, per dicta in cap. inter verba. concluſ. 6. argu. l. si procurator. ff. de condict. indebi. Nec refert, an res sit depositā, vel non, quo ad forum con-

116 scientiæ, quidquid aliqui dicāt, argu. l. illud. ad leg. Aquil. & cap. 2. de trāsla. præla. Secundo notandum, quod si is, qui bene accepit, iurare cogeretur, an sciret quis accepisset, posset respondere, se nescire, subintelligendo intra se aliquem, qui male accepit, arg. cap. humanæ aures. 22. q. 5. & eorum, quæ in eius Comment. dixi, & etiam supra cap. 12. num. 8. Tertio, quod indubium est id, quod dixit doctissimus Medina in Cod. de rest. quæst. 11. scilicet, quod

modo

Digitized by Google

modo supra dicto recuperans cõtra voluntatem debitoris parati ad soluendũ illi peccaret, licet nõ teneretur restituere per dicta supra eod. num. 112. Quarto, quod licet tertius aliquis non debeat regulariter accipere, etiam occulte, quod est eius, qui restituere tenetur, & non vult, nec cõmode compelli potest, vt suo creditori satisfaciat, argu. cap. forte. & cap. deniq; 14. q. 5. Vxor tamen, potest de bonis mariti, qui debet, & non vult soluere etiam cõtra eius expressam voluntatem, quia est socia adiutrix, Genes. 1. Et hoc faciendo adiuuat eũ ad seruandam animam, modo sine scandalo id faciat, Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. & prouideat, quo maritus intelligat se illi nõ debere, recuperata schedula remissionis ab eo cui soluet, aut alio modo, per prædicta supra, nu. 111.

117 Vigesimotertio, qui occulte accipit, quod dubitat, an suum sit, ad illius tamen restitutionem non tenetur secundum Med. in Cod. de resti. fol. 66. quandiu probabiliter, an suum sit dubitat, an eius, qui accipit, quo ad proprietatẽ: certum tamen est, possessionem eius fuisse illius, qui eam antea habebat, & sic iniuste illã teneri ab eo, qui accipit, donec restituat, aut certo suum esse sciat, & sic tenetur ad restituendum, argu. cap. sæpe. de restitu. spol. & l. 1. ff. de furt. quę habet furtum fieri, quo ad possessionem.

Vigesimoquarto, qui non soluit legata pia tempore, & modo debitis, cap. quia oblationes. 15. quæst. 2. ad cuius peccati remissionem non sufficit propositum in posterũ soluendi, si tunc soluere sine magno sui detrimento potest per supradicta eod. cap. nu. 66. & 68. quod locum habet, quamuis talia legata fiãt tantum coram duobus testibus: quia iuxta canonica iura valent, cap. relatum 1. de testa. non obstante contrario statuto, quod tamquam præiudicans libertati Ecclesiæ, non valeret. Immo, qui scriberent illud, & iudicarent secundum illud excommunicati essent, cap. graue. de sent. excommu. Rosel. verb. excõmunicatio 1. 18. excommu. & infra traditur, cap. 27. num. 119.

118 Vigesimoquinto, qui absque necessitate extrema aliquid ad edendum, aut vestiendum accipit, cum restituendi obligatione: quia illa licet excuset a tanto, non tamen a toto, cap. si quis. de furt. licet cum extrema quisque possit sine aliquo peccato accipere, nõ pro se solum, sed etiam pro alio, qui est in eadem, si de suo non habet, nec aliter ei subuenire potest; cap. sicut hi. 47. dist. & cap. discipulos. de consec. dist. 5. Remanet tamen obligatus ad restituẽdum regulariter exceptis certis casibus, vt dictum est supra eod. cap. nu. 61. quamuis oppositum communis dicat. Quę procedere potest in re adeo parua, vt probabiliter credi possit, dominum eam gratis concessurum, & etiam in magna, quando extreme egenti constaret eum, a quo accepit non solum eam ipsi mutuaturum, sed etiam gratis concessurum, si præsens esset quando eam accipit. Quæ ratio probabiliter credendi ex rei acceptæ, & eius domini circumstantijs col-

119 ligi potest, scilicet, num sit diues, num liberalis, nũ cognatus, & amicus eius, qui accepit, num eleemosynas elargiri solitus, vt recte prædictus Medina notauit in Cod. de restit. q. 3. Inter omnes autem conuenit, peccare eos, qui extra necessitatem extremam occulte res alterius etiam illi superfluas ad sibi, aut alteri subueniẽdum accipiunt, cap. forte. & cap. denique. 14. q. 5. Tum quia erogatio superfluorum non semper est debita pauperibus. tum quia etiam quãdo est debita eis per dominos earum est faciẽda, & ad eos pertinet pauperum,

Digitized by Google

& piorũ electio, vt in Tractatu prædicto. q. 1. monit. 77. probauimus: & consequenter alius, nec pro se, nec pro alio accipere potest: nisi vt prædictum est, & tradit S. Tho. Quo lib. 8. art. 12. communiter receptus. Necessitas autem extrema, quæ sit, infra cap. 24. num. 6. dicitur.

120 Vigesimosexto, qui aliquod animal domesticum in prædio suo damnũ inferens occidit, aut grauiter percutit: quia non est ei ius id faciendi, sed solum expellendi ab eo, & includendi, donec de damno dato dominus eius monitus satisfaciat, §. cæterum. Insti. de leg. Aquil. & l. Quintus Mutius. ff. eod. & glos. iuncto textu in cap. si læserit. de iniur. & damno dat. nisi consuetudo, priuilegium, vel aliquod statutum cõtra disponeret, arg. cap. fin. de consuet. cap. priuilegia. 3. dist. & l. oẽs populi. ff. de iust. & iure. & trad. Angel. verb. furtũ. §. 31.

Vigesimoseptimo, qui venatum, aut piscatum, cum iuste non posset, prohibuit cum obligatione restituendi emolumentum, quod verisimiliter impediuit, Gab. in 4. dist. 15. q. 5. arg. 2. concluſ. 5. corol. 1. l. in laqueũ. ff. de adqu. rer. domi. Et non potest iuste prohibere, nisi concurrentibus quinque. Primum est auctoritas regia iusta, aut cõsensus populi liber a metu, aut præscriptio canonica sine vi, & metu introducta. Secũdum, vt ob occasionem ferarum extra loca prohibita, non puniat eos, qui non procurant dolis eas e prohibito loco extrahi, vt extra illum eas capiant: alias enim punire posset, argu. cap. ex tenore. de rescrip. l. itaque fullo. ff. de furt. Tertiũ, vt prohibeat in suis proprijs prędijs, quamuis, nostro iudicio, sufficit, vt domini aliorum sua sponte in id consentiant, argu. cap. scienti. de regu. iuris. libro 6. Quartum, vt resti-

121 tuat omne damnum, quod illę ferę alienis prædijs faciunt, quorum domini in damnum eorum, non consentiunt: quamuis in aliorum damnum consentiant. Parum tamẽ prodest quibusdam magnatibus dicere sępius se restituturos eiusmodi damna, & numquam restituunt. Quintum, vt caueat prohibens, ne subditi timẽtes eum, & ministros eius, & fugientes odium, & indignationem, & minas eorũ, quia eis sæpe opus habent, ea petere non audeãt, quæ peterent ab alijs sibi paribus; quia eiusmodi metus, etiam si alioqui non esset omnino iustus, inducit restituendi necessitatem, vt dictum est supra eodẽ. Quod etiam Margarita confessorum probat, scilicet ne venantes in locis prohibitis occidant, vel mutilẽt, saltem pro prima vice, quamuis id sancitum sit; quia eiusmodi seueritas non est exercenda, nisi in consuetos id facere, & cõtumaces. Et cõsuetudo sic puniendi, ẽt prima vice, iniusta videtur, q̃ qui seruaret peccaret mortaliter, q̃ asserit Sil. verb. resti. 3. q. 2. §. 4. & verb. venatio. sub fin.

122 Vigesimooctauo, qui sunt iusti custodes venatus, aut piscatus prohibiti, vt ceruorum, cuniculorum, auium, & siluarum cæduarum, aut pascuorum constituti ab ijs, quorum sunt illa iura. Custodes, inquam, iurati, aut sola fide adstricti fideliter ea seruare, & non seruãt, arg. cap. 1. & cap. qualiter. de pact. & cap. si vero. de iureiur. nisi scirent eos, quos contrafacientes inuenissent, fecisse id necessitate, quæ eos a peccato excusabat, & non permittit eis plura, quam talis necessitas exigit. Dixi, Nisi scirent, &c. quia dubitatio nõ excusaret; in dubio enim tutiora sunt eligenda, cap. ad audientiã. de homic. & cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. vbi late de hoc diximus. Excusaretur etiam, si scirent eos, quos in eiusmodi locis inueniunt, esse consanguineos, aut adeo domini prædictorum

Digitized by Google

dictorum iurium amicos, vt probabiliter credant illi eorum venatum placeturum. Non tamen sufficit inuentos tales esse, qui si facultatem a domino peterent, obtinerent, sed eam petere nolunt. Ex hoc sequitur, peccare cum obligatione restituendi damnum custodes, qui dissimulant se videre prędicta loca prohibita ingredientes, quo cędant, venentur, aut piscentur in eis propter aliqua dona, aut quia sunt sui amici, aut consanguinei: quia tenentur præseruare a damno dominum, ob iuramentum præstitum, & ob fidem datam, Med. Cod. de restit. q. 12. colum. 2. quamuis non tenerentur per prædicta eodem cap. num. 33. & sequen. restituere ea, quæ ob id acciperent.

123 Vigesimonono peccat custos, qui se abscondit, ne videatur ab ijs, qui talia loca prohibita ingredi volunt, vt ingressos intercipiat, aut puniri faciat secũdum aliquos; quorum opinio dura nobis videtur, saltem quo ad eos, qui permittunt ingredi, quo semel deprehensi iterum ingredi caueant; nec sinunt eos inferre damnum notabile in locis eiusmodi prohibitis. Tum per ea, quæ diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. Tum quia oppositum omnes fere custodes faciunt, idque ab omnibus scitur: & ita nemo se deceptum dicere potest, arg. cap. scienti. de reg. iuris. lib. 6. dixi supra, Custodes, ideſt constituti ab his, qui iuste prohibent & possident; quia constituti ab ijs, qui iniuste, & tyrãnice prohibent, ad nil tenẽtur, licet iurauerint se capturos, aut denunciaturos, quos inuenerint, arg. cap. in malis promissis rescinde fidẽ. 22. q. 4. & cap. non est obligatorium. de reg. iuris. lib. 6.

124 Notandum tamen est iuste prohiberi venationem certarum ferarum, certis temporibus, scilicet quando pariunt, aut oua faciunt, aut nutriunt, aut tempore niuis, aut ne illis, vel illis instrumẽtis venatus fiat, aut ne talibus artibus venãdi quis vtatur: quia eiusmodi prohibitiones in populi vtilitatem redũdãt. Sed qui talium prohibitionum tempore venantur, restituere, quod venati sũt, non tenentur, nisi post iudicis condemnationem, Med. vbi supra, & probatur per glos. receptam cap. fraternitas. 12. quæst. 2.

Nec obstat, quod quidam ait, me dicere hic custodes, qui abscondunt se, vt venatores prohibita transportantes, libere peccent, & comprehensi multẽtur, peccare, & teneri ad restitutionem. Non, inquam, obstat; quia respondetur primo, mirari me, quod vir religiosus, imponat mihi etiam religioso, licet se imperfectiori falsum: cum omnino contrarium asseram, & rationibus muniã, & patet ex contextu. Secũdo, quod tacite insinuat, me opinari peccare omnes, qui vetita venantur, & pascua prohibita pascunt, & vetita extrahi extrahunt, per illa verba, vt libere peccent: quod ego nec exprimo, nec insinuo; immo arbitror multos nihil peccare per ea, quæ scripsi infra cap. 23. num. 52.

Trigesimo, qui prohibet suis subditis, ne eijciãt, aut ne occidãt feras, in suis prædijs damnũ inferẽtes, cũ intẽtione nõ restituẽdi integre damnũ, aut postea cum esset notabile, nõ restituit, Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 5. art. 2. cõclus. 5.

125 Trigesimoprimo peccat, qui ad venãdum profectus, permittit, vt canes sui noceant alienis auibus domesticis, puta gallinis, anatibus, anseribus, & id genus alijs. aut quod sui equi, aut famuli notabile damnum inferant prædijs, aut satis, p quæ trãseunt, aut eorũ fructibus, & nõ vult restituere, Hostiẽ. in summa de pœnit. & remiss. Omnibus de venatione prædictis, addo id, quod nemo hactenus

tenus attigit,& pauci cõfessarij(meo iudicio)aduertũt;videlicet,q reges, & magnates prohibentes, ne feræ palantes, quæ non sunt inclusæ occidantur a dominis prędiorum, quibus nocent, non excusantur a peccato per propusitũ restituendi damna etiam consequuta restitutione, magis quam excusatur fur, aut raptor per proposi tum restituendi quod furatus fuerit, aut rapuerit, etiam sequuta restitutione: quia licet per eiusmodi propositum,& restitutionem consequutam excusetur a peccato,quod admitteret non restituendo: nõ tamen excusatur a peccato,quod admittit damnificando, aut capiendo aliena inuito domino. Aliud enim peccatum est damnificare, furari, vel rapere, & aliud damnum illatum furto subtractum, vel raptum non restituere: & ita excusatus ab hoc, non excusatur ab illo:quia a diuersis non fit illatio l. Papinianus.ff. de minorib. cap. ad audientiam. de deci. Quare qui per feras, vel animalia domestica nocet prædijs proximi eo inuito, peccat mortaliter, etiã si postea cumulatissime damnum restituat, & consequenter non solum oportet eum pœnitere,& confiteri, quod non sufficienter, vel non debito tempore restituerit damnum illatum:sed etiam quod intulerit illud inuito domino.q concionatores prædicare,& confessarij meminisse deberent.

126 Trigesimo tecundo peccat, qui habet columbarium illicitum cum notabili aliorum præiudicio,argu.cap.si bos.de iniur.& l.1.si quadrup.paup.fec. di. Dixi,illicitũ, quale est,si opportunis temporibus alimentum nõ præbeat, nec circum illud habet agros latos,in quibus sufficienter, saltem pro maiori parte columbæ alantur:nec qui tenet illud est paratus ad restituẽdum quodlibet damnum notabile, quod illæ fecerint, quando ei constiterit: nec vnum damnum alio compensatur;puta, quia vicinus eius, cui suę columbæ nocent, non habet totidem quæ tantamdem ei noceant. nam concurrentibus aliquot horum tolerari potest, iuxta Palud. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2.S. Anton. 2. part. titu. 2. cap. 1. & commu. non autem quando ex illis dmnum notabile proximi nascitur, sicut nascitur ex columbarijs aliquorum prædiuitum,qui nec serunt agros,nec vineas colunt,& habent columbaria columbis conferta, quæ ex satis subditorum,vel vicinorum suorum viuunt, qui contradicere ob metum maioris damni non audent, secundum Ioan. Maior. in præcitato 4. lib.sent.dist. 15.q.2 . Quamquam (nostro iudicio) regulariter non peccãt qui columbaria habent,vbi non est lex, quæ ibi prohibeat, & est consuetudo, quæ id permittat: & populus non queritur, nec damnum notabile apparet, attento quod ad populi victum pertinent, & æque fere prosunt stercorando, quam noceant pascendo,& eas reges tolerant,& si non essent columbæ domesticæ,essent palumbæ siluaticæ,vt sunt cornices & aliæ aues,quod optime Siluest.verb.restitutio. 2. q.4.insinuauit.

127 Trigesimotertio peccat, qui in suo columbario certa semina spargit,aut aliqua arte vsus est,qua columbas ab alijs columbarijs ad suum pertraheret, cum obligatione restituendi, si paruitas eum non excusat, Med. in Cod. de restit. quæst. 3. Quod tamen limitandum videtur, vt procedat tantum in eo, cuius principalis finis est alienas inescare: non autem in eo,qui principaliter intendit suas pascere,& retinere,ne alio euocentur,argum.l.si quis nec causã. ff.de reb. cred.

Tri-

Digitized by Google

128 Trigesimoquarto peccat, qui sibi accipit, aut includit animalia aliena domestica etiam fugitiua, vt eorum lanam, plumas, aut oua in vtilitatem suã conuertat, aut eis vtatur, secundum Ioan. Maior. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 5. quia ob fugam non desinunt esse cuius erant, §. gallinarum. Insti. de rerum diuis. Idem dicendum est de accipiente animalia domum redire solita, vt sunt sues, apes, pauones, columbæ, cerui qui abeunt, & redeunt. Et de illo, qui accipit, aut occidit ea priusquam illam consuetudinem reuertendi amisserint. §. pauonum. & §. apium. Instit. de rerum diuis. l. naturalem. §. 1. & 2. ff. de adquirend. rer. domi. quã amisisse videntur, cum ad horas & dies consuetas bis redire desinunt, post quæ accepta capientium fiunt, iuxta gloss. l. de quibus. ff. de leg. Apes tamen, aut examina antequam in aluearijs includantur, & a-
129 liæ aues ex alienis arboribus acceptæ fiunt accipientis, qui per hoc furtum non committit, etiam eas in alieno prædio accipiendo, priusquam ab ingressu eius, ab ascensu arboris a domino prohibeatur: immo nec si postea, licet tunc iniuriarum teneretur, l. naturalem. §. pauonum. & §. ceruos. ff. de adquir. rer. domi. Prohibitus autem videtur tacite, si prædium est muro, aut sæpe cinctum.

De participantibus in damno dato.

130 *Damnum datum a multis diuisis, vel vnitis sub duce, vel sine illo.*
131 *Restitutionem debiti, qui fauore vel consilio impedit.*
132 *Consulens suæ scientiæ ob hoc non multum confidat.*
132 *Damnum ad aliquod laudando, aut alias animat.*
133 *Ratum habens damnum suo nomine datum,*
133 *Ratificans suo nomine factum delictum semper punitur: quia fingitur esse persona delinquens.*
134 *Testis nocens alij tacendo verum vt peccat.*
134 *Metus iustus a testificando, & denunciando vt excusat.*
134 *Monitus sub excommunicatione denuntiare, vel reuelare quid faciet.*
135 *Monitus reuelare ad plus tenetur, quam monitus denuntiare.*
136 *Custos ex officio vt plus tenetur, quam alius.*
136 *Iudex non cogens restituere reipub. aut priuato.*
137 *Damnum qui dat ministrans aliena hæc faciat nu. 138.*
139 *Furatur qui aliquid ab eo, qui illud dedisset, aut multa parua.*
140 *Damnum datum cum impensis, & interesse restituendum.*
140 *Confessarij cur furi non iubent soluere impensas istas.*
140 *Damnum datum qui impedit volenti illud impedire: & qui mittit ad terrendum ioco, si per incuriam damnum datur.*

130 TRigesimoquinto peccat, qui cum multis adunatis sub vno Duce, siue, vt vulgus ait, Caporali, vel sine illo ad furandum, aut damnificandum vadit, l. 1. ff. si famil. fur. feci. dic. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.

Restituere autem non tenetur, nisi id quod ad eum peruenit, & id cuius talis causa fuit, quod sine ipso illud non fuisset illatum: ita quod si fuit causa totius,

Digitized by Google

totius, tenetur restituere totum alijs non restituentibus, & si partis partem, secundum posita supra, nu. 17. Vnde si multi singulatim vineam aliquam ingrediantur, alij aliorum ignari, & vnusquisque suum racemum capiat, etiam quoad vsque nullus in ea relinquatur, nullus eorū mortaliter peccat, nec restituere tenetur, & multo minus tota multitudo: quia nullus eorum damnum notabile facit, nec est causa quo fieret, nec in id consentit.

131 Trigesimosexto peccat, qui procurat, vt rex, aut magnas, aut iudex suum cuiquam tollat, vel ne cui, quod sibi debetur restituatur, neve ad id debitor cogatur, quod multi magnates & familiares eorum, aduocati & procuratores sæpe faciunt, qui non solum mortaliter peccant, sed etiam restituere tenentur.

132 Trigesimoseptimo, qui male consulit scienter & dolose, immo & si bona fide: sed non adhibitis studio, & diligentia debitis, ad veritatem assequendam. Quare qui consulunt, caueant ne nimium suæ scientiæ, vel prudentiæ fidant.

Trigesimooctauo peccat, qui alicuius acumen, aut fortitudinem laudat, aut ignauiam & demissionem vituperat, quo eum ad damnum proximo inferendū moueat, & totum illud damnum restituere tenetur: quia ad id exhortari videtur.

133 Trigesimonono peccat, qui audiens aliquem alteri suo nomine nocuisse, illud ratum & gratum habet; quia mandare videtur, cap. ratihabitionem, de regu. iur. lib. 6. Quod solū intelligitur iuxta Angel. verb. furtum. §. 20. quādo qui nocuit, non nocuisset, nisi existimans eum, cuius nomine nocuit, illud ratum habiturum. Sed huic moderationi raro (nostro iudicio) locus erit. quia raro, aut numquam continget aliquem nomine alicuius nocere alteri, nisi existimantem illud gratum illi fore. quamquam si eius nomine factum non fuit, aut gratum illi non fuit, quatenus suo nomine factum est, licet opus in se illi placeat, ad nullam restitutionem tenetur: quamuis peccet, cap. cum quis. de sent. excom. lib. 6. &d. c. ratihabitionem. d. cap. ratum. de regu. iuris. lib. 6.

Nec obstat, quod quidam ait, me dicere hic, teneri ad restitutionem qui nec tacite, nec expresse iussit occidi hominem, sed pro rato habuit; quia ratihabitio æquipollet mandato. Cuius contrarium asserit tenendum. Non, inquam, obstat; quia respondetur, primo, me non loqui de homicidio in specie, vt ipse imponit: quamuis in genere loquar de nocente, cuius species est homicidium. Secundo, quod meum dictum est firmum. Tum per illam regulam iuris lib. 6. *Ratihabitionem retrotrahi; & mandato comparari*. Et regulam. hoc iure. §. *Deiecit, qui mandauit, vel ratum habuit*. ff. eod. Et palam est mandantē delictum teneri ad restitutionem, vt dictum est supra eodem cap. num. 14. Tum quod præfatæ regulæ non solum habent locum in contractibus, & in iudicijs, sed etiam in maleficijs, & delictis, vt habet gloss. recepta per omnes in dicto cap. ratihabitionem. saltem illis, quę per alium fieri possunt, vt Dynus receptus ait in dicta regu. ratihabitionem. immo & in alijs, nisi quo ad effectum fruendi libidine, vt pulchre de iure probat Couarruuias in clem. 1. 3. part. §. 1. num. 5. de homic. Tum quod ratihabitio non solum habet vim augendi

Digitized by Google

augendi peccatum, vt ait is, qui contra nos opponit, sed etiam faciendi incidere quem in pœnam, casus est in cap. cum quis. de sent. excom. lib. 6. quod determinat, eum qui ratificat percussionẽ clerici nomine suo factã incidere in pœnam excommunicationis ipso iure. Tum quia facilius & fortius obligatur quis ad restituendum damnum, quam ad subeundum pœnam. Hanc enim non tenetur regulariter subire in foro conscientiæ, nec in exteriori antequam condemnetur, restituere autem sic, vt supra dictum est. Tum quod omnis ratificans delictum suo nomine factum est puniendus pœna, licet non semper ordinaria, vt late probat præfatus Couarruuias vbi supra. Tum quod ratificans rem suo nomine acceptam, vel iniustam acceptionem fingitur accepisse propter suam ratificationem: & ita non solum peccat, quia placet peccatũ, sed quia fit persona peccantis, & accipientis, secundum totam vtriusque iuris prudentiam. quod non aduertit præfatus religiosus, qui contra nos opponit. Per q tollit eius ratio, & consequenter ille qui ratificat incendium domus alicuius, nomine suo factũ, magis tenetur ad restitutionẽ domus incensę, quam ad subeundum pœnam a iure, vel iudice inflictam, vel infligendam.

134 Quadragesimũ peccat, qui testis a iudice legitime interrogatus, an sciret tale furtũ, sciens tacet, & ob illud damnificatus suum nõ recuperat, & restituere tenetur cap. 1. de crim. fal. si non tacet propter metum alicuius periculi-suri status, aut personæ, aut bonorum, iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7. & argu. cap. quisquis. 11. q. . & Scotum in 4. dist. 15. q. 2. Siluest. verb. restitutio. 2. q. 6. Notandum tamẽ est, quod si episcopus monuerit sub excommunicatione vt denuncient qui nouerint illud: is qui metu tacuit, tenetur parere, sed non quoadusque eum iuxta ordinem correctionis euangelicę moneat: & inducere debet, vt parti læsæ satisfaciat, & si fur satisfecerit, eum denuntiare non debet: nec etiam si non satisfaceret, si illud probare non potest. quia quãdo precipitur, vt qui talem rem scit, eam per denunciationem manifestet, intelligitur de eo, qui scit & probare potest, vt diximus copiosius quam alij in rep. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. Sed si admonitus satisfacere nollet, & admonitor probare potest, denuntiare debet: quia alias peccaret & excommunicationem incurreret, & teneretur restituere damnificato, de suo quod ob suum silentium recuperare omisit, Ioan. de Anan. in cap. qui cum furc. de furt. nisi ob iustum metum taceat, vt proxime dictum est. Per quæ respondetur ad noue quæsitum, scilicet; An vxor, filius, aut cognatus alicuius delinquẽtis, abscondens aliqua eius bona in aliquo monasterio, aut alio loco, ne a iudicibus sequestrentur; teneantur ipsi vel alij eius rei conscij, manifestare illa, propter excommunicationem, aut iuramentum, quibus iubentur id facere. Responderi enim potest, quod non, si omnia abscondita pertineant ad compẽsandum debitum dotis, vel aliud: alioqui autem sic. Oportet autem cauere, ne iterum peti possit id, ad quod abscondita sufficiunt instar illius, qui clam accipit aliquid de bonis crediditoris, in sui debiti compensationem; de quo supra. num. 113.

135 Aduertendum tamen supradicta procedere in monito denuntiare, & nõ in monito testificari, vel reuelare; is enim tenetur id facere iuxta ca. ad nostrã. 2. cum ei adnotat. per Panor. & alios. de iureiur. præsertim si iudex post semiplenam

miplenam probationem coram ipso factam, eam supplendam præcipit, vt qui illud scit ad testificandum veniat, iuxta cap. fi. de iureiur. quia illi nō præcipitur vt denunciet, sed vt testificetur, Angel. verb. denuntiatio. §. 3. nisi sit persona a testificando eo casu excusata ob cognationem, vel aliam causam, de quo infra cap. 25. nu. 48. & sequenti dicetur.

136 Quadragesimoprimo peccat, qui constitutus custos ciuitatis, aut agri non obstat damno notabili, quod fieri videbat, saltem clamando cum obligatione restituendi in solidum, per dicta supra eodem, nu. 122. Quamuis qui ad id ex officio non tenetur, licet peccet malitiose tacendo: restituere tamen nō tenetur, per dicta ibidē: immo nec peccaret si absque malitia per negligentiā aut modestiam non se ingerendi negotijs alienis, id facere omittit. Sed si ex officio, aut dignitate tenetur impedire, & administrare iustitiam; quia est princeps, aut iudex, peccat & restituere tenetur, iuxta mentem S. Tho. 2. 2. quæst. 62. art. 7. & supra eodem nu. 18. adiunctis etiam ijs, quæ S. Anton. & Angel. dicunt, & nostri scribunt in cap. quantæ. de sent. excommu. & nos in cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 6. diximus.

Quadragesimosecundo peccat, qui iudex non facit parti damnum restitui, cum posset, siue sit Reipub. siue personę particularis, cum obligatione restituēdi, iuxta Scotum communiter receptum in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.

137 Quadragesimotertio peccat, qui curator, procurator, & alienorum negotiorum gestor, administrator bonorum alienorum, & filius, qui res sui patris tractat, qui nomine sui principalis, & ob eius vtilitatem alicui damnum notabile infert, & ad restitutionem in solidum tenetur, si principales non restituant, & ex eorum bonis restituere potest, si adhuc eorum administrationē retinet, & prudenter faciet restituendo, ita vt ab ipso postea domini reposcere non possint. Et si iam dictam administrationem non habet, & est adeo inops, vt satisfacere non possit, debet dicere principalibus, si ignorant, quod satisfaciant. Et si illi restituere noluerint, tenetur restituere, si potest: occulte tamen poterit accipere de eorum bonis tantundem quo satisfaciat, obseruatis conditionibus seruandis ab ijs, qui occulte sua debita recuperant: quæ positæ fuerunt supra eodem cap. nu. 13.

138 Quadragesimoquarto peccat, qui occulte aliquid accipit ab eo, cui non displiceret acceptio sibi nota: sed occulta sic. is licet peccet venialiter, non tamen mortaliter. quia eius acceptio, aut retentio non est contra voluntatem domini, sed modus solum accipiendi, quod ad peccandum mortaliter non sufficit, vt definierunt bene Adrian. in 4. de restit. & Caiet. in summa verb. furtum. Id quod sæpe filij ob verecundiam parentum faciunt. Serui etiam & famuli accipientes a suis dominis panem & fructus, quibus vescantur, credentes dominum illa concessurum esse, si ab illo peterent, aut si illic inuenirentur, quamuis nollet, vt se inscio acciperent.

139 Dixi, Quibus vescantur. nam qui caperent ad donandum, vel vendendū alteri, vt solent aliqui panem coctum, vinum, aut triticum, aut alia similia mortaliter peccarent, & tenerentur restituere: quia non solum modus, sed ipsum factum inuito domino fit. Qui tamen minutatim vno die quid exiguum, puta quadrantem seu quatrinum, & alijs multis diebus singulis tantundem caperent,

Digitized by Google

caperent, nulla vice peccarẽt, nisi venialiter, etiam si totaliter accepta ad notabilem quantitatem crescerent: modo iam inde a principio, vel postea non habuissent animum furandi notabilem quantitatem per illa parua furta, siue tamen cum hoc animo, siue sine illo perueniatur ad quantitatem notabilem, restituenda videtur illa. Quo fit, vt inueniri possint furta solum venialia, quæ obligent ad restitutionem sub pœna peccati mortalis. Quæ limito procedere in eo, qui continuato tempore sine magnis interuallis illam notabilem quantitatem conflaret: non enim dicerem teneri ad restituendum sub pœna peccati mortalis illos famulos, qui aliquot diebus vnius mensis aliquot eiusmodi furta facerent, & post alium vel duos menses totidem, & post aliquot alios totidem &c. ita quod in fine trium vel quattuor annorum conflarent summam etiam duplo maiorem, quam sit illa, quæ semel accepta peccatum & restituendi necessitatem induceret sub pœna peccati mortalis, etiam postquam peruenerint ad notabilem quantitatem, si numquam percipiendo illa parua intendit peruenire ad illam, ratione illa firma, quod ceteris paribus magis peccat, qui capit, quam qui retinet cap. sæpe. de restit. spol. & quod qui capit illa parua sine intentione perueniendi ad quantitatem notabilem non peccat plusquam venialiter. Ergo nec retinendo illa.

140 Ad dubium autem a quodam hic nobis proposito, scilicet; An fur teneatur restituere impensas, quas furtum passus fecit in quærẽda re sibi furto subtracta? Respondeo, quod sic eas, quas vir prudens & bonus facere debuisset; quia earum causa fuit: & non solum fur, sed etiam quilibet alius malefactor tenetur, ad interesse damni, etiam extrinsecum, l. qui tabulas. & l. is cui. §. fi. ff. de furt. & gloss. recepta in l. 1. verb. casibus, & verb. consequenter. C. de sent. quę pro eo, quod int. prof. Roganti autem cur confessarij non obligant eos ad illud restituendum? responderi potest, quia forte non est confessum eis tale damnum consequutum, aut probabiliter credunt damnum passos contentos fore restituto principali: quod sufficeret vt censeatur restitutum, argu. l. 1. ff. qui satisd. cog.

Quadragesimoquinto peccat, qui impedit aliquem euntem ad impediendum damnum, quod tertius inferre volebat quarto, & ad restitutionem tenetur, licet aliter non iuuaret tertium; quia impediendo opitulaturum, indirecte videtur iuuare nociturum, vt recte innuit Medina in Cod. de resti. fol. 39. Peccaret etiam cum obligatione restituendi, qui aliquos amicos, aut famulos mitteret ensibus districtis ad terrefaciendum, aut ad alium iocum, aut ludum, si ex eo damnum sequeretur, nisi adhibeat diligentiam debitam; ne damnum notabile fieret, argum. cap. presbyterum. & cap. lator. & cap. cõtinebatur. de homicid.

De peccatis patrum circa bona filiorum.

141 PEculium filiorum quadruplex. *& seqq.*
142 *Clericis quibus quæsita sint quasi castrensia.*
143 *Pater an solus filijs succedat.*
144 *Donatio facta a patre quæ valet. & nu.* 145. *& seq.*

Filius

144 *Filius seruiens patri quale mixtum peculium habeat.*
147 *Donatio a patre filio facta quatenus reuocanda.*
148 *Filius qui plus alijs patri seruit, quid plus habet.*
149 *Donatio coniugis facta coniugi quæ valet.*
150 *Legatum a patre relictum filiæ cui dos debetur, vt compensatur.*
151 *Patris heredes quod damnum datum filio restituent.*
152 *Filię renunciatio cum enormi læsione vt valet.*

141 QVadragesimosexto peccat mortaliter, qui pater tractat, aut dat bona filiorum suorum aliquo modo indebito infrascripto, num. 151. cum obligatione restituendi, de qua ibi. Pro quorum intellectu, octo præsuppono.

Primum, quod quattuor bonorum genera, aut peculiorum filij viuentibus parentibus habere possunt, scilicet castrensia, quasi castrensia, aduentitia, & profectitia.

Secundum, quod castrense est, quod filius in bello adquirit, l. castrense. ff. de castrensi pecul. cum ei adnonat. & in rub. C. eod. & hæc bona solius filij sunt, tam quo ad vsumfructum, quam dominium, & in eis pater nihil habet, secundum omnes l. fi. C. de inoffi. test. l. 1. §. fi. ad Macedo. Bar. in l. si forte. ff. de castren. pecu. in tract. de duob. fratrib.

142 Tertium, quod quasi castrense est quod filiusfamilias adquirit per officium aliquod publicum, puta Medici, Aduocati, Scribæ, aut Magistri in aliqua septem artium liberalium, aut quouis alio publico, propter quod stipendium accipit, per beneficium Regis, vel Reginæ, l. cum multa. C. de bonis, quæ libe. & quod clerici suo officio clericali, aut suis beneficijs curam animarum habentibus, aut non habentibus, cum administratione, aut sine ea adquirunt: quoniam etiam quęlibet alia bona clericorum, saltem quæ adquirunt post clericatum, iure communi sunt quasi castrensia, auth. præsbyteros. C. de episc. & cleri. secundum Hostien. Panor. & commu. in cap. quia nos. de testa. & cap. constitutus. de restit. in integ. In quibus nil plus habet iuris pater, quam in castrensibus, l. non solum. C. de bon. quæ libe. quod an de consuetudine seruetur, infra dicetur.

143 Quartum, quod peculium aduentitium est peculium filijfamilias non castrense, nec quasi castrense, aliunde quam a patre, & ex bonis eius, & ob gratiã illius principaliter habitũ; qualia sunt bona illi hæreditario iure a matre, aut a suis cognatis, aut amicis, & suo labore, industria, aut fauente fortuna parta, per notata vbi supra. In his bonis aut peculijs proprietas est filij, & vsusfructus patris, quandiu viuit regulariter, d. l. non solum. & l. cum oportet. C. de bonis, quæ lib. nisi, cum qui donauit, aut reliquit filio, voluit, ne patri quæreretur vsusfructus, authen. excipitur. eod. tit. & in casu auth. idem. eod. tit. & cũ in bonis filij sui cum fratre succedit, secundum ius cõmune, auth. itẽ. C. eod. Dixi, Iure communi; nã secundum leges Regni Castellę solus pater filio succedit per l. 6. & 7. Tauri, & etiam secundum leges Lusitaniæ, tit. 75. lib. 4. ordinat. quamuis fratres habeat, nec ad diuidendum inter reliquos fratres tenetur, secundum omnes l. fi. C. de colla. & l. cum antiquis. C. de inoffic. testamẽ.

144 Peculium vero profectitium est peculium filijfamilias habitũ a patre, aut eius

Digitized by Google

eius causa, aut de eius bonis, nec ad bellum, nec ad officia publica pertinens; & in his tam proprietas, quam vsus fructus est patris. Nobis tamen videtur esse aliquod mistum, partim aduentitium, partim profectitium; scilicet, quod filius suo labore, & industria ex bonis paternis, aut in eisdem adquirit, quidquid dicat Silu. nam quamuis recte dicat, quod quidquid filius ex illis bonis adquirit, aut patri adquirit, aut furatur: quod tamen filius ob suum laborem & industriam promeretur, eius est, & tanto plus, quam cæteri fratres, debet habere de bonis paternis, quanto plus quam illi in eis quærendis laborauit, aut certe tantum quantum mercedis solui debet alij extraneo, qui tantundem laboraret, aut potius dimidium eorum, quæ de bonis, & pecunia etiam clandestinè accepta per suam industriam lucratur, per singularem doctrinã Bart. in l. 1. §. nec castrense. ff. de colla. bon. quam plurimorum auctoritate fulcit Decius in l. illud. C. de colla. num. 10. quod intelligendum est, concurrentibus duobus. Alterum est, quod filius patrem sustentare non teneatur; quia habet vnde alatur, l. si quis a liberis. §. idem. ff. de lib. agnos. & l. Nesennius. ff. de nego. gestis. & l. alimenta. C. eod. cum eis adnot. per glo. & doctores. Alterum, quod expresse, aut tacite protestetur se eo animo seruire, vt pater, ob suam operam, & laborem det ei tantum, quantum alteri extraneo dare deberet, si ipse ei non seruiret. Meritum etiam filij prædictũ attendi potest ad effectum, quod pater donare, aut relinquere poterit tantum plus ei, quam eius fratribus, quantum alicui extraneo, ob similia merita dare deberet; ita quod id non computetur in sua legitima, iuxta mentem Bart. in l. 1. §. castrensia. ff. de castrẽ. pecu. & l. si donatione. C. de colla. Et quamquã hæc duo dicta colligantur ex eo, quod statum in eod. cap. num. seq. & num. 148. dicetur: visum tamen est hic declarare; quia res est quotidiana, & parũ ab alijs resoluta.

145 Quintum, donationem a patre factam filio, qui est sub ipsius potestate, non valere, nec ab illo factam patri; quia pro vna, & eadem persona reputantur. l. fin. C. de impub. nisi primo, facta a patre in dotem, aut matrimonium l. Põponius. ff. fami. erciscu. & ff. de colla. bono. & C. de colla. dot. per totum. Secundo, mobilium facta pro bello, C. fami. erciscu. l. 4. Tertio, vsusfructus, quem in bonis filij aduentitijs habet pater, vt in l. cum oportet. & l. non solum. §. sin autem. C. de bon. quæ libe. Quarto facta pro meritis, & seruitijs in tãtum, quantum pater dare alicui extraneo ob similia merita teneretur, iuxta Bart. communiter receptum l. 2. §. castrensi. ff. de castren. pecu. & l. si donatione. C. de colla. & l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. Et in foro conscientiæ sufficit ea esse vera, argu. not. in cap. tua. & cap. is, qui. de sponsa. Sed in foro exteriori probari debẽt, nec sufficit patrẽ dicere ea vera esse, iuxta eũdẽ in l. si forte.

146 ff. de castrẽ. pecul. quia fides nõ habetur dicẽti de se aliũ benemeritũ esse, q̃do id requiritur ad hoc, vt iure aliquid facere possit; qualis est hęc donatio, iuxta eundẽ, & cõmu. Et cũ dubitatur an pater filio donet ob merita, vel ob merã liberalitatẽ, p̃sumẽdũ est dare, ob merita, si antecesserũt, & alias ob liberal. iuxta glo. cõmuniter receptã in d. l. si donat. C. de colla. Quinto, facta in oĩbus casib. in quibus donatio a marito facta vxo. sue, aut ab vxore facta marito valet, qui referũtur infra nu. 150. quia iuxta doctissimũ Azonẽ ĩ súma de donat. donatio inter maritũ & vxorẽ, & donatio inter patrẽ, & filiũ cõmuniter ęquiparantur.

Digitized by Google

parantur. Notandum tamen est, quod donatio patris, & matris facta filio, quæ non est remuneratoria, quamlibet valeat, aut eorum morte confirmetur; quia in vita non reuocarunt; si tamen excedat quantitatem, de qua patres libere disponere possunt, iuxta varias leges diuersorum regnorum, quas statim citabimus, & legitimæ reliquorum filiorum præiudicat, reuocanda est, quantum opus fuerit ad præiudicium eorum excusandum, l. 1. C. de inoffi. don.

148 Sextum, quod si vnus filius patri suo seruit, & alij non; quamuis pater pro remuneratione eius meritorum dare possit, quanti illa merita valent, & quantum extraneo alicui dedisset: si tamen non dat, nec filius in vita cum patre cõuenit, vt sua merita remunerarentur, saltem vt extraneo, nec protestatur se ab eo, aut eo mortuo, ab eius hæredibus petiturum a suis fratribus hæredibus remunerationẽ aliquã ratione suorũ meritorũ poscere nõ potest. quia illud amore filiali facere cẽsetur, arg. l. Nesẽnius. ff. de neg. gest. l. 1. & l. alimẽ. C. eod.

149 Septimũ, quod donatio a marito facta vxori, aut ab vxore marito post contractum matrimonium de præsenti, aut ante pro tempore, quo contractum iam fuerit, non valet: & donator antequam moriatur cum libuerit reuocare potest, l. 1. ff. de donat. inter virum & vxo. quamuis fiat per tertiam per sonam, & per modum remissionis debiti. l. si sponsus. ff. eod. excepto quando Imperator, aut Rex donat Imperatrici, aut Reginæ, aut illa illi, C. eod. l. penult. Et quando donatur pecunia pro restaurãdis rebus igne absumptis. ff. eod. l. quod si vir. Et quando donator pauperior ob talem donationem non efficitur, quãuis recipiens ditior fiat. Et quando recipiens non fit ditior, quamuis donator pauperior fiat. Et quando donatur pro tempore, in quo matrimonium perficietur, scilicet, vt res fiat mariti, aut vxoris, quando alter eorum morietur, l. sed interim. ff. eod. Et quando donatio fit mortis causa, vt donatarius post mortem donatoris id habeat, vt in d. l. sed interim. modo se in vita reuocandi facultate non priuet, secundum glos. in d. l. sed interim. Et quando vxor marito donat ad aliquem honorem, aut dignitatem consequendam. l. quod adipiscendæ. ff. eod. Et quando maritus extante matrimonio, vxori omnem dotẽ promissam, aut aliquam eius partem remittit, gloss. singu. & ibi Cyn. & Bal. in l. si constante. de donat. ante nuptias: remissio tamen alterius debiti non valet. Et quando maritus vxori suæ in mensem, aut annum, aut quãdiu superstes fuerit, pro victu suo, & suorum certum quid pro æstimatione fructuum dotis, & non amplius deputat, vt tenet gloss. in l. ex animo. ff. de dona. inter virum, & vxor. per illum tex.

150 Octauum, quod pater, qui legatum aliquod filiæ, cui debebat dotem, reliquit, videtur relinquere in solutionem, aut in partem solutionis illius, cap. qui abstulerit. 12. q. 2. quia est debitum, quod lege debetur.

Quadragesimoseptimo infertur peccare mortifere patrem, accipiendo sibi, vel alteri aliquid notabile a suo filio famil. ex bonis castrensibus, aut fructibus eorum cum obligatione restituendi, argumen. cap. qui abstulerit. 12. q. 2.

151 Quadragesimooctauo peccat pater accipiendo sibi, vel alteri aliquid notabile, quo ad proprietatem de bonis aduentitijs sui filijfamilias: vel administrãdo ea ita male, vt notabiliter lædatur, siue vsumfructum habeat, siue nõ quo casu alij fratres hæredes post obitum patris damnum illud, cum bona inter se

Digitized by Google

ter se diuiserint, resarcire tenebuntur. Sed si pater vsumfructum eiusmodi bonorum habebat, & non damnificauit proprietatem, sed solum fructus illorū, nec pater, nec fratres ob illud ad aliquam restitutionem tenentur, Angel. verbo. peculium. §. 24. Siluest. eo. verb. q. 15.

152 Quadragesimonono peccat pater, qui inducit per metum saltem reuerentialem, aut dolum, & fraudem suum filium, vel filiam, vt suæ legitimæ, vel patrimonio renunciet cum iuramento se contentam fore dote minore legitima, cum obligatione restituendi, arg. a contrario, cap. quamuis. vbi Dominic. & alij de pact. lib. 6. Dixi, per metum, aut fraudem: quia si sponte id faceret, teneretur ad seruandum iuramentum, etiam si enormiter, vel etiã enormissime læderetur in foro conscientiæ: quamuis non in exteriori; quia ex tali damno dolus, aut fraus præsumitur, secundum Petrum de Anchar. cons. 38. & in reg. accessorium. de reg. iur. lib. 6. & late Decius consi. 180. quæ tamen præsumptio in foro conscientiæ cessat, iuxta not. in cap. is, qui. & cap. tua. de sponsa. Qua distinctione contrariæ opiniones relatæ per Decium in d. cons. 180. & 182. componi possent.

De peccatis mariti, & vxoris contra septimum præceptum.

153 *Maritus vt peccat accipiendo ex bonis vxoris suæ paraphernis.*
153 *Vxor vt peccat capiēs ex bonis mariti, etiã ad pia. nisi octo casib. nu.* 154.
153 *Paraphernalia bona quæ sunt.*
153 *Eleemosynam octo casibus vxor largiri potest. & seq.*
155 *Dos tota vxori reddenda, licet ornatus eius fuerit nimius.*
155 *Maritus cur non nocet vxori in paraphernis, vt in lucris.*
155 *Vxor etiam valde dotata non potest donare 40. scuta.*
155 *Maritus sine vxore quid potest, vbi omnia bona communicantur.*

153 QVinquagesimo peccat mortaliter maritus, qui sibi, aut alteri accipit aliquid notabile ex bonis, quæ præter dotem vxor habet, quæ græco vocabulo parapherna appellat lex vlt. C. de pact. conuen. nam alienū cõtra ius vsurpat. Bona parapherna sunt, quæ vxor sibi reseruat præter dotem, quam marito pro oneribus matrimonij dedit, l. si ergo. §. dotis. ff. de iur. dot.

Quinquagesimoprimo, quæ vxor sibi, aut alteri accipit ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem pro cognatis, ludis, pigmentis, & id genus alijs, cum obligatione restituēdi, S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. quia, nec eleemosynã ex bonis mariti, aut cõmunibus absque eius licentia dare potest, nisi primo extreme egenti: cauendo tamen, ne ob id maritus egeat extreme, cap. pasce. 86. dist. Secundo, vbi consuetudo regionis haberet, quod vxores eleemosynam panis, aut vini largiantur; ibi enim credere potest, id placiturum marito, quamuis expresse, id prohibeat: quia verisimile est, id maritum facere, ne eleemosynas extra modum consuetum tribuat. Si autem crederet eum vere nolle, vt etiam consuetam, & moderatã faciat, debet se ab ea facienda abstinere, iuxta S. Anto. 2. par. tit. . cap. 19. §. 1. arg. cap. per tuas. 3. de simo. Ter-
154 tio, cũ facit ad euitandum aliquod damnum mariti temporarium, vt Abigail 1. Reg. 25. fecit. Et eadẽ ratione, immo fortiori, si eã facit ad ipsius dãnũ

Digitized by Google

spirituale euitandum, vt cũ maritus est malignus, & illa moderate largitur, vt Deus eum illuminet, & ad pœnitentiam conuertat, modo sine eius scandalo faciat, arg. cap. nihil. de prescrip. Quarto, si maritus est amens. Quinto, si maritus est absens: quia tunc administratio domus ad eam spectat, nisi per illum, aut superiorem aliter statuatur, Palud. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 3. art. 6. cõcl. 2. Sed quia nec eius dicta, nec ratio iure firmo nituntur, verius est eam in his duobus casibus non posse dare ad summum plus, quam eius maritus mentis compos, & præsens largiri solebat. Sexto, cum maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo partius viuendo reliquat aliqua in pauperes eroganda, iuxta eundem vbi supra. Septimo, si habet bona parapherna, de quibus ad voluntatem vxor statuere potest: nisi vbi cõsuetudo & statuto prouinciæ aliter decernerent. Octauo, si dedit marito dotem ad sustentandum sufficientem, & nihilominus nouit aliam artem texendi, aut suendi, aut acupingendi, vendendi, emendi, aut aliam similem: qua nõ deserendo debitam domus administrationem lucretur. Quo possent conciliari opiniones contrariæ gloss. l. sicut. ff. de operis liber. & Theologorum, S. Tho. Richard. & Palud. vbi supra. Siquidem ex ita lucrifactis libere impendere potest, vt sentit Barto. in l. Caio. ff. de alim. & cibar. lega. modo (vt sanctè dixit Astensis) sua familia eo n õindigeat: quia de præcepto charitatis primum domesticis subueniendum est, cap. non satis. 86. dist. & l. si præses. C. de seru. & aqua. & modo lucra non sint cõia inter maritum, & vxorem, & administratio sit marito reseruata, vt communiter sunt in omnibus Hispaniæ Regnis.

Adnotandum tamen, q̃ si maritus est prodigus, vel decoctor, potest licite vxor accipere clam aliqua, vt necessitatis tempore, domui suæ prouideat, adeo quod marito, etiam id imperanti, non tenetur omnia, quæ habet, illi tradere, Angel. verb. furtum.

355 Ad noue aũt hic quæsitũ, respondimus affrmatiue, q̃ etiam in foro conscientię põt vxor totã dotẽ repetere mortuo marito, esto, q̃ ille multa superflua impendisset in eam alendo & ornãdo: quia iura cum onere cõseruãdi eã vxori faciunt eum dominũ eius, l. doce ancillã. C. de rei vend. & l. in rebus. C. de iure dot. & cap. p̃ vesttas. de dona. inter vir. & vxo. & alia quę tũc attulimus.

Ad alterum hic noue quæsitũ, respondimus, quod maritus tenetur restituere vxori, non solum dotem integram, sed etiam ea, quæ bene vel male impendit de eius bonis paraphernis: nõ tamen quę de lucris communibus. quoniam illa sola quæ tempore diuortij inueniuntur lucrifacta censentur lucra; reliqua enim licet pro dimidio lucrifierent vxori: lucrifiunt tamen reuocabiliter, ita quod maritus ad quem spectabat libera illorum administratio, potuit bene vel male administrando, illa, sibi & vxori reuocare, vt tradit Ioan. Lup. in rub. de dona. inter vir. & vxo.

Ad tertium noue quæsitũ respondimus, quod vxor etiam si maximã dotem dederit marito, non potest absque eius licentia dare de illa 40. aureos, etiam ei, qui eam lactauit. Nec obstant citata in contrarium de pupillo, quẽ aiunt non teneri ad restituendum ea, quæ de suis bonis cl ã tutore impẽdit, nec deponentẽ qui de rebus a se depositis clam depositario idem facit; quia vterque horum tenetur ad imputandum illud sibi in redditione rationum, quod effe-

ctu

ctu est restituere, arg. cap. veniens. 2. cum similib. de testibus. Nec refert, an minutatim iteratis vicibus, an vna eos dederit, cum a principio 40. dare statuerit; per dicta supra eod. nu. 140.

Ad alia quattuor noue hic quæsita, sic in summa respondimus. Primo, q etiã in Portugallia, vbi ipso iure omnia bona mariti & vxoris cõmunicantur, donatio mariti de mobilibus, etiam sine vxoris cõsensu valet: quoniam apud maritum est tota administratio bonorum, & potest solus regulariter alienare mobilia, licet non immobilia, iuxta tit. 6. lib. 4. ad fi. & tit. 8. lib. 4. ordin. Lusitaniæ. Secundo, quod tenetur tamen computare illa in partem suam; imo & facere quod vxori suæ id innotescat, vt in partitione tantundem plus sibi cedat, per prædicta. Tertio, quod donatarius, qui credit maritum non manifestaturum id vxori, nec in sua parte clam illa donatum computaturum, tenetur eam eius rei admonere. Quarto, quod idem est dicendum de marito, qui in terris, vbi lucra fiunt communia, donat aliqua clam vxore sua; quia licet impensa eius prouida, vel prodiga diminuat lucra: non tamen id facit donatio, quæ illi non permittitur sicut illa.

De peccatis filiorum circa bona paterna.

156 *Filius qui de bonis paternis, patre nollente, aliquid accipit, vel eo volente, vel donante vltra legitimam. nu. seq.*
158. *Filius fruens fructibus, vel pecunia patris, clam fratribus. & seq.*
158 *Legitimam filiorum in variis regnis, variam.*
159 *Filius studiorum impensam a patre factam an &c.*
160 *Filij legitimam non minuit ornatus sibi a patre datus,*
160 *Filius quæ alimenta studij computat in legitimam.*
161 *Filius donatum patris intuitu nolens conferre, nec fratris impensas studij soluere, nec perdita ludo, vel pœnam delicti non computat in legimam. & seqq.*
1 1 *Filij lucra de patris pecunia facta. & seqq.*
165 *Vxor quorum iocalium domina, & quorum vsuaria. & seq.*

156 QVinquagesimosecundo peccat filius, qui aliquid notabile ex bonis patris contra eius voluntatem accipit. quia filius nullu ius in bonis patris viuentis habet, quam quod debet ali ex eis, si ex suis non potest, l. si quis a liberis. §. idem. ff. de lib. agnos. Et ita quod ex eis acceperit, patri, aut saltem eius heredibus, singulis pro rata restituere debet: nisi pater viuens illud ei cõdonarit, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 1. Et si bona, ex quibus id accipit forent sua aduetitia aut profectitia, per supra d. eod. cap. nu. 153. Et etiã si ac-
157 cipiat ad eleemosynã dãdã nõ egenti extreme; immo & si ad dãdũ egẽti extreme, si eius necessitati mutuando subuenire potuisset per supradicta eod. ca. nu. 90. Potest etiam licite accipere quando probabiliter conijcit patrem suũ eo contentũ fore: vt cum de eius licentia peregrinatur, aut in peregrinis gymnasijs versatur; tunc enim probabiliter credere potest, ratas habiturũ patrem eleemosynas illas, quas instar sui similium facit, arg. l. si longius. ff. de iudic. cum ei adnotat. Potest etiam cum bona ipsius aduentitia ad eum spectãt, etiã

Digitized by Google

quo ad vsumfructum, cuiusmodi sunt in casibus relatis supra eod. cap. nu. 145.

158 Quinquagesimotertio, qui filius accipit sibi, vel alteri ex bonis patris datis sibi in peculium profectitium, vel ex fructibus eorum, vel ex fructibus aduentitiorum pertinentibus ad patrem: immo vel ex ipsis bonis cum præiudicio vsusfructus patris contra eius voluntatem: vel cum eius voluntate plus, quam pater donare potest; eo quod excederet suam legitimam, & quantitatē, quam pater cuilibet extraneo relinquere potest. Quod interdum iure cōmuni sunt duæ tertiæ partes, & interdum dimidia, auth. de trien. & semiss. colla. 3. & auth. nouissima. C. de inoffic. testa. & iuxta leges Regnorum Lusitaniæ, tertia, lib. 4. ordinat. tit. 70. & Regnorum Castellæ quinta l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri, & etiam tertia ad donandum ea, quibus filijs volet: & si mortuo patre illud plus non vult in diuisionem conferre cum suis fratribus, mortaliter peccat, cum obligatione restituendi per supra dicta iura. Idem est si vltra legitimam per donationem patris inualidam aliquid accipit.

Quinquagesimoquarto, qui filius accipit fructus ex aliquibus bonis sui patris viuentis de consensu eius: & post mortem eius non vult in diuisionem eū cęteris fratribus illos conferre: nisi pater permittat, & consentiat eos accipi ab eo animo remunerandi eius merita, intra tamen quantitatem quam ei donare potest, Bart. in tract. de duob. fratribus, num. 1. & 2. quod ipsum etiam est dicendū de pecunia, q̄ in peculiū profectitiū a patre accipit, secundū mentē Bart. vbi supra. Idē quoq; dicendum de eo, quod pater nomine filij emerat, cum id labore atque industria sua filius promeritus esset, l. filij. ff. fam. herciſc.

159 Quinquagesimoquinto peccat, qui filius non vult cōferre ea, quæ pater ipsi emit, sed viuens non tradidit, quamuis sint libri, arma, aut alia quæ si traderentur viuente patre, bona castrensia, aut quasi castrēsia fierent, quo ad proprietatem, & vsumfructum: quia omnino patris remanent, & sic inter fratres diuidenda sunt: licet tempore, quo talia pater emit, filius iam esset doctor, aut miles: nam quo illa fierent bona castrensia, aut quasi castrensia, necesse est, vt invita patris ea tradantur, l. 1. C. de castren. pecu. Bart. in dicto tractatu. num. 16. Et idem dicendum est de libris, quos pater emit, & tradidit filio, qui versabatur in litterarum studijs, si doctor effectus, aut iam emancipatus non erat: quia non fuerunt facta bona quasi castrensia. Verum est, tamen non teneri accipere illa, secundum æstimationem, qua empta fuerunt, si nunc minoris æstimantur, iuxta gloss. in l. illud. C. de collat. ab omnibus receptam: nec etiam pluris, si eorum æstimatio creuit, iuxta Raphaelem, cuius contrarium tenet Ludo. Rom. quod verius nobis videtur, arg. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. cap. qui sentit. eod. tit. lib. 6.

160 Ad noue hic, quæsitum respondimus, quod filius non tenetur conferre illa, quæ cum eo præ cęteris pater impendit in vestitu, cibo, & equitatu; quia id non est donatio, saltem talis, quæ legitima computari debeat: nisi cum pater donauit ei aliquam summam, vt de ea pro libito disponeret, & ipse suo arbitrio in prædictis impendit; quia conferet eam, vt alias donationes, iuxta leges 17. & 18. Tauri.

Adde, quod si pater filij nulla bona habebat, & aluit eum in studijs litterarum, non tenetur in parte suæ legitimæ computare alimenta, quæ ibi accepit.

Sed

Digitized by Google

Sed sic, si pater penes se peculium castrense, aut quasi castrense filij habebat, quia præsumitur, eum aluisse tamquam administrator bonorum eius, iuxta Barth. vbi supra, arg. l. 1. C. de dot. promiss. Quamquam in relictis creditori per vltimam voluntatem distinguitur, an debitum esset necessario, aut voluntate contractum, iuxta commun. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. & in §. sciendum. l. 1. C. de rei vxo. act. cap. officij. de testamen.

161 Quinquagesimo sexto peccat, qui filius, id quod de patris pecunia lucratus est, eo mortuo non vult conferre, cum obligatione restituendi, præter partem lucri, quam suo labore & industria meruit, vt quilibet extraneus meruisset præcedente protestatione expressa, vel tacita, per prædicta eod. cap. num. 144. & seq. & num. 148. & 158. facit l. fin. C. de collat. & Bart. in dicto tract. num. 23. quia eam conferre non tenetur per prædicta: quæ pars regulariter est dimidium eius, quod lucrifecit, secundum Bart. in l. 1. §. nec castrense. ff. de colla. bono. quem plurimorum auctoritate fulcit Decius in l. illud. C. de col-

162 la. vt diximus supra, num. 158. Idem de filio, qui viuente patre datum, aut relictum aliquid ab aliquo extraneo solius patris, & non sui contemplatione, mortuo patre non vult conferre: quia illud est peculium profectitium, per supra dicta in eod. cap. num. 144. secus tamen esset, si ei datum, aut relictum, ipsiusmet contemplatione fuit, aut tempore, quo iam emancipatus erat, l. sed si quid. ff. de vsufruct. Bart. vbi supra num. 7. Quod si non constat vtrius contemplatione fuerit datum, id conijciendum est, ex qualitate personarum, & modo relinquendi, & alijs similibus, iuxta boni viri arbitrium, arg. l. 1. ff. de iure delibe. & cap. de causis. de offic. delega. Idem de filio, qui non vult pro sua parte soluere debita honesta, quæ suus frater in litterarum studijs viuente patre, qui eum ad ea miserat, contraxit, cum obligatione restituendi, l. sed Iulianus. §. penult. ff. ad Maced. & Bart. in dicto tract. num. 16. & Bald. in addit. eiusdem. quamuis conferre in impensas studij, in quo perseuerare in-

163 tendit, non teneatur, iuxta Bart. & Bald. vbi supra, num. 17. Idem dicendum de filio, qui non vult computare in suam legitimam mortuo patre sumptus, quos ille in sua bona aduentitia, necessarios fecit: aut qui in eorum perpetuum emolumentum redundabant, cum pater eos animo recuperandi fecisset, cum obligatione restituendi. Secus tamen esset, si eos animo non repetendi fecit; quod si non constat, parui præsumentur facti sine animo repetendi, cum eo vero, si sunt adeo magni, vt fructuum æstimationem excedant, Bart. vbi supra, nu. 22. Illud constat, quod si sumptus non erant ad eadem bona necessarij, nec in perpetuam vtilitatem eorum, sed solum in fructuum, quos pater in vita percipiebat, redundantiam, filius mortuo patre illos in legitima sua computare non tenetur; quia omnia onera, & sumptus in fructuum vtilitatem redundantes ad patrem, qui vsumfructum habet, pertinent, iuxta Bar. recep.

164 d. nu. 22. Idē dicendum de filio, qui mortuo patre non vult computare in sua legitima bona patris, quæ insumpsit in ludos, & vsus malos & vanos, in quos frequēter filij scholastici pecunias a patre, ad emendum libros acceptas insumunt, cum obligatione restituendi, secundum mentem glo. l. illud. C. de colla. & communē super ea scribentium. Idem de filio cōmittente aliquod delictū, ob quod pater pœnā soluit cōpellense ad id statuto regionis: secus tamē,

Digitized by Google

esset, si pater sponte nullo cogente ad id statuto ex pietate illam soluit, argu. l. liber captus. C. de cap. Bar. in d. tractat. num. 31. Idem etiam de filio, qui in sua legitima computare non vult sumptus, quos pater animo in ea computandi in eius nuptijs fecit: secus tamen si absque tali animo id fecit, quod in dubio præsumitur, l. 3. §. fin. ff. de mune. & hono. Bar. vbi supra, num. 30. facit l. ex parte. §. filius. cum glos. ff. fami. herciſc.

166 Quinquagesimoseptimo, qui gener vestes pretiosas, & ad festa celebranda, & alia ornamenta, vt margaritas, anulos, lapides pretiosos data suæ vxori socero, etiamnum extantia, mortuo socero in vxoris legitima computare non vult, cum obligatione restituendi, si aliud in vltima voluntate non declarauit d. l. ex parte. cum glo. Bald. in addit. Bart. in d. tract. de duobus fratribus. Nõ enim potest dici eorum donatio morte soceri confirmata, cum nõ constet, nec præsumatur donatio, sed concessio vsus eorum, argu. l. id vestimentum. ff. de pecul. & l. mortis. in fin. ff. de donat. inter virum, & vxor. & Bart. vbi supra, num. 22. sed necessaria in vsum quottidianum non tenetur cõputare, nec pretiosa eo pretio, quo constiterunt: sed quo valent tempore collationis, neque in hoc si opes, aut dignitas personarum adeo sunt magnæ, vt illarum donatio præsumatur, l. filius. ff. de donat. Ang. verb. peculium §. 24. Silvest. eodẽ verb. quæst. 12. Nec vestes lugubres, quia vxoris sunt, per gloss. in l. ex re domini. ff. de stipul. seru. & Angel. verb. peculium. § 12. Idẽ de genero, qui donata vxori suæ a consanguineis eius sibi retinet. quia, quod consanguinei mariti ipsi offerunt, pertinet ad eum, & ad vxorem, quod consanguinei vxoris, eidem dant Bart. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil.

De peccatis falsariorum.

167 Falsarius, *qui nummos in substantia falsauit, cui restituet.*
167 *Qui circumcidit, aut attenuat nummos.*
168 *Qui scripturam, pondera, mensuras, aut sigillum.* 169.
169 *Falsarij Bullarum, qui excommunicati.*
169 *Reliquijs, vel miraculis falsis, vel veris in malum finem vtens.*
169 *Quæstus turpis reliquiarum quis est.*

167. Quinquagesimooctauo peccat, qui nummos in substantia, põdere, aut forma falsificauit, aut falsis sciens tales esse vsus est, iuxta mentem omnium in cap. quanto. de iureiur. cum obligatione restituendi damnũ, quod contingit, quando falsitas fit circa substantiam; scilicet substituendo, aut permiscendo vnum metallum pro altero, l. Paulus. ff. de solu. aut circa põdus minorem pro maiori cudendo, l. 1. ff. de contrahen. emp. non autem ita contingit damnum, cum solum falsificat formam cudendo sine potestate id faciendi, aut imprimendo characterem, & formam alienam, absque consensu eius, cuius erat, l. sine nomine. & l. qui nomine. ff. ad leg. Cornel. de falsi. quia primis duobus modis proximum damnificauit, & non tertio: restitutio autem fiet dãnum passo, si scitur: sin autem pauperibus, argu. cap. cum tu. de vsur. & dictorum supra eodem nu. 92. & 93. Neque excusatur, quod talem ab alio accepit; quia eius error, alteri nocere non debet. Si tamen ignorabat falsum esse, durante

rante ignorantia excusatur: sed postea ea excussa damnificato satisfacere tenetur, & saltem si ipse fuit in culpa accipiendo falsum pro vero. Et non cui dedit, si ipse pro vero impenderit, & damnum erat natabile: alias non, per supradicta eod. cap. nu. 3.

168 Quinquagesimonono peccat, qui auctoritate priuata, forficibus, aut alijs instrumentis circumcidit, aut aquis acribus attenuat nummos, cum obligatione restituendi, iuxta gloss. recept. in d. cap. quanto. Dixi, Priuata: quia secus est si hoc fecit publica eius, qui eos cudi iussit, vt iusto maiores ad equalitatem pretij aliorum redigerentur. Dixi, Publica: quia priuata non liceret reducere ad illam æqualitatem: immo qui id faceret, teneretur restituere id, quod corraderet ei, qui cudi iussit, aut monetario, qui eos cudit, si illud plus perit ipsi monetario, & non iubenti cudere.

169 Sexagesimo peccat, qui aliquam scripturam in damnum alterius falsat, aut ea sciens falsam esse vtitur, aut malitiose abscondit, aut pecuniam dedit aut rogauit scribam, vt sibi testamentum aut aliam quamlibet scripturam falsam faceret, toto tit. ff. & C. ad leg. Cornel. de fal. cum obligatione restituēdi omne damnum, quod inde sequetur. Et si sunt litteræ Papæ, est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata, iuxta cap. ad falsariorum. de crimine falsi. licet solam vnam litteram, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum sententiā demeret, iuxta communem in cap. dura. de crimi. falsi Quod non credimus esse verum, saltem quo ad forum cōscientiæ, vt post Ioan. Gerson, tradidimus in cap. ad audientiam 1. de rescrip. & trademus infra cap. 27. nu. 62. Vt etiam non incurrit, qui hoc fecit in litteris, quę iam nō valent, quę que iam euanuerunt, secundum Richard. in 4. lib. sent. dist. 18. art. 12. q. 3.

Sexagesimoprimo, qui falsat pōdera, stateras, mensuras, aut illis falsis sciēter vtitur, cum obligatione restituēdi, cap. 1. de empt. & vendit. Idem de illo, qui falsat subscriptionem, vel inscriptionem, aut sigillum prelati, aut aliorū quorumlibet, cum obligatione restituendi damnum, si quod sequatur, secundum S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 18. §. 7.

Sexagesimosecundo peccat, qui vtitur falsis reliquijs, aut veris causa turpis quæstus, vel ebrietatem, & commessationum mortalium, aut miraculis, & reliquijs nouis ab episcopo non approbatis, cap. 2. de reliq. & l. nemo. C. de sacrosan. eccl. & clarius Concil. Trid. sess. 25. de inuocat. &c. Turpis autem quæstus dicitur, qui quæritur ex venditione, locatione, traditione vel ostensione reliquiarum, & aliorum sacrorum, cum pacto vel fine principali ob id aliquid recipiendi: non tamen, qui minus principaliter intenditur, vt cum fit principaliter ob honorem & reuerentiam eorum, sicut vt plurimum fieri solet, per ea quæ late tradidimus in repet. cap. inter verba. 11. quæst. 3. concl. 5. & in Enchiridio de Orat. ca. 6. num. 15. & seq. & nuper in Commen. cap. cum minister. 23. q. 5. nu. 9. & 36. cum seq.

De peccatis circa inuenta.

170 *Inueniens aurum vt peccat si non restituit, aut non quærit.*
170 *Bona quæ nullius, & quæ derelicta. nu.* 176.

Pauper.

Digitized by Google

171 Pauper pauperi restituendum, an possit sibi restituere.
172 Thesaurus quid, & inuentus cuius sit. & nu. 173.
174 Dominium directum, & vtile definiuntur.
175 Thesauri restitutio etiam ante sententiam facienda.
175 Thesaurus non est omnis pecunia abscondita.
175 Thesaurum prædij empti non reddit emptor etiam sciens.
176 Inueniens aliquid vi fluminis in suum fundum tractum.
176 Animal laqueo captum inuentum cuius sit.

170 SExagesimotertio peccat, qui aliquid notabile alienum inuenit, & sibi retinet, vel quamcito, & commode potest non reddit perdenti, si eum cognoscit, aut si non fecit, quæ oportet, vt eum noscat, iuxta Scotum receptū in 4. lib. sent. dist. 15. Diximus, Notabile: quia minus eo non inducit mortale, per supradicta in cap. 11. nu. 4. & specialius supra eod. cap. nu. 3. Dixi, Alienum: quia non est peccatum etiam veniale accipere sibi, quod nullius est, cuiusmodi sunt aues, & feræ, & lapides pretiosi litoris maris, quæ inuenientium & capientium fiunt, §. item lapilli. Instit. de rer. diuis. qualia sunt etiam, quæ aliquando fuerunt aliquorum: sed desierunt esse illorum, quorum fuerunt, nec sunt effecta aliorum, vt thesauri, de quibus plura statim. Quales item quæ a suis dominis pro derelictis habentur, l. falsus. §. si factum. ff. de fur. & l. interdum. ff. de adqui poss. & § fi. Instit. de rerum diuis. Pro derelicta autem quis habere suam rem perditam præsumitur ex coniecturis de quibus est, quod. tacet, & non quærit per se vel per alium, in quod allegatur Feder. Senen. in cons. 107. sed ipse ibi aliquid vltra, mea sentētia requirit, quod infra, nu. 176, ponitur. Aut iacit librum apertum in mare, vel fluuium, gloss. in d. §. si iactū. quamuis id faciat tempore tempestatis. Non tamen idem esset, si iaceret eum clausum, saltem illo tempore. l. qui leuandæ. ff. ad l. Rhod. de iact. & minus id quod vi fluminis fertur, arg. l. nauigia. C. de furt. cap. excommunicationis. de
171 rapto. Quod si per debitam inquisitionem non apparet, quis perdidit, vel cuius est, pauperibus restituendum est, arg. cap. cum tu. & ei adnot. de vsur. Et si inuentor est pauper, potest sibi totam, aut partem illius retinere tamquam vnus ex eis, saltem ex consilio confessarij, per ea, quæ diximus in Enchirid. de Orat. cap. 7. nu. 54. & supra eodem cap. nu. 93. & in Tract. de reditib. quæst. 3. mon. 25. nu. 3. Caueat tamē, ne a sua ipsius cupiditate falsus debitam inquisitionem omittat, & pauperiorem, quam sit se sibi per suadeat, arg. cap. quattuor. 4. q. 3. Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 8.

172 Sexagesimoquarto peccat, qui casu thesaurum aliquem occultū in loco alieno inuenit, & dimidium domino non reddit, aut si data opera absque facultate domini effodiens inuenit, & totum nō reddit, saltem sui laboris mercede deducta, iuxta mentem glossæ dicti cap. si quid. 14. q. 5. Pro cuius declaratione dicimus, quod thesaurus est pecunia sub terram, vel alibi abscondita vetustiore tempore, cuius dominus ignoratur, & de cuius occultatione nulla est memoria l. numquam. §. thesaurus. ff. de adquir. rer. dom. & melius in §. thesauros. Instit. de rer. diuis. & melius in l. 1. C. de thesau. lib. 10. qui secundū ius cōmune totus est eius, qui inuenit illū in eo, q plene suū est, quo ad dominium

Digitized by Google

nium directū & vtile: & si casu inuenit in alieno, dimidiū est eius, & dimidiū domini loci vbi est inuentus. Sed si data opera inueniat in alieno, distinguendum videtur, an de consensu domini loci fuerit quæsitus, an sine illo, & priore casu totus cedet inuētori: posteriore vero totus domino loci, vt probat prę-
17 dicta l. 1. & recte resoluit Silvest. in aurea Rosa cas. 19.

3 Ex quo sequitur primo, quod creditor, qui thesaurum in domo, quam pignori habet inuenit, & maritus qui inuenit in terra dotali vxoris, diuidere debet eum cum debitore, aut cum vxore: & etiam, qui in agro, aut domo ad modicum tempus conductis: immo, & ad longum; nempe ad vitam, aut vitas, aut in emphyteusim perpetuam, vel ad decem annos, qui etiam longum tempus constituunt, vt mox dicitur: quia nullus horum est integer dominus, l. 2. ff. si ager vect. vel emphit. petat. & sic dimidium directo domino dare debet. Et e contrario, si inuentor habet dominium directum dimidium dare debet, habenti vtile, vt colligitur ex Bar. in l. si is. §. fin. ff. de adquir. rer. dom. & in l. in causæ. ff. de procu. & §. thesauros. Insti. de rer. diuis.

174 Dominium autem directum tantum dicitur habere is, qui proprietatem rei sine vsufructu habet, vt qui in emphyteusim perpetuam, aut ad vitam dedit, aut ad decem annos locauit. Dominium vero vtile tantum dicitur habere, qui sine proprietate habet ius fruendi re perpetuo, vel pro sua vita, aut plus, aut saltem pro decem annis, iuxta glo. clem. 1. de reb. Eccl. non ali. & allata per
17 Decium cons. 204. & alios alibi.

5 Sequitur secundo, eum, qui thesaurum in loco publico, aut sacro, siue religioso inuenit, partiri debere cum fisco, aut ciuitate, aut prælato Ecclesię, cuius est ille locus, vbi est inuentus. Dixi supra, secundum ius commune: quoniam vbi aliæ sunt de hoc leges, aut de alijs rebus inuentis, illæ seruandę sūt: sed non est expectanda sententia iudicis, vt recte monuit Caieta. 2. 2. q. 66. ar. 3. quia, licet ille non dicat, hæc restitutio non fit in pœnam, cuius soluendæ obligatio exigat sententiam, iuxta gloss. illam singu. cap. fraternitas. 12. q. 2.

Sequitur tertio, quod aliquam pecuniam dispersam per agrum, aut in sacculo retro aliquem parietem, aut in aliquo eius foramine inueniens, restituere tenetur; quia non est thesaurus, per supradicta, & trad. Bal. in rub. de rerum diuis. Idem est de illo, qui aliquam pecuniam metu belli occultatam, aut quo melius seruaretur, repositam inuenit. quia proprie non est thesaurus, de quo loquimur. Quare nullum ius sibi adquirit, qui eam inuenit, immo tenetur restituere illi, qui abscondit, aut eius hæredibus l. auctore. ff. de rei vendic. aut pauperibus: quod si non facit, mortifere peccat, vt sent. gloss. dicti §. thesaurus. Insti. de rerum diuis. si ex coniecturis apparet, non multum temporis fluxisse, ex quo posita fuit. Qui vero emit aliquod prædium, siue vrbanum, siue rusticum, in quo postea thesaurum inuenit, nil tenetur restituere venditori, dicta l. a tutore. vbi supra: quamuis sciens in eis thesaurum esse emerit ab eo, qui id ignorabat, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. quidquid Ang. dicat.

Sexagesimoquarto peccat, qui thesaurum arte magica, aut alijs diuinationibus, & modis illicitis quærit, quamuis id efficiat in suo, & quod inuenit, fit fisci l. vnica. C. de thesaur. lib. 10. Videtur tamen, eum retinere posse illū, quousque condēnetur; quia pœna est, arg. gloss. singu. cap. fraternitas. 12. q. 2.

Sexa-

Digitized by Google

176 Sexagesimoquinto, qui trabem, aut aliquid aliud fluminis vi delatum inuenit, & sibi accipit, nisi esset tale, vt iure præsumeretur pro derelicto esse habitum, arg. l. qui leuandæ. ff. ad leg. Rhod. de iact. Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 8. sub n. & si in suo id inueniens, dominum requireret, vt illud inde auferret, aut pro derelicto haberet, aut peteret a iudice, vt cõstitueret ei terminum intra quem illud faciat, & dominus nil horum curet, satis præsumi potest, eũ id pro derelicto habere, quo sibi retinendo non peccet, argu. d. l. qui leuandę cum ei adnot.

Auis autem, & fera in laqueo etiam alieno inuenta, accipientis fit, l. in laqueum. ff. de adquir. rerum domi. §. illud quæsitum. Instit. de rerum diuis. nisi vbi contraria consuetudo ei, qui laqueũ parauit adiudicet, Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 15. quæsto. 10.

De peccatis circa contractus, & primo circa depositum.

177 Fraus species doli.
177 Culpa quid, & quotuplex 178
177 Dolus quid, & quotuplex.
177 Fallacia species doli.
178 Casus fortuitus quid, & idem vni casus, alteri non.
179 De quo nemo nisi in tribus casibus tenetur.
179 Contractus magis obligat eum, cuius gratia fit.
180 Contractus per quosdam trasit dominium, & per quosdam non.
181 Deponens mutuabile cum facultate vtendi, &c.
181 Depositarius vt peccat non reddendo, vel vtendo.
181 Depositarius se offerens non ad plus tenetur, nisi &c.
181 Depositarius ne de colo teneatur pactum non valet.

177 AD cognoscendum peccata, quæ circa deposita, commodata, mutuata, pignorata, & locata committuntur, præsupponimus primum, quod plurimum interest, an quid dolo, an culpa, an casu pereat, vel peius fiat; & an culpa lata, leui, vel leuissima; ideoque definiendum esse, quid sit vnumquodque illorum. Definiuntur autem a Panorm. in cap. 1. de commod. & cap. fin. de depos. post Bart. in l. quod Nerua. ff. depos. cum notat. ibi, & alibi sæpe per nostros doctores. & S. Tho. 1. par. q. 48. art. 5. & 6. & 1. 2. q. 21. art. 2. & 2. 2. q. 118. art. 8.

Secundo, quod ex mente omnium prædictorum dici potest breuiter, quod culpa generaliter sumpta, est voluntaria inordinatio actus, vt loquitur S. Tho. aut deuiatio a bono, vt Bart. Et quia inordinatio, siue deuiatio voluntaria, aliquando fit studiose, siue de industria, & aliquando inconsiderate, ideo culpa diuiditur in dolum, & culpam simplicem. Dolus autem est machinatio, seu circumuentio, ad decipiendum, seu fallendum alium adhibita, l. 1. ff. de dolo. gloss. in reg. scienti. lib. 6. Dolus autem est duplex. Alter qui fit verbis, & vocatur fallacia. Alter qui factis tantum, & vocatur fraus, vt ait S. Tho. in d. art. 8. Iterum dolus diuiditur in verum, & præsumptum, vt aiunt Bart. & Pan.

nam

Digitized by Google

nam licet dolus non possit probari, nisi per confessionem partis, vel coniecturas, quo ad forum exterius, iuxta glos. cap. 2. de renūc. lib. 6. & in l. dolum C. de dolo. tamen quando signa sunt manifesta, dicimus dolum verum: quādo secus, dicimus dolum præsumptum. Verbi gratia, librum commodatum reliquisti noctu in platea furibus frequentata, & est perditus, diceris apud homines, vero dolo, eo fine vt perderetur ibi posuisse: si autem eundem librum reliquisti in platea interdiu, diceris dolo præsumpto reliquisse apud eosdem; licet fieri possit, vt neutro casu coram Deo dolo feceris, vel quod in posteriore casu dolose feceris, & non in priore. Et dolum verum appellauit Bar. latissimam culpam: dolum præsumptum latiorem culpam.

178 Ex quibus infertur primo, frequentissime fieri, quod qui vere coram Deo non est in dolo, præsumatur esse in eo coram hominibus, arg. cap. tua. de spōs. cum ei adnot. Secundō, fraudem esse speciem doli generaliter sumpti, iuxta l. ius gentium. §. sed si fraudandi. adiuncta glo. ff. de pactis. Tertio, quod omnis dolus est culpa: & ita quod promittens indemnitatem alicui de culpa cōmissa per famulum, tenetur de furto ab eo dolose admisso, vt aiunt Bar. & Panor. communiter recepti vbi supra. Culpa vero simplex differt a dolo, q̄ ille scienter & studiose fit: hæc vero ignoranter, vel negligenter: & ita est triplex lata, leuis, & leuissima. Lata est, quam regulariter omnes communiter vitant: qualis est eius, qui extra domum, aut scamno librum sibi commodatum relinquit. Leuis vero, quam regulariter homines diligentes suæ professionis euitant; qualis est eius, qui librum aliquem in suo cubiculo, ostio tamen aperto, relinquit. Leuissima, quam homines diligentissimi vitare solent; qualis est eius, qui librū commodatum intra cubiculum relinquit, quod claue obseruauit, non tamen manu, an bene obseratum esset tentauit, iuxta communem opinionem in prædicto cap. & casus fortuitus est inopinatæ rei euentus, qui prēuideri nō potest, etiam per diligentissimum. Casu autem fortuito fit, q̄ sine vllo dolo & culpa eius, de quo agitur, contingit, qualia sunt, quæ contingunt per bellum inopinatum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandines, fulmina, & alia similia, l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. Monemus autē, quod alij non mōnent, quod aliquis euentus dici potest casus fortuitus respectu vnius, & nō respectu alterius, vt incendium domus respectu eius, qui incendit, dolo aut culpa dicetur factum: a respectu passi damnum suorū bonorū, aut alienorum per illud, qui nullatenus fuit eius conscius, casus fortuitus.

179 Tertio, quod regulariter nemo tenetur de damno, quod casu fortuito cōtingit, nisi in tribus casibus. primus, quando culpa præcedit, vt qui equū sibi vsque ad Bononiam commodatū duxit ad Mediolanum, & post Bononiæ trāsitum, incidit in latrones, qui ei rapiunt illum. Secundus, cum mora præcedit, & fit deterior, aut perit aliter, quam perijsset apud cōmodantem, per supra dicta nu. 44. Tertius, cū fit pactum, q̄ quāuis casu fortuito amitteretur, ei qui recepit, pereat, d. cap. 1. & l. in rebus. ff. eod. & l. 1. C. eod. & l. 1. §. is. ff. de act. & obli.

Quarto præsupponimus, q̄ quando aliquis contractus in fauorē, & vtilitatē solū alterius cōtrahentiū fit, ille regulariter tenetur de dolo & lata, leui, & leuissima, alter aūt nō nisi de dolo, & lata culpa. Et si in fauorē, & vtilitatē vtriusque fit, vterque tenetur de dolo, lata, & leui culpa, & nō de leuissima, nec de

casu

casu fortuito, l. contractus. ff. de reg. iur. cum late adnotat. ibi per Decium.

180 Quinto præsupponimus, quod aliqui sunt cõtractus, per quos dominium rei de vno in alium non transfertur, & aliqui per quos transfertur. De numero non transferentium est contractus depositi, per quem sola custodia rei alteri committitur, l. 1. & l. licet. ff. depos. & regulariter fit in fauorem eius, qui deponit, & commodat. Et contractus commodati, per quam conceditur vsus alicuius rei, quæ vsu non consumitur, cap. 1. cum ei adnot. de commod. & toto tit. ff. commod. vt commodatio gratuita mulæ, libri, vestis, & id genus aliorum: & regulariter fit in fauorem accipientis: & contractus locati & conducti, per quem vsus alicuius rei, quæ vsu non consumitur, pretio conceditur toto tit. ff. & C. locat. & in Decreta. eodem tit. qualis est concessio nõ gratuita vsus domus, prædij, mulæ, equi, & id genus aliorum. Et contractus pignoris, per quem debitor creditoris aliquid in cautionem pignorat, l. 1. ff. & C. de pigno. & eodem tit. in Decretal. De numero vero transferentium dominium sunt emptio, & venditio. ff. & C. de contrahen. emp. permutatio, donatio, & mutuum, per quod gratis creduntur res, quæ in numero, pondere & mensura consistunt, & vsu consumuntur, l. 2. §. appellata. ff. de reb. credit. qualia sunt pecunia numerata, panis, vinum, & oleum.

181 Sexto, quod depositum prædictarum rerum in numero, pondere, & mensura consistentium, facta facultate depositario, vt eis vtatur, incipit esse mutuum, simul ac depositarius incipit eis vti, l. Quintus. ff. depos. & clarius in l. certi condictio. §. fi. cum l. seq. ff. de reb. cred.

Sexagesimoseptimo peccat, qui deponit rem in numero, pondere, vel mensura cõsistentem, cum facultate vt ea vtatur, pacto facto, aut intentione principali, vt aliquid lucri inde ei redeat; quia per proxime dicta in effectu mutuat, sperans inde principaliter lucrum: quod esse peccatum, infra, nu. 206. patebit. Idem de depositario, qui depositũ deponenti petenti reddere non vult, cap. bona fides. de depos. nisi cum deponens in suum dampnum, aut alienum repeteret: vt quum furens deponens arma, ea ad se, vel alium lædendum repetit; cap. ne quis. 22. q. 2. Et nisi quando bona deponentis publicata, siue cõfiscata sunt: quia tunc depositum fisco reddendum est, d. l. bona fides. Et nisi quando latro, apud eum, a quo furatus erat, deponeret, per eandem l.

Sexagesimooctauo peccat, qui depositarius depositum amissum dolo, vel lata culpa eius, de quibus supra eod. cap. nu. 177. reddere non vult. l. 1. §. vlt. ff. depos. quamuis non, si culpa leui sit amissum: quia regulariter depositum gratia solius deponentis fit, & per contractum alterius tantum partis gratia factum, altera pars de culpa leui non tenetur, per supradicta eod. ca. nu. præced. Vnde si ob custodiam aliquam mercedem accipit, tenebitur si sua culpa, quamuis leui amittatur: nõ autem si leuissima vel casu fortuito, nisi præcesserit mora in restituendo, vel pactum, quod ad id eum obligaret, per prædicta nu. 79. licet nõ valeret pactum, ne depositarius de dolo teneatur: quia id materiam & occasionem peccandi præberet, q nõ licet, ca. ex parte. de cõsuet. & l. cõueniri. ff. de pact. dotal. Et ẽt quando gratia depositarij depositum factũ est tenetur de culpa leui. Et etiam quando ipse se obtulit custodem, ob q qui deposuit alteri diligentiori committere omisit, iuxta commu. Cuius cõtrariũ

tenuimus

Digitized by Google

venimus supra cap. 4. num. 9. & seq. sequuti Decium in d. reg. contractus. nisi quando se ob suam vtilitatem obtulit, & non quo gratificaretur deponēti, aut operam suam ei nauaret.

Sexagesimonono, qui depositarius depositō contra voluntatem deponentis vtitur, vt de vtente pignore. infra eod. cap. num. 213. dicemus.

De peccatis circa commodatum.

182 *Commodans vt peccat ante tempus repetens.*
183 *Commodatarius vt peccat non reddens, aut vtens, &cet. &* 184.
185 *Commodatarius remittens per nuntium non reddentem.*
186 *Impensæ quæ, & quomodo commodatario soluendæ.*
186 *Commodatum a mutuo in eius redditione longe differt. & seq.*

182 SEptuagesimo peccat, qui commodans commodatum ante tempus constitutum a commodatario contra eius voluntatem, & cum eius damno notabili repetit, cum obligatione restituendi, l. in commodato. §. sicut. ff. commod. & cap. 1. de commod. nisi commodans tantundem damni pateretur, si non repeteret, secundum Angel. verb. commodatum. §. 4. quod saluat, quo ad forum cōscientiæ Siluest. quādo cōmodatario alio remedio sibi, quo illud dānum vitaret, prospicere potuisset: quamuis illud commodatum sibi non fuisset. sed nostro iudicio, in vtroque foro peccat, qui commodat, & ante tempus reuocat: quia textus indistincte loquuntur in d. cap. 1. de commod. & in d. l. in rebus. nec vlla ratio in vno foro potius, quam in alio cōcludit. Et quia licet quis (cęteris paribus) sibi magis, quam alteri obligetur, cap. si non licet. 23. q. 5. & l. præses. C. de seruit. in proposito cętera non sunt paria. quia commodans sua voluntate propriæ rei vsum alteri concedit, & suam fidē seruare tenetur, l. 1. ff. de pact. cap. qualiter. eod. tit. Sed si res ad certum vsum, & ad certum tempus commodata non fuit: sed quousque commodanti placeret, (quod precarium vocatur) cum libuerit, repetere potest: nisi quando absque causa, & cum damno alterius repeteret: quia tunc dolo id facere videretur, Silu. verb. precarium. q. 1.

183 Septuagesimoprimo, qui commodatarius ad præfinitum tempus non reddit, aut deterius factum sua culpa, etiam leuissima reddit, quo commodans, non fuit contentus, arg. cap. 1. de commod. cum ei adnot. Idem si comodatarius in alium vsum, quam concessum, commodato vtitur: aut diutius, quam conuenissent, cum damno notabili commodantis, & est obligatus ad restituēdum illud, & rem: quamuis deterior fieret casu fortuito: quia furtum committit, l. qui inuenta. ff. de furt. & §. placuit. Insti. de oblig. quæ ex delict. l. si vt certo. ff. commod. & omnis fur est in mora, l. in re furtiua. ff. de condi. fur. & casus fortuitus ei, qui est in mora, nocet, vt supra eod. cap. num. 179. dictum est. Non est tamen fur, nec peccat, si probabiliter credit eum, qui commodauit, contentum fore eo, quod ipse fecisset, & ideo illud fecit. l. qui rem ff. de furt. Nec tenetur de damno commodatarius, sine cuius culpa res commodata perijt, aut deterior est effecta solo vsu, ad quem commodata fuit l. si

commo-

Digitized by Google

commodauero. ff. commo. immo saltem in foro conscientiæ, restituere non tenetur commodatum, quod perijt, aut deterius effectum est alio vsu, si certum est eodem modo periturum, aut deterius effectum iri & si tempore competenti commodanti restitutum fuisset, nisi id, quod commodantis ob moram interfuit; Ang. verb. commodatum. §. 14.

184 Ex quo sequitur, peccare commodatarium, qui rem sibi commodatam, cum domini damno notabili alteri commodat, l. qui vas. §. si ergo. ff. de furt. Et qui commodatum sui tantum gratia accipit, vt regulariter accipi solet, si sua culpa etiam leuissima amittatur, restituere tenetur. Sed si accipit ob causam & vtilitatem eius, qui commodat: quemadmodum vxor ornamenta & vestes, quas maritus, aut amicus commodat, recipit, quo ornatior ad eum accedat, non nisi ad damnum dolo, aut culpa lata datum tenetur. Et si vtriusque gratia commodatur, vt commodantur vasa argentea, & alia similia ad splendide aliquem dominum, vel amicum communem excipiendum tenetur ad damnum dolo, aut lata, & leui culpa datum: sed non ad id quod leuissima datum est, l. contractus. ff. de reg. iur. cap. 1. cũ ei adnot. per Panor. & alios de commo. Quamquam Sotus lib. 5. q. 7. art. 3. de iust. & iur. recenter contra omnes dicit, se credere commodatarium non teneri de damno dato culpa eius leui, quæ ad mortalem in foro conscientiæ non peruenit. Sed communis tenenda est; quia hæc obligatio non tam descendit ex peccato, quam ex natura contractus.

185 Septuagesimotertio peccat, qui misit commodatum, pignus, depositum, aut locatum per nuntium non habitum pro fideli, & amittitur dolo, aut culpa eius, & nõ vult soluere, argu. cap. significante. de pigno. Bar. in l. eum, qui. ff. commod. Sed non, si misit per nuntium communiter pro fideli habitum, l. qui argentum. ff. commo. & Bar. vbi supra. quia ea, quæ pereunt, regulariter suo domino pereunt, & quæ commodantur, pignorantur, deponuntur, locantur, vt sunt domus, bestiæ, & similia, quorum dominium non transit in accipientem, manent & sunt eorum, qui commodant, pignorant, deponunt, aut locant; & ita quomodocumque pereant, eisdem pereunt, nisi dolus, pactum, culpa, aut mora præcedat: quorum nihil interuenit in missione rei cõmodatæ per nuntium communiter ad illam ferendam pro fideli habitum.

186 Quamuis contrarium sit dicendum de rebus mutuatis; puta pecunia numerata, pane, vino, oleo, & id genus alijs, quæ vsu consumuntur: quia dominium eorum transit in accipientem: & ideo licet per nuntium fidelem & diligentem mittantur, si actu non peruenerint ad eos, quibus mittuntur, & nuntius non fuit electus per eos, non liberatur mittens, iuxta communem in l. incendium. C. si cer. pet. & l. quod te. ff. eod. & d. cap. significante.

Septuagesimoquarto, qui cõmodatarius rẽ sibi commodatã nõ vult restituere, nisi solutis prius impẽsis, quas ipse iure facere tenetur, quales sũt victus & curationes exigui pretij, l. in rebus. §. posſunt. ff. cõmod. Bar. in l. diuortia. §. impendia. ff. solu. matr. quãuis pro cõpensatione alterius debiti liquidi retinere posset, iuxta cõmu. arg. a contrario l. fi. C. de cõpensa. & ca. 2. de depos. & etiam in pignus magnarũ impensarum in eius curationem ab aliquo morbo, aut inuestigationẽ, aut alia similia factarum, d. §. possunt. & Bar. vbi supra.

De

De peccatis circa locata, & conducta.

187 *Locator non reddens pensionem pro re locata perdita. & seqq.*
188 *Sterilitas, & fertilitas quæ, & quando minuunt pensionem. & 191.*
189 *Sterilitas non dat remissionem his casibus. & seq.*
190 *Pensio emphyteusis duplex, & quæ minuitur.*
192 *Emphyteusis, quæ perditur biennio non soluendo.*
193 *Locator quattuor casibus potest auferre rem locatam. & num. 194.*
195 *Locans domum in malos vsus, vel dolium vitiosum. & num. 196.*
195 *Castitatis seruandæ hæc vera remedia.*
195 *Meretricum permissio, vt licita, & domus eis, vt locandæ, & an id expediat.*
195 *Permissio peccati nulla cum participatione lucri licita.*
195 *Locare domum meretrici, aut alij peccaturo in ea, vt licet.*
195 *Tributum meretricum tamquam fœdum ab Anastasio sublatum.*
196 *Dolia, & alia vasa vitiosa, scienus vendens, aut locans.*
197 *Operarius, qui non laborat iuste conductori.*
198 *Conductor non soluens, vel damnificans. num. 199.*
199 *Conductor partiarius, non partiens domino locanti arbores.*

187 SEptuagesimoquinto, qui locat aliquid, & pensione accepta ob crimen commissum sua bona perdit, & non vult reddere pensionem saltē pro rata temporis conductori, qui eo non potuit, vt cenuenit, vti, l. si fundus. ff. loca. quæ vna cum gloss. & cōmuni sententia probat, locatorem teneri ad reddendam conductori totam pensionem, vel pro rata temporis, siue fundus publicetur, ob maleficium, siue detur militibus: licet non teneatur soluere illi interesse damni emergentis, aut lucri cessantis; eo quod non fuit vsus toto illo tempore, ad quod conduxit. Idem de locatore, qui compellit ad soluendam integram pensionē domus locatæ conductorem eam relinquere coactum, ob pestem, & aliam iustam causam superuenientem ante definitum tempus: quia solum pro tempore, quo ea vti potuit soluere tenetur, cap. propter sterilitatem. cum ei adnot. de loca. Idem de locatore, qui non vult deducere partem agricolæ debitam, propter sterilitatem fortuitam, quā nec fertilitas anni precedentis, nec sequentis compensare potest, d. cap. propter. de loca. l. ex conducto. §. si vis. ff. loca. quamuis ad id non teneatur eo solo, quod fructus iam percepti damnificentur, surripiantur, aut pereant; quia id sterilitas dici non potest l. damnum. C. de loca. Idem de quolibet locatore, & conductore, qui non seruat, vel non vult seruare leges locationis, & conductionis expressas, vel tacitas, quæ colligūtur ex infrascriptis sex notabilibus. Primo, quod iuxta leges Lusitaniæ Catholicæ fidei propagatricis consultissimas, præfatę remissioni locus non est: quia per illas, ad tollēdas mille difficultates circa hoc occurrētes, sapiēter statutū est, lib. 4. ord. tit. 61. q agricola nullā pēsionem soluat, quando nulli fructus extiterint, & quādo aliqui fuerint, quis pauci sint, integrā soluat, aut omnes fructus domino relinquat, de illis semente deducta, si est prędium ab eodē satum, alias nihil. Diximus, Remissioni: quia cōpensationi anni fertilis cum

lis cum sterili ibi etiam, vt in alijs Regnis iure communi locus est, vt eod. titulo 61. cauetur.

188 Secundo, quod sterilitas fortuita est, quæ contingit ex insolito calore, frigere, tempestate, terræmotu, magna alluuione, locustis, brucis, & id genus alijs, quæ absque aliqua culpa agricolæ eueniunt, prædicto §. si vis. Et quamquam multæ sunt opiniones circa definitionem sterilitatis prædictæ: omnibus tamen perpensis, ea vero propior videtur, quæ definit esse illam, quam conuentio partium, aut consuetudo, vel communis opinio regionis probat: & quod cessantibus his eligatur illa Bartoli, in dicto §. si vis. & Ioa. And. in d. cap. propter. scilicet, quæ est tanta, quæ ex tribus partibus, quæ communiter colligi solent, vix duæ tantum colligantur, vt si solent colligi quindecim modij frumenti, & non colliguntur nisi decem, quo casu si prædium erat conductum tribus scutis, duo soluantur. Quamquam item aliqui dicant, quod

189 tunc sterilitas vnius anni compẽsanda est cum fertilitate alterius, cum in d. præcedenti anno, aut sequenti duplo plus solito colligatur. Verius tamen videtur sufficere, vt colligatur tantum, quantum pacto, aut consuetudine ad id constitutum est, aut plus solito tertia parte. quia ad sterilitatem sufficit, vt tertia parte minus solito colligatur. Et in hoc nulla est differentia, an pensio sit soluenda in pecunia numerata, an alia quauis re, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de transla. præla.

190 Tertio, quod hæc remissio locum non habet, cum locator, & conductor sũt socij partiarij, tam lucri, quam damni, iuxta gloss. receptam in d. cap. propter. Nec quando sterilitas ex vitio, aut tenuitate agri, in quo multa herba, vel zizaniæ sementẽ suffocant: quia hoc negligentiæ agricolæ imputatur, qui eas nõ extirpat. quod etiam Siluest. verbo. locatio. q. 13. recte adnotat. Neque in pensionibus rerum, quæ in longum tempus, scilicet, in decem, vel plures annos, aut in vnum, vel plures vitas, aut in perpetuum conducuntur, & locantur, etiam si maior pars rei, sic ad longum tempus locatæ pereat, etiam casu fortuito, modo non tota, l. 1. C. de iure emphyt. quod verum est, quando exigua pensio exsoluitur potius ad recognitionem dominij directi, quam ad solutionem fructuum: secus autem, quando ita fructibus respondet, quod tantum, aut parum minus soluitur, quam si ad modicum tempus conduceretur. tunc enim prædicta remissio facienda est, quia emphyteuta, siue conductor non soluit pensionem, tam ad recognitionem dominij directi, quam in fructuum compensationem: quæ communis opinio est, quam refert, & sequitur Iaſ. in l. 1. C. de iure emphyt. num. 20.

191 Quarto, quod pensio prouentus, aut merces locationis non sunt augenda propter fertilitatem, quæ euenit ex eo, quod fructus per conductoris industriã excreuerint: quia sua industria eidem non debet esse damno: nec etiam quando ex fœcunditate prædij euenit, sed sic quando casu fortuito contingit, vt si res locata fuit molendinum, ex quo conductor communiter percipere quinquaginta solet, & quia reliqua molẽdina vicina destructa sũt, hoc ãno cẽtũ percipit, pro rata pensio augeri debet, sicut ob sterilitatẽ casu fortuito eueniẽtem diminui solet, Pan. in d. cap. propter. & Silu. ver. locatio. q. 14. quia contrariorũ ead. est disciplina, cap. hospit. 32. dist. l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur.

Quin-

Digitized by Google

192 Quinto, quod qui aliquam rem propriam Ecclesiæ in emphyteusim temporariam, aut perpetuam habet, & per duos annos pensionem soluere cessat, ipso facto eam perdit, cap. potuit. de locat. nisi celeritate solutionis mora purgetur, quæ purgatur, si ante citationem, vel statim post eam sine alia dilatione soluit, iuxta Inno. & Ioan. And. in d. cap. potuit. & Bal. & Spec. tit. de locat. quamuis glo. & Cardinalis in d. cap. potuit. arbitrio iudicis relinquant, quod verius videtur. Sed si prædium est alterius personæ priuatæ, non amittitur ob non solutionem ante trium annorum lapsum, sed moram purgare non potest propter maius temporis spatium, quod ad eam faciendam datur, l. fin. C. de iure emphyt. Sed si dominus prædij debet emphyteutæ tantum, quantum sibi debetur, non perdit propter compensationem, quæ solutionis vim habet, argumen. cap. fin. de depos. vbi Panor. & alij.

193 Sexto, quod qui domum suam in certum tempus locauit, ante præfinitum tempus ab ea colonum, vel inquilinum amouere potest in quattuor casibus, cap. propter. §. 1. cum glo. de locat. Primus, quando in longum tempus; scilicet, in decem, aut ad minimum in quinque annos locatum fuit, & in duobus primis annis pensionem non soluit: aut quando in minus tempus locauit, & die præstituto non soluit, nec celeriter satisfacit, l. ædem. C. de locat. & d. cap. propter. §. 1. Secundus, cum ad suam habitationem propter aliquam necessitatem superuenientem ea opus habet, d. l. ædem. & d. cap. propter. §. 1. si tamen commode aliter sibi prouidere potest, non dicetur necessitatem habere. Quæ tamen superuenire potest locanti, quia aliam domum nō habet, quādo locat, quidquid dicat Silu. verb. locatio. q. 9. vt si tunc cum alio degebat,

194 & postea vxorem duxit, & cum ea separatim ipsi viuendum est. Tertius, quādo domus indiget refectione, qua tempore locationis non indigebat, d. cap. propter. Sed in hoc, & præcedenti casu pensionem pro rata temporis, pro qua aufertur deducere debet, d. cap. propter. §. 1. Quartus, quando conductor abutitur ea, etiā absque damno illius recipiendo meretrices desides quosque, & lenones, & id genus nihili homines, & tunc nihil ei de pensione remittere tenetur: aut male ea vtitur, & cum damno illius, in cubicula sues introducendo, arbores cædendo, agrum idoneo tempore non colendo, quo casu de pensione remittere pro rata debet, & potest in iudicio damna petere, Pan. & Ioan. de Imola in dicto cap. propter.

195 Septuagesimoquinto peccat, qui suam domum, aut aliam rem locauit ei, quem putabat ea ad peccatum mortale abusurum: vt qui arma locat ei, quem putat interficere, aut iniuste alium percutere velle: aut locat domum suam, ad vsuras in ea exercendas. quia auxilium ad peccandum mortaliter præbet, argumen. cap. fin. de iniur. & cap. 1. de offi. deleg.

Ad noue hoc in loco quæsita, respondimus multa, quorum summa est. Primo, quod licet potestati publicę permittere, vt in aliqua Ciuitatis parte sint meretrices, secundum August. in lib. de ordine, relatum a S. Thom. communiter recepto 2. 2. q. 10. art. 11. dicente, quod vt Deus permittit aliqua mala, quo maiora vitentur, vel maiora bona sequantur, ita potestas humana imitata eum, id facere potest.

Respondimus secundo, quod non licet permittere lupanaria eo modo, quo

Digitized by Google

alicubi permittuntur, videlicet constituendo eis patronos, & locando domos carius, quam locarentur honestis, eo quod magis lucrantur, quam illæ, & recipiendo aliquam turpis lucri partem: quia hic modus continet participationem lucri obuenientis ex peccato, & vt erudite dixit Caiet. supradicto argu. 11. nulla permissio peccati est licita; cum participatione lucri præcedentis.

Tertio, quod non licet locare meretricibus domos in ea parte Ciuitatis, in qua illa non permittit eas habitare; quia legem, & consuetudinem iustã transgreditur contra cap. quæ contra mores. 8. dist.

Quarto, difficile defendi posse, quod non peccet mortaliter, qui facit, vel locat domum meretrici, ad meretricandum, etiam in ea parte Ciuitatis, in qua permittitur habitare. Tũ quia non licet locare domum vsurario ad exercendum fœnus, cap. 1. de vsur. lib. 6. Tum quia nullatenus licet dare occasionem peccandi iuuando, per solutionem positam supra eodem cap. 14. num. 33. Tum quia, quamuis possit potestas publica permittere meretrices, consultores, & adiutores earum, & accedentes ad eas: non tamen potest efficere, quod illæ, & hi non peccent: & negari non potest, eum, qui facit, vel locat domum meretrici ad meretricandum iuuare ipsam ad illud. Tum quia fundamenta, quibus contrarium in dicto cap. 28. defendimas, soluuntur concedendo, primo, quod licet cuique vti iure rem suam locandi licite: non tamen illicite. Secundo, quod quamuis liceat locare domum ei, quem credit aliquo modo, in ea peccaturum ad alium finem, quam peccandi, & ad exercendam artem, cuius exercitium non habet peccatum inseparabiliter admistum: non tamen ad finem peccandi, nec consequenter ad exercendam artem cuius exercitium habet in se peccatum inseparabiliter admistum. & ita quamuis liceat locare domum peccatoribus; puta concubinario, aleatori, peieranti, & id genus alijs non excommunicatis, ad viuendum honeste, etiam si credantur peccaturi: non tamen ex eo consequitur, quod liceat locare meretrici domum, ad viuendum meretricando, & exercendo artem, cuius exercitium inseparabiliter habet peccatum admistum. quia id nulla humana potestate potest fieri licitum, cum sit contra legem naturalem & diuinam, argu. cap. sunt quidam. 25. q. 1. licet iusta de causa permitti possit. Contrarium tamen sine scrupulo affirmat Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 35. q. 35. Pro quo facit, quod id seruat consuetudo totius fere orbis Christiani. Et quod prædictum dictum Augustini ab omnibus receptum, vix potest exequi in domum locatione. Et quod in hac Vrbe, sciente, & patiente Papa, locantur, & semper consueuerunt locari domus meretricibus. Et confessarij absoluunt, & semper absoluerunt locatores earũ sine proposito abstinendi a tali locatione. Et quod ad contraria, quæ vrgentissima sunt, responderi potest procedere in eis, qui locant eo fine principali, vel minus principali, vt meretricetur; nõ aũt in eis, q̃ locãt illis ad viuẽdũ tãtũ, cũ displicentia eorũ De vera meretricij, & artis meretricãdi. Et q̃ hoc significare videtur d. cap. 1. de vsur. lib. 6. quatenus vetat locari domos vsurarijs ad fœnus exercẽdũ, & quatenus nõ vetat locari indigenis, sed tantũ alienigenis: quãuis replicari possit, probari quidẽ ibi, q̃ permittitur locatio vsurarijs indigenis ad fœnus exercendũ in foro exteriori, nõ tamen q̃ liceat in interiori, de quo agimus.

Quinto, quod magis expediret non permittere. Primo, quidem, quod difficile

ficile est defendere, quod liceat eis facere vel locare domus, in quibus meretricentur, vt dictū est: & quod raro locātur ad tam purum finem viuendi, quod non misceatur aliquis finis, saltē minus principalis meretricandi, vel de lucro participandi. Secundo, quod multi pueri incipiunt hac occasione prius peccare, quam alioquin inciperent. Tertio, quod libido non extinguitur nec refrenatur, immo accenditur eius vsu secundum Magistrum libr. 2. distinct. 24. addito malæ inclinationi sensualitatis malo habitu: quia duo vincula fortiora sunt vno, cap. 1. de treug. & pac. Quarto, quod castitatis habitu resistē di illi malæ inclinationi refrenatur illa, & non lupanari resistētiæ illi resistenti. Quinto, quod finis per eam prætensus, puta ne honestę sollicitentur, non attingitur: viri enim prudētes aiunt, eos, qui ad eas sollicitandas sunt apti, nō adire meretrices, immo postquam male sunt eis assueti, tanto magis honestas sollicitant, quo maiore impetu naturæ & vitij feruntur. Sexto, quod ipsemet noui pueros castissimos venientes ad academias ex terris, vbi non est eiusmodi occasio fornicandi, ob eam, quæ in illis se offerebat, animas, studia, & corpora ipsa contagio infecta perdere. Septimo, quod meretrices ipsæ, posteaquam desinunt esse ad illud turpe lucrum aptæ, mille malorum instrumenta fiunt. Octauo, quod mares maiore vigore sunt ad resistendum libidini, quam feminæ, cap. indignantur. 32. q. 6. Et feminis nusquam hac permissione succurritur. Nono, quod verum remedium contra libidinem est ardens amor castitatis, vitatio eius perdendę occasionis, vigilantia ad resistendum coniuncta cum abstinentia, sobrietate, & labore assiduo, super omnia gratia Diuina. quorum omnium cōtraria lupanaria requirunt.

Ex his sequitur primo, pessimam esse permissionem, qua Caupones intra domos suas, vel in tuguriolis contiguis, permittunt meretrices, quo plures eo diuertant: quia non fit auctoritate publica, & est ei mista participatio.

Secundo, esse peccatum mortale quęrere lucrum, vel tributum ex meretricio, & fœdis meretricū opera & lucro. quare non immerito Nicephorus, lib. 16. cap. 20. Histor. eccle. huiusmodi lucrum & tributum appellat vectigal, & portorium impurū, detestabile, absurdum, Deoque inuisum, feris quibusque barbaris indignum, & execrādum piaculum: summisque laudibus effert Anastasium, quod imperiali magnificentia illud omnino sustulit. quod tamen Platina in vita Pontiani tribuit Alexandro. Cuius rei me isthæc recognoscete, admonuit præcellens Doctor Cæsar Costa, non solum vtriusque iuris peritia, sed & historiæ atque politioris litteraturæ cognitione præclarus, nuper a S.D. N. Gregorio XIII. in Referendariorum numerum cooptatus: cum antea fuisset Sapientię Romanæ Gymnasta percelebris, & post hæc scripta, fereque dimidium huius operis typis excusum, antequam hic locus excuderetur, ad amplissimum amplissimę Capuę Vrbis olim ęmulę, ab eodem Gregorio, vt eruditissimo, ita in eruditissimos quosque propēsissimo, Archiepiscopatum euectus.

196 Septuagesimosexto, q. dolia, vel alia vasa vitiosa sciēter nō patefacto vitio, locat, aut ignorans eorum vitiū, pro integris vendit, ob q̄ vinū effusū est, aut damnificatum, & damnum vini & interesse soluere non vult, l. sed addes. §. si quis. ff. locat. quamuis secus sit, saltem quo ad forum conscientiæ, si ignorans

Digitized by Google

vitium simpliciter locauit; dicens conductori, nescire se illa esse vitiosa, & ideo displiceret, an essent talia, Ang. verb. locatio. §. 24. & Silvest. eodē verb. quæst. 18. Quod ipsum est dicendum de omnibus alijs vitiosis, ex quibus dānum sequi potest; qualis est equus, qui aquam ingressus in eam procidit, & vestium iacturam adfert, Silvest. vbi supra.

197 Septuagesimoseptimo peccat operarius, qui conductus salario diario, fideliter non laborat, ob quod conductor notabiliter damnificatur, cum obligatione damnū ad arbitriū boni viri satisfaciendi, l. 1. ff. locat. Idē si ꝓmisit, se diario ꝓ altero laboraturū, & dolo, aut sua culpa, id nō prēstiterit, vel nō vult conductori damnū ob id acceptum satisfacere, cū obligatione restituendi, argu. l. fin. ff. ad l. Rhod. de iact. & d. l. sed addes. §. cum quidam. secus tamē si cū casus fortuitus impedit. l. si vno. §. cū quidam. ff. locat. & si est paratus ad prēstandum, sed culpa conductoris non præstat, diarium ei persoluendum est: & etiam si prēstare omisit ob casum fortuitum ex persona conductoris contingētem, quando conductus diarium in alio loco, si ille non conduxisset, reperijsset, Silvest. verb. locatio. quæst. 12. alias non in foro conscientiæ: quæ tamen limitatio nobis non videtur iure probari.

198 Septuagesimooctauo, qui pensionem rei conductæ eius domino non soluit, eo quod ea non vtitur, quia non vult, aut quia ob aliquem casum fortuitum, ex parte ipsius contingentem non potest, cum obligatione restituendi, gloss. in d. l. si vno. §. item cum quidam. quod limitant Angel. verb. locatio. §. 15. & Silvest. vbi supra, procedere quando dominus, eo quod eam illi locauit, alteri locare omisit, alias non, saltem in foro conscientiæ. Sed nec hæc limitatio, nostro iudicio, iure probatur. & aduertendum, quod in illa quæstione; An merces locationis, & quælibet alia pensio sit soluenda in principio, vel fine anni; resolutio glossarum in §. penul. Insti. de inut. stipul. & in l. 1. C. quando dies lega. ced. ponitur in illis duobus senarijs.

Annua si debes, tunc inspicies caput anni.
Anno si debes, in fine teneberis anni.

Circa quod varij varie loquuntur: sed tenendum est, quod in primis conuentio partium est attendenda, & ea deficiente, consuetudo regionis, & eis deficientibus, regulariter soluenda est in fine anni, quando vnica solutio est facienda, & tempus ponitur causa differendæ solutionis, vt resoluit Ias. post alios in l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig. Dixi, regulariter: quia aliud est faciēdum, quando ex causa propter quam datur, & ex persona, cui datur, & alijs circumstantijs aliud conijcitur, vt Panor. cum communi tenet in d. cap. propter. de loca. & satis in cap. peruenit. de arbit.

199 Septuagesimonono, qui dolo, lata culpa, vel leui, sua, vel suorum, infert notabile damnum rei conductæ, & non vult illud satisfacere, gloss. in l. si quis fundus. §. Celsus. & l. si merces. §. qui colonum. ff. locat. secus tamen est, si infertur ab alio, cui ipse resistere non potest: aut non tenetur, aut casu fortuito, quē nec culpa, nec mora eius præcessit, per dicta supra eod. cap. nu. 179.

Octuagesimo, qui colonus partiarius locauit alicui prædium rusticum, aut certam eius partem, nulla arborum mētione facta, & omnes fructus earū percipit, aut eas cædit, aut alius odio exorto ipsius dolo, vel culpa, eas cēdit, aut

earum

arum fructus dissipat, & non vult restituere domino suam partem, vel damnum, iuxta l. fructus. ff. de vsufruct. d. l. si merces. §. culpæ. ff. locat.

De peccatis circa iura, & tributa Regia, & publica.

200 *Tributa, & iura regia, qui non soluit vt peccat.*
201 *Tributa sine auctoritate imponens, aut exigens vt peccat.*
201 *Iurium illicite impositorum exactor vt peccat.*
201 *Clericos qui grauantes gabellis excommunicantur.*
202 *Episcopi inquirant, an clerici gabellis grauentur.*
202 *Gabellæ rerum, quas homines ad suam necessitatem ferunt.*
202 *Gabellas ob merces debens sic verum pandat.*

200 Octuagesimoprimo peccat, qui tributa, & iura iuste auctoritate Pontificia, Regia, aut alia publica consuetudine immemorabili imposita, non soluit, cum obligatione restituendi, iuxta Hostien. in summa de pœnit. & remiss. & communem. quod plane procedit in iuribus debitis, ob prædia, aut alia ad eorum statum pertinentia, aut alia via iusta impositis, cum intentione obligandi ad mortale, aut per iustos contractus locationis, aut alios cum illis innitos. Et etiam quando per aliam legem, vel iussionem iustam imponuntur, nisi habuerint intentionem tacitam, vel expressam impediendi obligationem ad pœnam æternam per impositionem alterius temporalis, vt infra cap. 23. a num. 36. dicetur, & in rubr. de pœn. olim diximus, & nuper latius in comment. cap. fraternitas. 12. quæst. 2.

201 Octuagesimosecundo peccat, qui absque auctoritate Pontificia, aut Regia aliquod tributum subditis imponit, cum obligatione restituendi: quædam enim rapina est, Pan. in cap. super quibusdam. de verb. sign. & excommunicatur per bullam cenæ, cuius tenor ponetur infra, cap. 27. a num. 55. Idem de illo, qui exigit tributa aliqua aperte illicita, aut sciens talia esse, cum obligatione restituendi, argu. cap. 1. ad Rom. & cap. 1. de offi. deleg. & per dicta supra cap. 11. num. 15. & etiam si dubitat, an sit licita, vel non, & sua spote iniussus, ad id se offert: secus tamen si iussu superioris facit; quia obedientia in dubio excusat, cap. quid culpatur. 23. q. 1. modo virtute obedientiæ prius dubietatē illā ex animo pellat, & licitū esse credat; eo quod pro tali a superiore habetur, vt in c. si quis aūt. de pœnit. dist. 7. nu. 114. noue declaramus.

Octuagesimotertio, qui gabellas, & vectigalia licite laicis imposita, quæ nec Ecclesia, nec Ecclesiasticæ personæ debent, exigit ab eis: & est excommunicatus ipso facto, cap. quamquam. de censib. lib. 6. non obstante contraria consuetudine: nisi quando inueherent, aut emerent ad negotiandum, & mercaturam exercendam, aut haberent facultatem a Papa ad illa ab eis exigendum, Gab. in 4. lib. sent. dist. 15.

202 Rogatus a multis, vt hanc decisionem amplificem, facta mentione Gubernatorum laicorum, qui frequentissime imponunt superindicta extraordinaria super pane, vino, carnibus, panno, & alijs id genus ad victum, & vestitum spectantibus; quæ Itali vocant Gabellas, Hispani Sissas, Galli, Tallias, & Gabellas, & ea perinde petunt, aut peti iubent, vel permittunt ab Ecclesiasticis

Digitized by Google

personis, quæ ad ea soluēda nō obligātur, ac a laicis. Eorū itē, qui vectigalia, & gabellas imponunt pro facultate vehendi, exportandi, & importandi currus, mulos, & alia iumenta, vacua, vel onusta, & perinde petunt, iubent, aut permittunt peti ab Ecclesiasticis, atque a laicis: quamuis id, quod vehunt, important, vel asportant, sit de eorum patrimonijs, aut proueintibus Ecclesiasticis, & in suos vsus conuertendum. Rogatus, inquam, hoc, plurima possem hic addere, quæ gratia breuitatis omitto, contentus admonere. Primo, eos grauissime in his peccare, Deum, immunitatemque Ecclesiasticam offendere, censuraque horrendas, etiam Bullæ cœnæ Domini incurrere, multos canones famosos infringendo, in quibus sunt cap. bene quidem. 96. dist. cap. Ecclesia. de consti. cap. aduersus. de immu. Eccles. cap. nouerint. de senten. excommu. cap. quamquam. de censi. lib. 6. Secundo, quod glo. sing. clem. præsenti. de censi. dixit, quod iudicio sui auctoris, tota Italia ob hæc est interdicta: & quod de alijs prouincijs, qui earum facta norunt, testificentur: quod profecto auditu horrendum est. Tertio, quod attestamur sæpius a nobis, & nostris famulis, satis multa huiusmodi vectigalia, in multis Regnis exacta fuisse. Ideoque iure vereri, ne Deus omnipotens indies magis, & magis iratus, consultores Principum, & Rerumpub. de prædictis canonibus parum curantes, & Principes, ac Respub. nimium illis credentes, & exactores soli auaritiæ inhiantes grauissimę tandem castiget. Quarto, demirari me, quod cum tot has censuras incurrant, tam pauci tamen confessarij locorum, vbi hęc agūtur, eas pro dignitate æstiment, & eas incurrentibus absolutionem denegent, & tam pauci Episcopi, qui excommunicatas, & interdictas personas, & terras vbi hæc fiunt, iubentur, & permittuntur, denuntient: cum præceptum eis sit a Concil. Viennensi, dicta clem. præsenti. vt sub pœna peccati mortalis id faciant, postquam de eo ipsis constiterit, quod tamen facile cōstare potest: quāuis parte vocata, & audita, id fieri debeat, per glos. memorabilem eiusdem clem. verb. constiterit. Quamquam etiam testor, multos populos Italiæ, & Gubernatores, & exactores eorum annis, quibus ego Sacræ Pœnitentiarię seruio a Summo Pœnitentiario S. D. N. petijsse absolutiones a censuris ob hæc incursis, restitutione promissa, parata, vel facta: quos vtinam aliorum Regnorum populi, & rectores imitarentur. Amen.

An autem iura illa, quæ Hispani vocant cochlearia, & sedilia, quæ soluuntur ex granis in forum importatis, & in aliqua eius parte ad vendendū depositis, & aliæ id genus Gabellæ, quæ in multis Regni Castellæ locis, tam a clericis, quam laicis, vt audio, persoluuntur, licite a clericis exigantur, ijs, qui earum conditiones melius, quam nos norunt, delegamus. Addo, quod portoria, & alia tributa Regia, & publica non sunt soluenda de ijs, quæ quis ad suam, & suæ familiæ necessitatem secum portat, iuxta ius commune, nec cōsuetudo contraria valet, secundū Ang. verb. pedagium. §. 3. Sed contra tenet S. Anton. in 2. par. cap. 14. quod verius est, & quottidianus vsus cōprobat. & bene; quia consuetudo potest inducere id omne, quod lex cap. fin. de consuetu. & l. 2. C. quæ sit longa consuet. & certum est, hoc lege statui posse, vt etiā idem S. Anton. ait.

Octuagesimoquarto, qui debitor Gabellæ, cui publicanus, siue conductor gabel-

Digitized by Google

gabellarum defert iuramentum, aut remittit eius conſcientiæ, vt veritatem pretij, aut quãtitatis mercium, quas defert dicat: & acceptat, & non plene eam manifeſtat, cum obligatione reſtituendi, Medina C. de reſtit. q. 13. ſub fi. q. eſt verum, etiam retenta opinione, de qua infra cap. 23. a nu. 36. quæ habet, quod regulariter, qui fraudat legem temporali pœna munitam, non incidit in ſpiritualem æternam. Non tenetur autem id iurare, & in onus ſuæ conſcientiæ recipere: quia ſatisfacit dicendo, ſe paratum ſoluere, quæcumque ſe debere publicanus monſtrabit.

De peccatis circa pignora.

203 *Pignoris qualis vſus peccatum.*
203 *Pignoris fructus capere quando vſura.*
204 *Pignus cum pacto commiſſorio capere an liceat.*
204 *Pignus vendere an liceat, & quo ordine.*
205 *Pignore vendito minoris, vel maioris debito &c.*
205 *Pignorans ornamenta eccleſiaſtica vt peccat.*

203 OCtuageſimoquinto peccat, qui creditor vtitur pignore cum notabili damno debitoris abſque eius voluntate expreſſa, vel tacita, & nullã habens cauſam veriſimiliter credendi dominum id æquo animo laturum: & eſt furtum, l. ſi pignore. ff. de fur. Panor. in cap. 1. de depoſ. & ſi cum eius volũtate expreſſa, aut tacita vtatur, vſuram admittit, de quo infra, nu. 217. niſi ſit vſus, qui gratis inter amicos concedi ſolet; qualis eſt libri iuxta S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 1. ad 6. Idem de creditore, qui dolo, aut lata culpa, aut leui pignus perire, aut notabiliter damnificari conſentit, vel non vult reſarcire damnum. gloſſ. in l. ſi creditor. C. de pigno. actio. ſecus autem, ſi culpa leuiſſima id contigit, & ſecus ſi caſu fortuito, modo mora non præcedat. Nec pactum, quo pignus quocumque modo periret, debitori periret, §. fi. Inſti. quib. mod. re cõ-
204 trah. oblig. & l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. Idẽ de creditore paciſcente cum debitore, quod non ſoluente ad certũ tempus, pignus ſibi cedat, aut ne poſt certum diem redimi poſſit, l. fi. C. de pact. pign. & cap. ſignificãte. de pig. niſi quando non in lucrum creditoris, ſed in pœnam debitoris fit pactum, vt pro vendito iuſto pretio habeatur: quod ſentit Pan. in d. cap. ſignificante. & S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. & Silu. in aurea Roſa. caſ. 28. Idem de creditore, qui expreſſe paciſcitur, vt pignus venderetur, non ſoluto intra certum tempus debito, & priuſquam venderet, debitori non notificat, l. ſi conuenerit. ff. de pigno. act. Ang. verb. pignus. §. 7. niſi etiam conuenerit, ne notificatio eſſet neceſſaria, gloſſ. in ead. l. ſi cõuenerit. Et licet de pignore non vendendo pactum ſit, trina tamen monitione facta, vt luat illud, vendi poteſt: modo inter monitiones, ſeu denuntiones ipſas, triduum interijciatur. Si autem nulla facta fuit mentio de vendendo, vel non vendendo, vnica denunciatio ſufficit, quo tranſatis duobus annis, propria auctoritate vendere
205 poſſit, l. fi. C. de iure dom. impetran. & Angel. vbi ſupra, Silueſt. verb. pignus. q. 10. non autem prius ſine auctoritate iudicis. Et ſi creditor bona fide

pignus

Digitized by Google

pignus minoris, quam sibi deberetur vendit, reliquum a debitore petere potest: quemadmodum etiamsi pluris vendit, restituere tenetur. Angel. vbi supra, §. 8. Et quandiu debitor aliquid etiam solum quadrantem debet, creditor totum pignus retinere potest, quoad ille solutus fuerit, l. quandiu. C. de distract. pigno. Potest etiam creditor pignus a debitore ad tēpus præfinitum nō soluente alteri pignorare, l. 1. & 2. C. si pig. pign. det. potest etiam impensas iustas bona fide in pignus factas repetere: vt si erat ager, in eius cultum; si erat animal, in pastum factas, l. seruos. ff. de pigno. actio. tenetur tamen ad computandum in sortem fructus ex pignore perceptos, deductis impensis, quas in eorum collectionem, aut conservationem fecit, S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 3.

Octuagesimo sexto peccat, qui vasa sacra, libros, vestimenta, & ornamenta ecclesiastica pignorat, l. sancimus. C. de sacrosan. eccle. cap. 1. de pigno. nisi fecerit id ex magna necessitate, puta redemptionis captiuorum, subuentionis pauperum, & aliorum operum ecclesiæ multum necessariorum, arg. d. cap. 1. de pigno. & cap. aurum. 12. q. 2.

De peccato vsuræ circa mutua.

206 *Vsura quid: duplex, vera, & palliata.*
206 *Mutuum duplex, verum, & palliatum, & differt a commodato.*
207 *Vsura vtraque pagina speciatim vetita, eam probans hæreticus.*
208 *Peccatum vsuræ duplex, sed neutrum vsura mentalis.*
208 *Vsura lege ciuili vetita, sed valde clam exercita.*
208 *Vsura centesima quæ, & quando licita fuit.*
208 *Vsuram quæ intentio sine facto faciat.*
209 *Intentio secundaria nec vsuram, nec simoniam facit.*
210 *Vsura est lucrum ob dilationem solutionis.*
210 *Vendere pluris ob dilationem, aut minoris ob anticipationem. & 228.*
211 *Interesse quid, quotuplex, & quod peti potest.*
212 *Interesse lucri cessantis petitur siue his conditionibus.*
213 *Montes Pietatis liciti contra Caieta. & Sotum.*
213 *Dotis ob solutionem dilatam quid lucri capere liceat.*

DIctur de peccato vsuræ circa mutua, huic loco ad id opportuno, iuxta promissionem in præfatione factam, inseram summam eorum, quæ in Comment. de vsur. cap. 1. 14. q. 3. scripseram, ad scrutandum fundamenta, quibus soluerentur dubia quædam, quæ anno 1554. soluere iusserant mihi Vlyssipone Sereni ssimus ille maximus Cardinalis tituli Sanctorum quattuor Coronatorum omnium virtutum heroicarum panægyri, rerum diuinarum & humanarum exi mia cognitione comitata, & inclytus Infans Portugalliæ Henricus, tunc frater glorioſę memoriæ Regis Ioannis eius nominis III. & postmodum Regni Lusitani moderator grauissimus, patruus obseruantissimus, & obseruandissimus Regis Don Sebastiani huius nominis primi, iuuenis quidē, sed pacis, & belli gestis pro ętate Christianissimi, glorioſissimi, & gerē-

dorum

Digitized by Google

dorum ſpe admirabilis. De quibus nunc lacrymis obortis nihil aliud dicere licet, quã q; ipſe rex dicitur cecidiſſe fortiſſimus, pugnãs cõtra Sarraenos in Africa. quamuis ſint, qui dicant adhuc eſſe in viuis: quia corpus eius omnũ qui prælio aderant magnitudine inſigniſſimũ numquam inuentũ eſt. Et quod Cardinalis præfatus eius patruus in regem aſſumptus, & Regia Cardinalitiaque dignitate glorioſiſſimus pro regno terreno, & temporali, quod nõ dimittebat omnino pacatũ ſuſceptus fuit in regnum pacatiſſimum, æternũq; cęlorũ.

206 Summa ergo illius Commentarij eſt, quod continet vigintiduo notabilia. In quorum quattuor primis habetur, quod quamuis hoc verbum, vſura, prima ſui ſignificatione ſignificet vſum cuiuslibet rei, iuxta illud Marci Tullij, pro Rabirio, *Vſuram huius lucis &c.* tamen iuxta ſignificationem, quam in hac materia communiter habet, ſignificat lucrum proueniens ex contractu mutui, & Græcis dicitur Τοκος, id eſt partus, quaſi a mutuo partum, & Hæbreis appellatur. נשך ideſt, morſus, quo mutuans mutuatarium mordet, vt quidã recẽtiores *** ſcripſerunt. Et q; contractus mutui differt a contractu commodati; quia per hunc non transfertur dominium rei commodatæ: per illum autem ſic rei mutuo datæ, vt dictum eſt ſupra, num. 180. Licet conueniant in hoc, quod vterque debet eſſe gratuitus, iuxta glo. recept. in cap. 1. de commod. & quod mutuum verum reperitur in ſolis rebus, quæ vſu conſumuntur, & in pondere, numero, & menſura conſiſtunt: puta, pecunia numerata, vino, oleo, pane, tritico, & id genus alijs, quæ vſu conſumuntur, Inſt. quibus mod. re contr. oblig. in princ. Dixi, verum mutuum: quia velatum, ſiue palliatum, etiam in alijs rebus, & contractibus inuenitur. Mutuum enim palliatum eſt, quod ſecundum ſuam formam apertam, & verba contrahentium eſt alius contractus quam mutui: ſecundum vero formam latentem, & mentem contrahentium veram, vel præſumptam, eſt mutuum; quale eſt omnis contractus alius a mutuo, in quo quis minoris iuſto pretio infimo, ſiue medio, quærit aliquid propter anticipatam ſolutionem: & contra, quo quis vendit alij pretio maiore iuſto ſupremo propter dilatam ſolutionem, cap. in Ciuitate. de vſur. & cap. ad audientiam. de empt. & cap. illo vos. de pigno. cum eis adnotat. qui enim emit 10. rem ad minus pretio infimo valentem 12. ob anticipatam ſolutionem, in effectu videtur mutuare pretium, quod dat, & illud minus iuſto pretio, quod dare deberet, accipere pro vſura: qui vero contra vendit rem valentem ad ſummum, & pretio rigoroſo 10. pro 12. ob dilatam ſolutionem, videtur mutuare pretium rei, quam vendit accipiendo illud plus, iuſto pretio, quo res vendita valet pro vſuris, vt in prædictis iuribus probatur. Quod autem pretium ſit infimum, quod medium, & quod ſupremum traditur infra cap. 23. num. 78. Vnde licet omnis vſura in ſolo contractu mutui verſetur: quia tamen contractus mutui eſt duplex, verus, & palliatus: ita duplex eſt vſura: vera, quæ in vero mutuo, & velata, ſeu palliata, quæ in mutuo palliato verſatur.

207 In quinto, & ſexto notab. habetur, Primo, quod aliud eſt peccatum vſuræ, & aliud vſura: quia peccatum vſuræ eſt accipere, vel velle lucrum vſurarium. Vſura vero eſt lucrum pecunia æſtimabile ſuapte natura, quod principaliter vi mutui veri, vel palliati quæritur. Dixi, lucrum, pro genere, & Pecunia

cunia æstimabile ad differentiam lucri non æstimabilis pecunia: quale est spirituale meriti, & gratiæ, quod fit, quando, & quomodo, & cur oportet apud Deum, iuxta illud Psal. 3. *Beatus vir qui miserctur, & commodat, sive mutuat.* & illud Euangelij, Matth. 19. *Centuplum accipietis, & c.* Quod proprie non est vsura, licet aliquando metaphoricos sic dicatur, Luc. 19. S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 1. Et ita mutuare quem, vt præsentetur, vel eligatur ad beneficium, vel vt illud sibi conferatur, non est proprie peccatum vsuræ, licet sic peccatum simoniæ, quæ est grauior vsura. Dixi, Suapte natura: ad differentiam lucri quasi spiritualis virtutis, & amicitiæ, quod mutuando quæritur, & non est vsura: quia suapte natura non est pecunia æstimabile: licet multi pluris æstimarent amicitiam, quam mutuando aliquibus quærunt, quam pecuniam, quæ ex eo ab vsurario quæritur. Dixi, Principaliter: quia licita est intentio minus principalis querendi aliquid pecunia æstimabile, vt infra dicitur. Dixi, Vi mutui: ad differentiam eius, quod ratione veri interesse lucri cessantis, vel damni emergentis accipitur: quia illud non est vsura, iuxta gloss. sing. & receptam cap. conquestus. de vsur. facit cap. 2. & cap. salubriter. eod. tit. Dixi, Veri vel palliati, ad includendum lucrum, quod quæritur ex mutuo palliato, de quo supra, nu. proxmo.

207 Habetur secundo, quod vsura est illicitum lucrum, & velle, vel accipere illam peccatum mortale, adeo quidem, vt contrarium asserere sit hæresis, clemen. 1. de vsur. & non solum iure humano: sed etiam naturali & diuino veteris & noui testamenti, cap. quia. & cap. super eo. de vsur. nam prohibetur hoc septimo præcepto Decalogi, *Non furtum facies* Exod. 20. quo omnis rei illicita vsurpatio, qualis est vsura, prohiberur, cap. pœnale. 14. q. 5. quod est præceptum vtriusque testamenti, & quod specialiter prohibetur in nouo, per illud Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*. contra impium Molinæum, & pium Sotum ex Vrbano in cap. consuluit. eodem titu. & Conc. Lateranens. sub Leon. X. & ex alijs, per quæ etiam ratio eorum confutatur. Et quod ius Diuinum noui testamenti specialiter prohibet non solum mutuationem cum pacto expresso, aut tacito reddendi plus aliquid mutuato; sed etiam mutuationem sine pacto aliquo cum intentione principali, vt plus aliquid re mutuata restituatur, per cap. 1. 14. quæst. 6. & alia in dicto Notab. 6. adducta.

208 In septimo notabili, & duobus sequentibus habetur, quod sicut omne peccatum aliud ab vsuræ peccato est duplex; mentale tantum, quod est voluntas peccandi absque verbo, vel opere: & mentale, & reale, quod est voluntas peccandi verbo, vel opere sequuto: ita peccatum vsuræ est duplex; mentale tantum, quod est voluntas lucrandi vsuram opere non sequuto: & mentale & reale, quod est voluntas eam lucrandi opere subsequuto. Et quod vsura mentalis differt a peccato mentali vsuræ; quia non est voluntas quærendi lucrum ipsum ex mutuo dato intentione principali quærendi illud sine vllo pacto expresso vel tacito. de qua intelligendi sunt disputantes; An vsura mentalis obliget ad restitutionem? nam de peccato vsuræ mentali tantum nulla est dubitatio; quia sicut nullum aliud peccatum mentale tantum obligat ad restitutionem: ita nec peccatum vsuræ mentale tantum. Sed disputant,

An

Digitized by Google

An lucrum quęsitum ex mutuo intentione principali ob illud dato obliget ad illam? ita quod præter peccatum vsuræ mentale tantum, & vsuræ mentale & reale est vsura mentalis definita supra esse lucrum, &c. quæ non dicitur mentalis, quia lucrum non sit sequutum; sed quia sola intentio mentalis fuit causa principalis quęrendi illud. quæ hactenus (quod sciam) nullibi sunt ita declarata. Et quod nunc etiam legibus sæcularibus Regum Christianorum est expresse prohibita vsura, & implicite a tempore Iustiniani Imperatoris, secundum communem, de qua Ioan. And. in Mercur. reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6. Et ita nullus Christianus eam clare exercet: sed verendum, ne aliqui velate, siue palliate, maiorem, quam vmquam exerceat. nam maxima, quę olim permittebatur, erat centesima, quæ centum mensibus ipsam sortem exæquat; ita vt quoquo mense sors vnum pariat, & duodecim in anno, vt copiose ostendit Bart. Soc. in l. si hæres. §. item. ff. ad l. falcid. cui cõcordant Budęus & Alciatus in locis ibi citatis, & alij alibi: & ea tantum in pecunia traiectitia sortis periculum in se suscipiente, in alia vero mercatoribus, duæ partes centesimę, hoc est, octo pro centum in anno: & alijs non negotiantibus dimidia centesimæ, hoc est, sex pro centũ in anno: & nobilibus tertia pars, ideſt, quattuor in anno pro centum. Et nunc aliqui velate, siue palliate accipiunt tam grandes, vt interdum sors pariat decem, & amplius pro centum ab vnis nũdinis in alias: quæ tamen tres, aut quattuor in anno occurrunt: & ita triginta & amplius in anno pro centum. Item antea ex vsuris, vsurę non capiebantur, l. vt nullo. C. de vsur. & l. placuit. ff. eod. at nunc cambiorum cambia corraduntur.

2019 In decimo, & vndecimo notabilib. habetur, quod intentio principalis lucrandi ex mutuo sufficit ad constituendam vsuram, etiam sine pacto expresso, vel tacito, contra impium Molinæum: non autem minus principalis contra Sotum lib. 6. quæst. 1. artic. 2. de iust. & iur. Tum quia id tenent gloss. & Innoc. in d. cap. consuluit. de vsur. a plerisque omnibus Theologis & Canonistis recepti. Tum quia cap. si officia. 59. dist. & cap. quid proderit. 61. dist. cum suis gloss. probant, licitum esse ecclesiæ, & prælato seruire cum spe secundaria, licet non principali, aliquod beneficium obtinendi. Tum quia quamplurima sunt, in quæ quamuis non liceat intendere principaliter, licet tamen minus principaliter. Verbi gratia non licet dicere missas, & diuina officia audire principaliter propter distributiones quotidianas. minus principaliter tamen sic, iuxta glossam sing. & recep. in cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. Non licet etiam principaliter seruire Deo intuitu remunerationis terrenæ, sed minus principaliter sic, iuxta illud Psal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem*. Adeo, quod Concil. Trid. sess. 6. can. 1. definiuit, contrarium esse hæreticum. Tum per alia ibi latius adducta: ita quod licet nullum, neque principale, neque minus principale lucrum tamquam iure debitum ex mutuo expectari possit: poterit tamen tamquam antidorale, & remuneratorium de gratia, & nõ de iustitia debitum. Ibi etiam cum communi asseruimus, quod tam principaliter, quam secundario possumus sperare lucrum amicitiæ & gratitudinis ex mutuo: & tam principaliter, quam secundario lucrum pecuniarium ex illa amicitia & gratitudine: sed non nisi minus principaliter, & secundario lucrum pecuniæ

ratione

Digitized by Google

ratione mutui. Et consequenter, quod qui postquam principaliter propter lucrum mutuauit, suum peccatum agnoscens, illam intentionem mutat in intentionem minus principaliter accipiendi, si postea gratis datum accipiat, non est vsurarius, vt recte dicit Ang. verb. vsura. Et ita non sunt vsurarij omnes, qui cum spe lucri mutuant, sine qua non mutuarent: quia potest esse finis eorum principalis amicitia, vel amor Dei, & virtutis, & lucrum minus principalis. nam, vt aliquis finis eorum principalis alicuius actus, non sufficit quod ille non fieret sine illo: sed oportet, quod pluris vel tanti æstimetur, ac alius finis propter quem ille fit, vt late probamus in d. cap. cum minister. nu. 37. & supra proxime tetigimus. Neque etiam peccat, qui non mutuat principaliter ob lucrum, bona fide aliquid accipiendo a mutuatario, existimans id sibi amanter & gratis ab eo dari, licet id non det tam ob gratiiudinem, quam ob timorem, ne pecunia a se repetatur, vel sibi alia vice mutuum denegetur: quamuis si postea id intelligeret, teneretur ad restitutionem illius, secundum S. Anton. 2. part. titu. 1. cap. 7. §. 6. & Caieta. 2. 2. quæst. 78. artic. 1. Contra vero, si dum sibi dabatur, existimabat non dari sibi libera voluntate, sed coacta, accipiendo quidem peccat, etiamsi a principio sola charitate mutuasset, Laurent. in cap. salubriter. de vsur. & S. Antoninus vbi supra.

Addidimus & ibidem, quod ex qualitate rei datæ ex lucro vel iactura datis, & ex eo, quod in tali casu virtus gratitudinis poscit, probus pœnitens, & prudens confessarius conijcere possunt, an datum vltra sortem dicatur datum libera, an coacta voluntate. Diximus etiam, illum, qui eo quod a suo debitore debitum recuperare commode non potest, mutuat illi pecuniam, vt sibi hac via alterum tantum, quantum sibi debetur recipiat, non peccare, quia nihil ab eo accipit vi mutui, Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 29. in princ. Adiecimus tamen, hoc casu cauendum esse debitori per chyrographi debiti redditionem, vel per schedulam solutionis eius; ne postea ipse, vel eius hæres iterum illud petant, vel accipiant sponte solutum, per ea quæ dicta sunt in simili supra eod. cap. nu. 113. Non peccat etiam, qui accipit aliquid ob iustam mercedem laboris sui, vel famuli numerandi magnam pecuniæ summam: quia non vi mutui, sed laboris numerandi accipit. neque qui capit aliquid pro sumptu, & labore mittendi pecuniam mutuatam longe absenti, idem Ioan. Maior vbi supra.

210 In duodecimo notab. & duobus sequen. continetur, quod qui vendit, permutat, aut locat minoris iusto prætio ob anticipatam solutionem, est vsurarius. Et e contrario omnis, qui vendit, permutat, aut locat minoris iusto pretio maximo, siue rigoroso ob dilationem solutionis, per rationem supra positam, num. 206. Et quod in hoc sæpe videntur peccare, qui emunt, vel locant reditus episcopatuum & beneficiorum, Magistratuum, Prouinciarũ, Dominiorum, oppidorum, tributorum, vendibilium exactiones, & alios census Regum, episcoporum, beneficiariorum, & aliorum priuatorum necessitate pressorum, multo minori iusto pretio infimo ob solutionem anticipatam vnius anni, & minori ob duorum, & multo minori ob trium. Et contra, qui vendunt, aut locant aromata, cinnamomum, piper, &c. pannum, sericum,

Digitized by Google

ricum, lanas, aulæa, libros, papyrum, & alia similia, boues, vaccas, equas, oues & alia pecora ijs, qui eorum indigent, ad sustentandum, vel quærendum præsentem pecuniam ex eis protinus reuendendis minoris iusto prætio. Vendunt, inquam, vel locant maioris iusto pretio rigido, & summo propter dilationem solutionis, & tanto plus addunt pretio, quanto solutionis dies longior fuerit. Dixi, propter dilationem, vel anticipationem: quia secus si id fieret propter bellum, pestem, vel inopiam victus, vel pecuniæ præsentis. Monemus item ibidē cauere sibi debere ecclesiasticos, & sæculares prædiuites, qui agros colonis suis pluris iusto prætio rigido lacant propter dilationem solutionis suorum debitorum, aut propter mutuationem tritici ad serendum, & victus, aut pecuniæ ad alia necessaria cū longa solutionis dilatione, quibus rebus fatigant eos supra modum adigentes ad viuendum miserius, quam si eorum essent mancipia. & eos etiam qui reditus suos, quam maximo possunt pretio in auctionibus publicis, allicientes ed augenda pretia pollicitationibus & donarijs incrementorum, quæ Hispani vocant Pujas, & dilationibus solutionum, cogentes illos facere renunciationes ab omni iure alienas; quales ante nostram ætatem pauciſſimas Hispania vidit: nulla habita ratione, quod per huiusmodi submissiones, & ad casus fortuitos obligationes minuitur iustū alioqui pretiū conductionis: nec habita ratione, quod locantes tam excessiuo pretio sunt in causa, vt conductores vtantur mendacijs, & malis artibus in vendendis eis, vt pretium, quod soluunt, ex eis corradant, quibus, ni vtantur, impossibile est illud corradere.

211 In decimoquinto habetur, quod interesse generaliter dicitur esse damnum emergens, & lucrum cessans: eo quod aliquid fieri cessatur, secundum gloss. in verb. possibile. l. 1. C. de sent, quæ pro eo quod int. prof. In qua definitione, coniunctio, Et, accipitur pro, Vel, & verbum, Fieri, prout comprehendit, Non fieri: eo quod non facere sit facere, l. si mora. ff. solu. matr. & glos. l. 2. recepta in princip. ff. dr verb. oblig. Et quod est duplex; scilicet damni emergentis, & lucri cessantis, secundum eandem gloss. d. l. 1. Exemplum dāni emergentis, Habeo pecunias ad reficiendum domum, vel emendum æstate triticū, aut fœnum, & eas mutuo tibi: quas quia ad præstitutum diem nō soluisti, domus corruit, triticum duplo carius emi, pecora fame interiere, aut allquod simile damnum accepi. Exemplum interesse lucri cessantis, Sum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad negotiandum, eas tibi mutuo, & die prefixo non restituis, lucrum, quod ob id facere cesso, est meum interesse lucri cessantis.

Et quod inter omnes conuenit, vtrumque horum contigens ob mutuum peti posse tribus casibus. primo, quando mora in soluendo præcessit, gloss. celebris in cap. conquestus. de vsur. & alia multa ibi citata. Secundo, cum id ante, aut post moram contingit: mutuum tamen datum fuit per aliquam vim Regis, Ciuitatis, aut cuiusuis alius. De quo tamen acrius tractatur infra eod. num. 302. Tertio, cum a principio conuenit de soluendo damno; quibus tribus casibus non solum licet accipere, & exigere, sed etiam a principio conuenire de summa, quæ vltra sortem sibi rependenda est ex verisimili illo interesse damni, aut lucri, vt late prædictus Sotus scripsit lib. 6. quæst. 1. art.

Digitized by Google

art. 3. de iust. & iur. quamuis magis quam alij, hanc materiam restringere sit conatus. quod postremum hodie non procedit in materia cambiorum, per extrauag. Pij. V. transcriptam infra eod. cap. num. 300. vt ibi dicam. Et quod tota difficultas sita est in casu, quo quis sponte, sine vi mutuat pecunias expositas negotiationi, aut rerum frugiferarum emptioni; ob quarum mutuationem cessat negotiatione & frugiferorum emptione, possit capere licite interesse lucri cessantis contingentis ante moram, & culpam. nam Innoc. tenet, quod non in cap. fin. de vsur. quem prædictus Sotus laudat, & sequitur; protestatus tamen, quod contrariam, quæ communis est, opinionem nō damnat: quam etiam laudandam esse, & firmiter tenendam in prædicto not. 15. probauimus 14. rationibus, refellendo quas ipse pro sua adduxit. Quæ tamen conclusio intelligenda est, dummodo omnis dolus, & fraus palliandi vsuras absit, & modo non tamquam res adquisita, sed tamquam res in spe posita, & quæ impediri multis modis potest, æstimetur, etiam in contractibus, in quibus etiam hodie licet a principio conuenire. In cambijs enim hodie, vt proxime dixi, non licet: maxime si mutuetur res cum pacto de resarciendo illo: quoniam interesse lucri cessantis non debetur magis, quam interesse extra rem damni emergentis, secundum Bart. & commu. in d. l. 1. At hoc regulariter non debetur, nisi pacto præcedente, l. si sterilis. §. cum per venditorem, ff. de actio. empt. Ergo neque illud, argu. l. illud. ff. ad leg. Aquil. Et quod pecunia mercatoris negotiationi expolita, vel alterius emptioni frugiferæ rei destinata, pluris valet, quam altera tanta aliorum, & etiam ipsius, illi non ita expolita, arg. l. 3. sub fi. ff. de eo quod certo loco. & trad. Caiet. 2.2.q. 78. art. 2. quod antea sensit Scot. in 4. lib. sent. dist. 15. q 6. Et ita etiam triticum satum, vel sationi destinatum, valet pluris, quam alterum tantum absolute consideratum. Et quod quamuis facultas, quæ pecuniæ ad lucrandum inest, absolute considerata, eius pretium non plus augeat, quam sine illa: considerata tamen in eo, qui scit & vult vti ea ad iuste lucrandum, facit vt pluris valeat: sicut facultas generandi, quæ est in tritico, absolute considerata, non efficit, vt plus valeat: considerata tamen in eo, qui illud iam satum habet, aut sationi præparatum, aliud simile ad seminandum non habens, facit vt pluris æstimetur ad effectum, vt vendere & etiam mutuare carius possit: & qui furto illud sustulerit, plus quam alteri restituere tenetur. Et quod qui habet aliquid communiter, nec sibi, nec alijs pluris quam 10. valet, pluris illud alteri vendere nō pot st, quamuis illi multo plus valeat: tamen si sibi pluris valet, recte id vendere potest eo pretio, quo sibi valet accipiendo pro eo tanto plus quanto sibi plus valet, iuxta S. Thom. 2.2.q. 77. art. 1. & Scot. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. receptos. Et quod sicut operarius potest accipere pretium operarum suarum, quas omisit ad preces alterius, qui eas soluere promisit, sic & mercator lucrum, quod ad preces mutuatarij omisit propter promissionem de resarciendo interesse.

212 In decimosexto notabili, & tribus sequen. continetur, quod non sunt necessariæ tot conditiones ad iuste capiendum interesse lucri cessantis ex mutuo, quot Conrad. in q. 3. de contract. & quidam alij alibi requirunt: licet aliquot earum sic. prima enim est, vt hic lucrandi modus non tantum sibi placeat,

Digitized by Google

placeat, quantum negotiationis: quod tenet etiam Sil.verb.vsura.q. 19. quæ tamen non est necessaria: nam iustum, & iniustum non in bonitate, aut prauitate animorum, & intentionum, sed in rerum, & operum externorum qualitate, & inæqualitate consistit, Arist.2.& 5.Ethic.& Diuus Thom.2.2. q.38. art. 10.& q. 59. art. 2. Vnde, & recte ait idem Sotus lib.6.q.1.art.3. de iust. & iur. nihil referre, an mutuans sit rogatus, & quæsitus a mutuatario, an vltro mutuet, modo quod ad iustitiam commutatiuam pertinet, seruetur. Secunda, quod interesse sit verum, quę necessaria est iuxta mentem glossæ, & omniũ dicti cap. conquestus. Tertia, quod mutuatio, vel non solutio sit causa amissionis lucri, secundum omnes; qualis non est secundum Caieta. & Medinam vbi supra, quando mutuans pecuniam habet aliam, qua negotietur. Quę tamen limitatio non procedit, si aliam pecuniam ad alios fines, veluti ad fortuitas necessitates destinasset, neq; negotiationi committere vellet, quod prudentiæ est. Quarta, vt dandis vsuris non sit assuetus; quia ex tali consuetudine præsumeretur voluntas exercendi vsuram: quæ tamen conditio non procedit in foro conscientiæ, in quo veritas prevalet præsumptioni cap.tua.de spõs. & fieri potest, vt quis in alijs vsurarius sit, & in hoc non. Quinta, vt non recipiat interesse priusquam constet, quod verisimiliter lucratus fuisset. Quod in materia cambiorum videtur hodie statutum per extrauag. Pij V. trascriptam in fine, num. 300. Sexta, vt mutuatarius non egeat extremę: quæ non videtur necessaria: quia non tenetur ex præcepto subuenire illi gratis, immo satisfacit mutuando; vt cum poterit soluat, per dicta supra eod. cap. nu. 60. & mutuare sine interesse, esset donare. Septima, vt mutuans ob hoc, non incurrat infamiam vsurarij apud simplices, æstimantes illud interesse esse vsuram ob similitudinem, cum omnis species mali fugienda sit, 1. ad Thessal. 5.& capit. cum ab omni.de vita,& hone. cleri. quæ conditio, quamuis ad euitandũ peccatum scandali necessaria sit: non tamen ad euitandam vsuram, & obligationem restituendi, quæ ex sola iniustitia nascitur, per dicta supra eod. nu.6. quale non est peccatum scandali, quod est contra charitatem, S. Thom.2.2.q. 43. in princip. Octaua, quod causa principalit mutuandi sit subsidium necessitatis vitæ, salutis, honoris, aut bonorum proximi: quæ tamen non est magis necessaria, quam prima per dicta in ea, licet sit honestissima. Nona, vt non capiat, neque paciscatur totum interesse, quod verisimiliter expectatur, sed solum tantum, quantum valet illa verisimilis expectatio: immo, quod nec hoc nunc in cambijs fieri possit, videtur probari per prædictam extrauag. vt ibi dicam. Et quod consequenter, qui cogit soluere pœnam, vel interesse creditori suo, eo ꝙ mutuatarius suus nõ soluit ei mutuum stato die, licite potest ab eo recipere illud, ꝙ sic soluit: & etiã compensationẽ dãni accepti ob venditionẽ rerũ suarũ minoris, q̃ valerẽt, aut emptionẽ tritici, & vini cariori p̃tio; eo ꝙ sta to die debitũ ei non soluit: quia nõ accipit ratione mutui, sed ratione interesse dãni emergẽtis, secũdũ omnes, ẽt si promissio de soluẽ. eiusmodi dãno nõ præcesserit, arg.l.nummis.ff.de in lit. iur.& l. Julianus.in princ. ff. de actio. emp.

Ibidem etiam continetur, quod non possint quidquam capere iuste ratione interesse lucri cessantis ij, qui nolunt, vel nõ possunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuãt ad interesse: neq; illi mercatores, qui certa pecunię sũma

Digitized by Google

negotiantur, & non maiori, & aliam quam habent ad intereſſe mutuant: neque qui multas pecunias in nundinas important, & emptis mercibus ſuo propoſito ſufficientibus reliquas pro intereſſe mutuant: quia nullum intereſſe verum prætendere poſſunt per prædicta. An autem, qui ſuas, vel aliorum grandes pecuniarum ſummas alijs, atque alijs tradunt in vnis nundinis ſoluendas in alijs cũ aliquo lucro, aliqua ratione defendi poſſint? dicetur infra, nu. 299.

213 In notabili vigeſimo, & duobus ſeqq. continetur, quod montes Pietatis erecti modo infradicto, ſunt liciti, quod contra Caietanum Tomo. 2. Opuſculorum, Tractatu 6. de Monte Pietatis. & Sotum lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. ar. 6. probatur efficaciſſimis argumentis, dilutis eorum rationibus. Modus vero eſt hic; Aliquis opulentus deputat aliquam quantitatem tritici, vel pecuniarum ad mutuãdũ quotãnis pauperibus pignoribus ab eis acceptis; quo pro quantitate accepta, & pro tẽpore, quo ea nõ ſoluerint exiguũ aliquid ſingulis mẽſibus ſoluant pro victu, & ſalario eorum, qui habebunt curã dictũ triticũ, aut pecuniã cuſtodiẽdi, mutuandi, recuperãdi, & reſtituẽdi pignora tẽpore opportuno.

Et quod gener licite recipit fructus pignoris fructiferi traditi ſibi a ſocero, in ſecuritatem ſoluendæ dotis, per cap. ſalubriter, de vſur. & l. pater. ff. de dol. mal. quia non capit eos vi mutui veri, vel palliati, ſed alia ratione, quæ a varijs varia redditur, vt monſtrat prædictus Couarruuias in cap. 1. lib. 3. variarum Reſolut. ſed nulla ſatisfacit per ea, quibus breuiſſime confutamus ibidẽ communem, & aliam Anan. & aliam Medinæ, & aliam Soti, & aliam Fortunij, olim a nobis probatam, ſubdentes aliam genuinam fundatam in donatione tacita dotantis, & tradentis pignus, quæ colligitur ex multis in dotatione concurrentibus, quæ ibi inſinuantur. Ex qua intulimus quattuor. Primum, quemlibet maritum, quamuis non ſit gener eius, qui tale pignus dedit, poſſe fructus eius percipere, non computandos eos in dotem promiſſam: niſi cõtrarium exprimatur, quamlibet longum tempus ſolutioni dotis præfigatur, modo obligatio dotem ſoluendi eſſet ad præſens tempus, licet ſolutio differretur accepto pignore. Secundum, poſſe maritum paciſci cum eo, qui dotem promiſit, & non ſoluit, & quoad ſoluatur in ſingulos annos pro ſubſidio onerum matrimonij pẽdat tantum, quantum aliquis mediocriter induſtrius exilla dote, ipſa ſalua, capere poſſet. quod Panor. dicto cap. ſalubriter. & alij multi relati per Couarr. vbi ſupra, & etiam Sotus tenent, quidquid Ioan. Lup. in repet. cap. per veſtras. not. 6. de donat. inter vir. & vxo. dicat. Tertium, verum eſſe, quod inſinuauit Sotus lib. 6. q. 1. art. 2. de iuſt. & iur. maritum, ſcilicet, qui dotem recipit, & hæredes eius in caſu diuortij teneri vxori viduæ, aut ſeparatæ ad alimenta præbenda, quæ ſalua manente dote, dari poſſunt, quoad illi ea perſoluatur. Quartum, quod iuſte obſeruari poſſunt ſtatuta terrarum, vt qui dotem promittit, quoad ſoluat, & maritus, & ipſius hæredes, quoad dotẽ viduę, aut ſeparatæ reddant, certũ quid ex centũ in ſingulos annos pẽdant.

Qui peccant peccatum vſuræ circa mutua.

214 *Mvtuum, qui non ſoluit æque bonum, & Nato dic, vt peccet.*
214 *Vſuram, qui credit non eſſe peccatum mortale hæreticus.*

Vſura

Digitized by Google

214 *Vsura circumspecte definita, & declarata.*
214 *Vsurarius confiteatur quoties voluit fœnerari.*
215 *Vsura quando mutuare, proposita pœna, &c.*
216 *Pignoris industrius cultus fructum retinere, an vsura.*
217 *Pignoris fructus quando bene capiantur, cum pacto commissoria.*
217 *Fundi pignorati fructus, qui bene capiantur. & seqq.*
219 *Vsura an sit mutuare rem, vt reddatur cum pluris valebit.*
220 *Vsura, vt sit mutuare, vt molat in suo molendino. & seqq.*
222 *Donare licet, vt reddat duplum, si moriatur intra tale tempus.*
223 *Mutuare Regi, vt officium conferat peccatum.*
223 *Medico mutuare, vt medeatur gratis an liceat.*
224 *Mutuare, aut vendere granum pro grano, vt liceat.*
225 *Debitum granum, qui non petit, donec pluris valeat.*
226 *Mutuans pecuniam argenteam pro aurea, vel e contrario.*
227 *Emens triticum, vinum, aut oleum, quod elegerit.*
228 *Pretium iustum, triplex; imum, medium summum.*
229 *Vendere quis tenetur minus quam emit.*
230 *Emens rem ab eo, quem credit eam non habere, & statim locat.*
231 *Emens minoris debita lege post soluenda. & seq.*
233 *Mutuans mutuo accepta pro vsura ob illa promissa. & seq.*
234 *Census vt restituendus.*
234 *Extrauagantis Pij V. edita super censibus tenor. & seqq.*
238 *Mutuans sub vsura pro re pauperi danda, vel pro iniuria remittenda.*
239 *Vendere, vt plus Maio valebit sit contentus medio eius, quod toto valebit. & seq.*
241 *Vendes alicui, quod reuendendum est, & emens illud.*
242 *Deponens pecuniam cum pacto, aut intentione lucrandi.*
242 *Vsura in deponendo, & a depositario accipiendo.*
243 *Vendens equum maioris, quam valet, licet post tantum valeat.*
244 *Vsura est soluere famulis alicuius, vt post auctarium capiat.*
245 *Vsura est soluere ante diem statutum ob lucrum.*
246 *Vsuram iuratam non soluere quando peccatum.*
247 *Actio, & passio eiusdem rei dantur contrariæ bona, & mala.*

214 OCtuagesimo sexto peccat mortaliter, qui res mutuatas non soluit statto die in rebus eiusdem generis, & bonitatis: nisi impotentia, vel cõsensus expressus, vel tacitus creditoris excuset, aut alia supradicta, nu. 54. Peccat, præterea qui mutuat aliquid ob lucrum notabile pecunia æstimabile, cõuentum expresse, aut tacite, aut principaliter speratum cum obligatione restituendi: nisi antequam recipiat pæniteat, per dicta supra eod. nu. 210. Et notandum vsurario non sufficere, vt confiteatur, quoties ad vsuram dederit: quia oportet vt dicat, si scit, quoties secum animo deliberato dare constituit. Et si distincte ignorat numerũ verum, dicat verisimilem, plus minusue: vt fieri debet in omnibus peccatis mortalibus, quorum numerus certus ignoratur, vt dictum est in cap. 6. nu. 15. supra eod. & in specie Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 29. Idem si a principio sine spe principali lucri mutuauit ex so-

Digitized by Google

la charitate: & postea illam concepit, & popoſcit illud, per ibidem dicta. Idē de illo, qui non vult proferre diem ſolutionis debiti abſque aliquo lucro: niſi pro ſuo vero intereſſe accipiat, per prædicta.

215 Octuageſimoſeptimo peccat, qui mutuat appoſita pœna, niſi intra diē ſtatam ſoluerit ei, quem iam a principio credebat ad eam diem ſoluere non poſſe, cum obligatione reſtituendi, ſecundum Scotum, & communem in 4. lib. ſent. diſt. 15. Idem ſi pœnam exigit ab eo, qui ſine ſua culpa per impotentiam eam non ſoluit. quia regulariter vbi non eſt culpa, pœna eſſe non debet, cap. 2. de conſtit. Idem ſi ſoluta parte debiti totam pœnam exigit, ſaltem quando obligatio eſt diuiſibilis, cap. ſuam. cum gloſ. & communi de pœnis. Sed non ſi pœnam poſuit, vt timore eam incurrendi ſoluat, præſertim optando potius ſolutionē, quā pœnæ incurſionē, dicto cap. ſuam. l. ſi pac. quo pœnā. C. de pac.

216 Octuageſimooctauo, qui creditor vtitur fructu, vel vſu pignoris ſibi tradi-ti cum pacto non computandi illum in ſortem, in quam eſt computanda omnis commoditas, quam ex eo percipit deductis impēſis legitimis, vt ſupra eodem cap. nu. 25. & 26. dictum eſt. Quæ deductio eſt in cauſa, quod vſurā non committat, qui tantum in pignore impendit, quantum vtilitatis ex eo percipit. Nec conſequenter, qui equum paruę vtilitatis in pignus accipit cum onere alendi eum. Neque qui domum egentem tanta, vel maiori impenſa refectionis, quam penſio eius valeat. Non tamen putamus eſſe tutum illud Soti lib. 6. q. 1. art. 2. de iuſt. & iur. quod non tenetur in partem ſolutionis accipere fructus collectos ex pignore, quos debitor non colligebat, nec colligere cogitabat. Tum quia ſufficit eſſe fructus bonorum debitoris, & eos nullo iuſto titulo a creditore retineri poſſe. Tum quia alioquin dicendum eſſet, creditorem, quia ſua ſolerti induſtria ter tantos fructus colligeret, quam debitor cogitabat, eū ad reſtituendū, & amplius colligiſſet nō teneri, & palā eſt abſurdū.

217 Octuageſimonono, qui mutuator accipit pignus cum pacto legis commiſſoriæ; ſcilicet, vt niſi ad præfixum diem redimatur, ſit venditum; addendo, quod omnes fructus, aut pars eorum, qui vſque ad eum diem caperentur, eſſent ſui, cap. ſignificante. cum ei adnotat. de pigno. Secus tamen, ſi prædicti fructus manerent debitoris, vel in ſortem, vel in intereſſe computarētur. quia pactum legis commiſſoriæ appoſitum in pœnam ſine fraude vſurarum valet, & etiam appoſitum, vt lapſo die luendi pignus eſſet venditum iuſto pretio, l. ſi fundus. §. fin. ff. de pigno. quæ ſunt de mente Panor. in d. cap. ſignificante. & S. Anto. tit. 1. cap. 7. & Silueſt. in Roſa aurea, caſ. 28. Secus item eſt, ſi dominus directus in pignus accipiat prædium feudale, cap. conqueſtus. cap. 1. de vſur. adiuncta gloſſ. fin. Quod ipſum dixit de domino directo accipiente in pignus prædium emphyteuticum Imol. in cap. 1. de feud. quem ſequimur: quamuis dubitet Ioan. And. in cap. 1. de vſur. & eisdem Barbat. in dicto cap. 1. de feud.

218 contradicat: modo tria concurrant, quæ etiam in feudo concurrere debent. Primum, quod nihil aliud debitum ex cōtractu emphyteutico præter fructus accipiat. Secūdum, vt illud prædium non ſit effectum melius, ſeu melioratum ab emphytenta, iuxta Sil. verb. feudū. q. 30. Quod verū eſt, quoad partem fructuū, qui ex melioratione capiuntur, & non quo ad alios, qui ſine illa percipe-rentur. Tertiū, quod emphyteuta dominium vtilę emphyteuſis gratis, aut dare

gratis

Digitized by Google

gratis obtinuerit, vt cõmuniter feudatarius solet obtinere: nam siue ille, siue feudatarius ad obtinenda sua vtilia dominia magnam summam pecunię soluit, non potest capere fructus sibi, saltem quando pensio, siue responsio pro eis soluenda longe minor est fructuum valore, iuxta communem, quã sequũtur Angel. verb. feudatarius. §. 33. Siluest. eod. q. 10. Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 31. Sed tanto plus ex fructibus retinere poterit, quanto minus pretium iusto dominus vtilis directo dedit, arg. l. quæ de tota ff. de rei vendic. cap. pastoralis. §. item cum totum. de offi. deleg.

219 Nonagesimo peccat, qui mutuat triticum, aut aliquid mutuabile, eo pacto vt sibi reddatur tempore, quo verisimiliter creditur eius pretium auctum iri, & ipse vsque ad illud non erat seruaturus, cum obligatione restituẽdi cap. in ciuitate. cap. nauigãti. de vsuris. quia lucratur aliquid ex mutuo; secus si verisimiliter dubitabat, an tunc pluris, aut minoris esset valiturum. Secus item si ad illud vsque tempus seruaturus erat, & libertatem soluendi intra illud tempus debitori non adimit, Angel. verb. vsura. 1. §. 36.

220 Nonagesimo primo peccat, qui mutuat aliquid mutuabile cum pacto, vel intentione principali, vt in suo molẽdino molat: aut in sua taberna emat: aut ad suam scholã veniat: in suo prædio laboret, iuxta mentem Panor. in ca. fin. de vsur. & debet eum ab illa obligatione liberare, & pro illa iudicio boni viri satisfacere, Caiet. in summa, verb. vsura exterior. cas. 8. quãuis Sil. ver. vsura. 1. q. 7. dicat, vt pauperibus tribuat. Quod procedit, etiã si mutuatarius, nil aliud, ob hoc perdat, nec mutuatori aliud commodũ adquiratur, quam q̃ ille sit obligatus in suo molẽdino molere, aut in sua taberna emere, &c. quid quid dicant Ange. Rosel. & Adrian. in 4. de resti. Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 11. art. 3. in princ. Ioann. Maior in eod. 4. dist. 25. q. 25. quia illa obligatio molendi, aut laborandi, in tali loco est lucrum pecunia estimabile: & ideo quamuis nõ teneatur quidquam ex pretio, aut vtilitate iusta, quã ob illud cæpit restituere; tenetur tamen eum ab illa obligatione in futurum liberare, & pro pretio, iudicio boni viri, satisfacere. Idem dicendum est de mutuante cũ pacto, vt sibi vendat suum triticum, vinum, aut lanam etiam iusto pretio.

221 Dixi, Cum pacto vel intentione principali: quia mutuare cum pacto vel intentione minus principali, q̃ mutuatarius illa ex gratitudine faciet, non est vsura, per dicta supra eod. nu. 209. & in specie dixit Silu. verb. vsura 1. q. 7.

Nonagesimo secundo, q̃ mutuat in Flandriã, aut in aliam regionẽ proficiscenti cũ pacto, vt sic dixerim, vt assecuraret illud per ipsum dato ei assecurationis pretio, etiam iusto cap. nauigati. de vsur. quia ex mutuo lucratur obligationẽ securandi eã ab ipso, secundum communẽ in d. cap. nauiganti. Secus si libere mutuauit, & postea cõuenerint, vt mutuator securaret certo aliquo pretio: quia id nõ ex mutuo, sed ex assecuratione lucratur, Caiet. sũmu. verb. vsura exterior. ca. 12. & Ioã. Maior in d. 4. lib. sent. dist. 15. q. 24. arg. 3. S. Ant. 2. par. tit. 1. cap. 6. §. 46. qui contractus securitatis est licitus, & Reipub. vtilis, secundum S. Anton. receptum, vt dicetur infra eodem cap. nu. 282.

222 Nonagesimo tertio, qui mutuat aliquid cũ pacto, vt si mutuatarius intra certum tempus moreretur, liber esset: & si viueret duplum redderet. quia ex mutuo lucratur illam obligationem soluendi duplum, quamuis dubiam Sil.

Digitized by Google

verb. vsura 1. q. 36. secus si donaret gratis, absq; fraude, quo donatarius, si vsque ad tale tẽpus vixerit duplũ reddat: quia nullũ ibi mutuum interuenit, sed est contractus innominatus, do, vt mihi des, l. naturalis. ff. de prescr. verbis.

223 Nonagesimoquarto peccat, qui Regi, vel magnati mutuat cum pacto, vel intentione principali, vt sibi conferat aliquod officium pecunia æstimabile, licet id, quod tali officio lucratus est restituere non teneatur: secus, si principaliter mutuat, vt eius amicitiam sibi comparet cum spe secundaria, & minus principali, quod sibi illud officium conferet, per dicta supra eodem a nu. 209. Idem de eo, qui alicui mutuat cum pacto, vt eum iuuet, pro se deprecetur, vt doceat, vt scribat, aut aliud quid simile pecunia æstimabile faciat. Idem de eo, qui medico mutuat cum pacto, vt sibi medeatur: siue sit alius medicus, qui sibi possit mederi, siue non, quidquid distinguat Med. in Cod. de restit. Idem de illo, qui mutuat alteri cum pacto, vt ille sibi mutuet alia vice alterum tantum, secundum gloss. sing. quæ est secunda cap. 1. 14. q. 3. quidquid dicat Adrian. in 4. de restit. nisi quando solum obligat per pactum ad id, ad quod iure naturali gratitudinis obligatur, secundũ aliam gloss. quæ est 1. eiusdẽ cap.

224 Nonagesimoquinto peccat, qui mutuat alicui triticum vetus cum pacto, vt alterum tantum recens sibi restituat, sciens recens melius, & maioris pretij fore, quam suum tempore mutui, & solutionis, per supradicta, & per dictũ Silue. verb. vsura. 1. q. 17. maxime si libertatem soluendi, quando libuerit, adimit, & obligationem restituendi recens imponit. Secus tamen si principaliter mutuat, ne suum corrumpatur, & valet, aut valebit tanti, vel pluris tempore mutui, vel solutionis, quam recens sibi soluendo: siue quia est maior penuria eiusmodi tritici, quando mutuo datur: siue quia siccius est recenti, & ideo ex hoc plus quam ex altero capit mensura: siue quia eius substantia est melior. Immo non peccaret, qui faceret pactum, vt plus tritici recentis, quam datum est reddatur: modo verisimiliter non valeat pluris illud plus recens restituendũ, quam vetus, cum mutuatur, vel cum mutuans illud est venditurus: quia in hoc nihil lucratur ex mutuo, qui mutuat: nec qui accipit, perdit quidquam, iuxta communem, in d. cap. nauiganti. & cap. in Ciuitate. de vsur. quamuis mutuator vitet damnum, quod ei ex corruptione tritici euenire posset, quod iuste velle potest absque damno mutuatarij, vt recte Silues. verb. vsura. 1. q. 15. insinuat. quia non etiam est vsura tempore caritatis annonæ triticum æstimatum pretio, quo tunc venditur mutuare cum pacto, vt tempore solutionis reddatur triticum pretio, quo tunc valebit. quia in effectu est vendere triticum, & dilationem solutionis concedere, iuxta omnium mentem, in d. cap. in Ciuitate. de vsur. S. Anto. 2. par. cap. 7. §. 13. nisi per leges iustas esset prohibita eiusmodi tritici anticipata emptio, vt est prohibita per leges Castellę tritici anticipata emptio ad reuendendum, & etiam pro sua domo: nisi pretio, quo viginti dies ante, & viginti post sacrum diem S. Marię Septembris valebit in Metropoli loci, vbi emit, l. 13. & l. 14. legum Madritij, anno 1528. editarum.

225 Nonagesimosexto, qui quod sibi debetur, non vult recipere vsque ad tempus, quo eius pretium crescat; cum debitor illud tempus expectare non teneatur: quia vult lucrari impensam, quam in custodiendo faceret, & periculum amissionis vitare. Idem de illo, qui alteri mutuat cum pacto, vt tali tempore, &

non

Digitized by Google

non ante restituat: aut in alio loco extra illum, in quo iure tenetur, reddat, Anton. vbi supra: quia illam obligationem, quæ pecunia æstimabilis est, vltra sortem lucratur. Non tamen peccat, qui non petit triticum, quod sibi debetur, vsque ad annum, aut tempus, in quo carius erit: nisi directe, aut indirecte debitoris solutionem impediat, vt (nostro iudicio) impedit diues, qui nolens, vt pauper Augusto anni fertilis soluat, prædicit ei, vt illo tritico ad suam vtilitatem vtatur, & nullo pudore afficiatur: eo quod non soluit. Ad quas fraudes vitandas prudenter statutum est in Lusitania, vt qui triticum mutuo datum ante diem S. Mariæ Aug. non petierit, non possit petere vsque ad seq. annum.

226 Nonagesimo septimo peccat, qui pecuniam argenteam mutuat, vt aurea ei soluatur, si ideo hoc faciat, vt in æstimatione lucretur, Hostien. in summa. de vsur. §. an aliquo. sub finem. quamnis bene possit pecuniam argenteam aureæ, & auream argenteæ emere, & vendere: & etiam lucrum aliquod moderatum accipere, Caiet. in summa, verb. vsura. notab. 2. cas. 12. quia non lucratur ex mutuo: sed ex permutatione, emptione, vel venditione, sicut etiam ex commodatione pecuniæ, vt pignoti detur, aut ad ostentationem diuitiarum, quo aptius vxorem ducat, aut ob alium similem finem: quia ad huiusmodi fines, etiam pecunia numerata commodari potest, l. 3. §. fin. & l. seq. ff. commod. & trad. Scot. receptus in 4. lib. sent. dist. 15.

227 Nonagesimo octauo, qui triticum, vinum, aut oleum alicuius prædij ante messem, vel vindemiam minoris ob anticipatam solutionem emit, quam collecta sunt valitura, Panor. in cap. nauiganti. num. 6. per illum tex. de vsur. secus tamen si æquo pretio, licet minori ob periculum, si cui subijciuntur, emeret, l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt. Nec interest, an ematur definite triticum talis agri, aut vinum talis vineæ: aut cum facultate deligendi triticum talis agri, aut vinum talis vinæ, vt libuerit, modo quod æquum fuerit plus ob illam optionem soluat, & sic intelligendum est, quod Gab. in 4. libro

228 sent. dist. 15. q. 11. art. 1. & alij scribunt. Idem de eo, qui aliquid minoris iusto pretio ob anticipatam solutionem emit, aut carius iusto pretio, ob eandē dilatam vendit, vt dictum est supra, num. 210. Iustum pretium intelligo, siue sit infimum, siue medium, siue supremum: quia non constat in indiuisibili; habet enim latitudinem, vt traditur infra cap. 23. a nu. 78. Vnde quis iuste pānum, cuius pretium infimum est decem, & medium decem cū medio, & supremum vndecim, emit decem, ob anticipatam, vel præsentem solutionem, qui non venderetur ei, nisi vndecim dilata solutione: & contra, iuste vendit quis eundem vndecim dilata solutione, quem libenter vēderet decem præsentibus. Qui vero emeret minoris anticipata solutione, vel maioris venderet dilata, peccaret cum vinculo restituendi per supradicta, nu. 210. per quæ conciliandi sunt doctores, qui sibi contrarij videntur.

229 Notandum tamen vnum; non solum decipi existimantē, se iusto pretio suas merces vendere, quoties non pluris, quam emit sumptibus, & moderato lucro numeratis vēdit, vt recte Sotus insinuauit lib. 6. q. 3. de iust. & iur. quia fieri potest, vt sumptus eius sit immoderatus, aut quod deceptus fuerit carius emendo, aut quia abundantia eiusmodi mercium, quæ confluxerint, illarum pretiū diminuerit. Quare aliquando vēdere debebit minoris, quam emit, quamuis dilata

lata solutione vendat, si tunc vendere voluerit, & aliquando cum maiori lucro quã solet ẽt præsenti pecunia vẽdere poterit: quia parũ impendit, aut quia cõtingit emere minori pretio eiusmodi merces, vbi emit, q̃ quo detulit; immo ob inopiã augetur, arg. not. ĩ l. ptia rerũ. ff. ad l. Falcid. & p Caiet. 2.2. q. 77. art. 1.

230 Nonagesimonono peccat is, qui pecora, vel prædia emit ab eo, quem credit ea non habere: & statim certa pensione ea eidem locat, cum obligatione restituendi pensionem, quam exire, quæ non erat, ceperit, arg. l. 1. & totius tit. ff. de condict. sine causa. Secus si probabiliter credebat, illa eũ habere, & bona fide emit: nec tenetur restituere, ẽt post cognitã veritatẽ id, quod ex ea insũpsit bona fide: immo neq; id, q̃nõ insumpsit, & quo factus est ditior, si quãdo ea emit, volebat emere talia, & emit ab illo; eo q̃ ea obtulit vẽdenda: & ideo nõ emit alia ab alio: & ita pro suo interesse põt retinere, iuxta dicta supra eod. cap. nu. 211. Ang. verb. vsu. 1. §. 71. Silu. ver. vsu. 2. q. 6. Io. Maior in 4. lib. dist. 15. q. 46.

231 Centesimo peccat, qui centum soluenda a se, vel ab alio alteri in fine anni emit, vel redimit, soluendo in principio eius aliquid minus; puta 20. vel 30. ob anticipatam solutionem: & tenetur restituere, Gabr. in 4. lib. sẽt. dist. 15. q. 11. art. 3. dub. 4. Caiet. in summa, verb. vsura. notab. 2. & latius Anton. 2. par. tit. 1. cap. 8. §. 3. & 4. nisi id faceret, eo quod debitum non est liquidum, aut quia labor, impensæ, aut periculum subeunda sunt in eis recuperandis, vel illa quibus emit, habet destinata negotiationi, aut frugiferorum emptioni, ex qua verisimiliter illud minus, quod alteri soluit, lucraretur, præsertim si id facit rogatu venditoris, Medin. in Cod. de restit. quæst. 38. in fine.

Nobis tamen videtur verum id, quod Caietanus dixit verb. vsura. subfi. & ante illum, & alios Innoc. cui nemo ibi contradicit, in cap. in Ciuitate. de vsur. videlicet, iuste minoris emi posse debita, quæ non sunt soluenda vsque ad annum secundum, vel tertium, vel decennium, &c. quam si præsenti die soluenda forent. Tum quia minus est habere actionem, quam rem. l. minus. ff. de reg. iur. & alia, quæ congerit Dec. in reg. qui actionẽ. ff. eod. Tũ quia hoc non est mutuare, sed emere, & non emere nummos sibi soluendos, sed ius, eos ab hinc ad aliquod tempus recuperandi. Tum quia hoc ius, quod vno anno est inutile, minoris valet, quam si esset statim vtile. Per quod periclitatur id, quod ipsemet Caiet. dixit in dicto notab. 2. scilicet cum, qui debet centum aureos in fine anni, non posse eorundem remissionem in principio anni minoris centum emere. nam qua ratione potest tertius illam actionem emere, eadem poterit ipsemet, contra quem datur, redimere, quidquid in hoc Sotus dicat. Cuius tamen, & Caietani opinio saluari potest, intelligendo de redemptione facta minoris ob solam solutionis anticipationem, vt in principio huius casus insinuauimus: & supradicta procedunt quando ob alios præcedentes respectus minoris emuntur, cessante omni fraude vsurarum. Et ad hanc cõcordiam reduci debet S. Thom. ad lectorem Florentinum, relatus, & probatus a S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 8. §. 4. & late Angel. verb. vsura 1. §. 64. & latius Siluest. verb. vsura 2. quæst. 14. qui idem, quod Caietanus, & Sotus sentire videtur. quæ tamquam quottidiana, & iuridica notanda sunt. Non obstat, quod hæc consequeretur, diuitem posse dare alteri centum soluenda post annũ cum aliquanto auctario: quia respondetur negando sequelam. Tum quia, vt dictum

Digitized by Google

dum est, hęc intelliguntur cessante fraude vsuraria, quæ in eo non cessat. Tum quia actio, de qua loquimur, iuste venditur, l. 2. cum seq. ff. de hæred. vel act. vend. qualem non habet vendendam is, cui diues dat illa.

233 Centesimoprimo peccat, qui cētum mutuo ab aliquo pro lucro decem accipit, & eadē alteri precanti pro lucro aliorum decem ratione mutui soluēdorū mutuat, Ioānes Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 9. art. 7. Secus tamē, si illa decē accipit ratione ītereſſe damni, quod alias pateretur, per supradicta, nu. 211.

234 Centesimosecundo, qui emit censum perpetuum, vel temporarium, redimibilem, vel irredimibilem sine conditionibus ad id requisitis, super quarum numero, & veritate remissimus Lectorem in Hispano ad Not. 22. Commentarij cap. 1. 14. q. 3. Cuius summam supra nu. 213. retulimus in hoc latino, excepto illo notabili, cuius summa hic ex parte relata fuit; quorum loco subijcimus extrauag. quam ille namquam satis laudatus Pius V. post nostrū in Vrbem appulsum, in hæc verba promulgauit.

PIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

CVM onus Apostolicæ seruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus; qui nedum non continentur intra limites a nostris antecessoribus eisdem contractibus statutos: verum etiam, quod deterius est, contrarijs omnino pactionibus, propter ardentem auaritiæ stimulum, legum etiam diuinarum manifestum contemptum præseferunt, non potuimus, animarū, prout tenemur, saluti consulentes, & piarum mentium petitionibus etiam satisfacientes, tam

235 *graui morbo, letiferoque veneno salutari antidoto non mederi. Hac igitur nostra cōstitutione statuimus, censum, seu annuum reditum creari, constituiue nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, & de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.*

Rursum, nisi vere in pecunia numerata præsentibus testibus ac notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro, iustoque pretio.

Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conuentiones directe, aut indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias, ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum, nec pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censu suppositam; quia volumus rem ipsam semper, & libere, ac sine solutione laudemij, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, tam inter viuos, quam in vltima voluntate alienari.

Vbi autem vendenda sit, volumus dominum census alijs omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vendenda sit, etiam per mensem expectari.

236 *Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria; aut ad salaria, seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem censui subiectam, seu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, siue aliunde adquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita sint, & nulla. Immo, & censum augeri, & nouo creari super eadem, vel alia re in fauorem eiusdem, aut personæ per eum suppositæ*

Digitized by Google

censibus temporis, vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus. Sicuti etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de iure, & ex natura contractus non spectarent.

Postremo, census omnes in futurum creandos non solum re in totum, vel pro parte peremptа, aut infructuosas in totum, vel pro parte effectu, volumus ad ratam perire: sed etiam posse pro eodem pretio extigui, non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, immo centum & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis aut clausulis concepta sint.

Cum vero traditione pretij reditus extinguendi erit, volumus per bimestre ante id denuntiari cui pretium dandum erit, & post denuntiam intra annum tamen etiam ab inuito pretium repeti posse, & vbi pretium nec volens intra bimestre solvat, nec ab inuito intra annum exigatur. Volumus nihilominus quandocunque reditum extingui posse, præuia tamen semper denuntia, de qua supra, non obstantibus his, de quibus supra, idque observare mandamus etiam quod pluries ac pluries denuntiatum fuisset, nec vmquam effectus sequutus fuisset.

Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus, contractusque sub alia forma post hac celebrandos fœneraticios iudicamus. Et ita (illis propterea non obstantibus) quidquid, vel expresse, vel tacite contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contigat, a fisco volumus posse vendicari.

237 Hanc autem salutiferam sanctionem nedum in censu nouiter creando: verum etiã in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo & in omnibus seruari volumus. Declarantes pretium semel censui constitutum numquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad vltimo cotrahentes minui, vel augeri. Et licet legem ipsam ad contractus iam celebratos non extendamus: illos tamen omnes, in quos sub alia forma peruenerunt census, hortamur in Domino, vt singulos contractus censuræ bonorum religiosorum subijciant, & animarum saluti consulant. Non obstantibus, &c. Dat. Romæ anno 1568. 14. Kal Februa.

Cui adnotamus aliqua in prædicto Commen. cap. 1. 14. q. 3. noue recognito, quæ, ne Manuale nimium crescat, prætermittimus.

238 Centesimotertio, qui mutuat cum pacto, vt mutuatarius vltra sortem sibi reddendam det aliquid notabile alicui tertio, vel pauperibus. quia non licet vsuram lucrari etiam ad redimendos captiuos, cap. super eo. de vsur. Secus tamen de mutuante, vt ei remittatur iniuria, nõ quidem per rationem, quam S. Anton. & Siluest. verb. vsura 1. q. 11. reddunt; scilicet, quod vnicuique licet suam vexationem redimere, cap. dilectus 2. de simon. quia illud de vexatione iniusta intelligitur: & vxatio, qua iniuriatus affectus iniuriantem in iudicio vexat, non est iniusta, iuxta gloss. sing. receptam, cap. si quis contristatus. 90. dist. Quare nos hic nouam addimus; scilicet, quod pœna iniuriæ non debetur in foro conscientiæ, iuxta gloss. singu. cap. fraternitas. 12. q. 2. Et q speciale est, vt pacto nudo tollatur ipso iure actio iniuriarum, l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & quod non videtur tam quærere, quod requirit cap. quoniam. 14. q. 4. quã a damno pœnæ, quæ non est ante sententiam alteri

Digitized by Google

teri in conscienria debita, liberari. Quo fit, quod mutuare cum pacto, vt non solum iniuria remittatur: sed etiam damnum, quod affectus iniuria passus est, quodque sibi in conscientia debetur, est peccatum vsuræ. Non peccat etiam, qui pecuniã, qua vult emere aliquid frugiferum mutuat alteri, cum pacto, vt soluat tantum quotannis, quantum fructus rei frugiferæ, quam emisset deductis impensis quotannis valerent, per dicta supra, nu. 211. Non obstat, quod quidam dicitur dixisse, quod illud pœnę debitum est legale: quia non est tale ante sententiam & ante fit mutuum,

239 Centesimoquarto peccat, qui vendit triticum, vel aliquid aliud vno mẽse pro pretio maiore, quo valiturum est alio, ad quem vsque non est seruaturus, & tenetur ad restitutionem eius, quod vltra pretium temporis venditionis acceperit, cap. fi. de vsur. & ibi per omnes. Angel. verb. vsura. §. 34. quãuis posset illud mutuare vno mense vsque ad alium, in quo verisimiliter plus valebit, vt reddatur æquæ bonum in illo, vel ante illum, vt recte Sotus adnotat. Dixi, Non est seruaturus, & c. alioqui enim secus, tribus concurrentibus. primum, ne summum quo illo mẽse valiturum est pretium accipiat, sed medium. Ita quod si in vna parte eius valuit decẽ, & in alia quindecim, & in alia viginti, non nisi quindecim capiat, iuxta Alex. in l. quod te. ff. si cer. peta. Secundum, vt de pretio deducat tantum, quantum seruando diminutum fuisset iuxta expertorum iudicium. Tertium, vt deducat impensas, quas in seruãdo in illud vsque tempus facturus erat, Maior vbi supra q. 32. Nec obstat distinctio Caiet. 2.2. q. 78. art. 1. magis difficilis, quam animabus vtilis. quia quidquid ille dicat, æquius est dicere, quod cap. finale de vsur. moderatur cap. in ciuitate. quam quod ille asserit.

Male autem ex hoc loco infert quidam, dicere me non posse quem vendere rigoroso pretio iusto, soluendo tempore, ad quod vsque seruaturus erat: sed tantum moderato, quod ipse nullatenus sentio: sed longe aliud scilicet, quod qui vendit rem pretio, quo valitura est aliquo tempore, ad quod vsque seruaturus erat; puta mense Maio, non potest iuste accipere pretium maximum rigorosum, quo valebit aliquo die illius mensis: sed mediũ illius, quod valebit toto mense, collatis pretijs quibus valuit diuersis diebus illius. Ita quod, si aliquo die valuit decem, alio 15. alio 20. debet esse contentus 15. Et si seruaturus erat vsque ad certam hebdomadã, & in eius diebus valuit multis pretijs accipiet medium illorum. Et si vendidit pretio, quo valeret certo die vsque ad quem seruaturus erat, & in eius varijs horis valuit varijs pretijs, accipiat medium eorum.

240 Centesimoquinto peccat, qui vendit aliquid dilata solutione in aliud tẽpus pretio maximo, quo valebit vsque ad illud, Hostien. in summa de vsur. §. an aliquo. vers. quid si vendas. & nos copiose super cap. in ciuitate. de vsur. diximus. Vbi tamen concluſimus non esse vsurarium pactum, vt sibi soluatur pretium medium minimi & maximi, quo ab emptionis tempore, vsque ad tempus, in quod ille seruaturus erat, valeret, siue eius pretium cresceret, siue decresceret.

241 Centesimosexto peccat, qui aliquid ei, qui pecunia indigebat, vendidit cum pacto, aut voluntate principali, vt stati n sibi minoris iusto pretio reuen

dat,

Digitized by Google

dat, iuxta titu. 43. Ordinat. Regni Lusitaniæ: secus si simpliciter vendidit pretio iusto, quamuis summo: & postea, quia emptor vult illud reuendere, & non inuenit alium, qui emat, idem venditor iterum pretio iusto, quamuis infimo & pio accipit, Angel. verb. vsura. §. 60. De qua diuisione pretiorum, & aliquot alijs huc pertinentibus, infra cap. 23. num. 78. & seq. dicetur. Vsus tamen huius determinationis licet iustæ, lædere posset famam mercatoris, nisi fuerit cautus: & laudarem valde mercatorem, qui id faceret, quando videret neminem alium velle dare pretium iustum etiam infimum, maxime si daret mediocre. Notandum etiam, quod vsuram admittit qui suas merces, quo lucraturum se sperabat, deportat, & dilata solutione pluris iusto pretio etiam summo vēdit, eo quod aliarum aduentu, adeo pretium decreuit, quod non solum nō lucraretur, sed etiam perderet, si præsenti pecunia etiam summo pretio venderet, per supra dicta.

242 Centesimo septimo peccat, qui vel deponit pecuniā apud aliquem mercatorem, aut nummularium, cum intentione principali, vt aliquod lucrum menstruum, vel annuum ei soluatur salua sorte: & tenetur acceptum restituere, quamuis non interueniat pactum, & quamuis appelletur depositum, cap. consuluit. cum ei adnot. de vsur. Nec ignorantia excusat, gloss. in cap. plerique. 14. q. 3. Nec periculum perdendi illam; eo quod mercator, aut fugere, aut decoquere potest. Tum quia illud lucrum non ob periculum, sed ob mutuum depositō palliatum accipitur. Tum quia illud periculū non est cōsiderabile per notata in d. cap. nauiganti. & cap. si fœnerayeris. 14. q. 3. Secus tamen est, si absque pacto & intentione principali prædictis præfatum depositum faceret, & acciperet a depositario gratis donante aliquid ob gratitudinem, eo q̄ ex pecunia deposita fuerit lucratus: etiam si libentius suam pecuniam penes hunc gratum, quàm penes alium depositam habeat. Et etiam depositarius illud det sperans, quod ob huiusmodi largitionem ab ipso pecuniā suam non auferet. quia omnia hæc sunt gratuita, Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. Vsura tamen esset, si mercator illud daret, tamquam ad id ob pretium, & vsum illius pecuniæ obligatus, & dominus ob hanc eandem rationem acciperet, aut speraret, & etiam si principaliter ob hæc deponeret.

243 Centesimo octauo, qui equum, aut aliam rem omnium iudicio non maioris pretij, quam quindecim aureorum ob dilatam solutionem viginti aureis veneit, cum obligatione restituendi quinque: licet postea propter mortuos alios equos 20. æstimetur, Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 32.

244 Idem de eo, qui cum Rege vel alio, qui suis militibus, aut famulis merces & stipendia persoluere intra certum tempus tenetur, intra quod ob nummorum inopiam, illis soluere non potest, paciscitur se illis soluturum, si a domino sibi plus aliquid, eo quod soluerit, detur, vt decem pro centum, arg. cap. in ciuitate. de vsur. nisi ratione veri interesse excusaretur. quamuis Rex, vel ille alius in suis litteris dicat, se gratuitam donationem illius pluris face-

245 re. Tum quia hoc in effectu est mutuare pecuniam, vt ad certum tempus eadem cum aliquod auctario soluatur. Tum, quia illa donatio non est vera; cum non ex liberalitate, sed ex necessitate quærendi pecuniam mutuam fiat, Med. de restitutione. in quibus casibus licitum mutuanti vltra sortem recipere,

Digitized by Google

pere, caſ. 3. Idem etiam de Præfecto ratiociniorum, Quęſtore ærario, aut ſoluendis ſtipendijs, & mercedibus, &c. obligato, ſi aliquid ab his, quibus ſoluere debebat, accipit, vt anticipet ſolutionem, per prædicta in §. præcedenti: niſi verum eſſet intereſſe, aut iuſta actionis emptio excuſet.

246 Centeſimonono, qui mutui accepti vſuras ſoluere iurauit, & intra diem ſtatutum non ſoluit, nec impetrauit abſolutionem a iudice, vel a parte: nam licet promiſſio ſoluendi vſuras non valeat: iuramentum tamen ſoluendi illas obligat. cap. debitores. de iureiur. quamuis a iudice poteſt abſolui, cap. 1. eod. tit. & ſolutas repetere, d. cap. debitores.

247 Non obſtat, quòd ſoluens vſuras videtur peccare conſentiendo peccato Vſurarij; quia non iurat, nec promittit ſoluere illas, quatenus earum acceptio eſt peccatum; ſed quatenus eſt actus de ſe indifferens, qui bono fine fieri poteſt virtuoſus, iuxta doctrinam Sancti Thom. 1. 2. q. 18. art. 7. 8. & 9. qua eadem ratione acceptio ſub vſuris a nolente mutuare, eſt licita: nam actio eiuſdem rei poteſt eſſe bona, & paſſio mala: & contra paſſio bona & actio mala, iuxta illud glo. cap. 1. de conſ. eccl. vel alt. lib. 6. verb. ſanguinis. de Chriſti paſſione; *Actio diſpliciuit, paſſio grata fuit.*

De vſura in pactis de retrouendendo.

248 P*Actum de retrouendendo quid, quod iuſtum, & quod uſurarium, & minuit de precio, ſed fructus non adimit ementi.* & 249.

250 *Pœnitenti pro ſe, & contra ſe in foro conſcientiæ creditur.*

248 CEnteſimodecimo peccat mortaliter, qui emit aliquid cum pacto de retrouendendo ſimulate, animo magis mutuandi, quam emendi, & vſuram committit. Qui autem minori iuſto pretio, etiam dempta parte, qua illud pactum præfatum diminuit, peccat quidem peccatum iniuſtitiæ: ſed non vſuræ coram Deo, licet aliquando coram hominibus præſumatur vſura, ſecundum omnes. Pro quo notandum primo, quod pactum de retrouendendo eſt pactum quo emptor promittit reuendere rem emptam venditori, quandocunque voluerit, vel intra certũ tempus, quod licitum eſt, & diminuit de pretio, cap. cum Ioannes. de fide inſtru. & l. fundi partem. ff. de contrahen. empt. & l. ſi fundum, l. ſi a te. C. de pact. inter empt. & vendit. & Leuit. 25. ſecundum Innoc. Hoſtien. Ioan. And. Panor. & communem Canoniſtarum in cap. ad noſtram. de emp. & legiſtarum in d. l. ſi fundum. & Cæpol. de ſimul. contr. caſ. 2. & omnes Theologos in 4. lib. ſent diſt. 15. Secundo, quod emptor non tenetur reſtituere fructus interim perceptos, niſi a tempore moræ, quam committit ſimul ac pretium illius loco & tempore congruis oblatum non accipit. l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. & gloſſ. recep. & cap. illo vos. verb. percepti. de pignorib. Tertio, quod iuſte poteſt etiam ſtatim locare venditori honeſta pentione d. l. fundi partem. ff. de contrahen. emp. & d. cap. cum Ioann es. de fide inſtru. Quarto, quod ad iuſtitiam huius pacti concurrere debent aliqua. Primum, vt ſimulatio, ſaltem ex parte emptoris, abſit, ita vt emptor vere. & principaliter intendat emere,

Secun-

Digitized by Google

Secundum, ne fiat pactum, vt redemptio fiat maiori pretio, quam emptio facta est, ca. illo vos. de pignorib. Tertium, quod emptor faciat illud eo solo, vt placeat venditori, & quod malit, ne redimatur: & quod non emeret, nisi putaret esse redimendum: quod tamen non est iuridicum. Tum quia nullo iure, vel ratione probatur. tum quia sæpe contingit, aliquem posse vere rem aliquam emere cum pacto retrouendi, quod minuit pretium eius, & non absque illo: quia non habet satis pecuniæ ad eam iusto pretio emendam sine illo pacto, sine quo pluris valet, d. l. fundi partem. ff. de contrah. empt. & d. cap. cum Ioannes. cum eis adnotat. Tum quia multi nollent res aliquas emere, quas tamen rogatu amicorum, quos oportet eas vendere, emunt quidem vere cum prædicto pacto, sed sperantes eas redimendas, quas alioqui nō eme
249 rent. Nec etiã est necesse regulariter, q̃ alij dicunt, ne pactũ fiat, q̃ vltra certum tempus id redimi non possit. quia perspicuum est posse fieri pactum de retrouendendo intra solum vnum annum, duos, tres, aut plures: quod in effectu est pactum, ne vltra illa tempora præfinita redimatur.

Dixi, Regulariter: quia post extrauag. Pij V. super censibus relatam supra nu. 234. in emptione census non liceret illud, quod est nouum & singulariter notandum. Non est etiam necesse, quod alij dicunt, ne emptor vsuræ dare solitus sit, eo quod præsumeretur solitum facere, argum. l. quod si nolit. §. qui
250 assidua. ff. de ædil. edic. quia licet ad sic præsumendum in foro exteriori iuuare posset: non tamen in foro conscientiæ, in quo cessat omnis præsumptio, cap. tua. de sponsa. nec etiam est necesse, ne fiat pactum, vt ante duos, vel tres annos venditor redimere non possit, & postea sic: quia huiusmodi pactum est licitum, licet pluris valeat, quod venditur cum hoc pacto, quam quod cum pacto quando libuerit redimendi: quamuis non quanti si absque aliquo pacto venderetur. Nec videtur verum illod Ioan. Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 43. quod venditor grauat emptorem pacto quando libuerit redimẽdi, nisi consentiat, vt emptor aliquid capiat ratione sui interesse: quia qui suo iure vtitur, nemini iniuriam facit cap. cum ecclesia. de elect. & l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur. Quamuis contra fraudatores, qui vendunt prædia non sata, & vineas vindemiatas cum pacto redimendi intra annum, solent redimere paulo ante messem, vel vindemiam, solutis impensis, lege Nauarræ cautum est, vt qui non redemerit ante Pascha, non possit redimere nisi post messem, vel vindemiam. Quinto, quod hic non agimus de coniecturis ad præsumendũ in foro cõtentioso eiusmodi emptorem habuisse intentionem magis mutuãdi, quam emendi, & eiusmodi venditorem magis pignoranda quam vendẽdi: siquidem de solo foro conscientiæ tractamus, in quo pœnitenti pro se, & contra se creditur.

De vsura in societate.

251 *Societas quid, & quæ licita, & vt ineunda. nu. seqq.*
254 *Assecuratur vt sors & lucrum in societate, &* 255.
254 *Assecuratur vt capitale cum lucro. &* 255.
256 *Intell. nouus cap. per vestras. de donat. probans lucrum sine periculo.*

Sorte

Digitized by Google

256 *Sorte salua qui lucratur in Gallia, & Italia.*
257 *Legare nummos, vt de reditu missæ dicantur, an licet.*
257 *Vsus fructus nummorum legatur, & vt sit perpetuus.*
258 *Vsura est dare ad lucrum salua sorte, vel non negotiaturo.*
259 *Deponens pecunias in scriptura mutui, vel depositi peccat.*
260 *Societas in animalibus, & locatio eorum quę licita. & 261.*

251 CEntesimoundecimo peccat mortaliter, contra hoc septimum præceptum, qui accipit notabile lucrum ex pecunia in societatem iniustam collata: vel maius, quam debet ex collata in eam, quæ iusta est, secundum omnes. Societas autem est conuentio plurium suam pecuniam industriam, vel laborem conferentium ad lucrandum, dicta l. 1. & toto tit. ff. pro socio. & Inst. & C. eod. tit. cap. per vestras. de dona. int. vir. Et ratio, qua lucrū ex pecunia societate collata accipi potest, & non ex mutuata, est secundum S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 5. quod dominium rei mutuatæ cum periculo in mutuatarium transfertur: non autem rei in societatem collatæ, immo manet periculo conferentis, sicut industria & labor periculo ea conferentium, l. si tibi areæ meæ. ff. de præscri. verb.

252 Ad hoc autem vt societas iusta sit, tria requiruntur. Primum, vt negotiatio licita sit, cap. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. Secundum, vt pecunia subiaceat periculo eam conferentis, hoc est, vt si pereat tota illi pereat, gloss. cap. plerique. 14. q. 3. Tertium, vt in omnibus iuditio prudentis æqualitas seruetur, & pro quantitate partium collatarum lucrū diuidatur, l. si non fuerit. ff. pro socio. & post alios Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. hoc exemplo declarauit, vnus confert mille aureos, alius laborem suæ personæ eisdem æstimatum: alius suam industriam quingentis æstimatam, vt hæc societas licita & sancta sit, ex his omnibus vna summa facienda est, & ex lucro & iactura pro rata eius quod confert quisque capere debet, vt si isti tres quingentos aureos lucrarentur, duo singulos ducentos aureos caperent, & tertius centum. Sotus tamen lib. 6. q. 6. art. 1. de iust. & iur. dixit, non esse habendam rationem quātitatis pecuniæ, quam quis in societatem confert: sed periculi, cui exponitur. Iustius tamen videtur contrarium. Tum quia id habetur in l. si non fuerit. ff. pro socio. & §. de illa. Inst. de societ. Tum quia hoc est nouum inuentum, quo adhuc nulli negotiatores vsi sunt. Tum quia longe clarius & securius est dicere, societatem exæquandam esse iudicio peritorum, qui æstiment pretium pecuniæ collatæ cum conditione expressa aut tacita, vt in primis conferenti restituatur, si nulla eius iactura facta fuerit, & pretium industriæ & laboris ea conferentium absque aliqua spe quidquam pro illis referendi, nisi lucrum adsit: quique simul considerent, nullam vsuræ, nec iniustitiæ suspicionem esse ex eo quod ei, qui pecuniam confert de cōsensu eius minus lucri, quam par sit detur, si est persona, quæ donare potest. Per quod multæ societates iustificantur, quas aliquot prædiuites cum suis famulis, amicis, aut cognatis exiguæ industrię cōtrahunt, quo eis fidem, honorem, & diuitias concilient, & conferendo in societatem magnas summas pecuniæ, solum ad dimidiam, aut tertiam, aut quartam lucri partem eos obligant: quamuis etiam defendi possent,

Digitized by Google

possent, dicendo, potius esse locationes cum salario incerto, quam societates.

852 At si vnus pecuniam, & alius pecuniam, & operā confert, vterq; pecuniā, quam contulit accipiet, & ex lucro, qui pecuniam & operam contulit, plus quam alius arbitrio mercatorum percipiet, Angel. & Sil. ver. societas. Quādo autē alius pecuniam, alius operam, aut industriā in societatē confert, tota iactura pecuniæ erit eam conferentis, & tota laboris eius qui eum subijt, & industrię eius, qui eam adhibuit, siue iactura in principio, sine in medio, siue in fine negotiationis fiat, iuxta Bart. & Bal. in l. 1. C. pro socio. & S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. quæ vera opinio est, maxime in foro conscientiæ, iuxta Angel. & Silvest. verb. societas. Tū quia alioquin pars pecuniæ, ad quā soluendam alius teneretur, a periculo libera esset, quo ad eum qui contulit, & consequenter, quo ad illam partem, esset mutuum & non societas. Tum quia si in fine societatis lucrum esset, ante q̄ diuidatur, qui pecuniā contulit, eam in primis accipere deberet. Tum quia non liceret pacisci, vt dimidiam, aut tertiam, aut quartam partem pecuniæ perditæ alius, qui laborem aut industriam posuit, persoluat: quia nullam ex illa partem sumit, si nullum inueniatur lucrum finita societate: immo tota eam conferenti restituitur. Tum quia, vt qui pecuniam contulit eam perdit: sic qui laborem aut industriam adhibuit, ea perdit, quæ interdum tanti & pluris æstimantur, quam pecunia collata. nam tantus potest esse labor, & tanta industria, vt licitum sit pacisci, vt qui ea confert, duas partes ex lucro, & dominus pecuniæ vnam solam accipiat. Verum tamen est, quod si pecunia conferretur cum pacto, vt communis esset, & communiter inter illos sicut lucrum diuideretur, iustum esset vt pecunia perdita, omnibus periret, secundum omnes vbi supra.

853

854 Notandum autem, quod periculum pecuniæ collatæ vitare potest eam conferens, facta cum socio conuentione, vt se faciat securum, siue (vt aiunt) assecuret suscipiendo in se periculum eius, constituto ei pretio illo securitatis quo eum tertius assecuraret, aut vt tanto minus de lucro communi accipiat: nam qua ratione tertius potest eum assecurare, eadem potest & socius, vt recte Silvest. verb. societas. 1. q. 2. dixit. Quæ confirmantur ex eis, quæ pridem respondimus Vlyssippone contra quādam maximi ponderis societatem iniquam, oblata alia iusta, quæ colligi poterat ex Maiore in 4. lib. sent. dist. 15. q. 49. & Caiet. in tomo 1. Opusc. Tractatu 31. responsione 11. & Silvest. ver. societas. 1. quæst. 1. videlicet, quod fierent tres contractus. Primus societatis, in quam alius pecuniam, alius operam & industriam conferat. Secundus, quo qui operam confert, assecuret alterius sortem iusto pretio accepto, aut altero tanto ex lucro remisso. Tertius, vt ad tollendas suspiciones & molestias rationum, qui operam præstat, lucrum incertum lucro aliquo certo redimat, aut ex lucro verisimili, sed incerto tantundem certi retineat. Pro quo facit efficaciter, quod nemo negat, eum, q̄ confert aliquam pecuniam in societatem posse assecurari de sorte, & de aliqua certa parte lucri ineundo suos contractus assecurationis & lucri cum tertio: & qua ratione potest inire cum tertio, eadem etiam cum socio potest, cessante omni fraude, & simulatione.

855 Addo, quod possunt fieri eodem tempore, vt monstrat præcitatus Ioann. Maior

Maior dicto 4.lib. sent.dist. 15.q.49: & non solum formaliter & explicite; sed etiam æquialenter & implicite. Vt si quis negotiator publice protestaretur, separatum ad accipiendam pecuniam a quocunque volente illi confere illam in societatem, cum pacto de assecuratione sortis ad rationem 4. pro cẽtum, & lucri certi 4. pro duodecim incerti lucri. Ita quod ex lucro incerto verisimili 12. ex centum accipiat quattuor pro assecuratione sortis, & quattuor pro certificando lucro duodecim, & consequenter non teneatur reddere, nisi quattuor. Et postea alius sciens, hanc protestationem, confert ei centum, dicens; Ego confero tibi cẽtum in societatem negotiationis cum securitate sortis, & redemptione lucri incerti, iuxta protestationem tuam.

256 Pro quò, præter prædicta vrget cap. per vestras. de dona. inter virum & vxo. sic noue inductum. Ibi Papa iubet, vt marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquem mercatorem, quo ex parte lucri honesti, onera matrimonij sustentet; & ita intentio eius fuit, vt dos salua seruaretur; siquidem ob hoc iubebat illam a marito auferri: & ita videtur noluisse, vt ad lucrum & damnum mercatori traderetur, quod erat eam periculo obijcere: voluit item, certum aliquod lucrum inde prouenire, ad matrimonij onera sustinenda. At hæc duo fieri non possunt sine assecuratione, & lucri incerti pro certo redemptione. Ergo Papa tacite voluit illa fieri.

257 Facit etiam, quod in multis Galliæ locis, quando in ea prælegebamus, audiuimus, & nunc audimus in aliquot Italiæ partibus & montibus idem seruari, quod Ecclesię, & viduæ, & pupilli more antiquo conferebant suas pecunias mercatoribus, quo quattuor secura pro centum in suam sustentationẽ lucrarentur, quæ consuetudo defendi nullo modo potest, per intellectum, quẽ Ioan. And. & non nulli alij d. cap. per vestras. assignant, scilicet quod in fauorem ecclesiarum, viduarum & pipillorum, cum illo lucro mutuari poterat: quia esset vsura, quæ neque etiam ad redimendos captiuos admitti potest. cap. super eo. de vsur. Nec vllo alio modo defendi potest, quam dicendo, q̃ exordium cępit ab hoc societatis modo, quo fit cum securitate & redemptione prædictis, & continuata fuit vsque ad illud tempus. Ad quod conijciendũ facit, quod vix tertiam partem lucri dubij verisimilis, quod sibi pro sua rata regulariter obuenire posset, accipiebant. nam verisimile lucrum centum ad minus erat 12. vel 15. & non recipiebant, nisi quattuor pro centum: quod significat, illos reliquas duas partes pro securitate eiusmodi, & redemptione dubij pro certo relinquere. Pro quo facit etiam, quod Caiet. scripsit in dicto tomo 1. Opusculorum, Tracta. 31. respons. 11. Intelligimus tamen hoc, cessante omni fraude & simulatione, & vt coram Deo formaliter, aut æquialẽter prædicti tres contractus veri fiant. De quibus omnibus copiosius scripsimus in prædicto Comment. cap. 1. 14. quæst. 3. respondendo ad quædam Soti argumenta. Et quidem optarem, vt episcopi, vel saltem Põtifex Max. declararet, prædictam consuetudinem esse iustam; eo quod præsumendũ sit quod in terris, in quibus a tempore immemoriali illa inoleuit, habuit originem huiusmodi licitam, & ita bona conscientia seruari posse, monitis præsertim deponentibus, & depositarijs, vt tres prædictos contractus faciant, vel habeant pro factis. Pro quo facit, quod cõsuetudo immemorialis facit presumi

Digitized by Google

titulum requisitum ad eius valorem, cap. super quibusdam. de verb. signifi. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. Licitum est etiam pactum, in quo qui pecunia aliena negotiatur, omne lucrum domino illius ttadat, & ei a domino certum quid, & ab omni periculo liberum pro labore, & industria soluatur: quia huiusmodi contractus nō est societatis, sed locationis. & ideo si iactura eius dolo, vel culpa, aut illius ministrorū contingeret, satisfacere domino teneretur, quia gratia vtriusque fit, per dicta supra eod. cap. num. 179. Angel. & Siluest. vbi supra.

Ad quæsita hic de pecunia legata parocho, & beneficiario alicuius Ecclesiæ, vt perpetuo singulis mensibus, tot missæ pro legante dicantur, quod ex lucro illius, ad rationem quinque pro centum quotannis dici poterunt? Respōdeo, legatum esse licitum. quia licet legare vsumfructū pecuniæ, l. 1. & 3. ff. de vsufruct. ear. rer. quæ viu consum. & quia tale onus licite adijcitur, arg. cap. significatum. cum eis, quæ illi adijcimus, de preben. Et quod expediret, vt legatarij emerent ea censum perpetuum irredimibilem ad rationem vnius pro viginti, si inuenirent, & si irredimibilem non inuenirent, aliqua prædia reditus annui quinque, vel plurium pro centum: & si nec ea, censum redimibilem: & si neque illum, conferant illam alicui mercatori in iustam societatem, & quærant aliquem opulentum, qui sortem, & aliquod lucrum certum, quanto maius poterūt, assecuret eis pro parte lucri verisimilis, & incerti ad eos ex illa societate prouentura: & si non inuenerint tertium, qui hoc faciat, curent, id fieri ab eodem socio, cui illam in societatem cōtulerunt, per tres contractus initos modo supradicto nu. 256. & dicant tot missas annuas, quot dicendis illud, sufficiat arbitrio Episcopi, argum. cap. nos quidem. de testam. & l. legatū. ff. de adminis. rer. ad ciui. pertin. & l. legatum. ff. de vsufruct. lega.

258 Centesimoduodecimo peccat, qui dat pecuniam in societatem ei, quē scit ea non esse negotiaturum; vt militi, vel clerico indigētibus, in certum lucrum: quamuis tres prædicti contractus societatis, securitatis, & redemptionis concurrerent: quia nō est vera; sed simulata societas, quæ mutuū velat; siue palliat.

259 Centesimodecimotertio, qui vere coram Deo pecuniam in societatem cōtulit in lucrum, & damnum; sed a socio publicam mutui, aut depositi scripturā accepit: quia mentitus est in periculum notabile suę famæ, & bonorum proximi: quoniam posset voluntate mutata suam pecuniam depositam, vel mutuatam reposcere, quamuis periret. Quare, eiusmodi scripturam, si lucrū participare vult, rescindere debet: quam quā respōdimus, hoc locum non habere in eo negotiatore, qui cōtra intentionē pecuniā cōferētis pro honore suo scripturā mutui, aut depositi loco societatis cōcessit, modo illa cōferens scripturā prædictā, q̄ cito cōmode pōt rescindi faceret, & aliā societatis, si vellet capere pōt, & ēt pignora accipere pro securitate restituēdę sibi suæ pecunię, nisi amittatur: & etiā paciscī, ne tali, aut tali mercimonio, nec in tali, aut tali loco, aut tempore, cum tali, aut tali homine negotietur: & si mercator rebus, aut loco, aut tp̄e, aut p̄sona pacto exclusis negotiatus fuerit, iactura eius periculo erit, q̄ contra pactū fecit, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 38. Idem de eo, qui cōfert pecuniam in piscatū nauticū, modo posito infra eod. cap. nu. 282. & 283.

260 Centesimodecimoquarto peccat, qui locat boues, mulas, aut alia animalia pen-

Digitized by Google

lia pẽsione iniusta notabiliter, de qua gloss. in auth. perpetua, C. de sacros. Eccles. aut cogit agricolam ad soluendam iustã pro tempore, quo desinit laborare sine culpa sua ob culpam domini, vel casum fortuitum contingentem circa eum, vel animalia, iuxta ea, quæ supra, nu. 199. diximus, & gloss. l. si vno. §. item cum quidam. ff. locat. aut cogit ad æstimationem eorum post mortẽ, aut damnum naturale vel fortuitum sine dolo, aut culpa leui eius eueniens: quia hæc domini periculo subsunt, l. sed & siquis. §. quæsitũ. ff. si quis caut. stãd. iud. cap. 1. de commod. cap. 1. de dep. Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 11. art. 3. dub. 2. & Rosel. verb. vsura 3. §. 13. nisi agricola paciscatur, vt periculum quocunque modo eueniret, esset commune vtrique, dato ei ob hoc iusto pretio, vel facta debita diminutione pensionis, quæ sine hoc pacto esset iusta, arg. cap. cum Ioã. de fide instrum. Quin, & si absque intentione petendi aliquid vltra debitũ ab agricola, si absque eius culpa damnum contingeret, ne durius boues exerceat, paciscitur, vt dimidium damni quoquo modo contingentis ad eum spectet, non facta ob id aliqua pensionis diminutione, mortaliter peccat. Tum quia qui eius voluntatem nesciunt, scandalizat, vt inquit S. Bernard. in suis contract. Tum quia mori potest sine illius intentionis declaratione, aut mutare intentionem, & postea ipse, aut ipsius hæredes miserum agricolam vexare.

261 Licitum item est tradere animalia in societatem alteri, ea lege, vt lucrum sit commune: sed qui ea recipit nil ex eo capiat, donec pretium eorum domino persoluatur: & postea sint communia, modo ea, quæ ante sortem recuperatam interierint, domino intereant, & non recipienti, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 39. qui alios contraria tenentes conciliat. Circa quæ in fine illius §. ponit regulam, per quam omnes casus deciduntur; scilicet, quod omnis societas circa animalia, in qua ponuntur pacta, quibus alicui sociorum, iudicio boni viri, notabile damnum infertur, est illicita, & rectè quidem: quia etiam omnis alia, in qua commoditatum partes nõ respondent, ex æquo partibus in societatem collatis est illicita; per dicta supra eod. cap. num. 251.

De vsuræ participantibus, & eam non restituentibus.

262 *Vsuram qui suadet, aut sub ea petit, vt peccat.*

263 *Peccatum non est ad minus peccandum inducere.*

264 *Vsurario a non volente restituere, qui accipit solutionem crediti in malos fines, vel impedit, ne gratis mutuetur. & seq.*

265 *Pignus ab vsurario emptum, restituendum.*

265 *Vsurarij bona non sunt obligata, & fiunt ementis.*

265 *Dominium rei quæsitæ per vsuras quærit vsurarius.*

265 *Dominium rei emptæ ab vsurario quærit emptor.*

265 *Vsurario rem datam, vt vendicat qui dedit.*

266 *Accipiens rem notabilem ab vsurario quando restituet.*

267 *Vsuras pro alio exercens, etiam famulus obligatur.*

267 Proxeneta vsurarum qui peccat.

268 *Vsurarij vxor, quæ peccat viuendo de bonis sui mariti. & 269.*

270 *Vsuriariorum filij, & famuli, qui peccant de bonis eorum viuendo.*

271 *Vsurarij gener recipiens ab eo dotem, vt peccat.*

Digitized by Google

272 *Dotem ob vsurario datam retinendi remedium.*
273 *Vsura non est marito vsus pignoris pro dote dati & 274.*
275 *Vsuras, qui iudex iubet solui, aut non restitui, & aduocatus, procurator, & testis, qui ad id auxilium præbent, restituere tenentur. num. 277.*
276 *Vsurarium instrumentum faciens, vt peccat.*
278 *Vsurarius vsuras, & fructus pignoris restituat.*
279 *Vsurarium manifestum ante restitutionem absoluens peccat.*
279 *Vsurario manifesto nullum detur Sacramentum, nisi. & 280.*
279 *Vsurarij testamentum nullum, nisi hæc præcedant.*
280 *Vsurarius quis manifestus, & a quo absoluendus. & nu. 281.*
282 *Piscatorum, ac diuitum eiusmodi societas vsuraria. & 283.*
283 *Socius industriam adhibens, quid de suo impendere debeat.*

262 CEntesimodecimoquinto peccat mortaliter, qui inducit aliquem, vt sibi, aut alteri tertio det ad vsuram: quia peccato mortali consentire peccatum mortale est, cap. 1. ad Rom. cap. notum. 2. q. 1. quanto magis ad illud inducere? Qui autem accipit ad vsuram ab eo, qui ad id est paratus, aut petit ab aliquo mutuum simpliciter: & quia alius non vult gratis mutuare, accipit sub vsuris non peccat mortaliter, nisi ob finem mortalem accipiat: nec etiam venialiter, si ob causam iustam accipit: sed sic si absque ea accipit, aut ob finem venialem; scilicet ob vanitatem, & ludos veniales, aut vt eius negotiatione diuitias accumulet, cum alias habeat vnde honeste viuat, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. & nostrorum doctorum in cap. super eodem. de vsuris. quos Caieta. in summa verb. vsura. & 2. 2. quæst. 78. art. 3. explicat. Quamuis igitur accipere ad vsuram licitum sit: non tamen petere, vt sibi ad vsuram detur, quia est petere aliquid, quod alius sine peccato facere non potest, quod numquam licitum fuit, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 9. §. 14. & Caiet. 2. 2. quæst. 78. art. 4. & Tomo 1. Opuscu. Tract. 31. responsione 13. sed sic ab eo mutuum petere. At si rogatus petat vsuras sibi promitti, nec vel-
263 let sine illis mutuare, potest sub ijs licite accipere. Constitutus tamen in extrema necessitate, non peccat inducendo ad mutuandum sibi sub vsuris eũ, qui sine illis mutuare non vult, iuxta Innoc. recept. in d. cap. super eod. quia hoc non est proximum ad peccandum inducere: sed consulere, vt minus peccet, hoc est, potius peccatum vsuræ, quam homicidij committat: quod licitum est cap. si quod verius. 33. quæst. 2. Ang. verbo vsura 2. §. 2. Siluest. eodem verb. vsura 2. quæst. 1. & Caieta. 2. 2. quæst. 78. art. 4. & in dicta responsione 13. verumetiam videtur S. Anton. vbi supra, non peccaturum, qui mutuum ad vsuram ob ignorantiam, aut inconsiderationem peteret; aut quia scit frustra se rogaturum cum, vt gratis mutuet: quod tamen nobis securum non videtur, propter rationes, quas modo tetigimus.

264 Centesimodecimosexto peccat, qui ad vsuram capit aliquas merces ad res vanas, graue æs alienum contrahendo, & vxorem, & liberos notabiliter damnificando, vt insinuat Sotus lib. 6. q. 1. art. 5. de iust. & iur. quamuis nõ loquatur ille de capiente ad interesse, nec de emente (habita fide de pretio) merces, quas p̃senti pecunia vẽdit, q̃ Hispani Mohatram vocãt, idẽ tamẽ est dicẽdũ de illo,

Digitized by Google

illo, arg.l. illud.ff.ad l. Aquil. & cap. dudum 2.de elect.Et notandum, quod qui mutuat ei, quem scit vsurarium in fines malos, aut vanos, non potest licite capere ab eo solutionem, si facta ea, vsuras restituere non posset: quia qui mutuat in malos fines non habenti vnde sua debita soluat, dignus est cui nõ soluatur, si alijs debitoribus non potest soluere, Gab. in 4.lib.sent.dist.15. q.11. Siluest.verb.vsura. 8. q. 7. quod ad forum conscientiæ videtur restrigendum, vel ad casum, quo debita essent æque priuilegiata, per dicta supra eodem cap. a num. 52.

865 Centesimodecimoseptimo peccat, qui suadet volenti mutuare gratis, vt non mutuet, nisi ad vsuram, aut volenti contrahere, vt contractum vsurarium faciat, cum obligatione restituendi in solidum, Silue. verb.vsura 7. q. 2. De emente autem pignus ab vsurario amissum ob non solutionem vsurarum, perinde iudicandum, ac de emente rem alienam, secundum mentem Scoti in 4. lib.sent.dist. 15. quia nec vsurarius videtur quærere dominium, nec dominus pignoris perdere illud. iuxta dicta supra eod.cap.a nu.203.

Alia vero, quæ hoc in loco in Hispano scripsimus, declarando, dico primo verius esse q bona vsurarij non sunt obligata pro vsuris extortis: quia nullo iure probatur huiusmodi obligatio: & ita tenent Ioan. And. Panor. & cõmunis in cap.cum tu.& in cap.tua.per illũ textum inductum ibi a Panor.de vsur. contra glos. in vtroque cap. & in cap.2.eod.tit.lib.6.quã etiam ibi Domin. & Franc. reprobant. Secundo, quod dominium rei per vsuras lucrifactæ trãsit in vsurariũ, secundum glos. cap. siquis vsurã. 14.q.4.respondendo illi cap. contrarium significanti, quę communiter ibi recipitur. Tertio, quod dominium rei venditæ per vsurarium transit in emptorẽ: ita, quod non potest auferri ab eo, qui soluit vsuras pro earũ restitutione, vt Panor.cum cõmuni Modernorum tenet in d.cap.cum tu. Quarto, quod debitor potest recuperare rẽ, quã pro vsuris soluit vsurario si penes eũ est, immo & si penes aliũ titulo gratuito, saltẽ quum desunt vsurario bona ad restituendum, per l.si & me, & Titiũ.ff. de reb. cred. Ex quo infertur, q qui aliquid notabile accipit gratis ab vsurario, in eadẽ specie, qua fuit datum illi, vel etiam in alia, si sciebat eius bona nõ sufficere ad vsuras restituẽdas, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter, si nõ vult restituere ijs, quibus vsurarius tenebatur, iuxta S.Ber. in suis cõtractib.

866 Centesimodecimooctauo peccat, qui institor, negotiorum gestor, tutor, aut curator, habens potestatem ad negotiandum, & dandũ sub vsuris, & recuperandũ eas, & etiam qui nomine suorũ principaliũ dedit ad vsuras, vel recuperauit eas, cum obligatione restituendi, eis non restituentibus, arg. cap. sicut non suo. 46. dist. & cap. fi. de iniur. Silue. qui alios refert, verb. vsura. 7. q. 4. etiã si merus executor illius fuit, aut famulus, qui solũ pecuniam dedit, & pignora, aut solutionem vsurarum accepit, quamuis nulla vtilitas ex eo ipsi obueniret, per supradicta eod.cap.nu.18. & per determinata a Caiet. in summa, & 2. 2. q. 62. ar. 7. quidquid alij dicant, & etiã Sil. in dicta q.4. Quod tamen est restringendum ad famulos, qui sciunt pecuniam, quam ferunt mutuam ad vsurã mitti, & quam recipiunt pro solutione vsuræ recipi; & non extendendum ad alios, qui id ignoranter faciunt: quamuis sciant suos principales aliquãdo vsura dare solitos, arg. cap. quid culpatur. 23. q. 5. & cap. 2. de const.

Digitized by Google

267 Quibus addo, quod nunc interrogatus, An prædicti ministri teneantur restituere ante excussionem principalium? Respondi, quod sic: quia non censentur accessorij, vt fideiussores, sed vt principales delinquentes: & ita magis obligati, quam iubentes, per dicta supra eod.a nu.17.Idem de eo, qui est internuntius vsuræ ex parte vsurarij principaliter, vt lucrum illi, & sibi vtilitatem comparet; quales sunt communiter proxenetæ, quos Itali Sensales, Hispani Corredores vocant. Quod est restringendum ad eos, qui rogarunt, vt daretur ad vsuram: non autem ad eos, qui simpliciter rogarunt, vt daretur mutuum, B. Anton.2.par.tit.1.cap.9.§.13. dixi principaliter ex parte vsurarij: quia si principaliter interceſſit ex parte indigentis rogans vsurarium paratum ex se ad mutuandum ad vsuram, vt illi mutuaret, non peccaret.

268 Centesimodecimonono peccat vxor vsurarij, quæ sciens maritum non habere amplius, quam ad restituendas vsuras extortas, viuit ex eius bonis, cum ex suis, aut consanguineorum bonis, aut ex suo labore honeste viuere possit, iuxta Card. in clem.1.q.8.de vsur. & Imol. in ead.clem.nu.55. Quod, nostro iudicio restringendum est ad eam, quæ viuit de eisdem bonis vsura adquisitis, quorum dominium in vsurarium non transijt; qualia sunt pignora frugifera: & ad eam, quæ sumptuosius, quam eius statum deceat, viuit: non tamen ad eam, quæ solum impendit ea, quæ in eam, eo quod vxor eius est, & ob dotem allatam impendere tenetur maritus; quia tanto & plus obligatur maritus ad eam sustentandam, quam ad vsuras restituendum, argu.l.assiduis. ff.qui pot.in pign. hab. quidquid Silue. verb. vsura.8.q.2.& alij dicant: neque ad hoc necessarium est, quamuis sanctum, eam maritum tempore opportuno ad eas restituendum inducere, & Deum, vt eum conuertat precari: neque amplius, quam alia vxor tenetur in prædictorum bonorum custodiam, cõseruationem,

269 & amplificationem incumbere: neque, vt vsurarius res incertas restitutioni obnoxias retineat, & Episcopus cum ea, vt de illis tamquam pauper viuere possit dispenset; neque vt sit in extrema necessitate, quidquid Silue.vbi supra, & alij dicant: quia nullo iure, neque vlla ratione, ea esse de necessitate iustitiæ probari potest. Quod ipsum fere dicendum est de vxore alterius cuiuslibet non habentis vltra ea, quę tenetur soluere, vel restituere, argu.l. illud. ff. ad leg. Aquil.cap. dudum 2. de elect. Idem quoque de liberis, qui aliter viuere non possunt: sed non de illis, qui alijs inseruiendo victum quærere possunt, nisi seruitia patri facta id mereantur. quia ad hos sustentandos pater nõ

270 tenetur, l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de lib.agnos. Idem etiam de famulis, qui sui victus impensam lucrantur, & de filijs, & famulis ignorantibus bona, quibus sustentantur, vsura parta fuisset. Et de merentibus tanta, quanta expendunt, & iustum stipendium adferendo vtilitatem rei familiari, laborando, effodiendo, aut aliquid domi efficiendo, aut eam administrando, modo ne eandem rem pro vsura solutam in stipendium accipiant, Gabr.in 4. lib. sent. dist. 15.q.3. Sed non est idem de his, siue filijs, siue famulis, quorum opera, quamuis sit licita, non tamen adfert tantum vtilitatis rei familiari, quantum impensæ. Qualis est eorum, qui non nisi ad comitatum, aut mensam, aut alias res similes seruiunt, iuxta S. Bernardinum. Et multo minus si ad res inutiles, & ad alendos canes, accipitres &c. Angel. verb. restitutio.1.§.21.

Centesi-

Digitized by Google

271 Centesimouigesimo peccat, qui capit dotem a socero vsurario, cuius bona soluendis vsuris, quas debet non sufficiunt, sciens id aut debens scire. quod nostra sententia, intelligitur non solum quãdo res ipsæ vsura adquisitę in dotem dantur, & quando dos est extra modum, sed etiam quando in pecunia, aut in alijs rebus, quarum dominium ad vsurarium transfertur, moderata, & necessaria datur. quia capit ab eo, qui nec donare, nec dotare sine peccato potest: & quia vxor sine marito illam dotem restituere non potest, si illa vult & maritus repugnat maritus peccat, & non illa, modo statuat mortuo marito, aut quam citius poterit, restituere. Et cũ maritus vult, & illa non, vxor peccat, & non maritus; qui tamen de tali dote participare non debet. Et si inter vtrumque conuenit de non restituendo, vterque in statu damnationis versa-
272 tur, cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. Hoc tamen remedio vti possunt, si socer satis habet ad restituendum res certas, & multas incertas debet: possunt enim petere ab Episcopo, vt adiudicet ijs non habentibus, quo se sustentent, illa bona dotalia, quæ pauperibus essent restituenda, iuxta dicta supra eod. num. 92. Angel. verb. restitutio. 1. §. 20. & Siluc. verb. vsura 8. q. 5. Quod autem diximus, vxorem absque consensu, & licentia mariti sui vsuras restituere non posse, intelligitur quando ex illarum restitutione scãdalum sequitur, & nõ quãdo secreto absq; eiusmodi scãdalo id faceret, per supradic. eod. n. 153.
273 Centesimouigesimoprimo peccat socer, qui genero suo, cui dederat prædium frugiferum in pignus soluendæ dotis, mutuat tantum, quantum debet ei pro dote, vt ei reliquat illud ad percipiendum ex eo fructus, quos ille potest percipere: quia ratio, qua cap. salubriter. de vsur. quo hoc conceditur
274 genero, aut alteri matrimonio coniuncto, non habet locum in eo, qui tantundem mutuat ei, eo prædio in pignus accepto: quamuis gener bene potest socero, vel alij, qui liberaliter mutuauit, omne ius, quod in pignus habet liberaliter concedere, modo non faciat id principaliter ratione mutui; sed alia iusta, per dicta supra eod. cap. nu. 203. & quia id nullo iure prohibetur; quod etiam Siluest. ait verb. vsura 3. quæst. 4. Quæ autẽ sit illa ratio, & ad quas personas extendatur, tradimus noue supra eodem cap. num. 213.
275 Centesimouigesimosecundo peccat iudex, qui vsurario vsuras adiudicat, aut eum ad eas restituendas non cogit, arg. cap. post miserabilem. & cap. Michael. de vsur. Idem de procuratore, & aduocato, qui iuuant in hoc vsuriũ, aut obuiant restitutionem earum petenti, cum obligatione restituendi in solidum, per dicta supra eod. cap. a nu. 17. Neque excusantur, quod scripturę in superficie iustę viderentur, si conscientia dictabat, esse factas pro vsuris,
276 iuxta Hostien. in d. cap. Michael. vbi hoc non ait Innoc. licet eum ad id citet Silu. Idem de notario publico faciente instrumentum simulatum, quod licet formaliter licitum contractum contineat, vere tamen continet vsurarium: vt cum vere res pignoretur, scribit, quod venditur, vel pro centum decem datis, scripsit centum, vel e contrario, ita vt pro contractu iniusto, iustum describat, cum obligatione restituendi: nisi principalis restituat, per supra dicta eod. cap. num. 11. & 12. cum efficaciter socius damni inferẽdi fuerit. Quãuis si hoc in fauorem eius, qui mutuum accepit, fecit; quia indigebat, & vsurarius gratis mutuare nolebat, neque sub usura cum scriptura continente ap-

Digitized by Google

pertè illam restituere non teneretur: licet mortaliter peccaret, & esset excommunicatus, vbi excommunicantur tales contractus simulatos facientes. Sicut nec esset ob scripturam apertam vsuram cõtinentem, quia per eam, nec damnum intulit, nec eius causa sufficiens fuit, cum ea, & qui accipit, & qui mutuum dedit æque vti possint: nisi eam faciat in locis vbi ex statuto iniusto, aut iniqua consuetudine, qui mutuum ad vsuram accipiunt, ad eam soluendam compelluntur: quia tunc restituere tenetur per dicta supra, & per Silue. verb. vsura 7. q. 7. Certum est etiam, Notarium ad mercedem, quã pro labore scripturæ contractuum vsurariorum accipit restituendam non teneri, quamuis in eo peccet: quia suam mercedem accipiendo non peccat contra iustitiam, quæ solum imponit necessitatem restituendi, per dicta supra eod. num. 12. Idem de

277 testibus eiusmodi instrumentorum vsurariorum: quia eiusmodi contractus absque testibus, non valent, Silu. vbi supra. q. 9. Quæ procedunt, non solum in teste, & notario sciente, contractum esse vsurarium; sed etiam in dubitante, qui antequam dubietatem exuerit, testificatur, vel facit instrumentum vsurarium, argu. cap. 3. Eccles. & cap. dubius. de hæret. & cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. cum late ibi a nobis traditis: quamuis aliquanto minus peccaret, per ea, quæ ibidem nu. 86. scripsimus. Dixi, Antequam dubietatem exueret: quia si per opinionem alicuius doctoris sollẽnis fulcitam ratione, illam exueret, posset id bona conscientia facere, per dicta ibidem nu. 85.

278 Centesimouigesimotertio peccat, qui vsurarius nõ restituit, quod vltra sortem accipit, vel fructus pignoris ei dati perceptos, vel quos percipere potuit. Nec excusat eum, quod mutuatarius multum eius pecunia lucrifaciat, contra impium Molinæum: quia non ratione lucri mutuatarij, sed mutui eas recipit. Quod si ipse non restituerit, hęres eius tenebitur restituere. & si fuerint multi, quisque pro sua parte tenebitur. Et si quis eorum non habet vnde restituat, alius ad id pro suæ hæreditatis parte, quantum feret, obligabitur, cap. tua nos. de vsur. Immo, & legatarij, & donatarij, & qui gratuito acceperunt aliqua ab vsurario, tenebuntur restituere, si quæ obuenerunt ad hæredes non sufficiant, quatenus facti sunt locupletiores, per supradicta. Ad restituendum tamen, quod suo nomine pecunia vsuraria emit, non tenetur, iuxta Ioan. Maior. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 38. & commu. in cap. cum tu. de vsur.

279 Centesimouigesimoquarto peccat sacerdos, qui vsurarij manifesti confessionem audit, vel eum absoluit, vel aliquod aliud Sacramentum ei ministrat, antequam vsuras, quoad poterit restituat: aut præstet cautionem de restituendo cum pignoribus, vel fideiussoribus, ijs a quibus eas extorsit, si præsentes sunt: alioqui ijs, qui eis adquirere possunt. Et si nõ sint tales, Episcopo, aut eius Vicario, aut ipsius proprio parocho, coram personis fide dignis, aut aliquo notario ex ordinarij mandato, ita vt in cautione exprimat veram summã debiti, si scitur: sin autem, arbitrio recipientis moderando. Qui si scienter obligationem minorem debito receperit, ad restituendum residuum tenebitur. Et vsurario nolenti hoc facere, nemo debet esse testis in testamento, nec confessionem eius audire, nec ipse debet in loco sacro sepeliri, & eius testamẽtum ipso iure est nullum. Si vero pignora, vel fideiussores dare non potest, iuret se dare non posse. quæ omnia continet cap. quamquam. de vsur. lib. 6. quia

etiam

Digitized by Google

etiam is, qui eum in loco ſucro ſepeliret, niſi prius prædictis præſtitis, excommunicatur, per clem. 1. de ſepult. vt infra dicetur. Quod ſi vſurarius in periculo mortis eſt, & vult prædicta præſtare: ſed nõ poteſt a quolibet ſacerdote eius confeſſio audiri poteſt, & abſolui: & obtẽta ab eo facultate Epiſcopo eius promiſſionem declarabit, vt ſi conualuerit, ipſum, & ſi moriatur, eius hæredes, ad reſtitutionem compellat, argu. cap. ſi quis ſuadẽte. 17. q. 4. & aſſerit Silueſt.
280 verb. reſtitutio, 6. q. 1. Porro vſurarius manifeſtus dicitur, qui palã, & notorie ad vſuram mutuat: aut ſuas res ob dilatam ſolutionem carius iuſto pretio rigido manifeſte vendit. Et non eſt neceſſe, vt quibuſuis petentibus tribuat, ſicut aliqui dicunt: ſed quod eius mutuatio, quando fit, ſit manifeſta, Panor. & Ant. Burgẽſ. in cap. ad noſtram. de empt. & vẽd. Neque hoc requiritur: ſed ſatis eſt, vt poſtea per ſententiam, aut alias, illud palam, & notorium fiat, ſecun-
281 dum prædictum Ant. & citatos ab eo, quod iuſtius videtur. Per ſacerdotem vero in hoc caſu intelligimus non ſolum parochum; ſed etiam quemlibet cõfeſſarium poteſtatem audiendi ſacram cõfeſſionem eius legitimam habentẽ, argu. clem. dudum. de ſepul. Cæterum, qui alijs adquirunt, ſunt liberi in patris poteſtate conſtituti, & ſerui proprij, aut bona fide poſſeſſi, §. 1. & 2. Inſtit. per quas perſo. nobis adqui. Notarius autem in hoc caſu extraneo non adquirit: niſi illud mandato ordinarij faciat, ſecũdum gloſſ. d. cap. quamquã. verb. mandatũ. q intellige, quo ad effectũ ſatisfaciẽdi p̃cepto Eccl. in hoc caſu. nam quo ad alios adquireret ijs, quib. ſtipulatur, vt Peruſ. i d. cap. quãq. recte decl.
282 Cẽteſimouigeſimoquinto peccat, qui confert aliquam pecuniam in ſocietatem nautarum volentium ire piſcatum in mare longinquum, & non habentium commeatum, & alia in id neceſſaria, eo pacto, vt tanta ſibi lucri pars obueniret, quãta cuiuis alij nautarum, & vt euẽtus nauigationis ſit illorum periculo: & quod ex lucro futuro primum prædicta pecunia ei ſoluatur: & ſi nullum fieret, vel adeo exiguum, vt non ſufficeret ei ſoluendę, quiſque pro ſua rata illam ſoluat, Nautæ vero vacui maneant, argu. gloſ. memorabilis, & quę latius ibi Bald. in l. 1. C. pro ſocio. nu. 6. quem ſequitur Iaſ. in §. ſequens. Inſt. de actio. nu. 46. & eorum, quæ ait vterque Tho. 2. 2. q. 78. art. 4. ad 5. Tum quia, vt ait Bald. in dicto nu. 6. ſocius, qui nõ eſt particeps pecuniæ in ſocietatẽ collatæ, non debet ſoluere aliquam partem eius in negotiatione perditæ. Et is nõ communicauit ſuam pecuniam nautis, cuius iacturæ participes eſſe voluit. Tũ quia vult eſſe ſocius omnium lucri euentuum, at iacturæ non niſi vnius. Tum quia vult, vt tota ſua ſors principalis ſit ſibi ſalua, contra gloſſ. receptam in l. ſi fuerit. ff. pro ſocio.
283 Credimus tamen, eum hanc conditionem adijcere poſſe, vt caſu, quo tota pecunia, ſiue ſors ab eo collata, aut eius pars amitteretur, nautæ ſoluerẽt eam partem, quam de ea impenderent in impenſas, quas domi facerent: quia quũ alius in ſocietatem ſuam pecuniam, alius ſuam induſtriam, & laborem confert, qui laborem, & induſtriam confert, non debet de lucro deducere totas ſui victus impenſas: ſed eas ſolas, quas vltra domeſticas faceret, iuxta Bald. in d. l. 1. nu. 9. & licet contrarium videatur verius Saliceto, in d. l. 1. & eſſet verum quando tale pactum non interueniret: non tamen eſſet, quando interueniret; quia pactũ illud nõ eſt iniuſtũ; cum illi nõ obligentur ad ſortẽ ſoluẽdã,

niſi

Digitized by Google

nisi pro ea parte, quam impediſſent in impenſas, quas domi feciſſent, in quo nulla inæqualitas in hac materia reprobata inuenitur arg. l. ſed & ſi. §. quod autem 2. ff. de petit. hære. & l. cum duobus. §. quidam Sagariam. ff. pro ſocio.

De vſura circa cambia.

284 *Mvtuum quoduis cum pacto, vt mutuans aſſecuret vſura.*
285 *Mutuum pecuniæ ab vno numeratæ aßecurando eum abſque pacto.*
285 *Aſſecuratio licita & vtilis.*
285 *Vſuras nauticas eſſe nunc vetitas quo ſenſu.*
285 *Vſura non eſt aliquid pro fideiuſſione accipere.*
286 *Cambium quid, & quid ſit ſiccum & eſt ſeptuplex.*
287 *Pecunia eadem numerata plus alij valet.*
287 *Permutatio antiquior emptiõne, & licita etiam in pecunia.*
287 *Pecuniæ finis peculiaris quis: & qui alij ſeptem, in quos locari poteſt pretio, licet non mutuari vel commodari.*
287 *Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requrit.*
287 *Cambium etiam pecuniæ pro pecunia, vtriuſque valorem æqualem requirit.*
287 *Permutatur id quod eſt pro eo quod nondum eſt.*
288 *Cambium primum per officium mutuandi licet, ſed non eſt in vſu.*
288 *Cambium ſecundum per minutum licet etiam priuatis, etiam in Hiſpania.*
289 *Pecunia cur maiori pretio præfixo exponi poteſt.*
290 *Cambium tertium per litteras licet, quattuor ſeruatis: & quod merces cambientis incerta.*
290 *Cambium tertium de vno loco ad alium valet, ſed non de tempore ad tempus.*
291 *Cambium quartum tranſlationis realis li et.*
291 *Pecunia vt merx eſt vendibilis, ſed non vt eſt pretium.*
292 *Cambium quintum ratione intereſſe veri, ſed non falſi lucri.*
293 *Cambium ſextum per cuſtodiam pecuniarum li cet.*
293 *Campſor capit & reddit pecuniam dupliciter, re, & chirographo.*
293 *Deponens qui apud campſorem gratis cuſtodientem vſurarius.*
294 *Cambium ſeptimum præſenti pecunia pro abſente licet, hoc ſeruato.*
294 *Contractus nominati, & innominati in hoc pares.*
294 *Pecunia vna octo de cauſis plus valet, quam alia.*
295 *Pecuniæ pretium auctoritate priuata vt mutari poteſt.*
295 *Mutuans pecuniam alicubi quando plus recipere poteſt alibi.*
295 *Pecunia præſens tanto plus valet abſente, quanto diſtantior. & nu. 296.*
297 *Cambia vſitata pecuniæ minoris pro maiore vt liceant. nu. 298. & 299.*
300 *Bulla Pij V. de Cambijs, & quæ poſt non ſint licita. 301*
302 *Mutuare Regibus ſub vſuris vt licitum.*

CEnteſimouigeſimoſexto peccat mortaliter contra hoc ſeptimum præceptum, qui quærit lucrum notabile ex cambijs ſiccis, vel realibus contra iura naturalia, diuina, vel humana iuſta, exercitis. Pro cuius & aliorum intellectu, inferemus huic ad id opportuno loco ſummam Commentarij cap. fin. de

Digitized by Google

de vsur. quod est vnum de quinq; prædicto Manuali adiunctis; quorum summam huc pertinentium huius latini opportunis locis inserere in eius præfatione promisimus.

284 Summa igitur prædicti Commentarij huic loco opportuno inserenda est, quod in primis quinque numeris habetur, quod principium illius capituli, aliter intelligitur a gloss. Hostien. Ioan. And. & alijs in illud commentantibus, aliter a Ioan. Maiore, Caiet. Silvest. Med. & Soto in locis ibi citatis, quos ipsemet olim sequutus fueram: & quod eorum intellectus nullatenus quadret contextui eius, multis rationibus perspicue monstratur, licet sit verus in se; videlicet, quod mutuare alicui pecuniam traijciendam per loca periculosa, eo pacto, vt mutuatarius faciat eam assecurare a mutuante, accepto in id aliquo pretio, est pretium vsuræ: quia vltra sortem quæritur mutuāti obligatio, vt assecuretur ab eo pretio aliquo accepto. Et quod secundus intellectus est, quod mutuans pecuniam traijciendam per loca periculosa, suscipiendo periculum in se ob aliquod pretium, est censendus vsurarius. Cuius statuendi ratio noua, & germana redditur, per quam monstratur, non fuisse Gregorio animum reprehendendi assecurationes, quas quotidie in magnam Reipub. vtilitatem fieri videmus: sed neque declarare, quod mutuare cum pacto, vt mutuatarius teneatur facere assecurare permutantem, sit vsura: quia hoc indubium erat, & indignum, vt tanta opera declararetur, neque fuisse animū decernendi esse vere peccatum vsuræ, mutuare suscipiendo periculum in se, & assecurando pretio iusto ei, qui vere vult pecuniam per loca periculosa traijcere, & vere vult eam sibi assecurari iusto pretio: quia hoc coram Deo, & in foro conscientiæ licitum est, vt ibidem monstratur: sed fuit animus obuiandi quamplurimis vsuris palliatis, quæ fiebant mutuando cum assecuratione, suscepto pro ea pretio, quamplurimis, qui volentes sibi mutuari, & non inuenientes qui gratis mutuarent, fingebant se velle traijcere pecuniam in alias terras, & velle sibi eam assecurari, addito pretio iusto, quo inuenirent mutuatores. Obuiauit autem inducendo præsumptionem iuris, & de iure, qua qui hoc faceret præsumeretur vsurarius: & ita non dixit, eum, qui hoc faceret, esse vsurarium: sed censendum, hoc est, præsumendum esse vsurarium. Quæ prouisio digna fuit sanctitate & eruditione Gregorij noni. & firmatur ratione prædicta, per quam soluuntur argumenta, per quæ prædicti, & etiam nos intellectum communem reliquimus.

285 In nu. 6. 7. & 8. habetur, quod confitenti se mutuasse pecunias alteri, earum securitatem deposcenti, quo eas mari, aut alijs periculosis locis transferret: & sine fraude ipse eidem securitatem præstitit pretio, quo ab alio eam accepturus erat, nulla restitutio est præcipienda a confessario. Et quod principio illius cap. solum est locus in mutuāte pecuniam numeratam, quod multis fundamentis probatur. Et quod illud communiter receptum, vsuras nauticas esse prohibitas per ius Pontificium prædicti cap. intelligendum esse illas vetitas quo ad forum exterius, si ob mutuū pecuniæ numeratæ accipiantur: & etiam quo ad interius, si propter pecunię, aut alterius rei mutuationem sumuntur: sed non si, & quatenus ob solam securitatem præstitam recipiuntur (nulla ratione habita saltem principali mutuationis certæ quantitatis)

modo

modo nõ accipiantur maiores, quã ab alio tertio pro eadẽ securitate reciperentur. quæ est noua, & singularis resolutio. Et quod errat impius Molinæus in locis ibi citatis, asserens licere mutuanti accipere vsuras a diuite. quia prædictum cap. nauiganti. habet, non licere vsuras accipere ab his, qui traijciũt pecunias in partes vltra marinas causa negotiandi; quod palam est non fieri a pauperibus. Et quod, quidquid Laurentius dubitet in loco ibi citato, fideiussor potest accipere aliquid pro fideiussione, l. hoc iure. §. 1. ff. de donat. vbi hoc notat Bar. receptus, quum per supradicta assecurans possit pro securitate aliquid accipere, & fideiussor sit in effectu assecurator, & non capit vi mutui, sed vi fideiussionis, nodo cesset fraus; qualis esset, si nollem tibi mutuare, nisi mihi fideiussorem N. præstes, quo cum conueni, vt pro eo certum quid accipiat inter nos partiendum, aut quod liberatus a me a fideiussione, illud mihi tradat: aut nolens sine lucro mutuare, mitto te ad fratrem meum, aut alium, cui pecunias misi, qui tibi eas mutuet, cum pacto, vt ego pro te fideiubeam, & postea nolò fideiubere, nisi certa aliqua re mihi abs te data, quãuis teneri etiam posset his casibus, non inesse vsura, cum nihil vi mutui taciti, vel expressi accipiatur: sed solum vi alterius contractus longe differentis ab illo iuste illi appositi.

286 In 9. & 10. nu. continetur, quod cambium proprie est commutatio vnius rei pro alia. & quod diuiditur in cambium pecuniæ numeratæ, & cambium aliarum rerum: quia multis de causis infra expressis, alia pecunia, plus valet vni, quam alia alteri,, & e contrario. Et quod cambium, vt a vulgo vsurpatur, est omnis contractus pecuniæ pro pecunia non gratuitus. siue sit permutatio, siue emptio, siue depositum, siue quiuis alius. Et diuiditur in reale, & siccum. Et quod cambium siccum, iuxta S. Anton. & alios Theologos, ibi citatos, est cambium fictum & non verum; & sic accipitur in Extrauag. Pij. V. infra ad verbum, nu. 300. relata. Sed Laurentius in dicto Comment. citatus, qui ante omnes de hoc meminit, dicit, cambium siccum esse, quo campsor prius dat, quam accipiat. quod ipsum etiam Siluest. ait in verb, vsura 4. Et quia dat antequam accipiat, dicitur siccum. Reale vero contra, quo campsor prius accipit pecuniam, quam det. Et quod aliæ diuisiones Caiet. Medin. Soti, & aliorum non videntur vtiles. Et quod ex mente omnium potest vtiliter dici, septem esse genera cambiorum. Primum, ratione officij mutuandi, quod non est in vsu. Secundum, per minutum, quo præsens pecunia pro præsenti commutatur. Tertium, per litteras. Quartum, per translationẽ. Quintum, ob interesse. Sextum, pro custodia. Septimũ, per commutationem pecuniæ præsentis pro absente.

287 In nu. 11. & tribus seqq. continetur, quod permutatio est antiquior emptione, quæ cœpit post inuentam pecuniam numeratam. & quod pecunia fuit inuenta, vt esset pretium, quo necessaria vitæ emerentur, & vt rerum venalium esset mensura quædam publica. Et quod postea sequuta est permutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiendi, quæ est ars negotiandi pecunijs vltro citroque dandis, & accipiendis. & quod licet Arist. non sit visa licita tamen ordinata ad quærendam sustentationem, vel alium finem honestum, etiam Christianis, licet, ex mente S. Thom. ibi citati & recepti. Et quod licet

Digitized by Google

eet primus finis pecuniæ sit emptio, & venditio: sunt tamen alij septem secũdarij, in quos ea licite vtimur, cambiendo, permutando, opes ostentando, ornando, aspectu eius delectando, & iure siue succo eius medicando. Et quod excepto mutuo, & commodato, licite præbens eam potest capere pretium pro eius vsu: qui autem mutuat, & fingit se locare in aliquem vsum prædictorum, in quo pro vsu eius aliquid accipiat, peccat coram Deo cordium scutatore. Et quod in omnibus commertijs, & contractibus iustitiæ cõmutatiuę, est seruanda æqualitas, ita quod tanti valeat acceptum, quanti datum: & e contrario secundum omnes ibi citatos, præsertim Scotum in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. art. 2. Et ita sicut in emptione iusta tanti debet valere merx, quanti pretium pro ea datum, & tanti vsus rei locatæ, quanti pensio pro ea soluenda, & tanti equus dandus pro mula, quanti mula pro equo danda. Et consequenter in cõmutatione, & cambio pecuniæ, tanti debet valere danda, quanti accipienda. & quod huic consequens est, quod nullo cambio, in quo pecunia pro pecunia datur, potest accipi aliquid vltra iustum valorem pecuniæ, quam dat ratione cambij, quatenus est permutatio, nisi adiungatur alia iusta ratio accipiendi: quia si cambium aliarum rerum, quod est naturalius, antiquius, & magis necessarium, non est iustum, nisi seruata æqualitate valoris vtriusque rei campsæ, a fortiori cambium pecuniæ pro pecunia non erit iustum, non seruata æqualitate valoris, vtriusque pecuniæ. Et quod qui dat nunc pecuniã pro alia maiore post vnum, vel duos, vel plures menses reddenda, iniuste facit per prædicta, quia vult accipere rem maioris valoris pro re minoris, via permutationis. immo secundum Hostien. ibi citatum admittit vsuram pessimam. & quod non est necesse ad iustitiam permutationis, quod Silvest. & Sotus ibi citati aiunt, quod res accipienda per permutationem, iam sit in rerum natura, & in dominio eius, cum quo res alia permutatur: quia nullo iure id cauetur, neque vlla ratione probatur: immo contrarium ostenditur, eo quod res nondum nata emi, vendi, & promitti potest, per ibi citata.

288 In 15. nu. & tribus seqq. continetur, quod prædictum primum cambiũ per officium licitum est: nam, quidquid alibi ibi citati dicant, posset constitui a Repub. officium mutuandi egentibus cum salario de publico constituto: immo, & præstituto aliquo paruo lucro reddendo a mutuatarijs vltra sortem pro labore officiarij instar montium Pietatis, quod ibi copiose probatur.

In 19. & 20. nu. continetur, quod iustum est secundum cambium, vocatum vulgo per minutum, quo quis cambit præsentem pecuniam pro præsenti, puta, nummos minoris valoris, pro nummis maioris: vel contra; puta quadrantes pro iulijs, vel iulios pro scutis: aut contra, modo fiat ex eo officio a Repub. in hoc cum moderato lucro instituto, secundũ plerosque omnes. Et quod credimus etiam priuatis licere accipere aliquid exiguum, minus quam quod cãpsori assignatur, non sola ratione cambij, sed alicuius interesse singularis, laboris, tędij, impedimenti, & aliarum incommoditatum. Et quod licet legibus Hispaniæ vetitum sit, ne quis officium campsoris sibi auctoritate propria sumat, non est tamen speciatim vetitum priuatis, ne cambiant priuatim occurrente occasione sine officij campsoris specie, licet iuste vetari possit ex causis ibi expressis. Et quod habens aliquam monetam, quæ ratione materiæ,

vel

Digitized by Google

vel alicuius singularis interesse pluris saltem sibi valeat, quam publica lege æstimetur, potest illam permutare pro alia, recepto illo pluri, præsertim in foro conscientiæ: quia quidquid dicat Medina, quamuis illa moneta æstimata sit a Republica certo pretio, ad vsum suum principalem, qui est esse pretium, & licet nemo cogi possit ad dandum pro illa maius pretium quam cõstitutum: propter tamen alium secundarium vsum, & singulare interesse, iuste potest aliquid amplius accipere, quod etiam Sotus affirmat. Et quod hoc cãbium est iniustum, quoties campsor plus lucri quam sit lege, vel consuetudine statutum recipit, & quoties pecuniam adulterinam, prauam, fractam, aut vsu non receptam compermutanti tradit, aut eum in pretio decipit.

289 In nu. 21. & alijs decem seqq. continetur, quod tertium cambium, vocatum per litteras, est iustum, & Reipub. necessarium: quia per illud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium quamlibet remotum, virtute litterarum, quibus efficit campsor, vt tradatur tanta pecunia in alio loco, quanta ei datur, in quo ipse dat litteras, & aliquid ãplius pro iusta mercede. Et quod dicitur cambium per litteras, quia communiter fit per eas: quamuis etiam fieri possit per nuntium, vel per ipsum campsorem. Et quod ad iustitiam requiritur, primo, vt seruetur æqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiendam: quia in omnibus contractibus tam nominatis, quam innominatis, seruanda est æqualitas rerum commutatarum, iuxta prædictam omnium, præsertim Scoti, sententiam.

Secundo, quod campsor non accipiat plus iusta mercede: & quod illa non crescit ex eo solo, quod tardius sit accipienda pecunia virtute litterarum, vel eo quod a principio non traditur ei pecunia, vel pars eius, sed expectat solutionem vsque ad tempus, quo certum fiat litteris satisfactum esse: neque decrescit ex eo, quod tota pecunia statim soluatur, vel intra breuius tempus solito: quia per dicta supra eodem cap. nu. 228. propter anticipationem, vel dilationem solutionis, iustum rei pretium nec augetur, nec minuitur.

290 Quare qui minoris cambiunt, accepta præsenti pecunia per litteras, quas vocant cambij, quam dilata solutione per litteras, quas vocant crediti, non possunt excusari, si iustum summum pretium mercedis excedant; quamuis intra latitudinem iusti pretij pluris cambire possint, dilata solutione, quam statim facta, per dicta eod. nu. 239. & infra cap. 23. nu. 78. Excusari, inquam, non possunt ratione mercedis huiusmodi cambij, licet ratione interesse veri aliquãdo forte excusari possint, iuxta infra dicenda. Et quod tertio requiritur quod campsor, qui dat pecunias soluendas in alijs quãlibet remotis locis, fiscat vel probabiliter credat, quod persona, cui eas dat habeat pecunias, vel fidẽ, & voluntatem satisfaciendi litteris, quas de soluendis illis sibi tradit, & satis probat prædicta Extrauag. relata infra, nu. 300. Et & alioqui vsuram iniquam admittit, & iniquiorem si eas tradit cum pacto, & si nõ soluantur intra tres menses ibi campsori ab eis, ad quos remittitur solutio, soluatur intra sex menses Romæ cum lucro cambij, quo ibi erat soluendo, & lucro recambij Romæ soluendo. Addo nunc quarto esse necessarium, vt locus, in quo est soluenda pecunia, longe distet a loco, in quo dantur litteræ. alioqui enim esset cambium de tempore ad tempus, & nõ licet, & non de loco ad locum & licet,

vt

Digitized by Google

vt ex eodem Comment. nu. 67. colligitur, & satis probatur prædicta extrauag.

Et quod, attento solo iure naturali & diuino, æque iuste potest fieri hoc cãbium per litteras de Ciuitate vnius Regni ad aliam eiusdem, sicut ad aliã alterius Regni: quod & Sotus sibi contrarius in locis ibi citatis tenet: quamuis in aliquot Regnis iure humano id prohibeatur ad tollendas palliatas vsuras, inducendo præsumptionem earum: quod tamen cessante fraude, & fictione non ligaret in foro conscientiæ, arg. cap. tua. & cap. is qui. de spons. & ibi notat. modo tanto minus lucri acciperet campsor, quanto minus interuallum, inter vtramque Ciuitatem interiaceret, quod multis rationibus ibi probatur. Immo & concluditur, quod iura illa particularia humana quantum prosunt vno respectu, tantum obsunt altero. Et quod prædicta iura particularia deberent restringi ad cambia, in quibus campsor dat pecuniam in vno loco, & accipit litteras de soluendo ei illam in alio: & non extendi ad illa, in quibus cãpsor recipit: quia per illa solet frequenter vsura palliari: per hæc autem non; immo multum commodari habentibus necessitatem transferendi pecuniam suam secure in alium locum. Et quod laudanda fuit lex bo. me. Caroli V. qui præscripsit pretium moderatum, quo campsores suorum Regnorum cambirent: quæ tamen, iuxta id, quod ibi præsagiuimus, non fuit vsu recepta: quamquam nihil aliud per eam fiebat, quam reductio mercedis cambientium, ad quantitatem, in qua nos eam cognouimus etiam post annum 1530. quando translatio vnius ducati Salmantica Romam fiebat minoris grosso, siue l dimidiato Regali: quæ tamen nunc constat tribus fere Iulijs, siue Regalibus: & cõtra, Roma Salmanticam fiebat vno Carolino, siue tribus quartis Iulij, siue Regalis, & nunc constat fere quattuor iulijs. quæ caristia nescio, qua iustitia coram Deo defendi possit.

291 In num. 31. & duobus seqq. continetur, quod licitum est quartum cambium per translationem realem, quod fit prius emendo, vendendo, permutando, aut per alium contractum innominatum, quærendo pecuniam valentem minoris in aliqua Prouincia, quam in alia; eo quod ibi non recipitur, vel eius materia non tanti ibi, quanti alibi æstimatur: aut quia est deformata, fracta, rasa, resecta, aut iniusti ponderis, & postea realiter transferendo in aliam, vbi aliquo respectu pluris valet. Et quod pecunia emi, & vendi potest, quidquid aliqui dicant cum Soto. qui licet neget, eam emi posse, concedit tamen posse permutari, non solum tamquam simplex metallum, sed etiam tãquam monetam, quæ octo rationibus, pluris, vel minoris iusto pretio lege, & statuto valere potest: quæque considerata, vt quædam merx est res vendibilis, &, vt Sotus ait, campsibilis, licet non considerata vt pretium.

292 In num. 34. & seqq. continetur, quod licitum est quintum cambium, quo campsor recipit aliquid vltra sortem veri interesse damni emergẽtis, vel lucri cessantis, quod incurrit campsor cessãdo ob id ab alio iusto cambio, vel mercimonio, vt proximi necessitati cambiendo succurrat, cum pacto soluendi ei tantum, quantum fuisset aliter lucraturus: quia, & mutuare sic liceret per dicta supra eod. cap. num. 211. Dixi, cessando: quia secus esset, si non cessaret; vt mercator, qui quamuis mutuauerit vnam pecuniam, mercatur alia tantum, quantum mercaretur, si non mutuasset illam. Quibus addo nunc, Pium V.

per

Digitized by Google

per extrauag. infra transcriptam statuisse, ne a principio certum interesse præfigi possit in cambijs.

293 In nu. 36. & quattuor seqq. continetur, quod licitum est etiam sextum cãbium, quo quis lucratur ob custodiam pecuniarum, vt lucrantur argentarij, siue bancharij auctoritate publica constituti ad custodiendas pecunias, quas iudices iubent apud eos deponi; quasque alij singuli deponunt, ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum, simul ac petitæ fuerint, habeantque librum rationum depositarum & redditarum, salua iusta mercede pro tempore, quo penes eos fuerint: quia huiusmodi officium est vtile Reipub. & dignum salario publico, vel priuato. Et quod etiam auctoritate priuata fieri potest, vt aliquis habeat costodiam pecuniarum talium vel talium personarum volentiũ prædicta lege, siue pacto apud eos suas pecunias deponere: quia id in effectu est contractus locationis ex parte camsoris, vel depositarij, & conductionis ex parte deponentium, quem iustum esse clamãt omnes tituli de locat. & cõduct. Et quod duobus modis fit depositio pecuniæ apud camsorem; scilicet numeratione, & traditione chirographorum acceptatorum ab eis pro pecunia numerata. Et quod duobus etiam modis fit redditio; scilicet numerando, & tradendo chirographos, quibus rogat alium camsorem, vt pro eo numeret. Et quod non est verum id, quod Sotus, & aliqui mercatores dicunt, in Hispania camsori deberi quinque de mille cum redditur in numero, cuicunque reddatur, & cum per chirographum nihil. Tum quia nulla talis lex est. Tum quia contra omnia iura est, quod alius a deponente ei teneatur soluere præfata quinque, quæ deponens debet ob custodiam, & prædictas rationes camsorum. Quæ quidem allegatio licet esset iustissima, mihi tamen aliquãdo capienti pecuniam virtute chirographiè longinquo remissam parum profuit. Et quod nulla certa merces videtur esse præstituta a prædictis cãsoribus pro prædicta custodia, & opera iure communi, neque particulari saltem Hispano: & ideo, cessante conuentione, definienda est boni viri arbitrio, pensatis pensandis. Quamquam video, quod in Vrbe non solum non soluitur propter hoc bancharijs: sed etiam habetur & agitur ab eis gratia deponentibus; eo quod lucrantur vtendo pecunia deposita in cambiendo & negotiãdo. immo in aliquibus partibus Hispaniarum & Galliarum, etiam gratia refertur reddendo 6. vel 7. pro centum in anno: licet certum sit, hos postremos vsuram committere, si ex pacto expresso, vel tacito ea accipiunt: & illos primos, si ex pacto custodiunt gratis pecunias depositas, & facultatem vtendi pecunia accipiunt pro salario custodiæ sibi alias debito, ea lege vt parati sint eas reddere simul ac petuntur. & vtrosque obligatos esse soluere iustam mercedem; nisi post custoditam pecuniam, gratis ea condonetur. quia vt dictum est supra eod. cap. nu. 180. pecunia deposita facta facultate depositario illa vtendi, mutuata censetur. Et ideo quidquid ob eius vsum vltra sortem ex pacto expresso, vel tacito accipitur, vsura est. Dixi, post custodiam: quia donatio antea facta vim pacti vsurarij haberet, vt ex se patet.

294 In nu. 41. & 11. seqq. continetur, quod etiam est licitum septimum cambium, quod fit per commutationem præsentis pecuniæ pro absente: & quod nil refert quo ad hoc, an commutatio fiat per emptionem, quæ est contractus

Digitized by Google

ctus nominatus: aut per permutationem, vel per contractus do, vt des, vel facio, vt des, &c. qui sunt innominati: quia licet contractus nominati ab innominatis differant, quo ad aliqua, quo ad hoc tamen non differunt, vt dictū est supra cod. num. 287. quia sicut emptio, & venditio redduntur iniustę ex inæqualitate valoris mercis, & pretij, & ex augmento pretij ob dilationem solutionis, & diminutionem eiusdem propter anticipationem solutionis, ita etiam permutatio, & contractus do, vt des, & alij innominati. Et quod ex hoc infertur nil referre, an contractus, quo campsor dat, vel accipit pecuniam in vno loco, vt det, vel accipiat eandem cum lucro in alio, appelletur emptio, vel venditio, vt Caiet. ait, aut permutatio, vt Sotus, & aliquot alij, aut do, vt des, aut do, vt facias dare, vel facio dare, vt des &c. quod iuri proprius videtur: eadem enim mensura iustitia eius, quocunque nomine appelletur, metienda est. Et quod, vt dictum est, secundum S. Thom. & receptam sententiam, pecunia etiam, quatenus pecunia est, commutari potest, & ex eius commutatione negotiando lucrum quęri. Et quod octo possunt esse in causa, quare vna moneta potest valere pluris, vel minoris, quam alia. Primum diuersitas metalli. Secundum, diuersitas bonitatis eiusdem metalli. Tertium, diuersitas formæ, & ponderis. Quartum, diuersitas locorum. Quintum, reprobatio totalis, vel partialis. Sextum, temporis diuersitas. Septimum, copia, vel defectus. Octauum, absentia, vel præsentia. Et quod vnà pecunia numquam valet pluris, vel minoris ex eo, quod citius, vel tardius danda, vel accipienda sit: in quo grauiter multi mercatores, & mutuantes errasse videntur. Et quod, qui centum ducatos mutuat ad annum, si intra illud crescat eorum valor auctoritate publica, debent solui eidem totidem in fine anni, si eos eo vsque erat seruaturus, vel mutuauit cum pacto, vt redderentur ei centum alij eiusdem metalli, & formæ, siue maioris, siue minoris in fine anni valerent, quidquid Sotus, qui respondetur ibi, scribat: immo, & si non erat seruaturus eos, neque fecit prædictum pactum, sed simpliciter mutuauit illos aureos in auro, secundum Bart. communiter receptum. Et quod sicut qualibet alia merx plus valet, vbi est inopia eius, quam copia, ita nummus aureus pluris valet, vbi est magna inopia auri: & argenteus vbi est magna inopia argenti: quia pecunia, vt prędiximus, quædam merx est. Pro quo vltra alia citamus legem in hoc singularem, quæ 4. est. ff. de eo, quod certo loco.

295 In nu. 53. & 14. seqq. continetur, quod nō obstat prędictis, q̄ auctoritate publica constitutum est pretium monetæ publicæ, quod nō potest mutari priuata, neq; quod aurei non valeant plures Iulios, vel Regales tēpore inopiæ eorū, quam copiæ; quia id est verum eo respectu, quo est pretium, & quoad effectum cogendi quē ad accipiendū eos pro pluri: nō tamen eo respectu, quo sūt merx, & campsibiles, siue commutabiles, & quo ad effectū vēdendi volenti eos quērere, pręsertim data eorū penuria. q̄ in Vrbe passim factitatur: nam, vt audio a fide dignis, licet pretiū sc. aurei statutū expresse a Principe sint vndecim Iulij, & tacite p̄ cōsuetud. ascēderit ad vndecim cū dimidiato: tamē ꝓpter penuriā solet cōmutari cū q̄rente sc. aurea in auro, additis vno duobus, vel tribus obolis, siue baio. licet nemo cogatur illo pretio accipere. Et q̄ pretiū pecunię ī nūdinis augetur ob multitudinē volentium accipere p̄ viā cambij, & ob paucita-

Digitized by Google

tem volentium cambire: & e contrario, minuitur ob paucitatem volentium capere, & multitudinem volentium dare. Idē tamen limitandum esse ad multitudinem volentium dare, vel accipere per viam cambij liciti, sicuti aliarum mercium valor crescit per multitudinem volentium eas iuste emere, non autem per multitudinem volentium eas rapere vel furari. Et quod ducatus pluris valet in Lusitania, quam in Castella. & quod Marapetini Castellæ æquantur Reais Lusitaniæ. Et consequenter, quod mutuans centum ducatos in Lusitania iuste capere potest aliquid vltra centum in Castella, & e contrario mutuans centum in Castella, iniuste accipit centum integros in Lusitania, si alia ratio accipiendi, quam mutui non interueniat. Et idem dicendum de alijs locis, in quorum altero minoris, vel pluris valet, quam in altero. Et sic, qui mutuat centum ducatos in Hispania noua, non potest capere totidem integros in veteri, nec in Italia, & minus in Gallia, & Flandria: & quod pecunia prēsens pluris valet ex se, quam absens præsenti cēteris paribus; eo quod ex se requirit laborem, impensam, & periculum in traducendo, secundum Cald. quod auctoritate Caiet. Siluest. & Med. & rationibus firmis contra Sotū probamus, licet per accidens contingat, vt sine labore, & impensa ementis possit deferri absens: quia satis est, quod ex se sine illis fieri nō possit. Et consequenter, quod recte consuluit Cald. in consil. 11. de vsur. iustam fuisse emptionem, qua quidam Genuæ centum ducatis præsentibus emit centum, & sex existētes in Alexandria. Et quod eadem ratione sola lege naturali, & diuina attenta, posset quis iuste emere centum ducatis præsentibus Medinæ, centum & vnum existētes Hispali, quamuis sint Ciuitates eiusdem Regni Castellæ. Et quod tāto minoris potest emi absens, quanto maior est distantia. Et consequēter, quod aliquando absentia efficit, quod ducatus absens valens pluris in loco suo, quam præsens in loco suo, æqualis pretij sit in loco præsenti minoris valoris, & aliquando minoris, & aliquando maioris, iuxta distantiam locorum maiorem, vel minorem vtriusque, & iuxta differentiam maiorem valoris vnius, & valoris alterius: cuius exempla ibi ponuntur. An autem sicut absentia pecunię minuit eius valorem, ita & præstatio eius absens, & futura post annum, vel aliud tempus maius, vel minus minuat valorem eius, ita quod præstatio eius prēsens valeat plus, quam illa, magnæ quæstionis videtur? Ad quam faciunt adducta supra ad probandum, quod debitum post aliquot tempus potest emi iuste pretio minore præsenti supra eod. cap. num. 230.

296 In nu. 68. & seqq. quod in principalibus emporijs Hispanię, Galliæ, & Belgij habentur tres, vel quattuor nundinæ certis temporis interuallis distinctæ. Et quod sunt aliqui, qui habent magnam quantitatem pecuniarum, quibus nullas merces emunt: sed in fine prædictarum nundinarum tradunt eas ijsdem, quibus antea, vel alijs volentibus eas accipere soluendas in nundinis, in alijs Ciuitatibus eiusdem, vel aliorum Regnorum pruxime futuris, cū aliquo certo, vel incerto lucro, & in fine aliarum nundinarum recipiunt illam quantitatem cum illo lucro per se, vel per suos institores, siue actores: & statim tradunt eas alijs, vel eisdem soluendas in nundinis, vel alijs terminis statis alterius Ciuitatis, & in fine illorum faciunt, quod in proxime præteritis. Et ita nō solum conseruant suam pecuniam, sed etiam eius lucro viuunt, & ditantur. Et

quod

Digitized by Google

quod non abs re dubitatur, an hoc genus cambij liceat.

Quibus nunc addo, esse huic dubio simile illud, in cuius solutione substituimus ante aliquot mēses D. Emanuel a Sa Doctor doctissimus iuxta, ac pijssimus, & ego, interrogati a quodam Reuerendissimo animarum salutis suæ gētis sitienti Episcopo; An sit licitum illud genus cambiēdi, quo tota Italia hodie formaliter, & reliquum orbis virtualiter vtitur, vti dicitur, nempe, quod multi habentes pecuniam numeratam, & nolentes, vel non potentes vti arte mercandi, nec emere prædia, quorum reditu se sustentent, vtuntur arte campsoria in hunc modum: quod Genuæ, vel alio in loco Italiæ, dant pro scuto Marchæ, quod valet Lugduni 67. soluēdo ibi in proximis nundinis 65. vel 66. plus, vel minus prout fuerit prolixius, vel breuius tempus inter dationem, & solutionem: numquam tamen dant 67. quia tunc nihil lucrarentur, & accipiunt ab his, quibus dant pecuniam, litteras ad quosdam tertios, qui illa scuta in illis soluant sibi, vel actoribus suis, qui rursus dant illa scuta sibi soluta eisdem, vel alijs, soluenda Genuæ, vel alibi in terminis ad id solitis, cum auctario certo, vel incerto determinando a deputatis in id: & mox illa scuta soluta cum auctario prædicto, dant eisdem, vel alijs soluenda in alijs nundinis proximis Lugduni, dando; vt prædictum est 65. vel 66. &c. pro scuto Marchę: & ita continuo suo cambia renouantes suas pecunias augent. Vtriusque dubij similitudo colligitur ex eo, quod in vtroque genere cambij campsor dat pecuniam alibi, & alio tempore soluēdam cum aliquo auctario certo, vel incerto. Et quia vtriusque resolutio est perneccssaria omnibus omnium fere negotiatorum totius orbis Christiani confessarijs eam faciam diuina ope, quam breuissimam. Pro parte negatiua facit, quod hi videntur in effectu mutuare, & accipere aliquid vltra sortem propter dilationem temporis, quod est vsura. cap. in Ciuitate. de vsur. cum citatis supra eod. num. 210. Pro affirmatiua vero facit, quod infinitus est numerus Christianorum honestorum, qui hac arte viuunt: nam non solum mercatores, & campsores, qui eam palam exercent: sed quamplurimi alij diuites, infimates, mediocres, & summares, etiam Ecclesiastici, vtuntur ea, deponendo, seu commendādo suas pecunias campsoribus, vel mercatoribus prædicto modo negotiantibus cum pacto, vel intentione principali, vt eis cedant partes incertæ, vel certę lucri incerti, pro quantitatibus a se commendatis: qui omnes confitentur, absoluuntur, & communicant quotannis: & temerarium videtur eos omnes, & eorum confessarios damnare. Facit item, quod vt ait Cald. in d. conf. sine huiusmodi cambijs omnia commercia cum extraneis Regnis cessarent, & propria pauperiora fierent.

297 Pro resolutione igitur eorum dico primo, nō posse illa defendi, nisi p reductionē ad aliquā septē specierū cābij supradictarum: & q nō possūt reduci ad primā, neq ad secundā, neq; ad quartā, neq; ad sextā, vt palā est id perpēdere volenti. Secūdo, q nullatenus possunt illa defendi, quatenus eo maius auctariū accipiūt, quo plus tēporis ītercedet inter dationē, & solutionē, nisi ratione veri interesse: quia id lucrifit ratione dilationis tēporis ad soluendum, q nullatenus licet, vt prædictū est supra eod. cap. nu. 210. Tertio dico, quod possunt saluari reducēdo ad tertiū, & quintū, modo pecunia, quæ datur in cābium alibi soluenda sit destinata mercaturæ, vel rebus frugiferis emendis; ita quod

Digitized by Google

causa principalis, quare cessatur ab illis, sit illius datio ad cambium: modo item seruentur illa, quæ in illis seruanda esse supra diximus, & prædicta Extrauagans requirit. Quarto dico, quod etiam defendi possunt, quatenus reduci possunt ad septimum, quo pecunia absens maior emitur, vel commutatur præsenti minori, vel datur pro ea: quia vt supra, num. 294. dictum est, pecunia absens suapte natura minus valet, quam præsens eam vendenti, commutanti, vel alias danti. Oportet autem, quod in eis seruentur illa, quæ in illa specie cambij seruanda esse diximus; & consequenter aduertant, an eadem pecunia in eo loco distanti valeat pluris, quam in præsenti, & collato illo pluri cum minori, quo propter absentiam valet, reducant ad æqualitatem; quæ, vt prædictum est supra eod. num. 287. in omni commutatione, quocunque nomine censeatur, lege ipsa naturali, & diuina requiritur. Quare si eadem pecunia pluris valet Lugduni, quam Metinæ, carius debet emi Metinæ, quam eadem pecunia existens Metinæ emenda esset Lugduni: & e contrario. Quo forte iustificantur cambia illa, quæ passim fiunt a Metina Vlyssipponem, & Vlyssippone Metinam: licet enim tam distet Vlyssippo a Metina, quam Metina ab Vlyssippone: longe tamen minoris emitur Metinæ ducatus existēs Vlyssippone, quam ducatus existens Metinæ ematur Vlyssippone: quia idem ducatus pluris valet Vlyssippone, quam Metinæ.

298 Aduertant item, quod sicut necessarium est ad iustificandam emptionem, commutationem, vel dationem, vt sit actualiter, vel virtualiter vera merx vēditoris, quæ ematur, vel commutetur, vt præsupponunt l. 1. & 2. ff. de contrahen. empt. & §. pretium. cum seq. Inst. eod. ita etiam oportet ad iustificationem huiusmodi cambij per reductionem ad septimum, vt accipiens pecuniam præsentem, & vendens, vel commutans pro illa absentem, habeat illam in loco solutionis saltem virtualiter: & quod dans præsentem, vere velit illam absentem emere, vel cum illa commutare; alioqui esset ficta emptio, & mutuum palliatū, & consequēter vsurarium, & illicitum per dicta supra eod. cap.

299 nu. 230. Dixi, saltē virtualiter: quia sufficit, quod habeat eam sub credito; ita quod certo sciat, vel saltem probabiliter credat, quod tradet eam is, ad quem destinantur litteræ.

Aduertant etiam, quod sicut emens rem aliam absentem minoris, quā valeat communi æstimatione notabiliter, etiā detracto eo, quo minus valet propter absentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ illius partis notabilis, quæ ad iustum pretium requiritur. Ita etiā campsor, qui præsenti pecunia emit absentem, notabiliter minoris, quam valeat cōmuni æstimatione propter illam absentiam, etiā detracto, quo minoris valet propter absentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem illius partis notabilis, quæ ad iustum pretium requiritur. Et cōsequenter, qui cābiens, dat pecuniā minoris valoris, pro pecunia maioris valoris soluenda alio loco ei, qui nec realiter, nec credito eā ibi habet, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, quia virtualiter vsurā cōmittit. Nec ad excusationē sufficit quod ignoret, eum illam habere, vel non habere: sed oportet, vt sciat, vel probabiliter credat eam habere: quia ignorantia, etiam facti eius, quod oportet scire, non excusat. 1. quæst. 4. §. notandū. qualis est hæc. argu. cap. innotuit. cū glos. de elect.

Quin-

Digitized by Google

Quinto, quod tam in his duobus generibus cambiendi, quam in alijs debet seruari contenta in extrauag. Pij V. quæ sic habet.

300 PIVS Episcopus &c. *In eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, & infra. Primũ igitur damnamus ea omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca ij, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem suas cambij tradunt; sed non mittuntur, vel ita mittuntur vt transacto tempore vnde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiusmodi litteris traditis pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, vbi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes, & recipientes vsque a principio ita conuenerat, vel certe talis intentio erat, neque quisquam est, qui in nundinis aut locis supradictis huiusmodi litteris receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecuniæ siue depositi, siue alio nomine ficti cambij traduntur, vt postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur. sed & in ipsis cambijs, quæ realia appellantur, interdum (vt ad nos perfertur,) campsores præstitutum solutionis terminũ lucro ex tacita, vel expressa cõditione recepto, seu ẽt tantũmodo promisso differunt. Quæ vĩa nos vsuraria esse declaramus, & ne fiant districtius prohibemus.*

Porro, ad tollendas quoque in cambijs, quantũ cum Deo possumus occasiones peccandi, fraudesq; fœneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat, siue a principio, siue alias, certum & determinatum interesse, etiam in casu non solutionis pacisci, neque realia cambia, aliter quam pro primis nundinis vbi illæ celebrantur. Vbi vero non celebrantur, pro primis terminis iuxta receptum locorum vsum exercere, abusu illo prorsus reiecto, cambia pro secundis, & deinceps nundinis siue terminis exercendi. Curandum autẽ erit, in terminis, vt ratio habeatur lõginquitatis, & vicinitatis locorũ, in quibus solutio destinatur, ne, dũ longiores præfiguntur, quã loca destinatæ solutionis desiderant, fœnerandi detur occasio. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnat. Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo primo Kal. Feb. Pont. nostri anno sexto.

301 Nota primo ex hac Extrauag. id, quod dixi supra nu. 286. scilicet, sola, & omnia cambia ficta, & simulata hic appellari sicca: & omnia & sola vera, realia, quod colligitur ex verb. sicca, adiuncto verbo, & ita finguntur, & verb. realia, & toto orationis contextu: & ita non damnat omnia cambia, in quibus campsor dat prius, quam accipiat, licet omnia illa appellentur sicca, secundũ Laurentium supra relatum in nu. 294.

Nota secũdo ex verbiculo, vt contrahentes, &c. ad iustitiam cambij per litteras requiri illud tertium, & quartum quæ supra nu. 285. & 297. diximus esse necessaria; videlicet, q̃ campsor sciat, vel probabiliter credat, eũ cui dat pecunias posse soluere vbi promittit, & q̃ litteræ dentur ad alium locũ distantem.

Nota tertio, quod est vsura nomine cambij personata illud lucrum, quod capiunt campsores nomine cambij, vel recambij a debitoribus propter dilationem, quam concedunt eis vsque ad proximas nundinas, quod etiam probat cap. consuluit. de vsur. Sed non adeo clare. quod est limitandum saltem quo ad forum conscientiæ, quando pro vero interesse id caperet, per proxime dicta, nu. 297. & prius supra eod. cap. nu. 239.

Nota quarto, quod licet iure communi licuisset ante hanc Extrauag. conuenire a principio, vel postea ante terminũ solutionis super ĩteresse verisimili, vt certum quid solueretur, adeo q̃ dixit Med. in C. de resti. fol. 132. soluendum

dum esse interesse verisimile, conuentū a principio, licet in fine appareat nullum futurum fuisse, cui consentit Sotus lib. 6. q. 1. art. 3. de iust. & iur. postea tamen non licet in hac materia cambiorum, licet in alijs sic, quum a iure antiquo nō recedatur plusquam exprimitur. l. præcipimus. C. de appel. quod tamen limitandum est, quo ad forum conscientiæ, quando certificatio esset equa coram Deo: quia hęc lex, vt ex ea patet, fundatur, quo ad hoc in præsumptione, cui non est locus in illo foro, cap. tua. & cap. is qui. de sponsa. cum eis adnotat. An autem idem sit in mutuo, quod in cambijs, dubitari posset, & disputando vtraque pars defendi. Sed quia hęc lex in hoc est exorbitans a iure communi, iustior videtur pars negatiua.

Nota quinto, quod non possunt exerceri cambia, nisi quo ad proximas nūdinas, vel proximos terminos ad soluendum cambia prætigi consuetos: quod tamen arbitror limitandum esse, quo ad effectum cartus cambiendi, ad secundas, vel tertias nundinas, quam ad proximas. Non enim videtur Pius prohibere, ne maior dilatio detur debitori sine vllo maiori campsoris lucro, arg. l. quod fauore. C. de leg. & cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.

Nota sexto, quod per hæc solui potest quæstio quotidiana, quā sæpe in Vrbe fuimus interrogati, An liceat vni Hispano dare alteri Romæ centum scuta pro centum soluēdis ab eo in Hispania cum aliquo augmento? Ad quam breuiter respondemus, primo, quod non per viam interesse lucri cessantis, si non habebat illa destinata ad mercandum, vel ad emendum aliquid frugiferum: quia nullum verum tale interesse prætendere potest, per proxime dicta, num. 297. Secundo, quod non potest etiam per viam emptionis, & commutationis rei præsentis cum re absente, si ille nec formaliter, nec virtualiter habet illa in Hispania, per supradicta eod. num. 298. Tertio, quod potest per viam emptionis, vel commutationis r. i præsentis cum absente, si alter vere habet illa scuta, quæ vendit in Hispania formaliter, vel virtualiter in reditibus beneficij, vel aliorum bonorum, vel in tali credito, quod probabiliter creditur per litteras eius destinatas ad aliquem cognatum, vel amicum tradenda esse ea ibi, per supradicta, eodem numero 298. Idque duplici ratione. Prima ratione absentiæ, ob quam valet minus. Secunda ratione valoris: quia plus valent hic centum, quam ibi totidem. Quarto, quod licet etiam per viam mutui, præsuppositio, quod eadem pecunia valet hic plus, quam ibi; immo, & si non valeret plus, facta facultate mutuatario soluendi in Vrbe, aut si malit in partibus cum cambio, quo traductio illorum in Vrbem constabit. quia hoc casu nil videtur capi vltra sortem, nisi ad summum interesse damni emergentis, præsertim, si qui dat, eget illis, vel putatur eis opus habiturus in Vrbe.

Non obstat decisio illa S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 30. quod vsuram committit, qui campsor Romæ dat alteri centū ad agendum sua negotia soluenda Parisijs intra octo menses cum auctario quinque vel octo, quem sequitur Siluest. verb. vsura. 4. q. 13. & Gregorius Lopez l. 31. 5. par. tit. 11. Tum quia loquitur de mutuante, vel de illo, qui sola ratione dilationis datæ ad soluendum accipit aliquid vltra sortem, quod colligitur ex dilatione octo mensium, & ex eo, quod eadem pecunia plus valet Parisijs, quam Romæ, quod nunquam licet per cap. in Ciuitate. de vsur. & cap. ad nostram audientiam.

de empt.

Digitized by Google

de empt. Supradicta vero procedunt in illis, qui alia ratione, quam mutui, vel dilationis accipiunt plus: puta ratione emptionis rei, quæ minus valet ob absentiam, vel ob locum, in quo est, vel ratione interesse lucri cessantis, vel damni emergentis.

Nota octauo, quod id, quod vulgo dicitur, scuta & ducatos, quibus vtuntur mercatores, & campsores in nundinis cambiendo, esse maioris pretij, & diuersos ab illis, quibus vtuntur in emendis rebus necessarijs, & mercibus, non est intelligendum, quod ipsi mercatores augent, vel minuunt pretium eorum, vel quod apud eos pluris valent: sed quod ducatus, vel scutum cum auctario, quod soluendum est pro eo aliò remittendo, vel aliunde remisso valet pluris: & quod quantum debeat esse illud auctarium arbitrantur ipsi tamquã boni viri, & in arte periti, attenta varia variorum locorum distantia, & maiore copia, vel penuria pecuniæ campsibilis, & merito: quia res indefinitę arbitrio boni viri sunt fiendæ, l. 1. ff. de iure delib. cap. de causis. de offic. delegati. Vnde non omnes ducati cum auctario suo, quibus vtuntur in cambiendo sunt eiusdem pretij, sed varij, & maioris, & minoris iuxta varietatem locorum, ad quæ, vel vnde remittuntur soluendi: & ita non sunt damnandi, tamquam fictitij, vt aliqui, quos in prædicto Commentario sequuti fuimus, damnant.

302 Defendere autem illos, qui mutuant sub vsuris Regibus, &c. aliquo modo eos cogentibus, non videtur facile. Tum quia id iure naturali est peccatum, vt dictum est supra, num. 211. quale ob nulla mala vitanda admittendum est, cap. itane. & cap. tollerabilius. 3. quæst. 5. Tum quia pro nulla re licet mentiri, gloss. iuncto textu recepto in cap. si aliquid. 22. q. 4. & mentiri, & ad vsuram dare parificari videntur in cap. super eod. de vsur. Tum quia saltē multi eorum ratione interesse non possunt illas accipere: quia pecuniam, quam mutuant non habent paratam ad exercendam mercaturam, nec ad prædia, & census emendos, vt satis definit Sotus lib. 6. quæst. 1. art. 3. de iust. & iure. Tum quia ratione cambij non videntur posse accipere: quia non est licitum cambire cum lucro in loco ad eundem, neque in nundinas secundas, vel tertias per prædicta: & Reges capiunt mutuum non soluendum vere in locis extra sua dominia sitis, licet fingant illud in suis litteris: & omnia cambia ficta reprobantur. Tum quia, vt audio, capiunt illas pecunias cum promissione soluendi auctarium ad rationem 5. 8. aut 10. pro 100. in anno, quod ad nullum genus cambij liciti reducitur. Tum denique, quia difficile est reducere huiusmodi lucrum, ad lucrum cambij septimę speciei, & ad nullum aliud iustum potest reduci. Quare consulendum videtur viris pecuniosis non exercentibus mercaturam, neque intendentibus emere prædia, vel census, etiam si non mutuarent, vt sine vllo temporali auctario gratis principaliter mutuent suas pecunias prædictis Regibus pro spirituali virtutis, & meriti, sperantes minus principaliter aliquam remunerationem antidoralem: aut certe emant ab eis census iusto pretio cum pacto redimendi constitutos super reditibus publicis illarum, vel illarum Ciuitatum, vel statuum: habentibus vero pecunias destinatas ad lucra prædicta mutuent sub interesse verisimili lucri cessantis.

Digitized by Google

De octauo præcepto Decalogi, Non ſis falſus teſtis. Cap. XVIII.

1 *Præceptum octauum quid principaliter, & quid ſecundario prohibeat.*
2 *Teſtans ignotum eſſe verum, vt peccat.*
3 *Peccatum verborum ſeptuplex, & præcipue ex intentione iudicandum. & nu. 4.*
3 *Mendacium, quid quotuplex, & quod mortale, etiam in iudicio.*
5 *Miracula falſa, & vitam ſanctorum fictam prædicans.*
6 *Promiſſio quæ obligat ad mortale, late.*
7 *Deliberatio, quæ ad obligationem ſufficit.*
8 *Simulatio, & Hypocriſis mendacia factorum, & quæ mortales.*
9 *Iudicium temerarium quid, & crebro parit mendacium.*
10 *Contumelia, conuitium, & improperium quid.*
11 *Honor quid, & quæ inhonoratio mortalis.*
12 *Correctio iuſta, quæ contumelia carere debet.*
13 *Suſurratio quid, quæ mortalis; differt a detractione, & contumelia. & ſeq.*
15 *Deriſio quid, quæ blaſphemia, & quæ mortalis. num. 16.*

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præſupponimus primo, ex mente S. Thom. recepta 2. 2. q. 122. art. 5. ad 2. & latius Alex. Halen. in 3. par. q. 1. quod hoc præcepto principaliter prohibetur latio falſi teſtimonij iudicialis, & veri celatio: & ſecundario omnis ſignificatio inordinata verborum, ſignorum, & factorum, quæ fit mentiendo, inhonorando, ſuſurrando, deridendo, maledicendo, detrahendo. De quibus omnibus, quo ordine propoſita ſunt, dicetur.

Secundo præſupponimus, quod omnis ſignificatio huiuſmodi eſt, ſaltem peccatum veniale, per tradita ſupra Prælud. 7. Tum quia eſt iniuria verborum, & quæcunque talis eſt ſaltem venialis. Mortalis autem eſt omnis, & ſola illa, quæ fit animo notabiliter iniuſte nocendi in bonis ſpiritualibus, aut temporarijs, quamuis non noceat: & illa, quæ fit nocendo notabiliter, aut dando cauſam ita nocendi ſine tali animo: aduertendo tamen, aut aduertere debendo per illam notabiliter noceri, aut cauſam notabilis nocumenti dari, alias non: quamuis iniuria grauiſſima ſit, iuxta mentem S. Thom. vbi ſupra, & q. 73. art. 2. declaratam vtrobique per Caiet.

Primo igitur peccat mortaliter contra hoc præceptum teſtis, qui facit aliquid ex ſeptem poſitis infra, cap. 25. num. 39. nam falſum teſtimonium ob tria eſt peccatum mortale, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 78. art. 4. quod probatur per cap. 1. de crimi. falſ. puta ob iuramenti violationem, quæ fere ſemper eſt mortalis, per ſupra dicta in cap. 12. Ob iniuſtitiam, quæ etiam eſt mortalis, quum eſt notabilis, alias non per ſupradicta in cap. 11. numero 1. & ob perniciem mendacij.

2 Ad noue autem hic quæſitum; An teſtis teſtatus aliquid eſſe verum, neſciés eſſe tale, ſed credens cuipiam illud affirmanti, teneatur reſtituere illud, quod ob id condemnatus ſoluit? Reſpõdeo, nõ teneri (licet peccet grauiter) ſi affirmans eſſet tantæ probitatis, vt ei confitenti, communicãti, & Chriſtianè viuẽti me-

Digitized by Google

ri merito credi possit; quia iuste credere potest, se nemini in iustitiã fecisse, arg. gloss. singularis l. Titio fundus. ff. de cõd. & demõ. ornatę a Felĩ. ĩ cap. cũ cõtingat. de rescrip. alioqui sic: & etiam si contrarium rescierit; quia contrariũ credere debet; nã ĩ claris nõ est locus coniecturis, l. cõtinui. §. cũ ita. ff. de ver. obl.

Secundo peccat, qui mentitur notabiliter nocendo, iuxta illud Sapien. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam.* Dixi, notabiliter: quia alioqui solum venialiter peccaret per supradicta. Mendacium autem est significatio falsi, vel putati falsi pro vero, secundum Aug. in cap. homines. 22. q. 2. nã illud quod additur in §. ille. sub cap. beatus. ead. caus. & q. de animo fallendi, non est necessarium ad essentiam mendacij: sed ad maiorem eius grauitatem secundum mentem eiusdem ibidem, & omnium: & ita est actus contrarius virtuti, quæ appellatur veritas, quæ dirigit ita nos ad conformandum dicta, & facta nostra, vt vera dicamus, & fidem seruemus, iuxta S. Thom. 2.2 q. 110. artic. 3. ad 5. Narratio autem fabularum Aesopi, aut aliarum similium significando expresse, aut tacite eas non esse veras, non est mendacium, vt recte Caiet. in dicta q. 10. art. 1. insinuauit: quia non significatur per eam falsum pro vero.

3 Diuiditur autem mendacium, primo in formale tantum, quo significatur verum putatum falsum. materiale tantum, quo significatur falsum putatũ verum, & mistum, quo significatur falsum putatum falsum, vt declarat S. Tho. vbi supra art. 1. Secundo in iocosum, quo tantum delectatio quæritur. Officiosum, quod nemini nocet, & alicui prodest; quæ duo non sunt mortalia, etiam si a Religioso, aut ab alio cuiusuis status perfectionis dicantur: nisi iuramento firmentur, aut cum magno scandalo dicantur, aut animo non abstinendi ab eis: quamuis essent mortalia, aut contra conscientiam, quæ illa esse peccata mortalia dictaret secundum vtrumque Tho. in eadem 2.2. q. 100. art. 3. & 4. Pernicioſum, quod alicui in rebus spiritualibus, corporalibus, aut temporarijs nocet, & est mortale, quando dicitur cum intentione notabiliter nocendi, aut notabiliter nocet. Ad quas tres species reducuntur illæ octo, quas S. Augustinus posuit in cap. primum. 22. q. 2. quarum quælibet suo genere est mala, etiam secundum Aristot. in 4. Ethic. quia est inordinatus actus, vt supra dictum est, & ita nõ potest dici absque peccato, saltem veniali, etiam pro vita, vel anima alicuius seruanda, cap. super eo. de vsur. & in dicto cap. primum. & S. Thom. vbi supra art. 3. qui in q. 69. art. 1. sensit, omne mendacium iudiciale, etiam leue esse mortale: quod verum esse de mendacio rei ad iudicium pertinentis, & non alterius dixit ibi Caieta. & sentit in dicta q. 110. art. 4. Nos tamen asseruimus, in cap. fratres. num. 27. de pœnit. dist. 5. quod mendacium de re leui, etiam pertinente ad iudicium, non est mortale, consentiente doctissimo, nec minus Christiano doctore Magistró Fratre Martino a Ledesma professore huius nostræ Academiæ Conymbricensis celeberrimo, qui gloria, & magnum decus est Illustrissimi Ordinis Dominicani. quod ipsum fecimus in rep. cap. inter verba. 11. q. 3. postquam legimus Sotum de ratione tegendi secreti, vbi membro 2. quæst. 7. idem tenet, concludendo, nullum mendacium esse mortale, eo solo, quod in iudicio exteriori, vel interiori dicatur, quod extra illud dictum, tale non esset: nec per consequens quando non est notabiliter damnosum, nec iuratum, sed tantum esse veniale,

vt etiam

vt etiam infra cap. 21. nu. 37. repetemus. Ita quod per solam circumstantiam iudicij, nisi alia concurrant non fit mortale. Per quod cessat oppositio cuiusdam docti fundata in alio nostro dicto infra eodem. nu. 57. scilicet reuni mortaliter peccare, negando veritatem iudici competenti iuste interroganti: qui tamen non peccaret negando extra iudicium alteri: quia ibi præter circumstantiam iudicij concurrunt saltem duæ aliæ, scilicet iuramentum, sub quo respondet reus: & quod lex diuina, & humana obligant dicere verum, quando iudex competens iuste interrogat, iuxta S. Thom. receptum in 2. 2. q. 69. art. 1. & q. 70. art. 1. & probatur tit. de interro. actio. & quod sit notabile damnum accusatori. cap. quisquis. 7. q. 8. aut Reip. cui notabiliter interest crimina puniri. cap. vt famæ. de senten. excomm. & l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil.

4 Tertio peccat, qui mentitur in materia fidei, sacræ scripturæ, vel morum; quia de sua natura est notabiliter pernicioſum, iuxta Sanc. Thom. in d. q. 100. art. 4. quod ibi limitat Caiet. non procedere quando id fit per solum multiloquium, vel alias sine animo & periculo nocendi notabiliter, & persuadendi aliquod falsum alicui. Vnde infertur, non esse mortale allegare falsè in pulpito, vel in cathedra, dicendo tale quid esse in illo, vel illo cap. vel lege, quod est in alio, aut tribuere August. Hiero. Bar. vel alijs, quod alius dicit.

5 Quarto peccat, qui concionando, falsum miraculum, sciens tale esse, narrat: aut data opera vitam alicuius sancti aliter quam sit fingit, iuxta Caietan. vbi supra; quia est pernicioſum notabiliter; quoniam ex parte dicentis fides & existimatio miraculis Christi, & eius sanctorum adimitur.

Quinto peccat, qui promissionem obligantem ad mortale non adimplet eo modo, quo debet, cap. iuramenti. 22. q. 5. & cap. 1. de pact. quia species mendacij notabiliter pernicioſi est talem fidem & promissionem non adimplere.

6 Porro promissio, quæ obligat ad mortale, est omnis vera, deliberata, & voluntaria, etiam nuda, rei licitæ, possibilis, & notabilis, quā mutatio rerum status non eneruauit. Dixi, Omnis, vt non solum comprehēderet promissionem factam Deo; quale est votum, de quo supra cap. 12. num. 24. sed etiam homini, etiam hosti, cap. noli. 23. q. 1. & non solum expressam: sed etiam tacitam, l. Labeo. & l. item quia. ff. de pact. Dixi, Vera, ad excludendam fictam, quæ fit animo non obligandi, vt sentit S. Tho. 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5. & facit cap. humanæ. 22. q. 5. & l. obligationum. 1. ff. de actio. Quamuis peccet significando animum, se obligandi, quem non habet, etiam mortaliter, si alicui notabiliter noceat, vel intendat nocere per predicta.

Ex quo infertur, non obligare promissionem, cuius causa principalis non est vera, si ei, qui promisit, non erat animus se obligandi absque ea: nec refert quo ad forum conscientiæ, vtrum causa exprimatur, aut taceatur: quia opinio Collect. & Panor. in cap. 1. de don. & in cap. si cautio. de fide instr. qui expressionem causæ requirunt, intelligitur in foro exteriori, in quo absq; ea animus obligandi non præsumitur, vt recte insinuauit Silu. verb. pactum. q. 4. non autem in foro conscientiæ, in quo soli veritati standum est, cap. humanæ aures.

7 22. quæst. 5. & cap. tua. de sponſ. Dixi, Deliberata: quia facta absque deliberatione ad id necessaria non obligat per ea, quæ supra cap. 12. num. 24. & 26. de voto dicta sunt. Ex quo colligi potest, quod illa deliberatio sufficit, & requiritur,

Digitized by Google

quiritur, quæ sufficit, & requiritur ad votum. Dixi; Voluntaria: quia metu, aut dolo extorta non sufficit in conscientia: nisi adsit iuramentum, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. nec etiam in foro exteriori: quia quãuis regulariter actori actio detur: reo tamen exceptio conceditur. l. 2. C. de inuti. stipul. & l. ad inuidiam. C. de his quæ vi. Dixi etiam, Nuda; quia iure naturali, diuino, & canonico etiam illa obligat. c. 1. de pact. & l. 1. ff. eod. tradit Inn. in cap. nouit. de iud. & Fel. in proœmio Gregoriano, nu. 25. & in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. num. 55. post Bar. in extrauag. ad reprimendam. verbo denuntiationem. Dixi; Rei licitæ; quia illicitæ non obligat. cap. in malis. 22. q. 4. Dixi; Possibilis; quia promissio rei impossibilis non obligat. l. impossibilium. ff. de regul. iur. cap. nemo ad impossibile. eod. tit. lib. 6. Dixi; Notabilis; quia cum furtum rei non notabilis non sit peccatum mortale, licet veniale sic, vt supra dictum est cap. 17. num. 3. a fortiori, nec violatio promissæ rei exiguæ erit mortalis: quamuis venialis sic. quæ autem res sit notabilis supra dictum est cap. 17. nu. 4. Per quod a mortali excusantur, qui promittunt alicuius nomine salutem alicui se dicturos, aut alia mandata parui momenti ad aliquem perlaturos, & postea non perferunt. Et qui precationem Angelicam, & alia similia parua pollicentur, etiam si iuramento, aut voto id ipsum confirmassent, secundum eos, quos in hac traductione sequimur in d. cap. 12. nu. 10. & 40.

Dixi, quam mutatio rerum status non eneruauit: quia tali mutatione superueniente, non obligat, iuxta Senecam lib. de benefic. approbatum per S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. vt si is, cui promisi ensem, insaniuerit, cap. ne quis. 22. q. 2. Vel si quam promisi ducere, fornicata fuerit. cap. quemadmodũ. de iureiur. vbi glo. notab. Vel si quod tempore promissionis erat licitum, fiat illicitum. argu. cap. Quintauallis. de iureiur. Vel si altera pars eam remittat, vel pro sua parte non impleat id, cuius causa promissio facta est. l. cum proponas. 2. C. de pact. cap. peruenit. 2. de iureiur. Dixi, Cuius causa &c. quia si alicui absolute aliquid promiseris, sine respectu rei ab eo promissæ: contra, ille aliquid tibi promiserit sine respectu rei a te illi promissæ, non liberaberis ab obligatione ex eo, quod tibi non satisfaciat: nec contra, ille ex eo, quod tu illi non satisfacias, iuxta notata in d. cap. peruenit, & dicta l. cum proponas. Quæ non sunt intelligenda de qualibet mutatione, sed de illa, quam si promittens præcogitasset, non promisisset, cui fides habenda est in foro conscientiæ, iuxta glo. fing. cap. significasti. 1. de homicid. & etiam exteriori, si iudicio prudentis viri consideratis negotij circumstantijs nequaquam promisisset, si illud præcogitasset. qua de re copiosius super glo. dicto cap. quemadmodum. scripsimus.

8 Sexto peccat mortaliter, qui factis rem aliquam falsam pro vera in damnum notabile alterius significat: vt qui vult apparere bonus, aut facit quo appareat talis, nolens esse talis: quia est mendacium pernicioſum: nam mendacium dicitur etiam in factis; qualis est simulatio, qua significamus esse, quod non est: & hypocrisis, qua significatur bonus, qui non est talis, iuxta mentem S. Aug. & S. Isidori explicatam per S. Tho 2. 2 q. 111. asserentem, paria esse dicta factis, aut verbis mentiri. facere autem aliquid, quo quis appareat bonus, quum non sit, sine notabili alterius damno solum est veniale: sed facere opera, quibus

Digitized by Google

bus bonus appareat, cum non sit, sine intentione ostendendi se bonum, non est etiam veniale, iuxta mentem omnium, quam recte Caietanus explicat in Summa verb. Hypocrisis. nisi collimetur illud in aliquem finem malum; puta, vt aliquas hæreses doceat, aut aliquam dignitatem ecclesiasticam, aut temporariam, qua indignus est, consequatur, aut nisi in tali simulatione suum vltimum finem constituat, iuxta Alex. 2. par. de Hypocris. & Caieta. vbi supra. Peccat etiam, saltem venialiter, qui vult bonus videri, cum non sit, etiam si id ad ædificationem proximi referat: quia non sunt facienda mala, vt inde bona eueniant, Roman. 3. cap. neque. cap. deniq; 14. quæst. 5. Ad nouc hic quæsitum, scilicet, An peccet, qui fingit se talem genere, conditione, gradu &c. qualem requirit optio ad collegia, vel alia munera? Respondemus, quod sic, per dicta supra cap. 17. num. 107.

9 Septimo, qui per leuia, & minus idonea indicia, aut signa, in iudicio, aut extra illud, firmiter iudicat de proximo aliquid mali in eius damnum notabile, vel quod peccat mortaliter, aut est in peccato mortali: quia est mendacium mentale pernicioſum contra illud 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare*. secundum mentem Sanct. Tho. 2. 2. q. 66. art. 6. Qualis est, qui damnat peccati mortalis aliquem bonæ existimationis, aut incognitum, eo solo, quod videat eum cum muliere secreto loquentem: vel eo quod videt aliquem comedere mane, aut sæpe in die ieiunij ex præcepto; quia forte causam non ieiunandi habet: aut eo quod vidit aliquem, non ita familiariter atque solebat cum aliquo versari, aut leuem aliquam iram ostendere: quia non omne odiū, & omnis indignatio mortifera est, vt supra cap. 14. num. 25. diximus: & alij similes, qui firmiter facile iudicant alios occidisse, vel furatos fuisse.

10 Octauo peccat, qui alicuius honorem notabiliter intendit lædere, vel lædit, aut causam dat lædendi per contumeliam, conuitium, vel improperium, secundum Sanct. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. iuxta cuius mentem *contumelia* est significatio alicuius mali culpę facta præsenti; vt appellando furem, pro quo facit l. 1. ff. de iniur. *Conuitium* vero, significatio facta præsenti alicuius mali culpæ, vel pœnæ, vel defectus naturę, vt appellando furem, vel cæcum, l. si non conuitij. C. de iniur. *Improperium* autem est significatio beneficij tempore necessitatis ei collati, quamuis hęc nomina frequenter confundantur.

11 Quæ tria sunt contraria honori: quoniam honor est exhibitio reuerentiæ, in testimonium alicuius excellentiæ, maxime virtutis, secundum S. Thom. 1. 2. q. 2. art. 2. & melius 2. 2. q. 63. art. 3. de quo nos latius in d. repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 3. & seq.

Dixi, Lędere intendit &c. quia si huiusmodi significatio fieret causa iustæ castigationis, aut correctionis, non esset peccatum. nam Christus appellauit discipulos stultos. Luc. vlt. & Apostolus Galatas insensatos, ad Galat. 3.

12 Dixi, Iuste: & ita cum causa principalis eius est correctio, & non ira: quia si hæc esset causa principalis, graue peccatum foret, & frequenter mortale, vt ait Siluc. verb. contumelia. cui addo primo Sanc. Thomam dicere in eod. art. 2. quod quamuis hoc absque peccato fieri possit: fit tamen rarissime, vbi ait Caiet. numquam id fieri posse, nisi quando specialiter Spiritus sanctus inspirat, dicente Ciceron. 1. offic. *Omnis animaduersio, & castigatio contumelia vacare debet.*

Digitized by Google

debet. Secundo, quod vt absque peccato fiat, etiam propter correctionē, oportet vt solum significetur vitium cuius correctio prætenditur, alioqui enim esset mentiri, & sic peccaretur cap. primum. 22. q. 2. Tertio, eum, qui contumeliam alteri facit, animo eum infamandi, præter peccatum contumeliæ, etiam detractionis committere, & non sufficere confiteri, quod alteri dixerit contumeliam: sed oportet confiteri, quod eam dixit, & intentione eum infamandi, vt vbi supra num. 456. diximus.

13 Nono peccat, qui bonam amicitiam aliquorum intendit notabiliter lædere, vel lædit, aut dat causam lædendi per susurrationem, animaduertens, vel animaduertere debens, se id facere, per dicta supra, nu. 2. Susurratio autem est significatio inordinata mali culpæ alienæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, alteri facta, per quam seritur discordia, vel causa discordādi inter eos, secundum S. Thom. 2. 2. q. 74. art. 1. secundum quem ibidem, eo differt a contumelia, quæ lædit honorem, & a detractione, quæ famam, quod hęc lædit amicitiam. & est grauissimum peccatum, secundum eundem ibidem, & non debet absolui donec, quo ad eius fieri poterit, illos inter se reconciliet: aut si id præstare nō potest, damnis inde sequutis iudicio boni viri satisfaciat, iuxta summam Rosel. verb. inuidia. §. 6. nostro tamen iudicio absoluendus est, modo firmiter hoc facere proponat, per dicta supra cap. proximo. num. 59.

14 Dixi, Bonam amicitiam: quia sanctum est (iuxta illud Matth. 10. *Non veni mittere pacem, sed gladium.*) tollere malam; qualis est concubinariorum; qualis erat Iudæorum contra S. Paulum Actor. 23. Dixi, Notabiliter; quia exigua læsio non est mortalis per supradicta eod. nu. 2. Dixi, Per susurrationem; quia si fieret per ordinatam significationem, non esset peccatum per ea, quæ dicta sunt de bona amicitia: & de tali necessario est intelligendum id, quod ait Sot. lib. 5. q. 5. de iustit. & iur. dicens licitum esse vni minuere de amicitia duorum, quo cum eorum altero amicitiam contrahat, cum quo absque illa diminutione non potest: & id quod subdit non esse scilicet plusquam veniale minuere amicitiam aliquorum, nulla inter eos inimicitia inducta, necessario etiam est intelligendum de diminutione, quæ non lædit notabiliter: quia neminem excusat a mortali lædentem alium notabiliter propter vtilitatem suā, vel alienam, cap. forte. & cap. denique. 14. q. 5. & cap. non est putanda. 1. q. 1.

15 Decimo peccat, qui notabilem erubescentiam, vel animi perturbationem, per derisionem intendit inijcere alicui, vel inijcit, aut dat causam illius, aduertens, vel aduertere debens se id facere, per prædicta num. 2. Derisio autem est significatio inordinata mali culpæ, aut pœnæ, vel defectus naturæ ad inijciendam erubescentiam, secundum S. Tho. receptum 2. 2. q. 73. art. 1. & 2. secundum quem eundem, eo maior derisio est, quo maior est, qui deridetur, & minus debet derideri. Quare maxima est Dei, Sāctorum, & rerum ei sacrarū. Isai. 27. sed hæc etiam est blasfemia, vt ait Caiet. in dicto art. 2. Proxima huic est derisio parentum, Prouerb. 30. Et huic proxima, bonorum & iustorū, Ioan. 16 12. Derisio etiam aliorum qualificata, vt supra est mortalis, secundum omnes. in quam sæpe Aulici incidūt, qui sine vlla miseratione eo magis aliquem derident, quo magis erubescit. Dixi, Inordinata; quia ordinata, vt iocosa de exiguo aliquo malo alterius, vt paruo rubore suffundatur, est actus virtutis

Eutrapelię

Eutrapeliæ, quem S. Tho. 2.2 q. 168. art. 2. iucunditatem vertit, & inclinat ad recte vtendum ludicris. Venialis autem quando parum exceditur modus. Mortalis vero, quando inducit magnam & notabilem perturbationem, iuxta omnium sententiam. Differt autem ab alijs verborum peccatis: quia eius finis est, vt quis turbetur & erubescat, secundum S. Tho. in d. q. 75. art. 1.

Vndecimo peccat, qui maledicit, &c. vt supra in secundo præcepto, cap. 12. num. 86. & infra cap. 23. num. 117. dictum est, hoc addito, quod maledictio non accipitur hic pro maledicto, sed pro imprecatione mali, iuxta S. Thom. vbi supra, quæst. 76.

De detractione siue murmuratione.

17 *Bonis in quinque honorarijs nocens vt peccat.*
17 *Detractio quid, quotuplex, & quæ mortalis. & 18. 21. & 22.*
19 *Fama quid, vt hic accipitur, & quotuplex.*
20 *Famæ damnum notabile quid. & 21. 22. 23.*
24 *Detractor quod falsum imponens peccat mortaliter. & 25.*
26 *Detractor, qui secretum detegit, peccat mortaliter. & 27.*
28 *Prodigalitas etiam famę regulariter non est mortalis.*
29 *Detractor, qui suum crimen detegit etiam tortus.*
30 *Detractor non est accusator, aut alias iuste crimen detegens. & seqq.*
34 *Detrahit qui inuentor libelli famosi illum legens. nu. 34 & 35.*
36 *Detractor quis audiens, vel referens mala, vel bona tacens. nu. 37. & 38.*
38 *Detractor quis iudex inquirens, interrogans, vel iubens denuntiari, vel visitans, aut procurans occulta scire, nu. 39. 40. & 41.*
42 *Restituere famam, vel alias compensare læsor, & hæres tenentur. & seqq.*
44 *Famam non læsam tentans eam lædere non restituat, etiamsi &c.*
45 *Fama læsa mendacio aliter quam læsa vero restituenda.*
45 *Famæ restitutio condonari etiam iuste potest, nisi &c.*
46 *Debitum condonat is, cui principaliter debetur.*
47 *Famę ablatio an compensetur ablatione reciproca.*
47 *Famæ debitum non tam facile tollitur, ac actio iniuriarum.*
47 *Famę restitutio excusatur vitæ, vel salutis periculo, & oblitione, & num. 48. & seqq.*
49 *Reus negans quis non infamat accusantem.*
50 *Famam qualis relator mali non restituit.*

17 DVodecimo peccat mortaliter, qui alicuius aliquod quinque bonorum honorabilium; scilicet laudis, honoris, famæ, gloriæ, & reuerentiæ, quæ infra, cap. [illegible] num. 9. definientur, notabiliter intendit lędere, vel lædit, aut dat causam lædendi. quod quia frequenter fit per detractionem, secundum S. Thom. 2.2. q. 73. art. 2. secundum quem ibidem, & latius tradita per nos in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 6. Detractio siue murmuratio, vel infamatio, quæ pro eadem re hic sumuntur, definiri potest esse significatio alicuius

Digitized by Google

ius mali cuiuſpiam hominis non canonizati inordinata, expreſſa ſiue directa; & tacita, ſiue indirecta: quia læditur, vel periclitatur eius fama, vel gloria.

18 Dixi, Significatio, pro genere, in quo conuenit cum mendacio, & cum omnibus alijs verborum peccatis ſupradictis. Dixi, Alicuius mali, ad comprehendendum omne malum culpæ, pœnæ, & defectus naturæ, & etiam diminutionem boni. Dixi, Cuiuſpiam & non alterius, per ſtatim dicenda. Dixi, Hominis non canonizati: quia infamatio famæ, & gloriæ Dei, Angelorum, & Sanctorum, immo & creaturæ irrationalis, quatenus eſt creatura Dei, quo ad eius naturam, non eſt detractio: ſed blaſphemia, ſiue id fiat ad inhonorādum, ſiue infamandum, ſiue iocandum, & deridendum, ſecundum mentem S. Tho. 2.2.q.73.art. 3. & q. 13. art. 1. licet Angeli & canonizati noſtri proximi ſint, iuxta S. Auguſt. de Doctr. Chriſtiana, relatum a S. Tho. 2.2.q.25.art.10. Dixi, Inordinata: quia non eſt mala, immo bona ſignificatio iuridica, vt dicit S. Anton. 2. par. tit. 8. c. 4. in princ. Dixi, Expreſſa, ſiue directa. ad includendam illam, qua directe ſignificatur malum aliquod. Dixi tacita, vel indirecta ad includendam illam, qua dicendo bonum ſignificatur malum; qualis eſt illa, qua quis dicendo quod monachus eſt robuſtus, rubicundus, pinguis, artis venandi, & equitandi valde peritus, ſignificat tacite, quod carni magis, quam ſpiritui ſeruit. Dixi, Læditur, & non, Tollitur, ad includendam læſionem partis famæ. Dixi, Aut periclitatur, ad includendam ſignificationem mali, qua non læditur fama: ſed eſt cauſa ſufficiens ledendi ex parte ſignificantis: vt quū ſignificatur malum alicui non credenti illud propter ſuam virtutem, vel vtilitatem dicentis, vel auctoritatem fide dignioris ei contradicentis. Dixi, Fama vel gloria; quia ſignificatio mali, quatenus tollit honorem, non eſt detractio, ſed contumelia, vt ſupra eod. num. 1. Non addidi tamen, vt Sanct. Thomas & Antoninus, & communis verbum, Aliena: quia non ſolum eſt detractor, qui alium, ſed etiam qui ſe ipſum infamat, vt idem Sanctus Anton. dixit 3. par. tit. 8. cap. 4. §. 1. verſicul. primo modo. & ſentit Caiet. 2.2.q.73.art.2. dicentes, peccare eos, qui ſeipſos infamant: quamuis metu tormentorum id faciant. quod tamen vbi ſupra, & infra num. 29. moderamur. Non etiam addidi, Secreto, vt prædicti: quia quamuis regulariter detractio in abſentia fiat, poteſt tamen fieri in præſentia, vt ſæpe fit: nam qui alteri præſenti malum ſignificat, quo eum infamet, quamuis id (vt communis dicit) ſit contumelia, quatenus tollit honorem, eſt tamen etiam detractio, quatenus famam tollit, vt idem Sanctus Anton. vbi ſupra explicauit, & probatur per illud Ethic. 5. *Qui furatur, vt adulteretur, per ſe loquendo, magis adulter eſt, quam fur.*

19 Porro fama, vt hic accipitur pro bona tantum eſt exiſtimatio bona de aliquo, qua putatur bonus, vel habilis in aliquem bonum vſum. Dixi, Exiſtimatio pro genere, vt non ſolum comprehendat opinionem communem, ſed etiam particularem & ſingularem vnius, vel alterius per infra dicenda. Dixi, qua putatur, ad includendam exiſtimationem, qua quis putatur habere aliquod bonum, quod non habet, vel non tantum quantum putatur habere. Dixi, Bonus, propter exiſtimationem, qua putatur habere virtutes Theologales, vel Morales. Dixi, Vel habilis, &c. ad includendum exiſtimationem, qua quis putatur habere prudentiam, & alias virtutes intellectuales, & litteras, artes, ſagaci-

Digitized by Google

sagacitatem, industriam, habitudinem, vires, vel alias dotes animi, vel corporis inditas, vel quæsitas.

20 Vnde sequitur, quod fama est duplex. Altera, qua quis putatur esse bonus moraliter. Altera, qua putatur vtilis ad aliquem finem. Quamuis autem præfata quinque honorabilia differant inter se, quoad alia, vt traditur in dicto cap. 23. num. 9. quoad materiam tamen pœnitendi, & confitendi parum differunt: & ideo quidquid hic de lædente famam dicitur intelligi potest de lædente alia. Famæ vero, & aliorum quatuor bonorum honorabilium damnum est duplex. Leue, & Notabile. Leue est, quod nõ est notabile. Notabile autem damnum, quod est causa, vt infamato aliquod bonum notabile animæ, corporis, vel pecuniarum auferatur, aut putetur tali bono indignus, quod aperte sentit Caiet. 2.2.q.73.art.2. quamuis non ita explicet. Bonum autem notabile animæ, corporis, aut honoris dicitur, quod viro prudenti, & bono tale vi debitur, consideratis circumstantijs personæ, loci, temporis, & alijs, argu. l. 1. ff. de iure delib. & cap. de causis. de offi. deleg. quamuis supra cap. proximo, num. 3. nisi fuerimus determinare quantitatem damni notabilis pecuniarij.

21 Detractio porro diuiditur primo in septem species, secundum Alex. Alen. 2. par. q. 146. memb. 1. sub finem, & S. Th[illegible]m. 2.2.q.73.art. 3. ad 3. Et tres secundum Scotum in 4. lib. sent. dist. 15. q. 4. Sed, vt vbi supra diximus, reducuntur ad duas, quæ sunt significatio mali falsi, & mali veri secreti. Secundo diuiditur in formalem tantum, & materialem tantum, & formalem & materialem simul, vt supra eod. num. 2. mendacium diuisimus. Formalis tantum est, quæ fit animo lædendi, & non lædit. Materialis tantum est, quæ lædit, & non fit animo lædendi. Formalis, & materialis simul est, quæ fit animo lædendi, & lædit. Porro quælibet detractio suo genere est peccatum mortale: quia longe maius bonum est talis fama, quam pecunia, Prouer. 22. & Eccle. 41. Et læsio pecuniæ, qualis est furtum, est suo genere mortale, vt dictũ est supra cap. proximo, num. 2. & seq. ergo & detractio. Dixi, Famæ morum: quia secus est de detractione famæ aliorum donorum, vt mox dicetur. Est autẽ mortale, quoties fit animo famam proximi notabiliter lædendi: aut absque tali animo, eam notabiliter lædit: aut dat causam eiusmodi læsionis, aduertens aut aduertere debens probabiliter, ex suo dicto aut facto tale damnum inferri, vel illatum iri. Veniale tantum est, quoties fit animo lædendi parum, aut sine malo animo parum nocet, aut notabiliter, sed ignoranter, vel sciens, sed inaduertenter, quum non teneretur aduertere, argum. cap. 2. de constit. §. notandum. 1. q. 4. sub cap. turbatur.

22 Decimotertio peccat mortaliter, qui peccatum falsum mortale alteri imponit: quia per hoc bona fama morum alicuius notabiliter læditur, nisi per aliquam circumstantiam damnum famæ notabile, & periculum eius probabile excusetur. Dixi, Peccatum; quia detegere falsos defectus naturales, puta, quod est luscus, claudus, mancus, gibbosus, ignarus, & alia huiusmodi, quæ non pertinent ad bonam famam morum, non est suo genere, nec regulariter mortale, vt prædictum est: quia id de se non infert damnum notabile famæ, nec dat illi causam, vt vbi supra probamus. Dixi, Mortale: quia imponere, vel detegere veniale non est de se mortale: quia de se non infert damnum famæ notabile

notabile per proxime dicta. Dixi, De se; quia per accidens potest esse mortale; vt cum ex impositione, vel detectione venialium cuiuspiam fama notabiliter lædítur. Vnde, quidquid aliqui dicãt, inter impositionem, & detectionem venialium & mortaliũ hoc interest, quod horum detectio non infert de se damnum notabile, illorum vero sic: & ita nõnumquam hæc est mortalis, & illa venialis. Et consequenter non est vsquequaq; verum illud S. Anton. in 2. par. tit. 8. cap. 4. in prin. & Silue. verb. detractio. §. 2. scilicet, detractionem, quæ generalibus verbis sua natura tam mortalia, quam venialia comprehendentibus fit, non esse mortalem: quia immo est, quando cum damno notabili, aut magno eius periculo fit, aut coram eiusmodi personis, de quibus credi potest, eos tam maculas mortales, quam veniales concepturos esse: nisi expresse aut tacite non nisi de solis venialibus verba fieri admoneantur. Dixi, Falsum: quia longe rarius excusatur a mortali, qui imponit falsum mortale, quam qui detegit verum mortale, vt mox dicam. Per falsum autem intelligo etiam verum putatum falsum, quæ est detractio formalis tantum, quæ quo ad detegentem est perinde malum, ac si falsum esset, arg. cap. homines. 22. q. 2. Dixi, Alteri: quia imponere sibi nõ est mortale regulariter, & de se, vt infra, nu. 27. dicetur.

25 Decimoquarto peccat, qui imponit peccata venialia falsa, aut defectus naturales, vel pœnæ falsos cum talibus circumstantijs, quod inferunt damnum famæ notabile, vt ex proxime dictis colligitur. Noui quendam virum insigniter eruditum, & probum, ab adipiscendo egregio quodam munere impeditũ, per culpas veniales vanitatis & iracundiæ falsas; & quendam alium per defectus generis, visus, & virium naturalium falsos, ab amicitia valde vtili, & honorabili repulsum, per quod proxime dicta confirmantur.

26 Decimoquinto peccat, qui peccatum verum mortale secretum alterius detegit inordinate: nisi aliqua circumstantia excuset a mortali: quia licet longe grauius peccet ratione falsitatis, qui falsum imponit, quam qui verum secretũ detegit: ex parte tamen nocumẽti famæ pares sunt, quod sufficit ad hoc, vt detractio sit mortalis, per dicta supra eod. cap. nu. 2. Dixi, Secretũ: quia detegere notoria facti, vel iuris, vel famosa sine mala intentione nocendi, non est peccatum saltem mortale: quamuis illi, quibus deteguntur, ea ignorent: nec in regione vbi deteguntur, scirentur; vt si quis in Lusitania diceret, illum, vel illum in Castella fustibus ictum fuisse, etiam si ille sit in Lusitania præsens, & ab ijs, quibus dicitur cognoscatur, vt copiose in d. repet. probauimus quattuor fundamentis, & trium contrariorum solutionibus muniuimus, & sentit Caie. Tomo 2. Opusc. Tract. 31. respon. 9. & ante illum Ioan. Maior dist. 21. q. 2. Addidi, Notoria iuris; quia quæ contra ordinem iuris diuulgata fuerunt, propter infamiam diuulgari non possunt in eo loco, ad quem illa non peruenit, Sot. lib. 5. q. 10. art. 2. de iustit. & iur. Et idem dicendum de detectione illorum, quæ cito diuulganda sunt, facta ei, qui ea cito cogniturus est, iuxta S. Thom. in 4.

27 lib. sent. dist. 19. q. 2. ar. 3. ad 1. & 2. quem ibi retulimus. Dixi, Alterius; quia detegere propria peccata vera, & secreta, & imponere sibi falsa suo genere, & regulariter non est nisi veniale: quãuis per illud notabiliter fama lædatur, aut omnino amittatur, vt magister Sotus lib. de ratione tegendi, vel detegendi, mẽb. 1, q. 3. explicuit, & multo ante Adrian. in 4. de restit. q. 35. & Quol. 11. pag. 17.

Digitized by Google

28 sensit, quem ille non citat: quia prodigalitas regulariter non est peccatū mortale, vt sentit S. Thom. 2. 2. q. 120. art. 2. & 3. & detectio proprij peccati, non est iniustitia, sed prodigalitas famæ, iuxta glo. memorabilem in Proœm. Gregoriano, verb. prodiga. & par alia, quæ adduximus vbi supra, vbi conciliando cum hac opinione contrariam Caietani diximus, illam defendi posse, quando ex ipsius infamia damnum animæ, aut vitæ propriæ, aut alienæ, aut honoris, aut bonorum alienorum sequitur. Animæ propriæ, vt quando indigens notabiliter fama ad se honeste continendum eam prodigit. Animæ alienæ, vt qui pro iusto habitus hæreses, aut alia turpissima sua delicta detegit, quod probabile est fore causam, vt alij in eadem incidant. Vitæ propriæ, vt qui crimen aliquod detegit, ob quod eiusdem, aut alicuius membri iacturā mereatur. Infamiæ alienæ, vt qui monachus, aut monialis, seipsum infamant peccatis, quæ ipsorum ordini, aut monasterio notabilem infamiam inferunt. Bonorum alienorum, vt quum is, cuius opera ad sui gubernationem Respub. indiget ob illam, se facit ad id ineptum. In quibus quattuor casibus nemo neget, esse peccatum mortale se ipsum infamare: quia præiudicat alteri, vel sibi in his, quæ iure renuntiare non potest; qualis est salus animæ, & ad illam necessaria, cap. iurauit. cum ei adnotat. per alios, & etiam per [illegible] de prob. cap. tenor. de re iud. Qualis est etiam vita & amissio membri & corporis, l. nō tantum. ff. de appel. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap. contingit. 1. de sent. excō. glo. sing. l. pactum inter hæredem. ff. de pact. Aliorum vero præfatorum communis & nostra opinio procedat regulariter extra hos quattuor casus. quamquam hæc conciliatio omnino vtrorumque mentibus non congruit. quæ omnia limitantur procedere quum non peieratur: quia omne periurium suo genere est mortale, vt dictum est supra, cap. 12. num. 3.

29 Ex quibus sequitur a fortiori, regulariter non esse mortale de se confiteri crimina falsa, aut vera occulta ob metum tormentorum, cū facere illud sponte non sit tale. Est tamen mortale in quattuor casibus proxime dictis, nisi cum aliquod tale detegit persuasus torquendum esse, donec confiteatur, aut vitam amittat, vt singulariter & noue dixit Sotus lib. de ratione teg. & deteg. memb. 3. quæstione finali: quia eo casu, vt ille ait, non tam mortis suæ dat causam, quam vna morte multas redimit, quem vbi supra sequuti fuimus; quamuis nunc displiceat: nisi quando certus esset per alias coniecturas, quam per minas iudicis, quod vsque ad mortem torquebitur, vt quia solitus est iudex sæuire ita torquendo. Tum quia negare non possumus, hoc esse causam suæ occisioni præbere, quod nemini licet, cap. si non licet. 23. q. 5. Tum quia scire non potest veram iudicis voluntatem esse adeo firmatam: quamuis eam verbis iratis explicet. Interdum enim iudices fingere solent.

30 Dixi, Inordinate; quia qui iuridice id facit, non peccat; vt qui iuste accusat, immo meretur, alijs circumstantijs in id necessarijs concurrentibus, S. Anto. 2. par. tit. 8. cap. 4. ante §. tenet. & nos vbi supra copiose probamus, quamuis priuatæ vtilitatis causa accuset, nec secreta monitio præcedat, vt ibidem probauimus post Adrian. in 4. de Correct. frater. col. 17. ver. ad 2. & Sotum in dicto lib. de ratio. teg. memb. 2. quæst. 5. pag. 10. quidquid Silue. verb. accusatio. q. 3. & Caiet. 2. 2. q. 73. art. 7. dicant. quia iuste detegit: nisi odio, aut vin-

dictæ

31 dictæ immoderatæ appetitu id fiat. Idem dicendum de eo, qui sine accusatione, absque tamen mortifera intentione, detegit peccata vera aliorum secreta quando, & quomodo sua detectio Reipub. conuenit, quo ea puniat, aut caueat, ne proximus damnum spirituale, aut temporarium accipiat. Vt qui denunciat hæreticum, ne corrumpat: proditorem, ne prodat: lepra, aut peste laborantem, aut alio morbo contagioso, ne suo morbo alios inficiat: inhabilem ne ordinetur, aut ei beneficium conferatur, aut ne indignus ad hæreditatem admittatur: latronem, ne furetur: periurum ne suo falso testimonio noceat: aut adulterum, & homicidam, vt ab alijs caueantur, & alios similes assuetos, & ad nocendum præparatos. de quibus vbi supra a nu. 854. vsque ad num. 855. diximus: quia hoc non fit inordinate: quoniam iure conceditur, l. si quidem. C. de iniur. l. si quis. & l. cum qui. ff. eod. cum additis vbi supra nume. 848. & consequenter potest quis latronem, & furta eius occulta detegere ad euitanda damna Reipub. & priuatorum, etiam sine correctione fraterna, si per eam non speratur correctio, alias non, nisi præuia illa, si de illis specialiter & iuridice interrogatus non fuerit, iuxta Io. Maiorem in 4. lib. sent. dist. 21. q. 2.

32 Vnde non peccat, qui causa vitandi damnum corporale, aut spirituale innocentis criminis alterius detegit: nam Paulus sciens Ioannem equum furatum fuisse, cuius Petrus falso accusatur, & iniuste condemnabitur, nisi Paulus peccatum secretum Ioannis detegat, si ob id Petrus liberandus fuerit, detegere tenetur, S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. & latius tradimus vbi supra nu. 702. per illud Prouer. *Erue eos qui ad mortem deducuntur*. & alia. quod postea tenuit Sot. lib. 5. q. 7. art. 1. de iust. & iur. Sic etiam non peccat, qui vt testis coram suo iudice & superiore delicta, & defectus proximi detegit: quia hoc nō detegit inordinate, vt late vbi supra, nu. 698. probauimus. Nec qui sua delicta, culpas, & defectus suo iudici, & superiori confitetur, quādo, cur, & quomodo iure diuino & humano potest, aut debet: quia hoc non est detegere inordinate, vt vbi supra copiose probo, multa peculiaria de hac re attingendo.

33 Dixi, Nisi aliqua circumstantia excuset a mortali; tunc enim non esset peccatum, aut nō nisi veniale. Vt cum quis peccata mortalia eius, qui se de illis iactare solet absque intentione eum lædendi detegit: quia eius fama saltem notabiliter non læditur, vt vbi supra diximus: & qui absque intentione lędendi detegit personæ, quæ non oberit, & forte proderit: qualis est is, cui dicere perinde est, ac nulli dicere; quales etiam parentes & alij, qui creduntur nullatenus nocituri, nec publicaturi, cap. hoc videtur. 22. quæst. 5. Quare illud Caiet. 2. 2. quæst. 73. art. 2. detectio mali parenti facta nō est peccatum, limitandum est, nisi huiusmodi peccatum esset, & eiusmodi parens, vt detectio facta ei plus, vel æque noceret filio, quam facta alijs.

34 Decimosexto peccat, qui inuenit scriptū, in quo aliqs sua peccata ad memoriā suæ confessionis scripserat, & ea diuulgat: nisi essent talia peccata, quorū euulgatio parū famæ noceret. Idem de illo, qui legit, & si nō diuulget schedulā, in cuius principio scriptum erat; Memoriale meorum peccatorum, aut aliud simile, quo scire teneretur eius auctorem nolle ea ab alio legi, vt in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 7. nu. 8. & 9. diximus: quia licet forte non inueniat notabiliter lædentia: dat tamen iustam lædendi causam, q; sufficit per prædicta.

Digitized by Google

35 Decimoseptimo peccat, qui libellum famosum componit, in illo peccata aliena falsa, aut vera occulta scribens,& in publicum proijcit, quod legatur, aut talem libellum inuenit, & non rupit,sed diuulgauit,5.q.1.cap.1.&2.l.1. C.de libel.famos.

36 Decimooctauo,qui peccata aliena vera, vel falsa audita ab alijs aliter quã audiuit, augendo illa, vel certitudinem illorum notabiliter alijs refert: quia perinde facit, ac si tamquam a se visa referret: & ita idem est iudicandum de vtroque,arg.cap.dudum.2.de elect.Dixi, Aliter, &c. quia alioqui non peccaret, saltem mortaliter, si alias non intendit famam eius notabiliter lædere, nec lædit, nec dat causam iustam læsioni,& non affirmat illud verum esse, nec scire:sed solum audisse,nec aliquid aliud, quod esset iusta causa credendi interueniat; puta auctoritas personæ cum additione aliquorum rem certiorem facientium,quibus probabilis causa credendi audientibus præbeatur, vt in d. repet.nu.450.dictum est. Dixi, Absque animo notabiliter lædendi; quia ille non solum hoc,sed quodlibet aliud colloquium facit mortale per dicta supra eod.cap.nu.1.quamuis adderet se non credere.

37 Decimonono peccat, qui audit detrahentem mortaliter, assentiendo, vel non resistendo, quum id facere deberet? nam qui audit detrahentem, plus & minus æque,atque ille peccare potest:& etiam mereri. qui enim audit incitando alium,& interrogando,quo diceret, potest plus, quam qui dicit peccare, iuxta Adrian.Quolib.11.q.2.per decretum Vrbani cap.qui aliorum.24.q.3. quod tamen non loquitur de eo, qui audit & est causa mali;sed de eo,qui malum non esse defendit:& ob id melius probant duo capitula S.August. cap.ille.cap.qui exigit.22.q.5.vt vbi supra diximus: qui autem audit, nec præbendo ad id causam,nec impediendo eo se delectans,tantum, quãtum, qui dixit, ceteris paribus,peccat,iuxta S.Tho.2.2.q.73.art. 4. Qui tamen audit sine assensu & delectatione,quod ita detrahatur, licet non contradicat ob verecundiam, aut aliam non prauam rationem humanam, non peccat mortaliter, nisi tribus casibus, iuxta S. Tho.in d.quæst.73.art.4.Primus,si est superior, puta iudex,parens,aut magister,qui resistere tenentur. Secundus, si aduertit ex eo magnum damnum dicenti, vel alteri euenturum vltra infamiam, & quod contradicendo vitare poterat.Tertius, quando fama eius, cui detrahitur notabiliter læditur,vt vbi supra,num.548.&549.post S.Anton.& Caie.verb.detractio, probauimus. qui vero resistit verbis, aut gestu tristi,aut alijs signis ad illud idoneis,regulariter meretur,vt ibidem addimus.

Vigesimo peccat, qui interrogatus de vita, & moribus alicuius, vel alias cum teneretur ad notificandas virtutes illius, tacet eas cum eius notabili damno boni quæsiti,vel quærendi per supradicta.

38 Vigesimoprimo peccat,qui iudex inquirit specialiter, vel per viam inquisitionis procedit contra aliquem,nulla præcedente infamia: quia intendit lædere famam illius, aut lædit, aut dat causam læsioni inordinatæ contra iura, quæ prohibent specialiter procedi per viam inquisitionis contra aliquem,iusta infamia non præuia,cap.super his.& cap.qualiter & quando. 2. de accusa. Nec sufficit,q; sciat esse duos,aut tres testes, quibus eius delictũ probari possit per cap. inquisitionis. eod. tit. & a fortiori minus, quod sint aliqua indicia,

vt vbi

Digitized by Google

vt vbi ſupra euidenter probauimus, nu. 580. quod Sot. de ratio. teg. memb. 2. q. 6. verſ. at vero. & clarius paulo poſt, ver. tertium dubium. & Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. non ſatis diligenter hoc aduerterunt propter dictum quoddam S. Tho. non bene intellectum, vt ibi declaramus. Dixi, Specialiter: quia generaliter inquirere poteſt, nulla perſona, nec vllo delicto expreſſo, l. congruit. ff. de offic. præſid. & cap. 1. de offi. ordin. Dixi etiam, Per viam inquiſitionis; quia per viam accuſationis legitimæ poteſt, vt ſupra dictum eſt. Sufficit autem, quod delictum ſit notorium, licet delinquens ſit occultus, ad hoc, vt quæri de eo poſſit generaliter: ſed non vt quæratur nominatim, an ille, aut ille id fecerit, vt ibi contra prædictos cum Innoc. communiter recepto diximus, & latius, & neruoſius in Comment. rubricę, de iudic. a num. 77.

39 Vigeſimoſecundo, qui iudex interrogat reum poſt confeſſum delictum de ſocio, aut auxilium præbente, ſi adhuc erat occultus extra caſus infraſcriptos, in quibus id facere licet, eadem ratione, qua ſupra. Idem eadē ratione de reo, qui ſocios occultos indicat extra caſus p̄dictos, vt vbi ſupra, nu. 585. diximus.

40 Vigeſimotertio peccat, qui Prouiſor, Vicarius, aut Officialis generaliter omnibus ſubditis præcipit, vt qui viderunt, aut audierunt talem delinquentē, denuntient, ſecundum Sotum vbi ſupra, pag. fin. ratione ſupradicta; quia id eſt contra ius, per quod ſubditi non tenentur denunciare delinquentem, vt eū puniat: ſed vt damnum, quod fecit reſtituat, quod poteſt reſtitui abſque eius denunciatione. Oppoſitum tamen melius viſum fuit in d. repet. concluſ. 6. & idem nunc videtur. tum quia talia mādata generalia intelligenda ſunt ſecundum ius, l. ſi procurator. ff. de condi. indeb. cap. cauſam quæ. de reſcrip. & ita intelligenda ſunt, ſalua fraterna correctione, & conſequenter quando ea eſt neceſſaria, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 1. ad 1. communiter receptum, hoc eſt, ſi fur, aut læſor ſecreto admonitus noluerit reſtituere. Tum quia vſum ferendi eiuſmodi mādata recepiſſe videtur Eccleſia. Tum quia Caieta. Tomo 1. Opuſculorum, Tractatu 31. reſpon. 5. ad 1. dixit non peccare iudicem interrogando reum, iam confeſſum ſuum delictum de ſocijs generaliter, quando ſunt tales, de quorum alijs poteſt interrogare, de alijs non, ſi eius intentio nō ſit interrogare, niſi de illis, de quibus iure poteſt, & debet. Tum quia illic affatim eius fundamentis reſpondimus; quamuis fateamur, melius fore, vt iubeat ſola illa, quæ ſunt notoria, vel publica per famam, denunciari, iuxta cap. qualiter & quando. 1. cum ei adnot. de accuſa.

41 Vigeſimoquarto peccat, qui Prelatus, Iudex, Viſitator, aut quiuis alius priuatus procurat, aut vult noſcere peccata ſecreta alicuius, a quo, quando, cur, & vbi non debet, aut qui compellit carcere detentum ad ſtatim iurandum ſe dicturum verum in omnibus, de quibus interrogatus fuerit, & interrogat particulariter de omnibus & ſingulis caſus partibus, ob quem carcere detinetur ratione ſupradicta. & hi plus peccant, quam qui audiunt ſimpliciter detractionem mortalem cum aſſenſu: quoniam illi ſunt tanta, vel maior cauſa detractionis, quam qui cum ſimplici aſſenſu audiunt detractionem mortalem, & ſupra dictum eſt, peccare mortaliter eum, qui cum aſſenſu detractionem mortalem audit.

Digitized by Google

Fama quomodo restituatur, aut condonetur.

42 VIgesimoquinto peccat, qui non vult restituere damnum famæ notabile datum iniuste a se, vel ab eo, cuius hæres est, alteri illud non condonanti, si nulla causa excusat. quia damnum famæ necessario restituendum est, vt late in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 4. probamus. Tum per textum memorab. in cap. quisquis. 5. q. 1. Tum quia bonum famæ maius est, quam bonum pecuniarium, Prouerb. 22. & Eccl. 41. cum alijs relatis vbi supra, nu. 218. & damnum boni pecuniarij necessario est restituendum, cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. cap. si res aliena. 14. q. 6. Ergo & damnum famæ, vt tenent S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. 3. & communis, S. Tho. Richar. & alij in 4. lib. sen. dist. 15. & Hostien. in Summa de pœnis. versi. quid de accusatore. Vnde licet abundantia boni pecuniarij ei, cui debetur interdū debitorem a restituendo, saltem statim, excuset: abundantia tamen bonæ famæ non item: immo ad restituendam eam magis obligat, vt recte Ioan. Maior in dicta dist. 15. q. 16. probat. Quin etiam sicut, qui notabiliter famam læsit per vnum peccatum habentem alia notoria peccata mortaliter peccat, sic ad restitutionem damni tenetur, vt recte Adria. Quolib. 11. probat, & S. Tho. 2. 2. q. 73. art. 1. sentit, perpendente id Caieta. quidquid in hoc Palud. in 4. dist.
43 19. in fine senserit. Immo, & qui ob vitæ periculum, aut alias rationes famam restituere non potest, eam compensare tenetur, vt qui alium percutit, aut manum abscindit, quam restituere non potest, iuxta legem diuinam Exod. 21. renouatam per cap. 1. de iniur. & declaratam ibi per Doctores, & l. ex hac. ff. si quad. paup. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. receptus ab alijs dist. 15. q. 1. art. 6. Nec infamans excusatur saltem quando mentiendo infamauit, eo ꝙ in alijs duplo, vel triplo magis eiusdem famam augeat, iuxta eundem in 4. lib. sent. de restit. q. 34. vt vbi supra diximus. Nec etiam excusatur, eo quod infamatus se ab infamia liberauerit suis optimis factis falsitatem eius, quod sibi impositum fuit docens, aut abolita eorum apud quos infamatus fuit mala, quam ipsi conceperunt opinione, eo quod vanitatem detrahentis intellexissent, iuxta Adrian. in d. q. 34. Quod quamuis vbi supra sequuti fuimus: nunc tamen non sequimur: quia eius rationes solum probant teneri ad restituēdum damnum, quod infamatus accepit; quandiu infamatus mansit: sed non ad famæ iam recuperatæ restitutionem.

Porro addo primo, ꝙ infamatus, quādo ex sua infamia Respublica damnū capit, tenetur ad procurandam restitutionem famæ suæ, quando est persona publica, iuxta S. Greg. Homil. 9. super Ezechiel. & S. Tho. 2. 2. q. 72. artic. 3. & declarationem cuiusdam dicti S. Augustī. in cap. nolo. 12. quæst. 1. & cap. non sunt audiendi. 11. q. 3. positam vbi supra.

Addo secundo, quod damnum acceptum a male infamato durante infamia non est integre restituendum: sed tantum, quantum prudenti & bono viro visum fuerit, secundum Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iur. quod nostro iudicio intelligendum est de damno boni quærendi, & non de damno boni
44 iam quæsiti, arg. cap. fin. de iniur. Dixi, Damnum datum; quia volitum, & non datum, eo quod dari non potuit, vel pœnituit, non est restituendum: quia volens

Digitized by Google

lens nocere, noxa non sequuta, peccat quidem: sed non tenetur restituere, per sæpe dicta in cap. præced. & vbi supra. Vnde qui detrahit alicui apud aliquos animo infamandi eum, etiam per inuidiam, odium, vindictam, quæstum, aut aliam rationem iniustam, si illi ob id malam opinionē non conceperunt, nec bonā amiserunt, non tenetur restituere famam; quia eā non abstulit, licet in eo peccet, vt Adr. Quolib. 11. littera R. determinauit, quem sequimur vbi supra.

Addo tertio, quod tenetur restituere, qui immodice laudando alium, alterius famam notabiliter extenuat; secundum eundem in d. Quolibet. col. pen. quales multos in Curijs, aulis, scholis, immo & religionibus reperias.

45 Addo quarto, quod qui famam alienam mentiendo læsit, debet eam restituere, asserendo se fuisse mentitum, aut saltem dixisse falsum: immo & testes adducere, si opus fuerit, quo eis dissuadeat, quibus contrariū persuasit, secundum Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iur. Quorum postremum durum videtur nobis putantibus satis esse iurare, si alias ei non crederetur. Tum quia maiorem causam dat credendi reuocationem iurando eam, quam dederat credendi falsum, quod eis sine iuramento dixerat. Tum quia nunquam fuit in vsu. Tum quia testibus tūc demum ad summum esset opus, quum esset suspicio illum ad reuocationem precibus vel pretio, & non conscientia inductum.

Addo quinto, quod etiam infamans detegendo delictum verum occultum restituere tenetur, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. art. 5. ad 2. communiter receptum, non quidem asserendo se falsum dixisse, sed male loquutum fuisse: quod non sufficere dixit Hostien. in d. vers. quid de accusatione. Et ideo Ioan. Maior in dicta dist. 15. q. 16. asserit, oportere, & satis esse ita dicere, quando tale delictum de tali dixi, illud verum existimabam, sed adhibita postea diligentia, inueni me praue loquutum. Qui modus licet aptior sit, quia nullum mendacium continet, neque ex eo tam facile atque ex communi colligi potest verum esse id, quod male dictum fuit: non tamen videtur tutus quoad viros prudentes & doctos, apud quos p̄staret restituere laudando sæpius virtutes, quas habet, eis persuadendo, vt pro tali habeant, nulla mētione facta mali antea per eū detecti, licet vere, iuxta Caie. 2. 2. q. 72. art. 3.

46 Addo sexto, dicere Sotum lib. 4. q. 7. art. 3. de iust. & iur. eum, qui verum dicendo infamat, non teneri ad tantam restitutionem, ad quantam, qui mentiendo id facit. Quod non videtur nobis tutum, quia licet plus peccet, nō tamen plus nocet. At restitutio, cum actus sit iustitiæ, vt supra cap. 17. nu. 6. dictum fuit, pōtius respicit nocumentum quam modum nocendi. Dixi, Ab eo cuius hæres est: quia hæres detractoris, non solum iudicio exteriori, sed etiam interiori tenetur restituere, secūdum Adria. Quolib. 11. id efficaciter probantem & asserentem, ita mortaliter peccare hæredem, qui prædictam compensationem pro defuncto non facit, ac si non solueret alia debita. Dixi, Condonanti; quia obligatio restituendæ famæ ab infamato condonari potest, vt sentit S. Ant. 2. par. tit. 2. cap. 1. §. 3. & eum non referens illud exprimit Adria. in 4. de resti. q. 33. Quolib. 11. & post hunc Sotus de ratione tegen. vel detegen. secret. memb. 1. q. 3. Tum quia potest quis damnum suorum bonorū condonare regulariter, secundum glo. receptam verb. restituatur. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & fama est de bonis nostris. Tum quia potest quis remittere, qđ

Digitized by Google

sibi debetur in casibus a iure non prohibitis, ex quibus hic non est, cap. statutum. §. si quid. adiuncta gl. de rescr. lib. 6. cap. exigit. de censi. eod. lib. per locũ ab speciali. Contrariũ tamen tenet Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. & in Summa verb. detractio. Ioan. Maior in dicta dist. 15. q. 16. Ad quorum fundamẽta responderi potest. Primo, concedendo peccatum esse, se ipsum sine causa infamare, & etiam interdum infamiam condonare: sed negando ex hoc casu sequi, eius remissionem nõ valere: quia etiam interdum peccat qui amittit sua bona, aut debitum remittit, cap. quid dicam. 4. q. 4. Arch. in cap. sicut hi. 47. dist. eius tamen remissio valet, si aliud non obstat: Secũdo, quod damnum infamiæ principaliter tangit infamatum, & minus principaliter bonum publicum, & sufficit condonatio eius, ad quem damnum principaliter pertinet, cap. quamuis pactum. iuncta gl. de pact. lib. 6. & gl. l. de vno. de re iud. cum adductis ibi late per Hyppol. nam si mille modij tritici mihi ab aliquo comburantur, non solum mihi, sed etiam ciuitati damnum fit, & pauperibus, qui sibi de eo prouidere emptione, aut eleemosyna potuissent: sed quia ad me solum principaliter pertinet, & ad ciuitatem & pauperes minus principaliter, mea sola condonatio cõburentem illos liberat, vt copiosius vbi supra diximus. Opinio tamẽ Maioris & Caietani posset habere locũ in illis quattuor casibus, in quibus supra nu. 28. dictum est peccare mortaliter qui sese infamat. Per quæ respondetur ad noue q̃sitũ, q̃ nõ solũ potest condonari aliquãdo famæ restitutio, ad hoc vt cõdonatio valeat: sed etiam ad hoc vt cõdonatio sit iusta, & meritoria; quando. s. fit iusta de causa, & alijs circũstantijs concurrentibus, cũ quibus ét alterius debiti remissio est meritoria, iuxta glo. cap. peccatũ. de reg. iu. lib. 6. Dixi, Alteri; quia nemo tenetur eã sibi restituere, nisi in p̃dictis quattuor casibus, in quibus remissio famæ non valet, & detractio est peccatum mortale.

47 Ad primum noue hic quæsitũ; An qui se mutuo infamarunt, per compensationem a restituendo excusentur? Respondeo negatiue. Tũ quia non videtur esse locus in hoc compensationi per dicta Panor. post alios in cap. bona fides. de depos. Tum quia damnũ illi illatum, per reciprocam infamiam non tollitur, sicut debitum vnius per debitũ reciprocum alterius, l. 1. ff. de cõpensat. Ad secundum, quod condonatio infamiæ factæ petẽti generaliter veniam omnium detractionum excusat restitutionem earum, ad quas verisimilis intentio condonantis extenditur, & non aliarũ, arg. l. cum Aquiliana. ff. de transact. Ad tertium, quod infamatus cõuersando familiariter cum infamante videtur quidem remittere iniuriam, l. nõ solum. §. 1. ff. de iniur. non tamen obligationem restituendi sibi famã quam abstulit, sicut nec alius creditor per conuersationem cũ debitore remittit debitum, l. cum de indebito. ff. de probat. Dixi, Cessante causa: quia sunt aliquot causæ ab hac restitutione excusantes, e quibus est iustus timor mortis & salutis: quamuis teneatur ad resarciendum damnum alia via: quia quattuor sunt bonorũ ordines; videlicet, animæ, corporis, famæ, aut honoris, & pecuniæ: & bona primi ordinis sunt potiora bonis secundi. & secundi potiora tertij, & tertij potiora quarti, vt in d. repet. concl. 4. & seq. tractauimus: & nemo tenetur restituere bona inferioris ordinis cum iactura bonorum superioris, quamuis sic cum iactura bonorum eiusdem, aut inferioris ordinis, vt singulariter Caietan. 2. 2. quæstio. 62. artic. 6. ad 3.

& in

Digitized by Google

& in paruis opusculis lib. 17. resp. 14. responsi. determinauit. Cuius determinationem in hac traductione supra cap. proximo num. 89. & seq. defendimus aduersum Sotum lib. 4. quæst. 6. art. 3. de iust. & iure.

Ad dubium autem, quod videtur hoc consequi, An is, qui suo mendacio fuit causa, vt alius perderet maxima bona, excusaretur a restituendo, si restitutis eis perderet locum honoris, quem habebat in populo ratione diuinorum? Respon. concedendo sequelam, quo ad talem restitutionem, quæ non posset fieri sine tantæ falsitatis detectione: non autem quo ad aliam iuxta capit. officij. de pæniten. & remis. supra cap. 16. nu. 43. declaratum. Porro ex eisdem causis est tanta obliuio dictæ infamationis, vt perinde sit, ac si numquam dictum fuisset, secundum S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. 3. ne pro restitutione famæ, reuocatio infamiæ fiat: quamuis mea sententia, resarcire deberet iudicio boni viri, pecunia, beneficijs, aut laudibus damnum, si quod a tempore illatæ infamiæ vsque ad eiusdem obliuionem fuerit passus. Dixi; Ac si numquam dictum fuisset: quia si qua eius memoria restat, restitui debet. Tū quia singulariter Caiet. in 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2. determinauit, eum, qui adolescens falso apud æquales iactauit se cum tali puella rem habuisse, & postea senex illius peccati, & damni, quod proximo intulit recordatus est, apud eosdē mēdacium reuocare teneri. Tum quia difficile est certo scire, id in perpetuā obliuionem venisse, cum quod quis vno die non meminit, altero die recordetur. Tum quia interdum tanto firmius credimus, quanto quis detractionem, quā fecit post tot annos, & post tam frequentem confessionem, ac communionem non curat reuocare. Adde, quod Caiet. sentit huic moderationi non esse locum, nisi in detectore veri secreti: nam secundum ipsum impositor falsi, tenetur ad restitutionem, non obstante obliuione. Quod durum nobis videtur; deberet enim sufficere saltem quærere ab eo, apud quem id imposuit, num alicuius delicti, quod de tali dixisset, meminisset? & si responderet negatiue, eum rogaret, ne ob aliquod suum delictum eum peiorem putaret, testans sine aliqua expressione, falsum sibi dixisse.

48 Ex eisdem est etiam diuulgatio eius, quod male detectum fuit, facta alia via, quamuis teneretur restituere damnum interiecto tempore a tēpore infamiæ; vsque ad diuulgationem acceptum, vt singulariter sentit Adrian. in 4. de rest. q. 33. & nos probamus vbi supra a nu. 659. & a num. 864. Dixi; iuste, ad significandum, quod sicut nullus lædens iuste famam alterius, vel suā peccat: ita nec tenetur ad restitutionem, non autem ad significandum, quod omnis, qui detrahit iniuste, ad id tenetur: excusatur enim ob prædictas causas: & quoties nō dedit iustam causam credendi, vel non fuit ei adhibita fides, vel læsio fuit par-

49 ua. Vnde non obligatur accusatus de vero crimine secreto, ad restituendum famam, quam accusator amisit; eo quod illud non probauerit, si illud confiteri non tenebatur: quamuis negādo peccaret. Nec etiam si confiteri tenebatur, si non respondet accusatorem calumniari, sed decipi. Nec quamuis respōdeat calumniari, si sibi non credatur, eo quod iudices, & alij credunt, accusatorem (quamuis intentum probare non potuerit) contra suam conscientiam non accusasse, vt pulchre hæc omnia Cāiet. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2. probauit. Et contraria communis, Richar. Scoti, & aliorum, dist. 15. art. 5. q. 1. & Scoti, q. 4. art.

Digitized by Google

4.art. 3. & aliorum in alijs quæstionibus ibidem, procedere potest in accusato, qui ad confitendum crimen obligatus, non solum illud negat: sed etiam affirmat suam accusationem calumnioſam esse, & id persuadet, quidquid Caiet. vbi supra de hac re subtiliter magis, quam secure disputet. Ad noue hic quæsitum respondeo, eum, qui ad pœnam debita minorem a iudice damnatur; eo quod negat veritatem, quam tenebatur confiteri, non obligari in conscientiæ foro ad subeundam eam, ad quam damnatus fuisset confessa veritate: quia in eo non tenetur ad pœnam, donec a iudice damnetur, iuxta gloss. receptam in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. & S. Thom. 2.2. quæst. 62. art. 3. pro quibus tex. in §. in hac. sub cap. siue. 33. q. 2. Dixi, ad pœnam; quia debitum, & interesse citra condemnationem, immo & post iniquam absolutionem, debetur, Innoc. cum communi, in cap. quia plerique. de immu. Eccles.

50 Nec item obligatur, qui delicta aliena a se audita otioſe, absque tamen affirmatione solum refert, quamuis audientes ea credant secundum Adrian. vbi supra eod. tit. sub fin. & Siluest. ver. detractio, quæst. 4. quia non dat eis iustam causam credendi, nisi circumstantia personæ, vel alia eam iustam efficeret: & nisi referens existimet, aut existimare debeat, quod audientes ea ita credent, perinde, ac si affirmaret, per rationes positas in dicta concl. 4. nec qui stulte refert delictum scientibus illud, quamuis tunc de illo non cogitent. Nec quando, qui dicit adeo leuis est, & qui audiunt adeo graues, vt eius dicto nihilo moueantur. Nec quando is, in quem dicitur, adeo vilis est, & absque aliqua fama in illa materia, vt nullam notabilem iacturam faciat, iuxta Adrian. in dicto Quolib. 11. Nec qui peccatum alienum cum tali sui auctoris pœnitentia refert, vt absque aliqua infamia eum honoret. Nec qui solam occasionem remotam infamiæ præbuit: vt qui ioco quandam monialem interrogauit, Cur filium suum ad fores Ecclesiæ, aut xenodochij exponi fecisset? & illa apud Deum, & homines valde quæritans, apud aliquos in prauam suspicionem venit. Nec etiam iuxta Sotum libro 4. quæst. 6. art. 3. de iust. & iur. detractor conspicuus, & dignitate antecedens, restituere tenetur famam alicuius hominis infimæ sortis; quia, vt ipse ait eum excusat pretiosæ famę amissio: quam in eiusmodi restitutione faceret, vt a restituendo aliquo exiguo bono, quis excusatur ob magnam iacturam suorum, quam ob id faceret. Quod vt nouum ita videtur durum in praxim deductu, nisi alia iusta compẽsatio fieret, aut obtineretur condonatio.

De detractione, siue reuelatione secreti.

51 *Secretum confessionis non reuelandum, etiam metu mortis; nisi vno casu.*
52 *Secretum quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis.*
53 *Epistolæ clausæ, quæ apertio mortalis.*
54 *Secreta pernicioſa reuelanda; non autem alia, etiam metu.*
55 *Confessio, quæ multis videtur, & non est Sacramentalis.*
56 *Correctio fraterna quando non necessaria.*
56 *Fama proximi seruanda, quando aliter ipse potest seruari.*
57 *Reus quis confitendo crimen non peccat.*

Reus

Digitized by Google

58 *Reus quis consortes tegere, aut detegere debet.*
58 *Confessarius, quos reos se, & consortes reuelare iubebit.*
59 *Iudex, qui reum de se, & consortibus interrogando, & tor quendo peccat.*
60 *Secretum nulli noxium, etiam iubenti non reuelandum.*
61 *Reuelatio mali proprij, & neglectus famæ, quæ mortalis.*
62 *Secreti promissi detectio peior, quam non promissi.*

51 VIgesimosexto peccat confessarius, vel quiuis alius, qui detegit aliquod peccatum, quod iuste, aut iniuste medio confessionis Sacramẽtalis didicit (quamuis sit veniale) absque facultate iusta de causa a pœnitente facta. Et consequenter etiam interpres confitentis lingua confessario ignota. Et laicus, cui aliquis in extrema necessitate confitetur. & doctor, a quo consilium de confessis petitur. Et qui se confessarium finxit, quo alicuius peccata nosceret, etiam si tormentis adactus, & quamlibet maximo metu mortis id fecerit. quia omnes isti obligantur ad subeundum potius mille mortes, quam id facere, vt prædictus Doctor lib. de ratione tegen. memb. 3. q. fin. dixit, & nos ante ipsum copiose in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. a nu. 116. vsque ad nu. 163. & post ipsum in d. repet. concl. 6. scripsimus.

52 Pro cuius, & aliorum declaratione dico primo, quod secretum in genere definiri potest, esse id, quod a nemine, vel a tam paucis scitur, quod neque est famosum, neque notorium, ex mente S. Thom. 2.2. quæst. 70. art. 2. ad 2. & eiusdem, & Scoti in 4. lib. sent. dist. 21. ibi recept. & Caieta. 2.2. q. 11. art. 3.

Dico secundo, quod diuiditur in secretum, quod de se ab vno solo sciri potest; quales sunt soli, & omnes actus interiores animæ hominis: & in secretum quod de se a plurimis sciri potest; qualis est omnis actus exterior, qui non est famosus, nec notorius. quod rursus diuiditur in tres species. Prima, quæ de se sine vlla promissione, scientem obligat ad se celandum regulariter; quale est omne occultum, cuius detectio noceret animæ, corpori, honori, vel famę, vel fortunis alicuius, cap. si peccauerit. 2. q. 1. & notatur in cap. qualiter, & quando. 1. de accusa. Secunda est, cuius celatio a sciente expresse, vel tacite promissa est. Tacite promittitur, cum id colligitur ex modo dicendi secreto, nulla de celando expressa promissione facta, vt doctor subtilis vbi supra sentit. Tertia, ad quam celandam lex diuina positiua confessionis Sacramentalis obligat, de qua supra cap. 8. num. 3. Tale est omne peccatum Sacramentali confessione detectum.

Dico tertio, quod prima species secreti præcipitur illa lege naturali generali de non nocendo proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut fortunis; quæ decerpitur ex septem præceptis secundæ tabulæ Decalogi Exodi 20. quæ probant non esse nocendum proximo aliquo modo. Secunda vero prohibetur lege naturali de præstandis promissis, l. 1. ff. de pact. Tertia vero etiam per legem diuinam positiuam de seruãdo secreto confessionis, & ideo tã obligat, quam alię duæ: quia obligat, quotquot illud directe, aut indirecte sciunt sub pœna peccati mortalis in omnibus casibus, vno solo excepto; scilicet quãdo pœnitens iusta de causa illius detegendi facultatem facit, vt in d. cap. 8. diximus, & in d. cap. sacerdos. a num. 30. late probauimus. Et secunda magis obli-

Digitized by Google

obligat, quam prima: quia obligat in omnibus casibus, in quibus prima, & aliquot alijs. nam qui promisit seruare secretum, ex quo seruato graue damnum alteri non infertur, non debet detegere illud, etiam præcipiente superiore. At prima species non æque obligat: quod enim quis scit aliter, quã per secreti commissionem, tenetur reuelare superiore præcipiente, etiam si ex eo seruato nullus læderetur, secũdum S. Tho. 2.2.q. 70.ar.1.ad 2. Verum est tamen, quod promissio seruandi secreti parui momenti non obligat, nisi ad summum ad veniale, vt recte Caieta. dixit in dicto art. 1. sicut nec secretum, de occultis parui momenti, & venialibus obligat ad maius. Non enim magis pecco detegendo risum tuum immoderatum venialem secreto mihi dictum, quã si eundem secreto a te fusum detegerem, secundum eundem.

Dico quarto, quod omnis detectio peccati confessione Sacramentali detecti, aut per eius medium sciti, est peccatum mortale, excepto casu prædicto, siue illud secretum sit, siue publicum, siue graue, siue leue, secundum omnes. Quamuis interdum sit mortale triplici ratione; vt cũm peccatũ detectum est occultum, & graue: quia eius celatio est tacite promissa. Interdum duplici; vt cum est publicum, & leue. Interdum vero vna tantum; vt cum est leue per prædicta: veluti quando peccatum confessum est parui momenti, aut publicũ: tunc enim non est peccatum mortale, nisi per legem diuinam, & canonicam, quamuis sit veniale, ob eius secretum tacite a confessario promissum. Vnde videtur, quod confessarius, qui reuelaret peccatum graue, teneretur confiteri circumstantiam prædicti duplicis, vel triplicis vinculi, si adesset, per prędicta supra capitulo 6.

Dico quinto, quod detectio secreti aliarum duarum specierum est mortalis, nisi fiat in casu a iure permisso, aut res sit tam parui ponderis, quod eius detectio nemini notabiliter noceat, & absque intentione notabiliter nocendi fiat: quia quamuis id obuiet legi naturali prædictæ de non nocendo, nec reuelando malo secreto, vel secreto commisso: propter tamen paruitatem damni desinit esse mortalis, sicut mendacium etiam est cõtra illam, & non est mortale, nisi sit notabiliter nocens, vt dictum est supra eod. num. 2. Et furtũ paruæ rei contra legem quidem naturalem est, l. 1. ff. de furt. non est tamen mortale, per prædicta supra cap. proximo, num. 2. Ratio autem, quare detectio peccati, etiam leuis confessi sit mortalis est, quia licet per eam parum lędatur proximus: plurimum tamen læditur Sacramentum confessionis, & publica vtilitas, quatenus retrahit pœnitentes a confitendo, ne confessa peccata publicentur. quæ colligitur ex cap. si diligenti. & notatis ibi de foro comp. Oportet autem, vt sciatur secretum esse parui ponderis, ad hoc, vt eius detectio non sit mortalis: quia si probabiliter dubitetur, an sit grauis ponderis, mortalis esset, argum. cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. & eorum, quæ ibi late tradimus.

53 Vigesimoseptimo peccat mortaliter, qui referat, aut legit litteras obseratas, aut scripturas alienas, quæ in secreto obseruabantur, animo lędendi aliquem notabiliter, vel lædendo, aut aduertens, vel aduertere debens, quod inde posset notabile damnum sequi, per prædicta supra eod. cap. num. 2. nisi ex consensu expresso, aut tacito eius, a quo, vel cui mittuntur, id faciat, aut de auctoritate legitima, argum. l. iuste. ff. de adquir. posl. vt tempore belli Prefecti fini-

Digitized by Google

& finitimis hostium locis eas referant. Prælatus item, & prælata eas, quę suis monachis, aut ab eis mittu tur cap. non dicatis. 12. q. 1 Peccat autem, sed non nisi venialiter, qui aperit sine consensu, imprudenter, putans eas ad se missas, aut ob curiositatem, sine vlla intentione nocendi notabiliter, & sine vllo nocumento notabili, aut periculo probabili eius inferendi, sola causa sciendi noua, vel captandi risum ex barbara compositione, aut ex eleganti voluptatem: quia id non est contra charitatem Dei, nec proximi necessario habendã: peccaret tamen mortaliter, si id faceret cum prædicta intentione, vel prædicto nocumẽto, aut periculo certo, vel probabiliter dubio nocẽdi: quia est falsarius, vt ait glo. approbata cap. cum olim. de offi. deleg. & quia vtitur re aliena contra voluntatem domini, & ita admittit furtum, l. 1. ff. de furt. §. placuit. Inst. de oblig. quæ ex delict. & per alias rationes, quas scripsimus in d. cap. sacerdos. Nec obstat, quod hæc ratio videtur idẽ concludere in casu proxime præmisso: quia in illo paruitas, vel (vt ita dixerim) nullitas damni excusat a mortali, vt in quacunque alterius præcepti materia, iuxta dicta in capit. 11. num. 4. Adde his illud quottidianum S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 22. §. 5. singulariter asserentis, inimicum mittentis, vel eius, cui mittitur, epistolam, absque aliquo peccato referre posse, si per illam aliquod damnum sibi parari iuste timet: quod videtur habere locum, etiã quando probabiliter timetur, datum iri per eam aliquod damnum iniustum alteri; & quo illud impediat illam referat, arg. cap. non in inferenda. & eorum, quæ ibi congerimus 23. q. 3. cauendo tamen, quoad eius fieri poterit, ne cui vllum damnum iniustum inferatur, arg. cap. cum cessante. de appella.

54 Vigesimooctauo, qui secreta in iniustam aliorum perniciem non vergentia Ciuitatis, concilij, aut exercitus ad eorum magnum damnum reuelat, etiam si metu tormentorum, aut amissionis vitæ id faciat, per prædicta Vnde sequitur Hispanum a Gallo in bello captum, quantalibet tormentorum vi torqueatur, non posse, salua conscientia, secreta iusta exercitus Hispani, ad ipsius conseruationem necessaria detegere: nec contra, Gallum Hispanis secreta exercitus Gallicani: nec illum, qui delictum alienum secretum violenter sciuit, vt idem prædictus doctor singulariter affirmat: quamuis hoc, & quod de secretorum restium litigantium detectione nullis tormentis facienda dixit, moderãda nobis videntur, vt solum procedant, in damno irreparabili; vt quia mors, vel mutilatio membri sequeretur: non autem quando sola pœna pecuniaria, vel alia ex illis, quæ facile a detegente reparari potest timetur, vt ibidem innuimus. Dixi, iniustam aliorum perniciem non vergentia: nam talia reuelari possunt, exemplo illius prudentissimi, & fidelissimi Chussai, qui consilia Absalònis, pessima Dauidem admonuit 2. Reg. cap. 17. & Eliśei, qui iniqua secreta Regis Syriæ Israelis Regi denunciauit, 4. Reg. cap. 16. non enim peccat, immo bono fungitur officio, qui denunciat cui, quando, & quomodo oportet, peccatores, peccata, & stratagemata damnosa Reipub. aut proximo; quia hoc iure potest, & debet fieri, vt latius in d. cap. sacerdos. num. 14. & seq. probauimus per cap. non in inferenda. 23. q. 3. & §. 1. dist. 83. cap. quante. de sent. excõ. & cap. ipsa pietas. 23. q. 4. & alia, de quibus est cap. præterea. 2. de spõs. quatenus habet, eum, qui scit aliquem rẽ habuisse cum consanguinea eius, q̃ vult

dúcere

ducere teneri denunciare, quo iniustum matrimonium, & peccata, quæ ex eo orirentur impediantur. Quæ etiam procedunt in presbytero: potest enim etiã ille proditiones, homicidia, & alia delicta parata denunciare absque periculo irregularitatis ob id incurrendæ, modo protestetur, se id solum facere ad cauenda mala quæ imminent, vt sine sanguinis effusionis pœna impediantur, vt pulchre Caieta. 2.2. q. 33.art. 7. probat. Pro quo sunt cap. Episcopus. ne cler. vel monach. lib. 6. & cap. prælatis. de homicid. eod. lib. licet protestatio solum videatur necessaria quo ad forum exterius, per dicẽda infra cap. 27. num. 226. Presbytero, inquam etiam iurato seruare, & non detegere illa secreta secundum Innoc. recept. in cap. qualiter. 1. de accusa. Panor. in cap. delicta. de excess. prela. & alios alibi, modo illa aliter quam per cõfessionem Sacramentalem nouerit: per eam enim solam cognita in nullo mundi casu detegi possunt, iuxta communem, & veram opinionem; quam copiose in dicto cap. sacerdos. a num. 116. ad 151. probauimus, excepto vno, de quo ibi, & supra proxime, num. 51. & cap. 8. num. 17. diximus. Dixi, Sacramentalem;

55 quia oportet esse talem, per quam pœnitens vere confiteatur peccata sua; non enim sufficit dicere, Hoc tibi dico in confessione, iuxta Innoc. Panor. & communem in cap. omnis. de pœnit. & remiss. etiam si genibus flexis, & signo Crucis fronte signata, id fiat, absque proposito confitendi peccata, & absolutionem accipiendi. quia talis detectio non est Sacramentalis, nec maiori secreti vinculo obligat, quam aliud extra confessionem detectum, vt recte determinat Sotus vbi supra, memb. 2. q. 7. art. 1. & ante ipsum clarius, & firmius Caiet. 2.2. q. 70. art. 1. quem ille non refert, cuius rei ignorantia multi grauiter errant, & eis, quibus detegunt, ingerunt scrupulos, an debeant illa detegere, dum super eis denunciandis, fertur excommunicatio, vel vt testes coram iudice sistuntur, vel vrgentur necessitate denunciandi; eo quod sunt Reipub. aut proximo pernicioſa.

Aduertendum tamen, quod detectio peccati occulti, etiam alteri pernicioſi,

56 non licet; nisi fraterna correctione præmissa, iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus.* relatum in cap. si peccauerit. 2. q. 1. & in cap. nouit. de iudic. præsertim si ea scies probabiliter credit suis precibus, & admonitione secreta, illa impeditum iri, secundum S. Thom. 2.2. q. 33. art. 7. receptum communiter. Dixi, probabiliter credit; alioqui enim posset, & deberet statim iudici denunciare. Ex quo sequitur in proditionibus contra Rempub. paratis, & hæresibus ad docendum alios directis raro fraternam admonitionem secretam necessariam esse: raro enim quis probabiliter credere potest, proditionẽ, & hæresim sola monitione omnino cessaturas. Aduertendum item, quod tunc demum oportet denunciare personas, & delicta, quando ad occurrendum imminentibus malis id esset necesse. quia si sufficeret generalis admonitio, quod aliqua mala parantur, nõ esset facienda declaratio specialis: & si sufficeret sola specialis delictorum, non esset facienda personarum, vt S. Thom. Quolib. 11. art. 12. determinauit, & nos latius in d. cap. sacerdos. num. 14. & seq. scripsimus, vbi multis rationibus probauimus, seruandam esse famam proximi, quoties sine illius detrimento, eius animæ mederi possumus. Aduertendum item, quod sicut bene facit, qui fraterna correctione præmissa, bono animo

crimen

Digitized by Google

crimen occultum Ecclesiæ denunciat (quia quamuis sit qui defendat, correctionem fraternam non esse lege diuina speciali præceptam, nemo tamen fere est, qui neget, eam lege generali charitatis præceptam:) ita qui malo animo id facit, verus coram Deo detractor est, secundum S. Thom. vbi sup. ar. 12.

57. Vigesimonono peccat, qui reus secundum iuris ordinē interrogatus sua delicta secreta grauia non confitetur; & contra qui confitetur illa cōtra iuris ordinem interrogatus, secundum mentem omnium. Dicitur autem interrogatus secundum iuris ordinem semper, & solum, quando tria concurrunt. Primum, quod iudex interrogans sit competens. Secundum, quod delictum sit probatum plene, vel saltem semiplene, hoc est saltem per vnum testem omni exceptione maiorem, vel per indicia illi æquipollentia, vel per infamiā plene probatam. Tertium, quod sit notificata illi huiusmodi probatio, vt sciat, in quo statu est, vt colligitur ex S. Thom. 2.2.q.69. art. 1.& 2. & Caiet. ibidē eum pulchre declarante, quos vbi supra, etiam latius muniuimus per cap. quādo. vers. non tibi dico, vt te prodas. de pœnit. dist. 1.& cap. si omnia. 6. q. 1. & cap. 2. de maior. & obed. & cap. 2. de confes. & alia, quibus probatur, neminem se debere prodere, & quemlibet scientem se iam proditum per semiplenam probationem debere iudici præcipienti, vt fateatur, parere.

58 Trigesimo, qui reos consortes suos occultos non detegit in casibus, in quibus id facere debet: aut contra detegit, in quibus non debet. Regulariter autem, non debet, nisi solum in casibus expressis, & notat. in cap. 1. de confes. l. 1. C. de custod. & exhib. reor. l. fin. ff. ad exhib. l. latrone. l. diuus Adrianus. ff. de custod. & exhib. l. prouinciarum. C. de ferijs. & l. 4. §. mandatis. ff. ad l. Iulij. pecu. de quibus est crimen falsæ monetæ, l. 1. C. de fals. mone. & maleficij, l. fin. C. de malef. & mathe. proditionis, l. penul. & fin. C. ad leg. Iul. maiest. & hæresis, cap. in fidei fauorem. de hæretic. lib. 6. Quibus addo, quod rei, qui contra se confessi sunt, etiam non interrogati, debent declarare socios, quos iuste credunt præteritorum non pœnitere, immo paratos esse ad noua, cum magno dāno publico, aut priuato committenda, nec per Euangelicam correctionē correctum iri; quales sunt regulariter latrones, nummorum falsarij, hæretici, stryges, fascinatores, & alij similes per dicta in d. repe. cap. inter verba. concl. 6. Quinimmo confessarij eiusmodi reos monere debent, vt tales socios denuncient, vt particulariter dixit Sotus de ratio. tegen. memb. 2. q. 6. pag. 17. quod si non fecerint, nostra sententia, ita peccant hi non admonendo, & absoluendo, ac illi non denunciando: absoluunt enim impœnitentes contra ius diuinū, & humanum, cap. pœnitentia. 1. & 2. de pœnit. dist. 3. cap. peccati venia. de regulis iur. lib. 6. & cap. legatur. 24. q. 2.

59. Trigesimoprimo peccat iudex, qui interrogat reum de se ipso, vel de consortibus suis præter iuris ordinem: quia iniuste dat causā notabilis infamię proximi, dum extra potestatem suam inquirit contra l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & cap. 2. de consti. lib. 6. idem si contra omittit interrogare, cum debet, secundum eundem iuris ordinem: quia præiudicat notabiliter Reipub. cuius interest delicta punirī, l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & cap. vt famæ. de sentent. excommu. Quis autem ille sit iuris ordo, secundum quem debet, vel non debet interrogare reum de se, in præcedenti modo peccandi dictum est. De consorti-

Digitized by Google

sortibus autem non debet interrogare, nisi in casibus a iure expressis: & in illis non nominatim, an sint illi, aut illi: sed generatim, an sint aliqui: & quod doceat reum, si videt eum nescire, aut faciat facultatem ei consulendi confessarium, an teneatur, & quos reuelare: alioquin enim non auderem excusare illum a peccato mortali, præsertim si id faciat persuasus, iustum esse per fas, aut nefas detegere crimina, & quocunque modo seueri iudicis, atque executoris famam sibi comparare, contra l. respiciendum. ff. de pœnis, cogendo reos ad bene, vel male detegēdum omnes suos socios, etiam iam coram Deo emēdatos, etiam si nulla fama, neque indicium sit contra illos. Et minus excusare auderem eum, qui tormentis cogit reos ad reuelāndum socios, etiam in casibus, in quibus interrogare permittitur, quando nulla fama, neque indicium, nec præsumptio legitima dictat, eos habere socios, vt recte Salic. in l. fin. q. 2. C. de accusa. concludit. Neque eos, qui in Castella, & Italia torquent reos de suis delictis conuictos testibus, vt confiteantur, quo beneficium appellationis amittant, contra communem Theologorum, & Iurisperitorum sentētiam: nisi cum adeo clare sunt conuicti, quod in conscientia tenētur confiteri, & iuste Iudex præsumit ob solam malitiam differendi iustitiam eos pernegare, vt late in dic. repet. cap. inter verba. conclu. 6. scripsimus, limitando communem in hoc casu.

60 Trigesimo secundo peccat, qui peccatum sibi secreto communicatum, quod non vergit in graue damnum alterius, etiam iudice competenti præcipiente, reuelat secundum S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. Immo etiam quando vergit in dānum alterius, si alia via potest illud excusari. quin, & quando alia via excusari non potest, id solum est detegendum, quod remedio est necessarium: nam dictum S. Bonaue. qui contrarium videri potest alicui sentire, reducendum est ad prædicta.

61 Trigesimo tertio peccat Episcopus, aut alius prælatus, aut publica persona ad aliorum saluti prouidendum constituta, quæ se ipsum infamat, aut se notabiliter infamantibus non resistit, aut modeste suæ famæ restitutionem nō petit, secundum S. Thom. Quolib. 10. art. 13. licet alij religiosi, quibus sola propriæ salutis cura est, iuste possint ferre patienter, quatenus eos tangit, nisi charitas Dei, aut proximi contrarium requirat. Magis enim quandoque prodest proximis alacris patientia falsæ infamiæ, quam eius contradictio: nec ob id propriam famam negligunt, cum ea Deo offerant, vt sentit S. Thom. vbi supra, & explicat Caietan. in summa, verb. famam propriam. Dixi, nisi charitas, &c. quia sicut quiuis religiosus licite curam de sua fama habere potest, & eam tueri: ita si degit inter personas ad se imitandum paratas, secus faciendo peccaret grauiter, iuxta gloss. receptam in cap. semel Christus. de consecrat. dist. 2. per dictum cap. nolite. & cap. nō sunt audiendi. 11. quæst. 3. & a fortiori si se ipsum infamat, argum. cap. si non licet. 23. quæst. 5.

Trigesimo quarto peccat, qui interrogatus iuridice in visitationibus de peccatis publicis, aut satis generaliter de peccatis nulla expressione facta de occultis, aut iniuste facta expressione de illis, reuelat occulta, siue ipsi fuerint secreta detecta, siue ipse viderit ea in secreto fieri, si non erant præparationes ad alijs nocendum, aut si denunciat, quæ probare non potest, iuxta illud Prouer.

Digitized by Google

uer. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat amici commissum.* relatum in cap. qui ambulat. 5. q. 5. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. quod quattuor decretis, & alijs confirmamus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. Tum quia quamuis iuret se dicturum, quod scit, vere respondere potest se illa nescire absque periurij metu, intelligendo intra se, illud se non ita scire, vt detegere teneatur, Henric. de Gandauo Quolib. 9. in princ. Adrian. in 4. de correct. frater. §. ostensis. col. 6. quidquid dicant Genesius a Sepulueda, & Sotus. quod neruosius postea confirmaui in cap. humanæ aures. 22. q. 5. Tum quia, qui iurat dicere, quidquid scit, intelligitur iurare dicere, quod licite potest, & nõ amplius, argum. cap. 1. de iureiur. lib. 6. l. si procurator. ff. de condit. indebit.

62 Trigesimoquinto peccat, qui secreto sibi commissum diuulgat, aduertens, aut aduertere debens inde sequuturum alterius notabile damnum, aut notabilem discordiam: licet non sit expresse rogatus, nec promiserit secretum, etiã si erat tale, quod prima facie eius detectio non videretur nocitura, rogatus tamen, eius secretum promisit, & poterat subesse aliqua ratio, ob quam illud roganti notabiliter conueniebat celari. Quamuis solum sit venialis detectio secreti, quam constat nemini notabiliter nocituram, vt recte Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. resoluit per supradicta, & in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. ad nu. 30.

De nono præcepto, Non concupisces uxorem proximi tui. Cap. XIX.

1 *Amari se velle amore mortali, mortale.*

1 COntra hoc præceptum eisdem modis peccatur, quibus contra sextum: quia vtroque eadem explicite, vel implicite prohibentur. Quare modis peccandi contra sextum, positis in cap. 16. solum addimus, quod peccat mortaliter, qui, vel quæ deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoso mortali ab alio, vel alia: quamuis non sic amet; quia cõsentit peccato mortali suo, vel alieno, iuxta dicta supra, cap. 11. num. 11. vbi dictum est quando voluntas, vel consensus in proprium, vel alienum peccatum, & delectatio morosa sint mortales.

De decimo præcepto, Non concupisces rem proximi tui, & de consilijs Euangelicis. Cap. XX.

1 *Concupiscentia inordinata rei notabilis mortalis est.*
2 *Ludus quid, & duplex, & quis venialis, & quis mortalis.*
3 *Ludus causa principali lucrandi negotiatio, & communiter mala. num 4.*
5 *Ludens ludo vetito sibi lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impoten te donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter peccat. & 12.*
6 *Lex an vlla iuris communis ludi obliget ad mortale.*
7 *Ludus omnis aleæ, & principaliter ob lucrum prohibitus.*
7 *Ludus omnis etiam industriæ principaliter ob lucrum, saltem venialis. & 8.*
9 *Ludus aleæ rei notabilis clerico sacrato, & monacho mortalis. & 10.*
11 *Ludus de se nullus laico mortalis, & qui ei glorioſus.*

Digitized by Google

13 *Ludere quis dicatur coactus.*
14 *Ludi ſpectator clericus magis peccat, quam laicus.*
15 *Ludentium ſuſceptores, &c. vt peccant.*
16 *Peccantium miniſtri quando peccant.*
17 *Ludens diſſimulans peritiam, fallens, & non monens, vt peccat.*
17 *Ludens credito ni iuret, non ſoluat, & tunc, &c.*
17 *Iurans ſoluere perdita quid faciet.*
18 *Promiſsio reciproca, ſiue ſcommeſſa, vel apueſta quæ licita.*
18 *Ludo quæſita non reſtituenda, niſi &c. & num. 19.*

1 COntra hoc decimum præceptum peccat mortaliter. Primo quicunque inordinate contra iuſtitiam concupiſcit aliquid notabile. Dixi, inordinate: quia qui concupiſcit ordinate per emptionem, permutationem, hereditatem, aut alium iuſtum titulum, non peccat. Dixi, contra iuſtitiam, & notabile: quia qui concupiſcit inordinate contra ſolã liberalitatem, vel parum contra iuſtitiam, ſolum venialiter peccat per citata in addit. cap. quando. de conſec. diſt. 1. & ſupra in cap. 11. num. 4. & cap. 17. nu. 2. iuxta mentem S. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4. & q. 168. art. 3. explicatam ibi per eius commentatorum. Et quia hic ſolum agimus de transgreſſione huius præcepti per ludum, & iocum, quia de alijs ſupra cap. 17. actum eſt, pauca de illis præmittimus.

2 Primo, quod ludus & iocus eſt actus principaliter factus ad recreandum animum per voluptatem, ſecũdum Ariſt. 4. Ethic. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 168. art. 2. Dixi, principaliter: quia qui magis fit ob lucrum, vel alium finem, quã ob animi recreationem non eſt proprie iocus, nec ludus, ſed actus alterius virtutis, vel vitij; qui cum fit factis, appellatur ludus, cum autem verbis, iocus. Et eſt duplex, bonus & malus. Bonus eſt, qui fit ad honeſtam animi recreationem ſine vlla mala circũſtantia; ex quo frequentato generatur habitus, & cõſuetudo honeſte ludendi, & iocandi, qui eſt virtus, quam Ariſt. vbi ſupra Eutrapeliam vocat. Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema exceſſus, & defectus interiacet, iuxta eundem, & gloſſ. ſing. in §. hæc quæ. de pœnit. diſt. 2. ſub cap. charitas. 3. ita hæc interiacet inter exceſſum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abſtinendi, vt in d. q. 168. ar. 3. & 4. probat S. Thom. longe tamen frequentius peccatur per exceſſum, quam defectum: quia ludo, & ioco æque parce condienda eſt vita, ac ſale cibi, iuxta Cicer. 1. Offi. receptum.

Secundo præmittimus, quod ludus, & iocus malus eſt, qui lege vetatur, vel circumſtantia mala veſtitur: vt plurimum autem, & ſuo genere eſt venialis. quis autem ſit mortalis, infra dicetur num. 4.

3 Tertio præmittimus, quod ludus exercitus principaliter animo lucrandi potius eſt negotiatio, quam ludus, vt ex ſupradicta definitione colligitur; quæ negotiatio fere ſemper mala eſt. Tum quia per eam aufertur amicis, quibus erat dandum, vt ait Ariſtotel. Tum quia per eam quis aſſueſcit bonis aleę ſubijciendis, & multum temporis terere. Tum quia eſt occaſio, vt coniuges, liberi, & famuli paruifaciant damna bonorum, & cuſtodiam eorum, cum maritum, fratrem, aut hærum vno aleæ iactu, tantam bonorum iacturam facere videant. Tum quia pauciſſimi, aut nulli per eam diteſcunt; immo per eandem

multa

Digitized by Google

multa mala, & vitia imbibuntur, vt Hostien. admonet in summa, de excess. præla. Dixi, fere: quia finis prouidendi necessitati cum probabili credulitate lucrandi a diuite, vel preces, aut iussus amici, aut superioris diuitis, possent quandoque huiusmodi ludum, & negotiationem honestare, arg. eorum, quæ ait S. Thom. de mercatura 2. 2. q. 77. art. 4.

Quarto præmittimus, quod ludus non fit mortalis ex sola circumstantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo, qui donare potest, vt probat Caiet. 2. 2. q. 168. art. 3. & in Summa, verb. ludus. neque etiã ex nimio, & ardenti ludendi appetitu: nisi cum extenditur ad alicuius legis, quæ obligat ad mortale, violationem. Qualis est eorum, qui noctes in dies, & dies in noctes vertentes, missas præceptas omittunt, aut subeunt periculum amissionis bonorum, sine quibus nequeunt sustentare vxores, liberos, ac reliquam familiam sustentandam de præcepto, aut debita statuto tempore soluere, aut putantur inepti ad munera bellica, & ciuilia Reipub. eis ad illa notabiliter egentis, & timentis, ne pecuniam ad ea necessariam eis datã ludo perdant, simul, & deplorantis eorum vicem, quod cum sint alias rebus egregie agendis apti, ob hanc vnam rem ad id reputantur inepti. Neque etiam ex circumstantia loci sacri: quia nullo id iure cauetur, nisi cum specialiter talis in eo ludus prohibetur; qualis est comœdia rerum profanarum, cap. cum decorem. de vita, & honest. aut nisi fiat cum notabili scandalo, vel irreuerẽtia Dei, vel Ecclesiæ, cap. decet. §. cessent. de immu. Eccle. lib. 6. Immo sine vllo peccato, & cum merito potest quis in eo ob honestam causam ludere: puta, quo infirmus, qui illic est recreetur, quo otium pellatur, aut solatium capiant milites, qui eum tempore belli custodiunt: quamuis sine vlla iusta causa id ibi facere sit saltem veniale iuxta Caiet. in d. q. 168. art. 3. Neque ex circumstantia personæ: nam sine vlla culpa, etiam veniali, clericus, & monachus interdum etiam talis, & chartis lusorijs ludere potest ob honestam causam; puta ad excitandum, vel recreandum socium ægrotum ea re indigentem, modo non frãgat legem vllam ad mortale obligantem, de qua infra, num. 6. Neque ex circũstantia temporis: quia quamuis peccatum sit totum diem festum in ludis præsertim operosis consumere; quales sunt ludus pilæ, prælij vmbratilis, & similes: mortale tamen non est, nisi missa, aut aliud diuinum officium præceptum, vel votum omittatur. Neque ex eo, quod potius fortuna, & euentu, quam industria nitatur, nisi alioqui lege prohibeatur: quia immo ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit, tanto aptior est, quãto magis fortunę, quã arti & industriæ nititur: quia intentionem animi magis remittit: & ita contra vulgi opinionem, omniũ ineptissimus est ludus latrunculorum, quẽ Itali Scacchorum, Hispani vero Axedrez, & Galli Eschez vocant. quia is minus, quam alij animum relaxat: quamuis magis liceat, quam aliquot alij, qui lege prohibẽtur, iuxta gloss. receptam in auth. interdicimus. C. de Epis. & cler. & gloss. cap. clerici. 2. vbi Panor. & alij, de vit. & hone. cler.

4 Secundo peccat mortaliter contra hoc præceptum, qui ludit cum irreuerẽtia notabili Dei, vel dictis, & factis in se mortalibus, vel mortali circumstantia vestitis. Dixi, Irreuerentia Dei, ob cap. cum decorem. de vita & hon. cleric. & cap. decet. §. cessent. de immu. Eccl. lib. 6. & Cõcil. Trid. sess. 4. §. fi. q grauissime

ſime in hæc fere verba prohibuit: *Mandat, & præcipit ſancta Synodus, ne de cætero quiſquam vllis ſacræ ſcripturæ locis vtatur ad ſcurrilia fabuloſa, vana adulationes, detractiones ſuperſtitiones impias, & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos, etiam famoſos* Dixi, vel dictis, &c. ad includendos ludos impudicos, & alios de ſe mortiferos, arg. cap. nec ſolo. 33. q. 5. & trad. S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 4. Dixi, vel mortali circumſtantia veſtitis, ad includendos ludos, qui fiunt cum notabili ſcandalo, aut cum notabili alterius nocumẽto, vel periculo eius probabili, arg. cap. nihil. de præſcrip. & cap. 1. de tornea. & cap. ad audientiam. de homicic. & ad excludendos ludos, qui fiunt cum circumſtantijs animi principaliter lucrandi, nimietatis ardoris, & auiditatis ludendi, ſacri loci, temporis, vel perſonæ ſine prædicto ſcandalo & nocumento, & periculo, & trãsgreſſione alterius legis ad mortale obligantis: hi enim licet, vt plurimum, ſint mali, non tamen ſunt ob hoc mortales per proxime dicta.

5 Tertio peccat mortaliter quicũque ludit rem notabilẽ ludo prohibito ſibi lege obligãte ad mortale: vel ludo licito cũ eo, qui donare nõ poteſt, vel a potente donare ad id metu coacto, vel per dolum, & fraudẽ decepto. Dixi, notabilẽ: quia paruitas excuſat a mortali, vt ſupra dictũ eſt cap. 11. nu. 4. & alias ſæpe. Dixi, ludo prohibito ſibi; quia multis prohibetur aliquis ludus, qui nõ prohibetur alijs; nã multis interdicũtur voto, iuramẽto, aut ſtatutis Collegiorum, &

6 Cœnobiorũ aliqua genera ludorum, quæ alijs non ita vetãtur. Dixi, l. obligãte, &c. qualis an ſit vlla humana iuris cõmunis, quęri poteſt? & reſponderi primo, l. obligante, ſaltẽ ad veniale, prohiberi cõmuniter omnẽ ludũ, qui magis nititur caſu, & fortuna, quã induſtria & arte, quo luditur ob lucrum principaliter, cap. Epiſcopus. 35. diſt. & l. 1. ff. de aleæ luſu. & aleat. & auth. alearũ vſus. C. de relig. & ſump. fune. & cap. clerici. 2. de vita & hone. cleric. quibus omnibus, tã laicis, quã clericis interdicitur ludus aleæ in vniuerſum, per quã ſignificatur omnis ludus, principalius nitens ſorte, aut caſu, quã induſtria, & arte ex

7 mente omnium, de quibus eſt ludus ad tabulas per d. auth. interdicimus. C. de Epiſc. & cler. & §. interdicimus. auth. de Epiſc. coll. 9. vnde illa ſumitur, qui licet multum nitatur induſtria, magis tamen fortuna; de quibus videntur etiam eſſe ludi chartarũ luſoriarũ, quoru aliqui magna quidẽ induſtria nitũtur, ſed maiori fortuna. Dixi, quo luditur ob lucrum principaliter, &c. ad excludendũ eũ, quo potius cauſa honeſtæ recreationis, quã lucri paruo tempore luditur; vt quo a prandio, vel cena luditur cauſa ſolatij, nullius rei pecuniariæ lucro propoſito, vel ſolum alicuius eſculenti, vel poculenti, quod bis lucrifactum ſemel ſoluatur, vel ſpirituali lucro precum aliquarum pro vincente a victo dicẽdarum. Tum quia id permittitur per l. quod in conuiuio. ff. de aleæ luſu. & aleat. iuncta gloſſ. eius, & gloſſ. d. cap. 1. 35. diſt. & gloſſ. l. ſi tibi. §. 1. ff. quarum rer. actio non dat. Tum quia ratio legis, quæ tales ludos vetat, eſt refrenare auaritiam, quæ ceſſat in prædictis, & conſequenter ipſa lex, iuxta l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & cap. ſuggeſtum. & cap. meminimus. de appell. & theoriam Panor. ſuper eis poſitam, & receptam.

8 Secundo dico, quod ſimili lege prohibetur etiam ludus induſtria, & arte potius, quã fortuna nitens, quo ęque, vel principalius, luditur cauſa lucrãdi, quã relaxandi animum. Tum quia eſt inordinatus lucrandi actus, cum rei in vnum

finem

Digitized by Google

finem ordinatę sit vsus in alium fere semper contrarium: quia ludus ad honestam animi recreationem inuentus, vertitur in negotiationem turpem, eandemque intendentem, & fatigantem ipsum contra cap. fin. de verb. sign. l. legata inutiliter. ff. de adim. lega. Tum quia dicta auth. alearum. permittens quattuor genera ludorum industria, & arte magis quam fortuna nitētium, vetat ne præmium maius, quam vnius solidi proponatur vincenti, tacite prohibens, ne principaliter auaritiæ causa ludatur, etiam ludo permisso, tacite etiã limitans l. 2. ff. de aleæ lusu. quæ permittit ludi pecunia saliendo, currendo, luctando, &c. qui sunt ludi magis industria, quam fortuna nitentes, ad pecuniam vnius tantum solidi.

9 Tertio dico, quod lege, etiam ad mortale obligante, prohibentur monachi, & clerici beneficiarij, vel in sacris ordinibus constituti ludere huiusmodi ludis aleæ, siue fortunæ illicitis, notabilem quantitatem, præsertim de fructibus beneficiorum Ecclesiasticorum. Tum quia prædictam iustam legē canonicam transgrediuntur. Tum quia præfatum cap. 1. 35. dist. & cap. inter dilectos. de excet. prælat. iubent clericū ob aleæ lusum deponi ab officio, vel beneficio: quod mortalem culpam præsupponit, argu. cap. non afferamus. 24. q. 1. Et ita hoc Ioannes Maior, Adrian. & Caiet. vbi supra significant. Tum quia in profanum, & malum vsum redditibus in pium dicatis vtuntur contra illa multa, quæ citauimus in Tractatu. de redit. Eccl. quæst. 1. monit. 20. Tum quia Concil. Trid. sess. 25. cap. 1. de reform. præcipit seruari iura ante illud, per Papas, & alia Concilia super ludo, & luxu clericorum statuta. Dixi, præ-
10 sertim de fructibus beneficiorum: quia idem puto, quo ad peccatum, licet non quo ad restitutionem, de his, qui ludunt de bonis patrimonialibus, nam ratione solius ordinis, & professionis interdicuntur eis huiusmodi ludi. Canones enim prædicti sine vlla fructuum beneficiorum mentione prohibent eis, huiusmodi lusus, vt videre est in eis, fundatis in illo dicto Apost. *Nemo militans Deo &c.* Dixi, beneficiarij, vel in sacris ordinibus constituti, ad significandum, quod de alijs idem, quod de laicis est censendum, per doctrinam Panor. communiter receptam in cap. clerici. 1. de vita & honest. cleric. & in cap. 1. & 2. de postul.

11 Quarto dico, quod non audeo dicere tam graui lege humana prohiberi laicis lusum, etiam principaliter ob lucrum, etiam magnum. Tum quia prodigalitas eorum de se non est mortalis, vt S. Tho. receptus ait 2. 2. q. 183. art. 7. & supra eodem, nu. 1. est significatū. Tū quia non videtur in hoc submitti prædictis canonibus. Tum quia leges prædictæ seculares super hoc late non videtur obligare ad mortale: siue quia intentio legislatorum non fuit illa, iuxta dicenda infra cap. 23. siue quia quo ad hunc effectum non videntur receptę, cū in omnibus mundi partibus, cuiusq; ordinis laicos videamus magnam pecuniarum summam, & maximam eorum partem principaliter propter lucrū ludere, & a confessarijs, sine proposito numquam ita ludēdi absolui: quod facere nequirēt, si in eo mortaliter peccarēt, cap. pænit. 1. & 2. de pænit. dist. 3. siue quia leg. illę nō tractāt de mat. iustitię, sed tēperātię, vel modestię; quę vt plurimū solū ad veniale oblig. Dixi, l. humana; quia secus esset, quoties ratione loci, tpis, psonę, vel modi ludēdi prohiberetur eis l. naturali, vel diuina, de reue-

Digitized by Google

rendo Deum, & ſacra, vel de curandis rebus publicis, vel priuatis ſuis, vel proximi, vel ſoluendis debitis, ad quæ de præcepto tenentur. Et quidem licet nõ au ſim dicere, eos tam forti lege humana teneri: audeo tamen orare omnes, præſertim illuſtres, vt ſecum reputent ſe grauiter, ſaltem venialiter, peccare, turpemque negotiationem exercere, per dicta num. 2. & 3. Lucrumque, quod in eis fit, turpe ab omnibus appellari, & ſæpiſſime eſſe reſtituendum, vt infra dicetur. Et eo maiorem apud virtutis ſtudioſos infamiam incurrere, quo cum ſint maiores, maius ſcandalum præbent, cap. præcipue. 11. q. 3. Ideoque ſine proposito ab eis perpetuo abſtinendi nõ poſſe ſine graui pudore ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum accedere; eoq; maiorem gloriã apud Deũ, & homines adepturos, quo cum minore pecuniæ lucro, ſola vel pene ſola vincendi gloria propoſita pro palmario in ſignum victoriæ ad iucundam pugnã pro magnitudine ſua amicos allicerent.

Quinto dico, ad diſcernenda prædicta toties quem principaliter ob lucrũ ludere, quoties tanti, aut pluris lucrum facit, quam animi recreationem. Dixi, tanti, aut pluris: quia ſufficit, vt tanti faciat illud, ac animi recreationem, per ea quę pridem diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. & in Enchirid. de orat. & hor. canonicis, cap. 6. num. 14. & in eius addit. & nuper in Comment. cap. cũ miniſter. 23. quæſt. 5. num. 73. non autem dixi, vt Silue. verb. ludus. q. 2. §. 6. Qui non luderet, niſi lucrum proponeretur: quia vt aliquid ſit finis principalis alicuius actus, non ſufficit, vt ſit cauſa, ſine qua ille non fieret, vt ibi dixi, poſito euidenti exemplo de clerico, qui ad preces matutinas non ſurgeret, niſi lucri faceret diſtributiones: neque miſſam faceret, niſi quam vocant pitantiam ſperaret: tamen maioris facit illa, quam quod propter illa datur. Et ita poteſt quis ludere principaliter recreationis cauſa, quamuis non luderet, niſi
12 lucrum expectaret. Suam ergo quiſque in hoc conſcientiam conſulat. Dixi, vel ludo licito cum eo, qui donare non poteſt: quia qui cum tali rem notabilẽ ludit, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, peccat mortaliter, ſecundum omnes: eiuſmodi eſt ſtultus, puer, mancipium, filius, qui adhuc in patris poteſtate eſt, prodigus, coniux, monialis, monachus, & ſimiles, ſecundum Ioan. And. Cald. & communẽm in d. cap. clerici. 2. Iuſtum tamen videtur id, quod Sot. lib. 4. q. 5. art. 1. de iuſt. & iur. inſinuat; ſcilicet, filium etiam ſub patris poteſtate cõſtitutum, qui de ipſius licentia in ſcholis ſtudet, aut in Curia verſatur, licite poſſe de ſuo commeatu quattuor, aut quinque de centum, quę dantur ei, ludo impendere. Cui addo idem dicendum de religioſo, qui ſtudet, aut negotiatur impenſis ſui Abbatis, modo id honeſtæ recreationis cauſa faciat: quia pater & prælatus tacitam eius rei facultatem facere videntur, arg. gloſſ. clem. 2. de vit. & hon. verb. conuertendum. & eorum, quæ late ſcripſimus in capit. cum ad monaſterium. de ſtatu monach. non placet tamen id, quod ille addit; nempe huiuſmodi filium non poſſe a colluſore plura lucrari, quã colluſor ab ipſo. Tum quia omnes communiter contrarium præſupponunt. Tum quia nõ eſt textus, neque ratio, quæ concludat, pauperem aliquem honeſto loco natũ, & etiam plebeium, & mendicum non poſſe amplius lucrari a diuite, quam dices ab ipſo. Tum quia cap. ſi qua de rebus. 12. q. 2. & §. pupillus. Inſt. de inut. ſtip. probant, contractum cum pupillo, aut Eccleſia factum valere in alterius

præiu-

Digitized by Google

præiudicium, quamuis in eorum non valeat. Tum quia iniuriã pati potest, qui eam facere nequit, l. illud. ff. de iniur. translata in cap. illud. 15. q. 1. Tum quia amissa facultate faciendi, & perdendi, facultas patiendi, & lucrandi non amittitur, per d. l. illud. quãuis eius opinio procedere posset in eo, qui falso dicendo, se facultatem habere donandi, & perdendi, allicit alium ad lusum, arg. l. 2.

13 C. si minor mai. se esse dix. Dixi, vel a coacto, &c. Tum quia metus, dolus, & fraus omnem contractum, quamlibet alioqui licitum ita inficiunt, vt sit irritus, vel irritãdus, cap. Abbas. cum gloss. de his quæ vi, & toto titu. ff. quod met. cau. & de dolo. & trad. vterque Th. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. Per coactionem autẽ intelligo non leuem, & cõsuetam inuitationem, & inductionem, sed eam, quæ fit iusto metu, vel tam grandi reuerentiali, vel cum eiusmodi exprobratione, vt inuitatus, & rogatus, si non luderet, vel a ludo discederet, vilis, & abiectus reputaretur, secundum mentem eorundem, quos etiam Sotus, lib. 4. q. 4. ar. 2. de iust. & iur. sequitur: quod quottidianum est.

14 Quarto peccat clericus, vel monachus, qui ludum mortaliter malũ spectat. cap. clerici. 2. de vita, & honest. cler. & auth. interdicimus. C. de Episcopis, & cler. si multo tempore spectat: secus si paruo, per dicta supra, cap. 11. nu. 4. Idẽ si ludo delectatur venialiter malo: ita quod etiam si mortalis esset eo delectaretur, Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 11. art. 3. dub. 3. quia facientes, & cõsentiẽtes, &c. ad Rom. 1. & cap. 1. de offi. deleg. Idem si eius præsentia est causa, quod ludo mortali ludatur, arg. gloss. sing. clem. Archiepiscopo. de priuileg. aut si ex officio debeat prohibere, & non prohibet, Angel. verb. ludos. §. 6. Dixi, Cleric. &c. quia laicus, qui non est causa ludi mortalis, nec delectatur eo, quatenus talis est, sed solũ industria, & arte ludentium, non peccat secundũ mentẽ omniũ.

15 Quinto peccat, qui eiusmodi lusoribus subministrat domum, mensam, candelas, aut alia in ludum necessaria, arg. cap. error. 83. dist. & dictorum in d. capit. 11. vbi supra, & cap. 17. a num. 17. per quæ probatur peccare, qui consentit peccato, præsertim cooperando, iubendo, mandando, inuitando, vel inducendo, quod expresse, vel tacite, directe, vel indirecte facit huiusmodi susceptor. Et quia grauiter contra hoc vrget quidam doctus dubitans, an in cap. 18. idẽ tenuerim, addo, me idem etiã nunc tenere; idque confirmo per tres leges priores. ff. de aleæ lusu, & aleatoribus, quibus graues pœnę statuuntur contra eiusmodi susceptores. Et ad inconuenientia, quæ ipse hinc infert, respõderi potest per ea, quæ supra, cap. 17. nu. 195. respondi pro locantibus domos meretricibus in ea parte Ciuitatis, vbi permittuntur habitare, & per ea, quæ Caiet. sub-

16 tiliter distinguit 2. 2. q. 147. art. 5. sub fin. pro dantibus cęnam pro ieiunatis in die ieiunij, limitata infra cap. 21. num. 25. per illa enim defendi potest non peccare famulum mensæ concubinariorum ministrantem, neque iuuantẽ concubinam ad se ornandum, neque ministrantes mensis cibariticis prelatorum, neque opifices, qui calceos, & sandalia, vel vestes vendunt meretricibus, & alios similes: modo id sine vllo consensu in peccatum faciant: quoniam nõ inducunt, neque iuuãt directe ad illud: susceptores autem prædicti tacite, immo, vt plurimum expresse inuitãt, & iuuant directo, vel quasi ad huiusmodi ludos mortales, & consentiunt eis. Et ad id, quod insinuat, si non hunc, alium susceperum eos, respondeo per id, quod dixi supra, cap. 17. a num. 18. con-

Digitized by Google

tra miniſtrum miſtum vſurarij, & pro miniſtro nudo eiusdem: & contra ſeruum occidentem, quem alij conſerui erant occiſuri.

17 Sexto peccat, qui diſſimulando peritiam magnam, quam habent in ludendo pila, vel alio eiuſmodi ludo attrahit alium longe imperitiorem ad ludendum, aut falſis talis, vel chartis vtitur, legeſue ludi cum notabili damno colluſoris tranſgreditur: quia vtitur dolo, & fraude; de quibus ſupra. Idem de eo, qui ludit non appoſita pecunia cum iuramento de ſoluendo, quod perdiderit, & non ſoluit, arg. cap. debitores. de iureiurando, vt Medina vbi ſupra late probat

Per quæ reſpondeo ad noue quæſita. Ad prima quidem tria, quod peccat mortaliter, qui ſcienter ait, ſe habere plura puncta, quam habeat, quo lucretur: & qui aduertit colluſorem errore calculi dicere ſe pauciora habere, quo perdit, & non monet: & qui accipit priorem locum, quem manum appellant: quia primus decipit; ſecundus accipit, quod iam alter lucratus eſt; tertius, quia ſurripit ius aptius lucrandi colluſori, quamuis non teneretur reſtituere quantum ob id lucraretur: ſed quantum illud ius priori loci valet: ſicut qui lædit meſſem non tenetur reſtituere, quantum illa in area redderet; ſed quanti æſtimaretur in herba, S. Thom. 2.2. q. 62. art. 4. & ſupra cap. 17. num. 27. quæ tria tunc, & tantum procedunt, cum damnũ notabile infertur per ſupradicta.

Ad quartum reſpondeo, quod inſpector ludi non peccat contra legem iuſtitiæ, eo quod non admonet ludentem errare computando, vel non capiendo priorem locum, ſi id non promiſit. Et ita quamuis aliquando peccaret cõtra legem charitatis: non tamen teneretur reſtituere; ad id enim ſola lex iuſtitiæ obligat, per citata ſupra, cap. 17. num. 12. & infra cap. 24. num. 5.

Ad quintum, quod ludens ſub fide ſua nõ iurata non peccat in Regnis Hiſpaniæ non ſoluendo: quia diuę memoriæ Carolus V. in Comitijs Mantuæ Carpentariæ, ſiue Madritij anno 1518. vetuit, ne luderetur ſub fide ſoluendi, etiam ludis licitis; qualis eſt pilæ: ſimul irritas declarando quaſcunque promiſſiones; obligationes, & fideiuſſiones, quæ ad id præſtarentur. Quod ipſum eſſe ſeruandum, etiam in alijs Regnis iure communi aſſeruit Adrian. in 4. de reſtit. quęſt. 12. quod efficaciter videtur probare prędictus Didacus (qui quum ſuperiora excuderentur, ſolum quidem erat Reuerendiſſimus Segobiẽſis, nunc autem eſt Concilij Hiſpaniarum Maximi Præſes) in cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. §. 4. num. 8. licet contra tenuerit idem Adrian. vbi ſupra, q. 22. & Caſtren. de lege pœnal. lib. 2. cap. 2. corol. 3. Nihil tamen prædictus Præſes ait de iurante ſoluere, ſicut nos hic egeramus de ſolo promittente. Nũc autem aimus, teneri ad ſoluendum iurantem, vt prædiximus: poſſe tamen repetere ſoluta inſtar ſolum promittentis ſoluere vſuras, qui eas nõ tenetur ſoluere, niſi iurauerit, & tunc ſolutas repetere poteſt, cap. debitores de iureiurã. & quod vt iurãs ſoluere vſuras, poteſt petere abſolutionem, antequam ſoluat, qua obtenta non tenebitur ſoluere, cap. 1. de iureiur. ita iurans ſoluere in ludo perdita poteſt petere abſolutionem, qua obtenta non tenebitur ſoluere.

18 Septimo peccat, qui facit rei notabilis ſponſionem, quæ Italis Scomeſſa, Hiſpanis Apueſta, Gallis Gagement dicitur, per quam ſpõdentes ſibi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum incertum præteritum, vel futurum, certo

Digitized by Google

certo sciens, a se affertum esse verum, & id dissimulat, vt alium ad sponsionem inducat: quia dolo, de quo supra, in damnũ notabile proximi vtitur: qui enim sine dolo eam facit, non peccat; quia talis sponsio nulli legi iustitiæ est contraria; imo est consona, l. cum ad præsens. ff. de reb. cred. & l. a Titio. ff. de verbor. oblig. per quam hoc notant Paulus, & Ale. ibi approbati per Iaso. & citati per eum ibi, & in d. l. cum ad præsens. licet vt plurimum obuiet liberalitati. Neque obstat quod Ioan. Maior. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 15. & seq. & Adria. in 4. de rest. q. de ludo, contrarium significare videantur. Tum quia eorum ratio satis examinata idem concludit. Tum quia non dicunt eos, qui sic volunt lucrari, mortaliter peccare: sed absolute peccare: quod etiam nos cum Caiet. quasi fatemur, dicentes id fere semper esse liberalitati contrarium, & ita lucrum sordidum.

19 Octauo peccat, qui lucratur aliquid notabile ludo, etiam licito, ab eo, qui non potest donare, vel a coacto & grauiter attracto, aut dolo vel fraudulenter, vt prædictum est, & non vult illud restituere secundum omnes. Dixi, Ab eo, &c. quia secundum veriorem opinionem, quidquid dicat Panor. in d. cap. clerici. & in cap. quia plerique. de immu. eccl. & Gab. vbi supra, nemo lucrifacta in ludo, etiam illicito, ab eo, qui donare potest ea, quæ perdit absque metu, dolo, & fraude tenetur restituere de præcepto, etiam pauperibus, vt satis sentit vterq; S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. & explicant Ioan. Maior, & Adri. vbi supra, & Caietan. in Summa, verb. ludus. Tum quia nihil accipit cõtra iustitiam, cum non accipiat inuito domino, qui sine ludo, & cum ludo donare ea poterat. Tum quia, neque quod sponsionibus sine fraude lucrifit, neque q̃ emptionibus & venditionibus in diebus festis, aut locis sacris, quamuis in eo mortaliter delinquatur, est necessario restituendum: quia non obstante illo peccato valent, iuxta gl. sing. in cap. decet. §. cessent. de immu. eccl. lib. 6.

Adde, quod qui tenetur restituere lucrifacta in ludo ab vno, non potest compensare cum perditis cum alio; nec e contrario: cum perditis vero cum vno potest compensare lucrifacta ab eodem, non solum durante eodem ludo, ad cuius vsque finem nihil censetur lucrifactum: sed etiam in diuersis ludis, etiam si alij sint liciti, & alij illiciti, siue vterque sit habilis ad donandum siue inhabilis, siue alter habilis, alter inhabilis; quamuis de rigore iuris in hoc vltimo cõtrarium dici possit, sed sequimur Siluest. verb. ludus. q. 17. hoc tenentem ex æquitate, saltem quo ad forum conscientiæ, licet arbitrer neminem, qui falsis talis, aut chartis, aut alias dolo & fraude lucratur ab alio, compensare posse cum iuste lucrifactis ab eodem; non enim videtur iustum, vt compensentur cum iuste perditis. quo casu procedat opinio contraria. Addo item, quod etiam ministri & inspectores, quibus ludentes ex collatis in medium aliquid conferunt, tenentur restituere, quando lucrans ad id tenetur, alias non, Gabr. in 4. dist. 15. q. 13. dub. 6. in fine.

De consilijs Euangelicis.

20 *Consilia spernens, vel non implens quando peccat mortaliter.*

21 *Consilia Christi præparatione animi seruanda.*

Consultum

Digitized by Google

21 *Consultum a Christo statum non esse tam bonum, ac contrarium asserere, hæresis.*
22 *Consilium contra Christi an peccet monachus caritate annonæ gaudens.*
22 *Caritate annonæ gaudens quis non peccat.*
23 *Peccatum quod non est omne in Deum potest referri.*

20 CONTRA consilia euangelica, aut canonica peccat mortaliter, qui ea per contemptum verum non implet, vel proponit non implere, etiam tempore, quo fierent præcepta: vel ait, nõ esse de se & absolute meliora, quam contraria: vel non licere illa vouere, vel vota seruare, iuxta gl. sing. receptam in cap. quis autem. 10. dist. declaratam ibi per Docto. & per Feli. ante & post alios late in cap. 1. de const. Dixi, Per contemptum: quia regulariter omissio simplex implementi eorum alio tempore, quam prædicto, licet. §. fi. 4. dist. & §. quod præcipitur. 14. q. 1. Contemnit autem vere non omnis, qui nõ implet sed qui principaliter ideo non implet, quia ea parui facit; id enim est verus contemptus, iuxta Sanctum Tho. 2. 2. q. 186. art. 9. declaratum ibi bene per Caieta. & confuse per Feli. in cap. cum quidam. de iureiur. & fere ad verbum per Archid. in cap. quicunque. 81. dist. & clarius per nos infra cap. 23. nu. 40. Dixi, Verum: quia quo ad forum conscientiæ non sufficit præsumptus, cap. tua. de spons. licet in multis casibus citatis vbi supra per Feli. præsumatur.

21 Dixi Proponit, &c. quia consilia seruanda sunt præparatione animi, secundum Aug. relatum a Gratiano in cap. paratus. 23. q. 1. & a S. Tho. 2. 2. quæst. 124. art. 3. ad 1. & alibi sæpe, hoc est, proposito actuali, vel virtuali adimplendi ea, in quibus casibus de necessitate salutis existunt, vt ibidem de martyrio declarat. Dixi, Vel ait, &c. quia qui affirmat, statũ coniugalem ex se esse æque bonum, vel præstantiorem cælibatu, aut sæcularem religioso, non solum peccat, sed est hæreticus per scripta S. Thom. 2. 2. quæst. 152. ar. 4. & q. 184. quia aduersatur illi Matth. 19. *Si vis perfectus. &c.* Dixi, De se & absolute: quia dicere secundum quid, & alicui conuentiorem esse vitam coniugalem, quam cælibem, & laicam, quam clericalem, non solum non est hæresis; sed catholicum, & probatum a Paulo, vbi S. Tho. 1. ad Cor. 7.

22 Ad quæsitum hic; An religiosus, qui ad tria consilia Christi castitatis, paupertatis, & obedientiæ se astrinxit, possit iuste gaudere, quod pretium creuerit modiorum tritici, quorum certus numerus a suo Abbate pro suo annuo victu, cum facultate vendendi eos, cum placuerit, conceditur propter sterilitatem anni, vel aliam causam? Respondetur posse. Tum quod perinde potest ipse gaudere illo augmento, ac Abbas augmento ad suam & suorum sustentationem applicatorum, arg. cap. 2. de statu monach. Tum quia quo ad administrationem honestam reditus ecclesiastici secularis, & regularis æquiparantur, iuxta dictũ sing. Card. in clem. 2. de vita & honest. cler. Tum quia de omni eo, quod non est malum culpæ, potest quis bono aliquo fine gaudere: quia

23 omne tale potest in Deum referri, vt resoluit Caiet. 1. 2. q. 100. art. 10. & q. 8. art. 3. ad 3. Et caritas tritici non est malum culpæ, sed pœnæ, cap. non omnis. 5. q. 5. & ita potest quis gaudere caritate, quatenus per eam luxuriantes victu, vestitu, & venereis refrenantur, & socordes Dei recordantur, & omnes ad orationem refugiunt. Tum quia potest quis gaudere de augmento pretij, nõ gaudendo,

Digitized by Google

dendo, immo dolendo de causa eius, vt gaudemus de passione Christi, quatenus nos redemit, & dolemus, quatenus eam intulerunt Iudæi: & nepos beneficiarij demortui gaudet de beneficio eius sibi collato, dolens de morte patrui: & filius gaudet de bonis obuenientibus ei per mortem patris, plorans illam plurimum. Tum quia licite potest quis etiam desiderare malum pœnæ alicui ob aliquem bonum finem, vt mortem tyranni, quo Respub. pace fruatur, Turcarum Principis, quo Christiani tranquillentur, vt supra cap. 15. nu. 10. dictum fuit post Alex. S. Thom. & clarius Sot. quamuis desiderare simpliciter caritatem tritici, vel gaudere, quod illa euenerit, principaliter vt carius vendatur, peccatum est.

De quinque præceptis Ecclesiæ principalibus, & primo de Missa audienda festis diebus. Cap XXI.

1 *Missam vnam totam non audiens sine Vesperis vt peccat.*
2 *Missæ quæ pars notabilis, & tantum festo audienda necessario.*
3 *Missæ omittendæ quæ causæ iustæ, & an interdictum.*
4 *Missa ab audienda quæ vidua excusatur, vel laudatur.*
5 *Missa an audienda in parochia.*
6 *Missam audire sine attentione debita non sufficit. & 8.*
7 *Missa ab audienda excusatus an teneatur supplere, &c.*
9 *Missa ab audienda quæ familia, vel menstruosa excusatur.*
10 *Missam tangentes plurimi errores.*
10 *Missæ & diuinorum cantui nulla lasciua & profana miscenda.*
10 *Ecclesiam non turbent strepitus, deambulatio, & colloquia profana.*

1 PRÆCEPTA principalia Ecclesiæ sunt quinque. Primum, de missa audienda festis diebus. Secundum, de ieiunando certis diebus. Tertium de soluendis decimis. Quartum, de confitendo semel in anno. Quintum, de communicando saltem in Paschate.

Contra horum primum peccat mortaliter. Primo, quicunque discretus missam integram die festo sine iusta causa non audit, cap. missas. & cap. omnes fideles. de consec. dist. 1. etiam si absque vero cuntemptu per solam negligentiam id facere omittit: quod recte Siluest. verb. missa. 3. q. 2. probat, quidquid post Richar. in Quolib. 1. q. 19. Angel. dicat verb. feriæ. §. 42. Dixi, Quicunque: quia quilibet cuiuscumque sit ætatis, sexus, vel conditionis, puer, vel senex, mas vel femina, laicus, vel clericus, aut monachus, liber, aut seruus eam audire tenetur secundum communem, quam tenent Richard. vbi supra, & Card. in dicto cap. missas. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. Dixi, Discretus, ad excludendum discretione carentem; quales sunt infans, & stultus, arg. cap. omnis. de pæni. & remi. & cle. 1. de homic. Dixi, Missam: quia nemo iure communi regulariter tenetur audire de præcepto alia diuina officia, etiam vesperas, licet multi iure particulari vœti, iuramenti, statuti, beneficij, religionis, vel consuetudinis præscriptę ad id teneantur: qualis consuetudo videri potest intro-

introducta in tota fere Gallia, Nauarra, & aliquot oppidis Castellę, & Lusitaniæ, licet paucis. quod arbitror fuisse in causa, cur Palud. in 4. dist. 15. dixit teneri omnes ad audiendum vesperas die festo. Credo tamen, prædictas consuetudines non obligare ad mortalem culpam: sed solum ad venialem. Tum quia longe laxius audiuntur vesperæ, quam missæ. Tum quia pauci se accusare videntur de illarum auditionis omissione tamquam de mortali, & pauciores confitentur eam.

2 Dixi etiam, Missam, & non missas; quia nemo ad plures missas die festo audiendas obligatur, etiam in die Natiuitatis Domini (licet in eo ab eodem tres dici possint) præter eos, qui voto, pœnitentia, aut statuto, aut pacto, ad plures audiendas tenentur: quia id nulla lege cauetur: & ideo nulli est imponendum, l. illam. C. de collat. cap. consuluisti. 2. q. 4. Dixi, Integram: quia nō sufficit audire defectam aliqua parte notabili, per dictum cap. missas. ibi, Totas. Notabilis autem pars definienda videtur arbitrio prudentis, cum a iure non definiatur, arg. l. 1. ff. de iure delib. & apparet talis ea, quæ protenditur ab Introitu vsque ad Epistolam, & Graduale inclusiue, vt diximus in Enchirid. de Orat. cap. 10. nu. 43. simul addentes, quod ex vna particula principij & finis potest constitui vna notabilis pars. Et quod legendo per se post missam partem omissam, saltem, quæ non esset notabilis, vel audiendo lectam ab alio, satisfaceret, iuxta auctorem Margar. Confess. vt etiam satisfacit, qui dimidium vnius missæ, & alterum dimidium omissum alterius audit, Ioann. Maior in 4. lib. sent. dist. 45. q. 2. Et quod licet nonnullis videatur non satisfacere huic præcepto eos, qui ante benedictionem exeunt, per prædictum cap. missas. quod antea exire vetat: contra tamen putamus, quo ad effectum euitandi mortalem culpam, nisi cum partem notabilem omittunt: quia paruitas in omni materia excusat a mortali, iuxta citata supra, cap. 11. nu. 4. Dixi, Festo: quia nemo vllo alio die hoc præcepto tenetur, etiam clericus vel monachus, immo neque episcopus: quia cap. fin. de priuil. lib. 6. quod maxime ipsum obligare posset, non dicit, eum teneri, sed non decere, vt vllo die illam omittat. Nullo, inquam, alio die etiam ieiunij, & Quadragesimæ; quoniam cap. solent. de consec. dist. 1. quod maxime in contrarium vrget, sublatum est consuetudine: aut intelligendum est de consilio, vt etiam notant Rosel. verb. missa. §. 13. & Siluest. verb. missa. 2. q. 1. §. dicitur tertio. quamuis plurimum deceat, vt audiat eam quicunq; id commode facere potest, tempore tam sancto, tamque sacris D. N. Iesu Christi, qui in ea realiter offertur mysterijs dedicato. Diximus, Sine iusta causa: quia cum ea licite secundum omnes omittitur; qualis est illa, ob quam non potest audire absque graui damno animæ, corporis, honoris, bonorum propriorum, vel proximi, arg. l. Nepos Proculo. ff. de verb. sig. qualem habent etiam excommunicati & interdicti, licet absolutionem procurare neglexerint: quamuis enim illam, quam consequi possunt, negligendo procurare, peccent: non tamen peccant non audiendo missam, quam iure nequeunt audire, arg. cap. quia diuersitatem. de concess. præb.

3 Nec obstat cap. fin. de elect. quatenus habet, non potentibus eligere sine licentia, nec procurantibus eam, currere tempus electioni præfixum; quia est diuersa ratio, vt ibidem vtrobique notatur. Talem habent etiam infirmus, & eius

eius minister, qui sine salutis damno, eam audire nequeunt. Nutrices item, quæ sine periculo non possunt relinquere eos, quos lactant. Illi etiam, quibus est impedimento aliquod graue negotium: & qui ratione sui officij exire prohibentur; quales sunt aliqui arcium custodes, & domini & eorum consultores, qui tempore missæ negocijs moram non patientibus impediuntur. Iter facientes quoque, qui audiendo missam socios necessarios amitterent. Et pauperes, qui carent vestibus, sine quibus absq; notabili pudore eam audire non valent, secundum communem, quam Siluè. vbi supra. q. 2. explicat; quamuis non adeo aperte. Interdictum autem generale nõ excusat eum, qui iure communi, aut priuilegio speciali eam illius tempore audire potest, de quibus sunt clerici etiam primæ tonsuræ secundum opinionem Ioan. And. in cap. fin. de sentent. excommun. lib. 6. receptam per totam Hispaniam, sed non per Gal-
4 liam, quæ contrariam Archid. tempore nostro seruabat. Vidua item, quæ iuxta regionis consuetudinem post mortem mariti domi se continens eam non audit per dimidiatum, vel integrũ mensem: sed non, quæ p plures menses, vel annum non audit, Silueſt. vbi supra, quod ipsum tenet S. Anton. in 2. par. tit. 9. cap. 1 . §. 2. Sed contra seruat insignis quædam Hispaniæ prouincia, in qua nobiliores viduæ toto vno anno de consuetudine domi se continent, & non audiunt eam.

Rogatus autem dicere; An id liceat? Dico primo difficile defendi posse eiusmodi consuetudinem non valere, modo ad alia non egrediantur. Tum quia prædicti fatentur, valere consuetudinem continendi se sic, quindecim, vel triginta diebus: & eadem ratione coguntur probare consuetudinem continendi se per 40. 50. 60. & 100. dies, & consequenter per sex menses & annum totum: cũ lex de audiẽda semel in anno missa, aut in duobus, aut sex mẽsibus, non sit magis naturalis, vel diuina positiua, quam lex de audienda semel intra quindecim, vel triginta dies. Tum quia negari non potest, posse ferri legem, quæ aliqua iusta de causa præceptum hoc relaxaret aliquibus ad semestre, vel annum, & consequenter concedendum est idem fieri posse consuetudine: cum quidquid induci potest humana lege, possit & consuetudine. l. de quibus. ff. de leg. & cap. fin. de consue. l. venditor. §. si constat. ff. commu. præd. & hæc causa videtur iusta in terris, in quibus facile de viduis male p̃sumitur.

Secundo dico, laude dignam futuram viduam, quæ hac consuetudine posthabita, imitaretur nobiles illas & glorioſas Martham, & Magdalænam Lazari sancti sorores in eo, quod vt illæ, non obstante luctu, quo fratrem recens mortuũ lugebant, egressæ fuerunt ad excipiendũ dominũ Iesum adhuc mortalem: ita ipsa exiret ad videndũ eum iam immortalem, & glorioſissimũ in sacramento extantem, & exorandu, vt sicut Lazarum e sepulchro eduxit, sic sui mariti animam a purgatorio (si est in illo) educat. Et dignior haberetur illa, quæ imitaretur viduas illarum regionum, quæ vadunt ad ecclesiam singulis totius primi anni viduitatis diebus, exoraturæ Deum pro suis maritis, & in medio missæ panem & ceram pro illis oblaturæ. Illa item, quæ imitaretur altissimos eosdemque potentissimos, & Christianissimos Lusitaniæ Reges nostros Ioannem huius nominis tertium, & Catherinam huius nominis primam, quos admirabilis cultus & amoris erga Deum exemplo vidimus audire

publice

publice missam pontificalem, & vesperas cum concione diei Epiphaniæ anni 1554. qui erat tertius dies a lamentabilissimo illo funeris Principis; immo Principum floris eorum vnici filij, & omnium Regnorum & statuum suorum vnici hæredis, recentique matrimonio coniuncti incomparabili Principi Ioannæ illius nunquam satis laudati Caroli V. filiæ, & glorioſissimi Philippi II. Regis Catholici sorori, Ioannæ, inquam, illi Principi & Dominæ nostræ, quæ in illo lamentabili casu, præsertim in dissimulanda morte, quam clandestine nouerat, quæ ei prægnanti miris modis occultabatur, ne esset causa aborsus, admirabilem & inauditam Regij animi erga Deum religionem, erga coniugem amorem, erga soceros pietatem, erga omnes magnanimitatem, prudentiam & constantiam adhuc adolescens, totis viginti diebus ab eius morte, ad suum vsque felicissimum partum monstrauit. Religionem quidem, quod sola in cubiculo secretiori, diuinæ voluntati suam omnino subijciens, ne ab orando pro tanto coniuge tanta perturbatio retraheret, præsentiæ diuinæ contemplatione illam mitigabat. Amorem vero erga coniugem, q̃ quocunque temporis momento vacabat, in profusissimas ac inexplebiles soluebatur lacrymas. Pietatem erga soceros, quod ipsis verbo, gestu, & habitu, summum suum dolorem de tanti & tam dilecti filij morte conceptum, pro maximo nepotis habendi desiderio dissimulantibus, se conformabat, dissimulando contra omnem coniugalem affectum summum illum, quo excruciabatur dolorem ex omnium dilectissimi morte manantem, & redundantem, & nulli vel charissimæ ministræ illum apperiendo: & soceros simul, vel singulatim ad se consolandum frequenter aduentantes, eisdem vultu, & gestibus, quos gerebant excipiendo, & ridentibus, festaque veste ornatis adridendo, se nulla interim de tanto Principe, tantoq; coniuge apud eos, vel vllos alios facta mentione, etiam intra suum secretissimum cubile, intra quod clausum nullis lacrymis, nullis ad Deum precibus parcebat, donec soceri moniti, quod se, sine vlla tamen voce querula, fere interimebat, accederent consolaturi eam, quæ vultu spem simulans, altum præmebat corde dolorem. quæ omnia numquam nec vita, nec lecta, nec audita fuisse arbitror ante illam, cui maximo, eodemq; diuino sapientiæ, consilij, fortitudinis, & pietatis dono donata fuerunt.

Tertio dico, quod episcopus regionis, vbi talis consuetudo seruatur, rem se dignam faciet, si suis suorumque parochorum concionibus suaserit populo suo, vt illa penitus aboleatur, aut saltem ad octo, vel quindecim dies restringatur, vel id de illius consensu in synodo statuatur. Non enim ausim asserere, quidquid alij dicant, posse ipsum ex abrupto suo præcepto eam iuste laicis inuitis tollere. Caueant autem prædictæ viduæ, ne suam intra domum inclusionem ob vanam mundi gloriam principaliter patiantur; cum eam in suorũ, suique mariti peccatorum pœnitentiam offerre debeant, non minus, immo plusquam in ecclesia pro eis orando. Caueant item, ne illud extendant vltra iuæ conditionis viduas, arg. cap. quæ contra mores. 8. distin. Excusatur etiam nupta, quæ sine magno mariti scandalo missæ interesse non potest, arg. cap. 5 voluit. 33. q. 5. Non dixi tamen, In sua parochia: quia satisfacit audiendo extra illam, etiam in aliquo oratorio, vel sacello, modo id non faciat ob contemptum eius, vel parochi, cap. 2. de paroch. Ex quo ibi a cõtrario sensu Pan. id col-

Digitized by Google

id colligit, siue id faciat iusta de causa; puta quia proprius parochus est concubinarius, excommunicatus, denuntiatus, aut suspensus ab ordinibus; aut vt deuotius ibi audiat; aut illic simul audiat missam & concionem, aut vtiliorem concionem: siue sine illa, modo sine contemptu prædicto. Tum per prædictum cap. 2. Tum quia consuetudo generalis tolerata id videtur habere. adeo quidem, quod secundum Silues. vbi supra. quæst. 5. Episcopus suis subditis contrarium præcipere non potest; quia consuetudo est generalis, & vt episcopus non potest tollere, nec restringere ius commune, arg. cap. inferior. 21. dist. sic nec generalem totius orbis consuetudinem, quæ vim eandem habet. l. de quibus. ff. de leg. & ita excommunicatio, quam contra eam ferret, esset nulla, arg. capit. 1. de sent. & re iudi. secundum S. Anton. & Silue. vbi supra, q. 5. Tum quia Leo X. in breui contento in supplemento priuil. concess. 90. præter alia sic statuit, *Auctoritate Apostolica tenore præsentium nouum facimus, omnes Christi fideles vtriusque sexus, qui non contempto proprio sacerdote parochiali, in ecclesijs fratrum ordinum Mendicantium dominicis, & alijs festiuis diebus missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de missa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis pœnam ve propterea incurrere.*

Nec obstat Conc. Trid. sess. 24. cap. 4. de refor. quatenus habet, teneri quem ad audiendam concionem in parochia sua, si commode potest: quia nõ agit de missa, sed de concione. Non obstat etiam decretum de obseruandis, & euitandis in celebrat. miss. sess. 22. quatenus habet, vt episcopi moneãt populum, vt frequenter, saltem Dominicis & sollennioribus festis ad suas parochias accedant: quia non ait, vt iubeant, neque eos teneri, sed solum vt moneant, quod non inducit necessitatem, §. fin. 4. dist. & §. quod præcipitur. 14. q. 1. Obstat tamen fortiter id, quod ibi subditur; posse scilicet, episcopũ auctoritate Apostolica iubere circa hoc opportuna: nisi respondeatur nõ videri debere opportunum, vt cum scandalo tot laicorum, & monachorum tam generalis consuetudo, quam etiam in vrbe seruari videmus, tollatur: præsertim, quod fœc. rec. Pius V. in Bulla motus proprij lata mense Iulio. 1567. declarauit, audientes missas festis diebus in monasterijs Mendicantium satisfacere huic præcepto. Cuius Bullæ tenor cum moderatione, qua ipsemet dicitur cõcepisse, si publicetur interca, ponetur in fine cap. 27.

6 Secundò peccat mortaliter, qui missam quidem die festo audit, sed intendit animum ijs, quæ attentioni necessariò debitæ repugnant in aliqua eius parte notabili colloquendo, pingendo, scribendo, dormiẽdo, & alia huiusmodi faciendo secundum mentem Ang. verb. feria. § 41. Silue. verb. missa. 2. q. 6. & Caiet. in Summa verbo, festorum violatio. Non tamen est tenendum illud S. Anton. vbi supra; scilicet, eum, qui ecclesiam adit principaliter ad videndum, aut alloquendum feminam pulchram, aut ob aliud quodvis illicitum, non satisfacere huic præcepto. Tum quia potest quis malo fine ecclesiam adire, & bene in ea missam audire. Tum quia præsupponit opere malo, præsertim mortali, non posse adimpleri præceptum, quod esse falsum latè probamus in Enchirid. de Orat. cap. 20. nu. 29. & tangimus supra, cap. 11. nu. 17. Et quamuis nonnulli dicãt peccare mortaliter eum, qui iusta de causa die festo ab audienda missa excusatur, si nullã precẽ, saltem mentali, id supplet, qua

Deum

Digitized by Google

Deum tanquam dominum, & creatorem reuereatur, & super omnia diligat: quod sentit Scot. in 3. lib. sent. dist. 9. & 17. q. vnica, & Angel. verb. feriæ. §. 46. moti eo, quòd omnis Christianus iure diuino tempore aliquo ad orandum sub pœna peccati mortalis tenetur, vt diximus vbi supra, cap. 3. nu. 5. & quòd hoc Ecclesia fieri decreuit dominicis, & festis diebus, quãdo missa auditur: non tamen videtur hoc tenendum. Tum quia iustum impedimentum ab obligatione præcepti de missa audienda nos eximit. Tum per adducta ab Adriano in 4. de satisf. quæst. quæritur. sub fin. & supra a nobis, cap. 13. nu. 2. Tum quia licet dilectio Dei super omnia sit finis huiusmodi præcepti, vt ipsi dicunt, non tamen eo præcipitur, quia finis præcepti, non est in præcepto, vt post S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 9. & 10. latius tradidimus in Tractatu de reditib. ecclesiasticis. quæst. 1. monit. 61. nu. 3.

8 Tertiò peccat, qui audiens missam ex precepto priuatas, vel publicas preces ita recitat, vt missæ auditioni necessariam attentionem nõ adhibeat, secũdum omnes. Nec quo ad hoc refert, an preces sint debitæ iure communi, voto, pœnitentia, vel aliàs, an vero voluntariæ: nam quidquid dicant Angel. verb. feriæ. §. 42. Gab. Maior. Caiet. & alij multi, quos in d. Enchirid. cap. 19. nu. 179. citauimus, vera resolutio est, quã ibi dedimus; scilicet, posse quẽ eodem tempore satisfacere præcepto de audienda missa, & de dicendis horis canonicis, aut alijs votis, iuratis, vel in pœnitentiam iniunctis, modo nõ adeo vni rei intendat, vt alteri necessariam attentionem adimat. quod fieri potest; cum nemo teneatur ex præcepto audire, & minus intelligere verba sacerdotis: quia satis est, vel ex longinquo missanti adesse, & surgendo, genua flectendo, vel aliàs actualiter, vel virtualiter exoptare, vt sacerdos, qui pro omnibus loquitur, orat, & sacrificat, a Deo exaudiatur, quod facile facere potest, etiam horis canonicis necessariam attentionem adhibẽdo, præsertim quãdo horas, & preces prædictas tunc temporis recitat, quo nec audire, nec intelligere sacerdotem potest, vel quia longius abest, vel quia submisse & secreto sacerdos loquitur, vel audiens surdus est, vel ob alia similia. Quare contrariæ opinioni locus est, quo ad melius esse, vel quum alteri rei attentio necessariò debita subtrahitur: adeo quod si eam neutri rei adhiberet, neutri satisfaceret, iuxta illud gloss. l. nemo. C. de assess.

Qui binos lepores vna sectabitur hora.
Vno quandoque, & quandoque carebit vtroque.

9 Quartò peccat dominus, pater, vel herus, qui notabiliter negligendo, vel in opera, quæ differri poterant occupando seruum, filium, vel famulum, est causa, ne die festo missam audiat, arg. cap. duo. 23. q. 4. & cap. fin. de iniur. Nec ferenda videtur consuetudo illa, qua nobiles puellæ, nunquam ad missam, nec concionem antequam nubant egrediuntur, maxime si ad alia nuptiarum, vel ludorum festa ducantur, aut fenestræ eis permittantur. Quamuis excusentur, si a parẽtibus prohibeantur. Angel. verb. feriæ. §. 42. & Silues. verb. missa. q. 2. sed non illi, nisi saltem aliquot sollennioribus festis missas eis domi, vel foris permittant. Quando autem filia adolescens excusatur, mater etiã, quæ ad illam custodiendum domi remanet, excusabitur, arg. cap. accessoriũ. de reg. iur. lib. 6. cum ibi citatis. Ad noue hic quæsitũ. respon. feminas non

excusari

Digitized by Google

excusari ab audienda missa festo ob menstrua, quæ illius contingunt, nisi debilitas alia in id sufficiens eis accedat, argum. cap. ad eius. 5. dist. & cap. 1. de purific. post partum.

10 Quinto peccat mortaliter, qui dicit non offerri in missa idem sacrificium in cruentum, quod in cruce fuit oblatum cruentum, vt definit Concil. Triden. sess. 22. cap. 1. aut in missa non offerri verum & proprium sacrificium, aut q offerri in ea sacrificium non est aliud, quam nobis Christum ad manducandu dari, ibidem, can. 1. Aut Christum non fecisse sacerdotes Apostolos per illa verba, *Hoc facite*, &c. can. 2. Aut missæ sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel solum prodesse sumenti: neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus & alijs necessitatibus offerri debere, can. 3. Aut blasfemiam irrogari Christi sacrificio in cruce peracto per missæ sacrificium, aut illi per hoc derogari, can. 4. Aut impostura esse missas celebrare in honorem sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, can. 5. Aut canonem missæ, errores continere, can. 6. Aut cæremonias, & vestes missæ esse malas, can. 7. Aut missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, can. 8. Aut quod nihil submissa voce dicendum sit in missa. Aut lingua tantum vulgari eam celebrari debere. Aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, can. 9. Aut non esse optimum omnium pro animabus purgatorij suffragium, in eodem Concil. sess. 25. in prin.

Idem Conc. sess. 22. in Decret. de obserua. & cuit. in celeb. miss. iussit, vt iubeant episcopi, ne fiat vlla conuentio super dicendarum missarum mercede, neque in missis nouis offeratur quidquam magis coacte, quam sponte. Et q nulla missa dicatur extra ecclesiam, aut oratorium, quod non subiaceat visitationi ordinarij. Et quod nullus presbyter notorie criminosus eam dicat, nec diuinis officijs interfit. Et quod nulla cantio lasciua, vel profana misceatur cantui, etiam organico, nec in ea fiant cæremoniæ inusitatæ, nec cum superstitioso candelarum numero. Et quod non fiant in ecclesia actiones, & colloquia vana, vel profana, deambulationes, strepitus, clamores. Idem concilium sess. 24. cap. 4. de refor. iubet ordinarijs, vt moneant teneri parochianos ire ad audiendam concionem in suis parochijs, quoties commode potuerint.

De secundo præcepto Ecclesiæ de ieiunando.

11 *Ieunia determinantia ius naturale omnia iuris humani.* & 12.
13 *Ieiunium non frangit potus, nec medicina, nec prægustatio.*
14 *Ieiunium bina comestio, & collatio matutina frangit.*
15 *Ieiunijs qui cibi vetiti.*
16 *Ieiunio a seruando triplex causa, quos excuset.*
17 *Ieiunio liberat bonum etiam mercede sic exercitum.*
18 *Ieiunium quę peregrinatio,* & *cum uxore discordia tollit.* & 19.
20 *Ieiunium quæ causa tantum putatiua & dubia tollit.*

Digitized by Google

21 *Ieiunia circa, etiam episcopus, & alij prælati sic dispensant. & 22.*
22 *Præceptum Ecclesiæ totum, aut pro parte, qua potest, seruandum.*
23 *Ieiunio non omnis solutus potest edere carnes.*
24 *Ieiunium ad frangendum quis inuitans peccat. & 25.*
25 *Peccatum quando non est inuitare ad actum, qui peccatum est.*
26 *Ieiunij die quis ministrans cibos peccat.*
27 *Ieiunare quis, licet edat manè, teneatur.*
27 *Ieiunium frangit præueniens horam, sed non vesperas, aut nonam.*
27 *Ieiunet famulus, sed nemo die Dominica.*

11 CONTRA hoc secundum præceptum Ecclesiæ de ieiunando peccat mortaliter. Primo, qui qualemcunque cibum, quocunque tempore sumit, credens eius esu se deiectum iri carnis aliqua grandi tentatione: quia frangit ius naturale, quo quis tenetur tali casu a tali cibo abstinere, siue ieiunare, ex mente S. Thom. recep. 2. 2. q. 147. art. 3. Quod castitatis cultores & eius contemptores alta mente reponant. Dixi, Deiectum iri: quia non sufficit credere se tentatum iri, etiam grauiter, modo speret gratia Dei non se consensurum illi, iuxta dicta supra, cap. 16. num. 7. & 8.

Secundo peccat, qui die ieiunij præcepti ab Ecclesia a media nocte in mediam noctem vescitur pluries, quam semel tantum cibis vetitis, sine causa iusta, vera, vel putatiua, aut dispensatione, quod asserit S. Th. vbi supra, & Caie. ibidem efficaciter probat. & S. Thom. cum communi in 4. lib. sent. dist. 15. & Innoc. cum communi in rub. de obser. ieiu. Nec obstat, quod nulla lex pontificia, vel conciliaris statuat, ieiunia per verba præceptiua: quia tota Ecclesia id pro præcepto accepit, vt significat S. Hieron. in cap. vtinam. 76. distin. & S. Apollonius in cap. ieiunia. de consec. dist. 3.

Dixi, Die ieiunij præcepti. Tum ad excludendum tantum consultum. Tum ad significandum, esse aliquos dies ad id designatos, scilicet, totam Quadragesimam, & quemlibet eius diem, & Quattuor anni Tempora, quæ ex tota 76. dist. colligitur esse Feriam Quartam, Sextam, & Sabbathum immediate sequentes Pentecosten, Exaltationem Crucis, S. Luciæ, & diem Cinetum, iuxta illud vulgatum, *Post Pen. Cru. Lu. Ci.* idest post Pentecosten, post Crucem, post Luciam, & post Cineres: & dies vigiliarum a iure communi, aut particulari præceptarum. Porro Leo X. in quodam Breui, misso ad Legatum Hispaniæ statuit, vt anno, quo Vigilia S. Ioannis incideret in diem corporis Christi, pridie illius ieiunetur; scilicet feria quarta, & non quinta illi sacra. An vero vouens ieiunare omni feria sexta, vel sabbato, possit vesci carne, & non ieiunare die Natalis Domini tali die incidente? Respon. quod non, per cap. fin. de obser. ieiun.

12 Dixi, Ab Ecclesia; ad significandum, omnia ieiunia Christianorum esse instituta iure humano, & nulla diuino, nec naturali, vel positiuo. nam etsi Quadragesimæ ieiunium antiquitate, & forte præfiguratione præstet, arctiusq; sit ob id seruandum, iuxta S. Thom. vbi supra, art. fin. & nonnullos, de quibus est ille Franciscanus, vir plane pius & eloquens Tholosas, qui encomium Quadragesimæ aduersus Lutheranos scripsit, iuris diuini illud esse asserant: vere tamen

Digitized by Google

tamen iuris humani est, secundum communem, quam confirmauimus in cap. Quadragesima. de consec. dist. 5.

Dixi, A media nocte, &c. quia ieiuniũ ecclesiasticum a media nocte priori in mediam sequentem durat, iuxta definitionem l. more Romano. ff. de ferijs. secundum omnium sententiam. nam cap. de esu carnium. de consec. distin 3. quod contrarium significare videri alicui potest, de consilio loquitur, iuxta glo. suam, vt ibidem diximus.

13 Dixi, Vescitur: quia licet bibere sæpius vinum, aut aquam inter vescendũ, & mane & vespere iuxta S. Thom. receptum in d. q. 147. art. 6. pulchra ratione id asserentem: quamuis ad sustentandum se & famem sedandam biberet, quidquid aliqui sine textu & ratione ad id idonea dicant. Esto, quod venialiter peccaret qui cœpta, & nondum finita digestione biberet, non quidem quod ieiunium frangat, sed quia actum inordinatum agit, nisi iusta causa, puta charitatis, pacis, societatis, sitis, aut alia similis eum excusaret, vt etiam Caiet. ait in d. art. 6.

Dixi etiam, Vescitur, ad excludendos eos, qui aliquid præsumunt causa medicinæ, aut causa prægustandi cibos dominorum, vel infirmorum, quibus inseruiunt, etiam mane, & etiam si cibi prægustandi sint oua vel carnes, & etiam in Quadragesima; quia non sumunt illud in cibum, sed in medicinam: vel vt ex debito officio suis dominis seruiant, propter quod nec soluunt ieiunium, nec excusarentur ab eo. Id quod item est dicendum de ijs, quos inter comedendum legere oportet; quia possunt præsumere aliquid, cœna in finem lectionis dilata, secundum omnes. Et idem de ijs, qui vespertino symbolo, seu collatione die, qua ieiunant, vtuntur, comedendo aliquid solius fructus, vel panis, vel vtriusque iuxta morem regionis, modo ne tantum sumatur, vt ieiunium defraudetur; non tantum, vt ait Innocen. in d. rubri. ne potus noceat, quod etiam nulla extante consuetudine fieri potest, sed etiam si ad sustentandam naturam edatur, & quamuis non bibatur iuxta mentem Innocent. & Panor. & communis in d. rubri. de obseru. ieiun. explicatam a Caieta. in Summa, verb. ieiunium. & melius 2. 2. quæst. 147. artic. 6. & nos probauimus in dict. cap. solent. de consec. distinct. 1. ea præsertim ratione, quod cum omnia ieiunia sint, vt prædiximus, iure humano inducta, possunt consuetudine rationabili præscripta duriora, vel blandiora fieri, arg. cap. fin. de consuet.

14 quidquid aliqui dicant. Non licet tamen vti mane collatione vsitata vesperi, & prandium in vesperum differre, iuxta Caiet. vbi supra. Et merito, quia illa non fit medicinæ causa, nec fieri potest ratione illius consuetudinis; quia nullibi est talis: & consuetudo, quæ contra ius est, non est amplificanda, cap. ad audientiam. de decimis. & cap. odia. de regul. iur. lib. 6. quamuis causa medicinæ, debilitatis complexionis, vel necessitatis aliqua necessaria agendi, iuste id fieri posset.

Dixi, Pluries quam semel; quia vnica comestio est de essentia ieiunij, nisi quatenus consuetudo aliquam paruam, permittit. Quare qui facta cœna de mensa surrexit, voluntate amplius non comedendi, & postea redit ad eam, & comedit, videtur frangere ieiunium, secundum Archid. in cap. non licet. de consec. dist. 1. Pro cuius opinione faciunt ea, quæ de iteratione actus diximus

Digitized by Google

late supra, cap. 6. num. 16. Quod idem videtur de illo, qui facta meridie cœna, sub noctem symbolo, seu collatione notabiliter immoderate vtitur (quod frequenter fit in Vigilia Natalis Domini, præsertim in Lusitania, vbi multa ex saccaro confecta, & condita propinantur, quo reuera fraudatur ieiunium) & admittit veram cœnam nomine collationis tectam, seu palliatam, arg. cap. 2. iuncta glo. de consuet. lib. 6. Sola autem secunda comestio peccatum est: nō autem tertia, neque quarta, vel vlterior: quia illa sola ieiunium frangit, secundum Durand. in 4. lib. sent. dist. 16. quem sequuntur recte Angel. vbi supra §. 22. & Siluest. verb. ieiuniū. q. 8. dicto 4. quidquid disputet Ioan. Maior in dicta dist. 15. q. 6. modo in tertia, vel vlteriore nō edantur cibi vetiti: quia quoties quis edit illos, toties mortaliter peccat secundum omnes.

15 Dixi, Vel cibis vetitis: quia etiam vnica illorum comestione frangitur ieiunium, secundum omnes. Sunt autem cibi vetiti carnes; quales nō sunt limaces, Maior vbi supra. Oua item & Lacticinia in Quadragesima, cap. denique. 4. distin. in alijs autem temporibus solum carnes iure communi, vt sentit S. Thom. vbi supra, art. fin. quamuis nemo id satis declaret: quod in vrbe seruari videmus: tametsi in Hispania, & bona parte Galliarum omnia exæquentur. In omnibus tamen ieiunijs seruanda est consuetudo quadraginta annorum comedendi oua, & lacticinia, arg. cap. fin. de consue. & l. 2. C. quæ sit longa cōsuetudo, licet in orbe nouo, & terris noue repertis & alijs, in quibus nondum est talis consuetudo, seruandum sit præfatum ius commune.

16 Dixi, Sine causa iusta: quia illa secundum omnes excusat. Omnis autem iusta reducitur ad vnam ex tribus; scilicet impotentiam, necessitatem, & maius bonum, secundum S. Thom. vbi supra art. 4. explicatum a Caiet. in Summa verb. ieiunium. cap. 3.

Prima, scilicet impotentia eximit ab hac lege pueros vsque ad 21. annum secundum eundem S. Tho. ibidem. expedit tamen eis ieiunio assuescere, & ob aliquam vrgentem necessitatem ad id compelli possunt, arg. cap. 3. Ionæ. Hæc eadem eximit senes sexagenarios secundum communem, licet S. Thom. nihil de hoc dicat, & merito: quia, vt ibi ait Caiet. alij alijs citius fiunt ad id impotentes, & ideo arbitrio prudentis, aut superioris id relinquendum est, arg. l. 1. ff. de iure delib. cap. de causis. de offic. deleg. Equidem gratia Deo, octuagesimum annum agens perinde possum ieiunare, ac cum agerem sexagesimum, immo & quinquagesimum. Eadem etiam mulieres grauidas, & nutrices excusat; quippe quas non solum sibi, sed etiam alijs edere oportet, & ita vna comestio eis non sufficit, Gab. in 4. lib. sent. dist. 16. art. 1. immo peccarent, nisi ita robustæ essent, vt vna comestione sibi & infantibus sufficere possent, Caiet. in d. art. 4. Eadem etiam excusat pauperes non valentes quærere sibi cibum ad vnicam comestionem sufficientem, non tamen alios, Palud. in 4. dist. 15. q. 4. art. 2. concl. 3. Eadem excusat infirmos non valentes, vel non debentes simul tantum comedere, quantum eorum saluti sufficiat. Eos item, qui tam infirma sunt complexione, vt vacuo stomacho capitis dolorem, vel vertiginem patiantur, aut tota nocte calere vel dormire nequeant, Caiet vbi supra.

Secunda causa; scilicet necessitas, excusat quem a ieiunādo, quoties oportet facere ipsum aliqd impatibile illi, ad vitæ, aut sui status decori cōseruationē necessa-

Digitized by Google

necessariam, aut ad vitandum damnum aliquod notabile, aut lucrandum aliquid, quod raro lucrifieri potest. Et omnis alia necessitas, quæ a festo seruando excusat, vt vbi supra addit Caieta. pro quo facit cap. licet. de ferijs. Nō tamen illa sola, nostro iudicio, excusat. Excusatur enim a ieiunio faber ferrarius, carpentarius, agricola, & quilibet alius operarius, qui aliter quam assiduo suo labore non potest se, aut suam familiam sustentare, aut collocare suas filias, aut studijs filiorum necessaria suppeditare, nec sibi, nec suis ad cultum decentem necessaria comparare, vt ait idem vbi supra, artic. 3. qui tamen ab obseruandis festis non excusarentur. Vnde sequitur, illud Eugenij IIII. non tam priuilegium esse, quam iuris communis declarationem; opifices scilicet, suas artes exercentes, aut colonos, colendis, serendisque agris, aut alijs operam dantes, siue sint diuites, siue pauperes, ad ieiunia sub peccato mortali nō teneri: & a confessarijs absolui posse consulendo illis, vt in eleemosynis alijsque pijs operibus occupentur, Rosel. verb. ieiunium. §. 19. Siluest. eod. verb. q. 3. quia nullus eorum, qui operi laborioso incumbunt, vt plurimum tam dives est, qui suo labore ad aliquid ex prædictis non indigeat. Et a fortiori excusatur, qui ieiunando, non potest ad suam, aut aliorum salutem spiritalem, vel corporalem necessaria efficere, veluti concionari ex officio, aut obedientia, verbo, aut scripto docere, aut confessiones audire, secundum Caiet. vbi supra art. 3. & in Summa, verb. ieiunium. cas. 3. Eadē causa excusat eos, qui ieiunando, suo officio, vt par est, fungi nequeunt, quia vt ieiunium opera necessitatis non impedit, sic nec obligationis, & consequenter excusatur magnum iter facturus, saltem pedes, & maritus, qui vxori suæ reddere debitum aliter non potest, & vxor, quæ ieiunando marito satis placere nequit.

17 Tertia causa; scilicet maius bonum, excusat eos, qui non possunt ieiunando sanctioribus, & melioribus operibus vacare, quibus non ieiunando vacarent, arg. cap. non mediocriter. de consec. dist. 5. qualia sunt opera misericordiæ spiritualia & corporalia, quæ suapte natura sunt actus misericordiæ, quæ est virtus præstantior abstinentia, cuius actus est ieiunium, iuxta Caiet. vbi supra art. 2. Qui tamen, & Silue. limitant, hoc procedere in eis tantum, qui sine aliqua mercede ob solam charitatem faciunt, & non in alijs, qui ob mercedem id faciunt absque alia ad id obligatione voti, obedientiæ, aut beneficij: quod verum est, cum id faciunt principaliter vt se a ieiunio excusent, arg. l. & qui data opera. ff. ex quibus cau. maio. nam si principaliter causa se sustentandi, vel misericordiæ, vel cultus Dei, & minus principaliter propter mercedem id facerent, ab eo excusarentur: quoniam id, quod principaliter intenditur, debet attendi. l. si quis nec causam. ff. de reb. cred. & alia, quæ supra, cap.
18 17. nu. 208. adducūtur. Vnde sequitur, solam peregrinationem voluntariam non esse iustam causam excusandi, nisi cum propter personæ auctoritatem aliorum deuotionem auget peregrinando, & ieiunando peregrinari nequit, aut cum ardor deuotionis ex quo procedit, efficit vt salubrior sit animæ peregrinatio quam ieiunium, iuxta Caiet. 2. 2. quæst. 147. art. 3. & in Summa verb. ieiunium, cas. 3.

Dixi, Voluntaria: quia secus esset, quando est vota, præcepta, vel iniuncta in pœnitentiam, & differri commode non potest, eo quod tempus implen-

Digitized by Google

di accedit,& socij,qui tunc ad id se offerunt necessarij, postea deerunt, iuxta Gab.in 4.dist.15.q.3.art.1.Si autem vtrumque commode facere potest, non excusatur,vt recte adnotat Silue.verb.ieiunium.q.9.§.2. Quod si quis dubitat, an opus pium,& volũtarium, quod intendit, excuset ab obligatione ieiunandi,consulat superiorem,qui sæcularibus est episcopus, & monachis prælatus, si facile potest adire,alioqui, proepiscopus, vel parochus, quorum dicto ad-
19 quiescat secũdum Caietanum vbi supra. Excusatur etiam vxor a ieiunijs voluntarie votis,si maritus repugnat,cap.manifestum.& cap.noluit.33.q.5. nõ autem quo ad ieiunia Ecclesię,nisi cum ex ipsius ieiunio inter ipsam,& maritum notabilis discordia,aut odium,aut scandalum,rixa,percussio,aut blasfemia consequeretur, iuxta Siluest. vbi supra : quia Deo gratius est conseruare pacem,& impedire prædicta mala,quam ieiunare, secundum eundem dicentem in alia opera pia eiusmodi ieiunia auctoritate superioris commutari debere, quod magis esse consilij,quam præcepti nobis per prædicta videtur.

20 Dixi,Sine causa vera,vel putatiua; quia si quis bona fide credit sibi iustam ad non ieiunandum causam esse, & ob id non ieiunat, non peccat, saltem mortaliter,secundum Palud.in 4.lib.sent.dist.15.q.4.art.1.S. Anton. 2. par. tit.6.cap.2.§.ante.Silue.verb.ieiunium.q.8.& Caiet. in Summa. eod. verb. & in 2.2.q.147.art.3.Illi tamen,qui dubitat, an sine notabili damno suæ salutis ieiunare possit, confessarius consulere debet,vt experiatur : & si per id cognouerit esse sibi notabiliter nociuum, iuste a ieiunando cessare poterit : & si adhuc dubitauerit, ad superiorem pro dispensatione confugiat; qui vero hoc noluerit facere,non est absoluendus: quia non est satis contritus, cum videatur nolle parere Ecclesiæ,iuxta S.Anton.in decis.quarundam quæst. Pro quo facit cap.ad audientiam.de homici.& cap. iuuenis. de spons. Qui autem non potest ieiunare totam Quadragesimam,sed potest bis, vel ter in hebdomada, tenetur id facere, eoque satisfacit præcepto, ita Caiet. in summa a ieiun. excus.& 2.2.q.147.art.6.

21 Dixi,Aut sine dispensatione; quia illa excusat secundum omnes: solus autem Papa circa ieiunia generalia dispensat absolute, ne quis ieiunij lege teneatur,vel non illis aut illis diebus,argu.clemen.ne Romani.de elect. cap. ex insinuatione.de appel.Singulariter tamen cum illo,aut illo iusta de causa, ne illo aut illo die ieiunet,etiam episcopus videtur posse dispensare; immo & eo absente parochus, & quilibet prælatus cum suis religiosis, iuxta S. Tho. in 4. distin.15.quæst. 3. artic. 2. & in dicta quæst. 147. quem ibidem Caiet. sequitur. Tum quia licet hoc iure expresso probari nequiret, satis tamen necessitatibus quottidie occurrentibus persuadetur. Tum quia tam frequenter Sedes Apostolica consuli non potest. Tum quia videtur receptum consuetudine, quæ iurisdictionem dare potest,cap.cum contingat. de foro competen. & cap.duo simul.de offi.ordi.

22 Ex quo infert Caietanus dicto art. 4. non debere prælatos relinquere suæ conscientiæ subditos petentes ab ipsis dispẽsationem, vt liceat eis cenare aliqua de causa in die ieiunij,aut ante horam comedere; quia potius debent eis compati, & benigne dispensando a suis scrupulis liberare, aut ieiunium in aliud pium opus commutare. Notãdum tamen secundum eundem, quod dispensatus,

Digitized by Google

penſatus, vt comedat die ieiunij pluries, quam ſemel non videtur diſpenſatus, vt carnes comedat: neque diſpenſatus vt comedendo carnes poſſit ieiunare, videtur diſpenſatus, vt poſſit bis eas comedere: nec diſpenſatus vt ante horam iuſtam prandeat, videtur a ieiunando liberatus: nec neceſſitas, aut iuſta cauſa, quæ excuſat ab integro ieiunio, videtur excuſare ab omni parte illius: ieiunare enim prout poteſt, tenetur: quia, vt ille ait, in dicta quæſt. 147. art. 7. præceptum Eccleſiæ licet in totum ſeruari non poſſit, ſeruandum tamen eſt quo ad illam partem, quo ad quam ſeruari poteſt; pro quo aptus text. in cap. cum dilecti, de dolo & contu. cum citatis a gloſſ. & doctoribus ibi. Notandũ item, quod non excuſatur quis a ieiunio propter eleemoſynam, in quo multi abſque textu & ratione errant; quia debitor vnius rei, ſoluendo aliam non liberatur, l. eum. & l. manifeſti. C. de ſolut.

23 Tertio peccat mortaliter, qui iuſta de cauſa excuſatus a ieiunando, cum ſuſtentari poſſit eſcis ieiunio congruis, carne, ouis, aut lacticinijs veſcitur, iuxta S. Anton. receptum 2. par. tit. 7. cap. 2. §. 7. & probatur ratione poſita ſub finem num. proximo.

24 Quarto peccat, qui ad cœnam inuitat eum, quem neſcit non eſſe a ieiunio exemptum, & probabiliter credit, aut dubitat ob illam inuitationem ieiuniũ fracturum, quod alias ſeruaturus eſſet: quia dat cauſam propinquam peccandi mortaliter, ſecundum Caiet. 2. 2. quæſt. 147. art. 4. dicentem, hoc non procedere in eo, qui ſcit inuitatum alibi eſſe cœnaturum. quam limitationem tenuimus primum hic, & poſtea contrarium in quadam additione vulgari lingua ſcripta per multas rationes. Nunc vero alta mente re perpenſa, credimus poſſe ſaluari eam ſecundum mentem eius in eo, qui ex cauſa iuſta inuitat paratum cœnare; puta vrbanitatis, vel amicæ hoſpitalitatis, ad cœnandum ſecũ, in quãtum cœna eſt actus ſuſtentandi naturam, & de ſe bonus vel indifferens,

25 nullatenus conſentiendo in eum, quatenus eſt fractio ieiunij. Credimus enim licere inuitare, & promocare iuſta de cauſa alium, ad aliquem actum ſuo genere bonum, vel indifferentem, nullatenus conſentiendo in eum, quatenus fit male, vel eſt malus. Tum quia Deus ipſe inuitat, immo iuuat, ad agendum aliqua, quæ ſunt peccata, quatenus ſunt entia; quia quatenus ſunt talia, ſunt ab eo, per quem omnia facta ſunt, Ioan. 1. vt dictum eſt ſupra Prælud. 7. Tum quia licet gaudere de eo, quod eſt peccatum, alia ratione, quam quia eſt tale. De occiſione enim Chriſti gaudemus qua parte eſt noſtra redemptio, & dolemus, qua parte fuit grauiſſimum peccatum, iuxta illud glo. cap. 1. de conſecr. eccle. vel alta. lib. 6. *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit*. & de occiſione tyranni gaudemus, qua parte eſt liberatio populi, licet alia ratione ſit peccatum. Tum quia licet egenti mutuum petere ſimpliciter ab vſurario, qui ſcitur non eſſe mutuaturus ſine vſuris, immo & accipere ſub eis non conſentiendo in dationem, quatenus eſt mala. Tum quia licet parochiano petere & accipere a ſuo parocho Sacramenta, in quibus dandis ille peccat, & creditur peccare, vt dictum eſt ſupra, cap. 14. nu. 16. Tum quia licet locare meretrici domum, in qua creditur meretricatura, ſitam in ea parte vrbis, in qua meretricari permittitur, vt dictum eſt ſupra, cap. 17. nu. 195. Tum quia licet vendere, aut dare pec-

Digitized by Google

catoribus non excommunicatis necessaria & vtilia ad sustentationem, licet illa directa ad peccandum, vt ipsi dirigunt, sit peccatum, cap. audi denique: & cap. mensam. 11. q. 3. immo & oportet id facere, etiam excommunicatis extreme egentibus, immo & infidelibus volentibus infideliter viuere secundum omnes per cap. pasce. 86. dist. Tum quia licet petere a Gentili, Iudæo, vel Saraceno, vt confirmet iuramento contractum, licet sciatur, vel credatur superstitiose, & cum peccato iuraturus, cap. moduet. 22. quæst. 1. Tum quia Beatus Laurentius dixit Decio Tyranno, *Assatum est iam. versa. & manduca*. cum tamen illa versio esset peccatum ex parte assantis. Et multi martyres prouocarunt tyrannos ad sui occisionem; quæ tamen ex parte eorum erat peccatum. Quin & S. Andræas Apostolus prouocauit ad sui crucifixionem, & eius protractionem, resistendo ne deponeretur; quum tamen vtraq; tam crucifixio, quã eius protractio esset grãde peccatum. Et rationibus in contrariũ adductis responderi potest, eas procedere in eo, qui sine iusta causa inuitat, vel consentit in actum cęnandi, vel cum causa quatenus est peccatũ; vel est causa, ob quã ieiunium illius diei frangitur. Per quæ omnia declarantur dicta in d. num. 26. & 31. & supra, cap. 20. num. 20. quæ ad hanc resolutionem sunt reducenda.

26 Quarto peccat, qui paterfamilias, œconomus, tabernarius, hospes, aut caupo, mane aut vespere diebus ieiuniorum suis filijs, famulis, aut alijs, quorum curam gerit, cibos ministrat, aut ijs, qui suam tabernam, aut cauponam adeunt, propinat eos cibos, quibus illos ieiunium soluturos sine causa credit, aut saltem dubitat, aut dubitare debet: quia quamuis fortassis non sit causa principij peccati, est tamen causa actus, per quem peccatum exequitur, secundum Caiet. in 2. 2. q. 147. art. 4. aut continuationis illius, & ita peccato consentit & cooperatur, vt Ioan. Maior in 4. dist. 15. q. 4. tradit, non autem si satis apparet eos non teneri ad ieiunandum; eo quod sunt iter facientes, adolescentes, senes, infirmi, grauidæ, aut nutrices: aut probabiliter credit habere aliquã causam occultam legitimam non ieiunandi, & illis occulte ministrat, aut saltem sine scandalo alicuius. Ad quæ reducenda sunt, quæ tanto apparatu, ait Gab. in 4. lib. sent. dist. 16. q. 3. art. 3. dub. 6. Resoluens tamen tabernarios, & caupones, qui parati sunt ministrare cibos in die ieiunij quibuscunque petentibus, nulla admonitione de ieiunio facta, nullaque ratione habita, an habeant istam causam non ieiunandi, an peccent, aut non, mortaliter peccare, quod ex prædictis sequitur.

27 Quinto peccat mortaliter, qui in diebus ieiuniorũ cibos vetitos ministrat sine dispensatione legitima, nec consuetudine id permittente, Gab. vbi supra.

Sexto peccat, qui mane comedit in die ieiunij per talem ignorantiam, vel incogitantiam, quæ a violando ieiunio excusat, & ob id non ieiunat, quia nõ obstante tali esu, perinde poterat ieiunare, ac si nihil comedisset, & hora consueta vesci, Palud. in 4. dist. 15. q. 4. art. 5. Dixi, Talẽ: quia secus est, si est eiusmodi, quæ a violando non excusaret: eo quod iam fractum ieiunium reparare non potest illo die, & alio non tenetur secundum omnes, arg. cap. 2. de obserua. ieiu. quidquid dicat Palud. vbi supra; vt qui vno die preces horarias omittit, non tenetur altero die recitare, vt late diximus in Enchirid. de Orat. cap. 10. nu. 32. & Angel. vbi supra, §. 3. & 4.

Septimo

Digitized by Google

Septimo peccat, qui notabiliter absque iusta causa horam comedendi, in loco consuetã præuenit, iuxta glossam cap. vnũ. §. alias. verb. ieiunantibus. 25. dist. & Palud. in 4. dist. 15. quæst. 4. art. 4. quia ieiunium frangit, quod probat Caiet. 2. 2. q. 147. art. 7. quidquid dicat Angel. verb. ieiunium. §. 2. Secus si iusta de causa id facit; vt quia non vacabit hora consueta comedere, siue ob iter arripiendum, siue ob hospites, siue ob aliam honestam causam, iuxta Innoc. in rub. de obseru. ieiun. & Siluest. vbi supra q. 1. dicto 3. & Gab. in 4. distin. 16. q. 3. art. 9. & Angel. verb. ieiunium. §. 2. Licet autem pro libito proferre horam, modo sine superstitione fiat, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 6. cap. 2. §. cod. ab omnibus receptum. Nec frangunt ieiunium, qui ante vesperas Quadragesimæ comedunt, vel alijs ieiuniorum diebus ante nonam recitatã, quãuis officijs diuinis addicti id facere sine iusta causa non debent, iuxta S. Antonin. vbi supra, & Caiet. vbi supra dicto art. 7.

Octauo peccat, qui compellit famulos ad ieiunandum obligatos in diebus ieiunij ad opera illi impatibilia, quæ commode in alium diẽ differri possunt, Palud. in 4. dist. 25. quæst. 4. art. 2. & Gab. ibidem quæst. 3. art. 1. notab. 4. id, quod item dicendum est de eo, qui ieiunat diebus Dominicis, quia superstitiose credit, in illis ieiunandum esse contra consuetudinem Christianam. cap. si quis presbyter. 30. dist. & iuxta S. Thom. in 4. dist. 15. q. 3. art. 3. secus si ieiunet ob salutem suam, studium, domandam carnem, aut alios bonos fines, immo meretur, arg. cap. vtinam. 76. dist. quod ibi, & in cap. si quis presbyter. tradit vterque Cardin.

De tertio præcepto Ecclesiæ, De soluendis decimis.

18 *Decimæ, quo ad quotam iuris humani, quo ad sustentationem diuini, & ita quo ad illam tolluntur consuetudine, & non quo ad hanc, num.* 30.
29 *Decima triplex, prædialis, personalis, & mista.*
30 *Decimam insolitam non imperat Papa.*
31 *Decima personalis, in quo a prædiali differt, & non soluitur.*
31 *Decima soluenda non deducta impensa, nec semine, &c.*
32 *Decimas debens, vel impediens ante restitutionem non absoluatur.*
32 *Primitiæ, vt decimæ soluendæ.*

28 CONtra hoc præceptum de soluendis decimis, peccat mortaliter, primo, qui decimam Ecclesiasticam iure debitam non soluit integre, cui debet, secundum omnes, per cap. decimæ. cap. reuertimini. 16. q. 1. & illa multa, quæ Innoc. communiter recept. citat in rub. de deci. alias in cap. fin. de paroch. illi proximo. pro quorum intellectu dico, primo, quod lex illa vetus Exod. 22. repetita in multis locis ab Inno. vbi supra, qua vndecim tribus Israel iubebantur soluere duodecimę Leuitarum diuino cultui addictæ decimã omnium fructuum, erat lex iudicialis, quo ad quotam: quamuis quo ad congruã sustentationẽ, quæ debebatur ei, eo quod erat dicata, & seruiebat diuino cultui, erat mortalis, & naturalis deducta ex illa generali, *Dignus est mercenarius mercede sua* Luc. 10. secũdũ S. Th. quolib. 2. ar. 8. & quolib. 6. art. 10. & 2. 2. q. 87. ar. 1. decl. ibi pulchre p Caiet. & late probauimus in rep. cap. ius natural. 1. dist.

Digitized by Google

1. dist. & in cap. 1. de deci. lib. 6. & in repet. cap. ad hæc. de præb. not. 1. 8. dicto: quamuis Innoc. vbi supra, & gloss. cap. 1. de deci. lib. 6. recepti ab omnibus fere nostris, præsertim a Petro Rauen. in fine sui compendij, teneant, decimas etiam quo ad quotam iure diuino deberi per cap. in aliquibus. §. ille. de deci. & alie, quæ ibi allegat gloss. Sed male: quia certum est, eam non deberi lege naturali, cum illa nullum ante Moysem, nec post eum ante Christum, alios, quam Hæbreos ligauerit, quod feciſſet, ſi eſſet lex naturalis, arg. cap. ius gentium. 1. dist. & principio 5. dist. & consequenter erat iudicialis, vel cæremonialis, quas non solum est verum, sed de fide, cessasse a passo Christi. §. si. 4. dist. & cap. 1. de purif. post part. Vnde Ioan. Maior in 3. lib. sent. dist. 37. in quæst. 36. col. 2. ait contrarium esse hæresim, licet Canonistæ illud tenentes non debeant censeri hæretici, & col. antepen. & seq. speciatim confutat prædictum Rauennatem mordicus in sequentem Innoc. eo quod eorum dicta consequitur præcepta iudicialia legis veteris non expiraſſe, quod est hæresis. Nec obstat dictus §. ille. quia intelligendus est, de lege, quæ diuina esse solebat, aut de lege diuina veteri, quæ nouæ humanæ exemplo fuit, sicut dixit Caieta. in d. art. 1. & facit in simili cap. cum esses. de testa. & ad cap. Quadragesima. de consec. dist. 5. apte respondet in col. penul.

29 Secundo dico, triplicem esse decimam; Prædialem, personalem, & mistã. Prædialis est, quæ prouenit ex fructibus prædiorum; tritico scilicet, vino, oleo, &c, personalis est decima lucri ex sola industria, aut labore personæ, quæsiti; quale est lucrum mercedis, mercis, officij, venationis, &c. cap. ad Apostolicæ. & cap. pastoralis. cum gloſſa, & eis adnot. mista est, quæ partim ex prædijs, & partim ex industria capitur; qualis est fœtuum pecudum, & pullorum auiũ. Et ita hæc lex Ecclesiæ est generalior, quam vetus, quæ solam decimam prædialem, aut mistam soluere iubebat. Dixi, Ecclesiasticam, ad includendam
30 triplicem decimam supradictam. Dixi, iure debitam, ad excludendum eam, quæ consuetudine, vel conuentione rationabili, non debetur; quod fere tota Italia seruat, & bene quidem: quia quum, vt prædictum est, decima non debeatur, quo ad quotam iure diuino, potest illam diminui, vel tolli, modo congrua sustentatio iure naturali debita relinquatur ministris Ecclesiasticis, arg. cap. final. de consue. & l. 2. C. quę sit longa consuet.

Ex quibus sequitur primo, quod qui soluit minorem partem, quam decimam, vel decimam de vnis fructibus, & de alijs non, modo soluat totam partem consuetam, & de omnibus fructibus decimari consuetis, satisfacit: modo suam parochus congruam sustentationem habeat, per prædicta, etiam in duobus casibus, de quibus Panor. in cap. a nobis. de deci. quem sequitur Angel. verb. decima. §. 2. quorum quidem prior est, quando Papa soluere juberet: quia retenta opinione prędicta Theologorum, supra efficaci ratione comprobata, eiusmodi iussus absque noua causa nõ esset iustus, & ab eo supplicari posset, iuxta cap. si quando. de rescrip. Posterior vero est, quando ministri Ecclesiæ necessitate pressi decimas peterent: nam, & in hoc casu non esset soluenda quota decima præcise, sed plus, vel minus, vel tantum prout congrua sustentatio, plus minus, vel tantum requireret: quia hoc iure naturæ, cui humana consuetudo derogare nequit, debetur: illa vero humano, cui consuetudo derogat,

rogat, cap. fin. de consuet. vt dictum est supra, numero 28.

31 Sequitur secundo, idem dicendum de personalibus, quod de alijs; videlicet, quod non debentur, vbi est consuetudo legitime præscripta non soluendi eas; qualis est fere nostra ætate in toto Orbe Christiano, exceptis salariorũ famulorum, & famularum aliquarum regionum Hispaniæ. Inter has enim, & alias hoc solum interest, quod eæ numquam fuerunt debitæ iure diuino, etiam veteri, illę vero sic Hæbreis tantum: & quod in his deducuntur impensæ, & solum lucrum decimatur: in alijs non item per notata in cap. ad Apostolicæ. cap. non est. cap. ex transmissa. cap. pastoralis. de decim. id tamen est certum de lucro illicito, quod est restituendum, non esse soluendam decimam personalem: de alio verò sic, modo non sit per notorium peccatum quæsitum; ex tali enim lucro non est accipienda, ne illud approbari videatur, iuxta glossã communiter recep. in dicto cap. ex transmissa.

Secũdo peccat, qui soluit quidem decimam iure debitam, sed deducit prius impensas sationis, aut collectionis fructuum, aut semen satum, aut pẽsionem, quam domino præd. soluit, contra cap. tua nobis. & cap. non est. de decim. aut decimat partem peiorem; quia licet non debeatur optima, debetur tamen mediocris, Ioan. Maior vbi supra.

Tertio peccat, qui soluit quidem omnes decimas debitas, sed non vbi, quãdo, vel quibus iure, vel consuetudine legitima debet, arg. cap. certificari. de sepul. & cap. ea te. de iureiur. nisi legitimo pacto inter Ecclesiasticos, & laicos excusetur, cap. statuimus. & cap. veniens. de transact. cum eis adnot.

32 Quibus addo, quod Concil. Triden. in sess. 25. cap. 12. de reform. sic præcipit, *Qui decimas, aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absoluantur*. quod intelligimus de ijs, qui restituere possunt antequam sacrosanctũ corpus Domini sumere debeant, aut moriantur, arg. eorum, quæ dicta sunt supra, cap. 17. num. 56. Condonatio vero facta ab eo, cui debentur, sufficeret ex mente gloss. follemnis, cap. peccatum. de regu. iur. lib. 6. verbo, restituatur. Nec refert, an diues sit, qui debet, an pauper, vt recte significat Ioan. Maior, vbi supra, quidquid sentiat S. Anton. 2. part. tit. 4. cap. 3. §. 7. nisi quod beneficiarius condonando diuiti, quod pauperibus est erogandum, & diues accipiendo, quod illis erat dandum peccare possent, & teneri ad restitutionem, iuxta ea, quæ diximus in tractatu de reditibus Ecclesiasticis, quæst. 1. monito. 22. & 61. cit. supra cap. 17. num. 94. & specialius in cap. non liceat. 12. q. 2. §. 15. num. 5.

Quarto peccat, qui primitias iure, vel consuetudine legitima debitas non soluit, vbi, quando, & quibus debet, iuxta cap. 1. & ibi notata, de decim. & tradit S. Thom. 2. 2. quæst. 86. & concionator religiosus, vel confessarius, qui dehortatur, aut auertit a solutione decimarum est etiam excõmunicatus, iuxta dicta infra, cap. 27. num. 145.

De quarto præcepto Ecclesiæ, De semel in anno confitendo.

33 *Confessio omnium mortalium intra annum per seipsum necessaria; & interdũ ante Quadragesimam; venialium verò vtilis tantum: nisi &c. & seqq.*

Consi-

37 *Confitendo qui mentiens, vel nolens integre fateri, peccat mortaliter. & seqq.*
40 *Confessio talis, qualis eius finis, & quis principalis.*
41 *Confitens, qui laico, vel qui confessionem iterans peccat mortaliter. & 42.*
43 *Panitentiam iniunctam, qui non implens peccat mortaliter.*
44. *Confessarij dictum, qui reuelans peccat mortaliter.*

33 CONtra hoc præceptum de semel in anno confitendo, peccat mortaliter primo, qui non confitetur iam habens discretionem, & potest, omnia sua peccata mortalia semel in anno, cui debet, cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. Et quamuis omittere vno anno confessionem non sit, nisi vnū peccatum mortale, vt significat gloss. sing. in summa de pœnit. dist. 5. tamen, quoties quis proponit non confiteri toto anno, toties peccat, iuxta omnium sententiam. Quid autem sit confessio (de qua loquimur) Sacramentalis, & quæ sexdecim conditiones, quas requirit, cum quattuor notabilibus, dictum est supra cap. 2.

Dixi, habens discretionem, ad excludendos eos, qui ea carent, dicto cap. omnis. eam autem videtur habere puer, qui ob malefactum verecundatur, & bonum discernit a malo, & interrogatus, an liceat innocentem interficere? aliena inuadere? superiori maledicere? & alia huiusmodi negatiue respondet. Et interrogatus, an bonum sit esurienti panem porrigere? adire Ecclesias? affirmatiue respondet. Sed non omnes eodem tempore, cā consequuntur, quod diligenter considerare debent ij, quibus illi subduntur, arg. cap. duo ista nomina. 23. quæst. 4. Porro decens est consuetudo, vt vno, aut altero anno prius incipiant confiteri, quam communicent, quo maiori cum reuerentia id faciāt. Maior in 4. lib. sent. dist. 17. quæst. 2.

34 Dixi, potest; quia si copiam confessarij non habet, aut est excommunicatus, & non negligit procurare absolutionem, aut ex consilio confessarij in lōgius tempus confessionem differt, aut alias impeditur, non peccat, arg. cap. quia diuersitatem. de concess. præb. & trad. S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 8.

Dixi, peccata mortalia; quia hoc præceptum non includit venialia, etiam si mista sint mortalibus, iuxta glossa in cap. omnis, receptam ibi, & in 4. lib. sent. dist. 16. per omnes, & probatam per Concil. Trid. sess. 14. cano. 5. nisi quando dubitatur, an sint mortalia, arg. cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. aut tanto affectu est in illa, quod timet se per ea in mortale inducendum, nisi fortiter frenet illa confitendo, iuxta S. Bonauen. in dicto 4. lib. sent. dist. 16. sub fin. Quibus consequens est, posse quem, si velit, confessio vno veniali peccato, alteru tacere, Ioan. Maior, & alij, vbi supra. Vtile tamen est carenti mortali, sæpius venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna purgatorij minuitur, & propositum numquam peccandi mortaliter renouatur, & habitus venialiter peccandi diminuitur, Siluest. verbo, confessio. 1. quæst. 4. §. 3. Dixi, semel in anno, & omnia, propter ea, quæ in dicto cap. 2. dicta fuerunt.

35 Secundo peccat mortaliter, qui non confitetur, etiam extra Quadragesimam, occurrente casu, in quo ad id obligatur. Quinque autem casus in dicto cap. 2. num. 6. & duobus sequent. attigimus, quibus prædictus Ioan. Maior addit alium, in quo quis nouit, se memoriam omnium totius anni peccatorum.

Digitized by Google

rum, in Quadrageſima minime habiturum, quod videtur vtile, ſed nō neceſſarium. Tum quia fere omnes in anni decurſu toties peccamus, vt veri numeri in Quadrageſima non meminerimus. Tum quia nulla lege ad id obligamur, & ſine lege non eſt aſſerenda obligatio, §. conſideremus. authen. de trient. & ſemiſſ. coll. 3. & cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. Tum quia Concil. Florent. citatum a nobis in cap. fratres. de pœnit. diſt. 5. num. 66. cui Trid. conſentit vbi ſupra, cap. 5. tantum obligat ad confitenda peccata, quorum meminimus: in quod tamen adhibenda eſt mediocris diligentia, quam ibi determinauimus, ſed non illa noua, quam Maior, ſine textu, & ratione neceſſaria excogitauit, quaque ſcrupulis onerari poſſent pœnitentes.

Tertio peccat, qui non iterat confeſſionem, in quibus caſibus iteranda eſt, ſupra cap. 9. poſitis, ſciens, aut ſcire debens ſe ad illud teneri, iuxta mentem omnium.

36 Quarto, qui confiteri poteſt ore proprio per ſemetipſum, & non vult id facere, niſi tantum per ſcriptum, vel nuntium ob ſegnitiem, aut pudorem cap. quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. Dixi, poteſt: quia qui per ſeipſum confiteri nequit, non tenetur ad confitendum per alium, nec per ſcriptum, nec etiam per interpretem. Si tamen id faceret, valeret confeſſio, & abſolutio, quę ſcripta mitteretur, ſecundum Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 1. & clarius Adria. in 4. de confeſſ. quæſt. 1. quos ſequuti fuimus in cap. quem pœnitet. de pę. diſt. 1. & nūc ét ſequimur, quāuis aliqui cōtradicāt. Tū quia illa, quæ per interpretem fit, ſemper fuit, & eſt in vſu Eccleſiæ, & eam, quæ per ſcriptum a preſente pœnitente fit, probat gloſſ. cap. qualis. 30. quæſt. 5. Tum quia falſum eſt de ratione intrinſecæ confeſſionis eſſe, vt ſit ſecreta. Concil. enim Trident. in dicta ſeſſ. 14. cano. 5. expreſſe ait, poſſe etiam fieri eam publice: licet nemo ad id teneatur, & ſi id eſſet verum, confeſſio, quam tertius inſidioſe audiret, nil valeret. Tum quia dicto cap. quem pœnitet. habens non eſſe faciendam per ſcriptum, intelligi debet, quando verbo commode fieri poteſt, nec contradicat prædicto cap. qualis. quod ſecundum vnum intellectum glo. habet eam per ſcripturam fieri poſſe. Tum quia hæc opinio miſericordiā Dei, virtutem Sacramenti pęnitētiæ, & deuotionem pœnitentium auget: & oppoſita retrahit a confitendo alienę linguæ homines, & mutos ſcientes ſcribere, & ægrotos in domum parochi ægrotantis migrare nequeuntes. quod tetigimus in dicto cap. quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. num. 4.

37 Quinto peccat mortaliter, qui mentitur in confeſſione, affirmando, aut negando aliquod mortale, niſi affirmaret abſque animo ſacerdotem decipiendi, putans ſe ſanctę poſſe nimis accuſare, vt diximus in dicto cap. fratres. nu. 37. Dixi, mortale; quia ſi ſolum affirmaret, vel negaret falſe tantum veniale, non peccaret mortaliter, ſiue propoſuiſſet illud confiteri, ſiue non, quidquid dicat Caiet. 2. 2. quæſt. 69. art. 1. quia mendacium ſolo eo, quod in iudicio interiori confeſſionis, aut exteriori dicatur, non eſt mortale, quamuis ſit de re, quæ ad iudicium, in quo illud fit pertineat, niſi ſit iuratū, aut notabiliter perniciоſum, vt diximus in cap. fratres. de pœnit. diſt. 5. nu. 18. & in cap. inter verba. nu. 735. & ſupra cap. 18. numero 7. Dixi, eo ſolo; quia vt ſcripſimus in dicto cap. fratres. num. 22. poteſt eſſe peccatum, quando quis nullum aliud

verum

Digitized by Google

verum confiteretur; non quidem, quia est mendacium: sed quia irreuerentiam Sacramento facit, non subijciendo materiam ad illius exercitium sufficientem; qualis non est peccatum falsum: licet veniale verum sic. Et quod dictum est de veniali est dicendum de mortali, alias legitime confesso: cũ neutrius confessio sit necessaria, & vtriusque sit sufficiens materia Sacramenti secundum communem Catholicorum. Vnde sequitur non peccare mortaliter, vt in dicto cap. 2. num. 4. diximus, confitentem negantem se admisisse peccatum mortale, alias legitime confessum.

38

39 Sexto peccat, qui inter confitendum proponit non confiteri aliquod peccatum mortale, si confessarius non interroget: quod agnoscens confessarius procurare debet, vt cum pœnitet peccati nolendi confiteri integre contra prædictum cap. omnis. & Concil. Florent. & Trid. sess. 14. cap. 5.

40 Septimo peccat, qui confitetur ob finem mortaliter malum; puta, ad consequendum aditum faciendi aliquid, quod esset mortale, aut ob vanam mortalem gloriam. quia omnis actus, cuius finis mortalis est, ipse quoque talis est, cap. cum minister. 23. quæst. 5. cum ijs, quæ late adiecimus ei, Dixi, mortaliter malum: quia confiteri ob finem venialem, non est mortale; quamuis enim eximius vir ille Angel. verb. vanagloria. §. 1. teneat, concionari, missam celebrare, & alia principaliter diuino cultui dedicata facere propter honorem, aut inanem gloriam, esse mortale: contrarium tamen tenendum est, vt latissime in repet. cap. inter verb. 11. quæst. 3. conclu. 4. demonstrauimus. Addimus autem, quod vt aliquis dicatur confiteri principaliter, ne notetur, aut infametur in populo, aut ob metum apparitoris siue Metini, aut pœnæ, non satis est, quod alias non confiteretur: sed oportet, vt id æque, aut pluris quam confessionem, & absolutionem faciat, quod pauci faciunt: quamuis multi non confiterentur, nisi aliquo respectu prædictorum, aut alio simili temporario in id mouerentur, per ea, quæ in locis supradictis diximus, præsertim in d. cap. cũ minister. num. 43. disputando de causa principali, & minus principali actus humani. Vnde sequitur non peccare mortaliter eos, qui ne suam existimationem honestam amittant, confessario cuidam familiari suo confitentur omnia sua peccata, etiam obscœna, & postea alteri probo, & graui solum leuiora; quod de se non est malũ: & si finis venialis fuerit, peccatu veniale erit, & si mortalis, mortale, & si bonus, qualis frequenter est, Sanctus, & probus, immo interdum necessarius, quidquid dicat Siluest. verb. confessio. 1. quæst. 6. & alij, quorum dictum ad distinctionem dicti nostri reduci potest.

41 Octauo peccat, qui confitetur laico, vel clerico non presbytero absque necessitate, cum possit confiteri presbytero: aut cum necessitate, animo accipiẽdi ab eo absolutionem Sacramentalem, aut detegendo peccata mortaliter secreta imprudenter, iuxta Scotum, & communem in 4. lib. sent. dist. 17. q. 1. & Card. Turre. in cap. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. quod sicut in cap. 1. de pœnit. dist. 6. a num. 72. vsque ad 83. & in repet. dicto cap. inter verba. conclus. 4. diximus, intelligendum est solum de eo, qui confitetur peccata, quibus absque peccato mortali se infamare non potest, & de eo, qui scit absolutionem Sacramentalem, datam a laico, etiam in vltima necessitate, esse sacrilegium, & esse graue peccatum interdum se ipsum infamare, etiam ad veniam

a Deo

Digitized by Google

a Deo obtinendam: non autem de eo, qui bona fide credens (licet per ignorantiam iuris) licitum esse, hoc fecit: eo quod communiter id inter peritos licitū existimatur; & tamen falsum est, iuxta omnes in dicto 4. lib. sent. dist. 17.

Nono peccat, qui confessus laico tempore necessitatis peccata mortalia, non confitetur eadem postea, cui debet tempore, quo confiteri tenetur, iuxta omnes in 4. dist. 17. & cap. omnis. de pœnit. & remiss. quia ad confitēdum ea non secus tenetur, quam si nullatenus confessus ea fuisset, vt diximus in dicto cap. 1. de pœn. dist. 6. num. 83.

42 Decimo peccat, qui peccatorum semel bene factam confessionem iterat secundo, tertio, & sæpius propter scrupulos, cum periculo desipiendi ob nimiā de re tristi cogitationem, aut cum scandalo notabili confessarij, aut notabili infamia tertij, vt diximus in d. cap. inter verba. 11. quæst. 3. nu. 729. & in cap. fin. de pœnit. dist. 5. num. 30. & aliquid in cap. 1. nu. 98. & 99. de pœnit. dist. 1. Dixi, cum periculo & scandalo; quia non videtur plusquam veniale id facere sine illis, licet sit veniale; quia procuranda est tranquillitas animæ, & cōscientiæ, quam eiusmodi scrupulosa repetitio diminuit, & ideo semel confessus, & absolutus conuenienter iuxta iudicium docti confessarij, quiescere debet: immo, & credere, se confessum fuisse illa, quę postea occurrent, quę nescit, an fuerit confessus, vel non: sed habet probabilem causam credendi se illa confessum: quia ob hoc nullo se periculo subijcit, eo quod certo nesciat, se illa confessum non fuisse; morbus enim, quo laborat excusat eum, & facit, vt pro certo habere debeat, quod alius recte compositus pro dubio reputare deberet; eo quod passio inordinata timoris iudicij constantiam ei adimit, & tot dubia phantasia excitat; vt ad timendum numquam se bene confessum inducat, & nō sine magna molestia phantasiæ motus sedare possit, per quod multa pericula tam corporis, quam animæ incurruntur, & multa vtriusque opera bona impediuntur, vt recte post alios considerat Caiet. in summa verb. cōfessionis conditiones. addens idem dicendum de ijs, qui iterant confessiones, non quia sunt scrupulosi: sed quia numquam proponunt omnino integre cōfiteri, vt debent; quia mortaliter peccant, non quia iterant (cum ad id teneātur) sed quia non bene iterant, & magnam irreuerentiam tanto Sacramento faciunt contra ea, quæ ait S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 3. Verum est etiam, quod quamuis nemo ad confessionem peccatorū, semel bene factam iterandam teneatur, Sanctū tamen est iterū ea cōfiteri, si deuotionis causa, cum quieta conscientia, & sine tædio confessariorum, & aliorum bonorum operum impedimento fiat. quia quamuis per primam contritionem, & confessionem remissa fuerit eorum culpa, frequenter tamen non remittitur tota pœna temporaria hic, vel in purgatorio subeunda, in quam æterna mutata fuit, quæ per secundam, tertiam, & quartam confessionem tollitur, aut diminuitur; tam ratione verecundiæ, qua pœnitens in confessione afficitur, quam ratione virtutis Sacramentalis absolutionis, quæ non solum largitur, aut auget gratiam: sed etiam diminuit, & tollit pœnam supradictam, iuxta illud S. Aug. in cap. quem pœniret. de pœnit. dist. 1. *Quanto pluribus confitetur in ipsa vera turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur gratiam remissionis.* quem ita ibi intelligimus, & sic intelligdus est iuxta Pan. in c. at si. §. de adulterijs vero. de iud.

Vnde-

Digitized by Google

43 Vndecimo peccat, qui pœnitentiam sibi a confessario impositam, & a se acceptatam in satisfactionem specialem suorum peccatorum mortalium, non implet cum illius meminit, & eam implere possit. Dixi, acceptatam: quia non cogitur pœnitens eam acceptare, nisi vt infra cap. 26. num. 20. dicetur: sed acceptatam implere tenetur, vt latius alijs in cap. 1. §. ponat se. de pœnit. dist. 5. num. 13. diximus. Tum quia quidquid dicat Caiet. in 2. q. de satisfactione, maiorem vim habet sententia confessarij in foro ipsius, quam alterius iudicis in foro exteriori: quæ tamen acceptata ad implementum sui obligat sub pœna mortalis, cap. 2. de maior. & obedien. Tum quia in dubio hæc est communis intentio confessariorum, & pœnitentium, & innititur illo Euangelij, *Quorum remiseritis*, &c. Ioan. 20. Dixi, præceptam: quia consulta tantum nec ad mortale, nec ad veniale obligat. §. fin. 4. dist. & cap. fin. 14. q. 1. Dixi, in satisfactionem: quia quæ imponitur in monitionem eius, ad quod tenetur; puta, vt singulis annis confiteatur, & communicet, & quod debet restituat, ad nouum peccatum non obligat: quia regulariter expressio eius, quod tacite inest, nihil operatur, cap. significasti. de elect. & late Feli. in cap. ad audientiam. 2. de rescrip. vbi gloss. nec qui declarat statuit, l. hæredes palam. §. sed, & si notam. ff. de testam. Dixi, mortalium; quia, quæ ob veniale imponitur, non obligat ad mortale communiter, nisi contemptus interuenerit.

44 Duodecimo peccat, qui post confessionem reuelat aliquid a Confessario sibi dictum, consultum, vel præceptum in detrimentum notabile vitæ, salutis, famæ, aut bonorum eius probabiliter redundans, iuxta Palud. in 4. lib. sentē. dist. 11. quæst. 3. art. 3. col. 6. & latius Adria. in 4. de confess. dub. 10. col. 11.

De quinto præcepto Ecclesiæ, De communicando in Paschate.

45 *Communicandum in Pascha, aut ante, vel post octo dies, nisi &c.*
45 *Communicet quam citius poterit non communicans in Paschate.*
45 *Obligatio, quæ lapsu termini implendi præceptum finiatur.*
46 *Communicat quis scienter in mortali, & ob id peccat:*
47 *Gratia in diuina se esse nemo scit, & quis pie credit esse in ea.*
48 *Communicare bene quis censura ligatus potest.*
49 *Communio confessionem actualem mortalium prærequirit, nisi &c.*
50 *Communionis omissio ob odium, quæ mortalis.*
51 *Communionem, quæ copula, vel pollutio, licita, vel illicita impedit.*
51 *Pollutio, vel copula carnalis, quæ communionem impedit.*
52 *Communicans alienum parochianum peccat, nisi &c.*
53 *Communio, quo esu, vel potu eodem die præsumpto impeditur.*
54 *Communicans, vel celebrans pluries, quam semel in die peccat.*
55 *Comunio quando ob peccatum occultū male, & ob publicū recte denegatur.* & 56.
57 *Communionem non procurans eis, quorum curam gerit, quam peccet.*
58 *Communicare non licet paruulis, nec alijs sub vtraque specie, nisi celebrando.*
59 *Communicare, qui tenentur pluries in anno, & quoties expediat, & deccat.*

CONtra hoc præceptum quintum peccat mortaliter primo, qui non cōmunicat in Pascha, cap. omnis. de pœnit. & remiss. nec ante, vel post octo

Digitized by Google

octo dies, iuxta declarationem Eugenij iiij. quam ignorauerunt Panor. & alij in d.cap. omnis. & S. Anton. in 2. par. tit. 9. cap. 9. sed eam inter alios citauit Ioan. Maior. in 4. lib. sent. distin. 17. quæst. 2. nisi de licentia proprij sacerdotis in aliquot plures dies differat, d.cap. omnis. & nisi sit excommunicatus, interdictus, aut suspensus a communione, & nequeat absolui per impotentiam facti, aut iuris, aut ob aliud impedimentum, quale est illud occultum, quo impeditur a faciendo, quod requirit absolutio, vt in casu cap. inquisitioni. cum ei adnotat. de sent. excom. quo casu patienter perferendo censurã, & pœnam Ecclesiæ, potius meretur; modo pro viribus procuret habilitatem ad absolutionem censuræ, & peccatorum, sanctamque communionem secundum omnes, quod recte explicat Gab. ser. 21. de Eucharistia. Vbi autem est consuetudo legitima, & præscripta satisfaciendi huic præcepto, communicando quolibet Quadragesimæ die; qualis est in nostra Conimbrica, & multis alijs locis, sufficeret conformare se illi, vt diximus in cap. consideret. de pœnit. distin. 5. §. caueat. nume. 1. Hortamur tamen, ne quis statim a prima confessione in annum integrum dilata communicet, sed expectet aliquandiu: & postea denuo confessus ea, quæ in memoriam redierint, & interea peccauerit, mundius ad illam purissimam, sanctissimamque mensam accedat. Et quamuis D. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 9. §. 3. quem Siluest. verb. Eucharistia. 3. q. 15. sequitur, & etiam Medina in Cod. de pœnit. dum de cõfessione tractat, teneat, eum, qui in Pascha Resurrectionis nõ communicauit, nõ teneri sub pœna noui peccati ad communicandum vsque ad alterum Pascha: quod ipsum dicunt S. Anto. vbi supra, & Siluest. de confessione, contradicente in hoc Medin. vbi supra: nobis tamen contrarium videtur in vtroque verius. Tum quia si, vt Medina dicit, qui intra vnum annum non confitetur, ante finem alterius anni cõfiteri tenetur; eo quod prædictum cap. omnis. confessionẽ semel in anno præcipit, eadem ratione, qui non communicauit in Pascha, tenebitur ad communicandum ante finem alterius anni; cũ idem cap. communionem semel in anno præcipiat. nam prędictum cap. præcipiendo communicare in Pascha duo in effectu præcipit; scilicet, communicare semel in anno, & communicare in Pascha: & licet lapso Pascha non possit impleri alterum de communicãdo in ipso, potest tamen alterum de communicando semel in anno, vt in simili dicitur in cap. cũ dilecti. de dolo, & contu. de citato ad comparendũ certo die Romæ, qui si non potest comparere illo die, tenetur cõparere quãtocius post illũ poterit. Cui cõcordat l. Celsus. ff. de recep. arbit. cũ citatis vtrobiq;. Tũ quia licet quãdo tẽpus ad finiẽdã obligationem præfinitur, eo lapso, ea finiatur, cap. sicut. de spons. quando tamen præfinitur ad dilatandam solutionem, non finitur per lapsum ipsius; immo vegetior efficitur per d.cap. cũ dilecti. vbi hoc adnotat Panor. num. 12. cõmuniter receptus. at terminus Paschę in prædicto cap. præstitutus, nõ præfinitur ad finiendam obligationem, sed ad dilatandã debiti solutionem, & declarãdum eam fieri posse intra annum citra culpam, & pœnam. Tum quia non obstat eorum fundamentum, quod præceptum de ieiunãdo illo, vel illo die, & de singulo quoq; die recitandis horis canon. elapso die, nõ obligãt ad ieiunandũ, aut recitandum alio die; quia vt singulariter melius, quã alij dixit Petrus de Ancha. in cap. 1. de celeb. Miss. nu. 29. relatus per nos

in Enchirid. de Orat. & hor. Canonic. cap. 10. nu. 53. illa ieiunia, & illas horas præcipit Eccleſia tamquam onus illis diebus annexum: quod in iſtis duobus præceptis confeſſionis, & communionis non facit, quibus determinatè pus confitendi, & communicandi, a iure diuino indeterminatum, intra quod ei ſatisfaciamus. & ſic quamuis obligatio illo die communicãdi, eodem elapſo, ceſſet: obligatio tamen communicandi intra annum non ceſſat, quin manet, vt quantocius poterit ſatisfiat; cum annus tacite præfixus fuerit pro dilatione pura ſatisfactionis, & cõmunicatio in die Paſchæ pro onere illius diei.

46 Secundo peccat mortaliter, qui communicat credens, aut credere debens, ſe mortalis culpæ reum. 1. ad Cor. 11. idem de eo, qui communicat cum propoſito non ſeruandi legem aliquam ad mortale obligantem, aut redeundi ad concubinam relictam, aut ad aliud quodpiam mortale iam confeſſum, poſt Paſcha: aut non reſtituendi alienum, aut non deponendi odium, vel rancorem mortiferum, &cet. idem de illo, qui de peccato præterito mortali ob vtilitatem indè acceptam delectatur, quamuis ad illud redire amplius nolit; qualis eſt, qui delectatur vſura, mendacio, fraude, vel furto; eo quod per ea, bona ſibi quæſiuit: aut fornicatione, aut adulterio, ex quibus ſuſcepit liberos, quos impenſe amat: quia quoties hoc animo deliberato facit, mortaliter peccat, quamuis proponat numquam ad ea redire, licet ſine peccato poſſet gaudere de ijs, & alijs per quodcunque peccatum quæſitis reſtitutioni non ſubiectis, modo eum pæniteat peccatorum, aut ſaltem non placeant illa ſibi, neq; quod per ea quæſita, ſic quæſita fuerint, vt in d. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl. 4. & in addit. cap. quando. diximus, citando alios: quod clare reſoluit Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 14. quæſt. 2. art. 1. Licet enim cuiuis delectari de quibuſque bonis effectis malarum cauſarum, modo eis, qua parte malæ ſunt non delectetur. Ille etiam credit, aut credere debet, ſe mortalis culpæ reum, qui ex ignorantia affectata, ſiue procurata id ignorat; quia delectatur ſe neſcire illa eſſe peccata, vel ea non meminiſſe, ne ad confitendum illa teneatur: immo, & qui id facit ex ignorantia craſſa, qua laborat, qui ad id ſciendum, an ſit peccatum, vel recordandum an fuerit, non vtitur diligentia, qua communiter ſuæ conditionis homines vtuntur, iuxta Scotum, & communem in 4. lib. ſent. diſt. 9. & in cap. quotidie. de conſec. diſt. 2. ille tamen non credit, nec credere tenetur, ſe eſſe mortalis culpæ reum, ad communicandum, abſque nouo peccato, qui debita diligentia in recordando, & conſulendo doctos adhibita nullius mortalis culpæ conſcius eſt, ſiue quia talem non meminit, ſiue quia ignorat eſſe mortalem, aut ſe non ſatis contritum eſſe. Is enim deuote, ac reuerenter communicans non peccat none, etiam ſi vere ſit culpæ mortalis reus, quin interdum virtute tanti Sacramenti veniam conſequitur, dũ eius calore fit de attrito contritus, ſecundum S. Thom. communiter receptum 3. pãr. q. 79. art. 3. non enim eſt neceſſe ad recte communicandum ſcire, ſe in
47 gratia Dei eſſe. Tum quia hoc nõ niſi reuelatione ſpeciali diuina ſciri poteſt, cap. fin. de purg. can. Tũ quia ſufficit probabiliter credere ſe in illa eſſe, quod facere poteſt, qui ſe contritum eſſe probabiliter credit, & ille ſe contritum eſſe probabiliter credere poteſt, qui vere Deo dicere poteſt tria, quæ ponit Ioan. Gerſ. in ſuo opere tripartito. Quorum primum eſt, Domine omnium peccatorum

torum meorum, saltem mortalium, ex animo me pœnitet, & propono ad ea numquam amplius redire, & ab alijs in posterum cauere. Secundum, propono ea omnia, Domine, tempore congruo confiteri. Tertium, hæc principaliter facio, & faciam tui amore, & quia tuam immensam maiestatem, & bonitatem offendi, debens eam honorare super omnia, & amare.

48 Tertio peccat mortaliter, qui communicat contra prohibitionem Ecclesiæ; eo quod est excommunicatus, interdictus, aut suspensus a communione, per proxime dicta. nisi quando huiusmodi censuræ in se nullæ essent; per ea, quæ late diximus in rep. cap. cum contingat. de rescrip. in 2. remedio contra executorem Apostolicum, numero 4. aut iniuste coram Deo, & secreto communicaret, aut in terris vbi id ignoratur, iuxta ea, quæ in cap. pen. de senten. excommu. post Feli. & alios in cap. fin. de testibus cogen. scripsimus.

49 Quarto peccat, qui habens copiam confitendi communicat ante confessionem actualem omnium peccatorum mortalium, numquam antea legitime cõfessorum, & ante eorum absolutionem: quamuis veram de eis contritionem habeat, iuxta S. Thom. 3. par. quæst. 80. art. 4. & in 4. distin. 17. quæst. 3. artic. 1. quæst. 4. Scot. & alios in 4. dist. 9. & glossam singul. ab omnibus nostris receptam in cap. de homine. de celeb. miss. quamuis Caiet. in summa verb. communio, & 1. ad Cor. 11. & in d. art. 4. quem sequitur Armilla oppositum teneat. Cuius opinionem, & fundamenta euidenter refutauimus in gloss. summæ de pœniten. distin. 5. numero 31. & seq. quamque Tridet. Concil. reiecit, in sess. 13. cap. 7. & can. 11. Dixi, habens copiam; quia secus, si eam non haberet, vt illa glossa sing. dixit, quam non habet, qui sine scandalo confiteri nequit; vt qui in altari inchoata iam missa, alicuius peccati non confessi recordatur, cui sufficit cõtritio de illo cum proposito confitendi ad missam prosequendam. Idem de illo, qui iam venit cum alijs ad communionem suscipiendam, & peccati alicuius non confessi recordatur, & non potest illud decenter ante illam confiteri, nec a communicando absque sui nota abstinere; potest enim communicare cum proposito illud confitendi, secundum Scot. in 4. distin. 9. & Siluest. verb. Eucharistia. 2. quæst. 7.

50 Quinto peccat, qui omittit communionem, ad quam tenetur, propter odium, vel voluntatem non parcendi, aut non restituendi, aut non faciendi aliud, ad quod sub mortali reatu tenetur; is enim noue peccat: quia nemini malitia sua debet prodesse, cap. 1. ver. nos igitur. de postul. prælat. & l. itaque fullo. ff. de furt.

51 Sexto peccat, qui intra vnum diem naturalem post habitam copulam carnalem, aut pollutionem illicitam, etiam contritus, & confessus communicat, quod in cap. 1. de pœniten. dist. 6. late olim suasimus, protestati nullum esse textum, vel rationem necessario id probantem, quod multis prudentibus confessarijs visum fuit durum. Quare prætermissis quibusdam, quæ hic super hoc addidimus, affirmamus idem, quod in postrema æditione affirmauimus; nempe hoc de rigore iuris non procedere: quamuis multa pro eo faciant; immo quod vera contritione, puraque confessione præcedente, & nullo contemptu, nec distractione notabili, nec alio, quod obstet interueniente, potest celebrare, & communicare humiliter, secundum Palud. in 4. dist. 9. Sil. verb.

Euchariſtia. 3. quæſt. 10. Minus autem procederet in eo, qui poſt pollutionem inter dormiendum abſque peccato mortali habitam (quamuis ex cauſa mortali contingeret) communicaret, aut celebraret, confeſſus illam cauſam, iuxta ea, quæ ibi poſt alios multos diximus. Et minus in eo, qui ex neceſſitate, aut ex officio proprio, aut alterius, neceſſario ab ipſo præſtando celebrat, aut ducitur magna deuotione, iuxta S. Thom. & communem in 4. libro ſenten. diſtin. 9. & in 3. par. quæſt. 80. art. 7. & nos diximus in dicto cap. 1. Et licet coniugati intra diem, quo debito coniugali ſatisfecerint, communicare de honeſtate non deberent: non tamen peccant, ſaltem plus quam venialiter, communicando, iuxta communem, quam tenet Caietanus in ſumma verb. Communio ſacramentalis. Nec etiam ſi intra diem, quo communicauerunt, debitum coniugale reddunt, ſecundum Alber. Magn. argu. cap. vir, cum propria. 33. quæſt. 4.

52 Septimo peccat, qui hanc ſanctam communionem percipit ab eo, qui non erat proprius parochus, nec ſuperior abſque eiusdem licentia expreſſa, vel tacita, aut priuilegio, etiam extra Quadrageſimam, aut Paſcha, etiam in articulo mortis, iuxta Card. clem. 1. de priuileg. quæſt. 11. etiam ſi ſit religioſus, per dictum Silueſt. verb. excommunicatio 6. excommu. 15. quæſt. 3. contra alios, niſi ignorantia excuſetur. & qui abſque tali licentia miniſtrat, ſi eſt religioſus, excommunicatus eſt, d. clem. 1. de priuil. de qua infra cap. 27. numero 101. veruntamen Leo decimus conceſſit cuilibet ſacerdoti ordinis Minorum, vt quouis anni die ſacroſanctum Domini corpus ſæcularibus miniſtrare poſſit, excepto ſolo die Paſchatis, vt habetur in ſupplem. priuileg. Apoſt. conceſſ. 100. & conſequenter Dominicanis, & reliquis omnibus, qui eius priuilegijs vtuntur. quod etiam ſcimus, conceſſum eſſe particulariter, & merito patribus Illuſtriſs. Societatis IESV, in audiendis confeſſionibus, & communicandis confeſſis exercitatiſſimis. Et quamuis ob aliqua quibuſdam videri poſſit, hanc exceptionem diei Paſchatis Reſurrectionis intelligẽdam eſſe de omni communione, qua huic præcepto ſatisfit, nobis tamen intelligenda videtur de ſola communione diei Paſchæ, ſiue fiat ad ſatisfaciendum præcepto ſiue non: quia prædictus Leo Papa ſatis id declarat in prædicta conceſſione, attentis verbis, quæ addit ſimili Nicolai V. conceſſioni 149. in Monumentis Ordinis Minorum ſecundo impreſſis. Nec condemnaremus eum, qui acciperet, aut qui Sanctiſſimum Sacramentum miniſtraret, quando eiuſmodi eſſent perſonæ, tempus, & cauſa, vt iudicio boni viri credi poſſit parochum eo contentum fore, ſi intelligeret, propter tacitam quandam facultatem, quæ exoriri videtur. per ea, quæ in ſimili caſu dicta ſunt in cap. 9. numero 5.

53 Octauo peccat, qui communicat, aut celebrat poſt cibi, aut potus expoſito ſumptionem eodem die, elapſa iam media nocte, cũ valet, aut ita ægrotat, vt commode poſſit differre in ſequentem diem, quamuis per modum medicinæ, aut ipſam medicinam ſumeret, cap. liquido. & cap. Sacramenta. cum eis adnotat. de conſec. diſt. 2. Dixi, ex propoſito: quia deglutire reliquias cibi diei præcedentis dentibus inſertas, aut aliquam aquæ guttam, aut particulam alterius rei, lauando os, aut guſtando ius, vinum, aut aliud ſimile, abſque propoſito

Digitized by Google

posito edendi, tamquam saliuam, non impedit communionem, nec celebrationem: quia non est proprie sumere cibum, vel potum. Dixi, etiam, eodem die elapsa media nocte: quia prius sumptum non impedit, quamuis prope me diam noctem cœnet, & postea nō dormiat, nec digerat, iuxta communem, quā in d. cap. liquido. confirmauimus, licet aliqui contradicant, per cap. si constiterit. de accusat. quod tamen non probat, vt ibi alias diximus. Licet, qui ex cœna noctis præcedentis mentem conturbatam sentit, communicare ex consilio non debeat, iuxta S. Thom. 3. par. q. 8. ar. 6. ad 5. quamuis communicando non peccet mortaliter. Dixi, cum valet: quia infirmus sequentem diem expectare commode non valens, communicare potest: sed non celebrare, etiā ad ministrandum infirmo, nec ad vitandum scandalum, etiam iussu prælati inferioris Papa, iuxta communem.

54 Nono peccat, qui pluries eodem die communicat, vel celebrat, cap. sufficit. de consec. dist. 1. cap. consuluisti. de celebr. miss. nisi in certis casibus. nō peccat tamen sacerdos, qui ob infirmitatem, vel alias non celebrando communicat sine stola, & superpellicio, quamuis cap. Ecclesia. 23. dist. hoc significet secundum Ang. ver. sacerdos. §. 4. vere enim id non intendit, vt recte innuit Siluest. verb. sacerdos. q. 4. quia solum loquitur de sacerdote communicante celebrando; loquitur enim de sumente corpus, & sanguinem, & qui non celebrando communicant, non percipiunt sanguinem sub specie vini, vt sentit glossa recepta in cap. comperimus. de consec. dist. 2. & definit Conc. Triden. sess. 21. can. 2.

55 Decimo peccat parochus, qui communionem subdito, siue secreto, siue publice petenti, tempore quo iure communicare tenetur, denegat propter peccatum mortale occultum, quod in confessione audiuit, a quo illum non absoluit; eo quod non satis eius pęniteret. Tū quia id est detractio, & detectio peccati occulti. Tum quia est reuelatio peccati sibi confessi, vt in cap. sacerdos. de pœnit. dist. 6. num. 84. & supra cap. 8. diximus. Dixi, occultum: quia ob publicum, & notorium potest, & debet negare. nam meretricibus, & vsurarijs, & quibuslibet alijs peccatoribus notorijs, quantumlibet suorum peccatorum eos pœniteat, & sanctissime confiteantur, non est publice communio ministranda (quamuis sic in secreto) donec publice pœnitentiam agant, aut parochus ab ipsis facta sibi facultate publice denūciet iam eos pœnitere, & cōfessos esse, aut ex ipsorum bona conuersatione, aut alio legitimo modo de vitæ emendatione constet: vt qui ipsorum prauis exemplis offensi fuere, eorundem emendatione ædificentur, iuxta S. Bonauenturam, & Palud. in 4. dist. 9. q. 4. col. 3. & 4. & nos in cap. 1. in prin. num. 9. & seqq. & in cap. sacerdos. num. 63. & 101. de pœnit. dist. 6.

Notorium appellamus, quod est manifestum per sententiam, vel per confessionem in iure, vel euidentiam rei, quæ nulla tergiuersatione celari potest, cap. fin. de cohab. cleric. & mul. & cap. fin. iuncta glossa de temp. ord. & non aliud, licet duobus, tribus, aut pluribus testibus probari possit, vt in cap. vestra. de cohab. cleric. late trad. Anton. recept. a Panorm. & alijs. Dixi, quod in confessione audiuit: quia si alio modo extra eam intellexit, licet denegare publice non possit illā tali tēpore petēti: potest tamen eā secrete denegare secrete

Digitized by Google

petenti, quamuis debito tempore petat; quia nec detrahit, nec detegit peccatum occultum, nec reuelat confessionem sibi factam. Dixi, tempore quo iure, &c. quia in alio non solum non potest denegare, sed etiam debet; cum nec ipse ad præbendum, nec ille ad petendum teneatur, iuxta sententiam prædictorum vbi supra, & quæ supra diximus.

57 Vndecimo peccat, qui pater, tutor, curator, aut herus, negligit notabiliter procurare, vt sui liberi, pupilli, minores, aut famuli domi suæ viuentes, & ad communionem obligati communicent tempore debito, maxime si sciat, aut scire debeat illos non communicaturos, nisi a se moneantur, arg. cap. duo. 23. q. 4. Diximus, ad id obligati: quia secus est de alijs; quales sunt pueri, qui secundum honestam consuetudinem aliquanto tardius communicant; quam confiteantur, ob reuerentiam tanti Sacramenti: illa enim consuetudo præceptum prædicti cap. omnis. de pœnit. & remiss. quo ad hoc limitat, aut certe declarat: quin dici etiam potest eandem etiam declarasse præceptum diuinum, de communicando, iuxta illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*, &c. vt nec in articulo mortis teneantur communicare vsque ad ætatem, in qua sani tenerentur; quamquam meo consilio tunc communicarent, nisi valde puerili iudicio essent, quin etiam cum prædicto Card. addimus, prædictos, qui aliena cura gubernantur, & eorum monitionem expectant, non peccare, donec moneantur, quamuis eorum curam gerentes tardius æquo monendo peccent, qui si dubitauerint, consulere debet, eorum confessarios, & eorum consilium sequi.

58 Duodecimo peccat, qui laicus, vel clericus non celebrando, communicat sub vtraque specie, vt sentit gloss. 2. cap. comperimus. de consec. distin. 2. & melius Conc. Trident. sess. 21. quod in cap. 1. & in can. 1. damnat eum, qui dixerit Christi fideles præcepto diuino teneri ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sub vtraque specie panis, & vini sumendum, & cap. 2. & can. 2. hæreticum esse, qui dixerit, Ecclesiam errasse statuendo, vt laici, nec clerici non conficientes Sacramentum sub specie tantum panis communicent, & in cap. 3. & can. 3. definit, hæreticum esse, qui dixerit totum, & integrum Christum sub vna tantum specie non sumi, & in cap. 4. & can. 4. damnat eos, qui asserunt paruulos vsu rationis carentes ad hanc sanctam communionem obligari.

59 Decimotertio peccat monachus Sancti Benedicti, qui non cõmunicat semel in mense, clem. ne in agro. §. sane. de stat. monach. & monialis cuiusuis ordinis, quæ idem non fecerit, Conc. Trid. sess. 25. cap. 10. de regul. quotidie autem communicare, vel celebrare proculdubio de se licitum est, & melius est quam contrarium: quamuis aliqua circumstantia fieri possit, vt hoc sit melius illo per accidens, iuxta mentem S. August. in cap. quotidie. de consec. dist. 2. & affirmat S. Tho. in 3. par. q. 50. argu. 10. & in 4. dist. 12. quare, qui experitur per quotidianam celebrationem, aut communionem, deuotionis feruorem in se erga Deum augeri, & reuerentiam erga sanctum Sacramentũ non minui, faciat hoc quotidie: sin minus, abstineat aliquando, quo deuotius atque religiosius id faciat, iuxta eundem S. Thom. in 4. lib. sent. dist. 11. adde, quod olim omnes, qui intererant missæ, communicabant, cap. peracta. de consec. dist. 5. & postea etiam laici saltem ter, scilicet in Pascha, Pentecoste, Natalique

Digitized by Google

talique Domini, cap. & si non frequentius. ead. dist. & diuus Aug. omnes ad communicandum, saltem singulis dominicis cohortatur, in dicto cap. & certe honorabiliores viri & feminæ, saltem quatter; scilicet tribus prædictis diebus, & in festo omnium Sanctorum id facere de honestate deberent, & horum religiosiores singulis mensibus instar monachorum, & monialium prædictarum, quamquam ad satisfaciendum huic præcepto, sufficit regulariter semel in tempore Paschali communicare, per dictum cap. omnis. An autem Sacramentū Eucharistiæ sit dādum dānato ad mortem? dicetur infra cap. 25. nu. 23.

De septem Sacramentis Ecclesiæ in genere. Cap. XXII.

1 *Sacramentum quid, & vt gratiam ex opere operato confert.*
2 *Sacramenta septem, tria non iterabilia, quattuor autem sic.*
3 *Sacramenta circa septem vndecim errores Tridenti damnati.*
2 *Sacramentis alia sunt de essentia eorum, alia de præcepto.*
3 *Sacramenta non credens, vt debet, ea dans, aut sumens in mortali peccat.*
4 *Sacramenta sumens ab excommunicato, &c. & dans, vel sumens in mortali, & inuitans malum ad dandum, & inhonorans ea verbo, aut facto, vt peccat.*

1 DIcturus de Sacramentis sola confessarijs, & pœnitentibus necessaria, præmitto primo, quod verbum, Sacramentum, primo significat secretum, iuxta illud Thob. 12. *Sacramentum regis abscondere bonum est*. Secundo, iuramētum, authen. sacramēta puberum. C. si aduer. vēditio. Tertio, signum rei sacræ, vt accipitur in hac materia. Sed quia duplex est signum. vnum quod tātum significat cap. signum. de consec. dist. 2. Alterum vero, quod significat, & facit rem significatam. quo modo acceptum, varie definitur a Magist. & alijs in 4. lib. sent. dist. 1. & Ioan. And. & alijs in rub. de Sacramen. non iteran. breuissime vero definiri potest, ex mente Aug. in cap. sacrificium. de consec. dist. 2. vt ibi diximus, quod est signum sacræ rei. Dixi, signum, pro genere: quia omne Sacramentum est signum, non contra omne signum Sacramentum. Dixi item, signum, intelligendo de sensibili: quia quodlibet verum Sacramentum est aliquo quinque sensuum sensibile ex mente August. in cap. detrahe. 1. quæst. 1. & melius in d. cap. sacrificium. ibi, visibilis forma. intelligendo item de signo efficaci, seu effectiuo; quia quodlibet illorum efficit, saltem instrumentaliter, gratiam, quam significat secundum S. Tho. 3. par. q. 62. ar. 1. licet Scotus, & alij sequaces aliter dicant, pro Sancto Thoma tamen vrget Conc. Trid. can. 8. sess. 7. Dixi, rei sacræ, ad differentiam aliorum signorum alia significantium, & operantium; qualia sunt signa Zodiaci. Intelligendo item, per rem sacram, gratiam Dei sacram, & sanctificantem; quam quodlibet Sacramentum significat, & producit. Cui definitioni consonat illa Augustini, *Inuisibilis gratia, visibilis forma* relata id dicto cap. sacrificium. cum illa additione Magist. in 4. libro sent. dist. 1. Cuius similitudinem gerit, & causa existit: quia perinde est, ac si dixisset. Signum visibile, siue sensibile effectiuum rei sacræ, quæ est gratia inuisibilis: nam dicere, quod Sacramentum est visibilis forma est dicere, quod est signum visibile, seu sensibile; & dicere, quod gerit similitudinē gratiæ

Digitized by Google

est dicere, quod per quandam similitudinem significat illam: & dicere, cuius causa existit, est dicere, quod efficit eam. Itaque interrogatus, quid est Sacramentum? breuiter, & secure respondere potest, quod est rei sacræ signum, intelligendo per rem sacram gratiam, & per signum, signum sensibile aliquo quinque sensuum, efficiens instrumentaliter gratiam, quam significat. Dixi, instrumentaliter: quia solus Deus potest creare principaliter gratiam, iuxta S. Thom. per omnes receptum 2.2. quæst. 1. art. 8. & ideo ipse solus potest instituere Sacramentum, vt definit Conc. Trid. mox referendum. Itaque Sacramenta ab alijs operibus differunt in eo, quod ipsa conferunt gratiam ex opere operato, vt habet prædictum Conc. can. 8. alia vero tantum ex opere operantis, hoc est, vnumquodque Sacramentum per virtutem, & institutionem diuinam, aliquam determinatam a Deo gratiam in anima suscipientis, etiam iudicij expertis, & nec mereri, nec peccare valentis, instrumentaliter producit, modo mortalis peccati obicem non ponat. & ita omnibus parem gratiam Sacramentalem conferunt: quamuis præter illam Deus illud suscipienti aliam maiorem, vel minorem gratiam pro maiori, vel minori merito, & affectu suscipienti conferat.

2 Secundo præsupponimus, quod septem sunt Sacramenta nouę legis, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extremaunctio, Matrimonium, & ordo, iuxta gloss. sing. cap. veniens. de transact. & doctrinam communem in 4. dist. 1. & in d. rub. de Sacramen. non iteran. probatam pridem per Con. Floren. & nuper per Trid. sess. 7. can. 1. quorum tria iterari nequeunt, idest, nec dari, neque prodesse possunt, nisi semel; scilicet Baptismus, Confirmatio, Ordo: alia vero quattuor sic.

Tertio præsupponimus, quod Conc. Trid. sess. 7. can. 1. declarauit hæreticum dicere esse plura, aut pauciora, quam septem nouæ legis Sacramenta: aut aliquod eorum non esse proprie Sacramentum, ibidem. aut a Sacramentis antiquæ legis nō nisi cæremonijs differre, can. 2. aut nullum eorum aliqua ratione esse alio dignius, can. 3. aut non esse omnia necessaria, sed aliquod eorum superfluum; quamuis omnia singulis necessaria nō sint, can. 4. aut solum significare, & non continere gratiam, aut eam rite accipientibus non semper ex opere operato conferre, can. 5. 6. 7. & 8. aut quod horum tria; scilicet, Baptismus, Confirmatio, & Ordo nō imprimant characterem in anima, & signum, quod dā indelebile, propter quod ea iterari nō possunt, can. 6. aut ab omnibus Christianis administrari omnibus posse, can. 10. aut non requiri in conficiendis Sacramentis intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia, can. 11. aut quod peccato mortali ministri Sacramenti confectio, aut collatio fiat nulla, can. 12. aut ritus Ecclesiæ omitti, aut mutari per quemlibet prælatum posse, can. 13.

Quarto præsupponimus, quod quodlibet Sacramentum constat duobus. Quorum alterum est velut materia substantialis. Alterum vero velut forma substantialis; quæ sunt de essentia, & necessitate Sacramenti, sine quibus omnino est nullum. Requirit etiam alia, quæ sunt de necessitate præcepti, non autem de necessitate Sacramenti, idest, quod peccatur conficiendo sine illis, sed Sacramentum est validum; vt in Baptismo aqua est materia substantialis, & inuocatio Trinitatis forma substantialis, sine quibus nil valet: verba vero

illa

Digitized by Google

illa Ego, & Amen, in forma posita, sunt tantum de necessitate præcepti, id est, peccatur baptizando sine illis: sed baptismus valet, cap. 1. cum ei adnot. de baptis.

3 Circa vero prefata sacramenta in genere peccat mortaliter primo, qui credit aliquid ex damnatis per prædictum Conc. Trid. sciens, vel debens scire id esse damnatum, & est hæreticus per cap. ad abolendam. de hæret. & per prædictos 13. canones. & excõmunicatus, si verbo, vel scripto id expressit, per bullã cænæ Domini, de qua infra cap. 27. num. 56.

Secundo peccat, qui credens, vel credere debens se reum mortalis culpæ ministrat, saltem sollenniter, aliquod sacramentum, vel suscipit: nisi ita se credat attritum, quod adiuncto calore sacramenti, fiat contritus, vt diximus latius in gloss. Summæ de pœnit. dist. 5. nu. 33. per cap. illud. 65. dist. cap. per Esaiam. 1. q. 1. ibi. *Tale.* & ibi, *Omnia sacramenta.* quamuis Babtismus minorẽ attritionem, quam alia requirit, per dicta supra cap. 1. num. 36. Nec excusatur, vt quidam putant, subita ministrandi, aut accipiendi sacramenti necessitate; veluti si mortifero vulnere ictus baptismum a sacerdote imparato deposcit. quia quamuis hoc aliquem prætextum habere possit iuxta opinionem eorum, qui dicunt cuique peccato mortali proprium dolorem esse adhibendum; quod vno momento fieri non potest: nullo tamen prætextu nititur, veram sequendo opinionem, quam tenuimus supra cap. 1. num. 24. scilicet, sufficere generalem quendam; qui omnia comprehendat, quod puncto temporis præstari potest. Quare sacerdos administraturus sacramentum aliquod quantumlibet imparatus inueniatur, debitam de omnibus suis peccatis mortalibus contritionem habere potest, vel attritionem, qua se probabiliter contritum esse credat. Et quamuis ad alia sacramenta hoc satis sit: ad celebrationem tamen, aut communionem præter contritionem confessio actualis peccati requiritur, vt supra dictum est, cap. 21. nu. 49.

4 Tertio peccat, qui suscipit aliquod sacramentum a sacerdote excommunicato, interdicto, aut ab eius admniistratione suspenso, & denuntiato pro tali, vel a notorio cõcubinario, excepto baptismo & cõmunione tempore necessitatis. Quis autẽ sit cõcubinarius notorius dictũ est supra cap. 16. nu. 23.

Quarto peccat, qui citra necessitatem inuitat ad sacrificandum, aut ad dãdum alteri sacramẽtum, quem probabiliter credit existere in peccato mortali occulto, aut publico, & sine debita de eo pœnitentia illud facturum, ita vt sit causa, cur id faciat, alias nõ facturus, vt supra dictũ est, cap. 1 5. nu. 27. & sep.

Quinto, qui verbo, aut facto notabilem irreuerentiam alicui sacramento facit secundum S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 3

De Sacramento Baptismi.

5 *Baptismus, quid, quotuplex. & quæ illi substantialia.*
6 *Baptismi errores Tridenti damnati.*
6 *Baptismum ministrans, vel suscipiens in mortali peccat.*
6 *Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat.*
7 *Baptismus a quocunque collatus valet.*

Baptismus

Digitized by Google

7 *Baptismus sine concursu materiæ, formæ, & intentionis non valet.*
7 *Baptizans chrismate veteri, vel non subditum, vt peccat.*

5 SAcramentum Baptismi est sacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti cum debita intentione abluitur. Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia: & Aquæ naturalis, ad significandum, quod hæc est eius essentialis materia, nec sufficit alia aqua artificialis, vt rosacea, secundum omnes in 4. lib. sent. dist. 3. quod definiit Conc. Trid. sess. 7. can. 2. Dixi, Qua vnus ab alio abluitur: quia nemo a se ipso baptizari potest, cap. debitum. de baptism. Dixi, In nomine patris, &c. quia inuocatio expressa totius Trinitatis est de necessitate huius sacramenti, c. multi. de consecr. dist. 4. Vnde forma baptismi in Ecclesia Romana est hæc. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.* Amē. cap. 1. de baptis. quamquam illa verba, Ego, &, Amen, non sunt de essentia sacramenti, sed de necessitate præcepti, vt declaratur supra, num. 2. An autem contraueniat substantiæ, vel tantum præcepto, qui baptizat, solum dicens in nomine Trinitatis, aut Christi, tangit glos. in d. cap. multi. & late tractamus in repet. cap. a quodam. eod. dist. Quo fit, vt solus baptismus aquæ, sit proprie baptismus: sanguinis autē, qui fit per martyrium, & flaminis, qui per pœnitentiam sine copia baptizandi solum metaphoricē iuxta cap. baptismi. de consec. dist. 4. & cap. debitum. de baptis. & S. Thom. 3. part. quæst. 66. art. 11.

6 Porro Conc. Trid. in d. sess. 7. per 14. can. super baptismo confectos damnauit eum, qui dixerit baptismum Ioannis fuisse tantæ virtutis, quantæ Christi, can. 1. Aut aquam naturalem nō esse necessariam, can. 2. Aut quod Ecclesia Romana non doceat veram Baptismi doctrinam, can. 3. Aut non valere, qui ministratur per infidelem, etiam cum intentione faciendi, quod prætendit Ecclesia, can. 4. Aut non esse ad salutem necessarium, can. 5. Aut non posse baptizatum amittere gratiam, si vult credere, can. 6. Aut non obligari ad vllā aliam legem, quam credendi, can. 7. & 8. Aut quod per eum tollitur vota post ipsum emissa, can. 9. Aut per memoriam eius cōdonari, vel venialia fieri peccata post eum admissa, can. 10. Aut esse rebaptizandum apostatam ad fidem reuersum, can. 11. Aut neminem baptizandum ante ætatem, qua Christus fuit baptizatus. Aut paruulos non esse baptizandos: vel postquam adoleuerint esse rebaptizandos, can. 13. & 14.

Interrogatus autem Romæ de vltimis finibus Hispaniæ; An infans, qui baptizatus sine sollennitate moritur antequam illa suppleatur, possit in loco sacro sepeliri? Respondi nō solum posse, sed debere. Tum quia Hostien. in summa de consecr. eccles. §. & an sit. affirmat puerum extractum de ventre matris sepeliendum esse in loco sacro. Tum quia standum est regulæ, nisi probetur exceptio, l. prima. ff. de reg. iur. & glos. in l. omnis definitio. eod. tit. & in rub. eod. tit. lib. 6. & regula est, quod omnis christianus debet in loco sacro sepeliri: & constat huiusmodi puerum esse christianum charactere christianismi insignitum, per cap. quemadmodum. 23. q. 7. & nullo iure speciali prohibetur.

Ad aliam item quæstionem, An debeat sepeliri cum sollennitate crucis, & luminarium instar aliorum infantium baptizatorum sollenniter? Respon-

deo

Digitized by Google

deo affirmatiue, ea ratione insolubili, quod is tam Christianus est, quam illi, & tantum gratiæ sacramentalis habet ac illi, per dicta supra eod. num. 2. quia exorcismus & alia, quæ fiunt in baptismo sollenni, non sunt de necessitate sacramenti, sed solum præcepti, secundum omnes.

Circa baptismum peccat mortaliter primo, qui credit aliquid de prædictis 14. damnatis per prædictum Conc. Trid. credens, vel credere debens, ea esse damnata, & est hæreticus; immo & excommunicatus, si verbo, vel scripto id expressit per prædictam bullam cœnæ domini.

Secundo, qui baptizat, aut permittit se baptizari bis, & est irregularis, cap. qui bis, & cap. eos. de consecr. dist. 4. de quo latius infra cap. 27. num. 246.

Tertio, qui est in causa, aut in notabili culpa, vt aliquis sine baptismo moriatur, aut renuit dare baptismum petenti in articulo mortis; cum nullus eo aptior ipsum baptizare velit, d. cap. quicunque. & arg. cap. pasce. 86. dist.

Quarto, qui baptizat in peccato mortali, aut baptizatur impœnitens, per dicta supra eod. cap. num. 2.

Quinto, quæ obstetricis officio fungens, debitam baptizandi formam ignorat, Palud. in 4. lib. sent. dist. 5. q. 2. & S. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 13.

7 Sexto peccat, qui cum non sit presbyter, baptizat absque necessitate, d. cap. constat. immo & presbyter, qui baptizat citra necessitatem sine exorcismo, & alijs sollennitatibus debitis, vel cum illis extra ecclesiam, præter quam principum filios, clem. 1. de bapt. Et clericus qui coram presbytero baptizat sollennitèr, est irregularis, cap. 1. de cleric. non ord. minist. Non est autem necessitas recens infantis natiuitas, vt nonnulli male putant, qui infantes recèns natos sine sollennitate baptizari faciunt grauiter peccantes. Verum est tamen, quod baptismus collatus a quocunque, siue mare, siue femina, siue fideli, siue infideli cum intentione faciendi q facit Ecclesia, valet, cap. quicunque. cap. a quodam. cap. constat. cap. mulier. de consecr. dist. 4. etiam si baptizans eum pro ludibrio habeat, iuxta Innoc. in d. cap. debitum. Peccat autem laicus, qui (etiam in necessitate) baptizat, præsente clerico, & clericus minor præsente presbytero, & mulier presente viro, & infidelis præsente fideli: nisi aptior sit excõmunicatus, aut alio modo impeditus, iuxta communem in dictis capp.

Septimo peccat, qui baptizat sine forma & materia essentiali baptismi supra positis, aut sine intentione actuali, aut virtuali faciẽdi, quod Ecclesia prętendit: nec quidquam talis baptismus valet, & iterandus est, iuxta notata per Innoc. & omnes, in d. cap. 1. de baptis. Et idem de eo, qui durante prolatione verborum substantialium baptismi, non tingit aqua, sed solum ante, vel post illam, cap. detrahe. 1. quæst. 1. vbi hoc sentit Card. S. Xisti, & S. Thom. 3. par. quæst. 60. art. 6. & q. 66. art. 8. vbi id satis exprimit Caiet. & magis Ioan. Maior in 4. dist. 2. quæst. 2. arg. 4. quin & glos. d. cap. detrahe. dixit, oportere ablutionem cõcurrere cum verbis, in vltimo instanti prolationis eorum: quod tamen nõ est verum, per rationes Caiet. tomo 1. Opusculor. Tract. 18. q. de collatione ordinum.

Octauo peccat, qui vngit baptizatum chrismate precedentis anni citra casum necessitatis, cap. si quis de oleo. de consecr. dist. 4. cap. quoniam. de sent. excom. lib. 6. Idem de illo, qui absque iusta necessitate baptizat alterius parochianum,

Digitized by Google

rochianum, sine facultate sui parochi, vel Episcopi, aut eius Vicarij, cap. Interdicimus. 16. quæst. 1. Non tamen ipso facto est excommunicatus, quamuis sit religiosus, sicut foret ob administrationem aliquorum aliorum sacramentorum, clem. 1. de priuil. de quo infra cap. 27. num. 101. & seq. Adde, quod ad hoc, vt aliquis sit vere baptizatus sufficit, quod quantulacumque pars eius tãgatur aqua quamlibet modica, arg. cap. ne quemquam. de consec. dist. 4. cuius ratio pulchre redditur a S. Thom. 3. par. quæst. 66. art. 7. & 68. art. 11. & in 4. dist. 6. art. 1. quæst. 1. Et diximus nos in cap. vulgaris. num. 3. de pœnit. dist. 1. Quo fit vt recte faciant illi, qui cum difficile mulier parit infantem, & timetur de eius morte, antequam totus exeat, procurant baptizare illum fundendo aquam in partem, quam iam peperit, & apparet foris.

De Sacramento Confirmationis.

8 *Confirmatio quid, & quod est vere & proprie sacramentum.*
8 *Confirmationis minister ordinarius Episcopus, & quando presbyter.*
9 *Confirmando sic, vel sic peccat Episcopus.*
9 *Confirmans existens in mortali peccato, vel omittens ob contemptum, vt peccat.*
9 *Confirmatio Patrinum requirit, & ordinem præcedit.*

8 COnfirmatio alias vocatur manus impositio, cap. 1. §. per frontis. de sacr. Vnct. & ex mente Magistri, & omnium in 4. lib. sent. dist. 7. & vtriusque Thom. 3. par. quæst. 72. & nostrorum in rub. de sacram. non iteran. definiri potest, esse sacramentum Vnctionis chrismatis consecrati, quo Episcopus frontem baptizati inungit, sub certa verborum forma.

Dixi, Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. Dixi, Chrismatis, ad designandum materiam eius, quæ est chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo. d. cap. 1. de sacra Vnct. Balsamum autem nõ est de necessitate sacramenti, quod efficaciter probat Caiet. super S. Thom. in d. q. 72. per cap. 1. de sacr. non iteran. est tamen de necessitate præcepti, cap. 1. de sacra Vnct. Dixi, Consecrati: quia licet benedictio, vel consecratio aquæ non sit de necessitate sacramenti baptismi: consecratio tamen chrismatis, vel olei est de necessitate sacramenti Confirmationis, per rationem S. Tho. recepti vbi supra, art. 3. Dixi, Episcopus, ad designandum ministrum, qui necessario debet esse Episcopus, cap. quanto. de consuetud. & communis vbi sup. Quamuis ex dispositione Apostolica possit esse presbyter, de qua intelligendum est cap. peruenit, 95. dist. vt paucis multa resoluens definit Caiet. vbi sup. art. 8. Dixi, Frontem, ad differentiam baptismi, in quo vertex capitis inungitur d. cap. 1. de sacr. Vnct. Cuius diuersitatis ratio adducitur a S. Thom. vbi sup. art. 6. Dixi, Baptizati: quia character Confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi, cap. nouissime. de consec. dist. 5. Ille enim est ianua omnium sacramentorum, cap. veniens. de presbyte. non bap. S. Thom. receptus vbi sup. art. 6. Dixi, Certa, &c. ad designandum formam eius, quæ est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Cum cuius formę prolatione debet concurrere vnctio, vt sup. eod.

Digitized by Google

eod.num.7.est dictum de baptismo. Cuius conuenientiam assignat S. Thom. ibidem.art. 4. hoc enim sacramento baptizatus fit miles Christi ad constanter confitendum eum, & fortiter pugnandum contra eius inimicos, cap. 1.de conf.dist.1.& ita signatur cruce, quæ est signum Ducis. Quorum omnium bona pars confirmatur a Conc. Trid.quod sess.7. de confirmat. tribus canonibus declarat hæreticum, qui dixerit, Confirmationem non esse verum sacramentum, aut nullam ei virtutem inesse, aut eius ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, vbi ponderandum est, quod ait ordinarium, significãs posse esse delegatum dispensatione Apostolica, vt prædictum est.

9 Circa hoc sacramentum peccat mortaliter. Primo, qui nõ existens Episcopus, ministrat illud, vel existens episcopus vngit oleo non consecrato, vel non confecto ex balsamo, vel non seruata prædicta forma per supradicta.

Secundo, qui suscipit illum credens, vel credere debens, se mortalis culpæ reum esse, per dicta supra eod. num. 6.

Tertio, qui per contemptum non curat se, suamque familiam confirmari, arg.cap.1.de conf.dist.5. Dixi, Per contemptum, quia sola negligentia tantum esset venialis, cum non videatur illi præcepto contraria, vt ait Scot. in d. dist.7. Contemnere autem videtur, qui potens sumere commode, omittit, secundum Palud.in d.dist.7. quod verum est quo ad præsumptionem fori exterioris, quę in interiori cessat, cap.tua.de spons.in quo ille vere contemnit, qui ideo principaliter omittit, quod paruifacit per ea, quæ dicit S.Thom. 2. 2.q. 186.art.9.vbi id pulchre explicat Caiet.& Archid.in cap.quicunque. 81.dist. quem sequitur Dominic.in cap.nullus.55. dist.

Quarto peccat, qui patitur se sine patrino confirmari, credens, aut credere debens, q licet hoc non sit de substantia sacramenti, est tamen de præcepto.

Quinto peccat, qui non se facit confirmari ante omnem ordinationẽ, cap. 4.sess.23.Con. Trid.de reform. nullam tamen per hoc censuram incurri, aliquoties respondi. Tum quia eius omissionis negligentia non est mortalis, vt dictum est. Tum quia nullo iure id cauetur, nam nec prædictum concilium addit aliam pœnam, quam quod non admittatur quis, etiam ad primam tonsuram ante confirmationem. Tum quia, licet character ordinis de necessitate sacramenti requirat characterem baptismi, non tamen requirit characterẽ confirmationis. Quin opinamur cum Soto in d.dist. 24.q.1.ar.4.sub fin.peccare quidem, sed non mortaliter, suscipientem, vel ministrantem, etiam sciẽter ordinem ante confirmationem, modo id sine contemptu fiat.

De Sacramento Eucharistiæ.

10 *Eucharistiæ sacramentum polynomium, & quid.*
10 *Eucharistię circa sacramentum errores.*
10 *Communio, quod non requirat confessionem, disputare malum.*

10 SAcramentum hoc Eucharistię polynomiũ, siue multinomium est. Vocatur enim Græce Eucharistia, hoc est, bona gratia; quia vt Magister ait in 4.lib. sent.dist.8. Iesum Christũ, qui est oĩs gratię fons, & origo, continet. Hostia itẽ,

Sacrifi-

Digitized by Google

Sacrificium, Communio, Sacramentũ altaris,& viaticũ,ob eas rationes, quas reddit S. Thom. in 3. par. q. 73. art. 4. & paulo latius nos reddimus in addit. cap. quando. de consec. dist. 1. num. 131. cum seq. Definiri autem potest ex mente Magistri,& S. Thom. & aliorum omnium vbi supra, esse sacramentum, quod sub specie panis & vini, vel alterius eorum, verum corpus & sanguinem Iesu Christi continet. Dixi, Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. In quibus aduertendum, quod vno eodemque modo existunt corpus & sanguis sub vtraque specie; sanguis enim vtrobique existit intra eius glorioſi corporis venas, & vtrobique corpus sic continens eum: quamuis sub specie panis continetur corpus virtute verborum sacramenti, & sanguis per continentiam eius, & contra, sub specie vini continetur sanguis, virtute verborum sacramenti, & corpus per concomitantiam, secundum S. Tho. receptum in 3. par. quæst. 76. art. 1. & 2.

Circa materiam huius sacramenti peccat mortaliter primo, qui non credit definita Tridenti vndecim canonibus a Conc. sess. 13. credens, aut credere debens, ea esse definita ab Ecclesia, & prędicto concilio: & si verbo, vel scripto id exprimit, est excommunicatus per prædictam bullam cœnæ. Definiuit autem concilium, hæreticum esse dicere verum Christi corpus, & sanguinem eius non contineri realiter in hoc sacramento, vnita eius diuinitati, sed solum in signo & figura, can. 1. Aut aliquid substantiæ panis, aut vini, remanere in eo post consecrationem, licet eorum accidentia maneant, can. 2. Aut sub qualibet specie, tam vini, quam panis, & qualibet parte separata ab alia, non cõtineri totum corpus Christi, can. 3. Aut licet quando ministratur, aut sumitur sit in eo, non tamen esse ibi potest, nec ante sumptionem, nec in reliquijs eius, can. 4. Aut principalem eius fructum esse peccatorum condonationem, can. 5. Aut non esse adorandum Latria, siue debita Deo adoratione, dum est in sacramento. Aut non esse faciendum peculiare illius festum, neque deferendum in supplicationibus, siue processionibus, neque populo proponendum adorandum, can. 6. Aut non licere seruare illud in sacrario, neque deferre ad infirmos, can. 7. Aut in communione non sumi realiter Christum totum, can. 8. Aut christianos etiam discretos, non teneri communicare semel in anno, can. 9. Aut presbyterum non posse seipsum communicare, can. 10. Aut solam fidẽ sufficere ad bene communicandum, can. 11.

Secundo peccat, & est excommunicatus, qui etiam disputando defendit opinionem habentem licere contrito ante actualem confessionem mortalis culpæ communicare, præfato can. 11.

De Sacramento Pœnitentiæ.

11 *Pœnitentia quid, & quot, & quæ partes eius.*
11 *Pœnitentiæ circa sacramentum multa definita Tridenti.*
11 *Pœnitentiam in mortali sumens, vel ab eo, qui est in illo, vt peccat.*

11 PAEnitere quid sit, & an vox pœnitentia sit latina, & quod pœnitentia est duplex, virtus, & sacramentum, & alia ijs annexa, præmissa sunt supra in prælud.

Digitized by Google

prælud. 10. & ex mente ibi citatorum, ſacramentum pœnitentiæ eſt ſacramentum abſolutionis, quo ſacerdos ſibi ſubditum, & confitentē legitime ſua peccata, cum iuſto dolore, & propoſito ſatisfaciendi abſoluit ab eis. Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua vero pro differentia, quæ tangunt tres partes integrales eius; ſcilicet Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, quæ ſunt quædam eius materia, de quibus eſt dictum in d. prælud. generatim, & in tribus cap. primis ſingulatim.

Circa hoc ſacramentum peccat, primo qui credit, non eſſe vera definita a Trid. Conc. ſeſs. 14. Aut dubitat de veritate eorum, credens, aut credere debens, ea eſſe ab Eccleſia, & Concilio definita: & ſi verbo, aut ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus per bullam Cœnæ prædictam. Definita vero vbi ſupra ſunt hæc, Quod Pœnitentia ſemper fuit neceſſaria ad veniā peccati mortalis. Quod ſacramentum Pœnitentiæ nunquam fuit ante aduentum Chriſti, nec ante mortem & reſurrectionem eius. Quod poſtea nil prodeſt nondum baptizato. Quod Chriſtus principaliter inſtituit illud per illa verba, *Quorū remiſeritis*, &c. per quæ eadem fuit data poteſtas reconciliandi Deo eos, qui poſt baptiſmum mortaliter peccant. Definit item, eſſe hæreticum dicere, ſacramentum pœnitentiæ non eſſe vere, ac proprie ſacramentum, inſtitutum ad reconciliandum Deo peccantes mortaliter poſt baptiſmum, can. 1. Aut vnum & idem eſſe ſacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ: & ideo pœnitentiam non recte appellari ſecundam poſt naufragium tabulam, cap. 2. & can. 2. quia, vt idē Concilīū ſubijcit, materia & forma eorū eſt diuerſa, & non oportet, vt miniſter Baptiſmi ſit iudex, ſicut miniſter pœnitentiæ. Et quia ſacramentum Pœnitentiæ nil prodeſt non bæptizato, nec baptiſmus relapſo poſt eum in mortale. Et contra Baptiſmus prodeſt non baptizato, & Pœnitentia lapſo poſt baptiſmum in mortale, &c. Aut verba illa, *Quorum remiſeritis, &c.* non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi peccata, can. 3. Aut ad perfectam pœnitentiam non requiri Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionē, quaſi materiam & partes eius, can. 4. Aut dicere, alium, quam epiſcopum, vel presbyterum abſoluendi poteſtatem habere, cap. 5. & can. 10. Aut eoſdem ſi mali ſunt, eam deperdere. Aut non eſſe iudices ad abſoluendum confeſſum, ſed ad declarandum eum abſolutum, cap. 6. & can. 9. Admoneo lectorem non excerpere me omnia contenta in canonibus prædictæ ſeſſionis; quia ea, quæ pertinent peculiariter ad Contritionem, excerpta fuerunt in cap. 1. & quæ ad Confeſſionem, cap. 2. & quæ ad Satisfactionem, cap. 3.

Secundo peccat, qui abſque Contritione, vel iuſta Attritione peccatorum ſuorum, aut abſque propoſito ab eis abſtinendi, aut reſtituendi debita, aut exiſtens excommunicatus ante abſolutionem ab excommunicatione, abſolutionem ſacramentalem procurat, aut vult abſolui ab aliquo non presbytero, aut ab excommunicato denunciato, aut ſuſpenſo, aut ſi citra neceſſitatem a parocho alieno, vel a ſuo, notorio peccatore, vel quum ſcit eſſe in mortali, & Pœnitentiam non acturum ante abſolutionem per ſupra dicta in dictis tribus capp. & in cap. 9. num. 5. cum ſeq. & in cap. 11. num. 12.

De

Digitized by Google

12 *Extremaunctio quid, & unctio cum verbis concurrat.*
13 *Extremaunctio quas partes tanget, & quibus sit verbis, & quare morbo, & non violenter morituris datur. num. 14.*
15 *Extremęunctionis de sacramento multa veritates Tridentinæ.*
16 *Extremæunctionis contemptus, vel in mortali susceptio mortalis.*

12 SAcramentum Extremæunctionis est sacramentum, quo presbyter vngit oleo consecrato certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis certa verba cum debita intentione proferendo, cap. 1. de sacra. Vnct. adiunctis notatis ibi, & in 4. lib. sent. dist. 23.

Dixi, Sacramentum pro genere. reliqua pro differentia. Dixi, Presbyter, ad designandum neminem alium posse illud ministrare, vt definiuit Concil. infra citandum. Dixi, Vngit, ad designandum actum ministrandi, qui consistit in vngendo, & fieri debet durante verborum prolatione, aut ante prolationis principium, vt in simili dictum est supra eod. de baptizante, num. 7. & de cõ-
13 firmante, num. 8. & de ordine dicetur infra, num. 17. Dixi, Certas partes. Vnctio enim debet fieri in oculis, naribus, auribus, ore, manibus, pedibus, & renibus. Dixi, Infirmi, &c. ad designandum cui sit ministrandum hoc sacramentum: non enim sufficit, vt sit in quouis probabili mortis periculo, in quali est morte damnatus, prælium ingressus. mari, & tempestate iactatus. neque quęlibet infirmitas sufficit: sed oportet, vt sit talis, quæ probabile mortis periculũ minetur secundum ómnes: cuilibet tamen eiusmodi infirmo est ministrandũ, etiã si iam sit amens, & freneticus, si absque irreuerẽtia sacramenti id fieri possit, & potuerit ante peccare, & antequam insaniret expresse, aut tacite petierit illud, aut si meminisset, periturus fuisset, nec in peccato mortali notorio insanierit; quamuis sint, qui ætatem pubertatis requirant: immo & si dubitatur, an sit mortuus, administrari potest sub conditione si non est mortuus: non tamen iam aperte mortuo, nec incœpta ministratio perficienda est, si antea moriatur. Dixi, Oleo sacro, ad designandum materiam, quæ est oleum oliuarum, per Episcopum consecratum. Dixi, Certa, &c. ad designandum eius formam, quæ iuxta Conc. Flor. est hæc, quando oculi infirmo vnguntur, Per istam sacram Vnctionem, & per suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum. Quando aures, dicendum est, per auditum: quando nares, per odoratum: quando os per oris vitium: quando manus, per tactum: quando pedes, per incessum: quando renes, per ardorem libidinis: quamuis multæ Ecclesiæ vtantur istis verbis, Et per sanctissimam benedictionem, loco horum, Per suam pijssimam misericordiam, nec nocet, per mox dicenda, diuersitas verborum, in eundẽ scopum tendentiũ. Quę fere omnia probantur per illa Iaco. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesię, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.* nam per verbum, Infirmatur, probantur dicta de infirmo vngendo, & per verbum, Presbyteros, dicta de ministro, & per verba, Vngit, & oleo, dicta de vsu & materia, & præterea per verbum, Alleuiabit, probatur hoc sacramentum cõferre

salutem

Digitized by Google

salutem corporis, quando spirituali infirmo expedit: & per illa verba, Et si in peccatis sit, &c. per hoc sacramentum peccatis remitti. Et quia non exprimuntur mortalia, nec venialia, intelligēda sunt de omnibus, si reliqua ad id necessaria concurrant, argum. cap. solitæ. de maiorit. & obed. & cap. si Romanorū. 19. dist. Vnde licet secundum communem principaliter institutum fuerit cōtra venialia, tamen etiam mortalia remittit. Quo fieri potest, vt aliquis moriens absque hoc sacramento damnaretur, & vnctus eo saluaretur; fieri enim potest, vt aliquis sua peccata confiteri non possit, aut quamuis posset, non cēset illud necessarium ei, quia est iam confessus, sine tamen Cōtritione, vel Attritione ad remissionem sufficienti, & postea tanta attritio ei superueniat, quæ licet de se non sufficiat ad remissionem, sacramenti tamen calore adiuncto sufficeret, iuxta opinionem S. Tho. 3. par. q. 79. art. 1. communiter receptam, scilicet per virtutem sacramenti aliquem ex attrito contritum fieri, iuxta dicta supra cap. 1. num. 40. & 41. Quare magnæ curæ nobis huius sacramenti susceptio esse debet, vt morientes beati semper viuamus. Amen.

14 Porro ratio cur morbo, vel senio, & non alio modo morienti administratur, est, quia sic morientis iudicium & constantia valde turbatur corporis, & sensuum omnium imbecillitate, cap. nullus. cum his, quæ ibi scripsimus, de pœnit. dist. 7. Quin & dæmon acrius eum illa hora, quam quauis alia omniū peccatorum repræsentatione, & spectris horrendis affligit. Quod vsu venire ijs non solet, quibus vita violenter eripitur, quia moriuntur integro iudicio & firmo, neque eiusmodi repræsentationibus affliguntur, ideo non ita necessaria est illis, ac huic ista vnctio.

15 Circa hoc sacramentum peccat mortaliter primo, qui credit non esse vera definita super eo a sacro Cōc. Trid. sess. 14. aut dubitat de eorū veritate, credens, aut credere debēs ea esse ab Ecclesia, & Concilio definita, & si verbo, vel scripto id expri it, est excommunicatus, per sæpe dictā bullā Cœnæ. Definitū vero est ibi hæreticū esse dicere Extremamunctionē nō esse vere, & proprie sacramentū institutū ab ipsomet Domino nostro Iesu Christo, & promulgatū a Diuo Iacobo, can. 1. Aut nō conferre gratiā, sicut alia. Aut nō remittere peccata, nec alleuiare infirmū, aut iam cessasse, quasi olim tantū fuerit gratia curationū, can. 2. Aut ritū eius, quē obseruat Ecclesia Romana repugnare sententiæ beati Iacobi, ideoq; eū posse iuste mutari, & contēni, can. 3. Aut D. Iacobū per presbyteros intellexisse seniores populi, & non tantū sacerdotes, ideoq; posse per alios quā Episcopos, & sacerdotes ministrari, can. 4. Nemo tamē inferat ex his, nō posse alias Ecclesias alia vti verborum æquipollentiū forma, quia licet ipse Dominus illud instituerit, verba tamen formaliter, quibus est ministrandum, non præscripsit. Adeo quod D. Ambros. verbo indicatiuo; Vngo te, &c. vteretur, quæ cōis est sententia profunde fundata a Palud. in d. dist. 23. per quod tollitur dubium e longinquo nobis propositum.

16 Secundo peccat, qui ægrotus, vel senex constitutus in articulo mortis non petit hoc sacramentum per contemptum, iuxta omnes in 4. dist. 23. Idem si non petit filio, seruo, famulo, pupillo, aut alij suę curæ commisso per supradicta in simili cap. 21. num. 57. arg. cap. duo. 23. q. 4.

17 Tertio peccat, qui accipit credens, aut credere debēs se mortalis culpę reū

sine confessione, vel contritione, vel tali attritione, quæ calore huius sacramenti vim contritionis attingeret, per supra dicta eod. cap. num. 2.

De Sacramento Ordinis.

17 *Ordo in genere quid, & quis ecclesiasticus, & quid ordo sacramentum.*
18 *Ordo Theologis septuplex, Canonistis nouemplex, nobis octuplex.*
18 *Ordinis circa sacramentum errores Tridenti damnati.*
18 *Ordinatus ab Episcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem, vt peccet.*
18 *Episcopus ordinans alienum, aut suum sine titulo, vt peccet.*
18 *Ordinatus non renunciet, nec alienet titulum, nisi sic, &c.*

17 ORdo generaliter & proprie sumptum auctore August. lib. 9. de Ciuitat. Dei, cap. 13. est pariū, disparium q; rerū sua cuiq; loca tribuēs dispositio, qōo capitur in cap. ad hoc. 89. dist. & in rub. de ord. cognit. & ff. de decret. ab ordin. fac. & quia personæ præstant rebus, ideo hominū ordo præstantior est ordine rerum, l. 2. ff. de stat. hom. Et quia inter homines Deo sacri, siue spirituales præstāt alijs cap. solet. de maior. & obed. ideo per Antonomasiam appellatione ordinis simpliciter prolati intelligitur ecclesiasticus, sicut appellatione iuris ciuilis, Romanum, & Apostoli, Paulus. Ius ciuile iuncta glosa Instit. de iure natur. & definitur a Tho. Vualdēsi, lib. 2. de Sacrament. cap. 116. esse sacramenta, ministrantium habitudo legitima cuique ratione ministerij sui conueniens: hinc dicitur ordo Prædicatorum & Minorum. In hac tamen materia accipitur pro sacra ordinatione & actu, quo homines in ecclesiasticū ordinem cooptantur, vt colligitur ex Conc. Trident. sess. 23. can. 3. & potius secundum mentem, quam verba Magistri, & aliorum in 4. lib. sent. dist. 24. & glos. in Summa 32. dist. potest definiri, esse sacramentum, quo traditur character, & potestas consecrandi Eucharistiam, vel in id administrādi. Dixi, Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. Porro materia ordinis est traditio rei sensibilis, vt libri, vel calicis, quæ & acceptio, seu tactus eā cum debet concurrere cū prolatione verborū formæ, ita vt dum ante ea fiant, quoniam si ante, vel post fierent, ordinatio esset nulla, vt late demonstrat Caiet. in Tract. 26. de Collat. ordin. & supra dictum est in simili de Baptismo. nu. 7. & de Confirmat. num. 8. & de Extrema unctione, num. 12. Quod fundatur multis, in quibus est cap. fin. de Sacram. non iteran. quod ipsum tamen in contrarium fortiter retorqueri potest, quatenus habet supplendum, & non iterandum. sed respon. illud esse referendum ad manus impositionem, & non ad tactum, quorū duorū prius meminit; illa enim non est de substantia sacramenti, vt tactus, seu acceptio, quod recte post alios declarat Sot. in d. dist. 24. q. 1. art. 4. Forma vero est prolatio verborum, quę pro veritate ordinum sunt varię, sicut & res traditæ sunt diuersæ. Conueniunt tamen in significando traditionem, & acceptionem sacramento substantialem.

Dixi, Character, ad designandum, quod character & potestas, quæ traditur non sunt sacramentum, sed effectus eius. Vnde definitiones eorum, quæ habēt hoc sacramentum esse characterem, siue signaculum, & potestatem, debent

censeri

Digitized by Google

censeri datæ per effectum, & non per genus, & differentiam, vt illa August. *Fides est credere, quod non vides.* Et illa Azon. in Rub. de appell. *Appellatio est rescissio sententiæ. &c.*

18. Dixi, Consecrandi, &c. ad distinguendum ordinem presbyterij ab alijs. Ordines autem sunt nouem secundum Canonistas in cap. cum contingat. de ætat. & qualit. per illum tex. & per cap. cleros. 21. dist. cap. perlectis. 25. distin. quibus constituuntur Tonsuratus, Ostiarius, Exorcista, Lector, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & Episcopus. Quamuis secundum communem Theologorum in d. dist. 24. solum sint septem dicentium, Primam tonsuram, & Episcopatum non esse ordines, sed officia. Quorum quatuor maiores dicuntur sacri, non quidem, quod omnes non sint sacri, sed quia eis est annexum votum solenne castitatis, non vt essentiale, sed accidentarium ex statuto Ecclesiæ, cap. nullum. 38. dist. cap. decernimus. 23. dist. & cap. 1. de voto. lib. 6.

Circa hoc sacramentum peccat mortaliter primo, qui credit non esse vera definita super eo a dicto Conc. Trid. sess. 23. aut de eorum veritate dubitat: & si hoc verbo, vel scripto exprimat, est excommunicatus per bullam Cœnæ supra sæpe citatam. Definiuit autem Concilium hæreticũ esse eum, qui dixerit, non esse in nouo testamento Sacerdotium visibile, vel externum: vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum corpus & sanguinẽ Domini, & peccata remittendi, & retinendi: sed officium tantum, & nudum ministerium prædicandi euangelium: vel eos, qui non prædicant, prorsus non esse sacerdotes, can. 1. Aut præter Sacerdotium nõ esse in Ecclesia catholica alios ordines, & maiores, & minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, can. 2. Aut ordinem, siue sacram Ordinationem non esse vere & proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, vel esse figmentum quoddam humanum excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis. Aut esse tantum ritum quendam eligendi ministros verbi Dei, & sacramentorum, can. 3. Aut per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum; ac proinde frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum sanctum.* Aut per eam non imprimi characterem, vel qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, can. 4. Aut sacram Vnctionem, qua Ecclesia in sacra Ordinatione vtitur, non tantum nõ requiri, sed contemnendã & pernicioſam esse, similiter & alias Ordinis cæremonias, can. 5. Aut in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis, Presbyteris, & Ministris, can. 6. Aut Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi: vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem: vel ordines ab ipsis collatos, sine populi, vel potestatis sæcularis consensu, aut vocatione, irritos esse. Aut eos, qui nec ab ecclesiastica potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & sacramenti ministros, can. 7. Aut Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos, ac veros Episcopos: sed figmentum humanum, can. 8.

Porro aduertendum est, quod prædictum Concilium non definit vtra opinio Theologorum, vel Canonistarum de Ordinum numero sit tenẽda, quod

sperabamus, quando hęc scripsimus : licet, can. 2. 3. 4. & 7. canonistis videatur aliqua ex parte fauere.

Quare probabilis videtur vtraque. Mea tamē, cui videtur assentiri Medina de contin. sacerd. lib. 1. cap. 17. & 45. salua saniori, est, quattuor Ordines, siue Ordinationes; scilicet tres maiores & Episcopatum, esse vere & proprie sacramentum, cui prędicta definitio conuenit: alios autem potius esse sacramentalia. Et ita quo ad Episcopatum recedo a communi Theologorum per cap. 1. iuncta glos. 32. dist. & allegata in ea, quæ expresse ponunt quattuor sacros Ordines, & per prædictum 7. can. quibus ego bona fide nescirem respōdere. Quo ad quattuor vero minores & primam tonsuram, recedo a canonistis. Tum per rationes Caiet. in tract. de modo, & rit. ord. suscep. Tum quia nō est eis adiunctum votum castitatis sollenne. Tum quia durum videtur damnare oēs, qui accipiunt eos, non præmissa confessione, vel saltem contritione sufficienti; quorū infinitus videtur esse numerus, q tamē necesse esset facere, si essent sacramēta vera gratiā cōferentia ex opere operato, per dicta supra eod. cap. nu. 2. Tum quia conferunt eos etiā Abbates, cap. quoniam. 6. dist. cap. cū contingat. cum ei adnot. per Inn. Hostien. Anto. & alios de ætat. & qualit.

Secundo peccat, qui credens, vel credere debēs se mortalis culpæ reū, Episcopatum, vel alium ordinem sacrum suscipit secundum omnes : non autem qui alios, secundum eos, qui negant vera esse sacramenta, quos sequimur.

Tertio, qui contrauenit nouis statutis Conc. Trid. quod in sess. 14. cap. 2. de refor. statuit, ve qui se procurat ordinari ab Episcopo titulari absque licētia sui Episcopi, etiam si sit illius familiaris, & continuus commensalis, & in loco nullius dioceſis, vel exempto, suspēsus sit ab exequutione ordinū, quousque suo Prælato visum fuerit; Episcopus vero titularis ab exercitio Pontificatium per annū. Et sess. 23. cap. 9. de reform. quod Episcopus ordinare potest eum qui fuit familiaris eius per triennium, si beneficium statim re ipsa, & sine fraude illi conferat. Et sess. 14. cap. 1. de reform. quod nemo promoueatur ad ordines contra voluntatem sui prælati, etiam si prohibeatur promoueri, ob occultum crimen, & extraiudicialiter, & quod ei qui a suis ordinibus, gradibus, aut dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, non suffragetur vlla licentia de promouendo, aut ad priores ordines, gradus, aut dignitates antea consequutas restitutio contra proprij prælati voluntatem. Et ibidem cap. 3. quod Episcopus potest suspendere ad tempus sibi visum suum subditum ordinatū quacunque auctoritate, absque suo precedenti examine, si eum inueniat inhabilem. Et sess. 21. cap. 1. de refor. quod episcopus, aut alij sui ministri pro collatione quorumcunque ordinum, aut pro litteris dimissorijs, aut pro sigillo nil quidquam etiam sponte oblatum accipiant. Et notarij pro scriptura, si eis nullum salarium pro officio exercendo sit constitutum, decimam tantum vnius aurei partem accipere possint. Et sess. 23. cap. 3. de reform. quod non concedat dimissorias, nisi prius examinatis & approbatis. Et sess. 21. cap. 2. de reform. quod nemo ordinetur, nisi prius legitime constet eum beneficiū ecclesiasticum ad victum sufficiens, pacifice possidere. Et quod illud beneficiū resignare nequeat, nisi facta mentione, quod ad illius beneficij titulū sit promotus, eaque resignatio non admittatur, nisi constet aliunde posse commode

viuere,

Digitized by Google

viuere, & aliter facta sit nulla. Et quod patrimonium, vel pensionem obtinē-tes promoueri posthac nequeant, nisi quos episcopus iudicarit necessarios, vel vtiles, constito prius, q̃ patrimonium illud, vel pensio satis sunt eis ad vitā honeste sustentandam, & illa sine licentia episcopi alienare nequeant, donec beneficiū sufficiēs adipiscātur, aut aliūde habeāt, vnde honeste viuere valeāt.

Quarto peccat, qui contrauenit illis præceptis, vel prohibitis, quæ continentur infra cap. 25. num. 68. & seq. Alij modi peccandi ratione Ordinis colligi possunt ex his, quæ de matrimonio infra eod. cap. num. 52. dicentur, & de indigna perceptione & administratione ex cap. 25. num. 70.

De Sacramento Matrimonij.

19 *Matrimonium quatenus sacramentum quid, & quale est apud infideles.*
20 *Matrimonij sacramentum conferre gratiam est de fide.*
20 *Matrimonij materia, & forma quæ, cum exemplis.*
21 *Matrimonium indissolubile regulariter sic in totum, sic in partem soluitur.*
22 *Diuertere ob quæ potest, vel debet, coniux a coniuge.*
23 *Adulterans perdit ipso iure ius exigendi debitum, licite tamen petit.*
23 *Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti.*
23 *Debitum in foro animæ non debetur adulteranti.*
24 *Vdulterantis coniux quando religionem ingredi potest.*
25 *Sponsalia quid & quibus modis soluuntur. & num. seqq.*
28 *Sponsalia omnia ipso iure soluuntur per causam notoriam.*
28 *Sponsalia duobus modis transeunt in matrimonium.*
29 *Matrimonij, & sponsalia contrahendi quę ætas legitima.*
29 *Matrimonium regulariter omnis iustę ætatis, & iudicij contrahere potest.*
30 *Matrimonij impedimenta quot, & quæ non. num. 31.*

19 PRæsupponimus primo, q̃ sacramētum matrimonij est sacramentum, quo fit maris & fœminæ coniunctio indiuiduā vitę consuetudinē retinens, vt colligitur ex l. 1. ff. de ritu nup. & princip. Inst. de pat. potest. & ex Mag. & alijs in. 4. lib. sent. dist. 26. & in rub. de spons. & matrim. Dixi, Sacramentū, pro genere. Nec obstat, q̃ matrimoniū est inter infideles nō baptizatos, qui nō sunt capaces sacramentorū, quorū ianua est Baptismus, cap. veniens. de presb. non bapt. quia apud eos non est matrimoniū, quatenus est sacramentū: sed tantū, quatenus est contractus: & prædicta definitione definitur solū sacramentum matrimonij, siue matrimoniū, quatenus est sacramentū. Dixi, Maris, & fœminæ, ad differentiam sacramenti Baptismi & Pœnitentiæ, quibus fit quędā cōiunctio inter Deum & animam metaphorice iuxta cap. debitū. & ci adnot. de big. Dixi, Coniunctio, intelligendo potius vnionē animorū, quam corporū, vt glos. declarans in iuribus supra dictis, & est textus in l. nuptias. ff. de reg. iur. & in cap. sufficiat. 27. q. 2. Dixi, Indiuiduam, quia est insolubile, hoc est, non potest, nisi morte naturali regulariter solui, nec sic coniuncti possunt alijs altero viuente coniungi, & vterq; alteri debet fidē seruare, & debitū coniugale reddere, & se mutuo in administrāda re familiari iuuare, & neuter eorūm sine

Digitized by Google

alterius consensu continentiam promittere potest.

20 Ex quo infertur, Matrimonium Christianorum gratiam conferre ex opere operato, nisi obex ponatur, iuxta communem in rub. de spons. & in 4. lib. sent. dist. 26. contra glos. cap. quidquid. 1. q. 1. & nonnullos eam male approbantes, quia ex prædicta definitione patet, illud esse sacramentum, cuius propriũ est ex opere operato gratiam conferre, vt supra eod. num. 1. dictum est, quod approbauit Conc. Trid. sess. 7. can. 6. mox citandum, post quod non solũ pro fallo, id quod ait illa glos. sed etiam pro hæretico habendum est, & cauenda aut certe caute legenda sunt ea, quę scribit Magist. Cano lib. 8. de locis Theologic. cap. c. Addo hic omnia, quæ dicẽtur in hac materia de viris, intelligẽda esse de fœminis, & e contrario, nisi quatenus aliud expressum fuerit.

Secundo præsuppono, quod quamuis diuersi diuersa de materia & forma huius sacramenti sentiant, præsertim Adrian. in 4. de Matrim. quæst. 1. planius tamen videtur, quod consensus expressus & legitimus personarum ad cõtrahendum idonearum, siue expressus consensus ad coniungendum sit materia, & verba, aut alia signa, & interdum taciturnitas, quibus ille exprimitur, sint forma quatenus exprimunt consensum: vt materia stipulationis, quæ interrogatione & responsione conueniente fit, est consensus, & verba sunt forma l. 1. in prin. & §. 1. ff. de verbor. obligat. cum ei adnot. quamuis ad stipulationem necessaria sunt verba, & non sufficit nutus, aut signa, neque scriptura per d. l. 1. ad matrimoniũ autem sic, cap. cum apud. & cap. *tuæ*. de spons. immo interdum auditio, & taciturnitas sine contradictione, vt quando pater contrahit pro filia præsente, & audiente tacente, & non contradicente, iuxta glos. communiter receptam in cap. honorantur. 32. quæst. 2. pro quo aptus tex. ibi, & in c. 1. §. porro. de desponsi. impub. lib. 6. Illa vero verba & signa sufficiunt, & requirũtur, quibus significatur statim vna cum dicto, vel signo, alterum alteri sui corporis potestatem tradere, iuxta omnium sententiam; qualia sunt illa, *Ego te in meam vxorem accepto*. Et, *Ego te in maritum meum accipio*. cap. si inter. de sponsi. & alia eis æquipollentia, vt, *Consentio in te tamquam in meum, vel meam coniugem*, &, *Ab hoc tempore, pro mea vxore, vel marito habebo*, aut, *Volo, vt sis mea vxor*, vel maritus. cap. ex parte. de spon. nil enim refert, quid de æquipollentibus fiat, l. fin. ff. man. cap. licet. de testament.

21 Tertio præsuppono, quod matrimonium interdum diuiditur in totum, etiã quo ad vinculum, & interdum quo ad thorum & habitationem tantum, & interdum quo ad thorum tantum: nam diuiditur in totum antequam sit consumatum copula carnali, per professionem sollennem religionis approbatæ, cap. ex publico. de conuers. coniug. cap. commissum. de sponsi. quod esse de fide definiuit Conc. Trid. sess. 24. can. 6. Diuiditur etiam ante consumationem per dispensationem Papæ iusta de causa factam, secundum glos. sing. in d. cap. ex publico. receptam ab omnibus puris Canonistis, & a Theologis canonum peritis contra puros Theologos, excepto Caiet. in Tomo 1. Opuscul. tract. 28. Quorum opinio adeo seruatur, quod etiã ter, vel quater ad petitiones consilio meo, antequam in vrbe venissem oblatas, fœ. re. Paulus iij. & Pius iiij. per suas dispensationes dissoluerunt quędam matrimonia omnino clandestine contracta, nondum consumata, in remedium animarum alioquin

quin probabiliter perituraru. Quod atteſtor ne quis ſequutus Sotum lib. 7. de Iuſt. & iur. cõtra Caiet. vllum ſcrupulum ingerat ijs, qui eiuſmodi ſanctiſſima gratia fruuntur, vel poſt hac fruentur. nam & poſt eum Michael a Medina lib. 5. de ſacror. Hom. continentia. Caiet. & communem eſt ſequtus.

Diuiditur etiam matrimonium contractum inter infideles, etiam poſt cõſumationem, ſi altera pars eorum ad fidem catholicam conuertatur, & altera noluerit ei cohabitare ſine contumelia Creatoris, & ſine niſu ad peruertẽdam, vel inducendam eam in mortale, cap. gaudemus. de diuor. quia, vt dictũ eſt, non eſt inter eos ſacramentum, ſed contractus tantum. Diuiditur autem quo ad thorum, & cohabitationem, & non quo ad vinculum, propter fornicationem, iudicis auctoritate, iuxta illud Luc. 16. *Quicunque dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem*, &c. relatum in cap. dixit dominus. 32. q. 1. & cap. dominus. ead. cauſ. quæſt. 7. & etiã propter ſæuitiam coniugis, & ob aliquas alias cauſas, notatas ſuper tex. ſing. cap. litteras. §. fin. de reſt. ſpol. Diuiditur autem quo ad thorum tãtum ob fornicationem per ſolam euangelij auctoritatem, ſine alia iudicis ſententia, ſecundum communem & gloſs. cap. noſſe. 32. quæſt. 1.

22 Circa quæ alias hic addidi primo, poſſe coniugem catholicũ, vel catholicam diſcedere a cohabitatione coniugis Lutherani, vel Lutheranæ ad ſuam hæreſim inducentis, per cap. 2. de diuor. non tamen noue contrahere.

Secundo idem eſſe dicendum de coniuge, qui, vel quæ a ſuo, vel ſua coniuge inducitur ad aliud peccatum mortale, & non poteſt ab inducendo retrahi, Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 39. q. 1. col. fin.

Tertio, reſpondiſſe nos cuidam nuptæ poſſe illam recedere a ſuo marito adeo laxo animo, & nimium fidenti, quod inducebat in domum ſuã quoſdam amicos parum pudicos, quibus, vel aliquo eorũ cum ea relictis exibat domo, & illi modo directe, modo indirecte, modo verbis, modo tactu, inducebant eam in aliquod peccatum cordis, & in grande periculum operis; & rogatus ab ea, ne id faceret, negligebat. Tũ quia eiuſmodi maritus ſaltem indirecte inducebat eam ad peccandũ. Tũ quia nõ tenebatur ei conuiuere cũ periculo mortis corporalis volẽti eã occidere, vel venenare, ſiue intoxicare, d. cap. litteras. ſub fin. ad quod reducendum eſt cap. 2. de diuor. a fortiori non tenebatur cõuiuere illi ſub tanto periculo mortis ſpiritualis, quæ tanto grauior eſt corporali, quanto anima præſtat corpori, cap. ille. 22. quæſt. 1. & cap. præcipimus. 12. q. 1. Tum quia vxor poteſt diſcedere a marito fure, nolente a furando ceſſare, Palud. vbi ſupra. Tum quia non obſtat, neminem poſſe cogi ad peccandũ. §. 1. 15. q. 1. quia non poteſt etiam cogi ad apoſtatandum: poteſt tamen diſcedere a conſorte in apoſtaſiã inducẽte, per d. cap. 2. de diuor. Tum quia fere caſus eſt in hoc in l. ſi lenones. C. de epiſcop. audiẽ. & in cap. diſcretionem. iuncta gloſs. de eo, qui cogno. conſang. vxo. ſuæ.

Quarto, coniugem a coniuge recedere non poſſe propter morbum, quem alij Gallicũ, alij appellãt Neapolitanum, arg. cap. ſi vxorem. & cap. horrẽdus. 32. q. 5. & Alex. in l. ſi cũ dotẽ. §. ſi maritus. ff. ſolut. matri. quia non poteſt etiã ob morbum lepræ, qui eſt æque contagioſus, cap. 1. & 2. de coniug. leproſ.

Quinto, quod coniux a coniuge non poteſt ob amentiã diſcedere, niſi probabile mortis periculum induceret, per prędicta, quod dolens reſpondi cuidã

amico religionem intrare volenti, eo quod vxor furere cæperat, quia cõmode poterat eam a se offendendo arcere.

Sexto, non peccare vxorem eo, quod non discedit a marito adultero, etiã in adulterio perseuerante, neq; eo quod ei reddat, vel petat debitũ, etiã si publice adulteretur, modo id ei non placeat (q; fere semper contingit) & probabiliter arbitretur eum non destiturum ab eo, licet ipsa ei debitum neget. Immo nec maritus peccaret, idem faciẽdo cum vxore adultera, si displiceret ei adulterium, & pensatis personarum, loci, temporis, alijsque circumstantijs fieret probabile, eã nõ posse ab adulterãdo arceri sine maximo scãdalo, & dãno publico, vel priuato. Per quod limitãda sunt cap. si vir. de adul. & cap. 1. 32. q. 1.

23 Septimo, quod coniux adulterans non potest exigere debitũ a consorte innocẽte tamquam iure debitũ, sed potest petere tamquam licitũ, siue publicũ, siue occultum sit adulterium, & siue coniux innocens sciat, siue nesciat illud. quia licet adulterans ipso iure perdat ius exigendi: non tamẽ perdit ius rogãdi, vt concedat illud si voluerit, eo quod vinculũ matrimonij durat non obstãte adulterio, quod esse de fide prædictum Cõcilium vbi supra declarauit, & facit illud licitum, cum nullo iure naturali, diuino, vel humano prohibeatur. nam licet Dominus in euang. Matth. 5. & Luc. 16. concedat innocẽti facultatem negandi debitum, non tamen negat potestatem reddẽdi illud, si voluerit, nec adultero facultatem petendi tamquam rem licitam, licet non debitam. Quibus est consequens, posse coniugem innocentem adulteranti denegare debitũ sine vlla iudicis auctoritate, iuxta illud, *Frangenti fidem fides frangatur eidem.* l. cum proponas. C. de pact. cap. peruenit. de iureiur. quæ breuis declaratio est mentis Caiet. in Tomo 1. Opusculorum Tractatu 31. respons. 4.

Octauo, quod coniux innocens, etiam si cœpit negare debitũ adulteranti, & postea adulteretur, tenetur ei reddere: quia per compensationem tollitur, quo ad potestatem negandi hoc crimen, cap. intelleximus. de adul. quod cõfessarij magnopere aduertere debent ad præcipiendum multis maritis, qui recedunt a thoris vxorum propter præsumptum, vel verum adulterium, & se copulant alijs, vt ipsæ redeãt ad eos: hi enim nullatenus sunt absoluendi, nisi prius incipiant reddere debitum vxoribus, aut certe concipiant propositum efficax reddendi illud, arg. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. cum similibus.

Nono, quod non obstant prædictis cap. significasti. & cap. porro. de diuor. quatenus habent, non posse coniugem innocentem discedere ab adulterante sine iudicis auctoritate, nisi adulterium sit notorium: quia illa intelligenda sunt quo ad forum exterius, non autem quo ad interius, de quo agimus. Per quæ declaranda est glos. cap. 1. 32. quæst. 1.

24 Decimo, quod interrogatus, an qui ante Conc. Trid. clam contraxit, & cõsumauit matrimonium, & postea petitus in maritum coram iudice, a quo, quia negauit contractum & deerant testes, fuit absolutus, & coniux nupsit alteri, posset ingredi religionem? Respondi, non posse. Tum quia nulla religionum, quę non sit militaris, admittet eum, si verum fateatur, sine licentia debita vxoris, quam in hoc casu illa dare nequit remanens in sæculo, præsertim in illo malo statu, cap. cũ sis. cap. sane. cap. coniugatus. de conuers. cõiug. Nec obstat cap. Agathosa. 27. q. 2. quatenus habet, maritũ, cuius vxor fornicata est,

posse

Digitized by Google

posse religionem ingredi: quia id intelligendum est de illo, qui non dedit vxori causam saltem propinquam adulterandi, vt declarat Panor. communiter recept. in dicto cap. discretionem. num.8. qualem videtur dedisse consulens. Tum quia, si moreretur is, cui illa nupsit, teneretur eam accipere etiam si professionem fecisset, iuxta prædictum cap. Agathosa.

25 Quarto principaliter præsuppono, quod sponsalia non sunt Matrimonium sed promissio eius, l. 1. ff. de sponsa. S. Thom. & omnes in 4. dist. 27. quod intelligendum est de promissione mutua, siue reciproca: quia licet alterius tantum sufficiat ad se obligandum; non tamen sufficit ad sponsalia efficienda, nisi altera quoque pars tacite, aut expresse idem alteri promittat, secundum omnes. Arræ autem, & iuramentum non sunt necessaria, licet illis firmiora fiant.

Porro sponsalia non sunt, vt Matrimonium insolubilia: nam multis modis dissoluuntur. Primo, per partium remissionem, etiam si sint iurata, secundum communem, cap. præterea 1. de sponsa. etiam si principaliter iurata sint propter Deum, vt cum quis iurat se Matrimonium cõtracturum cum aliqua paupere ob amorem Dei, & eleemosynam, iuxta Card. ibidem. Tum quia Deus recipit illud in vtilitatem partis: ideo ipsa potest ei renuntiare, arg. cap. quamuis pactum. de pact. lib. 6. Tum quia alioqui iuramentum in fauorem eius factum, posset ei ob varios respectus præiudicare, contra l. quod fauore C. de leg. & cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. licet oppositum teneant Innoc. & Panor. in d. cap. præterea. & Siluest. verb. sponsalia. quæst. 9. quorum opinionis color per prædicta tollitur.

26 Secundo, per alterius in religionem ingressum, in d. cap. ex publico. & cap. veniens. qui cler. vel vouen. & cum alia potest alter sponsalia contrahere, etiã antequam professionem emittat, Siluest. verb. sponsalia. quæst. 10. cuius opinio probabilior est contraria, quam quidam tenent ea ratione, quod nouitiatus est iusta causa discendendi ab sponsalibus; eo quod dedit causam, vt ioco & serio, animo irato, & pacato possit improperari ei, quod fuit religiosus, & inconstans, & alia, quæ materiam possunt præstare ringendi coniunctis inter se, & cum alijs exteris. Et quod contrarium tenentes concedunt sufficere nouitiatum aliquorum mensium absque professione.

Tertio per alterius matrimonij verbis de præsenti contractum, etiam copula nondum sequuta. per spõsalia itẽ de futuro, copula cũ affectu maritali sequuta, cap. sicut ex litteris. de spõs. Dixi, affectu maritali; quia sine hoc prima spõsalia, quoad Deũ nõ dirimũtur, quãuis sic, quoad Eccl. secũdum iura antiqua, secundũ quæ spõs. trãsibãt in Matrimoniũ p solã copulã carnalẽ. quod sublatũ est p Cõc. Trid. vt dicetur infra eod. nu. 28. & cap. 25. nu. 144. cõcurrente autẽ hoc prima sponsalia non dirimuntur, nisi secunda esset cognata, vel affinis primæ intra gradum prohibitum. Dixi, nisi secunda esset cognata, vel affinis, ex coito licito intra gradum prohibitum. nam si talis esset, neutram in vxorem ducere posset secundum dicta iura antiqua. Non quidem primam, propter impedimentum affinitatis ex illa copula ortum. Non secundam propter impedimentum publicæ honestatis ex primis sponsalibus, quoad ipsum natum, iuxta notata in cap. is, qui. de sponsalib. Dixi, copula sequuta: quia præcedens, etiam secundum iura antiqua non sufficeret, cap. veniens 2. de sponsalibus, vbi

Panor.

Digitized by Google

Panor. Prepoſit. & communis, quidquid quidam recentiores leuiter dixerint.

Quarto, per alterutrius ad aliam regionem migrationem abſq; cauſa probabili, aut cum illa, ſed iudex certum tempus redeundi præfiniuit, & intra illud non redijt, quæ præfinitio eſt neceſſaria, iuxta ius canonicum, cui eſt in hac re ſtandum, quod tempus non præfinit, cap. de illis. de ſponſ. non tamen iuxta ciuile, licet illud, cui non eſt ſtandum, tempus præfiniat in l. ſæpe. ff. de ſponſal. & l. 2. C. de repud. præſcribit, quod abſens in eadem prouincia expectetur duobus annis: & ſi in alia tribus, vt trad. S. Anto. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 1. & Silueſt. vbi ſupra quæſt. 1. §. 4. quod procedit etiam in ſponſalibus iuratis ſecundum Panor. d. cap. de illis.

27 Quinto, per ſuperuenientem affinitatem ex eo, quod altera pars rem habuit cum cognato, vel cognata intra gradum prohibitum alterius partis, prius quã copulam maritalem cum ſua ſponſa, vel ſponſo haberet, cap. veniens. de eo, qui cogno. conſ. vxo. ſuæ.

Sexto, per abſolutionem factam a iudice, eo quod contraxit illa intra pubertatis annos, & peruenien ad illos antequam eis conſentiat expreſſe, vel tacite petit ab eis abſolui, cap. a nobis. & cap. de illis. 1. de deſponſ. impub. Si tamen ambo, vel alter eorum eſſet minor ſeptem annis, ſponſalia eſſent adeo nulla, vt ex illis nullum impedimentum publicæ honeſtatis oriretur: & ita alteruter eorum cum cognata, vel cognato alterius matrimonium contrahere poſſet, cap. litteras. de deſponſ. impub. & cap. 1. eo. tit. lib. 6.

Septimo, per lapſum temporis præſtituti ad matrimonium de præſenti contrahendum. nam per illum is, per quem non ſtetit, quominus fieret, liberatur, & alteri pœnitentia irroganda eſt, propter fidem violatam, cap. ſicut ex literis. de ſponſ. cum ei adnot.

Octauo, per ſuperuenientiam lepræ, paralyſis, aut alius morbi contagioſi, aut amiſſionis oculi, naſi, aut alius notabilis deformitatis, cap. litteras. de cõiug. leproſ. & cap. quemadmodum. de iureiur.

Nono, per ſuperuenientem fornicationem alterius, dicto cap. quemadmodum. ſiue voluntariam, ſiue coactam, iuxta gloſſam receptam ibidem verb. oculos. Alterius, inquam, nam per ſuam nolente parte, quę innocens eſt, non ſunt diſſoluenda, argu. cap. 2. de transl. prælat. Dixi, ſuperuenientem; quia per præcedentem non ſunt diſſoluenda, niſi tempore contractus ignoraretur, & ante matrimonium contractum noſceretur, ſecundum omnes; quæ proxime procedunt in fornicatione ſpirituali, quæ fit per hæreſim, aut apoſtaſiam, cap. non ſolum. 28. quæſt. 1.

Decimo, per votum caſtitatis præcedens illa, cap. rurſus. qui clerici, vel vouen. quamuis ſequens non diſſoluat: quia alter in alterius præiudicium vouere nequit, excepto voto religionis, quod etiam poſt contractum matrimoniũ facere, & implere poteſt, vt ſupra dictum eſt, quo caſu tenebitur religionem intrare, iuxta Palud. recept. in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 1. qui autem promiſit alicui non ducere aliam, quam illam, non tenetur ducere illam, licet aliam licite ducere nequeat, ſecundum eundem Palud. vbi ſupra, & Adrian. in 4. de matrimonio. quæſt. 12. dicentem, neque communem opinionem eſſe contra hoc, neque ſequendam, ſi eſſet, quamuis eam ſequatur (ſed male, noſtra ſententia)

Digitized by Google

tentia) Silueſt. verb. Matrimonium . 2. quæſt. 10.

Vndecimo, per ſuperuenientem inimicitiam capitalem, ob quam diſſolui poſſunt, iuxta Hoſtien. in ſumma. de ſponſ. §. fin. ob rationem in cap. 2. & cap. requiſiuit. de ſponſ.

Duodecimo, per omiſſionem impleméti eius, quod promiſſum eſt, ſiue voluntariam, ſiue inuoluntariam, vt quum dos promiſſa non præſtatur, ſecundum Ioan. Andrę. in cap. de illis. de cond. appoſit. & cum ſponſa certam dotem ſponſo non promittit, videtur omnia ſua bona promittere, ſecundū gloſſ. in l. mulier bona. ff. de iur. dot. receptam per citatos a Couarruuia 1. par. cap. 5. num. 4. in Epito. adeo, quod ſi poſt ſponſalia pauperior fiat, ita vt non poſſit omnia, quæ tunc habebat tradere, non tenetur eam ſponſus ducere.

Decimotertio, per famam impedimenti ad contrahendum inter eos canonici, cap. cum in tua. de ſponſ. Decimoquarto, per ſuſceptionem ordinis ſacri, arg. extrauag. antiquæ. de voto. iuxta Anton. in rub. de ſponſ. quem ſequitur Præpoſit. in cap. de illis. de ſponſ. quamuis per eum Matrimonium de præſenti non diſſoluatur, d. extrauag. antiquæ. Decimoquinto, per ſuperuenientem cognationem legalem, de qua infra eod. cap. num. 44. Decimoſexto, per morum alterut ius contrahentium aſperitatem, ſecundum Pan. in cap. veniens. qui cler. vel vou. Decimoſeptimo, per aliquid noue ſuperueniens, quod ſi præceſſiſſet non fuiſſent contracta, ſecundum mentem S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 27. ad quem alij quinque caſus, quos Præp. in d. cap. de illis. ponit, redigi poſſunt.

28 Notandum tamen eſt ſecundum Hoſtien. in d. §. fina. & Ioan. Andræ. receptos in dicto cap. de illis. ſponſalia in caſibus prædictis regulariter ipſo iure non dirimi, & ideo auctoritate iudicis Eccleſiaſtici dirimenda eſſe. & ita, qui abſque tali auctoritate cum alia contraheret, grauiter peccare videretur, cap. ſi duo pueri. de deſponſ. impub. & cap. ſæculares. 33. quæſt. 2. quamuis non mortaliter, iuxta Silueſt. verb. ſponſalia quæſt. 11. §. vltimo. ſicut nec venialiter in caſibus, in quibus ipſo iure diſſoluuntur; ſcilicet quando alter eorum religionem ingreditur, aut ipſo facto cum alia verbis de præſenti contrahit, aut notorie fornicatus eſt, & alijs caſibus, quos Prępoſ. ponit in d. cap. de illis. col. fin. quin, & generaliter dici poteſt, quod in nullo caſu, in quo cauſa diſſoluendi ſponſalia eſt manifeſta, tam quo ad veritatem, quam quo ad iuſtitiam, prædicta Eccleſiæ auctoritas nō requiritur; quia tales ab ipſo iure abſoluuntur, Silueſt. verb. ſponſalia. quæſt. 11. & idem quando ſponſalia ſunt clandeſtina: quia tunc ſcandalum ceſſat.

E contrario vero ſponſalia duobus modis in Matrimonium de preſenti trāſeunt. primo, per copulam carnalem ſubſequutam vxorio affectu, id eſt, cum intentione Matrimonium conſumandi; nam ſi habeatur fornicario affectu, id eſt, ſine intentione ſe cognoſcendi tamquam maritus, & vxor, ſed tamquam ſoluti a matrimonij vinculo, non eſt Matrimonium coram Deo, ſed coram Eccleſia ſic, iuxta communem in cap. is, qui. de ſponſ. quidquid dicat Hoſtien. ibidem, ſecundum antiqua iura, quæ quomodo poſt Conc. Triden. ceſſent ponitur infra cap. 25. nu. 144. Secundo per declarationem conſenſus, de præſenti verbis aliquo aperto ſigno factam, & non alias quantumlibet ſimu habi-

Digitized by Google

habitent, aut sponsus eam in domum traducat, & oscula, & amplexus interueniãt, & quãuis copula tentetur, cap. fi. de sponſ. & Aret. in cõſ. 144. ex facto.

29 Quinto præsuppono, quod ætas legitima contrahendi Matrimoniũ in masculis est 14. annorum completorum, & in fœminis duodecim, etiam completorum: & ad sponsalia contrahenda septem in vtrisque: quamuis si potentia supplet ætatem, contrahere prius possunt, quæ tamen vsque ad illam ætatem non præsumitur, cap. puberes. de desponſ. impub. & cap. 1. §. idem quoque. eod. tit. lib. 6. adiunctis glossis, & communi doctorum.

Sexto, quod omnis vtriusque sexus ætate legitima, & iusto iudicio præditus, potest Matrimonium contrahere, nisi specialiter prohibeatur, vel aliquod impedimentum interueniat inter contrahere volentes, cap. cum apud. de sponſ. Dixi, iusto iudicio; quia amens tempore amentiæ non potest, cap. dilectus. de sponsal.

De impedimentis Matrimonij in genere.

30 IMpedimentum Matrimonij secundum S. Thom. & communem in 4. lib. sent. dist. 34. est duplex. Alterum impediens, & dirimens. Alterum impediens tantum. Dicitur autem impediens, & dirimens, eo quod facit, vt impediti non solum contrahendo peccent, sed etiam, vt ipsum Matrimoniũ contractum non valeat: non autem eo, quod dissoluat Matrimonium legitime cõtractum ante illius impedimentum; quia nullum tale est. Impedimenta vero huius generis sunt duodecim, contenta his versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

31 Impedimentum vero impediens tantum dicitur, quod impedit, & non dirimit, ideſt facit, quod peccent, qui ita impediti contrahunt, sed Matrimonium contractum valet. Impedimenta vero huius generis sunt duo.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Ad quę quidem duo reducuntur alia omnia, licet specialiter dictis versibus non contineantur, quæ infra tangentur.

De impedimentis dirimentibus erroris personæ, & conditionis.

32 ERror multiplex, personæ, conditionis fortunæ, & aliarum qualitatum. & 33.
33 Error personæ, vel conditionis seruilis annihilat Matrimonium.
33 Matrimonio ab erroneo, qua auctoritate receditur.
34 Matrimonio seruorum consentiens dominus liberat eos: & an vendere possit eos, & arcere a debito reddendo.
34 Matrimonium contrahens seruus, an Dominum vxori præferet.
34 Error personæ, & conditionis dirimunt, sed non alij.

32 PRimum impedimentum dirimens Matrimonium est error personæ. Est autem error personæ credere de vna persona, quod sit alia, vt quod sit libera,

Digitized by Google

bera, cum sit serua, vel quod sit filius talis Regis, Ducis, Comitis, aut alterius, cuius non est. Dixi, talis; quia si credatur indeterminate, quod est filius Regis, aut Ducis, nobilis, aut diuitis, non est error personæ, sed fortunæ, aut qualitatis. nec etiam si credatur filius talis Regis, aut Ducis, si talis Regis, & talis filij cognitio non habeatur, Rosa. verb. impedimentum 2. & Silvest. verb. Matrimonium. 8. quæst. 1. §. 5. error etiam personæ est, credere, quod sit primogenitus alicuius, cum non sit, & propter spem, quam habet illum in paternis bonis successurum, & nubit tamquam primogenito, iuxta Cald. in cap. 2. de coniug. seruor. & Host. in summa. Ang. verb. Matrimonium. impedim. 4. §. 3. nisi absolute consentiret in eum præsentē: quia tunc Matrimonium valeret, quāuis crederet aliū esse, iuxta mētem S. Tho. & cōmunis in 4. lib. sen. dist. 30.

Itaque primo ob hoc impedimentum peccat, qui procurat, vt Matrimoniū, vel sponsalia a se, vel ab alio per errorem contrahantur, quæ alias non contraherentur, Ang. verb. Matrimoniū. 3. impedimento, §. 16. & probatur per dicta S. Thom. de dolo 2. 2. quæst. 55. art. 4. & Matrimonium sic contractum, nihil valet, si fuerit error personæ, vel conditionis seruilis, secus si solū fortunæ, aut alius qualitatis, cap. 1. 29. q. 1. qualis est credere de paupere, quod est diues: de plebeio, quod est nobilis: de infami, quod est bonæ famæ: de corrupta, quod est virgo, cap 1. §. error. ead. q. 1.

33 Secundum impedimētum dirimens Matrimoniū est error conditionis seruilis, quo quis credit seruum esse liberum: nam Matrimonium contractum a libero cum serua, quam putabat esse liberam: vel e contrario, contractum a libera cum seruo, quem putabat esse liberum, nihil valet; licet contractum cum libero, vel libera ab eo, vel ab ea, qui, vel quæ credit esse seruum, vel ancillā valeat, 29. quæst. 2. §. ijs ita. sub cap. si quis liber. & tradit S. Thom. & communis in 4. lib. sent. dist. 36. art. 1. & Ange. verb. Matrimoniū impedien. 4. §. 16. & cōmunis in cap. proposuit. de coniug. seruor. & si Matrimonium erroneum fuerit clandestinum propria actoritate se separare potest, quo ad thorum, & cohabitationem; sed si est in facie Ecclesiæ contractū, quo ad thorum se separare potest, sed non quo ad cohabitationem, nisi per sententiam Ecclesiæ, argum. cap. porro. & cap. significasti. de diuort. quod procedit etiā si dominus post Matrimonium eam manumiserit ipso inscio, & cum ea libera facta copulam coniugalem habuerit, quia talis copula habita est virtute primi consensus, qui nullus fuit, Rosa. verb. impedimentum 3. §. 2. si tamen postquam resciuit esse seruā, consensit in eam saltem per copulam vxorio affectu habitam, Matrimonium fiet validum secundum iura antiqua, licet non post Conc. Trid. vt dictū est supra eod. nu. 25. & 28. cap. ad nostram. de coniug. seruor. cap. fœmina. & cap. si quis ingenuus. 29. q. 2. si autem liber Matrimonium ignoranter cōtrahit cum serua, & nihilominus eam vult pro vxore habere, & illa non vult, non est Matrimonium: sed coget illam Ecclesia, vt consentiat in illud, iuxta glossam cap. fin. de coniug. seruor. quod est verum, si illa nondum legitime alteri nupserit. quæ glossa addit, quod Dominus tradens suam ancillam tamquam liberam libero credenti eam esse talem, manumittere illam videtur. Quæ omnia sunt intelligenda, etiam de libera contrahente cum seruo. Et Dominus, qui consentit Matrimonio sui serui, aut seruæ, & le cum ad reddendum

dum debitum nõ concedit: quia quamuis seruus contrahens Matrimonium inuito domino, ad ei obsequendum magis, quam ad debitum reddendum teneatur: si tamen, eo consentiente contrahit, ad illud magis, quam ad hoc tenetur. & quamuis Dominus post Matrimonium, etiam suo consensu contractum eum vendere possit, non tamen in tam remotas regiones, vt vsus Matrimonij ei impediatur, iuxta communem in cap. 1. de coniug. seruor. & S. Tho. in 4. dist. 36. licet honestum esset, ne ad tam remotas venderet, etiam dum cõtra voluntatem eius contraheret, quamuis ad id sub pœna mortalis peccati, non tenetur, iuxta communem in d. cap. 1. saltem quando commode in vicinas vendere non posset.

Errores autem aliarum qualitatum; vtpote fortunarum, nobilitatis, virginitatis, fortunæ, & reliqui non dirimunt: quia id nullo iure cauetur; immo contrarium cap. 1. 29. quæst. 1. & §. ijs ita. sub cap. si quis liber. ead. quæst. & di imus supra.

De impedimentis dirimentibus voti, & cognationis spiritualis.

35 *Votum sollenne castitatis impedit, & dirimit Matrimonium.*
35 *Votum post sollenne contrahens nulliter contrahit, & excommunicatur.*
36 *Cognatio spiritualis tam Baptismi, quam Confirmationis quid, & ad quos Tridenti restricta. num. 37.*
37 *Patrini sunt solum hodie, qui designantur, & quot designandi. num. 38.*
39 *Patrinus, an fiat omnis tangens, cum nemo designatur.*
39 *Cognatio spiritualis non nascitur ex sollennitate supplente baptismum. & 40.*

35 TErtium impedimentum dirimens Matrimonium est votum solléne castitatis, quod celebratur professione expressa, vel tacita religionis approbatæ, vel sacri ordinis susceptione, vt dictum est supra cap. 12. nu. 32. post quod, qui contrahit peccat mortaliter, cap. 1. de voto, lib. 6. extrauag. 1. de voto, Ioan. xxij. & est excommunicatus, cle. 1. de consang. & affinit. de voto autem simplici dicetur infra eod. cap. num. 73.

36 Quartum impedimẽtum dirimẽs Matrimonium est impedimẽtum cognationis; quæ est triplex, carnalis, spiritualis, & legalis. Cognatio spiritualis, quæ Matrimonium impedit, & dirimit (nam de non dirimente infra eodẽ nu. 72. agemus) est attinentia duarum personarum, quæ ex statuto Ecclesiæ oritur per Baptismi, & Confirmationis administrationem, vel susceptionem baptizati, vel confirmati, iuxta mentem omnium in rubri. de cognat. spirit. S. Thom. & communis in 4. lib. sent. dist. 40. & glossa, ac communis in d. cap. 1. eodem tit. lib 6. quæ olim secundum iura antiqua erat triplex, paternitas, cõpaternitas, & fraternitas, secundum dictam gloss. recept. paternitas est, quæ contrahitur inter baptizantem (qui locum patris tenet, siue sit clericus, siue laicus, vir, aut fœmina) & baptizatum; & inter baptizatum, & patrinum, qui locum matris tenet, siue sit vnus, siue plures, siue vir, siue fœmina, cap. quamuis. de cognat. spirit. lib. 6. Compaternitas est, quæ contrahitur inter patrem & matrem baptizati ex vna parte, & ex altera inter baptizantem, & patrinum;

vel

vel patrinos, qui ex sacro fonte suscipiunt, si sunt baptizati, quamuis sint schismatici, aut hæretici, & alias non: quia non sunt eius capaces, iuxta S. Tho. & Richar. in 4. lib. sent. dist. 42. art. 1. quæst. 3. quidquid alij dicant: neq; etiã inter baptizantem, & patrinos baptizati. Fraternitas est cognatio inter baptizatum, & filios naturales baptizantis, & patrinorum, etiam non legitimos, & etiam habitos post baptismum. Dixi, olim secundum iura. quia hodie cessat fraternitas, & aliqua ex parte compaternitas, per Conc. Trident. sess. 24. cap. 2. de reform. matri. quare loco multorum, quæ hic in vulgari dixi, & nũc

37 cessant, subijcio tenorem illius cap. quod sic habet, *Sancta synodus statuit, vt vnus tantum siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum vnus, & vna, baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat diligenter ab ijs, ad quos spectabit, sciscitetur, quem, vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum, vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatq; eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia vllæ excusari valeant. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahãt. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis, omnino sublatis.*

38 Per hoc nouum statutum cessat quæstio, an multi, & quot possint esse patrini: &, an inter fratres baptizati, & omnes filios, vel quos patrinorum, vel baptizantis sit hoc impedimentum; &, an inter baptizatum, & filios adoptiuos patrinorum, & baptizantis; &, an inter baptizatum, & vxorem, vel concubinam, vel maritum patrini, vel matrinæ, vel baptizantis, & an cognatio transeat per actionem, vel passionem, in coniugem, vel concubinam, ante, vel post cognitam: &, an omnes suscipientes, respondentes, vel tangentes baptizatum, vel qui eorum sint patrini, vel matrinæ: quoniam tota cognatio spiritualis redacta est ad solam eam, quæ est inter patrinum, & baptizatum, patrem, & matrem baptizati: & inter baptizantem, & patrem, & matrem baptizati: ita quod nulla est hodie fraternitas, aut confraternitas: nulla item compaternitas inter baptizantem, & patrinos: nulla item inter baptizatum, & coniuges, & concubinos, vel concubinas prædictorum, & minus, inter ipsosmet patrinos. Et ideo sine peccato possunt esse patrini maritus, & vxor. Nulla item inter respondentes tangentes, & alios; nisi sint ad id designati: quamuis videatur relinqui dubium; an quando nulli designantur in patrinos, per culpam parochi, vel alterius, in necessitate baptizantis, soli, & omnes tangentes baptizatum fiant cognati iuxta ius antiquum: quod verius videtur: quum a iure antiquo non sit recedendum, nisi quo ad excepta in nouo, l. præcipimus. C. de appell. & Concilium videtur loqui, quando designantur aliqui patrini. quod ipsum dicendum videtur, quando plures, quam vnus, vel duo designantur; & admittuntur, omnes scilicet cognatos fieri: quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent, cap. 1. de Matrim. contract. contra interdict. Eccles. & cap. 1. de cleri. per salt. promo. in quod facit doctrina Bart. communiter recepti

in l.

in l. proter ait. num. 3. ff de noui operis nunt.

40 Notanda tamen sunt tria. Primum, errare illos, qui cum puer in domo baptizatur propter necessitatem sine sollennitate, & postea cum ea in Ecclesia exorcizatur, & vngitur charismate, credunt ex hoc posteriori actu oriri cognationem, & non ex priori, cum contra se res habeat: quia posterior actus non est Sacramentum, sed sacramentale, per quod nec character imprimitur, nec confertur gratia ex opere operato: licet sit actus catechismi, & exorcismi, ex quo alia cognatio minor impediens, & non dirimens nascitur, cap. per catechismum. de cognat. spiritual. lib. 6. de qua infra eodem cap. num. 72. Ob quod multum expediret, vt parochus non solum faceret ea, quę Concilium prædictum iussit, sed etiam in tali supplemento scriberet illum actum supplédi non fuisse baptismum, sed tantum catechismum cum exorcismo.

Secundum, cognationem spiritualem Matrimonio iam contracto superuenientem non dissolucre illud: sed tantum exactionem debiti coniugalis impedire, vt supra cap. 16. num. 34. dictum est.

Tertium, quod eodem modo est restricta cognatio, quæ nascitur ex Confirmatione, quo quæ nascitur ex baptismo, per prædictum Conc. supra relatum, & ita totum cap. de cognat. spirit. lib. 6. limitatur per illud. Adde, quod nō baptizatus non potest esse patrinus, neq; contrahere hāc cognationē, S. Th. in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. baptizatus autem etiamsi sit hæreticus, sic, Sot. & Silu. verb. Matrimonium. q. 8.

Interrogatus autem dudum, an pater baptizās in necessitate filium suum susceptum ex fornicatione possit contrahere Matrimonium cum illius matrē respondi non posse: quia regula iuris habet, cognationem spiritualem impedientem, & dirimentem contrahi inter baptizantem, & parentes baptizati, cap. 1. de cognat. spirit. lib. 6. a qua non excipitur, nisi baptizans filium suum, & coniugis suæ, vel sui, cum qua, vel quo iam contraxit Matrimonium, per cap. ad limina. 32. quæst. 1. ea ratione, quod per actum bonum, non debet præiudicari Matrimonio sancto antea contracto, quæ cessat in contrahendo, de quali quærebatur. per quod videntur solui argumenta, quæ in contrarium adducit Sot. in 4. dist. 42. art. 1. qui tamen non fuit ausus tenere contrarium, nec etiam Palud.

De impedimento cognationis carnalis.

41 *Consanguinitas quid, & impedit, & dirimit intra quartum gradum.*
42 *Affinitas quid, & quantum restricta per Conc. Trid.*
43 *Copula carnalis perfecta quid, & quæ gignit affinitatem.*

41 COgnatio autem carnalis, seu consanguinitas est propinquitas duarum personarum, eo quod vna ex altera, vel ambæ ex eadem descendunt, secundum gloss. receptam in arbore consanguinitatis, lib. 6. pater enim, & filius sunt consanguinei, quia vnus ab alio descendit: duo item fratres; quia ambo a tertio descendunt.

42 Affinitas vero est propinquitas duarum personarum, quarum vna cum consangui

Digitized by Google

sanguinea alterius copulam habuit, secundum gloss. receptam in arbore affinitatis: in qua re copula illicita, & licita sunt pares cap. discretionem. de eo,
43 qui cogno. cons. vxor. suæ. modo sit perfecta, quæ est illa, per quam semen viri in vas fœminæ naturale ad generandum mittitur. cap. extraordinaria. 35. q. 3. & non sufficit saltem coram Deo violatio virginitatis, nec quælibet alia turpitudo, iuxta gloss. recept. in d. cap. extraordinaria. & ita non sufficit actus sodomiticus, iuxta mentem S. Thom. & communem in 4. lib. sent. dist. 41. quam Palud. & S. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 12. explicant.

Ex quibus sequitur primo cõsanguineos, vel affines intra quartum gradum non posse Matrimonium licite contrahere, nec contractum valet, cap. nõ debet. de consang. & affinit. sed prædictum Concilium sess. 24. cap. 4. de reform. Matr. limitauit impedimentum affinitatis ex illicita copula natum, ad primũ, & secundum gradum tantum, statuens in vlterioribus gradibus Matrimoniũ post eam contractum non dirimi. & licet contextus illius non addat, illud non impedire, sed tantum non dirimere: & ideo potuisset aliquis dicere, quod liceet Matrimonium contractum per affines ex copula illicita. 3. & 4. gradus valeat: peccare tamen contrahentes sine dispensatione; quia a lege veteri non discedimus, nisi quatenus per nouã exprimitur, l. præcipimus. C. de appell. tamẽ Pius V. Motu proprio super hoc edito contrariũ declarauit in extrauag. ad Romanũ. lata anno 1566. scilicet dictã affinitatẽ, nec dirimere, nec impedire.

Sequitur secundo, huiusmodi contrahentes non solum peccare, sed etiã excommunicatos esse, sicut sunt consanguinei cle. 1. de consan. & affin. nisi excusset ignorantia, de quo infra cap. 27. num. 141. qui vero contrahunt tantũ spõsalia intra quartum gradum, peccant quidem, sed non sunt excommunicati, nisi copula sequatur, & ea sequuta sic, iuxta communem secundum iura antiqua, per quæ sponsalia transibant in Matrimonium per copulam carnalem sequutam: non tamen hodie post Conc. Trid. vt dictum est supra nu. 25. & 28. quæ tamen secundũ iura antiqua non procedebant, quoad forum conscientiæ, nisi in eo, qui vxorio affectu copulam habuerat, alias enim in illo foro non esset verum Matrimonium, iuxta omnes in cap. is qui. de sponsa. ex quibus infertur, quod huiusmodi impediti contrahentes ante legitimam ætatem, non sunt excommunicati: quia in effectu sponsalia tantum de futuro contrahunt, cap. 1. §. 1. de sponsa. lib. 6. idem de contrahentibus credentibus se cognatos, si vere non sunt: nam peccant mortaliter, & non valet Matrimonium, si credebant illud non valere, alias sic, vt recte Silvest. resoluit in verb. Matrimonium. 7. quæst. 13. §. 5. quod autem dictum est de viro contrahente cum muliere, idem censetur dictum de illa contrahente cum illo.

De impedimento cognationis legalis.

44 *Cognatio legalis quid, quotuplex, & quousque impedit, & dirimit. num. 45.*

44 COgnatio vero legalis est propinquitas ex adoptione alicuius in filiũ, prouenies, secundum mentem prædicto. post gl. cap. 1. de cogn. legal. & est triplex. Prima est ascendentium, aut descendentium, scilicet adoptantis, & adoptati, & descendentium eius, quæ nec dissolutione adoptionis, nec e-

Digitized by Google

mancipatione tollitur cap. ita diligere. 30. quæst. 3. & §. ergo. Inst. de adoptionib. secunda quasi transuersalis, scilicet inter adoptatum, & filios naturales adoptantis durante adoptione, & filio naturali existente in potestate patris, & non alias, cap. 1. de cog. legal. l. qui per adoptionem. ff. de adop. tertia est, quædam legalis affinitas, scilicet inter vxorem adoptati, & adoptantem, & inter adoptatum, & adoptantis vxorem, quæ durat perpetuo, sicut prima, l. adoptiuus. ff. de rit. nupt. porro, quælibet harum cognationum impedit, & dirimit Matrimonium, iuxta glos. & communem, in d. cap. 1. & in 4. lib. sent. dist. 42. licet aliqui cõtradicant, quo ad cognationẽ trãsuersalẽ.

45 Ex quibus sequitur inter adoptantem, & adoptiui matrem hanc cognationem non contrahi, & quod adoptans aliquam in filiam suam non potest cum illa, nec aliqua eius descendente intra quartum gradum Matrimonium contrahere: quia sunt tam quam ascendentes, & descendentes. Item, quod non potest cõtrahere cum vxore filij adoptiui eo mortuo, nec filius adoptiuus cum vxore adoptantis eo mortuo: quia est cognatio tertiæ speciei: quamuis sic cum eius matre, etiam filio viuente: quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item, quod adoptiuus cum filia naturali adoptantis hoc viuente, & illa in eius potestate manente, Matrimonium contrahere non potest, sed sic patre mortuo, aut filia emancipata, aut si est illegitima, aut ipse est iam emancipatus: quia hæc cognatio his modis soluitur, secundum omnes vbi supra.

Inter prædictas vero tres cognationes hoc interest, quod consanguinei, si contrahant inter se Matrimonium intra quartum gradum non solum peccãt, cap. non debet. de consangui. & affinit. sed etiam sunt excommunicati clem. 1. de consang. & affin. sicut, & de affinibus infra dicemus. Cognati autem spiritualiter, vel legaliter, licet peccent, non tamen sunt excommunicati: sicut, nec consanguinei sola sponsalia de futuro contrahentes, iuxta glos. receptam in dicta clement. 1.

De impedimento criminis, aut delicti.

46 *Matrimonium quæ occisio, & quod adulterium impedit, & dirimit.* & 47.

46 QVintum impedimentum est crimen. Pro cuius notitia notandum, duo esse crimina, quæ Matrimonium impediunt, & dirimunt, ad quę reducuntur illa tria S. Thom. communiter recepti vbi supra, & dist. 39. in exposit. literę. Alterum est occisio coniugis alicuius causa contrahendi cum eius coniuge, quæ facta vtroque machinante perpetuo impedit, etiam si alter infidelis esset, & ad eius conuersionem procurandam patrata fuisset, cap. laudabilem. de conuer. infid. facta vero, altero tantum machinante, non sufficit, nisi adulterium interueniat, cap. super eo. de eo, qui dux. in Matrim. iuxta Ioan. Andræ. per Pan. & communem receptum ibidem. Dixi, causa contrahendi: quia occisio alio fine facta non sufficit, d. cap. laudabilem. neque ratihabitio occisionis suo nomine factæ: quamuis sic iussio, aut consilium, iusta glos. receptas in cap. si quis viuente. 32. quæst. 1. & in cap. 1. de conuers. infid.

Alte-

Digitized by Google

Alterum crimen sit adulterari scienter cum coniuge alterius, & contrahere Matrimonium, vel dare fidem de contrahendo. Dixi, adulterari: quia si non erat vere coniunx, licet putaretur talis, non impedit, cap. significauit. de eo, qui dux. in Matrim. impedit tamen si sit verum, quamuis non sit consumatum: & quamuis sit solutū quo ad thorum, vel cohabitationem, cap. significasti. & cap. ex litteris. eod. tit. Dixi etiam, adulterari: quia nec datio fidei de contrahendo, nec contractus sine adulterio sufficit, d. cap. significauit. & cap. 1. 31. q. 1. Dixi, scienter: quia si vterque probabiliter ignorat, possunt Matrimonium contrahere, simul atque mortuus fuerit, qui impediebat: & si alter tātum ignorat, in eius arbitrio est, sublato impedimento denuo Matrimonium contrahere, vel non cap. 1. eodem tit. donec sciens cum tertia contraxerit, & modo ignorans non resciuerit ante mortem impedientis, aut postquam rescierit non
47 habuerit copulam. Notandum item, quod vt Matrimonium inter ignorantem impedimentum, & scientem valere incipiat, non sufficit cessatio impedimenti, & consensus nouus scientis: quia oportet, vt etiam ignorans denuo in illum consentiat, postquam ei notum fuerit interuenisse impedimentum, propter quod illud Matrimonium non valuit, & fiat ei iusta libertas ad renuendum, si voluerit, secundum Innoc. in fi. cap. 1. de eo, qui dux. in Matrim. & Scot. in 4. lib. sent. dist. 35. Satis tamen videntur hæc ei notificari, & dari libertas, quando certior fit Matrimonium nil valuisse, ob aliquod impedimentum in genere, & quod non cogatur ad denuo contrahendum, quamuis non exprimatur specialiter impedimentum, ob quod primum Matrimonium non valuerit, neque a domo sui mariti in maiorem libertatem deducatur: quin, & præstat id facere, quoties non conuenit, vt illud speciatim nouerit; satis enim esset tunc dicere gratiose, suspicor te non esse maritum meum, aut vxorem meā aliqua de causa, ideo rogo te plurimum causa tranquillitatis meæ conscientiæ, & consolationis, vt si, & quatenus opus fuerit denuo nos pro coniugibus habeamus, secundum mentem Caiet. 2. Tomo opusculorum tract. quæst. 2. & in summa verb. Matrimonium. pag. 9.

De impedimento dirimente infidelitatis.

48 *Matrimonium, quæ infidelitas impedit, quousque dirimit.*
49 *Matrimonium, quod inter infideles nullum, & quod annullandum.*

48 Extrum impedimentum dirimens Matrimonium est infidelitas. Matrimonium etenim contractum a fideli cum infideli, nondum baptizato nullū est, etiam si sit catechumenus; hoc est in fide Christiana instructus, & velit baptizari, cap. caue. vbi gloss. 28. quæst. 1. nam licet, vt supra dictum est Matrimonium inter infideles esse possit, quatenus est contractus, cap. gaudemus. de diuor. & cap. deinde. 26. dist. non tamen, quatenus est Sacramentum, argum. cap. veniens. de presb. non bap. nec etiam vt contractus valet, si contra leges eorum fiat, arg. cap. fi. de diuor. & cap. de infidelibus. de consang. & affinit. & multo minus quando contra leges naturales, vt fit quoties cū pluribus, quā cum vna contrahitur, dicto cap. gaudemus.

Digitized by Google

49 Notandum tamen, quod Matrimonium infidelium non diuiditur, eo quod alter eorum ad fidem conuertatur; licet conuersus licite se separare possit, quoad cohabitationem a non conuerso, nolente conuerti: quamuis melius faceret conuiuendo ei, quousque spes aliqua conuersionis esset: tamē cum alia Matrimonium contrahere viuente infideli non potest, nisi cum ipse nolet habitare cum ea absque contumelia creatoris, & sine studio peruertendi eam, aut in peccatum mortale inducēndi. quod procedit etiam in infidelibus, qui contraxerunt in gradibus lege canonica prohibitis, modo secundum leges eorum essent valida, per cap. gaudemus. de diuor. immo, & si infidelis antequam Matrimonium contrahat cōuertatur, illum recipere tenetur. d. cap. quanto. & d. cap. gaudemus. siue dicamus per conuersionem Matrimonium dirimi, sicut sensit Panor. d. cap. quanto. siue per secundum, ad quod contrahendum prædicta faciunt facultatem, vt melius dixit S. Thom. in 4. lib. sent. dist. 59. Dixi supra, cum infideli nondum baptizata: quia contractū cum fideli hæretica, vel schismatica valet, licet cōtrahēdo peccet, iuxta glossi. recept. in cap. nō oportet. 28. q. 1. & S. Th. & alios in d. dist. 39. quāuis iā sit catechumena, vt dictū est supra.

De impedimento dirimente violentiæ, vel metus.

50 *Matrimonium metu iusto contractum, immo & consumatum, nullum.*

51 *Metus, quis iustus noue definitus, & declaratus.*

50 SEptimum impedimentum dirimens Matrimonium est violentiæ, vel metus. pro cuius declaratione præmitto primo; quod quamuis omnes contractus, facti per metum regulariter valeant, secundum gloss. & communem in cap abbas. de his, quæ vi. licet noster Fortunius Garcia oppositum tenuerit de vlt. fi. illat. 21. & quamuis Sacramenta, in quibus character imprimitur, sicut in baptismo, cap. maiores. §. item quæritur. de bapt. etiam valeant: contractus tamē, & Sacramentū Matrimonij per metum cōtracta nil valent. cap. veniens. 1. cap. cum locum. de sponsal. & tex. irrefragabilis in cap. significauit. de eo, qui dux. in Matri. quia ita Ecclesia decreuit, ob multa, quæ Pan. & alij tradunt in d. cap. cū locum. quæ tamen sola sine statuto Ecclesiæ, vix sufficerent.

51 Præmitto secundo, quod non quilibet metus ad hoc sufficit, sed requiritur iustus, qui cadat in virum constantem. l. metum. ff. quod met. caus. qui definitur a S. Thom. communiter recepto, etiam a Soto ibidem in 4. lib. sent. dist. 29. art. 2. esse ille, quo minus malum maioris euitandi causa, eligitur, vt olim diximus in d. cap. cum locum. & late trad. Couarruuias in epit. 4. 1. parte. cap. 4. §. 1. a nu. 10. & in 2. par. cap. 3. §. 4.

Contra quam definitionē occurrerunt hoc in loco in Manuali sermone Hispano scripto, quædam. primum, quod minor timor est iustus mulieri, quā viro, iuxta gloss. fing. & a plurimis laudatam in d. cap. cum locum. quæ non esset vera, si hac definitione perpenderetur.

Secundum, quod vera, & communis sententia habet, iustum metum iudicis, vel prudentis arbitrio esse definiendum, secundum gloss. in cap. cum dilectus. de his, quæ vi. & prædicta definitio satis concludit esse a iure definitum.

Tertium, quod communis Panor. Præpos. & aliorum multorum habet contra Host.

Digitized by Google

tra Host. in cap. consultationi. de spons. quod qui Matrimonium metu mortis contractum, metu quoque mortis consumat, non videtur Matrimonium validum facere, & quidem ratione irrefragabili, scilicet, quod essentia Matrimonij est, vt consensus sit liber, per d. cap. cum locum. secundum omnes: & cum consensus directus in Matrimonium, metu mortis extortus, non sit satis liber, a fortiori consensus indirectus, & per quandam consequutionem resultans, ex copula eodem mortis metu extorta, non erit satis liber: qui tamen secundum definitionem prædictam non potest dici iustus; quippe, quo non eligitur minus malum ad euitandum maius: immo maius malum, scilicet peccatum mortale ad euitandam mortem corporalem, quæ est malum minus eo, iuxta cap. itane. cum citatis in eo. 32. quæst. 5.

Quartum, quod nihil male venialiter factum, posset dici iusto metu factũ; quum omnis culpa, etiam venialis, sit maius malum omni alio malo, quod non est peccatum, secundũ Pan. in cap. sacris, quod met. caus. & omnes Theologos, & Canonistas, & sentit gloss. in cap. si aliquid. 22. quæst. 4. quod tamen etiam Sotus, qui definitionem prædictam sequitur in d. quæst. 29. art. 3. satis negat.

Quintum, quod omnis rectus iudex iudicabit metum iustum mortis, & mutilationis esse iustum absolute, sine consideratione, an per illũ liberetur a maiore malo, vel minore, l. 1. & 2. ff. quod met. caus. & etiam metum ablationis omnium bonorum, vel maioris partis eorum, saltem si magna sunt cap. 1. de restit. spolia. lib. 6. & merito, quia vita quædã sunt iuxta gloss. receptam iuncto textu in l. aduocati. C. de aduocat. diuers. iudic. & probatur per l. isti quidem, cum suis concordan. ff. quod metus causa, & cap. cum dilectus. adiuncta gloss. de his, quæ vi, metusue caus.

Sextum, quod etiam omnis rectus iudex considerabit in alio alius generis metu, non solum malum ipsum obiectum, sed etiam circumstantias fortitudinis, vel fragilitatis, non solum sexus, vt dixit prædicta gloss. sed etiam ætatis, innatæ magnitudinis, vel paruitatis animi, aliorumque accidentium metum passi. ita quod eiusdem mali obiecti malum in alio iudicabit iustum, in alio vanũ nõ cũsiderãdo, an metũ passus liberetur a maiori malo, an a minori.

Septimum, quod ad reddẽdum actum inefficacem coram Deo sufficit quilibet timor, etiam minor iusto, modo sit causa, sine qua non, saltem principalis eius, vt dictũ est sup. cap. 17. nu. 29. post Adri. & alios ibi citatos, & probatur efficaciter: quia leges constituentes discrimen inter alium metum, se fundant super præsumptione, qua præsumunt alium esse causam actus, alium vero non: & lex fundata in præsumptione, non habet locum coram Deo, si veritas ei non respondet, cap. is qui. & cap. tua. de spons. cum eis adnot.

Octauum, quod quoad hunc effectum necessario recedendum est a definitione S. Thom. communiter recepta, licet obseruanda sit plurimum, quo ad effectum excusandi a culpa: facit item gloss. sing. cap. præterea. 20. q. 3. quatenus notat ex illo cap. metum reuerentialem annullare votum pueri vouentis religionem, etiam quo ad forum exterius, cui tamen non conuenit prædicta definitio.

Nonum, quod licet suscipiẽs ordinem sacrum metu iusto, verum caracte-

Digitized by Google

tem ordinis suscipiat arg. cap. maiores. §. item quæritur. de baptismo. non autē obligatur voto continentiæ illi annexo, arg. cap. 1. de his, quę vi. tradit S. Tho. 2.2. q. 88. art. 11. & in specie Ang. verb. ordo 3. §. 4. quæst. 18. & ita timor, qui non est iustus ad annullandum Sacramentum, est iustus ad annullandum votum. Per quæ nuper respondimus, non obligari ad preces horarias, & a bellis iustis abstinentiam, quæ illi sunt annexæ, filium cuiusdam maximi Principis, qui maximo reuerentiali metu patris infantis, & patrui Regis diaconatum accepit, iunctis, quæ concurrebant circumstantijs. per quæ omnia dicendū est, definitionem præfatam iusti timoris a nemine, quod sciam improbatam, nec limitatam esse necessario limitandam. quibus est consequens, quod licet metus mortis, quo testis falsum deponit, non dicatur iustus secundum definitionem S. Thomæ, nec consequenter excuset a peccato; erit tamen iustus, quo ad infirmandum eius testimonium, & quo ad excusandum eum a pœna saltem ordinaria secundum definitionem præd. gloss. communiter recep. idque ipsum omnino dicēdum de scriba, qui metu mortis fecit instrumentum, vel testamētum; id est peccare quidem, sed instrumentum, vel testamentum esse rescindendum. Id etiam ipsum omnino dicendum est de eo, qui Matrimonium metu mortis contractum, metu quoque consumat, scilicet peccare quidem, sed non præstare consensum satis liberum, quo Matrimonium valeat. porro iustus metus non solum annihilat Matrimonium eius, qui ob illum fingit se cōsentire, sed & eius, qui vere consentit, secundum S. Thom. & communem in d. dist. 29. & d. cap. cum locum. & in cap. abbas. de his, quæ vi. quicquid Cardinalis incaute ibi dicat. secundū quos omnes si pars coacta postea libere cōsentiat, saltem tacite, altera in sua voluntate perseuerante, firmatur Matrimonium: quin & ad id cogi potest volente parte coacta, per cap. ad id. & ibi notata de spons. & si spōte habeat copulam, videtur tacite cōsentire, quo ad forū exterius: nō tamē quo ad interius, nisi vere consentiat, argum. cap. tua. de spōs.

De impedimento dirimente ordinis.

52 *Ordo sacer cur impedit, & dirimit Matrimonium &c.*

52 OCtauum impedimentum dirimēs Matrimonium est ordo sacer. nullus enim sponte initiatus aliquo ex prædictis quattuor sacris ordinibus, potest contrahere Matrimonium, & si contrahit non valet: quia eis est annexum votum sollenne castitatis, quod impedit Matrimonium, & dirimit. cap. 1. de Cleric. coniug. & cap. 1. & cap. si quis eorum. & cap. erubescant. 32. dist. ad quod votum eos suscipiens obligatur, quamuis eius propositum non sit illud seruare, nec ad id se obligare. Nec obstat, quod nemo cogitur vouere. cap. integritas. 32. quæst. 1. quia Ecclesia neminem ad ordines sacros cogit, sed solum statuit, vt qui eos suscipit, sit ad Matrimonium inhabilis. Et sic qui voluntarie ordinatur, voluntarie illam inhabilitatem incurrit, iuxta Scot. in 4. distin. 37. quæst. 1. & si contrahat illud, est excommunicatus, clem. prima. de consang. & affin. de qua infra cap. 27. & an sit irregularis dicetur ibidem. Dixi, sponte; quia secus, si iusto metu initiaretur, iuxta dicta supra eod. num. 51.

Porro

Digitized by Google

Porro coniugatus, qui ordinem sacrum suscipit inscia, aut inuita sua vxore, non solum peccat cum contrahit, sed etiam postea cum debitum coniugale exigit, & idem si reddit illud susceptis ordinibus, ex illius consensu legitimo. Palud. in 4. dist. 37. quæst. 1. col. 2. non est tamen legitimus, nisi ipsa religionem ingrediatur, vel nisi sit senex, & castitatem voueat, cap. Agathosa. 27. q. 2. S. Thom. recentius in 4. dist. 37. ar. 2.

De impedimento dirimente secundarum nuptiarum.

53 *Matrimonium contrahens cum secunda, viuente prima clam ducta, vt peccat, & quid aget fama mortis primæ audita. & seq.*
53 *Filius Matrimonij putatiui qui legitimus.*
54 *Matrimonium contrahens secundo, putans mortuam primam, quid aget.*
55 *Dubius, credens, & sciens, in hoc pares.*
56 *Matrimonium contractum a credente illud non valere, an valeat.*

53 NOnum impedimentum dirimens Matrimonium, est Matrimonium præcedens, quod dirimit sequens: nullus enim potest contrahere cum alia viuente prima, etiam nondum cognita, & clandestine ducta: ita tamen, quod valuisset Matrimonium, & etiam si iam prima alteri nupserit, & liberos ex eo susceperit, (quod pro dolor, frequenter contingebat, ante Conc. Trident.) & peccat, nec absolui potest, saltem sine firmo proposito non cognoscendi secundam tot. tit. de sponsa. duorum, nec vlla regionis absentia, nec temporis longinquitas in hoc prodest, nisi denuo contrahat cum illa, post habitam de morte illius notitiam; ad quam habendam sufficeret fama, si in longinquum profectus fuit; secundum Anton. in cap. in præsentia. de sponsa. cui cõtradicit Panor. ibidem, sed recte defendit eum Silu. verb. Matrimonium. 8. quæst. 13. ver. 4. aut si erat senex, aut prælium ingressus, non apparuit; de qua re litteras accepit ab his, qui eidem interfuerunt, iuxta glossa. receptam in cap. quoniam frequenter. vt lite non contest. quoniam si fama orta ex horum aliquo ad eũ peruenisset, posset denuo contrahere cum secunda, & sine peccato cum ea rem habere. porro filij ex ea ignorante primum Matrimonium suscepti, legitimi forent, per cap. ex tenore. iuncta glossa. communiter recepta, qui filij sint legit.

54 Illa item peccat, nec absolui potest, quæ contrahit cum secundo, credens probabiliter suum primum maritum mortuum esse, & postea ob nuntium, de eius vita acceptum credens, vel debens credere illum viuere, petit debitũ cõiugale, aut reddit secundo: si tamen dubitat, potest & debet reddere, sed non petere, iuxta communem probatam per cap. dominus. de secund. nupt. contra quod tamen grauiter vrget, quod sicut qui facit aliquid, quod credit esse mortale, mortaliter peccat, cap. per tuas. 2. de simon. cap. fin. de præscript. ita, qui facit aliquid, quod dubitat esse mortale, mortaliter peccat, argu. cap. dubius. de hæret. vt late probamus in cap. si quis autẽ. de pœnit. dist. 7. nu. 85. cum seq. & infra num. 81. super quo multa dicit Adr. in quolibet. 2. sed non satisfacit, vt ibidem demonstramus, vbi diuina ope nouc respondimus id, quod eruditis in Hispania placuit, concedendo scilicet, quod non debet reddere dubitando, sed credendo: & quod potest credere mortuum, quo ad effectum reddendi, &

non quo ad effectū petendi: eo quod, vt ibi copiosè demonstramus, potest quis vno tempore ob quædā motiua credere aliquid ad vnum effectum: & alio ob alia contrarium, vel de eo dubitare ad alium effectum. Et ita quando rationes dubitandi, adeo graues sunt, vt iudicio prudentis neutram partem credere debeat, nec petere, nec reddere debitum debet: & quando adeo leues, vt vtranq; partē credere possit, & reddere, & petere, dubietate sublata, potest: & quando sunt mediocres, & tales, vt ob eas in præiudicium alterius non sit credendum, sed in suum sic, reddet credendo ad hunc effectum mortuum esse, & non petet dubitādo de illo, quo ad hunc effectum: & si certo intellexerit eum viuere, relinquere debet secūdum, & redire ad primum: alias enim adulteraretur d. cap. dominus. adiuncto cap. inquisitioni. de sent. excom. & primus eam accipere debet, nisi de eius vita certior facta cum secundo rem habuerit, cap. cum per bellicam. 34. q. 2. hæc quæ dicta sunt de vxore nubente secundo, censeantur dicta de marito ducente secundam.

56 Peccat item ille, ac illa, qui, vel quæ credens suam vxorem, vel suum maritū viuere, cum re vera mortua, vel mortuus esset, Matrimonium cum alia, vel alio contrahit: nec valet Matrimonium, si dum contrahit, credit illud non fore validum: quia non consentit legitime in Matrimonium: secus si credit Matrimonium valere, licet credat contrahendo peccare mortaliter, vt recte Silu. verb. Matrimonium. 8. q. 13. §. 5. explicuit, declarando conformes esse opiniones, quæ contrariæ videbantur.

De *impedimento iustitiæ publicæ honestatis.*

57 *Impedimentum publicæ honestatis quid, & quam restrictum Tridenti.*
58 *Matrimonium, vel sponsalia a parentibus contracta, quæ valent.*
58 *Sponsalia inualida etiam publica, non impediunt Matrimonium nullum.*

57 DEcimum impedimentum dirimens Matrimonium est iustitiæ publicæ honestatis: quod definitur esse impedimentum ab Ecclesia inductum dirimens Matrimonium cōtractum inter sponsum, aut maritum, & omnes cognatos sponsæ suæ, aut mariti intra gradum prohibitum, iuxta mētem nostrorum in d. cap. ad audiētiam. & cap. sponsam. & S. Tho. & alios in 4. lib. sent. distin. 41. sciendum est tamen, quod copula carnalis ad hoc impedimentum nō est necessaria, licet illa interueniente aliud impedimātum affinitatis nascatur, de quo infra. nec erat necesse iure antiquo, vt sponsalia, aut Matrimonium iure valerent: quia sufficiebat pure fuisse contracta sine defectu consensus, cap. 1. de spons. lib. 6. vel sub conditione, sequuta illius purificatione, & impediebat vsque ad quartum gradum. nūc autem iure nouo Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. de refor. matri. nulla sponsalia inualida producunt hoc impedimentum, neque valida vltra primum gradum. Matrimonium autem etiam inualidum per verba de præsenti contractum producere hoc impedimentum, & consequenter differre in hoc a sponsalibus per verba de futuro contractis, declarauit Pius Quintus in extraua g. ad Romanum. lata anno 1566. quamuis etiam hodie, quod de sponsalibus dicitur, dici potest de Matrimonio contracto per verba de

ba de præsenti inter impuberes: quia illud resoluitur in sponsalia de futuro per cap.1.§.2.de desponſ. impub.lib.6.

Ex quibus sequitur primo, quod qui primum contrahit sponsalia cum aliqua,& deinde matrimonium cum cognata eius, priorē debet accipere: quia matrimonium cum secunda propter impedimentum iustitiæ publicæ honestatis nullum fuit.Et si cum secunda rem habuit, neutram habere potest; non secundam,propter hoc impedimentum; non priorem,propter affinitatis impedimentum, secundum omnes in cap. litteras. de desponſ.impub.& cap. ex literis.de eo,qui cog.consang. vxor.

58 Sequitur secundo, quod hoc impedimentum hodie non nascitur ex sponsalibus,vel matrimonijs contractis inter consanguineos,aut affines inter gradum prohibitum,aut cum ordine sacro initiato, aut religioso: quia sunt inualida,licet olim nasceretur: quia non erant inualida ex defectu consensus. Sed nec olim, nec hodie nascitur ex sponsalibus a parentibus factis, siue filij legitimæ ætatis sint,siue non:nisi expresse,aut tacite consentiant, aut nisi sint præsentes sine contradictione, vel nisi absentes in id postquam eis innotuit, consenserint, cap.1.§.porro.de desponſ. impub.lib.6.

Sequitur tertio illud, q̃ Palud.in 4. dist.27.q.1.ar.5. cōmendatum a nobis hic in Manu.Hispano, scilicet ex sponsalibus, & matrimonijs inualide & clādestine contractis,non nasci hoc impedimentum quo ad forum conscientiæ, per cap.tua.de sponſ.& cap.1.eo.tit.lib.6. cum ibi adnotat.non esse adeo cōmendandum: quoniam hodie, etiam ex publice contractis, si sunt inualida, non nascitur: sed quo ad matrimonium sic, per dictam Extrauagan. Pij V. Et etiam quo ad sponsalia,quæ Conc.præcesserunt,arg.cap.fin. de const.quoniam hodie,etiam ex publice contractis,si sunt inualida,non nascitur: quamuis quo ad ea,quæ præcesserunt Concilium, prodesse possit.

De impedimento dirimente impotentiæ.

59 *Impedimentum impotentię quid, & dirimit: quid faciet sic impeditus. & 60.*

59 DVodecimum impedimentum dirimens matrimonium est impotentiæ coeundi. Est autem impotentia impediens matrimonium,impedimentum perpetuum naturale, aut accidentale ad copulam naturalem perfectam, iuxta mentem S.Tho.in 4.lib.sent.dist.34.& S.Anton.3.par.tit.1.cap.12.Dixi, *Perpetuum;* quia temporarium non sufficit,cap.fraternitatis.de frig.& malef. Illud autem est perpetuum, quod sine miraculo, aut sine probabili periculo animę, aut corporis tolli nō potest d.cap. fraternitatis. Dixi, *Naturale, aut accidentale*; ad significandum ex duabus causis hoc oriri; scilicet, naturali, quæ significatur per verbum frigidis, positū in rubr. de frig. & malef. & accidentali,quæ per verbum maleficiatis:quoniam ad impedimētum frigiditatis reducitur oīs alius naturæ defectus, aut excessus,& arctio membri,quę copulam impediunt;& ad maleficium, siue fascinationē,quodlibet accidentale, q̃ ex abscissione,castratione,vel alio artificio nascitur. Dixi, *Ad copulā naturalē perfectā*, quia nō sufficit impotētia generādi,quę in senib⁹,aut alijs suæ natura,

aut

aut arte sterilibus inuenitur, iuxta glos. receptã, cap. quod sedem. de frig. & malef. Porro hoc impedimentum est impediens, & dirimens, cap. 1. & 3. de frig. & malef.

Vnde sequitur, non esse verum illud, quod dicunt Palud. in dist. 34. q. 2. & 60 S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 12. §. 3. quod qui potens matrimonium contrahit cum impotente, sciens impotentem esse, non potest se separare ab illo contra eius voluntatem; eo quod est verum matrimonium, & sibi debet imputare contrahens cum impotente: quia fundamentum eorum falsum est, cum inter eos nullum verum matrimonium sit, annihilante illud hoc impedimento, quod est impediens, & dirimens: quod etiam insinuat Siluest. verb. matrimonium. 9. q. 16. sub fin. quamuis idem in ead. q. §. 2. contrariũ dicat. Ex quo subinfertur, eum id scientem non posse vti tali matrimonio ad delectationẽ carnalem; quamuis illi tamquam frater & soror cũ uiuere possint, vt sensit Cœlestinus, & eius glos. in cap. laudabilem. de frig. & malef. licet, qui vere maritus est, & non potest habere copulam carnalem perfectam; vt quia non potest fundere semen, licite potest niti, & vti vxore, ad habendam eam, secundum Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 1. col. 6. & diximus in cap. consideret. de pœnit. dist. 5. num. 48.

De impedimentis impedientibus, & non dirimentibus matrimonium in specie, & primum de impedimento conditionis.

61 *Conditio quid, & quotuplex in matrimonio, quæ suspendit, quę annihilat, quæ reijcitur, & quo differt a causa, modo & demonstratione. & 62.*
63 *Conditio si N. voluerit, an eo semel renuente, vel tacente impleatur.*
64 *Matrimonium conditionale solui per purum ante conditionem impletam. & 65.*
66 *Conditio non omnis impleta quo ad Ecclasiam impletur.*
67 *Conditio quæ matrimonium purum reddit.*

61 PRimum impedimentum impediens, & non dirimens est conditio. Est autem conditio, vt hic sumitur, suspensio alicuius dispositionis, quousque aliquid futurum fiat, ex mente glos. in rub. ff. de condit. & demõst. quidquid verba eius, & verba Bart. in l. 1. eiusdem tit. sonent. & denotatur per hanc coniunctionem (si) vel aliud æquipollens ex mente eorundem, veluti, Duco te, vel ducam te in vxorem, si illud, aut illud euenerit.

62 Conditionum autem in matrimonijs tria sunt genera, iuxta glos. recep. in cap. fin. de cond. appos. Primum est earum, quæ sunt turpes, & contra substantiam, aut bonum matrimonij, qualis est illa, Si curaueris non concipere, quæ est contra bonum generationis, & illa, Si aliam ditiorem, aut nobiliorem nõ inuenero, quę est contra bonum indiuiduitatis, & illa, Si victum ex adulterio quæsieris, quæ est contra bonum fidei. Quæ omnes annihilant matrimonium. cap. aliquando. & cap. solet. 32. q. 2. d. cap. fin.

Secundum earum, quæ sunt turpes, aut facti impossibiles; sed non contra substantiam, aut bonum matrimonij; qualis est illa, Si furatus fueris, Si occideris, Si cælum digito tetigeris, quæ non annihilant, sed pro non appositis in

fauorem

fauorem matrimoniorũ habentur: & matrimonia, in quibus illæ ponuntur, censentur absque aliqua conditione contracta.

Tertium earum, quæ sunt honestæ, qualis est illa, Si pater meus voluerit, Si tanta dos detur; quæ si sunt veræ conditiones, matrimonium suspendunt, quousque impleantur, cap. de illis. cap. super eo. & cap. per tuas. de cond. appos. modo ponantur a principio, & suspensiue: secus enim si a principio resolutiue, vel post contractum suspensiue, cap. 1. de con. appos. iuxta intellectũ Vincen. quem Panor. & cõmunis probant, & modo ambæ partes illis expresse consentiant, aut tacite, altera eas exprimente, & altera tacente, secundũ Adr. in 4. de matr. quæst. 4. col. 13. & 14. quamuis Innoc. in d. cap. fin. requirat expressum vtriusque partis consensum: absque tamen sufficienti fundamento. Dixi, *si sunt veræ conditiones*: quales non sunt de re præterita, aut præsenti, veluti illa, Si N. mortuus est, aut si viuit, non suspendit; quia non est vera conditio: immo statim, si est falsa, matrimonium nullum est: sin vera statim valet: illa institutio. ff. de cond. institut. l. cum ad præses. cum seq. ff. si cert. pet. & §. conditiones. Inst. de verb. obligat. & eadem ratione causa in illo posita non suspendit, secundum glos. in rub. & Bart. in l. 1. ff. de cond. & demonst. vt cum dicitur, Matrimonium tecum contraho, quia talem rem feci: nec modus; vt cum dicitur, Contraho tecum matrimonium, vt talem rem facias: nec demonstratio; veluti, Matrimonium tecum contraho mercatore, aut domino talis rei. Et quamuis hæc tria; scilicet causa, modus, & demonstratio numquã suspendant: annihilant tamen quando sunt contra substantiam, aut bonum matrimonij d. cap. fin. de cond. appos. aut personæ errorem inducunt, de quo supra eod. cap. num. 31. & seq.

63 Ex quibus sequitur primo, quod qui matrimonium contrahit cum conditione, Si pater meus voluerit, non esse matrimonium antequam pater consentiat; & quod simulatque consenserit, matrimonium esse incipit, si contrahẽtes ad eius vsque consensum in illa voluntate permaneant, cap. super eo. & cap. per tuas. de cond. appos. & patre renuente, omnino esse desinit. Magnæ tamen quæstionis est, An confirmetur per consensum eius, postquam semel cõtradixerit præstitum; pro negatiua enim parte facit, quod primus eius actus videatur attendendus, arg. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. signif. verius tamen videtur confirmari, si quousque ille consentiat, contrahentium consensus duret, alias non, iuxta Card. in d. cap. super eo. Siluest. verb. matrimonium. 3. q. 4. Non minoris autem quæstionis est, quando pater tacet non contradicendo, nec consentiendo expresse. Nobis placet opinio Siluest. vbi supra quatenus ait, confirmari si per signa colligitur illum tacere; eo quod ei placeat: & infirmari si colligitur tacere, eo quod displiceat: non autem quatenus ait censendum ideo in dubio tacere, quod placeat; quia id videtur esse contra regulam. Is qui tacet non fatetur, nec negare videtur, lib. 6. & contra aliam, quæ habet, facta non præsumi nisi probentur, cap. cum in iure. de offici. deleg. quas non video quo ad hunc casum iure limitatas.

64 Sequitur secundo, quod si tempore quo apponitur conditio pater est mortuus, & filius ignorat, statim non valet matrimonium; quia conditio non potest impleri, cum mortuus, nec cõsentire, nec dissentire possit, cap. si gratioso de rescrip.

Digitized by Google

de rescrip. lib. 6. Si autem scit patrem esse mortuum pro non apposita (quia impossibilis) habenda est, & consequenter censendum matrimonium valere, Ros. verb. Matrimonium. 5. §. 8. & Silvest. verb. Matrimonium. 4.

Tertio sequitur, quod si ante conditionem impletam altera partium volũtate mutata contrahit cum alia absolute, illud matrimonium valebit, licet post illud contractum conditio impleatur, argum. d. cap. super eo. & cap. si pro te. de rescript. lib. 6. quia in his, quæ ex voluntate solius disponentis pendent, implementum conditionis non retrotrahitur ad tempus dispositionis, iuxta glos. recept. in d. cap. si pro te. sed impleta conditione, antequam contrahat cum secunda perfectum est matrimonium, & ideo cogi potest ab Ecclesia recipere primam d. cap. super eo. in textu, & in glos.

65 Quarto sequitur, referre multum, an quis dicat, cõtraho tecum matrimonium, si permiseris coitum, An cõtraham tecum matrimonium si permiseris coitum, vt insinuat Silvest. post alios, vbi supra; quia in priori casu statim fit matrimonium, si intelligit de fornicario coitu, quia conditio est turpis, & habetur pro non apposita: & si intelligat de vxorio, simul ac coierit, est perfectũ quo ad Deum, & Ecclesiam; quia impleta est conditio, sub qua fuit contractum. In posteriori autem, si intelligit de coitu fornicario, *conditio* habetur pro nõ apposita, & si manent sponsalia pura, & consequenter cupula carnali subsequuta fit matrimonium præsumptum quo ad Ecclesiam secundum iura antiqua, vt mox dicetur: quo ad Deum autem non, nisi copula esset vxoria: si autem intelligit de coitu licito; sunt sponsalia conditionalia, quæ sequuta copula purificantur, quo ad Deum, & Ecclesiam; & transeunt in matrimoniũ præsumptũ quoad Ecclesiam; quo ad Deum autẽ fiunt de conditionalibus absoluta & purificata per conditionis implementum, sed non matrimonium nisi consensus matrimonialis suspendens actum, vt dictum est, ab vtraq; parte addatur, vt est addendus post sponsalia pura, per quæ mens obscura Silv. declaratur: sed quum prædicta sponsalia non possint purificari, nisi per licitũ coitum, & ille non possit haberi, nisi sit matrimonialis, necesse est consequenter dicere, illa non purificari per illam copulam, aut certe per eam transire illa in verum matrimonium coram Deo; quod nobis videtur verum, & firmũ secundum iura antiqua, licet non secundum nouum Tridentinum; secundum quod non potest fieri matrimonium nisi præsente parocho, & duobus, vel tribus testibus, vt dicetur infra eod. cap. num. 69. & tactum est sup. eod. cap. nu. 28. & dicetur infra cap. 25. num. 144.

66 Quinto sequitur, quod per hæc verba (tecum contraho si te virginem inuenero) intelligendo per inspectionem honestarum fæminarum, est matrimonium conditionale; quia est vera conditio, quippe quæ est de re futura, & honesta; & intelligendo de inuentione per copulam carnalem, est purum matrimonium quo ad Ecclesiam: quia talis conditio, eo quod sit turpis, habenda est pro non apposita. Et eadem ratione, per illa verba, (contraham tecum, si te per copulam virginem inuenero) contrahuntur pura sponsalia. Et per illa, contraham tecum, si te virginem per honestas fæminas inuenero, contrahuntur sponsalia conditionalia, quo ad Ecclesiam: quamquam quo ad Deum in nullo casu matrimonium contrahitur, aut sponsalia ante adimpletam conditionem,

tionem,

Digitized by Google

tionem, si vere coram eo, fuit animus suspendendi vsque ad implementum illius, arg. cap. tua. & cap. is qui. cum eis annot. de spons..

67 Sexto demum sequitur, quod matrimonium contractũ per illa verba. Duco te in vxorem, si cras sol orietur, vel per alia, quæ conditionem necessario euenturam importent, esse purũ & non conditionale apud Ecclesiam, secundũ S. Tho. & Bonauen. in 4. dist. 28. q. 3. Host. Card. & Panor. in cap. per tuas. de cõd. appos. contra glos. ibi, & alios illam male approbantes; quamuis quo ad Deum, & in foro conscientiæ, non sit tale, si vere fuit animus suspendendi actum, vsque ad solis ortum.

De impedimento interdicti, & feriarum.

68 *Matrimonium clam, vel contra interdictum superioris contrahens, vt peccat.*

69 *Matrimonia clandestina, quæ hodie nulla, cum alijs Tridenti statutis.*

70 *Ecclesiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam, etiam cum causa non contrahitur.*

71 *Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum.*

68 SEcundum impedimentum impediens, sed non dirimens matrimonium est interdicti, & feriarum, vt cum alicui, ne contrahat matrimonium cum aliqua ob aliquod impedimentum Episcopus, Iudex, aut parochus interdicit donec constet non subesse illud impedimentum, quod opponitur, per ti. de matrim. contract. contra interdict. secundum Palud. in 4. dist. 28. quæst. 2. colum. 1. quidquid dicat Ang. vt recte defendit Siluest. verb. Matrimonium. 7. q. 1. Valet tamẽ matrimoniũ sic contractum, si vere nõ suberat impedimẽtum, licet peccet contrahendo, sicut & peccat, qui contrahit matrimoniũ per verba de præsenti clandestine sine iusta causa, aut publice sine trina denuntiatione prius in Ecclesia facta, quo qui impedimentum inter eos esse sciunt, indicent illud. cap. cum inhibitio. de clandest. desponſ. & per omnes in 4. dist. 28. q. 1. colum. 1. & 4. & est excommunicatus, non quidem iure communi, sed Episcopali, quale in plerisque omnibus Episcopatibus Hispaniæ est.

69 Et quia multa circa hoc statuit Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. matrimonij, substituam hic aliqua eius quibusdam sublatis, quæ in vulgari huic loco inserueram. Primum est errare dicentes, quod matrimonia clandestina contracta ante illud concilium, non valent; vel quod filius non potest contrahere matrimonium sine consensu parentum; vel quod parentes possunt illud irritare. Secundum, quod matrimonia clandestina etsi contracta valeant, contrahere tamen illa detestabile est. Tertium, quod ob causas ibi expressas statuit in hęc verba, *Sancta Synodus præcipit, vt in posterum antequã matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festiuis in ecclesia inter missarum sollennia publice denuncietur inter quos matrimoniũ sit contrahendum, quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniũgo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vel alijs vtatur verbis,*

Digitized by Google

bis, iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantũ denunciatio fiat, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur; deinde ante illius consumationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio sancta Synodus reliquit. Qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij licentia & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabant, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit & annullat. Quartum, quod, *Quicunque sacerdos sine licentia parochi coniunxerit matrimonio aliquos, etiam prætextu immemorialis consuetudinis, maneat suspensus, donec ab ordinario eius, qui coniungere debeat absoluatur.* Quintum, quod, *Parochus habeat librum, in quo coniugum & testium nomina, diem, & locum cõtracti matrimonij describat, quem diligenter apud se custodiat.* Sextũ, quod, *Prædicta Synodus hortatur coniuges, vt antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consumationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum pie accedant.* Septimum, quod *Si quæ prouinciæ alijs vltra prædictas laudabilibus consuetudinibus, & cæremonijs hactenus vtuntur, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat.* Octauum, quod, *Hoc decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis, in eadem parochia factæ numerandos.*

Aduertendum circa hæc primo, quod concilium non annullat omnia matrimonia clandestina, sed solũ illa, quæ fiunt sine præsentia parochi, vel alius sacerdotis facultatem in id ab eo, vel ab ordinario habentis, & sine duobus, vel tribus testibus. Præterea, quod nil expresse decernit, de matrimonio contracto in facie Ecclesiæ, sine sacerdotis proprij, vel alius præsentia. Et quod non valeat, vrget versiculus, qui aliter. Et contra, quod valeat facit, quod videtur intelligendus de contrahentibus clandestine.

70 Aduertendum secundo, quod facies Ecclesiæ alibi dicitur ianua Ecclesiæ, vt in Lusitania; alibi ipsa Ecclesia, vt in Belgio, alibi præsentia multorum secundum Maior. in 4. dist. 27. quæst. 1. vt in bona parte Hispaniæ, & vbi est talis consuetudo ad hoc vt dicatur cõtrahi in facie Ecclesiæ, sufficit præsentia cognatorum, & vicinorum, & idoneus testium numerus, iuxta Panor. communiter receptum in d. cap. cum inhibitio. Nunc autem per prædictum concilium supra proxime relatum videtur contrahi satis in facie Ecclesiæ, si trina denunciatione præmissa, contrahatur corã parocho, vel eius locumtenente, & duobus, vel tribus testibus.

Tertio aduertendum, quod si contraheretur coram parocho & testibus, nõ præmissa trina denunciatione, vel non omissa legitime, valeret quidem matrimonium, sed diceretur clandestinum, quo ad alios effectus, quam annullationis matrimonij: quia quo ad illos nõ videtur derogari iuri antiquo, a quo non est recedendum vltra quam recedit nouum. l. præcipimus. C. de appella. Aduertendum quarto, quod hodie etiam cum iusta causa non valebit clam sine parocho & testibus contractum; licet antea iuste potuisse contrahi dimus

Digitized by Google

mus hic, sequuti Caiet. in opusc. tom. 1. tract. 12. quæst. 2. Id enim videtur sentire concilium, qua parte facit facultatem Episcopo relaxandi prædictas denunciationes, quando ei videbitur conueniens; non tamen facit ei facultatem remittendi præsentiam parochi & testium. Sed (quod valde notandum est) fœl. rec. Pius V. declarauit, non esse illos necessarios, in contrahendo denuo matrimonio, ab ijs qui illud publice cum denunciatione sufficiente contraxerunt: sed propter aliquod impedimentum occultum, est nullū, quo sublato oportet vt denuo contrahatur, quod fieri posse, sine vlla parochi & testiū præsentia, antequam ad Vrbem veniremus, respondimus. Qua declaratione sacrum Pœnitentiariæ Prætorium frequenter vtitur. Aduertendum quinto, q licet sufficiens causa relaxandi denunciationes sit, quod nobilis cum ignobili, diues cum paupere, senex cum adolescentula matrimonium contrahere velit; aut quod timeat consanguineos, iuxta Palud. in 4. dist. 28. q. 2. colum. 4. S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 16. §. 5. non tamen sufficiunt ad hoc, vt Episcopus relaxet sollennitatem adhibendi parochum & testes, vt satis colligitur ex tenore Concilij. Aduertendum sexto, expresse determinari a prædicto Concilio, Episcopum posse dispensare circa prædictas denunciationes, quod antea non fuimus ausi confiteri, nisi in terris, vbi id fieri consueuit.

71 Circa hoc peccat mortaliter, qui temporibus ab Ecclesia prohibitis benedictionem nuptiarum accipit, aut in domum suam sollenniter sponsam traducit, cap. capellanus. de ferijs. & cap. non oportet. cum trib. seq. 33. quæst. 4. sed non, si solum sponsalia, vel matrimonium de præsenti contrahit, iuxta gloss. recep. in dicto cap. capellanus. per illum tex. quia sola benedictio, & traductio sollennis prohibetur, iuxta mentem S. Thom. & Palud. in 4. dist. 32. Caiet. in summa verb. Nuptiarum peccata. Silues. verb. Nuptiarum peccata. & verb. Matrimonium. 7. q. 2.

Tempora vero prohibita iure antiquo sunt ab Aduentu vsque ad Epiphaniam, a septuagesima ad Pascha, & eius octauam, & a tribus Litaniarum, siue Rogationum diebus ad septimum diem Pentecostes, d. cap. capellanus. Cōc. autem Trid. sess. 24. cap. 10. de refor. matri. restrinxit hæc tempora, in hæc verba. *Ab aduentu D. N. Iesu Christi, vsque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta Cinerum vsque in octauam paschatis inclusiue, antiquas sollennium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus præcipit: in alijs vero temporibus nuptias sollenniter celebrari permittit.* Consumare autem matrimonium per copulam absque sollennitate nuptiarū, & absque traductione sollenni in domum nullo tempore prohibetur, iuxta Caiet. in summa verb. matrimonium, quem sequimur; quamuis Palud. in 4. dist. 32. & Ros. verb. Impedimentum. 13. §. 3. & S. Anton. 3. par. tit. 2. cap. 17. & quidam alij sine ratione necessaria teneant peccare; sed solum prima vice.

De impedimento sponsalium, & catechismi.

72 *Cognatio ex catechismo non dirimit, & an restricta Tridenti.*
72 *Lex super metiente trahitur ad mensum, si est eadem ratio.*

Tertium

Digitized by Google

72 TErtium impedimentum impediens, sed non dirimens, matrimonium, est quod nascitur ex sponsalibus antea contractis: omnis enim, qui post contracta sponsalia cum vna, sine iusta causa contrahit cum alia matrimonium, aut sponsalia peccat mortaliter secundũ omnes; & venialiter, sed grauiter, si cum iusta causa id facit ante facultatem ei a iudice concessam, vt supra eod. cap. num. 27. diximus. Matrimonium tamen contractum valet, quia hoc impedimentum solum est impediens, & non dirimens, vt dictũ est supra.

Quartum impedimẽtum est cognatio spiritualis, nata ex catechismo, cap. per catechismum. de cogn. spirit. lib. 6. Catechismus autem est instructio baptizandi sollenniter a sacerdote facta, antequam baptizet . de articulis nostræ fidei catholicæ Romanæ credendis. cap. ante baptismum. de consec. dist. 4. Ex qua instructione nascitur cognatio spiritualis inter easdem personas, inter quas ex baptismo, de qua supra eod. cap. num. 36. sed non est tanti effectus: quia hæc impedit matrimonium, & non dirimit. d. cap. per cathechismum. illa vero vtrumque facit.

Ad quæstionem autem, An hæc cognatio censeatur restricta per prædictũ Concil. sicut illa, quæ nascitur ex baptismo, & confirmatione? Respondeo affirmatiue, arg. gloss. sollen. in cap. non dabet. de cons. & affin. quatenus habet per illud cap. fuisse sublata quędam genera publicæ honestatis, eo quod fuerũt sublata similia genera affinitatis. Ex qua colligit ibi Prępos. vnum, quod mea sententia, vt ibi alias dixi, non colligitur; sed sic aliud nostro proposito conueniẽtius, quod colligit Domin. in cap. 1. de temp. ord. lib. 6. col. 3. vers. sed fallit quinto, & Francus col. 3. vers. fallit quarto. Nempe, quod cum duo sic se habent, quod alterum est metiens, alterum mensum, lex corrigens, vel limitans metiens; censetur corrigere, vel limitare mensum, si eadem ratio militat in vtroque. At constat, quod cognatio spiritualis, quæ ex baptismo oritur, metitur eam, quæ ex confirmatione & catechismo nascitur, & ita conciliũ limitans illam, videtur hanc quoque limitasse.

De impedimento voti simplicis, iuramenti, & consuetudine.

73 *Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, & quatenus seruandum.*

73 QVintum impedimentum impediens tantum, est votum simplex Castitatis. Omnis enim qui post votũ simplex castitatis emissum, matrimoniũ, aut sponsalia contrahit peccat: & si votum esset limitatum ad tempus nondũ lapsum, matrimonium tamen valet, cap. 2. 27. dist. etiam si vterque vouisset, secundum communem, & etiam gloss. in cap. si quis votum. 27. quæst. 1. quidquid ei imponatur, & etiam si contraheret animo ingrediendi religionẽ post contractũ, secundũ Richard. in 4. dist. 38. Ros. verb. votum. §. 9. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 16. & Silues. verb. Matrimonium. 7. q. 5. §. 2. Debet tamen seruare votum, qua parte potest sine præiudicio alterius, & ita petere non potest debitum post consumatum matrimonium, nisi vt dicitur supra cap. 16. nu. 30. nec reddere priusquam consumet, quia ante religionem intrare potest, cap. ex publico. de conuers. coniug. nec matrimonium mortua prima vxore denuo contrahere

contrahere poteſt, iuxta S. Tho. & communem in 4. diſt. 38. & Archid. in cap. de eo. 30. quæſt. 1. etiam ſi iuraſſet contrahere : quia tale iuramentum non liberat a voto, immo per illud redditur illicitum, & non ſeruandum, cap. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. 6. Peccat item, qui matrimonium cum ea, quam caſtitatem voniſſe ſciebat, contrahit, iuxta gloſs. ſing. in cap. non nouimus. 17. q. 2. matrimonium tamen valet.

An autem peccet, qui interrogatus ab eo, qui votũ ſimplex caſtitatis emiſit, an valeret matrimonium ſi contraheret illud, reſpondit valere, dubiũ eſt : nam Hoſt. tenet quod ſic, & aliqui alij, quod non ; ſed conciliari poſſunt, dicendo opinionem Hoſt. intelligi, quando tali perſonæ, & tali tempore, loco, & modo reſpondetur, vt voti violandi occaſio detur ; & contrariam, quando tali & tali modo reſpondetur, quod nulla talis occaſio datur : quamuis eam ille ex bono reſponſo arripiat, vt recte ſentit Silueſt. verb. matrimonium. 7. quæſt. 5. §. 9. Idem quod dictum eſt de voto, videtur dicendum de iuramento, arg. cap. debitores. de iureiur. & de conſuetudine, quę induceret ſimile impedimentum, ex mente gloſs. cap. ſuper eo. de cogn. ſpirit. Cuius exemplum de filijs duorum compatrum antea hic poſitum omitto, quia ſublatum eſt hodie per Concilium Tridentinum relatum ſupra eod.

De reliquis impedimentis non dirimentibus.

74 *Matrimonium impediunt, ſed non dirimunt ſeptem delicta, & quę ſint illa.*
74 *Vxoricidium, & mariticidium impediunt matrimonium.*
74 *Pœna vnius correlatiui extenditur ad aliud, ſi eadem eſt ratio.*
74 *Raptus, vt impedit matrimonium.*
74 *Filij proprij ſuſceptio, quę impedit matrimonium.*
74 *Presbytericium vt impedit matrimonium.*
74 *Pœnitentia ſollennis vt impedit matrimonium.*
74 *Inceſtus tam cum cognata, quam affini impedit matrimonium, ſed Epiſcopus diſpenſat. & 75.*
76 *Matrimonium ficte contractum, nullum coram Deo, & quo validatur, & quo creditur deceptio.*
77 *Matrimonium ſecundum contrahens, decepta quid agere debeat.*
78 *Proteſtatio contraria facto inualida, & quę nocet matrimonio.*
79 *Matrimonij contractus, qui ob finem malum mortalis, vel venialis.*
80 *Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſic datus.*
81 *Matrimonij contractus in excommunicatione, vel mortali, eſt peccatum, ſed valet.*
82 *Matrimonij vſum impedit ſcientia nullitatis eius ſuperueniens.*
83 *Matrimonij impedimentum non denuncians, vt peccat, & vt id facere debeat.*
83 *Conſuetudo etiam circa ſacramentalia induci poteſt.*
83 *Iulius Anton. Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatus.*
84 *Benedictio nubentium quibus danda, & an præmittenda copulę.*
83 *Nuptiæ primæ benedicendę, ſecundæ non item.*

74 SExtum impedimentum non dirimens eſt inceſtus, cap 1. & 2. & cap. tranſmiſſæ. de eo. qui cogn. cõſang. vxo. ſuæ, de quo latius dicetur infra nu. 75.

Digitized by Google

Septimum vxoricidium.cap.admonere.33.q.2.& quamuis Silueſt.dicat nullo iure probari idem eſſe(vt ita dicam) mariticidio,ſequimur tamen Palud. qui oppoſitum affirmat, dicta diſt.34.

Non obſtat,quod pœna non debet extendi vltra ſuum caſum cap.pœnę.de pœnit.diſt.1.quoniam fallit in illis correlatiuis, in quibus eadem ratio idem ſuadet, ſecundum Pan. in procem. Greg.& alios citatos ibi per Felin. ita hoc reſoluentem;& eadē,immo maior ratio ſuadet idem in vxore,q̃ in marito, q̃ etiam Sotus in diſt.37.tenet;licet huic argumento non reſpondeat.Octauum impedimentum eſt, raptus ſponſæ alterius, cap. ſtatutum. 27. quæſt. 2. quod tamen per Concilium Trident.ſeſs.24.cap.6.factū eſt dirimens, quandiu rapta in poteſtatem raptoris manſerit,in hæc verba. *Decernit ſancta Synodus,inter raptorem,& raptam,quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit,nullum poſſe conſiſtere matrimonium.Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto,& libero conſtituta,illum in virum habere conſenſerit;eam raptor in vxorem habeat; nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes,ſint ipſo iure excōmunicati,ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces ; etſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam,ſiue eam vxorem duxerit,ſiue non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.* Nonum proprij filij de fonte ſuſceptio, animo ne vxor debitum exigere a ſe poſſit. cap.de eo. 30. quæſt. 1. Decimum eſt Presbytericidium, d.cap. qui presbyterum. de pœn. & remiſſ.quamuis Pan.vbi ſupra dicat,id locum non habere, quouſque *in iudicio conuincatur.* Vndecimum impedimentum eſt pœnitentia ſollemnis iniūcta,& facta.cap.de his.cap.antiqui.33.q.2.Duodecimum matrimoniū ſcienter cum moniali contracto,cap.ſi ergo,qui.27.q. 1.Quoniam vero ſuper impedimento inceſtus magna fuit diſputatio in ſacro Pœnit.prætorio, quum ei ſumma prudentia,miraque dexteritate tanquam ſummus Pœnitentiarius præſidebat Cardinalis Alciatus Illuſtriſſimus,idemque omnijuga diſciplinarum encyclopædia clariſſimus;An omnis inceſtus hoc impedimentū pareret. His quę alias hic dixi,ſubſtituo primum,pleroſque omnes iuris diuini,& humani peritos ſtricte ac proprie appellare inceſtum ſolum coitum cum conſanguinea,vel affine in gradu prohibito,vt in Rub.C.de inceſt.nup. & alijs locis infra citandis.Secundum inter omnes conuenire, ex omni inceſtu oriri impedimentum affinitatis impediens, & dirimens. Tertium inter omnes etiam conuenire ex inceſtu cum affine, durante matrimonio,admiſſo oriri impedimentum impediens matrimonium cotrahendum cum quacunque alia,per cap. 1. & 2.& cap.tranſmiſſæ.de eo,qui cogn.conſang.vxor. Quartum pleroſq; omnes Theologos tenere ex inceſtu cum conſanguinea oriri quidem impedimentum affinitatis; nullum tamen aliud ſiue ante, ſiue poſt matrimonium cōtractum admittatur,in quibus eſt S.Thom.in 4.diſt.34. q.1. art.fin. communiter recep.& Sot.diſt.37.art.2.ſub fin.S.Ant.3.par.cap. 15. §. 4.tit.1.Silueſt. verb. Matrimonium.7. Impedimento vlt. quos etiam ſequitur Couarruuias in epit.4.cap.6.in prin.num.4. Tum quia videtur eis nullo iure id caueri, cū prædicta capitula ſolum agant de inceſtu cum affine. Tum quia, vt ait Rich. non videtur hoc inductum ob grauitatem criminis, ſed ob iniuriam, quæ fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis.

Con-

Digitized by Google

Contrarium vero tenent plerique omnes Canonistæ cum Pan. & Præpos. in d. cap. 1. & 2. de eo, qui cogn. consang. vxor. quos hic ego secutus fui cum Ang. verb. incestu. §. 5. Tum quia, vt ibi dixi, id stylus curiæ seruat, dum dispensando, vt consanguinei, qui se incestu polluerunt, contrahant inter se matrimonium, apponit clausulam, vt superstes sine spe coniugij maneat. Tū quod cap. si duo. 35. quæst. 6. habet consanguineos matrimonio iunctos separari debere, & posse cum alijs contrahere, si iuuenes sunt; significando, vt ait glos. indigere dispensatione, si scienter se coniunxerunt, quæ tamen propter iuuentutem dari potest. Tum quod cap. fin. 35. quæst. 8. de consanguineis concubinarijs, ait, si alter eorum morte præuentus fuerit, alter, quandiu viuit grauiter pæniteat, & sine spe coniugij maneat. Tum per cap. de incestis. 35. quæst. 3. ibi. *incestuosos nullo nomine coniugij deputandos*, Tum quia ratio, quæ ex cōtextu multorum cap. 35. causæ, colligitur, quare multo plus insistitur in eis ad declarandum incestuosum cum affine non debere contrahere, quam incestuosum cum consanguinea, videtur esse, quia de illo plus poterat dubitari, quam de hoc. Tum quia ratio prædictæ Richard. est firma, cum incestus cum affine, nullo præcedente matrimonio, idem faciat. Nam cap. si quis cum duabus. 33. quæst. 2. habet, quod cum duabus sororibus fornicatus non debet contrahere etiam cum alia, nisi quædam concurrant, ob quæ dispensetur, & vbi ait glos. Tum per cap. si quis cum matre & filia. 35. quæst. 3. Tum per cap. qui propinquam. eod. cau. & quæst. in quo Papa Fabianus ait, *Qui propinquam sanguinis vxorem ducunt, & separantur, non licebit eis quandiu viuunt alias vxores sibi in coniugio sociare.*

75 Super hoc autem impedimento dispensare potest, & debet Episcopus, si timeatur incontinentia, cap. antiqui. cap. in adolescentia. 33. quæst. 2. & cap. ex literis. 1. de eo, qui cogn. consv. & iuxta Palud. in 4. dist. 34. q. 1. col. 3. & S. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 15. §. 4. quos sequimur contra Pan. & Præp. tenentes in d. cap. 1. Episcopum non dispensare in incestu cum consanguinea, sed cum affine. Tum quia plurimi tenent, vt diximus proxime, incestum cum cognata nullum inducere impedimentum. Tum quia iuribus prædictis permittitur dispensatio simpliciter. Quin addimus, q̄ stante consuetudine, quod ob nullū incestum dispensatio petatur, quando incontinentia timetur, etiam Episcopi dispensationem nō esse necessariam, secundū Palud. S. Ant. & communē vbi supra, quid quid alij dicant. Immo addit Palud. vbi supra col. 4. hoc cōsuetudine seruari, cui credimus, ideo quod nunquam vidimus, neq; audiuimus vllum incestuosum petere dispensationem a Papa, vel Episcopo, nisi ad cōtrahendum cum ea, cum qua incestum commisit, vel eius consanguinea ob affinitatem inde ortam, quā si S. D. N. sciret, iuberet forte, ne in dispensationibus cū incestuosis apponeretur prędicta clausula, vt superstes, &c. An autē idē possit facere Episcop⁹ in impedimento ex alijs delictis orto, dicitur infra nu. 85.

76 De contrahente autem animo ficto, vel inordinato, vel contra censuras, & irreuerentiam sacramenti dicendum primo, peccare illum, qui cōtrahit matrimoniū, aut sponsalia ficte sine animo vere contrahendi, & nō efficere quo ad Deum, & forum conscientiæ matrimonium, quamuis copula sequatur, si postea vere in eam non consentit; licet quoad Ecclesiam sit præsumptum se-

cundum iura antiqua, cap. is, qui. cap. tua. de sponſ. & communis ibi, quam Silueſt. verb. matrimonium. 4. q. 8. declarat. Sed non ſecundum ius nouũ Concilij Trident. ex quo colligitur ſponſalia non tranſire in matrimonium per ſolam copulam, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 25. & 28.

Secundo dico, q̃ ad validandum tale matrimoniũ fictũ nõ ſufficeret cohabitatio cũ ea tanquã propria vxore, etiam ſi crederet ſufficere propter confeſſarij, vel alterius auctoritatem, niſi coiret, aut cohabitaret animo denuo contrahendi cũ illa, vt recte probat Silueſt. vbi ſupra. q. 10. quia per talẽ cohabitationem, & copulam non vult denuo matrimonium contrahere, ſed vti antea contracto. Quæ limitatio Silueſtri, licet iuridica ſit ſecundum antiqua iura prædicta: non tamen ſecundũ ius nouum Cõcilij Trid. vt proxime dictum eſt.

Tertio, quod ex hoc ſequitur, quod valeret matrimonium cum alia ſecundo contractum, antequam primum nouo conſenſu vtriuſque confirmaretur, & conſequenter cum ſecunda cohabitare deberet, ſi abſque ſcandalo poſſet; Ang. vbi ſup. §. 15. & Silueſt. vbi ſupra, q. 8. tamen obligatur ſub pæna mortalis confirmare primum, antequam cum ſecunda contrahat. Mai. in 4. diſt. 27. q. 1. quia tenetur verificare verba, quibus eam decepit, niſi tanta ſit inæqualitas, vt illa præſumere debeat, cauſa decipiendi eã, illum verba contractus dixiſſe. quo caſu tamen tenetur reſtituere damnũ famæ, honoris, vel rei familiaris, ſi quod illa ex talibus verbis pateretur, ſecundum S. Tho. in 4. diſt. 28. vbi Palud. queſt. 1. pro quibus faciunt cap. 1. & 2. de adult. cum eis annot. Porro, ita decepta alteri nubere non poteſt, niſi quando probabiliter iudicio prudẽtis, & boni viri crederet, eum, qui decepit, verum dicere, aſſerendo ſe non habuiſſe animum contrahendi cum illa, ſed tantum decipiendi. Vir bonus autẽ, & prudens id arbitrabitur, ſi ſtatim poſt contractum id ei declarauit, & cum alia contraxit, aut religionem profeſſus eſt. Et idem, ſi non ſtatim id declaraſſet; poſtea tamen iuramẽto id firmat, & eſt alioqui fide dignus; & ſæpe vel ſaltem ſemel in anno confitetur, communicat, & bonorum conſuetudine vtitur, aut ſi ſint adeo diſpares, vt non ſit veriſimile, illum matrimonium cũ illa vere contrahere voluiſſe; aut ſi ſint alia eiuſmodi indicia, & ille duxerit aliã, vel profiteatur religionem: alioqui enim non eſt tutum ei alteri nubere; quoniã ſæpe diuites, & nobiles ob egregiam formam, & honeſtatem, & alios fines matrimonium cum fœminis plebeis, & tenuis conditionis vere contrahunt. Quę colliguntur ex Roſ. verb. matrimonium. 4. §. 3. & Silueſt. verb. matrimonium. 4. q. 9. Quibus addimus ordinis ſacri ſuſceptionem paris eſſe coniecturæ, quo ad hoc, cuius eſt matrimonium ſecundum, aut religionis profeſſio, arg. cap. 1. de vot. lib. 6. & tradit Adri. in 4. q. 4. col. 5. de matrim.

77 Quarto dico, quod ſi illa cum ſecundo contraxerit, ante vllam rationem credendi ſe fuiſſe deceptam, non debet, nec poteſt ſecundo debitum reddere, aut petere; ſi autem rationem iudicio boni viri, & prudentis ſatis probabilem ad id credendum habuerit, poterit petere & reddere. At ſi eiuſmodi rationem credendi nata fuerit, quæ non ſufficiat ad credendum in fauorem ſuum; ſed ad euitandum præiudicium mariti ſic, reddere debet, & non exigere, arg. cap. inquiſitioni. de ſent. excom. & cap. dominus. de ſecun. nupt. cum concordia illorum noſtra relata ſupra eod. cap. num. 54. & 55.

Quinto

Digitized by Google

78 Quinto, quod peccat, qui ficte contrahit matrimonium cum aliqua legitimis verbis; protestatus prius, sine iusta causa per nulla verba, quæ diceret esse sibi animum cõtrahendi cum ea, quãuis eam carnaliter cognosceret, & in foro exteriori pro matrimonio iudicaretur, iuxta glos. recept. cap. tua. de spõs. quia illa protestatio, quæ facto contraria est, nil prodest. cap. cum M. & ei annot. per omnes, de cõstit. Dixi, Sine iusta causa, quia si facit iusta de causa, puta ad scandalum aliquod notabile vitandum, non peccat, neque iudicaretur matrimonium in foro exteriori propter defectum consensus, secundum omnes, arg. cap. 1. de his, quæ vi, met. ve caus.

Sexto dico peccare, qui matrimonium ob finem mortaliter malum cõtrahit; puta ad liberius adulterandum, occidẽdum, &cẽt. secundum omnes. quia quam malus est finis actus, tam malus est ille, cap. cum minister. 23. quæst. 5. vbi late nuper hoc tractauimus. Et ideo non est plusquam veniale contrahere matrimonium ob finem solum venialiter malum. Nec contrahere principaliter propter carnis delectationẽ, aut pulchritudinem, aut diuitias, aut ob alium finem, qui de se non est mortalis, est mortale; est tamen veniale, quia illa non possunt esse finis aptus matrimonij: & omnis actus directus in finẽ malum, vel principaliter in finem ineptum, est saltem venialis, ut in d. cap. cum minister. num. 30. probauimus. Nec contra sentit Palud. in 4. dist. 31. quæst. 3. quidquid dicat Ang. ut recte ait Siluest. verb. matrimonium. 4. q. 4. Contrahere vero minus principaliter ob aliquod trium prædictorum, vel ob aliud temporale, modo principaliter contrahatur propter Deum, vel quia est licitum, & honestum, nullum est peccatum, per ibidem scripta.

Septimo dicendum, quod quando de voluntate contrahentium constat, nõ refert quo ad Deum, & forum conscientiæ, quibus verbis contrahentes vtantur: quia si fuerit vtriusque voluntas contrahendi de præsenti, fit matrimonium; si vero de futuro, sponsalia tantum, argum. cap. intelligentia. ve verb. sign. cap. tua. de spons. & cap. humanæ aures. 22. q. 5.

80 Octauo, quod quamuis conueniret, vt amborum consensus simul eodẽ loco, & tempore concurreret; non est tamen necessariũ, quidquid dicat Pan. in cap. dilectus. de spons. sufficit enim vt altera pars prius, & in alio loco consentiat, & postea quouis tẽporis interuallo interiecto, altera alibi assentiat, modo prior in suo consensu perduret, iuxta Host. & Ioan. And. cap. ex literis. de spõs. Quo fit vt si altera pars vere consensum præbere t, altera autem falsè, quę post 10. 20. vel plures dies, & menses vere assentiret, permanente altera in suo consensu, verum matrimonium fieret. Consensus autẽ prioris tandiu dicitur durare, quandiu non recedit ab eo, Mai. in 4. dist. 27. q. 1. Dixi, Legitime, quia si aliquod impedimentũ subesset, quo consensus præstitus redderetur illegitimus, oporteret vt impedimento sublato, denuo ambo consentirent, perinde ac si nullo vnquam tempore contraxissent, per dicta supra eod. cap. num. 47.

81 Nono dico, peccare illum, qui excommunicatus excommunicatione maiori, aut minori, vel infectus peccato mortali, ante illius detestationẽ matrimoniũ contrahit; quia omnis excommunicatus etiã minori excõmunicatione, a percipiẽdo sacramento prohibetur. cap. si celebrat. de cler. excõ. minist. & etiã mortali peccato infectus ante pœnitentiã, cap. illud. 95. dist. vt sup. eod.

Digitized by Google

cap.num.2.dictum est, Ang. verb.matrimonium.2.§.7. Valet tamen matrimonium,cap.significasti.de eo, qui dux.in mat. Quare qui credit,aut probabiliter dubitat de excommunicatione, priusquam contrahat, quærat absolutionem, Caiet. in summa verb.matrimonium.

82 Decimo, peccare illum, qui post contractum matrimonium sciens illud non valuisse,habet rem cum coniuge, arg.cap.per tuas.2.de sym. & eorũ,quæ latius diximus in cap.si quis autem.de pœnit.dist.7.num.98.cum seq. Si autẽ dubitat,perpendendæ sunt rationes dubitandi;nã possunt esse tantæ,vt credere teneatur,& perinde se debeat habere ac si sciret;& tam paruæ, vt ad nullum effectum credere debeat; & tam mediocres, vt credere debeat ad effectum nõ exigendi,& non ad effectum non reddendi,iuxta dicta in d.cap.si quis autem. & supra eod.cap.num. 54.& seq.

Vndecimo, quod non tenetur ad credendum subesse impedimentum, eo, quod vnus testis etiam fide dignus & iuratus, & amicus, & proprius parochus id ei assereret: quia licet dictum vnius fidedigni sufficiat,vt iuste credere possit secundum glos.singu.in l.Titio fundus.ff.de condit,& demonst. non tamẽ sufficit ad inducendum necessitatem credendi; ad id enim oportet esse duos, iuxta cap.cum a nobis, de testi.Minus tenetur credere coniugi etiam cum iuramento affirmanti,se nunquam in illa cõsensisse,arg.cap.per tuas.de probat. quando cum illa contraxit, & præsumere potest mentiri nunc eum, qui se tũc mentitum fatetur. Si tamen leuiter credit, nec petere, nec reddere debitũ potest, durante illa credulitate; quam tamen leuiter conceptam,leuiter deponere potest,reuocante coniuge suum dictum, vel habito illo pro mendacio, pro quali haberet Ecclesia, vel ob alia indicia, iuxta mentẽ Richar. in 4.dist.27. ar.1.q.4.Ang.verb.Matrimonium.2.§.14.Silvest.verb.Matrimonium.4.q.2.

83 Duodecimo, qui iussus sub pœna excommunicationis, non denunciat impedimentum,q̃ scit subesse inter volentes contrahere,arg.cap. 2. de maior. & obed.Modus autem denunciandi impedimentum saltem occultum, quod ex peccato nascitur,est, vt prius de illo secreto impedimento moneat, vt ab illo matrimonio desistat,& si noluerit desistere,denunciet superiori,aut alteri,qui impedire potest,quamuis probare non possit. quia ad impediendũ matrimonium nondum contractũ testimonium vnius solius sufficit,cap. præterea.2.de sponsa.vt diximus in cap.sacerdos.num.27.de pœnit.dist.6. contra Maio.in 4. dist. 21. sed si satis intelligit ex sua denũciatione magnum scandalum sequuturum,quamuis probare possit,ad denunciandum non tenetur, iuxta Adrian. in 4.de confess.q.5.dub.7. vt latius diximus in repet.cap. inter verba.11.q.3.

Decimotertio,quod quãdo vnus solus siue sit proprius sacerdos, siue alius quilibet,scit aliquos iuste ob iustam ignorantiã impedimenti cõiugatos,neutri parti dicere debet,etiam si ei fides sit habenda. Tum quia ex eo nullum cõmodum sequitur,& magnum incommodum sequi potest, cũ illi non peccent; & fortassis alteruter eorum hoc rescito,vellet cum scandalo alterius separare. Tum quia nemo tenetur alium suum errorem admonere, quando est error facti,vel iuris humani,quod regulariter a vulgo ignoratur, & nullũ tertij præiudicium redundat,argu. notator. in §.notandum. 1.q. 4.& in cap.ignorantia.de reg.iur.lib.6.& eorũ,quæ trad.Adrian.in 4.de cõfess.q.5.dub.7. col.3.

Digitized by Google

& nos in dicap. si quis. de Pœnit. dist. 7. num. 66. monstrando veritatem intellectus Innoc. contra communem cap. quia circa. de consang. & affinit.

De Benedictione nuptiarum.

De benedictione nuptiarum dicendum primo, peccare illum, qui benedicit secundas nuptias solleni benedictione sacerdotali, quæ intra missam fit; vel qui suscipit illã credens, vel credere debens, non debere benedici, per cap. primum. & vlt. de secun. nup. Secundo dico decerpisse me quædã de hac re ex parergo quodã notabili, q̃ communicauit mihi Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Iulius Antonius Sanctorius, tit. S. Bartholomæi in Insula, S. Seuerinæ vulgo nuncupatus, libertate animi, eruditione, omnigenaque virtute, præsertim iustitia, constantia, zelo fidei, & sanctæ Sed. Apost. omnibus clarissimus; mihi vero cum multis alij nominibus, tũ etiam q̃ magna pars fuerit, vt huius Enchiridij, siue Manualis traductionem ipse facerem, quid ignominiæ (quã alij nomini meo iniussissent,) obuiarẽ, obseruandis. Quorum primum est; nuptias primas benedicendas, cap. nostrates. & cap. sponsus. 30. q. 5. vnde Cõc. Trid. sess. 24. cap. 1. de refor. matrim. hortatur contrahentes matrimoniũ, ad benedictionẽ suscipiendã, ante consummationem eius; vbi ponderãdum est, q̃ hortatur, & non præcipit, per quod significat id esse de consilio, & ita non esse peccatũ ante illam consumare, etiã prima vice, nec exigendo, nec reddendo, nec vbi est consuetudo benedicendi, nec vbi nõ est. Tũ per rationes Caiet. 1. Tom. tract. 13. Tum per §. fi. prædicti cap. nostrates. qui expresse habet id non esse peccatum, significans nec veniale quidẽ esse, quidquid Caiet. absq; necessaria ratione ibi dicat, modo id fiat sine contemptu. Omissio enim cũ illo etiã mortalis esset, qualis est omissio cuiuslibet cõsilij euãgelici, iuxta gloss. sing. cap. quis autem. 10 dist. Secundum, iure communi nullas secundas nuptias esse benedicendas. cap. 1. & cap. vir. de secũ. nup. cuius ratio nõ est illa quã dat gl. illius, scilicet, q̃ sacramentum nõ debet iterari. Tum quia hæc benedictio est quid sacramentale, & non sacramentũ per dicta supra eod. nu. 1. & 2. Tum quia sacramenta non imprimentia characterem iterabilia sunt, vt ibidẽ dicitur; nam & matrimonium, q̃ sacramentum est, iteratur, cap. aperiãt. 31. q. 1. & etiã Extremaunctio, quam verũ sacramentum esse definit Conci. Trid. relatũ supra eod. nu. 15. in quo gl. cap. quidquid. 1. q. 1. relata supra nu. 20. & per Panor. in rub. de spons. & vbique damnata errauit, quatenus dixit in matrimonio non conferri gratiam. Est autẽ ratio solida, quã sensit Mag. post Ambros. in d. dist. 42. §. fi. q̃ Ecclesia, vetuit benedictionem hanc super vllam personam reiterari: & quamuis alij alias rationes, cur id vetuerit tradãt, nobis solidior videtur esse illa, q̃ dedecere videtur, vt benedictiones sollennes rerũ & personarum, quales sunt consecratio Ecclesiæ, altaris, virginum, catechismus, exorcismus, ordinum, & aliæ similes iterentur, ne vilipendantur.

Ex quo infertur, q̃ quidquid inuoluãt aliqui, nunquã iure cõmuni scripto, secundæ nuptiæ contractæ ab vtraq; parte, vel altera prius benedicta, sunt benedicendæ per tex. irrefragabilẽ in d. cap. vir. Tũ quia si benedicerentur secũdæ, reiteraretur benedictio super vtrãque, vel super alterã. Non obstat opinio

Digitized by Google

S.Tho.in 4.dist.42. recepta per eius scholæ viros doctissimos ibi,& alibi,excepto tamẽ Soto,qui forte ne cõtradiceret S.Tho.id ibi nũ tetigit: qui debet reduci ad terminos glo. prædictæ, id est,quod habeat locũ, vbi est consuetudo. Per eã enim induci põt,vt nõ solũ cum virgo nubit viduo,quo casu ille loquitur,sed etiam cum virgo ducit viduam,vel cum vidua nubit viduo benedicatur,vel reiteretur benedictio; licet rationabilior sit cõsuetudo in primo mẽbro, quã in secũdo & in secũdo quã in tertio:quia hæc prohibitio iuris humani est,& sicut per legem,ita per cõsuetudinẽ cõtrariã tolli potest.l.de quibus. ff.de leg.cap.fin.de consuet.Nec obstat dicere, quod cõsuetudo in sacramentalibus non valet; quia quidquid dubitet Roch.cum citatis ab eo in cap. fin. de consuet. contrarium est verum, & probatur irrefragabiliter per cap. de trina.iuncta glos.de cons.dist.4.immo & cap.2.de temp.ord.ibi, *nisi consuetudo antiqua*, & glos. eiusdem: licet aliqui, tam illum, quam illam incaute pro contraria parte citent,& supra eod.cap. num.15. dictum est consuetudinem, qua alijs verbis alibi Extremaunctio ministratur,esse seruandam,sicut & alijs verbis a Græcis, & alijs a Latinis Baptismus ministratur, & alibi alijs verbis Matrimonium per sacerdotes celebratur: & in Ordinibus conferendis aliud alibi habet consuetudo extra substantialia. Infertur etiam, quod contrahentes primas nuptias, & ante benedictionem susceptam iterum contrahentes, debent benedici, quia ratio iterationis in eis cessat.

Dispensare super impedimentis matrimonij quis possit.

84 *Matrimonij omne fere impedimẽtum legis humanę, & cur Papa semper nõ tollit.*
85 *Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Episcopus.*
85 *Impedimenta dirimentia an tollat consuetudo.*
85 *Matrimonium clandestinum de licentia Episcopi hodie contrahitur.*
86 *Matrimonium impedimento sublato denuo contrahendum.*
86 *Dispensatio difficilius datur in contracto scienter, quam ad contrahendum.*
86 *Gratiam quæ taciturnitas annullat, & quæ expressio.*
87 *Dispensatio danda gratis cum aliqua trium causarum, alias non, nec cum ea in secundo, nisi cum Principibus.*

84 PRimo dicendum, quod Papa in omnibus impedimentis matrimonij iure humano inductis dispensare potest,arg.cap. cuncta per mundum.9.q.3. & cap.proposuit.de concess.præb.qualia sunt omnia prædicta impedimenta, tam dirimentia,quam non dirimentia,excepto impedimento consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes: & impedimento erroris, & iudicij, quod defectum consensus legitimi inducit, quem supplere Papa non potest, quippe qui est iuris naturalis,& diuini, vt resoluimus in cap.litteras.de restit. spol.post illum glorioſum martyrem & Episcopum Ioan. Roffensem in consilio pro Regina Angliæ, quo defendit illam religione Christiana gloriosissimã Angliæ Reginam D.Catherinam incomparabilem,incõparabilis Caroli V.amitam:& post alios antiquos,& recentiores, quos ad hoc ille copiose adducit.Tũ quia licet Leuitici 18. aliquot impedimẽta lege diuina iudiciali,

aut

Digitized by Google

aut cæremoniali introducta fuerint; quia tamen illa non erat naturalis, cessauit a Christo passo, ad quem vsque durabat, 6. dist. 8. fin. & cap. 1. de purif. post part. & ita sub lege gratiæ non ligat, vt diuina, sed vt humana renouata per sacros canones. Tum quia ratio naturalis, quæ inerat ei, ob quam conueniebat eam statui, non erat tanta, quæ sola sine vlla constitutione positiua diuina, vel humana obligaret, & ita non constituebat ius naturale, vt fusius declarauimus in rep. cap. ad hęc. not. 1. de præb. in quam cõclusionem omnes fere orbis Christiani Academiæ conuenerunt, in casu prædictæ Reginæ. Verum tamen est, quod Papa non solet dispensare in gradibus prohibitis d. cap. 18. Leuit. nisi grauissima de causa, non quia non potest, sed quia non expedit. In quam conclusionem conflandum est, quidquid quamplurimi in plurimis locis ordinarijs, & extraordinarijs scripserunt, vt in d. cap. litteras. demonstrauimus. licet enim Papa dispensare possit super prædictis omnibus impedimẽtis, super Matrimonio tamen legitime contracto, & consumato non potest, iuxta illud Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*. relatum in cap. gaudemus. de diuor. Contractum autem, & consumatum inter infideles quomodo diuidatur, vel diuidi possit dictum est supra eod. cap. num. 21. & 49. nõ autem dicitur consumatum per copulam præcedẽtem illud, sed per subsequẽtem: & idcirco antequam sequatur, religionem ingredi potest cap. verum. de conuer. coniug. De Matrimonio autem, quod præsumebatur olim per copulam consequutam sponsalia, nihil dicimus hic: quia iure nouo Concilij Trident. sess. 24. cap. 1. de refor. per solam copulam non transeunt sponsalia in Matrimonium, vt sæpe dictum est, præsertim supra eodem cap. nu. 25. & 28. & infra dicetur cap. 25. num. 144.

85 Secundo dicendum, quod Episcopus dispensare potest in impedimento a se, aut ab inferiori suo inducto, si quod tale inueniretur: immo etiam in impedimento incestus, vt supra eod. num. 75. diximus; immo, & in omnibus alijs impedimentis, quæ impediunt, & non dirimunt, iuxta mentem Palud. in 4. dist. 28. quæst. 2. & S. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 16. §. 4. exceptis votis castitatis, & religionis; in quibus etiam ipse Papa non sine magna difficultate, & causa dispensat, & licet stricto iure communi, contrarium defendi posset, eo quod inferior legem superioris nec tollere, nec moderari potest, cap. inferior. 21. distin. clem. ne Romani. de elect. & non videtur id concessum, nisi quo ad impedimentum incestus, sequor tamen eos. Tum quia ex quadam æquitate, & rationis paritate hæc concessio extendi potest ad illa. Tum quia videtur, quod consuetudo non tantum id habeat, sed quod etiam nec a Papa, nec ab Episcopo petatur dispensatio, quando cum illo impedimento aliud dirimẽs non cõcurrit: nondum enim adhuc in tanta ætate vidi, vel audiui id fieri. Votum autẽ de nõ nubendo nõ cẽsetur votũ castitatis, vt tenuimus, supra cap. 12. nu. 43. & ita seruat sacræ Pœnitentiarię prætoriũ, quidquid dicat Caiet. ibj citat. & ita in eo potest Episc. dispensare, vt in prædicto prætorio aliquãdo respõsum est.

Dubiũ aũt, an Episcopus possit dispẽsare super Matrimonio clãdestine cõtrahendo, quod cõsuetudo fere vbique habebat, sublatum est per prædictum Concilium supra relatum, quod expresse id concedit.

Tertio dicẽdũ, quod Episcopus non potest dispẽsare in aliquo impedimẽto, quod

to, quod impedit, & dirimit, secundum omnes; nisi quando impedimentum occultum est, & Matrimonium publicum, & separatio magno scandalo foret, & ad Papam, aut eius Nuntium potestatem ad id habentem confugi non potest propter magnam paupertatem, aut alia legitima impedimenta, vt affirmant Ang. & Siluest. quorum dictum primi eulgauimus Salmanticę, & propter quorum sententiam demonstratam, sed non approbatam, neque reprobatam a nobis, nonnulli Episcopi aliquoties dispensarunt, quam tamen tandem approbauimus per argumenta neruosa in cap. at si. §. de adul. de iudic. sequuti Ioan. de Lign. & Pan. ibidem.

86 Quarto dicendum, quod Matrimonium, quod est ob aliquod impedimentum nullum, non incipit valere propter dispensationem Papæ superuenientem, etiam cohabitatione, & copula subsequente: quia Papa non potest supplere cõsensum iure naturæ requisitũ, arg. §. sed naturalia. Instit. de iure natur. gẽt. & Ciui. & cap. ius naturale. 1. dist. vt tradit Pan. post Ioan. And. in cap. per uenerabilẽ. a num. 22. qui filij sint leg. & ideo necessum est, vt denuo contrahatur: quod tamen clam contrahi potest modo tradito supra eod. num. 47.

Quinto dicendum est, quod licet olim facilius dispensabatur cum impeditis, qui iam etiam scienter contraxerunt, & consumarunt Matrimonium: hodie tamen iure Concil. Trid. sess. 24. cap. 5. de reform. Matr. difficilius dispẽsatur: cuius ea de re verba sunt. *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat. Idque in eo magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consumare ausus fuerit, quod si ignoranter id fecerit, si quidem sollennitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur pœnis.* & infra. *Si vero sollennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.* Ex quibus colligitur, quod consumatio illiciti Matrimonij, quę olim inclinabat Papam ad dispensandum, hodie retrahit, quia omnis expressio falsi mouentis Principem ad gratiam concedendam, nocet; non autem, quælibet taciturnitas veri idem facientis, sed solum ea, quæ tacet verum, quod iura iubent exprimi, secundum Rot. in nou. decis. 32. de rescri. num. 5. & Bellam. decis. 698. & Feli. vbi supra. pro quo facit optime lex 2. C. de Episcop. audiẽ. cui adde idem videri dicendum de tacente ita verum, quod æquipollenter exprimit falsum: quia de æquipollentibus idem est iudicium l. fin. ff. man. qua de re posuimus exemplum in prælect. cap. si quando. de rescrip. excep. 4. de Monacho monito a Banchario, quod Papa non concederet ei gratiam transeundi ad regulam laxiorem, nisi nouerit eum habitu omisso apostatare: qui dimisso eo, vno, vel altero die, se præsentat Banchario, quo informet Papam de eius apostasia, vt moueatur, ad concedendam ei illam gratiam. is enim licet expresse non exprimat falsum, tacite tamen sic, subindicando, quod non dimiserit habitum, vt impetraret illam, sed ob alias causas, quibus multi temere dimittunt, & qui impetrat dispensationem contrahendi cum cognata, cum qua rem habuit, tacito incestu, videtur æquipollenter tacite dicere, quod non commisit illum, & ita æquipollenter exprimit falsum, & consequenter gratia efficitur nulla.

Sexto

Digitized by Google

87 Sexto dicendum, quod prędictum Concilium vbi supra præter prædicta statuit alia, in hæc verba. *In contrahendis Matrimonijs vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

Septimo dicendum, quod solas tres causas habet Curia pro iustis, ad dispęsandum etiam in quarto gradu, quæ sunt defectus dotis competentis: extinctio magnæ litis: & quod maior pars sibi parium suæ Ciuitatis, vel loci insignis, quem inhabitat, sunt ei consanguinei, vel affines intra quartum gradum: vel si est alius locus minor, si ipsa non habeat sufficientem dotem, ad nubendum extra illum. Dubium tamen est, an sufficiat defectus dotis competentis ad contrahendum cum illo, qui eam poscit: an vero requiratur defectus ad contrahendum cum quolibet sibi pari. & videtur sufficere. Tum quia beneficium dicitur incompetens vni, licet alijs multis sit competens, cap. cum adeo, iuncta gloss. de restrip. & non omnis dignus beneficio in genere, est dignus hoc, vel illo, vt sentit vterque Thom. 2.2. quæst. 63. art. 2. & pretium, quod communiter est iustum in vna prouincia, vel vno anno vnius rei, non est iustum eiusdem in aliquo particulari loco, vel mense, eiusdem prouinciæ, vel anni, vt dicetur infra cap. seq. num. 78.

De superbia, & septem peccatis capitalibus. Cap. XXIII.

1 *Virtus, vitium, & habitus quid, & quotuplex.*
1 *Actus bonus, & malus tripliciter, & quid bonus, siue ordinatus simpliciter; & quare nullus in individuo indifferens, & quis ordinatus.*
2 *Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis duplo pauciores.*
3 *Vitia capitalia, e quibus non est superbia, septem hoc verbo signata. num.* 4.

1 TRactaturi de septem capitalibus vitijs, & actibus eorum, meminerimus primo, vt supra in præludio quinto dictum est, quod aliud est habitus, aliud actus siue actio, & operatio: & quod habitus est qualitas mentis, mouens eam ad actus similes illis, ex quibus productus est: & quod est duplex, bonus, qui est virtus, & mouet ad bonos actus, & malus, qui est vitium, & mouet ad malos. & ex præludio 6. quod actus est duplex, vnus indeliberatus, & inuoluntarius, qui neque est bonus, neque malus. alius voluntarius, & deliberatus, qui est triplex, bonus, malus, & indifferens, & quod bonus est triplex; ex obiecto tantum, vt ieiunare; & ex circumstantia tantum, vt loqui ad vtilitatem proximi; & ex vtroque, vt ieiunare ad obediendum præcepto. Malus item triplex, ex obiecto tantum, vt mentiri ad vtilitatem proximi: ex circumstantia tantum, vt ieiunare ob vanam gloriam: ex vtroque simul, vt mentiri ad perniciem proximi. indifferentes autem, quales sunt innumeri, puta tacere, loqui, comedere, bibere, & similia; quæ de se nec sunt bona, nec mala: sed bene, & male fieri possunt: & tale indifferens non reperitur in individuo, iuxta doctrinam S. Thom. quam in d. prælud. defendimus ea efficaci ratione, quod si quis daretur, maxime esset, qui in nullum finem bonū, neque malum ordinaretur: sed is non est talis, quia esset otiosus, & consequenter malus, ex

defe-

Digitized by Google

defectu circumſtantiæ finis, licet ex obiecto eſſet indifferens: & quod iuxta doctrinam Dionyſij 4. cap. de diui. nom. quam potuit excerpere ex Ariſt. bonum, ſiue actus ſimpliciter bonus, & ordinatus, ſiue meritum, conſtat ex integra cauſa, id eſt ex concurſu bonitatis obiecti, ſaltem iuſtificati, & circumſtantiarum, tam finis, quam aliarum, perſonæ, loci, temporis, &c. Malum autem, ſiue malus actus ſimpliciter, & peccatum ex quocunque defectu, ſiue obiecti non iuſtificabilis, vel non iuſtificati, ſiue finis, ſiue alicuius circumſtantiæ. Dixi, non iuſtificabilis, qualia ſunt fornicari, & mentiri: quæ nulla circumſtantia poſſunt fieri iuſta. Dixi, non iuſtificati, quia frequenter obiectum actus boni ſimpliciter eſt obiectum de ſe malum: ſed iuſtificatur per circumſtantiam, qualis eſt occiſio hominis, quæ cum ſit de ſe mala, iuſtificatur tamen per culpam occidendi, & legem id præcipientem. Itaque in toto hoc capitulo per actum bonum, & ordinatum, intelligemus actum bonum vtroque modo, tam ex obiecto, quam ex circumſtantijs; qui eſt meritum de congruo, vel de condigno, & per inordinatum, omnem actum ordinato contrarium, qui eſt peccatum ſaltem veniale. Item per vitium, habitum malum, & per virtutem, habitum bonum.

2 Secundo, quod duplo plura ſunt vitia, quam virtutes: quia cuique virtuti duo vitia opponuntur, alterum per exceſſum, alterum per defectum, in quorum medio virtus conſiſtit, iuxta illud Horat. deſumptum ex Ariſt. 2. Ethic. *Virtus eſt medium vitiorum vtrinque redactum.* relatum a gloſſ. cap. charitas. 3. §. fin. de pæniten. diſtin. 2.

3 Tertio, quod ſeptem vitia, quæ vulgus ſeptem peccata mortalia appellat, ſunt ſeptem vitia principalia, quæ S. Greg. 31. Moral. & alij apte docentes capitalia appellant, non quia ſunt peiora, neque etiam quia ſemper, aut ſæpius mortalia: quia aliqua regulariter ſunt venialia, ſicut infra dicetur: ſed quia ſunt fontes particulares, ex quibus alia multa dimanent. ex quorum numero non eſt ſuperbia, iuxta S. Greg. vbi ſupra. & S. Thom. 2.2. quæſt. 162. ar. 8. & quæſt. 132. ar. 1. quinimo eſt horum ſeptem, & aliorum omnium Regina,

4 ſecundum eosdem (quamuis vulgus contra exiſtimet) pro eorum faciliori memoria retinenda hac voce (Saligia) vtens, intelligendo per litteram S, Superbiam, per A, Auaritiam, per L, Luxuriam, per I primum, Iram, per G, Gulam, per I ſecundum, Inuidiam, per A ſecundum, Accidiam. Ad quod aptior eſſet vox Sualigia, octoſyllabon; per quarum primam videlicet, S, intelligitur, Superbia omnium vitiorum Regina, & per V, Vanagloria, quę eſt vnum ex ſeptem vitijs capitalibus, & per alias ſex prædicta alia ſex, de quibus omnibus, & eorum execrandis filiabus, ordine, quo propoſita ſunt, dicemus.

De Superbia Regina omnium vitiorum.

5 *Superbia quid, quotuplex, & eius etymon.*

6 *Superbia ſola de ſe mortalis contemptum ſubiectionis Dei actu requirit.*

6 *Humilitas ad ſui eſſentiam, non requirit expreſſam ad Deum ſubiectionem.*

7 *Superbiæ quatuor ſpecies, quæ potius ſunt eius effectus, & interdum hęreſes.nu. 8.*

Super-

Digitized by Google

5 SVperbia est plurimum vsitata, & parum nota: nam multi putarunt eam esse omne vitium: quia illa est supergressio legis, quæ per omne vitium fit. Et alij ignorarunt discrimen inter eam ex vna parte, & ambitionem, præsumptionem, & vanamgloriam ex altera: adeo quod Maior in 2. dist. 42. quæst. 16. putauit, has esse species illius, quod est contra Aug. lib. de nat. & gratia, communiter receptum. alij, in quibus videtur esse vterque Thom. communiter recepti 2.2. quæst. 162. art. 5. quos in Manuali Hispano sequuti fuimus, requirunt ad eius essentiam actualem contemptum subijciendi se Deo, & legi eius: quod in præsentia non possum mihi persuadere, cum id (gratia Deo) pauci Christiani faciant, & fere omnes aliquo modo superbiamus. Quare dicendum primo, verbum, Superbire, descendere a verb. supereo interposito, b, causa euphoniæ; vnde superbia est quędam (vt ita dicam) superitio, & actus, quo quis superit, seu supergreditur aliqua: & ita superbia in genere significat omne, quod superit, seu superat, seu excellit alia, secundum glo. Isai. cap. 60. vbi superbia pro dono superante, & excellente alia ponitur. Vnde licet verbū superbus, sæpius pro elato & fastoso, & insoleti accipiatur, vt in illo Maron.

Stirpis Achillæ fastus, iuuenemque superbum.

Sæpe tamen pro nobili, excellenti, vel sublimi capitur, iuxta illud eiusdem.

Hinc populum late Regem, belloque superbum. Et illud.

Ceciditque superbum Ilion.

Secundo dicendum, quod superbia generaliter sumpta diuiditur in bonā, & malam, quod adnotauit S. Thom. vbi supra art. 1. superbia vero mala in habitum superbiæ, & actum eius. Superbia habitus definiri potest esse vitiū mouens, siue inclinans ad appetitum inordinatum excellētiæ propriæ, quatenus est excellentia. Dixi, vitium, pro genere: quia omnis superbia habitus est vitium, non contra omne vitium est superbia habitus. Est enim speciale distinctum ab alijs, vt probe docet S. Thom. vbi supra ar. 2. Dixi, appetitum, includendo amorem, & desiderium excellentiæ, vel gaudium, siue complacentiam de ea, ad notandum, quod est vitium voluntatis, & non rationis, vt mōstrat idem S. Thom. ibidem art. 3. Dixi, inordinatum, ad includendum omnem, quo appetitur excellentia de re falsa, vel vera, sed mala; vel bona in nullum finem, vel malum, aut vanum relata, vel maior merita: & ad excludendum ordinatum, qualis est solus ille, quo appetitur excellētia de re vera, & bona, & in finem bonum directa, & non maior merita: illa enim non est actus superbiæ, sed modestiæ: qualis est appetitus excellentiæ meritæ, siue debitæ scientiæ, virtuti, viribus, & arti, quibus quis secundum rectam rationem alteri vult præstare, iuxta S. Thom. vbi supra ar. 6. Dixi, excellentię proprię, quia illa est obiectū actus eius. & non addidi, *ad superandum alium*; quia id non est necessarium: sufficit enim velle excellētiam propriam immeritam, vel meritam modo immerito sine actuali relatione præferendi se proximo. Dixi, quatenus est excellentia; quia appetitus eius, quod re vera est excellentia quædam, sed non appetitur eo respectu, quod est talis, sed alio, non superbia, sed aliud vitiū circa quidem honores, ambitio; circa potestates, præsumptio: circa gloriam, vanagloria, & circa alia aliud: hæc enim, & id genus alia possunt considerari alio
6 respectu, quam excellentię, licet in se sint veræ excellētiæ. Et ita ad essentiā superbiæ

perbiæ non requiritur actualis contemptus Dei, nec legis eius, nec renutus ſe ſubijciendi eis, nec defectus proximi, magis quam in alijs vitijs, quæ non inclinant immediate ad illa.

Nec obſtat prædicta doctrina S. Thom. quia probe ſaluari poteſt in ſuperbia, quæ de ſe eſt peccatum mortale: non autem generaliter in omni ſuperbia. Sic nec videtur verum illud Caiet. eum, qui propriam excellentiam inordinate amat, ſine actuali contemptu diuinæ ſubiectionis, non eſſe formaliter, & directe ſuperbum: eſt enim formaliter ſuperbus, ſed non illa ſuperbia, quæ de ſe ſit mortalis: & ita non omnis ſuperbia directe auertit a Deo: ſed ſola ſupradicta, quam diximus eſſe de ſe mortalem, de qua intelligitur etiam gloſſ. Pſal. 118. allegata per S. Thom. quatenus habet, ſuperbiam ex ſe maius peccatum eſſe omnibus alijs. quæ omnia ideo tam accurate dixi, ne plurimi continua ſuperbia laborantes nos excuſemus ab hoc vitio, dicentes, nos nullam excellentiam cupere cum actuali contemptu ſubiectionis Dei, & eius legis: cũ quo certe paucissimi Chriſtiani eam cupiunt: & ne plurimos humiles ſua laude priuemus, qui frequentiſſime actum humilitatis faciunt, non ſe ſubijciendo expreſſe Deo, vel legi eius: qualis tamen non eſſet ille; quia cum ſit contrarius ſuperbiæ, oporteret eum circumſtari ſubiectione actuali, ſi ſuperbia ei contraria requireret, & expreſſum cõtemptum, & renutum huiuſmodi ſubiectionis. quare ſicuti humilitatis actus eſt ſubijcere ſua bona naturalia minora bonis naturalibus maioribus: & ſua dona minora diuina maioribus donis diuinis alterius: & ſua bona omnia naturalia diuinæ gratiæ alterius non ſe ſubijciendo expreſſe Deo, vel legi eius: immo ſine vlla eorum memoria expreſſa, vt ſatis colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 162. art. 1. licet in ar. 2. aliud videatur ſentire: ita ſuperbiæ actus eſt præponere quẽ ſua naturalia bona minora maioribus naturæ bonis alterius: & ſua minora dona diuina maioribus diuinis alterius: & ſua etiam bona naturæ gratiæ diuinæ alterius; licet non faciat id cum expreſſo contemptu Dei, vel legis eius. & ſicut remere excellentiam, quia recta ratio id dictat, ſine vlla actuali memoria Dei, eſt actus humilitatis: ita appetere excellentiam immeritam, ſine vlla actuali memoria Dei, eſt actus ſuperbiæ.

7 Tertio dicendum, quod ſpecies ſuperbiæ ſunt quatuor, ſecundum S. Greg. in lib. 23. Moral. declaratum a S. Thom. vbi ſupra art. 4. prima eſt putare habere a ſe ipſo ſolo bona naturæ; qualia ſunt ingenium, intellectus, memoria, vires, pulchritudo, &c. aut bona fortunæ; qualia ſunt diuitiæ, honor, potentia, &c. aut bona ſpiritualia; qualia ſunt gratia, ſcientia, prophetia, facundia ad prædicandum, & legendum, &c. quorum nulla habet a ſe ipſo, ſed omnia ſunt ei data a Deo. Secunda agnoſcere quidem illa a Deo ſibi data, nõ tamen gratis, ſed ex iuſtitia, ſcilicet ieiuniorum, precum, eleemoſynarum, & id genus aliorum. Tertia, arrogare ſibi bona, quæ non habet, cuiuſcunque ordinis illa ſint. Quarta contemnere alios inordinate, aut velle, vt ſibi ſubmittantur, quamuis eum præcedant. Aduertendum tamen huiuſmodi falſa iudicia non eſſe immediatas ſpecies ſuperbiæ: ſed illius effectus; quia hæc conſiſtunt in intellectu, & ratione: illa vero in voluntate, quæ illis infecta iudicium corrumpit, efficitque, vt falſum iudicet verum. Corrumpit, inquam, eo quod

ipſius

Digitized by Google

ipsius excellentia maior esset, si ita se res haberet: maius enim est ex se habere, quam ab alio, vel suis meritis, quam dono, vel magna, quam parua, vel maiora, quam alij, vt probe declarauit S. Thom. vbi supra art. 4.

8 Circa quæ peccat mortaliter primo, qui appetit propriam excellentiam cum actuali contemptu diuinæ subiectionis, vel legis eius: aut cum voluntate se Deo præponendi per dicta num. 6.

Secundo, qui adeo amat propriam excellentiam, vt iudicet esse vera quatuor prædicta quæ sunt falsa, vel aliquod illorum deliberate, aduertenter, & in specie: quia quadamtenus, licet non actualiter, videtur contemnere subiectionem Dei, & legis eius. Dixi, deliberate, & aduertenter: quia secus si id primo motu passionis, vel per incogitantiam ita iudicaret, secundum S. Thom. vbi supra communiter receptum. Dixi, in specie: quia credere id in genere deliberate, & aduertenter, non est actus superbiæ, sed infidelitatis, secundum S. Thom. in d. art. 4.

Tertio peccat, qui appetit inordinate excellentiam, vel de illa inordinate gaudet, aut lætatur, sine actuali quidem contemptu subiectionis Dei, & eius legis: sed cum notabili irreuerentia eius, vel damno proximi, ex eo resultante: quia hoc mortale est per supra sæpius dicta.

De vanagloria.

9 *Bona honoraria quot, & quæ; & appetere illa de se non malum.*
9 *Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, quid.*
10 *Gloria vana quid, quot, & quę filiæ eius. & 11. & 12.*
11 *Præsumptio quid, & quæ mortalis. & 14.*
11 *Ambitio quid, & quæ mortalis. & 15.*
11 *Pertinacia quid, & quæ mortalis. & 31.*
11 *Discordia quid, & quæ mortalis. & 33.*
11 *Contentio quid, & quæ mortalis. & 34.*
13 *Laude falsa, vel alias inordinata gaudere non semper malum.*
13 *Finis aptus spiritualium nil temporale est. & 15.*
14 *Iurisdictionem alienam vsurpare mortale.*
14 *Gratiam, vel gloriam æternam, suo arbitrio posse quari, præsumptio.*
15 *Beneficia incompatibilia, vel plura, quorum vnum sufficit, non licent.*
15 *Beneficium appetendo quomodo quis peccat.*
16 *Iactantia filia prima vanæ gloriæ, quid, & quæ mortalis.*
17 *Inuentio nouitatum secunda filia vanæ gloriæ, quid, & quando mortalis. & 18.*
18 *Vestitus qui licitus, qui venialis, & qui mortalis. & 19.*
20 *Ornatus, fucus, fictio, & auctio pulchritudinis quæ mortalia.*
21 *Confessarius dubius, an confessa sint mortalia, quid faciet.*
22 *Ornans se, vt in coniugem appetatur, vestiens veste incongrua sexui quis peccat.*
22 *Vestiens se habitu religioso, quis mortaliter peccat. & 23.*
24 *Curiositas quid, & quod semper est peccatum, & quando mortale. & seqq.*
30 *Libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris.*

9 PRimo præsuppono Summatim quędam, quæ late tractaui in cap. inter verba. 11. q. 3. concluf. 4. & nuper in cap. cum minister. 23. quæst. 5. num. 47. quod bona honoraria sunt quinque, scilicet laus, honor, fama, gloria, & reuerentia; & quod laus est sermo elucidans magnitudinem alicuius virtutis, nu. 47. & quod honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium alicuius excellētiæ absolutæ. num. 48. & quod fama est attestatio popularis de re aliqua. & nu. 49. quod gloria est clara cum laude notitia: & quod reuerentia est animi reputatio, qua bonitas alterius magnifit. & num. 50. & 51. quod hæc quinque conueniunt, primo, quod frequenter alia pro alijs accipiuntur. Secundo, quod nullum eorum est virtus intellectualis, vel moralis. Tertio, quod sunt maiora bonis pecuniarijs. Quarto, quod appetitus, vel contemptus horum quinque suapte natura, neque est bonus, neque vitiosus, sed indifferens: bonus quidem, quum est ordinatus, malus quum est inordinatus. Quinto, quod appetitus eorum, etiam inordinatus, regulariter est venialis: in quinque vero casibus mortalis, secundum communem, quos ibi num. 56. reduxi ad tres, scilicet cum habetur de malo mortifero, vel de alio, in quo finis vltimus constituitur, saltem ad effectum frangendi legem ad mortale obligantem: vel in finem aliqué mortalem referendo, & quod contemptus eorum inordinatus regulariter est venialis: mortalis autem, cum contemnitur laus de gratia Dei gratum faciente manans: vel in eo finis vltimus constituitur, quod *nonnulli philosophi* fecerunt: vel in finem mortaliter malum refertur.

Secundo præsuppono, quod appetitus, & contemptus horum quinque ordinatus, est, quo appetitur aliquod horum de re vera, & de se bona, vel indifferenti in finem bonum directa, non nimium, nec maius quam eius bonitati debetur, nec tamquam testimonium certum, & diuinum; sed tamquam humanum incertum: & contra appetitus eorum inordinatus est ille, quo appetitur aliquod horum de re falsa, vel mala, vel indifferenti, in vanum, malum, aut nullum finem relata: vel de bona maius, quam eius bonitati debeatur, vel tamquam testimonium veritatis certum, vt diuinum, & plusquam humanum, vt ibidem num. 338. diximus ex mente S. Thom. 2. 2. quæst. 141. ar. 1. & de malo. quæst. 6. & Abulen. super Matth. cap. 6. q. 3. adiunctis eis, quæ idem S. Thom. dixit 1. 2. quæst. 18. ar. 2. 4. & 9.

10 Tertio præsuppono, quod vanagloria pro habitu malo, est vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloriæ, secundum mentem S. Thom. communiter recep. 2. 2. quęst. 142. art. 4. Dixi, appetitum, ea ratione, qua in definitione superbiæ, supra num. 5. Dixi, inordinatum, quia ordinatus ad virtutem pertinet. Dixi glorię, ad differentiam superbiæ, ambitionis, præsumptionis, & aliorum vitiorum, quæ licet inclinent ad appetitum inordinatum aliquorum, quæ pariunt gloriam: non tamen immediate inclinant ad eius appetitum, nec ad alia, eo respectu, quo pariunt gloriam: sed alijs, vt supra dixi de superbia, & mox dicam de ambitione, & præsumptione. vanagloria vero pro actu est appetitus inordinatus gloriæ per quem generatur, & augetur vanagloria habitus, ex quo vicissim generantur actus similes illis, ex quibus illa est nata.

11 Quarto, quod vanagloria est vitium capitale, & parens aliorum vitiorum, quæ

Digitized by Google

quæ eius filiæ nuncupantur: quia illa vitia dicuntur esse filiæ alterius, quę se ad finem illius principalem dirigunt, & septem alia vitia sunt, quæ ex se tendunt in manifestationem gloriæ, quæ est finis illius; scilicet iactantia, quę inclinat ad declarandam inordinate verbo propriam excellentiam. inuētio nouitatum, inclinans ad ostendendam inordinate eandem veris factis, laude vera, vel vana dignis. Hypocrisis, quæ ad idem, falsis factis, inclinat. pertinacia, ad inordinate ostentandum iudicium inclinans. discordia inclinans ad inordinate ostendendum nostram voluntatem, voluntati alterius præstare. Contentio, inclinans ad inordinate altercandum. Inobedientia inclinans ad inordinate renuendum iussa, saltem quatenus iubentur.

Quinto, quod præsumptio, & ambitio a vanagloria differunt; & non sunt eius filiæ, sed sociæ, magnanimitati contrarię, secundum S. Thom. vbi supra. Præsumptio enim est vitium inclinans ad appetitum inordinatum eorum, quę vires, vel merita excedunt. Ambitio vero vitium inclinans ad inordinatum honoris appetitum.

12 Ex quibus infertur, quod peccat mortaliter primo, qui gloriam, laudem, aut famam appetit de re aliqua, quæ est peccatum mortale; puta ex duello, occisione, mutilatione, vel percussione iniustis in finem mortaliter malum directis: aut constituit vltimum finem in aliqua gloria famæ, vel laude, vel pro ea adipiscenda, vel non amittenda proponit frangere aliquam legem ad peccatum mortale obligantem; vt faciunt mulier, quæ ne infametur, stupro consentit; & iudex, qui ne officium perdat, vel vt aliud consequatur, iniuste iudicat: & concionator, qui ne pulpitum amittat, tacet vera, de præcepto dicenda, secundum omnes, vt vbi supra num. 341. & seq. late dixi. Appetere autem gloriam inordinate de alijs, quæ non sunt peccata, aut non nisi venialia, nec directa in finem mortalem, aut non est peccatum, aut solum veniale.

13 Secundo peccat, qui se, vel alium laudat de aliqua re, mortaliter mala, vel falsa, aut vera, & non mortaliter mala: causam tamen præbens probabilem & verisimilem damni notabilis cultus Dei, aut boni proximi, asserendo se, vel alium bonum sacerdotem, bonum confessarium, bonum iudicem, bonū medicum, bonum præceptorem, cum esset malus, aut certe non tam bonus, cum obligatione restituendi damni, si quod intulit, arg. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Dixi, damni notabilis: quia alias tātum venialiter peccaret, vt dixi vbi supra numero 137.

Tertio peccat, qui falsę laudatus, sciens, & aduertens inde aliquod dampnum notabile insequuturum, non contradicit, saltem quantum oportet, ad illi obuiandum; quamuis regulariter neque approbatio explicita, neque tacita falsæ laudis erit plusquam venialis, si fuerit de re bona, aut saltem non, nisi venialiter mala. immo non est peccatum, sed virtus audire sine contradictione falsam laudem, modo ea non delectetur eo respectu, quo est falsa, vel laus, mēdacium, aut adulatio; alioquin esset saltem veniale, cap. primū. 22. q. 2. cap. super eo. de vsur. vnde, qui de aliqua virtute, ad suū statu necessaria falsę laudatur, vt cum vxor occulte adultera de fidelitate laudatur, eam neq; approbare, neq; reijcere debet: immo neq; peccat falsę laudatus, eo quod gaudeat laudari, non ob falsam laudem: sed quia per opinionem, quam habet alij de virtute

ture suo statui necessaria, euitatur scandalum, vt vbi supra nu. 137. diximus.

Quarto peccat, qui res principaliter institutas ob honorem Dei, & cultum eius, & salutem animarum, principalius, vel æque principaliter ob vanam gloriam facit: quale est concionari, missam celebrare, precari, & id genus alia, secundum Abul. super Matth. cap. 6. quæst. 3. & Angel. verb. vanagloria. quod post alios vbi supra nu. 347. relatos efficaciter cõfutauimus, & in d. cap. cum minister. nu. 63. dicentes solum esse veniale. Nullum autem peccatum, immo meritum est facere illa principaliter propter Deum, vel quia sunt honesta, & sancta: & secundario propter gloriam, vel laudem humanam in finẽ aptum relatam, per ibi dicta post S. Thom. 2.2. quæst. 132.

14 Quinto, qui præsumit cum notabili irreuerentia Dei, vel damno notabili proximi spirituali, vel corporali; honorario, vel pecuniario, exercere officium, nesciens illud exercere, vtpote concionando, consulendo, medicando, vt nos post S. Thom. 2.2. quæst. 117. in d. cap. inter verba. nu. 100. cum sequen. latius tractauimus: quamuis non sit, nisi veniale illud exercere absque irreuerentia, & damno notabili proximi.

Sexto peccat, qui aliena iurisdictione vtitur, aut sua extra suum territoriũ. S. Thom. 2.2. quæst. 60. art. 6. vel absoluit a peccatis, a quibus non potest: aut dispensat, vel commutat vota sine auctoritate ad id sufficienti, secundum S. Ant. in 2. par. tit. 3. cap. 6. §. 4.

Septimo, qui confidit se gloriam æternam sine meritis *consequuturum*, aut meritis sui liberi arbitrij, absque gratia Dei cap. placuit. cum duobus seq. de conse. dist. 4. quamuis sperare, se (etiam de condigno) gloriam æternam cum auxilio diuinæ gratiæ adepturum, est meritum, & actus spei virtutis Theologicæ, secundum S. Thom. recep. 2.2. quæst. 17. art. 1.

Octauo peccat, qui confidit gratia Dei se priuatum non iri, nec punitum, quantuscunque peccator sit, asserens paradisum hominum causa paratum, & non bestiarum, iuxta Rich. in 3. dist. 31.

Nono peccat, qui non abstinet ab occasione, qua semel peccauit mortaliter, associando, videndo, vel alloquendo aliquem; & postea non abstinet ab ea, secundum S. Ant. vbi supra. Quod est verum, si propter suam inconstantiam, vel fragilitatem probabiliter putat se succubiturum: alioquin non, nisi vt plurimum venialiter, si aliqua de causa ad id redeat, vt diximus vbi supra num. 433. cum seq. & latius supra cap. 3. a num. 5.

15 Decimo peccat, qui ambit honorem de re, quæ est peccatum mortale, aut ad committendum mortale, aut in eo vltimum finem ponit, aut ita appetit, vt malit mortale aliquod committere, quam eum amittere, vel non adipisci. Quod est frequens in ambientibus, præsertim per concursum, & oppositionẽ, cathedras, beneficia, officia, collegia, collationes, præsentationes, nominationes ad illa, secundum omnes: quamuis alias, regulariter, appetitus inordinatus honoris nõ excedat metas culpæ venialis, vt latius dixi vbi sup. n. 340.

Vndecimo peccat, qui appetit, vel accipit plura beneficia incompatibilia, sine iusta dispensatione, cap. de multa. de præb. aut plura compatibilia, quam quæ ad suam honestam sustentationem sufficiunt, iuxta glo. sing. receptam in cap. dudum. 2. de elect. quæ in ius redacta videtur per sanctum Conc. Triden. sess. 24.

Digitized by Google

sess. 24. cap. 17. de reform. per quod videtur sublata moderatio Cardinalis in clem. gratiæ, de rescrip. quatenus inquit, illam glo. procedere solum in eo, qui capit plura beneficia (quorum vnum ei sufficit) ad viuendum fastuosius, vel ad thesaurizandum, & non in eo, qui quærit illa ad faciendum largiores elemosynas, & alia opera pia largiora, quę sequuti fueramus in repet. cap. ad hęc. de præb. sed postea in Miscell. de Orat. Miscell. 65. nouę concludi, quod prędicta opinio Card. non habet locum quoad hoc, vt quis plura beneficia (quorum vnum sufficit) possit obtinere, sine dispensatione, sed sic, quoad hoc, vt possit dispensari iuste cum eo, qui non vt fastuosius viuat, vult illa, sed solum ad faciendum plura opera pia, in quæ sola impendit redditus eorum, viuendo ex solo reditu beneficij sufficientis.

Duodecimo peccat, qui accipit beneficium Ecclesiasticum spirituale principaliter propter honorem, aut vtilitatem temporariam, secundum S. Anto. 2. par. tit. 3. cap. 5. §. 4. Quod limito procedere in eo, qui est no indignus ob ignorantiã, vel alium defectum: nã supra eod. cap. nu. 13. diximus, q talsũ est esse mortale facere ordinata ad cultum diuinum principaliter ob bona temp.

Decimotertio peccat, qui quærit officium aliquod, nesciens exercere illud, secundum S. Ant. vbi supra §. 5. & pr. bat. idem iuris. §. 4. ff. ad l. Aquil. & cap. non est putãda. 1. quæst. 1. Quod non procedit in eo, qui quærit illud fide bona, & animo vtendi consilio peritorum, quando fuerit ei necesse, & credit se habiturũ opportunitatem vtendi illo, arg. l. clari iuris. C. de iud. & cap. statutum. S. assessorem. iuncto principio, de rescrip. lib. 6. quod frequens est in omnibus oppidis, & pagis, quibus iudices ignari iuris præficiuntur.

16 Decimoquarto peccat, qui per iactantiam, quæ filia primogenita vanęgloriæ est, se, aut suos laudat, cum irreuerentia notabili Dei, aut cum iniuria, vel scandalo proximi notabili, vt Pharisæus, qui dixit, *Non sum sicut ceteri homines, nec sicut iste Publicanus.* aut cum notabili damno proximi, puta asserendo falso se, vel aliquem suorum esse magnum aduocatum, magnæ sanctitatis, &c. alias enim solum est veniale, iuxta S. Thom. recept. vbi supra, Alex. Alex. 2. par. tit. de iactantia.

17 Decimoquinto peccat, qui per inuentionem nouitatum, filiam secundam vanęgloriæ, adinuenit nouas epulas, nouas vestes, noua exercitia, & ludos: aut alia noua de se mortalia, aut in finem mortalem directa: aut in iacturam notabilis cultus Dei: aut boni alieni publici, vel priuati, iuxta mentem omnium. Idem de illo, qui vtitur vestitu, aut ornatu, animo pelliciendi aliquem ad sui concupiscentiam mortalem, licet ea non sequatur, iuxta S. Thom. 2. 2. quæst. 169. art. 2. quia finis mortalis est, & ad minimum tam malus est actus, quam eius finis, cap. cum ministeri. 23. q. 5. & quæ ibi late dixi post eundem S. Thom. recept. 1. 2. quæst. 10. art. 4. & 6. idem item de illo, qui ea semente quouis ornatu ornat, vt non desisteret ab eo, etiam si vetaretur aliqua lege ad mortale obligante, ob vanam, quam de eo capit delectationem. Tum quia contra charitatem Deo debitam facit, & consequenter peccat mortaliter, S. Thom. 2. 2. quæst. 24. art. 10. & 11. Tum quia omne peccatum per eiusmodi complacentiam fit mortale; de tali enim complacentia, & non de qualibet alia debet intelligi illud B. Aug. relatum in cap. vnũ. §. crimenis. 25. dist. *Nullum peccatum*, inquit,

inquit, *veniale est, quod non fiat crimina le, dum placet.* Idem de illo, qui ob ornatum omittit adimplere præceptum, vt qui ob eū omittit missam die festo. cap. missas. de consec. dist. 1.

18 Nemo tamen peccat ornando se etiam splendide pro sui status decentia, & more regionis, modo id bono fine faciat: immo meretur, licet alius, vel alia ad ejus concupiscentiam per accidens alliciatur, arg. cap. quisquis. 41. distin. cap. quæ contra mores. 8. dist. solumque venialiter peccat, qui etiam si sit religiosus, vel religiosa, se moderate ornat, ob solam vanam leuitatem, ostentando suam pulchritudinem, & elegantem corporis habitudinem, & compositionem absque alio fine, vel circumstantia mortali; immo etiam si notabiliter modum excedendo id faceret, vt egregie adnotauit Caiet. 2. 2. quæst. 169. art. 1, & merito, quia licet id sit contra virtutem: non est tamen magis contra

19 charitatem Dei, proximi, vel propriam, quam prodigalitas, quæ de se non est mortalis, vt infra dicetur, licet sit contra virtutem liberalitatis. nec mortaliter peccat, quamuis sic venialiter, qui contra morem se ornat, modo id non vetetur lege aliqua ad mortale obligante, nec consuetudine illi æquipollente. nec qui se ornat splendidius, quam status suus requirit, nisi id esset in causa non soluendi debita, vel non præbendi alimenta, cui præbere obligatur, etiam si ob id alius ad mortaliter peccandum moueatur: quia eiusmodi actus sua pte natura, vt plurimum ad solum veniale mouet; & ita, qui ob id mortaliter peccat, sua prauitate motus sic peccat, ex mente Caiet. in d. quæst. 169. art. 2. quem sequimur. quamuis in hoc, & nonnullis alijs, de quibus statim dicetur, Silu. verb. ornatus. & nonnulli alij contradicant: quia non satis, vt dixit Caiet. naturam peccati mortalis perpenderunt. neque etiam fœminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur absque alia mala intentione mortali, secundum eundem: quia id nullo iure naturali diuino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur. nihil enim aliud est hoc, quam pulchritudinem ostendere, quæ, quamuis summa esset, non tamen adeo incedit, vt ea, cui inest, dicatur peccare, eo quod alius per eam mortaliter peccet: quod ille ibidem neruose probat, & deduci potest ex his, quæ de occasione vitanda, dicta sunt in cap. 3. supra eod. quamquam consuetudo hæc digna sit vt a locis, in quibus est, paulatim extirpetur. vestire se tamē adeo tenui veste, vt pudenda traluceant, est mortale tam viro, quam fœminæ. quia eiusmodi nuditas per se ad luxuriā mortalem prouocat, quod non facit pectorum nuditas, quæ per se solam pulchritudinis ostensionem respicit.

20 Non est tamen de se mortale, augere, & fingere pulchritudinem maiorem, quam insit, ornato, & fuco: licet sit quædam species mendacij operis, nisi ob luxuriam, vel alium finem mortalem id fiat, secundum S. Thom. 2. 2. q. 169. ar. 2. ad 3. quamuis sit graue veniale, sicut diximus in cap. fucare. de cons. dist. 5. nisi fiat ad deformitatem aliquam obtegendam, iuxta eundem S. Thom. nullum item est peccatum crinibus, siue capillis alienis vti ad commodum ornatum: sicut nec lana aliena, aut lino terræ vti ad se commode vestiendum: quia de similibus idem iudicādum cap. dudum. 2. de elect. & l. illud. ff. ad l. Aquil. quamuis esset peccatum veniale vti eis fingendo esse proprios; quippe, quod

21 esset mendacium operis, iuxta dicta in cap. 18. supra nu. 5. Et vt confessarius absci-

21 absoluere debet, quem videt, non nisi venialiter in hoc peccare: sic etiam absolutionem negare non debet ei, de quo intelligere nequit, an venialiter, an mortaliter peccet: quamuis persuadere illi non possit, vt ab eo temperet, quia se mortaliter peccare non credit: nec persuadeat ei esse mortale, quod forte tale non est, ne postea id faciens, quamuis non sit mortale, peccet mortaliter, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 4. cap. 3. Ros. verb. ornatus. §. 7. Siluest. eod. verb. quæst. 9. Nostro tamen iudicio cautius ageret resoluendo se prius perse, vel alios, an sit mortale, necne; & postea impartiretur, aut negaret absolutionem, per ea, per quæ, in cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. num. 130. diximus peccare iudicem, qui iudicat, antequam dubietatem animi deponat: aut certe ei persuadeat, antequam eum absoluat, vt proponat ab illo abstinere, si per viros idonea scientia, & conscientia præditos mortale iudicetur: alioqui enim (ni esset valde doctus) non habet sufficientem contritionem, aut attritionem.

22 Decimosexto peccat monialiter, quę monialis, vel inhabilis ad contrahẽdũ aliquibus id scientibus, se illis conspiciẽdam offert; quo ab illis in vxorem sine iusta dispensatione expetatur: quia peccato mortali alieno consentit. Sed quæ ad nubendum est idonea, licet nubere nolit, immo castitatem, aut religionis ingressum secreto vouerit, licite sui conspectum facere potest, & se ornare, & velle, vt ab aliquibus in vxorem appetatur, quo in alijs rebus sibi, vel suis faueant, aut ob alium bonum finem. quia id nullo iure diuino, vel humano prohibetur, & consequenter non damnandum, cap. consuluisti. 2. q. 4. Nullatenus etiam peccat fœmina, quæ veste virili se vestit, nec vir qui fœminea iusta de causa; veluti ne ab inimicis agnoscatur: aut quia alia veste caret, vel ob honestam sui, aut alterius oblectationem, secundum S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3. neque plusquam venialiter, si ob leuitatem id faciat, absque alio fine, & circumstantia mortali, iuxta Caiet. ibidem.

Decimoseptimo peccat, qui vestit se habitu religionis in opprobrium illius, aut vt eo ad turpia personatus siue laruatus, aut sine larua vtatur, argu. cap. cum decorem. de vit. & honest. cleric. & auth. de sanct. Episc. §. fin. coll. 9. secus tamen si ad solam leuitatem, aut ad oblectationem, absque malo fine eo vtatur: modo nullum inde opprobrium notabile religioni, vel alicui proximo contingat.

23 Porro curiositas, quæ satis cognata videtur huic secundæ filię vanę gloriæ, est vitium mouens ad nimis, vel immoderate sciendum, ex mente S. Thom. 2. 2. quæst. 167. & S. Ant. 2. par. tit. 7. cap. 7. §. 2. & semper est peccatum saltem veniale, cap. nonne. 37. dist. siue quis ita scire velit, per aliquem quinque sensuum exteriorum, siue interiorum, siue per intellectum: quia est contraria virtuti studiositati, de qua S. Thom. 2. 2. quæst. 166. & rationi repugnat. Mortale vero tantum, quum aliqua circumstantia mortalis ei adiungitur, secundum eundem, d. quæst. 167. art. 1. & Caiet. in summa verb. curiositas. vt quum quis scire cupit aliquid, transgrediendo aliquam legem ad mortale obligantem, aut ob finem mortaliter malum, se, vel alium obijciendo periculo probabili perdendę salutis animę, vel corporis: vel proximum notabili damno honoris, vel fortunarum, per supradicta, & per dicenda cap. seq. de quinque sensibus.

Digitized by Google

25 Exempla quædam vtilia, & quotidiana sunt de virgine, volente curiose nosse, quanta sit copulæ carnalis delectatio, quamuis eam experiri nolit; nam si eam experiri vellet, aliud peccatum luxuriæ, præter curiositatem committeret, Caiet. 2.2 quæst. 167. art. 2. de illo item, qui vult scire alienum peccatum consultando confessionem sacramentalem alteri factam argu. cap. omnis. de pœnit. & remiss. & de illo, qui vt discat aliquid, missam præceptam omittit; aut maleficium aliquod conficit; aut diabolo se commendat; aut eum in ma-
26 gistrum ad discendum suscipit per multa, quæ diximus in cap. nouit. de iud. not. 1. num. 12. & seq; & de illo, qui cognitionem rerum officio suo necessariarum negligit, quo non necessarias cognoscat; vt parochus, qui ob studium poëtis, vel officij mechanici, ignorat res audiendis confessionibus, vel aliis agendis, officio suo necessarias. cap. sacerdotes. 37. dist. vt diximus in Enchiridio de Orat. cap. 13. num. 175. & in d. cap. nouit. not. 2. num. 14. & nu. 15. de illo, qui vitia alterius inquirit animo eum notabiliter infamandi; facere enim id bono animo, quo præclara imitemur, aut prauа ex charitatis regula corrigamus, sine alia mala circumstãtia, virtutis actus est, S. Thom. 2-2. quæst.
27 167. art. 2. ad 4. quia id non est appetitus inordinatus, sed ordinatus. Exemplum item est de illo, qui appetit scire aliqua secreta ab eo, qui absque peccato mortali, non violando mortaliter legem naturalem, vel iuramentum, vel
28 promissionem de secreto seruando, non potest ea illi reuelare, per dicta supra cap. 12. num. 23. & cap. 18. nu. 62. Et de viro volẽte videre fœminam nudam, vel eius pudenda, & de fœmina volente videre virum nudum, vel eius pudenda, credens, aut credere debens, ex illo aspectu tali loco, & tempore habito sẽsum iri actui, aut delectationi mortali, aut pollutionem sequuturam. & de
29 illo, qui vt sciat quantam in castitate constantiam ipse, & alia habeãt, loquitur solus cum sola tempore, & loco secreto credẽs, aut credere debens, se causam fore, vt alteruter eorum alicui mortali saltem delectationis morosæ con-
30 sentiat. & de illo, qui legit, vel audit libros amorum, & gestorum lasciuorum, & luxuriosorum, credens, aut credere debens, se vel alium consensurum saltem alicui delectationi morosæ, iuxta mentem S. Isidori cap. ideo. 37. dist. & S. Ant. 2. par. tit. 3. cap. 7. §. 2. & certe e Republ. Christiana foret, ne libri Ouidij amatorij in scholis legerentur, nec Martialis, Iuuenalis, Catulli, Tibulli, Propertij, Palutij, Terentij, & alij eius generis, nisi purgati a locis libidinis incen-
31 tiuis. Et consequenter etiã Cælestina liber vulgo adeo plausibilis, nisi magna ex parte purgatus: quin & reuocarentur in scholas Grãmatices, hymni, & orationes, quas collectas vocant; Homiliæ, & authores Christiani egregie latini, qui fere soli olim in eis prælegebãtur, vt late diximus in Enchiridio de Orat. cap. 19. num. 172. & seqq. quo pueri simul cum litteris pietatem imbiberent.
32 Decimooctauo peccat, qui per Hypocrisim tertiã filiam vanæglorię modo dicto supra cap. 18. nu. 8. vel pertinaciam, quartam filiam, inordinate suã opinionem defendit in ijs, quę ad fidem Catholicam, & mores pertinent, contra communem sensum doctorum Ecclesiæ, aut in damnum iniustum proximi notabile: alias enim pertinacia est venialis, præsertim quando se continet intra metas intellectus, credendo, & operando secundum communem Ecclesiæ doctrinam, iuxta Caiet. in summa verb. pertinacia.

Deci

Digitized by Google

33 Decimonono peccat, qui per discordiam inordinatam, quintam filiam vanægloriæ, voluntati alterius non vult suam conformare circa doctrinam boni diuini, aut humani necessarij, ad salutem propriam, aut alienam, animæ, vel corporis, aut honoris, vel alterius boni proximi, secundum mentem S. Th. 2. 2. quæst. 37. art. 1. & Caiet. in summa, verb. discordia. nam solum veniale est discordare sic in alijs, etiam sub pœna venialis tantum præceptis: neque etiam veniale in eis, in quibus etiam sub pœna venialis concordare non tenetur: vt non concordare roganti, vt ambo religionem ingrediantur, aut ieiunent, &c. secundum eosdem vbi supra.

34 Vigesimo, qui per contentionem, sextam filiam vanægloriæ, contra perspicuam veritatem altercatur circa pertinentia ad sanctam fidem Catholicã, aut ad salutem animæ, aut corporis necessaria: alias enim non peccat nisi venialiter, iuxta Caiet. in summa. verb. contentio.

De inobedientia septima filia vanægloriæ.

35 *Obedientia, & inobedientia specialis, & generalis quid.*
35 *Inobedientia, quæ mortalis. & 36.*
37 *Obediendum, in quo non est superiori. & 4. seq.*
42 *Contemptus legis verus quid, & quis præsumptus.*
43 *Legis obligantis ad mortale, etiam receptæ transgressionem, qua excusant. & 44.*
45 *Ignorantia triplex, & quid vnaquæque illarum. & 46.*
47 *Ignorantia interdum excusat a pœna legis, & ab ea.*
47 *Officium, vel artem sine peritia, & scientia exercens quis peccat.*
48 *Lex, qua humana obliget ad mortale. & seqq.*
49 *Lex concepta verbo constitutiuo, & non præceptiuo, quid faciat.*
50 *Legis nullum vnicum verbum originario significatu signat mortale.*
51 *Leges multæ naturales ad solum veniale obligant.*
52 *Lex Ecclesiastica verbis præceptiuis, maxime istis vtens ad mortale obligat, secus de seculari, quæ tamen non tollit pœnam per aliam statutam. & seqq.*
56 *Lex pure pœnalis, & mista, ve differant.*
57 *Pœna magna, vt potest esse iusta sine culpa. & seqq.*
62 *Vidua fornicata peccat, fruendo re a marito relicta, vt caste viuat.*
63 *Lex in parte recepta, ad eam ligat.*
63 *Pœna exclusionis a collegio ipso iure incursa non tenetur quis in conscientia.*
64 *Commissum capitur iuste in conscientia, & etiam tacetur.*
65 *Laudemium soluere non tenetur dominus, sed suo vendens.*
66 *Pœna etiam ipso iure imposita non debetur in conscientia foro, nisi &c. num. 67.*
68 *Consuetudo optima legis interpres.*

35 DE inobedientia septima filia vanægloriæ dicendum primo, quod obedientia, prout est specialis virtus, est virtus inclinãs ad faciendũ, quod iubetur eo principaliter, quod iubetur. Et contra inobedientia, pro ut est speciale vitium, est vitium inclinans ad non faciendum, quod iubetur, eo principaliter, quod iubetur, vt singulariter tradit S. Thom. recep. 2. 2. quæst. 104.

Digitized by Google

art.2.ita quod ex duobus conficitur inobedientia specialis, scilicet ex non faciendo iussum, & ex animo non faciendi illud, eo principaliter, quod iubetur. Et e contrario obedientia, prout est virtus generalis, comprehendit omnes virtutum omnium actus, quibus fit, quod iubetur, siue faciendo, siue omittendo: & inobedientia, prout est generale vitium omnes actus omnium vitiorũ, quibus non fit, quod iubetur, siue faciendo, siue omittendo, secundum eudem vbi supra recep. Et ita non est inobedientia non facere consultum; sed sic nõ facere iussum, etiam si non obliget ad plusquam veniale, vt probat Caiet. in d.art.

36 2. Est tamen hoc discrimen, quod non facere iussum obligans ad mortale, est mortale, quamuis non omittatur eo quod iubetur. Non facere autem, quod ad solum veniale obligat nõ, nisi quando omittitur eo principaliter, quod iubetur, quæ est inobedientia specialis, vt idem ibidem subtiliter declarat. Dixi, deliberatè; quia primus motus, quo renuitur iussus, solum est venialis, secundum eundem S. Thom.2.2.quæst.105. art.1.ad 2. Dixi, quod sibi iubetur, quia omittere consultum, non est de se vllum peccatum, §. fin.3. dist. & Caie-

37 ta. d.q.104.art. 4. Dixi, animo eum ad mortale obligandi: quia alias non peccaret mortaliter. Dixi, nesciens id sibi ab eo iuberi non posse. Tum quia non oportet, quod sciat, id ab eo iuberi posse, satis enim est, vt dubitet de illo, cap.quid culpatur. 23. quæst. 1. quamuis talem dubietatem deponere debet priusquam faciat, credendo id posse sibi iuberi propter auctoritatem eius, ne faciendo contra conscientiã dubiam, peccet, per ea quæ dixi in cap. si quis

38 autem.de pænit.dist.7.num. 81. cum seq.& supra cap. 16. num. 40.& seq. Si tamen crederet probabiliter superiorem per errorem iussisse, aut non iussurũ fuisse, si veritatem nosset, non peccaret, non parendo, cap.si quando. & cap. pastoralis.de rescrip. Tum quia multa sunt, ad quæ superior subditum obligare non potest, secundum S. Thom.recept.in d.quæst. 104.art.5.& in cap.13.ad Rom. quale est contrarium præceptis superioris iubentis, scilicet Dei, Papæ Ecclesiæ, aut alterius, cap. si dominus. cap. qui resistit. 11. quæst.3. quale illud, ad quod iubẽtis potestas non se extendit, vt sunt actus omnino interiores, quibus non est opus præceptis exterioribus implẽdis, vt post eundem ibidem dixi in cap. cogitationis.de pænit. dist.1. vt etiam sunt actus spirituales respectu superioris secularis, cap. fin.de reb. Eccle. cap. Ecclesia.de cõst. & vt actus gubernandi Ciuitatem respectu ducis exercitus, l. magisterij. C. de iurisd. omn. iudic. Reuelatio item peccati omnino occulti. cap. erubescant. 32. dist. & iteratio confessionis legitimæ respectu omnium, vt dictum est supra, cap. proximo

39 num. 43. & cap. 9. num. 14. & seqq. Qualis etiam iussus, ne iubentis superiorem alloquatur, quales asperitates religionis, ad quas nec expresse, nec tacite

4 regula extenditur, cap. gesta. 74. dist. nisi in pœnam contumaciæ, vel alius delicti imponantur. cap. dilectus. 2. cap. quoniam. de simo. Quæ item alia impertinentia ordini, & regulæ, vt sublatio paleæ a terra, aut intuitio volatus auium diu continuatus, Silu. verb. relig. 6. quest. 6. Non est tamen tale, id quod est contra regulam suam, & ordinem, aut legem, ad quod Prælatus dispensare potest; quia si iusta de causa id ei iuberet, parere deberet; vt si præciperet subdito, ne ieiunaret tali, aut tali die præcepto per legẽ, aut regulã, eo q. credit probabiliter eũ esse ad id impotentẽ: quãuis si sciret superiorẽ falli nõ teneretur. &

supra-

supra dicta, Siluest. vbi supra, quicquid dicat Ros. verb. obediẽtia. §. 10. quia magis oportet obedire Deo, quã hominibus, Act. 5. & d. cap. si dominus. 11. q. 3. Dixi, Satis aperte, quia sufficit vt iubeatur verbis claris, vel obscuris, satis id significantibus. Sufficit enim, vt intẽtio iubentis, q̃ ita voluit iubere, intelligatur, cap. intelligẽtia. de verb. sign. cap. rogo. 11. q. 3. cap. dilectissimis. 12. q. 1. clem. 1. de testa. adiunctis glos. & annot. per Felin. in cap. nam. de constit.

40 Dicendum secundo, peccare primo, qui transgreditur legem humanam iustam, promulgatam, & receptam, & non abrogatam, obligantem ad mortale sine iusta ignorantia id causante, aut alia iusta causa, aut dispẽsatione valida, elapso tempore, q̃ ad obligandũ requiritur, cap. 2. de maiorit. & obed. cap. 1. 14. q. 1. Dixi Legem humanam, & non canonicam; quia etiam contra sæcularem potest mortaliter peccare, iuxta glos. recep. in cap. quæ in ecclesiarum de const. quamuis illa mihi hoc non dicat. Dixi, Iustam, quia iniusta nõ obligat, qualis est facta a non habente potestatem, arg. cap. 2. de constit. lib. 6. & l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. aut principaliter ob vtilitatem priuatam, non autẽ publicam secundũ S. Thom. 1. 2. q. 90. ar. 3. aut contra diuinam naturalem, aut supernaturalem, cap. erit autem lex. 4. dist. & quę subditis est inæqualis, cap. cũ omnes. de constit. & Panor. recep. in cap. 1. eod. tit. Dixi, Promulgatam, quoniam lex ante promulgationem, non obligat, cap. in istis. §. leges. 4. dist. q̃ re-

41 cte defendit Decius in cap. 2. de constitut. Dixi, Receptam, quia antequam recipiatur, saltem per maiorem partem vniuersitatis, cuius pars est transgressor, non ligat, quoniam promulgari videtur cum conditione, si recipiatur, saltem per maiorem partem, vt singulariter dixit Domi. in d. §. leges. per recentiores recep. ibi, & in cap. 2. de constitut. & profundius Feli. in cap. 1. de treug. & pac. a num. 12. Dixi, Non abrogatam, quoniam abrogata per aliam legem contrariam, aut per consuetudinem, non obligat, cap. 1. de constit. lib. 6. & glos. & oẽs in cap. 1. eod. tit. Dixi, Quæ ad mortale obligat, quia transgrediens eã quę solum ad peccatũ veniale obligat, venialiter tantum peccat, cap. vni. §. criminis. 25. dist. qui autẽ solum consultoriam, vel exhortatoriam, nec etiam venialiter peccat, §. fi. 4. dist. & cap. fi. 14. q. 1. nisi faciat id ex contemptu iuxta glos. sing. cap. quis autem. 10. dist. vt dictum est supra, cap. 20. num. 2q

42 Dicitur autem transgredi legem ex contemptu quisquis principaliter mouetur ad id, eo quod illam, vel illius auctoritatem paruifacit; non autem qui mouetur, & inducitur ad id principaliter per iram, auaritiam, aut aliam causam, etiam iniustam, secundum vtrumq; Thom. 2. 2. q. 189. art. 9. & Archid. in cap. quicunque, 81. dist. & Dominic. in cap. nullus. 55. dist. quantũlibet illud inuoluat Fel. in cap. cum quidam. de iureiur. col. 3. & 4. Nec etiam ad id satis est consuetudo peccandi, iuxta S. Thom. mentem 2. 2. quæst. 186. art. 9. quam optime, & dilucide declarat Caiet. quidquid dicas Richar. in quodlib. 1. q. 19. quem sequitur Ang. verb. inobedientia. §. 1. & verb. feriæ. §. 42. & alibi sæpe: quia quamuis consuetudo multum faciat, ad præsumendum prædictum contemptum in foro exteriori; nil tamen facit quo ad interius, vbi sola veritas consideratur, cap. tua. de sponsa. cap. humanæ. 22. quæst. 5. vt etiã illa glos. celebris, in cap. metropolitanum. 2. q. 7. quę dicit, eũ, qui sine iusta causa trãsgreditur, videri contemnere, intelligenda est in foro exteriori, nõ in interiori,

per

per prædicta. Verũ tamen est, consuetudinem transgrediendi aliquã legem multum incitare ad contemnendam illam, ideoque ab ea cauendum est. Di-
43 xi, Sine iusta causa: quia hæc semper a mortali excusat, iuxta mentem S. Tho. 1.2. quæst. 96. art. 6. & 2.2. quęst. 147. art. 3. & Archid. in cap. vtinam. 76. dist. & Pan. in rub. de obseru. ieiun. Illa verò causa videtur iusta, propter quam legislator si pręsens foret, eum excusaret per gloss. sing. & receptam in l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pact. & etiam causa, quæ bona fide pro iusta habetur, & ob quam nisi talem eam iudicaret, contra legem nõ faceret, a peccato mortali excusat: quamuis non a veniali, iuxta mentem Palud. in 4. dist. 15. quæst.
44 4. & Siluest. verb. ieiunium. quæst. 8. quod singulariter explicat Caiet. 2. 2. q. 147. art. 3. Dixi, Sine iusta dispensatione, quia si est iusta, omnino excusat, cap. 1. de vot. & cap. de multa. de præb. immo & si est iusta, eo solo, quod sit data sine iusta causa, modo detur absq; surreptione per eũ, qui sine causa iusta valide potest dispẽsare, licet sic dispensando peccet, excusat saltem a mortali, secundum omnes; licet quandoque non a veniali, iuxta ea, quę nuper scripsimus in cõm. cap. non liceat Papæ. 12. q. 2. §. 4. Dixi, Elapso tempore, quia constitutiones Pontificiæ, vel Imperatoriæ non obligant, nisi post tempus in ipsis pręfixum, si quod pręfigatur; alias post duos menses ab ipsarum promulgatione facta in prouincia auth. vt factæ nouæ constitutiones. col. 5. iuxta opinionem communem, & veram Ant. quam tenuimus in cap. 2. de const. Quamuis lex inferiorum, quæ non præfigit tempus, simulatque promulgatur, & scitur, liget, iuxta communem (& etiam Pontificia, & Imperatoria, si in illa dicatur, vt iã inde a principio obliget) quo ad pęnam intrinsecam irritationis actus per eam prohibiti. nam quo ad pęnam extrinsecam, semper iusta ignorantia excusat, etiam post quemcumque temporis lapsum, licet postea non ita pręsumatur sicut antea cap. præsumitur. de reg. iur. lib. 6. Dixi, Sine ignorantia iusta
45 causante illud: quia vt excuset, oportet quod sit iusta, & causa actus. est enim triplex, præfat. ignorantia, nempe, Affectata, crassa, siue supina, & iusta. Affectata siue optata est, qua quis ignorat quod scire tenetur: quia non vult scire, quo liberius absque suæ conscientiæ contradictione, vel alia de causa iniusta peccet, iuxta illud psal. relat. in cap. ideo. 37. dist. *Noluit intelligere, vt bene ageret*. quæ adeo non excusat, aut minuit peccatum, vt etiam augeat ob circumstantiam mali desiderij. Crassa vero siue supina est, qua quis ignorat id quod communiter omnes sui ordinis sciunt, quod contingit per culpam latam, de qua sup. cap. 17. num. 177. quæ excusat a tanto, sed non a toto. Iusta vero (quæ a Theologis inuincibilis, & a nostris probabilis appellatur) est, qua quis igno-
46 rat q̃ non oportet eum scire. 1. q. 2. §. notandum. & qua communiter homines eiusdem ordinis adhibita debita diligentia laborant, iuxta S. Thom. vbi supra q. 76. art. 3. qualis est eius, qui petit consilium a viris habitis pro præditis scientia, & conscientia in id sufficienti, qui false illi consulunt, arg. cap. capellanus. iuncta glo. 2. de set. & eorum, quæ tradit Alex. consi. 1. col. 4. vol. 2. & S. Anton. 1. par. tit. 3. cap. 10. §. 10. & hæc omnino excusat, quando est causa actus: ignorantia enim interdum est peccati causa, interdum non, sed eius comes. Est causa, quando actus non fieret, nisi ignoraretur. Est solũ comes quãdo peccaretur, etiam si sciretur: & hæc nunquam a culpa excusat: illa vero interdum

terdum omnino, interdum ex parte, vt prædictum est.

47. Ex quo sequitur, quod non excusantur omnino prælati, medici, aduocati, & alij officiales, qui suas artes exercent sine iusta scientia, & notitia eorum, quæ sua officia, & munera prærequirunt; cum inde notabile damnum spirituale, aut corporale proximis euenturum probabiliter credi possit; quia eorũ ignorantia non est iusta, cum sit eorum, quæ sui ordinis homines communiter scire solent, & debent per l. idem iuris §. 1. ff. ad leg. Aqui. & cap. non est putãda. 1. quæst. 1.

Addo his, quod licet ignorantia communiter nequeat esse iusta circa legẽ naturalem, vel diuinam; quo ad eius dispositionem, & quatenus est talis: potest tamen esse iusta quo ad pœnam humanitus statutam, si illa est excommunicationis, secundum Ant. in cap. a nobis, 1. de sent. excom. pro quo est citatus in cap. 2. de constitutio. lib. 6. Immo etiam si sit alia quælibet communiter nõ statuta eadẽ ratione, vt efficaciter defendimus in cap. 2. de const. post. S. Anno, 3. par. tit. 24. cap. 33. sub fin. cui consentit Ang. verb. ignorantia. §. 4. & Siluest. verb. ignorantia. q. 8. & Caiet. 2. 2. q. 76. art. 3. col. 2. Quod maxime procedit in foro conscientiæ, quo ad quod multos pios quis consolari potest, maxime in materia censurarum, & irregularitatum.

Quæ lex humana obligat ad mortale.

48. Est tamen quæstio quam hoc in loco optaueramus, vt definiretur a sacrosancto Conc. Trid. quod & optauerunt alij, in quibus fuerunt Caiet. 2. 2. q. 186. art. 9. col. 4. Henr. de synod. 3. par. art. 1. num. 270. Quæ lex humana obligat ad mortale. Pro cuius aliquali explicatione dico primo iuxta doctrinam S. Tho. 1. 2. q. 69. art. 5. communiter per Theologos, & Canonistas approbatam in cap. 1. de const. nõ solum leges diuinas, sed etiam humanas iustas, etiã quatenus sunt humanæ, tam seculares, quam ecclesiasticas posse obligare, etiam in foro conscientiæ, ad peccatum veniale, immo & mortale per cap. 13. ad Rom. & alia multa quæ nuper adduximus in comment. cap. fraternitas. 12. quæst. 2. addendo, mutando, & detrahendo multa ijs, quæ Castr. copiose scripsit in duob. lib. de leg. pen. in quorum prioris cap. 4. late hoc deducit. Quod ipsum etiam facere possunt statuta ciuitatum, iuxta gloss. sing. cap. quæ in Ecclesiarum. de const. receptam quo ad hoc: quamuis illa id mihi non satis dicat. Immo & de facto obligant ad mortale illę leges, & statuta, quorum auctores intendunt per illa ad mortale obligare, iuxta communem, saltem si vt tales receptæ sunt: quod addo, propter 10. dictum infra positum.

49. Secundo, quod nullę leges, quarum latores id non intenderunt, obligant ad mortale. Tum quia nec vllę diuinæ consultoriæ, etiam ad veniale obligãt iuxta S. August. cap. vlt. 14. q. 1. receptum, & aliquot earum præceptiuarum tantum ad veniale obligant secundum Caiet. tom. 1. tract. 25. q. 1. Tum quia, vt dixit S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 1. receptus a Ioan. And. & alijs in cap. relatum. ne cler. vel mona. statuta Dominicanorum non obligant ad mortale, nec veniale; sed solum ad pœnam exteriorem: quia eorum auctores hanc vim illis tribuere noluerunt. Tum quia actus agentium non operantur vltra intẽ-

tionem

tionem eorum, l. non omnis. ff. si cert. pet. l. in agris. ff. de acq. rer. dom.

Tertio, quod non obligant ad mortale leges etiam canonicæ, quę non habent verba præceptiua, vel prohibitiua: sed solum ordinatiua, vel constitutiua, etiam si sint imperatiui modi, qualia sunt illa; facite, dicite, faciant, dicāt. cle. exiui. §. & quia. de verb. sign. & alia similia, quæ iuxta communem intelligentiam non significant præceptum, nec prohibitionem, iuxta S. Thom. communiter recep. in d. art. 9. probatum a Pan. & communi in cap. nam. de cōst. licet Fel. ibi contra senserit col. 3. cuius opinio procedat in illis, quæ ponuntur in materia, quæ de se ad mortale obligat, quia fundamenta eius ad illa sola extendi videntur, & id sentit gloss. recep. in clem. 1. de testib. verb. exhortamur. Quamuis tunc non tam obligat illa lex, quam alia, quæ eiusmodi materiam talem fecit. Exemplum in cap. statuimus. de trans. in quo verbum, statuere, importat præceptum, eo quod ponitur in materia alias præcepta, scilicet transactionis iustæ, quæ præcipitur seruari, per cap. qualiter. de pact. & l. 1. ff. eod. Ratio huius tertij dicti est, quia illa verba videntur significare, quod quamuis auctor eiusmodi legis habeat animum, vt actus transgrediendi illam legem sit vitiosus, licet ante illam fuisset indifferens, & consequenter voluerit obligare ad veniale, quia vt minimum tale est quilibet actus vitiosus: quia tamen non præcipit, nec prohibet, videtur noluisse obligare ad mortale, iux. sing. declarationem Caiet. 1. 2. q. 69. art. 4. & d. opusc. 25. q. 1.

50 Quarto, quod nullum est verbum latinum, quod solum in aliqua lege positum sufficiēter significet suo significatu originario mętem illius latoris fuisse transgressorem obligare ad mortale, nec consequenter illa verba. *Teneatur, Debeat, Obligetur*; nec illa, *Præcipimus, Obligamus. Vetamus, Inhibemus, Mandamus, Prohibemus*. Tum quia sunt generalia, & non tam apta ad inducendam obligationem ad culpam venialem, quam ad mortalem, arg. cap. 1. de despōs. imp. & prin. regulæ S. Aug. & eorum, quæ habētur 6. Ethic. de præcepto, quod sit actus prudentiæ. Atque ideo in dubio intelligenda potius de culpa & pœna veniali, quam de mortali: cum leges, quę recte possunt intelligi de pœna maiori, & minori, in dubio de minori intelligenda sint. l. interpretatione. & l. si præses. ff. de pœnis. & cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. Tum quia multę leges,
51 etiam diuinæ, & naturales præceptiuæ ad solum veniale obligant, vt probat Caiet. vbi supra; qualis est lex de non mentiendo iocose, aut officiose sine dāno alterius; qualis item lex de non furando minima, de non ridendo immoderate; omnes enim hæ leges sunt præceptiuæ: earum tamen transgressio est solum venialis, secundum omnes catholicos. Tū quia S. Thom. agens de præceptis charitatis 2. 2. q. 44. & prudentiæ q. 56. & iustitię q. 122. & fortitudinis. q. 146. & temperantiæ. q. 170. ita comprehendit ea quæ obligant ad veniale, sicut quę ad mortale; ꝙ speciatim tradit Caiet. 2. 2. q. 186. ar. 9. & a Cast. tit. eod. lib. 1. de leg. pen. cap. 5. & nos nuper in cap. fraternitas. 12. q. 2. Dixi, De
52 se, & suo originario significatu: nam de accidentali, quem vsus ecclesiasticus, & communis interpretatio Conciliorum, Pontificum, & aliorum Prælatorum, & Doctorum illis tribuit, omnia & singula verba pręceptiua, & prohibitiua posita in l. ecclesiastica, significant in dubio conditorem eius habere animum obligandi ad mortale: nisi aliud in ea positum contrarium indicet

pec

per d.clem.exiui.§.cum autem.de verb.sign.quæ habet,S.Franciſcum noluiſſe obligare omnes ſuos religioſos æqualiter ad omnia, quæ ſua regula continet,eo quod ad aliqua ex regula addidit verbum, *Præcipiens*, quod ex vi ſua
53 ad mortale obligat,& ad aliqua non. Et quamuis reſponderi poſſet, eſſe ibi ſpeciale in hoc verbo, *Præcipio*, poſito in ore tam magni Sancti, & auctoris tã ſanctæ,& arctæ regulæ,& ad ſubditos tantæ perfectionis,& aſperitatis:quamuis item forte expediret reſpondere, quo obligatio multarum legum eccleſiaſticarum antiquarum ſuo priſtino ſtatui obligandi reſtitueretur; quia tamẽ illa clem.dicit,quod ex ſignificatione,& vi verbi præceptiui naſcitur eiuſmodi obligatio, tutius eſſe cenſeo quouſque aliter interpretetur ſancta Sedes Apoſtolica, ſequi prædictos patres clariſſimos, & conſequenter concedendũ eſt vnum, quod eſt ſatis durum populo Chriſtiano, quod intentio cuiuslibet legislatoris eccleſiaſtici, vtentis in ſua lege verbo præceptiuo,aut prohibitiuo,eſt obligare ad mortale,vt tenet communis in d.cap.nam. niſi per aliquod aliud verbum, aut ſignum exprimatur contrarium, aut ſignificetur. Et a fortiori ſi ita dicat, *Arcte præcipimus*, vt in clem.dudum.de ſepul.in prin.& adhuc a fortiori ſi ita, *In virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus*. gloſſ. clem.ſi dominum.§.ideoque.de reliq.& vener.aut, *Sub obteſtatione iudicij diuini*, clem.1. de immun. eccleſ. cum per eiuſmodi additiones obligationis incremẽtum ſignificetur. Propter quod iuſtius nobis videtur quod doctiſſimus Medina dicit in Cod.de pœnit.tract.de ieiunio,col.35. quam dictum Caſtr. in d. cap.5. ſcilicet hoc verbum (*oportet*) in lege canonica poſitum tantum obligare, quam illud (*debet*) aut (*obligatur*) quia vſus ſacrorum canonum,& ipſorum interpretum ita cõmuniter interpretatur,iuxta gloſſ. cap.1. de reſcript.lib. 6. & Fort. in l.1.ff.de iuſt. & iur. a fortiori lex, quæ continet pœnam præſupponentem peccatum mortale ad hoc obligat:quamuis verba præcipientia,& prohibentia non contineat; cum illa magis,quam prædicta verba animum ad mortale obligandi ſignificet: nam qui vult aliquid, videtur velle aliud, ſine quo id eſſe non poteſt.l.illud.ff.de acquiren. hæred. cap.præterea. de offic. deleg. Atque ideo ad mortale obligat lex, quæ præcipit,aut vetat aliquid ſub pœna excommunicationis maioris,aut ſimpliciter ſub pœna excommunicationis: quia de maiori intelligitur,cap.penult.de ſent. excomm. ſiue addatur, ipſo iure, ſiue non, Caiet. in d.art. 9. quia excommonicatio maior præſupponit peccatum mortale,cap.nemo.cap.nullus.11. quæſt.1. niſi prærequirat monitionẽ,iuxta Caiet. in d. art. 9.& Caſtr. vbi ſupra cap. 5. Non eſt tamen idem de pœna ſuſpenſionis,interdicti,aut irregularitatis, quæ aliquando ſine culpa adhibetur,cap.ſi ciuitas.& cap.ſi ſententia.de ſent.excom.lib.6.& cap. ſi quis viduã. cum gloſs.55. diſt. Sed ſic de æternæ indignationis Dei,& SS. Petri, & Pauli, aut alia ſimili, quæ ſolum in ſtatu infœlici peccati mortalis locum habet. Et idem dicendum eſt de lege, quæ continet has, & alias coniunctim pœnas temporarias.

54 Quinto,ex hoc quarto dicto ſequitur, quod leges ſæculares ad mortale nõ obligant eo ſolo,quod verba præceptiua, & prohibitiua contineant. Tũ quia nec ſignificatio, & vis eorum originaria, nec accidentaria inducta per vſum ſæcularem,talem obligationem indicant. Cum manifeſtũ ſit reges & iudices

ſæculares

ſæculares nunquam regulariter interpretatos fuiſſe ita, vt in eiuſmodi legibus talis obligatio contineretur: quia principaliter pœnas temporarias (quas infligere, & tollere tranſgreſſoribus poſſunt) reſpiciunt, cap. factæ. 4. diſt. & l. 1. ff. de iuſt. & iur. & non ſpirituales, quas nec infligere, nec tollere poſſunt, etiã miniſterialiter, vt eccleſiaſtici. cap. ipſi ſacerdotes. 1. q. 1. cap. quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. verſ. ipſi enim. & cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. Tum quia eadem ratione neque etiam leges diuinæ obligationem ad mortale inducunt eo ſolo, quod per verba præceptiua ferantur, vt recte notauit Caſtr. in d. art. 5. cũ vſus iuris canonici ſicut robur diuino non adimit, cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 2. clem. ne Romani. de elect. ita etiam non addit, vt quatenus eſt diuinũ, obliget magis quam ante illum obligaret, arg. cap. cum inferior. de maio. & obed. cap. inferior. 21. diſt. atq; ideo voluntas Dei, an fuerit obligandi nos ad mortale, vel non per ſuam legem, in qua ponitur verbum præcipiens, & mandans, colligenda eſt ex declaratione Prophetarum, Apoſtolorum, ſummorum Pontificum, Conciliorum, aut Doctorum ſanctorum, & ſapientum; qui ſua auctoritate, aut rationibus efficacibus illam eiuſmodi eſſe perſuadent, cap. ſecundum. 19. diſt. cap. de libellis. 20. diſt. clem. ad noſtrum. de hæret. cum eis an not. & eorum, quæ notat S. Thom. quodlib. 6. art. 14.

55 Sexto, quod quouſque contrarium a Sancta Sede Apoſtolica declaretur, probabilius nobis videtur, leges humanas etiam præcipientes (præſertim ſæculares, quæ pœnam temporariam conſtituunt) in dubio ad æternam non obligare, quatenus ſunt leges eius, qui eam pœnam ſtatuit. Tum quia ſi hoc defendi iuſte poſſet, defendi deberet; quia conueniret, vt leges humanæ, quæ ad mortale obligarent, paucæ eſſent. Tum quia multi catholici, in quibus ſunt Imol. in repet. cap. cum contingat. de iureiur. col. 17. & Fel. in cap. 1. num. 18. de ſponſ. Caiet. in ſumma verb. clericus. §. verum, & verb. ieiunium. §. quo ad quartam. tenuerunt nullas leges quamuis pœnas temporarias non ſtatuant, quatenus ſunt humanę, ad mortale tranſgreſſorem ſine contemptu, & ſcandalo obligare: licet nobis oppoſitum videatur, ſi conſtat legem eſſe iuſtam, & voluntatem legislatoris fuiſſe, eius ſimplicem trãſgreſſorem ad mortale obligare. Tum quia in dubio iudicare debemus legem eſſe minus pœnalem, cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & l. ſi præſes. & l. interpretatione. ff. de pœn. Tum quia qui de duobus propoſitis alterum affirmat, alterum negare videtur l. cũ prætor. ff. de iud. & cap. nonne. de præſump. Et ita legislator qui ad pœnam æternam, & temporariam poteſt obligare, hanc irrogando, illam excludere videtur, vt dixit Matthęus Matheſ. doctor doctiſſimus notab. 78. Tum quia cõſuetudo antiqua ita videtur interpretata, præſertim leges ſęculares, de quarum tranſgreſſione non conſueuit fieri ſcrupulus conſcientiæ, neque doctis, nec indoctis, neque pœnitentibus, nec confeſſarijs, neque alijs cuiuſuis conditionis, ordinis, vel ſexus hominibus, niſi cum per eas etiam lex diuina naturalis, aut reuelata, aut canonica infringeretur. Tum quia gentiles legumlatores de pœna æterna nil curarunt, & pauciſſimi ſæculares ex Chriſtianis reperiuntur, qui dicant ſuam intentionem, quando eas ferunt, aliam pœnam tem-
56 porariam imponendo, eſſe ad æternam obligare, ad quam diuina, vel naturalis non obligat. Tũ quia ſatis ſuperque probat Caſtr. lib. 1. cap. 9. de leg. pœn.

legem

Digitized by Google

legem pure pœnalem, hoc est legem, quæ constituit pœnam absque aliqua prohibitione, ad aliquam culpam non obligare, quatenus est talis, vt dixerũt Henr. quodlib. 3. quæst. 22. & Ang. in summa verb. inobedientia. §. 1. & non est magna differẽtia realis inter hanc, & illam, quam idem mistam appellat, quę prohibet, & pœnam decernit, vt sentit Henr. & probat Silvest. eod. verb. inobedientia. §. fi. qui profecto non erat dignus tãta reprehensione, quanta præfatus Alfonsus Castr. eum reprehendit, eo quod hanc distinctionem verba lẽ, & puerilem appellasset, quia quamuis, sicut efficaciter ille probat, pœna non semper prę supponat culpam, cap. 1. de bigam. lib. 6. cap. 2. §. hęretici. de hęret. eodem lib. & l. quisquis. §. filij. Cod. ad leg. Iuliam maiestat. & ideo licet qui constituit pœnam, non semper ad culpam obligare velle, nec præsupponere obligationem ad illam videatur: communiter tamen sic, vt probauimus in cap. ita quorundam. de Iudę. notab. 1. per illum textum, adiuncto cap. quod olim. eodem titulo. Regulariter enim ob culpam statuitur, quamuis interdũ ob solam causam, cap. sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & cap. 2. cum gloss. de cõst. & prędicti Henr. Ang. & Silvest. loquuntur de pœna constituta ob male commissum, vel omissum. Et sicut ex hac nostra consideratione colligit Silvest. vbi supra, vtramque legem ad culpam obligare, quia cum altera obliget, & neutram ab altera in hoc differat, etiam altera dicetur obligare; ita nos contra colligimus, quod cum altera non obliget, & neutra in hoc ab altera differat, etiam altera non dicetur obligare: quę nostra collectio eo magis est recipienda, quam sua, quo mitior est, & magis pœnam minuit, argu. d. l. si præses. ff. de pœn, & cap. pœnæ. de pœnit. dist. 1. Dixi in hoc sexto dicto, Penam temporariam, quę non non prę supponit ęternam, ad excludendam eam, quę imponit excõmunicationem, aut aliã prędictarũ, quas in 4. dicto diximus prę supponere culpam mortalem. Dixi etiam, In dubio, ad excludendas illas, in quibus vtraque pœna exprimitur: & eas, de quarum auctoris intentione constat eum ad vtranque obligare voluisse per aliquam aliam legem, aut consuetudinem, aut per alium modum legitimum. Dixi, Quatenus sunt leges eius, qui solam temporariam posuit, quia si sunt etiam leges aliorum, qui ad mortale obligare voluerunt, ad illud obligabunt quetenus sunt tales, per quod respondetur ad cap. perpetuo. & cap. commissa. de elect. lib. 6. quę pro singularibus citantur ad probandum oppositum prędictorum, scilicet, quod illa exprimunt vtranque pœnam: & quod loquuntur de legibus pœnalibus, quæ pœnam temporariam imponunt ei, qui per transgressionem aliarum, æternã incurrit, vt pridem post Dec. in cap. nam. in 2. lectura de constit. respondimus in d. cap. perpetuo. non enim intendimus dicere, vnam legem, quę pœnam tẽporariam imponit, tollere ęternam per aliam statutam, prę sertim quando sunt diuersorum Legumlatorum.

57 Septimo, quod sextum dictum præcedens locum habet etiam in legibus, quę statuunt pœnam amissionis magnorum bonorum, & etiam famę, & alicuius membri, & vitę; quia eadem ratio in istis, quæ in illis militat. Nec obstat, quod aliqui dicunt, eum, qui periculum magnæ iacturæ bonorum, aut famę subit, mortaliter peccare: id enim non est verum, vt diximus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. cum non adest alia circumstantia, quę mortale faciat. Nec etiam

Digitized by Google

58 etiam obstat, quod saltem est mortale, se periculo probabili amissionis vitæ, aut membri obijcere: & qui contra hanc legem facit, huic periculo se obijcit: quia aliud est dicere aliquē peccare eo, quod temere se tali periculo obijcit, quod est quintum Decalogi præceptum violare, & aliud dicere, eum peccare eo, quod facit contra legem, quę talem pœnam statuit: nam tanta cautione quis hanc legem violare potest, vt probabile pœnæ ab ea constitutæ periculū non incurrat. Nec obstat dicere, quod ex hoc sequeretur, legem, quæ talem pœnam statueret, iniustam fore, eo quod adeo magnam pœnā statuit ob actū, qui non est peccatum mortale. Tum quia ad legis iustitiam satis est, vt præsumatur mortale in foro exterioti, quamuis tale non sit in interiori. Et legislator præsumere potest, immo re vera præsumit, eum, qui sine iusta causa legem suam iustam violat, per contemptum legis, aut ipsius auctoris violare, iuxta gloss. quæ ita intellecta est vera cap. metropolitanum. 2. q. 7. & concordat cōmun. quod certum est peccatum mortale esse, per gloss. sing. cap. quis autem. 10. dist. arg. a fortiori. Tum quia non esset iniusta lex, in qua eius lator exprimeret, se nolle, vt illa sui transgressorem ad mortale sine dicto contemptu, & scandalo obliget; sed velle, vt qui sine iusta causa eam transgredietur, præsumatur per contemptum id facere, & ob id pœnam illam incurrere, per dicta S. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 186. art. 9. & nostrorum in cap. relatum. ne cler. vel mon. Et consequenter etiam iusta erit lex, quę tacite hoc contineret, quod nostrum septimum dictum intendit, cum solum intendat, quod legislator, qui talem pœnam temporariam ob contemptum præsumptum exprimit, videtur tacite æternam excludere ab eo, qui sine contemptu eam violat, quod etiam satis aperte sensit Ioan. Imol. in cap. cum contingat. colum. 17. de iureiuran. respondens ad multa argumenta, quæ aptius per hoc, quam per eius responsiones solui possunt. Per quod etiam soluuntur argumenta, quę pro contraria parte, maiore verborum apparatu, quam neruorum robore adduxit vbi supra Castr. vt olim explicuimus in rub. de pœn. & nuper in Vrbe in d. cap. fraternitas. Ad quæ facit, quod aliquot exercituum ductores nostra ætate laudati sunt, eo quod ob minima furta, quæ de se non erant mortalia, aliquot milites ad disciplinam militarem conseruandam morte affecerunt.

Octauo, quod seruandum est id, quod antiqua consuetudo declarauit de intētione legum humanarum, quousque a Sede Apostolica aliter declaretur: quia optima est earum interpres, l. minime. ff. de leg. & cap. cum dilectus. de
59 consue. Et credimus, quod consuetudo communis non solum plebeiorum, & indoctorum; sed etiam nobilium, & doctorum habet, non reputari peccata mortalia in foro interiori transgressiones legum pure humanarum, aliquam pœnam temporariam continentium in foro exteriori; nisi sint tales, quæ supponant peccatum mortale, vt transgressiones aliarum legum diuinarum naturalium, aut supernaturalium. Nec transgressiones aliarum legum præcipientium non pœnalium, factas per ignorantiam non crassam, nec affectatā, aut optatam: sed per incuriam, aut obliuionem leuis culpæ, aut cū causa probabili vera, aut pro tali habita, bona fide sine dolo, aut credendo intentione legislatoris non fuisse, ita obligare in tali casu, quod iuri consonare videtur, iuxta mentem S. Thom. in 4. dist. 15. q. 3. & 2. 2. q. 147. art. 3. ad 2. Collect. in

cap. 1.

Digitized by Google

cap. 1. de const. Card. in cap. fin. de obser. ieiun. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 3. quod non videtur contra mentem Arch. in cap. vtinam. 76. dist. nec Pan. in rub. de obseru. ieiun. col. fin. & aliorum a Fel. relatorum in cap. 1. de const. si bene pō-derentur. quin per hoc omnes fortasse conciliari possunt.

60 Nono, q ex prędictis elicienda est determinatio plurimarū, & perplexarū quæstionū, quas passim interrogantur docti ab ijs, qui important in regna, vel vrbes, vel exportāt ab eis prohibita inferri, vel extrahi, vel permissa, nō soluto vectigali, & portorio, quæ Hispani *Alcauata, & Portazgo, & Sisa*, Itali, & Galli, *Gabella*, vel *Dogana*, & *Datio*, vocant. Qui itē piscantur in fluminibus vetitis, aut mōtes vel prata prohibita depascūt; aut cædunt ligna in syluis eis vetitis: & de alijs rebus similibus, qui solam legem humanam ecclesiasticam, vel sæcularem pœnalem, vel non pœnalem violant. Per quæ respondetur ad primū

61 hic noue quæsitum, quod præsuppositā opinione, quod non peccat importās, aut exportans vetita: peccat tamen volendo ea defendere vi & armis, ne custodes ei auferant illa: quia qui resistit iuste aggredienti, peccat, iuxta doctrinam Barto. receptā in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Dixi, Vi, vel armis: quia secus, si fuga, vel blandis verbis, aut alio modo licito, & honesto id faceret. Ad secūdum autem noue quæsitum, quod prælatus imponens aliquam pœnam tēporariam ipso iure incurrendā facienti aliquid, præsumitur excludere spiritualem per dictum 6. etiam si iuberet, ne confessarius absolueret eum, nisi pręuia solutione: quia ille iussus potest operari effectus alios ab isto, & sic non erit inutilis, arg. l. si quando. C. de inoff. test. immo etiam potest absolui auctoritate bullarum Papæ ante solutionem, arg. glos. sing. ad iunctō tex. clem. 2. verb.

62 officij, de hæret. Ad tertium demum, quod vidua realiter fornicata; nō potest sana conscientia retinere bona relicta sibi a marito ea conditione, vt caste viueret, per supradicta. Dixi, realiter: quia secus, si tātum mente, verbo, vel alio actu citra copulam lasciuo: quia nō videtur hoc intendisse testator, cuius voluntas est primum attendenda. l. in conditionibus. ff. de conditio. & demonst.

Decimo, quod sicut lex in nihilo recepta ad nihilum obligat, vt paulo ante dictum est nu. 40. ita lex in vna sola parte recepta, quoad illam solum obligat, arg. l. quæ de tota. ff. de rei vend. quo fit vt aliquot leges obligent, quo ad suam dispositionē principalem, & non quo ad pœnam: quia quo ad illā sunt receptæ, & non quo ad hanc: & aliquot quo ad vnam partem pœnæ, & nō quo ad aliam. Exemplum de extraua. 2. de reb. eccles. quam definitiue pronūciauimus olim Salmanticæ in illius diœcesi receptam esse quo ad suā dispositionem, & pœnam intrinsecam annullationis locationis factæ vltra triennium; non autem quo ad extrinsecam excōmunicationis; & consequenter fieri posset, quod aliqua lex humana, etiam ecclesiastica, ligaret quo ad pœnam exteriorem, & non quo ad interiorem, licet eius lator vtranque ponere intendisset: si quo ad hanc non esset recepta, & quo ad illam sic; sicut & quælibet fundata in præsumptione ligat in foro exteriori, & non interiori, quoties veritas præsumptioni est contraria, iuxta cap. is qui. & cap. tua. de spons. Equidē optarē, multas leges purè humanas, siue pœnales, siue nō pœnales, esse hoc modo, vel alio cōsuetudinis, vel declarationis, saltē mentalis earū latorū, quo ad pœnas spirituales, & forum conscientiæ derogatas: quin etiam cuperē, vt oēs

legislatores in condendis legibus imitarentur auctores instituti Illustrissimi ordinis Prædicatorum, quos alij multi clarissimi ordines imitati sunt, quatenus earum auctores ad nullam pœnã, etiam minimam animæ interiorẽ, & ad grauem corporis subditos obligant, modo etiam imitarentur eorundẽ in puniendis eis seueritatẽ, & diligentiã in foro exteriori pœna corporali, vel alia.

63 Porro ad primum hic noue quæsitum respondeo, quod collega, vel municeps transgrediens statutum imponẽs pœnam exclusionis a collegio, vel municipio, ipso iure, non tenetur in foro conscientiæ relinquere collegium, vel municipium, antequam iubeatur id facere, per prædicta. Ad secundum, quod

64 pœnam commissi, siue quæ ipso iure committitur, iuste capere potest is, in cuius fauorem committitur, si iuste fuit imposita, cap. potuit. de loca. l. 1. & 2. C. de iur. emph. secus, si iniuste: qualia sunt, quæ in emptione censuum super immobilibus imponuntur sub pœna commissi, siue rei, super qua imponitur in casum non solutionis per biennium dilatæ. quod iniuste solebat olim poni, & nunc per multa, quæ non oportet afferre: quia fœl. rec. Pius V. id, & aliquot alia, quæ in eiusmodi contractibus fiebant, prohibuit, per extrauag. *Cũ onus*, latam anno 1568. & relatam ad verbum supra cap. 17. nu. 234. & in cõmentario de Vsuris. nu. 84. Ad tertiũ, quod non tenetur quis in foro conscien-

65 tiæ manifestare rem in commissum cecidisse, argum. prædictorum. Adquartum, quod vere donans emphyteusim', non tenetur soluere in foro conscientiæ laudemium; immo nec in foro exteriori, per allata late a *Iaſ. in l. 2. C.* de iur. emphyt. Vendens autem videtur teneri ad soluendum illud in vtroque foro; quippe quod videtur esse pars pretij, ob q̃ emphyteosis fuit minori pretio concessa: quod non videtur tam pœna, quam interesse, quod in vtroque foro debetur, per l. 3. ff. de eo quod cer. lo. & l. 1. C. de sent. quæ pro eo, quod int. prof. & gloss. cap. conquestus. de vsur.

66 Secundo peccat, qui iussus a iudice soluere notabilem pœnam ob legem violatam non soluit, secundum S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3. recep. Dixi, Iussus a iudice: quia non soluendo priusquam iubeatur, non peccat, iuxta gloss. fing. in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. arg. cap. fine. §. in hoc. 33. quæst. 2. & Commu. in cap. 1. de const. etiam si pœna ipso iure, & ipso facto incurratur, iuxta communem recentiorũ, quod tentauit tenere Fel. in cap. audiuimus. de sim. & sensit Anch. in cap. fœlicis. col. 3. de pœn. lib. 6. & asserit Silues. verb. pœna. q. 25. & verb. hæresis. q. 8. Mai. in 3. dist. 25. q. 3. & in fin. & Caiet. in d. q. art. 1. in fin. Tabien. verbo excõmunicatio. 5. casu 2. §. 1. quam semper sequuti sumus, & etiam probauimus olim copiose in rub. de pœnis. & nuper in d. cap. fraternitas. veram esse, quando pœna est talis, quæ aliquam executionẽ requirit: qualis est amissionis bonorum ob hæresim, aut proditionem. cap. cum secundum. de hæret. lib. 6. & l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. qualis est de soluenda tali, vel tali summa, & regulariter alia quæuis. Tum quia regulariter lex humana sæcularis pœnalis ad pœnam peccati mortalis non obligat, vt dictũ est supra proxime, & cap. 17. nu. 202. Et sub lege gratiæ omnis lex pœnalis cõtinẽs pœnam temporariam determinatam, est pure humana quo ad illam; quamuis sit quo ad alia diuina, aut naturalis. Tum quia non est credendum, legislatorẽ, (qui præoculis semper æquitatẽ habere debet l. q̃ si Ephesi. ff. quod cer. loc.)

velle

Digitized by Google

velle facere partem ipsam contra se executricem, arg. l. nimis graue. C. de test. & l. humanitatis. C. de excus. tut. præsertim quando pœna est grauis corpori, honori, aut fortunis. Tū quia clem. 2. verb. officij. de hæc. adiuncta glos. quā didiscimus ex solo Franc. de retino in l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. cuius nemo ex tot commentantibus meminerat, probat transgressorem legis non solum a peccato, sed etiam ab excommunicatione ob illud incursa absolui posse, ante solutionem pœnæ ob eam debitæ. Tum quia consuetudo, quæ est optima legis humanæ interpres, cap. cum dilectus. de consuet. id habet.

67 Dixi, Regulariter, quia id fallit in pœnā excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, amissionis beneficij ipso facto, & aliorum similium, quæ executionem iudicis non requirunt, considerata mente, saltem tacita legislatoris, qui voluit vt pars ipsa contra se foret executrix Quod quamuis in aliquibus pœnis spiritualibus, & alijs paruis temporarijs iuste velle possit; in alijs tamen grauibus, (vt credimus) non posset: quia præberet magnam subditis peccandi occasionem, qui naturaliter recusant fieri pœnarum contra se ipsos impositarum executores, contra cap. ex parte. de const. & l. conueniri. ff. de pact. dot. vt sensit Anch. in cap. possessor. nu. 11. de reg. iur. lib. 6. vt vbi supra dicimus respondendo ad fundamenta Castr. in lib. 1. de leg. pœn. & communis nostrorum in d. cap. 1. de const. quorum opinio locum habet in pœna imposita a testatore iuxta glos. in cap. Raynaldus. a Pan. & communi ibi recept. de testam. non eo solo, quod ipso iure, & facto incurritur; sed quia potius est legatum conditionale, quam pœna, iuxta Caiet. in summa verb. pœna. & ante ipsum Pan. vbi supra sensit. Est etiam eidē locus in pœna conuentionali, quam partes in suis contractibus adhibent, secundum Feli. in cap. 1. de const. nu. 43. & Deci. ibidem num. 2. Quorum opinio, quamuis hactenus placuerit; nunc tamen plurimum displicet. Tum quia Anchar. in d. cap. possessor. cuius illos ad id auctoritas mouit, nō id affirmat. Tū quia nemo quamlibet iustus, & religiosus eam nisi coactus soluit. Tum quia cum in omnibus fere instrumentis contractuum apponantur pœnæ, & frequentissime incurrantur, maxima mundi pars ad magnam restitutionem teneretur: durumque confessarijs esset, negare absolutionem ijs, qui restituendi firmum propositum non haberent: quales essent fere omnes, qui huiusmodi pœnas incurrissent. Tum quia viros honestos dedecet pœnam accipere, nisi quando ob interesse accipitur, cap. suam. de pœn. & cap. fraternitas. 12. q. 2. quāuis de rigore iuris exigi posset. 68 Tum quia videtur non esse partibus eiusmodi pœnas in suis contractibus constituentibus intēto, vt qui eas incurrerit, vltro solutionem earum offerat, vt solutionem debiti principalis offerre debet, sed vt per eas ad obseruationem contractuum cogantur, vt per pœnas ad legum obseruationem. Tum denique, quod non solum communiter tam boni, quam mali ita concipiunt: sed etiam consuetudo ita interpretatur. Quare limitanda est eorū opinio, vt procedat in illis pœnis, quę in satisfactionem interesse debentur, iuxta Anchar. recept. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. num. 10. Hæc enim pœna licet sit pœna ex parte soluentis: non tamen est ex parte recipientis, secundum omnes, & hoc sentit glos. recep. quæ vltima est d. cap. peccatum. Itaq; qui eam incurrit ad eius solutionem in conscientia tenetur, aut saltem ad tantam eius partem,

Digitized by Google

quantum est verum interesse eius, cui debetur, iuxta late tradita per textum, gloss. & doctores in l. 1. C. de senten. quæ pro eo quod inter. pro.

De Auaritia, secundo vitio capitali, & filiabus eius.

69 *Auaritia quid, & quæ contraria est iustitiæ, & charitati. & 72.*
69 *Liberalitas virtus inter quæ vitia media. & 70.*
70 *Prodigalitas quid, & quæ mortalis.*
71 *Pecunia dicitur numerata, & quidquid ea est æstimabile.*
72 *Auaritia capitale vitium has septem habet filias.*
73 *Iustitia omnis genere suo mortalis.*
74 *Auaritia in retinendo superflua quæ mortalis.*
75 *Beneficiarius superflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter.*
76 *Duritia cordis quæ mortalis, & vt confitenda.*
77 *Prudentia vera, & carnis, seu mundi quid, & quo differant.*
77 *Astutia quid, & quod duobus ministris vtitur.*
77 *Dolus, & fraus quid, & sunt genus, & species.*
78 *Pretium rerum iustum, quid, & triplex. & 79.*
79 *Merx penes vnum cur pluris valet, quam penes alium.*
80 *Valor rei iustus est, quo præsenti pecunia vendi potest.*
81 *Pretium non augetur periculo recipientis rem creditam.*
82 *Pretium non auget, nec minuit dilata solutio.*
83 *Pretium auget vtilitas vendentis, non vtilitas, vel necessitas ementis.*
84 *Pretium minuit copia venditorum, & auget paucitas eorum.*
85 *Pretio maiore, vel minore dimidio, vt peccatur.*
86 *Retrouendendi pactum diminuit pretium.*
87 *Pretio minore iusto emere quis non peccat.*
88 *Pretium quando taxandum, & taxatum, vt seruandum.*
89 *Emens, vel vendens aliud pro alio, vel vilius pretiosiore, vt peccat.*
90 *Vendens arma iniuste bellaturo, vel alia nociua, vt peccat.*
91 *Emens triticum, vel vinum tempore messis, vel vindemiæ, vt excusetur.*
92 *Emens, vel vendens monopolio, vel solus priuilegio, vt peccat.*
93 *Vendens vetita infidelibus vt peccat, & est excommunicatus.*
94 *Pecuniæ publicæ custos, ea & vtendo, & emendo, vt pecat.*
95 *Hominis liberi emptio regulariter illicita.*
95 *Emptio liberi hominis alioqui perituri licita.*
96 *Emptio Aethiopum liberorum pro seruis vsitata, peccatum.*
97 *Proxeneta vendens pluris, quam sit mandatum, qui restituet. & 98.*

69 PRænotandum primo, quod *Liberalitas*, est vna virtutum attributarum iustitiæ, quæ dicitur pars eius potentialis, de qua S. Thom. 2. 2. q. 117. Quæ ex eius mente, & Arist. 4. Eth. definiri potest, esse *Virtus inclinans ad appetitum dandi ordinate pecuniam.* Datur autem ordinate, cum datur quid, cui, vbi, quomodo, & propter quod oportet.

Secundo, quod quia quælibet virtus consistit in medio duorum vitiorum extre-

Digitized by Google

extremorum, quorum alterum opponitur ei per defectum, alterum per excessum, vt dictum est supra eod. cap. num. 2. Ita liberalitas consistit inter vitium auaritiæ, quod opponitur ei per defectum appetitus dandi, & vitium prodigalitatis, quod opponitur eidem per excessum appetitus dandi. Et consequenter *Auaritia definitur esse vitium, inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ*, ex mẽte S. Tho. q. 118. ar. 1. & quod *Prodigalitas est vitium inclinans ad appetitum inordinatum effusionis pecuniæ*, de qua S. Tho. ibidem. quæst. 119. Ille vero appetitus quærendi, vel effundendi pecuniam, dicitur inordinatus, cui deest aliqua prædictarum circunstantiarum.

70 Tertio notandũ, q̃ quia prędicta inordinatio potest contingere in damnũ alterius, & sine illo fit, vt auaritia, quę habetur sine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de se sit venialis tantum; & quæ fit cum alterius dãno opponatur etiã iustitiæ, & de se sit mortalis. Et eadẽ ratione prodigalitas, quæ fit sine damno alterius, opponatur tantũ liberalitati, & de se sit venialis tantum. Prodigalitas vero, quę fit in damnum alterius, opponatur etiã iustitiæ, & de se sit mortalis, secundum mentẽ S. Tho. recep. in prędictis duabus q.

71 Quarto, quod per pecuniam intelligimus hic pecuniam numeratam, & quidquid est ea ęstimabile, iuxta cap. totum. 1. q. 3. & consequenter quod appetitus dandi, vel retinendi pecuniam per se nec est bonus, nec malus, sed indifferens. Ita quod recte ordinatus est bonus, & praue ordinatus est malus, vt supra eodem cap. num. 9. diximus de appetitu glorię, honoris, & famę.

72 Quinto prænotandum, quod auaritia est vitium capitale, siue cardinale, iuxta S. Greg. lib. 31. Moral. & S. Tho. 2. 2. q. 118. art. 7. quia est fons septẽ aliorũ vitiorũ, quę suapte natura tendunt in finem, quẽ auaritia prętendit. Primum est duritię cordis, q̃ est vitium a compassione pauperum auertẽs, & sępe ad nimium seruandam pecuniam tendit. Secundum inquietudinis mẽtis, quod est vitium animum ab ordinata quiete auertens, & frequenter nascitur ex nimio adquirendi studio Tertium violentiæ, quod est vitium ad vim inferendam inclinans, & frequenter in eundem tendit finem. Quartum fallaciæ, quod inclinat ad decipiendum verbis, & sępe in eundem fit finem. Quintum periurij, q̃ est vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, quod in eundem finẽ sæpe fit. Sextum fraudis, quod est vitium inclinans ad decipiendum factis, quo ad personas iuxta S. Tho. 2. 2. q. 118. art. 8. Et quia supra actum est de periurio in secundo pręcepto, in cap. 12. & de proditione in cap. 25. de violentia in 17. Et de fallacia, in 18. de reliquis tribus hic agendum est.

73 Circa auaritiam igitur peccat mortifere primo, qui deliberate, & inordinate appetit quęrere, vel retinere pecuniam in damnum notabile alterius, cap. pœnale. 14. q. 5. adiuncto cap. sępe. de restitut. spol. Dixi, inordinate, quia ordinate appetere est virtus. Dixi, Pecuniam, quia appetitus aliarum rerum non est vere auaritia. Dixi, In damnum alterius notabile, quia sine illo solum est veniale, per dicta in dicto cap. 11. num. 4.

Secundo peccat mortifere, qui inordinate retinet, aut prodigit pecuniã in alterius damnũ: quia horum prius est actus auaritię, non solum qua parte opponitur liberalitati: sed etiã, qua opponitur iustitię: & posterius est etiã actus prodigalitatis vtrique contrariæ: & constat omnem iniustitiam suo genere

Digitized by Google

esse mortalem, vt docet S. Thom. recep. 2.2.q.59.art.4. & idem de illo, qui periculo mortis corporalis, aut spiritualis propter appetitum pecuniæ quærẽdę, vel effundendæ se objicit, secundum mentem vtriusque Tho. in d. q.118. art.4.ad 3. & 119.art.3.

74 Tertio peccat, qui pecuniam superfluam, hoc est, maiorem, quam necessitas vel decentia status requirat seruat, cupiditate inordinata delectãdi se illa, in dies eam augendo, & non subueniendo pauperibus, secundum Caiet. in d. q.118.art.4.sub fi. Quod est certũ, si id faciat negando opem extreme egenti, vel transgrediendo aliquam aliam legem ad mortale obligantem, per supradicta; & etiam secundum eum, si id faciat ad solum se delectandum eius possessione, non erogando pauperibus occurrentibus; quia transgreditur legem, qua diues tenetur superflua illis erogare: licet enim nullis eorum teneatur illa singulis erogare; tenetur tamen erogare aliquibus, quos elegerit, cap. sicut hi.47.dist. cum concord. Adeo quidem, vt ad id cogi posset, secundum gloss. communiter recep. & putatam sin. in d. cap. sicut hi. quæ tamen habet duas similes. Ampliatio autem hęc non videtur tenenda. Tum quia æquiparat laicos beneficiarijs quo ad necessitatem faciendi eleemosynam, cõtra S. Tho. & cõmunem, vt infra insinuabitur. Tum quia videtur noua, & nullibi gẽtium recepta. Tum quia consequeretur eam, quod quolibet tempore, etiam affluentiæ, posset Iudex cogere laicos diuites ad dandum superflua pauperibus; quod videtur durum, & contra ptæfatas gloss. quæ significant id solum fieri posse tẽpore grandis necessitatis, in quo solo posset procedere hęc opinio. *Dixi*, Inordinata: quia coaceruare ad prouidendum futuræ necessitati suę, vel suorum, maxime filiorum collocandorum matrimonio, vel munere aliquo, aut gradu honestandorum, vel Reip. cuius est princeps, ab inimicis defendendæ, non est actus vitiosus, sed prudentię; immo nec si id faciat ad augendum suum statũ, & se in altiorem ordinem promouẽdũ, quo altioribus virtutibus seruiat Deo, & Reip. iuxta sapientiam, vel prudentiam a Deo immediate acceptam ex mẽte Caiet. vbi sup. art. 1. alioquin nullus plebeius iuste suum statũ mutare posset, aut nobilis suum augere, quod est absurdum, & ideo non dicendum. l. nam quod absu dum. ff. de bonis libe. nec ob id dicitur habere tale supe fluum, q de præcepto pauperib. teneatur erogare, iuxta dicenda in cap. seq.

75 Quarto peccat beneficiarius ecclesiasticus, qui non erogat superflua quæsita ex reditibus ecclesiasticis pauperibus, vel pijs operibus, siue id faciat auare retinendo, siue prodige impendendo iuxta mentem S. Tho. quolib. 6. ar. 12. quia vt recte insinuat Caiet. 2.2.q.118.art.4. est contrarium iustitiæ, non solũ legum canonicarũ: sed etiam naturalium, quod nos latius olim probauimus in cap. 1. & cap. cum secundum. de præb. & nuper latissime in Tractatu de red. eccles. q.1. monit. 24. & 25.

De filiabus auaritiæ, duritia cordis, & inquietudine mentis.

76 Per duritiam cordis, & inquietudinem mentis peccant, qui non subueniunt pauperi quoties tenentur de præcepto obligante ad mortale; quod quando contingat dicetur in cap. seq. alias enim hæc venialia tantum sunt.

Immo,

Digitized by Google

Immo, & quia hæc fere nunquam sunt mortalia, nisi coniũgantur alijs actibus mortalibus, non sunt necessario cõfitenda: quia satis est confiteri illa mortalia, quæ per prædictam duritiam, & inquietudinem admittuntur; vt recte adnolauit Caietanus.

De emptione, & venditione, dolo, & fraude filijs auaritiæ factis.

77 Per astutiam vero, dolum vel fraudem peccãt primo, qui contrahendo, vel quasi contrahendo, afficiunt aliũ damno notabili per commutationem rei minoris valoris, vel pretij minoris pro alia maioris, vel pretio maiori: quia id est contra septimum præceptum, & contra illud ad Thes. 4. *Ne quis supergrediatur neque circumueniat in negotio fratrem suum* cap. 1. de empt. Pro quibus facit primo, quod prudentiæ veræ duo vitia sunt contraria per similitudinem; prudentia carnis, vel mundi; & astutia in malam partem accepta. nam vera prudentia est virtus, quæ inclinat ad quærendum vera bona per vere bona media, iuxta Arist. 4. Eth. & S. Thom. 2. 2. quæst. 57. art. 1 Prudentia vero carnis, vel mundi, est vitium inclinans ad quærendum bonum apparens. & non existens per bona, vel mala media. Astutia vero est vitium inclinans ad quærendum vera bona per media mala, iuxta eundem recep. 2. 2. quæst. 55. art. 1. 2. & 3. Cuius astutiæ ministri sunt duo, dolus, qui est circunuentio mala ad decipiendum adhibita, l. 1. ff. de dol. & comprehendit tam eam, quæ fit verbo tantum, quam quæ facto tantum, vel vtroque modo. Fraus autẽ, quæ tantum facto fit: ita quod fraus est species doli, quod eleganter insinuat Iurisc. in l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pact. dicens, fraudẽ inesse dolo, quod solerter exponit Accurs. de illa inhæsione, qua species inest generi, & clarius S. Thom. vbi sup.

78 Secundo, quod pretium iustum rei (cuius notitia maxime necessaria est plurimis vtriusque iuris, & aliquot Theologiæ locis intelligendis) est pretium pecuniarum, quo communiter æstimatur res valere tunc, attenta illius intrinseca bonitate, & vendentis vtilitate, loco, tempore, & copia, vel defectu rerũ illius generis, & emptorum, & venditorum earum, & modo vendendi eam, statutum a gubernatore loci, vel domino rei. Dixi, Pretium pro genere, & Pecuniarium, ad excludendum pretiũ affectionis, de quo l. si in emptione. ff. de minor. Dixi, Communiter, ad excludendum pretium priuati affectus, quo vnus, vel alter rem suam æstimat. l. pretia rerum. ff. ad l. falci. Dixi, Tunc. quia præsens tantum æstimatio, & quam haber et vendita præsenti pecunia, est attendenda, l. in lege falcidia. § fin. ad. leg. falcid. Dixi, Attenta bonitate intrinseca, quia ob eam vna res pluris valet, quã altera eiusdem speciei, & quãtitatis. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. oblig. Dixi, Vtilitate vendentis, quia venditor tanto pluris vendere potest rem aliquam vnius generis, quam alij similes, quanto vtilior est illa ei, quam aliæ illis, secundum S. Tho. 2. 2. q. 77. art. 1. & Scotum in 4. dist. 15. q. 2. communiter receptos, secundum quos vtilitas emptori prouentura, vel necessitas habendi eam, nil pretiũ auget. Dixi, Loco: quia eadem res pluris valet in vno loco, qua in alio. l. 1. & toto titu. ff. de eo q̃ cert. loco. Dixi, Tempore, eadẽ ratione. l. vinum. ff. de reb. cred. Dixi,

Digitized by Google

Copia, vel defectus: quia hic auget, illa minuit, ſecundũ oẽs. Dixi, Emptorũ, vel venditorũ: quia copia horũ minuit, & defectus auget, & cõtra, copia illorũ auget & defectus minuit, etiã ſecundũ oẽs. Dixi, Modo vẽdendi: quia minoris valet merx quũ rogatur emptor, quã quũ rogatur venditor, iuxta illud vulgatũ. *vltroneæ merces vileſcunt*; quo fit vt idem pannus, & idem liber maioris valeant in taberna mercatoris, quam in manu proxenetæ quærentis emptorem; & longe minoris valeant ſpolia, quę victor exercitus vendit ſtatim a direptis hoſtium caſtris, quam alia eiuſdem generis, quæ etiam a proxenetis deferuntur vendenda vrbibus pacatis. Dixi, a gubernatore: quia illius eſt illud ſtatuere. l. 1. §. cura carnis. ff. de off. Præf. Vrb. Dixi, A Domino, quia deficiente æſtimatione communi, & Gubernatoris, poteſt ipſe Dominus illud ſtatuere cõſideratis induſtria, impenſa, & labore, quem illis deportandis de vno ad alium locum ſuſcepit, & periculo, quod transferendis mercibus ſubijcit: ſollicitudine item. & impenſa illas conſeruandi Gabr. in 4. diſt. 15. q. 10.

79 Tertio, quod, vt cum primis dixi Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. pretium iuſtum non conſiſtit in indiuiſibili, immo habet latitudinem, cuius extremũ inferius appellatur *pium*, & ſuperius rigoroſum; & quod inter illa duo interiacet medium, vel moderatum. Verbi gratia, vnius vlnæ panni iuſtum pretium dicentur decem Iulij, vno plus, vel minus: ita quod vndecim erunt rigoroſum, nouẽ pium, & decem, & quodlibet aliud interiacens, medium, vel moderatum. Ex quibus infertur primo, non ſolum pretium alicuius rei iuſtum eſſe illud, quo communiter in aliqua regione venditur: ſed etiam, quo in hoc loco, tempore, & modo vendendi, communiter haberi poteſt. Secundo, quod non eſt peccatum expectare tempus, locum, & caſum, in quo res vilius vendatur, vt aliqui expectant fines nundinarum, in quibus vt plurimum ob copiam venditorum, & defectum emptorum, merces minoris valent: & alij auctiones publicas bonorum viuorum, vel defunctorum; & alij delationes mercium proxenetarum nam neceſſitas venditoris non facit emptionem iniuſtam, vt probat Caiet. in d. ar. 1. & in ſumma verb. emere.

80 Quarto, q dictũ illud cõmune, *Tanti valere rẽ, quanti vendi poteſt*. l. 2. §. ſi hæres. ff. ad Trebell. l. quęrebatur. ff. ad l. falcid. l. ſi quis vxori. §. vlt. de furt. intelligendũ eſt de pretio, quo vẽdi poteſt in illo loco, tẽpore, & modo cõmuni vẽdẽdi vẽditoris, prẽſente pecunia, arg. l. pretia rerũ. ff. ad leg. falcid. iuxta Alex. ibi: modo ceſſẽt omne monopolium, fraus, & dolus iuxta S. Ant. 2. par. tit. 1. cap. 16. §. 2. per l. 1. C. de monopol. in quibus eſt aſtutia illa depromendi in forum multa venalia, quo pretiũ decreſcat, & emẽdi deprõpta, quo pretiũ augeatur.

81 Contra ptædicta facit primo opinio Medin. in C. de reb. reſt. q. 39. tenentis res carius vendi poſſe credito, quam præſenti pecunia, & vilius emi ea anticipata: quia modus vendendi videtur augere, vel minuere pretium propter periculum, quod contingere poteſt; eo quod debitor fieri poteſt inops, & impotens ad ſoluendum pretium, vel tradendam mercẽ, vel ingratus, & malignus, qui nolit id facere: ſed eam neruoſe confutat Sotus lib. 6. quæſt. 4. art. 1. de iuſt. & iur. & neruoſius confutari poteſt, eo quod eſt noua, & cõtra omnes alios Theologos, & Canoniſtas. & quod Eccleſia declarauit id eſſe illicitũ, per cap. in ciuitate. de vſur. per quod ſoluuntur omnia eius argumenta, cum ex illo inferatur,

Digitized by Google

feratur, Ecclesiam Catholicam determinare pericula illa non esse magis cõsiderabilia ad augendum pretium, quam ad aliquid dandum vltra sortem mutuanti, & lege ipsa naturali, & diuina, qua vetantur vsuræ, concluditur illa non esse considerabilia in mutuo ad augendum pretium.

82 Facit secundo, quod præfatus Sotus tenet licitam esse emptionem lanarum anticipata solutione minoris iusto pretio, modo illa fiat ante annum: & quod etiam mercator deferens per mare magnam mercium quantitatem, potest credito vendere maioris iusto pretio, quo venderet pecunia præsenti: quæ tamen opinio non est tenenda. Tum quia noua est, & rationes eius infirmæ, & æque fere concludentes opinionem Med. quam reprobat, ac suam. Tum quia iustius potuit concedere mercatoribus aliarum mercium facultatem carius vendendi propter verum interesse lucri cessantis (quam tamen eis præfatus Sotus negat) quam mercatoribus lanarum, & mercium nauticarum propter respectus, quos tangit. nam quidquid ille dicat, certum est nobis cum cõmuni, licere in foro conscientiæ mercatori carius vendere propter verum interesse lucri cessantis, monito emptore, quod vere coram Deo cessat lucrari propter dilatam solutionem, tãtum quanti maioris iusto vendit ei merces ob dilationem: & quod si nolit emere ea conditione, non emat. qua sola ratione possent etiam defendi supradicti emptores lanarum, & vẽditores nauticarum mercium, si vere coram Deo interueniret tantundem interesse lucri cessantis, quãti carius ob dilatã solutionẽ vendunt. Dixi, foro conscientiæ: quia in exteriori difficile excusaretur, attẽta præsertim extr. Pij V. relata ca. 17. n. 300. qua re eædem leges seruãdæ sunt in lanis, & nauticis mercibus vendẽ. quæ in alijs.

83 Ex quibus omnibus sequitur primo, quod non peccat qui rem, qua magnopere opus habet, importunitate alterius ei vẽdit tanto pluris iusto preti, quãto damno (saltem affectionis) eius venditione afficitur. Secundo, quod peccaret, qui hoc faceret ob magnam necessitatem emptoris, vel magnam vtilitatẽ, quæ inde illi proueniret, iuxta S. Thom. & Scot. sup. citatos: licet honestum esset, vt emptor, quia ea multum lucraretur, aut se iuuaret plus aliquid iusto pretio venditori daret, secũdum eosdem. Tertio, quod licet minoris iusto pretio aliquid emere, quando plurimi refert venditoris eam vendere, & emptoris parui eam emere, & pietate motus emit: vt cum quis emit a paupere suam operam solo victu, quem ei præbet, ne famæ pereat, Silu. verb. emptio. quæst. 7. Quarto, quod etiam licet emere minoris prędium aliquod cum pacto, vt vẽditor, quãdiu vixerit, fructus eius percipiat: aut in tot annos, quam si fructus statim percepturus esset, Maior in 4. dist. 15. q. 40. pro quo est textus in cap. cũ Ioannes. de fid. instr. Quinto, quod etiam licet venditori vendere dilata solutione, tanto plus addendo pretio iusto postea soluendo, quantum credit se in eo recuperãdo insumpturum, modo proponat id remittere debitori, si absque impensis stato die soluerit, Maior vbi supra. quod non videtur tutum Silues. in Rosa aurea casu. 6. quia venditor potest mutare volũtatem, aut eius obliuiuiscì, aut mori: & ita emptor cogi totum soluere, sed occurri potest omni periculo, tradente venditore schedam subscriptam, qua promittat se tantũ de pretio remissurũ, si stato die soluat, quãtũ iusto pretio adiecit, sine causę remissionis expressione, ne i foro exteriori præsumatur vsurarius. Per quæ omnia clarẽt

verba

Digitized by Google

verba posita supra in prædicto 6. peccandi modo cui addo, quod si deceptio fuit vltra dimidium iusti pretij, deberet rescindi contractus, vel pretium suppleri, vel diminui in vtroque foro l. 2. C. de resc. vendi. & cap. cum dilecti. de emptio. & vend. cum ann. eis. Immo, & si deceptio fuit vltra quartam partem iusti pretij, cum pacto de retrouendendo in Regnis Lusitaniæ per statuta Regia lib. 4. Ordina. tit. 14. §. *Y se fosse* tit. 27. §. 1. & 2. & si deceptio esset in parte minore dimidio, & etiam quarta parte iusti pretij, modo esset notabilis, peccaretur cum obligatione restituendi in foro interiore, iuxta S. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 1. & etiam in exteriori canonico per viam denunciationis, vt efficaciter probauimus in cap. nouit. de iudic. notab. 6. num. 114.

85 Admonemus tamen hoc loco id, quod ibi non fecimus, nempe quod ad rescindendum hac ratione contractum, non solum oportet probare rem emptam, vel alias commutatam, tempore contractus tanto pluris, aut minoris valuisse in illa regione, iuxta communem æstimationem: sed etiam, tanto pluris, aut minoris valuisse in illo loco, & tempore, & modo vendendi, quando, vbi, & quo modo vendita fuit. Et quod etiam emptor, qui prætenderet rem nō esse emptam pretio minore iusto, probare poterit anno illo, tempore, & loco homines laborasse caritate annonæ, bello, vel pestе, aut alia simili calamitate, ob quæ fuit tunc abundantia vendētium res venales eiusdem qualitatis, cuius erat empta, & penuria pecuniarum, & emptorum, ob quod venditores rogabant emptores, qui ægre emebant, quo probato, probaretur res empta multo minoris valuisse, quam alio tempore, vel loco, per dicta supra eodem cap. a num. 78. & etiam venditor, qui prætenderet rem non esse venditā pretio maiore iusto, posset probare prædicta contrario modo se habuisse. & ideo non sunt facile consulendæ huiusmodi lites. Tum quia sunt periculosæ. tum quia nemo facile condemnare debet in iudicio, vel extra eos, contra quos intenduntur; præsertim si damnum passus sciebat se illud pati, & erat talis persona, quæ illam, vel eius partem donare poterat; & sponte absque vi, metu, & graui necessitate id passus est: quia potest iudicari voluisse illud dānum donare, secundum Petr. ab Anch. in cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. nu. 22. arg. l. quisquis. C. de resc. vendit. adiuncta. l. quod quis sciēs. ff. de conditio. indeb. quem post Saly. in auth. sed hæc. C. de vsur. quæst. 21. defendimus in cap. nouit. de iudic. notab. 6. num. 61. Tum quia via denunciationis Euangelicæ est fragilis contra negantem deceptionem, per notata in d. cap. nouit. & iudices sæculares iam non permittunt alia via tractari huiusmodi lites apud iudices Ecclesiasticos.

86 Admonemus item dicta supra cap. 17. a num. 248. quod pactum de retrouendendo multum diminuit de pretio, & consequenter leges, quæ loquuntur de deceptione vltra dimidiam, vel quartam partem pretij, debere intelligi de dimidia, vel quarta pretij per tale pactum diminuti; frequenter enim tale pactum quartam partem, vel ampliorem pretij diminuit argu. extrauag. 1. & 2. de empt. quatenus probant, annuum censum duodecim emi posse iuste pretio 100. cū pacto de retrouēdē. perpetuo, qui sine illo valeret 200. & ampl.

87 Secundo mortaliter peccat, qui vult deliberate emere, aut per alium contractū obtinere aliquid minoris iusto pretio pio, aut vendere, vel dare per aliū contra-

Digitized by Google

contractum carius iusto pretio rigoroso notabiliter, secundum omnes. Dixi, deliberate, ad excusandos innumeros, qui sensualitate ad id prouocante, sine iusta deliberatione eiusmodi desideria concipiunt, Silu. in Aur. ros. cas. 15. excusatur etiam a mortali, qui non vult emere rem minoris iusto pretio, quod valet in loco, tempore, & modo, quo emit: sed sic minoris pretio pio, quo venditur in officina, aut vbi emptores rogant. Ob quod a mortali excusantur scholastici malentes emere libros aliorum discedentium, aut vita functorum, minoris iusto pretio pio, quam in officina bibliopolarum valent apud venditorem, eo modo, quo eos vendit. Et qui obseruant occasionem emendi pānum, telam, aut alia in auctionibus, vel a proxenetis quærentibus emptores mercium sibi ad vendendum traditarum: quæ minoris æstimantur, & emūtur. qui vero per ignorantiam probabilem emit, aut vendit notabiliter iniuste, nō peccat, donec id resciuerit, & satisfacere noluerit, iuxta S. Thom. 2. 2. quęst. 77. art. 2. & S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 16. §. 3. & alios, quos adducimus in repet. cap. nouit. de iudi. notab. 6. num. 66.

88 Tertio peccat mortaliter, qui vendit triticum, aut aliquid aliud æstimatum certo pretio iusto a Repub. maiore notabiliter illo, cum obligatione restituendi illum excessum, secundum Medi. Cod. de resti. quæst. 36. & Castr. de leg. pœn. lib. 1. cap. 12. nec a peccato excusat pœna in ædicto æstimatorio statuta, secundum eosdem: nec donatio emptoris facta in emptione; quia præsumēda est non esse facta voluntate libera; sed necessitate coacta. Dixi, in emptione: quia facta postea, cessante necessitate, excusaret, per dicta supra cap. 17. num. 81. qua in re, quod dicitur de laicis, dicendum videtur de clericis; quia quamuis hi legi sæculari non subijciantur: subiecti tamen sunt legi naturali, & diuinæ, quæ præcipit, ne quis sua vltra iustum pretium vendat. Iustum autem pretium est, quod ab habente in id potestatem præstituitur, secundum omnes, quod etiam tenendum est in terris, vbi limitatur pretium rei in illis collectæ, & non aliud importatæ, etiam si res clericorum æque bonę sint, ac importatæ, quia licet ipsi ita sint exempti a iurisdictione edicentis, ac exteri, cap. decernimus. de iudi. & cap. si diligenti. de for. comp. & etiam sua quo ad aliqua, cap. bene quidem. 96. dist. cap. Ecclesia S. Mariæ. de const. confitēdum tamen est, illa quo ad aliqua alia magis subijci illi quam extera, & quod causa prouidendi necessitati suæ Reipub. iuste potest dari priuilegiū bonis externis, vt tam subditi, quam externi possint importare illa vendenda in suis terris, exclu endo ab eo bona suæ terræ, quæ sunt exemptorum ab eo. quamuis charitatis Christianæ foret, vt Principes Ecclesiæ, qui maiore misericordia resplendere debent, taxas, & pœnas sæcularium, quas ob misericordiam faciunt, suis ædictis iuuarent. Dixi, iusto æstimatum: quia æstimatio iniusta non obligat, saltem in foro conscientiæ, secundum omnes. Arbitror autem rarissime ponendam esse hanc taxam. Tum quia dat occasionem vendendi corrupta, & fere inutilia eodem pretio, quo sincera, & vtilissima. Tum quia, superueniente maxima necessitate, tollitur omnino taxa, & illa non occurrente, parum est necessaria. Tum quia nemo diuitum vult mutuare, nec vendere credito res taxatas, nisi pretio taxæ, etiam tempore abundantiæ. Tum quia prębet occasionem innumerorum peccatorum mortalium, mille modis taxā fraudantibus

dantibus: quorũ vnus est nolle vendere rem taxatam, puta triticum, nisi ematur etiam non taxata, puta vinum duplo, & quadruplo maiore pretio, quam valet, quem speciatim reprobat Med. vbi supra.

89 Quarto, qui sciens emit vili rem pretiosam, ab id ignorante: puta aurum, vel equum sanum, a putante esse aurichalcum, vel infirmum; aut contra, vendit vile pro pretioso, puta plumbum pro stanno, stannum, pro argento, aurum alchimisticum pro naturali, &c. cum obligatione restituendi damnum, secundum mentem S. Thom. recep. 2.2. quæst. 77. art. 2. adiuncto Caiet. in summa verb. alchimia. Idem de venditore, qui sciens rem vitiosam sine declaratione vitij vendit nescienti, & ea de re non monito secundum eundem S. Thom. vbi supra. nec satisfacit, dicendo se nolle teneri de aliquo eius defectu: & quod vendit cum omnibus suis defectibus, exprimendo mendaciter longe plures, quam habeat, etiam si occultum inter illos falsos exprimat: ita vt emptor moueatur ad credendum non inesse illi occultum verum, cum iudicat eum mentiri in patentibus; vt cum ait, vendo hunc equum tibi pro claudo, cæco, manco, mutilo, & quouis defectu laborante, mentiendo circa patentes defectus, secundum Specul. recept. de resci. vend. §. 1. num. 7. Mai. in 4. dist. 15. quæst. 40. col. 4. Tum quia tenetur speciatim declarare defectum, quem ipse scit, & emptor ignorat. Tum quia mouet emptorem ad credendum, ipsum mentiri in occultis, cum in patentibus patenter mentiatur, arg. cap. semel malus. de regu. iur. lib. 6. Dixi, sciens: quia nescius celando non peccat: *licet cum* resciuerit, tenebitur ad resarciendum damnum emptori. Dixi occultum: quia manifestum non tenetur declarare, veluti si equus patenter est cæcus, vel claudus &c. modo non faciat, aut dicat, quo id non appareat, nec etiam occultum, quod emptori non erit notabiliter damnosum: nec tale, propter quod desineret emere, licet ægrius esset empturus, modo tantum de pretio detrahat, quanti ob illud vere minoris valet, iuxta eundem Mai. vbi supra. post venditionem tamen admonere debet emptorem illius vitij, & quod ob id minoris ei vendidit, ne si emptor alteri pluris venderet, esset causa damni illius tertij, vt recte annotauit Caiet. 2.2. quæst. 77. art. 3. pro quo est cap. fin. de iniu. idem de vendente rem quam sciebat cito corrumpendam ementi ad diu seruã dum. l. 2. C. de peric. & com. rei vend.

Quæritur hic noue, an peccet mortaliter, qui vendit aliquid amissum ipso iure ob hæresim, crimen læsæ Maiest. aut aliam similem causam, emptori id ignoranti, eaque de re admonito? Respon. quod sic: quia per supra dicta vendens aliquid non manifestando vitium occultum illud ignoranti, peccat, & satis superque vitiosum, quo ad hoc videtur, rem vendendam non esse vendẽtis, posseque ab emptore iure auferri, etiam non reddito ei pretio, quo emit. eiusmodi sunt prædicta ipso iure amissa, secundum Ioan. Andr. communiter recept. in cap. cum secundum. de hæret. lib. 6. nisi tam occulto modo fuisset amissum, quod probabiliter credit vendens illud nemini detectum iri, nec cõsequenter rem venditam ab emptore euictum iri. Tunc enim cessante causa, ob quam peccaret, cessat peccatum, argu. cap. cum cessante. de appell. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr.

90 Quinto peccat mortaliter, qui vendit arma ei, quem scit emere ad nocendum

Digitized by Google

dum iniuſte, aut ad bellum, quod ſcit eſſet iniuſtum, vt tenet S. Ant. 2. part. tit. 1. cap. 24. §. 11. argum. cap. notum. 2. quæſt. 1. vel dubitat, & non eſt ſubditus Principis, cui vult militare. ſubditus enim poteſt dubietatem deponere, argum. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. quid autem ſit dicendum de illo; qui vēdit illa ſine vllo malo fine ob iuſtum lucrum, licet credat, ementem iturum ad bellum iniuſtum, colligendum ex reſolutione poſita ſupra cap. 20. nu. 16. ex quo loco colligitur item, quid ſit dicendum de vendente, vel habente venalia toxica, aconita, inutilia, chartas luſorias, taxillos, fucos, & pigmenta, & id genus alia.

91 Sexto peccat mortaliter, qui tempore meſſis, aut vindemiæ emit, tam immoderate oleum, triticum, aut vinum, quo poſtea carius vendat, vt caritatem inducat cap. quicunque. 14. quæſt. 4. Dixi, vt caritatem inducat; alias enim ſecus, præſertim ad prouidendum ſuæ domui alendæ, etiam paulo plus quam egeat, & poſtea quod ſuperfuerit pretio currente vendat: vel ſi emit ad prouidendum Reip. vt Ioſeph Gene. 41. aut pauperibus egentibus; aut ne exportetur, vel diſſipetur: aut ob alios fines honeſtos, ſecundum mentem Innocen. in cap. 1. ne cler. vel mon. & S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 23. §. 16.

Ad noue autem queſita ſuper eo, quod Itali Stocchi, & Hiſpani *Mohatra* vocant; nimirum quum quis, non inueniens pecuniam mutuam, emit credito argentum factum, vel pannum, aut alias merces, quo ſtatim eas minoris vendendo pecuniam cogat. Reſpondeo primo, quod vendens illa ei pretio iuſto, etiam rigoroſo nō peccat; alioqui ſic, per dicta ſup. cap. 17. nu. 228. Secundo, quod non decet eum denuo emere a ſe vendita, etiam iuſto pretio minore illo, quo vendidit; ne pro iniquo mercatore, vel vſurario palliato habeatur, cuius infamiæ periculo probabili ſe exponendo peccaret, argu. cap. non ſunt audiendi. 11. q. 3. Tertio, quod de rigore iuris ei liceret denuo emere illa iuſto pretio mediocri, vel pio minore rigoroſo, quo vendidit: quia nulli legi iuſtitiæ videtur contrauenire, & ſi alicui legi charitatis ſcandalizādo alios cōtrairet, peccaret quidem, ſed non teneretur ad reſtitutionem, ad quam ſolius legis iuſtitiæ trāſgreſſio obligat, iuxta dicta cap. 17. nu. 11. ad aliud etiam noue quæſitum ſuper venditione cenſus, reſpondeo, quod quidquid alias hoc in loco dixerim, non licet hodie poſt præfatam extrauagantem Pij V. emere, vel vendere cenſum noue imponendum, vel iam impoſitum pluris, vel minoris, quam in prima impoſitione fuit emptum, vel venditum propter vitandā fraudem, qua quis poſſet ſimulare ſe emere cenſum pro ſe magno pretio ad reuendendum illum poſtea tertio minore pretio.

92 Septimo peccat mortaliter, qui facit monopolium cum alijs mercatoribus, ne illas, aut illas merces minore pretio, quam illo, vel illo vendant, arg. l. 1. C. de monop. aut a Principe priuilegium impetrat, ne certi generis merces ab alio, quam ipſo vendantur in populi damnum notabile, ex mēte Roſ. verb. emptio. §. 23. quamuis liceat Principi, aut Gubernatori in bonum publicum obligando ad id aliquos, ſtatuere vt ſoli ab eis talia, aut talia pretio tolerabili minutatim vendant, puta vinum, oleum, &c. iuxta Roſel. vbi ſupra.

Octauo peccat mortaliter, qui emit, vel vendit frangendo feſta, vt ſupra cap. 13. num. 8. vel peierando, vt ſupra cap. 12. vel mentiendo, vt ſup. cap. 18.

Nono

Digitized by Google

93 Nono peccat mortaliter, qui ad terras infidelium res vetitas exportat, veluti arma, ligna, & alia ad bellum pertinentia, & est excommunicatus per cap. ita quorundam. de Iudæ. & bullam cœnæ Domini, quod late declarauimus in
94 rep. prædicti cap. Thesaurarius item, aut receptor alicuius Ciuitatis, Communitatis, aut domini, qui emit, aut negotiatur pecunia publica in custodiam recepta, per tres leges C. de Ijs quæ ex pub. colla. lib. 10. adiuncto cap. pœnale. 14. quæst. 5. quod limitandum est procedere solum in eo, qui id tacit sine superioris consensu; vel non soluendo, quibus debet statis temporibus absque consensu eorum expresso, vel tacito; vel soluit, sed cum damno notabili, quod restituere tenetur, ex mente S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 5. Item, qui societatem habet cum alio, nolens discedere ab eo non resipiscente, per dicta sup. cap. 17. a num. 251.

95 Decimo peccat mortaliter, qui emit hominem liberum nõ constitutum in extrema necessitate se vendendi, vel possessum pro seruo, quem credit, aut credere debet illum non fuisse captum in bello iusto, nec ob crimen libertatem amisisse: sed surreptum, aut captum a latronibus; quales, vt fertur, sunt multi Aethyopes, & Indi capti a Piratis Christianis, vel latronibus suæ regionis, & postea venditi exteris pro seruis; & obligatur restituere illum suę antiquę libertati, argum. l. & liber homo. & l. liberi hominis ff. de contrah. empt. Dixi, non constitutum, propter eos, qui emunt captos male per paganos destinantes eos in cibum, ob idque eos impinguantes; quod passim contingit Brasiliæ, ac in alijs terris, quas incolunt Antropophagi: licet enim eos emere, & illis emptioni suæ consentire. Tum quia vita pretiosior est libertate, l. seruitutem. ibi, *Fere* adiuncta gloss. & l. quod attinet. ff. de regu. iur. Tum quia pater tẽpore famis extremæ filium vendere potest. l. 2. C. de pat. qui fil. distrax. Tum quia id potius est eripere illos a morte iniusta; ad quod tenemur, iuxta illud Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* relatum in cap. non in inferenda. 23. quæst. 3. quam emere. Tum per ea, quæ tradit Imol. in l. 2. ff. de pub. iud. & Salyc. in d. l. 2. C. de patr. qui fil. dist. Tum quia nemo tenetur ad gratis subueniendum egenti, etiam extreme modo commodando, vel mutuando satis ei succurrat, per dicta supra cap. 17. a num. 66. Tum quia emptio illa temperatur, eo quod huiusmodi emptis per se, vel per alium se redimere licet, reddito pretio, quo constiterunt, vel saltem eo, quod valerent tempore redemptionis, si vere serui essent, etiam inuito possessore: & eo quod redempti fiunt libri, & non liberti, perinde ac si numquam fuissent capti, instar filiorum a patre ob famem venditorum; iuxta prædictam l. 2. desumpto argumẽ. ab æquiparatis ex gloss. 2. sollenni cap. miramur. de seru. non ord. & glo. fin. l. si quis seruo. C. de furt. ex quo fit, vt moneri debeat secundus emptor modum, quo ille fuit antea emptus: vt secundus emptor filij a patre ob necessitatẽ venditi est monendus: minoris enim valet ob priuilegium redimendi se inuito possessore, vt minoris valet prædium cum pacto de retrouendendo emptum, iuxta supra dicta cap. 17. num. 248. Non obstat, quod melius faceret, qui gratis illum ab extrema illa necessitate liberaret. Tum quia id non arguit, hoc esse malum, quia bono melius datur. l. vbi autem. ff. de verb. obli. Tum quia vtilius est dicere hoc, quam contrarium, ne bona opera impediantur;

quam

quum illud nemo, vel rarus facturus sit: hoc vero multi faciēt, & faciunt, quos arbitror iuste posse capere, etiam interesse iustum pretij pro eis dati, arg. l. 1. cum ei adnot. C. de sent. quæ pro eo, quod inter. & alijs supra sæpe citatis.

96 Quæritur autem hic noue, an peccent, cum obligatione restituendi, ementes Aethiopes, Indos, vel alios delatos e suis terris in alias? Respon. quod nō: si sciunt, aut probabiliter credunt eos fuisse a se, vel ab alijs cum consensu eorum venditos, vel in bello iusto captos: alias secus. Is autem mala fide credit eos esse seruos, qui scit, aut credit esse famam publicam ex fide dignorum relatione ortam, quod dolo, vel vi extra bellum iustum fuerunt capti, vel in naues introducti, ac postea volentes nolentes abducti. quod aiunt esse frequentissimum, arg. gloss. sing. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. & notat. per gloss. in cap. qualiter, & quando 2. de accus. & cap. illud. de cler. excom. mi. quod singulariter probat sufficere iure antiquo ad aliquem vitandum famam, quod sit excommunicatus: & quamuis iure nouo nec fama, nec scientia excōmunicationis ad id sufficiat, per extrauag. ad euitanda. Martin. V. relat. infra cap. 27. num. 35. sufficeret tamen fama, quod est denunciatus vt ibi dicetur.

97 Vndecimo peccat mortaliter proxeneta, vel licitator, qui aliquid ad vendendum accipit, & sibi partem pretij notabilem retinet, cum obligatione restituēdi, iuxta Ang. verb. emptio. §. 23. nisi pro iusto sui laboris stipendio a domino non soluto acciperet. & etiam si pro stipendio acciperet, si gratis se venditurum promisit argum. cap. non sane. 14. quæst. 5. quamuis si accipit certo pretio vendendum, retinere potest id, quo pluris illud vendiderit, nisi excesserit pretiū rigorosum: talis enim excessus emptori est restituēdus, iuxta Ang. vbi supra. quod limito procedere, quando expresse, aut tacite agitur, vt id sibi retineat, vt cum conuenit nihil ei pro stipendio dandum. Cōtrarium vero, quod tenent S. Anton. 3. par. tit. 8. cap. 1. §. 4. & Ioan. Tabien. & Ias. in §. actiones. Inst. de act. & etiā Maior in 4. dist. 13. quæst. 41. quando id non esset actū, vt quum quis famulo suo stipendio conducto, vel amico gratis id facturo tradit aliquid vendendum certo pretio, vel proxenetæ conuento stipendio: licet proxeneta, qui sua industria illud pretiosius reddit, cum ad id non teneatur, excessum sibi retinere possit Gab. in 4. dist. 15. quæst. 10. art. 3. du. 4.

98 Duodecimo peccat mortaliter, qui suo stipendio iusto non contentus, rei domino dixit, neminem pro illa plusquam centum dare velle: & accepta potestate dandi illam eo pretio, vendit centum, & viginti, sibi retinens 20. Cajet. in sum. verb. proxeneta. cum obligatione restituendi.

De simonia, quæ per speciem emptionis, & venditionis auaritiæ cognata est.

99 *Spirituale, etiam vt hic sumitur multiplex.*

99 *Spirituale alterum a solo Deo, alterum ab eo, & homine: sed vtrumque iure diuino vendi vetatur.*

99 *Spirituale humanum antecedens, & consequens.*

99 *Spirituale purum, & mistum, & hoc vt vendi potest.*

Defini-

Digitized by Google

Definitio rei ſpiritualis.

99 OMiſſa breuitatis cauſa inquiſitione illa inutili, cur hoc vitium ſimonię potius denominetur a Simone, qui volendo emere ſpiritualia illud incurrit: quam a Giezi, vel Balahan, vel Juda, qui volendo ea vendere illud incurrerunt; cum per venditionem ita committatur; ſicut per emptionem, præmittendum primo, quod vt ait Ioan. Maior. in 4. lib. ſenten. diſt. 25. queſt. 1. non eſt facilis definitio rei ſpiritualis. Cuius ratio, licet eam ille non aſſignet, poteſt eſſe, quod ſpirituale, ſiue ſpiritale dicatur omne, quod pertinet ad ſpiritum. Spiritus autem dicitur proprie halitus, iuxta illud Iob. 17. *ſpiritus meus attenuabitur.* Improprie vero per figuram metaphoram, ſiue tranſlationem appellatur nunc anima, Ioan. 19. *Tradidit ſpiritum.* nunc ventus Act. 1. *Tamquam aduenientis ſpiritus vehementis.* nunc omne incorporeum, iuxta illud Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus.* nunc alia, vt ait S. Thom. 1. par. quæſt. 41. art. 3. ad 4. & ideo neceſſe videtur eſſe, vt ſpirituale quoque multipliciter dicatur. & ita in hoc propoſito non capitur pro habitu, neque pro re pertinēte ad illum, neque pro vento, neque generaliter pro re incorporea: ſed pro re pertinente ad ſalutem animæ, quæ eſt cuiusdam generis ſpiritus improprie accepti.

Quare omiſſo ſtylo, quo in vulgari hoc in loco vſi fuimus ſequuti Ioā. And. Pan. & communem in d. cap. conſulere. de ſimon. adiunctis, quæ S. Thom. & communis ait in 4. diſtin. 25. ſpirituale, vt huc pertinet, eſt donum ſupernaturale a Deo datum ad animarum ſalutem: vel aliquid aliud inſtitutum ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam: vel ab Eccleſia poteſtate ſupernaturali, & gratis ſibi data ad conficiendum illud, & gratis dandum, quę definitio ſatis colligi poteſt ex cap. gratia. & cap. qui ſtudet. 1. quæſt. 1. & cap. quam pio. quæſt. 2. & ex Durando diſtin. 25. quæſt. 1. & ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 1. 3. & 4. & oan. And. & Panor. in cap. conſulere. de ſimonia Dixi, donum pro genere. Dixi, ſupernaturale, ad includen. ſpirituale per eſſentiam ad differentiam donorum naturalium, quæ naturaliter dantur. Dixi, ad ſalutem animarum, ad excludenda inſignia, ſeu arma, dotes, & victorias, & alia huiuſmodi Regibus, & Principibus aliquot, vel alijs in alium finem, quam ſalutem animarum ſupernaturaliter conceſſa. Dixi, vel aliquid inſtitutum ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam, ad includendum ſpirituale per cauſam; qualia ſunt Sacramenta, quæ ipſe ſolus inſtituit, & ſola efficiunt inſtrumentaliter gratiam, vt dictum eſt ſupra cap. 22. num. 1. & 2. Dixi, vel ab Eccleſia poteſtate ſupernaturali ſibi data, ad includenda ſpiritualia, quæ a Ioan. Andr. & Panor. in cap. conſulere. de ſimonia. vocantur ſpiritualia ſtatuta: qualia ſunt Sacramentalia, & eis annexa ab eadem inſtituta, quibus Sacramenta parantur, conficiuntur, & conſeruantur: vt conſecratio, & benedictio Eccleſiæ, vel altaris, vaſorum, ornamentorum, aquæ baptiſmalis, vel benedictæ, exorciſmus, cathechiſmus, iuriſpatronatus, beneficia, collationes, præſentationes, renonciationes, & id genus alia. Dixi, gratis dandum: quia omni rei ſpirituali repugnant emptio, venditio, & omnis non gratuita donatio, triplici ratione ſecundum S. Thomam recep. 2. 2. quæſt. 100. art. 1.

Digitized by Google

art. 1. in cor. quæst. scilicet: quia non est pecunia æstimabilis: & quia nemo alius a Deo est verus dominus eius: & quia origo eius procedit ex gratuita Dei voluntate.

Ex qua definitione infertur primo, quædam esse spiritualia, vt hic accipiũtur, a solo Deo immediate creata, vel instituta; vt sunt gratia gratum faciens, septem dona Spiritussancti, & septem Sacramenta, & gratiæ, quas gratis datas appellant, & iurisdictio Ecclesiastica supernaturaliter primum a Christo Domino nostro data, vt diximus in cap. nouit. de iud. notab. 3. Alia vero ministerio Ecclesiæ instituta, qualia sunt reliqua prædicta. Nõ tamen ex hoc inferas, quod solum priorum venditio est iure diuino prohibita, & consequenter prohibita, quia simoniaea: quia etiam venditio posteriorum est eiusmodi, vt infra tangetur num. seq. non item putes, quod omne sacrum est spirituale, vt hic accipitur. Bona enim mobilia, & immobilia Ecclesiastica sunt sacra iuxta S. Thom. recep. 2. 2. quæst. 99. art. 3. & probatur in cap. nulli. & cap. prædia. 12. quæst. 2. quæ tamen non sunt spiritualia, vt hic sumuntur; & ita eorum emptio etiam iniusta nõ est simoniaca: licet sit sacrilega, per capp. prædicta; quia definitio eis non conuenit: nam licet dedicentur ad sustentationẽ spiritualium, vt ait S. Thom. vbi supra: non tamen per benedictionem sacri constitutiuam, quæ de sola potestate supernaturali, & spirituali fluere potest, vt noue resoluimus nuper in cap. non liceat. 12. quæst. 2. §. 17. a num. 7.

Secundo infertur, quod omnia spiritualia ab Ecclesia, sunt instituta virtute potestatis diuinitus acceptæ; & ideo merito vocantur annexa spiritualibus; quia sũt superaddita humanitus spiritualibus datis diuinitus. quędam quidem antecedenter, puta quæ non requirunt in habituro illa, aliud spirituale, quam Christianismum: vt ius patronatus, ius sepulturæ, calix, & similia. Alia dependenter, siue consequenter, quæ requirunt aliquid spirituale vltra Christianismum: qualia sunt beneficia, & officia Eccles. quę est doctrina S. Thom. communiter recept. 2. 2. quæst. 100. art. 4.

Tertio, quod quędam sunt spiritualia pura ab omni rei temporariæ mistione: qualia sunt gratia, & dona Spiritussancti. alia mista ex spirituali, & temporario, & horum quædam habent plus spiritualis, quam temporarij: vt Sacramenta, & actus conficiendi ea, qui constant ex parte pure spirituali, & labore temporali. alia contra, quorum maior est temporalis, & minor spiritualis: vt calix sacratus, & ornamenta sacra, in quibus materia, quæ est maior pars, est res temporaria; & consecratio, & benedictio, quæ est spiritualis, minor. Et quamuis neutra horum pretio vendi possint, quo ad partem spiritualem, neque eius ratione debeant maioris æstimari: tamen ea quæ sunt generis posterioris vendi, & emi possunt ratione partis temporariæ. Ea vero quę sunt prioris generis non.

Definitio Simoniæ.

100 *Simoniæ definitio declaratur.*
100 *Emptio, & venditio propriè, & improprie sumuntur.*
100 *Simonia absque re temporali formaliter inuenitur.*

Digitized by Google

99 *Simonia non est emptio, vel venditio artis, vel consilij.*
100 *Simonia omnis datio spiritualis pro pretio.*
101 *Simoniam vt non facit causa minus principalis.*
102 *Causa non omnis, ob quam non fieret actus, est principalis.*
102 *Simonia non est dare pecuniam pro alimento, pœna, vexationis redemptione, missa, precibus, vel laude.*

100 SEcundo principaliter præmitto, quod simonia est volũtas studiosa emẽdi, vel vendendi spirituale, vel spirituali annexum, secundum gloss. solenn. in summa 1. quæst. 1. receptam ab omnibus Canonistis in rub. de simon. & a Theologis in 4. dist. 25. & a S. Thom. 2.2. quæst. 100. ar. 1. Dixi, voluntas, ad significandum, quod simonia mentalis, qua quis vult committere simoniam conuentionalem, vel realem, est vere peccatum mortale simoniæ, etiam non sequuta conuentionali, nec reali: quia radix malitiæ simonię, sicut & cuiuslibet alius peccati, in actu interiori voluntatis consistit, secũdum S. Thom. recep. 2.2. quæst. 20. iuxta illud Matth. 15. *Non quod intrat per os &c.* Tum quia peccata cordis, oris, & operis eiusdem speciei, & malitię sunt S. Thom. 2.2. quæst. 72. art. 7. & dictum est supra prælud. 9. & cap. 16. num. 1. sub fin. & constat admittere simoniam conuentionalem, vel realem esse peccatum mortale, cap. tanta. & tot. tit. de simon. Tum quia *talis* voluntas est peccatum mortale secundum omnes, & non nisi peccatum simoniæ. ergo est simonia. propter quod Maior in 4. dist. 25. quæst. 1. male deridet gloss. dict. cap. fin. cui concordat gloss. præfati cap. consulere. putans eam dicere contrarium; quod tamen non dicit, immo expresse aiunt ambæ gloss. esse peccatum: sed non facere quem simoniacum, id est, de numero eorum, quos iura vocant simoniacos, id est, punibiles pœnis contra eos constitutis: quod quia non satis aduerterunt aliqui grauiter in hoc lapsi sunt. Dixi, studiosa, ad excludendam indeliberatam. Dixi, emendi, vel vendendi, ad includendum omnem voluntatẽ dandi, vel accipiendi aliquod pro spirituali non gratuito: sed in quoddam pretium, vel interesse formaliter, vel æquipollenter temporale iure id non permittente, vel prohibente, per infra dicenda. Dixi, spirituale, ad includẽdum omne diuinitus datum, vel institutum ad salutem animarum, iuxta dicta supra num. 66. Dixi, vel spirituali annexum, tum ad includendum omne spirituale humanitus per potestatem diuinitus datam adhibitũ ad conficiendum, & conseruandum spirituale diuinitus datum, per ibidem dicta. Tũ ad significãdũ, q̃ in nullo alio, etiã sacro cõmittitur simonia, per p̃dicta n. 99.

Ex qua definitione, & eius declaratione infertur primo, quod nunquam cõmittitur simonia circa corporea, vel incorporea, quæ sunt naturaliter quæsibilia: quia non sunt spiritualia, vt spirituale sumitur in hac definitione; & cõsequenter nec circa scientiam iuris, vel aliam, & artem, & consilium naturaliter quæsibilia; licet contra senserit glo. violans textum in cap. non licet. 11. quæst. 3. quatenus habet non licere Doctori vendere consilium, sine studij labore præstitum, innuens id esse simoniam. cui consequẽs est, quod grauiter labuntur Hostien. Card. & Pan. & aliquot alij in cap. quia nonnulli. de mag. sentientes committere simoniam illos, qui docent aliquam scientiam pecunia, si ha-

si habent vnde se alliunde sustentent: quia non vendunt quid spirituale, vt hic sumitur: & grauius Panor. significans scientiam, vel laborem docendi esse tale spirituale, quod aliquo modo ad quandam permutationem cum beneficio spirituali accommodari possit arg. cap. ad quæstiones. de rerum permu. male ad hoc applicati.

Secundo, quod duplex est simonia. Altera prohibita, quia simonia, id est iure diuino prohibita. altera simonia, quia prohibita; non quidem, quod solo iure humano sit prohibita, vt sentit gloss. cap. ex parte. de offic. deleg. communiter a Canonistis recepta: sed quia iure humano ab Ecclesia per potestatē supernaturaliter, & diuinitus ei traditam instituto, est prohibita. Prioris generis est voluntas emendi, vel vendendi vere spiritualia: siue a solo Deo sint data, vel instituta: siue ab Ecclesiastica potestate diuinitus accepta, iuxta dicta nu. præced. posterioris generis est voluntas faciendi collationes, renunciationes, vel recipiendi eas factas cum conditionibus, modis, vel pactis in alijs licitis: & etiam in his, nisi ab Ecclesia prohiberentur. & ita frequenter simonia committitur sine interuentu pecuniæ numeratæ, vel rei ea æstimabilis. nam cum quis renunciat beneficium suum in fauorem alicuius, vt ille, vel alius renuncietaliud in fauorem alicuius, vel alius renunciet aliud in fauorem alterius; vel suffragatur cuipiam in aliqua electione, vt alius suffragetur alteri: vel renunciat beneficium suum simpliciter, vt alius impetret sibi aliud ab Episcopo, vel alio collatore: & alijs similibus casibus, non datur formaliter pecunia, neque aliquid aliud ea æstimabile: & tamen est simonia secundum Raim. quem sequuntur Ang. in sum. verb. simonia. 3. §. 3. & Siluest. verb. simonia. q. 13. num. 4. Tum quia id tanquam simoniam prohibet Ecclesia. Tum quia, id merito prohibet. nam his omnibus datur, vel relinquitur ius spirituale cū onere, vt fiat aliquid quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa principali immediata eam habendi; quod prohibetur in cap. sicut. 3. & cap. non satis. de simon. cap. quam pio. 1. quæst. 2. cap. fina. de pact. & includitur sub declaratione tertia definitionis: quæ tamen non procedunt in conditione, & modo, quæ iure insunt, cap. significasti. cum glo. de elec. & cap. ad audientiam. 2. cum glo. de rescrip. modo exprimātur eo solo modo, quo insunt, vt Feli. & citati ab eo ibi declarant, arg. l. 3. ff. de leg. 1. Per quæ pridem defendimus collationē cuiusdā cōmendæ factā cuidā adiecto modo, vt solueret quadraginta aureos annuos, quos ordinis statuto soluere tenebatur, quisquis eam haberet.

Tertio, quod permutatio beneficiorum, etiam quo ad titulum est simoniaca: si fiat absque superioris auctoritate, cap. quæsitum. & cap. pen. de rer. permut. quoniam per eam quis vult dare, vel facere aliquid pro quærēdo aliquo spirituali in quoddam pretium, vel causam principalem, & immediatam quærendi illud, licet non sit pecunia æstimabile, vt palam est: quamuis licita sit, si fiat auctoritate superioris: quia id iure permittente fit, cap. cū olim. cap. cum vniuersorum. de rer. permut. & clarius in cap. 1. eod. tit. lib. 6. & cle. 1. eod. titu. Et quia iura solum permittūt permutationem beneficiorum, quæ sunt permutantium: ideo Simoniaca est permutatio, qua quis ius ad rem, q̄ habet per regressum, accessum, electionem, præsentationē, optionem, vel aliā nominationem, permutat cum alio simili iure, vel beneficio alteri iam quæsito, vel vacā-

Digitized by Google

ti per d.cap.cum ei annot.præsertim per Io.And.& Franc.Et idem de permutatione, qua renuncians beneficium minoris valoris reddit pecuniam,vel cõstituit pensionem annuam alteri permutanti maius ad æquandum illa:quia id nullo iure permittitur: quãuis quum Ecclesiæ bona inæqualia habentes permutantur, quo ad proprietatem,refundi possit separatim pecunia, qua bona illa æquẽtur cap. ad quæstiones. de rer. permut. per quod idem fieri posse auctoritate superioris in permutatione titulorũ,dicit Anch. in consi. 280. quod commendat Fel. in cap. quia verisimile. de præsumpt. num. 1.

Quarto, quod non est simonia dare, vel accipere alia ratione, quam pro pretio quærendi spirituale: puta pro sustentatione ministrorum,vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis legis, vel consuetudinis, vt sentit S. Thom. & exprimit Caiet. vbi supra art.3.& melius in summa verb. simonia. nam præpositio (pro) aliquando significat pretium, vel causam principalem immediatam; in qua significatione accipiendo vniuersaliter est verum, nil pro re spirituali, vel ei annexæ posse accipi, vt probat prædictum cap. sicut. & cap.non satis. de simon. & declarat Archi.in cap.ordinationes.& cap. iudices. 1. quæst. 1.nil,inquam; etiam paruum, vel minimum secundum S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 25. q. 3.art. 3. ad 1. & d. q.100. art.3.Aliquando significat causam impulsiuam, vel remotam, vel sustentationem, vel aliam ex prædictis; & in hac significatione verum est posse accipi aliquid pro spirituali, iuxta gloss. iuncto text. in d.cap. *iudices.* &cap. Agatho.63. dist. vbi etia Archid.& cõmunis in cap.ad Apostolicam.de simon.

101 Quinto, quod licet dare, vel accipere aliquid temporale minus principaliter,& tanquam pro causa impulsiua,& excitatiua pro spiritualibus.Tum per proxime dicta. Tum per gloss. cap. cum esset.de simon.& cap.cum ad nostrã. de elec.quæ aiunt, simoniam quidem admittere illum, qui prælato inseruit principaliter ob beneficium Ecclesiasticum, præsertim interueniente pacto; non autem,qui principaliter ob alium iustũ respectum inseruit,licet secundario, & minus principaliter ob illam spem inseruiat. quod pulchre declarat Adrian. quolibet.9. art. 2. sub littera L. M. N. O. Tum quia gloss. illa celeberrima in cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. ait peccare quidem eum, qui surgit ad matutinas preces principaliter propter distributiones quotidianas: nõ autem illum, qui surgit principaliter, vt Deo inseruiat,& minus principaliter, & secundario, vt eas lucretur.Tum quia Vrbanus Papa in cap. si officia. 59. dist. & Cæleſt. in cap. quid proderit. 61 distin. determinarunt licere clericis seruire Deo in Ecclesijs ob spem ascendendi ad dignitates illarum. Immo Gelasius in cap. consuluit. 74. dist. dixit eos ad hunc ascensum spe maioris commodi compellendos. Tum quia gloss. recept. in d. cap. quid proderit. dicit expresse per illum text. licere clerico seruire in Ecclesia ad quærendam aliquam dignitatem: modo principaliter ob id non seruiat; cui similis est gloss. cap. hoc ad nos. 59. dist. Tum denique, quod gloss. cap. consuluit. de vsur. recep.cõmuniter,confirmata multis contra Sot. supra cap. 17.nu.209. habet, & licet peccet,qui mutuat principaliter ob lucrũ: non tamẽ, qui principaliter id facit, vt iuuet prox.quãuis minus principaliter,& secundario id speret.Causã autem impulsiuã,& excitatiuam voco etiam illam, sine qua non fieret actus:

Digitized by Google

cet actus: modo ille fiat principalius ob aliam, quam illam, vt in hac specie dixit Mai. in 4. dist. 25. quæst. 1. & ante illum sensit S. Thom. quolib. 8. art. 2. loquens de clerico surgente ad matutinas ob distributiones, alias non surrecturo. Tum quia, vt in com. cap. cum minister. 23. quæst. 5. nu. 27. probauimus, non est bona definitio illa Bart. in l. 2. §. fin. ff. de dona. qua definit causam principalem esse causam, qua cessante, cessat effectus: tum quia multis causis minus principalibus, sine quibus actus non fieret, conuenit: tum quia secundum eam omnis causa, sine qua non, esset principalis: quod est falsum, secundum omnes, & per supradictos text. & gloss. quæ habent locum etiam in his, qui non seruirent Ecclesijs, vel prælatis, nisi sperarent beneficia: & quia actus virtutum licet fiant vitiosi ob finem principalem temporarium: non tamen fiũt tales ob minus principalem, per adducta in d. cap. cum minister. post Adri. ibi citatum. Alioqui enim omnes fere actus nostri essent vitiosi: quia paucissimi fiunt pure propter solum Deum, & solam virtutem sine aliquo respectu retributionis, quem etiam Dauid habebat in seruiendo Deo Psal. 118. ibi, *Inclinaui cor meum &c. propter retributionem.* & vt quidam dixit, *Quis virtutem amplectitur ipsam, præmia si tollas?* Itaque vere coram Deo incurrit simoniã quicunque dat, vel facit aliquid temporarium etiam minimum, vel spirituale pro spirituali tanquam pretium eius, vel causam principalem, & immediatam eius habendi: & e contrario nemo, qui alia ratione, & minus principaliter dat, vel accipit etiam temporale pro spirituali vere coram Deo, & in foro conscientiæ simoniam committit: quamuis in foro exteriori interdum præsumatur committere, quæ resolutio ex prædictis, & ex Arch. & Caiet. vbi supra irrefragabiliter colligitur. Per quæ pridem respondi, non commisisse simoniam, qui mutuauit Episcopo noue prouiso bonã pecuniæ summam principaliter, & immediate, vt ei benefaceret, & ad ineundam amicitiam, sperans secundario sibi, vel alij gratiã alicuius beneficij: quia nõ mutuauit pro pretio, neq; pro causa principali, nec immediata rei spiritualis, saltẽ vt hic accipitur.

102 Sexto, quod non est simonia dare, vel accipere aliquid pro sustentatione ministri. quod proculdubio procedit in sustentatione necessaria, quo ad vtrũque forum, & etiam in non necessaria quo ad forum conscientiæ; quoniam licet diuites accipiẽtes pro illa ex facto præsumi possint eam admittere: vere tamen non admittunt, si non accipiunt pro pretio, vel causa principali, & immediata suæ actionis spiritualis per prædicta: & pauperibus licet in vtroque foro, etiã ex pacto accipere, vt dixit Caiet. vbi supra. quæ sanè differentia non potest defendi, nisi ratione diuersitatis inter vtrunque forum, & inter veritatem, & præsumptionem.

Septimo, quod dare, vel accipere pecuniam pro impensis, vel pœna excommunicationis, vel absolutionis per iurisdictionem spiritualem imposita, non est simonia, argu. cap. venerabilibus. §. porro. de sent. excom. lib. 6. etiam si pœna non erogetur pauperibus, argum. cap. dilectus. de pœn. licet id esset melius. Ad quod reducendum est, quod ait S. Thom. in 4. sent. distin. 25. cum alijs quibusdam.

Octauo, quod neque datio pecuniæ ob vexationis redemptionem est vere simonia, per tex. sing. in cap. dilectus. 2. de simo. modo, qui dat iam habeat ius

Digitized by Google

acquisitum, etiam in possessione, iuxta communem ibidem. quæ ampliatio per prædicta procedit quidem, quo ad forum exterius, & præsumptionem simoniæ: nisi aliquid aliud eam tollat: sed non quo ad interius, quo ad quod non est vere simonia, si dans nil iuris intendit emere, neque eius dationis causa principalis, & immediata est iuris possessionis acquisitio: licet illa sit causa, sine qua, non daretur: sed alia, vel amicitiæ conciliandæ, vel litium, vel aliorum scandalorum, & damnorum vitatio, vt respondi de datione cuiusdam habentis ius firmum impediti accipere possessionem per arma cuiusdam nobilis, nil aliud iuris prætendentis, quam potentiæ, vel indignationis, & iræ duraturæ, donec aliquid temporale ei daretur. Dixi, modo habeat ius quæsitum: quia antea non liceret dare aduersarijs, etiam malitiosè impedientibus eius promotionem secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 6. pro quo casus in cap. Matthæus. de simon. nisi impedirent vim inferendo: vel procurando pro indigno: vel solus ipse occurreret dignus, qui eligeretur, vt rectè animaduertit Sot. lib. 9. quæst. 6. de iustitia, & iure.

Nono, quod largiri eleemosynam pauperi, vel sacrificio pro missa, vel orationibus, non est simonia, nisi pro pretio, & animo illa emendi daretur: quo animo dare, etiam pro vita æterna, esset actus simoniacus, quidquid aliqui dicant citantes pro se S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. qui *hoc non dicit: nam* & illud Danielis. 4. *Peccata tua eleemosynis redime*. relatū in cap. medicina. de pœn. dist. 1. non est intelligendum de venditione, & redemptione propria; sed de impropria, & metaphorica, vt idem S. Thom. ibidem, & in 4. lib. senten. dist. 25. quæst. 3. intelligit. Idem de dante alicui, vt excubias in domo defuncti agat: quamuis accessorie intelligatur illum psalterium recitare debere. Host. in sum. de simon. §. qualiter. versic. si clericus.

Decimo, quod est simonia dare, vel accipere aliquod munus a manu, lingua, vel obsequio, de quibus in cap. sunt nonnulli. 1. quæst. 1, quando obsequia, vel laudes, vel preces, quæ sunt munera linguæ, dantur, vel accipiuntur pro pretio, & causa principali, & immediata rei spiritualis, vel ei annexæ. vt dum cōuenit inter duos vt alter alterum laudet apud illum, vel illum, illo, vel illo loco, vel tempore: aut inseruiat sic, vel sic in illo, vel illo negotio, vt sic, vel sic roget aliquem pro aliquo, & alter dabit ei aliquod beneficium, vel ordinem: secus autem si non darentur, vel acciperentur, in pretium, vel in causā principalem, & immediatam; vt dantur, & accipiuntur cum non exeunt fines suæ naturæ: quamuis laudes essent falsæ, & preces malæ, & obsequia peruersa, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 5. explicatam a Caiet. ibi, & in sum. verb. simonia. quamuis gloss. in cap. tuam. de ætat. & qualit. cui satis concordant Ant. Card. & communis, contradicat, quo ad preces carnales, & pro se, vel pro indigno oblatas: quod tamen singulariter refellit ibidem Inno. dicens per eas quidem peccari, sed non peccatum simoniæ. ad quod reducendum est etiam id quod idem S. Thom. ait ead. quæst. art. 5. ad 3. de rogante pro se indigno beneficium. Idem dicendum de dante aliquid causa dicendi missam, vel faciendi alia similia, quæ componuntur principalius ex spirituali, quod est ipse actus, qui fit potestate spirituali ad id concessa, & minus principaliter ex temporali, quod est labor, qui in eis agendis suscipitur. distinguē-

dum,

Digitized by Google

dum enim est an det in pretium, vel causam principalem; an ob minus principalem, vel alias rationes supradictas post vtrunque Thom. 2 2. q. 100. art. 3. qua ratione Episcopi, clerici, monachi, & monachæ, siue sint pauperes, siue diuites, siue proprij, siue alieni sine peccato accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipendia, quæ pia consuetudine, aut lege naturali diuina, aut humana iusta ijs, qui tale, vel tale opus spirituale faciunt, debentur; non quidem pro pretio, & causa principali immediata eorum, nec laboris, qui in opere suscipitur: sed tanquam pium debitum, vel causa excitatiua, & minus principali, per supradicta; & per cap. significatū de præbē. vbi latius diximus. Quibus addo, quod etiā pro pretio, & causa principali immediata potest dare quis alicui quod temporale pro obligatione exercendi munus vicarij, Episcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris vnum annum, mensem, aut hæbdomadam, secundum Inno. recep. in cap. quoniam. ne præl. Vic. su. vel subeundi laborem a eundi aliquem locum longinquum, vbi rogatur missam dicere, aut aliquem alium actum spiritualem agere; quia huiusmodi obl. vel labor nō sūt de se accessoria illis actibus, vt recte decl. Caiet. & ante illū sēsit Inn. vbi sup.

Vndecimo, quod nō committit veram in foro interiori simoniam, qui notario Episcopi pro instrumento ordinis dat aliquid, etiam amplius, quam debet, vel etiam ipsi Episcopo pro pastellis, præsertim post susceptum ordinē sine vllo pacto: modo nō dederit pro pretio formali, vel æquipollenti ordinis: quamuis in foro exteriori possit præsumi contrarium per cap. 1. de simon. Idē arbitror de beneficiario, qui soluit aliquid in possessionis adeptione alijs beneficiarijs, ad quod non potest cogi, cap. Iacobus. eod. tit. & cap. ex multis. 1. q. 3. etiam stante consuetudine, si dandum vertitur in priuatum; vel publicum, profanum commodum. quale est prādium, vel symposium, aut pretium eorū: secus si pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt per Panor. communiter recept. in d. cap. Iacobus. quod cōfirmare videtur Cōcil. Trid. sess. 24. cap. 14. de reform. saltē a contrario, quatenus videtur permittere dationē ad pia, si nō habeat speciem simoniæ, quod tamen videtur in hoc æquare statutum, & consuetudinem: & ita corrigere Panor. & communem vbi supra, quem sequitur Alexan. in d. cap. ex multis. quatenus contra eorum sententiā exæquat in hoc constitutionem consuetudini, quod ipsum videtur statuere de marcha argenti, vel alia summa, quæ alicubi datur pro titulo beneficij, ne pro commodo dato possit accipi, etiam stante consuetudine. quin etiam puto non posse nūc capi pro rebus pijs, quod consueuit capi pro commodo proprio: quia nō erat consuetudo, vt pro illis caperetur: & ea quæ pro commodo proprio accipiebatur, sublata est, & iure communi, etiam pro illis non debet capi, dicto cap. ex multis. Notarium autem, qui magis accipit pro instrumento, quo de ordine maiori datur fides, & Prælatum, qui eo plus exigit pro titulo, quo maius est beneficiū, arbitror esse plane simoniacos: quia vēdūt tēporale mistū spirituali maioris, q̄ vēderent purū, p̄ p̄dicta nu. 99. p̄terquam, q̄ contraueniūt p̄dicto Conc. Idē arbitror de dāte aliquid presbytero, vel alteri, vt baptizet aliquē in necessitate cōstitutū, iux. Pan. cōmuniter recept. in cap. cum Ecclesiæ. de simo. quidquid dicat gloss. secum pugnās in cap. baptizandis. 1. q. 1. nam, & in necessitate licite accipitur ab hæretico, iuxta gloss. in cap. præter. §. hęc. 32. dist.

Digitized by Google

Diuisio Simoniæ, & quid mentalis.

103 *Simonia triplex mentalis, conuentionalis, & realis.*
103 *Simonia mentalis duplex, & vtraque mortalis.*
103 *Simonia mentalis non obligat ad restitutionem, etiamsi sit diuinitus prohibita.*
103 *Simoniam nullam mentalem obligare restituere, defensum.*
103 *Restituere non obligant opera sola intentione interiori mala.*
103 *Ecclesia non punit interiora, nec exteriora sola intentione mala.*

103 TErtio principaliter præmitto, quod Simonia est triplex mentalis tantum, conuentionalis tantum, & realis. simonia mentalis tantum est simonia mente tantum concepta, citra omnem conuentionem expressam, vel tacitam, siue res tradatur, siue non; & est duplex. altera, quæ neque peruenit ad conuentionem, neque ad dationem. altera, quæ peruenit ad dationem citra omnem conuentionem: quarum vtranque esse peccatum mortale simoniæ supra probatum est, & in prædicto comment. cap. fin. vbi num. 12. probo neutram harum simoniarum menralium tantum obligare ad restituendum per eam acceptum, siue id sit spirituale, siue temporarium. & quidem quo ad priorem, in qua realiter nil datur, nec accipitur, omnes conueniunt: sed quo ad posteriorem, qua aliquid datur, vel accipitur, etiam sine vlla conuentione expressa, vel tacita, contrarium tenet Ioan. Maior. in 4. dist. 25. quæst. 1. & Adri. in quolib. 9. & Sot. lib. 9. quæst. 8. art. 1. de iust. & iur. eo quod vsura mentalis tantum obligat ad restitutionem, cap. consuluit. de vsur. & dictum est supra cap. 17. & latius in Comment. de vsur. & quod eadem ratio idem debet suadere in simonia mentali, vt in cap. mandato. de simo. sed nobis semper placuit communis opinio, quã irrefragabiliter probamus in dict. comment. a num. 12. Primo, quia illud in secunda parte tam manifeste id dicit, vt nimiæ cuiusdam audaciæ fuerit illud inficiari, adijciendo ei gloss. omnino dissonas.

Secundo, quod ita in hodiernum diẽ intellexerunt illud glossæ, & fere omnes doctores Theologi, & Canonistæ, in quibus est Innoc. IIII. ibi, quidquid illi imponat Siluest. tenens tamen communem verb. simonia. quæst. 20. exponit enim verbum *Vtrinque*, in eo positum sic, *Idest, ex parte dantis, & accipientis beneficium, qui ideo seruit, vt beneficium acciperet, & ille, qui dedit beneficium, ideo dedit: quia sibi seruiuit*: & ita intelligit illud de secunda simonia mentali, in qua datur, vel accipitur aliquid. in ijs etiam est S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad 6. quidquid dicat Sot. vbi supra, quod in prædicto commentario efficaciter monstramus, vbi etiam idem probamus de Hostien. oan. Andr. & Caiet. quos aliqui suspicantur fuisse in contraria sententia: nam alij omnes sunt in nostra communi.

Tertio, quod illud cap. non potest intelligi, quomodo illud intelligit Maior in 4. dist. 25. quæst. 1. vt clare ibidem monstramus per multa, quæ breuitatis gratia prætermittimus.

Quarto, quod illud cap. non potest intelligi, sicut Adri. quolib. 9. sentit, quem Sotus vbi supra sequitur. Tũ quia, vt cõtextum in suã trahant sentẽtiam iubent

iubent demi notam rubeam (quę paragraphum, & diuisionem significat) positam ante illa verba, *et ad* &c. & ita tacite, E, maiusculum sentētijs, & periodis aptum, quod semper in prædicta connexione adhibitum est in dicto cap. mandato. de simo. in e, paruum mutari iubent, contra perpetuam consuetudinem a Gregorio IX. huc usque seruatam, nullo ad id producto exemplari: sicut videmus mutatum esse dudum in quadam Parisiorum impressione. Tū per alia omni responsione maiora, quę in d. Commen. afferimus, præsertim q̄ impossibile est secundum eorum intelligendi modū aptare constructionem aliquā tolerabilē illi verticulo. *Eos, &cæt.* vt eū construere volenti palā erit.

Quinto, quod non obstat fundamentum aduersantium, videlicet, quod nō potest dari ratio apta diuersitatis, cur vsura mentalis obliget ad restituendū, & non simonia mentalis, eo quod Pan. in d. cap. fi. probat non esse idoneas ante ipsum redditas: nec approbat quas ipse reddit, & merito: quia postrema, quę videtur ei alijs præstare, præsupponit falsum, nempe quod cap. illud loquitur de illo, qui non dat, vel facit temporarium principaliter pro spirituali, sed minus principaliter, & secundario. quod est falsum; quia illud cap. agit de simonia, quæ est peccatum mortale, vt supra probatum est; quale non est facere aliquid minus principaliter, & secūdario pro spirituali, vt supra nu. 101. ostenditur. Nihil, inquam, obstat prædicta eorum ratio. Tum quia debemus assentiri humiliter declarationi Papę: licet rationem, qua ille motus fuit, non attingamus, argum. cap. ego solis. 9. dist. credentes non defuisse illi rationem ita declarandi. Vnde dixit Ioan. Ana. ibi, quod ratio iusta illius decisionis ab auctore petēda erat. Tum quia satis apta est, quam reddit Caiet. scilicet, quod id, quod pro vsura datur coacte datur; quod autem pro simonia sponte: vt q̄ datur pro emptione, aut vēditione. Nec obstat replicatio Sot. vbi supra, videlicet, quod pares sunt in hoc soluens vsuram, & dans aliquid pro beneficio: quia vterque mallet habere gratis; & vterque ideo dat: quia non potest, quod desiderat habere gratis. Non, inquā, obstat hæc replicatio contra Caiet. quia ad hoc vt consensus dantis impediat restitutionem, non sufficit, quod mallet habere gratis, quam pretio: quoniam alioqui etiam omnis venditor teneretur restituere pretium ementi; sed sufficit consensus pręstitus via contractus approbati: & quod datur per viam simoniæ, datur per viam commutationis, quę de se iure probatur: non autem quod datur per viam vsuræ. Et ideo consensum datum per viam simonię reputauit Grego. in d. cap. fi. sufficientem ad impediendam restitutionem: consensum autem dantis per viam vsurę reputauit ad id insufficientem Vrbanus in d. cap. consuluit. Tum quia etiam alia ratio diuersitatis efficacior supradicta noue reddi potest, scilicet, q̄ vsura bene soluitur, & male recipitur: nam vsura soluere non est peccatum, cap. debitores. de iureiur. recipere autem sic, cap. quoniam. de vsur. & qui male recipit ab eo, qui bene dat, tenetur id restituere danti, cap. non sane. cum gloss. 14. q. 5. At qui per simoniam mentalem accipit ab eo, qui male dat, bene suscipit ob ignorātiam malæ intentionis; aut saltem accipit a male dante: & cōsequenter nemini tenetur illud restituere, saltem si prętet id propter quod datum est, per regulam supra cap. 17. nu. 32. positam, scilicet eum, qui bene, aut male accipit ab eo, qui male dat, ad illud restituendum ex præcepto non teneri: saltem si

illud

illud cuius ceusa datum est, fecit, & nulla speciali lege id iubeatur. Et quamuis de accepto per simoniam realē sit lex specialis, quæ id iubet, cap. de hoc, de simon. nulla tamen talis est de accepto per simoniam mentalem; immo cōtraria expresse ponitur in d. cap. fin. Concludo igitur proculdubio, quod simonia mentalis non obligat ad restituendum quæsitum per eam: siue illud sit spirituale, siue temporarium. quod procedit etiam in simonia iure naturali, vel diuino prohibita. Tū quia illud c. generaliter loquitur, & ita generaliter est intelligendum. l. de pretio. ff. de pub. in rem act. cap. si Romanorum. 19. dist. Tum quia speciatim agit de simonia, qua temporarium fuit datum pro statu spirituali religionis, quæ iure diuino prohibetur, per dicta supra, num. 100. Procedit etiam quo ad vtrunque forum, quidquid dicat Med. in Cod. de rest. in quæst. de vsur. resti. fol. 240. qui nescio cur illa verba, *In quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori.* non ponderarit. Procedit etiam, non solum quando altera pars simoniam tantum mentalem committit: sed etiam quando vtraq; quidquid aliqui dicant. Tum quia aperte agit tex. de quæsito ab vtraque parte in illis verbis, *Vtrinque taliter acquirunt.* & nihil facienda est declaratio Maio. vbi supra. Tum quia Innoc. quartus ponit exemplum tex. in duobus, quorum alter seruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro seruitio. Procedit etiam non solum in eo, qui quærit aliquod temporale, non dato spirituali; sed etiam qui quærit alterum eorum, altero dato: quia verba, & ratio tex. æque hunc casum, ac illos comprehendunt, per prædicta, quidquid dicat Sot. Procedit etiam in datione cuiuscunque rei tēporarię a manu, siue a lingua, siue ab obsequio, de quibus supra, eadē ratione.

Simonia Conuentionalis quid.

104 *Simonia conuentionalis quid, & peior mentali tantum.*
104 *Simonia conuentionalis non sit realis nisi sit vtrinque completa.*
104 *Emi, obligari, & stipulari possunt futura.*
104 *Dominij translatio per simoniam solo iure diuino non impeditur.*
104 *Collatio beneficij pura, quod non possit pendere, fallit hic.*
104 *Excommunicatio pura, quod non possit pendere, fallit hic.*
104 *Emphyteusis amissio pendet a voluntate domini, cui adquiritur.*
104 *Simoniacus celebrans ante completam vtrinque, an irregularis.*
104 *Pensionarius solo lapsu termini non excommunicatur.*

104 SImonia vero conuentionalis tantum, est simonia conuenta expresse, vel tacite, nondum tamen ab vtraque parte executa. Et est duplex. Altera ex neutra parte executa. Altera ex vna tantum, & vtraque est peior mentali tantum: quia etiam prior est mentalis, vt illa, quo ad forum interius, & etiam punibilis quo ad exterius: cum sit peccatum mortale graue, cap. cum pridem. de pact. & cap. cum esset. de simon. & probabile: quia est exterior actus. Posterior vero adeo quidem quod, (vt audio) grauissimum Rotæ prætorium propter eam commissam super beneficio soleat priuare eo illam committentem: licet, quia non peruenit ad realem, non declaret eum ipso iure illo esse priuatum.

Digitized by Google

tum. Quod satis mite est, quum etiam ab officio deponere posset de rigore iuris: quia pro crimine graui id potest, iuxta resolutionē Panor. & Decij in cap. atsi clerici. num. 35. de iudic. Tum quia obligat ad restituendum acceptum ei, qui dedit, etiam ante iudicis sententiam, vt Caiet. adnotauit. Quod verū est, si acceptum est temporale: falsum autem si acceptum sit tale spirituale, quod accipiens non potest reddere danti sine renunciatione præuia, & collatione superioris subsecuta, quale est beneficium ecclesiasticum: quamuis priuari posset eo propter illud delictum, vt prędictum est, & falsius si acceptum est tale quod nullatenus auferri potest, qualis est character impressus per sacramētum ordinis, qui nulla potestate humana est delebilis, cap. ostēditur. cap. quomodo. de confec. dist. 4. & notat glos. vlt. in cap. degradatio. de pœn. lib. 6. Dixi, Ab vtraque parte, quia implementum ex parte promittentis temporale non efficit, vt simonia desinat esse conuentionalis tantum, & fiat realis. quod etiam concedit Caiet. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 6. & in summ. verb. simonia. quem sequitur Sot. lib. 9. q. 9. art. 1. de iust. & iur. quorum tamen vterque negat idem esse de implemento ex parte promittentis spirituale, quia secundum eos sufficit illud ad constituendam simoniam realem. Primum quidem, quia S. Thom. ait simoniam esse, conferre beneficium ob obsequia futura. Deinde quod credito vendere, est vendere. Sed contrarium est tenendum, donec aliud statuatur, cum Cass. in decis. 5. de const. & Gomes. in reg. Cancel. de trien. q. 12. quos ille non citat, dicentibus collationem beneficij per simoniam conuentionalē factam valere. Tum quia, vt illi testantur, id obseruat stylus Curiæ Rom. qui facit ius, cap. ex literis. de const. cap. quam graui. de crimi. fal. cuius in hac re notitiam per eos habitam magnifecimus olim, vt scripsimus in cap. si quādo. de rescrip. in exceptione 4. num. 3. Tum quia non est sufficiens ratio qua mouetur Sot. dicens, quod conferre, & tradere statim beneficium dilato pretio est simonia mentalis, & conuentionalis ab vna parte perfecta. nam etiam tenetur confiteri, quod dare, & tradere pecunias statim pro beneficio promisso, & conferendo tempore quo vacabit, est simonia mentalis, & conuentionalis ab vna parte perfecta: & ita confiteri debet incurri pœnas per vtranque, vel neutram: & cum secundum eum non incurratur per vtranque, per neutram debet incurri. Non item sufficit dicere; quod sanctus. Thom. ait, quod est simonia conferre beneficium ob futura obsequia: sicut etiam est venditio vendere aliquid dilato pretio: quoniam etiam dixisset esse simoniam dare statim pecuniam pro beneficio postea conferendo: sicut dixisset, quod est emptio dare pecuniam præsentem pro merce postea tradenda. In confesso est enim emi posse merces futuras, etiam nondum natas, immo & spem earū, l. nec emptio ff. de contrahen. emp. sicut & obligari. l. quæ nondum. ff. de pigno. & promitti. l. interdum. ff. de verb. oblig. & legari. §. ea, quæ. Instit. de legat. Tum quia idem Sot. fatetur, & recte vbi supra, quod translatio demonij beneficij per simoniam collati impeditur non iure naturali, nec diuino; sed humano tantum ecclesiastico. Quod ipsum est dicendum de translatione pretij per simoniam dati, quidquid ille dicat, secundum Pan. in d. cap. fi. & cap. de hoc. de simon. Caiet. in summa verb. simonia. & 2. 2. q. 100. art. 6. Silues. verb. simonia. q. 20. & communem. Et idem a fortiori de alijs pœnis contra simoniacos statutis:

ergo

ergo eatenus est dicendum eas incurri, quatenus iure humano id exprimitur; & nullo tali est expressum, quod magis incurratur per simoniam conuentionalem completam ex parte dantis spirituale tantum, quam completã ex parte dantis temporale tantum. Tum denique, quod extrauag. 2. de simon. quæ has pœnas induxit, non induxit eas contra omnes simoniacos: sed tantum cõtra eos, qui simoniam in ordine, vel beneficio committunt. Nec etiam contra hos omnes: sed solum contra eos, qui committunt dando, aut accipiendo: ita quod non habet locum nisi in simonia, quæ ad opus dandi, aut accipiẽdi peruenit. At Caiet. & Sot. non possunt dicere dationem vnius eorum, quę sunt dãda, sufficere; quia vterque fatetur nõ sufficere dationem pretij, nisi ad dationẽ beneficij perueniatur. Et quum extrauagans non magis de datione vnius, quã alterius loquatur, intelligenda est de vtraque. Multo fortiora sunt argumenta, quæ quemdam magnum Aduocatum consistorialem proposuisse in huius grauissimo Rotę Auditorio refert prædictus Cassador, qui ea vbi supra soluit, & multo magis quam illa obstat vnum, quod nos pridem proposuimus Auditorio nostro Conimbricę quo se in inuestiganda solutione exerceret, quam nunquam inuenit, scilicet, quod nulla collatio beneficij pure facta sine conditione potest esse pendens, sed statim aut valet, aut est nulla, argum. cap. 2. de elec. lib. 6. & late traditorũ per Fel. in cap. constitutus. de rescrip. At secundũ eorum opinionem collatio pure facta cum pacto dandi centum ad finem anni pendet: si enim non soluantur, valet; si soluantur non valet iam inde a principio. Item excommunicatio pure lata, non potest esse pendens, cap. ad hæc quoniam. de appellat. At secundum eorum opinionem, excommunicatio lata per prædictam Extrauag. esset pendens: quia si soluantur illa centum erunt excommunicati iam inde a principio, & si non soluantur, nunquam. Post autẽ maturã considerationem animaduerti, quod hæc omnia æque obstant Caiet. & Sot. ac Cass. & Gomes. & quod ad defendendum omnes eos nouissime responderi posset concedendo quidem, quod iure canonico antiquo nec collatio, nec excommunicatio potest esse pẽdens: sed quod illud ius est humanum, & non naturale, neque diuinum; & consequenter tolli potest alio iure scripto, vel non scripto nouo cap. fin. de consuet. & quod ius, quod colligitur ex prædicta extrauag. inducta modo supradicto, stylo curiæ adiuncto, est nouum, contrarium in hoc prædicto antiquo: & ita tollit illud tãquam posterius, cap. 1. de constit. lib. 6. Pro qua solutione vrget, quod amissio emphyteusis ipso iure incursa per cap. potuit. de loca. & l. 2. C. de iur. emphy. est ita in pendenti, quod si dominus proprietarius antequam illam petat, vel declaret se velle petere, moriatur, non censetur amissa: & si petatur sic. Et idem si ipse emphyteuta moriatur, antequã ab eo illa petatur per ea multa, quæ dictus Cass. adducit in decis. 2. & 3. de locat. Facit ẽt, & proprius, quod excommunicatio lata ipso iure contra pensionarium in casu solutionis faciendę in certo termino, eo ipso non censetur incursa, donec is, cui illa debetur declaret, se velle illam esse incursam: & illo etiam post mensem, & annum declarante habetur pro excommunicato iam inde a termino lapso: & si antequam declaret moriatur, vel soluatur pensio, vel fiat concordia, vel pensionarius moriatur, censetur nunquam incursa, vt stylus habet, & prædictus Cass. affirmat in d. decis. 2. & 3. de locat.

Digitized by Google

de locat. Itaque dici potest, quod illa extrauagans interpretata per stylum Curiæ antiquum Papa sciente, & tolerante seruatum, probat singulariter quod nullitas tituli, & excommunicatio inductę per illam sint ita in pendenti, quod non ligent, donec ab vtraq; parte compleatur simonia: impleta vero ab vtraque parte, etiam si longe postea impleatur ab altera, censeri eas inductas iam inde a contracta simonia. Non ignoro facilius responderi posse dicendo, nullitatem tituli, & excommunicationem non inde ab ipso tempore datæ tituli incurri, sed a tempore simoniæ ab vtraque parte perfectæ, nisi contrarium seruaret stylus antiquus, cui standum est.

Succedit tamen quæstio non minus quotidiana, quam grauis; An incurrat irregularitatem, qui celebrat post completam ab altera parte simoniam, & ante completam ab altera? In qua idem videtur respondendum, quod de pensionario celebrante post lapsum termini ad soluendam pensionem sub pœna excõmunicationis latæ sententię præstituti. Equidem arbitror eam non incurrere, saltem quo ad forum cõscientiæ. Tum quia appellans a declaratione excommunicationis, de cuius valore dubitatur, non incurrit irregularitatem, vt pulchre declarat Fel. in cap. Rodolphus. nu. 43. de rescrip. Tum quia appellans ante excommunicationem, & fidens appellationi celebrando non incurrit irregularitatem, etiam si declaretur male appellasse, iuxta gloss. pen. communiter recep. in cap. solet. de sent excom. lib. 6. Tum quia vt ait Pan. in cap. pastoralis. §. verum. de app. & Domin. in d. cap. solet. & Fel. in d. cap. Rodolphus. pœna irregularitatis ponitur ob contemptum, quem prędicti vere non habent; nec præsumuntur habere, attento quod in casu simoniæ non completæ non est incursa excommunicatio: & in casu non solutæ pensionis credere potest pensionarius se excusatum iri per impotentiam, vel concordiam, vel bonitatem eius, cui debet, quod non volet eũ declarare, & cęt. Facit quod Rota nõ iudicat irregularem eum, qui celebrat post intimationem executorialium, antequam declaretur, vt sentit Fel. in cap. ad probandum. num. 5. de re iudi. quatenus ait, Rotam suo tempore iudicasse validã collationem factã ab Episcopo excommunicato eo, quod non paruerit executorialibus intimatis ante declarationem, quæ fieri non potest nisi seruatis quatuor terminis, de quibus ibi per eum. Quare hoc videtur proculdubio tenendũ, donec aliud statuatur, excepta simonia confidentiali, per quam ipso iure annullari titulũ & incurri excommunicationem, & alias pœnas próbant duæ nouæ extrauag. Pij IIII. & Pij V. vt infra num. 110. notatur. An autem earum exemplo statuere idem in alijs sit e re christiana, scribetur in comment. prædicti cap. fin.

Simonia realis quid.

105 *Simonia realis quid, & in quo peior mentali.*
105 *Simonia realis omnem dispositionem beneficialem annihilat.*
105 *Renunciatio per simoniam realem facta non valet.*

5 SImonia realis est simonia conuenta expresse, vel tacite ex vtraque parte completa, saltem quo ad aliquam partem ipsorum vtriusq; partis.

Dixi.

Digitized by Google

Dixi, Vel tacite: quia interdum fit illa sine verbis, solis nutibus, quibus vnus etiam in momento, vt ait Caiet. significat se facere, vel dare aliquid pro spirituali, & alter velle accipere aliquid pro illo; vel factis tantum: puta ponendo, vel faciendo Scommessam, vt Itali dicunt, vel (vt Hispani) Apuestã, 100. vel 10000. cum episcopo, quod non conferet beneficium tale vacans suo filio, vel nepoti: & episcopus, vt lucretur illa, confert illud ei. Vel vt, quod quidam magnas fecit, dicendo regi percupienti, vt successor cuiusdam episcopi mortui solueret viginti millia scutorum, quæ illi debebat, si placet tuæ maiestati, ego soluam illa omnia ex legitima parte, quæ debetur ex bonis maternis filio meo, & cęt. qui erat dignus episcopatu, nihilo expresso de episcopatus præsentatione, pro qua tacite promittebat: nam si rex nihil alias respondendo præsentasset illum eius filium, & magnas soluisset illud debitum, censenda fuisset simonia realis, quippe quæ esset tacite conuenta, & ab vtraque parte cõpleta. Dixi, Ab vtraque parte: quia non sufficit, quod impleatur ab vna parte tãtum per supra late adducta. Dixi, noue, Saltem quo ad aliquam partem promissorum vtriusque partis, ad includendum simoniam, cuius conuentionem non implent partes in totum, sed in partem sic, vt cum quis promittit 200. pro renunciatione duorum beneficiorum, & renunciatur vnum tãtum, & soluuntur 100. tantum.

Porro hæc simonia realis vt minimum est æque mala, ac mentalis, & conuentionalis: quia non solum est mortalis in foro interiori, vt mentalis, & punibilis in exteriori, vt conuentionalis: sed etiam punitur annihilatione, siue nullitate, & excommunicatione, restituendique obligatione. Ita quod beneficiarij per eam prouisi, non quærunt vere beneficia, nec faciunt fructus eorum suos, & tenentur relinquere illa, & restituere fructus ex illis perceptos: & ipso iure excommunicantur: & nihil valet præsentatio, electio, cõfirmatio, & quęlibet alia dispositio, & prouisio extrauag. 2. de simon. quæ etiam satis ponderata probat nec renunciationem valere. quod probatur in cap. cum vniuersorum. de rer. permut. secundum vnum intellectum, & ibi Inno. per Pan. & alios communiter receptus, & Rot. 7. de renunc. in antiq. & licet ita renuncians castigari possit, & priuari beneficio: non tamen perdit ipso iure illud: quia renunciatio est nulla, vt prædictum est.

106 *Missa pro dicenda non debet statui quid certum.*
107 *Spirituali pro præstito dari consuetum potest capi.*
106 *Simonia conuentionalis est promissio sine animo soluendi, & quando realis.*
106 *Simoniam an faciat obligationis antidoralis remissio.*
106 *Mediator simoniæ, & capiens sibi vt roget, simoniacus.*
107 *Simoniacus non est conferens ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces etiam indigno, nisi &cæt.*
107 *Simoniæ quædam vsitatæ in Curia inter præsentes, & absentes.*
107 *Renunciare beneficio intentione vt detur N. licet, eo non expresso.*
108 *Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius nunquam.*
108 *Beneficium spirituale in quem sensum est vendibile a Papa.*
108 *Simoniam quam Papa incurrit.*

108 *Papa,*

Digitized by Google

108 *Papa, & alij prælati, vt possint spiritualia profanare.*
108 *Papa, & episcopus vt possint rem spiritualem integram vendere.*
108 *Beneficium vendi, quo ad partem temporalem, vt calix, & sacra.*
108 *Papæ beneplaciti reseruatio nihil prodest, antequam ei placeat.*
109 *Confidentia quid & quotuplex.*
109 *Confidentia plus nocet, quam simonia, etiam realis.*
109 *Confidentia inducit nouam reseruationem.*
109 *Confidentiæ huius mediator excommunicatur, sicut simoniacus.*
109 *Confidentiam hanc non facit promissio conferendi.*
110 *Bulla Pij V. de confidentia cum 12. adnotationibus.*
111 *Pensio beneficialis non potest emi, nec redimi, sed gratis remitti: quia est spirituale dependenter.*
111 *Pensionis emptio, si simoniaca est, non valet, sed non excommunicat.*
111 *Vicariæ spiritualis venditio simoniaca, sed non excommunicat.*
111 *Vicariæ alius iurisdictionis secularis emptio valet.*
111 *Simoniacus qui ipso iure suspensus, vel excommunicatus.*
111 *Simonia omnis mortalis, quæ excommunicat, quæ dimittere obligat.*
111 *Simoniam committit etiam carius ob spirituale annexũ, sed non excõmunicatur*

Cæterum vltra quæsita decisa circa simoniam in ordine infra cap. 25. nu. 68. & in beneficijs ibidem num. 115. & in præsentatione ibidem num. 8. quæruntur multa noua.

106 Ad quorum primum respondeo, q nõ licet Episcopo iubere, vt certa pecuniæ quantitas detur pro missa dicenda, & nemo minorem accipiat. Tum quia missa non est pecunia æstimabilis, cap. qui studet. 1. q. 1. Tum per alia ponenda in cap. fi. præsertim, illud S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. recep. quod quamuis constitui possit in aliqua Ecclesia, vt fiat supplicatio in funere eius, qui tantũ dederit, non tamen ne fiat pro eo qui tantum non dederit.

Ad secundum, quod consueta dari pro actibus spiritualibus iam præstitis licite possunt accipi, antequam præstentur, immo & interdum peti ad impediendas contentiones, & molestias, quæ alioqui probabiliter putantur futuræ. quod determinat Caiet. in summ. verb. simonia. & per supradicta probatur.

Ad tertium, quod est simonia conuentionalis tantum promittere in instrumento publico 100. scuta alteri, vt conferat sibi beneficium sine vllo animo emendi illud, nec soluendi illa. licet Caiet. in 2. tom. opusc. opusc. 9. q. 2. de simo. & Sotus, qui eum sequitur lib. 9. q. 5. art. 1. de iust. & iur. contradicant, dicentes eum quidem peccare communicando simoniæ mortali alterius, mẽtiendo item, & scandalizando, non tamen simoniam committendo, & ex eo inferentes non teneri relinquere beneficium eiusmodi dolo acquisitum: quia ad essentiam simoniæ non est necessaria vera voluntas emendi, quod ipsi præsupponunt; sed sufficit voluntas faciendi, aut dandi aliquid, quod formaliter, vel virtualiter est temporale pro spirituali consequendo, per dicta supra nu. 100. quod in hoc casu fit, cum vnus eorũ velit dare spirituale, & alius promittere in instrumento publico quocunque animo id faciat. Verum tamen est q inferunt, nempe illum non teneri ad relinquendum beneficium ratione talis simoniæ.

Digitized by Google

simoniæ: non quidem eorum argumento, scilicet, quod non committit simoniam: sed quia illa non est realis sed conuentionalis tantum; quæ, vt dictum est, nec excommunicat, neque annihilat actum, neq; ad restituendū obligat. Quamuis possit dici simonia realis conuentio, qua conuenirent duo, vnus ad dandum spirituale, alter ad dandum instrumentum authenticum promissionis centum, si alter daret spirituale promissum, & alter traderet instrumentū eiusmodi promissum, etiam si nunquam solueret: quia ex bona parte impleret promissum tradendo illud, quod promissum fuit: & vt prædictum est sufficit eam impleri ex vna parte, quo ad partem promissorum. Non tamē arbitror esse realem illam, qua quis promitteret temporale, etiam instrumento publico, quod traderet: quum hoc casu talis traditio instrumenti non sit pars rei promissæ, vt in superiori casu: sed solum probatio promissionis. quod est quotidianum, & ideo notandum. l. legaui. ff. de liberta. leg.

Ad quartum, quod conferens beneficium ei, cui est obligatus tantum ad antidora, animo se ab illa obligatione liberandi, simoniam committit, secundum Innoc. in cap. tuam. de ætat. & qualit. quod non est verum, nisi conferat pro pretio formaliter, vel virtualiter temporali per supradicta nu. 100. Nec tunc esset plusquam simonia mentalis secunda, de qua num. 101. si non deduceretur in pactum illa remissio, quę in effectu est donatio, cap. veniens. de test. in quo sensu videtur intellexisse Innoc. vbi sup. Fel. in cap. ad audientia. 2. de rescr. num. 10. Sed si res satis perpendatur, nec tunc est simonia: quia nullum debitum legale, sed solum antidorale remittitur, quod non habet vim pretij, vt S. Thom. clarius apetit 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 2. & probat consuetudo S. Sedis Apostolicæ, & omnium Prelatorum, qui conferunt beneficia his, qui benemeriti sunt de se, vel suis Ecclesijs, vel Repub. quibus sunt obligati sola antidorali obligatione.

Ad quintum, quod mediator simoniæ committit eam, & excommunicatur per extrauag. 2. de simon. Immo & dans mediatori, seu intercessori, vt procuret sibi collationem beneficij secundum Innoc. in d. cap. tuam. de ætat. & qual. quem ibi Ant. Pan. & Bellam. sequuntur, & idem Inno. in cap. tanta. de simon. quem ibi Fel. sequitur: quia, vt ille ait, paria sunt dare collatori, & dare tertio, vt moneat collatorem ad conferendum: nisi daretur illi, quod deceret pro labore, quem suscipit in semel, vel frequenter adeundo collatorem, & redeundo ab eo; vel in compensationem alicuius interesse considerabilis, damni, vel lucri cessantis ipsius mediatoris; vel nisi daret principaliter ad ineundam amicitiam, & secundario, vt postea per illa moueretur ad monendum collatorem, vt conferat ei beneficium per prædicta. Per quæ, & hoc proximum dictum, videtur saluari; qui dat munera a manu, a lingua, vel obsequio familiari Papæ principaliter ad ineundam amicitiam cum illo, & secundario, vt impetret ei a Papa aliquod beneficiū cum si ad id occasio obtulerit, & postea occasione oblata sine alia illicita conuentione impetrat illud. Secus autē esset si principaliter daret ei, vt rogaret Papam pro eo, vel vt obtineret ei beneficium: quo casu intelligendus est Sot. lib. 6. q. 7. art. 3. col. 2. de iust. & iur. & Siluest. verb. simonia. q. 6. contrarium significantes.

107 Ad sextum, quod non est simonia conferre propter consanguinitatem secundum

eundum S. Tho.2.2.q. 100. art.5.ad 2.quidquid aliqui parum caute dicant: quia illa nec emitur, nec venditur, nec vllo contractu non gratuito quæritur. quod ad simoniam requiritur, per eius definitionem. quod & Sot. vbi supra probat, quamuis conferens ob illam principaliter peccat secundum Innoc. in d.cap.tuam. non tamen incurrit censuram, qua simoniacus inuoluitur. Idem eadem ratione dicendum de conferente ob amicitiam, licet ob eam indigno conferret. Idem puto de illo, qui pro se indigno precatus collatorem, obtinet beneficium, nisi preces pro pretio fiant, & accipiantur, quo casu intelligendus est S. Tho.2.2.q.100.ar.5.ad 3. Idem de hypocrita, qui ob laudem humanam spiritualia facit: sed alia ratione, scilicet quia non dat quidquam spirituale propter laudem secundum eundem S. Thom vbi supra ad 4. nam si daret, vel faceret in pretium laudis, simoniacus esset, per prædicta.

Ad septimum respõdeo, q̃ simonia realis committitur ab eo, qui habito ab Hispania nuncio de aliquo beneficio vacanti, conuenit cum aliquo Papæ familiari, vt impetret illud ab eo pro se: & quod ipse consentiet certæ pẽsioni a Papa constituendæ. Et postea familiaris impetrat illud pro eodem monitore qui consentit prædictæ pensionis constitutioni; & expediunt litteras nulla mẽtione facta Papæ de conuentione pensionis constituendæ: quia est conuentio simoniaca, ab vtraq; parte executa, vt patet. Idẽ & fortius est dicẽdũ de illis, qui habito ex Hispania nuncio de duobus beneficijs vacantibus, conueniunt, vt vtrunq; illorũ in caput vnius eorum impetretur, & inter ambos diuidatur ex æquo vtilitas eorũ, & impẽsa faciẽda in soluẽdis pẽsionibus eis, qui ea sibi impetrãt. Et postea is in cuius caput impetrata fuerũt, nulla de huiusmodi cõuentione facta mentione, renunciat alterum in fauorem alterius qui contribuit dimidium impensarum: quoniam est simonia ab vtraque parte cõpleta.

Ad octauum, q̃ simonia realis admissa fuit a duobus Hispanis, inter quos conuenit, vt alter existens in Hispania moneret de vacantibus alterũ residentem in curia, & is impetraret a Papa illa, & diuiderentur ex æquo vtilitas, & impensa per renunciationes, permutationes, vel pensionum constitutiones ad id necessarias. Contra tamen puto de his, inter quos conuenit, vt alter moneret, & alter impetraret vtrique, vel vtri eorum vellet, sine vlla obligatione ciuili alia ab antidorali, quę naturali iuri inest, vt benefacienti benefaciamus iuxta l. si non sortem. §. libertus, adiuncta gloss. singul. ff. de condi. indebit. & postea libere ipse impetrat, & resignat, vel cõsentit pẽsioni pro sua libera voluntate: quia expressio eorũ, quæ tacite insunt, nõ inducit simoniã, vt prędictũ est post Fely. in cap. ad audientiam. de rescrip. nu. 10. in specie hoc dicentem.

Ad nonum, q̃ admittit simoniam, q̃ qui habito nuncio de vacante beneficio in Hispania, notum facit illud alicui familiari Papæ, qui obtinet ab eo gratiã conferendi illud cuilibet Hispano, quem ipse nominabit: & postea nominat illum monentem facto pacto, quod illi, vel illi pensioni annuente Papa consentiet, & ad securitatem eius necessaria faciet: & postea nominat illum, & ille consentit pensioni prędictę, nulla de pacto prędicto facta mentione Papæ; quia est conuentio simoniaca, completa ab vtraque parte, & non purgata auctoritate eius, qui de illa nil nouit. Secus autem si nullo pacto prędcente nominaret eum, & ille consentiret, quia nulla conuentio illicita interueniret.

Digitized by Google

Ad decimum dico primo, quod renunciatio facta in fauorem alterius, id est adiecto modo, vt cõferatur illi, vel illi, est simonia, iuxta gloss. cap. ex parte. 1. de offic. deleg. & cap. cum pridem. de pact. Nisi fieret in manibus Papæ secundum stylum Curiæ a multis sæculis seruatum; a quo tamen cœpit recedere S. D. N. Greg. XIII. quamuis permittit, vt vna cum renunciatione vnius, præsentetur petitio alterius, cui renũcians vellet conferri. Quibus consequẽs est conuentionem, quæ alias esset simoniaca, desinere esse talem per clausulã adiectam, si, & quatenus S. Sedi Apostolicæ placuerit, & non aliter, nec alio modo. Quod receptissimum est: sed male intellectum, & peius seruatũ ab his, qui prius quam Sedis Apostolicæ beneplacitum accedat eam, saltem ex parte exequuntur. E quibus sunt renunciatarij, qui promittunt renunciantibus pensionem, vel aliud temporale, si Papæ placuerit. Et qui faciunt concordiam de dando, vel faciendo aliquid temporarium pro quærendo iure aduersarij: & postea prius præstant promissa, vel partem eorum, quam Sedis Apostolicę beneplacitum accedat, vt sentit Gomes. in regu. Concel. de Trien. q. 12.

Secundo, quod renunciatio beneficij facta, etiam in manibus inferioris ea intentione, vt conferatur alicui cognato renunciantis, vel alij, nulla conditione, modo, vel pacto expressis valet: & renuncians non admittit simoniam etiã mentalem secundum gloss. sollennem cap. ordinationes. 1. q. 1. verbo pretio, communiter receptam, & expressam sententiam grauissimi huius in re auctoris S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 5. §. 11. quamuis Panor. & Dec. & citati per eos incaute teneant eum admittere mentalem, quod palam est falsum: quia nullatenus conuenit ei definitio simoniæ supra posita, nu. 100. Cum emptio, vel venditio actualis, vel virtualis, nec vllus contractus nõ gratuitus, nec vlla voluntas faciendi aliquid horum etiam tale, quale in proximo quæsito diximus, interueniat, vt palã est: & cautius loquitur idem Deci. consi. 141. ad secundum: quãuis si vellet renunciare principaliter ob cognationem, vel vt conferatur indigno eo, peccaret; non tamen peccatum simoniæ, sed aliud iniustitiæ, vel acceptionis personę inordinate conceptę, vel procuratæ. Pro quo facit, q mandatũ datum ad renunciandũ beneficiũ in manibus ordinarij libere, & ad petendũ ab eo post renunciationem liberam vt prouideat illi, vel illi, non est simoniacũ, immo valet; & renunciatio virtute illius facta, & collatio ad petitionẽ mandatarij consecutæ sunt validæ, vt Rota declarauit testãte Cass. in decis. 2. de simon. Et negari non potest ex illo mandato colligi intentionẽ renuncianti fuisse, vt conferretur nominato per eũ: sed quia nõ fuit id positũ sub pacto, modo, vel cõditione, cessabit simonia. Et q his non obstet extrauag. Pij V. de confidentia, annotabitur infra super ea. Quamuis certum sit, quod velle renũciare cum pacto, vel modo, vt detur illi, vel illi, est simonia mortalis, etiam si nulla subsequatur renũciatio cũ pacto, vel sine pacto per dicta supra nu. 100.

108 Ad vndecimum de committente simoniam cũ Papa dico primo, quidquid alias hoc in loco scripserim, alios in alijs sequutus, Papam peccare posse peccatũ simonię in emptione, & vẽditione cuiuslibet rei spiritualis, sicut quilibet alius homo, quæ sũt verba S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 1. ad 7. Ex quo infertur primo nõ posse ipsum liberare a peccato simoniæ aliũ vendentẽ, vel ementẽ ab ipsõ rẽ spiritualem, qua parte est spiritualis: quia nec se ipsum põt ab eo excusare.

Secundo

Secundo, quod Papa non potest efficere, vt actus, qui est simoniacus iure naturali, vel diuino absq; aduminiculo iuris humani, desinat esse simoniacus: quia sua Sanctitas subest illis legibus, saltem quo ad vim directiuam secundū eundem S. Thom. recep. 1.2.q.96.art.5.

Tertio, q̄ Papa pōt rē, cuius spiritualitas iure tātū humano inducta est, frāgēdo, vel mutādo efficere profanā, vt diximus in cap. nō liceat Papæ. §. 17. nu. 10. immo, & alij Prælati ex iusta causa idē facere possūt. arg. cap. aurū. 12.q.2.

Quarto, q̄ Papa potest rem spiritualem, quę constat ex spirituali, & tēporali, vt calix, & vestæ sacræ, emere, & vendere, quo ad partem temporalem, etiā integram, & sanam absque pręuia execratione, vel confractione, qua mutatur forma, vt colligitur ex S. Thom. 2.2.q. 100. ar. 4. Immo, & alij Prælati ad vsū ecclesiasticum nihil plus accipiendo ratione spiritualitatis, vt satis colligitur ex eod. S. Tho. lib. 4. sent. dist. 25. q. 3. ar. 1. & 2. Quamuis nō ad vsus profanos per reg. semel Deo. de reg. iur. lib. 6. & cap. comperimus. de consec. dist. 2.

Quinto infertur, q̄ Papa nullam pœnam temporalem statutā contra simoniacos, etiā qui sunt tales in rebus spiritualibus, etiā a Deo solo institutis incurrit: & q̄ potest facere ne alius eam incurrat: quia omnis talis pœna est inducta iure humano, cui non subest ipse, & potest alios eximere per prædicta.

Sexto, quod auctoritas eius de facto eximit a pœnis simoniæ omnes, qui cum eo, vel cum consensu eius faciunt actum, qui aliàs esset simoniacus: esto quod expresse eos non liberet, non facta differentia inter prædictas simoniæ: quia quo ad pœnas eadem ratio militat in vtraque. Et ideo quidquid dicat Pan. in rep. §. qui vero. cap. extirpandæ. de præb. sub fin. & Fel. cum limitans in cap. de cætero. sub fin. de re iud. in rebus spiritualibus a solo Deo institutis commissa, veritas habet, quod non eximit a culpa, sed tantum a pœna simoniæ, & a culpa, & pœna simoniæ, iure tantum humano prohibitę, tum per prędicta: tum per l. quidam consulebat. ff. de re iud. & l. idem Vlpianus. ff. de excus. tut. & eorum, quæ de certa scientia Principis verius, & communius dicuntur ab ijs, quos late citat Fel. in cap. cum inte. rde excep. Tum per stylum Curiæ, qui hoc seruat, vt satis testatur Cassador. decis. 2. de simon. licet Caiet. contrarium iudicauerit esse verius in 2.2.q. 100. art. 5. ad 5. sequutus in hoc Pan. quamuis sub finem se remittat iuristis.

Septimo, quod ex his est haurienda decisio quæstionis, An Papa vendens beneficium, & emens illud committat simoniam? Et quidam aiunt absolute quod nunquam. Alij quod semper. Alij quod non, si beneficium est simplex: si autem est curatum, sic. E quibus est Panormi. in cap. 1. de simon. & in cap. extirpandæ. §. qui vero. de præb. a num. 83. Quorum primorum opinionem sequuntur communiter Theologi, quos sequitur Caiet. 2. tom. tract. 9. quæst. 1. nosque soliti sumus sequi hoc syllogismo firmo in Barbara. Omne spirituale, vt hic sumitur, est inuendibile iure naturali, & diuino, cap. qui studet. 1. quæst. 1. cap. quam pio. ead. quæst. 2. non solum datum, vel institutum immediate a solo Deo, sed etiam ab ecclesiastica potestate supernaturaliter diuinitus ei data, per dicta supra eod. num. 99. & adducta per Caietan. vbi supra. At omne beneficium est ius spirituale, vt hic sumitur, cap. dilecto. de præb. & tradit S. Thom. 2.2. quæst. 100. art. 4. a quo nullus etiam

Digitized by Google

Canoniſta recedit. Ergo omne beneficium eccleſiaſticum eſt inuendibile. Et cõfirmatur, ius ſpirituale clericale eſt a Deo ſolo inſtitutum, cui omnia beneficia ſunt annexa: & quidem adeo, quod vendito beneficio cenſetur venditum ius clericale, cap. ſi quis obiecerit. 1. q. 3. & ius clericale eſt inuendibile, per prædicta. Confirmatur etiam eo, quod ius patronatus eſt inuendibile cap. de iure. de iur. patr. & tenet S. Thom. vbi ſupra ab omnibus etiam Canoniſtis recep. quod tamen eſt minus ſpirituale, quam beneficium; quippe quod cadit in laicum tanquam ſpirituale antecedenter non præſupponens clericatum, nec aliud ſpirituale, præter Chriſtianiſmum, cum tamen beneficium ſit tale dependenter, & præſupponens clericatum cap. cum adeo. de reſcr. & cap. ex literis, de tranſ. Confirmatur item eo, quod ius decimarum eſt inuendibile: quia deputatum ab Eccleſia miniſtris eius, vt ipſemet S. Tho. ab omnibus recept. ibidem ait, & probatur in cap. altare. 1. q. 3.

Octauo infertur, quod quidquid aliqui facile detrahant, non arbitror vllũ Papam vlla beneficia vnquam ſimpliciter vendidiſſe contra concluſionem prædictã: qãuis cœperit aliqua non via venditionis, nec permutationis, nec alius contractus non gratuiti: ſed alijs vijs iuſtis. Quæ colliguntur ex eo, quod poteſt beneficia extinguere, & alia alijs vnire, diuidere, & reditus eorum augere & diminuere, cap. ex parte. de conſti. & cap. maioribus. & cap. extirpandæ. in prin. & §. qui vero. de præben. cap. ſicut vnire. de exceſſib. prælat. cũ eis adnot. Poteſt etiam partem reddituum eorum vacantium, & non vacantium de conſenſu beneficiariorum, immo & ſine illo ex iuſta cauſa applicare alicui bello pio, vel alijs pijs operibus, & neceſſitatibus Sedis Apoſtolicæ, vel alterius, & in iuſtam penſionem aliquibus: ac conſequenter annatas, vel compoſitiones neceſſitatibus Sedis Apoſtolicæ, vel alijs pijs operibus applicare.

Nono, quod quamuis Theologorum ſententiam, quam omniũ profundiſſime confirmat Caiet. vbi ſupra, ſequi ſoleam: puto tamen nouiſſime tenendũ, primo Caiet. dicere quædam quaſi metaphiſica in illo tractatu, quæ non ſatis probat. Secundo, quod Papa ſua poteſtate abſoluta, & plena poteſt vendere abſque peccato ex iuſta cauſa beneficia, quo ad partem, quã habent pecuniariam, & temporariã: ſicut poteſt vendere alia ſpiritualia, quæ conſtant partim ex ſpirituali, & partim ex re pecuniaria: qualia ſunt calix, veſtis, & vaſa conſecrata. Tum quod eadem ratio eſt in omnibus. Tum quia, id quod dicitur vendentem abſolute beneficiũ, vel aliam rem, quæ conſtat ex re ſpirituali, & pecuniaria præſumi, vel videri vendere vtrumq; iuxta prędictũ cap. ſi quis obiecerit. eſt verum quo ad præſumptionem, & non quo ad veritatem, quę tollit eam, ſi eſt ei contraria, cap. tua. de ſponſ. & ita non includeret illum, qui vere ſolum temporale intenderet vendere: & minus illũ, qui expreſſe proteſtaretur ſe ſolum intendere vendere illã, quo ad partem temporalẽ. Tum quia ões cõfitentur non ſolum Papam, ſed etiã omnes alios Prælatos poſſe vendere calicem, vel aliam rem conſacratam, etiam integram eccleſiæ, vel clericis ad vſũ ſpiritualẽ, q̃ quotidie fit. Tũ quia nemo negare poteſt, poſſe Papam ex cauſa iuſta donare, & vendere, vel permutare aliquã rem immobilem vnius eccleſiæ pro alia alterius eccleſiæ, etiam profana: & aliquam partem reditũ vnius eccleſiæ pro aliqua re alterius eccleſiæ, vel etiam laici. quod quidquid dicat

Caiet.

Digitized by Google

Caiet. efficaciter probat cap. ad quæstiones. & omnes tit. de rerum permu. Tū quia sic vendendo, donando, vel permutando nihil spirituale vendit, donat, vel permutat; sed solum temporale. Tum quia non obstat illud argum. quod suum Achilem facit Caiet. scilicet, quod omnia beneficia ecclesiastica sunt annexa iuri clericali consequenter: quia non sunt ita annexa, vt nequeant auctoritate Papæ separari multis modis, vt prædictum est. Tum quia etiam aurum, argentum, & sericum calicis, & vestis consecratorum est annexum calici, & vesti consecratis, immo magis quam reditus beneficio: attamen Papa potest ex iusta causa vendere illud aurum, argentum, & sericum alij ecclesiæ, vel clerico, etiam non mutata forma, vt supra dictum est. Ergo etiam ex iusta causa poterit vendere reditus mille ducatorum alicuius episcopatus, vel archidiaconatus habentis reditus decem millium, etiam non separando illos a reditibus episcopatus, vel archidiaconatus: & ea lege, vt archidiaconus teneatur illa quotannis soluere. Reditus enim beneficij nō ita annexi sunt iuri clericali, quod non possint authoritate saltem apostolica diuidi, & vendi, saluo existente, & non vendito iure clericali: sicut venditur pars materiæ calicis, non vendita eius tota materia, neque consecratione eius. Et Canonistæ, qui tenuerunt contrariam partem communis Theologorum noluerunt dicere id, quod Caiet. imponit eis nimium notans eos, & nec per somnium imaginati sunt illa eius quasi methaphysica, sed in nostrum hunc sensum videntur dixisse Papam posse vendere beneficia: licet Panor. distinguendo inter curata, & simplicia iure reprehendi possit. quia voluerunt dicere, quod plus rei spiritualis vendere possit vendendo curata quam simplicia: sed quod vtrunque vendere potest ex iusta causa, quoad partem temporalem: & neutrum quoad partem spiritualem, quo ad ius exercendi curam, vel ius clericale ministrandi officia diuina, cui iure naturali, & diuino debetur stipendium. Sicut potest vēdere calicem, & vestes sacras, quoad partem temporalem, & non quoad spiritualem, siue consecrationem. Adde ijs illud, in quo sæpe grauiter erratur, scilicet, quod concordiæ, & aliæ dispositiones super spiritualibus, quæ sine Papæ consensu factæ essent simoniacæ, non sunt tales si fiant cum clausula, saluo, vel reseruato beneplacito Papæ, siue S. Sedis Apostolicę: quę tamen si exequuntur antequam beneplacitum eius impetretur, fiunt simoniacæ: quia fiunt sub conditione, si Papa voluerit arg. l. a testatore. ff. de cond. & demonst. & dispositio conditionalis nihil prodest, donec conditio impleatur, cap. si pro te. de rescrip. lib. 6. & §. omnis. inst. de verb. oblig. & ideo cauendum a tali executione, quæ inducit censuras, & annihilat actum.

109 Ad duodecimum, quod ex responsione ad decimā præcedentiū quæstionū sequitur non esse simoniacā confidentiam illā, qua quis confidit, quod collator conferet beneficiū renunciatum illi, cui renūcians volet, post renunciationem libere, & sine vllo pacto, & modo: aut quod patronus præsentabit ad illud ita renunciatū: quia nullus in ea re cōtractus non gratuitus, nec voluntas illū faciendi interuenit, neque vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur, si aliud non obstat. Et eadē ratione nō est confidentia simoniaca conferre beneficiū; vel procurare vt cōferatur alicui ea intētione, & spe, quod ille aliquando cedet in fauorē alterius a se nominandi, vel sui ipsius cōferentis,

Digitized by Google

vel procurantis: dummodo nullum pactum, nullus modus, & nulla conditio adijciatur; quod certum eſt ſolo iure antiquo attento. Et quod idem ſit attentis extrauagantibus fœl. rec. Pij IIII. & Pij V. ſuper confidentia beneficiorum editis, probatur efficaciter eo, quod illę nihil prohibent, quod ante illas non fuiſſet prohibitum; ſolum enim diſponunt contra confidentiam illicitam beneficialem, & non omnem: ſed tantum ſimoniacam, qualis non erat omnis confidentia beneficialis. Tum quia confidentia in genere eſt certa ſpes de re aliqua, quod ita fuit, eſt, vel erit, & interdum ſonat in bonam partem, vt in illo Pſal. 10. *In Domino confido*. & interdum in malam, Pſal. 113. *Qui confidunt in eis*. & conſequenter eſt confidentia licita, & confidentia illicita; licita eſt, qua quis ordinate ſperat; illicita qua inordinate. Tum quia hoc conſequitur, ꝙ cõfidentia beneficialis eſt duplex, licita, qualis eſt illa, qua quis ordinate cõfidit, ꝙ collator conferet beneficium fratri ſuo cum primis eo digno. & illicita, qualis eſt ea, qua quis inordinate confidit, quod collator conferet beneficium ſuo fratri eo indigno, arg. cap. cum in cunctis. §. fin. de elect. Tum quia confidentia illicita beneficialis eſt duplex. Altera ſimoniaca, qualis illa, qua quis confidit, ꝙ collator conferet beneficiũ mediante pretio, pacto, modo, vel cõditione expreſſa, vel tacita digno, vel indigno. Altera nõ ſimoniaca qualis eſt illa, qua quis confidit, ꝙ collator cõferet beneficium ob cognationem, vel amicitiam indigno: ſine tamen pretij, pacti, modi, vel conditionis interuẽtu.

Quod autem extrauagantes prædictæ non ſint editæ contra omnem confidentiam beneficialem, ſed tãtum contra illicitam: nec contra omnem illicitam: ſed tantum contra illicitam ſimoniacam patet. Primo, quod principium extrauagantis Pij IIII. ſic habet. *Sane licet dudum, cum certam ſimoniacæ prauitatis ſpeciem, quam beneficiorum confidentiam vocant. & cæt.* Et ex principio colligitur intentio diſponentis. l. fin. ff. de hæred. inſti. Secundo, quod mox declarat ſe loqui de confidentia, qua quis accepit cuſtodiam alieni beneficij cum pacto, vt poſtea cedat alteri. Tertio, quod poſtea ter ſe reſtringit ad eam, adijciens verb. *Confidentiam*, verbum, *Huiuſmodi*, quod reſtringit ad prædicta. l. huiuſmodi. ff. de leg. 1. Quarto, quod Pius V. de eadem omnino confidentia diſponit, de qua Pius IIII. vt tam ex proœmio, quam reliquo contextu palam colligitur. Quinto, quod declarant præteritas, de quibus agunt, confidentias fuiſſe illicitas. quod non potuiſſet iuſte fieri, niſi ante fuiſſent prohibitæ: cum lex non extendatur ad præterita, cap. 2. & cap. fi. de conſt. & ita quæ confidẽtia ante illas erat licita, etiam nunc eſt licita: & e contrario; quæ nunc eſt illicita, antea erat illicita: & quæ illicita nunc eſt ſimoniaca, antea erat ſimoniaca. & quæ antea nõ erat ſimoniaca, nec nunc eſt ſimoniaca, licet iuſte præſumi poſſit in foro exteriori per modos ad id inductos a Pio V. per extrauag. cuius tenor ſequitur, *Pius Epiſcopus, &c.*

110 *Intolerabilis.* & infra. *Beue quidem, & prouidẽter fœl. rec. Pius Papa IIII. prædeceſſor noſter ad tollendam fiduciariæ mãcipationis beneficiorum eccleſiaſticorum corruptelam ſtatuit, & decreuit: vt ipſo iure vacarent eccleſiæ monaſteria, cæteraque beneficia eccleſiaſtica in confidentiam æ quibuſcunque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiuſuis perſonæ contemplatione, vel intuitu recepta, liberam illorum diſpoſitionem ſibi, & Apoſt. S. reſeruando: nec valere ipſorum collationes ſeu conceſſiones, nec fructuum*

nec

Digitized by Google

nec pensionum reseruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi, seu accedendi, & ingrediendi ad Ecclesias, monasteria, & beneficia supradicta, illaque recipientes, fructus, pensiones, & alias res eorundem indebite perciperent. Prohibens quibuscunque etiam sub censuris ecclesiasticis, ne quid huiusmodi amplius auderent. Ac etiam decreuit omnes & quascunque prouisiones, præfectiones, collationes, commendas, & alias dispositiones de Ecclesiis, monasteriis, & beneficijs, nec non reseruationes fructuum, pensionum, rerum, & iurium ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi, aliasque facultates, siue per se, siue futuros Romanos Pontifices, etiam motu proprio, ac consistorialiter, siue etiam per ordinarios collatores, etiam ad patronorũ præsentationem, cum interuentu confidentiæ huiusmodi, siue expresse, siue occulte, ac de iure præsumpto, & alias contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti foret, nec cuiquam suffragari: sed Ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi ipso iure vacare, ac predictæ dispositioni reseruata esse: sicque per quoscunque etiã per præsumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cum alioqui confidentias huiusmodi in lucẽ erui, & probari non posse constaret) iudicari, & definiri debere. Nec non irritum, & inane quidquid secus contigerit attentari; quemadmodum confectis super his litteris plenius continetur, & infra. Multi enim ipsa beneficia iure retinere nequeuntes: alij ne cogantur ad sacros ordines; & ad residentiam, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiscantur, vt inimicos occidant; alij vt alieno nomine lites agant, aut defendant: alij propter crimina incapaces: quidam vt purgato delicto, vel absolutione consecuta illa repetant, eadem in alios deponunt, & in pleriſque fructus
" ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe laicis, & inhabilibus. Ple-
" rique vel senes, vel infirmi, vt beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt,
" & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus ecclesiasti-
" cis alant: vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris aſseruent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reseruatione fructuum, & aliarum rerum, aut accessu, præsertim ab illis qui præstandorum iurium Camerę Apostolicæ sunt immunes. Alij aut incapaces, aut alijs beneficijs ecclesiasticis onusti, aut ecclesiastico ordini se se mancipare refugientes, aut mere laici beneficia ecclesiastica alijs conferenda procurant, vt de illis postmodũ ad libitũ suũ disponatur, fructus etiã percipientes illorum. Ad hæc pleriq; ordinarij, & alij collatores ac etiã patroni laici curant deponeda beneficia, vt fructus, seu pensiones capiant eorundẽ, alijsue faciãt ministrari. Alia item permulta eiusmodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impie violatur, disciplinæ ecclesiasticæ neruus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarũ. Quare nos volentes periculosam talium audaciam noui iuris subsidio cohibere, præsentium auctoritate Ecclesiam, vel monasterium, aut aliud beneficium ecclesiasticum qualecũque ex resignatione, vel cessione cuiuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis cum regressu, vel accessu, etiam sola dimittentis intentione receperit, vt illa, vel illud etiam in euẽtum regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur: aut illius fructus, vel eorum pars alij, vel alijs concedantur, vel pensiones soluantur ex eisdem, hæc confidentia censeatur. Itidem si ordinarius vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium ecclesiasticum quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, vt postea in alterum pro arbitrio collatoris, seu alterius cuiuscunq; contra iuris communis ordinationem disponatur, siue vt de eo prouisus, fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis vel cedentis, aut alterius, relinquat & remittat, seu pensionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator

Digitized by Google

aut cedens, vel alius per se, vel alium scripto aut verbo iusserit, seu significauerit, persoluat: & pariter si a patrono etiam laico, vel alteri præsentatori, seu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad hæc si clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius a solutione iurium ipsius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apostol. exemptus post resignationem, vel cessionem alicuius extranei de ecclesia, monasterio, vel alio beneficio ecclesiastico in se Apostolica vel alia auctoritate factam & admissam, illam, vel illud etiam confectis litteris Apostolicis, & possessione apprehensa in eundem resignantem vel cedentem modico spatio interiecto, veluti duorum, aut trium mensium retroceserit, aut retrocedat in futurum, ex illa retrocessione fructus ecclesiæ, seu monasterij, aut beneficij, vel eorum pars, seu pensio, seu quid aliud super illis reseruatum: aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illa vel illud ipsi clerico, vel Cardinali, aut alio exempto sit fueritve concessus. Postremò, si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo super irregularitate dispensatum est denuo receperit, quacunq; auctoritate ecclesiã, monasterij, vel aliud beneficium ecclesiasticũ, quod ante, vel post cõmissum delictũ, aut contractam irregularitatem dimiserit, in quouis horũ casuum confidentię prauitas sit contracta, casusq; huiusmodi literis prædictis comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent: licèt ipsum confidentiæ crimen alterius tantũ partis conscientia sit admissum. Ad probandũ vero plene confidentiarum abusum inter alias etiã hæ præsumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ, videlicet, si quis post cessam ab se ecclesiã, vel monasterium, aut beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, captamq; a successore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius per se, vel alium, seu alios de facto iniecerit, aut fructus perceperit: aut quicunq; successor illi, vel eius propinquis ipsos, aut partem aliquã remiserit eorundem: si recipiens beneficiũ constituerit dimittentem, vel eius parentes, aut propinquos procuratores ad percipiendũ, vel locandum fructus beneficij dimissi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationẽ fecerit: si vel sola procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorũ ex parte dimittentis expeditio, quę personam recipientis concernit prosecuta sit, simulq; expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint. Deniq; si quis pro concessione alicui facta, quacunq; auctoritate de beneficio ecclesiastico per se, vel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negocio concessionis sese immiscuerit quoquomodo: deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto etiã per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunq;. Testes autem de quacunq; re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & coniecturas, pluresq; huiusmodi præsumptiones, & coniecturæ plenè probationem faciant in prędictis. Cæterum criminosi & cæteri omnes, qui ad perhibendum in casibus simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur. Sed ne quisquam etiam vana fiducia fretus non intendendi contra se iudicij in crimine perseueret: vtque hoc malum grauioris censuræ stimulo vsquequaque prohibeatur, & omnes, & singulos, qui hucvsq; ecclesias, monasteria, beneficia, fructus pẽsiones, alias res intercedente hac confidentiæ vitio receperunt, ac retinent; nisi statim ad se reuersi, & resipiscentes celeri dimissione sibi prospexerint: & qui quid tale admiserint in futurum etiam omnibus, & singulis alijs monasterijs, dignitatibus, administrationibus, officijs, & beneficijs obtentis, quæ pariter sub dicta reseruatione comprehendi volumus: necnon fructibus pensionibus & alijs rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & alijs officijs temporalibus præsentium auctoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris subsi-

dium

dium excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus nisi in mortis articulo constitutus, ab alio quam a Romano Pontifice absolutionis beneficiũ valeat obtinere, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo nono, kalend. Iunij, Pontificatus nostri anno quarto.

Ex qua nota primo, quod intentio prædictorum Piorum non fuit, vt supra dictum est, inducere aliquam prohibitionem nouam confidentiæ beneficialis: sed Pius IIII. intendit renouare antiquam, & Pius V. iuuare illam inducendo modos probãdi eam, quæ difficile probatur. Ita quod nõ intendit asserere esse verã in foro interiori confidentiã illicitã simoniacam in casibus, in quibus statuit pro tali esse habẽdã; sed quod in exteriori est præsumẽda talis.

Secundo nota, quod simonia conuentionalis confidentiæ beneficialis est peior alia cõuẽtionali beneficiali, qua palã emitur, vel vẽditur beneficiũ: quia per illã non annullãtur acta, nec inducitur censura, antequã ab vtraq; parte impleatur, vt dictum est supra, num. 103. per hanc autem sic: quia simul ac quis accipit beneficium in confidentiã prædictã, antequã impleat, quod promisit, ipso iure est excõmunicatus, & ipso iure collatio ei facta est nulla, & tenetur ad restitutionem omnium fructuum, quos perceperit a die acceptionis.

Tertio nota nouam, & amplam reseruationem, qua omnia beneficia collata, & accepta in confidentiam illicitam, & simoniacam sunt reseruata Sedis Apost. collationi; qua ratione peior est hæc simonia conuentionalis etiã ex vna tantum parte cõpleta, quam alia realis ex vtraque parte executa: quia nõ auferet ordinario potestatem conferendi, nec reseruat illam Papæ; hæc autem vtrunque facit. Quam ob rem caueant sibi, qui eiusmodi beneficia accipiunt per ordinariorum collationem, vel per papæ prouisionem non facta mentione de huiusmodi reseruatione, saltem per clausulas generales ad id sufficientes: quales tamen communiter in impetrationibus Apostolicis inseruntur.

Quarto nota, q̃ nõ solũ collationes per huiusmodi cõfidãtiã factæ sunt nullæ: sed etiã oẽs accessus, regressus, pẽsiones, & alia quæcunq; etiã authoritate Apost. reseruata fiduciarijs, siue cõfidẽtiarijs huiusmodi, in cessionibus, vel retrocessionibus quibus postea illa admittũt: quorũ de numero arbitror esse plurimos, q̃ debent sibi cauere. Salua limitatione posita inf. eod. cap. nu. 111.

Quinto nota casum nouum, in quo fructus beneficiorum per huiusmodi confidentiam collatorum, & pensionum confidentiariis constitutarum, reseruãtur cameræ Papæ a die collationis, & constitutionis. quod est notandũ ad consulendum eis, qui hac in re peccarunt.

Sexto, quod hęc extrauag. in illis verbis, *Sola admittentis intentione*, & in illis *Conscientia tantum vnius partis*, videtur significare cõtrariũ eius, quod supra reponsum est ad quæsitum decimum, Scilicet quòd sola intẽtio absq; pacto renunciandi beneficiũ, vt detur alicui non facit simoniã. Sed respondetur quod non intendit asserere per illa verba, quod sola talis intentio constituat in foro interiori simoniam, sed quod probatio eius faciat in exteriori præsumi illam. Tum quia, vt supra probatum est, prædicti Pij nil noui prohibuerunt, & Quintus solum addidit quatuor modos præsumendi simoniam in exteriori foro. Tum quia non ait per hoc fieri confidentiam: sed quod censeatur, hoc est, præsumatur confidẽtia, vt in simili habet cap. fi. de vsur. quod ibi ponderauimus.

Septimo

Septimo nota, octo coniecturas ad præsumendam simoniacam confidentiam in foro exteriori. Prima probatio intentionis, etiam tantum vnius partis, quæ tangitur in ver. *Quare*. Secunda in ver. *Itidem*, scilicet quod collator ita conferat, vel patronus præsentet, vt postea de beneficio, vel fructibus eius sic, vel sic disponatur. Tertia, in ver. *Adhæc*, scilicet, quod exemptus a solutione iurium Curię beneficium acceptum per resignationem alicuius etiam post litteras expeditas, & possessionem acceptam retrocesserit in eundem, reseruato sibi aliquo infra spatium duorum, aut trium mensium. Quarta, in ver. *Postremo*, quod absolutus a delicto vel irregularitate denuo accepit beneficiū quod renunciauit, ante, vel post delictum, vel incursam irregularitatē. Quinta in versi. *Ad probandum*, quod quis post cessum beneficium, & publicata cessione, & capta possessione a cessionario se in illud per se, vel alium ingerit, & fructus, vel partem eorum accipit, aut successor ipsi, vel propinquis eius aliquos fructus remiserit. Sexta, in illo ver. *Si recipiens beneficium &c.* Septima, in ver. *Vel sola probatio &c.* Octaua, in ver. *Denique quod intercesserit, &c.*

Nota octauo, quod ver. *ad probandum*, & clarius versic. *testes*, significant, quod vnaquaque harum coniecturarum sola nō sufficit ad plenam probationem, quod equidem arbitror æquum: nam durum videtur, quod prima, & octaua, & aliquot aliæ per se solæ sufficiant. Quare videtur id arbitrio iudicis liberandum, argum. l. 1. ff. de iur. delib. cap. de causis. §. 1. de offic. deleg.

Nota nono, casum in quo testes singulares sufficiunt contra regulam cap. bonæ. 1. de elec. quod autem subdit, *vt testes criminosi &c. admittantur*, commune est omni simoniæ cap. per tuas. de simon.

Nota decimo ex ver. *Sed ne quisquam*. duos casus nouos, quibus duo genera beneficiariorum ipso iure priuantur beneficijs omnibus etiam iuste obtentis, & fiunt inhabiles ad illa, vel alia obtinenda. Alter est eorum, qui ante hanc extrauag. acceperunt beneficia per simoniam confidentialem, & statim habita notitia de ea non respuerunt, & dimiserunt illa beneficia, & pensiones per eam obtentas. Alter est eorum, qui post eam acceperunt, vel acceperint aliqua beneficia, vel pensiones, per eiusmodi confidentias. quæ est pœna terribilis; ferenda tamen: quia statuta est, l. prospexit. ff. qui, & a quib. & cap. in memoriam. 22. dist. quam tamen relaxare, vel saltē in ea dispēsare iustæ misericordiæ fuerit. Et an, vel quos ignorantes liget, dicemus in comm. cap. fraternitas. 12. quæst. 2.

Adde noue vndecimo, quod mediator confidentię vetitæ a præfatis Pijs ipso facto est excommunicatus: quia per præfata omnis confidentia, de qua ipsi agunt, est simonia beneficialis; & omnis mediator simoniæ in beneficio, vel ordine est excommunicatus ipso facto, per extrauag. 2. de simon.

Adde item noue duodecimo, quod promissio simplex conferendi, vel restituendi alicui beneficium, nihilo alio addito, non est confidentia in præfatis bullis damnata. Tum quia earum verba non aptantur ei, & cui verba legis nō aptantur, nec illa aptatur cap. indemnitatibus. §. penul. de electio. lib. 6. & l. 4. §. toties. ff. de damno infec. vbi Bar. & Paul. Tum quia non erat simoniaca, ante illas bullas. quoniam licebat olim huiusmodi promissio simplex cap. accedens. de concess. præben. & licet postea in cap. 2. eod. tit. lib. 6. fuerit

statu-

Digitized by Google

ſtatutum, ne illa promiſſio obligaret: non tamen fuit ſtatutū ea ratione, quod eſſet ſimoniaca: quia ſi talis eſſet, nō potuiſſet vnquam valere: & prefatæ Bullæ non damnant confidentiā, quæ ante illas non erat ſimoniaca, per prędicta.

111 Ad duodecimum quæſitum reſpondetur, quod penſio ſolita conſtitui ſuper beneficio Eccleſiaſtico, non poteſt pecunia redimi, neque conſtitui; quod nuper neruoſe probaui coram Illuſtriſſimo, eodemque clariſſimo, Cardinali Alciato, in diſputatione quæ inſeretur prædicto commen. cap. fin. de ſimon. vbi breuiter monſtro penſionem, vt in hac materia ſumitur, a nemine ante nos iuſte definitam. Et quod nō eſt beneficium, nec portio fructuum eius; ſed ius non temporarium, ſed ſpirituale, aut illi annexum, non antecedenter, vt iuspatronatus, ſed dependenter, aut conſequenter inſtar beneficij; & ſubinde non poteſt magis; immo minus, emi vel vendi, quam iuspatronatus: & poteſt gratis remitti, etiam ſine auctoritate conſtituentis; non tamen redimi anticipata ſolutione ſine auctoritate Papę. Et quod redemptio ſine illa pretio facta non valet; & non obſtante illa, lapſis annis, pro quibus anticipata eſt ſolutio poteſt peti. Et denique, quod ſimonia committitur in emptione, & venditione illius: ſed illa non inducit excommunicationem ipſo iure, pluſquam ſimonia, commiſſa ſuper iurepatronatus: quia extrauagans 2. de ſimonia. ſolum excommunicat ſimoniacum in ordine & beneficio, quorum neutrum eſt penſio; & ideo tanquā pœnalis, & reſtringenda, non extenditur ad ſimoniā ſuper ea commiſſam. Secus quādo emeretur, vel redimeretur penſio ad quærendū, vel renunciandum aliquod beneficium, quia tunc videretur committi ſimonia: eoquod datur pretium ad dandum, vel quærendum ius ſpirituale; veluti admittitur ſimonia quando mediatori datur, vt dictum eſt ſupra eod. num. 106. in fin. & eadem ratione idē dicendum videtur de emptione iurispatronatus alterius rei ſpirituali annexæ.

Ad decimumtertium de emente, conducente, vel per alium quemlibet cōtractum non gratuitum quærente Vicariam, & quamuis iuriſdictionem, vel poteſtatem ſpiritualem, etiam ad tempus epiſcopi, vel parochi, vel cuiuſlibet alius beneficiarij, reſpondeo in ſumma, quod latius dixi coram eodem Illuſtriſſimo Cardinali Alciato, & inſeretur prædicto comment. cap. fin. de ſimon. primo, quod committit ſimoniam, cap. licet. de pœn. & cap. ad noſtrā. de ſimo. Secundo, quod meretur priuari: ſed non eſt ipſo iure priuatus officio clericali ſecundum Hoſtien. Panor. & communem in cap. 1. per illum tex. & ſequen. ne prælat. vic. ſuas. Tertio, quod ipſo iure talis contractus eſt nullus: & conſequenter non quærit talem vicariam: & ita tenetur eam relinquere, vt iuſte pœniteat arg. cap. ſi res. 14. q. 6. Quarto, quod non eſt ipſo iure excōmunicatus per extrauag. 2. de ſimon. quia non admittit ſimoniam in ordine, vel beneficio; quale non eſt talis vicaria per adducta a Fel. in cap. poſtulaſti. de reſc. Quinto, quod non eſt ipſo iure inhabilis ad illam: quia nullo iure id cauetur, & ita non eſt dicendum gloſſ. famoſa in cap. fin. de iure patrona. Sexto, quod prædicta nō procedunt in iuriſdictione ſæculari ſecundum Pan. in cap. 1. ne prælat. vi. ſu. quia circa eam non poteſt committi ſimonia, per dicta ſupra eod. nu. 100. Septimo, quod neque procedunt in vicaria perpetua, quæ eſt beneficium clem. 1. de offic. vica. & conſequenter in illa incurreretur ſimonia, &

exco.n

Digitized by Google

excommunicatio illi annexa.

Ad decimumquartum, de pœna simoniaci dico primo, omnem simoniacũ pœna æterna esse dignum: mentalem autem tantum nulla pœna temporaria etiam restitutionis: conuentionalem autem tãtum pœna temporaria ordinaria restitutionis accepti, si est restituibile: alioquin, si non est restituibile, extraordinaria arbitraria, per dicenda ibi, & supradicta num. 103.

Secundò simoniacum realem in ordine tam occultum quam publicum esse ipso iure suspensum quo ad se & alios, per tex. in hoc omnium optimum in extrauag. 2. de simo. & per cap. tanta. eo. tit. vt hoc ibi dicit Inno. cõiter recep.

Tertio dico, quod simoniacus in beneficio non est ipso iure suspensus, vt ibidem dixit Innoc. quatenus ait simoniacum in beneficio, acta pœnitentia, & relicto illo posse celebrare, quem sequimur, quidquid vterque Tho. dicat 2.2.q.100.art.6. & Sot. lib.9.q.8.ar.2. de iust. & iure. quia nullo iure antiquo, nec nouo prædictæ extrauagantis id cauetur.

Quarto, quod simoniacus realis, tam in beneficio quam in ordine, est ipso iure excommunicatus, excommunicatione reseruata Papæ, per dictam extrauagantem nouam.

Quinto, quod hæc consequitur simoniacum realem in ordine egere absolutione ab excommunicatione, & suspensione: simoniacum vero in beneficio, ab excommunicatione tantum.

Sexto dico, nullum alium simoniacum, præterquam in ordine, esse ipso iure suspensum, & excommunicatum: quia si quis esset, maxime foret simoniacus in beneficio; qui tamen non est, per tertium dictum.

Septimo, quod nullus simoniacus, præterquam in ordine, & beneficio est ipso iure excommunicatus; quod recte affirmat Silvest. verb. simonia. q.19. & probatur: quia nullo iure antiquo vllus simoniacus ipso iure est excommunicatus, per prædicta; & ius nouum prædictæ extrauagantis solum excommunicat ipso iure simoniacum in ordine, & beneficio. Nam verba illa ipsius, *in officijs ecclesiasticis.* intelligenda sunt tantum de officijs, quæ sunt beneficia, vt in cap. de multa. de præb. & in cap. cum accessissent. de constit.

Octauo dico, quod simoniacus ordinatus recipit quidem characterem, sed non executionem, per rationem S. Thom. vbi supra: & quia character est indelebilis, cap. qũo. cap. ostẽditur. de consec. dist. 4. nõ potest illũ relinquere.

Nono, quod omnis præsentatio, electio collatio, & quæuis alia dispositio beneficiaria per realem simoniam est ipso iure nulla; & consequenter quæsitum per illam debet relinqui etiam ante simoniam: quia iure naturali debent relinqui aliena cap. si res. 14. quæst. 6. & quidem cum fructibus, vt dictum est supra cap. 17. num. 25.

Decimo dico, quod committens cum Papa simoniam super re spirituali nondum profanata, incurrit quidem pœnam æternam, sed non temporariam, per supradicta num. 109.

Vndecimo, quod simoniacus etiam tantum conuentionalis ob confidentiam, nil iuris quærit in beneficio per eam obtento, & ipso iure excommunicatur: & perdit illa beneficia bene quæsita: & fit inhabilis ad omnia. An autẽ & quos excuset ignorantia a prædictis pœnis, præsertim ab hac huius noui iu-

ris

Digitized by Google

ris dicetur in comment. cap. fraternitas. 12. q. 2. Et quidem nō auderem earū damnare illos, qui ante præfatos Pios confidentiam, etiam realem admisisſent tempore, quo confidentiæ, etiam ex ſe illicitæ, adeo probabantur in Curia, quod redderetur ius contra non reddentes beneficia in cuſtodiam, & confidentiam accepta. Tum quia illa iure tantum humano eſt illicita, & ita permiſſione Papæ approbatoria potuit fieri, & facta fuit licita, argum. cap. 1. de conſt. lib. 6. Tum quia licet ipſa iure diuino eſſet prohibita; pœnæ tamē nullitatis titulorum, & aliæ, iure humano ſunt ſtatutæ; & ſic quo ad illos dicta permiſſione potuerunt tolli. l. qui condemnare. ff. de reg. iur. & ita iure ſtricto defendi poſſet, non fuiſſe per ipſos annihilatas renunciationes, collationes, & penſionum impoſitiones, factas antea prædicto tempore: & conſequenter non teneri ad relinquenda beneficia, aut penſiones, neque ad reſtituendos fructus vi earū perceptos: quia legitime factum pœnam non meretur. l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adulter. ex quo inferretur limitatio eius, quod ſupra dictum eſt, omnem confidentiam, quæ poſt dictos Pios eſt illicita, fuiſſe talem etiam ante illos, ne procedat in ea, quam præfata permiſſio Papæ approbatoria fecit licitam.

Duodecimo dico, quod peccat, qui emit, aut vendit carius bona ratione iuris preſentandi ad aliquod beneficium illis annexum: aut aliquem calicem, aut corporalia, eo quod ſunt conſecrata; aut roſaria, aut alia eo, quod ſunt benedicta per dicta ſupra num. 99. licet non incurrat excommunicationem: quia nō committit ſimoniā circa ordinē, vel beneficiū, per dicta ſup. nu. 100.

De luxuria tertio vitio capitali, & eius filiabus.

112 *Luxuria quid in genere, & quid in ſpecie.*
112 *Luxuriæ quibus modis maxime reſiſtitur.*
113 *Luxuria vitium capitale gignit has octo filias.*
113 *Caſtitas quibus modis ſeruatur.*
114 *Cęcitas, præcipitatio, inconſideratio, & inconſtantia, quæ mortiferæ.*
114 *Amor ſui, huius mundi, horror futuri, qui mortifer.*

112 DE luxuria dico primo, quod luxuria, & luxuriari generaliter ſumpta ſignificant omnem nimiam diffluentiam, tam eſus, potus, & veſtitus, quam venereorum: ſed ſpecialiter, vt hic ſumitur, luxuria eſt vitium inclinans ad inordinatū venereorum vſum: & actus, ex quo illud gignitur, & augetur eſt inordinatus vſus venereorum, qualis eſt omnis, excepto vſu Matrim. quippe q eſt ꝓhibitus ſexto pręcepto Decal. de quo cap. 16. ſup. & cap. nemo. cap. meretrices. 32. q. 4. & quoniam omnis habitus, quale eſt vitiū, augetur ex actib. ex quibus gignitur, & ad eos inclinat; vt dictū eſt ſup. ꝑlud. 7. cōſequitur vſu venereorum augeri luxuriam, & conſequenter illo non ſedari, immo accē di, volenteſque eam ſedare debere id facere, reſiſtendo, vel fugiendo, & nullatenus eam experiendo: errareq; grauiſſime, qui ſecum conſtituūt, vna, vel altera vice experiri; & nunquā amplius. Tū ꝑ illud Apoſt. ad Corint. 6. *Fugite fornicationem.* Tum per illud Caſſiani de inſt. monach. (quē S. Thom. 2. 2. quęſt. 35. art. 1.

Digitized by Google

art. 1. ad 4. & omnes alij sequuntur. *Nullo faciliori modo luxuria, quam suarum occasionũ fuga vinci potest: illa enim experientia crescit habitus, qui quo auctior est, additus naturæ corruptæ, tanto est fortior hostis, fortiusque impugnat.* Quo fit vt facilius seruari possit castitas virginalis, quam vidualis: immo & vidualis, quã coniugalis absente diu coniuge. quæ magna consolatio vtentium cœlibatu est, vt latius diximus in cap. qui sanctus. de pœnit. dist. 1.

113 Secundo dico, quod hoc vitium, præter sex, aut septem, aut plures species, quas habet, de quibus supra cap. 16. num. 3. dicitur vitium principale, & capitale, eo quod ex eo nascuntur octo filiæ infernales iuxta S. Greg. lib. 31. Moral. & S. Thom. recep. 2. 2. quæst. 153. art. 5. scilicet cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, amor huius mundi, horror futuri, & odium Dei. quæ licet etiam ex alijs nascantur: ex hoc tamen frequentius. hoc enim inclinando ad delectationem venereorum, quæ est omniũ vehementissima, occupat partem animæ inferiorem in appetenda, & procuranda illa: & rursus illa adeo trahit ad idem superiorem sibi valde cognatã, quasi vim inferendo; vt non permittat illi circa vltimum, & alium debitum finem satis intendere, nec media in illam deligere: & impellat ad se, mundumque hunc nimis amandum, futurumque horrendum, tandemque ad Deum vltorem odio habendum. Quo fit, vt eo longius cæteris abesse debeant ab hoc obcœcante vitio contemplationi addicti, litteris dediti, Gubernatores, Duces, & iudices, quo lucidiori prudentia, sapientia, consilio, circumspectione, & constantia indigent, tam ad præfigendos fines, & scopos, quam ad deligendum media, quibus eos assequantur.

Circa quod peccatum luxuriæ, & filiæ eius peccat mortaliter primo, qui peccat contra 6. præceptum, de quo dictum est supra cap. 16.

114 Secundo peccat, qui per cæcitatem, vel socordiam mentis non proponit explicite pro vltimo fine Deum, & vitam æternam, per dicta in prælu. 4. nu. 11. aut per præcipitationem, & inconsiderationem, non deligit media de præcepto deligenda: aut per inconstantiam desistit ab eo, in quo de præcepto tenetur præstare: aut ob amorem sui præceptum aliquod transgreditur. Raro autem per has luxuriæ filias, quis peccat mortaliter alio genere peccati, quam transgressionis præceptorum Decalogi Ecclesiæ, vel aliorum peculiarium ipsum ad mortale obligantium. Dixi, raro, non ratione Caiet. parum tuta: sed quia interdum peccat exponendo se periculo transgrediẽdi præcepta propter præcipitationem, inconsiderationem, & alia prædicta vitia, non perueniendo ad ipsam transgressionẽ, iuxta prædicta in prælu. 9. nu. 11. & cap. 11. nu. 4.

Tertio peccat mortaliter, qui deliberate vult semper, & perpetuo viuere in hoc mundo, sine Dei visione intuitiua, per dicta supra cap. 11. num. 20. aut deliberato Deum odio habet, quod est suo genere omnium peccatorum maximum per ibidem dicta num. 18.

De ira quarto vitio capitali, & eius filiabus.

115 *Ira sæpius passio; & est vitium capitale.*

116 *Indignatio quæ Christiano mala, & quę mortalis.*

117 *Maledictio sui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturę, quæ mortalis.*

Præsup-

Digitized by Google

115 PRæsupponendum primo, quod ira primum accipitur pro passione animæ sita in potentia irascibili, quæ non habet contrariam, vt aliæ passiones eiusdem, quæque interdum est bona, & interdum mala, vt dictum est in prælud. 5. ira vero prout habitum vitiosum sonat, vt hic, est vitium animæ ad appetitum inordinatum vindictæ inclinans, iuxta S. Thom. 2.2. quæst. 158. peccatum autem iræ est actus inordinatus volendi vindictam. quis autē actus dicatur inordinatus, dictum est supra eodem cap. nu. 1. hoc autem vitium iræ ea ratione est capitale, aut cardinale, quia ex eo nascuntur alia septem vitia, scilicet indignatio, tumor, clamor, blasphemia, contumelia, opprobrium, & rixa, iuxta S. Thom. in d. quæst. 158. art. 7. quem copiose defendit ibidem alter Tho. Alij addunt istis alias quatuor, scilicet maledictionem, seditionem, bellum, & vindictam: sed maledictio ad contumeliam; seditio, & bellum, ad rixam rediguntur: vindicta autē est proprius actus iræ.

Peccat mortaliter circa iram, & filias eius primo, qui per eam transgreditur quintum præceptum, de quo supra, cap. 15. & consequenter, qui deliberate vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem merita, vel meritam auctoritate propria, vel cōtra iuris ordinem, vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iustitiæ: quia hic est inordinatus actus iræ; per dicta, & remissa supra proxime.

116 Secundo peccat, qui committit prohibitum sub pœna mortalis, vel iussum sub eadem per indignationem inordinatam, qua debita subtrahitur affabilitas: aut per tumorem inordinatum, quo quis nimis cogitationibus vindictæ tumet, vel clamorem inordinatum. Dixi, inordinatum; quia hæc tria ordinata, non vitia, sed virtutes sunt, arg. notat. in d. cap. 11.

Tertio, qui blasphemat eo modo, quo dictum est supra, cap. 12. nu. 83. vel maledicit creaturæ irrationali quatenus creatura est, iuxta dicta ibidem.

117 Quarto peccat, qui ex animo deliberato maledicit imprecando sibi malū, cui non licet consentire, vel proximo malum notabile sub ratione mali, iuxta illud Apos. 1. ad Corinth. 6. *Maledici regnum Dei non possidebunt.* & eo grauius, quo maiorem reuerentiam, cui maledixit debet, iuxta illud Exod. 21. *Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.* cap. plerunque. 2. quæst. 7. & Gen. 9. Dixi, ex animo deliberato: quia indeliberate, vel ore tantum maledicere, non est mortale, vt communiter maledicunt parentes filijs, & coloni, & muliones bobus, & mulis. sufficit tamen id facere ex animo deliberato, etiā momentaneo, licet illico pœniteat: sicut sufficit consensus deliberatus etiam momentaneus voluntatis ad quodcūque aliud peccatum mortale, vt recte declarat Caiet. 2.2. quæst. 76. art. 3. Dixi, sibi malum, cui non potest consentire: quia imprecari sibi damnum boni, quod posset prodigere, non est peius, quam eius prodigitas, quæ non est mortalis, per dicta sup. eod. cap. nu. 70. Dixi, notabile: quia paruitas excusat, vt sæpe dictum est. Dixi, sub ratione mali: quia sub ratione boni non est peccatum, vt imprecari aliquod malum auerso a Deo, vt ad eum conuertatur, iuxta dicta supra cap. 15.

Quinto peccat, qui maledicit Diabolo ratione suæ naturæ: quia illa est bona, & a Deo facta, secus si ratione suæ culpæ Iob. 3. & tradit S. Tho. vbi sup. art. 1. ad 4. modo nec plus, nec aliter quam meretur, per proxime dicta nu.

116. qui

Digitized by Google

116. Qui autē maledicit ex animo dicendo trado, vel committo te Diabolo, vel maledicit aliquam creaturam irrationalem, puta equos, mulos, boues, & alia sensibilia, aut ventos, aquam, calorem, frigus, lapidem, puluerem, arenam, & alia insensibilia, si id faciat, qua ratione sūt creaturę Dei, blasphemat: si vero, qua ratione est res proximi, perinde est ac si proximo malediceret: si autem neutra prædictarum rationum id faciat, solum venialiter peccat: quippe qui rem vanam exoptat: cum neque bonum, neque malum conueniat rei rationis experti, per se consideratæ: quæ resolutio est S. Thom. 2.2. quæst. 66. art. 6. Quare confessarius debet interrogare confitentem si maledixit alicui rei, an id fecerit ore tantum, aut ore, & animo, nulla ratione Dei, vel proximi habita; quibus casibus non est plusquam veniale: aut ex animo, ea ratione, qua est creatura Dei, quo casu est blasphemia; aut qua ratione est res proximi; quo casu perinde peccat, vel non peccat, ac si malediceret proximo. quis vero, & quomodo peccet per rixam, vindictam, seditionem, & bellum, quæ sunt quatuor filiæ iræ, dixi, supra cap. 15. & quis per contumeliam & opprobrium, alias duas eius filias, in cap. 18. num. 11.

De inuidia quinto vitio capitali, & eius filiabus.

118 *Inuidia quid, & genere suo mortalis.*
118 *Nemesis quid, & quę mortalis.*

118 Circa inuidiam est dicendum, quod est vitium inclinans ad inordinatę tristandum de bono alieno, eo quod suam excellentiam minuit iuxta Arist. 2. Rhet. & S. Thom. 2.2. quæst. 36. art. 1. quem pulchre Caiet. ibi defendit. Dixi, inordinate, ad excludendam tristitiam ordinatam, ad quam sæpe charitas inclinat, iuxta illud Matth. 5. *Beati qui lugent*. Dixi cætera, ad excludendam tristitiam de bono alterius eo, quod sit suum, quæ pertinet ad odium; & eam, quæ est de bono alieno, quatenus est damnosum sibi, vel alteri, quæ potest esse bona, & mala; & eam, quæ nascitur ex eo, quod ille indignus est eo, quæ pertinet ad indignationē, quę est mala, iuxta legem Christianam; quamuis non secundum Arist. vt dicit S. Thom. vbi supra; & ad includendam eam, quæ nascitur ex eo, quod minuit excellentiam suam: & hæc sola pertinet ad inuidiam, quæ semper est peccatum, & suo genere mortale, secundum S. Thom. vbi supra art. 3. quia est contra charitatem inclinantem ad gaudendum de quolibet bono proximi, quatenus est bonum ei. Ratio vero cur inuidiæ vitium dicitur capitale est: quia parit alia quinque, scilicet, odium, susurrationem, detractionem, in aduersis aliorum lætitiam, & in prosperis tristitiam, iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratū per S. Tho. vbi sup. ar. 4.

Peccat autem mortaliter circa inuidiam, & filias eius primo, qui deliberato dolet de bono notabili proximi, scilicet scientia, honore, fama, diuitijs, fauore, veneratione, & id genus alijs, ea ratione, quod sua per illud excellentia diminuitur, per proxime dicta. Dixi, deliberato, & notabili: quia surreptio, & paruitas semper a mortali excusant, vt sæpe dictum est, præsertim in cap. 11. numero 4.

Secun-

Digitized by Google

Secundo peccat mortaliter, qui triſtatur eo, quod non ſunt ei tanta bona temporaria, quanta alijs ob finem mortiferum: quia eiuſmodi finis omnem actum efficit mortalem, iuxta dicta in prælud. 9. nu. 19. Triſtari autem de hoc ob finem venialem, eſt veniale tantum; & triſtari ob bonum, virtus ſi cæteræ circumſtantiæ adſint: ſicut & triſtari eo, quod careat virtutibus, quas in alijs videt, ad finem eas quærendi iuxta mentem S. Tho. vbi ſupra.

Tertio peccat, qui deliberato triſtatur eo, q; Deus bona malis largitur. q; eſt verũ, ſi id faciat, diuinam in diuidendo bona prouidentiam incuſando, ſecundũ oẽs, q; explicat Caiet. late 2.2.q.46. art.2 & in ſumma, verb. Nemeſis. definiens idem de illo, qui proponit imitari malos in actibus mortalibus, vt fortunatum copia ſimilis eis euadat, contra illud pſa. 36. *Noli æmulari in malignantibus.* quæ omnia tradimus in cap. ſi quis ſemel. de pœnit. diſt. 2.

De Gula ſexto vitio capitali, & eius filiabus.

119 *Gula quid, & habet quinque ſpecies, & quinque filias.*
120 *Gula non eſt edere carnes in terra aliena, vbi id licet.*
121 *Ebrietatem ſcienter ſibi, vel alij procurare, mortale.*
122 *Carne humana veſci non licet.*
122 *Antropophagi carnibus humanis veſcuntur.*

119 DE Gula dicimus primo, q; illa ex mẽte vtriuſq; Tho. 2.2.q.148. art.1. & 150. ar.1. & eiuſdem, & aliorũ in 2. lib. ſent. diſt. 42. eſt vitium inclinãs, ad comedendum, & bibendum inordinate: & actus eius eſt eſus, & potus inordinatus, vel voluntas eum faciendi.

Secundo, q; quinque ſunt ſpecies gulę iuxta S. Grego. 30. Moral. relatũ in cap. quinque. de conſec. diſt. 5. contentæ in hoc verſu.

Prępropere, laute, nimis ardenter, ſtudioſe.

Declaratæ per S. Tho. in d.q. 148. ideſt; ante tempus, nimiũ, aut nimio ardore, nimia feſtinatione, nimio apparatu, & nimio ſumptu; quæ vtinam vtriuſque gladij principes ſuis ſanctis ſanctionibus arcerent ab occupandis prouincijs, quas nondum occuparunt; expellerentque ab eis, quas occupatas adeo in carnalia deſideria demittunt, vt ad cęleſtia mentes erigere non ſinant.

Tertio dicimus, quod gula dicitur vitium capitale, ea ratione, quia quinq; fœdæ filię ex eo naſcuntur: puta, Hebetudo mentis, Immoderata lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

Quarto dicimus, quod gula regulariter eſt venialis, etiam ſi abſque vtilitate vſque ad vomitum etiam intentum ſeſe quis cibo, & potu ingurgitet, vt ſentit Caiet. in ſumma verb. gula. quidquid dicãt Angel. verb. Munditia. & Silu. verb. gula. incaute dicentes, S. Anto. 2. par. tit. 6. cap. 4. §. 6. affirmare hoc eſſe mortale: quod non affirmat. Dixi, Abſque vtilitate: quia ob illam licet ſumere ad vomendum amplius, quam par eſt de conſilio medicorum.

120 Quinto dicimus, q; eſt mortalis, cũ in ea vltimus finis ponitur cui per eã aliquod pręceptũ ad mortale obligãs violatur; cũ notabile dãnũ ſalutis proprię, aut proximi infertur, aut procuratur: cũ debita lege iuſtitię ob eã nõ ſoluuntur.

Digitized by Google

Sexto peccat, qui vescitur carnibus, vel alio cibo vetito, in aliqua regione etiam tempore, quo liceret ei vesci in sua: sicut e contrario non peccat vescendo eis in regione, qua transit, vel in qua moratur: licet in sua id ei non liceret. Nauarrus enim, & Lusitanus vescentes in Castella die Sabbatho extremis, vel interioribus partibus animalium, non peccant: licet in suis terris id eis nō liceat. Castellanus autem idem faciēs in Lusitania, vel Nauarra peccaret, per cap. illa. 12. dist. per quod eius gloss. probat illud vulgatum.

Si fueris Romæ, Romano viuito more;
Et si sis alibi viuito sicut ibi.

Quidquid dicat Alexandrinus ibi, & quidā alij alibi, vt sentit Panor. in cap. consilium. de obseru. iciu. & Car. in clem. 2. quæst. 5. de celeb. miss. & ibi. Imo. & Bonif. & Porcius in §. sed & quod Principi. Insti. de iure nat. num. 26. & alij alibi. quod & communis consuetudo seruat. Idemque seruandum est circa festa, & ieiunia, & alia varia variarum terrarum præcepta.

121 Septimo peccat quis, cum se scienter inebriat, aut procurat alium inebriari secundum S. Tho. 2. 2. q. 150. art. 1. quia notabiliter vult nocere alteri, & sibi esse nocumento, cui renunciare non potest, volens se, vel alium rationis vsu priuare. Dixi, Scienter: quia secus, si id fecit ignorātia qualitatis potus, vel inaduertentia nimietatis eius; quia tunc, aut nihil, aut solū venialiter peccaret. Idem est de scire debente. l. q. te. ff. de reb. cre. vt quia *consueuit tali, vel tanto* potu inebriari, & eum bibit, non credendo se inebriatum iri: *non q iteratio* actus ex veniali mortale faciat: sed quia consuetudo facit, vt ille scire debeat, se eiusmodi potu inebriatum iri: q satis est secundum Caiet. 2. 2. q. 150. ar. 2.

122 Octauo peccat, qui humanis carnibus vescitur, vel præbet eas alteri edendas citra maximam necessitatem: etiam si neminem ob id occidat, nec occidi procuret: quia vt recte ait Caiet. vt sola fœmina humana est ad copulam licitam apta, ita sola caro animalis irrationalis est licita, qua vescamur. Quare de more prouide patres Illustrissimæ Societatis Iesu renuunt baptizare gentiles Antropophagos cathecumenos, nō proponentes abstinere perpetuo a carnibus humanis, etiam in bello iusto interfectorum: quia non sunt contriti, nec satis attriti, & consequenter non baptizandi, cap. firmissime. 15. q. 1. & per dicta per nos sup. cap. 1. num. 39.

123 *Hebetudo mentis, quæ mortalis.*
123 *Lętitia nimia, quæ mortalis.*
123 *Multiloquium, quod mortale.*
123 *Scurrilitas, & spurcitia, quæ mortalis.*

123 Circa vero præfatas quinque filias gulæ peccat mortaliter primo, qui per mentis hebetudinē se terrenis miscens, & a cælestibus auocans, conscientiam suā non discutit, quando, & qōo præcepto tenetur, Ang. verb. hebetudo.

Secūdo peccat mortaliter, qui ob immoderatā lętitiā, obscœnis cantilenis, verbis, aut gestibus vtitur, intendens inducere, vel credens, aut credere debēs, se, vel alium per eam inductum iri in consensum alicuius actus mortalis, cordis, oris, vel operis, vt recte declarauit Caiet. 2. 2. q. 184. art. 6. & probatur per cap.

Digitized by Google

cap.notũ.1.q.1.& cap.fin.de iniur.Idem de eo, qui saltat,choreas ducit, & irreuerenter psallit,aut canit,& præsertim in Ecclesijs, & cœmeterijs, argu.cap. cum decorem.de vit.& honest.cler.& eorum, quæ diximus in rep. cap. quando.de consec.dist.1.& supra cap.18.num.75.Maxime vero, si est sacerdos:nisi parum,& secreto id faceret argu.cap.clerici. de vit.& honest.cler.

Tertio peccat mortaliter, qui multiloquio in irreuerentiam Dei notabilẽ vtitur : aut adeo delectatur,vt paratus sit id præferre implemẽto alicuius præcepti,secundum S.Anton.2.par.tit.6.cap. 4. §.4.

Quarto, qui per scurrilitatem, vel spurcitiam vestes valde impudicas gestat,aut aliàs intentione expressa, vel tacita prouocandi ad luxuriam, vel aliũ finem mortalem, per prædicta.

De Accidia septimo vitio capitali,& eius filiabus.

124 *Accidia quid, cur ita, & pigritia dicta,filias quinque parit.*
125 *Desperatio filia accidiæ, quæ mortalis.*
125 *Pusillanimitas filia accidiæ, quę mortalis.*
125 *Rancor filia accidiæ qui mortalis.*
125 *Euagatio mentis quæ mortalis.*

124 DE Accidia dicendum primo,quod illa generaliter sumpta continet omnem tristitiam de quocunque spirituali bono, secundum S.Thom. 2.2. q.35.art.2.sed sumpta specialiter, vt hic sumitur,est contraria charitati, & definiri potest, esse vitium inclinas ad tristandũ de bono spirituali diuino, quatenus est diuinum in eo,qui tristatur, secundũ mentem vtriusq; Tho. vbi sup. Dixi,De spirituali, ad excludendum tristitiam de bono spirituali. Dixi, Diuino,ad excludẽdum tristitiam de bonis spiritualibus virtutum moralium. Dixi, Quatenus est diuinum,quia contristari de eo quatenus est laboriosum, vel aliorum operum impedimentum,non est accidia,vt aduertit vterq; Tho. vbi sup. Dixi, In eo qui tristatur:quia tristari de eo quatenus est in ipso Deo, pertinet ad odium eius,& quatenus est bonum diuinum in ipso,pertinet ad accidiam,vt subtiliter, conciliando S.Tho.sibi ipsi,distinguit ibidem Caiet.nam bonum spirituale diuinum,vt est in homine, consistit in charitate, & amicitia inter ipsum & Deum,qua se conformat ei,volendo ea, quæ ipse vult,& gaudẽdo colloquio,& cõsuetudine eius,tanquam verissimi,& supremi amici, & patris,reuelando ei cum delectatione viam suam,Psal.138. *Proba me Deus, & scito cor meum,interroga me,& cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est,& deduc me in via æterna.* Cum ergo quis tristatur, & eum tędet eiusmodi colloquij, sermonis,& gaudij,hoc peccatũ cõmittit, cognatũ odio Dei, suo genere oĩm peccatorũ grauissimo,secundum S.Tho.2.2.q.34. art.2.& q. 39. art.2.ad 3.& 1.2.q.37.art.4.ad 3.vt supra cap.111.num.13.dictum est. Quare etiam hoc peccatum est valde graue,genereque suo mortale,cum deliberato, & aduertente animo admittitur. quod raro videtur contingere. Ex quo infertur,merito vitium hoc vocari accidiam:quia vt acidum frigefacit, & tepefacit calorem, & ita hoc amorem, & desiderium boni diuini spiritualis sui, in

Digitized by Google

animo iam aliunde excitatum: & actus ille sic tristandi, siue tristitia inordinata, est actus, seu peccatum accidiæ.

Ex quibus infertur, primo, quod qui tristatur de bono spirituali aliarũ virtutum moralium, veluti de reddendo suum alteri, quod est bonum iustitiæ, aut moderato esu, & potu, quod est bonum temperantiæ, &cæt. non peccat hoc peccatum, sed vitij contrarij virtuti, de cuius bono tractatur.

125 Secũdo, quod ratio, cur hoc vitiũ dicatur capitale, seu principale est: quia ex eo sex improbæ filiæ nascuntur iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratum per S. Tho. 2.2.q.35.art.4. scilicet Desperatio, Pusillanimitas, Torpor animæ, Rancor, & Euagatio mentis. Ratio vero cur a vulgo vitium hoc appelletur pigritia, licet incaute, quia omnem ignauiam & tarditatem significat, videtur esse quod facit hominem pigrum ad bonum diuinum prosequendum, ea ratione, qua vt delectantia ad sui prosequutionem mouent, ita contristantia remouet, iuxta illud Arist. 8. & 10. Ethi. *Delectatio tenet operantem in opere.*

Peccat autem mortaliter circa accidiam, & filias eius primo, qui per eam omittit aliquid sub pœna mortali præceptum, vt communionem, missam, vel preces horarias: non tamen inducit circumstantiam necessario confitendam, sufficit enim confiteri, qui omiserit, non exprimendo, quod per accidiam id fecerit. Dixi, Præceptum: quia omittere aliud in summum esset veniale ex mẽte Arch. & Card. S. Sixti. in cap. qui bona. 17.q.1.

Secundo peccat mortaliter, qui per accidiam, vel pigritiam, vel aliam negligentiã, vel non edisc it, vel non credit ea, quæ de præcepto mortifero secundum suũ statum tenetur, de quibus supra, cap. 11. nu. 18. & prælud. 3. num. 19.

Tertio, qui desperat peruenire in vltimum finem, nempe beatitudinem, & visionem intuitiuam Dei, & vitam æternam, iuxta dicta in prælud. 4.

Quarto peccat, qui transgreditur aliquod præceptum mortiferum per pusillanimitatem, qua fugimus ardua; vel per torporem, quo fugimus mediocria; vel per rancorem, quo indignamur in bene monentes; vel per malitiam, qua nos bonorum spiritualium tædet; vel per euagationem mentis, qua fugiẽdo sancta diuertimus in illicita: quod tamen, vt prædixi, non addit peccato circunstantiam necessario confitendam, quod ob hæc sit transgressus.

De peccato in Spiritum sanctum.

126 *Peccata in Spiritum sanctũ sunt desperatio, præsũptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio agnitæ veritatis, & inuidia fraternæ, gratiæ, & cur irremissibilia.*

126 PEccatum in Spiritum sanctum aliquo nomine accidiæ cognatum, definiri potest secundum mentem Mag. & recentiorum communiter in 2. lib. sent. dist. 43. & S. Thom. 2.2. quæst. 14. art. 1. & gloss. cap. si sacerdos. sub fin. de pœn. dist. 1. & aliorum alibi, esse peccatum contra bonitatem Spiritui sancto attributam commissum. Sicut enim ꝙ committitur ex infirmitate, dicitur contra patrẽ, cui attribuitur potentia; & cõmissum per ignorantiã cõtra filiũ, cui attribuitur sapientia; ita commissum per malitiam dicitur cõtra Spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas. Peccatum autem in Spiritum sanctum

est

Digitized by Google

est sextuplex. Desperatio, qua tollitur spes veniæ. Præsumptio, qua impeditur bonus timor. Impœnitentia, qua fugatur dolor præteritorum. Obstinatio, qua omittitur cautio futurorum. Impugnatio agnitæ veritatis, qua relinquitur cognitio veritatis. Inuidia fraternæ gratiæ, qua de gratia proximi quis tristatur. Quodlibet enim horum sex peccatorum tollit medium veniæ à bonitate Spiritussancti consequendæ, & dicũtur irremissibilia Matth. 12. nõ quidem quia sit vllum peccatum quod vere contrito non condonetur, cap. quia diuinitatis. de pœn. dist. 1. & cap. nemo. de pœnit. dist. 7. sed quod hæc secundum suam naturam repellunt media, & principia, quibus remittuntur peccata, videlicet spem, timorem, dolorem, & c. vt tradit S. Tho. vbi supra, art. 3. Quamobrem merito dicuntur grauissima, quoties pars animæ superior cõsentit in eis: alias enim solum sunt venialia: quia subreptio in omni materia excusat a mortali, cap. sed pensandum. dist. 6. & per sæpe dicta, præsertim cap. 11. nu. 4.

De quinque sensibus exterioribus, & de operibus Misericordiæ. Cap. XXIIII.

1 *Sensus exteriores quinque, & quis eorum vsus malus, & mortalis.*
2 *Misericordia quid, & est virtus moralis maxima.*
3 *Eleemosyna actus misericordiæ, cur dicatur charitatis.*
4 *Misericordiæ opera spiritualia septem, corporalia totidem.*
5 *Eleemosyna spiritualis præstat corporali, quando vtraque præcepta. & 8.*
6 *Superfluum duplex, naturæ tantum, & naturæ, & status.*
7 *Status decenter conseruandus, vel mutandus.*
7 *Restitui cur non debeat damnum ob eleemosynam denegatam consecutum.*
8 *Eleemosyna potius in vita, quam post eam agenda.*
9 *Eleemosyna spiritualis quando cum vitæ periculo præcepta. nu. 10. & 11.*
9 *Animæ proximi salus præferenda corporis proprij saluti.*
10 *Franciscus Azpilcueta & Xabierre Societatis Iesu laudatur.*
11 *Eleemosyna a danda egenti extreme nullum votum excusat.*
11 *Consilium dolosum, vel damnosum, quod mortale.*

1 IN præludio secundo dictum est, quinque esse sensus exteriores, per quos veluti per quasdam feneſtellas omnium externorum species, siue similitudines in animos nostros intromittuntur, videlicet visum, auditum, tactum, gustum, & olfactum, cum multis alijs ad eos pertinentibus: de quibus dicendum primo, quod eorum vsus suo genere indifferens est: ordinatus quidem bonus: inordinatus vero malus. Ordinatus est, quem omnes circunstantiæ ad actum bonum necessariæ circunstant. Inordinatus vero contra, cui aliqua deest; iuxta definitionem actus boni positam in præl. 7. nu. 1. Est autem mortalis, cum ei conuenit definitio peccati mortalis posita sup. præl. 9. Venialis autem cum non conuenit illa ei, & deest aliqua circunstantia ad bonitatem necessaria.

Quare per hos sẽsus ille solus, & omnis peccat mortaliter, qui videt, audit, olfacit, aut gustat aliquid, trãsgrediẽdo aliquod preceptũ obligãs ad mortale:

Digitized by Google

xut, vt aliquod horum faciat, se, aut alium periculo probabili mortaliter peccãdi obijcit: aut infert damnum notabile animæ, saluti, honori, aut bonis proximi, aut animæ, aut saluti propriæ, per proxime dicta. Et ideo non videtur necesse interrogare aliter pœnitentem de peccatis per hos sensus patratis, nec vt ipse confiteatur, tamquam facta per eos: quia non inducunt circunstantiam necessario confitendam, vt dictum est cap. proximo de peccatis accidiæ, & filiarum eius.

2 Secundo dicendum, quod ex mente Augu. 9. de ciuit. Dei. & S. Tho. 2. 2. q. 30. art. 1. 2. & 3. misericordia est virtus moralis inclinans ad miserendum ordinate patientis aliquod malum, vel defectum, & ei subueniendum. Dixi, Virtus moralis: quia non solum est talis, sed maxima earum, quæ diriguntad proximum, vt idem ibi probat art. 4. Dixi, Ordinate: quia misereri inordinate, etiam ad subueniendum, vitij est, cap. est iniusta misericordia. 23. q. 4. Dixi, Subueniendum: quia misereri ad puniendum, etiam ordinate, pertinet ad iustitiam. cap. omnis. & cap. qui emendat. 45. distin.

3 Tertio dicendum, quod interdum actus, & opera misericordiæ vocantur etiam opera charitatis, cap. inter opera charitatis. de spon. & cap. duę. 45. dist. quia licet immediate procedant à misericordia: mediate tamen frequentissime procedunt à charitate, quatenus amor proximi ex ea immediate procedens, est causa miserendi, & volendi ei subuenire. Vocantur etiam eleemosyna: nam verbum, eleemosyna, vt in d. comment. diximus, interdum accipitur pro re spirituali, vel temporali, qua necessitati alicuius subuenitur, vt in cap. tria. & in c. duæ. 45. dist. & in illo Matth. 6. *Cum facis eleemosynam, &c.* & in illo Luc. 11. *Date eleemosynam, &c.* & interdum accipitur pro actu virtutis, quo fit illa subuentio, secundum mentem S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 1. & eiusdem, & S. Bonau. & aliorum in 4. lib. sen. dist. 15. & nostrorum in d. cap. tria. & aliorum alibi. nam verbum, eleemosyna, idẽ sonat quod miseratio. Sicut enim hoc verbum latinum eleemosyna deriuatur ab illo verbo latino, misereor, ita illud Græcum ἐλεημοσύνη ab ἐλεέω verbo græco, quod sona misereor.

4 Quarto dicendum, quod cum malorum, & defectuum alia sint corporis, alia spiritus, duplicia sunt opera, seu actus misericordiæ, siue eleemosynæ. Altera corporalia, contenta in illo versu declarato per S. Thom. 1. 2. quæst. 32. art. 2. & per Archid. in d. cap. tria. scilicet.

Visito poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Idest, esurientem pasco, sitientem poto, captiuum redimo, nudum operio, peregrinum hospitor, ægrotum visito, mortuum sepelio. Altera spiritualia, contenta in illo altero versu per eosdem declarato, scilicet.

Consule castiga, remitte, solare, fer, ora.

Intelligendo per cõsule, etiam doce, id est, indigenti cõsilio consule, ignorantem doce, tristem consolare, peccantem corrige, offensam remitte, onerosum porta, ora pro alio. Et quamuis inueniantur alia mala, & alij defectus, ratione quorum miserendum sit; vt frigus, & æstus: non tamen ideo hæc diuisio antiqua omittenda est, quod quidam nauatores faciunt. Tũ quia alia possunt reduci ad hæc. Tum quia hæc sunt communiora, & frequentiora.

5 Quinto dicendum, quod misericordia, seu eleemosyna, siue sit spiritualis, quæ

Digitized by Google

quæ melior est corporali, iuxta S. August. in d. cap. duæ. & S. Thom. d. quæst. 32. art. 3. siue sit corporalis, est de consilio, vel saltem non de præcepto obligante ad mortale, exceptis duobus casibus. Alter est, cum quis habet superflua naturę, & occurrit, & petit ab eo aliquis egens extreme, cap. pasce. 86. dist. l. necare. ff. de liberis agnoscend. Alter, cum quis habet superflua naturæ, & status, & est alius egens necessarijs ad suum statum, vt sentit S. August. in cap. quid dicam. 14. q. 4. cap. hospitales. 25. dist. & S. Ambro. in cap. sicut hi. 47. dist. & S. Thom. 2. 2. quæst. 32. art. 5. & quodlibet. 8. art. 12. quod probatur per adducta ab eo, & a Caiet. ibi, & neruosius in 2. & de præcepto eleemosynæ q. 6. & Maio. in 4. dist. 15. quæst. 5. quamuis Panor. communiter receptus in cap. si vero. de iureiurand. S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 14. & summa Ros. verb. eleemosyna, oppositum teneant, non recte S. Tho. in d. art. 5. intelligentes: quorum tamen opinio est vera, quo ad hoc, vt non teneatur alicui occurrenti egenti: tenetur tamen illi, vel alij quem elegerit, vt clare resoluit S. Thom. in d. quodlibet. art. 12. In quibus tamen duobus non est de præcepto subuenire donando: sed satis est subuenire commodando, vel mutuando, vt diximus supra. cap. 17. nu. 61. & in tracta. de reditibus Ecclesia. q. 2. monit. 3.

Extreme autem egere dicitur, non solum qui iam animam agit, vel spirat: sed etiam cum indicia probabilia apparent eo deuenturum, nisi ei subueniatur, & non se offert, nec expectatur probabiliter alius, qui ei subueniat, iuxta S. Tho. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4. quæst. 4. & declarat Caiet. in d. tract. cap. 2. Quo fit, vt ratione necessitatis extremæ non possit defendi opinio Soti, dicentis lib. 5. quæst. 3. art. 4. de iustit. & iure. ei, qui est in periculo amittendi suum honorem, de præcepto esse subueniendum. Tum quia ipsemet lib. 4. quæst. 6. art. 3. vbi sup. dicit & bene, hominem esse dominum sui honoris, & famæ, ad eam defendendam communiter cum merito, ei qui ademerit, quamuis alia ratione infra eodem nu. 17. defendatur.

Secundo, quod superfluum naturæ, de quo supra, dicitur omne id quod alicui superest, demptis necessarijs ad vitam suam, & suorum. Superfluum vero status est id, quod supereſt alicui deductis necessarijs ad vitam, statumq; decentem suum, & suorum, habita ratione casuum, non omnium qui contingere possunt: sed eorum, qui probabiliter timeri, vel expectari debent, secundum omnes, quibus Caiet. addit, quod ad eundem etiam statum pertinent ea, quæ necessaria sustentandis filijs, filiabus, mancipijs, famulis, hospitibus, cõuiuijs, muneribus honestis, & manificentijs moderatis; sed & sentit S. Thom. & exprimit Caiet. vbi supra, & melius Sylu. verb. eleemosyna. quæst. 1. §. 3. in Rosa aur. cas. 53. quod necessarium ad status decentiam non consistit in puncto indiuiduo; sed habet latitudinem eo maiorem, quo maior est status: quia in vno erit decem plus, aut decem minus; in alio centum plus; centum minus; & in alio mille plus, mille minus, &c. argum. l. 1. ff. de iure delib. & cap. de causis. de offi. dele. & eorum, quæ de pretio iusto, pio, mediocri, & rigoroso dicta sunt sup. cap. 17. nu. 228.

Septimo dicendum, quod ex hoc sequitur, facile iudicandum non esse, aliquem secularem plura, quam quæ suo statui necessaria sunt habere; cum etiã ille, qui ad aliquod dominium emendum, & mutandum suum statum in aliũ

Digitized by Google

maiorem, ad quem idoneus est, pecunias congerit, non habet plus, quam suum statum deceat, vt dictum est cap. præced. num. 73. Dixi, Secularem: quia ecclesiastici non possunt in tot fines, ac illi pecunias coaceruare, vt infra seq. cap. attingetur. Sequitur item Rosellam sine iusta ratione dixisse paucos diuitum confessarios saluatum iri, si eleemosina in prædictis duobus casibus de præcepto foret: non enim tot sunt, quot putat, huiusmodi diuites, quibus sit superfluum status, cum nec Reges, & magni principes, qui habent thesauros ad bella, quæ probabiliter contra suas respublicas timent, aut quæ pro illis gerere debent, superflua habere censeantur.

7 Octauo dicendum, quod nemo tenetur ad dandam eleemosynam de suo statui decenti necessario, nisi egenti extreme: quia quisque debet decenter viuere, aut statum suum in alium mutare, vt singulariter S. Tho. docuit in d. q. 32. ar. 6. pro quo est cap. quorum. 24. quæst. 1. & princ. cap. 1. & 2. 41. dist.

Nono, quod quamuis non soluens debitum, quando, vbi, & quomodo debet, ad restituendum damnum, quod ex illa mora creditor accepit, teneatur, iuxta supradicta cap. 17. num. 24. qui tamen pauperi eleemosynam non dat, etiam sub peccato mortali debitam, non tenetur ad restituendum ei illam eleemosynam, nec damnum, quod inde illi proueniet, quia vt *latius in* repet. cap. inter verba. 11. quæst. 3. concl. 6. & in Tractatu de reditibus ecclesiastic. quæst. 2. Moni. 2. diximus, charitas non obligat ad restituēdum illud, ad quod alicui dandum, aut faciendum, sub pœna peccati *mortalis obligat*, iuxta Alex. Ales. 3. part. quæst. 87. & communē, quam pulchre defendit Adri. in 4. de rest. quæst. 1. colu. 9. concludendo ad restitutionem non teneri eum, qui cum verbis, aut factis posset, furtum & damnum proximi non impediuit; nisi ex offi-
8 cio, & iustitia ad id teneatur. Omittimus autē hic gratia breuitatis encomion eleemosynæ, quam sibi gratissimam esse Christus ipse testatus est Luc. 11. & Matth. 15. & per totam suam sacram scripturam, & suos sacros doctores, quorum summus August. in serm. 4. ad fratres in Eremo, sic dixit. *Non memini me legisse, aliquem male mortuum fuisse, qui viuens opera pietatis bene exercuerit.* Quibus adde si placet ea, quæ scripsimus in cap. medicamentum. de pœnit. dist. 1. Quare, vt alienum est ab omni iustitia, per fas, & nefas, quo iure, quave iniuria coaceruare diuitias; ita quoq; à prudentia christiana seruare illas, eleemosynis dum vita manet parcendo, & ad hæredes relegando, iuxta illud Agonis glorioſissimæ eiusdemque patronæ nostræ Luciæ ad matrem.

Res seruata perit, miseris data porrigit alas
Ad superos; alæ duplices, argentea læua,
Aurea dextra, viamque datori ad sidera pandit.
Certa præit viuos pietas, incerta sepultos
Consequitur: nam quod nostri est dum vita superstes,
Ad arbitrij, mox est alieni, vt vita recesſit.

Non est item benignitatis euangelicæ, immo neque humanitatis ethnicæ pauperem petentem à se asperis verbis repellere, etiam cum ad largiendum ei eleemosynam non tenemur; licet non sit mortale, iuxta S. Aug. cap. vnum. sub fin. 25. dist. quamuis enim non debeatur eleemosyna realis: debetur tamē benigna responsio; vt recte aduertit Maior in 4. dist. 15. quæst. 7.

Circa

Digitized by Google

9 Circa vero prædicta opera misericordiæ, siue eleemosynæ peccat mortaliter primo, qui habens superfluum, etiam tantum naturæ, non cibat, potat, vel vestit egentem extreme, & occurrentem. Dixi, Occurrentem: quia non tenetur quis quærere alios; nisi id ei ex officio incumbat, per prædicta. Idem de non redimente, saltem mutuando, captum, quem credit alias iniuste occisum iri. Idem de non visitante, non hospitante, non sepeliente, cum extrema necessitas proximi ea exegerit, per supradicta. Per quod respondetur ad noue quæsitum, quod non tenetur sub culpa mortali quærere eiusmodi egentes in carceribus, hospitalibus, & alijs locis.

Secundo peccat mortaliter, qui grandi, licet non extrema, necessitate presso, non fert opem necessariam, quam commode ferre potest, & credit, neminem alium eam ei laturum, per dicenda infra.

Tertio peccat mortaliter, qui non facit aliquam de septem eleemosynis spiritualibus prædictis eius extremam necessitatem, quo ad animæ salutem patienti; etiam si id non posset absque iactura vitæ corporalis facere: quia tenetur quis præferre animam proximi suo corpori, vt probat vterq; Tho. 2. 2. quæst. 26. art. 5. ad 3. & quæst. 32. art. 5. & 6. Raro tamen eiusmodi necessitatē patitur christianus, vt diximus in cap. inter verba. 11. quæst. 3. quum per contritionem absque alia ope saluari possit, cap. dixi. & cap. magna. de pœn. dist. 1. Patitur tamen illam, qui existens in culpa mortali, & proximus morti, putat se quauis peccatorum attritione saluum fore; & ideo non curat eam augere, ad perfectionem necessariam, iuxta dicta, cap. 1. nu. 1. tunc enim videtur extreme indigere doctrina de vera contritione. Eandem etiam necessitatem patiuntur paruuli christianorum morti proximi existentes apud infideles, vel apud fideles nescientes baptizare. Dixi, Christianorum: quia secundum sententiam S. Tho. receptiorem 2. 2. quæst. 10. art. 12. & 3. par. q. 68. art. 10. filij infidelium adhuc expertes rationis, sine parentum consensu nō debent baptizari. Eandem etiam pati dici possunt multi Gentilium in Indijs Brasiliæ, & Peru, morti propinqui, qui conuerterentur, si fide catholica erudirētur. Qua-
10 lem habuisse satis videtur arbitratus magnus ille Dei seruus Magister Franciscus ab Azpilcueta, & Xauiere, vnus ex primis vndecim Illustrissimi, vtilissimique nostro seculo ordinis Societatis Iesu, cognatus noster, & amicissimus, Gentiles cuiusdam Insulæ, ad quibus prædicandum per varios casus, variaq; discrimina rerum, cum probabili periculo vitæ profectus fuit, vt copiosius in repet. cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. explicuimus: qui postea ibi, & alibi euangelio magno cum fructu prędicato, anno 1552. traiecit in amplissima Chinarum Regna literarum studijs, & seculari politia florentissima, Tartariæque vt creditur contermina: quamuis etiam licite, & heroice potuit ille eiusmodi pericula subire pro animarum illius gentis salute: licet non iudicasset eam in extrema necessitate constitutam, nec se ad id de præcepto obligatum: vbi admirabili cum exemplo cruces nostras tollendi, & Christum Opt. Max. crucifixum sequēndi, vitam Apostolicam mortalem, quæ illi quoddam martyrium iam inde ab initio prædictæ Societatis fuit, cum immortali commutauit. Cuius rei Altissimus, cui tam feruēter inseruiuit, multa signa dedit, corpus eius in dura casa montis asperrimi solitarie mortui illęsum præseruādo; Lusitanosq;

aliquot

aliquot casu illuc appellentes nullo alio vinculo, quam charitatis coniunctos mouendo, vt terras sibi vetitas intrare ausi quærerent illud; quæsituinque naui inferrent; in ea que ad Goam bis mille leucis, & a Lusitania quatuor millibus distantem transueherent. Mouendo item innumeram multitudinem, primum Malacæ, deinde Goæ, ad excipiendum eum de naui honorificentissime, & reponendum in ecclesia simul magna deuotione colendum, vt & nunc colitur: exemplo suo adhortans nos omnes, vt Deum Opt. Max. ex animo oremus & flagitemus quo multos tanto muneri aptos efficiat eisque sortem animum inspiret commigrandi eo, vbi tanta messis, & tam pauci sunt operarij: vbi etiam ipse iam pridem vitam finijssem, nisi ille quando Vlisippone discessit, me iam senescentem, laboribus animo suo conceptis imparem iudicasset, scribens vt absentiam patienter ferrem in terris præsentiam sperans in cœlis. Amen. Quæ prædicta consequitur primo, eum, qui non est parochus, nec prælatus, non teneri cum probabili periculo vitæ suæ corporalis ad inuisendum pestilentia, aut morbo contagioso infectum, & in extrema necessitate vitæ corporalis constitutum: quamuis secus, si in extrema spiritualis versaretur, in quod resoluendum est, quod dicit Gab. in quodam sermone.

11 Secundo, nullo statu, voto, aut præcepto humano excusari quem, si alioqui potest à subueniendo proximo in extrema necessitate constituto: adeo quidem, vt etiam clericus religiosus debeat detegere proditiones, & coniurationes contra rempub. factas: & si opus fuerit in remedium etiam coniuratores ipsos; nec fieret irregularis licet ob eas illi morte plectantur: modo id faciat protestatus se id facere, vt periculo imminenti citra sanguinis pœnam obuietur iuxta cap. prælatis. de homicid. lib. 6. quod recte adnotauit Caiet. 2. 2. q. 33. art. 7. relatus supra. cap. 18. nu. 54.

Tertio sequitur, magna laude dignos esse, qui sæuiente peste ægrotantibus spiritualia ministrant; licet ad id non teneantur per ibidem dicta.

Quarto peccat mortaliter, qui consulit mortale aliquod proximo, aut dolo vel culpa lata aliquid notabiliter noxium, per prædicta cap. 14. nu. 26. ut id faceret, quo minus peccaret, iuxta S. Augu. relatum in cap. si quod verius. 33. q. 2. Quædam hic antea posita de non docente, de ignorantia, consilio, rancore, tristitia, & oratione prætermittimus, ne supra opportunius dicta repetamus.

De correctione fraterna.

12 *Correctio fraterna quid, & qui ad eam teneantur.*
13 *Correctio fraterna de solis mortalibus facienda.*
14 *Correctionis fraternæ ordo, & quando non seruandus.*
14 *Corrigens intentione mortali, vel cum damno notabili, vt peccat.*

12 Dicendum primo, quod fraterna correctio vna de septem eleemosynis spiritualibus, est monitio proximi secreta, aut coram testibus, vt ea à peccato emendet argu. cap. nouit. de iudic. & cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. ad quam præcepto naturali tenemur omnes; etiam infideles, & etiam euangelico

Matth.

Digitized by Google

Matth.18.Omnes fideles,prælati,& ſubditi,iuſti,& peccatores;quamuis magis prelati,quam alij;& qui maioris ſunt authoritatis quam qui minoris,modo quatuor concurrant.Primum,quod certum ſit proximum peccare peccatum mortale,vel veniale periculoſum.Secundum,quod ſperetur emendatio; aut ſaltem non timeatur deterioratio.Tertium,opportunitas non ſolum perſonæ,ita quod magis ipſe quam alij ad id teneatur,ſaltem conſiderata eorũ, ad quos id magis ſpectat,negligentia; ſed etiam temporis. quæ colliguntur ex vtroque Tho.2.2.quæſt.33.& S.Thom. in 4. lib.ſent.diſt. 19.Adri.in 4.de correct.frater.Sot.lib.de rat.teg.membr.2.quæſt.2.Inn.Panor. & alijs in cap. nouit.de iudic.Archid.& alijs præſertim Turrecram. in cap. ſi peccauerit. 2. quæſt. 1.quamuis de nonnullis horum inter illos ſit controuerſia,quam tollere in d.cap.ſi peccauerit.niſi fuimus.Quartum,vt ea commode fieri poſſit, id eſt,abſque damno notabili ſalutis,honoris,famæ, & fortunarum corrigentis: niſi emendandus ſit in extrema eiuſmodi correctionis neceſſitate, quod raro contingit per ſupradicta. Nec (quidquid aliqui dicant) excuſatur quis, ab ea facienda,eo q̃ ſit in peccato mortali cum nemini ſua malitia prodeſſe, aut bonitas nocere debeat.cap.1.de poſt.præl.l.itaque fullo.ff. de furt. Cumque quilibet poſſit ope diuina (quæ nunquam facienti, quod in ſe eſt, denegatur) ſuorum peccatorum pœnitere,& eorum veniam conſequi, cap. ponderet. 60. diſt.

Secundo dicendum, quod ex his ſequitur reſponſio ad noue quæſita primo,quod non peccat quis peccato mortali omiſſionis correctionis, eo quod non corrigat eum,qui per ignorantiam probabilem diei ieiunij, vel feſti non ieiunat,vel non audit miſſam:quia in eo nõ peccat ille mortaliter, nec venialiter periculose,quo ceſſante,ceſſat præceptum de corrigendo, per prædicta. Secundo,quod peccat,ſi non corrigit eum, qui peccat ex ignorantia non probabili,vel fragilitate:præſertim quum id commode facere poteſt, iuxta poſita infra nu.23.Tertio,quod non peccat negligentia corrigendi, qui tranſiens per terram hæreticorum, non reprehendit eos tractantes ſacramenta,vel imagines irreuerenter, vel docentes aut prædicantes hæreſes, ſi nulla eſt ei ſpes emendationis,immo timor auctioris mali:quia deeſt ſecundum eorum quatuor, quæ dicta ſunt ad obligationem corrigendi requiri.

13 Ex quibus ſequitur, quod quamuis laudabile ſit corripere proximum de peccatis venialibus,puta riſu inordinato,ſermone otioſo,nimia audiendi curioſitate:non tamen eſt mortale id non facere,iuxta S.Ant.2.par.tit.16.cap.6. Cõfeſſarius autem nullatenus, nec publice,nec ſecreto debet corripere quemquam de peccatis ab eo ſibi confeſſis,vt recte monuit Sot. vbi ſupra memb. 2. quæſt. 1.& probatur copioſe per ea, quæ dixi in cap. inter verba. concluſ. 6. & in cap.ſacerdos.de pœnit. diſt.6.niſi pœnitens ſignificaret id eſſe ſibi gratum, inducendo colloquia,vel conſulendo ſuper eis.Sequitur item, non eſſe interdum peccatum,immo meritum,differre correctionem cuiuſpiam, quouſque in maius delabatur,quo aptius correptus emendetur ab vtroque.Dixi, interdum,vt cum is, qui debet corrigere probabiliter credit eum,qui peccauit per negationem peccati,vel aliquas alias circunſtantias eius non emendatum iri, ſi tunc corrigatur:& ſi expectetur alius caſus,in quo deprehenſus corrigatur,

ſic:

Digitized by Google

sic, quia hoc effectu, est temporis opportunitatem expectare. Qua consideratione excusari videtur, qui pueris ad furtum, & alia vitia procliuibus permittunt occasiones in ea labendi, vt in eis comprehensi vtilius castigari queant.

14 Tertio dicendum, quod ordo corrigendi est, vt primum secreto, & fraterne peccans corripiatur. Deinde, si se ob id non emendat, coram duobus testibus. Et postea iudici denuncietur Matth. 18. & cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. nisi damni periculum esset in mora, & non esset ei certum sua monitione illum ab eo cessaturum. Si enim de hoc certus esset, non deberet statim iudici denunciare, secundum S. Tho. 2.2. quæst. 33. art. 7. ab omnibus receptum in cap. nouit. de iudic. & in 4. dist. 19. & ab Adr. in 4. de correct. frat. & a Soto de ratio. tegendi. membr. 2. quæst. 4. Dixi, Si certus esset, quia si dubitaret, statim deberet iudici denunciare. Quod consequitur raro opus esse fraterna correctione secreta circa proditiones reipub. & hæreses fidei catholicę: quia raro quis pro certo habere potest talem proditionem, aut hæresim penitus cessaturam. Non est item opus secreta admonitione, quando peccatum publicum est, iuxta S. Thom. receptum 2.2. quæst. 33. art. 7. Est autem publicum (vt paulo clarius quam Caiet. & alij, diximus in d. cap. inter verba.) ad hunc effectum, quod est notorium, iure, vel euidentia facti, vel saltem fama, arg. cap. fin. de cohab. cler. cap. fin. de tempor. ordi. cap. si fama. & cap. si presbyter. 2. quæst. 5.

Quarto dicendum peccare mortaliter eum, qui proximum de aliquo peccato cum intentione mortaliter mala corripit: aut de peccato occulto coram illius ignaris, non seruando ordinem supradictum: cum damno notabili illius famæ, aut illius probabili periculo per dicta cap. 17. nu. 16. nam etiam peccat, qui reuelat illud superiori, non seruata forma prædicta, etiam in finem, vt prouideat ne illud iteret, vt recte asserit Sot. vbi supra memb. 6. quæst. 2. pag. 11. & ante illum Adria. quem ille non citat, contra Richar. in 4. lib. sent. dist. 19. art. 8. quæst. 1.

15 *Emendatur cap. non in inferenda. 23. quæst. 3.*

16 *Iniuriam inferre, imbecillitas; propellere, virtus.*

17 *Defendere omittens peccat, si consentit, & etiam dissentiens, si tenetur etiam cum incommodo.*

17 *Defendere vitam, & bona proximi, & impedire damna, vt tenemur.*

18 *Defendere omittens, non omnis consentit, & quis præsumitur consentire.*

19 *Defendere omittens opitulando peior simpliciter omittente.*

19 *Defendere omittens qui præsumitur consentire, & opitulari.*

19 *Irregularis non est simpliciter consentiens homicidio facto, vel faciendo.*

20 *Defensionis omissio, etiam sine consensu, cur peccatum.*

20 *Defendere qui omittit consentit, vt verum, triplici opinione confutata.*

21 *Intellectus nouus cap. quanta. de sent. excom.*

21 *Scientia sola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur.*

21 *Defensionis ex charitate omissio cur impunis in foro exteriori.*

22 *Defensionis quæ omissio irregularitatem, & censuras inducit.*

22 *Defendere proximum a damno magis præceptum, quam subuenire ei ad lucrum.*

22 *Damnum proximi etiam mediocre quando impediendum.*

23 Peccat

23 *Peccat mortaliter, qui proximi mortale peccatum non impedit.*
23 *Eleemosyna cur necessario fiat, etiam inuito, non egenti illa extreme.*

HVic loco ad id opportuno, pie lector, inferam summam eorum, quæ huc pertinentia continet comment. cap. non in inferenda. 23. quæst. 3. qui est quintus eorum, qui Manuali Hispano adiungebantur. ea igitur est, quod ibi num. 1. admonui, cap. illud esse decerptum ex cap. 36. lib. 1. de offi. S. Ambrosij: sed vitiose, quatenus habet, *ferenda*, pro, *inferenda*: & *imbecillis, siue imbellis*, pro, *bellicę*: & post verbum, *fortitudinis*, verbum, *repellere*, superfluum: ita quod est sic legendum.

Non in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. qui enim non repellit a socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit. vnde S. Moyses; hinc prius orsus est tentamenta bellicę fortitudinis. nam cum vidisset Hæbreum ab Aegyptio iniuriam accipientem; defendit, ita vt Aegyptium prosterneret, atque in a-
16 *rena absconderet. Salamon quoque ait, eripe eum, qui ducitur ad mortem.*

In num. autem 2. & 3. colligimus ex eo, quemuis Principem magnanimũque virum debere sibi persuadere imbecillitatem esse, & non fortitudinẽ iniuriam inferre, indignamque eis esse persuasionem illam, qua quidã putans se, vel suos amicos nil posse, aut nil facere, nisi possint, aut faciant impune ea, ob quæ alij puniuntur, per multa ibi adducta. verbum enim *virtutis*, in illo cap. positum more castius loquentium, fortitudinem significat, vt in illo Cicer. ad Plan. *Omnia summa consequutus est virtute duce, comite fortuna.*

In num. 4. & 5. quod peccat, qui proximum nõ defendit, quod ipse S. Ambro. ibidem comprobat exemplo Moysis Exod. 2. & auctoritate Salomon. Proverb. 24. & idem ait in cap. pasce. 86. dist. cui concordat Aug. in cap. fi. eadem cau. & quæst. & Symmach. 83. dist. in prin. & grauius Innoc. III. cap. quantę. de senten. excom.

17 In num. 6. 7. & 8. multa dubia contra conclusionem hanc adduximus. pro quorum resolutione in nu. 9. posuimus primam sex declarationum, scilicet eã plane procedere in eo, qui nõ defendit consentiendo: quia siue defendere possit, siue non, siue sit præsens, siue absens, consentiendo iniuriæ peccat, & tale peccatum, quale qui iniuriatur, iuxta illud Apost. ad Rom. 1. relatum in cap. 1. de offic. deleg. *Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt.* & tradit S. Thom. speciatim 1. 2. quæst. 60. art. 8. & 2. 2. q. 154. ar. 4.

In num. 10. & 11. continetur secunda declaratio, scilicet quod non procedat prædicta conclusio in eo, qui ad defendendum non tenetur, secundũ vtrũque Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 7. non tenetur autem ad defendendum, qui sine damno honoris, existimationis, aut pudoris, id facere non potest, secundum vel. in cap. 2. de hæret. & in d. cap. quantæ. relatum a nobis supra cap. 14. num. 6. cui nemo contradicit, nec nos vnquam in cathedra contradiximus ante prædictum commentarium: in quo tamen id facimus ob multa, quorum summam ex præmissis, & subiectis declarationibus colligas. E quibus est, quod in extrema necessitate nostræ defensionis constituto, subuenire tenemur, etiam cum damno omnium eorum, quæ ad conseruandam vitam nostram non sunt necessaria, & consequenter honoris, pudoris, existimationis

Digitized by Google

tionis, & fortunarum sustentandæ vitæ non necessariarum, iuxta illud S. Ambrosij relatum in cap. non satis. 86. distin. *Si quum rapitur quis ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non est leue peccatum.*

In num. 12. & 13. resoluimus, quod charitatis lege tenemur ad defendendam proximi vitam, ne iniuste ei adimatur, etiam cum incommodo omnium prædictorum; sine tamen vitæ periculo. Dixi, ne iniuste ei adimatur: quia non tenemur ad redimendam vitam iuste condemnati, etiam si Rex, vel lex, statutum, aut sententia, pecunia redimendi facultatem facerent. & ita limitandum est prædictum cap. non satis. Tum quia sanctum, & vtile est eius animæ, vt ea sic ei adimatur, per doctrinam Scoti in 4. distinct. 15. q. 3. §. de secundo. relatum supra cap. 15. num. 21. Tum quia alioqui Rex ipse, vel iudex damnans cum, in primis peccaret, non redimendo, quod est absurdum. posset autem eiusmodi damnatus vendere se in seruum redimēti pretio redēptionis, per ea, quæ dicta sunt supra cap. 23. num. 96. & quod eadem lege charitatis tenemur etiam ad defendenda illa eius bona, sine quibus vita eius seruari nequit, argum. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. cap. præterea. de offic. deleg. & etiam ad impedienda eius damna externa, etiam cum incommodo nostro pecuniario; si probabiliter credimus, nullum alium id facturum, argu. Exod. 29. & Deuter. 22. nisi damnum proximi esset tam paruum, vt arbitrio boni viri, non debeamus nobis incommodare tantum, quantum opus est ad illa impedienda, argum. l. præses. C. de seruit. cap. si non licet. 23. quæst. 5. vel nisi scandalum, vel maius damnum inde sequeretur. Dixi, nullum alium id facturum. Tum quia id significant prædicta capp. quatenus loquuntur de boue errante, & de asino iacente in via, ad quem reducendum, vel leuandum frequenter alij non inueniuntur. Tum quia tollitur necessitas, si est alius, qui occurrat ei. Dixi, pecuniario: quia non tenemur ad id cum damno honorario: nisi quando damnorum magnitudo, & honoris paruitas aliud suaderent: quia vt dictum est cap. 18. num. 47. maioris fit honos, quam pecunia. Per quod excusantur multi viri graues a defensione puerorum, & leuium hominum, quos alij pugnis cædunt, nisi ipsi citato gradu, & cum notabili honoris, & existimationis iactura, eis succurrant. Dixi, vel nisi scandalum, vel damnum inde sequeretur: quo excusatur, qui clara voce non contradicit concionatori alicui ex pulpito grauiter detrahenti; & qui non liberat iniusta morte damnatum, & ad supplicium tractum, ne ex eo tanta seditio inter exequutores, & alios excitetur, & probabiliter mortes, & vulnera innocentum timeantur, vt recte tetigit Adrian. in 4. de correct. frat. addens, non teneri quem ad detinendum hedum aliquorum, ne se de rupe precipitet, si credit se interfectum iri ab eis suam intentionem bonam ignorantibus.

18 In num. 14. quod aliqui teneantur defendere se, & alios, nō solum lege charitatis, sed etiam iustitiæ. Reges enim, & alij superiores lege iustitiæ tenentur defendere se, & suos subditos. & contra, subditi suos superiores, argum. cap. regum. cap. administratores. 23. quæst. 5. & cap. ego. de iureiu. præsertim feudatarij, & eorum domini, cap. de forma. 22. quæst. 5. & cap. 1. de forma fidelitat. in vsib. feud. patres item, tutores, curatores, heri, pedagogi, parochi, custodes, & alij similes: & e contrario, eos filij, pupilli, minores, famu-

Digitized by Google

famuli, mancipia, parochiani, & custoditi, per notata a Panor. in cap. 1. de rest. spol. num. 9. argum. l. vt parentibus. ff. de iust. & iur. cap. duo ista nomina. 23. quæst. 4. l. 1. C. de emendatione propinq & præcep. 4. Decal. quod ad eos extendi dictum est supra cap. 14. num. 3.

In num. 5. est tertia declaratio conclusionis predictę, videlicet, quod multi ab iniuria non defendentes, ei vere non consentiunt. vnde textus pro conclusione citati, habentes, quod qui non defendit cum possit, consentit, non sunt intelligendi de vero consensu: sed de præsumpto: & tum demum etiam de præsumpto, quum tenetur defendere, & commode potest. quamuis enim quis teneatur ad defendēdum aliquem cum damno omnium suarum facultatum: præsumi tamen non debet consentire, si illud non, nisi cum tali damno, facere potest. Tum quia in dubio non est præsumendum delictum, cap. 1. de reg. iur. & l. merito. ff. pro soc. & dubium est, an qui omittit defendere cū tanto damno, omittat defendere ob complacentiam iniuriæ, vel ob dāni euitationem: & hoc posterius præsumēdo vitatur præsumptio delicti. Tum quia experientia, quæ est rerum magistra, cap. quam sit. de elect. lib. 6. docet, multos principum, & aliorum familiares minime impedire innumeras iniurias, ad quas impediendas, etiam cum damno facultatum tenentur; non quidem, quod illæ eis placeant, sed ne gratiam eorum, & spem donorum amittant. Ex quibus infertur, frequentissime quem præsumi consentire iniuriæ, cui vere nō consentit: & contra non consentire, qui vere consentit.

19 In num. 16. est quarta declaratio, scilicet quod multum interest inter non defendere solum, & non defendere; & consentire ex vna parte: & inter consentire, & auxilium præbere ex altera. Tum quia prius tantum est peccatum contra charitatem, aut misericordiam, & contra præceptum de diligēdo proximo, vt recte sensit Sot. lib. 4. quæst. 7. art. 3. de iust. & iur. posterius vero, videlicet, consentire, & auxiliari iniuriam inferenti, est contra iustitiam, vt ibi late probatur. Tum quia prius non obligat ad restituendum; posterius vero sic: quia vt supra cap. 17. num. 11. & in d. Tracta. de reditibus Ecclesiast. quæst. 2. mon. 2. & in locis ibi allegatis diximus, qui solum contra præcepta charitatis & misericordiæ peccat, damnum inde sequutum restituere non tenetur: qui vero contra iustitiam peccat, sic.

In num. 17. est quinta declaratio, scilicet, quod non omnis, qui iniuriæ consentire præsumitur, iniuriam inferenti auxiliari præsumitur, saltem auxilio, quod delicti participem eum directe faciat. Tum quia duę præsumptiones speciales non debent circa idem concurrere, præsertim ad augendum delictum. l. 1. C. de dot. promis. & not. per Card. in cap. quia circa. de consang. quod fieret, si non solum consensus, sed etiam auxilium præsumeretur. Tum quia communis opinio, quam tenet Panor. in cap. 1. de restitu. spol. quamque ait communem Dec. in cap. 1. de offic. deleg. & in l. culpa caret. ff. de reg. iur. & Ias. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. tenet, non delinquere communiter iure ciuili, qui solum non defendit: & quamuis iure canonico regulariter delinquat; non tamen est puniendus in foro exteriori: & si præsumaretur auxiliari, contra dicendum esset; cum vtroque iure opem ferentes delinquenti, puniendi sint secundum omnes in cap. 1. de offic. deleg. cum ei annot. Tum

quia

Digitized by Google

quia vt sentit gloss. in cap. si quis viduam . 50. dist. & clarius Inno. communiter recept. in cap. Petrus. de homicid. qui non impedit homicidium, quod nouit tractari, non fit irregularis eo sequuto: & si præsumeretur opem tulisse, censeretur talis. Tum quia, vt quis incurrat excommunicationem can. si quis suadente. 17. quæst. 4. non sufficit, vt consentiat etiam malitiose clerici percussioni, si eius nomine non fiat, nec aliquo modo iuuet, per cap. cum quis. de sent. excom. lib. 6. & si præsumeretur iuuare censeretur excommunicatus, per cap. sicut dignum . §. eos. de homicid.

In num. 18. est declaratio sexta, quod precedens declaratio fallit, cũ quatuor concurrunt, scilicet, potestas impediendi, obligatio id faciendi, commoditas eiusdem, & notorietas delicti; hoc est, vt manifestum sit illud esse delictum, & manifesto fiat: ijs enim concurrentibus, non solum præsumitur cõsensus, sed etiam auxilium per cap. quantæ. de sent. excom. per quod ibi latè ostendimus, non solum probari hanc fallentiam; sed etiam præcedentem declarationem regulariter esse veram. quod ad interpretandum plurimos canones, & leges, memoriæ mandandum est.

20 In num. 20. ex prædictis inferri, quod ratio, qua non defendens proximum peccat, non est: quia consentit offensioni, siue defendat, siue non: nam consentiendo peccat; & non peccat, si non consentit, siue defendat, siue non; si alia lege ad id non tenetur. Ratio autem vera cur peccat est: quia omittit facere, quod ei lege charitatis, vel iustitiæ præcipitur, vt faciat, interdum cum damno suarum facultatum, & honoris, interdum sine eo, vt prædictum est: quamuis cæteris paribus consentiendo magis peccet. Et ita iura dicentia, eũ, qui non defendit consentire, non significant, non consentientem non peccare: sed potius non defendentem præsumi consentire: quod est verum de illo, qui debet, & potest commode: immo & præsumi auxiliari, si cum his tribus concurrat euidentia iniuriæ, vt prædictum est.

In num. 26 dicitur, quod ex prædictis inferuntur decem, & octo, quorum aliqua subijcimus. Primum, nullam trium opinionem celebrium exponentium prædicta iura, esse omnino veram. non opinionem Ioannis, quam Bernardus refert in dicto cap. quantæ. qui nimis ea extendit ad omnes, qui quomodolibet possunt, non defendunt. non etiam opinionem Bernardi, qui nimis ea restringit ad solos habentes publicam potestatem: nam ex multis eorũ constat loqui etiam de priuatis. non item Innoc. & Panor. & communem, qui partim ampliant, & partim restringunt plusquam prædicti, dicentes, ea loqui de omnibus personis, tam publicis, quam priuatis: sed de solis dolo id facere omittentibus. veritas enim habet, quod ad effectum peccandi loquuntur de omnibus personis, tam priuatis, quam publicis; & tam de omittentibus dolo, quam negligentia; & deferendo, vel non deferendo opem: modo lege iustitiæ, vel charitatis ad id teneantur. Dixi, ad effectum peccandi. nam ad effectum incurrendi censuras, & restituendi damnum solum comprehendunt obligatos ad illud non solum lege charitatis, sed etiam iustitiæ: quia hi soli incurrunt censuras per adducta latius ibi, & tacta supra cap. 17. nu. 25. & in prædicto Tractatu quæst. 2. mon. 3.

21 In 28. num. & duobus sequentibus ponitur, quod nec glossa, nec doctores atti-

Digitized by Google

attigerunt verum sensum prædicti capituli quantæ. de senten. excom. quem tamen nos ibi damus nu. 30. scilicet quod quicunq; potest commode, & non defendit clericum ab iniuria manifesta, quæ manifeste infertur, est excommunicatus, vel censendus talis; ratio eius noua est: quia opitulatur, aut præsumitur aliquo modo ei opitulari, & ita legem iustitiæ violare. Dixi, Est excommunicatus; ad includendum eum, qui vere omittit defensionem ad opitulandum. Dixi, vel censendus: ad includendum eum, qui non vere omittit ad opitulandum; sed ob timorem, pudorem, vel negligentiam. At quia non obuiat manifesto delicto, manifeste facto, cum commode possit, præsumitur velle opem ferre, vt ibi latius deducitur.

In nu. 22. quod ratio à nemine reddita, quæ niti potest rigida illa, sed iusta, decisio Barto. in l. vtrum. ff. ad l. Pomp. de parri. scilicet, quod quamuis regulariter nemo puniri debeat, eo quod sciat parari delictum, & non indicet: talis tamen in filio, seruo, & subdito sciente parari illud in patrem, dominum, aut alium superiorem, præsertim supremum. Est, inquam, ratio, quod alij solum regulariter delinquunt contra præcepta charitatis; hi vero contra præcepta iustitiæ, quæ iubet, vt superiores defendant inferiores: & contra, inferiores superiores, vt supra tactum est; quam rationem Bald. si considerasset, & qui eum sequuntur relati a Fel. in d. cap. quantæ. non tam acerbe in Bar. inuectus esset. Qua ratione merito acrius animaduertitur in eos, qui magistratus, vel ministros eorum non defendunt; quam qui aliquos priuatos non tuentur.

In num. 33. dicitur ex eisdem colligi rationem nouam, cur regulariter, qui alium non defendit; quamuis in eo peccet, non punitur in foro exteriori, neque canonico, iuxta communem supra relatam; & in foro conscientiæ sic; quod scilicet omissio defensionis regulariter non est contra iustitiæ leges, quamuis sit frequenter contra leges charitatis; & ideo legum iustitiæ pœnis puniri non debet.

22 In 34. & seq. dicitur, neminem incurrere censuras, vel irregularitates non defendendo alium; nisi lege iustitiæ ad id teneatur: ideoque recte nos respondisse clerico cuidam insulano, non incurrisse irregularitatem propter homicidium sequutum; eo quod ipse sciens illud tractari non monuit occisum, arg. glo. cap. si quis viduam. 50. dist. & doctrinæ Innoc. in cap. Petrus. de homicid. & S. Anton. 2. par. tit. 28. cap. 2.

In num. 39. & 40. dicitur, quod recognoscens Manuale Hispanum antea compositum die glorioßißimę Magdalenę sacro, anno 1556. eius, vt puto, beneficio inueni solutionem cuiusdam antimoniæ, quæ me diu, multumq; torserat inter conclusionem communiter receptam, & supra nu. 3. positam, quod nemo regulariter teneatur ad præstanda opera misericordiæ corporalia sub culpa mortali, nisi egenti eis extreme: & inter illam certam, quod quilibet teneatur bouem proximi etiam inimici errantem reducere, si potest ad illum: asinum item sub onere iacentem subleuare vel ad subleuandum iuuare; si credit probabiliter alium id non facturum iuxta d. cap. Exed. 23. & Deuter. 22. quod probat idipsum faciendum esse de veste, & de qualibet alia re proximi amissa. Quæ proculdubio locum habent, etiã cum proximus non eget eis extreme. Solutio autem vera, & noua est, quod illa procedit quoad opem dandã

agenti, & de lucro tractanti; hæc quoad opem dandum, de damno vitando tractanti. pro quo discrimine facit, quod & plus fauent iura agenti de damno vitando, quam agenti de lucro captando. l. 2. §. portio. ff. ad leg. rhodi. de iactu. & d. l. fin. ff. de peri. & comm. rei vend. l. si is, cui. §. fin. de furt. & l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. empt. Ex quo, & positis supra num. 17. infertur ad iter facientem, qui offendit mulionem egentem ope alterius, ad eleuandum mulum luto hærentem: nam si est iter a multis frequentatum, quos credit probabiliter ei auxiliaturos, non peccat mortaliter non opitulando ei: alioqui sic, vt peccaret, si iter esset a paucis frequentatum: & ad imminentem iumenta proximi segetes depascentia: & ad videntem ædes, segetes, aut suppellectilem proximi ardere, & non extinguit cum posset ignem: & ad audientem famæ proximi grauiter detrahentem, qui licet ei non credat, putat tamen alios credituros, si ipse non resistit: & alios id genus innumeros, videntes notabiliter lædi proximi salutem mentis, vel corporis, & honorem, vel rem familiarem: nam, si credunt alios non impedituros illa mala, & ipsi non impediunt, peccant mortaliter. e quibus etiam esse videtur, qui videt alium ementem animalia, pannos, prædia, vel alia vitiosa, vel longe minora, vel peiora, quam putat ipse, & non monet illum.

23 In num. 41. & septem seq. probatur, & defenditur conclusio huc pertinens posita supra in cap. 14. nume. 27. scilicet, peccare mortaliter eum, qui cum possit non impedit peccatum proximi. Quæ quidem conclusio probatur primo, quod per dictum cap. non in inferenda. & alia multa conclusum est sup. lege charitatis obligari nos omnes ad impedienda mala vitam corporalé proximo adimentia. at vita animæ pretiosior est, & magis diligenda quam corporis, secundum S. Thomam receptum 2. 2. quæst. 26. art. 5. & probatur in cap. si habes. 24. quæst. 3. ergo magis tenemur ad impedienda mala, quæ ei vitam animæ adimunt: sed peccatum mortale, ei adimit vitam animæ, cap. resuscitatus. & cap. omnis. de pœnit. dist. 1. ergo. &c. Secundo, quod mortaliter peccat, qui proximum volentem se præcipitare nõ retinet, cum possit, cap. nimiũ. 23. quæst. 4. & qui non extrahit, etiam inuitum e domo iam ruitura d. cap. ipsa pietas. Tertio quod peccat mortaliter, qui, vt supra proxime dictum fuit, potest impedire damnum proximi, quod credit ab alio non impeditum iri, & non impedit, Exod. 23. & Deuteronom. 22. at nullum damnum est maius proximo, quam mors animæ, quam peccatum mortale infert. ergo, &c. Quarto, quod magis tenemur ad impedienda futura peccata, quam ad punienda præterita, argum. cap. præterea. 2. de sponsa. & eorum, quę late citamus in cap. inter verba. 11. quæst. 3. at constat, ad corrigenda præterita proximi peccata non teneri, Matth. 18. & cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. a fortiori ergo tenebimur ad peccatum nondum commissum impediendum. vnde ad impedienda peccata futura in omni casu inquiri potest, iuxta quoddam dictum singul. Innoc. IIII. in cap. 1. de postulat. prælat. communiter recept. non tamen ad punienda præterita, nisi certis casibus, vt dictum est in cap. 18. & dicetur infra cap. seq. & a laico clericus capi potest, ne committat; non tamen pro commissis, iuxta Panor. in cap. 3. & cap. vt famæ. de senten. excommu. & cap. cum non ab homine. de iudi. communiter receptum. Quinto, quod ad euitandum

scanda-

Digitized by Google

scandalum, quo proximus peccaret, debemus facere, aut omittere omnia, etiam in Euangelio consulta, quę sine peccato possumus, cap. 2. de noui oper. nunciat. vt sunt aliquot eleemosynæ. ergo, &c.

Quæ conclusio procedit primo, non solum quando sine damno, pudore, & dedecore id facere possumus, vt dixit Feli. relatus, & confutatus supra nu. 18. sed etiam si oporteat ob id amittere facultates, & honorem, immo & vitam, quando eius anima in extrema nostræ opis necessitate constituta est. Procedit etiam quando non est in extrema nostræ opis necessitate: ob suam tamen imbecillitatem, vel ignorantiam crassam, aut affectatam, aut ob alias causas, & occasiones peccandi in ea est necessitate; vt nisi nos ei opitulemur, peccatū mortale committurus sit, & spiritualiter moriturus; & si opitulemur, non. quę est singularis doctrina pientissimi, eiusdemque doctissimi Adria. in 4. de correct. frat. col. 12. quæ prædicto die Magdalenæ sacro, casu reperta magna me liberauit animi angustia, simul affecit, quod nulla eam ratione fulciat, solum inferens ex ea eleemosynam spiritualem arctius præcipi, quam corporalem. Pro qua tamen adduximus rationem, quam nunquam alibi audire, vel legere meminimus, videlicet, nos teneri ad impedienda mala proximi, etiam quæ ille vitare potest, si vult: modo sint eiusmodi, quibus iuste non potest consentire; qualia sunt præcipitium, suspendium, domus ruentis oppressio, de quibus prædictum cap. nimium. & d. cap. ipsa pietas. quale item, cibi, vel potus, vel medicinæ ad vitam necessarię renutus, iuxta glo. solen. in §. 1. 83. dist. mors item, & mutilatio membri. l. liber homo. ff. ad l. Aqui. cap. contingit. de sent. excom. At mors animæ, quam peccatum infert, est eiusmodi; ergo tenemur ad impediendam eam, etiam illi, qui non est in extrema nostræ opis necessitate constitutus. Itaque inter eleemosynam spiritualē, & corporalem in hoc non est discrimen, vt per suam illationem significauit Adria. quamuis sit discrimen in eo, quod eleemosynam spiritualem tenemur largiri constituto in extrema illius necessitate, etiam cum periculo vitę: corporalem autem non; nisi citra illud, per quod eius illatio verificatur. Procedit item præfata conclusio, etiam si ad impediēdum mortale proximi oporteat nos nō vti iure nostro spirituali, vel temporali, quo absque peccato possumus nō vti, argum. illius Matth. 18. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis.* & cap. 2. de ope. noui. nunc. S. Thom. 2. 2. quęst. 43. art. 7. & 8.

Non autem procedit prædicta conclusio, nisi concurrentibus tribus, quæ requiruntur, vt nos præceptum fraternæ correctionis obliget, videlicet, certitudo quod peccatum est mortale: spes effectus impeditionis: & opportunitas, tam personæ, scilicet quod sit, quæ magis ad id teneatur, saltem ob negligentiam magis obligatorum, quam etiam temporis, vt colligitur ex rationibus S. Thom. & aliorum vbi supra citatorum, quibus prædicta esse necessaria, quo præceptum fraternæ correctionis obliget, monstrauimus.

Non item procedit, quando proximus non est peccaturus ex ignorantia, vel fragilitate; sed ex malitia, & ad impediendum oportet, vt quis desinat vti iure, vel bono suo spirituali, vel temporali, iuxta illud Matth. 15. *Sinite illos, cæci sunt.* &c. & allata per S. Thom. vbi supra, & notata per nostros in cap. qui scandalizauerit. de regu. iur. & dicto cap. 2. de ope. nun. Quod confir-

matur eo, quod diximus supra, scilicet non teneri quem ad donandum centum (etiam si possit) ei, qui sese furca suspensurum affirmat; nisi ea donentur.

Per quas declarationes facile soluuntur quatuor argumenta contraria. Primum, quod non peccat mortaliter, qui petit mutuum ab vsurario, quem credit non, nisi ad vsuram daturum. Secundum, quod nec qui a parocho petit, vt suum filium baptizet, credens eum peccaturum mortaliter: quia credit esse in mortali, & antea non contritum iri. Tertium, quod neque mulier, quæ ob vanam gloriam venialiter sine alio fine mortali se comit: quamuis credat, alinquem ob id concupiscentiam mortalem conceptarum. Quartum, quod nemo tenetur ad eleemosynam impartiendam sub pœna peccati mortalis, nisi in extrema illius necessitate constituto, vt dictum est supra nu. 11. Et qui vult mortaliter peccare sciens id esse tale, non est in extrema necessitate opis alicuius, cum voluntarie id faciat, 15. quæst. 1. §. 1. Possunt etiam solui duo prima per duas declarationes postremas: tertium vero de muliere se comente per adducta supra cap. 3. nu. 5. & cap. 23. nu. 19. Quartum autem soluitur per primam, & secundam declarationem: quatenus habent, teneri nos ad impedienda mala proximi, quibus ille iuste consentire non potest: quamuis non sit in extrema nostræ opis necessitate constitutus.

De peccatis diuersorum statuum, & primum Regum. Cap. XXV.

1 *Rex vt peccat aliena capiens, & capta non restituens, male, vel ob malum finem gubernans.*
1 *Rex seditiones excitans, vel subditos non exercens peccat.*
2 *Rex arces non muniens, vel armentis carens vt peccat. & 3.*
4 *Rex legem pœnalem ferens, vel vias, & lites negligens, vt peccat.*
5 *Rex disponens circa legem naturalem, vel suam, vt peccat.*
6 *Rex tollens subditis bona sua, & libertates, vt peccat.*
6 *Rex bellans iniuste, vel malo fine, vt peccat.*
6 *Rex iura noua indicens, & visitantes impediens, vt peccat.*
7 *Rex cogens operari subditos, & eorum delicta non puniens, vt peccat, & 8.*
7 *Rex officia sua vendens, & indignis conferens, peccat, & 8.*
8 *Rex matrimonium contrahere cogens, vt peccat.*
8 *Rex beneficia indignis conferens, & malam consuetudinem seruans. 9.*
9 *Rex damnans inauditum, vel auditum male, vt peccat. 10. & 11.*

1 Dicendum, quod peccat mortaliter primo Rex, vel monarcha, qui aliena regna, & dominia iniuste quærit; vel iniuste quæsita non restituit, nulla iusta causa ab hoc excusante cap. quid culpatur. 23. q. 1. cap. si res. 14. q. 6. ad iunctio cap. sæpe. de rest. spol. Venialiter autem periculose qui ea, etiam iuste quæsita gubernat principaliter ob voluptates, vel diuitias aut gloriam, & honorem, per supradicta cap. 23. nu. 73. nã vt sanctè resoluit S. Tho. de regim. princ. lib. 1. cap. 7. & 8. finis primarius laborũ eius vix tolerabilium debet esse ipse Deus, cuius vices in terra gerit, & vera beatitudo, de qua supra, prælu. 4.

Secundo

Digitized by Google

Secundo peccat, qui iuſte poſſeſſa iniuſte gubernat non reddēdo ſuum cuique ius, vel excitando factiones, vel non ſedando eas, non prouidendo annonæ, vel aliarum rerum caritati, aut præficiendo rectores indignos, aut non ferendo leges neceſſarias, vel conſtitutas non exequendo, aut non communiendo armis, artibus, & exercitijs ad ſe, & illa tuenda neceſſarijs, adeo, vt iudicio prudentis, ea vel partem eorum, probabili amiſſionis periculo ſubijciat, iuxta mentem eiusdem S. Tho. vbi ſupra cap. 15. & probatur per cap. adminiſtratores. 23. quæſt. 5. & cap. alius. 15. quæſt. 6.

2 Tertio peccat, qui per incuriam non habet propria armenta boum, & greges ouium, arietum, porcorum, & mares ſelectos, quo habeat carnes in obſonium ſuum, & ſuorum: aut non colit agros proprios, quo triticum, hordeum, & alia frumenta ſibi, ſuiſque neceſſaria colligat: aut non habet equitia producendis equis ad bella neceſſarijs. hæc enim ſunt mortalia, aut certe venialia periculoſa, ſecundum S. Thom. vbi ſupra lib. 2. cap. 5. & 6. Dixi, per incuriam: quia iudicio noſtro ſunt peccata omiſſa ad vitandos ſumptus; & ad quærendum plus ex prædijs locatis, quam per ſe cultis; & de ſuis herbis locatis, quam per armenta ſua, & greges depaſtis; aut ad melioribus curis occupandum tempus, quod his imponendum eſt, argum. cap. non mediocriter. de conſec. diſt. 5. quod miror, nec S. Thomam, nec alios animaduertere: quum fere omnes reges ea facere omittant.

Quarto peccat, qui adeo negligit coacernare diuitias artificiales, auri, argenti, pecuniarum, & aliorum ſimilium; vt ſe, ſuumque regnum exponat probabili periculo pereundi fame, bello, & alijs malis, quæ probabiliter defectu pecuniarum euenire poſſunt. e quibus eſt mutuari a ſubditis cum pudore, & periculo deſerendi iuſtitiam in eorum fauore m; vel a nummularijs ſub vſuris, aut intereſſe; ad quæ poſtea ſoluenda nimium ſit grauaturus populum, ex mente eiusdem vbi ſupra cap. 7.

3 Quinto peccat, qui pecunias congerit grauando notabiliter ſubditos ob auaritiam, nullo iuſto fine propoſito, iuxta S. Anto. 2. part. tit. 1. cap. 2. quia id eſt contrauenire præcepto de dando ſuperflua pauperibus, iuxta dicta ſupra cap. 23. numero 73.

Sexto peccat, qui prodigis largitionibus ita indulget, vt ſe exponat probabili periculo vſurpandi aliena; vel tributa maiora, quam par eſt exigendi; aut debita ſtatis diebus non ſoluendi; aut onere grauiſſimo intereſſe, ac cambiorum ſe, ſuumque regnum in maximam paupertatem inducēdi propter rationes Ariſt. in epiſt. ad Alex. & per leg. part. Caſtellæ tit. 14. 2. par. tit. 5: & mētem S. Thom. vbi ſupra.

Septimo peccat, qui adeo negligit munire ſuas arces, vt occaſionem populo præbeat irreuerentiæ, vel rebellionis, aut alijs inimicis occupandi regni, aut partem illius, iuxta mentem eiusdem S. Thom. vbi ſupra lib. 2. cap. 11.

4 Octauo peccat, qui negligit per incuriam imperare refectionem, & cuſtodiam viarū publicarū ſui regni: ita vt viatores notabilia ob id dāna incurrāt, aut de ſuis publicis reditibus pauperibus extreme egentibus a ſe petentibus non ſubuenit, iuxta eundem S. Thom. vbi ſupra cap. 12. & 15. Dixi; negligit. quia ſecus ſi per ignorantiam, aut impotentiam id omittit, argum. l. im-

Digitized by Google

possibilium.ff.de regu.iur. & cap.ignorantia.eod. tit. lib. 6. quamuis hocalij non animaduertant.

Nono peccat, qui habet cum alio Rege Christiano super aliquo regno, vel dominio aliquam dubiam,& antiquam controuersiam, quæ de iure non potest extingui: quia non habent superiorem; neque bello, quippe quorum arma adeo creuerunt, vt neuter ab altero omnino superari possit, nisi facta per stragescopia Turcis inuadendi quod reliquum est christiani orbis, vel bonam partem eius;& non vult in arbitros suspicione carentes conuenire, nec petere, vel accipere conditiones honestas, quibus pax firma fiat. quod probauimus in repet.cap.quando.de consec.dist.1.cap.9.nu.90.

Decimo peccat, qui aliquam legem pœnalem constituit principaliter propter suam vtilitatem priuatam, quo eius transgressione, aut dispensatione multas pecunias cogat, cap. erit autem lex. 4. distin. & communis in cap. 1. de const.

5 Vndecimo peccat, qui dispensat in legibus diuinis, aut naturalibus, absq; iusta causa:& qui in proprijs cum notabili damno, aut scandalo publico, vel priuato:& qui delicta diuina lege aut naturali damnata, sine iusta causa condonat; videns, aut videre debens, se ad alia similia occasionem præbere: aut lites, vel solutiones debitorum sine iusta causa suspendit. Tum per glo. sing. cap. non est. de vot. cap. ex parte. de consu. cap. ex iure. de iureiu. cap. si ecclesia. 23. quæst. 4. cap. reguni. 23. quæst. 5. Tum quia omnis iniustitia rei notabilis est mortalis, iuxta S. Tho. 2.2. quæst. 59. art. 4. Dixi, Sine iusta causa, quia cum causa,& sine scandalo notabili, illa licita facere potest, l. 1. C. de leg.

6 Duodecimo peccat, qui non permittit populo suo tueri suas libertates, sibi ex iure diuino, aut humano iurato debitas: aut bona populi vsurpat;& restituere obligatur argu. cap. reges.& cap. principes. 23. quæst. 5.& l. 1. C. si quacumque præd. pot.& cap. si res. 14. quæst. 6.

Decimotertio peccat, qui minis, aut precibus importunis adigit aliquem ad donandum sibi sua bona, absque iusta in id causa, cum obligatione restituendi, arg. cap. cõuenior. 23. quæst. 8. 2. Reg. cap. 21.& totius tit. ff.& C. quod met. cau.& Bart. in tract. de tyran. nu. 20.

Decimoquarto peccat, qui gerit bellum iniustum defectu authoritatis, aut iustę causę cum obligatione restituendi; aut iustum ex se, sed animo,& fine iusto sine obligatione restituendi, iuxta vtrunque Thom. 2.2. q. 40. art. 1.

Decimoquinto peccat, qui impedit visitationem monialium iuridicam clem. attendentes. de stat. monach.& est excommunicatus, si admonitus non desistit ead. clem. §. fin.

Decimosexto peccat, qui exigit a suis subditis aliqua tributa noua absque necessitate publica cum obligatione restituendi: quamuis in bonum finem ea exigat. cap. militare. sub fin. 23. q. 1. Et multo magis si ad superfluum vsum, vel vestitum, pompas, cõuiuia, prodigalitates, quas vulgus liberalitates appellat. Summ. confes. lib. 2. tit. 5. quæst. 35. nu. 31. Dixi, Noua. quia si antiqua bene statuta ita prodigit non tenetur restituere, nec mortaliter peccat; nisi aliqua circunstantia finis, formæ, materiæ, aut alia mortalis interueniat, per supradicta cap. 23. num. 75. Dixi etiam, Absque necessitate publica, quia cum hæc exigere,

Digitized by Google

exigere & accipere posset; si ad eam sui reditus non sufficerent, arg. cap. cum secundum. de præb. & cap. 1. 13. quæst. 2. & eorum, quæ ibi citantur.

Decimoseptimo peccat, qui adigit subditos suos, ad id non obligatos, sibi domos ædificare, agros colere, vineas fodere, aut alia similia facere sine integra sui laboris compensatione S. Ant. par. 3. tit. 3. cap. 4. §. 4. subdens, bis eum peccare, qui diebus festis ad hoc eos adigit.

7 Decimooctauo peccat, qui officia sui regni vendit tam care, & talibus personis, vt probabiliter credat, aut credere debeat, eas male illis vsuras, aut subditos oppressuras per rationes Auth. vt iudi. sine quo. & Auth. de mãd. prin. §. 2. alias secus, iuxta S. Tho. ad Ducissam Brabantiæ in opusc. 21. q. 1. quamuis præstaret non vendere. Quo fit, vt dictũ Panor. communiter recepti in cap. 1. & 2. ne præl. vic. su. scilicet, id quod domini pro officijs secularibus suæ iurisdictionis accipiunt, lucrum sordidum esse, & accipiendo mortaliter peccare, restringendũ sit ad personã, quæ superiorem agnoscit & locũ, vbi vetitum est lege obligante ad mortale, cui consuetudo præscripta non derogauit, sine licentia eius, qui eam dare potest ad vendendũ honesto pretio personis idoneis. Et consequenter non sunt damnandi reges, & principes qui ea dant pro pecunia in dotẽ, vel mercedẽ obsequiorum; neq; etiam ipsi officiarij illa vendentes tã honesto pretio talibus personis, vt probabiliter credatur, eas illis nõ male vsuras, quo pretiũ male datũ peius extorqueant. Quare ob ea, quæ in curijs monarcharum fieri vidimus eorũ confessarios, consiliarios, & regni procuratores admonemus, videri e republica, & animarũ salute fore lege aliqua circunspecte statuere vnicuiq; officio, vel muneri certũ pretiũ, vltra quod nil dari, vel accipi posset; declarando eum, qui plus acciperet, plus iusto pretio accipere; & addendo ne remissioni locus esset; & tempore quo titulus conferetur, cogerentur partes iurare de non plus dando, vel accipiendo: cum indies adeo eorũ pretia crescãt, vt ementes honeste viuere nequeãt, nisi magno reip. malo, vt illa, q̃ forte mutuo & sub vsuris, vel interesse acceperunt, recuperẽt.

Admonemus vero hic, fœ. rec. Pium V. tulisse legem an. 1571. mense Decembri, contra ambientes officia iurisdictionis administrationem habentia, in hæc verba, *Nemini de cætero liceat, mediante pecunia, vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, & per interpositas personas, aut alias quouis modo faciendas, aliquas dignitates, & officia exercitium, & administrationem iurisdictionis habentia procurare, assequi vel obtinere: ac si quis his præsentibus contrauenisse quoquomodo dici, aut censeri potuerit; ipsum contrauenientem eo ipso confiscationis omnium bonorum, degradationis, & amissionis, tam priuilegij doctoratus, quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam secularium, quam ecclesiasticorum, ac demum vltimi supplicij pœnam irremissibiliter incurrere volumus, & infra. Et quod vbicunque, & quandocunque compertum fuerit per interpositam personam, aliquas pecunias, seu alias res traditas seu promissas fuisse alicui curiali, familiari, vel cuicumque alteri personæ pro officijs, & dignitatibus iurisdictionis administrationem habentibus; is qui officium huiusmodi obtinuerit, se a præmissis attenta interpositione personæ huiusmodi nullatenus excusare queat: quinimmo nulla admissa ignorantiæ excusatione, ipso iure præsumatur solutionem, & promissionem huiusmodi de eorum, qui officia & dignitates, similia obtinuerunt consensu,*

Digitized by Google

& mandato pœnitus esse facta ; eisdemque propterea pœnis subiacere omnino intelligatur.

8 Decimonono peccat mortaliter, qui cogit aliquem ad certum matrimonium contrahendũ, vel a contrahendo impedit S. Anto. 3. par. tit. 3. cap. 4. §. 5. quod Concil. Trid. sess. 24. cap. 9. de reform. matrim. in hæc verba confirmauit. *Præcipit S. Synodus omnibus cuiuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrunt, ne quouis modo directo, vel indirecto subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant.*

Vigesimo peccat, qui præficit officiarios indignos, imperitos, aut malę cõscientiæ, credens, aut credere debens eos tales esse, aut per iustam ignorantiã præfectos; postquam id resciuerit non deponit, cum possit absque suæ vitæ periculo, & damno Reipub. cum obligatione restituendi damna, quæ fecerunt. Scot. in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2. art. 4. per ea, quæ copiose diximus in prælect. cap. si quando. de rescrip. excep. 16. nu. 3. & 4.

Vigesimoprimo peccat, qui ad sacerdotia, vel beneficia ecclesiastica, quorum est patronus, præsentat personas non idoneas ętate, scientia, vel moribus: aut inducit legatos, episcopos, & alios prælatos ad conferendum talibus, aut patronos ad tales præsentandum, contra cap. cum in cunctis. de elect. & cap. graue. de præb. & alia late dicta in d. relect. exceptione 16.

Ad noue autem quæsitum respondeo, non peccare possidentem virtute bullæ Iulij secundi aliqua bona tanquam profana, quibus pater eius imposuit onus aliquarum missarum, constituens eum patronum eorum, & earum: quia etiam absque tali bulla poterat ea iuste possidere, vt talia; quippe quæ nullius speciei sacrorum sunt, vt colligitur ex S. Thom. recep. 2. 2. quæst. 99. art. 9. non enim sunt bona ecclesiastica; licet oneri ecclesiastico sint subiecta, argum. cap. ex parte. de censib.

Vigesimosecundo peccat, qui nõ cohibet suos subditos ab vsurpando alieno, per furtum, rapinas, munera, aut per alium quemuis modum illicitum, cũ obligatione restituendi; Rich. in 4. lib. sent. dist. 15. art. 5. q. 5.

Vigesimotertio peccat, qui negligit abolere prauas suæ terræ consuetudines, veluti vsurarum, ludorum periculosorum animę & corpori; cum fine scãdalo id possit: aut permittit falsas mensuras, aut pretia iniusta rerum venaliũ, cum obligatione restituendi, Rich. vbi sup. argu. cap. error. 83. dist.

9 Vigesimoquarto peccat, qui per se, vel alium condemnat aliquem, præsertim ob crimen indicta causa, aut non concessa se defendendi facultate, aut fine scientia publica per publicam probationem habita, ductus scientia priuata per priuatam probationem quæsita, secundum mentem S. Thom. 2. 2. quæst. 67. art. 2. & clarius Caiet. ibid. & in summ. verb. homicidium. Tum quia sententia, quę actus publicus est, auctoritate, & scientia publica, & non priuata ferenda est. Tum quia iuris naturalis est, ne quis inauditus, & indefensus damnetur, clem. pastoralis. §. cæterum. de re iud. gloss. memorabilis in extrauag. 1. de dol. & cont. Quo fit secundum eos, grauissime peccare reges, & principes, & esse homicidas, qui aliquẽ etiã subditũ, inauditum & indefensum veneno, aut alio mortis genere interfici iubent; vel beneficijs, officijs, honoribus, aut alijs bonis

Digitized by Google

bonis ad nutum non amouibilibus priuant, sola scientia priuata ducti. Eodē item modo peccare exequutores talium mandatorum; neque excusari obediētia, quam suis regibus id præcipientibus debent: quoniam contra ius naturale, vel diuinum non est eis obediendum, cap. si dominus. cap. qui resistit. 11. q. 3. & Caiet. in dicto verb. homicidium.

10 Contra vero non peccare eum, qui secundum allegata, & probata iudicat; quamuis vti priuatus oppositum iustum esse sciat: adeo quod eum, quem priuate scit innocentem, iuste condemnare possit probatum nocentem, saltem quādo quo ad eius fieri potuit, omnia facit vt veritatem cognosceret, & ne de illo casu iudicaret, iuxta S. Tho. in d. q. 67. art. 2. & alios graues auctores, quos Caiet. ibi adducit. Pro quibus est tex. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. presid. & in cap. pastoralis. §. quia vero. de offic. deleg. & vtrobique communis. Dixi, Ad nutum non amouibilibus: quia in alijs secus est, argu. l. qui potest inuitis. ff. de reg. iur. qualia sunt officia Castellæ regia, lib. 1. ordin. tit. 76. Idem quum res notoria est, vel ex natura rei, vel actis cōstat, nullam condemnando defensionem competere, cap. bonæ. 1. de elect. vbi Panor. adiuncto cap. cum olim. de re iudi. vbi post alios Fel. col. 5. quia scientia rei publice notoriæ publica est, & non priuata, vt sentit S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. & facit cap. ad nostram. de iureiur. Idem quum aliqua magna, & iusta de causa nō recognoscens superiorem omittit audire & vocare reum, vt probauimus in cap. 1. de caus. poss. per gloss. sing. in l. antepen. ff. in quib. caus. mai. laudatā per Rauen. in d. cap. 1. & De cium in cap. ex parte. 2. de offic. delega. col. 2. & cap. quæ in ecclesiarū. de const. col. 9. modo curet allegari, & probari pro parte absente, quæcunque possunt. Per q excusauimus magnum quendam Monarcham, qui virtute processus in absentia facti, & sententiæ sine citatione latę, fecit capite plecti quēdam suorum militum ducem, sibi in alio regno militantem: quia nec capi, nec sine metu rebellionis illius, & magnę partis exercitus, audiri poterat.

11 Non autem omnino placet consilium Raymundi probati a S. Ant. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3. quod rex, aut dominus, qui suis subditis aliqua de superioribꝰ causis restituere tenetur, & non potest, aut certe difficile id facere, condonet eis aliquas operas, vel iura sibi debita in perpetuum; eisue annuam pensionē perpetuam, aut temporariam in id sufficientem super bonis regni constituat: aut aliquod Xenodochium, aliudue opus pium de illorum consensu si haberi possit, instituat: non inquam, omnino placet. Tum quia impotentia eum excusat per dicta supra in cap. 17. num. 60. Tum quia non potest iura regni diminuere, nec onera augere, cap. intellecto. cum ei annot. de iureiur. Tum quia nō sufficit dare pijs, quod debetur alijs, argu. cap. ea te. de iureiur. & cap. cum tu. de vsur. Tum quia consensus subditorum in eiusmodi raro est spontaneus, iuxta illud, *Preces Principis vsū sunt.* gloss. in l. 1. ff. q iussu. Quare securius consilium esset, vt superflua sui status resecando, & parcius viuendo, & a donis gratuitis abstinendo, quantum posset de reditu suo decenter reliquaret, quo debita solueret, & restitueret, iuxta mentem Aristotelis 4. Ethic. & S. Thom. 2. 2. q. 117. art. 1. & melius q. 58. art. 1. ad 1.

Vigesimoquinto peccat mortaliter rex, qui vt iudex facit aliquid, quod iudici esse mortale, §. seq. dicetur.

De

Digitized by Google

De peccatis Iudicis superiorem agnoscentis.

12 IVdex vt peccat mortaliter suscipiendo officium, cui est impar.
12 Iudex iudicans iniuste, aut accipiens pretium pro sententia etiam iusta.
13 Exemptus hodie multo plus subiacet ordinario, quam olim.
13 Index vsurpans iurisdictionem, non seruans ordinem iudiciarium, vt peccat.
13 Iudex male capiens, & victum non condemnans in expensis peccat.
13 Iudex non satis studens, nec consulens, affectu condemnans, & miseris non deferens, vt peccat.
14 Iudex appellationi non deferens, vel eam non admittens, vt peccat.
14 Iudex pœnam legis augens, vel diminuens, vt peccat.
15 Appellatio ab interloquutoria in quibus causis criminalibus hodie sublata.
15 Iudex sententiam nullam superioris exequens, vt peccat.
16 Iudex non obediens Ecclesiæ, non seruans interdicta, præhendens iudicem ecclesiasticum, qui eum excommunicauit, cogens absoluere, libertatem Ecclesiæ minuens, res intra ecclesiam copiens, vt peccat.
17 Iudex extrahens quem ab ecclesia, approbans falsitatem officiarij, negans damnato confessionem vt peccat. & 23.
19 Ecclesiæ immunitate gaudet regulariter omnis Christianus tantum, & non alij. & seqq.
24 Iudex partibus æquales aduocatos non assignans, non visitans carcerem, excommunicatum admittens, clericum suo iudici non reddens, iudicans die festo, iurè nimia exigens, fingens quo fœminam adeat, procedens sine accusatore, vt peccat. & seq.
25 Iudex non inquirens generaliter, interrogans, & inquirens specialiter.
27 Domini terrarum cultarum a Sarracenis eis decimantibus hoc agant.

12 DIcendum, quod peccat mortaliter primo Iudex petens, aut suscipiens munus gubernandi, aut iudicandi, quo ita est indignus; vt sit verisimile inde notabile aliquod damnum proximo euenturum per cap. non est putandum. 1. quæst. 1. & ea, quæ late adduximus in prælect. cap. si quando. excepti. 12. eo, qui noscens se contra potentes sententiam ferre non ausurum, iudex efficitur, contra cap. 7. ecclesiast.

Secundo peccat, qui sciens, aut scire debens, sententiam iniustam fert; aut iustam ferre negligit amore, odio precibus, metu, vel alia de causa cap. si quis dixerit. cap. quatuor. 1. q. 3. cum obligatione restituendi, non solum principale, sed omnes impensas, damnum, & interesse, quę ex eo consequuta fuerint. cap. fin. de iniur. siue appellet, siue non, gloss. cap. pastoralis. §. quia vero. de offic. deleg. communiter recepta: nisi consentiat in sententiam animo remittendi debitum; de quo intelligi potest Medin. in C. de restit. quæst. 3. caus. 7. in fin. Et si est ecclesiasticus, & tulit eam etiam contra conscientiam, ipso facto est suspensus, & irregularis; si antequam absoluatur ab ea, celebret. cap. 1. de re iud. lib. 6.

Tertio peccat, qui pecuniam accipit vt bene, vel male iudicet; aut vt iudi-

care

Digitized by Google

care omittat,cap.iubemus.cum 4.seq.1.q.1.cum eadē obligatione restituendi(vt dictum est in cap.17.nu.28.cum seq.)ea,de quibus in §. præcedenti: & etiam quod accepit, si pro bene iudicando accepit, iuxta distinctionem posita supra cap.17.nu.33.Adde extrauag. quæ incipit. *Ab ipso* Gregorij XIII. quæ innouat extrauagant.1.de senten.excom.inter communes: in quam late nuper commentati sumus.

13 Quarto peccat,qui iudicat aliquid esse iustum,vel iniustum; etiam si re vera sit tale;sed non habet in id iurisdictionem,eo quod reus est exemptus, licet aliquando contra eū ordinario cōcedatur cap.1.de priuil.lib.6. quod Conc. Trident. sess.7. cap. 14. de refor. innotauit, & ampliauit in hæc verba. *In ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum clerici sæculares, aut regulares extra monasterium degentes,quomodolibet exempti; etiam si certum iudicem à sede Apostolica deputatum in partibus habeant, in alijs vero si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum ordinarijs tanquam in hoc ab ipsa sede delegatis conueniri, & iure medio ad soluendum debitum cogi,& compelli possint, priuilegijs, exemptionibus, conseruatorū deputationibus.& eorū inhibitionibus aduersus pmissa nequaquā valituris.*

Quinto peccat, qui iudicat etiam recte; sine tamen probatione sufficienti: siue quia testes sunt suspecti,vel iniuste torti; aut nō vidit saltem mediocriter processum,aut probationem legitimam non admisit,S.Tho.2.2.q. 60. art.3. & 6.addens peccare quoque eum,qui probationem maiorem necessaria exigit.Pro quibus omnibus sunt cap.ira.11.q.3.& cap.2. de prob. & cap.ad nostram .3.iuncta glo.antepen.de iureiur.Et qui ordinem iuris non seruat, procedendo sine libello;aut sine contestatione litis, vbi sunt necessaria; aut sine dilationibus necessarijs, aut superfluas concedendo,non admittendo iustas exemptiones;aut iniustas admittendo.cle. sæpe.de verb.signifi. interrogando ea,ad quæ pars respondere non tenetur,glo.magna cap. 2. de confess. lib. 6. Et qui in sententia aliqua clausula obscura vtitur, qua condemnatus aliquo tempore se contra iustitiam defendere possit. Et qui appellationem, aut recusationem,quam non debet,admittit:vel contra quam debet, non admittit, præsertim propter preces, aut munera, quod est peccatum quotidianum, S. Anto.3.par.tit.9.cap.14.§.2.aut differt sine iusta causa expeditiones iudiciorum petitorum. Et qui propter pietatis famam pœnam absque facultate id faciendi remittit totam,aut partem, aut eandem auget,vt seuerum se ostendat. S.Tho.2.2.q.67.art.4.Alex.3.par.de leg. iudic. quantum ad personam iudicis.q.4.art.4.S.Anton.3.par.tit.29.cap.1.§.7.non faciendo ea in ipsa sententia,vel faciendo in ea, sed sine iusta causa, & probatur per l. respiciendum, ff.de pœn.&l.quid ergo.§.pœna grauior. ff. de ijs, qui not. infam.Deci.post alios in cap.at si.§. de adulterijs. de iudic. vbi latius diximus: & quamuis qui superiorem non habet totam pœnam, aut illius partem remittere possit,aut mutare corporalem in pecuniariam, si videt illud in honorem Dei, aut in vtilitatem Reip.cessurum: vt eum reus vtilis est populo, l. ad bestias. ff. de pœn. & Alexander vbi supra:& etiam si videt nullum inde damnum publicum emergere,de consensu partis aduersæ;si tamen præuidet, vel præuidere debet,occasionem delinquendi per illud præberi, quæ vt plurimum præbetur ignoscendo homicidis, latronibus,iniquis iudicibus, & id genus alijs,

14 grauiter

graviter peccat: quamuis pars aduersa in id consentiat, Caiet. in sum. verb. iu-
15 dicis peccata. & qui sententiam superioris exequitur, sciens eam nullam esse, & irritam; siue quia errorem contineat intolerabilem, siue manifestam iniustitiam, gloss. recept. cap. pastoralis. §. quia vero. de offic. deleg. Alex. Alen. 3. part. tract. de quinto præcepto. membr. 1. art. 4. circa fin. Dixi, sciens nullã esse; quia validam (licet iniusta sit) exequi potest, postquam procurauerit, ne exequutioni mandetur, per dictum §. quia vero. & supradicta. & qui iubet aliquem sine iusta causa comprehendi, sicuti supradictum est cap. 15. nu. 14. & qui sine iusta causa omittit condemnare victum in impensis petitis a victore, cap. calumniã. de pœn. l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iud. & qui ignorans ea, quæ ad iudicandum sunt necessaria, quem debet, non consulit. Dubitauerunt quidam viri docti an omnes in præfatis modis peccandi contenti ad restitutionem teneantur. quibus responsum fuit, quod sic. quoniam omnis qui damnificat proximum aliquid contra legem iustitiæ specialis agendo, tenetur restituere damnum, vt diximus sup. cap. 17. num. 6. & seq. & in tractat. de reditibus Ecclesiasticis q. 2. mo. 2. & 7. nu. 6. & per modos peccandi præcedentes peccatur contra leges specialis iustitiæ. Admonemus tamen, quod qui per d. modos peccat tenetur quidem restituere id, in quo contra iustitiam lesit: nõ autem ea omnia, in quibus male iudicat; sed tãtũ in quibus iustitiam specialem læsit, vt qui contra ordinem iuris, vel dilatando, vel abbreuiando, vel male concedendo, vel negando appellationem lædit solum restituat id, in quo sic lædit: non autem omnia in quibus condemnauit, vel absoluit, &c. qui autem assessorem habet; & quem debet consulit, & eius consilium sequutus male iudicat, non peccat: assessor autem, & consultor sic, cum obligatione restituendi, cap. statutum. §. assessorem. de rescrip. lib. 6. Panor. & Anto. in cap. tua nos, de homicid. & Dec. post, & ante alios in l. consilij. ff. de reg. iur. qui vero mortali odio, maloue animo aut fine (licet alioqui iuste) aliquem damnat morte, mutilatione, vel alia pœna, per cap. cum ministeri. 22. quæst. 5. & multa ibi per nos nuper adducta; quamuis peccet, non tamen tenetur restituere, secundum mentem vtriusque Thom. 2. 2. quæst. 40. art. 1. quia non peccat cõtra leges specialis iustitiæ, sed charitatis, vel alterius virtutis, quæ communiter non obligat ad restitutionẽ, vt in d. mo. deducitur.

Adde, quod Conc. Triden. sess. 12. cap. 1. de refor. sic circa hæc statuit, *In causis visitationis, & correctionis, siue habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Episcopo seu illius in spiritualibus vicario generali ante definitiuam sententiam ab interloquutoria, vel alio quocunque grauamine non appelletur.* Circa quod nota primo, consonare illud iuri antiquo quo ad causas visitationis, correctionis, habilitatis, & inhabilitatis, per cap. licet. de offic. ordina. cap. reprehensibilis. de appellatio. cum eis annotat.

Nota 2. quod dissonat illi, quo ad causas criminales: & videtur solum esse locus ei in criminalibus, quæ tractantur coram Episcopo, & vicario generali eius; & non in eis, quæ tractantur coram inferioribus, vel delegatis a Papa, legato, vel Episcopo. Tum quia proœmium illius habet id statui in vtoritatem Episcoporum; quo libentius resideant in suis Episcopatibus. Tum quia per verba sæpius repetita solum loquuntur de Episcopis, & vicarijs eorũ,

& non

Digitized by Google

& non quibuscunque; sed tantum generalibus. Tum quia est ius correctorium, & nouum, per quod non recedimus ab antiquo, nisi quatenus in eo exprimitur. l. præcipimus. C. de appel.

Nota 3. quod iura remouentia appellationem in aliquot casibus, & admittentia regulariter in omnibus, iuxta glo. sing. in l. qui restituere. ff. de rei vend. solum procedunt in foro exteriori, quia in interiori iudex, qui grauat, peccat non admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouendo; siue sit casus, quo liceat appellare, siue non, arg. l. 3. ff. de appella. & cap. ad nostrã. eo. tit. Qua in re quamplurimi litigantes, & aduocati, ac procuratores eorum, passim grauissime peccant cũm obligatione restituendi.

Nota 4. quod ad hoc vt iudex peccet, non admittendo appellationem, & pars appellando, non requiritur, quod sententia sit iniusta, secundum acta: sed sufficit quod credatur esse ipsa re iniusta, & per agẽda de nouo possit monstrari esse talis, argum. cap. per tuas. de sent. excom. & cap. solet. eodem tit. lib. 6.

Sexto peccat mortaliter, qui peregrinos, viduas, pupillos, & alias miseras personas negligit notabiliter præferre alijs in iure sibi reddendo cap. regum. 23. quæst. 5. Rich. in 4. dist. 15. art. 5. q. 4. Et qui iudex secularis mandatis Papæ, aut aliorum prælatorum nõ paret aut eorum excommunicationes, aut interdicta, vt debet, non fernat. cap. 2. de maior. & obed. & cap. 1. 11. quæst. 3.

16 Septimo peccat, qui cogit, aut præcipit tempore interdicti celebrare; aut ne denunciati excommunicati è diuinis officijs egrediantur; & est excommunicatus, clemen. grauis. de sent. excommu. Et qui vi, metuve absolutionem extorquet; aut excommunicationem aut interdictum reuocari facit, cap. 1. de his quæ vi met. lib. 6. Et qui facultatem facit comprehendendi, aut vexandi iudices ecclesiasticos in personis, aut bonis; eo quod contra ipsum censuras tulerunt, vel suo iussui non paruerunt, cap. quicunque. de sent. exco. lib. 6. de qua infra cap. 27. num. 99.

Octauo peccat, qui prohibet subiectis ne vendant, vel emant ab ecclesiasticis: & est ipso facto excommunicatus cap. eos. de immuni. eccles. lib. 6. Et qui compellit, vt bona immobilia, aut iura ecclesiæ subijciãtur laicis; aut ad eosdem transferantur, cap. 2. de reb. eccl. nõ alien. lib. 6. Et qui iubet capi cruces, ornamenta, libros, aut alia ecclesiæ bona cap. indigne. 12. quæst. 1.

17 Nono peccat, qui extrahit, aut vult, vel iubet extrahi per vim ex loco sacro eos, qui ad illum confugerunt, per cap. definiuit. cap. si quis contumax. & cap. reum. 17. q. 4. & multas leges regias citatas a Don Remigio à Gogni Pampilonen. lib. de immunit. eccles. & per leges Lusitaniæ circunspectissimas. Pro cuius rei notitia dico quatuor. Primum, quod per locum sacrum hoc in loco intelligitur quælibet ecclesia, capella, basilica, eremitorium, & quodlibet aliud sacellum, pro missa dicenda, episcopali authoritate constructum; sine qua destrui non potest, iuxta mentem Card. consi. 11. & dictum Remig. vbi sup. ampliat. 1. 2. & 3. Cæmeterium item, quod est locus per episcopum sepeliendis mortuis sacratus: siue sit continuum, siue contiguum ecclesiæ, siue ab ea separatum, cap. quisquis. 17. q. 4. Dormitorium item commune clericorum, & religiosorum, arg. cap. eum pro causa. de sent. excom. Et ianua, & porticus ecclesiæ, aut cæmeterio adnexa, dicta, si quis cõtumax. Pan. in cap. pen. de immun. eccles.

eccles. Clauſtrum item, & pauimentum, licet ſpacium pluſquam 30. paſſuum
18 contineat, ex Remig. vbi ſupra ab ampliat. 5. vſque ad 15. Domus item epiſcopalis; quamuis ab Eccleſia ſciuncta ſit, cap. id conſtituimus. 17. q. 4. Inno. & communis in d. cap. inter alia. de immunit. eccles. Domus etiam Eccleſiæ ad habitationem clericorum intra 40. aut 30. paſſus conſtructæ, alias non, niſi alicui capellæ adnexæ eſſent, d. cap. quiſquis. Spatium item 40. paſſuum in circuitu Eccleſiæ maioris, & 30. in circuitu Eccleſiarum minorum, cap. ſicut antiquitus. & cap. quiſquis. 17. q. 4. vt affirmat Oldrad. conſi. 35. & Fel. in d. cap. cum pro cauſa. Admonemus tamen nullo in loco hoc ſeruari, niſi quo ad fines cœmeterij, forium, clauſtrorum, graduum: & ſic videmus plus obſeruari opinionem, quam ridet ibi Oldrad. quam ſuam. Hoſpitale itē epiſcopali auctoritate conſtitutum, Panor. in cap. pen. col. 2. de immunit. eccleſ. Et presbyter qui defert ſanctum ſacramentum extra Eccleſiam, Hoſt. & communis in cap. ſane. de celeb. miſſ. & Remig. vbi ſupra ampliat. 18. Cardinales etiã hoc priuilegio vtuntur: quod tamen nullo iure ſcripto probatur, quamuis fortaſſis ſic non ſcripto conſuetudinis, Andr. Siculus de præſt. Card. q. 9. par. 1. & a fortiori eo vtentur Imperatores, Reges, & ipſorum Regiæ; quamuis non ipſorum ſtatuæ, neque domus aliorum magnatum, niſi priuilegio donatorum, Remig. vbi ſup. ampliat. 21. In vrbe tamen nulla Eccleſia vtitur hac immunitate aduerſus iudices etiam ſæculares Papæ; licet domus Cardinalium cum certo ambitu, & legatorum regum, & Rerumpub. ea gaudere videamus.

19 Secundum, quod hac immunitate gaudent omnes, & ſoli Chriſtiani liberi, qui ad prædictum locum ſacrum, ſiue ob delicta, ſiue ob debita confugiunt, & cap. inter alia. vbi Panor. nu. 4. & Remig. vbi ſupra. Et etiam ſerui, ob delicta, quæ grauiſſime a iure puniri poſſunt, confugientes; aut ob ſæuitiam dominorum: aliàs non; & ideo ſuis dominis reddi debent; præſtita tamen cautione ſaltem iuratoria, de non ſæuiendo in eos, iuxta Panormit. & communem in dicto cap. inter alia.

Tertium, quod ex hoc infertur, hac immunitate gaudere excommunicatos, interdictos, & ſuſpenſos iuxta Imol. Bonif. & communem in clem. 1. de pœnit. & remiſſ. quia non excipiuntur a regula prædicta. Et eadem ratione, qui de licentia cuſtodis carceris, vel ſine illa, etiam violato iuramento de nõ egrediendo e carcere, confugit: quia licet teneamus cum gloſſ. ſing. clem. paſtoralis. verb. per violentiam. de re iud. quod iuſte in carcerem coniectus exiens a carcere, præſtito iuramento de redeundo, teneatur redire; per vim tamen educi non poteſt, Steph. deciſ. capell. Thol. 422. Et etiam qui violato carcere confugit. Et qui comprehenſus per locum ſacrum ducitur, Nicol. Boer. deciſ. 100. col. 2. & cõmunis contra Archid. in cap. ſicut. 1. 17. q. 4. etiam ſi iã damnatus ad ſupplicium ducatur: quia iam eſt intra eã receptus: & a fortiori, qui a iuſtitiæ miniſtris fugiens in eam eſt ingreſſus, Remig. vbi ſup. fall. 31. Gaudet etiam percutiens clericum, aut occidens, & conſequenter omnis ſacrilegus, qui in loco ſacro non committit, quidquid relati per Remig. fall. 32. & 34. dicant ſine textu, & iuſta ratione: cum a regula prædicta non inueniantur excepti. Exules item, ſiue banniti, etiam ita, vt impune occidi poſſint: & obligatus ad reddendas rationes. & mercator, qui decoxit, aut fidem fefellit: &

qui

qui transfugit ad hostes quidquid dicant relati a Remigio, & quos ipse sequitur fall. 37. & duab. seqq. modo non delinquant in Ecclesia, neque alia delicta excepta committant: quia non est textus, nec vlla ratio firma, quæ eos a prædicta regula excludat.

20 Quartum, quod non gaudent hac immunitate iudæi, mauri, pagani, hæretici, & alij infideles; nisi quando confugiunt, vt vere fideles efficiantur. l. 1. cum gloss. C. de his, qui ad Eccles. confug. Nicol. Boer. decis. 100. neque blasphemus, iuxta Nicolaum Boerium in d. decis. 100. & alios quos refert & sequitur Remig. vbi supra fall. 24. Quod nostro iudicio non probatur, per rationes dicti Nicolai male digestas: cum (quidquid ille dicat) certum sit, blasphemum, quatenus tantum talis est, non esse hæreticum, iuxta vtrunque Thom. recep. 2. 2. q. 13. art. 1. & si vna cum blasphemia hæresi tenetur, non quidem qua parte est blasphemus; sed qua parte est hæreticus, & infidelis, desinit gaudere hac immunitate. Non item gaudet viarum grassator, neque nocturnus segetum, & aliorum fructuum vastator, cap. inter alia. de immunit. eccles. Neque qui occidit, mutilat, vel aliud graue crimen in loco sacro admittit, cap. fin. de immunit. eccles. iuxta communem, quam copiose tractat prædictus Remig. quia a prædicta regula excluduntur per iura præcitata. Nec refert an delinquant cum spe immunitatis, an sine illa, secundum Panormit. in d. cap. fin. Quod quamuis sit contra communem in theorica; est tamen in praxi recepta, secundum Steph. in decis. 422 capell. Tholos. quod Lusitania non seruat, cuius le-
21 ges ita distinguere videntur lib. 2. ord. tit. 4. Neque qui insidiose occidit, aut animo occidendi percutit, iuxta commu. d. cap. 1. de homic. contra Panor. quam prædictus Remigius copiose refert, vbi sup. fall. 11. & duabus seqq; quamuis sic, qui absque tali animo percutit, secundum ius commune. Sed iuxta leges Lusitaniæ vsu receptas, nemo qui alium de proposito, vel in duello occidit, aut percutit, hac immunitate gaudet, lib. 2. ordin. tit. 4. & §. 3. Nemo item ea gaudet, qui ex Ecclesia alterum extra Ecclesiam existentem percutit: neque contra, qui existens extra illã existentem in illa percutit, iuxta Panorm. & communem, in dicto cap. fin. quia in Ecclesia dicitur delinquere. Neque qui existens intra Ecclesiam iussit extra Ecclesiam delictum fieri; quoad delictum, quod iubendo committit: quia in Ecclesia patratum fuit; quamuis sic quo ad delictum patratum ex iussu suo, Remig. vbi sup. fall. 5. Neque qui eum, qui in Ecclesia erat, per vim extraxit, saltem per vestes trahẽdo: quia in Ecclesia delinquit. Neque qui extrahi eum iussit, quo ad delictum, quod in hoc commisit: quamuis sic quo ad delictum, quod interficiendo, aut percutiendo posteũ extractum, cõmitteret. Remig. vbi supra, a fall. 4. vsque ad 11. quia hoc extra, & illud intra commissum est. Neq; qui sponte egreditur, iuxta Hostien. & communem in d. cap. fin. Neque is, quem Papa educi iubet, cap. vxor fœliçis. 16. q. 4. Neque personæ ecclesiasticæ, iuxta Panor. in dicto cap.
22 fin. vsu receptum. Quod videtur limitandum quo ad iudicem ecclesiasticum, non autem quo ad iudicem sæcularem, quem arbitror non posse extrahere ab Ecclesia clericum in minoribus cõstitutũ, etiam ob delictum; licet quo ad illud post Conc. Trid. sess. 23. cap. 6. habeat in eum iurisdictionem. Neque qui ex Ecclesia iniuste defendens, pugnat; quia intra Ecclesiam delinquit. Neque

qui

Digitized by Google

qui prope eccleſiam delinquit, animo ad eam confugiendi, iuxta Hoſtien. in ſum. de immun. §. inquãtum. nu. 8. & alios quos refert, & ſequitur Remig. vbi ſupra fall. 2. quamuis quo ad Luſitaniam, nihil refert, prope eccleſiã, aut longe delinquat: ſed an caſu, aut data opera id faciat, lib. 2. ordin. tit. 4. §. 3. neque etiam ſecundum ius commune, noſtro iudicio. Tum quia, non eſt textus, qui ita diſtinguat. Tum quia, ſupra proxime ſequuti ſumus opinionem Panor. dicentis, nil referre, an qui in eccleſia delinquit, id faciat cum ſpe immunitatis eius, vel ſine illa. Neque etiam gaudet, qui ab eccleſia ſponte egreditur, licet ſubdolis aliquorum verbis deceptus: quamuis qui promittit reddere eccleſiæ, aut eiuſmodi dolis vtitur, (ſiue ſit iudex, ſiue alia perſona particularis) ad fidẽ ſeruandam tenetur, vt videtur æquius, iuxta relata per prædictum Remig. vbi ſupra fall. 25. Neque qui comburit, aut deijcit eccleſiam: quia in ea delinquit. cap. fin. de immunit. eccleſ. quidquid dicant relati à Remig. vbi ſup.

23 Decimo peccat mortaliter, qui cõſentit ſuis officiarijs aliquo dolo, vel falſitate in notabile partium damnum vtentibus: quia facientes, & conſentientes &c. cap. 1. ad Rom. cap. 1. de offi. del. & clem. 2. §. notarij. de hæret. aut non ſeruat conſuetudines, & ſtatuta, quæ ſe ſeruaturũ iurauit; ſi ſint licita, poſſibilia, & non derogata ſaltẽ per conſuetudinem cõtrariam cap. 1. de iureiu. lib. 6.

Vndecimo peccat, qui damnato ad mortem non permittit locum ſuſcipiẽdi ſacramentum pœnitentiæ ab eo petitum; nec contraria eum cõſuetudo excuſat, clem. 1. de pœnit. & remiſſ. idem eſſe de ſacra communione tenet ibi glo. communiter recep. quam late Rauennas defendit in tract. incip. Valete, in fine alphabeti aurei: quæ tamen in Gallia non obſeruatur, ſecundum Steph. de poteſta. eccleſ. caſ. 118. & Robertum Gaguinum in vita Ludouici. 11. dicentes negatã fuiſſe Comeſtabili Galliæ Ludouico Lucemburgenſi, quando anno 1475. iugulatus fuit. Neque etiam in Hiſpania; & quidem non male noſtro iudicio: quamuis prædictus Rauen. cum cõmuni oppoſitũ teneat) vt in d. clem. pridem defendimus, eo quod ita fieri expedit ob multa: ne exequutio ſententiæ criminalis differatur pluſquam differri oporteret; ſi ea cõdemnato tribueretur. Tum quia irreuerentiæ eſſet ſumere ſupplicium de aliquo eo ipſo die quo communicauit; cum non conſtet ſpecies ſacramenti eſſe digeſtas. Tum quia non eſt tanta ratio concedendi hoc ſacramentum, quanta pœnitentiæ, cui ſuſcipienda prædicta clem. præcipit dari locum. Eſt tamen cõſuetudo vrbis (vt diximus in Miſcell. 49. de oratio.) digna maxima Maximorum Pont. prudentia, quam orbis imitari deberet, vt damnato ad mortem denuncietur ſententia poſt mediam noctem, vt liceat ei confiteri, & communicare ante quatuor horas, quam ducatur ad mortem; & (ſi libuerit) etiam teſtari: vt iam corrupta tanto temporis ſpacio panis ſpecie, ſine vlla irreuerentia Sacramenti cum magno eius fructu moriatur ſemper victurus. Amen.

24 Duodecimo peccat, qui coram ſe litigãtibus æquales aduocatos, & procuratores ex eis, qui coram ſe aduocati, aut procuratoris munere vtuntur, non concedit, cum damno notabili alterius partis. l. prouidendum. C. de poſtula. præſertim perſonis miſerabilibus; quibus interdum etiam non petentibus prouidere debet. l. nec quidquam. §. fin. ff. de offic. proconſ. Imo & interdum ſine ſtipendio, ſcilicet, quando ſoluere nequeunt, & aduocati ſine tali ſtipendio

Digitized by Google

pendio illis patrocinari possunt, Silvest. verb. aduocatus. quæst. 18.

Decimotertio peccat mortaliter, qui non visitat carceres, aut nō procurat, vt in ebs coniectis necessaria vitę suppeditentur, cū illorum damno notabili, arg. l. iudices. C. de episc. aud. & cap. pasce. 86. dist. aut in suo iudicio excōmunicatum admittit in actorem, aduocatum, aut testem, contra superioris iussū, aut iustam partis requisitionem, cap. decernimus. de sent. excom. lib. 6. & Innoc. in cap. 1. de offic. ord. Dixi, Contra &cęt. alias enim non videretur nobis plusquam veniale, si ex eo damnum notabile alteri non sequatur.

Decimoquarto peccat iudex laicus, qui nō restituit statim ecclesiastico captum dicentem se esse clericum, si eum in habitu clericali inuenit, aut manifesto constat eum clericum esse, & est excommunicatus, cap. si iudex. de sent. excom. lib. 6. Dixi in habitu clericali: alioqui enim non tenetur reddere ecclesiastico, donec ei de clericatu constet, d. cap. si iudex. & ibi omnes: nec tūc si est clericus coniugatus; nisi probet, quod vnam solam, & virginem vxorē duxerit, & habitum, & tōsuram clericalem gestauerit. cap. 1. de cler. cōiug. lib. 6.

Ad nouē autem quæsitum respondeo, peccare iudicem laicum capientem, clericum, qui vi abstulit ab eo processum, & retinentem donec illum restituat si post factum delictum, vel in flagranti eum capiat, & non remittat ad iudicem ecclesiasticum infra tempus debitum, per notata in cap. cum non ab homine. de iud. a Pan. Aret. Fel. & Deci. qui a nu. 10. dilucidē alijs hoc resoluit.

25 Decimoquinto peccat, qui die in Dei honorem fariato testem iurare facit, aut aliquem aliū actum iurisdictionis, qui non esset meræ exequutionis, cap. 1. & fin. de ferijs. nisi necessitate excusetur per eadem capitula, & ibi annotata. Et qui accipit plusquam valet cera, & labor sigilli signandi, secundum Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 6. ar. 4. dub. 5. lit. R. S. quod non seruatur, nec est verū vbi est lex, aut consuetudo, quę cōtrarium induxit, quidquid ille sentiat, arg. cap. fi. de consuet. & cap. ad apostolicam. de regula. quidquid ille respondeat.

Decimosexto peccat, qui fingit aliquid, quo eat, aut mittat ad accipiendū testimonium alicuius fœminæ; & est excommunicatus, cap. mulieres. de iudi. lib. 6. Aut ex officio suo procedit sine petitione partis, ad vtilitatem priuatam, aut etiam publicam, in delictis sine accusatore; exceptis casibus, in quibus id ius permittit, qui sunt multi secundum multos, quos nos quasi ad vnum reduximus in d. cap. inter. verba. conclus. 6. scilicet quando principaliter intenditur cohibitio malorum futurorum, & materiæ illorum generaliter.

26 Decimoseptimo peccat, qui cessante iusto impedimento omittit visitare, aut inquirere, ad nocendū delinquentes, & delicta sui territorij, & illud eis expurgandi arg. l. cōgruit. ff. de offic. præsid. & cap. 1. de offic. ordin. cū annot. Et qui in huiusmodi visitatione, & inquisitione generali interrogat quenquā specialim, an ille, vel ille, illud, aut illud, delictum fecerit. Et qui generaliter edicit, aut specialim adiurat quenquā, vt notum faciat sibi quidquid scit, siue sit occultū, siue publicum: quia non debet velle, vt quidquid scitur sibi dicatur, sed solū illud q̄ est notorium, vel famosum, per dicta supra cap. 18. nu. 59. Et qui procedit per viam Inquisitionis contra aliquē particulariter; vel interrogat de socijs contra supradicta cap. 18. nu. 58. Aut facit, vel consulit aliquid eorum in quibus supra eodē, reges, & monachas mortaliter peccare dictū est.

Digitized by Google

27 Ad noue autem quæsitum respondeo, Dominos terrarũ, in quibus progna-
ti a Saracenis degunt, & oẽs reditus ecclesiasticos capiunt, teneri ad dandam
congruam sustentationẽ parochis Ecclesiarũ, argu. cap. de monachis. de præ-
bend. & ad denunciandũ sacrosanctæ Inquisitionis officio eos, quos nouerint
cœremonijs mahometicis vti, per mandata inquisitorũ, quę in hoc sępe fiunt.

De peccatis Aduocatorum, & Procuratorum.

28 *Aduocatus, vt mortaliter peccat, necessaria ignorans, aut fouens litem iniu-
stam: aut est in causa, quo aduersarius suam iustam causam perdat: aut ob
nimias dilationes, & illicitas subornationes testium, notabiliter illi officit, &c.*

29 *Aut aduersario secreta suæ partis pandit: aut pauperi non subuenit.*

30 *Aut stipendium immoderatum, aut ex eo, quod non debet accipi; aduersæ parti fa-
uet: aut de suo stipendio sic, aut sic conuenit.*

30 *Prævaricator est aduocator, qui parti aduersæ fauet.*

30 *Stipendium aduocati quale iustum, quando in pactum deduci potest.*

28 Dicendum primo, quod mortaliter peccat aduocatus, qui non existens ad
id idoneus patrocinatur, l. nemini. C. de aduoc. diuer. Pan. in rub. de po-
stul. Bart. in l. 1. ff. eod. S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 2. & ita peccat, qui sine iuris peritia
id facit, nisi ob defectum iurisperitorum id faciat ad tribunal, in quo patroci-
natur mediocriter instructus ex libris sermone vulgari scriptis, argu. l. certi.
C. de iudic. & gloss. cap. ad audientiam. de consuetud.

Secundo peccat, qui defendit causam, quam scit esse iniustam, cum obliga-
tione restituendi damna parti aduersæ, & etiã suæ, si eã id non admonuit, arg.
cap. 1. ad Rom. & cap. 1. de offic. deleg. Et qui licet nesciat eã omnino esse in-
iustam; magis tamen reputat esse iniustam, quam iustam, Anton. Butri. in cap.
breui. de iureiur. Et qui a principio credit iustam, & non desistit, postquã no-
uit non esse talem: quia quamuis aduersario id indicare non debeat, neque se-
cretum detegere; a patrocinio tamen suæ partis desistere debet, ei suam iuste-
tiam declarare; immo & inducere eum ad concordiam honestam S. Tho. 2. 2.
q. 71. ar. 3. Quamuis si causa est dubia ob varietatem opinionum magnorũ vi-
rorum, aut ob diuersos intellectus legis, qua est decidenda, poterit ad finẽ vsq;
sine peccato ꝓsequi, si pars sua id admonita voluerit Sil. verb. aduocat. q. 10.

Tertio peccat, qui notabili sua negligẽtia, aut ignorantia, partis suæ causã
iustã perdit, cũ obligatione ad damna, & interesse. l. idẽ iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil.
& Host. in cap. calumniam. de pœn. si pro doctore se gerit, & pars eius ignorã-
tiam ignorat: alias secus, nisi sit in dolo, vel lata culpa, iuxta mentem Innoc.
in cap. sicut dignũ. de homic. quẽ in hoc applicat Silu. verb. aduocatus. q. 24.

Quarto peccat, qui facit aliquid, quo causam iustam aduersarius amittat
aut inferat ei aliquod dãnum notabile, petendo superfluas dilationes, dando,
aut subornando partem, aut testes, ne verum fateantur, aut id genus alijs mo-
dis, cum obligatione restituendi omnia damna, & interesse, Host. in d. cap. ca-
lumniam. communiter recep. Et qui facit præsentari instrumentũ, aut testes
falsos, aut allegat iura falsa, aut asserit aliqua, quæ scit esse falsa, sũma cõfes.

lib. 2.

Digitized by Google

lib.2.tit.5.quamuis possit prudenter occultare,& tacere id, quod ius suæ partis impedire pōt,glo.cap.ne quis.22.q.2.& honeste simulando suū aduersariū fallere,glo.cap.dominus.23.q.2.absq; tamen mendacijs,arg.d.cap.ne quis.

29 Quinto peccat,qui aduersario indicauit secreta notabilis mométi suę partis.l.1.§.si is qui.ff.ad leg.corn.de falsi.cum obligatione restituēdi damna. Et qui non subuenit pauperi in extrema necessitate sui auxilij cōstituto, eo quod ex defensione illius causæ vita ipsius aut suorum pendet,cap.pasce.86.dist.& alias non,per dicta supra cap.præced.& sentit S.Tho.|& declarat Caiet.2.2.q.71.art.1.quia non tenetur magis ad faciendam eleemosynam de sua arte, quam diues de suis bonis,quidquid dicat Host.de pœnit.& remiss.§.quibus. vers.q.d de aduocatis.Ang.Ros.& Syl.verb.aduocatus.q.16.in suis summis.

30 Sexto peccat,qui stipendiū exigit de eo,propter quod non debetur,vel notabiliter maius debito pro patrocinio,cap.non sane.14.q.5.Peccat etiam,qui parti aduersæ publice,aut secreto fauet,quod est prēuaricatorem agere.l.1.ff. de prævaric.adiuncta doctrina Bar.ibidē.Stipendiū vero,siue honorariū moderandū est iuxta magnitudinē causæ,& laboris, & scientiæ, & consuetudinis regionis.l.1.§.in honorarijs.ff.de var.& extraord.glo.cap.non liceat.11.q.3. Conuentio autē non est facienda in medio litis,sed in principio, vel fine,cap. infames.§.præterea.3.q.7.quamuis vere iusta sine vi,& scandalo facta, nō videtur peccatum,saltem in foro conscientiæ:quia in ea cessat præsumptio,qua in hoc casu nititur forū exterius,arg.notat.in cap.is qui. & cap. tua. de spons.

Septimo peccat,qui conuenit,de quota parte litis,puta dimidia,aut tertia, aut quinta,aut decima,contra l.sumptus.ff.de pact.l.litē.C.de procur.& §.arcentur.3.q.7.quibus id vetatur,ne præbeatur occasio,volendi per fas,& nefas vincere.Idem si paciscatur,vt victa ea tantum sibi soluatur gl.l.sumptus. ff.de pact.quamuis sine peccato conuenire potest, vt sibi certa quantitas iusta pro suo labore soluatur, siue vincat,siue nō,iuxta cōem in dict is legibus:immo & de certo aliquo palmario sibi dando,præter stipendium,si vicerit, iuxta Alex. in d.l.1.ff.de var.& extraord.modo sit moderatum,iuxta Salic.in d.l. litem.

De peccatis Accusatoris, Denunciatoris, & Custodis.

31 *Actor aut accusator, vt peccat mortaliter, mouens aut prosequens litem iniustam, aut ob malum finem: sententia iniusta vtens, discedens a lite, aut falso iurans, mentiens etiam pro iusta lite, non accusans, iurans non accusare. nu.32.*

33 *Denunciator vt mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando, quod debet, cum exemplis.*

33 *Denunciator secum, & cum alio teste probat.*

34 *Custos, apparitor, & Merinus, vt mortaliter peccant, non accusando inuentum, aut damnum non intimando, aut non restituendo hoc, & hoc.*

31 DE ijs dicimus primo, quod peccat mortaliter, qui accusat aliquem in iudicio criminis falsi:vel petit debitum falsum, cū obligatione restituendi omnia damna inde sequuta,cap. calumniator. 2. q. 3. cap. calumniam. de pœn. cap. fin. de dol,& contum. aut ignoranter, sed simul ac nouit illud esse

Digitized by Google

falsum, non desistit, arg. cap. si quem. 2. quæst. 3. & qui etiam post definitiuam sententiã pro ipso latã nouit suã causam iniustã fuisse, & nõ restituit, quod per illam accepit, Inno. in cap. quia plerique. de immun. eccles. cõmuniter recept.

Secundo peccat, qui accusat aliquem veri criminis, vel petit verum debitum, animo tamen, vel fine malo mortaliter; sed non obligatur ad restituendum cap. cum minister. 23. quæst. 5. cum ibi à nobis late notatis. Dixit, Mortaliter: alias enim tantum venialiter peccaret, Ang. verb. accusatio. §. 4.

Tertio peccat, qui post citatam partem, non renunciata lite procurat eam suspendi contra voluntatem aduersarij arg. cap. prout. de dol. & contu. auth. qui semel. C. quomodo, & quando. Aut deserit causam spiritualem cõtra ius, arg. cap. super eo. cum gl. de cogn. spirit.

32 Quarto peccat, qui paciscitur, aut transigit in causa criminali adulterij, vel alius criminis, in qua pœna sanguinis non est imponenda, l. transigere. C. de transact. iuxta communem intellectum: quamuis nostro iudicio, si ex eo damnum reipub. aut proximi non sequeretur, in foro conscientię non esset mortale: quia causa principalis, quare id vetatur, videtur esse damnum, vel scandalum publicum, quod inde nascitur: & ita cessante illa videtur cessare prohibitio. cap. cum cessante. de appel. In omnibus autẽ talibus esset mortale, si transactio fieret interueniente periurio, vel mendacio pernicioso, S. Tho. vbi supra quæst. 68. art. 3. & etiam si ob discessionem à lite iniusta quidquam accipit, cum obligatione restituendi, iuxta notata in cap. dilectus. 1. de simon.

Quinto peccat, qui ad obtinendũ in causa iusta iuramentis, instrumẽtis vel testimonijs falsis vtitur, sine obligatione restituẽdi S. Th. 2. 2. q. 71. art. 3. ad. 3.

Sexto peccat, qui omittit accusare aliquem, cuius delictum in magnum damnum spirituale, aut temporarium reipub. redundat; & alias id impediri non potest. S. Tho. 2. 2. q. 61. ar. 1. quod plurimum commendat ibidem Caiet. Idem de eo, qui iurat, aut promittit non accusare, de peccato mortali nondum patrato, aut eum iniuste accusare. l. si vnus. §. pacta. & §. illud. ff. de pact. Dixi, Nondum patrato: quia secus de patrato, dicto §. pacta. glo. cap. quemadmodum. de iureiur. Sylu. verb. accusatio. quæst. 6.

33 Septimo peccat, qui denunciat, quod non debet notabiliter nocendo; vel quando debet, intentione mortali. S. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 2. aut omittit denunciare tractatum criminis committendi in damnum spirituale, aut corporale, publicum, aut priuatum, vt proditionis, coniurationis, hæresis, aut aliorum similium; quamuis esset secretus, & iurasset se non denunciaturum, Inno. in cap. qualiter. 1. de accus. & Panor. in cap. dilectus. de excess. præl. per adducta in d. cap. inter verba. conclus. 6. Idem si non denunciat alia delicta pernicioſa soli auctori, a quibus per correctionem fraternam non resipiscit, modo ea probare possit, vt in eadem concl. 6. Dicitur autem posse probare, si habet vnum testem integrum: quia denunciator in hoc iudicio locum alterius testis tenet cap. in omni. de testibus.

34 Octauo peccat, præfectus custodiæ vrbis, qui iurans se accusaturum, quos post sonum campanæ inuenerit, non accusat: quia frangit iuramẽtum iustum, cap. si vero. de iureiu. quamuis sine obligatione restituendi pœnas, quas accusati incurrissent, iuxta S. Bernardinũ, quem citauit Syl. verb. restitutio. 3. q. 5. vers.

Digitized by Google

verſ.7.& ex dictis in cap.23.nu.40.& 62.deduci poteſt.neque etiam quod recepit, ne accuſaret,tenetur ad neceſſario reſtituendum, iuxta opinionem, quã ſequuti ſumus ſupra cap.17.nu. 32.& ſeq. quamuis ſi videt aliquem aliquod damnum facientem, & ei, qui damnum accipit non indicat,contra id quod iurauit,aut promiſit ratione ſui officij,non ſolum peccat mortaliter,ſed etiam ad ſarciendum damnum tenetur, Silueſt. vbi ſup. Idem videtur dici poſſe de cuſtodibus,& de præfectis circa importandas,& exportandas merces in confinibus regnorum,prouinciarum, & ciuitatum; qui permittunt exportari, vel importari vetitas,ſcilicet peccare mortaliter,& eſſe periuros, nec abſolui poſſe, ſine firmo propoſito nunquam id amplius permittendi: ſed non tenentur ad reſtituendum pœnas, quas ſoluiſſent tranſgreſſores, ſi denunciati fuiſſent: neque bona, quibus ob id priuarentur: quamuis tenerentur ad reſtituenda vectigalia,quæ importatores, vel exportatores deberent: quia hoc non eſt pœna,ſed intereſſe: faciunt infra dicenda, de teſte falſo num.40.

De peccatis Rei accuſati,& inquiſiti.

35 *Reus carceratus per iniuſtam cauſam ſe defendens, vt peccet.*
36 *Reus iuridice interrogatus veritatem, eam negans, vt peccet.*
37 *Confeſſarij caueant ne reos vitam, aut animam perdere faciant.*
37 *Reus non detegens ſocios, aut non parens excommunicanti, vt peccet.*
38 *Confiteri an debeat, qui negauit,& damnatur.*
39 *Reus defendens ſe mendacijs, aut a iuſta ſententia appellans, vt peccet.*

35 Dicendum, quod peccat mortaliter primo reus, qui ſcienter ſuſcipit defendendam aliquam litem iniuſtam, aut non deſiſtit ab eius defenſione,poſtquam ſciuerit eam iniuſtam, cum damno notabili aduerſarij, argum. cap.ſæpe.de reſt.ſpol. adiuncto cap.pœnale.14.q.5.

36 Secundo peccat mortaliter, qui interrogatus a ſuo iudice ſeruato iuris ordine,non fatetur verũ,etiam ſi ſit crimen morte plectendum,ſecundũ S.Tho. recep.2.2.q.69.ar.1.Gabr.in 4.lib.ſent.diſt.15.q.6.art.2. vt latius tradimus in cap.inter verba.concluſ.6.Dixi,Seruato iuris ordine: ſecundum quem tria in hoc requiruntur.Primum, vt dictum ſit notorium, famoſum, aut ſemiprobatũ,q̃ cõtingit,quando eſt vnus teſtis oculatus,& omni exceptione maior, aut vnum indicium,vel plura æquipollentia,vt ſentit Bart.in l.fin. nu.7.ff. de quæſt.Secundum,vt probatio ſit iam poſita in proceſſu.Tertium,vt ſit reo notificata,quo videat ſe ad obediendum mandato iudicis teneri, ſecundũ vtrũque Thom.2.2.quæſt.69.art.1.& 2.tunc autem adeo obligatur, vt a confeſſario non ſit abſoluendus; niſi proponat illud confiteri. Nam, vt recte ait Sot. lib.de ratione tegen. memb. 2. quæſt. 7. talis reus in non confitendo peccat, neque eum peccati pœnitet, immo in eo perſeuerat: & conſequenter veniam non meretur,nec abſolutionẽ,cap.peccati venia.de reg.iur.lib.6. quæ eſt ſin-
37 gularis,& quotidiana concluſio.Quare diligenter confeſſarius conſideret, ne præcipiendo confiteri inducat reũ in iacturam corporis, & in non præcipiendo, in iacturam animę, vt vbi ſupra, & cap.18.ſupra eodem nu.58 monuimus

Digitized by Google

addendo quid dicendum de illo, qui confessus suũ delictum socios occultos, etiam iussu iudicis detegit; & de illo cui a Prælato præcipitur, vt sub pœna excommunicationis aliqua occulta intra certum tempus reuelet. De fugiente autem e carcere, & non implente iuramentum de redeundo ad illum, dictum est supra, cap. 12. num. 18.

38 Ad noue autem quæsitum respondeo; eum, qui rite interrogatus, negauit delictum, quod confiteri tenebatur, & nihilominus damnatus ducitur ad supplicium, non teneri ad confitendum illud; nisi notabile aliquod damnum inde alioqui probabiliter sequeretur: quia nullo iure contrarium cuinci potest, quum ad eius animæ salutem sufficiat iusta confessio cum absolutione sacramentali, cap. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1.

39 Tertio peccat, qui sciens se iuste condemnatum, ad differendum executionem appellat, arg. l 1. ff. de appel. & cap. ad nostram. eod. tit. cum obligatione restituendi omnia damna, & interesse, S. Thom. vbi sup. art. 4. & probat cap. omnino. & cap. quicunque. 2. quæst. 6.

De peccatis Testium.

40 *Testis vt mortaliter peccat asserens falsum, & taceus verum.*
41 *Testis dubitans, & non reuocans suum dictum verum, quod putat falsum.*
42 *Testis iurans se testem non fore, excusans se illicite, absentans se, vt peccet.*
42 *Testis detegens, quod non debet, non testans quod debet. num. 44. mercedem accipiens num. 45. non parens edicto iubenti testari, sine aliqua iusta excusationum, quibus non se excusat inhabilis, vt peccet. 46.*
43 *Testis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet.*
47 *Testis, quis teneatur se offerre, & quis non, & quis potest, & non tenetur. & seq.*
49 *Testes quãdo dicũtur deesse, vt admittãtur inhabiles, et cogãtur priuilegiati. et seq.*
51 *Testis false testans, vt non restituit fisco bona quærenda ei, si verum testaretur.*

40 DIcendum, quod peccat mortaliter primo testis, qui iuratus, aut iniuratus verum esse in iudicio affirmat, quod scit esse falsum, aut dubitat esse verum, aut tacet verum, in notabile alterius partis damnum, Prouerb. 12. & cap. 1. de crim. falsi. cum obligatione restituendi, iuxta mentem S. Tho. recept. 2. 2. quæst. 70. art. 4 quia Deum, iudicem, & proximum offendit, cap. 1. de crim. falsi. & quamuis timor iustus a non testificando excusare possit, non tamen a testificando falsè, arg. cap. ne quis. 22. q. 2. Dixi, Quod scit: quia si mediocri diligentia in reuocanda ad memoriam veritate adhibita errat, nõ peccat, saltem mortaliter, iuxta mentem eiusdem optime per Caiet. declaratam in d. art. 4. Sed si nouerit esse, debet suum dictum reuocare, si reuocatio prodesse possit. Potest autẽ prodesse si statim post attestationem, se corrigat, cap. præterea de testib. cogen. & etiam ex interuallo, antequam sententia feratur, saltem ad debilitandum suum primum dictum, iuxta Innoc. recept. ab omnibus, in dicto cap. præterea. adeo quod desinet esse testis integer, idest, omni exceptione maior, iuxta Card. in cap. veniens. 2. de testib. Quin interdum secundo testimonio, & non primo credetur, scilicet, quando consideratis circunstã-

cijs

Digitized by Google

tijs personarum, causæ, & temporis, iudici videretur non reuocare suum dictum, per subornationem, sed stimulo conscientiæ, iuxta Hostien. recept. per Anton. & Panor. in d. cap. præterea. argu. l. 3. ff. de testi. cap. si testes. §. testium. & §. sepe. 4. q. 3. vt quum (quod est exemplum Panor. in d. cap. præterea.) Episcopus probus, & diues diceret aliquid in alicuius plebei lite, & post aliquod tempus elapsum iuratus diceret se per errorem, vel obliuionem ita dixisse: sed si per magnam negligentiam, vel defectu saltem mediocris considerationis dicat falsum, mortaliter peccat, cum obligatione restituendi, iuxta S. Thom. vbi supra, & S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 19. §. 7.

41 Secundo peccat mortaliter, qui testatur verum, quod credit esse falsum, vel solo timore periurij testatur, per dicta in d. cap. inter verba. 11. quæst. 3. cõcl. 6. nu. 700. sed sine obligatione restituendi: quia quãuis nocere velit, nõ tamẽ nocet, & qui iurat nõ testificari etiam iubente superiore in casu, quo tenetur,

Tertio peccat, qui casu, in quo ad testificandum tenetur, quo se ab eo excuset, falso dixit partem aduersam sibi inimicam esse, sciens, aut scire debens, suum testimonium ad seruandam iustitiam necessarium esse, cum obligatione restituendi, Ang. verb. testis. §. 17. Idem de latente, vel absentante se, ne testificetur, vt post Sot. lib. de ratio. tegen. mẽb. 2. q. 7. diximus vbi sup. nu. 704. aut se non offert in testem, sciens id esse necessarium ad impediẽdum aliquod notabile damnum publicum, vel priuatum, per dicta vbi sup. nu. 702. post S.

42 Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. etiam si promisisset, vel iuraſſet seruare secretum. Et qui alienum peccatum secretum detegit, cuius cognitio non est necessaria ad mala, & damna impediẽda; quamuis particulariter de eo interrogetur, iuxta eundem S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. maxime, si illud per solam confessionẽ sacramentalem, vel consultationem didiscit, iuxta dicta cap. 18. nu. 51. Quo fit aduocatos, cõfessores, medicos, & alios similes, quibus deteguntur secreta litiũ, dubiorum, & morborũ, peccare testificando de secretis communicatis secreto cũ eis nisi aliunde illa nouerint, vel nisi sint talia, quæ non detecta in aliorum damnum redundarent: nec tunc est detegendum aliquod vltra necessarium, neque quantum est necessarium; si maius ex eo damnum famæ, in eum, qui detegitur, quam in damnificatum bonorum redundat, per multa tradita vbi sup. nu. 9. & brevius supra cap. 18. nu. 60. donec cõcurrant tria supradicta.

43 Porro, qui non tenetur ad testificandum, debet dicere iudici se ad respondendũ interrogatis non teneri; quãuis sciret: & si illum cogere velit, appellare debet; si non timet iudicem in eum sequiturum: & si hoc timet, respondere potest, se nihil scire, intra se intelligendo, quod dicere teneatur, vt dictum est supra cap. 18. nu. 61. discedendo in hoc ab eloquentissimo, & doctissimo doctore Genesio Sepulueda lib. de ratio. redden. testi. cap. 13. olim cõdiscipulo nostro, in artibus liberalibus, quem credo non meminisse l. gere Palud. quia dicit, vsq; ad Gab. neminem hoc dixisse: quum tamen antea ille dixisset, quodque verum esse probauimus in cap. 2. de confess. & in cap. humanæ. 22. q. 5.

44 Quinto peccat mortaliter, qui sciens alium esse in extrema sui testimonij necessitate: quia sine illo vitam amissurus est, vel ea, sin quibus vita eius, vel suorum probabiliter peribit, nisi se ad id in testem offerat, & non se offert, per dicta in dicto cap. inter verba. conul. 6. Dixi, In extrema necessitate: quia ob

Digitized by Google

aliam, quamuis magna sit, sub pœna mortalis non tenetur, nisi eo modo, quo offendens bouem proximi errantē tenetur, vt sup. cap. 24. nu. 17. Non tamen tenetur restituere, eoq; iniussus non se offert: quia lex charitatis, qua se tenetur offerre, non obligat restituere, vt dictum est supra cap. 17. nu. 11. & in Tracta. de reditibus. q. 2. monit. 2. & in locis ibi citatis. Secus autem si iussus non testificetur, & ob id aliquis suum ius amittat: nisi timor periculi, in quod incurrere posset, eum excusaret, vt supra tactum est: lex enim iustitiæ, qua iuste iussus tenetur testificari, obligat restituere, vt sæpe dictum est.

45 Sexto peccat, qui mercedem accipit, vt verum testetur, cum obligatione restituendi ei, qui dedit, cap. non sane. 14. q. 5. & qui accipit, vt falsum testetur, sine tamen necessitate restituendi, nisi de consilio pauperibus, per dicta supra cap. 17. num. 32. & seq. Omne tamen, quod per suum falsum testimonium alterutra partium amiserit, restituere debet, d. cap. non sane. Accipere tamen potest impensas itineris faciendi ad ferendum testimonium, & mercedē operariam dierum, quibus se occupauit in eo, vna cum interesse damni emergentis, & lucri cessantis, cap. si testes, §. venturis. 4. q. 3.

46 Septimo peccat, qui absque causa non paret iudici præcipienti, vt denunciet talia & talia crimina, vel debita, & est excommunicatus, si mādatum fuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, teneturque damna restituere. Dixi, Absque causa, quia multa excusare possunt, vt copiosius alijs dixi in d. cap. inter verba. concl. 6. tractando de magna prudentia, qua est opus ad recte parendum eiusmodi mandatis. Quorum primum est, quod peccatum est occultum, & peccator iam emendatus, aut sola fraterna correctione probabiliter emendabilis: tunc enim non est parendum ante fraternam correctionē, etiam si præciperet, vt fieret denunciatio, non habita ratione fraternæ correctionis, secundum S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 3. & B. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 6. §. 4. Secundum, defectus probationis peccati denunciandi, vt dictum est supra cap. 10. num. 51. Tertium, quod a talibus, & taliter audiuit, vt ob id moueri non debeat; præsertim si denunciaturus esset talis, qui leuitatis ob illam denūciationem notaretur, aut cuius testimonium iudicem magis, quam commoueret, moueret vt ibidem dictum est. Quartum, denunciatio eius a quo audiuit. Quintum, nosse eum, qui furatus est, vel tenet illud, retinere in compensationem alterius tanti, vel pluris, quod sibi debetur. Sextum quod per solam sacramentalem confessionem nouit. Septimum quod per solam cōsultationem secretam, pro consilio habendo nouit.

Ad noue autē quæsitū respondeo, eū, qui non denunciauit delicta intra tēpus in edicto contentū, teneri ad denunciandū post illud, quā cito commode potest, argu. cap. cū dilectus. de dolo, & cōtum. cū citatis a gloss. & doctor. ibi.

47 Octauo peccat, qui non se offert in testem, cum ad id tenetur, vel se offert, cum non deberet. Est enim qui se tenetur offerre, & qui tenetur se nō offerre, & qui potest se offerre, & nō tenetur, vt copiose, & vtiliter tractamus vbi sup. & contractius hic in Manuali Hispano. quorū aliqua, quę parum inseruiunt cōfessarijs, omittendo, dico primo, q offerre se tenetur, sciens præparari aliqua mala notabilia, quæ sine suo testimonio probabiliter euenirent: sciens item crimen, de quo aliquis accusauit, aut denunciauit alium, ob solam conscien-

tiæ ob

dæ obligationem iuxta Caiet. per nos relatum in d.cap. inter verba.concl.6. Secundo, quod regulariter non debent se offerre, nec oblati admitti ascendentes contra descendentes, nec e contrario: & idem fere de vxore pro, vel cõtra maritum; & e contrario: & de liberto contra patronum, iuxta decis. 3. Ca-
48 pell. Tholos. Tertio, quod regulariter nemo tenetur ad se offerendum in testem, argum. eorum, quæ de operibus misericordię supra cap. præced. diximus: & quilibet iussus testificari tenetur id facere, exceptis priuilegiatis. Quarto, quod regulariter priuilegiati possunt cogi ad testificandum, in defectum aliorum testium, etiam maritus contra vxorem, & e contrario, iuxta decis. 4.
49 Capell. Tholos. quia iura statuentia, vt aliqui non admittantur; quia sunt inhabiles; & alij vt non cogantur ad testificandum; quia sunt honorati, aut cõiuncti, intelliguntur, quando alij non desunt, iuxta glo. cap. quamquam. 14. quæst. 2. per illud cap. & gloss. receptam ab Archid. & Alex. ibi, & communiter alibi, in cap. statuendum. 2. quæst. 6. & alia vbi supra adducta per
50 Fel. in rub. & cap. dilectorum. de test. cog. Quinto, quod excusatur, qui probabiliter timet sibi ex suo testimonio aliquod magnum damnum spirituale, aut temporarium, personæ, honoris, aut bonorum euenturum, secũdum Bald. recept. in cap. cum nuncius. de testib. & eundem, & Feli. in d.cap. dilectorũ. & nos vbi supra; vt si ex eo scandalum oritur, vt ait Sil. verb. denunciatio. q. 1. & verb. correctio. quæst. 7. sub fin. citatus a nobis vbi supra. Sexto, quod quãuis ad effectum admittendi testes inhabiles ob defectum aliorum, non sufficiat non esse alios idoneos: quia opus est, quod neque sint, nec soleant, nec possint interuenire communiter in eiusmodi factis, nisi tales personæ priuilegiatæ, aut inidoneæ, vt sensit gloss. 2. communiter recept. cap. tertio loco. de probat. vt vbi supra diximus: ad effectum tamen compellendi priuilegiatos, satis esset iuramentum partis dicentis non adfuisse alios, quam priuilegiatos, & eos, sic, nulla interueniente in contrarium coniectura, argum. cap. 2. §. fin. de iuram. calum. lib. 6. & per ea, quæ ibi, & in alijs locis doctores docent: nisi ex eo aliquod damnũ timeatur, vt vbi supra dictum est: addendo, quod quamuis teneatur filius ad denunciandam hæresim patris, & ad testificandum de illa, si alij desint; nisi sciat, eum iam pœnituisse, aut certo credat, quod monitus ab ipso, aut ab alio vere resipiscet: Inquisitor tamen debet ei prouidere adhibendo magnum secretum, ne id sciat pater, & ne illi aliquod magnũ damnum ex eo eueniat. Septimo, probare nos ibi, quod inhabilitas non excusat a parendo eiusmodi mandatis: licet aliquando excuset priuilegium.
51 Ad quæsitum autẽ e longinquo a viro vndequaq; doctissimo, & pientissimo respõdeo, q testis, qui in iudicio legitime interrogatus sup. crimine, ob q bona publicãtur, negat veritatẽ, propter q reus absoluitur, nõ tenetur ad restituẽ fisco id, q ad eũ peueniret, si dãnaretur. Tũ p dictũ S. Bernar. relatũ a Sil. verb. restitutio 5. vers. 7. quẽ sequimur sup. eod. nu. 34. Tũ quia pœna nõ debetur in foro animæ ante cõdemnationẽ; gl. cap. fraternitas. 12. q. 2. Tum quia etiã interesse remotũ, & extra rem non debetur. l. si sterilis. §. cum per venditorẽ. ff. de actio. empt. Tũ quia leges humanæ præsertim pœnales, non ligãt potissimũ in foro animę, nisi quatenus sunt receptę, vt traditur sup. cap. 15. a n. 49. & seqq. & nullibi vila lex dãnari iubens aliquem publicatione bonorũ est ita recepta, vt an-

vt ante damnationem bona ad fiscum deferantur. Tum denique, quod alioqui sequeretur omnes custodes confinium Regnorum deputatos ad custodiendu; ne quis aliqua exportet ex illis, vel importet in illa, vel non saltem, nisi soluto vectigali, vel portorio, siue gabella sub pœna priuationis bonorum, tenerentur restituere, non solum iura, siue vectigalia debita; sed etiam bona, quæ ob id debent fisco applicari: quod nullus, vt arbitror, hactenus dixit.

De peccatis Notariorum, & Tabellionum.

52 *Notarius cum sit, quæ, & quot capitula iurat.*
53 *Notarius vt peccat faciens instrumentum falsum, & rescindens, vel delens verum.*
53 *Notarius, vt peccat male componens, & non tradens illud.*
53 *Notarius non informans satis renunciantem, aut transcribens die festo.*
53 *Notarius non seruiens pauperi, vt debet peccat.*
54 *Notarius conficiens instrumentum de re illicita, & scribens statuta vsuraria.*
54 *Notarius non retinens protocollum, & faciens testamentum insano.*
54 *Notarius stipendium nimium capiens, litteras ordinum carius tradens.*

52 DIcendum, quod peccat mortaliter primo notarius, qui non seruat aliquod capitulorum a se iuratorum; cum creatus fuit notarius Hostiens. in cap. sicut. ne cle. vel monachi. recep. per Ioan. And. Panor. & Comm. ibidem, & S. Anton. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 1. quorum primum est, quod conficiet instrumenta, de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, nec falsitatis miscendo. Secundum, quod non reuelabit, quod secreto ipsi commissum fuerit, nisi iusta de causa, secundum Panor. in d. cap. sicut. nu. 19. Tertium, quod non conficiet aliquod instrumentum scienter de aliquo contractu vsurario, nec de alio quouis illicito, Panor. vbi supra; Quartum, quod retinebit de omnibus instrumentis, quæ dederit, protocollum, anuregestum. Quintum, quod erit fidelis ei, a quo est creatus notarius: & admonebit eum ea, quæ sciuerit in eius damnum vergere. Sextum, quod nullo amore, odio, spe, vel timore officio suo abutetur.

53 Secundo peccat, qui instrumentum conficit falsum: aut verum vtile, & pari necessarium occultat, aut rumpit, vel delet. & qui per malitiam, aut ignorantiam notabilem male aliquod testamentum, aut instrumentum conficit, addendo aliquas clausulas obscuras, aut necessarias omittendo, propter quod aliquis suum legatum, aut debitum perdit. & qui solennitates necessarias dolo, aut lata culpa omittit: puta suum nomen, signum, testes, diem, mensem, aut annum.

Tertio peccat, qui rogatus ab aliquo, vt sibi det aliquod instrumentum, quod dare tenetur, non dat; ne aduersario, aut amicis eius displiceat. & qui non informat partem ignorantem, quæ renunciature est alicui iuri, quale est illud, secundum S. Anton. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 6. & qui die festo, absque necessitate ob auaritiam instrumenta conficit; cum in alium diem commode differre possit. & qui rogatus a pauperibus non valentibus soluere iura, non

vult

vult ipsorum instrumenta scribere, aut iam scripta in publica forma tradere, secundum eundem vbi supra: quæ tamen non tenetur dare gratis, per dicta supra, eod. cap. num. 29. & 44. & cap. 24. num. 3. & 4.

54 Quarto peccat, qui excipit, aut in publica forma scribit statutum, vt soluantur vsuræ; aut non repetantur solutæ, & est excommunicatus, clem. 1. de vsur. & qui excipit, aut in publicam formam statuta contra libertatem Ecclesiæ redigit, cap. graue. de sent. excommu.

Quinto peccat, qui conficit testamentum carentis iudicio, aut ratione non vtentis, cum obligatione restituendi ei, qui ab intestato successurus erat, arg. eorum, quæ ait Bald. in l. 1. C. de sacrosan. Eccles. num. 17. & qui stipendium notabiliter maius debito accipit, etiam sponte datum, si publicum stipendium constitutum illi erat, Bald. in auth. sed hodie. C. de Episco. & cleri. & qui aliquid accipit pro litteris ordinatorum, iuxta Anton. Butr. in cap. 1. not. 3. de simon. quamuis, si nō datur ei, ob id aliquid ex publico, licitè potest aliquid pro suo labore considerata illius qualitate, & non ordinis, accipere, hoc est, vt non accipiat plus eo, quod de maiori ordine fidem faciat, per supradicta cap. 23. num. 111.

De peccatis Magistrorum, & Doctorum.

55 *Doctor, vel magister, vt peccat mortaliter lauream immeritam, vel principaliter ob honorem petens, vel suscipiens.*

55 *Doctor docens Theologiam in peccato mortali notorio, admittens excommunicatos, vel malos scholasticos, aut admittens religiosos, vel presbyteros. nu.* 56.

57 *Doctor approbans ad lauream indignum, falsa docens, vel inutilia, aut malo fine mortali, præsertim vltimo, subornans auditores, procurans, vt indignus ad munera studij delegetur.*

57 *Doctor perlegens die festo, & seruans nouum festum vt peccat.*

58 *Doctor vt peccat stipendium priuatum accipiens, vel beneficium cum pacto legendi, castigans discipulos, aut contemnens simplices.*

135 DIcendum, quod peccat mortaliter primo, qui errat aliquo ex quindecim modis relatis ab Aluar. Pelag. de planct. Eccles. libro secundo: quorum vnus est, petere, aut accipere lauream Theologiæ, aut canonum, quā non meretur, S. Anton. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 10. & 2. par. tit. 3. cap. 5. §. 6. Idē de accipiēte lauream aliarum facultatum per dicta in d. cap. inter verba. nu. 97. post glos. fing. cle. 2. de mag. & per rationem S. Anto. in d. §. 6. & qui (licet sit idoneus) tamen principaliter petit illam propter honorem, & vtilitatē propriam, secundum S. Anton. vbi supra §. 6. quod non esse tenendum probamus post Silvest. verb. doctor. q. 4. vbi supra. & qui prælegit in scholis peccato mortali notorio infectus, iuxta S. Anton. vbi supra dicto §. 10. quod limitandum est, ad prælegentem sacram scripturam, vt ait S. Thom. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 2. ad . quod non aduertit S. Antonin. Ratio autem cur ma-

56 gis peccet legens prædictam scripturam, redditur a S. Thom. vbi supra. Peccat item, qui ad scholas suas admittit excommunicatos, aut prauis moribus vtentes,

Digitized by Google

vtentes, iuxta mentem S. Anton. in dicto §. 10. quod non videtur verum, quo ad excommunicatos; nisi essent excommunicati cum participantibus expresso doctore, iuxta cap. statuimus. cap. constitutionem. cap. præsenti. de sent. excom. lib. 6. nec quo ad praua exercentes: si doctor non habet iurisdictionem ad eijciendos eos e scholis, quam communiter hodie doctores in magnis vniuersitatibus non habent quidquid in auth. habita. C. ne fil. pro pat. statuatur, licet præcepto correctionis ad id procurandum plusquam alij teneri possit, iuxta dicta in cap. præced.

Secundo peccat, qui professor legum, aut medicinæ, ad suam prælectionem religiosum, presbyterũ, aut clericum aliqua dignitate Ecclesiastica præditum ad se audiendum admittit, & est excommunicatus, cap. 2. ne cleri. vel monach. lib. 6. adiuncta gloss. cap. non magnopere. & cap. super specula. eod. tit. & qui professor cuiusuis facultatis, etiam Theologiæ, admittit aliquem religiosum in suo habitu sine licentia superioris, aut cum licentia, sed sine habitu; & est excommunicatus per rationem participationis in crimine, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 24. & 38. vt infra cap. 27. num. 134. dicetur. & qui prælegit, aut docet principaliter ad humanam gloriam, quod principaliter ad gloriam diuinam institutum est iuxta Ang. verb. honor. §. 7. cuius oppositum, scilicet non esse plusquam veniale per multa, & firma tenuimus, in d. cap. inter verba. concl. 6. & breuiter repetimus supra cap. 23. num. 13.

57 Tertio peccat, qui statuta a se iurata non seruat, S. Anton. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 11. & qui existens examinator indignum laurea ad eam probat: vel contra dignum reprobat idem vbi supra, §. 10. aut alio modo illicito quempiam a cõsequenda laurea impedit, cum obligatione restituendi.

Quarto peccat, qui sciens, aut scire debens, falsa in alicuius notabile damnum spirituale, vel temporale docet: vel subtilia magis, quam vtilia docendo auditorio notabiliter nocet. & qui docet malo fine mortali, per sæpe dicta; vel ponendo vltimum finem in docendo: quia fruitur vtendis, contra doctrinam B. August. relatam a Magist. lib. 1. sent. dist. 1.

Quinto peccat, qui per se, aut alios inducit auditores alterius doctoris, vt eum non audiant, cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris, cum obligatione restituendi S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. & qui per factiones, aut subornationes, aut alias malas artes procurat, vt aliquis indignus creetur rector, aut prælector alicuius cathedræ, iuxta mentem Aluari, vbi supra, & S. Ant. d. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 11. sentientes idem de procurantibus, vt creetur notabiliter minus dignus. quod est verum saltem, quando, & vbi electores, aut prouisores iuramento, statuto, aut alio mandato, ad dignissimum eligendum sub pœna peccati mortalis tenentur, & etiam in alijs, exceptis ad summum sex casibus, quos nuper scripsimus in miscellaneis de orat. in miscellan. 38. & qui prælegit die festo, illis horis, aut tandiu, vt probabiliter credat auditores ob id omissuros missam. & qui facit seruari festum non seruandum, cum damno notabili auditorij non consentientis, argum. cap. fin. de iniur. & l. 1. ff. de furt. Dixi, non consentientis: alias enim secus, cap. scienti. de reg. iur. lib. 6.

58 Sexto peccat mortaliter, qui habens stipendium publicum, vel beneficium in id

Digitized by Google

in id ei collatum, exigit aliquid ab auditoribus, argum. cap. pœnale. 14. q. 5. Dixi, habens. alias enim etiam a pauperibus non egentibus extreme, exigere potest. l. 2. §. fin. ff. de orig. iur. iuxta prædicta supra eodem nu. 29. & cap. præced. num. 3. & 4. quidquid dicant Host. Raym. & alij ibi citati. & qui canonicatum, aut præbendam, aut aliud beneficium cum pacto docēdi in scholis suscipit, & est simoniacus, per dicta cap. 23. num. 100. Dixi, cum pacto, quia secus si cum onere tali beneficio vacanti imposito, cap. significatum. de præb. & notat. in cap. 1. vt Eccles. benef.

Septimo peccat mortaliter, qui scholasticum crudeliter castigat: quia solum leuis castigatio est ei permissa, cap. presbyterum. de homi. & l. præceptoris. ff. ad l. Aquil. & si castigatus est clericus, est excommunicatus; nisi excusetur per infra dicenda cap. 27. a num. 80. & seq. & qui simpliciores contemnit, S. Anto. d. §. 10. quod videtur restringendum ad contemptum, per quem notabile damnum honoris, aut bonorum illis ex iustitia legali debitorum infertur, per dicta supra cap. 23.

Qua quidem in re Concil. Trid. sess. 5. cap. 1. de refor. statuit, primo, quod habens beneficium, cui est annexum onus prælegendi sacram scripturam, cogatur prælegere per se, si est idoneus, alioqui per alium eligendum a nominatis ibi: & quod posthac non conferatur, nisi idoneo ad per se id faciendum.

Secundo, quod in omnibus Ecclesijs Cathedralibus, & collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, in monasterijs quoque monachorum, & conuentibus mendicantium sacræ scripturæ lectio habeatur: in Ecclesijs vero tenuioris prouentus sit saltem magister, qui gratis grammaticam doceat.

Tertio, quod docentes sacram Theologiam, dum publice in scholis docuerit, & in scholis eam discentes priuilegijs omnibus de quinquennali perceptione fructuum in absentia a iure communi concessis gaudeant. Quod ipsum dicendum est de discente, aut prælegente canones, vt probat Feli. in cap. fin. de magist. cuius rationi hanc vnam addo, quod nulli scientiæ capessendę tanto tēpore est opus, ac canonicę: vt enim quis perfectus canonista, euadat; opus est, vt canonicę prudentiæ non mediocrem legum, & Theologiæ adiūgat eruditionem. Rara itaque auis est perfectus canonista, etsi vtrique foro perneccssarius: vt qui multo tempore prædictas tres disciplinas professus esse debeat, argum. cap. ponderet. 50. dist.

Quarto, quod nemo ad huiusmodi lectionis officium admittatur, qui non prius ab Epis. loci de vita, moribus, & scientia examinatus, & approbatus fuerit

De peccatis Scholasticorum.

59 *Scholasticus, vt mortaliter peccat ob finem mortalem studens, non seruans præcepta studij discens vetita, auocans auditores concurrenti, negligenter studens, male insumens viaticum, non soluens salarium, arrogans sibi gradum, quem non habet.*

59 Dicēdū, q̄ peccat mortaliter primo scholasticus, qui ob finē mortalē studet, arg. cap. cū minister. 23. quæst. 5. cum ei nuper a nobis adnot. Et qui statut

statuta præcepta academiæ iusta, & ad mortale obligantia, non seruat, iuxta mentem S. Anto. in d. §. 11. nisi iusta de causa id fecerit, quam quo ad mortalis excusationem, in proposito putamus esse illam, quę pro tali communiter in academia habetur, argum. eorum, quę de causa non ieiunandi diximus, supra cap. 21. num. 16.

Secundo peccat, qui suffragatur, aut curat alium suffragari alicui indigno, vt fiat prælector, rector, beneficiarius: immo & si sit dignus, si tamen competitor esset dignior, præsertim si iurauit suffragari digniori, iuxta proxime dicta in simili.

Tertio peccat, qui scientias vetitas, aut superstitiosas discit argu. cap. non magnopere. & cap. super specula. ne cler. vel monach. & qui alicui lectori adimit scholasticos, aut adijcit, vt proxime de doctoribus dictum est. & qui in studendo notabiliter negligens fuit, iuxta mentem S. Anton. in d. §. 11. & aliorum. quod restringendum videtur ad eum, qui impensis alienis, vel redituum suorum Ecclesiasticorum, & non proprijs studet, per supradicta de prodigalitate cap. 23. num. 70. & multo magis, si prædicta bona incompotationibus, venereis, vel lusibus, & id genus alijs impendit: quin fratribus partem sibi a patre datam restituere tenetur, iuxta communem, quam bene las. defendit, in auth. quod locum. col. 2. C. de collat.

Quarto peccat, qui contra veritatem, quam scit, altercatur modo prædicto supra cap. 23. num. 34. & qui stipendium debitum præceptori, cum possit, non soluit, argum. cap. sæpe. de restit. spoliat. & tradit S. Anton. vbi supra. aut qui dicit habere se gradum, quo caret l. reddatur. C. de profess. & med. libro 10.

De peccatis Medici, & Chirurgi.

60 *Medicus, & Chirurgus vt mortaliter ob ignorantiam peccant.*
60 *Medicus non curans secũdum præcepta. & negligens visitare, vel studere.*
60 *Medicus prębens medicinam dubiam, & deserens ægrotum, vt peccat.*
61 *Medicus abscindens membrum, minuens sanguine, & non admonens confessione.*
61 *Medicus medicinas non eligens, aut curationem differens, vt peccat.*
62 *Medicus consulens, vel concedens animæ noxia pro salute corporis.*
63 *Medicus non admonens mortem vicinam, & tali casu nimium stipendium petens.*
64 *Medicus nimias medicinas ordinans, pauperi non medens, vel diuiti nolęti soluere.*
64 *Medicus detrahens alijs medicis, vt peccat.*

60 DIcendum, quod peccat primo medicus, vel chirurgus, qui absque sufficienti scientia medicatur, etiam si sit laurea donatus. & qui artem satis callet; sed eius præcepta non sequitur. & qui notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare, cap. tua. de homic. & ibi Innoc. & omnes: quamuis ęgrotus sanetur, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 7. cap. 2. §. 1. cum obligatione restituendi, iuxta mentem Panorm. & omnium in d. cap. tua. & qui adhibet medicamenta morbo, antequam eum cognoscat, Caiet. in sum. verbo medicus. licet qui per diuturnam experientiam didicit curare aliquos morbos, puta scabiẽ, pssium fracturam, nubeculam ocularem, fistulas, dolorem dentium, & molarium

Digitized by Google

larium, aurium, & aliorum similium possit licite curare: quamuis regulas medicinæ ignoret, modo absque aliquo incantamento, aut fascino id faciat l. 1. §. medicus. ff. de var. & extraord. & modo superueniente febri infirmo medicū adhibeat peritum: & modo ne quid, quod ignoret, intentet, arg. cap. non est sine culpa. de regu. iur. lib. 6.

Secundo peccat, qui dubitans de aliquo medicamento, an esset notabiliter noxium, an non, præbuit illud vt experiretur, aut lucraretur, aut non haberetur ignarus, &c. Anton. But. in d. cap. tua nos. num. 14. & magis, qui præbet rem quam scit notabiliter nociuam: etiam si ob misericordiā, aut vt ęgroto placeret, præbeat, Panor. in d. cap. tua. & qui ęgrotum derelinquit, an-
61 tequam debeat, ob quod mors, aut prolongatio morbi euenit, cum obligatione restituendi damnum. Asten. lib. 6. tit. 14. art. 8. quæst. 14. & qui cum membrum aliquod necessario est abscindendum, non quærit quem credebat bene abscissurum: aut dubitans de necessitate abscindēdi, iussit abscindi. & qui nesciens minuere sanguine, vel abscindere membrum, alterum eorum, vel vtrunque facit, idem in cap. tua. nu. 20. & Asten. vbi supra. & qui sciens pharmacopolam medicamentis corruptis vsurum, non eligit incorrupta. Innoc. in d. cap. tua. & qui quo plus stipēdij accipiat, morbi curam differt, Ant. vbi sup.

Tertio peccat, qui non persuadet infirmo confessionem, antequam medicinam ei applicet cap. cum infirmitas. de pænit. & remiss. cui non est locus, quando manifestum est morbum non esse periculosum, iuxta Angel. ver. medicus. §. 6. & Rosel. ibidem §. 3. quidquid dicat Silu. verb. medicus. quæst. 3. nec etiam, quando credit esse periculosum, & lethiferum, si iuxta consuetudinem bonorum, & honoratorum medicorum monet eius parochum, aut qui eius curam gerunt, vt illi Sacramenta præbeant, & ipsi omittunt dicere id per se: non quia nolunt id facere; sed quia putant id infirmo nociturū, iuxta Caiet. verb. medicus. nam vt ipse ait, & nos in d. cap. cum infirmitas. illa constitutio hoc modo recepta est, & obseruata: & quamuis infirmus confiteri nolit, non ideo a medico relinquendus est, iuxta omnes. & qui propter sa-
62 lutem corporalem, cōtra salutem animæ consulit, vt illicite coeat, aut se inebriet, aut abortiat, d. cap. cum infirmitas. etiam si per ignorantiam id consulat: immo, & si non consulat, sed dicit, ego non tibi cunsulo, sed si tale quid faceres, sanareris, Ioan. And. d. cap. cum infirmitas.

Quarto peccat, qui prægnanti præbet aliquid, quo abortiat, etiam si præbeat, vt eam a morte seruet; si credit, vel dubitat fœtum esse animatum, Ioan. de Neap. in 10. quodlib. probatus a S. Anto. 3. par. tit. 7. cap. 2. §. 2. & a Silue. verbo medicus. quæst. 4. & communiter. sed si probabiliter credit, nō esse anima rationali animatum, in quo inuestigando debet diligentiam maximā adhibere, licite poterit illud præbere, quo vitam matris seruet, cum non sit culpa mortis alienæ nec corporalis, nec spiritualis iuxta eosdem.

Quinto peccat, qui sine iusta causa concedit debilibus facultatem frangendi ieiunium, aut vescendi carnibus diebus vetitis, & qui affirmat ieiunia precepta corpora destruere &c. argum. cap. fin. de iniur. & cap. cōsilium. de obseru. ieiu. cum obligatione contrarium persuadendi, si potest: quamuis infirmus vtens facultate, quam putat sibi iuste datam, non peccat, secūdum S. Ant.

vbi

Digitized by Google

vbi supra §. 1. & qui credens infirmum morituru, & quod eius admonitio est multum illi profutura, ad exuendum peccatum mortale, & ad testandum, quo rixæ grandes inter hæredes impediantur, & neque per se, nec per alium admonet, vt peccatum exuat, & testetur, Ioan. Neap. quodlibet. 11. & B. Anto. vbi supra §. 7. Dixi, credens: quia secus si iuste putat suam admonitionem parum profuturam: quia credit eum in bono esse statu, & de suis bonis testatum fuisse secundum eosdem, vbi supra.

Sexto peccat, qui petit stipendium notabiliter nimium publico carens: aut accipit mediocre habens publicum, cum pacto nihil præter id accipiendi plus quam præscriptum, etiam vltro sibi datum, cum obligatione restituendi; nisi per alia obsequia, & visitationes tempore valetudinis id compenset §. Anto. vbi supra §. 3. probatus ab Ang. verb. medicus. §. 6. Siluest. eod. quæst. 5. & qui exigit stipendium quod ægrotus propter mortis metum promittit, si aliunde habet vitæ necessaria, l. medicus. ff. de var. & extra. cogn. & qui facit, vt
64 infirmus plura, quam opus est, medicamenta emat, ob conventionem inter eum, & pharmacopolam, vel aliam causam iniustam, cum obligatione restituendi, Astensis libro 6. tit. 4.

Septimo peccat, qui non vult gratis mederi pauperi ægroto, iuxta glos. celebrem, & recept. in sum. 83. dist. & S. Anto. vbi supra, & alios, verb. medicus. quod nostra sententia restringendum est ad eum, qui credit illum probabiliter morituru, nisi ei medeatur, & non est alius, qui id faciat, nec qui soluat salarium, & non vult mederi salario credito: nam neque constituto in extrema necessitate tenetur quis subuenire gratis; modo eum eximat ab ea mutuando, commodando, vel operas credendo per supradicta cap. 17. nu. 118, & cap. præced. num. 17. & supra eodem cap. nu. 29. & qui non vult mederi diuiti soluere nolenti, iuxta eandem glos. in §. 1. 83. dist. & cap. pasce. 86. dist. quod intelligendum est de eo, qui vellet quidem ab eo curari; sed ob auaritiam non quærit medicum existens in magna eius necessitate; & si medeatur illi, post eius mortem, vel curationem exigere potest suum stipendium, iuxta prædictam glos. & mentem omnium. & qui detrahit alijs medicis idoneis, ne ad curationes se omisso, accersantur, per d. cap. 18.

De peccatis exequutoris testamenti, tutoris, curatoris, & hospitalarij.

65 *Exequutor testamenti, vt peccat mortaliter non soluens legata, & debita.*
65 *Viduus, aut vidua, cui aliquid relinquitur quo ad caste vixerit.*
65 *Exequutor testamenti nimis tardans vt peccat. & qui excommunicatus.*
66 *Rem pupilli non seruans, eius pecuniam lucro iniusto deputans, vt peccat.*
67 *Vxor transiens ad secunda vota peccat tutela fungens.*
67 *Hospitalarius vt mortaliter peccat.*

65 DE ijs dicendum, quod peccat primo exequutor, qui non soluit debita, aut legata præsertim pia defuncti, qui reliquit bona ad vtraque sufficientia. & qui, vt soluat legata, non soluit debita, credens bona non sufficere vtrisque soluendis, argum. l. scimus. §. & si præfatam. adiuncta glos. C. de iu. delib.

Digitized by Google

de lib.l.1.§.pen. ff. ad trebell.S.Anto.3.par.tit.10.cap.3.§.11. debita autem sunt etiam vota realia defuncti per supradicta cap. 12. num. 56.&57.

Secundo, quæ vidua, cui maritus reliquit vsumfructum suorum bonorum quo ad caste viueret, stuprum committit: & perinde bonis vtitur, ac si id non committeret, cum obligatione restituendi, iuxta Caiet. in sum. verb. pœna. & ea quæ diximus in cap. 23. num. 62. secus tamen, nostro iudicio, si vsumfructum reliquit quo ad nuberet. & idem eadem ratione videtur de marito, qui relinquitur ab vxore vsufructuarius.

Tertio, qui soluit quidem, sed post moram notabilem, arg. cap. nos quidem cap. tua. & cap. Ioannes. de testam. & est excommunicatus, si qua constitutio synodalis excommunicans non exequentem intra certum tempus eum comprehendat, argum. cap. præterea. 2. de appell.

66 Quarto peccat, qui tutor, aut curator non conseruat, nec defendit bona sui pupilli, vel minoris: & qui sine vtilitate, vel necessitate alienat: & qui est in culpa vt actionem, vel aliud ius perdat: & qui non vendit res mobiles, quæ obseruatæ nullam vtilitatem pariant, & pretium nō conuertit in bona immobilia, quæ vtilitatem parerent, si inuenitur emptor, cum obligatione damna restituendi. l. tutor qui repertorium. §. 1. 2. & 3. ff. de administ. tut. Bart. ibi, & alij. Tutor autem dicitur, qui præficitur pupillo, hoc est minori 12. annorum, si est fœmina, aut 14. si est masculus ad protegendum personam, & bona eius, iustit. de tute. §. 1. curator vero, qui maiori 12. vel 14. & minori 25. præficitur, aut furioso, aut prodigo administrādis eius bonis, Instit. de curat. in princ. & vterque iurat, se officio suo recte vsurum, gloss. celeb. clem. quia contingit. §. vt autem de relig. domib. quę gloss. omnia hæc ponit, post. Specul. tit. de tuto. & tit. de curat. & ante Pan. or. in cap. ex parte. de appellat.

Quinto, qui tutor notabiliter est negligens in pupillo bonis moribus imbuendo, & a vitijs, & peccatis seruando, argum. cap. 1. 12. quæst. 2. & cap. duo ista. 23. quæst. 4.

Sexto, qui dedit ad lucrum pupilli, vel minoris pecuniam salua sorte; nisi per tres contractus, de quibus supra cap. 17. num. 112. & tenetur restituere, si pupillus, vel minor non restituat: sed potest secreto de rebus eius accipere, quod huic rei satisfaciat; siue eorum administrationem habeat, siue non, seruatis supradictis in d. cap. 17. num. 112. cum seq.

67 Septimo peccat mulier, quæ officio tutelæ fungitur post secundas nuptias, l. fin. C. quando mul. offic. tutel. fung. potest. vel post stuprum commissum per eandem legem, quam in hoc ponderat Salic. & gloss. memo. authen. Sacramēta. eodem titulo.

Octauo hospitalarius, qui reditus hospitalis non insumit in ea, in quę sunt destinati. & qui finit eos perdi: aut in alia dispendit, clem. quia contingit. de relig. domib. ex mente S. Anto. 3. par. tit. 11. cap. 1. §. 1. & qui nimis tarde recuperat bona eius alienata, cap. quicunque. 12. quæst. 2. & qui adeo negligit reficere ædificia, quod ob id cadant, cum obligatione restituendi, gloss. d. clem. quia contingit.

Porro Concil. Trid. sess. 25. cap. 8. de reformat. commendata plurimū clericis hospitalitate statuit, quod hospitalarij hospitaliū oncra cōpleant; quæ si

Digitized by Google

commode non possint, fructus illorum in alium pium vsum conuertant; prout ordinario cum duobus peritioribus de capitulo videbitur. & quod omnes hospitalarij, etiam si sint laici, non tamen regularibus subiecti, vbi viget regularis obseruatia ad prædicta ab Episcopis compelli possunt: & præterea in foro conscientiæ teneantur ad restitutionem fructuum, quos contra hospitalium institutionem perceperint, nulla eis remissione profutura. & quod administratio huiusmodi vni, & eidem personæ vltra triennium non committatur, non obstantibus etiam priuilegijs, & immemorabili consuetudine. &c.

De peccatis Clericorum quoad ordines.

68 ORdinando prima tonsura hæc sunt necessaria, & hæc minoribus sacris.
68 Ordinando cui Capit. vel alius sede vacante non potest dare licentiam.
68 Ordinandi facultas Papæ, quæ legitima, & qualiter intelligenda.
68 Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis facienda.
68 Missa pro noua nil detur, nec merces pro alijs. ignotus non missæt: nec quis extra sacrum.
69 Dispensat quis ad ordines, & cum male ordinato.
69 Ordinem sumens vt peccat, si est indignus, si per simoniam, si ab Episcopo excõmunicato. si existẽs illegitimus, etiam occultus, n. 70. si extra tẽpora legitima, si ante iustã ætatem, si sine iusta licentia, si furtim, aut per saltũ, n. 71. si non supplet supplenda, si eodem die multos ordines sumit, si deformis, si energumenus, epilenticus, aut insanus, excommunicatus, aut mortali infectus. 72.
73 Clericus, vt peccat Sacramenta in mortali ministrans, sacra tangens, aut post notorium peccatum, etiam acta pœnitentia missans. num. 74.
73 Ordinem, & eius vsum, quod peccatum notorium impedit.
73 Notorium quid dicitur.
74 Dispensat Papa aliter quam inferior, etiam in quo vterque potest.
75 Interdictus ingressu Ecclesiæ, rebaptizans, chrismate veteri vngens, post cibum celebrans, non confessus, concubinarius notorius. num. 76.
77 Dispensat vt Episcopus in irregularitate peccati notorij.
77 Concubinarius clericus, & fornicarius vagus, pares. non humãtur in sacro. & 78.
78 Missam concubinarij audire vt mortale, & cur melior boni quam mali. 79.
80 Concubinarius notorius quis euitandus.
81 Iacobus Sabellus Cardinalis multis nominibus suspiciendus.
81 Missam extra locum sacrum celebrandi facultas non datur, & vt peccat si celebrat intra illũ, 82. & vt si in Ecclesia interdicta, si super arã fractã, si ante preces matutinas 83. si sine alijs necessarijs etiã timore mortis. 84. si sine lumine, aut aqua, si in pane, & vino corruptis, si in omphacio, si noctu, si post meridiem. nu. 86. si pluries quam semel eodem die, nisi his septem casibus. si non bis, aut ter in anno, si effundit sanguinem, & si reliquias corporis post ablutionem sumit. 89. & 90.
84 Benedicat quis vestes sacras stola pro cingulo seruit.
87 Missæ triplici faciendæ die Natiuitatis, quis optimus modus.
87 Missam quotidie audiat Episcopus, nemo eam nisi semel in die faciat, nisi ijs septem casi-

Digitized by Google

casibus, nec in his vnquam ter nec semel die Paraſceues, & Sabbatho Sãcto. 88.
90 Miſſans ſic ſumat reliquias calicis, patenæ, & oris, & ſuppleat defectum vini. num. 91.
92 Miſſa cui, & quomodo applicanda, num. 111. non dicenda a ligato cenſuris. num. 93. nec coram interdictis. num. 94.
94 Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittens.
95 Interdicta non ſeruans, excommunicatos ſepeliens, abſoluens indebitè confeſſum, & non monens eum.
95 Vota male commutans, omittens, aut volens omittere horas canonicas, aut partem earum, male eas recitans, non attendens ad eas, & c. a nu. 97. & ſeqq. Hoſtias multas conſecrans. num. 91.
101 Author ob nullas occupationes, vel morbos, omiſit horas, niſi bis 70. annis, quibus recitat.
101 Horariæ preces ob quas cauſas iuſte omittuntur. & ſeqq.
105 Attentio ad horas ſufficiens triplex, & ſufficit virtualis. & ſeqq.
108 Horas, ad quas tenentur clerici ſacri, & ad quas minores.
109 Clericus vt peccat ducens vxorem, cohitans fœminæ, eam intuiſens, Monaſteria frequentans, habitum, & tonſuram non deferens, arma geſtans, ludens, mendicans, lanius, tabernarius, mercator, aut menſam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato vetantur, in quibus ſunt omnia officia ſecularia, cum arte medica. num. 110.
109 Concubinarij clerici pœnam innouat Concilium Triden. addens nouam.
111 Miſſæ trip'ex valor, quis cui applicandus, quid de vna dicta pro multis.
111 Miſſans pro duabus pitantijs non alendus ob miſſam.

68 DIcendum, quod peccat mortaliter primo, qui ſe facit ordine inſigniri contra canones Concil. Triden. quod in ſeſſ. 23. cap. 4. de refor. ſic ſtatuit, *Nemo initietur prima tonſura, qui confirmationis Sacramentum non ſuſcepit, & fidei rudimenta edoctus non fuerit; quique legere, & ſcribere neſciat; de quo probabilis coniectura non ſit eum non ſecularis iudicij fugiendi fraude: ſed vt Deo fideliter inſeruiat hoc vitæ genus elegiſſe.* Et cap. 5. ſic, *Ad minores promouendus ordines bonum a parocho, & magiſtro ſcholæ, in qua educatus eſt, teſtimonium habeat. Aſſumendus vero ad ſingulos maiores vno menſe ante ordinationem Epiſcopum adeat, qui parocho, aut alteri, cui magis expedire iudicauerit committat, vt nominibus, aut deſiderio volentium promoueri publice in Eccleſia propoſitis, de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & teſtimonium quamprimum ad ipſum Epiſcopum tranſmittat.* Et ſeſſ. 7. cap. 10. *Non licet Eccleſiarum Capitulis ſede vacante infra annum a die Vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimiſſorias concedere alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi occaſione arctatus non fuerit. Et capitulum contrauniens Eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto: ſic vero ordinatus, ſi in minoribus conſtitutus ſit priuilegio clericali non gaudeat. in maioribus vero, ab executione ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati ſit ipſo iure ſuſpenſus.* quod ipſum ſtatuitur ſeſſ. 23. capitulo 8. de refor. de impetrante dimiſſorias ab alio quam eo, qui loco Capituli ſuccedit in iurisdictionem Epiſcopalem. & ſeſſ. 7. cap. 11. ſic, *Facultates de promouendo a quocunque non ſuffragentur, niſi habentibus iuſta cauſam in litteris exprimendam, ob quam a proprijs Epiſcopis non ordinentur; & tunc non or-*

Digitized by Google

dinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel pro eo Pontificalia exercente idque præuio diligenti examine. Et sess. 23. cap. 8. sic, *Nemo ordinetur prætextu cuiusuis rescripti, aut priuilegij, nisi eius probitas, & mores ordinarij testimonio commendentur.* & cap. 11. *Ordines minores per temporum interstitia conferantur: nisi Episcopo aliud expedire videbitur, idque latinam linguam callentibus. ordinandi vero, non nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros promoueantur; nisi necessitas, aut Ecclesiæ vtilitas iudicio Episcopi aliud exigat* & cap. 12. sic, *nullus ad subdiaconatum ante 22. ad diaconatum ante 23. ad presbyterium ante 25. ætatis annum promoueatur. & quod nulli etiam regulares, nisi præuio Episcopi examine, ordinentur.* & nota, quod huic non obstat bulla Pij V. quæ hoc onus, & aliquot alia prædicti Concilij abstulit mendicantibus, ob reuocationem eius per S. D. N. Gregorium XIII. cuius tenor est qui ponitur sub fin. cap. 27. & mox, sic. *in minoribus constituti non promoueantur ad maiores, nisi bonum habentes testimonium in minoribus sint probati, & per annum in ijs sint versati, sperãtes se Deo adspice continere posse.* & mox sic, *Deceret eos, saltem diebus dominicis, & solennibus cum altari ministrarint, communicare.* & mox sic, *Duo sacri ordines, eodem die, etiam religioso non conferantur.* & cap. 14. *Assumendi ad presbyterium in minoribus probati sint, ac bonum habeant testimonium, & anno integro diaconatum exercuerint, populoque docendo, & administrandis Sacramentis necessaria scierint, á quibus castitatis, & vitæ bonæ exempla expectentur. & quod cum promotis per saltum, si non ministrauerint, Episcopus ex causa dispensare possit.* & cap. 16. sic, *Nullus ordinetur, qui non ascribatur illi Ecclesiæ, aut loco pio, pro cuius necessitate, vel vtilitate ordinatur. & si eum locum Episcopo inconsulto deserat, ei sacrorum vsus interdicatur. & nullus clericus peregrinus, sine commendatitijs ordinarij sui litteris, ad diuina officia admittatur.* & cap. 17. sic, *Episcopi in Ecclesiis id ferre valentibus assignari stipendia minores ordines exercẽtibus procurent. & quod nulli exerceant officia minorum ordinum, quibus carent, vt in ijs constituti se in illis exerceant.* & sess. 22. Decret. de obser. & euit. in celeb. miss. sic, *vt Episcopi omnino prohibeant, ne quid pro missis nouis celebrandis detur, & importunas, ac illiberales elcemosynarum exactiones. & ne cui vago, & ignoto sacerdoti missas celebrare liceat. & nemo publice, ac notorie criminosus sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittatur. & ne sanctũ hoc sacrificium extra Ecclesiam, ac ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria a secularibus, aut regularibus quibuscunque peragatur.*

Secundo peccat mortaliter, qui suscipit aliquem ordinem etiam minorem per simoniam propriam realem ante ordinationem commissam, quamuis occultam, quæ est causa ordinationis: & est excõmunicatus extrauag. 2. de simo. de qua inf. cap. 27. n. 106. ẽt si cõmittatur dãdo tertio, & nõ ordinatori secundũ Inn. in cap. tãta. de simo. nu. 2. Dixi, ante ordinationẽ: quia datio post eã, nõ efficit simo. arg. gl. cap. emẽdari. 1. q. 1. vel certe nõ talẽ, quæ excõmunicet. Dixi, propriã: quia si alius dat, aut promittit aliquid episcopo, aut alteri, vt eũ ordinet ipso inscio, vel scio, sed cõtradicẽte nõ peccat: & accipit, nõ solũ characterẽ, sed ẽt eius exequutionẽ, iuxta Bellã. quẽ sequitur Card. Alex. in ca. statuimus. & d. cap. si quis. 1. q. 1. quidquid gloss. ca. si quis. & alij dicãt maxime post extra. ad euitãda Mart. V. de qua inf. cap. 27. nu. 35. nec postea solueñ. illud, q se inscio datũ fuit, suspẽsionẽ, aut excõmu. icurrit, secũdũ Sil. verb. simo. q. 8. §. 5.

nec

Digitized by Google

nec peccat, saltē in foro cōscientiæ, quidquid ille sentiat; si nō habet ratā, neq; gratā illā dationem: quia nulla id lex vetat, quo ad illud forū. Dixi, quæ est causa ordinationis: alias enim contra, per dicenda infra num. 113. & dicta supra cap. 23. num. 100.

69 Tertio peccat mortaliter, qui scienter ab Episcopo excommunicato denūciato ordinatur, immo & postea vtens ordine illo absque dispensatione Papę: quia licet characterem accipiat, non tamen illius exequutionem, quo ad quā solus Papa dispensat. cap. si quis a simoniacis. 1. q. 1.

Quarto, qui non existens legitimus sine dispensatione ordinatur cap. 1. de fil. presbyt. cap. 2. eod. ti. lib. 6. Ad minores autem episcopus dispensat. cap. 2. eod. tit. lib. 6. Ad sacros vero ordines solus Papa, & cum intrante religionē ius commune ad omnes ordines etiam sacros dispensat, d. cap. 1. de fil. presb. lib. 6. Et nil refert quo ad forum cōscientiæ, an illegitimitas (vt ita dicam) sit secreta, vel publica; quidquid aliqui existimauerint absque textu, & iusta ratione. Idem de qualibet alia irregularitate, quo ad peccatum, licet non quo ad dispensationem, de qua cum alijs pertinentibus ad irregularitatem, infra cap. 27. nu. 191. vsque ad 250. dicimus.

70 Quinto peccat mortaliter, qui ordinatur ordine sacro extra tempora a iure statuta, aut ante legitimam ætatem, aut absque litteris dimissorijs; & est ipso iure suspensus: & si ordine illo vtitur fit irregularis, in quo solus Papa dispensat per extrauag. Pij II. cum ex sacrorum. quæ nuper fuit impressa, de qua meminit Villadie. de irregul. col. 9. & Rebuf. 2. par. suæ prax. benef. tit. de clerico ad sacros ord. male prom. glos. 4. quam nos declaramus in repet. cap. accepta. oppos. 8. nu. 34. de rest. spol. Dixi, Ordine sacro: quia licet sic minores capiendo peccet; non tamen est ipso iure suspensus: quia iuxta commune ius defectu ætatis suspensio ipsō facto non incurritur, cap. vel non est compos. de tempor. ordina. Per quod omnes, qui prædictam extrauag. non nouerant, contrarium dixe runt, putantes non suspendi quem ipso iure; propterea quod ante legitimam ætatem ordinem sacrum etiam presbyterij suscipiat, in quibus sunt S. Ant. 3. par. tit. 14. cap. 16. & Maior in 4. dist. 24. quæst. 5. nec videtur prodesse in hoc fratribus obseruantiæ suum priuilegium, per supradicta num. 68.

Sexto peccat mortaliter, qui furtim contra prohibitionem ordinantis ordinatur: & si prohibitio fiat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, est excommunicatus, & irregularis, in quo solus Papa dispensat, cap. innotuit. de eo, qui furt. ordi. suscept.

71 Septimo peccat mortaliter, qui scienter per saltum, idest, minore ordine, omisso maiore, ordinatur; & est suspensus. Super facultate autem dispensandi super hoc sequuti fuimus hic opinionem Hostien. in summa de cler. per sal. prom. §. 4. quam videtur etiam elegisse Concil. Trid. relatum supra num. 68. scilicet, quod Episcopus potest dispensare antequam ministret. quod tamen est intelligendum, modo antequam vtatur dispensatione, omissum ordinem suscipiat, quod nos hic post Host. addidimus per cap. vlt. de cler. non ordin. minist.

Octauo peccat mortaliter, qui ordinatur omisso aliquo necessario necessi-

Digitized by Google

tate præcepti: licet non de necessitate sacramenti,& non suppleto defectu, eo vtitur:non tamen fit irregularis, Silu.verb.irregularitas.q. 12. Et qui eodem die duos ordines sacros suscipit,non solum peccat; sed est etiam a posteriore suspensus,in quo solus Papa dispensat,cap.litteras. cap.dilectus.adiuncta glo. de tempor. ordin. & d. cap.innotuit. immo & irregularis, vt exprimitur infra cap.27.num. 241. vbi additur ratio quare hic ponitur suspensus. Et qui eodem die ordines minores & subdiaconatum suscipit, cap.2. de eo, qui furt. ordin. & magis qui duos ordines sacros eodem die suscipit, etiam si sit religiosus,per prædictum Concil.supra num. 68. relatum : non tamen, qui quatuor minores eodem die suscipit, secundum glos. cap. de eod.de tempor. ordin. & cap. 2. de eo, qui furt. ordin. quod etiam post Concilium prædictum procedere potest in eo, cum quo Episcopus dispensaret, vt non seruatis temporum interstitijs posset accipere.Quin videtur, quod posset accipere illos, & subdiaconatum eodem die, vbi est talis consuetudo, quæ valet, secundum S.Anton. 3.par.tit. 14.cap. 16. §.16. Concilium enim eiusmodi consuetudinem non tollit.

72 Nono peccat mortaliter, qui ordinatur habens faciem, vel manus notabiliter deformes: vt si oculo caret,vel habet nasum & digitos abscissos,vel compactos, vel superfluos, cap.si euangelia.55.dist.non tamen fit irregularis:licet promotus celebret, Pan.in cap.si celebrat. de cler excomm.minist. Et idem de eo qui postquam semel a dæmone obsessus, aut morbo caduco in terram elisus,ordinatur.cap.maritum.& cap.seq.33.dist.adiuncta gloss.Et qui antequã in hos morbos incideret,ordinatus, postea frequenter eis correptus,celebrat, iuxta glos.& communem ibidem.

Admoneo te,pie lector,quod in Manuali Hispano nihil dixi de verso in insaniam,vel furorem;licet prædictum cap.maritum. etiam de illo agat: ne injicerem scrupulos ijs, qui ante, vel post ordinationem alienantur a mente per ebrietatẽ, frenesim,lethargiam,aut alium morbum, quibus adimendis nõ occurrebat tunc ratio sufficiens; quæ postea in casu cuiusdã nobilissimi viri occurrit,videlicet illud cap. restringendum esse ad eos solos, qui alienãtur mẽte directe, & immediate per inordinationem organi sensuum; non autem, qui mediate,& indirecte vi morbi, vulneris,iræ, vel alicuius passionis brevis.Quæ declaratio multis viris eruditissimis Illustrissimi ordinis Dominicani placuit.

Decimo peccat mortaliter, qui excommunicatus ordines quamuis minores suscit,cap.si celebrat.de cler excom.minist.& fit irregularis,si excommunicatio erat maior:cum quo solus Papa dispensat,Pan.& commun. in cap. *cum* illorum.de sent.excommun.nec Silvest.verb.dispensatio. q.10.§. 10. contrarium sentit: quamuis nonnullis ita visum est.Et qui in peccato mortali existẽs ordines suscipit,aut aliquod sacramentum ministrat,cap.illud.95.dist.Rich. in 4.dist.24.ar.4.q.1.& etiam si res sacras tangit, vt aliquid aliud tanquã minister Ecclesiæ facit suo officio fungens,iuxta mentẽ S.Tho.in 4.dist.5.& 24& 3.par.q.64.ar.6.& Silu. verb. ordo. 4.q.2. sed non, si eas tangit,ita vt laicus posset,vt si tempore necessitatis baptizat,è terra sacramentum leuat, aut epistolam sine manipulo cantat,iuxta S.Thom.3. par.q.64. art.6. per Silu.verb. baptismus.3.q.4.bene defensum.

Vndecimo

Digitized by Google

73 Vndecimo peccat mortaliter, qui notatus aliquo peccato notorio depositione digno suscipit ordines ante dispensationem, etiam post actam pœnitentiam. cap. fin. de tempo.ord. Dixi, Notorium: quia ad hunc effectum, non sufficit esse famosum, nec testibus probabile. Notorium autem dicitur quo ad hoc, quod est confessum a parte in iudicio; vel super quo est lata sententia, quę transiuit in rem iudicatam: aut est adeo manifestum, vt nulla tergiuersatione celari possit: vt est peccatum eius, qui tam publicam habet concubinā, ac maritus habet vxorem, & publice filios alit, cap. vestra. de cohabit. cler. & mul. & cap. fin. de tempo. ordi. & etiam illud, q̄ scit euidenter maior pars populi vicinorum, aut collegij; modo in eo saltem sint decem. Itaque sciētia pauciorum quam sex non facit rem notoriam, neque sex, quando illi nō sunt maior pars illius congregationis, cuius respectu illud dicitur notorium, quidquid dicat Siluest. verb. notorium. quæst. 4. §. 4. & alij per ipsum notati contra communem Anton. in d. cap. vestra. num. 31. quem Pan. ibidem num. 16. & communis ibi, & in alijs locis sequuntur.

Neque obstat id, quo nititur Siluest. scilicet, quod ex hoc sequeretur, nihil posse dici notorium in magna aliqua ciuitate, cum fere nihil agatur, quod maior pars videat. Tum quia multa fiunt tota ciuitate euidenter vidente, vt obseruatio festi, tormentorum explosio in ouatione publica, & id genus alia. Tum quia multa sunt in magna vrbe, quæ licet non sint ei toti notoria: sunt tamen talia regioni, viciniæ, aut collegio. quod satis est, vt aliquid notorium dicatur. Dixi, Depositione digno: quia ex alijs hic effectus non oritur, iuxta Card. in d. cap. fin. per exēpla illius text. quæ sunt adulterium, periurium, homicidium, & falsum testimonium. Dixi etiam, Post factam pœnitentiam: quia ad excusandum a peccato non sufficit illa sine dispensatione.

74 Sed dubium est, An episcopus, qui cum eo potest dispensare, censeatur ipso facto ordinando eum, dispensare. Ad quod respondet Siluest. verb. irregularitas. quæst. 28. affirmatiue, si talis est eius intentio: licet nullis verbis vtatur. Et idē de prælato, qui suum subditum ad suscipiendos ordines mittit. Quod quamuis fortassis locum habeat in foro conscientiæ interiori, non tamen in exteriori: cum iuxta communem, & veram opinionem, quę concilians Inno. in cap. veniens. de fil. presbyt. sibi ipsi in cap. diuersis fallacijs. de cleric. coniug. tenet, quod inter Papam, & Episcopum hoc interest, quod Papa præbens aliquid ei, quem scit iure humano ad id inhabilem, ipso facto, sine dispensationis expressione censetur habilem facere; non autem Episcopus. Cuius diuersitatis ratio est, quod Episcopus non potest absque causa dispensare; Papa vero sic, vt copiose scripsimus multos referendo in cap. si quando. de rescrip. exceptio 10. num. 3. & in comment. cap. non liceat. 12. quæst. 1. §. 3. Nunc autem addimus ex prædicta ratione sequi, limitandum esse, quod dictum est de Episcopo; vt procedat quando dispensat circa ius commune: non autē quando id facit circa suam constitutionem synodalem; cum dispensatio eius circa eam sine causa facta, valeat..

75 Duodecimo peccat mortaliter, qui interdictus ingressu ecclesię diuinis officijs interest: & si celebrat est irregularis, cap. is cui. de sent. excō. lib. 6. cū annot. per Domi. ibi: sed nec est irregularis, nec peccat celebrādo extra Ecclesiā

Digitized by Google

ſecundum gloſſ.2.d.cap.is cui.nec intrans etiam peccādi cauſa tempore, quo diuina officia non peraguntur,iuxta Archid.& communem in d.cap.is cui.

Decimotertio peccat mortaliter, qui baptizat, quem certo ſcit eſſe baptizatū:& eſt irregularis,vt declaratur infra cap. 27.nu.246.Et qui in baptiſmate vngit chriſmate veteri eum, qui erat extra mortis periculum, cap.ſi quis de oleo.de conſ.diſt.4. Et qui celebrat aduertens ſumpto aliquo cibo, vel potu poſt mediam noctem,cap.liquido.de conſ. diſt.. 2.etiam pro medicina,iuxta S.Tho.recep.3.par.q.80.ar.8. Dixi, Aduertens:quia ſecus ſi non aduerteret ante miſſaminchoatam:licet aduerteret poſt eam cœptam, etiam ante conſecrationem,& eam ſine ſcandalo non poſſet imperfectā relinquere,iuxta Ang. verb.euchariſtia.2.§.6.& Silueſt. 2. q. 7. dicentes idem eſſe de illo, qui poſt inchoatam miſſam meminit ſe ſuſpenſum, excommunicatū, vel irregularem eſſe,nec ob id nouam irregularitatem incurrit.

76 Decimoquarto peccat mortaliter, qui aduertens ante miſſam inchoatam, ſe eſſe in peccato mortali, eoque non prius confeſſo celebrat, per dicta ſupra cap.21.num.49. Dixi, Aduertens,&cæt.quia aduertens poſt inchoatam non debet a miſſa deſiſtere;etiam ſi abſque ſcandalo poſſet : debet tamen illud ante ſecretam confiteri, ſi ſine ſcandalo facere poteſt:ſin minus, contritus, miſſam perficiat,vt Silueſt.reſoluit in d. q.7.

Decimoquinto peccat mortaliter notorius cōcubinarius,aut fornicarius, qui ante pœnitentiam celebrat, & fit irregularis : quia eſt ſuſpenſus ipſo iure cap.præter.31.diſt. ſaltem donec pœnitentiam agat, cap. ſi qui ſunt. 81. diſt. & qui ſuſpenſus celebrat eſt irregularis,cap.1. de ſentent.& re iud.lib.6.Idem eſt de diaconis, & ſubdiaconis,cap. ſi quis. 81. diſt. & d.cap. præter. & etiam de initiatis ſolis minoribus ordinibus , ſi aliquem actum ſui ordinis proprij exerceant, iuxta Archid. in d. cap. præter. §. hæc de malis.& Card. Turrecr. in d. §. verum. in qua irregularitate ſolus Papa diſpenſat ſecundum eoſdem. Dixi,Notorius: quia non ſufficit ad has pœnas incurrendas,quod ſit infamatus, vel probari poſſit eſſe talis : quamuis mortaliter iuxta omnes peccet. Dixi, Ante actam pœnitentiam.: quia poſt actam celebrans, aut ſui ordinis
77 actum exercens; quamuis peccet mortaliter celebrando ſine diſpenſatione, cap.fin.de temp.ordin.vt alij peccatores notorijs peccatis depoſitione dignis notati : nouam tamen irregularitatem non incurrit, quam ante actam pœnitentiam celebrando incurreret, ſuper qua ſolus Papa diſpenſat, licet remaneat in antiqua, quam peccatum notorium inducit, ſuper qua Epiſcopus diſpenſare poteſt,vt expreſſius alijs reſoluit Ioan. Imol. in cap. 1.col.4.de iudic. Dixi, Concubinarius, aut fornicarius : quia quo ad effectum incurrendi ſuſpenſionem a ſacramentis , & excludendi ab officijs diuinis idem eſt de fornicario vago, qui cum multis ſe permiſcet, quod de eo, qui vnam concubinā habet, Silueſt.verb. concubinarius.q.1.

Eſt autem non mediocre dubium inter recentiores,An qui audiunt miſſam publici concubinarij mortaliter peccent. Ad quod reſolutorie dico tria. Primū q peccant illi,quorum auditio eſt cauſa, vt ille eam dicat,& ſine iuſta cauſa eam audiunt:quia mortale peccatum eſt prębere cauſam mortaliter peccādi,ſine iuſta cauſa,vt dictum eſt ſupra cap.præced.nu.14. Quo fit,vt prudētior

ſit potius

Digitized by Google

79 sit potius commendare missam sacerdoti bono, quam malo. Tum quia commendare illi est aliquale peccandi periculum: commendare autem huic, nullum. Tum quia licet quo ad essentialia missæ, scilicet continentiam realem corporis, & sanguinis Domini, & quo ad effectum operis operati pares sint missa boni sacerdotis, & mali, cap. intra. 1. q. 1. quo ad tamen preces, & effectum operis operantis, multo melior, & efficacior est missa boni, quam mali, secundum omnes, vt diximus in Enchirid. de orat. & hor. canonic. super cap. quando. de conse. dist. 1. cap. 19. nu. 50. & cap. 20. nu. 40.

Secundum, quod qui probabiliter ignorat legem prohibẽtem, ne quis missam concubinarij notorij, aut fornicarij audiat, non peccat: quia ignorantia
80 probabili iuris positiui excusatur, cap. 2. de consti. Neque confessarius tenetur ad docendum eam pœnitentem: immo imprudentiæ esset id facere, vt ait Gab. in 4. dist. 13. q. 1. dub. 4. & Ros. verb. clericus. 3. §. 2. quod nostra sententia intelligendum est, quando considerata qualitate pœnitentis, & clerici illa admonitio nihil prodesse crederetur.

Tertium, quod scientes, aut scire debentes prædictam legem, peccant mortaliter audiendo eam. Tum per cap. præter. cap. nullus. 32. distin. & cap. si qui sunt. cum multis alijs. 81. dist. & cap. vestra. de cohab. cleric. & alia multa. Tũ quia S. Tho. in quolib. 11. ar. 8. cum omnibus fere antiquis hoc tenet, & Card. Turrecrem. in multis locis, præsertim in dictis cap. præter. & cap. nullus. & si qui sunt. addens, se dignissimam sententiã in d. cap. præter. scilicet quod mortui in eiusmodi peccato non sunt in loco sacro sepeliendi. Quod notandum est contra eos, quibus morientibus candelam in manu tenendam tradunt cõcubinæ. Tum quia idem asserit Pan. cum communi, in d. cap. vestra. & alibi sæpe, & communis Theologorum in 4. distin. 9. quidquid dicat Gab. vbi sup. & Maio. in d. dist. 9. & Adria. in 4. de sacram. Eucharist. col. 3. cum alijs quibusdam. nam Concil. Trid. canones antiquos super hoc latos approbat, adijciẽdo pœnas grauiores, quam illi adiecerunt in cap. 14. de refor. sess. 25.

81 Decimosexto peccat mortaliter, qui sacrificat extra locum de consecr. dist. 1. cap. missarum. & quamuis ante Concil. Trid. de licentia episcopi, vt in Manuali Hispano diximus, celebrari poterat extra illum super ara sacra portatili alijs necessarijs interuenientibus. cap. concedimus. de consec. dist. 1. post illud tamen, non licet episcopis illud concedere per decretũ eius supra nu. 68. descriptum. Nec ipse Papa eam concedit, saltem non episcopis, etiam in vrbe morantibus, neque alijs quam Cardinalibus: licet nobis in singulare beneficiũ ea data sit, cuius concedendi pars magna fuit Illustrissimus, & Reuerẽdiss. Cardinalis Iacobus Sabellus S. D. N. Vicarius, generis Sabellorum antiquitate, reconditæ prudentiæ, & immotæ in recto constantiæ, alijsque nominibus Vrbi, & orbi gratissimus. Credimus autem, quod sicut de licentia d. cap. concedimus. poterat ante prædictum Concilium celebrari, propter necessitatem sine licentia episcopi: ita posset etiam hodie: quia non videtur quo ad hoc esse illi derogatum per concilium: & consequenter ei adhærendum, arg. l. præcipimus. C. de appel. Quod est notandum pro terris, in quibus frequentissimę supplicationes fiunt, ad aliqua parua eremitoria, præ quorũ foribus solet dici missa, vt ab oĩbus audiatur: & p primitijs seu primis missis sacerdotũ, ad quas

maxima

Digitized by Google

maxima multitudo, quam ecclesia capere non potest, solet conuenire. Multo minus autem posset dari licentia celebrandi in mari, vel flumine, vbi effusio sanguinis timeri posset, etiam vrgēte quauis necessitate, S. Anto. 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. per quod ipsum decretum videtur sublatum priuilegium Prædicatorum, & Minorum, in quouis loco honesto celebrandi, allegatum per Ange. verb. Missa §. 39. cuius in Manuali Hispano meminimus.

83 Decimoseptimo peccat mortaliter, qui in ecclesia interdicta celebrat, & fit irregularis. & qui in polluta sanguine vel semine; non tamen fit irregularis, cap. is qui. in princ. & §. 1. de sent. excom. lib. 6. Et qui scienter, aut per ignorantiam crassam celebrat super ara enormiter fracta, aut non consecrata, aut in consecrata, quæ hostiam & calicem, quo celebrat, non capit, cap. 1. cum et annot. de consecr. eccles. Dixi, Enormiter, per cap. quod in dubijs. eod. tit.

Decimooctauo peccat, qui ante recitatas horas matutinas celebrat: quia est contra consuetudinem generalem Ecclesiæ: nisi incidente aliqua repentina necessitate ad vitandum graue aliquod damnum, aut scandalum id faciat, Syl. verb. missa. quæst. 6. Ante tamen recitatam primam celebrari potest, nisi esset consuetudo, vel constitutio contraria; quæ & si esset, intelligenda foret, de missa maiore, & recitatione in choro, & non de alia, secundum Ang. vbi sup. §. 1. & Sylu. vbi sup.

Nec quidquam obest cibus, & potus sumptus post matutinas preces, recitatas ante mediam noctem: modo post eam nihil sumatur, iuxta Adria. in 4. de Euchar. col. 27. & alios, quos retulimus in cap. liquido. de consec. dist. 2.

84 Et qui sine omnibus vestibus sacris, aut sine corporalibus, aut sine libro, saltem continente canonem, scilicet, *Te igitur*. vsque ad communionem, celebrat, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 6. & Direct. lib. 1. tit. 7. §. 55. etiam si festum vrgeret, iuxta eundem ibidem: etiam si aliter mortem vitare nequeat, secundum Caietan. 1. 2. quæst. 96. art. 4. (quod nobis satis durum videtur) licet si celebrat, non fiat irregularis. Et potest loco singuli stolam longam adhibere, & loco stolæ manipulum longum, iuxta Palud. in 4. dist. 13. quæst. 2. col. 5. Quinetiam singulum non benedictum adhibere potest, iuxta Rich. in 4. dist. 13. quæst. 4. art. 3. & Scot. in 4. dist. 13. quæst. 2. quia cingulum, & calcei, secundum ipsos, benedici non solent. Contra quos facit, quod etiam pro eis benedictio in Pontificali nostro reperitur. Hæc autem benedictio ad episcopum spectat iure communi: priuilegio autem Papæ ministri, & prouinciales fratrum Minorū possunt benedicere corporalia: & ijdem, & custodes, & guardiani alia ornamenta pro suo ordine, & pro monialibus S. Claræ, & tertij ordinis, & non pro alijs compend. priuileg. verb. benedicere.

85 Decimonono peccat mortaliter, qui sine aqua aut lumine celebrat, cap. fi. de celeb. miss. Et qui consecrat in pane fermentato, aut corrupto; ita vt substantiam panis perdat, Richar. in 4. dist. 11. art. 2. quæst. 2. ad 1. & quæst. 5. Aut in omphacio, aut in vino adeo acido, aut adeo lymphato, vt substantiam vini amittat, & consecratio nulla est. Dixi, Substantiam amittat: alias secus, idem Richardus in 4. dist. 10. Et qui solum vinum sine aqua consecrat, licet valeat consecratio, cap. 1. & 2. cum gloss. Arch. Cardin. & commun. de consec. dist. 2. Et qui nocte ante lucem celebrat, iuxta omnes, excepto episcopo, secundum Palud.

Digitized by Google

Palud. in 4. dist. 13. quæst. 2. conclus. 2. art. 2. post gloss. cap. fin. de priuil. lib. 6. Quæ quamuis nulla ratione firma videatur niti (vt alias hic, & in cap. nocte sancta. de consecra. dist. 1. dixi) quia tamen vt audio, vsu recepta est, defendi posse videtur ob episcopi prærogatiuas, quas glo. prædicta refert, & quia etiã, vt nos vidimus Tholosæ ab hinc sexaginta circiter annos in Gallia Aquitanica, vbi omnes fere quotidie audiebant missam, quo operarij, filij, & famuli eam audirent, longe ante lucem incipiebãt fieri missę. Quod ipsum & in Gallia Belgica etiam nunc fieri audio. Quem vsum difficile puto relictum iri, etiã post receptum Conc. Trid. iubens horis tantum debitis celebrari: nam & de episcopi, aut alterius superioris licentia, propter necessitatem communicandi infirmum morti proximum, & defectum Eucharistiæ eam ante lucem dici posse, ait S. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. quem Ang. & Syl. & posteriores sequuntur: imo & nostra sententia in tali casu etiam sine licentia episcopi absentis, argum. cap. quod non est. de reg. iur.

Est etiam communiter illicitum celebrare post præteritam notabiliter horam sextam, secundum Io. And. in cap. 1. de celebr. miss. communiter receptũ: sed, nostro iudicio, minus bene. Tum quia nõ est textus, neque ratio, quæ prohibeat ieiuno, vbi sine scandalo potest facere eam ante nonam. Tum quia est oblatio, & sacrificium incruentum a sacerdote in persona Christi oblatum; & idem, quod ea hora ab ipsomet Christo fuit oblatum cruentum; quod quædã prima missa fuit, vt copiose probaui in cap. solent. de consec. dist. 1. & breuius in præfato Enchi. de orat. cap. 3. nu. 44. & cap. 21. nu. 31. & frequenter id feci, præsertim diebus festis: vt ego & mei iter facientes, & post meridiem peruenientes ad loca intenta, satisfaceremus præcepto. Cui consequens est, priuilegia de dicenda missa circa, vel post meridiem, continere ius commune, & tantum prodesse ad sedãdos animos scrupulosorum, qualia esse etiam alia multa diximus in d. cap. quando. cap. 3. num. 57. & cap. 19. nu. 84.

86 Nec videtur obstare prędictum decretum sess. 22. quatenus prohibet, ne sacerdotes alijs horis, quam debitis celebrent: quia id intelligendum est de horis ante lucem, vel post nonam, qua prædicta oblatio Christi consummata fuit: nam & in Quadragesima dici debet post nonam, quam constat esse post meridiem, & horam cœnandi in die ieiunij, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 147. art. 7. consequenter videntur sublata priuilegia Sixti IIII. Inn. V. & Leonis X. de dicenda missa ante horam legitimam, quorum tenores in Manuali Hispano hoc in loco relatos prætermitto.

Ad noue autem quæsitum de presbytero non potente finire missam cœptã, resp. primo, quod potest relinqui imperfecta, si non erat facta consecratio: quia cap. nihil. 16. quæst. 1. quod habet officium diuinum non debere relinqui imperfectum, intelligitur sine iusta in id causa, nam in cap. 27. nu. 34. dicetur missam cœptam relinquendam etiam superueniente excommunicato, qui nolit abesse.

Secundo, quod si facta sit consecratio, est perficienda per alium ieiunum, qui continuabit eam à loco, in quo alter reliquit d. cap. nihil. vel per non ieiunum, si deest ieiunus: quia maioris momenti est præceptum de missa post consecrationem per alium presbyterum perficienda, quod est diuinum, aut

diui-

Digitized by Google

diuino proximum cap.comperimus.& cap.relatum. de conſ. diſt. 2. quam de communicando ieiune, quod eſt humanum, cap.liquido. ead. diſt.

Tertio, quod quamuis nec prædictum cap. nihil. nec ei concordantia præcipiant, vt alius presbyter eiuſmodi caſui præſens teneatur illam perficere: arbitror tamen teneri; etiam ſi non eſſet ieiunus; debereque ſe veſtire ſacras veſtes,& concipere contritionem,& confiteri, ſi opus foret, & copia id faciendi adeſſet: tum ad euitandum ſcandalum, quod ex ea imperfecta oriri poſſet: tum ob conſeruandum tanti ſacramenti honorem; ad quod longe magis tenemur, quam ad ſeruandas fortunas proximi: quas tamen, ſi ſunt notabiles, præcipimur ſeruare; ſaltem quum commodè poſſumus, per citata in commẽ. cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3. & redacta in ſummam cap. præced. a nu. 15.

Quarto, quod non eſt tamen perficiẽda per laicũ, nec per clericum presbytero minorem: quia non poteſt, argum. cap. 1. §. fin. de ſum. Tri.

87 Vigeſimo peccat mortaliter, qui pluries quam ſemel eadem die celebrat, cap. conſuluiſti. de celebr. miſſ. & cap. ſufficit. de conſec. diſt. 1. (per quod probatur recte dici facere miſſam, quod moneo, ne quis mali conſulat eam phraſim, qua interdum vtor, & grauiter vtitur Illuſtriſſimus Cardinalis Sabellus, in edict. refor. clericorum) niſi in ſeptem caſibus, iuxta Palud. in 4. diſt. 15. q. 2. & S. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. Primus die Natiuitatis, in quo tres dici poſſunt, d. cap. nocte ſancta: quarum dicendarum optimus modus videtur, vt prima, media nocte: ſecunda, diluculo: tertia, hora tertia dicatur: quamuis etiam bene dicantur interdiu omnes tres, ſine intercapedine, aut cum ea: ſed ante lucem non poteſt dici recte, niſi vna: vt poſt Angel. verb. miſſa. §. 40. & Sylu. verb. miſſa. 1. quæſt. 6. & 7. & diximus in d. cap. nocte. Secundus caſus eſt, quando ſuperuenit dicta iam miſſa aliqua perſona notabilis, veluti epiſcopus, quem ſingulis diebus decet eam audire, vel dicere, d. cap. fin. de priuil. lib. 6. Et eadem, vel maiori ratione, cum ſuperueniunt peregrini; etiam ſi non ſint tanti ſtatus, ſi præcepto illo die ad audiendam miſſam teneantur. Tertius, cũ repente poſt dictam miſſam corpus defuncti occurrit ſepeliendum; & conſuetudo habet, ne ſepeliatur ſine miſſa, quãdo ea celebrari poteſt. Quartus, quãdo aliquis ita ægrotat, vt communicare neceſſario debeat, & non eſt Euchariſtia. Quintus cum quis præeſt duabus eccleſijs vnitis duabus miſſis indigentibus; & nõ eſt alius, qui alteram dicat. Sextus, ob nuptiarum benedictionem. Septimus, cum occurrit cauſa, quæ iuſta videatur ad hoc arbitrio boni viri per d. cap. conſuluiſti. quod habet licitum eſſe celebrare pluries, quam ſemel vrgente neceſſitate.

88 Notandum tamen, quod neque in prædictis caſibus eſt licitum, ſi ſacerdos, qui ſemel celebrauit, non eſt ieiunus: etiam ſi nihil præter ſolitam calicis purificationem ſumpſerit: neque ſi iam eodem die duas dixit, excepto die Natiuitatis: neque ſi adſit alius ſacerdos, qui poſſit, & velit illam miſſam neceſſariam dicere, iuxta communem prædictorum. Notandum eſt etiam omnibus diebus miſſam dici poſſe, cap. viſum. de conſec. diſtinct. 1. exceptis feria ſexta, & ſabbatho hebdomadæ ſanctæ, cap. ſabbatho. de conſec. diſtinct. 3. Nec obſtat conſuetudo, quam contrariam in ſabbatho ſancto videmus: quia miſſa, quæ nunc in illo dicitur, nõ eſt eiuſdẽ diei, ſed noctis reſurrectionis: quamuis eam

Digitized by Google

eam paulatim imbecillitas humana tanti ieiunij impatiens ad horã reliquatum retraxerit, vt significat collecta, quæ incipit. *Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c* & in prædicto Enchirid. siue Manuali de orat. cap. 3. nu. 43. probauimus. In sexta vero feria sancta nec dicitur, nec dici debet, nec publice, nec secreto: sed solum suscipitur hostia, quæ ex præcedenti die consecrata remansit. At die Iouis sancto, aut feria quinta eiusdem hebdomadæ, & publice & secreto dici potest: quia id nullo iure prohibetur: immo dictum cap. sabbatho. bene ponderatum, permittit: licet illo die fere omnes a celebrando abstineant: alij ob defectum commoditatis: quia in illo die Sacristæ altaria denudant: alij quia falso putant, non licere: alij ob auditionem confessionum.

Vigesimoprimo peccat presbyter, qui non celebrat sine iusta causa, saltem ter, aut quater in principalibus festis anni, in quibus laici religiosiores cõmunicare solent, S. Tho. 3. par. q. 82. ar. 10. & Rich. in 4. dist. 13. ar. 2. vt latius tradimus in d. Enchirid. de orat. arg. cap. dolentes. de celeb. miss. etiam si nõ habeat curam animarum, nec alia ratione, quam presbyterij sit obligatus. Quin Concilium prædictum sess. 23. cap. 14. iubet Episcopis curare, vt presbyteri saltẽ dominicis, & festis sollennibus sacrificent: & qui curam habent animarũ tam crebro, vt muneri suo satisfaciant. Per quod tamen ante præceptum Episcoporũ, non videtur presbyter teneri pluries ad missandum, quã ante Concilium; quũ id nõ præcipiat: sed tantũ curam ad id agendi Episcopis cõmittat.

89 Vigesimosecundo peccat is, cuius negligentia sanguis in terra, aut altari effunditur: & quid sit tunc faciẽdum statuitur in cap. si per negligentiam. de cõsec. dist. 2. in hæc verba, *Si per negligentiam aliquid de sanguine Domini stillauerit in terram; lingua lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula; vt non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur: & sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si super altare stillauerit calix; sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteũ altaris, & ad aliud stilla peruenerit quatuor diebus pœniteat. Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus pœniteat: & linteamina, quæ tetigerit stilla tribus vicibus minister abluat calice supposito: & a qua ablutionis sumatur, & iuxta altare recundatur.* Ex quo infertur non debuisse cremare ob hoc quędam corporalia pretiosa amicum cuiusdam, qui e longinquo me super hoc consuluit.

Vigesimotertio peccat mortaliter, qui reliquias sacramenti, quę in calice, aut in patena remanẽt quamlibet exiguas, post ablutionem sumit, iuxta men. Palud. in 4. dist. 6. quæst. 1. in fin. & Ros. verb. eucharistia. 3. §. 13. quod est verum, si ex interuallo id faciat, secus si incontinenti, vt neruose probat Caiet. 3. tom. de celeb. miss. q. 1. quia quæ incontinenti fiunt inesse videntur. l. lecta. ff. de reb. cred. Quare quas ex interuallo inuenerit custodire debet in alterum diem sumendas: aut certe ministrare eas alicui ad communicandum disposito, iuxta eosdem. Porro, humor in calice remanens post sumptionem sanguinis, quo ad omnino exsiccetur, magna cum reuerentia tractandus est. quia ibi est sanguis D. N. Iesu Christi: & ideo prima ablutio facienda est vino, & summa cũ reuerentia sumenda, cap. ex parte. de celeb. miss. & quamuis post sumptionem corporis, & sanguinis aliqua particula hostiæ in ore remanserit, licite potest sumi ablutio: licet ea prius deglutiatur. quin & toties potest sumi,

quoties

Digitized by Google

quoties opus fuerit ad hostiam deglutiendam: quod decentius videtur, quam ad id digitum ori inferre secundum Rosel. verb. eucharistia. 3. §. 22. Silvest. eod. q. 8. Et si sumpto sanguine, aliquid hostię in calice māserit, debet eam digito ori calicis admouere, & ante mistionem vini sumere, iuxta Scot. in 4. dist. 8. q. 3. Decentius tamen videtur, quod Ang. dicit verb. missa. §. 20. & Silvest. verb. Eucharistia. 2. q. 9. & eucharistia. 3. q. 8. quodque ego soleo facere, scilicet vt vinum infundatur, & simul cum particula hostiæ sumatur, arg. d. l. lecta. ff. si cert. petat. & l. continuus. ff. de verb. oblig.

91 Præterea notandum, quod cum post hostiam sumptam, volens sumere sanguinem aduerterit nihil, vel solam aquam esse in calice, debet secundū Scotum in 4. dist. 8. accedere ad cornu altaris, quasi ablutionem accepturus; & sumpto vino & aqua, vel solo vino, cum aqua, quæ remansit in calice, redire ad medium altaris: & ibi consecrare, incipiens ab illis verbis, *Simili modo, &c.* prosequens vsque ad illa, *Vnde & memores*, &c. alijs prætermissis, ne populus propter moram errorem intelligat, sanguinem Domini cum reuerentia percipere, & mox purificatione accepta reliqua prosequi. Quę praxis videtur præstare praxi S. Tho. qui in 3. par. q. 83. art. 6. censuit, quod deberet alteram hostiam non consecratam, cum nouo vino aqua misto sumere, & incipiens a vers. *Qui pridie*, consecrare sub vtraque specie, & missam in finem vsque prosequi perinde, ac si alteram hostiam non consecrasset, nec sumpsisset, neque aquam calicis degustasset. Ac si is, cui, hoc contingit, ignorat præceptum Ecclesiæ: quo qui celebrat tenetur sub vtraque specie consecrare, & sumere, cap. relatum. de cōsec. dist. 2. aut inopinato casu perturbatus non suscipit, nec cōsecrat vinū, non peccat ob id mortaliter, iuxta Adria. in 4. de sacram. eucharistię. col. 23. Subnotandum item, quod qui multas hostias consecrandas accipit & memor tantum illius, quam manibus tenet, verba cōsecratoria profert, omnes consecrat. quia quamuis non habeat intentionem actualem eas consecrandi, habet tamen virtualem manantem ex actuali, quam habuit consecrandi, quando illas accepit consecrandas, Scot. in 4. dist. 12. & Ang. verb eucharistia. 1. §. 27. Pan. cum communi in cap. sacerdos. de offic. ordin.

Vigesimoquarto peccat mortaliter, qui aliquam pecuniam accipit, ad per se, vel alium dicendas missas: & facit eas ab alijs dici, aliquid sibi retinendo de pithantijs pro eis tradendis, secundum Maio. in 4. dist. 45. q. 3. Contrarium tamen sentit Sot. lib. 5. ar. 1. de iust. & iur. Nobis vero videtur, quod opinio Maioris procedat, quando qui pecuniam accipit, non habet vllum officium, ob quod lex, aut consuetudo aliquod illi stipendiū pro eiusmodi cura ex quaque pithantia missæ constituit, impensis eorum, qui eas dicere debent: quia licet omnes sibi commissas dicere faciat: non tamen quantum debet eas dicētibus persoluit; & sic iniustitiam committit. Soti vero, quando est persona, quę officium præfato modo habet, & etiam quādo qui dat pecuniam, dat pluſquā ad salaria ordinaria sufficit, cum voluntate saltē tacita; vt quod supererit retineat sibi pro cura, & industria: quam ei rei impendit, argu. cap. scienti non fit iniuria. de reg. iur. lib. 6. Cuiusmodi videntur esse aliquot parochi, & sacristę, quibus consueuerunt commendari missæ dicendę, & tradi eleemosynæ pro eas dicturorum pithantijs.

Vige-

Digitized by Google

92 Vigesimoquinto peccat mortaliter, qui obligatus ad dicendam missam pro aliquo, non applicat ei totam illam eius partem, quam tenetur ei applicare. Tum quia, vt diximus in Enchirid. de orat. cap. 20. nu. 77. & in cap. visum. de cons. dist. 1. & cap. non mediocriter. de consec. distin. 5. & infra eo. nu. 111. vna missa pro multis dicta non tantum valet cuilibet eorum, quantum valeret dicta pro eo solo. Tum quia secundum Scot. pulchre quolib. 20. hac de re differentē, triplex est valor missę; scilicet generalis, qui debetur toti Ecclesię iuxta intentionem illius; medius, qui ei pro quo dicitur; & specialis, qui dicenti, & ita qui totum valorem generalem non applicat toti Ecclesię secundum ordinationem eius: & qui non applicat totum medium ei pro quo dicit, peccat: quia iniustitiam committit: quamuis valorem specialem sibi debitum iuste possit applicare sibi, vel alij cui voluerit; siue addat plures collectas, quam debeat, siue non, iuxta Maio. in 4. dist. 45. q. 2. art. 4. cui consentit ibidem Vuend. in addi. ad 4. Gab. licet repugnare videatur in hoc vltimo Scoto, vbi supra. Quæ tota est doctrina singularis, vsu Ecclesię merito recepta: licet S. Tho. 3. par. quæst. 76. art. 5. & post ipsum Syl. verb. missa. 1. quæst. 9. & Caiet. in opus. tom. 2. tract. 3. de celeb. miss. & nonnulli alij aliud tenuerint. Tum quia qui tenetur ad dicendum vnam missam alicui, siue quia liberaliter eam illi promisit, siue quia pro ea dicenda pithantiam accepit, non satisfacit illi, eam etiam pro alio dicendo: nisi ille tacite, aut expresse cōsentiat, vt vbi supra cum communi diximus. Tum quia paupertas dicentis non sufficit, vt pro vna missa duæ pithantiæ capiantur, quamuis Sot. lib. 9. quæst. 3. art. 1. de iust. & iur. cōtra minus bene teneat. Tum quod nullo ad id textu, ratione, vel alio authore fulcitur. Tum quod ipsemet ait in eod. art. quod qui habet vnde sustentetur, duas pithantias pro vna missa accipere non potest; & paupertas dicentis non tollit iustitiam, nec debitum alteri, argum. cap. ex tenore. de for. comp. & cap. denique. 14. quæst. 5. Tum quod Ecclesia non instituit missas ad alendos pauperes clericos: immo sanxit, vt nullus pauper ordinaretur, cap. non liceat. cap. episcopus. cap. tuis. & cap. cum secundum. de præb. & qui ordinatus in paupertatem inciderit aliquā arte, siue agricultura sibi victum quærat, cap. clericus victum. 61. dist. Tum quod non obstat illud 1. ad Cor. 9. *Qui altari seruit de altari viuat*: per ea, quæ ad intelligentiam illius diximus in d. cap. cum secundum. & quia quilibet sacerdos plus in alijs, quam in dicenda missa Ecclesiæ seruit; siquidem vt minimum horas canonicas recitat, cap. 1. cum ei adnot. de celebrat. miss. & ideo non tenetur ei victum præbere solus ille, pro quo celebrat: & quia quælibet pithantia dari solita communiter sufficit pani, & vino emendis, quibus solis, quinimmo paucioribus multi laici etiam coniugati sustentantur tota die laborantes. Ex quibus infertur responsio ad noue quæsitum, scilicet, quod neque parochus, neque aliquis alius, qui tenetur dicere missam pro vno, satisfacit dicendo pro illo, & alio: nisi de consensu eius, pro quo tenetur expresso, vel tacito: qualis colligitur ex consuetudine seruata in parochia, vt parochus dicat missam publicam de defunctis pro parochiano defuncto sepeliendo, vt sentit Scot. in d. quolib. art. 2.

93 Vigesimosexto peccat mortaliter excommunicatus, interdictus, aut suspensus suspensione maiore, qui aliquem actum particularem, & proprie siue specialiter

cialiter ad suum ordinem pertinentem exercet; & fit irregularis, in quo solus Papa dispensat, cap. is cui. de sent. excomm. lib. 6. cum moderatione adhibenda infra cap. 27. nu. 244. & seq. Et qui missam, aut alia diuina officia celebrat in loco non interdicto coram personis interdictis; & est ab ingressu ecclesiæ suspensus, cap. episcoporum. de priuileg. lib. 6. & si stante illa suspensione celebrat, fit irregularis, d. cap. is cui. Quod quantum ad suspensionem, & irregularitatem intelligendum est de exempto à iurisdictione ordinaria, & non de non exempto: quia cap. episcoporum. quod de hoc loquitur, non comprehendit non exemptos, iuxta opinionem Arch. ibidem receptam per Domin. Perus. & Io. Colon. & Villadiego de irregular. col. 7. & Cald. cons. 4. de sent. excom. quo nonnullos consolati sumus: quamuis S. Ant. 3. par. tit. 15. cap. 1. & aliqui Summistæ sequantur glo. eiusdem cap. quæ oppositum tenet, non perpendentes Io. And. eius authorem super eadem glo. postea ob multas rationes tenuisse, quod à nobis dicitur. 94

95 Vigesimo septimo peccat mortaliter clericus vnius ecclesiæ, qui clericos alterius ecclesiæ ad diuina officia tempore interdicti generalis admittit, iuxta opinionem Arch. in cap. alma mater. de sent. excom. lib. 6. quam obseruari in Gallia vidimus. Cuius tamen contrariam Io. And. quæ in tota Hispania obseruatur, veriorem iudicamus.

Vigesimo octauo peccat mortaliter, qui interdicta generalia, aut particularia (de quibus in cap. 27. dicetur) non prout debet obseruat: & qui aliquem excommunicatum, aut nominatim interdictum, aut manifestum vsurarium, sepelit: & est excommunicatus, clem. 1. de sepul. de quo cap. 27. nu. 168. & seq. dicemus.

96 Vigesimo nono peccat mortaliter, qui non habens ad id facultatem scienter, aut per ignorantiam crassam confessum a casibus, & censuris, à quibus nō poterat, excepto mortis articulo, absoluit: sed irregularitatem non incurrit, nec aliam censuram: tenetur tamē monere sic absolutum, si commode, & sine scandalo potest, Syl. verb. confessor 3. in princ. Et qui commutat vota, aut in eis absque authoritate dispensat, vt dictum est supra cap. 12. nu. 72.

97 Trigesimo peccat mortaliter clericus ordinis sacri, aut beneficiarius, monacha, aut monachus, qui deputatus ad chorum omittit, vel vult omittere per totum diem horas canonicas, aut aliquam partem notabilem earum: aut notabiliter male eas recitat, sine proposito iterum recitandi, absque iusta causa, aut absque attentione necessaria: quia vt probamus in Enchir. de orat. cap. 7. nu. 2. & 4. hæc tria hominum genera tenentur ad legitime recitandas omnes horas canonicas singulis diebus, argum. cap. 1. de celebr. missar. & cap. fin. 92. dist. adiuncta ratione sorti S. Anton. qua probat, ad id teneri monachos. Dixi, ad chorum: qui enim profitetur ad alia obsequia extra chorum; puta bellica, vel ad alia opera seruilia, non tenetur ad illas, sed ad alias illarum loco eis ab ordine statutas. Dixi, omittit, vel vult omittere: quia toties peccat mortaliter, quoties id facit vel deliberat id facere, argum. supradictorum in cap. 11. à nu. 2. Dixi, per totum diem: quia licet peccet; quia eas nō recitat, etiam priuatim extra, aut intra ecclesiā horis debitis sine aliqua causa, (vt probamus, in d. Ench. cap. 3. nu. 45. per clem. 1. de celebr. miss. & per cap. 1. eod. tit. vbi

Io. And.

Digitized by Google

Ioan.And.id sentit)non tamen peccat mortaliter, si ante mediam noctem eas dicat, vt post S.Anton.2.par.tit.9.cap.12.§.3.&5.probamus in d. Ench.cap. 3.nu.97.addentes primo,melius esse anticipare illas,quam postponere; quãdo per occupationẽ debitis horis dici nequeunt:quia illud prouidentiæ, hoc negligentiæ videri potest.Secundo,non esse peccatum,immo meritũ, propter honestas occupationes matutinas horas vespere præcedenti recitare,& mane vsque ad nonam inclusiue,& post meridiem reliquas simul,argu. cap.1.de celeb.miss. quia vt ait S.Tho.quolib. 5.art. 28.melius est anticipare laudes Dei, & postea alium actum studiosum agere, quam vnum per alterum impedire: quamuis anticipans,vt voluptuosius mane dormiat, venialiter peccet,argum.
98 cap. clericus.1.91. dist. Dixi, Partem notabilem: quia omittere paruam, puta,vnam dictionem,aut partem versus,etiam sine voluntate repetendi, nõ est plusquam veniale: modo ne ob contemptum, aut cum notabili scandalo omittatur,per dicta in d.Enchiri.c.10.num.18.in fin.& num.13. & sup. cap. 11. a num. 2. quidquid sentiat S. Anton. 2.par.tit. 9.cap.12.§. 3. Dixi, Sine proposito supplendi:quia cum eo ne veniale quidem est aliquam partem notabilem cum aliqua causa omittere, veluti ob tussim,colloquutionem,aut responsionem ad aliquam rem necessariam recitando cum alijs non expectantibus. Dixi, Aut notabiliter male recitat.propter eos, qui toties contrahunt syllabas, dictiones deglutiunt, & suos versus incipiunt, antequam ij, quibus cum recitãt suos absoluant:quod est graue peccatum, & omnium,quę in horis recitandis, & cantandis admitti vidi frequentissimum:& propter eos, qui recitant cum ijs, qui toties hoc faciunt, vt iudicio boni viri fiat notabilis cõfusio:ij enim mortaliter peccant: quamuis qui parum, non nisi venialiter,per dicta in d.Ench.cap.10.nu.11.per clem.1. de celeb.miss.& cap.dolẽtes. eod.
99 tit.& in statutis Ecclesiæ Gallican.tit. Qualiter horę. Dixi,Sine proposito eas iterum recitandi:quia qui cum eo recitat,& postea iterum eas repetit,nõ peccat mortaliter,vt faciebant quidam amici mei,qui moniti a nobis, quod non satisfaciebant racitando cum prælatis;& alijs balbutientibus, & versus notabiliter anticipantibus,verentes eos monere,ne suos versus anticiparent,excusabant se, dicentes se sic recitare cum proposito iterum bene recitandi. Non etiam peccat mortaliter, qui per obliuionem, aut inaduertentiam aliquam horam, aut eius partem notabilem omittit:aut horam, quam prius recitare debet,posterius recitat:veluti qui prius tertiam,quam primam; aut prius aliquem psalmum,hymnum,aut lectionem posterius dicedam: immo nec tenetur ad ea iterum recitanda, neque parte omissa suppleta ad prosequendum omnia, quæ postea dixit: satis enim est supplere per obliuionem, aut inaduertentiã omissum,Palud.in 4.dist.15.q.5.art.2.Dixi,Sine causa iusta :quia sunt
100 etiã aliquot causæ excusantes.Prima infirmitas eiusmodi,ob quam directe vel indirecte precum recitatio infirmo noceret, iuxta Innoc.& Host.incap.1. de celeb.miss.q videtur intelligendum de nocumento notabili, quod sequeretur non solum recitando horis debitis, sed etiam ante vel post illas, vsque ad mediam noctem,& etiam recitando cum socio, si eum haberet;& alias nõ, vt dximus vbi sup. cap.11.nu.1.inferẽtes febrim, quæ statis horis recurrit,nõ excusare illum ante, vel post illas commode dicere valentẽ;nec consequenter

Digitized by Google

febrim quartanam, aut aliam leuem Host. in d. cap. 1. de celeb. miss. nec aliâ, quæ non impedit colloquia grauia, & negotiorum, ac rerum grauium ordinationem, vt dixi in d. cap. 11. num. 4. & 5. Quo fit, vt arbitrer multos nimis facile se excusare. Equidem non sum ausus excusare me ob ægritudinẽ a pronunciandis horis, nisi vno vel altero die spatio 70. circiter annorum, quibus recito: licet quinquies conclamatus fuerim. Porro, vt non est opus repetere post ægritudinem horas in illa omissas, iuxta Inno. & Hostien. receptos, in d. cap. 1. ita nõ est opus eas ab alio recitante audire ægritudinis tempore, Palud. in 4. dist. 11. quæst. 5. art. 2. conclu. 1. nec aliud sentiũt Innoc. & Hostien. in d. cap. 1. quidquid dicat Gerar. de assiduitate orand. col. 4. & monstramus vbi supra cap. 11. num. 3. Neque est necesse loco horarum mente Deum precari, quidquid dicat Maior in 4. dist. 12. quæst. 6. post argum. 10. sine textu, aut ratione concludente.

101 Secunda causa a recitando excusans, vt vbi supra diximus, est occupatio repentina, aut quæ sine scandalo, aut peccato omitti non possit, iuxta Henr. de Gand. in quolib. 15. q. 12. cui satis consentit Maio. in 4. dist. 12. q. 6. col. 4. & super Mat. cap. 6. col. 12. & Syl. verb. hora. q. fi. vt si necesse foret horas omittere ad sedandos populi tumultus, qui excitãtur; aut ad concionẽ, quæ sine scãdalo, aut magno damno omitti nõ potest, necessaria parẽtur. Et idem quando occurrit necessitas habendi prælectionem in concursu publico, vel cõclusionum defensione, quæ rectè facere plurimum reipublicę, vel priuatæ interesset, & eorum studium, & precum recitatio se non compaterentur, vt præfati sentiunt: quamquam nos, gratia Deo, ad hunc vsque diem nunquam earum recitationem ante, vel post eiusmodi actus omisimus; & si frequenter nobis occurrerũt: neque ob geminas in die lectiones, quas multis annis Tholosæ & Cathurci primũ, deinde Salmãticę, & Conymbricę habuimus: nec ob quaternas toto anno in Gallia singulis diebus etiã festis, *exceptis Virginis Matris, Dominicis, & Apostolorũ habitas*: nec facile cõsuleremus alteri, *qui recitando* partẽ ante signatũ concionandi, vel prælegendi punctum, & partem post concionem, vel lectionem, & partem inter studendum, satisfacere potest: attento quod sine ope diuina nihil, & cũ ea, omnia fieri possint, iuxta illud Pauli ad Philipp. 4. *Omnia possum in eo, qui me confortat Christus.*

Tertia causa est defectus breuiarij, siue id sua culpa, siue absque ea contingat: quia quamuis peccet breuiarium sibi non comparando: non tamen peccat non recitando, quum id præstare nequeat: modo iuste pæniteat illud non cõparasse, argum. l. impossibilium. ff. de reg. iur. & cap. nemo ad impossibile. eod. tit. lib. 6.

102 Quarta causa est dispẽsatio Papæ, iuxta Card. Turrecr. in cap. Eleutherius. 91. dist. neque aliud sensit Card. Flor. in clem. 2. de celeb. miss. quamuis illi ita visum fuerit, vt vbi sup. nu. 9. diximus: admonendo, quod quamuis Papa in hoc dispensare possit; rarissime tamen solet, nec cuiquam ea (mea sententia) expedit: expertũ enim est, benignitate Dei fieri, vt nihilominus quis proficiat in sui muneris functione recitando eas horis animi causa consumendis, quam omittendo. Vbi etiam probamus neminem a recitando excusari, eo quod studeat, inseruiat, vel peregrinetur, quidquid dicat Gerard. de assiduit. orandi quæst. 6.

Digitized by Google

q.6.& Abb.antiquus,in cap.1. de celeb.miss. vt diximus in d.Ench. copiosiss. cap.7.nu.18.& neque excommunicatio etiam denunciata a recitando seorsum excusat,cap.presbyterum.28.dist.& cap.2.& cap.illud.de cler.excom.min.Et nu.27.& neque tenuitas beneficij excusat,per gloss.sing.in cap.clericus victus 91.dist.quidquid Sot.lib.10.de iust.& iur.q.6.ar.3. dicat: tum quia solo suo arbitrio nititur: tum quia tituli beneficiarij acceptatio, & non quantitas reditus, ad id obligat: tum quia sibi debet imputare, quod accepit illud, præsertim si permittitur dimittere,& non desit,qui velit illud accipere.

103 Quinta est, quod non teneatur ad hoc nisi ratione beneficij: & quod eius nullos fructus nec per se, nec per alium capiat, nec capere possit, nec in posterum capturus sit ob illud tempus, vt dixi in d. cap. 7. num. 28. Addo, *Nec per alium*: propter multos pueros, & alios familiares, vel amicos, quorum patres, heri, vel amici pro illis capiunt: quia isti non minus quam si ipsi caperet tenentur reg. qui per alium.lib.6. Addo, *Nullos*: quia quamuis non nisi distributiones quotidianas caperet, ad illud tenetur iuxta eosdem. Addo, *Neque capere possit*: propter eos per quos stat, quominus capiant, non accipien-

104 do possessionem, vel non residendo. Addo, *Neque in posterum capturus sit, &c.* quia si litigaret, & habita sententia fructus sequestratos, aut ab aduersario perceptos obtinere deberet, teneretur secundum omnes; quamuis possessionem non accepisset, nec accipere posset, quidquid Card. S. Sixti, & Palud. tanquam magis Theologi, quam Canonistæ in hoc senserint: quia fructus percepti, saltem post litem contestatam, debentur vero beneficiario, si vicerit: quamuis contra possessorem de proprietate litiget, tam in rebus spiritualibus, quam profanis, decis.Rot.24. in nouis, per notata, in cap. grauis. & & per Innoc.in cap.in litteris.de rest. spol. l.certum. C.de rei vend.& l.ex diuerso.ff.eod. Vnde infertur, non excusari eum, qui in pensionem omnium fructuum consensit ei, qui in suum fauorem beneficium renunciauit, (quod quotidie fiebat olim: nùc autem sub S.D.N.Greg.XIII. nunquam, aut rarissime) quia vere beneficiarius est, & habet possessionem beneficij, aut per ipsum stat, quo minus eam habeat: & si vult, potest aliquos fructus capere: quia potest seruire, & ad mercedem sui seruitij cogere eũ, cui omnes fructus reseruati sunt: fructus enim illi solum intelliguntur, qui reliqui sunt deductis oneribus. l.fructus.ff.soluc.mat.cum not.ibi, & per Feli.in cap.ad nostram. de iureiur. Oppositum tamen nobis ibi visum fuit, & hic videtur de eo, qui consensit vt renunciãti omnes fructus, & omne seruitium, & administratio beneficij reseruarentur: quia is nil potest percipere, neque seruire nolente pẽsionario. quæ est conclusio quotidiana, & singularis. Dixi in principali conclusione, Sine ne-

105 cessaria attẽtione: quia eius defectus est mortalis, vt probauimus in d. cap. 13. per illud cap. & per cap. dolentes. de celeb.miss. & alia multa.

Porro, attentio necessaria consistit in habendo a principio horarum proposito actuali, aut virtuali ad eas attendendi; & postea actualiter, aut virtualiter attendendo aliqua attentione sufficienti. quæ est triplex. Prima, verborũ ne alia pro alijs, aut confuse, aut irreuerenter dicantur. Secunda rerum significatarũ per ea. Tertia personarum ad quas diriguntur, puta Sanctissimæ Trinitatis, Angelorum, ac sanctorum eius, & rerum petitarũ ab eis, puta beatitu-

Digitized by Google

dinis,gratiæ,charitatis,fidei,ſpei,& aliarũ virtutum, vt clarius alijs in Ench. de orat.cap.13. num.4. diximus: addentes, quod harum trium attentionum ſecunda eſt melior prima,& tertia ſecunda. Item, tertiam omnibus eſſe communem, & etiam primam fere omnibus; ſed ſecundam ſolum callentibus idioma, quo horæ ſoluuntur. Non abs re autem addidi, virtuali: quia vt in d. cap. charitas. 2. notab. 13. dicebamus, ſufficit virtuale, quale habet, qui
106 petit,vel accipit breuiarium animo huic obligationi ſatisfaciendi, aut eũdi ob id ad Eccleſiam, & alia ſimilia: ita vt interrogatus, quare petis, aut facis hęc? vere reſponderet, ad recitandi obligationi ſatisfaciendum, iuxta ea, quæ poſt alios præſertim Maior. ſcripſimus in d. cap. 13. & in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. num. 309. quod tamen propoſitum actuale, aut virtuale tollitur per propoſitum actuale, aut virtuale non attendendi: quale habet expreſſim, qui non vult attendere; & tacite, qui aduertit ſe euagari cogitando res a ſua precatione alienas,& ad nullam dictarum attentionum animum reuocare nititur,iuxta communem: & etiam, qui deliberate ſe occupat in rebus exterioribus omnibus tribus prædictis attentionibus impatibilibus, attẽ-
107 ta ſaltẽ induſtria recitantis, & ita ſe occupantis. Vnde in d.cap. 13. intulimus, eum qui ſcribit,aut legit aliena ab ijs, quæ recitat, communiter peccare, etiam mortaliter;ſi deliberate id faciat, recitando partem notabilem precum debitarum,ſaltẽ ſine propoſito iterandi: quia ſcribere, aut legere aliena ab eis,quæ recitantur,eſt opus exterius, quod omnibus tribus modis attentionis repugnare videtur. Addidi, Communiter: quia neceſſitas, vel vrbanitas reſpondendi alicui, vel ſubſcribẽdi epiſtolę,vel aliud ſimile faciẽdi,excuſaret eum,qui cum alijs recitaret,& proponeret ſupplere poſtea,quæ ſocij dum ipſe ſcribit recitant. Addidi, Deliberate,& recitando partem notabilem: quia faciens illud non aduertendo eſſe ita contrarium recitationi, aut ſolum dũ quid paruum recitatur,non peccat ſaltem mortaliter, per ſupradicta.

Ad primum circa hęc noue quęſitum reſp.ita licere officium matutinũ diei ſequentis recitare etiam ante ſolis occaſum, ſicut poſt illum toto horarũ diei penſo perſoluto,vt poſt Caiet dixi in d. Ench.cap.3. Ad ſecundum,quod non ſatisfacit recitans per breuiariũ nouum trium lectionum ſine diſpenſatione: quia ſine illa non eſt iuſtus modus recitãdi horas canonicas,vt eius procemio patet,& dixi vbi ſup.cap.19.num.205. Ad tertium, quod non ſatisfacit quis recitando per breuiarium cuiuſcunque diœc. niſi eſſet ordinatus ad ſolum titulum patrimonij,& careret beneficio ſecundum Directo. lib.1.cap.8.

108 Porro, ſupradictis nõ eſt locus in clericis minorũ ordinũ tantũ, ſi nõ ſunt beneficiarij,vel monachi,vel penſionarij.Iure nãq; cõmuni ad nihil determinatũ rucitandũ tenẽtur:niſi cum ordinãtur,promittant, vel ordinatori præcipienti cõſentiant dicere aliquid, vt fieri ſolebat ab hinc circiter ſeptuaginta duobus annis in Celtiberia,cũ primũ primam tonſuram accepi: promittebat enim,vel ordinatori præcipienti cõſentiebat initiatus prima tonſura recitare quotidie Miſerere mei.& initiatus alijs minoribus Canticũ graduũ,ſiue quindecim Pſalmos graduales:q tamen iã pridem nõ fieri audio. Dixi, Vel pẽſionarij: quia licet,ante extrauag.Pij V. infra relatã, ad nullas preces obligarentur:poſt eã tamen obligantur ad officiũ minus B. Mariæ quotidie recitandũ.

Ad

Digitized by Google

Ad noue autem quæsitum resp. licere etiam hodie insigniri prima tonsura, sine intentione ascendendi vlterius. Tum quia id nullo iure diuino, aut humano prohibetur. Tum quod illegitimus Episcopi dispensatione promouetur ad minores, & simplex beneficium; qui tamen postea non potest ascendere vltra. Tũ quia Conc. Trid. sess. 23. cap. 4. sup. nu. 68. relatum requirit quatuor, e quibus non est hoc. Idem eadem ratione videtur dicendum de quatuor minoribus.

109 Trigesimoprimo peccat mortaliter, qui ordine sacro insignitus contrahit matrimonium, & matrimonium non valet, & est excommunicatus, vt dictum est supra cap. 22. num. 43. Et qui cohabitat fœminæ, qualiscunque sit illa, cognata, vel extranea; formosa vel turpis; serua, vel libera; iuuenis, vel senex, credens, aut credere debens se voluntate, vel opere, vel vtroque modo peccaturum, per illud Eccles. 3. *Qui amat periculum peribit in illo.* & ea, quæ super eo in cap. si quis autem. de pœnit. dist. 1. scripsimus, & per cap. 1. de cohab. cleric. & mulier. & per adducta a Raph. Volaterrano lib. 21. Antrop. Nec obstat cap. interdixit. 32. dist. cap. volumus. & cap. cum omnibus. 81. dist. quatenus habent licere clerico cohabitare filiæ, matri, sorori, amitæ, aut fratriæ, aut extraneæ seni: quia procedunt quo ad forum exterius: & quando non sunt alias suspectæ, nec habent famulas iuuenes, & clericus est bonæ famę, iuxta mentem iuris diuini, & humani. quod satis sentiunt Ioan. And. Panor. & communis in cap. 1. de cohab. cler. & mul. non autem procedunt quo ad forum cõscientiæ, quando vere coram Deo imminet huiusmodi periculũ: licet a multis hæc non satis intelligantur. Et qui solus domum solius de fornicatione suspectæ adit cap. clericus. 81. dist. aut ita sibi periculosæ, vt credere debeat se in consensum fornicationis mentalis, vel operis inductum iri; etiam si esset religiosa; vel commater, argu. proxime citatorum. Porro Conc. Trid. sess. 25. cap. 14. vetat clericis ne concubinas domi, vel foris habeant: alioquin pœnis a sacris canonibus impositis puniantur: & si a superioribus moniti nõ resipuerint, ipso facto sint priuati tertia parte fructuum beneficiorum, & pensionum fabricę Ecclesię, aut alteri loco pio arbitrio Episcopi applicanda. Si vero, nec secundo moniti resipuerint, non solum eo ipso perdant omnes fructus, & pensiones; sed etiam a beneficiorum administratione arbitrio Episcopi tanquã Sed. Apostolicæ delegati suspendantur: & si ita suspensi perseuerent, beneficijs, portionibus, officijs, & pensionibus quibuslibet perpetuo priuentur, & ad illa inhabiles reddantur, donec iustis de causis cum eo fuerit dispensatum. Si vero ad eas semel dimissas redierint, aliasve mulieres scandalosas sibi adiunxerint, præter dictas pœnas, omni appellatione remota, excommunicentur. Horum autem cognitio non ad Archidiaconos, aut Decanos: sed ad Episcopos pertineat, qui valde summarie procedant. Clerici vero beneficia ecclesiastica non habentes pro delicti modo castigentur pœnis carceris, suspensionis ordinis, ac inhabilitatis ad beneficia, &c.

110 Trigesimosecũdo peccat mortaliter, qui monasteria monialium sine iusta causa & manifesta, post prohibitionẽ sibi factam frequentat, cap. monasteria. de vit. & honest. cler. Dixi, Qui sine iusta causa, &c. quia sola frequentatio sine monitione, & mala mortaliter intentione præbendi mali mortalis occasionẽ,

Digitized by Google

vel scandalum, non videtur peccatum, saltem mortale.

Trigesimotertio peccat mortaliter clericus sacri ordinis, beneficiarius, vel monachus, qui habitum non gestat, & tonsuram, aut comam, vel barbam nutrit: aut coronam non radit: aut vestes sibi indecentes induit: aut arma offensiua portat secundum iura communiter recepta. cap. si quis. & cap. clerici. 1. de vit. & honest. cler. & clem. 2. eod. tit. Dixi, Sacri ordinis, beneficiarius &c. quia alius licite potest tonsuram, & habitum omnino exuere. Dixi, Exuere: quia nō posset tonsuram cum armis publice ferre, & rasuram, arg. gloss. recep. in verb. tōsuram clem. 2. de vita & honest. arma portare; & alia omnia, quæ laicus potest facere in ciuilibus secundum Pan. vsu receptum, & in theorica communiter probatum, in cap. 1. & 2. de postul. & in prædictis cap. si quis. clerici. 1. de vit. & honest. cler. & cap. 1. ne cler. vel monach. quod nullibi æque bene probatur ac in cap. 6. de refor. sess. 14. Conc. Trid. quod etiam ad hoc notauimus in comment. cap. statuimus. 14. q. 3. num. 27. immo in criminalibus eadem ratione. Nec obstat quod irregularitatem contrahendi periculū subit; quia etiā illud subit laicus. Et cum teneatur sacrum ordinem, vel beneficium suscipere non videtur teneri prædictum periculum vitare: licet putem non licere id facere rasuram in capite deferendo: sicut non licet cum ea vestem partitam deferre. Alioquin enim nulli iudices sæculares, nec aduocati, vel procuratores coram eis causas criminales agentes prima tonsura insigniti possent absolui, nisi firme proponerent nunquam id facere, vt etiam tradimus in cōment. cap. non dicatis. 12. q. 1. nu. 66. dicentes indolere nos non addidisse ista in hoc loco. Dixi, Omnino exuere: quia non licet tonsuram & coronam deferre vna cū veste virgata, vel partita, &c. per d. clem. 2. de vit. & honest. cler. Dixi, Secundū iura communiter recepta: nam secundum ius Concilij Cartagin. vnde prædictum cap. clerici. 1. desumptum fuit, prohibetur radi barba; & consuetudo Vrbis, & multæ partis orbis eam permittit, modo labium superius radatur.

Trigesimoquarto peccat quidem clericus non seruans infrascripta decreta; sed non mortifere, nisi iuxta resolutionem subiectam in fine huiusmodi peccandi; nempe qui non seruat cap. nullus. vetans ingressum tabernæ, & cap. cōuiuia. vetans conuiuia sine certis legibus. & cap. quando. vetans pluries quam ter bibere, & cap. non liceat. 44. distinct. iubens benedicere mensam a principio, & in fine gratias agere. & cap. clerici. 2. de vit. & honest. cleric. sic habens. *Clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis, Iocularibus, & Histrionibus non intendant, & tabernas prorsus euitent, nisi forte causa necessitatis in itenere constituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Coronam, & tonsuram habeant congruentem; & se in officijs ecclesiasticis, & alijs bonis studijs exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta nimia breuitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, nec non manicis, aut sotularibus consutitijs, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, & personatibus constituti: nisi iusta causa timoris exigerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed neque annulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem*

in pu-

Digitized by Google

in publico, & in Ecclesia super indumentis lineis omnes vtantur, nisi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Pallijs diffibulatis non vtantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

Clericus vero tabernarius, & lanio, siue macellarius, vltra peccatum incurrit pœnã clem. 1. de vit. & honest. cler. & qui virgata, aut partita veste, vel epithogio seu tabardo, vel caligis scacatis viridibus, vel rubeis vtitur, aliam grauem pœnam clem. 2. eod. tit. quam innouando Concil. Triden. sess. 14. cap. 6. de reform. addidit, vt beneficiarius etiam exemptus ab Episcopo suo monitus habitum clericalem non gestans ab ordinibus, & beneficijs suspendatur: & si id non suffecerit, ijs priuetur. Et sess. 22. cap. 1. de refor. sic statuit. *Obseruentur, quæ de clericorum vita, honestate, cultu, luxu, commessationibus, choreis, lusibus, necnon secularibus negotijs fugiendis sancita sunt, sub pœnis statutis, vel maioribus arbitrio Episcopi imponendis: & si qua in desuetudinem abierint Episcopi ea in vsum reuocari iubeant.* Ex quo, & cap. 1. ne cler. vel monach. & & cap. clerici. 2. de vit. & honest. cler. collige omnia sæcularia officia esse prohibita clericis: limitando per supradictam limitationem Panor. ad beneficiarios, & ordine sacro insignitos: & a fortiori monachos: & consequẽter artem chirurgicam, & medicã, & ita licet nullo iure speciatim prohibeatur eis exercitium harum duarum artium, nisi cum fit cum adustione, vel incisione, iuxta cap. sententiam. ne cler. vel monac. quia tamen sunt sæcularia officia non possunt iuste exerceri a prædictis, nisi causa pietatis erga miserabiles, & cognatas personas, argum. cap. 1. & 2. de postul. quibus sit eis facultas postulandi pro eiusmodi personis. Possent etiã causa necessitatis, vel recreationis animi operari aliqua honesta; puta, vt ait B. Hier. relatus in cap. nunquam. de consec. dist. 5. scribere libros, fiscellam iunco texere, holera & plantas in areolis serere, & inserere, &c. & illa vendere. Nõ autem exercere mercaturam, & vilius emere, vt carius vendant; licet id, quod sibi supereſt de eo, quod vilius ad suã, & suorum sustentationem emunt, vendere possint pretio iusto tunc currenti; licet sit carius. Possunt etiam negotiari aliquo modo honesto ad suam, & suorum necessariam sustentationem, præsertim per alium, vt sentit gloss. in cap. peruenit. 86. dist. cap. negotiatorem. 88. dist. & Panor. in cap. 1. ne cle. vel monac. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 2. §. 2.

Adde, quod Caiet. in summa verb. clerici peccata. ait, quod clerici non peccant mortaliter transgrediendo leges humanas, neque has, neque alias nisi consequatur graue scandalum, aut aliquod peccatum, quod iure diuino sit mortale, vel magna occasio eius: vel nisi irregularitas, vel excommunicatio maior incurratur. Immo subdit, neque propter illa quemquam excõmunicandum esse ante iustam monitionem iudicis: licet transgressiones huiusmodi multa peccata venialia etiam grauia contineant: quæ tamen doctrina nimis laxa videtur, tum per resolutionem supra positam cap. 23. num. 50. scilicet canones, & cõstitutiones Ecclesiæ vtẽtes verbo, *Præcipio*, vel ei æquipollenti, ad mortale obligare, (etiam sine contemptu, & scandalo,) transgredientes. Quod ipsum Caiet. ipse fatetur 2. 2. quæst. 189. art. 3. Videtur tamen posse procedere, quo ad eas transgressiones earum legum, quę non vtuntur verbo præceptiuo, & quæ communiter nec a prælatis, nec a subditis inter

Digitized by Google

magna peccata numerantur; qualis videtur, omissio benedictionis mensæ, & aliæ huiusmodi: siue quod consuetudo leges illas a principio obligantes ad mortale temperauerit, ne obligent plusquam ad veniale, siue, quod iam inde a principio ita receptæ sunt, argu. cap. 1. & ibi late adductorum per Felin. de treug. & pac. & Domini. in §. leges. 4. dist.

211 Trigesimoquinto peccat mortaliter, qui obligatus ad dicendam missam pro aliquo, non applicat valorem eius, cui, & vt debet, vt dictum est supra eo. nu. 92. Pro cuius probatione, & multorum nunc hic quæsitorum solutione dico primum, quod missa est actio, qua ex institutione Christi in memoriã eius passionis panis, & vinum in eiusdẽ corpus, & sanguinem transubstantiantur, & illa sub eorundem specie Deo Patri offeruntur. Nec dictio (misse) est noue, vt nõnulli aiunt, ficta; sed deducta olim a patribus ex hebræo, & chaldæo missach; Deut. 16. quod oblationem spontaneam significat: vt pie ac erudite tradit eruditissimus Democharesc cap. 1. de sacrif. missę. Quare non improprie dixit Felin. in cap. sufficit. de consec. distinct. 1. & Greg. VIIII. in cap. Salonitãne. 63. distin. & Concil. Toletan. cap. nihil. 7. quæst. 1. facere missam, pro dicere, vel legere missam, pro nam, & eius pars præcipua, etiam in ordinario missæ, actio appellatur, & etiam apud Innoc. lib. 3. cap. 4. *ministerium* missæ. Pro quo faciunt etiam ea, quæ subtiliter Caiet. tradit de *illo Christi, Hoc facite* &c. in tract. de sacrificio missæ. licet ipse Inno. *lib. 6. cap. 12. immemor* prædicti loci Deut. 16. originem verbi (missa) a mittendo deducat. Ob quę omnia nos quoque interdum gratia breuitatis, vtimur verbo missare, pro missam facere, vel dicere.

Secundo, quod in illo articulo non minus obscuro, quam quotidiano valoris missæ, & eius applicationis post multa diu cogitata, in hæc infra scripta digero. Primum, missam qua parte est bonus actus ex opere operantis habere vim merendi, & satisfaciendi sicut omnes alios actus bonos; non solum quatenus est actus missantis, sed etiam quatenus est actus Ecclesię per illum eius nomine factus: & qua parte continet orationem habere vim impetrandi, sicut alias omnes orationes bonas, tã quatenus sub nomine Ecclesiæ per eius ministrum, quã quatenus fit a missante. Qua parte vero continet sacramentũ, operari ex opere operato gratiam soli sacrifico cõmunicanti, & alijs circunstantibus communicantibus. Qua parte vero est oblatio, & sacrificiũ incruentum corporis, & sanguinis Domini, non solum repræsentans illud cruentum eorundem factum in cruce, sed existens omnino idẽ, prodest ex opere operato quo ad remissionẽ pœnę offerenti, & faciẽtibus offerri, & his pro quibus offertur. Quod satis sentit S. Tho. in 4. dist. 45. q. 2. quatenus ait, missam etiã sacerdotis mali esse satisfactoriam pœnæ eius, pro quo fit: quod etiam exerte affirmat Sot. lib. 9. de iustit. & iur. quæst. 2. ar. 2. & implicite Scot. quolib. 20. & eius conterraneus Maior dist. 45. quæst. 2. & Vuendel. ibidem ad 4. Gab. Et consequenter, quod vt gradus gratię, qui per sacramentum confertur, est limitatus, certus, solique Deo notus, nobis autem ignotus; ita & gradus remissionis pœnę, quem operatur missa quatenus est sacrificium, est limitatus, certus, solique Deo notus, nobis autem ignotus, qui distribuitur offerenti, & facienti offerri, & pro quibus offertur: nec mirum, quia licet id quod offertur, scilicet

Christus

Digitized by Google

Christus totus, sit illimitatus, & infinitus; & passio, & virtus eius illimitata, & infinita; limitato tamen, & finito modo applicatur, & ita limitatum, & finitum effectum operatur, sicut & in alijs Sacramentis eadem virtus infinita: quia limitate, & finite applicatur, per ea finitum, & limitatum effectum gratiæ operatur, vt pulchre B. Thom. quo ad hoc ab omnibus recep. dixit in 3. par. quæst. 79. art. 5 quanta vero pars eius tribuatur offerenti, & facientibus offerri; & quanta circunstantibus offerentem; & quanta ijs, pro quibus offertur, soli Deo est notum. Arbitror autem, quod non præstituitur a Domino Deo quantitas diuidenda æqualiter inter omnes, qui participant de hoc fructu satisfactionis missæ: sed quod pro sua infinita benignitate cuilibet orthodoxo, eo solo nomine, quod est orthodoxus, deputat certam particulam, quę nec crescit eo, quod sint pauciores orthodoxi: nec decrescit eo quod sint plures. & præter hanc deputat aliam cuilibet circunstanti, quæ nec crescit, nec decrescit ob maiorem, vel minorem numerum circunstantium: & aliam toti Ecclesiæ, & speciatim iussis nominari ab ea, scilicet Papæ, Antistiti, & Regi, quæ etiam est stabilis: aliam facienti missam, & nominatis ab eo priuatim, quæ crescit, aut decrescit pro numero maiore, vel minore a se voluntarie nominatorum: aliam porrigenti pithantiam, vel facienti eam fieri; & ei, vel eis pro quo, vel quibus fit, quæ etiam crescit, vel decrescit pro numero facientium eam fieri, vel eorum, pro quibus fieri faciunt. Ratio autem diuersitatis inter tres priores, & duos posteriores sit, quod in illis datur pluribus, vt singulis, in his autem pluribus, vt vniuersis. cuius rationis ratio desumitur, ex quadam vnitate, quam habent missans, & voluntarie nominati ab eo: & ex alia quadā vnitate, quā habēt faciētes eā fieri cū his pro quibus eā faciūt fieri.

Ex quibus infertur, posse quem quadruplicem partem quærere, vnam, quia orthodoxus, alteram; quia circunstans, tertiam; quia nominatus ab Ecclesia, quartam; quia facit eam fieri. missantem autem semper duas, vnam; quia orthodoxus, alteram; quia oblator, & interdum tres, quum scilicet, absque nulla obligatione missat: quia tunc gerit personam facientis eam fieri: alios vero semper vnam, & interdum duas, vel tres, vt combinanti patet. Quæ omnia confirmantur ea ratione, quod vinculum multiplex plus operatur, quam simplex, cap. 1. de treug. & pace. credimus autem partes facienti fieri, & missanti designatas, esse maiores, quam alias tres: quia plus impendunt in eam faciendo: secundum quid tamen minores, quatenus possunt per communicationem cum alijs decrescere, vt prædictum est.

Secundo sequitur, quod sacerdos tenetur ad applicandum valorem missæ satisfactorium ijs, & eo modo, quo dictum est: & ad hæc reducendum est, quod dicunt Scot. Mai. & Vuend. vbi sup. quatenus loquuntur de applicatione valoris missæ generali, speciali, & medio modo: & quod partem sibi obuenientem totam, vel partem eius potest applicare cui, vel quibus voluerit, secundum Mai. & Vuend. vbi sup. quod ipse frequēter soleo facere: licet Scot. aliter sine iusta ratione sentiat contra rationem legis, quod fauore. C. de leg. cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. Ex quo subinfertur, eo sibi minus de sua parte obuentum iri, quo plures ad communionem illius nominauerit.

Tertio sequitur eum, qui obligatur ad celebrandam vnā missam pro aliquo

lege

Digitized by Google

lege, statuto, promissione, vel pro paupere lento, siue pithantia, (quod verbum videtur deductum per maiores nostros ex verbo πίθι, quod latinis significat bibe, iuxta illud vulgatum, ἢ πίθι ἢ ἄπιθι, aut bibe, aut abi) nequaquam satisfacere, dicendo illam pro illo, & alio, sine illius consensu. Tū quia iniuste partem satisfactionis vni debitam, alteri applicat cōtra cap. ea te. de iureiur. Tum quia, vt dictum est, missa non solum prodest ex opere operato, sed etiam ex opere operantis: & secūdum omnes satisfactio, quæ fit ex opere operantis tanto minus prodest vni, quanto pro pluribus sit, vt patet de ieiunio, & eleemosyna facta pro multis.

Quarto, quod paupertas dicentis non sufficit, vt pro vna missa duę pithantiæ capiantur: quamuis Sot. lib. 9. quæst. 3. art. 1. de iust. & iur. contra minus bene teneat, per fundamenta supra eodem cap. nu. 92. formata.

Tertio principaliter dico, q̄ sacrificus tenetur orare nominatim pro Papa, & antistite suo, vt missale nouum Pij V. ex edicto Triden. editum iubet, & etiā pro Rege suo. Tū quod D. Paul. 1. ad Timoth. 2. quem in hoc allegat Innoc. 111. vbi supra, id satis iubet. Tum quod in omnibus fere missalibus ante hoc nouum id iubetur. Tum quia licet in hoc non iubeatur expresse de rege; iubetur tamen tacite, quatenus iubetur fieri pro Papa, qui Romanis est Rex.

Quarto dico presbyterum Romanum satisfacere nominando Papam, nullo alio Episcopo, vel Rege nominato: quia ipse solus est Papa, Rex, & antistes: modo extra eius Imperium temporale, & Episcopatum Romanum particulare, non habeat domicilium, vel beneficium; saltem residentiam personalem requirens. qui vero subditur diuersis ratione domicilij, originis, vel beneficij iuxta cap. cū nullus. de temp. ordin. lib. 6. videtur teneri orare pro Episcopo, & Rege domicilij: quia secundum gloss. magnam receptam in cap. statutum. §. vero. de rescrip. lib. 6. subiectio ratione illius maior est, quam originis, & beneficij. quod non satis aduertit, qui natus in vno regno, & habens domicilium in alio, Regem originis nominat: quamuis scholasticus, peregrinus, & alius non habens constitutum domicilium cōtrahere debeat; nisi beneficium requirat residentiam personalem, quod satis confert domicilium, iuxta doctrinam Bart. in l. 1. ff. ad munic. num. 13. & seqq. origo enim præstat simplici habitationi, argum. l. ciuem. C. de incol. lib. 11.

Quinto, posse quidem eum iuste, sed non teneri orare nominatim pro alio a prædictis, & illo, vel illis, pro quibus missam specialiter facit: vel pro illis, qui eam fieri faciunt: nam nec canon missæ, nec cap. visum. & sequen. de cons. dist. 1. nec alia id præcipiunt: sed facultatem tantum faciunt nominandi alios, vt supra insinuaui, quo ad partem suam, quæ ex opere operato ei obuenire debet.

Sexto, quod securus, & breuis modus applicandi missam alijs a prædictis ex mente Scot. in d. quolibet 20. est hic *Memento Domine mei, & eorum viuorum, quibus possum sine præiudicio prædictorum valorem huius missæ applicare: & humillime supplico tibi omnia scienti, vt ita eum mihi, & illis, & eo ordine feras applicatum, quo possem ego tuo consilio quam optime applicare.*

Septimo, quod sacrificus volenti meminisse illorum, quos in 2. parte canonis, siue primo memento; vbi licet ei nominare viuos, & vndecima parte, qui

qui est locus nominandi mortuos, expedit vti pro locis imaginum sex casibus grammaticalibus, vt post, & ante alios consuluit pius, & eruditus Gabr. in can. missæ, cuius consilio iam inde a prima missa, quam feci, vti cœpi: qui tamen nec alius quem legerim satis aperit an expediat speciatim nominare multos: nam a parte negatiua stat, quod id mentem vagam facit, & partem satisfactoriam sibi debitam communicando multis, minuit: & nescit cui quem præponere debeat. Pro parte vero affirmatiua stat, quod multi pij, & eruditi id rogant, & rogantur: & quod Ecclesia iubet prima parte canonis nominari Papam, Episcopum, & Regem. Equidem mihi iam pridem persuasi non esse cõcipienda nimia propria nomina, siue imagines indiuiduas; ne mentem, quæ tota deberet esse in actione illa diuina, nimium distrahant. vtile tamen esse concipere aliqua, quæ affectum magis excitent: nec nocebit concipere quamplurimos generatim, & breuiter: quia id auget reuerentiam erga Deum, & amorem erga proximum. Quare, vt arbitror nõ esse vtendum prolixis memorijs compositis a pio, & erudito P. Ioan. Iusto Lanspergio Carthusiano, & ab alijs postea auctis; ita credo vti posse vna mediocri, qua frequentissime vtor, colloc̃ado in nominatiuo me, & eos qui sũt causa meæ missæ: in genitiuo genitores, & genitos: ĩ datiuo, datores: in accusatiuo, accusatos: in vocatiuo vocatos, siue inseruiẽtes: in ablatiuo, eos quibus obtuli preces meas, vel qui suas mihi obtulerũt. interdum concipiẽdo propriã imaginẽ vnius, vel alterius, per singulos casus, interdum per aliquos tantum, interdũ per nullos, subiecta clausula iustificatiua in hanc quę sequitur sentẽtia, *Memento Domine horum famulorũ, famularumque tuarum in primis mei miserrimi peccatoris, & N. qui est, vel qui sunt causa impulsiua principalis huius missæ, & eorum, qui me genuerunt spiritualiter Sacramẽto, vel doctrina, & in his N. & N. & eorum, qui mihi benefecerunt, & in his N. aut N. & eorum, quos offendi, & in his N. aut N. & eorum, qui mihi inseruiunt, & in his N. aut N. & eorũ, quibus preces meas obtuli, & qui suas mihi obtulerunt, & in his N. aut N. quibus tamen hanc missam eo modo, & ordine volo applicatam esse, quo quã optimo te Domine (qui omnia nosti) consulente, applicare deberem*. qui autem missat sine obligatione extranea, tollat illa verba (& N. qui &c.) & loco illorum ponat hæc (*etiam quatenus sunt causa impulsiua missandi*.) qui autem habet parentes corporales viuos, addat in secundo casu verbum, (*corporaliter*) verbo (*genuerunt*) ibi posito. in secundo vero memento, tollat in primo casu verbum (*mei*) quia in eo solum mortui nominantur, vel concipiuntur, prosequẽdo reliqua, vt in primo.

De peccatis Clericorum, quo ad beneficia.

112 *Beneficiarius clericus, vt mortaliter peccat per simoniã in beneficio proprĩ.*

113 *Simoniacus an sit, qui constituit certum salarium alicui, donec conferat ei aliquod beneficium.*

113 *Beneficiarius vt peccat per simoniam in beneficio alienam.*

114 *Beneficium sine iusto titulo habens, vexationem, vel pensionem male redimens, vt peccat.*

115 *Beneficiarius vt peccat per simo. acceptũ nõ restituens, nõ relinquẽs ineptibilẽ.*

116 Bene-

Digitized by Google

116 *Beneficium curatum capiens aut dignitatem ante 25. annum, non ſuſcipiens preſbyterium intra annum poſt beneficium curatum obtentum, aut ſine propoſito ſumendi preſbyterium. & quid de dubitante, & accipiente non curatum, nu. 118.*

117 *Illegitimus capiens beneficium ſine diſpenſatione, vel penſionem.*

118 *Pœna ipſo iure incurſa quando ſoluenda in foro conſcientiæ.*

118 *Epiſcopus intra quot menſes ſub duplici pœna conſecrandus.*

119 *Penſio a Papa ob paupertatem conceſſa laico licita, & quare.*

120 *Beneficiarius peccat vxore ducta beneficium retinens, ſponſalia contrahens.*

121 *Beneficium quodlibet reſidentiam requirit, & quæ ab ea excuſent.*

121 *Reſidentia Epiſcopo, & curato iuris diuini, & quæ excuſant ab ea.*

122 *Horas non recitans etiam penſionarius, cui reſtituet, & per extrauag. Pij V.*

123 *Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, niſi quum eſt excommunicatus, vel non recitat: & tunc cui reſtituet; & an ſibi pauperi retinere poſſit. num. 124.*

125 *Beneficium vnicum ſufficiens habendum, & quia ex cauſa plura. & ſeqq.*

128 *Beneficium ad retinendum tam prodeſt conſuetudo quam diſpenſatio.*

131 *Parochus non miniſtrans Sacramenta ſubdito ad ea non obligato remiſſiue.*

132 *Sepeliens excommunicatum, vel notoric malum, vel ad ſepulturam adigens &c.*

133 *Beneficiarius vt peccat neſciens neceſſaria, & quæ ſunt illa: non iuuans peſte infectum.*

134 *Beneficium capiens in excommunicatione, & irregularitate, & mortali non miſſans quotidie, vbi, & quomodo tenetur.*

135 *Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidem; quod requirit gradum, & ordinem ſacrum. num. 136.*

137 *Perſio quanta poni poſſit ſuper Epiſcopatu, & parochiali.*

138 *Miſſas conſtitutas Epiſcopus, generalis, & abbas minuere poſſunt.*

139 *Beneficium ad nullum detur acceſſus, regreſſus, mandatum, coadiutoria.*

139 *Parochialis Eccleſia, etiam reſeruata, per concurſum conferatur.*

140 *Religioſus vt peccat contra votum paupertatis remiſſiue.*

112 PRimo peccat mortaliter clericus, quo ad beneficia, qui vult quærere illa per ſimoniam, ſiue mentalem, ſiue conuẽtionalem, ſiue realem: ſine tamen excommunicatione, & obligatione reſtituendi ſi non quærit, & etiã ſi quærit, niſi ſimonia ſit realis. quid autem ſit ſimonia, & quotuplex, & quæ
113 excommunicat dictum eſt late ſupra cap. 23. num. 100. quibus addo nõ admitere ſimoniam Epiſcopum, qui accipit aliquem in familiarem ſuum, conſtituta certa mercede annua, donec ei aliquod beneficium conferat, ſecundum Hoſt. in cap. cum eſſent. de ſimo. receptum per Io. And. & communem: modo nullum pactum poſt illud collatum de gratis ſeruiendo intercedat, & ita maior in 4. diſt. 23. cui conſentit Hoſt. exiſtimans ſe contradicere illi.

Secundo peccat mortaliter, qui per ſimoniam ab alio commiſſam in fauorem eius ipſo ignorante, & non contradicente, quærit beneficium, in quo, vel ad quod nullum ius prius habebat: & reſciens id conſentit, vel illico non renunciat illud, 1. quæſt. 5. per totam. & cap. nobis. de ſimo. Dixi, in fauorem eius, & eo non contradicente: quia ſecus ſi ad nocendum ei, vel ad commodan-

Digitized by Google

commodatum; sed eo contradicente committeretur, d. cap. nobis. & cap. sicut. eod. tit. Dixi, in quo, vel ad quod nullum ius habebat: alias enim secus, si ipse in eam non consentit, d. cap. sicut. 2. eod. tit. & etiam si illa simonia aliena non fuit causa quærendi illud: siue quia commissa fuit cum vno ex multis electoribus, præsentatoribus, aut collatoribus; quorum maior pars, ea non interueniente, illum elegisset, præsentasset, aut ei contulisset: siue quia is, cum quo admissa fuit, non fuit ob eam principaliter motus: quãuis ob id data fuisset, vt resoluimus in d. cap. nobis. sequuti primam opinionem gloss. in verb. interueniente, per §. fin. 1. quæst. 6. quæ quamuis limitetur ab Hostiensi, & etiam a Panor. licet minus quam ab ipso, & recte quidem quo ad forum exterius, per rationem Io. And. tamen quo ad forum conscientiæ, quod sola veritate nititur, cap. tua. de sponsi. non nocet coram Deo simonia, quæ vere non fuit causa quærendi beneficium, quod sine illa æque, atque cũ illa quæreretur.

114 Tertio peccat mortaliter, qui sine titulo canonico scienter accipit, vel tenet beneficium cum obligatione relinquendi, & fructus perceptos restituendi. & qui a principio putat titulum esse canonicum, sed resciens non esse talem retinet illud, cap. 1. de regu. iur. lib. 6. & cap. cum qui. de præb. & cap. 1. de eo, qui mitt. in poss. causa rei seruan. eodem libro, & cap. dilectus. 2. cum ei adnot. de præb.

Quarto peccat mortaliter, qui vexationem, vel pensionem redimit aliter quam debet, iuxta dicta supra cap. 23. num. 111. & qui precibus suis, vel alienis male quærit beneficium, quod quando fiat, dictum est sup. eod. cap. 23. num. 102. & qui permutat ius ad rem, cum iure in re, vt ibidem. nu. 104.

115 Quinto peccat mortaliter, qui quæsitum per simoniam commissam in beneficio non restituit Ecclesiæ, cuius est illud, cap. de hoc. de simo. debet tamen ita illi restitui, ne quidquam cedat delinquenti; quod si sic fieri non potest, restituat cum authoritate superioris alteri Ecclesiæ, vel pauperibus, arg. cap. de hoc. de simo. vbi omnes, & S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad 4. eam tamen auctoritatem non arbitror in foro conscientiæ necessariam.

Sexto peccat mortaliter, qui post obtentum secundum beneficium curatũ, dignitatem, aut personatum, & post habitam eius possessionem, vel postquam per eum, quo minus eam habeat, stat, non renunciat prius, vt debet: quia ipso iure perdit illud. cap. de multa. de præb. immo, & posterius, si pergat retinere vtrumque, & fit incapax ad quodlibet aliud, & etiam ad ordines per extrauag. execrabilis. §. qui vero. eodem tit.

116 Septimo peccat mortaliter, qui beneficium curatum capit sine dispensatione Papæ ante 25. annum cœptum, & collatio est nulla, cap. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. & tenetur relinquere illud cum fructibus: nisi remedium a Papa quærat. & idem de eo, qui accipit dignitatem, aut personatum non curatum: excepto, quod hos cum dispensatione Episcopi post viginti annos cõpletos obtinere potest, cap. 1. de ætat. & qualit. lib. 6. quos tamen Conc. Triden. ad 22. produxit, sess. 24. cap. 12. de refor. vt diximus in cap. si quando. de rescrip. excep. 9.

Ad noue autem quæsitũ respondetur, quod in Episcopatu Palétino, in quo per concursum dantur beneficia, potest esse competitor ad presbyterale, etiã

post

post Concil. Triden. licet nondum compleuerit 25. annos; & stet constitutio synodalis iubens, vt obtinens beneficium presbyterale intra annum fiat presbyter. Tum quia iure antiquo sufficit attingere 25. annum, ad obtinendum illud, & quodlibet curatum, cap. cum in cunctis, §. inferiora. de elect. & ei nulla parte derogat Concil. Triden, nam qua parte habet, neminem ante 25. annum ordinandum presbyterio, intelligendum est de anno cæpto: quia licet regulariter tempus positum in accusatiuo intelligatur de perfecto, secundum communem, quam Bal. Alex. & Ias. sequuntur in l. cui. ff. de legat. 1. tamen contra tenet ibi Bar, cuius opinio sequenda est secundum eosdem, quãdo cõcurrit aliqua alia coniectura intelligendi de cæpto, puta fauoris, qualis adest in proposito, & alia fortior, quod ius antiquum solum requirebat cæptum, clem. generalem. de æmt. & qualit. cui conciliandum est nouum, quum id fieri possit, cap. cum expedit. de elect. lib. 6. & alia vtraque fortior, quod idem Concil. sess. 24. cap. 12. de refor. habet posse conferri beneficium curatum ei, qui attigit 25. annum, & eadem ratio ad illud, & ad presbyterium sufficit secundum omnes. Tum quia mens Concilij non fuit mutare annum cæptum in cõpletum, sed numerum, ita quod tantea sufficiebat, & requirebatur ad subdiaconatum 18. annus, & ad diaconatum 20. & ad presbyterium 25. nunc requiratur ad subdiaconatum 22. ad diaconatum 23. & ad presbyterium sicut, olim, 25. & ita potest hodie quis fieri subdiaconus in 22. cæpto, & diaconus in 23. cæpto, & presbyter in 25. cæpto. Tum quia non obstat dicta constitutio synodalis, quia etiam hodie potest quis intra annum a susceptis minoribus fieri presbyter, si Episcopo videatur id conuenire, sess. 23. cap. 11. de refor. videri autem debet, vtis, qui per concursum obtinuit presbyterale ordinetur intra annum: quod si Episcopus noluerit assentiri, excusatur a pœna, qui obtinuit illud: quia iusto impedimento sine sua culpa impeditur, arg. cap. licet canon. & cap. commissa. de elect. lib. 6. iuncta gloss. memorabili verb. iusto.

117 Octauo peccat mortaliter illegitimus, qui absque dispensatione Papæ beneficium curatum accipit, aut simplex sine dispensatione Papæ, aut Episcopi, cap. 1. & 2. de fil. presbyte. lib. 6. & acceptio est nulla, & tenetur relinquere, nisi dispensationem obtineat. Quibus addo, quod Concil. Trid. sess. 25. cap. 15. statuit, ne filij illegitimi clericorum habeant pensiones super beneficijs, quæ parentes eorum obtinuerunt: neque etiam, vlla beneficia in ecclesijs vbi patres beneficium aliquod habent, aut habuerunt: quodque reciprocæ resignationes, quæ posthac a parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alias fraudulenter fient ipsis, neque quam suffragentur. quin peccat mortaliter, & omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationis suæ statuta, vel alia requirit, sess. 21. cap. 5. de refor.

118 Nono peccat mortaliter, qui post obtentam ecclesiam parochialem, & habitam illius pacificam possessionem, non promouetur ad presbyterium intra annum, & eo lapso illam retinet, & non relinquit illam, vel fructus post annum perceptos non restituit: quia eam ipso facto perdit, cap. licet canon. de elect. lib. 6. nec obstat, quod continenter ioleam tenere, & tenui in comment. cap. fraternitas. 12. quæst. 2. & in rub. de pœnis. & alias sæpe, quod pœna temporalis,

Digitized by Google

poralis, etiam ipso iure incursa, non debetur in foro conscientiæ: quia id non procedit cum contrarium constat de mente legislatoris, vel cum non imponitur proprie, vt pœna, sed vt quędam conditio, vel modus rei traditæ: vt cum testator relinquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, alias perdat legatum, iuxta Panor. communiter recept. super gloss. verb. adijciens. in cap. Raynaldus. de testam. & in proposito constat ex stilo, mentem Pontificum statuentium, vt illo vel illo casu vacet beneficium ipso iure, esse, vt peccet, qui illud ita perditum retinuerit, & fructus non restituerit. & quod beneficia conferantur quodam modo sub illo modo, vel conditione tacite vel expresse, vt tetigi in cap. non liceat. 12. quæst. 2. & latius trado in d. cap. fraternitas. 12. q. 2. Potest autem Episcopus ratione studij dispensare, ne intra septem annos ad presbyterium suscipiendum teneatur; modo intra annum, quo præsbyter fieri debebat, subdiaconus fiat, cap. cum ex eo. de elect. lib. 6. quæ tamen dispensatio nil prodest ei, qui ad studendum non profiteiscitur, Silu. verb. beneficiū. 3. quæst. 2. iuxta mentem textus, verb. insistentes, & quæ in eo dicunt Arch. & Ioan. Andr. Adde quod Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. de refor. iussit, vt promotus in Episcopum intra tres menses teneatur cōsecrari sub pœna perdendi fructus ipso iure, & intra alios tres, sub pœna ipso iure perdendi Episcopatum.

Decimo peccat mortaliter, qui ecclesiam parochialem accipit sine intentione presbyterium suscipiendi, vt eius fructus intra annum percipiat, & post eum illam dimittat, cum obligatione restituendi fructus: nisi voluntate illa mutata presbyterium eo durante suscipiat, cap. commissa. §. cæterum. de elect. lib. 6. quod habet, nil minus peccare, qui eam illi scienter confert, tenerique ad seruandam indemnem Ecclesiam. idemque dicendum esse de illo, qui sine animo ascendendi ad presbyterium, quoduis aliud beneficium accipit, sensit gloss. in cap. relatum. de cler. non resid. & clarius ibi Panor. quod & si prima facie æquum videri potest: contrarium tamen iure verius est, quum d. cap. cōmissa. pœnale, extra suum casum non debeat extendi, præsertim sine rationis (vt ita dicam) identitate, vel maioritate, qualis hic non est, l. præses. ff. de pœn. & cap. pœnæ. de pœnitē. dist. 1. & quamuis alias idem visum sit de eo, qui a principio quidem voluntatem habuit suscipiendi presbyterium: sed postea, ea mutata beneficium retinuit: contra tamen videtur de rigore iuris dicendum, quum longe magis peccet, qui ab initio eiusmodi contrariam intentionem habens accipit, quam qui bona accipiens, postea cum mala commutauit, vt patet ex se: & textus solum agit de accipiente malo animo. Quod ipsum maiore ratione videtur de eo, qui non mutauit, sed de mutanda ea dubitare cœpit: & etiam de eo, qui aliquod beneficium accipit animo illud relinquendi, si aliud pinguius sibi conferatur, modo suæ functioni satisfaciat, quandiu primum obtinuerit, quidquid dicant Panor. in d. cap. relatum. Silu. verb. beneficium. 3. quæst. 5. Gab. in 4. dist. 15. quæst. 8. art. 3. sine textu & ratione iusta, obligantes homines ad insolita, & nullo iure præcepta, contra cap. consuluisti. 2. quæst. 4. immo, & de illo, qui accipit beneficium, cui non est annexus sacer ordo, animo firmo satisfaciendi quidem eius oneribus, sed non ascendendi ad presbyterium, nec alium ordinem sactum: quia de nullo

iure

iure prohibetur. Quin etiam puto, quod & consului, posse quem iuste accipere beneficium animo, vt dictum est, satisfaciendi, & cum proposito, quod si frater eius primogenitus obierit mortem sine liberis, aut ad componendam pacem, aut extinguendas lites, aut alia similia, aut ad augendum decus suum, vel suæ familiæ, vel patriæ expediret ducere vxorem, id faceret. videtur autem rectum, quod ait Sotus lib. 10. quæst. 5. art. 6. de iust. & iur. peccare mortaliter beneficiarios etiam simplicium beneficiorũ, qui absque animo se initiandi sacris incedunt sine habitu clericali, non quidem eo quod non habeant eiusmodi animum: sed quia non deferunt habitum clericalem: quos tamen puto non obligari ad restituẽdos fructus per prædicta. Nec tamẽ probo, quod

119 ait, peccare coniugatos, accipiendo auctoritate Apostolica pensiones super beneficijs: modo eas accipiant in sustentationem suo statui necessariam: tum quia id non est contra ius diuinum: tum quia Papa potest applicare fructus beneficij, de consensu beneficiarij illis pijs operibus, quibus potest ipse beneficiarius: & constat eum posse applicare illos coniugatis egentibus: quod tamen Papa raro, & nunquam sine magna causa videtur facere debere, ob scãdalum, quod inde oriretur, argum. cap. nihil. de præscrip. cui est consequens, posse quem iuste gaudere pensione a Papa sibi constituta non seruiẽdo Ecclesiæ, licet contra tenuerit Sot. vbi supra.

120 Vndecimo peccat mortaliter beneficiarius minorum ordinum tantum, qui post Matrimonium cõtractum per verba de præsenti, retinet beneficium, iuxta mentem gloss. & communis, in cap. 2. de cler. coniug. quia ipso iure illud amittit, adeo vt non recuperet illud: quamuis vxor ante consummatum Matrimonium religionem ingrediatur secundum omnes. quod est verum, etiam si Matrimonium ob aliquem defectum extrinsecum, veluti consanguinitatis, aut affinitatis non valeat, modo consensus interueniat, vt declarat Panorm. d. cap. 3. non tamen est idem de contrahente sponsalia de futuro, secundum omnes, nec constituto in sacris contrahente Matrimonium, etiam per verba de præsenti: quia is non perdit beneficium ipso facto: quamuis eo priuari possit, vt gloss. in d. cap. 1. communiter recepta contra Panor. determinat.

121 Duodecimo peccat mortaliter, qui in suo beneficio non residet, nulla ipsum ab eo causa excusante. quia omne beneficium, quamlibet tenue, iure cõmuni requirit residentiam, cap. conquerente. de cleri. non resident. & ibi cõmunis sententia: multiplex tamen causa excusat. Prima auditio Theologiæ ad quinquennium: prælectio eiusdem donec durauerit, etiã sine licentia Prælati, quia eam ius concedit, cap. fin. de magist. & idem est de auditione, & prælectione iuris Pontificij iuxta Archid. in cap. 2. de priuil. lib. 6. & Pan. in dicto cap. fin. quod per nouas rationes defendimus in cap. licet. de præb. Ad alias autem scientias licentia Episcopi requiritur, nisi vbi contraria consuetudo viget, per notata in cap. tuæ. de cler. non resid. Secunda causa est, obsequium Episcopi, quo ad duos canonicos, ac etiam alios, si occupentur ab eo in vtilitatem Ecclesiæ suę, vel Cathedralis: non autem si solum occupentur in seruitio suo personali, nisi ex vrgente causa, & Ecclesia non indigente seruitio, cap. ad audientiam. de cler. non resid. adiunctis, quæ scribit ibi Pan. nu. 8. ad quod reducenda sunt cap. de cætero, & cap. cum dilectus. eod. tit. Tertia cau-

Digitized by Google

tia causa eadem vel maiori ratione, est obsequium Papæ, per eadem iura: modo id fiat principaliter ad inseruiendum, & non ad procurandum beneficia, secundum Ang. verb. clericus. 7. §. 2. Dixi, principaliter: quia minus principalis intentio non nocet, per dicta supra cap. 23. num. 100. Quarta, licentia legitima. gloss. recepta cap. inter quatuor. de cleric. non resid. voco autem legitimam eam; quam dat is, ad quem ea res pertinet, & ex causa boni viri, arbitrio probabili, & in scriptis: quando id ius requirit, de quo infra. Quinta cõsuetudo honesta, iuxta Inn. in cap. ex tuæ. de cle. nõ residẽ. recept. a Pan. in d. cap. iter quatuor. & alios cõmuniter. quãuis cõsuetudo absentãdi se sine causa, nihil valeat, iuxta eundẽ ibidẽ, & omnes: neque cũ ea fraudãdo Ecclesiã obsequio debito. In omni tamẽ casu obseruandũ, vt beneficiũ debito nõ fraudetur obsequio, & subditi bene gubernẽtur: & quãuis qui abest sine causa probabili cum licentia, aut sine illa peccet: non tamen videtur teneri ad restituendos fructus, quoad condemnetur, iuxta mentẽ Pan. in cap. 1. de celeb. missa. quãuis Ang. teneat contra verb. clericus 7. §. 5. nisi quando iure exprimitur.

Quæ omnia, & aliquot alia clarius quam vnquam explicuit Concil. Triden. Primo in sess. 6. cap. 1. de refor. præmittendo quales debeant in Episcopũ promoueri, monendo promotos, vt suum officium impleant; innouando omnes antiquos canones de resid. Episcoporum; & noue statuendo, vt quicunq; Episcopus, vel eo superior sex mẽses a suo Episcopatu sine legitima causa abfuerit perdat quartam partem omnium suorum reddituum: & si per alios sex alteram quartam: & si vltra, denuncietur Sedi Apostolicæ per eos, qui hoc facere ibi præcipiuntur: quo grauius puniatur. Et mox in cap. secundo iubet, vt omnes habentes inferiora beneficia requirentia residentiam personalem, cogantur facere illam, & quod priuilegium perpetuum de fructibus in absentia percipiendis nulli prosit: nec temporale, nisi ex causa rationabili per ordinarium approbanda fuerit concessum: quo casu Episcopi tamquam delegati Sedis Apost. prouideant, vt per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur, nemini quo ad hoc priuilegio, seu exemptione quacunque suffragante. Secundo prædictum Concilium sess. 23. cap. 1. de reform. adijcit omnium prædictorum, & aliorum rationem, in hæc verba. *Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera omnia pastoralia incũbere: quæ omnia ab ijs nequaquam præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt*, &c. ex quo obiter notandum, non solum Episcopos, sed etiam parochos iure diuino teneri ad residẽdum in suis parochijs, & ad prędicandũ populo: quæ alibi non videntur ita expressa. Declarat itẽ male colligere aliquos ex d. c. 1. sess. 6. licere Epis. abesse p quinq; menses: & exprimit, q̃ quilibet Episcopus, qualiscunq; & quantuscunq; etiã si sit Cardinalis, obligatur ad prędictam residentiam personalem: subijciens tamen, quod licet abesse, quum Christiana charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac euidẽs Ecclesię, vel Reipub. vtilitas id postulat. Decernit autẽ, quod causa huiusmodi approbãda

Digitized by Google

est in scriptis a Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo absente suffraganeo Episcopo antiquiori residere, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit; nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipub. officium Episcopatibus adiunctum: cuius quoniam causę sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit. Poterit item abesse duos, vel tres menses in anno ex causa, cuius iustitia soli ipsius conscientiæ relinquitur. Addit autem contra facienti nouam pœnam vltra peccatū mortale, & pœnas statutas per canones antiquos. Et d. sess. 6. vt pro rata temporis absentiæ non faciat fructus suos, & eos perceptos non possit tuta conscientia tenere; imo teneatur Ecclesiæ, fabricæ, vel pauperibus erogare, non obstante vlla compositione. Ex quo obiter nota casum, in quo non prodest compositio. Addit item hæc verba. *Eadem omnino, etiam quo ad culpā, amissionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuscunque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, Sacrosancta Synodus declarat, & decernit: ita tamen, vt quandocunque eos, causa prius per Episcopum cognita, & probata, abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione, relinquant. Discedendi autem licentiam inscriptis, gratisque concedendam vltra bimestre tempus, nisi ex graui causa, non obtineāt.* Et quamuis hęc littera in vtranque partem flecti possit, arbitror parochū posse abesse duos menses, absque licentia scripta cum causa, quæ videatur ei iusta. Tum quia ante Concilium id licebat, & a iure antiquo non est recedendum sine iure nouo expresso. l. præcipimus. C. de appell. etiam per argu. a cōtrario sensu, cap. a nobis. 2. de senten. excommu. Tum quia Episcopo, qui magis tenetur residere permittitur. Tum quia verba Concilij habēt eadē omnino seruanda, quo ad hoc in curatis inferioribus, quæ in Episcopis. Tū quia est pars benignior. Ad primum autem noue quæsitum resp. Capellanos Regum, perinde posse capere fructus in absentia, ac Capellanos Papæ; si vtrisque eiusdē generis priuilegia sunt concessa: immo & magis, si forte plus sit eis fauore Regum concessum, argumen. cap. indultum. de reg. iur. lib. 6. Ad secundum vero, quod Caietanus non dissentit ab his, quæ ante Concil. Triden. quod post eum habitum est, seruanda fuisse supra diximus.

122 Decimotertio peccat mortaliter beneficiarius, qui horas canonicas nō recitat, & fructus perceptos non restituit, iuxta Concil. Late. habitum sub Leone X. sess. 6. §. statuimus. cuius tenor est, *statuimus, vt nemo beneficium curatum, aut simplex habens, qui elapsis sex mensibus ab eius consecutione sine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiserit, pro tempore quo non recitauit, fructus suos faciat: immo eos impendere tanquam rem iniuste captā in fabricam beneficij aut eleemosynas pauperum teneatur.* Cui addo, quod fel. rec. Pius V. cui nostra de hac re opinio, quam hic tenueramus, placuit, declarauit hunc §. per extrauag. seq.

PIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Ex primi Lateranensi Concilio pia, & salubris sanctio emanauit, vt quicunque habens beneficium cum cura, & sine cura, si post sex menses, quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus prorata amissionis, & officij, & temporis suos non faciat: sed eos tanquā iniuste perceptos in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Verumtamen multo-

Digitized by Google

multorum animi suspensione tenetur, cuiusmodi ratæ prædictæ ratio sit habenda. Nos huic rei euidentius, atque expressius prouidere volentes, statuimus, vt qui horas omnes canonicas vno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur, qui vero matutinum tantum, dimidiam, qui cæteras omnes horas aliam dimidiam, qui harum singulas sextam partem fructuum eiusdem diei amittat: tametsi aliquis choro addictus nō recitans omnibus horis canonicis cum alijs præsens adsit, fructusque, & distributiones forte aliter assignatas sola præsentia iuxta statuta, consuetudinē, fundationem, aut aliàs sibi lucrifeciſſe prætendat: is etiam præter fructuum, & distributionem amissionē. Item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intelligat admisisse. Declarantes præstimonia, præstimoniales portiones, & qualiacunque alia beneficia, etiam nullum omnino seruitium habētia, obtinentes cum prædictis pariter contineri. At quicunque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, vt clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium.

Ex quibus nota primo reprobari opinionem Soti, & nonnullorum dicentium non obligare prædictum §. statuimus.

Nota secundo, verum esse, quod dixi declarando prædictum §. in d. cap. quando. posito in Enchirid. de orat. cap. 7. num. 32. videlicet, quod prædicta restitutio non est necessario facienda fabricis Ecclesiarum, vbi sunt beneficia: sed satis est largiri eos pauperibus.

Nota tertio id, quod hinc ibi intulimus, & quo non semel consolati sumus aliquos scholasticos pauperes, qui ob hoc fructus suorum beneficiorum amiserant, scilicet, quod satisfaceret eiusmodi obligatus, capiendo, saltem de cō-
123 silio confessarij, eos sibi tanquā vni de pauperibus. Tum quia, qui ad dandū aliquid pauperibus tenetur, potest illud sibi accipere tāquam vnus ex eis, si vere talis est, saltem de consilio confessarij, & quo ad forum conscientiæ, per tradita a Bald. in l. id, quod pauperibus. quæst. 22. C. de Episcop. & cleric. Cald. consil. 39. de testam. Anch. in consi. 84. Domina Apollonia. per ea, quæ latius scribimus in d. cap. 7. numero 34.

Nota quarto, quod non sufficit restitutionem prædictam facere fabricæ, vel pauperibus, quando restituenda sunt lucrifacta per distributiones quotidianas, quæ debentur ijs, qui horis illis diebus, in quibus illi non recitarunt, interfuerunt, quibus accrescunt, per cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. cum ei adnot. & non sufficit dare pauperibus, quod debetur alteri argum. cap. ea te. de iureiuran. nisi quando ignoratur quis sit cap. cum tu. de vsur. vbi gl. cū cōmu.

Nota quinto, quod idem eadem ratione dicēdum videtur de fructibus Ecclesiarum, vbi est statutum, vt fructus male percepti restituantur certis operibus pijs: quia illis deberet fieri prædicta restitutio. Quod ipsum videtur de parte, quam corpus, seu grossam canonicatuum vocant, quam canonici ita lucrantur ratione suorum canonicatuum, vt pars non lucrifacta ab vno, accrescat alijs, & obueniens tempore vacationis non reseruatur successori, qualem regulariter non habet canonicus, secundum gloss. sing. in cap. quod sicut. de elect. verbo consentire, sed diuiditur inter superstites, iuxta notata in cap.

Digitized by Google

relatum. 2. de testam. idem eadem ratione videtur de eo, quod canonicus perdit ob excommunicationem, suspensionem, aut aliam quancunque causam, sicut per hanc non recitandi: quia de similibus idem est iudicium, cap. dudū. 2. de electio. Non tamen tenetur ad restituendum fructus beneficij, eo quod in peccato mortali occulto, aut notorio fuerit. Tum quia id nullo iure cauetur. Tum quia licet Ang. teneat quod sic verb. clericus. 8. §. 5. Rosel. tamen, & Silvest. verb. clericus. 4. quæst. 24. idem, quod nos tenent. Tum per prædictum §. statuimus. quo id probatur irrefragabiliter, quatenus habet, beneficiariū, qui suas horas recitare omittit, non teneri ad restituendum, quod primis sex mensibus a consequutione beneficij accepit: & manifestum est illum in peccato mortali notorio fuisse, si notorie omisit, & si occulte in occulto. De capiente autem parochialem, & nolente ordinari presbyterio diximus in Enchi. de orato. cap. 21. numero 51. & seq.

124 Decimoquarto peccat mortaliter, qui beneficij sui ædes, vineas, prædia, & alia bona dolo, vel negligentia destruit, vel damnificat, cum obligatione reficiendi, & restituendi Host. in sum. de pœn. & remis. §. quibus. ver. 1.

Decimoquinto peccat mortaliter, qui suspensus a beneficio, aut excommunicatus per canonem, aut per hominem recipit fructus, & impedit eos perinde, ac si non ita esset ligatus: quia suspensus a beneficio non potest de fructibus beneficij dispendere, nisi ad se, & suos modeste sustentandos: & hoc si bona non habet, vnde viuat, secundum glossas cap. cum Vintonien. verb. amiserant. de elect. clem. vt hi qui. de ætat. & qualit. cap. pastoralis. §. fin. de appellat. receptas per Panor. & communem in locis ordinarijs. & in cap. Apostolicę. de except. sed excommunicatus nihil potest accipere, iuxta gloss. recepta in d. cap. pastoralis. in fine. At quia hoc intelligendum est de excommunicato, per quem stat, quominus absoluatur, & illud de suspenso in pœnam, qui non potest facere vt absoluatur, videtur nihil differre in hoc excommunicationem a suspensione ob contumaciam, quæ tam facile, ac excommunicatio tollitur, vt recte sensit Dec. in d. §. fin. Qualiter autem peccetur per dispensationem fructuum beneficiorum inter viuos, vel per vltimas voluntates, dictū est supra cap. 17. numero 94. quibus addo Concil. Trid. quod sess. 25. cap. 1. de refor. omnino interdicit, nedum Episcopis, sed & cæteris beneficiarijs etiā Cardinalibus, ne consanguineos, familiares ue suos reditibus Ecclesiasticis augeant, aut illos ijs, nisi pauperes sint, distribuant: eosque monet, vt omnem humanum erga consanguineos, & propinquos affectum, ceu malorum seminarium, penitus exuant. De celebrante autem, & recitante horas principaliter propter pecuniam (quod simonia est) dictum est sup. cap. 23. nu. 101.

125 Decimosexto peccat mortaliter, qui habet multa beneficia diuisa in titulum, quorum vnum suo statui decenti sufficit, vel sine dispensatione, vel consuetudine iusta, iuxta gloss. sing. in cap. dudum. 2. de elect. receptam a Pan. & communi ibidem, & ab alijs, quos cito in rep. cap. ad hæc. de præb. & probatur per cap. cōquerente. de cleric. non resid. & sentit S. Tho. quolib. 8. ar. 13. & quodlib. 9. art. 15. Dixi, diuisa: quia secus si legitime vnita, aut annexa. cap. vnio. 10. q. 3. cap. cū veniissent. de restit. spol. cap. eam te. de ætat. & qualit. cap.

126 extirpandæ. §. qui vero. de præb. Dixi, in titulū: quia licet habere vnū in titulum,

lum, & aliud ad tempus commendatum, ad sex menses tantum si est Ecclesia parochialis, cap. nemo. de elect. lib. 6. Dixi, ad tempus: nam de commendato in perpetuum idem dicendum est, quod de dato in titulum, iuxta Card. Alex. in cap. cum autem. 44. dist. Gomes. in reg. de infirmis resig. quæst. 13. & citatos per eum. Maior in 4. dist. 24. quæst. 13. quod probauimus in cap. de multa. de præb. excepto quod vacans per mortem Commendatarij censetur vacare eo modo, quo vacabat tempore, quo fuit ei commendata, quod stilus
227 Roman. Curiæ hodiernus palam seruat. Dixi, quorum vnum sufficit: alioqui secus: nam quamuis Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 17. de reform. quod approbat tacite prædictam glossam, statuerit, vt vnum tantum conferatur vni, qualis, & quātuscunque sit ille; adijcit tamen, quod si illud ei nō sufficerit, liceat ei aliud simplex sufficiens, dummodo vtrunque personalem residentiam non requirat, habere. Ex quo duo colligę, posse quē iuste tenere duo beneficia simplicia non requirentia residentiam personalem, quorum alterū non sufficiat, absque vlla dispensatione: quæ ante hoc concilium fuit communis opinio in cap. cum iam dudum. & cap. extirpandæ. §. qui vero. de præb. Et quod Concilium non prohibet retentionem plurium, etiam requirentium residentiam personalem, per iustam dispensationem. Dixi, absque dispensatione: quia non sufficit habere iustam causam eam obtinendi, attento solo iu-
128 re naturæ, & diuino sine dispensatione iuris positiui id prohibentis, iuxta S. Thom. in dict. quolib. 9. art. 15. Dixi, aut consuetudine iusta: quia tantū licet non plus, valeret illa, quantum dispensatio, iuxta eundem ibidem: quia vtraque potest iuri humano derogare, & neutra naturali, vel diuino, cap. fin. cū ibi late notatis, de consuetud.

Porro, iusta causa tenendi plura attento iure naturali, & consequenter dispensandi, & consuetudinem circa id inducendi, est secundum eundem circūstantia eiusmodi, quæ sufficiat ad tollendam deformitatem, quam multitudo beneficiorum præ se fert. plura siquidem beneficia tenere, vt ille ait, nec adeo suapte natura est malum, vt per nullam circunstantiam iustificari possit, vt fornicatio, & alia id genus vitia: neque adeo indifferens, vt sine aliqua circunstantia iustificante liceat, vt habere duo prædia, vel domos, vt supra cap. 23. numero 1. diximus. Talis est circunstantia eius, cui attenta suæ personæ qualitate non sufficit vnum beneficium ad honeste, decenterque viuendum. Talis item tanta prudentia, sagacitas, & industria alicuius, vt speretur plus eis, quibus præest profuturus, etiam absens, quam communiter alius præsens: & potius accipit propter vtilitatem beneficiorum, aut subditorum, quam propriam, iuxta Innocen. cap. cum iam dudum. num. 4 de preben. recept. talis est etiam defectus aliorum idoneorum, iuxta Host. cap. graue. col. 2. eodem tit. talis insuper notabilis animi virtus, nobilitas, & scientia, d. cap. de multa. quamuis hæc causa videatur includi in prima: quoniam ideo cum nobili, & graduato dispensari posse videtur, per d. cap. de multa. quia eius honesta sustentatio pluribus quam alterius indiget, vt ibi diximus. Talis etiam visa fuit Cardin. in clemen. gratiæ de rescript. intentio tenentis plura beneficia, non ad splendidiorem victum, vestitum, & famulatum, & alia eiusmodi: sed ad largius erogandum in pauperes, & opera pia,

Digitized by Google

retento sibi tantum ad vnam decentem necessario, & vera huius intentionis exequutione.

129 Quare cõfessarius non debet absoluere habentem plura beneficia, nisi saltem concurrat aliqua prædictarum, vel alia simili circunstantia, Maior vbi supra arg. 6. Dico, saltem: tum quia non sufficit quælibet illarum sine dispensatione iuris humani. Tum quia vltima Cardinalis, licet ante prædictum Cõcilium sustentari posset, post illud tamẽ non licet cum absolute prohibeat habere plura beneficia, etiam compatibilia, vltra id, vel ea quæ sufficiunt honestæ atque decenti sustentationi, iuxta prædictam gloss. d. cap. dudum 2. de elect. quoniam tamen concilium non prohibet tenere beneficia illa, quæ ante fuerunt collata: sed ne de cætero conferantur plura vni, consuluimus eum, qui ante illud plura obtinuit, posse nunc retinere, limitando se iuxta d. opinionem Card. quam, licet sit contra Panor. & communem, semper putauimus veram ante illud. Quo fit, vt iure quis miretur, etiam post prædictum Concil. a Pontificibus Max. conferri multa, quorum vnum sufficit, vni, & multos sibi collata retinere, quæ profecto iure retinere nequeunt, etiam cum dispensatione, nisi iustificetur per intentionem a Cardinale requisitam. Addo quod idem Concilium sess. 24. cap. 17. statuit, vt plures parochiales Ecclesias, aut vnam parochialem, & vnam cathedralem obtinentes, cogantur alteram infra sex menses dimittere. in quo pondera verbum, cogantur, &c. per quod respondimus neutram ipso iure vacasse. Pondera item id habere locum, etiam in his qui per iustam dispensationem tenebant plures parochiales: quamuis audiam aliquos contradicere, argum. cap. ordinarij. §. cæterum. de offic. ord. lib. 6. quod aiunt esse innouatum per idem Concilium sess. 6. cap. 1. de refor. quorum opinio licet disputando forte defendi posset: consuli tamen non debet. Tum quia est contra mentem Concilij, vt ex eius contextu patet. Tũ quia sic interpretatur Curia cogens ad dimittendam alteram Ecclesiarum omnes, qui ante etiam cum legitima dispensatione tenebant duas. Tũ quia licet principium d. cap. ordinarij. innouetur vsque ad §. cæterum. illæ tamen tacetur. Hoc tamen ius nouum non extenditur ad alia incompatibilia legitime obtenta: & ita qui habet alia beneficia incompatibilia, puta plures personatus, vel vnam parochialem, & aliam dignitatem, vel personatum, quæ non sunt Ecclesiæ parochiales, non est cogendus relinquere vllum.

130 Decimoseptimo peccat mortaliter qui fructus sui beneficij in plures, quã tres annos locat, aut in emphyteosim dat, clem. 1. de reb. eccle. non alienan. & est excommunicatus in terris, vbi est recepta extrauag. Pauli II. de qua infra cap. 27. numero 149.

131 Decimooctauo peccat, qui parochiano petenti Sacramenta non ministrat: vel non dat licentiam alteri confitendi: vel interest Matrimonio clandestino, vt supra cap. 22. num. 68. aut benedicit secundas nuptias nu. 83. aut primas tempore indebito, ibidem.

132 Decimonono peccat, qui inducit aliquem ad promittendum, aut iurandum se accepturum sepulturam in sua Ecclesia; aut quam iam accepisset, non mutaturum, cap. 1. de sepult. lib. 6. & est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata, clem. cupientes. §. sane. de pœn. de quibus inf. cap. 27. n. 144. dixi-

Digitized by Google

diximus. & qui aliquem in peccato mortali notorio mortuum in loco sacro sepelit, cap. quibus. 13. quæst. 2.

133 Vigesimo peccat mortaliter, qui non discit ea, quæ necessario scire tenetur ratione beneficij, vel officij; neque vult illud renunciare, cap. non est putanda. 1. quæst. 1. & l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil. porro sacerdos, quatenus est solum sacrificus, est obligatus scire legere, cantare, & construere, gloss. elem. 1. de concess. præbend. verb. reputamus. quã Cardinal. Panor. & Imol. probant ibidem. & faciunt multa, quæ adduximus in prælect. cap. si quando. excepti. 11. & 12. de rescrip. & quatenus Sacramenti minister scire debet, cuiuscunque Sacramenti formam, materiam, & modum debitum administrandi. & quatenus confessarius, & iudex fori conscientiæ scire debet, quod supra cap. 4. dictum est. Quo fit primo, vt religiosis, & quibus non est onus curę animarum, neque audiendi confessiones, latis sit scire, quę sunt necessaria presbytero, iuxta mentem Innoc. recep. in cap. cum in cunctis. de elect. Secundo, quod qui habet prędictum onus ignorans ad id necessaria, tenetur discere illa, aut relinquere onus, vt dictum est: & ita, qui licet sit idoneus ad aliquod beneficium, si tamen non est idoneus ad id, quod obtinet ratione loci, aut personarum subditarum, & non vult discere, quo fit talis non debet absolui, argum. d. cap. cum in cunctis. & eorum, quæ ibi Innoc. recep. ait, & Panor. mit. in cap. venerabilis. de præb.

Vigesimoprimo peccat sacerdos, qui negligit, aut ob timorem omittit cõmunicare proximum iam morientem, vel eius confessionem audire: quamuis pestilentia laboret, si est in extrema necessitate spirituali constitutus, iuxta dicta cap. 24. numero 10.

134 Vigesimosecundo peccat mortaliter, qui beneficium Ecclesiasticum accipit sciens, aut scire debens se irregularem, suspensum, excommunicatum, aut interdictum esse: & titulus eius est nullus cap. cum inter. de elect. cap. postulastis. & cap. si celebrat. de cle. excom. minist. & qui in solo peccato mortali id facit iuxta Panor. in d. cap. si celebrat. quod non est verum, vt probauimus ibidem post Feli. in cap. dilecto. de except. col. 3. Ioan. Maior. in 2. dist. 44. quæst. fin. & in 4. dist. 18. quæst. 4.

135 Vigesimotertio peccat mortaliter, qui non dicit tot, & tales missas, quot & quales, & quo in loco tenetur, absque iusto impedimento: aut quas omisit, vt debet non complet, argum. cap. 1. de pact. & proæm. Greg. & cap. significatum. de præb. quot autem teneatur dicere parochus in quantum parochus, non videtur iure determinatum, nec sufficienti ratione probari: quia nulla ratio concludit omnibus diebus eum missam dicere, neque omnibus, quibus cõmode potest: quamuis sic omnibus festis de præcepto colendis; quia in eis populus eam tenetur audire, cap. missas. de cõsec. dist. 1. Quare primo institutio, vel constitutio particularis seruãda est. Secundo consuetudo, quæ pro lege habeatur, quando lex deest cap. consuetudo. 1. dist. & ita vbi est consuetudo dicędę missæ omnibus diebus per se, aut per alium non satisfacit dicendo diebus, quibus commode potest: quia tenetur per se, vel per alium quolibet die dicere: & vbi est consuetudo, vt solis dominicis, & festis, vel certis hebdomadę diebus, tenetur dicere per se, vel alũ in illis: quamuis Sot. dicuit. & iur. lib. 9 q. 3.

Digitized by Google

art. 1. non satis caute iudicet parochum teneri, & satisfacere celebrãdo quoties decenter potest, sacellani autem, siua capellani, tenentur dicere, quas, vbi, & quomodo institutio sacellorum, vel eorum promissio habet, argum. dicti cap. cum dilectus. de consuetud. cap. 1. & cap. qualiter. de pact. Addo, quod onus annexum beneficio, vt illud obtinens quotidie celebret de S. Maria, non obligat ad missandum omnibus diebus, neque ad missam dicendam de illa omnibus, quibus missare tenetur; sed solum illis, quibus frequentius salua honestate, & deuotione debita potest, d. cap. significatum. de præb. onus autem dicendi per se, vel per alium omnibus diebus, de omnibus diebus intelligendum est, vt ibidem diximus.

135 Vigesimoquarto peccat mortaliter, qui contrauenerit alicui sequentium preceptorum Concilij Triden. quod sess. 25. cap. 1. de reform. præcipit hic, *Habens beneficium cum onere legendi, legat per se, si est idoneus; sin minus, per alium; & in posterum non valenti legere per se non conferatur eiusmodi beneficium, decernens collationem ei factam esse nullam.* Cui consequens est, acceptantem peccare, argum. cap. eum, qui. de præb. lib. 6. Et in sess. 5. cap. 2. quod habens beneficium curatum prædicet verbum Dei suo populo, vt minimum Dominicis, & festis sollennioribus, & doceat ad salutem necessaria. quod est tanquam nouum, & singulare notãdum. Et sess. 23. cap. 3. ℣ nullus obtineat beneficiũ ante 14. annum. Et quod in minoribus constitutus, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut in seminario, vel aliqua schola, quasi via ad maiores suscipiendos versetur, non gaudeat priuilegio fori. Quę res nouissima est. Et sess. 24. cap. 12. quod archidiaconi sint magistri, aut licentiati in theologia, aut canonibus. Nota non sufficere quo ad hoc doctoratum, vel licentiam iuris ciuilis, medicinæ, vel artium, quod curia seruat: per quod soluitur quæstio missa mihi ex Hispanijs. Et quod per archidiaconum intelligitur solum is, de quo loquitur rubrica de offic. arch. qualem in Hispania neminem scio: quia prædicta rubrica solum videtur loqui de illo, qui est caput capituli, & primus post pontificem; & tales Hispania in sæcularibus ecclesijs vocat decanos, & in regularibus priores, & Gallia, vt plurimum, præpositos, cui alludit cap. quamuis. de verb. sign. Reliquæ vero dignitates non conferantur, nisi constitutis in anno 22. Per hoc corrigitur cap. 1. de ætat. & qualit. lib. 6. quod præscripsit in hoc annum 20. Et prouisi de beneficijs curatis teneantur infra duos menses a die possessionis coram Episcopo, aut eius vicario profitert fidem Catholicam, spondentes se in Romanæ Ecclesiæ obedientia permansuros.

136 Quod ipsum de canonicatibus, & dignitatibus prouisi faciant, non solum coram Episcopo, sed etiam in Capitulo: alioqui non faciant fructus suos, nec illis suffragetur possessio. Quod etiam valde nouum est; quatenus multum addit cap. ego N. & cap. nullus. de iureiur. respectiue. Nemo etiam obtineat dignitatem, canonicatum, aut portionem, qui non sit ordine sacro, quem illa requirunt, initiatus, aut in ea ætate constitutus, vt infra tempus statutum, initiari valeat. In omnibus vero Ecclesijs cathedralibus omnes canonicatus habeãt annexum ordinem presbyterij, diaconatus, vel subdiaconatus. Hortatur etiã concilium, vt saltem dimidia pars canonicatuum conferatur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel iure canonico.

Pondera,

Digitized by Google

Pondera, quod postremum non est præceptum, sed tantum exhortatio, quæ non obligat, §. fin. 4. dist. Quodque nullius statuti, aut consuetudinis vigore li-
137 ceat, ab Ecclesijs vltra tres mẽses quolibet anno abesse. Hic videtur permitti maior absentia dignitates, & canonicatus obtinẽtibus, quam parochis per cap. 1. sess. 23. de reform. & cap. 13. quod super fructibus episcopatus, non excedentibus summam ducatorum mille, aut fructibus parochialium non excedentibus centum ducatorum, pensiones, aut fructuum reseruationes non assignentur. Hoc videtur tangere Papam, qui licet ligari non possit, cap. proposuit. de conces. præbend. seruat tamen hactenus inuiolabiliter. Et vbi parochiales non sunt diuisæ diuidantur, & vbi non sunt, erigantur: non obstanti-
138 bus &c. Item sess. 25. cap. 4. de refor. quod episcopi in synodis, & abbates, & generales ordinum in capitulis suis generalibus pro sua conscientia disponãt de missis, si earum fuerit exorbitans numerus, vel eleemosyne ijs dicendis impares. Hoc videtur ius nouum quo ad abbates, & generales, sed non quo ad episcopos, qui possunt hoc facere, arg. cap. cum accessissent. & cap. ex parte. de constit. & eis adnot. etiam sine synodo, iure antiquo, quod nõ videtur per hoc
139 sublatum, cum fuisset additum ad augendum, argu. cap. fi. de verb. sign. Itẽ cap. 13. & quarta funeraliũ solita iam ante annos 40. persolui Ecclesiæ parochiali, soluatur, etiam si postea concessa fuerit alicui monasterio, nõ obstantibus, &c. Et sess. 25. cap. 7. de refor. statuit, & in posterũ accessus, regressus, aut coadiutoriæ cum futura successione non concedantur, nisi quoad episcopatũ, & abbatiam, certis ad id causis concurrentibus. Et sess. 24. cap. 19. de refor. & nec mandata de prouidendo, gratiæ expectatiuæ, etiam sub nomine indulti, nec aliæ quæcunque gratiæ ad vacatura, aut indulta ad alienas ecclesias cuiquam concedantur, & hactenus concessa, abrogata censeantur. Et cap. 8. quod nulla Ecclesia parochialis, etiam si reseruata fuerit, & vacet in Curia: nisi per concursum, & oppositionem præuio examine, de quo ibi, conferatur.

140 Qualiter autem religiosus peccet contra votum paupertatis altius quam hactenus trado in Comment. cap. non dicatis. 12. quæst. 1. nu. 2. & seq.

De peccatis Prædicatorum, siue Concionatorum.

141 *Prædicans, vt peccat, si id facit sine facultate, quam is dare potest, & aduertens se esse in mortali, vel mentiens.*

142 *Prædicans, vt peccat miscens ridicula, detrahens prælatis, decimare dissuadens, si religiosus sine consensu episcopi. num.* 143.

143 *Prædicandum quid, quoties, quibus, & à quibus.*

141 CIrca hæc dicimus, quod peccat mortaliter primo concionator, qui publice concionatur absque facultate legitima, cap. excommunicamus. §. qui vero. de hæret. qualem habet episcopus per totum orbem, & parochus in sua parochia: qui potest dare illã alteri noto, & alias probato quo ad suã parochiam, sicut episcopus quo ad suã diœcesim, & Papa quo ad omnes, vt colligitur ex Pan. & cõi in c. inter cætera. de offic. ordin. & dicto §. quia vero. de hæret. & ex Cardinali in clem. dudũ. de sepult. quia sũt ordinarij, & ordinarius

potest

potest omnia, quæ sunt iurisdictionis, delegare iure canonico, iuxta gloss. in cap. peruenit. 95. dist.

Secundo peccat mortaliter qui aduertens se esse in peccato mortali, ante iustam contritionem concionatur, secundum Caiet. in 3. par. q. 64. art. 6. & 2. 2. q. 187. art. 1. qui tractauit, quod dixerat in summa verbo, prædicatorii peccata. in princ. & tom. 2. de vsu spiri. q. 1. vbi oppositum tenuit: quia actus prædicandi saltem per legem humanam est actus peculiaris ordini Diaconatus. Et qui aduertens mentitur concionando circa doctrinam fidei, bonorum morum, historiarum sanctorum, miraculorum, aut prophetiarum, ad cohortandum, inducẽdum, aut mouendum auditores, iuxta Caiet. in sum. verb. prædicatorum peccata. Dixi, Circa doctrinam fidei, & cæt. quia mentiri circa alia non est peccatum mortale, nisi notabiliter scandalizaretur, vt de mentiente in iudicio, & confessione dictum est supra cap. 18. num. 3. Et peccat, qui principaliter, vel minus principaliter, ob laudem, honorem, vel pecuniam prædicat: & quanto plus mereatur qui pure ob Dei gloriam id facit, colligas ex cap. 23. supra. num. 5. & latius ex commen. nostro super cap. cum ministeri. 23. q. 5. num. 44. Qui vero concioni fabulam, & facetias, aut aliquid ridiculum miscet, peccat quidem iuxta S. Anton. par. 3. tit. 18. cap. 4. & Caiet. 2. 2. q. 164. art. 2. sed communiter non plusquam venialiter iuxta eosdem, in dict. verb. prædicatorum peccata. immo nec semper venialiter, vt cũ ad hilaritatem honestam breuiter dicuntur, vt tradit Aug. in summa de potestat. eccles. ist. q. 107. art. 1.

142

Tertio peccat mortaliter religiosus, qui concionando prælatis Ecclesiæ, & sacerdotibus detrahit, præsertim quo laicis placeat, clem. 1. §. quibus. de priuileg. Quod intelligendum est, iuxta gloss. ibidem verb. detrahendo. de detractione nominatim, expresse, vel æquipollenter facta: licet enim generaliter prælatorum vitia reprehendere, modo id prudenter, & absque scandalo fiat. Et quamuis d. clem. solum loquatur de religiosis: quia sæpius in eo peccant; idem tamen de sæcularibus dicendum est, quo ad peccatum: quamuis non quo ad pœnas ibi constitutas, argum. gloss. clem. 1. de rescrip. verb. præsidentes. adiuncto textu in l. interpretatione. ff. de pœnis. Quæ confirmantur per Concil. Lateranense, quod sub Leone X. sess. 1. vetuit concionatoribus populo prædicare miracula falsa, incerta, aut prophetias per sacram scripturam non approbatas: & Prælatis Ecclesiæ detrahere, addens alijs pœnis excommunicationem latæ sententiæ reseruatæ Papæ, quod non latuit Caiet. in summa verb. excommunicatio. cap. 18. sub fin. Et religiosus qui concionando dissuadet populo decimarum solutionem, est excommunicatus, clem. cupientes. de pœn. de quo inf. cap. 27. num. 145.

143

Quarto, qui contrauenit præceptis Conc. Trid. & sess. 5. cap. 2. præcipit sic, *Nullus regularis praedicet in Ecclesijs sui ordinis, nisi prius examinatus, & approbatus a suo superiore, de vita, moribus, & scientia, obtenta ab eo licentia, quam Episcopo præsentet benedictionem ab eo petendo. In Ecclesijs vero, quæ sui ordinis non sunt, etiam licentia episcopalis necessaria erit. Episcopi etiã neminem regularẽ extra claustra viuentem, nec sæcularem sacerdotem praedicare sinant, nisi eis noti sint, & moribus & doctrina probati, etiã cuiuscunq; priuilegij prætextu.* Et sess. 24. cap. 4. de reform. sic,

Nullus

Digitized by Google

Nullus sæcularis, vel regularis, etiam in Ecclesiis sui ordinis prædicet, contradicente Episcopo. Episcopi autem singulis Dominicis, & festis solennibus, diuinam legem per se in suis Ecclesiis annuncient, vel si legitime impediti sint, per deputatos ab eis: in alijs vero Ecclesiis per parochos, vel alios; tempore vero Aduentus, & Quadragesimæ quotidie, vel saltem tribus diebus in hebdomada, legem diuinam, & sacram scripturam annuncient, & festis diebus pueros doceant doctrinam Christianam, & obedientiam erga Deum, & parentes. Et cap. 7. sic, *ministrantes Sacramenta, etiam si sint Episcopi, ijs qui ea suscipiunt, illorum vim, & vsum explicent, & inter missarū sollennia, vel alia diuina officia vernacula lingua festis diebus legem diuinam populo exponi curent, postpositis inutilibus quæstionibus, quæ non ædificant. Res item incertas, aut speciem falsi habentes proponi non permittant, & curent prædicari doctrinam veram de purgatorio.* Et sess. 22. cap. 8. sic, *Omnes curam animarum gerentes per se, vel per alios aliquid ex his, quæ in missa leguntur Dominicis, & festis exponāt, & misterium sanctissimi huius Sacramenti declarent.*

De peccatis coniugatorum.

144 *Sponsalia Clandestina post Concil. Trid complens, & vtens Matrimonio præsumpto &c. vt peccat.*

144 *Matrimonium præsumptum cessat, & coram quo parocho contrahendum, sine cuius præsentia contractum nullum.*

144 PEccat primo coniux modis sup. cap. 16. nu. 23. & cap. 22. a nu. 30. positis, & non complens sponsalia clandestinæ contracta, etiam post Cōcil. Triden. quia illud solum Matrimonium, & non illa annullat. & qui vtitur Matrimonio præsumpto per copulam carnalem habitam post prædictū Cōcil. quia post illud cessant Matrimonia præsumpta, per cap. is, qui. de sponsa. & qui discedit a Matrimonio cōtracto coram parocho habitationis fœminæ, etiam si parochus habitationis viri non assistat. & qui vtitur contracto publice, etiam coram toto populo, sine præsentia parochi, vel alterius presbyteri, cum licentia illius, vel ordinarij: quia congregatio Conc. Trid. sub Pio V. interpretata fuit sufficere parochum mulieris, quando Matrimonium contrahitur in parochia mulieris, sicut eadem sub Gregor. XIII. censuit, sufficere parochum viri, quando in eius parochia contrahitur, vt dictum est sup. cap. 22. numero 28. 65. & 69.

Confessarius erga confessum vt se geret. Cap. XXVI.

1 *COnfessarius doceat confessum hoc, & hoc.*

1 *Confessarius alium ad aliud exhortetur, alium laudet, alij nil dicat.*

2 *Confessarius hoc præstari faciat quinque casibus.*

3 *Confessarius facile non iudicet esse mortale, quod est controuersū, & quid tūc faciet.*

3 *Confessarius non absoluat nolentem facere necessaria.*

4 *Confessarius quid faciet, quando pœnitens contrariam suę opinionem habet, & quid quando vterque dubitat.*

5 *Confessa-*

Digitized by Google

5 Confessarius quid dicet ei qui restituere debet, & quid ei, qui restituturum se promisit. & non præstitit.

6 Confessarius quid faciet in absolutione reseruatorum, cum breui resolutione.

6 Peccatum reseruatum cui, & quomodo confitendum, & soluendum.

7 Absolutio excommunicationis præcedat peccatorum absolutionem, ante illam faciet hoc, & hoc. nu. 8. & 9.

10 Absoluatur pœnitens ab omni excommunicatione maiore, & minore. sic.

11 Absolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad substantiam eius minus sufficit.

12 Absolutio conditionalis non detur: & data a peccatis, censuris & irregularitatibus ab eo, qui pœnitentem poterat absoluere ab omnibus, quas incurrisset, etiam oblita includit &c. num. 13. & cum datur ab eo, qui non poterat, quid fiet, & an absenti dari possit. nume. 14.

1 CIrca hæc dicimus primo, quod confessarius, vt diximus in princ. cap. 1. de pœnit. dist. 6. nu. 50. doceat ea, in quibus pœnitentem errare animaduertit, putando peccatum esse, quod non est: aut contra, aut esse mortale quod est veniale: aut contra, saltem in his, quæ scire tenetur: idem faciet de censuris, quas falso credit esse, vel non esse per principium d. cap. 1. de pœnit. dist. 6. & quæ ibi tradimus, & argum. cap. omnis. §. sacerdos. de pœnit. & remiss.

Secundo pro varietate pœnitentium, alium arguat, alium soletur, alium de diligentia, & ordine memorandi, & accusandi modeste laudet, & ad gratias ob id agendum incitet: alijs alias virtutes magis commendet, alijs alia vitia acrius increpet. Porro, pœnitenti docto, diligenti, & sæpe confitenti, & celebranti, aut nil dicat, aut solum, vt faciat, quæ nouit facienda: & cum sit lux, & sal aliorum caueat, ne sit eis offendiculo, vt copiosius diximus in d. cap. 1. num. 52. & seqq.

2 Tertio, præmissis ante vel post prædicta interrogationibus opportunis, faciat concludi confessionem, dicendo se commisisse illa omnia peccata, & alia multa, quæ non satis meminit, cogitatione, verbo, opere, & omissione: & persuadeat proponere nunquam amplius Deo iuuante ea, nec alia saltem mortalia ob eius amorem peccaturum, iuxta dicta supra cap. 1. nu. 12. Sed non obliget eum ad id voto, iuramento, vel alia promissione, quæ nouum vinculum adijciat: nisi quum ius id præcepit, vt in excommunicato notorio absoluendo, cap. ex parte. de verb. sig. & cap. solet. de sent. excom. lib. 6. & in incendiario, cap. pessimam. 23. quæst. 8. & in mutilatore, cap. si quis membrum. ead. cau. & quæst. & manifesto raptore, aut ecclesiæ violatore, cap. super eo. de rapto. & vsurario publico cap. quanquam. verb. nullus. de vsur. lib. 6. & in publice iniuriante personis ecclesiasticis, cap. quisquis inuentus fuerit. 17. q. 4.

3 Quarto, caueat facile negare absolutionem pœnitenti dicendo esse mortale id, de quo sunt contrariæ opiniones, ne eum in futurum propter conscientiam illaqueat: sed potius consulat libros, vel doctos, vel certe persuadeat ei propositum faciendi, quod iure facere debet consilio N. vel N. quibus confidit, vel aliorum quorum iudicio fidendum est: tale enim pœnitentis propositum sufficit, vt absoluatur, Ang. verb. confessio. 4. §. 3. & Syl. verb. confessio, quæst.

Digitized by Google

quæst.20.adiunctis, quæ diximus sup. cap.23. num.21.

Quinto, quod nullatenus absoluat pœnitentem nolentem abstinere ab eo, quod certum est esse mortale, per dicta sup.cap.10.nu.4.

4 Sexto, quod si sint contrariæ doctorum opiniones, quarum alteram confessarius, & alteram pœnitens sequitur, & confessarius credit euidenti se textu, vel ratione niti: pœnitentem autem dubia, non debet eum absoluere. At si confessarius non adeo forti ratione nititur, vel pœnitens vtitur pari, vel fere pari, & habet aliquem pro se doctorem clarum, poterit eum absoluere, vt post Adri. in 4. de confess. q.5. dub.7. tenuimus in cap. si quis autem. de pœnit. dist.7. nu. 68. non distinguentes inter proprium parochum ad audiendum obligatum, & alium, qui potest audire, & nō tenetur, vt nec Adri. distinxit, quicquid Gofred. relatus per S. Anto. 3. par. tit. 17. cap. 10. §. 2. dicat. Quibus adde, quod, sicut cum dubitatur, an aliquid sit mortale, nec ne? securiorem partem confessarius & pœnitens eligere debent: ita quum dubitatur, an pœnitens hoc facere, dare, aut pati debeat, benigniorē opinionem confessarius eligere debet, Ang. & Syl. vbi supra. Dixi, Quum dubitatur: nam confessarius, vel pœnitens credens suam sententiam esse veram, non dubitant, vt diximus in d.cap. si quis autem. nu. 9. & seqq.

5 Septimo, quod pœnitentem ad aliquam restitutionem aliquorum obligatum inducere debet ad propositum eam faciendi, quam cito commode poterit, iuxta dicta in cap. 17. nu. 54. admonendo eum, si nimis differat, in peccatū mortale recasurum, & gratiam quam per confessionem & absolutionē adeptus est, amissurum. Quin & eum, qui confessione præterita restitutionem promisit, nec restituit, non debet absoluere quoad restituat, nisi raro, vt in d.cap. 17. nu. 59. insinuatum est.

6 Octauo, quod pœnitentem habentem peccatum reseruatum non debet absoluere ab eo sine priuilegio, bulla, vel alia licentia eius, qui illa potest dare: sed vt dixi in cap. consideret. §. cautus. nu. 10. de pœnit. dist. 5. debet absoluere a quibus potest, & pro absolutione reseruati mittere ad eum, cui reseruatum est: cui solum reseruatum confiteatur, vt ab illo absoluatur, aut absoluendus ad priorem confessarium remittatur. Quare, vt cuidam doctissimo respondi, non debet dicere absolute. Absoluo te ab omnibus peccatis mihi confessis; sed cum limitatione, exceptis tali & tali: posset item pœnitens per se, vel per aliun ante vel post suam confessionem impetrare facultatem secretam, verbo, aut scripto ab eo, cui reseruatum est, absoluendi a proprio confessario: sed quia is modus periculosus est, eo quod peccatum extra confessionem detegitur, tutius esset, vt confessarius per se, vel alium impetraret sibi facultatem absoluendi ab illo vel illo peccato ei reseruato. Superior autem, cui est reseruatum peccatū, non potest absoluere ab illo, antequam ipsi, vel alteri omnia fuerit confessus.

7 Nono, quod pœnitentem excommunicatum prius debet absoluere ab excommunicatione quàm a peccatis: alias mortale sacrilegium committeret, vt diximus in d.cap. consideret. §. cautus. num. 24. post Palud. in 4. dist. 17. quæst. 1. col. 4. argu. cap. si celebrat. de cler. excommu. minist. cap. sacris. de his quæ vi, contra Angel. verb. confessio. 5. §. 10. sequentem Monald. pro se incaute citantem Richar. qui contrarium tenet: licet absolutio peccatorum si concederetur

Digitized by Google

deretur valeret, modo, quo supradictum est, cap. 9. num. 4. Quod si facultatem absoluendi ab excommunicatione non habet, nullatenus a peccatis absoluat, quousque absolutus ab ea, redeat; aut deferat mandatum ad absoluendum eum. Porro in absoluendo ab excõmunicatione seruare debet formam iuris, quæ vt diximus in cap. 1. in prin. de pœnit. dist. 6. num. 54. habet, primum, vt iuret parere super eo mandatis Ecclesiæ, cap. extenore. cap. de cætero. de sent. excom. Secundo, quod parti satisfaciat, si offensa, aut debitum est notorium, cap. ex parte. de verb. sign. & cap. solet. de sent. excom. lib. 6, aut impensas, si contumacia est notoria, cap. venerabilibus. §. porro. eo d. tit. & lib. & hoc si potest, sin minus præstet sufficientem cautionem, id est dando pignora, vel fideiussores: & si neque hanc potest, det iuratoriam. Noue autem addimus, quod quamuis distinctio debiti, offensæ, aut contumaciæ notoriæ & dubiæ locũ habeat in foro exteriori: in interiori tamen nõ habet, sed solum si scit, aut nescit se debere, aut offendisse, aut quantum, aut quomodo, aut cui soluere debeat: quia in hoc foro cessant præsumptiones, & confessum a pœnitente pro certo notorium habetur, iuxta omnes, argum. cap. tua. cap. is qui. de sponsal. quod
8 est vsu frequens, & theoria carum. Tertio, quod humeros nudatum cũ psalmo *Miserere mei Deus*. aut alio pœnitentiali, virga, fune, aut flagello cædat, & post *Gloria patri &c. Kyrie eleyson &c. Pater noster &c.* cum versiculis *Salum fac. &c.* Oremus, *Deus cui proprium est misereri, & parcere, suscipe deprecationem nostram, & hunc famulum, quem excommunicationis sententia ligatum tenet, miseratio tuę pietatis absoluat per Christum D. N. Amen.* cap. a nobis. 2. de sent. excom. & tradit S. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 7. §. 1. quem sequuntur alij, & post absoluat in hęc verba, Auctoritate, qua fungor, absoluo te a vinculo excõmunicationis, quod incurristi ob hanc, vel illam causam, & restituo te sacramentis Ecclesiæ, & cõmunioni fidelium, In nomine patris &c. Amen. Et si est excommunicatus ob multas causas, exprimat eas in absolutione: alioqui a solis expressis esset absolutus, iuxta omnes. Quamuis mea sententia satis est habere intentionem eum ab omnibus absoluendi, & comprehendendi omnes suis verbis. Si vero, ob vnam tantum causam sępe incurrit, sufficit dicere, toties, quoties eam incurristi. Et quia statim dicemus expedire, vt generaliter absoluat quemlibet pœnitentem ab omni excommunicatione, sub conditione, si & quatenus est opus & potest: quamuis non videat eum aliqua teneri, a fortiori expediet, vt cũ sic absoluat, quando eum absoluit ab aliqua particulari, qua videt eum teneri. Quamquam autem modus prædictus regulariter seruandus est, quando cõ
9 mode potest in absoluendo excommunicato: absolutio tamen aliter facta valet etiam solum dicendo. *Ego te absoluo ab excommunicatione. Rebenedico te*, aut aliud æquipollens, cum intentione absoluendi, Sylu. verb. absolutio 5. q. 2. vt diximus in dict. cap. 1. vbi addimus nu. 55. ne faciat fęminam nudare humeros: quia nullo iure id cauetur, & a nu. 60. quod quatuor prædicta non sunt seruanda, quãdo excommunicatio non est certa, & ad cautelam absoluitur. Et Leonem PP. X. fratribus ordinis Minorum concessisse, ne quando excommunicatus in foro conscientiæ absoluunt, teneantur eos flagellare dicẽdo psalm. *Miserere mei.* compen. priuileg. verb. absolutio 1. quo ad seculares. num. 14. Quę omnia procedunt etiam in absolutione a delegato facta simpliciter,

pliciter, vel additis illis solitis verbis, (seruata in eis forma) vel similibus. Secus si aliquid aliud delegans mandauerit obseruari: quia priore casu solum contineret monitionem, in posteriore vero etiam nouam formam argu. gloss. celeb. in clem. 1. de offic. deleg.

Decimo, confessarius imponat pœnitentiam ante absolutionem, gloss. fin. in clem. dudum. §. statuimus. verb. audire. de sepultu. quod tamen non est necesse: quia tantū valet, & tam sacramentalis est quæ post, quam quæ ante imponitur, vt dixi in princ. dicti cap. 1. num. 33. post Gerson. in tract. de excom. 2. par. argu. l. lecta. ff. de reb. cred.

10 Vndecimo absoluat eum ad cautelam ab excommunicatione maiore, vel minore, suspensione, vel interdicto, in hanc sententiam, *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis maioris, suspensionis, vel interdicti, a quibus te possum absoluere, absoluo te, si & quatenus possum* Et expedit, sed non est necesse adiungere, *Restituo te sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium*. iuxta Gerson. vbi sup. & omnium mentem: quia eo ipso, quod absoluitur, eis restituitur.

11 Duodecimo absoluat a peccatis præmittēdo, *Misereatur tui &c.* Dominus noster Iesus Christus te absoluat. Et ego auctoritate ipsius, qua fungor te absoluo ab omnibus peccatis tuis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Passio D. N. Iesu Christi, & merita B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali petieris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternę. Non sunt tamen hæc omnia necessaria: essentialia enim, & necessaria sunt illa, *Absoluo te.* vt diximus in d. princ. nu. 9. & colligitur ex vtroque Thom. 3. par. q. 74. art. 3. & ex Conc. Floren. in decreto Euge. §. 4. quia quæ absolutionem præcedunt, sunt preces: & quæ sequuntur, sunt iniunctio pœnitentiæ generalis, vt diximus in cap. 3. num. 4. & in d. cap. 1. num. 36. & 52. post S. Tho. quolib. 3. Alia multa verba multi adiungunt, quæ non solum sunt superflua, sed etiā periculosa: e quibus sunt illa, De quibus contritus &c. Tum quia absolutio non solum comprehēdit peccata contrita: sed etiam quæ apparent contrita, ad effectum, ne iterum ea pœnitens confiteri teneatur: quin etiam attrita certæ speciei comprehendit quo ad effectum remittendi, vt supra dictum est, cap. 1. nu. 40. Tum quia scrupulos gignere posset, vt dixi in d. cap. in princ. nu. 31. vbi nu. 27. etiam di-

12 xi, qualiter intelligenda sit determinatio quædam Ioan. Gerson, quo vera sit. Admonemus etiam id quod vbi supra, num. 62. quod non debet absoluere ab excommunicatione de futuro, & minus a peccatis dicendo, Ego te absoluo ab excommunicatione, aut a tuis peccatis, sub conditione, si illud, aut illud feceris, aut si satisfeceris. Tum quia absolutio non debet esse in suspenso, argu. cap. ad hæc quoniam. de appell. Tū quia licet sortiretur effectum post adimpletam conditionem, peccaret tamen, qui eam sic faceret, vt dixi ibidem, nu. 65. Quamuis posset ferre sub conditione de præterito, quæ actum non suspendit, l. cum ad præsens. ff. si cert. petat. veluti dicendo, Si fecisti, aut præstitisti talem rem, ego te absoluo, vt dicitur, quum de baptismo dubitatur: si tu non es baptizatus, ego te baptizo, cap. 2. de baptis. Quod si superior absens inferiori facultatem dederit, vt a casibus sibi reseruatis absoluat sub eo modo, vt iterum illi confiteatur, quando præsens fuerit, confessarius tenetur illum mo-

dum

dum pœnitenti declarare: & si eum non acceptauerit non debet audire, si ante confessionem id sciuerit: nec a reseruatis absoluere, si post confessionem sciuit: si tamen consenserit absolutioni, adeo valet absolutio, & quamuis postea
13 pœnitens superiori non confiteatur, valere illa non desinat: peccatum tamen mortale nouum committet. Est autem valde notandum, quod qui confitetur alicui habenti facultatem absoluendi ab aliqua excommunicatione, vel peccato reseruato, quibus ipse tenetur, & obliuiscatur illa, & absoluatur ab omni excommunicatione, & peccato si, & quatenus potuit confessarius, vt supra est dictum, absoluitur etiam ab eis: ita quod quamuis postea factus memor eorum confiteatur illa, vt tenetur alteri, qui talem facultatem non habet, ab illis possit absolui ab eo: quia desierunt esse reseruata, & habere excommunicationem adiunctam, quippequę per priorem absolutionē sublata fuerunt, & peccata remanserunt solubilia a quouis proprio sacerdote, vt dixi in cap. 1. §. cautus. de pœn. dist. 5. & in cap. 1. in prin. nu. 70. ead. dist. allegando locū speciale vbi id dixit Palud. in 4. dist. 18. q. 5. col. pen. quem nemo allegat: quāuis generaliter allegando eum sequantur S. Anton. Ang. Sil. Gab. & Adr. in locis, quos in d. §. cautus. citamus. Et ideo qui confitetur habenti authoritatem absoluendi ab omnibus peccatis, & censuris per viam confessionalis, bullę, Iubilei, vel aliā prudenter facit, curando, vt modo supradicto generaliter ab omnibus excommunicationibus, & peccatis absoluatur: immo, & vt secum in irregularitatibus dispēsetur, si etiam ad eas se extendit facultas: quia si postea in mentem venerint, confitendo peccata, nulla obtenta absolutione a censuris, nec dispēsatione ab irregularitate. quod religiosi notare debent, qui in visitationibus ab irregularitate, & alijs censuris generaliter absoluuntur a superioribus: nā esto tunc non meminerint illa, sublatę censentur, nec tenentur aliam absolutionem quærere ab eis; sed satisfaciunt confitendo simpliciter peccata, ob quę illa incurrerunt, Ang. verb. confessio 1. §. 12. Ros. verb. confessio 2. §. 9. Silu. verb. confessio. 1. q. 4. Aduertendum, quod hic nihil dicitur de irregularitatibus, vt visum fuit Reuerendissimo episcopo Vulturarien. si in lib. de irreg. lib. 6. cap. 25. num. 6. An autem idem sit de illis dicendum, quod hic dicitur de censuris quæstionis est. Et etiam dubitari potest an confessarius electus virtute cap. fin. de pæniten. & remiss. possit dispensare, vt tradit Sil. verb. confessor 1. versi. quæritur. num. 9.

14 Decimotertio, quod si absoluit aliquem ab excommunicatione, aut a casu reseruato, a quibus ipse non poterat, debet procurare facultatem absoluendi eum ab illis, & post habitam eam absoluet eum præsentem, si præsentia eius habere potest, sin minus absentem ab excommunicatione, quando voluerit, & a peccato reseruato, quando ille in gratia esse videbitur, secundū Ant. qui ait multos insignes theologos congregatos super hoc in quodam cōcil. quod ipse citat ibi, & nu. 13. concluisse, huiusmodi pœnitentē posse absolui in absentia, etiam si præsentia eius haberi posset: sed scandalū immineret, dicendo ei, quod nequaquam est absolutus, & propterea oportet ipsum iterum confiteri. Quod equidem ego refellere minime audeo, licet nonnullis contra videatur. & si prædictam facultatem habere nequit, admonere debet eum si potest, vt se absoluere faciat a tali casu, aut peccato, a quibus ille nō potuit, vt dixi in cap. 1. in

a in prin. de pœnit. dist. 5. nu. 60. Non enim satis placet illud Directorij lib. 1. tit. 15. §. 143. scilicet, vt obtenta absoluendi facultate, iterum pœnitentem accersat, & caute fingat, se eum de aliquo peccato iã cõfesso interrogare velle, quo melius eum erudiat de nonnullis alijs; si postea commisit, & ab omnibus absoluere. Tum quia raro id sine scandalo fiet. Tum quia non potest illum ab illo peccato, & alijs absoluere, nisi omnia peccata integrè ex proposito absq; tali fictione confiteatur, cap. omnis. de pœnit. & remiss.

De pœnitentia imponenda.

15 *Pœnitentia iusta est imponenda: alia omnis cur falsa dicta: omnibus leuis necessaria: & quæ alia voluntaria grauis indiscrete ponitur.*

16 *Pœnitentia iusta quid, eam Deus solus nouit.*

17 *Pœnitentia septennis vnicuique peccato mortali non debetur in foro interiori.*

18 *Pœnitentia arbitrio confessarij relinquitur, non ad hunc effectum: sed ad istum: & quæ imponenda, sitque conueniens quales non sunt hæc.*

19 *Confessarius antequam pœnitentiam iniungat, dicat hæc.*

20 *Pœnitentia satisfactoria alia a necessaria culpæ delendæ: & quæ earũ acceptãda.*

21 *Pœnitentia ex causa diminui, & mutari potest. nu. 22.*

23 *Pœnitentiam per opera alias debita fieri. & 24.*

24 *Pœnitens quod officium relinquet.*

25 *Confessarius pœnitenti absoluto hæc consulat.*

15 DEcimoquarto, quod frequenter rogati super quantitate pœnitentiæ imponendæ, tandem concluſimus octo. Primum, quod confessarius debet conari imponere pœnitentiam iustam pœnitenti. Tum quia ea minorẽ Greg. falsam appellat in cap. falsas. de pœnit. dist. 5. non eo quod nil prosit, vel absolutionem irritam faciat: sed quia pœnitentem fallere potest, præbendo occasionem credendi, se per illam plene satisfacere. Tum quia Abulens. super 18. Matth. quæst. 49. circa finem dixit confessarium imponentem pœnitentiã pro suo libito, sine alia circunspectione, peccare: quamuis non declaret, an mortaliter, an venialiter, nisi quando nullam scienter iniungit, cui satis concordat Concil. Colon. de satisfact. §. ex prædictis. multa de hac re tangens, & Adri. in 4. de Clauib. quæst. 2. col. 6. sacerdotem non debere condonare offensas contra Deum factas sine multa prudentia, & pœnitentia, argu. cap. si is qui prælatus. 23. quæst. 4. & Maio. in 4. dist. 20. col. 3. non esse veri amici imponere paruam pœnitentiam, neque prudentiæ, eius paruitate lætari. Tum quia Concilium Trid. sess. 14. cap. 7. post hæc scripta declarauit, conuenientes pœnitentias esse à confessarijs imponendas, & non leues pro grauibus iniungendas, ne participes eorum fiant. Quo fit, vt constanter affirmemus non recte fungi officio suo confessarios, qui omnibus vnam, & eandem leuem pœnitentiam obligatoriam, & aliam grauiorem voluntariam imponunt.

16 Secundum, illam esse pœnitentiam iustam, quę neque est maior neq; minor merita, quæque exæquat, & non superat pœnam peccatis confessis in purgatorio luendam, argu. l. iustitia. ff. de iust. & iur. & proc. Greg.

Tertium hanc soli Deo esse cognitam: solus enim ille nouit quanta pœna debeatur in purgatorio peccato mortali per contritionem, & confessionem condonato: quia solus ipse nouit grauitatē peccati, & vim contritionis, & partē quā absolutio sacramentalis tollit; meritum item operis satisfactorij, tum sacramentalis, tum cuiuslibet alius, quod pro magnitudine, vel paruitate gratiæ, & deuotionis magis, vel minus, saltem ex opere operantis satisfacit.

17 Quartum vulgatum esse, vnicuique peccato mortali iuxta canones pœnitentiam septem annorum iniungendam esse, in quod allegatur Gratian. in cap. hoc ipsum. §. 1. 33. quæst. 2. Pro quo nunquam nos textum reperire potuimus, vt diximus in d. cap. falsas. num. 14. quamuis sic multas glossas receptas in d. cap. hoc ipsum. & in cap. admonere. 33. quæst. 2. & in cap. prædicandum. 22. quæst. 1. & cap. sunt plures. de pœnit. dist. 3. quæ id dicunt. & communis cum Host. in summa de pœnit. & remiss. §. quæ pœna. & Palud. in 4. dist. 10. quæst. 2. S. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 10. cui consonare videtur stilus concedendi indulgentias 40. vel alius numeri annorum, & dierum in pœnitentiam iniunctorum. Quare contrarium putamus. Tum quod id tenet S. Thom. in 4. lib. sentent. dist. 20. quæst. 2. ante quem idē sensit D. Hier. in cap. mensuram. de pœnitent. dist. 1. Tum quia nec Gratianus dicit Ecclesiam septennem pœnitentiam in singula peccata statuisse; sed tantum pro grauissimis peccatis iniungi solitam fuisse in d. cap. hoc ipsum. §. 1. Tum quia dici potest. illam pœnitentiam non fuisse taxatam pro foro interiori: sed exteriori, vt probamus dict. cap. falsas. num. 14. Tum quia ibi ostendimus illos 40. canones pœnitentiales, quos Hostien. in d. §. qua pœna. colligit, ad forum exercitus pertinere. Tum quia inepte imponeretur pœnitēcia septēnis pro vno quoque peccato ei, qui mille confitetur.

18 Quintum, quantitatem, & qualitatem iustæ pœnitentiæ nunc, & semper reliquit, relictamque fuisse prudentis confessarij arbitrio, dict. cap. mensuram. cap. Deus. de pœnit. & remiss. & cap. tempora. 26. q. 7. non quidē, vt sensit gloss. d. cap. mensuram. & Panor. in d. cap. Deus, qui. nu. 4. & Anton. Burgen. in cap. 2. de emptio. ad effectum vt pœnitens facta pœnitentia iuncta magna, vel parua, ab omni pœna purgatorij liberetur: quia hoc falsum est, iuxta Mag. & communem in 4. distinct. 2. & probamus in d. cap. mensuram. & cap. Deus, qui. & in Cōment. §. in leuitico. de pœnit. dist. 1. nec etiā ad effectū, vt pœnitēs ad pœnitentiam impositam acceptandam teneatur, secundum aliquos, vt dicemus infra num. 20. sed ad effectum, vt animæ negotia, quo ad hunc mundum, & quo ad alterum mediocriter gerantur.

Sextum, confessarium circumspicere debere in æstimanda pœnitentia magnitudinem, & paruitatem peccati, & contritionis, & qualitatem personæ pœnitentis, an sit robustus, an debilis, iuuenis, an senex, assuefactus, an non. An item videatur magnam recusaturus: aut quamuis acceptet, eam non impleturus: an sit pauper, aut diues, magnopereque curare debere, ne pœnitentiā ineptam imponat: qualis est eleemosyna, pauperi, ieiunium perpetuo laboranti, austeritas magna delicato, & in altiori loco posito: qualis quæ imponitur vxori, filio, seruo, aut famulo, in notabile obsequiorum debitorum impedimentū, vel in periculum lapsus spiritualis, aut detectionis peccati occulti, iuxta mentē S. Ant.

S. Anto. 3. par. tit. 17. cap. 10. §. 10. qualis peregrinatio mulieribus, iuxta Host. in cap. mulier. de sent. excom. maxime sine suis maritis, vel cum illis in longinquum, cum domi manentes sanctos inuisere spiritu possint, Maio. in 4. dist. 17. q. 2. qualis panis, & aquę, & solitudinis melancholico, & scrupuloso: qualis multa recitatio prælectori, & ad longas preces obligato, vt dicimus in d. cap. consideret. §. ponat. nu. 4. & 8. de pœnit. dist. 5. & alię similes.

19 Septimum confessarium pœnitenti dicere debere, iustam pœnitentiam, quę sibi imponenda erat, solum Deum Opti. Maxi. scire, & timentes Deum, & cupientes vitare pœnas alterius vitæ antiquitus septem annorum pænitentiam pro vno quoque maximo peccato mortali facere solitos fuisse, iudicantes tam longam pœnam, tam magnæ offensæ purgandæ adhiberi oportere: sed quod non intendit imponere ipse, nisi sponte velit eam suscipere. Et si responderit se velle, & iudicat illum impositam impleturum, iniungat eam, quæ iusta videbitur, habito respectu ad eas, quæ prædictis canonibus pænitentialibus præcipiuntur. nam, vt habet Concilium Colon. vbi supra, iam quod sperandum non sit, vt communiter ab hominibus iterum suscipiantur pænitentiæ antiquæ, bonum tamen esset, vt aliqui ad illas reuocarentur: in quod mouere potest etiam formula antiqua concedendi indulgentias per relaxationem annorum, & dierum in pænitentiam iniunctorum. de quarum modo intelligendi paucula, quæ hoc in loco scripsimus, remittimus ad Côment. §. in leuitico. de pęnit. dist. 1. notab. 11. a num. 12.

20 Octauum, quod pænitenti nolenti acceptare tam magnam pænitentiam satisfactoriam diminuat quantum ei placuerit, declarando ei pœnam alterius mundi, iuxta Maio. in 4. dist. 20. q. 1. col. 3. Dixi, Satisfactoriã: quia restitutoria, vel ad exeundũ a peccato necessaria: qualis est alieni restitutio, odij mortalis depositio, & dimissio concubinæ, & officij, quod sine peccato exerceri nequit, & conuersationis, qua se credit in mortale peccatum lapsurum, necessario imponenda est, quam si nolit acceptare nullatenus est absoluendus, vt dixi in cap. satisfactio. de pænit. dist. 3. & d. §. ponat fe. & latius supra cap. 3. a nu. 5. & cap. 14. a nu. 31. Recte autem faciet concedendo, vt quod non recitauerit, aut nõ ieiunauerit die præscripto reficere possit alio, vel eleemosyna redimere.

Decimoquinto, quod ex his potest satis inferri decisio quæstionis sup. cap. 9. a num. 2. tactæ, & huc remissæ, An pænitens de præcepto teneatur acceptare pænitentiam iustam a confessario præscriptã? in qua placet sententia subtilis Doctoris Scoti in 4. dist. 17. quam sequitur Gab. dist. 16. q. 2. & Med. in Codi de confess. fol. 75. diserte mactans eam, scilicet, quod sufficit pęnitenti habere propositum satisfaciendi Deo hic, vel in purgatorio. quibus cõsonat Hostien. in summa. de pęnis. §. & an sit verũ. quid de operibus, & Pan. in cap. significauit. num. 2. eod. tit. nisi quatenus tenent, teneri ad acceptandam aliquantulam, & saltem vnum Pater noster, quibus nullus Canonista, quod sciam contradixit. Sed de veritate huius limitationis inutile prorsus duco disputare: cũ nemo sit tam saxeus pænitens, qui bona fide confiteatur, & nolit, vel tantillam pænitentiam acceptare. Pro qua Scoti sententia, & contra eam multa hoc in loco in Manua. Hispano adduxi, quæ consulto omitto, eo quod videatur in Vrbe, & in orbe receptum, ne culpa ne denegaretur absolutio, eo solo quod nolit

acceptare pænitentiam sibi iniunctam: modo habeat propositum verum plane satisfaciendi Deo viuens per bona opera, & indulgentias, vel mortuus in purgatorio cruciatu horrendo: quamuis contra teneat Palud. in 4. dist. 17. q. 3. art. 1. cum aliquot alijs. Pro quibus vrget cap. omnis. de pœnit. & remis. habens, pænitentiam a confessario iniunctam à pœnitente acceptari debere, & Concil. Flor. agens de sacramento pœnitentiæ habet, confessarium pœnitentiã arbitrari debere: & quod omnes catholici confitentur, confessarium sicut potestatem habet ad absoluendum, ita ad obligandum habere, cuius oppositum esse hæreticum declarauit Concil. Trid. sess. 14. cap. 8. & can. 25. & Concil. Later. quod sub Leone X. sess. 9. §. ad abolẽdum. præcepit cõfessarijs, ne blasphemos Dei, & suæ matris absque magna pœnitentia ad arbitrium seueri confessarij absoluant. Sed his responderi potest, solum per ea probari, quod confessarius sine iusta causa non debet imponere minorem ea, quam arbitratur iustã, sed cum illa sic, argum. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & adductorum per Dec. in cap. at si. §. de adulterijs. de iudic. etiam nullam imponendo: vt cum iam iam spirantem, nec pœnitentiam facere potentem, sine vllius pœnitentiæ impositione expressa absoluit.

21 Multæ autem sunt iustæ causæ minuendæ pœnitentiæ, puta impotentia eam implendi, vt proxime dictum est; magnitudo contritionis, quæ sola interdum totam pœnam remittit, iuxta glo. solenn. d. cap. mensuram. senectus, debilitas, ægritudo, timor probabilis, quod iustam non implebit, arg. cap. sicut dignum, de homicid. & cap. aut facta. de pænit. dist. 1. tempus iubilei, vel aliarum indulgentiarum, arg. cap. cum ex eo. de pænit. & remis. & extrau. 1. & 2. eodem tit. iniunctio, & acceptatio, & directio omnium bonorum operum totius vitæ in satisfactionẽ pœnæ peccatis suis debitæ arg. c. 1. & 2. 26. q. 7. Porro, cum val-

22 de diminuit iustam, moneat pœnitentem eius rei ignarum, quam grandis esset imponenda: quanto plus prodest exigua præsentis vitæ, quam magna futuræ, collimet, & dirigat omnes curas, & labores in præsenti perferendos, & mortẽ ipsam etiam necessario subeundam, in satisfactionem pænitẽtialem: quæ omnia ratione hac suscepta, leuius feret. Addo quod etiam iniuncta, & acceptata mutari potest, & diminui iusta de causa: puta quia bona fide putat pœnitens, se eam implere non posse, aut non sine difficultate, vel periculo salutis animæ, vel corporis: quia tunc, non solum confessarius qui eam imposuit, sed etiam alius si ipse facile adiri nõ possit, etiam eo inferior mutare potest; scilicet episcopus impositam à Papa; & parochus impositam ab episcopo, iuxta glo. sing. & recep. cap. tempora pænitudinis. 26. quæst. 7. vt latius post Dec. dicimus, in d. cap. at si. §. 1. etiam non iterata confessione eorundem peccatorum, ob quæ imposita fuit: modo imposita fuisset ob peccata eiusmodi, à quibus, qui eam mutat, absoluere potuisset, iuxta Monal. in sum. de pœnit. §. An possit imponi a non proprio sacerdote. Sylu. verb. confessio q. 22. Rosel. verb. confessio sacramentalis. §. 11. quamuis stricto iuri consonantius ageret, qui eius implementum differret; quousque posset eum, qui illam imposuit adire, si spes breui

23 adeundi foret. Pro prædictis facit, quod (gratia Deo misericordissimo) possumus ei satisfacere operibus bonis, etiam alia ratione debitis, & de necessitate etiam naturæ subeundis, vt post Caiet. de satisfact. quæstio 1. probamus

in

in cap.1.de pœnit.dist. 6.num.40. post quæ declarauit Concil. Trid. sess. 14. cap.9.quod pœnis, & flagellis a Deo inflictis,& patienter toleratis satisfacere possumus,& cõsequenter tolerandis infirmitatibus,& ipsa morte naturali, aut violenta ineuitabili. Quo fit vtilissimam esse illam clausulam. *Quidquid boni feceris &c.* quam (supra eod.cap.num.10. & in princ. d.cap.1.de pœn. dist. 6.num. 36.) diximus formæ absolutionis vtiliter addi, declarato præsertim supradicto modo eius valore. Confessarius tamen pœnitentiã ieiunij aliquorum dierum,aut precum imponens, in dubio censetur imponere eorũ, ad quæ pœnitens non tenetur:& consequenter is,cui ieiunium quatuor dierum imponeretur, non satisfaceret dies quatuor temporum, aut vigilias,ad quas tenetur, ieiunando, secundum omnes.

24. Ad noue quæsitum,scilicet,An cessatio a peccato, & emendatio vitæ possit in pœnitentiam imponi? Resp.affirmatiue. Tũ quia licet pura cessatio a peccato non sit opus, velle tamen cessare ab eo verum opus est:& ita non obstat, quod aduersarij dicunt,sola opera esse in pœnitentiam imponenda,iuxta cap. 3. Lucæ. Tum quia promittens non facere dicitur promittere factum, gloss. recep.in l.2.ff.de verb.oblig.per §.si vxor.instit.de nup.Tum quia licet verius esse putemus, opera alias debita posse in pœnitentiam imponi, contra Scot. Palud.& Maio.magis vrgentem, in 4.dist.15.cum S. Anton. 3.pat.tit.4. cap. 20.referente AEgid.& Richa.id tenuisse.quod & S.Thom. sentit in ead. dist. 15.quæst.2.art.3.& latius dist. 19.quæst.2.art.1.& Gabr.quæst.2. pro quo vrget Concil. Triden. cap.9. sess. 14.determinando posse nos satisfacere Deo pro peccatis per pœnas ab ipsomet inflictas, vel alias naturales, vel violentas, etiã necessario patiendas,subeundo eas patienter in remissionem eorum; quod antea tenuit vbi supra S.Thom. Tum quia non sequitur ex hoc, quod videretur stulte facere, vt Maior obijcit, qui clericis non iniungit in pœnitentiam omnes horas canonicas dicendas, nec alijs alia eis præcepta: quia prudenter cauet ab eo faciendo,ne confessi ea postea omittentes bis peccent,contra præceptum Ecclesiæ, & confessarij. Tum quia omnis virtutis actus, licet vno respectu sit delectabilis, est tamen alio pœnalis:vt post alios declarat recte Sot.in 4.dist. 19. quæst.2.art.1.& ita qua parte est pœnalis est ad pœnitẽtiam aptus.Tum quia omne opus bonum; etiam pure mentale, est satisfactorium pœnę peccati remissi secundum Scot.in d.dist.15.quæst.1.art.3.communiter receptum. Tum quia sicut dirigens vnum eundem actum in multorum præceptorum implementum,omnia illa implet, ita pœnitens dirigens vnum, & idem opus in implementum præcepti Ecclesiæ, & confessarij, vtrumq; implet. Per quæ facile respondeas argumentis Maioris,vbi supra. Nolumus tamen dicere, quod sacerdos prudenter faciat iniungendo in pœnitentiam cessationem ab omnibus peccatis, & emendationem vitæ sub pœna noui peccati: quia id esset dare occasionem bis peccãdi,vt prædictum est: sed quod aliquando potest præcipere cessationem ab aliquibus peccatis alicui;quem merito credit eam seruaturum, & semper potest eam consultiue imponere: sicut & alia omnia bona opera,quæ facturus est, potest iniungere sine noua obligatione ad illa, quam implendo, tanquam pœnitentiam consultiue iniunctam, plus satisfaciet, quam sine vlla iniunctione satisfaceret.

Digitized by Google

Decimosexto dico, quod confessarius non debet consulere pœnitenti, vt deserat officium alioqui licitum, in quo multum peccat, quando est periculū incidendi in aliū statū, in quo plus peccet: q̄ contingeret, si mercatori multū in decipiendo peccanti, consuleret relinquere mercaturam, q̄ futurum sit ei magna occasio adulterandi, furandi, vel peiora faciēdi: sufficit enim vt firmiter proponat nunquā amplius se quēquā decepturū & r ddituū q̄ illicite acquisiuit, vt diximus ī cap. qualitas. de pœnit. dist. 5. post Adr. in 4. de sacra. cōfess. q. 4. col. 23. Dixi, Alioqui licitum: quia secus est de illicito, quod exerceri fine mortali non potest: quia præcipiendum ei est, vt relinquat: quamuis eq occasio magis peccandi prębeatur: neque absoluendus est, nisi se id relicturū proponat, vt diximus in cap. negotium. de pœnit. dist. 5.

25 Decimoseptimo, post absolutionem admoneat eum, vt fugiat occasiones peccandi non solum eas, quas de pręcepto tenetur fugere, sed etiam alias, de quibus vtrisque late dictum est supra; de acceptis quidem, cap. 3. a num. 5. & de datis, cap. 14. a num. 31. Consulat item, vt pluries, quam semel in anno cōfiteatur; vt audiat conciones, bonorum precibus se commendet, & eorum conuersationem habeat, etiam si credat pœnitentem sua consilia non exequuturum; vt contra tentationem vitij, quo maxime tenetur, diuinam opem imploret per preces alicuius sancti, qui virtute cōtraria plurimum enituit; vt meditetur pœnas inferni adeo magnas, & perpetuas, vt obuiet inimico suggerenti semper pœnitentiæ locum esse: memoria repetendo, quot passim mille modis subito absq; pœnitendi, & confitendi facultate moriantur: & aliquo vitio maximo illaqueato persuadeat, vt firmiter proponat, & interdum voueat, se illā, vel illam pœnitentiam subiturum, si recidat in illud: non autem vt iuret, vel voueat, se id non admissurum, arg. cap. clericos. de cohab. cler. & muli. nec se, si reciderit, religionem ingressurum. quæ res frequens est, frequenterque sacrā Pœnitentiariam varie torquet.

26 *Absoluere ab omnibus etiam reseruatis, etiam in articulo mortis quilibet presbyter potest, sine pœnitentia exteriori consulendo hoc. nu. 33. ad petenda alia sacramenta inducendo num. 34.*

27 *Absolui, vel communicari, an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus. num. 28.*

28 *Restitutio pauperibus debita an ecclesijs fieri possit.*

29 *Bullę indulgentiarum per inuriam quibusdam in morte non prosunt. num. 30.*

31 *Bulla quę primo vsu expirat.*

31 *Articulus mortis quis dicitur.*

31 *Absolutio per bullam, quam formam requirat: & an extra confessionem detur.*

32 *Absolutio a censuris quid prosit mortuo.*

32 *Moriens qui nō sepeliēdus, quid admonebitur, ad quid inducetur. nu. 33. 34. & 35.*

26 DEcimooctauo dico, quod quilibet presbyter catholicus non præcisus ab Ecclesia absoluere potest quemlibet in articulo mortis, a quolibet peccato etiam reseruato, & a qualibet censura, si copia superioris desit, vt copiosè diximus in cap. 1. in prin. de pœnit. dist. 6. a nu. 72. per illum tex. & cap. quem pœnitet.

Digitized by Google

pœnitet. de pœnit. dist. 1. cap. super jis. de sentent. excom. cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. & alia multa. & nouissime per Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. de casuum reseruа. in hæc verba, *In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitētes a quibuslibet peccatis, & censuris absoluere possint.* Dixi, Presbyter: alius enim etiam deficiente presbytero, non potest a peccatis absoluere, iuxta gloss. sing. recep. in cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ordin. neque ab excōmunicatione, vt probamus, & defendimus ibidem a num. 83. cum prædicta gloss. recepta ibi ab omnibus, & ab Imol. l. 1. col. 3. ff. de public. iudic. cōtra gloss. probatam ibi a Pan. & Fel. in cap. a nobis. 2. de sent. excō. & contra S. Ant. 3. part. tit. 17. cap. 4. cas. 7. Dixi, Catholicus & nō præcisus: quia hæreticus, schismaticus, & excōmunicatus excōicatione maiori, & interdictus, suspensus notorius, aut denunciatus non potest, quamuis alius non reperiatur, vt ibidem probamus, nu. 87. post gloss. in cap. pęterea. §. per manus. 32. dist. communiter ibi approbatam. & a Panor. & Præpos. in cap. non est. de sponsi. cum eius gloss. Quamuis autem hæc fuerit opinio communis ante Concilium Tridentinum: post illud tamen videtur verius contrarium, scilicet, quod omnis sacerdos catholicus, etiam si sit excommunicatus, interdictus, vel suspensus, etiam denūciatus potest in articulo mortis absoluere ab omni peccato, & censura, vt dicimus infra cap. 27. num. 272. vbi ponderantur verba Concilij ibidem relata; & idem credimus de schismatico, si non esset hæreticus, licet non de hęretico, quod etiam voluit Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. ar. 4.

An autem qui absoluitur a peccato reseruato, vel excommunicatione reseruata in articulo mortis ab eo, qui non poterat de iure id facere, teneatur iterum confiteri, vel absolui, quæstio quotidiana est. Ad quam dico breuiter, q̄ non. Tum quia peccata semel confessa, & absoluta legitime non sunt iterum confitenda, vt dictum est supra cap. 9. Tum quia omnis reseruatio cessat in articulo mortis, vt habet prætatum Concilium vbi supra in fine. Tum quia licet excōmunicatus absolutus in articulo mortis teneatur parere mandatis excommunicatoris per cap. eos. de sent. excomm. lib. 6. non tamen tenetur quærere absolutionem. Nec obstat, quod excommunicatus reincidit in eandē excommunicationem, si non paruerit mandatis excommunicatoris quam cito commode potuerit per d. cap. eos. Tum quia non est idem de confesso peccata reseruata. Tum quia aliud est teneri ad absolutionem quærendam, aliud reincidere in excommunicationem; si non paruerit. Tum quia non videtur teneri ad parendum iudicij, si cum parte concordauerit, vel alias satisfecerit tantū, quantū debeat corā Deo: quia mens prætati cap. eos. illa videtur esse, quę magis est attendenda, quam verba, præsertim in foro conscientię, cap. pen. de reg. iur. lib. 6. & l. in conditionibus. ff. de condit. & demonst.

27 Decimonono dico, quod sacramentum eucharistiæ ministrari potest infirmo a iudicio mentis per phrenesim, vel alias alienato, qui antea signa contritionis ostendit, tollendo manus, tundendo pectus, dicendo *Miserere mei Deus. Deus propitius esto mihi peccatori.* aut id genus alia, etiam si non perijsset sacramēta, & obstinatus multo tempore in peccato mortali mansisset, nec per multos annos confessus fuisset: quia censendus est contritus, & in sacramenta de-

Digitized by Google

uotus, cap. is qui. 26. q. 6. a fortiori sacramentum Extremæunctionis, & absolutio a quibuslibet censuris, si & quatenus eas incurrerit, cap. a nobis. 2. de sent excom. indulgentia item iuxta gratias, quas habuerit, vt post alios dixi in Comment. de indulgen. not. 30. nu. 31. sed nullatenus absolutio sacramẽtalis a peccatis, quia illorũ confessio est pars quædam essentialis sacramenti pœnitentiæ, sine qua illud nec constare, nec esse potest, vt supra dictum est, cap. 2. & in gloss. sum. de pœnit. dist. 5. nu. 14. per definitionem sacramenti pœnitentiæ, quam post Maio. in 4. dist. 14. tradimus in cap. pœnitentia. de pœnit. dist. 3. & singulariter determinauit Abul. in cap. 16. super Matth. q. 46. col. 8. quamuis prædictum cap. is qui. in verb. pœnitentia. contrariũ insinuet, sed non probat: quia nõ debet intelligi de absolutione sacramentali, sed de absolutione excõmunicationis, de qua illud intelligi sentit gloss. quatenus allegat d. cap. a nobis. Loquela vero priuatus, qui per signa confiteretur, absolui posset, vt alius mutus, qui etiam matrimonium per signa contrahit. cap. cum apud. de sponsa. Quare vtentes in articulo mortis formulis absoluẽdi Manualium vulgarium caueant ne intendant absoluere sacramentaliter eos, qui sibi nec nutu, vel signo peccata sunt confessi. Publicus autẽ vsurarius factus amens (sicut nõ debuisset ad cõfessionem, & sepulturã admitti, antequã ipse, vel hæres eius præstaret ea, quæ iuberi in cap. 1. sub finem. de vsur. lib. 6. diximus supra cap. 17. nu. 79.) ita videtur, quod neque ad communionem, antequam hæres præstet quæ ante confessionem eius ipse debebat præstare si confiteri potuisset: quamuis signa contritionis præ se ferat, argum. a maiori cap. cũ in cunctis. de elect.

28 Vigesimo dico, quod infirmum, qui nec sermonem, nec iudicium amisit, inducere debet ad concipiendam remissionis suorum peccatorum spem, per iustam de illis cõtritionem, & propositum ea confitendi, exemplo Dauidis 2. Reg. 12. Magdalenæ, Luc. 7. Latronis, Luc. 23. & aliorum: & monere diligenter, vt quidquid meminerit alicui debere ex delicto, aut quasi delicto, ex contractu, aut quasi contractu, vel ex testamento, statim si commode potest, restituat: sin minus declaret se id debere, & quam optimo iure potest prouideat, vt quam citissime post mortem eius restituatur, argu. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. si res. 14. q. 6. Caueatque ne aliena hæredibus, aut ecclesijs etiam pro calicibus, vel ornamentis relinquat; quin potius reddat debita certa creditoribus certis, & incerta pauperibus, qui sunt eorum hæredes, cap. cum tu. de vsur. iuxta S. Anton. 3. par. tit. 10. cap. 1. §. 2. Quamuis incerta restituenda pauperibus possunt restitui mea sententia etiam ecclesijs, aut monasterijs pauperibus, saltem quatenus talia sunt, per citata a nobis in Tracta. de redi. eccles. q. 1. monit. 26. nu. 2. quod si noluerit facere, non est absoluendus.

29 Vigesimoprimo, admonemus id, quod pridem admonuimus in d. §. in leuitico. not. 30. nu. 16. habere multos cõfessionalia, aut alias gratias, per quas Papa non concedit directe indulgentiam, sed eam concedendi potestatem confessario largitur; & sæpe, quia hoc non aduertitur, contingit, vt quis confitetur, aut moriatur bullis plenus, & vacuus indulgentijs. Ideoq; confessarius curet scire, an confessus siue sanus, siue infirmus habeat talia; & habenti illa, postquam eum a peccatis absoluerit, dicat hæc verba, vel talia eiusdem sententiæ, *Auctoritate qua fungor, concedo tibi omnem illam indulgentiam peccatorum tuorum,*

quam

quam tibi concedere possim virtute cuiuscunque tuæ gratiæ, in nomine Patris, & Filij
30 *& Spiritus sancti.* iuxta mentem S.Anton.2.par.tit.10.cap.3.§.5.col.3.Quod autem vulgo dicitur, & nos copiosè diximus in d.§. in Leuitico. not.16. necessarium esse seruare formam Bullarum,ad veniam,vel indulgentias consequendas, intelligitur, quo ad eleemosynas, ieiunia, & alia,propter quæ conceduntur: sed non quo ad verba absoluendi exemplis impressis inserta. Tum per ea, quę in d.§. in Leuitico.not.30.a num.6.tradimus. Tum quia in originali ea nō ponitur, & solum inseritur in dictis exemplis ad docendum indoctiores, quid facere debeant, vtendo illis, vel alijs verbis iuxta mentem omnium.

31 Vigesimosecundo, quod videtur dicere tutius, quod nemo virtute Bullarum communiter extra confessionem absolui potest. Tum quia cōmuniter Bullæ concedunt facultatem eligendi confessarium, qui absoluere possit &c. & ita videtur requiri, vt confessio concurrat cum absolutione, argu.l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxal. Tum quia hæc facultas absoluendi a censuris videtur tribui, vt quoddam præludium necessarium ad absolutionem peccatorum,quam constat non posse dari nisi confesso, vt prædictum est,

Vigesimotertio dico, quod quia in hac materia per articulum mortis non intelligitur solus ille, in quo quis moritur, sed etiam omnis ille, in quo mori probabiliter timetur, vt dictum est supra cap. 2. num. 9.idcirco infirmus, qui iam in aliqua simili infirmitate vsus est bulla concedente aliquam facultatē in articulo mortis, non poterit vti ea in alia: quia illa per primum vsum expirauit, argum.l.boues.§.hoc sermone.ff.de verb. signi. nisi addatur in ea, quod si non moriatur illa infirmitate, in qua infirmus ea vtatur, reseruetur ad aliam, qua moreretur: vel contineat, vt possit ea vti quotiescunque articulus mortis ei occurrerit, quod vidimus insertum aliquibus, iuxta mentem omnium.

32 Vigesimoquarto dico, quod infirmus, qui cum signis contritionis moritur absque absolutione ab excommunicatione, post mortem potest, & debet absolui: sed tantum ab eo,qui eum sanum in vita absoluere poterat,& nō a quouis sacerdote,qui in articulo mortis absoluere eum potuisset:& si iam est in loco sacro sepultus, non est extrahendus, vt flagellando absoluatur: quia sufficit flagellare sepulchrum: secus vero si fuerit sepultus in loco non sacro, iuxta dicta supra eodem de viuis absoluendis, & notata in cap. a nobis.2.de sent, excom. & valet illa absolutio ad eum in loco sacro sepeliendum, aut ad illum ab eo non extrahendum, & vt pro eo publice oretur Rosel. verb. absolutio, 1. §.31.

33 Vigesimoquinto dico, quod non sepeliat mortuum in loco sacro non confessum totum vnum annum a confessione postrema: neque notorium peccatorem subito absque signis contritionis morientem, cap. quibus. 13. quæst. 2. & cap. omnis. de pœnit. & remiss. nec confitentibus in articulo mortis imponat magnam pœnitentiam exteriorem, saltem mox agendam: sed moneat ad interiorem contritionem quam maximam potest, non tam proponendo pœnas inferni, quam spem misericordiæ Christi pro eo crucifixi, & brachia ad eum benigne suscipiendum tendentis, & præsentando gaudia paradisi late descripta supra præl. 4. quia in eo articulo,vt ait.S.Gregorius,desperatione magis quam presūptione quis oppugnatur. Moneat autē ad volendū satisfacere

diuinę

Digitized by Google

diuinæ iustitiæ, quatenus poterit in hoc seculo, si conualuerit, & ad offerendum ipsam mortem instantem in peccatorum suorum satisfactionem; & adiu bendum, vt de bonis suis sibi fiant missæ, & eleemosynæ rationabiles. Consulat simul, vt roget amicos, si quos habet præsto, vt precibus, ieiunijs, & disciplinis eum iuuent ad pœnitentiam, quæ peccatis eius debetur, agendam, mittendo eis xenia, & eleemosynas pro conditione rogatorum, quo libentius id agant, ex mente Host. in sum. §. quando. de pœnit. & remiss. & Palud. in 4. dist. 20. quæst. 3. art. 2. quia certum est alium pro alio pœnitẽtiam agere posse, qua satisfaciat pro eius pœna in purgatorio soluenda, vt dixi in d. §. in leuitico. not. 13. num. 2. & 7.

34 Vigesimosexto dico, quod post hoc moneat eum ad Eucharistiam, & extremamvnctionem magna cum deuotione petendam & suscipiendam: simul, vt permaneat constans in fide Catholica (contra quam acrius quam vnquam in illo transitu oppugnabitur) & tentatus a Dœmone, vel a se quid credat? respondeat id quod Sancta mater Ecclesia credit: & retentatus, quid illa credat, quod ego credo, nec ad vlteriorem disputationem descendat. Tentatus item, quomodo est possibilis talis, & talis articulus? respondeat id ad gubernatores Ecclesiæ spectat, non ad me, hoc saltem tempore, quo satis superque mihi est credere simpliciter, atque bona fide, quod tot Apostoli, tot millia Martyrum, Confessorum, & virginum crediderunt, & vitas pro illo profuderunt, quique nunc me in cœlo (si in eadem fide, amore Christi, & eorum ornata, constanter discessero) porrectis vlnis præstolantur. Tentatus vero, quo ausu tantus peccator, quantus ipse est, speret adire locum, quem tam iusti inhabitant? respondeat diffisus mihi, & meritis meis, quatenus mea sunt, confisus autem meritis D. N. Iesu Christi infinitis, & magnis suæ Glorioſissimæ matris, & omnium prædictorum, qui ea mihi recte ipsis cõfidenti multis modis communicant, & vsque in finem sua bona gratia communicabunt.

35 Vigesimoseptimo, curet confessarius, & qui ægrotum circumstant, vt quam minimum fieri potest, de cognatis, & amicis, & rebus temporalibus, puta de vxore, filijs, & opibus &c. cogitet, & ne nimia salutis corporalis spes ei fiat: quia sæpe ob paruam, & fallacem consolationem, & incertam illius spem, in certam damnationem corruit ægrotus. Ideoque opportunum est sæpe colloqui cum eo de morte, etiam si id turbationem, & tristitiam quandam pariat: quia præstat, vt salutari tristitia compunctus saluetur, quam vana lætitia laxatus damnetur. & quidem improbandæ consuetudinis est, polliceri certam salutem mortis periculo probabili laboranti, contra exemplum Isai. 38. qui salutari metu Regem Ezechiam ad salutem animæ induxit dicẽdo. *Dispone domui tuæ, quia morieris, & non viues.* optimi enim amici est, admonere tunc eũ mortis periculum imminere, esseque tempus opportunum statuendi nunquã se amplius saltem mortaliter peccaturum, & dolendi super omnia, quod Deũ ita offenderit, & sua culpa inimicus effectus fuerit eius, qui se condidit, redemit, sustentauit: qui sibi vitam, salutem, honorem, & bona conseruauit: & qui se iudicaturus est, & per suam sanctissimam misericordiam regna cœlestis daturus, vbi cum sua sanctissima matre, omnibus Angelis, & sanctis, ipsum videamus, ipso perfruamur, ipsum glorificemus in æternum. Amen.

Admo-

Digitized by Google

Admonitio pro volente testari.

36 *Testamentum cur a sano; vel initio morbi, & statu gratiæ faciendum.*
36 *Testari impediens vt peccat, & quibus cognatis pauperibus testabitur.*
37 *Pater cur non tenetur præeligere filium digniorem, vt Gubernator publicus.*
38 *Lege Nauarrorum, & Aragonum cur pater filium sine causa exhæredare queat.*
39 *Pater minuere non potest legitimam vere donando, sed remunerando, & faciendo pia sic.*
39 *Donna Maria a Mendoza laudata.*

36 TEstari volens, sanus, vel in principio morbi id faciat; ne postea successuri ab intestato de more varijs modis, & in his notarios, & testes auertendo, ab eo faciendo impediant, quominus alijs aliquid relinquat: qui tamen grauissime peccant, cum obligatione restituendi, & pœna perdendi hereditatē l. 1. C. si quis aliq. testa. prohib. & S. Anton. 3. part. tit. 10. cap. 1. §. 2. quod intelligendum est, iuxta dicta supra cap. 17. num. 72. Precari tamen per se, aut per alios, vt sibi potius quam alijs relinquat, sine magna importunitate, non est peccatum, iuxta Salic. in l. 3. C. eodem. Debet item testator operam dare, vt in statu gratiæ testamentum faciat: quia id faciens in statu peccati mortalis nullam gratiam, nec gloriam meretur iubendo suffragia, & alia pro sua anima fieri: quamuis postea in statum gratiæ redeat, & in eo moriatur: sicut nec ad illum effectū alia opera in peccato mortali facta prosunt, cap. nihil. de consec. dist. 5. gloss. cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. & diximus in cap. 1. in princ. num. 45. de pœnit. dist. 6. & in d. Commen. de Indulg. super §. in Leuitico. not. 19. num. 9. immo, nec ad satisfactionem pœnarum, quas in purgatorio debet, vt significant magni authores in id citati a Magistro in 4. dist. 15. & affirmant S. Thom. Bonau. Richar. & communis dist. 16. licet contra teneat Scot. in d. dist. 15. quæst. 1. approbatus per Gabr. & Maio. quos sequuti fuimus in cap. 1. in princ. num. 46. de pœnit. dist. 6. ad effectū magnificandi misericordiam Dei: dicentes tamen vtilius esse, vti opinione S. Thom. ad animarum nostrarum requiem. Quare consulendum est testatori, vt quum probabilius existimat se in statu gratiæ (qui vt plurimum videtur esse post confessionem, & communionem) testamentum antea factum, cū omnibus in eo contentis ratificet, & offerat Deo ad gratiam eius per remissionem peccatorum promerendam, iuxta mētem omnium. Quod vero aliqui dicunt, testatorem, qui nec parentes, nec liberos, (qui sunt necessarij hæredes,) habet, teneri ad relinquēda bona cognatis pauperibus, (nisi mali, & idigni sint,) limitandum est procedere tantum in cognatis extreme egentibus, quibus nullus alius proximior cognatus est, qui eos alere possit, & velit: quia nulla lex naturalis, diuina, vel humana ad plus de præcepto obligat, argum. l. 1. C. de sacrosan. Eccles. & dictorum supra cap. 24.

37 Ad primum noue quæsitum, an pater relinquens in Castella filio minus digno tertiam partem bonorum, quam relinquere potest vni, vel pluribus filijs quem, vel quos elegerit, peccet? Resp. negatiue: quia nullam per hoc legem violat.

Digitized by Google

violat. Nec obstat, quod Ioan. Lup. contrarium tenuerit in cap. per vestras. §. 26. de donat. inter vir. & vxor. Tum quia fundamenta eius tantum comprehendunt eos, qui potestate publica debent eligere ad honores, & munera publica Ecclesiastica, vel secularia iuxta leges iustitiæ distributiuæ, quæ dictant, vt optimi quique ad ea deligantur, cap. licet. 8. quæst. 1. cap. vnum. §. nunc. 25. dist. nos autē agimus de homine priuato, qui priuata potestate ad sua priuata bona delegit, quem nulla lex obligat ad eligendum optimum filiorum, sed tantum eum, quem voluerit. Tum quia prædictus Ioan. falso imaginatus fuit patrem distribuentem bona inter filios, teneri legibus iustitiæ distributiuę, quæ solum ligant eos, qui publica potestate publica, & communia bona distribuunt particularibus; aliquando secundum merita eorum; vt quum distribuunt munera, & officia, aliquando secundum fortunas eorum; vt quum distribuunt pecunias, iuxta Arist. 2. & 4. Eth. & S. Thom. recep. 2. 2. quæst. 123. articulo 3.

38 Ad secundum respondeo, quod leges Regnorum Nauarræ, & Aragonię, quibus permittitur patribus exhæredare filios, relictis singulis eorum quinis solidis, & singulis prædiolis, ea ratione iustificantur, quod per illam facultatem filij continentur in officio, & obedientia paterna; ne dicant, quod in Castella frequenter audiuimus, filius vnicus sum parentibus meis, velint, nolint, succedam in omnibus eorum bonis, excepta quinta parte: vel, & si habeam fratres, meam tamen legitimam mihi tollere nequeunt &c. Nec obstat illud a multis assertum, legitimam partem bonorum parentum deberi filijs naturali iure, quod humano illorum Regnorum tolli nequit cap. quæ contra. 8. distin. non inquam, id obstat: quia solum est verum, quo ad filios pauperes, debiles, infirmos, & inhabiles se sua arte, & labore honeste sustentare non valentes, & ad id legitima parte, vel maiore indigentes: non autem, quo ad alios, vt probamus in cap. ius naturale. 1. dist. efficaci ratione, & per l. si quis a liberis. §. idem in liberis ff. de lib. agnos.

39 Ad tertium respondeo, quod licet parentes non possint iusta cōscientia minuere filijs partes bonorum suorum eis iure debitas per veras donationes, nec contractus simulatos, scilicet forma oneroſos, & re gratuitos: possunt tamen per contractus vere oneroſos, & donationes remuneratorias, per fundamenta Iasonis in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & Io. Lupi vbi supra §. 59. quibus, & omnibus citatis per eos addo posse, etiam donando aliquid amplius vltra merita donatarij: quia perfecta gratitudo non solum exigit, vt tantum quantum accipitur retribuatur, sed aliquid amplius secundum Arist. 5. Eth. & S. Thom. 2. 2. quæst. 106. art. 6. quod applicauimus in Tract. prædicto quæst. 1. monito 36. ad donationes remuneratorias beneficiariorum.

Ad quartum respondeo, quod pater potest dum viuit largiri de suis bonis in veras eleemosynas, & opera pia, ad cultum Dei, salutem animæ suæ, & redemptionem pœnæ peccatorum pertinentia; tum quia dare eleemosynā, non est donare secūdum Alberic. in diction. verbo donatio: quia hoc non est vera donatio, sed donatio ob causam, & tantam, quæ omnes fortunas hominis superat. Per quam considerationem bis defendimus a murmure quorūdam eruditorum Illustrissimam eandem pientissimam Donnam Mariam a Mendoza, quæ iu-

Digitized by Google

quæ iuuandis pijs operibus, & elargiendis multis, & magnis eleemosynis, cuiusque ordinis pauperibus tam religiosis, quam sęcularibus, superare mihi videtur omnes quotquot a quinque seculis viderim, audierim, & legerim, etiã Reges, & Reginas, optimo cum exemplo sęcularium magnatum, & non parua reprehensione Ecclesiasticorum, in ea re plus satis dormitantium: quam vtinam videant omnes sic seruientem Christo vsque in finẽ in terris, & ipse ego olim regnantem sine fine cum eo in cœlis. Amen.

De censuris Ecclesiæ, scilicet excommunicatione, suspensione, & interdicto, & de irregularitate, deque ecclesiæ polutione, ac de casibus reseruatis, & de quibusdam miscelaneis ad confessarios plurimum pertinentibus. Cap. XXVII.

1 *Censura quid, & est triplex.*
1 *Excommunicatio quid. diuiditur in maiorem & minorẽ, quæ sint illæ, & quoũ in dubio significatur maior. Diuiditur etiam in generalem, & specialem. & generalis in latam a iure, & latam ab homine, quo differant. Diuiditur etiam in iustam, & in iniustam, & iusta quid, & quid efficit. num. 2.*
3 *Excommunicatio iniusta, quæ diuiditur in iniustam validam, & in iniustam nullam. iniusta valida in duas, quæ differunt sic. iniusta nulla quid operatur.*
4 *Excommunicatio iniusta est nulla in his quinque casibus.*

1 PRæmitto primo, verbum censura significare dignitatem censoris, & etiam correctionem alicuius, in qua posteriore significatione hic sumitur, & non pro qualibet correctione, sed pro Ecclesiastica, quæ definiri potest esse sẽtentia lata a capace ordinis mediante iurisdictione Ecclesiastica fori exteriοris, qua quis priuatur communione Sacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorum spiritualium, vel prohibentur officia diuina, vel Sacramenta, vel sepultura. Dixi, sententia: pro genere. Dixi, lata a capace ordinis: ad excludendas omnes sententias omnium prælatarum, etiam habentiũ iurisdictionem Ecclesiasticam, vt singul. declarauit Panor. per tex. & glos. in cap. dilecta. nu. 3. & 5. de maiori. & obedien. Dixi, mediante iurisdictione Ecclesiastica: quia lata sine iurisdictione, vel cum ea, sed temporaria non est cẽsura. Dixi, fori exterioris: quia lata mediante iurisdictione fori tantum interioris non est censura, qualis est suspensio ab officio a Confessario facta, argu. glos. sing. in cap. is, qui. de senten. excom. lib. 6. verb. de iure. Dixi, quas quis &c. ad denotandum triplicem esse censuram, scilicet, excommunicationem, suspensionem, & interdictum, cap. quærenti. de verb. signifi. Excommunicatio autem definitur esse censura, quæ priuat communione Sacramẽtorum tantum, aut Sacramentorum, & hominum: & est duplex, minor, & maior. Minor est priuans participatione passiua omnium Sacramẽtorum cap. si celebrat. de cler. excommunic. ministr. Maior vero est censura priuãs participatione, tam actiua quam passiua Sacramentorum, & hominum secundum sententiam Panor. & communem nostrorum in rubr. de sent. excom. & Theolog. in 4.

in 4. dist. 18. & quamuis dispositiones pœnales in dubio intelligantur de minori pœna cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. tamen cum Iudex excommunicat aliquem simpliciter siue expressione maioris, vel minoris excommunicationis, intelligitur de maiori, cap. pen. de sent. excom.

2 Duplex est iterũ excommunicatio, scilicet generalis, & specialis, cap. a nobis 1. de sent. excommu. cap. statuimus. & cap. constitutionem. eod. tit. lib. 6. Generalis autem rursus est duplex, scilicet lata a iure, & lata ab homine. lata a iure est, qua generaliter canon, constitutio, aut statutum excommunicat eum, qui illud, aut illud fecerit, aut non fecerit, cap. 2. de constit. lib. 6. clemen. 1. §. verum. de hæret. lata vero ab homine est, quam iudex generaliter fert in eum, qui illud, aut illud fecerit, vel non fecerit: inter quas duas, vt infra num. 40. & 41. dicetur, est magnum discrimen: nam lata ab homine moritur mortuo, aut ablato ab officio eo, qui eam tulit, iuxta gloss. solen. in d. cap. a nobis. 1. quam Host. Panor. Felyn. & communis sequuntur, idemque tradit S. Anto. 2. par. tit. 23. cap. 74. pro quibus tex. in l. fin. ff. de pœn. Moritur inquam, quo ad eos, qui eam nõ incurrunt, antequam ille moreretur, aut priuaretur, secundum Pan. & communem ibidem. At lata a iure minime cap. fin. de offic. leg. secundum eosdem in prædictis locis. Ex quo colligi potest, quid dicendum sit de excommunicationibus, & alijs censuris latis in mandatis visitationum, quæ non sunt statuta, sed mandata generalia, aut specialia hominum.

Diuiditur etiam excommunicatio in iustam, & in iniustam, iuxta gloss. in sum. 11. quæst. 3. Excommunicatio iusta est, quam fert is, qui potest, propter quod, & quomodo debet, quæ nihil operatur, quo ad Ecclesiam triumphantem, & quo ad Deum, iuxta sing. gloss. cap. quodcunque. 24. quæst. 1. quã plus satis laudant Panor. & Felyn. in d. rub. de senten. excommuni. vt dixi in capita quorundam. in gloss. fin. num. 8. de Iudæis. & declaranimus in cap. pen. de senten. excommun. Plus (inquam) satis: quia quamuis nõ auferat communionem omnino interiorem, sed solum præsupponat ablatam propter peccatum mortale, ratione cuius fertur: aufert tamen, vt num. 18. dicetur, auxilium suffragiorum generalium Ecclesiæ, & communionem Sacramentorũ, quibus iterum paratur ad Ecclesiam triumphantem. Iniusta vero est, quam fert is, qui nõ potest, aut aliter, & ob aliud quam debet. & diuiditur in iniustam validam, & iniustam inualidam: nam sicut aliæ sententiæ (licet iniustæ sint) valent regulariter, quantum ad forum exterius, & earum virtute in eo tanta fit executio, quanta iustarum cap. cum inter. de re iud. & l. res iudicata ff. de regu. iur. & aliquæ sunt nullæ, & irritę l. prolatam. C. de sent. & interl. omn. iu. sic etiam sententia excõmu. quãuis iniusta valet regulariter, & ob id Grego. in cap. 1. 11. q. 3. dixit timendã esse, siue iusta sit siue iniusta, & aliqua nulla est. iniusta valida diuiditur in cã, quæ est iniusta ob defectũ rectitudinis animi iudicis, aut formæ, quæ nõ est essẽtialis, & in iniustã ex defectu iustæ causæ ad excõmunicãdũ, quæ multũ differũt: quãuis in vtraq; valeat, prima tamẽ tãtũ ligat, quãtũ iusta in foro interiori, & exteriori: secũda vero parũ plus nihilo, nisi in foro exteriori, propter scandalũ post declarationẽ: quia nõ admittit communionem, quę omnino est interior, neq; suffragia generalia, q̃ Eccles. & eius ministri faciũt, quatenus sũt tales

nisi

nisi aliqua negligentia, vel contumacia mortali roboretur, Fel. post alios in cap. vlt. de testib. cogend. adeo q Caiet. in Tracta. 10. q. 2. de effectu excommunicationis dixerit, eiusmodi excommunicationem iniustam non esse proprie excommunicationē, sicut nec homo mortuus est homo. Quod tamen ita non esse probauimus multis rationibus in d. cap. pen. de sent. excom. quarū a nonnullis desideratarum vna est, q tota definitio excommunicationis ei conuenit, cum ea separet a communione sacramentorum, & hominum, quantum ad forum exterius, & etiam quo ad interius, vbi sciunt illum esse excommunicatum, & ignoratur eius iniustitia, quantum ad effectum peccandi, nisi eum euitent; & valet hæc cōsequentia: separat quantum ad forū exterius, ergo separat; separat quantum ad hoc, ergo separat, arguēdo a toto in modo, ad suā partē; vt est homo albus ergo est homo, iuxta doctrinam Arist. in Topic. Bald. recep. in L. conuenticula. Cod. de episcopis, & cler. Altera est, q non definit quis esse homo ex eo quod non videt, non audit, non loquitur: neque ideo, quod nō facit omnia opera, quæ alij faciunt, modo aliqua vitalia faciat: ita quāuis hæc excōmunicatio non efficiat omnia quæ iusta; facit tamen aliqua, propter quę potest appellari vere excommunicatio: quia operatur id quod est dictum. Et quamuis opinio Caiet. defendi possit, quia effectu non differt a communi: relinquenda tamen videtur: quia differt a communi more loquendi canonum, qui, vt cap. 1. 11. q. 3. habet sententiam pastoris etiam iniustam timendam esse, vbi gloss. & vbiq; Doctores aperte dicunt, valere, ac ligare excommunicationem iniustā, & differre ab ea quæ est nulla. Iniusta vero inualida, seu nulla nihil aliud operatur in foro interiori, neque exteriori, quam quod obligat excommunicatum ad seruandum eam, quo ad populus sibi persuadeat, aut debeat persuadere causas nullitatis ad euitandum scandalum, vt diximus in cap. eum contingat. de rescrip. remed. 2. & in d. cap. pen. de sentent. excommunic.

4 Porro, excōmunicatio iniusta est nulla in multis casibus, quos ponit gloss. celebr. cap. præsenti. de sent. excom. lib. 6. qui omnes ad quinque redigi possunt. Primus, quando qui excommunicat non est iudex saltem excommunicati, cap. nullus. de paroc. aut non toleratus, qualis est excōmunicatus, & suspensus a iurisdictione, aut interdictus, & denunciatus talis, cap. ad probandū. & ibi gloss. de re iudica. Secundus casus, quando fertur contra tenorem priuilegiorum, cap. quanto. de priuil. & cap. 1. de concess. præben. lib. 6. §. ex parte. Tertius, quando post legitimam appellationem fertur, cap. per tuas. de sent. excommu. cap. ad præsentiam. de appella. Quartus, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem, quem habet illa, quæ datur contra aliquem, eo quod recte aliquid fecit: puta quia dedit eleemosynam pauperi, aut quia non fecit aliquid illicitum, aut impossibile, cap. venerabilibus. §. fin. de sent. excommu. lib. 6. & cap. præst. 11. q. 3. Quintus, quando excommunicator excommunicat eos, qui participant cum excommunicato a se, non nominando eos expresse præuia trina monitione, cum interuallo aliquot dierum, cap. præsenti. & cap. constitutionem, de sent. excommun. lib. 6. Dixi, Cum excommunicato a se: quia secus in excommunicatione lata contra participantes cum excommunicatis ab alio, vt dixit Petrus in cap. peruenit. 1. de appell. reputās esse id id singulare dictum cap. præsenti. in verb. a se.

Non

Digitized by Google

Non obstat, quod videtur derogatum consuetudine prædictis cap. quū de more non dentur litteræ contra participantes nominatim. Tum quia in Lusitania passim fit. Tum quia in terris in quibus id non faciunt iudices, subditi etiam non seruant eorum præcepta: & vt illi sunt in possessione ferendi litteras contra participantes sine sollemnitate illorum iurium, ita isti sunt in possessione non parendi illis, & non habendi se pro excommunicatis maiori excommunicatione ad effectum se abstinendi à diuinis, & obtinendi absolutionem. Et ita videtur non esse derogatū illis capp. arg. eorū quæ notantur in cap. fin. de consuet. Nec obstat, quod consequeretur illas litteras esse supernacueas: quia potest dici, quod prosunt ad effectum perueniendi ad interdictum, & brachium sæculare, iuxta cap. 1. cum ei annot. de offic. ordin. Non obstat etiam, quod in aliquot regionibus est consuetudo dandi denunciatoriam cōtra eos, qui non sunt confessi ante Pascha, excommunicando vicinos participantes cum eis. Et quod illa excommunicatio censetur valida, & ligare vicinos eis participantes; quia illa non datur contra participantes cum excōmunicatis ab ipso denunciante: sed cum excommunicatis a constitutione synodali: denuncians enim non excommunicat, sed tantum declarat, l. hęredes palam. §. sed si notam. ff. de testam.

Quis potest excommunicare.

5 *Excommunicare potest regulariter omnis qui habet iurisdictionem ecclesiasticam, ordinariam, vel delegatam in foro exteriori.*

6 *Excommunicare nequit episcopus extra suum episcopatum, nec laici, nec mulieres, neque quis seipsum.*

7 *Excommunicare an possit consuetudo, aut excommunicatus, suspensus, aut interdictus.*

8 *Excommunicans sine facultate, causa, ordine, scriptura, vel monitione peccat.*

5 SEcundo prēmitto, quod causa efficiens excommunicationis potest esse Papa, & omnes alij prælati, etiam si sint minores episcopis: quales sunt abbates, præpositi, & priores ecclesiarum collegiatarum regulariū, & sęcularium, etiam si non sint consecrati, neque benedicti: modo sint confirmati, vel prouisi: quia hi omnes possunt excommunicare iure communi suos subditos, cap. transmissam. cap. suffraganeis. de elec. & cap. cum ab ecclesiarum, de offic. ord. & etiam reliqui omnes, qui consuetudine præscripta sibi comparauerunt iurisdictionem, cap. duo simul. de offic. ord. & cap. cum contingat. de for. comp. & non alij. Dixi supra, Collegiatarum: quia alij qui vocantur abbates, & priores in multis regionibus, eo quod sunt rectores ecclesiarum habentium multos beneficiarios non viuentes collegialiter, nō possunt excommunicare iure cōmuni: quia nullam eo habent iurisdictionem fori exterioris, iuxta notata in cap. licet canon. & gloss. cap. statutum. verb. collegiatis. de elect. lib. 6. & Pan. in cap. nobis. de iur. patr. Quo fit, vt Capitulum sede vacante possit excommunicare, cap. cum olim. cum ei annot. de maior. & archiepiscopus, episcopus, & delegatus summi Pontifi. cap. de ijs. 22. dist. & etiam delegati prædictorum

eos,

Digitized by Google

eos, in quos habent iurisdictionem delegatam cap.P.& G.de offic.deleg. Fit item e contrario, quod Abbates, Rectores, aut parochi ecclesiarum simplicium parochialium non possunt excommunicare suos parochianos iure communi, neque specialiter, neque generaliter: quia facultas excommunicandi non oritur ab ordine: immo est pars iurisdictionis fori exterioris iuxta gloss.recep. in d.cap.transmissam. quam ipsi non habent: eam tamē possent habere ex cōsuetudine præscripta, argu.d cap.duo simul.& d.cap.cum contingat. tunc autem
6 tantam habebunt, quantam consuetudo dederit. Fit item, quod nec Episcopus extra suum Episcopatum potest excommunicare etiā suos subditos. cap. Episcopum. 11.q.3.etiam si esset vi pulsus, nisi in loco viciniori Episcopatui, iuxta clem.1.de for.compet.aut nisi de consēsu Episcopi vbi manet, & habet domicilium, Rot.13.de consue.in antiq.aut in re adeo manifesta, quæ nō requirat cognitionem causæ, argum.cap. cū sit.§.fin.de appell. Videtur tamē, quod qui extra suum Episcopatum non residentiam consummauerint, ligantur excommunicatione lata ab eo contra non residentes in beneficijs suis, eo quod non residentiam incęperunt in Episcopatu: vel quia res est sita intra illum, argum.eius, quod ait Feder.cons.182.& Fel.in cap.postulasti.col.fin.de for.cōpet. Fit item, quod non possunt excommunicare mulieres, argum. cap. noua. de pœnit.& remiss. Neque laici sine priuilegio Apostolico, cap.præter. adiūcta gloss.verb.ducibus.32.dist. Nec quisquam se ipsum l. qui iurisdictioni. ff. de iur.omn.iud.& ob id Episcopus qui excommunicat generaliter quemcunque qui furatus est, aut furabitur, lusit, aut ludet, licet ipse id faciat, aut fecerit, non erit excommunicatus secundum Host.in sum.de senten.excom.§. quis valeat. & S.Thom.in 4.dist.18.quæst.2.ad 2.& Ioan.Andr.in reg.cui licet.lib.6.communiter receptos, vt probat Henr.lib.de synodo 2 part.ar.2.nu.26. sed si Episcopus solum esset denunciator excommunicationis summi Pont.aut excommunicationis alterius Episcopi, aut eius Vicarij, aut alius, qui excommunicat, maneret excommunicatus secūdum Bernar.de Busto par.2.serm.37. pag.3.&
7 mentem omnium. Nec consuetudo sola absque sententia, aut constitutione aliquem excommunicat secundum Rosel.verb.excommunicatio 7.§.10.nisi legitime præscripta sit, aut approbata a summo Pont.aut alio prælato quantum ad suos subditos: quia tunc vim haberet statuti secundum Ang.verb. excommunicatio 1.§.6. Neque excommunicatus, quamuis sit occultus secundū glos. in sum.& cap. audiuimus.24.quæst.1.cuius tamen oppositum est verius, scilicet, quod si non est denunciatus potest excommunicare, & valet excommunicatio lata ab eo, secundum Panor.in cap.ab excommunicato.nu.5. de rescrip. cap. cum dilecti. de dol. & contum. sub fin.& Feli. in cap. ad probandum. col.3. de re iud. quamuis eam ferat in fauorem eius, qui scit eum excommu-
8 nicatum, vt dixi in cap.dilectus 2. de præben. in responsione ad contraria per extrauag.ad euitanda. de qua infra num.35. Quibus consequens est, peccare mortaliter qui sciens, aut qui scire debens se non posse excommu.excommunicat: quia vsurpat iurisdictionē alienā, aut eius vsū, quod est peccatū mortale, iuxta S.Tho.2.2.q.60.art.6. Et qui excommunicat aliquem iniuste; quamuis id non faciat odio, inuidia, aut mala voluntate, sed per ignorantiam crassam, aut supinam secundum Richar. in 4.dist.18.art.4.q.4. Et etiam qui excom-

Digitized by Google

municat ſine canonica monitione cap. ſacro. de ſenté. excommu. vel ſolo verbo, ſine ſcriptura publica, aut priuata, niſi iuſta de cauſa id omittat: quãuis excommunicatio liget, & excommunicans maneat ſuſpenſus per vnum menſem ab ingreſſu eccleſiæ, & a diuinis officijs, cap. ſacro. de ſenten. excommu. & cap. 1. eodem tit. lib. 6. intra quem ſi celebrauerit aliquod officium diuinum alicui ordini peculiariter addictum, erit irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat, cap. 1. de ſenten. & re iud. lib. 6. Quę tamen pœna ſuſpenſionis non afficit Epiſcopos: quia non fit eorum particularis mentio, quod eſt neceſſe vt ipſi incurrant ſuſpenſionem, cap. quia periculoſum. eod. tit. & lib. nec prælatos religioſorum, quando eſt periculum in mora, vel conſtitutiones ordinis præſcribũt aliam formam, vel propter ignorantiam iuris ſecundum Gabr. in 4. diſt. 18. quæſt. 2. col. 9. can. 7. qui non ſatis vigilanter loquitur: quia quando periculum eſt in mora, etiam alij omittere poſſunt ſolennitatem prædictam per cap. conſtitutionem. ſub fin. de ſenten. excommu. lib. 6. & conſtitutiones, niſi eſſent cõfirmatæ a ſummo Pont. non poſſent derogare iuri communi cap. quod ſuper ijs. de maiori. & obed. & ignorãtia, niſi eſſent iuſta, eos nõ excuſaret, cap. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. præſertim quod prælati religioſorum cautius excommunicare debent, quam ſecularium, propter maiorem charitatem, qua debent eſſe erga fratres, arg. notatorum per Pan. in cap. cauſam quę. de iudic.

De cauſa, & forma excommunicandi.

9 *EXcommunicatio maior non feratur, niſi propter cõtumaciam mortalem, aut peccatum futurum, &c.*

10 *Excõmunicatio, quę ſine monitione, ſenten. & clauſula iuſtificatiua eſt nulla n.* 11.

10 *Excõmunicatio de rebus perditis a ſolo Epiſcopo danda, & alia nõ niſi in ſubſidiũ.*

10 *Excommunicatio annalis ſuſpectum hæreſeos facit.*

12 *Excommunicatio, quibus verbis fit, & conditionalis, vel ſine intentione ligandi, an liget. num.* 11.

9 TErtio præmitto circa hæc primo, quod nemo debet excommunicari maiori excommunicatione, niſi ob contumaciam mortalem, qua perſiſtit in peccato mortali præterito, aut in futura inobedientia non comparendi, aut non parendi iuſto præcepto facto, præcedente mora, culpa, aut offenſa, iuxta mentem cap. nullus. cap. nemo. 11. quæſt. 3. cap. 1. de iud. cap. a nobis. 1. cap. ſacro. de ſenten. excommu. & cap. Romana. §. caueant. eod. tit. lib. 6. Et conſequẽter nemo incurrit excommunicationem impoſitam a canone generali, vel particulari, niſi peccando mortaliter: quæ eſt regula conſolationis pleniſſima, quam tradidit Palud. in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 2. quamque nos applicuimus multis, & in his parua furantibus in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. nu. 480. Et idem eadem ratione dicendum, quo ad hoc de excommunicatione generali lata ab homine.

10 Secundo, quod quæ excommunicatio fertur a canone, aut ſtatuto ita, vt qui fecerit illud, aut illud ipſo facto ſit excommunicatus, aut quod illud, aut illud non fiat ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, non requirit præcedentem canonicam monitionem, per ea, quæ diximus in prælect. cap. cum contingat. de

Digitized by Google

gat. de rescrip. 5. causa nullit. post Innoc. in princ. cap. sacro. de sent. excommu. immo, qui contra facit statim excommunicatur, cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. cap. a nobis. 1. de sent. excommunic. & cap. 2. de const. lib. 6.

Tertio, quod Concil. Triden. sess. 25. cap. 3. de refor. huic rei multa adiecit in hæc verba, *Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem reuelationis; vt aiunt, aut pro perditis, seu subtractis rebus ferri solent, a nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decernantur: & tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat: nec ad eas concedendas, cuiuslibet secularis, etiam magistratus, authoritate adducatur: sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse iudicauerit. In causis vero iudicialibus mandatur omnibus iudicibus Ecclesiasticis cuiuscunque dignitatis existant, vt quandocunque executio realis, vel personalis, in qualibet parte iudicij propria authoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam definiendo a censuris Ecclesiasticis, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis ciuilibus ad forum Ecclesiasticũ quomodolibet pertinentibus contra quoscunq; etiã laicos per mulctas pecuniarias, quæ locis pijs ibi existentibus eo ipso, quod exactæ fuerint assignẽtur, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem, per suos proprios, aut alienos executores faciendam, siue etiam per priuationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis, vel personalis aduersus reos hac ratione fieri non poterit, sitque ergo a iudicem contumacia, tunc eos, etiam anathematis mucrone arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, vbi executio realis, vel personalis, vt supra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum. Sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes vti: si tamen delicti qualitas, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum id postulet. Nefas autem sit seculari, cuilibet magistratui prohibere Ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet: aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, sub prætextu, quod contenta in præsenti decreto non sint obseruata: cum non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicunque si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur, sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum procedi possit. Hæc ib.* In quibus nouem percipue notãda videntur. Primum, quod solus Episcopus potest ferre huiusmodi excõmu. generales. Secũdum, quod in causis ciuilibus nullus Iudex debet vti excommunicatione, nisi in subsidium aliorum iuris remediorum: neq; in criminalibus, 11 nisi quum executio personalis, vel realis fuerit valde difficilis. Tertiũ, quod insordescens in ea per annum, habetur de hæresi suspectus. Quartum, quod obculpam præteritam non debet ferri nisi canonica monitione præcedente, quæ est trina, d. cap. sacro. cum interuallo saltẽ duorũ dierũ inter vnã, & aliã monitionẽ, aut vnã pro tribus cõcedẽdo sex dies pro illis: quãdo non est periculũ in mora, cap. constitutionẽ. de sent. excõ. lib. 6 aniũcto d. cap. sacro. & quãdo tale periculũ interuenerit diminuẽdũ est tẽpus quomodo, & quãtũ oportuerit, & nõ plus, nec minus. Quod adeo est verũ, q excõmunicatio esset omnino nulla, si ferret eã prælatus, vel iudex in executionẽ sentẽtiæ, vel præcepti sine præ-

Digitized by Google

quia cognitione, & sine clausula iustificatiua latę circa pręterita, id est dato termino ad allegandas causas, si quas habuerit contra huiusmodi mãdatum iuxta Innoc. in cap. proposuit. de cõcess. pręb. col. 2. & in cap. 1. eod. tit. lib. 6. Old. cõsi. 81. nu. 2. & alios, quos citaui in prælect. d. cap. cum contingat. 5. caus. nullit. quod est maximi ponderis. Quintum, quod qui excõmunicat sine hac monitione, & sine scripto, in quo declaretur causa, peccat mortaliter: licet valeat, vt tactum est supra nu. 8. Sextum, quod excommunicatio lata sub conditione, ante implementum eius, non ligat. cap. præterea 2. de appell. Septimum, quod excommunicatio non ligat, si qui eam fert, non habet intentionem ligãdi: neque etiam si is, qui eam petit, nõ habet voluntatem, vt ligetur: quia omne suũ robur accipit excommunicatio a volũtate excommunicantis, qui quum excõmunicat ad petitionem partis, non vult magis excommunicare, quã ipsa pars velit. Quare illi, quos excommunicans, aut petens excommunicari eos, qui illud, aut illud fecerint, aut non denunciarint, intendit eximere ab illa, vere eam
12 non incurrunt, licet se putent incurrere. Octauum, quod nulla certa verba sũt præscripta pro forma substantiali excõmunicationis. Quapropter, vt dixit bene Host. in summa de sent. excommun. §. qualiter. col. 1. nihil refert, an iudex dicat, Excommunico te, aut separo te a cõmunione, aut similia, quibus declaret voluntatem suam excommunicandi de præsenti: illa tamen, quæ ipse putat ad id sufficere, scilicet, cognosco, aut habeo te pro excommunicato, dicta a iudice, nõ videntur nobis sufficere, post Goffr. quem ille refert; quidquid ipse dicat; nisi quando ponuntur in excõmunicatione canonis, aut decreti, aut in excommunicatione conditionali: quales sunt omnes, quæ dantur cum monitione canonica, aut propter peccata futura argu. cap. 2. de test lib. cog. & d. cap. prętera. de appell. quo hæ duæ opiniones inter se conciliari possunt. Nonũ, quod non parens canoni, aut iudici iubenti aliquid sub pœna excommunicationis, non statim erit excommunicatus: quia verba illa non significant voluntatem excommunicandi ipso facto, sed comminationem excommunicandi eũ, si non paruerit, iuxta gloss. celeb. in cap. 1. de sagitt. cui similis in cap. 2. de Matrimo. contract. Neq; ét hæc, *excommunicetur*. sed hæc, sic, *sit excommunicatus*. iuxta Feli. in cap. Rodulphus. col. 19. de reseri. & quos ipse citat: nisi quando alia iura declarant oppositum, quo casu intelligenda est gloss. cap. si quis ex clericis. de vit. & honest. cler. & cap. 2. de for. comp. Quę resolutio licet communis videatur, iure tamen proprius apparet, ꝙ præfata verba, *sit excommunicatus*, non denotant sententiam latam, sed ferendam: nisi cum alia iura id declarãt. Tũ quia plurimi canones, dist. 30. continent illa verba, quę tamen secundum gloss. cap. 2. de foro compe. ferendã sententiam significant. Tum quia verbum, sit, est futuri temporis, per verba cuius non fertur excõmunicatio ipso iure; nisi aliquid aliud adijciatur secundũ gloss. recep. in reg. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. Tũ quia non obstat dicere, ꝙ verbũ sit, est etiã prælentis temporis imperatiui modi, sicut & futuri optatiui. Tũ quia nõ est ita proprie illius, ac huius. Tũ quia in dispositione dubia mitior pars est eligenda præd. reg. in pœnis. & præfata verba sunt dubia: ergo interpretãda sũt, vt significẽt potius sententiã ferendã, quã latam. Tum quia gloss. cap. si quis. 23. dist. cui consonat gloss. cap. si quis ex clericis. de vita & honest. cleri. verb. sit, exponit per fiat futuri temporis.

Quia

Quis possit excõmunicari, & quis in excommunicatione nõ includitur.

13 *Excommunicari solum potest homo baptizatus, & mortalis, habens superiorẽ proinde nec Diabolus, nec Papa, nec infidelis, nec locusta, licet possit adiurari.*
14 *Excommunicatio generalis non ligat impotentem parere, neque eum, qui scit, &c. Nec etiam specialis termino prorogato, nec tunc &c. num. 15.*
16 *Excommunicatio non ligat ignorantem eam, etiam super re illicita.*

13 QVarto præmitto circa hæc primo, quod nemo excommunicari potest, nisi homo baptizatus mortalis, habens superiorem, cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sent. excommu. lib. 6. vbi Domin. id notat, & nos dilatamus in cap. ita quorundam. de Iudæ. notab. 8. nu. 7. & gloss. vlt. nu. 2. proinde non possunt excommunicari Diabolus, animæ separata a corpore, collegiũ, aut vniuersitas, quæ nõ sunt homines, cap. in quadam. de celeb. missar. neq; iudæus, vel Ethnicus, qui non sunt baptizati, etiam si sint Cathecumeni, hoc est conuersi nondũ baptizati, per dicta in Cõmẽ. de indul. sup. §. in Leuitico. notab. 31. & arg. cap. veniens. de presb. nõ baptiz. quamuis indulgentias lucrari possint, vt ibi dixi. Neque resuscitatus denuo non moriturus, argu. finis symb. Athan. & cap. firmiter. de sum. Trinit. nec Papa, qui nulli homini, vel legi humanæ, qua sola fertur excommunicatio, quo ad pœnam subijcitur, cap. proposuit. de concess. præb. cap. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. nam neque propter hæresim incidit in excommunicationem humanam, de qua loquimur, sed in diuinam secũdum rationes Caiet. de author. Papæ, & Cõcil. cap. 10. 19. & 20. quicquid dicat S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 74. §. 1. Et quia hic tangitur summa Papę maiestas, maneo te, Christiane Lector, typographo iam imprimente hoc cap. 27. ostensum fuisse mihi librum in Hispania impressum, cuius auctor ait dicere me alicubi non esse obediendum Papæ statuenti aliquid in detrimentũ beneficiorum patrimonialiũ Castellæ: quod tamen est falsum; nec vllibi ego vnquam id scripsi, nec debuit ab vllo scribi. Tum quia sapit hæresim Anglicanã. Tum quia procedit ex defectu cognitionis essentiæ rei spiritualis, quã nos latius, & resolutius, quã vllus alius, quę meminerimus eorũ, qui ante nos scripserunt, definiuimus sup. in cap. 23. a nu. 99. Tũ quia hæc ignorãtia est causa, vt aliqui nimis amplient potestatẽ laicã ad spiritualia, quæ nemo potest cõstruere, neq; destruere, nisi Papa, qui plenitudinẽ potestatis spiritualis imediate accepit a Christo: vel alius, qui mediate, vel immediate partẽ eius acceperit a Papa cap. ĩ nouo. 21. dist. Tũ quia nullus Catholicus debet ignorare omnia beneficia Ecclesiastica, siue sint iurispatronatus, siue patrimonialia, siue præstimonia, siue cõmendæ, siue præceptoriæ, esse iura spiritualia, cap. dilecto. de præb. & nullus, neq; Imperator, neq; vllus alius princeps habet potestatem erigẽdi, vel extinguẽdi vllũ ex illis, etiã quã minimum; nisi habeat ad id potestatẽ immediate, vel mediate acceptã a Papa. Quæ est fides Catholica, quã nisi quisq; firmiter crediderit saluus esse non poterit. A quo falso testimonio prius nos liberassemus, si prius id nouissemus. Nemo item a se ipso, nec a suis statutis excõmunicari potest, argu. l. pen. ff. de recep. arb. nec ab inferiori, argum. cap. cum

Digitized by Google

inferior. de maio. & obedié. & cap. inferior. 21. distin. Quare superstitionis est credere, quod possunt excommunicari locusta, bruchus, aut aliud genus vermium, & animalium irrationalium: quanquam religiose vti possumus contra ea aqua benedicta, precibus, adiurationibus sanctis fundatis in diuina bonitate, & misericordia, & suis sanctissimis verbis, & institutione Ecclesiæ Catholicæ: quibus solis vtinam vterentur, qui audacter promittunt se eiecturos ea ab illa, aut illa regione, si illud, vel illud sibi detur: quandoquidem nihil quod superat vires naturales, & effectum Sacramentorum, & institutionis Ecclesiæ, & reuelationem particularem, potest promitti tam certo, atq; ipsi promittunt, nec pretium peti sine specie cuiusdam simoniæ.

14 Secundo, quod in excommunicatione generali non includitur, quem proferens, vel petens illam non intendit includere: neque is, qui non potest parere, aut iusta de causa ad id non tenetur; vt qui non potest restituere, vel denunciare furtum, aut iusta causa ab eo excusatur: modo adhibeatur remediū quod commode adhiberi potest, vt cessante necessitate, aut causa satisfiat ijs, quorum remedium dedimus in cap. inter verba. 11. quæst. 3.

15 Tertio, quod excommunicatus sub conditione, si non soluat ad præscriptū terminum, non erit excommunicatus eo prorogante illum antequam incurratur excommunicatio, iuxta communem Pan. & citatorum a Dec. in d. cap. præterea 2. sed si non soluat in termino prædicto, erit excommunicatus, *iuxta Innoc.* & communem ibidem. Quod intelligendum est, quando prorogatum fuit consensu iudicis, alias secus, vt recte ait, (mea sententia) Silu. verb. excommunicatio 2. notab. 1. cas. 13. nam licet excommunicatio lata ad petitionem partis tolli possit ante quam incurratur de consensu eiusdem: non tamen suspendi, neque differri, neque ita mutari, vt semel sublata iterum incurratur: quia id iurisdictionis est, quam pars non potest tribuere. l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. Adde illas singulares decisiones citatas *sup.* cap. 23. nu. 104. quod non soluens pensionem in termino, non est excommunicatus, donec pensionarius id declaret.

Quarto, qui scit id, quod iudex iubet reuelare; sed habet causam iustam non reuelandi iuxta dicta supra cap. 25. num. 46.

16 Quinto, quod ignorantia facti probabilis excusat ab excommunicatione secundum omnes: & etiam illius iuris, quo fertur excommunicatio propter aliquod opus de se licitum, quod ipse ignorabat, neque tenebatur scire esse prohibitum. Idem de ignorantia eius, qui facit opus de se illicitum, cui adiuncta est excommunicatio per statutum inferioris Papa, quod ignorat: nisi crasse, aut supine, id faciat secundum eundem, & omnes per cap. 2. §. vltimo. de const. lib. 6. secus tamen secundum eum, & omnes citatos ab eo, si adnexa esset lege Papæ, vt est percussio clerici, argu. d. cap. 2. per locum ab speciali: nobis tamē videtur verius contrarium cum Silu. verb. excommunicatio 2. notab. 3. & excommu. vlti. quæst. 3. Tum quia eadem ratio inuenitur in vtraque. vtraque enim est ignorantia iuris humani, nullūque aliud est in hoc discrimē, quam quod ignorantia pœnarum legum Papæ non præsumitur, nec tam facile potest probari, quo ad forum exterius, quam pœnæ statutorum ordinariorum. Tū quia per dicta superius cap. 23. num. 47. & infra nu. 274. ignoras pœnam

nã legis quo ad alia sibi notę, non incurrit eam in foro cõscientiæ. Tũ per alia quę ponimus in cap. fraternitas. 12. q. 2. vbi respondimus ad argumenta Adri.

Quid operatur excommunicatio maior.

17 *EXcommunicatio, vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mistam, & priuet a Sacramentis, & suffragijs. num. 18. diuinis officijs nu. 19. & omni contento hoc versiculo, Os, orare, &c. nu. 20. facit, & alia vndecim nu. 20. & 3. seq.*

18 *Excommunicatus est iumentum Diaboli, præter illum, & illum. num. 19.*

21 *Excommunicatus, vt infamis; & vt perdat debita seruitia. num. 22. & 23.*

17 QVinto præmitto, quod vt dixi post S. Thom. in exposit. symboli in illa parte, 1. *Sanctorum communionem*, triplex est communio. Prima omnino interior charitatis, & gratiæ, qua efficimur membra eiusdem corpori mystici Christi; a qua solum peccatum mortale nos separat, cap. resuscitatus. de pænit. dist. 1. cum duobus sequen. Secunda omnino exterior, qua inter nos alij alijs communicamus comedendo, bibendo, colloquẽdo. Tertia media, seu mista, scilicet Sacramentorum, & suffragiorum generalium, quæ facit, aut præcipit fieri Ecclesia Catholica. Et quod excommunicatio non tollit primã communionem, sed supponit sublatam esse: & ita operatur primo, non quidem, vt nonnulli dicunt, exclusionem a gratia Dei, sed declarationem exclusionis factæ per peccatum mortale. Secundo excludit a Sacramentis Ecclesię actiue, & passiue, ita quod nec possit accipere, nec dare cap. Engeltrudam. 3. q.
18 4. Tertio priuat suffragijs generalibus Ecclesiæ: adeo, vt nulla in re intendat ei subuenire per illa. quod maximum damnum est. Ob quod dici solet excommunicatum possideri a Diabolo in cap. audi. & cap. omnis. 11. quęst. 3. & vti eo sicut mulio suo iumento gloss. in d. cap. audi. Quod tamen non intelligitur de excommunicato vere contrito procurante pro viribus absolutionem, argum. cap. dixi. & cap. magna. de pœn. dist. 1. is enim coram Deo est in statu gratię, & fruitur communione prima, & tertia, non autem secunda. Idẽ de excommunicato, absque iusta causa: & de illo, qui non potuit soluere ad præstitutum tẽpus, intra quod iussus fuit sub excõmunicationis latæ sententiæ pœna: ij enim quo ad Deum non sunt excommunicati: quia non peccarunt mortaliter, quãuis sint quo ad homines, vt dixi vbi sup. post Caiet. in tract. 19. tom. 1. idem est de excommunicato ob contumaciam præsumptam, sed non veram corã Deo,
19 secundum Mai. in 4. dist. 18. quæst. 2. colum. 8. Quarto, excludit a diuinis officijs, & alijs precibus cum alijs simul faciendis, vel audiendis, cap. quod in te. de pœn. & remiss. quanquam bene potest solus precari, etiam in Ecclesia; licet alij precentur seiunctim ab eo, iuxta Innoc. recept. cap. nuper. de sent. excommu. Quinto priuat omnibus contentis illo versiculo gloss. cap. statuimus. de senten. excommu. lib. 6. *Os. orare, vale, communio mensa negatur* quem Host.
20 in summ. de senten. excommu. §. exquisita pœna. & omnes Theologi in 4. distin. 18. & Canonistæ mille in locis attigerunt. Per, os, intelligitur participatio colloquendo, osculando, amplexando, recipiendo, mittendo, vel dãdo litteras cap. cum excõmunicato. & seq. 11. q. 3. Per, orare, aũt dicta participatio

Digitized by Google

Sacramentorum,& diuinorum officiorum,& quarumlibet aliarũ precũ in Ecclesia infra,vel extra eam cum alijs dicendorum,iuxta Innoc.in d.cap.nuper. & dicenda infra nu.36.Per,vale,vero includuntur mutuæ salutationes,quę fiũt per collocutionem,aut litteras,aut etiam assurgendo,aperiẽdo caput, mouẽdo labia, & alia similia,quæ significant salutationem sine locutione, iux.mẽtem Card. Imol. & communem in clem. fin. de sent. excommu. quidquid dicat Mai.in 4. dist. 18, quæst. 2. & Ang.verb.excommunicatio 9.§. 4. quorum opinio teneri posset,quo ad forum conscientiæ, quando eiusmodi signa fierẽt sine intentione salutandi, intra animum dicendo,Deus te conuertat,vel aliud simile,arg.l.non omnis.ff. si cert.pet.l.in agris.ff.de adquir.rer.domi.Per,cõmunio, participatio,quæ habetur in operando,exercẽdo,aut faciendo aliquid simul cum eo,aut habitando in eadem domo,aut in aliqua eiusdem parte,aut conuersando cum eo alijs modis.Per,mensa, intelligitur comedendo in eadẽ mensa,dormiendo in eodem lecto : quamuis domus sit aliena,secundũ S.Anton. 3.par.tit. 24.cap.7. iuxta quem,& Innoc.in d.cap.nuper. non potest quis etiam in conuiuio alicuius tertij comedere cum excommunicato : immo debet surgere ex mensa, si excommunicatus accumberet;non tenetur tamen exire domo : immo potest comedere in alia domus parte, si vterque non erat inuitatus ad idem conuiuium;nam si erant ambo inuitati, licet duabus mẽsis diuersis comederent, videbuntur communicare in eodẽ conuiuio, & simul edere quantum ad hunc effectum, iuxta mentem illorum.Sexto, facit irregularem vtentem aliquo actu ordini suo peculiari,vt dictũ est supra.Septimo, facit in-
21 famem, si excommunicatio est manifesta per cap.infames. 6. quæst.1. quod Ludo. Rom.dixit ad hoc singulare in singul.262.limitauit tamen sing.289.vt solum procedat in excommunicato ob causam afferentem infamiam iuris, aut ob contumaciam in causa infamiam inurente. Octauo, facit collationem beneficij Ecclesiastici adeo nullam,vt nõ conualescat per absolutionem, nisi reuocetur cap.cum bonæ.de ætat.& qualit.& cap. postulasti. cum glos. & ei annot.de cler.excomm.minist.& consequenter tenetur relinquere illud, & restituere fructus ad id vsque tempus perceptos . Nono, priuat facultate eligendi actiua & passiua, cap. constitutus. 1.de appell.Decimo,suspendit ab officio,& beneficio,cap.pastoralis.§.verum.eod.tit. Quanquam si habet officium publicũ,valebit quod per illud faciet ratione eius,quousque toleratur, cap. approbandum. de re iud.& ibi glos.verb. innodatus. Vndecimo eximit subditos ab
22 onere seruiendi ratione fidelitatis, aut subiectionis iurisdictionalis,quandiu fuerit excommunicatus,cap.pen.& vlt.15.quæst.6.Duodecimo, priuat facultate ducendi vxorem sine peccato mortali per supradicta de Sacramẽtis; quãquidem hic secundo continetur. Decimotertio, annullat rescripta obtenta a sũm. Pont.prę terquam super articulo eiusdẽ excommunicationis.cap.1.de rescrib. lib.6.nisi,quod de more fit,detur absolutio,ad effectum illorum consequẽdũ, & non insorduerit per annum,vt diximus in repet.cap. ita quorundam. de iudæ. vbi in glos. vlt. numero 16. posuimus tenorem regulæ Cancellariæ de
23 insordescentibus.Decimoquarto, priuat alios facultate pro eo orandi publice,& solenniter : quamuis possint priuate, vt diximus in Enchirid. siue Man. de orat. & hor. cano. cap. siue notab. 19. numero 67. Decimoquinto, repellit

Digitized by Google

pellita iudicio, vt non possit esse actor, neq; procurator actoris, neq; rei: potest tamen esse reus ad se defendendū, cap. intelleximus. de iud. vt habet communis ibidem, & etiam constitui procurator, vt absolutus procurare possit, vt diximus in cap. post cessionē. de proba. post Deci. contra commu. Decimosexto, facit, vt perseuerans in excommunicatione per vnum annū in causa criminali videatur confiteri crimen, cap. rursus. & cap. quicunque. 11. q. 3. per quæ male intellecta glos. fi. in cap. 1. de iud. cum alijs multis, tenuit, quod debet etiam priuari suis beneficijs: quod non est verum, vt copiose scripsimus super illam. Decimoseptimo, priuat sepultura loci sacri, cap. sacris. de sepul. Decimooctauo, obligat manentē in ea per aliquod tempus ad soluandam, antequā absoluatur, pœnam constitutam in aliquibus episcopatibus, Ang. verb. excōmunicatio vlti. §. 13. & constitutam etiam per leges sæculares Castellæ. l. 1. tit. 5. lib. 8. ordi. & per leges Lusitaniæ aliā, postea quam captus fuerit. §. *Item ha de auer.* tit. 53. lib. 1. ord. & tit. 46. lib. 5. ordi. Decimonono, q̄ operatur & alia multa, quę scribit Rebuf. in glos. concor. tit. de excō. nō vitand. quædā tamē incaute.

De excommunic. minore, & participatione cum excommunicato.

24 *EXcommunicatio minor solam participationem passiuam sacramentorum tollit, non missę auditionem, &c. nu. 25. sic incurritur: non æquatur mortali: tollitur a quouis presbytero, num. 26. non incurritur in his casibus. nu. 26. & 27.*

27 *Excommunicatus communicat cum vxore, filijs, & famulis: non est vitandus, donec denuncietur.*

28 *Excommunicato participare veniale, nu. 29. nisi sex casibus. num. 30. 31. & 32.*

28 *Communio Christianorum triplex, quam non tollit principaliter excommunicatio.*

33 *Excommunicato specialiter non denunciato præsente, quę missa continuanda, & 2. seq.*

35 *Extrauagantis, ad euitanda. tenor,*

36 *Excommunicato ob iustum timorem participari potest sic, & non sic.*

36 *Excommunicato pro denunciato orari potest oratione priuata, non publica, &c.*

36 *Excommunicatio lata a iudice in participantes excommunicato a se, sine ista monitione, nulla.*

24 SExto præmitto circa hoc primo, quod excommunicatio minor, vt dictum est supra eod. num. 1. solum separat a participatione passiua sacramentorum: & ideo potest eligere, & vti omni iurisdictione, quamquam non possit eligi, cap. si celebrat. de cleric. excommu. potest & ministrare sacramenta, si dando non recipiat: nam missans ad communicandum alios, & Episcopus missans ad dandum ordines nō peccant, qua parte dant, sed quia sumunt. qui est verus intellectus rationis illius celebris. cap. si celebrat. quem pridem dedimus ibi sequuti mentem Host. ibidem relicto Panor. quidquid dicant Mai. in 4. dist. 18. quæst. 2. & Adria. in 4. de clauib. quæst. 3. contra illū textum, eius ratione non satis intellecta.

Secundo, quod prædicta minor excōmunicatio non facit, vt peccet audiendo missam, nec sumendo pacem, quæ in ea offertur secundum Dom. & Fran.

contra

Digitized by Google

contra Archid. in cap. is cui. de sent. excommu. lib. 6. nec absoluendo ab excõmunicatione maiore, vel minore, argu. cap. duobus. de sent. excomm. & d. cap. si celebrat. & Maio. in 4. distinct. 18. q. 2. colum. 2. Adria. in 4. de claui. q. 3. col. 2. nec absoluendo a peccatis: quia id est dare, & non recipere sacramentu, neque eadem ratione dando sacramentum infirmo sine missæ celebratione, quidquid dicant prædicti.

25 Tertio, quod hæc excommunicatio quamquam ferri potest per sententiam iudicis: tamen communiter non fertur, nisi per ius in octo casibus, quos ponit Innoc. in cap. 1. de sent. excom. Quorum, quia solum vnum videmus in vsu, & quia dici solet in alijs non esse veram excommunicationem minorem, ideo eos taceo. Casus autem vsitatus est, participatio cum excommunicato maiore excommunicatione, in casibus prohibitis. Dixi, Maiore: quia non incurritur ea ob participationem cum excommunicato minori: nam non trãsit in tertiam personam excommunicatio iuxta gloss. recep. in cap. excellentissimus. 11. quæst. 3.

Quarto, quod post eam incursam nullum sacramentum potest recipere antea quam absoluatur ab ea: non quia æquetur peccato mortali, vt dixerunt Panor. & alij in d. cap. si celebrat. siquidem in multis excedit, & in multis exceditur ab illo, vt ibidem docemus.

Quinto, quod quilibet sacerdos simplex, etiam si non sit parochus, sicut potest absoluere a peccatis venialibus nõ habentem mortalia secundũ Caiet. id constanter affirmantem; ita potest eundem absoluere ab excommunicatione minori, vt efficaciter contra eundem probamus in cap. placuit. de pœn. dist. 6. num. 25.

26 Sexto, quod regulariter participans cum excommunicato maiori excommunicatione incurrit minorem, cap. nuper. cap. cum voluntate. in princ. & §. 1. de sent. excomm. Fallit tamen in multis contentis illo versu glos. cap. cum desideras. de sentent. excom.

Hæc anathema quidem soluunt, ne possit obesse,
Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per, Vtile, excluditur qui participat cum excommunicato ad vtilitatẽ eius animæ prædicando, vel admonendo, quod animæ conuenit: quamuis interponat nonnulla alia verba, vt commodius persuadeat, cap. responso. & cap. cum voluntate. de sent. excommu. vel ad vtilitatem propriam temporalẽ præsertim sibi debitam, vt petendo ab eo debitum in iudicio, aut extra illud, cap. intelleximus. de iudic. aut consilium spirituale pro se, aut pro alijs, & etiam temporale valde necessarium, quando non occurrit alius similis a quo peta-
27 tur. Per, Lex, vxor excommunicati, quam lex coniugij ad communicandum ei obligat. Per, Humile, filij, quos secum habet, serui, famuli vrbani, & rustici ani, qui ante excommunicationem erant subiecti illi: & ideo tenentur inseruire, cap. quoniam multos. 11. q. 3. nisi eorum consilio, fauore, & auxilio perseueret in sua contumacia, d cap. quoniã. cap. inter alia. & cap. si vere. de sent. excõ. Dixi, Ante: quia qui post excõmunicationem scienter cœperunt viuere cum eo, non excusantur. Et quamquam iuxta gloss. d. cap. quoniam. communit recep. maritus, pater, dominus, & herus nõ possunt communicare vxori, filijs,

Digitized by Google

filijs, mancipijs,, & famulis excommunicatis: nobis tamen verius videtur oppositum, quod sentit Adr. in 4. de Clauib. q. 3. col. 5. quos rectius ait excludi per verbum, Vtile, quam per verbum, Lex: per illud enim excluditur creditor, qui potest suum debitum petere a debitore excommunicato, & omnes istę personæ subiectæ sunt debitores mariti, patris, domini, & heri, quatenus debent eis debitum cõiugale, aut victus, aut stipendium. Per verbum, Res ignorata, excipitur ignorans, d. cap. quoniam. quando ignorantia est facti secundũ omnes, & etiam quando est iuris dubij per notata in cap. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. & §. notandum. 1. q. 4. Nunc autem dicitur iusta ignorantia eius qui ignorat excommunicatum esse denunciatum per extrauag. ad euitanda. relatam infra num. 35. Verum est tamen, quod qui a fide dignis audiuit illum, vel illum denunciatum, debet euitare, argum. cap. illud. de cler. excommu. mi. sed qui dubitat, non tenetur vitare, præsertim in præsentia aliorum: quia inferret illi iniuriam Maio. in 4. dist. 18. q. 2. col. 8. Per, Necesse, excipitur qui participat propter magnam necessitatem propriam, vel excommunicati: vt quia alter alterius eleemosyna indiget, quam ab alijs commode habere non potest, d. cap. quoniam.

28 Septimo, quod participatio cum excommunicato maiori excommunicatione non est communiter plusquam venialis, etiam habita a non exceptis superius, secundum opinionem Host. in summ. de sent. excomm. §. fi. & communem Ioan. Andr. & aliorum in cap. sacris. de ijs quę vi. & S. Thom. & aliorum in 4. dist. 18. quamuis dubitet Panor. in d. cap. sacris. & aliqui teneant oppositum. Dixi, Communiter: quia fallit in sex participationibus. Prima est partici-
29 patio in sacramentis, vel diuinis officijs. Secunda, nimis frequens. Tertia, in contemptum clauium. Quarta, contra speciale præceptum iudicis. Quinta, cũ excommunicato a Papa cum participibus. Sexta, in peccato mortali: quarum ratio specialitatis est, quod quælibet illarum est principaliter prohibita, vel
30 coniuncta cum alia malitia mortali. Prima enim est mortalis, quia communio sacramentorum, & diuinorum officiorum est illi principaliter vetita. Secunda vero est mortalis: quia intelligitur de frequentia, quæ habet coniunctã malitiam mortalem animandi ad delinquendum, contra l. conueniri. ff. de
31 pact. dota. & cap. ex parte. de consuet. Tertia, quia habet coniunctam malitiã mortalem inobedientiæ contra cap. 13. ad Rom. & cap. solitæ. de maior. quis autem dicatur contemnere, dictum est supra cap. 23. num. 42. Quarta, quia est duplex inobedientia iuris, & iudicis, cap. 2. de maior. quod limitatur infra nu. 36. Quinta, ea ratione qua quarta: qualem tamen excommunicationem solus Papa potest ferre, per dicenda in d. nu. 36. Sexta, quia miscetur ei malitia mortalis ipsius peccati.

32 Octauo, quod quidquid dicant Rosel. verb. excommunicatio. 1. cas. 43. §. fin. & Silu. eod. verb. dubio 1. & 3. & excõmunicatio 9. cas. 41. & prius Anchar. in cap. nuper. num. 7. & Panor. ibidem nu. 8. de sentent. excommu. & Ioan. Tabien. verb. excommunicatio. 5. cas. 1. §. 37. & 38. multum refert, an quis participet cum excommunicato in delicto habente annexam excommunicationẽ, antequam eam incurrat, vel post eam incursam: nam qui communicat ante incursam, vel cũ incurritur, nõ incurrit eam: cõmunicans vero postea sic; modo con-

Digitized by Google

do concurrant ea, de quibus infra num. 112. per cap. nuper. & cap. si concubinæ. de sent. excommu. quorum verus intellectus est hic. Non obstat, quod sæpe consulens, mandans, iubens, & iuuans ad faciendum aliquid, cui est annexa excommunicatio, excommunicantur: quia non excommunicantur ratione prædictæ participationis; sed quia lex non solum excommunicat facientes, sed etiam consulentem, mandantem &c. qualis est lex excommunicans percutientem Cardinalem. Quod autem lex excommunicans simpliciter facientem regulariter non comprehendat consulentem, nec mandantem, probatur infra num. 51.

33 Nono, quod excommunicato ingrediente ecclesiam ad orandum debent exire qui sunt intra eam, aut rogatu, vel vi eum cogere egredi, alioqui cessare ab officijs diuinis, etiam missæ cœptæ; si nondum incæptus est canon, id est *Te igitur &c.* nam si esset cœptus, perficienda est ad finem vsque cum vno tantum ministro, sumendo etiam sacramentum, Host. in summ. de sent. excomm. §. & quæ sit pœna. vers. sed nunquid. iuxta clem. grauis. adiuncta gloss. recep. de sent. excom. & Innoc. in d. cap. nuper. S. Thom. & commu. in 4. dist. 18. Non tamen exire tenentur, eo quod transeat excommunicatus per ecclesiam, aut nō orando maneat in ea propter alia negotia, per dicta eod. cap. nu. 20. neque etiam eo quod flectat genua, & dicat aliquam orationem priuatim.

34 Decimo, quod textus, qui declarant, quādo excommunicatus occultus debeat euitari occulte, & quando non, procedunt secundum tempus antiquum, & nō secundum hoc, in quo seruari debet extrauagans ad euitanda. relata male a Fel. in cap. Rodulphus. de rescrip. & a S. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 3. & bene a nobis in cap. 1. §. laboret. de pœnit. dist. 6. lata per Martinum V. & relata in statutis Ecclesiæ Gallicanæ, in tit. de excom: non vitand. & iterum renouata a Concil. Latera. habito sub Leone X. sess. 11. & in concordatis inter eum, & Franciscum I. cuius tenor est hic.

35 *Ad euitanda multa scandala, & multa pericula, & subueniendum conscientijs timoratis, constituimus, vt nemo posthac teneatur abstinere, & separare se, neque euitare communicationem alicuius in administrando aut recipiendo sacramenta, aut in alijs diuinis officijs, aut extra illa, ratione alicuius sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, aut a iure generaliter promulgatæ: neque seruare interdictum ecclesiasticum, si illa talis sententia, prohibitio, suspensio, aut censura non fuerit promulgata, aut denunciata specialiter, & expresse a Iudice contra certam aliquam personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certam: neque manifesto constet incurrisse in sententiam excommunicationis, quod nullo modo potest occultari. aut per aliquod remedium iuris excusari: quia a communione huius, vult quod se separent iuxta canonicas constitutiones. Per hoc tamen non intendimus relaxare neque iuuare sic excommunicatos, suspensos, interdictos, aut prohibitos.*

Nota primo, quod hæc extrauagans in verbo, generaliter, significat eam nihil prodesse, quo ad excommunicatum specialiter: sed contra tenet gloss. in d. statutis Gallicanis, quā sequimur. Tum ob auctoritatē eius. Tum ob verbū, Specialiter, in secunda parte positum. Tum per adducta in d. §. laboret. Tum quia vsus Vrbis, & orbis habet, non vitare excommunicatos specialiter ob cōtumaciā non comparendi, vel nō parēdi, antequā declarentur, & denūcientur.

Not.

Digitized by Google

Not. secundo, quod hæc extrauagans nihil prodest excommunicato, & sic perinde tenetur nunc, ac antea ad euitandum alios: quamuis sit occultus.

Not. tertio, quod hæc extrauagans nihil prodest quo ad excommunicatos manifestos, qui nullo modo possunt occultari. Quod cõsequi videtur peccare omnes catholicos Galliæ, & Germaniæ, qui Lutheranis manifestis, immo & palam confitentibus se tales, communicant. Tum quia sunt manifesti excommunicati propter hæresim notoriam per bullam Cænę, de qua infra. Tũ quia non videtur prodesse dicere, quod finis restringendus est ad excommunicatũ ob percussionem clerici notorie iniustam, vt habet tenor relatus a Feli. Anto. & a nonnullis alijs; quia, vel illa restrictio non fuit posita, vel postea fuit sublata in d. Concil. Later. & in dictis concordatis: sed quia durum est damnare gentem, in qua sunt tot viri eruditiss. & academiæ celeberrimæ. præsertim Parisien. Tolosana, & Louanien. probabiliter dici potest prædictam extrauagantem esse vsu receptam cum sola illa limitatione de excommunicatione manifesta percussionis clerici iuxta tenorem antiquæ: vel quod multitudo hæreticorum, & necessitas communicandi, & negotiandi facit licitum, quod alias non esset, iuxta reg. quod non est licitum. de reg. iur.

36 Vndecimo, quod qui semel est excommunicatus, & denunciatus semper vitari debet quousque constet de absolutione, per gloss. celeb. cap. proposuit. de cler. excom. min. nisi persona sit eiusmodi, cui affirmanti se absolutã esse, probabiliter debeat credi, Ang. verb. excommunicatio. 8. §. 16. & quod qui timore mortis alloquitur excommunicatum non peccat, neque incurrit aliquam excommunicationem, secundum Innoc. in cap. si vere. de sent. excom. & Mai. in 4. dist. 18. q. 4. col. 2. etiã si colloqueretur, & participaret in diuis officijs, Silu. verb. excommunicatio. 5. q. 4. modo non participet in peccato mortali, neque cum negatione saltem tacita fidei catholicæ, quæ resultaret à communicatione in cõtemptum, & vilipendium excommunicationis: quia oportet potius mori, quam sic communicare: cum magis teneatur defendere articulũ fidei de auctoritate, & potestate Ecclesię ferendi excommunicationem, & illius valorem, quam vitam corporalem, cap. presbyteros. 50. dist. & cap. ita ne. 22. q. 5. & hoc modo limitandum est d. cap. sacris. de his, quę vi. vt dixi in cap. sicut. de consec. dist. 1. & senserunt Maio. Silvest. vbi supra.

Duodecimo, ad primum dubium hic propositũ respon. quod illud S. Tho. quolib. 11. art. 9. scilicet esse peccatum mortale orare pro excommunicato, est intelligendum primo de oratione publica, quę nomine Ecclesiæ fit, & non de priuata: quia ipsemet in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. quæst. 1. tenet licitum esse orare pro excommunicato, & pro quouis infideli oratione priuata. Secundo, q vt dixi in d. Enchir. de orat. cap. 19. num. 67. & seq. non procedit in excommunicato nulliter, seu inualide; neque in excommunicato valide, sed ex iniusta causa; neque in excommunicato iuste, quem credimus vere pœnitere: modo non fiat expresse publice pro illo, iuxta mentem Host. in cap. cum voluntate. de sent. excommu. Immo ibidem omnibus qui ante nos scripserunt addimus, posse quem dicere missam orando in ea, & applicando eius valorem quibus Ecclesia mandat applicari eo fine, vt illud suũ opus orãdi, & applicãdi ad quẽ, & pro quo debet, accipiat Deus pro oratione priuata, vt aliquis infidelis,

vel

Digitized by Google

vel excommunicatus conuertatur: quoniam aliud est applicare preces missæ, & eius valorem alicui, aliud applicare illud opus orandi, & applicandi, vt ibidem, num. 70. copiosius declaratur.

Ad secundum, quod pro excommunicato non denunciato, nec notorio potest orari publice per prædictam extrauag. quę post S. Thom. lata fuit, per quam nūc non negatur sepultura ijs, qui excommunicati moriuntur: nisi sint denunciati.

Ad tertium, quod incurrit minorem excommunicationem, qui, vt minister Ecclesiæ, aut nomine eius orat pro excommunicato denūciato: quia ex dictis S. Tho. d. art. 9. & in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. colligitur, quod non solū est vetitum orare cum excommunicato, vt prædictum est, sed etiam orare pro eo oratione publica Ecclesiæ nomine facta.

Ad quartum, de participantibus cum excommunicato contra præceptum iuris, & iudicis, dico, quod non solum peccant mortaliter, vt dictum est supra nu. 31. sed etiam incurrunt excōmunicationem maiorem; nisi quum excōmunicans dat literas contra participantes cum excōmunicatis a se, sine monitione, de qua supra nu. 4. quia excomunicatio sic lata est nulla, vt ibi dictum est.

Ad quintum, quod illud vulgatum superius positum, scilicet peccare mortaliter qui communicat cum excommunicato in oratione, intelligendum est de oratione publica, quę fit nomine Ecclesiæ, quales sunt missæ, horę canonicæ, quas cantant, vel dicunt sui ministri nomine ipsius; qualis est consecratio ecclesiæ, altaris, & virginum, benedictio solennis episcopi, & aquæ benedictæ & officia defunctorum, & sepulturam; non autem de oratione priuata, qualis est salutatio Angelica matutina, meridiana, & vespertina, qualis est benedictio simplex mensæ, & aliæ similes, quę non sunt prohibitæ tempore interdicti, vt dicetur infra nu. 177. immo videtur quod neque venialiter peccatur in aliquibus earum. Tum quia S. Tho. in d. ar. 9. ait orantem pro excommunicato participare cum illo oratione priuata, vel priuatim dicta. Tū quia S. Anto. & omnes fatentur, quod licet dicere excommunicato cum me salutat, aut mitto ad eum literas, *Deus te conuertat*. quæ est magna oratio, & maior illa, *Deus conuertat*. quod tamen ei dicere possumus. Tum quia possumus alloqui excommunicatum super eis quæ ad eius animam pertinent; cap. cum voluntate. de sentent. excommun. Tum quia licet legere cum excommunicato aliquam partem Euangelij, aut alicuius psalmi: siquidem illud eius animæ conuenit, & cōsequēter dicere, *Miserere nobis*. & *Leuani oculos meos*, quæ sunt orationes. Tum quia possumus audire cum eo concionem, cap. responso. de sentent. excommunicat. in cuius initio omnes frontem cruce consignamus, dicentes *Per signum Crucis, &c.* quæ est egregia oratio, & salutamus Virginem Matrem per *Aue Maria, &c.* quæ est oratio præcellens, in cuius fine omnes facimus præculas a concionatore iussas, dum absoluit, siue precatur dicens, *Misereatur vestri omnipotens Deus, &c.*

Ad sextum, quod actus extraiudiciales excommunicati etiam denunciati, & in illo agendo peccantis etiam mortaliter, regulariter valent, vt alterius nō excommunicati. Tum quia excommunicatione non desinit esse verus homo, imo nel liber, nec perdit potestatem naturalem; & ita potest regulariter contrahere,

Digitized by Google

trahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quę iure naturali, gentium, & ciuili nituntur, argum. cap. ius naturale. & cap. ius gentium. 1. dist. & l. 1. §. ius naturale. & l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & consequenter testari, secundum cōmunem, quā sequitur Fran. in rub. de testam. contra gloss. in cap. decernimus. de sent. excom. lib. 6 quod præsertim procedit in actibus, quos lex humana nō potest annullare, quales sunt sacramentales: nam baptisma, confirmatio, & ordo collata excommunicato, vel ab excommunicato, valent, secundum omnes, immo & matrimoniū, cap. significauit. de eo qui dux. in matr. fallit autem regulariter in actibus pertinentibus ad potestatem, & iurisdictionem ecclesiasticam humanam, per quam illi annullari possunt: quales sunt, ad beneficia præsentatio, electio, postulatio, confirmatio, institutio, collatio, prouisio, & nominatio, cap. si celebrat. & cap. postulasti. de cler. excommu. min.

De absolutione excommunicationis, & a quo ferri potest.

37 *Excommunicatio, & absolutio conueniunt in his, & differunt in his.* 38.
38 *Excommunicatio sine causa parum nocet, absolutio multum prodest: an falsa vtramque annihilet.*
39 *Excommunicatione a minore, & maiore lata a iure, vel ab homine hic absoluit.* nu. 40. *etiam sola tonsura initiatus: licet non soleat fieri cum magno interdum incōmodo.* num. 41. & 2. & seq.
44 *Absolutio excommunicationis a quo delegatur.* nu. 45.
46 *Absolutus ob impedimentum, vel a Papa cum onere præsentandi se, faciat hoc.*
47 *Excommunicationis absolutionem huiusmodi satisfactio præcedat.* num. 48.

37 SEptimo præmitto circa hoc primo, quod absolutio, & excommunicatio conueniunt in multis. Tū quia neutra requirit certa verba pro forma substantiali, vt supra dictum est num. 9. & 12. Tum quia neutra valet quidquam non seruata forma alia quam iuris, cum qua data est potestas excommunicandi, vel absoluendi ei, qui antea non habebat cap. Pisanis. de rest. spol. & ea quę ibi Anton. not. 7. & Deci. post alios. in l. transact. not. 1. Cod. de transact. trad. Quare licet absolutio facta ab habente potestatem iure ordinario non seruata forma iuris valeat, etiam ante satisfactionem: nihil tamen valet facta a delegato non seruata forma absoluendi sibi data in delegatione, argu. gloss. subtilis, & sing. clem. 1. de iur. patr. verb. inhibemus. & eorum, quæ ad eius declarationem refert Fel. in cap. ex parte. col. 4. de const. Et ita absolutio facta extra mortis articulum ab eo, qui per bullas, vel alia priuilegia habet facultatē absoluendi in eo, non valet: neque facta ante satisfactionem ab eo, qui haberet facultatem absoluendi post eam. Dixi, Alia quam iuris: quia, vt prędē respondimus, absolutio data virtute mandati Papæ ad absoluendum secundum formam iuris valet, quamuis ea non seruetur, vt valeret facta sine illa ab ordinario auctoritate ordinaria: quia non fuit intentio Papæ inducere nouam formam per illa verba, sed admonere commissarium id quod secundum ius debet facere, quod in simili dixit Innoc. in cap. fin. de præsump. quem sequitur gloss. sing. & receptissima, quæ magna est, clem. 1. de offic. delegat. Tum quia vt

excom-

Digitized by Google

excommunicatio valet regulariter, quamuis sit iniusta, ita absolutio, cap. venerabilibus. §. vbi. de sent. excom. lib. 6. qui est in hoc singularis.

38 Secundo, quod differunt in multis: quia excommunicatio iniusta ex causa nihil nocet quo ad forum conscientiæ, vt supra, num. 3. dictum est: absolutio vero iniusta prodest; nam confessarius potest absoluere a suis peccatis absolutum iniuste ab excommunicatione, & absoluto iniuste prosunt suffragia generalia Ecclesiæ, quæ non prodessent nullatenus absoluto, quæ noua, & firma declaratio est. Tum quia excommunicatio lata metu iusto valet etiam quo ad forum conscientiæ, subsistente iusta causa ad excommunicandum, gloss. sing. in cap. 1. de his quæ vi. secundum Panor. in cap. Abbas. eod. tit. col. 4. & Rauen. ibidem, & alios: absolutio vero minime per textum sing. in d. cap. 1. Tum quia excommunicatio lata ex falsa causa valet, & non absolutio iuxta gloss. cap. ex parte. de offic. ordin. & in cap. quod super ijs. de fid. inst. quamuis Card. in cap. ab excommunicato. de reseri. in d. cap. ex parte. & d. cap. quod si. per ijs. col. 5. exequiat eas dicens neutram valere, si neutram esset daturus iudex, si sciret causam esse falsam; vtramque vero valere, si iudex haberet animum dandi vtranque, si sciret vtriusque causam esse falsam: & quamquam illi magis dubitant de valore absolutionis, quam excommunicationis: ego vero contra puto non esse dubium de valore absolutionis, etiam quantum ad forum conscientiæ: quia illa non excedit facultatem humanam, neque continet errorem intollerabilem: siquidem non pertinet nisi ad iustitiam partium in eo, quod potest male, aut bene: & adeo dubito de valore excommunicationis datæ ex falsa causa, vt putem non valere illam: quia videtur continere errorem intolerabilé, & excessum facultatis humanæ, eo quod vult excommunicare aliquem, siue peccauerit mortaliter, siue non, ex dictis supra eod. cap. num. 4. per illud Pan. & Felin. cap. 2. de test. cog. scilicet, quod excommunicatio lata per iudicem contra citatum non comparentem ex iusto impedimento *nihil valet*: quia non intendit, vt debuit excommunicare, si iustum haberet impedimentum: & si intendit excommunicare, siue esset iuste impeditus, siue non, *implicaret* errorē intolerabilem, qui annullat excommunicationem, cap. per tuas. de sent. excō. cap. venerabilibus. §. fin. eod. tit. lib. 6.

39 Tertio, quod excommunicatum minore excommunicatione potest absoluere quilibet sacerdos, qui potest absoluere a peccatis, cap. nuper. de sentent. excommu. quamuis non sit eius parochus, si non habet nisi venialia, vt supra diximus in cap. 4. nu. 1. & cap. placuit. de pœnit. dist. 6. nu. 25. & seq.

Quarto, quod excommunicatum maiori excommunicatione a iure non reseruata alteri, potest absoluere proprius prælatus, d. cap. nuper. per proprium prælatum intelligo Papam, episcopum, & capitulum sede vacante, & alium quemuis prælatum exemptum ecclesiæ regularis, aut sæcularis, qui dicuntur habere iurisdictionem quasi episcopalem, secundum gloss. recep. clem. 1. de reb. eccle. non alien. & etiam quiuis alius non exemptus habens iurisdictionē in foro exteriori, & etiam parochus, aut sacerdos simplex, qui potest absoluere a peccatis mortalibus, secundum Inno. & Host. d. cap. nuper. quæ est communis opinio S. Tho & Bonauen. & aliorum Theologorum in 4. dist. 18. & etiam Summistarum, quos late citat Silu. verb. excommu. 1. not. 2. quamuis oppositū teneat

Digitized by Google

teneat Panor.in d.cap.nuper.per gloss.fing.cap.si episcopus. de pœnit. & remiss.lib.6.quæ non dicit,quod ille:iuxta quam communem pridem cõsuluimus,limitando illam noue,ut procedat solum quantum ad forum conscientiæ,& altera quantum ad forum exterius:limitando item illam cum S.Thom. ita quod prædictus, sacerdos simplex non potest hoc facere sua authoritate, sed vt commissariusdeputatus a Papa d.cap.nuper.§.fin. qui pro hoc est quasi expressus: & quod prælatus proprius potest absoluere ab excommunicatione incursa iure extra suum episcopatum,& parochiam, secundum Fed. cons. 16, & Panor.cap.graue.col. 3. de præb. communiter recep. Dixi, Non reseruata: quia is cui reseruatur debet eam dare secundum omnes.

40 Quinto, quod excommunicatum ab homine ipse solus potest absoluere, aut eius successor,superior,aut delegatus,cap. pastoralis. §. præterea. de offic. deleg.nisi quod delegatus Papæ, qui potest excommunicare intra vnum annum post sententiam diffinitiuam,eo transacto nõ potest absoluere cap. quærenti.de offic. deleg.quod est fing.secundum Panor.ibidem,qui cum communi idem dicit de quolibet alio delegato habente facultatem exequendi suam sententiam.Et nisi incendiarius excommunicatus ab episcopo,qui non potest absolui ab eo post denunciationem cap. tua. de sent. excommu. quod est singul.secũdum Car.ibidem.Et nisi excommunicans,qui post excommunicatur excommunicatione maiori,& denunciatur,cap.audiuimus.24.quæst.1.quanquam potest si solum excommunicatur minore. cap. duobus. de sent. excommu.& ni si excommunicatio sit pronunciata ab inferiori, & confirmata a Papa ex certa scientia: nam ab ea non potest absoluere,qui eam tulit,secundum Ioan.Andr.recep.in cap.ex frequentibus.de institut.

41 Sexto,quod si qui excommunicauit nõ est sacerdos,nõ potest absoluere in foro conscientiæ:quanquam potest in exteriori,secundum aliquos, quos Syl. sequutus est verb.absolutio 1.not. 4. quod restringendum est ad absolutionẽ cõiunctam cum peccatorum absolutione: nam ab excommunicatione sola potest absoluere etiam quo ad conscientiæ forum, etiam sola prima tonsura initiatus,vt affirmat S.Thom.in 4.distin.18.receptus a S.Ant. 3. par.titu.24. cap.77.& Ioan.Tabien.verb.absolutio ab excõicatione.& quamuis nemo illud affirmet,affirmandũ tamen esset ob multa, quæ in id adduci possent; commodius tamen videtur committere presbytero secundum Mai. recep. contra quem facit, quod multi omittunt quærere absolutionem a suis parochis putantes illas commissiones iudicum esse absolutiones: & quod pauci sunt, qui possunt probare suam absolutionem factam per hanc commissionem a parocho:quia ille absoluit secreto sine notario & testibus. Per quæ putamus vtilius fore vt iudex si ei vacaret,absolueret, & daret literas absolutorias:& cum de more committit,excommunicatus debet dare operam, vt coram notario, & testibus absoluatur a parocho, quo cum oportuerit possit probare absolutionem:quia semel excommunicatus,semper præsumitur talis,iuxta gloss.solen.cap. proposuisti.de cler.excommu.minist. quanquam aliquando ausi fuimus affirmare, quod qui ostenderet commissionem,vt absolueretur,& diceret se absolutum a suo parocho,præsumeretur absolutus cum solo testimonio parochi, & etiam sine eo,saltem si esset vir timens Deum, & ingrediebatur,&

Digitized by Google

admittebatur ad diuina officia, habita ratione consuetudinis receptæ absoluẽdi absque notario & testibus, q etiam verum videtur: quodque facit ad intelligentiam clausulæ cuiusdam nouæ magni momenti additæ a S.D.N. Greg. XIII. in Bulla Iobelæi dati anno 1572. sub finem ibi, Declaramus.

44 Septimo, quod executor mandati Papæ, quo iubetur excommunicare certũ hominem siue cognitione causæ, non potest absoluere, postquam excommunicauit. Et quod qui potest absoluere ab excommunicatione lata a iure, potest absoluere ab excommunicatione generaliter lata ab homine, iuxta decisionem singularem Ioannis de Imola in cap. graue. de præbendis. col. 4. relatã per Feli. in cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ord. dicentem nunquã se in alio legisse: quamquam idem ante Ioan. Imol. dixerũt Ioan. & Card. in d. cap. graue. & resumpserunt in cap. ex frequẽtibus. de institutio. per illũ textum, quod defendimus nos in fin. cap. graue.

45 Octauo, quod qui possunt absoluere ab excommunicatione virtute iurisdictionis delegatæ a Principe, aut concessæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, aut officij, aut virtute alterius ordinariæ potestatis, possunt cõmittere alijs, iuxta gloss. receptam in cap. fin. de offic. ordina. quæ conciliat illud cum cap. fin. §. fin. de offic. delegat. dicens illud procedere in illis, quibus solũ simplex ministerium absolutionis, sine alia iurisdictione conceditur. Et omnibus addimus, quod simplex ministerium absoluendi potest delegari etiam a delegato ordinarij, & a subdelegato delegati Papæ; quamuis non possint delegare suas iurisdictiones, ratione quarum id eis competit, neque etiam aliquẽ articulum iurisdictionalem, per cap. super quæstionum. §. quẽ vero. & sequent. & ea quæ notat ibi Feli. num. 4. & 19. de offic. delegat. quod quotidianum est.

46 Nono, q excommunicati a iurẽ, vel homine, qui ob grauem morbum, aut ob aliud iustum impedimentum faciunt se absoluere ab eo, qui sine illo non poterat, debent se præsentare cessante impedimento, quã cito commode possunt, ei qui eos iure poterat absoluere: alioquin recidunt in eandem excõmunicationem, cap. eos. de sent. excom. lib. 6. Idem de *ijs, quos absoluunt legati* Sed. Apostolicæ cum onere præsentandi se suis ordinarijs, aut alijs quibuslibet ad suscipiendam pœnitentiam, aut satisfaciendum ei, quem iniuria affecerunt: sed non tenentur regulariter se præsentare personaliter, sed satis est mittere procuratores ad id idoneos secundum Caiet. in sum. verb. excommu. cap. 69. qui ait absolutum esse iudicem quo ad forum conscientiæ ad determinandum tempus intra quod commode potuit se præsentare.

47 Decimo, quod omnia iura, quę iubent satisfacere ante absolutionem in articulo mortis, intelligenda sunt, si excommunicatus potest satisfacere: & si nõ potest, satis est, quod det cautionem iuxta gloss. quæ est pen. clem. 1. §. verum. de hæret. & Card. ibidem, q. 4. & Feli. in cap. pastoralis. §. præterea. col. 3. de offic. ordin. & in cap. cum contingit. de offic. deleg. colum. 1. quamuis Imol. teneat oppositum super d. glos. Nostro vero iudicio cautio debet esse sufficiens,

48 id est cum pignore, vel fideiussore si eam potest dare, sin minus det eam, quam potest saltem iuratoriã, per eadem rationes Card. in d. clem. & Feli. in §. præterea. siquidem ad impossibile nemo tenetur, l. impossibilium. ff. de regu. iur. Quin & putamus eum, qui potest satisfacere ante mortem, sed non commode,

id est

id est nõ nisi notabiliter vilius vendendo bona sua, si potest differri absq; magno damno alieno, non teneri ad aliud, quam ad dandam cautionem sufficiẽtem, quod satisfaciet primo quoque tempore, per dicta cap. 17. nu. 56. & 57. Adde quod Sotus in 4. lib. sent. dist. 22. q. 2. ar. 3. conclu. 2. tenet non sufficere inopiam ad hoc, vt delegatus præuia satisfactione absoluat.

De excommunicationibus a iure latis, & primum de reseruatis Papæ per Bullam Cœnæ, & alia iura.

49 *EXcommunicationes iuris antiqui paucæ, noui multæ, nouissimi quamplurimæ. num. 50.*

51 *Excommunicatio vt interpretanda: & lata in facientem non includit regulariter consentientem.*

51 *Consilium quis dicitur dare, & quod nocet danti.*

52 *Bulla Cœnæ Domini quæ, & iterata non multiplicat censuras, & seq.*

54 *Greg. XIII. fœliciter cœpit, fœlicius prosequitur, fœliciſſime perfecturus.*

55 *Excommunicatio prima bullę Cœnę in hęreticos. nu. 56. Secunda, in schismaticos. num. 57. Tertia in appellantes ad futurum Concil. num. 58. Quarta in Pyratas. num. 59. Quinta, in accipientes naufragorum bona. num. 60. Sexta in imponentes noua pedagia num. 61. Septima, in falsarios num. 62. Octaua, in deferentes arma turcis. num. 63. Nona, in impedientes necessaria Romam adducentes. num. 64. Decima, in male tractantes Romipetas. num 65. Vndecima, in vsurpantes sibi iurisdictionem in Vrbe. nu. 66. Duodecima, in iniurios Cardinalibus. num. 67. Decimatertia, in impedientes cursum causarum Curiæ, &c. nu. 68. & seq. Decimaseptima, in vsurpantes fructus &c. nu. 71. Decimanona, in laicos cognoscentes de criminibus clericorũ. nu. 72. Vigesima, in occupantes bona Sed. Apostolicę. num. 73. Decimaseptima, in male absoluentes a censuris bullæ: quæ tamen non est reseruata. 74.*

55 *Hæreticis credentes, fautores, & receptores, qui. num. 56.*

57 *Schisma quid, quo differt ab hęresi, & excommunicatur in bulla Cœnæ.*

57 *Appellans ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cœnę.*

59 *Pyratæ qui excommunicati bulla Cœnæ.*

60 *Naufragorum bona accipientes excommunicati, etiam ante monitionem restituendi. num. 118.*

61 *Augmentum, & auctum exequantur.*

61 *Pedagia noua quis potest imponere, vel augere.*

62 *Litterę Apostolicę an dicatur signatura: & aliud falsare, aliud falsis uti.*

63 *Arma bellica quæ, & sunt offensiua, & defensiua.*

65 *Roma, & Sedes Apostolica, vel eius Curia diuersæ.*

67 *Iudex sæcularis ejiciens Episcopum a suo episcopatu, &c. excommunicatus.*

68 *Impediens cursum causarum Curię, vt excommunicatus.*

73 *Ecclesię Rom. iura, & bona nulla taciturnitate, vel patientia perdi.*

74 *Absolutio bullę Papæ reseruata non continetur etiam in sua generali.*

74 *Priuilegium remuneratorium per contractum iusta de causa tollitur.*

74 *Absolutio male absoluentis a censura bullæ, cui non reseruata.*

Digitized by Google

49 PRæmitto primo, quod gloss. magistra clement. 1. de sentent. excommu. colligit 50. excommunicationes latas ipso facto per solas clementinas, & alia prius in cap. eos. de sentent. excommu. lib. 6. triginta duas latas per solos textus Sexti, & prius congessit Host. in sum. de sententia excõmunic. §. 3. in princ. triginta tres, quas solas induxerunt omnia iura Decreti, & Decretalium ad eius vsque tempora, cum vna cap. 1. de homic. lib. 6. Ex quo facile intelligas, quam parci fuerint antiqui patres in excommunicando, & quam largi recentiores: quum ad annum vsque 1398. quo promulgatus est Sextus, vix inuenirentur triginta tres casus, qui in pauciores quam in 26. redigi possunt. Et per solum Sextum inducti fuerunt 32. & per solas Clem. 50. Postea, per bullas Cœnæ, per extrauagantes impressas, & non impressas, per constitutiones synodales, & prouinciales, per visitationes, & reseruationes secularium, & religiosorum, pene innumeræ. Quarum multitudinis diminutio desiderata fuit a nobis olim cum primum Manuale Confessa. Hispano sermone composuimus; imo & cum illud latinum Romæ fecimus. Nunc autem postquam Bullarium quam plurimarum extrauag. antiquarum. Max. Pontificum prodijt impressum videtur valde vtilis, imo & necessaria limitatio earum aliqua, saltem quoad forum conscientiæ. Salua S. D. N. definitione.

Secundo præmitto, quòd quia alij alium ordinem seruarunt in casibus recensendis, nos sequemur eum, quem Ang. a Clauas. seruauit verb. excom. §. 6. 7. cui ex bona parte consonat Sylu. qui primo ponit reseruatas Papæ, secundo, reseruatas episcopo, tertio, nulli. Et vt facilius quis quam velit inueniat, imprimis ponentur antiquiores, præterquam quod inter reseruatas Papæ per bullam Cœnæ erunt primæ; quia magis reseruatæ.

51 Tertio præmitto, quod ad iudicandum an quis sit excommunicatus necne iure vel ab homine, debent perpendi diligenter verba, quibus ius, vel iudex vtitur, & personæ contra quas, & opera ob quæ excommunicat: non. n. vltra illa extenditur. Vnde lex excommunicans facientem aliquid, non comprehendit regulariter solum consentientem: etiam mandando, consulendo, fauendo vel auxiliando, antequam fiat; nisi ex eius tenore, vel aliarum legum id expresse, aut tacite colligatur, quod firmiter asseuerat Caietan. in summ. verbo excommunicatio. cap. 47. notab. 3. & Sylu. sibi contrarius, in verb. excõicatio 10. dubio. 4. & Ioann. Tabien. verb. excommunic. 5. cas. 49. Bonif. cum communi in clem. 1. de consang. quod & nos hic in Manu. Hispano tenuimus, & nunc tenemus. Tum quia secundum omnes excommunicatio non debet extendi de vno casu ad alium, secundum gloss. recept. in clem. 1. de sepul. & in clem. 1. de consang. eo quod pœnæ sunt restringendæ. l. pen. ff. de pœn. & cap. pœnæ. de pœnit. distin. 1. & prædicti non sunt proprie, & vere facientes; nam mandatum, & consilium præcedunt factum, & nihil præcedere potest id, quod vere ipsum est, & frequenter hæc præcedunt mense, & anno factum: immo & plerumque post vitam dantis ea fiunt, & interdum est impossibile, quod per factum accipientis ea, excommunicentur dantes illa, qui mortui ante, & forte martyres in cœlo iam sunt beati. Tum quia participans cum excommunicato ante commissum crimen habens annexam excommunicationem, vel quum committitur, non incurrit

eam,

Digitized by Google

eam, per resolutionem supra, nu. 32. positam, & constat omnes prædictos communicare in crimine, ante crimen commissum. Tum quia cap. quod in dubijs. de sent excom. habet participantem cum excommunicato esse excommunicãdum', & non excommunicatum: quod Ioan. relatus a gloss. intellexit etiam de participante in crimine, qui licet merito carpatur ibi a Panorm. & communi quo ad participantem in crimine commisso, non tamen quo ad participantem ante illud commissum: qualiter participant ij, de quib. loquimur. Tum quia cap. fœlicis. de pœn. lib. 6. & clem. si quis suadente. eod. tit. & multa cap. bullæ Cœnæ. & l. si quis id quod. ff. de iur. om. iudic. & alia multa, exprimunt consulentes, mandantes, &c. quum intendunt eos includere. Tum quia cap. quicunque. de senten. excommu. lib. 6. probat excommunicationem latam contra dantem licentiam malefaciendi, non extendi ad vtentem illa, nisi expresse id exprimatur; & clem. 1. de consang. excommunicans contrahentes, non comprehendit consulentes, mandantes, nec aliter consentientes; neque lata per clem. 1. de sepult. in sepelientes excommunicatum, comprehendit cõsulentes, & iuuantes, & prosequentes funus ad sepulturam, qui suis manibus non inferunt eum illi, secundum gloss. ab omnibus ibi receptam. Tũ quia Bar. in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucapi. a num. 56. & melius in l. sed si vnius. §. 1. ff. de iniur. communiter receptus secundum Iason. in d. l. si is qui. colum. 74. ex professo tenet, eum qui per alium facit, non vere, sed ficte videri id facere: nisi quando illud aliud est instrumentum motum ab eo necessario faciẽs, quale est baculus, vel gladius: inferens ex eo mandantem non vere, sed ficte facere id quod mandatarius facit, præsertim quum mandatarius non obligetur ad id etiam post susceptum mandatum; vt contingit in materia delictorum, de qua loquimur. Tum quia cap. mulieres. de sent. excommu. non habet id quod Pan. & aliquot alij imponunt ei, scilicet, quod mandãs percuti clericum vere percutit illum: sed quod vere committit, cui supplendum est, in legem, id est vere delinquit: quia mandare illud est vere delictum, vt respondit Bart. in d. §. 1. quem sequuntur vbi supra Rom. & Iason. & ita nulla ratione defendi potest, quod vere & proprie sint idem mandare, vt aliquid fiat, & factum virtute mãdati: quamuis frequentissime ficte reputentur idem, sicut hæres, & defunctus, pater, & filius, Episcopus, & Vicarius, &c. Nec cõsequenter Ias. vbi supra iuste recedit a Bart. cui dixit communem adstipulari. Dixi, Nisi ex eius tenore expresse &c. ob d. l. si quis id, quod. & prædicta capp. fœlicis. & si quis suadente. & multa bullæ Cœnæ, & alia, quæ pœnam impositam facienti expresse extendunt ad mandantẽ; significando tacite alioqui non extensum iri: non quidem q̃ mandare sit facere, sed quia legislatori placuit vtrumque ad pœnam ibi positam exæquare. Dixi, Vel ex tenore aliarum: vt ex alijs iuribus, & consuetudine Ecclesiæ, cap. si quis suadente, 17. q. 4. loquens de injiciente manus in clericum, extendit ad mandantem, consulentem, & iuuantẽ, d. cap. mulieres. & cap. quantę. de sent. excom. & cap. sicut dignum. de homi. Dixi, Tacite, propter cap. significauit. de Iudæ. quod habet mittentem arma Saracenis, ita esse excõmunicatum ac deferentem, per canonem latum contra facientem: non quidẽ q̃ idem sit deferre per se, & mittere per alium; sed quia lex pœnalis extenditur de vno casu ad alium quando alioqui esset frustratoria, vel quasi cap. si ciuitas.

Digitized by Google

de sent.excom. quod habet interdictum ciuitatis extendi ad suburbia, ne fiat fruſtratorium; & gloſſ. cap. 1. de vſur.lib.6. quæ cap. illud loquens de teſtamento,extendit ad codicillum,ne ſit fruſtratorium. Quibus addendum,quod canon ſe extendens ad conſulentem, non comprehendit ita ſimpliciter conſulentem conſilio adeo ſimplici,q̃ ſine illo tam certo, & iniquo animo fuiſſet admiſſum delictum,ac cum illo,per cap.fœlicis.§.illud.de pæn. lib.6. iuncta gloſſ.celebri verb.ſimplici.cui ſimilis gloſ.magna d.clem.ſi quis ſuadente.Idẽ eadẽ ratione eſt dicendũ de mandato,iuſſu,& fauore,ſine quibus perinde omnino peccatum admiſſum fuiſſet, ac cum illo, per d. ſupra cap.17.a num. 17.

Adde,quod refert,an diſponens loquatur principaliter de faciente,& ſecũdario de mandante,conſulente,aut principaliter de omnibus:quia priori caſu non incurrit excommunicationem conſulens,aut mandans, antequam fiat opus: vnde mandans cuipiam etiam centies percutere clericum non excõmunicatur, donec percuſſio ſequatur, & nunquam ſi ea nunquam ſequatur, arg. notatorum in d.cap.mulieres.de ſent. excom. In poſteriore vero ſic: nam qui mandat interficere aliquem per aſſaſſinos; ſtatim quamuis nõ ſequatur mors, eſt excommunicatus,cap.1.de homicid.lib.6.quia æque principaliter excommunicat mandantem, ac occidentem:& religioſus qui concionatur animo retrahendi auditores a ſolutione decimarum eſt excommunicatus : quamuis
52 auditores non retrahantur,clem.cupientes.§.1.de pœnis.Cõſulere autem dicitur quicunque monet,perſuadet,aut precatur, vt illud faciat, ſecundũ Bart. in l.non ſolũ.§.ſi mandato.ff.de iniur.immo & qui inſtruit,aut proponit vtilitate m inde ſequuturam,ſecũdum Inno.recep.in cap.ad audientiã. de homic.

Quarto notandum, quod bulla, quæ noſtra ætate appellatur Cœnæ domini, eſt bulla continens proceſſum Papę, quo die Iouis Sancta excommunicat varium genus peccantiũ:dicta ſic, eo quod illa dies appellatur Cœnæ Domini propter Cœnam illam ter maximam Domini noſtri, quam vltimam fecit Hieroſolymis cũ diſcipulis ſuis, de cuius antiquiſſima origine, & vario tenore,quem varijs temporibus ſub varijs Pontificibus Max.vſq; ad S.D.N.Greg. XIII.habuit,nihil gratia breuitatis ſcribimus:quia gloſſ.ſolen.clem.1.de iud. verb.ſolenniter. & eius auctor Ioan. Andr.in cap. quod olim.de iudæ.dicunt eer in anno ſolere Papam facere proceſſus generales contra certos delinquentes,ſcilicet die Iouis Sancta, Aſcenſionis, & Dedicationis S. Petri, & Pauli, Card.tamen in d.cap.quod olim.quem Ioan.de Anan. ibi,& nos ſequimur in cap. ita quorundam.not 6.num.7.de iudæ. dixit,quod ſuo tempore ſolum faciebat prædicta die Iouis Sancta,quam S.Anton.3.par.tit.2.cap.72. *expoſuit* ſecundum tenorem bullæ Martini V. cui multa addiderũt, & detraxerunt poſteriores Papæ, vſque ad Iulium III. ſecundum cuius bullæ tenorẽ nos in Ma-
54 nuali Hiſpano declaraui mus.At quia ſucceſſores eius,& etiam S.D.N.Greg. XIII. nonnulla mutarunt tam ſecundum tenorem bullæ ipſius, me audiente promulgatæ,primo ſui põtificatus anno expoſui in æditione prima huius Manualis latinitate donati:nunc autem declarabo eam ſecundum tenorem, ſub quo eam tulit hoc anno eiuſdem ſui pontificatus vndecimo clauſularum eius ordinem ſequutus.Precatus tamẽ humillimę prius Deum Opt.Max.vt Sanctitatem ſuã ſummum & vnicum Eccleſiæ ſuę Vicarium donet ſummo illo perſeuerantię

seuerantiæ dono, quo omnia hæroica, summaque auctoritate, sapientia, ac re-condita eruditione, & cana prudentia dignissima, quæ fœliciter cœpit, & fœlicius prosequitur, fœliciss ime perficiat. Amen.

Quinto, q annua bullæ iteratio non multiplicat censuras per eam latas; vt diximus in d.cap.ita quorundam.not.2.a nu. 37. & q excommunicationes per alia iura latæ, & in prædicta bulla repetitæ sunt in effectu eædem, præter quam quod bulla hæc addit reseruationem absolutionis Sedi Apost. Prima excommunicatio bullæ Cœnæ fertur per primam clausulam eius in hæc verba.

55 *Excommunicamus quoscunque Hussitas, Wicleuitas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, ac omnes, & singulos alios hæreticos quocunque nomine nuncupentur, & cuiuscunque Sectæ existant, & eorum credentes, ipsorumque receptatores, & fautores; & generaliter quoslibet defensores, ac eorundem libros hæresm continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra, & sed. Apost. scienter legentes, aut tenentes imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quauis causa publice, vel occulte, quouis ingenio, vel colore: nec non schismaticos, & eos qui se a nostra, & Rom. Pont. pro tempore existentis obedientia, pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.*

Declaratio prima, quod quid sit hæresis, & quid hæreticus definitur supra cap. 11. nu. 22. & quod excommunicatio in hæreticos videtur omnium antiquissima, arg. cap. Achatius. & cap. audiuimus. 24. q. 1. sed non erat reseruata ante bullam, vt diximus in d.cap.ita quorundam.not.11. num.41.

Secunda, quod hæc excommunicatio non comprehendit magos, qui aliàs nõ sunt hæretici, arg. eorum quę habentur 26.q.1.2.3.4.5.6.& 7. S. Tho.2.2.q. 95. ar.1.& 2. quos tamen comprehẽdebat bulla Pij V. q est valde notandum.

Tertia, quod verbum, Credentes, omissum in bulla Pij V. fuit expressum in hac potius ob declarationem, quam ob necessitatem: nam etiam eo nõ expresso fuissent incluſi, quippe qui vere sunt hæretici, cap. excommunicamus. il. 2. §. vlt. de hæret. eo quod, quamuis non credant explicite hæreses; credunt tamẽ implicite, credendo pertinaciter esse verum, quod alius hęreticus credit, nesciẽtes quid credat in specie, iuxta Palud. in 4. dist. 13. q. 3. concluſ. 2.

Quarta, quod fautores, receptatores, & defensores solum dicuntur ad effectum incurrendi hanc censuram, qui hæc faciunt eis eo respectu, quo sunt hæretici, vt recte notauit Caiet. in d.cap. 1. Tum argu. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. Tum quia tenetur quis hæretico extreme egenti subuenire, arg. cap. pasce. 86. dist. Tum quia potest quis, licet non teneatur, eidem etiam nõ extreme egenti subuenire, quatenus est homo, arg. cap. duo ista nomina. 24. q. 4. ibi. (*Quia peccator est, corripe quia homo miserere*) & ibi, *Nulli homini claudenda est misericordia; sicut nulli peccatori impunitas relaxanda est.* Tum quia alioqui omnes fere catholici etiam religiosi, Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, & bonæ partis Galliarum, inciderent in has censuras: quippe qui habent commercium cum hæreticis, quatenus sunt homines, quod sine aliquo fauore, vel auxilio eis præstando haberi nequit. Tum quia nullo canone cõtrarium probatur: licet multis probari possit eum præsumi fauere hæretico, qui sciens eum esse talem, fauet ei sine aliqua circumstantia, quæ excusare posset eum, etiam in foro exteriori a tali præsumptione: quales multæ occurrere possunt fundatæ in timore,

Digitized by Google

necessitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, militia, & bellis, in quibus videmus, & legimus Carolum V. & Philippum II. omnium Regum, quos sua ætate terra coluit, & colit Catholicissimos fauisse donis, ducibus, & militibus Lutheranis Maiest. suæ militantibus. Quo ad forum autem interius, in quo sola veritas inspicitur, cap. tua. de sponsal. facile est discernere fauorem datum alicui eo respectu quo malus, & hæreticus est, a dato eidem, eo quod proximus, & a Christo redemptus est, d. cap. duo ista.

56 Quinta, quod Caiet. in prædicto cap. oblitus fuit ponere id, quod 2. 2. q. 2. art. 3. & 4. & in sum. verb. hæresis. tenuit, & alij alijs locis, quod adducimus in cap. cogitationis pœnam nemo meretur. de pœnit. dist. 1. scilicet, hæreticos mentales tantum non incurrere hanc censuram, neque aliam a iure humano latã: quales tamen non sunt ij, qui hæresim prompserunt verbo, scripto, vel nutu, & signo verbis æquipollenti, licet nemine id vidente, vel audiente prompserint: quia sufficit sua natura esse probabile, licet contingat probari non posse ad hoc, vt includatur sub potestate, & iurisdictione humana, & pœnis eius, q multis confirmaui in d. cap. cogitationis.

Sexta, quod in foro interiori non sufficit hæresis exterior sine mentali, ob quod superius contra eum & alios diximus in cap. 2. nu. 24. & 25.

Septima, quod qui habet, vel legit libros Catholicorum referentium dicta hæreticorum etiam desumpta ad verbum ex libris eorum, non incurrit hanc excommunicationem: quia non sunt libri hæreticorum, etiam si principaliter legeret illos ad sciendum dicta, & rationes eorum: sicut non incideret audiendo eadem relata verbo per alium. Neque eadem ratione qui legit libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum; licet iste incidere posset in censuram indicis librorum Pij IIII. Secunda excommunicatio profertur vna cum prima contra schismaticos in hæc verba.

Nec non schismaticos, & eos, qui in animarum suarum periculum se a nostra, & Rom. Pontif. pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahere, seu quomodolibet recedere præsumunt.

57 Declar. quod hic significatur hæresim differre a schismate, & hæreticum a schismatico, & recte quidem, vt colligitur ex cap. schisma. 24. quæst. 1. & S. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 1. ad 3. loquentem in hæc verba. *Hæresis, & schisma distinguuntur secundum ea, quibus vtrumque per se, & directe opponitur. Nam hæresis per se opponitur fidei, schisma autem per se opponitur vnitati ecclesiasticæ charitatis. Et ideo sicut fides, & charitas sunt diuersæ virtutes, quamuis quicunque careat fide, careat charitate; ita etiam schisma, & hæresis sunt diuersa vitia: quamuis quicunque est hæreticus, sit etiam schismaticus, sed non conuertitur: & hoc est, quod Hieron. dicit in epist. ad Titum, cap. 3. & refertur in cap. inter hæresim. 24. quæst. 3. inter schisma, & hæresim hoc interesse arbitror, quod hæresis peruersum dogma habet, schisma ob Ecclesia separat.* Hæc ille: ex quibus colligas quod schisma genetatim sumptum est peccatum, quo quis se ab vnitate debita separat: specialiter vero sumptum est peccatum, quo quis se separat ab vnitate Ecclesiæ, nolendo subesse ei, vel membris eius, quatenus sunt eius: licet credat non esse nisi vnam Ecclesiam, & vnum Vicarium supremum. Tertia fertur in hæc verba.

Ana-

Digitized by Google

58 *Anathematizamus omnes & singulas personas cuiuscunque status, gradus, seu conditionis fuerint, & interdicimus vniuersitates, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur ab ordinationibus, sententijs, seu mandatis nostris, ac Rom. Pontifi. pro tempore existentium ad vniuersale futurum Cōcilium appellantes: necnon eos, quorum auxilio appellatum fuerit.*

Declar. prima, quod hæc excōmunicatio nunc primum facta est Bullę Cœnæ: antea enim licet lata, & reseruata fuisset per Pium II. & Iulium II. vt tradit Sylu. verbo excommunicatio sub fin. non tamen fuit hactenus inserta Bullis Cœnæ. Secunda, quod huic excommunicationi adiungitur interdictū propter vniuersitates, in quas non fertur excommunicatio, vt infra dicetur. Tertia, quod consulens, & auxilians prędicti non incurrunt, donec appellatio subsequatur. Quarta fertur in hæc verba.

59 *Anathematizamus omnes pyratas, latrunculos marinos, & illos præcipue, qui in mari nostro à monte Argentario vsque ad Tarracynam discurrentes eos, qui in illo nauigant deprædantur, mutilant, interficiunt, rebusue, & bonis suis spoliant, omnesque receptatores eorundem, & eis auxilium scienter dantes, vel fauorem.*

Declar. prima, quod excommunicatio ista nostra sententia comprehendit omnes, & solos eos, qui principaliter versantur in agendis prædis, percutiendis, aut interficiendis in mari occurrentibus: quia hi sunt Pyratæ, & latrones marini, quidquid dicant Ang. verb. excommunicatio 5. cas. 18. Silu. verb. excommunicatio. cas. 28. & Caiet. verb. excommunicatio. cas. 18. cuius temporis Bulla speciatim includebat consulentem, quem licet hæc speciatim non includat, generatim tamen includere videtur: quia includit auxiliantes, & fauentes; & negari non potest, eum qui consulit, auxiliari, vel fauere, argum. l. quod fauore. C. de leg. tradit Bart. in l. si vnius. §. 1. ff. de iniur.

Secunda, quod qui gerunt sua negotia, aut mercimonia cum amicis, aut bella iusta, vel iniusta cum inimicis, & deprædantur aliquando incidenter, non includuntur hic, iuxta omnium sententiam.

Tertia, quod non includit eos qui in fo is fluminibus faciunt hoc, quidquid sentiat Angel.

Quarta, quod sufficit facere hoc alicui, vel aliquibus nationibus; & non est necesse facere omnibus, vel ferè omnibus: quia quum in id incumbentes principaliter Piratæ, aut latrones maris dicantur, recte in eis verificantur verba huius clausulæ, quidquid dicat Sylu. vbi sup. Quinta fertur in hęc verba.

60 *Anathematizamus omnes & singulos, qui Christianorum quoruncunque nauibus tempestate in transuersum (vt dici solet) iactatis naufragium passis, aut etiam submersis, siue in ipsis nauibus, siue ex eis dilapsa, & in mari, vel litore inuenta, cuiuscunque generis bona tam in nostri Tyrrheni, & Adriatici, quam in quibuscunque alijs, cuiuscunque maris regionibus, & litoribus rapuerint, aut scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta, seu accepta scienter receperint: ita vt nec etiam ob quodcunque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcunque prætextum excusari possint.*

Declar. quod hæc excommunicatio nuper facta est Bullæ Cœnæ: nam licet antea fuisset lata, non tamen eius absolutio erat reseruata, vt videre est in cap. excōmunicationi. de rapt. de quo infra num. 117. vbi dicetur an sufficiat acceptio,

Digitized by Google

ptio, vel requirantur voluntas (vt sic dicam) mora, & monitio; & quam iniqua sit lex contraria. Sexta fertur per illa verba.

61 *Excommunicamus omnes, qui in terris suis noua pedagia, seu gabellas ad id potestatem non habentes imponunt, vel augent; aut imponi, vel augeri prohibita exigunt.*

Declar. prima, quod hic statuitur idem de augmentis gabellarum antiquarum, quod de nouis: quod ipsum dicendum esset etiam si nihil fuisset expressum de augmentis, vt diximus in expositione alterius bullæ, vbi hoc non erat expressum argum. l. si ex toto. in princip. de legat. 1. & in l. peculiū. ff. de lega. 2. tradit Angel. verb. pedagium. & Silu. verb. excommunicatio. 7. cap. 19.

Secunda, quod per pedagia, & gabellas intelligi possunt, etiam portoria, de quibus in Bulla Pij V. & alia vectigalia, ob identitatem mentis legislatoris, & rationis legis, & latitudinem vulgarem significationis eorum. Qua de re latius in cap. fraternitas. 12. q. 2. tractamus.

Tertia, quod per illa verba *Ad id potestatem non habentes*. includitur solus, & omnis qui recognoscit superiorem in temporalibus, ad quem ab eo appellari potest: nullus enim talis huiusmodi potestatem habet, & quilibet alius sic, per cap. 1. quæ sunt regaliæ in vsibus feud. & notat. in cap. super quibusdam. de verb. signi.

Quarta, quod per, *Exigit* intelligitur hæres illa imponentis, publicanus, conductor, siue arrendator illorum iurium, & recipiens etiam famulus a non sponte soluentibus, iuxta rubr. de exact. trib. lib. 11. C. quia exigere est extorquere a nolente soluere, gloss. iuncto tex. in l. soluendo. ff. de negot. gest. gloss. & Card. clem. fin. de censib. Dicitur autem inuitus, & nolens soluere, etiam qui soluit rogatus soluere tanquam debitum, Caiet. vbi supra cap. 39. Excusare tamen posset ab hac censura probabilis ignorantia iuris, aut facti, argu. cap. 2. de constit.

Quinta, quod per prohibita debent intelligi simpliciter prohibita, id est, quæ a nullis, neque a laicis, neque a clericis iuste possint exigi: & prohibita exigi a clericis & non a laicis, non sunt simpliciter, sed secundum quid prohibita: & ideo petēs illa a clericis incurrit quidem excommunicationem cap. quamquam. de censibus, lib. 6. quæ non est reseruata, non tamen hanc. Septima fertur in hæc verba.

62 *Excommunicamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum in forma breuis, ac supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium per Rom. Pont. vel S. R. E. Vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Rom Pont. signatarum, aut sub nomine eiusdem Rom. Pont. seu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorum signantes supplicationes easdem. Ac etiam falso fabricantes litteras Apostolicas, & in forma Breuis ac supplicationes huiusmode. Extendentes constitutionem fæ. re. Innocentij Papæ III. quæ incipit, Ad falsariorum. cum omnibus panis in ea contentis, ad eos dem fabricantes. & etiam ad falsificantes, seu mutantes supplicationes per nos, seu de mandato nostro signatas, & datas sine nostra, aut Datarij nostri licentia.*

Declar. prima, quod per hanc clausulam iuncto cap. ad falsariorū. de crim. falsi. probatur appellatione litterarum Apostolicarum in materia odiosa non includi supplicationes a Papa signatas, quas signaturas vocamus, alioquin

super

Digitized by Google

superflue extenderetur per hanc illud cap. puniens falsantes litteras Apostolicas ad falsantes signaturas.

Secunda, quod hæc excommunicatio non est reseruata Papæ, nisi quo ad ea quæ includuntur in hac clausula: quia quatenus continetur in illo cap. nō est reseruata, vt patet ex eo, & notatis a Caiet. vbi supra cap. 27.

Tertia, quod videmur bene pridem respondisse, quod neque in hanc excommunicationem, neque in illam d. cap. ad falsariorum incidit falsarius litterarum Episcopi, vel nuntij; quia hæc proprie non sunt litteræ Apostolicæ: nec eadem ratione falsarios litterarum pœnitentiariæ: quia non sunt litteræ Papæ, sed eius commissarij constituti viuæ vocis oraculo. Secus tamen de falsario Breuium Papæ, iuxta Gomes. lib. de breuib. pagin. 3.

Quarta, quod non includit eos, qui subrreptitie, vel obreptitie impetrant litteras Apostolicas, vel vtuntur illis, vt diximus in cap. ad audientiam. 1. de rescript. quia non sunt litteræ falsæ. Neque eos, qui vtuntur litteris falsis: quia solum loquitur de falsantibus: & aliud est falsare, & aliud vti falsis, vt colligitur ex d. cap. ad falsariorum: quo excommunicantu omnes falsarij, & non omnes falsis vtentes, nisi soli laici.

Quinta, quod ille dicitur habere litteras falsas, vel vti eis, qui sciens, vel debens scire esse tales, vtitur eis, iuxta Caiet. vbi supra, argum. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxal.

Sexta, quod non satis est corrigere aliquam litteram, aut punctum, quod non mutat substantiam aliquam, vt faciat incidere in hanc excommunicationem, vt dictum est cap. 17. num. 169: post Ioan. Gerson. 2. par. Alpl. 32. cap. quidam. fol. 118. contra Host. in sum. de crim. fals. §. porro. vers. sed hodie. & Caiet. in sum. verb. falsarius. saltem quoad forum conscientiæ: quum id facere bona mente sine dolo, & vllo alterius damno, non videatur mortale, nec consequenter excommunicare, iuxta dicta supra eodem num. 9. Octaua fertur in hæc verba.

63 *Excommunicamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, filum ferri, stanum chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam ex quacunque alia materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus Christianos impugnant, & ferunt Saracenis, Turcis, & alijs Christi nominis inimicis. Necnon illos, qui per se vel alium seu alios, de rebus Christianæ Reipub. statum concernentibus in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ religionis inimicos certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel fauorem, quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscunque priuilegijs, quibuscunque principibus, & dominis, siue priuatis personis per nos, & sedem prædictam, hactenus concessis, quæ illis nolumus in aliquo suffragari.*

Declar. prima, quod hanc excommunicationem præcessit posita in cap. sta quorundam. & cap. quod olim. cap. significauit. & cap. ad liberandam. de Iudæ. & extrauag. 1. Ioan. xxij eodem tit. & extrauag. 1. eodem tit. inter cōmunes. Hęc autem videtur omnibus illis amplior: quia licet in d. cap. quod olim, excommunicentur exercentes mercimonium cum Saracenis tempore belli, & in cap. significauit, treuguam magis bello, quam paci æquet: & licet in dd. extrauag. victualia, siue commeatus ad eos deferri prohibeat, quod est intelligen-

Digitized by Google

ligendum, etiam per nuncios, iuxta d. cap. significauit. tamen hæc non solum excommunicat speciatim deferentes multa; sed etiam prohibita, & ita videtur excommunicare omnes illos, quos singula eorum excommunicarent, etiam si hæc non faceret.

Secunda, quod ad respondendum dubijs, quæ olim passim interrogabamur in Lusitania, etiam ex Africa super hac materia a Confessarijs Illustrissimę Societatis Iesu, ante hoc Manuale quandam repetitionem composuimus in dicto cap. ita quorundam. dicatam insigni Collegio eiusdem Societatis Conymbricen. ex vbi dictis apte posset hæc clausula illustrari.

Tertia, quod per equos intelligẽdi sunt etiam equi debiles, claudi, vel morbosi traditi a præfatis inimicis, & opera, & arte Christianorum in eorum terris curati, & feroces effecti: quia est verbum generale eadem ratione includens eos, ac alios apud nos genitos.

Quarta, quod per arma, vt ibi accurate diximus, intelliguntur tantum bellica, id. est, quæ sunt vna species, armorum generatim sumptorum in l. armorum ff. de verb. sig. principaliter ad pugnam facta, vel destinatione animi ad eam designata, quorum posterius dico propter ligna, trabes, ferrum, & alia metalla, quæ non sua forma artificiali, sed praua deferentis intentione destinantur ad pugnam, conficiendo ex eis naues, vel alia instrumenta pugnæ accommoda: & consequenter in hac clausula continentur non solum offensiua, vt lanceæ, enses, pugiones, bombardulæ, seu sclopi, cultri, & etiam cultelli: quia suapte natura sunt ad pugnam apti, quamuis ob paruitatem aliquando pro subiecta materia non dicantur arma, sicut nec lapides, nec alia defensiua, vt post alios dixit eruditissimus Andr. Alciatus in d. l. armorum. cuius titulum commentarijs ob reconditam eruditionem suspiciẽdis, illustrauit. Nõ, in quam, solum offensiua, sed etiam defensiua, vt cassides, loricæ, scuta, pelteæ, clipei, & id genus alia, argum. l. 2. C. quæ res asport. non deb. Arma vero illa, quæ per se non sunt bellica; qualia sunt lapides, & fustes, & baculi, non includunt plusquam aliæ merces, nisi cum intentione deferentis destinantur mediate, vel immediate ad pugnam.

Quinta, quod per ferrum intelligendum videtur factum, & infectum, argu. d. l. 2. C. quæ res asport. non deb. non tamen vena ferri, vel auri, vt dixi in dict. repet. contra Sylu. verb. excommunicatio 7. cas. 21. quamuis etiam illa includeretur, si deferretur intentione, vt ex ea fieret ferrum, & ex ferro arma pugnę accommoda, per prædicta.

Sexta, quod per aurum, argentum, & alia metalla, etiam intelliguntur facta, & infecta. l. cum aurum. & l. Quintus Mutius. §. 1. ff. de aur. & argen. lega. Et quamuis, vt ibidem diximus in legatis eorum appellatione, nõ continentur nummi, & pecunia signata: non tamen video iustam rationem, quare sic magis metalla ad pugnandum inepta verentur deferri, quã pecunia signata, quum hæc aptior sit ad arma comparanda, quam illa, & cum si ratione mercimonij permitteretur, eadem ratione, qua hæc, etiam illa deberent permitti. Per bellica instrumenta videntur intelligi, timpana, fistulæ, litui, cornua, & tubæ. Per lignamina intelliguntur trabes, & alia ligna nauibus, & triremibus, & alijs instrumentis bellicis fabricandis opportuna: quamuis in d. cap. ita quorundam

nostri

restrictius lignamina galearum prohibeantur, vt ibi dixi. Per funes videntur intelligi non solum linei, & canapei, sed etiam lanei & spartei: quia dictum generaliter, generaliter est intelligendū. l. de pretio. ff. de pub. in rē act. & cap. solitæ. de maior. Quod autē naues, & triremes contineantur probat cap. ad liberandā. de iudæ. & illud Arist. *Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis.* authen. multo magis. C. de sacrosanct. eccles. & lignamina prohibentur, ne inde naues fiant: ligna vero ad ignē fouendū non vetantur magis, quam aliæ merces, vt vbi supra dixi. Per, *Turcis, &c.* non videntur includi hæretici, neque Iudæi, neque gentiles; quibus cum non est bellum Christianis; quia nec mens, neque ratio, neque verba clausulæ, videntur eis conuenire, nec Turcæ, & Saraceni qui nos contra alios Turcas, vel Saracenos iuuarent: vt videtur contigisse, quando Carolus V. Regem Tuneti ab ea eiectum restituit, & contingere potest quoties populus aliquis Christianus in suam iustam, & necessariam defensionem sociaret sibi aliquot infideles, iuxta Old. consil. 71. probatū a Ioan. Andr. in rub. de Iudæ. An autem excusetur princeps, dux, vel præfectus vrbis vel castri donans vnum vel alterum equum, ensem, hastam, vel sclopū in gratiam cuiuspiam beneficij accepti, vel spe accipiendi, dubitari potest; quia verba eum includunt, sed credi potest excusari ex defectu non quidem verborum sed mentis, argum. l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. Per illa verba. *Quibus Christianos impugnant:* videtur significari esse necessum ad violādā clausulam, vt deferentes hoc malo animo deferant: quod est falsum, & ad hanc inductionem res ponderari potest, quod hæc verba potius ponuntur ad demonstrandum factum communiter solitum, quam ad significandum necessitatem tam praui animi: nemo enim excusaret mercatorem deferentem multas hastas fraxineas, multas cassides ferreas, & sclopos Turcis, solo animo lucrandi, desiderando, immo paciscendo, ne vnquam eis contra Christianos vterentur.

Septima, quod Christiani metu mortis, aut verberum remigantes in triremibus Maurorum, etiā contra Christianos, non videntur excommunicati, vt in dicto cap. ita quorundam. notab. 2. probamus: quamuis a mortali peccato nesciamus vllatenus excusare, quod ægerrimo animo fero, quum hoc consequatur non posse eos vnquam absolui, neque iuste communicare, antequam firmiter proponant se nunquam ita remigaturos, etiam si ob id oporteat oppetere mortem, per d. supra cap. 1. nu. 19. Remigantes autem etiam sponte, vel regentes eorum naues contra alios infideles, nec excommunicantur, nec peccant: quia d. cap. ad liberandam. de regentibus eorum naues cōtra Christianos intelligendum videtur, argum. a cessatione rationis & mentis legislatoris l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. pat. Nona fertur in hæc fere verba.

64 *Excommunicamus omnes impedientes, siue inuadentes eos, qui victualia seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria adducunt. Ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducātur, vel afferantur impediunt seu perturbāt. vel pro eis aliquid exigunt, aut soluere faciunt, seu hæc facientes defendunt per se, vel aliū, seu alios, cuiuscunq; fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status: ac etiam si Pontificali, vel Regali, aut alia quauis ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.*

Declarat. prima, quod includit omnes Christianos, qui faciunt aliquod in ea contentorum.

Secunda,

Digitized by Google

Secunda, quod non comprehendit eos, qui ob vtilitatem suæ Reipub. iuste prohibent victui necessaria, aut peste grassante in Curia suis ad eãdem proficisci cum commeatu, & similibus: quia non intendunt impedire: licet ex eo per accidens id consequatur, vt dixit recte Caiet. vbi supra cap. 19. verb. excommunicatio. facit l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & cap. non dubium. de senten. excommu. Decima fertur in hæc verba.

65 *Excommunicamus omnes ex proposito interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu peregrinos ad Vrbem causa deuotionis, seu peregrinationis, & prorsus omnes alios, ad Sed. Apost. accedentes, vel apud eam morantes, aut recedentes ab ipsa, & illis dantes auxilium, consilium, vel fauorem.*

Declaratio prima, quod hæc clausula includit venientes ad Vrbem, vel ab ea recedentes causa deuotionis, vel peregrinationis, quos non includebat Bulla eiusdem D. N. quam exposuimus in Man. latino, nisi quando in ea maneret Sedes Apost.

Secunda, quod includit omnes venientes ad Sed. Apost. & recedentes ab ea, siue maneat Romæ, siue foris: non tamen venientes Romam, si alia de causa, quam deuotionis, & peregrinationis ad eam veniant; neque venientes ad Vrbem, vbi extra illam fuerit Curia, si alio respectu quam Sedis Apost. iuerint ad eam, vel recesserint ab ea, arg. not. in cap. ego N. de iureiur. verb. limina. iuxta declarationem Ioan. Andr. Panor. & Fel.

Tertia, quod non includit eos, qui vadunt, degunt, aut redeunt, a loco vbi est Curia, si non proficiscantur, versentur, aut reuertantur ratione Curiæ, si illa non est Romæ Caiet. vbi supra cap. 14.

Quarta, quod ad hanc incurrendam non oportet, quod id faciens careat iurisdictione, quod requirebat Bulla in alio Man. exposita saltẽ quoad aliquos.

Quinta, quod propositum percutiendi, seu interficiendi, quod sufficit ad peccatum mortale, non sufficit ad incurrendum hanc censuram, ob percussionem, vel interfectionem; imo est necesse, quod concipiantur tempore animi pacati, vel tranquilli, iuxta Caiet. vbi supra: quanquam nostra sententia, satis est, vt concipiatur etiam tempore turbati & irati: modo concipiatur ante rixam, & tempus percussionis vel mortis: quia per hoc seruatur proprietas, seu specialitas, quam hæc clausula significat in hoc cap.

Vndecima fertur in hæc verba.

66 *Excommunicamus omnes illos, qui non habentes in eadem Curia iurisdictionem ordinariam, vel delegatam eius prætextu capiunt, spoliant, detinent morantes in eadem, vel qui talia fieri mandant.*

Duodecima fertur in hæc verba.

67 *Excommunicamus interficientes, verberantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Sedisque Apostolicæ legatos, vel Nuncios, aut eosdem eijcientes a suis diœcesibus, territorijs, Terris, seu dominijs, eaque mandantes, vel rata habentes, seu præstantes eis auxilium, consilium, vel fauorem.*

Declar. prima, quod ob singula horum septem admissa contra Cardinales incurritur hęc excommunicatio.

Secunda, quod quo ad cap. fœlicis. & pœnas in eo contentas exæquantur Cardi-

Digitized by Google

Cardinalibus Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Legati, seu Nuntij sedis Apostolicæ.

Tertia, quod licet expresse non dicatur, quod facientes prædicta contra Patriarchas, Archiepiscopos &c. incurrant censuram Bullæ, cum censura prædicti cap. fœlicis. nō sit de se cēsura Bullæ: de mēte tamē S.D.N. videtur fuisse, vt censeretur censura Bullæ. Tum quia intendit in hoc æquare illos Cardinalibus. Tum quia Pius V. in sua Bulla expresse excommunicauit iniuriantes eis, sicut iniuriantes Cardinalibus.

Quarta, quod hæc censura includit etiam eijcientes a Terris suis legatos, & Nuntios sed. Apost. Patriarchas Archiepiscopos a suis diœcesibus, eaque mandantes, consulentes, & ad id auxiliātes. Ita quod latius prouidetur ijs, quo ad hoc, quā Cardinalibus, quatenus sūt Cardinales, & nō legati, vel Episcopi.

Quinta, quod hic videtur prouisum contra illos iudices seculares, qui cum Episcopos non parentes suis iussis nō possunt capere, neque punire, iubent eis, vt e Regno exeant: ob quod non solum iubentes, sed & lictores iussa exequentes, & opem ad id ferentes, immo & consulentes ligantur: iubentes autem exire Curiam Regis, vel alium locum, qui non esset eorum diœcesum, esto male facerent, non tamen hac censura ligarentur: quia neque eius verba, nec eadem ratio eis aptantur.

Sexta, quod excusatur ab hac censura, qui defendendo se cum moderamine incusatæ tutelæ, aliquid horum facit l. vt vim. ff. de iust. & iur. & l. 1. C. vnde vi. & qui probabiliter ignorans faceret aliquid in prædictos noctu, vel etiā interdiu habitu alieno repertos argum. cap. 2. de const.

Septima, quod per hanc clausulam cessat, quo ad principalia vetita id, quod in Hispano innueram, scilicet, quod clem. si quis suadente. de pœn. largius prouidebat Episcopis, quam Bullę præcedentium Pontificum, eo quod illa prouidet contra bannientes, quod prædictę Bullæ non faciebant: cessat inquam: quia hæc prouidet etiam contra eijcientes, quod est generalius, quam bannientes. Immo etiam videtur cessare quo ad accessorias: quia tria illa verba, scilicet mandantes, seu consilium, vel auxilium præstantes, includere videntur omnia, quæ plura verba illius clem. continent. Nam per mandantes comprehenduntur ratum habentes, cap. ratihabitionem. de reg. iur. lib. 6. & per consilium, & auxilium cętera: nam & defensare, & socium esse comprehenduntur sub auxilium præstare.

Octaua, quod Episcopus dicitur, qui est consecratus, & non qui solum electus, præsentatus, confirmatus, institutus, aut prouisus, etiam si iam adeptus sit possess. per gloss. solen. in clem. dignum. de celebr. missa. & alia multa citata per Felin. in cap. eam te. de rescript. Decimatertia fertur in hæc verba.

68 *Excommunicamus illos, qui per se, vel alium, seu alios, quascunque personas Ecclesiasticas, vel seculares ad dictam Curiam super eorum causis, & negotijs recurrentes, illasque in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorum gestores, Aduocatos, & agentes ipsorum, seu etiam auditores, vel iudices, super dictis causis, vel negotijs deputatos, occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi verberant, mutilant, occidunt, bonis spoliant; seu qui per aliū seu alios directe, vel indirecte, prædicta exequi procurare, aut eisdē consilium, auxiliū, vel fauorē præstare nō verētur, cuiuscūq; præ-*

eminentiæ

Digitized by Google

minentiæ, & dignitatis fuerint. Ac etiam omnes tam ecclesiasticos, quam seculares cuiuscunque dignitatis, qui prætexentes friuolam quandam appellationem a grauamine, vel futura exequutione litterarum Apostolicarum, & in forma breuis, tam gratiam quam iustitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorũ, processuum, exequutorialium & aliorum decretorum, a nobis, & a sede prædicta, seu Legatis, Nuncijs, Præsidentibus, Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissarijs, alijsque iudicibus, & delegatis apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut alias ad curias seculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab eis instante etiam fisci procuratore appellationes huiusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi. & retineri faciunt, quæ illa simpliciter, vel sine illorum beneplacito, consensu, vel examine executioni demandare, aut ne tabelliones, & notarij super huiusmodi literarũ, & processuum exequutione instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti cuius interest tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes seu earum agentes, notarios, exequutores, & subexequutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, detinent, ex ciuitatibus, locis, & regnis eiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & cominãtur, per se vel alium, seu alios, publicè vel occultè, seu capi, carcerari, detineri, vulnerari, minisque agitari faciunt. Quæue alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusuis eorum negotijs prosequendis, seu gratijs, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas; vel literas a dicta sede impetrent, seu impetratis vtantur directe, vel indirecte prohibere statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut notarios, seu tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

Declarat. prima, quod hæc clausula includit primum impedientes cursum causarum ad Curiam, vel in Curia. Secunda impedientes executionem literarum Curiæ. sed. Apost. Tertia tractantes male personas illas agentes, & impedientes dari instrumenta super his petita. Quarta impedientes impetrationes literarum gratiæ, vel iustitiæ a sede Apostolica. Quinta, quod non est necesse ad incidendum in censuras huius clausulæ, vt prædicta impedimenta fiant authoritate iudiciaria layca: sed sufficit, vt fiant priuata, vel ecclesiastica. Tum quia id patet quoad primam & secundam partem, & quoad eos qui procurant, vt superiores ponant impedimenta prædicta. Tum quia non est cur excusetur ecclesiasticus, qui auctoritate ecclesiastica intimantem, citantem, & alia iussa Sed. Apost. implentem, capit, conijcit in carcerem, vel vetat ne instrumenta super exequutis a se præstet. Tum quia nulla verba eius id indicant, neque vlla ratio concludit, & ita vt est generalis, generaliter intelligi debet cap. si Romanorum. 19. dist. l. de pretio. ff. de public. in rem. act. Tum quia id, quod contra sentit Caiet. potest intelligi de contentis in §. sequent. Sexta quod hæc excommunicatio includit multos alios quos non includebat Bulla prædicta in Manu. latino exposita, vt patet legenti. Decimaquarta fertur in
69 hæc verba.

Excommunicamus omnes, & singulos cancellarios, vicecancellarios, & consiliarios ordinarios, & extraordinarios, quorumcunque Regum, & principum, ac præsidentes cancellariarum, consiliorum, & parlamentorum; necnon procuratores generales eorundem, vel aliorum Principum secularium, etiam si Imperiali, Regali, Ducali, vel

alia

Digitized by Google

alia quacunque præfulgeant dignitate, quocunque nomine nuncupentur; alioſque iudices tam ordinarios, quam delegatos, necnon Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Commendatarios, Vicarios, & officiales, qui per ſe, vel alium, ſeu alios auctoritate propria, & de facto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apoſtolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales annexas ab Auditoribus, & Commiſſarijs noſtris, aliiſque iudicibus Eccleſiaſticis, anocant, illarumue curſum, & audientiam, ac perſonas, capitula, Conuentus, Collegia, cauſaſque ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam iudices interponunt; quique partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a cenſuris, & pœnis in illis contentis abſo'ui per ſtatutum, vel alias compellunt, vel exequutionem litterarum Apoſtolicarum, ſeu exequtorialium, proceſſuum, aut decretorum prædictorum quomodolibet impediũt, vel ſuum ad id fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum ſeu etiam donec ipſi ad nos informandos (vt dicunt) ſupplicauerint, aut ſupplicari fecerint: niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitime proſequantur. Decimaquinta fertur in hæc verba.

70 *Et qui ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcunque perſonas eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus, Collegia eccleſiarum quarumcũque, coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam conciliariam, concilium, vel parlamentum, præter iuris canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quouis quæſito colore. Necnõ qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, ſeu quæuis alia decreta in genere, vel in ſpecie, ex quouis cauſa, & quouis quæſito colore, ac etiam prætextu litterarum Apoſtolicarum vſu non receptarum, ſeu reuocatarum, vel cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis & ordinatis vſi fuerint: vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo leditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Eccleſiarum iuribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expreſſe præiudicatur.* Decimaſexta fertur in hæc verba.

Necnon qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, aliosque ſuperiores, vel inferiores prælatos, & omnes alios quoſcunque iudices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt, quominus ſua iurisdictione Eccleſiaſtica contra quoſcunque vtantur ſecundum, quod canones, & ſacræ conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generaliũ, & præſertim Tridentini ſtatuũt. Ac etiam eos, qui poſt ipſorum ordinariorum, vel etiã delegatorum quorumcunque ſententias, & decreta, aut alias fori Eccleſiaſtici iudicium eludentes ad cancellarias, & alias Curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiã pœnalia ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant. Eos quoque qui hęc decernunt & exequuntur ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & fauorem in eisdem. Decimaſeptima fertur in hæc verba.

71 *Et qui iurisdictiões, ſeu fructus, redditus, & prouẽtus ad nos, & ſedẽ Apoſt. & quaſeũq; Eccleſiaſt perſonas ratione Eccleſ. monaſteriorũ, & aliorũ beneficiorũ Eccleſiaſt. pertinentes, vſurpãt, vel etiã quauis occaſione, vel cauſa ſine Rom. Pont. vel eorum, ad quos de iure pertinẽt expreſſa licentia ſequeſtrãt.* Decimaoctaua fertur ĩ hęc verba.

Et qui collectas, decimas, taleas, præſtantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis

Digitized by Google

personis Ecclesiasticis, ac eorum, & ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, reditibus, & prouentibus huiusmodi, absque simili Rom. Pont. speciali, & expressa licentia, imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic impositam, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt: necnon qui per se, vel alium, seu alios, directe, vel indirecte, prædicta facere, exequi, vel procurare; aut eisdem, auxilium, consilium, vel fauorem, aut votum, seu suffragium, palam, vel occultè præstare non verentur, cuiuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alij potentatus quicunque, etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris, quoquomodo præsidentes, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti: innouantes decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranen. nouissime celebrato, quam alijs concilijs generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis. Sequuntur declarationes harum quinque censurarum.

Declaratio prima, q̃ in hãc cẽsurã non incidũt, nisi q̃ auctoritate iudiciali, & laica hic vetita faciunt, vt sub finẽ primæ partis huius clauſ. exprimitur.

Secunda, quod per, *Prætextum violentiæ*, includit impedientes exequutionem litterarum Apostolicarum, iustitiæ, vel gratiæ specie tollendæ violentiæ; quales an sint semper, vel quando impedientes eam post appellationem, vel supplicationem in tempore; & forma interpositam, quæstionis est, vt quotidianæ, ita maximè, dignissimæque quam summa Ecclesiæ potestas, summa sæcularia audita determinet: quanquam satis videtur hic determinari, quo ad eos, qui propter illas nullatenus ad tribunal eius, ad quem supplicatur, vel appellatur adductas, vel adducendas impediunt. Quod etiam video pro re indubitata haberi in Hispanijs, & Gallijs posse regulariter Reges defendere possidentes colorato titulo beneficia ecclesiastica, ne absque iusta causæ cognitione deturbentur, vel spolientur, virtute illarum litterarum, etiam Apostolicarum. Quod vt vbique fere in illis Regnis seruatur, ita multi iure munire conantur: an vero satis muniant necne, S. D. N. definitioni remitto. licet videatur non posse iure probari consuetudinem illam quorundam recentiorum, qui decernunt bene, vel male esse appellatum ab interloquutorijs, ob actus, quos iudices a quibus, facient, vel desinent facere post appellationes ab eis interpositas: cum omnis sententia interloquutoria, ex solis ante illam actis sit approbanda, vel reprobanda, vt notat gloss. fin. recepta in cap. cum appellationibus. §. si vero. de appell. lib. 6. per l. per hanc. C. de tempor. appell. quo facto appellationum prosequutio perinde negligitur, ac si a iudicibus, ad quos appellatum est, tertia sententia lata esset; quanquam prosequutionem appellationis nil innouato minime impediant.

Tertia, quod per verba illa, *Præter casus canonici. &c.* noue addita, excluduntur ab hac censura iudices seculares, qui in casibus a iure permissis vocant ad sua tribunalia Ecclesiasticos.

Quarta, quod quarta pars huius clausulæ videtur noue inserta in fauorẽ iurisdictionũ ordinariorũ, & merito, cũ ordinaria iurisdictio sit fouẽda, & fauorabilis, iux. gloss. solẽn. & recept. clem. 2. de offic. ord. per quã videtur reduci ad Bullã excommunicatio cap. quoniã. de immunit. eccle. vt super ea infra dicetur.

Quinta

Quinta, quod per eandem partem innouatur Concilium Triden. sess. 25. cap. 20. quod grauiter hortatur Imperatores, Reges, & quoscunque alios regulos, & dominos; vt maiores suos imitati, Ecclesiam sanctam, & cultum Dei, ministrosque illius, quo a Deo prospera recipiant, obseruent.

Sexta, quod per illa verba quintę partis, *Quae iurisdictiones vel* prouidet, indēnitati fructuū Ecclesiasticorum, cui vt sit locus debent concurrere quinque. Primum, quod sint reditus ecclesiastici, & non profani, etiam si ad Ecclesiasticum pertineant, iuxta Caiet. vbi supra cap. 27. quod est intelligendum de bonis non pertinentibus ad eum, quatenus est Ecclesiasticus, neque ratione beneficij, argum. cap. nouerint. 10. quæst. 1. & cap. cum dilectus. de iure patronatus. Secundum, quod capiantur tanquam reditus Ecclesiastici. Tertiū, quod pertineant ad aliquem. Quartum, quod capiantur absque licentia Papæ. Quintum, quod capiantur auctoritate, & potestate vsurpata, iuxta Caietanum vbi supra. Quare latrones, & milites, qui rapiunt eos, vt quælibet alia bona, non incurrunt hanc censuram; neque qui minuta portoria, siue pedagia exigunt a clericis, sicut ab alijs laicis, nulla habita ratione fructuum, aut bonorum Ecclesiasticorum; neque qui capiunt eos tēpore vacationis: quia nullius sunt personæ vere secundum Caiet. cui non assentior. Tum quia nemo dixerit, quod capientes fructus sedis Apost. vacantis non contineantur ob contenta in 17. excommunicatione; neque eadem ratione capientes bona cōuentuum, monasteriorum, neque communia conuentui, & prælato, quæ tamen ad nullam personam pertinēt. Tum quia fructus vacationis tempore obuenientes, pertinent ad successorem, & durante vacatione ad commēdatariū, vel œconomum, vt late dixi in comment. cap. non liceat. 12. quæst. 2. Tum denique, quia potest dici, quod verbo; *personas.* hic posito significantur etiam ficte ob paritatem æquitatis, & rationis, argu. gloss. solennis in cap. si postquā. de electione lib. 6. Decimanona fertur in hæc verba.

72 *Excommunicamus omnes, & quoscunque Magistratus, Senatores, Præsidentes, Auditores, & alios iudices quocunque nomine vocentur, ac Cancellarios, Vicecācellarios notarios, scribas, ac exequutores, & subexequutores, & alios quoq; omodo se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus cōtra personas Ecclesiasticas illas bānēdo, capiēdo, processando, seu sententias cōtra illas proferendo, vel exequendo, ēt prætextu quorūcunq; priuilegiorū, a sede Apost. ex quibuslibet causis ac sub quibuscunq; tenoribus, & formis in genere, & specie concessorū quibuscunq; Regibus, Ducibus, Principibus, Rebuspub. Monarchis, Ciuitatibus, & alijs quibuscunq; potentatib. quocūq; nomine censeātur, quę nolumus illis ī aliquo suffragari, illa oīa ex nūc in irritū reuocā.*

Declaratio prima, quod hæc excommunicatio ferrur ad tuendā iurisdictionē Ecclesiasticam in causis criminalibus, sicut superior ad tuendā in ciuilibus.

Secunda, quod tollit priuilegia data, etiam Regibus; per quod dubitari posset de iudicibus Galliarum, qui iudicant clericos pro portu, siue delatione armorum, & alijs casibus, quos vocant priuilegiatos: equidem arbitror difficile eos ab illis abstenturos, siue quod præsupponant priuilegia illa esse remuneratoria obsequiorum a se magnis impensis, sanguinis, & fortunarum præstitorum; siue quod sint immemorialia, & super criminibus leuibus concessa, argu. eorum, quæ notat Innoc. in cap. nouit. de iudic. cum late additis ibi a

Digitized by Google

Panor. Feli. & Dec. siue alia, quæ an audiri debeãt iudicio S.D.N. relinquo.

Vigesima fertur in hæc verba.

73 *Excommunicamus omnes illos, qui per se, vel alium seu alios directe, vel indirecte, sub quocunque titulo, vel colore de facto occupant, vel detinent, vel hostiliter destruunt, vel inuadunt, aut occupare, detinere, vel destruere, aut inuadere hostiliter præsumpserint in totum, vel in partem Almam Vrbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaissinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas prouincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulphorum, Ciuitatesque nostras Bononiæ, Ceseuam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auinionem, Ciuitatem Castelli, Tudertum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsam Ron. Eccl. pertinentia, dictæque Romanæ ecclesiæ mediate, vel immediate subiecta: quinimo supremam iurisdictionem in illis nobis, & eidem Rom. Eccles. competentem de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt: necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes* Vigesimaprima fertur in hæc verba.

Item omnes & singulos supellectilium librorum, scripturarum, & bonorum Cameræ, & Palatij Apostolici, ex eodem palatio infirmitatis Ro. Pont. ac Sedis Apost. vacationis tempore ablatores, & illorum detentores, ac quoscunque alios, ad quorum manus bona prædicta quocunque titulo, & quauis causa scienter peruenerint.

Declaratio, quod includit factionem, quæ existens extra aliquas Ciuitates Papæ, & vi armata irrumpit in aliquam earum, inuicta altera factione, intra eam existente per rationes Caietani d. cap. 17.

Sequitur §. *Volentes*, in quo statuitur, vt hæc Bulla non expiret lapso anno, nec alio modo, donec ædatur alia noua, in hæc verba.

Volentes præsentes, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alij huiusmodi processus a nobis, aut Romano Pont pro tempore existente, fiant, aut publicentur durare, suosque effectus omnino sortiri. Sequitur §. continens reseruationem harum censurarum.

Cæterum a præditis sententijs nullus per alium, quam per Rom. Pont. nisi in mortis articulo constitutus, neque etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolui possit, etiam prætextu, quarumuis facultatum, & indultorum quibuscunque personis Ecclesiasticis, secularibus, & quorumuis ordinum, etiam mendicantium, & militiarum regularibus, etiam Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis, ipsisque ordinibus, & eorum monasterijs, conuentibus, & domibus, ac Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis pijs, necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fungentibus, per nos, & dictam Sedem, ac cuiusuis Concilij decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, & in specie concessorum, & innouat ac concedens, & innouans.

Declarat. prima, quod hæ censuræ includunt omnes, etiam Imperatores, & Reges, & Vniuersitates, quibus illæ sunt aptę: & quod nulla consuetudo, etiam immemorialis, nec præscriptio quælibet longissima, nec priuilegium, etiam per viam cõtractus, vel remunerationis concessum cõtra eas prodesset. Secũda quod satisfactio sufficiens, de qua loquitur, est intelligenda ex limitatione, de qua supra eodem cap. nu. 47. & quod priuilegium in remunerationem, vel cõtractum

Digitized by Google

ctactum concessum, ex causa reuocari potest; quę communis opinio est in cap. nouit. de iud. & in cap. 1. de probat. An autem derogetur Concilio Trid. dicitur infra eod. cap. nu. 254. Sequitur §. *Quod si forte*. contra absoluentes ab his censuris.

74 *Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathema laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis pœna innodamus: grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter, pro ut expedire nouerimus, processuri.*

Declarat. prima, quod non comprehenditur hac censura Confessarius, qui obliuione, incogitantia, aut ignorantia non crassa absoluit: quia fertur contra præsumentem absoluere, de quorum numero non est, qui sic absoluit, per ea quæ diximus in repet. cap. accepta. de rest. spol. oppos. it. 8. nu. 32. post Cardin. in clem. 1. de priuil. quæst. 39. & per dicta Caiet. in summ. verb. excommunicatio. cap. 58. & 81.

Secunda, quod absolutio huius excommunicationis non est reseruata Papæ, vt ex littera patet, sicut ex Bulla Martini V. quam ponit S. Antoninus 3. part. tit. 24. cap. 70. quamuis contrarium visum fuerit Felino in cap. pastoralis. §. præterea. col. 3. de offic. ord. & Caiet. vbi supra cap. 77.

Tertia, quod ab ea potest absoluere ordinarius, siue illa, & alię latę in Bulla putentur latę a iure, siue ab homine: quia sunt generales, per dicta sup. eod. num. 43. Equidem latas in Bulla Iulij III. quam in Man. Hispano exposui, iudicaui esse latas ab homine: quia Bulla illa non habebat vim legis, quæ perpetuat cap. fin. de offic. deleg. sed præcepti, quod cum præcipiente finitur, vt in dicto num. 43. dictum est. & has latas per S. D. N. potius putarem dicendas latas a iure: quia voluit eas non finiri sua morte, quæ vtinam ante dies Petri non contingat. Amen. Sequitur §. *Declarantes*. in quo absolutio restringitur, & protestatio magna adijcitur.

Declarantes, ac protestantes quãcunque absolutionem, etiam solenniter per nos faciendam prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos; nisi prius a præmissis, cum vero proposito vlterius similia non committendi desiterint: ac quoad eos, qui contra libertatem, vt præmittitur, statuta fecerint, nisi prius statuta ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta huiusmodi publice reuocauerint ex Archiuijs, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur deleri, cassari, ac nos de reuocatione huiusmodi certiores fecerint eos nõ comprehendere, nec eis aliter suffragari. Quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tollerantiam nostram, vel successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque iuribus Sed. Apost. ac S. R. E. vndecunque, & quomodocunque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præiudicari posse, seu debere.

Non obstantibus priuilegijs, indulgentijs, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus, & alijs cuiuscunque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam si vt præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quauis alia etiam mundana præfulgeant dignitate, vel eorũ Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, seu locis a prædicta Sede ex quauis causa, & quãuis cõtract. aut remunerationis, & sub quauis alia forma, & tenore, ac cũ quibusuis clau-

Digitized by Google

sulis, etiam derogatoriarum derogatorijs conceſſis etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non poſsint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi, ac de ordinibus locis, nominibus proprijs, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem. Necnon conſuetudinibus etiam immemorabilibus ac præſcriptionib us, quantumcunque longiſſimis, & alijs quibuslibet obſeruantijs ſcriptis, vel nõ ſcriptis, per quæ cõtra hos noſtros proceſſus, ac ſententias, quo minus includantur in eis ſe iuuare valeant vel tueri: quæ omnia quo ad hoc eorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo inſererentur præſentibus, pro expreſſis habentes, penitus tollimus, & omnino reuocamus: cæteriſque contrarijs quibuſcunque.

Vt vero præſentes noſtri proceſsus ad communem notitiam facilius deducantur, chartas, ſeu membranas proceſsus ipſos continentes valuis Eccleſiæ S. Ioan. Lateranen. & Baſilicæ pricipis Apoſtolorum de vrbe appendi faciemus, quæ proceſsus ipſos quaſi ſonoro preconio, & patulo inditio publicabũt, vt ij, quos proceſsus huiuſmodi contingent, quoad ipſos non peruenerint, aut quod ipſos ignorauerint, nullam poſsint excuſationem prætendere, aut ignorantiam allegare: cum non ſit veri ſimile id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Inſuper vt proceſsus ipſi, ac præſentes litteræ, ac omnia & ſingula in eis contenta, eo fiant notiora, quo in pleriſque ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuerſis, & ſingulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum ordinarijs Prælatis, & Rectoribus vbilibet conſtitutis, per hæc ſcripta committimus, et in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, vt per ſe, vel alium, ſeu alios præſentes litteras poſtquam eas receperint, ſeu earũ habuerint notitiã ſemel in anno, aut ſi expedire viderint etiã plurics, in Eccleſijs ſuis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina cõuenerit, ſolleniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducãt, nunciẽt et declarẽt.

Cæterum hortamur eoſdem vniuerſos, et ſingulos Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque locorum ordinarios, & eccleſiarum Prælatos, necnõ Rectores, cæteroſq; curam animarum exercentes, ac presbyteros ſæculares, & quorumuis ordinum regulares ad audiendum confeſsiones quauis auctoritate deputatos, vt tranſumptum harum litterarum penes ſe habere, legere, & diligenter examinare procurent.

Volentes earundem preſentium tranſumptis etiam impreſsis, notarij publici manu ſubſcriptis, & ſigillo Iudicis ordinarij Rom. Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eandẽ prorſus fidem in iudicio, & extra illud vbiq; locorũ adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, declarationis, proteſtationis, ſublationis, reuocationis, cõmiſsionis, innodationis, mandati, hortationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attẽtare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei ac bẽatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio, pridie Nonas Aprilis, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

De excommunicationibus reſeruatis Papæ nõ contentis in bulla Cœnæ.

75 Excommunicatio prima reſeruata Papæ extra bullam Cœnæ in canonum tranſgreſſores. Secunda in percuſſorem clerici. nu. 76.

77 Clerici

Digitized by Google

77 *Clerici percussio quę excommunicat, & quę non, a nu. 80. & quis clericus quo ad hoc. num. 79.*

88 *Absolui qui possunt ab Episcopo a canone si quis suadente. 17. q. 4. ob enormē percussionem & qui ob mediocrem, & quod omnes possunt ob leuē, vsq; ad nu. 91.*

91 *Percussio enormis, mediocris, & leuis, quę dicantur. num. 92.*

75 PRima in cap. nulli. fas. 19. dist. in transgressores Canonum: sed quia restringitur ad eos, qui transgrediuntur negando Papæ potestatem ad condendos eos, hæc reducitur ad primam bullæ Cœnæ.

76 Secunda in cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. per hæc verba. *Si quis suadente diabolo iniecerit manus violentas in clericum, vel monachum subiaceat excommunicationi; & a nullo episcopo absoluatur; & conspectui Apostolico repræsentetur, nisi in articulo mortis.*

Declaratio prima, quod illa particula, Si quis, comprehendit viros, & fœminas iuxta gloss. eius approbatam, iuuenes, & senes cuiuscunque ætatis habentes iudicium ad peccandum mortaliter, cap. 1. cap. mulieres. & cap. pueris. de sent. excommu. iuncta gloss. & etiam clericos, laicos, religiosos, cap. de monialibus. & cap. cum illorum. eod. tit.

Secūda, q̄ ex illis verbis, Suadēte diabolo, colligitur, q̄ iniectio manus debet esse illicita, & adeo quidē vt sit peccatū mortale: quianemo incurrit in excionē maiorē per canonem, vel hominē generaliter latā; nisi peccet mortaliter, iuxta dicta supra eod. cap. nu. 9. per cap. nemo. & cap. nullus. 11. q. 3. Nec sufficit vt iniectio sit mortalis; nisi fiat suadente diabolo, vt ait Card. in d. cap. si quis suadente. quæst. 3. art. 1. licet id raro contingat: contingit tamen aliquādo, vt dicitur infra num. 80. quidquid dicat Card. ibi in art. 1. quia nostro iudicio raro contingit casus, in quo iniectio sit lethale peccatum, & non sit satis animi mali ad inferendum iniuriam, per quam incurratur hæc censura: nisi quando percussor ignorat percussum esse clericum.

Tertia, quod non sufficit conatus ad percutiendum, sed requiritur percutio iuxta gloss. recept. in cap. si quis pulsatus. de pœnit. dist. 1. vbi & in cap. si quis non dicam. ead. dist. idem diximus. Nec requiritur, quod iniuria sit immerita: sed sufficit quod immerito, vel iniusto modo, vel per quem non debet, irrogetur, cap. vniuersitatis. de sent. excom.

77 Quarta, quod per Manus, intelligantur etiam pugni, brachia, pedes, genua, & alia quælibet pars corporis; quia non exprimuntur manus, vt excludantur reliqua membra; sed quia est instrumentum aptius ad percutiendum. & ita comprehenduntur omnes partes corporis, argum. gloss. sing. clem. 1. de rescriptis. verb. præsidentes.

Quinta decl. quod dicitur manus violētas inijcere clerico, qui immediate, aut mediante instrumento inijcit ei, aut rei eum tangenti, & per consequens qui eum percutit ense, baculo, aut aspergit puluere, vel aqua, saliua, aut alia re simili, iuxta glossam sing. in d. cap. si quis. & etiam qui eripit e manibus, aut corpore. aliquid vi, & qui capit, in carcerem conijcit, aut includit aliquo loco, vnde egredi nisi cum pudore nō potest, aut ad frenos equi manus admouet, aut abscindit cingulum ephippij, aut eum adeo furiose persequitur, vt

Digitized by Google

cogat se dare præcipitē in flumen, vel aliud discrimen ad se liberandum, iuxta mētem text.& Inno.& cōmunis, in cap. nuper. de sent.excom. gloss.& aliorum in d.cap.si quis. Palud. in d. dist. 18. & omnium aliorum ibid.& S.Anton. 3. par.tit.24. sed non si alias fugiens cadit,& vulneretur, iuxta S.Anto. in d. cap. 1.§.1.colum.fin. quem sequitur Silvest.verb.excommunicatio.6. not.3.cas.7. quamquam Ang.verb.excommunicatio.5.cas.1.§. 10.contra teneat.

78 Sexta declaratio, quod sufficit mandare hanc iniectionem, si ea consequatur, per d. cap.mulieres. de sentent. excommu. vel consilium, auxilium, vel fauorem ad id præbere, argum.cap. quantæ. de sentent.excommu. per locum a fortiori, aut ratificare eam, si eius nomine facta fuit: alias non, cap. quum quis.de sent. excommu.lib.6.cum ei adno.quamuis enim prædictus canon de solo inijciente loquatur, extenditur tamen ad prædictos ratione facta supra eod. cap.num. 51. Idem si non iussit; sed dixit suis se vindictam eius expetere, credens,vel credere debens, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendū: quia licet non dicat eo animo, præuidere tamen debebat eos eo animo dictū putaturos, argum. cap. pen. de homic. lib. 6 Item qui ex officio possunt, & tenentur propulsare percussionem, & non propulsant. d. cap. quantæ. & communis ibid. Caiet.verb.excommu.cap.10. Immo quo ad forum exterius quilibet alius,qui videt facinus esse manifestum,& se posse commode obuiare,& non obuiat, per d.cap.quantæ. noue declaratum per nos in c. non in inferenda. 23.quæst.3.& supra eod.cap.24.num. 17. Et etiam ministri iustitiæ laicæ, qui in quantum tales percutiunt eos: nam etiam si leuiter percusserint, ad Papam sunt remittendi, iuxta Pan. in cap. si vero. il 1. de sent. excom. & Steph. in repet.clem. 1. de offic.ord.reg.3. fal.3. Immo & ipsemet clericus qui se iratus percutit, argum. cap. si non licet. 23.q.4.cum limitatione posita supra cap. 15.num. 11. sed consentiens vt ab alio percutiatur non est excommunicatus: quamquam potest excommunicari per cap. contingit. 1. de sent.excom. quod probat consentientes se percuti excommunicandos esse.

79 Septima declaratio, quod per, Clericum, intelligitur non solum qui sacro ordine, sed etiam qui prima tonsura est insignitus, cap.cleros.21.dist.cap.perlectis.25.dist.& cap.cum contingat.de ætat.& qualit.quamuis sit coniugatus, modo cum vnica,& virgine,& gestet habitum, & tonsuram clericalem, cap. 1. de cler.coniug.lib.6.& quamuis sit excommunicatus, suspensus, irregularis,& etiam depositus verbo, nisi sit degradatus realiter, iuxta Pan. & commu.cap. ex parte.de cler.coniug.vel incorrigibilis cap.cum non ab homine. de iudic.

Octaua declaratio, quod per, Monachum, intelligitur quilibet religiosus religionis approbatæ, cap.cum illorum.de sent.excom. & quælibet religiosa, cap.de monialibus. eod.tit. quilibet item conuersus, aut nouitius alicuius religionis approbatæ, cap.non dubium.de sent.excom. cap. religiosus. eod. tit. lib.6.& etiam ij, quos appellant Beguinos,& fratres tertij ordinis S. Dominici, vel S.Francisci, qui viuunt gregatim,& gestant habitum religionis, vt sentit Rot.decis.332. in antiq.& dixit Fel.in cap.2. de for.compe.& in lib. quando litteræ Apostolicæ,&c.limit.4.quamquam aliud dicat Caiet. in d.cap.10. quod verum esse posset iuxta ius commune, sed non iuxta priuilegia, & consuetudinem,& stilum Ecclesiæ Romanę. Et etiam Eremita, iuxta gloss.cap. qui

vere.

Digitized by Google

vere.16.q.1.quæ vera est, si sit subiectus alicui superiori, qui gaudeat hoc priuilegio, Siluest.ver.eccleſia.q.5.& verb. eremita. q.1.

Nona declaratio, quod in articulo mortis non solum Episcopus, vt hic habet: sed etiam quilibet alius sacerdos simplex, si Episcopus adiri non potest, potest absoluere ab hac excommunicatione, & a quauis alia per supra dicta cap. 26.nu.26.& quod articulus mortis definitur supra cap. 2.num.8.

Quæ manus iniectiones non excommunicant.

Sunt autem multæ manuum iniectiones in clericum ab hac censura exemptæ. Prima iocosa, & ludicra, cap.1.de sent.excom.etiam grauis, intra tamen 80
fines ludi, & extra, modo non sit dolosa, & subita turbati animi, iuxta mentē Richar.in 4.dist.18.art.12.quæst.5.quia id nō facit suadente diabolo, quod exposcit dictus canon, vt dictum est num.76. Secunda, probabili ignorantia clericatus, cap.si vero.de sent. excom.aut quia noctu percutit: quamuis rebus illicitis daret operam, quidquid dicat Siluest.verb.excommu.6. not. 4. cas.2. absque textu, & ratione ad id idonea. Dixi, Probabili; quia alias non excusaret, vt si vidit tonsuram, & non credidit esse clericum, iuxta gloss.d. cap. si vero.2. Tertia, percussio eius, qui ter monitus habitum clericalē non defert, cap. contingit.2.de sent.excommu. Quarta, & quinta, eius, qui se immiscens militaribus, vel sæcularibus actis, ter monitus non abstinet, etiam si gestet habitum, & tonsuram clericalem.cap.in audientia.eo.tit.& cap.fi.de vit. & honest. cler. Quæ tamen trina monitio facienda est cum interuallo aliquorum dierū, nec sufficere vna pro tribus iuxta gloss.sing.clem.1.eod.tit.& Panor. in cap.fi. eod.tit.& Ludou.Roma.sing.719. quidquid dicat Bonif.in clem.1. de immu- 81
nitate eccles.pag.8. Sexta, eius qui relictis habitu, & tonsura, turpibus, & enormibus se miscet, licet non admonitus, iuxta commu.quam Steph.Auf.in repet. clem. 1.de offic.ord.notab.3.& reg.1.fal.19. dixit se bis vidisse vsitari Tolosæ: & si Pan.& Card.teneant oppositū in cap. perpendimus.de sent. excom. Septima, bigami, cap.1.de bigam.lib.6. Octaua, cōiugati etiam cum vnica & virgine, sed non gestantis vestem, & tonsuram clericales, cap.1.de cler. coniug.lib.6. Nona, degradati realiter. Decima, depositi verbaliter, & incorrigibilis, c.cū non ab homine.de iudic. Vndecima, eius qui priuilegium clericale quoquomodo amisit, Sleph.Auf.vbi supra regu.3.fall.6. Duodecima, circulatoris siue ioculatoris, & scurræ per annum, vel si ter monitus ante non abstinet, cap.1. de vit. & honest.cler.lib.6. Decimatertia, exercentis per se ipsum tabernā, vel lanienam publice, si ter monitus non desistit, clem.1.de vit.& honest.cler. Decimaquarta, qua percutit principaliter, vt corrigat tanquam magister, pater, herus, propinquus, senex, aut superior, in eccleſia, cap.1.cap. cum voluntate. de sentent. excommu.cum gloss.opt.l.1.ff. de emend. propinquorum, modo principaliter non fiat odio, malitia, vel ira: & percussio sit moderata, saltem iuxta suum propositum, & modo castigatus non habeat ordinem sacrum iuxt. Panorm.in d.cap.cum voluntate. nisi sit magister iuxta Ang. verb. excommunicatio 5.§.10. vel pater iuxta communē in d.cap.cum voluntate. quam sequitur Sil.verb.excommunicatio.6.not.1.par.18. stricto iure idem posset dici de

alijs

Digitized by Google

alijs, cum d.cap.cum voluntate. non distinguat, nec vlla ratio ad id cogat. Decimaquinta, inuadentis in suam necessariam defensionem cap. si vero. 1. & cap ex tenore. de sentent. excommunic. aut sui honoris, quando fuga ei esset ignominiosa, Panor. in cap. olim. de restit. spol. & Caiet. in sum. verb. excommunicatio. cap. 10. not. 6. Decimasexta, quæ est necessaria ad iuste recuperandum bona, quæ iniuste capta clericus asportat, vel vi occupat d.cap. olim. de restit. spol. & qua detinetur clericus debitor fugiens, aut fugam præmeditans ad præsentandum suo prælato iuxta Panor. & communem in cap. cum non ab homine. de iudic. Decimaseptima, qua magister iustitiæ secularis, qui capit clericum in delicto flagranti, vt illum præsentet suo prælato iux. Panor. & communem in d. cap. cum non ab homine. vbi late post Dec. num. 10. diximus, aut inuentum noctu, modo præsumat probabiliter illum aliquod scelus intendere, alias secus; vt quia fert lumen, vel socium, vel est persona a tali suspicione omnino aliena, & modo iustum modum in capiendo non excedat, puta si permittenti se sponte capi, & duci quiete, de industria pugnos impingit, aut calcem gloss. iuncto tex. cap. si clericus. de sent. excommu. lib. 6. aut mittit in carcerem eum, qui offert fideiussionem præsentandi se: quod non potest facere etiam iudex ecclesiasticus, nisi grauitas delicti, vel alia iusta causa id exigat d.cap. si clericus. & ibi omnes. Decimaoctaua, qua volens delinquere arcetur, vel qua liberatur ab inimicis, vel alio incommodo cap. ipsa pietas. 23. quæst. 4. & cap. cum beatus. 45. distin. Decimanona, qua in suam necessariam defensionem ei ensem aufert, aut qua cogit equo desilire, quo supereo fugiat iuxta S. Anto. 3. par. titu. 24. cap. 1. col. 4. Vigesima, inuenti inhoneste cum sua vxore, matre, sorore, aut filia legitima, vel naturali cap. si vero. de sen. excomm. etiam si mutilet eum, aut occidat, iuxta communem ibidem: licet Fortuni contradicat in lib. de vlt. fin. illat. 11. modo id ex cõtinenti, & passione subita faciat Sylu. verb. excomm. 6. not. 4. cas. 16. Dixi, cum vxore, matre, vel sorore: quia secus in coniunctis remotiori gradu, vel cum filia adoptata secundum communem: sufficit autem quod inueniat amplexantem, osculantem, aut in loco suspecto; quamuis non inueniat in ipso opere carnali, iuxta communem; modo fraus absit, quæ non abest quum maritus & vxor conueniunt, vt dolo accersteretur ad voluptatem, vt afficeretur iniuria, argum. auth. si quis. C. de adult. Vigesima prima, qua detinetur clericus domi inuentus honeste colloquendo cum vxore post monitionem, vt ab ea re abstineret, modo nihil aliud mali ei faciat quam detinere spatio 20. horarum continuarum ad tradendum suo iudici, iux. gloss. d.cap. cum non ab homine. & l. capite quinto. ff. ad l. iuliam. de adul. nam si percuteret esset excommunicatus, iux. Ang. verb. excomm. 5. §. 19. quod aptius videtur textui d.cap. si vero. quam eius oppositum, quod sensit Sylu. verb. excomm. 6. cas. 10. Vigesimasecunda, qua mulier percutit clericum de stupro tentantem defendendæ suæ castitatis causa, modo tentatio fiat facto, & non solo verbo: quia tunc non liceret ei nisi defensio verbalis, Angel. vbi supra. §. 21. & Steph. in d. reg. 3. fal. 6. ob quod pridem respondi, excommunicationem incurrisse quandam monacham nobilẽ, quæ impegit alapam clerico cuidam nobili, quod eam ex amore formosam appellasset. Vigesimatertia, tam subita vel tam parua, quod illata laico non

83

84

85

esset

esset mortalis, iux. sententiam omnium, quam optime explicat Caiet. vbi sup. cap. 10. Vigesima quarta, qua prælatus capit suum clericum per se vel alium etiam laicum, aut verberat per se, vel clericum in pœnam probabili
86 suo iudicio iustam. Dixi, suum: quia secus si alienum, argum. l. fi ff. de iur. om. iud. & cap. 2. de const. lib. 6. Dixi, alium clericum: quia licet possit capere per laicum cap. vt famæ. de sent. excommu. lib. 6. & cap. si clericus. eod. titu. & lib. nõ tamen verberare, nisi per clericum vel monachum, neque etiam per alios, si ipse per se commode potest facere d. cap. vniuersitatis. de sent. excommu. excepto Episcopo, qui non debet verberare suis manibus cap. non liceat. 86. distin. nisi quando non adesset alius ad id faciendum, gloss. ibid. Vnde sequitur incurrere excommunicationem laicos, per quos iudex ecclesiasticus torquet clericos, nisi deessent clerici ad id idonei, iuxta Panor. in cap. vniuersitatis. & Syl. verb. excommu. cas. 11. quamquam vt dixi alias, in d. cap. vt famæ. ecclesiasticus, qui consuetudinem sequutus torquet, aut cædit clericum per laicum non est excõicatus, licet peccet vt dixit Auf. in d. reg. 3. fal. 2. quia consuetudo etsi nõ excuset à culpa excusat tamẽ a pœna, iuxta gloss. in c. cũ venerabilis. de
87 consu. pœna inquam, saltem ordinaria, licet forte non ab extraordinaria, vt post Dec. in d. cap. 2. de const. diximus. Vigesima quinta, qua iuste ejicit ab ecclesia excommunicatum, aut alium diuina officia turbantem cap. veniens. de sent. excommun. & clem. grauis. iuncta gloss. eod. titu. Vigesima sexta, qua ejicit e Sede Apost. eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat cap. si quis pecunia. 79. dist. Vigesima septima, qua pro muner. sibi iuncto includit, & continet Cardinales conclaui ad eligendum Papam cap. vbi periculum. §. præterea. de elect. lib. 6. Vigesima octaua, qua vult, & tentat ferire etiam iaculando, & non ferit: quia errat.

Quos excommunicatos ab hoc canone absoluit Episcopus.

88 Porro multi possunt ab Episcopo ab hac excõicatione absolui, puta morti propinquus per idem cap. siquis suadente. mulier cuiuscunque conditionis sit cap. mulieres. de sent. excommu. membra sua captus. s. claudus, cœcus, &c. iux. Com. ibidem. ægrotus perpetua, vel diuturna ægritudine nequiens iter facere, puta tertiana, quartana, vel podagra p not. in d. cap. ea noscitur. Rosel. verb. absolutio 2. §. 19. qui ante pubertatem eam incurrit, licet post eam solutionem petat. cap. 1. & fin. eod. titu. senex ob cap. ea noscitur, & cap. quamuis. cum eis annot. de sent. excommu. qui iudicio Episcopi videtur non posse ad Sedem Apost. venire iuxta mentem Innoc. in d. cap. quamuis. adolescens cui iter esset discrimini Angel. verb. excommunic. 5. cas. 1. §. 56. quod nullo iure probat, nec Panor. quem citat ait in d. cap. ea noscitur. pauper arte (qua iter agendo vti non potest) viuens cap. quod de ijs. & cap. quamuis. de senten. excommu. quia non tenetur mendicare, si alias non est mendicus, alioqui sic: nisi mendicando soleat sibi, & coniugi prouidere, & iter fabiendo id præstare non possit, iuxta Ioan. And. & Panor. in d. cap. ea noscitur. qui ob inimicitias vel alia iusta impedimenta iudicio boni viri Sedem Apost. sine periculo vitæ adire nequit cap. de cætero. eod. tit. etiam si sua culpa incidenit in ea, argum.

nota.

Digitized by Google

nor. à Bart. in l. 1. ff. de ijs quib. vt indig. & Fel. in cap. cum oporteat. de accus. col. 4. post. Panor. ibidem. filius familias, i. qui est in potestate patris non valens ire ad Papam sine præiudicio eius, cap. mulieres. de sentēn. excommunic. & Pan. ibi, nisi pater consentiat, vel emancipetur: seruus, nisi dominus cōsentiat eius ad Apost. Sed profectioni, vel manumittatur cap. relatum. de sent. excommunic. quidquid dicat ibidem Pan. vt probat Sylues. verb. absolutio 4. in fin. dubio 6. Dixi, Seruus: quia secus est in famulo libero percussore: impotens, aut tam delicatus, vt nō posset sufferre iter adeundi Romā, quod arbitrio Episcopi relinquitur iuxta gloss. eiusdem cap. Tales enim non sunt mittendi Romam, sed prius consulendus Papa, & obediendum eius imperio, quidquid dicat gloss. iux. Panor. & Fel. in eo cap. mulieres. nisi fuerit periculum probabile mortis in mora: quia tunc absoluendi sunt vt alij, qui fuerint in eodem periculo: ij tamen & quilibet alij (quibus iustum adest impedimentum iudicio probi viri quominus adeant Sed. Apost. vel nuncium a latere, qui etiam potest absoluere cap. ad eminentiam. de sentent. excommunic. & cap. pen. de offic. deleg.) possunt absolui ab Episcopis quantumuis negent Innoc. Ancha. Card. in d. cap. quamuis. vt probat. Fel. ibidem neruose, & Sylu. verb. absolutio 4. dubio 4. modo pro viribus satisfaciant, & iurent sublato impedimento se præsentaturos apud Sed. Apost. iux. cap. quamuis. cap. quod de his. de sen. excommunic. qui postea nisi se præsentent quā citius cōmode poterūt, recidunt in eandem excōicationem cap. eos qui. de sent. excommunic. lib. 6.

89

Responsio ad quæstiones propositas.

Ad primam vero 7. quęstionum hic quæsitarū respon: quod non solum excōicatus ob percussionem clerici, sed etiam ob aliam quamlibet causam, cuius absolutio est reseruata Sedi Apost. potest absolui ab Episcopo, si ob iustū impedimentum nequeat eam adire: quia in omnibus generaliter loquuntur Felin. & Sylu. supra citati, & in omnibus eadem ratio idem ius suadet.

90 Ad secundam, puta, quanti temporis debeat esse impedimentum, vtrius, an plurium mensiū, vel annorū? Respond. quæstionem hanc nauā, & graué esse: quia mature expensa videtur primo non esse habendam rationē appulsus, sed discessus: alioqui omnes pene Hispani haberent impedimentū duorum, triūve mensium. Secundo sufficeret impedimentum tanti temporis, quantum est necessarium a discessu ad appulsum. Tum quia optat Ecclesia, ne agens id, quod in se est ob impedimentum in excommunicatione moriatur cap. qua fronte. de appel. Tum quia non videtur posse determinari tempus aptius omnibus casibus, & conformius canonibus. Tum quia falso existente impedimento nulla orit absolutio, & si cessante impedimento non arripuit iter, recidit in eandem excommunicationem d. cap. eos. per quæ duo cessat occasio fingendi falsa impedimenta, & intentio matris Ecclesiæ seruatur.

Ad tertiam, iustum impedimentum esse, habere curam animarum, & iuste timere eas ob suam absentiam notabile damnum accepturas: nisi posset constitui idoneus Vicarius.

Ad quartam, quod non potest absolui ab Episcopo, qui licet ad sed. Apost. ire ne-

Digitized by Google

ire nequeat; potest tamē adire legatum, vel aliū eius ad id priuilegio munitū.

Ad quintam, quod iustum habet impedimentum is, qui ire non potest, licet pro absolutione mittere possit: non enim ad id ius eum obligat, sed vult, vt si possit, vadat.

Ad sextam, quod tale impedimentum habet non valens ire, nisi relinquēdo in necessitate extrema, vel valde magna, vxorem & filios, argum. cap. cæterum. & cap. pasce. 86. dist.

Ad septimam, quod eiusmodi impeditus absolui non poterit a simplice sacerdote, etiam si eum Nuntius, vel Episcopus absoluere recusent: non enim ad id potestatem habet, nisi in articulo mortis, in quo simplex sacerdos fit quo ad hoc summus Pontifex, argum. d. cap. si quis suadente. & pulchre in Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. dicitur nullum casum esse reseruatū in articulo mortis.

91 Præterea absolui possunt per Episcopum a percussione mediocri, non tamē enormi, clerici simul viuentes in collegio, cap. quoniam. de vit. & honest. cler. & religiosi, cap. monachi. de sent. excommu. sed hi possunt absolui a suis prælatis, clerici non, nisi a suo Episcopo secundum Pan. recep. in d. cap. quoniam. col. 2. Ianitor, seu exequutor, merinus, aut alius minister, qui vt custodiat fores, aut cohibeat homines manus infert clericis absque intentione lædendi, & & si non sine culpa, & læsio est leuis, aut mediocris, cap. si vero. §. officialis. de sent excommu. quamquam si est enormis solus Papa absoluit: ab incursa vero ob paruam, vel leuem Episcopus, cap. peruenit. de sent. excommu. vbi tex. singularis. Non intelligitur in hac materia per leuem percussionem illa, quæ non peruenit ad peccatum mortale: siquidem ob eam, quæ non est mortifera, non incurritur excommunicatio maior, vt supradictum est eodē cap. nu. 9. sed ea, quæ est quidem mortifera: at collatione aliarum magis mortiferarū est leuis, & non enormis, neq; etiam mediocris. Quæ vero sit leuis declaratur per extrauag. quæ incipit, perlectis. quæ adscribitur Papæ Ioan. xxij. & perperam; quoniam ante eius tempus eam allegauit Hostien. in cap. peruenit. de sent. excom. sub finem, vbi tamen ait respondisse sibi Inno. iiij. se non fecisse eam; insulsius autem quidam eam tribuunt Pio II. cuius exemplum iam diu Romā adducendū curauimus, & cuius præcipua verba sunt hæc. *Perlectis &c. respondemus percussionē leuem esse pugni, palmæ manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque jugillatione carnium relinquit, neq; abscindit membrum, sine effractione dentium, sine auulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quod huiusmodi leuis percussio, vt pugni, aut vnguis fiat atrox ob multi sanguinis effusionem. Ad iudicandum tamen quæ læsio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lędendi cum omnibus suis circunstantijs loci, personę, & alijs: personę, si est magister, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas: percussus iniuriæ a subdito aut alio se viliori: quia ex hoc interdū cēsentur graues iniuriæ, quę ex se sunt leues, aut mediocres. Et quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei relinquimus tuo arbitrio, vt declares quę sit leuis, & quę enormis iniuria, admonentes vt potius declares in dubio esse percussionem grauem, & ab ea non posse absoluere, quā declarando leuem esse occasionem præbeas lędendi statum ecclesiasticū.* hucusque sunt verba extrauagantis.

Cui

Digitized by Google

92 Cui addimus primo, enormem esse percussionē, qua quis interficitur, scinditur membrum, aut inutile, vel quasi ad suum munus efficitur: & illam ob quam factam in alia parte, quam in naribus, vel alia vnde sanguis facile erūpere solet, defluit multum sanguinis: & illam quæ fit in proprium Episcopū, aut Abbatem, & quæ magno scandalo est populo, vt declarat, & sentit Inno. III. in d. cap. cum illorum. Et quamquam idem dicat glos. eiusdē cap. verb. mutilationem. de quolibet excessu notorio, & idem asserat Silu. verb. absolutio. 4. in principio, de ea, quæ infertur in foro, vel audientia publica corā iudice, aut in oculo, aut in facie secundum gloss. aut in ecclesia, aut in dormitorio: nō tamen credimus id esse verum, nisi quando percussio est in se notabilis, & gignit aliquod magnum scandalum, quia Lap. & Card. in locis proxime citandis declarant aliquas ex his non esse etiam mediocres, sed leues. Secundo addimus ꝙ iniuria mediocris est, quæ est media inter leuem, & enormē: & quia de hoc certa regula tradi nō potest, relinquitur arbitrio Episcopi, & etiā confessarij, qui habet facultatē Episcopi iuxta Host. recep. ab omnibus in d. cap. peruenit vt iudicent habita ratione circunstantiarū personarum, locorum, & temporū, cauendo ne iudicent leuem eam, quæ enormis est, iuxta Pan. ibidem. Tertio, ꝙ Lap. in allegat. 76. cōclusit esse percussionem leuē, a qua posset absoluere Episcopus, colaphū, quem impegit Capellanus quidā perpetuus Arctinæ ecclesiæ cuidam Canonico in eadem ecclesia absq; sanguinis emissione, & ꝙ Card. in consi. 42. conclusit percussiones duorū clericorū, qui sibi ipsis mutuo pugnos, & pedes impigerunt in itinere, esse leues, a quibus posset absoluere Episcopus.

EXcommunicatio tertia reseruata Papæ extra bullam Cænę est lata a delegato lapso anno. Quarta in falsarios. Quinta lata ab Episcopo in habentes bullas falsas, &c. Sexta in clericos admittentes excommunicatos a Papa. nu. 93. Septima, in incendiarios post denūciationem &c. Octaua, in sacrilegos infringentes ecclesias, nu. 94. Nona, in male eligentes senatorem Rom. Decima, in clericos soluentes talias; sed reuocata fuit. nu. 95. Vndecima, in insequentes Cardinales num. 96. & 97. Duodecima, in vexantes excommunicantium cognatos &c num. 98. & seq. Decimatertia, in inquisitores male procedentes. num. 100. Decimaquarta, in religiosos absque facultate administrantes certa sacramenta. num. 101. Decimaquinta, continetur in bulla Cænæ. num 102. Decimasexta, in facientes eligere sepulturas. nu. 103. Decimaseptima, in eos, qui cogūt celebrare in locis interdictis. num. 104. Decimaoctaua in absoluentes per confessionalia Sixti IIII. Decimanona, in exenterantes mortuos. nu. 105. Vigesima. in dantes, aut accipientes ob ingressum monasterij. Vigesimaprima, in committentes simoniam in ordine vel beneficio. Vigesimasecunda, in eos, qui ab ordine mendicantium ad alium transeunt. nu 106. Vigesimaquarta in eos, qui asserunt hoc de conceptione Virginis matris nu. 107. Vigesimaquinta, in delegatos, qui male auctorant alienationes ecclesiasticas. nu. 108. Vigesimasexta in septem genera personarum violantium monastica nu. 109. Vigesimaseptima, in peregrinantes in Ierusalem absque facultate Papę. Vigesimanona in Cardinales. qui secreta manifestant. nu. 110. Trigesima, in predicantes miracula falsa. Trigesimaprima in Cardinales sede vacante simoniam committentes. num. 111.

Digitized by Google

106 *Consuetudo excusat a pœna, licet non excuset a culpa.*

111 *Bartholomæus a Carranza Doctor doctissimus, Archiepiscopus Toletanus.*

93 *TErtia excommunicatio reseruata Papæ extra Bullam Cœnæ ponitur in cap. quærenti. de offic. deleg. quod habet delegatam Papæ lapso iam anno ad exequendam suam sententiam definitiuam ei concesso; non posse absoluere ab excommunicatione a se lata ob finitam eius iurisdictionem, & ita absoluit eius superior, qui est solus Papa, cap. studuisti. de offic. leg. & cap sane. de offi. deleg.*

Quarta est in cap. ad falsariorum. de crimine falsi. quod excommunicat falsarios, de quibus dictum est supra eodem cap. num. 58 quę quo ad aliquos casus non continetur in Bulla Cœnæ.

Quinta est in cap. dura de crim. falsi. quod reseruat Papæ excommunicationem latam ab Episcopo in habentes litteras falsas Papæ, nisi eas intra viginti dies destruant, vel resignent.

Sexta in cap. significauit. de sent. excom. quod reseruat Papę absolutionem excommunicationis, quam incurrunt clerici, qui scienter, & sponte communicant cum excommunicatis a Papa admittendo eos ad diuina officia.

Declar. quod ad hanc incurrendam requiruntur sex secundum Caiet. vbi supra cap. 38. Primum, quod sit clericus. Secundum, quod communicatio fiat cum excommunicato a Papa. Tertium, quod ad diuina officia admittat. Quartum, quod scienter id faciat. Quintum, quod id faciat sine vllo timore, etiam iniusto, qui licet non excusaret a peccato mortali, excusaret ab excommunicatione secundum eundem; contra quem facit, quod verbum illud sponte, in quo se fundat, non probat id, quod ipse ait, argum. cap. super hoc. de renuntiat. & cap. ad audientiam. de ijs, quæ vi. quibus probatur satis sponte fieri dici, quod sine metu iusto fit, etiam si interueniat aliquis metus leuis, & non iustus: per quod eius noua opinio tollitur efficaciter, quo ad forum exterius: quamuis in interiori seruari posset in tali metu, qui est causa sine qua non fuisset cõmunicatum: quia talis metus quo ad illud forum exęquatur iusto, vt dixi supra. Sextum, quod sit excommunicatus a Papa iudicialiter, aut nominatim secundum omnes, vltra quod hodie requiritur denunciatio per extrauagan. ad euitanda. relatam supra eodem cap. num. 35.

94 *Septima in cap. tua. de senten. excom. quod reseruat excommunicationem latam, & denunciatam in incendiarios.*

Declar. prima, quod d. cap. tua. non excommunicat, neque iubet denũciari, vt cap. conquestus. de quo in octaua: sed solum, quod denunciati non absoluantur nisi a Papa, & ob hoc non probat esse excommunicatos a iure. Secunda, quod Caiet. vbi supra cap. 22. quem pridem sequuti fuimus in d. cap. tua. & nunc etiam sequimur, rectè dixit nullum esse canonem, qui excommunicet incendiarios etiam Ecclesiarum, licet gloss. d. cap. tua. & communis, Panormit. & aliorum ibidem, S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 11. Steph. clem. 1. de offic. ord. & de potestate Eccles. num. 68. contrarium teneant in incendiario Ecclesiæ, sed sine textu & ratione sufficienti, quæ defendi non potest, nisi id haberet consuetudo, & teneatur quod illa tolerata, & approbata a prælatis vim habeat legis, vel statuti excommunicantis per dicta supra eodem cap. nu. 5.

Octaua

Digitized by Google

Claua in cap. conquestus. de senten. excom. quod habet excommunicatos esse sacrilegos, qui effringunt, & spoliant Ecclesias.

Declar. prima, quod illud cap. non excommunicat, sed præsupponit esse excommunicatos: siquidem iubet denunciari eos vt tales, argum. cap. pastoralis. §. verum. de appel. Secunda, quod duo requiruntur ad incurrendam hanc, scilicet perfringere, & rapere siue furari Panor. in cap. fi. de furt. S. Ant. vbi supra cap. 12. & Caiet. vbi supra cap. 21. & ob id qui effringit crucem, sacrarium, aut perpetrat alia similia nefaria scelera, & non furatur, non incurrit eam. Nec sufficit quæcumque fractio, puta seræ, vel arcæ: sed requiritur ecclesiæ, vel forium eius. Tertia, quod per ecclesiam intelliguntur monasteria, hospitalia, & reliqua ædificia pia, Panor. in d. cap. tua. auctoritate Episcopi ad id sacrata, & non alia secundum eundum in dicto cap. conquestus. argum. cap. ad hæc. de relig. domibus. Quarta, quod is dicitur effringere ecclesiam, qui effringit, vel effodit parietem, aut frangit fores, diruit seras, & qui impellendo, vel quouis alio modo violento ingressum sibi parat, Sylu. verb. excommunic. 7. cas. 8. non autem, qui reserat eas claue, siue etiam surripuerit vel extorserit, siue non, iuxta sententiam omnium. Quinta, quod non sufficit denunciatio generalis, iuxta dictam extrauag. ad euitanda.

95 *Nona, & prima libri Sexti in cap. fundamenta. de elect lib. 6. excommunicat cum reseruatione eligentes in Senatorem Rom. aliquem Imperatorem, Regem &c. Comitem procerem aliquem potentia, aut alium dignitate perfignem, aut fratrem aut filium eius &c. & huiusmodi electos, qui sine consensu Papæ se intruserunt in illud, & qui præbuerint auxilium &c.* De quo quia est de raro contingentibus, nil amplius.

Decima in cap clericis. de immunit. eccle lib. 6. excommunicat clericos qui pendunt vectigalia, decimas, vel talias seculares. sed reuocata fuit a Clem. V. clem. 1. de imm. eccle.

96 *Dedecima, in cap. fœlicis. de pœn. lib. 6. excommunicat cum reseruatione eum, qui infectatus fuerit, percusserit, aut cæperit tanquam inimicus aliquem Cardinalem, aut comitatus fuerit eum, qui hoc fecerit, aut mandauerit, aut id ratum habuerit, aut dederit consilium, vel fauorem, aut sciens receperit, aut defenderit, etiam si ob ea non esset antiquiore iure excommunicatus. Principem item, & gubernatorem quemlibet, & suos ministros, qui contra prædictos non obseruauerint suam constitutionem intra mensem postquam sciuerint.*

97 Declar. prima, quod hæc extenditur nunc ad Archiepiscopos, & Episcopos per Bullam Cœnæ Domini. Secunda, quod infectates, domini, Iudices, & officiales negligentes &c. qui non percutiunt, etiam si id maxime velint, *non incidunt* in d. cap. si quis iuadente. sed in hoc sic. Tertia, quod quidquid dicat Sylu. & quos ille refert verb. excommunicatio 7. cas. 11. qui iubet alicui, vt infectetur Cardinalem tanquam inimicum, non incurrit nisi consequuta infectatione, sequuta uero sic: quamuis nulla consequatur percussio, licet qui iubet percutere non incurrat non sequuta percussione, non quidem per rationes Sylu est. sed per dicta supra eod. cap. num. 51. puta quia iussio percussionis prohibetur vt accessorium illi: & ita non sequuta illa iussio non habet effectum: sed iussio infectationis est accessoria illi, & ita illa insequuta, etsi non sequatur percussio, impleta est iussio eius. Quata, quod excusantur principes, domini, & iudi-

Digitized by Google

& iudices, si incipiant procedere intra mensem postquam sciuerint; quamuis non fiant processus, neque puniant.

98 *Duodecima in cap. quicunque. de sent. excommunic. lib. 6. excommunicat cum reseruatione omnes, qui facultatem tribuerint alicui interficiendi, capiendi, aut vexandi personas aliquorum aut eorum facultates aut suorum, eo quod tulerint sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, contra Reges, &c. aut contra quoscunque alios eorum ministros: aut contra alios quoslibet, aut illos, quorum rationem eiusmodi sententiæ promulgatæ fuerunt, aut eos, qui obseruant, aut qui nolunt communicare cum sic excommunicatis, nisi antequam dicta facultas exequutioni mandetur fuerit reuocata ab eis: aut si eius occasione iam sunt occupata bona, & intra septem dies non restituant, aut satisfaciant. Excommunicat etiam eos, qui vsi fuerint tali facultate; aut proprio motu fecerint aliquid ex prædictis. Et si duobus mensibus perseuerauerint in dicta excommunicatione, non possunt absolui, nisi a Summo Pontifi.*

99 Declar. prima, quod ex sola datione facultatis non incurritur in eam, neq; etiã ex eius exequutione, si ante exordium reuocetur neque etiam si post exequutionem, si ea solum fiat in bonis, & illa intra septem dies restituantur, vt recte adnotauit Caiet. vbi supra cas. 36. Secunda, quod ex Sylu. verb. excõicatio 7. cas. 12. colligitur, quod suo libro deerant illa verba, *Et quoslibet alios*, quia restringit textum ad excommunicationes latas contra solos prædictos dominos, & eorum ministros, contra verum tenorem huius textus. Tertia, quod iuste vexando non incurritur ista excõicatio, argum. l. 1. ff. de appel. & cap. vt debitus honor. eod. titu. iuxta Caiet. quod nostro iudicio locum habet etiam quando ob vindictam, & odium vexat, sed non plus, & alio modo quam iustitia postulat, arg. cap. cum minister. 23. quæst. 5. & quod omnes filij, famuli, aut cognati excommunicantis dicuntur sui in hoc casu, iuxta Ioan. Andr. & communem in d. cap. quicunque. & etiã, nostra sententia, eius intimi amici, & omnes illi quorum grauamen videtur grauanti esse grauamen excommunicantis, & ea de causa id facit: siquidem negari non potest esse suum grauamen quo ad hanc constitutionem, & eius rationẽ, quæ eos omnes comprehendit arg. l. illud. ff. ad l. aquil. & cap. 2. de transl. prælat.

100 *Decimatertia in clem. 1. in § verum. de hæret cum reseruatione, excommunicat Inquisitores, & alios deputatos officio Inquisitionis ab episcopo, qui odio, amore aut lucri, vel commodi temporalis gratia contra iustitiam, & suas conscientias omittant procedere cõtra aliquem, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, aut ob easdẽ causas, & eodem modo imponendo hæresim, aut impedimentum officij prafati, præsumunt vexare aliquem.*

Declar. quod ad incurrendã hanc est necesse, vt sit Inquisitor, aut deputatus ad eius officiũ ab Episcopo; quia ipse Episcopus solum incurrit suspensionem officij in tres annos per eundem §. verum. & quod non procedat quando, & quomodo debet, aut procedat vt non debet: & quod hoc faciat contra iustitiam, & suã conscientiã sciens illud esse iniustũ: & q hoc faciat odio, amore, fauore, aut lucro, iux. Card. in d. §. verũ. vbi textus, & Caie. vbi sup. cas. 3. q a nõ satis esset facere ignorãtia, timore, aut ad euitãdũ scãdalũ iux. glos. in d. §. verũ.

101 *Decimaquarta habetur in clem. 1. de priuileg. & excommunicat cum reseruatione*

Digitized by Google

religiosos, qui sine licentia expressa presbyteri parochialis, præsumunt administrare clericis, vel laycis sacramentum vnctionis, aut eucharistiæ, aut benedicere nuptias, aut absoluere excommunicatos a canone, præterquam in casibus a iure, aut priuilegijs Apostolicis sibi concessis, aut a sententijs promulgatis a Statutis prouincialibus, aut synodalibus, aut a peccatis a pœna & culpa.

Declara. prima, quod ad incurrendam hanc est necesse, quod sit religiosus: quamuis non sit exemptus, neque professus iuxta Card. in d. clem. 1. quæst. 3. & 4. & quod non sit Rector, seu curatus ecclesiæ parochialis iux. mẽtem Fely. & eorum quos citat in cap. cum quidam. col. 2. de iureiur. quamuis gloss. du-
102 bitet in eadem clem. 1. vti pridem super ea diximus, quidquid dicant ibid. Card. & Imol. Secunda, quod satis est, vt in licentia exprimatur sacramentum, cuius causa petitur; etiam si non exprimantur nomina personarum iux. gloss. d. clem. 1. receptam. Tertia, quod est necesse, vt faciat aliquid ex quinque hic expressis per præsumptionem: & non sufficit facere id per ignorãtiam, vel credulitatem, quod parochus id æquo animo feret, saltem quo ad forum conscientiæ secundum Card. in d. clem. 1. quæst. 38. & ea quæ nos diximus supra eod. cap. nu. 73. & latius in repet. cap. accepta. oppos. 8. de rest. spol. num. 32. Quarta, quod non sufficit vt vnus religiosus administret eucharistiam alteri religioso exempto. Tum quia non est subiectus presbytero parochiæ, *quam* subiectionem videtur præsupponere textus esse ad hoc necessari iuxta Caie. vbi supra cas. 64. Tum quia ille non est clericus neque laicus, de quo textus loquitur, secundum Card. in d. clem. quæst. 7. quamuis oppositum, sed non iuste, teneat Sylu. verb. excommunicatio 7. cas. 14. Quinta, quod per presbyterum parochialem intelligitur rector, quamuis non sit initiatus ordine missæ, argum. cap. suffraganeis. de elect. aut eius vicarius, & episcopus, iuxta gloss. eiusdem clem. verb. parochialibus. & eius vicarius generalis, argum. cap. 2. de constitut. lib. 6. Sexta, quod incurritur etiam ob administrationem factam in articulo mortis, iux. Card. in d. clem. quęst. 11. etiam si *faciat ob defectum parochi*, iux. Sylu. vbi supra dub. 3. Septima, quòd non incurritur ex eo, quòd administret parochiano, qui ait habere se facultatem, cum non habeat, glos. & Com. in d. clem. verb. non habita. neque eo, quod administret sacramentum pœnitentiæ aut baptismi, secundum omnes ibidem: neque eo quod absoluat ab excommunicatione lata ab homine iux. gloss. & Com. ibidẽ, verb. canonicæ. Octaua, quod fratres minores, & alij, qui participant eorum priuilegia possunt ministrare sæcularibus quolibet die excepto Paschatis, vt dictum est sup. cap. 21. nu. 52.

Decimaquinta in clem. si quis suadente. de pœn. Nunc facta est Bullæ Cœnę per S. D. N. Gregorium XIII.

103 *Decimasexta, in clem. cupientes. de pœn. §. fin. excommunicat clericos, & religiosos, qui violant constitutionem illis prohibentem aliquem inducere ad vouendum, iurandum, aut promittendũ eligere sepulturã in sua ecclesia, aut quod non mutabit electã.*

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc est necesse, quod sit clericus, aut religiosus: & quod inducat ad iurandum, vouendum, aut promittendum de electione sepulturæ, aut non mutandam electam: & quod persuasus aliquid horum faciat: & quod sepultura pertineat ad ecclesiam eius qui persuadet

Digitized by Google

suadet iux. Communem in d. §. fin. & quod temere faciat non existim ādo probabiliter id facere posse, iuxta Caiet. vbi supra cas. 49. Secūda, quod non sufficit precari, aut inducere ad eligendam sepulturam, si non promittit, iurat, aut vouet, iuxta S. Ant. 3. par. tit. 24. cap. 51.

104 *Decimaseptima, in clem. grauc. de sentcn. excommu. excommunicat, cum reseruatione, nobiles, & dominos temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda diuina officia in locis interdictis, siue compulsio fiat persona clericorum, siue eorum consanguineis. Et qui voce præconis, aut sonitu campanæ, aut ad clangorem tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendum missam in tali loco, precipue excommunicatos, aut interdictos: & etiam qui prohibent ne excommunicati, aut interdicti ab ecclesia eiciantur, quando peraguntur diuina officia, qui admoniti a sacerdote nominatim nolunt exire*

Declar. prima, quod per tria priora ex his quatuor, soli & omnes domini tēporales incurrūt in hāc; quāuis sint prælati, si habent tēporalē iurisdictionē iuxta glos. Card. & Imo. in d. clem. per quartum autem omnes. Secunda, quod conuocatio debet fieri aliquo modo ex prædictis, & non clam per nuntios. Et quod excōicati sint nominatim admoniti, Syl. verb. exōicatio 7. cas. 16. §. 7.

105 *Decimaoctaua in extrauag. & si dominici. de pœni. & remiss. excommunicat cum reseruatione, eos, qui ex priuilegio Papæ Sixti IIII. absoluunt ab aliquo istorum quinque votorum, scilicet peregrinationis in Ierusalem, & Romam, Compostellam, religionis, castitatis; nisi in dictis confessionalibus fiat mentio illorum de certa scientia, cum de rogatione illius extrauagantis.*

Declar. hanc extrauag. nunc nihil, vel parum prodesse quo ad contentum in ea principaliter: quia iam confessionalia illa desierunt: sed est notanda ad hoc quod dispensatio quinque votorum in ea contentorum reseruatur Papæ, ad quod nullus textus ante hunc in libris iuris Pontificij habebatur.

Decimanona in extrauag 2. de sepul. inter communes, excommunicat cum reseruatione eos qui exenterant mortuos ad eos conseruandos, aut eos concidunt in frusta, & ea coquunt, vt ossa carnibus denudata deferant, & sepeliant in alio loco, & qui hoc fieri iubent.

Declarat. prima, quod non habet locum in his, qui moriuntur in terris infidelium, vbi non est sacer locus ad sepeliendum, neque in eo qui hoc facit, viuo, neque etiam mortuo alio fine, quam sepeliendi in alio loco, quamuis in vindictam, & etiam ad vescendum id faceret, Sylu. vbi supra cap. 41. & colligitur ex tex. Secunda, quod non incurrit, qui hoc facit cadaueri ne fœteat, aut in anatomiam, aut cadaueri regio, vt ab eius populis iustus honor habeatur, Caiet. vbi supra cas. 70. quod in vsu habet Gallia.

106 *Vigesima in extrauag. 1. de simo. excommunicat cum reseruatione eos, qui dant, aut accipiunt aliquid ob ingressum in aliquod monasterium.*

Declar. prima, quod non incurritur per acceptionem, vel largitionem absque pacto, aut ob consuetudinem, vel antiqua iura, aut sine præsumptione bono animo: quia bis repetit illa verba *eos. qui præsumunt*. Neque per acceptionem cum pacto in victum eius, qui ingreditur ob necessitatem, iuxta Caiet. vbi supra cas. 71. Secunda, quod Innocentius VIII. declarauit moniales non incurrere hanc, nisi ob receptionem cum pācto, aut alicuius

Digitized by Google

non idoneæ, ob largitionem. Et quod S. Anton. tertia parte, titu. 24. cap. 7ol quem referunt Sylueſt. vbi ſupra caſ. 44. & Felic. in cap. quoniam. de ſimon. ait, quod Martinus V. dixit ſe nolle hac teneri moniales. Tertia, quod conſuetudo contraria excuſaret à prædicto mortali, vt diximus in d. cap. quoniam. argum. gloſſ. ſing. in cap. cum venerabilis. de conſuet. cap. denique. 4. diſt. & eorũ quæ Aufre. in repet. clem. 1. de offic. ord. in reg. 3. fall. 2. dicit. Quarta, qđ Clemens VII. conceſſit, vt moniales nullam ſimoniæ pœnam incurrerent propter pacta, & conuentiones, quas cõtraherent in dotibus monialium, in commodum earum victum, vt habetur in compendio priuileg. verb. moniales. num. vlt. qua de re latius ſcripſimus in tract. de red. q. 1. mon. vlt.

Vigeſimaprima in extrauag. Pauli ij. de ſim. excommunicat cum reſeruatione committentes ſimoniam in ordine, vel beneficio, & eius mediatores.

Declar. prima, quod non intelligitur, niſi de ſimonia, quæ committitur in ordine, & beneficio ſecundum omnes: quia de ea tantum agit, quod etiam dicit Caiet. vbi ſup. caſ. 72. Secunda, quod non habet locum in ſimonia mentali, neq; ẽt in ſola conuentionali, ſed in reali per prædicta cap. 23. nu. 106. & cap. 25. nu. 112. & latius in cõment. cap. fi. de ſimo. Tertia, quod mandatũ poſitũ in ea, vt denuncient eã ſcientes, non obligat alios, quam Curiales Rom. ſecundũ Syl. vbi ſup. caſ. 43. neque nunc eos, neq; alios ſecundum S. Ant. vbi ſupra cap. 66. quia non eſt quo ad hoc recepta Sylu. vbi ſupra, & Caiet. poſt caſ. 81.

Vigeſimaſecunda in extrauag. Martin. V. de regularib. excommunicat cum reſeruatione, fratres ordinum mendicantium ſine ſpeciali facultate Papæ migrantes ad non mendicantes, excepto ordine Carthuſianorum, & etiam admittentes eos. Hæc facit ad illud Io. Maior. in 4. diſt. 38. quæſt. 11. Carthuſia religionum optima.

Vigeſimatertia in extrauag. 1. de ſent. excommu. quam refert Io. Andr. in cap. nemo. de ſim. excommunicat cum reſeruatione omnes eos, qui largiuntur, aut accipiunt aliquid, aut promittunt in Curia Romana ad obtinendam iuſtitiam, aut promerendam gratiam alicuius rei. Sed Palu. in 4. diſtin. 18. quæſt. 3. coll. pen. & Ang. verb. excõmunicatio 5. caſ. 25. & Syl. vbi ſupra caſ. 46. & Caiet. poſt caſ. 81. aſſerunt fuiſſe reuocatam per Clementem V. fuit autẽ innouata, & maioribus pœnis auct. per S. D. N. Gregorium XIII. per extrauagantem, quæ incipit. Ab. ipſo. pmulgata die 8. Nouẽb. an. 1574. quã ſtatim magno cõmentario donauimus in honorẽ ſanctiſſimarũ, earundemq; fortiſſimarum virginum & martyrum Luciæ, & Catherinæ, intra viginti dies, quibus feſta earum diſtant.

207 *Vigeſimaquarta in extrauag. grauc. de reliq & venera. ſanct. excõicat eum, qui dixerit peccare mortaliter eum, qui crediderit Virginem Matrem fuiſſe conceptam in peccato originali: & etiam e contrario eum, qui dixerit peccare mortaliter oppoſitum tenentem.*

Declar. quod qui ſincero, & ſolido animo ſine alia audacia, vel præſumptione dixerit hoc non incurret, iuxt. Caiet. vbi ſupra caſ. 88. quia ait, *aut temerario* & paulo ante *præſumerent*. & ita dolum, aut certe latam culpam requirit per ſupradicta eod. cap. nume. 73. Quamquam in Concil. Baſilien. ſeſſ. 36. fuit declaratum fuiſſe conceptã ſine peccato originali, vt aſſerit Dom. Bartholomæus a Carranza Illuſtriſſimus nunc Archiepiſcopus Toletanus

in

Digitized by Google

in summ. eiusdem Concilij: renouata est tamen præfata extrauag. Trident. sess. 4. sub finem.

108 *Vigesimaquinta apud Sylu. verb excommunicatio 7. casu 47. excommunicat cum reseruatione, commissarios, & delegatos ad cognoscendum, an illa alienatio bonorum ecclesiasticorum sit in vtilitatem euidentem ecclesiæ, vel non, qui amore, timore, aut pecunia auctorant.* Quamquam Caiet. hanc non posuit, siue quod non haberet pro authentica, siue quod non esset vsu recepta, quod ipsum de alijs multis significat post casu. 81.

109 *Vigesimasexta in priuilegijs ordinum relata apud S. Anto. 3. par. titu. 24. cap. 70. & Caiet. vbi supra casu 81. excommunicat cum reseruatione ingredientes monasteria monialium. minorum, & prædicatorum sine licentia præfecti ordinis, aut generalis, aut eius qui ab ipsis ad id habet facultatem. Et qui præsumunt proferre in lucem libellos famosos lingua vulgari, vel alia, aut componunt, aut habent, aut in vulgus emittunt versus, aut cantilenas in infamiam, & detractionem status ordinis prædicatorum vel minorum. Et eos qui præsumunt prædicare, docere, defendere prædictos religiosos non esse in statu perfectionis, vel non licere eis viuere ex eleemosynis, neque prædicare, neque audire confessiones cum licentia summi Pontifi. aut aliorum prælatorum inferiorum sine licentia Rectorum ecclesiarum, vel presbyteri Cardinalis. Et eos qui præsumunt inferre aliquam, quę incommeda sit, violentiam locis prædictorum prædicatorum, & minorum. Et qui in suis monasterijs, vel ecclesijs detinent apostatas prædictorum, nisi eiecerint, postquam a monachis ipsorum ordinum fuerit eis denunciatum, ne eos retineant: Et monachos minores, qui præsumunt recipere ordinis prædicatorum professor absque licentia summi Pontificis, quæ faciat expressam mentionem huius indulti, aut nisi prius petant, & impetrent facultatem suorum priorum, & qui palam vel clam conantur expellere ex vniuersitate Parisiorum Prædicatores, vel Minores*

Declar. prima, quod septem excõicationes diuersorum Pontificum in hac continentur, quas S. Anto. refert vbi supra. Secunda, quod primam non incurrit qui ingreditur dicta monasteria ignorantia iusta, vel quasi iusta ductus secundũ eundẽ, & Caiet. vbi supra: neq; qui ingreditur sciens, sed persuasus iustã esse causam ob quã ingreditur, iuxta eundẽ. Tertia, quod secunda non habet locum contra componentes prędictos libellos in ignominiã ipsorum religiosorum, & non eorum status, per dicta supra cap 18. nu. 35. Quarta, quod in septimo loco pro, *Parisiorum* est apud Sylu. vbi supra cas. 54. *Versum* per errorem. Quinta, quod mulieres, quæ priuata intentione ingrediuntur monasteria monialium prædictarum, possunt absolui a confessarijs sui ordinis per priuilegium Sixti IIII. vt habetur in compendio verb. absolutio 2. nu. 8. Sexta quod prælati prædictorum ordinum, & eorum qui gaudent priuilegijs Carmelitarum, possunt excommunicare omnes clericos & laicos, qui retinent Apostatas sui ordinis, vt habetur in dicto compendio verb. Apostata. nu. 7. Septima, qui faciunt dictam damnosam violentiam, possunt absolui a conseruatore, & prælato ordinis in foro conscientiæ per priuilegium Leo. X. vt dicitur in d. compendio verb. absolutio 2. quo ad seculares. §. fin.

110 *Vigesimaseptima apud S Antonin. & Syl. vbi sup. excommunicat qui peregrinantur in Ierusalem absque licentia Papæ.*

Digitized by Google

Vigesimaoctaua in extrauag. Iulij II. relata per S. Anto. vbi supra cap. 10. excommunicat eos, qui appellant a Papa ad futurum Concilium &c. Sed haec hoc anno facta est tertia Bullae Coenae, per S. D. N. Gregorium XIII.

Declar. quod qui consulit, vt appellet, non incurrit, si non appellet, secus de consulente licitum esse appellare, iuxta Caiet. vbi supra. quia priore casu prohibetur consilium secundario, posteriore vero principaliter.

Vigesimanona in Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 9. excommunicat cum reseruatione Cardinales reuelantes aliquid de secreto actis in Consistorio Papae praeceptum speciatim & expresse, vt id maneret secretum.

111 *Trigesima in eod. Concil. excommunicat eos, qui praedicant miracula falsa, vel incerta, vel prophetias, quae non continentur sacra scriptura.*

Sed Caiet. ait verb. excommuni. in fine, quem sequitur Frater Bartholomaeus Carranza Nauarrus, tunc doctissimus, & religiosissimus Doctor, nunc autem Illustriss. Archiepiscopus Toletanus, in fine summae Concilj Lateranensis sub Leone X. censuras huius Concilij non fuisse receptas.

Trigesimaprima in extrauagante Iulij II. approbata in dicto Concilio Latera. sess. 5. excommunicat Cardinales, qui Sede Apost. vacante contrauenerint, ordinauerint, dispoſuerint, aut aliquo modo praesumpserint facere, vel attentare contra ordinata ab eodem Iulio II. vt sine simonia eligatur Papa.

De excommunicationibus reseruatis Episcopis, vel Papae, partim illis, partim neutris.

112 *Excommunicationes reseruatae Episcopis sunt tres, & aliae duae aliquando.* num. 112. & 2. seq.

Prima, in cap. peruenit. de senten. excommu. incursa ob leuem percussionem clerici, vel monachi, de qua supra eodem cap. num. 91. & seq.

Secunda, quam fert Episcopus per suum Statutum reseruando sibi absolutionem, secundum omnes argum. cap. nuper. de senten. excom.

Tertia est excommunicatio Papalis, cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori: quia illam dare debet Episcopus, & non alius inferior.

Secundum Innoc. communiter receptum in cap. 1. & cap. monachi. de senten. excommu. quia quae dispensatio, vel absolutio reseruata Papae priuilegio iuris conceditur inferiori, videtur concedi Episcopo, & non alij eo inferiori, iuxta eúdem Innoc. in cap. 2. de eo qui furt. ord. suscep. probatum per Panor. ibi, & in d. cap. monachi. & in alijs locis multis ibi per Felin. citatis: qua eadem ratione excommunicatio prima harum quinque cẽsetur esse reseruata Episcopo.

Quarta partim Episcopalis, partim non in cap. nuper. & cap. si concubina. de sententia excommunicationis, excommunicat eum, qui scienter participat excommunicato in crimine, ob quod est excommunicatus, cum reseruatione absolutionis ei, cui esset reseruata absolutio excommunicationis ob crimen, in quo participando eam incurrit alius.

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc excommunicationem oportet quod

Digitized by Google

quod fiat participatio in crimine post illud commissum, & ob id incursam excommunicationem ab eo, cum quo participat, vt dictum est supra eod.num. 32. Et quod participet cum eo sciens illum esse excommunicatum. Secunda, quod licet ante extrauagantem præfatam, ad euitanda. relatam num. 35. sufficiebat, & requirebatur scientia excommunicationis, ita post eam requiritur, & sufficit scientia denunciationis illius, per ibi dicta. Tertia declaratio in solutionem propositi dubij, quod sicut qui percutit pluries clericum, ita vt appellentur diuersæ percussiones, iuxta dicta supra eodem cap. 6. num. 16. & seq. singulis vicibus incurrit excommunicationem: sic qui participat in crimine multoties cum excommunicato, ita vt dicantur iteratæ participationes, singulis vicibus incurrit excommunicationem. Quarta, quod ab hac debet absoluere idem, qui ab altera d. cap. nuper. Idcirco, cui reseruata fuit prior, eidem & hæc erit, & si illa nemini fuerit, neque hæc erit vlli.

113 *Quinta etiam partim Episcopalis, & partim non, in cap. eos. de senten. excommu. lib. 6 excommunicat eum, qui ob articulum mortis, aut aliud iustum impedimentum absolutus ab eo, qui aliter non potuisset, recuperata valetudine, vel sublato impedimento, quam cito commode potest, non repræsentat se superiori, a quo debet absolui, quo obediat eius mandatis. Et etiam qui a Sede Apost. aut eius Nuncijs præcipientibus, vt se præsentent ordinarijs, aut alijs iudicibus, quo exequatur sua iussa, vel quo satisfaciat læsis, vel ijs, ob quos fuerant excommunicati, non facit quam cito commode potest.*

Declar. prima, quod prima pars huius excommunicationis habet locum in absolutis a quibuscunque, vt ex littera palam colligitur: & secunda non nisi in absolutis a Sede Apost. aut eius Nuncijs, de quibus solum loquitur. Itaque non habet locum in absoluto ab Episcopo, vel alio delegato, iuxta Caiet. vbi sup. cas. 69. quamuis habeat nostro iudicio in absoluto a summo Pœnitentiario. Secunda, quod tempus intra quod quam cito commode potest tenetur præsentari, quo ad forum exterius relinquitur arbitrio boni viri, argum. L. 1. ff. de iur. delib. cap. de causis. de offic. deleg. quo ad interius autem conscientiæ absoluti, argum. gloss. cap. significasti. 2. de homic. Tertia, quod hęc est Papalis, vel Episcopalis, si prima talis erat, & nemini, si prima non erat reseruata: quia textus habet eandem esse.

De excommunicationibus nemini reseruatis.

114 *Excommunicatio prima nemini reseruata, in seculares non reddentes ius Ecclesiasticis. Secunda, in consentientem electioni de se in Papam male factæ. Tertia, in eum, qui sic suscipit munus administrandi partem talis Episcopatus. Quarta, in scholasticos Bononię, qui sic conducunt. Quinta, in imponentes tributa, &c. Ecclesiasticis, num. 115. Sexta, in certos clericos, qui audiunt leges, aut medicinam, num. 116. Septima, in clericos suscipientes præfecturas seculares Octaua, in schismaticos Nona, in capientes bona naufragorum. num. 118. Decima, in seruantes statuta contra libertatem Ecclesię, num. 119.*

117 *Lex quæ amissum in mari tribuit, &c. N. iniusta.*

119 *Libertas Ecclesiastica quæ, quis eam violat. num. 120.*

Digitized by Google

114 PRima, *in cap. administratores. 23. quæst. 5. quæ excommunicat Gubernatores, & Iudices, qui admoniti ab Episcopis, & alijs Ecclesiasticis, omittunt ius illis reddere, ob negligentiam, vel iniquum animum.*

Secunda, in cap. licet. de electio. excommunicat eum, qui non electus saltem a duabus partibus Cardinalium in Papam, consentit suę electioni. & etiã recipientes eum in Papam. Hæc non est reseruata Papæ, nisi permistam habeat hæresim credendi duas esse Ecclesias, aut schisma absque illa, & tunc reseruatur per Bullam Cœnæ in clausula prima, & secunda, supra eodem cap. num. 56. & 57.

Tertia, in cap. quoniam. de offi. orat. excommunicat Episcopum, qui in Ciuitate diuersarum linguarum suscipit gubernationem eorum, qui sunt suæ, priusquam suscipiatur a proprio Episcopo in coadiutorem suum.

Hanc Caiet. vbi supra cas. 68. hodie esse parum vtilem significauit: quia Papa communiter confert omnes Episcopatus in similibus locis, qui illustrasset Episcopatus Castellæ, Nauarræ, & Galliæ, in quibus alij Vasconice, alij Hispanice, alij Gallice, alij Teutonice loquuntur, id non dixisset.

Quarta, in cap. 1. de locat. excommunicat doctorem, & scholasticum vniuersitatis Bononiæ, qui conducit domos alterius doctoris, aut scholastici sine eius consensu ante finem termini. Iuxta Innoc. & communem in eodem cap. contra Host. hæc non habet locum extra Vniuersitatem Bononiæ: & ideo nihil amplius dicimus de ea.

115 *Quinta, in cap. non minus. de immuni. Eccle. excommunicat consules, rectores, & potestates imponentes Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis talias, vel vectigalia. si admoniti non desistunt, & omnes, qui præbent consilium, fauorem, vel auxilium, & eorum successores.*

Declar. prima, quod per potestatem hic intelligitur secularis, iuxta Ioan. And. in d. cap. non minus. & quod satis est vna admonitio, iuxta Hostien. ibidem. Secunda, quod nõ incurrit Gubernator, qui vt debuit contradixit, etiam si non relinquat officium iuxta Panor. in cap. aduersus. eod. tit. & melius Angel. & Syluest. verb. excommunicatio 9. cas. 5. & Ioan. Tabien. cas. 18. quanquam Ioan. Andr. oppositum teneat ibi, & Innoc. dubitet in cap. nouerint. de senten. excommu. siquidem non peccauit si contradixit tantum, quantum, & quemadmodum debebat, argum. cap. Ephesijs. 43. dist. & sine peccato mortali, non incurritur excommunicatio maior cap. nemo. & cap. nullus. 11. q. 3. vt dictũ est supra eodem cap. num. 9. Tertia, quod hæc non incurritur propter tributa omnino realia, quæ clerici debent ob sua bona, nec ob realia extraordinaria, quæ immediate spectant ad eorum bona, vt ad reficiendum iter, vel callem, qui est ante prædium, vel domum suam, sed incurritur propter onera mere personalia, & mista, quæ imponuntur personis & bonis, iuxta Panor. recep. in d. cap. non minus.

116 *Sexta, in cap non magnopere. & cap. super specula. ne cle. vel monach. & cap. 1. eodem tit. lib. 6. excommunicat religiosos, qui exeunt a suis monasterijs, vt audiant leges, vel medicinam, & audiunt, & non redeunt intra duos menses ad illa. Et clericos, qui habent dignitatem, vel personatum, quamuis non sint presbyteri. Et presbyteros, quamuis omnino nullam habeant dignitatem, neque Ecclesiam parochialem, qui audiunt dictis duobus mensibus.*

Declar.

Digitized by Google

Declar. prima, quod hanc non incurrit religiosus, qui audit intra monasterium, aut extra in eadem Ciuitate, degens in eadem, aut egreditur ad audiendum aliquod exordium, vel aliquam prælectionem, vel honoris, vel informationis causa, vel redijt ante prædictos duos menses ad clauſtrum, iuxta mentem Panor. cui Caiet. vbi ſupra caſ. 50. & alij recentiores conſentiunt. Secunda, quod clerici ſeculares quamuis obtineant beneficia, etiam ſi ſint ſubdiaconi, vel diaconi, modo non habeant dignitatem, vel perſonatum non incurrunt in eam: quia non loquitur de illis, iuxta gloſſ. ſing. cap. cum ex eo. verb. litterarum. de elect. lib. 6. Tertia, quod presbyteri, etiam beneficium non habentes, & qui habent dignitatem, vel perſonatum: quamuis non habeant niſi minores ordines, eam incurrunt, ſi audiunt duos menſes, etiam ſi non egrediantur e ſuis terris, neque domibus, iuxta communem in dictis tribus capp. Quarta, quod nemo iſtorum incurrit eo, quod doceat eam, etiam extra domum ſuam, iuxta Innoc. & Panor. vbi ſupra, quidquid dicat Syl. verbo excommunicatio 9. caſ. 6.

117 *Septima, in cap. clerici. ne cle. vel monach excõmunicat ſacerdotẽ, qui eſt Vicarius Vicecomitis, aut alterius præfecti ſecularis, ſi admonitus non relinquat præfecturam.*

Declar. prima, quod non incurrit hanc clericus minorum ordinum, iuxta Panor. in d. cap. clerici. quidquid Sylu. dicat vbi ſupra caſ. 7. Secunda, quod incurrunt in eam prælati, qui ſunt gubernatores, vel præſidentes Cancellariarum, iuxta Caiet. caſ. 76. Tertia, quod non incurrit prælatus, qui habet eiuſmodi procurationem annexam ſuæ dignitati, aut ſuo patrimonio, iuxta omnium ſententiam.

Octaua, in cap. nulli caſ. 19 diſt. & cap. 1. de ſchiſma. Sed hæc hodie continetur in Bulla Cœnæ ſupra relata.

118 *Nona, in cap. excommunicationi. de raptor. excommunicat eos, qui capiunt bona Chriſtianorum naufragio perdita. & non reſtituunt eis.*

Declar. prima, quod hæc facta eſt Bullæ Cœnæ per S. D. N. Greg. XIII. vt patet ſupra num. 60. quæ tamen etiam tantum accipientes ſcienter excommunicat; quamuis non videatur comprehendere eos, qui bono animo, aut ſaltem non malo accipiunt, donec ſint in mora reſtituendi. Secunda, quod neutra incurritur ex ſola acceptione bonorum, ſine mora, & voluntate (vt ita dicam) reſtituendi ſecundum omnes. Quod eſt verum attenta decretali, & etiam attenta Bulla, niſi acceptio fuerit ſcienter patefacta: quia tunc illa ſufficit, licet ſic abſque monitione ſecundum Panor. in d. cap. excommunicationi. & Caiet. vbi ſupra caſ. 23. quos ſequor ob rationem firmam Caiet. contra Ioan. Andr. in d. cap. excommunicationi. quãuis eum ſequatur Sylueſt. verb. excommunicatio 7. caſ. 20. Tertia, quod ex his ſequitur, quod lex, quæ ſtatuit bona naufragorum eſſe tribuenda illi vel illi, eſt iniquiſſima, quippe quæ afflicto addit afflictionem contra cap. cũ percuſſio. 7. q. 1. & l. Diuus. ff. de off. præſ.

119 *Decima, in cap. nouerit. de ſenten. excommu. excommunicat eos, qui obſeruari faciunt ſtatuta facta, & conſuetudines inductas aduerſus libertatem eccleſiaſticam, niſi ex libris radant: & eos qui ea faciunt, & ſcribunt, & poteſtates, conſules, & gubernatores, & conſiliarios quorumlibet locorum, vbi eiuſmodi ſtatuta ſeruantur: & qui iudicant ſecundum illa; & qui ea publica in forma ſcribunt.*

Declar.

Digitized by Google

Declar. prima, quod non incurrunt hanc omnes, qui violant libertatem ecclesiasticam, vt nonnulli censuerunt, sed solum qui eam violant per viam statutorum, & consuetudinem contrariam, vt recte dixit Caiet. vbi supra. cas. 11. Secunda, quod non satis est facere obseruari, si eradit ex libris intra duos menses, neque non eradere, si obseruari non facit, iuxta gloss. sing. d. cap. graue. de sent. excomm. & Commu. in d. cap. nouerit. quamquam Silu. verb. excommunicatio. 9. cas. 10. contradicit, & Caiet. dubitat vbi supra. Tertia, quod quidquid dicat Caiet. d. cas. 31. potestates, consules, gubernatores, & consiliarij incurrunt eam, quamuis non obseruent, neq; obseruari præcipiant, si sciãt, & non impediant eorum obseruantiam; quia hæc est aperta sententia textus dicti cap. nouerit. Nec obstat eius ratio, scilicet, quod ex omissione non videtur incurri excommunicatio: quia falsum est per clem. 1. §. verum. de hæret. & ipsemet contra Siluest. tenet in cap. 72. Quarta, quod qui faciunt obseruari, vel scribi eiusmodi statuta syncero corde: quia credunt esse salutaria, non incurrunt, iux. Inno. in d. cap. nouerit. in fin. maxime si credunt de consilio viri eruditi, & pro idonea scientia, & conscientia prædito habiti, argum. notatorũ in cap. 1. de const it. & gloss. sing. quæ est tertia, ex qua Pan. commu. recep. hoc ibid. colligit, cap. capellanus. de ferijs. Quinta, quod libertas ecclesiastica est, quam habet Ecclesia vniuersalis quatenus est talis in spiritualibus, & temporalibus concessam a Deo, vel Papa, vel Imperatore, iuxta Innoc. in d. cap. nouerit. colum. 2. Sexta, quod qui ordinat contra hanc, vel illam ecclesiam particularẽ, non incurrit hanc excommunicationem, nisi illa etiam pertineat ad hanc ecclesiam vniuersalem. Septima, quod non sufficit aliquid esse contra societatem humanam, vt dicatur esse contra libertatem ecclesiasticam. vnde in cap. fin. de immu. eccles. lib. 6. non dicitur, quod statuere ne laici coquant, molant, aut vendant clericis panem &c. esse contra libertatem Ecclesiæ, sed quod præsumitur esse: quia per se non tangit Ecclesiam quatenus est Ecclesia, sed quatenus est congregatio hominum, vt sunt aliæ, quod est singulare dictum
120 Caiet. in d. cas. 31. & 37. quod alias, dicto cap. vlt. addimus. Octaua, quod ad hoc vt aliquod statutum dicatur cõtra libertatem ecclesiasticam, debet esse factum intentione derogandi ei, aut alicui rei eiusmodi, quod ex sua natura aduersetur eidem, quale est statuere, ne ecclesijs, vel ecclesiasticis dentur eleemosynæ, vel decimæ; vel vt vectigal, gabellam, seu scissam soluant de his, quæ emunt sibi, & non ad negotiandum, seu ad causa lucri reuendendum. Nona, non est huius generis statuere, ne in funeralibus, primis missis, vel nuptijs extra modum offeratur, neque fiant immoderata conuiuia, neque sumptus cereꝰ, lusus, & reliquę pompæ, iuxta Caiet. in d. cas. 31. licet Tabien. cas. 20. contradicat, cui per prædicta respondes. Quamuis enim hoc fiat Ecclesiæ, & ecclesiastici minus lucrentur: tamen hoc ianctum suapte natura non eo refertur, sed per accidens, quod non consideratur, argum. l. si quis ne causam. ff. si cert. pet. cap. quia diuersitatem. de concess. præb. & late trad. per Arist. de physico auditu, declaratum per B. Tho. ibi lect. 9. Decima, quod cap. vlt. de reb. eccl. quatenus dicit quod laici non possunt statuere de funeralibus, intelligendum est de his, quæ sua natura diriguntur ad Ecclesiam, vel salutem animæ mortui, vel ad cultum diuinum, vt sentit Fel. in cap. ecclesia. col. 38. de const it. & expressit

Digitized by Google

preſſit Caiet. vbi ſupra, & non de alijs. Vndecima, quod hæc excommunicatio hodie eſt reſeruata Papæ, vt patet ſupra num. 61.

Excommunicationes lib Sexti Decretalium nulli reſeruatæ.

121 EXcommunicatio vndecima nulli reſeruata, & prima Sexti in eos, qui ſecreto mittunt &c. Cardinalibus, quando ſunt in conclaui ad eligendum. Duodecima, in dominos, &c. qui in electione Papę non faciunt obſeruari &c. Decimatertia, in eos, qui moleſtia afficiunt electores, eo quod non elegerint optatum ab eis. num. 122. Decimaquarta, in noue vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam eccleſiam ſede vacante &c. num. 123. Decimaquinta, in directorem electionis monialium, qui hoc, vel illud facit. num. 124. Decimaſexta, in eum, qui procurat ſuum conſeruatorem &c. Decimaſeptima, in facientes ſe metu abſolui a cenſuris. Decimaoctaua, in fingentem aliquid quo iudex vadat ad mulierem. num. 125. Decimanona in compellentes ſubmittere bona eccleſiaſtica. nu. 126. Vigeſima, in inuentores nouarum religionum. num. 127. Vigeſimaprima, in exigentes ab eccleſiaſticis portoria. num. 128. Vigeſimaſecunda, in ſic impedientes iuriſdictionem eccleſiaſticam. nu 129. Vigeſimatertia, in dominos, qui prohibent ſubditis ne vendant, neve emant a clericis &c. num. 130. Vigeſimaquarta, in religioſos temere habitum deſerentes. num. 131. Vigeſimaquinta in religioſos ad ſtudia ſine licentia euntes &c. 133. Vigeſimaſexta, in doctores docentes religioſos. Vigeſimaſeptima in ſepelientes hæreticos. num. 134. Vigeſimaoctaua, in iudices non auxiliantes contra hęreticos &c. nu. 135. Vigeſimanona in interficientes per aſſaſſinos. num. 136. Trigeſima, in permittentes fœneratores. num. 136. Trigeſimaprima in dantes repreſalias contra eccleſiaſticos. num. 136. Trigeſimaſecunda, in negligentes perſequi iniurias Cardinalibus. num. 136.

126 Tempus decem annorum eſt longum tempus.

126 Monitio extraiudicialis non debet eſſe neceſſario trina.

128 Mercator quis, qualis non eſt monaſterium aſportans terram &c.

130 Lex, quod nemo vendat prædium niſi tributario, valida.

132 Religionis habitum quis relinquit, quando peccat mortaliter, & eſt excommunicatus. 133.

133 D. Franciſcus a Nauarra olim prior Roncęuallis, poſt Archiepiſcopus Valentinus laudatus.

134 Religioſi Doctor qui excommunicatus.

135 Iudex non auxilians contra hęreticos, vt ecommuni catus.

136 Aſſaſſinus quis ſit proprie, & quis improprie.

136 Repreſalias quis concedat contra clericos &c.

121 VNdecima cap. vbi periculum. de elect. eod. lib. §. nulli. excommunicat omnes, qui mittunt litteras, vel nuntium, vel clam loquuntur Cardinalibus incluſis cõclaui ad eligendum Papam.

Declar. prima, quod non obligat ipſos Cardinales, qui ſunt intus. Secunda, quod quamquam Archid. in d. §. nulli. quem ſequuntur Ioan. Andr. Dominic. & Franc. cum alijs, dicat, vnumquodque horum trium ſecreto faci endũ eſſe ad incurrendum: contextus tamen eius id de ſolo tertio ſignificat, quod ante nos dicit Caiet. Duode-

Digitized by Google

Duodecima in d. cap. vbi periculum. §. præterea excommunicat Dominos Gubernatores, & quoslibet alios magistratus, seu officiales Ciuitatis, vbi creandus est Papa, qui diligenter obseruari non fecerint omne id, quod eo tempore faciendum esse statuitur in illo cap. Huius declarationes missas facimus: quia raro, & in paucis locis sunt necessariæ.

122 *Decimatertia, in cap. sciant cuncti. de elect. lib. 6. excommunicat omnes, qui per se, vel alios præsumpserint vexare aliquam personam ecclesiasticam, vel alia loca pia, eo quod rogati, seu alias inducti, eum pro quo rogabantur seu inducebantur eligere noluerint, vel consanguineos eorum &c.*

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc necesse est, vt interueniat grauamen spolij, vel iniusta prosequutio: & quod id fiat, quia noluit eligere eū, pro quo fuit rogatus vel suasus: & quod persona eligenda sit ecclesiastica: & quod grauamen, seu molestia fiat rogato, vel eius consanguineo, vel ecclesiæ, monasterio, vel pio loco, Caiet. vbi supra cas. 34. Secunda, quod ex hac, infertur nos bene respondisse cuidam domino, eum non incurrisse hanc, quod prætermisisset largiri eleemosynas consuetas cuidam ecclesiæ: quia non fuisset electus in ea is quem optaret. Tertia, quod per spolium intelligitur quæcunque acceptatio quorumlibet bonorum mobilium, vel immobilium, occulta vel violenta, iuxta Arch. in d. cap. sciant cuncti. Quarta, quod idipsum, quod dicitur de electione, dicendum est de præsentatione spectante ad personam ecclesiasticam, sed non ad laicam, iuxta gloss. fin. in d. cap. sciant. & idem de confirmatione, institutione, & postulatione, iuxta Domini. recept.

123 *Decimaquarta, in cap. generali. d. elect. lib. 6. excommunicat eos, qui vsurpare conantes nouos ius custodiendæ, & seruandæ alicuius ecclesiæ vacantis, præsumunt capere aliqua bona illius.*

Declar. prima, quod duo sunt necessaria ad incurrendam eam, scilicet, vt velint vsurpare tale ius, & vt capiant bona, ita vt alterum sine altero non sufficiat, Caiet. cas. 38. & ante ipsum Dominic. in d. cap. conquestus. de for. cōp. Secunda, quod qui hoc facit, eo quod ad eum pertinet ex fundatione, vel antiqua consuetudine, vel præscriptione, non incurrit per finem illius cap. Tertia, quod noue vsurpare dicitur, qui nondum possedit 40. annos, iuxta gloss. eiusdem cap. verb. de nouo.

124 *Decimaquinta in cap. indemnitatibus. §. postremo. de elect lib. 6. excommunicat accersitum in directorem electionis monialium, non temperantem a rebus, ex quibus nasci, vel alij potest discordia.*

Declar. prima, quod nihil refert an is sit religiosus, aduocatus, prudens vir vel fœmina, iuxta gloss. recept. in dicto §. postremo. Secunda, quod hinc colligitur quantum errent, qui existimant moniales S. Claræ, & cuiuscunque alius religionis, non posse accersire aliquam personam extraneam, scientia, & conscientia ad id idoneā præditam, cui fidant ad faciendam sanctam, & canonicam electionem suæ Abbatissæ, cum possint vocare medicos chirurgos, latomos, fabros lignarios, & alios ministros ad res necessarias: cum canonica electio sit maxime necessaria monasterio, & recte factu difficilissima, i qua tanta sese offerunt dubia, vt pauci, quamuis sint consummata canonum peritia, eam sic dirigant, quin super aliquo errent. Verum est tamen cęteris paribus,

Digitized by Google

bus, quod satius esset vocari in directorem eiusdem ordinis virum, quam extraneum. Tertia, quod vt recte Dominic. ibi ait, non incurrit hanc, qui interest electioni non accersitus in directorem, neque qui excitat, vel alit discordiam facta iam electione, iuxta Caiet. vbi supra cas. 80.

125 *Decimasexta in cap. fin de offic. deleg. lib. 6. excommunicat partem incitantem conseruatorem ad procedendum in eis, quæ non continent apertam violentiam, veliniuriam, & quæ requirunt altiorem indaginem.* Hanc nō incurrit, qui non est pars in iudicio, neque si est, & procurauit, sed iudex nō processit per dicta supra eod. cap. num. 51. Neq; cum conseruator datur cum clausula, vt possit cognoscere etiā de eo, & requirit altiorē indaginē, vt communiter hodie conceditur. Quę vero noue de hac re induxit Concilium Tridentinum videre licet sess. 14. cap. 5. de reformat.

Decimaseptima in cap. 1. de his, quæ vi. lib. 6 excommunicat eos, qui vi, aut metu consequuntur absolutionem, vel reuocationem sententiæ excommunicationis, interdicti, vel suspensionis.

Declar. prima, quod non satis est inijcere metum, si absolutio non fuit impetrata Archid. ibidem. Secunda, quod nil refert an sententia sit iusta, vel iniusta glossa ibidem: neque quod sit lata a iure, an ab homine, Caiet. vbi supra cas. 41. neque an ipse excommunicatus faciat hoc, an alius gloss. & communis ibidem. Tertia, requiritur vt timor sit iustus, sicut sentit gloss. pen. in verbo, vim, eiusdem cap. & communis ibidem: quanquam oppositum dicat Caiet. in d. cas. 41. quod videtur tenendum, quo ad forum conscientiæ, per posita cap. 17. num. 5. & 30. & melius cap. 22. num. 51.

Decimaoctaua in cap. 2. de iudic. lib. 6. excommunicat eum, qui fingit casum, vt fraudem aliquam facit, quo iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ. Sed nihil refert, quod qui fingit sit ipsemet iudex, neque quod iudex sit clericus, aut laicus, modo profectio personalis iudicis perficiatur: sed non erit excommunicatus, si ipse non fingi fecit, iuxta communem opinionem in dicto cap. 2. & Caietanum vbi supra cas. 59.

126 *Decimanoua in cap. 2. de reb. eccle. nō alien. lib. 6. excōicat omnes, qui compellunprælatos, & alias personas ecclesiasticas ad submittendum perpetuo, vel in longum tēpus, ecclesias, bona immobilia, aut iura earum laicis in casibus iure prohibitis, & acceptа referentes illis tanquam superioribus patronis, vel defensoribus. Et qui aliquid horum habentes per aliquem contractum licite factum vsurpant plusquam per illum illis est permissum, & admoniti ab eo non desistunt.*

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc est necesse interuenire omnes qualitates in ea tactas: & ideo iuxta gloss. illius cap. eam non incurrit, qui hoc facit ad breue tempus, quod iuxta cōmunem est illud, quod est minus decem annis l. fin. ff. si ager. vectiga. vel emphiteu. & gloss. cle. 1. de rebus Eccle. & Deci. consi. fin. 1. part. quidquid gloss. dicat cap. 2. de reb. eccle. lib. 6. Secūda, & admonitio secundę excommunicationis debet esse trina, iux. gloss. & Syl. verb. excommunicatio 9. cas. 19. Quanquam nostra sententia, vna est satis per gloss. celeo. clem. 1. §. 1. verb. requisierit. de hæret. & resolutionē Pan. & Dec. in cap. cum causa. de officio delegat. quæ habet monitionem extra iudicialem

quam

Digitized by Google

quam non facit iudex ad excommunicandum, sufficere vnicam, & etiam eam, quæ fit in iudicio alteri, quam partibus litigantibus, & hæc est extraiudicialis, quæ non fit partibus litigantibus, neque ad ferendam excommunicationé, quod glossam decepit, sed ad incurrendum a iure statutam. Tertia, quod hic modus submissionis appellatur in Castella commenda, & quibus fit commendatarij, vt apparet ex lege 1.tit.3.lib.1.ordina. Castellæ, quæ sub alijs pœnis id prohibet.

127 *Vigesima in cap.1. de relig. domib. lib.6. excommunicat eos, qui instituunt nouum ordinem religionis aut accipiunt nouum habitum illius, & mendicantes exceptis quatuor ordinibus qui absque facultate speciali Papæ recipiũt aliquem ad suum ordinem, & qui acquirunt nouam aliquam domum, vel locum aut vendunt ex acquisitis.*

Declar. prima, quod non incurritur hæc, eo quod aliquis, vel aliqua accipiat aliquod nouũ habitum, vt per se solitarius degat in sua domo, vel in alio loco, iux. gloss. sing. in eod. cap. verb. habitum. quam commendat Pan. consil. 5. lib. 1. modo non instituat ordinem viuendi in societate. Secunda, quod nostra sententia Caiet. cap. 5. prætermisit hanc: quia visum illi fuit eam collectã fuisse a doctoribus ex quadam extrauag. relata per eum ibidem, vbi hoc significat, quæ non extenditur ad tot.

128 *Vigesimaprima, in cap. quamquam. de cens. lib 6. excommunicat eos qui per se, vel alios suo nomine, vel alieno exigunt ab ecclesijs, vel eccl. personis portorium, siue pedagium, & ducatum per se, vel alios pro suis personis vel suis rebus, quas non deferũt causa negotiandi.*

Declar. prima, hanc hodie contineri in bulla Cœnæ, iuxta Silvest. verb. excõicatio 9. cas. 21. sed quia, vt recte declarauit nostro iudicio Caiet. per illa verba, Portoria prohibita, ibi non includuntur portoria, quæ licite exiguntur a laicis, sed quæ illicite petuntur tam a laicis quam clericis, dictum Siluestris limitandum est, vt non procedat quo ad ea, quæ licite exiguntur a laicis, qui non sunt priuilegiati, quamuis illicite exigantur a clericis, & laicis immunibus. Neque videtur posse sulciri dictum Silvest. ad intelligendum illud generaliter, vt loquitur sexta clausula posita supra eod. cap. num. 61. dictæ bullæ, quatenus excommunicat eos, qui exegerint aliqua oneta ab ecclesiasticis etiã sponte concedentibus: quia nostra sententia illa clausula loquitur de oneribus impositis petitis, & rogatis saltem indirecte ratione prouentuum ecclesiasticorum: & non de ijs, quæ petuntur, vt ab alijs quibuslibet laicis, prout significatur in eadem clausula, & in eius declaratione. Secunda, quod ex hoc infertur, nos bene concepisse responsionem negatiuam in illo dubio, An portorij exactores, seu publicani, qui exigunt a clericis portorium, seu vectigal, siue gabellam, seu scitam in casibus prohibitis, incurrant excommunicationem Cœnæ, sicuti hanc? quia dicendum est quod non. Tertia, quod ille solus dicitur exercere mercaturam, qui emit, vt vendat absque mutatione eius: non autem qui emit in suos vsus, & postea per accidens, vendit non mutando: nec qui emit vt vendat mutatam in aliam formam, iuxta Archid. & communem in d. cap. 1. facit cap. ejiciens. 88. dist. Quarta, quod monasterium, vel clericus, qui habet venam ferrariam suam, & exportat eam in alias terras, vt inde ferrum conficiat, & vendat, non debet vecturam, iuxta Feder. consi. 207. quem sequi-

tur

Digitized by Google

tur Anchar. in dicto cap. quamquam. vt nec deberet ſuos prouentus eccleſiaſticos ſi deueheret, vel ſui patrimonij, iuxta Cyn. recep. in l. omnes. C. de Epiſcop. & cler. per illam legem in §. priuilegia. quamquam deberet, ſi emeret ſolam venam, & aliorum miniſtrorum manibus conficeret, iuxta Anchar. in d. cap. quamquam. num. 5. contra Feder. in hoc vltimo. Quinta, quod locatores, & agricolæ partiarij prędiorum eccleſiaſticorum, debent ſoluere pro ſua parte, iuxta Dominic. & Peruſi. in dicto cap. quamquam. Sexta, quod qui accipiunt guidagia, ſeu ducatus, ſeu mercedem ob id, quod ducant, & portoria a clericis, & eccleſijs perſoluentibus ſua ſponte, non incurrunt hanc iuxta omnes, ſed pauci ſunt, qui ſic ſoluant, iuxta Caietanum caſ. 39. Qui vero recipiunt fictas tallias, vel vectigalia illis impoſita, quamuis ſponte ſoluant, incurrunt eam, quæ continetur in Bulla Cœnæ, de qua ſupra eodem cap. num. 61.

129 *Vigeſimaſecunda, in cap. quoniam. de immun. eccle. lib. 6. excommunicat impedientes iuriſdictionem, & iudices eccleſiaſticos ample.* Sed quia id amplius facit bulla Cœnæ, de qua ſupra eod. nu. 69. eius rationem omittimus.

130 *Vigeſimatertia, in cap. fin. de immunit. eccle. lib. 6. excommunicat eos, qui habent dominium, & prohibent ſubditis, ne vendant, vel emant quidquam perſonis eccleſiaſticis, neque molant frumenta, neque coquant panes, neque præſtent alia officia.*

Declar. prima, quod per dominium intelligitur temporarium, ſecundum omnes. Secunda, quod non eſt neceſſe, vt de hoc ſtatuto caueant, ſed ſufficit vt imperent ſubditis, Dominic. ibidem. Tertia, quod vt ſupra dictum eſt, eod. cap. num. 120. hoc ex ſe non eſt contra libertatem eccleſiaſticam, ſed contra ſocietatem vitę humanæ: præſumitur tamen fieri contra eam, vt dicit textus ſingulariter: quia præſumitur quod intentio eſt vexare eam, Caiet. vbi ſupra caſ. 31. & 37. Quarta, quod ſtatuere, vt nemo vendat ſua prędia ei, qui non cõfert in communia vectigalia, non eſt ex ſe contra libertatem eccleſiaſticam Dominic. ibidem: quia intelligendum eſt, ita vt non comprehendat clericos, quamquam poſſet eſſe ob prauam intentionem & iniuſtam extenſionem.

131 *Tigeſimaquarta, in cap. 2. ne clerici, vel monach. lib. 6. excommunicat religioſos, qui temere relinquunt habitum ſui ordinis.*

Declar. prima, quod hæc non incurritur ob honeſtam dimiſſionem, qualis eſt quæ fit iuſta de cauſa, gloſſ. cap. ſi quis ex clericis. de vit. & honeſt. cler. Secunda, quod neque etiam incurritur ob quamlibet dimiſſionem temerariam: quia quælibet dimiſſio abſque rationabili cauſa eſt talis: quia neceſſario vti debet religioſus ſuo habitu in omni loco cap. vidua. 20. q. 1. cap. ſanctimoniales. 23. diſt. ſaltem de honeſtate, iuxta S. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 53. & quælibet talis non eſt peccatum mortale, cum dimiſſio ad currendum, vel iaculandum lapidem, non ſit talis, iuxta Palud. in 4. diſt. 18. q. 3. colum. 10. Tertia, q̃ non incurritur etiam ob quamlibet dimiſſionem temerariam mortiferã: quia non incurritur ob dimiſſionem, vt expeditus fornicationi indulgeat, Silueſt. verb. excommunicatio. 9. caſ. 2. not. 2. credens recte id, quod Palud. vbi ſupra prima facie huic contrarium dicit intelligi de eo, qui relinquit, vt diſſimulatus ad fornicandum vadat. Quarta, quod incurritur ob dimiſſionem, quę fit ad vtendum alio ad ſcelus aliquod mortiferum, aut in tantum tempus, aut ob

talem

Digitized by Google

talem causam, & rationem, q̃ iudicio boni viri dicatur dimisisse habitum vt probat Silvest. Quinta, quod ex hoc sequitur, quod nõ incurritur ob dimissionem, si non accipit alium, neque etiam ob acceptionem alterius adeo exiguo spatio, vt vix sit notabile iudicio boni viri, vt dicatur reliquisse, nec relinquat illum intra monasterium, siue extra in aliquo hospitio, vel extra: vt qui reliquit hylari aliqua leuitate, vel ob lætum festum primæ missæ, vel nuptiarum, vel doctoratus, vel alterius rei similis secundum sententiam Card. in clem. 2. de vit. & honest. cler. quæst. 3. Sexta, quod incurrit etiã, qui non dimittit omnino; sed gestat occultũ, iuxta glo. sing. in d. cle. 2. verb. extrinsecus, etsi oppositũ teneat Pan. in c. Deus qui. de vit. & honest. cler. cuius opinio videtur vera, cũ adeo nõ occultat, quin familiares cognoscant eum esse religiosum: glossa vero, quando abscondit, sic, vt non appareat talis familiaribus, vt optime innuit Caiet. cas. 61. Et est consuetudo canonicis simplicibus regularibus in Hispania, qui communiter gestãt paruum habitum super sagulis veste talari obtectis. Dixi, Simplices: quia ordinum militarium, quales sunt Diui Iacobi, & Christi, deferunt alia insignia in vestimentis exterioribus, quibus inconoscuntur pro religiosis. Septima, quod incurrit, qui dimittit etiã ad accipiendum alium alterius religionis, iuxta communem, quamuis immediate sumat illum iuxta Silvest. verb. excommunicatio. 9. cas. 25. quæst. 6. & Caiet. vbi supra, licet Lapus alleg. 34. & Dominic. in d. cap. 2. oppositum teneant, detorquentes textum a suo proprio sensu.

132 *Vigesimaquinta quod Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. de reg. statuit, quod nullus regularis prætendens se vi, vel metu ingressum religionem, vel ante ætatem debitam professum, aut quid simile, volensque habitum quacunque de causa dimittere, aut etiam cum illo sine licentia superiorum discedere, audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis, ac tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo, & ordinario. Quod si ante habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quancunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & nullo priuilegio suæ religionis gaudeat. Nullus etiam regularis cuiusuis facultatis vigore transferatur ad laxiorem ordinem, neque detur cuiquam regulari facultas occulte ferendi habitum suæ religionis.*

Vigesimasexta in d. cap. 2. ne cler. vel monac. lib. 6. ex cõmunicat reli giosus, qui vadunt ad aliqua studia, etiam theologica sine licentia sui prælati, aut cum ea sine consilio maioris partis conuentus.

133 Declar. prima, quod solenniori licentia indiget religiosus ad addenda studia, quam alia negotia: quia ad hęc satis est licentia sui prælati, & ad illa non sine sui conuentus. Secunda, quod non incurrit hanc, qui proficiscitur ad alium locum, vbi est conuentus sui ordinis, & est studium litterarum ad studendum, eo quod magis dicitur mutare conuentum, quam ire ad studium litterarum, iuxta Caiet. vbi supra, cas. 61. Tertia, quod non incurrit, qui proficiscitur cum sola licentia superioris prælati, a quo pẽdet licentia habitandi extra monasterium, vti in ordinibus mendicantium. Quarta, quod neque etiam incurrit abbas, vel prior superior ob id quod ad litterarum studia proficiscatur sine licentia sui superioris & cõuentus, iuxta Anch. quem sequuntur ibi Ioan. Andr. Dominic. & Angel. verb. excommunicatio. cas. 27. & communis: quamuis

Perul.

Digitized by Google

Peruſ. ibidem dubitet, & Silu. verb. excommunicatio. 9. caſ. 25. teneat oppoſitum, quod per locum a ſpeciali probatur hic non eſſe quem excommunicatũ eo ſolo, quod exeat monaſterium ſine licentia prælati non dimiſſo habitu, licet contrarium aſſerat Rebuff. ſine tex. in praxi. benef. de diſpen. cum regu. nu. 17. Quin & videtur expreſſum in extrauag. viam. de regula. monitionem prærequiri, vt eiuſmodi exiens ſine licentia excommunicetur, quę opinio Archid. obſeruata fuit Toloſæ erga Illuſtriſſ. D. Franc. a Nauarra, qui cum hoc Manuale Hiſpano ſermone componebamus, erat Reuerendiſ. Epiſcopus Pacenſis, cum antea fuiſſet prior maior celeberrimi Monaſterij ſimul, & Xenodochij ſeu hoſpitalis generalis B. Mariæ noſtræ Roncęuallis, qui illuſtribus virtutum eximiarum litteratum, & admirabilis vitæ, & conſuetudinis ornamentis, & inſignibus in illud vſque tempus ſemper ſuam regiam ſtirpem honeſtauit, atque decorauit, quem tunc Cæſarea Maieſtas archiepiſcopũ valentinum deſignauit, declarans exterioris dignitatis acceſſione incrementa interiora heroicarũ eius virtutum, quæ diuino munere in dies magis, ac magis illuſtriores fiebant, & ferebantur in cœlum, vbi iam a multis annis, vt par eſt credere, tam fœliciter fruitur Chriſto, quam ſancte vixit in terra, cui viuenti, vt magno tempore ſuauiſſime conuixi, vtinam liceat poſt fata mea, quæ longe abeſſe nequeunt, beate conuiuere æternum. Amen.

134 *Vigeſimaſeptima in d. cap. 2. excommunicat Doctores qui docent leges, aut medicinam religioſos, qui reliquerunt ſuum habitum, aut detinent eos arroganter in ſuis ſcholis.*

Declar. quod quatuor faciunt hanc incurrere, ſcilicet, quod auditor ſit religioſus, & audiat leges, vel medicinam, & id fiat relicto habitu: & quod doctor id ſciat, eumque doceat, vel arroganter detineat in ſcholis, iuxta Caiet. in d. caſ. 61. quamuis Archid. in d. cap. 2. & Ioan. Andr. & Silueſt. verb. excommunicatio. 9. caſ. 26. teneant non eſſe neceſſe, vt relinquât habitum: quia licet auditio non relicto habitu ſufficiat, vt doctor incurrat aliam excommunicationem latam per cap. nuper. & cap. ſi concubinæ. de ſent. excommu. contra participantes cum excommunicato in crimine, ob quod eſt excommunicatus, vt participat doctor, qui prælegit leges vel medicinam religioſo, poſtquam ob auditionem incurrit excommunicationem: non tamen ſufficit ad incurrendã hanc, quæ requirit habitus dimiſſionem.

Vigeſimaoctaua in cap. 2. de hæret. lib. 6. excommunicat eos, qui ſcienter præſumũt ſepelire in loco ſacro hęreticos, credentes, & eorum receptatores, defenſores, aut fautores, & prohibet abſolutionem, quouſque ſuis proprijs manibus e ſepultura extrahant, & foras mittant.

Declar. prima, quod qui ſint hi credentes, & qui ſint implicite, & nõ explicite hæretici, dictum eſt ſupra num. 56. Secunda, quod tam laicus quam clericus hanc incurrit Ioan. And. in d. cap. 2. quem ſequitur Peruſ. cum communi.

135 *Vigeſimanona in cap. inquiſitionis de hęret. lib. 6. octo excommunicationes complexa, excommunicat omnes habentes iuriſdictionem temporariam non obedientes epiſcopis, & inquiſitoribus in requirẽdis, prehendẽdis, & cuſtodiẽdis hęreticis, credentibus, defenſoribus, & fautoribus: & qui non perduxerint illos ad Curiam, & loca ad quę requiruntur: & qui non prehenderint prędictos, poſtquam eorum brachio ſeculari fuerint*

Digitized by Google

traditi, ad puniendum illos sine mora, & eos qui postquā prehendērūt, dimittunt sine licentia episcopi, vel inquisitoris: & eos qui aliquo modo cognoscunt, vel iudicant de crimine hæresis: & qui directe, vel indirecte impediunt episcopos, aut inquisitores in illorum processibus: & eos qui ad aliquid prædictorum præbuerint auxilium, consilium, vel fauorem.

Declar. prima, ꝙ hæc non est reseruata, sed illi contra quos datur, toties incidunt in eam, quæ est bullæ Cœnæ, quoties sē faciunt fautores huius pestiferę gentis, Caiet. vbi supra cas. 2. & probatur per clausulam primam bullæ positā supra eod. cap. nu. 55. & 56. Secūda, quod si episcopus iuberet vnum, & inquisitor contrariū, debet supersederi, iuxta Ioan. Andr. in d. cap. vt inquisitionis.

136 *Vige. imanona in cap 1. de homicid. lib. 6. excommunicat omnes eos, qui per assassinos interficiunt aliquem christianum, aut iubent interfici, quamuis non sequatur mors, aut receperint, defenderint, vel celauerint.*

Declar. non incurrunt hanc, qui faciunt interficere ob pecuniam, quamuis huiusmodi interfectores vulgus Italicum appellet assassinos: quia nō sunt proprie tales: illi n. soli sunt certi quidā pagani ditionis cuiusdā domini, ita persuasi vt putēt præcellens opus esse interficere, quem suus dominus iubet, quomodocunque, & quacunque de causa iubeat: & non esse id omittendum, quāuis ob id occumbere oporteat, vt gloss. Ioan. And. & Archid. sentiunt in d. cap. & Aret. in consi. antep. col. 16. vbi non fuit ausus tueri contrariam opinionem.

Trigesima in cap. 1. de vsur. lib. 6. excommunicat clericos, qui non sunt episcopi, ob vnumquodque ex quatuor, scilicet, quod permittunt versari in suis terris fœneratores publicos alienigenas, vel quod non expellunt eos ex illis, vel quod locant illis, vel alio prætextu concedunt domos ad vsuras exercendum.

Declar. prima, in excommunicationem duorum priorum casuum incurrūt solum clerici, qui sunt domini; in posteriores quilibet, vt annotauit Caiet. vbi supra cas. 52. Secunda, quod per alienigenam intelligitur qui non est natus in illa terra, neque est filius orti in ea: quia dicit alienigena, & non oriundus, iuxta communem. Tertia, quod nihil refert an fœnerator sit iudæus, vel christianus quo ad hoc iux. Dominic. & Perus. in d. cap. 1. Quarta, quod non satis est dare domum in habitationem, vel in hospitium, nisi concedat ad fœnerandum actualiter, vel virtualiter iuxta sententiam communem ibidem.

Trigesima prima in cap. 1. de immun. lib. 6. excommunicat eos qui concedunt, vel extendunt represalias ad ecclesiasticos, vel eorum bona, nisi intra mensem a concessione, vel extensione reuocauerint.

Declar. prima, ꝙ hæc locum habet tam in represalijs, quæ iuste conceduntur contra gentem, vel ciuitatē, vnde est clericus, vel ecclesia, quam in his, quę iniuste: quia textus generaliter edicit, & eadem est ratio quo ad hoc. Secunda, ꝙ cōcedere pertinet ad superiorem, qui concedit, & extendere ad inferiorem, cui conceduntur gloss. d. cap. 1. verb. extendit. Tertia, ꝙ qui concederet represalias contra bona alicuius clerici propter sibi debita, iudicans hoc conuenire, non incurreret hanc, iuxta Arch. quem Ioan. Andr. Dominic. & Perus. probant. quod validis rationibus confirmat Caiet. vbi supra cas. 31. Quarta, ꝙ propter debita clerici vnius episcopatus, non possunt concedi cōtra bona alterius clerici eiusdem episcopatus, gloss. eiusdem cap. verb. concedi.

Trige-

Digitized by Google

Trigesimasecunda, in cap. fœlicis. de pœn. lib. 6. §. quapropter. excommunicat omnes principes, & alios dominos, & iudices non obseruantes tenorem illius statuti contra percutientes, vel insequentes hostiliter aliquem Cardinalem. Quę hodie videtur facta bullę Cœnæ, vt supra eod. cap. num. 67.

Excommunicationes Clementinarum nulli reseruatæ.

137 *Excommunicatio trigesimatertia non reseruata, & prima clem. in frangentes sequestrum, vel impedientes, &c. Trigesimaquarta in sepelientes in loco interdicto. Trigesimaquinta in religiosos qui sibi appropriant decimas. nu. 138. Trigesimasexta, in religiosos adeuntes aulas ad nocendum. nu 138. Trigesimaseptima, in monachos habentes arma in monasterio. num. 139. Trigesimaoctaua, in impedientes visitationem monialium. num. 140 Trigesimanona, in imitantes statum beguinarum. num. 140. Quadragesima, in contrahentes matrimonium in sex casibus. num. 141. Quadragesimaprima, in inquisitores pecuniam accipientes &c. num. 142. Quadragesimasecunda, in facientes statuta ad soluendum vsuras. nu. 143. Quadragesimatertia, in mendicantes accipientes domos. nu. 144. Quadragesimaquarta, in religiosos dissuadentes decimas. nu. 145. Quadragesimaquinta, in negligentes suadere decimas, &c. nu. 145. Quadragesimasexta, in religiosos non seruantes interdictum. num. 146. Quadragesimaseptima, in impugnantes litteras Papę electi. num. 147. Quadragesimaoctaua, in interpretantem clementinam Exiui. num. 147. Quadragesimanona, in bizochos, aut beguinos. num. 148. Quinquagesima, in imprimentes libros sine examine. num. 148. Quinquagesimaprima, in impedientes nuntiorum receptionem. nu. 149. Quinquagesimasecunda, in alienantes, vel locantes bona ecclesiastica. num. 149. Quinquagesimatertia, in mulierum raptores. &c. Quinquagesimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera. Quinquagesimaquinta, in cogentes virginem &c. ingredi monasterium &c. Quinquagesimasexta, in impedientes virginum sanctam veli accipiendi voluntatem &c. Quinquagesimaseptima, in concedentes locum ad duellum &c. Quinquagesimaoctaua, in committentes duellum &c. Quinquagesimanona, in dantes consilium in causa duelli & illius spectatores. Sexagesima, in non habentes pro authenticis libros sacrorum bibliorum. &c. Sexagesimaprima, in mulieres ingredientes claustra monasteriorum. Sexagesimasecunda, in male tractantes ministros inquisitionis. Sexagesimatertia, in scientes, & non reuelantes iniurios Cardinalibus. Sexagesimaquarta, in capientes fructus beneficiorum primi anni &c. Sexagesimaquinta, in moniales exeuntes monasteria &c. Sexagesimasexta, in capientes Christianos in seruos. Sexagesimaseptima, in non parentes inquisitioni generali. num. 150.*

137 *Sequestra infringens cur hodie excommunicatus.*
138 *Decimas ob retentas quis religiosus incurrat excommunicationem.*
139 *Religiosus adiens Regiam ad nocendum prælato, vel monasterio.*
139 *Canonicus regularis arma gestans excommunicatus.*
140 *Visitationem monialium impediens est excommunicatus.*
142 *Inquisitores ob acceptam pecuniam quomodo excommunicati.*
144 *Religiosus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus.*

Digitized by Google

145 *Religiosus quis dissuadens, vel non suadens decimas est excommunicatus.*
146 *Religiosi non seruantes interdictum Ecclesiæ matricis excommunicati.*
147 *Papa simul ac electus, est confirmatus a Deo.*
147 *Glossare clementinam exiui. de verb sign. an prohibitum.*
148 *Impressio & editio librorum vt prohibita.*
149 *Legati qui impedit receptionem est excommunicatus.*
149 *Locat qui bona ecclesiastica vltra tres annos an excommunicatus.*

137 *TRigesimatertia in clem. 1. de sequest. possessio. & fruct. excommunicat eos, qui capientes fructus beneficij impediunt, vel infringunt sequestrum inductum super beneficio ab ordinario ob latã in curia Romana vnam sententiam definitiuam super possessione, vel proprietate eiusdem.*

Declar. quod visum fuit Caiet. vbi supra, cas. 43. hunc casum raro contingere: quod aliquando mirum nobis fuit cernentibus quotidie sequestra poni, & infringi, & impediri, donec aduertimus sequestra huius temporis non poni ab ordinarijs, de quibus loquitur hic textus, sed ab ipsis auditoribus Rotæ auctoritate Papæ: & sic hodie non incurritur hæc lata a iure, sed alia, quam ferit iudex, qui decreuit sententiam.

Trigesimaquarta in clem. 1. de sepult. excommunicat sepelientes aliquem in loco sacrato interdicto in casibus non permissis, aut interdictos nominatim, vel excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos.

Declar. prima, q̃ incurrunt hanc clerici exempti, & non exẽpti, layci, fœminæ, gloss. 1. d. clem. etiamsi iussu prælati hoc faciant, Card. q. 3. ibidem. Secunda, quod incurrunt sepelientes in ecclesia, idem q. 7. ibidem: quamuis textus non loquatur nisi de sepelientibus in cœmeterio: non tamẽ de sepultis in agris, & locis profanis, etiamsi sint coniuncta sacratis gloss. 3. ibidem. Tertia, quod omnes, & soli illi videntur hodie quo ad hunc effectum publici excõmunicati, vel nominatim interdicti, qui pro talibus sunt denunciati, per extrauag. ad euitanda. relatam supra eod. cap. num. 35. quamquam gloss. 7. eiusdem clem. & doctores super illa, & Pan. Fal. & alij in cap. exceptionem. de exceptio. aliud dicãt. Quarta, q̃ vsurarius manifestus dicitur quo ad hoc, qui notorie sine palliatione, siue simulatione interesse, vel aliorum contractuum fœnerat, secundũ mentem communem, quam exprimit Caiet. cas. 46. Quinta, quod solum qui sepeliunt, & collocant corpus in sepultura incurrunt hanc, & non qui efferunt, vel prosequuntur, aut diuina officia peragunt, iuxta gloss. eiusdem clem. verb. sepelire. quãuis solus baiulus sepeliret iuxta Caiet. quod videtur defendi posse per adducta supra: quamuis gloss. sing. cum communi refragetur in eadem clem. eo quod constitutio esset ludibrio contra cap. committa. de elect. lib. 6. pro qua facit limitatio quædam ibi tacta, & fundata in cap. significauit. de iudæ. At quis audeat dicere mille prosequentes funus excommunicari vno solo baiulo sepulturæ inferente? q̃ consequeretur ex gloss. Sexta, quod neq; sepelientes incurrunt: nisi scienter & præsumptiue id faciant: & ita qui crederent eos fuisse absolutos, aut dedisse cautionem iustam nõ incurrerent eam, Caiet. vbi sup. Septima, quod horum absolutio sine debita satisfactione est iniusta, & nulla; quia præfata clem. habet, vt sine illa nullatenus absoluantur: quæ dictio nullitatem ipso iure inducit, iuxta gloss. sing. clem. 1. de sequest. possess.

Trige-

Digitized by Google

138 *Trigesimaquinta, in clem.1. de decim. excommunicat religiosos quoscunque, qui noualium, aut alias decimas ecclesijs debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes appropriare sibi præsumpserint; aut qui exquisitis coloribus, & dolis vsurpant, & eos qui non permittunt, vel prohibent solui decimas ecclesijs animalium suorum familiarium, vel pastorum, vel aliorum, quę suis commiscent: aut animalium, quæ in fratidem ecclesiarum in multis locis emunt, & tradunt venditoribus, vel alijs tenenda, aut terrarum quas colendas alijs tribuunt, si requisiti ab ijs quorum interest, non desistant intra mensem: aut si quod contra prædicta præsumpserint vsurpare, non restituerunt competenter intra duos menses ecclesijs lęsis.*

Declar. prima, quod hanc incurrunt quilibet religiosi, qnamuis sint ordinum mendicantium, sed non laici, neq; clerici sæculares gloss. 1. eiusdē clem. neque religiosus translatus ad ecclesiam sæcularem: quia non est simplex religiosus, Silu. verb. excommu. 9. cas. 36. neque etiam, nostro iudicio, incurreret suspensionem quam incurrunt alij religiosi, qui habēt beneficia regularia, per dicta supra eodem cap. nu. 101. in excommunicatione clem. 1. de priuileg. per quandam decisionem Fel. in cap. tua. 1. de iureiur. Secunda, quod nemo eam incurrit eo solo, quod non soluit, nisi appropriet, vsurpet, aut prohibeat, vel non permittat gloss. recep. ibidem verbo prohibuerunt. Tertia, quod non incurrunt qui hoc faciunt credentes eas pertinere ad sua beneficia per priuilegium, vel prescriptionem: quia textus habet, præsumpserunt, & ita requiritur dolus, per dicta in repet. cap. accepta. de rest. spol. oppos. 8. nu. 32. & seq. Quarta, quod sufficit vna requisitio gloss. verb. facta. eiusdem clem.

139 *Trigesimasexta, in clem. ne in agro. §. quia vero. de stat. monacho. excōmunicat religiosos simplices, qui petūt aulas principū animo nocēdi suis prælatis, aut monasterijs.*

Declar. quod hæc incurritur ab eo qui prædictum facit: quamuis proficiscatur in aulam cum facultate, siue licentia gloss. in verb. ipso facto. recep. cōmuniter in d. §. quia vero.

Trigesimaseptima in ead. clem. & eod. §. excommunicat monachos, qui sine facultate abbatis habent arma intra claustra monasteriorum.

Declar. prima, q̄ non incurrunt hanc canonici regulares glos. 3. recep. eiusdem clem. neq; qui habent lapides, & baculos. glos. 3. eiusdem clem. quidquid dicat Pan. in d. clem. nō quia nō sint p̄prie arma, sed quia nō fuit legis intētio intelligere de illis, & quia per se non sunt bellica, quamuis per intentionē fieri possint talia per ea, quę late diximus in repet. cap. ita quorundā. not. 11. nu. 13. de iudæ. & tactū est supra, nu. 65. incurrunt tamen qui habēt cassides, thoraces, & alia arma defensiua, quæ ex se sunt talia, secundum communem. Secunda, q̄ clausterū est locus vnde exire non licet sine facultate, Card. ibidem. Tertia, q̄ non incurrit qui per negligentiam, ignorantiam iuris, vel obliuionem, sine praua intentione offendendi habet eiusmodi arma, etiā in cubiculo, Caiet. cas. 63. neque qui habet ad resistendum suo abbati, quē probabiliter timet se inuasurū Card. ibidem. neq; qui habet in alio monastério: neque qui foris venit cū illis in monasterium, nisi in eodem seruarit glos. in verb. tenentes. eiusdē clem.

140 *Trigesimaoctaua, in clem. attendentes. §. fin. de stat. mona. excommunicat eos, qui præsumunt impedire visitatores monialium in eo, quod statuitur a Concilio in d. clem. si visitatoribus admoniti non cessant.*

Digitized by Google

Declar. quod hæc admonitio fieri debet posito iam impedimento, & non sat est ea, quam ante nonnulli visitatores faciunt: quanquam satis est, vt sit generalis, gloss. recepta ibidem.

Trigesimanona in clem. 1. de relig. domib. excommunicat fœminas, quæ sequuntur statum beguinarum, vel de nouo instituunt, & religiosos, qui eas iuuant consilio, auxilio, & fauore.

Declar. quod non includuntur hac moniales tertij ordinis S. Dominici, neque S. Francisci, neque fœminæ, quæ sine regula aliqua degunt in suis domibus, vel suorum patrum, vel cognatorum, vel aliorum, cœlibes inseruientes Deo, vt ab ipso afflatæ fuerint, iux. Caiet. vbi supra cas. 6. & cõm. in d. cle.

141 *Quadragesima in clem. 1. de consang. excommunicat eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonia liter non verentur, necnon religiosos, moniales, ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, & inter eos scienter eadē celeb.*

Declar. prima, quod hæc ligat septem genera hominum; quamuis gloss. 1. eiusdem clem. recepta dicat lex: quia omittit clericum, qui sciens eiusmodi celebrat contractum. Secunda, quod interpretatio Caiet. principalis, vbi supra cas. 47. huius clem. est obscurior ipsa: & quod non incurritur ob Matrimonium contractum cum Iudæa, Saracena, vel Pagana, vel cum affine spirituali, vel cum qua intercedit publicę honestatis impedimentum, vel aliud quodlibet, quamuis sit tale, vt impediat valorem Matrimonij, nisi in solis prædictis septem casibus: nec in istis, nisi quando sine iusta dispensatione contrahitur, iuxta dictam gloss. 1. & sine conditione, si Papa dispensauerit, Couar. in epith. cap. 3. num. 7. Tertia, quod illud aduerbium, scienter tres priores casus tantum respicit, & in septimo loco eius ponitur, sciens: quia in alijs non est communiter locus ignorantiæ: vbi tamen esset, idem iuris foret, vt sentit gloss. verb. contrahentes eiusdem clem. recept. sub fin. Quarta, quod a pœna istius clem. sola ignorantia facti probabilis excusat secundum gloss. verb. scienter, quam dixit singularem Præpositus in cap. ex parte 1. colū. pen. de appell. contra quam tenui prælegendo illam Salmanticæ, & nuper consulendo in sacro Pœnitētiariæ prætorio, cum Ioan. Imol. & Bonifac. super eadem. Tum quia dicta clem. non loquitur simpliciter de contrahente, sed de contrahente scienter; & lex puniens facientem aliquid scienter, requirit dolum, l. sed si lege, §. scire. ff. de pet. hæred. a quo quælibet ignorantia, etiam crassa excusat l. igitur. ff. de lib. cau. & l. plagij. C. ad leg. Flau. de plag. vbi gloss. hoc dicit, citans in id alias leges in verbo, iusta. Tum quia alioquin nil referret, an lex diceret simpliciter, qui contrahit, vel qui scienter contrahit, quod est contra mentem omnium. Tum quia certum est, quod quacunque ignorantia quis aliquid faciat, vere non facit scienter: & ita vere non continetur lege lata contra facientem scienter: quamuis quo ad forum exterius aliud interdum præsumi posset, sed hic de foro conscientiæ agimus. Tum quia quæcunque ignorantia, quæ non est tantum comes, sed etiam causa sine qua non fieret actus, diminuit de culpa illius, secundum S. Thom. recept. 1. 2. quæst. 74. art. 1. Quinta, quod non incurrunt contrahendo sponsalia, siue Matrimonium per verba de futuro, neque ob id, quod rem habeant ante illa, gloss. singu. d. clem. verb. con-

contrahere, neque postea, si eam habuerunt sine voluntate maritali, secus si cum hac habuerunt, incurrunt; in quo casu intelligenda est d. gloss. quæ est vera secundum antiqua iura, non post Conc. Trid. in locis vbi legitime publicatum est, secundum quod hodie nulla sponsalia possunt transire in Matrimonium per copulam: quia nullum est validum nisi fiat, saltem coram parocho, & duobus, vel tribus testibus, vt dictum est supra cap. 24. nu. vlt. per præfatum Concil. explicatum in cap. 22. nu. 28. cui hoc addendum erat: sicut & huic loco addendū est, quod habetur in d. cap. 22. nu. 43. Sexta, quod ad incurrēdam hanc non sufficit, quod scientia supradictorum impedimētorum superueniat post contractum, licet sufficiat ad peccatum, si non separentur secundum gloss. communiter recept. in dicto verb. scienter, Septima, quod qui præbēt consiliū, auxilium, vel fauorem ad id, vel mandant, non incurrunt hanc, quæ conra solos contrahentes Matrimonium, & clericū celebrantem datur, vt patet ex verbis: quamquam per constitutiones synodales solet extēdi, etiā ad testes. Octaua, quod qui contrahit Matrimonium ob timorem, qui in alijs contractibus foret iustus, non incurreret, per supra d. cap. 22. nu. 51. licet pēccaret mortifere, etiam ducēdo consanguineam in tertio, vel quarto gradu: quia talem trāsgressionem iustus timor nō excusat a mortali; iuxta Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 4.

142 *Quadragesimaprima in clem. 2. de hæret. excommunicat omnes inquisitores, & Commissarios suos, aut Episcopi, vel capituli Sede vacante, qui prætextu sui officij illicite sumunt pecuniam aliquam, & qui scientes confiscant bona ecclesiastica.*

Declar. prima, quod per Commissarium potest intelligi Vicarius Episcopi Caiet. in sum. verb. excommunicatio. cas. 4. & per pecuniam quælibet res, quæ illa æstimari potest, cap. totum. 1. quæst. 3. & gloss. in d. clem. 2. Secunda, q̄ est casus Episcopalis, sed præcedere debet satisfactio, & alias non valeret: quia adimit potestatem dicendo, quod non possint absolui sine ea, quod est verum quando potest satisfacere secundum gloss. in verb. satisfecerit. in d. clem. 2. nisi in articulo mortis. Tertia, quod non est soluenda pœna vltra id, quod fuit acceptum, vt valeat absolutio, iuxta gloss. ibidem verb. officij. quæ probat quādam conclusionem singularem supra positam, cap. 23. num. 65.

143 *Quadragesimasecunda in clem. 1. de vsur. excommunicat omnes officiales Ciuitatū, vtcunque appellentur, qui faciunt, scribunt, vel dictant statuta, vt soluantur vsuræ, vel quod solutæ non possint repeti: & eos, qui iudicant vsuras esse soluendas, aut non esse repetendas solutas: & qui ad id potestatem habentes non cradunt e libris talia statuta, vel consuetudinem vim eorum habentem.*

Declar. prima, quod duo requiruntur ad incurrendum hanc, scilicet, quod sint officiales Ciuitatum, & quod faciant aliquid ex sex prædictis in ea prohibitis Caiet. vbi supra cas. 51. & ideo, qui sententiam scribit, eam non incurrit, gloss. recept. in d. clem. verbo iudex: quamuis in casu cap. nouerit. de sentēn. excommu. de qua supra eod. cap. nu. 119. in princ. incurrat. Secunda, quod non incurritur statuendo, vt nemo accipiat pro vsura, nisi tantum quid pro viginti in mensem, iuxta gloss. sing. in d. clem. 1. verb. facere. per quam iam pridem defendimus quandam legem Lusitaniæ.

144 *Quadragesimatertia in clemen. cupientes. de pœn. excommunicat omnes religiosos mendicantes, qui accipiunt nouas domos, vel nouæ loca in habitationem, aut commu-*

Digitized by Google

tant, vel alienant acquisita ante Concilium Lugdunen. aliquo titulo.

Declar. prima, quod non incurrit hanc, nisi qui est mendicans, & præsumit facere aliquam rem ex his tribus per prædictam clem. coniunctam prædicto cap. 1. & ob id nō incurrunt, qui relinquūt, vel mutant accepta post Cōcilium de quo d. cap. 1. quia illud relinquere, & mutare ad hos solum refertur, iuxta Anch. & Dominic. ibidem. Secunda, quod neque etiam incurrit, qui ad finem, vt sit eremita, accipit, vel construit sibi aliquam domum remotam a populis, vt probatur ibidem sub finem, vel ob aliam causam, quam ad habitationem antiquam, iux. Dominic. & commu. in d. cap. 1. Tertia, quod Papa Iulius II. de quo in supplemento fol. 8. concess. 27. concessit Minimis, vt non obstante hac prohibitione, possint recipere quaslibet domos, & ædificare basilicas, siue eremitoria, & loca in suam habitationem, sine alia facultate Apostolica, & per consequens omnes qui eisdem priuilegijs gaudebunt, vt gaudent fratres minores obseruantiæ per participationem. Quarta, quod etiá possunt ministri prouinciales obseruātiæ per priuilegium Leonis X. in d. supplemento fol. 92. concessi. 277. occurrente necessaria causa transferre, vel mutare Ecclesias, tam fratrum, quam monialium ab vno loco in alium, & conuertere priora loca ad vsus humanos, vt melius videbitur conducere eiusmodi locis, & monasterijs, sic vt materia ædificiorū adhibeatur ad alterā eccleſiā.

145 *Quadragesimaquarta in d. clem. cupientes. excommunicat religiosos, qui concionātur, vel alias dicunt aliquid ad auertendos audientes a soluendis decimis debitis ecclesiis.*

Declar. prima, quod tria requiruntur ad incurrendam hanc, Caiet. vbi supra cas. 65. scilicet, quod sit religiosus, quod habeat intentionem auertendi, & quod decimæ debeantur Ecclesiæ. Addimus quartum, vt audientes sint qui eas debent, vt palam colligitur ex eodem textu. Secunda, quod nullus religiosus excluditur ab hac, siue sit, siue non sit mendicans, gloss. verb. religiosi. recept. in dicta clem. & quod nulla religiosa, & nullus laicus, neque clericus secularis comprehenduntur secūdum Guiliel. receptum communiter ibi, & gloss. prę̄d.

Quadragesimaquinta in d. clem. cupientes. excommunicat religiosos, qui de industria nullum conscientiæ scrupulum incutiunt in confessionibus pœnitentibus de solutione decimarum, & postea non expiata hac negligentia, cum commode possent, præsumunt concionari.

Declar. prima, quod quinque requiruntur ad incursionem huius. Primum quod sit religiosus. Secundum, quod fuerit negligens in onerando scrupulo conscientiam pœnitentis in confessione, vt solueret decimas. Tertium, facere hoc scienter, & non purgare illam negligentiam, eum commode posset. Quartum, concionari absque purgatione illius. Quintum, quod non sit religiosus monasterij, quod accipit decimas. Secunda, quod ad hanc non est necesse prę̄cedere requisitionem: quia id non colligitur ex litera, & notat Caiet. cas. 66. quanquam Sylu. sentiat oppositum verb. excommunicatio 9. cas. 46.

146 *Quadragesimasexta in clem. 1. de sentent. excommu. excommunicat religiosos, qui non seruant interdictum, vel cessationem a diuinis, quam seruat ecclesia Cathedralis, vel matrix, vel parochialis oppidi.*

Declar.

Declar. prima, quod in hanc non incidunt laici, neque clerici, sed solum religiosi: & hi sic, siue sint mendicantes, siue non, gloss. verb. religiosi d. clemen. recept. si sciũt obseruationem interdicti gloss. ibidem verb. sciuerit. Secunda, quod non habet locum in interdicto, vel cessatione speciali, sed solum in generali. Tertia, quod habet locum, etiam in interdicto, vel cessatione inualida, siue nulla, ratione præcedentis appellationis, vel alia, gloss. d. clem. probata communiter, & singulariter secundum Rauennatem ibidem. Quarta, quod non satis est illud obseruari a nonnullis canonicis, si portionarij, vel alij capellani non seruant illud, & celebrant publice. Quinta, quod quando non est in oppido ecclesia Cathedralis, neque matrix, & sunt multæ parochiales diuisæ, necesse est ab omnibus eam obseruari ad huius incursionem, gloss. cum commu. eiusdem clem. verb. matricem. quamuis parochialis intra cuius fines situm est monasterium, obseruet, Cardin. Panor. & Imo. cõtra Steph. in d. clem. Sexta, quod quamuis religiosi teneantur obseruare, quod matrix obseruat, etiam si nullum sit: non tamen sunt immunes ab obseruatione validi, licet a matrice non seruetur, gloss. celebr. & recept. in verb. obseruare. & verb. obijcere. d. clem. 1. Immo incurrerent, nisi seruarent pœnas per alios textus positas cap. fin. de excess. prælat. cap. authoritate. cap. Episcoporum. de priuil. lib. 6. Septima, quod habet locum in omnibus interdictis, & cessationibus generalibus positis a iure, vel ab homine quacunque auctoritate, vt bene determinat Bonifac. in d. clem. colum. 10. contra aliquas limitationes Card. & Imol. Octaua, quod Concil. Triden. sess. 25. cap. 12. de regul. statuit, quod censuræ, & interdicta nedum a Sede Apost. manantia, sed etiam ab ordinarijs promulgata mandante Episcopo, a regularibus in eorum Ecclesijs publicentur, atque seruentur.

147 *Quadragesimaseptima in extrauag. fin. de senten. excommu. inter communes, quæ ibi tribuitur Clem. V. & a B. Anto. 3. parte, tit. 24. cap. 68. Bened. III. & a Felin. in cap. eã te. col. 5. de rescript. excõ. impugnantes litteras electi PP. antequã coronetur.*

Declar. prima, quod ratio extrauagantis est: quia eodem momento, quo canonice Papa eligitur confirmatur a Deo immediate, & eandem habet potestatem, quam post coronationem, cap. in nomine. 23. dist. Secunda, quod non habet locũ in eo, qui ob iustum timorem fuit electus p̃ textũ sing. in dicto cap. in nomine. iux. Pan. in d. cap. licet. colum. 7. & in cap. cum terra. col. 3. de elect. dicentem hoc procedere quando iniectus fuit timor in electione illius, vel illius, & non quando vnius ex illis, vel ex illis: sed idem esse in hoc casu probat Fortun. lib. de vlt. fin. illat. 21. col. 11. num. 310.

Quadragesimaoctaua, in extrauag. Nicolai relata per S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 69. excommunicat cõmentãtes clem. exiui. de verb. sign. quæ declarat regu. S. Frãcisci.

Declar. hæc suspensa fuit per quandam extrauag. Ioan. xxij. quam S. Anto. vbi supra, quem sequitur Sylvest. & Tabien. asserit se vidisse: & quod Card. eam refert in prin. d. clem. Card. tamen non affirmat hoc, sed quod Papa Nicolaus III. excommunicat omnes, qui quandam suam declarationem cap. exijt. de verb. sign. lib. 6. interpretati fuerint, nisi certo modo, vt patet in fin. d. cap. exijt. de quo nescio, cur nullus alius faciat mẽtionem, neque gloss. cap. eos. de senten. excommu. quæ colligit omnes casus lib. 6. & quod illam excom-

Digitized by Google

excommunicationem suspēdit Io. xxij. & quod nemo vetuit interpretationem d. clem. Quamobrem credimus suspensionem, quam vidit S. Anton. fuisse excommunicationis d. cap. exijt. & non eius, quæ data fuit contra interpretantes d. clemen.

148 *Quadragesima nona relata a Caiet. videtur esse eadem, quæ posita est pro trigesima nona: ideo eam omitto.*

Quinquagesima, in Concil. Lateran. sub Leon. X. sess. 10. excommunicat eos, qui aliquem librum, vel quamlibet aliam scripturam imprimunt, vel faciunt imprimi sine approbatione certarum personarum.

Declar. quod Caiet. & Fratri Bartholomæo Carrancæ videtur, neque hanc neque reliquas censuras positas in Conc. Lateran. postremo obstringere: quia non sunt receptæ, vt dictum fuit supra eodem cap. num. 111. quamuis pars solennitatis huius seruetur in Hispania, & Concil. Trid. decreuerit sub ijsdem pœnis d. Concilij Lateranen. quod nemo imprimat; vel imprimi faciat librum de sacris rebus absque nomine authoris, neque vendat, neque habeat nisi examinatum per ordinarium, neque sine facultate sui superioris, si fuerit religiosus: & idem statuit de eo, qui edit librum aliquem manu scriptum: & amplius, quod qui habuerit, censebitur pro authore eius, nisi det alium, & approbatio tradetur in scriptis, idque gratis, quæ reponatur in principio libri, quod nescimus an sit receptum, vel an recipietur: quia videmus libros impressos sine illius obseruationis solennitate insignium virorum Dom. Soti, Bartholomæi Carrancæ, & Ambrosij Catharini, qui eidem Concilio interfuerunt. Quamquam nunc in recentibus editionibus cernimus impressos cum dicta solennitate. In Regno tamen Castellæ lege Regia vsu recepta requiritur, & sufficit licentia Concilij Regis supremi, cuius authoritate examinatur prius ab aliquo viro in id designato, quod etiam seruari audio in Regno Franciæ, cum magno Reipub. fructu. In Vrbe autem Vicarius, aut eius vices gerens remittit videndum Magistro sacri Palatij, quo decernente posse imprimi, Typographus imprimit, præfixa in principio libri sola clausula, de licentia superiorum, aut æquipollenti.

149 *Quinquagesima prima in extrauag. super gentes. Ioan. xxij. de consuet. excommunicat omnes, qui impediunt, ne legati, & Nuntij Papæ recipiantur: vel ne exequantur mandata, ob quæ sunt missi, non obstante quacunque consuetudine, de non mittendo legato, nisi eo, qui petitur &c.*

Hæc quanquam virtute huius extrauag. non est reseruata: est tamen quatenus includitur in Bulla Cœnæ, de qua supra num. 67.

Quinquagesima secunda in extrauag. Pauli II. quæ est prima, de rebus eccles. non alien. excommunicat omnes, qui alienant, vel locant in plures quam tres annos bona immobilia, vel mobilia prætiosa ecclesiarum extra casus iure permissos: & qui prædicta bona percipiunt.

Declar. prima, quod hæc extrauag. non vetat alienationem in casibus permissis a iure: & quod in nihilo fuit recep. iux. Sylu. verb. alienatio. quæst. 13. & quod consuetudo valet contra illam iuxta Roch. de Curt. in repet. cap. fin. de consuet. fol. 23. Secunda, quod Caiet. vbi supra cas. 55. dicit, quod in aliquibus locis ad nihil, in aliquibus ad aliquid est recepta. Et quod in hac re Cō

sessarius

Digitized by Google

fessarius inquirere debet de consuetudine, ad internoscendum quem, & quan-
150 ti debeat condennare. Tertia, quod idem per eandem rationem debet perpendere iudex fori exterioris. Et credimus nullibi esse omnino receptã: quia in nullo loco est vsu recepta priuatio beneficiorum, quam incurri iubet ipso iure ab alijs, qui fuerunt minores, quam Episcopi, vel Abbates intra sex menses, si perseuerant in dicta alienatione: & quod in Lusitania non videtur recepta, quo ad locationem in solos tres annos: quia passim videmus fieri locationes in quatuor. Quarta, quod iampridem nos Salmanticæ tulimus sentẽtiam, qua iudicauimus ex probatis coram nobis, irritam, & nullam fuisse quandam locationem in plures, quam in tres annos factam: clericum autem, qui eam fecit, non debuisse iudicari excommunicatum iuxta antiquũ ius cap. 1. ne prel. vic. suas. neque per consequens irregularem, eo quod celebrasset post illam locationem absque absolutione: & sic credimus in paucis locis esse receptam, quo ad pœnas extrinsecas: quanquam in multis est recepta, quo ad dispositionem principalem, & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis, & locationis factæ in plures quam tres annos. Quinta, quod Concilij Triden. sess. 25. cap. 11. de refor. statuit, quod nullæ locationes beneficiorum anticipatis solutionibus factæ valeant in præiudicium successorum, quocunque indulto, vel priuilegio non obstante: nec huiusmodi locationes in Romana Curia, vel extra confirmentur. Non liceat etiam iurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus per se, aut alios ea exercere. Locationes vero rerum ecclesiasticarum, etiã authoritate Apostolica confirmatas S. Synodus irritas decernit, quas a 30. annis citra ad longum tempus factas Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt. Per longum vero tempus intelligitur decem annorum, etsi varient gloss. l. codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2.

Quinquagesimatertia in mulierum raptores, ac illis consilium, auxilium, & fauorem præbentes, qui etiam sint perpetuo infames, & dignitatum incapaces. Et si fuerint clerici, de proprio gradu decidant, Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform. matrim. & teneatur raptor mulierem raptam, siue eam duxerit, siue non, decenter iudicis arbitrio dotare. ibidem.

Quinquagesimaquarta in eos, qui quouis modo subditos suos, vel quoscunque alios, cogunt minus libere matrimonia contrahere, Concil. Trid. vbi supra cap. 9.

Quinquagesimaquinta in eos, qui quomodocunque cogerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quancunque mulierem, præterquam in casibus iure expressis, ingredi monasterium, vel suscipere habitum, aut profiteri: quique consilium, auxilium, vel fauorem in id dederint, vel præsentes ei actui scienter fuerint, Concil. Trid. sess. 25. capit. 18. de regu.

Quinquagesimasexta in eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel profitendi, quoquomodo sine iusta causa impedierint ibidem.

Quinquagesimaseptima, in concedentes locum ad monomachiam, vel duellum in terris suis inter Christianos: & iurisdictione, ac dominio Ciuitatis, & loci, in quo, vel apud quem fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinuerint, priuantur: & si feudalia sint, directis dominis statim acquiruntur, Concil Trid. sess. 25. cap. 19. de reform.

Quinqua-

Digitized by Google

Quinquagesimaoctaua in eos, qui duellum commiserint, & eorum Patrinos, cum bonorum proscriptione, ac perpetuæ infamiæ, ac homicidij pœna. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura. ibidem.

Quinquagesimanona, in eos qui consilium in causa duelli dederint, vel illius spectatores fuerint, non obstante quocunque priuilegio, &c. ibidem.

Post hæc anno proxime præterito 1582. nonis Decemb. S.D.N. Gregorius XIII. addidit præfato Concil. Trid. hæc verba. *Statuimus omnes illos, qui ex condicto statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini, socijve ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæue prouocatoriæ literæ, aut denunciationis chartulæ præcesserint, censuris, & pœnis omnibus a dicto Concilio propositis teneri perinde, ac si publico, & consueto abusu singulare certamen iniissent. Volentes etiam locorum Dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, omnesque illud fieri mandantes, instigantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut ex composito spectatores, vel socios quouis modo sese præbentes, eisdem censuris, & pœnis subiaceres; etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit, quominus illa committatur.* Hactenus verba eius. Ex quorũ illo *Statuimus*, colligitur hanc additionem continere ius nouum argum. gloss. recep. in cap. vt litigantes. verb. statuimus. de offic. ordin. lib. 6. & consequenter non includere præterita cap. fin de constitut.

Sexagesima in non habentes pro authenticis omnes libros sacrorum Bibliorum, iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris Esdræ: aut etiam constitutiones apostolicas scienter contemnentes, Concil. Trid sess. 4. decret. de canon. scrip.

Sexagesimaprima a Pio V. lata excommunicat, cum reseruatione, omnes mulieres etiam Ducissas, ingredientes claustra monasteriorum etiam monialium, virtute facultatum apostolicarum, quas reuocat: & concedentes licentiam, comitantes & recipientes, & prælatos, ac monachos eas introducentes, vel admittentes suspendit, libro suarum constitutionum. fol. 41.

Adde his primo id, quod in cõment. cap. statuimus. num. 60. 19. quæst. 3. scripsimus, scilicet per prædictam extrauag. solum excommunicari ingredientes monasteria monialium virtute licentiæ Apostolicæ: sed Pium V. declarasse mentem suam fuisse includendi etiam ingredientes sine licentia.

Adde secundo, quod S.D.N. Gregorius XIII. anno 1575. idibus Iunij reuocauit omnes facultates ingrediendi monasteria concessas quibuscunque personis, etiam contemplatione Imperatoris &c. cum omnium derogatione amplissima: nulla tamen mentione facta intrantibus sine tali facultate: sed credẽdũ est eandẽ mentẽ ei fuisse, quæ Pio V. & ita seruare sacrã Pœnitentiariã.

Adde tertio, quod idem sanctissimus quando supra, auxit eam ad intrantes cum licentia episcopi, vel aliorum prælatorum, quam possunt dare per Concil. Trid. cap. 5. sess. 25. de regulari. exceptis necessitatibus vrgentibus.

Adde quarto, quod idem sanctiss. anno 1581. 23. Decemb. extendit eam ad episcopos, & alios prælatos, quibus tributa est facultas ingrediendi monasteria, ne vtantur ea, nisi in casibus necessarijs. & a paucis, ijsdem senioribus, ac religiosis personis comitati.

Sexage-

Digitized by Google

Sexagesima secunda eiusdem Pij excommunicat, & punit perinde ac hæreticos, omnes quicunque ex Inquisitoribus, aduocatis, procuratoribus, notarijs, aliisque ministris prædicti officij, vel episcoporum, id munus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, seu accusatorem, denunciatorem, aut testem in ea causa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, verberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit: quive ecclesias, ædes, aliasve res sine publicas sive priuatas officij aut ministrorum expugnauerit, inuaserit, incenderit, expillauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas, aliaue instrumenta, sive publica, sive priuata, vbicunque posita combusserit, diripuerit, seu interuerterit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiã inermis sive capiendi, sive comburendi, sive supprimendi causa fuerit, sive res, aut personas seruari, defendiue prohibuerit: quive carcerem, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emiserit, capiendum prohibuerit, captumve eripuerit, receperit, occuluerit, seu facultatem fugiendi dederit, seu iusserit id fieri. Qui cœtum, concursumve fecerit, sive vt aliquid prædictorum fieret homines accommodauerit, sive alias consilium, auxilium, aut fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum scienter præstiterit, licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil expugnatum, nihil effractum, succensum, direptumve, nullum denique damnum reipsa sit secutum. eod. lib. fol. 128.

Sexagesima tertia eiusdē Pij extendit excommunicationem cap. felicis. de pœnit. lib. 6. ad scientes quomodocunque crimen in Cardinales commissum, vel committendum, & non reuelantes illud opportune Papæ, vel ordinario, &c. eod. lib. fol. 150.

Sexagesima quarta excõicat cũ reseruatione personas accipientes priuilegio, vel consuetudine aliquid ex fructibus primi, vel vlterioris anni beneficij vacãtis, & interdicit Capitula, & suspendit episcopum idem facientes, non autem includit loca pia. eod. lib. fol. 184.

Sexagesima quinta eiusddem Pij, excõicat omnes abbatissas, & moniales exeuntes a monasterijs, quacunq; de causa, ẽt infirmitatis, excepta magni incendij, vel ægritudinis lepræ, vel epidimiæ probatæ literis superioris, & episcopi. eod. lib. fol. 192.

Sexagesima sexta eiusdem, excommunicat eos, qui Christianos habitantes in terris occupatis a Turcis, capiunt in seruos, & nolũt eos relinquere libere cum bonis suis, eod. lib fol. 232.

Sexagesima septima, eiusdem, excommunicat omnes dominos totius orbis nullis exceptis, non parentes Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus Romæ, in pertinentibus ad officium S. Inquisitionis. eod. lib. fol. 266. quam, vt à viris fide dignis audio, suo imperatorio, & regio exemplo confirmarunt ante paucos dies Imperator Rodulphus, & Rex Catholicus, Philippus II. mittendo ad vrbem ad prædictæ Inquisitionis requisitionem duos de crimine hæresis impetitos, quæ vtrique Monarchæ magnæ gloriæ fuit.

De suspensione quid, & quotuplex.

151 SVspensio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas, vel depositio? num. 1. 2.

153 Suspensio vera non tollitur sola pœnitentia, & est triplex, nu. 154.

154 Suspenditur ipso iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in epi-

scopum

Digitized by Google

scopum, ordinatus sine licentia, vel extra tempora, vel sine legitima ætate. num. 135. *An in duello pugnans, excommunicatus sine monitione, vel sine scripto, capiens fructus vacantis ecclesiæ. num.* 156. *Conseruator excedens, iudex ecclesiasticus male iudicans concurrentibus* 4. *admittens ad Sacramenta tempore interdicti. mendicantium prælatus admittens ad professionem ante annum. Clericus vestem versicolorem deferès. Religiosus sic alienans, num.* 157. *ordinatus cum pacto non petendi alimenta. nu* 158.

151 CIrca hæc dico primo, quod suspensio generaliter accepta, iuxta mentem iurium citatorum a gloss. & alijs in clem. cupientes. & in rubr. de senten. excommu. & cap. si aduersus. de hæret. & etiam doctorum, præsertim Calde. de eccl. interd. mēb. 1. est prohibitio vsus officij, vel facultatis alicuius: nam & appellatio dicitur suspendi, cap. venientes. de iureiur. & petitorium per possessorium cap. pastoralis. il 1. de cau. possessio. sed hic accipitur specialiter pro tertia specie censuræ ecclesiasticæ; quæ definitur esse censura, qua alicui personæ ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij, vel beneficij ecclesiastici, in totum, vel in partem, in certum tempus, vel in perpetuum, quo ad partem ob suam culpam a iudice, vel a lege. Dixi, censura, pro genere: quia omnis suspensio est censura, non contra cap. quærenti. de verb. sign. & ad significandum, quod non potest ferri, nisi ab habēte ordinem, & iurisdictionem ecclesiasticam exteriorem, ad quam pertinet ferre censuras (vt vbi supra dixi eodem cap. num. 1. eam definiens) argum. cap. dudum. 2. de elect. Dixi, qua prohibetur personæ ecclesiasticæ, ad excludendas prohibitiones aliorum exercitiorum, vel ab illis factas alijs personis profanis, aut ecclesiasticis alio respectu, quam quia sunt ecclesiasticæ. Dixi, vel in perpetuum quo ad partem: quia prohibitio totius exercitij, officij, vel beneficij in perpetuum, est depositio, vel priuatio, & non suspensio, iuxta Card. in clem. 1. §. cæterum. num. 6. de priuil. & sentit Panor. in cap. at si. num. 7. de iud. & Bonif. in clem. cupientes. de pēn. num. 43. Dixi, ob suam culpam: *quia licet* suspensio ob qualemcunque culpam mortalem ferri possit secundū Aret. in cap. cum non ab homine. de iud. immo, & ob venialem secundum Caiet. in sum. verb. suspensio. non potest tamen sine vlla propria, cuius sit pœna, arg. cap. 2. de const. nam quæ ob senectutem, lepram, debilitatem, vel aliam causam fit, iux. cap. tua nos. & cap. de rectoribus. & cap. fin. de cleric. ægro. & cap. 1. eodem tit. lib. 6. licet possit dici generaliter suspensio: non tamen est stricte censura, de qua loquimur. Vnde sequitur primo, quod prohibitio, siue suspensio Confessarij a celebrando, non est proprie suspensio: quia non *est facta* ab habente iurisdictionem, quæ est vera ratio, cur contraueniens *illis* non fit irregularis secundum gloss. recept. in cap. is, cui. de sent. excommu. lib. 6. post Speculat. de dispen. §. iuxta. num. 32.

152 Secundo dico, quod quidquid fere omnes incogitanter dicant, licet prohibitio, qua mortali peccato infectus prohibetur celebrare, vocetur generaliter suspensio, in cap. fin. de cohabi. cler. & cap. fin. de cler. excom. non est tamen talis stricte accepta. Tum quia suspensio non est peccatum, sed eius pœna, iuxta omnes. Tū quia peccatum mortale antiquius est iuribus canonicis, quorum inuentum est suspensio. Tum quia non est censura, qualis est suspensio.

Tertio

Digitized by Google

Tertiò dico, quòd neque excommunicatio maior, neque minor est suspensio: Tum quia est species diuersa censuræ. Tum quia non vetat exercitium ecclesiasticum quatenus est tale, sed quatenus est species communicationis humanæ Christianæ.

Quarto dico, quod quamuis quodlibet peccatum mortale, & excommunicatio minor suspendant a perceptione Sacramentorum, in hoc sensu, quod percipiendo peccetur mortaliter, non tamen incurritur irregularitas: quia nō contrauenitur suspensioni, prout est species censuræ, sed solum prout est prohibitio resultans ex natura illorum.

Quinto dico, quod neque irregularitas, neque depositio verbalis, neque degradatio realis, est suspensio; licet Innoc. in cap. fin. de excess. prælat. & multi alij appellent eas suspensionem, quod verum est capiendo verbum suspensio generaliter, non stricte, vt hic capitur. Tum quia non sunt censuræ, cap. quærenti. de verb. sign. Tum quia sunt priuationes, vel inhabilitationes, quæ priuant officio, vel inhabilem faciunt omnino ad ordinem obtinendum, vel exercendum. At suspensiones solum sunt impedimenta exercitij, iuxta mentem Panormit. in d. cap. at si. num. 7. de iud. & commu.

153 Sexto dico, quòd illa diuisio suspensorum Panor. in cap. si celebrat. de cler. excommu. num. 4. & aliorum, scilicet, quod quidam sunt quoad se solum; alij quo ad alios solum, alij & quoad se, & quo ad alios, licet communis sit & vera, accipiendo vocabulum suspensum generaliter: non tamen accipiēdo, vt hic, pro impedito per suspensionem speciem censuræ ecclesiasticæ, per proxime dicta de peccato mortali, & de excommunicatione minore. Et quia exēplum tertij membri, quod afferunt de saberdote peregino, qui deuotionis causa potest celebrare in occulto, & non publico, cap. tuæ: de cler. pereg. non est idoneum: siquidem peregrinus non peccans, non incurrit suspensionem, quæ sine peccato a iure non imponitur, vt recte dixit Caiet. verb. suspensio.

Septimo dico, quod neque vlla suspensio laici est suspensio, de qua hic agimus, & per consequens, neque suspensio officij aduocandi, etiam in foro ecclesiastico: quia non est proprie ecclesiasticum, neque suspensio facultatis dādi gradus cōcessæ per Regem, vel Imperatorē, quidquid sentiat gloss. d. clem. cupientes. colum. 2. & Tabien. ver. suspensio. in prin.

154 Octauo dico, quod suspensio est triplex, officij, & beneficij simul, cap. tuarum. de priuil. officij tantum, vel partis eius, & beneficij, vel rei pertinentis ad illud tantum, vt colligitur ex exemplis positis, per gloss. magnam, & fin. clem. cupientes. de pœn. Est item duplex, lata a iure, & lata ab homine. A iure ipso facto feruntur multę, quas tangit prædicta gl. & ante omnes Ang. verb. suspensio. a nu. 2 in ordinem redegit. *Quarum (omissis raro contingentibus,) prima in cap nullus cap. præter. 32. dist. & cap. sciscitantibus. 15. q. 8. & alijs multis capitulis suspendit presbyterum diaconum fornicariū, notoriū donec pœniteat. & cap. si qui sunt. 81. dist.* ita quòd sicut ipso iure tollitur per pœnitētiam, iux. glo. recep. in d. cap. de qua plura, supra cap. 25. nu. 77. vbi dicitur, quod huiusmodi fornicarius vtens ordine suo ante pœnitentiam, fit irregularis: quia infringit cēsurā suspēsionis. Et nota, q. lōge differt prohibitio, qua huiusmodi fornicarius vtitur ord. sui vsu, a prohibitione, qua infectus crimine magno depositione digno, &

Digitized by Google

gno,& notorio prohibetur: quoniam hęc est irregularitas delebilis ab episcopo,cui contraueniens peccat,sed non incurrit aliam irregularitatem, de qua sup cap.25.num.73.illa vero est suspensio, & vera censura,cui contraueniens incurrit irregularitatem a solo Papa delebilem distincta a suspensione sic violata,de qua in d.cap.25.nu.77.

155 *Secunda in cap.cum in cunctis § fin. de elect. suspendit triennio a beneficijs clericos eligentes in episcopum eum, qui non est legitimus, vel legitima ætate, scientia, & moribus præditus.*

Declar.quod comprehendit etiam eos, qui eligunt tanquam compromissarij,cap.si compromissarius.eod.tit.lib.6.Secunda,quod non comprehendit eos,qui eligunt in aliam dignitatem,neque laicos, vt reges, & imperatores, qui præsentant in episcopos, neque Cardinales qui eligunt Papam, arg.l. interpretatione.ff.de pœn. cap. pœnæ.de pœnit. dist.1. quia solum loquitur de clericis eligentibus episcopum.

Tertia in extrauag.cum ex sacrorum.Pij II suspendit eos,qui sine legitima facultate, vel ætate, vel extra tempus legitimum,ordinem sacrum accipere præsumpserint,& facit irregularem ordine vtentem.

Declar. prima, quod ob ignorantiam illius extrauag. & per cap. vel non est compos.de tempo.ordin.quod nō suspendit, sed iubet suspendi,oppositū dixerunt fere omnes cum gloss.clem. generalem, de æta. & qual.& in d.cap. vel non est compos.S. Anto. in 3.par. tit.14.cap. 16.Maior in 4. distin.24. quæst.1. Secunda, quod non comprehendit eum saltem quo ad forum conscientiæ,qui bona fide & simplicitate existimans se legitimum, ordinatus est, vt late diximus in repet.cap.accepta,de rest.spo. oppos.8.a nu. 32.quia textus
156 habet, *præsumpserint*,quod significat dolum,secundum doctrinam Card. in clem.1.quæst.38.de priuil. quod idem ausi fuimus dicere ibi de eo, qui temerarie quidem ordinatus est, postea tamen bona fide, & candida simplicitate, per pœnitentiam purgato peccato,exercuit ordinem, existimans sibi licitum esse: quamquam ad illud vsque tempus non fueramus ausi affirmare.

Quarta est in cap 1.de cler. pug. in duel. suspendit clericum qui prouocat ad duellum, vel acceptat prouocationem, & in arenam descendit, iuxta Sylu. verb suspensio.
versic.11.& Tabien.ibidem: sed non est verum: quia textus in d. cap.1. solum dicit deponendum fore.

Quinta in cap.sacro.de sent. excommunic. suspendit vno mense ab ingressu ecclesiæ eum,qui excommunicat absque monitione, quę debet esse talis, qualem supra diximus eod.cap.nu.10.& 11.

Sexta in cap.1.de sentent.excommunic.lib.6. suspendit ab ingressu ecclesiæ, & diuinis officijs eum, qui excommunicat, interdicit, aut suspendit aliquem solo verbo sine scripto,aut expressa causa illius, vel non dat copiam requisitus.

Septima in cap.quia sæpe.de elect.lib.6 suspendit a quolibet officio,& beneficio,Capitula,& singulares personas, quæ vacante Sede episcopali, vel collegiata, vsurpant sibi aliqua bona; quæ reliquit vita functus, aut collecta fuerunt tempore vacationis. Quod locum habet etiam in reditibus sigilli, & in quolibet alio emolumento clem.statutum.de elec.

157 *Octaua in cap. præsenti. de offic.ordin. lib. 6. suspendit episcopos, & superiores eorum*

Digitized by Google

eorum ab ingressu ecclesiæ, & inferiores ab offic. & beneficijs, qui vsurpant aliquid ex reditibus dignitatum, & ecclesiarum vacantium, & illis subditarum, quos reliquerunt mortui, vel collecti fuerunt durante vacatione, nisi habeant speciale priuilegium, vel consuetudinem præscriptam ad hoc.

Nona in cap. fin. de offic. delega. lib. 6. suspendit vno anno ab officio conseruatorem Sedis Apostolicæ, qui scienter cognoscit causas, quæ non sunt notoriæ. Quod intelligendum est de his, quæ conceduntur sine clausula, quod possit cognoscere etiam de alijs, cum qua ante Concil. Trident. concedebantur: per illud tamen statutum fuit sess. 14. cap. 5. vt esset longe restrictior vsus.

Decima in cap. 1. de re iudic. lib. 6. suspendit vno anno a suo officio iudicem ecclesiasticum, qui contra ius, & suam conscientiam aggrauat partem gratia, vel sordibus. Sed debent concurrere quinque, vt hæc incurratur. Primum, quod non sit Episcopus glos. ibi verb. ordinarius. argum. cap. quam periculosum. de senten. excommu. lib. 6. Secundum, quod aggrauet contra iustitiam. Tertium, quod faciat contra conscientiam. Quartum, quod sit iudex: quia non satis est, quod sit merus executor, vel arbiter. Quintum, quod faciat pretio, amore, timore, vel odio, vt ex glos. recept. colligitur.

Vndecima in cap. Episcoporum. de priuil. lib 6 suspendit ab ingressu ecclesiæ (quousque satisfaciant) eos, qui admittunt ad diuina officia, aut Sacramenta, aut ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, aut interdictos publicos. Quæ tamen, vt dictum est supra cap. 25. num. 94. locum non habet, nisi contra exemptos, iux. commu. contra glos. eiusdem cap.

Duodecima in cap. non solū. & cap. constitutione. de regu. lib. 6 suspendit eos qui admittūt aliquē ad professionē ante finitū annum probationis in aliquo ord. mendicantiū.

Decimatertia in clem. 2. de vit. & hon. cler. suspendit in sex menses clericos beneficiarios, qui gestant vestes partitas, vel coloribus distinctas, & sacro ordine initiatos, qui non sunt beneficiarij, & minoribus insignitos, qui cum prima tonsura gestant tales vestes, inhabiles efficit ad beneficia in idem tempus. Non autem incurrit illam qui ob celebrationem nuptiarum, vel doctoratus, vel alicuius alterius similis festi, aut aliam iustam causam gestat, iuxta Card. in d. clem. q. 3.

Decimaquarta in clem. 1. de reb. eccles. nō alie. suspēdit quoslibet religiosos, qui habent aliquam administrationem, & alienant aliquam rem ad eam pertinentem, etiam solum præbendo alicui ad vitam absque necessitate, aut absque facultate sui capituli si habet vel sui prælati si non habet capitulum. Hanc non incurrunt, qui in medicum tempus locant fructus, per finem illius clem. licet incurrant aliam excommunicationem extrauag. 2. de reb. eccl. non alie. vt sup. dictū est eod. cap. nu. 149.

158 *Decimaquinta in cap. pen. de simo. suspendit Papaliter, qui facris initiatur si ne patrimonio cum pacto non petendi ab Episcopo victum: & qui ordinatur ad præsentationem alicuius beneficiarij, cum pacto nihil petendi ab eo.*

Declar. prima, quod per eandem rationem nostra sententia suspenditur, qui ordinatur cum patrimonio, vel alimentis promissis, vel donatis ab aliquo pactus antequam ordinaretur se non petiturum, postquam ordinatus fuerit, qui casus est valde quotidianus. Secunda, quod qui post ordinationē remittit, vel retrodonat ius, aut patrimoniū, quod illi fuit donatū, vel promissum sine pacto ante ordinationē facto, nō incurreret, argu. glos. sing. cap. tuis. de præb.

Digitized by Google

& gloss. memorabilis cap. si Episcopus. eodem tit. lib. 6. Tertia, quod qui ordinatur cum facultate sui Episcopi, impetrata ad titulum patrimonij donati, & ante ordinationem renunciati, non censetur nostra sententia ordinari absque facultate, quo ad effectum incurrendi aliam suspensionem supra positam num. 155. quia talis renunciatio facta antequam ordinetur, nō videtur valere, per ea, quæ omnes dicunt in d. cap. pen. etiamsi esset iurata, iuxta Fel. & Anan. contra Panor. hanc tamen incurrit.

Decimasexta in constitutionibus Pij V. fol. 407. suspendit Episcopum ordinantem, absque titulo clericum religiosum ordinis, in quo solum sit votum temporale religionis: quia is, quo ad hoc reputatur secularis.

Quarto dico, quod rursus est duplex suspensio, altera a diuinis, altera ab alijs, vt colligitur, ex cap. 1. §. fin. de sent. excommu. lib. 6. & cap. 1. de re iud. eodem lib. cum eis annot. & quātum differat harum altera, quo ad irregularitatem transgressorum dicitur infra.

Quis, cur, & quomodo potest suspendere, & suspendi, & absolui, & quæ pœna contrauenientis.

159 *Suspendere, & suspendi quis potest: requiritur monitio scripta, & peccatum, non certa verba.*

160 *Suspensio ab vno non est ab alio: & sic a iurisdictione non est ab ordine nec contra, & a beneficio, non est ab ordinibus, vel iurisdictione: nec quę ab officio est a beneficio, num* 161.

161 *Generalis non incurritur ab Episcopo, qua forma tollitur.* 162.

162 *Absoluere quis potest a suspensione lata a iure, vel ab homine.*

163 *Suspensionis transgressor quis irregularis, & vt peccet participans.*

159 CIrca hoc dico sequentia. Primo, quod communiter omnes, & soli illi, qui possunt excommunicare, possunt etiam suspendere: & quamuis omnis Christianus possit excōmunicari, solæ tamen personæ ecclesiasticę possunt suspendi, per definitionem suspensionis supra eod. cap. nu. 151. positam, & quod suspensio scripto ferenda est, sicut excommunicatio, cap. 1. de sent. excō. lib. 6. & quod debet præcedere monitio suspensionem, quando ponitur ob cōtumaciam, quamuis non quando in pœnam, iuxta Innoc. in cap. fin. de excess. prælat. recept. per Panor. & com. in cap. reprehensibilis. de appell. & quod ob quodlibet peccatū mortale, immo & veniale, potest quis suspedit, vt dictū est.

Secundo dico, quod vt excommunicatio lata post legitimam appellationē est nulla, & inualida, sic suspensio: & vt appellatio non suspendit excommunicationem præcedentem, sic neque suspensionem, Domi. cum communi, in cap. 1. §. & hæc. de sent. excom. lib. 6. per cap. ad hæc quoniam. de appell. & cap. is cui. §. fin. de sent. excommu. lib. 6.

160 Tertio dico, quod suspensus a quibusdam actibus, non est suspensus ab alijs non annexis eis. Ex quo sequitur, quod suspensus a iurisdictione, nō est suspensus ab ordine, qui est diuersus ab ea cap. aqua. de cōsec. eccles. vel altar. & cap. transmissum. de elect. cum eis annot. neque contra, suspensus ab ordine, est

suspen-

Digitized by Google

ſuſpenſus a iurisdictione, neque ſuſpenſus a beneficio, eſt ſuſpenſus ab ordine, neque a iurisdictione, quæ ei conuenit alia ratione, quam beneficij, a quo eſt ſuſpenſus. Neque ſuſpenſus ſimpliciter ab officio, cenſetur eſſe a beneficio quo ad ea, quæ dantur non intereſſenti diuinis officijs, modo ſuſpenſio non ſit tam diuturna, vt tacite, vel expreſſe habeat vim priuationis, iuxta Bonif. in d. clē. cupientes. a nu. 31. vbi hoc latiſſime probat, quidquid dicāt Card. & Imol. poſt Gaſparem: quia multa ad beneficium pertinentia poteſt facere ſuſpenſus ab officio clericali, qualia ſunt regere, & gubernare illa quæ ad ſe attinent, & alia quæ non ſunt diuina officia.

Per quæ nuper reſpondi beneficiarium ſuſpenſum, ideo quod presbyter factus fuit ante annum 25. cœptum, non prædidiſſe fructus beneficij: quia per illam tranſgreſſionem ſuſpenditur tantum ab officio.

161 Quarto dico, quod ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ tantum, poteſt excommunicare, & abſoluere: quia adhuc retinet iurisdictionis vſum, cap. ſacro. de ſenten. excommu. & quod quis eo quod ſit ſuſpenſus a beneficio, non eſt ab officio, neque ſuſpenſus officio tantum eſt a beneficio: & vt ſuſpenſus ab officio, & beneficio ſimul, eſt ab vtroq; iux. omnes, ſic ſuſpēſus ab officio, aut beneficio diuiſi, a nullo illorū eſt, iux. Pan. recep. cōtra gl. c. latores. de cler. excō. miniſt.

Quinto dico, quod non incurrunt hanc cenſuram latam generaliter a iure Epiſcopi, niſi fiat mentio ſpecialis illorum, licet ſecus de excommunicatione, cap. quam periculoſum. de ſenten. excommu. lib. 6. cum gloſſ. & ei annot.

Sexto dico, quod ſuſpenſio ferri, & tolli poteſt quibuslibet verbis id ſignificantibus: quia nulla ſunt præcripta in formam ſubſtantialem ſuæ lationis, vel ſolutionis: quanquam in abſolutione neceſſarium eſt iuſiurandum, vt in excommunicationis abſolutione, cap. ſuper eo. cap. venerabili. de ſent. excōmu. licet communiter quando eſt certa ſuſpenſio, docti vtātur hac forma. Abſoluo te a vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti ob talem, vel talem cauſam, & reſtituo te priſtinæ executioni: & ſi eſt dubia hac, ſi teneris aliquo vinculo ſuſpenſionis, quo te poſſum abſoluere, abſoluo te, iuxta ſententiam Syluest. verbo abſolutio 6. dubio 2. aliquantulum reformatam: & quod ſuſpenſio tam lata ab homine quam a iure, quæ certo tempore, aut facto, aut omiſſione facti alicuius terminatur, tollitur lapſo tempore, vel adueniente termino, ipſo facto, abſque vlla abſolutione, ſecundum gloſſam in clem. 1. verb. donec. de decim. recepta cōmuniter, & putata ſingula. à Pan. in cap. 1. de iudic. not. 6. quæ tamen habet alias ſimiles.

162 Septimo dico, quod a ſuſpenſione lata ob contumaciam, & non in pœnam delicti abſolute ſine termino & reſeruatione, ſiue iure communi, ſiue particulari, confirmata, vel non confirmata per Papam, poteſt abſoluere Epiſcopus, & eius Vicegerens argum. cap. nuper. de ſenten. excommu. & melius cap. ex litteris. de conſtit. tradit Inno. communiter quo ad hoc receptus, in cap. 2. de ſolut. & quod a lata in pœnam alicuius delicti etiam a iure, non poteſt abſoluere Epiſcopus, ſiue ſit temporaria, ſiue perpetua, quidquid dicant gloſſ. clem. 1. de hæret. §. pen. verb. excommunicationis. & cap. cupientes. §. cæterum. ver. ſuſpenſus. de elect. lib. 6. licet communiter recipiantur in ſuis locis, vt probat efficaciter Panor. in cap. 2. de ſolu. & cap. tā litteris. de teſtib. vbi eum ſequi-

Digitized by Google

tur Aret.& Felin.altius ibi rem perpendés,quam in d.cap.nuper.& in cap.paſtoralis.§.præterea.de offic.ordin.vbi aliud dicit,eo quod non ſatis perpenderat dicta Pan.recept.ab omnibus,qui ea diligenter expenderunt,quod non fecerunt aliqui,vt Sylueſt.verb.ſuſpenſio.quæſt.8.& alij,qui ſibi ipſis contradicunt,dum ſequuntur Panor.tenentem contrarium eius,quod ipſi.Poteſt tamé in ea diſpenſare, ſi poſita fuit ob adulterium, aut alia minora delicta ſecundum eundem Panor.in d.cap.tam literis. & cap. 2.de ſolu.iuxt.notata in cap. at ſi. §.de adulterijs. de iud. Dixi,a iure:quia a ſuſpenſione abſolute poſita ab homine regulariter non poteſt abſoluere, niſi qui eam tulit,aut eius ſuperior, aut ſucceſſor, argum. cap.paſtoralis.§.præterea. vbi Fel.de offic.deleg. Male autem exceperunt a regula prædicta,quæ habet ſuſpenſos a iure ob contumaciam poſſe abſolui ab Epiſcopo, clericos, & religioſos, qui adminiſtrant Sacramenta, aut ſepulturam hæreticis, aut accipiunt eleemoſynas ab illis:quia textus cap.excommunicamus.2.§.fin.de hæret. quo nituntur, non loquitur de ſuſpenſis ab officio, ſed de priuatis, & de ſuſpenſione irrogata in pœnam, & non ob contumaciam,& de pœna reſeruata.Male etiam excipiunt exauthoratum, ſiue degradatum, aut depoſitum realiter, cum neque hic, neque depoſitus verbaliter, ſint ſuſpenſi per dicta ſupra eod.cap.nu.152.Male etiam excipiunt ſuſpenſum ob collationem beneficij factã indignis, iuxta cap.graue. de præb. quia illa ſuſpenſio irrogatur in pœnam, & non ob contumaciam.

163 Octauo dico,quod omnis, qui violat ſuſpenſionem ſtricte acceptã pro vna ſpecie trium cenſurarum eccleſiaſticarum peccat mortaliter,argum.cap.2.de maior. & incurrit irregularitatem, ſi violat eam exercendo aliquem actũ peculiarem alicuius ordinis,ſiue maioris,ſiue minoris, per cap.1.de ſent. excõmu. lib.6.& cap.1. de re iudic.eod.lib. & vtrobique Innoc.receptus communiter dicit, quod illa duo capp. non ſolum habent, quo ad hoc locum in caſibus,in quibus loquuntur, ſed etiam in omnibus alijs violantibus ſuſpenſionem: quia non fuit mens eorum conditoris, qui fuit ipſemet Innoc.IIII.quidquam noue inducere in illis, ſed declarare ſecundum antiquas ſanctiones canonicas, de quibus meminit textus, eam incurri. Dixi, aliquem actum peculiarem ordinis: quia ſecus ſi exerceret alium,etiam eccleſiaſticum, & ad officia diuina pertinentem, qualis eſt pſallere etiam in choro cum alijs, canere reſponſa defunctorum, vel lætanias,baptizare ſine ſolennitate,vt alius laicus, & alia id genus, quæ non ſunt peculiariter alicui ordini deputata. Illa autem dicuntur deputata alicui ordini, quorum faciendorum ſpecialis poteſtas traditur in ordinatione,vt in presbyt. poteſtas cõſecrãdi,baptizãdi, ſolẽniter dicẽdi collectas in choro: in diaconatu poteſtas canẽdi ſolẽniter Euangeliũ: in ſubdiaconatu canẽdi ſolẽniter epiſt.in acolitatu ferẽdi cereos &c. Dixi,et minoris: quia violãs exercẽ.ſolẽniter actũ deputatũ ordini minori,ita incurrit,ac exercẽs deputatũ maiori,ſecũdũ Innoc.& commu.cap.fin.de exceſ.prælа.Repetij ſæpe, ſolẽniter:quia faciẽs aliter aliquod horum,vt cantans epiſtolam,ſe tens cereos,vel vrceolos tanquam alius laicus, nõ incurrit ſecundum omnes.

Ex quo infertur primo, ꝙ verius eſt Epiſcopũ celebrãtẽ in apparatu Pontificali incurrere irregularitatem:ꝙa id eſt actus peculiaris ab alijs ord.Epiſc.quẽ eſſe verũ ord.diſtinctũ ab alijs ſignificaſſe Cõc.Trid.dictum eſt ſupra cap 22.

Secundo

Digitized by Google

Secundo infertur, quod psallere in choro non facit irregularem: quia non est peculiare vlli ordini vero: licet enim videatur peculiaris psalmistatui, siue primæ tonsuræ, tamen illa non est verus ordo, per ibidem dicta.

Tertio infertur, quod suspensus a perceptione Sacramentorum, quamuis peccet mortaliter in percipiendo ea, non tamen est irregularis, cap. si celebrat. de cler. excommu. minist. quia perceptio non est officium diuinum, neque opus peculiariter ordini alicui addictum.

Quarto infertur, quod suspensus ab eorum collatione, dando illa non tanquam ad suum ordinem pertinentia, sed vt alius quilibet laicus, non incurrit eam, iuxta Host. in cap. 1. de senten. excommu.

Quinto infertur, quod sacerdos suspensus ab officijs sacerdotalibus administrando in ordine inferiori non peccat, neque est irregularis.

Sexto infertur, quod suspensus a beneficio non peccat eligendo, si ius eligendi non competat ei ratione illius cap. cum in cunctis. §. fin. de elect.

Septimo infertur, quod suspensus ab officio peccat, sed non incurrit irregularitatem eligendo, & acceptando electionem de se factam, cap. cum dilectus. de consuetu. iuncta gloss. & excommunicando, & conferendo beneficia cap. quia diuersitatem. de conces. præb.

Octauo infertur, quod licet suspensus ab officio prædicandi, celebrando non peccet, nec fiat irregularis, secundum Panor. & communem in d. clem. cupientes. concionando tamen peccat, & est irregularis, secundum opinionē, quam sequimur supra cap. 25. num. 141. quod actus prædicandi est lege diuina, vel humana, vel consuetudine actus peculiariter diaconatui deputatus: quia licet institutione diuina sit soli sacerdotio peculiaris, iuxta cap. adijcimus. 16. quæst. 1. lege tamen, & consuetudine humana videtur deputatus diaconatui, vt tandem Caiet. vbi supra concludit: quando saltem solenniter vti ex officio suo tanquam sacerdos prædicat.

Nono infertur, quod sicut tenemur vitare excommunicatum in omnibus, per supra dicta eod. cap. num. 26. & sequ. ita suspensum in eo, a quo est suspensus non vitando in diuinis officijs, & in actibus deputatis suis ordinibus peccamus mortaliter si est denunciatus, alias non, per extrauag. ad euitanda. relatam supra num. 35. & per latius dicta cap. 1. §. laboret. de pœnit. dist. 6.

Interdictum quid, & quotuplex.

164 *Interdictum hic non generaliter, sed specialiter sumitur; quo conueniat, & differat ab excommunicatione, & suspensione, num.* 165.

166 *Interdictum triplex, & quid vnumquodque includat, num.* 167.

164 Circa hæc dico sequentia. Primum, quod vt interdicere significat prohibere, Instit. de interd. in prin. sic interdictum generaliter dicitur, quælibet prohibitio: sed hic accipitur speciatim pro vna triū censu. ecclesiast. & vt in repet. cap. dilec. de appel. dixi, cautius definiri pōt, quā a Cald. in tract. de eccles. interdic. mēb. 1. colū. 1. ce cēsura ecclesiast. qua prohibētur diuina officia, Sacramēta, & sepultura actiue, & passiue, exceptis aliquib. Dixi, cēs. eccl.

Digitized by Google

pro genere, quo distinguitur a cessatione a diuinis, de qua in cap. irrefragabilis. de offic. ord. & cap. quamuis. eod. tit. lib. 6. quæ non est censura ecclesiastica: quia non est nisi ipsa omisso officiorum diuinorum, iuxta Panor. in d. cap. dilectis. num. 18. Reliqua adduntur ad differentiam inter interdictum ex vna parte, & inter excommunicationem, & suspensionem ex altera, quę tres conueniunt in nouem, iuxta Calde. vbi supra colum. 2. receptum per communem Dom. & Peru. in d. cap. 1. §. superior. de sent. excommu. lib. 6. Syl. & Tabien. verb. interdictum, & per complures alios alibi.

Conueniunt enim primo, quod quælibet earum est censura ecclesiastica, cap. quærenti. de verb. sign. Secundo, quod quælibet in scriptis debet ferri, & cum causa in eis expressa, cap. 1. de senten. excom. lib. 6. Tertio, quod nullam earum suspendit appellatio subsequuta, & quamlibet annullat præcedés, cap. is cui. §. fin. eodem tit. lib. 6. & cap. ad hæc quoniam. de appell. Quarto, quod quamlibet debet præcedere monitio, cap. reprehensibilis. de appella. cum fertur ob contumaciam, & non cum in pœnam, cap. 2. de constitu. lib. 6. & cap. quanquam. de censi. eod. lib. Quinto, quod quælibet est nulla, cũ fertur sine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excõmunicatis a se, cap. statuimus. iuncto cap. statutum. de senten. excom. lib. 6. Sexto, quod quælibet impedit a diuinis, excepta illa suspensione, quæ non fit ab eis, cap. pastoralis. §. verum. de appell. iuncto. d. cap. is cui. Septimo, quod in absolutione omnium iuratur, cap. venerabili. & cap. ex tenore. de sent. excommu. Octauo, quod nulla earum contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario ferri potest, cap. 1. de verb. sign. lib. 6. Nono, quod quælibet est a superiore seruanda, cap. cum ab Ecclesiarum. de offic. ordi. immo, & ferente quousque eam tollat, Cald. vbi supra memb. 1. colum. 3.

865 Differt autem primo, quod excommunicatio directe priuat cõmunicatione quatenus est communicatio humana. Suspensio priuat directe vsu facultatis ecclesiasticæ. Interdictum vero priuat directe Sacramentis, & diuinis officijs. Dixi, directe; quia indirecte, & per consequentiam priuant etiam consequentibus directe prohibita. Secundo, quod excommunicatio non potest suspendi, & alias sic d. cap. ad hæc quoniam. quamquam idem esse de excommunicatione dixit Dec. ibi, quem per multa fundamenta sequimur ibidem. Tertio, quod Episcopus non incurrit suspensionem, neque interdictum latum a iure, nisi exprimatur in eo, excommunicationem vero sic, cap. quia periculosum. de senten. excom. lib. 6. cum glossa. Quarto, quod vniuersitas non potest excommunicari, cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sent. excom. lib. 6. suspendi autem, & interdici sic, cap. quia sæpe. de electio. lib. 6. cap. si sententia. de senten. excommu. eodem lib. Quinto, quod excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia, alij vero sic interdum, cap. fin. de sent. excom. eodem lib. Sexto, quod excommunicatio, & suspensio non feruntur nisi ob culpam propriam, & maior ob mortalem, & minor, & suspensio, etiam ob venialem: interdictum tamen etiam ob alienam, d. cap. si sententia. Septimo, quod absolutio excommunicationis semper requirit aliqua verba: suspensionis vero, & interdicti non, quando feruntur quousque certum quid fiat: quia sufficit, vt illud fiat, gloss. putata sing. clem. 1. de decim. verb. donec. quæ tamen

tamen habet alias quatuor similes citatas a nobis in cap. 1. not. 6. de iudic.

156 Secundo dico, quod interdictum est triplex, locale tantum, personale tantum, locale, & personale simul. Locale tantum est, quo solus locus interdicitur. quod rursus est duplex, generale, quo interdicitur locus vniuersalis, vt regnum, prouincia, Episcopatus, Ciuitas, oppidum, pagus, aut parochia. Et speciale, quo interdicitur aliquis locus particularis, vt Ecclesia, & non desinit esse tale, eo quod comprehendat multa loca, modo sint particularia, quale est, quod interdicit multas ecclesias, etiamsi interdicat omnes Ciuitatis, Episcopatus, Prouinciæ, Regni, aut quotquot sunt in mundo, iuxta Cal. vbi supra membr. 2. receptum per Dom. Peru. & Com. in cap. præsenti. de senten. excom. lib. 6. singulare autem, quod addit Ange. verb. interdictum 1. §. 1. est species interdicti particularis minime necessaria. Interdictum personale tantum est, quod interdicit personas tantum, quod etiam est duplex, scilicet, generale, quod interdicit aliquam vniuersitatem hominum, vt populi, Regni, Prouinciæ, Ciuitatis, oppidi, Collegij, aut pagi, d. cap. si sententia. Et speciale, siue particulare, quod interdicit personas singulares, vnam, aut multas, certas, aut incertas, vt quod interdicit hoc, vel illud facientem. Interdictum locale, & personale simul est, quod interdicit locum, & personas simul: & quod interdicit locum, & populum, & tales, vel tales personas; exemplum quotidianum est in interdicto, quod appellant ambulatorium, quo interdicitur aliqua persona, & locus vbi est, vel fuerit, quamdiu ibi fuerit, aut etiam certo tempore postquam recesserit, de quo quatenus est locale, iudicandum est, vt de locali tantum: & quatenus est personale, vt de personali tantum, argum. l. quæ de tota. ff. de rei vend. quibus addimus, vnumquodque illorũ posse diuidi in simplex, & mistum, hoc est generale tantum, aut particulare tantum, aut generale, & particulare simul. De quo quatenus est generale, iudicandum est, vt de generali, & quatenus particulare, vt de particulari, argu. d. l. quæ de tota. & cap. pastoralis. §. item cum totum. de offic. deleg.

167 Tertio dico, quod interdictum generale loci non includit populum, nec personas eius, neque interdictum generale populi alicuius loci comprehendit eum: itaque quando est interdictus vnus locus, qui sunt in eo, & non fuerũt causa interdicti, possunt audire & dicere in alio loco diuina officia, & dare, & accipere Sacramenta, & alij aliorum oppidorum non possunt hoc facere in illo loco interdicto, cuius illi sunt. Et quando interdicitur solus populus, illi qui sunt eius, non possunt audire, neque ibi, neque alibi: & exteri possunt audire ibi, & in eo potest celebrari patentibus ianuis, exclusis eius hominibus, perinde ac si non esset interdictus, d. cap. si sententia. cum ei annot. Rursum interdictum clerialicuius loci non comprehendit locum, neque populum, & habitatores eius laicos: neque e contrario interdictum populi comprehendit clericos, d. cap. si sententia. Cuius rei nouam rationem tradidimus, in cap. 2. de præb. post Dec. ibi, & in cap. ecclesia. de const. col. 4. quamuis interdictum cleri videatur includere religiosos, & religiosas, conuersos, & conuersas, nouitios, & nouitias, secundum Domi. in d. cap. si sententia. in fin. princ. & Cald. vbi supra membr. 2. Itẽ interdictum Ciuitatis includit Suburbia, & ædificia prope mœnia, cap. si Ciuitas. de senten. ex. commu. lib. 6. quę

Digitized by Google

vero ædificia dicenda sint talia relinquitur arbitrio iudicis, gloss. ibidem. Interdictum etiam ecclesiæ, licet speciale tantum, includit sacella, & cæmeterium contigua, alia non, d.cap. si Ciuitas. Interdicta vero ecclesia, non censentur interdicti clerici eiusdem: neque contra, interdictis clericis, censetur interdicta eorum ecclesia, argum. cap. per exemptionem. de priuileg. lib. 6.

Quis, cur, & quomodo potest interdicere, & interdici.

168 *INterdicit communiter, qui excommunicat, & suspendit, & contra.*
168 *Interdictum fertur ob culpam alienam, sed non ob culpam debiti, & ponitur ipso facto a iure his casibus, num. 169. & qua opera prohibeat. num. 170.*

169 QVarto dico, quod communiter, qui potest excommunicare, & suspendere, potest etiam interdicere: & qui potest excommunicari, & suspendi, potest etiam interdici. Et vniuersitas, quæ non potest excommunicari, cap. Romana. §. in vniuersitatem. de senten. excommu. lib. 6. & locus, qui non potest suspendi, vt supra dictum est, potest interdici, d.cap. si Ciuitas. & d.cap. si sententia. Et quamquam aliud est populus, vel vniuersitas, & aliud particulares eiusdem arg. cap. denique. 7. quæst. 1. & l. proponebatur. ff. de iudi. interdicto tamē illo, censentur interdicti omnes eius particulares fontes & *infontes*, d.cap si sententia. vbi id affirmant Domin. & Peru. quia potest vnus *interdici* propter culpam alterius, licet nō excommunicari, vel suspēdi, vt prædictū est: quamuis semper debeat interuenire culpa propria, vel aliena, vt feratur interdictum: nec sufficit culpa non soluendi debitum, vt feratur interdictum generale auctoritate ordinaria, vel delegata sine speciali Papæ mandato, extrauag. prouidę. de senten. excommu. quamuis particulare ecclesiæ ferri posset, iuxta Cald. vbi supra memb. 1. cap. 4. & Dominic. in cap. præsenti. de sent. excōmu. lib. 6. non tamen parochiæ, quamuis per incogitantiam, nostro iuditio, cōtradixerit Stephan. de potest. eccle. cas. 10. Interrogatus olim *Salmaticę*, an *infans lactens*, & amens includantur interdicto? Respondi, *includi*, nec esse admittēdos ad diuina: quia vt prædictū est, sine culpa propria quis pōt interdici.

169 Quinto dico, q̄ fertur generale ipso facto cōtra vniuersitatē, quę facit solui portoria illicita clericis, cap. quāquā. de cēsi. lib. 6. & cōtra eā, quæ facit, vt capiatur, percutiatur, vel in exiliū mittatur suus Episc. clē. 1. de pœn. Et cōtra eam cuius dominus impedit ingressū, aut negotia Nūcij Apost. extrauag. supergēres. de cōsue. Immo & in omnib. casibus, in quib. iure fertur interdictū *locale* generale, ob delictū populi, in eisdē fertur ēt generale psonale cōtra *suū* populū: quāuis nō, quādo fertur ob delictū solius domini, si nō exprimatur, cap. si sētē. de sētē. excō. lib. 6. fertur ēt particulare locale ecclesię in aliquot casib. scilicet, quādo vniuersitas facit, vt capiatur; percutiatur, vel mittatur in exiliū suus Episcopus; d.clem. 1. de pœn. Et quādo clerici, aut conuentus ecclesiæ, nolunt restituere corpora, aut monumenta eorum, quos in ea sepelierunt: & quod inducti ab eis inrauerunt se electuros sepulturas, in cap. 1. de sepult. lib. 6.

170 Sexto dico, quod interdictum personale particulare solum includit personas nominatas, & actus in eo expressos, & qui includuntur in illis. Si vero nulli exprimantur, omnes qui vetantur interdictis censentur inclusi. Vnde interdicto

dicto ſimpliciter Petro, omne illud, quod interdictum prohibet, vetatur illi. Interdicto autem eo quo ad miniſterium altaris, reliqua omnia poteſt facere: quo ad ingreſſum vero eccleſiæ omnia diuina officia illi prohibentur, intra illam: quia includuntur in prohibitione ingreſſus illius, & nulla extra illam: quia poteſt facere domi, vel in tabernaculo, iuxta gloſſ. cap. is cui. de ſent. excommu. lib. 6. & Com. aut in ſacello non erecto auctoritate epiſcopi, perinde ac ſi nulla re eſſet interdictus, iuxta S. Anton. 3. par. tit. 29. cap. 2. §. 2. & ante illum Cal. ſecundum quem approbatum ab Anch. Domin. & Peruſ. in d. cap. is cui. cui eſt interdictus ingreſſus eccleſiæ bene poteſt introire in eam, & orare quando nō aguntur diuina officia, vt gloſſ. ſing. dicit de excommunicato, cap. qui ſtudet. 1. q. 1. & Inno. in cap. nuper. de ſent. excom. quamuis multi contra ſentiant, ſed male: non poteſt tamē audire diuina officia, iuxta Dom. & Com. in d. cap. is cui. quidquid dicat Cal. vbi ſupra col. 16. ſed noſtra ſententia poteſt tranſire per eam, etiam quando illa fiunt: quia id non eſt audire, arg. eorū, quæ ſupra eod. c. nu. 34. diximus de excommunicato. Quorum ratio eſt; quia prohibitio ingreſſus eccleſiæ ſolum reſpicit diuina officia, ne ea faciat, vel audiat in ea, d. cap. is cui. cum ei annotatis, & cap. præſenti. 5. q. 2.

Quæ prohibeantur Interdicto, & tempore interdicti.

131 *INterdicto vetantur omnia diuina officia, ſacramenta, & ſepultura, præter expreſſa.*

172 *Officia diuina quę, & permiſſa quomodo in interdicto generali. num.* 174.

173 *Miſſa vna ſingulis hebdomadis licita in interdicto ſpeciali.*

174 *Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tempore interdicti, & an coniugati.*

174 *Aqua benedicta, vt benedicenda, & vſui adhibenda tempore interdicti.*

175 *Interdicto in loco, & etiā in eccleſia clerici recitāt horas. nu* 176. *& vt campanæ pulſatio, epiſcopi benedictio, & ſacramentalium vſus liceant. num.* 177. *Confeſſio item, & alia plurima.* 178.

179 *Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant. & 2. ſeq.*

182 *Interdictum iure ſuſpenditur quatuor feſtis, & an alijs hoc priuilegio. & 2. ſeq.*

187 *Interdictum non denunciatum non obligat, neque nullum, & quando tale, & validum violando qui laici, & moniales peccant.*

188 *Ceſſatio a diuinis quid, & eſt duplex, & in his differt ab interdicto.*

189 *Ceſſatio qualis, & cur ponatur poſt interdictum. nu.* 190.

171 SEptimo dico, quod per quodcunque interdictum prohibentur omnia diuina officia, ſacramenta, & eccleſiaſtica ſepultura (exceptis his, quæ expreſſe, vel tacite permittuntur) vt colligitur ex cap. non eſt. de ſponſ. & cap. fin. de exceſ. prę. & cap. q; in te. de pæn. & remiſ. & cap. reſponſo. de ſent. excō. cap. quoniam. & cap. fin. eod. tit. lib. 6. & notatis in eis, & ex definitione interdicti ſupra num. 164. Ex quo ſequitur, q; regulariter prohibentur oīa exercitia ſpecialiter deputata alicui ordini, ſiue maiori, ſiue minori, vt dicēdi Epiſtolā ſollenniter cū manipulo Subdiacono, & Euangeliū Diacono, offerēdi vrceolos Acolito, dicēdi miſsā, aut agendi hebdōdariū quādo peragitur matutinū, aut

alix

aliæ horæ canonicæ Presbytero, & ordinãdi Episcopo; quia omnia talia exercitia sunt diuina officia, quæ est ratio noua, & firma non perpensa ab alijs.

172 Octauo dico, quod male definierunt Ang. verb. interdictum. 5. §. 4. & aliqui alij diuina officia in hac materia esse officia diuina in missali, & breuiario cõtenta: quia neque omne in illis ordinatũ est diuinum officium, nec omne diuinum officium est in illis ordinatum: siquidem multa sunt ordinata in pontificali, & multa in missalibus, & breuiarijs, quæ non sunt diuina officia prohibita tempore interdicti. Qualis est benedictio mensæ, & fructuum, qualis baculi, & sacculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. Possunt autem recte definiri esse officia ordinata in dictis tribus libris, aut in alijs legitime ad vsũ ordinum, & aliorũ sacramẽtorum, vel sacramentaliũ, aut ad horas canonicas.

173 Nono dico, quod potest dici vna missa quaque hebdomada etiam in ecclesia specialiter interdicta, ad renouandum sanctum sacramentum, quod asseruatur infirmis, cum moderatione versiculi sequẽtis, cap. permittimus. de sent. excommu. & etiam plures quam vna, si necessitas infirmorum id postularet, iuxta Host. ibidem. Et quod possunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto, sicut prius ianuis clausis voce submissa, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, cap. fin. §. adijcimus. de sent. excommu. lib. 6. expulsis item non habentibus priuilegium iuris communis, aut specialis, iuxta gloss. d. §. adijcimus. verb. interdictis. Dixi, In loco generaliter interdicto: quia in interdicto specialiter, non habet locum, iuxta gloss.

174 recep. in d. cap. fin. verb. ecclesia. Et quamuis Anch. dicat, quod talia officia diuina debent fieri per solos clericos, & monachos illius ecclesiæ, vel monasterij, & non per alios, cuius opinio obseruabatur meo tempore in Gallia, vbi pauca interdicta ponuntur; sed contrarium, scilicet, quod omnes clerici maiorum, & minorum ordinum etiam primæ tonsuræ vndecunque, & cuiuscunque ecclesiæ, nisi fuerint causa interdicti, possunt admitti ad dicendum, & audiendum illa, tenent Ioan. Andr. Domin. & Philip. in eod. cap. fi. Feder. cõs. 70. Ang. verb. interdictũ. 5. § 3. & Silu. verb. interdictum. 5. q. 1. quod seruatur in tota Castella, vbi seruntur infinita interdicta, & etiam in Lusitania, vbi seruntur pauciora, etsi plura, quam in Gallia: sed clerici coniugati non sunt de horum numero: quia quidquid dicat Margarita confessorum, non gaudent nisi duobus priuilegijs, cap. 1. de cler. coniug. lib. 6. e quibus non est hoc, & consequenter quo ad hoc habentur pro laicis, vt iampridem respondimus Salmaticę: quamquam si esset consuetudo præscripta, qualis fertur esse in Aragonia, valeret illis, argum. cap. fin. de consuet. etiam si esset introducta per errorem iuris, argum. eorum quæ infra num. 177. dicuntur. Et adeo quidem excludendi sunt non habentes priuilegium, vt non sint admittendi ad oblationem, quæ fieri solet in medio missæ, neque sit eis porrigenda pax, neque aperienda fenestra, neque foramen, per qua intueri possint corpus D. N. iuxta clem. 1. cum suis gloss. de sent. excom. Neque sacerdos potest benedicere aquam absq; prædicta modificatione, neque benedicta illa inspergere populum absq; illa ante missam, cum antiphona, Asperges, &c. sicuti solet, iuxta Cald. vbi supra mẽb. 6. col. 14. Quamquam credimus populum posse sumere aquam benedictam cum ingreditur ecclesiam, & clericum dare ei, tanquam laicum sine peccato, quidquid

Digitized by Google

quidquid sentiat idē Cald vbi supra :quia id nullibi prohibetur. Et vox debet esse tā submissa,quæ foris nō audiatur, vel saltē proferatur ea intentione,vt nō audiatur,& cū debita cautione: quia hoc excusaret peragētes officia,quāuis ab aliquibus curiosis audirentur contra eorū voluntatem: siquidem tam clare est proferenda,vt alij ab alijs possint audiri in choro, iuxta mentem textus cap. alma mater. & omnium doctorum. Possunt tamen accipere funeralia, Cald. in d. memb.6. col.20. & alias oblationes factas pro defunctis, quamuis sepeliantur extra locum sacrum,& illi essent interdicti, si decesserunt pœnitentes: siquidem potest,& debet rogari pro eis,argu.cap.fin.de sepult.& cap. a nobis. 2.de sent.excommun.

175 Decimo dico,verum esse id quod Salmanticę respondimus, & defendimus sequentes mentem Host. in cap. quod in te. de pœnit.& remiss. cum cap. illud prælegeremus contra Villadieg.de irregul. colum. 14.& satis cōtra Cald. d. memb.6.col.12.& Angel.& Silvest.verb.interdictum.6.q.2. scilicet, quod in tempore generalis interdicti non solum vnus,sed etiam duo,tres,& plures recitare possunt suas horas in campo, ianuis quæ non sunt, non clausis, & domi,& in cubiculo clausis illis,& etiam non clausis,modo nō audiantur ab alijs non habentibus priuilegium ad audiendum, quamuis audiant aliqui per trāsitum,& casu. Et quod etiam intra ecclesiam potest quis solus non clausis ianuis recitare horas ita submisse,vt a nemine alio a se audiatur: & ita duo, vel tres diuisi in aliquo sacello,aut tam submisse, aut tam seiuncti a populo,vt audiri nequeant, & a fortiori intra vnum sacellum clausum, quamuis ianuæ ecclesiæ,vbi illud est sint apertæ,quidquid dicant Hostien. Ioan. Andr.& Card. in d.cap.quod in te.quia intentio iurium, quæ permittunt diuina officia cum prædicta moderatione in ecclesijs, non est excludere alia loca, vt ponderabat Villadieg. vbi supra, immo a fortiori includere illa, vbi regulariter non audiuntur ab alijs, permittendo ea dici in ecclesijs,vbi solēt audiri : & principalis scopus prohibendi diuina officia est,ne audiantur a laicis,arg.d.cap.quod in te.& d.cap.alma mater.cum non obstante illo quisque clericus teneatur dicere suum officium,gloss.recepta cap.2. de cleric. excom.facit gloss. ord.cap. illud.eod.tit.& cap.presbyterum.28.dist. Dixi, tempore interdicti generalis : nam in loco specialiter interdicto non esset licitum quidquam horum facere, neque clausis ianuis ,neque apertis,arg.gloss. d.cap.alma. verb. ecclesijs.

176 Vndecimo dico,quod non prohibetur oratio matutina, meridiana, & vespertina,quam vocant Aue Maria,neque benedictio mensæ, Cald. vbi supra, colum.16. neque ea, quam Episcopi iter facientes concedunt. Neque prohibetur lectio,neque declaratio psalmorum,aut euangeliorum, aut aliorum similium,quæ in diuinis officijs dicuntur,cum non prohibeatur prędicatio cap. responsio. de sentent. excōmunn. neque oratio priuata in ecclesia,etiam illis ipsis,quorum causa positum est interdictum, licet illi sint interdicti personaliter,iuxta Monald.recop.per Ang. verb.interdictum.6.§.14. neque dare,neque accipere aquam benedictam in ingressu ecclesiæ.neque cantus laicorum, etiamsi cātent litaniam,aut psalmos,& laudes Dei, aut eius sanctorum in suis confraternitatibus etiam intra ecclesias, Cald.vbi supra memb.6.colum. 10. neque excommunicare, neque absoluere excommunicatum absque stola, & sollen-

Digitized by Google

sollennitate sacerdotali, iuxta Inno. in cap. fin. de excess. prælat. & Cald. vbi supra. neque etiam introducere puerperam in ecclesiam ad reddēdum Deo gratias in illa, etiam dum confessi ne generali absque stola, & ornatu sacerdotis, Cald. vbi supra colum. 3. neque consequenter confessio generalis, quam solēt facere laici sacerdoti, idem ibidem colum. 14. neque adoratio crucis Veneris sancti, idem ibidem colum. 15. neque recommendatio animarum defunctorum, Cald. vbi supra. neque alia similia: quia nō sunt diuina officia. Et quamuis laici non possint sepeliri in loco sacro tali tempore, neque extra illum cū officio diuino, licet sublato interdicto deferri debeat ad illum: & si sepeliantur in illo durante interdicto, non sunt extrahendi, iuxta gloss. receptam, cap. a nobis. 2. verb. forma. de sent. excommu. Clerici tamē seruantes interdictum possunt sepeliri in sacro absque sollennitate: quia id eis permittitur d. cap. 9 in te. quamuis sint cōiugati, si consuetudo præscripta habet, vt clericus coniugatus cum vnica & virgine perinde possit interesse diuinis tempore interdicti, ac alij non coniugati, alias non, iuxta dicta sup. eod. cap. nu. 174.

Ad quæsitum, an dictum Cald. de litanijs habeat locum in clericis? Respondeo habere: quia litaniæ cum cantu, vel sine cantu absq; sollennitate cōsueta crucis leuatæ, superpelliciorum, & ordinis procedēdi, de quibus loquitur Cald. licent tam clericis, quam laicis: cum prędicta vero sollennitate neutris, licet minus clericis, quam laicis: quia hę sunt diuinum officium, illæ vero nequaquam per dicta supra.

177 Duodecimo dico, quod non possunt pulsari campanæ, neque campanulæ ad horas canonicas, Cald. vbi sup. memb. 6. col. 16. quamuis sic ad alios fines, veluti ad Aue Maria prędictum, aut ad ostendendū reliquias, aut notificandū horas, aut prædicandum, aut ad aliud, quod non sit officium diuinum, Cald. d. memb. 6. col. 14. receptus communiter in cap. fin. de sent. excom. lib. 6. Vnde fortassis originem duxit Salmanticensis consuetudo pulsandi ad interdictum (hoc est ad notificandum illud) horis quibus finienda erat pulsatio ad primam, & ad vesperas: quæ tamen etsi nostra sententia iam excuset a pœna, & a peccato, ob id quod potuit sua antiquitate effectum interdictorum quo ad hoc minuere: tamen non excusasset in exordio, neque modo excusaret vbi primum inciperetur: quia esset manifesta fraus, vt ad aliud propositū dixit Cald. d. memb. 6. col. 16. neque etiam potest Episcopus tempore interdicti publice benedicere sollenniter cum baculo, & versu, Adiutorium nostrum, &c. secundum Cald. memb. 6. col. 16. neque benedicere Abbatem, neque Abbatissam, neque consecrare calices, altaria, virgines, neq; benedicere corporalia, & alia ornamenta ad dicendum missam, neque vela monialium: neque ipse, neque parochus possunt benedicere aquam, vt declarauit bene Feder. cons. 3. col. 2. & 3. Cald. vbi supra, col. 14. & 15. & seq. neque candelas in die Purificationis, neque palmas, & ramos in Dominica palmarum, Cald. d. col. 15. neque missam, quam siccam dicunt, sine consecratione, Sil. verb. interdictum. q. 3. quia sunt diuina officia. Dixi, Publice: quia clam ianuis clausis, &c. bene possunt iuxta eundem: quia non sunt, vt ille dicit, sacramenta, sed diuina officia ad facienda quædam sacramentalia: & ideo etiam fieri possunt in festis, in quibus tollitur interdictum, de quibus infra eod. cap. num. 182. iuxta Feder. in d. cons. 3.

Digitized by Google

conſ. 3. & Cald. vbi ſupra.

178 Decimotertio dico, quod ſola & omnia illa ſacramenta, & ſacramentalia, quę ius, aut priuilegium exprimit, aut tacite permittit, ſunt permiſſa in loco interdicto; ſiue interdictum ſit generale, ſiue ſpeciale, iux. Cal. mēb. 6. col. 29. quale eſt ſacramentum baptiſmi pro paruulis, cap. non eſt. de ſponſal. & etiā pro adultis, cap. quoniam. de ſent. excommu. lib. 6. qualia ſunt cathechiſmus, & exorciſmus, & vnctio olei, & chriſma, ſi quidem in baptiſmo iubentur hæc fieri, cap. accepiſti. de conſec. diſt. 4. quale etiam eſt ſacramentum confirmationis, cap. reſponſo. de ſent. excommu. & conſecratio chriſmatis, quæ ad id, & baptiſmum eſt neceſſaria d. cap. quoniam. & eadem ratione conſecratio olei baptizandorum. Quale eſt ſacramentum pœnitentiæ pro infirmis, dicto cap. non eſt. & etiam pro ſanis, dicto cap. fin. qui non fuerint excommunicati, neq; interdicti; neque fuerint cauſa interdicti ſua culpa; neque conſilium, neque fauorem, neque auxilium præbuerint delicto, ob quod fuit poſitum. Siquidem hi nequaquam ſunt admittendi ad ſacramentum pœnitentiæ, niſi ſatisfaciant prius ſi poſſunt, ſin minus præbeant idoneam cautionem, iurando ſe daturos operam fideliter, vt ſatisfiat per ſe, aut per alios, d. cap. fin. §. illis. Quale eſt etiam euchariſtia, ſiue viaticum d. cap. quod in te. ſolum in articulo mortis, gloſſ. d. cap. fin. recepta, & ſic non poteſt dari ſanis, quamuis ſint clerici & religioſi, iuxta Cald. in d. memb. 6. colum. 22. & Philip. in d. cap. fi. §. adijcimus.

179 & §. ſeq. Quod verum eſt niſi haberent priuilegia, quibus non præiudicaret Bulla S. D. N. Greg. XIII. tranſcripta infra num. vlt. licet ſecundum ius cōmune poſſint ſumere, quando celebrant: quale eſt celebrare ſemel in hebdomada ad renouandum ſanctiſſimum Sacramentum cap. permittimus. de ſent. excommunic. quale etiam pulſare campanulam, quando fertur ad infirmos, & etiam oſtendere ipſum in reditu vbi mos eſt, Cald. vbi ſupra memb. 6. col. 19. partim quia videtur iuſtum, & decorum d. cap. quoniam. partim quia non eſt de actibus prohibitis per interdictum conſpectus S. Sacramenti, niſi in miſſa. Quale eſt etiam ſacramentum matrimonij gloſſ. d. cap. fin. etiam inter interdictos perſonaliter, & ſpecialiter, iux. Cald. d. memb. 6. colum. 21. ſed nō eſt talis benedictio nuptiarum, iuxta Hoſtien. in d. cap. non eſt. receptum per Com. ibidem, & Cald. d. memb. 6. colum. 22. Non eſt etiam tale ſacramentum extremæunctionis, d. cap. quod in te. etiam quo ad clericos: quia quamuis ſint priuilegiati quo ad ſepulturam, non tamē quo ad extremamvnctionem, iuxt. Ioan. And. d. cap. quod in te. neque religioſis poteſt dari extremaunctio ſecundum ius commune. Neque etiam eſt tale ordinare in loco interdicto, iuxta Inno. in d. cap. non eſt. neque extra illum ſi ordinator, vel ordinatus ſint interdicti perſonaliter Pan. ibidem, & melius Cald. memb. 2. col. 22.

180 Decimoquarto dico, quod priuilegium audiēdi diuina officia tempore interdicti cum prædicta moderatione, non valet ei, qui fuit cauſa eiuſdem, aut cuius culpa, aut fraude fuit poſitum, aut commiſſum delictum, ob quod fuit poſitum: ei autem qui hoc non commiſit, ſi eſt perſona ſingularis, valet, non ſolum pro ſe ſed etiam pro ſuis familiaribus domeſticis, qui non ſunt fraudulenter recepti ad audiendum, aut celebrand: cum illo, cap. licet. §. cum conceditur. de priuileg. lib. 6. ſed ſi eſt collegium nō valet niſi collegijs, d. cap. licet.

Et quam-

Digitized by Google

181 Et quamquam in alijs materijs per familiares & domesticos intelligantur mulier, filij, nepotes, serui, & famuli illi subiecti, qui ratione potestatis paternæ, vel dominij degunt cum illo, iuxta gloss. & determinationem Aret. & Fel. in cap. in litteris. de testib. in hoc tamen casu non sumitur tam late, iuxta Anchar. cap. licet. & sic, nostro iudicio, in hoc casu illi tantum intelligendi sunt familiares domestici alicuius, qui eum de more comitantur. Hæc enim ampliatio huius priuilegij fit ne inutile sit, vt posset esse, nisi sic ampliaretur ad multos, qui sine comitatu non possunt honeste ad ecclesiam ire, aut celebrare in ea, iuxta gloss. sollen. quæ pen. est, d. cap. licet. & commendata ad pulchram conclusionem per Dec. in cap. cum ordinem. de rescript. colum. 2. Et hic clericus qui habet vnum famulum laicum, potest dicere missam in ecclesia seruiente illo, siue receperit ante interdictum, siue post, & in eius locum si ægrotaret, vel abesset, posset sumere alium etiam mere laicum, Cald. vbi supra memb. 6. Addo etiam, quod priuilegia concessa aliquibus religiosis, vt tempore interdicti possint admittere ad diuina officia suos confratres, intelliguntur de illis, qui licet sint, & maneant extra monasteria, tamē se addixerunt illi ordini mutato habitu sæculari, aut donarunt inter viuos sua bona suo ordini, seruato sibi quamdiu vixerint vsufructu, cap. vt priuilegia. de priuileg. Eodem modo qui habent priuilegia, quod tempore interdicti possint admitti ad diuina officia, possunt sepeliri in cœmeterio, iuxta Calder. in 6. memb. colum. 24. quem sequitur Angel. verb. interdictum. 6. §. 35. licet Feder. cons. 3. in contrarium inclinet, cuius opinio facile defendi posset, si consideretur sepultura pro principali, & officium pro accessorio, sicut & opinio Cald. consideratione contraria, & tanquam fauorabilior seruanda videtur.

182 Decimoquinto dico, quod etiam possunt fieri omnia diuina officia festis Natiuitatis, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis Dominę nostræ diebus solū, & non octauis, etiam sine prædicta modificatione, apertis ianuis, campanis pulsatis, & alta vocē, exclusis excommunicatis & admissis interdictis: ita tamen, vt quorum culpa tale interdictum positum fuit, non accedant ad altare: quia id expresse permittitur per cap. alma mater. §. in festiuitatibus. de sent. excommu. lib. 6. Quod idem postea permissum fuit in festo corporis Christi, & tota octaua per Martinum V. & Eugenium IIII. in suis extrauag. quæ legi solent intra octauam eiusdem festi, & in die Conceptionis, & sua octaua Virginis Matris in ecclesijs, in quibus dicitur officium ordinatum per prothonotarium Leonardum Nogarolum, & eius missa, quæ incipit, Egredimini. & non in quibus illud non dicitur, vt monuimus in Enchirid. siue Manuali de oratione, & hor. canonicis, siue repet. cap. quando. de consecr. distinct. 1. cap. 10. num. 6.

183 Decimosexto dico, quod in diebus, in quibus a iudice suspenditur interdictum, id omne & solum ad quod suspenditur potest fieri in illis: ita quod si non suspenditur ad aliud, quam ad sepeliendum aliquem, aut faciendam certam missam, aut certum officium, aut dandum certum sacramentum (vt sæpe fit Salmanticæ) non potest fieri nisi illud: & ideo cum suspenditur aliquod interdictum, scire oportet quo ad quantum tempus, & quo ad quæ officia illud

184 suspenditur, quod tenor suspensionis monstrabit. Et si nouerimus interdictum

Digitized by Google

ctum esse simpliciter suspensum in vnum diem, vel dimidiatum, poterimus in eo facere omnia quæ possunt fieri, si nullum esset interdictum. Si autem nouerimus esse suspensum quo ad officia diuina tantum, vel ad aliquot missas tantum faciendas, non licebit facere alia: & ita non licebit alia sacramenta, vel sacramentalia dare, suscipere vel facere. In prædictis autem quatuor diebus suspenditur a primis vesperis illorum, arg. cap. 1. & 2. de ferijs. vsque ad completorium inclusiue diei, aut octauæ postremæ, Archid. Domin. & Perus.
185 in cap. fin. de sent. excom. lib. 6. cōtra gloss. antepen. eiusdem. Et suspenditur illis diebus, in d. cap. fin. §. festiuitatibus. de sent. excommu. lib. 6. quo ad omnes missas, & omnia diuina officia illorum festorum, & quæuis alia tam publica, quam peculiaria, & tam ordinaria, quam extraordinaria, iuxta gloss. verb. sicut prius. recep. per Domin. Perus. & Com. ibidem. quia textus dicit generaliter missæ celebrentur, & alia diuina officia dicantur sicut prius, & quia sic
186 vsus habet. Et consequenter publice potest Episcopus in illis consecrare, Abbates, Abbatissas, calices, ecclesias, virgines, corporalia, & alios apparatus altaris, vela, & omnia alia, quæ fieri possent secreto prædicto tempore, de quibus supra eod. cap. num. 177. Et quamquam alias nobis visum fuit, quod die corporis, & conceptionis, & eorum octauarum non poterant peragi, nisi officia diuina eorum festorum, ponderantibus illud verbum, Huiusmodi officia, quod est in dicta extrauag. Martini V. & Eugenij IIII. quia tamē mens auctoris videtur fuisse suspendere quo ad illos dies tantum, quantum suspendebatur a iure quo ad prædictos quatuor dies, & etiam amplius, siquidem suspendit quo ad octauas: & quia videtur sic eam interpretari consuetudo, dicimus permissum esse in illis omne id, quod permittitur in præfatis quatuor festiuitatibus, & etiam in omnibus aliorum sanctorum prædictorum ordinum in ecclesijs, in quibus suspenditur.

187 Decimoseptimo dico, quod nemo tenetur nostra ætate seruare interdictū aliquod, nisi denunciatum, vt supra dictum est de suspensione eod. cap. num. 163. & de excommunicatione num. 15. & 35. per extrauag ad euitanda. cuius tenor de verbo ad verbum refertur supra eod. cap. num. 35. Nec quando interdictum est in se nullum, & nullitas est sufficienter publicata, exceptis religiosis qui debent illud obseruare, si Ecclesia matrix id obseruat, vt dictum est supra eod. cap. nu. 146. Interdictum autem est nullum regulariter in eisdem casibus in quibus excommunicatio, de quibus supra eod. cap. num. 4.

Decimooctauo dico, quod laicus non dicitur violare interdictum vllum quamuis sit validum & denunciatum, audiendo missam, vel alia diuina officia in loco interdicto, etiam ab eo, qui dicendo ea peccet, & quamuis audiat cum aliquo personaliter interdicto, iuxta Caiet. verb. interdicti violatio. §. pen. exceptis quatuor casibus, in quibus peccaret, quamuis non incurreret irregularitatem. Primo cum ipsemet est interdictus personaliter, etiam si interdictum sit generale oppidi eius, quidquid ille dicat ibidem. Secundo, cum expresse, vel tacite est causa, quod illa dicantur, rogando, iubendo, aut prębendo ad id causam sua præsentia, & auditione: quia facientes, & consentientes, &c. argu. cap. 1. ad Rom. & cap. 1. de offic. deleg. & facit optime gloss. singu. clem. fin. de priuil. Tertio, cum dicit talia officia, qualia dicendo violarent clerici, argumentationis.

rationis.cap.paſtoralis.§.1.de cler.excom.miniſtr.vt ſentit Cald.in d.memb. 6.colum.10.affirmans, quod tali caſu poteſt puniri per iudicem eccleſiaſticũ: quia delictum eſt eccleſiaſticum. Quarto, cum mentiendo aſſerens ſe eſſe clericum minorum, aut habere priuilegium intraret ad audienda diuina officia vetita, vbi dicebantur clauſis ianuis.

Decimonono dico, quod monachi, & moniales, qui nullum ordinem habent, peccant mortaliter faciendo officia prohibita clericis: quia merẽtur includi ob id in alijs monaſterijs ſtrictioribus, quo faciant pœnitentiam d.cap. paſtoralis. & licet non incurrant irregularitatem, fiunt tamen inelligibiles actiue, & paſſiue, iuxta Cald.d.memb.6. Et a fortiori clerici qui violant interdictum peccant mortaliter, quantumlibet dubitet Caiet.vbi ſupra: & cenſentur violare quo ad hunc effectum quoties faciunt, quod illis eſt prohibitum per interdictum perſonale, & quo ad effectum incurrendi irregularitatem, illis tantum vicibus, quibus ſupradictum eſt, cap. 25.nu.83.& 94.

188 Vigeſimo dico, quod ceſſatio a diuinis eſt quædam deſiſtentia a diuinis officijs, & ab adminiſtratione ſacramentorum, iuxta mentem Inno.& Communem in cap.dilectis.de appellat.& cap.irrefragabili.de offic.ordi. quæ eſt duplex, generalis, quæ fit in loco vniuerſali, vt ciuitate, opido, aut parochia, & particularis, quæ particulari, vt in eccleſia, aut eccleſijs. Quo fit, non eſſe certum, quod aſſerit auctor compẽdij priuileg.verb.interdictum.1.§.17. allegãs in hoc duos doctores Salmanticenſes, ſcilicet, ceſſationem a diuinis generalẽ, & interdictum generale eſſe idem, contra mentem Cald.vbi ſup.memb.3.col. 3.& Card.in clem.1.§.in ceſſationis. de ſent. excommu. vbi Boniſac. num.4. declarat. Tum quia vt ſupra eod.cap.num.164.dixi, ceſſatio non eſt cenſura, & interdictum ſic. Tum quia ſecundum Innoc.in d.cap.irrefragabili.nu.4.& in d.cap.dilectis.num.3.receptum ibi per Anto.Pano.Peruſ.& Præpoſit.qui tranſgreditur ceſſationem a diuinis etiam particularem, non eſt irregularis: & qui tranſgreditur interdictum, quamuis ſit generale, ſic.quod optime probat Boniſac.in d.clem.1.num.90. poſt Card.& Imol.licet Ioan.And.in cap.ſi canonici.de offic.ord.lib.6.quem ſequutus fuit Angel.verb.ceſſatio.teneat contrarium, ſed male, vt demonſtrauimus Salmanticæ repetentes dictum cap. dilectis. Tum quia ipſe Ang.verb.ceſſatio.fatetur ceſſationem particularem, non eſſe idem quod interdictum particulare, neque facere ſui tranſgreſſorem irregularem, cap.15 qui.de ſent.excommu.lib.6. ob idque qui habet priuilegium audiendi diuina officia tempore interdicti non poterit tempore ceſſationis arg.cap. priuilegia.3.diſt.& cap.porro.& cap.ſane.de priuileg.neq; qui habet priuilegium audiẽdi tempore ceſſationis generalis, poterit tempore ſpecialis: quamuis verum ſit, quod interdictum generale, & ceſſatio generalis æquantur quo ad modificationem prędictam, d.cap.alma.& quo ad rigorem prædictæ clem.1.de ſent.excommu.

189 Roganti vero cur ponatur ſæpe ceſſatio poſt excommunicationem, & interdictum, quibus non eſt paritum, ſi interdictum eſt fortius illa? Reſpondeo, quod hoc non fit niſi a ſummo Pontifice: & quod ille non ponit ceſſationem generalem poſt interdictum generale, ſed aliud interdictum ſpeciale, aut ceſſationem ſpecialem, quæ autem celebrationem diuinorum officiorum etiam clauſis

Digitized by Google

clausis ianuis, &c. Cęterum quando feruntur simul interdictum, & cessatio specialis, ponderandæ sunt diligenter litteræ, & secundum eas iudicandum. Tum quia transgressor censetur irregularis ea ratione, qua est interdictum, & non ea qua est cessatio, per prædicta. Tum quia interdicta, & cessationes posita a summo Pontifice nonnunquam sunt strictiora, nonnunquam vero laxiora quam communia; tantum enim & non plus obstringũt, quantum ille vult, secundum omnium sententiam. Alia de cessatione vtilia, sed confessarijs non vsq; adeo necessaria, tradit nouissime vir eruditissimus, & clarissimus Alphonsus Aluarez Guerrerus Præses Regius in Regno Neapolitano, in suo laude dignissimo Iuris Pontificij, ac Cæsarei Speculo, varia eruditione referto, cap. 37. de ecclesiastico interdicto. Qui tamen potius referre, quã probare videri debet Philip. Franc. in cap. si canonici. de offic. ordinar. dicentem, cessationem generalem positam ab habente potestatem eam ponendi vim interdicti ad inducendam irregularitatem habere, quum paulo ante cum communi cõtrarium recte teneat.

190 Porro, vt ꝙ ad nu. vlt. huius cap. sup. retuleramus, hic opportunius expediamus, multa super interdictorum suspensione priuilegia sunt a Sede Apost. cõcessa religiosis, quorum summã hoc in loco in vulgari scripseramus: sed quia putamus ea esse sublata per cap. 12. & postremum de reg. sess. 25. Concil. Trid. consulto etiam super hoc S. D. N. eam prætermittimus, desiderantes vt Sanctitas eius faceret illis facultatem suspendendi interdicta in diebus tantum, & non octauis sanctorum sui ordinis, modo eandem faceret etiam parochis quo ad dies sanctorum suarum ecclesiarum patronorum, quam puto faciet, si humiliter petatur. Dixi, In diebus tantum, ne nimis eneruetur neruus censurę ecclesiasticæ. Dixi, Modo, &c. vt seruetur æqualitas & cõcordia, qua, vt post Salustium ait Hiero. etiam paruæ res crescunt, vt discordia magnæ dilabuntur. Non arbitror tamen eis sublata priuilegia super necessitate, vel modo præsentandi ordinarijs confessorios: quia credimus, quod per præfatum cap. fin. de reg. solum tolluntur eis priuilegia contraria iuribus communibus, quę in cap. præcedentibus eiusdem tituli iubentur seruari, & in nullo illorum iubetur seruari ius commune præsentandi præfatos confessarios, sicut ius commune de interdictis seruãdis iubetur seruari, in d. cap. 12. & alia in aliquibus alijs. Qua ratione idem dicendum est de alijs priuilegijs concessis eis contra alia iura communia, quæ non iubentur in illis seruari. Et hæc quidem de tribus censurarum ecclesiasticarum speciebus, puta excommunicatione, suspensione, & interdicto dicta sufficiant. Veniamus nunc ad irregularitatem.

De Irregularitate, & de eius multiplicitate, & regulis generalibus.

191 *IRregularitas quid: humanum inuentum est: tollitur manente peccato. & est quintuplex: nulla mentalis tantum. nu. 192.*

193 *Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori; sed sic in interiori.*

Digitized by Google

194 *Irregularitatem non duplicat celebratio nec tollit bulla communis.*

191 PRimo dico, quod nomen irregularitas est parum latinum, & generaliter acceptum significat id quod aliquem extra regulam ponit: quia cõponitur ab, in, pro, non, & regularis secundum omnes. Sed irregularitas accepta, vt in hac materia sumitur, definiri potest ex mente canonum & Innoc. in cap. nisi nu. 7. de renunt. communiter recep. paulo cautius, quam definiat Speculator de dispen. §. iuxta. & Villadieg. de irreg. colum. 1. Nicol. de irregul. S. Ant. 3. part. tit. 28. cap. 1. & Alua. de plãct. eccl. lib. 1. art. 46. & alij alibi, esse impedimentum inductum a iure canonico, directe impediens acceptionem ordinum ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum, quatenus sunt ordines, etiam post pœnitentiam. Dixi, impedimẽtum pro genere. & indictũ a iure canonico. ad significandum nõ esse inuentum iuris naturalis, neque diuini. Dixi, directe impediẽs ad differentiam excommunicationis, suspensionis, interdicti, & aliorum impedimentorum canonicorum, quę quamquam ordines, & eorum vsum impediunt, quatenus sunt communicatio, aut sacramenta, aut officia, aut beneficia ecclesiastica, nõ tamen quatenus sunt ordines, saltem directe. Dixi Aut aliquẽ vsum acceptorum: quia aliqua irregularitas impedit acceptionem, & non vsum acceptorum, & aliqua vnum vsum & non alium cap. 2. de cler. ægro. vt statim dicetur. Dixi, post pœnitẽtiam, ad *maiorem* eius naturæ declarationem, & ad significãdum posse quem ab*solui a* peccato, quo irregularitas incurritur, remanente ipsa, secundum Card. in clem. dudum. §. ac deinde. quæst. 8. de sepult. quidquid innuat extrauag. 1. de priu.

Ex quo sequitur primo, quod recte dixit Innoc. cap. ad audientiã. de homic. omnem irregularitatem inductam esse a iure canonico humano, quamuis aliqua eius origo in veteri testamento fuisset, secundum mentem gloss. §. 1. de cons. dist. 1.

Secundo, quod incaute Sylu. & Tab. verb. irregularitas, *in principio* significauerunt irregularitatem esse suspensionem, & plus *aliquid. Tum quia* irregularitas non est censura ecclesiastica, suspẽsio vero *sic*, cap. quærenti. de verb. sign. Tum quia est species pœnæ multum differens ab illa.

Tertio, quod incautius Speculator in d. §. iuxta. significat omnem excommunicatum & suspensum, aut interdictum esse irregulatem.

192 Quarto, quod iuxta mentem textuum (omissis multis modis diuidendi doctorum) irregularitas diuidi potest in quinque species, quæ manant ex *quinque* defectuum generibus, scilicet, sacramẽti, corporis, animæ, lenitatis *perfectæ*, & delicti. quanquam Aluarus Pelagius dixit esse innumerabiles *in lib. de* planctu Eccle. lib. 1. art. 24. arg. cap. fi. 15. quæst. 1. quod verum esse potest accipiendo eam generalissime, sed non accipiendo specialiter, vt prædictũ est: quia in solis casibus iure expressis incurritur, cap. is qui. de sent. excom. lib. 6.

Quinto, quod prima regularum, quibus regulanda est irregularitas, est quod nulla earum incurritur sola voluntate faciendi, nisi fiat id, ob quod imponitur, & ideo nulla est mentalis, vt infra dicetur, num. 226.

193 Secundo dico, quod vt Pan. in cap. ad audientiam. de homic. recept. per complures recentiores dixit, in foro exteriori nemo in dubio irregularis iudicandus est, quamuis in interiori secus, aptus tex. in cap. significasti. 1. de homic.

Digitized by Google

mic. Interius autem reputatur non solum forum penitentiæ, sed etiam consilij, secundum Villadieg. de irreg. colum. 43. Cuius differentiæ ratio non est, vt diximus in cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. a num. 35. quod in rebus dubijs nō sit accipienda pars securior, sed quod nemo potest facere absque peccato id de quo dubitat an sit peccatum, necne; & quod nullus iudex debet cōdemnare aliquem, de quo dubitat, an debeat condemnari necne, propter ibi allegata, monstrando, quod Innoc. in d. cap. ad audientiam. non dixit quod ei Pan. & alij imponunt.

194 Tertio, quod licet irregularis, qui celebrat antequam obtineat dispēsationem peccet mortifere, argum. cap. fin. de temp. ordi. & cap. inquisitionis. de accus. non tamen incurrit nouam irregularitatem. Tum quia Innoc. in cap. si celebrat. num. 3. de cle. excommu. receptus id dicit primo de irregulari ob defectum corporalem, aut illegitimitatis. Tum quia paulo post idem asserit de irregulari ob magni criminis notorietatem. Tum quia ratio eius scilicet, quod id iure non cauetur, & quod sedes Apostolica quādo dispensat cum præfatis irregularibus qui celebrarunt, solum dispensat super irregularitate, quā ante celebrationem incurrunt, militat in alijs. Tum quia firma ratio dictorū Innoc. quam nec ille, nec alius aduertit, est quod vt supra diximus, irregularitas non est vera suspensio, nec censura ecclesiastica: & ita celebrans illa irretitus nullam violat censuram, nec aliquid aliud, cuius violatio nouam infligat irregularitatem, & illa non incurritur nisi cum exprimitur, vt mox dicetur.

Quarto, quod potestas absoluendi a peccatis ad dispensationem irregularitatis non extenditur Domi. & Alex. per illum textum, in cap. miror. 50. distin. neque potestas quæ per bullas Papæ datur ad absoluendum, vt rectè dixit Villadiegus vbi supra in fine, & probatur latius infra num. 254.

Quinto, quod nemo fit irregularis, nisi in casibus a iure expressis. Sexto, per quam respondetur quæstioni circa hæc propositæ videlicet, quod irregularitas quamlibet occulta, tantum nocet quo ad forum conscientiæ, quantum publica, & æque necessaria est dispensatio in vtraque. Nec obstat, quod Castren. lib. 2. de leg. pœn. loquens de illegitimitate occulta cōtrariū teneat. Tum quia nouū, & sine textu, & efficaci ratione dictū, cōtra Com. Ant. in cap. 1. de fil. presb. & cōtra tex. fere expressū cap. nisi. §. personæ. ibi, si tamē culpa latet, & caus. de renunciat. Tum quia est cōtra omnē vsum Ecclesiæ hactenus seruatū. Tum quia cōmunis efficaciter colligitur, ex cap. 6. sess. 24. Cōc. Trid. cuius verba sunt, *Liceat Episcop. in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quę oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscunque occultis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis delinquentes quoscunque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absoluere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicarijs sit permissum.*

Ad quæsitum autem circa hoc dico, eum qui tacita irregularitate occulta ordinatur, & impetrat beneficium, debere occulte dispensationem impetrare: & si scienter accepit possessionem, quia per id incidit in intrusionem, quæ fecit eum inhabilē ad illud, iuxta citata per Fel. in cap. in nostra coroll. 7 de

Digitized by Google

resc. debet facere mẽtionẽ de illa in impetratione a Papa, vel certe impetrate habilitatem ab eo, & postea clam collationem ab ordinario, modo nõ fuisset reseruatum Papæ, quando obtinuit illud, quod nos nuper consuluimus.

Septimo, colligitur ex d. cap. 6. Concil. Trid. scilicet; quod in omni irregularitate descendenti ex delicto occulto, & non deducta in iudicium, excepta ea, quæ descendit ex homicidio voluntario, potest Episcopus dispensare. Ex quo eod. cap. 6. nota primo, quod difficilior impetratu est dispensatio super irregularitate occulta homicidij, & mutilationis iustorum, quam iniustorum, non voluntariorum: quia illa a solo Papa potest haberi, vt clare colligitur ex d. cap. 6. hæc vero etiam ab Episcopo. Secundo, nota textum expressum contra Castren. vbi supra ad hoc, quod omnis irregularitas descendens ex crimine quamlibet occulto, indiget dispensatione, licet hæc dari possit hodie ab Episcopo. Tertio, quod per illud non datur Episcopis vlla potestas dispensandi super illa irregularitate occulta descendente aliunde quam ex delicto, & cõsequenter, neque super illegitimitate, vt dicitur infra num. 221.

De prima specie irregularitatis ex bigamia.

195 *Bigamia quid, est triplex, & quælibet iuris humani, delebilis a Papa & similitudinaria etiam ab Episcopis, quæ non contrahitur a laico contrahente nulliter cum vidua. & 2. seq.*

195. DIco primo, quod bigamia est status coniugati cum duabus coniugibus siue ante, siue post baptismum ductis, cap. acutius. 26. dist. gloss. cap. vna. ead. dist. de qua secundum gloss. in sum. eiusdem dist. fuit statutum, vt esset impedimentum ordinum ob quatuor, scilicet, quod bis coniugatus non potest apte significare vnionem Iesu Christi cum Ecclesia vnica sua, & sancta sponsa, cap. debitum. de bigam. cuius gloss. recep. verb. Sacramentum. id late declarat: & quod excellentia Sacramenti ordinis hoc meretur. d. cap. vna. & quod est signum incontinentiæ, cap. proposuisti. 82. dist. & quod ad persuadẽdam castitatem auctoritatem adimit, d. cap. vna.

Secundo dico, quod triplex est bigamia, scilicet vera, interpretatiua, & similitudinaria, iuxta gloss. receptam in cap. 2. de bigam. quam sequuntur ibi Anto. & alij, & dixit antea Rota decisio. 447. in nouis, quæ in nouissime rubricatis est prima eiusdem tituli. & declarauit Speculator de dispen. §. iux. nu. 6. Vera est eius, qui habuit, & cognouit duas vxores veras, alteram mortua altera, d. cap. debitum. quamuis vtramque, vel alteram antequam fuisset Christianus habuisset, d. cap. deinde. & cap. acutius. 26. dist. Interpretatiua est quã incurritis, qui fingitur duas vxores habuisse; qualis est contrahens cum vna sola, sed vidua, aut cum corrupta per aliũ cap. maritum. 33. dist. secus si per se gloss. recep. in d. cap. fin. de bigam. & cap. 2. de cler. coniug. Idem si cum virgine, quã post commissum adulterium ab ea, cognouit, cap. si cuius. 24. dist. quãuis per ignorantiam id contingeret gloss. recept. in d. cap. si cuius. Panor. in cap. si vir. de adulte. qualis est etiam contrahens cum vna validum Matrimoniũ, cũ alia inualidũ, aut cum duabus de facto, cũ neutra valide, ob aliquod impedimentũ viuen-

Digitized by Google

viuentibus ambabus, aut cum vna mortua altera. Similitudinaria est quam incurrit ordine sacro insignitus, vel voto sollenni adstrictus cum aliqua etiam vnica contrahens, & consumans, cap. quotquot. 27. quæst. 1. & cap. fin. de bigami, licet illa sit virgo, vt sentit Angel. verb. bigamia. §. 9. cui consentiunt Silu. verb. bigamia. in princ. & S. Anton. 3. par. tit. 21. cap. 1. Primo, per d. cap. quotquot. Secundo, quod licet neque de iure, neque de facto contrahat cum duabus, vel vna corrupta valide, tamen habet affectum contrahendi cum opere subsequuto, postea quam per ordinem sacrum, vel votum sollemne contraxit similitudinarie cum Christo. Dixi, Ordine sacro insignitus, vel voto sollẽni adstrictus, ad significandum, quod nec laicus, nec minoribus tantum initiatus contrahens cũ vidua, siue corrupta inualide, siue nulliter propter aliquod impedimentum efficitur irregularis, vt in sacra Pœnitentiaria nuper conclusũ fuit. Tum quia nollo iure id cauetur, & irregularitas non contrahitur, nisi in casibus a iure expressis, cap. is qui. de sent. excom. lib. 6. Non obstat Rota decis. 1. de bigam. quæ per cap. fin. eiusdem. tit. tenuit contrarium in clerico minorũ ordinum: quia non aduertit integram rationem decidendi illius cap. fin. esse prædictam, quæ cessat in tali clerico. Tum quia nõ obstat cap. nuper. eod. tit. quia loquitur de presbytero, & verb. clericis, in eo posito addit Innoc. constitutis in sacris. Nec etiam obstat d. cap. fin. quia loquitur de subdiacono, nec ratio in eo expressa, scilicet, quod habuit affectũ contrahẽdi opere subsequuto: quia non est integra, sed integãda supplẽdo (& quia iã similitudinẽ cõtraxerat cũ alia) quę suppletio colligitur ex ipso textu, nõ frustra loquẽte de subdiacono, cui est annexũ votũ sollẽne castitatis, cap. a multis. de ætat. & qualit.

196 Tertio dico, ℣ non incurrit quis sine matrimonio de iure, aut facto cõtracto, eo quod habeat concubinas etiam multas, etiamsi eas coniugatus cũ vna sola virgine haberet, cap. pen. de bigam. & cap. fin. 34. dist. neque eo quod cũ desponsata alteri per verba de præsenti matrimonium contrahat, modo adhuc illa virgo esset, cap. debitum. de bigam. neque etiam si cum multis contraheret, si non haberet copulam, nisi cum vna tantum.

Quarto dico, ℣ qui matrimonium cum muliere scurrili, serua, aut cum publica fabularum actrice contrahit, non est bigamus, si erat virgo, quamquam mortua illa, non debet ordinari, cap. si quis viduam. 2. 24. dist.

197 Quinto dico, ℣ quidquid aliqui dicant, pro certo habetur posse Papam cũ bigamis dispensare ad ordines, vt ait Innoc. in cap. 2. de bigam. & cap. ad audientiam. de homicid. & S. Thom. in quolib. 4. art. 8. quem sequitur Anch. in cap. 1. de bigam. & Rota decis. 447. quæ in noue rubricatis est prima eiusdem tit. & Com. habet in omni bigamia posse Papam dispensare: quia omnis irregularitas solo iure humano introducta est, licet fuerit inducta a S. Paulo, cap. lector. cum gloss. 34. dist. quamuis in vera non soleat, neque possit sine magna causa ordinaria potestate dispensare, iux. Rot. in prædicta decis. 447. In interpretatiua vero, & similitudinaria solet, & iuste potest saltem cum iusta causa.

Sexto dico, ℣ nemo ali⁹ a Papa in vera, vel interpretatiua ad ordines sacros potest dispensare, iuxta omnes, neque ad minores, iuxta Ioan. And. Anch. & Phili. in cap. 1. de bigam. lib. 6. vbi bonus textus, & ibi Domi. quamquam S. Thom. in 4. distinct. 27. & Silues. verb. bigam. quæst. 6. oppositum dicant, &

Digitized by Google

Rota in d. decisio. 447. quorum opinio admitti posset quo ad vsum ordinum susceptorum, argum. d. cap. lector. sed non ad accipiendum nouos.

Septimo, quod super similitudinaria si illa erat virgo, Episcopus dispensare potest, cap. 1. cum gloss. qui cler. vel vouent. quod ibi tenet Pan. cum Card. Præposit. & communi.

De secunda specie irregularitatis ex defectu corporali.

198 *Irregularitas ex quali defectu membri, vel visus nascatur: & quæ quo ad vnum officium, & non quo ad aliud. In qua solus Papa dispensat. num. 199. & 200.*

201 *Irregularitas illegitimitatis quos notat, & a quo tollitur.*

202 *Irregularis quis minor, æger, obsessus, lunaticus, furiosus, hermaphroditus. num. 203 seruus, infamis, & absentius. 204.*

198 DIco primo, quod defectus cuiuslibet membri principalis contingens ob culpam inducit secundæ speciei irregularitatem, c. 1. c. si euangelica. 55. distinct. quamuis membrum sit occultum, neque facultatem vtendi ordine impediat, vt sunt pudenda, cap. si quis abscinderit. & cap. seq. 55. distinct, quamuis quis sibi non abscindat, sed alius sua culpa: quia iussit, aut rogauit, aut quia rei illicitæ dans operam id casu perdidit, argu. cap. presbyterum. cap. cõtinebatur. de hom. aut in pœnam alicuius delicti ab inimicis fuit illi abscissum, vt Host. in summa, de corp. vitia. §. Et quæ. & in cap. ex parte. eod. tit. quẽ sequuntur Ioan. Andr. & Com. determinauit de eo cui maritus mulieris, cum qua fuit deprehensus, pudenda abscidit, & a fortiori, si iure a iudice abscissa fuere, arg. cap. fin. de temp. ord.

Secundo dico, quod etiam defectus partis membri, quam ipse per indignationem abscidit, eam inducit, cap. qui partem. 55. dist. quamuis facultatem naturalem bene celebrandi non adimat, si est notorium, quod per indignationem, & impatientiam fecit, & alias non, iuxta Anton. & Card. in cap. fi. de corpore vitiat. quamquam de eo Villadieg. dubitet, vbi supra, colum. 38. & possunt conciliari dicendo, quod non est irregularis ob defectum membri, sed ob notorietatem peccati, quod abscindendo commisit, d. cap. fin.

199 Tertio dico, quod neque imbecillitas membri, neque eius defectus contingens absque propria culpa (nisi impediat celebrationem) irregularem efficit, qualis est illius, cui consilio medici, aut chirurgi propter valetudinem, aut ab infidelibus, aut ab inimicis sine sua culpa abscinditur. Qualis illius qui natus fuit sine pudendis, aut post per vim a parentibus, aut alijs castratus. Qualis claudicatio eius, cui scipio in altari non est necessarius, gloss. cap. si quis in infirmitate. 55. dist. Qualis macula oculi, quæ non priuat visu, neque notabilem deformitatem tribuit, cap. 2. de corpo. vitiat. Qualis gibbus, & nimia magnitudo alterius, aut vtriusque oculi, si non sint notabilis deformitatis.

Quarto dico, quod verum videtur, quod iampridem respondi, scilicet, q quamuis monoculus sit irregularis, d. cap. si euangelica. non tamen qui caret visu oculi dextri, qui alijs videtur sanus, & sinistro quantum satis est ad bene celebrandum ceruit, licet gloss. in cap. 2. de verb. sign. lib. 6. idem de carente oculo,

Digitized by Google

c de carente eius visu videatur censuisse, etiam si integer appareat, se-
i Alex. in cap. hinc etiam. 49. distinct. & Vuendel. in 4. distinct. 15. q. 1.
18. quod teneri potest de oculo sinistro, quem stylus Romanus oculum
appellat, cum est necesse videre eo, vt canonem missæ sine indecora,
facici ad populum cõuersione legere possit, alias secus. quod nuper
imus ei qui visu dextri oculi tantum valebat, vt sine tali conuersione
osset: magis enim deformitas, quam defectus visus videtur in hoc ex-
pensus, & ideo ebp. si euangelica. disponens de carentia oculi, quæ grauem in-
ducit deformitatem, non est extendendum ad carentiam visus, quæ eam non
facit, argu. cap. odia. de reg. iur. lib. 6.

200 Quinto dico, esse errorem vulgi dicere, oportere eum, cui abscissa sunt viri-
lia, ea arefacta, aut in puluerem redacta secum gestare ad celebrandum, vt ait
gloss. sing. recep. in cap. eunuchus. 55 dist. & Host. in cap. fin. de corpo. vitiat.
dicit melius etiam fore, quod nõnulli neque viridia gestarent, cuius falsum
dictum est verum, quando ob illud non essent irregulares.

Sexto dico, quod quilibet defectus, aut imbecillitas cuiuslibet membri,
quæ inhabilem facit ad celebrandum, saltem sine notabili horrore, deformi-
tate, aut scandalo, irregularem efficit, siue incurratur culpa, siue sine ea, cap.
pen. & cap. fin. de corpo. vitiat. quæ est regula Pan. in cap. 2. de cler. ægrot. quã
dixit singul. Villadieg. de irregul. colum. 39. quod ipsum de membro super-
uacaneo, aut nimis grandi dicendum, arg. gloss. d. cap. qui partem. Quis autẽ
defectus, aut deformitas sit talis, determinabit Episcopus, iuxta Innoc. in cap.
1. de corp. vitiat. per cap. 2. eiusdem tituli receptum per Card. & Anto. & non
confessarius, neq; alius prælatus eius qui est ordinandus, quamuis sit religio-
sus, Silvest. verb. corpore vitiat. q. 1.

Septimo dico, quod defectus, aut excessus membri, qui aliquem efficit inha-
bilem ad exercendum aliquod officium ecclesiasticum, efficit irregularem ad
illud, non autem ad aliud, secundum Panor. in cap. 2. de cler. ægrot. per illum
textum. Exemplum de clerico, qui eo quod membro aliquo captus sit, nõ po-
test missare, sed tic pœnitentes absoluere, & aliqua alia officia exercere. Quod
verum nobis videtur, quando non incurrisset eum sponte, aut sua culpa, iuxta
Villadieg. vbi supra col. 39. & probatur per supradicta; quo ad iã ordinatos;
non autẽ quo ad ordinandos, argu. cap. fin. de corp. vitiat. & notat. ibi per glos.
& argum. cap. 2. de cleric. ægrot. & notat. ibi per Panor. & gloss. in cap. forum.
de verb. sign. quod etiam sentit eruditiss. R. D. Simmachus in tract. de irregul.
cap. 2. & alijs locis.

Octauo dico, quod in illa irregularitate solus Papa dispensat, secundum
Innoc. in cap. 1. de re iud. lib. 6. & in cap. 2. de corpo. vitiat. receptum a Ioan.
And. & Ant. in cap. significauit. de corp. vitiat. licet Villadieg. col. 49. Silvest.
verb. corpore vitiatus. q. fin. & aliqui alij contrarium teneant.

201 Nono dico, quod defectus natalium, siue, vt ita dicam, illegitimitas, qui
ad defectum corporalem redigitur, includit omne illegitimorum genus,
gloss. cap. nisi cum pridem. de renunciat. verb. manseres. & cap. per venera-
bilem. §. quod autem. qui filij sint legit. & omnes facit irregulares, cap. 1. &
fina. de fil. presb. quamuis eorum defectus occultus sit, & publice habeam-

Digitized by Google

tur pro legitimis, quales sunt multi, quos coniugatæ ex adulteris habuerunt: adeo quidem, vt qui scit, aut credit per dictum matris se talem esse, legitimationem occultam debet petere, quæ facile illi concedetur, iuxta Anton. in d.cap.1. post Host. quāuis matri adulteræ credere si nolit, non teneatur, iuxta eosdē ibidem, & dicta supra c.16.a nu.45. & alia super hoc, vide supra nu.94.

Decimo dico, quod in hac irregularitate solus Papa ad ordinem sacrum, dignitatem, & beneficium curatum dispensat, sed ad minores & vnum beneficium simplex potest etiam Episcopus cap.1. & 2. de fil. presb. lib.6. & professio religionis ad omnes ordines cap. 1. de fil. presb. non tamen vt possit esse prælatus, aut prælata. Palud. in 4. dist. 43. q. 4. etiam cum dispensatione Episcopi, secundum Villad. vbi supra colum. 39. & efficaciter probatur per cap. 1. de fil. presb. verb. nullatenus, adiuncta gloss. fin. clem. vt hi qui. verb. nullo modo. de ætat. & qualita. quatenus habet, per verba illa, Nullo modo, tolli potestatem dispensandi Episcopis.

202 Vndecimo dico, quod ætatis defectus, qui etiam ad defectum corporalem reducitur, dum durat irregularem facit, iuxta Villad. vbi supra colum. 39. facit cap. fin. de tempo. ord. lib.6. Quæ vero ætas in ordinando requiratur dictum est supra cap. 25. num. 106. Et quamquam ordinatus ante legitimam ætatem characterem accipiat (licet infans, & ordinetur presbyterio, iuxta Arch. in cap. si quis suadente. 17. quæst. 4.) non tamen ordinum exequutionem, neque priuilegia ad eam pertinentia, quamuis sic ad characterem spectantia, qualia sunt canonis & fori, iuxta d.cap. si quis suadente. & cap.2. de foro comp. & clem. vt hi qui. de ætat. & qualit. verb. constitutus. iuxta gloss. clem. fin. de ætat. & qualita.

Duodecimo dico, quod in hoc defectu solus Papa dispensat, iuxta gloss. & Card. ibi, quamuis sit religiosus, non obstantibus priuilegijs, quæ videntur exclusa per Concil. Trid. sess. 23. cap. 12. de refor.

Decimotertio dico, quod lepra, quæ etiam ad hunc deffectum corporalem redigitur, irregularitatem inducit, & non solum susceptionem ordinum, sed vsum susceptorum impedit, cap. cum percussio. 7. q. 1. & cap. de rectoribus. & cap. ex parte. de cler. ægrot. quod ipsum in qualibet alia corporis infirmitate, quæ notabile scandalum ordinum vsui præbet, videtur dicendum, saltem quo ad actus, in quibus id facit, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de translat. prælat. & in hac solus Papa dispensat, argu. notat. in cap. at si clerici. §. 1. de iud. & Villad. vbi supra, col. 48.

203 Decimoquarto dico, q̄ qui patitur epilepsiam, quam quidam appellant epilentiam, alij morbum caducum, cap. in litteris. 7. q. 2. arreptitius ité, energumenus, aut a dæmone obsessus, est irregularis, iuxta Aluar. de plāct. Eccles. lib. 1. cap. 48. littera F. qui dicit epilepsiam duplicem esse (quod ille philosophice declarat) & quod solus Papa super ea dispensat, per notat. in d. cap. at si clerici. & Villad. vbi supra col. 48. & adeo est irregularis, vt semel hoc morbo infectus, nunquam amplius possit ordinari, quamuis omnino sanus appareat, arg. §. fin. 15. quæst. 1. neque qui iam ordinatus est, si sæpe decidit, neque etiam si raro, modo spumas ore vomat, celebrare pōt, alias sic, vt colligitur ex cap. communiter. & duobus seq. 33. dist. & cap. illud. cap. nihil. 7. q. 1. & cap. pen. 7. quæst. 2.

Digitized by Google

quæſt. 2. adiuncto ſocio præparato ad perficiendam miſſam inceptam, ſi forte morbo corriperetur, d. cap illud. & d. cap. nihil. exceptis obſeſſis a Dæmonibus, qui nunquam celebrare debent, vt ſentit S. Anto. 3. part. tit. 28. cap. 5. & Villad. col. 42. vbi ſupra: & quod dicitur de epilentico, idē de amēte, lunatico, & furioſo, iuxta eundem ibidem, dicendum eſt.

Decimoquinto dico, quod Hermaphroditus, qui eſt vtroque ſexu præditus, non eſt capax characteris, ſi ſexu fœmineo magis quam virili præſtet: & licet ſit eius capax, ſi magis virili quam fœmineo pollet, non debet tamen ordinari, argum. cap. illiteratos. 36. diſt. & cap. fin. 49. diſt. ſecundum S. Anto. vbi ſupra cap. 6. §. 5. receptum: quia eſt monſtrum, & in hac ſolus Papa diſpenſat per prædicta.

204 Decimoſexto dico, quod eſt irregulāris ſeruus, ſic vt non poſſit ſine facultate ſui domini ordinari, & ſi cum illa ordinatur fit liber, illo vero ignorante, vel contradicente manet ſeruus ſicut antea, ſi non initietur niſi minoribus. Et ſi initietur ſubdiaconatu, vel diaconatu ſe liberare poteſt, dato alio ſeruo æquali ſui loco, aut iuſto pretio ſoluto. Ad presbyterium autem promotus, manet liber dato ſuo peculio, aut redimendo ſe, ſi peculium non habet: & ſi nec illud habet, nec hoc facere poteſt, ſatisfaciet præſtando domino obſequia non indecentia presbytero, iuxta S. Anto. vbi ſupra cap. 6. §. 6. & colligitur ex cap. 12. & 13. & cap. nulli. & cap. ex antiquis. & cap. frequens. 54. diſt. & toto titu. de ſer. non ordi.

Decimoſeptimo dico, quod infamis tam facti quam iuris infamia, eſt irregularis, cap. infamibus. cum gloſſ. & notat. ei per Fran. de reg. iur. lib. 6. & cap. 2. iuncta gloſſ. fin. de ordin. cogni. & cap. ipſi Apoſtoli. 2. quæſt. 7. in qua, cum naſcitur ex infamia iuris, ſolus Papa diſpenſat, iuxta Villad. vbi ſupra, col. 50. niſi quando Epiſcopus diſpenſat ſuper delicto, ad quod ſua facultas ſe extendit, acceſſorie infamiam demit, iuxta gloſſ. ſing. cap. Euphemium. §. 1. 2. quæſt. 3. cui ſimilis in cap. Domino. 50. diſtin. & ea quę poſt Decium dicimus in cap. at ſi. §. 1. de iudic. In ea vero, quæ naſcitur ex infamia facti, qualis eſt illa, quæ naſcitur ex crimine graui notorio, etiam Epiſcopus diſpenſat, vt dictum eſt ſupra. Quin etiam pœnitentia iuſta, & emendatione vitæ interdum aliqua tollitur: quia omnis res per quaſcunque cauſas componitur, per easdem diſſoluitur, cap. 1. de regu. iur. & cap. teſtimonium. de teſtibus, & gloſſ. cap. primum. 25. diſt. in fin.

Decimooctauo dico, quod qui vinum non poteſt bibere, quin euomat, eſt irregularis, gloſſ. ſing. d. cap. ipſi Apoſtoli. cum quo etiam Papa non poſſet diſpenſare, niſi teneatur eum poſſe diſpenſare, vt qui celebrat non ſumat ſub vtraque ſpecie, contra cap. comperimus. de conſe. diſtin. 2. & cap. illiteratos. 36. diſt. cap. fin. de temp. ordi. lib. 6. de quo tractare hic non conuenit. non video tamen, cur is non poſſit promoueri ad ordines minores, cum non teneatur communicare ſub ſpecie vini, etiamſi ſeruaretur cap. peracta. de cōſec. diſt. 2. quo gloſſa illa mouetur.

Digitized by Google

De tertia specie irregularitatis ex aliquo defectu animæ.

205 *Irregularis quis Idiota, Neophytus, & Infidelis, & quis dispensat.*

205 DIco primo, quod idiota siue illiteratus, pœnitus ignarus litterarum, est irregularis, cap. illiteratos. 36. dist. de quo late dixi in prælectione cap. si quando. de rescrip. exceptio. 13. Nunc autem addo Concil. Triden. sess. 23. quod cap. 4. de refor. videtur facere irregularem, etiã ad primam tõsuram, eum qui nescit legere & scribere, & ad quatuor minores, eum, qui saltem latinam linguam non intelligit.

Secundo dico, quod raro, aut nunquam in hoc defectu directe Papa dispensat, quamquam sic indirecte, dispensando super ætate necessaria ad discendum, vt dixi in dicta prælect. cap. si quando. de rescr. excep. 19. de amentia vero, & defectu iudicij cõtinuo, vel interpellato sup. §. proximo meminimus.

Tertio dico, quod defectus fidei irregularem facit, ita vt qui non est baptizatus non est capax ordinis cap. 1. & cap. veniens. de presby. non baptiz. quãuis sit catechumenus & sanctus: quia character ordinis præsupponit characterem baptismi, iuxta Ioan. Andr. & commu. in d. cap. 1. neque baptizatus ordinatur, licet capax, si est hæreticus, aut fautor hæreticorum, quamuis sit iam conuersus, cap. si quis omnem. 1. quæst. 7. & cap. 2. §. hæretici. de hæret. lib. 6. neque etiam filius hæretici, qui talis excessit vsque ad secundam generationem per lineam virilem, aut vsque ad primam per fœmineam d. §. hæretici. & cap. statutum 2. eod. tit. & lib. Neque Saracenus, Iudæus, aut Paganus, Neophytus, siue recenter conuersus, aut baptizatus, cap. 1. & 2. 84. dist. & cap. constituit. 17. quæst. 4. Dixi, Recenter conuersus, & non nouus Christianus: quia vulgus nouos Christianos appellat etiam ab hinc plus decem, viginti, triginta, & quadraginta annis conuersos, in quibus hoc locum *non habet* argum. cap. eam te. de rescr. vbi Fel. num. 2. & minus in eorum *filijs*, quos etiam prauа nonnullorum cõsuetudo nouos Christianos appellat; quamuis statutis aliquarum ecclesiarum a Sede Apost. confirmatis aliud statutum sit.

Quarto dico, quod in his irregularitatibus defectus animæ solus Papa dispentat, argum. eorum, quæ supra proximo §. dicta sunt, & notatur in §. 1. cap. at si. de iud. neque ille satis bene potest in defectu iudicij continui, vt sentit Bald. in cap. cum adeo. num. 10. de rescrip. neque in defectu baptismi: *quia* ea iure naturali, aut diuino in eo, qui est ordinandus requiruntur, *iuxta illa*, quæ adduximus in d. cap. si quando. excep. 10.

De quarta specie irregularitatis ex homicidio iusto ob defectum perfectæ lenitatis.

206 *DEformare hic capitur pro occidere, vel mutilare circa irregularem ex homicidio. & seqq.*

209 *Irregularis est ex defectu perfectæ lenitatis omnis, & solus qui. & 210. & ita*

index

Digitized by Google

iudex, accusator, testis &c. qui fuerunt causa deformationis sequutæ. nu. 212 & 214.

211 *Causa propinqua deformationis quid, & quotuplex, & multa illata. & seq.*

211 *Intentio virtualis specialior necessaria ad irregularitatem iustam, quam iniustã.*

213 *Irregularis deformans ob defensionem parentum, & patriæ &c. non autem denuncians &c. num. 214. & quid adiuuans chirurgum deformantem. nu. 218.*

215 *Irregularis non est sic dans arma, hortans, iuuans, pugnans &c. contra Aluarum Pelag. Et quis ferens ligna, parans funes, & alia ad deformandum. & seq.*

217 *Dispensare nequit Episcopus cum irregulari iusto, & cum male ordinato. n. 241.*

206 DIco primo, quod hæc oritur ex occisione, vel mutilatione membri hominis in casu licito: quia visum est Ecclesiæ non posse eum satis referre lenitatem atque mansuetudinem D. N. Iesu Christi (qui propter nos suũ proprium sanguinem fudit, & morti se tradidit) eum, qui occidit, vel mutilat etiam licite, per dicta S. Thom. 2. 2. quæst. 40. art. 2.

Secundo dico, quod illa sola pars hominis dicitur membrum, quæ officium per se distinctum habet, vt manus, pes, auris, argum. cap. singula. 89. dist. quare digitus non est membrum, sed pars membri, iuxta Bart. receptum in l. 2. ff. de public. iudic. quem firmiter sequimur contra Caiet. 2. 2. quæst. 95. art. 1. licet eum sequatur Sotus libro 2. quæst. 5. art. 1. de iust. & iur. Primo, quod a communi opinione præsertim recepta, non est discedendum sine textu aut ratione necessaria, iuxta cap. de quibus. 20. dist. & Ioan. Andr. recep. in cap. 1. de const. quales ipsi non afferunt. Secundo, quod Caiet. confitetur, quod ille, cui vnus digitus abscinditur, sine quo bene celebrare potest, non est irregularis, & consequenter non perdidit membrum, cum amissio membri apparentis irregularem faciat, iuxta omnium mentem. Tertio, quod in l. item Offilius. ff. de ædil. edi. habetur, quod habens abscissum vnum digitum, habet abscissam partem membri, & non ipsum membrum. Et in l. non sunt liberi. ff. de stat. hom. innuitur habentem æquo plures digitos, non habere æquo plura membra. Quarto, quod falsum est id quod Caiet. pro se adducit, scilicet, quod vt sit membrum, non est necesse, vt habeat officium distinctum ab alijs membris, & satis est quod sit socius, & adiutor in illo officio faciendo: quia etiam pars digiti manum in suo officio iuuat, attamen non est membrũ, vt ipsemet fatetur: tum quod cap. 1. de corp. vitiat. ab ipso citatum, potius pro nobis quam pro eo facit, quamquam neutram partem probat. Quinto, quod non est verum id quod assumit, scilicet, testiculos hominis sine parte genitali membrum per se facere: quia quamuis, qui sua culpa eos amisit, non possit ordinari, non tamen ex eo sequitur esse membrum: nam non potest ordinari, qui sua culpa partem digiti amittit cap. qui partem. 55. dist. & cap. 1. de corp. vitiat. quam tamen non esse membrum ipsemet confitetur. Sexto, quod nullus æquus iudex iudicare auderet, quod statutum irrogans magnam aliquã pœnam in abscindentem alteri membrum, includat digitum abscindentem: nam & Fel. in d. cap. cum illorum. de sentent. excommu. ponens sex casus, in quibus digitus habetur pro membro, oppositum pro regula ponit. Monemus tamen nullam esse glossam, quæ hanc conclusionem Bartol. expresse teneat, licet

licet Soto fuerit visum id tenere gloss. clem. 1. de homic. quæ tamen nihil tale habet, nec vllus nostrorum eam in id citauit.

Tertio principaliter dico, quod quamuis paria sint quo ad hoc, interficere, & membrum abscindere, clem. 1. de homic. non tamen sunt paria, abscindere illud, & debilitare, etiam adeo, vt nihil eo facere possit, secundum Card. Panor. & Præposit. in cap. 1. qui cleric. vel vouēt. post Cald. ibidem: quia saltem excusat a deformitate. Contra quod tamen facit, quod idem Panor. ind.
207 cap. cum illorum, quem sequuntur Angel. Sylvest. & quidam alij, contrarium tenuit, asserens, quod clem. 1. de homic. quæ de hoc loquitur, pro diuersis ponit mutilare & truncare: & quod per mutilare intellexit debilitare. Pro quo facit, quod Bonif. eadem clem. 1. colum. 6. ait, quod irregularis est, qui facit alium irregularem, idest, inhabilem ad sine scandalo celebrandum, quæ duo assumpta esse falsa, iampridem probauimus Conymbricæ. Tum quia prefata clem. 1. non habet truncare, sed solum mutilare, vt palam est. Tum quia vt supradictum est num. 59. per cap. is qui. de senten. excommu. lib. 6. irregularitas non contrahitur, nisi in casibus a iure expressis, e quibus non sunt illi, quos ipsi de suo addunt. Tum quia iura statuentia irregularem eum qui occidit, aut mutilat, oppositum de debilitante significant, argum. cap. nonne. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudi. Tum quia generans filium extra *Matrimonium*, irregularem facit cap. 1. de fil. presby. non tamen est ob *hoc ipse* irregularis: & iudex furem furti damnando, facit eum irregularem *cap.* tantis Daniel. 81. dist. & cap. omnipotens. de accusat. ipse tamen ob hoc non est irregularis. Tum quia membrum aridum vere est membrum cap. ficut vrgeri. 1. quæst. 1. ibi, si cuius manus arida est, membrum quidem est, *licet* ineficax.
208 Quarto dico, quod ad maiorem breuitatem vtemur hoc verbo deformare, loco illorum verborum occidere, & mutilare membrum, & non abs re, quia vterque potest dici deformator. Mutilator quidem: quia *tollit formam* figuræ accidētalem. Occidens autem: quia tollit formam *substantialem*, argum. eorum, quæ habentur in cap. de fabrica. de consec. *dist.* 1. & in cap. quadam. de celeb. missar.
209 Quinto dico, quod omnis & solus ille est irregularis huius speciei, qui iam baptizatus hominem deformat in casu licito, alio quam infirmitatis, aut dat causam propinquam deformandi aliquem, aut saltem, vt citius deformetur, quam alias fuisset deformatus, extra necessitatem ineuitabilem suę vitæ defendendæ. Dixi, Iam baptizatus: quia per mortem iustam anteriorem *irregularitas* non incurritur per cap. si quis viduam. 50. dist. secundum Panor. & Præposit. in cap. gaudemus. de diuor. & Card. in clem. 1. num. 13. de homic. quem ibi secuti sumus cum gloss. in Summa 51. dist. & in d. cap. si quis videam. & Innocen. in d. cap. gaudemus. & Villad. vbi supra col. 54. non quia infidelis sit, incapax omnis irregularitatis, est enim capax bigamiæ cap. acutius. 26. dist. sed quia iura solum constituerunt hoc de actibus baptizatorum d. cap. si quis viduam. Per quod soluitur argumentum, quod ad oppositum tenendum Villadie. indhxit vbi supra coll. 44. Dixi, Deformat: quia nisi deformatio sequatur, non incurritur. Dixi, hominem, ad includendum eum, qui defor-
210 mat Saracenum, aut alium infidelem, & excludendum eum, qui solum corpus

Digitized by Google

pus mortuum, aut antequam animetur deformat, ob dicenda infra num. 219. Dixi, in casu licito: quia qui in alio hoc facit, hanc irregularitatem non incurrit, sed aliam peioris speciei, scilicet, delicti, de qua d. num. 219. Dixi, Alio quam infirmitatis: quia deformitas ob illam inducta deformatorem irregularem non facit, neque deformatum, si per hanc facultas recte celebrandi non adimatur, cap. si quis a medicis. cum 3. seq. 55. dist. quorum tamen nullum loquitur de deformatore; sed solum de deformato. Quod autem idem sit dicendum de deformatore colligitur ex dicendis infra num. 217. Dixi, Aut est causa, generaliter, ad includendum quatuor causas, scilicet, efficientem, ma-
211 terialem, formalem, & finalem, de quibus infra num. 219. Dixi, Propinqua: quia non sufficit esse remotam, argum. cap. de occidendis. 33. quæst. 5. & gloss. sing. cap. de cætero. de homicidio. causa vero propinqua, quo ad hoc, est dictum, vel factum licitum directum sufficienter in deformationem inde sequutam. Dixi, Licitum: quia illicitum causat irregularitatē speciei sequentis. Dixi, Directum: quia oportet, vt sit tale, quod tendat in deformationem ex se, siue suapte natura, vel intentione operantis, vt est ictus mortifer etiam sine intentione occidendi, vel contra, ictus ex se non deformatorius cum intentione deformandi. Dixi, Sufficienter: quia non sufficit qualiscunque: non enim sufficit directio, quam minimus ictus ex se dirigitur in deformationem, neq; directio per quamlibet generalem intentionem, qualem habet, qui præbet arma militi ad bellum iustum generaliter, & qui hortatur generaliter exercitum ad prælium iustum, & ad victoriam, etiam iuuando sine intentione speciali deformandi. Dixi, saltem: quia sufficit, vt sit causa, vt deformetur citius quam alias deformaretur. Dixi, extra necessitatem ineuitabilem: quia hęc excusat, iuxta clem. 1. de homic. quamuis ante illam oppositum tenuit S. Tho. 2. 2. quæst. 64. art. 7. ad 3. eo quod nondum per illam hoc ius nouum erat inductum, vt opinatur Caiet. ibi, licet illa non contineat verba ius nouum denotantia: sed parui refert an nouum, an vetus contineat. Idem autem esse de deformante ob necessitatem euitandæ mutilationis dixit Card. in d. clemen. 1. quæst. 3. Ille vero dicitur esse in prædicta necessitate, qui neque fuga, neque vllo alio modo, nisi interficiendo, aut deformando aggressorem, eam vitare potest, iuxta gloss. clem. 1. & cap. suscepimus. eodem tit. quia licet regulariter quis non teneatur fugere ad peccatum vitandum, ne aggressorem interficiat: tenetur tamen quo ad vitandam irregularitatem, vt recte Pan. declarauit in cap. olim. num. 27. de rest. spolia. & senserunt gloss. d. clem. 1. verbo, nō valens, & cap. suscepimus. eod. tit. verb. interimetur. quia hæc sine peccato incurritur, vt supra dictum est: non tamē dicitur fuga posse vitare, cui ipsa est periculosa secundum cōmunquā sequitur Fel. in d. cap. suscepimus. & etiā Bonif. post Zenzeli. in d. cle. 1. n. 75. Dixi, sequutā: quia sine illius cōsequutione alia nō sufficeret, ēt si alia pœna sanguinis irrogaretur, iux. dicta sup. nu. 193. & gl. recept. in cap. si aliquis. de homic. Dixi, inde: quia nō sufficeret aliūde: nāsi captus a iudice cōtra quē sum testatus, occideretur ab alio quam a iudice, vel ab eo alia de causa, vel non moueretur per meum dictū: quia non vidit, vel floccipependit, nō essem irregularis; quippe, q ex meo dicto nō fuit sequuta mors.
212 Ex qua regula sequitur primo, quod est irregularis huius speciei iudex iuste pro-

Digitized by Google

procedens, accusator aut promotor fiscalis, testis, & notarius qui sententiam scribit, aut pronunciat, aut testimonia testium scribit, aut legit quando publicantur, scribens aut dictans litteras, quibus iubetur deformatio, agens aut procurans contra reum talem deformationem patientem, etiam pro reo, qui vicit cum condemnatione talionis, per quam accusatus fuit deformans: assessor, & quilibet alius officialis, cap. aliquantos. 51. distin. & cap. clericis. & cap. sententiam. ne cler. vel monach. & gloss. summę. 15. dist. & clem. 1. de homic. omnes enim hi deformant, vel dant causam propinquam deformandi, per prædicta.

Secundo sequitur, quod non est irregularis qui alteri arma præbet, vt se alias se defendere non valentem defendat, si ille aggressorem deformet: quia quum per se ipsum deformando non incurreret, per fin. d. clemen. a fortiori non incurreret faciendo id per alium, argum. cap. pen. de homicid.

Tertio sequitur, quod e contrario qui dat arma proximo non valenti se sine illis defendere, & ille occidat inuadentem, est irregularis: quia tota regula conuenit ei, quum non det illa ad necessariam suę vitæ defensionem: & a fortiori si non daret illi arma, sed ipsemet illis occideret eiusmodi inuedentem, vt tenet gloss. fere ab omnibus recept. in d. clem. verb. suum, solerter ab illa expensum.

213 Quarto, quod est irregularis, qui deformat alium ob defensionem *iustam* vitæ alterius, etiam patris, aut matris, etiam in bello iusto, etiam *in casu in* quo, nisi ipse id faceret, ciuitas obsessa caperetur, aut exercitus iustum bellū gerens fugaretur: & a fortiori qui ob iustam defensionem sui honoris & bonorum, aut proximi deformat, licet id iuste faceret, quod fieri posse dictum est cap. 15. num. 2. & 3. post alios citatos ibi, & latius in cap. olim. 1. de restit. spol. quia solus ille, qui necessitate ineuitabili suæ personæ deformat ab illa excusatur, d. clem. 1. cum gloss. fere ab omnibus recepta de homicid. Caiet. 2. 2. quæst. 40. art. 2. Nec obstat, quod doctissimus Fortunius *in l. vt vim. ff.* de iust. & iur. colum. 9. oppositum tenuit, quę aliqui sequuti sunt moti eo, quod non incurrit excommunicationem, qui clericum propter defensionem necessariam proximi percutit, iuxta Innoc. recept. in cap. si vero. de sent. excom. quod certum est licere, immo & interdum oportere proximum defendere, cap. dilecto. de sent. excom. lib. 6. cap. quantę. eod. tit. in antiq. Non inquam hæc obstant: quia excommunicatio generalis non incurritur sine peccato mortali, vt supra eod. cap. num. 9. dictum est, irregularitas autem sic, per dicta num. 206. & quia non sufficit iustam esse *deformationem* quo non inducat irregularitatem: & quia sequeretur, quod qui defendendi honoris, aut bonorum causa in casu licito interficit, non foret irregularis, quod asserere esset mille decisiones in theoria & praxi receptas sine ratione sufficienti mutare contra textum fere expressum, in d. clem. vbi gloss. recepta fere per omnes hoc tenet, Dixi, Iustam: quia qui ob iniustam defensionem, aut in bello iniusto hoc facit, non est irregularis huius speciei, sed sequetis hac deterioris & difficilioris dispensationis: nullam tamen illarum incurrunt, qui iudicibus denunciant proditiones, homicidia, & alia delicta cum protestatione, se hoc facere solum, vt impediantur ne fiant, & non vt aliqua

pœna

Digitized by Google

pœna saltem deformante puniantur, etiamsi sint clerici eiusmodi denuncian-
tes, vt supra cap. 18. & in repet. cap. inter verba. 11. quæst. 3. diximus, modo ea
extra confessionem sciant: quia licet clericus qui alium ob alienas iniurias
coram iudice, etiam cum prædicta protestatione accusat, irregularitatem non
vitet, si iudex accusatum deformet, vt supra dictum est, non tamen incurreret
si ad cuitandamala, quæ imminent eos denunciet cum prædicta protestatio-
ne, præsertim id conscientia eum perstrigente per locum a maiori. Quamquã
etiam laici, qui hoc faciunt sine prædicta potestatione, huius speciei irregula-
ritatem incurrunt, licet non peccent; & clerici beneficiarij, vel ordine sacro
initiati alterius speciei deterioris, quia peccant.

214 Quinto infertur, quod eam non incurrunt laici, vel clerici, qui deferunt ad
iudicem crimen, quod non mereretur deformationem, licet captum ob illud,
iniuste, vel ob alia aliunde ad eum delata deformet; modo nõ tenerentur cre-
dere id euenturum: quia non præbent prędictam causam propinquam, neque
sufficit quod intersint deformationibus, quæ per iudicis sentẽtiam fiunt, gloss.
Pan. & Com. in cap. sententiam. ne clerici, vel monachi. nisi intersint autho-
ritatem, vel auxiliũ præbendo, sed tantum nil dicendo, aut faciendo quo de-
formatio fiat, aut anticipetur, quamuis clerici, secundum eamd. gloss. recept.
peccent, si eis intersint sine causa rationabili, vt consolandi, aut confitendi cõ-
demnatum, secundum Pan. ibidem. Quod nostro iudicio restringendum est
ad clericos sacrorum ordinum, & beneficiarios, per supra dicta cap. 25. num.
110. & Ang. verb. clericus 4. §. 1. & Syl. verb. clericus. 2. §. 4.

215 Sexto infertur, quod clericus præsens bello iusto etiam adhortando ad vi-
ctoriam generaliter, & percutiendo multos proprijs manibus, & efficiendo,
vt commilitones eius ope, & hortatu multos occidant, non fit irregularis, si
per se non deformet: quia non dat causam propinquam deformandi supra de-
finiram, cum non faciat actum speciatim ad deformationem directum quo
ad percussos ab alijs: & licet faciat talem quo ad percussos a se: illi tamen non
sunt deformati, secus si per se deformat: quia licet necessitas defendendæ pa-
triæ, parentum, cognatorum, aut alius proximi a peccato excuset, non tamen
ab irregularitate per proxime dicta.

Septimo infertur, quod ex hoc colligitur ratio, cur interdum præbere lan-
ceam, aut ensem, balistam, aut sclopetum non faciat aliquem irregularem, &
interdum sic. & interdum præbere ante prælium non, & in eo sic: quia interdũ
datio illa est causa propinqua, & interdum non, & ita interdum inducit irre-
gularitatem, interdum non; non enim facit talem cum, qui non dat principa-
liter ad deformandum, licet det generaliter ad bellandum, præliãdum, & vin-
cendum, vt passim dant patres, patrui, cognati, amici, & domini ecclesiastici,
& seculares, vt colligitur ex Pan. & Com. in d. cap. sententiam. & S. Ant. 3.
part. tit. 28. cap. 2. §. fin. & alijs supra citatis: neque etiam iuxta Inno. in d. cap.
sententiam. qui dat balistam, aut sagittas sagittarijs, vt iaciant in hostes sine
tamen intentione speciali, vt deforment, sed generali, vt vincant: nec eadem
ratione qui sclopetum, aut globulos præbet: & a fortiori nec qui dat lãceam,
ensem, & alia arma quibus ratius quis interficitur: neque qui hortatur mili-
tes, vt animose & fortiter aggrediantur prælium iustum, vt Deo, iuramento,
Regi, &

Digitized by Google

Regi,& Imperatori suis satisfaciant: neque etiam qui in ipso prælio cohortatur,& dicens præliamini,vincite,iux. Communem in d. cap sententiam.

21. Octauo infertur verus intellectus cap. quod in dubijs.de pœn. quatenus habet sacerdotes, qui ad præliandum incitant in bellis esse irregulares,& gloss. cap. ita quorundam. de Iudæ. dicentis irregularem esse, qui ad præliandum dat arma, si eis aliquis interfectus fuerit, & Com. in d. cap. sententiam. concludentis,qui in prælio ad interficiendum incitat esse irregularem, quamuis bellum iustum sit ex parte sua: & illius dicti Inno. approbati communiter ibidem,scilicet,eum qui balistam,aut sagittas præbet ei,quem credit interfecturum,si interficit,esse irregularem, quamuis bellum iustum sit: intelligi enim debent de incitante, vel dante arma cum prædicta intentione sufficienti ad constituendum causam propinquam deformationis.

Contra hæc tamen omnia plurimum vrget primo, quod intentio actualis, siue expressa,& virtualis, siue tacita æquiparantur, in l. cum quid. ff. de reb. cred. & cap. quemadmodum. de iureiur. Et qui incitat, iuuat, aut præbet arma ad præliandum, & vincendum hostes, virtualiter videtur velle, vt percutiant,mutilent,& occidant eos, vel aliquem eorum, quum id non possit contingere moraliter nisi ea faciendo: & qui vult consequens, vult necessarium antecedens, l. 2. ff. de iurisd. om. iudi. cap. præterea. de offic. deleg. Secundo vrget, quod qui hortatur suos in prælio iniusto secuta deformatione fit irregularis ea sola ratione, quod videatur virtualiter deformare. Tertio vrget,quod dupliciter vult quis aliquid,scilicet in sese,vel in causa sua: & quod sufficit velle in causa homicidiū ad incurrendam irregularitatem, pro quo est cap. presbyterū. & cap. continebatur. cum multis alijs. de homicid. Ad soluēdum hæc,& constituendum definita supra in hoc dicto, & septimo, & octauo corrolario eius prædictis, quæ nullibi satis resoluta legimus, adhibito multo studio,& diuino fauore per sacra implorato, vigilia Sācti Matthęi anno 1556. ea occurrerunt vna cum consideratione, quod non omne quod sufficit ad dandam causam propinquam,& habendam intentionem,sufficientem deformandi quo ad deformationem iniustam,vt incurratur irregularitas, sufficit ad dādam causam propinquam,& habendam sufficientem intentionē occidēdi quo ad occasionem iustam,vt eadem incurratur. Tum quia qui iubet aliquem percuti baculo iniuste,etiam expresso modo,ne interficiat, si iussus interficit, est irregularis: quia dat propinquam causam,& habet intentionem ad id sufficiētem,cap. fin. de homic. lib. 6. At prælatus qui ciuitati cuius iurisdictionem temporariam habet, gubernatorem præficit, vt iustitiæ munera exequatur,nō videtur dare causam propinquam, nec habere intentionem sufficientem, vt interficiat, quamquam expresse id non prohibeat, cap. prælatis. de homic. lib. 6. cum tamen certius sit illum gubernatorem aliquem morte condemnaturum, quam iussum percutere, occisurum. Tum quia opem ferens,& assistens etiā sine armis iniuste præliantibus, dat talem causam, & habet talem intentionem sufficientem, vt post Innoc. cap. pen. de homic. supra dictum est: qui tamen assistit iuste præliantibus non, cap. igitur. cum 3. seq. 23. quæst. 8. etiamsi assistat armatus, cap. cōtinebatur. de cler. percus. etiā si hortetur, cap. 3. eod. tit. nec etiamsi percutiat, d. cap. pen. Per quam respondetur tribus argumentis

Digitized by Google

prædictis, quod assumpta in eis sunt vera quidem regulariter, sed fallunt in his, quæ spectant ad hanc irregularitatem: quia sicut speciale est in ea, vt pro actu etiam iustissimo imponatur, ita speciale est, vt ad id requiratur causa, ita propinqua, & intentio adeo specialis, vt dictum est.

217 Nono consequitur hæc omnia modus excusandi ab irregularitate prælatos clericos, qui non solum solent interesse bellis sacris; & pijs cum suis subditis, & militibus, sed etiam exhortari eos ad præliandum, & vincendum, sine tamē intentione speciali ad deformandum per alios, & sine deformatione ab ipsismet facta, quamquam nulla probabilis excusandi eos ratio occurrisset. Aluar. Pelag. de Planc. eccle. art. 48. modus item excusandi ab ea clericos, & fratres Lusitanos, qui magno zelo fidei Christianos, & non minori animo suos in Indijs contra Saracenos, & Paganos hortari solent manibus crucem gestantes, & aciem ipsam præcuntes, qui non irregulares, sed regularissimi sent.

Decimo facit, quod est irregularis huius speciei, qui vt consequatur indulgentias, fert ligna, quibus hæreticus vratur, si ex eis factis cooperatus fuit ad occidendum, alias non, iuxta S. Antonin. 3. part. tit. 28. cap. 2. §. 5. & Com. Quę consequitur, quod quando antea strangulantur hæretici quam vrantur, non fieri irregulares eos, qui huiusmodi ligna detulerunt, neque etiam quando viui vruntur, si ligna iacta fuerint mortuis iam illis.

Vndecimo facit, quod fit irregularis comitans iudicem tanquam notarius, satelles, aut custos damnati ducti ad mortem, aut deformationem: vendens item, vel commodans scalas, funes, enses, sagittas, balistas, aut alia instrumenta ad sagittis configendum, ad laqueo suspendendum, iugulandum autem, aut aliud membrum decidendum.

Duodecimo, qui capit, aut indicat furem, aut reum, vt a iudice capiatur, & qui etiam suæ vtilitatis causa tradit, aut conqueritur de aliquo apud iudicē sine protestatione, ne procedat ad deformationem, cap. prælatis. de homic. lib. 6. quia omnes isti sunt causa propinqua deformationis in casu licito & ita irregulares. Dixi etiā suæ vtilitatis causa: quia si causa alienę tātum id faceret, etiam cum protestatione, fieret irregularis, per d. cap. prælatis. in verb. suas, secundū commu. quā Franc. sequitur ibi. Quod autem protestatio non solū verbo, sed etiā mente debeat fieri, quo ad forum cōscientię, dicetur infra nu. 226.

Decimotertio, quod etiam est irregularis hortans cōdemnatum, vt admodmoueat caput ad stipitem, aut cippum, aut ascendat scalas, aut faciat aliquid aliud ex quo acceleretur deformatio. Et qui acuit gladiū, aut præparat funes, aut instrumenta, quo citius, & minori cum dolore fiat exequutio, iuxta mentē S. Antonini vbi supra, & omnium aliorum.

218 An autem adiuuans chirurgum ad secandum iuste membrum fiat irregularis quæstio nouę mota est. Pro cuius parte affirmante facit, quod adiuuans iudicem iuste iudicantem occidere, vel mutilare fit irregularis per prædicta. Ergo eadem ratione adiuuans chirurgum iuste mutilantem incurrit eam. Sed tenenda est pars negatiua. Tum quia rem, quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit cap. 2. de const. Et quod præfatus actus iuuandi est bonus, iuxta illud Apostoli ad Gala. 6. *Alter alterius onera portate*. Tum quia nullo iure cauetur, quod iuuans chirurgum incurrat irregularitatem absque sua culpa prop-

pter mortem, vel mutilationem cap. ad aures. de ætat. & qual. & cap. tua. de homic. cum eis adnot. per Inno. recep. de iuuante autem iudice sic cap. sententiam sanguinis. ne cler. vel monach. Et ad oppositum, cui nullibi responsum memini, respondetur; negando in vtroque casu eandem rationem idem ius dictari: quoniam iudex damnans aliquem, vt mutiletur, & is, qui eum quoquomodo ad mutilandum reum iuuat, licet moueantur ad id virtute iustitiæ: finis tamen eorum est vindicare, & actum terrorem, & horrorem incutientem facere, vel ad illum iuuare: chirurgus autem volens mutilare, & qui eũ iuuat, mouentur misericordia, & pietate ad sanandum ægrotum; & Ecclesia induxit irregularitatem ob homicidium, & mutilationem ad assimilandum Christo mitti, & mansueto ministros eius, quo mittes essent, & non crudeles, nec similes crudelibus; quales sunt etiam, qui iuste occidunt, vel mutilant iuxta cap. *non est crudelis, qui crudeles iugulat pater crudelis ideo vocatur: quia crudelis patientibus esse videtur. Nam latro insolens patibulo crudelem iudicem putat.* 23. q. 5. chirurgus autem, & qui iuuant illum misericordia, & pietate moti, nec sunt crudeles, nec similes crudelibus; & ita longe diuersa ratio induxit Ecclesiam ad constituendum iudicem, etiam iuste iudicantem, & iuuantem eum irregulares, quam chirurgum, & eum iuuantem. Pro quo facit primum dictum supra num. 206. Ex quibus infertur idem esse iudicandum de medico, & iuuante illum, quod dictum est de chirurgo, & eum iuuante: quoniam nec illi, nec iuuantes illos absque culpa incurrunt irregularitatem: cum culpa autem sit, vt Inno. communiter recep. ait in d. cap. ad aures. & cap. tua. arg. l. illicitas. §. sicuti. ff. de offic. præsid.

Sexto principaliter dico, quod in hac irregularitate solus Papa dispensat, sed longe facilius, & ex minore causa quam in sequẽti, quæ ex actu illicito nascitur: licet post Conc. Trid. in illa si est occulta dispenset Episcopus, & in hac non, vt infra num. 240. dicetur.

De quinta specie irregularitatis, ex homicidio iniusto vno ex delictis, vnde illa nascitur.

219 *Irregularis per deformationem illicitam est omnis, & solus ille, &c.*

219 *Causæ sunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis.*

220 *Causa propinqua deformationis noue definita. & seq.*

221 *Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere casuali. mista vero facit cõtentum in hac regu.* 28. *corollarijs ornata de monacho, chirurgo abortiente, vulnerãte, & deformante, ministrãte arma, iuuãte, & hortãte, ac cusãte sine protestatione, detinẽtẽ furẽ, alente ferã magistro castigãte, ludente illicite clerico, venãte, cordigero equitante, & de adulterante, vsque ad num.* 239.

233 *Mãdãs, vel consulens hoc differunt, nec refert, an cito, an tarde execu. fiat. & seq.*

219 DIco primo, quod quo ad hunc effectum paria sunt occidere, & mutilare, siue abscindere membrum: non tamen debilitare, vt dictu fuit supra num. 206. & vt ibi, ita hic vtemur verbo deformare pro occidere, aut mutilare, seu membrum abscindere.

Secun-

Digitized by Google

Secundo dico, quod deformatio est triplex, mere voluntaria, mere casualis, & mista. Mere voluntaria est deformatio intenta, seu volita in se iuste, vel iniuste; qualis est quam quis intendit facere iuste, vel iniuste, per se, vel per alium, iubendo, consulendo, aut cooperando, vel iuuando testimonio, vel patrocinio, ferro, veneno, aut alijs modis, aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando, vt faciat aliquid ob quod deformetur. Mere casualis est non intenta, seu volita in se, neque in causa ad eam sufficienter ordinata, qualis est mors quam infert fulmen eo loco illi, qui sine talis deformationis præuisione ad eum iuit, vel missus fuit. Illa enim neque est volita in se, neque in causa ad illam sufficienter ordinata. Mista est, quæ non est intenta, vel volita in se, sed sic in causa sufficienter in illam ordinata, qualis est facta a seruo iusso palo cædere alium citra deformationem, & testificatio in causa sanguinis nolentis deformationem. Illæ enim non sunt intentæ, siue volitæ in se, sed sic in causa sufficienter ĩ eã ordinata, vt bene declarat S. Tho. 2.2.q.64.art. 8. vbi multa Caiet. tametsi, nec ipse, neq; alius adeo breuiter, & clare resoluat.

Tertio dico, quod sicut ad soluenda dubia occurrentia circa irregularitatẽ quartæ speciei posuimus vnam regulam, ita nunc ad soluenda dubia circa hãc tradimus alteram, scilicet, quod omnis, & solus ille est irregularis hac specie irregularitatis, qui discretus, & baptizatus seipsum, aut alium hominem illicite deformat, aut causam propinquam illicitam illius, aut suæ anticipationis præbet. Dixi, discretus: quia infans, & furiosus, qui nunquam habuit iudicium, aut amisit illud ante deformationem, eam non incurrit clem. 1. de homicid. Dixi, baptizatus: quia prius facta non sufficit, cap. si quis viduam. 60. dist. & per dicta supra num. 107. Dixi, deformat, ad includendum occidentem, & mutilantem, sed non solum debilitantem, etiam sic, vt sine scandalo non possit celebrare, vt proxime diximus. Dixi, seipsum: quia cum nemo sit dominus suorum membrorum l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cap. contingit. 1. de senten. excommunic. etiam irregularitatem incurrit, qui seipsum illicite deformat, cap. si quis abscideri. & cap. hi qui. 55. dist. quamuis id sancta intentione faciat, vt qui se castrat, quo melius castitatem colat d. cap. hi qui. Dixi, aut alium hominem: quia non satis est deformare embrionem nondum anima rationali animatum, cap. sicut ex tuarum. de homic. cap. quod vero. & cap. Moyses. 32. quæst. 2. aut cadauer ea destitutum Archid. cap. si quis. 15. quæst. 1. Dixi, illicite: quia qui ob morbum consilio chirurgi abscindi facit, aut abscindit aliquod suum, aut alienum membrum, hanc irregularitatem non incurrit cap. si quis a medicis. & cap. si quis in infirmitate. 55. distin. quamuis aliam, quæ ex defectu corporali nascitur incurreret, si ob eam fieret inhabilis, aut deformis ad celebrãdum sine scandalo per supradicta eodem cap. num. 200. Dixi, causa, generaliter ad comprehendendum quatuor causas, quæ sunt efficiens, materialis, formalis, & finalis, iuxta Aristot. lib. 6. Physic. & nos collegimus dudum ex gloss. 1. Decret. & tradit Marian. in hoc proposito, in d. cap. ad audientiã. q. 42. de homic. & consequenter ad includẽdũ eũ, q̃ est causa efficiẽs deformitatis, qualis est, qui eã facit, iubet, mãdat, ratificat, vel iuuat; & eum qui est causa materialis illius, qualis est qui dat arma, aut deducit aliquẽ ad locũ, vbi sũt inimici parati ad deformãdũ ipsum; & eũ, q̃ est

Digitized by Google

causa formalis, qualis est, qui instruit, docet, aut consulit; & eum qui est causa finalis, qualis est, qui præmium, aut receptationem deformatori pollicetur. Dixi, propinquam: quia non sufficit, quod sit causa remota, per gloss. sing. cap. de cætero. de homic. receptam per omnes, qualis est de se omnis armorum fabricatio. Dixi, illicitam: quia irregularitas huius speciei, quę oritur ex deformatione illicita, nunquam sine peccato saltem veniali nascitur,
220 vt statim dicemus. Causa vero propinqua illicita deformitatis potest definiri esse dictum, aut factum illicitum directum sufficienter in deformationem inde sequutam, declarando partes eius, vt supra num. 211. excepto, quod non requiritur intentio tam specialis ad incurrendam ex causa illicita, de qua hic, quã ad incurrendũ ex illicita, de qua ibi, vt num. 211. declaratur. Dixi, suæ anticipationis: ad includendum eos, qui dicunt, aut faciunt aliquid, sine quo deformatio quidem sequeretur, sed non tam cito, iuxta Specula. de dispens. §. iuxta. num. 12. & 13. Panor. in cap. sententiam. ne cler. vel monachi. Villadieg. vbi supra colum. 22. S. Anto. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 5.

Ex hac regula sic declarata infertur primo, quod prima deformatio intenta, & volita in se semper inducit irregularitatem.

Secundo infertur, quod nulla secunda, scilicet mere casualis inducit illam: quia neque est in se, neque in sua causa volita.

221 Tertio infertur, quod omnis, & sola deformatio mista sequuta ex opere illicito lege iustitiæ, quod est causa propinqua eius, inducit irregularitatem huius speciei, cap. tua. cap. suscepimus. de homicid. & cap. fi. eod. tit. lib. . quæ de opere in se illicito loquuntur, & cap. continebatur. & cap. presbyterum. eodem titulo; quæ de opere licito illicite facto agunt. Dixi, lege iustitiæ: non enim sufficit, quod sit iniustum lege charitatis: nam iudex, qui iuste secundum legem iustitiæ iubet homicidam occidi: licet forte id faciat animo vindictæ priuatæ, vel ẽt quia erat clericus beneficiarius, qui licite nõ poterat esse talis iudex; neque miles, qui occidit in bello iusto hostem, malo tamen animo non est irregularis hac specie irregularitatis, sed tantum specie præcedentis defectus lenitatis, quæ est facile dispensabilis. Dixi etiam, sola: quia nulla deformatio casualis, quæ ex opere licito licite facto nascitur, facit quem irregularem huius speciei, cap. lator. cap. dilectus. cap. ex litteris. 1. & 2. capit. Ioannes. de homicid. & cap. prælatis. eodem tit. lib. 6. Non dixi, vt alias, de opere licito illicite facto: quia opus licitũ illicite factum illicitum est, cap. cum minister. 23. quæst. 5. gloss. iuncto tex. cap. 1. de colluss. deteg. Dixi, quod est causa propinqua eius: quia non sufficit, quod sequatur ex illicito, nisi sit causa eius propinqua, qualis est deformatio fulminis ictu facta eius, qui male iussus aliquo ibat: quia illa mala iussio, neque de se, neque per intentionem directã in illã est causa propinqua ipsius per prędicta: sicut, & culpa prędecessi casũ fortuitũ nõ efficit, vt fortuita imputẽtur cõtra l. si creditor. & l. quę fortuitis. C. de pig. act. nisi illa culpa dirigatur sufficiẽter ad illũ, vt in hac ipsa specie singulariter dicũt Ancha. & Frã. in glo. pen. cap. fi. de homic. lib. 6. nã & tunc mũ culpa prędẽs casũ nocet cõmodatario, cũ illa aliquatenus ordinatur ad illũ, iux. mẽtem omnium in d. cap. 1. de cõmod. & cap. fi. de depos. Mula enim cõmodata periens in itinere ictu fulminis non perit commodatario, licet propter

pter eius culpam in ludendo, vel fornicando non transijt prius locum vbi fulminauit: quia culpa illa non fuit sufficienter directa in illum casum, & in cap. fin. de hom. lib. 6. ideo mandans percutere citra mortem, si mandatarius occidat, fit irregularis: quia percussio culpabiliter mandata, sufficienter dirigitur in mortem. Quod autem dicatur sufficienter directum boni viri arbitrio terminandum est, argum. l. 1. ff. de iure delibe. cap. de causis. de offic. deleg.

222 Quarto infertur, pro resolutione eorum, quæ contra hæc adduci possent, ex Soto lib. 5. quæst. 1. art. 9. de iust. & iur. & alijs infra citandis, dicendum esse, quod non est aptus, nec verus intellectus, quem pro certo dat Sotus captua. de homicid. scilicet, quod monachus, qui vtendo chirurgia ob solam pietatem curat vulnus, & aperit, ex quo infirmus exponens se vento contra præceptum eius, moritur, non est irregularis; & si ob lucrum curat sic. Tum quia Ioan. And. Panor. Anan. & Fely. dicunt in vtroque casu esse irregularem, quāuis in altero casu, quam in altero facilius dispensetur. Tum quia textus aperte dicit illum monachum exercendo alienum officium sibi vetitū peccasse, ibi. *Licet ipse monachus maluerit officium alienum vsurpando, quod sibi minime congruebat.* & ita ex opere illicito sufficienter ad id tendenti sequuta fuit deformatio. Tum quia textus in illis verbis, si tamen &c. palam concludit necessariam fuisse illi dispensationem, etiamsi ob solam pietatem curasset.

Quinto infertur, quod nimis audacter videtur dixisse idem Sot. contra omnes Canonistas, immo, & Theologos non esse textum probantem, quod ex deformatione casuali ex opere illicito sequuta fiat quis irregularis. Tū quia cap. dilectus. & cap. ex litteris. de homicid. id probant a contrario sensu, quod licet, vt ipse ait, sit infirmum logicis; iurisconsultis tamen firmissimum est l. 1. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdict. & cap. Apostolica. de his, quæ fiu. a prælat. sine con. cap. saltem quando desumitur probandum illud, cuius contrarium non est iure expressum, iuxta cap. a nobis. 2. de sent. excōmu. & gloss. cap. significasti. de for. compet. vt in proposito contingit. Tum quia prędicta duo cap. dilectus. & ex litteris. non solū probant id a contrario sensu, sed etiā a cessante ratione & causa, quod est validum l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patron. cap. cū cessante. de appellat. vt palā est ea perpendenti. Tū denique, quia plurimi sūt textus, quibus pro regula statuitur, quod qui deformat, irregularis est, cap. miror. cap. si quis viduam. cap. clericō. cap. de his. 50. dist. cap. continebatur. & cap. presbyterum. de homicid. & adeo quidem, vt videantur includere etiam eos, qui iuste, & sancte, directe, aut indirecte deformant, aut illius causa sunt. Quin multi, & in his S. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 8. contra casum clem. 1. de homicid. tenuerunt esse irregularem, etiam deformantē ob necessariam suæ vitæ defensionem. Cum ergo a regula non sit discedendū nisi iure, aut ratione in id cogente, gloss. l. omnis definitio. ff. de regu. iur. & in rubr. de regu. iur. lib. 6. recept. per omnes. cumque ius ab hac irregularitate nō eximat, nisi casu citra culpam deformantem, regula præfata probata relinquitur.

223 Sexto infertur, quod deformans embrionem inanimatum, vel cadauer exanimatum, non est irregularis, per dicta supra num. 218. Nec qui propinat mulieri, aut viro potum, quo eis generandi facultas impeditur: quia nō deformat, cap. si aliquis. de homic. neq; qui prægnantem abortire facit, antequam fœtus

Digitized by Google

anima rationali animetur, cap. sicut ex tuarum. de homic. quæ quadragesimo die masculo, & octuagesimo fœminæ infunditur, iuxta gloss. fing. in prin. dist. 5. Si vero nescitur, an fœtus abortiuus, quem abortiuit post diem quadragesimum, sit mas, an fœmina, debet se censere irregularem, qui eius causa fuit, argu. cap. ad audientiam. de homicid.

Septimo infertur, quod non est irregularis, qui vulnerat pluries, & plurimũ, etiam cum maxima sanguinis effusione, etiam abscindẽdo aliquas partes mẽbrorum, modo non abscindat membrum, nec vulneratus moriatur, etiam si maneat inhabilis ad decenter celebrandum: quia non deformat. Monemus autem, quod licet auris, siue cartilago illa sensum auditus exornans, nõ videatur esse membrum eius: tamen carentia videtur inducere irregularitatem, ob deformitatem, quam in parte a deo edita, & publica inducit, argum. cap. qui partem. 55. dist. & eius quod paulo ante diximus, per illud quod Spec. placuit in §. iuxta. de dispen.

Octauo infertur, quod non est irregularis, qui iuste aliquem percutit, & nõ occidit, licet ab alijs sine ipsius culpa occidatur, cap. significasti. 2. de homic. aut moriatur culpa medici, aut regimine, aut morbo superueniente: quia illa mors non est sequuta ex eius opere illicito; secus tamen est de iniuste percutiente: nã etiamsi percussio non sit mortifera, est tamẽ causa, quod *alius eum* interficiat, aut incidit ob illam in morbum, quo moritur etiam *culpa medici*, vel malo regimine: quia quo ad hoc paria sunt interficere, & iniuste percutere, ex quo mors sequatur, etiam sine alia culpa percutientis, vt singulariter probant cap. presbyterum. cap. ad audientiam. de homic.

224 Nono infertur, quod non est irregularis, qui non occidit, nec mutilat, licet debilitet membrum, adeo vt nequeat celebrare per supradicta.

Decimo infertur, quod est irregularis huius speciei præbens arma ad bellũ iniustum euntibus, si quis in eo deformetur, iuxta gloss. cap. ita quorundam. de Iudæ. fundatam in cap. quod in dubijs. de pœn. & a fortiori *si ipsemet prælietur*. Immo & quidquid dicat Spec. tit. de dispen. §. *iuxta. versic. 56. & nonnulli alij*, nos opinionem Innoc. Pan. & Communem, in cap. pen. de homicid. certam putamus, scilicet, quod qui in prælio, vel alia quacunque rixa interfunt illis, ex quorum parte sunt iniusta, auxiliando, vel fauendo, sunt irregulares, si aliquis in eis deformetur, siue interfint armati, siue inermes, siue deforment, siue non, siue ob id timor inimicis augeatur, siue non; quamuis *non qui* interfunt ad dissuadendum prælium, & suadendam pacem, licet inde *nonnihil* animi suorum parti, & nonnihil timoris aduersæ redderetur. Neque *etiam* qui interfunt ijs, qui iuste bellum gerunt, etiam ad fauendum, modo suis manibus non deforment, etiamsi animo deformandi percutiant, & ex percussione postea sequatur deformatio culpa percussi, vel medici: quia hoc differt iusta percussio ab iniusta. Addo etiam, quod qui suis manibus interficiunt in iusto bello, non sunt irregulares huius speciei, sed illius quæ nascitur ex defectu perfectæ lenitatis, de qua supra a num. 206. si sunt laici; nec si sunt clerici si initæ ipsis pugnæ tanta est necessitas, vt excuset a peccato, quamuis non ab irregularitate, vt contingere potest, iuxta notata per Caiet. 2. 2. q. 40. ar. 2. & tractatur supra eod. cap. nu. 214. & 217.

Vndecimo

Digitized by Google

225 Vndecimo infertur, quod est irregularis huius speciei laicus, vel clericus, qui alium in iudicio iniuste criminis merentis mortem, aut deformitatem accusat, si ea sequatur. Et qui inimico indicat vbi sit, quo iter teneat, quomodo inueniet quem quærit ad deformandum iniuste, si illud sequatur. Iudex item condemnans iniuste, & omnes eiusmodi condemnationi scienter fauentes. Dixi, Iniuste: quia quamuis laicus, qui iuste accusat, sententiam fert, vel exequitur, cum omnibus ad id auxilium præbentibus sit irregularis alterius speciei, vt dictum est supra num. 206. non tamen huius quæ est deterior, & difficilioris dispensationis quam illa, excepto clerico ordinis sacri, qui hoc facit etiam iuste accusando sine protestatione prædicta: quia facit actum illicitum, iuxta regulam S. Thom. 2.2.q.64.art.7. vnde sequitur deformatio.

226 Duodecimo infertur, quod non est irregularis huius speciei, nec alterius, qui ad recuperandum sua detinet furem quo ad iudex veniat, aut eidem tradat: neque qui furti sibi facti accusat in iudicio, quamuis suspendatur, modo expresse protestetur, se nolle vt Iudex illi irroget pœnam sanguinis, cap. prælatis. de homic. lib. 6. & alias sic, etiam in foro conscientiæ, licet id ei vere displiceat, vt colligitur ex gloss. & Arch. in d. cap. prælatis. & affirmat Calder. probatus ibi a Perus. col. 2. si autem vere placeat, fiet irregularis, quo ad forũ conscientiæ, etiamsi scripto, aut verbo protestetur contrarium, secundũ Ioan. Andr. Dominic. & Perus. in d. cap. prælatis. Et ideo non semel consuluimus quibus id contigit, vt dispensationem obtinerent: quamquam Fel. in cap. postulasti. de homicid. lib. 6. contrarium significet, allegando in id Ioan Andr. in cap. 2. de homicid. lib. 6. qui tamen in meo libro id non dicit, neq; in libris Dominic. & Perus. in d. cap. 2. qui eum pro nostra parte allegant, & bene: quia ipse remittit se ad Host. in summa de homic. §. qua pœna. ver. si verũ. vbi copiosius quam omnes id, quod nos asserimus tenet. Nec obstat, q̃ per solam voluntatem, aut intentionem sine opere exteriori irregularitas non incurritur, vt supra dictum fuit nu. 192. per cap. fin. 13. q. 1. quia in proposito cum voluntate concurrit accusatio, aut querimonia exterior, quæ ad iudicem defertur, & deformatio illam consequuta, & protestatio non est talis, qualem ius requirit ad excusandum ab irregularitate; ius enim non requirit protestationem mendacem, & fraudulentã, qualis est præfata: in nullo enim casu mentiri permittitur, cap. 1. 22. quæst. 2. cap. super eo. de vsur. Hæc tamen irregularitas non est huius speciei, sed præcedentis, quæ ex defectu perfectæ lenitatis nascitur, nisi in clerico sacris initiato, vel beneficiario, qui peccat sic detinendo, tradendo, aut accusando sine dicta protestatione, vt dictum est.

227 Decimotertio infertur, quod est irregularis huius speciei qui illicite rixatur, aut certat cum alio, si eius amici superuenientes eum deforment, etiamsi absq; aliquo eius consensu id faciant, iuxta Ioan And. in cap. Petrus. de hom. recep. a Panor. Fel. & Com. quia ex eius opere illicito in id aliquo modo ordinato, sequuta est deformatio.

Decimoquarto infertur, q̃ est irregularis huius speciei, qui domi suæ alit, aut custodit ferã aliquam bestiam, vt Leonem, Elephantẽ, aut Vrsum: & est in culpa soluendo, vel tenendo solutam, & illa aliquem deformet: secus si non est in culpa, secundum Inno. Card. & Com. in d. cap. ad audientiam. quia quum

Digitized by Google

est in culpa ex opere illicito sequitur deformatio, non autem, cũ non est in ea.

228 Decimoquinto infertur, quod est irregularis huius speciei chirurgus, vel medicus, cuius dolo, ignorantia, aut negligentia, aut audacia omittendo suæ artis regulas, ictus, vel ægrotus deformatur: alias secus, iuxta mẽtem Spec. recep. vbi sup. nu. 11. & Inno. & omnium in cap. tua. de homic. Custos item infirmi, qui dolo, aut notabili culpa, aut contra consilium curantis præbet, aut facit aliquid quo infirmus deformatur saltem citius, non autem si id faciat bona fide sine culpa notabili, licet in aliquo errauerit, & potest se liberare scrupulo consilio doctorum, qui si etiã dubitant, irregularẽ se debet putare, iuxta Spec. vbi supra num. 13.

229 Decimosexto infertur, quod est irregularis, secundum Spec. vbi supra receptum, qui cum non sit medicus, neque chirurgus, sagittam, aut aliud telum corpori infixum percusso euellit, vt citius moriatur, vel si ob id celerius moriatur, quam alias moreretur: & etiam qui ad aliam partem infirmum vertit, vt citius moriatur: & qui aliquid horum iubet, rogat, aut consulit, & ob id citius moriatur, alias non.

230 Decimoseptimo infertur, quod non est irregularis infans, neque demens, neque furiosus alium deformans, clem. 1. de homic. Infans autem quo ad hoc dicitur minor septennio, secundum gloss. prædictæ clem. quod certum *est quo* ad forum exterius: quo ad forum autem interius, videtur iudicandus *talis* maior eo, si iam nactus est iudicium sufficiens ad peccandum: & minor eo, si nõdum nactus est illud, vt colligitur ex Ioan. Andr. & Panor. in cap. 1. de delictis pueror. Imol. & Bonifa. in d. clem. vbi fuit defectus iudicij, quod præsumitur post septem annos, & non ante. Et quãuis Zenzel. receptus per Card. & Ioan. Colonien. & Villad. in tracta. de irregula. colum. 28. & Siluest. verb. homicidium. 3. quæst. 4. dicat, quod est irregularis qui ebrius iudicio carens deformat: quia causa fuit illius, cum se inebriauit, cap. inebriauerunt. 15. quæst. 1. nobis tamen nunquam placuit, quo ad omnino ebrium, & extra *iudicium* positum. Tum quia furiosus quamuis sua culpa furat, *siue* insaniat, non est irregularis deformando, iuxta gloss. cap. si quis insaniens. 15. q. 1. & Card. in d. clem. 1. quæst. 6. & Imo. in gloss. 2. Tum quia multi inebriantur citra suam culpam. Tum ob duodecim argumenta, quæ adhibet Maior in 4. dist. 15. quæst. 8. ad probandum, quod ebrius non peccat in eo, quod extra iudicium manens facit. Tum quia neque qui dormiens deformat, fit talis, etiamsi deformet *quẽ* vigilans deformare intendebat, vt in d. clem. communis declarat. Et *magnopere* lętatus fui, cum primũ hoc Bonifacium tenere vidi, in d. clem. *nu. 26.* quãquam communis opinio procedere potest in ebrio, qui iudicium omnino nõ amisit, & quo ad forum exterius, si tanta ebrietas non probaretur: & etiã quo ad forum interius, in eo qui sciens solere se inebriatum sumere arma, & alios percutere, sua culpa inebriatus fuit, vt Marian. annotauit in cap. ad audientiã. nu. 55. de homic. quia facit opus illicitum ordinatũ ad id consuetudine ipsius. Quod ipsum dici potest de dormiente, & furioso, qui interdum ad se redit, si admoniti se dormientes, aut furentes capere arma, & percutere alios, sunt in culpa non prouidendi tempori quo dormierint, vel furuerint, ne talia faciãt, a paritate, siue idẽtitate rationis l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de transl. præla.

Decimo-

Digitized by Google

231 Decimooctauo infertur, quod fit irregularis iniuria affectus, si eius amici iniuriantem deformant, rogati, vel iussi ab ipso: & etiam si eo sciente & non contradicente id faciant, alias secus.

Decimonono infertur, quod est irregularis, qui auertit aliquem a liberando alio ab iniusta deformatione, arg. cap. si quis viduã. 50. dist. cap. periculosè. de pœnit. dist. 1. qa ex ipsius opere illicito ad eã ordinato, sequuta est; quãquã nemo fit irregularis ex sola cõplacentia, q deformetur alius: quia id nõ sequitur ea, gloss. recep. d. cap. si quis viduã. licet in eo peccet. Nec consequẽter medicus, qui non vult curare infirmum, qui ob id moritur; nec diues non pascens, vel non vestiens fame, vel frigore morientem; nec qui cum potest, nõ defendit quem deformant, nisi sit iudex, aut qui suo officio ad id tenetur, iuxta S. Anton. 3. part. tit. 28. cap. 2. quia non sequitur ex opere illicito iustitię lege: & omissio operum charitatis etiam obligant[illegible]d mortale, non obligat ad restitutionem damni, nec ad pœnas irregulari[illegible]s, per d. in cap. 24. num. 5. & in

232 tractatu de red. ecclesiastic. quæst. 2. mon..io 3. Ex quo sequi videtur, non esse irregularẽ eũ, qui omittit aliquod triũ prædictorum facere, etiam si omittat voluntate & desiderio mortis eius, cui subuenire omittit, secundum S. Ant. 3. part. tit. 28. cap. 2. in prin. quamuis Syl. oppositum teneat verb. homicidiũ. 2. quæst. 5. & ante illum Ang. verb. homicidium 1. §. 17. sed sine ratione & textu idoneo: quia cap. quantæ. de senten. excom. quod Ang. adducit, & est fortissimum fundamentũ omnium, quæ allegari possunt, non loquitur de irregularitate, sed de excommunicatione; & magis inducit præsumptionem quo ad forum exterius, quam veram dispositionem, vt diximus sup. cap. 24.

233 Vigesimo infertur, quod est irregularis qui iubet, mandat, vel consulit aliquem deformari illicite, sequuta deformatione cap. si quis viduam. 50. dist. siue statim, siue multo post id faciat, antequam iussum, vel mandatũ reuocetur expresse, aut tacite per restitutionem inter eos primæ amicitiæ, ita vt in notitiã iussi, vel mandatarij veniat, iuxta Inno. in cap. ad audiẽtiã. de homic. cõmuniter recep. ibi, & Villad. vbi supra, col. 32. Idem de iubente, mandante, vel cõsulẽte percussionẽ alicuius citra deformationẽ, ea sequuta cap. fin. de homic. lib. 6. & gloss. recep. ibidem. Dixi, & repetij supra, illicite: quia secus si licite, quidquid Sylvest. verb. homicidiũ 1. quæst. 4. subtiliter, sed periculose dicat. Tum quia tunc non sequitur deformatio ex opere suo illicito. Tum quia ex dicto Sylu. inferretur, eum qui exercitum ad præliandũ, & vincendum absque alia intentione expressa, vel virtuali interficiendi cohortatur, esse irregularem huius speciei; cum tamen non sit etiam speciei precedentis per probata supra num. 211. Idem de ratificante deformationem suo nomine factam, quam antequam fieret mandare poterat: quia ratihabitio his duobus concurrentibus mandato comparatur, cap. ratihabitionem. iuncto cap. ratum. de reg. iur. lib. 6. & cap. cum quis. de sent. excommun. eod. lib. facit gloss. in cap. omnes. 17. quæst. 4. quidquid ibi Arch. dicat, & alias non: vt si factum fuit alterius nomine, aut suo cum esset infans, aut furiosus, qui mãdare non possunt, iuxta Ioan. And. & Panor. in cap. 1. de conuers. infid. Hæc autẽ procedũt, siue is contra quem consulitur, iubetur, vel mãdatur, deformetur, siue consultus, iussus, vel mandatarius, iuxta Panor. in d. cap. ad audientiam. Inter consulentẽ autem,

Digitized by Google

autem, & alios hoc distat, quod consulens non satisfacit reuocando consiliũ: quia tenetur persuadere contrarium: nam consilium datur gratia eius, cui cõsulitur, qui non tam cito credit ei qui contrarium priori consilio suadet, quã iussus, vel mandatarius mandanti, vel iubenti. Ex quibus colligitur, fuisse irregularem illum clericum, qui me pridem consuluit, dicens se consuluisse cõiugi cuiusdam absentis, quæ facta erat prægnans, certum modum abortiendi, quod postea pœnitentia ductus reuocauit: sed illa verita maritum regredientem, exequuta consilium, abortiuit.

234 Vigesimoprimo infertur, quod non est irregularis, qui scit tractari de alicuius deformatione illicita, & non significat illud ei, quamuis peccet mortaliter, si nec dicto nec facto ad id iuuet, quidquid dicat Sylvest. verbo. homicidium 1. quæst. 10. per dicta superius eod. cap. num. 232. est tamẽ qui interest pugnæ iniustæ auxiliando, incitando, aut exhortando suos, aut animos cõtrarijs imminuendo, & etiam custodiendo vestimenta, aut sarcinas eorum, qui ad prœliandum iniuste proficiscuntur.

235 Vigesimosecundo infertur, quod magister castigans discipulum non fit irregularis, etiam si moriatur, si circumspecte faciat, alias secus, cap. presbyterum. de homicid. & clericus ludens cum clerico aut laico, qui decidens suo se cultello deformat, sine alicuius notabili culpa, non fit irregularis, si licito ludo licite ludebat, alias secus, cap. lator. & cap. continebatur. de homicid. Et quod tecta reficiens, aut aliquos lapides in alium locum iaciens, aliquem deformat, est irregularis, si dicto aut signo debite non præmonuit illac transituros, alioqui secus, argumen. l. si putator. ff. ad l. Aquil. & cap. si duo. & cap. clerico. 50. distin. Et quod iaciens lapides in sues, aut alia animalia aliquem deformat, est irregularis, si admisit culpam non satis circumspecte id faciendo, alias non, gloss. dict. cap. clerico. & quod clericus venans, aut balista se exercens, aliquem casu deformat, est irregularis, iuxta Angel. verb. homicid. num. 2. §. 13. & Sylvest. eodem verbo quæst. 7. quod intelligendum est de venatione aut exercitio illi illicitis, non autem de licitis. Non enim omnis venatio, nec omne balistæ exercitium est illicitum illi, vt illi præsupponunt, argumento gloss. receptæ in cap. 1. de cleric. venat. & not. in cap. 1. de sagit.

Vigesimotertio infertur, quod clericus introducens meretricem per tecta in domum suam, si decidẽs moriatur, vel abortiat, fit irregularis; si vero introducat per viam planam, & idem contingat, minime: quia licet vtrumque opus sit illicitum, & ex vtroque sit secuta deformatio casualis, prius tamen est sufficienter ordinatum ad eam; & posterius non. Et quod circumuersans campanam, cuius tintinabulum solutum aliquem deformat, non est irregularis, si non fuit in culpa male ligandi tintinabulum, alias secus: vt quia erat campanarius ad id obligatus, cap. Ioannes. cum ei annot. de homicid.

236 Vigesimoquarto infertur, quod iocans, aut saltans cum grauida muliere, quę ob id abortit, non est irregularis, si licite id facit, vt frater, propinquus, aut amicus honestus; secus si illicite, vt amator obscœnus, aut clericus, aut monachus, cui eiusmodi saltatio esset prohibita, cap. sicut ex tuarum. cum annot. ei per Panor. de homicid. Et quod monachus, vel clericus beneficiarius, aut ordine sacro initiatus videns furem furripientem vociferatur, latro, latro, secuta de-

Digitized by Google

ta deformatione, est irregularis huius speciei, si animo, vt deformaretur clamauit: aut credens quod superuenientes eum deformaturi erant, vel ad Iudicem vt deformaretur ducturi, alias non, cap. significasti. cum ei annot. de homicid. Laicus autem, vel alius clericus idem faciens, esset irregularis praecedentis speciei.

Vigesimoquinto infertur, quod est irregularis, qui dormiendo suffocat infantem in eodem lecto illicite a se positum, alias secus. Quando autem id licite fiat, & quando non, dictum est supra cap. 15. num. 13. Idem de mittente puerum ad puteum, aut ad flumen vbi soffocatur. Et de eo qui fugiens ictum vnius, propellit alterum, qui deformatur, & alia similia, quæ illicite facta inducunt irregularitatem, alias non.

237 Vigesimosexto infertur, quod recte dixit Sotus, aberresse Sylvestrum dicēdo irregularitatem incurri a clerico, qui cædendo alienam arborem, casu aliquem interimit, etiam adhibita diligentia, quę ipsum cædentem propriam a culpa excusaret. Recte etiam dixit, non fieri irregularem monachum, eo quod sursum versus ipso mouente campanam tempore prohibito, illius tintinabulum aliquem occidat, si eam diligētiam adhibet, quæ sufficeret ad excusandum eum a culpa, si tempore debito id faceret: licet enim his duobus casibus opus sit illicitum, culpa tamen nullatenus dirigitur in mortem.

Vigesimoseptimo infertur, quod eadem ratione recedo ab eodem Sylu. verb. homici. 3. quæst. 2. dicente irregularem fieri clericum, qui mercans illicite casu occidit aliquem absque alia culpa in id ordinata: & quod limitādus est Caiet. dicens, quod licet clericus occidens casu venando, si tantam diligentiam quantam laicus adhibet, ne homicidium sequatur, non magis peccet, quam ille, incurrit tamen irregularitatem, quam non ille; limitandus est, inquam, ne procedat in venatione, quæ sua natura in homicidium non dirigitur, qualis est venatio passerum, & perdicum ad aucupis cantum, vel accipitris sine armis, in prouincijs in quibus non est prohibita: licet clericus peccaret id faciendo tempore, quo diuinis interesse tenetur: neque si rogatus, vt se venantem comitaretur, fulminis ictu periret. Dixi, Limitandum: quia saluari potest in venatione Vrsorum, Aprorum, & Ceruorum, quæ armis exercetur, si mors per illa contingeret.

238 Vigesimooctauo infertur, quod non fit irregularis monachus minor peccās equitādo, eo quod mula mansuetissima, qua vehitur citra suam aliam culpam puerum occidat; quia culpa incessionis eiusmodi mulæ nullatenus dirigebatur in talem mortem. & quod adulter qui a marito cum vxore deprehensus sui defensionis causa eū occidit, est irregularis, vt dixi supra cap. 15. nu. 7. sequutus S. Ant. 3. part. tit. 5. quia adulterium est actus illicitus, & sufficienter directus ad mortem inferendam, attenta maritorum procliuitate, & cōsuetudine interficiendi adulteros & suas vxores: & lege permittente in certis casibus patri, & marito eos, & adulterantes occidere, arg. l. patri. l. marito. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. Gracchus. C. eod. & eadem ratione clericus adulter fit irregularis, si maritus ob id occidat vxorem secundum meam opinionem, quam fel. rec. Pius V. probauit, cum in sacra pœnitentiaria id controuerteretur. Adde hic ea quæ tradimus in rub. de iudic. a num. 107.

De

Digitized by Google

De dispensatione Irregularitatis.

239 *Missam quis irregularis iam facte dicat.*
239 *Dispensare potest, sed non solet. Papa in irregularitate homicidij voluntarij.*
239 *D. Franciscus Toletus Societatis Iesu insigniter laudatus.*
240 *Homicidium voluntarium exacte definitum, & cum quo dispensat Episcopus.*

239 DE dispensatione huius irregularitatis dico primo, id quod pridem respondimus, scilicet, licere facere sacrum post debitam contritionem & confessionem ante dispensationem ei, qui occultissime occidit alium, & probabiliter est certũ, & creditũ, infamatum iri eum illud fecisse, nisi celebret: quia lex naturalis & diuina de defendenda sua fama præstat legi humanæ de abstinendo a sacro in irregularitate, per dicta supra cap. 7. num. 2. & 3. & cap. sicut. de consec. distin. 1. Ad quæstionem autem, quam hic quærit quidam vir eruditus scilicet, an idem sit dicendum de excommunicato occultissimo nostro in simili periculo infamiæ, & de moniali incidente occultissime in censuram Papalem, vt ante moram petendi absolutionem possit communicare, quando aliæ ad id tenentur, & interesse choro, & alijs, quibus si abstineret fama ejus & monasterij periclitaretur? Ad quod resp. affirmatiue eadem ratione.

Secundo, quod tam mala est quo ad forum conscientiæ hæc irregularitas occulta, quam publica, per dicta supra eod. num. 194. vbi transcripsimus cap. 6. sess. 24. Concilij Trid. quo Episcopis noue conceditur facultas dispensandi super quacunque irregularitate descendente ex quocunque delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Super dispensatione vero descendentis ex voluntario idem Conc. sess. 14. cap. 7. de reform. statuit in hęc verba: *Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari vel celli debeat: quia sua voluntate homicidium perpetrauerit, etiamsi crimen illud nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoueri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferre liceat: sed omni ordine, ac beneficio, & officio ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex proposito sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur, qui ob causam etiam ad sacrorum ordinum, & altaris ministerium & beneficia quæcunque ac dignitates iure quodãmodo dispositio debeatur, committatur loci ordinario aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis nec aliter, dispensare possit.*

Ex quibus duobus cap. nota primo, quod ante prædictum Concil. non licebat Episcopis dispensare super hac irregularitate publica, neque occulta. Ad quod probandum alias hic adduximus multa, quæ nunc tanquam supernacanea omittimus.

Secundo nota ex d. cap. 7. duplex homicidium uoluntarium illicitum. Alterum in se intentum, ac uolitum, super quo statuitur, ne dispensetur. Alterum uolitum in se causa defensionis: nam vers. si vero. ponit duplex genus homicidij illiciti, scilicet, casuale, & factum causa defensionis, quod intelli-

gendum

Digitized by Google

gendum est de intento, & volito in se, licet causa defensionis; alioqui enim superflueret: quia contineretur sub casuali altero membro distinctiuę. Ex quo tertio nota, quod homicidium intentum, & volitum in se causa defensionis, licet sit illicitum ob excessum inculpatæ tutelæ, non est indispensabile, quod est quotidianum in praxi: ad quod hunc canonem efficaciter in sacra Pœnitentiaria inducentem iucunde audiui admodum Reuerendum Collegam in ea meum Franciscum Toletũ, excellentem sacræ paginæ Doctorem, & acerrimum antea Gymnastam, ac nonnullis annis primum fœl. rec. Pij V. & nunc S. D. N. Ecclesiasten cum primis Vrbis, & orbis suspiciendum, Illustrissimæque Societatis Iesu singulare ornamentum.

240 Tertio nota, quod ex eodem cap. 7. & his, quæ alias hic, & prius in principio dist. 1. de consec. dixi, potest definiri homicidium voluntarium, super cuius irregularitate dispensandi potestas excipitur in omnibus facultatibus dispensandi super irregularitate factis tam summo Pœnitẽtiario, quam Legatis, Cruciatarum Commissarijs, & quibusuis alijs. Definiri inquam potest, esse homicidium illicitum, intentum, siue volitum in se saltem æquipollenter, alias quam vitandæ mortis causa ab oratore. Dixi, Illicitum, ad differentiam eius, quod neque est licitum, quale est factum ab infante, vel furioso, cap. illud. 15. q. 1. eius item, quod est iustum, quale est quod ministri militiæ, vel milites in bello iuste faciunt, de quo supra in quarta specie. Ex quo videtur inferri prædictos, & alios, quibus sit facultas dispensandi super omni irregularitate excepta illa, quæ nascitur ex homicidio voluntario, posse dispensare super ea, quæ nascitur ex homicidio iusto, cum solum homicidium iniustum dicatur voluntarium per prædictam definitionem. Dixi, Intentum, vel in se volitum: quia non sufficit, vt sit volitum in causa, quale est omne casuale producens irregularitatem secundum S. Thom. recep. 2. 2. q. 64. art. fin. Dixi, Saltem æquipollenter, ad includendum illud, quod non est quidem intentum, seu volitum in se, sed in causa adeo propinqua morti, vt moraliter vix sint patibilia, velle ille illam causam, & nolle occidere. Cuiusmodi sunt, nolle occidere, & venenum, quod scit esse mortiferum propinare, vel ferire ense punctim circa præcordia, vel circa caput etiam cęsim. Dixi, Aliàs quam &c. ad excludendum intentum ob defensionem vitandæ mortis causa, per d. 7. cap. Dixi, Ab oratore: quia non sufficit vt intendatur ab alio: fit enim sæpe, quod idem homicidium sit voluntarium vni, & non alteri, quale est, quod facit Petrus percutiendo aliũ animo occidendi, mandante Ioanne, vt aliquam iniuriam leuem citra deformationem ei dicat, vel faciat. Illud enim Petro est voluntarium, & Ioanni non. Et contra quod famulus facit propinando potum veneno infectum animo iocandi, mandato heri persuadentis esse solo sale insperso, id enim famulo nõ esset voluntarium, & hero sic. Quæ definitio fundatur, tum in d. cap. 7. quatenus in tribus locis significat omne homicidium indispensabile esse volitũ in se scilicet, ibi, Per industriam, vel per insidias. & ibi, Voluntate sua. & ibi, Ex proposito. Tum quia S. Thom. recep. vbi supra ait voluntarium differre a casuali, eo quod est volitum in se, & casuale in causa tantum. Tum quia longe magis peccat, qui intendens occidere, occidit, quam qui non intendens illud facere, id facit. Adeo quidẽ, quod occidens sine animo occidendi, minus peccare

Digitized by Google

care dicatur, quam vulnerans animo occidendi, l.1.§.diuus.ff.de sicar. & facit l.1. & l. is qui. Cod.eod.quia hic est in dolo, ille in culpa, & dolus præponderat culpæ, l.item si obstetrix.§.fin.ff.ad l.Aquil. Tum quia mandãs vulnerare aliquem citra mortẽ, licet mandatarius occidat, non debet pœna ordinaria mortis puniri, sed minori, secũdum Communẽ, quam post plurimos alios sequitur Dec.consi.622. & Alciat.in l.magna negligentia.ff.de verb. sign. & nõ alia ratione, quam quia non intendebat occisionem. Ergo qui occidit aliquẽ non intendens occidere, non incurrit irregularitatem indispensabilem, quam incurrit intendens occidere, quum secundum mensuram delicti debeat esse plagarum modus Deut.25. & cap.non afferamus.24.q.1. Tum quia cap.fin.de homic.lib.6.quod maxime contra hoc facit, non probat mandãtem percutere citra mortem, ea consequuta, esse homicidam voluntarium, neque irregularẽ irregularitate indispensabili, sed tantũ esse irregularẽ, ꝙ & nos fatemur. Tum quia nullo iure probat Caiet.in d.ar.fin.ꝙ percutiens in vtero prægnantẽ, sine animo causandi abortum, si ille sequatur, est homicida voluntarius. Et quod faciens sine animo occidendi aliquid, ex quo vt plurimũ sequitur mors, illa sequuta, est homicida voluntarius: quia id maxime fundat in d. cap. fin. & in dictis S. Thom. quod autem in d.cap. fin. non probetur supra probatum est: & quod dicta S. Thom. id non probent, probatur eo quod ait in corpore quæstionis, omne, quod non est volitum in se, sed in causa tantum, esse casuale, & 2. argum. & eius solutione sentit homicidium percutientis in vtero prægnantẽ sine occidendi animo esse casuale, licet punibile, & non voluntarium. Tũ quia d.cap.fi. si probaret quod ait Caiet. probaret quod etiam faciens id, ex quo nõ sequitur vt plurimum homicidium, esset homicida voluntarius: quia vt plurimũ non sequitur mors ex percussione nolentis occidere: nam & ex percussione volentis occidere pluries, desinit sequi mors, quam sequatur, vt experientia docet. Tũ quia in cap.significasti.2. de homic. clare significatur dispensandũ esse cum clerico, qui percussit sacrilegum fossorio, sine animo occidendi, licet ob id ab alijs fuerit occisus. Tum denique ꝙ, vt supra ponderatum est, prædictum cap.7. probat non omne homicidium illicitum intentum, & volitum in se, esse dispensabile, dicens, non esse tale intentum causa defensionis.

Quarto nota, ꝙ post prædictũ Concil. non potest Episcopus dispensare cũ homicida voluntario ad vllos ordines, neq; vllum beneficiũ, etiam simplex, vt disponitur in d.cap.7. quamuis cum alio posset dispẽsare quo ad ordines minores, iuxta notata in cap.2d audientiam.de homic. & etiam ad beneficiũ, per cap.2.de cler.pug.in duel. omniũ iuris optimũ secundũ Anan. ibidem: modo sit simplex, iuxta Panor. ibidem. & Fel. in d.cap.ad audientiam. & etiam ad retinendum curatum iam obtentum, licet nõ ad obtinendum, iuxta Dec. in cap. atsi.§.1. de iud. nu.16. concordantem sic opiniones contrarias.

De Irregularitate delicti accipiendi, aut exercendi male ordines

241 *IRregularis, vt sit ordinatus, aut ordine vtens in censuris, aut ab Episcopo censurato, aut extra tempora, aut vtens ordine non habito. & seq.*

Circa

24 CIrca hæc dico primo, quod est irregularis, qui sciens, aut scire debens se esse excommunicatum excommunicatione maiori, aut interdictum, aut suspensum, saltem a suscipiendis ordinibus, ordinatur, cap. 1. de eo, qui furt. ordin. suscep. & cap. cum illorum. de sent. excomm. Dixi, Excommunicatione maiori: quia minor quamuis sufficiat ad peccandum, nō tamen sufficit ad irregularitatem incurrendam, cap. si celebrat. de cler. excommu. minist. Dixi, Vel debens scire: quia ignorantia crassa non excusat, cap. Apostolicæ. de cler. excommu. qualis est eius qui ad constitutum diem sub pœna excōmunicationis fuit citatus, & non comparuit, & postea celebrat nesciens se a iudice fuisse excommunicatum, vbi de consuetudine tales contumaces excommunicantur, iuxta Anch. in d. cap. Apostolicæ. receptum etiam per Villad. col. 4. vbi supra. Neq; Episcopus in hac potest iure antiquo dispensare, nisi cum ingrediente religionem post bonam aliquanti temporis cōuersationem, cap. si. de eo, qui furt. ordin. Dixi, Iure antiquo: quia nouo Tridentino, sess. 24. cap. 6. potest, si delictum sic celebrandi est occultum, erit autem occultum si excommunicatio est occulta, licet celebratio sit publica. argu. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. act. quia quamuis actus celebrandi sit publicus, non est tamen publica eius malitia: quod in sacra Pœnitentiaria definitum fuit.

Secundo dico, quod etiam est irregularis, qui quatuor ordines minores, & subdiaconatum vno eodemque die suscipit, cap. 2. eo. tit. (sed consuetudine excusari potest. iuxta S. Anton. 3. parte. tit. 14. cap. 16. §. 16. vt supra cap. 25. num. 71. diximus). Et a fortiori, si duos sacros ordines suscipit. Nec obstat, quod supra cap. 25. num. 71. dicitur, quod est suspensus, eo q; non est irregularis: sed quia cap. litteras. de tempo. ordin. quod de illo disponit, vtitur verbo suspensus vti antiquiora iura, quæ præcesserūt cap. nisi. de renuntia. ante quod non erat frequens in canonibus verbum irregularitas, vel potius: quia d. cap. litteras. loquitur de ordinato duplici ordine sacro non præcedente excommunicatione contra eum, qui sic ordinaretur: qui licet sit irregularis; non tamen est tantum quantum, qui duos ordines sacros accipit præcedente excommunicatione contra sic accipientem, vt colligitur ex cap. 1. 2. & 3. de eo, qui furt. ord. suscep. cum ei adnot. a Panor. & alijs, quamuis Episcopus potest concedere vsum aliorum prius susceptorum, d. cap. 2. de eo qui furt.

Tertio dico, quod est irregularis, qui ordinatur ab Episcopo, qui se abdicauit episcopatu suo quo ad locum, & quo ad dignitatē, cap. 1. de ordi. ab Episc. qui Episcop. renun. sciens, aut scire debens eius abdicationem, quamuis de facultate sui Episcopi ordinetur, iuxta omnes cap. 2. 19. dist. cap. quod quidam. §. quamuis. & §. sciendum. 1. q. 7.

Quarto, quod qui ab Episcopo excommunicato, interdicto, aut suspēso, simoniaco, schismatico, hæretico, aut deposito, aut degradato ordinatur est irregularis: quamuis characterem suscipiat per prædicta, & per cap. gratiam. & cap. statuimus. 1. & 2. 2. quæst. 1. non tamen exequutionem; siquidem qui eam non habet, alteri dare non potest, modo sit denunciatus talis, per extrauag. ad euitanda. relatam supra eod. num. 35. & ad id iusto timore non cogatur, arg. c. constat. 1. quæst. 1. Potest autem Episcopus dispensare cum eo, qui ignorans denunciationem, ordinatur, arg. cap. fin. de ord. ab episcop. & cap. statuimus.

tuimus. & cap. si a simoniacis. 1. quæst. 1.

Quinto dico, quod qui ordine sacro ordinatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora legitima, vel absque literis dimissorijs, non est irregularis, est tamen ipso iure suspensus, & si antequam absoluatur, eum exerceat fit irregularis, per extrauag. cum ex sacrorũ. citatã supra c. 25. nu. 70. & in hoc nu. 155.

242 Sexto dico, quod quamuis qui per saltum ordinatur accipiendo maiorem ante minorem ordinem, verum ordinem suscipiat, etiam si primo saltu ex laico presbyter fiat, iuxta gloss. cap. solicitudo. 52. distin. & cap. 1. de cler. per salt. promot. recept. communiter; est tamen suspensus, & prætermissum ordinem sine dispensatione accipere nequit. Potest tamen Episcopus antequam accepto vtatur dispensare, vt prætermissum suscipiat, & postea ambobus vtatur, sed si priusquam dispensetur, vtatur accepto, aut prætermisso, videtur talis irregularis, cum quo solus Papa ad maiorem ordinem dispensat, si sciens errorem id fecit; si autem per ignorantiam, Episcopus potest: immo & si scienter vsus fuerit ad exercẽdum acceptum, quamuis nõ ad maiorem suscipiendum, argum. cap. . & eorum, quæ post alios ibi annotat Pan. de cler. per salt. promor. & Sylu. verb. irregularitas. quæst. 11.

Septimo dico, quod est irregularis, qui ordine, quem non habet vtitur, cap. 1. de cler. nõ ord. minist. modo illo vtatur serio, & nõ ioco, arg. cap. *illud*. 15. quæst. 1. & tanquam ordinatus eo, & non vt laici ex consuetudine interdum exercent officium minorum ordinum, iuxta S. Tho. in 4. distin. 24. & S. Ant. 3. part. tit. 28. cap. 1. aut non initiatus presbyterio, sine consueta solennitate, vt alius baptizat, aut nondum subdiaconus, epistolam cantat ex choro, aut altari, etiam cum dalmatica, sed sine manipulo, aut cum eo, vbi est talis consuetudo, iuxta S. Ant. vbi supra §. 3. & affirmat Villad. vbi supra, colum. 42. fratribus mendicantibus esse consuetudinem eam dicere, etiam cum manipulo, secus enim si solum executione careret, eo quod in ordinatione aliqua solennitas accidentalis defuit: licet enim peccet vtendo, antequam illa suppleatur, cap. 1. de sacramen. non iteran. cum annota. ibi, non tamen fit irregularis. Quin pridem respondi, quod quamuis clericus primæ tonsuræ, qui solenniter cantauit epistolam cum manipulo tanquam subdiaconus, vbi nõ erat consuetudo cantandi eam cum illo nisi subdiacono, sit irregularis: in foro tamen animę non est talis, si noluit id facere tanquam subdiaconus, licet in foro exteriori putaretur talis: quia præsumeretur id feciſſe, vt subdiaconus. Ad *dubiũ* de laico audiente serio confessionem sacram, & absoluente, simulando se presbyterum, respond. quod fit irregularis per prædicta: quia *solenniter facit* actum appropriatum ordini presbyterali, quo caret.

43 Octauo dico, quod est irregularis violans interdictũ generale, aut speciale, locale, aut personale sepeliendo, administrando sacramenta, aut celebrando diuina officia sic, vt aliquod opus peculiare alicuius ordini faciat, vt dictũ est supra eod. cap. num. 189. Dixi, Clericus: quia laicus quamuis sæpe peccet mortaliter interdictum violendo; nunquam tamen irregularitatem incurrit, vt supra eod. cap. num. 187. dictum est. Dixi, Interdictum: quia secus de cessatione non mista interdicto, vt dictum est supra eod. cap. num. 188.

Nono dico, quod solus Papa cum tali ad ascendendum ad maiorem ordinem

Digitized by Google

nem dispensat, quamuis ad vtendum accepto possit Episcopus, Pan. in cap. 1. de cler. non ordi. minist.

De Irregularitate ex delicto violandi censuras celebrando.

224 *Irregularis vt sit censuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo. & seq.*

244 PRimo dico, quod excommunicatus excommunicatione maiori, interdictus, aut suspensus, qui sciens, aut scire debens, celebrat officia diuina, faciendo solenniter aliquid alicui certo ordini suo deputatum tanquã ordinatus tali ordine, aut audit authorando, est irregularis, iuxta Comm. quã Host. Ioan. And. Pan. & alij tenent in cap. 2. de cler. excomm. minist. Et probatur de excommunicato in cap. si celebrat. a cõtrario sensu, eod. tit. & de suspenso in cap. 1. de re iudicata lib. 6. Dixi, Excommunicatione maiori: quia minor ad hoc nõ sufficit, per d. cap. si celebrat. de cler. excomm. minist. Dixi, Sciens, ad excludendum eum, qui per ignorantiam probabilem hoc facit, & ad includendum eum qui per crassam, arg. cap. Apostolicę. cum ei annot. eod. tit. Dixi, Diuina officia: quia peragendo alia, puta, iudicando, visitando, castigando, præsentando, eligendo, confirmando electum, &c. non incurritur: quia id nullibi cauetur, & ita nõ est dicẽdum cap. legatur. 24. quæst. 2. & cap. is qui. de sent. excom. lib. 6. Dixi, Aliquid alicui certo ordini suo, ad excludendum, iuxta doctrinam Inn. in cap. fi. de excessib. prælat. receptam communiter, eos qui recitant aliquas horas, etiam canonicas, & responsoria ad sepulchra mortuorum cantant, aut Psalmos in choro, quod etiam cõsueuerunt laici facere, aut ferunt cereos, aut faciunt aliquid aliud minoribus ordinibus annexum, quæ mere laici consueuerunt facere, vt S. Thom. & Anto. citati supra proxime dixerunt. Dixi, solenniter, ad excludendum eum, qui dicit epistolã, aut euangelium sine apparatu solito, vt proxime dictum est. Dixi, Tanquam ordinatus tali ordine, ad includendum hebdomadarium, qui tanquam sacerdos capitulum dicit, & orationem in choro, & aquam solenniter benedicit. Quod Sylu. declarat ver. irregularitas, quæst. 13. Dixi, Aut audit auctorando, ad includendum prælatum, aut dominum qui ligatus aliqua censura coram se celebrare facit aliquem, siue sit ligatus ea, siue non: aut aliquem ligatum, licet ipse non sit ligatus, iuxta gloss. sing. in clem. 2. de priuileg. verb. celebrare, commendatam per plurimos.

245 Secundo dico, quod non distinguimus, vt alij inter suspensum quo ad se solum, & inter suspensum quo ad se, & quo ad alios: quia loquimur de suspenso suspensione propria, quæ est species cẽsuræ ecclesiasticæ, sup. eod. cap. nu. 151. definita, qualis non est ea, quam peccatum mortale, vel irregularitas facit, vt ibidem dictum est.

Tertio dico, quod in hac irregularitate solus Papa dispensat, Inno. & Cõmu. in cap. 1. de re iud. lib. 6. adiunctis, quæ dicit in cap. 1. de sent. excom. eod. lib. & cap. fin. de excess. prælat.

Digitized by Google

De Irregularitate ex delicto iterandi Baptiſmum.

246 *Irregularis eſt bis baptizans, aut bis baptizatus. num.* 247.

246 PRimum dico eſſe irregularem, qui ſciens ſe eſſe baptizatum, iterum ſe permittit baptizari, cap. eos. de conſec. diſt. 4. & qui rebaptizat, quem ſcit eſſe baptizatum, cap. 2. de apoſta. etiam ignoranter cap. qui bis ignoranter. de conſecra. diſt. 4. niſi ignorãtia eſſet probabilis & iuſta, iuxta Scotũ in 4. diſt. 6. quæſt. 8. & Card. S. Xiſti in d. cap. qui. quamuis gloſſ. Arch. & citati per eum aliter ibi dicãt per illum textũ, cui nos ibi noue reſpondimus. & etiam dubium probabile excuſat: quoniã non mõſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur eſſe factũ, cap. ſolennitates. 1. de conſec. diſt. 1. & cap. 1. de cler. per ſaltum promot. Ignorãtia probabilis eſt ei, qui adhibita diligẽtia debita ſcire nõ potuit, an qui offertur, ſit baptizatus, vel nõ, qui baptizandus eſt ſub ea conditione, ſi non es baptizatus, ego te baptizo. cap. 2. de bapt. Talis tamen non eſt ei, qui ſcit eum natum ex parentibus Chriſtianis, & educatum inter Chriſtianos qui infantes recens natos baptizãt: debet enim credere eſſe baptizatum, cap. veniens. de præsby. non baptiz.

Secundo, quod vt diximus in d. cap. qui bis. parochus non debet iterato baptizare illum, quem obſtetrix baptizauit, donec cognoſcat exea, an & quomodo baptizauit: & ſi cognouerit eam ſcire baptizare, & baptizaſſe recte, debet alia omnia ſupplere, ſed non baptizare, etiam ſub conditione ſi non es baptizatus, &c. quoldam tamen qui ſic baptizarunt bona fide, reſpondi pridem non fuiſſe irregulares quo ad forum exterius, licet peccauiſſent: quia vere nõ baptizarunt, cum conditio eſſet de præterito, vel præſenti, & talis falſa faciat ceſſare actum, l. cum ad præſens. ff. de rebus cred. cum gloſſ. & citat. in ea. Et quia intentio eorum non fuit iterare baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum l. non omnis. ff. eodem.

247 Tertio dico, quod idem eſt de iteratione reliquorum ſacramentorum quæ characterem imprimunt, quæ ſunt confirmatio, & ordo, ſecundum S. Anto. per cap. dictum. de conſec. diſtin. 5. quod agit de bis confirmatis, & cap. 1. 68. diſtin. quod agit de bis ordinatis; licet accerrimus Scotus. in 4. diſtinct. 7. quæſt. vlt. communiter receptus oppoſitum teneat, cuius opinio etſi iuri ſcripto aptior videatur, conſuetudini tamen illud interpretanti aptior eſt S. Anto. & ideo tenenda, argum. cap. cum dilectus. & cap. fin. de conſuet.

De Irregularitate ex delicti notorietate.

248 *IRregularem ſola enormitas peccati non facit, quid aliud requiratur. num. ſeq.*

249 *Sodomitã non eſt irregularis, ſed hodie grauiſſime puniitus.*

250 *Matthæus Contarellus S. D. N. Datarius laudatus.*

251 *Collatio beneficij facta irregulari nulla.*

252 *Irregularis an omnis incapax beneficij.*

252 *Irregularitas pœna maior excommunicatione minore. num.* 253.

Com-

Digitized by Google

253 *Commissio sicut mandatum expirat morte committentis.*
254 *Confessarius quis per Bullam electus tollit irregularitatem.*
255 *Occultum, & pene occultum quid, & quotuplex.*
255 *Publicum quid, & quotuplex.*
255 *Qualitas adiuncta verbo nuta eius tempus intelligitur.*
255 *Dispensat, vt Episcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confessarius.*

248 DIco primo, esse irregularem eum, qui notorio crimine, enormi, & digno depositione notatur, d. cap. fin. de temp. ordin. Dixi, Notorio: quia id requiritur. Quod autem sit illud dictum est supra cap. 25. num. 73. de hac ipsa re tractando. Quibus est consequens, non sufficere, quod probari possit, aut sit fama de eo, aut sit cõfessum extraiudicialiter, vt S. Antonin. dixit 3. part. tit. 28. cap. 6. §. 7. Dixi, depositione digno: alias secus, vt dictũ est vbi sup.

Secundo dico, quod crimina depositione digna sunt adulterium, & omnia alia majora illo, concubinatus diu continuatus, præsertim notorius, & stuprũ virginis, & alia similia, de quibus late Pan. & alij, in cap. at si clerici. §. 1. de iudic. & Aret. in cap. cum non ab homine. eodem tit. gloss. in summa 15. q. 8. & cap. 1. 81. dist.

Tertio dico, quod quæcunque enormitas sine notorietate sufficit, quamuis contradixerunt gloss. in cap. fin. 25. distin. & cap. extenore. de tempo. ordin. & Villad. vbi supra colum. 35. & Ang. & Sylu. verb. irregularitas, quæst. 4. post S. Anton. vbi supra, male injicientes magnos scrupulos multis ecclesiasticis, qui delicta enormia occultissima commiserunt. Tum quia contra eos est d. cap. ex tenore, vbi expresse hoc ait Innoc. Tum quia Bartholom. Brixiẽ. in additione gloss. in d. cap. fin. 25. dist. tenet contra eam, inducendo cap. fi. de temp. ord. per quod noue declarauit Greg. IX. nulla crimina occulta præter homicidium facere irregularem. Tum quia hoc probatur per cap. is, qui. de senten. excommu. lib. 6. quatenus habet, nullum crimen, quantumlibet graue irregularitatem inducere, nisi de quo id a iure specialiter statuatur, vt hunc effectum habeat, vt homicidium. Tum quia nullo solido fundamento nituntur contradictores: solum enim nituntur auctoritate Bernar. & Host. in cap. nisi. §. 1. de renunc. & Specul. in tit. de dispen. §. iuxta; num. 17. & Ioan. in cap. vlt. 25. dist. quos licet Anto. sequatur in d. cap. nisi. §. 1. contra tamen tenet in d. cap. ex tenore, sequutus ibi Innoc. Speculator etiam vltimo loco, num. 18. refert opinionem Vincentij contrariam. Tum denique per ea, quæ adducit contra illos Aret. in d. cap. cum non ab homine. col. 13. & duab. seq.

249 Quarto dico, quod hæc consequitur crimẽ occultum sodomiæ, licet nefandum, de quo interrogamur, non inducere irregularitatem: quamuis Specul. in d. num. 17. contra teneat, nisus opinioni supra rejectæ, tum per prædicta. Tum quia, vt dictum est, enormitas non sufficit, nec requiritur ad inducendam irregularitatẽ: hæresis. n. mentalis enorme crimẽ est, & multo majus quam quædam alia inducentia irregularitatem S. Tho. 2. 2. q. 11. art. 3. & etiam desperatio idem ibid. q. 20. art. 3. & multo enormius odiũ Dei, idẽ ibid. q. 34. art. 2. quorum tamen nullũ irregularitatẽ inducit: & alia multo minora

Digitized by Google

eam inducunt, cap. presbyterum.cap. continebatur.de homic.quin aliquando opera bona, vt supra num. 206. Tum quia nunquam vidi, nec audiui dispensationem super hoc a Sede Apost. Tum quia vbi supra Aret. ex professo, hæc tractans irrefragabiliter id comprobat. Nec me in contrarium mouent illa plurima, quæ diligentissime tradit præfatus Illustris. Præses in clem. 1. de homic. 1. part. num. 6. quia vt ipsemet fatetur, non est de casibus expressis in iure, extra quos non incurritur irregularitas, vt dictum est, per d.cap. is qui.

Quinto, quod dubitari potest, an incurrat eam iure nouo extrauag. fel. re. Pij V. cuius tenor, quo ad hoc est. *Omnes & quoscunque presbyteros, & alios clericos seculares, & regulares cuiuscunque gradus, & dignitatis, tam diu nefas (puta sodomiæ) exercentes, omni priuilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio ecclesiastico præsentis canonis auctoritate priuamus. Ità quod per iudicem ecclesiasticum degradati, potestati statim seculari tradantur.*

Ad quod dico primo, non inducere illam, quo ad laicos: quia nil agit de illis. Secundo dico, quod nec quo ad clericos, si teneamus pœnas eius ipso iure non incurri: quod tamen teneri non potest, propter illa verba, præsentis canonis auctoritate priuamus. quæ cum sint præsentis temporis, inducunt ipso iure pœnam, cap. excommunicamus.de hæret. & multa capitula Bullę Cœnæ insertæ supra eodem num. 52. & tradit Fel. in cap. Rodulphus. *num. 28. &* melius num. 33. de rescr. & sentit gloss. cap. in pœnis. de regu. iur. *lib. 6.* communiter recep. Tertio dico, non includere illam quemcunque clericum sodomitam, sed solum exercentem, quod verbum dixit mihi S.D.N. Greg. XIII. de industria posuisse in ea Reuerendis. eundemque doctiss. ac integerrimum, nec pretio, nec precibus a recto flexibilem virum Matthæum Cantarellũ Da-
250 tariũ eiusdẽ Sanctiss. fidelis. qui a me consultus idipsum respondit. Ideoque arbitror tantum comprehendere eos, qui quasi ex vsu continuato id exercent, argum. l. sciendum. §. illud ff. de ædil. edi. per quem Bar. in proœmio. ff. num. 10. quem sequitur Panor. in cap. 1. num. 24. de iudi. dicit artificem, vel mercatorem nõ dici eum, qui semel, aut iterum, artem, vel mercaturam, exercet, sed eũ, q toties, vt vulgi opinione habeatur ꝓ tali: sicuti ẽt erro, & abigeus non dicitur quis ꝓ vno, vel altero actu, in l. quis sit fugitiuus. §. erronẽ. ff. eodẽ, & l. fi. ff. de abig. & ita tẽperãda videtur d. extrauag. saltẽ, quo ad forũ cõsciẽtię, vt solũ cõprehẽdat eũ, q sic labitur ĩ ꝑfatũ crimẽ, vt boni viri arbitrio dici possit exercitor eius, non autem, qui tantum cadit aliquoties, & pœnitet cecidisse.

Quarto dico, quod cupienti mihi, vt solum forum exterius respiceret, idem Sanctiss. respondit, etiã interius respicere, quũ non fundetur super ꝓsumptione, nec ponat discrimen inter vtrũq; forũ. Quinto dico, q ẽt videtur tẽperãda, ne cõprehẽdat omnẽ exercẽtẽ luxuriã cõtra naturã, quę cõprehendit omnẽ pollutionẽ extraordinariã, secũdũ S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 11. neq; exercẽtẽ omnẽ actũ sodomiticũ, qui cõprehẽdit omnẽ pollutionem habitã cũ alio, vel alia extra vas ordinariũ, secundum eundem ibi, sed solũ habentem copulã sodomiticã, arg. cap. fin. de sponsi. quod habet, non consummari copulã, nisi intra vas naturale semen effundatur, & cap. extraordinaria. 35. q. 2. q habet ex tali pollutione non gigni affinitatem. Quærenti autem, an vt vidimus eam grauiter in foro exteriori receptã, ita ea in foro interiori sit recepta? respõdemus, quæ-

stionem

Digitized by Google

tionem esse facti, ad quam respondere non est iuris cōsulti; arg. l. vt respōsum. C. de transf. Sexto dico, quod quo ad illos, quos comprehendit inducit depositionem ipso iure, quæ non est irregularitas, sed peior illa, per dicta sup.

251 Sexto principaliter dico, quod nulla irregularitas inducit priuationem beneficij iam quæsiti ipso iure, quæ videtur sententia Inno. in cap. cum nostras. de concess. præb. communiter recepti ibi, & vbique, præsertim a Fel. in cap. inquisitionis. de accus. & probatur per cap. clericis. ne cler. vel monac. verb. priuetur, quod probat irregularitatē ex homicidio natam, non inducere illam: & cum illa sit potissima arg. cap. miror. 50. distint. a fortiori non inducēt aliæ.

Septimo dico, quod omnis irregularitas præcedens collationem reddit ipsam subsequutam nullam ipso iure. quod probatur primo, quod verior resolutio illius grādis quæstionis tractatæ a multis citatis a Fel. in cap. 2. de rescr. An collatio beneficij facta criminoso valeat? est, quod facta irretito crimine inducente irregularitatem non valet, facta vero alij sic, arg. cap. fin. de temp. ord. & aliorum citatorum vbi supra per Fel. Et ita ratio, cur valet, vel non valet, non est criminis magnitudo, vel paruitas, sed quod inducit irregularitatē, quæ ratio non esset iusta, nisi irregularitas impediret valorē collationis. Tum quia inhabilis ad vnum, est inhabilis ad ei annexum, cap. translato. de cōstitu. & in hac specie dicit hoc glos. notab. in cap. studeat. 50. distin. & probat cap. postulastis. de cler. excom. minist. At irregularis est inhabilis ad ordinem & vsum eius, & beneficium ecclesiasticum prærequirit ordinem & illius vsum: quia datur propter officium, cap. fin. de rescript. lib. 6. ergo irregularis est inhabilis ad beneficium, & consequenter collatio illi facta nil valet. Deinde quod cap. 2. de cler. pug. in duel. & in cap. studeat. 50. dist. probant irregularem esse inhabilem etiam ad beneficium simplex sine dispensatione.

252 Contra tamē hoc facit, quod ex eo sequeretur, quod collatio facta initiato aliquo ordine, qui sine sua culpa fieret irregularis defendēdo iuste proximū, vel amittēdo aliquod membrū, vel deformitatē grādē incurrendo casu, vel morbo, vel malitia aliorū nō valeret, quod videtur cōtra totū titulum de cler. ægrot. & cap. cū percussio. 7. quæst. 1. quod licet omnis irregularis sit incapax omnis ordinis suscipiendi, non tamen est incapax omnis ordinis vsus suscepti, vt per eius definitionem patet, & cōstat ex cap. 2. de corp. vitiat. quod probat, clericū, qui perdit aliquod membrū, quo fit inhabilis ad sacrificandum, non ideo fieri inhabilem ad alium vsum ordinum, scilicet ad canendum in choro, vel ad audiendas confessiones, & ad absoluendum. ergo saltem irregularis quum sit habilis ad aliquem vsum ordinis suscepti, etiam erit habilis ad beneficium, cui seruiendo sufficit ille vsus; & consequenter videtur, quod qui est irregularis ob defectum, quo solum est inhabilis ad celebrandum, & non ad canendū, licet inhabilis sit ad susceptionem ecclesiæ parochialis, non erit ad susceptionē beneficij simplicis. Pro quo faciunt etiā cap. 2. & cap. studeat. 50. dist. quibus cōceditur dispēsatio ad beneficium simplex ei, cui non conceditur ad officium altaris: sed responderi potest, per hæc solū probari, quod ei qui sine sua culpa incidit in irregularitatem, quæ nascitur ex defectu ad vsum vnius ordinis, & non alius iam suscepti, potest dari beneficium non requirens maiorem vsum, quod concedimus: & consequenter in casu, d. cap. 2. de cler.

Digitized by Google

ægro.ei qui duos digitos,& dimidiam palmæ amisit sine sua culpa,posset cõferri beneficium non requirens celebrationem, non autem requirens illam. Nec ex hoc sequitur quod cuilibet laboranti quarta specie irregularitatis, quæ sine culpa cõtrahitur,possit conferri quodlibet beneficium, ad quod huius ordinis iam suscepti sufficit. non inquam hoc sequitur: quia licet sine culpa contrahatur; non tamen contrahitur ob defectum habilitatis ad vsum vnius ordinis, & non alius tuscepti, sed ob defectum contrarium cuiuslibet ordinis suscepti,& sascipiendi, vlui scilicet defectus lenitatis ad omnium ordinum vsum requisitæ.

Octauo dico, quod ad incurrendam irregularitatem, quæ ex delicto nascitur,non sufficit,quod illud sit veniale,quod tenuit Sotus lib.6. quæst. 1. art.9. de iust. & iur. Tum quia irregularitas est pœna valde grauis, quippe quæ omnium ordinum vsu priuat,& ideo non imponenda pro culpa veniali, arg.cap. non afferamus.34.quæst.1.Tum quia sine contemptu non incurritur, dicente Pan. in cap. pastoralis.§.verum.de appel.num. 15. quod est pœna contẽptus; quod ipsum dixit Domin. in cap. solet. de senten.excommu. lib. 6. vbi bona gloss. pen. pro illis,& Fel. in cap. Rodulphus. num.43. de rescript. Tum quia non obstat ratio Caiet. contra tenentis in summ. verb. irregularitas. scilicet quod excomunicatio minor, quæ incurritur per peccatum veniale, *est maior*
253 pœna quam irregularitas: quia id falsum est: nam licet non priuet sacramentorum perceptione passiua, vt excommunicatio minor, cap. fin. de cler. excom. minist. priuat tamen actiua, & collatiua, & omnis ordinis vsu, quod est maius a qua omni non priuat illa,per d. supra eod.num. 24.& præterea excommunicatio minor est medicinalis, & facile solubilis,cap. cum desideret. de sent. excom.Irregularitas autẽ difficilis,cum regulariter a solo Papa sit delebilis;qua ratione licet excommunicatio maior dicatur pœnarum maxima, in cap. corripiãtur.24.quæst.3. quia tamẽ est facilis solutionis, & medicinalis, cẽsetur minor alijs multis secudum Pan. & Comm.*vbi supra*. Nec obstat, quod Panor. & cõmunis tenẽt,in d. cap. fin. quod licet excõmunicatus minore nõ peccet mortaliter,nisi celebrãdo, peccat tamẽ veniãliter conferendo sacramenta,eo quod textus, in 2.part.id videtur exprimere: quia ille intellectus est ineptus,vt in d. num.24.tetigi,& contrarius textui, probanti,quod minor excommunicatio tantum prohibet a participatione sacramẽtorum,quæ in sola perceptione consistit:& ita ne textus sibi sit cõtrarius, quatenus ait *peccare* conferendo sacramenta, debet intelligi de collatione, quæ *fit vna cum perceptione* ex mente Hostien. & Anchar. ibid. qualis est collatio *eucharistiæ facta* sano a celebrante, & ordinis ab Episcopo missante, vt ibidem dixi.

Nono dico, quod subij erã hic in al a editione quandã resolutionẽ Cosmæ glossatoris Prag. sanct. quã attexuit §.& nihilominus. tit. de cõcubinatijs.vers. inhabiles. quã quia intelligo nõ esse adeo perpensam, ac solent esse aliæ illius viri doctiss. omitto,& illi substituo rationẽ, qua nõ debent D.Lector fidere illi decisioni quotidianę, ac periculosæ relatæ in hac materia dispẽsationum a viro alioquin eruditis. in tract. de irregularit. nuper edito lib.5.cap.5.nu.6. scilicet,quod cum Papa dispensat per commissionem factam ordinarijs,vt de veritate precum cognoscaturiuxta Conc. Trid. cap.5. sess. 22.de refor. com-

missio

Digitized by Google

missio illa non expirat morte Papę, etiam re integra. ad quod citat Silu. Armil. & Feder. immo & me aliqua ex parte in id involuit; quod tamen non est verum: quia mandatum, & commissio alteri facta expirat re integra morte mandantis l. mandatum. C. de mandato. etiam si sit iudiciale cap. relatum. de offic. deleg. & ibi per omnes. Nec obstat auctoritas eorum, quos alegat: nã Feder. quem alij sequuntur, non loquitur de mandato, vel commissione dispẽsandi: sed de gratia potestatis factę ad dispensandum, & de dispensatione iam facta. loquitur enim de gratia, qua Papa concesit cuidam Magistro prædicatorum potestatem dispensandi cum 100. Fratribus sui ordinis illegitimis, vt possint esse priores: & de dispensatione iam facta ab illo Magistro, & non de mandato & commissione dispensandi cum tali, vel tali religioso: nos autem loquimur de commissione dispensandi cum tali, vel tali, si preces eius veritate nitantur, quæ nõ est gratia facta Commissario, sed mandatum conditionalę de gratia facienda alteri tertio expresso: sicut facultas, quam facit Papa cuipiã cõferendi aliqua beneficia aliquibus personis idoneis non exprimẽdo eas censetur gratia facta illi delegato, que nõ expirat re integra morte Papæ. Facultas autẽ a Papa cõcessa cuipiã conferendi aliquod beneficiũ alicui certæ personæ nõ videtur gratia facta illi; sed mandatũ de gratia facienda ei, cui cõferendũ est beneficiũ: & ideo si Papa re integra moriatur expirat, vt expresse habẽt tex. sing. cap. si cui. de præb. lib. 6. & hoc est quod voluit dicere Dec. in d. cap. relatũ. nu. 5. quatenus ait id, quod Pan. cõcessionẽ, quę gratiã continet non expirare morte mãdãtis cap. si super gratia. de offic. deleg. lib. 6. & d. cap. si cui. de præb. eod. intelligendũ esse de concesione facta per viã gratiæ eius, cui fit cõcesio, & non de facta per viam simplicis cõmissionis alij tertio: qualis est commissio dispẽsandi cum aliquo, expresso, si preces veritate nitantur; quia tunc nõ fit gratia ei, cui cõmittitur, sed tertio, cum quo est dispensandũ, in quo citat Ioan. Andr. & alios, & efficaciter probatur per prædicta.

254 Decimo dico, quod cum nullo irregulari dispensare potest cõfessarius electus per bullas Papæ, quæ solum habent clausulã absoluendi a qualicunque censura: quia irregularitas non est censura, neque absolutio eius est necessaria ad peccatorum absolutionem, vt dictum est supra eod. cap. nu. 194. post Dom. Alex. & Villad. ibi citatos, neque etiamsi habent clausulã dispensandi a quibuslibet votis, & absoluendi a quibuslibet censuris, & pœnis. Tum quia stilus Curiæ habet, quod per eã nõ intelligitur data facultas dispẽsandi super irregularitate, nisi exprimatur, quod colligitur ex eo, quod aliquoties eam exprimit. Tum quia quoties id exprimit dando facultatem expressam dispensandi super irregularitate, solet excipere illam, quæ ex bigamia, & homicidio volũtario nascitur. Et ita ex cõtrario cõsequeretur quod clausula absoluendi simpliciter ab omnibus censuris, & pœnis, quæ passim in Iubilęis & bullis indulgentiarum ponitur sine irregularitatis expressione, maioris virtutis esset, quam cum ea: quia in hoc casu semper excipitur irregularitas, quæ ex bigamia, & homicidio voluntario manat, & in illo non. Tum quia pari ratione posset absolui a pœna pecuniaria pro illo peccato a Iudice imposita, vel imponenda, quod est palam falsum. Tum quia facultas illa absoluendi a censuris & pœnis, quæ ponitur in dictis Iubilęis & bullis, solum videtur respicere illas

Digitized by Google

censuras, & pœnas, quæ impediunt absolutionem a peccatis: quia in illum finem datur, vt colligitur ex illis, verbis. Et cum absolutio peccatorum recte fieri possit sine sublatione irregularitatis, vt supra eodem cap. numero 192. dictum est, non videtur eius sublatio concessa, nisi exprimatur: quia ex fine sumenda est intentio Authoris l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de aur. & argen. legat. & l. fin. ff. de hæred. institu. Non obstat, quod secundum hoc, verba illa, alijs pœnis, superfluerent, quum non videatur occurrere alia pœna distincta a censuris, cuius sublationem prærequirat absolutio Sacramentalis, & sacra communio. non inquam hoc obstat: quia immo potest dari aliqua, scilicet suspensio a Confessario, ne intra certum tempus confiteatur, vel communicet, quam non esse proprie censuram diximus supra eodem num. 152. Et etiam illa, quam ipse pœnitens promitteret aliquo bono fine subire, vel soluere, si intra certum tempus illa Sacramenta susciperet. Et illa qua aliquot canones pœnitentiales mandant arceri quem intra aliquod tempus a communione, cap. presbyter. 82. dist. & cap. de his vero. 33. quæst. 2. Adde quod fere omnes prælati omnium religionum possunt dispensare super qualibet irregularitate sui monachi excepta illa, quæ nascitur ex homicidio voluntario, & bigamia; non quidem iure communi; sed priuilegio concesso specialiter eis, vel generaliter communicãdo illis priuilegia omnia omnibus alijs concessis.

Vndecimo dico, quod in hac materia, & facultatis concessæ ad dispensandum super occultis, & non publicis, vt in cap. 2. de sortileg. & cap. 6. sess. 14. Concil. Trid. & alijs, ac Bullæ Sacræ Pœnitentiariæ, & aliquorum Legatorum, circumspectis omnibus, videtur resoluendum, quod occultum est, quod
255 non est publicum. Publicum autem, quod est notorium, manifestum, vel famosum. Tum quia ratio cur alterum concedatur, & alterum negetur, est, vt obuietur scandalo publico, iuxta cap. nihil. de præscript. cui satis obuiatur nõ dispensando in notorijs, manifestis, & famosis. Tum quia non est de occulti essentia, quod suapte natura non sit probabile, qualia sunt sola mentalia cap. erubescant. 32. dist. Neque, quod licet suapte natura sit probabile, nullatenus tamen probari possit: quia id est contra §. hæc ergo. iuncta gloss. verb. secreta, sub cap. quis aliquando. de pœnit. dist. 1. quatenus probant, dici occultum factum in præsentia quinque: & contra cap. 2. de apostat. quatenus probat ministerium Acolyti iuuantis rebaptizantem posse esse occultum. Tũ quia pene occultum videtur esse species occulti, d. cap. vestra. §. cæterum. quatenus occultum dicit esse, quod toleratur, etiamsi ab aliquibus sciatur, & gloss. ibi, & cap. manifesta. 2. quæst. 1. communiter recep. ait id dici pene occultum, quod probari potest, licet difficulter. Tum quia nulla irregularitas contrahitur sine facto sua natura probabili, & paucæ sunt, quarum factum aliquo modo probari non possit, per supradicta eodem cap. num. 239. Tum quia omne, quod nõ est publicũ, potest dici occultum, & publicum definitur esse, quod patet omnibus, secundum Barto. in l. 1. §. pen. ff. de suspe. tut. Et ita oportet esse saltem notorium, manifestum, vel famosum; sufficit tamen esse tale vicinie, Collegio, vel monasterio, licet non prouinciæ, Ciuitati, vel parochiæ. Tunc autem dicetur tale alicui eorum, quando maiori parti eorum fuerit tale, modo sal-

Digitized by Google

do saltem decem inueniantur in eo, per notata a Pan. & citatis ab eo in d. cap. vestra, num. 10. & 16. & sup. cap. 25. nu. 73. Publicum autem est triplex, scilicet notorium, quod nititur scientia maioris partis prædictarum Cõmunitatum. Manifestum, quod nititur fama eiusdem partis maioris, orta a scictibus. & famosum, quod nititur fama maioris partis, orta, ex vno scienti, vel ex indicijs, vel præsumptionibus illi æquipolentibus iuxta gloss. d. cap. manifesta. 2. q. 1. & cap. vestra. de cohab. cle. Occultum item triplex, scilicet, quod nõ est probabile suapte natura, qualia sunt sola mentalia: & quod est probabile suapte natura, sed non potest probari: quia coram nemine factũ est: & quod probari quidem potest, sed adeo a paucis, quod nulla inde fama orta est, nec est in iudiciũ deductum; quod prætatæ glossæ pene occultum appellant.

Duodecimo dico, quod vt delictum dicatur publicum, non sufficit, vt actus qui est delictum, sit publicus, nisi etiã publice sciatur esse delictum: missa enim facta coram populo ab excommunicato occulto actus publicus, & delictũ est, non tamen delictum publicum: quia nescitur publicum esse delictum. Tũ quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundũ qualitatem eius l. in delictis. §. 1. ff. de noxalib. quatenus probat, non dici dominum serui deliquentis, qui non erat dominus serui cum deliquit, & vt aiunt Dialectici, non dicitur vidisse Papam, qui vidit eum solum antequam esset Papa. Tum quia testamentum factum ab aliquo ante militiam, non censetur militare, nisi in ea approbetur l. Titius. ff. de testã. & Barto. ibi, & in d. §. 1. ait, quod pupillus moriẽs post mortem tutoris, per cuius scientiam reputabatur sciens in vita eius, dicitur mori ignorans, quo ad effectum l. cum antiquioribus. C. de iur. delib.

De sex casibus, quibus Ecclesia pro polluta habetur, ita quod non liceat in ea celebrare.

256 *Ecclesia, vt dicatur polluta in sex casibus. & seq.*
258 *Polluta Ecclesia pollutum est cœmeterium contiguum, sed non contra.*

256 PRimus casus est in cap. ecclesijs. 68. dist. & cap. ecclesijs. de consec. dist. 1. cap. proposuisti. de consec. eccles. quando intra eã sanguis humanus iniuriose effunditur, aut causa naturalis eius effusionis, aut mortis datur. Dixi, intra: quia secus si extra eam, etiam desuper in tecto, vel subter eam in specu, iuxta Archid. in d. cap. ecclesijs. & gloss. in cap. 1. de consecra. eccles. lib. 6. Dixi, Ecclesiam, generaliter, ad comprehendendam etiam nondum consecratam, cap. fin. de consecr. eccles. quamuis, quo ad reconciliationem sit magna differentia: quia reconciliatio consecratæ debet fieri ab Episcopo, & cum aqua benedicta ab ipso, aut ab alio Episcopo: non consecratæ vero potest fieri a solo presbytero, & cum aqua a seipso benedicta, cap. aqua. de consecra. eccles. d. cap. fin. quam probant ibidem Ioan. Andr. Anchar. Card. & Panormit. licet dubitet Anto. ibidem. Dixi, effunditur: ad significandum, quod non sufficit aliquarum guttarum sanguinis emissio: quia iura requirunt effusionẽ, quę largitatem denotat, cap. reuertimini. 16. q. 1. & gloss. sing. in hac specie cap.

cum

Digitized by Google

cum illorum. de senten. excommu. verb. effusionem, commendata per Fel. ibi, & Panor. in d. cap. proposuisti. Dixi, sanguinis: quia non sufficit percussio, quæ non sit mortifera sine eius effusione, quamuis sit eiusmodi, vt carnes contundat, aut ossa frangat, iuxta Specul. de dedic. eccles. colum. 10. in rationali diuin. offic. Dixi, humanus: quia nulla effusio cæterorum animalium ad id sufficit, gloss. d. cap. 1. de consec. eccles. verb. sanguis. lib. 6. Dixi, iniurioſe: quia non sufficit naturalis effusio per nares, aut per os, aut quæ casu fit lapsu, vel offendiculo, aut ictu lapidis, aut regulæ per se decidentis, gloss. d. cap. 1. recepta. neque facta ob iustam defensionem, Panor. in d. cap. proposuisti. & Dominic. in d. cap. 1. neque ludo, aut ioco, Specul. vbi sup. col. 9. quod nostro iudicio intelligendum est de licito, & licite facto, argum. cap. continebatur. & cap. lator. de homicid. Qualis raro accidere potest in ecclesia, nisi cum aliqua pia representantur, argum. cap. cum decorem. adiunct. gloss. de vit. & honesta. cler. & cap. decet. de immunit. eccles. lib. 6. & per ea quæ in cap. quando. de consecr. dist. 1. cap. 5. num. 36. diximus. nec effusio facta per furiosum, aut stultum, Arch. in d. cap. 1. aut per puerum iudicio carentem, Collectarius in d. cap. fin. argu. cap. 1. de delict. puero. Dixi, aut datur causa, &c. quia sufficit, vt vulnus infligatur intra eam, quamuis percussus ante egrediatur, quam sanguis in illam infundatur, & quamuis recipiatur ille aliquo vase, ne in eam decidat: nec contra sufficit, quod sanguis in illa effundatur, si vulnus extra inflictum est, gloss. in d. cap. communiter recepta. Dixi, naturalis: quia non sufficit, vt feratur sententia condemnatoria, etiam intra illam, si per eius exequutionem effusio extra illam facta est. Dixi, aut mortis: quia satis est ad id suffocare, aut alias intra illam hominem sine sanguinis effusione interficere, gloss. in d. cap. proposuisti. facit l. qua actione. §. 1. ff. ad l. Aquil. sufficit etiam mors, & effusio sanguinis ob fidem Catholicam occisi, vel vulnerati, Arch. & gloss. recepta in d. cap. 1. non tamen sufficit interficere, aut percutere aliquo telo, vel tormento misso ab ecclesia in existentem extra eam; quamuis sufficiat mors, vel effusio facta in ecclesia per tormentum foris missum, secundum mentem prædictorum. Ad quæstionem hic propositam respondeo, quod nec ista, neque alia pollutio occulta impedit celebrationem in ecclesia, secundum gloss. recept. cap. 1. de cõsecra. eccles. lib. 6. ex qua cum eam Salmanticæ prælegerem, intuli fieri posse, vt effusio sanguinis, vel seminis facta ab hinc octo diebus, hodie incipiat impedire, & non ante: nam facta tunc videntibus duobus, & vsque nunc tacentibus, nunc autem publicantibus, ita vt fama gignatur, non impediet, vt ita dixerim, ex tunc, sed ex nunc.

257 Secundus casus est, quando in ecclesia semen humanum voluntarie effunditur. Dixi, humanum: quia cæterorum animalium ad id non pertinet, gloss. in d. cap. 1. verb. humanum. & quia satis est, vt sit cuiuslibet hominis, siue fœminæ, viri, clerici, laici, fidelis, siue infidelis: & quod effundatur iuxta, contra, aut extra cursum naturalẽ, text. in cap. ecclesijs. verb. cuiusque, 68. destin. & Speculat. vbi supra tit. de dedica eccles. colum. 10. Immo, & per copulam coniugalem, iuxta gloss. notab. in d. cap. 1. de consecr. & in d. cap. ecclesijs. & alias tres; quamuis alia oppositum teneat in d. cap. ecclesijs. de consecr. dist. 1. quam eius additio a nobis ibi probata confutat. Dixi, Voluntarie:

Digitized by Google

rie: quia non sufficit quæ dormiendo fit, gloss. sing. in d. c. ecclesijs. communiter recepta, quamui: Angelus in verb. consecratio ecclesiæ. §. 9. oppositum dicat, sed absque sufficienti ratione; quia ex eo quod teneatur coniugalem violare, non sequitur sufficere eius, qui dormit, cum ista non contineat eam irreuerentiam, quam illa erga ecclesiam.

Tertius casus est, quando in ea aliquis excommunicatus sepelitur, cap. consuluisti. de consec. eccles. vel alta.

Quartus est, quando in illa aliquis infidelis sepelitur, cap. ecclesiam. cl 1. & 2. de consec. dist. 1. quamquam in hoc casu non solum reconcilianda est ecclesia, sed etiam parietes illius abradendi: licét in præcedenti reconciliatio sufficiat, iuxta Pan. in d. cap. consuluisti.

258 Quintus est, quando ecclesia per Episcopum excommunicatum publicum consecratur, aut benedicitur, argum dicti cap. consuluisti. vbi notat Panor.

Sextus, quando omnes parietes renouantur, gloss. in cap. ligneis. de consecrat. eccles. Sed contrarium verius videtur, vt docuimus in d. cap. ecclesijs. nota. 3. nisi quando omnes, aut maior pars eorum simul deijciuntur; quod raro fit. Et addo, quod quoties aliqua ecclesia polluitur, etiam cœmeterium illi contiguum est pollutum, quamuis non id, quod non est contiguum, licèt e contrario, polluto cœmeterio ecclesia illi contigua non polluatur cap. 1. de consecr. eccles. vel altar. lib. 6.

De casibus reseruatis.

259 *Casus reseruatus quid, & quotuplex.*
259 *Casus reseruatus dicitur, quia tollitur, non quia non datur.*
260 *Absoluere omnes omnis Sacerdos iure diuino potest.*
260 *Papa a quo, & qua potestate absoluitur.*
290 *Absoluitur Episcopus, non potestate a se data.*
261 *Casus nullus reseruatus Papæ sine censura, qua sublata cessat reseruatio: secus in Episcopali.*
262 *Casus quot, & qui reseruantur Episcopis.*
262 *Blasphemi absolutio, vt facienda.*
263 *Papa iurisdictionem immediate sumit a Deo in omnes.*
263 *Papa absoluit ab omnibus sibi, & alijs reseruatis.*
263 *Regis operibus præfecti sæpe hoc modo peccanti*

259 Circa hoc dico sequentia. Primo, quod casus videtur proprie descendere a cado, & significare ruinam, iuxta illud Curtij, *Casu ibidem inopinato oppressi* per translationem autem significare alia, scilicet miseriam, per quam quis ruit a statu fœliciori, iuxta illud.

Sed si tantus amor casus cognoscere nostros.

Et euentum inopinatum; quia cadit, & deuiat a regula prudentiæ. In proposito autem significat peccatum, quo quis cadit a rectitudine virtutis, & est duplex. Alter reseruatus; alter non reseruatus. Reseruatus est, cuius absolutio adimitur omnibus Parochis, & etiam Episcopis: alter episcopalis, cuius absolu-

Digitized by Google

absolutio adimitur solis Parochis.

Secundo dico, quod ex his infertur, casum non dici reseruatum eo solo, q̃ non concedatur potestas absoluendi ei, qui non habebat eam actu, vel habitu, (vt aliqui sentire videntur,) sed quia tollitur, & minuitur ei, qui eam actu, vel habitu habebat: & ita verissimum videtur id, quod ait Palud. in 4. lib. sent. distinct. 17. q. 3. art. 2. relatus a nobis in cap. 1. in prin. num. 73. de pœnit. dist. 6. scilicet omnes sacerdotes simul cum ordine sacerdotali accipere potestatẽ super verum Christi corpus ad conficiendum Sacramentum eucharistiæ, & super Christi misticum ad absoluendum ab omnibus peccatis mortiferis, eius sumptionẽ impedientibus: quod nos latius quã alij fundauimus in d. cap. placuit. de pœnit. distinct. 6. per illius contextum, & multa alia. Quibus nunc addimus primo cap. adijcimus. §. ecce. & cap. generaliter. §. ecce. 16. q. 1. in quib' Gratianus exerte concludit, quod omnes sacerdotes, siue regulares, siue sæculares in sua consecratione, & ordinatione æqualem suscipiunt potestatem baptizandi, prædicandi, & pœnitentias dandi, & peccata remittendi, &c. licet eis omnibus interdicatur exercitium illius potestatis, donec iure ordinario per electionem populi, vel de alius licentia concedatur. Secundo, quod Pan. iam senex, & id animaduertens in clem. 1. de priuileg. reuocauit quædam, quæ in cap. significasti. de foro compet. dixerat, quem postea omnes, qui eum legerũt sunt sequuti. Tertio, quod S. Anton. in 3. par. suæ summæ tit. 17. cap. 11. pro re certa præsupponit, sacerdotibus datam esse plenariam potestatem absoluendi a Christo, & sacerdotem posse diuino iure omnia, quæ pertinent ad forum pœnitentiale, præter ea, quæ iure humano fuerint ei adempta. Quarto, quod Gratianus in d. cap. adijcimus. & d. cap. generaliter. §. ecce. concludit monachos accipere tantam potestatem in hoc per suam consecrationem, quantam parochi, & alij sacerdotes: quia eisdem verbis consecrantur omnes. & subdit, quod cum in consecratione coniungantur, non debet fieri diuortium, siue diuisio quo ad potestatem: sed tantum quo ad exequutionẽ eius. Quinto, quod Bart. quem sequuti sunt omnes, dixit in l. 1. ff. de iudic. esse iudices, quos vocant carthularios habentes iurisdictionem in habitu, & nõ in actu, super eos, qui se voluerint illis subijcere: sicut delegatus a Sede Apostolica cõtra aliquẽ expressum cum clausula, & quosdam alios, generaliter, habet quidem in expressum iurisdictionem in habitu, & actu, & in non expressos habitu tantum, vt probatur in cap. Sede Apostolica. de rescript. & in cap. cum in multis. eodẽ tit. lib. 6. Quales videntur fuisse in primitiua Ecclesia communiter omnes sacerdotes, donec parochiæ diuiderentur, iuxta cap. 1. 13. q. 1. & Vrbanus statueret, ne quis audiret confessiones alienorum parochianorum in cap. placuit. de pœnit. dist. 6.

260 Tertio principaliter dico, quod etiam ex prædictis infertur non satis caute dixisse Sotum in lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 2. vnum esse omnium consensum, quod in ordinatione sacerdotis nulla iurisdictio absoluendi a mortalibus cõferatur. Tum quia omnium consensu iure diuino competit eis potestas, & iurisdictio absoluendi: & per nullum actum eis conceditur illa iure diuino, nisi per consecrationem: ergo in sua consecratione, & ordinatione accipiunt illã iurisdictionem saltem in habitu. Tum quia expresse habetur in d. cap. adijcimus. &

Digitized by Google

mus.& cap.generaliter.quod potestas absoluendi datur in consecratione iure diuino:licet iure humano adempta sit eius exequutio, donec assequantur eam ratione tituli,vel de alia licentia.

Quarto dico,quod etiam infertur ex eisdem incaute ipsum dixisse, Papam constituere sibi confessarium, & dare illi iurisdictionem super se. Tum quia si confessarius acciperet iurisdictionem a Papa,non posset eum absoluere potestate iure diuino sibi data,cum eam solum haberet ab ipso iure humano. Tum quia non aduertit id,quod nos longe ante ipsum scripsimus in d.cap.placuit. scilicet non posse asseri quod ipse dicit. Tum quia Papa nō habet iurisdictionem super se;immo neque super successorem suum,cap. innotuit.de elect. Tū quia iure naturali vetatur quis habere iurisdictionem super se,secundum omnes.l.penul.ff.de recep.arbit.& l.ille a quo.§. tempestiuum. ff. ad Trebelli. & nemo potest dare alij,quod ipse non habet,cap.quod autem.de iurepatro. l.si vniuersi.Cod. de leg.

Quinto dico, quod incautius idem subijcit, idem prorsus esse in Episcopo, quod in Papa,scilicet,quod in eligendo confessarium, iuxta cap. fin.de pœnit. & remiss.ipse dat iurisdictionem illi,quod nusquam alius dixit : cum secundū omnes confessarius non absoluat Episcopum virtute iurisdictionis acceptæ ab eo,sed virtute iurisdictionis diuinitus acceptæ per claues, quas accipit in ordinatione,non ab homine,sed supernaturaliter a Deo, vt ipsemet dixit,dist. 20.quæst.1.art.3.& sentit art.1.& dist.18.q.4.ar.1.& 2.dum per multas rationes nobis applaudentes concludit,solum sacerdotem esse verum ministrum sacramenti pœnitentiæ, nec sufficere quod sit sacerdos; sed oportere, vt sit proprius,vel delegatus a proprio; & quod tres soli dicuntur, quo ad hæc proprij sacerdotes, scilicet Papa,Episcopus,& Parochus,quos ait esse iure diuino prios;& ita accipere a Deo diuinitus potestatem absoluendi. Et cum per nullum alium actum,quam per consecrationem eam accipiant,& omnes eodem modo,& eisdem verbis consecrentur,vt in supradictis capp. adijcimus. & generaliter.habetur, consequitur eos accipere a Deo iurisdictionem, saltem in habitu in sua ordinatione,& cōsecratione, vt eruditissime vbi supra dixit Pan. quem omnes postea sequuti sunt, & dilucide Gratianus vbi supra concludit, omnes sacerdotes accipere potestatem dandi pœnitentiam,& absoluēdi a peccatis per consecrationem,licet iure humano vetetur eis exequutio eius, donec per titulos,vel alio modo licentiam assequantur.

Sexto dico,q̄ ex hoc sequitur aliud esse casum reseruatum,aliud censuram, quæ est pœna eius,vt est tactum supra eodem cap. num.151.

Septimo dico, quod Concilium Trid. cap. 7.& can. 15.sess.14. definit esse hæreticum dicentem, quod Episcopus non possit reseruare aliquē casum quo ad forum interius, sed solum quo ad exterius. Et addit quod in articulo mortis omnis casus,& omnis censura desinit esse reseruata,& in cap. 6. sess. 24. de refor.quod Episcopi absoluere possunt in omnibus casibus occultis reseruatis Papæ.cuius tenor refertur supra eodem num.194.Huic §. in editionibus prioribus latinis hic posito videtur contradicere bulla Cœnæ Domini in §. cæterum.relato supra eod. num. 72. quatenus reseruat absolutiones excommunicationum illius bullæ, non obstantibus quibusuis Concilijs .Per quæ verba

videtur

Digitized by Google

videntur derogare præfato cap. 6. sess. 24. de refor. Et quod, vt audio S.D.N. nō permittit, vt Episcopi absoluant per se ipsos, nec per suos vicarios speciales hæreticos occultos: licet illud concedatur eis per illud cap. 6. Et quod eadem ratione videtur eis ablata facultas absoluendi ab omni excommunicatione, & casibus reseruatis in illa bulla: nisi dicamus, quod hic §. limitat illum, ne procedat in occultis, & habentibus complices, & ita non sunt contrarij. Pro quo facit, q lex specialis non censetur tolli per generalem, siue præcedat, siue sequatur iuxta glos. fing. & recep. in auth. offeratur. C. de litis contest. cui similis in l. sciendum. ff. qui satisd. cogan. quatenus probāt præfatam auth. licet sit posterior, limitari per præfatā l. sciendū. licet sit prior, & non tolli per d. authen. licet sit posterior, & trad. Decius in reg. 1. ff. de reg. iur.

261 Octauo dico, quod nullus est casus reseruatus Papæ, cui non sit annexa aliqua censura, vt testatur S. Anto. vbi supra col. 1. & sentit Caiet. in verbo casus. Quo fit vt bulla, quæ concedit facultatem absoluendi a casibus Papalibus, videatur concedere potestatem absoluendi a censuris Papæ reseruatis.

Nono dico, quod ab omnibus peccatis habentibus annexam censuram Papę reseruatam, post sublationem eius legitimam simplex parochus absoluere potest: quia per id desinit esse reseruatum, Caiet. in summa verb. casus. nisi cū reseruatione censuræ Papalis concurreret etiam Episcopalis, qua sibi reseruat peccatum, ob quod illa censura ponitur, argum. cap. ex tuarum. de auth. & vsu pal. & l. si domus. ff. de seruit. vrban. præd. quatenus habent, altero ex duobus impedimentis, sublato, alterum non tolli, quod quamuis iure nitatur, videtur tamen vsu indistincte interpretatum, sublatam esse episcopalem reseruationem, & censuram sublata papali, per ea quæ diximus in cap. ita quorundam. de Iudæ. not. 11. num. 71.

Decimo dico, quod Episcopus concedendo casus suos, siue sibi reseruatos, non videtur concedere absolutionem a censuris sibi reseruatis: quoniam a diuersis non fit illatio, leg. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audientiam. de decim. & aliud est peccatum reseruatū Episcopo, aliud censura ei reseruata. nā aliqua sunt peccata annexam cēsuram nō habentia, quæ sunt Episcopo reseruata: & etiam sunt censuræ aliquæ illi reseruatæ, peccatis ob quæ illæ dantur ei non reseruatis. Nec etiam concedendo absolutionem a suis casibus, & cēsuris, videtur concedere absolutionē, aut dispensationem votorū, aut irregularitatum, a quibus ipse potest: quia nec sunt casus, nec censuræ ipsi reseruatæ, & ita ex illis non infertur ad hæc, neque e contrario, argu. prædictorum iuriū. Ad quæstionem de Parocho habente facultatem absoluendi a casibus reseruatis Episcopo suo, an possit absoluere pœnitentem alterius Episcopatus, cum iusta licentia sibi concessa a peccatis reseruatis suo Episcopo? Respondu, posse. Tum quia gloss. cap. placuit. 16. quæst. 1. & clarius per multa Panor. in cap. cum contingat. num. 29. de for. competen. habent confessarium legitimum vnius parochiæ posse absoluere confessum a peccatis vbicunque commissis: & Episcopi videntur tacite velle debere, vt idem sit de peccatis eis reseruatis, quando cōfessio fit habenti facultatem absoluendi a reseruatis suo Episcopo. Tum quia id videtur habere consuetudo: nunquam enim intellexi vllum confessarium legitimum, cui esset præfata facultas, remisisse quem ad Episcopū

alterius

Digitized by Google

alterius Episcopatus. Et consuetudo ampliare potest iurisdictionem, immo & dare non habenti, cap. duo simul.cum gloss. de offic.ord.

Vndecimo dico, quod Episcopus concedendo alicui omnem suam facultatem, & omnem suam authoritatem ad audiendam confessionem, & absoluendum auditos, non videtur concedere casus sibi reseruatos iure cõmuni, aut suo particulari, aut cõsuetudine generali vel speciali, arg. cap. fin. de offic. vic. lib. 6. & eorum quę Ioan. And. citat in cap. tua. eod. tit. quamquam oppositum credo quando concedit omnes suos casus: quia iuxta communem loquendi consuetudinem, quæ attendi debet, cap. ex litteris. de sponsa. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. per suos casus peccata illi reseruata intelliguntur. nec S. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 13. oppositum tenet. Et etiam quando concedit omnem suam facultatem excepto tali casu reseruato, arg. cap. dominus. 32. quæst. 7. & eorum quæ late notat Dec. in reg. 1. ff. de reg. iur. Et etiam quo ad forum conscientię, quãdo apparet intentionem Episcopi fuisse concedere reseruatos ei, cum omnem suam facultatem concessit, arg. cap. intelligentia. de verb. signifi.

262 Duodecimo dico, quod excommunicationes Episcopo reseruatæ referuntur sup. eod. cap num. 112. cum sequen. Qui autẽ, & quot sit casus ei reseruati, magna est inter doctores cõtentio, vt colligitur ex glo. cap. 2. de pœnit. & remission. lib. 6. S. Antoni. 3. parte. tit. 12. cap. 11. & Ang. verb. casus in princ. & Sylu. eod. verb. q. 2. & glo. & doctores i clem. dudum. §. statuimus. de sepul. in qua controuersia communior conclusio est, esse quatuor, quinque, aut sex. Primus est, peccatum clerici, ꝙ irregularitatem annexã habet, secundũ Sylu. & eos quos ipse refert vbi sup. quæst. 3. sed nobis verius & vsitatius videtur dictum Card. in clem. dudum. §. ac etiam. de sepul. scilicet, clericũ qui ob aliquod peccatum irregularitatem incurrit, posse absolui a cẽsura, si qua subest, & a peccato, antequam cum illo in irregularitate dispensetur. Secundus est incendium domorum, frugum, aut aliarum rerum ex proposito factum, & cõsilium, & auxilium in id præstitum 23. quæst. 8. cap. pessimam. Tertius est peccatum, ob quod pœnitẽtia solẽnis imponẽda est, quæ ob solum notorium peccatũ graue, & scandalosum imponitur, cap. fin. adiuncta gloss. 26. quæst. 6. quæ tamẽ nõ est in vsu. Quartus, absolutio blasphemiæ publicæ & notitiæ, per cap. statuimus. de maled. cui cõmun. innititur, sed non probat: quia loquitur de foro cõtẽtioso, vt recte Ange. insinuauit vbi supra, & quia ius nouum. §. ad abolendam. sess. 7. Conc. Lateranen. sub Leone X. oppositum eius, quod communis dicit, significat: quatenus vetans, ne Confessarij blasphemos in foro conscientiæ, nisi cum grauissima pœnitentia ad arbitriũ seueri Confessarij imposita absoluant, innuit eos posse cum prædicta pœnitentia absoluere, prout supra cap. 12. num. 83. dictum est. Quintus, dispensatio votorum, & iuramẽtorum: sed hic non debet numerari inter casus, cum non sint peccata, qualia illos esse diximus supra eodem cap. nu. 254. Sextus, absolutio excõmunicatiõnis maioris, gloss. d. cap. 1. de pœni. & remiss. lib. 6. sed hic non est casus reseruatus: quia non est peccatum, sed illius pœna: neque intelligenda est de omnibus excommunicationibus, sed de reseruatis Papæ, quarũ absolutio in aliquibus casibus inferiori cõceditur, per quẽ Episc. intelligitur, vt dictu est eod. cap. num. 112.

Digitized by Google

su. 111. nam ab alijs casibus reseruatis Parochi quoad forum conscientiæ iure communi absoluere possunt, per dicta supra eod. num. 39. Per quæ videtur, vnum, vel alterum tantum ex his casibus esse vsu receptum. Alij verò casus reseruantur Episcopis ipsis per consuetudinem generalem, aut quasi generalem, quos tangit & refert glos. extrauag. inter cunctas. de priuileg. Primus est homicidium voluntarium, aut realis membri abscissio: quia mentalis, nec verbalis etiam perueniens ad percussionem non comprehenditur, S. Anto. 3. par. tit. 17. cap. 11. in fin. Secundus, peccatum falsitatis falsandi scripturas, ac dandi testimonium falsum, aut tacendi verum coram Iudice, iuxta not. a Pan. in c. 1. de crim. fals. & Bart. in l. 1. ff. eod. & peccati admissi ab Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs ostendendo scripturas partibus aduersis, iuxta l. 1. §. qui deposita. ff. eod. Tertius violatio libertatis, aut immunitatis ecclesiæ, de qua supra eod. cap. num. 119. & cap. 25. nu. 17. per quam iniuste personis, aut rebus ecclesiasticis iniuria infertur. Quamquam nunc sæpe habet annexã excommunicationem Cœnæ, per dicta supra eod. cap. num. 120. in fine. & cõsequenter videtur quod omne sacrilegium est casus Episcopalis per consuetudinem Siluest. verb. casus. quæst. 4. Quartus peccatum retinendi incerta aliena, quem supra in cap. 17. num. 92. vtiliter declarauimus. De casibus tamen qui per consuetudinem, aut constitutionem specialem episcopatuum reseruãtur, certa regula dari non potest, iuxta omnes: quia vna quæque prouincia suo sensu abundat, cap. vtinam. 36. dist.

263 Decimotertio dico, quod non videtur satis tuta opinio cuiusdam viri eruditi, quã publicauit in tractatu suo de casibus Sedi Apostolicæ reseruatis sub finem: nempe quod confratres Sanctissimæ Trinitatis, & alij Christifideles nõ possunt absolui a casibus reseruatis Episcopis eis inconsultis auctoritate bullæ S. D. N. Greg. XIII. per quam facit facultatem præfatis Christifidelibus in hæc verba. *Et insuper ipsi confratres, & alij Christifideles indulgentiarum, remissionum, relaxationum præfatarum Deo propitio facilius efficiantur participes, illis, & eorum cuilibet, vt temporibus, & diebus supradictis quoscunque sæculares, vel quorumuis ordinum etiam mendicantium regulares presbyteros idoneos ab ordinarijs locorum approbatos in suos possint eligere confessores, & qui eorum confessionibus diligenter auditis, & eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis quantumcunque grauibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, exceptis contentis in litteris in die Cœnæ Domini legi consuetis, totiens, quotiens, & etiam a criminibus in eis litteris contentis semel in vita tantum, & in mortis articulo eadem auctoritate absoluere, ac pro commissis penitentiam salutarem iniungere &c.* Præfatus enim auctor fundat suam opinionem in eo, quod Papa non potest tollere ius diuinum: & quod iure diuino est concessa potestas Episcopis reseruandi sibi aliquos casus. quæ potestas videretur eis auferri, si virtute præfatę concessionis possent prædicti Christi fideles absolui a peccatis reseruatis Episcopis. Quæ tamen opinio non est vera, nec bene fundata. Tũ quod Papa habet super omnes Christianos iurisdictionem per extrauag. vnã sanctam. de maior. & obed. & dictum Innoc. in cap. 1. de const. amplificatum ibi per Fel. a num. 2. & non solum qualem qualem: sed immediatam quo ad omnia spiritualia, vt colligitur ex S. Tho. recep. in tract. contra errores Græcorum,

Digitized by Google

eorũ conclu.65.alias cap.32.concl.33.& sicut habet illam immediate a Deo, ideo nemo alius potest eam illi tollere,vel minuere, cap. cuncta per mundũ. & cap.per principalem. 6.quæst. 3. Tum quia non satis caute arguit tolli ab Episcopis ius reseruandi casus , eo quod Papa conferat facultatem absoluendi ab eis aliquibus alijs in aliquot casibus , vt in casu proposito : quia effectu arguit a sublatione partis ad sublationem totius, & sic a minori ad maius affirmatiue contra regulam Dialecticorum',& Bald. in l.conuenticulam. C. de episco.& cleri. Tum quia etiam omnis presbyter solo iure diuino attento potest absoluere quemlibet a quolibet peccato, vt dictum est supra eod. in prin. & efficaciter probauimus in cap. placuit. de pœnitent. distinct.6.attamen plurimis non licet iure humano Papæ id vetante. Nec sequitur ex hoc tolli eis potestatem illis diuinitus datã, sicut in iure diuino naturali cuilibet licet pacisci,& contrahere l. 1.ff.de pactis. nihilominus iure non solum Pontificio, sed etiam Regio vetantur multi ad paciscendum, & contrahendum : nec propterea dicitur tolli ius naturale,& diuinum : sed tantum ex æquo, & bono restringi. Tum quia omnium est vna conclusio, multa iura iure naturali ; & diuino competentia multis restringi, & limitaria summo Ecclesię Principe quo ad spiritualia,& a sæculari quo ad tẽporalia, iuxta cap.quod in dubijs. & cap. pen.de pœnis.tam per interpretationem interius, & æquitatem interpositam iuxta l.1.C.de leg.quam per pœnæ interpositionem iuxta l. quisquis. C. ad l. Iul.maiest.& cap.cum secundum. de hæret. lib.6. quam per iustam dispensationem cap.ex multa.& tot.tit.de voto.& cap.quanto. cum eis adnot. de iureiuran. quam per rationem iustam naturalem iuxta l.Lucius. ff. de euictio. & l. item si verberatum.ff.de rei vend.& l.venditor.§.si constat.ff.comm. prædio. & copiose tradunt Fel.Dec.& alij in d.cap.quæ in ecclesiarum.& palam est in casu proposito solum ius Episcoporum restringi,& limitari ex iusta causa,sancta,& honesta. Tum quia gl. ff. cap. omnis. de pœnit. & remiss. damnatur ibi communiter , quatenus dicit confessos religiosos habentibus a Papa priuilegium audiendi confessiones teneri cõfiteri iterum suis Parochis, si abiq; ipsorum licentia confessi fuerint ipsis. Tum quia præfata opinio sapit hæresim Ioan.Poliaci damnatam in extrauag.vas electionis.de hæret.quatenus asseruit, quod stante statuto cap.omnis vtriusque sexus. non potest Papa facere , vt parochiani non teneantur confiteri proprio sacerdoti, seu parocho ecclesiæ. Et quod Papa non potest dare licentiam audiendi confessiones , quin confessus habenti eam teneatur eadem peccata iterum proprio Parocho fateri . Tum q destruit clem.dudum.de sepult.& omnia Iobelęa,cruciatas, & confessionalia, quibus fit facultas eligẽdi cõfessores , & consuetudinem generalem totius Ecclesiæ christianæ,quæ contrariam eius opinionis sententiam vbique terrarum seruat.Tum denique quod facile diluitur argumentum eius,concedendo quidem Papam non posse tollere ius diuinum in totum cap.sunt quidam.25.q.1. immo & concedendo potestatẽ reseruandi sibi aliquos casus iure diuino Episcopis conuenire,cap.7.de casuum reseru.sess.14.Conc.Trid.negando tamen, quod non possit Papa illam ex iusta causa limitare,& restringere aliquo prædictorum modorum: negando item,quod per limitationem, & restrictionẽ in hoc casu factam,tollatur Episcopis potestas reseruandi sibi facultatẽ absolue-

Digitized by Google

di in aliquot casibus per supradicta. Quin & Panor. dicit in cap. fin. de consuetu. num. 3. secutus Innoc. recep. ab omnibus, quod per rationem naturalem potest declarari, & limitari ius naturale, & diuinum, non soluni per legem Papæ quo ad spiritualia, & per legem alterius principis quo ad temporalia, sed etiam per consuetudinem rationabilem, vt passim limitatur præceptum de nõ occidendo, & de standō duorum, vel trium testimonio &c. Dixi supra, Immo & concedendo & c. Tum quia Concilium Trid. in prædicto cap. 7. non habet præfatam potestatem reseruandi dari Episcopis iure diuino, id est immediate a Deo: sed magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere, vt hanc potestatem habeant, summi quidem Pontifices in toto orbe; Episcopi vero in suis diœcesibus. Quod longe aliud est, cum multa iure humano constituta multum ad Christiani populi disciplinam pertineant. Tum quia hec reseruãdi potestas non pertinet ad ordinis substantiam, neque ad iurisdictionem ad absoluendũ necessariam: sed ad aliam extrariam Ecclesiæ christianæ gubernãdæ valde oportunam. Tum quia nullibi probari videtur iure diuino competere Episcopis aliam iurisdictionem, quam illam, quæ datur eis per ordinationem, & consecrationem: quia omnis alia conceditur eis mediate, vel immediate a Papa, cap. in nouo. 21. distinct. Per quam considerationem negari posset, quod ita immediate suscipiant Episcopi iurisdictionem hanc reseruandi extrariam a Deo, sicut ordinis characterem: sed a Papa per electionem, confirmationem, vel aliam dispositionem ordinariam, vel delegatam, expresse, aut tacite per traditionem, & consuetudinem iam inde ab ipso Petro in hunc diem continuatam.

Ad primam quæstionem hic propositam resp. quod Regis præfectus publicis operibus, qui minore pretio cogit subditos ad importandam materiã eorum, non potest iuste in gratiam alicuius priuati etiam gratis curare, vt importent similem ipsius operi. Ad secundam, quod non sufficit ad id consensus Regis, qui operas subditorum non potest ita in vtilitatem priuatam, ac publicè imperare. Ad tertiam, quod talis priuatus non excusatur, eo quod ipse præfectus suæ conscientiæ oneri id accipit, magis, quam Pilatus suscipientibus in se Iudæis culpam damnationis Christi: nec magis quam iuuans ad furandum eũ qui totam culpam in se recipit: quia facientes, & consentientes &c. ad Rom. 1. & cap. 1. de offic. deleg.

Miscellaneum 1. de præsentatione Confessariorum Religiosorum.

264 *Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones &c.*
265 *Concilio non derogatur nisi expresse.*
266 *Præsentatus semel, & admissus noua præsentatione non indiget.*

264 DE præsentatione fratrum confessariorũ facienda ordinarijs, iuxta clem. dudum. de sepult. hoc in loco scripsimus in vulgari multa, & diligenter quidem, quæ ob iustas causas præte hæc pauca in editione latina omittimus: Primum, quod iuxta dictam clem. dudum. §. statuimus. & Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 11. tenẽtur prælati fratrum petere ab Episcopis, & superioribus,

Digitized by Google

bus, vt placeat ipsis, quo fratres ad id per suos prelatos nominati, possint in suis ciuitatibus, & dicœcesibus libere eorum subditorum confessiones audire, & salutares pœnitentias imponere, & cum sua facultate, & bona venia absoluere, quidquid dicat Siluest. verb. confessor. 2. q. 1. allegando Card. in d. §. statuimus. qui licet ibi subobscure loquatur, tamen in §. ac deinde. q. 5. resoluit, teneri fratres ad petendum prædicta. Secundum, quod iuxta dictum §. ac deinde. debent fratrum Prælati eligere fratres idoneos in numero conuenienti ad tria prædicta, & eos præsentare Episcopis. Dixi, Præsentare: quia nõ sufficit nominare, iuxta gloss. fing. & recept. ibidem verb. præsentare, quod dixit esse sensibus corporis exhibere. Tertiũ, quod Episcopo sine iusta causa nolẽte admittere, possunt præsentati facere illa perinde, ac si fuissent admissi, d. clem. §. si vero. Nec videtur obstare cap. 15. de refor. sess. 23. Conc. Trid. Tum quia huiusmodi presentatus, & sine causa ab Episcopo reiectus habetur pro approbato ab eo; sicut & regularis petẽs licentiam transeundi ad regulam strictiorem negata ea sine iusta causa habetur pro licentia donato, cap. licet. de regula. & sicut Abbas, qui petijt tertio benedictionem ab Episcopo habetur pro benedicto, si eam sibi neget, cap. 1. de supp. negli. præla. Tum quia Conciliũ Trid. non videtur voluisse derogare iuri communi, & conciliari d. clem. dudum. §. si
265 vero. neque Concilio Lateranen. sess. 11. arg. dicti sollennis Archid. in cap. 1. de const. lib. 6. quod requirit derogationem expressam Concilij ad hoc, vt illi censeatur derogatum, de quo late Fel. in cap. nonnulli. de rescrip. Tũ quia expedit iura concordare, cap. cum expediat. de electio. lib. 6. & possumus hæc iura commode concordare dicendo, quod Concilium Trid. limitetur per alia duo prædicta ob rationem specialitatis, quæ colligitur ex eis, Ad frenandam aliquorum Episcoporum duritiẽ. vt in d. cap. 1. de supp. negl. præla. statuitur, cum etiam posteriores leges limitentur per priores l. sed & posteriores. ff. de
266 legib. Quartum, quod semel præsentatus, & admissus nõ indiget noua presentatione, etiam si aliquoties exierit dicœcesim, ad quam fuit præsentatus, d. clem. §. ijdem. vbi Card. q. 1. Quintum, quod præsentatus non debet absoluere a casibus Episcopo reseruatis, nisi data ei ad id facultate, & minus dispensare in iuramentis, vel votis, iuxta gloss. recep. in d. §. si vero. quod est tutius secũdum S. Ant. 3. par. tit. 17. cap. 11. licèt Silu. verb. confessor. q. 5. contra teneat quo ad casus per ipsum Episcopum reseruatos. Sextum, quod prædicti confessarij per priuilegium Papæ Sixti IIII. possunt audire confessiones omnium, qui ad sua loca confitendi causa venerint, licet non sint ex episcopatu, ad quẽ fuerunt præsentati, supplemen. fol. 58. conces. 159. non tamen possunt extra loca pro quibus sunt presentati nisi, &c. Septimum, quod Episcopi si voluerint possunt remittere religiosis obligationem petendi, & præsentandi, habendo eos pro præsentatis, argum. cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. & sentit prædicta sess. 11. Conc. Later. ibi, nisi eos exhiberi sibi petierint. Octauũ, quod prædicti Patres habent priuilegium Innoc. VIII. quo se possunt aliter præsentare Episcopis, relatũ in Compendio priuil. fratrum Minorum, verb. præsentatio fratrum. & melius verb. absolutio quo ad sæculares. & habetur in monumentis primæ impressionis, fol. 95. & secundę impressionis, 93. & in supplemen. fol. 9. conces. 352. Hæc tamen præsentatio non est tantæ virtutis, ac alia: quia non

nisi in vnum annum durat, neque facit vt sic præsentati pro præsentatis habeantur, iuxta formam iuris, nec consequenter, vt gaudeant priuilegijs quib. præsentati gaudent, vt colligitur ex tenore concessionis, quæ quia est priuilegium, stringi debet, cap. porro. & cap. sane. de priuileg. & eo non esse vtendū consulit Compilator præfatorum priuilegiorum, verb. præsentatio. §. vlt.

Miscellaneum de quibusdam regulis Confessariorum.

267 *Bona facta in peccato morali ad hæc multa prosunt.*
268 *Absolui non debet sacramentaliter non confessus, etiam non valens.*
269 *Confessio facta vni non sufficit, vt alter absoluat.*
269 *Voluntas non fertur in incognitum.*
270 *Religiosus qui testans non absoluendus.*
272 *Excommunicati mortui cuius absolutio non petenda.*
272 *Mortuus absolui, & excommunicari an possit.*
272 *Hæres cuius excommunicati absolutionem quærere non debet.*
272 *Excommunicatum etiam non confessum absoluit sacerdos, etiam excommunicatus in morte.*
272 *Absoluere non potest laicus excommunicatum etiam in morte.*
273 *Collatio beneficij facta excommunicato quæ valida.*
273 *Excommunicatio non ligat extra Episcopatum, etiam episcopo volente.*
273 *Excommunicatio conditione non trahitur retro.*
273 *Appellatur ab excommunicatione durante conditione, etiam post decendium.*
274 *Pensio, cui quis per se consentit statim tenet.*
274 *Ignorans cur non incurrit pœnam extraordinariam.*
275 *Absoluit quis ab hæresi per Papæ commissionem.*
275 *Dispensare potens super voto, cur non potest super iuramento.*
276 *Vouens intrare religionem, an teneatur extra prouinciam.*
277 *Absolutio excōmunicati ad cautelā quotuplex; a Cōfessario vt dari possit.* 278.

267 PRo contentis in regulis Confessariorum, & Pœnitentium hic in vulgari positis, quę excepto vno supra locis opportunioribus inseruntur, substituo illud, & alia sexdecim responsa totidem noue quæsitorum. Primo, quod vltra illa, ad quę in prælud. 7. nu. 3. diximus prodesse opera bona facta in peccato mortali, prosunt etiam ad implēda præcepta, & excusanduma *nouo peccato*, iuxta ea quæ diximus in princ. cap. 1. de pœnit. dist. 6. num. 45. & *ad illustrandam* mentem peccatoris, quo suum malum statum agnoscat, & eius pœniteat, cap. falsas. de pœnit. distinct. 5. & ad quærendas virtutes morales, cap. vides. 23. quæst. 6. & ne peccatum nos suo pondere in aliud trahat, secundum Altisiod. in 4. par. summæ: & ad quærendam cordis lætitiam, iuxta illud Pauli Rom. 11. *Spe gaudentes.* & ne angelus noster tutelaris ob ingratitudinem nos omnino deserat, & ne tam cito nos Deus puniat: tardius enim punivit Achab: quia se humiliauit, 3. Reg. 21. Id autem quod hic diximus in vulgari de actu de se malo fieri bonum ex circumstantia, & contra, explicatum est supra cap. 23. num. 1. per quod soluitur dubium.

Secundo

Digitized by Google

268 Secundo, quod firmiter est tenenda sententia posita supra cap. 26. num. 27. scilicet, non debere quem absoluere sacramentaliter infirmum, qui verbis, vel nutibus non fuerit ei confessus aliqua peccata, licet antequam obmutesceret, vel iudicium amitteret, vocauerit eum, quantamliber voluntatem confitendi cum signis contritionis ostenderit alij, vel alijs quam absoluturo. Tú per rationem irrefragabilem ibidem insinuatam. Tum quod S. Thom. pro contraria parte citatus in opusc. 65. dicens posse talem vngi extreme, baptizari, & a peccatis absolui, intelligendus est de absolutione alia quam sacramentali, puta generali deprecatiua, vel a pœna per indulgentias ei concessas. S. item Anton. 3. par. tit. 10. cap. 2. de infirmo, pro eadem citatus, qui solum ait in tali casu sacerdotem debere præbere infirmo quidquid humanitatis potest absoluendo, reconciliando, est secundum prædicta intelligendus. Medina etiam pro eadem citatus in Cod. de confess. tract. 2. de absol. ab oblitis. potius concordat sequendo gloss. cap. is qui. 26. quæst. 6. quæ, vt vbi supra diximus, verbum, pœnitentiam, in textu positum intelligit de alia absolutione, quam sacramentali. Tum quia quamuis valeat confessio facta scripto absenti, saltē ex iusta causa, vt dictum est supra cap. 21. nu. 36. non tamen sufficit velle scribere illa, nisi scribat, & id faciat animo confitendi ea, & non cuicunque, sed
269 illi presbytero, a quo vult absolui: & ita non sufficiet vocare confessarium, & dicere se velle confiteri, immo neque confiteri peccata coram alio, nisi ad summum, quum confiteretur omnia ei mandando, vt deferret illa tanquam nancius ad presbyterum eum absoluturum. Tum quia contra Concil. Trid. & omnes receptas sententias esse videtur dicere, quod voluntas cōfitendi absque confessione, vel confessio facta vni, præsertim presbytero, vel aliter quam sacramentaliter, sufficiat, vt absoluatur ab alio, qui eam non audiuit, & iudicialiter debet absoluere; cum voluntas non feratur in incognitum, secundum Augustin. in lib. 9. & 13. de Trinitate. & probatur in cap. 1. 29. quæst. 1. præsertim iudicis (qualis est confessarius.) l. de qua re. ff. de iudicijs. Tum quia non vendicat sibi locum eadem ratio in hoc sacramento, quæ in baptismo, eucharistia, & extremaunctione: nam illa non ministrātur iudicialiter, & causa cognita, vt hoc: nec vllius eorum pars essentialis est concursus vllius actus actualis illa sumpturi quo ad eorum ministrum: immo sufficit voluntas precedens ea suscipiendi, in hoc autem non sufficit voluntas confitendi, & accipiendi absolutionem, immo confessio est eius pars substantialis, vt definit Concil. Trid. sess. 14. cap. 1. 3. & 5. & cano. 4. Tum denique, quod si maior cognitio peccatorum non requireretur ad absolutionem, non concluderetur confessionem esse iure diuino præceptam, per illud Ioan. 21. *Quorum remiseritis &c.* vt subtiliter insinuauit Medina vbi supra, quod est contra veritatem declaratam in Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. & cap. 3. & 9. de sacram. pœnit.

270 Tertio, quod confessarius absoluere, & si moriatur in sacro sepelire nō debet vllum religiosum, etiam Canonicum regularem (qui omnium laxissimæ regulæ seruit, cap. 9 Dei. de stat. monach.) testantem, vel testari volentem, nisi a proposito desistat, & si quod testamentum fecit, reuocet illud, aut certe efficaciter reuocare proponat, argu. cap. non dicatis. 12. q. 1. cap. 1. de testam. cap. monachi. & cap. super eo. & cap. cum ad. de stat. monach. & late tradit ad-

modum Reuerendus Pater Ioan. Trullus eruditione, ac pietate insignis, simul Prior sanctæ Christianæ Canonicorum regularium Aragoniæ, de ordine suo optime meritus, in cap. 22. lib. primi ex quatuor libris de eodem ordine Canonicorum regularium pie valde, ac erudite scriptis, in cap. 40. num. 11. ait cauendum esse cuiuis Canonico regulari, & a fortiori cuilibet alij monacho, a scribenda scheda, vel memoriali significante suam de vltis rebus suis vltibus deputatis sic, vel sic distribuendis voluntatem, vel intentionem vltimam; quod tamen solum intelligendum est de faciente illa ea mente, vt sint testamentum, codicillus, donatio mortis causa, vel alia vltima voluntas vim ex sua dispositione trahens, non autem de illo, qui expresse, vel tacite protestatus nolle testari, vel nullatenus disponere, solum rogat suum Prælatum, vel Conuentum, vt pro sua libera voluntate, illud, aut illud pietatis, aut misericordiæ opus, illi, aut illi faciat, cum hoc nullatenus sit disponere, sed ad pie disponendum aliũ pie rogare, aut exhortari, quod cuilibet religioso, etiam Franciscano, licet; quia misericordia est virtus omnibus, etiam pauperrimis, communis, cap. in singulis. 86. dist. quę quotidiana conclusio est, quam nuper paulo latius tradidimus in Cõment. 2. de regula. super cap. non dicatis. 12. q. 1.

271 Quarto, quod hæres eius qui moritur absolutus a peccatis, & susceptis aliis sacramentis, & in loco sacro sepultus, licet postea credat eum obijsse excõmunicatum, non tenetur petere absolutionem. Tum quia mortuus proprie, & quo ad Deum, nec absolui, nec excommunicari potest: quia non est homo mortalis, quem solum excommunicari posse supradictum est. Nec obstat cap. si quis. de hæret. per quod gloss. eius contrarium dixit per illa verba. Dicatur mortuo, anathema. quia non significauit, quod excommunicetur, vt putauit gloss. cum Panor. ibid. sed quod fiat ei maledictio, qua declaretur decessisse anathematizatus, vt pulchre ait Castren. lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 19. nec absolui. quia solus potest absolui, qui & excõmunicari, & e contrario, per supradicta. Nec obstat prædictum cap. a nobis. in 2. quia sensus non est, quod excommunicatus mortuus proprie quo ad Deum absoluatur, sed quod denuncietur Ecclesiæ decessisse quo ad Deum absolutus, ita vt liceat ei nominatim orare pro illo, secundum mentem Panor. & Com. ibi, & Cast. vbi supra cap. 20. Tum quia, si quo ad Deum, & culpam per pœnitentiam fuit absolutus, non indiget absolutione quo ad illa: & quum excommunicatio esset occulta, non indiget etiam quo ad Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis, cap. si omnia. 6. q. 1. & si per pœnitentiam non fuit absolutus, nil prodest quo ad Deum absolutio. Tum quia solus denunciatus excommunicatus indiget absolutione quo ad Ecclesiam, per d. extrauag. ad euitanda. & hic de quo quæritur, non erat denunciatus; non inquam, tenetur, immo nec expedit petere; quia nihil prodest animæ quo ad Deum, & nocet honori quo ad homines.

272 Quinto, quod idem omnino dicendum est de hærede illius, qui sine absolutione cum signis tantum contritionis in excommunicatione occulta moritur, arg. cap. fin. de sepult. & cap. in litteris. de raptor. non autem de hærede excommunicati denunciati: quoniam is debet quærere absolutionem ab eo, a quo viuus, & sanus erat absoluendus, si non fuit absolutus saltem ab aliquo sacerdote simplici in articulo mortis, d. c. a nobis. qui tunc potest absoluere, vt

clarius,

Digitized by Google

clarius, quam omnia alia iura antiqua definit Concil. Triden. sess. 14. cap. 7. in hæc verba, *In articulo mortis omnis sacerdos quoslibet pœnitentes a quibuslibet peccatis, & censuris absoluere potest.*

Sexto, quod per hoc videtur, quod omnis sacerdos potest absoluere ab excommunicatione in articulo mortis, etiam nō confessum, modo signa contritionis præcedant: quia in tali articulo non solum habet facultatem absoluendi a peccatis, etiam reseruatis, sed etiam a censuris, vt per prædicta verba patet, quod clare sentit Pan. in d. cap. a nobis. num. 10. dum ait, quod præsupposito quod laicus posset absoluere a censura in articulo mortis, illa prodesset, ne iterum oporteret eum absolui. Et constat secundum omnes non posse laicum absoluere a peccatis. Ergo a fortiori absolutio sacerdotis sine absolutione a peccatis prodesset. Præsuppositum tamen non est verum, vt dictum est supra cap. 26. quod ipsum postea videtur confirmasse prædictum Conc. Trid. per prędicta verba, quæ non habent, omnis homo, sed (omnis sacerdos) significando nō posse id facere etiam alium clericum etiam sacris initiatum, quāto minus laicum.

Septimo, quod per eadem verba ausim dicere, quod sacerdos etiam excōmunicatus, & denunciatus potest hodie absoluere licite constitutum in prædicto articulo, sicut nō excommunicatus. Tum quia Conc. vniuersaliter nullum excipiendo loquitur. Tum quia non obstat, quod per excommunicationem tollatur, vel certe suspendatur iurisdictio, quam saltem habitualem habet iure diuino, §. ecce. 16. q. 1. sine qua non potest consistere absolutio: quia probabiliter credi potest piam matrem Ecclesiam non auferre illi, nec suspēdere iurisdictionem quo ad talis articuli tempus; licet, vt proxime dictū est, non deceat credi, quod laico eandem quo ad eundē articulum videatur concedere: quia quo ad eum non agitur de non tollenda, vel non suspendenda iurisdictione, sed de nouo danda, quod est difficilius, cap. quemadmodum. de iureiur. præsertim incapaci, qualis est laicus, talis iurisdictionis, cap. tuam. de ord. cog. & cap. 2. de iud. Ausim, inquam, id nunc dicere, quamuis ante prædictum Concil. Cōmunis contra tenuerit in cap. non est. de sponſ. & S. Tho. in 4. lib. sent. dist. 17. q. 3. & 3. par. q. 82. ar. 7. ad 2. quam ipse quoque immemor prædicti Concilij sequutus fuerā, supra c. 26. nu. 26. Cæterum faceſſat subtilis illa nouitas differentiæ quorundam inter articulum mortis, & periculū mortis: eadem enim sunt quo ad iura facentia facultatem absoluendi in eis, vt satis probat cap. eos. de sent. excommu.

273 Octauo, quod illud dictum de collatione beneficij facta alicui excōmunicato, quod sit nulla, procedit etiam in eo qui se excommunicatum ignorat, secundum gloss. Panor. & com. in cap. pen. de cler. excommu. nam licet ignorantia excuſet a pœna transgressionis, non tamen efficit capacitatem acquisitionis, cuius excommunicatus est incapax, cap. postulastis. eod. tit. sufficeret tamen dispensatio Episcopi, si ad eū spectabat collatio, secundum omnes; non tamen si ad alium, quidquid dicat Pan. in d. cap. postulastis. quod tamen non procedit in collatione facta a Papa, vel Legato cū clausula absoluentes quo ad effectum præsentium consequendum, in litteris eorum apponi solita, de qua Fel. in cap. apostolicæ. col. 1. de excep. & alij alibi.

Digitized by Google

Nono, quod non eſt tenenda opinio Bart. in l. 1. num. 45. Cod. de ſum. Trin. communiter recepti a Legiſtis, vt tradit Hippl. in l. fin. ff. de iuriſ. om. iudi. nu. 142. ſcilicet, quod excommunicatio Epiſcopi ligat extra Epiſcopatum ipſo id volente. quia irrefragabiliter confutatur, per cap. 2. de conſtit. lib. 6. & fortius per rationem eius ſumptam ex d. l. fi. vt recte affirmat Panor. in cap. a nobis. 1. num. 11. de ſenttent. excommu. Nec obſtat l. fin. ff. de decret. ab ord. fac. qua magno colore motus fuit Bart. quia eſt male traducta e græco in latinū, vt teſtatur eruditiſſimus Andr. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 18. ſecundum cuius tranſlationem nihil facit pro Bart. & ſequacibus.

Decimo, quod excommunicatio conditionalis impleta conditione non retrotrahitur: quia fictio retrotractionis non habet locum in cenſuris. Tū arg. cap. licet. de ſent. excōmu. lib. 6. Tum quia fictio fundatur in æquitate, l. qui in vtero. ff. de ſtat. hom. tradit Bart. recep. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. num. 67. & nulla æquitas ſuadet, vt qui iuſte communicabat ante conditionē impletā cenſeatur iniuſte tunc cōmunicaſſe: id enim eſſet fingere impoſſibile ſecum pugnans contra l. vbi repugnantia ff. de reg. iur.

Vndecimo, quod ſicut excommunicatio lata ſub conditione non ligat ante eam impletam, ita poteſt quis appellare ante illam impletam, etiam poſt decendium: ita quod ſine ſcrupulo poteſt communicare, etiam ea impleta, vt ſentit gloſſ. quam contra Panormitanum ſequitur communis in cap. præterea. 2. de appellat.

274 Duodecimo, quod penſionarius, qui perſonaliter conſentit conſtitutioni penſionis, non ſoluens eam die ſtato, incidit in cenſuram etiam ante intimationem litterarum, ſecus ſi conſentit per procuratorem, iuxta ſtilum Curiæ, de quo teſtatur Caſſiad. deciſ. 2. tit. de penſ. ſuper regul. Cancel. & 12. de reſcrip.

Decimotertio, quod pro communi opinione, quam tenuimus ſupra num. 16. contra gloſſ. 2. cap. a nobis. 2. de ſent. excommu. ſcilicet, quod ignorantia probabilis excuſat ab excommunicatione ſtatuti pro facto damnato, vltra ibi dicta facit, quod licet non requiratur conſenſus delinquentis in pœnam, vt obligetur ad eam, quia obligatio non nititur eius conſenſu, ſed poteſtate legiſlatoris imponentis eam, requiritur tamen conſenſus in cauſam, ob quam imponitur, ut dixit S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 8. & vt quis dicatur conſentire in cauſam alicuius non ſufficit, quod conſentiat in eo, quod eſt cauſa, ſed requiritur quod ſciat, aut ſcire debeat id eſſe cauſam, arg. l. in delictis. §. 1. ff. de noxal. & qui ſcit aliquid eſſe malum, & ignorat pœnam ob id impoſitam, ſcit quidem id quod eſt cauſa illius, nō tamen cauſam illius. Nec obſtat, quod ex eo ſequeretur, quod mulier, ruſticus, & alij, qui probabiliter pœnas legum ignorant, in nullam earum inciderent: reſponderi enim poteſt negando quidē ſequelam, quo ad pœnam ordinariam, & mediocrem proportionatam delicto, ſecundū naturam eius ſtatutam, vel prudentia communi imponendam, quam quilibet diſcretus paulo plus minus præuidere poteſt, ſaltem hallucinando per legem naturalem dictantem delicta mediocriter punienda l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. concedendo vero ſequelam quo ad pœnam extraordinariam, & exorbitantem, & auctam vltra naturam ſuam nude conſideratam propter frequentiam, vel alias circumſtantias perſonæ, temporis, loci, &c. ea ratione diuer-

Digitized by Google

diuersitatis, quod quicunque scit, vel scire debet aliquid esse malum, scit, vel debet scire id esse puniendum iuxta naturam eius: & ita non solum consentit in eo, quod est causa eius, sed etiam in eo quod scit, vel debet scire esse causam eius: secus tamen est de pœna exorbitanti aucta, & addita vltra naturam eius, ob frequentiam, & alias circunstantias, quia nec scit, nec scire debet illud malum esse causam illarum; cuius generis est excommunicatio, & eo magis, quo sola ratio naturalis, quę docet pœnam debitam malo, non pertingit ad illam sine lumine fidei. Quæ est ratio germana cap. 2. de constitu. lib. 6. per quam extenditur ad quascunque alias pœnas exorbitantes, sola natura delicti considerata. Per eandem rationem idem censeo cum Sylu. verb. ignorantia. §. 8. de excommunicatione lata per legem communem Pont. Max. vt probo in cõment. cap. fraternitas. 12. quæst. 2. cum multis eruditis Curiæ putantibus multas extrauagantes cum censuris grauissimis latas super criminibus damnatis quarum notitia nunquam transijt Pyrenæum, nec Alpes, non excommunicasse Hispanos eas penitus ignorantes: nam & percutiens clericum, aut patrem, aut dominum, & interpellans monialem, vel virginem ignorans probabiliter eorum qualitates, quas sciens id non fecisset, non incurrit pœnas extraordinarias pro illis additas, cap. si vero. 2. de senten. excommu. & l. si quis ignorans. ff. locat. quia etsi sciat esse malum, id quod facit, nescit tamen, nec scire debet tantam pœnam pro illo malo impositam: & minus peccat, qui frangit legem grauissimis, & extraordinarijs pœnis munitam ignorando eas probabiliter, quam sciendo: sicut minus contemnit, & peccat qui ingreditur hortum, leui cespite septum causa furandi, quam qui alto pariete cinctum.

275 Decimoquarto, quod nullus præter Papam sine eius commissione speciali, potest absoluere ab hæresi, & censura ei annexa, etiam occultissima: quia Papa eam sibi reseruat in Bulla Cœnę: quamuis Concil. Trid. cap. 6. sess. 24. de refor. concedit Episcopo, vt per semetipsum in suo Episcopatu possit absoluere subditos suos ab occulta hæresi: quamuis item possit contendi, quod non sit derogatum, quo ad hoc illi per Bullam Cœnæ: quia S. D. N. Gregor. XIII. & Pius V. adeo id expresse declararunt, vt etiam summo Pœnitentiario negauerint illam facultatem, nisi cum certis modificationibus, sine quibus, nec hic absoluit sine maxima causa, nec ille dum vixit absoluebat, etiam cum illa. Per quod, & argum. cap. fin. de offic. vic. lib. 6. & cap. in generali. de reg. iur. eod. lib. moueor ad credendum, quod nec virtute Iubileorum, nec Bullarum Cruciatarum, in quibus non datur specialis facultas absoluendi ab hæresi, potest quis absolui ab ea, licet expresse detur facultas absoluendi a casibus Bullæ Cœnæ, argum. cap. frater noster. 16. quæst. 1. iuncto dicto S. Anto. 3. part. tit. 24. cap. 77. §. 1. f. quod facultas generalis absoluendi ab excommu. non includit absolutionem illius, quæ specialiter non fuisset concessa.

Decimosexto, quod Confessarius, eo quod sit munitus facultate dispensan. super voto, non potest dispensare super iuramẽto, etiam eiusdem materię. Tũ quia iuramentum videtur continere duo vincula, promissionis, & iuramenti, quæ sunt fortiora vno cap. 1. de treug. & pac. qua ratione S. Thom. 2. 2. quęst. 89. art. 8. ait votum iuratum esse firmius non iurato. Tum quia secundum eũdem alia ratione ligat iuramentum, quam votum. Iuramentum enim ligat, quia est sa-

est sacræ rei attestatio, ratione reuerentiæ, qua quis debet implere, quod per nomen eius promittit. Votum vero ratione fidelitatis, qua quis debet implere, quod Deo promisit. Tum quia secundum omnes, votum, vt votum, non est iuramentum, nec contra: nam diuersitas nominum, definitionum, & titulorum de iureiur. in 2. Decret. & de voto in 3. & rationum obligandi supra dictarum, concludit esse diuersæ speciei iuramentum, & votum, & facultas dispensandi super vna specie, non extenditur ad aliam, argum. cap. cui, de non sacerdotali. de præb. lib. 6. quatenus probat, virtute mandati, vel priuilegij de conferendo beneficio valoris maioris, non posse conferri beneficium minoris. Tum quod Abbates habentes potestatem absoluendi a sententia canonis si quis suadente. iuxta cap. cum illorum. de sent. excommu. non possunt absoluere a multis alijs excommunicationibus minoris authoritatis, iuxta Fed. cons. 14. Monachus Perusinus. quia exorbitantia a iure communi non sunt extendenda de alio ad aliud, reg. quæ a iure. lib. 6.

276 Hoc ipso die, quo hæc in prima editione latina excudebantur, puta, pridie Idus Octob. An. 1573. (quo sui sacræ Pœnitentiariæ Prætorij primum habuit conuentum Illustriss. & Reuerendiss. Card. Stanislaus Hosius postea quã fuit in summum Pœnitentiarium a S. D. N. designatus, magna cum laude, & gloria vtriusque, vtpote gratis, & absens, nihilque minus præuidens, ob *solam eandemque celebertimam* pietatis, integritatis, & eruditionis famam, qua nõ solum Vrbi, sed orbi toti Christ. etiam ante purpuram fuit notissimus) tactum fuit, an qui Hispanus probabiliter ante 20. annos vouerat ingredi Religionem fratrum minorum Conuentualium, qui postea a fel. re. Pio V. in tota Hispania abrogatus fuit, teneretur quærere extra illam, vbi non est abrogatus, monasterium, in quo reciperetur? Et videtur non teneri; tum per dicta supra cap. 12. num. 48. Tum quod actus agentium non operantur vltra fines eorum l. nõ omnis. ff. de reb. cred. Et orator non intenderat intrare extra Hispaniam.

277 Eodem die rogatus de potestate absoluendi ad cautelam Confessarij electi per cõfessionalia, Iubilæa, & alias Bullas Apost. dico tumultuarie primo, quod absolutio excommunicationis simplex est absolutio integra excom. quæ scitur esse lata, & valida. Absolutio vero ad cautelam est, quæ non est talis: & ita est triplex, dimidiata, quæ ad certum tempus, vel actum fit: & integra, eius, quæ dubitatur esse lata: & eius, quæ scitur esse lata, sed dubitatur an valeat. Quæ colliguntur ex cap. solet. de sent. excommu. lib. 6. & scribentibus ibi, præsertim Innoc. & cap. veniens. in 2. iuncta gloss. vlt. de testi. & Io. And. & Panor. super ea, & alijs alibi.

Secundo, quod præfatus electus Confessarius non potest dare primam harum, & ita non potest absoluere cum reincidentia. Tum quod illa non est integra. Tum quod in effectu est quædam suspensio, vt ait Innoc. in cap. cum bonæ. de ætat. & qual. & Dec. cons. 145. & Confessario huiusmodi non est potestas dimidiandi absolutionem, nec suspendendi. Tum quia eam dare esset fere absoluere pure, & excommunicare sub conditione, ad quod faciendum nulla est illi potestas: nec potest absoluere ad certum tempus, vel actum: quia id effectu esset absoluere cum reincidentia.

278 Tertio dico, quod potest dare secundam, quam passim dant Confessarij confes-

Digitized by Google

confessis ignorantibus se esse excommunicatos per verba illa, Si teneris vinculo excommunicationis &c. Per quam absoluitur ab ea, vel eis in quas potestas eius extenditur, modo præmiserit satisfactionem, vel aliud quod Bulla requirat, vel certe eo sit animo, quod faceret illud, si meminisset se esse excommunicatum, & faciet cum primum meminerit. Tum quia attenta sua ignorantia, satis videtur facere, quod potest, & facienti quod potest, non est neganda absolutio. Tũ quia passim ita absoluunt Confessarij laudati ob hoc ab eruditis, vt etiam prædictum est in cap. 26.

Quarto dico, quod non potest dare tertiam sine præuia satisfactione, si cõfessus agnoscit esse veram offensam, ob quam est excommunicatus: quia quum offensa est manifesta, nõ potest dari illa etiam cum cautela sufficienti sine præuia satisfactione, dicto cap. solet. Potest autem dare, si dicat se non offendisse: sed si dicat se dubitare de offensa, videtur, quod non possit: quia commissa simpliciter absolutione non censetur commissa absolutio ad cautelam, iuxta gloss. sing. cap. capitulum. de rescript. Non obstat, quod semper tenuerim, & teneam, quod delegatus, cui commissa est causa, potest partes absoluere ad cautelam, cum Aret. in d. cap. de testibus. de testib. colum. 3. recepto frequenter a Decio, & nobis contra gloss. communiter recept. in d. cap. solet. quia gloss. loquitur de commissione absolutionis ab excommunicatione, quæ tractari potest commode sine absolutione ad cautelam, & decisio Aret. & vsus loquitur de commissione causæ, quæ sine absolutione partium ad cautelam non satis commode posset tractari. Adde ijs illa, quæ scripsimus in cap. 1. in prin. num. 6. de pœni. dist. 6.

Quinto dico, quod Confessarius, cui committit Sacra Pœnitentiaria, vel alius superior, vt absoluat latorem ad cautelam in foro conscientiæ tantum, non tenetur seruare formã d. cap. solet. quia illi foro non congruit citatio partis, quam illa requirit secundum Inno. recep. in d. cap solet. sed satis est, quod constet ei per confessionem partis, preces veritate niti.

Sexto, quod Confessarius, cui simpliciter, vt simplici confessario, committitur absolutio ad cautelam in vtroque foro, debet antea accipere cautionem sufficientem, iuxta d. cap. solet. licet non debeat citare partem, nec audire excipientem de manifesta offensa, saluo, si aliquid amplius, vel minus faciendum ei præcipiatur: quia vno onere sublato, non censetur sublatum alterum cap. ex tuarum. de aut. & vsu pall. & ita cum absolutio ad cautelam requirat citationem, & sufficientem cautionem, etiamsi sit dubia offensa, per d. cap. solet. licet onus citandi tanquam incongruum foro pœnitentiæ tollatur; satisfactio tamen, vel cautio sufficiens, quæ etiam illi foro congruit, non videtur tolli: adeo vt putem, quod si excommunicatus agnosceret offensam esse veram, deberet eum cogere ad prius satisfaciendum. Dixi, in vtroque foro: quia si committeretur, quo ad forum conscientiæ tantum, putarem sufficere seruare propositum firmum satisfaciendi debito, vel offenso, si apparuerit eam valere, quum quo ad illud cor magis respiciatur, quam manus, cap. si quid inuenisti. 14. quæst. 5. Dixi, nisi plus, vel minus præcipiatur: quia si præciperetur, vt sine vlla cautione, vel cum sola iuratoria, vel satisfacto dimidio, vel toto absolueret, id esset seruandũ, cap. cũ dilecta. cũ notat. ibi a Felin. de rescrip.

Septimo

Digitized by Google

Septimo, quod Confessarius, cui committitur absolutio specialis alicuius ad cautelam in vtroque foro, deberet absoluere coram notario, & testibus, vel saltem testibus, vt absolutus posset probare alijs suam absolutionem, quę non præsumitur, nisi probetur cap. sicut nobis. de senten. excommu. & gloss. cap. proposuisti. de cler. excommu. minis.

Octauo, quod excommunicato, denunciato, & absoluto a Confessario, siue simpliciter, siue ad cautelam, quo ad forum conscientiæ tantum, non tenentur communicare alij præsertim publice, neque iure possunt, nisi probabiliter illud credentes; quia limitata causa limitatum producit effectum. l. in agris. ff. de acq. rer. dom. nec absoluto, quo ad vtrunque forum, nisi legitime, id ostendatur, vel probabiliter credatur, per d. cap. sicut nobis. & per d. gloss. d. cap. proposuisti.

Miscellaneum III., de scientia credulitate, opinione, dubitatione, & scrupulo.

279 *Scientia, fides, opinio, dubium, & scrupulus quid, vt differunt, & conueniunt. & seq.*

280 *Conscientia quid, quotuplex, ad quid obligat, scrupulosa quam mala, vnde oriatur ex sex causis, & curatur 10. medicinis. a num. 282.*

281 *Dubijs in rebus pars tutior an necessario eligenda.*

283 *Legis rigor temperatur per æquitatem quinque modis.*

284 *Intellectus illius dicti* Bonæ mentis est culpam timere, vbi non est.

279 Dicimus primo, quod scientia, fides, opinio, dubitatio, & scrupulus, in quibusdam conueniunt, & in quibusdam differunt, vt resolutius alijs tradimus in cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. a num. 9. Quorum summa est, quod scientia est cognitio visiua rei, gloss. sing. in l. 2. §. antep. ff. de aqua plu. arc. tam intellectus, quam sensus, vt prælud. 2. & 3. dictum est. Fides est cognitio, quam firmiter ita esse iudicamus, id quod non videmus, iuxta illud Augustini, *Fides est credere. quod non vides.* cap. in domo. de pœniten. distin. 4. iuncta gloss. 7. quæ citat illud Greg. *Fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum.* Opinio est cognitio, qua iudicamus aliquid esse, vel non esse, quod non videmus, nec firmiter credimus ita esse, sed cum formidine, ne contrarium sit verum, facit gloss. d. §. antepe. & gloss. in l. si duo. §. pen. ff vti possidet. Dubitatio est cognitio duarum rerum contrariarum neutram earum iudicando veram, gloss. recep. l. de statu. ff. de testam. & gloss. rub. ff. de iur. & fact. igno. quæ dubietatem appellauit titubationem. Scrupulus est cognitio argumenti apparentis cõtra prædicta. Ex quibus infertur, hęc quinque conuenire in hoc, quod sunt cognitiones, & actus potentiæ cognitiuæ & non appetitiuæ, vt ex verbo cognitio, apparet. & quod differunt in eo, quod scientia est firma, & euidens cognitio. Fides firma non tamen euidens, sed obscura, cap. firmiter. de sum. Tri. Opinio autem, nec euidens, nec firma, quamuis sic iudicatiua. Dubitatio vero, nec euidens, nec firma, nec iudica-

Digitized by Google

iudicatiua. Scrupulus autem est solum quoddam argumentum contra aliquã prædictarum. Et quod quatuor prima sunt contraria, quæ non possunt simul ineſſe vni, & eidem personæ eod. respectu. Scrupulus autem cum qualibet aliarum quatuor esse potest.

Miscellaneum IIII. de conscientia.

280 CONscientia, vt definit, & diuidit S. Thom. 1. part. quæst. 79. art. 13. non est potentia, nec proprie habitus animæ, sed actus eius iudicatiuus, interdum testificans, quod illud fecimus, vel non fecimus, iuxta illud Eccl. 7. *Scit conscientia tua te crebro maledixisse alijs &c.* interdum accusans, vel excusans dictando aliquid bene, vel male factum esse, iuxta illud B. Augustini. *Senti de Augustino quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset* cap. senti. 11. quæst. 3. & interdum dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciendum esse, cap. per tuas. 2. de iuno. & ita hic accipitur, definiriquc potest esse scientia, fides, opinio, aut dubitatio, de aliqua re facienda, vel non facienda, secundum Com. in locis proxime citatis, & est duplex. Vera, quæ vere iudicat aliquid esse faciendum, vel non faciendum. Et erronea, quę falsc iudicat esse faciendum, vel non esse faciendum, d. cap. per tuas. cap. inquisitioni. de senten. excommu. Est, & aliter triplex. certa, quæ pro certo iudicat. Dubia, quæ nullatenus iudicat. & scrupulosa, quæ contra id quod iudicat, habet argumenta. Porro, quælibet conscientia certa ligat eam habentem. Quãtum autem quælibet harum obliget dictum est prælud. 9. a num. 9.

281 Quibus addo, nõ semper esse necessarium partem tutiorem eligere: quia satis est quoad præcepti implementum tutam eligere, vt late in d. cap. si quis autem. a num. 34. probauimus; etiam in his, quæ ad fidem, & mores pertinent: in alijs enim, nec de consilio, quis tenetur eligere tutiorem, vt ibidẽ probatur.

Miscellaneum V. de causis, ex quibus fit conscientia nimis scrupulosa.

282 DIco primo, quod conscientia nimis scrupulosa nascitur ex vitio naturali, vel acquisito.

Secundo dico, quod conscientia nimis scrupulosa gignit multa mala. s. inconstantiam, augmentum peccatorum, animi paruitatem, nebulas intellectus, inquietudinem mentis, accidiam, & id genus alia.

Tertio dico, quod huius vitij causæ, secundum S. Ant. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. sunt complexio timida, melancholia, & mania, dęmon tranquillitatis osor, vigiliæ, ieiunia immodica, & conuersatio cum scrupulosis.

283 Quarto dico, quod decem sunt huius ægritudinis medicinæ, secundum S. Ant. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. Prima Deus per suam gratiam intus habitans, & foris benigne assistens. Secunda pharmacum contra melancholiam, maniã, & alios malos humores, iudicium debilitantes. Tertia auersio cogitatus a re scrupulosa. Quarta submissio sui aliorum iudicio. Quinta contrauentio scrupulorum. Sexta vsus epijciæ siue æquitatis circa leges, de qua S. Thom. 2. 2. q. 220. persuadendo sibi non peccare, qui implet legẽ secundum mẽtẽ authoris, licet

Digitized by Google

licet verba offendat S. Thom. ibi art. 1. neque qui eam in sensu benigniore seruat, quamuis in duriore violet l. benignius. & l. seq. ff. de legib. neque, qui eam non seruat vbi, & quando est impossibile, vel valde difficile, S. Ant. vbi supra colum. 6. neque qui eam non seruat, vt prostulto non habeatur: nec qui in rebus dubijs secundum communem bonorum vsum seruat, argum. §. leges.

284 4. dist. & l. minime. ff. de leg. Septima rectus intellectus illius vulgati, *Tutior pars est eligenda in dubio*. cap. ad audientiam. de homic. cap. si quis autem. de pœn. dist. 7. nempe, in eo quod est proprie dubium, quale non est, cum sufficienti authoritate, aut ratione altera pars creditur: neque cum ex multis opinionibus vna pro vera eligitur. Octaua rectus intellectus illius cap. ad eius. 5. dist. *Bonarum mentium est etiam culpas agnoscere, vbi culpa non est.* cuius vnus verus sensus est, generaliter se culpatum agnoscere, licet non meminerit speciatim culpam, iuxta gloss. d. cap. ad eius. & late tradita a S. Antonino 1. part. tit. 3. cap. 10. col. 6. Alius, qui visus est 2. part. de nat. & qual. conscien. alphab. 2. Ioan. Gerson. aptior signum animæ in bonum propensæ, timere, ne sit culpa, quod non est tale: quamquam hoc non est bonitas, immo scientiæ aut probi iudicij defectus.

Quæ opinio deligenda.

285 *Opinio communis quæ, & quando alteri præiudicat.*
286 *Opinio, quæ deligenda late, & resolute.* 287.
288 *Opinio deponat dubium, antequam iudicet, consulat, aut operetur. & seq.*
290 *Scrupulos mitigat sibi parum, & multum Christo fidere, & eum talē imaginari.*
290 *Auxilio sine speciali Dei, quæ bona moraliter agi possunt.*
291 *Deus, vt Deus, nullius figuræ, vt homo, gratiosissimæ, & benignissimæ.*

285 NOna medicina est electio bona ex varijs opinionibus, & quiescere in ea. Electio autem bona fit secūdum Matth. Matthes. lib. de elect. verior. opin. 1. volum. tract. & alios alibi eligendo primo consuetudine recepta l. minime. cum gloss. ff. de leg. & cap. cum dilectus. de consuet. nisi sit contra legem naturalem vel diuinam certam, contra quam consuetudo nihil potest,

286 cap. mala. & cap. frustra. 8. dist. Dixi, certam: quia dubiam interpretari potest consuetudo, & eius interpretatio seruanda est iuxta Panor. in cap. 1. de iudi. Secundo cessante consuetudine eligendo eam, quæ nititur alicui *textui*, cui contraria licet sit communis nequit apte respondere, etiamsi quæstio principalis sit vnius iuris, & textus alterius, per citata a Philip. Franco in prin. cap. si pater. de testa. lib. 6. Tertio eligendo eam, quæ nititur aliquo argum. cui apte responderi non potest, d. cap. Capellanus. de ferijs. Quarto cessantibus his eligendo communem, si scitur esse talis, argum. cap. prudentiam. de offic. deleg. cap. de quibus. 20. dist. Quinto cessante communi eligendo eam, quæ pluribus fundamentis, & rationibus nititur, quamuis satis apte dissolui queāt:

287 quia cæteris parib. funiculus duplex, aut triplex difficilius rumpitur. Eccl. 4. cap. 1. de treug. & pac. Sexto cessantibus prædictis, eam quæ benignior, aut fauorabilior fuerit l. semper in dubijs. ff. de reg. iur. Qualis est quę iuramēto fa-

fauet; argum. cap. quamuis. de pact. lib. 6. & cap. cum contingat. de iure iur. Et quæ Matrimonio, doti, testamento, aut libertati l. quotics dubia. ff. de reg. iur. cap. fin. de re iudi. aut alijs pijs, & religiosis rebus, l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fun. aut pupillo, viduæ, peregrino, aut alteri personæ miserabili, argum. totius dist. 85. Qualis etiam quæ priuato contra fiscum fauet l. non puto. ff. de iur. fis. secundum Matthesi. not. 13. cum fiscus in delicto priuati fundatur, alias secus l. 2. C. de iu. fis. lib. 10. vt recte Decius declarauit in l. in ambiguis pro dote. ff. de reg. iur. alias secus. Qualis etiam est quę valorem actus defendit, siue actus, de cuius fauore agitur, sit vltima voluntas, l. quoties. ff. de reb. dub. siue contractus l. quoties. ff. de verb. signi. siue libellus, litis contestatio, sententia, aut quilibet actus iudicialis, rescriptum, aut priuilegium Matth. in d. trac. colum. 4. quia præsumptio pro actus valore præponderat alijs l. in contrahenda. quam ad hoc ibi ponderat Dec. nu. 6. ff. de reg. iur. quamuis valor actus in actoris fauorem, & damnum rei redundet; argum. l. inter pares. ff. de re iudic. Septimo prædictis deficientibus illam, quę reo fauet, argum. cap. cum sunt iura partium. de reg. iur. lib. 6. & l. fauorabiliores. ff. eod. Octauo si nullo modo prædictorum alia opinio aliam superat, illa quam affirmant Doctores authoritate, & scientia in materia, de qua agitur præstantiores, argum. l. septimo mense. ff. de statu hom. & eorum, quæ per eam ait Dec. in cap. proposuisti. num. 11. de proba. & ita quâ tenent Theologi, si quæstio est theologa, & quam Canonistæ, si Pontificia, & quam Legistæ si ciuilis; argum. d. cap. proposuisti. cum not. per Panor. & alios.

288 Quatuor autem nobis videntur addenda omnibus, qui hac de re tractarũt, quo ad forum conscientiæ. Primum quod Iudex, consultor, aut agens, qui in re dubia iudicaturus, consulturus, aut facturus est aliquid, antequam id faciat debet, vt non peccet expellere, ex animo illam dubietatem, & credere, aut certe opinari opinionem dicto modo electam esse veram, & secundum eã debere in eo casu iudicare: quia si priusquam id faceret, & dubius iudicaret, consuleret, aut faceret, peccaret contraueniendo conscientię dubiæ per dicta supra nu. 277. Secundum est, quod in vtroque foro vnus, & idem de vna, & eadem re potest, & debet credere aliquid esse verum quo ad vnum effectum propter vim alicuius rationis, & cõtrarium, quo ad alterum propter vim alterius, argum cap. Dominus. de secund. nup. & cap. inquisitioni. de sent. excommu. & multorum, quæ pro eius vera concordia adduximus in d. cap. si quis. a num. 102. per quæ probatur vnam & eandem mulierem posse, & debere credere suum maritum esse illum, cui cohabitat, quo reddat debitum, & contrarium ad effectum exigendi. Tertium, quod quamuis in foro contentioso regulariter prædicta obseruari debeant, in foro tamen conscientiæ, ad effectum non peccandi sufficit eligere pro vera eius opinionem, quem merito censemus esse virum idonea ad id scientia, & conscientia præditum, iuxta dicta num. 283.

289 quibus adde gloss. 2. cap. Capellanus. de ferijs. adiuncta doctrina Panor. Quartum, quod non videtur vna opinio appellanda communis, ad effectum præiudicandi alteri eo solo, quod plures eam sequãtur tanquã oues alię alias, quæ precedunt sine iudicio sequentes: velut aues, quæ vnã volantem alię omnes sequuntur secundum Dec. in consi. 494. incipiente, quod supra, &c. tol.

fiu. com-

Digitized by Google

fin. Communiorem enim ad hoc existimarem illam, quam sex, vel septem authores classici rem ex professo tractantes assererent, quam probatam a 50. sola fere authoritate priorum ductis. Opinio enim communis non ex numero opinantium, sed ex pondere authoritatis fit, vt dicit Alex. consi. 202. lib. 7. num. 6. relato a Ludo. Gomez. in quæst. 2. procemij regul. Cancellariæ. quin & arbitror vtramque ad hoc posse dici communem, quando vtraque habet 8. vel 10. assertores graues, & cum iudicio eam deligentes. Quo fit, vt non sit multum laudanda diligẽtia quorundam recentiorum inquirentium vtram teneant plures: doctrina enim præfata Ioan. And. in cap. 1. de consti. de sequenda communi, intelligenda videtur, cum pauci respectu aliorũ teneãt cõtrariã.

290 Decima scrupulosi medicina colligitur, considerando primo, quod opinio, quæ videtur esse S. August. & aliorum antiquorum, (quã sequitur Gregorius Arim. 2. lib. sent. dist. 21. & inquam inclinat S. Thom. 1. 2. quæst. 109. art. 6. & S. Bonau. dist. 28. quamque munit ibi Maior 24. argumentis) tenet neminem posse solo libero arbitrio, & concursu Dei generali, sine auxilio eius speciali etiam moraliter tantum bene operari. Et quod licet contrariam teneat Guil. Ocham d. dist. 28. & videatur receptior apud recentiores: licet item, nostra sententia, ei sit locus in operibus bonis, quæ suapte natura, & ex propinquo, ad solos virtutum moralium fines attingendos ratione naturali duce diriguntur (qualia sunt secundum rationem naturalem, honeste viuere, alterum non lædere, ius suum cui tribuere: quale, quid liceat, quid deceat, quidue expediat, iuxta naturalem captum, & rationem prouidere) necessariò tamen tenenda est antiquiorum sententia in actib. moraliter bonis, quę ex propinquo spectant ad iustificationem: qualia sunt bene credere, sperare, diligere, pœnitere, qualia percupere cælestia, contemnere terrena, & horrere inferna, & id genus alia, argum. in directo sensu can. 3. sess. 6. Con. Tri. in hæc verba. *Si quis dixerit sine præueniente Spiritus S. inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, aut pœnitere posse sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Qui sacer canon argum. a contrario sensu satis etiam probat opinionem recentiorum, quo ad alios actus moraliter bonos. Secundo considerando, quod bona pars scrupulorum nascitur ex quadam nimia confidentia propriarum virium, per quam fere quis putat se posse solis illis bene pœnitere, confiteri, communicare, bene precari, & alia id genus operari, & videns ea non tam recte, ac vellet facere, pluries iterat ea non implorato, vt deberet a Deo auxilio diuino, & postrema facit imperfectius quam prima: & ita nunquam sibi plene satisfacit, & turbatur tristitia erratorum, & timore errandorum. Huiusmodi ergo scrupulosi medicina fuerit considerare paruitatem, & infirmitatem suam, & omnium communem, ob quam vix quis potest, etiam moraliter tantum bene agere sine gratia gratum faciente vel auxilio speciali Dei: & ita reputare sua opera, qua parte sua sunt, non posse fieri tam perfecte, vt sint digna tanta maiestate: & consequenter diffidere sibi, & fidere infinitæ bonitati eius, qui pronior est ad miserendum quam vlciscendum. Et quod vt est austerus in eos, qui nimium sibi fidentes, & sine illo ei bene seruire posse putantes, & sic non satis, de ipsius auxilio curantes, omnia perfecte suis viribus facere nituntur, & non faciunt: ita est clementissimus erga eos, qui memores suæ

Digitized by Google

tes suæ imbecillitatis, & ipsius auxilij necessitatis, sine quo ei placere non possunt, illi se totos subijciunt, & pro naturalibus sui liberi arbitrij viriculis, ac pro auxilio ab eo superaddito, bona fide obseruantiæ legum eius, & Ecclesiæ suæ studeant, sperantes eum boni æquique consulturum eam, quæ mediocris fuerit, etiam si non sit exacta. Qui enim hæc pio animo secum voluerit, contentus erit, quòd vel mediocriter obligationi suæ satisfecerit, & gratias aget Deo, quod ad id ita sua diuina bonitate eum iuuerit, desiderans, speransque fore, vt in dies maiore ope auctus, melius id fa-
291 ciet, scrupulos abiget, animumque serenabit. Et quia Deus vt Deus nullam figuram, & ita neque vultum seuerum, neque gratiosum nisi metaphoricos habet, quippe qui longe, imo infinite simplicior est, quàm anima & Angelus, plurimum scrupuloso conducet imaginari vultum illum speciosissimum, & benignissimum Reuerendissimæ & benedictissimæ humanitatis D. N. Iesu Christi, qualem Sancti contemplantur eum cum olim doceret, concionaretur, & conuersaretur, exhibere solitum, nempe serenum, subhylarem, in sui amorem rapientem, consolantem, & lætificantem; imo & promittentem se a nobis fragilibus & humilibus nostræ paruitati parum fidentibus, eiusque magnificentiæ plurimum confidentibus, & bona fide sibi seruientibus, non exacturum adeo seueram rationem, qua nos condemnet; sed adeo beneuolam qua saluet. Amen.

Quoniam uero in cap. 21. nu. 5. promisimus inserere hic tenorem cuiusdam Bullæ fœl. rec. Pij V. & moderationis eorum, de quibus in subiecta Greg. XIII. Bulla, si exiret interea: quæ quia non exiuit, solam hanc subijcimus; prout supra cap. 25. nu. 68. etiam promisimus.

FINIS.

Digitized by Google

GREGORIVS EPISCOPVS SERVVS. &c.

Ad perpetuam rei memoriam.

IN tanta negotiorum mole, quæ Roman. Pontif. assiduè premitur, vix vitari potest, ne aliqua interdum exiliant, quibus postea recognitis necesse est moderationis remedium adhibere. Cum itaque alias fæl. rec. Pius PP. V. prædecessor noster auditis grauaminibus, quæ Fratribus ordinum Mendicantium ab Ordinarijs locorum, & parochialium ecclesiarum Rectoribus multis modis inferri dicebantur super sacris concionibus, et lectionibus habendis, confessionibus audiendis, pœnitentijs iniungendis, Fratribus ad ordines promouendis, celebratione Missarum, cura animarum, sacramentorum ministratione, sepulturis, quarta funeralium, legatis, donationibus, eleemosynis, collectionibus, alijsque huiusmodi iuribus, necnon decimis, & diuersis oneribus, ac etiam superstatu, et regimine sanctimonialium ipsis fratribus subiectarum, formatione processuum, censurarum publicatione, processionibus, præcedentia, locorum acquisitione, certisq; alijs rebus tunc expressis, multa per quasdam suas literas pro dictis Fratribus non modo statuerit, sed & quæ iam in Concilio Tridentino decreta fuerant ad hæc pertinentia declarauerit: multaque præterea priuilegia eisdem 17. kal. Iunij, Pontificatus sui anno secundo, & deinde illa diuersis ordinibus, &c. concesserit. Postea, de Vicarijs perpetuis ecclesiarum quæ illis sunt vnitæ &c. decreuerit. Demum animadue, so, quòd illa multas lites &c. inter eos, & Ordinarios concitauerant, primum illa restrinxerit. Deinde plenius prouidens priores literas moderatus fuit, & alias instar earum concessas reuocauit, lites ad se aduocando. Postremo circa Confessariorum regularium approbationē aliqua declarauerit. Nos hac varietate cognita, & infra. Statuimus, de prædictis, & alijs omnibus literis, & constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore eisdem de rebus pro quorumcunque regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuscunque in eis contentis, eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quę siue ex iure veteri, siue ex sacris dicti Concil. decretis, siue alias legitimè ante dictarum literarum, & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumq; pristinum statum, illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irritantia, & alia decreta, & quæcunq; alia nostris statuto, ordinationi, & reductioni aduersantia. Decernentes illa pro infectis haberi, ac omnes lites, coram quibusuis iudicibus &c. motas necdum decisas, & iam decisas, si modo tractū habeant successiuum, & futura dubia quandocunque orientur, ad nos referenda esse. Necnon irritum &c. Dat. Romæ Pont. nostri Anno Primo.

INDEX

Digitized by Google

INDEX COPIOSISSIMVS EORVMQVAE IN HOCCE MANVALI CONTINENTVR.

ABORTIENS, vel abortiendi periculum subiés, vel procurans nu. 14. cap. 15

Absoluatur pœnitens ab omni excommunicatione maiori, & minori sic. nu. 10. cap. 26.

Absoluendus quando quis, licet peccandi occasionem non vitet. num. 17. cap. 3

Absoluendus non est miscens se cœtui lasciuo. nu 24. ibid.

Absoluendus non est, qui comedit ad mortale peccatũ incitantia nu. 25. ibid.

Absoluendæ quæ familiares peccantes cum cognatis & heris. nu. 21. ibid.

Absoluendi qui aulici non sunt Reginarum mensis præsentes. nu. 23. ibid.

Absoluendi potestas a censuris, & pœnis non extenditur ad irregularitatem. num. 250. cap. 27

Absoluere omnes omnis sacerdos iure diuino potest. nu. 260. cap. 27

Absoluere quis potest a suspensione lata a iure, vel ab homine. nu. 163. cap. 27

Absoluere ab omnibus etiam reseruatis in articulo mortis quilibet presbyter potest. num. 26. sine pœnitentia exteriori consulendo hoc. num. 33. ad petenda alia sacramenta inducendo. nu. 34. cap. 26

Absoluere non potest laicus excommunicatum etiam in morte nu. 272. cap. 27

Absolui, vel communicari an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus. nu. 27. cap. 26. & 268. cap. 27

Absolui non debet sacramentaliter non confessus etiam non valens. nu. 268. cap. 27

Absolui quis potest ob impedimentum a reseruatis Papæ. nu. 89. cap. 27

Absolui qui possunt ab Episcopo a can. si quis suadente. 17. quæst. 4 ob enormem percussionem: & qui ob mediocrem: & quòd omnes possunt ob leuem. nu. 87. & seq. ibid.

Absoluit quis ab hæresi per commissionem Papæ. 275. cap. 27

Absolutio bullæ Papæ reseruata non continetur etiam in sua generali. nu. 74. cap. 27

Absolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad substantiam eius minus sufficit. nu. 11. cap. 26

Absolutio conditionalis non detur. nu. 12. & data a peccatis, censuris, & irregularitatibus, ab eo qui pœnitentem poterat ab omnibus, quas incurrisset, etiam oblita includit, &c. nu. 13. & cum datur ab eo, qui nõ poterat, quid fiet, & an absenti dari possit. nu. 14. cap. 26

Absolutio etiam iniusta valet, nisi adsit defectus substantialis. nu. 2. cap. 9

Absolutio a peccatis etiam iniusta excommunicati communiter valet. nu. 4. & 5. ibid.

Absolutio carentis iurisdictione non valet. nu. 6. & 7. cap. 9.

Absolutio sacramẽtalis, quòd sit actus iudicialis, est de fide. nu. 16. cap. 4

Absolutio male absoluentis a censura bullæ, cur non reseruata. nu. 74. cap. 27

Absolutio per bullam, quam formam requirat, & an extra confessionem detur. nu. 31. cap. 26

Absolutio a censuris quid prosit mortuo. nu. 32. ibid.

Absolutio excommunicationis præcedat peccatorum absolutionem, ante illã faciat hoc, & hoc. nu. 7. 8. & 9. cap. 26

Absolutio excommunicationis a quo delegatur. nu. 44. & 45. uide alia, uerbo, excommunicatio. cap. 27

Absoluatur pœnitens ab excommunicatione maiore, & minore sic. nu. 10. cap. 26

Absoluitur Episcopus nõ potestate a se data. nu. 260. cap. 27

Absolutus ob impedimentum, uel a Papa cum onere præsentendi se, faciat hoc. num. 46. cap. 27

Accidia quid, cur ita, & pigritia dicta, filias quinque parit. nu. 124. cap. 23

Accipiens rem notabilem ab usurario quãdo restituet. nu. 266. cap. 17

Accusare qui, aut denunciare recusat, quando debet, &c. nu. 25. cap. 14

Actio, & passio eiusdem rei dantur contrariæ

Digitized by Google

bona,& mala.nu.247.cap.17
Actionis mater obligatio,nu. 22.prel.7
Actor,aut accusator,ut peccat mortaliter mouens,aut prosequens litem iniustam,aut ob malum finem,sententia iniusta vtens,discedens a lite,nu:31.aut falso iurans,mentiens etiam pro iusta lite ,non accusans,iurans nõ accusare.nu.32.cap.25
Actus manens idem in genere entis nunc bonus,nunc malus.nu.16.prel.7
Actus nullus simul bonus,& malus, etiam diuersa ratione.nu.17.prel.7
Actus bonus,& malus tripliciter, & quis bonus siue ordinatus simpliciter: & quare nullus in indiuiduo indifferens, & quis ordinatus.nu.1.cap.23
Actus humanus malus, & peccatum morale idem.nu.4.prel.7
Actus humanus & moralis idem,& quid.nu.1. prel.6
Adoratio imaginum, quæ illicita.nu.32.cap. 11.
Adulter potest non credere esse filium suum nu.49.cap.16
Adultera de ecclesia non extrahitur sine debita cautione.nu.91.cap.17
Adulterans perdit ipso iure ius exigendi debitum,licite tamen petit. nu. 23.cap.22
Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti.nu.23.ibid.
Adulterantis coniux quando religionem ingredi potest.nu.24.ibid.
Aduocatus, ut mortaliter peccat, necessaria ignorans,aut scienter litem iniustam defendens,nu.28. Aut est in causa, quo aduersarius suam iustam causam perdat: aut ob nimias dilationes, & illicitas subornationes testium notabiliter illi officiens,&c.aut aduersario secreta suæ partis pandens:aut pauperi non subueniens.nu.29. Aut stipendium immoderatum,aut ex eo, quod non debet, accipiens. Aut aduersæ parti fauens. Aut de suo stipendio sic,aut sic conueniens. nu. 30. cap.25
Aestimabile aurum etiam maximum, fama non etiam minima.nu.91.cap.17
Affinitas quid, & quantum restricta per Concilium Trid.nu.42.cap.22
Aliena res male retenta cui perit. num. 26. cap.17
Amandi proximi præceptum in malo statu ut impletur.nu.8.9.& 10.cap.14
Amans insequens amatam, ut peccat. nu. 15. cap.16
Amari se uelle amore mortali mortale.num. 1.cap.19
Amat qui firmius aliquid, quam Deum, peccat,non qui feruentius.nu.19.cap.11
Amat quisnam Deum ob alia, quam ob ipsum,& quando amandus.nu.20.ibid.
Amat qui plus se, aut corpus quam animam suam.nu.23.cap.14
Amat qui seipsum,uel proximum cum offensa mortali Dei.nu.24.ibid.
Ambitio quid.nu.11. & quæ mortalis.nu.15. cap.23
Amor proximi charitatiuus & naturalis,qui etiam est duplex.nu.6.cap.14
Amor honestus inter uirum & uxorem, per quid conseruetur.nu.10.ibid.
Amor sui,huius mũdi,horror futuri,qui mortifer.nu.114.cap.23
Amor Dei debet esse firmissimus,& vt non intensissimus.nu.3.cap.1
Amor Dei super omnia, & obedientialis est uirtualis contritio.nu.5.ibid.
Ancilla, qua dominus abutitur separetur ab eo.nu.22.cap.16
Anima quid sit definitur.nu.1. prel.1
Animę potentia quid, & quotuplex. num. 1. prel.2
Anima rationalis quas potentias habeat,& an sint ipsa.nu.2.prel.3
Anima, & memoria non differunt re, nec intellectus,& ratio.nu.2.ibid.
Anima plura nosci ui rationali,quam sensibili.nu.13.ibid.
Anima ut se,& Angelos,& utriusque actus nosci.nu. 14.ibid.
Anima rationalis quem in finem creata. num. 6.prel.1
Anima,& Angelus non cognoscunt per seipsos ut Deus.nu.15.prel.3
Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus possibilis, & ratio tum superior, tum inferior. num. 4. ibid.
Anima ratione appetitus & intellectus uarie appellatur.nu.5.ibid.
Anima tota in toto corpore,& tota in qualibet eius parte.nu.10.prel.1
Anima sola rationalis habet liberum arbitriũ. nu.9.prel.3
Anima rationalis distinguitur a potentijs sensitiuis.nu.6.prel.2
Anima rationalis habet uim appetitiuam animę sensitiuę.nu.4.ibid.
Animæ sedem esse cor, & illam in sanguine habitare,& crescere, ut intelligendum, nu. 14.prel.1

Digitized by Google

Animę proximi salus præferenda corporis proprij saluti.nu.9.cap.24.
Animam, Deum, & Angelos putans corporeos, an peccet, & sit hæreticus. num.15. præl.1
Animam qui dixere corpoream, aut mortalem, hæretici.nu.2.ibid.
Animam vnam tantum esse in homine, contra gloss.nu.4.ibid.
Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse.nu. 5.ibid.
Animam humanam imaginari paruulis membris distinctam, error.nu.10.præl.1
Animam rationalem non esse formam essentialem hominis dicere, hæreticum.num. 12.ibid.
Animal laqueo captum inuentum cuius sit. nu.176.cap.17
Animalia aliena qui ferit, occidit, vel includit.nu.126.& 128.cap.17
Antropophagi carne humana vescuntur. nu. 122.cap.23
Apes,& examina earum capiens. num. 129. cap 17
Appellans ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cęnæ.nu.58.cap.27
Appellatio ab interloquutoria in quibus causis criminalibus hodie sublata. num. 15. cap.25
Appellatur ab excommunicatione durante conditione etiam post decendium. nu.273. cap.27
Appetendi vis rationalis diuiditur, sicut sensualis.nu.3.præl.3
Appetendi & conoscendi vis intellectiua, vt differt a sensitiua.nu.6.præl.3
Aqua vt benedicenda, & vsui adhibenda tempore interdicti.nu.174.cap.27
Argumentum a contrario sensu quando validum.nu.71.cap.17
Arma bellica quæ,& sunt offensiua,& defensiua.nu.63.cap.27
Ars magica vetita.nu. 18.cap.11
Ars machanica, licet sit occasio malorum, vt bona.nu.43.cap.14
Ars notoria illicita, & quæ sit illa. num. 38. cap.11
Articulus mortis quis dicitur. nu. 31. cap. 26
Articuli fidei qui sint explicite credendi. nu. 22.cap 11
Assassinus quis sit proprie, & quis improprie. nu.135.cap.27
Assecuratio licita & vtilis. nu.285.cap. 17
Assecuratur vt fors & lucrum in societate. nu. 254.& seq.cap.17
Assecuratur quomodo capitale cum lucro, nu.254.& 255.ibid.
Astutia quid,& quod duobus ministris vtitur. nu.77.cap.23
Attentio ad horas sufficiens triplex, & sufficit virtualis.nu.105.cap.25
Attritio duplex, & quæ sufficit ad absoluendum pœnitentem.nu.33.cap.1
Attritio, quæ agnoscitur non esse contritio, non sufficit baptizando.nu.37.ibid.
Attritio, quæ sufficit ad Eucharistiam non valenti confiteri, & quæ ad absoluendum valenti confiteri.nu.44.ibid.
Attritus, vt fiat contritus, & non attritio contritio.nu.38.cap. 1
Auaritia quid, & quæ contraria est iustitię, & charitati.nu.69.& 71.cap.23.
Auaritia capitale vitium has septem habet filias.nu.72.cap.23.
Auaritia in retinendo superflua, quæ mortalis.nu.74.cap.23
Augmentum,& auctum exæquantur, nu. 61. cap.27
Augurijs non credendum.nu.37.cap.11
Author ob nullas occupationes, vel morbos, omisit horas, nisi bis 70. annis, quibus recitat.nu.101.cap.25
Authorum dicta de passionibus animę, ut interpretanda.nu.8.præl.5

B

BAptismus quid, & quotuplex, & quæ illi substantialia.nu.5.cap.22
Baptismus a quocunque collatus valet. num. 7.ibid.
Baptismus sine concursu materiæ, formæ, & intentionis non valet.nu.7.ibid.
Baptismi errores Tridenti damnati. nume. 6.ibid.
Baptizans chrismate veteri, vel non subditum, vt peccat.nu.7.ibid.
Bartholomeus a Carranza Doctor doctiss. Archiepisc.Toletanus.nu.111.cap.27
Beatitudo quid,& quotuplex. nu. 6. præl.4
Beatitudo actus est non habitus, nec potentia.nu.8.præl.4.
Beatitudo sine cognitione, & amore Dei esse non potest.nu.9.ibid.
Beatitudo uera duplex, perfecta & imperfecta.nu.10.ibid.
Beatitudo ab omnibus intenta paucis est nota. nu.14.præl.4
Beatitudo creaturę obiectiua increata, sed formalis creata.nu.11.ibid.
Beatitudo perfecta saciat animam cunctis cupitis,& sunt hæc.nu.19.ibid.

Digitized by Google

Beatitudo essentialis est actus intellectus S. Thom. uoluntatis Scoto, nu. 5. præl. 4
Beatitudo perfecta ut secura, & quid imperfecta. nu. 12 præl 4
Beatitudo summa, & miseria ei contraria, sunt explicitè credenda. nu. 25. prælud. 4
Beatitudinis, & miseriæ perpetuæ notio ad pœnitentiam calcar. nu 1. præl. 4
Beatitudinem perfectam uiribus naturæ quęri asserere hæresis. nu. 16. ibid.
Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata, neque fidei, sed intuitiua. nu. 11. ibid.
Beatitudo humana duplex perfecta, & imperfecta. nu. 17 ibid.
Beatitudo imperfecta quæ magis ad perfectã accedat. nu. 18 ibid.
Beatos non uidere Dei essentiam asserere hæreticum nu. 11. ibid.
Bellum ad iniustum pergens, uel in eo militans. nu 15. cap. 15
Benedicat quis uestes sacras, stola pro cingulo seruit. nu. 84 cap 25
Benedictio nubentium quibus dãda, & an præmittenda copulæ. nu. 83. cap. 22
Beneficiarius clericus ut mortaliter peccat per simoniam in beneficio propriam, n. 112. uel alienam. 113. beneficia sine iusto titulo habens, uexationem, uel pensionem male redimens. 114 per simoniam acceptum non restituens, non relinquens incompatibile. 115. capiens beneficium curatum, aut dignitatem ante 25. annum, non suscipiens presbyterium intra annum post beneficium curatum obtentum, aut sine proposito sumendi presbyterium: & quid de dubitante, & accipiente non curatum num 116. & 118. uxore ducta beneficium retinens, sponsalia contrahens. 120. damnificans bona beneficii. 124 locans illa ultra triennium. nu. 130. cap. 25
Beneficiarius quæ profanè impensa non restituat. nu. 94. cap. 17
Beneficiarius ut peccat, nesciens necessaria, & quę sunt illa, non iuuans peste infectum, capiens beneficium in excommunicatione, & irregularitate, & mortali. nu. 132. non missans quotiens, ubi, & quo modo teneatur. nu. 134. cap 25
Beneficiarius superflua retinens, uel profanis impendens, peccat mortaliter. num. 75. cap. 23
Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter, nisi quum est excommunicatus, uel non recitat, & tunc cui restituet, & an sibi pauperi retinere possit. num. 128. cap. 25
Beneficiarij regularis, & sæcularis quæ imposita recta. nu. 94. cap 17
Beneficiariorum malus electo, uel collator, cui restituet. nu 73. ca 17
Beneficiũ appetendo quomodo quis peccat. nu. 15. cap. 23
Beneficium spirituale in quem sensum est uendibile a Papa nu. 108. ibid.
Beneficium uendi quo ad partem temporalẽ, ut calix, & sacra. nu. 108. ibid.
Beneficium quodlibet residentiam requirit, & quę ab ea excusent. nu. 121 cap. 25
Beneficium unicum sufficiens habendũ, & qua ex causa plura. nu. 125. & seqq. ibid.
Beneficium ad retinẽdum, tam prodest cõsuetudo, quàm dispensatio. nu. 128. ibid.
Beneficium ad nullum detur accessus, regressus, mandatum, coadiutoria nu. 139. cap. 28
Beneficij collatio excommunicato etiã ignoranti facta nulla. nu. 272. cap. 27
Beneficij habẽdi ætas, curatus prædicet, & profiteatur fidem, quod requirit gradum & ordinem sacrum. nu. 135. & 136. cap. 28
Beneficij collatio, uel procuratio non est debiti restitutio. nu 81. cap. 17
Beneficia incompatibilia, uel plura quorũ unũ sufficit, non licent. nu 15. cap. 23
Bigamia quid, est triplex, & quælibet iuris humani, delebilis a Papa, & similitudinaria etiam ab Episcopis; quæ non contrahitur a laico contrahente nulliter cum uidua. nu. 195. & 2. seq cap. 27
Blasphemia quid? & est duplex, mentalis, & uocalis nu 81 cap 12
Blasphemia est contraria confessioni fidei. nu. 82. & 2. præcepto. nu. 84 cap. 12
Blasphemus an sit, qui cantilenas profanas diuinis admiscet. nu. 87. cap. 12
Blasphemus qui iocando, aut turpiter nominando ut peccat. nu 85. cap. 12
Blasphemi absolutio ut facienda. no. 83. ca. 12. & nu 262. cap. 27
Bona quę non omittenda ob scandalum. nu. 44. cap. 14
Bona quæ nullius, & quæ derelicta. nu. 170. & 176. cap 17
Bona facta in peccato mortali ad hæc multa prosunt. 2 nu. 267. cap. 27
Bona uitæ, salutis, libertatis, & famæ, inæstimabilia, quæ non est necesse reddere pro æstimabilibus; licet sit interdum utile. nu. 87. cap. 17
Bona incerta quæ. nu. 92. cap. 17

Digitized by Google

Bona in pẽcato mortali facta quantum prosint.nu.3 præl.7
Bona in malo statu facta prosunt etiam ad præuia gratiæ.nu.8.cap.3
Bona honoraria quot, & quę,& appetere illa de se non malum.nu.9.cap.23
Bona trium ordinum, vitę, famæ, & pecunię multum differre.nu.89.cap.17
Bonis in agendis ne sint mala,magna cura adhibenda.nu.18.præl.7
Bonorum incertorum restitutio ut fieri potest a tenente ea,neque id Episcopus vetare potest,nisi quatuor casibus.nu.92.c.17
Bonis in quinque honorariis nocens ut peccat.nu.17 cap 18
Bonum absolute consideratum obiectũ potẽtiæ concupiscibilis,& consideratũ vt arduũ, potentiæ irascibilis.nu.4.præl.5
Bonum speciem mali habens omittendũ, aut excusandum.nu.44 cap.14
Borbonium,qui Ducem urbem uastantem iuuit,quantum restituet.nu.20.cap.17
Bulla Pij V.de Cambiis. nu.300. & quæ post eam non sint licita.231.cap 17
Bullæ indulgentiarum, per incuriam quibusdam in morte non prosunt.nu 29.cap.26
Bulla quæ primo usu expirat.nu.31.cap.26
Bulla Pij V.de confidentia cum 12.adnotationibus.nu.110 cap.23
Bulla Cœnæ Domini quæ, & iterata non multiplicat censuras. nu.52.& seq.c.27
Bulla Greg.xiij. reductionis literarum Pij V. pro mendicantibus &c.ad terminos iuris cõmunis &c.nu.ult.cap.27

C

Cambia usitata pecuniæ minoris pro maiore ut liceant.nu.297.& seqq. cap.17
Cambium tertium per literas licet, quatuor seruatis, & quòd merces cambientis incertis incerta.nu.289.cap.17
Cambium tertium de vno loco ad alium ualet,sed non de tempore ad tempus. nu.290 ibid.
Cambium quartum translationis realis licet. nu.291.ibid.
Cambium quid,& quid sit siccum, & est setuplex nu.286.cap.17
Cambium quintum ratione intereſſe ueri,sed non falsi lucri.nu.292.cap.17
Cambium sextum per custodiam pecuniarum licet.nu.293. cap 17
Cambiũ septimum præsenti pecunia pro absente licet hoc seruato.nu.294.cap.17
Cambium primum per officium mutuandi licet,sed non est in usu.nu.288.cap.17
Cambium secundum per minutum licet etiã priuatis,etiam in Hispania.nu.288.cap.17
cambium etiam pecunię pro pecunia utriusque ualorem æqualem requirit. n.287 c.17
Campsor capit,& reddit pecuniã dupliciter, re,& chyrographo nu 293.cap.17
caritate annonæ gaudens an peccet. num.22. cap.20
Charitatis legem uiolans non restituit. nu.19. cap.24
carne humana uesci non licet. num. 122 cap. 23
Canonicus regularis arma gestans an excommunicatus.nu.139.cap.27
castitas quibus modis seruatur. num. 113. cap 23
castitatis seruandæ hæc uera remedia.nu.195. cap.17
casus reseruatus quid,& quotuplex. nu.259. cap.27
casus reseruatus dicitur quia tollitur,nõ quia non datur.nu.259.ibid.
casus nullus reseruatus Papæ fine cẽsura, qua sublata cessat reseruatio;secus in episcopali.nu.261.ibid.
casus quot,& qui reseruantur Episcopis. nu. 262.ibid.
casus fortuitus quid,& idem uni casus, alteri non.178.de quo nemo, nisi in tribus casibus tenetur.nu.179.cap.17
causa etiam remota quæ obligat restituere. nu.49.cap.16
causa propinqua deformationis quid,& quotuplex,& multa illata.nu.211. & seq.cap 27
causa limitata limitatum producit effectum. nu.62.cap.17
causa quæ iusta excusat circa legẽ humanam. nu.16.præl.9
causa propinqua deformationis nouæ definita.nu.219.& seq.cap.27
causa non omnis,sine qua non fieret actus, est principalis nu.101. cap.23
causæ sunt quatuor,efficiens.formalis, materialis,& finalis.nu.219.cap.27
centura quid,& est triplex.nu.1 cap.27
censuræ non incurruntur per solum consensum nu.15.cap 11
census ut restituendus.nu 234 cap.17
cessatio a diuinis quid, & est duplex, & in his differt ab interdicto.nu.188 cap.27
Cessatio qualis,& cur ponatur post interdictũ. nu.189.& 190.ibid.
cessio qualis bonorum excusat a restituẽdo. nu.86.cap.17

Digitized by Google

Christi anima quo tempore iusta, & beata effecta. nu. 8. præl. 1
Christi corpus totum in tota hostia, & totum in qualibet eius parte. nu. 11. præl. 1
Chirurgus monachus. nu. 228. cap. 27
Circunstantia alioqui necessariò confitenda, quo casu tacenda. nu. 3. cap. 7
Circunstantia quid. nu. 1. & quæ sint eius species, nu. 2. cap. 6.
Circunstantia mutans speciem necessario confitenda. nu. 3. ibid.
Circunstantia prohibita alia lege, quàm ipsum peccatum, ut confitenda. nu. 4. ibid.
Circunstantia extenuans peccatum, quando confitenda, nu. 5. ibid.
Circunstantiæ personæ, & religionis quando confitendæ. nu. 13. ibid.
Circunstantia conscientiæ contrariæ quando confitenda. nu. 14. ibid.
Circunstantia numeri non est proprie circunstantia. nu. 15. ibid.
Circunstantia oblita potest confiteri peccato non confesso. nu. 20. cap. 6
Circunstantia, cuius defectu omnis actus sit malus. nu. 24. præl. 7
Circunstantiæ quæ necessario confitendę. nu. 6. 7. & seqq. cap. 6
Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tempore interdicti, & an coniugati. num. 174. cap. 27
Clerici percussio quæ excommunicat. nu. 77. & quæ non. a nu. 80. & quis clericus quo ad hoc. nu. 79. cap. 27
Clericis quibus quęsita sint quasi castrensia, nu. 141. cap. 17
Clericos qui grauantes gabellis excommunicantur. nu. 201. cap. 17
Clericus ut peccat ducens vxorem, cohabitans fœminæ, eam inuisens. num. 109. Monasteria frequentans, habitum & tonsuram non deferens, arma gestans, ludens, medicans, lanius, tabernarius, mercator, aut mensam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato uetantur, in quibus sunt omnia officia secularia, cum arte medica nu. 110. cap. 25
Clericus ut peccat alios clericos ad diuina officia ad nitentes. num. 94. interdicta non seruans, excommunicatos sepeliens, absoluens indebite confessum, & non monens eum. nu. 95. male uota commutans nu. 96. omittens aut uolens omittere horas canonicas, aut partem earum, male eas recitans, non attendens ad eas &c. a num. 99. usque ad 103. Hostias multas consecrans, num. 92. cap. 25
Clericus, ut peccat sacramenta immortali ministrans, sacra tangens, aut post notorium peccatum, etiam acta pœnitentia missam. nu. 73. & 74. cap. 25
Clystere quis fundens non absoluendus. num. 26. cap. 3
Cœcitas, precipitatio, inconsideratio, & inconstantia quæ mortiferæ. nu. 114. cap. 13.
Cognatio spiritualis non nascitur ex sollennitate supplente baptismum. num. 39. & 40. cap. 22
Cognatio spiritualis quid. num. 36. & ad quos Tridenti restricta. nu. 37. cap. 22
Cognatio legalis quid, quotuplex, & quousq; impedit & dirimit. nu. 44. & 45. cap. 22
Cognatio ex catechismo non dirimit, & an restricta Tridenti. nu. 72. cap. 22
Cognatio spiritualis spontanea ut maior coacte contracta. nu. 34. cap. 16
Collatio beneficij pura, quod non possit perdere, fallit hic. nu. 104. cap. 23
Collatio beneficij facta irregulari nulla. num. 251. cap. 27
Collatio beneficij facta excommunicato quæ ualida. nu. 273. cap. 27
Columbarium quod licitum. nu. 126. & 127. cap. 17
Comedens, uel propinans notabiliter nociua. nu. 13. cap. 15
Comedit qui in finem ut magis luxuria delectetur. nu. 14. cap. 16
Cõmissio, sicut mandatum expirat morte cõmittentis. nu 253. cap. 27
Commissum capitur iuste in conscientia, & etiã tacetur nu. 64. cap. 23
Commodans ut peccat ante tempus reperens, num. 182. cap. 17
Commodatarius ut peccat non reddens, aut utens &c. nu. 183. cap. 17
Commodatarius remittens per nuntium non reddentem. nu. 185. ibid.
Commodatum a mutuo in eius redditione longe differt. nu. 186. & seq. ibid.
Commune fieri, & communicandum longe differre. nu. 61. cap. 17
Communicari potest absque confessione inopia confessarij. nu. 6 cap. 7
Communicandum in Pascha, aut ante, uel post octo dies, nisi &c. nu. 45. cap. 21
Communicet quàm citius potest non communicans in Pascha. nu. 40. ibid.
Communicans alienum parochianum peccat nisi &c. nu. 52. cap. 21
Communicans, vel celebrans pluries quàm semel

Digitized by Google

semel in die peccat nu.54.ibid.
Cõmunicare bene quis censura ligatus potest. nu.48.cap.21
Communicare non licet paruulis, nec alijs sub utraque specie, nisi celebrando. num, 58.ibid.
Communicare qui tenetur pluries in anno, & quoties expediat, & deceat.nu.59.ibid.
Communicat quis scienter in mortali, & ob id peccat.nu.46.cap.21
Communio confessionem actualem mortalium prærequirit, nisi &c.nu.49.ibid.
Communio quo esu, uel potu eodem die præsumpto, impeditur.nu.53.ibid.
Communio quando ob peccatum occultum male, & ob publicum recte denegetur. nu. 55.& 56.ibid.
Communio Christianorum triplex, quam nõ tollit principaliter excommunicatio. num. 28.cap.27
Communio, quod non requirat confessionem,disputare malum nu.10.cap.22
communionis omissio ob odium, &c. quæ mortalis.nu.50.cap.21
communionem quæ copula, uel pollutio licita,uel illicita impedit.nu.51.ibid.
communionem non procurans ijs, quorum curam gerit,quando peccet.nu.57.ibid.
commutatio omnis æqualem ualorem commutatorum requirit.nu.287.cap.17
compositio de incertis, quę iuita. num. 93. cap.17
compensatio quæ fit pro uita, & fama non facit eas æstimabiles.nu.90.cap.17
concilio non derogatur,nisi expresse. nu.265. cap.27
concubinarij clerici pœnam innouat concilium Trid. addens nouam. nu.109.cap.25
Concubinarij, vt plurimum excommunicati. nu.23.cap.16
Cõcubinarius uerus,aut pro tali habitus, quis non debet absolui.nu.20 & 21.ibid.
Concubinarij,qui non possunt absolui, & qui sic.nu.19.cap.3
Concubinarius clericus,& fornicarius vagus, pares,non humantur in sacro. nu. 77.& 78. cap.25
Concubinarius notorius quis euitandus. nu. 80.cap.25
Concupiscentia inordinata rei notabilis mortalis est.nu.1 cap.20
Conditio non omnis, impleta quo ad Eccle siam impletur nu.66.ca.22
Conditio quæ matrimoniam purum reddit. nu.67.cap 22
Conditio quid, & quòtuplex in matrimonio, quæ suspendit,quę annihilat,quæ reiicitur, & quo differt a causa, modo, & demonstratione.nu.61.& 62.c.22.
Conditio si N.uoluerit, an eo semel renuẽte, uel tacente impleatur. nu.63.ibi.
Conductor partiarius non partiens domino locanti arbores.nu.199.cap.17
Conductor non soluens,uel damnificans. &c. nu.198.cap.17
Confessarij cur furi non iubent soluere impẽsas istas.nu.140.cap.17
Confessarij dictum qui reuelans, peccat mortaliter.nu.44.cap.21
Confessarij caucant, ne reos animas, vel vitas perdere faciant. nu.37.cap.25
Confessarius confitentem passiones,quid monobit.nu.11.præl.5
Confessarius quis perfectus, & quis sufficiens. nu 8 cap.4
Confessarius debet habere potestatem, scientiam,& bonitatem. nu.1.cap.4
Confessarius docet confessum hoc, & hoc,alium ad aliud exhortetur,alium laudet,alij nihil dicat.nu.1. hoc præstari faciat quinque casibus.nu. 2.facile nõ iudicet esse mortale, quod est controuersum, quid tunc faciet.
Non absoluat nolentem facere necessaria 3. Quid faciet quando pœnitens contrariũ suæ opinionis habet. quid quãdo uterque 4.Quid dicet ei,qui restituere debet. quid ei qui alia uice restituturum se promisit, & non præstitit.nu.5.Quid faciet in absolutione peccatorum reseruatorum cum breui resolutione. nu.6.cap.26
Cõfessarius audiens ex præcepto minori sciẽtia indiget quàm audiens sponte. nu.9. & 10.cap.4
confessarius potest esse quis idoneus vni loco, & non alij.nu.11.ibid.
confessarius non est sufficiens absque iusta scientia,& soluendi potestate.nu.12.ibid.
Confessarius imperitus qui excusatur a culpa. nu 13.ibid.
Confessarius audiẽs multos pueros simul, ut peccat.nu.13. cap.8
Confessarius an absoluet eum, qui semel iussus non restituit.nu.59.cap.17
Confessarius quando iuste differt debitori solutionem.nu.65.cap.17
confessarius deponens de sibi confessis,qui frãgit Sigillum. nu.15.cap.8
confessarius dicens in tali loco committuntur grauia peccata male agit.nu.16.ibid.
confessarius quas pœnitẽtias imponit prudenter.

Digitized by Google

denter. num.17.ibid.
confessarius sic recipiat pœnitentem, & hæc interroget.nu.1.& 2.cap.10
confessarius quę dicet in principio, medio, & fine.nu.3.cap.10
confessarius quid admonebit confessum non satis contritum.nu.4.ibid.
confessarius quis per bullam electus tollit irregularitatem.nu.254.cap.27
confessarius quę debet interrogare sub pœna culpæ mortalis.nu.1.& 2.cap.5
confessarius interrogando hæc tria seruet.nu. 3. & circa peccata carnis hæc. numer. 4. ibid.
confessarius non potens confiteri peccatum, nisi reuelando confessionem taceat illud. nu.6.cap.8
confessarius absoluens in peccato peccat: sed absolutio ualet. nu.15.cap.4
confessarius quid de impensis beneficij iudicabit nu.94.cap.17
confessarius pœnitenti absoluto hęc consulat. nu.25.cap.26
confessarius sic admoneat pœnitentem, qui votum uiolauit,&c.nu.33.cap.12
confessarius quantum debeat interrogare circa peccata luxuriæ.nu.4.cap.16
confessarius ut sępe confessionem detegit.nu. 9.& 10.cap.8
confessarius antequam pœnitentiam iniungat, dicat hæc.nu.19.cap.26
confessarius quis prodesse possit, & non obesse.nu.7.cap.7
confessarius dubius an confessa sint mortalia, quid faciet.nu.21.cap.23
confessarius quos reos se, & consortes reuelare iubebit.nu.58.cap.18
confessor ut scandalizari potest ratione circunstantię.nu.4.cap.7
confessor ut iuste negat, adulteram esse sibi confessam adulterium.nu.19.cap.8
confessor non ostendat pauorem, nec sinat nominare complices.nu.6.cap.10
confessor pœnitentem uolentem paliare peccata quid monebit.nu.7.cap.10
confessor interrogando pœnitentem unde incipiet.nu.8.cap.10
confessor potest decere hæredi restituenda mortui.nu.23.cap.17
confessio similitudinaria non inducit sigillum.nu.18.cap.8
confessio,quę multis uidetur, & non est sacramentalis.nu.55.cap.18
confessio facta uni non sufficit, ut alter absoluat.nu.269.cap.27
confessio sacramentalis quę lege debet esse integra.nu.1.cap.7
confessio omnium mortalium intra annum per se ipsum necessaria, & interdum ante Quadragesimam: uenialium uero utilis tantum,nisi &c.nu.33.& 3.seq.cap.21
confessio talis,qualis eius finis, & quis principalis.nu.40.ibid.
confessio facta excommunicato, suspenso, uel interdicto, quæ ualet.num.8. 9.& 10. cap.9.
confessio facta Curato carenti omni titulo non ualet.nu.11.cap.9.
confessio facta nescienti, aut nolenti absolucre ut conuenit nulla.nu.12.ibid.
confessio sine proposito uitandi futura, uel non integra nulla.nu.13.ibid.
confessio omittentis aliquid confiteri iusta de causa ualet.nu.14.ibid.
confessio sine debita cura reminiscendi quæ non ualet.nu.16.ibid.
confessio non est iteranda ob pœnitentiam non impletam, neque &c, num.17.& 18 ibid.
confessio sacramentalis quid. numc. 1. cap 2.
confessio non fuit inducta iure naturæ,sed diuino Iesu Christi D.N.nu.3.ibid.
confessio facta laico, non est sacramentalis nu.4.ibid.
confessio sacramentalis exigit multa, in quibus multi errant.nu.5.& seqq.ibid.
confessio quo tempore facienda lege diuina quo humana, & quo extra illa.num.9.& 10. ibid.
confessio sacramentalis fuit instituta à Christo de omni mortali, & eius circunstantijs nu.11.cap.2
confitendo qui mentiens, uel nolens integre fateri peccat mortaliter. num.37.& seqq. cap.21
confitens,qui laico,uel qui confessionem iterans peccat mortaliter.nu.41.ibid.
confitens ei, cui male confessus est, non tenetur confessa reconfiteri.nu.19.cap.9
confiteri peccatum mentis sine operis, non sufficit: sed contra sic.nu.30.prę.7
confiteri an debeat qui negauit, & damnatus nu.38.cap 25
confidentia quid,& quotuplex.num.109.cap. 23.
confidentia plus nocet, quam simonia eriam realis.nu,109.ibid.
confidentia inducit nouam reseruationem. nu.109.ibid.

Digitized by Google

INDEX.

Confidentiæ huius mediator excommunicatur, sicut simoniæ. nu.109.ibid.
Confidentiam hanc non facit promissio cõferendi. nu.109.ibid.
Confirmatio quid, & quod est uerè, & propriè sacramentum. nu.8.cap.22
Confirmatio Patrinum requirit, & ordinem præcedit. nu.9.cap.22
cõfirmationis minister ordinarius Episcopus, & quando presbyter. nu.8.cap.22
confirmando sic, uel sic peccat Episcopus. nu.9.cap.22
confirmans existens in mortali, uel omittens ob contemptum, ut peccat. nu.9.ibid.
Coniuges qui se impudicè tangentes, & extraordinarie polluentes. nu.42.cap.16
Coniux ut peccat uetando coniugi missam, & ieiunium. nu.19.cap.14
Coniux percutiens, uel uerbis infamans coniugem. nu.19.ibid.
Coniux notabiliter contenés cõiugem. nu.20. ibid.
Coniux prouocans coniugem ad magnã iram, uel ad blasphemandum. nu.20.ibid.
Coniux cognoscens suam, ut nõ suam, ut peccat. nu.24.cap.16
Coniux recte reddit debitum male petenti interdum non. nu.34.ibid.
Coniux negans sine iusta causa coniugi debitũ petitum. nu.25.& 26.cap.16
Coniux non discedens a coniuge adulterante ut peccat. nu.28.ibid.
Coniux conceptionem impediens, & ob id semen extra uas fundens. nu.33.ibid.
Coniux qui fit patrinus filij per ignorantiam, uel malitiam. nu.34.ibid.
Coniux cognatam noscens, uel coniugi adulterandi licentiam dans. nu.35.ibid.
Consanguinitas quid, & impedit & dirimit intra quartum gradum. nu.41.cap.22
Conscientia quid, quotuplex, scrupulosa quã mala, nascitur ex sex causis. nume. 280. & curatur decem medicinis. nume. 281. cap. 27
Conscientiæ contra legem quis dicatur peccare. nu.9.prælud.9
Consecrari quę monacha non potest. num. 3. cap. 16
Consilium quis dicitur dare, & quod nocet danti. nu 51.cap.27
Consiliũ dolosum, uel damnosum, quod mortale. nu.11.cap.24
consilia spernens, uel non implens, quando peccat mortaliter. nu.20.cap.20
consilia Christi præparatione animi seruãda. nu.21.ibid.
consilium contra Christi an peccet monachus caritate annonę gaudens. num.22. ibid.
Consuetudo etiam circa sacramentalia inducit potest. nu.83.cap.22
consuetudo dicendi, Dæmon te arripiat, diabolica. nu.10 cap.14
consuetudo optima legis interpres. num. 68. cap.23
consuetudo excusat a pœna, licèt non excuset a culpa. nu.106.cap.27
consulere pro lucro an liceat festis. num. 12. cap.13
consulens suæ scientiæ ob hoc non multum confidat. nu.132.cap 17
consultum a christo statum, non esse tam bonum ac contrarium asserere hæresis. nu.21. cap.20
Contemptus legis uerus quid, & quis præsumptus. nu.42.cap.23
Contentio quid. num.11. & quæ mortalis. nu. 34.cap.23
contractus per quosdam transit dominium, & per quosdam non. nu.180.cap.17
Contractus magis obligat eum, cuius gratia fit. nu.179.cap.17
contractus nominati, & innominati in hoc pares. nu.194 ibid.
contritio quæ singularis requiratur de singulis peccatis. nu.22.& 23.cap.1
contritio singularis non necessaria de uenialibus. nu.24.cap.1
contritio delet omne peccatum, etiam ante confessionem. nu.24. quæ semper fuit necessaria: non tamen statim post peccatum. nu. 25.& 26. cap.1.
Contritio in quibus casibus, & quando necessario habenda. nu.27.& 28.ibid.
contritio ut habetur sine memoria peccati nondum remissi. nu.29.ibid.
contritio quid. nu.1. ut nõ est essentialiter dolor. nu.3.& 4.ibid.
Contritio quem, de quo, & quantum dolorem requirat. nu.6.ibid.
Contritio nõ est necessaria de futuris: sed propositum ea cauendi. nu.7.ibid.
contritio rem esse dolorem, & detestationem ut intelligitur. nu.14.cap.1.
Contritio in finem uitę dilata quoad quę dubia nu.15.ibid.
contritio carens debitis circunstantiis non est contritio. nu.32.cap.1
contritio perficitur gratia, & ad eam mouens sex. nu.39.ibid.

Con-

Digitized by Google

contritio, quòd non sit pars pœnitentiæ, uel at tritio sit mala hæresis. nu. 41. cap. 1.
contritio quæ sufficit, & quę non ad absoluendum. nu. 44. & 45. ibid.
contritionis effectus qui sint. nu. 40. ibid.
contritus non est, qui non odit peccatum plus quam alia mala. nu. 16. ibid.
contritus uirtute, ut tenetur conteri actu. nu. 11. ibid.
contritus ut est, qui conatur esse contritus, & non est. nu. 18. ibid.
contumelia, conuitium, & improperium quid. nu. 10. cap. 18
copula carnalis perfecta quid, & quæ generat affinitatem. nu. 43. c. 22
Correctio iusta qua cõtumelia carere debeat. nu. 12. c. 18
correctio fraterna quid, & qui ad eã tenentur. nu. 12. c. 24
correctio fraterna quando non necessaria. nu. 56. cap. 18
correctio fraterna de solis mortalibus facienda. nu. 13. c. 24
correctionis fraternæ ordo, & quando non seruandus. nu. 14. cap. 24
corrigens intentione mortali, uel cum damno notabili, ut peccat. nu. 15. ibid.
credens quemlibet saluari in sua lege ut peccat. nu. 22. cap. 11
credens patrem in diuinis maiorem esse filio ut peccat. nu. 22. ibid.
culpa quid, & quotuplex. nu. 177. c. 17
curiositas quid, & quod semper est peccatum, & quando mortale. nu. 24. c. 23
custos, apparitor, & merinus, vt mortaliter peccant, non accusando inuentum, aut dãnum non intimando, aut non restituendo hoc, & hoc. nu. 34. c. 25
custos pascui, uenatus, & piscatus &c. nu. 122. & seq. c. 17
custos ex officio ut plus tenetur quam alius. nu. 136. ibid.

D

Damnum datum a multis diuisis, uel unitis sub duce, uel sine illo. nu. 130. cap. 17
Damnum impedire cum periculo, qui etiam iudex non tenetur. nu. 21. cap. 17
Damnum proximi, etiam mediocre quãdo impediendum. nu. 22. cap. 24
Damnum proprij boni, & lucri non est restituere alienum. nu. 59. cap. 17
Damnum debitoris, & creditoris, quod differt, restitutionem. nu. 63. cap. 17
Damnum quod formidatur reip. excusat a restitutione. nu. 63. cap. 17
Damnum dans aliquod laudando, aut aliis animans. nu. 132. ibid.
Damnum qui dat ministrans aliena hęc faciat. nu. 137 ibid.
Damnum datum cum impensis, & interesse est restituendum. nu. 140. ibid.
Damnum dandum qui impedit uolentem illud impedire, & qui mittit ad terrendũ ioco, si per incuriam damnum datur. nu. 140. ibid.
Damnum quod debitoris cum a restituendo excuset. nu. 59. ibid.
Dæmones bifariam inuocãtur, expresè, & tacitè. nu 25. cap. 11
Dæmoni herbam, & mysticam nil resistere. nu. 38. ibid.
Datum ob maleficium, quo titulo retineri possit. nu. 32. c. 17
Debitor creditori posteriori prius petenti cur prius soluit. nu. 53. cap. 17
Debitor quoties nouè peccat non restituẽdo. nu. 55. cap. 17
Debitor sciens se talem antequam damnetur restituat. nu. 64. cap 17
Debitor differre nõ potest soluendo paulatim. nu. 66. cap. 17
Debitor non liberatur specie perempta. num. 80. cap. 17
Debitor non omnis securus per condonationẽ quo ad peccatum, nu. 78. cap 17
Debitor non excusatur licèt debitum non petatur. nu. 79. ibid.
Debiti remissio solutio quædam est. nu. 45. & 46. cap. 17
Debitum facilius remittitur, dum res soluẽda præsens non est. nu. 46. ibid.
Debitum ex contractu, uel quasi soluatur ubi dictum est, uel petitur. nu. 42. cap. 17
Debitum ex delicto, aut quasi soluatur ubi damnum passo fiat satis. nu. 43. ibid.
Debitum tantum legale recuperationem occultam iustificat. nu. 114. cap. 17
Debitum in foro animæ, non debetur adulteranti. nu. 23. cap. 22
Debitum condonat is, cui *principaliter* debetur. nu. 46. cap. 18
Debitum ut negatur ob menstruum, aut locũ sacrum. nu. 32. cap. 16
Debitum negandi coniugi quę iusta causa. nu. 27. ibid.
Debitum in India petitum alibi an cãbiis minuendum. nu. 43. cap. 17
Debitum omne soluendum si potest, sin minus prius certum, quàm incertum. num. 47. & 48. & prius res sua domino. nu. 49. quàm il-

Digitized by Google

lud,& illud 50.& 51. & prius talium, & talium contractuum,quam usurarum nu.53. cap.17
Debitum ex delicto, & contractu quoad quæ paria. nu.58.cap.17
Debitum granum, qui non petit, donec pluris ualeat. nu.225.cap.17
Decalogus continet summam eorum, quæ agere & uitare tenemur.nu.3.cap.11
Decalogus etiam nunc durat, & est speculum baptizatis.nu.2.ibid.
Decimas ob retentas quis religiosus incurrat excommunicationem.nu.138.cap.27
Decimæ quo ad quotam iuris humani,quo ad sustentationem diuini.num.28.& ita quo ad illam tollitur consuetudine, & non quo ad hanc. nu.30.cap 21
Decima triplex,prædialis,personalis, & mista. nu.29. ibid.
Decimam insolitam non imperat Papa.nu.30. ibid.
Decima personalis in quo a prædiali differt, & non soluitur. nu.31.ibid.
Decima soluenda non deducta impēsa, nec semine.nu.31.ibid.
Decimas debens,uel impediēs,ante restitutionem non absoluatur. nu.32.ibid.
Defendere omittens peccat, si consentit, & etiam dissentiens,si tenetur,etiam cū incommodo.nu.17.cap.24
Defendere uitam & bona proximi, & impedire damna,ut tenemur.nu.17.ibid.
Defendere omittens, non omnis consentit, & quis præsumitur consentire.nu.18.ibid.
Defendere omittens opitulando, peior simpliciter omittente.nu.19.cap.24
Defendere qui omittit cōsentit, ut verum triplici opinione confutata.nu.20.cap.24
Defendere omittens quis præsumitur consentire,& opitulari.nu.19.ibid.
Defendere proximum a damno magis præceptum, quàm subuenire ei ad lucrum. num. 22.cap.24
Defensio iusta inculpatę tutellę. num. 3. cap. 15.
Defensionis ex charitate omissio cur impunis in foro exteriori.nu.21 cap 24
Defensionis quę omissio irregularitatem, & censuras inducit.nu.22.ibid.
Defensionis omissio etiam sine consensu cur peccatum.nu.20.ibid.
Definitio genere,& differentia constare debet. nu.2.prę.1
Definitio hęc peccati cur eligitur.nu.8. prę.7
Deformare hic capitur pro occidere,uel mutilare circa irregularem ex homicidio. numer 206.& seq.cap.27
Delectari quis potest bono nascēte de alterius morte.nu.10.cap.15
Delectatio præsens de copula præterita, uel uentura,quando peccatum.nu. 10. cap.16
Delectatio quæ morosa, & concurrentibus quattuor mortalis.nu.13.cap.11.
Delectationi malę resistere uirtus, consentire peccatum.nu.14 ibid.
Delectatione,quam cogitando percipit, si lætatur.nu 10.cap.16
Deliberatio quæ ad obligationem sufficit. nu. 7.cap.18
Delinquens non excusatur eo, quod alius id fecisset.nu.20.cap.17
Dæmoni herbam & musicam nihil resistere. nu.38.cap.11
Dæmones bifariam inuocantur expresse, & tacitè.nu.25.cap.11
Denunciator,ut mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, uel modo non debet, aut non denunciando quod debet, cum exemplis. nu.33.cap.25
Denunciator secum,& cum alio teste probat. nu.33.ibid.
Deponens pecunias cum pacto, aut intentione lucrandi,nu.24.cap.17
Deponens pecunias in scriptura mutui,uel depositi,ut peccat.nu.159.cap.17
Deponens qui apud campsorem gratis custodientem usurarius.nu.293.ibid.
Deponens mutuabile cum facultate utendi,&c.nu.18.cap.17
Depositarius ne de dolo teneatur,pactum non ualet.nu.181 ibid.
Depositarius ut peccat non reddendo,uel utēdo. nu.181.cap.17.
Depositarius se offerens, non ad plus tenetur, nisi,&c.nu.181.ibid.
Derisio quid,& quæ blasphemia, & quæ mortalis.nu.15.cap.18
Desperatio filia accidiæ, quæ mortalis.nu.125. cap.23
Detractio quid,& quotuplex,& quæ mortalis. nu.17.& 18 cap.18
Detractor,qui suum crimen detegit etiam totus.nu.29.cap.18
Detractor non est accusator,aut alias iuste crimen detegens.nu.30.& 31.ibid.
Detractor,qui inuentor libelli famosi illum legens. nu.34.& seq.ibid.
Detractor quis audiens uel referens mala, uel bona tacens,nu.36.37 & 38.ibid.
Detractor quis iudex inquirens. num. 38. interro-

Digitized by Google

terrogans, uel iubens denunciari. nu. 39. uel inquisitans aut procurans occulta scire. nu. 40. & 41. ibid.
Detractor qui falsum imponens peccat mortaliter. nu. 24. & 25. cap. 18
Detractor qui secretum detegit peccat mortaliter. nu. 26. & 27. ibid.
Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte. nu. 11. præl. 1
Deus ut Deus, nullius figuræ, quatenus homo, gratiosissimę, & benignissimæ. num. 291. cap. 27
Dei uisio intuitiua inseparabilis a gaudio, & delectatione. nu. 13. præl. 4
Deus est, quicquid in eo est. nu. 7. præl. 4
Dijs, Deabusque gentilium, aut planetis aliquid tribuere diuinitatis impium. nu. 41. cap. 21
Discordia quid. nu. 11. & quæ mortalis. nu. 33. cap. 23
Dispensant, & commutant soli prælati, sed quidam irritant, sed non æque. nu. 64. cap. 12
Dispensat Papa aliter quam inferior, etiam in quo uterque potest. nu. 74. cap. 25
Dispensatio danda gratis cum aliqua trium causarum, aliàs non, nec cum ea in secundo nisi, &c. nu. 87. cap. 22
Dispensant soli Prælati Ecclesiastici circa uota. nu. 75. cap. 12
Dispensare potest, sed non solet Papa in irregularitate homicidij uoluntarij. num. 239. cap. 27
Dispensare, commutare, & irritare uotum differunt. nu. 63. cap. 12
Dispensare potens super uoto, cur non potest super iuramento. nu. 275. cap. 27
Dispensare nequit Episcopus cum irregulari ex homicidio iusto. nu. 217. & cum male ordinato sic. nu. 245. cap. 27
Dispensat Papa aliter quam inferior, etiam in quo uterque potest. nu. 74. cap. 25
Dispensat ut Episcopus in irregularitate peccati notorij. nu. 77. ibid.
Dispensatio quæ excusat a mortali. num. 13. præl. 9
Dispensatio alia iusta, alia iniusta, alia nulla. nu. 14. ibid.
Dispensatio sine causa, quæ non est mortalis. nu. 14. ibid.
Dispensatio inferioris circa legem superioris, quę ualet. nu. 15. ibid.
Dispensat ut Episcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla confessarius. nu. 25. cap. 27
Dispensans & dispensatus super uoto absque iusta causa, ut peccant. nu. 76. cap. 12
Dispensandi una causa in uoto, est leuitas uouendi. nu. 77. ibid.
Dispensatus super uoto per falsam aut iniustã causam. nu. 57. cap. 12
Dispensat quis ad ordines, & cum male ordinato. nu. 69. cap. 25
Dispensatio difficilius datur in contracto scienter, quam ad contrahendum. num. 86. cap. 22
Dispensans super uoto, uel commutans illud, qui peccat. nu. 72. cap. 12
Disputare de fide laico illicitum. nu. 27. cap. 11.
Diuertere ob quæ potest, & debet coniux a coniuge. nu. 22. cap. 22
Doctor uel Magister ut peccat mortaliter, lauream immeritam, uel principaliter eam ob honorem petens, uel suscipiens.
Docens Theologiam in peccato mortali notorio.
Admittens excommunicatos, uel malos scholasticos. nu. 55
Aut admittens religiosos, uel presbyteros. nu. 56
Approbans ad lauream indignum, falsi docens, uel inutilia, aut malo fine mortali præsertim ultimo.
Subornans auditores, procurans, ut indignus ad munera studij deligatur. num. 57
Prælegens die festo, seruans nouum festum, stipendium priuatum accipiens, uel beneficium cum pacto legendi.
Castigans discipulos, aut contemnens simplices. nu. 58. & seq. cap. 25
Doli actio non datur ob omnem quantitatem quę mortalem culpam facit. nu. 3. cap. 17
Dolia, & alia uasa uitiosa sciens uendens, aut locans. nu. 196. cap. 17
Dolor pœnitentis ut non debet esse nimius. nu. 20. & 21. cap. 1
Dolus quid, & quotuplex. nu. 177. cap. 17
Dolus & fraus quid, & sunt genus & species. nu. 77. cap. 23
Dominus ut uiolat 4. præceptum erga subditos suos. nu. 21. cap. 14
Dominus, cui restituenda sua res est, quis dicatur. nu. 28. cap. 17
Dominus consumans suam rem interdum restituere tenetur. nu. 62. cap. 17
Dominus non sit rei, quæ usu consumitur, eo quod iure eam consumat. nu. 63. cap. 17
Domini terrarum a Sarracenis cultarum eis decimantibus hoc agant. nu. 27. cap. 25
Domino restituendum, quando custos est suspectus.

Digitized by Google

ſpectus.nu.28.cap.17
Domino ſuo reſtituenda res regulariter: ſed fallit hiç.nu.29.ibid.
Dominium directum, & vtile definitur. num. 174.cap.17
Dominium rei quæſitæ per vſuras quærit vſurarius,nu 265.ibid.
Dominium rei emptæ ab vſurario quærit emptor.nu.265.ibid.
Dominij tranſlatio per ſimoniam ſolo iure diuino non impeditur.nu.104.cap.23
Donatio à patre filio facta quatenus reuocanda.nu.147.cap.17
Donatio facta à patre quæ valet. num.144.& ſeq.cap.17
Donare licet vt reddat duplum, ſi moriatur intra tale tempus. nu 222.ibid.
Donatio coniugis facta coniugi, quæ ualet.nu. 149.cap.17
Dos tota vxori reddenda, licèt ornatus eius fuerit nimius.nu.155.cap.17
Dotem ab vſurario datam retinendi remedium.nu.272.ibid.
Dotis ob ſolutionem dilatam,quid lucri capere,liceat.nu.213.cap.17
Dubijs & non in claris eſſe locum coniecturis. nu.9.prel.5
Dubium de fide non facit ſcrupulus nec ſubreptio.nu.22.cap.11
Dubijs in rebus pars tutior an neceſſario eligenda, nu.28.cap.27
Dubius,credens,& ſciens, in hoc pares.nu.55. cap.22
Dubius deponat dubium antequam iudicet, conſulat,aut operetur,nu.288.ibi.
Duella mala, vel torneamenta iniens, vel eis adſiſtens.nu.9.cap.5
Duella quæ inter particulares millites exercituum licent,nu.27.ibid.
Duella illicita exceptis duobus, & quæ prohibita per Conc.Trid.nu.69.cap.11
Duritia cordis quæ mortalis, & vt confitenda. nu.76.cap.23

E

EBrietatem ſcienter ſibi, vel alij procurare, mortale.nu.121.cap.23
Eccleſia ut dicatur polluta in 6. caſibus. num. 256.& ſeq.cap.27
Eccleſia non punit interiora,nec exteriora ſola intentione mala.nu.103.cap.23
Eccleſiæ Rom.iura & bona nulla taciturnitate,uel patientia perdi.nu.73.cap.27
Eccleſiæ immunitate gaudet regulariter omnis chriſtianus tantum, & non alij. num.19. cap.25
Eccleſiç facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam etiam cum cauſa non contrahitur.nu.70.cap.22
Eccleſiam non turbent ſtrepitus, deambulatio,& colloquia profana.nu.10.cap.21
Eleemoſyna actus miſericordiæ, cur dicatur charitatis.nu.3.cap.24
Eleemoſyna ſpiritualis præſtat corporali,quãdo vtraque præcepta.nu.5.& 8.cap.24
Eleemoſina in vita, potius quàm poſt eam agenda,nu.8.ibid.
Eleemoſyna ſpiritualis, quando cum vitæ periculo præcepta. nu.9. & ſeq.ibid.
Eleemoſyna danda egenti extreme nullum votum excuſat.nu.11 ibid.
Eleemoſina octo caſibus vxor largiri poteſt. nu.153 & ſeq.cap.17
Eleemoſyna cur neceſſario fiat, etiam inuito non egenti illa extreme.nu.23.cap.24
Emendatur cap.non in inferenda. 23. q. 3. nu. 15.caq.24
Emens rem ab eo, quem ſuſpicari debet furem,caueat ſibi.nu.84.cap.17
Emens triticum,uinum, aut oleum quod elegerit.nu. 227.cap.17
Emens rem ab eo, quem credit eam non habere,& ſtatim locans.nu.280.cap.17
Emens vel vendens aliud pro alio, vel vilius pro pretioſiore, vt peccat, nu.89.cap.23
Emens triticum, vel vinum tempore meſſis, vel vindemiæ vt excuſetur. nu.91.cap.23
Emens vel vendens monopolio, vel ſolus priuilegio vt peccat.nu.92.ibid.
Emi, obligari,ſtipulari poſſunt futura,nu.104. cap.23
Emphyteoſis quæ perditur biennio non ſoluendo.nu.191.cap.17
Emphyteuſis amiſſio pendet a voluntate Domini,cui amittitur.nu.104.cap.23
Emptio liberi hominis alioqui perituri,licita, nu.96.ibid.
Emptio Aethiopum liberorum pro ſeruis vſitata peccatum.nu.95 cap.23
Emptio, & venditio proprie, & impropriè ſumuntur.nu.100.ibid.
Epiſcopalem iuriſdictionem habens, an in hoc æquetur Epiſcopo,nu.75.cap.12
Epiſcopi abſolutionem eius, qui bona incerta habet,vt reſeruare poſſunt,nu.92.cap.17
Epiſcopi inquirant,an clerici gabellis grauentur,nu.202.ibid.
Epiſcopus vt diſpenſat in voto continentiæ perpetuæ.nu.36.cap.12
Epiſcopus ordinans alienum,aut ſuum ſine titulo,vt peccat,nu.18.cap.22

Digitized by Google

Episcopus intra quot mènses sub duplici pœna consecrandus, nu. 118. cap.25
Epistolę clausę quæ apertio mortalis, nu. 53. cap.18
Error multiplex personæ, conditionis, fortunæ, & aliarum qualitatum, num.32. & 33. cap.22
Error personæ, & conditionis dirimunt: sed non alij,nu.34.cap.22
Error personæ, vel conditionis seruilis annihilat matrimonium,nu.33.cap.22
Euagatio mentis quæ mortalis. num. 125. cap.23
Eucharistiæ sacramentum polynomium, & quid,nu.10.cap.22
Eucharistiæ circa sacramentum errores, nu. 10.ibid.
Excommunicatio conditione non trahitur retro,& appellatur ab ea durante conditione etiam post decendium.nu.273. cap.27
Excommunicatio quid, diuiditur in maiorem &c. & minorem, quæ sint illæ, & quòd in dubio significatur maior. Diuiditur etiã in generalem, & specialem, & generalis in latam a iure,& latam ab homine,num.1.quo differant. Diuiditur etiam in iustam, & in iniustam, & quid. & iusta quid efficit, nu.2. cap.27
Excommunicatio iniusta, quæ diuiditur in iniustam validam, & in iniustam nullam. iniusta valida in duas,quæ differunt fic.iniusta nulla quid operatur,nu.3.ibid.
Excommunicatio iniusta est nulla in his quinque casibus,nu.4.cap.27
Excommunicatio maior non feratur, nisi propter contumaciam mortalem, aut peccatum futurum &c.nu.9.cap.27
Excommunicatio quæ sine monitione,sententia,& clausula iustificatiua est nulla, nu.10. & 11.cap.27
Excõmunicatio de rebus perditis a solo Episcopo danda,& alia non, nisi in subsidium, nu.10.ibid.
Excommunicatio annalis suspectum hęreseos facit.nu.10.ibid.
Excommunicatio quibus uerbis fit.num.12.& conditionalis vel sine intentione legendi, an liget.nu.11.cap.27
Excommunicatio, ut tollat communionem interiorem,& exteriorem,& missam. nu.17. & priuet a sacramentis,& suffragijs, nu.18. diuinis officijs.nu.19.& omni contento hoc uersiculo,os,orare,&c.facit & alia vndecim. nu.20.& 3.seq.cap.27
Excommunicatio, & absolutio conueniunt in his.nu.37.& differunt in his, nu.38.ibid.
Excommunicatio sine causa parum nocet,absolutio multum prodest, an falsa vtraque annihilet.nu.38.ibid.
Excommunicatio minor solam participationem passiuam sacramentorum tollit, non missæ auditionem,&c.nu.24.& 25.sic incurritur,non æquatur mortali, tollitur á quouis presbytero.nu. 26. non incurritur in his casibus.nu.26.& 27.cap.27
Excommunicatio generalis non ligat impotentem parere, neque eum qui scit &c. nec etiam specialis termino prorogato, nec tunc &c.nu.14.& 15.cap.27
Excommunicatio vt interpretanda, & lata in facientem,non includit regulariter consentientem.nu.51.cap.27
Excommunicatio non obligat eum, qui clam sua recuperat,nu.114.cap.17
Excommunicatio pura, quod non possit pendere,fallit hic.nu.104.cap.23
Excommunicatio lata a iudice in participantes excommunicato a se, sine illa monitione nulla.nu.36.cap.27
Excommunicatio prima reseruata Papæ extra bullam Cœnæ, in canonum transgressores. nu. 75. secunda in percussorem clerici. nu.76.cap.27
Excommunicatio prima bullæ Cœnæ in hæreticos.nu.56
Secunda,in schismaticos,nu.57
Tertia in appellantes ad futurum Concil. nu.58
Quarta in Pyratas.nu.59
Quinta in accipientes naufragorum bona. nu.60
Sexta in imponentes noua pedagia. nu.61
Septima in falsarios.nu.62
Octaua,in deferentes arma turcis. nu.63
Nona in impedientes necessaria Romam adducentes.nu.64
Decima in male tractantes uenientes,& recedentes a curia.nu.65
Vndecima in male tractantes Romipetas. nu.66
Duodecima, in iniurios Cardinalibus. nu.67
Decimatertia in impedientes cursum causarum Curiæ.nu.68.& seq.
Decimaseptima in vsurpantes fructus. &c. nu.71
Decimanona,in laicos cognoscentes de criminibus clericorum.nu 72
Vigesima, in occupantes bona Sed. Apost. nu.73

Digitized by Google

Vltima in male absoluentes a censuris bullæ, quæ tamen non est reseruata.nu. 74.cap.27.
Excommunicationes aliæ Papæ reseruatæ extra bullam Cœnę.a nu.93.vsque ad 111.c.27
Excommunicatio prima nemini reser. in seculares non reddentes ius ecclesiasticis.
Secunda,in consentientem electioni de se in Papam male factæ.
Tertia, in eum qui sic suscipit munus administrandi partem talis episcopatus.
Quarta,in scolasticos Bononię, qui sic domos conducunt.nu. 114
Quinta,in imponentes tributa, &c. ecclesiasticis.nu.115
Sexta, in certos qui audiunt leges aut medicinam.nu. 116
Septima, in clericos suscipientes præfecturas seculares.
Octaua,in schismaticos.
Nona,in capientes bona naufragorum.nu.117
Decima in seruãtes statuta libertatem Ecclesiæ.nu. 118.
Excommunicatio vndecima nulli reseruata, & prima Sexti,in eos qui secreto mittunt. &c. Cardinalibus quando sunt in conclaui ad eligendum.
Duodecima, in dominos &c. qui in electione Papæ non faciunt obseruari &c.nu. 121.
Decimatertia, in eos qui molestia afficiũt electores, eo quòd non elegerint optatum ab eis.nu.122.
Decimaquarta,in noue vsurpãtes ius custodię di aliquâ ecclesiam sede vacante &c.nu.123.
Decimaquinta, in directorem electionis monialium,qui hoc vel illud facit.num. 124.
Decimasexta,in eum, qui procurat suum conseruatorem &c.
Decimaseptima,in facientes se metu absolui à censuris.
Decimaoctaua,in fingẽtem aliquid quo iudex vadat ad mulierem.nu.125.
Decimanona,in compellentes submittere bona ecclesiastica.nu.126.
Vigesima in inuẽtores nouarũ religionũ.n.127
Vigesimaprima in exigentes ab ecclesiasticis portoria.nu.128.
Vigesimasecunda, in sic impedientes iurisdictionem ecclesiasticam.nu. 129.
Vigesimatertia, in dominos qui prohibẽt subditis ne vendant,neue emant à clericis, &c. nu.130.
Vigesimaquarta in religiosos temere habitum deferentes.nu.131.
Vigesimaquinta in religiosos ad studia sine licentia euntes,&c.nu.132.
Vigesimasexta,in Doctores docentes leges religiosos.nu.133
Vigesimaseptima i sepelicties hæreticos.n.134
Vigesimaoctaua in iudices nõ auxiliantes contra hæreticos &c.nu.135.
Vigesimanona,in interficientes per assassinos, nu.136.
Trigesima in permittẽtes fœneratores,nu.136
Trigesimaprima in dantes represalias contra ecclesiasticos.nu.136.
Trigesimasecunda in negligentes persequi iniurias Card.nu.136.ibid.
Excommunicatio non ligat extra Episcopatum etiam ipso volente. num.173. cap. 27.
Excommunicatio trigesimatertia non reseruata,& prima clem.in frangentes.sequestrum, vel impedientes &c.nu.137
Trigesimaquarta, in sepelientes in loco interdicto.nu.137
Trigesimaquinta,in religiosos qui sibi appropriant decimas.nu.138.
Trigesimasexta, in religiosos adeuntes Aulas ad nocendum.nu.138
Trigesimaseptima, in monachos habentes arma in monasterio.nu.139.
Trigesimaoctaua, in impedientes visitationem monialium.nu.140.
Trigesimanona, in imitantes statum beguinarum.nu.140.
Quadragesima,in cõtrahentes matrimonium in sex casibus.nu.141
Quadragesimaprima, in Inquisitores pecuniã accipientes &c.nu.142
Quadragesimasecunda, in facientes statuta ad soluendum vsuras.nu.143
Quadragesimatertia,in mendicantes, accipiẽtes domos.num.144.
Quadragesimaquarta,in religiosos dissuadentes decimas.nu.145.
Quadragesimaquinta, in negligentes suadere decimas,&c.nu.145
Quadragesimasexta,in religiosos non seruantes interdictum.nu.146
Quadragesimaseptima in impugnantes litteras Papę electi.nu.147
Quadragesimaoctaua in interpretantem clementinam Exiui.nu.147
Quadragesimanona, in Bizochos aut Beguinos.nu.148.
Quinquagesima, in imprimentes libros sine examine.nu.148.
Quinquagesimaprima, in impedientes Nunciorum receptionem.nu.149
Quinquagesimasecunda, in alienantes vel locantes bona ecclesiastica.nu. 149.

Digitized by Google

Quinquagesimatertia, in mulierum raptores, &cet.
Quinquagesimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera.
Quinquagesimaquinta, in cogentes virginem, &c. ingredi monasterium, &c.
Quinquagesimasexta, in impedientes Virginũ sanctam veli accipiendi voluntatem, &c.
Quinquagesimaseptima, in concedentes loci ad duellum &c.
Quinquagesimaoctaua, in comittentes duellum, &c.
Quinquagesimanona, in dantes consilium in causa duelli, & illius spectatores.
Sexagesima, in non habentes pro authenticis libros sacrorum bibliorum, &c.
Sexagesimaprima, in mulieres ingredientes claustra monasteriorum.
Sexagesimasecunda, in male tractantes ministros Inquisitionis.
Sexagesimatertia in sciences & non reuelantes iniurios Cardinalibus.
Sexagesimaquarta, in capientes fructus beneficiorum primi anni, &c.
Sexagesimaquinta, in moniales exeuntes monasteria, &c.
Sexagesimasexta, in capientes Christianos in seruos.
Sexagesimaseptima, in non parentes Inquisitioni generali. nu. 150. cap. 27.
Excommunicationis absolutionem huiusmodi satisfactio præcedat. nume. 47. & seqq. cap. 27.
Excommunicationem qui procurat in finem, vt proximus damnetur. nu. 24. cap. 14.
Excommunicatione a minore, & maiore lata à iure, vel ab homine hic absoluit. num. 39. & 40. etiam sola tonsura initiatus, licèt non soleat fieri cum magno interdum incommodo. nu. 41. & seq. cap. 27.
Excommunicationes iuris antiqui paucæ, noui multæ, nouissimi quamplurimæ. num. 49. & 50. cap. 27.
Excommunicationes Episcopo reseruatæ sunt tres, & aliæ duæ aliquando, num. 112. & seq. ibid.
Excommunicans sine facultate, causa, ordine, scriptura, vel monitione peccat. num. 8. cap. 27.
Excommunicare potest regulariter omnis qui habet iurisdictionem ecclesiasticam, ordinariam, vel delegatam in foro exteriori. nu. 5. cap. 27.
Excommunicare nequit Episcopus extra suũ episcopatum, nec laici, nec mulieres, neque quis se ipsum. nu. 6. cap. 27.
Excommunicare an possit consuetudo, ut ex communicatus, suspensus, aut interdictus. nu. 7. cap. 27.
Excommunicato specialiter non denunciato præsente quæ misse continuandę. nu. 33. & 2. seq. cap. 27.
Excommunicato ob iustum timorem participari potest sic, & non sic. nu. 36. ibid.
Excommunicato pro denunciato orari potest oratione priuata, non publica, &c. num. 36. ibid.
Excommunicato participare veniale. num. 29. nisi sex casibus. nu. 30. & seq. ibid.
Excommunicati mortui cuius absolutio non petenda. nu. 271. cap. 27.
Excommunicari solum potest homo baptizatus. & mortalis habens superiorem: proinde nec Diabolus, nec Papa, nec locusta, licèt possit adiurari. num. 13. cap. 27.
Excommunicatus est iumentum Diaboli, præter illum & illum. nu. 18. & 19. cap. 27.
Excommunicatus vt infamis. nu. 21. & vt perdat debita seruitia. num. 22. & 23. cap. 27.
Excommunicatus, qui dicto vel scripto affirmat contrarium fidei. num. 22. cap. 11.
Excommunicatus communicat cum vxore, filijs, & famulis, non est vitandus, donec denuncietur. num. 27. cap. 27.
Excommunicatum etiam non confessum absoluit sacerdos etiam excommunicatus in morte. nu. 272. cap. 27.
Excommunicatus qui clericus seipsum percutiens. nu. 11. cap. 15.
Excommunicatus an sit exterius faciens opus infidelitatis. nu. 17. cap. 11.
Excommunicatus contrahere, & testari potest vt cæteri. nu. 36. cap. 27.
Exempla non restringunt legem. num. 33. cap. 17.
Exemptus hodie multo plus subiacet ordinario quam olim. nu. 13. cap. 25.
Exequutor testamenti, vt mortaliter peccans non soluens legata & debita, vel nimis tarde, & qui ob hoc excommunicatus. num. 65. non seruans rem pupilli. nu. 66. eius pecuniam lucro iniusto deputans, transiens ad secunda vota. num. 67. cap. 25.
Extrauagantis Pij V. æditæ super censibus tenor. nu. 234. & seq. cap. 17.
Extrauagantis, ad euitandas verus tenor. nu. 35. cap. 27.
Extrema vnctio quid, & vnctio cum verbis concurrat. nu. 12. cap. 28.

Extrema

Digitized by Google

Extrema vnctio quas partes tanget, & quibus fit verbis. nu. 13. & quare morbo & non violenter morituris datur. nu. 14. ibid.
Extremæ vnctionis de sacramento multę veritates Tridentinę. nu. 15. ibid.
Extremę vnctionis contemptus, vel in mortali susceptio mortalis. nu. 16. ibid.
treme petienti satisfit, etiam non donando. nu. 61. cap. 17.

F

FAllacia species dosi. nu. 177. cap. 17.
Falsarius cui restituet, qui nummos in substantia falsauit. nu. 167. Qui circundidit, aut attenuat nummos. Qui scripturam, pondera, mensuras, aut sigillum. num. 167. cap. 17.
Falsarij bullarum qui excommunicati. nu. 169 ibid.
Fama quid, vt hic accipitur, & quotuplex. nu. 19. cap. 18.
Fama proximi seruanda, quando aliter ipse potest seruari. nu. 56. ibid.
Fama bonitatis sola inæstimabilis non alia. nu. 91. cap. 17.
Fama per æquiualens nequit restitui secund. S. Tho. nu. 91. ibid.
Fama, vita, & libertas, & conueniunt, & æstimari non possunt. nu. 89. cap. 17.
Fama non æstimatur plusquam vita, licet sic vt illa compensetur. nu 99. ibid.
Famam mulier proba pluris, quàm libertatem æstimat nu. 90. ibid.
Famam qualis relator mali non restituit. nu. 50. cap. 18.
Famam non læsam tentans eam lædere, non restituat etiamsi, &c. nu. 44. cap. 18.
Fama læsa mendacio, aliter, quàm læsa vero restituenda. nu. 45. ibid.
Famæ restitutio condonari etiam iuste potest, nisi &c. nu. 46. ibid.
Famæ damnum notabile quid. nu. 20. 22. & 23. ibid.
Famę ablatio an compensetur ablatione reciproca. nu. 46. ibid.
Famæ restitutio excusatur vitæ, vel salutis periculo. num. 47. & obliuione. num. 48. & seq. ibid.
Fœminam quis manuducens nō absoluendus. nu. 27. cap. 3.
Fertilitas quando augeat, vel minuat pentionē num. 191. cap. 17.
Festa sanctorum non thauris, sed his exhilarada. nu. 20. cap. 15.
Festa vt potius relaxantur ob necessitam, tè quàm ob pietatem. nu. 4. cap. 13.
Festa inducunt, tollunt, & moderantur lex & consuetudo. nu. 5. ibid.
Festa sua omnis regio, & morantes in ea debēt obseruare. nu. 5. ibid.
Festos dies, quos viator seruare teneatur. nu. 5. ibid.
Festi dies omnes Christianorum sunt lege humana introducti. nu. 1 ibid.
Festi obseruatio nunc non tam stricte, ac olim num. 2. ibidem.
Festis diebus præcipimur audire missam, & vetamur opus seruile facere. num. 2. ibid.
Festis, quod licet gratis, licet ob mercedem. nu. 5. cap 13
Festis S. Cruc. Michaelis, Innocentium, & Syluestri, licitè quis laborat. nu. 15. ibi.
Festis contritio bona, sed non necessaria. nu. 17. ibid.
Festo de violato, quędam accusandi consuetudo mala. nu. 16 ibid.
Festum an violet mulio, qui in ejus vigilia mittit iumenta operatura. num. 12. cap. 13.
Festum an violat, ob pietatem, vel necessitatē vel sine illa, transcribēs librum, pulsans lyrā, canens &c. nu. 13. & 14. ibid.
Festum an violat, ob necessitatem laborās, qui ludit, saltat, venatur, & otiosè tota die vagatur. nu. 15. ibid.
Festum an violet qui omittit in eo opera præcepta. nu. 17. cap. 13.
Festum qui violat P. M. nisi aliquod horum excuset. nu. 6. ibid.
Festum qui violat, vi, metu, præcepto, vel coactione, vt peccat. nu. 7. cap. 13.
Festum qui violat iter agendo, deferendo onera, &c. nu. 7. ibid.
Festum violat, qui vendit, emit, commutat &c. nu. 8. ibid.
Festum an violat, tonsor, piscator, melitor. nu. 9. ibid.
Festum an violat, laborans pro pauperibus. num. 10. pontibus, & vijs. nu. 11. ibid.
Fidei articulos expresè, & in particulari non credens, quando peccat. num. 22. cap. 11.
Filiæ renunciatio cum enormi lesione vt valet nu. 152. cap. 17.
Filius, qui patri non obedit quoad regimen, & bonos mores. nu. 12. cap. 14.
Filius, qui parentibus in magna necessitate constitutis non succurrit. nu. 13. cap. 14.
Filius, qui ob parentum subuentionem, non egreditur

Digitized by Google

egrediſtur religionem.nu.14.ibid.
Filius,qui nõ ducit vxorẽ,q̃ pater vult.n.18.ibi
Filius qui parentum male parta non reſtituit, neque legata adimplet.nu.16.ibid.
Filius vt peccat, qui de bonis patris eo nolente aliquid accipit,vel eo volente,vel donante vltra legitimam.nu.156.& ſeq.cap.17.
Filius fruens fructibus,vel pecunia patris clam fratribus.nu 158.ibid.
Filius vt peccat mortaliter odiendo parentes, aut eis malum cupiendo, aut eis amoris ſigna non monſtrando.nu.11.cap.14.
Filius parentes feriens,ad iram prouocans.eos accuſans, execrans, contemnens, mortem exoptãs,vel nõ liberãs e carcere.nu.12.ibid.
Filius,quæ alimenta ſtudij computat in legitima.nu.160.cap 17.
Filius donatum patris intuitu nolens cõferre, nec fratris impenſas ſtudij ſoluere, nec perditi ludo,, vel pœnam delicti non computat in legitimam.nu.161.cap.17.
Filius matrimonij putatiui qui legitimus. nu. 53.cap.22.
Filius patri ſeruiens quale miſtum peculium habeat.nu.144.cap.17.
Filius,qui plus alijs patri ſeruit, quid plus habet nu 148.ibid.
Filius ſtudiorum impenſam à patre factam an conſtituat.nu.159.ibid.
Filij legitimam non minuit ornatus ſibi à patre datus.nu 160.ibid.
Filij lucra de patris pecunia facta. num.161.& ſeq.ibid.
Filij proprij ſuſceptio quæ impedit matrimonium.nu.74.cap.22.
Finis vtilis animæ, & bonis domini excuſat à furto.nu.5.cap.17.
Finis malus, & bonum, ex malo natum differunt.nu 32.cap.12.
Finis præcepti alius ab eo non eſt in præcepto. nu.2.cap 13.
Finis principalis operis boni, licèt non poſſit eſſe bonum eo minus: poteſt tamen eſſe minus principalis,modò non ſit malum culpę. nu.33.cap.14.
Finis quid,vltimus,& medius, & quid vterque. nu.2.prælud.4.
Finis multiplex,verus,falſus,cuius, & quo, & quid ſint.nu.3.ibid.
Finis vltimus,& beatitudo idem.nu.4.ibid.
Finis aptus ſpiritualium nil temporale eſt, nu. 14.& 15.cap.23
Finem vltimum nõ ponit in creatura quiſquis mortaliter peccat.nu.19.præl.9
Fornicandi deſiderium, & delectatio moroſa quando peccatum.nu.9.cap.16.
D. Franciſcus Toletus ſocietatis IESV inſigniter laudatus.nu.239 cap.17.
Franciſcus Azpilcueta Xauier Societatis IESV, laudatur.nu.10 cap.24.
Fraus ſpecies dol .nu.177.cap 17.
Fructus pignoris quando bene capiantur.nu. 217.& ſeq.ibidem.
Fugere quis an teneatur.nu 4 cap.15.
Fundi pignoratiꝰ fructus qui bene capiãtur.nu. 217.cap 17.
Fur,& alij rei,etiam puniti publica pœna reſtituant damna.nu.25.cap 15.
Furantem nõ impediens quis reſtituet,& quis non nu.21 cap.17.
Furi cui nõ reſtituenda res furtiua.nu.29.ibid.
Furatur qui aliquid ab eo, qui illud peticum dediſſet, aut multa parua. nu.139.cap.17.
Furtum quid,& diuiditur in mentale, & reale. nu. 1.cap.17.
Furtũ genere ſuo mortale, ſed excuſant ab eo paruitas,& alia.nu.2.ibid.
Furtum ad cauſandum mortale, quanta quantitas requiratur.nu.2.ibid.
Furtum notabile,& furtum notabiliter nocẽs differunt.nu 2.ibid.
Furtum pauperi & diuiti factum,qualiter metiendum.nu.2.ibid.
Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio vbique.nu.3.ibid.
Furtum à mortali culpa ſeptem excuſant.nu.4 & ſeq.ibid.

G

GAbellæ rerum quas homines ad ſuam neceſſitatem ferunt.num.202.cap.17.
Gabellas ob merces debens, ſic verum pandat. nu.202.ibid.
Generatio,& proceſſio in diuinis ſpiritualiſſimæ.nu.19.prælud.3.
Generationem matrimonialis copulæ qui impedit.nu.9.cap.16.
Gloria vana quid.num. 10. quot, & quæ filiæ eius.nu.11.& 12.cap.23.
Gloſſare Clementinam Exiui.de verb. ſign. an prohibitum.nu.137.cap 17.
Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. nu.2.præl.7.
Gratia in diuina ſe eſſe nemo ſcit, & quis piè credit eſſe in ea.nu.47.cap.21.
Gratia & operibus,& non ſola fide ſaluari homines.nu.5.præl.1.
Gratiam vel gloriam æternam arbitrio poſſe quærere præſumptio.nu.14.cap.13.
Gratiam quæ taciturnitas annihilat,& quæ expreſſio.nu.86.cap.22.

Digitized by Google

Gratiam quæ tacitè initis annihilat,& quę expressio.nu.86.cap.22.
Gratiam gratum facientem primam nemo de condigno meretur.nu.11. prælud.3.
Gratia Dei quæsita fine dono perseuerantiæ non perdurat,num.12.ibid.
Gratiam primam nemo de condigno meretur, nu.7. prælud. 1.
Gratis,qui debet facere,turpiter pro illo accipit.34.cap.num.17.
Greg. XIII. fœliciter cœpit,fœlicius prosequitur,fœliciſſime perfecturus.nu.54.c.27.
Gula quid, & habet quinque species, & filias quinque.num.119.cap.23.
Gula non est edere carnes in terra aliena, vbi id licet.nu.120.ibidem.

H

HAbitus quid,& quotuplex.nu. 12. præl. 5.
Hæres cuius excommunicati absolutionẽ quærere non debet.nu.272.cap.27.
Hęresis & hæreticus quid, & vt excommunicatus.nu.22.cap.11.
Hæreticis credentes,fautores, & receptatores, qui.nu.59.cap.27.
Hebetudo mentis quæ mortalis.nu.123.c.23.
Homicida liberi, vel serui quid restituere debeat.nu.22.cap.15.
Homicida an teneatur se carceri offerre. num. 23. ibid.
Homicida quid teneatur sõluere cognatis.nu. 24.ibid.
Homicida quas impensas teneatur restituere. nu.23.ibid.
Homicidium voluntarium exactè definitum. num. 239. & cum quo dispensat Episcopus. nu.240.cap.27.
Hominis liberi emptio regulariter illicita.nu. 95.cap.23.
Homo imago Dei,quo ad naturam,potentias, & actus.nu.18.præl.3.
Homo qua via Deum vnum,& trinum melius cognoscit.nu.19.ibid.
Homo est imago Dei quo ad mentem, & non quo ad corpus.nu.16.ibid.
Honor quid, & quæ inhonoratio mortalis. nu. 11.cap.18.
Honorem ob tuendum, vt licet alium percutere.nu.4.cap.15.
Horariæ preces ob quas causas iustè omittuntur.nu.101.& seqq.cap.25.
Horas ad quas tenentur clerici sacri.& ad quas minores.nu.108.ibid.
Horas non recitans etiam pensionarius,cui restituer, & per extrauag. Pij. V. num. 122. ibid.
Hospita solens polui cum hospitè quomodò potest absolui.nu.20.cap.3.
Hospitalarius vt mortaliter peccat. num. 67. cap.25.
humilitas ad sui essentiam, nõ requirit expressam ad Deum subiectionem.nume. 6. cap. 23.

I

IAcobus Sabellus Cardinalis multis nominibus suspiciendus.nu.82.cap.25.
Iactantia filia prima Vanęgloriæ quid, & quæ mortalis.num.16.cap.23.
ieiunij die quis ministrans cibos peccat. num. 26.cap.21.
ieiunare quis, licèt edat mane,teneatur.num. 27.ibid.
ieiunium frangit pręueniens horam, sed non vesperas,aut nonam.nu.27.ibid.
ieiunet famulus, sed nemo die dominica. nu. 27.ibid.
ieiuniæ determinantia ius naturę omnia iuris humani.nu.11.& 12.cap.21.
ieiunium non frangit potus,nec medicina, nec prægustatio.nu.13.ibid.
ieiunium bina comestio, & collatio matutina frangit.nu.14.ibid.
ieiunijs qui cibi vetiti.nu.15.ibid.
ieiunio a seruando triplex causa quos excuset. nu.16.ibib.
Ieiunio liberat bonum, etiã mercede sic exercitum.nu.17.ibid.
ieiunium, quæ peregrinatio, & cum vxore discordia tollit.nu.18.& 19.ibid.
ieiunio non omnis solutus potest edere carnes.nu.23.cap.21.
ieiunium ad frangendum quis inuitans peccat. nu.24.& 25.ibid.
Ieiunium, quæ causa tantum putatiua, & dubia tollit.nu.20.cap.21.
ieiunia circa, etiam Episcopus, & alij Prælati sic dispensant.nu.21.& 22.ibid.
Ignorantia quæ facit actum non esse humanũ. nu.8. pręl.6.
Ignorantia quæ excusat.nu.10.præl.9.
Ignorans cur non incurrit pęnam extraordinariam.nu.274.cap.27.
Ignorantia triplex, & quod vnaqueq; illarum. nu.45.& 46 cap.23.
Ignorantia interdum excusat a pęna legis, & ab ea.nu.47.ibid.
Illegitimus capiens beneficium sine dispensatione,vel pensionem.num.117.cap.25.
Imago Dei vt est mulier, sicut vir. nume. 17. pręl.3.

Digitized by Google

Impedimentum ob quod absoluit quis a censura reseruata. nu. 89. cap. 27
Impedimentum impotentiæ quid, & dirimit, quid faciet sic impeditus. num. 59. & 60. cap. 22.
Impedimentum publicæ honestatis quid, & quam restrictum Tridenti. nu. 57. cap. 22
Impedimenta dirimentia an tollat consuetudo. nu 85. cap. 22
Impediens malo animo cur non restituit, & impediens metu, sic. nu. 73. cap. 17
Impediens a consequendo aliquo bono, quis teneatur restituere. nu 69. & seq. cap. 17
Impediens cursum causarum Curiæ, ut excõmunicatus nu. 68. cap. 27
Impensa omnis inordinata peccatũ, sed magis clerici, quam laici. nu 94. cap. 17
Impensæ quæ, & quomodo cõmodatario soluendæ. nu. 186. cap. 17
Impressio, & editio librorum ut prohibita. nu. 148. cap. 27
Incantatio prohibita, & fide indigna. num. 31. cap. 11
Incestus gradum cur necessario a confesso exprimendum. nu. 3. cap. 16
Incestus tam cum cognata, quam affine impedit matrimonium, sed Episcopus dispensat. nu. 74. & 75. cap. 22
Indignitio quæ Christiano mala, & quæ mortalis. nu. 116. cap. 23
Infante cum tenoro in eodem lecto dormiẽs. nu. 13. cap. 15
Infantis hospitali expositi expẽsas quis soluet. nu. 48. cap. 16
Infidelis duplex positiuè & negatiuè, hic non peccat, ille sic. nu. 21. cap. 11
Inimico an quis debeat amoris signa ostendere. nu. 25. cap. 14
Iniuria non omnis affectus eam remittere potest. nu. 25. ibid.
Iniuriam inferre imbecillitas, propellere virtus. nu. 16. cap. 24
Iniuriæ ueniam uter offenso rũ petere debeat. nu. 25. cap. 14
Iniustitia omnis genere suo mortalis. num. 73. cap. 23
Inobedientia quæ mortalis. num. 35. & 36. cap. 23
Inquisitores ob: acceptam pecuniam quomodo excommunicati. nu. 142. cap. 27
Instrumenta ad iuuendum necessaria quando non restituenda. nu. 59. cap. 17
Intellectus cap. de hoc. de simon. num. 32. cap. 17
Intellectus, & inductio cap. officij. de pœnit. cen. & remiss. nu. 90. cap. 17
Intellectus dicti Pauli de interiore, & exteriore homine. nu. 13. præl. 1
Intellectus nouus cap. quantæ. de sent. excom. nu. 21. cap. 24
Intellectus l. 1. §. denique. 1. ff. de aqua pluui. arcen. nu. 71. cap. 7
Intellectus an potior uoluntate, uel uoluntas intellectu. nu. 7. præl. 3
Intell. nouus cap. per uestras. de donat. probans lucrum sine periculo. nu. 256. cap. 17
Intellectus illius dicti, *Bona mentis eã timet culpam, ubi non est*. nu. 284. cap. 27
Intellectus l. 4. §. sed & quod meritrici. ff. de condict. ob tur. cau. nu. 34. cap. 17
Intentio virtualis specialior necessaria ad irregularitatem iustam, quam iniustam. nu. 215. cap. 27
Intentio secundaria nec usuram, nec simoniam facit. nu. 209. cap. 17
Interdictus ingressu ecclesiæ, rebaptizans, chrismate ueteri ungens, post cibum celebrans. nu. 75. non confessus, concubinarius notori. nu. 76. cap. 25
Interdicto in loco, & etiam in ecclesia clerici recitent horas. nu. 175. & 176. & ut campanæ pulsatio, Episcopi benedictio, & sacramentalium usus liceant, confessio item, & alia plurima. nu. 177. & 178. cap. 27
Interdictorum multorum priuilegia an prosint. nu. 190. cap. 27
Interdictum iure suspenditur quatuor festis, & an priuilegio. nu 182. cap. 27
Interdictum non denunciatum non obligat neque nullum, & quando tale, & ualidum uiolando qui laici & moniales peccant. nu 187. ibid.
Interdictum hic non generaliter, sed specialiter sumitur: quo conueniat, & differat, ab excommunicatione, & suspensione. nu. 164. & 165. cap. 27
Interdictum triplex, & quid unumquodque includat. nu. 166. & 167. ibid.
Interdictum ciuitatis includit suburbia, & ecclesias, sacella, & cœmeteria contigua. nu. 167. cap. 27
Interdicit communiter, qui excommunicat, & suspendit, & contra nu. 168. cap. 27
Interdictum fertur ob culpam alienam, sed non ob culpam debiti. nu. 168
Et ponitur ipso facto a iure his casibus. nu. 169. Et quæ opera prohibeat. num. 170. cap. 27
Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant. 179. & duob. seq. cap. 27

Digitized by Google

Interdicto uetantur omnia diuina, sacramenta, & sepultura præter expressa. num. 171. cap. 27
Interesse quid, quotuplex & quod peti potest. nu. 211. cap. 27
Interesse lucri cessantis petitur sine his conditionibus. nu. 212. ibid.
Interrogatus quod scit, qui ut iuste negat. nu. 88. cap. 12
Inuentio nouitatum secunda filia Vanæ gloriæ, quid. nu. 13. & quæ mortalis. nu. 18. cap. 23
Inueniens aliquid ui fluminis in suum fundū tractum. nu. 176. cap. 27
Inueniens aliquid ut peccat, si non restituit, aut non quærit. nu. 170. cap. 27
Inuidia quid, & genere suo mortalis. num. 118. cap. 23
Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis. nu. 25. cap. 11
Ira sæpius passio, & est uitium capitale. num. 115. cap. 23
Irregularitas quid, humanum inuentum est, tollitur manēte peccato. nu. 191 & est quintuplex, nulla mentalis tantum. num. 192. cap. 27
Irregularitas ex quali defectu membri, uel uitius nascatur. num. 198. & quæ quo ad unum officium & non quo ad alind. In qua solus Papa dispensat. nu. 196. & 200. cap. 27
Irregularitas illegitimitatis quos notat, & a quo tollitur. nu. 201. cap. 27
Irregularitas non tollitur absque commissione speciali. 194. cap. 27
Irregularitas pæna maior, quam excommunicatio minor. nu. 254. cap. 27
Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis. nu. 294. cap. 27
Irregularitatem quis confessor per bullam electus tollit. nu. 254. cap. 27
Irregularis an omnis incapax beneficij, num. 251. cap. 27
Irregularis per deformationem illicitam est omnis, & solus ille &c. nu. 219. cap. 27
Irregularis fit quis propter obortum procuratuni. nu. 14. cap. 15
Irregularis ut fit ordinatus, aut ordine utens in censuris, aut ab Episcopo censurato, aut extra tempora, aut utens ordine non habito. nu. 241. & 2. seq. cap. 27
Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere casualis, mista uero facit contentum in hac regula 28. Corollarijs ornata. a nu. 22. de monacho chirurgo, abortiente, uulnerante, & non deformante, militi apta arma, iuuante & hortante, accusante sine protestatione, detinente furem, alente feram, medico, dormiente & ebrio, non contradicente, consulente &c. denunciante, magistro castigante, ludente illicite, clerico uenante, & cordigero equitante, & de aduterante. a nu. 221. usque ad nu. 239. cap. 27
Irregularis est ex defectu per se & lenitatis omnis & solus qui &c. nu. 206. & 207. & ita iudex, accusator, testis &c. qui fuerunt causa deformationis sequutæ. num. 209. & seqq. cap. 27
Irregularis non est sic dans arma, hortans, pugnans &c. contra Aluarum Pelag. nu. 211. Et quis ferens ligna, parans funes, & alia ad deformandum, nu. 216. cap. 27
Irregularis deformans ob defensionem parentum & patriæ &c. nō autem denuncians &c. nu. 213. & 214. & quid adiuuans chirurgum. nu. 118. cap. 27
Irregularis quis minor. nu. 202. æger, obsessus, lunaticus, furiosus, hermaphroditus. num. 203. seruus, infamis, & abstemius. num. 204. cap. 27
Irregularis est bis baptizans, aut bis baptizatus. nu. 246. & 247. cap. 27
Irregularis non est simpliciter consentiens homicidio facto, uel faciendo. nu. 49 cap. 24
Irregularis quis Idiota, Neophytus, & infidelis, & quis dispensat. nu. 205. cap. 27
Irregularis ut fit censuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo. num. 244. cap. 27
Irregularis est occidens maritum alicuius fœminæ ob sui defensionem. nu. 7. cap. 15
Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori, sed sic in interiori. num. 193. cap. 27.
Irregularem sola enormitas peccati non facit. num. 248. quid aliud requiratur. nu. 249. cap. 27
Iudex non cogens restituere reip. aut priuato. nu. 136. cap. 27
Iudex qui reum de se, & consortibus interrogando, & torquendo peccat. nu. 59. cap. 18
Iudex secularis eijciens Episcopum a suo Episcopatu, &c. excommunicatus. num. 67. cap. 27
Iudex non auxilians contra hæreticos ut excommunicatus. nu. 135 cap. 27
Iudex ut peccat mortaliter suscipiendo officium, cui est impar. nu. 1. cap. 25
Iudex iudicans iniuste, aut accipiens pretium pro sententia etiam iusta. nu. 12 ibid.
Iudex usurpans iurisdictionem, non seruans ordinem

finem iudiciarium.nu.13.ibid.
Iudex male capiens, & victum non condemnans in expensis peccat.num.13.ibid.
Iudex non satis studens, nec consulens, affectu condemnans, & miseris non deferens vt peccat.nu.13.ibid.
Iudex appellationi non deferens, vel eam non admittens, vt peccat.nu.14.ibid.
Iudex pœnam legis augens, vel diminuens, vt peccat.nu.14.ibid.
Iudex sententiam nullam superioris exequens, vt peccat.nu 15.ibid.
Iudex non obediens Ecclesiæ, non seruans interdicta, prænendens iudicem ecclesiasticũ, qui eum excommunicauit, cogens absoluere, libertatem Ecclesiæ minuens, res intra ecclesiam capiens, vt peccat.nu.16. ibid.
Iudex extrahens quem ab ecclesia, approbans falsitatem officiarij, negans damnato confessionem vt peccat. nu.17.& seq.ibid.
Iudex partibus æquales aduocatos nõ assignãs, nõ visitans carceres, excommunicatum admittens, clericum suo iudici non reddens, iudicans die festo, iura nimia exigens, fingẽs, quo fœminam adeat, procedens sine accusatore, vt peccat.nu.24.& seq.ibid.
Iudex non inquirens generaliter, interrogans, & inquirens specialiter, nu.25.ibid.
Iudicium temerarium quid, & crebro parit mẽdacium.nu.9.cap.18.
Iulius Anton. Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatus.nu.83. cap.22.
Iuramentum sine tribus comitibus peccatum, & est duplex.nu.3.cap.12.
Iuramentum rei paruæ an obliget ad mortale. nu.10.ibid.
Iuramentum conditionale quod ligat.nu. 11. & 12. & quod factum sine animo adimplendi.nu.13.& quod factum contra consilia. nu. 15.& 16.& quod dolosum.nu.13.14.& quod factum de re vana.nu.17.ibid.
Iuramentum de redeundo in carcerem, quod ligat.nu. 18.& quod factum secundum intentionem remotam eius cui iuratur. num.19. cap.12.
Iuramentum de secreto seruando quod ligat. nu.22.& 23.ibid.
Iuramentum, quod ligat post, ad quod non ligat cum fit. num.89.cap.12.
Iurans falsa vt peccat.nu.8.& seq.cap.12.
Iurans soluere ludo perdita, quid faciet. num. 87.cap.20.
Iurare quid sit.nu.1.& est actus latriæ, & religionis.nu.2.cap.12.
Iurare numquam licere dicere hæreticum. num.4.ibid.
Iurare per creaturas quando blasphemia. nu. 5. ibid.
Iurare secundum suam intentionem, & non illius cui iuratur, vt peccatum.num.8.& seq. ibid.
Iuret vt per falsum Deum ethnicus velle malum: sed non vt iuret: licet sciat iuraturum per falsum Deum.nu.39.cap.14.
Iurium illicite impositorum exactor, vt peccat.nu.201.cap.17.
Iurisdictionem alienam vsurpare mortale. nu. 14.cap.23.
Iustitia distribuendi beneficia, & officia publica multum differt a iustitia distribuendi communes pecunias Communitatis singularibus eius.nu.72.cap.17.
Iustitiam originalem sibi, & posteris perdidit Adam.nu.5.præl.8.
Iustus sit nullus, nisi per merita Christi, nec per illa lege priuata, nisi sic, & sic communicata.præl.1. nu.7.

L

LAtro diurnus, & nocturnus in quo differat. num.6.cap.15.
Laude falsa vel aliàs inordinata gaudere non semper malum.num.13.cap.23.
Laudemium soluere non tenetur donans, sed sic vendens.nu.65.ibid.
Laus, honor, fama, & gloria, & reuerentia, quid. nu.9.cap.23.
Legare nummos, vt de reditu missæ dicantur, an liceat, nu.257.cap.17.
Legatum a patre relictum filiæ, cui dos debetur, an compensatur.nu.150.cap.17.
Legatum pium qui male saluit.nu.117. ca.17.
Legati qui impedit receptionem est excommunicatus.nu.149.cap.27.
Legitima filiorum varia in varijs Regnis.num. 50.cap.16.& 158.cap.17.
Lætitia nimia quæ mortalis.nu. 123.cap.23.
Lege Nauarrorũ & Aragonum pater filiũ sine causa cur exhæredare queat.nu. 38. cap. 26.
Legem non arguit malam malus eius vsus. nu. 43.cap.14.
legum duarum contrariarum, vtra potior. nu. 1.cap.7.
leges multæ naturales ad solum veniale obligant.nu.51.cap.23.
legis nullum vnicum verbum originario significatu signat mortale.nu.50.ibid.
legis rigor temperatur per æquitatem quinq; modis.num.283.cap.17.
legis obligantis ad mortale etiam receptæ trãsgressorẽ quę excusant.nu.43.& 44.cap.19.

Digitized by Google

Lex æterna quid, & quid ei contrarium. nu. 6. prel. 7.
lex non ceſſat ceſſante fine, ſed ſic ceſſante inconueniente legis. nu. 37. cap. 16.
lex ſuper metiente trahitur ad menſum, ſi eſt eadem ratio. num. 72. cap. 22.
lex an vlla iuris cõmunis ludi obliget ad mortale. nu. 6. cap. 20.
lex quæ humana obligat ad mortale. num. 48. cap. 23.
lex concepta verbo conſtitutiuo & non præceptiuo, quid faciat. nu. 49. cap. 23.
lex in parte recepta ad eã tãtũ ligat. nu. 63. c. 23.
lex eccleſiaſtica verbis præceptiuis, maxime iſtis vtens, ad mortale obligat, ſecus de ſeculari; quæ tamen non tollit pœnam per aliam ſtatutam. num. 59. & ſeqq. ibid.
lex pure pœnalis, & miſta, vt differũt. nu. 56. ibi.
lex quod nemo vendat prædium niſi tributario valida. nu. 130. cap. 27.
lex quæ amiſſum in mari tribuit &c. N. iniuſta. num. 117. ibid.
liberalitas virtus inter quæ vitia media. nu. 69. & 70. cap. 23.
liber homo quis vendi poſſit a ſe, licet non poſſit ab alio. nu. 88. cap. 17.
libertas eccleſiaſtica quæ, quis eam violat. nu. 119. & 120. ca. 27.
libertas animi non tam minuitur blanditijs, ac metu. nu. 16. cap. 17.
liberum arbitrium dicere homini non ineſſe hæreſis. nu. 10. præl. 3.
liberum arbitrium vt ſufficit ad cadendum. nu. 11. præl. 3.
libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris. nu. 30. cap. 23.
literæ Apoſtolicæ an dicatur ſignatura: & aliud falſare, aliud falſis vti. nu. 62. cap. 27
locans domum meretrici vt peccat. num. 15. cap. 16.
locans domum in malos vſus. num. 195. vel dolium vitioſum. 196. cap. 17.
locat qui bona eccleſiaſtica vltra tres annos an excommunicatus. num. 147. cap. 27.
locare domum Meretrici, aut alij peccaturo in ea, vt liceat. nu. 195. cap. 17.
locator non reddens penſionem pro re locata perdita. nu. 187. & ſeq. cap. 17.
locator quatuor caſibus poteſt auferre locatum. nu. 193. ibid.
ludens ludo vetito ſibi lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impotente donare, vel coacto: vel dolo, mortaliter peccat. nu. 5. & 12. cap. 20.
ludens diſſimulans petitiam, fallens, & nõ monens, vt peccat. nu. 17. cap. 20.
ludens credito ni iuret, non ſoluat, & tunc &c. nu. 17. cap. 20.
Ludentium ſuſceptores &c. vt peccant. nu. 15. cap. 20.
ludere quis dicatur coactus. nu. 13. cap. 20.
ludi ſpectator clericus magis peccat, quàm laicus. nu. 14. cap. 20.
ludo quæſita non reſtituenda, niſi &c. nu. 18. & 19. cap. 20.
ludus quid, & duplex, & quis venialis, & quis mortalis. num. 2. cap. 20.
ludus cauſa principali lucrandi, negociatio: & communiter mala. nu. 3. idid.
ludus omnis aleæ, & principaliter ob lucrum, prohibitus. nu. 7. cap. 20.
ludus omnis etiam induſtriæ principaliter ob lucrum, ſaltem venialis. nu. 7. & 8. ibid.
ludus aleæ rei notabilis clerico ſacrato, & monacho mortalis. nu. 9. & 10. ibid.
ludus de ſe nullus laico mortalis, & quis ei glorioſus. nu. 11. cap. 20.
luxuriã an ignorantia, metus, aut vis excuſent. nu. 1. cap. 16.
luxuria omnis reducitur ad has ſex ſpecies, & an ſint plures, & admiſſa cum moniali vt eſt varia ob varias cauſas. nu. 3. ibid.
luxuria loci & perſonæ ſacræ eſt ſacrilegium. nu. 3. cap. 16.
luxuria quid in genere, & quid in ſpecie. num. 112. cap. 23.
luxuria vitium capitale gignit has octo filias. num. 113. ibid.
luxuriæ quibus modis maxime reſiſtitur. num. 118. cap. 23.

M

MAgiſter poetas gentiles prælegens vt peccat. nu. 41. cap. 11.
Maledicẽs creaturas q blaſphemus. nu. c. 86. 12.
Maledictio ſui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ, quæ mortalis. num. 117. cap. 23.
maleficium an maleficio tolli poſſit. num. 29. cap. 11.
mandans, vel conſulens hoc differunt, nec refert an cito, an tarde executio fiat. num. 233. & ſeq. cap. 27.
manifeſtare aliena peccata, qua lege prohibitum. num. 1. cap. 7.
Mariæ, Ioannis, & Ieremiæ animæ quando iuſtæ factæ. nu. 9. prel. 1.
Maria a Mendoza laudata. num. 39. cap. 26.
maritus cur non nocet vxori in paraphernis, vt in lucris. nu. 155. cap. 17.
maritus vt peccat ſi accipit ex bonis vxoris paraphernis. nu. 153. cap. 17.

Digitized by Google

Maritus uxorem adulteram in quibus casibus accusare potest.nu.29.cap.16
Maritus sine vxore quid potest, vbi omnia bona communicantur.nu.155.cap.17
Martyrio se ob tædium uitæ offerens, aut optans se non fuisse natum.nu.12. cap. 15
Martyrium pati quando crimen mortale, nu. 40.cap.11
Mater, quæ filium paruulum secum admittit in lecto.nu.13.cap.15
Mater quæ filios non lactat proprijs uberibus ut peccat.nu.17.cap.14
Matrimonium conditionale solui per purum ante conditionem impletam.nu.64. cap. 22
Matrimonium nolle publicare cur peccatum. nu.38.cap.16
Matrimonium cum duabus contrahens quid faciet.nu.39.ibid.
Matrimonio ab erroneo qua auctoritate receditur.nu.33.cap.22
Matrimonio seruorum consentiens dominus liberat eos: & an uendere possit eos, & arcere a debito reddendo.nu.34. cap.22
Matrimonio sufficit consensus diuerso tempore sic datus.nu.80.cap.22
Matrimonio inualido coniuncti, ut possunt licite cohabitare.nu.16.cap.3
Matrimonio qui oculte ante benedictionem utitur.nu.38.cap.16
Matrimonium, quæ occisio, & quod adulterium impedit, & dirimit,num. 46. & 47. cap.22
Matrimonium contra simplex castitatis uotum contrahens, uel consumans. num.10. cap.16
Matrimonium ficte contractum nullum coram Deo,& quo ualidatur, & quo creditur deceptio,nu.76.cap.22
Matrimonium secundum contrahens,decepta quid agere debeat.nu.77.ibid.
Matrimonium uel sponsalia a parentibus contracta quæ ualent.nu.58.cap.22
Matrimonium metu iusto contractum, imo & consumatum,nullum.nu.50.cap.22
Matrimonium impediunt, sed non dirimunt septem delicta, & quæ sint illa. num.74. cap.22
Matrimonium clandestinum contrahens sine iusta causa, & quæ sit illa. num. 36. & 37. cap.16
Matrimonium qui cum duobus contrahit, quid faciet.nu.39.ibid.
Matrimonium contrahens ante scitam coniugis mortem quid faciet.nu.40. & 41.ibid.
Motrimonij omne fere impedimentum humanum,& cur Papa semper non tollit. nu. 58.cap.22
Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Episcopus. nu.85.ibid.
Mattimonium clandestinum de licentia Episcopi hodie contrahitur.nu.85.ibid.
Matrimonium impedimento sublato denuo contrahendum.nu.86.ibid.
Matrimonium quatenus sacramentum quid, & quale est apud infideles.nu. 19. cap.22
Matrimonij sacramentum conferre gratiam est de fide.nu.20.ibid.
Matrimonij materia & forma quæ cum exemplis.nu.20. ibid.
Matrimonium indissolubile regulariter sic in totum, sic in partem soluitur.nu.21.ibid.
Matrimonium clam, uel contra interdictum superioris contrahens, ut peccat.num.68. cap.22
Matrimonia clandestina,quæ hodie nulla,cum alijs Tridenti statutis,nu.69.ibid.
Matrimonium & sponsalia contrahendi quæ ætas legitima.nu.29.cap.22
Matrimonium regulariter omnis iustæ ætatis & iudicij contrahere potest.nu.29.ibid.
Matrimonij impedimenta quot, & quæ dirimunt,& quæ non.nu.30.cap.22
matrimonium quę infidelitas impedit, quousque dirimit.nu.48.cap.22
matrimonium quod inter infideles nullum,& quod annullandum.nu.49. ibid.
matrimonium contrahens cum secunda niuente prima clam ducta ut peccat, & quid aget fama mortis prioris audita.num.53. & seq.cap.22
matrimonium contrahens secundo, putans mortuam primam,quid aget pulchrè. num. 54.ibid.
matrimonium præsumptum cessat, & coram quo parocho contrahendum,sine cuius præsentia contractum nullum.nu.144.cap.25
matrimonium contrahens religiosus, uel cognatus ut excommunicatus,nu.141.cap.27
matrimonium contractum à credente illud non ualere,anualeat.nu.56.cap.22
matrimonium cuntrahens seruus, an dominum uxori præfert.nu.34 cap 22
matrimonii contractus, qui ob finem malum mortalis uel uenialis.nu 79.ibid.
matrimonii usus impedit scientia nullitatis eius superuèniens.nu.82.ibid.
matrimonii impedimenta non denuncians, ut peccat,& ut id facere debeat.nu.83.ibid.
matrimonii contractus in excommunicatione, uel mortali,est peccatum,sed valet. n.81.ibi.

media-

mediator simoniæ, & capiens sibi ut roget, simoniacus.nu.106.cap.23
medico mutuare, ut medeatur gratis an liceat.nu.223.cap.17
medicus, & chirurgus vt mortaliter ob ignorãtiam peccant.nu.60.cap.25
medicus non curans secundum præcepta, & negligens uisitare, uel studere.ibid.
medicus prębens medicinam dubiam, & deserens ægrotum, ut peccat. ibid.
medicus abscindens membrum, minuens sanguine, & non admonens confessionẽ, ut peccat.nu.61.ibid.
medicus medicinas non eligens, aut curationẽ differens.nu.61.ibid.
medicus consulens, uel concedens animę noxia pro salute corporis.nu.62.ibid.
medicus non admonens mortem uicinam, & tali casu nimium stipendium petens. nu.63. ibid.
medicus nimias medicinas ordinans, pauperi non medens, aut diuiti nolenti soluere, ut peccat.nu.64.ibid.
medicus detrahens alijs medicis ut peccat. nu. 64.ibid.
membra pudenda nuda ostendens, uel uidens. nu.36.cap.14
mendacium quid, quotuplex, & quod mortale, etiam in iudicio.nu.3.cap.18
mercator quis, qualis non est monasterium asportans terram, &c.nu.128.cap.27
mercenario & famulo male soluens. num.108. usque ad nu.114.cap.17
meretrix, neque aliæ mulieres solutę, coniugatæ, uel sacræ tenentur de præcepto ad restitutionem.nu.31.& 34.cap.17
meretricis opera an aliquid ualeat in genere entis, licet non in genere moris. num.35. cap.17
meretricum permissio ut licita, & domus eis ut locandæ, & an id expediat. nu.195.cap.17
meretrices peccant accipiendo, sed non tenẽtur restituere.nu.38.cap.17
meretrici & impudicę confessarij consulant circa eis promissa.nu.41.ibid.
meritum quid, & quotuplex.nu.1.præl.7
merx penes unum cur pluris ualet, quàm penes alium.nu.79.cap.23
metus minor iusto attenditur in foro conscięntiæ. nu.5.cap.17
metus minor iusto cogit restituere in foro animę.nu.15.cap.17
metus infamiæ, ut excusat adulteram, uel supponentem partum.nu.90.ibid.
metus iustus a testificando, & denunciando, ut excusat.nu.134.cap.17
metu facta regulariter ualere, sed rescindi posse, nisi &c.nu.4.præl.6
metus quis iustus noue definitus, & declaratus. nu.51.cap.22
metus qualis excusat quo ad forum conscięntię.nu.30.cap.17
metu factum rescinditur; non autem blanditijs extortum.nu.7.præl.6
miles, uolens redire ad bellum, quod credit iniustum, non absoluendus.nu.18.cap.3
miles, & mercator non tenentur obstinere ab arte sua.nu.11.cap.3
ministrum a restituendo nõ excusat iussus domini.nu.19.cap.17
miracula falsa, & uitam Sanctorum fictã prædicans.nu.5.cap.18
misericordię opera spiritualia septem, corporalia totidem. nu.4.cap.24
misericordia quid, & est uirtus moralis maxima.nu.2.cap.24
misericordia, quæ est uirtus coniuncta charitati non est pietas.nu.1.cap.14
misericordia omnibus etiam pauperrimis cõmunis.nu.270.cap.27
miseria quid, & quotuplex, & eius partium definitio.nu.20.præl.4
miseriam inferni interminabilem esse, de fide est. nu.22.ibid.
miseriæ summę quatuor gradus.nu.23.ibid.
missam extra locum sacrum celebrandi facultas non datur. nu.81. & ut peccat si celebrat intra illum. nu.82. & ut si in ecclesia interdicta, si super aram fractam, si ante preces matutinas.nu.83. & sine aliis necessarijs, etiã timore mortis. num.84. si sine lumine, aut aqua, si in pane, & uino corruptis, si in omphacio, si noctu, si post meridiem. nu.85. & 89. si pluries quam semel eodem die, nisi his seprem casibus. nu.87. si non bis aut ter in anno, si effundit sanguinem, si reliquias corporis post ablutionem sumit. num.89. cap.25
missa quid, non est dictio noue facta, unde deducta.nu.111.cap.25
missa una singulis hebdomadis licita in interdicto speciali.nu.173.cap.27
missa pro noua nil detur, nec merces pro alijs, ignotus non misset, nec quis extra sacrum. nu.68.cap.25
missa cui, & quomodo applicanda. nu.92. Non dicenda a ligato censuris.nu.93. nec coràm interdictis.nu.94.ibid.
missa pro dicenda non potest statui quid certum. nu.106.cap.23

Digitized by Google

missæ triplicis faciendæ die Natiuitatis quis optimus modus.nu.87.cap.25
missam quotidie audiat Episcopus, nemo eam nisi semel in die faciat, nisi his septem casibus,nec in his vnquam ter.nu.87.nec semel die Parasceues & sabbatho sancto. num. 88.ibid.
missam audire sine attētione debita non sufficit.nu.6.& 8.cap.21
missa ab audienda excusatus an teneatur supplere &c.nu.7.ibid.
missa ab audienda quæ familia, uel menstruosa excusatur.nu.9.ibid.
missam tangentium plurimi errores. num. 10. ibid.
missę,& diuinorum cantui nulla lasciua,& profana miscenda,nu.10.ibid.
missam unam totam non audiens sine ueseris,ut peccat.nu.1.cap.21
missæ quæ pars notabilis, & tantum festo audienda necessario.nu.2.ibid.
missæ omittendæ quę causę iustæ, & an interdictum.nu.3.ibid.
missa ab audienda quæ uidua excusatur, uel laudatur.nu.4.& 5.ibid.
missa an audienda in parochia.nu.5.ibid.
missam concubinarij audire ut mortale, & cur melior boni quam mali.num. 78. & 79. cap.25
missæ triplex usor,quis cui applicandus, quid de una dicta pro multis.nu. 111. cap.25
missas constitutas Episcopus,Generalis,& Abbas,minuere possunt.nu.138.ibid.
missans pro duabus pihantijs non alendus ob missam.nu.111.cap.25
missans cui sanguis effunditur quid aget. nu. 89.ibid.
missam quis irregularis iuste dicat. num. 239. cap.27
missans post cibum ut peccat.nu.75.cap.25
missans sic sumat reliquias calicis, patenæ, & oris.nu.90.& suppleat defectum uini,nu.91. cap.25
missæ pręceptę tempore canens, faltans, &c. nu.36.cap. 14
mohatra, qua res credito emitur, ut ex reuenditione pecuniæ cogantur. num. 91. cap.23
moniales an incurrant simoniam ob pacta ingredientium.nu.106. cap.27
monitio extraiudicialis non debet esse necessario trina.nu.126.cap.27
monitus sub excommunicatione denunciare, uel reuelare, quid faciet. num. 134. cap. 27.
monitus reuelare ad plus tenetur, quam monitus denunciare.nu.135.ibid.
montes pietatis liciti contra Caiet. & Sotum, nu.213.cap. 17
moriens qui non sepeliendus.nu. 23. quid admonebitur,ad quid inducetur.nu.33.34.35. cap.26
moriens sine loquela cur non absoluendus sacramentaliter.nu.268.cap.27
mortui excommunicati hęres, ut debet uel possit petere absolutionem.nu. 272.ibid.
mors triplex signata per tres suscitatos .nu.3. præl.9
mors aliena pro medio defensionis propriæ an sit licita.nu.3.cap.15
mortem alienam desiderans, uel ea sodelectans.nu.10.cap.15
mortem propriam iratus exoptans, aut uitam abbreuians.nu.11.ibid.
mortem ad iniustam pergens ,uel ab eo non liberans.nu.16.& 17.ibid.
mortuus absolui, & excommunicari an possit. nu.272.cap.27
mulier fingens se prægnantem, ut absoluitur. nu.43.cap.16
mulier testans ut potest iuste spurium filium appellare.nu.48.ibid.
multiloquium quod mortale. num. 123. cap. 23.
mutuans pecuniam argenteam pro aurea, uel e contrario.nu.226.cap.17
mutuans mutuo accepta pro usura ob illa promissa .nu.133.ibid.
mutuans sub usura pro re pauperi danda, uel pro iniuria remittenda.nu.238.cap.17
mutuans pecuniam alicubi,quando plus recipere potest alibi.nu.295. cap.17
mutuare regibus sub usuris ut licitum. num. 302.cap.17
mutuare Regi,ut officium conferat peccatum. nu.223.cap.17
mutuare aut uendere granum pro grano,ut liceat.nu.224.cap.17
motuū qui non soluit æque bonum, & statodie,ut peccat.nu.214.cap.17
mutuum duplex uerum, & palliatum, & differt a commodato.nu.206 cap.17
mutuum quoduis cum pacto, ut mutuans assecuret,usura.nu.284.cap.17
mutuum pecuniæ ab uno numeratę assecurando eum absque pacto.nu.285.cap.17

N

Naufragorum bona accipientes excommunicati.num.60.etiam ante monitionem restituendi.nu.118.cap.27

Digitized by Google

Necessitas extrema, quæ sit. numer. 5. cap. 24.
Necessitas extrema excusat a peccato, sed non a restitutione. nu. 118. & 119. cap. 17
Necessitas differt; sed non tullit restitutionē. nu. 60. cap. 17
Necessitas extrema non tollit restitutionem, etiam eius, quod in ea capitur, & ea maior minus. nu. 61. cap 17
Necessitas decentis status differt restitutionē. nu. 62. ibid.
Nemesis quid, & quæ mortalis. num. 118. cap. 23.
Notarius ut peccat. nu. 53. faciens instrumentum falsum, rescindens uel delens uerum, male componens, non tradens illud, non informans satis renunciantem, transcribens die festo, non seruiens pauperi ut debet. nu. 53. cap. 25
Notarius cum fit quæ, & quot capitula iurat. nu. 52. cap. 25
Notarius conficiens instrumentum de re illicita, scribens statuta usuraria, non retinens protocolla siue regestum, faciens testamentum insano, stipendium nimium capiens, literas ordinum carius tradens. num. 54. cap. 25.
Notorium quid dicatur. nu. 73. cap. 25
Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum. nu. 71. cap. 22
Nuptias primæ benedicendę, secundæ non item. nu. 83. cap. 22

O

Obedientia, & inobedientia specialis, & generalis quid. nu. 35. cap 23
Obediendum in quo non est superiori. nu. 37. & 4. seq ibid.
Oblatio in missa quando necessaria. num. 19. cap 13
Obligatio quæ lapsu termini implendi præceptum finiatur. nu. 45 cap 11
Obseruantia uirtus coniuncta iustitiæ. num. 8. cap. 14
Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat. nu. 6. cap. 22
Occasio, quæ necessariò uitanda pœnitenti ut absolui possit. nu. 32. cap. 14
Occasio, quæ est propinqua peccandi vni, non semper est alteri. nu. 12. cap. 3
Occasio peccandi propinqua, cauenda, non remota. nu. 10. ibid.
Occasio propinqua studiosè definita. num. 14. ibid.
Occasione de qua credendum, quod raro inducet ad mortale. nu. 15. ibid.
Occasionem dare ad ueniale ueniale tantum est. num. 34. cap. 14
Occasio peccandi per actus de se bonos quæ uitanda. nu. 25. cap. 14
Occidens, feriens, procurans, & eo gaudens: nisi id faciat se, uel alium, uel sua bona defendendo, uel sit latro. nu. 5. cap. 15
Occidens casu, & exponens se periculo mortis corporalis. nu. 6. ibid.
Occidens, aut feriens ministros iustitiæ, etiam se defendendo. nu. 8. ibid.
Occidens defendendo se sine moderata tutela punietur mitius, quam aggrediens, sed restituet quantum ille. nu. 26. ibid.
Occidunt iustè bellans iustè, & se uel alium defendens. nu. 2. cap. 15
Occultum, & pene occultum quid, & quotuplex. nu. 255. cap. 27
Odium Dei vt genere suo maximum peccatorum. nu. 18. cap. 11
Odium, & rancor duplex. nu. 25. cap. 14
Odium, aut rancorem malum quis dicitur habere. nu. 25. ibid.
Officium per profanum quando fit restitutio. nu. 81. cap. 17
Officium, uel artem sine peritia, & scientia exercens quis peccat. numer. 97. cap. 23
Officia diuina quæ. num. 172. & permissa ut in interdicto generali. nu. 174. cap. 27
Omissio pura quid. nu. 3. præl. 6
Omissio pura cur dicitur factum negatiue. nu. 6. præl. 7
Opera meretricis & aliorum delinquentium in foro Dei æqualis. nu. 38. & 39. & permissa in foro exteriori tantùm quo ad hoc æquantur. nu. 31. cap 17
Operarius, qui non laborat iustè conductori, nu. 196. cap. 17
Opinio communis quę, & quando alteri præiudicat. nu. 285 cap. 27
Opinio deponat dubium antequam iudicet, consulat, operetur. nu. 288. ibid.
Opinio quæ deligenda late & resolute. nu. 288. & seq. cap. 27
Opitulans damnum danti, qui partem, qui nihil restituat. nu. 20. cap. 17
Oratio Dominica continet summam petendorum a Deo. nu 1. cap. 11
Ordinando prima tonsura hęc sunt necessaria, & hæc ordinando minoribus, sacris. nu. 68. cap. 25

Digitized by Google

Ordinando cui Capitulum, uel alius sede uacante non petent dare licentiam. nume. 68. ibid.
Ordinandi facultas Papę quæ legitima, & qualiter intelligenda. nu. 93. ibid.
Ordinandi ætas mutata, & multa noua ab ordinatis, & ordinandis facienda. num. 68. ibid.
Ordinatus ab Episcopo titulari, uel contra Prælati uoluntatem ut peccat. nume. 18. cap. 22
Ordinatus non renunciet, nec alienet titulum nisi sic &c. nu. 18. ibid.
Ordo in genere quid, & quis ecclesiasticus, & quid ordo sacramentum. nu. 17. cap. 22
Ordo Theologis septemplex, canonistis nouemplex, nobis octuplex. nu. 18. ibid.
Ordinis circa sacramentum errores Tridenti damnati. nu. 18. ibid.
Ordo facer cur impedit, & dirimit matrimonium, &c. nu. 52. cap. 22
Ordinem sumens ut peccat, si est indignus, si per simoniam. nu. 69. si ab Episcopo excommunicato, si existens illegitimus etiam occultus. nu. 70. Si extra tempora legitima, si ante iustam ætatem, si sine iusta licentia, si furtim, aut per saltum. nu. 71. si non supplet supplenda, si eodem die multos ordines sumit. nu. 71. si deformis, si energumenus, epilenticus, aut insanus, excommunicatus, aut mortali infectus. nu. 72. cap. 25
Ordinem & eius usum, quod peccatum notorium impedit. nu. 73. ibid.
Ornans se, & insidens fenestris, cantans, audiés aut uidens qui peccat. nu. 14. cap. 16
Ornans se, ut in coniugem appetatur, uestiens uestę incongrua serui quis peccat. num. 22. cap. 23
Ornans se ornatu ad peccandum prouocante, nu. 37. cap. 14
Ornatus, fucus, fictio, & auctio pulchritudinis quare mortalia, nu. 20. cap. 23
Oscula quæ peccata. nu. 11. & 12. cap. 16
Otiosam omne malum, nu. 24. præl. 7

P

Pactum ne depositarius de dolo teneatur, non ualet nu. 181. cap. 17
Pactum de retrouendendo quid. Quod iustum, & quod usurarium, & minuit de pretio, sed fructus non adimit ementi. nu. 248. & seq. cap. 17
Papa, & alii Prelati, ut possunt spiritualia profanare. nu. 108. cap. 23
Papa & Episcopus ut possunt rem spiritualem integram uendere. nu. 106. ibid.
Papa beneplacito reseruatio nil prodest, antequam ei placeat. nu. 108. ibid.
Papa iurisdictionem immediatè sumit à Deo in omnes. nu. 263. cap. 27
Papa absoluit ab omnibus sibi, & aliis reseruatis. nu. 263. ibid.
Papa a quo, & qua potestate absoluitur. nu. 260. cap. 27
Papa solus dispensat super uoto solemni, & aliis quinque. nu. 75. cap. 13
Papa simul ac electus est, est cõfirmatus a Deo. nu. 47. cap. 27
Paraphernalia bona quæ sunt. nume. 153. c 17.
Parochus non ministrans sacramenta subdito ad ea non obligato remissiue, nume. 131. cap. 25
Parochialis ecclesia, etiam reseruata, per concursum conferatur. nu. 139. cap. 25
Paruitas rei ut excusat, & quæ sit illa remissiuè. nu. 12. præl. 9
Passio animę quid, & nulla est propriè in appetitu intellectiuo. nu. 1. præl. 5
Passiones principales quatuor, & aliæ quot, & quæ. nu. 2. ibid.
Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitiuo, & quinque in irascibili, & earum subordinatio. nu. 3. ibid.
Passiones animi omnes esse morbos falsum. nu. 7. ibid.
Passionum confessio sacra qualis esse debeat. nu. 10. ibid.
Passionum alia bona, alia mala suapte natura. nu. 5. ibid.
Pater minuere non potest legitimam uere donando: sed remunerando, & faciendo pia sic. nu. 39. cap. 26
Pater an solus succedat filiis. nu. 143. cap. 17
Pater cur non teneatur præeligere filium dignioremi, ut gubernator publicus. num. 37. cap. 26
Pater circa bona filiorum peccat his modis mortaliter. nu. 151. cap. 17
Pater, & mater peccant non succurrendo filiis. nu. 17. cap. 14
Patres in tribus honorandi sunt, sed minus quàm Deus. nu. 4. cap. 14
Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, uel Xenodochiorum. nu. 17. cap. 14
Patres, qui irritant uota filiorum in quę ipsi consenserant. nu. 17. ibid.
Patres, qui dolo, aut timore filios inducunt aut extrahunt a religione. nu. 17. ibid.
Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum uota. nu. 17. ibid.

Digitized by Google

Patres, qui finunt filias suas amare, uel amari ob malum finem, uel iam desponsatas, habere tactus impudicos. nu.18. ibid.
Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto. nu.3. cap.14
Patris hęredes quod damnum datum filio restituent. nu.151. cap.17
Patrini sunt solum hodie designati, & quot designandi. nu.37. cap.22
Patrinus an fiat omnis tangens cum nemo designatur. nu.39. cap.22
Paulum, & Moysem non fecit beatos uisio Dei transitoria. nu.32. præl.4
Pauper pauperi restituendum, an possit sibi restituere. nu.171. cap.17
Pauperem dici omnia pia opera, & pro suo statu egentem. nu.93. cap.17
Pauperibus restituendum, ut potest tenenti restitui. nu.93. cap.17
Peccare faciens qui, & quid restituet. num.14. cap.17
Peccata omnia esse mala, quia prohibita, ut defendatur. nu.12. præl.7
Peccata futura includit potestas absoluendi. nu.80. cap.12
Peccata an sint urbanè dicta in peccata mouętia. nu.42. cap.14
Peccata ad plangenda pręcipuè quæ moueant. nu.26. præl.4
Peccata oris, cordis & operis eiusdem speciei. nu.9. cap.16
Peccata in Spiritumsantum sunt desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstimatio, impugnatio agnitæ ueritatis, & inuidia fraternæ gratiæ, & cur irremissibilia. num.126. cap.23
Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem. nu.25. præl.7
Peccatur quibus modis circa credenda de anima. nu.16. præl.1
Peccatum quoddam simplex quoddam multiplex. nu.20. præl.9
Peccatum ut aliud in genere entis, & aliud in genere moris. nu.15. pręl.7
Peccatum originale quomodo uoluntarium. nu.10. præl.7
Peccatum originale non esse reatum, & cum eo nasci omnes. nu.6. pręl.8
Peccatum originale non est ea multa quorum nomine appellatur. nu.7. ibid.
Peccatum originale excludit omnes a uita ęterna. nu.8. ibid.
Peccatum mortale, & ueniale specie differunt. nu.7. præl.9
Peccatum ueniale qua ratione uere peccatum nu.11. pręl.7
Peccatum ad mortale possunt obligare leges humanę. nu.8. præl.9
Peccatum ueniale peius omni malo pœnæ, & disponit ad mortale. nu.87. cap.14
Peccatum mortale est contemptus consilii diuini. num.17. & salutis proximi. num.18. pręl.9
Peccatum in Spiritumsanctum quid. & est septuplex, & cur dicatur irremissibile. num.126. cap.23
Peccatum duplex, originale, & actuale, & quid originale. nu.1. præl.8
Peccatum aptius genus ad originale, quam carentia iustitiæ originalis. nu.2. ibid.
Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia. &c. nu.3. ibid.
Peccatum quod primi parentis, & transfertur in descendentes. nu 4 pręl.8.
Peccatum actuale quid, & quę eius species noscendæ confessario. nu.2. præl.9
Peccatum diuiditur septem modis, in cordis, oris, & operis. nu.2. cordis, facti, & consuetudinis, num.3. & in septem capitalia. nu.4. In Deum, proximum, & seipsum. nu.5. in peccatum per excessum, & defectum. num.6. in peccatum mortale, & ueniale. num.7. ibid.
Peccatum licet contritum, est tamen confitendum. nu.10. cap.1
Peccatum rectè confessum semel, non est necesse iterum confiteri. nu.1. cap.9
Peccati numerus ut augetur iterando, continuando, uel interrumpendo. nu.16.17. & 18. cap.6
Peccati diuisiones in quod prosunt confessariis. nu.2. præl.9
Peccati causa, qui dat arma, uel alia commodando. nu.38. cap.14
Peccatum, & delictum, in proposito idem. nu.9. præl.7
Peccatum usuræ duplex, sed neutrum usura mentalis. nu.208. cap.17
Peccatum mortale alterius, qui non impedit, cum possit absque suo nocumento nu.27. cap.14
Peccatum per minus arcere à maiori, ut bonum. nu.40. cap.14
Peccatum non est ad minus peccatum inducere. nu.263. cap.17
Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris unum tantum esse. nu.19. pręl.7
Peccatum uerborum septuplex, & præcipuè ex intentione iudicandum. num.3. & 4. cap.18

Digitized by Google

peccatum quod non est omne in Deum potest referri.nu.23.cap.20
peccatum quando non est inuitare ad actum, qui peccatum est.nu.25.cap.21
peccatum mortale, ut solum repugnat charitati.nu.15.præl.5
peccatum non esse creatum, licet aliquando sic uocetur.nu.15.& 21.præl.7
peccatum non est uitium, & quibus constat. nu.13.ibid.
peccatum mortale quid latè.nu.5.præl.7
peccatum circa originale qui sic, & sic erant hæretici.nu.10.præl 8
peccatum reseruatum cui,& quomodo confitendum, & soluendum. nu.6.cap.25
peccatia Iterius,qui est causa nisi,&c. num.27. cap.14
peccato originali ut caruit christus, & mater eius.nu.9. præl.8
peccat qui talem ad iurandum inducit, & qui sic famul.nu. 20.& 21.cap.18
peccat qui mortaliter,uel speciem eius rei præstat,ut alius ita peccet.nu.28.cap.14
peccat qui uenialiter, ut alium sic peccare faciat.nu.29.ibid.
peccat suadens alii peccatum; licet nolit ut faciat illud.nu.38.& 42.cap.14
peccat quando petens bona ab eo, qui dando peccabit.nu.40.cap.14
peccat mortaliter, qui proximi mortale non impedit.nu.23.cap.24
peccat petens quod peccatum est, etiam ad id parato,& alioquin bonum.num.39.& 40. cap.14
Peccantium ministri quando peccant. num.6. cap.20
peculium filiorum quaduplex.nu.141.& seqq. cap.17
pecunia præsens tanto plus ualet absente,quãto distantior.nu.295.& 296.cap.17
pecunia dicitur numerata, & quicquid ea est æstimabile.nu.71.cap.23
pecunia eadem numerata, plus alii ualet.nu. 287.cap.17
pecunia ut merx est uendibilis, sed non ut est pretium.nu.291.cap.17
pecunia cur maiori pretio prefixo exponi potest.nu.289. cap.17
pecunia una octo de causis plus ualet, quàm alia.nu.294.ibid.
pecuniæ pretium authoritate priuata ut mutari potest.nu.259.ibid.
pecuniæ finis peculiaris quis, & qui alii septẽ in quos locari potest pretio, licet non mutuari uel commodari.nu.287.cap.17
pecuniæ publicæ custos ea emendo & uendendo ut peccat.nu.94.cap.23
pedagia noua quis potest imponere, uel augere.nu.61.cap.27
pensio, cui quis per se consentit, statim tenet. nu.274.cap.27
pensio quanta poni possit super Episcopatu, & parochiali.nu.137.cap.25
pensio a Papa ob paupertatem concessa laico licita,& quare.nu.119.ibid.
pensio emphiteosis duplex, & quę minuitur. nu.190.cap.17
pensio beneficialis non potest emi,nec redimi, sed remitti sic:quia est spirituale dependenter.nu.111.cap 23
pensionarius solo lapsu termini non excommunicatur.nu.104.cap.23
pensionis emptio si simoniaca est non ualet sed non excommunicat.nu.111.ibid.
percussio enormis, mediocris, & leuis, quę dicantur.nu.91 & 92.cap.27
periculo peccandi se exponens, uel agens contra conscientiam.nu 26.cap.14
permissio peccati nulla cum participatione lucri licita.nu.295.cap.17
permutatio antiquior emptione,& licita etiã in pecunia.nu.287.cap 17
permutatur id quod est pro eo, quod nondum est.nu.287 cap.17
pertinacia quid.nu.11 quando mortalis,num. 31.cap.23
pertinax quisnam sit.nu.22.cap.11
philtra quæ illicita.nu.32.cap.15
pietas quę est uirtus annexa iustitię, non est misericordia.nu.1.cap.14
pignorans ornamenta ecclesię ut peccat. cap. 17. nu.205
pignoris qualis usus peccatum. num.203 cap. 17.
pignoris fructus quando bene capiantur.nu m. 217.cap.17
pignoris fructus capere quando usura.num. 203.cap.17
pignus cum pacto commissorio capere an liceat.nu 204.cap.17
pignus uendere an liceat, & quo ordine. num. 204.cap.17
pignus ab usurario emptum restituendum.nu. 265.cap.17
pignore uendito minoris, uel maioris debito.&c.nu.205.ibid.
pignoris industrius cultri fructum retinere an usura.nu.216.cap.17
piscatorum,ac diuitum eiusmodi societas usuraria.nu.282.& 283.cap.17

Digitized by Google

Pœna peccati temporaria in quam æterna mutatur, an per bona opera in malo statu facta tollatur.num.7.cap.3.
Pœna vnius correlatiui extenditur ad alterũ, si eadem est ratio nu.74.cap. 22.
Pœna summe miserorum supremi gradu septuplex.nu.24.præl.4
Pœna ipso iure incursa quãdo soluenda in foro conscientiæ.nu.118.cap.25.
Pœna exclusionis a collegio ipso iure incursa non tenetur quis in conscientia.nu. 63. cap. 23.
Pœna etiam ipso iure imposita non debetur in conscientiæ foro, nisi &c. num. 66. ibid.
Pœna magna vt potest esse iusta sine culpa.nu. 57.& 58.cap 23.
Pœnam quilem ignorans non incurrit.nu.274. cap.27
Pœnitens,quod officium relinquet. num 24. cap 26.
Pœnitens non tenetur credere se non peccaturum in arte sua.nu.13.cap.3.
Pœnitens quomodo confessionem incohabit. nu.5.cap.10.
Pœnitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.nu.5.cap.7
Pœnitens quando mutato habitu cõfitebitur. nu 5.ibid.
Pœnitens non debet nominare personam,cum qua peccauit.nu.3.ibid.
Pœnitens volens peccare data certa occasione non absoluendus.nu.19.cap.1.
Pœnitens potest vnico verbo mille peccata confiteri.nu.19.cap.6
Pœnitens non tenetur credere se mortaliter non peccaturum.nu.9.cap. 1.
Pœnitentia quid generaliter,& aliqua sine dolore,& aliqua cum eo.num.1.præl.10.
Pœnitentia verbum latinum, quid propriè & quid improprie significat.nu.2. ibid.
Pœnitentia alia mala,alia bona.num.3.ibid.
Pœnitenti pro se,& contra se in foro conscientiæ creditur.nu.250.cap.17.
Pœnitẽtia solennis vt impedit matrimonium. nu.74 cap.22
Pœnitentia satisfactoria alia necessaria culpę delendæ,& quæ earum acceptanda.num.20. cap.26.
Pœnitentia,ex causa diminui & mutari potest. nu.21.& 22.ibid.
Pœnitentiam per opera aliàs debita fieri. nu. 23.& 24.cap.26.
Pœnitentia iusta est imponenda,alia cur falsa dicta, omnibus eadem scitu necessaria, & alia grauis indiscretè ponitur. num. 15. cap.
Pœnitentia iusta quid, eam Deus solus nouit. nu. 16. & septennis vnicuique peccato mortali nõ debetur in foro interiori.nu.17.ibid.
Pœnitentia arbitrio confessarij relinquitur, non ad hunc effectum,sed ad istam & imponenda sit conueniens, quales non sunt hę nu.18.ibid.
Pœnitentia quid, & quot, & quæ partes eius. num.11 cap 22.
Pœnitẽtiæ circa sacramentum multa definita Trident.nu.11.ibid.
Pœnitentiam in mortali sumens,vel ab eo,qui est in illo,vt peccat.nu.111.ibid.
Pœnitentiam iniunctam,qui non implens peccat mortaliter.nu.43.cap.21.
Pœnitentiæ sacramenti a Christo instituti tres actus de fide est.nu.4.præl.10.
Pœnitentia minor sufficit baptizando, quã absoluendo.nu.36.cap 1.
Pœnitudo peccati est nolle illud admisisse. nu. 2.cap.1
pœnitudo maior de maiori peccato bona, sed non necessaria.nu.31.cap.1.
Polluta Ecclesia, pollutum est cœmeterium contiguum,sed non contra.nu.257.cap. 27.
Pollutio,vel copula carnalis,quæ communionem impedit.nu.51. cap.21.
Pollutio voluntaria,& inuoluntaria variorum casuum.nu.6.& 7.cap.16.
Pollutionis incurrendę periculo consentiens. nu.6.ibid.
Pollutio dormienti aduenies &c. an possit placere ob finem bonum.nu.7.& 8.ibid.
Pollutio præterita, & futura in quo differant. nu.8.ibid.
Potẽtiæ sentiendi exteriores quinque,interiores quatuor.nu.2.& 3.præl.2.
Præcepta de diligendo Deum, & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi,& quãdo adimplenda.nu.6.& seq.cap.11.
Præcepta Dei non impleri posse in statu malo,in quo sensu est de fide.nu.17.cap.11.
Præcepta affirmatiua, & negatiua non æque ligant.nu.54.cap.17.
Præcepti transgressio omnis mortalis,nisi, &c. nu.4.cap.11
Præcepti transgressio etiam mentalis tanti, quæ mortalis,nu.11.&12.ibid.
Præceptum de diligendo Deum super omnia, & proximum sicut seipsum, cur non sit de decem Decalogi,nu.5.cap.11.
Præceptum diligendi Deum quis frangit.nu. 18.ibid.
Præceptum sextum de non fornicando. vel

Digitized by Google

decimam quis frangit.nu.5.cap.16.
Præceptum de colendo Deum frangitur. 38. modis præter participantes,a num.26.vsque in finem.cap.11.
Præcepti de diligendo proximo ad quid pro semper obligat. nu.7.cap.14.
Præceptum colendi Deum, vt differt à præcepto diligendi,& credendi.nu.23.cap.11.
Præceptum credendi,& præceptum diligendi differunt vt fides, & charitas.nu.21. cap.11.
Præcepti credendi frangit, qui credit non esse catholicum, quod credere tenetur esse tale.nu.22.cap.11.
Præceptum diligendi proximum non est ex decem,& vt ex eo septem noscuntur.num.5 cap.14.
Præceptum Ecclesiæ totum,aut pro parte,quæ potest,seruandus.nu.22.cap.21.
Præceptum non furandi, quæ & quod prohibet.nu.1.cap.17.
Præceptum octauum quid principaliter, & quid secundariò prohibeat.nu.1.cap.18.
Præceptum quintum vetat mortem corporis, & non animæ.nu.1. cap.15.
Præceptum de non fornicando,& 10. de non concupiscendo quæ vetant.nu.1.cap.16.
Præceptum secundum Decalogi quid per nomen Dei comprehendat.nu.1.cap.12.
Præceptum contra 7. peccat mortaliter,qui accipit alienum.nu.95.& seq.cap.17.
Præceptorum multorum trãsgressio, quæ vnicum peccatum.nu.4.cap.11.
Prædicãs vt peccat, si id facit sine facultate quã is dare potest,& aduertens se esse in mortali, mentiens.nu.141.cap.25.
Prædicans vt peccat miscens ridicula,detrahẽs prælatis,decimare dissuadens.nu. 142.si religiosus sine consensu Episcopi.num.143.cap. 25.
Prædicandum quid,quoties, quibus, & a quibus.nu.143.ibid.
Prælato dissipanti quæ res ecclesiastica restituenda.nu.29.cap.17.
Prælato præcipienti audire confessiones quis subditus non parer.nu 14.cap. 4.
Præscriptio quę à restitutione excusat.nu. 85. cap.17
Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones &c.nu.264.cap 27.
Præsentatus semel,& admissus noua præsentatione non indiget.nu.267.cap.27.
Præsumptio quid.nu.11,& quę mortalis. num. 14. cap.23.
Prævaricator est aduocatus,qui parti aduersæ fauet.nu.30.cap.25
Presbytericidium, vt impedit matrimonium. nu.74.cap.22.
Pretium non auget,nec minuit dilata solutio. nu.82.cap.23
Pretium non augetur periculo recipientis de creditam. nu.81.ibid.
Pretium auget vtilitas venditoris, sed non vtilitas, vel necessitas ementis. nume. 83. ibid.
Pretium rerum iustum quid, & est triplex. nu. 78.cap.23
Pretium minuit copia venditorum,& auget paucitas eorum.nu.84.ibid.
Pretium quando taxandum,& taxatum,vt seruandum.nu.88.ibid.
Pretium iustum triplex,imum,medium, summum.num.228.cap.17
Pretio maiore, vel minore dimidio vt peccatur.nu.85.cap.23
pretio minore iusto emens, quis non peccat. nu.87.ibid.
Primitiæ,vt decimę soluendæ.nu.32.cap. 21
Priuatio præsupponit habitum. nume.69.cap. 17.
priuilegium remuneratorium,& per contrariũ iusta de causa tollitur.nu.74.cap.27
prodigalitas quid,& quę mortalis.nu. 70.cap. 23.
prodigalitas etiam famæ regulariter non est mortalis.nu.28.cap.18.
promissio quę obligat ad mortale late.num.8. cap.18
promissio reciproca,siue scommessa,vel apuesta quę licita.nu.18.cap.20
propositum virtuale vitandi futura, quãdo sat pœnitenti,& quod satis est oranti,sacrificanti, & bona in Deum referenti. num. 13. cap. 1.
protestatio contrario facto inualidi,& quę nocet matrimonio.nu.78.cap.22
Proxeneta vsurarum qui peccat. nu. 267. cap. 17.
Proxeneta vendens pluris, quam sit mandatũ, quando illud restituet. nume.97.& 98. cap. 23
proximus,qui desiderat, ut aliquis mortaliter peccet,uel condemnetur.nu.24. cap.14
proximi quonam pacto comprehendantur in quarto præcepto.nu.3.ibid.
proximus, qui non diligit se, aut proximum cum tenetur.nu.23.ibid.
proximus,qui alium excipit à suis orationibus generalibus.nu.23.ibid.
proximus, qui non diligit proximum cum tenetur.nu.23.ibid.

Digitized by Google

proximus, qui facit aliquid, ob quod credit alium mortaliter peccaturum. nu. 30. ibid.
proximus familiaris alicuius cum scandalo alterius. nu. 30. ibid.
proximus, qui rancorem, aut odium non remittit, ne sibi detrahatur. nu. 31. ibid.
proximus, qui scandalum præbet edendo carnes, vel non insinuans. nu. 31. ibid.
proximum nō honorans, quis violat hoc quartum præceptum. nu. 23. cap. 14.
prudentia vera carnis, seu mundi quid, & quo differant. num. 77. cap. 23
publici conuentus in bonum finem iusti & boni. nu. 44. cap. 14.
publicum quid, & quotuplex. num. 255. cap. 27.
pusillanimitas filia accediæ quæ mortalis. nu. 125. cap. 23.
pyratæ qui excommunicati in bulla Cœnæ. nu. 59. cap. 27

Q

QValitas iuncta verbo iuxta eius tempus intelligitur. nu. 255. cap. 27
Quæstus turpis reliquiarum quis est. nu. 169. cap. 17.

R

RAncor, & odium duplex. nu. 2. cap. 14
Rancor filia accidiæ, qui mortalis. nu. 225. cap. 23.
Raptus vt impedit matrimonium. nu. 74. cap. 22.
ea tum habens damnum suo nomine datum. nu. 133. cap. 17
Ratificans suo nomine factum delictum semper punitur. nu. 133. cap. 17
reatus quid proprie, & ad quæ transfertur. nu. 21. præl. 7
reatum pro obligatione ad pœnam esse filiam peccati, & triplicem. nu. 22. ibid.
referri potest in Deum quidquid non est peccatum. nu. 7. cap. 16
religio est virtus annexa iustitiæ. num. 1. cap. 14.
religio aliquando vocatur pietas, imo & obseruantia. nu. 2. ibid.
religionis de ingressu an consulendum. nu. 49. cap. 12.
religiosus habitum qui relinquit quando peccet mortaliter, & est excommunicatus. nu. 132. cap. 27
religionem spectant tria præcepta, quatuor pietatem, & obseruantiam. num. 2. cap. 41.
Religionem relaxatam ingrediens. num. 50 vel in eam filios intrudens. nu. 51. c. 12
regularis beneficiarij impensa quę iusta, & quę non. nu. 94. cap. 17.
religiosus etiam Canonicus testari nequit, sed tale memoriale facere fic. nu. 272. cap. 27.
religiosus vt peccat contra votum paupertatis remissiue. nu. 140. cap. 25
religiosus qui testans non absoluendus, num. 270. cap. 27.
religiosus dispensatus per hāc subreptionem, nu. 72. cap. 12
religiosi Doctor quis excommunicatus. num. 134. cap. 27.
Religiosus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus. nu. 144. cap. 27.
religiosus quis dissuadens, vel non suadens decimas est excommunicatus. nu. 145. cap. 27. 145. ibid.
religiosi non seruantes interdictum ecclesiæ matricis excommunicati. nu. 146. ibid.
religiosus, adiens Regiam ad nocendum prælato, vel monasterio. nu. 139. cap. 27
reliquias, nomina, & breuia, vt gestanda. nu. 34. & 35. cap. 11.
reliquijs vel miraculis falsis, vel veris in malum finem vtens. nu. 169. cap. 17.
remissio sine rei soluendæ præsentia sufficit ad restitutionem. nu. 44. cap. 17.
renunciare beneficio intentione vt detur. N. licet, eo non expresso. nu. 107. cap 23
renunciatio per simoniam realem facta nō valet. nu. 105. cap. 23.
represalias quis concedat contra clericos &c. nu. 136. cap. 27.
reseruatio censuræ hæreseos, in quo maior aliis. nu. 275. cap. 27
reseruari non posse casum contra ius diuinum est. nu. 254. cap. 27
residentia episcopo & curato iuris diuini, & quæ excusant ab ea. nu. 121. cap. 25
Restituendę rei, si valor incertus est, quid fiet. nu. 27. cap. 17
restitutio quid, cum diffinitionis declaratione nu. 6. cap. 17
Restitutio duplex, formalis & virtualis, qualis est remissio. nu. 11. ibid.
restitutio est actus iustitię veræ. num. 6. & 7. ibid.
restituenda res aliena, etiam non restituto pretio. nu. 7. 8. & 9. ibid.
restituenda ipsamet res aliena surrepta. nu. 10 cap. 17.

Digitized by Google

Restituendi necessitas ex qua lege nascitur, num 11. 17
Restitutio statim facienda, nisi hæc excusent, nu. 54 c. 17
Restitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam defloruit. nu. 19. cap. 16
Restitutio bonorum incertorum vt reseruata episcopo. nu. 92. cap. 17
Restitutio bonorum incertorum cui, & à quo facienda. nu. 92. & 93. ibid.
Restitutio pauperibus debita, an ecclesijs fieri possit, nu. 28 cap. 26
Restitutionem excusat metus probabilis peccatorum. nu. 63 cap. 17
Restitutio facienda eo modo, quem causa cur debetur postulat. nu. 44. c. 17
Restitutionem debiti qui fauore vel consilio impedit, nu. 131. ibid.
Restitutione a debita excusant hęc nouem. nu. 75. c. 17
Restitutione ob qualem ignorantiam quis excusatur. nu. 82. & 83. ibid.
Restitutio pauperibus facienda quando de præcepto. nu. 30. c. 17
Restitutio rei alienæ fiat vbi sita est, si bona fide possidetur, nu. 42. ibidem
Restitutio rei lucrisactæ in bello iniusto, num. 15. cap. 15
Restitutio præsupponit debitum legale. num. 69 cap. 17
Restituere non obligant opera sola intentione interiore mala. nu. 103. c. 23
Restituere famam, vel alias compensare lęsor, & hæres tenentur, nu. 42. & seq. c. 18
Restituat testis, aut iudex acceptum, pro testimonio, aut sententia, num. 34. cap. 17
Restituere plus tenetur delinquens, quam contrahens, & consentiens, nu. 17. & 18. c. 17
Restituere quis non possit commode dicitur, nu 56 c. 17
Restituet quis confessarius negligens, nu. 22. & 23. c. 17
Restituere qui domini iubent inutiliter, num. 131. ibid.
Restituatur alienum, idem ipsum & fructus, & interesse, num 24. & 25. c. 17
Restitui nō debent bona minoris ordinis cum damno maioris, num. 57. c. 17
Restitui cur non debeat damnum ob eleemosynam denegatam cōsecutum. nu. 7. c. 24
Restituendum omne quod accipitur pro eo, quod gratis tenetur dari, vel fieri, num. 33. cap. 17
Restituendum quod male accipitur, sed non male datur. nu. 32. & 33. c. 17
Restitui non debet res familiaris cum fama proprię iactura. nu. 44. c. 16
Restituatur quanti æstimatur damnum certū, aut arbitrarium, nu. 27. cap. 17
Restituat damnum, qui tradit filium suum ad partum supponendum, nu. 48. cap. 16
Restituet quis per alium quando, & per quem faciet, nu 67. cap. 17
Restituere cur magis tenetur qui accipit, pro eo quod tenetur facere, quàm quod accipit pro eo quod tenetur non facere. num. 31. cap. 17
Restituent qui suffragantes siue votantes, nu. 74. c. 17
Restituere quis teneatur late, num. 11. 13. & 14. c. 17
Restituere cōtra ordinem prædictum non sufficit, num 52 ibidem,
Restituendi obligatio non contrahitur solo consensu, nu. 16 c. 11
Restituendum an regulariter male datum, & male acceptum. nu. 30. cap. 17
Restituet quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ. nu 45. cap. 14
Restituat fur, & malefactor impēsas factas ob ablata, & interesse, nu. 140. c. 17
Restituetur quantum filio læso ob spurium ignotum. nu. 50. cap. 6.
Reuelatio mali proprij, & neglectus famę quę mortalis. nu. 61 cap. 18
Retrouendendi pactum minuit pretium, nu. 86. cap. 23
Reus negans quis non infamat accusantem, num. 49. c. 18
Reus quis crimen confitendo non peccat, nu. 57. cap. 18
Reus quis consortes tegere, aut detegere debet. nu. 58. ibid.
Reus accusatus, & in carcerem coniectus, vt mortaliter peccat causam iniustam defendens nu. 35. & qui interrogatus negat veritatem, nu. 36. & non detegens tales, & tales socios, aut non parens literis excommunicationis solitis, nu. 37. & 38. aut se medacio defendens, aut à iusta sententia appellans, num. 39. c. 25
Rex vt peccat aliena capiens, capta non restituens, male, uel ob malum finem gubernans. nu. 1. cap. 25
Rex seditiones excitans, vel subditos nō exercens peccat. nu. 1. ibid.
Rex arces non muniens, vel armentis carens, vt peccat. nu. 2. & 3. ibid.
Rex legem pœnalem ferens, vel vias, & lites negligens, vt peccat. nu. 4. ibid.

Digitized by Google

Rex disponens circa legem naturalem, vel suã, vt peccat. nu. 5. ibid.
Rex tollens subditis bona, & libertates vt peccat. nu. 6. ibid.
Rex bellãs iniusto, vel malo fine vt peccat. nu. 6. ibid.
Rex iura noua indicens, & visitantes impedicns vt peccat. nu. 6. ibid.
Rex cogens operari subditos, & eorum delicta non puniens vt peccat. nu 7. & 8. ibid.
Rex officia sua vendens, & indignis conferens peccat. nu. 8. ibid.
Rex matrimonium contrahere cogens vt peccat. nu. 8. ibid.
Rex beneficia indignis conferens, & malam consuetudinem seruans vt peccat. nu. 9. ibid.
Rex damnans inauditum, vel auditum male peccat. nu. 10. & 11. ibid.
Regis operibus præfecti sæpe hoc modo peccant. nu. 263. cap. 27
Roma, & sedes Apostolica, vel eius Curia diuersa. nu. 65. cap. 27.

S

Sacerdos in articulo mortis ab omnibus absoluit, & à nullis laicus. nu. 272. cap. 27.
Sacerdos non omnis potest audire confessiones. num. 2. cap. 4
Sacerdos non omnis habet iurisdictionem actualem. nu. 3. ibid.
Sacerdos in articulo mortis quoslibet absoluit. nu. 4. & quem extra illum. nu. 5. & 6. ibid.
Sacerdotis mali ad missandum inductio, quæ peccatum. nu. 41. cap. 14.
Sacramentum quid, & vt gratiam ex opere operato confert. nu. 1. cap. 32.
Sacrameuta septem, tria non iterabil. a, quatuor autem sic. nu. 2. ibid.
Sacramenta collata excommunicato regulariter valent. nu. 3. cap. 9.
Sacramenta circa septem vndecim errores Tridenti damnati. num. 2. cap. 32.
Sacramentis alia sunt de essentia eorum, alia de præcepto. nu. 2. ibid.
Sacramenta non credens vt debet, ea dans, aut sumens in mortali peccat. nu. 3. ibid.
Sacramenta sumens ab excommunicato &c. & dans, vel sumens in mortali, & inuitans malum ad dandum, & inhonorans ea verbo, aut facto, vt peccat. nu. 4. cap. 22.
Sacramentum baptismi per se tendit in peccatum, Eucharistiæ per accidens. nu. 43. cap. 1.
Sacramenta, quæ metu facta, valent. num. 5. præl 6.
Sacrilegium cur non sit violatio dormitorij, & ecclesiæ sic. num. 3. cap. 16.
Satisfactio quid sit. nu. 1. & est necessaria etiã post restitutionem. nu 2. cap. 3.
Satisfactio fit etiam opere alias debito, & cur melior imposita. nu. 4. & 5. ibid.
Satisfactio sacramentalis in mortali facta quid prodest. nu. 8. ibid.
Satisfactio vna pensat offensam factam, alterã cauet faciendam num. 9. ibid
Satisfactio triplex non est necessaria ob triplex genus peccati. nu. 3. cap. 3.
Scandalum ob quod non omittenda præceptа vel consilia. num. 44. cap. 14.
Schisma quid, quo differt ab hæresi, & excommunicatur in bula Cœnæ. nu. 57 cap. 27.
Scientia hæc ante alias discenda. præl. 1. nu. 15.
Scientia sola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur. nu. 21. cap. 24.
Scientia, fides, opinio, dubium, & scrupulus quid, vt differunt, & conueniunt. nu. 279. & seq. cap. 27.
Scientię licet ob eas detur gradus, & cathedrę licitæ. nu. 43. cap. 14.
Scientię malus vsus non efficit eam malam. nu. 43. ibid.
Scholarum gradus, & præmia Minerualia cur licita. nu. 43. cap. 14.
Scholasticus vt mortaliter peccat, ob finem mortalem studens, non seruans præcepta studij, discens vetita, auocans auditores concurrenti, negligenter studens, male insumẽs viaticum, nõ soluens solarium, arrogans falsè gradum nu. 59. cap. 25.
Scrupulos mitigat sibi parũ, & multũ Christo fidere, & eũ talem imaginari. nu. 290. cap. 27
Scurra, vel alius peccans causa nimis ridendi, bibendi, &c. nu. 37 cap. 14.
Scurilitas quæ mortalis. nu. 123 cap. 23.
Secretum confessionis non reuelandum, etiam metu mortis, nisi vno casu. nu. 51. cap. 18.
Secretum quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis. nu. 52. ibidem.
Secretum nulli noxium, etiam iudici iubenti non reuelandum. nu. 60. ibid.
Secreti promissi detectio peior quàm nõ promissi. nu. 62. ibid.
Secreta pernicioſa reuelanda, non autem alia etiam metu. nu. 54. ibid.
Sensualitas vocatur vis appetens sensibilis, & irascibilis. nu. 5. præl. 2.
Sensus exteriores quinque, & quis eorum vsus malus, & mortalis. nu. 1. cap 24.
Sepeliens excommunicatum, vel notoriè malũ, vel ad sepulturã adigens &c. nu. 132. c. 25.
Sequestra infringens cur hodie excommunicatus. nu. 137. cap. 27.

Digitized by Google

Seruilia opera quæ sint.nu.3.cap.13
Seruilia septem opera permittuntur, quinque non seruilia prohibentur.nu.3.ibid.
Sigillum confessionis etiam post mortem durat.nu.7.cap.8
Sigillum confessionis quando non violatur. nu.11.12.& 14.ibid.
Sigillum confessionis quid sit, & quare ita uocetur.nu.1.ibid.
Sigillum secreti duobus modis sumitur, & quid sit.nu.2.ibid.
Sigillum confessionis quæ includat. num.3. & quos obligat.nu.4 & 7.ibid.
Sigillum omne confessionis est sigillum secreti,non econtrario.nu.5.ibid.
Simonia omnis datis spiritualis pro pretio.nu. 100.cap 23
Simonia non est dare pecuniam pro alimento,pœna uexationis redemptione,missa,precibus,uel laude.nu.102.ibid.
Simonia triplex mentalis, conuentionalis, & realis,nu.103.ibid.
Simonia mentalis duplex,& utraque mortalis. nu.103.ibid.
Simonia mentalis non obligat ad restitutionem, etiam si sit diuinitus prohibita.num. 103.ibid.
Simonia absque re temporali formaliter inuenitur.nu.100.ibid.
Simonia non est emptio,uel uenditio artis,vel consilij.nu.100.ibid.
Simonia realis quid, & in quo peior mentali. nu.105.ibid.
Simonia realis omnem dispositionem beneficialem annihilat.nu.105.ibid.
Simonia conuentionalis non fit realis, nisi fit vtrinque completa.nu.104.ibid
Simonia conuentionalis est promissio sine animo soluendi,& quando realis. nu.106.ibi.
Simoniæ definitio declarata.nu.100 ibid.
Simoniæ quædam usitatæ in curia inter præsentes,& absentes.nu.107.ibid.
Simoniam nullam mentalem obligare restituere defensum.nu.103.ibid.
Simoniam ut non facit causa minus principalis.nu.101.ibid.
Simoniam an faciat obligationis antidoralis remissio.nu.106.ibid.
Simonia conuentionalis quid, & peior mentali tantum.nu.104.ibid.
Simoniacus non est conferens ob consanguinitatem, amicitiam, uel preces etiam indigno,nisi,&c.107.ibid.
Simoniacus ante completam utrinque celebrans,an irregularis.nu.104.ibid.
Simoniacus quis ipso iure suspensus, uel excommunicatus.nu.111.cap.23
Simonia omnis mortalis: quæ excommunicat,quę dimittere obligat.nu 101.ibid.
Simoniam committit emens carius ob spirituale annexum, sed non excommunicatur. nu.111.ibid.
Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius numquam.nu.108.ibid.
Simoniam quam Papa incurrit.nu.108.cap.23
Simoniacus an sit qui constituit certum salarium, donec conferat ei aliquod beneficiũ. nu.113.cap.25
Simulatio,& hypocrisis mendacia factorum,& quę mortales.nu.8.cap.18
Sodomita non est irregularis, sed hodie grauissimè punitur.nu.249.cap.27
Somnijs, quibus non credendum.num.33. cap.11
Socius industriam adhibens quid de suo impendere debeat.nu.283.cap.17
Societas in animalibus, & locatio eorum quæ licita.nu.260.& 261.cap.17
Societas quid,& quæ licita.nu.251.& ut incunda.nu.252.& seq.cap.17
Sorte salua qui lucratur in Gallia, & Italia.nu. 256.cap.17
Sortes quæ prohibitę, & quæ licitæ.num.30. cap.11
Spirituale etiam ut hic sumitur multiplex.nu. 99.cap.23
Spirituale alterum a Deo solo,alterum ab eo, & homine, sed utrunque iure diuino uendi uetatur.nu.99.ibid.
Spirituale humanum antecedens,& cõsequẽs. nu.99.ibid.
Spirituale purum,& mistum: & hoc ut uendi potest.nu.99.ibid.
Spirituale pro præstito dari consuetum potest & capi nu.106.ibid.
Sponsa Dei est anima uiri,sicut & fœminæ. nu. 3.cap.16
Sponsalia hæc faciunt licita,quæ alias nõ sunt. nu.12.cap.16
Sponsalia qui 1., & quibus modis soluuntur. nu.25.& seq.cap.22
Sponsalia omnia ipso iure soluuntur per cansam notoriam.nu.28.ibid.
Sponsalia duobus modis transeunt in matrimonium.nu.28.ibid.
Sponsalia clandestina post Conc.Tri.complẽs, & utens matrimonio præsumpto,&c.ut peccat.nu.144.cap.25
Sponsalia inualida etiam publica,nõ impedit matrimonium vltimum.nu.58.cap.22

Digitized by Google

Stanislaus Hosius Cardinalis, summus Pœnitentiarius, laudatus, nume. 276. cap. 27.
Status decenter conseruandus vel mutandus. nu. 7. cap. 24.
Sterilitas & fertilitas quæ, & quando minuit pensionem. nu. 188. & seq. cap. 17.
Sterilitas non dat remissionem his casibus. nu. 189. cap. 17.
Stipendium aduocati quando in pactum deduci potest. nu. 30. cap. 25.
Striges, & sagas reprobatas. nu. 38. cap. 11.
Subditus vt violat. quantum præcepta erga superiorem. nu. 22. cap. 14.
Subditus an excommunicetur extra episcopatum, & alia de excommunicatione conditionali. num. 6. & 272. cap. 27.
Subreptio, quæ excusat. nu. 21. præl. 9.
Superbia quid, & quotuplex, & eius etymon. nu. 5. cap. 23.
Superbia sola de se mortalis contemptum subiectionis Dei actu requirit. nu. 6. ibid.
Superbiæ quatuor species, quæ potius sunt eius effectus, & interdum hæreses. num. 7. cap. 23.
Superfluum duplex, naturæ tantum, & naturæ & status. nu. 6. cap. 24.
Superstitio est maximum vitiorum moralium. nu. 22. cap. 11.
Superstitio quadruplex & quælibet lethalis præter primam. nu. 24. ibid.
Suspensio ab vno non est ab alio, & sic a iurisdictione, non est ab ordine, nec contra, & a beneficio non est ab ordinibus, vel iurisdictione, nec quæ ab officio est a beneficio. nu. 160. & 161. cap. 27.
Suspensio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas, vel depositio. num. 151. & 152. cap. 27.
Suspensionis transgressor quis irregularis, & vt peccat participans. nu. 163. ibid.
Suspensio vera non tollitur sola pœnitentia. nu. 153. & est triplex. 154. cap. 27.
Suspendere & suspendi quis potest, requiritur monitio scripta, & peccatum, non certa verba. nu. 159. generalis non incurritur ab Episcopo, qua forma tollitur. nu. 161. cap 27.
Suspenditur ipso iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in Episcopum, ordinatus sine licentia, vel extra tempora, vel sine legitima ætate. nu. 155. & 156. An in duello pugnans, excommunicatus sine monitione vel sine scripto, capiens fructus vacantis ecclesiæ. nu. 156. Conseruator excedens, Iudex ecclesiasticus malè iudicans concurrentibus quatuor, admittens ad sacramenta tempore interdicti, mendicantium Prælatus admittens ad professionem ante annum. Clericus vestem versicolorem deferens. Religiosus se alienans. nu. 157. ordinatus cum pacto non petendi alimenta. nu 158. cap. 27.
Susurratio quid, quæ mortalis, & differt a detractione, & contumelia. nu. 13. cap. 18.
Symbolum Apostolicum est summa Christianis credendorum. nu. 1. cap. 11.
Synagogas, Mezquitas, & idola, qui facit, aut rehcit. nu. 36. cap. 14.

T

TActus qui peccata. num. 13. cap. 16.
Tactus mamillarum, & quidam alij qualis occasio peccandi. nu. 42. cap. 14.
Taurorum agitatio Gallis, & olim Nauarris inconsueta, nu. 18. cap. 15.
Taurorum agitatio quando Auctori visa valde crudelis. nu. 18. ibid.
Taurorum agitatio per Pium V. prohibita vt intelligenda. nu. 19. ibid.
Taurorum agitationi duellis æquare, qui prohibentur interesse. nu. 19. ibid.
Taurorum agitatio torneamentis, æquata, vt moderata licet. nu. 20. ibid.
Tempus decem annorum est longum tempus. nu. 126. cap. 27.
Tentare Deum illicitum, etiam per martyrium. nu. 40. & 41 cap. 11
Testamentum cura sano, vel initio morbi, & statu gratiæ faciendum. nu. 36. cap. 36.
Testamentum vel legatum qui facit mutari, tenetur restituere. nu. 70. cap. 17
Testans ignotũ esse verum vt peccat. nu. 2. c. 28
Testanti, qui potest statim restituere, non sufficit legare. nu. 68. cap. 17.
Testari impedies vt peccat, & quibus cognatis, pauperibus testabitur. num. 36. cap. 26.
Testis nocès alij tacendo verum, vt peccat. nu. 134. cap. 17.
Testis vt mortaliter peccat asserens falsum, tacens verum, dubitans, non reuocans suum dictum. num. 40. verum quod putat falsum testans, iurans se testem non fore, excusans se illicite, absentans se. nu. 41. detegès quod non debet. nu. 42. mercedem accipiens. nu. 45. non parens edicto iubenti testari sine aliqua octo excusationum, quibus non se excusat inhabilis. nu. 45. & 46. cap. 25.
Testis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet. nu. 43. ibid.
Testis qs tenetur se offerre, & quis nõ, & quis potest, & non tenetur. nu. 48. seqq. ibid.
Testes quando dicuntur deesse, vt admittantur inhabiles & cogãtur priuilegiati. nu. 49. ibid.

Digitized by Google

Testis falsè testans non restituit fisco bona quæ-renda ei, si verum testatus fuisset. num. 52. ibid.
Testem ad condemnandum nemo tenetur se offerre. nu. 17. cap. 15.
Thesaurus quid, & inuentus cuius sit. nu. 172. & seq. cap. 17.
Thesaurus non est pecunia omnis abscondita. nu. 175. ibid.
Thesaurum prædij empti non reddit emptor etiam sciens. nu. 175. cap. 17.
Thesauri restitutio, etiam ante sententiam facienda. nu. 175. ibid.
Torneamenta quædam sunt licita. nu. 9. cap. 15
Tributa & iura Regia, qui non soluit vt peccat. nu. 200. cap. 17.
Tributa sine authoritate imponens, aut exigés, vt peccat, nu. 201. ibid.
Tributum Meretricum tanquam fœdum ab Anastasio sublatum. nu. 195. cap. 17.
Tyrannum rogare pro iustitia, vel gratia non est peccatum. nu. 41. cap. 14.

V

VAlor restituitus est, quo præsenti pecunia vendi potest. nu. 80. cap. 13.
Venator quis violat festum. nu. 11. cap. 13.
Venatus, & piscatus prohibitus. & an restitutio exigatur. nu. 120. & 125. c. 17.
Vendens alicui, quod reuendendū est, & emens iterū. nu. 241. cap 17.
Vendens equum maioris, quam valet, licet postea tantum valeat. nu. 243. cap. 17.
Vendens vetita Infidelibus vt peccat, & est excommunicatus. nu. 93. cap. 23.
Vendens arma iniustè bellaturo, vel alia nocia ua vt peccat. nu. 90. cap. 23.
Vendere pluris ob dilationem, aut minus ob anticipationem. nu. 212. & 228. cap. 17.
Vendere quis teneatur minus quàm emit. nu. 229. cap. 17.
Vendere vt plus Mojo valebit, & contentus medio eius, quod toto valebit. nu. 239. cap. 17.
Vendibile per se, vt sit inuendibile ratione adiuncti. nu. 40. cap. 17.
Verecundia non est iusta causa adeundi extraneum confessarium. nu. 8. cap. 7.
Verba illa, dictum factum & concupitum quomodo accipienda. nu. 7. præl. 7.
Vestitus qui licitus, qui venialis, & qui mortalis. nu. 18. & 19. cap. 23.
Vestiens se habitu religioso quis mortaliter peccat. nu. 22. & 23. ibid.
Vicariæ spiritualis venditio simoniaca, sed non excommunicat. nu. 111. cap. 23.
Vicariæ alius iurisdictionis sęcularis emptio valet. nu. 111. cap. 23.
Vidua fornicata peccat fruendo re a marito relicta, vt caste viuat. nu. 62. cap. 23.
Viduus, aut viduæ, cui aliquid relinquitur quod ad caste vixerit. nu. 65. cap. 25.
Vindictam nō vetans, consentiens illi, vel morti aliquo ex nouem modis. nume. 17. cap. 15.
Violentum quid, & in quo a metu differt. nu. 3. præl. 6.
Violentus nullus est actus elicitus, siue interior. nu. 6. præl. 6.
Virginem qui defloratam quid restituet, si dolo, aut importunitate &c. nu. 16. & 17. cap. 16.
Virgini qui promittit se eam ducturum in vxorem. nu. 18. ibid.
Virgini corruptæ, quæ putatur virgo, & æquè bene nubit, vt restituetur. nu. 19. ibid.
Virtus quid, & quomodo non repugnat peccato. nu. 14. præl. 5.
Virtus, vitium, & habitus quid, & quotuplex. nu. 1. cap. 23.
Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis duplo pauciores. nu. 2. cap. 23.
Visitationem monialium impediens est excommunicatus. nu. 140 cap. 27.
Vita proximi quando plus æstimanda, quam res propria. nu. 3. cap. 15.
Vita non est amittenda propter famam illustris familiæ. nu. 91. cap. 17
Vitia capitalia, e quibus non est superbia, sepè hoc verbo signata. nu. 3. cap. 25.
Vitium quid, & vt non repugnat merito. nu. 34. præl. 5.
Voluntas, & intellectus vario modo animam mouent. nu. 7. præl. 3.
Viuere, qui vult semper hanc vitam, peccat. nu. 20. cap 11.
Voluntarium simpliciter, & secundum quid. nu. 2. præl. 6.
Voluntas etiam a Deo non cogitur violenter. num. 6. ibid.
Voluntas non fertur in incognitum. num. 269. cap. 27.
Vota sęcularis per professionem tollentur. nu. 65. cap. 12.
Vota religiosorum, quæ a nutu pendent superioris. nu. 67. ibid.
Vota religiosorum, & mitorum quomodo differant, & conueniant. 69. ibid.
Vota inualida ratificantur, nisi &c. nu. 71. ibid.
Vota nouitij non irritat superior. nume. 85. ibid.
Vota defuncti qui non adimplet adiunctis excu-

Digitized by Google

exemplis.num 56.ibidem.
Vota futura includit potestas dispensandi.nu. 80. ibidem
Voto res oblata, cui debetur, facta dispensatione.nu.78.cap. 12
Votum qui cõmutare potest, an possit dispensare.nu.79.c.12
Voti commutatio vi Cruciatæ facienda est in eius vilitatem.nu.80.c.12
Voti quem pœnitet, vel dubitando de voto an valeat, ipsum violat.nu.54.c.12
Votum qui nõ adimplet per alium, quod per se ipsum non valet.nu.55.c.12
Votum ab alio factum, & a se ratum non implet.nu.74.c.12
Votum de non nubendo minus est voto continentiæ.nu.76.c.12
Votum irritatum non resurgit per mortem irritantis.nu.66.c.12
Votum potentium ad matrimonium, quæ irritari possunt.nu.70. ibid.
Votum castitatis bis frangit, quæ nubit, & consumat.nu.80. ibid.
Voto castitatis de consensu coniugis astricto coniux qui petit, vel reddit debitum peccat: secus si absque coniugis consensu vouit. nu.31.cap.16
Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, & quatenus seruandum.num. 73. cap. 22
Votum religionis impedies, vel ab illa abstrahens, ad quid tenetur, nu.44.c.12.
Votum religionis suadens, vel ingressum ordinis dissoluti &c.nu.46.ibid.
Votum mariti & vxoris sine licentia, quando valet.nu 60.c.12
Votum propriè nõ est malorum renunciatio, quæ fit in baptismo.nu.32.cap.12
Votum est duplex, nempe solenne & simplex. nu.32. ibid.
Votum plus obligat quam iuramentum, cum concordia contradicentium.nu.32. ibid.
Voti opus melius est, quam voluntarium, quod sic est limitandum.nu.32. ibid.
Votum solenne castitatis impedit, & dirimit matrimonium.nu.35.c.22
Votum post sollenne contrahens nulliter contrahit, & excommunicatur.nu.35. ibid.
Votum quid sit, de re mala non valet: sed de præcepta sic.nu.24.c.12
Votum obligat ad implementum sui sub reatu mortalis culpæ.nu.26.c.12
Votum non facit propositum solum. numer. 26.c.12
Votum mentale quid sit, & qualem deliberationem requirat.num.26.cap.12
Votum coniugum de abstinendo, & pactum. an paria.nu.59.& 60.c.12
Votum de ingressu religionis generale an tollat refutatio vnius superioris.nu.62.c.12
Votum de numquam peccando venialiter nõ valet.nu.65.c.12
Votum de non peccando mortaliter valet: sed facile soluitur.nu.65.c.12.
Votum de non peccando hoc, vel illud veniale vt valet.nu.65.c.12
Votum religiosi de non peccando irritat superior.nu.65.c.12
Votum qui superior post approbatum itritat nu.73.c.12
Votum, vel partem eius, qui recte frangit ob causam.nu.39.& 40.c.12
Votum absq; animo adimplendi quomodo obligat ad sui complementum.nu.27. ibid.
Votum de re necessariò futura, & de re illicita, & de indifferenti vt indifferens est, & de eo, quod est contra consilium Christi, non valet.nu,28.& 29.c.12
Votum in finem malum non valet; sed sic in bonum ex illo exortum.nu.30.& 31 ibi.
Votum omne tollit professio religionis, non iuramentum, qua parte proximum tangit. nu.78.c.12
Vouens ingredi religionem, & quia non recipitur vt ipse vult &c.nu.46.c.12
Vouens intrare religionem, an teneatur extra prouinciam.nu.276.cap.27.
Vouens ingredi & profiteri, & postea exit. nu. 47.c.12
Vouens religionem strictiorem, & laxiorem intrat.nu 48.c.12
Vouens rem mortalem, vel venialem, vt peccat.nu.34.cap.12
Vouens item id quod est præceptum, vel contra consilium.nu.3.& seq ibid.
Vouens stulta uota, vt non pectendi se, non lauandi nu.37.c.12
Vouens, quod sciebat se non posse præstare, nu.38.c.12
Vouens præ timore mortis spiritualis, aut corporalis, vel alterius mali.nu.52.c.12
Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum excludit.nu.53.c.12
Vouens non bibere vinum, & crebro id violat, vel facere aliquid in tempore certo, quo transacto id non adimplet. num. 53.& 54. cap.12
Vouens qui tenetur statim implere, vel ad certum tempus.nu.41. cap.12
Vouens sub conditione, & satagens ne adimpleatur

Digitized by Google

pleatur illa.num.42.cap.12
Vouens si perpetrauerit illud, aut illud crimẽ. num.42.& 43.c.12
Vouens ob malum finem, vel ob bonum, quod nascitur ex malo.nu.43.c.12
Vouens virginitatem, & eam postquam violauit non obseruat.nu.43.c.12
Vouens se vxorem ducturum, & postea non ducit.nu.43.c.12
Vouentem religionem an statim ligent onera eius.nu.46.c.12
Vouere qui pertinaciter tenet esse malum. nu.58.c.12
Vouere potest, qui potest peccare, vel mereri. num.68.c.12
Vsura quid, duplex, vera, & palliata.num.106. cap.17
Vsura vtraque pagina speciatim vetita, eam probans hæreticus.nu.207.c.17
Vsura quando emere, vel locare rem minoris quam valet &c.nu.230.& 231.c.17
Vsura est lucrum ob dilationem solutionis. nu.210.c.17
Vsura dare ad lucrum salua sorte, vel non negotiaturo.nu.258.c.17
Vsura non est marito vsus pignoris pro dote dati &c.nu.273.& 274.ibid.
Vsura centesima quæ, & quando licita fuit. nu,108.c.17
Vsura circunspecte definita,& declarata.num. 214.ibid.
Vsuras qui iudex iubet solui, aut non restitui, & aduocatus, procurator,& testis, qui ad id auxilium præbent, restituere tenentur, nu. 275.& 277.c.17
Vsurarius confiteatur quoties voluit fœnerari.nu.214.c.17
Vsura non est lucrum amicitiæ, nec quod ex ea prouenit.num.209.cap.17
Vsurarium ante restitutionem absoluens peccat.nu.279.c.17
Vsurarium instrumentum faciens, vt peccat. nu.276.ibid.
Vsurarius vsuras & fructus pignoris restituat, nu.278.c.17
Vsurarius quis manifestus, & a quo absoluendus.nu.280.c.17
Vsurarij testamentum nullum, nisi hæc præcedant.nu.279. ibid.
Vsura an sit mutuare rem, vt reddatur ei pluris valebit,nu.219.c.17
Vsurario manifesto nullum detur sacramentum nisi &c.nu.279.ibid.
Vsura vt sit mutuare,vt molatur in suo molendino &c.nu.220.& seqq.c.17
Vsura minoris emere ob solutionem anticipatam,vel pluris ob dilatam,nu.228.ibid.
Vsuram qui non credit esse peccatum mortale hæreticus.nu.214.c.17
Vsura quando mutuare, proposita pœna &c. nu.215.c.17
Vsura non est marito vsus pignoris pro dote dati.nu.273.c.17
Vsura nõ est mutuare ob interesse damni, aut lucri,nu.239.ibid.
Vsura quando non est vendere carius propter impensas,nu.239.& 240.c.17
Vsura quando non est vendere vno tempore, quo solmatur alio,nu.241.& 242.aut pretio maiore quam præsenti ob dilationem. nu. 242.c.17
Vsura in deponendo, & a depositario accipiendo.nu.242.c.17
Vsura soluere famulis alicuius, vt post auctarium capiat.nu.244.c.17
Vsura soluere ante diem statum ob lucrum, nu.245.c.17
Vsuram iuratam non soluere quando peccatum.nu.246.ibid.
Vsura lege ciuili vetita,sed valde diu exercita,nu.208.c.17
Vsura m quę intentio sine facto faciat.nu.208. ibid.
Vsuras nauticas esse nunc vetitas quo sensu, nu.285.c.17
Vsura non est aliquid pro fideiussione accipere,nu.285.ibid.
Vsuram qui suadet, aut sub ea petit, vt peccat, nu.262.c.17
Vsurario a non volente restituere, qui accipit solutionem crediti in malos fines, vel impedit,ne gratis mutuetur,nu.264.c.17
vsurario rem datam, vt vendicat, qui dedit, nu.265.ibid.
vsurarij bona non sunt obligata,& fiunt ementis,nu.265.c.17
vsuras pro alio exercens, etiam famulus obligatur,nu.267.ibid.
vsurarij vxor, quæ peccat viuendo de bonis sui mariti,nu.268.& seq.ibid.
vsurarij gener recipiens ab eo dotem,vt peccat,nu.271.ibid.
vsurario carenti pecunia commendans illam vt peccat,nu.40.c.14
vsuriariorum filij, & famuli qui peccant de bonis eorum viuendo,nu.270.c.17
vsusfructus nummorum legatur, & vt sit perpetuus,nu.257,cap.17
vxor tollens obedientiam marito, nolens ire quo ille vult.nu.80.cap.14

Digitized by Google

vxor quid faciet vt non se infamet, & iusto filio non noceat.nu.44.cap.16
vxor etiam valde dotata non potest donare 40.scuta.nu.155.cap.17
vxor quorum iocalium domina, & quorum vsuaria.nu.165.& seq.c.17
vxor vt peccat,si accipit ex bonis mariti etiam ad pia,nisi octo casibus.num.153.c.17.
vxor transiens ad secunda vota peccat tutella fungens. nu.67.c.25
vxoricidium, & mariticidium impediunt matrimonium.nu.74.cap.22.

FINIS INDICIS.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm.

Omnes Quaterniones, †, duernio, Mmm vero ternio.

ROMAE.

Excudebant Alexander Gardanus, & Franciscus Coattinus Socij.
M. D. LXXXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

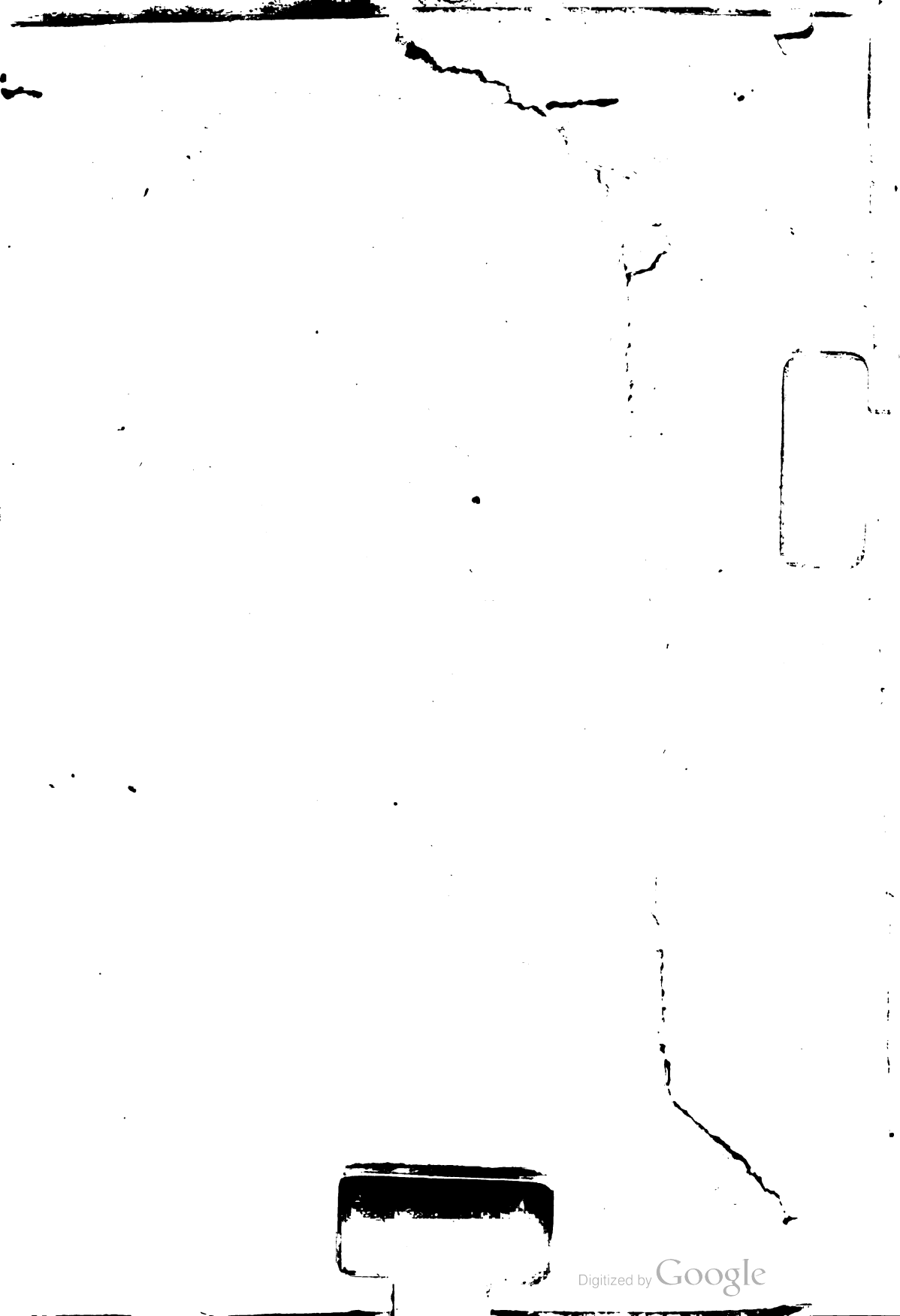
Digitized by Google

Digitized by Google